18. a. 1

C Collegio de la Compa de Jesus de Granada

R-7713

Burleus sup Libros Ethicor.

Habes in hoc uolu/

mine candidissime lector Gualteri Burlei expo-
sitionez sup decem libros Ethicor Aristote-
lis: cũ duplici textu: antiquo. vz. z eius qui
est Argyropoli: que omnia nuper reco-
gnouit Frater Ambrosius Pata-
uus theologor minimus ex or-
dine Fratruz diui Augu-
stini: qui Eremite
appellantur.

15 ff

18. a. 1

R-7713

Del Collegio de la Compa de Jesus de Granada

Burleus sup Libros Ethicor.

Habes in hoc uolu/

mine candidissime lector Gualteri Burlei expo-
sitionez sup decem libros Ethicor Aristote-
lis: cũ duplici textu: antiquo. vz. z eius qui
est Argyropoli: que omnia nuper reco-
gnouit Frater Ambrosius Pata-
uus theologor minimus ex or-
dine Fratruz diui Augu-
stini: qui Eremite
appellantur.

9 15 ffs 9ñ.

¶ Reuerendissimo in Christo patri ⁊ .B.B. Egidio Viterbien. S.R.E. Tit. S. Matthei presbytero Cardinali ord. Eremitarum. S. Augustini Protectori dignissimo. Frater Ambrosius Patauus Theologie professor eiusdem ordinis. S.P.D.

Conspicientes. R.B. Librum Ethicorum Aristotelis iuxta expositionem Gualteri Burlei ad intelligendum facillimum: Tum imperitia scriptorum: Tum impressorum incuria: feduz incompositum: ⁊ confusum apparere oculis se segentium: voluimus cõmuni vtilitati simul ⁊ tam excellentis operis decori psulere: Nouam enim hanc impressionem fieri curauimus: vbi (prenia exactissima castigatione) p̃m diuisionem expositoris particulas expositionis adiũximus particulis singulis textus. Diuisimusq; nihilominus textum iuxta diuisionem ipsius Burlei: appositis in margine annotationibus signantibus tractatuz atq; capitulorum diuisionem. Interposuimus etiam figuras diuisionum ⁊ subdiuisionum in locis opportunis: vt facilior ⁊ magis grata sit libri lectio simul ⁊ intelligentia. Et quia expositor in prologo totius libri policetur se ordinaturum libruz: sic q̃ in singulis libris preponet questiones motas a pbo ⁊ solutas: ⁊ in fine apponet ppositiones notabiles ⁊ cõmunes: ac deinde cõclusiones: nos volentes vt vnico intuitu quisquis possit summam totius libri conspicere: curauimus vt in fronte libri ponant̃ primo questiones mote ⁊ solute a pbo: deinde propositiones notabiles: tertio conclusiones: ⁊ vltimo dubia mota ⁊ soluta per expositorem/notando locuz ⁊ partem libri/atq; numerum foliorum: vbi singula eorum scripta continentur: vt sic in summario seu tabula facillime ⁊ aperte videantur omnia contenta in omni parte libri Ethicorum. Q̃ quidem opus vt uriori ac feliciori auspicio per ora hominum vagetur/sub tuo duximus Egide emittenduz: presertim cum nullus sit: cui nos obingenium celsitudinem/magnanimitatẽ/integritatẽ/⁊ singularẽ in nos beneficẽtiã magis debere fateamur. Valeat. R.B.T. 7° kal. Septẽ. 1521.

Tabula

¶ Sũmariuz seu Tabula oium eoꝝ que cõtinent̃ in Libro Ethicorum Aristotelis.

Questiones mote ⁊ solute p ꝓbm in p̃ lib° ethicoꝝ. An est felicitas: mouetur ⁊ soluitur tractatu p̃mo: cap̃ z° ibi [Si vtiq; ẽ aliqs finis.] fol. z. Q
Qz felicitas est: qz est aliqs finis bois vltimus ⁊ optimus: aliter nãle desideriuz esset vacuuz ⁊ inane/⁊ ille finis vltimus ⁊ optimus est felicitas. fol. z. A
Quid est felicitas: mouetur ⁊ soluit̃ trac. z. ca. 4. ibi [Rursus redeamus.] q̃ felicitas est operatio hominis ꝼz virtutem in vita perfecta. fol. 10. D
A q̃ ẽ felicitas: mouet̃ ⁊ soluit̃ trac. z. ca. p̃. ibi [Uñ ⁊ q̃rit̃.] q̃ est a cã dina aut hũana ⁊ nõ a fortuna. fol. 16. E
Cuius est felicitas: mouetur ⁊ soluitur tractatu 3° cap̃ p̃mo. ibi [Unde ⁊ queritur.] q̃ est hominis in vita perfecta ⁊ nõ est pueri neq; animalis irrationalis. fol. 16. I
Qñ est felicitas vtrũ ante mortẽ vl in morte vel vtrũ post mortem: mouetur ⁊ soluitur tracta. 3° cap̃ 3° ibi [Multe eni transmutationes.] q̃ ante mortẽ est felicitas: potest eni bõ sufficienter ditatus ante mortez opari ꝼm virtutem pfectã victurus ⁊ finiturus ꝼm rõnem. fol. 17. E
Qualis est felicitas: mouetur ⁊ soluitur tracta. 4° cap̃. p̃. ibi [Determinatis autem bis.] q̃ felicitas est bonuz honorabile ⁊ perfectum. fol. 21. E
In q̃ pte aie ẽ felicitas: mouet̃ ⁊ soluit̃ tra. 4° ca. z. ibi [Si aũt ẽ felicitas.] ⁊ soluit̃ pfecte i. 10. hui°. trac. z. cap̃. 3. ibi [Uñ aũt felicitas.] q̃ felicitas pfectissima est in illa pte aie in qua est sapia. s. in itellu. fol. zz. D. ⁊ fol. 183. K

Incipiunt cões ppõnes p̃mi lib. ⁊ p̃ tra. p̃mi/ libri p' ethicoꝝ [Ois ars ⁊c.]

Bñ enũtiauerũt: ꝓhi bonũ q̃ oia appetiũt. fol. 1. D
Differentia videtur esse finium. Di quidẽ eni sunt opationes. Di vo p̃ter has opera quedam. fol. z. B
Quorum sunt fines quidam preter operationes/in his melioza existunt operationibus opera. fol. z. B
Sicut ars sub arte sic finis sub fine. fol. z. I
Fines artiũ architectonicaꝝ sũt desiderabiliozes finib° artiũ iferioꝝ: hoꝝ eni gra ⁊ illa psequunt̃. fol. z. K

Capl'i z' tracta. p̃'. [Si vtiq; est aliqs finis.]

Nõ oia ppter alterum desideramus: pcedit eni ita in infinitum: ⁊ sic eẽt vacuũ ⁊ inane desideriũ nãle: manifestũ quoniã hic erit finis bonus ⁊ optimus. fol. z. P
Cognitio vltimi finis maximũ hz icremẽtum ad vitã. i. ad directionem humane vite: quẽadmodũ sagittatores signa hñtes magis adipiscũtur q̃ opz. fol. 3. E
Si eni ⁊ bonũ idẽ vni ⁊ ciuitati maio° ⁊ pfecti° q̃ ciuitatis vi suscipe ⁊ saluare. Amabile qdẽ eniz q̃ vni soli: meli° vo ⁊ diuinius genti ⁊ cõmunitati. fol. 3. Q

Capl'i terty tra. p̃'. [Dicet̃ ãt vtiq; sufficiẽter.]

Certũ nõ simil'r in oibus sermonib° querẽdũ est. fol. 4. E
Multis contingũt õtrimẽta ex ipsis. s. bonis exteriozibus. Jaz eni quidam perierunt propter diuitias: aly vo propter fortitudinem. fol. 4. E
Discipliati eni ẽ itãtũ certitudinẽ ingrẽ ꝼz vnũq̃q; genus q̃ztũ nã rei recipit: pxi^m eni pctũ vi ⁊ mathematicuz p̃suadẽtẽ acceptare ⁊ rhetorẽ õmfatões expetẽ, vnusq̃sq; eni bñ iudicat ea q̃ nouit ⁊ hoꝝ ẽ bon° iudex. fol. 4. M
Politice nõ ẽ ppri° adiutor iuuenis: inexpt° eni eoꝝ q̃ ꝼm vitã actuũ passionũ secutor exñs inaniter audiet ⁊ inutiliter scia; moralẽ: qz finis ẽ nõ cognitio sz act°. fol. 4. P
Nihil dñt q̃ztũ ad ꝼ iuuenis ꝼz etatẽ: aut ꝼz morẽ: nõ eni a tpe defectio: sed pp ꝼm passiones viuere. fol. 5. E

Capl'i p̃mi tractat°. z. [Dicam° ãt resumẽtes.]

Multi ⁊ excellẽtes debẽt bene viuere ⁊ bene operari idẽ q̃ felicem esse. fol. 5. Q
Multotiẽs ipe idẽ alteꝝ ⁊ alteꝝ extimat esse felicitatem: egrotans qdẽ enim sanitatem: mendicus diuitias cõsciꝝ sibi ipsis ignorantie eos qui magnũ aliquid ⁊ sup ipsos dicunt admirantur. fol. 5. Q
Incipiẽdũ est a cognitis. ꝼ aũt z' sunt. Dec qdẽ eni nobis: ꝼ aũt simpl'r. Forte g̃ nobis icipiẽdũ a nobis cognit̃. fol. 6. A
Opz auditorẽ sufficientẽ scie moralis bñ duci psuetudib° de iustis ⁊ bonis. p̃n^m eni ꝼ qz: ⁊ si hoc appareat sufficiẽter: nihil opus erit eo q̃ propter quid. fol. 6. B
Qui suscipit principia facil'r a se vel ab alio bonus est: cui aũt neutrũ eoꝝ existit audiat sniam Esiodi. Esiodus ingt ille est optimus qui oia per se intelligit: bonus ãt qui bñ docẽti obedit: qui aũt nec ipsemet itelligit nec aliuz audiẽs in aio ponit hic rursus inutilis vir. fol. 6. L

Capl'i scdi trac. z'. [Nos aũt dicamus.]

Tres sunt vite maxime excellentes: voluptuosa: ciuilis: et tertia que contemplatiua est. fol. 6. Q
Honoz magi vi eẽ i honorãtib° q̃ i honorato. fol. 7. I
Cõtigit dormire bñtẽ virtutẽ ⁊ nõ opari p vitã. fol. 7. N
Infoztunatum ⁊ mala patientem nullus felicitabit nisi positionem custodiat. fol. 7. N

Capl'i terty trac. z'. [Q̃ autẽ vl'e melius.]

Ambob° existib° amicis scñ ẽ ꝼ honorare viratẽ. fol. 8. D
Bonum dicitur in eo q̃ quid ⁊ in quali ⁊ ad aliquid bonũ equaliter dicitur enti. fol. 8. I
Eoꝝ q̃ st i vno pñto mlte st scie vt tpis: bello qdẽ militaris i egri^ne medicial: i labozib° aũt exercitatiua. fol. 8. K
Neq; perpetuũ esse magis erit bonuz: sed neq; magis q̃ diuturniis est eo q̃ vnius diei. fol. 8. Q
Sicut in corpore visus: sic in aia intellectus. fol. 9. M
Qual'r aliqd dr de multis ꝼm eãdem ppozionẽ ad diuersa subꝰ: sicut bonũ de visu ⁊ intellectu. fol. 9. M

Capl'i 4' tracta. z. [Rursus ãt redeamus.]

In omni opatione ⁊ electione est finis: huius autem gra reliqua operantur omnes. fol. 10. I
Plies videnť eẽ fines: ⁊ hoꝝ q̃sdã eligimus pp alteꝝ vt dñitias ⁊ fistulas: q̃sdã pp se ⁊ pp aliõ vt honorez ⁊ voluptatẽ: ⁊ qdã solũ eligibil'ẽ pp se vt felicitas. fol. 10. I
Perfectũ bonũ per se sufficiẽs eẽ vi: per se sufficiẽs aũt dicimus nõ ipsi soli viuẽti vitã solitariã: sed ⁊ parẽtib° et filys ⁊ vxori ⁊ amicis ⁊ ciuib° qz nã ciuilis hõ: hoꝝ aũt assumẽdus est terminus: extẽdẽti eni ad parẽtes ⁊ ppinquos ⁊ amicos amicoꝝ in ifinitũ pcedit. fol. 11. E
Per se sufficiẽs ponimus q̃ solitariã sufficientẽ ⁊ eligibilẽ facit vitã ⁊ nullo exteriori indigentẽ. fol. 11. E
Oium maxime eligibilẽ maxie vt cõnumeratã. Cõnumerata ãt manifestũ q̃ eligibiliozcũ mimo bonoꝝ fit ea q̃ appositũ est: bonũ aũt magis/eligibili° sp. fol. 11. E
Et oino eni q̃rũ est op° aliq̃ ⁊ act° in ope vi. bonũ eẽ ⁊ bñ: ita vi vtiq; ⁊ boi: est eni opus aliq̃ ipsi. fol. 11. M
Opõ ppa hois est opõ q̃dã rõnẽ hñtis: hõ ãt hoc q̃dã vt bñ psuasibile rõne: hoc vo vt hñs ⁊ itelligẽs. fol. 12. A
Jdẽ dicim° op° eẽ hui° studiosi cytharistẽ: ⁊ studiosi cytharistẽ: ⁊ simpl'r ꝼ in oib° apposita ꝼz virtutẽ abũdãtia ad op°: vt cytharistẽ cytharizare: studiosi ãt bñ. fol. 12. E
Amp. i vita pfecta: vna eni hyrũdo ver ñ fac̃ nec vna dies: ita vtiq; nec bo^m ⁊ felicẽ vna dies nz paucũ tps. fo. 12. E
Esse vtiq; hois vi pducẽ ⁊ pticulatim disponere q̃ bñ hñt circũscriptione: ⁊ tps taliũ inuẽtor vel coopator bonus eẽ vi. Ois eni hois est apponere q̃ deficit. fol. 12. M
Tector ⁊ geometra dñter ingrũt rectã: hic ãt inq̃ztũ ẽ vtilis ad op°: hic aũt inq̃ztũ q̃d vel q̃le quid. fol. 12. Q
Scõm eundem modum ⁊ in alys est, faciendũ vt non ex opera operibus plura fiant. fol. 12. Q

principioꝝ hec qdē iductiōe ꝑtēplata fūt:hec vo sensu:lb aūt ꝓsuetudie quadā:ꝛ alia aūt aliter. fol.12.Q
Uideē plus q̄ dimidium totius eē ꝑncipium. fol.13.B
Capli.5.tra.z.[Scrutādū vtiqꝫ de ipso.]
Uero quidem omnia consonant existentia:falso autem cito dissonat verum. fol.13.K
Qō felicitas cōsistit in voluptatib⁹ꝛ diuitys multi ꝛ veteres dicūt:lb autē.l.q cōsistit in virtute dicūt pauci ꝛ gloriosi viri:neutros autē hoꝝ rōnabile peccare in vniuersis:sed vnum aliquid vel plura dirigere. fol.14.B
Dñt āt forte nō paꝝ ī possessiōe vl vsu optimū existimaē: ꝛ ī hitu vl opōne:hitū eni ꝓtigit i exñtē nullū bo^m pficē vtputa dormiēti vel alr qualr ocioso:opōnē āt nō pole est:opabiē eni exñte:ꝛ bñ opabiē quēadmodū i olympiadib⁹nō optimi ꝛ fortissimi ꝗ hitū coronanē:ꝗ agoniçātes ita ꝛ eoꝝ q̄ in vita bonoꝝ ꝛ optimoꝝ recte operātes illustres fiūt ꝛ felicitatē attingūt. fol.14.E
Unicuiqꝫ āt est delectabile ad qō dī amic⁹ vt equus amāti equū ꝛ spectaculū amāti spectaculū. fol.14.M
Mlti ōlectabilia adisāē adiuicē qr ñ nālia sr. fol.14.L
Nihil idiget volup^tē vita felicꝫ:ꝗ hz volup^tē ī seipa.fo.15.L
Nullus ē bon⁹ q nō gaudet bonis opib⁹:nec eni iustū aliqs diceret nō gaudētē iusta opōne nec libalē ꝛc.fo.15.L
Felicitas ē optia pulcherrima ꝛ ōlectabi^ma:ꝛ ñ sr lb diuisa ꝗ deliacā supscriptionē:opti^m iustissimū ōsideratissimū āt sanū eē:ōlectabilissimū vo q̄ qs optat frui. fol.15.D
Ur āt felicitas idigēs bonoꝝ q̄ exteri⁹:ipole eni vl ñ facile bōna opari ipotētē tribuē exñtē.Quibusdā eni ōnudari coingnat btitudinē:vtputa nobi^tē bona ple pulchri^tē.
Nō est oīno felix q specie est turpissim⁹ ꝛc. fol.15.L
Capli pmi tractat⁹ tertu.[Uñ ꝛ q̄rit.]
Si aliqō aliō deoꝝ ē donū hoib⁹rōnale ē felicitatē dei data ē ꝛ maxie humanoꝝ inquātū optimū. fol.16.I
Uirtut eni pmtū ꝛ finis optimū vī ꝛ diuinū ꝛ btñ:erit igr felicitas multū cōe:pole eni existere oīb⁹nō ordatis ad virtutē per quādā disciplinā ꝛ studium. fol.16.L
Max^māt ꝛ opti^m ꝓcedē for^tē valde pnitiosū erit. fol.16.P
Puer nō ē felix:nōdū eni opator est taliū.l.opōnū virtuosaꝝ pp etatē:multotiēs aūt pp spem beatificanē. Indiget eni felicitas virtute pfecta ꝛ vita pfecta. fol.17.D
Capl.z.tra.3.[Multe āt trāsmutatiōes.] fol.17.E
Si vtiqꝫ finē videre opꝫ ꝛ tūc beatificare vnūquēqꝫ ñ vt exñtē beatū:sed qm̄ prius erat:qualr nō icōueniēs si qm̄ est felix nō vere dicē de eo existere. fol.17.N
Manifestū q si sequamur fortunas eūdē felicē ꝛ rursum miseꝝ dicem⁹multotiēs camaleōta quēadmodū felicē enūtiantes ꝛ debiliter firmatum. fol.18.D
Dñe sr q̄ ꝗ virtutē opōnes felicitat:ꝓne āt ꝓn.fol.18.B
Permanētiores sunt virtutes disciplinis pp maxie continue viuere in ipsis beatos:hec eniꝫ videtur causa vt nō fiat circa ipsas obliuio. fol.18.B
Felix fortunas feret optime ꝛ vbiqꝫ pudēter vt vere bon⁹ ꝛ tetragon⁹ sine vitupio:pue fortūe pspitatū vl opp^oē ñ faciūt inclinationē vite:magne vo pspitates beatiorē vitā faciūt:eteni lb ōcorare nata fūt.eōtio āt accītia tribulāt ꝛ turbāt btñ:tristitias eni iferūt ꝛ ipediūt a multis opōnib⁹:verūtñ ꝛ in his refulget bonū. fol.18.O
Quid q̄ pbibet dicē felicē ꝗ virtutē pfectā opantē:ꝛ exteriorib⁹ bōis sufficiēter ditatū ñ ꝓtigēti tpe:ꝗ pfecta vita vl apponēdū ꝛ victuꝝ sic ꝛ finiuꝝ ꝗ rōnē. fol.19.L
Capl.3.t.3.[Pronepotū āt fortunas.] fol.20.K
Differre āt passionē vnāquāqꝫ circa viuētes vel mortuos ꝓuenit:mlto mag q̄ ī iusta ꝛ mala ꝑexistē ī tragedys vl fieri.Si mortui cōscāt bono vl ōtrys amici si redūdant ad ipos qōcūqꝫ:siue bo^m:siue ōtriū.Fragile qdā ꝛ puū vl simplr vl illis eē.Nō aūt tātū ꝛ tale vt faciat felices
cos q nō fūt:nec his qui sunt auferat btitudinē.Lōferre qdē igit aligd videnē his qui defecerunt bone opōnes amicoꝝ siue prosperitates. fol.20.O
Capl.vnici.t.4.[Determinatis aūt his.] fol.21.E
Ur aūt oē laudabile in q̄le qd eē ꝛ ad aligd. fol.21.I
Optimoꝝ nō ē laus ꝗ mai⁹aligd ꝛ melius. fol.21.O
Nils.n.feli^tē laudat:ꝗ vt diuini⁹ꝛ meli⁹btificat. fo.21.O
Manifestum est ex his que dicta sunt:qm̄ est felicitas bonorabilium ꝛ perfectorum. fol.22.D
Uirtutem dicimus humanam non eam que est corporis: sed eam que est anime. fol.22.K
Contēplandū est hoꝝ gra.l.virtutum ꝛ actuuꝫ de aia inq̄tum sufficienter habet ad quesita. fol.22.P
Partiū aie lb qdē irrōnale ipi⁹eē:lb vo rōnē bñs. fo.22.Q
Irrōnalis aūt lb qdē assimilaē cōi ꝛ plātatiuo vt cā ei⁹ qō est nutriri ꝛ augeri:hec qdē cōis virt⁹ hūana nō appetvī eni in somnis opari maxie pticula hec:bon⁹aūt ꝛ malus nequaq̄ manifesti sunt ꝑm somnū. fol.23.D
Scōm dimidium vite dicunt nihil differre felices a miseris. fol.23.D
In somnis tamen melioza sunt phantasmata studiosoruꝫ q̄ quorūlibet. fol.23.D
Ur qdē alia nā aie irrōnalis eē participans qdē aliq̄lr rōne:icōtinētis eni ꝛ ꝓtinētis rōnē bñs laudam⁹. Recte et ad optima deꝑcaē rō:vī aūt in ipsis ꝛ aliō qō ꝑter rōnē innatū qō aduersaē robuiat rōni. fol.23.K
Ad ōtria eni mot⁹ incōtinētiū quēadmodum dissolute corporis particule in dextram ꝓeeligentium mouere in sinistram ꝓaue feruntur. fol.23.K
Ur vtiqꝫ ꝛ irrōnale zr:plantatiuū qdē neq̄q̄ cōicat rōne: ꝓcupisci^tē vo ꝛ vl appeti^tē ꝓticipat aliq̄lr ꝗ q exaudibile ē ei ꝛ obedibile.Qō āt suadeē aliq̄lr a rōne irrōnale nūtiat ꝛ suasio ꝛ ois increpatio ꝛ deꝑcatio. fol.23.P
Rōnē bte pūgit zr:B qdez ꝑncipalr ꝛ in seipso:B aūt quēadmodū a patre audibile aliquid. fol.23.Q
Determiaē virt⁹ ꝗ dūā bāc:dicim⁹ eni haꝝ has qdē intellectuales has āt morales:dicētes ō moꝛib⁹ ñ dicim⁹:qm̄ sapiēs ꝛ itelligēs:ꝗ qm̄ mit vl sobri⁹.Laudam⁹ ꝛ sapiētē ꝗ hitū:hitū āt lauda^tē virtutes dicim⁹. fol.24.D

Incipiūt ōnes capli pmi tractatus primi ethicoꝝ. [Omnis ars.] fol.1.D

1 In reb⁹ humanis est aliqs finis intētus. fol.1.K
2 In rebus humanis sunt multi fines. fol.2.D
3 In reb⁹ hūanis ē aliqs finis alio fine melior. fol.2.L
Capl.z.t.pimi.[Si vtiqꝫ.] fol.2.P
4 In reb⁹ hūanis ē aliqs finis vltim⁹ꝛ optim⁹. fol.2.Q
5 Cognitio vltimi finis rerū humanarum est multū necessaria ad directionem vite humane. fol.3.B
6 Consideratio de vltimo fine hominis maxime pertinet ad scientiam politicam. fol.3.K
Capli tertu.t.pmi.[Dicē autem.] fol.4.E
7 Modus manifestandi veritatē in scia mozali non dz esse demōstratiuus nec oīno certus. fol.4.E
8 Auditor scientie mozalis non debet certas demōstrationes expetere. fol.4.M
9 Iuuenis nō ē ppri⁹ aditor scie mozalis. fol.4.P
10 Secutor passionū ē iutil auditor scie mozal. fol.5.L
11 Qui ꝑm rōnem omnia sua desideria iplet est cōueniens ꝛ vtilis auditor scientie mozalis. fol.5.I
Capl.pmi.t.z.[Dicamus.] fol.5.N
Capl.secūdi.t.z.[Nos autem.] fol.6.P
12 Felicitas non consistit in voluptatibus. fol.7.L
13 Felicitas non cōsistit in bonoribus. fol.7.I
14 Felicitas non est virtus. fol.7.Q
15 Felicitas non consistit in diuitys. fol.7.Q
Capli tertu.t.z.[Qō autem.] fol.8.B

16 Nō est vna cōmunis idea oīum bonoꝝ. fol.8.K
17 Bonū separatū non est per se bonum. fol.8.Q
18 Bonū separatū nō est cōis idea oīuꝫ bonoꝝ. fol.9.B
19 Bo^m separatū nō ē cōis idea oīuꝫ q̄ p se sr bōa. fo.9.M
20 Bonum separatum qō ponitur idea bonum non est supremum bonum hominis. fol.10.A
21 Cognitio boni separati ñ ē necēia ad bñ opādū. fol.10.E
Capli quarti.t.z.[Rursus.] fol.10.D
22 Felicitas ē finis vltim⁹ būanaꝝ opationū. fol.10.O
23 Felicitas est bonum per se sufficiens. fol.11.B
24 Felicitas est bonū pfectū per se sufficiens. fol.11.B
25 Felicitas est proprīa operatio hominis. fol.11.M
26 Nec viuere nec sentire est ꝓpa opatio hois. fol.11.P
27 Propa opō hois ē opō hois ꝗ ptē rōnalē. fol.11.P
28 Felicitas est operatio hominis ꝑm partem rōnalem per essentiam ꝑm operationem. fol.12.A
29 Felicitas est operatio hois ꝑm virtutē. fol.12.D
30 Felicitas ē opō hois ꝗ virtutē ī vita pfecta. fol.12.E
Cap.5.t.z.[Scrutandum.] fol.13.K
31 Felicitas consistit in bonis anime. fol.13.P
32 Melius est ponere felicitatem cōsistere in operatione virtutis q̄ in virtute. fol.14.E
33 Ois opatio ꝑm virtutē est delectabilis. fol.14.M
34 Operatio ꝑm virtutem est magis delectabilis q̄ alia operatio hominis. fol.14.O
35 Operatio ꝑm virtutem habet delectationes in seipsa absqꝫ quocūqꝫ extrinseco. fol.15.L
36 Felicitas ē optia pulcherrima ꝛ ōlectabi^ma. fol.15.I
37 Felix indiget bonis exteriorib⁹. fol.15.N
Cap.primi.t.3.[Unde ꝛ queritur.] fol.16.E
38 Rōnabile est q felicitas sit a causa diuia. fol.16.K
39 Tolerabile ē q felicitas sit a cā hūana. fol.16.L
40 Irrōnal^tē ponē q feli^tas pueiat a cā fortuita. fo.16.P
41 Felicitas est a causa humana. fol.17.A
42 Nec bos nec asinus nec aliō irrationabiliuꝫ nec puer est felix. fol.17.D
Cap.z.t.3.[Multe enim.] fol.17.E
43 Nullus est felix quando moritur. fol.17.I
44 Si post mortem sit veruꝫ de aliquo q fuit felix ante mortē:de eodē fuit verum q est felix. fol.17.N
45 Non debet aliquis iudicari felix considerādo ad bona vel mala fortune. fol.18.D
46 Inter bona humana operationes ꝑm virtutē sunt maxime permanentes. fol.18.B
47 Felicitas pōt pmanere per totam vitam. fol.18.P
Cap.3.t.3.[Pronepotum.] fol.20.K
48 Fortune bone vel male amicorum viuentium redundant in amicos viuos. fol.20.L
49 Euentus fortuiti amicoꝝ viuētiū differēter redūdant in amicos mortuos ꝛ in amicos viuos. fol.20.O
50 Fortune amicorum viuentium non mutant felicitatē vel miseriam mortuorum. fol.21.B
Cap.vnici.t.4.[Determinatis.] fol.21.E
51 Felicitas ē bo^m laudabile vl bo^m bonora^le. fol.21.E
52 Felicitas non est bonum laudabile. fol.21.P
53 Felicitas est bonū honorabile.[Si aūt.] fol.22.D
54 Ad hāc scia ꝓtinet ꝓsiderare de virtute. fol.22.D
55 Ad hāc scia ꝓtiet ꝓside^rē ō aia ꝛ ō ꝓtib⁹ aie. fol.22.N
56 Pars nutritiua non est humana. fol.23.D
57 In anima est appetitus irrationalis. fol.23.L
58 Pars irrationalis anime que contrariatur rationi est nata obedire rationi. fol.24.D
59 Ditus itellūales ꝛ mozales sunt virtutes. fol.24.D

Dubia mota per expositorē sup p̄ li^o ethicoꝝ. Quare ·Phs non ponit hic sciam cum sit magis certa q̄ ars. fol.1.O

An omnis ars appetat bonum. fol.1.O
An omnis ars sit operatrix alicui⁹ boni:hec tria dubia ponuntur capl o primo.parte prima. fol.1.P
An opatio possit dici finis vltim⁹ cap p̄.pte z⁹. fol.2.E
An ōsidertū hois possit eē frustra:tra.p.ca.z.pte p̄⁹.fo.3.E
Qualr in hac scia ꝓsideraē ō fine vltimo hois. fol.4.B
Utrū ōbeā ꝓcurare magl bo^m toti ciuitati vl mihi ipsi:hec duo dubia ponunē trac.p̄.cap.z.pte z⁹. fol.4.L
An iuuenis sit conueniens auditor huius scientie.capl o 3.parte tertia.tractatus primi. fol.5.A
An scientia mozalis sit superflua. fol.5.E
An secutor passionū ꝛ vitiosus sit inutil auditor hu⁹ scie:lb duo dubia ponūē ca.3.pte 3⁹.trac.p̄mi. fol.5.B
An felicitas sit per se eligibilis. fol.10.P
An sanitas sit eligibilis pp felicitatez:ponunē duo hec dubia tractatu z.cap 4.parte prima. fol.10.Q
An felicitas sit aliqua operatio anime vel hominis:cap 4.tractatus primi.parte prima. fol.11.D
Utrum longitudo tēporis requiratur ad felicitatē:tractatu z.cap 4.parte secunda. fol.12.I
Utrum felicitas sit ꝑm se delectabilis.tractatu scōo.capitulo quinto.parte quarta. fol.14.Q
Utrum delectatio sit de essentia opōnis ꝑm virtutez.trac. secūdo.capl o quinto.parte quarta. fol.15.E
Utrum homo in hac vita possit vere dici felix:tractatu 3.capitulo secūdo.parte secūda. fol.19.O
Utrum laus debeatur deo ꝛ substantys separatis:tracta. 4.capitulo primo.parte secūda. fol.22.A
Utruꝫ felicitas politica sit principalior q̄ speculatiua:tractatu quarto.capl o secundo.parte tertia. fol.24.B
Ad quem pertinet institutio legis. fol.24.K
Utrū appetitus sensitiuus obediat rōni. fol.24.M
Utrū virtutes mozales sint ponēde ī appetitu sensitiuo vl itellectiuo:i fine p̄ libri terminā lb tria dubia. fol.25.A

Incipiunt qōnes per ·Phm mote ꝛ solute in libro z.⁹ ethicoꝝ.

A q̄ ē virt⁹ mozal effectiue:mouē ꝛ soluī cap p̄.p̄mi tractat⁹.ibi[Duplici autez virtute.]ꝛ est solutio q non est totaliter a natura: sed cōplementum generationis eius est ex opibus. fol.25.M
Quales sunt operatiōes ex qb⁹ gīiaē virt⁹ mozalis:mouē ꝛ soluī capl o secūdo.p̄mi tractat⁹.ibi[Qm̄ igīē pūs negociū.]ꝛ est solo q virtutes mozales generanē ex operationibus ꝑm rectam rationem redactis ad mediū inter superabundantiam ꝛ defectum. fol.27.N
Circa q̄ bnt fieri virtutes mozales:mouē ꝛ soluī cap 3.ibi[Signū aūt opꝫ.]ꝛ est solo q virtutes mozales bnt fieri circa delectationes ꝛ tristitias. fol.28.O
Qualr virtutes gīianē ex opōnib⁹ virtuosis cū sit ecōuerso q opōnes virtuose sr a virtute:mouē ꝛ soluī ca.4.ibi[Queret vtiqꝫ aliqs.]ꝛ est solo q opatiōes virtuose ꝗ gen⁹nō virtuose opate gīiant vtutē:ꝗ opōnes cōplete vtuose.l.vtuose opate sr effectiue a vtute. fol.30.K
Quid est virt⁹ mozalis:mouē capl o p̄.t.scōi.ibi[Post B aūt.]ꝛ soluī capl o z.⁹ eusdem tractat⁹.ibi[Opꝫ autez nō solum.]ꝛ est solutio q virtus mozalis est habit⁹ electiuus in medietate consistens quo ad nos determinata ratione vt sapiēs determiabit. fol.31.K.ꝛ fol.33.B
Que sūt virtutes mozales.lb est:que sunt spēs virtutis mozalis:mouē ꝛ soluī cap p̄.ibi[Opꝫ āt nō solum vlr dici.]Ju q̄ determinaē de virtutib⁹ ponēdo spēs virtutis mozalis:ostēdendo etiam q dicta diffinitio virtutis cōpetit cuilibet mozali virtuti. fol.35.O
Quid ōtriaē virtuti:mouē ꝛ soluī.c.z.t.3.ibi[Trib⁹ autē dispōnib⁹.]ꝛ est solutio q virtuti mozali ōtriaē duo vitia inter que virtus est medietas. fol.38.K

Qualr bõ põt fieri virtuosus:moueť ⁊ soluiť.3.ca.tra.tertij.ibi[Qm̃ gdẽ igiť est virt⁹.]ponẽdo tria documenta ad b̃.p̃m q̃ p̃ oz recedere a vitio qõ maxie est ꝓuũ vtuti.z̃m docum̃ est q̃ p̃ oz moueri ab illo vitio ad qõ ẽ maxe natus moueri.3m est q̃ iter oia maxie cauẽdũ est a delectationibus ⁊ concupiscentijs. fol.39.O

Incipiunt cõmunes ꝓpositiones primi capli.p̃mi tra.libri secũdi ethicorum.

Duplici exñte virtute itellectuali ⁊ mozali:itellectualis vt plurimũ ex doctrina hz ⁊ cognitionẽ ⁊ augmẽtũ:ꝛ ideo experimẽto idiget ⁊ tpe:virtus aũt mozalis ex moze fit vñ ⁊ nomẽ hz parum declinãs a moze. fol.z5.M

Nulla natura existentium aliter assueſcit.Q.

Neqz igiť nã neqz ꝑter nãm ifunt virtutes:sz innatis gdẽ nobis suſcipere eas:perfectis autem per consuetudinẽ.

Quecũqz nã nobis aduenĩũt po⁹ eoꝝ ꝑus ferimus:posteri⁹ ãt opõnes eoꝝ reddim⁹qõ i sensib⁹ manifestũ ẽ. Q.

Que in artib⁹ opz discẽtes facere hec faciẽtes discim⁹: puta edificantes edificatores fiunt ⁊c̃. fol.z6.A

Ex eisdem ⁊ per eadẽ ⁊ fit omnis virtus ⁊ corrũpiť:silr ãt ⁊ ars:ex similib⁹ opationibus similes habitus fiunt p̃m differentiam operationum diuersificanť habitus. P

Nõ parum igitur differt sic vel sic ex iuuene confestim assueſcieri:sed multum magis autem omne.i.qz tota vita sequens ex hoc dependet. M

Capituli secũdi.t.p̃mi.[Qm̃ aũt.] fol.z7.N

Hec scia nõ est ꝓtẽplationis gra:non enĩ vt sciamus gd est virtus scrutamur:sed vt boni efficiamur. Q

Operationes sunt dñe huius qõ est quales fieri habitus.i. habitus virtuosi vel vitiosi acquirendi. Q

Operari p̃m rectam rationem cõmune est.s.omni virtuti: ⁊ hoc ad presens supponitur. fol.z8.A

Omnis sermo qui est de operabilibus typo.i.exẽplariter ⁊ non p̃m certitudines debet dici:sermones enĩ p̃m materiam sunt expetendi. L

Que aũt in opationibus ⁊ que ꝓferentia.i.bona exterioza: nihil stans habent quẽadmodum nec sana. D

Sermone de vniuersali existente in certo magis quidẽ singulis est sermo non habet certitudinẽ:neqz sub arte nec sub aliqua narratione cadit. D

Opa virtuosa inata sunt ab idigẽtia ⁊ supabũdãtia corrũpit:quẽadmodũ in fortitudie ⁊ sanitate videm⁹.Que ãt mẽsurata sunt ⁊ faciũt ⁊,augẽt ⁊ saluant. P

Capli.3.t.p̃mi.[Signũ aũt opz facẽ.] fol.z8.O

Signum autem oportet facere habituum superuenientez voluptatem vel tristitiam operibus. Q

Circa voluptates enĩz ⁊ tristitias est mozalis virtus:ꝓpter voluptatem enim mala operamur:ꝓpter tristitiã autem a bonis recedimus. Q

Cõfestiz enĩ ex iuuenib⁹ opz duci vt Plato ait.gaudẽ ⁊ tristari in qb⁹ opz:recta enĩ disciplina b̃ est. fol.z9.Ę

Pene medicine quedam sunt:medicine autez per contraria innata sunt fieri. I

Supponitur ergo virtus esse talis circa voluptates ⁊ tristitias optimozum operatiua. K

Delectatio ex puero oibus nobis cõnutriť ꝓpter qõ difficile est ꝓterere hanc passionẽ cõparatam vite. Q

Regulant autẽ ⁊ operationes:hi quidem magis:hi autem minus:delectatione ⁊ tristitia. P

Difficilius est voluptati repugnare q̃ ire quemadmodũ ait Heraclitus. P

Circa difficilius semper ⁊ ars fit ⁊ virtus. P

Cap.4.tra.p̃mi.[Queret aũt vtiqz.] fol.30.K

Cõtigit nõ grãmaticũ gd grãmaticũ facere ⁊ a casu. K

Tũc ẽ grãmatic⁹ si grãmaticũ gd faciat ⁊ grãmatice. M

Que ab artibus fiunt bene habent in eis. Q

Que ꝓ vtutes fiũt si opans qualr hñs opeť.s.sciẽs eligẽs pp hoc ⁊ firme ⁊ imobiliter habeat ⁊ operetur. Q

Ad virtutes ãt scire gdẽ parũ aut nihil pdest. fol.31.B

Multi enĩ opantes ad rõnẽ pfugiẽtes existimãt philosophari:ꝛ sic fozẽ studiosi simile aligd faciẽtes laborãtibus q medicos audiũt studiosc:faciunt aũt nihil eoꝝ q̃ p̃cepta sunt:quẽadmodũ igiť neqz illi bñ habebũt corpus:ita neqz isti aiam ita philosophantes. fol.31.D

Cap.p̃mi.t.z.[Post b̃ aũt gd est.] fol.31.K

Tria sunt in aia principia opationũ passiones:potẽtie ⁊ habit⁹:dico passiones gdẽ ꝓcupiscẽtiã:irã:timozem: audaciam:invidiã:gaudium:amicitiã:odium:desiderium:zelum:misericozdiam:potentias:dico p̃m quas passibiles hozum.i.passionum dicimur. fol.31.K.N

Scõm passiões nõ dicimur studiosi vel prauiznõ enĩ vitu perabiť q simplr irascir:sed qui qualr. fol.3z.K

Irascimur enĩ ⁊ timem⁹ nõ spõte:virtutes ãt electiões q̃dã vl nõ sine electiõe:ꝓ passiões moueri dicimur p̃m virtutes ãt vl malitias nõ moueri:sz disponi qualr. L

Cap.z.t.z.[Opz aũt non solum.] fol.33.B

Omnis virtus cuiuscũqz fuerit virtus habentez perficit ⁊ opus eius bonum reddit. B

In omni continuo ⁊ diuisibili est accipere:hoc quidẽ plus: hoc autem minus:hoc vo equale.Equale est mediũ superabundantie ⁊ defectus. F

Mediũ ẽ z̃c̃:rei vl ad nos.Medium rei:qõ eq̃lr distat ab vtroqz exm̃oꝝ qõ ẽ idẽ ⁊ vnũ ⁊ oib⁹.Mediũ q̃ ad nos qõ nz abũdat neqz õfiť:b̃ ãt nõ vnũ neqz idẽ oib⁹. H

Omnis sciens supabundantiam ⁊ defectum fugit:mediuz autem querit non qõ rei:sed quod ad nos. H

Domines cõsueuerunt dicere operibus bene habentibus: qm̃ nec auferre est nec opponere. P

Uirt⁹ enĩ arte certioz ⁊ melioz est quẽadmodũ ⁊ nã. P

Medietas quedã est virtus ꝓiectatrix exñs medy. P

Peccare cõtingit multis modis:dirigere autez vno mõ:b̃ quidem facile:hoc autem difficile quemadmodum tãgere ⁊ non tangere signum. fol.34.D

Uirt⁹ est bit⁹ electiuus imediate exñs quo ad nos:õtermĩnata aũt rõne ⁊ vt vtiqz sapiens determinabit. J

Scõm subam gdem ⁊ rõnem quid est esse dicẽtẽ: medietas est virtus:p̃m optimũ aũt ⁊ bene extremitas. K

Nõ ois opõ nec ois passio suscipit medietatẽ:q̃dã enĩ pfectiz noiata ꝓuoluta st cũ malitia.Ex⁹ i passiõib⁹:vt gaudiũ õ malo iuerecũdia ⁊ iuidia:ꝛ in opõnib⁹ adulteriuz furtũ ⁊ homicidiũ.Circa predicta nunq̃ est dirigere sed semp peccare:i his nõ est supabũdãtia ⁊ õfectus. P

Cap.p̃.t.3.[Opz ãt b̃ nõ solũ vlr dici.] fol.35.O

In p̃monib⁹ q circa opõnes vles gdẽ inaniozes sũt:ꝓticulares vo veriozes:circa singularia enĩ opõnes. O

Circa delectationes ⁊ tristitias nõ ois tẽperãtia medietas: minus autem circa tristitias:deficientes autez circa delectationes non multuz fiũt:ꝓpter qõ ⁊ isti nomine nõ sunt fozti:sunt autem insensibiles. fol.36.B

Extremi ꝓtẽdunt de media regione ⁊ nos quãdoqz mediũ philotimum vocamus:qñqz aũt aphilotimum. J

In passionib⁹ ⁊ in his que sunt circa passiões sunt medietates laudabiles ⁊ extrema vituperabilia. fol.37.J

Cap.z.t.3.[Tribus autem dispositionibus.]

Trib⁹ dispõnib⁹ exñtib⁹ duab⁹ malitys exmis ⁊ vna virtute media oẽs oib⁹ opponũť aliq̃lr medy bit⁹ ad õfectũ supabũdãt ad supabũdãtias õficiũt i passiõib⁹ ⁊ opõb⁹: quẽadmo⁹ eq̃le ad min⁹ mai⁹: ⁊ ad mai⁹ min⁹. fo.38.K

Extremi prouciunt medium alter ad alterum. M

Cõtrarietas maioz est extremis adiuicẽ q̃ ad mediũ. Q

Ad me⁹ ãt opponunť extrema:i his ãt magꝭ õfectio:in his aũt supabũdãtia vt fortitudini magꝭ opponiť timiditas q̃ tẽpantie:

q̃ tẽpãtie:tẽperãtie vo magꝭ opponiť itẽpãtia. fo.39.L

Ad qõ ipsi magis nati sumus aliqualiter hoc magis cõtrarium medio. D

Cap.3.t.3.[Qm̃ gdẽ igiť est virt⁹.] fol.39.N

In vno q̃z mediũ accipe ẽ difficile:puta circuli me⁹ nõ cuiuslibz sz sciẽtis.Irasci facile ⁊ dare argentũ ⁊ ꝓsumere: cui ãt ⁊ q̃tũ ⁊ qñ ⁊ cui⁹ gra ⁊ q̃lr nõ adhuc cuiuslibz nec facile.Qd enĩ bene ⁊ rarum laudabile bonum. Q

Oportet coniectantem medium primo recedere a magis contrario. fol.40.B

Intẽdere aũt opz ⁊ ad que ⁊ ipsi facile mobile sumus.hoc aũt erit notũ ex delectatiõe ⁊ tristitia facta circa nos:in ꝓuũ aũt nosipsos attrahere opz.Multũ enĩ abducẽtes a peccando in mediũ veniem⁹:qõ tortuosa lignoꝝ dirigẽtes faciũt.Maxie obfuãdũ est a delectatione ⁊ delectabili.Qd igiť plebis senes patiebanť ad helenã:b̃ ãt opz pati ⁊ nos ad õlectationẽ ⁊ i oib⁹ illoꝝ dicẽ vocem: sic abuciẽtes ipsaz minus peccabimus. fol.40.L

Qui parũ a bñ trãsgrediť nõ vitupať neqz ad maius nec ad minus:sed qui plus:ille enim nõ latet. Usquequo ⁊ quãtũ vituperabilis nõ facile sermõe determiare:talia enim in singularibus ⁊ sensu iudicantur. L

Declinare autez oportet quãdoqz gdẽ ad superabũdãtiã: quãdoqz autem ad defectum:sic enim facile medium ⁊ quod bene adipiscimur. L

Incipiunt p̃nes capli p̃mi tra.p̃mi scõi ethicorum. [Duplici autẽ virtute.] fol.z5

1 Nulla virt⁹ mozalis inest nobis a nã. fol.z6.A

2 Uirt⁹ mozalis inest nobis ex bonis operationib⁹. B

3 Uirtus mozalis corrũpiť per malas opationes. K

4 Non parum differt q̃ aliquis a iuuentute assueſcat se bene operari vel male. M

Cap.z.trac.p̃mi.[Qm̃ igiť presens.] fol.z7

5 Necesse est hãc sciam pscrutari q̃les sunt opationes p quas gñanť in nobis virtutes mozales. fol.z7.O

6 Sermo de opationib⁹ hũanis nõ est certitudinalr:sz figuratiue ⁊ exemplariter dicendus. fol.z8.D

7 Opationes causantes virtutẽ sunt opõnes cõmẽsurate medie inter supabundantiã ⁊ defectum. J

8 Uirtutes mozales producunt tales operationes ex q̃libet producuntur. N

Cap.3.tra.1.[Signũ aũt opz facere.] fol.z8

9 Omnes virtutes mozales habent fieri circa delectationes ⁊ tristitias. fol.z8.P

Cap.4.trac.1.[Queret aũt vtiqz.] fol.30

10 Opationes tunc sunt virtuose quando sunt tales q̃les sunt operationes virtuosi. fol.31.E

Cap.p̃mi.t.z.[Post b̃ autem.] fol.31

11 Uirtutes mozales non sunt passiones. fol.3z.L

12 Uirtutes mozales non sunt potentie. P

13 Uirtutes mozales sunt habitus. Q

Cap.z.t.z.[Opz ãt nõ solũ sic dicere.] fol.33

14 Uirt⁹ hoĩs hoiez pfiť ⁊ op⁹ eĩ⁹ bonũ reddit. fol.33.L

15 Omnis virtus mozalis consistit in medio. Q

16 Uirt⁹ mozalis est habitus electiuus in medietate existens quo ad nos:determinata autẽ rõne ⁊ vt vtiqz sapiens determinabit. fol.34.J

17 Non in omnibus passionibus ⁊ operationib⁹ est medietas quod est virtus. fol.35.A

Cap.1.t.3.[Opz ãt nõ solũ vlr dici.] fol.35

18 In omni genere habitus mozalis medietas est laudabilis ⁊ extrema vituperabilia. fol.37.A

19 In quibusdam passionibus est medium laudabile et extrema vituperabilia. K

Cap.z.t.3.[Trib⁹ aũt dispõnib⁹.] fol.38

20 Uirt⁹ ꝓuiať vtriqz exm̃oꝝ iter q̃ ẽ mediũ.fol.38.M

21 Maioz est contrarietas extremozum ad inuicem q̃ extremozum ad virtutem. Q

22 Uirt⁹ magꝭ ꝓuiať vni exm̃oꝝ q̃ alteri. fol.39.D

Cap.3.t.3.[Qm̃ quidem igitur.] fol.39

23 Difficile est boi attingere ad virtutem. fol.39.O

Dubia mota per expositorem in secundo libro ethicorum.

Utrũ virtutes mozales insint nobis a natura. fol.z6.N

Utrũ virt⁹ mozalis sit nobis ex opõnib⁹ nñis. fol.z7.A

Utrũ virt⁹ mozalis possit gñari ex vnica opõne. fo.z7.B

Utrũ virt⁹ mozalis possit nobis acqri ex opõnib⁹ interioribⁿ absqz opõnib⁹ exteriozib⁹:hec q̃tuor dubia terminanť capl'o p̃ trac.primi.parte tertia. fol.z7.K

Utrũ ois virtuosus õlectet in opõne virtutis. fol.z9.A

Utrũ ois virt⁹ mozalis sit circa õlectatões ⁊ tristitias:determinanť b̃ duo dubia trac.p̃.ca°.3°.pte p̃ª. fol.z9.B

Utrũ virt⁹ mozalis possit eẽ sine oi passione.determinať trac.p̃.capl'o tertio.parte tertia. fol.30.E

Quid est passio. fol.31.P

In quo est passio. fol.31.Q

Que sunt passiões ⁊ qũo distinguuntur:hec tria dubia soluuntur trac.secũdo.capl'o p̃.parte prima. fol.3z.A

Qualr in passionibus est maius minus ⁊ equale.trac.scõo capitulo secundo.parte secunda. fol.33.L

An ars bene perficiendo opus attingat medium: capitulo secũdo.tractatus secũdi.parte tertia. fol.34.B

Utrum virtus mozalis consistat in medio inter superabũdantiam ⁊ defectum. fol.35.E

Utrũ adulteriũ homicidiũ ⁊ hꝰ sint semp mala:b̃ duo dubia soluunť.capl' z°.tra.z.pte 4ª. fol.35.K

Utrũ ironia sit virt⁹ tra.3°.cap°.p.pte z°. fol.37.E

Utrum sit maioz oppositio inter duo vitia q̃ inter vitiuz ⁊ virtutem. fol.39.D

Utrũ virt⁹ magꝭ ꝓuiať vni vitio q̃ alteri:determinanť hec duo dubia tra.3°.capl' z°.pte 4ª. fol.39.D

Utrũ vitiosus possit facere seipm studiosum ⁊ virtuosum tractatu tertio.capl'o 3°.parte tertia. fol.40.M

Questiones mote ⁊ solute per ꝓbz in 3° ethicorum.

Ad quã sciam ptinet ꝓsiderare de voluntario ⁊ inuolũtario:moueť ⁊ soluiť capl' p̃.t.1.q̃ b̃ ptinet ad scientiam mozalẽ:qz p̃m voluntariuz ⁊ inuolũtariũ diuersificanť laudes ⁊ vitupia. fol.41.D

Quotiẽs dz inuoluntariũ:moueť ⁊ soluiť capl' p̃.t.1.q̃ inuolũtarium dz duplr.s.inuolũtariũ per violẽtiã ⁊ inuoluntariũ per ignozantiam. fol.41.B

Quid est violẽtũ:moueť ⁊ soluiť.t.1.ca.p̃.q̃ violẽtũ ẽ cui⁹ p̃n⁹ est extra passo nõ cõferente vim. fol.41.B

Utrũ opõnes que fiunt ꝓpter timozẽ maloꝝ sint volũtarie:moueť ⁊ soluiť capl'o p̃.t.p̃mi.q̃ sunt miste ex volũtario ⁊ inuolũtario:tñ quãdo actu fiunt sunt magis voluntarie q̃ inuoluntarie. fol.41.M

Utrum illa que facimus pp delectabilia ⁊ bona exterioza acquirenda sint violenta:moueť ⁊ soluiť.t.1.capl'o p̃.q̃ non sunt violenta:qz homo est causa sic operatoꝝ ⁊ etiã quia non fiunt cum tristitia. fol.4z.O

Utrũ oẽ qõ quis operať ignozãs opereť ꝓpter ignozãtiã: mouetur ⁊ soluitur capl'o p̃mo.t.1.q̃ non:sed solũ illud qõ fit ꝓpter ignozãtiam de quo operãs tristatur ⁊ penitet qñ cõtingit factũ:ꝛ etiam ebrius opať ignozans:sed nõ ꝓpter ignozantiam:cum ois malus operať ignozãs: non tamen ꝓpter ignozantiam. fol.44.L

Que ignozantia causat inuoluntariũ ⁊ que non:moueť ⁊ soluiť capl'o primo.t.1.q̃ ignozantia illius qõ ꝓfert ⁊ illius qõ opz operari vel vitare nõ causat inuolũtariũ:sed ignozãtia alicuius circũstãtie in particulari:quã nõ qli-

bet tenetur scire causat inuoluntarium. fol.44.L
Utrũ opata pp passionẽ sint voluntarie opata:mouetur ⁊ soluit capl'o p.t.1.q̃ sunt volũtaria:q̃ ppter talia opata homo vituperatur ⁊ punitur. fol.44.M
Quid est volũtariũ:mouet ⁊ soluit cap.1.t.1.q̃ volũtariũ est in ipso sciẽte singularia in gb⁹ est opatio. fol.45.O
Quid est electio:mouetur ⁊ soluitur capl'o.2.t.1.q̃ electio est actus voluntarius preconsiliatus ⁊ eligibile est volũtarium preconsiliatum. fol.46.K
De quibus est ꝓsiliu:mouet ⁊ soluit capl'o 3.t.p̃mi.q̃ cõsiliu est de incertis que sunt in nostra potestate.i.in potestate illius cui datur consilium. fol.48.E
Quid est ꝓsiliũ:mouet ⁊ soluitur cap 3.t.p̃mi.q̃ ꝓsiliu est ingsitio de reb⁹ incertis q̃ sunt in nr̃a potestate. F
Quid est volũtabile:mouet ⁊ soluit cap 4.t.primi.q̃ volũtabile simpliciter est per se bonũ ⁊ volũtabile in respectu est apparens bonum. fol.51.B
Utrum virtutes ⁊ vitia sint in nostra potestate:mouetur ⁊ soluitur capitulo 5.tra.p̃mi q̃ sic:quia principia producta earum sunt in nostra potestate. fol.51.P
Circa que est fortitudo:mouet ⁊ soluit capl'o p.t.2.q̃ fortitudo est circa timores ⁊ audacias:⁊ p̃ncipal'r est circa timorẽ mortis in bello pp bonũ publicum. fol.54.I
Circa que est tẽperãtia.mouet ⁊ soluit capl'o p.t.3.q̃ tẽperãtia ⁊ intẽperãtia sunt circa delectationes tact⁹ ⁊ gust⁹ ⁊ p̃ncipal'r circa delectationes tactus. fol.6.M

Incipiunt cões.ppõnes tertij libri ethicorũ.[Uirtute vtiq; ⁊ circa passiões.] fol.41

Uident aũt inuolũtaria eẽ que violẽta ⁊ que pp ignorãtiam facta:violẽtũ ãt est cui⁹ p̃n' est ex̃ tale in q̃ nihil confert operãs vel patiẽs.vel sic:violẽtũ est cui⁹ p̃n' est extrinsecus.nihil cõferente vim passo. fol.41.B
Opõnes facte pp timorẽ maiorẽ maloꝝ fũt miste ex volũtario ⁊ inuolũtario assimilant:ñ magis volũtarys:volũtarie enim sunt cũ operate sunt. fol.41.M
In opõnib⁹ aũt talib⁹ q̃ñq; laudant q̃ñ turpe aliqd vl'triste sustinẽt p magnis bonis.Turpissima eni sufferre p nullo bono vel modico praui est. fol.42.A
Quedam autem fortassis non est cogi sed magis moriẽdũ patientem durissima. fol.42.B
Est aũt difficile q̃ñq; iudicare q̃le p q̃li eligẽdũ ⁊ qd p q̃ sustinẽdũ adhuc difficili⁹ imorari cognitis. fol.42.K
Oẽ qõ est pp ignorãtiã est nõ volũtariũ:ſz inuoluntariũ solũ qõ est triste ⁊ in penitudine. fol.44.L
Alterꝝ vi pp ignorãtiã opari ab eo qõ est ignorãtes facere. Ebrius eni ⁊ q̃ irascit ignorãs opat nõ pp ignorãtiaz:ſz ppter ebrietatem vel iram. fol.44.L
Ignorat qdẽ ois malus q̃ opz opari ⁊ a gb⁹ fugiendum.
Ignorãtia eius qõ cõfert non causat inuoluntarium. L
Ignorãtia singulariũ circa q̃ ẽ opõ causat inuolũtariũ. D
Circa oia.i.circa oẽs circũstãtias ignorãtia exãte in gb⁹ est opatio q̃ hoꝝ aliqd ignorat volẽs videt opari ⁊ maxie in p̃ncipalissimis.Pricipalissima ãt vident in gb⁹ opatio.i.obiectũ vel mã circa quã est act⁹ ⁊ cui⁹ gratia. Sz ig̃rãtia hoꝝ nõ sufficit ad inuolũtariũ:sed cũ B regrit q̃ fit cum tristitia ⁊ penitudine. fol.44.M
Uoluntarium videt esse cuius p̃ncipium est in ipso opante sciente singularia in quibus est opatio. fol.45.O
Opõnes q̃ fit ab ira ⁊ ꝓcupia nõ fũt inuolũtarie. fol.46.L

Capituli secũdi.tractatus p̃mi.tertij libri.[Determinatis autem his.] fol.46

Uoluntarium in plus est q̃ electio:voluntario enim cõicant pueri ⁊ alia aialia:electioni autem non. Repẽtina volũtaria dicimus ꝑm electionẽ nõ. fol.46.K
Incõtinẽs ꝓcupiscẽs opat eligẽs ãt nõ:ꝓtinẽs ãt ecõuerso:eligẽs qdẽ ꝓcupiscẽs ãt nõ.Electioni ꝓriat ꝓcupiscẽtia/cõcupiscentia aũt concupiscentie non. fol.46.N
Electio nõ ẽ ipolitũ:volũtas ãt ẽ ipolitu. fol.47.L
Uoluntas quidem finis est magis:electio autem eorũ que sunt ad finem. fol.47.D
Utr ãt vi electio circa ea que in nobis esse. fol.47.I
Electio nec est idẽ cum opinione vniuersaliter:nec est idẽ cum opinione quadam. fol.47.I
Nõ vi idẽ eligere optima ⁊ opinari.Quidã opinantur qõ melius ⁊ ppter malitiã eligere que non oportet. K
Nõ oẽ voluntariũ est eligibile sed p̃consiliatum. O

Capituli.3.tra.1.libri.3.[Cõsiliant ãt.] fol.48

Consiliabile est nõ pro quo ꝓsiliare istipiẽs sed intellectũ habẽs.De eternis nullus cõsiliat:neq; de his q̃ in motu sunt semper vt de solis euersionib⁹:nec de his que a fortuna puta thesauri inuentione. fol.48.E
Consilium non est de omnibus humanis:sed de operationibus que in nobis. F
Circa certas ⁊ per se sufficientes disciplinarum non est cõsilium vt de litteris scribendis. I
Circa q̃ st magicerta ⁊ mag dubitam⁹ mag ꝓsiliamur. K
Circa magna assumim⁹ cõsiliatores discredẽtes nobisipsis velut non sufficientibus dignoscere. M
Cõsiliamur nõ de finib⁹ sed de his que ad fines. E
Que enim per amicos fiunt per nos aliqualiter fiunt:principium enim in nobis. L
Consilium habet terminum:si enim semper consiliabit in infinitum veniet. N
Qõ ex cõsilio preiudicatum est eligibile est. fol.50.K
Electio est ꝓsiliabile desideriũ eorꝝ q̃ in nobis. N

Cap.4.tra.1.lib.3.[Uolũtas aũt.] fol.51.E

Dicẽdum q̃ simpl'r ⁊ ꝑm veritatem voluntabile est per se bonum:vnicuiq; autem qõ videtur. fol.51.B
Studiosus iudicat singula recte ⁊ in singulis ei verꝝ appz.
Secõm vnũquẽq; eni habitũ ꝓpa fũt bona ⁊ delectabilia. Studiosus plurimũ differt ab alys:⁊ hoc qdẽ veruz in singulis videre quẽadmodũ ⁊ mẽsura eorꝝ existẽs. L

Capituli quinti.tractatus primi.libri tertij.[Existente vtiq; voluntabili.] fol.51

Opõnes ꝑm electionẽ sunt volũtarie:ideo ⁊ virtutuz opatiões volũtarie fũt:in nobis aũt ⁊ virtus. fol.51.P
Dicere q̃ nullus volens est malus:neq; nolens beatus assimilatur:hoc quidem mendaci:hoc autem veraci:beatus quidem nullus nolens. fol.52.P
Quorum principia sunt in nobis:⁊ hec in nobis volũtaria. Legislatores puniunt ⁊ cruciant operantes mala quotquot non vi aut propter ignorantiam cui⁹ non ipsi causa:bona autem operantes honorant hos,puocantes:hos autem prohibentes. fol.52.P
Quecunq; non in nobis sunt:neq; voluntaria nullus prouocat operari vel non operari:vt non calefieri vel dolere vel esurire. I
Ipsum ignorare puniunt si causa videtur ignorantie: puta ebrys duplices increpationes. K
Irrationale est iniusta facientem non velle iniustuz eẽ aut stupzantem incontinentem. Q
Iniustus existens non requiescit ⁊ erit iustus quando vult sicut nec eger sanus ac dimittens lapidem resumere q̃ñ vult:a principio tamen erat.Sic autem in iusto ⁊ incontinenti:ex principio quidem inerat tales non fieri,ppter quod volentes sunt:factis autem non adhuc inest non esse. fol.53.A
Non solum aũt anime malitie voluntarie sunt:sed ⁊ in gbusdam ⁊ que corporis quos increpamus. B
Propter nãm turpes vel cecos nullus increpat:sed eos q̃ pp desidiam seu inexercitationem ⁊ negligẽtiam. B
Nullus improperabit ceco natura vel infirmitate vel plaga:sed

magis miserebitur.euz autẽ qui ex vini potatione vel alia incontinentia omnis vtiq; increpabit:que ãt non in nobis non. B
Qualiscũq; vnusq̃sq; est talis finis videtur ei. K
Opationũ a p̃ncipio vsq; in finez dñi sumus scientes que ꝑm singula:habitũ ãt a p̃n⁹adiectio nõ cognita quẽadmodũ in egrotationibus:sed quoniã in nobis erat sic vl' non sic vti propter hoc voluntary ⁊c. fol.54.A

Capituli primi tractatus secũdi libri tertij.[Quoniam quidem igitur medietas.] fol.54.I

Fortitudo est medietas circa timores ⁊ audacias. Timemus aũt terribilia hec autẽ sunt mala. propter qõ timorem determinant expectationem mali. fol.54.I
Fortitudo non est circa illa que oportet timere cuiusmodi est infamia quia fortis laudat in non timẽdo.nec est circa omnia mala que non oportet timere quia non est circa paupertatem vel inopiam sed circa illa que sunt in nostra potestate. fol.54.M
Quidam in bellicis periculis timidi existentes liberales sunt:⁊ ad pecuniaꝝ emissionẽ bene audẽter bñt. N
Terribilissimum autez mors terminus vite ⁊ nihil adhuc mortuis videtur neq; bonũ neq; malũ esse. fol.55.A
Principaliter autem dicitur fortis qui circa bonaz mortẽ impauidus ⁊ quecũq; mortem inferunt repentina existentia:talia aũt maxime que ꝑm belluz. fol.55.F

Capitli 2.trac.2.libri tertij[Terribile ãt.] fol.56.K

Fortis est istupefactibilis:vt hõ qui timet ⁊ sustinet terribilia que oportet ⁊ vt oportet ⁊c.vnũqõq; eni determinatur fine.boni vtiq; gratia fortis sustinet ⁊ operatur q̃ ꝑm fortitudinem. fol.55.K
Superbus videtur audaꝝ ⁊ fictor fortitudinis.vt enim fortis circa terribilia se habet sic superbus vult videri:pp qõ sunt multi ipsorum audaces timidi. fol.56.A
Audaces sunt preuolãtes ante pericula:in ipsis autẽ discedũt.fortes aũt in opib⁹ acuti prius autem quieti. E
Mori fugiẽtẽ iopiã vel turpitudinẽ vl' aliqd triste nõ fortis ſz magis timidi.Mollities,n.fugẽ laboriosa. B

Capituli tertij tractatus secundi libri tertij.[Dicũtur autem ⁊ alie.] fol.56.

Fortissimi videtur fortitudine ciuili apud quos timidi inhonorati:fortes autem honorati. fol.56.M
Milites primi fugiunt quando superextenditur periculũ ⁊ deficiũt multitudinibus ⁊ p̃parationibus ciuilia permanentia moriuntur. fol.57.D
Furorẽ sup fortitudinẽ inferũt ⁊ fortis furoris speciez hz: impetuosissimus eniz furor ad pericula,homerus.Uirtutẽ imitte furori:⁊ virtutẽ ⁊ furorẽ erige. P
Naturalissima videtur que propter furorem esse:⁊ preacipiens electionẽ ⁊ cuius gratia fortitudo est. M
Fortior videtur esse in repentinis timoribus impauidus ⁊ imperturbatum esse q̃ in premanifestis:repentina aũt ꝑm habitum. fol.58.B
Fortes ignorantes non longe sunt ab his qui bone spei:deteriores autem quando dignitatem nullaz habent. I

Capituli quarti tractatus secundi libri tertij.[Circa audacias autem.] fol.58

Fortitudo magẽ circa tribilia q̃ circa aufibilia.fol.58.O
In sustinẽdo triste fortis magis laudat. Difficilius est tristia sustinere q̃ a delectabilibus abstinere. fol.59.L
Quãto virtutez quis habeat oẽm ⁊ felicior sit in morte tristior erit.tali enim maxime viuere dignuz ⁊ iste maximis bonis priuatur sciens:triste autem hoc. P
Non vtiq; in omnibus virtutibus delectabiliter operari existit preter inquãtuz finem attingit. P
Milites stipendiarij pauperes parati sunt ad pericula ⁊ vitaz ad parua lucra permutant. fol.59.L
Capitli primi tractatus tertij libri tertij.[Post hec de temperantia.] fol.60.
Delectatiões quedã sunt aiales:q̃dã corporales. fol.60.P
Circa animales non est temperãtia neq; intemperantia.
Circa delectationes corporales visus auditus vel olfatus non est temperantia nec intemperantia. fol.61.F
In delectationibus circa odores delectabiles est temperãtia per accidens non per se. F
Alys aialib⁹ ab hoie non est delectatio ꝑm hos tres sensus ſz visuz auditũ olfatũ ꝑter scõm accidens. F
Tẽperantia ⁊ intẽperãtia sunt circa delectatiões corporales quibus ⁊ reliqua aialia cõicant vñ seruiles ⁊ bestiales vident.hec autez sunt tactus ⁊ gustus. O
Uident aũt intẽperati paꝝ vel nihil gustu vti. Q
Cõmunissimus sensuũ etiaz tactus ꝑm quẽ intẽperantia ⁊ videt iuste exprobrabilis q̃ñ nõ ꝑm q̃ hoies sum⁹ existit in nobis sed ꝑm q̃ aialia.Talib⁹ vtiq; .l.cõibus aialibus gaudere ⁊ maxime diligere bestiale. fol.62.L
Liberalissime delectationum que ꝑm tactum ablate sunt a temperantia ⁊ intemperantia. D

Capli 2.tractat⁹ tertij libri tertij.[Cõcupiaꝝ.] fol.62.

Concupiscentiarum sunt quedam cõmunes:⁊ quedã proprie ⁊ apposite. fol.62.I
In naturalibus concupiscentys pauci peccant.⁊ in vno ad plus. Repletio indigentie nãlis concupiscentia. M
Circa ꝑprias aũt delectatiões m'ri ⁊ multipliciter peccãt vt gaudendo quibus non oportet vel in magis ⁊c. N
Intemperatus tristatur ⁊ nõ adipiscens ⁊ concupiscẽs cũ tristitia enim concupiscentia.Inconuenienti autem assimilatur propter delectationem tristari. Q
Temperatus medio modo se habet circa hec. non enim delectatur quibus maxime intemperatus.sed maxime tristatur. fol.63.F
Quecũq; ad sanitatem sunt vel bonã habitudinẽ delectabilia existentia temperatus hec appetit mensurate ⁊ vt oportet.Et alia delectabilia appetit temperatus nõ impedimenta his existentia vel preter bonum vel super substantiam. B

Capituli tertij tractatus tertij libri tertij.[Uolũtario autem magis.] fol.63.

Intẽperãtia magis assimilat voluntario q̃ timor.Intẽperantia est propter delectationem:timor vo propter tristitiam.quorum hoc quidem desiderabile hoc autẽ fugibile.Tristitia stupefacit ⁊ corrumpit naturam habẽtis,delectatio nihil tale facit. fol.63.L
Facile ⁊ sine piculo est assuesci ad ea circa que est intẽperãtia:in terribilibus econtrario est. N
Terribilia in vniuersali sunt sine tristitia.ſz i singulari pp tristitiã stupefaciunt vt ⁊ arma pyciãt ⁊ alia deformia faciant.⁊ propter hoc videntur esse violenta. O
Intemperata quedã in particulari sunt voluntaria quedã in vniuersali inuoluntaria:nullus enim concupiscit intẽperatus esse. Q
Nomen intemperãtie ad puerilia peccata ferimus.habẽt enim quandam similitudinem. fol.64.L
Puniri enim oportet turpia appetentem ⁊ multaz augmẽtationem habentem:tale autem maxime concupiscẽtia: ⁊ pueri ꝑm concupiscentiam viuunt. L
Insatiabilis enim delectabilis appetitus vndiq; insipienti.idest puero ⁊ concupiscentie operatio auget conatuz: idest simile. L
Quẽadmodum oportet puerum ꝑm preceptum pedagogi viuere.sic ⁊ concupiscibile consonare rationi:intentio enim amborum bonum. D

Incipiunt conclusiones capituli p̃ tract. p̃ ptu lib'. [Uir-

tute vtiqz ⁊ circa passiones.] fol.41.
1 Ad scientiam moralem pertinet considerare de volũtario ⁊ inuoluntario. fol.41.D.
2 Operationes facte propter timorem maiorum malorum sunt magis volũtarie q̃ inolũtarie. fol.42.A
3 Operationes facte propter timorem maiorũz malorum sunt voluntarie. fol.42.B
4 Nõ oia q̃ opamur pp bõa extiora sũt violẽta. f.42.O
5 Nõ oẽ qd̃ qs fac̃ pp ignorãtiã ẽ inolũtariũ. fol.44.E
6 Nõ oẽ qd̃ qs fac̃ ignorãs fac̃ pp ignorãtiã. fol.44.H
7 Ignorãtia eiꝰ qd̃ ꝓfert nõ cãt inuolũtariũ. fo.44.D
8 Ignorantia alicuius circũstantie in vniuersali nõ causat inuoluntarium. I
9 Circunstantia alicuius in particulari ignorata causat inuoluntarium. K
10 Opata pp irã vl ꝓcupiscẽtiã sũt volũrie opata fo.46.D
Capituli ʒtrac. p̃ libri terty. [Determinatis autem voluntario.] fol.46.
11 Ad hãc scientiã ptinet cõsiderare de electiõe. fol.46.
12 Electio nõ est aliqd cõuertibiliter cũ volũtario. L
13 Electio non est concupiscentia. O
14 Electio non est ira. fol.47.A
15 Electio non est idem quod voluntas. D
16 Electio nõ est idẽ cõuertibilꝛ cuꝫ opinione. L
17 Electio non est eadem cum opinione que est de his q̃ cadunt sub nostra operatione. L
18 Oẽ eligibile sit preconsiliatum. O
Capituli terty primi tractatus libri terty. [Cõsiliãtur autem vtrum de omnibus.] fol.48.
19 Cõsiliũ ẽ d̃ opõnibꝰ bũanis q̃ sũt i nr̃a ptãte. fol.48.E
20 Consilium non est de his que aliqua certa arte ⁊ per se sufficiente determinata sunt. fol.48.K
21 Nõ est equaliter cõsiliãdũ de oibꝰ que p nos fiũt. L
22 Magis est cõsiliandum circa artes operatiuas q̃ circa disciplinas speculatiuas. M
23 Consiliũm non est de finibus. fol.49.H
24 Inquisitio cõsiliatiua procedit ad illud quod est primum operatione. fol.49.I
25 Consilium habet terminum. fol.49.N
26 Consilium precedit electionem. fol.50.L
27 Electio ẽ d̃sideriũ ꝓsiliaꝛ eoꝝ q̃ sũt i nr̃a ptãte. fo.50.N
Capli 4ʳ trac. p̃ libri terty. [Uolũtas qd̃ẽ.] fol.51.
28 Nõ soluz per se bonuz est volũtabile. fol.51.D
29 Non solũ apparens bonum est voluntabile. D
30 Bonũ simpliciter est simpliciter voluntabile, ⁊ bonũ apparẽs est volũtabile ꝑm quid ⁊ in respectu. M
Capituli quinti tractatus primi libri terty. [Existente vtiqz voluntabili. fol.51.P
31 Uirtutes sunt in potestate nostra. fol.51.Q
32 Malitia opposita virtuti ẽ in potestate nr̃a. fol.52.L
33 Homo est principium ⁊ causa suarum operationum bonarum ⁊ malarum. fol.52.L
34 Operationes causate ex ignorantia cuius ignorantie homo est causa sunt in sua potestate, que tamẽ videntur habere aliquid de voluntario. M
35 Habitus anime sunt voluntary ⁊ in potestate nostra quãtuz ad eorum generationem. fol.53.D
36 Habitus vitiosi nõ sũt in potestate nostra ⁊ hoc quãtum ad eorum corruptionem. H
37 Aliq̃ defectꝰ corporales sũt volũtary ⁊ in ptãte nr̃a. D
38 Phãtasia seu apparitio est volũtaria ⁊ i ptãte nr̃a. N
39 Desiderium finis non inest homini a natura. P
Capituli primi secundi tractatus libri terty. [Quoniam quidem igitur medietas. fol.54
40 Fortitudo nõ est c̃c̃ tiorẽ ifamie seu male opinionis. O
41 Fortiꝰ nõ ẽ c̃c̃ timorẽ pauptatꝭ inopie vl egritudis. P
42 Fortitudo nõ est circa timorẽ malorũ personaliũ. Q
43 Fortitudo est circa timorem mortis. fol.55.C
44 Fortitudo est circa timorez mortis in bello. D
43 Fortitudo que est virtus est principaliter circa timorem mortis in bello. H
46 Fortitudo nõ ẽ c̃c̃ tiorẽ morꝭ i mari vl egritudie. D
Capli 2ʳ trac. 2ʳ lib ʳ terty. [Terribile aũt nõ cibus.] fol.55
47 Ille est fortis q audet ⁊ timet ⁊ sustinet que opz ⁊ qũ opz: ⁊ vbi oportet ⁊ gratia cuius opz. fol.55.D
48 Sustinere mortem propter molestiam vitandaz nõ pertinet ad fortem. fol.56.D
Capli terty 2ʳ trac. lib ʳ terty. [Dñr aũt ⁊ alie.] fol.56.
49 Fortitudo que est ppter timorez pene est deterior q̃ fortitudo que est propter honorez impetrandũ vel opprobriuz vitandum. fol.56.Q
50 Fortiꝰ ciuilis ẽ melior q̃ fortiꝰ militaris. fol.57.E
51 Fortitudo per furorez non est fortitudo. N
52 Qui sustinẽt tristia pp ꝓcupiaz nõ sũt vẽ fortes. O
53 Fortes pp spem non sunt vere fortes. O
54 Ille est magis fortis qui in repentinis timoribus non timet nec turbatur: q̃ ille qui non timet in periculis preuisis ⁊ prius manifestis. fol.58.H
55 Fortes pp ignorãtiã sũt deteriores q̃ fortes pp spez. L
Capituli quarti tractatus secundi libri terty. [Circa audacias autem ⁊ timores.] fol.58.
56 Fortiꝰ magꝭ bz eẽ c̃c̃ tribilia q̃ c̃c̃ ausibilia. fol.59.A
57 Fortitudo est circa tristitias. C
58 Fortis in sustinendo tristia aliquaz delectationem habet sed modicam. E
59 Quãto aliquis magis perfectus est i virtute ⁊ felicior tanto magis tristatur in morte. I
60 Fortitudo fortis in sustinendo tristia ⁊ mortẽ in bello non minuitur sed magis augmentatur. K
Capituli primi tractatus terty libri terty. [Post hec de temperantia dicamus.] fol.60.
61 Circa delectatiões aiales nõ est tẽperãtia nec intemperantia. fol.61.B
62 Tẽperãtia ⁊ itẽpantia sũt c̃c̃ õlectatiões corpales. H
63 Tẽperantia ⁊ intemperantia non sunt circa delectationes visus ⁊ auditus nec olfatus. D
64 Alys aialibus ab hoie non inest delectatio ꝑm visum vel auditum vel olfatum nisi per accidens. N
65 Tẽpantia ⁊ itẽpãtia sũt c̃c̃ õlectatiões gust ⁊ tact. P
66 Temperantia ⁊ intemperantia magis bñt esse circa delectatiões tact q̃ c̃c̃ delectatiões gust. fol.62.A
67 Intemperantia est iuste exprobrabilis. D
68 Delectatiões maxime liberales hoibus appropriate non sunt delectatiões circa quas est temperãtia. E
Capituli secundi tractatus terty libri terty. [Concupiscentiarum autem he quidem cões.] fol.63
69 Intẽpat ʳ tristat̃ pp absentiã delectabiliũ. fol.63.B
Capli terty trac. terty li ʳ tty. [Uolũtario ãt.] fo.63
70 Intẽperãtia plus bz de volũtario q̃ timiditas. O
71 Intẽpãtia ẽ vitiũ magꝭ exprobrabile q̃ timiditas. O
72 Uolũtarium non eodem ordine reperitur in itemperantia: ⁊ in timiditate. Q
73 Ad bene viuere hominis oportet ꝓcupiscentias ⁊ delectationes suas esse mensuratas: ⁊ non vehemẽtes: sed paucas ⁊ rõni nõ contrarias. fol.64.F

Dubia mota per expositorez in libro tertio ethicorum.

Utrũ actus volũtatis possit esse inuolũtarius. fol.43.D
Utrũ aliquid factum per violentiam sit inuoluntariũ. F
Utrum operationes facte propter metuz siue timorẽ sint voluntarie vel inuoluntarie. D
Utrũ sit magis moriẽdũ q̃ aliqd turpe opari: soluunt̃ hec quatuor dubia trac. primo pte principali p̃ª. M
Utrũ ignorantia sit causa inuoluntary. fol.45.C
Utrum ois ignorãtia sit cã nõ volũtary: hec duo dubia d̃terminant̃ capº pallega. parte p̃ncipali 2ª. H
Utrũ de solis opõnibus ⁊ opabilibus humanis que sunt i nostra potestate sit consilium. soluitur tractatu p̃ capitulo tertio parte principali prima. fol.48.O
Utrũ consilium sit ipsius finis. fol.49.P
Utrum omnis inquisitio consilij sit resolutoria. P
Utrũ ingsitio ꝓsiliatiua ꝓcedat in infinitũ. hec tria dubia soluuntur tractatu p̃ caplo 3º pte p̃ncipali scõa. Q
Utrũ electio sit actus itellectꝰ vel actꝰ volũtatis vel qd̃az mistum ex his: soluitur loco prealegato. fol.50.O
Utruz homo voluntarie fiat malus. fol.54.B
Utrum homo ex se efficiatur bonus. B
Utrũ illud sit volũtariũ qd̃ accidit ex negligentia. hec tria dubia soluunt̃ tractatu p̃ caº 5º pte 4ª p̃ncipali. C
Utrũ fortis assumat sibi iraz in operãdo tractatu secũdo capitulo tertio parte principali tertia. fol.57.P
Utrũ fortiꝰ sit medietas int timores ⁊ audacias. fol.59.N
Utruz fortitudo sit mn̄ circa pericula mortis i bello. O
Utrum fortis in suo actu tristetur. P
Utrum fortis debeat eligere mori pro turpi vitãdo: soluũtur hec q̃tuor tractatu 2º capº 4º pte p̃ncipali 4ª. Q
Utrũ tẽpantia sit p̃ncipalꝛ c̃c̃ õlectatiões tactꝰ. fol.64.H
Utrũ insensibilitas sit vitiũ oppositũ temperantie. D
Utrum humana indigentia sit mẽsura appetendi delectabilia ꝑm sensum. I
Utrũ intẽperãtia sit maius vitiuz q̃ timiditas: soluuntur hec q̃tuor dubia tractatu 3º cap º 3º pte p̃ncipali scõa. L

Incipiunt questiones mote in quarto libro.

Circa quã materiã ẽ liberalitas, moueꝯ ⁊ soluiꝯ tractatu p̃ caplo primo q̃ est circa pecunias: qz circa pecunias operatio liberalitatis laudatur. fol.64.

Quis est principalis actus liberalis: vtrũ dare vel accipere, moueꝯ ⁊ soluiꝯ tractatu ꝑmo capitulo primo: q̃ ipsius liberalis magis est dare q̃ bus opz q̃ accipere vñ oportet. qz ad virtutẽ magis ptinet bñ agere q̃ bene pati. ⁊ qz pp dationez magis laudatur liberalis. ⁊ etiã qz difficilius est dare q̃ accipere. fol.65.D

Quoꝝ medietas est liberalitas: moueꝯ ⁊ soluiꝯ tractatu p̃ caplo p̃: q̃ est medietas inter ꝓdigalitatẽ ⁊ illiberalitatẽ: qz ꝓdigus abũdat in dando. ⁊ illiberalis deficit in dãdo, ⁊ liberalis nec deficit nec abũdat. fol.66.A

Qõ vitioꝝ extremoꝝ est peius. vtrũ ꝓdigalitas vel illiberalitas: moueꝯ ⁊ soluiꝯ trac. p̃ caº p̃: q̃ ꝓdigus ẽ minꝰ malus q̃ illiberalis: qz ꝓdigus est de facili sanabilis a suo vitio. qz egestate ⁊ etate: ⁊ illiberalis est ifanabilis qz cãeiꝰ. f. senectus ⁊ impotẽtia non põt sanari. fol.67.E

Quod vitioꝝ extremoꝝ magis opponiꝯ liberalitati. moueꝯ ⁊ soluiꝯ tractatu primo caplo p̃: q̃ illiberalitas magis opponiꝯ liberalitati q̃ ꝓdigalitas: qz illõ vitiũ qõ ẽ peius magis opponitur virtuti. E

Utrũ liberalitas ⁊ magnificentia differãt: moueꝯ ⁊ soluiꝯ tractatu p̃mo caplo scõo: q̃ differũt quãtũ ad mãm qz liberalitas se extẽdit ad oẽs opationes que sũt circa pecunias: sed magnificentia est solũ circa opõnes sũptuosas. si eni aliqs expẽdat in rebꝰ paruis moderate ꝑz q̃ ẽ dignũ nõ dicit magnificus. fol.69.D

Quoꝝ vitioꝝ extremoꝝ ẽ magnificẽtia medietas: moueꝯ ⁊ soluiꝯ trac. p̃ capº 2º q̃ est medietas inter parnificẽtiã ⁊ banausiaz. parnificentia eni opponiꝯ magnificentie p modũ defectus ⁊ banausia p modum excessus. I

Quibꝰ ꝓnis cõpetit magnifice expẽdere: moueꝯ ⁊ soluiꝯ tractatu p̃ caplo 2º q̃ ad nobiles gñe, ⁊ ad viros i dignitatibꝰ cõstitutos habentes magnas diuitias ptinet facẽ sumptꝰ magnificos: ita q̃ expẽse sint ꝓportiõate ⁊ ꝓsone expẽdẽti ⁊ opibꝰ circa q̃ fiũt expẽse. ita q̃ expẽse nõ solũ deceãt tale opꝰ in q̃ expendunt̃: sed etiã q̃ deceant facientem expensas. fol.70.A

Circa que est magnanimitas. moueꝯ ⁊ soluiꝯ tractatu 2º capitulo prio: q̃ magnanimitas ẽ circa magna ⁊ maxime circa honores que sunt maxima bona exterioꝝ bonoꝝ: qz honorẽ attribuimus dys ⁊ optimis pro premio non habentes melius quod tribuere possimus. fol.71.M

Quoꝝ vitioꝝ extremoꝝ magnanimitas est medietas. moueꝯ ⁊ soluitur tractatu secũdo caplo p̃: q̃ magnanimus est mediũ inter pusillanimũ ⁊ chaymũ: qz chaymus dignificat se maioribꝰ honoribus q̃ est dignus ⁊ pusillanimus non dignificat se quibus est dignus: sed magnanimus dignificat se magnis quibꝰ est dignus. N

Quõ magnanimitas se bz ad alias virtutes. moueꝯ ⁊ soluitur tractatu secũdo caplo primo: q̃ non est sine alys virtutibus. ⁊ in operatione cuiuslibz virtutis intendit illõ quod est magnũ in illa operatione. fol.72.D

Qualiter magnanimꝰ se bz ad alios: moueꝯ ⁊ soluiꝯ tractatu secũdo caplo prio: q̃ ad magnanimũ ptinet vt seipz honorabilẽ exhibeat ad illos q̃ sunt in dignitate ⁊ in excellẽtia bonoꝝ fortune. ⁊ ad mediocres mediocrit. N

Quod vitioꝝ extremoꝝ magis opponiꝯ magnanimitati. moueꝯ ⁊ soluiꝯ tractatu 2º capº p̃: q̃ pusillanimitas magis opponiꝯ magnanimitati q̃ chaymotes: qz pusillanimitas est vitium deterius q̃ chaymotes quia facit homines deteriores.

Utrũ circa mediocres honores sit aliq̃ virtus: moueꝯ ⁊ soluitur tractatu secũdo caplo scõo: q̃ circa puos honores est q̃dã virtꝰ inoiata: qz circa mediocres honores ꝓtingit in appetẽdo eos supabundare ⁊ deficere. ⁊ etiaz mediũ tenere quod pertinet ad virtutem. fol.75.O

Utrũ sit c̃c̃ iras aliq̃ vtus. moueꝯ ⁊ soluiꝯ trac. 3. ꝓtento in vno caplo q̃ sic: qz circa iras ꝓtingit supabũdare ⁊ õficere. ⁊ supabũdãtia ⁊ defectꝰ circa iras sunt vituperabiles: ió circa iras est mediũ laudabile qõ mãsuetudo nominat̃. cꝰ exima sũt iracũdia ⁊ inirascibilitas. fol.76.M

Qõ vitioꝝ extremoꝝ magis opponiꝯ mãsuetudini: moueꝯ ⁊ soluiꝯ trac. 3. q̃ iracũdia magis opponiꝯ mãsuetudini q̃ inirascibilitas: qz hõ magis inclinatur nãliter ad supabũdantiã ire q̃ ad defectuz ire. fol.77.E

Utrũ circa cõuictũ humanũ qui fit per hoc q̃ hoies ad inuicem cõicant in sermonibꝰ ⁊ in rebus sit aliqua virtus moueꝯ ⁊ soluiꝯ trac. 4. caº p̃ q̃ sic. ⁊ hec vocat̃ amicitia in cõicatiõe ⁊ nõ in affectiõe vel affabilitas qz circa cõuictũ est repire supabũdãtiã ⁊ õfectũ vituperabiles. nã gdã intẽdũt oibꝰ placere vt placidi. ⁊ gdam intendunt oẽs cõtristare vt discoli ⁊ litigiosi. fol.78.D

Utrũ circa humanos actꝰ sit aliq̃ vtus media iter iactãtiã ⁊ ironiã. moueꝯ ⁊ soluiꝯ trac. 4º capº 2º. q̃ est talis habitus medius que veritas noiat̃. ⁊ habẽs talẽ habituz nec dicit sibi maiora inesse q̃ insunt. nec negat ea inesse que insunt. ⁊ hoc facit in eo q̃ talis est ꝑm habitũ. fol.79.B

Utrũ circa ludos possit eẽ virtus: moueꝯ ⁊ soluiꝯ tractatu 4º caº 3º q̃ sic: qz in ludẽdo põt eẽ supabũdantia ⁊ defectus. ⁊ per ꝓns potest esse medium qõ est virtus. ⁊ hec virtus vocat̃ eutrapelia. ⁊ est medietas inter homo locbiam ⁊ agricheam seu sylueſtritatem. fol.80.P.

Utrum verecundia sit virtus: moueꝯ ⁊ soluiꝯ tractatu 5º q̃ nõ est virtus qz fit cũ trãsmutatiõe corporali. nã verecundati rubescunt sicut timidi pallescunt. fol.82.I

Incipiunt cões ꝓpositiones capituli p̃mi. p̃mi trac. p̃ ptis 4ʳ lib ʳ ethicorum.

Liberalis laudat̃ nõ in bellicis neqz i quibꝰ tẽperatꝰ neqz

in iudicys.sed circa dationem pecuniax ⁊ sũptionẽ:magis tñ in datione:pecunias dicimus oia quozũ dignitas numismate mensuratur. fol.64.Q
Incõtinentes ⁊ itẽpatos ꝓdigos vocam⁹ pp qõ prauissimi vñr:mltas.n.sit malitias bñt.nõ ãt ꝓpe appellãt.Ult eni ꝓdig⁹eẽ q vnũ aliqõ malũ hz.sez corrũpe subaz:ꝓdigus ãt qui pp seipsuz perditus. fol.65.A
Quoz enim vtilitas aliqua est bis vti ⁊ bñ ⁊ male. P
Usus autem pecuniarũ videt cõsumptio ⁊ datio:acceptio autez ⁊ custodia possessio magis. P
Uirtus est bene facere magis q̃ bene pati:⁊ bona operari magis q̃ turpia non operari. P
Amantur enim maxime liberales eozũ qui in virtute:vtiles enim:h̃ autem in datione. I
Liberalis vehemẽter superabundat in datione vt derelinquat sibiipsi minoza. fol.66.E
Non enim in multitudine datozum quod liberale sed magis in dantis habitu. E
Liberaliozes eẽ vñr accipiẽtes subaz ab alys iexpti indigẽtie ⁊ oẽs diligũt mag̃ sua opa vt parẽtes ⁊ poete. E
Ditari nõ facile liberalem pp qõ boies accusant fortunaz qñ maxime digni existentes nequaq̃ ditãtur. E
Cõtingit h̃ nõ irrõnabilr:nõ enim possibile pecunias hẽ non curãtẽ vt habeat quẽadmodũ neqz in alys. E
Tyrãnos nõ vicimus ꝓdigos:multitudo eni possessionis nõ vr facile eẽ dationib⁹ ⁊ cõsumptionib⁹ supabundare idest non facile vt in dãdo ⁊ expẽdẽdo supabundẽt pro portionem propriarum diuitiarum. I
Decentẽ dationẽ sequitur decens acceptio. M
Si cõtingat liberalem preter opportunũ ⁊ bene consumere tristabitur:moderate ⁊ vt opz delectabitur. M
Liberalis magis est grauat⁹ si quod oportet nõ ꝓsumpsit q̃ tristatus si nõ opportunũ aliquid cõsumpserit. N
Prodigalitas i dãdo supabũdat:i accipiẽdo ãt ofic:illiballitas i dãdo ofic:i accipiẽdo vo supabũdat. fol.67.B
Que autem prodigalitas nõ multũ coaugeẽ : nõ eni facile ex nulla parte accipientem omnibus dare. D
Prodigus non paruo melioz est illiberali:bene est eniz sanabilis ⁊ ab etate ⁊ ab egestate. D
Prodigus eni nõ vr prau⁹ ꝓz mozẽ nõ eni mali neqz inuirilis supabũdare dãtẽ ⁊ nõ accipiẽtẽ isipiẽtis autem.
Prodigus amat multos:illiberalis nullũ neqz seipsuz. E
Multi ꝓdigi accipiũt vñ nõ opz ⁊ sũt ꝓm h̃ illibales. L
Multi st modi illibalitat vt pz i textu mãifeste. fol.68.C
Capli.z⁹trac.p⁹ lib⁹ 4⁹.[Uidebitur autẽ vtiqz.]
Magnificẽtia nõ quẽadmodũ libalitas extẽditur circa oẽs q̃ in pecunys sũt opõnes.sed circa sumptuosas solũ.In bis.i.sumptuosis superexcellit liberalitatẽ magnitudine quẽadmodũ nomẽ ipsum subsignificat:in magnitudine enim decẽs sumptuositas est:magnitudo autẽ ad aliqd decens vtiqz ad ipsum ⁊ in quo ⁊ circa que. fol.69.D
Magnific⁹ qdẽ libalis.libal ãt nihil mag̃ magnific⁹. K
Magnificus scienti assimilatur. Q
Magnic⁹ sũpt⁹ magni ⁊ ocẽtes talia vtiqz ⁊ opa. fol.70.A
Opus quidem sumptu dignuz oportet esse:sumptum aũt opere vel superabundare. A
Ratiociny diligentia paruifica. A
Necessarium est liberalem magnificum esse. B
Nõ est eadẽ vtus possessiõis ⁊ opis:possessiõis qdẽ virt⁹ q̃ plimo est digniũ ⁊ bonozabilissimũ:puta auz:operis autem magnum ⁊ bonum ⁊ mirabile. B
Opz magnificũ ad mirabilẽ eẽ ⁊ est operis virtus. B
Opz non solũ op⁹eẽ ocẽs ⁊ magnũ sz ⁊ ad faciẽtẽ ocẽ. D
Bonozabilia sumptuũ sũt que circa diuina vt circa preparationes tẽplozum ⁊ sacrificia ⁊ que ad cõe vt principi largiri vel conuiuare ciuitatem. D

Inops non erit magnificus.nõ enim sunt a q̃bus multa cõsumet decẽter tentans aut incipiens. I
In bis que semel fiunt puta nuptie ⁊ si qõ tale circa que tota ciuitas studet vel qui in dignitatibus ⁊ peregrinis.
Magnificus enim non est sumptuosus in seipsum sz in cõia.Dona magnifici deo sacratis bñt sile. O
Differt autẽ opere magnum ab eo qõ est in sumptu : spera pulcherrima magnificentiam habet puerilis doni : buius autem precium paruum ⁊ illiberale. P
Banausus i ꝓsumẽdo supabũdat dãdo bystrionib⁹ ⁊ qb⁹ nõ opz:⁊ vestiẽs purpuraz ostentans diuitias ⁊ pp hoc estimat admirari.Ubi opz multa consumere pauca cõsumẽs:vbi autem pauca multa. fol.71.D
Paruificus circa omnia deficit ⁊ maxima consumens:in paruo bonum idest virtutem perdit. D
Paruificus est tardãs q̃cũqz faciet itẽdẽs q̃l'r minimũ cõsumat ⁊ tristatus ⁊ oia estimãs maioza facere q̃ opz. D
Di habitus extremi sunt malitie sed nõ inferũt opprobria cũ nõ sint nociua ꝓximis nec sunt valde turpes. E
Capli p⁹trac.z⁹p⁹ptis libri 4⁹.[Magnanimitas ãt.]
Magnanimus est qui magnis seipsuz dignificat dign⁹ existẽs:qui enim paruis dignus ⁊ bis dignificat se temperatus est:magnanimus autem non. fol.72.M.
In magnitudine enim magnanimitas quẽadmoduz ⁊ pulchritudo in magno corpore.parui autem formosi ⁊ cõmensurati:pulchri autem non. M
Qui ãt magnis seipm dignũ facit idign⁹ existens chaym⁹.
Qui aũt minozib⁹ q̃ est dignus pusillanimus. N
Est autem magnanimus magnitudine extremus.eo autez q̃ vt opz medius. N
Dignitas aũt dr ad ea q̃ exteri⁹ bona maximũ h̃ vtiqz ponemus qõ dys attribuim⁹ ⁊ qõ maxie desiderãt q in dignitate:⁊ qõ i optimis ꝑmiũ:tale aũt bonoz. Donoz eni est maximũ eoz que exterius sunt bonozuz. fol.72.C
Pusillanim⁹ dficit ⁊ ad seipz ⁊ ad magnanimi dignit⁹. D
Chaym⁹ vo ⁊ ad seipz supabũdat nõ tñ ad magnimũ. D
Ur esse magnanimi.⁊ q̃ in vnaqueqz vtute magnũ. D
Uirtutis premiũ bonoz ⁊ attribuit bonis. magnanimitas autem videtur esse quidam ozna tus virtutum maiozes enim ipsas facit ⁊ non fit sine illis. D
Magnanimus a studiosis bonozatus moderate delectabitur vt propriũ adipiscẽs vel ⁊ minoza. virtuti enim pfecte non fiet dignus bonoz sed tñ magnanimus adhuc recipiet ⁊ non babẽdo ipsos maioza ipsi tribuere. N
Magnanim⁹ maxime est circa bonozes adhuc circa diuitias ⁊ potentatus:⁊ oẽm fortunã ⁊ infortuniũ moderate bẽbit.Neqz bñ fortunat⁹ gaudiosus erit neqz ifortunat⁹ tristis:neqz.n.ẽẽ bonozẽ ita hz vt maximũ ens.fol.73.A
Potẽtat⁹ ⁊ diuitie pp bonozẽ sũt ꝏsiderabilia:cui ãt bonoz puũ est huic ⁊ alia:pp qõ ⁊ despectozes videnẽ eẽ. C
Uidentur bone fortune conferre ad magnanimitatem.
Scõm veritatẽ autẽ solus bonus bonozandus est. C
Qui sine virtute bona fortune habent:nec iuste magnis seipsos dignificãt neqz recte magnanimi dicuntur. C
Sine virtute nõ facile ferre moderate bonas fortũas. C
Magnanimi videnẽ i memoria hẽ eos quib⁹ bñ fecerũt. eos aũt a q̃b⁹ bene passi fuerũt nõ.Minoz est qui patit bene eo qui facit:vult autem superexcellere. I
Necessariũ est magnanimũ esse manifestũ oditozẽ ⁊ manifestum amatozem:latere enim timidi est. L
Deficiẽs pusillanim⁹ supabũdãs ãt chaym⁹ nõ mali vñr esse hz:nõ eni malefactozes sũt peccãtes aũt. fol.74.I
Pusillanimus eni dignus existens bonis seipsum priuat q̃b⁹ dignus est.vr eni ignozare seipsuz:si enim sciret appereret bona quib⁹ dign⁹ erat. Pusillanimus nõ videt insipiens sed magis piger. L

Nescientes suam bonitatẽ discedunt ab operationib⁹ bonis ⁊ ab inuentionibus vt indigni existẽtes.similiter ãt ⁊ ab exteriozibus bonis. L
Chaymi sũt isipiẽtes ⁊ seipsos ignozãtes vt eni digni existẽtes ad bonozabilia conant deinde redarguũtur. M
Opponit magnanimitati pusillanimitas magis q̃ chaymotes ⁊ sic magis ⁊ deterius est. P
Capituli secũdi tractat⁹ secũdi libri quarti.[Uidet autem ⁊ circa hanc.] fol.75
Quẽadmodũ in acceptione pecuniax est medietas ⁊ supabũdãtia ⁊ dfect⁹:ita ⁊ i bonozis appetitu magis q̃ opz ⁊ minus ⁊ vñ opz ⁊ vt opz. fol.76.A
Amatozẽ bonozis qñqz laudam⁹ ⁊ virilẽ ⁊ amatozẽ boni. ⁊ qñqz vituparnus vt magis q̃ opz ẽt sil'r:⁊ nõ amatozẽ bonozis qñqz laudamus ⁊ qñqz vituparnus. A
Amatoze bonozis m'tipl'r dicto nõ in idipm ferim⁹. A
Innoiata exãte mediẽtate vt dfta videt dubia eẽ exma. E
In qb⁹ aũt est supabũdãtia ⁊ defect⁹:⁊ mediũ:appetũt eni bonozẽ ⁊ magis q̃ opz ⁊ min⁹ q̃ opz ⁊ vt opz.habit⁹ medius circa bonozez laudat.sed innoiatus existens vr ad amozẽ bonozis eẽ nõ amoz bonozis.⁊ ad non amozẽ bonozis/amoz bonozis. E
Capli vnici tra.xtu z⁹pti li⁹4⁹.[Mãsuet⁹ãt. fol.76
Mãsuetudo est q̃dã medietas circa iras medio existẽte inoiato fere ãt ⁊ extremis ad mediũ mãsuetudinez ferimus ad defectũ declinãtẽ inoiatũ existẽtẽ.Supabũdãtia aũt iracũdia defectus aũt in irascibilitas. M
Nõ irasci in qb⁹ opz isipiẽtis vr esse.vr eni nõ sentire neqz testari.nõ iratus nõ est vindicatiuus.Inuriantem sustinere ⁊ familiares despicere seruile est. fol.77.M
Malũ seipsuz destruit ⁊ si integrũ sit iportabile fit. E
Acrocholi idest extremi in ira acuti ⁊ prompti ad iraz gescunt velociter ⁊ optimus babent. E
Amari difficile solubiles ⁊ multo tempore irascũtur tales sunt sibiipsis molesti ⁊ maxime amicis. E
Difficiles q nõ cõmutãt irã sine cruciatu ⁊ sine pũitõe. E
Mãsuetu⁹ supabũdãtiã mag̃ opponim⁹ eteni mag̃ fit:bumani⁹ eni mag̃ punire ⁊ ad viuẽ difficiles ꝏteriozes. L
Nõ est facile ꝏterminare q̃liter qb⁹ ⁊ in q̃lib⁹ ⁊ in quãto tpe est irascẽdũ ⁊ vsquequo recte facit vel peccat. N
Qui parũ transgreditur a medio non vituperatur neqz in magis neqz in minus. N
Capli p⁹trac.4⁹3⁹ptis lib⁹4⁹.[In colloquys aũt.] fol.78.
Circa colloga ⁊ totũ ꝓuiuẽ ⁊ ꝓmonib⁹ ⁊ reb⁹ cõicare hi placidi videt oia laudãtes ⁊ i nllo ꝏtẽdẽtes estimãtes sũt tristitia oportẽ gbuscũqz eẽ q eõrio oia ꝏtãtes discoli ⁊ litigiosi vocãt hitu me⁹ inoiato:vr maxie amicitia:eo q̃ tal⁹ moderat⁹ ⁊ ꝏlectabil est i ꝓuiuẽ:vt amic⁹. B
Iste babitus medius differt ab amicitia eo q̃ est sine passione diligendi eos quibus colloquitur. L
Babẽs eni babitũ mediũ nõ i amãdo vel amicãdo recipit singula vt opz.sed in eo q̃ talis est ꝓz bitũ:hñs eni babitum mediuz est ꝓm seipsum desiderans ꝑdelectare/contristare autem rentens. L
Cõtingẽtib⁹ ãt si sit maioza ꝑsecut⁹.dico ãt bono ⁊ ꝑferẽte ⁊ ꝏlectatiõis grã q̃ i postez magne paz cõtristabit. P
Cõdelectans nullius gratia placidus. fol.79.D
Qui autem vt vtilitas sibi fiat in pecuniam vel quecũqz pecunias blanditoz. D
Capli z⁹trac.4⁹3⁹ptis lib⁹4⁹.[Circa eadẽ fere.] fol.79
Jactator vr simulatiũ esse gloriosoz nõ existẽtiũ:⁊ maiorũ q̃ existãt.Iron aũt ecõuerso negare q̃ existũt vl' minoza facẽ.Medi⁹ãt existẽs ⁊ verax ⁊ vita ⁊ ꝓmone existentia ꝑfitẽs eẽ circa ipz ⁊ nec maioza neqz mioza. K
Unusquisqz qualis est talia dicit ⁊ operatur:⁊ sic viuit si non alicuius grata operetur. L

Mendacium ꝓm se est pranum ⁊ fugiendum:verum autem bonum ⁊ laudabile. L
Nõ intendimus de veridico in ꝓfessionib⁹ neqz q̃cũqz ad iustitiã vl' iniustitiã ꝓtẽdũt sz in qb⁹ nullo tali differente in sermone ⁊ vita vex dicit eo q̃ talis ẽ ꝓm habitũ. P
In minus aũt magis a vero declinat.prudẽti⁹ enim videt pp onerosas superabundantias esse. P
Jactator nullius grã vanus vr magis q̃ malus. fol.80.E
Qui glorie grã iactãt talia fingunt in qb⁹ laus vel felicitas: q aũt grã lucri fingũt qõ est lucro ꝓpinqui⁹ ⁊ q̃ ptrãsire est nõ existẽtia:puta medicũ vel diuinatorẽ. E
Jactator magis vr opponi veridico deterioz eniz est. N
Capl'iterty tra.4⁹3⁹ptis li⁹4⁹.[Exite ãt rege.] fol.80.
Qui in derisione supabundãt bomolochi videntur esse ⁊ onerosi desiderantes omnino risum. fol.81.C
Qui autẽ nec ipsi dicunt aliquod ridiculum ⁊ sunt dicenti molesti agry ⁊ duri videntur esse.Moderate ludentes eutrapeli appellantur puta bene vertentes. C
Liberalis ludus differt ab eo qui est seruilis ⁊ idiscipliniati ⁊ disciplinati. B
Conuitium contumelia quedam est. D
Bomoloc⁹ minoz ẽ derisoze ⁊ nec a seipso neqz ab alys recedẽs si risum faciat ⁊ talia dicẽs quoz nullum diceret gratiosus quedam autem neqz audiret. M
Ur aũt ⁊ requies ⁊ ludus in vita esse necessarium. O
Capli p⁹tra.5⁹4⁹ptis li⁹4⁹.[De verecũdia aũt.] fol.82
Uerecũdia est qdã timoz ingloriationis rubescunt verecũdati : mozẽ aũt timẽtes pallescũt.Corpalia vñr vtraqz scz timoz mortis ⁊ verecundia quod videtur passionis magis esse q̃ habitus. fol.82.E
Nõ eni oi etati puenit verecũdia sz iuuenili. opz eni tales verecundos esse eo q̃ ꝓm passiones viuentes multum peccant:a verecundia autem prohibentur. K
Et iuuenes laudamus verecũdos senẽ nullus laudabit:qz verecũdus nihil eni estimam⁹ipm oportere opari in q̃bus est verecũdia.neqz studioso inest verecũdia. K
Uerecundia erit ex suppositione studiosuz si opetur verecundabitur:nõ est aũt hoc circa virtutes. O

Incipiũt cõclusiones capli p⁹p⁹ptis primi tracta.ethicozum.

1 Liberalitas est medietas circa pecunias. fo.65.C
2 Prodigalitas ⁊ illiberalitas sunt circa pecunias. E
3 Diuitys contingit bene ⁊ male vti. K
4 Ipsius liberalis magis est dare vbi oportet q̃ accipere vnde opz ⁊ nõ accipere vnde non opz. L
5 Liberalis dat boni grã ⁊ ratiõe quib⁹ opz ⁊ qñ opz.⁊ sic de alys circũstãtys. O
6 Datio libalis ꝏcebit eẽ ꝏlectabilis ⁊ sine tristitia. O
7 Ille qui dat cum tristitia non est liberalis. fol.66.A
8 Liberalis non accipit vnde non oportet. B
9 Nec est liberalis promptus ad petendum. B
10 Illi qui suscipiunt diuitias ab alys sunt magis liberales q̃ illi qui eas proprio laboze acquirunt. B
11 Non est facile liberalem ditari. D
12 Liberalis etiã in accipiẽdo obseruat quecũqz in accipiendo oportet obseruari. O
13 Prodigus est melioz illiberali. fol.67.E
14 Prodigus non videtur esse multum prauus. I
15 Uitium illiberalitatis est insanabile. P
16 Illibalitas mag̃ oppõit libali⁹ q̃ pdiga⁹. fol.68.L
Capli z⁹p⁹trac.p⁹ptis lib⁹4⁹.[Uidebit ãt vtiqz.] fol.69.
17 Magnificẽtia ⁊ libalitas dint quã⁹ ad mãz.fol.69.L
18 Magnific⁹ ñ dz eẽ diligẽs i cõpu⁹ expẽsaz.fol.70.D
19 Necesse est magnificuz esse liberalem. D
20 Ad magni⁹ pztiet facẽ mag⁹ op⁹ ex magnis sũptib⁹. E

21 Inops autem non est magnificus. L
22 Viros nobiles gīe ⁊ in dignitatib⁹ ꝓstitutos ⁊ hītes magnas diuitias ōcet facē sūpt⁹ magnificos. M
23 Habit⁹ oppositi magnificētie sūt malitie. fol.71.E
24 Habit⁹ oppositi magnificētie ñ sūt opprobriosi. E
Capl'i p̄ tractat⁹ 2ᵗ p̄ ptis libri 4ᵗ. [Magnanimitas autem circa magna.] fol.71.
25 Magnanimitas est circa magna. P
26 Magnanimitas est maxie circa bonores. fol.72.D
27 Magnanimitas nō ē sine alys virtutibus. I
28 Magnanimitas est quidā ornat⁹ oium virtutū. L
29 Difficile est esse vere magnanimum. M
30 Magnanimus bñ se habebit circa oia bona fortune ⁊ infortunia que sibi accidunt. fol.73.E
31 Magnanim⁹ magis habet in memoria eos quib⁹ benefecit q̄ eos a quibus bene passus est. N
32 Ad magnanimū ptinet vt se magnū ⁊ bonorabilē exhibeat ad illos q̄ sunt in dignitate ⁊ excellentia bonorū fortune ⁊ ad mediocres mediocriter. P
33 Necessārium est q̄ magnanimus sit manifestus amicus ⁊ manifestus inimicus. fol.74.A
34 Ad magnanimū ptinet q̄ māifeste loq̄t ⁊ opet. L
35 Magnanimus nō est prōptus ad admirandū. E
36 Magnanimus nō est memor mali qō passus est. E
37 Motus magnanimi est grauis idest lentus: ⁊ vox ei⁹ grauis ⁊ locutio stabilis. D
38 Pusillanimitas magꝭ oppōit magnimitati q̄ chaymotes. P
Capl'i 2ᵗ trac. 2ᵗ li. 4ᵗ. [Ut ārt ⁊ circa bū.] fol.75.
39 Circa mediocres honores sunt medietates ⁊ superabundantie ⁊ defectus. fol.76.B
40 Circa bonores mediocres est mediū laudabile. E
Capituli vnici tractat⁹ tertij 2ᵗ ptis lib. 4ᵗ. [Mā suetudo aut q̄dā medietas.] fol.76.M
41 Defect⁹ ire est q̄nq̄z vituperabilis. fol.77.B
42 Supabūdātia ire magꝭ oppōit māsuetu⁹ q̄ ōfect⁹. L
Capl'i primi tractatus 4ᵗ 3ᵉ ptis libri 4ᵗ. [Jn colloquijs autem ⁊ conuiuere.] fol.78.
43 Medi⁹ hit⁹ circa dicta ⁊ facta hoiuz ē laudabilis. K
Capil'i 2ᵗ tra. 4ᵗ li. 4ᵗ. [Circa eadē fere.] fol.79.
44 Uerax qui est medius est laudabilis ⁊ iactator ⁊ iron sunt vituperabiles. fol.79.N
45 Uerax si declinat a vero magis eligit declinare ad minus q̄ ad maius. fol.80.A
46 Jrones qui minus dicunt de seipsis q̄ sit sunt minus vituperabiles q̄ iactatores. L
47 Jactātia magꝭ opponit veritati q̄ ironia. N
Capil'i 4ᵗ ty trac. 4ᵗ 3ᵉ pt li. 4ᵗ. [Exīte ārt rege.] fol.80.
48 Circa ludos potest esse virtus ⁊ vitium. O
49 Ad habentem virtutem circa ludos pertinet decētia in ludo dicere ⁊ audire. fol.81.J
50 Bomoloc⁹ est minor: B est min⁹ malus ē derisore. N
51 Agrius. i. agrestis est vitiosus. O
Capl'i p̄ trac. 5ᵗ li. 4ᵗ. [De vecūdia ārt.] fol.82.
52 Uerecundia est passio. B
53 Juuenili etati conuenit verecundia. L
54 Etati senili non conuenit verecundia. M
55 Homini virtuoso non conuenit verecunda. M

Dubia mota ⁊ soluta per expositores in libro q̄rto ethicorum.

Utrum liberalitas sit vna virtus moralis specie distincta ab alys virtutibus moralibus. fol.68.L
Utrum liberalitas reducatur ad iustitiam vel ad aliā virtutem cardinalem. fol.69.A
Utrū liberalis debeat plura dare alys q̄ sibi retinere. B
Utrū pdigalitas sit maꝭ vitiū q̄ illiberalitas: soluunt̄ hi qnq̄z dubia tractatu p̄ ca⁰ p̄ pte p̄ncipali quarta. L
Utruz paruificentia sit vitiū oppositum magnificentie ⁊ banausie. tractatu p̄ capl'o 2ᵒ pte 5ᵒ p̄ncipali. fol.71.B
Utrū magni⁷ sit vt⁹ distincta ab alys vtutib⁹. fol.74.Q
Utrū bona exterioza ꝓferāt ad magnitudinē. fol.75.E
Utrū pusillanimitas ⁊ chaymotes sint hit⁹ vitiosi. B
Utruz pusillanimitas magis opponat magnanimitati q̄ chaymotes seu pūsūptio. hec q̄tuor dubia determinātur tractatu scōo capitulo p̄ parte q̄rta p̄ncipali. fol.64.L
Utrū circa sūpt⁹ magnos ⁊ paruos sint diuerse vtutes ꝓm spēm: tractatu secundo capl'o scōo pte 3ᵃ. fol.76.B
Utrz māsuetudo sit vt⁹ distincta ab alys vtutib⁹. fol.77.P
Utrū ira sit passio gīalis ñ distincta ab alys passiōib⁹. hec duo dubia ōterminat̄ tractatu 3ᵒ caᵒ p̄ pte 6ᵃ. fol.78.B
Utrum circa ludos possit esse virtus. fol.81.Q
Utrū in supfluitate ⁊ ōfectu ludi sit vitiuz. hec duo dubia soluuntur tractatu q̄rto capᵒ 3ᵒ pte q̄rta. fol.74.
Utrum verecundia sit virtus. fol.83.L
Utrū verecūdia possit inesse boi vtuoso. hec duo dubia soluunt̄ tractatu 5ᵒ capl'o vnico parte tertia. D

Incipiunt questiones quinti libri.

Quid est iustitia. mouet̄ ⁊ soluit̄ tractatu p̄ capl'o primo pte 2ᵃ. fol.83.

Oz iustitia ē habit⁹ a q̄ hoies sunt optiui iustoz ⁊ a q̄ iusta opant̄ ⁊ a q̄ volūt iusta fieri. Q

Utrū pter iustitiā mozalē q̄ est cois vt⁹ sit alta iustitia q̄ est pticularis vtus. Mouet̄ ⁊ soluit̄ tractatu p̄ capl'o 2ᵒ pte p̄ᵃ q̄ sic. qz pter iniustitiā illegalē alia ē iniustitia particularis. scz auaritia: ⁊ iniustitia illegalis pōt esse sine auaritia. fol.86.L

Utrū sit tñ vna spēs iustitie pticularis. mouet̄ ⁊ soluitur tractatu p̄ caᵒ 2ᵒ 4ᵒ. p. q̄ sunt due spēs iustitie particularis vna distributiua que est circa distributiones bonoz cōium iter eos qui cōicāt cōicatiōe ciuili: ⁊ alia cōmutatiua que ꝓstituit rectitudinē ⁊ eq̄litatē in cōmutatiōib⁹ ꝓm q̄s trāsferr̄ aliqd de vna pſona i aliaz. fol.87.M

Utrū iustū simp' sit idē qō ɔpassū. mouet̄ ⁊ soluit̄ tractatu p̄ capᵒ 5ᵒ p̄ totū. q̄ circa distributiuū iustū ɔpassuz nō bz locū ſz in cōmutationib⁹ opz ɔpassum fieri ꝓm ꝓportionabilitatez ⁊ non ꝓm equalitatem. fol.87.M

Scōz q̄les iustificatōes fit aliqs iust⁹ ⁊ iniust⁹ ⁊ ſz q̄les nō mouet̄ trac. 2ᵒ caᵒ p̄. ⁊ soluit̄ caᵒ 2ᵒ p̄ totᵐ q̄ ſz iustificationes ⁊ iniustificatōes q̄ fūt pp passiōes nō fit aliqs iust⁹ vl' iniust⁹. ſz solū ſz illas q̄ fiūt ſz electionē. fol.93.D

Utrū aliqs patiat̄ iniustū volens. mouet̄ ⁊ soluit̄ tractatu 2ᵒ caᵒ 3ᵒ p̄ totū: q̄ nō vt pz ex diffōne ei⁹ qō ē iniustū facē qō ē nocere alicui pter volūtatē lesi: ⁊ nullus pōt volēs quid pati contra sui voluntatem. fol.95.K

Utrū circa dignitates ille q plus dat q̄ ē dignū sit iust⁹. vl' ille q plus recipit q̄ sit dignū. mouet̄ ⁊ soluit̄ trac. 2ᵒ cᵒ 4ᵒ p̄ totᵐ. q̄ ille q dat pter dignitatē ē iust⁹. fol.97.A

An neēe sit eē aliqd directiuū iusti legalis. mouet̄ ⁊ soluit̄ pte 2ᵃ caᵒ de epyrchia q̄ sic. qz iustū legale in qbusdam casib⁹ deficit. ió indiget directiuo. fol.99.A

Utrū aliqs possit sibi bñ iniustuz facē. mouet̄ ⁊ soluit̄ pte 3ᵉ caᵒ vltio totij⁹ libri q̄ nō cōuenit aliquē sibiipsi iniustū facē qz sic eēt passus iniustū volēs ⁊ nolēs. fol.101.D

Incipiunt propositiones notabiles prime ptis libri quinti ethicorum.

Omnes dicunt iustitiam esse habituz a quo homines operatiui sunt iustozum ⁊ a quo iusta operantur ⁊ volūt iusta: ⁊ eodem modo de iniustitia. fol.83.O

Non eodem modo se habent in scientijs ⁊ potentijs ⁊ habitib⁹: potentia quidem ⁊ scientia videtur eadez esse cōtrariozum. habitus autē contrarioz ɔrius. O

Multotiēs cognoscit̄ ɔrius habitus a cōtrario: multotiēs autez habitus cognoscitur a subiectis. P

Consequitur autē vt in multū si alterz oppositoz multipliciter dicitur ⁊ reliquū multipliciter dicitur. fol.84.E

Uidetur autem illegalis iniustus esse ⁊ auarus ⁊ inequalis quare iustus erit ⁊ legalis ⁊ equalis: iniustum aut illegale ⁊ inequale. B

Bona circa que sunt bona fortuna ⁊ infortuniū sunt simplr bona/alicui autem non semper. homines autē hoc ozāt scilicet vt habeant simpliciter bona: oportet autē nō sp sic ozare/sed ozare quidez bona simplr ⁊ ipsis bona eē/eligere autem que sibiipsis bona. B

Minus maluz videtur aliqualiter bonum esse. B

Illegalitas continet omnem iniustitiam ⁊ commune est omni iniustitie. B

Omnia legalia sunt aliqualiter iusta. O

Leges dicunt de omnibus coniectantes vel conferente cōmuniter omnibus vel optimis vel dñis vel ſz virtutez vel ꝓm aliquem alium modum talem. O

Precipit enim lex opera omnium virtutū vt fortis opera facere. puta nō ōrelinquere aciē neqz fugere neqz abyicere arma. ⁊ que tēpati. puta non mechari ⁊c. P

Iustitia ē virt⁹ pfecta nō simplr p se ſz ad alterz. fol.85.L

Iustitia videtur esse preclarissima virtutum ⁊ neqz hesperus neqz lucifer ita admirabilis. L

Perfecta virtus est iustitia: quoniam habens ipsam ad alterum potest virtute vti. D

Multi quidem in ꝓprijs possunt virtute vti: in his autem que ad alterum non possunt. D

Prouerbiuz Biantis vr̄ bñ habere: p̄ncipatus virū ondit: ad alterū eni est ⁊ in cōicatiōe iaz p̄nceps. D

Sola virtutū iustitia videtur alienum bonum. D

Pessimus est q ad seipsuz ⁊ ad amicos vtitur malitia: optimus aut non qui ad seipsuz virtute sed qui ad alterum. hoc enim opus difficile. D

Iustitia legalis nō est pars virtutis ſz est tota virtus: neqz ɔria iustitia pars malitie sed tota malitia. D

Iustitia legalis ⁊ vt⁹ sūt qdē eadē: esse aut nō idē sed ſz q̄ ad alterz/iustitia ārt ꝓm q̄ talis habit⁹ simplr vt⁹. E

Capl'i scōi trac. p̄ p̄ pt lib. 5ᵗ. [Querim⁹ aut eā.] fol.86.

Si hic quidem lucrandi gratia mechatur ⁊ accipiat. hic ārt apponens ⁊ iacturaz patiens propter concupiscētiā. iste qdē luxuriosus videbit vtiqz esse magis q̄ auarus. ille iniustus luxuriosus autem non. fol.86.L

Circa oēs alias iniustificatiōes fit relatio ad quādā malitiā pticularē sp vt si mechat⁹ ē ad luxuriā ⁊c. si ārt lucratus est neqz ad vnā malitiā sed ad iniustitiā. D

Lex ꝓm vnāquāqz virtutē p̄cipit viuere ⁊ ꝓm vnāquāqz malitiam prohibet. fol.86.N

Capl'i terty trac. p̄ p̄ pt li. 5ᵗ. [Quia aut ⁊ iniust⁹.] fol.87

In qualibet operatione est plus ⁊ minus ⁊ quale. M

Est autem equale vt in minus duobus. Q

Necessarium est iustum in minus esse quatuor. fol.88.A

Proportionabilitas est equalitas pportiōis ⁊ in q̄tuor ad minus: distūcta qñ in q̄tuor manifestū est ſz ⁊ cōtinua. vno enim vt duobus vtetur ⁊ bis dicet. fol.88.B

Uocāt talē pportionabilitatē geometricā mathematici. i geometria eniz accidit vt totū ad totū ⁊ alterz ad alterz: est aut nō cōtinua proportionabilitas hec. N

In boni ratione fit minus maluz ad maius maluz. est eniz minus maluz magis eligibile. P

Capituli 4ᵗ trac. p̄ p̄ pt libri 5ᵗ. [Reliq̄ aut vna.] fol.89

Distributiuū iustū cōium semp ꝓm pportionabilitatē est dictū ⁊ a pecunys cōib⁹ si fiat distributio erit ꝓm pportionē eandez quā habēt adinuicez illatiui. E

In cōmutationib⁹ ſz pportionabilitatē arithmeticam nihil differt si studiosus prauū priuauit aut prau⁹ studiosuz/nec si mechatus est studiosus vl' prauus. ſz ad nocumenti differentiam solum respicit lex. K

Directiuum iustum erit medium damni ⁊ lucri. Q

Judex esse vult velut animatum iustum. Q

Equale est medium maioris ⁊ minoris ꝓm arithmeticam proportionabilitatem fol.90.E

Uenerūt hi noia dānū ⁊ lucrū ex volūtaria cōmutatiōe. L

Capl'i 5ᵗ trac. p̄ p̄ ptis libri 5ᵗ. [Uidet̄ ārt aliqb⁹.] fol.90

Contrapassum non congruit neqz in distributiuum iustuz neqz indirectiuum. fol.90.O

Si principatum habens percussit non opz repercuti: ⁊ si p̄ncipem percussit non percuti solū sed ⁊ puniri. fol.91.A

Jn ɔfacere eni proportionabile cōmanet ciuitas. fol.91.B

Refamulari enim opz ei qui gratiam fecit ⁊ rursus ipsum incipere gratiam facientem. B

Omnia quoz est cōmutatio opz cōparata esse. Q

Numisma omnia cōmēsurabilia mēsurat. Q

Scōz veritatē qdē indigētia/qō oia continet. fol.92.L

Si enim nihil indigerent vel non similiter non erit cōmutatio vel non eadem. L

Propt cōmutationē nēcitat̄ numisma fcm̄ ē ſz cōpōnē. L

In nobis est trāsmutare numisma ⁊ facere inutile. L

Pro futura cōmutatione si nūc nihil indiget qm̄ erit si indigeat/numisma nobis fideiussor. L

Numisma nō sp eq̄le ponit verūtā vult manē mag. M

Secundum veritatez impossibile est differentia cōmēsurata fieri: ad opus autem conuenit/sufficiēter enim mēsurantur omnia numismate. M

Justitia medietas est non ꝓm eundem modum predictis virtutib⁹ sed quoniaz medy est. i. factiua. Q

Capituli p̄ trac. 2ᵗ p̄ ptis lib. 5ᵗ. [Qō ārt ē iniustū.] fol.93

Qui pp passionē iniustū facit iniustus non est. D

Politicuz iustuz est cōicatiuū vite ad esse per se sufficiētiā in liberis ⁊ equalibus vel ꝓm proportionabilitatē vel ꝓm numerum. L

Non sinimus principari hominem sed rationem. Q

Merces quedā danda est principi. B autē honoz ⁊ gloria ⁊ quibus non sufficiunt hec isti sunt tyrāni. fol.94.A

Dominatiuum autem iustum ⁊ paternuz non idem bis. i. politico iusto sed simile. D

Magis ad vxorem est iustum q̄ ad natos ⁊ possessiones hoc enim est iconomicum iustum. E

Capituli 2ᵗ trac. 2ᵗ p̄ ptis lib. 5ᵗ. [Politici iusti hoc quidez naturale. hoc autem legale.] fol.94.

Naturale est q̄ vbicūq̄z habet eandem potentiam ⁊ non in videri vel non. D

Omne quod apud nos mobile est: sed tamen hoc quod natura. B autem non natura. Q

Natura enim dextra melior est quāuis cōuenit ambidextros fieri. fol.95.A

Que aut ꝓm cōpositionē ⁊ conferēs iustoz/sillia sunt mēsuris/neqz enim vbiqz equales vini ⁊ frumēti mensure ſz vbi quedaz emuntur maiores: vbi aut vēdunt̄ minores. A

Capituli terty tra. 2ᵗ p̄ ptis lib. 5ᵗ. [Exñtib⁹ ārt iustis.] fol.95

Justificatio ⁊ iniustificatio determinantur voluntario ⁊ inuoluntario. K

Qñ ex electione aliqs peccat iniustus ē ⁊ malus. fol.96.D

Non enim incipit nocere qui ira aliqd facit sed qui ad irā prouocat. J

Inuoluntariozum hi quidem venialia vt que propter ignorantiam/non venialia que propter passionem nec naturalem nec humanam. N

Capituli quarti tractatus secundi. p̄me ptis libri 5ᵗ. [Dubitabit autem vtiqz.] fol.97

Nō est iniusta operari idē qō est iniustuz facere. B

Recta diffinitio ei⁹ qō est iniustū facere est nocere sciēter ⁊ quē ⁊ quo ⁊ vt/⁊ hoc preter illius voluntatez. M

Leditur autem aliquis volens/z iniustum patitur. iniustũ patitur autem nullus volens. M
Mãsuet⁹ minoratiuus est.i.minora sibi distribuit. fo.98.A
Multipliciter facere dicitur vt inanimata occidunt z manus z famulus precipientis. D
Facile est cõmisceri vxori vicini z percutere proximũ:sed sic habentes non facile nec in ipsis. K
Cognoscere iusta z iniusta de qb⁹ leges dicũt nõ est difficile:sed nõ ꝗ sunt iusta:sed aliqualr operata z aliqualr distributa iusta:hoc aũt opus plus q̃ sana scire. K
Dis ãt nõ est supabũdãtia bonoꝝ:puta forte dys:his autẽ nlla pticla vtilis vt isanabilib⁹ z malis:ſz oia nocẽt. P
Cap̃.1.tra.3.c̃ptis lib.5.[De epyichia.] fol.99.
Epyiches est melius quodam iusto.s.legali. B
Lex vlr ois:z peccãt:de gbusdã aũt nõ est possibile recte dicere vlr:z est lex nihilominus recta:peccatũ erit nõ in lege nec in legis positore:sed in natura rei. I
Nec est nã q̃ epyiches directio legis vbi deficẽ pp vle. I
De gbusdã ipole est ponẽ legẽ q̃re snia indiget. I
Indeterminati indeterminata regula est. K
Epyiches est operatiuus z electiuus non ad deteri⁹:sed minoratiuus:q̃uis habeat legem adiuuantem. O
Dabitus ipse epyichia iustitia quedam est. P
Cap̃.1.tractat⁹ 4ⁱ seu tertie partis libri 5ⁱ.[Utruz autem contingat sibiipsi.] fol.100
Lex que non iubet prohibet. fol.100.D
Qui interficit seipsum cui facit iniustum ipsi vel ciuitati:ipsi autẽ nõ:pter qd̃ z ciuitas dãnificaẽ:z quedam inbonoratio adest seipsum corrumpenti. L
Nullus sibiipsi facit iniustũ:nec ꝓm iustitiã legalẽ:nec pticularẽ qd̃ pz p eⁿ⁹ diffõnem qd̃ est iniustũ facere. O
Iniustum facere z iniustum pati ambo sunt prauia:sed tamen deterius iniustum facere nisi forte per accidens de quo nihil cura est arti. fol.101.B
Scõm metaphorã z sllitudinem est iustũ nõ ad ipm:ſz eorũ que ipsius aligbus vt inter rõnez bñs z irrõnale: sed nõ est politicũ sed dñatiuum vel dispẽsatiuum. H

Incipiunt conclusiones cap̃.p̃mi.tra.primi.partis p̃ᶜ. quinti libri ethicorum.

1 Justum dicitur multipliciter. fol.84.I
2 Omnia legalia sunt aliqualiter iusta. P
3 Justitia legalis est virt⁹ maxie pfecta. fol.85.G
4 Justitia legalis est tota virtus. D
Cap̃.2.tra.1.p̃ᶜ ptis.lib.5ⁱ.[Querimus autem.]
5 Preter iustitiam legalem que est cõmunis virtus est alia iustitia que est particularis virt⁹. fol.86.G
6 Circa distributionẽ cõium inter eos qui cõicant cõicatione ciuili est iustitia particularis. fol.87.E
Cap̃.3.t.p̃mi.p̃me partis.libri quinti.[Quia aũt.]
7 Justũ ꝓm iustitiã distributiuã est medium. O
8 Justum ꝓm iustitiam distributiuam est medium ꝓm aliquam proportionem. fol.88.B
9 Dis,proportionabilitas ad minus pssistit in q̃tuor. D
10 Justum distributiuuz attenditur ꝓm proportionabilitatem que est equalitas ꝓportionum. Q
11 Proportionabilitas que attẽdit̃ in iustitia distributiua non potest esse continua. fol.89.D
Cap̃.4ᵗ.trac.p̃mi.p̃ᶜ ptis,5ⁱ lib.[Reliq̃ autẽ.]
12 In iustitia cõmutatiua attenditur equale ꝓm proportionabilitatem arithmeticam. M
13 Justũ cõmutatiuũ ẽ meᵐ iter dãnũ z lucrũ. fol.90.A
14 Judex est quoddam iustum. B
15 Scõm iustitiã cõmutatiuã opz subtrahere ab eo qui habet plus illud in quo excedit medietatem totius z apponere ei qui habet minus. D
16 Justum cõmutatiuum est obseruandum in cõmutatione rerum diuersarum artium. K
Capituli 5ᵗrac.p̃ᵗp̃ᶜptis libri 5ⁱ.[Videt autem.]
17 Justũ ꝓm iustitiã distributiuã nõ ẽ idẽ qd̃ ꝗpassũ. Q
18 Justũ cõmutatiuũ nõ est idez ꝓ ꝗpassum. fol.91.B
19 Jstũ cõmutatiuũ ꝓtinet ꝗpassũ ꝓ,ppoztiõabiliᵗᵉ⁵. K
20 Oia cõmutabilia sũt cõparabilia ĩ aliq̃ vno.fol.92.A
21 Scõm veritatez illud qd̃ mensurat oia cõmutabilia est indigentia humana. D
22 Opõ iusti est mediũ iter bẽ plus z bẽ min⁹.fol.93.A
23 Justitia nõ est medietas duaꝝ malitiaꝝ. B
Capli p̃ᵗra.2ᵃp̃ᶜptl libⁱ5ⁱ.[Quia ãt ẽ iniustũ politicũ.]
24 Justũ politicũ p̃ncipalr solũ est in liberis z eq̃lib⁹. Q
25 In recta gubernatione multitudinis nõ permittit̃ q̃ homines p̃rincipentur. fol.94.B
26 Priceps nõ laborat circa vtilitatẽ ꝓpriã ſz alioꝝ. C
27 Danda est merces p̃ncipi a multitudine. C
28 Nec iustũ dñatiuũ nec iustũ paternuz est iustuz politicum seu iustum simpliciter. G
29 Justũ qd̃ est viri ad vxorem est magis iustum q̃ patris ad filium seu dñi ad seruum. H
Capli tertij trac.2ᵃp̃ᶜptis libⁱ5ⁱ.[Existentibus aũt.]
30 Quãdoqz fit iustuz vel iniustũ absqz iustificatione vl iniustificatione. fol.95.L
31 Non omne quod operamur vel patimur scientes est voluntarium. fol.96.A
32 In iustis z in iniustis inuenitur aliquid quod est ꝓm accidens z aliquid per se. A
33 Qñqz fit iniustum absqz iniustificatione. G
34 Qñqz fit iniustificatio absqz hoc q̃ operans sit iniustus vel malus. K
35 Qñqz est iniustificatio cuz malitia opantis. M
Capli 4ᵗrac.2ᵃp̃ᶜptis libⁱ5ⁱ.[Dubitabit ãt vtiqz aliqs.]
36 Eadem est ratio de facere z pati tam circa iusta q̃ circa iniusta. fol.97.I
37 Ille q̃ distribuit pter dignitatẽ facit iniustũ. fol.98.E
Capli p̃ᵗ2ᵃptis libri 5ⁱ.[De epyichia vo.]
38 Epyiches est melius q̃ iustũ legale. fol.99.H
39 Necesse est esse aliquod directiuũ iusti legalis. M
Capli p̃ᵗ3ᵃptis libri quinti.[Utrum autem contingat.]
40 Interficiẽs seipz nõ facit slbiipsi iniustũ. fol.100.M
41 Interficiẽs seipm facit iniustuz ciuitati. M
42 Scõz iniustitiã pticularẽ nllus fac̃ slbiipsi iniustũ. Q
43 Taz iniustũ facere q̃ iniustũ pati est malũ. fol.101.C
44 Iniustũ facere est peius q̃ iniustum pati. D

Questiones mote per expositorem in libro quinto ethicorum.

Utrũ idẽ sit bitus ꝗriorꝝ caᵒp̃ᵒtrac.p̃mi pte 2ᵃ. fol.84.A
Utrũ iustitia legalis distinguat̃ ab alys virtutib⁹:capitulo primo tractatus primi parte quarta. fol.85.D
Utrum iustitia sit p̃clarissima virtutũ:loco eodem. D
Utrũ ad iniustũ facere requiratur nocere alicui: tractatu 2ᵒcapitnlo quarto parte p̃ma. fol.97.P
Utrũ epyichia sit virt⁹.pte scõa libri caᵒp̃ pte 3ᵃ.fol.99.Q

Questiones mote z solute in sexto ethicorum.

Utrũ sapiẽtia sit vtilis ad aliqd:mouet̃ tra.4ᵒ caᵒp̃ pte p̃ᵒ.z soluit̃ eodẽ caᵒ pte 2ᵃ.fo.112.N
Utrũ prudentia sit vtilis ad aliqd:mouet̃ z soluitur loco prealegato. O
Utrũ sapientia sit principalior ipsa prudentia:mouet̃ capitulo p̃ tractatus quarti pte prima,soluitur autem capitulo scõo illius tractatus parte tertia. O
Utrũ virtutes morales possint abinuicez separari:mouet̃ z soluit̃ tractatu quarto caplo scõo pte 2ᵃ. fol.115.B

Incipiunt oppositiones notabiles z cõmuniores capituli p̃ᵗrac.p̃ᶜsexti libri ethicorum.

Due

Due sũt ptes ale/z rõnẽ bñs z irrõnale:z sũt duo rõnẽ bñtia:vnũ q̃ speculamur talia q̃rũ p̃n⁹nõ ꝓtigit alr se bẽ:z vnũ q̃ ꝓtigẽtia:ad ea enĩ q̃ sũt altera q̃ ẽ z aie pticularũ alteꝝ q̃ie ad vtrũqz aptũ natũ:sigdẽ ꝓm multitudinez qdẽ z ꝓprietatẽ cognitio existit ipsius:dicaẽ aũt bozũ ꝗ qdẽ sciẽtificũ:ꝗ aũt rõcinatiuum. fol.102.C
Cap̃.2.trac.1.libri sexti.[Sũt tria autem.]
Tria sũt in aia dñatiua act⁹z veritat⁹:sensus:itell's:z appetit⁹:hoꝝ aũt sensus neqz vni⁹p̃n⁷ᵐ actus. fol.102.M
Est autem qd̃ in mente affirmatio z negatio:hoc in appetitu prosecutio z fuga. fol.102.N
Oportet quidam rationem veram esse z appetitum rectũ si electio sit studiosa. fol.102.N
Opus speculatiue mẽtis verũ z falsum:practici ãt itellect⁹ veritas ꝓfesse se bñs appetitui recto. fol.103.A
Electio ẽ appetitiu⁹ itell's:vel itell's appetitiu⁹. fol.103.G
Nõ est aũt eligibile nihil factũ:neqz ꝓsiliaẽ aliqs õ facto: sed de futuro ꝓtigẽti:factũ aũt nõ cõtingit nõ fieri: propter qd̃ recte agathon:solo enim ipso deus priuatur ignita facere que vtiqz sunt facta. fol.103.M
Utrarũqz itellectiuaꝝ veritas opus:ꝓm q̃s igit̃ maxie habitus verũ dicit:ipsi virtutes ambabus. fol.103.N
Cap̃.1.tra.2.lib.6ⁱ.[Incipientes igitur.]
Quinqz sunt ꝓm nũm gb⁹aia dicit verũz affirmando vel negãdo.s.ars:scia:prudẽtia:sapientia:z itellectus: suspitione z opinione ꝓtingit falsum dicere. fol.104.A
Cõtigẽtia cũ eẽ speculari fiãt latẽt si sũt vl nõ. fol.104.D
Idẽ est ars z habit⁹ cũ vera rõne factiuus. fol.104.Q
Omnis ars est circa generationem.i.cõstitutionez z cõplementum z artificiare z speculari. fol.105.A
Scõm modũ quẽdã circa eadẽ fortuna z ars:agathon:ars fortunam dilexit z fortuna artem. fol.105.C
Ars est habitus quidam cũ ratione vera factiuus circa cõtingens aliter se habere. fol.105.D
Cap̃.2.tra.2.libri sexti.[De prudentia autem.]
Videt̃ prudẽtis eẽ posse bñ ꝗsilliari circa ipsa bona z mala z ꝓferẽtia nõ ꝓm partẽ:puta qualia ad sanitatez z ad fortitudinem:sed ad totum bene viuere. fol.105.H
Prudentia est habitus verus cũ ratione vera actiuus circa hominis bona z mala. fol.105.O
Tẽperãtia saluat prudẽtiã:saluat enĩ talẽ existimationez: nõ enĩ oẽm existimationẽ corrũpit neqz puertit̃ ꝗlectabile z triste:puta qñ trigonus duob⁹ rectis eq̃les hz vel nõ hz:sed eam que est circa operabile. fol.105.O
Principiũ qdẽ opabiliuz:qõ cui⁹ gr̃a opabilia:corrupto ãt pp delectationẽ vel tristitiã:pfestim nõ apparebit p̃n⁷ᵐ: neqz oportere huius gratia operari. fol.105.O
Malitia corruptiua est principij. fol.105.O
Artis quidẽ est virtus:prudẽtie autẽ non. fol.106.C
In arte volens peccans eligibilior:circa prudentiam autẽ minus:quemadmodum circa virtutes. fol.106.C
Prudẽtia nõ ẽ hitus cũ rõne solũ:signũ aũt qñ obliuio talis qdẽ hitus est:prudẽtie aũt non est. fol.106.E
Cap̃.3.tra.2.libri 6ⁱ.[Quia scia est de vlibus.]
Intellectus est principiorum. fol.106.O
Sapiẽtia ꝓm partem in artibus certissimis nihil aliud est q̃ virtus artis. fol.107.A
Sapiẽs totaliter nõ ꝓm partem est:quẽadmodum Homerus ait.hunc neqz fossorem posuerunt oy neqz aratorẽ neqz aliter quid sapientem. fol.107.C
Sapientia est certissima scientiarum. fol.107.C
Opz sapiẽtẽ nõ solũ q̃ ex p̃ncipijs scire:ſz ẽt circa p̃n⁹ verũ dicere:q̃re vtiqz erit sapia itells z scia. fol.107.D
Cap̃.4.tra.2.lib.6ⁱ.[Et quẽadmodũ bñs caput.]
Sapientia est scientia honorabilior quemadmodum caput habens. fol.107.D
Prudentia non est studiosissima si non optimum eoꝝ que in mundo/est homo. fol.107.K
Sapia sẽp apõ hoies ẽ eadẽ quẽadmodũ albuz z rectum: prudẽtia apõ diuersos altera z altera quẽadmo⁷ᵐ meᵐ: sanũ z bonũ:q̃ isũt piscib⁹z hoibus. fol.107.L
Si sapiẽtia sit circa vtilia multe erũt sapiẽtie. fol.107.L
In hoie sunt multa alia diuiniora ꝓm nãz vt manifesta ex quibus mundus constat. fol.107.M
Sapia ẽ scia z itell's honorabilioꝝ nã:pp qd̃ hoies Anaxagorã z Thalẽ sapiẽtes aiunt:prudẽtes aũt nõ cũ videãt ignorantes ꝓferentia sibiipsis. fol.107.P
Prudentia non solum est vniuersalium:sed oportet etiaz singularia cognoscere. fol.108.D
Opz ambas habere.s.cognitionez vlium z singulariũ:vel hunc que est singularium magis. fol.108.E
Cap̃.5.tra.2.libri sexti.[Erit aũt vtiqz.]
Prudẽtia z politica idẽ bit⁹ eẽ qdẽ nõ idẽ ipsis. fo.108.D
Architectonica prudẽtia q̃ legis positiua:hec aũt que circa singularia cõe habet nomẽ politica. fol.108.K
Prudẽtiaꝝ ꝗ qdẽ ꝗsiliatiua:ꝗ aũt iudicatiua. fol.108.O
Domines nõ adipiscuntur sibiipsis bonum sine iconomica neqz sine vrbanitate. fol.109.D
Signũ aũt bui⁹ qdẽ q̃ scia solum est circa vle:qz iuuenes fiunt geometre z disciplinati.i.sapiẽtes talia:sed iuuenis prudens non videt̃ fieri:pter qd̃ puer fit mathematicus z non sapiens vel physicus solum. fol.109.D
Mathematica p abstractionẽ cogiscunt z pn⁹ nãlia p experiẽtiã:sapiẽtialia nõ credũt iuuenes ſz dicũt. fol.109.B
Adhuc peccatum vel circa vniule in consiliando:vel circa singulare:etenim qñ omnes ponderose aque praue:vel qñ hec aqua ponderosa. fol.109.I
Querere z consiliari differunt:cõsiliari enim quoddã querere est. fol.109.M
Cap̃.1.tra.3.libri sexti.[Opz aũt assumere.]
Scõm prouerbiuz consiliari oportet multo tẽpore z operari velociter consiliata. fol.110.D
Manifestum qñ rectitudo quedam eubulia. fol.110.H
Eubulia non est rectitudo scie vel opinionis:sed est rectitudo ꝓsilij que boni adeptiua. fol.110.D
Cap̃.2.tra.3.libri sexti.[Est aũt z synesis.]
Nõ sunt idem synesis z prudentia:prudẽtia qdẽ p̃ceptiua est:synesis autem iudicatiua solum. fol.111.H
Gnome ẽ rectũ iudi⁷ᵐ epyichie z obrũ epyichie. fol.111.M
Oẽs isti bit⁹.s.gnome synesis prudẽtia z itell's rõnabilr in idẽ tẽdũt:oẽs enĩ hi eẽ ꝓmoꝝ st z singulariũ. fol.111.P
Synetus.i.habens synesim est iudicatiuus de quibus est prudens. fol.111.P
Gnome z syngnome mãlia eẽ videnẽt:signũ aũt quoniaz et etatibus sequi existimamus:aliqua etas hz intellectuz z gnomẽ:vt natura causa existente. fol.111.Q
Cap̃.1.tra.4.libri 6ⁱ.[Dubitabit ãt vtiqz aliqs.]
Dicimus sapiẽtiã z prudẽtiã eẽ ſz se eligibiles cũ sint virtutes z pfectiões vtriusqz pticule aie:z si neutra illaruz faciat aliquid:deinde z faciunt non vt medicinalis sanitatem:sed vt sanitas opera sana. fol.113.D
Adhuc op⁹ pficit̃ ſz prudẽtiã z virtutẽ moralẽ:virt⁹ qdez itẽtionẽ fac̃ rectã:prudẽtia ãt q̃ ad hanc. fol.113.D
Electionẽ qdẽ rectã fac̃ virt⁹:q̃cũqz ãt illi⁹ gr̃a nata sũt fieri nõ sunt virtutis:sed alterius potentie. fol.113.P
Est vtiqz q̃dã po⁹ quã vocãt dinotitã:hec ãt est talis vt ad suppositã itẽtionẽ ꝓtẽdentia possit hec operari z sortiri ipsis:sigdẽ itẽtio sit bona laudabilis est:si ãt prauia astutia:pp qd̃ z prudẽtes astutos dinos dicimus:est ãt prudẽtia nõ potẽtia hec:ſz nõ sine po⁹ hac. fol.113.P
Malitia pritit iudi⁷ᵐ z mẽtiri fac̃ cẽ pctica p̃n⁹. fo.113.Q
Impossibile est prudentẽ esse nõ entẽ bonũ. fol.113.Q

Cap.z.tra.4.libri sexti.[Intendendum.]
Ut dinotita ad prudētiā:sic ē nālis virt⁹ ad ꝓncipalē:oib⁹ eni vī singulos moꝫ existē aliq̄lr nā:eteni iusti tēpati:ꝛ fortes ꝛ alia hēmus ꝓfestiz a natiuitate. fol.114.B
Pit⁹nāles sine itellu nociui videnī quēadmo⁷ corpi forti sine visiōe moto accidit falli fortiꝰpp nō bīe visuz:sic ꝛ B.si āt accipiat itellz i opari tūc erit ꝓpe vt⁹. fol.114.D
Quēadmoduz in opinatiuo due sunt species dinotes ꝛ prudentia:sic in mozali due sunt:hec quidez virtus naturalis:hec autem principalis. fol.114.D
Uirtus mozalis non solum est habitus qui est ꝼm rectā rationem:sed cum recta ratione. fol.114.O
Non est possibile bonum esse principaliter sine prudētia: neqz prudentem sine virtute mozali. fol.115.A
Sic dissoluī rō qua disputat qs qm̄ separī abiuicez vtutes:nō eni idē optie nat⁹ad oēs:B gdē ꝼm nāles cōtigit: ꝼm quas aūt simplr dicī bonus nō ꝓtigit:sil eni prudētie vni existenti omnes inerunt. fol.115.B
Non erit electio recta sine prudētia:neqz sine virtute: hec quidem finē hec que ad finē facit opari. fol.115.C
Prudētia nō ꝓncipiāt sapie:neqz enim meliozis ē pticule: quēadmo⁷neqz sanitas medicialiꝛ:non eni vtī ipsa:sed videt qualr fiat:ꝛ illi⁹ grā pcipit ſz nō illi. fol.115.J

Incipiunt conclusiones libri sexti.primi capli.primi trac.etbicozum.

1 Ad bene operādū in mozalib⁹ nō sufficit scire de rōne recta ꝙ ipsa est que determinat mediū inter superabundantiam ꝛ defectum. fol.101.P
2 Partibus anime genere diuersis cognoscuntur necessaria ꝛ contingentia. fol.102.D
Cap.z.tra.ꝑmi.lib.6ᵗ.[Tria aūt sunt in anima.]
3 Sēsus nō est ofantiuū ꝓn⁷ actⁿ humani. fol.102.O
4 Ad mozalem virtutez requiritur ꝙ sit ratio vera ꝛ appetitus sit rectus. fol.102.Q
5 Mens est principium effectiuum actus. fol.103.B
6 Electio nō est sine itellectu ꝛ bitu mozali. fol.103.B
7 Electio vl ē itellz appetitiuꝰ vl appetit⁹ itellctiuus. L
8 Nullū ꝑteritū ē eligibile:ſz solū futurū ꝓtigēs. M
Cap.ꝑmi.trac.z.[Incipientes igitur.]
9 Opio ꝛ suspitio nō sī virtutes itellctuales. fol.104.B
10 Oē scibile est ingenium ꝛ incozruptibile. J
11 Duo sunt habitus circa contingentia. D
12 Idē ē ars qō bit⁹ cū vera rōne factiuus. fol.104.Q
Cap.z.t.z.libri sexti.[De prudētia autem.]
13 Prudēs simplr ē q pōt ex suo bitu bñ ꝓsiliari q̄lia sī bona ꝛ vtilia boi q̄tū ad totū viuē bois. fo.105.D
14 Prudentia nec est ars nec scientia. E
15 Prudētia est habitus verus actiuus circa hominis bona vel mala. fol.105.D
16 Tēperātia solū saluat estimatōez cc agibi⁹.fo.106.A
17 Prudentia non est cum sola ratione. E
Cap.3.t.z.libri sexti.[Quia autem scientia.]
18 Intellectus est solozum principiozum demonstrationis indemonstrabilium. O
19 Sapientia est certissima scientiarum. fol.107.D
20 Sapiētia est intellectus ꝛ scientia. fol.107.D
Cap.4.t.z.libri sexti.[Et quēadmodū caput.]
21 Incōtueniēs ē existimare politicā vel prudētiā eē studiosissimā iter virtutes intellectuales. M
22 Sapia ē ꝓcipua ꝛ optia iter virtutes itellctuales. Q
23 Prudentia est circa bona humana:sapientia est circa intellectiua ꝛ diuina. fol.108.B
24 Prudē⁹ ñ so⁷ē circa vlia:ſz et cc singlaria. fo.108.E
Cap.5.t.z.libri sexti.[Erit autem quedam.]
25 Scire illa que sunt sibiipsi bona est quedam species cognitionis humane. Q
Cap.1.t.3.libri sexti.[Opz aūt assumere.]
26 Eubulia non est scientia. fol.110.D
27 Eubulia non est eustochia. D
28 Eubulia non est idem qō opinio. E
29 Eubulia est quedam rectitudo. D
30 Eubulia non est rectitudo scientie. J
31 Eubulia non est rectitudo opinionis. L
32 Eubulia est rectitudo consilij. O
33 Non ois rectitudo ꝓsilij est eubulia. P
34 Eubulia est rectitudo cōsilij ad finē bonum simplr vias congruas tempore conuenienti. fol.111.A
Cap.z.t.3.libri 6ᵗ.[Est aūt ꝛ synesis.]
35 Synesis non est idem qō scientia ꝛ opinio. D
36 Nulla scientia est synesis. E
37 Synesis ꝛ prudentia differunt. D
38 Synesis nō ē bīe prudētiā neqz sumē prudētiā. K
39 Synesis ꝛ gnome st extremozum singulariū. fol.112.A
40 Intellectus est extremozum. fol.112.B
41 Intellectus in practicis est principium ꝛ finis. E
42 In practicis opz credere simplicib⁹ enūtiationib⁹ expertozum seniozum ꝛ prudentium. fol.112.B
Cap.1.t.4.libri sexti.[Dubitabit aūt aliquis.]
43 Prudētia nō ē solū vtil ad fieri virtuosum. fol.113.A
44 Sapientia ꝛ prudentia essent eligibiles etiam si nulla operationem haberent. fol.113.E
45 Opō vtuꝫ pficīt ſz prudētiā ꝛ ſz mozalē virtutē. D
46 Partis nutritiue anime non est virtus. J
47 Prudentia non potest esse sine virtute mozali. Q
Cap.z.t.4.lib.6ᵗ.[Intendendū vtiqz rursus.]
48 Uirtutes naturales non sunt virtutes principales que principaliter sunt bone. fol.114.K
49 Uirtus mozalis non est sine prudentia. M
50 Quicūqz habet vnam virtutem mozalem hz omnes virtutes mozales. fol.115.D
51 Prudentia non est principaliozꝫ q̄ sapientia. E

Questiones seu dubia mota ꝛ soluta per expositozem in libro sexto etbicozum.

Utrum eadē pars aīe cognoscat nēcia ꝛ ꝓtigētia:mouetur ꝛ soluī tractatu ꝑ cap ꝑ.parte secūda. fol.102.E
Utrū veritas itellꝫ practici determinet in cōparatiōe ad appetitū rectū.mouet ꝛ soluī tra.1.c.z⁰p.z⁰. fo.103.B
Utrū ars sit virt⁹ itellctualis distincta a prudētia:mouetur ꝛ soluī trac.z⁰cap z⁰parte tertia. fol.106.E
Utrū solū ōlectabile circa qō est tēperātia corrūpat rectā estimationē prudentie:mouet ꝛ soluitur ibidem. E
Utrū prudētia sit virt⁹ mozalis vel intellectualis:mouet ꝛ soluitur tractatu capl̄o ꝛ parte preallegatis. E
Utrū prudētia monastica sit eadē spē cū iconomica ꝛ politica:mouet ꝛ soluī trac.z⁰cap 5⁰parte 4ª. fol.109.N
Utrū eubulia ꝛ synesis sint vtutes distincte a prudētia:mouet ꝛ soluī tra.3⁰cap z⁰parte 3ª. fol.112.D
Utrū virt⁹ mozalis faciat rectā itētionē de fine:mouetur ꝛ soluī trac.4⁰cap ꝑmo.parte scōa. fol.113.J
Utrum dinotita possit fieri prudētia:mouet ꝛ soluī trac. quarto.capl̄o primo.parte tertia. fol.114.C
Utrū vtutes mozales sint cōnexe sic q̄ hīs vnā hēat oēs: mouet ꝛ soluī tra.4⁰cap z⁰parte 3ª. fol.115.D
Utrum sit vna prudentia tm̄ circa mās oium virtutū moralium mouet ꝛ soluitur loco ꝓallegato. fol.115.D

Questiones mote ꝛ solute p Ph̄m in 7° libro etbicozum.

An est icōtinētia.i.vtrū aliqs opet qō scit esse prauū:soluī cap 3⁰tra.1.p totū. fol.119.D
Circa quid sunt ꝓtinentia ꝛ incōtinētia:ꝛ circa quā mām:ꝛ quomodo diuersimode sūt circa nās diuersas:soluī.c.4.ꝛ.5.t.1.p totū. fol.121.M.ꝛ fo.123.D

An incōtinētia ire sit peiozꝫ q̄ſz icōtinētia ꝓcupiscētia ꝛ:mouet ꝛ soluī.c.6.tra.ꝑmi.p totū. fol.124.D
Qualiter differūt ab alys habitibus cū gb⁹ cōicant in mā vt a temperantia intemperātia perseuerātia ꝛ mollitie: soluitur.c.7.tra.ꝑmi per totum. fol.126.B
An icōtinēs sit peiozꝫ itēpato.soluī.c.8.t.ꝑ.p to.fo.127.O
Quid ē ꝓtinētia ꝛ qd icōtinē⁹.soluī.c.9.t.ꝑ.p to.fo.128.Q
Utrum aliquis simul possit esse incontinens ꝛ prudēs:soluitur.c.10.tra.ꝑmi per totum. fol.130.E
An ōlectatio sit ō gīe bonozꝫ:soluī.c.z.t.z.p to⁷.fo.132.A
An aliq̄ ōlectatio sit optia.soluī.c.3.t.z.p to⁷. fol.133.D
An delectationes corporales dicātur esse eligibiles.soluī ca.vltimo.tractatus secundi. fol.134.M
An oēs hoīes idigeāt aliq̄ ōlectatōe.soluī.c.eo. fol.135.E
Que delectationes sint meliozes:vtrum intellectuales vel corporales.soluitur.c.eodem.par.3ª. fol.135.M
Cur nihil idē spē ē semp ōlectabile hoī.c.eo. fol.136.D

Incipiunt ꝓpōnes notabiles cap.primi.tra.ꝑmi.libri septimi ethicozum.

Circa mores fugiendozum tres sunt species:malitia: incōtinentia ꝛ bestialitas.Cōtraria duob⁹ mālifesta:B gdē ē virt⁹:B aūt ꝓtinētiā vocamus. fol.115.Q
Ad bestialitatem maxime congruit dicere super nos virtutem heroicam quandam ꝛ diuinam. fol.116.C
Si soluantur difficilia ꝛ assumantur probabilia ostensum vtiqz est sufficienter. fol.117.C
Cap.z.tra.primi.[Dubitabit autem.]
Cōtinēs ē i eo ꝙ ē bīe ꝓcupias fortes ꝛ prauas. fol.118.C
Intēperatus sanabiliozꝫ videt incōtinēte pp suaderi. O
Incontinens videtur reus prouerbio quo aimus quando aq̄ suffocat quid oportet adhuc bibere. O
Solo dubitationis inuentio est veritatis. fol.119.D
Cap.3.trac.ꝑmi.[Primum quidem.]
Nō eni circa oia ē icōtinēs:sed circa que intēperat⁹. D
Dīnt aūt icōtinēs ꝛ itēperat⁹ in sic se bīe.Intemperat⁹eligēs est ꝛ existimās oportere pñs delectabile ꝑseq.B āt s.incōtinēs non estimat qdem:ꝑsequitur autem. D
Quidā opinātiū nō dubitāt:ſz existimāt certe scire. O
Quidā eni credūt nihil minus qbus opinant q̄ alteri qb⁹ sciunt:manifestat autem hoc Heraclitus. O
Dupliciter dicimus scire etenim habens non vtens scientia:ꝛ vtens dicitur scire. fol.120.D
Habentem ꝛ speculantem agere que non oportet videtur durum:sed non si non speculans. fol.120.D
Adhuc qꝛ duo modi ꝓpōnū st:hñtē vtrasqz ꝛ vtētē vl:ſz nō ea q̄ ſz ptē:nihil ꝓhibet opari q̄ ꝑter sciam. D
Dīt aūt vl ē.B qdē eni in seipso:hoc aūt in re est. D
In bīe qdē sciaꝫ ꝛ nō vti dīnte videmus habitū:puta dormientē ꝛ vinolētū:ꝛ sic disponunt in passionib⁹ exñtes. Ire ꝛ ꝓcupiscentie venereozꝫ:ꝛ quedam talium manifeste corpus trāsmutāt:gbusdā aūt ꝛ insanias faciūt. E
Dicere autem sermones eos qui sunt a scientia nullum signum eius qō est operari ꝼm scientiam. E
Quēadmo⁷ simulātes sic existimādū dicē ꝛ icōtinētes. E
Una opione exñte vl ꝛ altera ō singularib⁹cū vna rō fiat ex ipsis nēciuꝫ ꝓcluſuz:B qdē opz dicē aiaz in speculatiuis.In factiuis opari ꝓfestim non ꝓhibitum. M
Qualr āt soluī igrātia eadē rō q̄ ō violēto ꝛ dormiēte.M
Cap.4.trac.primi.[Utrum autem.]
Faciētiū delectationē quedā sunt nēcia vt cib⁹ ꝛ pot⁹ ꝛ venerea:quedam non necessaria eligibilia ꝼm seipsa vt victoria bonoꝫ ꝛ diuitie ꝛc. fol.121.Q
Incōtinētia vitupat nō vt pctn̄ solū:ſz vt malitia q̄dā vl simp' exñs vl ſz q̄dā ptē.Doꝫ āt.i.ꝑter rōnē ꝑsequētiū supabūdātiā ſz se eligibiliū vt bonozꝫ victorie nullus vitupat tāq̄ malus simplr vl ꝼm ptē. fol.122.A
Circa idem intēperatum ꝛ incontinentem ponimus q operatur turpe ꝓpter cōcupiscere turpe:qd eni faceret itēperatus si adesset concupiscentia iuuenilis. D
Delectationū q̄dā st nā eligibilia vt bonoꝫ victoria:q̄dā ō ria boꝫ vt q̄ ō nāz:ꝛ q̄dā itermedia vt comedē ꝛ vestez induere.Ad oia talia.s.ſz se eligibilia ꝛ itermedia nō i pati ꝛ ꝓcupiscē ꝛ amare vitupāt:ſz i aliq̄lr ꝛ supabūdat. N
Circa ꝼm se eligibilia nulla malitia est:ipsozum tamē supabundantie praue sunt ꝛ fugiende. N
Incōtinēs āt nō solū fugiēdus:ſz et vitupabilis est. O
Circa ꝼm se eligibilia nō est incōtinentia simplr:sed cum appositione sicut in alys vt malum medicum ꝛ malum hypocritā quem simpliciter non dicimus malū. O
Cap.5.tra.ꝑmi.[Quia sunt quedam.]
Quedā sūt ōlectabilia nā ꝛ boꝫ:B gdē simplr:B aūt sūt ſz gīia aialiū ꝛ boiuz:B aūt nō sūt:ſz B pp passiōes vl consuetudies:hec aūt pp pnitiosas naturas. fol.123.D
Mulieres non dicuntur incontinentes quoniam non ducunt sed ducuntur. L
Malitie supabūdātes pp egritudies ꝛ ꝓsuetudies sunt eē terminos malitie quemadmodum bestialitas. L
Ois superabundans malitia ꝛ insipientia ꝛ timiditas ꝛ intemperantia ꝛ crudelitas:he quidem bestiales:he autez egritudinales sunt. P
Quēadmodū malitia que dī simplr est malitia ꝼm hoiez: que aūt ꝼm appōnē qm̄ bestialis vl egritudialis:ꝛ illa ē simplr:aut nō ꝼm eūdē modum.vz.incōtinētia simplr que est ꝼm humanam intemperantiam. fol.124.C
Cap.6.trac.primi.[Quoniam autem.]
Min⁹āt ē icōtinentia turpis q̄ ire q̄ſz que ꝓcupiarū.Ira vī ꝼm qd audire rōnē ꝛ ēt obaudire:quēadmodū veloces ministrozum:puta ante audire omne dictum excurrūt: deinde peccant. fol.124.D
Ira nāli⁹ ꝓsurgit difficili⁹bis ꝓcupiscētys q̄ sūt supabūdātie ꝛ nō nēcys:exēplū de filio qui patrē percussit. N
Iniustiozes ꝓcupiscētie q̄ſz ire ꝛ magis ꝓsidiātes iracundus nō ꝓsidiato ꝛ neqz ira:ſz manifestatrix:ꝓcupiscētia aūt ꝓsidiatrix.Quēadmodum aiunt venerē ꝓsidiatricē.ꝛ Homerus ait.dolose cypꝛigene ꝛ variā cozrigiā deceptio q̄ furata est intellectū spisse sapiētis. fol.125.A
Omnis qui ira operatur tristatus facit iniurians ac cuz delectatione:non enim in ira iniuria. D
Min⁹ āt bestialitas malitia hūana:terribilis aūt. Innocētioz est ꝓuitas sēp q̄ nō hñtis ꝑn⁷:itellꝫ aūt ꝑn⁷. J
Decies milies plura mala faciet hō malus q̄ſz bestia. J
Cap.7.tra.primi.[Circa eas.]
Ditus pluriū sūt medietates ꝛ si inclināt magis ad deteriores.i.iter ꝓtinētē ꝛ icōtinētē est aliqs medi⁹q vincit concupiscētias a qb⁹ icōtinēs vincit:ꝛ vincit a ꝓcupiscētys a quib⁹ continēs nō vincit:ꝛ sic est de molli ꝛ perseuerantiuo respectu tristitiarum:ꝛ isti inclināt ad deteriozes q̄ſz continens perseuerativus. fol.126.B
Prosequēs supabūdātias ōlectationū vl ſz supabūdātias vl pp electionē:ꝛ pp ipas ꝛ nihil pp alteꝫ aduenies itēperat⁹:nccīū eni nō eē penitētē:q̄re insanabilis. B
Nō eligētium aūt B qdē ducit ꝑpter delectationē:B autez ꝑpter fugere tristitiam que a concupiscentia. D
Opponit aūt molli ꝑseuerativus:ꝑseuerare qdez est in eo qō est ꝑtenere:continentia autem in eo qō est superare. Continentia eligibiliozꝫ est perseuerantia. J
Delitia quedā mollities est que trahit vestimētū vt nō laboret eā que est eleuare tristitiā ꝛ imitans laborātē nō estimatur miser esse:misero similis existens. J
Qui a fortib⁹ ꝛ superexcellētib⁹ ōlectationib⁹ vicit vel tristitys nō admirabile sed ꝓdonabilis si ꝑtendens. K
Sigs ad q̄s multi pñt abstinē ab hīs vicit ꝛ nō pōt ꝑten-

dere nõ pp nãm generis vel pp egritudinẽ mollis. K
Luſiuus vt itẽperat⁹ eẽ:eſt aũt mollis:ludus eni remiſſio eſt ſigdẽ igit̃ qes:ad hãc aũt ſupabũdãtiã luſtiuus. K
Incõtinẽtie aũt hec gdẽ irrefrenatio:hec autem debilitas. Debiles qui ꝓſiliãtes nõ imanent qb⁹ conſiliati ſunt pp paſſiones:hi aũt pp nõ cõſilliari ducunt̃ a paſſione. Quidã eni quẽadmodũ ꝓtintillatiz ꝓtitillant̃:ſic z ꝓſentientes z ꝓſciẽtes z ꝓſciſcitãtes ſeipſos nõ vincunt̃ a paſſione:neqz ſi delectabilis ſit:neqz ſi triſtis. fol.127.L
Cap.8.trac.primi.[Eſt autem intemperatus.]
Intẽperat⁹ ẽ nõ penitiuus:icõtinẽs ãt penitiuus oĩs. O
Dic gdẽ.i.itẽperat⁹ iſanabilis:h ãt.ſ.icõtinẽs ſanabilis. O
Intẽperãtia aſſimilat̃ egritudini ꝓtinue:puta hydropiſi et ptiſi:icõtinẽtia egritudini nõ ꝓtinue puta epilepſie. Q
Itẽ malitia.i.itẽperãtia later:incõtinẽtia nõ latet. 128.B
Sil'is eſt incõtinẽs velociter inebriato z a pauco vino. L
Incõtinẽtes nõ ſunt itẽperati:ſed ſil'es ꝓm actiões quẽadmodũ de modeki ad milleſios:milleſy:ſtulti eni nõ ſũt: operantur autẽ qualia gdẽ ſtulti. Incontinentes iniuſti quidem non ſunt:iniuſta autem faciunt. fol.128.E
Uirtus z malitia ꝑn⁹:h gdem ſaluat:h autem corrũpit. In actionib⁹ aũt qõ cui⁹ grã ꝑn⁹:quẽadmodũ in mathematicis ſuppoſitiones:neqz vtiqz illic rõ edoctiua ꝑncipiorum:neqz hic:ſed virtus vel naturalis vel aſſuefactiua eius qõ eſt recte opinari circa ꝓncipium. B
Incontinẽs melior eſt intemperato:z neqz prauus ſimpliciter:ſaluatur enim optimum ꝓncipium. D
Cap.9.tra.primi.[Utrum igitur.]
Cõtinẽs ꝓ accñs imanet opioni q̃licũqz:ꝓm ſe aũt rationi vere z electioni recte:z incontinens eo ꝛio ꝓm ſe imanet opinioni falſe:per accidens autem vere. fol.129.A
Quidã aũt vituperabil'r imanẽt ſuis opinionib⁹ vt iſchyrognomones.i.ꝓtinaces de difficili ꝓſuaſibiles:q ſil'e qdez aliqd hñt ꝓtinẽti q̃le ꝑdigus liberali. B
Iſti ſt idiognomones.i.idiſcipliati z agreſtes:hi qdez idiogmones pp delectationẽ z triſtitiã:gaudẽt eni vicẽtes ſi nõ trãſuadeant̃ z triſtant̃ ſi infirma q̃ ipſo ꝓx fuit quẽadmo⁷ ſnie:q̃re magꝭ icõtinẽti aſſil'ant̃ q̃ ꝓtinenti. K
Quidã laudabil'r diſcedũt a ſuis opionib⁹ nõ pp icõtinentiã:q̃uis pp delectationẽ nõ imanent:ſed boni:nõ enim oĩs qui pp delectationẽ aliqd opat̃ eſt intẽperatus ſiue prauus ſiue incõtinẽs:ſed qui ꝑpter turpem. M
Opz autem ſiquidem continentia ſtudioſum vtroſqz contrarios habitus prauos eſſe. P
Cap.10.tra.pmi.[Neqz ſimul prudẽtem.]
Non in ſcire ſolum prudens:ſed in eo ꝓ practicus:incõtinens aut non practicus. fol.130.E
Incontinẽs nõ eſt malus:electio eni incõtinẽtis epyriches: quare ſemimalus incontinẽs z non iniuſtus. I
Incontinẽs aſſimilat̃ ciuitati cui calculanti oĩa neceſſaria z leges habet ſtudioſas:vtitur autẽ nulla. M
Intẽpat⁹ aſſil'at̃ ciuitati malas leges hñti z eis vtẽti. M
Incõtinẽs irrefrenat⁹ ſanabilior ẽ q̃ icõtinẽs õbilis. Q
Propter conſuetudinem incontinentes ſanabiliores q̃ incontinentes per naturam. Q
Facilius eſt tranſmutare ꝓſuetudinem q̃ naturam. Q
Cap.pmi.t.z.libri 7mi.[De delectatione autẽ.]
Delectatio eſt finis ad quẽ reſpiciẽtes vnũ qõqz:h gdẽ malũ:h aũt bonũ ſimpl'r dicim⁹. Uirtutẽ z malitiã moralẽ circa õlectatiões z triſtitias poſuimus. fol.131.D
In delectatione venereorum nullum poſſe vtiqz intelligere aliquid in ipſa. K
Cap.z.tra.z.libri 7mi.[Qm aũt non accidit.]
Bonũ dr z'r:h gdẽ ſimpl'r:h aũt alicui z eadẽ eſt diſtõ nãe hit⁹ motiõis gnõnis z õlectatiõis. fol.132.A
Bonorum h operatio:h autem virtus. B
Opõnes nãe idigẽt ꝓſtituẽtes nãz z bitũ õlectabiles ſt ꝓm accñs z ſũt cũ triſtitia. Opõnes nãe ꝓſtitute nõ idigẽt ſt p ſe õlectabiles:z ſt ſine triſti⁹:puta ei⁹ qõ ẽ ſpeculari. B
Nõ eodẽ õlectabili gaudẽt nã repleta z ꝓſtituta:ſz ꝓſtituta gdẽ ſimpl'r delectatiõib⁹:repleta aũt z ꝛrys. B
Delectatio nõ eſt giiatio in nãm ſenſibilem:ſz magis ſõm opõnẽ eius qui ꝓm nãm habit⁹ nõ impeditam. M
Delectatio pp̃a nõ ipedit opõnẽ:ſz aliena z ꝓpria auget vt õlectatio a ſpeculari z diſcẽ magꝭ faciũt ſpecu⁷.fo.133.C
Cap.3.t.z.lib.7mi.[Sed quoniam triſtitia.]
Quoniam triſtitia malum z fugibile/neceſſarium eſt delectationem quoddam bonum eſſe. fol.133.D
Optimã autẽ eẽ delectationẽ aliquã nihil phibet: z ſi q̃dã delectationes ſint prauę:quemadmodũ ſcientiã quãdaz optimam:quibuſdam prauis exiſtentibus. P
Forte aũt z nẽciuz ſi vniuſcuiuſqz habit⁹ ſunt opõnes nõ ipedite:z opatio nõ ipedita eſt ipſa delectatio. P
Oẽs felicẽ delectabilẽ exiſtimãt vitaz eẽ:z iplicat delectationem in felicitatem rõnabilr. Neqz enim vna opatio perfecta impedita:felicitas autẽ perfectorum eſt. P
Felix indiget his que corporis bonis z his que exterius et fortuna vt non impediant hec. P
Felicitas nõ ẽ bona for⁷⁷:ſz ẽ termin⁹ illi⁹.ſ.bone for⁷⁷. Q
Proſequi omnia z homines z beſtias delectationem ſignũ quoddam eius qõ eſt aliqualiter optimum ſpm. Q
Fama aũt nõ oĩno pdit̃ quã populi multi famant. Q
Omnia natura habẽt quoddam diuinum. fol.134.A
Delectationes corporales quia be ſole ſunt maxime cognite aſſumpſerunt nominis hereditatem. A
Cap.4.t.z.libri 7mi.[De corporalibus.]
Adhuc delectationes corporales vehementes ſunt proſecute non potentibus alys gaudere. Et ipſi ſibiipſis quãdam ſitim preparant. fol.134.L
Semp eni laborat aial quẽadmodũz nãles ꝓmones teſtãtur videre z audire dicẽtes eſſe triſte:ſed iam aſſueti ſumus vt aiunt:z delectabile iuuentus. fol.135.M
Itẽ melici ꝓ nãz idigẽt ſẽp medicia:eteni corp⁹ morſũ cõſumit̃ pp cõpl'onẽ z ſẽp in appetitu vehemẽti ſũt. M
Expellit ãt õlectatio triſtitiã z q̃ ꝛria z que ꝓtigẽs ſi ſit fortis:z pp hoc itẽperati z prauí fiũt.ſ.melãcholici. N
Delectatiões q̃ ſunt cũ triſtitia hñt ſupabundãtiã:he aũt q̃ nã delectabiliũ z ꝓm accñs. Delectabilia ꝓm accñs ſunt delectabilia medicatiua. fol.136.C
Nõ ſemp õlectabile idẽ pp nõ ſimplicẽ eẽ nãz nrãz. D
Si nã ſimplex ſit:ſemp eadem actio delectabiliſſima erit. Propt̃ qõ de⁹ ſẽp vna z ſimplici gaudet õlectatiõe. D
Delectatio magis eſt in gete q̃ in motu. Trãſmutatio oĩuz delectabiliſſimum ꝓm poetã pp malitiã quãdaz. Quẽadmodũ eni bõ facile trãſmutabilis malus z nã q̃ indiget trãſmutatione:nõ eni ſimplex neqz epyriches. D

Conclusiones libri ſeptimi ethicorum.cap. primi trac.primi.[Poſt hec.]

1 In hominibus eſt vel eſſe poteſt virtus ſupra cõemodum hominum. fol.116.E
2 Uirtus heroica eſt oppoſita beſtialitati. F
Cap.3.t.pmi.[Primum quidem igitur.]
3 Continentia z incontinentia non differunt ſolũ p materiam ab alys habitibus. fol.119.M
4 Si icõueniẽs ſit ſciaz in icõtinẽte ꝛtẽdẽ ꝓcupie:incõueniens eſt opinionem cõtratendere ꝓcupiſcẽtie. Q
5 Beſtie non ſunt incontinentes. fol.121.B
Cap.4.t.pmi.[Utrum autem eſt aliquis.]
6 Circa bona non neceſſaria non eſt aliquis ſimpliciter incontinens. fol.122.D
7 Solum circa delectationes z triſtitias corporales eſt aliquis incontinens ſimpliciter. B
Cap.5.
Cap.5.t.pmi.[Quia autem ſunt quedam.]
8 Circa õlectabilia ꝛ nãz ñ ẽ ꝓtinẽtia ſimp⁷. fo.123.M
9 Circa totã mãz moralẽ pt eẽ exceſſis malitie. Q
10 Circa delectabilia contra nãm dicit̃ aliquis continẽs vel incontinens cum additione. fol.124.D
Cap.6.t.pmi.[Quoniam autem z minus.]
11 Incõtinẽtia ire eſt min⁹ turpis q̃ icõtinẽtia ꝓcupiſcẽtiarũ tact⁹ que eſt incõtinẽtia ſimplr. I
12 Beſtie nõ ſũt tẽperate nec itẽperate. fol.125.L
13 Beſtialitas eſt minus mala q̃ malitia humana. M
14 Beſtialitas eſt terribilior q̃ malitia humana. M
Cap.7.t.pmi.[Circa eas autem.]
15 Cõtinẽ⁹ ẽ melior z eligibilior q̃ pſeuerãtia. fo.127.E
16 Mollis eſt peior q̃ incontinens. F
17 Uictus a fortibus delectationibus vel triſtitys ꝓtrahendens non eſt incontinens nec mollis. D
18 Luſiuus non eſt intemperatus ſed mollis. K
Cap.8.t.pmi.[Eſt autem intemperatus.]
19 Intemperatus eſt peior q̃ incontinens. P
20 Incontinentes prevolantes ſunt minus mali q̃ incontinentes debiles. fol.128.L
21 Incontinentia non eſt malitia ſimpliciter. D
22 Intemperatus nõ eſt ſanabilis nec penitiuus. L
23 Incontinens eſt ſanabilis z penitiuus. M
Cap.9.t.pmi.[Utrum igitur continens.]
24 Cõtinẽs p ſe imanet rõni vere ſeu opinioni:z praeccñs opinioni falſe:z incõtinẽs p ſe imanet opinioni falſe z per accidens opinioni vere. fol.129.C
25 Cõtinentia eſt quedam medietas laudabilis. P
26 Dit⁹ ſeu diſpõnes ꝛrie ꝓtinẽtie ſt prauę. fol.130.A
27 Continentia z temperantia differunt. C
28 Incontinens z intemperatus differunt. C
Cap.10.t.pmi.[Neqz ſimul prudentem.]
29 Nõ eſt pol'e aliquẽ ſil'e incõtinẽtẽ z prudentẽ. F
30 Incontinens eſt ſemimalus. L
31 Nlls icõtinẽs agit icõtinẽter ex ꝓſilio recte rõnis. N
32 Incontinentes ꝓpter conſuetudinez ſunt ſanabiliores q̃ incontinentes per naturam. fol.131.A
Cap.pmi.t.z.[De delectatione autem.]
33 Ad ſcientiam moralem pertinet conſiderare de delectatione z triſtitia. fol.131.E
Cap.z.tra.z.[Quoniam autem.]
34 Delectatio in opõnib⁹ ꝓſtituẽtib⁹ habituz z nãm non eſt delectatio per ſe:ſed per accñs. fol.132.F
35 Delectatiões q̃ ſunt in opõnib⁹ q̃ ſunt ab habitu z nãiã ꝓſtitutis in eſſe ſunt delectationes per ſe. D
Cap.3.t.z.[Sed quoniam z triſtitia.]
36 Delectatio eſt quoddam bonum. fol.133.I
Cap.4.t.z.[De corporalibus autem.]
37 Superabundantia delectationum corporaliũ eſt prauа z vituperabilis. fol.134.Q
38 Cõmẽſura⁹ õlectationũ corpaliũ ñ ẽ mala. fol.135.B
39 Omnes homines indigent quandoqz aliqua delectatione corporali. fol.135.O
40 Delectationes intellectuales ſunt meliores q̃ delectationes corporales. fol.136.D
41 Nã oĩs ſimp⁷ ſẽp gaudet eadẽ ſimplici õlectatõe. L

Questiones mote z ſolute per expoſitorem in libro ſeptimo ethicorum.

Utrum beſtialitas incontinentia z malitia ſint tria fugiẽda. fol.116.D
Quare Phs nõ determinauit de continentia z icontinẽtia vbi determinauit de virtutibus moralibus. L
Quõ intẽperãtia incõtinẽtia z mollities differunt. M
Qõ fugiẽdo ꝓx expſſo ꝓx per Phm eſt maius malũ:ſoluunt̃ hec quatuor tractatu pmo.cap̃ p.parte prima. N

Questiones mote z ſolute per Phm in libro octauo ethicorꝫ.

Ad quem Phm ꝓtinet de amicitia ſpeculari: ſoluitur q̃ ad Phm moralez. cap'o pmo.tra. primi.parte prima. fol.137.N
Utrũ amicitia ſit rõne ꝛrietatis vl'ſil'itudis: mouet̃ ca⁹.p.p. z⁹.z ſoluit̃ ca⁹.6.p.tra.fol.138.B.q̃ rõne ſil'itudis p ſe.
Quid ẽ p⁷ obz amicitie:vtrũ bonũ vl' appens bonũ ſoluit̃ q̃ amabile qõ ẽ apparẽs bo⁷.c.z.t.p.p.p⁹. fol.138.Q
Quid eſt amicitia:ſoluit̃ q̃ eſt beniuolentia in contra paſſis non latens.c.z.t.pmi.parte z⁹. fol.139.I
Utrum ſit trũ vna ſpẽs amicitie vel plures:ſoluit̃ q̃ tres ſũt ſpẽs amicitie eq̃les amabilib⁹.c.3.t.p.p.p. fo.140.F
Utrũ ſpẽs amicitie ꝓtineãt ſb amicitia equalr vl' ꝓ ꝑs z poſteri⁹:ſoluit̃ q̃ ꝓm ꝑs z poſteri⁹:qz amicitia pp virtutẽ eſt amicitia p ſe:z alie p accñs.c.3.t.p'p to⁷⁷. fo.141
Quõ amicitie ꝑdicte ſunt ſolubiles: ſoluit̃ q̃ amicitia pp vtile z delectabile de facili ſunt ſolubiles:ſz amicitia p̃fecta de difficili eſt ſolubilis capitulo 3⁰.trac.pmi. vt.ſ.
Utrũ cuiuſlz ꝑditiõis boies ꝓtigit eẽ amicos:ſoluit̃ q̃ h ẽ pol'e i amicitia vtilis z õlectabilis nõ i amicitia honeſti niſi ſolos bonos.cap̃ 4.⁰t.pmi p totuz.pticu.z⁹.fol.142
Utrum amicitia ſit habitus vel paſſio:ſoluitur q̃ eſt habitus.cap̃ 5⁰tra.pmi. fol.143.Q
Utrum locorum diſtantia diſſoluat amicitiam:ſoluitur q̃ habitus amicitie non diſſoluitur ꝓpter locorum diſtãtiam:ſed operatio.cap̃ 5⁰trac.primi.parte prima.vt.ſ.
Quis eſt ꝓpꝛyſſimus actus amicitie:ſoluitur q̃ cõuiuere.cap̃.5.trac.p̃.vt ſupra.
Qui ſt apti ad amicitiã z q̃ inepti:ſoluit̃ q̃ ſenes z ſeueri ſt iepti ad amicitiã:iuuenes vo apti.c.6⁰t.p̃.p.1.fo.144.A
Utrũ ꝓm amicitiã pfectaz ꝓtingit aliquẽ eẽ multis amicũ: ſoluitur q̃ non ꝓm amicitiaz perfectam:ſed ꝓm amicitiã vtilis z delectabilis contingit.c.6.tra.pmi.vt.ſ.
Utrũ ſit eadẽ ſpẽs amicitie ſuperexcedẽtis ad ſuperceſſuz z ecõuerſo:ſoluit̃ q̃ nõ.cap̃ p̃.z⁰trac.p.p⁹. fol.fol.145.L
Utrum homo debet velle maxima bona amico ſuo:ſoluit̃ q̃ ipo exiſtente homine debet ſibi velle maxima bona: z aliter non.cap̃ p̃.trac.z.parte 3⁹. fol.146.K
Utrum melius ſit am ari q̃ bonozari:ſoluitur q̃ amari ſit melius.cap̃ z⁰tra.ſecũdi.parte pma. fol.146.O
Utrum amicitia magis conſiſtat in amare vel amari:ſoluitur q̃ in amare.cap̃ z⁰tra.ſecũdi.parte z⁹. P
Que ẽ illa amicitia q̃ maxie fit ex ꝛrys:ſoluit̃ q̃ amicitia pp vtile maxie fit ex ꝛrys.cap̃ z⁰t.z.p.3⁹. fol.147.O
Utrũ oĩs amicitia ꝓſiſtat i cõicatiõe:ſoluit̃ q̃ oĩs amicitia ſic ꝓſiſtit i q̃dã cõicatiõe.ca⁰3.t.z¹.pte p̃⁹. fol.148.B
Utrũ amicitia diuiſificet̃ ꝛ diuiſitate cõicationũ.ſoluit̃ q̃ ſic ſicut z iuſtitia.cap̃ 3⁰tractatus ſecũdi.vt ſupra.
Quot ſunt ſpecies cõicationis politice:ſoluitur q̃ ſunt tres ſ.regnũ ariſtocrathia z tymocrathia z tot ſunt eaꝫ trãſgreſſiones.cap̃ 4⁰tra.ſecũdi.parte pma. fol.149.A
Que iſtarũ amicitiarũ eſt maior:vtrũ paterna vel regalis: ſoluitur q̃ paterna eſt maior.cap̃ 5⁰t.z¹.p.p⁹. fol.150.B
Qualr ẽ amicitia ꝛ politias corruptas:ſoluit̃ q̃ i tyrrãnide nihil vl' paꝫ ẽ ꝺ amicitia:i democrathia ẽ multũ de amicitia:i oligarthia ẽ amicitia me⁰ mõ.c.5.t.z.p.z⁹. L
Utrum patres vel matres magis diligant filios:ſoluit̃ q̃ matres.cap'o 6⁰tra.ſcdi.parte ſecũda. fol.151.B
Utrum amicitia inter virum z vxorem ſit naturalis:ſoluitur.ca.6.trac.z.parte tertia. fol.152.E
Qualr amicitia ꝓtingalis ſe bz ad alias amicitias:ſoluit̃ q̃ icludit alias amicitias:qz ẽ vl' eẽ oz pp vtile õlectabile z honeſtũ.cap̃ ſexto.tractatus ſecũdi.parte 3⁹.vt ſupra.
In gb⁹ amicitys fiũt rõnabil'r accuſatões z q̃rele:ſoluit̃ q̃ maxie i amicitia pp vtile.cap̃ p̃.t.3.pte z⁹ fol.152.P

Que ē mēsura retributōis faciēde i amici⁹ ppvtile:soluit q̃ vtilitas recipiēt bñfi⁷ ē mēsura.ca⁹ p.t.3.p.4. fo.153.P
Que est mēsura retributiōis faciēde in amicitia ꝓm virtutē:soluit q̃ electio ꝓferētis.cap̃ p.t.terty.vt.s̄. Q
Qui i amicitys superexcedētis ⁊ superexcesi ē plus tribuēdū: soluit q̃ superexcedēti plus ē tribuēdū ō bonore:⁊ superexcesso seu idigēti plus ō lucro.c.z.t.3.par.z⁹.fol.154. I
Utrū filius possit abnegare pīez:soluit q̃ non:lz pz possit abnegare filiū.cap̃ z⁹trac.terty.parte 3⁹. P

Incipiunt ppōnes notabiles ⁊ cōmunes cap̃.p̄mi. tra.p̄mi.libzi octaui ethicozum.

Amicitia est virt⁹q̃dā vel cū virtute. fol.136.N
Sine amicis nullus eligeret viuere habens reliqua omnia bona. fol.137.H
Quanto fortuna maioz tanto secura minus. H
Simul duo venientes intelligere ⁊ agere potentiores. H
In errozibus viarum poterit quis videre q̃ omnis homo omni homini sit animal familiare ⁊ amicum. L
Amicis quidez existentibus nihil opus est iustitia:iusti aūt existentes indigent amicitia. O
Cap̃.z.t.p̄mi.[Forte autem vtiqz.]
Uideť vtiqz eē vtile p q̃ fit aliq̃ bonū vel ōlectatio: q̃re amabilia qdē erūt bonū ⁊ ōlectabile vt fines. fo.138.Q
Bonū ē simp⁹ amabile:vnicuiqz ãt q̃ vnicuiqz .fo.139.F
Amat aūt vnusq̃sqz nō ens ipsi bonū sed apparens:differt autē nihil:erit enim amabile apparens. fol.139.F
Amicitia est beniuolētia in ꝓspssis non latens. I
Cap̃.3.t.p̄mi.[Differunt autem.]
Amabilia differunt specie igit ⁊ amicitie:tres eni amicitie equales numero amabilibus ꝓm amabilium vnūq̃dq̃z est redamatio non latens. fol.140.H
Qui pp vtile aut ōlectabile amāt adiuicem nō ꝓm seipsos amāt:sz q̃ fit ad ipos adiuicē bo⁷:nō eni in q̃les q̃sdaz eē diligūt eutrapelos:sz qm̄ ōlectabiles sibiipsis. H
Scōz accñs vtiqz amicitie be st.t.pp vtile ⁊ ōlectabile. H
Amicitie pp vtile ⁊ delectabile de facili solubiles. O
Dissoluto eni eo pp q̃ amici erāt dissoluit amicitia. O
Amicitia ppter vtile maxime in senibus videť:nō eni ōlectationes prosequuntur:sed vtile ⁊ eoz q̃ in adolescentia ⁊ iuuenum quicūq̃z conferens psequuntur. fol.141.B
Iuuenū amici⁹ pp ōlectationē eē vz ꝓz passiōez:isti eni viuūt ⁊ mar^c psequūť ōlecta^lc ipis pñs.Etate ãt trāscēdēte ōlecta^lia fiūt alia:tal ãt ōlectatōis fit velox trāsmu^o.B
Perfecta aūt est bonoz amicitia ⁊ ꝓm virtutē silium. D
Uterqz amicoz pp vtutē ē bon⁹ simpl⁹ ⁊ amico:boni eniz ⁊ simpl⁹ boni adiuicē vtiles:sil⁹ ãt ⁊ ōlectabiles. D
Amicitia pp virtutē idiget tpe ⁊ ꝓsuetudie ꝓm puerbiū nō est scire adinuicem ante sal consumere. I
Cap̃.4.t.p̄mi.[Que autem ppter.]
Finiēte ãt pulchzitudie q̃q̃z ⁊ amicitia finit. fol.142.B
Qui ãt nō ōlectabile cōmutāt:sz vtile i amabilib⁹ ⁊ st minus amici ⁊ pmanēt:q ãt pp vtile exñtes amici sil⁹ cū ꝓferēte dissoluūť. Nō eni adiuicē erāt amici sz vtilis. B
Propter delectationē qdē ⁊ ppter vtile ⁊ praues cōtingit adinuicem amicos eē ⁊ epyiches praues:⁊ neutrum q̃licūq̃z:ppter seipsum aūt solos bonos. H
Sola bonoz amicitia:itrāsmutabilis eni est nō facile malum credere de eo qui multo tpe ab eo pbatus est. H
Qz eni boies dicūt amicos pp vtile:quēadmodū ciuitates videnť cōpugnatrices ciuitatib⁹ fit gr̄a ꝓferētis ⁊ eos q pp delectationē adinuicē diligūt:quēadmodum ⁊ pueri forte quidē opz dicere ⁊ nos amicos tales. H
Cap̃.5.t.p̄mi.[Quēadmodū in virtutibus.]
Di qdē sz bitū:hi ãt sz opōnē boni vñr sic ⁊ i amicitia. Q
Loca nō dissoluūt amicitiā simp⁹:sz opōnē:si ãt diuturna absentia fiat amicitie obliuionē vz facere. fol.143.E
Multas amicitias non appellatio dissoluit. E
Nō videť ãt neqz senes neqz seueri amatiui eē:nō eni pōt gs p diē cōmozari cū tristi:neqz cū nō ōlectabili. E
Mar^c eni nā vz triste qdē fugē:appetē ãt ōlectabile. E
Nihil enim sic est amicoz prozium vt conuiuere. H
Assimilať amatio qdē passioni amicitia habituī:redam ãt aūt cū electione:electio autē ab habitu.Et bona volunt amicis illoz grā nō ꝓm passionem sed habitum. L
Dicitur autem amicitia equalitas. P
Cap̃.6.t.p̄mi.[In seueris.]
In seueris aūt ⁊ senib⁹ min⁹ fit amicitia quāto magꝭ discoli sunt ⁊ minus colloquio gaudent. fol.144.B
Tales vt senes ⁊ seueri beniuoli qdē st adiuicē:volūt.n.bona ⁊ obuiāt ad necitates:amici ãt ñ oino st pp ñ cōmorari:neqz gaudere adinuicē q̃ maxie vñr amicabilia.B
Multis amicū eē ꝓm pfectā amicitiā nō ꝓtigit: quēadmodū neqz amare m⁹tas sil⁹/assilať.n.supabūdātie:tale aūt ad vnū natū ē fieri.Multas.n.sil⁹ placere eidem valde non facile est:forte autem neqz bonum. D
Oz ãt ⁊ expiē^an accipe ⁊ i ꝓsuetudine fieri q̃ oino diffi^lc.E
Propter vtile ⁊ ōlectabile multꝭ placē ꝓtigit:in his q̃ st pp ōlectabile magꝭ liberale:q̃ ãt pp vtile negociatoz. L
Triste paucū tpis qdē ferūt:ꝓtinue aūt nullus vtiqz sustineret neqz ipsum bonum si triste sibiipsi erit. N
Qui in potētatib⁹ diuersis vtiqz vtūť amicis:aly eni ipsis sunt vtiles ⁊ alteri delectabiles. fol.145.B
Amicitie pp vtile ⁊ ōlectabile pp silitudinē ⁊ dissilitudinē ad amicitiā pfectā videnť eē ⁊ nō eē amicitie. H
Cap̃.p̄mi.t.z.[Altera autem.]
In amicitys pso⁷ ieq̃liū oz analogū fieri:puta meliozē pl⁹ amari q̃ amať ⁊ vtiliozē:⁊ alioz vnūq̃dq̃z sil⁹.fo.146.A
Nō sil⁹ ãt eq̃le ⁊ i iusti⁹:⁊ i amici⁹ vz bīe:eteni in iusti⁹ qdē eq̃le p q̃ dignitatē:q̃ ãt ꝓm q̃tū z⁹ In amicitia aūt q̃ qdē ꝓm q̃tū p:q̃ aūt ꝓm dignitatē secūdo. E
Si multa distantia fiat virtuti vel malitie vel alicuius alterius non adhuc amici sunt. F
Certa qdē igr̄ i talib⁹ñ ē diffo vsqueq̃ amici:m⁹ti eni ablati adhuc manet.Multū ãt diuiso puta ōo nō adhuc. F
Amico boi enti vtile amicus maxia bona:forte aūt nō pre oib⁹:sibi enim ipsi maxime vnusquisqz. K
Cap̃.z.t.z.[Multi autem.]
M⁹ti pp amozē bonozis vñr velle amari magis q̃ amar: amari eni ppe vz ei q̃ est bonozari q̃ m⁹ti appetūt. P
Et ñ pp seipz vñr ōsiderať bonozē sz ꝓz accñs. fo.147.B
In amari autem ꝓm seipsuz gaudent:ppter q̃ videbitur melius eo q̃ est bonozari. C
Amicitia videť in amare magis q̃ in amari esse:signū aūt matres eo q̃ est amare gaudentes. E
Amicozum virtus amare videtur. F
Mali quidem firmum non habent:neqz eniz sibiipsis pmanent similes existentes. L
Ex ōzys ãt maxie vz ppter vtile fieri amicitia:puta paup diuiti indiscipliniat⁹ scienti:ad hoc aūt aliquis attrahit ⁊ amatozē ⁊ amatū ⁊ pulchzum ⁊ turpe. N
Cōtrariū nō appetit ōziū pp seipm sed ꝓm accñs. Q
Appetitus autem medy est:hoc enim bonum. Q
Cap̃.3.t.z.[Uidetur autem.]
Ur ãt circa eadē ⁊ in eisdē eē amicitia ⁊ iustū:in oi eni cōlcatiōe vz aliq̃ iustū eē ⁊ amicitia. fol.148.B
Scōz q̃tū cōicāt itātū est amicitia ⁊ iustū. ⁊ puerbiū: cōia aūt q̃ amicoz recte:in cōicatione eni amicitia. B
Nō eadē ē amici⁹ parētib⁹ ad filios ⁊ fratrib⁹ adiuicē : sil⁹ ⁊ in alys amicis.Altera ãt ⁊ iusta ad singulos boz. F
Augm̄tari ãt natū ē sil⁹ amicitia ⁊ iustū vt i eisdē entia. H
Cōicationes oēs pticulis assil⁹ať politice:quēdā eni cōicationes ꝓm partes conferens appetunt. I

Quedā

Quedā cōicationū pp ōlectatōez vñr fieri vt ꝓcozeātiū. K
Oēs vtiqz cōicationes vñr eē pticule cōicationis politice. Cōsequunť aūt tales amicitie talib⁹ cōicationib⁹. O
Cap̃.4.tra.z.[Politice autem].
Politice ãt spēs tres:eq̃les ãt ⁊ trāsgressiones puta cozruptōes ꝓm q̃ q̃dē politice regnū aristocrathia tymocrathia:optia ãt regnū:pessima ãt ōmocrathia. fol.149.A
Tyrān⁹ qdē sibiipsi ꝓferēs itēdit:rex ãt q̃ subditoz. E
Nō enim est rex qui non per se sufficiens ⁊ in omnibus bonis superexcellens. E
Tyrānis pessima:pessimū autem ōrium optimo:prauitas monarchie tyrannis. E
Malus autem rex tyrannus fit. E
In oligarthia pauci principantur ⁊ mali pro bis qui maxime epyiches. E
Et timocrathia vtiqz in democrathiā : cōterminales.n.sūt be multitudinis sūt ⁊ eq̃les oēs ꝓz honorationē. E
Sil⁹tudies baz accipiet qs i domib⁹: piis qdē.n. ad filios cōicatio regni bz figurā:i psis ãt q̃ piis tyrānidis. L
Uiri ⁊ vxoris cōicatio in domo aristocrathica. N
Fratrum aūt cōicatio tymocrathica. P
Cap̃.5.tra.z.[Secundum vnāquāq̃z.]
Pater existimatur esse cā eēndi filiozū ⁊ nutrimenti ⁊ discipline. fol.150.E
In trāsgressionib⁹ quēadmodū iustū paz sic ⁊ amicitia ē. In tyrānide nihil vl paz amicitie:in qb⁹ enim nihil cōeimpanti ⁊ iperato neqz amicitia neqz iustū sed velut artifici ad ozganū ⁊ aīe ad corp⁹ ⁊ dño ad seruū. L
Amicitia nō est ad ꝓuū ꝓz q̃ ꝓuus:nihil eni cōe est : seruus eni est aiatū ozganū:ozganū aūt inaiatus seruus. M
Scōm eni q̃ ꝓuus nō est amicitia ad ipz sz ꝓm q̃ bō. O
Cap̃.6.trac.z.[In cōmunicatione.]
Ois amicitia cognata vz ōpēdere ex pīna:parētes diligūt filios vt suipsoz aliqd exñtes:filij aūt parentes vt ab illis aliquid existentes:magis sciunt parentes qui ex ipsis q̃ geniti quoniam ex bis. fol.151.E
Et magis approxiať q̃ a q̃ genito q̃ factū facienti:q̃ eni ex ipso ppinquū ei a quo:puta dens vl capillus vel q̃cūq̃z bñti:illi aūt nihil q̃ a quo vel minus. E
Parentes diligunt filios vt seipsos,qui enim ex seipsis velut alteri ipsi inseparati. F
Uiro aūt ⁊ vxori amicitia vz ꝓm nām existere:bō eniz nā dial ꝓiugale est magis q̃ politicum. fol.152.C
In amicitia cōiugali vtile esse vz ⁊ delectabile:erit autem propter virtutem si epyiches. F
Cōiunctio aūt filij vñr esse pp q̃ ⁊ citius steriles dissoluūtur:filij aūt bonū cōe ambob⁹:ꝓtinet aūt cōe. H
Cap̃.p̄.tra.terty.[Trinis itaqz.]
Fiunt aūt accusatiōes ⁊ vituperationes in ea que ꝓm vtile amicitia vel sola vel maxime rationabiliter. O
In vtilitate eni vtētes adiuicē sp pbari idigēt ⁊ min⁹ bīe existimāt ꝓueniēte ⁊ cōquerunť:qm̄ nō quāto idigēt tāto sortiunť digni existētes.Bñfaciētes autē nō pñt sufficere ad tāta quātis bñ patiētes indigent. fol.153.C
Quēadmodū iustū z^b qdē scriptū ^b aūt ꝓz legē : ⁊ eius que ꝓz vtile amicitie q̃dā mozalis ^b ãt legalis esse. F
Legalis est in dictis:⁊ hec quedā de manu i manū : hec ãt ꝓm tempus:⁊ hec liberalior est. F
Mozalis aūt nō in dictis sz vt amico donat vl cuicūq̃z cōferre dignificat eq̃le vl plus vt nō dās sz accōmodās. H
Potēti aūt retribuēdū ꝓm dignitatē eoz que passus est ⁊ sponte:nolētes eni amicū non faciendū. M
In principio autem intendendum a quo beneficiatur ⁊ in quo vt in bis sustineat vel non. M
Amicitia existente propter vtile patientis vtilitas mēsura est retributionis faciende. fol.154.A
In bis que ꝓm virtutem operantis electio est mensura. A

Capl̄i z^t trac.terty.[Differunt autem.]

In amicitys pp vtile iter psonas incq̃les opz vtiqz plus retribuere ñ ex eodē sz superexcellēti bonoz:idigēti ãt lucri.vtutꝭ.n.⁊ bñficij bonoz retributio/idigētie ãt auxiliū ⁊ lucrū:cōe vať ei q̃ bñficiat:bonoz aūt cōe. I
Possibile eni amicitia regrit nō q̃ ꝓm dignitatē:in bis.n. que sunt ad deos ⁊ ad parentes bonozibus:nullus vtiqz ꝓm dignitatem retribuet. K
Nō vz pole filio abnegare pīez:patri aūt filiū:quibus aūt debeť potestas dimittere ⁊ patri vtiqz. P
Bñ pati aūt multi volūt:bñfacere ãt fugiūt vt inutile. P

Conclusiones cap̃.p̄mi trac.p̄mi libzi octaui ethicozum.

1 Ad mozalē ꝓbz ptiet ō amici⁹ ptractare. fol.136.P
Capl̄i z^t trac.p̄mi.[Forte autem.]
2 Propriū obiectū amicitie est amabile. fol.138.Q
3 Amicitia nō ē q̃cūq̃z beniuolētia sz mutua.fol.139.K
Capituli terty trac.p̄mi.[Differunt autem.]
4 Tres sunt amicitie specie differentes. fol.140.D
5 Quelibet dietarū triū amicitiarū est amicitia. I
6 Amicitie pp vtile ⁊ ōlectabile ꝓz accñs st amicitie.L
7 Aicitie q̃ st pp vtile ⁊ ōlecta^lc st de facili solubiles. P
8 Amicitia iuuenū est de facili solubilis. fol.141.D
9 Amicitia que est pp bonū virtutis ē p se amicitia. L
10 Amicitia q̃ est pp bonū vtutꝭ est maxie amicitia. M
11 Amicitia que est pp bonū virtutis est pmansiua. M
12 Aicitia q̃ ē pp bonū vtutꝭ i gīe amicitie ē pfecta. M
13 Amicitia que est pp bonū virtutis est optima. N
14 Amicitia que est propter bonum virtutis est rara. O
Capituli 4^t trac.p̄^t.[Que autem pp.]
15 Cuiuscūq̃z conditionis boies cōtingit esse amicos pp delectationem ⁊ vtilitatem. fol.142.D
16 Amicitia pfecta nō est nec esse pōt nisi iter bonos. I
17 Sola amicitia bonorum est intransmutabilis. K
Capl̄i 5^t trac.p̄^t.[Quēadmodum autem.]
18 Neqz senes neqz seueri sunt amatiui. fol.143.E
19 Conuiuere est actus proprysimus amicitie. D
20 Amicitia que est bonozū est maxime eligibilis. I
21 Amicitia est habitus. M
Capituli 6^t trac.p̄^t.[In seueris autem.]
22 Scōm perfectā amicitiam q̃ est pp bonū virtutis nō contingit aliquē esse multis amicū. fol.144.E
23 Scōm amicitiā pp vtile ⁊ delectabile pole est aliquē bīe plures amicos. L
24 Amicitia pp delectabile ex vtraqz parte est potioz q̃ amicitia propter vtile. P
25 Boies in potestatib⁹ ꝓstituti vt cōiter vtunť diuersis amicis ad vtilitatem ⁊ ad delectationē. fol.145.C
26 Amici⁹ vtilis ⁊ amici⁹ ōlectabilis ꝓsistūt i eq̃litate. D
Capl̄i p̄^t trac.z^t.[Altera autem amicitie.]
27 Superexcedētiū differētiū specie ⁊ superexcedētis ad superexcessū ⁊ ecōuerso sunt amicitie spē diuerse. O
28 In oib⁹ amicitys ꝓm excedētiā amicitiā ꝓseruať p ꝓ q̃ vnusq̃sqz amicoz amať ꝓz dignitatē. fo.146.C
29 Equalitas primo requiritur in amicitia. D
Capl̄i z^t trac.z^t.[Multi aūt videntur.]
30 Multi magis appetunt amari q̃ amare. Q
31 Amari meli⁹ est eo quod est bonozari. fol.147.D
32 Uirt⁹ amicitie magꝭ ꝓsistit in amare q̃ in amari: F
Capl̄i 3^t trac.z^t.[Uideť aūt quēadmodū.]
33 Ois amici⁹ ꝓsistit in q̃dā cōicatione. fol.148.C
34 Scōm diuersas cōicationes differūt amicitie. D
35 Sicut amicitie diuersificantur ꝓm diuersas cōmunicationes ita iustitia ⁊ diuersificatur ꝓm diuersas cōmunicationes. F
36 Iustitia ⁊ iniustitia augm̄tanť ⁊ diminuunť p cōparationē ad magꝭ ⁊ minus amicos ⁊ ita diuersificanť

ꝑm diuersitatem amicitie. B
37 Oīs cōmunicatio alia a cōmunicatione politica continetur sub cōmunicatione politica. O
Capl'i 4ᵗ trac.z'ᵗ [Politice autem sunt.]
38 Rex autē non intendit illud qō est vtile sibi ſz qō est vtile subditis. fol.149.B
39 Corruptionū p̄ncipatuū tyrānis ē corrupᵒ pessima. D
Capituli 5ᵗ trac.z'ᵗ [Scōm vnāquāqz autem.]
40 Amicitia p̄ma maior est q̄ amicitia regalis. f.150.E
41 Amicitia p̄ma ⁊ ꝓgenitor est reᵘ filior ⁊ nepotū talis q̄lis ē amicitia regalis respectu subditor. F
42 In tyrānide nihil est de amicitia. M
Capituli sexti trac.z'ᵗ [Cōmunione quidem.]
43 Amicitia paterna maior ē q̄ amicitia filialis.f.151.D
44 Matres magis amant filios q̄ patres. K
45 Amicitia inter virū ⁊ vxorē ē amicitia nālis. f.152.D
46 Nō nāliter est magis aīal cōiugale q̄ politicū. D
47 Cōiunctio maris ⁊ femine p plē in eē ꝓseruat. D
Capituli 7ᵗ trac.tertij. [Trinis itaqz exritibus.]
48 In amicitia q̄ est pp vtutē nō fit accusatio vl' q̄rela. O
49 In amicitia propter delectabile nō est rationabiliter accusatio aut querela. fol.153.A
50 In sola amicitia que est pp vtile rationabiliter fiunt accusationes ⁊ querele. D
51 In amicitia ꝑm virtutem electio conferentis est mensura retributionis faciende. fol.154.B
Capituli 2ᵗ trac.tertij. [Differunt autem.]
52 Superexcellenti est plus tribuendum de bonore ⁊ indigenti plus de lucro. L
53 In amicitys non semper est retributio facienda ꝑm dignitatem. N
54 Non licet filio abnegare patrem. O

Questiones mote ⁊ solute per expositorē in libro octauo etbicorum.

Qūo amicitia sit vt' vl' ānexa vtuti ca° 7° pte p°. fol.137.B
Utrū amicitia sit virt° moralis distincta ab alys virtutib° capitulo primo tractatus primi pte secūda. fol.138.I
Utrum vtile sit eligibile alterius gratia:tractatu primo capitulo secundo parte prima. fol.139.L
Utrum amicitia sit beniuolentia. O
Utrum amicitia sit mutua. O
Utrū amicitia sit latens.hec tria simul soluuntur capitulo secundo tractatus primi parte secunda p̄ncipali. P

Questiones mote ⁊ solute p ꝑm i nono etbicorum.

Per qd ꝓseruat ⁊ dissoluit amicitia. Soluitur ꝙ per recōpensationē condignā seu retributionē ꝓportionalis cōseruat.⁊ p defectū recōpensatiōis ꝓdigne dissoluit capitulo p̄ trac.p'ᵗ pte p°. f.155.I
Utrū ad preaccipientē vel ad antedantē ptineat ordinare dignitatē retributiōis in amicitys faciēde.Soluit ꝙ in amicitys ex virtutē:electio añdātis est mēsura retributionis faciēde sic in cōicātib° phiam.in amicitys autem vtilis ⁊ delectabilis q̄ñqz mēsurat amboꝝ ꝓsensus vt in emptiōib° ⁊ vēditiōib°. In liba vo cōtutatiōe q̄ nō ē exꝓdicto seu pacto ad preaccipientē ptinet ex vitatē ordinare ⁊ mēsurare dignitatez retributionis nō ꝑm ꝙ posterius sed ꝑm ꝙ ante hīe appreciatus est.soluitur capᵒ primo tractatus primi par.secunda O.⁊ fol.156.L
Utrū pri sit pre oib° alys distributio faciēda. soluit ꝙ nō. qz nō oīa sūt pri ꝓpa.ſz bonor ꝓpri° ōbit° pri ⁊ ea q̄ ptinēt ad sustētationē ⁊ ꝓseruationē vite/sūt pri p̄ceteris distribuēda.ca° 2° trac.p̄mi par. p° K ⁊ 2ª O/⁊ fol.157.B
Utrū opz pri pre oib° ⁊ in oib° obedire.soluit ꝙ nō:qz if irmus magis bz obedire medico q̄ pri: ⁊ vir bellicosus magis ouci exercitus q̄ pri. capl'o 2° tracta. primi.vt.ē.
Utrū homo magis debet exhibere beneficium amico suo vel viro virtuoso.capitulo secundo trac.primi:vt.ē.
Utrū bō magꝭ dz tribuē bñfactori seu creditori vel amico posito ꝙ nō possit vtriqz sufficere.soluunt iste due ꝙ i aliq̄ casu vni:⁊ i aliq̄ casu alteri.si eni superecedat datio bono vel nēcio ad ꝑ declinādū sī datio faciat magꝭ bonuz vel magis necessariū ad aliū q̄ ad creditorem vel amicū vel virtuosuz.ad hoc.i.ad magis bonū ⁊ magis nēcium est ad declinādū.qō in aliquo casu pōt eē vni ⁊ in aliquo casu alteri capᵒ scōo trac.primi.vt.ē.
Utrū in amicitys pp vtile ⁊ delectabile sit amicitia dissoluenda.soluit ꝙ sic.qz cā q̄ñqz cessat:qz qō est vtile vel delectabile non semper permanet vtile aut delectabile capitulo tertio tracta.primi parte ꝑma. P
Utrū iter manētē in vtute ⁊ trāsmutatū ad malitiā debet amicitia ꝑmanere aut dissolui.soluit ꝙ si factus malus sit insanabilis ita ꝙ non possit de facili reduci ad vtutē tunc statim est amicitia dissoluēda.Si aūt malus suscipiat directionē ita ꝙ possit de facili reduci ad virtutem non dz dissolui sed est adiuuandū ad hoc ꝙ reducat ad virtutem capitulo tertio trac.p̄mi.p.2ª. fol.158.L
Utrū iter ꝑmanētē in vtute in p̄stino gradu ⁊ alteruz trāsmutatū ad sūmū gradū vtutis debet amicitia dissolui. soluit ꝙ si fiat magna distantia debet dissolui ſz nō pp distantiam parua capitulo tertio tracta.p̄mi.vt.ē.
Utrū post dissolutionē amicitie debet ꝑmanēs in vtute familiarius se hīe ad illū qui p̄fuit amicus q̄ ad exneos. Soluitur ꝙ familiarius debet se hīe ad illū qui prefuit amicus capitulo tertio tractatus primi.vt.ē.
Qūo se habet vitiuosus ad opera amicitie. Soluit ꝙ sibi cōpetūt oīa opa amicitie respectu suiipsius ⁊ etiam respectu alterius virtuosi capl'o 4° tra.primi. M
Qūo bō malus se bz ad opa amicitie.Soluit ꝙ ei nō competit aliq̄ō opus amicitie nec respectu suiipsius nec respectu alterius capl'o q̄rto trac.primi.par.3ª.fo.159.M
Utrū beniuolētia sit idē ꝙ amicitia.soluit ꝙ beniuolētia nō ē amicitia ſz p̄nᵐ amicitie ca° 5° tra.p'ᵗ p.p°. fol.160.I
Circa quā mātz est cōcordia que est opatio amicitie. soluit ꝙ nō est circa speculabilia sed circa opabilia habentia aliquā magnitudinē que possunt cōuenire vtriqz cōcordantiū capl'o sexto trac.p̄mi.par.p°⁊ 2ª.fol.161.D.⁊.L
In quib° inuenitur concordia moralis.Soluit ꝙ in bonis ⁊ non in pratis nisi parū capl'o 6° trac.p̄mi 3ª pte. O
Cur bñfactores magis amāt bñficiatos q̄ bñficiati amāt bñfactores.soluit ꝙ ꝑ ꝓtigit qz vnusqsqz magis diligit suū opus q̄ opus diligat ipz cui ē opᵒ:⁊ qz delectabili° est bñfacere q̄ bñ pati ca° 7° tra.p'ᵗ p totum.fo.162. E
Utrū bō debeat maxie seipsuz diligē.soluit ꝙ nō dz maxime seipsuz diligere ꝑm illō qō est sensibile:ꝑ est non dz sibi maxie tribuere bona sensibilia sed magis dz se diligere ꝑm illud qō in eo est itellectuale.maxᵉ eni dz diligere si bona intelligibilia vt opa vtutis.amor sui p̄mo modo est vituperabilis:ſz amor scōo mō est laudabilis capitulo p̄ trac.secūdi.per totum. fol.163. K
Utrū bō felix indigeat amicis.soluitur ꝙ non indiget amicis pp vtile vel delectabile nisi parū:indiget autez amicis studiosis capl'o scōo tractatus 2ᵗ per totū. fol.165.F
Utrū bō dz sibi facere plurimos amicos.soluit ꝙ non est op° pl'ib° amicꝭ i aliq̄ gīe amicitie c° p̄.t.3ᵗ p to^m.f.167.D
Utrū magis op° sit amicis in bonis fortunis q̄ in infortunys.soluitur ꝙ in infortunys bō magis indiget amicis pp necessitatē.in bonis āt fortunis pp honestatē capitulo secūdo trac.terij.per totum. fol.168.F
Utrū p̄sentia amicoꝝ sit delectabilis.soluit ꝙ in oi fortuna p̄sentia amicoꝝ est delectabilis ca° 2° tra.3ᵗ vt.ē.
Quid est in amicitia ꝓportionale visioni.i.quid est amicis maxime eligibile.soluit ꝙ conuiuere est amicis maxime eligibile ⁊ delectabile ca° 3° trac.3ᵗ.p totū. fo.169.D

Incipiunt propositiones notabiles capᵗ.primi trac. primi libri noni ethicorum.

In oibus dissimiliū specierū amicitys analoguz.i.proportionale adequat ⁊ saluat amicitiam. fol.155.D
In amicitia qñqz amator accusat quoniā super amans nō redamatur nihil habens amabile. D
Contendunt autem ⁊ cuz altera fiunt ipsis ⁊ non que appetunt:simile enim ei quod est nihil fieri cum eo qō appetit non ponitur.exemplum de cytharedo. I
Qui antedat videtur concedere ei cui dat ordinare dignitatem retributionis in quibusdā talibus sufficit ꝑ:merces autem viro.exemplum de pythagora. O
Sophiste p mittētes scientiā cogunt nō perficere q̄ promiserunt pp nullū vtiqz dare argentū pro gbᵒ sciūt. O
In amicitia ex vtutē est retributio faciēda ꝑm electionez. sicut vī in phia cōicantib°.nō eni ad pecunias dignitas mensuratur preciūqz eque pōderans nō fiet ſz forte qō sufficiens quēadmodū ad deos ⁊ parētes. fol.156.E
Retri^tio dz fieri ad tātū quā^m vtiqz ordināt paccipiētes.D
Oportet aūt forte nō tāto appreciari quāto bñti vī dignū sed quāto ante habere appreciatus est. D
Capituli scōi tractatus primi. [Dubitationem.]
Ut in multū beneficiū magis est retribuendū benefactori q̄ donandum amicis:quēadmoduz mutuuz cui debet reddendum magis q̄ amico dandum. O
Sz forte neqz ē ꝑ sp mutuū reddēdū ſz magis patrē liberādū:qō igit vl'r dictū est debitū reddendum. P
Si aūt superecedat datio bono vl' nēcio ad ꝑ ōclinādū. P
Non oīa oībus reddēdū neqz patri oīa:quēadmodū neqz ioui oīa sacrificabantur. fol.157.B
Uidebit aūt nutrimēto qdē parētib° oportere maxie sufficeret vt debētes in causis eēndi magis q̄ sibiipsis in ꝑ sufficere ⁊ bonorez aūt quēadmodū dys nō oēz aūt parentib° neqz eundem patri ⁊ matri. K
Omni seni debet illum honorem tribuere qui ꝑm etatem assurrectione ⁊ inclinatione ⁊ talibus. L
Unicuiqz tentandum est proprium attribuere. L
Capituli terij tractatus primi. [Dabet autez.]
Cū qs ōcipiat credēs se amari pp morē nihil illo tale operante si a se decipit sibi imputandū. fo.158.A
Cum autem ab alys simulatione decipiat iustū est accusare decipientē ⁊ magꝭ q̄ eos qui numismata violāt quāto circa honorabilius mala operatio. fol.158.A
Si autē aliquis acceptet aliquez vt bonus fiat aut malus vtruz adhuc amandum vel non. L
Utrū confestim dissoluendū vel nō oīb°:sed insanabilib° pp malitiaz:directionē aūt habētib° magis adiuuandū ad morē q̄ ad subaz quāto ⁊ amicitie magis propriuz. In hoc tamē casu dissoluens nihil inconueniens videbitur facere.neqz enim huic vel tali amicus erat. alteratū igitur impotens resaluare recedit. E
Si vnus amicoꝝ ꝑmaneat ⁊ alter magis epyches fiat ⁊ multū differat in vtute.vtrū vtēdū vt amico vl' nō.Soluit ꝙ i magna distātia manifestū est ꝙ nō ꝑmanet.puta i his q̄ ex pueritia amicitys.si.n.ꝑ qdē ꝑmaneat puer ꝑm mētē.ꝑ āt vir fiat optimᵒ q̄'r vtiqz erūt amici nō cōgaudētes neqz tristati i eisdē nec pōse adiuicē puiuē. H
Et his tamē qui fuerunt amici magis opz largiri q̄ extraneis pp antefactaz amicitiam:cū non pp superabūdantiam malitie dissolutio fiat. K
Capituli 4ᵗ trac.p̄mi. [Amicabilia autem.]
Amicabilia q̄ ad amicos vñr ex his q̄ ad seipz venisse. M
Omnia opera quibus determinat amicitia sunt epychia ad seipsum. fol.159.C
Uidet eni vnicuiqz mēsura virtus ⁊ studiosus esse. C
Uirtuosus ꝓsentit sibiipsi ⁊ eadē appetit ꝑm oēm aiam ⁊ vult sibiipsi bona ⁊ apparētia ⁊ opat. Itez opat suiipsius grā:itellectiui eni grā qō vnusqsqz eē videbitur. C
Unusqsqz studiosus vult sibiipsi bona fact°āt ali°nllus. D
Uidebit autē intelligens vnusquisqz esse vel maxime. D
Uirtuoso opatoꝝ ōlectabiles memorie ⁊ futuroꝝ spes bona.talis aūt delectabilib° abūdat mēte theorematibus.
Iterū vtuosus ꝓdolet ⁊ cōdelectat maxie sibiipsi. D
Ad amicū se bz quēadmodū ad seipz.ē.n.amic° ali° ipe. K
Superabūdātia amicitie ei que est ad seipsuz assimilat. L
Praui differunt a seipsis ⁊ altera quidez concupiscūt alia autem volunt.puta incontinentes. O
Prauī pp malitiā odiunt:fugiūt vitē ⁊ iterimūt seipsos. O
Querunt autem mali cum quibus cōmorentur ⁊ seipsos fugiunt. fol.160.B
Prauī nihil amabile patiuntur ad seipsos.Prauī neqz cōgaudēt neqz ꝓdolēt sibiipsis:ptēdit eni ipsoꝝ aia. B
Prauoꝝ aiaz.ꝑ qdē huc trahit.ꝑ aūt illuc.quēadmodum discerpētia.Plenitudine eni prauī replentur. B
Capituli 5ᵗ trac.p'ᵗ. [Beniuolentia.]
Beniuolentia autez non est amicitia neqz amatio. I
Beniuolentia fit ex repētino quēadmodū circa agonistas accidit.beniuoli eniz ipsis fiunt ⁊ complacent:cooperantur vtiqz nihil ⁊ superficialiter diligunt. I
Beniuolētia vī principiū amicitie quēadmodū delectatio per visum cius qō est amare.f.amore venereo. O
Predelectat ⁊ gaudens spē nihil magis amat ſz cū absentem desideret ⁊ presentiam concupiscit. O
Beniuoli āt nihil magis amāt volūt enim soluz bona gbᵒ sūt beniuoli: cooperabūt āt nihil nz turbabūt p ipsis. O
Beniuolētia trāslatiue dicit amicitia ociosa/diuturna aūt ⁊ in cōsuetudinē aduenientem fieri amicitiam. P
Beniuolētia nō ē pp vtile aut ōlectabile ſz total'r pp vtutē ⁊ excellētiā quādā fit:cū huic qdē bonᵒ appeat vl' fortis vl' aliqd taliū quēadmoᵐ i agonistis dixim°.f.161.D
Capituli 6ᵗ trac.primi. [Amicabile.]
Concordia videtur qōdam amicabile propter qō non est omodoxia.i.vnitas opinionis. D
Cōcordia nō est ꝓsensus circa quecūqz:qz nō circa speculabilia sed circa opabilia habentia magnitudinem q̄ p̄nt ꝓuenire vtriqz ꝓcordātiū respectu eiusdē numero. L
Concordia est in his qui epyches.i.virtuosis. O
Prauos nō cōtingit concordare nisi parum quēadmodū ⁊ amicos esse in rebus vtilibus appetentes superabūdātiaz:in laborib° ⁊ ministrationib° deficiētes. O
Capituli 7ᵗ trac.p'ᵗ lib° noni. [Bñfactores autem.]
Bñfacientes autē amant ⁊ diligunt patiētes ⁊ si nihil sint eis vtiles.neqz posterius fiat vtiqz.f.aliq̄ vtilitas qō in accōmodantibus non contingit. fol.162.C
Oīs pp̄riū opus magꝭ diligit q̄ diligat ab ope vtiqz aīato facto.Maxime aūt circa poetas ꝑ accidit. isti eni diligūt sua poemata quēadmodū filios. Cā huius qz opus est quodāmodo esse ⁊ viuere facientis. L
Opō p̄ntis ē delectabil'.futuri āt spes:facti aūt memoria. ōlectabilissimū āt qō ꝑm opōnē ⁊ amabile. fol.163.B
Amatio qdē factioni assimilat.amari autē ei qō est pati. E
Que laboriose fiūt vl' faciūt/oēs magis diligunt. F
Benepati est laboriosuz:benefacere aūt operosum. F
Matres amatrices magꝭ filioꝝ supple sūt q̄ pres:laboriosior eni gīatio ⁊ magis sciūt q̄ pies ꝙ sunt earū. H
Capituli 8ᵗ trac.z'ᵗ libri noni. [Dubitatur autem.]
Homines vituperant eos qui seipsos maxie diligunt ⁊ vt in turpi amatores sui vocant. K
Uī aūt prau° suiipsi° grā oīa agere ⁊ quāto ōterior sit tāto magis:accusant itaqz ipsuz vt nihil extra se agit. K
Epyches āt pp bonū ⁊ aici grā:qō āt suiipsi° ptermittit. K
Oīs aūt rōnibus dissonāt opa non irrōnabil'r.aiunt enim oportere amare maxime amicuz.amicus aūt maxie q̄ vult ei maxime bona illius grā ⁊ si nullus sciet.ꝑ autem

existunt maxime ipsi ad seipsum ⁊ reliqua vtiqꝫ omnia quibus amicus determinatur. N
Hec autem omnia maxime ad seipsum existunt. N
In opprobriū amatores sui vocāt ipsos q̃ sibiipsis tribuūt plus in pecunys ⁊ honoribꝫ ⁊ delectationibꝫ corporalibꝫ: hec ātē plimi appetūt pp qd appellatio facta est a multū prauo exīte: iuste vtiqꝫ sic philautꝫ exprobrat. f.164.A
Sigꝫ semp studet iusta agere vel tēpata vel q̃lifacūqꝫ alia eorꝫ que fm virtutē ⁊ totaliter sp bonū sibi acgrit nullus dicet philautum hunc neqꝫ vituperabit. B
Videbit tū talis maxime philautus: tribuit enim sibiipsi optima ⁊ maxima bona ⁊ largitur suiipsius principalissimo ⁊ oia huic obediunt. E
Continens vtiqꝫ ⁊ incontinens dicitur in tenere intellectū vel non: vt hoc vnoquoqꝫ ente. D
Malo aūt dissonāt que oportet agere ⁊ que agit. O
Verū est qd de studioso dicitur ipm amicorum grā multa agē ⁊ patrie grā ⁊ si oporteat mori, pyceret pecunias ⁊ honores sibiipsi, pcurās bonū: p paucū enī tps delectari valde magis eligere q̃ p multū gēte ⁊ bū viuere p annū q̃ p multos qualiterqꝫ pecunias honores ⁊ pncipatꝫ ⁊ oia, p amico, pycier. bonū. n. ipsi B ⁊ laudabile. f. 165. A
Contingit ⁊ actiōes amico proycere ⁊ est melius q̃ ipsum operari causam amico fieri. B
In oibꝫ vtiqꝫ his vī sibiipsi plus tribuens. B
Capli 2ᵗ tractatus 2ᵗ libri noni. [Dubitat aūt.]
Cum demon bene det quid opus est amicis. E
Amicus videtur exterius bonorum maximum esse. I
Amici magis est benefacere q̃ bene pati. I
Melius est enim benefacere amicis q̃ extraneis. I
Nullus eliget fm seipsum oia habere bona. K
Delectabile ens vita felicis nihil indiget superinducta delectatione. O
Operatio autem manifestum est quoniam fit ⁊ non existit quēadmodum passio quedam. O
Speculari magis proximos possumꝫ q̃ nosmetipsos ⁊ illorum actiones q̃ proprias. O
Ut aūt viuere pncipaliter esse sentire vel intelligē. fol. 166. B
Videns autem qr videt sentit ⁊ audiens ⁊c. M
Eligibile autem viuere ⁊ maxime bonis. M
Fiet aūt ꝓuiuere cōicare sermonibꝫ ⁊ mente: si enim vtiqꝫ videbitur conuiuere in hominibus dici, ⁊ nō quēadmodum in pecoribus in eodem pasci. O
Opus igitur felici erit amicis studiosis. O
Capli 9ᵗ trac. 3ⁱ libri 9ⁱ. [Utrū igit q̃ plurimos.]
Multis ministrare laboriosum est ⁊ nō sufficiēs vita ipsi hoc agere. fol. 167. D
Plures vtiqꝫ q̃ ad ppriā vitā sufficiētes distractiui ⁊ impeditiui ad bene viuere. nihil igit opus est ipsis. ad delectationē sufficiūt pauci quēadmodū i cibo ꝓdimitū. D
Amicorꝫ multitudo est determiata ⁊ forte i plures cū gbꝫ vtiqꝫ possꝫ qs ꝓuiuere. nō pole enī multis cōuiuere ⁊ distribuere seipsum non in manifestum. O
Adhuc illos oportet esse amicos adinuicem si debent adinuicem omnes commorari. O
Difficile ē. ꝓgaudē ⁊ ꝓdolē familiarit multi, visile enī coincidere sit huic qdē ꝓdelectari: huic aūt ꝓtristari. O
Non bene habet querere vt multum amicissimus esse: sed tot quot in conuiuere sufficientes. O
Politice est mltis eē amicū ⁊ nō placidū existētē. f. 168. L
Propter virtutem aūt ⁊ pp seipsos nō est ad multos: amabile aūt ⁊ ad paucos inuenire tales. L
Capli 2ᵗ trac. 3ⁱ libri noni. [Utrū aūt in bonis.]
Necessariū est bīe amicos in infortunys pp qd vtilibꝫ his opus est, melius tamē in bonis fortunis. B
Presentia amicorꝫ est delectabilis i bonis fortunis ⁊ in infortunys, alleuiant enī tristati ꝓdolētibus amicis. K
Presentia amicorꝫ vī mista eē ex delectatiōe ⁊ tristitia. L
Viriles fꝫ nāq; verent ꝓtristari amicos ipis: ⁊ si nō suptē dāt in nō tristitia eā que illis fit tristitia nō sustinēt. L
Totaliterqꝫ virilis in complorazorib⁹ non placet pp quod neqꝫ ipse est plorativus. L
Mulieres aūt amāt ⁊ gaudēt vt amicos cōdolentes. M
Imitari autem opꝫ in oibus meliorem. M
Oportet ad bonas fortunas vocare amicos prompte ad infortunia aūt pigritanter: maxime aūt ad vocandū, cū debeāt pauca turbari magna ipsum iuuare. fol. 169. A
Ire aūt eꝭ ꝓgruit, ad ifortunatos qdē nō vocatū ⁊ pmpte: amicis enī bū facere ⁊ maxīe bis qui in necitatib⁹ ⁊ B nō dignificātib⁹ ambobꝫ enī melioꝫ ⁊ delectabilius. D
Ad bonas fortunas opꝫ ire, pmpte cooperante, ad bonam passionez gere: nō enī bonū promptū fieri iuuari. D
Capli 3ᵗ terty tractatꝫ 3ⁱ libri noni. [Utrū igitur.]
In amātib⁹ videre dulcissimū est. ⁊ magis eligūt hūc sensuꝫ q̃ alios vt fꝫ hūc sensū maxᵉ amore ente ⁊ pfecto. D
Amicis eligibilissimuꝫ est conuiuere. D
Qd singulis eē vl cui⁹ grā eligūt viuē B cū amicis volūt cōuersari. pp qd bi qdē cōporāt. bi aūt colludūt ad aleas. alij aūt coexercitant ⁊ cōuenant ⁊ cōpbantur. K
Conuiuere enim volentes cum amicis hec faciunt ⁊ bis cōmunicāt quibus existimant conuiuere. L
Amicitia eorꝫ q epyches coaucta collogis. videt āt ⁊ meliores f. eri opātes ⁊ degētes adiuicē qb⁹ cōplacēt. N

Conclusiones

capituli primi tractatu pmi libri noni ethicorum.

1 In amicitys pp vtile ⁊ delectabile magis est recōpensatio faciēda fm existimationē illius qui prius recepit bū ficiū q̃ fm existimationē dantis. fol. 156. E
Capli 2ᵗ trac. pⁱ. [Dubitationez autem.]
2 Non oia sunt patri exhibēda. fol. 157. D
3 Parētib⁹ sūt maxīe tribuēda a filys ea que ptinēt ad sustētationē vite siue ad ꝓseruationē in esse. L
Capli 3ᵗ trac. pⁱ. [Habet aūt dubitationem.]
4 Qñqꝫ ē amicitia pp vtile ⁊ delectabile dissoluēda. O
5 Postq̃ amicus factus fuerit malus non est amandus a permanente in virtute. fol. 158. D
6 Si vnus amicorum in pueritia remaneat puer fꝫ mētem ⁊ alius proficiat in virtute ita q̃ fiat vir optimus: non poterunt remanere amici. D
Capli 4ᵗ trac. primi. [Amicabilia autem.]
7 Unicuiqꝫ homini cōpetunt opera amicitie respectu suiipsius fm q̃ se existimat virtuosum. fol. 159. E
8 Oia opa amicitie cōpetūt vtuoso respectu suiipsi⁹. E
9 Oia pdcā opa amicitie cōpetūt vtuoso respcū alti⁹. L
10 Doi puo reᵘ suiipsi⁹ nō cōpetit opus amicitie. P
11 Prauis nō cōpetit opus beniuolētie ad seipsos. O
12 Opus amicitie qd est ꝓcordia non cōpetit malis cum seipsis. fol. 160. C
13 Malitia est intense fugienda ⁊ virtus pseqūda. E
Capli 4ᵗ terty trac. pⁱ. [Beniuolentia aūt.]
14 Beniuolentia non est amicitia. K
15 Beniuolentia non est amatio. L
16 Beniuolentia est principium amicitie. P
17 Beniuolentia non est principium amicitie que est pp vtile vel delectabile. fol. 161. D
18 Beniuolētia ē pn^m amicitie q̃ ē pp bonū honestū. E
Capituli 6ᵗ trac. pⁱ. [Amicabile autem.]
19 Concordia non est vnitas opinionis. I
20 Concordia non est circa quodcūqꝫ in quo homines se cognoscentes consentiunt. I
21 Concordia est circa operabilia. M
22 Cōcordia q̃ ptinet ad amicitiā ē in vtuosis. fol. 162. A
23 Cōcōdia q̃ ptiet ad amicitiā ñ iest vī pax iest puis. B
Capli 7ᵗ trac. pmi. [Benefactores aūt.]

24 Bñfactores nāl⁹ magis amāt bñficiatos q̃ eos. L
25 Matres amant magis filios q̃ patres. fol. 163. D
Capituli pᵗ trac. secⁱ. [Dubitatur autez.]
26 Solus amator sui fm partem irrationalem est iuste vituperabilis. fol. 164. D
27 Ille qui tribuit sibiipsi superabundantiam bonorum fꝫ rōnē ⁊ intellectū est magis amator sui q̃ ille qui tribuit sibiipsi supabūdātiā bonorꝫ sensibiliū. E
28 Intellectus est principalissimuꝫ in homine: D
29 Virtuosus maxime est amator sui. K
Capli 2ᵗ trac. 2ⁱ. [Dubitat aūtem circa.]
30 Felix ñ idiget amicis vtilib⁹ aut delectabilib⁹. f. 165. O
31 Felix indiget amicis studiosis. fol. 166. A
32 Esse ⁊ viuere ē bonū ⁊ delectabile vtuoso fꝫ seipꝫ. D
33 Nō solū viuē ē bonū ⁊ delectabile: fꝫ ēt sētire se sētire ⁊ itelligē se itelligē ē bonū ⁊ delectabile vtuoso. M
34 Eligibile ⁊ delectabile est vtuoso ⁊ felici sentire suuꝫ amicum esse ⁊ viuere. O
35 Amici sunt felici necessary. fol. 167. A
Capituli primi tractatus terty. [Utrum igitur.]
36 In amicitia pp vtile nō est opus plurimis amicis. E
37 In amicitia pp delectatiōez nō ē op⁹ plimis amicis. B
38 In amicitia studiosorꝫ nō ē opus plimis amicis. P
39 Scōm amicitiam politicam contingit virtuosuꝫ amicum esse plurium. fol. 168. C
Capituli secūdi tractatus terty. [Utrū aūt in bonis.]
40 In infortunys bō indiget amicis pp vtilitatē ⁊ in bonis fortunis bō indiget amicis pp honestatem. D
41 Presentia amicorꝫ est delectabilis in infortunys. M
42 In bonis fortunis pñtia amicorꝫ est delectabilis. O
43 Homo debet pmpte vocare amicos suos ad bonas fortunas. fol. 169. B
44 Homo tarde ⁊ pigritanter debet vocare amicuꝫ suū ad sua infortunia. B
45 Maxime sunt amici vocādi ad infortunia quādo cū pauca sua turbatione possunt multuꝫ iuuare. C
46 Ad amicū exīte i ifor^tio oꝫ bō pmpte ire nō vocatꝫ. D
47 Ad bene fortunatus debet homo promptē ire nō vocatus ad cooperandum ei. E
48 Add hoc quod homo bene patiat ab amico bene fortunato debet bō accedere quiete ⁊ nō de facili. E
Capituli 3ⁱ tractatus 3ⁱ. [Utrū igitur quēadmodū.]
49 Amicis eligibilissimum est conuiuere. L
50 Prauorum malitia augetur per eorum amicitiā. O
51 Bonorum virtus augetur per eorꝫ amicitiaꝫ. O

Questiones

mote per expositorem in libro nono ethicorum.

Utrū mutuū magis sit reddēdū vel retributio sit faciēda bñfactori tractatu pmo capitulo 2ᵒ parte 2ᵃ. ⅔ fol. 157. C
Ad hᵗ sit va bēiuolētia fit amicitia t. p ca° 5° pte 2ᵃ. f. 160. O
Qūo bec pñtia sit bona: eē ⁊ viuere est oib⁹ eligibile q̃ op⁹ vniuscuisqꝫ est eligibile: trac. p ca° 7° pte 2ᵃ. fol. 162. P
Utruꝫ virtuosus possit bīe plures amicos virtuosos trac. tertio capitulo primo parte tertia. fol. 168. D

Questiones

mote ⁊ solute p phm in libro decimo ethicorum.

Quādiu durat delectatio: soluitur tractatu prio capitulo quarto parte quarta. fol. 175. E
Quare delectatio ātalis non potest esse ꝓtinua: soluitur tractatu primo capitulo quarto parte q̃rta.
Quare noua magis delectāt q̃ ꝓsueta: soluit loco palle. B
Quare oēs boies appetūt delectatiōes: soluit loco eodē. L
Utrū boies appetant delectationē pp vitaꝫ vel ecōuerso soluit trac. 2° capⁱo 2° parte 2ᵃ. fol. 180. D
Utrū predicta de virtutib⁹ ⁊ felicitate amicitia ⁊ delectiones sufficiant ad hoc q̃ bō cōsequat finez vltimuꝫ: soluitur trac. 2° capⁱo 4° parte prima. fol. 184. D

Incipiunt

ppositiōes notabiles capli pᵗ trac. pⁱ libⁱ decimi Ethicorꝫ. [Post hec autem.]

De bis que in passionib⁹ ⁊ actionibus sermones minus sūt credibiles operibus. fol. 170. D
Veri sermones nō solū ad scire vtilissimū esse sed ad vitā: sermones enīz ꝓueniētes operibus credentur. D
Capli secundi tractatus primi. [Eudoxus aūt.]
Sermones eudoxi credebant pp moris vtutē magꝭ q̃ pp seipos: differēter enī videbat rēperat⁹ eē, nō enī vt amicus delectationis videbat se bīe fm veritatez. O
Delectatio nō vī eligibilis alicui⁹ grā: nullū enī ꝓueīt iterrogare cui⁹ grā delecteē vt fꝫ seipꝫ exīte eligibile. f. 171. E
Argumentuꝫ de ꝑrio vt qr tristitia est malū, delectatio est bonum non valet. dicimus enim malum malo oppositum ⁊ ambo ei quod est medium. fol. 171. K
Capli terty tractatꝫ pmi. [Nō tū si nō q̃litatum.]
Virtutis opōnes nō sūt q̃litates nec felicitas est q̃litas. P
Oium motionū videt, ppriū esse velocitas ⁊ tarditas, delectatio neutrū horꝫ existit: delectatū qdē fuisse est velocit quēadmodū iratū fuisse: delectari āt nō. f. 172. K
Nullus eligeret viuē pueri mētē habēs ⁊ ad vitā delectatus in gbus pueri vt existimant maxime. fol. 173. I
Et circa multa studiū fecerim⁹ si neqꝫ vnā delectationē ifrāt: puta i videri ⁊ recordari ⁊ scire vtutes bīe. I
Capli 4ᵗ trac. pⁱ. [Quid aūt est vel quale.]
Sicut vilio fm qdcūqꝫ tēpus pfectiua nō enī est indigēs aliquo qd in posterius factum pcipiat speciez ipsius sic delectatio. totum enim quoddam est. O
Delectatio non est motus: in tempore enim omnis motus ⁊ finis alicuius idest habens finem. O
Nō ꝓtigit moueri i nō tpe, delectari aūt in nō tpe. f. 174. D
Motꝫ ē ptibiliū ⁊ nō totorꝫ: delectatio vo ē qddā totū. E
Perficit aūt delectatio nō sicut habitus qui inest fꝫ vt supueniēs qdā finis velut iuuenib⁹ pulchritudo. fol. 174. C
Omnes appetūt delectationem quā viuere omnes appetunt: vita autem operatio quedam est. L
Unusqꝫ circa B ⁊ in bis opat q̃ ⁊ maxime diligit. M
Utruꝫ sit appetere viuere propter delectationez vel econuerso dimittatur in presenti. M
Operatio ⁊ delectatio non videntur recipere separationē, sine operatione enim non fit delectatio. M
Capli 5ᵗ trac. pⁱ. [Unde vī pp differre.]
Delectatiōes differūt spē q̃ pficiūt opōnes differētes spē vnaqueqꝫ delectationū appropriat oponi quā pficit: co auget enīz operationez delectatio propria. fol. 176. A
Delectatio i vna opōne corrūpit ⁊ expellit opōne alia. D
Fere aliene delectatiōes faciūt qd proprie tristitie. D
Dꝫ dubitationē si idē opō delectatioī: nō tū vī delectatio eē itellus nec sensus. B est nō vī opō itellus vel sensus. O
Altera ⁊ altera ē delectatio eq ⁊ canis ⁊ hois quēadmodū ait heraclit⁹ assinū fenū eligere magꝭ q̃ aurū. fol. 177. B
Eorūdē spē sūt delectatiōes idrntes spē: differūt tū nō pax in hoibus eadē enī hos qdē delectāt hos cōtristāt. M
Capituli primi trac. 2ⁱ. [Dictis vtiqꝫ.]
Delectatiōes ludorꝫ sunt fm se delectatiōes: nō enī pp altera ipsos eligunt: leduntur enīz ab ipsis magisqꝫ iuuantur negligentes corpora ⁊ passiones. fol. 178. D
Incōueniēs est finē esse ludū ⁊ negociari ⁊ multū pati fm vitā oēm ludendi gratia: ludere autē vt studeat fꝫ anacharsem recte habere videt ⁊c. fol. 179. A
Requiei autem assimilatur ludus. Impotentes autē cōtinue laborare requie indigent. A
Meliorꝫ particule anime studiosiorꝫ est operatio. B
Capli 2ᵗ trac. 2ⁱ. [Si autem felicitas.]
Felicitas est operatio animi fm optimā virtutē ⁊ optimi.

optime potētie siue sit intellectus siue aliquid prius ꝓ
naturam qō videt principari ⁊ dñari. D
Felicitas est operatio speculatiua qr hec est optima. D
Phia hz mirabiles delectatiōes puritate ⁊ firmitate. Q
Felicitas vt in vacatiōe esse/nō vacamus eni.i.laboram⁹/
vt vacemus ⁊ bellamus vt pacez ducamus. fol.180. K
Nihil iperfectū est eorum que ad felicitatem. M
Talis vita.s.vacās contēplationi veritatis est melior vita
q̄ ꝓm homines:non enim ꝓm q̄ homo viuit sed ꝓm ali/
quid diuinum quod existit in ipso. fol.181.D
Ut vnūqōq; eē B.s.itellect⁹/sīqdē prius ⁊ melius. D
Inconueniēs videtur si non suipsius vitaz eligant sed ali/
cuius alterius. E
Capli z tra.z.[Scōo aūt que ꝓm aliā virtutem.]
Coniugata est prudētia moris virtuti ⁊ hec prudētie. D
Felix felicitate speculatiua exteriori largitiōe in paz vel
minus indiget moralis:nec ꝗs qdē ambob⁹ opus ad vitā:
ad opationes exteriores magis idiget moralis.fol.182.E
Uolūtates eni i māifeste sūt sil'ant eni nō iusti iuste agē. D
Non est existimanduz multis ⁊ magnis diuitys indigere
futurum felicem. fol.183.D
Possibile est nō ꝑnceps terre ⁊ maris agere bona:a mode
ratis eteniz poterit quis agere ꝓm virtutē ⁊c.] I
Capli 4 trac.z.[Utrū igit de dys.]
Nihil igit de vtute sufficiēs est scire sz bze ⁊ vti. fo.184.B
Uidentur prouocare iuuenem liberales posse sermones ⁊
morem nobilem. L
Opus est preparatam esse consuetudinibus auditoris ani
mam ad bene gaudere ⁊ odire. Q
Non erunt tristia consueta facta. fol.185.D
Multi enim necessitati magis q̄ sermoni obediūt ⁊ iactu/
re q̄ bono. D
Insanabiles exterminare oportet. E
Capituli qnti tractatus secundi.[Igitur post hec.]
Considerātib⁹ scire de politica op⁹ est expientia.fo.186.N
Experti circa singula recte iudicant opera. P
Non enim videnī medicatiui ex conscriptorib⁹ fieri. Q

Conclusiones capituli primi trac.ꝑmi libri decimi ethicorum.

1 Ad phz moralē ptinet ōteriare ō ōlectatiōe. f.170.B
2 Hoies credētes delectatiōes eē bonas nō debēt enū/
tiare eas eē ꝑuas ad B q̄ hoies retrahātur ab eis. I
3 Sermones veri sunt vtiles non solum ad scientiaz sz
etiam ad bonam vitam. K
Capituli secundi tractatus ꝑmi.[Eudoxus igitur.]
4 Si nihil qō additū alteri facit totū meli⁹ sit ꝑ se bonū:
nullū bonū q̄ nos cōicamus ē ꝑ se bonuz.fol.171.B
5 Oē illud est bonū qō oēs hoies appetunt. L
6 Tristitia nō opponit delectatiōi sicut malū malo. N
Capli tertu trac.p̄.[Non tamē si non.]
7 Ad delectationez non esse qualitatem non sequit de/
lectationem non esse quoddam bonum. Q
8 Ad delectationez suscipere magis ⁊ minus non sequit
delectationez non esse de genere bonoz. fol.172.B
9 Delectatio non est motio. L
10 Delectatio non est generatio. P
11 Delectatio non est repletio. Q
12 Delectatio non est per se bonum. fol.173.K
Capli q̄rti tractatus primi.[Quid aūt est vt q̄le.]
13 Delectatio est perfectio operationis. fol.174.Q
14 Tādiu durat delectatio q̄diu obz vtus cognitiue ⁊ ip
sa vt⁹ cognitiua manēt i eaō ōbita dispōne. f.175.D
15 Nullus homo potest continue delectari. D
Capituli 5 tractatus ꝑmi.[Unde videtur.]
16 Opationum differentium specie sunt delectatiōes dif
ferentes specie. fol.176.E
17 Delectatio est perfectio propria operationis. K
18 Delectationū q̄dā sūt bone ⁊ laudabiles q̄daz praue
⁊ vituꝑabiles ꝓz boni⁷ ⁊ malitiā opōnū. fo.177.A
19 Delectationū q̄dā sūt puriores ⁊ quedā min⁹ pure. E
20 Alia liū differētiū spē sūt ōlectatiōes differētes spē. D
21 Inter omnes delectationes humanas delectatio vir/
tuosi est potissima. Q
Capituli primi trac.z.[Dictis aūt bis.]
22 Felicitas non est habitus. fol.178.E
23 Felicitas est de numero operationum que ꝓm se sunt
eligibiles. I
24 Felicitas non cōsistit in operatione ludi. fol.179.E
25 Felicitas consistit in operatione vel opationib⁹ sunt
ꝓm virtutem. E
Capituli z tra.z.[Si aūt est felicitas.]
26 Perfecta felicitas est speculatio veritatis. N
27 Uita speculatiua que vacat cōtemplationi veritatis
est melior q̄ vita que est ꝓm hominem. fol.181.E
28 Homo debet eligere viuere ꝓm opōnē speculatiuam
intellectus speculādo subas a mā separatas. I
Capituli terty tractatus scōi.[Scōo aūt q̄ ꝓm.]
29 Omnis virtus moralis est circa bona humana. Q
30 Prudentia est circa bona humana. Q
31 Tā virt⁹ moralis q̄ prudētia sūt circa cōpo⁷.f.182.A
32 Felicitas que est ꝓm prudentiā ⁊ ꝓm virtutes mora/
les est cōposti.⁊ nō est alicuius separati. C
33 Felicitas speculatiua est perfectior ⁊ potior q̄ felici/
tas actiua q̄ est ꝓm prudētiā ⁊ vtutes morales. D
34 Superabundantia bonorū exteriorū non regritur ad
felicitatem speculatiuam. fol.183.M
35 Inter hoies sapiens est deo amantissim⁹. fol.184.A
Capituli 4 trac.z.[Utrū igit ⁊ de his.]
36 Scire predicta de virtutibus ⁊ felicitate non sufficit
homini ad attingendum finem vltimum. D
37 Sermones persuasiui non sufficiunt ad faciendū ho
mines vt'r esse bonos. M
38 Ad hoc q̄ hō fiat bon⁹ regrit bona ꝓsuetudo.f.185.A
39 Ad bonaz cōsuetudinez requiritur legis positio. E
40 Lex est necessaria ad hoc q̄ homo fiat bonus. Q
41 Necesse est hoiez eē legis positiuum. fol.186.E
Capituli quinti tractat⁹ scōi.[Igitur post hec.]
42 Ciuiliter ꝓuersantes nō agūt ꝓm scientiā. fol.187.B
43 Sophiste intromittentes se de politica nesciūt quale
quid est politica nec qualiter leges sunt ponende. C

Dubia mota ⁊ soluta per expositorez in decimo libro ethicorum.

Si delectatio sit propria homini vt videt dicere phus:sol
uitur tractatu ꝑmo capitulo ꝑmo parte ꝑma.fol.170.C
Utrū oōnes virtutū sint q̄litates ⁊ an felicitas sit q̄litas:
soluit tractatu primo capl'o tertio parte ꝑma.fo.171.Q
Utrū motus quo ptransit linea ⁊ motus quo pertrāsitur
pars linea differant specie:soluitur tractatu primo capi
tulo quarto parte secūda. fol.174.K
Utrū totuz ⁊ partibile idē sit,soluitur loco ꝓallegato. M
Utrū opatio in qua cōsistit felicitas sit cū fatigatiōe:solui
tur tractatu primo capitulo 4°pte 4ª. fol.175.I
Utrum felicitas speculatiua sit ꝓm hominem, soluitur tra
ctatu scōo capl'o scōo parte 2ª in fine. fol.181.K
Utrū virtus moralis possit acqri sine opationib⁹ exterio/
ribus:soluitur tractatu scōo capl'o 3°pte 2ª. fol.182.L
Utrū vita speculatiua sit principalior ipsa actiua:soluitur
tractatu secūdo capitulo tertio parte tertia. fol.184.B
Queritur ad quem ptineat institutio legis:soluitur tracta/
tu secundo capitulo quinto pte tertia i fine. fol.187.D

FINIS.

A ¶Gualteri Burlei super libros Ethicoꝝ Aristotelis scriptum: Feliciter incipit.

Euerendo in Chzo pri ⁊ dño dño Ricardo diuina disponēte clemētia Ulmēsis sedis epo/Gualterus de Burleo/sacre pagine iter ceteros floride vniuersitatis doctores minim⁹/,professor humilis vestre dominationis fuitor,in via salutē ⁊ grāz ⁊ in termino gliam sempiternam. Etsi multoꝝ auctoꝝ scripta in phia morali vestra sollicitudo plegerit:ex gbus solide refectionis nutrimēta pcepit:his tñ nō cōtenta quadā ingluuie cupit de micis/quas de mēsis maioꝝ cadētes auide recollegi/velut famelica satiari. Uerecūdor post tātos doctores gcq̄ scribere: sed ad illō spūs obediētie me cōpellit:extorsit vze dñationis instantia/qō tāq̄ indignū tenebzis perennibus duxeram occultandū:eo pscrtim q̄ etate ⁊ valitudine ingruētibus torpescūt spūs:igeniū hebetat:⁊ qui quōdā iuuenilis etatis motib⁹ agitatus cūcta que studiose cōceperā alys q̄sti thesauros sapie ꝑ varia scripta ausu psumpsi temerario cōmēdare:ruboze pfusus primesco iuidie mām pstitisse: que vt qdā sapiēs enūtiat:eo securi⁹ aliena subsanat:quo sua sil'i periculo nō exponit. vñ qō tūc inuexit audacia:iaz verecūdia detestat. Ne tñ negligentie torporiue ascribat vestra prudētia/qō formidat iperitia/⁊ erubescētia nitit declinare/scripsi pauidus super libro Ethicoꝝ/que senili memorie nūc occurrūt/aliqua que particulariter pus scripsi cōpēdiosius recēsendo:vnde ga sup sex pmos libros ethicoꝝ diffusius al's memini me scripsisse/nūc cōpleto opere sup q̄tuor vltimis libzis reuertor ad scribēdū sup sex libros alios modo breuiori/seruando eundē moduz in omnibus dictis libzis. ¶Intendo aūt in B opere in pn⁹ cuiuslibet libzi ponē qōnes pncipales motas ⁊ determinatas in illo libro:⁊ in fine cuiuslibz libzi ponā ꝓpositiones notabiliores libzi/que cōius locū hñt in cōuersatione hoiuz ⁊ quictu:⁊ post ꝓpōnes notabiles ponā ꝓnes/ vt per hec hō possit facilius intentionē toti⁹ libzi memoriter retinere. In exponēdo ro textū diuidaz quēlibet libzū in tractatus:⁊ tractat⁹ in capl'a:⁊ capl'a in ptes:⁊ ptes in priculas:faciēdo illas diuisiones ꝓm diuersitatē snie/⁊ nō ꝓm quātitatē lre/quēad moduz plurimi diuiserunt. Et ga phs qñqz pcedit dubitādo/qñqz narrādo/⁊ qñqz declarādo/distinguā capl'a vbi opus fuerit in ptē iquisitiuā: narratiuā:⁊ declaratiuā:⁊ per hoc poterit sciri qō dictum Aristotelis debeat allegari aut recipi tanq̄ certū:nō eniz qōlibet dictū Aristo.in libzis suis est autētic̄ū. Que eni in dubitationibus dicunt nō dicunt semp ex intentione:sed qō dicit in parte declaratiua/aut narratiua/aliorum dicta non recitando/tanq̄ autenticum est tenendum.

Diffio totius phie moralis.

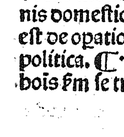

Adnis ars ⁊ ois doctrina.]Scia moralis/que est de actionib⁹ volūtarys vt dicit Auerrois in plogo sup 8ᵘᵐ phy^r/hz tres partes pncipales. ¶Prima est de operationib⁹ vnius hois ꝓm se:⁊ hec pars vocat monastica. ¶Scōa est de opationib⁹ multitudinis domestice:⁊ hec pars vocat iconomica. ¶Tertia ps est de opationibus multitudinis ciuilis:⁊ hec pars vocat politica. ¶Prima pars.s.que est de opationibus vnius hois ꝓm se tradit in libro ethicoꝝ qui ptinet decē libros.

¶Primus liber est de fine oium opabiliū q̄ dī felicitas. E
¶Scōs liber est de vtute morali in gñali a quo est:circa gd est:⁊ gd est. ¶Tertiꝰ liber est de pncipys actuū vtut/ vt de volūtario/iuolūtario/electione/cōsilio/psiliabili/de volūtate ⁊ volūtabili/⁊ de duab⁹ spēbus vtutis in speciali scz de fortitudine ⁊ tēperātia. ¶Quartus liber est de liberalitate ⁊ eius extremis:de magnificētia ⁊ magnanimitate:de medietate circa honores mediocres:⁊ de māsuetudine: de amicitia in cōicatione ⁊ non in affectione: de veritate ⁊ eutropelia:de verecundia ⁊ earum extremis. ¶Quintus liber est de iustitia in gñali ⁊ spāli/⁊ de iusto ⁊ eorum oppositis:de epyichia ⁊ epyiche. ¶Sextus liber est de habitib⁹ speculatiuis.s.scia/arte/prudētia/itellectu/ ⁊ sapia:⁊ de prudentia politica:de eubulia:de synesi ⁊ asynesi:de eusynesia vel eustochia ⁊ gnome:de pncipys operabiliū cuiusmodi sūt itell's practicus ⁊ itell's speculatiu⁹: de cōnexione prudētie ⁊ virtutuz. ¶Septimus liber est de incōtinētia/mollitie/cōtinētia/pseuerātia:de delectatione/⁊ tristitia/que sunt obiecta seu materia pdictorum. ¶Octauus liber est de amicitia ⁊ eius spēb⁹. ¶Nonus liber est de ꝓprietatibus amicitie. ¶Decimus liber est de delectatione ⁊ felicitate que est finis vltimus humanoꝝ. ¶Liber ꝑmus ꝓtinet q̄tuor tractatus. In ꝑmo ibi [Dis ars.] pncipal'r soluit hec q̄stio an est felicitas:seu an est vltim⁹ finis humanoꝝ. In 2° trac.ibi[Dicamus aūt.] pncipal'r moueī q̄stio querēs gd est felicitas. In 3° trac. ibi[Unde ⁊ queritī.]soluunt tres qōnes.s.a quo est felicitas:⁊ cuius est felicitas:⁊ qñ est felicitas vtrum ante mortem vel in morte vl post mortē. In 4° trac.ibi[Determinatis aūt bis.]soluunt due qōnes.s.quale bonū est felicitas:⁊ in qua parte aie est felicitas. In ꝑmo trac.moueī ⁊ soluit pma qō an est felicitas.s.in phemio capl'o 2°.⁊ cōtinet phemiū tria capla. In ꝑmo capl'o declarat q̄ in rebus humanis est aliqs finis intentus. In 2° capl'o.ibi[Si vtiqz est aliqs finis.]ostēdit q̄ in reb⁹ humanis est aliqs finis vltimus ⁊ optimus intētus ⁊ ad quā sciaz ptinet de illo fine vltio speculari. In 3°ca°.ibi[Dicet aūt vtiqz sufficienter.]ostēdit quis est modus ꝓueniēs huic sciētie que est de fine vltimo taz ex pte doctoris q̄ ex pte auditoris.

Libri ethicoꝝ sectio in decem partiales libros.

Libri primi diuisio in quatuō tractatus pncipales

Tractat⁹ primus.

Capitulū primū ostēdit q̄ in reb⁹ humanis est aliqs finis intentus.⁊ q̄ finiū aliqs est operatio ⁊ aliqs est res opata:⁊ q̄ diuersaꝝ operationū:artium ⁊ doctrinarum diuersi sunt fines:⁊ q̄ fines artium architectonicaꝝ sunt desiderabiliores q̄ fines subseruientiū:⁊ q̄ quantum ad ordinem finiuz nihil differt siue finis sit operatio siue res operata.

Adnis ars:omnisq̄ doctrina atqz actus: itidem ⁊ electio bonum quoddā appetere videt. Quapropter bñ veteres bonū ipsuz id esse dixerunt quod omnia appetunt.

D Joānes Argiro. interp.

Adnis ars ⁊ omnis doctrina:similiter autē ⁊ actus ⁊ electio bonum quoddam appetere videt. Ideo bene enuntiauerunt bonuz quod omnia appetunt.

Caput ꝑmum ꝑmi tracta. hⁿ libri ꝑmi. Pria pa capli.

Stud est ꝑmū capl'm ꝑmi tractatus.s.phemy in quo ostēdit q̄ in reb⁹ humanis est aliqs finis intētus:⁊ etiā qō est ordo ꝓm ꝑeminētiā ipsoꝝ finiū. Quia eni phs intendit ꝓbare pncipal'r in hoc ꝑmo tractatu q̄ in rebus humanis est aliquis finis optimus qō ꝓbabit in capl'o 2° huius tractatus:ideo phs in hoc ꝑ capl'o iten dit ostēdere duo. Primū est hoc:q̄ in rebus humanis est

J aliquis finis intentus. Scōm est ꝙ in rebus humanis est aliquis finis melior alio fine: gbus ostensis ꝓbabit in sequēti caplo ꝙ est aliqs finis vltimꝰ ⁊ optimus: ⁊ sic patebit ꝙ in rebꝰ humanis est finis bonus: finis melior ⁊ optimus finis: siue bonū: melius ⁊ optimū. Istud ꝑmū caplm hz tres ꝓtes ꝑncipales. In ꝑma ostēdit ꝙ in rebus humanis est aliqs finis bonꝰ intentus. In 2ª ibi [Dēia ꝯo finiū.] ostēdit ꝙ in rebus humanis est aliqs finis melior alio fine. In 3ª ibi [Differt aūt nihil.] remouet quēdā dubitatio que ozit ex ꝑdictis. ¶ In ꝑma ꝗ parte itēdit ꝓbs declarare ꝙ in rebus humanis est aliqs finis intētus: ⁊ hec est ꝑma ꝓclo huiꝰ libri. Dec ꝗ ꝓbat sic. Illud qō appetit ab omni arte ⁊ doctrina ⁊ operatione ⁊ electione est in rebꝰ humanis finis intentus: sed aliqd ita bonū est qō appetit ab omni arte ⁊ doctrina ⁊ operatione ⁊ electione: ergo in rebus humanis est aliqs finis intentus. maior pz per hoc ꝙ oīa illa. s. ars/doctrina/actus/⁊ electio/sūt res humane: ⁊ ideo qō ab his est finis intētus est in rebus humanis finis intentus. ⁊ minorē huius rōnis cū sua declaratione ponit ꝓbs in lra dicēs: ꝙ [oīs ars ⁊ oīs doctrina. similr autē actus ⁊ electio bonū quoddā appetere vident.] ⁊ bonū ⁊ finis sunt idē vel vnū ꝓpter aliud. oē enī bonū vel est finis vel ꝓpter finē: ⁊ illa minor declarat per hoc ꝙ oīa appetunt bonū: sicut antiqui dixerūt describētes sic. Bonuz est qō oīa appetūt: ⁊ hanc descriptionē approbat ꝓbs dicens: ꝙ antiqui bene enuntiauerūt: hoc est descripserunt. bonū qō oīa appetūt: ⁊ si ita sit ꝙ oīa appetūt bonuz: fegit ꝙ oīs ars ⁊ oīs doctrina: sīlr actus ⁊ electio appetūt bonū ⁊ per ꝯns appetūt finez: ga nihil appetit nisi finis vel grā finis. Circa illā ꝑpōnē [oīs ars ⁊ oīs doctria ⁊c.] Notāda sunt tria. ¶ Primo ꝙ ꝓbs ꝓponit illa q̄tuor. s. artez doctrinā actū ⁊ electionē: ꝓ hac rōne: ga ista scīa est de operationib⁹ humanis. Nūc aūt duo sunt ꝑtª operationū humanaꝝ. s. itellꝰ ⁊ appetitus: vt pz ex 3° de aia. In itellu cōsiderant duo. s. speculatiuū ⁊ practicū. In appetitu ꝓsiderant alia duo. s. actus ⁊ executio: ⁊ ꝓpter illa q̄tuor q̄ sunt in itellectu ⁊ in appetitu ponit ꝓbs hec q̄tuor: artē ponit pro practica: doctrinā ponit pro speculatiua: electionē pro actu appetit⁹: ⁊ actū ponit ꝓ illa executione. ¶ Albertus assignat aliā rōnē dicēs ꝙ in istis q̄tuor que hic ponuntur sufficienter ꝓtinent ea que cadūt sub ꝓsideratione istius scie. naz omne illud de quo est cōsideratio in hac scīa aut est dirigēs: aut est exequēs. Si sit dirigēs aut in rōne veri aut in rōne operabilis. Si dirigens sit in rōne veri: sic est doctrina. Si ꝗ modū opabilis: aut ꝗ per moduz opabilis qō est factibile: aut qō est agibile. Si ꝗ modū operabilis qō est factibile sic est ars: que in 6° huius sic describitur. [Ars est habitus factiuus cū rōne.] Si aūt sit dirigēs per modū agibilis sic est electio. si aūt sit exequēs: sic est actꝰ: vnde breuiter mihi videt ꝙ per artē itelligit habitū practicū: ⁊ per doctrinā habitū speculatiuū: ⁊ per electionem actū interiorē appetitus: ⁊ per actū intelligit executionē. s. actū exteriorē per quē acquirit illud qō per actū interiorem appetitus desiderat. ¶ Scōo est intelligenduz circa illā ꝓpōnē [oīs ars ⁊c.] ꝙ hic accipit bonū indifferenter pro eo qō vere est bonū: ⁊ pro eo qō apparet bonū. nō enī est oīs ars nec oīs electio: nec oīs actus alicuiꝰ veri boni: sed oīs ars ⁊ oīs doctrina ⁊c. videt appetere illud qō apparet bonū: siue illud sit verum bonū siue sit bonū apparens tm: per hoc pz solutio ad obiectiones que solēt fieri. nō enī videt ꝙ oīs ars ⁊ oīs electio ⁊c. appetat bonuz: ga quēdā artes tendūt ad mala: ⁊ etiā qñqz eligit malū: ergo non oīs ars ⁊ oīs electio est respectu boni. ¶ Dicendū ꝙ oīs ars ⁊ oīs electio est respectu boni veri vel apparentis: ⁊ hoc sufficit ad intētionē ꝓbi. s. ꝙ in rebus humanis est aliquis finis intētus. ¶ Tertio est intelligēdū ꝙ Eustratius dicit hic de electione in describēdo electionez: ꝙ electio est de duobus ꝓpositis iudiciū hois hoc alteri prepones: ⁊ verū est ꝙ isto modo accipitur electio cōiter. alio mō magis stricte. s. vt est finis ꝓsilu. ⁊ sic accipit 3° hui⁹. ¶ 3° modo adhuc magis stricte accipit electio pro actu volūtatis ꝓcedēte ab habitu inclināte voluntatē ad eligēduz vnū pre alio: ⁊ sic accipit 8° hui⁹. hec distinctio notat in expositiōe huius sup octauū huius tractatu ꝑ. caplo 5°. ¶ Ulīs notabilꝰ sunt hic tria dubitāda. Primo quare ꝓbs nō ponit hic sciaz cū sit magis certa q̄ ars: vl doctrina: ⁊ per ꝯns magis videt appetere bonū. ⁊ hec est dubitatio Eustraty. ¶ Scōo dubitat Eustratius sup hoc qō dicit ꝙ oīs ars appetit bonū. Istud enī nō videt verū: ga aliqua ars tendit ad malū: ergo illa ars nō appetit bonū. ¶ Tertio pōt dubitari: ga nō videtur ꝙ oīs doctrina sit operatrix alicuiꝰ boni sicut habet in antiqua trāslatione: vbi nos habemus ꝙ oīs doctrina appetit bonuz: antiqua trāslatio hz: ꝙ oīs ars ⁊ oīs doctrina ⁊c. est operatrix alicuius boni. Istud enī nō videt ꝯra: ga oīs ars ⁊ doctrina que est operatrix est practica: ⁊ ita oīs ars ⁊ doctrina esset practica ⁊ nulla speculatiua. ¶ Ad ꝑm illoz rndet Eustratius dupl'r dicēs ꝑmo sic: ꝙ ga ꝑ doctrinā acqrim⁹ cognitionē certā ⁊ firmaz: ideo sub doctrina cōprehendit scia. Aliter rndet. o. ꝙ duo sunt fines hois. s. impassibilitas in affectu a q̄tuor passionibus. s. a tristitia/timore/cōcupiscētia/⁊ voluptate/⁊ veritas in aspectu: ⁊ de illo fine secūdo nō itēdit hic ꝓbs: ideo nō ponit hic sciaz que est veritas in aspectu: que. s. ingrit in sciētys speculatiuis. ¶ Ad scōz dubiū rndet Eustratius. o. ꝙ oīs ars appetit bonuz: ⁊ hoc ostēdit tripl'r. ¶ Primo ex diffinitione artis: que vt dicit est illa. Ars est collectio ex adinuētis cōprehēsionib⁹ exercitatis ⁊ ꝓbatis ad aliquē finē bonū eoz que sunt in vita. Ex illa diffinitione apparet ꝙ oīs ars ordinat ad aliquē bonū finē. ¶ Scōo declarat illud. o. ꝙ corpori multipl'r passibili colligatus homo indiget multis exterioribus in adiutoriū vt bene viuere possit ⁊ hꝰ ministrant artes. ars ergo ordinat ad bonū. ¶ Tertio declat illud. o. sic. Artes sunt ꝓtes sapie imitantes nām ⁊ materys vtētes ⁊ his formas interponentes: ⁊ sic ponunt hic q̄tuor cōditiones: ex quibus pz ꝙ oīs ars ordinat ad bonū. Et dicit Eustratius vlterius ꝙ sicut hō mortuus nō dz dici hō: sic ars que nō tendit ad bonū finē nō debet dici ars. Quicquid trn sit de istis declationibus Eustraty: istud est tenendū: ꝙ oīs ars ⁊ oīs doctrina ⁊c. appetit bonū verū vel apparens: vel ꝙ qōlibet illoz sit causa appetitus boni veri vel apparētis. nō enī videt ꝙ isti habitus appetāt bonū: sed ꝙ sint cause quare homo appetit bonū. ¶ Ad tertiū dubiuz rndet o. cū dicit. si oīs doctrina sit operatrix boni vt dicit antiq trāslatio oīs doctrina erit practica. Dicēdū ꝙ nō sequit: ga per operatricē intelligit idifferēter operatricē speculationis: ⁊ opatricē opationis: seu actiōis practice. vnde nō oīs doctrina operatrix est practica: sz solū operatrix actionis: distinguēdo actionē cōtra speculationē. ¶ Intelligēdum ꝙ ꝓbs per actū itelligit operationē exteriorē: ⁊ verū est ꝙ oīs operatio exterior est ꝓpter aliquē finē aliuz a se. ¶ Circa illā ꝓpōnē: oīa appetunt bonuz. sciēdum ꝙ q̄uis posset intelligi solū de his que hnt cognitionē: tamē pōt declarari vlterius de qualibet suba gñabili ⁊ corrupti bili. In elemētis enī est inclinatio vt moueant nāliter ad locū suū tanq̄ ad eius bonū ⁊ ꝑueniēs ⁊ saluatiuū. ⁊ ꝙ fugiāt locū alienū tanq̄ malū ⁊ nociuū. videmus etiā in viuentibus hntibus aīaz vegetatiuā tm ꝙ appetūt illud qō est bonū eis ⁊ ꝑueniēs. nam si aliqua planta plantet inter duas terras: quarū vna est pinguis ⁊ bona ⁊ alia macra ⁊ mala: videmus ꝙ oēs radices suas mittet ad terraz pinguem ⁊ bonaz ⁊ fugiet quātū poterit terrā macrā ⁊ malā.

In aīalibus

Primi. e. ꝑ. trac. hꝰ libri diuisi tres ꝓtes ꝑncipa.

Dēia cōclusio hꝰ ꝑmi libri.

ꝑm nōnm

Tex. cō. 49. vl cc.

Caplo 2° trac. ꝑ.

Caplo 5° tracta. ꝑ.

Dubm ꝑm

Dubm 2m

Dubm 3

Solo ꝑmi dubij.

Duo fines sunt hois

Sol. scōi dubij.

Artē oēz appetēbo nuz tripl'r ostendit Eustra.

3m nōnm

Nōnm

Nōndum Dia appetūt bonuz quō itelligitur.

Eg. in q̄ libz. q. 19. q̄rit quoli beti pul chra dicit. Artis factiue tres sūt fines.

A In aīalibus bruttis etiā videmus ꝙ per hnficiū eis factū sylueſtria domesticant: ⁊ si malū seu nocumētuz fiat eis/domestica fierēt sylueſtria: ⁊ ita de oibus alys. Et rō huiꝰ est: ꝙ oīs nālis appetitus fert in simile: tanq̄ in saluatiuū ⁊ perfectissimū ipsius: ⁊ fugit ozriū tanq̄ corruptiuū. Luz igit oīa entia sint bona: vt pz per ꝓbs hic: qui dicit bonū dicit equalr enti. sequit ꝙ oīa huiꝰ entia appetāt bonum tāq̄ suā pfectionē ⁊ ꝙ fugiāt ozriū tanq̄ incōpetens ⁊ noeiuū. ¶ Intelligendū est ꝙ in habētib⁹ cognē nihil appetit nisi qō appeteti apparet esse bonū: ⁊ qcqd apꝑet bonū cognoscēti appetit ab ipso sub rōne boni siue sit bonū ꝯz rei veritatē siue sit bonū ꝯm apparentiā. Et ideo obiectū appetitus qui est cū cognitione est apparēs bonuz nō ꝯm ꝙ apparētia excludit essentiā: sed siue sit bonuz siue non: dūmodo apparet bonū: est obiectū appetitus. Sed in carentib⁹ cognitione nihil appetit nisi qō in rei veritate est eis bonū: ga illa que carēt cognitione dirigunt in suis motib⁹ ab itelligētia nō errāte: ideo nihil appetit ab eis nisi qō est illis bonū ⁊ ꝑueniēs: per iā dicta pz ꝙ ille q̄ appetit se nō eē: appetit qō sibi apꝑet eē bonū: ga sibi apparet ꝙ melius sit sibi non esse q̄ esse. ⁊ sic intelligendum est ꝯm Eustratium hic: ꝙ vnūquodqz ens qō nō est imediatum primo bono habet aliquod bonum proprium per qō refertur ad illud primum ⁊ cōmune bonum.

¶ Finiū aūt differētia quēdā est. Quidā enī sunt operationes: quidā preter has ipsas opera quēdā. Atqz in quibus ꝑter opationes: alij quidā sunt fines: in his ipsa opera sunt operationibus prestabilioza.

9° meta. tc. cō. 16. hidē ponitur. Finiū differentia.

¶ Dēia ꝯo finiū quēdā videt: hi quidē enī sunt opationes: hi ꝯo ꝑter has opa q̄dā. ¶ Quorū aūt sūt fines q̄dā ꝑter operationes: in his melioza existunt operationibus opera.

Scōa ꝓ capituli.

¶ Dec est scōa pars huius caplī: in qua ostēdit ꝙ in rebꝰ humanis est aliqs finis melior alio fine: ⁊ ꝓtinet tres ꝓticulas. In ꝑma ponit quādā diuisionē finiū: ⁊ cōparat eos adinuicē. In 2ª ibi [Multis autē.] ꝓbat ꝙ in rebus sunt multi fines. In 3ª ibi [Quecūqz aūt sunt.] ꝓbat ꝙ in rebꝰ humanis est aliqs finis melior alio fine. ¶ In ꝑma igit ꝓticula ponit talē diuisionē finiū. s. ꝙ quidā finis est operatio: ⁊ quidā est res operata. Et ꝯm Eustratiū hic tūc est operatio finis: qñ operantib⁹ quiescētibus nō relinquitur aliquid ꝑter operationē. ℣. g. musico cantāte: deide gescēte: nullū opus ipsius restat aut relinquit: sz tūc est res operata finis: qñ operāte gescēte relinquit aliqd ꝑter opationē. ℣bi grā. fabro operāte: ⁊ postea gescēte: opus aliqd relinquit. Finis igit musici est opatio. finis aūt fabri/aliqd operatū. [Quoz aūt.] cōparat illos fines adinuicez. s. operationē ⁊ rez operatā. o. ꝙ in qbuscūqz ꝑter opationē est aliqd operatū: in his operata sunt melioza opationib⁹: qō pōt exēplariter patere: ga enī ꝑ actū edificādi est domus operata. igit domus est melior q̄ actus edificandi. ¶ Notādū est ꝯm Lincoñ. hic: ꝙ opus est meliꝰ opatiōe ꝑcedēte opus: vt domus edificatione; non est aūt melius opatione sequēte. nō est enī domꝰ melior ꝓtectione a nocumētis: q̄ est opatio sequens opus: ⁊ ꝓpter quā est opus. Dec Lincoñ. Unde opatio ꝑcedens opus est iperfectior re operata: sed operatio sequēs opus est melior re opata. Et ideo virtus est melior ⁊ perfectior q̄ opatio ꝑcedēs virtutē: sed operatio sequēs virtutē que est ab ipsa virtute est melior q̄ est virtus. Itez Lincoñ. notat super 6° huiꝰ ꝙ artis factiue tres sunt fines. Ars enī edificatiua hz primū finē ipsam edificationē que est operatio. Scōm finez hz domū edificatā. Tertiū ꝯo finē hz ꝓtectionē inhabitantiū ab aeris intēperiebus ⁊ alys extrinsecis nocumentis. ꝑmus tm finis nō ꝓprie dicit finis: ⁊ ideo qñqz nō cōnumerat: ⁊ est finis posterior melior precedēte: vt domꝰ melior edificatione: ⁊ ꝓtectio a nociuis melior est domo. ꝙ aūt Aristo. dicit hic [quoz aūt sunt fines q̄dā: ꝑter operationes in his melioza existunt opationibus opa.] Intelligendū est de opationib⁹ ꝑcedētibus opera: quaz opera sunt fines: ⁊ nō de opationib⁹ sequētib⁹ opera que sunt fines operū. Dec Lincoñ. ¶ Albertus dubitat hic: ga non videt ꝙ operatio possit dici finis vltimus: ga in fine vltimo nēcio opz esse quietē: sed opatio est actus impfectus cū sit q̄dā motus. ergo non est possibile ꝙ opatio sit finis vltimus. ¶ Ad illud rndet Albertus ꝯm dicta ꝓbi in 6° huius dicēs: ꝙ dēia est iter motū ⁊ opationē: ga operatio est actio ꝯm nām alicuiꝰ habitus: sicut lucis lucere: sz motus est ad illō qō nōdū habet. vnde motus ⁊ operatio sic differūt: qz opatio est ab illo ad qō est motus: ⁊ motus est ad illud a quo est operatio. motus igit laborē hz ⁊ facit distare: sed opatio que est pfectio habitus delectationē hz. vnde videt de rōne motus esse ꝙ fit ad aliquē habitū vel formā: sed de rōne opationis nō est ꝙ sit ad aliā: sz magꝙ fit ab alia forma. ¶ Intelligēdū est ꝙ duplex est operatio: vt pz per ꝓbm 9° metaphy. quēdā est opatio manens in operāte: vt videre manet in vidētē: ⁊ itelligere in itelligētē: ⁊ huiꝰ operatio ꝓprie dicit actio. alia est opatio transiens in exteriorē mām que ꝓprie dicit factio: ⁊ talis operatio est duplex. quēdā assumēs exteriorē materiā ad vsum tm: quēdā assumens exteriorē mām ad inducēduz in ipsaz nouā formā. Exēplū ꝑmi. cū aliqs acceperit equū solū ad equitādū: aut citharā ad citharizādū ipse assumit exteriorē mām ad vsum tm: ga nullā formā ꝑmanentem inducit in equū vel in citharā. Exēplū scōi. qñqz enī assumit exterior materia vt in ea inducat noua forma. ℣. g. cū ars assumit exteriorē mām vt inducat formā lecti vel domus: nō assumit exterior mā solū ad vsum sed ad formā iducendā. ꝑma illaz operationū. s. operatio ꝑmanēs: ⁊ scōa operatio trāsiens in mām exteriorē solū quantum ad vsuz nō hnt aliqd operatū qō sit finis: sed vtraqz illarū est finis. sed ꝑma est nobilior q̄ scōa: cū ꝑma maneat in ipso operante: sed tertia illarū operationū non est ꝓpe finis: sed habet aliquid operatum pro fine.

Nñ finis est opatio ⁊ qñ ē res operata.

¶ Cū ꝯo complures sint actus: ⁊ artes: atqz scie: fit vt multi sint etiā fines. Medicine nāqz finis est sanitas. Artis extruendarū nauiū: nauis. Facultatis rei militaris: victoria. Et familiaris rei gubernande: diuitie.

¶ Multis aūt opationibus exntibus ⁊ artibus ⁊ doctrinis: multi sunt ⁊ fines. Medicinalis quidem enī sanitas. nauifactiue ꝯo nauigatio. Militaris ꝯo victoria. Iconomica ꝯo diuitie.

Cōclo 2ª huiꝰ ꝑmi libri.

¶ Dec est scōa ꝓticula scōe ꝓtis: in qua ꝓbat ꝙ in rebus humanis sunt multi fines. ⁊ hec est cōclusio scōa huius libri que probat sic. Cū mlte sint operationes ⁊ artes ⁊ doctrine necesse est ꝙ sint multi fines: ga illa que sunt ad finem sunt proportionabilia fini: ⁊ istud manifestat quasi iductiue: ga artis medicinalis finis est sanitas: ⁊ artis nauifactiue finis est nauigatio: ⁊ finis iconomice seu dispsatiue domus sunt diuitie: ⁊ hoc dicit ꝯm opinionē alioz. nam in ꝑmo politice probat ꝓbs ex intentione ꝙ diuitie non sint finis iconomice sed instrumenta: ⁊ sic est de istis habitibus ita de alys. vnde ex his ꝓbat ꝓclusio sic. Illorum habituū. s. artis medicinalis nauifactiue ⁊c. sunt diuersi fines ⁊ omnes isti habitus sunt res humane: ergo in rebus humanis sunt multi ⁊ diuersi fines.

Circa medium.

J ¶ Que aũt sub aliqua vna potentia sunt: vt ars cõficiendorum frenoꝝ ceterecq̃ oẽs instrumẽtorũ equestrium effectrices sese habẽt ad facultatẽ equestrem: ⁊ hec cũ illis omnisq̃ actio bellica ad militarẽ facultatem: ⁊ ad alias alie simili modo.

¶ Quecũq̃ autẽ sunt talium sub vna quadam virtute: quẽadmodꝫ sub equestri frenifactiua: ⁊ quecũq̃ alie equestriũ instꝶoꝝ sũt. Hec autẽ ⁊ oĩs bellica operatio sub militari. Scõꝫ eundem itaq̃ modum alie sub alteris.

¶ Hec est tertia particula ⁊ est declaratiua: in qua visa diuersitate finiũ ꝑm diuersitatẽ habitũ: ponit ordinẽ habitũ adinuicẽ vt ex hoc appareat ordo finiũ. cõtingit enĩ vnũ habitũ operatiuũ esse sub alio. vnde per virtutẽ intelligit habitũ operatiuũ. ℣. gra. Ars frenifactiua est sub arte equitandi: ⁊ eodẽ modo est de alijs artibus que faciũt instrumenta necĩa ad equitandũ: cuiusmodi est ars faciẽdi sellas. ars enĩ equestris. ſ. equitandi est architectonica: respectu artium facientiũ instrã ad equitandũ: ga precipit artifici inferiori qualiter faciat frenum vel sellaꝫ. Adhuc ars equestris est sub arte militari: ⁊ oĩs ars vel virtus ordinata ad bellicã operationẽ: vt ars sagittaria vl q̃cunq̃ alia huiusmodi est sub arte militari: ⁊ sic ꝑm eundeꝫ modũ cõuenit alias artes esse sub alijs. Et sic patet ordo habituum. ſ. q̃ vnus habitus est sub alio.

¶ In his omnibus fines earum que rationẽ architecture subeũt: magis sunt expertibiles q̃ omnes fines inferiorũ: illi nãq̃ horum gratia expetuntur.

¶ In oĩbus itaq̃ architectonicarum fines sunt desiderabiliores his que sunt sub his. Horum enim gratia ⁊ illos persequimur.

L ¶ Ulto ordine habituuꝫ. ſ. q̃ vnus habitus est sub altero ex hoc cõcludit ordinẽ finiũ. pbando q̃ in rebus humanis est aliqs finis melior alio fine. ⁊ hec est ꝛclo 3ª: ⁊ pbat sic. In rebꝰ humanis sunt quedã artes ꝑncipaliores alijs: sũt enĩ quedã artes architectonice ⁊ quedã subseruiẽtes: vt ars militaris est architectonica respectu artis eq̃stris ⁊ equestris est architectonica respectu frenifactiue: ſz fines artiũ ꝑncipaliũ sunt meliores q̃ fines artiũ subseruiẽtiũ: ga sunt desiderabiliores. qõ pbat per hoc: ga fines artiũ inferiorũ desiderant ꝓpter fines artiũ superiorũ: ⁊ p oĩs fines artiũ superiorũ vt architectonicarũ sunt desiderabiliores ⁊ meliores fines q̃ artiũ subseruiẽtiũ: ga vnũqõq̃ ꝓpter qõ rẽ. Cũ g̃ huiꝰ habitus ⁊ artes sint res humane: sequit q̃ in rebꝰ humanis est aliqs finis melior alio fine.

M ¶ Atq̃ nihil interest siue fines actuũ ipse sint opõnes: siue ꝑter ipsas aliqd aliõ: vt i his q̃ dicte sũt facultates.

¶ Differunt auteꝫ nihil operationes esse fines actuum: aut preter has aliud quoddaꝫ: quemadmodum in dictis doctrinis.

Tertia pe capituli. ¶ Hec est tertia pars ꝑncipalis huius capli que est narratiua: in qua remouet vnũ dubiũ tale. ga enĩ dictũ est q̃ quoddaꝫ finis est opatio: ⁊ qdã res opata: posset aliqs credere q̃ ꝓpter istã diuersitatẽ finiũ ordinent habitꝰ ꝑm dignitatẽ: ita q̃ ille habitus ꝑm dignitatẽ sit supior cuius finis est operatio: ⁊ ille inferior cuius finis est aliquid operatũ: vel ecõuerso. Istud dubiũ remouet ·Pbs dicens q̃ nihil differt supple quãtũ ad ordinẽ habituũ: siue finis sit opatio siue sit aliqd operatũ ꝑter opationẽ: quẽadmodũ supple apparet in dictis doctrinis. In artibus enĩ seu doctrinis iã enumeratis contingit q̃nq̃ q̃ finis scie superioris est operatio: ⁊ finis scie inferioris est aliqd operatus ꝑter opationẽ: ⁊ q̃nq̃ ꝓtingit ecõuerso. Exẽplũ ꝑmi. ars equestris est superior q̃ ars frenifactiue ⁊ finis equestris est operatio. ⁊ finis artis frenifactiue est aliqd opatũ. Exẽplũ scõi. vbi finis artis superioris est aliqd opatus: ⁊ finis artis inferioris est opatio. nam medicina est ꝑncipalior q̃ ars exercitatiua: ⁊ finis medicine est aliquid operatũ: vtputa sanitas: ⁊ finis exercitatiue est opatio aliqua: vt ambulatio vl purgatio. Artes igit nõ ordinant per hoc: ga finis alicuiꝰ artis est opatio ⁊ finis alterius artis est aliqd operatũ ꝑter operationẽ. nã q̃nq̃ finis artis superioris est opatio: ⁊ finis artis inferioris est aliqd opatũ ꝑter opationes ⁊ q̃nq̃ ecõuerso. ¶ Notandũ est ꝑm Eustratiũ hic q̃ apud artẽ cuius finis est quoddã opus ꝑter opationẽ eiusdem artis desiderabilius est opus: qõ intelligo de opatione ꝑcedente opus: q̃n ꝓpter ipsus opus est opatio: sed in cõparatione ad diuersas artes nõ ops q̃ cuius finis est opus ꝑter operationẽ: q̃ opus sit desiderabilius q̃ opatio que est finis alterius artis: ga felicitas que est finis totius scie moralis est desiderabilior q̃ frenũ qõ est finis artis frenifactiue. vnde videt mihi q̃ vniuersaliꝰ q̃n opatio ordinat ad res operatã tanq̃ ad finẽ tũc res opata est desiderabilior q̃ opatio: ⁊ q̃n res operata ordinat ad operationẽ illa opatio est desiderabilior q̃ res opata. Vbi gra. edificare ordinat ad rẽ operatã vt ad domũ: ⁊ ideo domꝰ est desiderabilior q̃ edificare: ⁊ domus que est res opata ordinat ad defendendus a nocitis: ⁊ ideo defendi ab huiusmodi nocitis est desiderabilius q̃ domus.

N

Notandũ O In finibꝰ aliqũ res opata aliqũ operatio nobilior est ꝑ q̃ vnũ ad alterũ ordinatur.

Capitulũ secundũ

tractatus ꝑmi ꝛclaratiũ q̃ in rebus humanis est aliqs finis vltimus ⁊ optimus: ⁊ q̃ cognitio finis vltimi est necessaria ad directionẽ humane vite: ⁊ q̃ ꝓsideratio de vltimo fine hoĩs maxime ꝑtinet ad sciam politicã: ꝓpter hoc q̃ politica est scientia principalissima.

P

¶ Igitur si quispiam rerum agendaꝝ est finis: quem nos propter seipsuꝫ: cetera autẽ ꝓpter hũc volumus: neq̃ fit vt oĩa ꝓpter aliud expetamus (esset enĩ hoc modo sine vllo fine progressus atq̃ hinc noster appetitus inanis esset ⁊ vanus.) Constat hunc talem finẽ summum bonum ipsumq̃ optimum esse.

Caput 2ᵐ ꝑmi tract. huiꝰ cap. Pria pe capituli.

I vtiq̃ est aliquis finis operabiliuꝫ quẽ ꝓpter seipsuꝫ volumus: alia vo ꝓpter illũ: ⁊ nõ oĩa ꝓpter alterũ desideramus. pcedit enĩ in infinitũ: sicq̃ esset vacuũ ⁊ inane desideriuꝫ. Manifestum quoniã hic vtiq̃ erit bonus ⁊ optimus.

Q

Istud est capl'm scõm ꝑmi tractatus seu prologi: in quo postq̃ est ostensuꝫ q̃ in rebus humanis est aliqs finis bonus intentus: ⁊ q̃ in rebus humanis est aliqs finis melior alio fine: oñdit q̃ in rebus humanis est aliqs finis vltimus ⁊ optimus: ⁊ continet istud capl'm duas partes ꝑncipales. In ꝑma declarat q̃ in rebus humanis est aliqs finis vltimus ⁊ optimus: ⁊ q̃ cognitio illius est hominꝰ necessaria. In scõa ibi [Uidebit ãt vtiq̃.] declarat ad quã scias ꝑtinet ꝓsiderare de vltimo fine hoĩs. ꝑma pars ꝑtinet duas particulas. In ꝑma declarat q̃ hominis est aliqs finis vltimꝰ. In scõa ibi [Igit ⁊ ad vitaꝫ.] declarat q̃ cognitio finis vltimi humanaꝝ rẽꝫ est necĩa ad directionẽ vite humane. ¶ In ꝑma igit ꝑticulia intẽdit ꝑbare q̃ in rebus humanis est aliqs finis vltimus ⁊ optimus. Et per hoc soluit ꝑma q̃stio huius libri. ſ. an est felicitas. Si enĩ in rebus humanis est aliqs finis vltimus ⁊ optimus: sequit q̃ felicitas est. cũ felicitas sit finis vltimus ⁊

Secũdi capitulũ primi tractatus diuisio in duas pres ꝑncipales

ꝑ^a q̃ libri soluitur.

A 4ª cõclo huiꝰ ꝑmi libri.

mus hoĩs. Q aũt in rebus humanis sit aliqs finis vltimꝰ ⁊ optimus ꝑbat. ⁊ hec est ꝛclo 4ª huius libri. ⁊ ꝑbat sic. Oĩs finis qui nõ desiderat ꝓpter aliqd aliud: sed alia desiderant ꝓpter ipsum est finis vltimus ⁊ optimus: sed in rebus humanis est aliquis finis qui non desiderat ꝓpter aliquid aliud humanoꝝ: sed oĩa alia humana desiderant ꝓpter ipsuꝫ: ergo in rebus humanis est aliqs finis vltimꝰ ⁊ optimus. maior huius rõnis ꝑz ex ꝑcedẽtibꝰ. nã si finis ad quẽ aliqd ordinat sit melior illo qõ ordinat ad ipsum: ergo finis ad quẽ oĩa alia ordinant: ⁊ ipse nõ ordinat ad aliud in illo gẽe est finis vltimus ⁊ optimꝰ in illo genere. minor declarat sic. manifestũ est ex ꝑcedẽtibus q̃ in rebus humanis vnus finis desiderat ꝓpter alium finẽ: aut igit in rebus humanis est deuenire ad finẽ qui nõ desiderat ꝓpter aliquã aliã rẽꝫ humanã: aut nõ est deuenire ad talẽ finẽꝫ. si det q̃ sic: habet ꝓpositũ: ⁊ sic habet minor. si det q̃ non: est deuenire ad talẽ finẽ in rebus humanis: deducit ad impossibile: ga sic oĩs finis: quẽ homo desiderat, desiderat ꝓpter aliũ finẽ: ⁊ p oĩs in finibꝰ desideratis ab hoĩe esset ꝑcessus in infinitũ. sed hoc est impossibile: quia tũc desideriũ hoĩs esset frustra. nã nũq̃ posset hõ deuenire ad hoc q̃ cõsequat oẽs fines desideratos: sed frustra ⁊ vane desiderat aliquis qõ nõ põt ꝓsequi: ergo si in finibꝰ desideratis ab hoĩe sit ꝑcessus in infinitũ desideriũ hoĩs esset vacuũ ⁊ inane: qõ est incõueniens. ¶ Notanda sunt hic tria. ·Primo notandũ est q̃ ·Pbs nõ intendit hic ꝑbare q̃ est aliquis finis simplr vltimus: ga finis simplr vltimus est ꝑma causa a materia separata: quã solus nãlis potest ꝑbare esse: vt patet per Cõmentatorẽ sup finẽ ꝑimi physicoꝝ: sed vltimꝰ finis quẽ ·Pbs hic ꝑbat esse: est vltimus finis rerũ humanarũ: qui ꝓpter hoc dicit vltimus finis rerũ humanaꝝ: ga nõ est finis vlterior qui possit inesse homini. vnde deus gloriosus est finis vltimus simplr ⁊ extra genus: sed felicitas est finis vltimus potens inesse vel acquiri homini. ¶ Scõo notãdũ est ꝑm Eustratium hic: q̃ vnũqõq̃ ens qõ intelligo de ente per se existẽte: sic hz entitatẽ ꝓpriã que est a forma sua per quã sibi cõpetit ens cõmune per ꝑdicationẽ: ⁊ si decidat a ꝓpria entitate vel forma: excidit ab ente simplr. ſ. ab ente in cõmuni in nõ esse cadẽs: quãdo enĩ ꝓpria forma per quã est ens corrumpit: tunc illud cuius erat forma nõ est ens. sic vnumq̃ q̃ ens per se hz aliq̃ bonũ ꝓpriissimũ ꝑm spẽm entitatis siue qõ ꝓximo appetit: ⁊ per illius subordinationem approximat vltimo ⁊ cõmunissimo bono. ſ. deo ꝑm analogiã hoc est ꝑm ꝓportionẽ ꝓpriã bonitatũ. cõis enĩ finis oĩum entiũ ꝑm q̃ entia sunt: est cõmune bonũ qõ est deꝰ. ⁊ per ꝓpriũ finẽ quẽ ꝓximo appetũt attingunt ad finem cõem qui est deus: sicut per ꝓpriã formã attingũt ad ens cõmune p ꝓportionẽ: ⁊ sicut ꝓpter defectũ ꝓprie forme res cadit in nõ esse: ita ꝓpter defectũ ꝓpry finis deficit a fine oĩum qui est deus gloriosus. ¶ Tertio est notanduꝫ q̃ desideriũ est duplex: quoddã nãle ⁊ quoddã sequẽs cognitionẽ. Desideriũ nãle nõ põt eẽ frustra nisi impediat. desideriũ enĩ nãle est a nã: ⁊ nã nihil ex intẽtione facit frustra. Desideriũ sequẽs cognẽ est duplex: qõdaꝫ impfectũ: vt velle trũ. Desideriũ pfectũ vt velle ex electione psequi volitũ. Desideriũ impfectũ sequẽs cognẽ põt eẽ frustra. ſz desideriũ pfectũ nõ põt eẽ frustra nisi sit impeditũ. Et si q̃rat qõ est desideriũ nãle. Ad illõ hz nãlis rũdere: nec circa hẽ est hic imorãdũ. mihi trũ breuiter vt q̃ est ipa res carẽs pfectione ꝓpa seu fine ad quẽ ordinat per quẽ res est nata attingere quãtũ est potest sibi finẽ cõem oĩuꝫ: ⁊ sic graue existẽs sursum desiderat esse deorsuꝫ: sed quando est deorsum nõ desiderat esse deorsuꝫ: ga tunc nõ priuat ꝓprio fine. vnde ꝑmo physicoꝝ dicit q̃ ꝑuatio est causa

B

Mõn^m 6^m Quẽ finẽ vltimũ ꝑbat moralis. Z. c. 83.

C

Mõn^m 2^m

Unũqõq̃ ens realr attingat finẽ vt̃ q̃ ꝓpriuꝫ.

D

Mõn^m 3^m Desideriũ multiplex

Desideriũ nãle qd.

Tex. c. 81

appetitus materie. materia enim nõ appetit formam nisi ꝓpter ꝑuationẽ forme. Istud est magis declaratuꝫ super ꝑmũ physicoꝝ. ¶ Albertus hic dubitationeꝫ ponit: quia illud ad qõ ·Pbs deducit tanq̃ incõueniẽs nõ videt incõueniens. nõ enĩ videt incõueniẽs q̃ desideriũ hoĩs sit frustra: ga volũtas põt esse impossibiliũ ꝑm ·Pbm. ergo desideriũ põt esse impossibiliũ. ¶ Ad illud rũdet. d. q̃ volũtas non informata electione põt esse impossibiliũ: sed ꝑm q̃ recipit formas electionis est solũ possibiliũ sicut ⁊ electio. vltimũ aũt in humanis actibus queritur a volũtate informata electione. ¶ Aliter põt dici q̃ vltimus finis humanoꝝ desiderat desiderio nãli: sed desiderium nãle nõ põt esse in oĩbus frustra: ga q̃uis natura in aliquibus deficiat: nõ trũ in oĩbus deficit. Sed si in rebus humanis nõ esset finis vltimus: desideriũ nãle quo desiderat finis: eẽt vliter ⁊ in oĩbus frustra: ga quilibet homo vltra quẽcũq̃ finẽ datum desideraret aliũ finẽ ⁊ aliũ ⁊ sic in ĩfinitũ. Cũ ergo nullus homo possit infinitos fines attingere: sequit q̃ si iter fines humanos nõ esset vltimus: cuiusliber hoĩs desideriũ nãle esset ociosuꝫ: qõ est icõueniẽs. vnde q̃uis desideriũ nãle in aliquo idiuiduo possit eẽ ociosuꝫ: tũ non est posse q̃ desideriũ nãle in tota specie sit ociosum.

E

Alberti dubitatio

¶ Et ad humanam igitur vitam magnã huius cognitio opem affert. naꝫ vt sagittariũ signũ habentes magis id qõ oportet attigere possum. Qõ si ita sit: enitenduꝫ est hunc ipsum figura quid sit cõprehendere: ⁊ cuius sit scientie vel facultatis percipere.

¶ Igitur ⁊ ad vitam cognitio eius magnũ habet incrementũ: ⁊ quẽadmodũ sagittatores signuꝫ hũtes: magis itaq̃ adipiscemur qõ opꝫ.

F

¶ Si aũt sic: tentãdũ est figuralr accipere illõ quid qdẽ est: ⁊ cuius disciplinarũ aut ℣tutũ.

¶ Hec est scõa particula ꝑme partis: in qua declarat q̃ cognitio vltimi finis rerũ humanaꝝ est multũ necĩa ad directionẽ vite humane: ⁊ hec est ꝛclo 5ª. ꝑbat sic. Nihil qõ in alterũ dirigit põt homo recte ⁊ certitudinalr dirigere nisi cognoscat illõ in qõ dirigendũ est: sed operationes humane dirigunt in finẽ vltimũ. ergo ad hoc q̃ homo bene dirigat operationes suas in finẽ vltimũ oportet cognoscere finẽ vltimũ. ergo cognitio finis vltimi rerũ humanarũ est multuꝫ necessaria ad directionẽ vite humane. de ista ratione non ponit in littera nisi cõclusio ⁊ ꝑbatio exemplaris Aristo. que est illa: saggitas ĩspiciẽs signũ directius dirigit sagittã ad signũ q̃ si nõ inspiceret signũ. Et eodeꝫ modo cognoscẽs finẽ vltimũ directius dirigit operationes suas ad illũ finẽ q̃ si nõ cognosceret illũ finẽ: ⁊ ex quo sic est q̃ cognitio finis vltimi est multũ necĩa ad directionez vite humane: oportet accipere figuralr ⁊ exẽplariter quid sit ille finis vltimus ⁊ optimus: ⁊ ad quã sciaꝫ speculatiuã vel practicã pertinet eius cõsideratio. ¶ Notãdũ ꝑm Eustratiuꝫ hic: q̃ sicut sagittantes mittentes sagittas non premittentes signum: nunq̃ artem sagittandi acquirunt perfecte: sic qui cõtra vitia viuere volunt nisi finem habeant ad quem finez tendunt: nõ vtiq̃ aliquãdo boni habitus ꝑm actum fiunt: signo aũt ⁊ fine proposito vt ad ipsum operationes ⁊ studia dirigant facile ad directionẽ se habebũt. Hec Eustratius. ¶ Sed dubitat hic Eustratius: quare ·Pbs hic prius cõsiderat de fine q̃ de his que sunt ad finem. Respondet dicens q̃ virtutes laboꝛe possideri nate sunt: ideo oportuit prius aliquãtuluꝫ scire de fine: vt propriam perfectionem desiderantes promptiores ad perseuerandum efficiamur.

5ª cõclo huiꝰ li. ꝑ.

Mõn^m

Dubitatio Eustratij. Solutio.

I ¶ Videbitur autē eius esse que maxime dominaꝫ: maximeq; rōnē subit architecture. Talem aūt sese offert ipsa ciuilis facultas. Nec enim ⁊ quas scias in ciuitatibus esse: ⁊ quales quēq; discere: ⁊ quousq; oportet instituere solet. Eas preterea facultates que summis afficiunt honoribus vt rei militaris: reiq; familiaris facultatē: ac oratoriā artē huic subesse videmus. Cuꝫ igitur ceteris actiuis sciētijs hec vtatur: ⁊ leges ferat atq; instituat: quid quisq; agere ⁊ a quibus abstinere debeat: huiꝰ finis ceteraꝝ oiuꝫ facultatū ꝓtinet fines. Quo fit vt hic finis sit bonum ipsum humanū.

¶ Videbit aūt vtiq; principalissime ⁊ maxime architectonice eē: talis vtiq; ⁊ ciuilis apparet.

2ª ps ca. K ¶ Quas eni esse debitū est disciplinaꝝ in ciuitatibꝰ ⁊ quales vnū quēq; addiscere: ⁊ vsque quo hec preordinat. ¶ Videmus aūt ⁊ pciosissimas virtutū sub hac existentes: vt puta militarē: economicā: ⁊ rhetoricaꝫ. ¶ Utente ꝟo hac reliqs practicis disciplinis. Amplius autē legem ꝓponēte qd oportet opari ⁊ a qbꝰ abstinere: huius finis cōplectit vtiq; eos qui aliaꝝ. Quapropter hic vtiq; erit humanum bonuꝫ.

¶ Nec est scā pars pncipalis huius capl'i: in qua determinat ad quā sciaꝫ pertinet cōsiderare de vltimo fine rerū humanaꝝ: ⁊ intendit pbare q̄ cōsideratio de vltimo fine
6ª ꝛclusio bꝰ pmi li. hoīs maxime ptinet ad sciaꝫ politicā. ⁊ hec est ꝛclusio 6ª. pbat sic. Ad sciam pncipalissimā ⁊ maxime architectonicam pertinet ꝓsideratio de vltimo ⁊ nobilissimo fine hominis: sed politica est scia principalissima ⁊ maxie architectonica. ergo ⁊c. maiꝫ huius rōnis patet ex pdictis: ga
L fines scientiarū superioꝝ sunt nobiliores ⁊ desiderabiliores. ergo finis scie nobilissime que est de humanis: est finis nobilissimus reꝝ humanaꝝ. [Quas eni.] ⁊ minꝫ declarat quātum ad vtrāq; sui partem. ⁊ pmo q̄ est maxime architectonica. scdo q̄ est pncipalissima. Circa pmuꝫ pmo attribuit scie politice seu ciuili ea que ptinēt ad sciētia architectonicā. scdo cōcludit ꝓpositionesꝫ. ibi [Utente ꝟo.] he due enim sunt conditiones ptinentes ad sciaꝫ architectonicaꝫ. vna est q̄ ipsa precipit scie vel arti que est sub ipsa quid debeat opari: sicut equestris precipit frenifactiue. alia cōditio architectonice est: q̄ ipsa vtit sciētia vel arte inferiori ad suum finem. Prima cōditio cōpetit scientie politice tā respectu scientiarū practicaꝝ q̄ respectu scientiaꝝ speculatiuaꝝ. nam politica precipit quales sciētie debent admitti in ciuitate: ⁊ quaꝫ sciam vnusq;q; discere debeat: ⁊ vsq; ad qō tēpus: ⁊ ita precipit sciētys ⁊ artibus inferiorib⁹ ordinās que debent admitti ⁊ ad quā vnusquisq; debet applicari. [Videmus aūt ⁊ preciosissimas.] ¶ Alia conditio scientie seu artis architectonice inest politice: que est vti sciētys iferioribus ad suū finem. naꝫ sciētia politica habet sub se artē militarē: iconomicā: ⁊ rhetoricā: quibus vtit ad finē suū cōsequendū. s. ad bonum cōe ciuitatis. ex his cōcludit intentum: q̄ ga ciuilis sciētia est maxime architectonica cuꝫ habeat sub se artes preciosissimas quibus precipit ⁊ vtit: q̄ ad eam maxime pertinet considerare vltimū ⁊ optimū finē hoīs. ¶ Circa illa. s. qualiter politica precipit alys scientys quid debeāt
p^m nōn^m operari: ⁊ eis vtit ad suū finē sunt tria notāda. ¶ Primū est q̄ politica precipit scientys practicis: ⁊ scientys speculatiuis: aliter tamen ⁊ aliter: ga precipit scientys practicis quantū ad vsum ⁊ quantū ad determinationes actus: sed scientys speculatiuis solū precipit quantū ad vsum. s. g. Ars equestris precipit frenifactiue vt faciat frenum: ⁊ sic precipit quātuꝫ ad vsum: ⁊ precipit etiā q̄ tali modo vel tale frenū faciat: ⁊ sic precipit quantū ad determinationē actus: ⁊ fm q̄ dicit Eustratius: politica precipit militari q̄ est sciētia fm quā gubernaꝫ exercitus q̄ ducat exercituꝫ: ⁊ sic precipit quantū ad vsum: ⁊ qualr debet ducere: ⁊ sic precipit quantū ad determinationē actus: ⁊ rhetorice pcipit q̄ vtaꝫ sermonibus in cōsilys ⁊ iudicys: ⁊ q̄libus sermonibus in cōsilys ⁊ iudicys est vtendū: ⁊ precipit iconomice q̄ regat familiā suā: ⁊ qualr pꝛ̄familias debet regere familiā suam: ⁊ sic politica precipit sciētys inferiorib⁹ practicis quantū ad vsum: ⁊ quantū ad determinationes actus vel vsus: sed scientys speculatiuis non precipit nisi quantū ad vsum. politica eni precipit q̄ aliquis addiscat geometriā: ⁊ sic precipit quantū ad vsum: sed nō precipit quam passionē debet de triangulis cōcludere: ga hoc nō subiacet humane volūtati. vnde politica pcipit alys sciētys ⁊ eas ordinat: ⁊ quā sciam addiscere debet vnusq;q; ⁊ vsq; ad qō tempus: diuersimode tū precipit sciētie practice ⁊ speculatiue vt dictū est. ¶ Scdo est notādū q̄ politica ordinat alias sciētias: ga ordinat que sciētie sūt admittende in ciuitate: ⁊ que nō: ⁊ quis quaꝫ sciam oꝫ addiscere: vnde sicut Albertus dicit hic. Plato precipit considerari aptitudines pueroꝝ vt quilibꝫ applicet ad studiū ad qō magis est aptus: ita q̄ sit magis vtile reipublice q̄ sibi soli. ¶ Tertio est notandū fm Albertū hic: q̄ sciētia potest dici architectonica duplr. s. vel pncipalitate artis vel pncipalitate operis. Illa sciētia dicit esse principalior ⁊ magis architectonica pncipalitate artis que melius nouit causas ⁊ rōnes rei: ⁊ sic credo q̄ metaphysica sit architectonica respectu oium sciarum: sed illa sciētia dicit architectonica pncipalitate operis que est ad pncipaliorem finem ⁊ que vtitur alys ad suum finem: ⁊ sic ars equestris est architbectonica respectu frenifactiue ⁊ politica respectu aliarum scientiarum practicarum.

¶ Oꝫq̄ eni vnius hominis idem ⁊ ciuitatis est bonuꝫ: ciuitatis tamē cōparare cōseuareq; bonū maiꝰ atq; perfectius ⁊ habeā ⁊ est. Nam amabile est: ⁊ si vni soli: maius aūt atq; diuinius est: si gēti ciuitatibusue sit acquisitum partumq; conseruetur. Hec igitur appetit hec doctrina cum sit facultas quedā ciuilis.

¶ Si eni idē est bonū vni ⁊ ciuitati: maiusq; ⁊ perfectius qō ciuitati videt: ⁊ suscipere: ⁊ saluare. Amabile quidem eniꝫ ⁊ vni soli. melius ꝟo ⁊ diuinius genti ⁊ ciuitatibꝰ. Methodus quidē igit b̄ appetit: ciuilis quedā existens.

¶ Probato q̄ politica est sciētia maxime architectonica inter sciētias practicas: pbat q̄ politica est pncipalissima sciētia. ⁊ hoc pbat sic. Quāto aliqua sciētia ad maius bonum se extendit: tāto est pncipalior. istud patet ex pcedētibus. nam quāto finis sciētie est nobilior tāto scientia est nobilior. ergo illa sciētia est principalissima que ad maximum bonū se extendit: sed politica se extendit ad maximū bonū. nā politica se extendit ad bonū cōe: vt ad bonū totius ciuitatis vel totius regni vel totius gentis: ⁊ illō est maximū bonū inter bona humana. Si eni idē est bonuꝫ vni homini ⁊ toti ciuitati ⁊ bonū ⁊ laudabile sicut pcurare bonū vni homini: melius ⁊ perfectius est pcurare toti ciuitati ⁊ toti genti: quia hoc est diuinius: cuꝫ sit magis ad dei similitudinē qui est vltis causa oium bonorū: cuꝫ igit sciētia ciuilis appetat ⁊ pcuret bonuꝫ cōe totius ciuitatis vel totius gentis sequit q̄ sciētia ciuilis sit pncipalissima.

Istas duas ꝛclones. s. q̄ politica est maxime architectonica: ⁊ q̄ politica est pncipalissima: nō annumero inter cōclusiones pncipales eo q̄ nō pbant per syll'os pncipales: sed per psyllogismos. Syll's eni pncipalis est qui ꝛcludit q̄ cōsideratio de vltimo fine hoīs pertinet ad sciam politicā: ⁊ syll'i pbantes q̄ politica est maxime architectonica ⁊ principalissima sunt syll'i pbantes minorem syllogismi principalis. ¶ Dic sunt duo notanda ⁊ duo dubitanda.

Nōn^m p^m ¶ Primo est notāduꝫ q̄ politica dicit pncipalissima ratione diuersoruꝫ. nam dicit maxime architectonica respectu aliaꝝ sciaꝝ q̄bus pcipit: ⁊ dicit pncipalissima rōne finis qui est bonuꝫ cōe: ⁊ q̄uis idē esset maxime architectonica ⁊ principalissima: tū nō est superfluuꝫ vtrūq; attribuere sciētie politice: ga illa duo attribuunt sibi in cōparatiōe ad diuersa. ¶ Secundo est notandū q̄ politica dicit pncipalissima nō simpliciter: sed dicit pncipalissima inter scias actiuas cōsideranteꝫ de operibus humanis. Sed metaphysica est simpliciter principalissima: ga cōsiderat vltimū finem totius vniuersi. ¶ Duo occurrūt hic dubia. ¶ Primū est q̄ cū ad sciam politicā ptineat cōsiderare de fine vltimo hoīs: qualr ꝓsideraꝫ in hac scia de vltimo fine hoīs cū hec scia nō sit politica. ¶ Scdo dubitaꝫ vtrū debeā magis pcurare bonū vni ciuitati vel mihiipsi: videt enim q̄ magis debeam pcurare mihiipsi bonuꝫ: ga post deum maxime debeo meipsum diligere: ⁊ cōitas vel ciuitas nō est deus sed creatura alia a me. ergo magis debeo pcurare bonuꝫ mihiipsi q̄ toti ciuitati. ¶ In oppositum videt esse ꝓbs qui dicit q̄ melius ⁊ perfectius est pcurare bonū toti ciuitati q̄ vni homini. ¶ Ad primū dicēdū est q̄ hec scia est aliquo modo politica: ga est ps politice: sicut eni vnus homo est pars ciuitatis: ita hec scia est pars politice. hec eni scia cōsiderat pn̄ scie politice. vñ itell's ꝓbi est q̄ ad politicā fm se vl'in aliq̄ pte sua ptinet ꝓsiderare de vltio fine hoīs. Uel pōt dici ⁊ forte melꝰ q̄ in hac scia ⁊ ēt in politica cōsideraꝫ de vltimo fine hoīs: sed diuersimode: ga in politica ꝓsideraꝫ de vltimo fine hoīs fm q̄ respicit totā ciuitatē vel fm q̄ hō est pars ciuitatis: sed hic ꝓsideraꝫ de vltimo fine hoīs fm q̄ respicit vnuꝫ idiuiduū seu fm q̄ est finis vnius hoīs fm se. ¶ Ad aliud dubiū dico fm q̄ nūc mihi videt: q̄ magis debeo ⁊ teneoꝫ pcurare bonū ciuitatis cuius ego sum pars q̄ bonū meū. pprius: ga in hoc q̄ pcuro bonū tali ciuitati: pcuro bonuꝫ mihiipsi: magis tū teneoꝫ pcurare bonum mihiipsi q̄ ciuitati cuius nō sum pars: ⁊ hoc videt ꝓbs dicere in lra di. [Si enim idem est bonū vni ⁊ ciuitati maius ⁊ perfectius qō ciuitati.] vnde si idem sit bonum mihi ⁊ ciuitati qō contingit si sum pars ciuitatis: tunc maius bonū ⁊ perfectius est pcurare bonū ciuitati q̄ mihiipsi: vel forte posset esse aliquid ita excellens bonū mihi qō esset modicū bonum toti ciuitati: ⁊ tūc magis teneoꝫ pcurare id bonū mihi q̄ toti ciuitati cuius sum pars: vnde magis debeo pcurare magnū bonū ciuitati q̄ modicū bonū mihi: vñ respiciendum est ad quātitatē boni: ⁊ per hoc soluit dubitatio.

Capitulū tertium

de modo cōueniēte huic scie: ⁊ ex parte doctoris q̄ ex parte auditoris. Ex parte doctoris q̄ docens istam sciam nō pōt demōstratiue pcedere: sed grosso modo ⁊ persuasiue: ex parte auditoris q̄ non debet a magro suo certas demōstrationes expetere: sed rōnes pbabiles fm q̄ moralis materia permittit: ⁊ pptēr hoc nec iuuenis nec secta oꝫ passionū est ꝟueniēs auditoꝫ huius scie: sed solū ille q̄ desideria sua fm rationem implet.

¶ Dicet aūt satis si declarabit perindeq̄ subiecta materia postulat. Ipsum eni exactū nō est in oibus simili modo rōnibus flagitādū. Sicut nec hisce que p partes conficiunt. Honesta aūt ⁊ iusta de quibus ciuilis cōsiderat: tantam dīam erroꝛemq; hīt: vt lege tm̄ esse videantur ⁊ nō natura: talē etiā quendā erroꝛē hīt ⁊ ipsa bona: quia cōpluribus ex ipsis accidūt detrimenta. Quidā eni ob diuitias: quidā ob fortitudinē perire. Carū igit fuerit atq; satis de talibus dicētes pingui minerua figuraq;: vel ipm ofidere: ⁊ de his que sunt plerūq; atq; ex talib⁹ dicētes: talia ⁊ cōcludere.

Caput 3^m pmi trac. huiꝰ p. li.

Iceā aūt vtiq; sufficiēter: si fm subiectā mām manifesteā. Certū enim nō similr in oibus sermonibus querendum est: quēadmodū neq; in ꝓditis.

Bona aūt ⁊ iusta de q̄bus ciuilis intendit tantam hīt dīaꝫ ⁊ erroꝛē vt videant lege sola eē natura ꝟo non. Talē aūt quendā erroꝛē hīt ⁊ bona: ga multis cōtingunt detrimēta ex ipsis. Iam eni quidā perierūt ꝓpter diuitias: alij ꝟo ꝓpter fortitudinē. Amabile igit de talib⁹ ⁊ ex talibus dicentes grosse ⁊ figuralr veritatē ostēdere: ⁊ de his que vt frequentius: ⁊ ex talibus dicentes talia ⁊ concludere.

Tertij ca. pmi trac. diuisio in tres ptes pncipales

Istud est

capl'm tertiū tractatus primi: in quo ꝓbs determinat modū huic scie ꝟenientem: ⁊ continet tres partes pncipales. In pma determinat modū cōueniētē huic scie ex parte doctoris. In scda ibi [Eodem vtiq; modo.] determinat modū ꝟenientē huic scie ex parte auditoris. In 3ª ibi [Unusquisq; autē.] ostendit quis est insufficiens auditoꝫ huius scie: ⁊ quis iutilis: ⁊ qs vtilis ⁊ ꝟeniēs. ¶ In pma igit declarat ꝓbs q̄ modus manifestandi veritatē in scia mozali nō oꝫ esse demōstratiuus nec oīno certꝰ: ⁊ hec est ꝛclo 7ª huius libri: pbat sic.
7ª cōclo bꝰ pmi li. Modus manifestandi veritatē in qualibet scia debet eē cōueniēs rei subiecte de qua scia considerat: sed materia de qua scia mozalis considerat est variabilis ⁊ incerta: g modus manifestandi veritatē in scia mozali nō debet eē demōstratiuus: nec oīno certus. Maioꝫ declarat ꝓbs sic. modus manifestādi veritatē in scia est sil'is mō operandi in ꝓditis hoc est in his que fiunt per artem: sed modus operandi in his que fiunt per artem oꝫ esse cōueniēs materie subiecte circa quā est opatio: nō eni est sil'is modus operādi in oibus q̄ fiunt p artē: sed vnusq;q; artifex operaꝫ ex mā ꝟz modū ꝟenientē māe aliter ex cera: aliter ex terra: aliter ex luto: ergo modus manifestandi veritatem in qualibet scia oꝫ esse cōueniēs materie subiecte de qua scia cōsiderat: ⁊ sic pꝛ maioꝫ. Pōt etiā patere ex b̄ q̄ scibile est mensura scie: vt pꝛ 5° meta. ⁊ mēsuratū debet esse cōueniēs mēsure sue: ideo modus manifestandi veritatē in scientys debet esse cōueniēs subto scibili qō est mā de qua sciētia ꝓsideraꝫ: ⁊ sic pꝛ maioꝫ pncipalis rationis. Et minoꝫ declaraꝫ per duo gēa rerū que ad mām mozalem videnꝫ ptinere que sunt opationes humane: ⁊ bona exterioꝛa: quātū ad opationes humanas est varietas ⁊ incertitudo: ga quedā opa reputanꝫ a quibusdā iusta ⁊ honesta: ⁊ eadē reputanꝫ ab alys iniusta ⁊ inhonesta fm diuersitatē tpis locoꝝ ⁊ personarū. Que eni sunt iusta vno tpe alio tēpoꝛe sunt iniusta: ⁊ que in vna regione sunt iusta ⁊ bonesta in alia sunt iniusta ⁊ inhonesta: ⁊ que in vna pſona sūt iusta ⁊ bonesta in alia pſona sunt iniusta ⁊ inhonesta: ⁊ intantū est variatio circa actus humanos qō quidā credūt

I nihil eē simpl'r iustū vel honestū:sed solū ꝑm legis pōnē. Circa autē bona exteriora cuiusmodi sunt bona fortune ⁊ nature q̃bus vtit̃ homo ad suū finē cōsequendum:q̃ntq̃ accidit varietas ⁊ incertitudo. Circa enī bona fortune:cuiusmodi sunt diuitie est incertitudo ⁊ varietas:q̃a quidam iuuenē ex ipsis:⁊ quidam ꝓpter diuitias suas perierunt. Simil'r circa bona nature cuiꝰ est robur corpale:vel pulchritudo corpalis accidit variatio ⁊ incertitudo. nam multi pp fortitudinē suā corporalē perierūt. multi enim nimis ꝓfidētes in corpali fortitudine nimis incaute se periculis exposuerūt ⁊ sic interfecti sunt:⁊ sic pz minor ꝑncipalis rōnis. s.q̃ materia circa quā est scia mozalis est variabilis ⁊ incerta:⁊ ga si sic est:amabile est de his tractatū faciētes grosse ⁊ figural'r ostendere:⁊ de his que vt frequētius accidunt. i. de actibus volūtarijs:⁊ ex talibus dicentes talia
K cōcludē. s. que frequētius accidūt:vnde ga ꝑncipia debēt esse ꝓnibus cōformia:ideo ga ōnes cōtingunt vt frequētius opz ꝑncipia esse talia. s. q̃ cōtingant frequēter ⁊ non semper:⁊ ideo ga ꝑncipia cōtingunt vt frequenter ⁊ non semp:ꝓclones que ꝓcludunt̃ ex huiꝰ ꝑncipijs ꝓtingūt frequēter ⁊ non semp. ¶ Notanda sunt hic duo ꝑm Eustratiū. Mōn'm p'm Cōtingēte dzia 3e Primū est q̃ cōtingēs diuidit̃ in ꝓtingēs frequētius: cōtingēs equal'r:⁊ cōtingēs in pauciorib̃us:⁊ dicit q̃ scia est circa nēcia ex necessarijs nēcia ꝓcludēs. Circa illō aūt q̃ō est in plib̃us ⁊ vt frequētius est ars cōcludēs ex ꝓpōnibus que in plurib̃ꝰ ꝓclōnē que in plurib̃ꝰ. Circa illō aūt q̃ō est equal'r sunt rationatio ⁊ electio ĩdicatiue existētes potētie:⁊ ambas ptes ꝑdictionis pōderantes. Circa illud aūt q̃ō in paucioribus est nulla vtus seu ars fit ꝓpter q̃ō fortune ⁊ casui veteres illud attribuunt. ¶ Scōo est notandū ꝑm Eustratiū q̃ cū dicit ꝓbs q̃ gdā perierunt pp fortitudinē:q̃ nō accipit̃ hic fortitudo ꝓ virtute aīe que dirigit virtutē cōcupiscibilē ⁊ irascibilē:sed accipit̃ ꝑ roboze corpali. vnde dicit Eustratiꝰ q̃ sicut in aīa quatuor sunt virtutes q̃ĩales. s. prudētia/fortitudo/tēperātia/⁊ iustitia:ita in corpe sunt quatuor vtutes corpales eis corrñdentes. s. viuacitas sensuū/corpozale robur/pulchritudo ⁊ sanitas. Uiuacitas sensuū prudentie est ꝓportionabilis velut cognitio quedā exrīs speculata in aīalis corpe. Robur est ꝓportionabile fortitudini velut cōstās corpus faciens ⁊ ferēs laborē. Pulchritudo tēperātie est ꝓportionabilis velut cōmensurationē repzesentans in magnitudine ⁊ cōpositione particularū corporis. Sanitas ꝯo ꝓportionabilis est iustitie velut in complexione:eamq̃ ꝑm naturam analogiam conseruans.

Mōn'm 2m

L Quatuor vtutes aie q̃b̃ꝰ q̃tuor corporis corrñdēt.

¶ Eodem modo ⁊ vnūquēq̃ auditorem ea que dicūtur accipere oportet. Est enim eruditi exactum ipsuꝫ eatenus in vnoquoq̃ genere flagitare:quatenus fert ipsius rei natura. Sil'eq̃ nāq̃ videt̃ eē mathematicū suadentē ꝓbare:⁊ ab oratore demōstrationes exigē.

M

2a ps ca. ¶ Eodem vtique modo ⁊ recipere debitum est vnūquemq̃ auditorem. Disciplinati enim est intantū certitudinē querere ꝑm vnūq̃q̃ genꝰ inquantū rei natura recipit. proximū enī videt̃ ⁊ mathematicū persuadentē acceptare:⁊ rhetoricum demonstrationes expetere.

¶ Hec est scōa pars huius capl'i:in qua ostēdit modū ꝓuenientē huic scie quātū ad auditorē:⁊ intendit ꝓbare q̃ auditor scie mozalis nō dz certas demōstratiōes expetere: imo debet esse contentus ꝓuasionibus. ⁊ hec est ꝓclo 8a. ꝓbat̃ sic. Ad disciplinatū. i. ad hoīem bene instructū ꝑtinet ingrere tātā certitudinē in vnaquaq̃ re quātuꝫ nā rei patit̃:⁊ nō maiorē:neq̃ debet esse minori certitudine cōtentus. cū g̃ mā mozalis sit incerta ⁊ variabilis vt dictuꝫ est:⁊ per ꝓnīs nō patit̃ certas demōstrationes:sequit̃ q̃ audi tor scie mozalis nō dz certas demōstrationes expetere:imo debet eē cōtentus ꝓuasionibus. maior pz. nam ga illa de quibus sunt scie mathematice sunt certa ⁊ inuariabilia:de quibus pñt esse demōstrationes:⁊ illa de quibus est rhetorica vt actus humani sunt variabilia ⁊ incerta:ideo non dz mathematicus esse ꝓtentus ꝓuasionibus que sunt de incertis:nec dz rhetor expetere certas demōstrationes:ga mā de qua est rhetorica nō ꝑmittit certitudinē demōstrationis: ⁊ iō vnusq̃q̃ dz tātā certitudinez expetere in vnaquaq̃ re quātā nā rei patit̃:nec dz expetere maiorē nec eē ꝓtentus certitudine minori. nā ꝓximū ꝑtinet mathematicū ꝓuadere:⁊ rhetorē demōstrare. ¶ Albertus dubitat hic:ga nō videt̃ q̃ modus scie debeat hic ōterminari:ga Cōmētator sup 2m meta. dicit q̃ logica est cōis modus cuiuslibꝫ scie:⁊ ita videt̃ q̃ in logica dz determinari modus scie ⁊ nō hic. ¶ Ad illud rñdet q̃ logica est cōis modus ⁊ gñalis oīum sciaꝝ:sed ꝓter modū sciēdi gñalē quelibet scia habet suū modū sciendi specialem:⁊ forte ille modus specialis potest dici logica specialis.

Dubium Alberti. T.c. 15. O Solutio.

¶ Atqui bene quisq̃ iudicat ea que cognoscit:⁊ ipsoꝝ bonꝰ est iudex. Is ergo in vnaquaq̃ re bene iudicat qui in illa est eruditus. Absolute aūt qui est in omnibus eruditus. Quapropter iuuenis ciuilis disciplinē non est idoneus auditor. Est enim rudis actuuꝫ vite. Ex his autem ⁊ de his ipse rationes efficiuntur.

3a ps cā. P

¶ Unusquisq̃ autē iudicat bene que cognoscit ⁊ eoꝝ est bonus iudex:ꝑm ergo vnūmq̃q̃ in vnoquoq̃ eruditus bene iudicat:simpl'r autē qui circa omnia eruditus est. Idcirco politice non est ꝓprius auditor iuuenis. inexpertus enim est eorum qui ꝑm vitam sunt actuū. Rationes autem de his ⁊ ex his.

¶ Hec est tertia ps ꝑncipalis huius capl'i:in qua declarat quis nō est ꝓprius auditor scie mozalis:⁊ quis est inutilis: ⁊ quis vtilis auditor scie mozalis. Et ꝓtinet pars ista. tres ꝓticulas. In ꝑma ꝓbat̃ q̃ iuuenis nō est ꝓprius auditor scie mozalis. In 2a ibi [Amplius aūt passionū.] ꝓbat q̃ secutor passionū est inanis auditor scie mozalis. In 3a particula ibi [Scōm rōnē aūt.] ꝓdeclarat quis est ꝓueniēs auditor scie mozalis. ¶ In ꝑma igit̃ particula ꝓbat ꝓnem 9as huius libꝫ que talis est. q̃ iuuenis nō est ꝓprius auditor scie mozalis:⁊ ad ꝓbandū illā cōclusionē ꝑmittit q̃dā necessariū ad ꝓpositū ⁊ est q̃ vnusquisq̃ bene iudicat de his que cognoscit:⁊ de his que non cognoscit non pōt habere bonum iudicium. Unde ille qui est instructus circa vnumq̃q̃ genus bene pōt iudicare de his que pertinēt ad illud genus:⁊ ille qui est bene īstructus circa oīa bene potest iudicare de omnibus. Isto suppposito ꝓbatur ꝓclo sic. Oīs auditor ꝓprius scie mozalis bene iudicat de his que audit in sciētia mozali vt bene dicta recipiat ⁊ mala ⁊ discōueniētia abyciat:sed iuuenis nō bñ iudicat de his q̃ audit in scia mozali:ergo ⁊c. Maior pz. ⁊ minor pz ꝑ hoc q̃ nemo pōt bñ iudicare nisi illa q̃ vere nouit:sz iuuenis ꝓpter inexperiētiā nō habet cognitionez de oibus opib̃ꝰ humanis de quibus est scia mozalis:vnde ga iuuenis est īexpertus ꝓpter paruitatē ꝑtis:ideo nō credit ea que sibi ꝓponunt̃ in scia mozali. si enī ꝓponat̃ iuueni q̃ vtuosus puta liberalis minora reseruat sibi ⁊ maiora alijs:ꝓpter inexperiētiā nō iudicaret illō esse verū. ¶ Albertus dubitat hic:ga experimētuꝫ deseruit iuētioni ⁊ nō doctrine:

9a cōclo hꝰ ꝑmi li.

Dubium Alberti.

ergo per

A ergo per hoc q̃ iuuenis non est expertus magis ostendit̃ q̃ iuuenis nō est inuētor scie mozalis q̃ q̃ nō sit ꝓueniēs auditor. ¶ Ad id rñdet dicēs q̃ iuuenis nō est expertus nec experiri pōt quouslq̃ sedent̃ passiones in eo. Nūc aūt ad ꝓuenientē auditorē huius scie requirit̃ q̃ possit eē expertus. Debet enim auditor huius scie operari ꝑm q̃ hec scia docet ⁊ per opationes experientiaꝫ acqrere. vnde in scia speculatiua simpl'r experimentū deseruit inuentioni ⁊ non doctrine:sz hec scia nō est simpl'r speculatiua. Dicit enī hic Cōmētator q̃ hec scia nō est speculatiua simpl'r. s. vt sola cognitione dictoꝝ cōtenti sint auditores sz est operatiua:ideo opz cognitioni sermonū actus ⁊ operationes apponere:⁊ si nō:vane ⁊ frustra sūt sermones ⁊ eoꝝ auditus. Cum igit̃ iuuenis nō sit expertus nec experiri possit: sequit̃ q̃ est incōueniēs auditor scie mozalis:vnde in ista scia experientia requirit̃:⁊ quantū ad inuentionē:⁊ q̃tuꝫ ad doctrinā:naꝫ rōnes scie mozalis ꝓcedunt ex his ꝑnciꝑijs que ꝑtinēt ad actus humane vite:⁊ etiā sunt de his q̃ ꝑtinēt ad humanā vitā tanq̃ de subiecto vel materia.

B

¶ Preterea cum perturbationes sequat̃ incassuꝫ ⁊ sine fructu audiet:quippe cum finis nō cognitio sit sed actio. Interest autē nihil iuuenis sit etate ac moribꝰ iuueni similis. Nō enī defectus est ob tēpus Sed ga viuit ⁊ persequit̃ singula cū ꝑturbatione. Talibꝰ enīꝫ iutilis fit ipsa cognitio. perinde atq̃ in ꝓtinētibꝰ ipsis.

¶ Amplius autem passionum secutor existens inaniter audiet ⁊ inutiliter:ga finis est non cognitio sed actus. Differt autē nihil iuuenis q̃s sit ꝑm etatem aut ꝑm morem. Non enīꝫ a tempore defectio:sed ꝓpter ꝑm passiones viuere ⁊ persequi singula. Talibus enim inutilis cognitio fit q̃ēadmodum incontinentibus.

C

¶ Hec est scōa ꝓticula tertie partis:in qua ꝓbs declarat q̃ secutor passionum est iutilis auditor scie mozalis:⁊ hec est ꝓclo 10a. ꝓbat̃ sic. Ille est iutilis auditor scie mozalis qui nō pōt attigere ad finē ad quē scia mozalis ordinat̃: sed secutor passionū est huiꝰ. g̃ ⁊c. maior est manifesta: ⁊ minor apparet:ga finis scie mozalis nō est scire:sed bene operari:⁊ ad hunc finē nō pōt secutor passionū attingere dum sequit̃ passiones:⁊ cū prius dixit q̃ iuuenis non est cōueniēs auditor huius scie:ne credat̃ q̃ hoc solū fit ꝓpt paruitatē ꝑtis remouet hoc. d. q̃ nihil differt siue sit iuuenis ꝑm etatē:siue ꝑm morē quātū ad hoc q̃ sit icōueniēs auditori:ga sicut iuuenis etate deficit a fine huius scie q̃ est bene agere:sic ⁊ iuuenis ꝑm morē. nō enī est defectus a fine huiꝰ scie ꝓpter tp̃s:sed pp ꝓ q̃ viuūt ꝑm passiones ⁊ talibus est iutilis cognitio huiꝰ scie sic in ꝓtinētibus:ga nō sequunt̃ sciaꝫ quā bñt de moribꝰ:⁊ sic apꝑet ꝓ ꝑ ꝓbs qui sūt iutiles auditores scie mozalis:ga iuuenis ⁊ secutor passionū ⁊ incōtinēs. Iuuenis pp inexperientiā est iutilis auditor scie mozalis:⁊ secutor passionū ⁊ incōtinēs sūt iutiles pp ꝓ q̃ sequunt̃ passiones. ¶ Hic sūt tria notāda. Primū est:q̃ est dzia iter icōtinētē ⁊ passionuꝫ secutorē:q̃ ꝓueniūt in ꝓ q̃ vterq̃ ꝓsequit̃ ea in q̃ passiones inclināt sz diuersimode:ga dupl'r pōt aliqs ꝓseq illa ad q̃ inclināt passiones. Uno mō ex electione vt qñ aliqs ꝓ ꝓponit vt ꝓcupiscētie sue satisfaciat:⁊ talē vocat ꝓbs hic passionuꝫ secutorē. Alio mō ꝓtigit aliquē seq passiones q̃ ꝓponit se a vitijs ⁊ delectationib̃ꝰ illicitis abstinē:vincit̃ tñ aliqñ ĩpetu passionū vt ꝑ ꝓpo^m suū passiones sequat̃. s. delectationē ꝑm tactū ⁊ gustū ⁊ ille simpl'r ⁊ ꝑpe dz icōtinēs:vñ secutor passionū in ꝓpo^to accipit̃ ꝓ eo qui ex electiōe se-

Solutio.

Mōn'm 2m

Inutiles auditores huiꝰ scie.

Mōn'm 3m

Dub'm 2m

quit̃ impetū passionū:⁊ hoc gñalr quēdo de q̃libet passione:siue sit delectatio corpalis:siue sit ira:siue timor:⁊ sic de alijs. sed icōtinēs simpl'r solū est ille qui nō ex electione:sed victus ab ipetu passionis:sequtur delectationes corporales. ¶ 2o est nōn'm fz Eustratiū ꝓ q̃ passio de q̃ ꝓbs loqtur hic est aīe irrōnalis motꝰ ⁊ ꝑter nām ipetui approximans:cuiꝰ sunt q̃tuor spēs gñaliores. s. tristitia/timor/cōcupiscētia/voluptas. ¶ 3o est notādū q̃ ꝑ cōueniētē auditorē scie mozalis possumus duo itelligere. s. vel illū q̃ faciliter pōt attingere finē scie mozalis. Alio^o possumus itelligere ꝑ auditorē ꝓueniētē quēcūq̃ indifferēter q̃ pōt attingere finē scie mozalis:siue facil'r:siue cū difficultate. Primo mō nec icōtinēs nec secutor passionū est ꝓueniēs auditor huiꝰ scie:fz ille q̃ est assuefact̃ in bonis ꝓsuetudinib̃ꝰ:q̃ finis scie mozalis nō est scire fz bñ opari:fz ad istū finez nec pōt secutor passionū nec icōtinēs de facili puenire. Si aūt ꝑ ꝓueniētē auditorē scie mozalis itelligam̃ quēcūq̃ potē tē attigere finē scie mozalis:sic taꝫ icōtinēs q̃ secutor passionū est ꝓueniēs auditor huiꝰ scie:fz nō q̃libet talis:fz solū ille q̃ est curabilis ꝑm aiaꝫ. ¶ Hic sunt duo dubitāda. p'm est dubiū Eustratij q̃ō est tale. videt̃ enīꝫ ꝑm iaꝫ dcā. ꝓbs q̃ scia mozalis sit supflua. q̃ō ꝓbat̃:ga si est bona aut bonis aut malis est bona:fz neq̃ sic neq̃ sic:g̃ ⁊c. ꝓbat̃ aūs: ga nō malis co q̃ nō sunt ꝓueniētes auditores ꝑm Aristo. per iam dicta. nec ēt bonis cū nō egeāt gubernari cuꝫ ipsi sibi sint lex:⁊ ꝑ ꝓnīs vī q̃ ꝓbs mozalis sit supflua. ¶ Ad istud dubiū rñdet Eustratius dupl'r. Uno^o sic:q̃ ista scia est vtilis tam bonis q̃ ꝓauis. illa enīꝫ scia est vtilis bene operātibus:ga ante sciētiā mozalē habitā operant̃ ex cōsuetudine ⁊ sine regula:fz habita scia mozali operant̃ per regulā:⁊ talis regula vtilis est bene operātibus. ⁊ est etiaꝫ vtilis malis:ga q̃uis mali ⁊ secutores passionū nō possint cito ⁊ facil'r deuenire ad finē scie mozalis:successiue tamē ⁊ cū difficultate possunt finē sciētie mozalis attingere. naꝫ mali sciaꝫ mozalē hñtes ⁊ ꝑm eam speculantes ⁊ cogitantes quātū sunt in malo deprehensi:⁊ quātū longe facti sunt a bono simpl'r:nisi oīno sint sine intellectu habebūt quēdaꝫ impetū ad directionē:⁊ ita paulatim huic scētie adherētes ⁊ ꝑm eam cogitātes ad melius transponent̃. ¶ Secundo rēspōdet sic. q̃ sciētia mozalis est medicinalis anime sicut sciētia que dicit̃ medicina est medicinalis corporis:sed scia medicinalis est vtilis habētibus sanitatē ꝓpter sanitatē cōseruandā ⁊ nō habētibus sanitatē. ꝓpter acquisitionem sanitatis:⁊ eodem modo sciētia mozalis est vtilis malis vt possint per eam dirigi:⁊ est vtilis bonis vt per eaꝫ possint in bono ꝓseruari. ¶ Sed ex hoc oriit̃ 2m dubiū:⁊ est cum mali ⁊ vitiosi possint deuenire ad finez huius sciētie ⁊ per istam sciaꝫ dirigi. quare ergo dixit ꝓbs icontinētē ⁊ secutorē passionū esse inutiles auditores huius sciētie:cuꝫ per hanc sciētiā possint dirigi ⁊ ad vitā laudabilez peruenire. ¶ Dicēdū est q̃ non q̃libet malus aut vitiosus pōt attingere finē scientie mozalis. ¶ Pro quo est sciēdū q̃ sicut infirmitas corporis est duplex:q̃dam est curabilis:⁊ q̃daꝫ incurabilis:sic est duplex infirmitas anime:q̃dam curabilis ⁊ q̃dam incurabilis. q̃dam enīꝫ intantū sunt assuefacti in malis opibus q̃ sunt obstinati ⁊ incurabiles ꝑm aiaꝫ intantū enī est vitiū radicatū ⁊ firmatū in q̃busdā q̃ plus de tpe regrerēt̃ ad expellendū illud vitiū q̃z est tēpus totius vite hoīs. Nam habitus nō expellit̃ nisi cum difficultate ⁊ talibus est illa scientia inutilis:q̃ nō possunt attingere finem huius sciētie. quidam aūt mali non sunt intātum assuefacti in malis quin possint corrigi:⁊ talibus est ista scientia vtilis. vnde sicut sciētia medicinalis est vtilis languenti in infirmitate curabili:sic scientia mozalis est vtilis vitioso:corrigibili tamen.

E

S

D

¶ Qui autē qui suas rationi subiiciunt appetitiones cū rationeqz agunt: magnam afferre potest vtilitatem. De auditore igit̃: ⁊ quonā modo rationes accipi debeant quidqz ꝓponimus tot exordij loco dicta sunt.

¶ Scōm rationem autem desideria facientibus ⁊ operantibus multū vtiqz vtile erit de his scire. Et quidem de auditore: ⁊ qualr̃ demōstrādū sit ⁊ qd ꝓponim⁹: ꝓbemialr̃ dicta sūt tāta.

¶ Hec est tertia particula tertie partis: in qua ostenditur quis est cōueniēs auditor scie moralis: ⁊ ponitur ꝓclo 11ª que est: q̃ qui p̃m rōnem oia sua desideria implet est ꝓueniens ⁊ vtilis auditor scie moralis. ⁊ hec ꝓclo ꝓbatur per pcedētia sic. Ille qui facilr̃ pōt attingere finē scie moralis est ꝓueniēs auditor scie moralis: sed ille qui p̃m rōnez oia desideria sua implet facilr̃ pōt attingere finē scie moralis. ergo ⁊c. Sic igit̃ pz q̃ iuuenis nō est sufficiēs auditor nec ꝓprius scie moralis: ⁊ secutor passionū ⁊ icōtinēs est iutilis auditor scie moralis: ⁊ q̃ sequēs rationē est auditor scie moralis vtilis ⁊ cōueniēs. ¶ Dubitat̃ hic quia videt̃ q̃ quicūqz icontinētes ⁊ intēperati sint cōueniētes auditores huius scie: qa finis scie est speculari ⁊ intellige re illa de quibus est scia: qa finis cuiuslibet scie est ꝓpria operatio illius habitus: sed icontinētes ⁊ intemperati pñt speculari ⁊ actualr̃ scire illa de quib⁹ est hec scia. ergo ⁊c.

¶ Dicendū est q̃ finis huius scie est duplex. s. imediatus ⁊ mediatus. Finis imediatus huius scie est speculari p̃m illā sciam. Finis mediatus istius scie est operari sicut ista scia docet. s. operari virtuosa opera ꝓpter finē vltimū ꝓpter scilz felicitatē. ⁊ ille finis est melior q̃z finis imediat⁹: qa speculari materiā moralez est ꝓpter operari tanq̃ ꝓpter finē. modicū enī valet speculari qualr̃ est agenduz ⁊ nō agere modo debito. Dico igit̃ q̃ incōtinens ⁊ itemperatus qui sunt incurabiles sunt inutiles auditores huius scie quantū ad finē mediatū qui est bene agere circa materiā moralē: tm̄ quāt̃ū ad finē imediatuz pñt esse auditores vtiles scie moralis. ¶ Et si dicat̃ q̃ speculari est melius q̃z operari vt patet ex 10° huius. vbi probat̃ q̃ felicitas perfecta cōsistit in speculatione magis q̃z in operatione. ergo non videt̃ q̃ operari sit finis eius qō est speculari: sed magis ecōuerso. ¶ Dicēdū est q̃ speculari p̃m habitū practicū ordinat̃ ad operari ⁊ est impfectius q̃z operari p̃m eundē habitū. melius est enī operari frenū q̃z tm̄ speculari frenuz. ¶ Ad id qō dicit ꝓbs rñdeo ⁊ dico q̃ speculari deū ⁊ substātias separatas a materia est melius q̃z operari p̃m prudentiā aut virtutes morales: ⁊ hoc itelligit ꝓbs: tamē operari p̃m virtutes morales est melius ⁊ perfectius q̃z speculari eas tm̄.

11ª cōclo huiꝰ p. li.

Dubium

Solutio Duplex finis huius scientie.

Instantia

Cōfutatio

Solutio Quonam mō speculari est pfectiꝰ operari: ⁊ ecōtra.

M Tract. 2°.

DIcamus aūt resumētes.

¶ Tractatus scōs p̃mi libri: in quo mouetur ⁊ soluit̃ scōa questio p̃ncipalis p̃mi libri querens qd est felicitas: declarans in quo vel in quibus nō cōsistat felicitas: ⁊ etiā in quo cōsistit felicitas: ex quo apparebit quid est felicitas: ⁊ cōtinet iste tractat⁹ quinque capl̃a. ¶ In p̃mo narrant̃ in gīali opiones antiquoꝝ de felicitate: ⁊ etiā ponit̃ ordo pcedendi in inuestigando quid est felicitas. ¶ In scōo ibi [Nos autez dicamus.] declarat̃ q̃ de rebus nobis manifestis nō est felicitas: qō tamē opinatur esse felicitas: quia nec voluptas nec bonor nec virtus nec diuitie. ¶ In tertio ibi [Qō autem vniuersale melius.] declaratur q̃ felicitas non cōsistit in bono sepato a nobis ĩmanifesto: sicut platonici posuerūt. ¶ In 4° ibi [Rursus autē redeamus.] declarat quid est felicitas determinādo de ipsa p̃m opionē ꝓprią. ¶ In 5° ibi [Scrutādū vtiqz.] declarat q̃ opio sua de felicitate est va: ꝓ hoc q̃ ꝓcordat opionib⁹ aliorꝝ oiuz declarādo q̃ felix indiget illis in gb⁹ alij posuerūt felicitatē consistere.

N

¶ Sed nunc repetentes dicamus: cum omnis cognitio atqz electio bonū quoddam affectet: quidnam sit id quod ciuilem appetere dicimus facultatem: ⁊ quid id quod omnium rex agendarum supremū est bonū.

Caput p̃m 2. tractat⁹ h⁹ p̃mi li. Prīa ps capituli.

DIcamus autem resumentes: qm̄ oīs cognitio ⁊ electio bonū aliquid desiderat: quid est hoc quod dicimus ciuilem desiderare: ⁊ quod est: omnium operatorum summum bonum.

p̃. c. 2. tract. diuisio in duas ptes p̃n.

IStud est capl̃z p̃m 2ᵘ tractat⁹ ꝓtinēs duas ptes p̃n⁹. In p̃⁹ narrant̃ i gīali opiones aliorꝝ ō felicitate. In scōa ibi [Nō lateat aūt.] docet ordinē pcedendi in inuestigādo diffōnē felicitatis. ¶ Prīa ps ptinet duas pticulas. ¶ In p̃⁹ narrat itētionē suā resumēdo q̃dā p̃us dicta. In 2ª ibi [Noīe qdē igit̃.] narrāt̃ in gīali opiones aliorꝝ de felicitate q̃ est finis vltim⁹ oiuz humanorꝝ. ¶ In p̃⁹ igit̃ pticl̃a narrat itētionē suā dicēs: q̃ cū oīs cognitio ⁊ electio desideret aliqō bonū: oz dicē qd ē illō bonū qō ciuilis scia desiderat: ⁊ qd est sūmū bonū oiuz opatorꝝ: vñ cū ad ciuilē sciaz ptineat ꝓsiderare ō fine vltio actuū humanorꝝ vt dictū est. oz dicē qd est finis vltim⁹ ad quē oēs opatiōes humane ordināt̃: ⁊ hec ē qō 2ª p̃n⁹ h⁹ p̃ libri. s. qd ē felicitas.

D

¶ Sciēdū q̃ ꝓbs supi⁹ posuit q̃tuor q̃rū qōlz vz appetē bonū cū dixit [Oīs ars ⁊ oīs doctrina ⁊c.] Sed hic duo tm̄ ponit. s. cognitionē ⁊ electionē: qz hic sub cognitōe cōprehēdit artē ⁊ doctrinā: ⁊ sb electōe cōprehēdit tā ipaz electionē q̃z actū: ⁊ executionē que ab electione pcipit̃ ⁊ pcedit.

C.p°.

P

¶ Nomine igitur omnes fere de ipso consentiunt. Nā ⁊ vulgus ⁊ elegātes: felicitatē inquiunt esse. Atqz bñ viuere bñqz agere ⁊ felicē eē: eadē eē putāt. De felicitate aūt quenā sit dissentiēt: ⁊ nō silr̃ vulgus ac sapiētes eā assignat. Quidā enī vnū qd eorꝝ que clara manifestaqz sunt ipsam esse putāt voluptatem: aut diuitias: aut bonorem. Quidā aliquid aliud: persepe etiā vnus idēqz diuersum. Nam cum egrotat sanitatē: cū pauper est diuitias: ignorantie vo cōscij sue eos admirantur qui magnum aliquid ⁊ vltra vires ipsorum dicūt. Quidā aūt ꝓter hec plura bona aliud quoddam per se esse putabant: quod quid ⁊ his vniuersis vt sint bona censuere causam esse. Omnes igitur opiniones scrutari supuacaneum est fortasse. Satis aūt erit si eas scrutabimur que maxime extant: aut rationem aliquam habere videntur.

Q

Hic narrāt opiones de felicitate.

¶ Nomine quidē igitur fere a plurimis cōfessuz est. Felicitatē enīz ⁊ multi ⁊ excellētes dicūt: bene aūt viuere ⁊ bene opari idē existimāt et qō est eē felicez. ¶ De felicitate aūt que est altercant̃: ⁊ nō silr̃ multi sapientibus crediderunt: bi quidē enim apertorum quid ⁊ manifestorum. vtputa voluptatem aut diuitias: aut bonorem. Alij autem aliud. Multotiens autem ⁊ idem ipse alterum. Egrotans enīz quidem sanitatem: mendicans enim diuitias. Conscij autem sibiipsis ignorantie eos qui magnum aliquid ⁊ super ipsos dicunt admirantur. Quidam autez existimauerunt ꝓter hec multa bona: aliud esse p̃m seipsuz qō ⁊ oībus causa est essendi bonū. ¶ Omnes quidez igitur pscrutari opiones inanius fortassis est: sufficiēs aūt eas maxime que superficietenus apparēt vel extimant̃ habere aliquā rōnem.

A

¶ Hec est scōa pticula: in qua narrant̃ opiones aliorꝝ de fine vltimo. s. de felicitate. Et p̃mo narrat in quo oēs loquētes de fine vltimo ꝓueniūt. Scōo in quo differunt. Cōueniūt enī in duobus. s. in noīe ⁊ in gīali rōne noīs. In noīe ꝓueniūt. nam fere oēs loquētes de fine vltimo noīant finem vltimū ⁊ summū bonū humanorꝝ actuū felicitatez: qō intelligo q̃ oēs qui ꝓueniūt in eodē idiomate ꝓueniūt in eodē noīe finis vltimi. Oēs enī greci cōueniūt in eodē noīe: ⁊ oēs latini ꝓueniunt in aliquo codē noīe: nō tamē in illo in quo ꝓueniūt greci vel hebrei. Conueniūt etiā in generali rōne noīs: qa dicūt bene viuere ⁊ bene opari idem qō felicē esse: ⁊ p̃m Eustratiū pbs dicit fere ꝓpter eos qui ignorabant quid noīe felicitatis importat̃ ⁊ an sit aliquid in rerū natura. ¶ Sciendū etiā q̃ hic accipit̃ viuere pro actu scōo. s. pro actuali opatione pcedente ab aīa que est actus p̃mus. ¶ Notādū p̃m Eustratiū q̃ duplr̃ assignat̃ qōqd est. s. per vnū nomē ⁊ per diffōnez: ꝓpter qō vtrūqz adinuicē determinat̃ tanq̃z sit nomē quedā diffinitio ipli cita. Diffinitio aūt sit nomē explicitū: ⁊ sic istud qō significat̃ per diffinitionē seu ipsa diffinitio qūqz notificat̃ per vnū nomē. ⁊ nomen seu significatū nois qūqz notificat̃ p diffinitionē. quādo enī vnū nomē notius est q̃z diffinitio: tunc pōt illa diffinitio notificari per illud nomē qō est notius. ¶ De felicitate aūt que est. Isz q̃uis fere oēs cōueniāt in noīe felicitatis ⁊ in rōne gīali noīs: tamē circa rez que noīe felicitatis significat̃ diuersificati sūt tripliciter dīa. nā multi. s. populares differūt a sapiētibus: qa populares ponunt felicitatē ꝓsistere in aliquo bono manifesto: cui⁹ sūt bona sensibilia: vt diuitie voluptates ⁊ huiꝰ: sed sapiētes ponūt felicitatē cōsistere in aliquo bono separato qō per seipsum est bonū. ¶ Scōa dīa est ipsorꝝ popularius adinuicē: quia quidā ponunt felicitatē ꝓsistere in voluptatibus: vt intēperati: ⁊ quidā in diuitiis vt auari: ⁊ quidaz in honorib⁹ vt ambitiosi. [Multotiēs autē.] Tertia differentia est eiusdē hois ad seipsum. nam idez homo vno tēpore ponit felicitatē consistere in vno ⁊ alio tēpore ponit felicitatem cōsistere in alio. nam cuz aliquis est egrotans existimat sanos esse felices: ⁊ existimat felicitatē consistere in sanitate: ⁊ alio tēpore cū idem homo est sanus ⁊ mēdicus existimat diuites esse felices ⁊ felicitatez in diuitiis cōsistere: ⁊ illi qui recognoscunt suam ignorantiaz admirant̃ tanq̃z felices eos qui possunt dicere aliquid magnuz qō intellectū eorū excedit. vnde quilibet ponit felicitatez in illo cōsistere quod ipse maxime desiderat: ⁊ in hoc cōueniunt oēs. ¶ Sapiētes vo posuerūt felicitatē ꝓsistere in aliquo per se bono qō est oibus causa essendi bonuz: p sapientes intelligimus platonicos. Sed pscrutari oēs opiniones que sunt circa felicitatē esset superuacuuz ⁊ inane: qa quedaz sunt oīno irrōnabiles: sed sufficit illas opiones maxime perscrutari que habēt aliquā apparentiam.

B

Notandū Eustra. Duplr̃ assignat̃ qō quid est.

¶ At enim ne lateat nos eos inter sese rationes differre: que a principijs pficiscunt̃: ⁊ que a principia pergunt. Recte enī ⁊ Plato dubitabat atqz q̃rebat: vtrū a principijs an ad p̃ncipia sit ipsa via: vt in stadio ad calcē ex his que premia ponunt an contra.

C

¶ Non lateat aūt nos qm̄ differūt que a principijs rōnes: ⁊ que ad principia. bene enī ⁊ plato dubitauit hoc ⁊ q̃siuit. vtrū a principijs vel ad principia est via: quemadmodum in stadijs ab athletetis ad terminū vel econuerso.

E 2ª ps cap̃.

¶ Hec est secūda pars p̃ncipalis in qua ꝓbs ostendit quo ordine est pcedendū circa illas opiniones: ⁊ vniuersaliter in acquirēdo cognitionē vltimi finis ⁊ q̃liter oꝑ auditorē huius sciētie esse dispositū ad hoc q̃ bene capiat ea que in hac sciētia docent̃: ⁊ cōtinet ista pars duas particulas. In prima ostēdit quis est ordo pcedendi in hac sciētia. In secūda ibi [Propter qō.] ostēdit q̃liter auditor huiꝰ scie debet disponi ad hoc q̃ credat vicendis in hac sciētia. ¶ In p̃ma igit̃ particula: p̃mo ꝓponit duplicē modū pcedendi in scientijs. quoꝝ vnus est a p̃ncipijs ad p̃ncipiata: vt qñ procedit̃ a causis ad effectuz quomō pceditur in demonstratione ꝓpter quid. Alius est pcessus a p̃ncipiatis ad p̃ncipia hoc est ab effectu ad causas qūo procedit̃ in demonstratione quia. Est ergo questio vtrum in sciētia morali in acquirendo cognitionē finis vltimi sit pcedendum a p̃ncipijs ad p̃ncipiata vel a p̃ncipiatis ad p̃ncipia. multum enim differūt ratiocinationes que procedunt a causa ad effectum ⁊ ratiocinationes que pcedunt econuerso. Jō Plato rōnabiliter dubitauit hoc: vtrū sit pcedendū in scientijs vno mō vel alio mō: ⁊ questuit vtrum sit idem processus a p̃ncipijs ad p̃ncipiata ⁊ ecōuerso: quēadmodum est eadem via in stadijs a p̃ncipio cursus ad terminū ⁊ ecōuerso: vt ab athletetis ad terminū ⁊ econuerso. Eustratius dicit hic q̃ athloteta dicitur ille qui tribuit brauium victori in signum victorie: ⁊ p̃m Albertum talis sedebat in p̃ncipio stadij ostendens brauium currentibus vt eos magis ad currendū incitaret. ⁊ qz Platoni videbat̃ q̃ esset idem processus a p̃ncipijs ad p̃ncipiata ⁊ ecōuerso: sicut est eadem via ⁊ idem spatium ab athloteta ad terminuz stadij ⁊ ecōuerso: ideo ꝓbs cōtra ipsuz inducit dicēs. q̃ nō oꝑ latere rationes istorū processuum esse differentes nec p̃m quemlibet illorū est in qualibet scientia procedendum.

Modus dupl̃ procedēdi in sciētijs.

Athloteta quis.

¶ Enimuero semper est a notis incipiendū. Hec autē duobus modis talia. Alia nanqz sunt nobis: alia simpliciter nota. Nobis igitur fortitan ex ijs incipienduz est que nobis sunt nota.

Idē p̃mo phy. 1. c. 2.

¶ Incipiendum quidem igitur a cognitis: hec autem dupliciter sunt. hec quidez enim nobis: hec aūt simpliciter: forte igitur nobis incipiendum est a nobis cognitis.

D

¶ Istam dubitationē soluit ꝓbs dicens: q̃ semp incipiēdū est a magis cognitis. magis aūt cognitū est duplr̃: vel simpliciter: vel quo ad nos: semper incipienduz est a magis cognitis nobis. Si igitur principia sint magis nota nobis q̃z principiata: tunc procedendū est a p̃ncipijs ad p̃ncipiata. Si vo p̃ncipiata sint magis nota nobis q̃z p̃ncipia: tunc pcedēdū est a p̃ncipiatis ad p̃ncipia. nunc aūt in scia morali principiata sunt magis nota nobis q̃z p̃ncipia: ⁊ iō in scientia morali procedēdum est a principiatis ad p̃ncipia. ¶ Intelligenda sunt hic tria. Primo q̃ vbi sunt eadem nobis magis nota ⁊ magis nota nature. ibi pcedendum est a p̃ncipijs ad p̃ncipiata. ⁊ sic pceditur in scientijs mathematicis: qa in mathematicis eadem sunt magis nobis nota: ⁊ magis nota nature: sed vbi nō eadem sunt magis nota nobis ⁊ nature: cum principia sint semper magis nota nature: ibi procedēdum est a principiatis ad principia: cum in illis principiata sint magis nota nobis: ⁊ p̃n-

Q̃n a p̃ncipijs ad p̃ncipiata. Et q̃n a p̃ncipiatis ad p̃ncipia est pcedēdū. p̃m nōn

I Effectus nãles nõ oẽs sunt notiores causis. Secundũ notandũ.

cipia magis nota nature: ⁊ tali modo ꝓcedit in scia nãli ⁊ in scia morali. effectus enī nãles sunt magis nobis noti q̃ cause nãles: ⁊ opationes virtutũ moraliũ sunt magis note nobis q̃ felicitas: cũ tñ felicitas sit causa finalis oiũ operationũ humanaꝝ. ¶ Scõo est notãdũ ꝑm Eustratiũ q̃ ꝓncipiũ finale est felicitas: ⁊ ad ipsaꝫ velut ad finẽ ducũt opationes ꝑm vtutes. he aũt posteriores natura velut a felicitate causate. nobis aũt manifestiores ⁊ magis cognite: ex his nobis icipiendũ ⁊ reuertendũ per ipsas ad causas. virtutes enī sunt ꝓncipia: ⁊ cause operationũ ⁊ actionũ ꝑ ipsas: ga igit̃ virtus que sit vnaqueq̃ ⁊ qualis ex his que ꝑm ipsas sunt operationib⁹ ⁊ actionibus velut nobis manifestioribus cognoscimus. manifestum est q̃ ex causatis assumimus causas ⁊ via nobis sic fit a ꝓncipiatis ad ꝓncipia. Nec Cõmẽta. ¶ Tertio est sciẽdũ q̃ Cõmẽtator movet hic dubitationẽ: qual'r põt esse q̃ finis sit ꝓncipiũ cuꝫ finis sit vltimũ: ⁊ idẽ nõ põt esse vltimũ ⁊ ꝓncipiũ. ¶ Ad istõ rñdet q̃ causa finalis est ꝓncipiũ speculationis. ꝓmo enī cõsideramus finẽ: deinde ea que sunt ad finẽ: ⁊ illud q̃ est ad finẽ est ꝓncipiũ opationis. sed ga speculatio est prior opatione: nõ enī oparemur nisi ꝑ us specularemur: ⁊ finis est ꝓncipiũ ⁊ causa speculationis: ⁊ ideo causa finalis est ꝓncipale ꝓncipiũ ⁊ causa tanq̃ ꝑficiens ea que ducunt ad ipsaꝫ: vnde breuiter finis est ꝓmũ ⁊ vltimũ, primuꝫ in speculatione ⁊ vltimũ in opatione: ⁊ ga speculatio est ꝓor operatione: ideo finis simpl'r dicitur principium.

Mõn^m 3^m Dubium

Solutio K

¶ Quocirca bene institutũ moribus esī esse opꝫ: q̃ de honestis ⁊ iustis ⁊ omni ciuili rõne est sufficienter auditurus. Est enī ꝓncipiũ esse: at q̃ si hoc satis ꝓstet nõ opus erit ipso cur ⁊ quã ob cãm est. talis ãt aut hꝫ ꝓncipia: aut accipere facile põt. Cui vo neutrũ hoꝝ iest: is Hesiodi sniam audiat hisce carminibus explicatã.

Optimus ille quidem est: ex sese qui omnia nouit.
L Perceptis que post ⁊ semper sunt meliora.
Is rursus bonus est paret qui recta monenti.
At qui ex se nescit: cuiq̃ nec porrigit aures.
Ut bona percipiat: demens ⁊ inutilis ille est.

¶ Propter q̃ opꝫ cõsuetudine duci bona: de bonis ⁊ iustis: ⁊ totaliter ciuilibus auditurus sufficienter. principiũ enī hoc quia est sufficiẽter: nihil opus erit eo q̃ ꝓpter qd. Talis autẽ hꝫ: vel suscipit vtiq̃ principia facil'r. Cui autẽ neutrũ existit hoꝝ: audiat q̃ Hesiodi. Iste qdẽ optimus qui oia intellexerit. bonus aũt rursus ⁊ ille qui bene docẽti obedit. Qui autem neq̃ ipsemet intelligit: neq̃ aliuꝫ audiens in animo ponit. hic rursus inutilis vir.

Hesiodi snia.

M

¶ Hec est scõa ꝓticula tertie partis ꝓncipalis: in qua docet qualiter auditor huius scie dꝫ eẽ dispositus ad hoc q̃ credat vicẽdis in hac scia: ga enī in hac scia opꝫ incipere ab his que sunt nobis magis nota vt ab operib⁹ bonis: q̃ sũt nobis magis note q̃ virtutes vel felicitas que sunt cause bonaꝝ operationũ: ideo opꝫ sufficientẽ auditorẽ scie moralis duci bonis cõsuetudinibus: ⁊ exerceri in bonis operationibus. opꝫ enī in moralibus accipere aliqd tãq̃ ꝓm^m ga est. q̃ quidẽ accipit̃ per experientiã ⁊ cõsuetudinem. v.g. Istud est vnũ ꝓncipiũ/cõcupiscẽtia superat̃ per abstinentiã: ⁊ q̃ istud sit verũ põt aliqs accipere ꝑ experiẽtiaꝫ ⁊ ꝓsuetudinẽ. ⁊ si hoc sit manifestũ per experiẽtiã non est multũ necũ ad operãdũ cognoscẽ ꝓpter qd: sic medico sufficit ad curãdũ scire q̃ talis herba curat talẽ ifirmitatẽ: talis aũt q̃ est exercitatus in bonis opationib⁹ ⁊ ductus bonis ꝓsuetudinib⁹ vl' ꝑ seipm hꝫ ꝓncipia opabiliũ: vl' de facili suscipit ea ab alio. cui aũt neutrũ eoꝝ existit. s. q̃ nec hꝫ ꝓncipia opabiliuꝫ a se: nec ab alio audiat sniaꝫ Hesiodi. Hesiodus ingr. Ille est optim⁹ q̃ ꝑ se oia itelligit: bon⁹ aũt q̃ bñ docẽti obedit. q̃ aũt nec ꝑ se intelligit: nec aliũ audiẽs in aio ponit: hic rursus inutilis est vir. ¶ Eustratius dicit hic q̃ si sciamus q̃ est de virtutibus ⁊ felicitate: sufficit ad hoc q̃ ꝓsequamur ea que dicunt: ⁊ ncq̃q̃ eo q̃ est ꝓp qd indigebimus. maiorꝫ enī speculatiõis est q̃ ꝑs negociũ: de vtute ⁊ felicitate mõstrare valeat ex porib⁹ ⁊ causis. oꝫ enī trãscẽdere aĩe subaꝫ ⁊ itell'z efferri: ⁊ ī deũ oino separatuꝫ a mã: que sola pora sunt aia: ⁊ mõstrare inde que est rõnalis anime virtus: ⁊ q̃ ꝓueniens ipsi beatum esse.

N

O

Capitulũ scõm

tractatus secũdi de opionibus ponẽtiũ felicitatẽ ꝓsistere ī ali quo bonoꝝ ptinẽtiũ ad humanã vitam. Sũt enī tres vite maxime excellẽtes. s. vita voluptuosa. vita ciuilis: ⁊ vita cõtẽplatiua. vita voluptuosa ꝓstituit finẽ in voluptate sensus. vita ciuilis ꝓstituit finẽ in bono rõnis practice. s. in exercitio virtuosoꝝ opeꝝ. vita cõtẽplatiua ꝓstituit finẽ in bono rõnis speculatiue. s. in cõtẽplatione veritatis: ꝑm veritatẽ aũt felicitas nec consistit in voluptatibus nec in honoribⁿ: nec est felicitas virtus: nec consistit in diuitys.

P

¶ Sed nos eo redeamus vnde digressi sumus: summum enim bonum felicitatemq̃ non sine ratione ex viuendi modo videntur existimare.

Caput 2^m tractat⁹ 2. h⁹ ꝓmi lib. Ꝑria pe capituli.

Nos aũt dicamus vnde discessimus. bonum enim ⁊ felicitatem nõ irrationabiliter videntur ex his que huius vite sunt existimare.

2. cap. tra. 2. diuisio i quq̃ partes ꝑn.

Istud est

capl'm 2^m tractatus scõi in quo ponunt̃ ⁊ reprobant̃ opiones ponẽtiũ felicitatẽ cõsistere in aliq̃ bono manifeste ptinẽte ad vitã humanaꝝ: ⁊ ꝓtinet qnq̃ ptes ꝓncip'les. In ꝑ^a reuertit̃ ad ꝓncipalẽ ꝓpositũ a quo tã digressionẽ fecerat cũ determinauit ꝗ mõ ꝓcedẽdi huⁿ scie. ponẽs illõ q̃ est cõe oib⁹ hꝫ opionib⁹. In scõa ibi [Multi qdẽ ⁊ gũissimi.] ponit ⁊ ꝓbat opionẽ ponẽtẽ felicitatẽ ꝓsistere in voluptatib⁹. In 3ª ibi [Qui aũt excellẽtes.] ponit ⁊ ꝓbat opionẽ ponẽtẽ felicitatem ꝓsistere in honorib⁹. In 4ª ibi [Porsitan aũt ⁊ magis.] ponit ⁊ ꝓbat opionẽ ponẽtẽ felicitatẽ cõsistere in virtute. In 5ª ibi [Pecuniosus aũt.] ꝓbat opionẽ ponẽtẽ felicitatẽ ꝓsistere in diuitys. ¶ In ꝑ^a igit̃ parte que est narratiua: q̃ ꝑs videbat̃ fecisse digressionẽ a ꝓposito cũ determinauit modũ ꝓcedẽdi in hac scia redit ad ꝓpo^m ꝑn^le dicẽs. Nos dicamus vñ discessim⁹: ⁊ dicim⁹ q̃ nõ irrõnabil'r alig existimãt q̃ finale bonuꝫ q̃ dr felicitas: sit aliqd ex his q̃ ptinẽt ad hãc vitã. s. humanã: cuꝫ. n. sit finis oium opationũ humanaꝝ: ⁊ finis dꝫ ꝓportionari his que sũt ad finẽ ⁊ opationes humane ptinẽt ad vitaꝫ humanã: pbabile est q̃ felicitas que est finis oium operationũ humanaꝝ sit aliquid de his que pertinent ad vitam humanam.

C

¶ Vulgus quidẽ ⁊ importunissimi/voluptatẽ. Quapropter ⁊ deditam voluptatibus vitam amant. Tres enim sunt maxime que precelluut: ea que nunc dicta est: ⁊ ciuilis: ⁊ contemplatiua tertia.

2^a ꝑs cap.

Tres vite famose.

¶ Multi quidẽ ⁊ grauissimi voluptatez: ideo ⁊ vitã diligũt voluptuosaꝫ. ¶ Tres enīꝫ sunt maxime excellẽtes: ⁊ que nũc dicta est: ⁊ que ciuilis est. ⁊ tertia: que contemplatiua est.

¶ Hec est scõa ꝑs: in qua ponit opionẽ ponẽtiũ felicitatez

A ꝓsistere in voluptatib⁹: ⁊ p̃ ponit opionẽ. 2° distinguit vitã triplicẽ. ⁊ 3° ꝓbat opionẽ. Dicit ergo ꝓmo q̃ iter bona huius vite gdã eligũt voluptatẽ ponẽtes felicitatẽ cõsistere in voluptatibus: ⁊ nõ solũ multi ⁊ populares hoies qui fere oẽs ad voluptatẽ declinãt: sed etiã quidã grauissimi vel ꝓpter auctem scie vel ꝓpter honestatẽ vite eligũt vitã voluptuosaꝫ ponẽtes felicitatẽ in vita voluptuosa. nã Epicuri qui voluptatẽ existimabãt summũ bonũ colebãt virtutes: sed tñ ꝓpter voluptatẽ. s. ne per ꝑria vitia/eoꝝ voluptas ꝑpediret̃. Eudoxus aũt qui videbat̃ virtuosissimus: ⁊ maxime tẽperatus posuit felicitatem consistere in delectatione: ⁊ oẽs isti qui voluptatẽ ponũt summũ bonũ maxime diligũt vitã voluptuosaꝫ. [Tres enī sunt. Joistinguit triplicẽ vitã. s. voluptuosaꝫ que est nũc dicta. ciuilem ⁊ cõtemplatiuã. iste sunt tres vite maxie excellẽtes. i. maxime desiderate. vita voluptuosa ꝓstituit finẽ in voluptatibus. vita ciuilis cõstituit finẽ in bono practice rõnis. s. in exercitio virtuosoꝝ operũ. vita cõtemplatiua cõstituit finẽ in cõtẽplatione veritatis. vita voluptuosa est subiecta passionib⁹. vita ciuilis est moderatrix passionũ. vita cõtẽplatiua est sine passionibus. ¶ Intelligẽda sunt hic duo. Primũ q̃ sic ꝑ ex 10° huius vnusq̃sq̃ reputat illud vitã suam ad q̃ maxie afficit̃ sic pb̃s ꝑhari: venator venari: ⁊ sic de alys. Et ga hõ afficit̃ ad vltimũ finẽ: necesse est q̃ vite diuersificent̃ ꝑm diuersitatẽ vltimi finis: ⁊ ꝓpter hꝫ qui maxime afficiunt̃ ad virtuosa opa ponũt vltimũ finẽ in operib⁹ virtutũ: ⁊ qui maxime afficiunt̃ ad ꝓtẽplationẽ veritatis ponũt vltimũ finẽ ⁊ vitã suã in ꝓtẽplatione veritatis. ¶ Scõo est notãdũ ꝑm Eustratiũ hꝫ q̃ vita cõtẽplatiua est vita suprema: que. s. speculatiua est sine passionib⁹ ⁊ vl'r oẽm irrationabilẽ abnegãs operationẽ. nõ enī vocat phyſicã mathematicã: vel theologiã cõtẽplatiuaꝫ: sed eã que per mundationẽ a passionũ sorde ad ꝓmplationem festinat que rescindẽs mãm ⁊ carnalẽ banc nebulam diuinis per impassibilitatẽ coniungitur.

B

2^m mõn^m

C

¶ Vulgus igit̃ mancipij sile penitus eẽ vt̃ pecoꝝ vitã diligẽdo. Habet aũt rõnẽ q̃ cõplures eoꝝ qui sũt in ptãtib⁹ cõstituti: perinde atq̃ sardanapalus viuũt.

¶ Adulti quidẽ igitur oino bestiales videntur esse pecudum vitam eligentes. ¶ Adipiscunt autem rationem quia multi eorum qui in potestate sunt similia patiunt̃ sardanapalo.

¶ Improbat opionẽ ponentẽ felicitatẽ cõsistere in voluptatibus declarãdo q̃ felicitas nõ ꝓsistit in voluptatib⁹: ⁊ hec est ꝓclo 12^a. pbat̃ sic. In illo in quo cõicamus cum bestys nõ est felicitas: sed in opationib⁹ voluptuosis cõmunicamus cũ bestys vt in delectationib⁹ tact⁹ ⁊ gustus: ergo felicitas nõ cõsistit in voluptatib⁹. de hac rõne ꝓbs inuit minorẽ in lr̃a dicẽs. q̃ multi videnṭ eẽ bestiales vitam pecudũ eligentes. s. ex hoc q̃ ponũt felicitatẽ cõsistere in illo q̃ est cõmune nobis ⁊ pecudibus siue bestys. s. in voluptate. Dic sunt duo intelligẽda. Primũ est q̃ vita voluptuosa que ponit finẽ vltimũ circa delectatiões sensus habet ponere finẽ vltimũ circa maximas delectationes sensuũ cuiusmodi sunt delectationes que sequunt̃ nãles opationes: quib⁹ natura ꝓseruat̃ in esse ꝑm idiuiduꝫ cuiusmodi sunt opationes circa cibũ ⁊ potũ. ⁊ etiã ꝑm speciem: cuiq̃ sunt operationes facte per cõmixtionẽ sexuꝫ: ⁊ huiq̃ delectationes sũt cões hoib⁹ ⁊ bestys. vnde hoies ponẽtes finẽ vltimũ in huiq̃ voluptatibus videnṭ oino eẽ bestiales: quasi eligentes talẽ vitã vt vitaꝫ optimã in qua pecudes nobiscũ cõicant. si enī felicitas cõsisteret in huiq̃ voluptatib⁹ bestie fruẽtes delectatiõe in cibo ⁊ coitu eẽnt

12ª ꝓclo huⁿ ꝓmi libri.

D

6^m nõn^m

felices. ⁊ p̃ ꝑbat̃ maior. s. q̃ felicitas nõ ꝓsistit in illo q̃ est cõe nobis ⁊ bestys: q̃ si sic bestie eẽnt felices: q̃ falsꝫ est: q̃ felicitas de q̃ q̃rimus ẽ. ꝓprium bonũ hois. ¶ Scõo est notãdũ ꝑ Eustratiũ q̃ ponẽtes felicitatẽ ꝓsistere i voluptatib⁹ sũt ve bestiales. ⁊ hui⁹ ponit duplicẽ cãm. ꝓmaꝫ ponit dicẽs q̃ tales sũt bestiales: eo q̃ irrõnabilib⁹ passionib⁹ subiacẽt ⁊ seruil'r subdunt̃: quos ⁊ pecudũ dixi viuere vita: qñ cũ sint rõnales nã: electiõe seipsos coordinare rũt velut irrõnabilia aĩalia/ad solã voluptatẽ ꝑm sensum respiciẽtes. ⁊ hec est ꝑ^a rõ q̃re sũt bestiales. ¶ Scõaꝫ cãꝫ ponit. d. vel q̃ vt pecudes a dñatorib⁹ suis ducunt̃ ad q̃ ipsis placet: ita ⁊ ipsi a voluptate: sic igit̃ dicunt̃ bestiales tũ q̃ solã delectatione ꝑm sensuꝫ sequunt̃: tũ q̃ ducunt̃ a voluptatib⁹ sic pecudes a suis dñis. [Adipiscũt aũt.] Isti ponẽtes felicitatẽ ꝓsistere i voluptatib⁹ rõnẽ assumũt ad hoc ponẽdũ/q̃ videt̃ q̃ multi i potẽtatib⁹ ꝓstituti sic̃ sunt reges ⁊ ꝓncipes q̃ felicissimi apũ vulgũ reputant̃ sil'ia patiunt̃ cuidã regi Affiriorꝫ sardanapalo: q̃ fuit total'r voluptatib⁹ dedit⁹: ⁊ pp̃ hꝫ credũt voluptatẽ eẽ optimã q̃ inest optimis ⁊ felicissimis ꝑm reputationẽ vulgi. ¶ Notãda sunt hic duo dicta Eustratij. ꝑ^m est q̃ si ꝓncipes sint mali: subditi erũt mali: ⁊ si ꝓncipes sũt boni subditi erũt boni: dicit enī sic. Si in ciuitatib⁹ vel in gẽtib⁹ ptãtẽ bñtes non eẽnt ꝑ passionẽ viuẽtes/ꝑ amãdo laboꝫ oscẽtes ⁊ ꝑ vtutẽ: nõ vtiq̃ aliq̃ sordidioꝫib⁹ subditoꝫ ad seipsos ꝗgressuꝫ ꝓcederẽt: ꝑ abycerẽt: ⁊ tũc malũ nõ augmẽtarẽt̃ ꝑ diminuerẽt̃ vel ꝑfecte exterminarẽt̃. Si aũt q̃ in ptãte ꝓstituti sunt sordidi sunt ⁊ in passionũ voluptatib⁹ viuẽtes ⁊ sardanapalo siles: sibiipsis siles familiares faciẽt: ⁊ malitiã accrescere faciẽt. ¶ Scõo ẽnõn^m illõ q̃ ipse narrat de sardanapalo. Dicit enī q̃ ipse fuit rex affiriorꝫ mulierũ insan⁹ amator luxuriosus ⁊ ꝑpudic⁹ oino in palatys manẽs: arma qdẽ nõ accepit nec ad venationẽ exiuit: ꝑ faciẽ vnxit: ⁊ oculos depixit ad ꝓcubinas ocertãs de pulchritudie ⁊ ꝓpõne ornat⁹: oinode mliebri ꝓsuetudie vtẽs: ille iterfect⁹ ẽ a ꝑsis: adulatores ãt ⁊ gulosi scripserũt i seplchro ei⁹. tãta bẽo q̃ta cõcedebã ⁊ bibebã. Hec Eustrati⁹.

E

2^m mõn^m.

2^m mõn^m Eustra.

Vita ⁊ finis sardanapali.

F

¶ Elegantes aũt ⁊ ad agendum idonei bonorẽ. Nonos enim finis fere ciuilis est vite.

¶ Qui aũt excellentes ⁊ operatiui: honorem. Ciuilis enim vite fere hꝫ finis.

3^a ꝑs cap.

¶ Hec est 3^a ꝑs huⁿ capl'i q̃ ingrit de opionib⁹ ptinẽtib⁹ ad vitã ciuilẽ ad quã ptinet honor ⁊ vt⁹: ⁊ p̃ ponit opionẽ ⁊ rõnẽ opionis ponẽtiũ felicitatẽ cõsistẽ in honorib⁹: ⁊ postea ꝓbat eã. Dicit q̃ p̃ q̃ illi q̃ sunt magis excellentes ⁊ virtuosi: ⁊ opatiui operũ bonoꝝ: ponũt honorẽ eẽ felicitatẽ. ⁊ rõ huⁿ est. s. q̃ felicitas ꝓsistit magis i honore q̃ in voluptate, nã bonor videt̃ eẽ finis totⁿ vite ciuilis: nã honor reddit̃ his q̃ bñ opant̃ ī vita ciuili q̃si sũmũ ꝓmiũ: ⁊ iõ colentib⁹ vitã ciuilẽ vt̃ ꝑbabile q̃ felicitas ꝓsistat i honore.

P

¶ Videtur aũt ab eo distare q̃ querimus bonũ. Naꝫ in ꝗs potius qui afficiunt q̃ in ꝗs qui afficiunt̃ honoribus est. Sũmũ aũt bonũ ꝓpriũ quid: taleq̃ esse vaticinamur: vt auferri facile nequeat. Preterea honorem persequũtur hoies: vt seipsi bonos esse credant. Itaq̃ a prudẽtibus ⁊ apud eos qui ipsos cognoscũt: ⁊ ob virtutẽ honoribus affici q̃runt. Constat igit̃ ꝑm hos ipsos honore prestantiorem esse virtutem.

¶ Videt̃ autem magis superficialis eo quod queritur. videtur enim in honorãtibus magis esse q̃ in honorato. Bonum autem proprium qdem ⁊ q̃ difficile auferri esse diuinamus.

¶ Amplio aũt videntẽ honorẽ q̃rere: vt credãt seipsos bonos esse. Querũt aũt a prudẽtibus honorari ⁊ apud eos a quib⁹ cognoscunt ⁊ in vtute. Adhãc festũ igit q̃m ꝑ bos vt⁹ melior ẽ.

¶ Istã opionẽ iprobat declarãdo q̃ felicitas nõ ꝓsistit in honorib⁹: ⁊ hec est ꝓclo 13° hui⁹ libri. ⁊ p̃ q̃ honor magis videt esse supficialis. i. bonũ minus pfectũ q̃ bonũ quod querit. ꝓclo pbat dupl'r. Primo sic. Felicitas est in felice ita q̃ est ppriũ bonũ felici. ⁊ de difficili ab eo auferi: sed honor est in honorãte ⁊ nõ in honorato. ergo felicitas nõ ꝓsistit in honorib⁹. vnde põt ratio sic formari. si felicitas cõsistit in honorib⁹: ille qui honorat esset felix ppter honorẽ sibi exhibitũ: sed nõ opꝛ q̃ ille qui honorat sit felix: qõ pꝛ qa felicitas est in felice sed honor nõ est in honorato. ergo felicitas nõ est honor: nec ille q̃ honorat est felix ppter honorẽ sibi exhibitũ. ¶ Circa illã ppõnem. honor est in honorãte ⁊ nõ honorato. est intelligẽdus q̃ istud sic intelligit: honor est in ptãte honorãtis ⁊ nõ in ptãte honorati. nõ enim est in ptãte hois q̃ ipse honorẽt. Nã honor est exhibitio reuerẽtie in testimoniũ excellẽtis boni: sed non est in ptãte hois q̃ talis reuerẽtia sibi exhibeat q̃tũcũq̃z ipse sit virtuosus: sed est in ptãte honorãtis: ⁊ sic oꝛ itelligi q̃ honor est in honorante ⁊ nõ in honorato: qa in ptãte honorãtis est q̃ honoret: ꝛ nõ est in ptãte honorati q̃ honoret: ⁊ hoc sufficit quãtũ ad rationẽ ·Phi. qa enim felicitas est in ptãte felicis: ⁊ honor debitus felici nõ est in ptãte felicis q̃ honorẽt: ideo sequit q̃ felicitas nõ cõsistit in honore. Põt etiam sic intelligi q̃ honor est in honorãte: qa cõsistit in actu honorãtis ⁊ nõ ꝓsistit in actu illius qui honorat: ⁊ ex hoc sequit ppositũ ·Phi. ſ. q̃ honor nõ est felicitas: qa felicitas consistit in actu felicis: sed honor debitus felici nõ ꝓsistit in actu felicis: ergo honor debit⁹ felici non est felicitas: etsi aliqs honor esset felicitas maxime honor debitus felici esset felicitas: qa ille honor videt esse sũmũ premiũ debitũ felici pro operibus suis. ¶ Albertus dicit hic q̃ honor magis est in honorãte ꝑm essentiã sed in honorato per causaꝛ. Itez honor est in honorãte subiectiue: qa est actus honorantis. ſ. est in honorato obiectiue: qa est circa honoratũ tanq̃ circa obiectuꝫ. [Amplius ⁊ videt.] Scõo pbat ꝓclo sic. In illo qõ appetit ppter aliud non cõsistit felicitas: sed honor appetit ppter aliud: ergo felicitas nõ cõsistit in honore vel honoribus. maior pꝛ: qa ex quo felicitas est vltimus finis humanoꝝ qui soluꝫ ppter se appetit inter res humanas sequit q̃ in illo qõ appetit ppter aliud nõ cõsistit felicitas. ⁊ minor declarat. naꝫ homines appetunt honorẽ vt firmaꝫ habeãt de se opionem q̃ sunt boni: qõ pꝛ: qa hoies querũt honorari a prudentibus ⁊ ab illis qui nouerint eos ⁊ in virtute. A prudentib⁹ quidẽ vt recte iudicantes dignos seipsos existimẽt honore. A cognoscentibus aũt vt ex ignorantia errãtes eos nõ existentes bonos honorent vt bonos. In virtute autẽ q̃m in hac viuere diligunt ⁊ querunt certitudinẽ vt sciant firmiter si qõ diligũt bñt. hec ergo est ratio: honor queritur ppter aliud. ſ. vt sit signum virtutis: ergo nõ est finis vltimus: ⁊ per cõsequẽs honor non est felicitas.

¶ Atq̃z forsitan ⁊ finẽ quispiã ciuilis vite magis hanc esse putauerit: verũ ⁊ ipsa imperfecta est. Videt enim posse virtutẽ bñs ⁊ dormire: aut nõ agere quic q̃ per vitã: ⁊ isuper maximis malis: atq̃ aduersa fortuna labozare. Cum vo qui ita se hꝛ nemo felicẽ dixerit: nisi qui positionẽ cõseruat. Sed hec hactenus: satis enim de his est ⁊ in quersionib⁹ dictũ. De cõtẽplatrice aũt vita: quã tertiã diximꝰ i sequẽtib⁹ ꝓsideratõez faciemꝰ.

¶ Forsitan aũt ⁊ magis vtiq̃z aliqs finẽ ciuilis vite hãc existimet. Videt autem imperfectior ⁊ hec. vt eni ꝓtingere ⁊ dormire bñtẽ virtutez ⁊ nõ opari per vitã. ¶ Et cum his mala pati: ⁊ infortunatum esse plurimum. Ita autẽ viuentẽ nullus vtiq̃z felicitabit nisi positionez custodiat: ⁊ de his quidez igitur satis. Sufficienter enim in Enchydijs dictuꝫ est de ipsis. ¶ Tertia autẽ est cõtemplatiua vita de qua perscrutationem faciemus in sequentibus. 4ª pars capli. n

¶ Hec est quarta pars in qua reprobat opio ponẽtis felicitatẽ ꝓsistere in vtute: ⁊ primo narrat q̃ felicitas magis vt cõsistere in virtute q̃ in honore: qꝛ honor vt eẽ impfectior q̃ virtus: cũ honor nõ querat nisi vt sit testimoniuꝫ virtutis: ⁊ tũ felicitas nõ est virtus: ⁊ hec est ꝑ 14ª. que pbatur dupl'r. p̃ qꝛ vtus p̃t eẽ in dormiẽte ⁊ nõ opante ꝑm vtutẽ p̃ totã vitã: ꝛ felicitas nõ põt eẽ niſi in opante ꝑm vtutẽ. q̃ felicitas nõ est virtus. ¶ Intelligẽdũ est q̃ vtus p̃t eẽ in nõ opante ꝑm vtutẽ p̃ totã vitã post vtutẽ acqsitã: tũ vtus nõ est vtus nisi in aliq̃ vno in quo aũ vtutẽ acqsitã erãt opationes bone: qꝛ vtus nõ acqrit nisi p̃ bonas opationes: tũ pole est q̃ vtuosus post vtutẽ acqsitã nõ opet ꝑm vtutẽ: qꝛ pole est q̃ stati moꝛiat post acqsitionẽ vtutis. [Et cuꝫ his mala pati.] Ꝛo pbat ꝑ sic. Si felicitas eẽt vtus q̃ois vtuosus eẽt felix. ꝓns est falsuꝫ. q̃ ⁊ ans. ꝓntia de se pꝛ: ⁊ falsitas ꝓntis pbat p̃ hoc q̃ ꝓtingit vtuosuꝫ pati multa mala ifortunia. ꝓtingit eni vtuosuꝫ eẽ egrotãtẽ aut iopẽ: vel insidias sustinẽtẽ: p̃ q̃ opatio ꝑm vtutẽ rescindit. Sed ifortunatũ vel nõ opantẽ ꝑm vtutẽ nullus diceret eẽ felicẽ nisi p̃ teruiẽdo velit hoc sustinere tanq̃ positũ ꝑ rõnes p̃ se manifestas: q̃ nõ est necesse q̃ ois vtuosus sit felix: ⁊ hoc sufficit q̃tum ad ꝓsens. [Sed de his sufficiẽter dictũ est in Enchidys.] hoc est in qbusdã versib⁹ circularibus quos cõposuit de felicitate. [Tertia aũt.] Ioe vita cõtẽplatiua non. determinat h̃: sed dicit q̃ de tertia vita. ſ. cõtemplatiua pscrutabitur inferius. ſ. in decimo huius. 15ª cõclo huius pri mi libri. Nõn^m

¶ Ea vo que pecunijs incũbit: violẽta quedã est vita: ipseq̃z diuitie nõ sunt id qõ querim⁹ bonũ. Utiles eni sunt ⁊ ob aliud queri solẽt. Quapropter ea que prius sunt dicta potius quispiaꝛ fines esse existimauerit: q̃ ipse cũ pp se expetant. At neq̃z ẽt illa sunt: q̃ q̃ ad ipsa cõplures iacte sunt rõnes. Hec igit missa faciam⁹. 5ª ps ca. Q

¶ Pecuniosus aũt quis violenter est. ¶ Et diuitie nõ sunt qõ querit bonũ: vtiles eni sunt ⁊ alterius gr̃a. ideo magis que prius dicta sũt finem aliqs vtiq̃z existimat: ppter se eniꝫ diligũtur. videt autẽ neq̃z illa: q̃ cuis multi sermones ad hoc compositi sunt. hec autẽ relinquant.

¶ Hec est quta pars in qua improbat opionẽ ponẽtẽ felicitatẽ cõsistere in diuitys: ⁊ est ꝓclo 15ª. ſ. q̃ felicitas nõ cõsistit i diuitys. hec ꝓclo pbat dupl'r. p̃ sic. Pecuniosus siue diues efficit aliqs p̃ violẽtiã: ꝛ nullus fit felix p̃ violẽtiaꝫ. ergo felicitas non consistit in diuitys. [Et diuitie nõ sunt.] Scõo pbat ꝓclo sic. In nullis que propter aliud queruntur consistit felicitas. hec statim pꝛ: qꝛ ex quo felicitas est finis vltimus opꝛ q̃ ppter se querat ⁊ nõ ppter aliud: ꝛ diuitie queruntur ppter aliud: qꝛ sunt bona vtilia. ergo felicitas non consistit in diuitys: sed prius dicta. ſ. voluptates ac honores magis vident habere rõnẽ finis vltimi q̃ diuitie: qꝛ voluptates ⁊ honores ppter seipa querunt: ⁊ diui- 15ª cõclo huius li bri pmi.

tie solũ querunt ppter aliud. ⁊ hoc dicit ·Phs 8° hui⁹: q̃ cũ triplex sit bonũ. ſ. vtile/delectabile/⁊ honestũ: duo istorum. ſ. delectabile ⁊ honestũ habent rationẽ finis: sed vtile solum habet rationẽ eius quod est ad finem.

Capitulũ tertiũ

tractat⁹ scõi pmi libri declarãs q̃ felicitas nõ ꝓsistit in bono separato: ⁊ p̃ oñdit q̃ necessariũ est de illa opione ingrere: q̃ ponit felicitatẽ ꝓsistere in bono separato qõ dr̃ cõis idea oiuꝫ bonoꝝ: deide q̃ felicitas nõ ꝓsistit in bono separato: ⁊ q̃ hꝰ bonũ separatũ si ponat tale nõ est p̃ se bonũ: ⁊ q̃ si sit hꝰ bonũ separatũ nõ est cõis idea oiuꝫ bonoꝝ: nec ẽt oium per se bonoꝝ: ⁊ q̃ si eẽt huiꝰ bonũ separatũ ⁊ p̃ se bonum adhuc in illo nõ cõsisteret felicitas que est vltimus finis actũ humanoꝝ cũ nõ sit operatũ nec possessiuꝫ ab hoie: nec requirit tale bonũ separatũ vt sit nobis exemplar ad quod inspicientes poterimus melius cognoscere ⁊ adipisci ea que sunt nobis bona.

¶ Restat fortasse de vlt bono cõsiderare: ⁊ quonãmodo dicit dubitare: q̃ q̃ hec questio perardua nobis est ppterea q̃ amici sũt q̃ formas ipsas itroduxerũt.

Caput 3^m scõi tract. hui⁹ pmi libri. Pozia pe capitulũ. Tertij capitulũ scõi trac. dñio in q̃tuor ptes pn.

Quod autẽ vl'e melius forte perscrutari ⁊ querere qualiter dicitur. Et si obuia tali qõne facta ppter amicos veros introducere ideas.

Istud est capl'm tertiũ tractatus scõi: in quo ponit ⁊ reprobat opio ponẽtiũ felicitatẽ ꝓsistẽ in bono separato: qõ ponit idea oiuꝫ bonoꝝ: ⁊ cõtinet istud capl'm q̃tuor ptes p̃ncipales. In p̃ma ponit vtilitatẽ hui⁹ ingsitionis ⁊ remouet illud qõ videt isti iquisitioni repugnare. in 2ª ibi [Ferẽtes aũt.] Iprobãdo opionez ·Pl'onis. pbat q̃ nõ est vna cõis idea oiuꝫ bonoꝝ. In 3° ibi [Quaeret aũt vtiq̃z.] Iondit q̃ bonũ separatũ si ponat tale nõ est p̃ se bonũ. In 4ª ibi [Si. n. ẽ vnũ.] Iondit q̃ si eẽt vna cõis idea oiuꝫ bonoꝝ: ipa nõ eẽt vltimus finis hois nec in ipa ꝓsisteret felicitas. ¶ In p̃ma igit pte ponit vtilitatẽ hui⁹ inquisitionis: ⁊ qd huic ingsitioni videt repugnare: ⁊ q̃ illud nõ dr̃ retrahere ab ingsitione huius Vitatis. ¶ Circa p̃mũ sciendũ q̃ bonũ separatũ in quo platonici posuerũt felicitatẽ hois ꝓsistere: dicebãt esse vl'e bonũ per cui⁹ pticipationez oia alia bona dicunt esse bona: ⁊ dicit q̃ pscrutari de hoc vl'i bono an sit: ⁊ ingrere qual'r ponat esse: fortasse est melius q̃ iquirere de p̃dictis opionib⁹. huiꝰ eni ingsitio est magis phica ⁊ magis ptinẽs ad ꝓsiderationẽ veri boni ⁊ vltimi finis: q̃ ingsitio opionũ p̃dictaꝝ. [Et si obuia.] huic tũ ingsitioni videt obuiare: ⁊ volũtati Arist. ꝓtrariari hoc. ſ. q̃ ista erat opio amici sui. ſ. ·Pl'onis magr̃i sui: ⁊ in reprobãdo opionẽ ·Pl'onis videt derogare honori suo ppꝛio. nã ꝑ honorẽ discipuli videt eẽ q̃ improbet dictũ magr̃i sui. hoc eniꝫ videt esse cõtra bonos mores. ſ. cõtradicere magro suo. ¶ Et est sciẽdũ q̃ ·Phs potius dicit hoc h̃ q̃ in alys libris: in quibus opionẽ ·Pl'onis iprobat: quia improbare opionẽ amici nõ est ꝓtra veritatem que p̃ncipal'r querit in scientys speculatiuis: sed videtur esse cõtra bonos mores: de quibus in hoc libro agitur.

¶ Verũ meli⁹ forsitan ⁊ oportere videbit sua quoq̃z: p̃sertim phs p̃ veritatis salute refellere. Flã cũ ambo sint amici: sanctũ est honore veritatem preferre.

¶ Videbit aũt vtiq̃z meli⁹ esse forsitan ⁊ oportere ⁊ p̃ salute veritatis ⁊ familiaria destruere: aliterq̃z ⁊ phos exñtes: ambobus eni exñtibus amicis: sanctũ prehonorare veritatem.

¶ Istud tũ nõ debet retrahere ·Phm ab hac ingsitione qꝛ videbit meli⁹ esse ⁊ magis honestũ ⁊ ad bonos mores pti nere: ⁊ etiã oino oportere vt hõ nõ vercat impugnare familiares suos pro salute veritatis: honestũ enim est pro salute veritatis familiaria destruere ambob⁹ enim exñtib⁹ amicis. ſ. hoie ⁊ veritate. Sanctũ est phonorare veritatẽ: nã ad ·Phm ptinet ipedimẽta cognitiõis amouere: vñ si opinio alicui⁹ amici famosi sit falsa: illa põt multos ipedire a cognitione veritatis. ⁊ iõ ad ·Phm ptinet iprobare opionez amici sui: si sit falsa: quia vt dicit Cõmentator hic: ·Phs est amator veritatis nisi nomẽ mentiat: vnde veritas est pferẽda amico: nã hõ nõ est amicus alicui⁹ amicitia que est ppter bonũ honestũ: nisi ppter veritatẽ ⁊ virtutẽ quã reperit in illo. Cũ ergo vnũquodq̃z ppter qõ ⁊ illud magis: sequit q̃ veritas est magis amica q̃ homo: ⁊ qꝛ magis amicus est preferẽdus sequit q̃ veritas est preferẽda homini amico. iõ Arist. pro salute veritatis iprobat falsas opiones ·Pl'onis magr̃i sui: ⁊ sic se habuit ·Pl'o erga Socratẽ magistrũ suũ: dicit eniꝫ ·Plato. Socrates est amicus sed magis amica veritas. ⁊ alibi dicit. multũ de veritate est curandũ de Socrate ꝛo parũ. ·Possit aũt hic poni vna ꝓclo. ſ. q̃ veritas est pferẽda amico: sed qꝛ hec cõclusio nõ est de subiecto huius scie nõ numero eã inter ꝓnes. ¶ Notanda sunt hic quatuor dicta. p̃mũ ꝑm Cõmẽtatorẽ: q̃ iustũ est honorare amicos: ⁊ sanctũ est honorare veritatẽ. nã vt dicit sanctuꝫ differt a iusto: nã iustitia considerat in equalitate q̃ est ad eos qui sunt eiusdẽ spẽi. Sꝫ sanctũ ꝓsiderat in honore decente deũ ⁊ diuina: ⁊ iõ veritatẽ honorare sanctũ est: diuinũ enim est veritas. ¶ ꝛo° est notãdũ ꝑm Cõmẽtatorẽ q̃ Arist. hic tẽtat q̃dã dicere aduersus ·Pl'onẽ: q̃ forte ·Pl'oni nõ obsistũt: sed his qui ꝑm q̃ nõ opꝛ dicta illi⁹ recipiũt. illud eni bonũ separatũ qõ ·Plato posuit est illõ bonũ inefabile qõ est cã omniũ aliorꝝ entiũ viuentiũ ⁊ nõ viuentiũ: ⁊ ita posuit deũ esse bonũ separatũ in quo ꝓsistit felicitas. ¶ 3° est notãdũ ꝑm Eustratiũ q̃ vniuersale dicit dupl'r. ſ. predicatione sicut in logica ⁊ sic non accipit hic. Alio modo illud dicitur vl'e cuius causalitas se extendit ad plura ⁊ sic accipit hic. ¶ 4° est intelligendũ ꝑm Eustratium q̃ totũ dicit tripliciter. ſ. ante partes: ex partib⁹: ⁊ in partib⁹. Ante partes sicut spẽs ⁊ idee que tota dicunt vniuersalia in conditoris mente exñtes. Ex partibus vt cõposita ⁊ in multis partiũ: siue omyomera. In partibus autẽ vt vl'ia que de multis dicunt ⁊ posteriora giiatione dicunt quia intellectus abstrahit tale totum a suis sigularibus: ⁊ de tali toto dicit Aristo. q̃ nihil est vel posterius est. Nõn^m ꝛo° 3^m nõndũ vl'e dup^r dicit. 4^m nõn^m Totum 3^r dicum. Cõsimilẽ distinctionẽ vsus ẽ proclus 66. ppõe p° de aia. tcõ. 5.

¶ Qui igitur hãc attulerũt opinionẽ: in his rebus nõ faciebãt ideas: in quib⁹ prius ⁊ posteri⁹ esse dicebãt. Idcirco neq̃z numeroꝝ ideaꝫ ponebãt. At bonũ ⁊ in substãtia dicit: ⁊ i quali: ⁊ in eo qõ est ad aliqd. Atq̃z id qõ est p̃ se substãtiaue: prius est eo nã qõ est ad aliquid. Est eni hoc appẽdici ⁊ accidẽti eius qõ est simile. Quib⁹ efficitur: vt nõ sit in oibus cõis quedã idea. Preterea cũ bonũ eque atq̃z id qõ est dicat. ¶ Nam ⁊ in substãtia dicit bonũ: vt mens ⁊ deus: ⁊ in quali virtus: ⁊ in quãto mediocre: ⁊ in relatiõe vtile: ⁊ in tẽpore occasio: ⁊ in loco moꝛa: ⁊ alia istiusmodi.) Constat nõ eẽ cõe q̃ q̃ vl'e ac vnũ. Flõ eni i oib⁹ p̃dicamẽtis: sed i vno tñmõ dicerẽt. Preterea cũ eoꝝ q̃ vnaꝫ bñt ideã: vna sit ⁊ scia: bonoꝝ ẽt oiuꝫ vna scia q̃dãꝫ esset. Flunc aũt plures sunt ⁊ eoꝝ q̃ sub eodẽ predicamẽto sunt collocata: vt tpis. In bello quidẽ militaris facultas: in egritudine aũt ars medẽdi. Et mediocris: i alimẽto q̃dẽ medicina; i laboꝛib⁹ ãt ars corpis exercẽdi.

J Scdā ps capitulī. ¶ Ferentes aūt opionē hāc/nō faciebāt ideas: in quibus prius ⁊ posterius dicebāt/ppter qd neqz numeroꝝ ideā cōstituebāt. Bonū aūt dī ⁊ in eo qdqdest: ⁊ in quali: ⁊ in ad aliquid. qd est autē ⁊ ꝑm seipsum ⁊ ſuba: prius natura eo qd est ad aliqd. ppagini enim hec assimilant ⁊ accidenti enti. Quare neqz vtiqz erit cōis q̄daz in his idea. ¶ Amplius aūt qa bonū equale dicit enti: eteni in eo qdqdest dicit: vtputa deus ⁊ itellectus: ⁊ in quali virtus: ⁊ in quāto mensuratū: ⁊ in ad aliqd vtile: ⁊ in tēpore tēpus: ⁊ in loco dieta: ⁊ altera talia. Manifestū q̄ non vtiqz erit cōe quid vlr ⁊ vnū. Nō eni vtiqz dicere⁊ in omnibus p̄dicamētis: sed in vno solo.

K ¶ Amplius aūt qa eoꝝ que ꝑm vnā ideaz vna est scia ⁊ bonoꝝ oīum esset vtiqz vna quedam scia. Nunc aūt sunt multe ⁊ eorū que sub vno sunt predicamento: vtputa temporis. In bello enim quidem militaris. In egritudine aūt medicinalis. In laboribus aūt exercitatiua.

¶ Hec est scda pars p̄ncipalis huius capl'i: in qua ꝓbs probat q nō est vna cōis idea oīum bonoꝝ. ⁊ hec est ꝓclusio 16ª bui⁹ libri que ꝓbat tripl'r. p̄ sic. Illoꝝ non est idea cōmunis in q bus est accipe ꝑus ⁊ posterius: sed in bonis est accipere prius ⁊ posterius. ergo nō est vna idea cōis oīuz bonoꝝ. maior accipit ex cōcessione platonicoꝝ qui ponebant ideas in illis in quibus est accipere prius ⁊ posteri⁹ sicut est in numeris. ⁊ minor declarat per hoc q bonum reperit in ſuba quātitate ⁊ qualitate: ⁊ sic de alys p̄dicamentis ⁊ ſuba est prior alys p̄dicamētis: ⁊ per ꝑs bonuz in ſuba est ꝑus q̄ bonū in alys p̄dicamētis: ⁊ sic in bonis est accipe prius ⁊ posterius. Ista ratio est ratio ad hoīez: qa procedit ex cōcessis ab aduersario. s. q idea non est in his in q bus est reperire prius ⁊ posterius. Istud eni platonici cōcesserūt. ⁊ ratio huius erat: qa sicut dixerūt/idea participat equal'r ab oib⁹ quoꝝ est idea: sed vbi est ꝑus ⁊ posterius nō est equalis participatio: ideo ⁊c. cū ergo in bonis sit accipere prius ⁊ posterius sicut ⁊ in ipsis p̄dicamentis. naz accidētia vel p̄dēt a ſuba ⁊ sunt posteriora q̄ ſubstātia a qua ꝓpaginant ⁊ deriuant: sequit q non est oīum bonoꝝ vna idea cōis. [Amplius aūt qa bonū.] scdo ꝓbat sic. Eoꝝ que reperiunt in diuersis p̄dicamētis non est vna idea cōis: sz bona reperiunt in diuersis p̄dicamētis. g ⁊c. maior pz per aduersarios qui ponūt ideā esse rationē vnā oīum eoꝝ que ideā participāt: sed illa que sunt in diuersis p̄dicamētis nō hīt eādē rōnē nec per ꝓnis eādem ideā: ⁊ minor declarat: qa bonū dicit equal'r enti: ⁊ ens reperit in diuersis p̄dicamētis. ergo ⁊ bonuz. bonum eni in ſubstātia est deus ⁊ itellectus. bonū in qualitate est virtus. bonū in quātitate est cōmensuratio qd est bonum in quolibet qd ſubycit mēſure. bonū in ad aliquid est vtile quod est relatum ad finē debitū. bonuz in qn est tēpus opportunū. bonū in vbi est locus ꝓgruus: ⁊ sic in alys generib⁹. ¶ Eustratius dicit hic q rōnes ille nō cōcludūt cōtra platonē: qa per istā ideā boni platō intellexit primum bonū. s. deū qd oīa appetunt: ⁊ per cōparationē ad quez alia dicunt bona ꝑm pus ⁊ posterius. vnde Ari. 12º metaphy. ponit quod dā bonuz separatū a toto vniuerso ad qd totū vniuersuz ordinat. sicut exercit⁹ ad bonū ducē. ⁊ iō dicit Eustratius q Arist. nō arguit ꝓ opionē platonis: sz ꝓ eos q dicta platonis male recipiūt ⁊ itelligūt. [Amplius aūt qz eoꝝ.] 3º ꝓbat ꝓ sic. Quoꝝ nō est vna scia illoꝝ nō est vna: idea hoc pz cū idea ponat cā scie: sed nō oīum bonorū est vna scia. g nō oīuz bonoꝝ est vna idea cōis. maior pz ex hoc q idea est cā scie: ⁊ minor declarat. nā nō est vna scia oīum bonoꝝ que sunt in vno p̄nto: ⁊ multo fortiⁿ nō est vna scia bonoꝝ que sunt in diuersis p̄ntis. q aūt rerū eiusdē p̄dicamēti sint diuerse sciētie pz: p hoc q multe scie ꝓsiderāt tēpus qd est res vnius p̄dicamēti: nā scia militaris ꝓsiderat tp̄s in bello: ⁊ scia medicinalis ꝓsiderat tēpus in egritudine: ⁊ exercitatiua ꝓsiderat tp̄s in laboribⁿ. pz g q nō oīuz que sunt in vno p̄dicamēto est vna sciētia.

Non^m p^m

¶ Dic sunt duo intelligēda. p^m q ꝑm Eustratiū B. rō est sophistica: qz q̄uis sit vnū bonū p cuius participationem oīa alia sunt bona: tm̄ in bonis est ordo: ita q qdā bonum est honorabilius: ⁊ qdā minus honorabile ꝑm q quedaz sunt ppingora p̄ bono ⁊ quedaz remotiora ab eo: ⁊ ita de diuersis bonis ꝑm q diuersa sunt bona/diuerse sunt scie ⁊ diuerse artes. tm̄ ꝑm q oīa bona p̄ticipāt vno bono ⁊ referunt ad vnū bonū: sic de oībus bonis ꝓsiderat vna scia. vm̄ bene stāt sil'r q ō eodē bono sint diuerse scie: ⁊ q de oībus bonis ꝑm q hīt attributionē ad vnū ⁊ idē bonuz sit vna scia. ¶ Scdo est notādū q Eustratius mouet hic dubitationē de ſuba. dictū eni est q bonū ppinquius prime ſube est ꝑus ⁊ maius bonū: cū g vna ſuba sit ppingoꝝ prie ſube q̄ alia: vī q ſuba suscipiat magis ⁊ min⁹. ¶ Ad hoc rndet q magis ⁊ minus vt respiciūt vnā naturā specificā nō inueniunt in ſuba: sed vt respiciūt accessium ⁊ recessium ad vnū p^m: ⁊ sic in ſuba est magis ⁊ minus ꝑm q respiciūt diuersas essentias/qd intelligo sic. q vna nā specificata in gīe ſube nō dī ꝑm magis ⁊ minus: nec in eadē nā specificata in gīe ſube inueniunt aliq̄ alia ꝑm que vnū dī magis hō ⁊ aliud minus: nō eni in spē hoīs reperiunt aliq̄ ꝑm que vnū aliqd dī magis hō ⁊ ꝑm aliud dī aliqd minus hō: tm̄ genus ſube dī de diuersis naturis ꝑm magis ⁊ minus: ꝑm q vna natura est propinquior p̄mo de gīe ſube ⁊ alia est remotior a p̄ de gīe ſube: vm̄ in eadē spē de gīe ſube non inueniunt prius ⁊ posterius. In diuersis tm̄ spēbus reperit ꝑus ⁊ posterius p cōparationē ad p^m illius gīis: qd itelligo loquēdo de ſuba que est genus analogū nō ō ſuba que est genus vninocū: qm̄ genus nō dicit ꝑm magis ⁊ minus de illis quibus est vniuocum. vt pz ex logica.

¶ Dubitauerit autem quispiam quidnam ⁊ velint dicere ipsum: quod q̄ si vna ⁊ eadem hominis est ratio: ⁊ ipso homine: ⁊ in homine. Nam quo vter q̄ est hō: hoc dīaz iter sese nullā hēbunt. Q̄ si ita est: neqz quo vtrūq̄ est bonū. At vō neqz qz ppetuū est: iō magis erit bonum: si quidem neqz diuturnum album magis est album: q̄ vnius album diei.

¶ Queret aūt vtiqz aliquis quid: ⁊ volunt dicere per se vnumqdqz: sicut ⁊ in per se homine ⁊ in homine vna ⁊ eadem est ratio que hominis. Scdm enim q homo nihil differret. Si autem sic: neqz ꝑm q bonuz. ¶ Sed neqz quidē ppetuū esse magis bonū erit: sz neqz magis albū quod diuturnius est eo q vnius diei.

¶ Hec est tertia ps principalis huius capl'i. in qua ondit⁹ q bonū separatū qd ponit idea nō est per se bonū: ⁊ continet ista pars quatuor ptículas. ¶ In p^o ostēdit q bonum separatū nō est per se bonum: ⁊ excludit vnā respōsionē. ¶ In 2ª ibi [Probali⁹ aūt.] Cōparat opionē platonis opinioni pithagoricorum. In 3ª ibi [Dis aūt que dicta sunt.]

Ostēdit

Ostēdit q bonū separatū nō est cōis idea oīum bonoꝝ. In 4ª ibi [Diuidētes igit.] Ostēdit q bonū separatum non est cōmunis idea oīuz que per se sunt bona. In p̄ma igit pars ⁊ ꝓbat q bonū separatū nō est per se bonū. Et hec est ꝓclo 17ª. ꝓbat sic. Nō in mā ⁊ hō separatus a mā nō differūt ꝑm q hō: qz hīt eandē rōnē hoīs: ⁊ eodē mō bonū separatū nō est alterius rōnis in bonitate q̄ hoc ꝑticulare bonū: sed hoc ꝑticulare bonū nō est per se bo^m ꝑm Platonē. ergo bonū separatū nō est per se bonū. [Sed neqz qdez perpetuū esse.] Excludit quandā rn̄sionē: posset enim aliquis dicere q illud bonū separatuz est meli⁹ ⁊ magis per se bonū q̄ bonū particulare qz est perpetuū: ⁊ bonū particulare est corruptibile: ⁊ bonū diuturnius vī meli⁹ ⁊ magis eligendū. Istā rn̄sionem excludit p̄bs. d. q nec hoc qd est perpetuū esse: facit illud per se bonū esse magis bonū. ppetuū eniz differt a nō ppetuo duratione: sed dīia alicui⁹ rei ꝑm durationē est ꝑter rōnez ꝓprie spēi: sicut vita que est vnius diei: ⁊ vita que est diuturna vt que centū annoꝝ nō differūt in rōne vite sed solū in duratione. Si igit bonuz sit vna spēs cōis bono separato ⁊ bono particulari: duratio erit ꝑter rōnem boni: ⁊ ita ex hoc qd aliqd est diuturnius nō differt ꝑm rōnē boni q̄ſi melius existēs q̄ si esset vni⁹ diei tm̄. Si tm̄ ponamus q bonū nō est vna spēs cōis bono separato ⁊ bono ꝑticulari existēti in mā: sed q sit analogum sicut ens repertū in oībus generibus: sic eēt dicendū qd bonū diuturnius est meli⁹ q̄ bonū vnius diei: qz addit ad bonitatē bonū in tēpore. s. diuturnitatē: vnde breuiter duratio maior vel minor nō variat rōnē spēi. Et si bonuz accipiat tāq̄ vna spēs sicut Plato posuit: rō boni equal'r inerit bono perpetuo ⁊ bono nō perpetuo. Si tm̄ bonū sit analogū: sic bonū diuturnius est magis bo^m: qz est magis bonū in tēpore: addit eniz ad bonitatē durationē maiorē qd est qdā bo^m. ¶ Notādū q Eustratius dicit hic multa ꝓtra Arist. in hoc q dicit q hō separatus a mā ⁊ hō in mā nō differūt ꝑm q hō. nec bonū separatū ⁊ bonū in mā differunt in bonitate: dicit eniz sic qual'r bonū. o. Arist. idem erit in īmāli ⁊ māli in imagine ⁊ exemplo: ⁊ in simplici ⁊ in cōposito: ⁊ in eo q ꝑm ꝑticipationē: ⁊ in eo q sine participatione: ⁊ qual'r eius qdqderatesse: simil'r inerit bis q̄ sicut dictū est distant ab inuicē: nisi ⁊ imago ⁊ architypum sil'r rōnē ſubstātie recipiant. Si enim bonuz equal'r reperiat in bono separato ⁊ in bono in mā: tūc bonum īmāle nō erit maius bonū q̄ bonū materiale: nec bonū simplex q̄ bonū cōpositū: ⁊ sic de alys enumeratis: qd est incōueniens. ¶ Simil'r si materialia ⁊ īmaterialia eodem modo diffiniunt: qd opz: si eandē rōnē habeant ⁊ materialia diffiniunt per materiā ꝑm Arist. sequit q īmālia diffiniunt p materiā: ⁊ ita īmaterialia erunt materialia qd est ipossibile. ¶ Itē cōtra hoc qd dicit Arist. q bonū perpetuū nō est melius q̄ bonuz vnius diei. Arguit: qm̄ esse est melius q̄ nō esse. ergo semp esse est melius q̄ nō semp esse. g bonū perpetuū est melius bono nō ppetuo. ¶ Itē dicit Eustratius q q̄uis bonū diuturnius ⁊ bonuz breuis durationis possint esse equaliter bona: tm̄ bonū perpetuū ⁊ bo^m vni⁹ diei nō possunt esse qualiter bona. ¶ Nec est sil'e q illud qd est longe durationis pōt esse eiusdē nāe cuz eo qd est breuis durationis: sed illud qd est perpetuū ⁊ illud qd est vni⁹ diei nō pm̄t esse vni⁹ nāe. ¶ Ad oīa illa pōt facil'r rn̄deri q ꝑm veritatē māle ⁊ īmāle nō sunt in eadē spē: nec simplex ⁊ cōpositū: nec hīt eandē diffōnē. Si tm̄ bonum esset vna spēs cōmunis bono separato qd ponit idea ⁊ bono ꝑticulari in mā sicut Plato posuit: ex B sequerent oīa ista īcōuenientia. vm̄ illa positio platonis īcludit ꝓdictoria. s. q bo^m est vna spēs cōis bono separato qd ponit idea ⁊ bono ꝑticulari in mā: qz ad illud sequit q idez sit māle ⁊ īmāle ⁊ simplex ⁊ cōpositū: ⁊ sic de alys incōueniētib⁹: ad que deducit Eustratius. Simil'r ꝑm veritatez bonum perpetuū est melius bono nō perpetuo ceteris paribⁿ. Si tm̄ bonū esset spēs sicut Plato posuit: bo^m ppetuū nō esset melius bono nō ppetuo nec semp esse q̄ nō semp esse.

¶ Probabilius aūt de ipso vident dicere pithagorici: ipsuz vnū in bonoꝝ serie collocātes: quos secutus vī ⁊ Speusippus. Sed de his quidē alius erit sermo.

¶ Probabilius aūt vident pithagorici dicere de ipso ponētes in bonorū coordinatione vnū: quos vtiqz ⁊ Speusippus seq vī. Sed de his quidem igitur alius fit sermo.

¶ Hec est scda ꝑticula tertie partis: in qua p̄bus cōparat opinionez platonis opioni pithagoricoꝝ. Et dicit q pithagorici posuerūt pbabilius q̄ platonici: platonici enim posuerūt vnū p^m bo^m qd est idea oīuz bonoꝝ: ⁊ q vnūqdqz bz rōnē boni ꝑm q ꝑticipat ideā boni: ita q per se rōnez boni posuerūt in bono separato. sed pithagorici posuerunt rōnez boni cōsistere in vnitate inexistētē rei: ⁊ hoc est pbabilius q̄ ponere rōnē boni cōsistere in idea separata: naz vt dicit Cōmētator vnūqdqz ens perficit ⁊ seruat in manēdo in se vnū ⁊ indiuisuz: cū eniz est disp̄sum ⁊ diuisum corrūpit: ⁊ iō posuerunt vnuz in coordinatione bonoꝝ. ⁊ hanc opionē pithagoricoꝝ secutus est Speusippus q fuit nepos Platonis. Sciendū q pithagorici posuerunt duas coordinationes vnā bonoꝝ ⁊ aliā maloꝝ: in coordinatione bonoꝝ posuerunt terminū pfectū: vnū dextrū: masculū: rectū: lumen: tetragonū: gelcens: bonū. In alia coordinatione posuerunt infinitū: multitudinē: supfluū: sinistrū: feminā: curuū: tenebrā: altera pte longius motū malum: ⁊ ita ponitur vnum in eadem coordinatione cū bono: ⁊ hoc est melius ponere bonitatem rei in vnitate per quam res est vna ⁊ ens quam in idea a re separata.

¶ In ijs aūt que dicta sunt controuersia quedā est: qd rōnes nō de oī bono sunt dicte. Dicunt aūt vna spē bona ea que amant per se. Ea vō que hec efficiunt: aut aliquo mō cōseruant: aut cōtraria pbibēt: ppter hec ipsa: modoqz alia bona dicunt. Cōstat igit bona bifariā dici: alia per se: alia ppter illa.

¶ His aūt que dicta sunt dubitatio quedaz ſubapparet: pp qd nō de oī bono sermones dici ⁊ fieri. Dici aūt ꝑm vnaz spēm que ꝑm seipsa p̄secuta sunt ⁊ dilecta. factiua aūt hoꝝ vel cōseruatiua aliq̄l'r: vel ꝓhioꝝ pbibitiua pp hec dici: ⁊ pz modū aliū. Manifestum igit: qm̄ dupl'r dī bonū: ⁊ hec qdē pp seipsa: hec aūt pp h.

¶ Hec est tertia ꝑticula in qua declarat q bonū separatū nō est cōis idea oīum bonoꝝ: ⁊ hec est cōclusio. 18. huius libri que ꝓbat sic. Bonū separatū est p se bonū sicut Plato posuit. vm̄ ꝑm Platonē idē est bonū separatū ⁊ per se bonū: sed per se bonū nō est cōis idea oīum bonoꝝ. g bonū separatū nō est cōmunis idea oīuz bonoꝝ. maior pz p Platonē cōtra quē arguit: ⁊ minorē declarat per hoc q qdā bonū est bonū ppter se desiderabile sicut scire ⁊ voluptates: ⁊ qdā est bonū qd est solū desiderabile ppter aliō. s. ppter illud qd ppter se est desiderabile: ⁊ illud qd solum ppter aliud est desiderabile nō est per se bonuz: vt potio amara vel aliqd tale. ergo p se bonū nō est cōis idea oīuz bonoꝝ: cū nō omne bonū sit bonū p se. ⁊ sic pz minor: vm̄ dicit p̄bs q bis/B est circa ea que dicta sunt a platonicis de bono separato occulte apparet quedā dubitatio. quia

Etdit. Burl.

plato loquiť de per se bono: ⁊ ita sermones platonis nõ
videnť dici de oi bono: nec q̃tũ ad apparentiã vbor nec
q̃tũ ad ꝓueniẽtiã rerꝫ: ⁊ hoc qꝫ diuerse sunt spẽs ⁊ rõnes
bonorꝫ. nã q̃dã sunt pp seipsa quesita ⁊ desiderata: ⁊ q̃dã
pp alia vt pp illa que sunt p se quesita ⁊ desiderata: qꝫ sũt
factiua vel conseruatiua eorꝫ que sunt per se bona: vel qꝫ
sunt ꝓhibitiua ꝗriorꝫ ⁊ bonũ nõ videť dici �means eãdẽ rõnẽ
de his: ⁊ iõ nõ vẽ qꝫ bonũ per se sit cõis idea oiuꝫ bonorꝫ.
¶ Sciẽdũ qꝫ Arꝫ. innuit hic talẽ diuisionem bonorꝫ. s. qꝫ
q̃dã est bonũ qõ solũ ꝓpter aliud desiderať: vt pp bonũ
per se: ⁊ tale est triplex: q̃dã factiuũ per se boni: ⁊ q̃dãꝫ
cõseruatiuũ per se boni: ⁊ q̃dã ꝓhibitiuũ ꝗriorꝫ.
¶ Seiunctis igiť per se bonis a bonis vtilibus cõsideremus si ea que sunt per se: vna idea bona dicanť. At
quenã qspiã posuerit p se bona: an ea que ⁊ sine alijs
ꝓsequimur: quale est sapere ⁊ videre ⁊ voluptates nõ-
nulle atqꝫ bonores. Nec eniꝫ tametsi ꝓpter aliud qꝫ-
piam persequimur: tñ ex ijs esse posuerit qspiã que sũt
per se bona. An nihil aliud ꝑter ideaꝫ ponendum est.
Quare forma res quedaꝫ erit inanis. Qꝫ hec quoqꝫ p
se sunt bona: eandẽ in ijs oibus ipsius boni rõnẽ iesse
oportebit: perinde atqꝫ albedinis rõ eadeꝫ est in niue
atqꝫ cerusa. At bonoꝝ ꝓudẽtie: voluptatis hoc ipso
quo bona sunt diuerse sunt rõnes ac differẽtes. Iꝑm
ergo bonũ nõ est quid cõe vna idea. At quonã modo
dicunť: nõ eniꝫ hisce similia sunt: q̃ noie eodẽ fortuito
nuncupanť. Dicunťne igiť: qꝫ sunt ab vno aut ad vnũ
oia cõferunt. An cõpatione potius rõnũ. Etenim vt
est in corpe visus: sic est in aia mens: ⁊ aliõ itẽ in alio,
Sed hec in ꝑsenti forsitan omittenda sunt. Nã exacte
ipsa discutere ad aliam magis spectat philosophiam.
Et de idea similiter.
¶ Diuidẽtes igiť ab vtilibus: que ꝑm seipsa intueamur: si dñr ꝑm vnã ideã: ꝑm seipsa autem
qualia ponet qs vtiqꝫ: vel quecũqꝫ ⁊ solitaria
ꝓsequunť: vtputa scire ⁊ videre: ⁊ voluptates
quedã: ⁊ bonores. Hec eniꝫ etsi pp aliud qõ p-
sequimur: tñ ꝑm se bonoꝝ ponet vtiqꝫ aliqs:
vel neqꝫ aliõ aliq̃d ꝑeter ideaꝫ. Quare inanis
erit idea. Si aũt ⁊ hec sunt eorꝫ que ꝑm seipsa:
boni rõnẽ in oib⁹ ipsis eãdẽ appere oportebit:
quẽadmodũ in niue ⁊ in cerusa eã que albedi-
nis. bonoꝝ aũt ⁊ ꝓudẽtie ⁊ voluptatis alie ⁊
differẽtes sunt rõnes ita ꝑm qõ bona. Nõ igiť
est bonũ cõe q̃d ꝑm vnã ideã. ¶ Sed qualiter
vtiqꝫ dñr. ¶ Nõ enim assimilanť a casu equo-
cis: ſ certe ei qõ est ab vno esse vel ad vnũ oia
cõtendere: vel magis ꝑm analogiaꝫ: sicut enim
in corpe visus: ita in aia itellectus ⁊ aliud vtiqꝫ
in alio. Sꝫ forte hoc q̃dẽ relinquẽdũ est nunc.
Certificare enim de ipsis alterius vtiqꝫ ꝑhie
erit magis ꝓpriũ. Similr aũt ⁊ de idea.
¶ Dec est 4ª particula 3ᵉ partis in qua pbs ostẽdit. qꝫ bo-
nũ separatũ nõ est cõis idea oium que sunt per se bona. Et
ꝑmo narrat de quo est intẽtio. d. qꝫ intentio est log de per
se bonis. vñ quedã sunt bona eo qꝫ sunt factiua vel cõser-
uatiua bonorꝫ ꝑm se vel ꝓhibitiua cõtrariorꝫ: ⁊ talia sunt
bona vtilia de quibus manifestũ est qꝫ nõ sunt ꝑm se bo-
na. Separemus igitur ab eis illa que ſ sunt bona: ⁊ vi-
deamus si oia per se bona ꝑñ dici bona ſ vnã ideã quã
dicunt per se bonũ: ⁊ ad hoc inuestigãdũ opꝫ scire qualia
sunt ꝑm se bona: vtrũ oia sint ꝑm se bona quecũqꝫ querũ
tur solitaria: id est si sola essent ita qꝫ nulla alia vtilitas cõ
sequereť/cuiusmodi sunt scire ⁊ videre ⁊ voluptates ⁊ bo
nores: hꝰ eni q̃ꝫ quiqꝫ querunť ꝓp aliqd aliõ ad qõ sũt
vtilia tñ si ad nihil aliud valerẽt adhuc essent ſ se bona
⁊ desiderabilia: aut nihil est p se bonuꝫ nisi illa idea boni
separata. Dec igiť est qõ. vtrũ oia q̃ pp se desideranť ⁊ si
nulla alia vtilitas sequereť ex eis/sint p se bona/vel sola
idea bonorꝫ. s. bonũ separatũ sit per se bonũ. istis ꝑmissis. p-
bat pbs ꝓclonẽ. 19. hui⁹ libri. s. qꝫ bonũ separatũ nõ est cõis
idea oium que per se sunt bona: que ꝓbať sic: aut nihil est
p se bonũ nisi illud bonũ separatũ: aut oia q̃ ꝑm se appetun-
tur: ⁊ si ad nihil aliud valerẽt cuiusmodi sunt: bonoꝝ: pru-
dentia ⁊c. sunt p se bona. Si deť p̃ⁿ. s. qꝫ nihil est p se bo^m
nisi bonũ separatũ: tunc segť qꝫ bonũ separatũ sit vacuũ ⁊ va-
nũ: exemplar enim est vacuũ si nihil ei assimileť. Si deť
aliud mẽbrũ. s. qꝫ oia q̃ pp se desideranť: ⁊ si nihil aliõ bo-
nũ sequereť/sint p se bona: oportebit qꝫ oib⁹ talib⁹ sit ea-
dẽ rõ bonitatis: sicut in niue ⁊ cerusa est eadẽ rõ albedis:
ex eo qꝫ participant eandẽ formã: sed B nõ est vera in pdi
ctis: qꝫ bonoꝝ ꝓudẽtia ⁊ voluptas bñt diuersas rõnes: nõ
solũ ꝓpriaꝫ: sed ẽt inq̃tũ sunt bona: nõ eniꝫ est eadẽ ratio
bonitatis in his oibus: nec ꝑm eãdẽ rõnẽ sũt appetibilia.
vñ relinqtur qꝫ illud qõ dicũt est falsuꝫ: qꝫ p se bonũ non
est cõis idea oiuꝫ p se bonorꝫ. ¶ Vñ breuiter rõ talis est:
aut nihil est per se bonũ nisi illa idea cõis: aut oia illa que
pp se appetunť sunt p se bona. Non est dare p̃ⁿ: qꝫ sic illa
idea boni esset vacua ⁊ inanis: qꝫ nõ esset exẽplar alicui⁹:
nec ei aliqd assimilareť. Nec est dare z^m: qꝫ oium per se
bonorꝫ est vna ⁊ eadẽ rõ cõis ſ Platonẽ: sed nõ oia que
pp se appetunť bñt vnã rõnẽ cõem in eo qꝫ sunt bona. vñ
breuiter hec est rõ: nõ oia p se bona bñt eandẽ rõnẽ boni
in eo qꝫ bonũ. q̃ nõ oium per se bonorꝫ est vna idea cõis.
¶ Notãda sunt hic duo ꝑm Cõmẽtatorẽ. p̃ⁿ qꝫ Arꝫ. dixit
scire ⁊ videre esse p se bona: ⁊ nõ dixit ꝓudẽtiã ⁊ visum
esse p se bona: qꝫ opõnes sunt ꝓfectiores habitib⁹: ⁊ iõ sũt
d̃sideraboliores. ¶ Scdo nõn^m qõ dicit Cõmẽtator: qꝫ nõ
oĩs voluptas vel bonor est bonũ: qꝫ voluptas q̃ est ꝓpudi-
corꝫ nõ est bona ⁊ ꝓudẽtiũ bonores ẽt q̃ ꝓueniũt ex spe-
culatione q̃ exhibenť a sapiẽtib⁹ ⁊ scientib⁹ recte ⁊ in vtu
te ⁊ sapiẽtia desiderabiles sunt ⁊ ꝑsequibiles: qui aũt ex
q̃bustibꝫ: ⁊ deteriorib⁹ fugiẽdi ⁊ odio habẽdi. hec Eustra
tiius. ¶ Sed q̃liter vtiqꝫ. ¶ Quia dictũ est qꝫ bonũ nõ dicť
ꝑm eandẽ rõnẽ de oibus bonis/rõnabilr dubitať. vtrum
bonũ dicať de oibus bonis ꝑm rõnes oino diuersas non
habẽtes respectũ ad aliqd vnũ quo dicunť equoca a casu:
aut dr̃ bonũ ꝑm rõnes nõ oino diuersas sed in aliquo vno
cõueniẽtes: quo militare dr̃ de instro militis ⁊ de regmen
to militis ⁊ de equo militis: vel quo sanũ dr̃ de medicina
de dieta: ⁊ de vrina. Aut quo aliqd dr̃ de multis ꝑm ꝓpor
tiones diuersas ad idẽ subm: sicut ens dr̃ de qualitate: qꝫ
qualitas est dispõ ꝑmi entis. s. substãtie. Aut quo aliqd dr̃
de multis ꝑm vnã ꝓportionẽ ad diuersa subiecta: sicẽ bo^m
dicť de visu ⁊ itellectu. sicut eniꝫ visus est bonũ ⁊ ꝓfectio
oculi: sic itellꝰ est bo^m ⁊ ꝓfectio aie. ¶ Nõ eni assimilanť. ¶
Solutio hui⁹ dubitationis est qꝫ bo^m nõ dr̃ de oib⁹ bonis
ꝑm rõnes oino diuersas: sicut accidit in his q̃ sũt equoca
a casu: ſ bonũ dr̃ de multis bñtib⁹ attributionẽ ad vnũ. s.
ad finẽ vltimũ. Sed qualr bonũ dr̃ de multis ꝑm vnam
rõnem vel ꝑm diuersas rõnes opꝫ nũc relinquere: qꝫ hoc
pertinet ad ꝓsiderationẽ metaphysici. Silr determinare
de idea

de idea boni nõ est ꝓpriũ ꝑñti negocio: sed hec magis ꝑti-
net ad metaphysicã. Eustratius sup istꝫ lrãm. ¶ Sicut in
corpe visus in aia itellect⁹. ¶ Joicit sic. Sicut. n. in corpe vi-
sus bonã cognitionẽ entiũ ꝓbens ⁊ decorans aĩa: ita in-
tellect⁹ in aia cognitionẽ itelligibiliũ dans ⁊ decorãs ipsaꝫ
sup oẽm potẽtiã: ſ Eustrati⁹. ex quo pꝫ ꝑm intentionẽ Cõ-
mẽtatoris: qꝫ intellectus est nobilissima potẽtia aĩe.
¶ Cõstat eniꝫ ⁊ si est aliqõ vnũ bonũ qõ cõiter dicať:
aut separatũ q̃d ipm per se: nõ tñ aut agi aut acqri ab
homine posse. Nũc autem tale queritur.
¶ Si eniꝫ est vnũ q̃d cõiter ꝑdicatũ bonuꝫ: vel
separabile q̃dẽ ipsuꝫ ꝑm seipsuꝫ: manifestũ qꝫ
nõ vtiqꝫ erit operatuꝫ neqꝫ possessum bonuꝫ.
Nunc aũt tale aliquid queritur.
¶ Dec est 4ª ps hui⁹ capli: in qua pbs declarat qꝫ si esset
vna cõis idea oiuꝫ bonorꝫ: ipsa nõ eẽt finis vltimus hois
nec in ipsa cõsisteret felicitas: ⁊ cõtinet duas ꝑticulas. In
p̃ª ꝓbať ꝓpositũ. In zª ibi. ¶ Forte aũt alicui. ¶ Remouet
vnã rũsionẽ. In ꝑma igiť ꝑticula ꝓbať qꝫ bonũ separatũ: qõ
poniť idea oiuꝫ bonorꝫ/nõ est supremũ bonũ hois qõ hic
queriť: ⁊ hec est ꝓclo zoª hui⁹ libri: ꝓbať sic. Illud nõ est
supremũ bo^m hois qõ hic queriť: qõ nõ est opatũ nec pos-
sessuꝫ ab hoie. nã tale bo^m hic q̃rim⁹: ſ bo^m separatũ qõ po-
niť idea bonorꝫ/nõ est opatũ nec possessuꝫ ab hoie. q̃ bo^m
separatũ qõ poniť idea bonorꝫ/nõ est supmũ bonũ hois.
¶ Fortasse aũt cuipiã melius esse videbiť cognoscere
ipm ad ea bona que possideri ac agi pñt. nã velut exẽ
plari id bñtes: magis ea que nobis sunt bona sciem⁹:
⁊ si sciuerimus assequemur.
¶ Forte aũt alicui videbiť vtiqꝫ melius esse co-
gnoscere ipsuꝫ ad possessa ⁊ operata bonoꝝ.
velut enim exemplũ hoc habentes magis scie-
mus ⁊ que nobis sunt bona: ⁊ si sciamus adi-
piscemur ipsa.
¶ Dec est zª ꝑticula: in qua excludit quãdã rũsionẽ ad hãc
rõnẽ. posset. n. aliqs dicere qꝫ q̃ꝫ bonũ nõ sit possessuꝫ
nec opatũ ab hoie: est tñ exẽplar oiuꝫ bonorꝫ opatorꝫ ab
hoie: nũc aũt ad bñ opandũ expedit cognoscere exẽplar: ⁊
iõ ad istã sciaꝫ cui⁹ finis est bñ operari pertinet determi-
nare de bono separato: qꝫ sic melius possumus adipisci ea
que sunt nobis bona: sicut inspicientes aliquem hominꝫ
melius possumus depingere eius faciem.
¶ Dec igiť rõ hꝫ q̃dẽ quandã ꝓbabilitatẽ: a scientijs
aũt discrepat. Vniuerse nãqꝫ bonũ affectãtes q̃dã:
idqꝫ qõ deest ꝓquirẽtes: huius ꝑtermittunt cognitio-
nẽ. Tantã tñ opem oĩs artifices ignorare: ⁊ nõ ꝓquí-
rere: nõ est cõsentaneũ rõni. Dubiũ aũt est: ⁊ quidnam
ad suã artẽ aut textori cõfert: aut faber: si ipsuꝫ scierit
bonũ: aut quonã mõ vel medicus vel dux euadet pe-
ritior q̃ ideã ipsam aspexerit: neqꝫ enim valitudinem
hoc mõ medicus: ſ hois: imo võ huius fortasse ꝓside-
rat: qppe cũ singulis hoib⁹ medeať. Sꝫ õ his bacten⁹
¶ Probabilitatẽ q̃dẽ igiť quandã hꝫ sermo: vr
aũt scientijs dissonare. Qẽs eniꝫ bonũ q̃dam
appetẽtes ⁊ quo indigẽt ingrẽtes derelinquũt
cognitionẽ ipsius: q̃ꝫ auxiliũ tale oẽs artifi-
ces ignorare: ⁊ neqꝫ ingrere nõ est bñ rõnabile.
¶ Inutile aũt: ⁊ q̃d iuuabiť textor ⁊ faber ad
suam artẽ scies ipm bonũ: vel qualr magis me
dicus: vel magis miles erit qui ideaꝫ ipsaꝫ cõ-
templatus est. Videť q̃dẽ enim neqꝫ sanitatem
ita intendere medicus sed eaꝫ que hois: magis
aũt forte eã que hui⁹. Scõꝫ vnũquẽqꝫ eni me-
dicabiť. Et de his q̃dẽ igiť intãtũ dictum sit.
¶ Istã rũsionẽ remouet pbs ꝓbãs qꝫ cognitio boni sepa-
ti nõ est nẽcia ad bo^m opandũ: ⁊ hec est ꝓclo zlª hui⁹ libri.
ꝓbať duplr. Primo p ſ qꝫ istud nõ obseruať in sciẽtijs ⁊
in artib⁹. nã q̃lꝫ sciẽtia ⁊ q̃lꝫ ars appetit bonũ ⁊ querit illõ
qõ est nẽciuꝫ ad suũ finẽ ꝓsequẽdũ: ⁊ nulla ars vtiť cogni-
tione illi⁹ boni separati: si tñ cognitio boni separati esset nẽcia
ad bñ opandũ: irrõnale eẽt oẽs artifices illud bonuꝫ non
ingrere ſ ignorare. ¶ Inutile aũt ⁊ qd. iuuabiť. ¶ Scõ ꝓ-
bať eadẽ ꝓclo sic. Illa cognitio que nõ iuuat ad bñ opan-
dũ nõ est nẽcia ad bñ opandũ: ſ cognitio boni separati non
iuuat ad bñ opandum. q̃ ⁊c. maior est manifesta: ⁊ minor
declarať: qꝫ cognitio boni separati nõ iuuat fabrũ nec textorẽ nec militẽ nec medicũ. nã illud bonũ separatuꝫ est vle: ⁊
oẽs opõnes circa quecũqꝫ bona sunt circa singularia: nũc
aũt exemplar ad qõ necesse est inspicere dr̃ esse cõformes
opato: ⁊ opatũ est singulare: ergo huiusmodi bonũ separatũ
qõ est vle nõ est necessariũ ad bene operandum.

Capitulũ quartũ

tractatus scõi in quo soluiť scda questio ꝑncipalis hui⁹ ꝑmi que est. Quid est felicitas: que soluiť ꝑ duas descri-
ptiones felicitatis in hoc caº positas. Quaruꝫ ꝑma sumiť
ex q̃busdã gnãlib⁹ ⁊ cõiter cõfessis q̃ respiciũt essentiam
felicitatis ꝑm se. Scda respicit essentiã felicitatis in cõpa
ratione ad felicẽ. p̃ª est qꝫ felicitas est bonũ pfectuꝫ ⁊ p se
sufficiens. scda est qꝫ felicitas est opatio hois ꝑm vtutes in
vita pfecta. Ad declarationẽ ꝑme descriptiõis narrat qꝫ fi-
nis vltimus ⁊ bonũ ꝗrentũ in vnaquaqꝫ arte est illud: gra
cui⁹ oia alia fiũt in illa arte: ⁊ ponit distõnẽ finiũ ⁊ ꝓbat qꝫ
felicitas est finis vltim⁹ opõnũ humanarꝫ: ⁊ ꝓbat qꝫ hois
est aliqua ꝓpria opatio in qua felicitas cõsistit.
¶ Nũc rursus redeamus ad id qõ querimus bonuꝫ: ⁊
q̃d tandẽ sit ipm inuestigemus. Esse eniꝫ aliud in alia
actione cõstat ⁊ arte. Aliud est enim in medicina: ⁊ in
re militari: ⁊ ceteris sil̃i mõ. Quid igiť vnicuiqꝫ bonũ
est. An id gra cuius cetera agunť: hoc aũt in medicina
q̃dẽ est/sanitas: in rei vo militaris facultate/victoria:
⁊ in extruendarũ edium arte/domus: ⁊ alia aliud. In
actione ẽt oĩ electione id qõ est finis. Huius eniꝫ gra
oẽs agunt. Quare sicꝫ oium rerꝫ agẽdarꝫ sit finis: is
ipsuꝫ bonũ agẽdũ erit. Sin vo plures: hi ipsi. Oratio
igiť migrando ad idẽ accessit. Enitendũ aũt est ma-
gis hoc declarare. Cũ itaqꝫ plures sint fines: ⁊ horuꝫ
quosdã ob alios expectamus: vt diuitias: fistulas: in-
strumẽtaqꝫ oino perspicũ est nõ oĩs fines esse perfe
ctos. At finẽ optimũ perfectũ q̃d esse constat. Quare
si tñ vnus perfectus sit finis: is hic erit qui queritur.
Sin plures: is qui horꝫ est perfectissimus.

Rursus aũt redeamus ad quesituum
bonũ q̃d vtiqꝫ sit. videť quidez enim
aliud in alia operatione ⁊ arte. Aliud
enim in medicinali ⁊ militari ⁊ reli-
quis similiter. Quoniã igitur vnicuiqꝫ bonũ
gratia cui⁹ reliqua opata sunt. hec q̃dẽ in medi

cinali qdem sanitas:in militari ꝯo victoria:in edificatiua aūt domus:in alio ꝯo aliud. Jn oi aūt opatione ⁊ electione finis.huius enim gr̃a reliqua opant̃ oēs. Quare ſiqs operatoꝝ oiuꝫ est finis:hic vtiqꝫ erit opatum bonum. Si ꝯo plures plura:hec transcendēs vtiqꝫ sermo ad hoc ip̃m perueniet. Hoc aūt ad hoc magis explanare tentādusꝫ. Qm̃ aūt plures videnť ⁊ fines.hoꝝ aūt eligim⁹ quosdaꝫ ꝓpter alteruꝫ:vt puta diuitias fistulas:⁊ oia organa. Manifestū igit̃ qm̃ nō sunt oēs perfecti. Optimus aūt pfectus quis videť. Quapropter ſiqdē est aliqd̄ vnū solū perfectum hoc vtiqꝫ erit qd̄ quer̃ť. Si ꝯo plura:perfectissimum horum.

Quarti.c. 1.2.diuisio in tres ptes p̃n.

Jstud est 4.m cap.m tractat⁹ scōi in quo soluit 2.a qō p̃ncipalis hui⁹ libri querēs qd est felicitas:⁊ cōtinet tres ptes p̃ncipales. Jn p.a ponit vna descriptio felicitatis ſupta ex cōditionib⁹ gnālib⁹ finis vltimi. Jn 2.a ibi [Sz forte felicitatē. Jnuestigat aliā descriptionē felicitatis que magis sumit̃ ex ꝓprys. Jn 3.a ibi [Circūscribat̃. Jqꝫ descriptiones p̃cedētes sūt imperfecte:narrat ꝙ adhuc opꝫ felicitatē pfecti⁹ describere ⁊ modū p quē possumus ad hoc deuenire.s.ad pfectā descriptionē felicitatis. Pria ps cōtinet duas pticulas. Jn p.a ponit q̃ſdā cōditiones finis vltimi p quas apparet ꝙ felicitas est bonum pfectū:⁊ ēt ponit distinctionē finiū. Jn 2.a ibi [Videť aūt ex per se sufficiētia. Jostēdit ꝙ felicitas est bonū per se sufficiens. p.a pticula cōtinet tres ptes. Jn p.a narrat qd est finis vltim⁹ ⁊ bonū intentū in vnaquaqꝫ arte. 2.a ibi [Perfectius aūt dicim⁹. Jponit quādā distinctionē finiū trimembrē. 3.a ibi [Tale vtiqꝫ felicitas. Jcōcludit ex p̃dictis ꝙ felicitas est finis vltim⁹ oium opationuꝫ humanaꝝ. ¶ Jn p̃ma igit̃ pte reuertit̃ ad ꝓpositū.s.ad inquirēdum qs est finis vltim⁹ oiuꝫ humanoꝝ. Et p̃ narrat ꝙ finis vltimus est bonū intentū in vnaquaqꝫ arte:⁊ est illud grā cui⁹ fiūt oia in illa arte vt pz.nā qz oia q̃ fiūt in arte mediciali fiūt ꝓpter sanitatē:iō sanitas est finis vltimus in arte medicinali:⁊ in arte militari oia fiunt ꝓpter victoriā:iō victoria est finis vltim⁹ in arte militari. ¶ Ad sciendū igit̃ qs est finis vltimus oium opationū humanaꝝ:considerādum est ſi occurrat aliqs finis ad quē ordinant̃ oia q̃ fiunt per artes:⁊ oēs humane opōnes:⁊ ille finis erit finis vltim⁹ ⁊ bonū qd̄ intēdit̃ ex oib⁹ opationib⁹ humanis. Si aūt sint plura ad que ordinant̃ diuersi fines diuersaꝝ opōnum ⁊ artiū:oportebit itellectū vlteri⁹ ingrere quousq̃ pueniat ad aliquē finē vltimū:ad quē oēs opōnes artiū ⁊ oēs operationes humane ordinant̃. vñ ſi sint plures fines opꝫ ꝙ aliqs illoꝝ ſit optimus:⁊ ille finis q est optimus in rebus humanis est finis vltimus oium humanoꝝ.

¶ Sum aūt q per se est expetibilis pfectioreꝫ eo dicimus esse:qui est ꝓpter aliū expetēdus:⁊ eū q nūq̃ ob aliū expetit̃ q̃s vniuersis q per se:⁊ ꝓp illū ēt expetuntur. Et eū igr̃ perfectū simplr̃ q per se semp est:⁊ nūq̃ ob alium expetendus.

¶ Perfectius aūt dicim⁹ qd̄ p̃m seip̃z est ꝓseqbile eo qd̄ ꝓp alterū:⁊ qd̄ nunq̃ ꝓp aliud eligibile his que p̃z seipsa ⁊ ꝓp aliud eligibilibus:⁊ simplr̃ vtiqꝫ perfectū qd̄ p̃m seipsum eligibile semper ⁊ nunq̃ ꝓpter aliud.

¶ Hec est 2.a ps in qua ponit distinctionē vnā de fine q̃ hꝫ 3.m ēbra:⁊ hec est distinctio finiū.qdā.n.finis appetit̃ solū ꝓpter aliud ⁊ nunq̃ ꝓp seip̃m:vt medicina amara solū appetit̃ ꝓp aliud vt ꝓp sanitatē.⁊ qdā finis appetit̃ ꝓp se:⁊ ēt ꝓpter aliud:sicut medicina dulcis ⁊ bene sapida:⁊ ali quis est finis qui appetitur ꝓpter se ⁊ nunq̃ ꝓpter aliud ⁊ ille finis est vltimus ⁊ perfectissimus.

¶ Talis aūt finis ipsa felicitas maxie esse vr̃. Hāc enim ꝓpter seipsaꝫ semp ⁊ nūq̃ ob aliud qcq̃ expetimus. Honorē aūt: voluptatē:mentē:virtutē denq̃ oēm ⁊ ꝓpter se expetimus. Quippe cū ipsoꝝ vnūqq̃ expeteremus ſi nihil inde ēt pueniret:⁊ felicitatis ēt grā:p hec ipsa felices fore nos arbitrātes. Sed illoꝝ gratia felicitatē:aut ob aliud prorsus expedit nemo.

¶ Tale itaqꝫ felicitas maxie vtiqꝫ esse videtur. Hanc.n.eligim⁹ semp ꝓp seipsaꝫ:⁊ nunq̃ ꝓp aliud. Honorē ꝯo ⁊ voluptatē:⁊ intellectū:⁊ oēm virtutē eligim⁹ qdē ⁊ ꝓp ipsam:nullo enim adueniēte eligeremus vnūqq̃ ipsoꝝ:eligim⁹ ⁊ felicitatis grā:.ꝓpter h̄ suspicātes ⁊ felices fore:felicitatem autē nullus eligit horum gratia: nec omnino ꝓpter aliud.

¶ Hec est 2.a ps p̃me pticule in qua cōcludit ex p̃dictis ꝙ felicitas est finis vltim⁹ opōnū humanaꝝ:⁊ h̄ est ꝯclo.2.z. hui⁹ libri: ꝓbat̃ sic. Illō cui⁹ grā oēs opōnes humane fiūt ⁊ ip̃z nō fit ꝓp aliud est finis vltim⁹ opōnū humanoꝝ:ſz oēs alie opōnes humane fiūt ꝓp felicitatē ⁊ felicitas non fit ꝓp aliqd aliud.q̃ 2.c.maior pz ex p̃dictis:⁊ in declarando minorē dicit ꝙ hāc.s.felicitatē eligim⁹ semp ꝓp seipsaꝫ ⁊ nūq̃ ꝓp aliud:sed honorē ⁊ voluptatē ⁊ itellectū ⁊ oēm virtutē eligim⁹ ꝓpter seipsa:⁊ eligimus ipsa nullo alio adueniēte:⁊ eligimus illa grā felicitatis. ¶ Hic sunt duo dubia. p̃mū est ſup hoc qd̄ ꝓbs dicit felicitatē p se esse eligibilē:istō enim vr̃ repugnare ꝯcloni quā ꝓbs hic ꝓbat:nā in 3.o hui⁹ dicit ꝓbs ꝙ electio nō est finis sed solum eoꝝ q̃ sunt ad finem. Si ergo felicitas ſit p se eligibilis:sequit ꝙ nō est finis vltimus. ¶ 2.m dubiū est dubiū Cōmētatoris. dictū est p̃us ꝙ sanitas cōfert ad felicitatē ⁊ ꝙ est eligibilis ꝓp felicitatē. Jstud nō vr̃ verꝝ:qz ſi ſic esset:egrotantes nō essent felices qd̄ falsum est. ¶ Ad p̃.m dōm ꝙ electio ſumit̃ hic cōmunius q̃ in 3.o hui⁹:hic enim accipit̃ electio ꝯ ꝙ idē est ꝙ appetit⁹ volūtari⁹ cuiusq̃ indifferenter:⁊ ſic est felicitas eligibilis. Jn 3.o vo huius accipit̃ electio vt est volūtariū cōſiliabile ⁊ isto mō felicitas non est eligibilis cū ſit finis vltim⁹. ¶ Ad 2.m dubiū rn̄det Cōmentator ꝙ sanitas cōfert ad felicitatē politicā:ſz nō cōfert ad felicitatē cōtemplatiuā. Et pn̄t hic notari duo:que Cōmētator dicit de vita politica ⁊ de vita cōtēplatiua quā vocat hic vitā purgatiuā. Prio dicit ꝙ vtutes alr ⁊ alr ꝓueniūt vtriq̃ haꝝ vitaꝝ:nā vtutes ꝓueniētes vite politice sunt moderātes passiones:sed vtutes conueniētes vite purgatiue sunt impassibilitates:vñ vtutes politice sunt moderatiue passionū.sed vtutes purgatiue sunt ipassibilitates:nā vita purgatiua est ſine passionibus:sed in vita politica ſūt passiones moderate ꝯz leges ⁊ mores ciuitatis. Scōo est notādū ꝙ Cōmētator dicit pulcherrime de vita contēplatiua seu purgatiua:dicit enim ſic purgatiu⁹ aūt ⁊ cōtemplatiu⁹: qz oino eas q̃ in medio exercitatiōes abnegauit ⁊ eā q̃ ſup hoies est eligit vitā.⁊ ꝯz electionē separ⁹ est a corpe:⁊ intellectū pēnis apiauit vt iferioribꝫ oino ſuperet̃ ⁊ oia dimittat quecūq̃ ſub tēpore ⁊ p̃ motu ⁊ ad deuꝫ reducat̃ ⁊ releuet̃.hꝫ aūt corpis vinculū studiū ꝓhibēs ⁊ ſurſuꝫ eleuationē itellꝫ ꝓdiens ⁊ ad inimicā carnē disponit̃ ⁊ inimicū ſuſcitat ad ip̃z bellū/oimodā tribulationeꝫ adinueniens:vt vtiqꝫ caro decidēs ipotēter habeat aduersus intellectū se erigere:q aūt ab ipsi⁹ pturbatiōe liberat⁹ itellꝫ ad p̃mā pulchritudinē copulat̃:⁊ p̃.a bonitate potiri festinat de tribulato corpe curā nō faciēs:maxie aūt tristibus delectatus velut caris.ipse p̃m electionē solut⁹ a mortali corpore ⁊ a deorsuꝫ latione ab hac ēt grossitie:ita igit̃ hīe felicitatē cōtēplatiuus desiderās qualr̃ habebit curaꝫ sanitatis corpis ⁊ p̃m naturā cōstitutionis ipsius sanitatis/ hñs curā operationis ⁊ repromissionis:hec Eustratius.

¶ Idem ⁊ ex sufficientia videť accidere. Perfectum nāq̃ bonum sufficiens est.

¶ Videť aūt ⁊ ex p se sufficiētia idē accidere:pfectū.n.bonū per se sufficiens esse videtur.

¶ Hec est 2.a pticula p̃me ptis:in qua ostendit̃ ꝙ felicitas est bonū p se sufficiēs ⁊ cōtinet tres ptes. Jn p.a ostēdit̃ ꝙ felicitas est bonū p se sufficiēs. Jn 2.a ibi [Per se sufficiēs aūt. Jostēdit̃ cui est felicitas bonū p se sufficiēs. Jn 3.a ibi [Amplius aūt. Jremouet quādā dubitationem ⁊ cōcludit vnā descriptionē felicitatis. Jn p.a igit̃ pticula ꝓbat ꝓbs ꝙ felicitas est bonū p se sufficiēs:⁊ hec est ꝯclo 23.a hui⁹ libri. ꝓbat̃ sic. Illud qd̄ est bonū pfectū est bonū p se sufficiēs:felicitas est bonū pfectū.q̃ 2.c.minor pz ex p̃cedētib⁹.nā ex quo felicitas est finis vltimus:ſeqt̃ ꝙ felicitas est bo.m pfectū: qz finis vltimus desiderat̃ ꝓp se ⁊ nō ꝓp aliud.⁊ maior apparet p diffōnez perfecti:perfectū enim ſic diffinit̃ ꝙ est cui nihil deest:sed cui nihil deest est per se sufficiens.

¶ Sufficiens aūt dicim⁹ nō ipsi soli qui vitā solitariaꝫ agit:sed ⁊ parentibus ⁊ natis ⁊ vxori ⁊ amicis oino: ac ciuibus. Quādo qdē hō natura ciuilis est:atq̃ summendus est in his terminis qdā:nā ſi ad parētes hoc ipsum ⁊ natoꝝ natos ⁊ amicoꝝ amicos extenderis in infinitū fiet progressio. Sed de hoc ꝓsiderandum est postea. Jd aūt ſufficiēs esse ponimus:qd̄ solū a ceteris segregatū expetibilē vitā facit:reiqꝫ nullius indigentē. Tale aūt felicitatē ipsam esse existimamus.

¶ Per se sufficiēs aūt dicimus nō ipsi soli viuēti vitā solitariā:sed ⁊ parētibus:⁊ filijs:⁊ vxori:⁊ vlr amicis:⁊ ciuib⁹:qz nā ciuilis hō. Hoꝝ aūt assumēdus termin⁹ qs:nisi extendatur ad parentes ⁊ ꝓpinquos ⁊ amicos amicoꝝ in infinitū ꝓcedat. Sed hoc qdez rursus pscrutandū per se sufficiens aūt ponim⁹ qd̄ sufficiētē solitariā ⁊ eligibilē facit vitā ⁊ nullo exteriori indigētē. Tale aūt felicitatē existimamus esse.

¶ Hec est 2.a ps in qua ostēdit̃ cui est felicitas bonū per se sufficiens:⁊ dicit ꝙ felicitas est bonū p se sufficiēs non qz sufficiat vni soli homini viuēti p̃m vitā solitariā:ſz oꝝ esse sufficiēs nō solū sibi sed parētib⁹:⁊ filijs:⁊ vxori:⁊ amicis: ⁊ ciuib⁹.⁊ hui⁹ rō est:qz hō est nāliter aīal ciuile.qz enim hō est aīal ciuile:iō hō felix felicitate politica oꝝ esse p se sufficiēs ad ꝓuidēdū amicis ⁊ ciuib⁹ in tēporalib⁹ subsidia ministrādo:⁊ in spiritualib⁹ instruēdo ⁊ in dubys cōsulēdo:qz ēt hō est aīal domesticū iō hō felix oꝝ esse p se sufficiēs ad ꝓuidēdū vxori:⁊ filijs ⁊ familie. Sz tm̄ horū qbus felix hꝫ ꝓuidere oportebit eē aliquē terminū. Si.n. aliqs velit extēdere illā ꝓuidētiā nō solū ad parētes ⁊ cōsanguineos ꝓprios:sed etiā ad amicos ⁊ amicoꝝ amicos ꝓcedereť in infinitū:⁊ ſic nullus posset esse felix nisi felicitas haberet infinitā sufficiētiā qd̄ nō cōtingit. Sed qs ſit terminus ad quē oꝝ felicē esse sufficiētē rursus est pscrutādū.s.i politica iconomica:vt dicit Alber.p se sufficiēs.id aūt ad p̃ns dicim⁹ p se sufficiēs ꝙ ſi fuerit solitariū.i.ſi solū hēat̃ absqꝫ alys adhuc faceret vitā eligibilē ⁊ nullo exteriori idigētē:tale āt p se sufficiēs existimam⁹ eē felicitatē.

¶ Et insuper cū nō numerat̃ cū ceteris maxie oiuꝫ expetibilē:cuꝫ numerat̃ magis vt par est expetibilē cuꝫ minimo bonoꝝ esse putamus. Augmētū enim bonoꝝ fit id qd̄ adiungitur. Jd autem semper magis est expetibile quod maius est bonum.

¶ Amplius aūt oium maxime eligibilem nō cōnumeratam:cōnumerata aūt manifestum qd̄ eligibilior cum minimo bonorum. Superabūdantia enim bonorum fit eo qd̄ appositum est. bonum autem maius eligibilius semper.

¶ Hec est 3.a ps in qua remouet̃ qdā dubiū.qz enim dictū est ꝙ felicitas est p se sufficiēs:posset aliqs credere ꝙ nō possit recipere augmētū bonitatis ex alio bono sibi addito ⁊ cōnumerato. Jstud remouet ꝓbs:itēdēs ꝙ felicitas est ſic per se sufficiēs qd̄ est p se eligibilis. Si tm̄ cōnumeret̃ alicui alteri de mnō bonoꝝ eligibilior est q̃ ſine illo:h̄ est aggregatū ex felicitate ⁊ quocūq̃ alio bono extrinseco est eligibilio⁹ q̃ felicitas sola:qz p illō additū fit ſupabūdātia bonoꝝ:⁊ q̃to aliqd est maio⁹ bonū tanto est eligibilius.

¶ Perfectuꝫ igitur quidē ⁊ sufficiens est felicitas:cuꝫ ſit rerum agendarum oium finis.

¶ Perfectū vtiqꝫ qdē videť ⁊ per se sufficiens felicitas:oium operatorū existens finis.

¶ Ex his ꝯcludit quādā descriptionē felicitatis iperfectā d.ꝙ qz felicitas est vltim⁹ finis oium opatoꝝ:iō vr̃ eē bonū pfectū ⁊ p se sufficiēs. Hec igit̃ est descriptio q̃dā felicitatis.s.bo.m pfectū ⁊ p se sufficiēs:⁊ pōt h̄ poni ꝯclo.24. que est ꝙ felicitas est bonū perfectū ⁊ p se sufficiēs. ꝓbat̃ p hoc ꝙ est finis vltim⁹ oiuꝫ opatoꝝ ab hoīe vt ꝓbatum est p̃us:qz finis vltimus oium operatoꝝ hꝫ esse bonū per se sufficiens. ¶ Notāda sunt duo dicta Eustratij hic.p̃.m est ꝙ opꝫ felicē politicū habere bona aīe ⁊ bona corpis:⁊ parētes:⁊ filios:⁊ vxorē qb⁹ hꝫ eē sufficiēs:opꝫ enim oia hec hīe bene. Si ꝯo ī aliquo horꝝ deficiat a hñ claudicat p̃m illud. Beatitudo magis aūt ⁊ min⁹ p̃m analogiā ꝓpetatis ei⁹ qd̄ deficiat ad ipsuꝫ:hec Eustratius.⁊ logt̃ hic de felicitate politica vt de se pz. Scōo est notandus p̃m Eustratiuꝫ ꝙ existimamus de felicitate ipsaꝫ esse maxie eligibilē:⁊ ſi nihil alterū cōnumeret̃ ipsi ꝓpter ptes eius.ptes aūt felicitatis sunt bona aīe vt nāles solertie ad opatiuas ⁊ speculatiuas vtutes ⁊ ipsi boni habit⁹ ⁊ opōnes. Deinde dicit. Sunt aūt ptes felicitatis bona corpis:puta pulchritudo:magnitudo:robur:sanitas:deinde bona que sunt exterius sunt ptes felicitatis:puta diuitie:generositas.amici aūt sunt ptes felicitatis.he qdē ꝓncipaliores.he aūt min⁹ ꝓncipales.⁊ in his iueniunt̃ quedā accidētia laude digna: que minima existentia in laudibus ordinant̃:puta hñ comatū esse:fortē:⁊ apte incedere vel aliqd tale alterum:ꝙ appositū felicitati desiderabiliorē ⁊ eligibiliorē ipsaꝫ pficit:hec Eustratius.ex qbus pz q̃ sunt ptes felicitatis:⁊ que sunt accētia felicitatis que ꝓbs hic vocat minima bona. Sed dubiū est:qz p̃m hoc felicitas non esset aliq̃ opō aie vel hoīs:qz nulla opō hꝫ hō ptes nec hō accētia. Silr̃ diuitie:robur:⁊ sanitas nō videnť facere aliqd̄ vnū per se:⁊ ita nō videnť esse ptes felicitatis. Jtē nō vr̃ ꝙ felicitas ſit p se sufficiēs:qz addito quocūq̃ bono felicitati totum fit eligibilio⁹.q felicitas nō sufficit ad satiādū appetitū:ex quo pōt eē aliō melio⁹ eo:⁊ p ꝓns felicitas nō est p se sufficiēs.

23.a ꝯclo hui⁹ ꝓmi libri.

22.a ꝯclo hui⁹ ꝓmi libri

p̃.m dub.

p.dub.solutio.

Secundi dub.solu.

Mōn.m p.m

Mōn.m 2.m

Descriptio felicitatis ipfecta tū.

Mōn.m p.m

Mōn.m 2.m

Dubiū. p.a rō.

2.a rō.

Ad p̃m Tripler felicitas.

¶ Ad p̃m illoꝝ dicendum est sustinẽdo dicta Cõmẽtatoris hic ꝙ quedaꝫ est felicitas speculatiua: ⁊ illa est opatio itellectus perfecti p̃ habitũ sapiẽtie respectu optimi obiti de qua ꝓbs determinat in 10° hui⁹. Alia est felicitas practica ⁊ ista est opõ itellectus pfecti p̃ habitũ prudentie: ⁊ vtraqꝫ istaꝝ felicitatũ simplex est opatio nõ cõposita ex rebus diuersoꝝ genere. Tertia est felicitas q̃ est aggregata ex oib⁹ reqsitis ad bñ viuere hois: ⁊ hec ꝓprie vocatur felicitas politica: ⁊ de hac felicitate logt̃ hic Eustratius. ⁊ hꝰ felicitas nõ est vnuꝫ ens p̃ se: sed aggregatũ ex habitibus nãlib⁹ ⁊ acqsitis ⁊ ex opõnib⁹ studiosis: ⁊ ex alys bonis corpis ⁊ aie: ⁊ ex bonis exterioribꝰ. vñ hec felicitas nõ est opatio sola: sed est aggregatũ p̃ accñs. vñ sicut ciuitas nõ est vnũ ens p̃ se: ſz est aggregatũ ex domib⁹ ⁊ vicis ⁊ ex mari ⁊ femina: ⁊ ex p̃ncipantib⁹ ⁊ subiectis: ⁊ sic de alys vt pz p̃mo politice: ita felicitas politica que est p̃ se sufficiens de qua logtur hic Eustratius nõ est vna forma simplex: sed vnũ aggregatũ: sicut ⁊ ipsa ciuitas. Et hec est sntia ꝓbi in p̃ sue retborice. ca° 6°. q̃ dicit ꝙ ptes felicitatis politice sunt bona iterioꝛa ⁊ exterioꝛa vt nobilitas: ⁊ multitudo amicoꝝ bonoruꝫ/diuitie/bona ples/bona senectus/bona fortuna: ⁊ vtutes corpis ⁊ aie q̃s ibi denomiat vt pz.

Ad 2am

¶ Ad aliud dõm est ꝙ felicitas nõ est p̃ se sic sufficiens ꝙ nõ possit recipere augmẽtũ bonitatis ex additiõe alterius boni: talis enim p̃ se sufficiẽtia est in solo deo: sed felicitas de qua logt̃ hic ad pñs est sic p̃ se sufficiẽs ꝙ claudit in se oẽ qd̃ necessario regrit̃ ad bñ viuere hois in vita ciuili: ⁊ qñ dr̃ ꝙ pot̃ fieri melius p̃ additiõẽ: ⁊ sic nõ terminat nec satiat pfecte appetitũ. Dõm ꝙ ad p̃ se sufficientia nõ regrit̃ ꝙ terminet quẽcũq appetitũ: sed appetitus recta rõne regulatũ. talis enim appetit⁹ nõ desiderat illõ qõ nõ est necessariũ nec qõcũqꝫ aliud posse euenire: sed soluꝫ illud qõ ad bñ viuere hois de necessitate requiritur.

¶ Sed forsitan felicitatẽ quidẽ sũmũ eẽ dicere bonuꝫ ab vniuersis ꝓcedit. Desiderat aũt vt dilucidi⁹ qdnã sit ipsa dicat. Hoc igit̃ fortasse fuerit si opus hois caperet. At eniꝫ modulatoris: statuarij: ceteroruꝫq artificũ: ⁊ eoꝝ oĩum oino: quoꝝ est opus aliqõ actione. Bonũ ⁊ id qõ bñ sese hꝫ in ipso opere vi cõsistere: sic ⁊ hois bonũ in opere ipsius esse ꝓstabit: si sit ipsi⁹ aliqõ opus. Fabri ne igit̃ ⁊ sutoris opa sũt quedã actiones: hois aũt nullũ est opus: ſz ẽ ociosus hõ nã. Anvt oculi: man⁹: pedis: ⁊ cuiusqꝫ oino ptis aliqõ opus est: sic ⁊ hois p̃ter hec oia qspiã aliqõ posuerit opus.

Z2ps ca.

¶ Sed forte felicitatẽ qdẽ ⁊ optimum dicere cõfessuꝫ qdẽ videt: desiderat aũt manifestius qd est adhuc dici: forte vtiqꝫ fiet hoc si sumat opus hominis: quẽadmodũ eniꝫ tubicini ⁊ statuifico ⁊ oi artifici ⁊ oino quoꝝ est opus aliqõ ⁊ actus in opere videt bonũ eẽ ⁊ bñ: ita videt vtiqꝫ ⁊ homini. Siqdem est opus aliqõ ipsi. Vtrũ igit̃ textoris qdẽ ⁊ coriarij sũt opera q̃dã ⁊ actus: hois ꝙ nullũ est: sed ociosuꝫ nãl̃r est vel quẽadmodum oculi: ⁊ manus: ⁊ pedis: ⁊ oino vniuscuiusqꝫ particularuꝫ videtur aliqõ opus: ita ⁊ hois ꝓeter hec omnia ponet aliqs vtiqꝫ opus aliquod.

¶ Hec est 2a pars p̃ncipalis huius capl̃i: in qua inuestigat aliã diffõẽ felicitatis: q̃ magis sumit̃ ex ppris: ⁊ ptinet duas pticulas. in p̃ma ponit itẽtionẽ ⁊ iuestigat genus felicitatis. in 2a ibi. Si aũt est opus hois. ¶ Inuestigat dñias felicitatis.

¶ In p̃a igit̃ pticula pponit p̃ itẽtionẽ. d. ꝙ felicitatẽ dicere eẽ qd optimũ: ⁊ p̃ pñs p̃ se sufficiẽs bonũ: vt cẽ ab oib⁹ ꝓcessiuꝫ: ſz adhuc desiderat manifesti⁹ dici qd est felicitas: pposita intentione inuestigat gen⁹ felicitatis intendẽs pbare ꝙ felicitas est ppria opatio hois: ⁊ hec est ꝓclo 25a hui⁹ libri. pbat̃ sic. Cuiuslibet hñtis ppriã opõnẽ bonũ ⁊ pfectio est ppria sua opatio: ſz hois est aliq̃ opõ ppria. q̃ bonũ ⁊ pfectio hois est ppria sua opõ: ſz felicitas est bonũ ⁊ pfectio hois. q̃ felicitas est ppria opatio hois. maioꝛ pbat̃ iductiue. nã qꝫ tubicinis ⁊ statuifici ⁊ vl̃r cuiuslibet artificis est aliq̃ ppria opatio: iõ bonuꝫ ⁊ pfectio cuiuslibet artificis cõsistit in opõne sua ppria: ⁊ ita si hominis sit ppria opatio/eius bonũ ⁊ pfectio cõsistit in operatione sua ppria. ⁊ sic pz maioꝛ iductiue. ⁊ rõ maioris est illa. bonũ vniuscuiusqꝫ cõsistit in eo ꝙ est vltima pfectio eius: ⁊ talis est opatio pcedẽs a ppria forma. forma eniꝫ rei est ppria pfectio eiꝰ: ⁊ cũ ea stat potẽtia: ⁊ p̃ pñs iperfectio: ſz cũ ppria opõne nõ stat potẽtia nec iperfectio. ⁊ minoꝛ declarat̃ dupl̃r. p̃ p̃ hoc ꝙ cuiuslz artificis est aliq̃ ppria opõ. nã textoris p̃m ꝙ textoꝛ est aliq̃ ppria opatio: ⁊ coziary ſz ꝙ coziari⁹ est aliq̃ ppria opõ: alr̃ ars eẽt ociosa. q̃ sil̃r hois p̃m ꝙ hõ est aliq̃ ppria opatio. 2° pbat̃ eadẽ minoꝛ p̃ hoc ꝙ ptiũ hois sunt ppie opõnes. nã oculus man⁹ pes: ⁊ sic de alys ptibus hois hñt ppries opõnes. q̃ multo fortiꝰ hõ cũ sit pfectioꝛ q̃ aliq̃ illoꝝ hꝫ aliq̃ ppriã opõnẽ sibi. Cõmẽtatoꝛ dicit hic ꝙ opa artis ⁊ ptium hois sunt manifestioꝛa q̃ opa aie: iõ p̃ magis manifesta nobis declarat minus manifesta nobis ⁊ magis manifesta nãe. Sciẽdũ ꝙ illud. s. ppria opatio hois est gen⁹ felicitatis.

¶ Quid igit̃ id fuerit tandẽ. Viuere. n. hoi cũ plantis cõe est. Opus aũt ppriũ ipsius hois querit̃. Segregãda est ergo nutriẽdi augẽdiqꝫ vita. Hanc sentiẽdi sequit̃ vita. At ipsam ẽt hoi cũ equo ac boue oiqꝫ aiali ꝓstat eẽ cões. Restat igit̃ actiua q̃dã vita rõnẽ hñtis.

¶ Quid igit̃ vtiqꝫ inq̃ꝫ: viuere qdẽ videt cõe ⁊ plantis: querit̃ aũt ppriuꝫ. separandũ ergo nutritiuã ⁊ augmentatiuã vitam. sequens autem sensitiua quedam vtiqꝫ erit. videtur ꝙ ⁊ hec cõmunis ⁊ equo ⁊ boui ⁊ oi aiali. ¶ Relinq̃t opatiua vtiqꝫ quedam rõnem habentis.

¶ Uiso ꝙ hois est aliq̃ ppria opõ: videẽdũ est qd sit ppria opõ hois: sunt eniꝫ multe opõnes hois. s. viuere sentire intelligere ⁊c. pbat igit̃ ꝓbs ꝙ nec viuere nec sentire est ppria opõ hois: ⁊ hec est ꝓclo 26a hui⁹ libri. pbat̃ sic. Illud qõ ꝓuenit alys ab hoie nõ est ppria opatio hois: sed tã viuere q̃ sentire ꝓuenit alys ab hoie: qꝫ viuere cõuenit plãtis ⁊ sentire ꝓuenit alys aialibus ab hoie. ergo ⁊c. Sepandũ est igit̃ vitã nutritiuã ⁊ augmẽtatiuã a ppria vita seu opõne hois eo ꝙ cõuenit plantis: ⁊ ẽt vitã sensitiuã q̃ est sequẽs vegetatiuã sepandũ est a ppria opõne hois eo ꝙ hec vita est cõis equo ⁊ boui ⁊ sic de alys. ¶ Relinquitur opatiua vtiqꝫ. ¶ Ex his ꝓcludit ꝓbs ꝙ ppria opõ hois est opõ hois p̃m ptẽ rõnalez: ⁊ hec est ꝓclo 27a. hec ꝓclo segt̃ ex pcedẽtib⁹ sic. ppria opatio hois cõpetit hoi p̃ aliquam formã hois: ſz forma hois vel est vegetatiua vel sensitiua vel rõnalis: cũ igit̃ opõ ſz ptẽ vegetatiuã. s. viuere non sit ppria opõ hois: nec opõ ſz ptẽ sensitiuã. s. sentire: sequitur ꝙ opatio p̃m partẽ rõnalẽ est ppria opatio hominis.

¶ Huius aũt aliud est vt obediẽs rõni: aliõ vt eã hñs atqꝫ intelligẽs. Sꝫ cũ hec ẽt bifariã dicat: ea ponẽda est que est actu. Hec eniꝫ magis ppie dicit̃ vita.

¶ Huius

Duplex pe rõnalis

¶ Huius aũt hec qdem vt persuasibile ratione: hec ꝙ vt hñs ⁊ intelligẽs. Dupl̃r autẽ ⁊ hac dicta: eam que p̃m rationem ponendum: principalius enim videtur dici.

¶ Sed qꝫ est duplex pars rõnalis. quedã est rõnalis p̃ eẽntiã. s. illa ps que pot̃ ex seipsa rõcinari ⁊ itelligere. Et q̃dã est ps rõnalis p̃ pticipationẽ vt appetitus q̃ pstiadet̃ ⁊ regulat̃ a rõne. Exẽplũ huius ponit Albertus. d. ꝙ aliqd dr̃ rõcinatiuũ seu discretiuũ dupl̃r. vno mõ ꝙ ppris oculis rectã vitã discernit. Aliũ mõ ꝙ tali videẽti ⁊ dirigẽti obedit: sicut cecus q̃ ducit̃ a videẽte. Adhuc rõnale p̃ eẽntiã dr̃ dupl̃r. s. p̃m potẽtiã vel habitũ: ⁊ p̃m opõnẽ ⁊ actũ: ⁊ opõ est pfectioꝛ q̃ potẽtia vel habitus. Ex his ꝓcludit ꝓbs ꝙ felicitas est opatio hois p̃m ptẽ rõnalẽ p̃ essentiã p̃m opationẽ: ⁊ hec est ꝓclo 28a hui⁹ libri: pbat̃ sic. Pars aie rõnalis p̃ eẽntiã p̃m opõnez est p̃ncipalioꝛ q̃ pars rõnalis p̃m pticipationẽ ⁊ q̃ ps rõnalis p̃m potẽtiã vel habitũ. Luꝫ q̃ felicitas sit sũmũ bonũ hois. magis erit opatio ptis rõnalis per essentiã p̃m opationẽ: q̃ ptis rõnalis p̃ pticipationẽ: vel ptis rõnalis p̃m habitũ vel potẽtiã. Eustratius hic dicit ꝙ felicitas per se ⁊ p̃ncipal̃r est opõ ptis rõnalis per essentiã: ⁊ scõdario est opatio ptis rõnalis p̃ pticipationez.

¶ Est igit̃ opus hois: operatio aie p̃ rõnẽ: aut nõ sine rõne. At ꝙ opus huius: ac studio si huius idẽ esse genere dicimus: vt citharedi: studiosiqꝫ citharedi. Et hoc in oibus absolute operi adiuncta pfectione q̃ est a ppria vtute. Citharedi nãqꝫ opus est citharã pulsare. Studiosi ꝙ bene pulsare. Eodẽ mõ cũ hois opus vitã quandã esse ponamus: ⁊ hanc ipsaꝫ operationez aie: atqꝫ actus cũ rõne. Studiosi pfecto viri hec ipsa sunt: cũ bñ recteqꝫ fiunt. Singula aũt bñ p̃ ppriã virtutẽ efficiunt̃. Que cũ ita sint: fit vt bonuꝫ humanum aie sit operatio per virtutẽ. Et si plures sint virtutes per optimam nimirum ⁊ perfectissimam.

¶ Si aũt est opus hois aie opõ p̃m rõnem vel nõ sine rõne. Idem aũt dicimus opus esse genere huius ⁊ huius stodiosi: quẽadmodũ citharistẽ ⁊ studiosi citharistẽ ⁊ simpliciter vtiqꝫ hec in oibus apposita ſz ꝙ vtutẽ abũdãtia ad opus. Citharistẽ qdẽ eniꝫ citharizare: studiosi autẽ bñ. Si aũt sic: hois ponim⁹ opus vitã quãdã. hanc aũt aie opõnẽ ⁊ actũ cũ rõne. Studiosi ãt viri bñ hoc ⁊ optime: vnũqõqꝫ aũt bñ p̃m propriã ꝙ vtutẽ pficit̃. Si aũt hoc humanũ bonum aie opatio fit p̃m ꝙ vtutez. Si aũt plures ꝙ vtutes p̃m perfectissimam ⁊ optimam.

¶ Hec est 2a pticula hui⁹ scõe ptis: in qua ꝓbs inuestigat dñias felicitatis: ⁊ cõtinet duas ptes p̃m ꝙ duas dñias inuestigat. 2a ibi. Amplius aũt in vita pfecta. ¶ Pmo igit̃ probat ꝙ felicitas est opatio hois p̃m vtutẽ: ita ꝙ esse ſz vtutẽ est vna dñia felicitatis: ⁊ hec est ꝓclo 29a. pbat̃. Eadem est opatio rei p̃m se ⁊ p̃m ꝙ res est bona nisi ꝙ ad operationem rei p̃m ꝙ est bona opꝫ addere determinationem determinãtẽ opationẽ. vbi gr̃a. opatio citharistẽ est citharizare: ⁊ operatio boni citharistẽ est bene citharizare: ⁊ operatio optimi citharistẽ est optime citharizare. ex hoc arguitur sic. Operatio ppria hominis est operatio p̃m rõnez. ergo operatio boni hominis est bene operari p̃m rõnem. ⁊ opatio optimi hominis est optime operari p̃m rõnez: sed hõ felix est optim⁹ ⁊ optima opatio p̃m rõnem est opatio p̃m vtutẽ. q̃ opatio hois felicis est opatio hois p̃m vtutẽ: ſz felicitas est opatio hois felicis. q̃ felicitas est opõ hois p̃m vtutẽ. ¶ Nota ꝙ Cõmentator mouet hic dubitationez sup hoc: qõ ꝓbs hic dicit: ꝙ opatio boni hois est bñ opari p̃m rõnẽ. nã p̃m hoc videt̃ ꝙ nõ ois operatio ſz rõnẽ sit bona: qõ tñ videt̃ esse falsuꝫ. ¶ Deide arguit ad oppositũ dicẽs: ꝙ si ois opatio ſz rõnẽ esset bona: rõ nũq̃ꝫ peccaret neqꝫ erraret. ¶ Rñdet ꝙ aliqñ opatio ſz rõnẽ nõ est bona. dum eniꝫ aĩa colligat̃ cuꝫ carne: pot̃ errare ⁊ peccare ꝓpter multa ipedimẽta que ex carne sibi insunt: ⁊ iõ indiget multa exercitatione ⁊ expientia ⁊ tẽpore longo ⁊ laboze ꝓtinuo ad hoc ꝙ hẽat habitũ bñ operandi in oibus. ¶ Iteruꝫ dicit hic Cõmẽtator: ꝙ felicitas est opõ optime virtutis. hec est aũt prudentia que rõnalis partis aie est ꝙtus. hec Eustratius. Et logt̃ hic de felicitate practica que est in itellectu p̃m habitũ prudẽtie qui inter habit⁹ ⁊ operationes practicas est p̃ncipalissimus.

¶ Et insuper in vita perfecta. Uer enim nec vna facit hyrundo: nec vnus dies: ⁊ beatũ hominem codẽ mõ: felicemue nec vnus dies: nec breue vllũ efficit tẽpus.

¶ Amplius aũt in vita pfecta. vna eniꝫ hyrũdo nõ facit ver nec vna dies. Ita vtiqꝫ nec beatuꝫ ⁊ felicem vna dies neqꝫ paruũ tempus.

¶ Hec est 2a ps in qua inuestigat scõa dñia felicitatis que est cõtinuitas vsqꝫ ad finẽ vite: vñ dicit ꝙ opꝫ ꝙ illa opõ pfecta ⁊ virtuosa in qua cõsistit felicitas sit in vita pfecta. id est extendat̃ ad finẽ vite: vel extẽdat̃ p̃ totã vitã: sicut alij dicũt. Uñ. pbat̃ ꝙ felicitas est opatio hois ſz vtutem in vita pfecta: ⁊ hec est ꝓclo 30a. pbat̃. pbatione. exẽplari sic. Sicut vna hyrũdo nõ facit ver: hoc est sicut vna hyrũdo adueniẽs nõ sufficit ad certã nũtiationez veris: ⁊ sicut vna pulchra dies nõ fac̃ estatẽ nec paruũ tẽs: sic nec vna opatio bona semel facta facit hoiez felicẽ nec beatũ: ſz ad hoc ꝙ hõ sit felix regrunt̃ plures opationes bone. ¶ Intelligendũ ꝙ p̃ vitã pfectã possum⁹ intelligere tria. vel vitã mensuratã longo tẽpore: ⁊ isti itellectui cõcordãt exempla ꝓbi de vere ⁊ estate: opꝫ eniꝫ felicẽ durare p̃ magnuꝫ tẽpus: ⁊ nõ sufficit modicũ tẽpus ad felicẽ: vt vna horã vl̃ vna dies sicut ad hoc ꝙ estas sit non sufficit vna pulchra dies. Alio mõ per vitã pfectã possumus itelligere totã vitã hois p̃m ꝙ aliq exponũt: sed p̃m hoc nullus posset eẽ felix: qꝫ felicitas est operatio ꝙtutis acqsite: ⁊ iõ necesse est acqsitionẽ ꝙtutis pcedere felicitatẽ. ⁊ sic nõ est pol̃c ꝙ aliqs sit cõtinuo felix a p̃ncipio vite sue vsqꝫ ad finẽ. Tertio mõ pot̃ intelligi p̃ vitã pfectã vita extensa vsqꝫ ad finem pñtis vite. ⁊ hoc intelligit Eustratius hic p̃ vitã pfectã: dicit eniꝫ sic. opꝫ talẽ opationẽ in vita pfecta extẽdi ⁊ vsqꝫ ad finẽ pñtis vite hois nõ iterruptã extẽdi. Dicit ẽt Commentator hic. ꝙ vna ps felicitatis nẽcio est p̃terita ⁊ alia futura: ⁊ iõ de ipsa nõ est ppie dicere ꝙ est sed ꝙ fit. Ex his oibus cõcludit scõa diffõ felicitatis que est illa felicitas est opatio aie facta p̃m ꝙtutem optimã in vita pfecta. Circa ista dicta ꝓbi ⁊ Cõmẽtatoris vl̃ mihi ꝙ ipsi nõ loquunt̃ hic de felicitate speculatiua: qꝫ illa consistit in vna operatione que est tota sil̃. ⁊ vna talis opatio facit hoiem felicẽ. Sed p̃ felicitatẽ (vt mihi videt̃) intelligit felicitatẽ politicã que aggregata est ex oibus que necessario regrunt̃ ad bñ viuere hois in vita ciuili: talis eniꝫ felicitas dr̃ esse cõtinua vsqꝫ ad finẽ nõ p̃m se totã ſz ſz diuersas partes: felix eni felicitate politica hꝫ multas opationes quas impol̃c est sil̃ exercere. vñ ⁊ in dormiẽdo ⁊ in moziendo hꝫ aliquã opationẽ ordinatã ad cõmune bonũ ciuitatis: ⁊ quelibet talis opatio per se ordinata ad bonum cõmune

totius ciuitatis est pars felicitatis politice:que est aggregata ex omnibus que necessario requiruntur ad totū bene viuere bois. ¶ Dubitat hic vtrū longitudo tēporis regrat ad felicitatē sic pbs hic vī dicere. Et vī q̄ nō:qz sicut pz ex.10.huius.felicitas est qōdā totū hns oes ei⁹ partes simul:z talis operatio pfecta inest felici in pmo instanti in quo elicit operationē perfectā vñ pōt sic argui.illa operatio que tota simul in vno instanti inest felici nō requirit longitudinē vite nec temporis:felicitas est hȝ.ḡ zc. ¶ Ad illud dōm est distinguendo de felicitate:qz quedaz est felicitas simplex.vt illa que cōsistit in vna operatione speculatiua vel practica:z alia est felicitas aggregata. Si loquamur de felicitate que est vna operatio:sic dico q̄ aliquid pōt dici esse requisitū ad felicitatem duplr.vno mō q̄tum ad perfectionē essentialē felicitatis.alio mō q̄tum ad pfectionē accidētalē.p mō loquēdo:longitudo vite vel tēporis nō regrit ad felicitatē:qz tēpus est totaliter extrinsecū a felicitate cū felicitas simplex sit in aia:z tempus in pmo motu:sed longitudo tēporis accidētaliter requiritur ad pfectionez felicitatis inquantū facit ad bene esse eius: puta ad eius decorē vel ad aliā perfectionē accidētalem: z hoc ostendit Eustratius ex duobus.pmo ex cōmuni cōceptione boīum qz oes dicunt illū feliciorē qui per multū tempus feliciter vixit:qō non esset nisi longitudo tēporis quodāmō z extrinsece augeret felicitatez. Scdo apparet idem:manifestū eniz est q̄ glibet pōt plura bona operari in maiori tēpore q̄ in minori.manifestū etiam est q̄ operationes humane z maxie speculatiue augent ex earum frequentia z continuatione que regrit longitudinē tēporis. Si autē longitudo tēporis ponat vna pars felicitatis politice que est aggregata ex oibus que requiruntur necessario ad bene viuere:tunc esset dicendū q̄ longitudo tēporis reduceret essentialr ad perfectionē felicitatis politice. Si aūt longitudo tēporis nō ponat pars felicitatis politice tunc dicendum est q̄ longitudo temporis reduceretur accidentalr ad felicitatem politicā sicut dictum est q̄ reduceret accidentaliter ad felicitatem speculatiuam.

¶ Sūmū igit bonū hoc circunscriptū sit mō. Primum nāqz forsitan:vt figuram quandā describere:postea depingere ipsiz opz. Videt aūt cuiuslibet esse ea:que bn̄ sunt circūscripta producere:explicare atqz exponere. Tēpusqz talium inuētor est aut adiutor bonus. vnde z artium facta sunt incrementa. Est enim cuiusuis id qō deest supplere:ac addere.

¶ Circūscribatur qdē igit bonū ita:oportet eni forte figuraliter dicere primū:deinde posteri⁹ describere. Videbitur autē vtiqz hominis esse perducere z particulatim disponere que bene sunt habentia circunscriptionez. Et tempus talium inuentor vel cooperator bonus esse. vnde z artium facta sunt additamenta:omnis enim est apponere quod deficit.

¶ Hec est 3ª pars huius capli z est totalr narratiua:in qua positis istis duabus descriptionibus felicitatis narrat qd z qualr posterius est agendū:ille eniz descriptiones iā posite sunt īperfecte z posterius est inuestigāda diffinitio felicitatis perfecta.post eniz illas descriptiones opz descriptum describere.i.resoluere in describentia.ista pars cōtinet duas pticulas. In pma pbs narrat quid restat agendum circa diffōnez felicitatis:z per qd hō poterit iuuari ad ea inquirenda que restant agenda. In 2ª ibi Meminisse autē z predictor. Jostendit quō est pcedendū in hac inquisitione circa diffōnem felicitatis. ¶ Inpma igit pticula pmo pponit intentionē z rōnez intentionis dicens:q̄ bonū humanū circūscribat:supple sicut dictū est:z per circūscriptionē vt dicit Cōmentator intelligit descriptionē seu notificationē cōmunē:quēadmodū circuli totā nām boni humani hic diffiniti in se claudit:opz eniz bonū humanū hic quesitū figuralr dicere.i.describere pmū z posterius illō qō descriptū est opz describere.i. resoluere inde scribentia z videre vtrū singula describētia cōueniant ipsi descripto. Videbit aūt. Causa autem quare dat pus diffinitio impleta:deinde diffinitio cōpleta est:qz ad nām bois videt pertinere vt ea que bene continent descriptionē alicuius perducant de imperfecto ad perfectū z particulatim disponant.s.inuestigando vnam partē post aliā:qz homo nāliter vtitur rōne:z iō discurrit ab vno in aliō:z ideo hō debet discurrere ab vno in aliō. Et tempus taliuz. Narrat per quid homo iuuatur in tali inquisitione dicens:q̄ in accipiēdo sic particulatim cognitionē descriptionis inuentor z bonus cooperator est tpus. per pcessuz eniz tēporis facta sunt artiū additamēta:cuiuslibet enim viri bn̄ instructi est apponere quod deficit. ¶ Intelligendū est q̄ tēpus cōsideratur duplr.vel fm se:z sic nihil facit ad cognitionē.vel quantuz ad ea que fiūt in tēpore:z sic facit ad cognitionez. Si enim aliqs det se studio z speculationi a tempore iuuat z quātū ad seipsuz:qz pōt intelligere in futuro qō mō nō itelligit.z etiā quātum ad alios:qz pōt videre ea que ab alys sunt inuēta z aliqd superaddere. Si aūt hō nō det se studio:tēpus magis est causa obliuionis q̄ sciētie z quātū ad se z quātū ad alios.

Quo nazpacto tpe faciat ad cognitionē z nō faciat.

¶ Oportet aūt z ea que suprādixīmus in memoria habere:z ipsuz exactū nō in oibus eodē mō:sed in singulis:z vt patit subiecta materia:z eousqz quousqz ad doctrinaz attinet flagitare.nā faber z geometres diuerso mō angulū rectū ingrunt. Alter.n.quoad vtilis est:ad opus. Alter gdnā sit:z q̄le qd ipm ingrit. Cōtemplator.n.est veritatis. Jdē modus z in ceteris est seruādus:ne bis q̄ istituim⁹ agere:plura fiant ea:q̄ fines illoz egrediunt:nec in oib⁹ sil mō cā postulāda est. Sed sat est in qbusdaz si bn̄ dem̄rata fuerint esse. Oz qdē z in ipsis principys fit:atqz hic modus pmus est:z principiū. Principioz aūt alia inductione:alia sensu:alia assuetudine quadā:alia alio mō pspiciunt. ¶ Meminisse autē z pdictor opz z certitudinem nō in omnibus similr exqrere sed in singulis fm subiectam mām z intantū quantū proprium est doctrine:etenim tector z geometra differenter qdem inquirunt rectaz:hic quidez enim inquantū est vtilis ad opus. Hic aūt:qd est:vel quale qd:speculator eni est veri. Scōz eundē itaqz modū z in alijs est faciendū:vt nō extra opera opibus plura fiant. Non expetēdū aūt neqz causam in oibus silr:sed sufficiens z in qbusdam hoc:qm̄ determinari bene vtputa circa principia. hoc aūt qz primū est z pncipiū. Principioz aūt hec qdem inductione contemplata sunt:hec vo sensu:hec autem consuetudine quadam:z alia autem aliter.

Quibus modis innotescunt pncipia.

¶ Hec est 2ª particula in qua ostēdit quō est pcedendum in hac inqsitione circa diffōnem felicitatis. ¶ pmo narrat q̄ in inquisitione bo descriptionis meminisse opz quozūdam que in phemio dicta sunt.s.q̄ nō opz in oibus artibus z doctrinis eodē mō certitudinē inquirere:sed in singulis fm exigentiā māe subiecte:z hoc intantū inquantū est pprīū illi doctrine que circa illā mām versat.diuerse eniz scie aliqn̄ cōsiderant idez subiectū:sed nō fm eandē rōnem:z ideo circa idē subiectū pōt esse alius z alius modus certitudinis.z ideo dixit pbs q̄ opz inquirere certitudinē nō solum fm subiectam materiā:sed fm q̄ est p prīuz cuiuslibet doctrine que circa illaz materiā negociatur.s.fm q̄ illud subiectuz apprōpriat illi scientie. Oz aūt nō in oibus oporteat eodem mō certitudinē inquirere pz in scia operatiua z speculatiua cōsiderantibus eandē rez. nā tector z geometer cōsiderant rectū angulū:sed diuersi mode:qz tector cōsiderat rectū angulū vt est vtilis ad suū opus:puta ad secandū ligna vel ad parietes erigendos.sz geometer cōsiderat de recto angulo vel de recta linea qd est z qualis est.s.cōsiderando pprietates z passiones ipsi⁹ que sequunt qdditatez rei.z causa huius est:qz geometer est speculator veritatis. Et subdit q̄ in omnibus scientys est istud obseruandū q̄ nō fiant plures sermones ad ppositū nō pertinentes.vnde in scientia operatiua nō debent fieri sermones extra opera.i.ad opera non pertinentes:lz enim in diffōne felicitatis ponat aia/cum dī q̄ felicitas est opatio aīe:nō ppter hoc opz in hac scientia perscrutari oia que pertinent ad aīam z ad ptes aīe:qz hec scientia tractans de felicitate est sciētia operatiua seu actiua:ideo in hac sciētia nō sunt pscrutāda nisi ea q̄ pertinēt ad opera z inquātū pertinēt ad opera. Nō expetendū aūt. Jdē pz.s.q̄ nō in oibus est certitudo eodē mō querēda ex diuersitate rez cōsiderataz/qz nō est eodem mō certitudo inquirenda de pncipys z pncipiatis.nam pncipiata fiunt certa per demonstrationē:z ita cognoscunt ppter qd.sed pncipia cognoscunt alio mō.s.quia. Si enim cognoscerētur per causaz z ppter qd/pncipioz essent pncipia:z illorum essent alia pncipia:z sic in infinituz pcedendo qō est incōueniens. Principioz aūt. z qz locutus est de cognitione pncipioz ponit modos qbus pncipia cognoscunt:z ponit tres modos dicēs:q̄ pncipia fiunt certa alio mō:qz aut per inductiones:aut per sensuz:aut per cōsuetudinez: aut aliquo alio. ¶ Dic sunt tria notanda. Primū q̄ pncipia in quibusdam scientys cognoscunt per inductionem vt in mathematicis.hoc enim est vnū pncipium:quecūqz vni z eidē sunt equalia iter se sunt equalia:z istud simplr est vnū pncipiū.ois numerus est par vel impar:z illa pncipia cognoscunt per inductionē.sed in nālibus pncipia cognoscunt per sensuz:sicut q̄ ignis est calidus z aqua frigida. Sed in moralibus cognoscunt pncipia per cōsuetudinez:vt hoc pncipiū.cōcupiscentia superat per abstinētiā: hoc enim est vnum pncipiū in moralibus z cognoscit per consuetudinē z exercitiuz. ¶ Scdo est intelligendum q̄ Cōmentator ponit alios duos modos cognoscendi pncipia.s.per experientiā z syllogismū.per experientiā sicut in medicinis z cibis. Per experientiā enim accipit istud pncipiū:scamonea purgat cholerā:multotiēs eniz per experientiā accipimus cognitionē cibi vel medicie an sit vtilis vel nociua.qñqz enim cognoscuntur pncipia per syll'm sicut hoc pncipiū:linea est longitudo sine latitudine:z superficies est latitudo sine pfunditate:cognoscit z accipit per syllogismos sic.omne terminans a terminato deficit vna distantia.linea est terminus superficiei z superficies est terminus corporis.ergo zc. z sic vt dicit:pringit aliqñ cognoscere per syllogismū diffōnez que est pncipiuz demonstrationis:sed nō ostendit demonstratiue ppter qd.sed quia. ¶ Intelligendū pro exēplo Cōmentatoris q̄ omnis terminus vltimus est indiuisibilis idiuisione opposita diuisioni ipsius terminati.hoc est vltimus terminus indiuisibilis ex ea parte qua terminat:qz si esset diuisibilis illa diuisio haberet vlteriorē terminū quo terminaret:z ita nō esset vltim⁹ termin⁹.z qz supficies est vltim⁹ termin⁹ p funditatis:iō supficies est idiuisibilis sz pfunditatē:qñ si esset diuisibilis sz pfunditatē cū nō hēat pfunditatē in ifinitū haberet terminū sue pfūditatis:z ita vltim⁹ terminus hīet terminū ex ea pte qua termiat qō est ipole:z qz linea est termin⁹ latitudis:iō est idiuisibilis sz latitudinē: z qz pūctus est termin⁹ lōgitudis:iō est idiuisibilis sz longitudinē:z p ons est simplr idiuisibilis. Istud igit dictuz Cōmētatoris:ois termin⁹ deficit a termiato vna distātia est p se notū itellectis termis:qz ois terminus deficit vna dimēsiōe a termiato.s.a dimēsiōe quā terminat. ¶ 3° notanda sūt que Cōmētator dicit de demonstratione pp qd z qa.dicit eni q̄ dem̄ratio pp qd/assumit mediū terminū q̄ est cā rei z nō est solū cā ōnis:sz in dem̄ratiōe qa/mediū est cā solius pclonis z nō est cā rei:z dicit q̄ in ista scia dem̄ratio qa/est querēda z nō dem̄ratio pp qd. ¶ Item dicit Cōmētator q̄ dem̄ratio qa/precedit dem̄rationē pp qd:z est pparatiua ad dem̄rationē ppter quid.

Mōn 3m

¶ Enitendū est aūt singula pertractare:vt suapte natura pcipi pñt:z adhibēda est diligētia vt bn̄ definiātur. Nā magnā ad ea que sequunt afferūt opez. Principiū eni plus q̄z dimidiū toti⁹ esse vī:z eoz que queruntur complura per ipsum manifesta fieri solent.

¶ Pertransire aūt oportet tentandum singula fm q̄ innata sunt:z studendum qualiter terminentur bene. Magnum enim habent auxilium ad sequentia. Videtur igitur enim plus q̄z dimidium totius esse principiuz:z multa manifesta fieri per ipsum eoruz que queruntur.

¶ Uiso q̄liter pncipia cognoscunt narrat moduz cōem in oibus sciētys obseruādū:z dicit q̄ in oib⁹ sciētys opz cognoscere pncipia vt nata sunt cognosci z distīguere ea ab alys. Cuius rō est:qz cognitio principioz multū iuuat ad alia:videt eni plus q̄z dimidiū toti⁹ pn'm:pn'm eni bene terminatū.s.in cognitiōe bois fm q̄ natū est terminari:magnū hēt auxiliū z m'trū pfert ad sequētia. ¶ Circa istā propositionē:pncipiū videt esse plus q̄z dimidiū toti⁹:est sciēdū q̄ Albertus per pncipiū itelligit hic diffōnez.dicit eni q̄ pfecta cognitio pncipy qō est diffinitio pfecta:est plus q̄z medietas totius cognitionis que habet de re:qz diffinitio perfecta est tota demōstratio sola positiōe differēs:vt patet ex pmo posterioz. Tamē Eustratius intelligit hic per pncipiū:pmū pncipiū cōplexū cuiuslibet scie:sicut eni virtus pme cause mouētis reseruat in quolibet agēte secūdario:z pncipalius agit ad quēlibet effectū q̄z quecūqz causa scōa:ita virtus primoz pncipioz que se hēt ad modum cause factiue z mouētis:pncipalius agit ad quālibz cognitionē demonstratiuā q̄z quodlibet aliud principiuz fm subam demōstrationē ingrediēs:z ideo qōlibet tale principiū bn̄ intellectū z bn̄ terminatuz in cognitiōe bois est plus q̄z medietas totius cognitionis que pōt haberi de re in illa scia:imo est fere tota cognitio eo q̄ vtualiter cōtinet totam cognitionē possibilez haberi de re:vnde dicit Eustratius q̄ admiranda est magnitudo in principys: lz eni sit breue in dictionib⁹ est tamē maximū in potentia z virtute:sic ergo per principiū debet intelligi pmū principium cōplexū in qualibet scia quod nō ingredit demonstrationem fm substantiam sed solum in virtute.

T.c.20.

J **Capitulũ quintũ** tractatus ſcõi de concordia antiquoꝝ cũ Ariſt. in ſolone huius qõnis: qd eſt felicitas. Cõcordat enim Ariſto. cũ ſapientibus qui dixerũt ꝙ felicitas cõſiſtit in bonis aĩe. illa ẽt in qbus oẽs antiqui cõueniunt cõcordãt cum ſolutione Ariſto. ſ. ꝙ felicitas eſt operatio: dicũt enim cõiter oẽs ꝙ bene viuere ⁊ bñ operari eſt idẽ ꝙ felicẽ eſſe: ⁊ nõ ſolum ea in qbus antiqui cõueniunt cõcordant cũ ſolone Arꝝ. ſz etiã illa in qbus differunt: quoꝝ qdã poſuerunt felicitatem eſſe virtutẽ: ⁊ qdã poſuerunt felicitatẽ eſſe voluptatem vel virtutẽ cũ voluptate: ⁊ qdã poſuerũt felicitatẽ eſſe virtutẽ cũ voluptate ⁊ cũ ſuperabundãtia bonoꝝ exterioꝝ: ⁊ glꝫ hoꝝ cõcordat cũ dicto Ariſto. nam felicitas vel eſt virtus vel opatio ꝑ virtutẽ. cõuenit etiã cũ ponẽtibus felicitatẽ eſſe virtutẽ: ꝓuenit ẽt cũ ponẽtibus voluptatẽ eẽ de rõne
K felicitatis: qꝛ Arꝝ. ponit nec felicitatẽ nec operationem aliquam virtutis eſſe ſine voluptate ſeu delectatione: cõuenit etiam ſolutio Ariſto. cum ponentibus ꝙ ſupabundantia bonoꝝ exterioꝝ eſt de rõne felicitatis: qꝛ Ariſto. ponit felicitatem indigere bonis exterioribus.

¶ Conſiderandũ eſt igitur de ipſa nõ ex cõcluſione ſolũ: ⁊ ijs ex qbus eſt ipſa rõ: ſed ex ijs etiã que de ipſa dicunt. Vero nãqz oĩa que cõpetunt conſona ſunt: a falſo autem cito ipſum diſcrepat verum.

Caput 5ᵐ ſcõi tractatui⁹ p̃mi libri. p̃ᵃ ps ca.

SCrutandũ vtiqz de ipſo nõ ſolum ex cõcluſione ⁊ ex qbus ſermo ſed ex dictis de ipſo. Vero qdez enim omnia conſonant exiſtentia: falſo autez cito diſſonat verum.

Quinti. c. 1. 2. diui⁹ in qnque ptes p̃n. L

Iſtud eſt quintũ capl'm ſcõi tractatus: in quo cõfirmat ſolonẽ ſuã ad qõnẽ querentẽ qd eſt felicitas: per hoc ꝙ opiones oĩum antiquoꝝ ſoloni ſue cõſonãt ⁊ cõcordãt. ¶ Iſtud capl'm cõtinet qnqz ptes p̃ncipales. In p̃ma ꝓponit intẽtionẽ ſuã: ⁊ declarat ꝙ opinioni ſue cõcordant oĩa que cõcorditer dicunt ab alijs. In 2ª ibi [Uident aũt ⁊ queſita.] Phs narrat opiones antiquorũ circa felicitatẽ/narrando illa in qbus antiqui differũt circa felicitatẽ. In 3ª ibi [dicẽtibus qdẽ.] oſtendit ꝙ opio. Phi de felicitate cõcordat cũ opione ponẽtiũ felicitatem eſſe virtutẽ. In 4ª ibi [Eſt aũt vita.] oſtẽdit ꝙ opio Phi cõcordat cũ opione ponẽtiũ felicitatẽ ꝓſiſtere in voluptatibus. In 5ª ibi [videt tñ ⁊ eoꝝ que exterius.] oſtendit ꝙ opinio ponẽtiũ felicitatẽ conſiſtere in bonis exterioribus cõcordat cũ opinione Ariſto. qꝛ ipſe ponit ꝙ ad felicitatẽ requiruntur bona exterioꝛa. Prima ps cõtinet duas pticulas. In p̃ma pticula ꝓponit intẽtionẽ ⁊ rõnẽ intentionis. In 2ª ibi [Diuiſis itaqz bonis.] oſtendit ꝙ opioni ſue de felicitate cõcordãt oĩa que de felicitate dicunt cõcorditer ab antiquis. In p̃ma igit̃ pticula ꝓponit intentionẽ ſuã dicẽs ꝙ p̃n'm opꝫ maxie bñ determinare: qm̃ p̃n'm in operabilib⁹ eſt vltim⁹ finis: ⁊ ad hoc ꝙ diligẽtior ꝓſideratio de ipſo habeat ſcrutãdũ eſt de ipſo nõ ſolũ ꝓſiderãdo ꝓclones ⁊ p̃ncipia ad quas ꝓclones ⁊ ex qbus p̃ncipijs ꝓcedit ſermo rõcinatiuus: ſz ẽt ſcrutãdũ eſt de vltimo fine ſeu de felicitate ex his que ab alijs dicunt de ipſo: vñ nõ ſolũ eſt ꝓſcrutãdũ de felicitate ꝑ rõnes inueſtigãdo qd eſt felicitas; ſed ẽt per opiones alioꝝ. ſi enim opiniones alioꝝ ꝓcordent cũ eo qõ dictũ eſt de felicitate magis erit manifeſtũ ꝙ illõ qõ dictũ eſt de felicitate ſit verũ: ⁊ hꝰ cãm aſſignat Phs dicẽs: qꝛ vero quidẽ enim ꝓſonant oĩa exiſtẽtia: falſo aũt cito diſſonat verꝫ. Intelligo ꝑ ꝓſonare includere ſeu antecedere ſeu inferre: ⁊ ꝑ diſſonare nõ includere nec antecedere ſeu inferre: ⁊ ſic eſt manifeſtũ ꝙ vero cõſonãt oĩa exiſtẽtia ⁊ oẽs ꝓpõnes includũt verũ: nõ enim eſt aliqua propoſitio ita falſa qn includat verũ. ſ. diſiunctiuã factam ex ipſa ⁊ ſuo cõtradictorio que diſiũctiua nẽcio eſt vera. oẽs ergo ꝓpõnes ẽtũcũqz ſint falſe ꝓſonãt vero: qꝛ includũt verũ: ſed falſo diſſonat verꝫ: qꝛ verꝫ nõ includit nec infert aliqõ falſuz. Si igit̃ opiones oĩuz alioꝝ cõſonant opinioni Arꝝ. de felicitate erit manifeſtũ ꝙ opio Arꝝ. de felicitate eſt vera: qꝛ verꝫ includit̃ in falſo. ſed falſuz nõ includit̃ in vero: nũc aũt ad oẽm opinionẽ ſequit̃ opio Arꝝ. ideo ſi aliqua opinio antiquoꝝ ſit vera opinio Arꝝ. eſt vera: qꝛ includit̃ in opinione q̃libet antiquoꝝ: qꝛ oĩs opinio ponit̃ felicitatẽ cõſiſtere in maximo bono humano. ⁊ ex hoc ſequit̃ ꝙ felicitas ꝓſiſtit in opõne aie ꝓm vtutẽ in vita ꝑfecta: qꝛ hoc eſt maximũ bonũ humanũ. pũt ẽt dici ꝙ falſuz cõſonat vero: qꝛ falſuz cõcordat vero in aliquo eodem ꝓſequẽte ꝑpinquo: ꝓm ꝙ videbit̃ tranſcurrẽdo per opiniones.

M

¶ Cum igit̃ bona in tria ſint diuiſa: ⁊ alia externa: alia circa aĩam: alia circa corpus bona dicant̃: ea que ſunt circa aĩam proprijſſime maximeqz dicimus bona. At actus ⁊ opationes aĩe circa aĩaz eſſe ponimus: quare hec opinione cũ antiqua tũ a philoſophantibus conceſſa bñ dicitur ſinẽ ipſuz actus quoſdaz ⁊ opationes eſſe: ſic enim fit: vt ſit ex ipſis aie bonis: ⁊ nõ ex bonis externis. Cõſonũ eſt etiã ipſi rõni ⁊ id qõ dicit̃. felicez inquã bene viuere: beneqz agere: fere enim bona q̃dã vita: bonaqz actio dicta eſt.

Bonorũ tripartita diuiſio.

¶ Diuiſis itaqz bonis tripl'r: ⁊ his qdẽ exterius dictis: his aũt circa aĩaz ⁊ corpora. Circa aĩaz principaliſſime dicimus ⁊ maxie bona: actus aũt ⁊ operationes aĩales circa aĩam ponimus. Quare bñ vtiqz dicet̃ ꝓm hanc opinionẽ antiquã exiſtẽtẽ ⁊ cõfeſſaz a Phis. Recte aũt qm̃ ⁊ actus qdã dicunt̃ ⁊ opõnes fines. Ita enim ⁊ eoꝝ que circa aĩam ſunt bonoꝝ fiet: ⁊ nõ eoꝝ q̃ exterius. Cõſonat aũt rõni ⁊ bñ viuere ⁊ bene operari felicez. Fere enim bona vita quedam dicta eſt ⁊ bona operatio.

¶ Dec eſt 2ª pticula in qua oſtendit̃ ꝙ p̃dicte deſcriptioni felicitatis que eſt ꝙ felicitas eſt opatio aie ꝓm vtutem in vita perfecta: cõcordant oĩa que cõcorditer dicunt̃ ab alijs. ⁊ p̃mo oſtendit ꝙ predicte deſcriptioni felicitatis cõcordant opiniones ſapientũ: deinde ꝙ dicte deſcriptioni cõueniunt ea in qbus cõiter oẽs antiqui cõcordant. Concordat enim opinio Arꝝ. cũ opionib⁹ ſapientũ: nã ſapientes ponebant felicitatẽ cõſiſtere in bonis aĩe: ⁊ ita ponit Arꝝ. ⁊ opinio Arꝝ. ⁊ opinio ſapientũ ꝓcordant in hoc p̃ñte qõ ſequit̃ ad opinionẽ taz ſapientũ q̃ Arꝝ. qõ eſt ꝙ felicitas cõſiſtit in bonis aĩe: ⁊ iſtud declarat Arꝝ. ⁊ eſt ꝓclo 31ª. pbat̃ ſic. Triplicia ſunt bona hoĩs. ſ. bona exterioꝛa: bona corporis: ⁊ bona aĩe. ſed bona aĩe ſunt maxia ⁊ perfectiſſima bona: cũ ergo felicitas ſit maximũ bonum hoĩs: ſequit̃ ꝙ felicitas cõſiſtit in bonis aĩe: eſt enim felicitas operatio bona ipſius aĩe: ſicut poſuit antiqua opinio Phoꝝ: ⁊ in hoc ponebant recte: qꝛ actus ĩmanentes q̃ ſunt opõnes aĩe dicũtur fines: ⁊ ſic pz ꝙ felicitas eſt de numero bonorũ aĩe: ⁊ nõ de numero bonoꝝ que ſunt exteri⁹: nec de numero bonoꝝ corpis. Conſonat aũt rõni. Adhuc illud in quo oẽs antiqui ꝓueniũt cõcordat cũ opinione Arꝝ. Nã Arꝝ. ponit felicitatẽ eſſe operationẽ: ⁊ in hoc cõueniunt oẽs antiqui: dicunt enim ꝙ bñ viuere ⁊ bñ opari eſt idez qõ felicẽ eſſe: nũc aũt bona vita fere nihil aliud vt eſſe q̃ bona opatio qualis eſt felicitas: dicta igitur oĩum antiquoꝝ cõſonant

N

O

31ª ꝓclo hui⁹ p̃mi libri.

P

31ª ꝓclo hui⁹ p̃mi libri.

A Triplex vite acceptio.

buic ꝓſequenti: felicitas eſt opatio qõ ſequit̃ ad opinionẽ Arꝝ. ⁊ fere oĩum alioꝝ. ¶ Intelligendum eſt ꝙ vita accipit̃ tripl'r. vno mõ pro eſſe viuentis: ⁊ ſic nõ eſt operatio. Alio mõ accipit̃ ꝑ opõne alicui⁹ potẽtie aĩe: ⁊ ſic eſt opõ. Tertio mõ accipit̃ ꝑ mõ cõuerſationis qui modus ꝓſiſtit in cõmunicatione: ⁊ ſic loquẽdo de vita locutus eſt Phs ſuperius cũ dixit: tres ſunt vite maxime excellentes: ſcilz ciuilis/voluptuoſa/⁊ contemplatiua.

¶ Cuncta preterea que circa felicitatez querent̃ ei qõ dictũ eſt ineſſe vident̃: alijs nãqz virt': alijs prudẽtia: alijs ſapiẽtia quedã: alijs hec aut hoꝝ aliqd cũ voluptate: aut nõ ſine voluptate felicitas eſſe vi. Sunt ⁊ q̃ externã ẽt affluentiã ſit̃ accipiũt: atqz hec partiz multi ⁊ antiqui: ꝑtim pauci viriqz dicũt preclari: quorum neutros tota via aberrare: ſed aliqua ex pte: ⁊ in pluribus vera attingere cõſentaneum eſt rationi.

B

2ª ps ca.

¶ Uident̃ aũt ⁊ queſita circa felicitatẽ oĩa exiſtẽ dicto. bis qdẽ enim ꝓtus: bis ꝓo prudẽtia. alijs aũt ſapiẽtia quedã eſſe vi. Dis aũt hec vel hoꝝ aliqd cũ voluptate vl nõ ſine voluptate. Alij ãt ⁊ eã que exterius eſt abũdantiã cõprehẽdunt. hoꝝ aũt hoc ⁊ qdem multi ⁊ veteres dicunt: hoc aũt pauci ⁊ glorioſi viri. Neutros aũt hoꝝ rationabile peccare in vniuerſis: ſed ⁊ vnũ aliquid vel plura dirigere.

¶ Dec eſt 2ª ps in qua oñdit ꝙ nõ ſolũ illa in qbꝰ antiqui cõueniũt cõcordãt cuz opione Arꝝ. de felicitate: ſed ẽt illa in qbꝰ differũt ꝓcordãt cũ opione Arꝝ. ⁊ in hac pte ſolum narrat illa in qbus antiq differũt circa felicitatẽ. Quidaz enim antiquoꝝ ponũt felicitatẽ eẽ vtutẽ moralẽ q̃ eſt pfectio appetit⁹ regulari ꝑ rõnẽ. Et qbuſdã vi ꝙ felicitas ſit prudẽtia q̃ eſt pfectio rõnis practice. Alijs vi ꝙ felicitas ſit ſapia q̃ eſt pfectio ſũma rõnis ſpeculatiue. Alij vo ponũt felicitatẽ cõſiſtere in his oĩbus vel in aliquo iſtoꝝ nõ ꝑciſe ſed cũ addito vt cũ voluptate: ſed hoc duplr. qꝛ qdã dicũt voluptatẽ ⁊ vtutem equal'r eſſe de rõne felicitatis. ⁊ alij dicũt voluptatẽ ꝑncipali⁹ eſſe de rõne felicitatis ⁊ virtutes nõ eſſential'r ſed cõcomunicatiue. qdã eꝫ. Quidam addũt plus ad rõnẽ felicitatis. ſ. ſupabũdãtiã bonoꝝ exterioꝝ: ita ꝙ dicũt felicitatẽ cõſiſtere in trib⁹. ſ. in vtute/voluptate/⁊ ſupabũdãtia bonoꝝ exterioꝝ. Multi vo ⁊ populares hoĩes dicũt felicitatẽ cõſiſtere in voluptate ⁊ ſupabũdantia bonorum exterioꝛum: ſed pauci ⁊ glorioſi viri ponunt felicitatem conſiſtere in vtute: ſed neutri in toto peccabant: ſed vtriqz in aliquo dixerunt verum.

C

D

¶ Eoꝝ igit̃ ſcie qui vel oẽm: vel aliquã vtutẽ felicitatẽ aſſerũt eſſe: ipſa rõ cõſona eſt. Huius eſt. n. ea operatio que ꝑ ipſaz efficit̃. Intereſt aũt fortaſſe nõ parũ in poſſeſſione an in vſu ⁊ in habitu: an in opõne ſũmũ cõſiſtere bonũ putare. Fieri enim põt: vt habitus qdẽ ⁊ ſi ineſt nullũ efficiat bonũ: vt in dormiente: vel etiã alio mõ quodã ocioſo facto: vt opatio aũt nihil efficiat boni fieri nequit: q̃ nãqz opat̃: aget vtiqz nẽcio: ⁊ bñ ẽt aget: atqz vt in olimpia nõ bi q̃ ſunt elegantiſſimi forma: preſtantiſſimiqz robore: ſz ij qui decertãt coronis afficiunt̃: ipſoꝝ enim aliq vincunt: ſic ⁊ q̃ bñ agunt eoꝝ q̃ ſũt in vita pulchra bonaqz cõpotes fiũt.

3ª ps ca.

¶ Dicẽtibus qdẽ igit̃ oẽz ꝓtutẽ vel ꝓtutẽ quãdã cõcors eſt rõ nr̃a: hui⁹ enim eſt ꝓm ipſaz operatio. ¶ Differt aũt forte nõ parũ in poſſeſſiõe vel vſu optimũ cõſiſtere: ⁊ in habitu: vel operatione. habitũ enim ꝓtingit nullũ bonũ pficere exiſtẽtẽ: vt puta dormiẽti: aut ⁊ al'r q̃liter ocioſo: opationẽ aũt nõ poſſibile eſt: opabit̃ enim ex neceſſitate ⁊ bñ opabit̃. ¶ Quẽadmodũ autẽ in olimpiadibus non optimi ⁊ fortiſſimi coronantur: ſed agonizantes. horũ enim qdam vincunt: ita ⁊ eoꝝ qui in vita bonorum ⁊ optimorum operantes recte illuſtres fiunt.

E

F

¶ Dec eſt 3ª pars in qua oſtendit̃ ꝙ opio Arꝝ. de felicitate cõcordat cũ opione ponentiũ felicitatẽ eſſe vtutẽ. Opinio enim Arꝝ. ponit felicitatẽ eſſe opationẽ vtutis: ⁊ iſtud. ſ. felicitas ⁊ opõ vtutis cõcordãt cũ iſto. ſ. felicitas eſt virtus. nã illa duo. ſ. felicitas eſt vtus: ⁊ felicitas eſt opatio vtutis cõcordat in hoc p̃ñte qõ de primo ſequit̃ ad vtrũqz. ſ. felicitas eſt vtus vel opõ vtutis. vñ in lb cõueniũt opio Arꝝ. ⁊ opio ponẽtiũ felicitatẽ eſſe vtutẽ. ſ. ꝙ vtraqz opinio ponit ꝙ felicitas eſt vtus vel opõ vtutis. ¶ Differt autẽ forte nõ parũ. Uerũtñ opio Phi queponit felicitatẽ eẽ opõnẽ vtutis: ⁊ opio ponẽs felicitatẽ cõſiſtere in vtute nõ parum differt ſed multũ. differt. n. multũ exiſtimare optimũ cõſiſtere in poſſeſſiõe rei ⁊ in vſu rei. vſus enim eſt finis poſſeſſionis quodãmõ. differt ẽt ponere optimũ exiſtere in habitu: ⁊ ponere optimũ exiſtere in opõne: opio aũt Phi eſt melior. Melius enim eſt ponere felicitatẽ ꝓſiſtere in opõne vtutis: q̃ in vtute: ⁊ hoc pbat̃: ⁊ eſt ꝓclo 32ª. pbat̃ 2ª. ſ. per rõnẽ ⁊ ꝑ humanã ꝓſuetudinẽ. ꝑ rõnẽ ſic. Illud qõ nullus hõ põt hãe niſi bñ operet̃ eſt melius illo qõ hõ põt habere: ⁊ ſi nõ bñ operet̃: ſz opõnẽ ꝓm vtutez nullus hõ põt hãe niſi bñ operet̃: cui enim ineſt opatio ꝓm vtutẽ opabit̃ ⁊ bñ opabit̃ ex neceſſitate: ſed vtutẽ põt hõ bñ hãe ⁊ ſi nõ bñ operet̃: vt pz de dormiẽte. ⁊ de virtuoſo q̃ q̃nqz geſcit ab operãdo ꝓm vtutẽ: q̃ opõ vtutis eſt melior q̃ ipſa vtus: ſed felicitas cõſiſtit in optimo: ⁊ ꝑ p̃ñs in eo qõ eſt melio⁹. q̃ melius eſt ponere felicitatẽ cõſiſtere in opõne vtutis q̃ in vtute. ¶ Notãda ſunt hic duo ꝓm Euſtratium. Primũ eſt ꝙ illa q̃tuor q̃ tangit hic Phs. ſ. que ſũt poſſeſſio/vſus/habitus/⁊ opõ/differũt. nam poſſeſſio ⁊ vſus referunt̃ ad exterioꝛa. poſſeſſio enim eſt res exterior deſeruiẽs inſtr̃al'r virtuti. vſus vo eſt exercitiũ illoꝝ inſtr̃oꝝ. habitus vo dicit q̃litatẽ diſponẽtẽ aĩam bñ vel male. virtus enim eſt q̃litas bñ diſponens aĩam: ⁊ vitiũ eſt q̃litas male diſponens aĩam: ſed opatio dicit actũ qui eſt ab habitu. ¶ Scõo eſt notãdũ ꝓm Euſtratiuz ꝙ opatio eſt melior q̃ habitus: qꝛ cuiuslibet habit⁹ opatio eſt finis: ⁊ iõ vt dicit. Sicut thesauro non manifeſtato vana eſt poſſeſſio: qꝛ homini nihil cõfert: ita ⁊ habitus eſt vanus ⁊ ocioſus ſi nõ ſequat̃ operatio. ¶ Quẽadmodũ igit̃. ſcõo pbat̃ eadẽ ꝓclo ꝑ ſuetudines humanas. ſ. ꝙ melius eſt ponere felicitatẽ in operatione vtutis q̃ in habitu: per hꝰ ꝙ opõ eſt melior ⁊ perfectior q̃ habit⁹: ⁊ põt rõ ſic formari. Illõ ꝑ quo magis dat̃ premiũ ⁊ corona eſt melio⁹ ⁊ pfectio⁹ q̃ illud ꝑ quo nõ dat̃ p̃miũ aut corona: ſed pro opõne dat̃ p̃miũ ⁊ corona ⁊ nõ ꝑ habitu: ergo ⁊c. maior pz de ſe: ⁊ minor apparet ꝑ ꝓſuetudines humanas. nã in olimpiadib⁹. i. in ludis q̃ fiunt in monte olimpi nõ coronant̃ optimi ⁊ fortiſſimi ꝓm habitum: ſed agoniçantes hoc eſt actu bñ opantes ꝓm habitũ: ⁊ ita bonoꝝ ⁊ optimoꝝ in vita recte opantes illuſtres fiũt ⁊ felicitatẽ attingũt. ¶ Intelligẽdũ eſt ꝓm Euſtratiuz hic ꝙ in Archadia eſt qdã mons altiſſimus q̃ vocatur olimpus in quo ſolent fieri qdaz Agones ⁊ quedam lucte que

Hõn. 1ª

Hõn. 2ª

Olimpus mons archadie.

J dicebat olimpiades qui ludi fiebant ob reuerētiā Jouis qui ibi colebat:in qbus ludis illis dabat ꝑmiū ⁊ cozona qui optime opabant seu ludebant:illis aūt q nō ludebāt nec exercitabant nō dabat cozona nec ꝑmiū quātūcūqz essent bñ dispositi ꝯz habitū. Et ex hac ꝓsuetudine ⁊ etiā ex cōmuni consuetudine vbiqz obseruata premiuz datur ꝓpter operationem magis q̄ ꝓpter habitum.

¶ Est aūt vita ipsoꝝuz per se iucunda:nam voluptate quidem affici ex his est que ad animam pertinent.

Quarta pe capli. Quoꝝ sit delectari.

¶ Est autem vita ipsoꝝ ꝟm seipsam delectabilis. Delectari qdem enim aialium est.

¶ Hec est 4ª ps in qua declarat q opinio ꝓhi de felicitate ꝓcozdat cū scōa opione ponēte felicitatē cōsistere in voluptatib⁹ seu delectationibus:siue ponat q sola voluptas requirat ad felicitatez:siue q vtus ⁊ voluptates regrant

K ad felicitatez. ⁊ B siue equaliter siue voluptas ꝑncipalr ⁊ quocūqz mō ponat ꝓcozdat hec opio cū opione Arz. quia vtraqz ponit felicitatē nō esse sine voluptate:⁊ hec ꝓpositio. felicitas nō est sine voluptate est ꝓxis ꝓpinquū sequēs ad opinionē Arz. ⁊ ad oēs opionē ponētē voluptatē regri ad felicitatē:⁊ cōtinet hec ps q̄tuoz ꝓticulas. In ꝑ ª ꝓponit intētionē. In 2ª ibi Unicuiqz est delectabile. Jostendit q vita eoꝝ qui operant ꝟm vtutem est ꝟm se delectabilis. ⁊ istud ostēdit ꝑ hoc q opatio vtutis est ꝟm se delectabilis. In 3ª ibi Nihil aūt indiget. Jostendit q opō ꝟm vtutē ꝯz voluptatē nō tanq̄ aliqō extrinsecū supueniēs:ꝯz ꝯz voluptatē in seipsa absqz quocūqz extrinseco. In 4ª ibi Quinimo. Jostēdit q operationes vtutū nō solū sunt ꝯz seipsas delectabiles:ꝯz et cū hoc q sunt delectabiles sunt pulcherrime ⁊ optime. ¶ In ꝑ ª igit particula ꝓponit intentionē

L suā dicēs q vita eoꝝ q operant ꝟm vtutē est ꝟm se delectabilis. ⁊ narrat qbus inest delectatio dicens q delectari est ꝓpriū aialiū:q̄uis enīz appetitū aliquē. s. nālem attribuamus rebus,inanimatis:tñ delectationē nō attribuim⁹ nisi habētib⁹ cognitionē. Ex quo apparet q delectatio ꝑ

Nōn^m ꝓpie ptinet ad opōnes aie in qbus ponit felicitas. ¶ Notandū ꝟm Cōmentatozē hic q hoc nomē aialiū/vbi Arz. dicit q delectari est ꝓpriū aialiuz:nō est genitiuus huius nois aial/qō greci dicunt Zoon. ꝯz est genitiuus bui⁹ adiectiui hic ⁊ hec aialis ⁊ hoc aiale sumpti nō ab B noie aial: sed ab hoc noie aia. hec Eustrati⁹. hoc est delectari est de nuō ipsoꝝ que spectant ad aiam cognoscētē:⁊ et ad bona intrinseca eius. Si tñ ly aialiuz/sit genitiu⁹ de ly aial:sicut sanctus Thomas exposuit satis est expō ꝓueniēs:sic enīz

M delectari est ꝓpriū aialiū:qz ꝓuenit oī aiali ⁊ nō soli aiali. Si aūt ly aialiū/sit gtūs huius adiectiui hic ⁊ hec aialis ⁊ hoc aiale/sumpti ab hoc noie aia vt exponit Cōmentator hic. sic delectari est ꝓpriū aialium:qz cōuenit soli anime vel habenti aiam:sed nō ꝓuenit omni tali:qz habenti aiaz vegetatiuā tñ non conuenit delectari.

¶ Id aūt est cuiqz voluptati:cuius amator dī vnusqsqz:vt equus equoꝝ amatozi:⁊ spectaculū spectaculoꝝ idētidem amatozi. Eodē mō ⁊ amatozi iustorum iusta:⁊ oīno vtutū amatozi:ea quē ꝑ vtutez efficiunt.

¶ Unicuiqz aūt est delectabile ad qō dicit amicus talium:vtputa equus qdē amanti equum. Spectaculū aūt amanti spectaculum:eodem aūt modo ⁊ iusta amanti iustuz:⁊ oīno que ꝯz virtutem amanti virtutem.

33ª ꝓclo hui⁹ ꝓmi libri. ¶ Hec est 2ª pricula:in qua ꝓhs ostēdit:q oīs opō ꝯz vtutem est delectabilis:⁊ ꝑ ꝓxis felicitas est delectabilis cum sit opō ꝟm vtutē. Qz aūt oīs opō ꝟm vtutē sit delectabilis ꝓbat:⁊ hec est ꝓclo 33ª huius libri. ⁊ hec ꝓclo ꝓbatur sic.

Unicuiqz est delectabile illud qō amat:sed vnusqsqz virtuosus amat opōnez ꝓprie vtutis. q̄ vnicuiqz virtuoso est ꝓpria opatio vtutis delectabilis. q̄ oīs opō vtutis est delectabilis:⁊ ꝑ ꝓxis felicitas cū sit opatio vtutis est delectabilis. Felix.n.amat felicitatē:⁊ vnicuiqz est dlectabile illō qō amat. maior h⁹ rōnis ꝯz iductiue. Nā amāti equuz est equus delectabilis:⁊ amanti spectaculū est spectaculū delectabile:⁊ sic de oībus alys. oē enīz qō amat est delectabile illi a quo amat. ⁊ rō hui⁹ est:qz oīs amicitia sup aliq̄ sīlitudinē fundat:amicitia enīz ꝑ se est rōne sīlitudinis ⁊ cōueniētie:vt ꝯz ex octauo huius. omne igit amatū est cōueniens amanti:⁊ per ꝓxis est ei delectabile.

¶ Que igit voluptati sunt vulgo:eo repugnātia sunt: ꝓpterea q nō natura talia sunt:sed amatozib⁹ ponestatis ea sunt voluptati:que sunt natura iucunda. Tales aūt ee sunt actiones:que ad vtute emanāt. Quare ⁊ his ipse sunt voluptati:atqz per seipsas iucunde. O

¶ Multis qdez igit delectabilia aduersant ad inuicē:qz nō naturalia sunt:amantibus autem bonū sunt delectabilia que nā sūt delectabilia. Tales aūt ꝟm virtutem operationes:quare ⁊ his delectabiles ⁊ ꝟm seipsas.

¶ Probato q oīs opō ꝟm vtutē est delectabilis declarat ꝓhs q opatio ꝟm virtutē est magis delectabilis q̄ aliq̄ alia opatio hois:⁊ hec est ꝓlo 34ª huius libri. pbatur sic. Illud qō nālr ⁊ ꝟm se est delectabile:est magis delectabile q̄ illud qō solū est delectabile in cōpatione ad aliq̄:ꝯz opatio ꝟm vtutē est ꝟm se nālr delectabilis:⁊ alie opōnes hois sunt delectabiles solū in cōparatione ad aliquez vel aliquos. q̄ ⁊c. maior est manifesta:⁊ minor declarat q̄tuz ad vtrāqz sui ptē. ⁊ ꝓmo declarat ꝑ ª ps. s. q opatio ꝯz virtutē est de se ⁊ nālr delectabile:⁊ hoc ꝓbat sic. Illud ꝟm se ⁊ nālr est delectabile qō sapiēs ⁊ viuēs ꝯz rōnē iudicat esse delectabile:ꝯz sapiēs ⁊ viuēs ꝯz rōnez iudicat opationes ꝟm vtutē esse delectabiles:⁊ his. s. sapiētib⁹ he. i. opōnes ꝯz vtutē sunt delectabiles. q̄ ⁊c. ¶ Alia ps minozis. s. q alie opōnes humane nō sunt ꝟm se delectabiles. ꝓbat per hoc q illa que sunt delectabilia multis hoc est vulgaribus ⁊ sensuz sequētibus ꝓxiant ad inuicē nō soluz in diuersis sed in vno ⁊ eodē ꝑ diuersis tēpozib⁹. qō enim mō alicui est delectabile:iam nō erit delectabile eidē:ꝯz et hꝯ delectationes ꝓxiant in diuersis. nā sicut ꝑdigus delectat in effusione:ita illiberalis delectat in suspsua retētione:⁊ ita talia nō sunt ꝟm se ⁊ nāliter delectabilia:sed solū in cōparatione ad amātes ea. talia enīz nō sunt delectabilia ꝯz ꝓpriā nām hois cū nō sint delectabilia ꝟm rōnē q̄ est nā hois:sed ꝟm corruptionē appetitus a rōne deficientis. vñ qō inest homini ꝟm rōnē inest homini ꝟm nām:qō autez inest hoī ꝓtra rōnē:nō inest hoī ꝟm nām hois. ¶ Dic dubitat. vtrū felicitas sit ꝯz se delectabilis. Et videt q non: qz ꝓxia nata sunt fieri circa idē:sed tristitia nō pōt esse in felicitate. q̄ nec delectatio. ¶ Iterū dubitat. vtrū delectatio sit ꝓxia delectatiōi sicut hic ꝓhs dicit. Et videt q nō: qz vni tñ ꝓxiat vnū:sed oī delectationi sensibili ꝓxiat tristitia. q̄ delectatio sensibilis nō est ꝓxia delectationi:⁊ multo magis delectatio itellectualis nō est ꝓxia alteri delectationi. ¶ Itē oīm delectationis est bonū sicut oīm tristitie est malū:sed bonū nō est ꝓxiū bono:sicut dī in ꝑdicamentis. q̄ delectatio nō est ꝓxia delectationi. ¶ Oppositū vult ꝓhs. ¶ Ad ꝑ^m istoꝝ dicēdū est q felicitas determinat sibi alterum cōtrarioꝝ. s. delectationem. ⁊ ꝓpter hoc non opz q reliquū possit inesse. ¶ Ad 2^m dubium dicendus est q cū delectatio spiritualis de qua ꝓhs hic loqui-

N

Du^m ꝑ^m.

Du^m 2^m, 2° ꝑ^a

2° 2^a In post ꝓntis c^o de oppositis. p. dub. solutio. Scōi dubi solutio.

34ª ꝓclo hui⁹ ꝓmi libri

P

Ad ꝑ^m

Ad 2^m

B

¶ Ipsoꝝ igit vita nō indiget voluptate tanq̄ aliqua foris adiūgēda:sed ꝯz in seipsa voluptatē. Preter.n. ea que dicta sunt neqz bonus is est:qui bonis ⁊ bonestis actionibus nō delectat. Nā neqz iustū eū quisq̄ dixerit qui iustis nō gaudet:neqz liberalē eū q libera libus actionib⁹ nō delectat:⁊ in ceteris eodē modo. Qz si hec ita sunt:actiones ee que a virtute ꝓficiscunt per seipsas sunt voluptati atqz iucunde.

¶ Nihil aūt indiget voluptate vita eoꝝ q̄si adtūcto aliquo:sed ꝯz voluptatē in seipsa:cū dictis eni nullus est bon⁹ q nō gaudet bonis opōnib⁹: neqz. n. iustū vtiqz aliqs diceret nō gaudētem iusta operatione:neqz liberalem nō gaudentez liberalibus operationibus. Similiter autez ⁊ in alijs. Si autez sic ꝟm seipsas vtiqz erunt ꝟm virtutem operationes delectabiles.

L

¶ Hec est 3ª pricula hui⁹ ꝓtis:in qua ꝓhs declarat q opō ꝟm virtutē ꝯz voluptatē. i. delectationē nō tanq̄ aliqd extrinsecū supueniēs:sed et voluptatē in seipsa absqz q̄cūqz extrinseco. ⁊ in hoc defecerūt alij:ponētes enīz felicitatez cōsistere in virtute ⁊ delectatiōe dixerūt:q virtus ad cōplemētū felicitatis ādiget delectatiōe q̄si ꝓdimēto extrinseco: vt dicit B Eustrati⁹. ⁊ hoc intēdit ꝓhs hic destruere ⁊ ꝓbare q opatio ꝯz vtutē ꝯz delectationē i seipsa absqz quocūqz extrinseco. ⁊ hec est ꝓclo. 35. que ꝓbat sic. Illud qō circūscripto quocūqz extrinseco est delectabile/ꝯz delectationē in seipso absqz quocūqz extrinseco:sed circunscripto quocūqz extrinseco/opatio ꝟm vtutē est delectabilis. q̄ ⁊c. maior de se ꝯz:⁊ minor declarat sic. nullus est iustus qui nō gaudet iustis opōnib⁹:nec liberalis q nō gaudet liberalibus opōnib⁹:⁊ sīlr in alys virtutib⁹. circūscripto q̄ quocūqz extrinseco opatio ꝯz vtutē est delectabilis vtuoso. aliter nō eēt opō ꝟm vtutē:nā cuilz vtuoso opō ꝓprie vtutis est ꝓueniēs ꝟm ꝓpriū habitū:⁊ ꝑ ꝓxis fit ei delectabilis. opōnes q̄ ꝯz vtutē sūt ꝯz se dlectabiles:⁊ ꝑ ꝓxis nō regrūt voluptatē extrinsecā:sed in seipsis bñt voluptatē. ¶ Dic sūt duo notāda ⁊ vnū dubitādū. Notādū ꝓmo ergo est ꝟm Eustratiū q ꝯz vuluptas vt frequētius sonet in delectationē sensibilē:accipit tñ qñqz ꝑ delectatione cōiter:⁊ hic sumit ꝑ delectatione cōiter. ¶ L. incoñ. dicit hic q voluptas magis ꝓprie sumit in sensibilib⁹ opōnib⁹. delectatio vo maxie ꝓprie in opōnib⁹ rōnabilibus:cōiter tñ vtrūqz nomen. s. voluptatis ⁊ delectationis pro vtroqz sumit in signatione generis cōis ad vtrūqz:B est in signi-

D

35ª ꝓclo hui⁹ ꝓmi libri.

ficatiōe hui⁹ nois hedone. ¶ Scdo est notādū ꝟm Albertū hic. q gaudiū est diffusio animi in cōceptiōe boni conueniētis. gaudiū.n.est quedam spes delectationis vt vult Auic. 6º nāliū. vñ cū spes includat rōnē generis ꝓhs ex B q glibet vtuosus gaudet opōnib⁹ vtutis infert q opōnes ꝟm vtutes sunt delectabiles. ¶ Dubitat. vtrū delectatio sit de eēntia opōnis ꝯz vtutē. Et vī q nō:qz ꝓhs. 10. hui⁹ dicit. q delectatio pficit opōnē nō sicut habit⁹ qui inest:ꝯz vt supueniēs gdā finis velut iuuenib⁹ pulchritudo. q̄ delectatio nō est de essentia opōnis cū sit qōdā extrinsecus supueniēs. ¶ Cōtrariū tñ vī ꝓhs B dicere qui dicit q opatio ꝟm vtutez est ꝟm se delectabilis:ita q in seipsa ꝯz delectationē circūscripto quocūqz extrinseco. ¶ Dōm q delectatio cū sit qdā actus appetitus:opz q sit q̄dā opō ⁊ qdā act⁹ scōs. sed de illa opōne nō logt ꝓhs cum dicit q delectatio pficit opōnē: sed logt de opōne quā delectatio ꝓsequit: hec aūt opatio quā delectatio ꝓsequit est cognitio vel cognitionē includēs:qz delectatio nō est nisi in bono cognito. vñ si delectatio cōsequat aliquā opationē hoc nō est nisi mediāte cognitione. Dico q̄ q opatio virtutis est duplex. quedā intrinseca. s. electio interior. ⁊ quedā extrinseca vt opatio exterior: vt dare qbus opz:⁊ qñ ⁊c. operationē exteriorē nō pficit delectatio tanq̄ foꝛa inherens ei:qz opatio exterior ⁊ delectatio nō sunt sīl nec in eodem subto:q̄uis opatio exterior sit delectabilis vtuoso opanti ꝟm vtutē. Si vo loquamur de opōne interiori quā delectatio ꝓsequit: sic dico q delectatio nō est de essentia operatiōis ꝟm vtutē: sed est q̄dā forma accītalis supueniēs: vt determinat ꝓhs. 10. huius. ⁊ qñ ꝓhs dicit hic q opō ꝟm vtutē est ꝟm se delectabilis. Dico q accipiēdo opōnē vtutis ꝑ electione iteriori cū cognitione prudētie: sic opō interior virtutis est ꝯz se vel ꝑ se delectabilis 2º mō ipsi ꝑ se ꝟm q accipit ꝑ posterioꝝ. nā delectatio est accidēs essentiale opationis vtutis: sicut risibilitas est accidēs eēntiale hois. Et nō opz q illō qō inest alicui per se scōo mō, sit de essentia illius: sed magis sequit q nō est de essentia illius. Et si querat qd intelligis per interiorē operationez virtutis: vtrū operationē simplicē vel aggregatū ex operatione virtutis ⁊ opatione prudētie: Dico q per opōnez ꝓpriā interiorē virtutis intelligo actū appetitus. s. electionē que semp est delectabilis virtuoso: qz nō est opatio virtutis sine opatione prudētie nec ecōuerso: vt patebit sexto huius. ⁊ illa operatio appetitus. s. opatio virtutis ꝯz per se prudētiā annexā: ⁊ ideo per se est delectabilis: qz per se 2º mō ꝯz oīa que requirunt ad delectationez: qz per se inest ei electio boni ꝑus desiderati ⁊ iam adepti/etiaz per se ꝯz opōnē prudētie. s. cognitionē prudentie sibi annexam.

¶ Atqz vo bone quoqz sunt: ⁊ etiā pulchre: atqz hoꝝ vnūqq̄qz maxime ipsis cōpetit: si recte de his ipse iudicat studiosus: iudicat aūt vt est dictū. Optimū ergo ⁊ pulcherrimū ⁊ iucūdissimū est ipsa felicitas: ⁊ nō seiungūt hec: pinde atqz in illo Deliaco carmie sepant.

Summe est pulchrum ex astrea quod gignit alma.
Optima si valeas res est: quod quilibet optat.
Summe est iucundum si re potiaris amata.
Hec enim operationibus omnia competunt.
Has autem ipsas aut vnam ipsarum que sit optima felicitatem ipsam dicimus esse.

¶ Quinimo: ⁊ pulchre ⁊ bone ⁊ maxime hoꝝ vnūqq̄qz si bñ iudicat ō his studiosus: iudicat aūt vt dixim⁹. Optimū ergo ⁊ pulcherrimū ⁊ delectabilissimū felicitas. ¶ Et nō diuisa sunt hec ꝯz deliacā superscriptionē. Optimū iustis-

E

2^m nōn^m

Dubiū.

T.c.54

Solo.

F

Opatio vtutis duplex

S

T.cō.9.

Quid per interiorē opōnē vtutis intelligitur.

D

simũ:desideratissimũ aũt sanũ eẽ:delectabilissimũ ꝯo quo ꝗs optat frui. Oia enim existũt hec optimis opõnibus. Has aũt vel vnam harum optimam dicimus esse felicitatem.

¶ Hec est 4ª ꝑticula huius ꝑtis:in qua ostẽdit ꝙ opõnes virtutũ nõ solũ sunt ꝓm seipsas delectabiles:sed ẽt cũ hoc ꝙ sunt delectabiles sunt pulcherrime ⁊ optime:⁊ põt poni h̃ ꝛclo.3 6.ſ.ꝙ felicitas est optima pulcherrima ⁊ delectabilissima.hec ꝛclo ꝓbaẽ per ꝑcedentia sic. Si opõnes virtutũ sint bone pulchre ⁊ delectabiles cum felicitas sit operatio ꝓm vtutẽ/sequit ꝙ felicitas sit optima pulcherrima ⁊ delectabilissima. Et dicit h̃ Eustratius:ꝙ felicitas vel est sil'oẽs opõnes ꝓm vtutes:vel si sit vna operationũ ꝓz virtutẽ erit optima illaꝝ. Et nõ diuisa sunt hec. Ex h̃ cõcludit̃ error quozũdã dicẽtium:ꝙ illa tria sunt diuisa ⁊ nõ insunt eidẽ.ſ.pulcherrimũ optimũ ⁊ delectabilissimũ: sed ꝙ attribuunt̃ diuersis ꝓm supscriptionẽ deliacaꝫ ꝓm quã iustissimo attribuit̃ optimũ:sanũ esse desideranti sanitatẽ:frui re desiderata delectabilissimũ oia illa tria attribuunt̃ eidẽ.ſ.felicitati ⁊ nõ sunt ꝑdicto mõ diuisa sine felicitas ponat̃ oẽs opõnes vtutũ sil:sine ponat̃ vna operatio.ſ.optima opatio ꝓm vtutẽ. ¶ Intelligendũ ꝓm Eustratiuꝫ ꝙ delos est insula in qua erat tẽplũ Apollinis vbi hec supscriptio scripta erat diuidẽs ab inuicez pulcherrimũ optimũ ⁊ ꝛlectabilissimũ:ita ꝙ iustissimũ est optimũ: desideratissimũ est sanũ esse:⁊ delectabilissimũ est frui re desiderata:sed illa nõ sunt sic diuisa vt ꝑius dictũ est.

¶ Videt̃ tamen ⁊ externis indigere bonis:vt dixim⁹. ¶ Videt̃tã ⁊ eorum quẽ exterius sunt bonorũ indigens vt diximus.

¶ Hec est gnta ꝑs in qua ꝑhs declarat ꝙ opio tertia ponens ꝙ bona exterioza regrunt̃ ad felicitatẽ:siue ꝙ felicitas ꝓsistit in bonis exterioribus vt in diuitys ⁊ amicis cõsonat opinioni Aꝝ.de felicitate:⁊ cõcordat hec opio cum opinione Aꝝ.in hoc ꝙ vtraqꝫ ponit ꝙ ad felicitatẽ requirunt̃ bona exterioza.vñ illa ꝓpositio ad felicitatẽ regrũtur bona exterioza/est ꝓñs ꝓpinquũ tã ad opinionẽ dicentiuꝫ ꝙ felicitas cõsistit in bonis exterioribꝰ ꝗ̃ ad opinionẽ Aꝝ.ꝑmo igit̃ ꝓponit intentionem.d.ꝙ ꝗ̃uis felicitas cõsistat in opõne ꝓm vtutẽ:tñ felicitas indiget bonis exterioribus. ¶ Et dicit Eustratius ꝙ res exteriores dicunt̃ hic ea que sunt extra nãm nostrã:vt ea que sunt nec bona aĩe nec bona corporis sed extra vtrũqꝫ:sicut sunt diuitie amici ⁊ hꝰ:ꝗbus indiget felicitas nõ,ꝑpter se vt ipse dicit: qz talia sunt deterioza felicitate:sed ꝓpter res subiectas quibus felix politicus habet prouidere.

¶ Fieri enim nõ põt:aut nõ facile fit:vt is res agat preclaras:cui facultates desũt. Multa nãqꝫ per amicos: ꝑ diuitias:ꝑ ciuilẽ potẽtiã:tã ꝗ̃ ꝑ istã agunt̃:ꝗbusdã aũt carentes vt nobilitate:bona prole:pulchritudine beatitudinẽ maculant. Nõ enim satis ad felicitatẽ idoneus est:qui penitus est de formis:aut ignobilis:aut solitarius sine prole:⁊ minus etiaꝫ fortasse si cui perprauí sint filij:vel amici:aut boni mortui sint. Vt igit̃ dixim⁹ videt̃ felicitas ⁊ talis indigere ꝓsperitatis. Vñ qdã ꝓsperitatẽ fortune:qdã vtutẽ felicitatẽ eẽ dicũt.

¶ Impossibile enim vel nõ facile bona operari impotentẽ tribuere existentẽ. Multa qdẽ enim operata sunt tanꝗ̃ per organa:per amicos:per diuitias ⁊ per ciuilẽ potẽtiã. ¶ Quibusdã aũt denudari coinqnat beatitudinẽ:vtputa nobilitate:bona ꝓle:pulchritudine. Nõ oino enim felix qui specie turpissimus:vel ignobilis:vel solitarius:⁊ sine ꝓle. Amplius aũt forte felix minus si cui pessimi filij sunt:vel amici:vel boni existes mortui sunt. ¶ Quẽadmodũ igit̃ diximus videt̃ indigere ⁊ tali ꝓsperitate. Unde in idem ordinant quidam bonam fortunam ⁊ felicitatem:quidam ꝯo virtutem.

¶ Probat qõ ꝓposuit.ſ.ꝙ felix indiget bonis exterioribꝰ. ⁊ hec est ꝛclo.37.huiꝰ libri que ꝑbat̃ sic. Illis indiget felix sine ꝗbus hõ nõ põt opari opa vtutis nec manere pulchritudo felicitatis:sed sine bonis exterioribus hõ aliqua opa vtutis nõ põt opari:nec sine eis põt pulchritudo felicitatis manere.ergo felix indiget bonis exterioribus.maior pz:qz ad felicitatẽ regrunt̃ oẽs opõnes ꝓm vtutẽ:⁊ ẽt ad felicitatẽ regrit̃ pulchritudo vt dictum est:qz felicitas est optima pulcherrima ⁊c̃.⁊ minor declarat̃.⁊ ꝑmo declarat̃ ꝑs ꝑma minoris.ſ.ꝙ hõ aliqua opa virtutis nõ põt opari sine bonis exterioribꝰ:qz sine diuitys que sũt bona exterioza non põt hõ operari opa liberalitatis:que sunt dare ꝗbus opz/⁊ qñ opz/⁊ quãtũ opz/⁊ sic de alys circunstantys:iõ felix indiget bonis exterioribus vt dare possit. Impoſe enim est vel nõ facile bene opari nõ potẽtẽ tribuere.multa enim operant̃ hoies ꝑ amicos ⁊ diuitias ⁊ ꝑ ciuilem potẽtiã tanꝗ̃ per organa:⁊ oia hec sunt bona exterioꝛa.⁊ sic pz ꝑ̃ ꝑs minoris. Quibusdã aũt. ⁊ 2ª pars minoris ꝙ sine bonis exterioribꝰ nõ põt remanere pulchritudo felicitatis declarat̃.nã denudari hoc est priuari ꝗbusdam bonis exterioribꝰ coinqnat.i.deturpat beatitudinẽ.i. felicitatẽ.Coinquinat̃ enim felix si careat nobilitate aut bona ꝓle:aut pulchritudine. Nõ enim est oino felix q̃ est spe turpissimꝰ:vel ignobilis:vel solitariꝰ.i.sine ꝓle.⁊ forte minus felix est si pessimi sint sibi filij:vel si boni aliqñ existentes mortui sunt:⁊ sic pz ꝙ carentia istoꝝ bonoꝝ exterioꝝ.ſ.nobilitatis bone ꝓlis pulchritudinis ⁊c̃.deturpent beatitudinẽ:⁊ ꝑ ꝓñs sine istis.ſ.nobilitate:bona ꝓle:pulchritudine ⁊c̃.non põt remanere pulchritudo felicitatis. ¶ Notãda sũt hic sex.ꝑmo circa ꝑmã ꝑtẽ minoris est intelligẽdũ:ꝙ felix felicitate politica de qua ꝑhs hic loquit̃ maxie hz opari opa liberalitatis ⁊ magnificẽtie:iõ ꝑhs ꝑbauit hic ꝙ felix felicitate politica indiget diuitys quibꝰ põt opari opa liberalitatis ⁊ magnificẽtie. Unũ dicit h̃ Albertus ꝙ ille qui oz feliciter gubernare ciuitatẽ nulla vtute tñ idiget sicut liberalitate ⁊ magnificẽtia. Cuius rõ est qz ꝑncipalis intẽtio politici gubernãtis rempublicã circa duo ꝑcipue versat̃.ꝑ̃ est vt faciat ciues bonos ⁊ virtuosos.2ᵐ est vt violẽtias ciuibus illatas remoueat ⁊ inferẽdas ꝑhibeat:sed ad vtrũqꝫ istoꝝ deseruiũt ꝑdicte virtutes.ſ.liberalitas ⁊ magnificẽtia.deseruiũt enim ad faciendos ciues bonos.nã ꝓm ꝑhm ꝑmo politicoꝝ ciues nõ debent gubernari seruil'r ⁊ ꝑncipatu dispotico sed libere ⁊ ꝑncipatu politico:iõ opz ꝙ ciues inducant̃ ad actũ vtutis ⁊ bonũ ciuile nõ coactionibꝰ ⁊ minis sed donis ⁊ ꝑmys q̃ fiunt per liberalitatẽ ⁊ magnificẽtiã. Itẽ ad 2ᵐ.ſ.ad iniurias repellendas ⁊ ꝑhibẽdas deseruiũt dicte due vtutes: qz ad iniurias repellẽdas ⁊ ꝑhibẽdas opz qñqꝫ vti bello ⁊ exercitu:⁊ ad vtrũqꝫ eoꝝ exequẽdũ requirunt̃ ꝑcipue actus liberalitatis ⁊ magnificẽtie q̃ fieri nõ pũt sine magnis sumptibꝰ ⁊ diuitys. ¶ 2° est notãdũ circa scdam ꝑtẽ minoris ꝙ carentia bonoꝝ predictoꝝ.ſ.nobilitatis bone prolis ⁊c̃.coinqnat ⁊ deturpat felicitatem:qz huiusmodi bona,ſ.nobilitas/bona ꝓles ⁊c̃.faciũt ad pulchritudinẽ ⁊ decorem felicitatis vt dicit Eustratius inq̃tum reddunt hominẽ gratũ ⁊ placitũ in oculis alioꝝ:⁊ hoc pertinet ad decorẽ felicitatis:⁊ priuatio hꝰ bonoꝝ reddit hominem cõtemptibilẽ in oculis alioꝝ vt pz ex eo qui caret nobilitate aut bona ꝓle aut pulchritudine. ¶ 3° est notãdũ circa pulchritudinẽ corporalẽ:ꝙ pulchritudo corporalis requirit̃ ad oĩmodã ꝑfectionẽ felicitatis politice.nõ enim ẽ oino felix q̃tũ ad oẽs ꝑfectionẽ felicitatis:q̃ spe est turpissimꝰ: qz sua turpitudo ⁊ deformitas reddit eũ ꝛtẽptibilẽ ⁊ despectũ.pulchritudo enim multũ cõfert politico ad h̃ ꝙ obediat̃ ei.Alie.n.humane nãle hñt desideriũ ad ea que visui sunt delectabilia.nec credit̃ vtiqꝫ ꝙ ille qui ꝓm aspectuꝫ deformis est ꝑmo videtib⁹ ꝙ ꝓm aĩam bonꝰ sit. Et huius cãm assignat Albertus.d.ꝙ deformitas q̃ est i figura corporis ꝑcedit ex deformitate potẽtiaꝝ aĩe:iõ in mẽbro qõ deuiat a figura humana nõ põt aĩa hãe debitã opõnẽ.ꝑꝑ hoc ꝓm sniam phisionomie mõstrũ in corpe est mõstruꝫ in aĩa. ¶ 4° est nõn^m ꝙ nobilitas regrit̃ ad ꝑfectionẽ felicitatis politice:qz vt dicit Eustratius ignobili ciues non facil'r obediũt:nec ei honorẽ debitũ ⁊ reuerẽtiã ꝑendũt. hoies ẽt populares libẽtius obediũt nobili q̃ ignobili:qz intentio hois refert̃ ad nobilitatẽ vel ignobilitatẽ gñis. Si enim ignobilis assumat̃ ad ꝑncipatũ ⁊ ad statũ magnũ hoies referũt istũ statũ magnũ ad ignobilitatẽ generis.⁊ vituperãdo dicũt ꝙ nõ decet nec ꝓuenit ꝙ filiꝰ talis ignobilis sit ꝓnceps noster vel in tãto statu:qz vt dicit Eustratius nã.t.nãl'r multitudo amatrix est vituꝑationis. Intentio enim hois refert̃ ad hoc qõ in hoie reseruat̃ vtus suozũ ꝑdecessoꝝ. ¶ 5° est notãdũ circa ꝓlẽ ⁊ amicos ꝙ carens ꝓle nõ est ꝑfecte felix felicitate politica.⁊ hoc ꝛez est de hoie ciuili cõiuncto cũ muliere:qz frustra cõiungunt̃ nisi habeat ꝓlẽ.minus tñ est felix si habeat filios pessimos:vl' amicos:qz ꝑ tales ipedit̃ ab opatione vtutis. Cuius cã est vt dicit Albertus:qz vinculũ amicitie vel sanguinis in cõtrariũ trahit amozi vtutis:⁊ ille qui est distractus nõ põt habere ꝑfectã opationẽ vtutis. Impedit ẽt felicitatẽ:si ei extiterint boni filij vel amici ⁊ mortui sint:qz ꝓm Eustratiũ ex ꝑterita felicitate recozdata:magna tristitia generat̃ in corde eiꝰ ex qua tristitia hõ retrahit̃ ne delectabil'r possit opari.eo ꝙ ꝓm Boetiũ extremũ genus ifelicitatis est aliqñ fuisse felicẽ. ¶ 6° est notãdũ ꝙ diuitie aliqual'r faciũt ad felicitatẽ. Intelligẽdũ tñ ꝙ diuitie ꝑñt accipi moderate:vel in supabundãtia.ꝑ mõ regrunt̃ tam ad felicitatẽ cõtẽplatiuã q̃ ad felicitatẽ politicaꝫ:qz neutra felicitas põt esse sine vita cõseruata ad quã cõseruãdã necessario regrunt̃ diuitie sufficientes ad cõseruationẽ vite:ꝓ ad felicitatẽ cõtẽplatiuã nõ regrit̃ supabũdãtia diuitiaꝝ.nõ enim opz felicẽ eẽ oñm terre ⁊ maris vt dĩ.10.huiꝰ. Si aũt loquamur de felicitate politica hoc põt esse dupl'r.vel vt felicitas politica signãt aggregatũ ex bonis corpis ⁊ aĩe ⁊ bonis exterioribꝰ ⁊ vl'r ex oibus q̃ regrunt̃ ad felicitatẽ politicã.⁊ sic excellẽtia diuitiaꝝ regrit̃ ad felicitatẽ politicã tanꝗ̃ ꝑs eius vt dictũ est supius. Alio mõ põt accipi politica felicitas pro opatione prudẽtie.⁊ sic supabũdãtia diuitiaꝝ nõ requirit̃ ad felicitatẽ politicã q̃tũ ad actũ hois felicis ꝓm se. Si vo cõsideret̃ felicitas politica q̃tũ ad alios sic felicitas politica que est opatio regrit supabũdãtiã diuitiarũ.nã ꝓnceps hz ꝗuidere subditis de necessrys qõ nõ põt sine abũdantia diuitiaꝝ:tñ nec diuitie nec bona corpis ꝑtinẽt ad felicitatẽ que est opatio intrinsece: sed extrinsece tanꝗ̃ instrumẽta vel organa. Quẽadmodũ igit̃ diximus. qz felicitas vt indigere tali prosperitate.ſ.amicis ⁊ diuitys vt dictũ est:⁊ bona exterioza subiacent fortune ⁊ casui qz talia casual'r qñqꝫ adueniũt ⁊ reddunt:⁊ iõ qdã in idẽ genus cause ordinãt felicitatẽ ⁊ bonã fortunã dicentes:ꝙ felicitas ⁊ bona fortuna idez sunt. Ally autem dixerunt idem esse felicitatem ⁊ virtutem sicut superius dictum est.

Tractatus tertius

de tribus questionibus ꝑncipalibus ꝑmi libri.ſ. a quo est felicitas:cuius est felicitatis:qñ est felicitas.i.qñ felicitas inest homini vtrũ in hac vita vel post hãc vitaꝫ: ⁊ hec questio cõtinet duas qõnes partiales. Pria est vtrũ aliqs hõ in hac vita sit vel esse possit felix. Scda est vtrũ post mortẽ sit vel possit aliqs esse felix. ¶ Iste tractatus cõtinet tria capitula. In ꝑmo caꝑ soluunt̃ due qõnes ꝑncipales.ꝑ̃ est de cã effectiua felicitatis:⁊ est a quo est felicitas effectiue.scda est de cã felicitatis mãli seu subiectiua:⁊ est cuius est felicitas tanꝗ̃ subiecti. In scdo caꝑlo ibi [Multe autẽ transmutationes.] mouet̃ ⁊ soluit̃ vna qõ. Utrũ aliquis hõ possit esse felix in hac vita. In 3° caꝑ ibi [Pronepotũ aũt fortunas.] mouet̃ ⁊ soluit̃ hec qõ.vtruꝫ post mortez possit aliqs esse felix. Caꝑlm ꝑ̃ est de causa effectiua felicitatis ⁊ subiectiua.ſ.a quo est effectiue ⁊ cuiꝰ est subiectiue:declarans ꝙ nõ est a fortuna neqꝫ a casu sz a cã determinata.ſ.diuina vel humana.⁊ ꝙ nõ est brutoruꝫ:qz nullũ brutũ cõicat opationẽ ꝓm vtutẽ:nec est puerozꝝ:qz felicitas indiget virtute perfecta ⁊ vita ꝑfecta.

¶ Unde ⁊ dubitatur vtruꝫ disciplina:an assuetudine: an alio quodã modo per exercitium acquiri possit:an aliqua diuina sorte:an ⁊ ob fortunam ꝓueniat.

Iste est ꝑmũ capitulũ tractatus tertij in quo mouent̃ ⁊ soluunt̃ due qõnes ꝑncipales:⁊ cõtinet istud caꝑlm duas ꝑtes ꝑncipales. In ꝑma mouet̃ ⁊ soluit̃ hec qõ:a quo est felicitas effectiue. In 2ª ibi [Decẽter igit̃.] soluit̃ hec qõ cuiꝰ est felicitas:h̃ est in quo est felicitas subiectiue.ꝑma ꝑs cõtinet tres ꝑticulas. In ꝑ̃ mouet qõnẽ. In 2ª ibi [Sigdẽ igit̃.] arguit ad qõnẽ. In 3ª ibi [Manifestũ aũt est.] soluit qõnẽ. In ꝑma ꝑticula mouet qõnẽ dicẽs.ꝙ post determinationẽ de diffõne felicitatis: vñ.i.deinde querit̃ vtrũ felicitas sit discibilis vel assuefactibilis vel aliqual'r exercitabilis vel sit ab aliqua ꝗuidẽtia diuina vel sit a fortuna. ¶ Intelligendũ ꝙ hec qõ ꝓz ꝙ hic ꝓponit̃ hz gnque mẽbra ꝓm ꝙ 5° erãt opiones de cã felicitatis:vt dicit hic Eustratius. Pria opio ponebat ꝙ felicitas acqrit̃ per disciplinã seu ꝑ doctrinã:sicut acqrunt̃ scientie:⁊ ꝑ hãc opiniez dicit. [Discibile.] Scda opinio ponebat ꝙ felicitas acqrit̃ per assuefactionẽ qũo acqrunt̃ vtutes mozales:⁊ ꝑ hãc opinionẽ ponit illõ mẽbrũ. [Uel assuescibile.] 3ª opinio posuit ꝙ felicitas acqrit̃ur per exercitationẽ sicut industria militaris vel operuꝫ artificialiũ vt ars citharizãdi vel aliqd tale:⁊ ꝑ h̃ dixit. [aut aliqual'r exercitabile.] 4.ª opinio posuit ꝙ felicitas aduenit nobis per q̃dã ꝗuidẽtiã diuinam ita ꝑ felicitas est a deo effectiue:⁊ ꝑter hãc opionẽ posuit illud mẽbrũ. [Uel ꝓm quãdã ꝗuidẽtiã diuinaꝫ.] 5ª opinio posuit ꝙ felicitas aduenit nobis a fortuna:⁊ ꝑter hanc opionẽ ponit̃ illõ mẽbrũ. [Uel ꝑter fortunã.] ꝑõt tñ hec questio ꝑmo cõtinere duas ꝑtes:ita vt hec sit qõ.vtrũ felicitas sit a cã ideterminata vt a fortuna:vel a cã determiãta.si a cã determiãta:aut ergo est a causa diuina aut a cã humana: ⁊ si sit a causa humana:aut acquiritur per doctrinaꝫ aut per assuefactionem aut per exercitationem.

Trac.3°. ꝑmi libri.

Caput ꝑ̃ tractatus tertij huiꝰ ꝑmi libri ꝑ̃ ꝑo.c.ꝑ.c.t.3.

Diuisio in duas ꝑtes ꝑn.

De cã felit.opi.qnque.

I ¶ Si igiꝯ ⁊ aliqd aliud deoꝝ est munus hoibus ꝓsentaneũ est rõni ⁊ felicitatẽ a dijs ipsis dari: ⁊ eo magis quo ceteris humanis bonis est prestabili⁹. Verũ hoc ad aliã magis considerationẽ fortitan pertinet.

¶ Siqdem igitur ⁊ aliud aliqd deorũ est donũ datũ hominibus rõnabile ⁊ felicitatẽ dei donũ esse: ⁊ maxime humanorũ q̃to optimũ. Sed hoc quidem forte alterius erit vtiqꝫ perscrutationis magis proprium.

¶ Hec est scõa pticula p̃me ptis: in qua pb̃s arguit ad qõnẽ ex pbabilib⁹ pbando tria. Primũ est q̃ rõnabile est q̃ felicitas pueniat nobis a cã diuina. Scõm est q̃ tolerabile q̃ est felicitas pueniat nobis a cã humana. Tertiuꝫ est q̃ irrõnabile ⁊ itolerabile est q̃ felicitas pueniat a cã fortuita. ¶ Prio igiꝯ pbat q̃ rõnabile est q̃ felicitas pueniat a cã diua. ⁊ hec est ꝓclo. 38. pbat sic. Rõnabile est q̃ ab optima cã pueniat optim⁹ effect⁹: sꝫ cã diuina est cã optima ⁊ felicitas est optim⁹ effect⁹. g̃ rõnabile est q̃ felicitas pueniat a cã diuina. Pb̃s in pbãdo istã ꝑnez vtitur quodã enthimemate, arguit enim sic. si aliqd donũ sit datũ deoꝝ hoib⁹. s. a deo vl a substãtys separis sicut aliqd aliũ donũ pueniẽs hoib⁹ maxie rõnabile vr̃ felicitatẽ esse donũ dei: ⁊ rõnẽ huius p̃ntie assignat. d. Felicitas est optimuꝫ oium humanorũ. i. qꝫ felicitas est optimũ inter oia bũana: rõnale est q̃ pueniat hoi a cã optima: qꝫ necesse est effectũ ꝓportionari sue cãe. ⁊ ãs illius enthimematis suppo- nit pb̃s tanq̃ manifestũ. nã vt dicit Eustratius euidẽs est q̃ eẽ ⁊ viuere inest hoib⁹ ex deo: ⁊ ita est manifestũ q̃ aliqd donũ inest hoibus a deo: sed hoc pscrutari. s. a quo est felicitas est alteri⁹ pscrutationis vt dicit pb̃s. hoc cniꝫ magis pertinet ad duodecimũ metaphꝫsice.

L ¶ Videt tñ ⁊ si nõ a dijs ĩmortalibus mittit: sed vtute disciplinaue quadã vel exercitatione cõparat diuinissimũ esse. Premiũ enim finisqꝫ vtutis optimũ ⁊ diuinũ qõdã atqꝫ beatũ esse cõstat. Est preterea multuꝫ cõe. Fieri nãqꝫ põt vt disciplina quadam ac diligẽtia ab vniuersis his cõpareꝯ: qui nullo principio labefactato idonei sunt ad consequendũ virtutem.

¶ Videt aũt ⁊ sinõ a deo imissuꝫ est: sed ꝑpter vtutẽ ⁊ quãdã disciplinã ⁊ exercitationeꝫ hic aduenit diuinissimorũ esse. Vtutis enim p̃miuꝫ ⁊ finis optimũ vr̃ ⁊ diuinum quid ⁊ beatum.

¶ Erit aũt vtiqꝫ ⁊ multũ cõe. Possibile enim existere omnibus non orbatis ad virtutem per q̃dam disciplinam ⁊ studium.

39ª ꝓclo hui⁹ p̃mi libri M

¶ Scõo pbat q̃ tolerabile est q̃ felicitas sit a cã bũana. ⁊ hec est ꝑ. 39. q̃ pbat dupl'r. p̃ sic. Tolerabile est q̃ felicitas sit ab illo a quo si ponat cẽ p hoc nõ remouet illõ qõ est ꝑpriũ felicitati. s. q̃ sit optimũ ⁊ diuinũ. sed felicitatem esse a cã humana nõ tollit a felicitate illõ qõ est ꝑpriũ felicitati. s. q̃ sit optimũ ⁊ diuinũ. g̃ tolerabile est q̃ felicitas sit a cã humana. maior pꝫ p hoc q̃ illõ qõ nõ tollit ꝑpriũ nõ tollit illud cui⁹ est ꝑpriũ: ⁊ p ꝓns qõ est tolerabile propriõ felicitatis est tolerabile felicitati. ⁊ sic pꝫ maior: ⁊ minor et pꝫ. nã illõ. s. q̃ felicitas sit a cã humana nõ tollit q̃n felicitas sit aliqd diuinũ ⁊ optimũ cũ sit p̃miũ ⁊ finis virtutis: qõ enim est p̃miũ ⁊ finis vtutis vr̃ eẽ optimũ ⁊ diuinũ ⁊ qõdã beatũ: ⁊ posito q̃ felicitas sit a cã humana adhuc est qõdã optimũ ⁊ diuinũ ⁊ qõdã beatũ. ¶ Notandũ est

Nõn^m hic ꝓ Eustratium q̃ lꝫ felicitas sit a deo p̃ncipali'r tñ põt esse a cã humana: qõ declarat dicẽs: q̃ eoꝝ que nobis largiunt a deo h̃ q̃dẽ simpl'r a deo attribuunt nihil cõferentib⁹ nobis: hec aũt illa bozãtib⁹ nobis ⁊ eligẽtib⁹ tribuunt nr̃a electione ⁊ studio quẽadmodũ cõcausa quadã effect⁹ deo. talia enim dicta ĩ nobis bona in gb⁹ nos studẽtes adeo ꝑsperamur. simpl'r aũt nihil bonũ cui⁹ nõ p̃n^m cõis causa est. pꝫ enim diuinũ esse felicitatẽ ⁊ optimũ ⁊ beatum ex eo q̃ ipsa est p̃miũ vtutis. per studiũ enim multum in habitu vtutis effecto hoie p̃miũ ipsi felicitas tribuit: hec Eustratius. vñ vult q̃ q̃dã tribuunt nobis a deo nobis nihil cooperãtib⁹ vt esse ⁊ viuere. ⁊ q̃dã tribuunt nobis a deo nobis cooperãtib⁹ ⁊ studẽtib⁹ ⁊ labozãtibus. postq̃ enim fuerimus exercitati in opõnib⁹ virtutũ: tũc ipsa felicitas tãq̃ p̃miũ vtutis nobis largit a deo. pª. n. cã in oi opõne ⁊ effectu cãe scõe p̃ncipalius agit q̃ ipsa cã scõa. ¶ Intelligendũ est q̃ qõdã est p̃miũ vtutis extrinsecũ: vt bonoꝝ q exhibetur ab altero ꝑpter vtutẽ. ⁊ qõdã est p̃miũ intrinsecuꝫ qõ debetur vtuti ex seipsa tanq̃ finis ⁊ vltima ei⁹ pfectio cuiusmodi est felicitas. Scõo est intelligendũ q̃ felicitas dr̃ qõdã diuinũ: nõ qꝫ solũ est a deo. sed qꝫ nos deo assimilat. [Erit aũt vtiqꝫ.] ꝛº pb⁹ ꝓclo sic. Tolerabile est q̃ felicitas sit a tali cã a qua si ponat esse nõ tollit q̃n sit cõis finis oi hñti talẽ nãm. sed felicitatẽ eẽ a cã humana nõ tollit q̃n felicitas sit finis cõis oi hñti nãm humanã: g̃ ⁊c. maior pꝫ: qꝫ finis ad quẽ aliqua nã declinat dr̃ eẽ cõis oibus habẽtib⁹ illã nãm nisi sit in pauciozib⁹. ⁊ minor pꝫ: qꝫ si felicitas ponat eẽ a cã humana poterit esse cõis oi hoi: qꝫ sic p studiũ ⁊ disciplinã poterit glꝫ hõ nõ orbat⁹ puenire ad felicitatẽ. Eustratius dicit hic q̃ nulli habenti intellectuꝫ ⁊ sensuꝫ ad virtutẽ volenti ⁊ vt opꝫ studenti/est impossibilis possessio boni. s. felicitatis.

¶ Oꝝ si melius est hoc mõ q̃ ob fortunã felicẽ esse rem ita se habere consentaneũ est rationi. Siquidẽ ea que sunt ꝓ nãm: vt q̃ optime sese habere p̃nt: sic se habẽt suapte natura: ⁊ ea sil'r que per artem ꝓficiuntur: atqꝫ ab oi pueniũt causa: ⁊ ea maxie que a prestabilissima proficiscunt. Id aũt qõ maximũ atqꝫ pulcherrimum est fortune ascribere absurduꝫ videt imprimis.

¶ Si aũt est ita melius q̃ ꝑpter fortunã beari: ⁊ rõnabile habere sic. Siquidẽ que p̃m nãm vt pole optime hie sic nata sunt: simil'r aũt ⁊ que p̃m artem ⁊ oẽm causam ⁊ maxie p̃m optimã.

¶ Maximũ aũt ⁊ optimũ concedere fortune valde pernitiosum vtiqꝫ erit.

¶ Tertiuꝫ declarat. s. q̃ irrõnabile est ponere q̃ felicitas pueniat a cã fortuita. ⁊ hec est ꝓclo 40ª q̃ pbat dupl'r. p̃ sic. Ea q̃ fiũt ꝓ nãm ⁊ et ea q̃ fiunt ꝓ arte optime fiũt vt pole est ea fieri ⁊ optime disponunt ꝓ q̃ nata sunt disponi. cũ g̃ felicitas sit bonũ ⁊ optimũ ei⁹ cã dr̃ optime se habere. sed fortuna nõ se hꝫ optime: imo deteri⁹ se hꝫ q̃ ars vel nã. g̃ irrõnabile est q̃ felicitas sit a cã fortuita: quia sic nõ fieret optime ꝓ q̃ nata est fieri. [Maximũ aũt.] scõo pbat hec ꝓclo sic. Irrõnabile est q̃ effect⁹ pfectissim⁹ sit a cã iperfectissima. sed felicitas est effectus pfectissimus ⁊ fortuna est cã iperfectissima. g̃ ⁊c. vnde si felicitas esset a fortuna multo fortius omnia alia bona humana essent a fortuna: ⁊ ita cessaret omne humanum studium ad bona exequenda qõ est valde incõueniens.

¶ Patet etiã ex ipsa rõne qõ queritur. Dicta est enim operatio aie per vtutẽ: ceteroꝝ aũt bonoꝝ alia insunt necessario: alia adiuuãt: suntqꝫ vtilia: vt instrumẽta: hec ⁊ his ꝓsona sunt que in principio diximus. Ipsuꝫ enim finẽ facultatis ciuilis optimũ ponebam⁹: hec aũt magnam

gnã adhibet diligẽtiã: vt ciues ipsos dispõat bonosqꝫ faciat ⁊ ad bonestas res agendas idoneos reddat.

¶ Adanifestũ aũt est ꝛex rõne qõ queritur. Dictũ est enim aie opatio p̃m vtutẽ qualis q̃dãꝫ: reliquoꝝ aũt bonoꝝ hoc qdẽ existere necessariuꝫ: hec aũt cooperatiua ⁊ vtilia nata sũt organice.

¶ Cõfessa aũt hec vtiqꝫ erũt: ⁊ his que a principio. politice aũt finẽ optimũ posuim⁹. Bautẽ plurimũ studiũ facit hui⁹ quales quosdã ⁊ bonos ciues facere ⁊ opatores bonorum.

¶ Hec est 3ª pticula p̃me partis: in qua pb̃s soluit qõnem querentẽ: a quo est felicitas: ⁊ cõsistit solutio in hoc q̃ felicitas est a cã humana: ⁊ hec est ꝓclo 41ª que pbat sic. Felicitas est opatio p̃m vtutẽ. vt pꝫ ex p̃cedẽtib⁹: sed opatio p̃m virtutem est ab homine: quia virtus est ab homine. ergo felicitas est a causa humana, alia tamen bona ꝓcurrunt ad felicitatẽ instrl'r ⁊ organice sicut dictũ est p̃us: in eis tñ nõ cõsistit p̃ncipal'r felicitas q̃ est opatio. [Cõfessa aũt.] Oꝝ aũt felicitas sit opatio ꝓ vtutẽ pꝫ per eq̃ dicta sunt p̃us. s. q̃ felicitas est vltim⁹ finis in rebus humanis: sꝫ manifestũ est q̃ opatio p̃m vtutẽ est vltim⁹ finis in rebus humanis. nã ad hoc tẽdit politica ferendo leges: penas ⁊ p̃mia adhibẽdo vt faciat ciues bonos ⁊ vt faciat eos opari p̃m vtutẽ. q̃ g̃ felicitas que est finis politice sit operatio p̃m virtutẽ est ꝓsonũ p̃us dictis. ¶ Intelligendũ est vt pꝫ p determinationẽ pbi ⁊ sui Cõmẽtatoꝛis hic q̃ felicitas est a cã humana: ⁊ et a causa diuina. Est enim a cã diuina sicut a cã p̃ncipali: sed nõ sicut a cã totali. ⁊ est a cã humana tanq̃ a cã ꝓxima ⁊ ĩmediata: qꝫ est ĩmediate ab intellectu p̃m habitũ sapientie vel prudentie que est cã humana. põt et dici diuina p̃m pticipationẽ ⁊ assimilationẽ. Intellectus enim ⁊ habitus intellectus a quibus pueniũt felicitas possunt dici diuina: qꝫ per eos assimilamur diuinis.

¶ Merito igiꝯ nec bonẽ nec equum nec aliud quicq̃ animantiũ dicimus felix. Quippe cuꝫ fieri nequeat vt ipsoꝝ quicq̃ talis sit particeps opõnis. Hãc aũt ob cãm neqꝫ puer est felix: nondũ enim est idoneus ad res tales agendas ꝑp etatẽ: qui dñr felices ob spem dñr. Est. n. opus vt dixim⁹ ⁊ pfecta vtute ⁊ pfecta et vita.

2ª ps. c. ¶ Decenter igiꝯ neqꝫ bonẽ neqꝫ equũ neqꝫ aliqd aliud animantiũ felix esse dicimus. Nullus enim ipsoꝝ possibile est cõicare tali opatione. ꝑp hãc aũt cãm neqꝫ puer felix est: nõdũ enim operatoꝝ taliũ ꝑp etatẽ. Dicti aũt ꝑpter spem beatificant. Indigẽt enim quẽadmoduꝫ diximus virtute perfecta ⁊ vita perfecta.

40ª ꝓclo hui⁹ p̃mi libri O

¶ Hec est 2ª ps p̃ncipalis huius capli: in qua determinatur quarta qõ p̃ncipalis hui⁹ libri. s. cui⁹ est felicitas. B est in quo est felicitas sicut in subo. Sꝫ p̃mo declarat in gb⁹ nõ est felicitas: deinde cõcludit cui⁹ sine in quo est felicitas. Prio g̃ pbat q̃ neqꝫ asin⁹ neqꝫ bos neqꝫ aliqd irrõnabiliũ. nec puer est felix: ⁊ hec est ꝓclo 42ª. que pbatur sic. Felicitas est opatio p̃m vtutẽ: sed nullũ illoꝝ est opator talis opationis. g̃ ⁊c. maior pꝫ ex p̃cedẽtibus ⁊ minor declarat: qꝫ nullũ aial irrõnale põt cõicare ĩ tali opõne. s. p̃m vtutẽ: qꝫ nõ hñt aptitudinẽ ad talẽ opõnẽ. puer et ꝑp etatẽ nõ est opator taliũ ex gb⁹ hõ dr̃ felix: pueri tñ beatificant: B est dicunt q̃ñqꝫ beati ꝑp spem futuri boni. B est ꝑp spem future felicitatis quã in eis credim⁹ esse futurã. ⁊ h̃ (vt dicit Eustratius) est vel ex nãli dispõne eoꝝ: vt qꝫ

42ª ꝓclo hui⁹ p̃mi libri.

videmus eos inclinari ad bona ⁊ refugere mala. vel et ex eo q̃ sunt ex felicibus parentib⁹ pcreati. sed in p̃ñti non p̃nt dici felices qꝫ felicitas (vt dixim⁹) indiget vtute pfecta ⁊ vita pfecta: q̃ꝫ neutrũ cõpetit pueris vt satis pꝫ. ⁊ ex hoc pꝫ cui⁹ est felicitas siue in quo est felicitas sit in subo: qꝫ est hois opantis p̃m virtutem perfectã in vita pfecta.

Capitulũ secundũ

tractatus terty in q̃ mouet ⁊ soluit vna ps qnte qõnis p̃ncipalis. s. qñ est felicitas. i. qñ inest felicitas hoi. hec aũt qõ hꝫ duas ptes que sũt due qõnes ptiales. Pria est an aliqs sit felix dum viuit: vel opꝫ respicere finẽ vite: vt dixit Solon. Scõa est vtꝫ aliqs sit felix post hãc vitã. p̃ma istaꝝ qõnũ mouet ⁊ soluit in capl'o isto. ⁊ est sol'o. q̃ possibile est hoiem esse felicem dum viuit: qꝫ possibile est hominẽ dum viuit operari p̃m virtutẽ pfectã in vita pfecta victuruꝫ: sit ⁊ et finiturũ p̃m rationem.

¶ Multe nãqꝫ mutationes in vita fiunt varieqꝫ fortune. Atqꝫ fieri põt vt is q̃ maxie bonis abundat in magnas incidat in senectute calamitates: vt in Heroicis de Priamo dicitur. Eum aũt qui tali fortuna est vsus ⁊ miserabiliter obijt: nemo felicem dicet.

Caput 2^m trac. 3. huius primi libri. p^a ps ca.

Alte aũt trãsmutationes fiunt ⁊ oimode fortune p̃m vitã: ⁊ ptingit maxime abũdantẽ magnis calamitatib⁹ incidere in senectute quẽadmodũ in heroicis de Priamo narrat. Talib⁹ãt vsũ fortunis ⁊ finiẽtẽ miserabil'r nll's vtiqꝫ felicitabit.

Secundi c. t. 3. diuisio i duas ptes p̃n.

Istud est capl'm 2^m tractatus terty primi libri in q̃ mouet ⁊ soluit hec qõ. vtrũ aliqs homo sit felix dum viuit. ⁊ continet duas ptes p̃ncipales. In p^a ponit qõ cũ motiuo qõnis. In 2ª ibi [Uel fortunas.] ponitur sol'o qõnis. Prima ps continet tres pticulas. In p̃ma ponit motiuũ qõnis. In 2ª ibi [Utrũ igiꝯ.] ponit qõnes. ⁊ ad ipsas arguit. In 3ª ibi [Si aũt non dicim⁹.] ponit ⁊ excludit q̃dã rñsionẽ ad rõnẽ suas. In p̃ma igiꝯ pticula ponit motiuũ qõnis qõ est tale. multe transmutationes sunt circa vitã humanã ⁊ oimode. i. oib⁹ modis: qꝫ de bono in malũ ⁊ de malo in bonũ tã p̃m corpus q̃ p̃m aiam: ⁊ huiꝰ transmutationes fiũt ꝓ totam vitã ⁊ in oi etate hois ⁊ in iuuentute ⁊ senectute: qꝫ cõtingit aliquẽ qñqꝫ esse maxie abũdãtem in iuuentute: qui tñ in senectute incidit in maximas calamitates: sic in vsib⁹ heroicis narrat de Priamo q̃ ipe p̃us fuit vsus bonis fortunis ⁊ postea miserabiliter finiuit vitã suã: ⁊ talẽ nullus felicitabit. i. felicẽ enuntiabit qui. s. bonis fortunis vsus est in iuuentute ⁊ postea in senectute miserabil'r finiuit. Istud g̃ est motiuũ qõnis. s. transmutatio in hac vita de ꝑsperitate in miseriam. nec põt in hac vita eẽ certũ q̃liter hõ vitã suã finiet: iõ dubiũ est an nõ obstãte hõ variatione fortune possit aliqs esse felix in hac vita. ¶ Intelligendũ p̃m Eustratiũ h̃. q̃ hoies antiqtus dicebant viri gloriosi pditi nobilitate ⁊ virtutibus a gb⁹ versus heroici dicti sunt: in gbus narrat Homer⁹ q̃ Priamus fuit p̃mus rex troie prole felicissimus: decorus gloria: diuitys abundantissimus: virtute rectissimus: pace quietissimus qui in senectute hoꝝ ꝓpꝫ oino subiacuit.

Nõn^m Priami p̃mi troie regis varia fortuna.

¶ Nullus ne igiꝯ hõ felix q̃diu viuit dicẽdus est: sed Solonis sntia finem spectare opꝫ. Oꝝ si ⁊ ita ponẽdum est: tũ ne felix: cũ e vita decesserit: an id absurdũ est penit⁹ nobis: p̃sertim q̃ felicitatẽ opõnẽ quãdã dicim⁹ eẽ.

¶ Utrũ igiꝯ nullus alius hoium beatificandus vsquequo vtiqꝫ viuit: sed ꝓ Solonẽ opꝫ finẽ

respicere. ¶ Si aũt vtiqz ⁊ ponendũ ita: ergo est felix: tũc cũ vtiqz moriet: vel hoc oino incõueniẽs: presertim ⁊ dicẽtibus nobis operationem quandam felicitatem.

¶ Hec est 2ª pticula pme ptis: in qua Phs mouet qõnem ⁊ ad ipsam arguit. est igit qõ vtrũ aliqs felix sit duz viuit vel opz respicere finẽ vite/scilz ꝛsiderãdo si felicitas pseuerat vsqz in finẽ vite sue sicut Solon dixit/ꝙ nullus est felix q̃diu viuit: sed solũ in fine vite/ita ꝙ solũ post hanc vitã est certũ de aliquo: vtrũ fuerit felix vel nõ. ¶ Sciendũ ꝓm Eustratiũ hic. ꝙ Solon fuit vnus de. 7. sapiẽtib⁹ q̃ Athenienſibus leges cõdidit: ⁊ ꝓpter mutationẽ fortune quaz vidit ꝓuenire circa vitã humanã dixit: ꝙ nullus dz dici felix q̃diu viuit: sed solũ in fine vel post finem huius vite: ⁊ iõ Phs hic inquirit de veritate huius positionis.

Nõn^m Quis solon fuerit

K

Si autem vtiqz. Arguit ad qõnẽ obyciẽdo cõtra dictũ Solonis ꝓbando ꝙ nullus est felix qñ moriẽ: ⁊ hec est ꝛclusio 43ª. que ꝓbat sic. Felicitas est opatio secũ vtutẽ: sed hõ qñ moriẽ nõ operat ꝓm virtutem. ergo cẽ. ⁊ hec rõ ꝓbat ꝙ hõ in fine vite sue scilz in vltimo instanti tẽporis mẽsurãtis totã vitã hominis nõ est felix: qz in illo instanti hõ ꝓmo hz nõ esse. nã in substãtys ꝓmanẽtibus nõ est dare vltimũ instans in q̃ res est: sed ꝑ^m in quo res nõ est postq̃ fuit: sed qñ res non est tũc nõ operat ꝓm vtutẽ. ꝓbat ẽt hec rõ ꝙ nec in morte scilz in vltimo instãti tẽporis mẽsurãtis totã vitaz hois nec ẽt post illud instans est hõ felix: qz nõ est felix qñ non est: qz tũc nõ opat ꝓm vtutẽ: sed hõ nec in vltimo vite nec post vltimũ instãs vite hz opõnẽ ꝓm vtutẽ: ergo cẽ.

43ª ꝛclo hui⁹ ꝓmi libri.

L

¶ Oz si mortuũ felicẽ nõ dicim⁹: neqz Solon id vult: sz tũc dici beatũ hoiem tuto posse: qui iam est extra oia mala calamitatesqz: hz quidẽ ⁊ hoc ꝓtrouersiaz quandã: mortuo nãqz bonũ ⁊ malũ videt aliqõ esse: si qdez ⁊ viuenti: nõ aũt sentienti: vt honores: infamie: ⁊ filiorũ posteriorũqz oino ꝓsperitates atqz aduersitates. Dubitationẽ aũt ⁊ hec afferũt: ei nãqz qui ad senectutem vsqz beate vixerit: ꝓmqz rõnem decessit multas circa posteros accidere mutationes contingit: ⁊ alios ipsoz esse bonos vitãqz cõsecutos esse pro dignitate: alios cõtra. Cõstat aũt ⁊ distantijs ad parẽtes multis varijsqz modis ipsos sese hẽe posse. Absurdũ igit est: si defunctus sil ẽt mutaret: ⁊ nũc felix fieret: nũc miser. Absurdũ est ẽt ⁊ minime nec aliqõ ad tẽpus posteroruz ad parẽtes res ꝓtinere: sed redeundũ est ad id qõ prius est dubitatũ: ex illo nãqz ⁊ id qõ nũc quirit fortasse ꝓspiciet. Si igit finẽ spectare opz: ⁊ tũc beatũ dicere quẽqz: non quia beatus tũc est: sed ꝙ prius erat. Quomodo nõ est absurdum si cum est felix non vere de ipso dicetur quod inest.

M

¶ Si aũt nõ dicim⁹ mortuũ felicẽ: neqz Solon hoc vult: sed qñ tunc vtiqz qs firmiter beatificabit hoiem: vt iaz extra mala existẽtẽ ⁊ ifortunia. ¶ Habet qdẽ ⁊ hoc qõnẽ quãdã. Videtur eniz eẽ ⁊ mortuo malũ aliqõ: ⁊ bonũ sicdẽ viuenti nõ sentiẽti aũt: puta honores ⁊ inhonorationes ⁊ filioz ⁊ oino ꝓnepotũ ꝓsperitates ⁊ infortunia. ¶ Qõnẽ aũt ⁊ hec tribuũt: etenim q̃ bñ vixerit vsqz ad senectutẽ ⁊ mortuus est hz rõnẽ cõtingit multas trãsmutationes fieri circa filios. Et hos qdẽ ipsoz bonos eẽ ⁊ potiri vita que est ꝓm dignitatẽ: hos aũt ecõuerso. Adanifestũ aũt qñ dissensiones ad patres omnifariaz habere ipsos cõtingit. Incõueniens autem fiet vtiqz si sil transmutet ⁊ mortuus: ⁊ fiet ali qñ qdẽ felix. rursus aũt miser. Incõueniẽs aũt ⁊ in hoc nihil neqz in quodã tẽpore supuenire que sint filioz patrib⁹. ¶ Sed reuertenduz ad prius quesitũ. Fortsitã eniz vtiqz ispicie ⁊ qõ nũc quesitũ est ex illo. si eniz vtiqz finez videre opz: ⁊ tunc beatificare vnũquẽqz nõ vt existentem beatũ: sed qñ prius erat: qualiter nõ incõueniẽs si qñ est felix nõ vere dicet de eo existẽ.

N

¶ Hec est 3ª pticula in qua excludit quãdã responsionem ad rõnẽ Phi nunc factã cõtra Solonẽ. posset enim aliqs dicere ꝙ rõ vez ꝛcludit: scilz ꝙ nullus est felix qñ moriẽ vel post mortẽ: nec hoc dixit Solon neqz nos dicimus. sz Solon B voluit ꝙ qñ hõ est mortu⁹: tũc pot aliqs firmaz sniam dare de eo qõ est vel fuit felix: ⁊ hec rñsio pot intelligi duplr. vno mõ ꝙ hõ qñ est mortuus est felix: qz tunc est extra mala ⁊ ifortunia. Et ꝓm Eustratiũ Phs ꝓ mala intelligit illa mala q̃ hoi adueniũt ꝓm electionẽ: ⁊ ꝓ ifortuniũ intelligit mala q̃ nõ ex nobis: sed ex cã extrinseca inferunt. Et qz nihil taliũ mortuus de cetero sentiet: ideo post mortẽ est hõ felix. ⁊ ille est vnus itellectus q̃ potuit fuisse Solonis. Alius itellectus est ꝙ qñ hõ est mortu⁹ tũc non est felix: sed tũc certitudinalr pot sciri vtrũ fuerit felix vl nõ: qz tũc certitudinalr scit qualr finiuit vitã suã. Si eniz sciat ꝙ ꝓm rõnẽ finiuit vitã suam tũc scit ꝙ fuit felix: ⁊ si sciat ꝙ nõ finiuit vitã suã hz rõnẽ tũc scit ꝙ nõ fuit felix. [Habet qdẽ.] sed istã rñsionẽ excludit Phs. ⁊ ꝑ excludit ꝑ^m intellectũ rñsionis que ponit ꝙ post mortẽ scit de aliq̃ ꝙ est felix vel ꝙ fuit felix: qz tũc est positus ex mala. Istõ excludit Phs ꝓbãdo ꝙ mortu⁹ nõ est posit⁹ ex mala: qz mortuo vñr accidere bona ⁊ mala vt honorationes/inhonorationes/ꝓsperitates ⁊ infortunia amicoz viuẽtiũ: sed cui mala ꝓnt accidere de illo nõ est certũ ꝙ est positus ex mala: nec ꝙ est vel fuit felix. vñ q̃uis mortu⁹ nõ sentiat: tñ sibi ꝓnt cõtingere mala: sicut viuẽti nõ sentiẽti multotiens cõtingunt multa mala: vt ꝙ amici sui occidant, aut ꝙ diuitie ei⁹ diripiant. [Qõnẽ aũt.] Occasione aũt predictoz interponit q̃dã qõ. pole eniz est ꝙ aliqs ꝓ tota vitaz suã feliciter vixerit/⁊ feliciter finiat vitã suã: tñ post mortẽ cõtingunt diuerse transmutationes circa filios suos: ita ꝙ qdã fiunt felices ⁊ qdã miseri. Est q̃ qõ. vtruz felicitas ipsius mortui debeat trãsmutari ꝓp ifortunia q̃ accidunt filys suis ⁊ amicis. Si det ꝙ sic: vz sequi incõueniẽs: qz sic mortuus trãsmutaret de felicitate in miseriã: ⁊ sic ifirma erit beatitudo: qõ vz incõueniẽs. Si aũt det 2ziũ. s. ꝙ illa que cõtingũt filys in nullo tẽpore supueniãt ꝓti. ex hoc ẽt vz seq incõueniẽs ꝙ. s. pater sit ingratus filio ⁊ nõ misericors ⁊ inimicus. Ista qõ nõ soluit hic: sed in capto sequẽti. [Sed reuertẽdũ est.] ꝓm itellectũ rñsionis ipsi⁹ Solonis ꝓbat Phs: ⁊ ẽt remouet Solonis motiuuz ꝓp qõ dicto mõ rñdebat. dixit eniz Solon ꝙ post mortẽ est certũ de aliquo ꝙ fuit felix: sed añ mortẽ nõ est certũ de aliquo ꝙ est felix. Istud ꝓbat Phs ꝓbando ꝙ si post mortez sit verũ de aliquo ꝙ fuit felix: ꝙ ante mortẽ fuit verũ de eodẽ ꝙ est felix: ⁊ hec est ꝛclo 44ª huius libri. Istã ꝛclonẽ ꝓbat Phs ducẽdo ad icõueniens dato oppposito ꝛclonis. magnũ eniz incõueniens vz ꝙ qñ aliqs est felix non vere dicat ꝙ est felix: sed ꝙ postea dicat ꝙ fuit felix. nã vitas

44ª ꝛclo hui⁹ ꝓmi libri.

ꝓpositionis

Primi Tertij Secundũ 18

ꝓpositionis de ꝑterito dependet a veritate ꝓpõnis de ꝑsenti. naz ꝓpter hoc aliqd est vez fuisse: qz vez fuit illud esse: vñ hec est ꝓpositio ꝓbãs cõclusionẽ. oĩs ꝓpositio vã de ꝑterito hz aliquã de ꝑsenti q̃ aliqñ fuit vera. Si g̃ hec sit vera de preterito Sortes fuit felix. hec de ꝑnti fuit vã Sortes est felix: sed hec/sortes est felix. nõ fuit vã nisi qñ sortes vixit. g̃ hec fuit vera/sor. est felix sorte viuente: ⁊ ita de aliquo in hac vita est vez ꝙ ipse est felix. Intelligẽdũ est ꝙ q̃uis oĩ ꝓpositioni affirmatiue vere de ꝑterito corespõdeat affirmatiua de ꝑnti que aliqñ fuit vã: tñ maior certitudo est de veritate ꝓpõnis de preterito q̃ vnq̃ fuit de vitate ꝓpõnis de ꝑnti: qz affirmatiua vera de ꝑterito est necessaria: sed non opz ꝙ affirmatiua vera de ꝑnti sit necessaria. vñ de eo qui feliciter finiuit vitã suã est modo necessartũ ꝙ ipse fuit felix: sed nũq̃ fuit ista de ꝑnti necessaria. iste est felix: qz semp dũ ille vixit fuit incertũ qualr finiret vitã suã vtrũ feliciter vel infeliciter. vñ suppposito ꝙ ad hoc ꝙ aliqs sit felix reqrit ꝙ ipse feliciter moriat/hec est indeterminate vera, ille est felix: qz dependet a veritate ꝓpositionis de futuro in mã cõtingẽti. s. a veritate huius ille feliciter moriet. talis eniz ꝓpositio est sic determinate vera ꝙ sic est vã ꝓ hoc instãti ꝙ non est falsa pro hoc instãti: potuit tñ fuisse falsa ꝓ hoc instãti. vñ tripliter dz ꝓpositio determinate vera: vel qz sic determinat ad veritatẽ ꝙ nunq̃ pot esse falsa: ⁊ isto mõ sola ꝓpo necessaria est determinate vera. ¶ Scdo mõ dz ꝓpo determinate vera: qz sic determinat ad veritatẽ ꝙ nõ poterit esse falsa nec fuisse falsa ꝓ hoc istanti: ⁊ isto mõ est determinata veritas in ꝓpositionib⁹ de futuro in mã cõtingẽti: ⁊ ẽt in ꝓpositionib⁹ de ꝑnti que depẽdẽt a futuro sicut magis declarauí sup ꝑmũ ꝑihermenias: ⁊ isto 3º mõ est cõcedendũ ꝙ de aliquo duz viuit est determinate veruz ꝙ est felix: magis tamen est determinate verum post mortẽ ꝙ fuit felix q̃ ꝙ est felix dum viuit.

Nõn^m

Triplr dz ꝓpo determinate vã

In fine ꝑ. Notando 2º.

¶ Quia viuentes dicere beatos ob mutationes nolumus. Et qz felicitatẽ qdẽ stabile qõdã: nulloqz mõ facile mutabile esse putamus. Fortunã aũt in eisdẽ sepe reuoluimus: nã si fortunaz sequamur sepenumero felicem ac miserũ eundẽ dicemus. Cameleontẽ quendã ostendentes ipsum felicez esse ac debiliter collocatum.

¶ Propter non velle viuentes felicitare ꝓpter transmutationes: ⁊ ꝓpter ꝑmanẽs qd felicitatẽ existimare ⁊ nequaq̃ facile transmutabile. Fortunas aũt recirculari multotiẽs circa eosdẽ. ¶ Manifestuz enim ꝙ si sequamur fortunas eũdẽ felicem ⁊ rursus miserum dicemus multotiens: camaleonta quẽdam felicem nuntiantes ⁊ debiliter firmatum.

¶ Ponit ⁊ remouet motiuũ Solonis qõ fuit istud. ꝛtingit multotiẽs fortunas recirculari circa eosdẽ: vt cũ de diuite fit pauper ⁊ de malo bonus ⁊ ecõuerso: ⁊ felicẽ dixit eẽ qd ꝑmanens ⁊ stabile: ⁊ in hac vita ꝓpter hz transmutationes nõ est stabilitas: iõ dixit ꝙ in hac vita nõ est veruz dicere de aliquo ꝙ ipse est felix. [Manifestũ eniz.] Istud motiuũ remouet Phs ostendẽs ꝙ nõ dz aliqs iudicari felix cõsiderãdo ad bona vel mala fortune: ⁊ hec est cõclo 45ª que ꝓbatur sic. Bona ⁊ mala fortune sunt variabilia instabilia ⁊ incerta vt manifestũ est. g̃ si cõsiderando ad bona vel ad mala fortune esset aliqs iudicandus felix/de eodẽ vere diceremus multotiẽs ꝙ est felix ⁊ iterũ miser: ⁊ sic enũtiabimus felicẽ vt camaleonta ⁊ vt debiliter firmatũ. Cõmẽtator dicit hic ꝙ camaleonta est aĩal brevissimuz habẽs nãm vt facilr transmutet ad oẽs colores corporũ ꝓpe iacentiũ: ⁊ iõ si cõsiderando ad bona vel mala fortune esset aliquis felix: felix nõ esset firmatus in bono: sicut nec camaleonta in colore.

Camaleonta qd.

¶ An fortunã sequi nullo mõ est rectũ. Nõ est enim in ipsa bene vel male viuere situm: sed indiget humana vita ipsius: vt diximus. Operationes aũt ee qdez que a virtute ꝓficiscunt felicitatis: ee vo que sunt cõtrarie cõtrarij dñe sunt. Attestat huic sententie ⁊ id qõ nũc dubitauimus: eteniz nullis in operibus humanis tãta est firmitas quãta est in opationibus iisce: que a virtute ꝓficiscunt: ee nãqz stabiliores ⁊ scientijs ipsis eẽ vident. Darũ aũt ipsaz ee que ceteris antecellunt maxime stabiles sunt: ꝓpterea ꝙ in his ipsi beati ⁊ maxime ⁊ continuatissime viuunt. Hoc enim simile est cause vt ipsarum non fiat obliuio.

¶ Vel fortunas qdem seq nequaq̃ rectũ: nõ. n. in his bñ vel male: sed indiget his humana vita quẽadmoduz diximus: dñe aũt sunt que ꝓm vtutẽ operationes felicitatis: contrarie autem contrarij. ¶ Testat autem sermoni ⁊ qõ nunc quesitũ est. Circa nihil eniz sic existit humanorum operuz ꝓstãtia vt circa opõnes q̃ ꝓm vtutem sunt: permanentiores enim disciplinis hec vident esse: earundẽ autẽ honorabilissime permanẽtiores ꝓpter maxie intẽdere ⁊ maxie cõtinue viuere in ipsis beatos. hoc eniz assimilatur cãe eius qõ est nõ fieri circa ipsas obliuionem.

2ª ꝓs. c.

¶ Hec est 2ª ps ꝓncipalis hui⁹ capli: ⁊ continet tres pticulas. In ꝑma soluit motiuũ ponẽtiũ ꝙ nullus est felix ante finẽ vite ꝓp trãsmutationes fortuitas: ⁊ ostẽdit qõdã necessariũ ad solonẽ ꝓncipalis qõnis. In 2ª ibi [Existet ãt.] Soluit qõnẽ ꝓncipalẽ que est de ꝑmanẽtia felicitatis. In 3ª ibi [Si aũt.] Rñdet ad inconuenientia preinducta. In ꝑma igit pticula ꝑmo soluit motiuũ ponẽtiũ ꝙ nullus pot dici felix in hac vita ꝓp trãsmutationes fortuitas que circa eosdẽ cõtingũt. rñdet ꝙ qz felicitas essentialr consistit in opõne viutis: ⁊ nõ in bonis fortune que solũ instrumentalr felicitati deseruiũt: iõ dicit nequaq̃ esse rectũ seq fortunas. s. in iudicando aliquẽ esse miserũ vel felicẽ: cui⁹ rõnẽ assignat. d. ꝙ bonũ ⁊ malũ hois nõ consistit in his scilz ꝓncipalr: q̃uis vita humana sicut ꝓus dictuz est indigeat his sicut qbusdã instrijs ad multas preclaras opõnes exercendas: sed opõnes ꝓm vtutẽ sunt dñe felicitatis: ⁊ est ꝓncipalr ꝓtinent ad felicitatẽ: ⁊ bona fortune ꝓtinẽt ad felicitatẽ instrãlr tñ. s. contrarie opõnes. s. opõnes vitiose sunt dñe ꝛrary. i. bñt dñiuz ⁊ ꝓncipatũ in ꝛrio. s. in miseria. vz ex hoc ꝙ ꝓncipalr aliqs dz miser esse ex hoc ꝙ vitiose ⁊ rõnẽ opat. Sic ergo rñdeo ad motiuũ solonis ꝙ ꝓp varietatẽ vel trãsmutationẽ fortune nõ dz aliqs dici felix vl miser cũ bona fortuna nõ ꝓtineat ꝓncipalr ad felicitatez.

Nõn^m

¶ Notãdũ est hic ꝙ cũ Phs dicit ꝙ opõnes ꝓm vtutem sunt dñe felicitatis logt de felicitate que est qõdã aggregatũ ex oĩbus que regrunt ad bñ viuere hois. loquẽdo. n. de tali felicitate opõnes ꝓm vtutẽ sunt dñe felicitatis: qz

J sunt partes ꝑncipales talis felicitatis aggregate ex bonis aīe ⁊ corpis ⁊ exterioribꝰ bonis: ſz nō ſunt dñe felicitatis que eſt vna ſimplex opatio. vel pōt dici ꝙ opationes ꝓ̄m virtutē mozalē ſunt dñe/in cāndo vel efficiēdo/felicitatis ſpeculatiue/eo ꝙ ꝑncipaliter agūt ad talē felicitatē. ¶ Albertus tñ dicit hic ꝙ vtutes dicunt dñe nō tm̄ ꝑncipalitatē quā hnt in opando feliciter: ſed ꝑpter dñiuz qō vtus hēt in cōtinuādo opationē potētie in qua eſt ne declinet ad aliq̄ opa ſeruilia ⁊ infima. [Teſtat autē ſermoni.] oſtēdit quoddā neceſſariū ad ſolutionez ꝑncipalis qōnis: ⁊ eſt ꝙ opatiōes ꝓ̄m vtutē inter bona humana ſunt maxime ꝙmanētes: ⁊ dicit ꝑmo ꝙ ſermoni quo dcm̄ eſt ꝙ opatiōes ꝓ̄z vtutē ꝑncipant in felicitate/attestat hoc. ſ. ꝙ opationes ꝓ̄m vtutē inter res humanas ſunt maxime ꝙmanētes: ⁊ per ꝓ̄ns ſunt ꝑncipales in felicitate. Oz aūt inter bona humana opatiōes ꝓ̄m vtutē ſint maxime ꝙmanentes ꝓbat ꝓbs: ⁊ eſt cōcluſio. 4.6. que ꝓbat ſic. Si aliqd eſſet firmius ⁊ magis permanēs q̄ opatio ꝓ̄m vtutē hoc maxime eſſet ſciētia: ſed ſciētia nō eſt firmior q̄ opatio ꝓ̄m virtutez. ergo inter bona humana operationes ꝓ̄m virtutem ſunt firmiozes ⁊ maxime permanētes. ¶ Circa maiozez huius rōnis eſt ſciēdū ꝙ rerum humanarum quedā pertinēt ad corꝰ ⁊ quedā ad aīam. oīa pertinētia ad corpus eo ꝙ ſunt mālia ⁊ corpalia ſunt per ſe transmutabilia: ſed illa que pertinent ad aīam ſolū ſunt trāſmutabilia per accidens: ⁊ ideo ſunt minus trāſmutabilia q̄ ea q̄ pertinent ad corpus. Horū aūt que ad aīam pertinēt quedā ꝑncipaliter ⁊ ꝓprie ꝓtinēt ad intellectū vt hītus intellectualis: ⁊ quedā ꝓtinēt ad appetitū ſicut virtutes mozales: ſō ꝓbs volēs oſtēdere ꝙ opatiōes ꝓ̄m vtutez inter res humanas ſunt ꝙmanētiozes. ꝓbat hoc per hoc ꝙ opationes ꝓ̄m virtutē: ⁊ ēt ipſe vtutes ſunt ꝙmanentiozes ipſis diſciplinis. i. ſcientys demōſtratiuis: inter ipſas aūt vtutes ⁊ earū opationes ille que ſunt honozabiliſſime ſūt maxime ꝙmanētes. ⁊ hoc pōt eſſe: vel qz opationes vtutū maxime intendunt per delectationē: vel pōt hoc eſſe qz mātē vtutū ꝓtinue nobis occurrūt ⁊ felices ꝓtinue viuūt ⁊ operant circa materias vtutū: ⁊ ꝑpter hoc circa tales vtutes nō cadit obliuio qz hō eſt in ꝓtinuo exercitio circa mās vtutū. Alias etiaz cā pōt aſſignari q̄re circa virtutē nō cadit obliuio: qz obliuio ſicut ⁊ reminiſcētia ꝓtinet ad vtutē cognitiuā nō ad appetitiuā: ſed vtutes mozales ꝓtinēt ꝑncipaliꝰ ad vtutē appetitiuā. Circa minozē ſciēdū ꝙ ſcia quātū ad hītū ſcie ꝙmanētior eſt q̄ opatio ꝓ̄z vtutē: qz habitus eſt de difficili mobilis: tñ habitꝰ ſcie nō eſt magis ꝙmanens q̄ hītus vtutis: ſed vtus mozalis eſt ꝙmanentior q̄ ſcia: ⁊ operatio vtutis mozalis eſt ꝙmanētior ⁊ frequētior q̄ opatio ſcie. Et huiꝰ cauſam aſſignat ꝓbs. d. ꝙ hoc eſt ꝑpter maxime ꝓtinue viuere in ipſis: hoc eſt qz cōtinue occurrūt nobis ea circa que opz hoiez vtuoſuz ſe habere vt circa vtutē: ſicut vſus cibozꝝ cōſortia mulierū ⁊ huiuſmodi: ⁊ nō ita cōtinue occurrūt nobis ea circa que eſt ſcia ſpeculatiua: ⁊ ſō habitus vtutis mozalis magis firmat in hoie per cōſuetudinez q̄ habitꝰ ſcie. ¶ Intelligēdū eſt hic ꝙ vtꝰ eſt ꝙmanētior q̄ ſcia quātū ad opationē. ſ. quātū ad exercitiū ⁊ vſuz: qz mā ſcie nō ita occurrit nobis ſicut mā vtutis mozalis: quantū tamē ad obiectū ⁊ mām circa quā eſt ſcia: ſic ſcia eſt ꝙmanētior q̄ vtus: ⁊ forte habitus ſcie eſt ſimplr ꝙmanentior q̄ habitus virtutis: tñ opatio vtutis circa mām ſuā eſt ꝙmanētior. i. frequētior q̄ opatio ſcie: vñ ſimplr loquendo habitꝰ ſcie eſt firmior q̄ habitꝰ vtutis: tñ quātū ad exercitiū opationū habitus virtutis eſt firmior ⁊ frequētior.

K 46ª pclo hui⁹ pmi libri. Nōn⁷ⁿ

L

M Nōn⁷ⁿ Nōn⁷ⁿ

¶ Id igitur qō queritur cōpetit ipſi felici: ⁊ erit talis ꝑ vitam: nā ſemp aut maxime ea aget ⁊ contēplabitur: que prodeūt a virtute fortunāq̄z feret pulcherrime: ⁊ omni ex parte cōcinne ac equabiliter. Quippe qui vere bonus atq̄z quadratus eſt ſine vituperatione. Cuz autē a fortuna multa eueniāt ⁊ magnitudine paruitateq̄z differant: parua quidē ſiue ſint ſecūda ſiue aduerſa conſtat nō facere vite momentum. Brandia vō ac multa ſi ſecūda ſint: beatiozē vitā efficiūt. Quippe cū ad decozandū ſint apta: ⁊ vſus ipſozū pulcher ſtudioſuſq̄z fit. Sin aduerſa premunt ludūtq̄z vitaz beatam. Afferūt enī dolozes ⁊ multas operatiōes impediunt. Attamē ⁊ in iis ipſis plucet ipſa honeſtas cuz multas quiſpiā ac magnas aduerſitates facile perfert: nō ob inſenſibilitatē: ſz qz generoſus eſt atq̄z magnanimus.

N

O

¶ Exiſtet autē vtiq̄z qō q̄ſitum eſt felici: ⁊ erit per vitā talis. ¶ Semp enīz vel maxime oīum opabit ⁊ ſpeculabit que ꝓ̄m virtutē. ¶ Et fortunas feret optime: ⁊ oīno vbiq̄z prudēter qui ⁊ vere bonꝰ ⁊ tetragonꝰ ſine vitupio. ¶ Multis aūt factis ꝓ̄m fortunā ⁊ dñtibꝰ magnitudine ⁊ paruitudine: pua qdē ꝓſperitatū: ſilr aūt ⁊ oppoſitozꝝ manifeſtū ꝙ nō faciūt inclinationē vite. Magna autē ⁊ multa facta qdē bñ beatiozē faciūt vitā: ⁊ etenim hec cōdecozare nata ſunt: ⁊ vſus eozꝝ bonus ⁊ ſtudioſus fit. ecōuerſo autē accidētia tribulāt ⁊ cōturbāt beatū: triſtitias enīz inferūt ⁊ impediunt in multis operationibꝰ. Verūtamē ⁊ in his refulget bonuz. Cū enim qz vtiq̄z ferat quis facilr multa ⁊ magna infortunia non ꝑpter dolozis inſenſibilitatem ſed virilis exiſtens ⁊ magnanimus.

P

¶ Hec eſt ſcōa ꝓticula ſcōe ꝓtis ꝑncipalis in qua ꝓbs ſoluit qōnē ꝑncipalē quantū ad vnā ꝓtē eius que eſt: an aliquis poſſit eſſe felix in hac vita. Iſtam qōnē ſoluit ꝓbs ⁊ ꝑmo ꝑponit ſolōnē. 2º ꝓbat eā. Dicit ergo ꝙ cū opatiōes ꝓ̄m vtutē ſint ꝙmanētiſſime: ⁊ felicitas ꝑncipalr ꝓſiſtat in opatiōe vtutis. Illud qō queſitū eſt. i. felicitas ineſt felici. ⁊ erit per totā vitā talis. hec q̄ eſt ſolo ꝙ aliqs pōt eē felix in vita: qz pōt opari ꝓ̄m vtutē in tota vita. [Semp enīz.] ⁊ hoc ꝓbat. ſ. ꝙ felicitas pōt ꝙmanere per totaz vitā: ⁊ hec eſt ꝓclo. 4.7. huius libri que ꝓbat duplr. Primo ex pfectione hītus. 2º ex euētib⁹ fortuitis. ꝑmo ſic. Ꝓñs habituz pfectū ſemp pōt opari ꝓ̄m illū habitū: ⁊ maxime cōtinue/oīum. i. inter oēs alias opatiōes: ſed felix hēt vtutē pfectā/vt pz ex ꝓdictis. q̄ ſemp vel maxime poterit opari in vita actiua q̄ ſunt ꝓ̄m vtutē: ⁊ ēt ſpeculari in vita ꝓtēplatiua: de illa rōne ponit vt maiozis in lra. [Et fortunas feret.] Secūdo oñdit eandē ꝓclonē ex euētib⁹ fortuitis. ⁊ ꝑmo narrat in gñali ꝙ felix circa oēs fortuitos euētus optie ſe hz. Deinde oſtēdit in ſpāli qūo felix oēm euentū fortuitū feret. dicit ergo ꝑmo ꝙ felici ad hoc ꝙ ꝙmaneat felix ꝑ totaz vitā nō obſtat varietas ⁊ incertitudo bonozꝝ fortune: qz in his. ſ. in bonis fortune nō ꝓſiſtit felicitas ꝑncipalr: tñ ille qui ē vere felix optime ſe habebit circa oēs fortunas: ⁊ in quolibet euētu prudēter ⁊ ſine vitupio ſe hēbit: ſicut vere tetragonus qō eſt corpus cubuz ⁊ q̄dratū ⁊c. Et ꝓ̄m Euſtratiū ꝓbs hic loquit metaphozice: qz ſicut tetragonus qō eſt corpus cubū ⁊ q̄dratū hñs ſex ſupficies q̄dratas ſemp recte ſtat in q̄libet ſupficiē q̄litercunq̄z ꝓuciat: ita vtuoſus ⁊ felix in q̄libet fortuna bñ ſe hēbit: qz nec in ꝓſperis exaltabit metas vtutis trāſcēdēdo, nec in aduerſis eſt deiectus aut recedēs a vtute: ⁊ ita ꝑpter nullā mutationē fortune deſiſtit felix ab opatione vtutis. [Multis autē factis.] oſtendit in ſpāli qūo felix quēlibet euentum fortune bñ feret dicēs ꝙ cū magna ⁊ multa ꝓſpera ⁊ aduerſa ꝓ̄m fortunā eueniāt que differūt magnitudine ⁊ paruitate: manifeſtū eſt ꝙ parua ꝓſperitatū vel aduerſitatū nō faciūt ēclinationē vite. i. nō pñt vitā felicis ꝙmutare. ſ. vt felix ꝑ ꝑua ꝓſpera vel aduerſa ꝙmuteē de felicitate in miſeriā. Si aūt ꝓſperitates vel aduerſitates ſint multe ⁊ magne. ſi ſint magne ꝓſpitates: tūc faciēt vitam felicis beatiozē: qz talia bona fortune ſi ſint magna nata ſunt cōdecozare felicitatē: ⁊ etiā ſunt inſtrā felicitatis. Si aūt illa magna fortuita ſint mala que vt addit Albertus quēlibet ꝓſtātē virū merito mouere debeāt: tūc talia magna mala tribulāt ⁊ ꝓtriſtāt beatū. i. felicē: ⁊ ꝑediūt ipz a multis bonis opib⁹: nō tñ ſic ꝙ oīno tollāt opōnez vtutis. Unde dicit Euſtratius ꝙ talia magna infortunia felicitatē nō alterāt ſed anguſtant: ſō ſubdit ꝓbs. d. verūtñ ⁊ in his. ſ. magnis infortunys refulget bonū vtutis ⁊ rōnis. ꝙ enim aliqs faciliter fert multa ⁊ magna infortunia: nō ꝑ hoc nō habz ſenſuz dolozis ⁊ triſtitie: ſed tanq̄z virilis exiſs ⁊ magnanimus hoc accidit ꝑ firmitatē vtutis ⁊ rōnis. ſic q̄ pz in ſpeciali q̄lr felix quēlz euētuz fortune bñ feret: qz euētus fortuiti vel ſunt magni vel pui. ſi ſint pui manifeſtū eſt ꝙ nō trāſmutāt felicē de felicitate in miſeriā ſiue ſint boni ſiue ſint mali. Si aūt euētus fortuiti ſint magni: aut ergo ſunt boni aut mali. ſi ſint boni tūc cōdecozāt ⁊ augēt felicitatē. Si vō ſint mali adhuc nō deſtruūt felicitatē: q̄uis ipediant felicē a multis opōnib⁹ bonis: ſz magis manifeſtāt felicitatē: eo ꝙ virtus ⁊ felicitas magis manifeſtant ꝑ ꝓ̄ ꝙ hō bñ ⁊ ꝓ̄m rōnē ſe hz in magnis infortunys patiēter ⁊ ſz ꝙ opz ea ferēdo. ¶ Notādū eſt hic ꝓ̄m Euſtratiuz: ꝙ virtuoſus facilr fert magna ifortunia nō ꝑ hoc qō nō hz ſenſuz dolozis ⁊ triſtitie: qz hoc nō eſſet multū laudabile ferre illa ifortunia que nō inferūt ſenſuz dolozis vel triſtitie: ſed vtuoſus fert facilr hō ifortunia que inferūt, ꝑpriuz ſenſuz dolozis ꝑ infirmitatē vtutis ⁊ rōnis. ⁊ hoc eſt laudabile. in virtuoſuz enī cadit triſtitia rōne moderata: que nec rōnē nec vtutē ſubuertit. ¶ 2º eſt intelligēdū ꝙ vtuoſus ſe equalr hz in ꝓſperis ⁊ in aduerſis: ita ꝙ eque tolerat quecūq̄z ei cōtingūt extrinſecus: nec reperit elatus in ꝓſperis neq̄z deꝑeſſus in aduerſis. hec aūt vtus ꝑ quam hō vniformiter ſe hz in ꝓſpis ⁊ in aduerſis ab aliquo nominat equanimitas: que eſt q̄dā vtus cōtēta ſub fortitudine ſpāli: que eſt vtus cardinalis. ⁊ ꝑ hanc vtutē equanimiter ſe hñs nō exaltat vltra rōnē in ꝓſperis: nec deprimit vltra rōnē in aduerſis: ⁊ pōt hec vtus vocari virilitas: ⁊ ſic ꝓbs eā notat hic: ⁊ ꝓ̄z ꝓbz vī eē q̄dā ſpēs magnanimitatis. ¶ 3º eſt nōn⁷ⁿ ꝙ dicit Seneca de felicitate ⁊ ifortunys. dicit. n. ꝙ hō felix ifortunia fert decēter quē aliq̄ ifortunia ꝓmouēt. nulla tñ pfecte ꝓturbāt quē fortuna q̄ hz tela pūgit ſz nō vulnerat. ſō ſic fuit ordiatū athenis ꝙ ī porta ciuitatis ſedebat qdā ſenex q̄ examiabat aīos ītrātū iferēdo eis moleſtiā. ⁊ ſi qs patiēter ſuſtiebat ꝙmittebat eū ītrare: ⁊ ſi nō patient ſuſtiuiſſz nō ꝙmittebat eū ītrare ad ſtudiū.

Q Nōn⁷ⁿ 2ⁿ Nōn⁷ⁿ 3ⁿ Athenis ſenex in porta ſedēs intrātes examinans.

R Eq̄nimitas qd.

S 47ª ꝓclo hui⁹ pmi libri.

T

¶ Oz ſi opationes dñe ſūt: vt diximus vite: nemo beatozū fuerit miſer. Nūquā enīz odioſuz qcq̄ atq̄z iproburz aget. Eū enīz qui vere bonus eſt atq̄z prudēs fortunā oēm decēter perferre: pro facultateq̄z rerū ſemp res pulcherrimas agere vt ducē bonuz ꝓſentibus vti caſtris ad optime gerendum bellū: ⁊ bonū itē ſutorez ex ſibi datis pellibus pulcherrimū cōficere calceum: ceteroſq̄z oēs identidem artifices arbitramur.

¶ Si aūt ſunt opōnes dñe vite quēadmodum dixim⁹. Nullus vtiq̄z beatozꝝ fiet miſer. Neq̄z enim aliqñ opabit odibilia mala: vt enim vere bonum ⁊ ſapientē oēs exiſtimamus fortunas decenter ferre: ⁊ exītibus ſemp optima opari quēadmodū ex datis: ⁊ ducē bonū ꝑñte exercitu vti maxie bellicoſe: ⁊ corioꝝ inciſorez ex datis corijs optimum calciamentum facere: codē modo ⁊ alios artifices omnes.

U

¶ Hec eſt 3ª particula ſcōe ꝓtis ꝑncipalis: in qua ſolum̄t incōueniētia ꝑus inducta ꝓtra poſitionē ponētiū ꝙ in hac vita nō pōt hō eſſe felix. ⁊ ꝓtinet hec ꝓticula tres ꝓtes. In ꝑma excludit ꝑm incōueniens. In 2ª ibi [Si aūt ita.] excludit incōueniēs 2m̄. In 3ª ibi [Quid igit ꝓhibet.] cōcludit ſuā ſolōnē declaratiuā de exītia felicitatis. ſ. qñ ipſa felicitas ineſt felici. ¶ In ꝑma igit ꝓte remouet ꝑm inconueniens qō fuit iſtō. ſi ꝑ infortunia ſupueniētia pōt tolli felicitas: ſeq̄t q̄ ille qui eſt felix poterit fieri miſer. ⁊ ita felicitas nō eſſet aliqd ꝙmanēs. illud remouet ꝓbs dicēs. ꝙ ſi opōnes ꝓ̄m vtutē ſint dñe. i. hñt dñiuz in vita q̄ dz felicitas vt ſupra dictuz eſt: ſequit ꝙ nullus beatozꝝ fiat miſer ꝑpter hꝰ infortunia incidentia. Ro hui⁹ eſt: qz ꝑpter ifortunia incidētia non opabit felix aliq̄ odibilia aut mala q̄ ſunt vtuti aut felicitati ꝓ̄ria: qz nos exīmamus felicē tā q̄ vere bo⁷ⁿ ⁊ ſapiētē: ⁊ ſō oēs fortunas decēter feret ꝑ vtutē pfectā quā hz. ⁊ lz ꝑ infortunia cōtingētia nō ſemper eque pfectas opōnes opabit: tñ ſemp optima opabit ꝓ̄m ꝙ ſibi eſt poſe ꝓ̄m cōditionē fortune que ſibi accidit: ſicut bonus dux ꝑñte exercitu vtit bello vt opz: ⁊ vt meliuz eſt ꝓ̄m cōditionē ⁊ vigozē exercit⁹: nec opz ſemp ꝙ vincat: ⁊ vt bonus inciſor ex datis ſibi cozys optimū calciamentuz faciet: ſic felix nō ſemp faciet illud qō eſt meli⁹: ſed q̄ñz fortuna ſibi cōtingēte opabit qō eſt meli⁹ ꝓ̄m poſſibilitatē mātē ſubiecte. optima enīz dz opari: non qz ſimplr optime: ſed qz cōtinue optime opat ꝓ̄m mām ſubiectā. dux. n. exercitus/ſi ſit bonus/dato ſibi exercitu maxie bellicoſe opabit ꝓ̄m cōditionē exercitus: magis tñ ſtrenue opabit ſi habeat milites exptos q̄ ſi habeat ſoluz inexptos. ⁊ ad bonū inciſorē corioꝝ pertinet ex datis cozys optimū calciamentū facere: qō conueniēs eſt fieri ex tali mā. ⁊ codē mō felix quacūq̄z fortuna ſibi cōtingente operabit qō eſt melius ꝓ̄m poſſibilitatē fortune cōtingentis.

V

¶ Que cū ita ſint: miſer qdē nunq̄ fuerit ipſe felix: beatus tñ nō erit ſi in Priami calamitates inciderit. Nec igit varius facileq̄z mutabilis erit. Neq̄z enīz ex felicitate facile aut a qbuſuis: ſed ab ingentib⁹ ⁊ multis aduerſitatibus dimouebit: ⁊ ex talib⁹ nō in paruo ſed in longo quodaz perfectoq̄z tempore rurſus fuerit felix magnas in eo res preclareſq̄z nactus.

¶ Si aūt ita: miſer qdē, nequaq̄z fiet vtiq̄z felix. Neq̄z vtiq̄z beat⁹ in priami infortunia incidet: neq̄z vtiq̄z varius ⁊ facile transmutabilis: neq̄z ex felicitate moueb̄it facile. Neq̄z ꝓtingētibus infortunijs: ſed a magnis ⁊ multis: ⁊ ex talib⁹ nō vtiq̄z fiet rurſus felix in paruo tēpore: ſz ſiquidem in multo ⁊ perfecto magnozum ⁊ bonozum in ipſo factus abundans.

¶ Hec eſt 2ª pars huius ꝓticule: in qua excludit 2m̄ inconueniens qō fuit tale. Si ꝑ transmutationē fortune tolerētur felicitas ſequeret ꝙ cōtingeret eundē multotiens eſſe miſerū ⁊ felicē. Iſtud excludit dicēs: ꝙ ſi ita eſt ꝙ ꝓdicta

3 infortunia nō alterant neq; attingunt subaz felicitatis sīē dictū est:sequiť ꝙ ille q est miser nunq̄ ꝙ quecūq; ꝓspa aduenientia fiet felix:q; illis ꝓsperis male vtiť.ꝛ sic operando vitiose semp remanebit miser:nec ille qui est beatus incidet in ifortunia ꝓriami.qō pōt cōtingere duob⁹ modis.vno mō q; felix prudēter talia ifortunia ꝑcaucbit. 2° mō q; si supueniāt ex iprouiso decēter ea feret vt dcīū est:ꝛ ita felix nō erit varius.i. variabilis.nec de facili trās/mutabilis vt multotiēs de misero fiat felix aut ecōuerso. nō eniz de facili transmutabiť de felicitate in miseriā:nec per quecūq; ifortunia cōtingēria:sed solū a magnis ꝛ multis ifortunys:ꝛ si ꝑ hō magna ifortunia trāsmutať ad miseriā nō fiet felix rursus in quo tpe:sed si rursus fiat felix B erit in multo ꝛ pfecto tēpore:in tāto.s.in quo possit fieri abūdās magnoꝝ bonoꝝ in ipso.s.ꝑus exñtiū.ad quoꝝ recupationē regriť magnū tps:q; nec vtus nec supabūdantia bonoꝝ exterioꝝ acquiriť in breui tpe.Sic ergo ꝓpter K nullā trāsmutationē fortuitā nūq̄ transmutabiť aliqs de felicitate in miseriā nec ecōuerso.Nam vt dicit Seneca. Idē est animus felicis in diuitys ꝛ paupertate.

¶ Quid igiť obstat eū felicez dicere qui per vtutē operať perfectaz ꝛ bonis externis satis abundat:nō quouis in tēpore:sed in vita pfecta:an est addenduz:ꝛ ita est victurus:ꝛ ꝑm rōnē moriturus. Quippe cū futurū qdem incertuz sit nobis:felicitatē aūt finē ꝛ oīno perfectā omni ex parte ponamus.Q; si ita sit eos qbus ea que diximus ꝛ insunt ꝛ inerūt beatos dicemus. Beatos aūt hoīes.Sed de his quidē eousq; sit definituz.

L ¶ Quid igiť phibet dicere felicē ꝑm vtutē perfectā opantē:ꝛ exterioribus bonis sufficienter ditatū nō ꝓtingenti tempore:sed pfecta in vita: vel apponendū:ꝛ victuruz sic ꝛ finituruz ꝑm rōnem:q; futurum imanifestū nobis. Felicitatem aūt finez ꝛ pfectū ponimus oīno ꝛ oīmode. ¶ Si ita aūt:beatos dicem⁹ viuētiuz qbus existūt ꝛ existēt que dicta sunt:btōs aūt vt homines:ꝛ qdē igiť de his intātū dictum sit.

¶ Dec est 3ª pars huius ꝓcule:in qua cōcludit suā solōnē declaratiuā de exñtia felicitatis.s.qm felicitas inest felici. Et est solutio ꝙ felicitas inest felici in hac vita.qd eniz ꝓhibet:q̄ si diceret:nihil phibet dicere illū esse felicē q operať ꝑm virtutē pfectā ꝛ hz exterioza bona sufficientia ad opōnē vtutis nō qdē in aliquo paruo tempore:sed in vita M pfecta.i.per longū tps.vñ cū in hac vita aliqs sufficienter ditatus exterioribus bonis possit opari ꝑm virtutē in vita pfecta.i.per lōgū tēpus:seqtur ꝙ in hac vita poterit aliqs esse felix.Si aūt volumus log de felicitate ꝑm suū esse potissimū inspiciēdo ad finē felicitatis.s.ad hoc ꝙ sit pfecte felix/opz ꝙ feliciter finiat vitā suā:ꝛ tūc attribuimus felici cōditiones ꝑus dictas.s.ꝙ operē ꝑm virtutez in vita pfecta.ꝛ addem⁹ plus.s.ꝙ sit victurus vtuose:ꝛ finituruz sit ꝑm rōnez.vñ priori descripcioni felicitatis/opz addere pmanētiā in opōne vtutis vsq; ad finē.naz hoc ꝓtinet ad pfectionē ꝙ pmaneat in vtute vsq; ad finē.dicem⁹ igitur ꝙ felicitas est operatio hoīs ꝑm vtutē in vita pfecta vsq; ad finē vite pmāsura:sed hō operatio pōt cōpetere homini in hac vita:iō felicitas pōt hoī competere in hac vita. ¶ Si aūt ita. ¶ Ex quo igiť ita est ꝙ felicitas regrit durationem vsq; ad finē vite dicemus illos viuentiū esse felices qbus insunt ꝑdicta bona ꝛ inerūt vsq; in finez vite ꝛ dicemus illos esse felices vt hoīes. ¶ Ex ꝑdictis apparet hz ꝓhm ꝙ felicitas de q̄ B intēdit accipiť duplr.vno mō ꝑ pfecta operatione ꝑm virtutē in tēpore longo:ꝛ tunc describitur sic. Felicitas est opatio hoīs hz virtutē in vita pfecta.ꝛ sic loquēdo de felicitate pōt esse certum de aliquo ꝙ est felix tali certitudine:quali certuz est de aliquo ꝙ est albus aut ꝙ sedet. Alio mō accipiť felicitas pro opōne ꝑm virtutem pfectā ꝑ totā vitā.ꝛ isto mō nō est oīno certū de aliquo ꝙ hz felicitatē:pōt tm esse tanta certitudo de hoc quanta est de cōtingēte in plurib⁹.nā vt in pluribus nullus mutatur de felicitate in miseriā.nec est maior certitudo querenda in hac scia q̄ est de cōtingētib⁹ vt in plurib⁹:ꝛ q̄ de tanta certitudine non est contentus/indisciplinatus est querens maiorē certitudinē q̄ nā rei recipit. ¶ Nota ꝙ Lincoñ. recolligit vnā diffōnē felicitatis ex ꝑcedētib⁹ ꝛ subsequētibus.d. Recollige simul ex ꝑcedētib⁹ ꝛ subsequētibus ꝙ felicitas est aīe operatio ꝑm vtutē pfectā cū delectatione vel nō sine delectatione in vita pfecta optimū/pulcherrimū/delectabilissimū/a deo datū:possessiuz per virtutem ꝛ disciplinā ꝛ studium ꝛ exercitationē:ꝛ est cōmunissimū ꝛ nō laudabile:q; supra laudē.ꝛ est bonorabile ꝛ beatificabile in optima potētia aīe.ꝛ hz optimā vtutē eius existēs. ¶ Dubitať.vtrū hō in hac vita possit vere dici felix. Ur ꝙ nō:q; bonis abūdātē ꝛ vitā miserabilr finientē nullus felicitabit vt dz hic in textu:sed de nullo hoīe pōt esse certū in hac vita q̄liter vitā suā finiet vtrū feliciter vel miserabiliter:q̄ de nullo hoīe dū viuit pōt vere dici ꝙ est felix. Et si dicať ꝙ felix nō pōt fieri miser cōtra Azr.dicit ꝑ expresse ꝓriū in textu.dicit eniz ꝙ hō nō mouebiť facile ex felicitate a ꝓtingētib⁹ ifortunys:hz a magnis ꝛ multis.Et ex talib⁹ nō fiet vtiq; rursus felix in quo tpe hz in multo tpe.q̄ pole est hoīez transmutari de felicitate in miseriaz per multa ꝛ magna infortunia. ¶ Itē felicitas est bonuz per se sufficiēs.q̄ adepta felicitate nō amplius desiderať aliqd:sed desideriū hoīs in vita ista non pōt satiari:q; hō nāliter desiderať pmanētiaz boni qō hz:sed oīa bona humana sunt trāsitoria.q̄ nunq̄ in hac vita satiať appetitus humanus. ¶ Itē ad felicitatē regriť pmanentia opōnis ꝑm virtutē vsq; ad finez vite(vt dz in textu.)sed aliqua transmutatio pōt accidere vtuoso:que totalr ꝓpedit oēm opōnē vtutis.nā cōtingit virtuosuz per aliquā egritudinē incurrere in insaniā ꝛ furiā:ꝛ tunc totalr tolliť opatio ꝑm virtutē.q̄ de nullo in hac vita pōt vere dici ꝙ est felix:q; pōt aū finē vite totalr deficere ab oī opōne ꝑm virtutez. ¶ Itē felicitas est opō cōtinua:q; est maxie pmanēs ꝑm ꝓhm hic.sed nullus hō in hac vita pōt continue opari.q̄ in hac vita nullus hō pōt esse felix.minor phať ꝑ ꝓhm x.huius:q; dicit ꝙ nullus cōtinue delectať:q; nullus cōtinue pōt opari:ꝛ delectatio sequiť opōnē. ¶ Itē felicitas est sūmū bonū:sed summū bonū excludit oē malū.sed in hac vita nō pñt excludi oīa mala que hoī accidunt in hac vita cuiusmodi sunt ignorātia ex pte intellectus:ꝛ inordinata affectio ex pte appetitus ꝛ laborez ꝛ defectus corpales. ¶ In oppositū est hic ꝓhs ꝛ arguiť rōne sic. Natura humana est dignior ceteris aīalibus:sed cetera aīalia(vt bruta)in hac vita nāliter attingunt suū finē.q̄ multo fortius pōt hō in hac vita nāliter attingere finez suū q est felicitas. ¶ Dōm ꝙ hoc nomē felicitas/est nomen equocū. q; vno mō significat formā simplicē absolutam. Alio mō accipiť pro aggregato ex diuersis rebus. Si accipiať pro forma simplici:hoc pōt esse duplr.s.vel pro habitu q est actus primus a quo nata est opatio ꝓcedere:vel pro ipsa opōne que est actus scōs.ꝛ adhuc vtroq; mō accipiť 2ᵐ.s. vel pro habitu pfectissimo intellectus.vel opōne intellectus ꝑm habitū eius pfectissimū:ꝛ sic accipiť pro habitu sapientie vel opōne sapiētie. Alio mō accipiť pro habitu prudentie vel pro operatione intellectus ꝑm habitū prudentie. Si vo accipiať felicitas pro aggregato ex diuersis rebus:aut q̄ accipiť pro aggregato ex oibus bonis que requirunť ad bñ viuere hoīs:ꝛ sic locutus est Eustratⁱ⁹ superⁱ⁹ de felicitate.vbi dixit ꝙ partes felicitatis sunt bona aīe ꝛ bona corpis.ꝛ bona exterioza que regrunť ad bene viuere hoīs:ꝛ sic loquiť Boetius de felicitate in libro suo de ꝓsolatione describēs eā sic. Felicitas est status oīuz bonoꝝ aggregatione pfectus. Alio mō accipiť tm pro aggregato ex habitibus ꝛ operationib⁹ aīe vt pro habitibus intellectus ꝛ appetitus ꝛ opationibus ꝛtellectus ꝑm habitū sapiētie ꝛ prudētie ꝛ virtutū moraliū. Alio mō accipiť felicitas pro opatione aīe ꝑm virtutē includēdo cū hoc durationē opōnis per tēpus longū.ꝛ ꝑm istū intellectuz describiť sic. Felicitas est opatio hoīs ꝑm vtutē in vita pfecta. Adhuc accipiť felicitas pro opōne hoīs ꝑm virtutem includēdo durationē talis opatiōis vsq; ad vite terminū. ꝛ in hoc sensu describiť felicitas sic. Q; est opatio hoīs hz virtutē vsq; ad vite terminū duratura:sed q̄liter cūq; accipiať felicitas que est possibilis hoī ꝑm ꝙ ꝓhs logť hic de felicitate:opz ꝙ illa felicitas quecūq; fuerit/sit possibilis hoī in hac vita:q; mortuis nullo modo inest felicitas. ¶ Ista aūt dubitatio introduciť ꝓncipalr ꝓpter felicitatē que est operatio vsq; ad terminuz vite duratura:q; de qualibet opōne hoīs est incertū vtrū sit duratura vsq; ad terminū vite:ꝛ ēt introduciť ꝓpter hō ꝙ felicitas que est suprema pfectio hoīs dz esse cōtinua:ꝛ de nulla opōne hominis est certū ꝙ est cōtinua. ¶ Ad euacuādū illa dubia dico ꝙ accipiēdo felicitatē ꝑm ꝙ signat idē qō hoc cōplexum:opatio hoīs hz virtutē in vita pfecta vsq; ad terminū vite duratura:sic loquēdo de felici denoīato a tali felicitate est verū de aliquo in hac vita ꝙ est felix:nō tm est verū veritate ita determinata ꝛ certa sicut ꝓpositio de pñti nō depēdēs a futuro est vera ꝛ certa sicut dictū est ꝑus.est tm ita verū ꝙ nō est falsuz pro hoc tēpore pro quo est veruz. nec est tanta certitudo de veritate huius sicut est de veritate ꝓpōnis de ꝑterito post hāc vitā que enūtiant hoīem fuisse felicē hō felicitate:loquēdo ēt de tali felicitate ꝑ est vera:felix pōt miserabilr finire vitā suā.hec tm est ipolis. felix miserabilr finiet vitā suā:sicut hec est vera.ꝑdestinatus pōt dānari:ꝛ hec est ipolis.ꝑdestinatus damnabiť.ꝛ loquēdo de felici qui denoīať felix a felicitate que est operatio hoīs ꝑm vtutē in vita pfecta:sic est pole ꝙ de felice fiat nō felix.nec est necesse:imo magis est ipole felicitatē que est operatio esse semp ꝓtinuā. Naz ꝑm ꝓhm.10.ethicoꝝ.nullus pōt ꝓtinue delectari:q; nullus pōt ꝓtinue operari.ꝛ delectatio sequiť opationē:ꝛ iō cuz felicitas:de qua logmur sit opatio seqť ꝙ nullus pōt ꝓtinue esse felix ꝑm actualē opōnē:q̄uis aliqs possit esse felix cōtinue ꝑm habitū.vñ dormiēs nō est felix ꝑm actuz vt pz per ꝓhm in isto ꝓmo libro.qui dicit ꝙ ꝑm dimidiū vite nō differt felix a misero.qō est intelligēdū quātū ad actualē opōnem. nec sequiť opatio que est felicitas nō est continua:q̄ felix pōt multotiens esse miser ꝛ ecōuerso:qm felicitas que est operatio pōt fieri nō ꝓtinua duplr.aut ꝑ priuationē opationis:aut ꝑ ꝓriū operationis felicis.s.per miseriā.vñ felicitas discōtinuať duplr.s.per discōtinuationē opōnū:ꝛ ꝑ inductionē cōtrariy.s.ꝑ inductionē miserie. ¶ Scienduz tm ꝙ ꝓhs nō negat simplr ꝙ de felice possit fieri miser. sed ꝙ de difficili felix pōt fieri miser vel ecōuerso. ¶ Dz dubitať hic:q; nō videť ꝙ felicitas possit accipi pro habitu:q; ꝓhs declarat hic ex intentione ꝙ felicitas est operatio ꝛ nō est habitus. ¶ Dōm ꝙ ꝓhs declarat ex intentione:ꝙ felicitas que est vltim⁹ finis est opatio.sed nō declarat hic ꝙ hoc nomen felicitas nō signat habitum:imo Lincoñ.ꝛ ēt Albertus dicit ꝙ felicitas pōt accipi ꝑ actu vel pro habitu.Dicit eniz Lincoñ.loquēs de pmanētia ꝛ ꝓtinuatione felicitatis.ꝙ studiosus nō deficit ab opando ꝑm vtutē in sūmis aduersitatibus.nō eniz per has ꝓpediť ab opari ꝑm virtutē:decidet tm per magnas aduersitates a felicitate politica que est opatio ꝑm virtutes politicas: nō tm decidet ab ipsis virtutibus politicis cū sint habitus animi.a vtutibus aūt speculatiuis ꝛ earū opationibus nō cogūt decidere aduersitates.quapropter neq; a felicitate simplr sed magis occasionē prestāt ꝛ velut quādā cōpulsionē ad maiorē felicitatē.hec Lincoñ.Et hz hoc pz ꝙ felicitas politica pōt accipi ꝑm actū vel ꝑm habitū.ꝛ codez mō videť ꝙ felicitas speculatiua possit accipi ꝑm habitū ꝛ ꝑm actū.Et ad hoc vz esse rō talis.Nō eniz videť ꝙ aliqs denoieť ꝑm nomen ab opatione sed ab habitu:imo hz participiū denoiať aliqs ab actuali opatione.nō enim dz aliqs opator vel oparius ab opōne:sed ab habitu qui est ꝓncipiū opationis.ꝛ denoiať operās ab opatione.Dicitur ēt aliqs legens a lectione ꝛ lector ab habitu vel a facultate legendi.vñ inductiue pz in oibus ꝙ nihil denoiať ꝑm nomen denominatiuum ab actuali opōne;ꝛ iō dico ꝙ hō magis diciť felix ab habitu q est ꝑn⁹ opōnis q̄ ab actuali opōne.vñ felicitas est equocū ad opōnē ꝛ ad habituz.ꝛ a felicitate que est habitus denominať aliqs felix ꝛ magis ꝓprie q̄ a felicitate que est opatio.Aliter nō posset hoc esse vera.felix dormit:q; q dormit nō hz perfectā opationem intellectus in qua tm cōsistit felicitas que est finis vltim⁹ humanoꝝ. ¶ Ad ꝑ⁹ᵐ rōnem dōm est ꝙ loquēdo de felicitate que includit opōnem ꝑm vtutē vsq; ad terminum vite/sic est verꝝ qō dicit ꝓhs.s.ꝙ bonis abundantē ꝛ miserabilr finientē nullus felicitabit.hoc est denoiabit felicē a felicitate que est opatio includēs durationē vsq; ad terminū vite:tm talis pōt dici felix ab habitu felicitatis.pōt enim habitus pmanere vsq; ad finē vite:q̄uis opatio nō pmaneat. ¶ Ad aliud dōm ꝙ felicitas est bonum per se sufficiens ꝑm appetitū rōne regulatū:ꝛ iō adepta felicitate nihil amplius est desiderandū q̄tū ad bona que cadūt sub appetitu rōne regulato. Appetitus aūt felicis rōne regulatus nō desiderat pmanētiā eternā:sed solū desiderat viuere ꝑm possibilitatē nāe.ꝛ qm̄q; felix ēt ex appetitu regulato rōne/volūtarie exponit se morti ꝑ bono cōmuni. ¶ Ad aliud dōm ꝙ loquēdo de felicitate que includit durationē opationis ꝑm vtutē vsq; ad finē vite:sic nō cōtingit dicere certitudinalr ꝙ est felix certitudine infallibili: tm verū est dicere determinate de aliquo ante mortem ꝙ est felix ꝑm ꝙ determinata veritas excludit actu solū falsitatē pro illo istanti in quo est verꝝ:nō tm ꝑm ꝙ excludit possibilitatē ad falsitatē pro eodē instanti ꝑm ꝙ dictū est supra.Et qm̄ arguiť de illo qui incurrit insaniā vel furiam ꝑus feliciter viuēs.rndeť ꝙ felicitas de qua logmur est felicitas in vita humana que est ꝑm rōnē.sed deficiente vsu rōnis deficit talis vita.vñ q demens vel furiosus effectus est:mortuus est quātū ad vitā humanā. Jō idem est dōm de eo qui pmansit in opōne vtutis vsq; ad dementiaz:sicut si pmansisset vsq; ad mortē. ¶ Ad aliud cuz dz ꝙ felicitas est opatio cōtinua:dico ꝙ verum est loquēdo de felicitate que est opatio.ꝛ cōcedo ꝙ nullus pōt ꝓtinue per totā vitā eē felix:loquēdo de felicitate que est opatio pōt tm aliqua opatio virtutis vt speculatio veritatis pmanere vsq; ad mortē:nō tm pōt esse cōtinua per totā vitaz. ¶ Ad aliō qm̄ dz ꝙ sūmū bonū/excludit oē maluz. Dōm ꝙ sūmū bonū eꝝ genus/excludit oē maluz:ꝛ illō est sūmū bonū ꝑ se subsistēs.s.deꝰ gloriosus:tm sūmū bo⁷ᵐ in genere vel spe nō opz.ꝙ excludat oē malū.vñ felicitas de qua loquimur nō est sūmū bonū simplr ꝛ eꝝ gen⁹:sed est sūmū bonū humanoꝝ:ꝛ ꝑ est esse sūmū bonū in gne vel specie.

Felicitas hic intēta ꝛ accipiť.

N Nōn⁷ᵐ Felicitatis diffinitio.

O

Dubiū. ꝑ⁹ rō.

Propter qd pncipalr dub⁹ introducatur.

Dubiorū euacuatio

C 2ᵐ rō ꝑ

3ª rō.

4ª rō.

D

5ª rō. Q

In opp⁷ Dubij solutio.

Nomen equocum est hoc nomen felicitas.

Dupl'r dicōtinuat felicitas.

Cōtra dicta,dub⁷.

Solo.

Multip⁷ felicitatis acceptio.

E

Scōz nomē dnoiatiū nihil denoiatur ab actuali operatōe

F

Ad ꝑ⁹ᵐ rōnem.

B

Ad 2ᵐ rōnem.

Ad 3ᵐ rōnem.

Ad 4ᵐ rōnem.

D

Ad vltī. rōnem.

3 **Capitulum tertium** tractatus tertij libri p̃mi. quo soluitur 2ª ps quinte questionis p̃ncipalis que est: quãdo felicitas inest boi. cuius p̃ma ps iam est determinata. s. an felicitas inest boi in hac vita. ⁊ scda ps restat soluẽda. s. an mortuis post hanc vitã insit felicitas. ⁊ hec ps soluit̃ declarando q̃liter fortune bone ⁊ male amicoꝝ redundent in amicos viuos ⁊ mortuos: hoc est vtrũ per euẽtus fortuitos vnius amici trãsmutet̃ alter amicoꝝ de felicitate in miseriã vel eõ.

¶ Fortunã aũt posterioꝝ amicoꝝ oiuꝫ nihil conferre longe ab amicitie finibus discedere: ⁊ opionibus contrariũ esse vi. Cum vo multa sint ea que eueniunt: variasq̃ differẽtias habeãt: ⁊ alia magis: alia minus cõferant. In singula qdẽ ipsa diuidere ꝓlixũ ⁊ infinituꝫ esse cõstat. Sat aũt erit fortasse si de his ipsis vl'r figuraq̃ diceẽ. Ut igit̃ aduersitatũ eaꝝ q̃ beatis eueniũt: alie pondus aliqõ momentũq̃ bñt ad vitaꝫ: alie sunt leuiores: sic sese habẽt ea q̃ circa amicos accidũt oẽs.

Caput 3ᵐ trac. 3. huius primi libri. P̃ª ps ca.

Ronepotũ aũt fortunas ⁊ amicoꝝũ oium nequaq̃ qdẽ ꝓferre valde inamicabile vi: ⁊ opinionibꝰ ꝓtrarium. ¶ Multis aũt ⁊ oimodas habẽtibꝰ differẽtias accñtibꝰ ⁊ his qdẽ magis redũdantibus: his aũt minus: ꝓm vnũqõq̃ qdẽ diuidere longũ ⁊ infinitũ vi. vniuersal'r aũt dictum ⁊ typo fortsitan vtiq̃ ⁊ sufficienter hẽbit. ¶ Si vtiq̃ quẽadmodũ ⁊ circa ipꝫ fortunaꝝ he qdẽ bñt: aliqõ pondus ⁊ auxiliũ ad vitaꝫ: he aũt leuiores vñt: ita ⁊ que circa amicos ⁊ sil'r oẽs.

Tertij c. 1. 3. diui⁹ in tres ptes ꝓuci.

Istud est 3ᵐ capl'm tractatus tertij libri p̃mi in quo soluit̃ scda ps gnte qõnis p̃ncipalis querẽtis qñ felicitas inest boi. ⁊ hec scda ps dicte qõnis est vtrũ felicitas inest mortuis vel nõ. ⁊ continet istud capl'm tres ptes p̃ncipales. In p̃ma ponit̃ ⁊ soluit̃ vna questio p̃ambula ad ꝓpositũ p̃ncipale. ⁊ est vtruꝫ felix transmutet̃ ex euẽtibus fortuitis amicoꝝ viuẽtiũ. nã ex determinatione huius qõnis appebit: vtrũ mortuis insit felicitas vel non. Nõ eniꝫ vi eis inesse felicitas nisi ex eo qõ eoꝝ amici ꝓsperant̃. In 2ª pte ibi [Differre aũt. Jostendit q̃ euentus fortuiti amicoꝝ viuẽtiũ differẽter redũdãt ĩ amicos mortuos ⁊ viuos. In 3ª ibi [Magis aũt fortassis. Jostendit q̃l'r euentus fortuiti amicoꝝ viuentium redundãt ad amicos mortuos. In p̃ma igit̃ ꝓticula supposita illa qõne. vtrum euent⁹ fortuiti amicoꝝ viuẽtiũ redũdẽt ĩ amicos viuos. i. trãsmutẽt amicos viuos de bono in malum ⁊ eõ. Rñdet ꝓbs ꝓbans q̃ fortune bone vel male amicoꝝ viuentiuꝫ redũdãt in amicos viuos: ⁊ hec est ꝓclo 48ª huius libri q̃ ꝓbat̃ duplr'. Prio per boc q̃ si det̃ oppoᵐ seq̃t̃ icõueniẽs: qõ pꝫ sic. Si eniꝫ fortune amicoꝝ viuentiũ nõ redũdant in amicos viuos. hoc eẽt cõtra rõnẽ amicitie que est vnio amicoꝝ ad inuicẽ: ita q̃ vnus eoꝝ reputat ea q̃ sũt alteriꝰ tanq̃ sua. 2º ꝓbat̃ per ꝗ q̃ hoc est ꝓtra cõem opinionẽ oium que est: q̃ bona ⁊ mala amicoꝝ sunt cõia. Et ꝓ Eustratiũ hec est cõis animi acceptio que non põt esse falsa. [Multis aũt. Jostendit que ⁊ qualia bona ⁊ mala amicoruꝫ redũdant ad amicos viuentes: ita q̃ ĩmutant cõditionẽ humane vite in hoibus viuẽtibus: ⁊ intendit q̃ multa ⁊ magna bona vel mala amicoꝝ vel pnepotũ ĩmutant cõditionẽ humane vite in hoibus viuẽtibus. ⁊ quãto amici sunt ꝓpinquiores tanto magis ĩmutatur cõditio humane vite ꝓpter casus fortuitos eis cõtingẽtes: ꝫ ꝗ diuidere. s. que bona vel mala amicoꝝ viuẽtiuꝫ redũdant in amicos viuos ⁊ que nõ: ⁊ quoꝝ amicoꝝ ⁊ quoꝝ nõ: hoc determiare vi longum ⁊ quasi infinitũ: sed fortsitan sufficiẽter se habebit quãtũ ad subiectã mãm si determinat̃ de his in vl'r ⁊ typo. i. figural'r ⁊ sil'litudinarie: ostẽdẽdo in gnãli que infortunia sunt illa que cõiter quẽlibet virũ etiã cõstãtẽ nata sunt mouere. [Si vtiq̃ quẽadmodũ.] qualia aũt accidentia amicoꝝ ad ꝓpinquos redũdent. ostendit ex his q̃ casu fortuito accidũt hoi in seipso. Sunt eniꝫ fortunaꝝ q̃ circa hoiem accidũt in seipso quedã magne. s. que bñt aliqõ pondus. s. vt possint inclinare ⁊ alterare cõditionẽ humane vite. ⁊ talia si sint bona cõferunt auxiliũ ad vitam felicẽ. ⁊ si sint mala ipediũt vitã felicẽ. Quedã aũt fortune sunt leuiores: ex qbus (vt dicit Eustratius) non fit aliq̃ ĩmutatio vite humane in meliꝰ vel deterius eodẽ mõ est de his que circa amicos cõtingũt q̃ pue fortune amicoꝝ nõ mouẽt felicẽ sed magne: qꝛ vnus amicoꝝ alteri cõdelectat̃ in bonis ⁊ cõtribulat̃ in malis. cũ enim amicoꝝ sit idẽ velle ⁊ nolle: vt dicit Tullius in libꝛo de amicitia. qꝛ amicoꝝ depẽdet ex alio ⁊ nõ ita molestẽ fert aliquis turpia in amico sicut in seipso.

¶ Viuentibus aũt an mortuis calamitas accidat multo magis refert q̃ res nefande grauesq̃ agantur: an in tragedijs recitent̃. Animaduertenda est igitur differentia hoc etiam modo.

¶ Differre aũt passionum vnãquãq̃ circa viuentes vel mortuos contingit multo magis q̃ iniusta ⁊ mala preexistere in tragedijs: vel etiã fieri. Syllogizanduꝫ vtiq̃ ⁊ ita differentiam. 2ª ps ca.

¶ Hec est 2ª ps huius capl'i: in qua ostẽdit q̃ euentus fortuiti amicoꝝ viuẽtiũ differẽter redũdãt in amicos mortuos ⁊ in amicos viuos: ⁊ hec est ꝓclo 49ª que ꝓbat̃ sic. Mala que accidũt viuis ⁊ que accidũt mortuis ex euentibus fortuitis amicoꝝ magis differũt q̃ mala actual'r nũc cõmissa ⁊ mala in tragedys. i. sermo de malis in hystorys poetaꝝ recitatis. sed mala actual'r cõmissa. s. que actual'r fiunt. ⁊ sermo de malis in hystorys poetaꝝ recitatis multũ differũt ⁊ differẽter redũdãt in illos in quos redũdant. ergo mala q̃ accidũt viuis ⁊ mala q̃ accidunt mortuis ex euentib⁹ fortuitis differẽter redũdãt in mortuos ⁊ in viuos. maiꝛ pꝫ: qꝛ mortui positi sunt extra vitã p̃ñtẽ. cuius felicitatẽ Aꝫ. hic ingrit. ⁊ mortui attingũt hãc vitã: solum ꝓm q̃ remanent in memorys hoiuꝫ. sed mala actu cõmissa in p̃ñti: ⁊ ẽt mala recitata in hystorys poetaꝝ attingunt real'r ipsos viuentes ⁊ actual'r cognoscunt̃ a viuẽtibus. ⁊ mala que accidũt viuẽtibꝰ ⁊ mortuis ex euẽtibꝰ fortuitis amicoꝝ viuẽtiũ magꝭ differũt q̃ mala actual'r nũc cõmissa ⁊ mala in tragedys. i. sermonibus de malis: ⁊ sic pꝫ maiꝛ. ⁊ minꝛ est de se nota. nã certũ est q̃ malũ qõ actual'r fit ⁊ sermo de malo multũ differũt ⁊ differẽter redũdant in illos in quos redũdant. malũ eniꝫ qõ actu fit peius est q̃ sermo de malo. homicidiũ eniꝫ actu cõmissuꝫ peius est q̃ homicidiũ sermocinal'r: ⁊ differẽter redũdant in hoiꝫ. Ex quo sequit̃ ꝓclo. s. q̃ mala que ꝓtingunt in amicos viuos ⁊ mortuos differũt ⁊ differẽter redũdant in amicos viuos ⁊ in amicos mortuos. de illa rõne ponit̃ virtus maiꝛis in lra. ⁊ dicit ꝓbs q̃ ex dẽia inter mala que fiunt ⁊ mala que recitant̃. i. sermonem de malo syllogiçanda est differẽtia inter mala que eueniunt viuis ⁊ mala que eueniunt mortuis ex euentibus fortuitis amicorum.

¶ Immo vo cõsiderãdũ fortsitan est si cuiuspiaꝫ boni vel mali participes fiant defuncti. Videt̃ igit̃ ẽt si ꝓpiã ex his ad ipsos pueniat: siue bonũ: siue cõtrariuꝫ exile qd ac paruũ aut simpl'r: aut illis esse si minus tm̃ ac tale vt neq̃ beatos eos efficiat qui beati nõ sunt: neq̃ beatitudinẽ auferat a beatis. Videnẽ igitur tam ꝓsperitates q̃ꝫ aduersitates amicoꝝ aliqd defunctis afferre. Tale autem ac tãtũ vt neq̃ felices: nec aliud quicq̃ huiuscemodi faciat.

3ª ps ca.

¶ Magis aũt fortassis ingrenduꝫ circa eos qui defecerunt si aliquo bono cõmunicant vel oppositis. ¶ Videt̃ enim ex his si ⁊ redundat ad ipsos q̃ cũq̃ siue bonũ siue cõtrarium fragile q̃dã ⁊ parũ vel simpl'r vel ad ipsos eẽ. Si aũt nõ tm̃ ⁊ tale vt faciat felices eos q̃ nõ sunt neq̃ his qui sunt auferat beatitudinẽ. Cõferre qdẽq̃ igit̃ aliqd videnẽ his qui defecerũt bone opationes amicorũ. Simil'r aũt ⁊ infortunia: talia aũt ⁊ tam magna vt neq̃ felices nõ felices faciant: neq̃ aliud talium aliquod.

¶ Hec est 3ª ps huiꝰ capl'i: in qua ꝓbs oñdit qual'r euẽtus fortuiti amicoꝝ viuẽtiũ redũdãt ad amicos mortuos. ⁊ p̃ resumit qõnẽ: ⁊ dicit q̃ magis fortasse ingrendũ est circa eos q̃ defecerũt ab hac vita p̃ mortes si cõicant in aliquo bono cũ amicis viuis: vel ẽt ĩ oppositis. i. in malis. [Videt̃ eniꝫ ex his.] soluit qõnẽ. d. q̃ ex his que dicta sunt de comedys ⁊ tragedys. i. de hystorys de laude ⁊ vituperio q̃ si aliqõ eoꝝ q̃ cõtingũt amicis viuis redũdet ad ipsos mortuos q̃ cũq̃ illud sit siue bonũ siue malum q̃ hoc sit q̃dã fragile ⁊ parũ vel simpl'r vel illis: qꝛ nõ redundat in mortuos ꝓm q̃ in seipsis cõsiderant̃ sed ꝓm q̃ viuunt in memorys hoiuꝫ. s. ex hoc q̃ eoꝝ memoria reddit̃ magis celebris vel magis obscura ex euentib⁹ fortuitis amicoꝝ. Et ex his ꝓbat̃ ꝓclo. s. q̃ fortune amicoꝝ viuẽtiũ nõ mutant felicitatẽ vel miseriã mortuoꝝ: ⁊ hec est ꝓclo 50ª que ꝓbat̃ sic. Paruũ bonũ vel paruũ malũ nõ mutat aliquẽ a felicitate in miseriã nec eõ: vt pꝫ ex ꝓcedẽtibꝰ: sed si aliqd eoꝝ que hic agunt̃ redũdet in mortuos siue bonuꝫ siue malũ, illud est valde paruũ ⁊ fragile: qꝛ nõ redundat in eos ꝓꝫ se sed solũ ꝓꝫ q̃ viuũt in memorys hoiuꝫ. ⁊ nihil est magis fragile q̃ꝫ illud qõ in sola memoria vel opione cõsistit. vñ illa q̃ cõtingũt mortuis nõ erunt ita magna vt faciãt felices nõ felices nec eõ. ¶ Ex iã dictis appet solo huiꝰ qõnis. vtꝛ felicitas insit mortuis: qꝛ manifestũ est ex p̃dictis q̃ mortui nõ existũt real'r: ⁊ illi q̃ nõ existit real'r sed solũ in memoria hoiuꝫ nõ inest aliqua opatio: nec p̃ ñs felicitas. ¶ Intelligendũ est aũt q̃ ex determinatiõe ꝓbi ꝗ pꝫ q̃ mortuis nõ iest felicitas: qꝛ mortui nõ cõicãt cũ viuis in ꝓsperitatibꝰ ⁊ infortunys maximis vite presentis: ⁊ etiã qꝛ mortui nõ existũt real'r: ⁊ ideo nulla realis opatio inest mortuis: cũ hoc tm̃ stat q̃ aĩe intellectiue post separationẽ a corpe insit beatitudo ⁊ felicitas: qꝛ aĩa intellectiua post sepationẽ a corpe non est mortua ꝫ viuit: ⁊ iõ sibi põt inesse realis opatio: ꝫ hoi mortuo nõ cõpetit esse: nec opatio aliqua. Sꝫ si ille qui est mõ mortuus qñq̃ fieret viuens vt tꝫ catholica fides: tũc est cõcedenduꝫ q̃ hoi mortuo qñ erit viuus inerit aliqua opatio. s. eterna beatitudo vel miseria sempiterna. Sed talis opatio que inerit post resurrectionẽ gñalẽ nõ est eiusdẽ rõnis cuꝫ felicitate de qua ꝓbs ꝗ determinat. ꝓbs eniꝫ solũ determinat hic de felicitate que est hoi polis añ mortẽ in p̃ñti vita tẽ.

Tractatᵘ 4ᵘ primi libri.

Tractatus quartus p̃mi libri in quo determinantur due questiones p̃ncipales p̃mi libri. s. quale bonũ est felicitas ⁊ in qua pte anime est felicitas: ⁊ cõtinet duo capitula. ¶ In p̃mo determinat̃ questio p̃ma. s. quale bonum est felicitas. In 2º capl'o ibi [Si autẽ est felicitas.] determinatur questio 2ª. s. in qua parte anime est felicitas.

Capitulum primum tractatus quarti in q̃ determiatur questio querens quale bonũ est felicitas vtrũ sit bonũ honorabile: vel bonũ laudabile. ⁊ consistit determinatio in hoc. s. q̃ felicitas est bonũ honorabile: ⁊ nõ est bonũ laudabile.

¶ His determiatis de felicitate ꝓsiderem⁹ vtꝛ laudabile sit: an potiꝰ honorabile. Cõstat. n. potẽtiã nõ esse.

Caput p̃ᵐ trac. 4. huius primi libri. P̃ª ps. c.

Primi c. 1. 4. diuiᵒ in tres partes p̃n.

Determinatis autẽ his scrutemur de felicitate. vtrum laudabiliuꝫ est vel magis honorabilium. Manifestuꝫ eniꝫ qm̃ potentiarũ non est. **Istud est** p̃ᵐ capl'm tractat̃ quarti: in quo ꝓbs inquirit quãdam ꝓprietatẽ felicitatis: querẽs. Utrũ felicitas sit de numero bonoꝝ laudabiliũ vel de numero bonoꝝ honorabiliuꝫ. ⁊ cõtinet istud capl'm tres ptes p̃ncipales. In p̃ma ponit qõnẽ. In 2ª ibi [Videt̃ aũt. Jostendit q̃ felicitas nõ est bonũ laudabile. In 3ª ibi [Nobis aũt manifestũ. Jostẽdit q̃ felicitas est bonũ honorabile. In p̃ª igit̃ ꝓticula ponit qõnẽ. d. q̃ determinatis his ꝓscrutemur vtrũ felicitas sit de numero bonoꝝ honorabiliũ vel de numero bonoꝝ laudabiliũ. Qꝛ aũt felicitas sit boᵐ laudabile vel boᵐ honorabile ꝓbat̃ ꝓbs: ⁊ hec est ꝓclo 51ª huiꝰ libri q̃ ꝓbat̃ sic. Omne bonũ in actu est bonũ laudabile vel bonũ honorabile. ꝫ felicitas est bonũ in actu. q̃ felicitas est bonuꝫ laudabile vel bonũ honorabile. Circa maiorẽ intelligẽdũ ꝓm Eustratiũ q̃ bonoꝝ quedã sunt divina ⁊ illa sunt honorabilia: ⁊ q̃dã humana ⁊ illa distinguunt̃. qꝛ q̃dãꝫ sunt ex se determinata ad bonũ sicut vtus ⁊ opationes vtutũ. ⁊ quedã sunt indifferẽtia ad vtrũq̃ oppositoꝝ cuiusmodi sunt artes operatiue p̃ quas bõ põt indifferẽter bñ agere ⁊ male: iuste ⁊ nõ iuste: ⁊ hꝰ artes dicunt̃ potẽtie opatiue: ⁊ per hoc põt ꝓbari maiꝛ sic. Oẽ bonũ humanũ vel est bonũ in actu vel bonũ in potẽtia: sed bonũ in potẽtia non est bonũ laudabile nec honorabile. nõ eniꝫ laudat̃ vel honorat̃ aliqs ex hoc solo q̃ hꝫ potẽtiã ad bonũ. q̃ bonuꝫ in potẽtia nõ est laudabile vel honorabile: sed bonũ in actu hoc est illud qõ per se determinat̃ ad bonũ est laudabile vel honorabile: qꝛ oẽ qõ est ex se determinatũ ad bonum vel est habitus vel opatio. si sit habitus ex se determinatus ad bonuꝫ sic est laudabile. si aũt sit opatio ex se bona nõ ordinata ad aliã opationẽ pfectiorẽ sic est bonũ honorabile. ⁊ sic pꝫ q̃ oẽ bonũ in actu est laudabile vel honorabile: qꝛ omne bonuꝫ in actu est habitus bonus vel opatio ex se bona. ⁊ si sit habitus/est laudabilis: ⁊ si sit opatio ex se bona tũc est honorabilis. Unde per bonũ in actu intelligo illud quod per se determinat̃ ad bonum. Minoꝛ rõnis ponitur in textu. dicit enim q̃ ex predictis manifestũ est q̃ felicitas nõ est de genere potẽtiaꝝ. i. artiũ opatiuaruꝫ. qꝛ vt dicit Eustratius nõ se hꝫ ad vtrũlibet: non eniꝫ contingit felicẽ peccare ꝓm q̃ felix. ⁊ felicitas est bonum ꝓprium hois. finis autem artiũ opatiuarum nõ est bonũ proprium hominis operantis: sed est bonũ rei operate.

¶ Omne laudabile ex eo laudari vi q̃ ꝗ est affectũ aliq̃ qualitate: ⁊ aliquo mõ sese hꝫ ad aliqd. Justũ enim ⁊ fortẽ ⁊ bonũ oino virũ atq̃ virtutẽ ob opera laudamus ⁊ actiones. Robustũ etiã idoneumq̃ ad cursum hoiem ⁊ ceteroꝝ quẽq̃ sil'r laudamus q̃ affectus est aliqua qualitate ⁊ ad bonũ aliqõ studiosumq̃ referẽ.

ꝓclo 48ª huiꝰ p̃mi libri.

ꝓclo 49ª huiꝰ p̃mi libri.

ꝓclo 50ª huiꝰ p̃mi libri.

Nõnᵐ

Nõnᵐ

J Id ita esse pz ⁊ ex deoꝝ laudibus: nã cũ ad nos referunt rediculi sane videnť. Oz gdez ex eo fit: qz laudes: vt diximus per relationem efficiuntur.

2ª ps. c. ¶ Videť aũt oē laudabile in quale quid esse: ⁊ ad aliquid q̃liter se habere laudari. ¶ Justum enim ⁊ virile ⁊ vlr bonũ ⁊ virtutē laudamus pp opera ⁊ actus: ⁊ fortē ⁊ cursozez ⁊ aliozuz vnũqq̃oqz in quale qddã natũ esse ⁊ habere aliqualr ad bonũ aliqd ⁊ studiosum. ¶ Manifestuz aũt est hoc ⁊ ex his que circa deos sunt laudibus: derisibiles eni videnť ad nos relati. hoc aũt cõtingit: qz sũt laudes p relonẽ vt diximus.

K ¶ Hec est 2ª ps. in qua ostẽdit ꝙ felicitas nõ est bonum laudabile: ⁊ ptinet duas pticulas. In pª oñdit qd est eē laudabile B est q̃ sũt de rõne laudis seu laudabilis. In 2ª ibi ¶ Si aũt laus taliũ. Jostẽdit qbꝰ rebus debeť laus ⁊ qbꝰ nõ debeť laus sz aliqd dignius laude. ¶ Prio igiť narrat ꝙ oē qd est laudabile videť laudari pp duo. s. in quale quid esse. i. qz ipz est in se qd q̃le. i. bñs in se qualitatē bonã: ⁊ ad aliqd q̃liter. s. ex hoc ꝙ aliqualr referť ad aliꝗ vt ad operationē quã dirigit. vñ ipsa q̃litas bona vt vtus vel sciẽtia put disponit subiectũ, sic est q̃le qd: sed inquãtũ disponit ipsuz ad actũ vel opõnẽ sic est ad aliqd q̃liter qz sic bz respectuz ad opõnẽ vel actũ. ¶ Justũ enim. ¶ Oz aũt predicta duo sint de rõne laudabilis. s. qd quale ⁊ ad aliqd/apparet exẽplariter tam ex laudibꝰ humanis q̃ ex laudibus diuinis. ex laudibus humanis appet hoc tam in vtutibus aīe q̃ in vtutibus corpis: qñ nos laudamꝰ boies iustũ ⁊ boiez virilẽ ⁊ vlr illũ qui est bonus fm vtutẽ fz ꝙ vtus est qdã bona q̃litas bñtis ipsaz virtutẽ: ⁊ etiã virtuosuz laudamꝰ in ordine ad aliud. s. in ordie ad bona opa. Idẽ pz de vtute corpis qa nos laudamꝰ fortẽ ⁊ cursorẽ ⁊ vnũqq̃oqz aliozꝝ inquãtũ hz quẽdã bonũ habitũ corpis p quẽ qualificat ⁊ disponit. fortẽ eniz laudamus ex hoc ꝙ est potens ad pugnandũ: ⁊ cursorẽ ex hoc ꝙ bñ disponit ad currẽdũ ⁊ nõ solũ laudant ex istis: sed ẽt ex hoc ꝙ isti per suos habitus aliqualr ordinent ad aliqd qõ est bonũ ⁊ studiosum. sicut fortis per suũ habitũ qui est robur corpale ordiat ad defendendũ patriã. ⁊ cursor p suũ habitũ ordinat ad festinũ nuntiũ deferẽdũ quoꝝ vtrũqz est bonũ ⁊ studiosuz. Et est sciendũ ꝙ in vtutibus aīe ad rõnẽ laudis sufficit ꝙ aliqs bñ se habeat ad ppriũ actũ illius vtutis: qz vtute aie non cõtingit male vti: sed in vtutibꝰ corpalibꝰ ad rõnẽ laudis nõ sufficit ꝙ aliqs se bñ hẽat ad actũ ppriũ illiꝰ vtutis: qz vtute corpali cõtingit mali vti. põt eniz aliquis pugnare ⁊ bellare ex cã iniusta: ⁊ iõ nõ laudať aliqs ex vtute corpali in ordine ad actũ illiꝰ vtutis absolute sed respectu ad aliquid bonũ ⁊ studiosuz. ⁊ pp hoc dicit ·Phs ꝙ pp virtutez corpis laudať aliqs ex habere aliqualr ad bonũ ⁊ studiosuz. ¶ Manifestũ aũt hoc. ¶ Idẽ appet ex laudibꝰ diuinis. s. ꝙ de rõne laudabilis sũt duo pdicata. s. qd q̃le ⁊ ad aliqd. si eniz aliqd esset laudabile absolute ⁊ nõ fm relonez ad aliqd. s. ad opõnẽ: deos. i. subas separatas laudaremus: sz est derisibile. s. laudare deos: si laudenť relati ad nos. hoc est si referanť ad illud qõ in hoiꝰ laudať. laudes eniz attribuunť boibus vt p eas boies puocenť ad maius bonũ ⁊ ad melius ⁊ pfectius opandũ. sed sic laudare deũ est derisibile: qz oy sunt in sũmo gradu pfectionis, nec pñt p laudes ad altiora opa puocari. vñ si isto mõ laudarenť multum detrahereť eoꝝ dignitati vt dicit Eustratius. qz per hoc dareť intelligi ꝙ aliqñ essent in habitu ⁊ non semper in pfecto actu. sic ergo apparet ꝙ nihil laudať nisi in ordine ad melius ⁊ perfectius: ⁊ iõ nõ laudamus deos: qz non ordinanť ad aliquid melius aut perfectius.

n ¶ Oz si laus taliuz est: cõstat optimoꝝ nõ esse laudem sed maius aliqõ prestabiliusue: quẽadmodũ ⁊ videť: nã ⁊ deos beatos felicesqz dicimꝰ: ⁊ viroꝝ ⁊ eos qui maxie sunt diuini ⁊ rerũ bonaꝝ simili mõ: nemo nãqz felicitatẽ laudat vt iustã: sed vt diuiniꝰ qõdã prestabilius ue rẽ dicit esse beatã. Videť aũt ⁊ Eudoxus recte voluptati primas defendisse ptes: id eniz voluptatez inquã que qdẽ est bonũ nõ laudari indicare putabat prestabiliozẽ ipsaz esse rebus laudabilibꝰ vniuersis. Talẽ aũt deũ ⁊ sũmũ bonũ esse dicebat: ad hec. n. cetera vniuersa referri: eteniz laus qdem virtutis est: hac. n. ad res honestas agendas idonei fiunt. Cõmendationes aũt operũ sunt simili mõ tã corpis q̃ ẽt aīe. Ve ꝝ hec qdẽ exacte discutere magis ad eos forsitan pertinet qui laudandi munere funguntur.

O ¶ Si aũt laus est taliũ. manifestũ qñ optimoꝝ non est laus: sed maius aliquid in eis ⁊ melius quẽadmodum videť. deos enim beatificamus ⁊ felicitamus: ⁊ viroꝝ diuinissimos beatificamus silr aũt ⁊ bonoꝝ. Nullus enim felicitatẽ laudat quẽadmodũ iustũ sed vt diuinius aliqd ⁊ melioꝰ beatificat. ¶ Videť aũt ⁊ Eudoxus bñ attribuisse de primitijs voluptati: in nõ laudari enim bonoꝝ existẽ nuntiare existimat. Qñ melius est laudabilibus. Talẽ aũt esse deuz: ⁊ per se bonũ ad hec eniz ⁊ alia referri: laus eniz qdẽ virtutis: operatozes eniz bonoꝝ ab hac virtute laudanť. ¶ Laus aũt operũ similr ⁊ corporaliuz ⁊ aialium: sed qdẽ forte magis ppriuz certificare his qui circa laudes insudauerunt.

¶ Ostenso qd est de rõne laudis ⁊ laudabilis: ostendit qbꝰ debeť laus ⁊ qbus nõ. ⁊ dicit ꝙ si laus sit taliũ. s. relatorũ ⁊ ordinatoꝝ ad aliqd melius eis vt iam dictũ est/manifestũ est ꝙ rebus optimis nõ debeť laus: sed aliqd maius ⁊ melius laude. vbi gra. deos. i. subas abstractas beatificamus ⁊ felicitamus: ⁊ ẽt viros optimos ⁊ diuinissimos beatificamꝰ tribuẽdo eis beatitudinẽ siue felicitatẽ q̃ melioz est oi laude: ⁊ nullus laudat felicẽ sicut iustũ vel fortẽ: sed felicẽ beatificamꝰ attribuẽdo sibi honorez qui melioz est oi laude. Et põt hic. ¶ Si aũt laus. ¶ poni ꝛclo 52ª hui⁹ libri que est ista. qꝰ felicitas nõ est bonũ laudabile: que pbatur triplr. Prio p rõnẽ sic. Laus nõ debeť alicui nisi illi q ordinat ad aliqõ excellentius bonũ. sed felicitas exquo est vltimus finis ⁊ bonũ vltimũ nõ ordiať ad aliqõ aliõ bonũ. ergo felicitas nõ est bonuz laudabile. ¶ Videť aũt. ¶ 2º pbať ꝛclo per auctozitatẽ Eudoxi: q qz posuit felicitatez cõsistere in voluptatibus: iõ dixit ꝙ voluptas nõ est laudabilis sed attribuebat voluptati de pmitijs. i. de pncipalibus ⁊ sũmis pmis: ⁊ per hoc Eudoxus extimat enũtiare voluptatem existere de nã bonoꝝ que determinanť in nõ laudabili qõ est laudabilibus melius. ¶ Istud dictũ Eudoxi. s. ꝙ felicitas cõsistit in voluptatibꝰ nõ approbat ·Phs: sed approbat eũ in hoc ꝙ dixit pñter. Nã ad istam opõnẽ ponẽtẽ ꝙ felicitas cõsistit in voluptatibus est istõ pñs ꝙ felicitas nõ est bonũ laudabile. tale aũt. s. ꝙ nõ est bonũ laudabile dicimus esse deum: ⁊ oē qõ est per se bonum. ad deuz enim ⁊ ad per se bona/oia laudabilia referuntur. ¶ Sed intelligo fm Albertũ ꝙ laudabilia alr ⁊

A aliter referunť ad deũ ⁊ ad felicitatẽ: qz ad deũ referunť sicut ad cãz efficiẽtẽ ⁊ ad felicitatẽ referunť sicut ad finẽ. ⁊ vez est ꝙ aliqua referunť ad felicitatẽ sicut ad finẽ tm ⁊ referunť ad deũ sicut ad efficientẽ ⁊ finez. ¶ Dubitať. vtrũ laus debeať deo ⁊ substãtys separatis. Ulr ꝙ sic. Quia Dauid ·pphẽta dicit deũ esse laudabilez ⁊ docet laudare deũ. dicit eniz Magnꝰ dñs ⁊ laudabilis nimis. admonet enim nos ad laudãdũ deũ. d. Laudate dñm oes gẽtes ⁊c.

Solo ¶ Dõm vt mihi videť ꝙ ·Phs non negat simplr ꝙ laus sit tribuẽda deo ⁊ substãtys abstractis: sed solũ negat laudem deo esse tribuẽdã eo mõ quo nobis attribuiť laus. s. ad puocandũ ad maius ⁊ pfectius bonũ. põt ꝗ aliqd dici laudabile dupl'r. aut qz ordinať ad maius bonũ q̃ est istõ laudabile: ⁊ sic deus nõ est laudabilis cũ nõ ordinetur ad maius bonum. ⁊ sic loquiť hic ·Phs de laudabili. Allio mõ dz aliqd laudabile pp aliqõ bonũ qõ laudanti puenit ex eo qui laudať. ⁊ sic deus est laudabilis a nobis ppter oē qõ nobis tribuit: ⁊ pp alia bona q̃ recepimus ⁊ speramus recipere a deo. vñ põt dici sicut dicunt aliq ꝙ deus est finis ⁊ efficiẽs oium: ⁊ inquãtũ est cã finalis nõ est laudabilis sed honorabilis: ⁊ inquãtũ est cã efficiẽs est laudabilis: ⁊ qz felicitas est solũ cã finalis ideo nõ est laudabilis sed solũ honorabilis. ¶ Laus aũt. ¶ 3º ostendit eandez ꝛclonẽ p cõem cõsuetudinẽ boium. nã fm cõem cõsuetudinez hominũ operatores bonoꝝ laudant a vtute existente in eis. qõ pz: qz laus est vtutis pmiũ: ⁊z pncipalr sit ipsoꝝ opez: ⁊ ex pseqẽti ipsoꝝ habituuz vt dicit Albertus: ⁊ iõ subdit ·Phs. d. ꝙ laus est ipsoꝝ operũ. s. pncipalr: vt pz ex pcedẽtibus. nõ eniz laudanť nec coronanť aliq ex hoc ꝙ habẽt virtutẽ ⁊ habitũ bñ agoniçãdi. sed ex hoc ꝙ actu bñ agoniçant ⁊ pugnãt ⁊ hoc cõiter est obseruãdũ tã in actibus

C virtutũ corpaliũ vt in cursore ⁊ pugnatore: q̃ ẽt in actibꝰ virtutũ aīe: vt in fortitudie aīe ⁊ iustitia ⁊ castitate. qõ intelligendũ est de ope ordinato ad finẽ nõ de opere qõ est vltimus finis: sed hoc quidẽ certificare ⁊ determinare in spãli illa de qbus boies pseuerunt laudari magis ppriũ est his qui circa laudes insudauerũt: scilicet poetis qui ex laudibus nituntur homines ad melioza pronocare.

¶ Nobis aũt perspicuũ ex his que diximus fuit felicitatez ex his esse que honorabilia sunt ⁊ perfecta. Videť aũt ⁊ ex eo sic se habere qz principiuz est. Cetera enim gratia eius agimus oēs: pncipiũ vo causamqz bonorum honorabile qõdã ⁊ diuinũ dicimus esse.

3ª ps ca. ¶ Nobis aũt manifestũ ex his q̃ dicta sunt: qñ est felicitas honorabiliuz ⁊ pfectoꝝ. ¶ Videť aũt ita habere ⁊ ppter esse principiũ. huiꝰ eniz gra reliq̃ oia oēs opanť: principiũ aũt ⁊ cãz bonoꝝ honorabile qd ⁊ diuinũ ponimus.

D ¶ Hec est 3ª pars capli: in qua ·Phs ostẽdit ꝙ felicitas est bonũ honorabile: ⁊ hec est ꝛclo 53ª hui⁹ libri que pbatur dupl'r. Primo ex pcedentibꝰ sic. Felicitas est bonũ laudabile vel bonũ honorabile: sed nõ est bonũ laudabile. ergo felicitas est bonuz honorabile. ¶ Videť aũt. ¶ 2º pbať per rõnẽ sumptã ex parte pncipij sic. Illud qõ est pncipium ⁊ causa oium alioꝝ bonoꝝ humanoꝝ est bonũ honorabile ⁊ diuinũ. sed felicitas est pncipiũ ⁊ causa oium alioꝝ bonorũ humanoꝝ: ergo ⁊c. maior pz de se. ⁊ minor pbať per hoc ꝙ gra felicitatis oēs homines oia operanť. felicitas igitur est finis oium alioꝝ bonoꝝ humanoꝝ: sed finis in operabilibus hz rõnẽ pncipij qz ex ipso sumiť rõ eoꝝ que sunt ad finẽ: ergo ⁊c. ¶ Notanduz est hic ꝙ laus ⁊ honor cõueniunt in hoc ꝙ vtrũqz importat testimoniũ alicuius excellẽtie. vñ vtrũqz istoꝝ est exhibitio reuerẽtie in testimoniũ alicuius excellentie. sed differũt dupl'r. vno mõ ex parte eoꝝ qbus attribuunť. alio mõ ex parte coꝝ in qbus fiunt. Prima dzia est ex pte eoꝝ qbus attribuunť. vtrũqz enim eoꝝ attribuiť alicui excellentie: sed excellentia est duplex. vna absoluta ⁊ tali debeť honor. Alia est in ordie ad aliud ⁊ tali debetur laus. 2ª differẽtia est ex pte eorũz in qbus cõsistunt. nã honor importat exhibitionem reuerentie siue fiat in verbis siue in factis. vbi gra in verbis. si aliqs perhibeat testimoniũ de excellentia sua p verba vel sermones. In factis vt cũ aliqs alicui inclinat aut genuflectit. sed laus vt cõmuniter sumiť solũ fit in verbis: cuz sit preconiũ oze alieno celebratum. dicit enim ·Phs ꝙ omne laudabile est quale ⁊ ad aliquid. ex quo pz ꝙ honor est in plus q̃ laus: qz honor est exhibitio reuerentie in testimonium alicuius excellentie. siue fiat per verba siue per alia opera: sed laus est exhibitio reuerentie in testimoniuz excellentie facta per verba solum.

Excellentia dupl'.

Solo

Laudabile aliquid dicit 2º.

Plus honor ãplectitur q̃ laus.

Capitulum secundum

tractatus quarti in quo ad solutendum questionẽ aliam pncipalẽ huius libri que est: in qua parte aīe est felicitas. Determinat de aīa ⁊ de partibꝰ aīe diuidens aiam in ptem simplr irrõnalẽ ⁊ in partem rõnalem. ⁊ partem rõnalẽ diuidit in partem rõnalẽ per essentiam ⁊ in partẽ rõnalẽ per participationem: intendens ꝙ virtutes morales sunt in parte rõnali per participationẽ ⁊ virtutes intellectuales in pte rõnali per essentiã. ex quo põt aliqualiter appere ꝙ felicitas pfectissima est in parte rõnali per essentiam cum sit operatio anime fm optimaz virtutem eius. s. fm habituz sapientie que est in parte rationali per essentiam.

E ¶ Cum aũt felicitas aīe q̃dã per vtutẽ perfectã sit operatio: de virtute cõsideremus opz. Hoc eniz mõ melius fortasse de felicitate etiã cõtemplabimur. Videť aũt ⁊ is qui vere ciuilis est circa hanc maxie elaborare. vult eniz ipsos ciues bonos efficere legibusqz obtẽperantes: atqz hoꝝ exemplũ leguz latores: tum Cretensiuz: tum Lacedemonioꝝ habemus: ⁊ siqui alij tales fuere. Oz si hec ꝓsideratio ciuilis est facultatis cõstat inquisitionẽ hanc perinde vt ab initio ppositum ac instituimus fore. De virtute aũt humana cõsideradum est: bonũ enim humanũ felicitatemue quereba mus humanã: virtutẽ vo humanam diximus nõ eam que corporis est: sed eam que anime: ⁊ felicitatez eniz operationem anime dicimus.

F Si aũt est felicitas opatio quedaz fm virtutẽ perfectã: de virtute scrutãdũ. Forte eniz vtiqz ita ⁊ melius de felicitate cõtemplabimur. ¶ Videť aũt ⁊ fm veritatẽ ciuilis circa hanc maxie insudare. vult eniz ciues bonos facere: ⁊ legũ obauditores. Exemplũ aũt horũ habemus cretensiuz ⁊ lacedemonioꝝ legislatores: ⁊ siqui alij tales facti sunt. Si vo politice est perscrutatio hec. manifestuz qñ fiet vtiqz qõ fm eã que a principio electionez. De virtute aũt pscrutandũ humana videlz: etenim bonũ humanuz querebamus ⁊ felicitatẽ humanã. Vtutem aũt dicimus humanã nõ eã que corpis: sed eam que anime: sed ⁊ felicitatem opationẽ anime dicimus.

Caput 2ᵐ trac. 4. huius primi libri. pª ps. c.

Nõn Laudis honoris q̃ ꝓuenientia atq̃ diffª.

ꝛclo 52ª hui⁹ primi libri.

ꝛclo 53ª hui⁹ primi libri.

J Ꞇstud est capl'm 2ᵐ tractatus q̃rti: in quo ꝓbꝰ incipit determinare de vtute ostẽdẽdo in qbꝰ partibus aie sunt vtutes mozales ⁊ intellectuales ex qua ostensione pōt apparere solo 7ᶜ qōnis p̃ncipalis huiꝰ libri qua querit̃ in qua pte aie est felicitas: ⁊ cōtinet istud capᵐ tres ptes p̃ncipales. In p̃ma declarat̃ ꝙ ad hāc sciaꝫ pertinet cōsiderare de vtute ⁊ de aia ⁊ de eius partibus ⁊ q̃lr est hic de aia ⁊ de eius ptibus determinādũ. In 2ª pte ibi [Dicunt̃ aūt.] determinat de aia ⁊ de ptibus aie ꝗ ꝙ ad hāc sciam ptinet de eis ꝓsiderare: diuidẽdo aiam in ptem rōnalẽ ⁊ in ptez irrōnalẽ subdiuidẽdo ⁊ declarādo membra diuisionis. In 3ª ibi [Determinat̃ autẽ vtus.] Diuidit vtutẽ �means diuisionẽ ptis rōnalis aie. Pria ps continet tres pticulas. In p̃ma ꝓbat̃ ꝙ ad hāc sciam ptinet cōsiderare de vtute. In 2ª ibi [Si aūt hec ita.] Jostẽdit̃ ꝙ ad hāc sciaꝫ pertinet cōsiderare de aia ⁊ ptibus eius. In 3ª ibi [Cōtem plandũ aūt.] Jostendit̃ qualr hec scia hꝫ cōsiderare de aia ⁊ partibus eius. In p̃ma igit̃ particula ostẽdit ꝓbꝰ ꝙ ad hanc sciam ptinet ꝓsiderare de virtute: ⁊ hec est 2clo 54ª huiꝰ libri que ꝓbat̃ duplr. Primo sic. Si ad hanc sciaꝫ ptinet cōsiderare de felicitate ad hāc sciam ptinet cōsiderare de vtute: sed ad hāc sciam ptinet cōsiderare de felicitate, ergo ad hāc sciam ptinet ꝓsiderare de vtute: ⁊ est iste syll's hypothetic' in p̃ma figura syll'oꝝ hypothetico: qz hic ex cōditionali cū aīte ꝓditionalis ꝓcludit̃ ꝑns eiusdẽ cōditionalis. maioz huiꝰ rōnis pz: qz in diffōne felicitatis cadit vtus. Nã felicitas est opus �means vtutẽ vt dictũ est supra: sed ad eādẽ sciam ptinet ꝓsiderare diffinitũ ⁊ partes diffōnis, nõ enim pōt cognosci diffinituz nisi cognoscant̃ ptes diffōnis. ⁊ minoz pz ex ꝑcedẽtib'. s. ꝙ ad hanc sciam ptinet cōsiderare de felicitate. ¶ Notãdũ est ꝗ Albertũ hic: ꝙ tractatus de felicitate politica ꝑcedit tractatum de vtutib': ⁊ tractatus de felicitate cōtẽplatiua ꝓseq̃t̃ tractatuz de virtutibus. ⁊ rõ p̃mi est: qz felicitas politica seu ciuilis pficit̃ ꝗ vtutẽ prudẽtie: ⁊ qz prudẽtia est forma ⁊ p̃nᵐ oīum vtutũ mozaliũ: ideo oportuit ꝙ cognitio felicitatis politice ꝑcedat tractatũ de vtutib'. Rõ scdi est: qz ad felicitatẽ speculatiuã ꝓpter sui pfectionẽ nullus pōt ptingere nisi habitis ceteris vtutibus multũ pfecte: ⁊ iõ tractat' de felicitate speculatiua postponit̃ tractatib' de vtutib', vñ in p̃mo libro q ꝑcedit tractatũ de vtutib' determinat̃ p̃ncipalr de felicitate politica. ⁊ in. x. qui seq̃t̃ tractatũ de virtutib' determinat̃ p̃ncipalr de felicitate cōtẽplatiua. [Uidet̃ aūt.] Scdo ꝓbat̃ 2clo sic. Scia politica seu ciuilis hꝫ cōsiderare de vtute: sed pscrutatio B. s. istius scie est ipsius politice. i. ptinet ad politicã: qz in hac scia tradunt̃ vtia p̃ncipia ⁊ p̃ma elemẽta scie politice, ergo manifestum est ꝙ cōsideratio de vtute fiet vtiqz cōueniẽs huic scie ꝑm eaz electionẽ que a p̃ncipio dicta est. s. typo. i. figuralr: ⁊ ꝑ ꝑns ad hāc sciam ptinet ꝓsiderare de vtute. Maiorẽ huiꝰ rōnis declarat ꝓbꝰ. o. ꝙ ciuilis scia ꝗ veritatẽ vt maxime insudare ⁊ laborare circa hanc. i. circa virtutẽ: qõ pz ꝑ hoc ꝙ politicus vult ciues bonos ⁊ virtuosos facere ⁊ legum obauditores. i. obseruatores: qõ exẽplificat per legis latores cretensiuz ⁊ lacedemonũ: ⁊ siqui alij sunt tales q̃ siles leges posuerũt. Jsti eniz legis latores laborabãt ad inducendũ ciues ad vtutẽ. ex quo manifestuz est ꝙ politicus ⁊ legislator hꝫ cōsiderare de virtute: ⁊ subdit de qua virtute hec scientia: ⁊ etiam politica habet considerare: ⁊ dicit ꝙ hec vtus de qua intendimus est virtus humana. Et hec nõ est virtus corporis sed est virtus anime.

¶ Que cum ita sint pz ipsum ciuilẽ aliqua ex parte de aia scire oportere: quemadmoduz ⁊ eũ qui curaturus est oculos: totumqz corpus de ipsis scire oporteret: ⁊ eo magis ꝙ facultas ciuilis honorabilior ẽ atqz prestabilior medicina. Elegantes etiaz medici multa plane circa cognitionem corporis tractant.

¶ Si aūt hec ita habẽt: manifestuz qm̃ opz politicũ scire aliqualr que circa aiaz: quemadmodũ ⁊ eum qui oculos curat ⁊ omne corpus: ⁊ magis: quanto honorabilior ⁊ melior politica medicinali: sed ⁊ medicorum excellentes multa negociant̃ circa corporis cognitionem.

¶ Hec est 2ª particula p̃me ptis: in qua ostendit̃ ꝙ ad hāc sciam pertinet cōsiderare de aia ⁊ partibus aie: ⁊ hec est 2clo 55ª que ꝓbat̃ sic. Ad eandẽ sciam pertinet cōsiderare de subiecto ⁊ passiõe subiecti: sed vtus humana de qua ꝓbꝰ hic determinat est accidẽs aie ⁊ partibus aie. Et ad hanc sciam pertinet cōsiderare de vtute humana. ergo ad hanc sciam ptinet cōsiderare de aia ⁊ ptibus aie. Maior declarat̃ declaratione exẽplari. nã medicus qz hꝫ cōsiderare de sanitate: iõ hꝫ cōsiderare de corpe humano qõ est subm sanitatis. ¶ Notãdũ ꝑm Eustratiũ hic ꝙ opz politicũ qui sanitatẽ ꝗz in aia inducere cognoscere ptes in aia q̃tũ a vtutis equalitate distent vel appropinquẽt: ⁊ etiaz tanto magis opz politicũ cognoscere ptes aie q̃ medicuz ptes corpis quãto honorabilior ⁊ melior est politica scia medicinali: ⁊ iõ opz ꝙ eius cōsideratio sit magis cōplcta: sed nos videmus ꝙ excellentes medici multa negociant̃ circa cognitionẽ corpis qõ est subiectum sanitatis, g̃ ⁊c.

¶ Et ciuilis igit̃ ipse de aia contemplet̃ opz. Doꝝ aūt gr̃a ⁊ quo ad satis est ad ea que hic querunt̃: nã vlterius exactiue cōsiderare maius est opus difficiliusue fortasse q̃ ea que proponuntur.

¶ Contemplandũ itaqz ⁊ ciuili de aia: cōtẽplãdũ aūt boꝝ gr̃a. ⁊ inquãtũ sufficiẽter hꝫ ad q̃sita. In plus eniz certificare: oposit' est ꝓpositis.

¶ Hec est 3ª pticula p̃me partis: in qua ostendit qualr hec scia hꝫ cōsiderare de aia ⁊ ptibus aie: ⁊ dicit ꝙ cũ ad hāc sciam ptineat cōsiderare de aia ⁊ partibus aie gr̃a vtutuz ⁊ actuũ vtutis: de qbus hic est p̃ncipalr intentio: iõ determinandũ est hic de aia ⁊ partibus aie q̃tuz sufficit ad cognitionẽ vtutũ ⁊ opõnũ virtuosaꝝ. Si eniz aliquis vellet plus certificari de aia q̃ requirit ꝑsens intentio hoc esset operosius. i. difficilius ⁊ laboriosius ⁊ plixius ꝓpositis in hoc tractatu de virtute. ex hoc eniz ꝙ aia est abstractior ⁊ latentior q̃ vtutes aut opõnes vtutũ: difficili' est ingrere nãm aie q̃ nãm vtutis. ¶ Notãdũ ꝙ ille modus ingrendi de ptibus aie quẽ ponit hic ꝓbꝰ est cōueniens ⁊ regulariter obseruãdus in oibus quoꝝ cognitionẽ querimus ꝓpter aliud. qñcũqz eniz querimus cognitionẽ alicui' ꝑ aliquẽ finẽ modus ⁊ quãtitas ingsitionis eoꝝ est assumẽdus ꝑm ꝙ cōpetit illi fini: ⁊ iõ conuenienter dicit ꝓbꝰ ꝙ inquirendum est de ptibus aie q̃tum sufficit ad cognitionem virtutũ: quarum gratia inquiruntur.

¶ Dicunt̃ aūt ⁊ in externis sermonibus aliqua de ipsa sufficienter ⁊ vtendum est ipsis vt partiũ eius aliã rõnẽ vacare: aliã rõnez habere: atqz nihil in p̃ñti refert distincte sint he perinde atqz corporis ptes ⁊ omne ptibile: an rõne qdẽ sint due: re vo seiungi nõ possint: vt in circũferẽtia sese bñt cõcauũ ⁊ cõuexum.

¶ Dicunt̃ aūt de hac ⁊ in exteriozibus sermonibus sufficienter quedã ⁊ vtendum ipsis: puta hoc qdem irrõnale ipsius esse: hoc vo rationem habens. Hec aūt vtrum determinata sunt quẽadmodũ corporis particule ⁊ omne diuisibile: vel ratione duo sunt: idiuisibilia apta nata quẽadmodum in periferia curuũ ⁊ concauuz: nihil differt ad presens.

¶ Hec est 2ª pars huius capl'i: in qua ꝓbꝰ determinat de aia ⁊ eiꝰ ptibus q̃tum ad hanc sciam ptinet de ipsis cōsiderare: ⁊ cōtinet tres pticulas. In p̃ª diuidit aiam in ptez rōnalẽ ⁊ ptẽ irrōnalez. In 2ª ibi [Irrōnalis aūt.] Subdiuidit ptẽ irrōnalẽ aie: ⁊ ꝓsequit̃ vnũ mẽbzũ subdiuisionis. In 3ª ibi [Uidet̃ vtiqz.] Jsequit̃ aliud mẽbꝝ subdiuisionis ptis irrōnalis. In p̃ma igit̃ pticula narrat p̃mo ꝙ vtẽdũ est qbusdã dictis in extẽriozib' sermonibus: ⁊ per exteriozes sermones p̃ñt intelligi duo vel illa que Aristo. docuit in dogmatibus nõ scriptis. vel per exteriozes sermones p̃ñt intelligi illa q̃ dicta sũt ex istũ libzũ vt ea q̃ dicta sunt in lib' de aia. ibi eniz dictũ est ꝙ quedã ꝑs aie est rõnalis ⁊ q̃dã irrõnalis: ⁊ hec diuisio est hic ad ꝓpositũ: ⁊ iõ ea est hic vtẽdũ. Sed vtrũ he ptes aie. s. ꝑs rõnalis ⁊ pars irrõnalis sint distincte ab invicẽ loco/sicut pticule corpis: vel tñ sint distincte ꝑm rõnẽ sicut in piferia. i. in circũferẽtia circuli curuũ. i. cõuexũ ⁊ cõcauũ tñ distinguunt̃ rõne. B est ꝑtermittẽdũ: qz q̃tũ ad ꝓpositũ ptinet non refert qd boꝝ dicat̃: iõ hec qõ est ꝑtermittẽda tãq̃ ad ꝓpositũ nõ pertinẽs: hec eniz cõsideratio spectat ad physicũ ⁊ nõ ad mozalẽ. ¶ Sciendũ ꝙ hanc qõnẽ. s. qualr distinguuntur rõnale ⁊ irrõnale introduxit ꝓbꝰ ꝑ dictũ Platonis qui ptes aie diuisit loco ⁊ subiecto ponẽs rõnalez in cerebro: cõcupiscibilẽ in corde: nutritiuã in epate: sed vtruz B sit vez vel nõ: nõ pertinet ad sciam de virtutibus.

¶ Partis aūt rõne vacantis alia quidẽ cõis est ⁊ vegetatiua: loquor aūt de ea que cã est vt id qõ ipsaz habz nutriat̃: incrementaqz suscipiat. Talẽ eniz aie potẽtiã in vniuersis que nutriunt̃ q̃ſpiã posuerit ⁊ in fetibus: ⁊ hanc eandẽ ẽt in pfectis. Est enim magis consonũ rõni eandẽ q̃ aliquã aliã ponere. Huius igit̃ vtus cõis quedã ⁊ nõ humana videt̃. Nã hec pars ⁊ potentia in somnũ maxime operat̃. Bonus aūt ⁊ malus minime in somno discernitur. Quapropter inquiunt a miseris felices i dimidio vite nihil differre. Hoc aūt recte accidit: somnus enim ocium est aie: tam studiose q̃ vitiose: nisi paꝝ per motus ꝓueniãt aliqui: atqz ita modestoruz meliora: q̃ quoꝝ vis visa fiant. Sed de his quidez hactenus: ⁊ nutriendi potentia cum expers sit humane virtutis omittenda est.

¶ Irrõnalis aūt hec quidẽ assimilat̃ cõmuni ⁊ plantatiuo: plantatiuũ dico aūt causaz eius qõ est nutriri ⁊ augeri: talem eniz virtutẽ aie in oibus q̃ nutriunt̃ ponet aliqs vtiqz: ⁊ in embrionibus eandẽ vtiqz hanc ⁊ in iperfectis rõnabilius q̃z aliã aliquã. ¶ Hec quidez igit̃ cõmunis quedã virtus ⁊ nõ humana apparet. ¶ Uidet̃ enim in somnis operari maxie particula hec ⁊ virtus: bonus aūt ⁊ malus nequaq̃z manifesti sunt ꝑm somnũ. vñ dicunt nihil differre ꝑm dimidiũ vite felices a miseris. Contingit aūt hoc decenter. Somnus enim est quies aie ꝑm ꝙ dz studiosa ⁊ praua. Uerũtñ si quo paulatim pertranseunt qdã motuũ: ⁊ ita meliora fiunt phãtasmata studiosoꝝ q̃z quorũlz. ¶ Sz de his qdẽ igit̃ sufficienter: ⁊ nutritiuã igit̃ relinquendã: qm̃ humane vtutis expers innatũ est.

¶ Hec est 2ª pticula scde ptis: in qua ꝓbꝰ subdiuidit ptẽ irrõnalẽ. quedã est que nullo mõ nata est obedire rõni: ⁊ supple q̃dã est nata obedire rõni. deinde ꝓsequit̃ p̃ᵐ mẽbzũ. o. ꝙ ps irrõnalis que nullo mõ nata est obedire rõni est sicut ps nutritiua ⁊ augmẽtatiua. ⁊ hanc ptẽ aie vocat ꝓbꝰ cõem ⁊ plãtatiuã: est eniz plãtatiua eo ꝙ est in plantis: ⁊ est cõis eo ꝙ inuenit̃ in oib' que nutriunt̃. s. in plantis/aialibus, embzionibus: ⁊ aialib' iperfectis. Eustratius dicit hic ꝙ embziones sũt que in vtero adhuc cõcepte ferunt: neqz vnã aliã potentiã bñt opantẽ q̃ plantatiuã in q̃tũ sunt embziones: hec Eustratius. ⁊ intelligo ꝙ in embzione sunt potẽtie sensitiue vegetatiue ⁊ itellectiue: qz in embzione est aia itellectiua: qz aliter p̃mo embzio esset p̃ planta si solũ hzet potẽtiã vegetatiuã. ⁊ 2° esset aial irrõnale: vt qñ hzet sensitiuã sine itellectiua ⁊ vltimo fozet hõ qõ est incõueniẽs: qz sic idẽ indiuiduum migraret a spe in spem: dico tñ ꝙ in embzione nõ est opatio alicui' alteri' potentie aie q̃ ipsius vegetatiue: ⁊ iõ dicit Eustratius ꝙ embziones nõ bñt aliã potẽtiã operantẽ q̃ plãtatiuã: cuz B tñ bñ stat ꝙ bñt aliã potẽtiã q̃ plantatiuã. Qz aūt ꝓbꝰ dicit in libro de gnõne aialium ꝙ embzio p̃mo viuit vita plante: deinde vita sensitiua intelligit ꝑ vitã nõ subaz aie sed opõnez aie: embzio eniz p̃mo hꝫ opõnẽ vite vegetatiue: deide sensitiue ⁊c. [Dec qdẽ igit̃.] Jhec ps irrationalis aie. s. nutritiua nõ est humana ꝓprie loquẽdo: ⁊ hoc ꝓbat ꝓbꝰ: ⁊ hec est 2clo 56ª que ꝓbat̃ duplr. Primo ex ime diate ꝑus dicto. humanũ est qõ est ꝓprium hoi: sed pars irrõnalis simplr: vt pars nutritiua nõ est ꝓprium hoi: qz in est aialibus brutis ⁊ plãtis. ergo ⁊c. [Uidet̃ eniz in somnis.] Scdo ꝓbat̃ sic ꝑm operationẽ illius qõ est ꝓprium hoi dz hõ bonus vel malus: sed ꝑm opationez ptis irrõnalis aie vt ꝑm operationẽ ptis nutritiue nõ dz hõ bonus vel malus: ⁊ ꝑ ꝑns ꝑs nutritiua nõ est ꝓprium hominis: ⁊ ꝑ ꝑns non est humana. maior pz: ⁊ minor declarat̃ per hoc ꝙ ꝑs nutritiua efficacissime operat̃ in somno: sed ꝑm opõnes in somno non manifestat̃ qs est bonus nec qs est malus. vñ ꝓbabiliter dz ꝙ ꝑm dimidiũ vite nõ dãt felices a miseris nisi ꝙ aliquotiens sunt meliora ⁊ honestiora phantasmata in somno studiosorum. i. bonoꝝ q̃z maloꝝ. [Sed de his qdẽ.] Abscit istã ptẽ aie. s. nutritiuã a suo ꝓposito tãq̃ inutilẽ: qz nõ est nata esse ꝓticeps humane virtutis. Notãda sunt hic. 4. Primo ꝙ somnus dz dimidium vite: qz in somno ligant̃ sensus exteriozes ⁊ q̃dãmõ iudiciũ rõnis: ⁊ phãtasia ⁊ nutritiua tunc opant̃. vñ dormiẽs ꝑm aliquas vtutes viuit ⁊ opat̃ opa vite: ⁊ ꝑm aliquas nõ: ideo somnꝰ dz dimidiũ vite. ¶ 2° est notãdũ ꝑm Eustratiũ ꝙ sicut a fructu arboz cognoscit̃ sic ab opõne cognoscit̃ habitus: ⁊ iõ sicut in tẽpore hyemis nõ cognoscit̃ vtus fructifera arboris: ita nec in tpe somni q est ges sensuũ ⁊ intellect' nullus prauus vel bonus innotescit habit': tunc enim solum opat̃ virtus nutritiua ⁊ phãtasia: lz inordinate ⁊ indisposite. ¶ 3° est notãdũ ꝗ Eustratiũ ꝙ phantasmata studiosoꝝ vel bonoꝝ in somno sũt meliora q̃ alioꝝ quorũlibz: qz ei qui in vigilia honestis rebus meditandis se occupauit apparent in somno meliora phãtasmata q̃ ei qui se in vigilia circa res turpes occupauit. ¶ 4° est notandum ꝙ Eustratius hic dubitat ⁊ soluit: quare ꝓbꝰ hic loquendo de vegetatiua loquit̃ de somno. Uidet̃ enim ꝓbꝰ ꝑ hoc velle ꝙ somnus sit passio vegetatiue. Rñdet ꝙ somnus est ges sensuũ: ⁊ iõ ꝓbꝰ loquẽdo de vegetatiua loquit̃ de somno: qz opatio vegetatiue maxie apparet in somnis.

Sedi. c. t. 4. diuisio in tres partes pn.

54ª 2clo huiꝰ p̃mi libri.

Nõnᵐ L

Nõnᵐ M

55ª 2clo huiꝰ p̃mi libri.

Nõnᵐ N

Nõnᵐ O

z° ꝑs ca.

Nõnᵐ P

Nõnᵐ Q

Uide qd Egidius noster scriat in qonc 14ª. p. quolibeti.

Libro. 15

Nõnᵐ R

Nõnᵐ S

Nõnᵐ T

Nõnᵐ U

Nõnᵐ V

Nõnᵐ W

Nõnᵐ X

Nõnᵐ Y

Nõnᵐ Z

I ¶ Videt aūt ⁊ alia quedā esse natura aīe vacās rōne: aliqua tñ ex pticeps rōnis. Cōtinentis eniz ⁊ incōtinē tis rōnē: idqz aīe qđ rōnē bz laudare solemus. Recte nāqz ⁊ ad optimas res inuitat: in ipsis aūt ⁊ aliud qd preter rōnē inesse cōstat: qđ qdez repugnat resistitqz rōni: nā vt dissolute corporis ptes si ad dextrā mouere velis in sinistrā ferunt. Sic plane fit ⁊ in aīa. Ad cōtraria enim incōtinētiū appetiones ferunt. Verum in corporibus qdē cernimus ea que ad cōtrariā ptez ferunt. In aīa vo nō cernimus. Fortasse aūt nō minus ⁊ in anima putandum est esse aliqd preter rōnem qđ huic aduersatur ⁊ obstat. Dicere vo quo modo est diuersum nihil refert.

K ¶ Videt vtiqz ⁊ alia quedā natura aīe irrōnalis esse participans qdē aliqualr rōne. In cōtinentis enim ⁊ cōtinētis rōnē babēs laudamus. Recte enim ⁊ ad optima deprecat ratio. ¶ Videt aūt in ipsis aliud qdē pter rōnē innatuz qđ aduersat ⁊ obuiat rōni. Firmiter eniz quēadmodū dissolute corporis pticule in dextrā preeligē tiū mouere in sinistrā praue ferunt ⁊ in aīa sic: ad cōtraria eniz motus incōtinētiū: ſz in corporibus qdē videmus q puerse motum est: in aīa vo nō videmus. Fortassis aūt nihil minus in anima existimandum esse aliquid preter rōnē

L contrarians huic ⁊ obuians: qualiter autem alterum nihil differt.

¶ Hec est 3ª pticula in qua ꝓbs ꝓsequit aliud membruz subdiuisionis ptis irrōnalis in ptē simplr irrōnalē cuius modi est ps nutritiua: ⁊ in ptē de se irrōnalē ⁊ p ticipatio nē rōnalē. ⁊ pmo ꝓponit aliud mēbrū diuisionis ptis irrōnalis. d. q pter ptē aīe assignatā vz esse q̄dā alia nā aīe irrōnalis participans aliqualr rōne. Bigit est diuisio partis irrōnalis q quedā est ps aīe irrōnalis nullo mō ꝓticipās rōne: ⁊ de bacīā imediate dictū est. ⁊ q̄dā est ps aīe irrōnalis aliquo mō ꝓticipās rōne. est etiā vt dicit alia ps aīe rōnalis per essentiā. nā tā in cōtinente q̄ in incōtinēte laudamus illā ptē aīe que est bñs rōnē. Est eniz in vtroqz taz in cōtinēte q̄ in icōtinēte ps rōnalis per essentiā. Jn vtroqz eniz est rō que recte ad optima deprcat. i. deprcando ⁊ persuadēdo inducit ad bonū. nā vterqz illoꝝ p̄m iudiciū rō

M nis eligit resistere passiōib⁹. ⁊ hoc est laudabile in vtroqz. [Videt aūt.] Preter ptez rōnalē per eēntiā. est in aīa aliqua ps irrōnalis que ꝓziat rōni ⁊ nata est obedire rōni: ⁊ illa duo ostendit ꝓbs. p̄ q in aīa est aliqua pars irrōnalis ꝓzia rōni. 2º q illa ps irrōnalis ꝓzia rōni nata est obedire rōni. appetit⁹ eniz ꝓziat rōni ⁊ est irrōnalis: ⁊ est nat⁹ obedire rōni. Q aūt i aīa sit appetit⁹ irrōnalis pbat: ⁊ hec est
57ª ꝓclo hui⁹ p̄mi libri. ꝓclo 57ª ⁊ pbat sic. Illud qđ in aīa ꝓziat rōni est irrōnale: sed in aīa appetitus ꝓziat rōni. igit in aīa appetitus est irrōnalis. maior. est manifesta. ⁊ minor declarat. nā appetitus inclinat ad ꝓziū illius ad qđ inclinat rō: vt pz in cōtinētibus in q̄bus rō inclinat ad bonū ⁊ appetitus inclinat ad ꝓziū. Jn incōtinēte etiā videt eē mot⁹ ꝓzy. nā duz rō tendit mouere ad bonū appetit⁹ rēdit ad ꝓziū: ⁊ ita incōtinens bz motus ꝓzios: ⁊ est velut paralyticus q cum eligit mouere ad ptē dextrā fert ad sinistrā: sed hꝰ motus ꝓzy sunt magis manifesti in corpe q̄ in aīa. Qualr aūt isti motus ꝓzy differāt quoꝝ vnus in corpe est pter nām. ⁊ alter in aīa pter rōnē nō refert quātū ad ꝓpositū. ¶ Notanda sunt hic tria. p̄m q tā cōtinēs q̄ incōtinēs bz rōnē rectam deliberantē esse abstinēduz ab illicitis voluptatibus: ⁊ in p̄m nōn⁹ vtroqz est aliqd obuians rōni intendens ꝓpedire ipsaz ab executione sue electionis: sed cōtinēs prauas ꝓcupiscētias quas bz nō ꝓsequit. vñ rō cōtinētis vincit appetitū inclinantē ad fruendū voluptate illicita: sed in incōtinente rō vincit a cōcupiscētys prauis: ita q ꝓpedit ab executione sue electionis: ⁊ iō vt dicit Eustratius: dz incōtinens velut nō tenēs. i. nō supans cōcupiscētiaz nec dominās cōcupie vsqz in finē. ꝓtinēs est q ⁊ ipm ꝓcupiscibile bz ad rōnē repugnās: retinet aūt viriltr ⁊ dñat repugnanti. ¶ 2º est notādū
2ª nōn⁹ tādū p̄m Eustratiū q necessariū est boiem si dz ipsi adue nire pfectio valde ad plantatiuuz repugnare: vt nō sylue stris ⁊ arboreus fiat ⁊ supet ab ipso: eo q bis que ſz ipm opōnib⁹ delectat. ¶ 3º est notādū q istud exemplum de
3ª nōn⁹ incōtinēte ⁊ paralytico est valde cōueniens. nā sicut in homine palytico ptes corpis nō subdunt vtuti motiue ⁊ appetitiue: qz dum hō vult eas mouere ad vnā ptē ex vehementia ⁊ motu mozbi mouent ꝓtra impetū ⁊ motū appetitus: ita q ibi est q̄dā pugna iter appetitū itendētē mouere ad vnā ptē: ⁊ motū mozbi mouētē in ꝓziū: ita in incōtinente rōne mouēte ad vnū ꝓcupia passiōis monet in ꝓziū.

¶ Videt aūt ⁊ hoc rōnis vti dixim⁹ particeps. Patet eniz in ipso ꝓtinente rōni: ⁊ in tēperāte ac forti magis fortitan eidē obtemperat. Oia eniz in illis sunt ꝓsona rōni. Pars igit aīe rōne vacans est duplex. Vegetatiua nāqz nullo mō rōnis est particeps ſz cupiendi vis ⁊ oīno appetēdi rōnis est quodāmō particeps ea rō ne qua obedit ipsi atqz obtemperat: sic ⁊ patris ⁊ amicoꝝ ⁊ nō vt rex mathematicoꝝ dicim⁹ rōnē habere. Hanc aūt ptem rōne vacantē rōni obtēperare admonitiones ⁊ increpationes ⁊ cohortatiōes ēt idicant: qđ si opz hanc quoqz ptē dicere rōnez habere/duplex ⁊ ea pars erit que rōnē habet. Et vna qdem ꝓprie ⁊ in seipsa. Altera vo vt is qui obtemperat patri.

¶ Rōne aūt ⁊ hoc videt ꝓticipare quēadmodū diximus. obedit igit rōni qđ cōtinētis est. Amplius aūt fortitā subiectius est qđ sobrij ⁊ fortis. Q ia eniz cōsonāt rōni. ¶ Videt vtiqz ⁊ irrōnale duplr. Plantatiuū qdē eni nequaq̄ cōmunicat rōni. Cōcupiscibile vo ⁊ vlr appetibile ꝓticipat aliq̄lr p̄m q exaudibile est ei ⁊ obedibile. Jta vtiqz ⁊ patris ⁊ amicoꝝ dicim⁹ hīe rōnē ⁊ nō quēadmodū mathematicoꝝ. ¶ Qm̄ aūt suadetur aliqualr a rōne irrōnale nuntiat ⁊ suasio ⁊ ois increpatio ⁊ deprecatio. ¶ Si aūt opz ⁊ hoc dicere: rōnē habere duplr erit: ⁊ rōnē bñs: hoc qdē principalr ⁊ in seipso: hoc aūt quēadmodū a patre audibile aliquid.

¶ Uiso q in aīa est vna pars cōtraria rōni que rationabiliter dicit ps irrōnalis aīe. declarat q ps irrōnalis aīe q contrariat rōni est nata obedire rationi: ⁊ hec est ꝓclusio
58ª que pbat duplr. Primo ex bis que sunt in homine. s. per experientiam actus interiozis. 2º ex bis que sunt extra hominem. s. per signum cuiusdam actus exteriozis. Prio sic. Nos videmus sic esse in homine cōtinente q q̄uis habeat prauas concupiscentias ad quas prosequendas inclinat pars irrōnalis aīe que cōtrariat rōni: tñ nō opat p̄m eas sed ſz rōnē: qđ nō esset nisi ps irrōnalis aīe que ꝓziat rationi esset nata obedire rationi: ⁊ illa ps irrōnalis que cōtrariat rōni magis est obediēs rōni in sobrio ⁊ in forti: ⁊ vlr in vtuoso q̄ in alio. nā in tali boīe oia ꝓsonāt rōni nō solū actⁿ exteriozes: sed ēt cōcupiscētie interiozes. [Videt aūt vtiqz.] Ex pdictis appet q duplex est irrōnale. s. plantatiuū qđ in nullo cōicat cū rōne: nec obedit imperio rōnis. ⁊ qđā est irrōnale obediēs imperio rōnis vt ꝓcupiscibile: ⁊ vlr oē appetibile. i. oēs appetit⁹ ꝓticipant aliqualr rōne p̄m q exaudibile ⁊ obedibile rōni: sicut filij obedit pri ⁊ amicus amico: ſz hꝰ ps irrōnalis nō obedit rōni speculatiue ſz practice q̄ bz cognitionē agibiliū. [Qm ēt.] 2º pbat eadē ꝓclo p ea q̄ exteri⁹ agunt. s. qz ps irrōnalis aīe que ꝓziat rōni suadet a rōne. ⁊ est nata obedire rōni. naz suasio q̄ est ab amicis ⁊ increpatio q̄ est a maiozib⁹: ⁊ deprecatio q̄ est a minozibus ad hoc q hō suas cōcupiscentias nō sequat: manifestāt q ps irrōnalis aīe: que ꝓziatur rōni est nata obedire rōni: qz alr suasio increpatio ⁊ deprecatio essent ociose: qz nō fiunt nisi ad hoc q hō sequat rōnez ⁊ nō appetitū irrōnalē. ¶ Notādū p̄m Eustratiuz q
Nōn⁹ Quid sua sio vel increpatio aut deprecatio. ꝓbs tangit hic oēs modos q̄b⁹ vnus hō p aliū inducit ad bonū: hō eniz inducit ad bonū p amicū eq̄lē ei. ⁊ ista īductio est suasio quā Eustrati⁹ sic describit: suasio est doctrinalis admonitio p amicum facta passionū aīe directiua. Aliq̄n inducit hō ad bonū per supiozē cui subycit: ⁊ huiꝰ īductio fit p increpationē quaz sic describit Eustratius. Jn potestatiua est quedā obiurgatio terrēs eū q pter rōnem appetit ab executione ipetus. Aliq̄n aūt inducit hō ad bonū per iferiozē: ⁊ hec īductio fit p deꝓcationē quā Eustratius sic describit. Deprecatio est sermo charitatiue platus ⁊ molliter reducēs a passionū prosecutione. Jteꝝ dicit Eustrati⁹ q ī boīe sensitiuū ⁊ phantasticū est mediū iter irrōnale qđ neqz rōnē ꝓprīā bz neqz rōni est obeditiuū: ⁊ iter
L rōnale qđ est sapiens ⁊ rōcinans ex se ⁊ manifestuz est q est mediū appropriatū ambobus extremis: huic in nō sapiēdo nec rōnē bñdo ꝓprīā: huic vo in suaderi ⁊ obedire sapiēti ⁊ ꝓprīā bñti rōnē subdit: vt q̄ qdē irrōnale videat: quo autē rōnale. hec Eustratius. [Si aūt opz.] subdiuidit ptem rōnalē aīe. d. q si opz dicere hoc bze rōnē. s. ptē irrōnalez que nata est obedire rōni: tunc dicemus q duplex est rōnale. vnū qdē qđ p̄ncipalr ⁊ in seipso est rōnem in se bñs. ⁊ aliud qđ natū est obedire rōni quēadmodum ꝛc. i. quēadmodū filij obediūt pri: ⁊ istud est rōnale p ꝓticipationē: ⁊ ita illud irrōnale qđ natuz est obedire rationi sub vtroqz mēbro p̄ncipalis diuisionis quodāmō ꝓtinet. Si aūt accipiat vt est penitus irrōnale: sic cōtinet sub plantatiuo. si vo accipiat vt est persuasibile a rōne: sic continet sub rōnali: qz sic est rōnale per participationem.

¶ Diuidit aūt ⁊ vtus hac dīa. Virtutū enim alias intellectiuas: alias mozales dicimus esse. Sapiētiā qdē ⁊ sollertiā ⁊ prudeētiā intellectiuas. Liberalitatē aūt ⁊ tēperantiā mozales: nā cū de mozibus cuiuspiā logmur nō sapientē illū aut sagacē: sed mitē aut temperatum dicimus esse. Laudamus autem ⁊ sapientem ob habitum. At habituum eos qui laudabiles sunt vtutes appellare solemus.

Diuisio vtutis ſz diuisionē pt rationalis anime. 3ª ps ca. ¶ Determinat aūt virtus p̄m dīaz hanc. Dicimus enim harū has qdē intellectuales: has aūt mozales. Sapientiā qdē ⁊ intellectū ⁊ prudētiā intellectuales: liberalitatē autē ⁊ sobrietatē mozales. ¶ Dicentes eniz de mozibus nō dicimus: q̄m sapiēs vel intelligēs: sed q̄m mitis vel sobrius. Laudamus aūt ⁊ sapiētē p̄m habitū: habituum aūt laudabiles virtutes dicimus.

¶ Hec est 3ª ps p̄ncipalis hui⁹ capl'i: in q̄ ꝓbs diuidit virtutē p̄m diuisionē ptis rōnalis aīe. ⁊ pmo narrat. d. q vt⁹ determinat. i. diuidit p̄m dīam hanc. i. p̄m diuisionē ptis rōnalis aīe. dicimus eniz vtutū has esse intellectuales: has aūt mozales: sapiam intellectū ⁊ prudētiā dicimus vtutes itellectuales. liberalitatē ⁊ sobrietatē dicimus esse vtutes mozales. [Dicētes eniz.] Q aūt habit⁹ itellectuales ⁊ mo
59ª ꝓclo hui⁹ p̄mi libri. rales sint vtutes pbat ꝓbs: ⁊ est ō 59ª ⁊ vltima hui⁹ libri que pbat sic. Oēs habitus aīe laudabiles sunt vtutes: sed habitus itellectuales ⁊ mozales pdicti: vt intellect⁹/prudētia/liberalitas ⁊ sobrietas sūt habit⁹ aīe laudabiles. q̄ habitus itellectuales ⁊ mozales pdicti sunt vtutes. maior pz ex pdictis: qz vtuti ꝓprie debet laus. ⁊ circa minorem est intelligendū q tā habitus mozales q̄ intellectuales sunt laudabiles sed diuersimode: qz habitus itellectuales non sunt laudabiles de mozib⁹ siue pp mozes. Dicētes eniz de mozib⁹. i. nos volētes aliquē cōmēdare de mozib⁹ bonis nō dicim⁹ q est sapiēs vel intelligēs: sed q̄n est mitis vel sobrius: ⁊ ita vtutes mozales sunt laudabiles. laudam⁹ ēt sapientē ſz habitū sapiētie sue: ⁊ ita pz minor. s. q tam habitus mozales q̄ intellectuales pdicti. vz. sapia/prudētia/liberalitas ⁊ sobrietas sunt habit⁹ aīe laudabiles. Ex bis pōt appere in qua pte aīe est felicitas: q̄n in ea pte aīe in qua est vtus cui⁹ est opatio. felicitas aūt speculatiua q̄ p̄ncipalr hic querit est opatio sapiētie que est in intellectu: ⁊ iō felicitas est in pte aīe rōnali p essentiam. s. in intellectu.

¶ Notādū p̄m Lincoñ. hic. q cū dicit ꝓbs liberalitatez Nōn⁹ ⁊ sobrietatē esse vtutes mozales q ibi sobrietas accipit p tēperātia. Jtē cū dicit q cū dicimus vtutē intellectualem esse vt sapiētiā/intellectū/ ⁊ prudētiā: q vtus itellectualis accipit nominationem a medio: ⁊ dicit cōsubstātiari extremis propter connaturalitatem quam habet cū illis. Et in hoc finit expositio p̄mi libri. deo gratias.

Dubitatur circa istud capl'm. vtrū felicitas politica sit p̄ncipalior q̄ speculatiua. pbat Dubiū. rō p̄ª. q politica: qz in illo actu in quo maxīe assimilat hō deo p̄ncipalius consistit beatitudo: sed talis est actus practici intellectus: qz per talē actū hō est cā rerū: sicut deus p suū intellectuz pducit res vt pz ex 12º meta^ca. ergo ꝛc. ¶ Jtē 2ª rō. felicitas politica inuenit in maiozib⁹ ⁊ pfectiozibus. q̄ est pfectior. añs pz: qz felicitas politica inuenit in regētib⁹ ⁊ presidentibus reipublice q ſz ꝓbm debēt esse meliores. ¶ Jtē felicitas politica maꝰ bonū intēdit: qz intēdit bo- 3ª rō. nū cōe qđ est maius ⁊ diuinius q̄ bonū vni⁹ qđ intēdit felicitas speculatiua. ¶ Dicendū q felicitas speculatiua est Solo. simplr p̄ncipalior q̄ politica sicut pbat ꝓbs in p̄ ca^o. qđ p̄ eriā pōt pbari: qz felicitas speculatiua ⁊ felicitas politica sunt in eadē potētia. s. in itellectu: sed felicitas speculatiua ⁊ est a nobiliori habitu: ⁊ ēt respectu meliozis obiecti q̄ politica: qz felicitas speculatiua ē ab habitu sapie: ⁊ felicitas politica est ab habitu prudētie: sed sapia est nobilior habitus q̄ prudētia vt pz ex 6º huius. ¶ Silr obiectū felicita- 2ª tis speculatiue est cā p̄ª oīum: ⁊ obiectū felicitatis politice est bonū ciuitatis: sed bonū qđ est cā oīum bonoꝝ est melius q̄ bonū ciuitatis. ¶ Jtē felicitas politica est pp felici- 3ª tatē speculatiuā: qđ pz per ꝓbm qui dicit q nō vacam⁹. i. virtuose operamur vt vacem⁹. i. vt postea sedatis passionibus possim⁹ vacare cōtēplationi: sed illud pp qđ aliud est: est pfectius ⁊ p̄ncipalius illo. vñ Lincoñ. dicit q politica felicitas est finis practicarū virtutū. speculatiua autē felicitas est finis practicarū ⁊ speculatiuarū. ¶ Jtē in feli- 4ª citate speculatiua ē maxīa delectatio: qz ē carēs penitudie: ſz in felicitate politica ē q̄nqz penitudo vt pz hic p Eustratiū. naz felix politicus q̄nqz dolet q aliquos p̄mit seu punit: q̄ ꝛc. ¶ Ad p̄m in ꝓziuz dicendū q in actu itellect⁹ spe- Ad p̄m rōnem.

culatiui magis assimilamur deo q̃ in actu intellect⁹ practici:q̃z per actũ intellect⁹ speculatiui speculamur deũ ⁊ de⁹ semp speculat seipm ⁊ oia alia vt sunt in ipso:⁊ magis assimilamur deo in speculãdo ipm q̃ in ꝓducẽdo aliã rẽ seu in opando ꝓpter bonũ cõe ciuitatis. ¶ Ad aliud dõz est q̃ in maioribꝰ ⁊ ꝑsidẽtibꝰ debet esse nõ solũ felicitas practica ſz ẽt felicitas speculatiua:vñ in ꝑsidẽtibꝰ debet eẽ tã pfectio vite speculatiue q̃ pfectio vite actiue:vñ si pfectio vite cõtẽplatiue in eis deficiat nõ erũt simplr meliores:lz ſz aliquã administrationẽ possint dici maiores vel meliores. ¶ Ad aliud dõm q̃ bonũ cõe est maiꝰ bonũ ⁊ meliꝰ q̃ bonũ vniꝰ,q̃ ꝓ est ꝓsimile bonũ seu bonũ eiusdẽ gẽis:tñ bonũ vniꝰ in vno gẽe boni,põt esse meliꝰ q̃ bonũ multitudinis in alio gẽe boni:vñ bonũ pluriũ q̃ intẽdit in felicitate politica nõ est amabiliꝰ nec meliꝰ q̃ bonũ vniꝰ q̃ intẽdit in felicitate speculatiua:tñ bonũ pluriũ q̃ intẽditur in felicitate politica est meliꝰ q̃ bonũ vniꝰ q̃ intẽdit in eadem vita vel felicitate. ¶ Uel posset dici q̃ felicitas politica est vtilior q̃ felicitas speculatiua ⁊ ita est ꝑncipalior in rõne vtilis:ſz felicitas speculatiua est magis bonesta:⁊ ita est maior in rõne bonesti. ¶ Dubitat hic ad quẽ pertinet institutio legis:Uideꝯ enim ſz Pbm q̃ legis institutio ptineat ad politicũ:q̃ tñ nõ videt verũ:q̃z ꝑm Eustratiũ hic politicus est q̃ scit que ⁊ quot sunt spẽs politicarũ:⁊ nosit qd ꝑm vnãquãq̃z sit rectũ vel nõ rectũ:sed illa sciunt per sciãz politicã:ergo si ad politicũ spectaret institutio legis oĩs q̃ sciret sciam traditã in libro politicor pos set instituere leges ⁊ solũ talis,sed hoc ꝓñs est falsum pro vtraq̃z sui pte:nõ enim glibet sciens libzũ politicor põt instituere leges nec solũ talis:cũ multi ꝑncipes leges instituant qui sciãz politicã ignorãt:ergo ⁊c. ¶ Dõm q̃ vt mihi videt aliqs põt dici politicus duplr,vno mõ q̃ bẽt sciam politicã artificialr tñ:vt q̃z scit quot sunt species politie ⁊ que sunt recte ⁊ q̃ nõ sunt recte:⁊ talis habet sciẽtiã que solum est vlr,Alio mõ dicit politicus qui habet sciãz politicã ⁊ etiã vsum ⁊ experiẽtiã de rebus ciuilib⁹ ⁊ de ꝓuersatione politica,vnde aliqs est politicꝰ duplr.vel q̃z habet sciẽtiã politicã artificialr tñ:vel q̃z bẽt politicã artificialiter ⁊ expimẽtalr.⁊ ad hoc q̃ aliqs sit legis positiuus regit q̃ sit politicus artificialr ⁊ expimẽtalr:vel q̃ dirigat ab aliquo vel ab aliqb⁹ talib⁹.ſ.hñtib⁹ politicã artificialr ⁊ vsualr per lõgã ꝓsuetudinẽ in vita ciuili.nec sufficiũt illa duo ad legis positiuũ q̃ bẽat politicã vtroq̃z istor modor:sed cũ hoc regrit q̃ legis positiuus bẽat auctem cõdẽdi leges:⁊ ad talẽ auctem regrit vtus coactiua q̃ arctet ad obseruãtiã legis:quia vt dicit 4.° politice.Ad nihil est vtile leges ponere nisi obediat legib⁹. ¶ Ad rõnẽ inductã dicẽdũ q̃ ad politicũ artificialẽ qui nõ est exptus non pinet legẽ instituere:sed requirit q̃ sit expertus ⁊ q̃ bẽat vtutẽ coactiuã:sicut hñt reges ⁊ qdaz alij ꝑncipes. Et in ℔ finit brzeuiter ⁊ mõ facili illud q̃ de libro primo ethicorũ intellexi:⁊ deo qui dedit intelligere sint gr̃e infinite.

Quia Aristo.dicit hic q̃ cõcupiscibile ⁊ vniuersaliter appetibile pticipat aliqualr rõne ⁊ est obedibile rõni.Dubitat vtrũ appetit⁹ sensitiuus obediat rõni.Et videt q̃ nõ:q̃z nõ est capax rõnis quia tunc intelligeret ⁊ rõcinaret q̃ falsuz est.ergo nõ est obedibilis rõni.ꝓñtia ꝑz per hoc q̃ nihil obedit ꝑcepto alicui⁹ cui⁹ nõ est capax. ¶ Item ꝑm Pbm hic in textu:appetit⁹ sensitiuus aduersat rõni:sed aduersari ⁊ obedire sunt ꝓria.ergo nõ obedit rõni. ¶ Itẽ sensus exterior nõ obedit rõni:q̃z nõ est ꝑtãte nr̃a magis clare vel minus clare videre q̃tũcũq̃z ratio hoc ꝑcipet.ergo eadẽ rõne appetitus sensitiuus nõ obedit rõni.ꝓñtia ꝑz:q̃z rõ impat actũ sensus exterioris sicut imperat actũ appetitus sensitiui. ¶ Ad oppositũ videt esse Philosophus hic. ¶ Dicẽdũ q̃ appetitus sensitiuus obedit rõni vt sufficiẽter in textu probat taz ex refrenatione passionũ quas rõ reprimit:q̃z ex suasiõe increpatiõe ⁊ deprecatiõe per quẽ vnus hõ inducit per aliũ ad obediẽdũ rõni ⁊ ad refrenãdũ motũ appetit⁹ sensitiui ꝓtrariũ rõni. ¶ Sciẽdũ est tñ q̃ appetitus sensitiuꝰ obedit rõni ⁊ etiã volũtati sed diuersimode:q̃z rõni spãliter obedit q̃tũ ad modũ ⁊ determinationẽ actus:q̃z appetit⁹ sensitiuus si sit pfecte subiectus rõni ꝑducit actũ suũ ꝑm iudiciuz rõnis nec vltra ꝑgrediẽdo nec citra cessando quã rõ idicat vel ꝑcipit:⁊ ita obedit rõni q̃tũ ad determinationẽ act⁹. Sed volũtati obedit q̃tũ ad exercitiũ act⁹:nã in hoie ad actuz appetit⁹ sensitiui nõ statim sequit mot⁹ in rẽ sicut accidit in bzutis:ſz in hoie appetit⁹ sensitiuus expectat imperium superioris appetit⁹ q̃ est volũtas:q̃z in mouẽtib⁹ ordinatis/z⁰ nõ mouet nisi ꝑsupposita motiõe ꝑmi:ſz volũtas est ꝑmus ⁊ vlis motor in toto regno aĩe:nec sine eiꝰ iperio mouet appetit⁹ sensitiuꝰ ad exercitiũ act⁹.iõ dicit Pbs 3° de aĩa:q̃ appetit⁹ superior.ſ.volũtas mouet appetitũ sensitiuũ sic sphera iferior mouet a sphera superiore. ¶ Intelligẽdũ est ẽt q̃ appetit⁹ sensitiuꝰ in hoie immediate obedit vtuti cogitatiue:sic enim in bzutis appetit⁹ imediate mouet ꝑ iudiciũ extimatiue sic agn⁹ ex ℔ q̃ extimat lupũ eẽ inimicũ ⁊ nociuũ nãe sue odit ⁊ fugit ipz:sic appetit⁹ sensitiuꝰ ĩ hoie mouet imediate a cogitatiua q̃ dr rõ ꝑticularis eo q̃ est collatiua itẽtionũ indiuidualiũ sic rõ intẽtionũ vlr,uz. Ista aũt cogitatiua regit a rõne vlr ꝓactica:sic enim cõclusiões particulares resoluim⁹ in vles ⁊ ꝑ illas eas regulamus:sic appetit⁹ sensitiuꝰ in hoie imediate obedit cogitatiue ⁊ ab ipsa mouet:⁊ cogitatiua mouet a rõne vniuersali ⁊ obedit ei:iõ appetit⁹ sensitiuus obedit rõni vniuersali sed nõ imediate:ſz mediãte cogitatiua.Cui⁹ rõ põt cẽ:q̃z imediatũ mouens dz ꝓportionari imediate moto:⁊ appetit⁹ sensitiuus nõ tendit nisi in aliud bonũ ꝑticulare:iõ ꝓximuz motiuũ appetitus sensitiui dz esse virtus apprehẽsiua ꝑticulariũ ⁊ nõ vtus cognitiua vlr,uz. ¶ Ad ꝑm in ꝓriũ cũ dr q̃ appetit⁹ sensitiuus nõ est capax rõnis,dico q̃ aliqd põt dici capax rõnis duplr.ſ.vel ꝑ cognitionẽ.vel ꝑ cõmensurationẽ.appetitus sensitiuꝰ nõ est capax rõnis per cognitionẽ.ſ.speculãdo ipsaz rõnẽ sed est capax rõnis ꝑ cõmensurationẽ:q̃z in operãdo cõmensurat rõni tanq̃ regule ⁊ mensure.rõ hñ ꝓbat q̃ appetit⁹ sensitiuus non est capax rõnis ꝑ cognitionẽ. ¶ Ad 2m dõm q̃ appetit⁹ sensitiuus q̃ñq̃z aduersat rõni ⁊ q̃ñq̃z obedit rõni.⁊ cũ dr q̃ obedire ⁊ aduersari sunt ꝓria.dõm q̃ nõ est incõueniẽs q̃ ꝓria insint eidẽ successiue.vñ q̃uis appetitus sensitiuus q̃ñq̃z aduersetur rõni:cũ hoc tñ stat q̃ teneat nãliter ei obedire. vñ sciendũ sicut ꝑz ex ꝑmo politice.q̃ aĩa regit corꝑ ꝑncipatu dispotico ⁊ seruili:q̃z sicut seruꝰ nõ hz ius ꝑdicẽdi ꝑcepto oñi ſz cogit ei seruilr in oĩb⁹ obedire:ita nec mẽbra corꝑis pñt resistere iperio rõnis:dũ tñ sint in sua nãli dispõne ⁊ vigore:sed rõ regit appetitũ sensitiuũ ꝑncipatu politico ⁊ regali:⁊ iõ sicut liberi pñt in aliq̃ ꝓdicẽdo oñ:ita appetitus sensitiuus põt quandoq̃z contradicere rationi. ¶ Ad 3m dõm q̃ tã sensus exterior q̃ appetitus sensitiuꝰ obedit rõni:sed diuersimode.nam sensus exterior solum obedit rõni q̃tum ad exercitiũ actus:nõ aũt q̃tuz ad determinationẽ actus vt tendit in obiectũ.possum enim ad iudicium rõnis apire oculos ⁊ videre pñte obto:⁊ medio exñte disposito ad videndũ:⁊ ita sensus obedit rõni q̃tũ ad exercitiũ actus.ſz q̃z in potestate nostra nõ est videre obiectum magis clare vel minus clare:ideo sensus exterior nõ obedit rõni q̃tum ad determinationem actus:ſz appetitus sensitiuus obedit rationi quãtum ad determinationẽ actus:vt dciñ est in solutione huius dubitationis.

Quia

Solo.

Nõm Rõni ⁊ voluntati diũsimode obedit appetitus sensitiuus

Ad 2am rõnem.

Ad 3am rõnem.

Nõm

Ad ꝑm rõnem. Capax rõnis dupr dici põt.

Ad 2am rõnem.

Ad 3am rõnem.

Quia ꝓbs in fine hui⁹ capli dicit vtutes mozales eẽ in pte rõnali ꝑticipationẽ ⁊ vtutes itellectuales in pte rõnali ꝑ essentiã.põt dubitari qd itelligit ꝑ ptẽ rõnalẽ ꝑticipationẽ:vtrũ appetitũ sensitiuũ tñ:vl appetitũ itellectiuũ tñ:vl vtrũq̃z.ex textu eni nõ appet exp̃sse quẽ appetitũ vocat partẽ rõnalẽ ꝑticipationẽ:ideo moueo hãc dubõnẽ.Utr vtutes mozales sunt ponẽde ĩ appetitu sensitiuo vl ĩ appetitu itellectiuo.Et ꝑ videt q̃ nulla virtus mozalis sit ponẽda in appetitu intellectiuo:q̃a illa potẽtia que ex sui nã est determinata vt tendat in bonuz rõnis nõ idiget habitu ipsaz determinãte ad bonũ rõnis: sed appetitus itellectiuꝰ est ex se determinatus vt tendat in illud q̃ est bonũ ꝑm rõnẽ:q̃a volũtas que est appetit⁹ intellectiuus est in rõne:vt ꝑz ex 3° de aĩa:⁊ vnũq̃ q̃z nãliter appetit ꝓpriũ bonũ.q̃ nulla vtus mozalis est ponẽda in volũtate.maior ꝑz.nã ad hoc regrit vtus in appetitu vt appetit⁹ ꝑ ipsaz determinet ad actuz ꝓformẽ rõni recte. ¶ Cõfirmat hec rõ sic. Uirt⁹ q̃ est circa passiões est medicina moderatiua passionũ:ſz sic medicina corꝑalis semp dz eẽ in codẽ in q̃ est mozb⁹:codẽ mõ medicia passionũ dz eẽ in eo in q̃ sũt passiões:ſz passiões sũt in appetitu sensitiuo ⁊ nõ ĩ volũtate:q̃ oẽs mozales vtutes q̃ sũt circa passiones sũt in appetitu sensitiuo. ¶ Itẽ circa idez bñt fieri mediũ ⁊ extrema:ſz vtus est medietas passionũ:vt ꝑz ex 2° hui⁹.vbi dic Pbs q̃ vtus est mediatrix passionũ ⁊ passiones sũt in appetitu sensitiuo.q̃ oẽs vtutes mozales que sũt circa passiones sũt in appetitu sensitiuo. ¶ Oppositũ arguit sic. Uirtus mozalis est habit⁹ recta rõne determinatus.q̃ est in codẽ in quo est recta rõ:sed recta rõ nõ est in appetitu sensitiuo ſz ĩ appetitu itellectiuo.q̃ ⁊c. ¶ Ista dubitatio mouet pp vba Pbi hic qui dicit q̃ vtutes mozales sũt in pte rõnali per participationẽ:⁊ nõ est manifestum quid Pbs intelligat per partem rationalez per participationẽ vtrum appetitum sensitiuum vel appetitum intellectiuũ vel vtrũq̃z.quidam enim distinguunt rõnale in tria mẽbra dicẽtes q̃ rõnale accipit triplr. Uno modo stricte ⁊ ꝓprissime:⁊ sic solus itellꝰ dicit rõnalis:q̃a itellectus est rõnalis per eẽntiã:q̃a iter ptes aĩe in solo itellectu est act⁹ rõcinãdi.Scõo accipit rõnale cõius ⁊ magis large:⁊ sic accipit ꝓ omni eo q̃ nõ distinguit a bruto: ⁊ sic appetitus itellectiuus dr rõnalis:q̃a natus est mouẽri in bonũ ꝑm deliberationẽ rõnis q̃ nõ cõpetit bzutis q̃ mouent ex instinctu nãe ⁊ nõ ꝑm deliberationẽ rationis. Tertio mõ accipit rõnale largissime ꝑ omni eo q̃ hz in se rõnẽ vel est natũ obedire rõni:⁊ illo modo appetit⁹ sensitiuus est rõnalis:q̃a est natus obedire iudicio rõnis. Ex quo apparet q̃ tã appetitus sensitiuus q̃ etiã volũtas est rõnalis.⁊ q̃ vterq̃z appetit⁹ est rõnalis per ꝑticipationẽ. q̃a nec appetitus sensitiuus nec appetitus itellectiuꝰ hz in se rõnẽ:vterq̃z tñ appetitus est irrõnalis per cõparationẽ ad itellectũ qui ꝑ essentiã est rõnalis:⁊ ideo ꝑ dictuz Pbi hic potest poni idifferẽter q̃ virtutes mozales sunt in appetitu sensitiuo vel q̃ sunt in appetitu intellectiuo vel q̃ in vtroq̃z sunt virtutes mozales:alie tamẽ ⁊ alie.nec videtur Pbs magis dicere vnum istorum q̃ aliud nisi q̃ dicit sic.Cõcupiscibile ℞ ⁊ vlr appetibile participat aliqualr supple rõne:⁊ ꝑ hoc videt q̃ oĩs appetitus tã sensitiuꝰ q̃ itellectiuꝰ ꝑticipent rõne ⁊ est obedibilis rõni:q̃a dicit q̃ vlr appetibile.i.oĩs appetit⁹ ꝑticipat rõne:q̃ñ non eẽt nisi in oĩ appetitu eẽt vtus mozalis ꝑ quã obedit rõni. ¶ Circa istã dubitationẽ sunt 4.or opiones.Una opio est q̃ oĩs virtus mozalis est in appetitu sensitiuo ⁊ nulla in appetitu intellectiuo.Alia est opinio q̃ quelibet virtus mozalis est in appetitu itellectiuo ⁊ nulla est in appetitu sensitiuo. Tertia est opinio q̃ in vtroq̃z appetitu sunt omnes virtutes mozales eedem ꝑm speciem:alie tamẽ ꝑm numerum sunt in appetitu vno : ⁊ alie in alio. Quarta opinio est q̃ virtus mozalis que est circa operationes vt iustitia est in appetitu intellectiuo:⁊ alie virtutes que sunt circa passiones sunt in appetitu sensitiuo.⁊ hãc opionẽ ad presens teneo recitãdo:alys opionib⁹ ꝑtermissis. ¶ Primo q̃.pbo q̃ in volũtate opz ponere habitũ vtuosuz.Scõo q̃ ille habitus est iustitia.ꝑmũ.ꝓbat sic. Illa potẽtia quã in operãdo ꝓtingit deficere a rectitudine sui actus indiget aliquo habitu vtutis dirigẽte ipsaz ad recte operãdũ:sed volũtas põt in operãdo deficere a rectitudine sui actus.q̃ indiget habitu virtuoso determinãte ipsaz ad recte operãdũ.maior pz:q̃a potẽtia que põt in operãdo deficere a rectitudine sui actus hz difficultatẽ ad recte operãdũ.⁊ minor apparet:q̃a volũtas põt peccare:⁊ per ꝓñs põt in operando deficere a rectitudine. ¶ Et si dicat q̃ oĩs po⁹ est idifferens ad recte agẽdũ ⁊ ad nõ recte agendũ:q̃ in oĩ po⁹ opz ponere habitũ vtuosuz. Dõm q̃ nõ oĩs po⁹ est indifferẽs ad recte agendũ ⁊ ad nõ recte agẽdum.nã vtus visiua ex sui nã est determinata ad rectitudinẽ videndi:nec ab hac rectitudine ipedit nisi ex pte organi vel medꝰ:⁊ ideo nõ idiget vtute ipsaz dirigẽte vel determinãte.vñ nõ q̃libet idifferẽtia in po⁹ ad actũ facit po⁹ idigere habitu. Nã in po⁹ est triplex idifferẽtia.Una idifferẽtia ad agere vl nõ agere.Alia idifferẽtia est ad agere ℔ vel illud.Tertia est ad agere recte ⁊ agere nõ recte.ſz nec ꝑma idifferẽtia nec scõa nec ambe sil faciũt difficultatẽ in po⁹ pp cuius amotionẽ po⁹ regrit habitũ vtuosuz.nã ꝑma idifferẽtia sufficiẽter tollit ꝑ motiões ad exercitiũ actus.scõa tollit q̃ obiectũ qõ determinat ad actũ circa ipm:⁊ sola idifferẽtia que est ad agere recte:⁊ agere nõ recte tollit per habitũ vtutis ⁊ regrit habitũ vtutis in po⁹ sic idifferẽte determinãtez ad recte agere. ¶ Scõo ꝓbat q̃ ĩ volũtate est habit⁹ iustitie: ⁊ ℔ sic.Quelibet vtus est in illa po⁹ cuius actũ rectificat: sic tẽperãtia in ꝓcupiscibili:q̃a moderat act⁹ eiꝰ circa delectationes ⁊ trisitias.fortitudo est in irascibili:q̃a moderat actus eiꝰ circa timores ⁊ audacias:sed iustitia nõ moderat actũ cognoscẽdi veritatẽ:sed rectificat operationẽ boĩs ad alterũ in qua iustitia ꝓstituit eq̃litatẽ.q̃ est in po⁹ appetitiua:sed nõ est in appetitu sensitiuo:q̃ ꝑz:q̃a iustitia tã legalis q̃ ꝑticularis est ad alterũ.nã equalitas quaz iustitia ꝓstituit siue in cõmutationib⁹ siue ĩ distributionibus consistit in ordine vnius ad alterũ:sed huiꝰ ordo vel equalitas nõ põt ꝓstitui ꝑ appetitũ sensitiuũ. Cui⁹ rõ est: q̃a ꝑ appetitũ sensitiuũ nõ ꝓstituit nisi illõ q̃ a sensu apprehendit:sed talis ordo vel equalitas nõ apprehendit q̃ sensu sed a solo intellu:⁊ ꝓñs est in appetitu itellectiuo qui tẽdit ꝑ electionẽ in illã eq̃litatẽ apprehẽsaz ab itellu. vñ hec rõ fundat sup ℔ q̃ appetitus sensitiuus solũ tẽdit in apprehẽsuz ꝑ sensuz:⁊ volũtas solũ tẽdit in apprehẽsuz per intellm.Idẽ ꝓbat auctẽ Pbi in pn° 5° ethicor q̃ dic q̃ iustitia est bñus ꝑm quẽ eligim⁹ ⁊ volumus opari iusta. q̃ iustitia est in volũtate cui⁹ actũ rectificat. ¶ Et si dicat q̃ ꝓsiderare ⁊ statuere ordinẽ ad alterꝯ est solius rõnis.q̃ nõ est actus volũtat; ſz itell⁹.Itẽ dicit Eustratius 6° bui⁹ q̃ oĩs vtus aĩe alicui⁹ vel aliquaꝯ partiũ est:puta irascibilis vt fortitudo:aut ꝓcupiscibilis vt tẽperãtia.iustitia aũt vtriusq̃z.iustitia q̃ est in irascibili ⁊ cõcupiscibili:⁊ ꝑ ꝓñs est in appetitu sensitiuo. Item Eustratius dicit hic. Neq̃z eni vtutes dirigunt in irascibili:puta fortitudo/tẽperãtia. apponit aũt ⁊ iustitia nisi ira ⁊ ꝓcupiscẽtia obediãt rõni. q̃ iustitia est in appetitu sensitiuo sic ⁊ fortitudo ⁊ tẽperãtia. ¶ Ad ꝑm dico q̃ ꝓsiderare ordinẽ vni⁹ ad alterũz est solius rõnis:tñ eligere illũ ordinẽ ⁊ imperare:est ipsi⁹ voluntatis:illõ enim idẽ q̃ a rõne cogñscit a volũtate appetit.

Dubiũ. ꝑ rõ.

Ratio.

Solo. Politicꝰ qs 2r dr.

Ad 2am rõnem.

Ad 3am rõnem.

Ad rõnẽ.

Dubiũ. ꝑ rõ.

2a rõ.

3a rõ.

In opom ꝓbs.

Dubiũ. ꝑ rõ.

2a rõ.

3a rõ.

In opom

Propter qd mouetur dn̄m.

Rõnale i tria mẽbra diuisũ

Solutio Quartor opio. circa dubiũz hoc. ꝑ 2a 3a

Ad ꝑm

Cõtra dicta af ꝑ

Ethic.Burl.

J Ad z^m ¶ Ad iliõ dico ꝙ iustitia cõprehẽdit vtrũq;.s.irascibilẽ
z ꝓcupiscibilẽ:nõ qa sit in vtroq; subiectiue:sz qa iustitia
vtiq; p mã z obto actib⁹ oĩum aliaꝝ vtutũ que in vtroq;
appetitu fundant.vnde iustitia est in vtroq;.s.irascibili
z ꝓcupiscibili:nõ subtiue sz obtiue;qa vtergq; istoꝝ appeti
Ad z^m tuũ est obiectũ iustitie. ¶ Ad aliud dõs ꝙ Eustratius nõ
intẽdit per illa ꝛba ꝙ iustitia sit ponẽda in irascibili z cõ
cupiscibili.nec accipit irrõnale stricte pro appetitu sensiti
uo sed accipit irrationale large pro tota parte appetitus q̃
est nata obedire rationi:z sic volũtas cõprehendit sub ir
rõnali:z sic accipit ꝑbs irrõnale in p̃n⁰ magnoꝝ moraliũ:
vbi dicit ꝙ in irrõnali est iustitia z fortitudo. Cũ aũt dicẽ
Eustratius ꝙ nec iustitia sicut nec alie vtutes dirigunt in
K irrõnali nisi ira z ꝓcupiscẽtia rõni obediãt:itendit ꝙ p iu
stitiã que est in irrõnali eodẽ mõ quo dictũ est nõ pũt di
rigi z rectificari opationes exteriores nisi passiones irra
tionalis z ꝓcupiscibilis prius p rectã rõnez z alias vtutes
refrenent.Sic g̃ sit dictũ ad ꝑsens ad istã dubõnẽ ꝙ vtu
tes que sunt circa opationes sunt in appetitu itellectiuo:z
vtutes que sunt circa passiones sunt in appetitu sensitiuo
Ad p̃mam rõnẽ p̃ncipalem. sicut z ipse passiones. ¶ Ad p̃mũ p̃ncipale dõm ꝙ maior
est falsa.nã appetit⁹ sensitiuus inclinat naturaliter ad bonuz
apprehensuz p sensuz:z tñ in appetitu sensitiuo ponuntur
vtutes ad inclinãdũ in actus ꝓueniẽtes sue nãli iclinatio
Ad ꝓfir. ni p̃m regulã rõnis:z ita est de volũtate. ¶ Ad ꝓfirmatio
nẽ dõm ꝙ illa ꝓfirmatio cõcludit oppositũ ꝓpositi.nam
medicina corporalis nunq̃ est simul adequate cũ egritudie
cuius est medicina:qa medicina est in vno corpe z egritu
do est in alio corpe:z duo corpa nõ sunt simul:verũtã nõ
L est sile de medicina corporali z de medicina aĩe:vnde ratio
Ad scdam rõnẽ p̃ncipalẽ quid sit dõm. verũ ꝛcludit.s.ꝙ vtutes morales que sunt circa passiones
sunt in eodem subiecto in quo sunt passiones.s.in appetitu
sensitiuo. ¶ Et per idem soluitur scda ratio principalis.

Incipit liber scõs de vtutib⁹ moralib⁹:per quas possumus ad finẽ vltimũ puenire
ꝓtinẽs tres trac. Prim⁹ est õ causis effectiuis vtutũ.z⁰ ibi
[Post hec aũt.] est de ꝓdditate vtutis.z⁰ ibi [Opz aũt nõ
solũ vlr dici.] est de spẽb⁹ z oppõne vtutis z documentis
Tractat⁹ p̃m⁹ scdi libri ethi. qualr hõ poterit fieri vtuosus. Tractat⁹ p̃mus ꝓtinet 4⁰ ca
pla. In p̃ ingrit z determinat a q̃ est vtus mozalis:qm̃
est ex opõnib⁹ nr̃is. In z⁰ ibi [Qm̃ igit pñs negociũ.] ingri
t z determinat qõ z^a.s.q̃les sũt opões ex qb⁹ gĩat vt⁹.
In z⁰ ibi [Signũ aũt opz.] solui z^a qõ q̃rẽs circa q̃ est vt⁹
mozalis. In 4⁰ ibi [Queret aũt vtiq; aliqs.] mouet z solu
it qõ 4^a.s.qualr vtus gĩat ex opationibus virtuosis.

M Cum aũt vtus sit duplex:itellectiua iquã:
atq; mozalis. Intellectiua quidẽ plurimũ
ex doctrina generationẽ hz z incrementũ.
Qua ꝓpt experiẽtia indiget tpeq;. Mo
ralis aũt assuetudie cõparat:vñ z nomẽ habuit tale.
Caput p^m trac. p. h⁰ scdi l brĩ ethicoꝝ. p^a ps ca. Duplex vtus huma na diuersi mode hẽt gnõnez z augmẽtũ.
D Uplici aũt exñte vtute hac quidez
itellectuali. hac aũt mozali. ea qdẽ
que itellectualis plimũ ex doctri
na hz z generationẽ z augmentũ:
ideo experimẽto indiget z tẽpore.
mozalis vo ex more fit:vnde z nomen habuit
parum declinans a more.
p.ca.p.tr. diuisio in tres ptes ꝑncipales
Iste est p̃mũ capl'z p̃mi tractat⁹ libri scdi:
in quo determinat qõ p^a hui⁹ libri.s.a
quo est vt⁹ mozalis:z ꝓtinet tres ptes p̃ncipales.
In p̃ma narrat ꝙ duplex est vtus.s.itellectualis
z mozalis z a quib⁹ vtp'm generant. In z^a ibi [Testatur
autẑ.] Declarat a quibus fiunt z corrũpunt vtutes. In z^a
N ibi [Propter qõ opz.] cõcludit ex p̃missis vnũ documẽtũ
in mozalibus obseruãdũ.p̃ma pars ꝓtinet duas ꝑticulas.
In p̃ narrat ꝙ duplex est vtus z a quo vtraq; vtp'limuz
hz gĩationẽ z augmẽtũ. In scda ibi [Ex quo manifestum
est.] Declarat ꝙ nulla virtus mozalis inest nobis a nã. In
p̃ma igit ꝑticula narrat ꝙ cuz duplex sit vtus humana.s.
itellectualis z mozalis.ea que intellectualis est vtp'lm hz
gĩationẽ z augmẽtũ ex doctrina:z ideo acquisitio virtu
tis itellectualis indiget experimẽto z tẽpore.sz virtus mo
ralis gĩationẽ z augmẽtũ hz ex more.i.ꝓsuetudine:z ideo
nomẽ hz parũ declinãs a more. ¶ Intelligẽdũ ꝙ virtus
itellectualis ordinat ad cognitionẽ que magis acquiritur
in nobis ex doctrina q̃z ex inuentione.plures enĩ sunt qui
addiscũt q̃z qui per se iueniũt:z plura didicimus ab alys
q̃z scimus ex ꝓpria inuentione:z qa oĩs cognitio nostra or
tũ hz ex sensu:z ex multotiẽs sentire aliqd fit expimẽtũ.
ideo virtus intellectualis indiget experimẽto longi tpis:
ideo dicit ꝑbs ꝙ virtus intellectualis p̃mũ ex doctrina
hz gnõnẽ z augmẽtũ:ideo experimento indiget z tpe:sed
Inter mozẽ z experiẽtiã differentia. virtus mozalis fit ex more.i.cõsuetudine. ¶ Eustratius
videt hic ponere differentiã iter mozẽ z experientiã:que
talis est:ꝙ mos est respectu ꝓpriaꝝ operationũ:z experiẽ
tia respectu operationũ alienarũ. ¶ Lincoñ.dicit ꝙ si sit
res que nõ solum scitur seu habet ex doctrina sed ex ope
ratione idiget experiẽtia:hoc est ꝓprie opationis frequẽ
P tia z alienaꝝ operationũ obseruatione. Hec Lincoñ.
¶ Ex quo patet nullã fieri virtutẽ mozũ in nobis nã.
Nihil enĩ eoꝝ que sũt natura aliter assuescit:vt lapis:
cui quidẽ natura cõpetit ferri deorsum:nũq̃ assuescit
ferri sursum:neq; si millies ipsum assuefaciendi causa
quispiam sursum proijceret. Simili mõ nec ignis ferri
deorsum:nec aliud quicq̃ aliter q̃ sibi natura cõpe
L tat assuescet. Neq; igit natura:neq; ꝑter naturã vtu
tes in nobis efficiunt:sed idonei quidẽ ad ipsas susci
piendas sumus natura. Suscipimus aũt ipsas atq; p
ficimur per cõsuetudinẽ. Preterea eoꝝ que in nobis
fiunt natura:potẽtias prius accipimus:deide reddi
mus operationes:qõ quidẽ in ipsis sensibus intueri li
cet. Nõ enĩ ex eo qa vidimus vel audiuimus sepe sen
sus accipimus:sed ꝑ habẽtes vsi sumus:nõ vsi acce
pimus. At vtutes accipim⁹ operãdo pus:quẑadmo
dũ z in artibus. Que nãq; postea q̃z didicerim⁹ facẽ
oz:ea faciẽtes discim⁹. Edificatores eteni edificãtes:
z citharedi pulsantes citharã fiũt. Pari mõ iusta agẽ
tes iusti:z modesta modesti fortiaq; fortes efficimur.
¶ Ex quo z manifestũ qm̃ neq; vna mozaliuz
vtutũ nã nobis insit. Nullũ enĩ natura exñtiũ
aliter assuescit:puta lapis nã deorsum latus nõ
vtiq; assuescit sursũ ferri:neq; si millies assue
scat quis eum sursum iaciens:neq; ignis deor
sum:neq; aliud aliq̃ eoꝝ que aliter inata sunt
aliter vtiq; assuescet. ¶ Neq; igit nã neq; pre
ter nãm isunt vtutes:sz inatis qdẽ nobis susci
pere eas:pfectis aũt p assuetudinẽ. ¶ Adhuc
quecũq; nobis nã qdẽ aduenĩũt:potẽtias bo
ruz prius ferimus. Posterius aũt opationes
boꝝ reddimus quod in sensibus manifestum.
Nõ enĩ ex multotiẽs videre aut ex multotiens
audire

A audire sensus accipimus:sz ecõuerso habẽtes
vsi sumus:nõ vtẑtes habuimus. Vtutes autez
accepimus operãtes prius:quẑadmodu z in
alijs artibus. Que enĩ opz discẽtes facere hec
facientes discimus:puta edificantes edificato
res fiũt:z citharizantes cithariste.sic aũt z iu
sta quidem operantes iusti efficimur:tempera
ta autẽ temperati:fortia vo fortes.
p^a cõclo h⁰ scdi li. ¶ Hec est scda particula p̃me partis:in qua ꝓbat p̃mam
cõclusionẽ huius libri que est ista:ꝙ nulla virtus mozalis
Nõn^m inest nobis a natura que ꝓbat duplr.p̃mo sic. Nihil eoꝝ
O que sunt a nã varit ꝑpter assuefactionẽ:sed oĩs vtus mo
ralis varat ꝑpter assuefactionẽ.q̃ z t̃.maior pz exẽplarit
B sic. Si enĩ aliqd insit a natura:ꝓtiũ illius nõ poterit iesse
ex cõsuetudine. Vbi gra.si lapis nãliter ferr deorsum non
põt assuesci vt ex se moueat sursuz.z minor apparet.s.ꝙ
virtus mozalis variat ꝑpter assuefactionẽ.nã virtuosus
põt assuesci ad male operandũ ita ꝙ fiat malus:nec inest
nobis virtus mozalis ꝑ nãm ꝑpter eãdẽ rõnẽ.nã ꝓsuetu
do nõ mutat qõ est ꝑ nãm:sicut nec illud qõ est p̃m nãm:
virtus q̃ mozalis nec inest nobis a natura nec ꝑ nãm sed
per nãm apti nati sumus ad suscipiendũ vtutes z eas pfe
cte suscipim⁹ per assuefactionẽ. ¶ Lincoñ.dicit ꝙ ꝑbs
hic cũ dicit [Neq; igit natura.] cõcludit ꝙ nulla vtus est
natura nec aliqua ꝑter nãm.z hec p̃m cũ est p^a ꝛcl'o hui⁹
libri:z hãc probat sic. Intellectualis enĩ virtus iquantum
ex doctrina est z ex adinuentione nõ nã insit:neq; tamen
ifieret nobis nisi naturaliter susceptibiles essemus ipsius p
doctrinã z adinuentionẽ z exercitationẽ opationis iterio
L ris in ipsa ratione. Similiter virtus mozalis inquãtũ ex cõ
suetudine nobis infit:nec ifieret tñ nobis per ꝓsuetudinẽ
nisi naturaliter susceptibiles essemus ipsius. Hec Lincoñ.z
ita p̃m cũ ꝛcl'o ꝑbi est vlis de omni vtute tã itellectuali
Dubium Lincoñ. q̃ mozali. ¶ Sed sup hoc dubitat Lincoñ.qa si ꝛcludit
generaliter de omni virtute:qũo ꝛcludit particulr.d.[Per
fectis aũt.] ꝓsuetudo aũt in practicis solũ ꝓsideratz z nõ in
itellectualibus. ¶ Rñdet duplr.vno modo ꝙ ꝑbs acci
pit hic ꝓsuetudinẽ cõiter pro frequẽtia oĩs opationis vo
luntarie:siue sit operatio rõnalis aĩe in speculatione sola
cõsistens siue sit operatio aĩe sensibilis directe per rõnez:
cuiꝰ operationis frequẽtia ꝓprie dicit ꝓsuetudo. Alio mõ
respõdet di.sic. Uel forte qa hic pretẽdit de practicis vtu
tibus maxime vsq; ad sextũ libzũ:sz gĩaliter ex ꝑcedẽtib⁹
cõcludat de omni vtute:vt tñ ostẽdat ꝙ per intentionem
nõ agit adhuc de speculatiuis sed magis de practicis ad
iungit hãc particulã.d.[Perfectis aũt.] videt tñ mihi ꝙ
q̃uis ꝛcl'o sequat vlr de omni vtute:tñ ꝑbs solũ probat
cõclusionẽ de virtute mozali.s.ꝙ nulla vtus mozalis iest
nobis a natura. Et dicit Lincoñ.ꝙ Arist.dicit de vtutib⁹
itellectualibus.ꝙ plimũ ex doctrina hñt.z nõ dicit to
tũ:qa ex parte aliqua hñt cogñẽ z augmẽtũ ex nã z adin
uentione ꝓpria. [Adhuc quecũq; quidez.] z⁰ ꝓbat ꝛcl'o
ꝑncipalis.s.ꝙ nulla virtus mozalis inest nobis a natura:
sic in oĩbus que sunt nobis a natura ꝑus inest nobis potẽ
tia q̃z operatio:sed virtus mozalis que est potẽtia ad bene
operandũ nõ inest nobis prius q̃z opatio:qa virtus moza
lis acquirit per operationes:igit nulla virtus mozalis iest
nobis a natura.maior pz exẽplariter in sensibus que isũt
nobis a natura.p̃ enĩ habem⁹ po^ꝰ sensitiuã qua videm⁹.
nõ enĩ ex ꝑ ꝙ multotiẽs vidim⁹ vel audiuim⁹ accipimus
sensum visus vel auditus:sed ecõuerso.ex hoc ꝙ habem⁹
bos sensus icipimus vti eis:z sic pz maior.z minor decla
rat.s.ꝙ virtus mozalis nõ ꝑus inest nobis q̃z opatio:quia
Solutio. virtutes mozales accepimus ex hoc ꝙ prius fuimus ope
E rantes:vt declarat per sile in artibus in qbus ea que nos
opz discentes facẽ hec faciẽtes discimus.[Hec discim⁹.]
supple nõ per doctrinã:sed faciẽtes p̃m operationez.v.g.
qui vult addiscere artẑ edificandi vel citharizãdi nõ acq
rit eam nisi operãdo:z ita opationes ꝑcedunt huiꝰ artes.
edificãtes enĩ fiunt edificatores z citharizãtes fiũt citha
riste:z eodẑ modo est de vtutib⁹.Ex hoc enĩ ꝙ boies sunt
operãtes iusta z tẽperata z fortia efficiunt iusti tẽperati z
fortes.vtutes igit mozales cũ fiant p opationes nr̃as non
insunt nobis a natura.vel põt ratio sic formari. Nihil qõ
inest nobis per nãz:inest nobis per opationes nr̃as:vt pz
de visu qui inest nobis per nãm z nõ inest nobis per opa
tiones nr̃as.nõ enĩ per videre acquisiuimus visum:sz vt⁹
mozalis inest nobis per opationes nr̃as.nã per opationes
F nostras iustas efficimur iusti z t̃. ¶ Notandũ p̃m Eustra Nõndũ
tiũ hic:ꝙ ꝑbs cũ dicit ꝙ [in his que nã sunt po^ꝰ eoꝝz.]
p potẽtias itelligit habitus z nõ aptitudines:vñ videt mi
hi ꝙ in oĩbus operantib⁹ de nouo est potẽtia remota que
ꝑcedit operationẽ.impole enĩ est ꝙ aliqd de nouo opet
nisi ꝑus fuit possibile ipsuz operari:z ita dico ꝙ in oĩbus
tã nãlib⁹ q̃z artificialib⁹ q̃z etiã in mozalib⁹ potẽtia remo
ta ꝑcedit opationẽ:z in nãlibus tã potẽtia remota q̃z p
pinqua ꝑcedit opationẽ:sed in artificialibus z mozalibus
operatio ꝑcedit potentiã ꝓpinquã.s.perfectũ habitum.
¶ Testatur hoc z id qõ in ciuitatib⁹ fieri solet. Legũ
nãq; latores ipos ciues assuefaciẽtes bonos efficiũt:
atq; oĩs qdẽ legũ latoris hec est volũtas:ꝙ vo nõ bñ
id faciunt peccãt:atq; hocipo Resp. bona a mala dit.
G ¶ Testatur aũt z qõ fit in ciuitatibus:legislato
res enĩ assuefaciẽdo ciues in ciuitatib⁹ faciunt
z^ꝰ ps ca. bonos:z voluntas qdẽ cuiuslibet legislatoris
hec ẽ. Quicũq; vo hec nõ bñ faciũt peccãt:z
differt hoꝝ ciuilitas a ciuilitate vt bona a mala.
¶ Hec est scda pars p̃ncipalis huius capl'i:in qua ostenso
ꝙ virtutes morales non insunt nobis a natura declarat a
quibus fiunt z corrumpunt vtutes mozales.Et p̃mo ostẽ
dit ꝙ virtus mozalis inest nobis ex bonis opationibus.z
hec est ꝛcl'o z^a huius libri que probat sic. Illud per qõ le
z^ꝰ concl'o h⁰ scdi li. gislatores intendunt ciues bonos facẽ est gĩatiuũ vtutis:
sed per bonas operationes z per assuefactionem in bonis
operationibus legislatores intendũt facere ciues bonos.
ergo virtutes generantur ex bonis operationibus.maior
patet:quia legislatores intẽdũt facere ciues bonos z vir
tuosos:qa nisi hoc intendant peccant:z differt cozuz ciui
litas a ciuilitate bona sicut mala a bona.
D ¶ Insuper ex eisdẽ z per eadẽ oĩs vtus z ars silr z fit:
z corrumpit. Ex eo nãq; qa pulsant citharã z boni z
mali fiunt citharedi. Simili rõne z edificatores z cete
ri oẽs:nã ex eo qa bñ edificant boni:z ex eo qa male
mali fiunt edificatores:z fabri. Qõ nisi ita sese habe
ret nõ esset opus docẽte:sed oẽs boni fierẽt aut mali.
Sic igit z in vtutib⁹ res sese hz:agentes enĩ ea q̃ sunt
in cõmertũs boinz:aliq; iusti:aliq; iniusti fiunt. Agẽtes
etiã ea que sunt in terribilib⁹ rebus timere q̃z assuescẽ
tes:aut confidere:aliq; fortes:aliq; timidi fiunt. Simili
modo in his que circa cõcupiscẽtiã z in his que circa
iram:aliq; temperati ac iracundi:ex eo plane:quia hoc
in ipsis aut hoc modo versant. Atq; vt breuiter dicã
omnes habitus ex operationibus similibus fiunt.
¶ Adhuc autẑ ex eisdem z per eadem:z fit oĩs

virtus ⁊ corrumpitur. Similiter aũt ⁊ ars. ex citharizare enim ⁊ boni ⁊ mali fiunt citharistę: proportionaliter autem ⁊ edificatores ⁊ reliqui oẽes. ex bene quidẽ edificare boni erunt edificatores: ex male aũt mali. Si enim nõ sic haberet nihil vtiqꝫ opus esset docẽte: sed oẽs vtiqꝫ fierẽt boni vel mali: sic vtiqꝫ ⁊ in virtutib⁹ hꝫ: operãtes enim in cõicationibus que sũt ad hoies efficiunt: hi qdẽ iusti: hi aũt iniusti: operantes aũt etiã in periculis ⁊ assueti timere vel cõfidere: hi quidẽ fortes: hi aũt timidi. Similr aũt ⁊ que circa ꝓcupiscẽtias hñt ⁊ iras: hi qdẽ enim tẽperati ⁊ mites fiunt: hi aũt intẽperati ⁊ iracundi: hi quidẽ bene ex sic in eis cõuersari: hi autem ex sic male: ⁊ oino ⁊ vno vtiqꝫ sermone ex similibus operationibus habitus.

¶ Vlisq; qualr vtutes mozales gñarr ga per bonas opationes docet qualr corrumpunt ⁊ intendit ostẽdere q̃ vtus mozalis corrũpit per malas opationes. ⁊ hec est ꝓclo 3ª buius libri: que ꝓbat sic. Ex eisdẽ ⁊ per easdẽ opationes modo ꝑrio factas generat virtus ⁊ corrumpit: sed virtus mozalis generat per bonas opationes vt visum est. ergo virtus mozalis corrũpit per malas opationes. maior pz p similitudinẽ in artib⁹. nã ex frequẽter bene operari generat ars. ⁊ ex frequẽter male opari corrumpit ars. naꝫ ex frequẽter bene citharizare fiunt boni citharistę: ⁊ ex frequenter male citharizare fiunt mali citharistę. ⁊ ita est in alijs artibus: q̃ sic ars acquirit per opationes ꝓuenientes arti: ita corrumpit per opationes ꝑrias disconuenientes arti. cũ g̃ vtus mozalis gñet per bonas opationes: sequit q̃ virtus mozalis corrũpit per malas opationes. vel pot sic formari ratio: sicut est de arte sic est de virtute: sed ars generat per bonas opationes ꝓueniẽtes arti. Aliter nõ indigerẽt hoies in addiscẽdo hꝫ artes aliquo docẽte q̃ eos dirigeret in addiscẽdo. ⁊ ars corrũpit p̃ malas operationes discõueniẽtes arti. ergo virtus mozalis generat p̃ bonas opationes ⁊ corrumpit per malas opationes: ⁊ ponit exempla in mozalibus: qualr ex bene operari fiunt homines boni: ⁊ qualr ex male operari fiunt mali: ⁊ ex similib⁹ operationibus fiunt similes habitus.

¶ Quaꝓpter tales qualdã opationes reddere oporet. Ipsarum nãq; differentias habitus ipsi sequunt. Non igitur parum sed plurimũ: quin potius totuꝫ refert sic an non sic homines ab adolescẽtia cõsuescat.

¶ Propter qõ opꝫ opationes quales reddere: ꝑm hanc enim ꝑtas sequunt habitus. Nõ paruꝫ ergo differt sic vel sic a iuuẽtute cõfestim assuefieri sed multum: magis aũt omne.

¶ Hec est tertia pars p̃ncipalis huius capli: in qua ga dictum est q̃ virtus generat ex bonis opationibus: ⁊ vitiuꝫ ex opationibus malis cõcludit quoddã documẽtũ in moralibus obseruãdũ: ⁊ est q̃ nõ parũ differt q̃ aliqs a iuuẽtute assuescat se bene operari vel male. ⁊ hec est ꝓclo 4ª que ꝓbat sic. Nõ parũ imo multuꝫ differt q̃ aliquis fiat bonus vel malus: sed ex hoc q̃ aliqs assuescit se a iuuentute bene operari fit bonus: ⁊ ex hoc q̃ assuescit a iuuentute male operari fit malus. ergo nõ parũ imo multuꝫ differt. q̃ aliquis assuescat se a iuuentute bene operari vel male. Lincoñ. hic dicit [A iuuẽtute.] ga passiones iueterate vix aut nũq̃ moderamẽ suscipiũt. Dicit g̃ ꝓbs q̃ opꝫ studiũ adhibere quales opationes quisq; faciat: ⁊ hoc est documentũ obseruandũ in actibus humanis. ⁊ cãm huius assignat: ⁊ est ga ꝑm ꝑiaꝫ operationũ diuersificant ⁊ habit⁹: ⁊ ex his infert ꝓclonẽ di. q̃ ꝓpter hoc nõ parũ differt a iuuentute assuesci sic vel sic: sed multũ. nã tota vita sequens pẽdet ex eo qõ in etate iuuenili facere ꝓsueuim⁹.

¶ Dic occurrunt q̃tuor dubia.

¶ Primũ est vtrũ vtutes mozales insint nobis a nã.

¶ Scõꝫ est vtrũ vtus mozalis insit nobis ex operationib⁹ nr̃is.

¶ Tertia dubitatio est. vtruꝫ virtus mozalis possit gñari ex vnica opatione.

¶ Quarta dubitatio est. vtrũ virtus mozalis possit nobis acquiri ex opationibus interiozib⁹ absq; opationib⁹ exteriozibus.

¶ Ad p̃mũ dubiũ arguit. videt enim q̃ virtutes mozales insint nobis a natura: ga vtutes mozales sũt nobis necessarie ad ꝓsequendũ finẽ vltimũ vt pz per ꝓbm: sed natura nõ deficit in necessarys: ergo insunt nobis a nã.

¶ Cõfirmat. ga vtutes mozales sunt incboate a nã: sed natura nõ incboat aliqd qõ pficere nõ pot. ergo vtutes perfecte p̃nt esse a natura.

¶ Itẽ qcqd inest homini ab eo qõ est a natura inest homini a nã: ga qcqd est causa cause est causa causati: sed vtus mozalis inest homini ab appetitu ⁊ ratione: sed tã ratio q̃ appetitus insunt a nã: ⁊ sunt nãe nr̃e. ergo virtus mozalis inest homini a nã.

¶ Incõtrariũ arguit sic. Ꝓpter illa q̃ insunt a nã nec laudamur nec vituperamur: sed pp vtutes mozales laudamur. g̃ ⁊c.

¶ Dõꝫ q̃ esse a nã seu nãle quãtũ spectat ad ꝓpositũ pot itelligi duplr. Uno modo ꝑm q̃ nãle distinguit ꝑ volũtariũ. Alio modo ꝑm q̃ distinguit ꝑ violẽtũ. p̃ modo dico q̃ virtus mozalis nõ est totalr a natura: ga ad perfectionẽ virtutis mozalis requirunt opationes volũtarie que nõ sũt nãles distinguẽdo nãle cõtra voluntariũ: qõ pz ex hoc q̃ oĩs vtus mozalis est habitus electiuus: ⁊ per p̃ñs oĩs vtus mozalis quãtũ ad suũ esse cõpletũ est ex electione: ⁊ omne tale est voluntariũ: ⁊ per ꝓñs nõ est cõplete a natura distinguẽdo nãm ꝓtra voluntariũ. Scõdo dico q̃ oĩs virtus mozalis est a nã distinguẽdo nãm ꝓtra violentũ: qõ pz: quã in appetitu est quedã nãlis iclinatio ad bonũ. scito enim p̃ rationẽ qd est bonũ ⁊ quid appetibile ⁊ quid malũ: ⁊ qd fugibile: statim appetitus tẽdit in bonuꝫ ⁊ refugit malũ: qõ ꝓbat Auic. p̃ quoddã experimẽtũ: qõ est tale in solo hoie ab ineunte pueritia est verecũdia de turpitudine ⁊ gl'ia de honestate que nõ ꝓcedit nisi ex iclinatione nãli appetit⁹ in bonũ honestũ. dico g̃ q̃ vtus mozalis est icboatiue ⁊ ꝑz aptitudinẽ a natura distinguẽdo nãm ꝑ violentiã: ga vt⁹ mozalis est ex inclinatione nãe: ⁊ sic nõ inest per violẽtiã. ⁊ vtus mozalis nõ cõplete inest a natura distinguẽdo nãle ꝓtra voluntariũ: ga vtus mozalis cõpleꝫ per opationeꝫ volũtatis: ga per electionẽ que est opatio volũtaꝫ.

¶ Ad p̃mũ incõtrariũ dõm q̃ ga vtutes mozales sunt nobis necessarie ad ꝓsequẽdũ finẽ vltimũ: ideo nã ꝓuidit sufficiẽter ea per que possumus deuenire ad vtutes mozales: ga ꝓuidit nobis intellectũ ⁊ rõnez ⁊ cetera ozgana p̃ que bõ ratiocinãdo ⁊ operãdo sibi in necessarys poterit ꝓuidere per que possim⁹ acqrere nobis mozales vtutes p̃ quas poterimus deuenire ad finẽ vltimũ.

¶ Ad formã cũ dicit q̃ nã nõ deficit in necessarys, ꝓcedo sub hoc itellũ q̃ natura nõ deficit i necessarys sic q̃ ꝓuidet oĩa nẽcia ĩmediate vel mediate. ſ. ꝓuidẽdo p̃ncipia ⁊ causas gbus mediãtibus pot sibi de oĩb⁹ necessarys ꝓuidere.

¶ Ad ꝓfirmationẽ dico q̃ natura nõ inchoat aliqd qõ pficere non pot mediate vel ĩmediate.

¶ Ad aliud. rõ bñ ꝓcludit q̃ vtutes insunt nobis a natura distinguẽdo nãle ꝓtra violentũ: ga tã appetitus q̃ ratio insunt nobis a nã distinguẽdo natura ꝓtra violentũ: sed nõ sequit q̃ insint nobis a natura cõplete

cõplete distinguẽdo nãm ꝓtra volũtariũ.

¶ Ad rõnez in oppositũ dõm q̃ ꝓpter illa que insunt nobis a natura cõplete nec laudamur nec vituperamur: ideo ⁊c.

¶ Scõm dubiũ vtrũ vtus mozalis giet ex opationib⁹ nr̃is. arguit q̃ nõ: ga si sic sequit q̃ giet ex operationibus precedẽtib⁹ virtutẽ: sed hoc est impossr: ga virtus est pfectioꝫ opationibus p̃cedẽtib⁹ vtutẽ: ⁊ magis pfectũ nõ giat ex minus perfecto. naꝫ effectus nõ excedit causaꝫ suã in pfectione. ergo ⁊c. Oꝫ aũt virtus sit pfectioꝫ opationibus p̃cedẽtib⁹ vtutẽ pz: ga vtus pducit opationes sequẽtes vtutẽ que sũt pfectiozes q̃ opationes p̃cedẽtes. g̃ vtus est perfectioꝫ q̃ opationes p̃cedẽtes.

¶ Opposituꝫ determinat hic ꝓbs.

¶ Dõm q̃ sic sicut ꝓbat ꝓbs: itelligẽdũ tñ est q̃ opationes appetitus sensitiui nõ sunt totalr cã vtutis mozalis: ꝫ recta rõ dirigens ⁊ regulãs opationes appetitus sensitiui simul cũ opõnib⁹ appetit⁹ gñant vtutẽ mozalẽ. vñ ex hoc q̃ multotiẽs agim⁹ ꝑm rõnẽ rectã fit quedã impssio in vi appetitiua ꝓformis recte rõni: ⁊ hec impssio est vtus mozalis que nõ est aliud q̃ iclinatio iclinãs appetitũ in illud qõ iudicatũ est a recta rõne esse prosequẽdũ.

¶ Ad rõnẽ incõtrariũ dico q̃ opatio p̃cedẽs vtutẽ mozalẽ est impfectioꝫ q̃ vtus: ⁊ ideo nõ est totalis cã ei⁹: nec est icõueniens cãꝫ partialẽ esse impfectiozẽ suo effectu.

¶ Tertia dubitatio. vtrũ virtus mozalis possit gñari ex vnica opatione. videt q̃ sic. ga aliqs pot fieri malus ex vnica opõne tñ. ergo eadem rõne ex vnica opõne pot aliqs fieri bonus ⁊ vtuosus.

¶ Itẽ ex vnica opatione pot gñari habit⁹ itellectualis. ſ. scia: g̃ ⁊ mozalis. ꝓña pz: ga difficilius est acqrere habitũ scie q̃ habitũ vtutis vt manifestũ est de se. g̃ si habitus scie pot acqri p vnicã opõnẽ: mlto fortius habitus vtutis pot acqri p vnicã opõnẽ: ⁊ sic pz ꝓña. ⁊ añs ꝓbat p̃ hoc q̃ demr̃atio est actus rõnis: sed per vnicã demr̃ationẽ pot aliqs acqrere sciaꝫ que est vtus itellectualis. g̃ per vnicã opationẽ pot acqri vtus mozalis.

¶ Itẽ tantũ pot fieri p vnicã opationẽ intensaꝫ quãtũ pot fieri per plures opõnes remissas vt manifestũ est de se: sed p plures opationes remissas pot gñari vtus mozalis. g̃ p vnicã opõnẽ intẽsaꝫ pot gñari vtus mozalis.

¶ Cõfirmat. ga aliqs est in triplo vel q̃druplo magis dispositus ad vtutẽ mozalẽ q̃ alius: sed quãto aliqs est magis dispositus ad aliquã formã tãto pauciozib⁹ opõnibus pot illã formã acqrere. g̃ si ille qui est in q̃druplo min⁹ dispositus pot acqrere vtutẽ p 4.ᵒʳ opationes: sequit q̃ ille qui est magis dispositus i q̃druplo pot p vnicã opationẽ acqrere vtutez.

¶ Itẽ nõ videt q̃ plures opationes requirant ad gñationẽ vtutis: nisi ga vtus est habitus ꝓsuetudinalis ⁊ ꝓsuetudo regrit plres opationes: sed istõ nõ videt verũ: ga appetitus sensitiuus nõ pot assuesci ad bonũ: qõ pz: ga per ꝓbm 3ᵒ de aia. appetitus sensitiuus ⁊ appetit⁹ itellectiu⁹ nãlr sunt ꝑz. nã appetitus itellĩu⁹ nãlr appetit bonuꝫ verũ: ⁊ appetit⁹ sensitiu⁹ naturalr appetit bonũ apparẽs. ſ. bonũ sensibile: ꝫ ad illõ qõ est ꝓtra nãm nõ pot aliqd assuesci. ergo appetit⁹ sensitiuus nõ pot assuesci ad bonũ: ⁊ p ꝓñs hõ nõ pot fieri bonus per assuefactionẽ: ⁊ p ꝓñs vtus nõ acqrit per assuefactionẽ.

¶ In oppositũ videt esse ꝓbs qui dicit hic q̃ vt⁹ mozalis acqrit per mozeꝫ hoc est p ꝓsuetudinẽ: ⁊ ideo hꝫ nomẽ parũ ꝋclinãs a moze: sed ꝓsuetudo regrit plres operationes: ergo ⁊c.

¶ Dõm q̃ si ad gnõnez vtutis mozalis regrat opatio exterioꝫ: tñ manifestũ est q̃ ad gñationeꝫ vtutis mozalis nẽcio regrit actus interioꝫ. ſ. actus volũtatis. Manifestũ est g̃ q̃ ad gnõnẽ vtutis mozalis nẽcio requirunt plures opõnes. ſ. iterioꝫ ⁊ exterioꝫ: ad istũ tñ itellectũ nõ iducit dubitatio. sed dubitat vtrũ vtus mozalis semp gnereꝫ ex opõnib⁹ sĩlibus multiplicatis vt ex plurib⁹ opationib⁹ iteriozib⁹ vel ex plibus exteriozib⁹ vel ex vtriq; multiplicatis. ⁊ mihi videt q̃ si vtus mozalis debeat gñari ex suo ꝑrio ita q̃ hñs vitiũ oppositũ vtuti debeat fieri vtuosus q̃ nẽcio regrunt plures opationes: ga tota iclinatio habitus vitiosi ad maluꝫ nõ pot subito tolli sed successiue per plures opationes. Si vo loquamur de gñatione vtutis mozalis nõ ex ꝑrio quõ gñat in iuuene q̃ nũq̃ fuit sub vitio: sic dico q̃ ad gnõnez vtutis requirunt plures opationes p̃cedẽtes vltimã iductionẽ vtutis disponentes ad vtutẽ ⁊ ad eius firmitatẽ ⁊ imobilitatez. vnica tamẽ opatio vltimo iducit vtutẽ: sicut vltima gutta cauat lapidẽ: ⁊ gutte p̃cedẽtes mollificãt ⁊ disponunt lapidẽ ad cauationẽ. Et si querat si p̃ma opatio disponẽs ad vtutez aliqd ipsius vtutis iducit aut nihil: si aliqd cũ vtus sit iduisibilis vt pz ex 7ᵒ physicoꝫ. sequit q̃ tota vtus iducit p p̃mã opõnẽ. si det q̃ nihil vtus iducit p p̃mã opõnẽ: ergo subz est eque indispositũ post p̃mã opationẽ sicut fuit añ. ⁊ tunc querẽdũ est de scõa opatione aut aliqd iducit aut nihil. si aliqd: ergo tota vtus inducit per scõam opationẽ cũ virtus sit iduisibilis. Si nihil iducit: tũc subz remanet eque indispositũ: ⁊ sic nunq̃ gñabit vtus per opationes.

¶ Dõm q̃ p̃ma opatio aliqd vtutis iducit: sed nulla pteꝫ vtutis iducit: sed iducit dispõnẽ ad vtutẽ: ⁊ scõa opatio iducit maiozẽ dispõnẽ: que tñ nõ est ps vtutis: ⁊ p vltimaꝫ opationẽ iducit tota vtus in subto.

¶ Pro rõnib⁹ sciẽdũ q̃ in appetitu sensitiuo iuenit triplex difficultas ad susceptionẽ vtutis. p̃ma difficultas cõpetit sibi ex nã sua iquãtũ naturalr inclinat in bonũ ꝑm sensuꝫ: per quã iclinationem hꝫ repugnãtiã ad bonũ ꝑm rõnẽ in qõ vtus mozalis iclinat.

¶ Scõa difficultas cõpetit sibi ex delectatiõe cõnutrita a qua vtus hꝫ retrahere.

¶ Tertia difficultas pot esse ex dispõne derelicta in ipso ex actib⁹ vitiosis. ⁊ he difficultates remittunt aut oino tollunt p opationes bonas p̃cedẽtes gnõnẽ vtutis.

¶ Ad p̃mũ p̃ncipale dõm per interẽptionẽ assumpti. nõ enim fit aliqs malus malitia opposita vtuti mozali seu ꝓsuetudinali per vnaꝫ opationẽ tñ: imo necesse est ad hoc q̃ generet habitus malus q̃ precedant plures opationes male.

¶ Ad aliud dõm q̃ demõstrationẽ que facit sciaꝫ in itellectu p̃cedunt multe cognitiones vtutũ sensitiuarũ: ga ex multis sensationib⁹ fit vna memoria ⁊ ex multis memorys fit vnũ expimẽtũ ⁊ expe rimẽtũ est p̃n̄ artis ⁊ scie vt pz p̃ metaphy. ⁊ ita vna demonstratio nõ facit sciam nisi p̃cedãt plures cognitiones sensitiue: ⁊ sic vna opatio vltio iducit vtutẽ: p̃cedẽtib⁹ tñ plurib⁹ opõnibus bonis dispõnẽtib⁹ ad vtutẽ. Uel pot dici q̃ nõ est sile de habitu itellectuali ⁊ mozali: ga in itellu nõ est difficultas ad recipiẽdũ sciaꝫ: ⁊ ideo p vnã demonstrationẽ sufficiẽter determinat ad assentiẽdũ ꝑñi: sed nõ est sic de appetitu sensitiuo qui ex nã sua iclinat in bonuꝫ ꝑm sensum per quã iclinationẽ hꝫ quãdaꝫ difficultatẽ ad iclinationẽ in bonũ ꝑm rõnẽ.

¶ Ad aliõ dõm q̃ vna opatio nõ pot tãtũ crescere per itensionẽ q̃ sit equalis vtutis in determinãdo potẽtiã ⁊ ad pducendũ vtutẽ cũ opationib⁹ multiplicatis. Uel pot dici q̃ vna opatio intensa pot in pductionẽ vltimã vtutis: ⁊ hoc ꝓbat ratio.

¶ Ad ꝓfirmationẽ dico q̃ ga diuerse difficultates sunt in appetitu sensitiuo ⁊ multe circũstãtie requirunt ad recipiẽduꝫ vtutẽ ⁊ iclinãdũ in bonũ rõnis vt visum est: ideo regrunt plures opõnes bone ad gñationẽ vtutis in appetitu.

¶ Ad formã rõnis dico q̃ quãto aliqs est magis dispositus ad aliquã formã: tãto per pauciozes opationes pot illã formaꝫ acquirere si illa forma sit nata acqri per opõnes eiusdeꝫ rõnis remouẽtes ꝓhibẽs ⁊ iducẽtes formã: sed nõ est sic in ꝓposito. ⁊ ideo nõ sequit. aliqs p q̃tuor opationes pot acqrere vtutẽ. ergo ille qui est magis dispositus in q̃druplo pot p vnã opationẽ acqrere vtutẽ: ga ille q̃tuor opa-

Ad rõnez in oppoᵐ Dubᵐ 2ᵐ Ratio.
Dubia q̃tuor. 1ᵐ dubᵐ 2ᵐ dubᵐ 3ᵐ dubᵐ 4ᵐ dubᵐ
In oppᵐ Soluto
Ad p̃mũ dubiũ.
Ad rõnẽ.
3ᵐ dubiũ. Ratio 1ª
Dubij ꝑ soluto. Ratio 2ª
Ratio 3ª
Cõfirmat.
Ratio 4ª
Ad p̃mũ rõnez in dubij.
In oppᵐ
Sol'o. Aut actus ad gnõnẽ vtutis requirant. Sub quo itellu mota est diuisio.
Ad p̃ſ.
Ad rõnẽ scõam.
Ad p̃mũ rõnẽ p̃nc.
Ad scõam
Ad tertiũ
Ad cõfir.
Burl. Sinia
Instantia
Tollitur instantia.
Notãdus p rõnibus triplex ad susceptionẽ vtutis diffi.
In plogo

3ª ps ca. D
Documẽtũ obseruãdum.
4ª ꝓclusio huiꝰ sedi libri.

J Ad 4m vltimam. tiones que remouēt diuersas difficultates appetitus sensitiui nō sunt oīno similes nec eiusdē rōnis. ¶ Ad aliud dōm q̄ lz appetitus nō possit assuesci ꝓtra nām suā per quā appetit sibi delectabile: pōt tm assuesci ne moueat fm appetitū suū ad ꝓsequēdū illud delectabile: z hanc ptātē hz intellectiua sup sensitiuā nāliter. ps eni intellectiua nata est mouere suo motu sensitiuā z oēs vires inferiores z nō ecōuerso: sic sphera suprema nata est mouere suo motu sphe
L.c. 57 Propter iam dicta. Dubitat. ras inferiores z non ecōuerso: vt expresse dicit ·phs 3° de aīa caplo de mouēte. ¶ Sz exquo plures opationes requirunt ad gīationē vtutis. ¶ Dubiū est vtrū numerus opationū requisitarū ad gīationē vtutis sit determinatus apud nāz vel nō. Et videt q̄ sic. nā sic apō nām determinatū est quot gutte cadētes sup lapidē sufficiūt ad cauationē lapidis: sic videt q̄ apud nām determinatū sit quot
K opationes sufficiūt ad firmādū dispōnē ita q̄ fiat firma quasi imobilis. z si hoc: tunc determinatuz est apud nām quot opationes bone sufficiūt ad gīationē vtutis cū vtus
Soluitur nō videat esse aliud q̄z q̄dā imobilitas dispōnis. ¶ Dōz q̄ numerus opationū sufficientiū ad gīationē vtutis determinatus est apud nām: ille tm numerus non est vnus z idem apud oēs hoīes: imo diuersificat fm diuersitatē naturarū operātiū. In gbusdā eni pōt firmari dispositio vt virtus acquiri per pauciores opationes: in quibusdā ncē est eē plures: z fm hoc diuersificat numerus bonarū operationū requisitarū ad gīationez virtutis apud diuersos.
4m dubm ¶ Quartū dubiū est vtrū virtus mozalis nēcio generet ex opationib⁹ exteriozib⁹ vel sufficiūt iteriozes. s. opōnes
Rō affirm volūtatis ad gīandū vtutē. Et videt q̄ opationes volūtatis sufficiant: qa ab eo gīat virtus a quo est tota bonitas opationis vtutis: sed ab actib⁹ volūtatis est tota bonitas
L opationis: g̃ tē. maioz pz. z minoz ōclarat sic. Si volūtas sit bona z opatio exterioz sit bona. bonitas opationis exteriozis erit absolute volūtatis. qd patet: qa si duo hoīes agant eandē opationē vel oīno cōsimilē: z voluntas vni⁹ sit bona z volūtas alterius sit mala: opatio illius est bona cui⁹ volūtas est bona: z opatio illi⁹ nō est bona nec valēs ad vtutē cui⁹ volūtas est mala: q̄ ab actib⁹ volūtatis est to-
Rō in cōtrarium. ta bonitas vtutis z oīuz opationū ꝓz vtutē. ¶ Cōtrariū tm videt sic. ponam⁹ q̄ duo hoīes proyciāt lapides: z equalr ignozēt vtrū aliqs homo sit in loco ad quē proyciūt z sint eque bene vel male volūtatis: z vn⁹ interficiat hoīez z ali⁹ nō: ille qui interficit hoīem est peioz z magis puniēdus q̄z
Solo du bij. Ad rōnē i cōtrariū. M aliūs qui nō interficit aliquē: z tm actus volūtatis vtriusqz est eque bon⁹. ergo nō tota bonitas est ex actu volūtatis. z per ꝓns opationes volūtatis nō sufficiūt ad gnōnē vtutis. Illā dubitationē mouet ·phs z ōterminat in 10° bui⁹. Et siquis velit dicē q̄ tota bonitas vtutis mozalis est ex actibus interiozibus: z per ꝓns q̄ vtus mozalis pōt gīari ex actibus iteriozib⁹ pcise hz dicē ad rōnē in oppositū: q̄ si duo hoīes sagittent vel pyciant lapidē in locū vbi non credūt hoīem aliquē esse z sint equalis volūtatis ad bene vel male operandū. si vnus eoz iterficiat hoīez z ali⁹ nō: adhuc erūt eque boni mozalr: qa sunt z erāt ꝓsilis volūtatis: ille tm qui iterficit est puniēdus fm legē hoīum: qa vt dicit ·phs 10° bui⁹. volūtates hoīum nō sūt manifeste sine operib⁹ exteriozib⁹: ideo lex hoīum nō punit actū interiozē nisi rōne actus exteriozis: ex quo manifestat actus interioz. vnde pole est q̄ duo sint equalr boni z virtuosi quoz vnus est puniēdus fm leges humanas: z alius non.

Capl'm scōm tractatus p̄mi scōi libri: in quo p̄n cipalr soluit scōa q̄stio p̄ncipalis huius scōi: que est. quales sunt opationes per quas gīant vtutes mozales: que soluit q̄ opationes gīantes virtutes mozales sunt operationes reducte ad mediuz iter super-
abundantiā z defectū fm rectā rōnē. p̄mo tm ostendit q̄ ad sciam mozalem pertinet scire quales opationes pducunt virtutē mozalē: z q̄ sermo de operationibus humanis non debet esse demonstratiuus sed persuasiuus. N

¶ Cum autem presens tractatio nō contēplationis sit vt cetere gratia: non eni vt sciamus quidnam sit virtus: sed vt efficiamur boni consideramus: nam nulla ipsius esset vtilitas. De actibus quonā modo sint agēdi cōsiderare necesse est: hi nāqz sunt auctozes vt tales qdā ipsi habitus fiat: quemadmodū diximus.

Caput 2m p̄mi. trac. hui⁹ scōi libri. 3° ps ca. O

Qonia autē presens negociū nō ꝓtēplationis gīa est quēadmodum alia: nō eni vt sciamus quid est vtus scrutamur: sed vt boni efficiamur: qa nullum vtiqz esset proficuū eius: necessariū est pscrutari ea que circa operationes qualr operādum est eas: be eni sunt dñe huius qd̄ est q̄les fieri habitus quemadmodū diximus.

Istud est scōm capl'm p̄mi tractat⁹ scōi libri: in quo cū ·phs iā oñderit q̄ vtutes mozales fiūt
In ca. sit denti scōi ca. p. trac. diuisio in tres ptes principales in nobis per opationes nras oñdit quales sunt opationes per quas generant vtutes mozales: z cōtinet istud capl'm tres ptes p̄ncipales. In p̄ma ostēdit q̄ ad sciam mozalez ptinet cōsiderare quales sunt opationes per quas gīant vtutes mozales z quid in illa ingsitione sit supponēduz z quō pcedēdū. In scōa ibi. Primū igit. Jostendit quales sunt opationes gīantes virtutē: qa opationes redacte ad mediū. In 3ª ibi. Sed nō solū. Jostēdit q̄ virtus mozalis
5ª concl. bⁿ scōi lib. pducit tales opōnes q̄les pducūt vtutē. Prima ps ptinet tres pticulas. In p̄ma ostēdit q̄ ad istā sciaz pertinet cōsiderare quales sunt opationes pducētes vtutē mozalez. In scōa ibi. Scōm rectā quidē. Jqd est supponēdū in illa inquisitione. In tertia ibi. Istud aūt. Jponit modū pcedēdi in hac inquisitione. In p̄ma particula pbat q̄ necesse est hāc sciam perscrutari quales sunt opationes per quas gīant i nobis vtutes mozales: z hec est pclo 5ª bui⁹ libri: que pbat sic. In omni scia practica necesse est scire q̄les sunt opationes per quas deuenit ad finē illius scie: sz non est sic in sciētys speculatiuis in gbus nō querit nisi cognitio veritatis: in illis eniz sufficit cognoscere quid sit causa talis effectus: sz ista scia est scia practica. ergo ad istā sciaz pertinet pscrutari quales sunt opationes per quas possumus effici boni z acqrere vtutes mozales. opationes eniz sicut dictū est ꝓus: hnt virtutē z dñiuz sup hoc q̄ in nobis generant habitus boni vel mali. de ista rōne p̄mo ponit minozē cū sua declatione: deinde infert pclonē. dicit ergo q̄ presens negociū istius scie siue scie mozalis nō est gra cōtēplationis sicut alia negociatiua ad speculationē veritatis ordinata. ¶ Nō eni perscrutamur hic de vtutibus vt sciamus quid est virtus: sed vt boni efficiamur: cuius rationē assignat di. q̄ si iquisitio huius scie solū intēderet cognitionē veritatis nullus vel modicus esset pfectus ei⁹. nam nō multū pficit itell's per hoc q̄ cognoscit veritatē variabilē cōtingētiū z opabiliū: nec etiā pficeret hec scia nobis ad directionē actuū nrōz si esset ppter cognitionē veritatis tm: z sic cū hec scia nō ordinet ad hoc q̄ sciam⁹ sz ad hoc q̄ boni efficiamur. pz minoz. s. q̄ hec scia est practica ex qua infert p̄nē di. q̄ ppter hoc nēcium est pscrutari ea que sunt circa opationes qualr operādū est eas. nā opationes nre sunt dñe hoc est hnt dñiuz bui⁹ qd̄ est q̄les fieri habitus. s. boni vel mali. ¶ Intelligendū q̄ scie practice duplex est finis vt pz ex 2° metaphy. scilz scire z ope
Nōndū T.c.j. alys

A Scie practice duplex finis rari. vnde scie mozalis de vtutibus est duplex finis. s. imediatus z ille est scire quid est vtus z qualr acqrit: z sic de alys traditis in illa scia. Alius est finis mediatus z vltim⁹ z ille est operari fm q̄ illa scia docet: z si opari fm q̄ illa scia docet est simplr melius q̄z scire illa que scia docet: tūc est practica scia. vñ in gbuscūqz sciētys melius est operari ea que docent q̄z scire ea que docent: illa scia est practica aliter nō: z hoc est gīale documētū ad cognoscēdū que scia est practica: z q̄ a meli⁹ est opari fm vtutē q̄z scire qd est virtus: ideo scia de virtute est practica.
Gīale documētū vt scias q̄ sit scia practica. ¶ Agere igit ratione recta cōmune est z supponatur: posterius aūt de ipso dicet: z quid est ipa recta ratio: z quomodo ad ceteras sese habet virtutes.

¶ Scōm rectā qdē ergo rōnē operari cōmune: z supponat. dicet eni posteri⁹ de hoc: z quid est ratio recta z qualiter se hz ad alias virtutes.

B ¶ Hec est scōa pticula prime ptis: in qua narrat qd opz in ista inquisitione de vtutibus supponere: z est: q̄ operatio fm rectā rōnē causat vtutē. z hoc est cōe cuilibz vtuti mozali. s. q̄ causat per opationē factā fm rectā rōnē. qd aūt sit recta rō z qualr se hēat ad alias vtutes dicet posteri⁹. s. 6° huius. ¶ Eustratius dicit hic sic. Recta rō a prudētia exns determinat opationes easqz fm mozales virtutes z mēsurā ipsis iponit. Cū igit recta ratio sit mēsura ponēs mediū iter supabundātiā z defectū: z bonū vniuscuiusqz rei cōsistat in hoc q̄ fiat fm debitā mēsurā: sequit q̄ operationes p q̄s bō fit bonus: z per ꝓns virtutes causantur sunt operationes fm rectam rationem.

¶ Illud aūt antea cōsiteamur opz: oēm sermonē qui est de rebus agendis figura z nō exacte fieri debere z quēadmodū z ab initio diximus: rōnes inquā vt mā postulat semp eē afflagitādas: actiones aūt z ea que
L prosunt nullā hnt stabilitatē quēadmoduz neqz salubria ipsa. Atqz cū talis sit sermo vlis multo minus is sermo certitudinis hz qui de singularib⁹ est: naz neqz sub artē neqz sub preceptionē vllā cadūt: sz opz ipos agentes ea semp cōsiderare que ad tēpus accōmodātur: quēadmodū z in medicina fit z in gubernādi etiā arte. Verum etsi presens sermo talis est vti diximus: enitendum est tamē opem z auxilium ferre.

¶ Istud aūt p̄confessum sit qm̄ ois qui de opabilibus est sermo typo z nō fm certitudinez hz dici: quēadmodū z in principio diximus: qm̄ sermones sunt expetendi fm mām. Que autē in opationib⁹ z que cōferētia nihil stans habēt quēadmodū neqz sana: tali aūt exñte vli sermo
D ne adhuc magis qui de singulis est sermo non hz certitudinē. Neqz. n. sub arte neqz sub enarratione aliqua cadit. opz aūt ipos semp operātes ea que ad tēpus itēdere: quēadmodū in medicinali hz z in gubernatiua. Et q̄uis existēte tali: presente sermone tentandum auxiliari.

¶ Hec est tertia pticula p̄me ptis: in qua ponit modū procedēdi in hac ingsitione: z itendit q̄ sermo de opationib⁹ humanis nō est certitudinalr sed figuratiue z exēplariter
6ª pclusio bui⁹ scōi libri. dicēdus. z hec ē pclo 6ª quā ·phs sic pbat. Sermones in vnaquaqz scia z arte sūt dicēdi z ingrēdi fm mām subiectā vt dictū est prius multotiēs: sed mā circa quā est hec scia vt opationes humane z bona exterioza que vtilia sūt ad finē vltimū sūt variabiles z nō hnt oīmodā certitudinē: sicut accidit in opationib⁹ medicinalib⁹ que sunt circa sana: qa z dispositio corpis sanādi z res que assumūt ad sanādū multiplr variant: z per ꝓns sermo de opationib⁹ humanis nō oz eē oīno certus: sed figuratiue z exēplariter dicēdus. etiā fm vlis in talib⁹ nō hz certitudinē. Cū igit sermo vlis nō hēat in talibus oīmodā certitudinē multo minus fm de singulis in pticulari. est eni incertus nō hnt oīmodā certitudinē. Opationes eni z circūstātie singulares eo q̄ sunt incerte z q̄si infinite neqz sub arte neqz sub aliqua enarratione cadere pnt: qa nō possum⁹ hēe de eis certā regulā. opz eni q̄ ois operans ispiciat ad tēporis opportunitatē quēadmodū facit sapiēs medicus: z nauis gubernator. his eni maxīe nēcium est vt varietates tēporis ꝓsiderēt. vñ hnt prudētiā pōt dirigere opationes suas in tēpore opportuno: sed q̄uis fm in vli sit incertus tm tentare debem⁹ vt sup hāliqō auxiliū hoibus ꝓferamus per
E qō in suis opationib⁹ dirigant. ¶ Notanduz sup hoc qd̄ Non^m dicit ·phs: q̄ ea que sunt in opationib⁹ humanis z. Dicit Eustratius. q̄ diuersificant fm tps vt in tpe calido z frigido est aliter z aliter operādū. Et etiā variant ppter ꝓsonas: aliter eni est operādū circa amicos z alit circa inimicos. Itē ꝓz fortunas diuersificant. aliter eni in ꝓsperis z alr etiā in bonis fortunis est opandū. z etiā fm etātē diuersificant. bona etiā z vtilia diuersificant diuīs modis. nō eni sūt eadē bona oib⁹. nā hnt⁹ rectuz appetitū sunt aliq̄ bona q̄ nō sunt bona hnt⁹ appetitū peruersum.

¶ Primū igit hoc ꝓtemplemur opz res istiusmodi tales esse vt a nimio corrūpant z pauco: vt in virib⁹ videmus ac valitudine fieri. Nā pro rebus obscuris claris idicijs vtamur opz. Nimij nāqz labores pauciqz vires corrūpunt: similr potus cibiqz: tā nimij q̄z pauci valitudinē auferūt. Moderati vo faciunt augent z cōseruāt. Sic igit z in fortitudine: ac tēperantia ceterisqz vtutib⁹ res sese hz. Qui nāqz cuncta fugit atqz formidat: neqz qcq̄z subire pferreqz patit is timidus fit: qui nihil oīno timet: sed aggredit oia is audax nimirū efficit. Similimō qui voluptate omni potit: nec
6 excipit vllā intēperans qui cūctas fugit perinde atqz agrestes homines insensatus euadit: etenim tam temperantia q̄z fortitudo: a nimio quidē z pauco corrūpitur: a mediocritate autem conseruatur.

¶ Primū igit hoc speculādum: qm̄ talia inata sunt ab indigētia z supabūdātia corrūpi. Q pz eni de ēmanifestis manifestis signis z testimonijs vti quēadmoduz in fortitudine z sanitate
2ª ps ca. D videmus. Supabundantia eni gymnasij z deficientia corrumpūt fortitudinē. Similr aūt z potus z cibi. Amplius z minus effecti corrūpunt sanitatē. Que aūt cōmēsurata sunt faciūt z augent z saluāt. Ita igit z intēperātia z fortitudine hz: z alijs virtutib⁹. Qui eniz oia timet z fugit z nihil sustinet timidus efficit: z qui nihil oīno timet: sed ad oia vadit audax. Silr aūt z qui omni voluptate potit: z neqz ab vna recedit itemperatus est. Qui aūt oēs fugit quēadmodū agrestis insensibilis. Corrumpit eniz temperantia z fortitudo a superabundantia z

J defecitꝰ a medietate autem saluatur.

¶ Hec est scḋa ps ꝑncipalis huiꝰ capl'i: in qua ꝓbs oñdit q̃les sunt opões gñantes vtutẽ: ⁊ itendit oñdere ꝙ opationes cãntes vtutẽ sunt opões cõmẽsurate medys iter supabũdãtiã ⁊ defectũ: ⁊ hec est 2clo 7ª huiꝰ libri: que pbat sic. Quecũq; corrũpunt a supabũdãtia ⁊ defectu illa gñant ⁊ saluant a medys iter supabũdãtiã ⁊ defectũ: sed vtutes morales corrũpunt a supabũdãtia ⁊ defectu opõnũ humanaꝝ. q̃ gñant ⁊ saluant ab opõnibꝰ medys inter supabũdãtiã ⁊ defectũ. maioꝛ declarat declaratione exẽplari. Videmus enĩ ꝙ vtus corpalis corrũpit ex supabũdantia ⁊ defectu ⁊ gñat ⁊ saluat p opõnes medias iter supabũdãtiã ⁊ defectũ. naꝫ fortitudo corpalis corrũpit p supabũdãtiã gymnasij ⁊ exercitij: ⁊ etiã pp defectũ exercitij. nã pp nimiũ laborẽ debilitat vtꝰ nãlis corpis: ⁊ etiaꝫ ex defectu exercitij reddunt mẽbra mollia ⁊ debilia ad laborãdũ. Sil'r sanitas corpalis corrũpit p nimiaꝫ superabũdãtiã cibi ⁊ potus ⁊ per idigẽtiã eorũdẽ: ⁊ si quis ꝫm debitã mẽsurã vtat exercitijs ⁊ cibis ⁊ potibus fiet in eo fortitudo corpalis ⁊ sanitas. Et sic pz maioꝛ p exẽpla ivtutib⁹ corpalib⁹. s. ꝙ que corrumpunt ex supabũdãtia ⁊ defectu: illa gñant ⁊ saluant ex medio iter supabũdantiaꝫ ⁊ defectũ. ⁊ minoꝛ pz. nã vtus moralis corrũpit p supabundantiã ⁊ ꝓfectũ: qõ pz. nã ille q oia terribilia timet ⁊ fugit ⁊ nihil terribiliũ sustinet efficit timidus. ⁊ qui nihil timet: sed in oibus periculis se exponit fit audax: ⁊ ita pz ꝙ vtus moralis vt fortitudo corrũpit per opationẽ in supabũdãtia ⁊ defectu: ⁊ ideo ille qui medio modo se hz fit fortis: ⁊ ita est in alys vtutib⁹. Uel põt rõ. pbãs ꝑnez sic formari. Ille opõnes cãnt vtutẽ p recessum a qbus vtus corrũpit: sed vtus corrũpit per recessum ab opõnibꝰ in medio: qa vtus corrũpit per supabũdãtiã ⁊ defectũ que sunt recessus a medio vt pz in vtutib⁹ corpalib⁹. ergo p opationes in medio existẽtes gñat vtus. ¶ Notandũ ꝙ ea que accidunt circa vtutes corpis sunt manifestioꝛa q̃ ea que accidunt circa vtutes aĩe: ⁊ ideo ꝓbs manifestat ea que accidunt circa virtutes aĩe per ea que accidunt circa virtutes corporis tanq̃ per manifestioꝛa.

¶ At enĩ nõ solũ oꝛtus ⁊ incremẽta corruptionesue ex eisdẽ ⁊ ab eisdẽ efficiunt: sed ⁊ opationes in eisdẽ etiã erunt: nã ⁊ in ceteris que sunt manifesta magis res ita sese hãt videt: vt in viribꝰ. Uires enĩ nõ tã copia cibi q̃ multoꝛ laboꝛ tolerãtia cõparant: ⁊ robustus ipe multũ sumere cibũ ⁊ multos laboꝛes tolerare maxime põt: sic fit ⁊ in vtutib⁹ ipsis. nã abstinẽdo a voluptatibus efficimur tẽperati: ⁊ facti iã tẽpati maxie ab ipsis possumus abstinere. Idem ⁊ in fortitudine fit: eteniꝫ assuescẽdo formidolosas res puipẽdẽ: subireq̃ ipsas atq; perferre fortes euadim⁹: factiq̃ fortes maxime res formidolosas poterimus ferre.

¶ Sed nõ solũ gnõnes ⁊ augmẽtationes ⁊ corruptiones ex hisdẽ ⁊ ab eisdẽ fiunt: sed ⁊ operationes in eisdẽ erũt: eteniꝫ in alijs manifestioribus hz: puta in fortitudine. fit enĩ ex multum cibũ sumere ⁊ multos laboꝛes sustinere: ⁊ maxime põt hoc facẽ fortis. Ita aũt ⁊ in vtutib⁹: ex recedere enĩ a voluptatib⁹ efficimur tẽperati ⁊ effecti maxime possumus recedere ab ipsis. ¶ Sil'r aũt in fortitudine. assueti enĩ cõtẽnere terribilia ⁊ sustinẽ ipsa efficimur fortes: ⁊ effecti maxime possumus sustinere terribilia.

¶ Hec est 3ª ps ꝑncipalis huiꝰ capl'i: in qua ꝓbs ostendit ꝙ vtutes morales ꝑducũt tales opõnes ex q̃libꝰ ꝑducũt. ⁊ hec est ꝑ 8ª huius libri que pbat p sile sic. Sicut est in vtutib⁹ corpalib⁹: ita est in vtutib⁹ aĩe: sz vtutes corpales ꝑducũt tales opationes ex q̃libꝰ ꝑducunt: q̃ ⁊c. maioꝛ pz per locũ a sil'i. ⁊ minoꝛ declat sic. Fortitudo corpalis causat ex hoc ꝙ aliqs sumit cibũ sic opz: ex hoc ꝙ se exercet in actibus fortitudinis: ⁊ cũ factus sit fortis põt per suam fortitudinẽ sil'es opationes facere: ⁊ iõ sic est in vtutibus anime ꝙ virtutes aĩe possunt tales opationes ꝑducere ex qualibus ꝑducunt. ⁊ hoc patet. nã aliquis efficit tẽperatus ex hoc ꝙ recedit a volutatibus: ⁊ cũ factus est tẽperatus põt maxime a voluptatibus recedere ⁊c.

Capl'm tertium tractatꝰ ꝑmi libri scḋi. oñdẽs circa que bñt fieri oẽs morales vtutes: qm̃ circa delectationes ⁊ tristitias. qõ ꝑmo ꝑbat per hoc ꝙ signũ habit⁹ gñati est supueniẽs voluptas. scḋo ex parte virtutũ. tertio ex pte hoĩs virtuosi.

¶ At qui signũ habituũ sit opz ea voluptas que ipsis actionib⁹ aduenit: et identidẽ doloꝛ. Qui nãq; a corporis abstinet volutatib⁹: si hoc ipso gaudet tẽperãs est: sin molẽste fert itẽperãs. Rursus q picula subit et gaudet aut saltẽ nõ dolet fortẽ: q vo dolet timidus ẽ. Moralis nãq; vtꝰ circa voluptates doloꝛesq; vsat.

Signũ aũt opz facere habituũ supueniẽtẽ voluptatẽ vel tristitiaꝫ opib⁹. Qui qdẽ enĩ recedit a corpalib⁹ voluptatibus ⁊ hoc ipso gaudet tẽperat⁹. qui aũt tristat itẽperatus: ⁊ qui quidẽ sustinet pericula ⁊ gaudet vel non tristatur fortis: qui autem tristatur timidus. circa voluptatẽ enim ⁊ tristitias est moralis virtus.

Istud est 3ᵐ capl'm ꝑmi tractatꝰ huiꝰ scḋi: in quo solũit 3ª qõ ꝑncipalis: ⁊ est: circa que bñt fieri vtutes morales. ⁊ est sol'o ꝙ oẽs vtutes morales bñt fieri circa delectationes ⁊ tristitias: ⁊ ꝓtinet istõ capl'm tres ꝑtes ꝑncipales. In ꝑma ostẽdit ꝓpoᵐ p ꝛões sumptas ex pte vtutis: hoc est ex bĩtudine delectationis ⁊ tristitie ad vtutẽ. In 3ª ibi. [Siet aũt nobis.] pbat ꝓpositũ per rõnes sumptas ex pte hoĩus q̃bus iest vtus ⁊ delectatio ⁊ tristitia. In ꝑma igit pte icipit ꝑbare ꝑnẽ 9ª⁵ que est ꝙ oẽs vtutes morales bñt fieri circa delectationes ⁊ tristitias: ⁊ istud ꝑbare ꝑnr intẽdit in B capl'o. ⁊ in hac ꝑma pte pbat hec ꝑ per rõnẽ talẽ. Cuiuscũq; signũ accipimus ex delectatione ⁊ tristitia illud ꝓsistit circa delectationes ⁊ tristitias: sed signũ cuiuslibet vtutis moralis accipimus ex delectatione ⁊ tristitia. q̃ oẽs vtutes morales bñt fieri circa delectationes ⁊ tristitias. maioꝛ huiꝰ rõnis de se pz. ⁊ minoꝛẽ ponit in lra di. ꝙ signũ habituũ iaꝫ gñatoꝝ siue bonoꝝ siue maloꝝ opz facẽ delectationẽ vel tristitiã supueniẽtẽ operib⁹. ¶ Ad cui⁹ intell'm sciẽdũ est ꝙ opationes ex qb⁹ gñat vtus ⁊ opõnes ꝑducte a vtute differunt quãtũ ad delectationẽ ⁊ tristitiã. nã ante habituũ vtutis generatũ hõ facit quãdã violẽtiã ad operãduꝫ hõ. ⁊ iõ tales opõnes aũ vtutẽ bñt quãdã tristitiã annexaꝫ: sed opõnes sequẽtes vtutẽ que ꝑducunt a vtute bñt delectationẽ annexã: qa habit⁹ inest p modũ cuiusdã nãe: ⁊ ex B est aliqd alicui delectabile qõ ꝓuenit ei ꝫm nãꝫ. Cũ igit aliqs operat ⁊ delectat circa mãm moralẽ signũ est ꝙ hz habituꝫ: ⁊ ex hoc ꝙ operat cũ tristitia signũ est ꝙ nõ opat ab habitu nec hz habitũ. minoꝛẽ rõnis declat ꝓbs per exẽpla. nã q corpales delectationes fugit ⁊ hoc ipso gaudet tẽperatus est. qui aũt in fugiẽdo talia tristat itẽperatus est. Et qui sustinet pericula delectabil'r vel ad minus sine tristitia est fortis: special'r enĩ in actu fortitudinis qñq; sufficit nõ tristari vt videbit 3º huiꝰ. Qui aũt cũ tristitia pericula sustinet est timidus: ⁊ sic de oĩbꝰ alys vtutib⁹: ⁊ sic cuiuslibet vtutis moralis gñate signũ est delectatio supueniens: ⁊ sic appet ꝙ oẽs vtutes morales bñt fieri circa delectationes ⁊ tristitias. ¶ Notãdũ est hic ꝫm Eustratiuꝫ sup hãc lraꝫ. [Qui sustinet ⁊c.] ꝙ ꝓbs multũ humanitꝰ dicit hoc qõ dicit. [vel nõ tristat.] apposuit: fortitan enĩ in qbusdaꝫ opõnib⁹ fortis sufficiẽs est nõ tristari: puta si vulnereť puꝫ gnãs ⁊ ꝫm fortitudinẽ opans. ¶ Dubitat hic. vtrũ oĩs vtuosus delecreť in opõne vtutis. Uideť q nõ: qa fortis in sustinẽdo mortẽ nõ delectat. ¶ Dõz ꝙ vtuosus delectat in aliq̃ opõne vtutis: nõ tñ in omni: vt pz de forti cui sufficit in aliq̃ opõne fortitudinis ꝙ nõ tristeť. Uel forte posset dici ꝙ fortis in omni opõne fortitudinis delectat delectatione spũali: non tñ in omni opõne fortitudis delectat delectatione corpali. ¶ 2º dubitat vtrũ oĩs vtus moralis sit circa delectationes ⁊ tristitias. Uideť ꝙ nõ: qa sola tẽperantia est circa delectationes ⁊ tristitias. per hoc enĩ distinguit tẽperãtia ab alys vtutib⁹: qa est circa delectationes ⁊ tristitias: vt patebit in 3º huiꝰ. q̃ nõ oĩs vtus moralis est circa delectationes ⁊ tristitias: qa si sic. oĩs vtꝰ moralis eẽt tẽperãtia: qõ falsũ est. Itẽ delectatio ⁊ tristitia sũt passiones vt patebit in hoc 2º: sed non oĩs vtus moralis est circa passiones: sz quedã est circa opõnes vt patebit de iustitia que est circa opõnes: q̃ ⁊c. Itẽ videť ꝙ nulla vtus moralis sit circa delectationẽ: qa nulla vtus moralis est circa illud qõ corrũpit rectã rõnẽ: q: oĩs vtꝰ regrit pfectũ vsuꝫ rõnis: sed delectatio corrũpit rectã rõnẽ vt patebit 6º huiꝰ. ergo nulla virtus moralis est circa delectationẽ. ¶ Dõz ꝙ sic patebit 7º huiꝰ ⁊ 10º delectatio põt accipi cõiter ꝑ omni delectatione tã corpali q̃ spũali: vel stricte pro delectatione corpali tñ. Sil'r vtutẽ esse circa delectationẽ ⁊ tristitiã põt itelligi dupl'r: vel tanq̃ circa mãm seu subm vel tãq̃ circa finẽ supueniente opõni vtutis. Dico igit ꝙ ꝓbs in ꝓposito loqmur de delectatione ⁊ tristitia large acceptis: vt sunt cões delectationib⁹ ⁊ tristitys corpalib⁹ ⁊ spũalibus: ⁊ itelligit ꝙ oĩs vtus moralis est circa aliquas delectationes ⁊ tristitias nõ tanq̃ circa ꝑpriã mãm. nã mã ꝑpa cuiuslibet vtutis moralis est illõ circa qõ ratio ponit mediũ: sicut iustitia est circa opõnes que sũt ad alios ꝙ emptiones venditiones ⁊ distributiones: ⁊ fortitudo circa timores ⁊ audacias. ⁊ tẽperãtia circa delectationes ⁊ tristitias tanq̃ circa ꝑpriã mãm: sed accipiẽdo delectationes ⁊ tristitiã cõiter seu large: sic oĩs vtꝰ moralis est circa delectationes ⁊ tristitias tãq̃ circa finẽ vtutis superuenientes opõni. Nã ad oẽm opõnẽ virtutis moralis sequit delectatio tanq̃ finis supueniẽs opõni. nã p opõnẽ vtutis moralis hõ delectat in qb⁹ opz ⁊ tristat de qb⁹ opz. vñ p vtutẽ moralẽ hõ bñ se hz in delectãdo ⁊ tristãdo. qõ pz p ꝓbm 7º huiꝰ qui dicit ꝙ potissima intẽtio scie ciuilis est vt faciat hoĩes delectari ⁊ tristari in qbus opz ⁊ qñ opz ⁊c. etiã in p̃ huiꝰ dicit ꝓbs ꝙ ille nõ est iustus qui nõ gaudet iustis opationib⁹: ⁊ ita dico ꝙ oĩs vtus moralis est circa delectationes ⁊ tristitias tanq̃ circa finẽ ꝓsequẽdũ vl' fugiẽdũ ⁊ nõ tãq̃ circa mãm ꝑpriã. ¶ Ad ꝑmũ in ꝗziuꝫ dõm ꝙ sola tẽperãtia est circa delectationes ⁊ tristitias corpales tanq̃ circa ꝑpriã mãm. cũ hoc tñ bñ stat ꝙ oĩs virtus moralis est circa delectationes vl' tristitias accipiẽdo delectationem cõmuniter tanq̃ circa finem superuenientẽ opationi. ¶ Ad aliud dõm ꝓcedẽdo ꝙ nõ oĩs virtus moralis est circa passiões tanq̃ circa ꝑpriã mãm. nec est verũ ꝙ oĩs delectatio est passio: qa delectatio spũalis vt delectatio q̃ est in deo ⁊ in subys abstractis nõ est passio cuꝫ in subys abstractis nõ sint passiones. ¶ Ad 3ᵐ dõm: ꝙ nõ oĩs delectatio corrũpit rectã estimationẽ: qa delectatio q̃ est tẽperata a rõne nõ corrũpit rõnẽ: qa talis delectatio est de illis in qb⁹ opz delectari ⁊ qñ ⁊ quantũ: ⁊ sic de alys circunstantys: q̃tuis delectatio fortis preueniens rõnẽ qñq; obnubilet ⁊ corrumpat iudicium rationis.

¶ Ob voluptatem enĩz res improbas agimus: ob doloꝛem vo res post habemus honestas. Quapropter homines ab ipsa statim adolescẽtia: vt inquit Plato: ita institutos esse oportet: vt ijs gaudeant doleãtqz: quibus dolere gaudereqz oportet. Hec est enĩz cdũcatio ac eruditio recte.

¶ Propter voluptatem enĩz mala operamur: propter tristitiaꝫ aũt a bonis recedimus: propter quod opz duci taliter ꝓfestim ex iuuẽtute (vt Plato ait) vt gaudeamus ⁊ tristemur in qbus opz: recte enĩz disciplina hec est.

¶ Hec est 2ª ps ꝑnlis huiꝰ capl'i: in qua ꝑbat ꝑnẽ quã intẽdit p rõnes sumptas ex pte vtutis. hoc est ex bĩtudine delectationis ⁊ tristitie ad vtutẽ. ⁊ ꝓtinet 4º piculas ꝫm numez 4º rõnũ q̃s adducit ad ꝓpoᵐ q̃ patebũt in ꝑsequẽdo. ¶ Pº rõ est talis: circa illa hz fieri vtus p q̃ vtus gñatur ⁊ corrũpit: sed p voluptatez ⁊ tristitiã virtꝰ gñat ⁊ corrũpit. ergo ⁊c. maioꝛ pz de se. ⁊ minoꝛ declat: nã ꝑpter voluptatẽ opamur mala ⁊ ꝑpter tristitiã recedimus a bonis: ⁊ ꝑpter hoc bñ dixit Plato ꝙ necũz est vt hõ confestim ex iuuẽtute taliter ducat vt gaudeat ⁊ tristeť in qbus opz. hec enim est recta disciplina iuuenũ ⁊ alia nõ inuenit.

¶ Preterea si virtutes sunt circa actiões atqz affectꝰ: omnem vo affectum ⁊ actionem omnez voluptas sequitur: aut doloꝛ. Uirtus ob idipsuꝫ etiam circa voluptates doloꝛesqz versatur.

¶ Adhuc aũt si virtutes sunt circa actus ⁊ passiones: oẽm aũt actũ ⁊ passionẽ sequitur delectatio ⁊ tristitia: ⁊ ꝑpter hoc vtiq; erit virtus circa delectationes ⁊ tristitias.

¶ Hec est 2ª picula in q̃ ponit 2ª rõ ex pte vtutis q̃ talis est. Ad oẽz actũ. i. opationẽ humanã ⁊ passionẽ sequitur delectatio vel tristitia: sed oẽs vtutes morales sunt circa actꝰ vel opõnes humanas. q̃ oĩs vtus moralis est circa delectationes vel tristitias. ¶ Intelligẽdũ ꝙ aliq̃ vtus moralis est circa opõnes vt iustitia q̃ est circa emptiones vẽditiones ⁊ distributiões: ⁊ aliq̃ est virtus moralis circa passiones sicut mãsuetudo que est circa iras: nũc aũt ad oẽm hõ operationẽ ⁊ passionẽ: sequitur delectatio vel tristitia.

¶ Indicant id ita esse ⁊ pene: qppe cum per ipsos fiãt doloꝛes. Sunt enim medicamenta quedaꝫ. Medicamenta autem per contraria fiunt. Preterea oĩs habitus animi vt ⁊ antea diximus: ad eas res ⁊ in his suã habet naturã: a qb⁹ deterioꝛ: melioꝛqz efficit. At ob voluptates doloꝛesue: praui habitus fiunt: ex eo sane quia persequuntur hoĩes atqz fugiunt aũt q̃s ⁊ quos non opz: aut cũ nõ opz: aut quẽadmodũ nõ opz: aut quot modis alq̃s a rõne talia ꝓscribunt. Quapropter ⁊ sunt q definiẽtes vtutes: affectũ ipsas ingunt esse

2ª conclo huiꝰ scḋi libri. — 3.e.p. tradiuisio in tres ꝑtes ꝑncipales — Dupl'r pt itelligi vtutẽ cẽ circa delectationẽ ⁊ tristitiam. — 9ª ꝓclusio hꝰ scḋi. — Nõndũ — Ad ꝑmũ rõnem. — Ad 3ᵐ rõnem. — Ad 2ᵐ rõnem. — 2ª ps ca. — Quatuꝛ rões sumpte ex pte virtutis. — Pº ratio Aristo. — 2ª ratio Aristo. — Nõnᵐ

vacuitates trãqllitatesue q̃sdã. Sz nõ recte qa simplr
dicũt ⁊ nõ addunt vt opz: et qñ opz ⁊c. que addunt.
Virtus ergo talis supponit esse facultas agendi res
optimas circa voluptates atqz dolores: vitiũ ãt ꝓtiũ.
¶ Demõstrãt aũt ⁊ pene facte ꝓpter hec. Ade
dicine aũt quedã sunt. medicine aũt p ꝓria ĩnate
te sunt fieri. ¶ Adhuc sicut prius dixim⁹. ois
aĩe habitus a qbus innatus est fieri deterior ⁊
melior: ad hec ⁊ circa hec nãm hz. ꝓpter volu
ptates eniz ⁊ tristitias prauĩ fiunt in ꝓsequẽdo
bas ⁊ fugiẽdo: vel quas nõ opz: vel qñ nõ opz
vel vt nõ opz: vel qualrcũqz aliter a rõne deter
minatur. Ideoqz determinant virtutes ipassibi
litates quasdã ⁊ getes: nõ bene aũt qm̃ simplr
dicũt: sed vt nõ opz ⁊ qñqz nõ opz ⁊ quecũqz
alia apponunt. Supponit ergo virtus esse ta
lis circa voluptates ⁊ tristitias optimoꝝ ope
ratiua. Malitia autẽ contrariorum.

¶ Hec est 3ª ꝑticula: in qua ponit ratio tertia sumpta ex
pte virtutis: que talis est. Circa illõ est virtus p qd legislator
inducit hoies ad virtutẽ: sed p delectationes ⁊ tristitias idu
cit legislator hoies ad virtutẽ. g ⁊c. maior de se pz: ⁊ minor
declarat. nã per penas ⁊ subtractionẽ delectationũ ⁊ per
tristitias illatas inducit legislator hoies ad virtutes. g ⁊c. ista
rõ sumit a medicina aĩe. sic enĩ potiones amare adhibite
⁊ delectationes subtracte sunt medicine corpis: sic pene p
tristitias illatas ⁊ p delectationes subtractas sunt medici
ne aĩe ad recuperãdũ virtutẽ. pene enĩ sunt medicine. fiunt
enĩ per ꝓria eoꝝ in qbus aliqs peccauit. qui enĩ peccauit
circa delectationes dz puniri p tristitias oppositas ⁊ per
subtractionẽ delectationũ: medicine enĩ p ꝓria ĩnate sunt
fieri. vñ ꝓria ꝓrys sanant. [Adhuc sicut.] ¶ Quarta rõ
sumpta ex pte virtutis est illa. Ois habit⁹ virtutis ⁊ vitij sibi
oppositi hz fieri circa ea ex qbus natus est fieri melior vl
deterior: sed ex delectatione ⁊ tristitia habit⁹ virtutis ⁊ vi
tij sibi oppositi natus est fieri melior vl deterior: ergo ⁊c.
maior pz de se. ⁊ minor declarat. nã ꝓpter delectationes
in opibus malis habit⁹ moralis fit deterior ⁊ pp tristitiã
in eisdẽ fit melior. ecõtrario est de habitu bono. vñ in p
sequẽdo vel fugiẽdo delectationes vel tristitias quas nõ
opz vel qñ nõ opz ⁊c. fit aliqs deterior: ⁊ in ꝓsequẽdo vl
fugiẽdo delectationes vel tristitias quas opz ⁊ qñ opz ⁊c.
fit aliqs melior. [Ideoqz.] ⁊ qa hoies fiũt mali pp passio
nes quas sequunt ꝓpter hoc monebant stoici ad dicẽdũ
virtutes esse impassibilitates ⁊ q virtuosus nullã passionem
hz: sed in B male dixerũt: qa a virtuoso oẽs passiones exclu
debant. nam hoc nõ ptinet ad virtutes. f. esse oĩno sine pas
sionibus: sed a virtute ⁊ virtuoso debent excludi passiones
inordinate. supponũt igitur q virtus sit circa delectatio
nes ⁊ tristitias optimoꝝ operatiua: malitia aũt ꝓtiorũ.

¶ Fuerit aũt nobis de ipsis: ⁊ ex bis etiã manifestũ: nã
cum tria sint ob que quispiã expetit: honestũ: vtile: io
cunduz: ⁊ tria illis ꝓtia ob que fugit: turpe: iutile: atqz
molestũ: bon⁹ qdẽ vir circa hec oia recte agit: malus
aũt peccat: ⁊ maxime circa voluptatẽ. Hec enĩ ⁊ cõis
est aĩalibus: ⁊ oia que in expetitionẽ cadunt comitat.
Quippe cũ ⁊ honestũ ⁊ vtile videat esse iocũdũ. Pre
terea cũctis vna cũ hoib⁹ ab ipsis icunabilis est enu
trita. Quapropter arduũ est hũc affectum insitũ vite
extrudere. Iudicamus etiã ⁊ actiones ipsas: aliq̃ ma
gis: aliq̃ minus voluptate atqz dolere. Idcirco totuz
ipsum negociũ circa hec esse necesse est. Nõ. n. parum
põt ad actus bene aut male gaudere aut dolere. Dif
ficilius est ẽt vt Heraclito placet voluptati repugna
re q̃z ire. At circa difficilius semp ⁊ ars fit ⁊ virtus: id
enĩ qd in hoc efficit bene ꝓstabilius est. Quare ꝓpter
hoc etiã circa voluptates dolorescz totũ negociũ est
⁊ ipsius virtutis: ⁊ ciuilis etiã facultatis. Qui nãqz be
ne bis vtit bonus erit: q vo male malus. Dictũ sit igit
virtutẽ circa voluptates dolorescz versari: ⁊ ex qui
bus fit: ab iis ipsis augeri: ⁊ cum non eodem modo
fiunt corrũpi: ⁊ circa illa etiã opari ex qbus est orta.

¶ Fiet autẽ nobis manifestuz ex bis adhuc de
eisdem. tribus enĩz exĩtibus que circa electio
nes: ⁊ trib⁹ que in fugis/bono/cõferẽte/delecta
bili: ⁊ trib⁹ ꝓtrarijs malo/nociuo/tristi. Circa
hec qdẽ oia bonus directiuus est: malus autez
peccãs: maxime autẽ circa delectationẽ. Cõis
enim hec aĩalibus: ⁊ oia que sub electione ca
dunt subsequit: etenim bonũ ⁊ ꝓferẽs delecta
bile videt. ¶ Adhuc autẽ ex puero oib⁹ nobis
cõnutritur ꝓpter qd difficile cõterere hãc pas
sionẽ cõparataz vite. Regulamus aũt opatio
nes bi qdẽ magis: bi quidẽ minus delectatio
ne ⁊ tristitia. pp hoc igit necessarium est circa
hec esse oẽ negociũ. Nõ enĩ pax in opationes
bñ vel male gaudere ⁊ tristari. ¶ Adhuc autẽ
difficilius voluptati repugnare q̃z ire: quẽad
moduz ait Heraclitus: circa difficilius autem
semper ⁊ ars fit ⁊ virtus: etenim bene ⁊ me
lius in hoc. Quare ⁊ ꝓpter hoc circa delecta
tiones ⁊ tristitias omne negocium ⁊ virtutis
⁊ politice. Qui quidem enim bene bis vtit bo
nus erit: qui aũt male malus. Quoniã quidez
igit est virtus circa delectationes ⁊ tristitias:
⁊ qm̃ ex quibus fit ab bis ⁊ augetur ⁊ corrũ
pitur nõ similiter factis: ⁊ quoniam ex quibus
fit circa hec ⁊ operatur dictum est.

¶ Hec est tertia pars ꝑncipalis huius capl̃i: in qua probat
ꝛclonẽ ꝑncipalẽ per rõnes sumptas ex parte hoĩs: ⁊ ꝑtinet
quatuor ꝑticulas ꝗz numeꝝ quatuor rõnũ que ordine suo
apparebunt. Primo igit ꝓbat p rõnẽ sumptã ex pte hoĩs
q oĩs virtus moralis hz fieri circa delectationes ⁊ tristitias:
⁊ hec est rõ. Circa illud hz virt⁹ fieri qd est cõe oi bono hu
mano: ꝗz delectatio hz fieri circa oẽ bonũ humanũ ⁊ tristi
tia circa oẽ malũ oppositũ. g cira delectationẽ ⁊ tristitiam
hz fieri oĩs virtus moralis. pz maior: nã virtus circa oẽ bo
nũ humanũ ⁊ eius oppositũ hz fieri. ⁊ minor declarat sic.
triplex est bonũ humanũ. f. bonũ honestũ: bonũ vtile: ⁊ bo
num delectabile. ⁊ oẽ bonũ honestũ est bonũ delectabile ⁊
nõ ecõuerso. oẽ bonũ vtile est bonũ delectabile ⁊ nõ econ
uerso. ⁊ ita bonũ delectabile est cõmune omni bono huma
no. Similiter triplex est malum. quoddã qd opponit bo
no honesto. f. malum. i. vitium qd opponit bono honesto:
⁊ nocuum quod opponit bono vtili: ⁊ triste qd opponitur
bono delectabili: ⁊ circa oia hec bonus. i. virtuosus est di
rectiuus hoc est bñ se hz. malus aũt. i. vitiosus peccãs: ma
xime aũt circa delectationem: qa hec cõior est alijs: ⁊ hoc
duplici cõitate vt hic tnuit ꝓhs. Prima sumit ex bis qb⁹
inest delectatio. Naz delectatio est cõis oibus aĩalib⁹: sed
vtile ⁊ honestũ solũ inest hoĩbus. delectatio enim cõis est
oĩbus aĩalibus. nõ solũ enĩ cõuenit delectari ꝓm apprehẽ
sionẽ intellectiuã: sed etiã ꝓm apprehensionez sensitiuã q̃
est cõis oĩbus aĩalibus. Scõa cõitas accipit ex parte rez
delectantiũ. i. causantiũ delectationẽ. Nã delectatio segt
ad oia que sub electione cadũt. bonũ enĩ honestũ est dele
ctabile. put est ꝓuenies rõni. bonũ etiã vtile est delectabi
le: ⁊ ita omne bonũ humanũ est delectabile. cũ ergo dele
ctatio ⁊ tristitia sint maxime cõia: sequit q virtus maxie
hz fieri circa delectationes ⁊ tristitias. ¶ Notãduz est q
illa diuisio boni cõprehẽdit oẽm rõnẽ boni. naz bonũ est
terminus motus ipsius appetitus. põt igit sufficiẽtia illi⁹
diuisionis boni colligi ꝓportionalr ex termino mot⁹ corꝑ
oris nãlis. terminus enĩ motus est duplex. qdã est termi
nus simplr: ⁊ ille est vltimus termin⁹ motus quo acqsito
cessat motus. ⁊ quidaz est terminus ꝓm quid: ⁊ sic media
ĩter ꝑncipiũ motus ⁊ vltimũ finẽ motus terminãt motuz
ꝓm quid: qa nõ terminãt totũ motũ: sed aliquã ptẽ mot⁹.
illud aũt qd vltimate terminat motũ est duplex. quoddã
positiuũ qd est per se ⁊ ꝑncipalr termin⁹ vt locus vel forꝛ
ma. ⁊ quoddã ꝑuatiuũ: ⁊ illd est quies sub per se termino
motus. Vbi gra. si fiat motus de nigredine in albedinem
per fuscedinẽ mediaz: fuscedo est terminus ꝓm qd illius
motus: qa terminat aliquã partẽ illius mot⁹: ⁊ albedo est
p se terminus illius motus tanq̃z positiuũ per se intentuz
a motore: ⁊ quies sub nigredine est terminus priuatiuus
illius motus: sic ꝓportionabilr est in motu appetitus. naz
illud terminat motũ appetitus ꝓm quid qd est mediũ ordꝛ
natũ ad aliud. f. ad vltimũ terminũ appetitus ⁊ illud dz
bonũ cõferẽs seu vtile. id aũt qd vltimate terminat motũ
appetitus sicut res positiua in quã appetitus per se tendit
est bonũ honestũ: qa ꝓm Tulliũ. honestũ est qd ꝓprja sua
vi attrahit ⁊ allicit appetitũ: illud vo qd terminat motuz
appetitus tanq̃z quies in re desiderata est ipsa delectatio
seu bonũ delectabile. Et est sciendum q si illa tria stricte
accipiant sic bñt rõnẽ oppositoꝝ. naz illa stricte ⁊ ꝓprie
dicunt delectabilia que nullã aliã rõnẽ bñt appetibilita
tis nisi delectationẽ. cũ talia sint qñqz nociua ⁊ inhonesta.
vtile vo ꝓprie dicit qd non hz de se vnde desiderẽt: sed
solũ desiderat ꝓpter aliud: vt potio amara ꝓpter sanita
tem: sed bonũ honestũ est illud qd ꝓpter delectationẽ in
se hz vnde desiderat. [Adhuc aũt ex puero.] Scõa ratio
sumpta ex parte hoĩs est ista. circa illã passionez maxime
habet fieri virtus que inest nobis a ꝑncipio: qa maxime
difficile est illã passionẽ subiugare: sed delectatio inest no
bis a ꝑncipio: qa statim cuz nascimur inest nobis delecta
tio. puer enĩ statim cuz nascit delectat in lacte. ergo circa
delectationẽ maxime hz fieri virtus. ergo ⁊ circa tristitiã.
[Regulamus autez.] Ratio tertia sumpta ex parte hoĩs
est ista. circa illa hz fieri virtus per que hoĩes maxime re
gulãt suas opationes: ꝗz p delectationes ⁊ tristitias hoĩes
maxie regulãt suas opationes. hoĩes enĩ illis opationibus
itendũt in qbus delectant: ⁊ ab illis abstinẽt quib⁹ tristã
tur. ergo circa delectationes ⁊ tristitias hz fieri oĩs virtus
moralis. [Adhuc aũt difficilius.] Quarta ratio sumpta ex
pte hoĩs ad ꝛclonẽ ꝑncipalẽ est ista. circa difficile est ars
⁊ virtus: sed resistere delectationi est difficile: quia (vt ait
Heraclitus) difficili⁹ est pugnare ꝓtra voluptatẽ q̃z ꝓtra
iram. cũ ergo difficile sit pugnare cõtra irã: sequit q dif
ficile est pugnare ꝓtra voluptatẽ. ergo ⁊c. ⁊ sic i hoc capl̃o
probata est cõclusio vna huius libri. f. q oẽs virtutes mo
rales habent fieri circa delectationes ⁊ tristitias. ⁊ hec cõ
clusio est in hoc capo probata per .9. rõnes. ¶ Dubitat hic
circa dictũ stoicoꝝ qui dicũt virtutes cẽ impassibilitates.
dubitat vtrũ virtus moralis possit eẽ sine oi passione. Ui
det q sic: qa tãto virtus est pfectior quãto magis superat
passiones. ergo virtus aliq̃. f. virtus pfectissima est sine oi
passione. ¶ Itẽ passio ꝓriat virtuti: qa crescente passione
diminuit virtus: ⁊ diminuta passione crescit virtus: ꝗz vir
tus põt esse sine omni eo quod contrariat virtuti. ergo ⁊c.
¶ Item arguit per rõnes stoicoꝝ quas recitat Albertus
super primuz huius. Primo sic. Cum felix sit totus sanus
tam in rõne q̃z in appetitu: qa aliter nõ esset felix: opz q sit
totus infra metas mentis ⁊ sapiẽtie cõstitutus: sed ille qui
totus infra metas sapiẽtie cõtinet nihil sentit nec reputat
bonum: nisi illud qd in veritate est bonũ: ⁊ per ꝓhs nõ sen
tit aliquã passionẽ. ¶ Scõo arguit sic. Felicitas est opa
tio ꝓm virtutẽ pfectã: sed virtus pfecta nõ est nisi purgati
animi ⁊ a passionibus totalr elongati. ergo virtus pfecta
in summo nõ est nisi animi oĩno impassibilis. ¶ Qõ con
firmat per hoc q perfecto in sũmo nihil deest de pfectio
ne virtutis: sed virtutib⁹ moderatiuis passionuz cuiusmo
di sunt virtus politica: ⁊ virtus purgatoria multũ deest de
perfectione virtutis. ergo felix felicitate pfecta est omni
no sine passionibus. Et hec fuit opinio stoicoꝝ. Contrariũ
patet per ꝓhm hic in textu. ¶ Illum enim hoĩem dicit
ꝓhs agrestẽ ⁊ isensibilẽ qui nullã passionẽ sentit: sed nul
lus virtuosus est agrestis aut insensibilis ꝓm ꝓhm: ideo
nullus virtuosus est oĩno sine passionibus. ¶ Ad istud du
biũ dicẽdum q virtutũ moralium: quedã sunt circa passio
nes sicut circa ꝓprtãã mãm sicut fortitudo ⁊ tẽperãtia: ⁊ q̃
dam circa opationes vt iustitia: sicut patebit 5° huius. dico
ergo q illa virtus que est circa passiones sicut circa ꝓprium
oĩm nõ põt esse sine passione. qõ probat: quia aliter esset
virtus ociosa cum nullius habitus exercitiũ haberi possit
sine ꝓprja materia ⁊ obo: sed illa virtus que est circa ope
rationes põt esse sine passione ꝓprie dicta. delectatio enĩz
q̃ cõsequit opationẽ iusti nõ est passio ꝓprie dicta. ¶ Et
si dicat q vita contẽplatiua est sine passionibus ꝓm Eu
stratiũ super p̃m huius: ⁊ per ꝓhs virtuosus potest esse sine
passionibus oĩno. ¶ Dicendũ vt mihi videt. q si aliquis
tantũ det se cõtemplationi q sit q̃si separatus a corꝑore ⁊
sine passionibus/erit sine virtute morali que est circa pas
siones: nec est incõueniens q felix felicitate contẽplatiua
pfectissima sit oĩno sine virtute morali que est circa passio
nes. sicut enĩz subẽ abstracte a mã sunt sine passionib⁹: ita
etiã sunt sine virtutibus moralibus. ¶ Ad p̃m in contrariũ
dicẽdũ. q quãto virtus est perfectior tanto magis superat
passiones inordinatas: sed ex hoc nõ sequit q sit oĩno sine
passione. ¶ Ad zm dõm. q passio regulata rõne non con
trariat rationi: sed solũ passio rõni resistẽs: ⁊ sine tali pas
sione põt esse bene virtus: non tñ sine passione moderata.
¶ Ad p̃am rõnem stoicoꝝ dicẽdũ. q felix est totus sanus
⁊ infra metas mentis cõstitutus sic q per nullã passionez
a medio rõnis abducit: ꝗz hoc nõ sequit q animus eiꝰ
nõ possit tangi a passionibus. ¶ Ad zm dicendũ. q felici
tas speculatiua est opatio ꝓm virtutẽ perfectã. f. ꝓm virtu
tem sapiẽtie: vt patebit 10° hui⁹. ⁊ felix hz felicitate si põt
esse sine passionibus põt esse sine virtute morali q̃ est cir
ca passiones. ¶ Et si dicat q aliquae virtutes morales sunt
virtutes purgati animi: sed virtus purgati animi est sine
passionibus ꝓm Macrobiũ ⁊ Eustratiũ. ¶ Dicendus q
si aliqua virtus moralis sit virtus purgati animi illa non
est ad passiones edomandas: sed ex eius perfectione solũ
ordinat ad passiones iam edomitas regulandas.

Rõ tertia Aristo.

Rõ ꝗrta Aristo.

Heraclij sententia.

Nõdũ

2ª rõ Ar.

3ª rõ Ar.

4ª rõ Ar.

Nõn B

Diuisiõis boni sufficiẽtia quõ colligi pt.

Duplr termin⁹ motus.

Duplr termin⁹ vltimus motũ.

Quarta rõnes sũpte ex pte hominis.

Rõ ꝓma

Dub^m

pª rõ.

zª rõ.

pª ratio stoicoꝝ.

zª ratio stoicoꝝ.

Confir^o.

Solo.

Instanª

Tollit instãtia.

Ad p̃am rõnem.

Ad zam rõnem.

Ad p̃am rõnem stoicoꝝ.

Ad zam rõnem stoicoꝝ.

Instat.

Soluit.

I **Capitulũ quartum** tractatꝰ ꝑmi:in quo solꝰ uiſ 4ª questio ꝑncipalis huius libri:que est ista.qualr virtus generaſ ex opationibꝰ virtuosis vt iustus ex opationibus iustis. Istud enī est dubiũ:quĩ sicut videmus esse in artibus ꝙ nullus facit opa artis nisi habēs artē.nullus enī facit opus grāmatici nisi grāmaticus:ꝛ eodē modo videſ esse de vtutibꝰ ꝙ nullus facit opera iusta nisi iustus.ꝛ sic nō fit iustus ex opationibus iustis sed magis ecōuerso ex habitu iustitie fiunt operationes iuste. Et hec dubitatio soluiſ duplr. Prio ꝙ aliquis nō hĩs artē pōt facere opera artis:ſz nō artificialr:ꝛ sic nō hĩs virtutē pōt facere opera vtutis sed nō vtuose. nō iustus enī pōt facere opa iusta sed nō iuste. Scdo .soluiſ ꝑ intereptionē silitudinis iter vtutē ꝛ artē.est enī dissimilitudo in hoc ꝙ bis que ab artibꝰ fiūt est bene in ipsis operatis:que aūt fm vtutē hnt bene in operantibꝰ.ſ.scire

K eligere ꝓpter hec ꝛ firme ꝛ imobiliter operari ꝛc.

¶ Dubitauerit aūt quispiã quonã modo dicimꝰ iusta agētes iustos:ꝛ tēperata tēperatos fieri oportē:nã si iusta tēpata ꝙ agūt:iã iusti sūt ꝛ tēpati:pinde atqꝫ si grāmatica musicaue faciūt:grāmatici sūt atqꝫ musici.

Caput 4m p.trac. hꝰ scdi libri. Questio. Nō qōnis ꝑ ps ca.

Queret aūt vtiqꝫ aliqs qualr dicimus quoniã opꝫ quidē iusta operantes iustos fieri:tēperata aūt tēperatos. Si enī operanſ iusta ꝛ temperata iã sunt iusti ꝛ temperati:quēadmodũ si grāmatica ꝛ musica grāmatici ꝛ musici.

4.c.p.tra. diuisio in tres ptes ꝑncipales

L **Istud est** capl'm ārtũ ꝑmi tractatus:in quo mouet ꝛ soluiſ 4ª qō ꝑncipalis huius scdi libri.ſ. qualr virtus generaſ ex operibꝰ virtutis:ꝛ cōtinet istud capl'm tres ptes ꝑncipales. In ꝑma ponit ꝛ soluit qōnes. In scda ibi[Res quidē igiſ.] Ponit ꝛ pbat vnã ꝓclusionē per quã apparet solꝰ ꝑncipalis qōnis. In 3ª ibi[Sed mlti.] Remouet quēdã errorē.ꝑma pars ꝓtinet tres particulas. In prima poniſ questio ꝛ ratio qōnis. In scda ibi [Uel neqꝫ in artibus.] poniſ vna solꝰ q̃stionis. In 3ª ibi [Adhuc aūt neqꝫ simile.] Poniſ alia solutio ad eandem qōnē. In ꝑma igiſ particula mouet dubitatio:ꝛ poniſ rō dubitationis.qa enī dictũ est ꝙ vtus generaſ ex operationibus bonis vt ex iustis opationibꝰ efficiſ aliquis iustus: ideo mouet q̃stio qualr hoc pōt esse ꝙ ex opationibꝰ virtutis generet virtus vt ex opationibus iustis iustitia. Ratio huius dubitationis est:qa illud dictũ nō videt esse verũ pro eo ꝙ sicut est in artibꝰ ita est in vtutibꝰ:sed in artibus est sic ꝙ nullus facit opera artis nisi habēs artē.nullus enī facit opera grāmaticalia nisi grāmaticus nec musicalia nisi musicus.ergo eodē mō nullus fac opera iusta

M nisi iustus:ꝛ per consequēs ex iuste operari nō fit aliquis iustus:qa eo ipo ꝙ aliquis iuste operatur est iustus.vnde cũ idem nō fit generãs ꝛ generatũ respectu eiusdē cũ nihil gīet se:ꝛ iuste opari est effectiue a iustitia:seqt ꝙ iustitia nō efficiſ nec gīiaſ ex iuste operari cum sit ecōuerso.

¶ An nec in artibꝰ res ita se hꝫ. Fieri nãqꝫ pōt: vt grāmaticũ aliqꝫ qspiã faciat ꝛ fortuna ꝛ alio admonēte. At tūc erit grāmaticꝰ cũ ꝛ grāmaticũ ꝓpiã ꝛ grāmatice faciet:id est fm eã q̃ est in ipso grāmaticã artem.

Pm solo. ¶ Uel neqꝫ in artibus ita se hꝫ. Cōtingit enī vt grāmaticus qd agatur a casu ꝛ alio supposito. Tunc igitur grāmaticus erit si grammaticum quid faciat ꝛ grāmatice:hoc autem est fm eas que in ipso grammaticam.

¶ Hec est scda particula ꝑme partis in qua poniſ vna solꝰ que est ꝑ intereptionē vniꝰ proponis accepte i rōne dubitationis que est ista. Nullus facit opa artis nisi habens artē: qr nō grāmaticus pōt facere opa artis grāmatice:nã aliqs idiota pōt a casu ꝓferre oationē ꝓ gruã.nullus tñ potest grāmatice hoc est artificialr fm grāmaticam facere opa grāmaticalia nisi grāmaticꝰ:ꝛ eodē modo aliqs nō iustus pōt facere opera iusta nō tamẽ iuste.ſ.fm habitũ iustitie.

¶ Intelligendum ꝙ non iustus faciēs opa iusta nō operaſ a casu sed per se si intēdit gīiationē vtutis:qr facit opa iusta per rōnem practicam existente in ipso que est principium mouens ad generationem virtutis.

¶ Preterea nec silr in artibꝰ ꝛ in vtutibꝰ est. Naꝫ ea que ab artibus fiūt:bonũ ipm in seipsis habent. Sufficit igitur si ipsa aliquo mō sese hntia fiāt. At ea que a vtutibꝰ pdeūt nō iuste aut tēperate agunt:si sint iusta aut tēperata. Sed si ꝛ agēs sic sese habens agat.

¶ Adhuc aūt neqꝫ simile est in artibus ꝛ in virtutibus. Que enim ab artibus fiunt bonuꝫ habent in eis:sufficit igit illa ita existere. Que autem fm virtutes fiunt neqꝫ si hec taliter se habeant iuste vel temperate operata sunt. Sed si operans taliter se habens operetur.

¶ Hec est tertia particula ꝑme ptis:in qua poniſ alia solꝰ que est ꝑ intereptionē silitudinis assum pte iter artē ꝛ vtutē:ꝛ ꝓtinet hec particula duas partes. In ꝑma ponit solꝰ nē. In scda ibi[Primũ qdē.] Enumerat quedã que regrũtur ad hoc ꝙ aliq operatio fiat virtuosa. In ꝑma igiſ particula.d.ꝙ nō est simile de artibꝰ ꝛ virtutibus:qr opa que fiunt fm artē habēt in seipsis illud qō ꝓtinet ad bene esse artis ꝛ nō regrunt bonitatē in faciēte.nō enī opꝫ ꝙ faciēs fm artē sit bonus:sed illa que fiunt fm virtutē regrūt bonitatē in ipso faciēte:ꝛ ideo quãuis ita eēt ꝙ nullus posset facere opa artis nisi habēs artem:ex hoc nō sequiſ ꝙ nullus posset facere opa virtutis nisi habēs virtutē. ¶ Notãdum est hic ꝙ causa huiꝰ dissilitudinis inter artē ꝛ virtutē est hec:qr enim fm Phm 6º huius. Ars est recta ratio factibiliũ:ꝛ facere est opatio transiēs in exteriorē materiam ꝛ talis opatio est pfectio ipsius facti:ideo in opationibꝰ artis bonum artis ꝓsistit in ipso facto.ſ.in artificiato:ideo ad bonitatē artis sufficit ꝙ ea que fiunt bene se habeāt:ſz virtutes sunt ꝑncipia actionũ que nō trāseũt in exteriorē materiaꝫ: sed manēt in ipsis agētibus. vnde tales actiones interiores virtutũ sunt pfectiones agentium : ꝛ ideo bonitas huiusmodi actionũ cōsistit in ipsis agentibꝰ:ꝛ ideo ad hoc ꝙ aliqua fiāt iuste ꝛ tēperate nō sufficit ꝙ opa que fiūt bene se habeāt:sed requiritur ꝙ opans debito modo operet ꝛ sit in se bonus ꝛ virtuosus. sic ergo soluiſ ratio dubitationis dupliciter. vno modo per intereptionē huius propositionis nullus potest facere opus artificiale nisi artifex. Alio modo soluiſ per intereptionē silitudinis inter virtutem ꝛ artem. ¶ Notandũ fm Lincoñ. hic ꝙ iusta ꝛ temperata ꝛ similia aliquando dicuntur talia:quia sunt de genere talium:aliquando ꝓ dicunt talia nō solum qa sunt de gīie taliũ sed qa cũ sint de gīie taliũ fiunt a talibꝰ inquãtum tales sunt.ſ.a iustis ꝛ tēperatis ꝛc. Cũ igit queriſ vtrũ non iustus possit facere opera iusta.distinguendum est de iusto:qa vno modo diciſ iustum ex hoc solũmodo ꝙ est tale quale natũ fieri est a iusto.ꝛ sic non iustus potest facere opera iusta.aliquis enim non iustus ꝓpter timorꝫ vel inanem gloriã potest reddere alicui qō suum est:qō est opꝰ iustum ex genere. Alio modo diciſ iustũ nō solũ qr est tale

Notãdũ.

Pm nōn

2m nōn

Scire 2ª spe.ꝛ pra. qã ēt 2ª ē.

Notandũ Lincoñ.

Iustiꝰ duplr dr.

A opus quale iustus natus est facere:sed quia est tale ꝛ talis.ſ.ab habēte habitꝫ iustitie:ꝛ sic loquendo de iusto est hec impossibilis non iustus facit opera iusta.

¶ Primo quidē si sciens:deinde si eligens ꝓpter ipsa: tertio si firmo aio ac ĩmutabili agat. Hec aūt ad habitus quidē ceteros habēcos nō requirunt ꝓter ipsum scire. Ad virtutes aūt scire quidē paruꝫ aut nihil pōt. Cetera vo nō parũ sed totũ possunt. Que quidez ꝛ ex eo qa pſepe res iuste tēperateq̃ agunt proueniunt.

¶ Primũ quidez si sciens:deinde si eligens ꝓpter hec:tertiuꝫ aūt si firme ꝛ imobilr operet. hec aūt ad alias quidē artes habēdas nō cōnumerant ꝓter ipsum scire:ad virtutes autē scire

B quidē aut nihil potest. alia autem non parum: sed omne possunt: vtpote que ex mlitotiēs operari iusta ꝛ temperata aduenīunt.

¶ Hec est scda pticula scde partis:in qua Phs enumerat quedã que requirunt ad hoc ꝙ aliqua opatio fiat virtuose:ꝛ enumerat tria:quoꝝ primũ pertinet ad intellm:ꝛ est ꝙ operãs sit sciens qd facit ꝛ nō opet ex ignorãtia. Scdꝫ pertinet ad appetitũ:ꝛ est ꝙ operet ex electione ꝓpt ipm opus vtutis ꝛ nō ꝓpter aliquid aliud:ꝛ in hac ꝓditione intelligunt duo.ſ.electio ꝛ finis debitus ꝓpter quē debet cē electio:que est operatio fm vtutē. vnde si aliqs operetur opus virtutis hoc est illud qō virtuosus operaret ex passione:vt ꝓpter timorē vel irã nō operaſ fm virtutez. Si quis etiã operet bonũ opus ꝓpter lucrũ vel ꝓpter inanē gloriã:ꝛ nō ꝓpter ipsuꝫ opus vtutis nō operaſ fm vtutez. Tertiũ qō requiriſ accipiſ ex parte habitus:ꝛ est ꝙ operet firme.i.ꝓstanter ꝛ imobilr.cōstanter quãtũ ad seipsꝫ:

L ꝛ imobilr quantũ ad exteriora:ita ꝙ a nullo exteriori ipediat quin habeat electionē virtuosaꝫ ꝛ operet fm eã. Sz ad artificē nō requiriſ nisi ꝑmũ istoꝝ.ſ.ꝙ sit sciēs operari fm artē:sed ad virtutē ꝛ virtuosuꝫ scire nihil vel parũ ꝓfert. Sic ergo pz dissimilitudo iter vtutē ꝛ artē. ¶ Dic sunt duo ĩtelligēda. Primũ est circa hoc qō Phs dicit:ad artē solũ requiriſ scire:ꝛ est ꝙ aliquis pōt esse bonus artifex:ꝛ si nũq̃ eligat operari fm artē. Unde quanto magis scit ea que sunt artis:tãto est melior artifex:ꝛ si nũq̃ operet nec eligat operari nec in operãdo sit cōstans ꝛ imobilis. ¶ Scdo circa hoc qō Phs dicit ꝙ ad vtutē nihil vel parũ prodest scire:est intelligēdũ ꝙ scire est duplex.ſ.speculatiuũ ꝛ practicũ:ꝛ practicũ est duplex.ſ.in vlr ꝛ pticulari. Scire speculatiuũ nihil cōfert ad vtutē:qa ĩtellꝰ speculatiuus nihil dicit de ꝑsequēdo vel fugiēdo:ꝛ scire practicũ in vlr parũ pdest. Sed scire practicũ in pticulari multũ prodest ad vtutē:qa illō determinat actũ ꝛ alias pticulares circũstantias in qbus est actus. ¶ Aliter tñ ĩtelligit Cōmētator illud dictũ[Scire nihil vel parum cōfert.] ꝙ Phs loquiſ de scire practico ꝛ in particulari:ꝛ est ĩtentio Phi ꝙ scire paꝫ vel nihil pdest ad hoc ꝙ opus sit laudabile ꝛ virtuosum. hoc enī non hꝫ opus ex ipso scire:sed ex electione volũtaria. similr quãtũ ad hoc ꝙ opus sit bonũ moraliter scire in particulari parũ prodest:qa solum facit ad hoc ne opus sit inuoluntariũ per ignorantiaꝫ ꝙ est remota dispositio ad perfectionem virtutis.

¶ Res igiſ iuste tēperateq̃ dicunt:cũ sunt tales quales vir iustus ageret aut tēperatus. Iustus aūt ac tēperatus est nō is qui bas agit:sed qui sic etiaꝫ agit vt iusti tēperatiqꝫ agunt. Recte igiſ diciſ iustũ fieri agētem iusta:ꝛ temperatũ etiam temperata. Qui vo hec non agit nunq̃ euasurus est bonus.

¶ Res quidez igitur iuste ꝛ temperate dicunt quãdo sunt tales quales vtiqꝫ iustus ꝛ tēperatus operabiſ. Iustus aūt ꝛ tēperatus est nō q hec operaſ sed qui sic operaſ vt iusti ꝛ tēperati operãtur. ¶ Bene igiſ dicitur quoniã ex iusta operari iustus fit ꝛ ex temperata temperatus:ex non operari autē hec:nullus vtiqꝫ neqꝫ curabit fieri bonus. 2ª ps ca.

¶ Hec est scda pars huius capl'i in qua cōcludit vnaꝫ ꝓnē per quã apparet solꝰ qōnis ꝑncipalis. Et est ista ꝓ ꝙ opationes tūc sunt virtuose qũ sunt tales q̃les sunt opationes virtuosi:ꝛ est cōclusio.10.que ꝓbaſ q̃si inductiue sic:nunc sunt res tēperate ꝛ iuste qũ sunt tales q̃les opabiſ temperatus ꝛ iustus:ꝛ sic de alys.ergo ꝛc.sed nō opꝫ ꝙ qui opatur iusta ꝛ tēperata statim sit iustus ꝛ tēperatus nisi ea sic operet vt opanſ iusti ꝛ tēperati.ſ.obseruãdo tria que dcã sunt.ſ.ꝙ operet sciens:ꝛ eligens ꝓpter hoc:ꝛ ꝙ ꝓstanter ꝛ imobilr operet qō nō pōt facere nisi per habitꝫ ex opationibꝰ acqsitũ.[Bene igiſ diciſ.] Ex illo apparet solꝰ ꝑncipalis qōnis:nã ex quo ex silibus opationibus generãtur siles habitus:vt pz ex ꝓdictis:ꝛ ille opationes dicunt iuste ꝛ tēperate que sunt siles his que opaſ iustus ꝛ tēperatus sicut fuit dictũ in ꝑcedētibus:sequitur ꝙ hō fit iustus ex hoc ꝙ opaſ iusta:ꝛ tēperatus ex hoc ꝙ opatur tēperata: ꝛ ex hoc ꝙ aliqs nō operaſ hec nullus vtiqꝫ de numero taliuꝫ curabiſ fieri bonus.i.habebit curã ad hoc ꝙ fiat bonus:ꝛ sic patet ꝙ opatio diciſ iusta:nō solũ quia fit ab hoīe iusto sed qa est talis opatio qualē opabiſ iustus ex habitu iustitie. ¶ Notãdũ est hic fm Lincoñ.ꝙ hec distinctio de iusto ꝛ tēperato ꝙ possunt dici vel qa tale vel qa tale a tali videt satis insinuari in littera.res enīz opate in se cōsiderate dicunt iuste ꝛ tēperate:quãdo in seipsis sūt tales q̃les operabiſ ille qui est iustus ꝛ tēperatus:nec sequiſ ꝙ q tales operatur iam in seipso sit talis:ſz res operate sint tales in seipsis:ideo sunt iuste vel tēperate operate:ꝛ ideo non fm pfectam cōsiderationē iusti ꝛ tēperati iuste ꝛ tēperate sunt.perfectũ enim nō solum ab esse sed ad bene esse est. Scōm perfectã igiſ significationē iusti ꝛ tēperati cōprehendentē in se taꝫ esse q̃z bene esse:sequitur ꝙ qui facit iusta ꝛ temperata iuste ꝛ tēperate iam iustus ꝛ temperatus est. Fm alterũ ꝓ modũ non sequiſ.hec Lincoñ. Ex illo dicto apparet solutio q̃stionis ꝑncipalis:an ex operari iusta sit aliquis iustus:ꝛ est ꝙ ex opari iusta fm imperfectã acceptionē iusti que est ꝙ iustũ est tale quale opatur iustus nō sequitur ꝙ operans sit iustus:sed ex operari iusta fm perfectam acceptionē iusti fit aliquis iustus:quia nullus facit huiusmodi iusta nisi sit iustus.

Nōndũ

10º cōclo hꝰ scdi li.

¶ Uerꝫ pleriqꝫ hec qdē non agunt. Ad sermones aūt confugiētes sese philosophari putāt:ꝛ studiosos hoc fore mō:atqꝫ perinde vt egroti faciunt:qui medicos quidem diligēter audiunt:nihil autem eorum agunt que precipiuntur ab illis. At igitur illis corpus non bene sese habebit:si ita curantur sic nec his animus plane si ita philosophantur.

¶ Sed multi hec quidem non operantur. Ad rationes aūt fugiētes existimant philosophari ꝛ sic fore studiosi:ꝛ simile aliqd faciētes laborantibus qui medicos audiunt qdem studiose:faciunt autē nihil horꝫ que ꝑcepta sunt:quēadmodum igitur neqꝫ illi bene habebunt cor-

3ª ps ca.

pus ita curati neqꝫ isti aiaꝫ ita philosophãtes.

¶ Hec est tertia pars ꝑncipalis huius capl'i: in qua remouet quẽdã errorẽ: ⁊ est ꝙ multi volentes acgrere virtutes errabãt nõ opantes ꝓm virtutes: sed optime de vtutibus ratiocinãtes credebãt per hoc fieri virtuosi: sed ꝓbs remouet istũ errorẽ tales increpãdo dicẽs: ꝙ tales sũt siles laborãtibus, ſ. infirmis qui medicos quidẽ audiũt studio, sc. faciũt aũt nihil eoꝝ que precepta sunt. vnde quẽadmodum nec isti se bene habebunt ꝓm corpus: sic nec taliter philosophantes bene se habebunt ꝓm animam.

Tractatꝰ scõs: scõi libri ethi. **Tractatus scõs** pertractãs ſ⁹ᵃ qõnẽ ꝑncipalẽ huius scõi que querit quid est virtus: ⁊ ꝑtinet duo capla. In ꝑmo inquirit genus vtutis. In scõo ibi. Opꝫ aũt nõ solũ.] Inuestigant dẽie ponende in diffõne vtutis. ¶ Capl'm ꝑmũ declarãs quid est genꝰ virtutis per diuisionẽ eoꝝ que sunt in aia: ex qua diuisione ꝑmo declarat quid nõ est virtus: ⁊ ex hoc per viam diuisionis concludit quid est virtus.

¶ Post hec quidnã sit ipsa virtus consideremus opꝫ. Cum igitur tria sint que fiunt in anima: affectus: potentia: habitus. Doꝝ aliqd ipsam virtutẽ cẽ neẽe est.

Caput ꝑm scõi tract. hꝰ scõi li. ꝑtitio trimẽbris. **Q**uid hec aũt quid est ꝟtus scrutãdũ.

¶ Quia igit que in aia fiunt tria sũt: passiones: potẽtie: ⁊ habitus: horum aliquod vtiqꝫ erit virtus.

ꝑª ps ca. ꝑ. ca. scõi tractatus diuisio in tres ꝑtes ꝑncipales **I**stud est ꝓimũ capl'm tractatus scõi: in quo ꝓbs incipit ingrere qd est vtus: que est q̃stio ſ⁹ᵃ ꝑncipalis huius scõi. Et in hoc capl'o ꝑncipal'r declarat ꝙ virtus est habitus, ex quo ꝑs. qd est genus vtutis: qa vtus cõtinet sub habitu tanq̃ sub gẽe. Istud capl'm continet tres partes ꝑncipales. In ꝑma ꝓponit intẽtionẽ suã ⁊ vnã diuisionẽ trimẽbrẽ: sub cuius aliquo mẽbro oportet virtutes cõtineri ⁊ qõlibet membrũ diuisionis explanat. In scõa ibi. Passiones quidẽ.] Declarat qd eoꝝ que sũt in aia nõ est virtus remouens a virtute duo mẽbra dicte diuisionis trimẽbris. In ꝫª ibi. Si igitur nec passiones.] Cõcludit ex ꝑmissis quid est vtus: qm̃ est habitus. Et ex hoc ꝑs quid est genus vtutis. Prima ꝑs cõtinet duas ꝑticulas. In ꝑma ꝓponit intẽtionẽ suã ⁊ diuisionẽ trimẽbrẽ sub cuius aliquo mẽbro vtus continet. In scõa ibi. Dico aũt passiones.] Exponit singula mẽbra sue diuisionis. In ꝑma igit ꝑticula ꝑmo ꝓponit intentionem suam dicẽs. ꝙ post ꝑdicta perscrutandũ est quid est virtus. ex ꝑdictis enim manifestũ est ꝙ virtus pertinet ad aiaꝫ. ideo oportet ꝙ sit aliquod eoꝝ que sunt in anima.] Ponit diuisionẽ trimẽbrẽ dicẽs. ꝙ in aia tria sunt. ſ. passiones: potẽtie: ⁊ habitus: ⁊ horum aliqõ est vtus. hec ergo est diuisio. eoꝝ que sunt in aia: quoddã est passio: quoddã potentia: ⁊ quoddã habitus: ⁊ opꝫ ꝙ virtus sit aliqõ horum triũ. ¶ Intelligẽdũ ꝙ illa diuisio non cõprehẽdit vl'r oia que sunt in aia: qa nõ cõprehendit operationẽ aie: nec intentionẽ que est in aia: sed hec diuisio solũ cõprehẽdit ea que in aia sunt ꝑncipia opationis humane. Unde hec est diuisio eoꝝ que in aia sũt ꝑncipia opationis humane: aut sunt passiones aut potẽtie aut habitꝰ. ⁊ hec diuisio est suficiens: qa ꝑncipiũ opationis humane vel sumi t̃ ꝑ modũ elicientis: ⁊ sic est nuda potẽtia, vel per modũ mouẽtis: ⁊ sic est passio. passio enĩ mouet ad agenduꝫ aliquid extra. vt ꝑs cũ aliquis ex ira ĩpellit ad percutiendũ. vel est ꝑnm opationis humane ꝑ modũ formalis dispõnis ipsaꝫ poª formal'r iclinãtis ⁊ determinãtis ad actũ: ⁊ sic est habitꝰ.

¶ Atqꝫ affectꝰ qdẽ voco: cupiditatẽ: irã: metũ: fiduciã: inuidiã: gaudiũ: amicitiã: odiuꝫ: desideriũ: emulationẽ: miaꝫ. Eo oino que voluptas comitat aut doloꝝ. Potentias aũt eas quibus ad hos affectus suscipiendos ideoni dicimur esse: vt quibus dolere possumus: vel irasci: vel misereri. At habitus eos quibus bñ vel male nos ad affectus ipsos habemus: vt ad irascendum si vehemẽter aut remisse simus dispositi: male hẽm⁹: si mediocriter bene ⁊ ad ceteros affectus sil'i modo.

¶ Dico aũt passiones qdẽ: ꝓcupiscentiã: iram: timorẽ: audaciã: inuidiã: gaudium: amicitiaꝫ: odiũ: desideriũ: zelũ: misericordiam: ⁊ vniuersaliter illa que sequitur delectatio vel tristitia. Potentias autem ꝓm quas passibiles horum dicimur: puta ꝓm quas potentes irasci vel tristari vel misereri. ¶ Habitus autem ꝓm quos ad passiones nos habemꝰ bene vel male: puta ad irasci: siqdẽ vehemẽter vl' remisse male habemꝰ. Si aũt mediocrit bñ. Sil'r aũt ⁊ ad oia.

¶ Hec est scõa particula in qua explanat mẽbra dicte diuisionis. Et ꝓmo explanat que sunt passiones. Scõo que sũt potẽtie. Tertio qui sunt habitus. Dicit q̃ ꝑmo passiones eẽ ipsam cõcupiscẽtiã ⁊ irã ⁊ timorẽ ⁊ audaciã ⁊ inuidiam: ⁊ he quatuor passiones cõtinent sub tristitia. ſ. ira: timor ⁊c. ⁊ gaudiũ qõ ꝓsistit in interiori cõprehẽsione: ⁊ ideo continet sub delectatione que cõmuniter cõsequit apprehẽsionẽ interiorẽ ⁊ exteriorẽ. ⁊ sil'r amicitiã odiũ ⁊ desideriũ qõ differt a ꝓcupiscẽtia eo ꝙ ꝓcupiscẽtia est respectu delectationis corporalis tm̃. desideriũ aũt est respectu cuiuscũq; delectationis. sil'r ẽt ẑelũ qui est amor intẽsus cũ indignatione ꝗy ꝓsortẽ nõ patiẽs in amato: vt dicit Albert⁹: ⁊ misericordiaꝫ que est tristitia de alienis malis: ⁊ vl'r oia dicimus eẽ passiones anime ad que sequit delectatio vel tristia. Aliter exponit sic. ꝙ oia ꝑdicta sequũt delectatio vel tristitia: ⁊ istud est verꝫ qm̃ oẽs ꝑdicte passiones ꝓportãt motus appetitus in bonũ vel malũ: ex quoꝝ ꝓsecutione cãtur delectatio vel tristitia: ⁊ ideo oẽs alie passiones terminant ad delectationẽ vel tristitiã. ¶ Hic sunt tria videda. ꝑ qd est passio de qua hic logt ꝓbs. zº in quo est passio. 3º que sunt passiones ⁊ qõo ab invicẽ distinguunt. ¶ Circa ꝑmũ est sciẽdũ ꝓm Eustratiũ ꝙ passio est motus appetitus sensitiui in phãtasia boni vel mali. ſ. ꝓm electionẽ boni ⁊ fugã mali: ⁊ qz ad oẽs passiones segt delectatio vel tristitia vt dictũ est: ⁊ delectatio vel tristitia nõ sũt sine cordis dilatatione vel ꝓstrictione opꝫ ꝙ oẽs passiones fiãt cũ quadam trãsmutatione organi corporalis. ¶ Ex hoc ꝑs zᵐ. ſ. ꝙ oẽs predicte passiones sunt in appetitu sensitiuo. nã oĩs passio est in eo qõ patit ⁊ trahitur ad nãm agentis. Cuꝫ ergo triplex sit pars anime. ſ. quedã vegetatiua. quedã cognoscitiua: ⁊ quedã appetitiua: ⁊ in parte vegetatiua nõ est passio: qz vegetatiua solum hꝫ potentias actiuas. nec in parte cognoscitiua est passio: qz illud in quo est passio mouet ⁊ trahit ad nõ habitũ: sed pars cognitiua hꝫ illõ quod apprehẽdit ⁊ nõ mouet ad ipm: ſꝫ magis mouet ab co. q̃ passiones de qbꝰ logtur hic ꝓbs nõ sunt in parte apprehẽsiua. relinquitur ergo ꝙ sint in parte appetitiua. sed appetitus est duplex: scilicet intellectiuus ⁊ sensitiuus. sed in appetitu intellectiuo non est passio: qz passio non est sine trãsmutatione organi corporalis: vt dictum est. Et appetitus intellectiuus nõ habet organum: relinquitur ergo ꝙ passiones sunt solum in appetitu sensitiuo. ¶ Circa tertium igitur videndum est que sunt passiones ⁊ quomodo distinguunt ab invicem. circa qõ est ꝑmo sciendũ ꝙ appetitus

Quid appetitꝰ sensitiuꝰ ⁊ q̃ duplex. sensitiuus distinguit in irascibilẽ ⁊ cõcupiscibilẽ. nam appetitus est quedã inclinatio sequẽs formã. nã in nãlibꝰ videmus sic ꝙ ad formã naturalẽ nõ solũ sequit inclinatio ad consequendum bonũ ꝓueniens ⁊ ad fugiendũ maluꝫ disconueniens: sed etiã ad formã naturalẽ sequitur inclinatio ad resistenduꝫ impedientibus ⁊ resistentibus a cõsecutione boni cõuenientis: sicut in igne est iclinatio leuitatis ad ꝑsequendũ locũ ꝓueniẽtẽ ⁊ fugiendũ locũ discõueniente: ⁊ etiã in igne est caliditas per quaꝫ resistit ꝗys corrũpẽtibus ⁊ ĩpediẽtibꝰ ipsum a loco ꝓueniẽti: ⁊ eodeꝫ modo est ꝙ ad apprehẽsionẽ aialis sequit appetitus quo aial iclinat ad ꝑsequẽdũ bonũ cõueniẽs ⁊ ad fugienduꝫ malũ discõueniẽs: ⁊ etiã quo resistit impediẽtibꝰ a ꝑsecutione boni ꝓueniẽtis ⁊ fuga mali discõueniẽtis. ꝑma pars appetitus quo ꝑsequit bonũ ꝓueniẽs ⁊ fugit malũ discõueniẽs vocat cõcupiscibilis: cuius obiectũ est bonũ sensibile absolute. Scõa pars appetitus sensitiui vocat irascibilis: ⁊ obiectũ irascibilis est bonũ sub rõne arduꝰ ⁊ difficilis cuiusmodi est victoria que apprehendit sub rõne arduitatis ⁊ difficultatis. ¶ Ad accipiẽdũ igit numerum ⁊ sufficientiã passionũ hic enumerataꝫ est sciẽdũ ꝙ q̃cũq; passiones respiciunt bonũ vel malũ absolute sunt in cõcupiscibili: ⁊ quecũq; passiones respiciũt bonũ vl' malũ sub rõne arduꝰ sunt in irascibili. Sciẽdũ igit ꝙ sicut in nãlibꝰ actiuũ triplr se hꝫ ad passiuũ: qa ꝑmo dat sibi aptitudinẽ ⁊ dispõnẽ ad suaꝫ formã. scõo dat ei motũ ad illã formã: ⁊ tertio dat sibi quietẽ sub illa forma. Sicut ignis agens in aquã ꝑ dat materie aque dispõnẽ ad formã ignis. scõo dat sibi motũ ad talẽ formã. ſ. ignis seu ad locum ignis. ⁊ tertio dat sibi getẽ sub forma ignis seu loco ignis: ⁊ eodeꝫ modo est videre in obiectis passionũ vtriusqꝫ appetitus sensitiui. ſ. cõcupiscibilis ⁊ irascibilis. Nã bonuꝫ sensibile absolute ꝑmo dat appetitui quãdã aptitudinẽ ⁊ iclinationẽ ad ipsuꝫ: ⁊ sic causat in appetitu cõcupiscibili vna passio que dicit amor cui opponit vna alia passio: que dicit odiũ: ⁊ est respectu mali. Scõo illud bonũ dat appetitui actualẽ motũ in ꝑsecutione eius: ⁊ sic causat in appetitu cõcupiscibili quedã passio que dicit desideriũ cui opponit alia passio que dicit fuga. Tertio illõ bonũ dat appetitui cõcupiscibili quietẽ in bono adepto: ⁊ sic causat passio que dꝫ delectatio: cui opponit tristitia: ⁊ sic ꝑs ꝙ sex sunt passiones in appetitu ꝓcupiscibili: quarũ tres sumunt respectu boni ⁊ tres respectu mali que distinguuntur ꝓm ꝙ obiecta mouentia diuersimode respiciũt appetitũ. In irascibili ꝛo sunt quinq; passiones gẽiales: qa respectu boni arduꝰ futuri sumit spes cui opponit dõsperatio que est respectu boni arduꝰ ⁊ futuri. spes enĩ tendit ad bonũ arduũ ⁊ futurũ ⁊ desperatio resilit ab eodẽ: respectu ꝛo mali arduꝰ futuri sumunt due passiões. ſ. timor ⁊ audacia. Audacia enĩ aggredit malũ arduũ: sed timor fugit ab eodẽ: ex malo aũt arduo ꝑsenti causat ira que dicit eẽ quedã passio cõposita: qa est respectu duoꝝ obiectoꝝ: q̃ruꝫ nõ eq̃liter. nã ira est respectu boni ꝑpꝛy ⁊ respectu mali alterius. nã obiectũ ire est vindicta de inimico seu de eo qui eũ ad irã ꝓuocauit: ex vindicta apprehendit bonũ vt bonũ ꝑpꝛiũ ipsius irati: ⁊ malũ alterius. ſ. ostendentis: sed non est respectu boni ⁊ mali equal'r: qa non tendit in malũ seu nocumẽtũ alterius nisi ꝓpter appetitũ boni ꝑpꝛy. Sic ergo patet ꝙ sunt vndecim passiones generales: ſex in concupiscibili ⁊ qnque in irascibili: ⁊ sub aliquibus istarum passionũ ꝓtinent alie passiones magis speciales. nam sub tristitia cõtinent inuidia ẑelus ⁊ mia. Inuidia enĩ est tristitia de bono alterius. mia est tristitia de malo alterius. ẑelus est tristitia de defectu ꝑpꝛy boni. ẑelus enĩ est tristitia de hoc ꝙ hõ dõficit a bonis que aly hũt. ⁊ põt dici ꝙ ẑelus cõtinet sub amore: qa ẑelus est amor intensus cũ indignatione ꝗy cõsortẽ nõ patiẽs in amato (vt dicit Alb.) ⁊ forte ẑelus est equocũ. in vna enĩ sigtione ꝓtinet sub tristitia. ⁊ in alia ꝓtinet sub amore: ⁊ ꝓcupiscẽtia ꝓtinet sub desiderio: qa ꝓcupiscẽtia est reꝰ delectationis corporalis solũ desideriũ reꝰ cuiuscũq; delectationis ⁊ gaudiũ ꝓtinet sub delectatione: qa gaudiũ ꝓsistit in iterioꝛi apprehensione tm̃: sed delectatio cõsequit indifferẽter apprehensionẽ interiorẽ ⁊ exteriorem: vt patet in figura sequente.

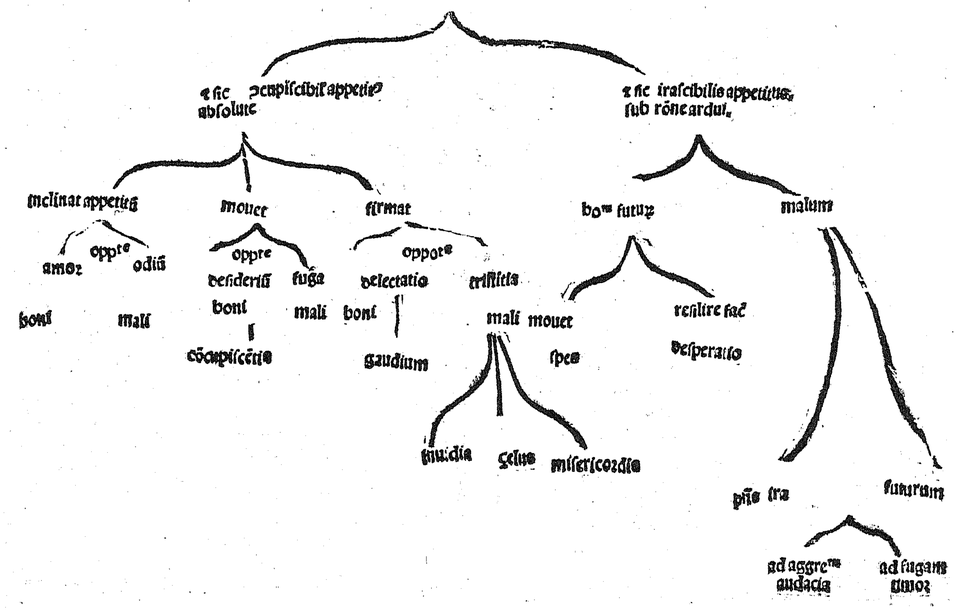

¶ Potentias aũt. Jexplanat quid itelligit per potẽtias non quidẽ vlr sed in ordine ad huiꝰ passiones di. q̃ potentias dicimus ꝓm quas sumus potẽtes. i. per quas possum⁹ pati passiones predictas: puta per quas possumus irasci/misereri/ꝛ huiꝰ. ¶ Habitus autẽ. Jexponit quid intelligit per habitus nõ vlr sed in ordine ad passiones di. q̃ habit⁹ sũt ꝓm quos nos habemus ad passiones bene vel male. ꝛ. g. irasci per aliquẽ habitũ possumus bene vel male. male vt si irascamur nimis vehemẽter vel nimis remisse. i. ꝓm superabundãtiã vel defectũ: vl bñ vt si ꝑ fiat mediocriter.

¶ Virtutes igiť vitiaqꝫ nõ sunt affectus: nã affectib⁹ quidẽ studiosi vel vitiosi non dicimur: virtutib⁹ aũt ꝛ vitijs dicimur: ꝛ ob affectus neq̃ laudamur neq̃ vituperamur. Nõ enĩ qui metuit aut irascitur laudatur: neq̃ qui simplr: sed qui modo quodaꝫ irasciť vituperatur. At ob vtutes vitiaq̃ laudamur aut vituperamur. Preterea irascimur qdẽ ꝛ timemus sine electione: virtutes aũt electiones sunt quedã: aut nõ sine electione. Insup affectib⁹ qdẽ moueri dicimur: vtutib⁹ autem aut vitijs nõ moueri: sed aliquo mõ disponi.

2ª ps ca. ¶ Passiones quidẽ igitur nõ sunt neqꝫ vtutes neqꝫ malitie: qm̃ neqꝫ dicimur ꝯ passiões studiosi vel prauí. ꝓm aũt vtutẽ vel malitiaꝫ dicimur. ¶ Et qm̃ ꝓm passiones qdẽ neqꝫ laudamur neqꝫ vituperamur: nõ enĩ laudať q timet neqꝫ qui irasciť: neqꝫ vituperať qui simplr irascitur sed qui certo modo. Scõm vtutes autẽ vel malitias laudamur vel vituperamur. Adhuc irascimur quidẽ ꝛ timemus nõ spõte: vtutes aũt electiones quedã vel nõ sine electione.

¶ Adhuc aũt ꝓm passiones quidẽ moueri dicimur: ꝓm virtutes aũt vel malitias nõ moueri sed disponi aliqualiter.

¶ Hec est scõa pars p̃ncipalis huius capl'i: in qua determinat quid eoꝝ que sunt in aia nõ est virtus ꝛ cõtinet duas particulas. In ꝑma oñdit q̃ virtutes non sunt passiones. In 2ª ibi [Propter hoc aũt neqꝫ potẽtie.] oñdit q̃ vtutes mozales nõ sunt potẽtie: In ꝑma igiť ꝑticula ꝓbat ꝓ̃s q̃ vtutes mozales nõ sunt passiones. Et hec est ꝯ 11ª 11ª cõcl'o hui⁹ p. li. libri: que ꝓbať ꝑ q̃tuoꝫ rõnes. Primo sic. ꝓm nullas passiones. s. absolute cõsideratas dicimur boni vel mali: sed ꝓm vtutes dicimur boni: ꝛ ꝓm vitia mali. g̃ nec vitia nec vtutes sunt passiones. g̃ ꝛc. [Et qm̃ ꝓm.] Scõo ꝓbať sic. ꝓm vtutes laudamur ꝛ ꝓm vitia opposita vitupamur: sed ꝯ passiones absolute nec laudamur nec vitupamur. g̃ ꝛc. Maioꝫ ꝯ, ꝛ minoꝫ declarať per hoc q̃ non laudať aliqs nec vituperať qa irasciť: sed qa bene vl male irasciť. g̃ ꝛc.

Dubium Alberti. Solo ¶ Albertus dubitat hic: qa aliqe passiones sunt laudabiles: siť verecũdia ꝛ passio opposita iuidie. g̃ ꝓm aliquas passiones laudamur. ¶ Rñdet q̃ passiones nõ sunt laudabiles eo modo quo vtutes sunt laudabiles. nã passiões nõ bñt laudẽ in medio distincto ab extremis: siť est in laude vtutis: imo quãto plus est de verecũdia que est timoꝫ de malo seu de turpitãto est laudabiliꝫ: ꝛ silr est de passione opposita iuidie. in illa enĩ passione nõ põt eẽ superfluũ. [Adhuc irascimur.] Tertio ꝓbať sic ꝯclo. Virtutes mozales vel sunt electiones vel nõ sunt sine electione: sed passiones eueniunt nobis sine electione. g̃ vtutes mozales nõ sunt passiones. maioꝫ buiꝰ rõnis ꝯ per hoc q̃ passiones qñq̃ ꝓueniũt deliberationẽ que ad electionẽ regriť, ꝓ maioꝫ huius rõnis est intelligẽdum q̃ virtus accipitur duplr. s. ꝓ actu ꝛ ꝓ habitu. Si ꝓ habitu manifestum est q̃ nõ est sine electione sic intelligẽdo q̃ nõ ꝓducit sine electione nec opatur sine electione: tũ virtus aliqñ existit sine actuali electiõe vt in dormiẽte: ꝛ hoc sufficit ad ꝯclonẽ ꝓ̃s q̃ hitus virtutis nõ sit sine electione cũ passio aliqñ fiat sine electione. Si aũt virtus accipiatur ꝓ actu hoc põt eẽ duplr. s. ꝓ actu intrinseco vel ꝓ actu extrinseco. Si ꝓ actu itrinseco: sic vtus est electio. Si ꝓ actu extrinseco: sic non est sine electione: qꝛ actus exterioꝫ ab interiori electione ꝓcedit: ꝛ sic quocũq̃ mõ accipiať virtus: aut est electio: aut nõ est sine electione. [Adhuc aũt.] 4.º ꝓbať sic ꝯ. ꝓm passiones mouemur: ꝯ ꝓm vtutes nõ mouemur: sed ꝓm virtutes aliqualiter disponimur ad hoc q̃ moueamur. ergo virtutes nõ sũt passiones. maioꝫ ꝯ ꝑ hoc q̃ passiones sunt quidã motus appetitus sensitiui: ꝛ ꝓm motum formalr mouemur. ꝛ minoꝫ ꝯ ꝑ hoc q̃ virtutes sunt qualitates: ꝛ ꝓm qualitates nõ mouemur formalr: sed ꝓm eas sumus dispositi ad mouendum ꝛ agendum. ꝓm exp̃onem Bur. ꝛ traductionẽ Leonardi Are. legendum est/facere: sed iuxta Auerrois diuiq̃ Tho. expositionem/pati.

Notandũ Virtus dupl'r accipit n

Virtutis actus 2.

¶ Propter hec eadem neqꝫ potentie sunt: nã neqꝫ boni vel mali dicimur: neqꝫ laudamur aut vitupamur: qꝛ possumus simplr affici. Et insup ponentes quidẽ sumus natura: boni vo non efficimur aut mali natura: quemadmodum antea diximus.

¶ Propter hoc autem neqꝫ potentie sunt neqꝫ enim boni dicimur propter posse facere simpliciter neqꝫ mali: neqꝫ laudamur: neqꝫ vituperamur. ¶ Et adhuc potentes sumus natura: boni autem vel mali non efficimur natura. Diximus autem de hoc prius.

¶ Hec est scõa particula scõe partis in qua declarať q̃ virtutes mozales nõ sunt potẽtie: ꝛ hec est ꝯclo. 12. que ꝓbať duplr. ꝓmo sic. ꝓm potẽtias nõ dicimur boni nec mali: nec laudamur nec vituperamur: nõ enim dõ aliquis bonus qꝛ potest facere bona: nec malus qꝛ potest facere mala: sed ꝓm virtutes dicimur boni vel mali: ergo virtutes nõ sunt potentie. [Et adhuc.] 2º ꝓbať ꝯclo sic. Potentie insunt nobis a nã. virtutes non insunt nobis a natura. g̃ ꝛc. 12ª ꝯclo scõi libri

¶ Qꝛ si virtutes neqꝫ affectus sunt neqꝫ potẽtie: restat ipsas hitus eẽ. Quid igť sit ipsa virt⁹ genere diximꝰ.

¶ Si igiť nec passiones sunt virtutes neqꝫ potentie relinquitur habitus eas esse. Quid quidem igitur genus est vtutis dictum est. 3ª ps

¶ Hec est tertia pars huius capl'i in qua ꝓ̃s cõcludit ex ꝓmissis qd est virtus: ꝛ qd est genus virtutis: ꝛ ꝯcludit istã ꝯclonẽ q̃ virtutes sunt habitus. que est conclusio 13ª. que ꝓbať per locũ a diuisione sic. Virtutes vel sunt passiones vel potentie vel habitus: sed non sunt passiones nec potẽtie: vt probatum est. ergo virtutes sunt habitus. ¶ Dubitatur h: qꝛ videtur q̃ virtus sit in genere passionis ꝛ nõ in in gẽe habitus: qꝛ virtus est mediũ inter passiones oppositas: sed mediũ ꝛ extrema sunt in eodẽ gẽe. ergo virtus est in gẽe passionis ꝛ non in gẽe habitus. ¶ Dicẽdum q̃ virtus est habitus: vt probat hic ꝓ̃s. ¶ Ad obiectionẽ in ꝑium dicendũ q̃ virtus nõ est mediũ inter passiones: sed est medium inter duo vitia extrema: ꝛ obiectuꝫ virtutis est mediuꝫ inter supexcessiuꝫ ꝛ defectũ in passionib⁹. 13ª ꝯclo scõi libri Dub⁹ Solu

Capitulum scõm tractatus scõi declarãs que est dõia ꝓpria virtutis moralis p

ralis per quã reponiť in specie. ꝓmo tũ declarat qõdã gnãle oi virtuti cuiuscũq̃ fuerit virtus. ꝛ est q̃ oĩs vtus pficit habentẽ: ꝛ opus eius bonũ reddit. Deinde declarat q̃ oĩs virtus mozalis ꝯsistit in medio: nõ in medio rei sed in medio quo ad nos. Tertio ꝯcludiť diffõ vtutis mozalis q̃ est q̃ virtus mozalis est habitus electiuus in medietate existens quo ad nos: determinata aũt rõne ꝛ vt vtiq̃ sapiẽs determinabit. deinde ostendiť quoꝫ medietas est virtus mozalis: qm̃ est medietas duaꝫ malitiaꝫ: deinde q̃ non in omnibus passionibus ꝛ operationib⁹ est medium laudabile sine medium quod est virtus.

¶ Opꝫ aũt nõ solũ ita dicere virtutẽ habitũ esse: sed ẽt qualis nã habit⁹ sit. Dõm est igiť oẽm vtutẽ ꝛ idipsuꝫ cuius est vtus bñ sese habere facere: ꝛ opus ipsi⁹ reddere bñ. Oculi nãq̃ virtus ꝛ oculũ ꝛ opus ipsius studiosuꝫ facit. Quippe cũ videam⁹ vtute oculi bñ. Virtus itidẽ equi studiosuꝫ efficit equuꝫ ꝛ bonũ ad currẽdũ portãdũq̃ equitẽ: ꝛ expectãdũ ẽt hostẽ. Qꝛ si idipsꝫ ita sese hꝫ in oĩbus: ꝛ virtus ipsius ẽt hoĩs habitus is erit a quo bon⁹ efficiť hõ: ꝛ quo bñ suuꝫ opus ipse reddet efficietq̃. Quo mõ aũt id erit ꝛ antea qdẽ diximꝰ.

Caput 2ᵐ trac. 2. huius scõi libri.

Portet aũt nõ solũ sic dicere: qm̃ habitus: sed ꝛ qualis qdẽ. Dicẽdũ igiť qm̃ virtus oĩs cuius vtiq̃ fuerit virtus ꝛ id bene habẽs perficit: ꝛ opus eius bonũ reddit: puta oculi vtus ꝛ oculũ studiosuꝫ facit ꝛ opus eius. Oculi enim vtute bñ videmus. Silr ꝛ equi vtus equũ studiosuꝫ facit: ꝛ bonũ ad currẽdũ ꝛ ferẽdũ ascensoꝛem: ꝛ expectandũ bellatoꝛẽ. Sic itaq̃ hec in oĩbus ita hꝫ ꝛ hoĩs vtus erit vtiq̃ habit⁹ ex quo bonus homo fit: ꝛ a quo bñ opus suuꝫ reddit. Qualr autẽ hoc erit iam quidem diximus.

2ª ps. c. 3ª ps. c.

Scõi. c. 2. trac. diui⁹ in q̃tuoꝫ ꝓtes p̃ncipales. ¶ Istud est capl'm scõm tractatus scõi: in quo ꝓ̃s iuestigat dõiaꝫ virtutis mozalis: ꝛ totaꝫ eiꝰ diffõnez cõcludit. ꝛ cõtinet istud capl'ꝫ q̃tuoꝫ ꝓtes p̃ncipales. In p̃ª declarat q̃ virt⁹ hoĩs pficit hoĩez ꝛ opus eiꝰ bonuꝫ reddit. In 2ª ibi [Adhuc aũt ꝛ hoc.] p̃mittit quedaꝫ necessaria ad ꝓpositũ ostẽdendũ. In 3ª ibi [Si vtiq̃ oĩs scia.] ꝓbat ꝯclonẽ intentã. s. q̃ oĩs virt⁹ mozalis ꝯsistit in medio: ꝛ ꝯcludit diffõnẽ virtutis mozalis ꝛ ostẽdit quoꝫ extremoꝫ medietas est vt⁹. In 4.ª ibi [Nõ suscipit aũt.] ostẽdit q̃ nõ in oĩb⁹ passionib⁹ ꝛ opationib⁹ est medietas que est virt⁹. ¶ In p̃ma igiť ꝑte declarat ꝓ̃s q̃ virtus hoĩs hoĩez pficit ꝛ op⁹ eiꝰ bonũ reddit. ꝛ hec est ꝯclo. 14. ꝓbať per silẽ vel per locũ a toto in quãtitate sic. Oĩs virt⁹ cuiuscũq̃ fuerit virt⁹ bñ pficit bñs ipm: ꝛ opus eiꝰ bonuꝫ reddit: qõ pꝫ inductiue. naꝫ virt⁹ oculi oculuꝫ bñ pficit: ꝛ opus eiꝰ bonũ reddit. per virtutẽ enim oculi bene videm⁹. Similr virt⁹ equi equũ facit bonũ: ꝛ opus eiꝰ bonuꝫ reddit. s. vt sit apt⁹ ad currẽduꝫ ꝛ ferẽduꝫ ascẽsoꝛẽ ꝛ ad expectãduꝫ bellatoꝛes: ꝛ ita vt eẽ in oĩb⁹ alys. g̃ per locũ a toto in q̃titate sic erit de vtute hoĩs q̃ vt⁹ hoĩs hoĩez facit bonuꝫ ꝛ opus eiꝰ bonũ reddit. Qualr aũt hoc erit iam qdez diximus. s. q̃ per vtutẽ hõ fiat bonus: ꝛ bñ opeť. naꝫ in 2ª capꝰ ꝓmi tractat⁹ huius scõi declarať q̃ per opõnes q̃ sũt in medio saluať ꝛ gẽať vnaqueq̃ virt⁹: ꝛ per ꝓ̃s per eas boni efficimur ꝛ effecti boni facilius bene operamur.

2ª pars scõi libri 14ª scõ huiꝰ scõi libri. Solo

¶ Et nũc etiã magis patebit si ꝓtẽplabimur qualis nã sit ipsius virtutis natura. In oĩ itaq̃ re ꝓtinua diuisibiliq̃ aliud plus aliud minus: aliud equale: vel ex ꝑte ipsius rei: vel respectu nostri accipi põt. Equale autẽ mediũ est qõdã iter exuperationẽ atq̃ defectũ. Atq̃ rei qdẽ ipsi⁹ mediũ id esse dico: qõ eque ab extremoꝫ vtroq̃ distat: idq̃ est apud oẽs vnũ ꝛ idẽ. Respectu aũt nostri qõ neq̃ exuperat neq̃ deficit: idq̃ non est apõ oẽs vnũ ꝛ idẽ: vt si decẽ sint multa: ꝛ duo pauca: sex ipsius rei media capiunť: eque nãq̃ excedũt ꝛ excedunť. Atq̃ hoc in arithmetica cõparatione rõnũ mediũ esse cõstat: at id qõ est nostra ex ꝑte mediũ nõ codẽ sumẽdũ est mõ. Nõ enim si cui decẽ qdẽ minas comedere nimiũ est: duas aũt paꝫ: sex ei minas ludi magister p̃cipiet. Est enim ꝛ hoc fortasse nimiũ et q̃ accepturus est: aut paꝫ. Miloni nãq̃ paꝫ. Incipienti vo sese exercere nimiuꝫ est. Simili mõ res sese hꝫ in cursu ac in palestra. Hoc igiť mõ quiuis artifex experationẽ qdẽ fugit atq̃ defectũ: mediũ aũt querit ꝛ expetit: nõ quidẽ rei: sed q̃ ad nos mediũ dicitur.

¶ Adhuc aũt ꝛ hoc erit manifestuꝫ si speculati fuerimus q̃lis qdez est natura ipsius. In omni itaq̃ cõtinuo ꝛ diuisibili est accipere: hoc autẽ plus: hoc qdẽ minus: hoc vo equale: ꝛ hoc vel ꝓm ipsaꝫ rez vel ad nos. Equale aũt mediũ qdẽ est superabundãtie ꝛ defectus. Dico vtiq̃ rei qdez mediũ qõ equalr distat ab vtroq̃ extremoꝫ: qõ est vnũ ꝛ idẽ in oĩbus: ad nos autẽ qõ neq̃ abũdat neq̃ deficit: hoc aũt neq̃ vnũ neq̃ idẽ oĩb⁹: puta si decẽ multa: duo aũt pauca: sex media accipiunť ꝯ rẽ. Equalr enim excedunt ꝛ excedunť: hoc aũt mediũ est ꝯ arithmetica ꝓportionẽ. Quo aũt ad nos nõ ita sumendum. Nõ enim alicui si decẽ minas comedere multũ. Duas aũt paucuꝫ magister ludi sex minas precipiet. Est enim fortitan ꝛ hoc multum sumenti vel paucũ. Miloni enim qdẽ paucuꝫ: dominatoꝛi aũt gymnasioꝫ multuꝫ. Silr ꝛ in cursu ꝛ in palestra. Ita vtiq̃ oĩs sciẽs supabũdantiã ꝛ defectũ fugit: mediũ aũt querit ꝛ hoc desiderat. Mediũ aũt nõ qõ rei sꝫ quo ad nos.

Quid medium rei ꝛ qd mediũ respectu nostri.

¶ Hec est 2ª pars in qua p̃mittit quedã necia ad ꝓpo⁵. s. ad inuestigãduꝫ dõiaꝫ virtutis: qꝛ enim virt⁹ est habitus ꝛ habitus trahit spẽz ab obiecto: ꝛ obiectũ vtutis est mediũ inter passiones: oꝫ q̃ dõia formalis vtutis sumať ex rõne medy: ita q̃ virtus sit habit⁹ mediũ attigẽs vel in medio cõsistẽs. ꝛ ꝓp̃ hoc ꝓ̃s p̃mittit duo necia ad ꝓpo⁵. prio dicẽs q̃ virt⁹ sit in medio erit magis manifestuꝫ si speculemur q̃lis est nã vtutis. deinde ꝓponit necia ad ꝓpositũ ostẽdenduꝫ. Primũ est q̃ in oĩ cõtinuo ꝛ diuisibili est accipere maius/minus/ꝛ eq̃le. qõ qdez eq̃le est mediũ inter supabũdantiã ꝛ defectũ. Scõm qõ p̃mittit est: q̃ mediuꝫ est duplex. s. mediũ ꝓm rez ꝛ mediũ quo ad nos. Mediũ rei est qõ equaliter distat ab vtroq̃ extremoꝫ. Mediũ quo ad nos est qõ nobis neq̃ supabundat nec deficit: hoc est q̃ nobis nec est supfluũ nec diminutuꝫ. Medium ꝓm rem est idez apud oẽs. mediũ quo ad nos nõ est idẽ apud oẽs. Mediũ rei est mediũ ꝯ arithmetica ꝓportionẽ. medium quo ad nos est mediuꝫ ꝓm ꝓportionẽ geometricã.

I vbi gra:medium rei est qd quantū excedit ab vno extremoruz inter que est mediū tātū excedit reliquū extremū: ⁊ tale est mediuz aritbmeticū.⁊ hoc mō sex est mediū inter.10.⁊ duo.nā sex per 4.or excedunt.z.⁊ per 4.or excedūtur a.x.⁊ tale mediuz equaliter distat ab vtroqz extremorum.Mediū quo ad nos est mediū geometricū:qz est fz eandē ꝓportionē ad subiectū.⁊ sic.6.est mediuz inter.9.⁊ 4.qz que est ꝓportio sex ad. 4.eadē est ꝓportio.9.ad sex. qz vtrobiqz est sexqualtera ꝓportio.qz sicut sex cōtinet. 4. ⁊ eius medietatē:ita.9.cōtinet sex ⁊ eius medietatē.Istud mediū.s.quo ad nos nō est idē apd oēs.qd ꝓbs declarat. nā si comedere.x.minas.i.mensuras est supfluuz alicui ⁊ comedere.z.mēsuras sit nimis paucū:nō ꝓpter hoc segr̄ q comedere.6.sit simplr mediū ⁊ simplr bonū illi cui.x. est supfluū:.⁊.z.nimis paucuz:qz illi qui dz dñari in ludis
K gymnasticis est forte supfluū:⁊ miloni esset nimis paucū. vñ si alicui sufficiant.4.mensure/illi essent.x.mensure supfluū ⁊ duo nimis modicū.nec ex hꝰ segr̄ q.6.hꝰ mēsure sint quo ad ipz mediū:⁊ nec supfluū nec diminutuz.Sed si alicui puta miloni sint.x.mensure mediū ⁊ nec supfluū nec diminutū:tūc alteri cuius ꝓportio ad milonē est sicut ꝓportio sex ad.x.erūt.6.mediū inter supfluū ⁊ diminutū. oīs aūt sciens ⁊ prudens fugit extrema.s.supabūdantiā ⁊ defectū tanq̄ sibi ip̄proportionata.⁊ querit mediū iter hec tanq̄ sibi ꝓportionatū.sic ergo pz q in passionibus ⁊ operationibus est mediū:qz passiones ⁊ opōnes sunt diuisibiles:⁊ in oī diuisibili est accipe maius minus ⁊ equale. Et sic etiā pz q mediū est duplex.s.mediū rei:⁊ mediuz quo ad nos.⁊ qd est mediū rei.⁊ qd est mediū quo ad nos.Ex
Dubiū Eustra. L gbus patebit q virtus moralis consistit in medio quo ad nos.¶Eustratius dubitat hic qualr in passionib⁹ ⁊ operationibus est maius minus ⁊ eq̄le:cū passiones ⁊ opōnes nō sint quantitates sed magis qualitates.vñ dicit q̄litates gdez eniz passiones:opōnes enim sub q̄litate vtiqz erunt. Silr oīs vtus moralis est circa delectatiōes ⁊ tristitias:fz delectatio est in nō tēpore:⁊ per ꝓns indiuisibilis.g̃ operationes ⁊ passiones circa quas est vtus sunt indiuisibiles:⁊
Solo. per ꝓns in eis nō est accipere maius minus ⁊ eq̄le.¶Ad illā dubitationē rndet Eustratius q oīa illa.s.opōnes passiones ⁊ delectationes sunt diuisibiles:sed h̄ est per accns cuz nō sint q̄titates. Posset ēt dici q q̄uis p̄dicta nō sint diuisibilia fm diuisionē tēporis:tn̄ sunt diuisibilia fz maius ⁊ minus.cōtingit eniz delectari ⁊ irasci:⁊ ēt opari fm maius ⁊ minus:sicut pz de lumine qd̄ fit in istanti:⁊ tn̄ diuidit fm maius ⁊ minus.aliqd eniz est magis luminosuz q̄ aliud:⁊ idē est magis luminosuz in vno tēpore q̄ in alio.
Signa septē fortitudis corporalis milonis. pm zm M ¶De Milone dicit h̄ Eustrati⁹.6.signa fortitudinis corporalis.Primū dicit q boies aiunt istū trecemathē athletam qui rātū fortitudine ab alys differebat q portando taurū in humeris sine getis interpositione stadiū ptransiuit.¶Scōm qd̄ dicit de ipso est q milo cōueniēs cum amicis colloquebat in quadā domo fm ptem ruinosa ⁊ fere his qui intus erant supcadere approximāte ipse subintrans partē ruinosam suffulciens saluauit oēs educens.
3m ¶3⁰ de ipsius morte dicit q qdā aiunt ipz milonē in q̄dā sylua deambulantē ⁊ parū a via diuertentē trūcū magnū inuenire.hūc aūt a gbusdā esse tentatū scindi imisso fissorio milonē aūt ad hūc accedentez vim fecisse manibus ⁊ pedibus ad diuisionē ⁊ amplius qdē nihil pfecisse preter qd̄ fissorys excidētibus ad inuicē.iam eniz fatigabat violentia ipsius hūc imperato laqueo detentū bestys cenam
4m extitisse.¶4.⁰ dicit de ipso qd̄ dicūt boies de ipso q ipse vicit decertans in sex olimpiadib⁹ in.7.aūt nō potuit superare Masopheū cōciuē ipsius etate iuuenē ⁊ nō volen
5m tem ꝓpe stare.¶5⁰ dicit q ille milo fronti circūligabat chordā velut coronā ⁊ anhelitū retinēs inter labia:ex solo impulsu spūuz ⁊ sanguinis intumescentis in venis fregit chordā ad moduz papyri.¶6⁰ dicit de ipso q dimittenti eo brachia ab humero vsqz ad cubitū iuxta latera ⁊ extēdente a cubito in directū brachia ⁊ manus ⁊ digitos fz ordinē pollice erecto sur sū:religs aūt digitis positis fz ordinez minimū digitoꝝ nullus potuit mouere vim faciens.
¶7⁰ dicit aly de eo q comedebat bouē in die.Et si ista narrata de illo sint vā nō est miꝝ si multū cibū regrebat.
¶Q̃ si oīs scientia suum hoc mō bene cōficit opus ad mediū ipsum respiciens ⁊ in hoc sua redigens opera. Unde ⁊ dici solet in iis que bn̄ sese habēt operib⁹ nec auferri quicq̄ nec addi posse:ꝓpterea q bonū ipsum corrūpunt nimiū ⁊ paꝝ:mediocritas vo cōseruat. At
O boni artifices ad hoc respiciētes vt diximus operant. Virtus aūt omni arte exactior est ⁊ prestantior quēadmodū ⁊ natura. Ipsa pfecto virtus medij ipsi⁹ est coniectatrix. Loquor aūt de moꝝ vtute:hec eniz circa affectus actusqz versat:in qbus est nimiū ⁊ parū ⁊ mediū. Fit eniz vt magis ⁊ minus qspiā ⁊ metuat ⁊ cōfidat ⁊ cupiat ⁊ abborreat:⁊ irascat ⁊ misereat:⁊ oīno delectet ac doleat:⁊ vtroqz modo nō bene. Et etiam qñ opz ⁊ pro qbus:⁊ ad quos ⁊ cui⁹ gratia:⁊ vt opz. Hoc aūt mediuz est ⁊ optimū:qd̄ est ipsius virtutis. Similr circa actus nimiuz est ⁊ paꝝ ⁊ mediū. Virtus autē circa affectus actusqz versat:in qb⁹ exuperatio quidē peccatuz est ⁊ defectus vituperat:mediuz autē laudat ⁊ recte ꝓficit:q̃z vtrūqz vtutis ipsi⁹ est. Virt⁹ igit mediocritas est q̄dā:cuz sit ipsi⁹ medij ꝓiectatrix.
¶Si vtiqz oīs scientia sic opus bn̄ perficit ad mediū respiciens:in hoc ducens opa:vñ ꝓsueuerunt dicere in bn̄ se habentibus operib⁹:qm̄ neqz auferre est neqz apponere vt supabundātia qdem ⁊ defectu corrumpēte:bn̄ aūt medietate saluante. boni aūt artifices vt diximus ad h respicientes operant. Virtus autez omni arte certior ⁊ melior est quēadmodū ⁊ natura:medij vtiqz erit cōiectatrix. ¶Dico aūt moralem: hec eniz vtiqz erit circa passiones ⁊ opationes: in his eniz est supabūdātia ⁊ defect⁹ ⁊ mediū: puta ⁊ audere ⁊ timere ⁊ ꝓcupiscere:⁊ auerti ⁊ irasci ⁊ misereri:⁊ vlr delectari ⁊ tristari est ⁊ magis ⁊ minus:⁊ vtraqz nō bn̄:qñ autē opz ⁊ in qb⁹ ⁊ ad quos ⁊ cuius gra:⁊ vt opz ⁊ medium ⁊ optimū qd̄ est in virtute. Similr autē circa operationes est superabundātia ⁊ defectus ⁊ mediū:virtus aūt circa passiones ⁊ operationes est:in qbus quidē superabundātia vitiosa est ⁊ defectus vituperat. Mediū aūt laudat ⁊ dirigit. ¶Hec aūt ambo virtutis:medietas q̄dā ergo est virtus cōiectatrix existēs medij.
¶Hec est 3ª pars p̄ncipalis huius capl'i:in qua ꝓbs ꝓbat pclonē intentā.s.q oīs vtus moralis est ꝓiectatrix medij: siue.q oīs virtus moralis cōsistit in medio:⁊ cōtinet ista pars tres particulas. In p̄ma ponit vnā rōnē acceptā per locū a minori. In 2ª ibi Adhuc peccare. ꝓbat idē p aliā rationem

A rōnē acceptā ex difficultate attigēdi mediū. In 3ª ibi Est ergo virt⁹. ꝓcludit diffōnē vtutis moralis. In p̄ma pticula ꝓbat ꝓbs q oīs vt⁹ moralis ꝓsistit in medio:⁊ hec est cōclo 15ª que ꝓbat duplr. Primo p locū a minori sic. Ois
15ª pclo huⁿ scōi libri. scia opatiua siue oīs ars cū bn̄ pficit opus suū attingit mediū:fz vt⁹ moralis est certior ⁊ melior oī arte fīt nā est melior ⁊ rectior oī arte:cū igit oīs ars cū bene pficit op⁹ suuz attingit mediū:sequit p locū a minori q oīs vtus moralis attingit mediū ⁊ ꝓsistit in medio. Maior declarat p qōdā signū:⁊ est q artifices ⁊ vlr oēs opib⁹ bn̄ se habētib⁹ ꝓsueuerūt dicere q ad ea nō est aliqd apponēdū nec ab eis est aliqd auferēdū:p hoc significātes q supabūdātia ⁊ defectus corrūpūt bonitatē opis:⁊ medietas inter supabūdantiā ⁊ defectū saluat bonitatē opis:⁊ ita bonitas artificiati ꝓsistit in medio iter supabūdātiā ⁊ defectū:⁊ ita artifices cū bn̄ pficiūt opa sua attingūt mediū inter supabūdātiaz ⁊ defectū. Circa minorē est sciēdū q vtus est melior ⁊ certior oī arte:qz vtus determinate inclinat ad bonū ad modū nāe:⁊ iō p vtutē nō ꝓtingit male opari:fz per artez pōt hō indifferēter bn̄ opari vel male:p artē eniz est cognitio
B Nōn^m de bono ope:fz ars nō inclinat ad bn̄ opandū fz ad bn̄ cognoscēdū:⁊ iō ꝓtingit male vti arte:sed non cōtingit male vti vtute. ¶Dubitat hic qz nō videt q ars cū bene pficit opus suuz attingat mediū:qz quāto res artificiosius fit
Dubiū. tāto magis accedit ad extremū:⁊ per ꝓns ars non respicit mediū. ¶Dicēdū q ars respicit mediū inter supabūdātiā ⁊ defectū:qz quāto res fit meli⁹ per artē tāto magis est
Solo. C recessus a supabūdātia ⁊ defectu:verūtn̄ nec ars nec vtus respicit mediū inter bonū ⁊ malū:imo quāto meli⁹ res fit tanto est maior accessus ad bonuz: vnde si comparemus bonum ⁊ malum ad inuicez sicut extrema:sic tam virtus q̄z ars respiciunt extrema. Si vo comparemus superabū
3ª ps cō. dantiam ⁊ defectū ad inuicem tanq̄ extrema:sic tam virtus q̄z ars respicit medium. ꝓ Dico autē. ꝓexplanat de qua virtute loquit cū dicit:mediū saluare vtutē ⁊ extrema corrūpere vtutez. ⁊ dicit q debet intelligi de virtute moralis: nā vtus moralis est circa opatiōes ⁊ passiōes in qb⁹ inuenit supabundātia ⁊ defect⁹ ⁊ mediū:⁊ exēplificat p̄mo in
D passionib⁹ dicēs q cōtingit timere ⁊ audere ⁊ ꝓcupiscere ⁊ auerti.s.fugere ⁊ irasci ⁊ misereri ⁊ vlr delectari ⁊ tristari magis ⁊ minus:⁊ vtraqz hec nō fiunt bn̄:sed si aliqs timeat ⁊ audeat quādo oportet:⁊ q̄ oportet:⁊ in qbus opz:⁊ quos opz:⁊ cuius gratia opz:⁊ eo mō quo oportet:hoc erit mediū in huiusmodi passionibus ⁊ in hoc cōsistit optimū eius.i.optima dispō que est vtus. Deinde exemplificat in operationib⁹.d.q simlr circa opationes est supabūdātia ⁊ defectus ⁊ medium:⁊ virtus moralis est circa passiones ⁊ opationes sicut circa propriā materiā:⁊ in his est superabundātia ⁊ defectus que vitiosa sunt ⁊ vituperabilia:sed mediū laudat ⁊ dirigit.i.recte se habet. ꝓ Hec autem ambo. ꝓs.rectitudo que opponitur vitio ⁊ laus que opponit vituperio pertinet ad virtutē:sic ergo apparet q vtus moralis est quedā medietas ⁊ coniectatrix medij inquantuz passiones ⁊ operationes ad mediū dirigit ⁊ reducit.
¶Preterea peccare qdē multis modis cōtingit.malū enim est infiniti vt pythagorici putāt:bonū vo finiti: at recte agere vnice. Quapropter ⁊ alterū facile:alterū difficile est. Facile qdē nō attingere signū:difficile aūt illud attingere. Et ob hoc igit nimiū qdē atqz paruz vitio ascribunt:mediocritas vo vtuti. Uno nāqz mō bonus est:multisqz nefandus.
¶Adhuc peccare qdem multis modis dicitur. Malū eniz infiniti vt pythagorici existimauerunt:bonuz aūt finiti:dirigere aūt vno modo. Ideoqz hoc qdez facile:hoc āt difficile. Facile qdem nō cōtingere signū:difficile aūt cōtingere:⁊ ꝓpter hoc igit malitie qdem est supabundantia ⁊ defectus. Virtutis aūt medietas. Boni eniz qdē simpliciter:multifarie aūt mali.
¶Hec est scōa pticula tertie ptis p̄ncipalis:in qua ponitur scōa rō pbās pclonē p̄ncipalē.s.q oīs vtus moralis est cōiectatrix medij:que rō sumit ex difficultate attingēdi mediū:⁊ est rō talis. Circa illō est vtus moralis qd̄ de difficili attingitur ⁊ a quo de facili recedit.sed mediū de difficili attingit ⁊ ab eo de facili recedit.g̃ vtus moralis est circa mediū ⁊ est coniectatrix medij. Istius rōnis declarat minor in lra quātū ad vtrāqz sui ptē. Q̃z āt facile sit recedere a medio pz,nā diuertere a signo est multis modis:⁊ ideo facile est nō tangere signū:⁊ ita facile est peccare ⁊ recedere a vtute:qz hꝰ ꝓtingit multis modis ⁊ ifinitis:⁊ iō Pythagorici posuerūt malū qd̄ pertinet ad peccatū esse de rōne
C De rōne infiniti posuerūt malū pythagorici. infiniti:⁊ eē in eodē ordine cū infinito:⁊ bonū ad qd̄ pertinet virtus dixerūt esse in eodē ordine cū finito:⁊ sic patet vna ꝓs minoris p̄me rōnis.s.q a medio de facili recedit: qz cōtingit ifinitis modis recedere a medio.⁊ ēt pz p exēplū:qm̄ facile est sagittā nō attingere sig^m ad qd̄ sagittat: qz infinitis modis cōtingit diuertere a signo. Alia ꝓs minoris.s.q difficile est attingere mediuz declarat p hoc q mediū nō attingit nisi vno mō tm̄:⁊ ēt per hoc q est difficile sagittanti attingere signū.⁊ facile est recedere a signo: iō boies simplr.i.vno mō fiunt boni:sed mali fiūt multifarie.i.multis modis.⁊ ꝓpter hoc supabūdātia ⁊ defectus sunt malitie hoc est ꝓtinent ad malitiaz.medietas aūt ad virtutē. Pōt aūt rō pbans pclonē aliter formari sic illud qd̄ de difficili attingit est mediū vel in medio cōsistēs:fz virtus de difficili attingit:ergo vtus est mediū vel in medio cōsistēs.maior pz:qz difficile est attingere mediuz.qd̄ pz de signo qd̄ ponit ad sagittā.⁊ de centro circuli qd̄ difficile est attingere:qz est mediuz circuli.⁊ minor declarat per hoc q ꝓtingit male facere multis modis:fz bn̄ facere cōtingit vno mō tm̄:⁊ iō facile est male facere:⁊ difficile est bn̄ facere:⁊ ita de difficili attingit vtus. ¶Intelligendū est hic q recte agere nō cōtingit nisi cōcurrētib⁹ oīb⁹ circūstātys debitis:fz maluz ꝓtingit ex defectu cuiuscūqz circūstātie debite:sicut turpitudo corpis que est qd̄dā malū corpale cōtingit ex defectu cuiuscūqz circūstātie debite vt ex indebito colore vel quātitate vel figura vel situatione mēbri:⁊ sic de alys.sed pulchritudo cōsistit solū qñ oīa mēbra sunt bn̄ ꝓportionata ⁊ colorata:⁊ silr egritudo
Nōn^m que est malū cōplexionis corpalis accidit ex deordinatione cuiuscūqz humoris.sed sanitas nō pōt esse nisi ex debita ꝓportione oīum humoꝝ. Eodē mō est in actionib⁹ humanis q peccatū ⁊ malū ꝓtingit ex defectu cuiuscūqz circūstātie debite:⁊ rectitudo nō cōtingit nisi in oīb⁹ circunstantys habitis ⁊ debito mō ordinatis:⁊ iō peccare est facile:fz bn̄ agere est difficile.pōt etiā dici q facili⁹ est peccare q̄z bn̄ agere:qz vtus est mediū inter duas malitias:⁊ ita mediū est vnū ⁊ extrema sunt multa:⁊ iō nō contingit bn̄ agere fm habitū nisi vno mō.fz multis modis ꝓtingit male agere fm habituū cū multi sint habitus mali.
Facilius est delinquere fz recte agere difficile.
¶Est igit virtus habitus electiuus in mediocritate cōsistens ea que est ad nos definita rōne:⁊ vt definierit ipse prudēs. Mediocritas aūt duoꝝ est vitioꝝ:vnius p exuperationē:alterius per defectū:⁊ ex eo ēt qz illa qdē partim deficiūt:partim exuperant id qd̄ opz ⁊ in affectib⁹ ⁊ in actibus. Virtus aūt mediū ipsuz ⁊ inuenit expetit. Quapropter ipsa virtus essentia qdē ⁊ rō-

I ne quid est dicente: mediocritas est: at optimi respectu ⁊ bene sese habentis extremitas.

Virtutis diffō. ¶ Est igitur virtus hītus electiu⁹ in medietate exñs quo ad nos determinata rōne: ⁊ vt vtiqz sapiēs determinabit. ¶ Medietas aūt duarū malitiarū hui⁹ qdē ꝓm supabūdātiā: hui⁹ autē ꝓm defectū. Et adhuc huic has quidē deficere has aūt supabūdare ab eo qd oz ⁊ i passionib⁹ ⁊ in opationib⁹: virtutē aūt mediū inuenire ⁊ eligere. ¶ Propter qd ꝓm substantiā quidē ⁊ rationē quod quid est esse dicētē medietas est

K virtus: ꝓm optimū autē ⁊ bene extremitas.

¶ Ex predictis ꝑcludit ꝓbs diffinitionē virtutis moralis: que est ꝙ virtus moralis est hītus electiuus in medietate existens quo ad nos determinata rōne ⁊ vt vtiqz sapiens

16ª ꝑclo hui⁹ scdi libri. determinabit: ⁊ hec est cōclusio 16ª huius libri: ⁊ hec sequitur ex precedētib⁹. ꝓbatū est enī ꝑius ꝙ virtus est hītus: ⁊ etiā ꝓbatū est ꝙ ad virtutē requiritur electio: ⁊ ꝙ virtus est in medio quo ad nos: ⁊ ꝙ huiꝰ mediū determinat per sapiētē. i. per prudētē qui inuenit ⁊ determinat mediū inter supabūdātiā ⁊ defectū qd est mediuz quo ad nos: ⁊ ex oībus his declaratis sequit ꝙ virtus moralis est hītus electiu⁹ ⁊c. ¶ Notādū ꝙ in illa descriptiōe ponunt gnque.

Nōn^m Primo ponit genus virtutis cū dicit [habitus.] 2° ponit actus virtutis cū dicit [electiuus.] 3° ponit obiectū actus virtutis cū dicit [in medietate exñs quo ad nos.] 4° ponit cā bonitatis ipsius virtutis cuz dicit. [determinata rōne.] virtus enīz moralis est in appetitiu sensitiuo cui nō est

L bonitas nisi ꝓm ꝙ determinat per rōnem: sed qz cōtingit rōnē esse rectā ⁊ erroneā: ⁊ opz virtutē opari ꝓm rōnē rectā: ideo ad hoc explicandū addit 5ª ꝑticula. s. [⁊ vt vtiqz sapiēs determinabit.] sapiēs enī nō determinabit nisi ꝓm rōnē rectā: ⁊ accipit hic sapiens nō pro illo qui cognoscit causas altissimas sed pro prudēte qui rectā cognitionē ha

Nōn^m bet rerū humanarū. ¶ Intelligendū ꝙ per habitū distinguit virtus a potētia ⁊ passione: per electionē distinguit a scētia: per medietatē etiam differt a verecūdia ⁊ ab alys passionib⁹ laudabilib⁹ que nō sunt media duarū malitiarū: per determinationē rōnis distinguit a virib⁹ aie vegetatiue: per determinationez sapiētis distinguit ab habitu vitioso qui nō determinat sic. s. ꝓut sapiens determinat: ⁊ hoc inuit Eustratius in cōmēto. ⁊ ꝓz Albertū hic illud qd vltimo ponit hic. s. [vt vtiqz sapiēs determinabit.] est cō

M plemētū totius diffōnis. nā qz mediū qd vtus ingrit in singulis variat: opz ꝙ determinet tale mediū ꝑ rōnē sapiētis: qui sicut dicit ꝓbs pōt de singulis sicut res se hēt reddere rōnē. [Medietas aūt.] Et cū declarauit ꝙ vt⁹ ē medietas: narrat quoꝫ extremoꝫ medietas est virtus: ⁊ dicit ꝙ virtus est medietas duarū malitiarū. i. duoꝫ habituuz vitiosoꝫ/vnius dicti ꝓm supabūdātiā ⁊ alterius dicti ꝓm defectū ab eo qd opz. i. a rōne medy: ⁊ hoc tā in passionib⁹ q̃ opationib⁹. Uirtutē aūt īquātū seruat illud qd opz: constat mediū inuenire. s. ꝑ rōnē ⁊ eligere. s. per volūtatē: ⁊ sic ꝓz ꝙ vtraqz malitia hēt rōnē extremi inquātū supabundat vel deficit a medio. Uirtus aūt hēt rōnē medy: qz est quedā medietas inter duos hītus vitiosos ⁊ opaē mediū in actionib⁹ ⁊ passionib⁹. [Propter qd ꝓm subaz.] Ex predictis appet ꝙ virtus vno mō est medietas ⁊ alio mō est extremitas: nā ꝓm subam ⁊ rōnē diffinitiuā dicentē ꝙ qd est/est medietas. s. ꝓm ꝙ est eq̃litas medians circa ꝓpriā mām. s. circa passiōes ⁊ opatiōes quas moderat: ꝓz inquātū hēt rōnē optimi. s. in tali gīe ⁊ ei⁹ qd est bñ. i. ꝓm cōformitatē ad rōnē rectā a qua depēdet illud qd est bonum ⁊ optimū: virtus est extremitas: vñ per cōparationē ad rectā rōnē virtus est extremū sed ꝓz se: ⁊ ꝓm illud qd est sic est q̃dā medietas. ¶ Intelligēdū ꝙ vtrūqz vitiū īquātū

Nōn^m a rōne deuiat hēt rōnē vnī⁹ extremi qd est malū: ⁊ virtus ꝓm ꝙ est ꝑformis recte rōni hēt rōnē boni qd est alteruz extremū. ¶ Intellindū ꝙ ꝑsiderādo ad bo^m ⁊ malū q̃ sūt duo extrema ꝓria: sic vt⁹ hēt rōnē extremi qz est ita bonū ꝙ nō malū: ꝓz ꝑsiderādo ad supabūdātiā ⁊ defectū q̃ sunt

Nōn^m 17ª ꝑclo hui⁹ scdi libri. alia duo extrema: sic vt⁹ hz rōnē medy qz ē medietas iter supabūdātiā ⁊ defectū. ⁊ qz vtus ꝓz illud ꝙ est q̃litas media inter supabūdātiā ⁊ defectū nō hz rōnē bonitatis nisi inquantū est cōsona recte rōni: ideo bonū absolute nō ponitur in diffinitiōe virtutis: sed mediū inter supabundantiā ⁊ defectū cōpetit virtuti per se ⁊ intrinsece: ⁊ etiā rōne obiecti qd per se tēdit: ideo virtus ꝓm diffinitionē est medietas sed inquātū est bonū ⁊ optimū sic est extremitas.

¶ Non aūt ois actus nec ois affectus suscipit mediocritatē. Sunt enī affectus nōnulli q cōtinuo noīe suo

O B sunt cū prauitate cōnexi: vt maliuolētia: vt impudentia: vt inuidentia: ⁊ actus idētidē: vt adulteriū: furtū: homicidiū. Nec enī vniuersa ⁊ talia ita dicunt qz ipa sunt praua: sed nō exuperatiōes ipsoꝫ atqz defectus. Circa igit talia nullū est tēpus recte agendi: sed semp delinquit. Neqz fit vt qsq̃ bñ vel male taliuz quicq̃ agat cū oportet ⁊ qñ ⁊ vt oportet adulteriū cōmittendo: sed simpliciter qcqd istoꝫ efficiat delinquit. Sile igit est ⁊ circa iniustitiā: timiditatez: ⁊ luxuriā mediocritatē ponendā esse censere: ⁊ id qd nimiū dicit ⁊ parū. Hoc enī mō exuperatiōes ⁊ defect⁹ erit vtiqz me-

P C diocritas: ⁊ exuperatiōis exuperatio: ⁊ defectus item defectus: sed vt tēperātie fortitudinisue nō est exuperatio atqz defectus: qz mediū ipsum est mō quodā extremuz sit: nec illoꝫ est mediocritas nec exuperatio ⁊ defectus: sed vt cunqz agant semp delinquit. Omnino namqz nec exuperationis: nec defectus est mediocritas: nec mediocritatis exuperatio ⁊ defectus.

¶ Nō suscipit aūt ois operatio neqz ois aie passio medietatē. Quedā enī cōfestim noiata conuoluta sunt cū malitia: puta gaudiū de malo ⁊ inuerecūdia ⁊ inuidia: ⁊ in opationib⁹ adulteriū furtū homicidiū. Hec enī oia ⁊ que talia dicunt seipsa mala esse: ꝓz nō supabūdātie ipsoꝝ neqz defectus. Nō igit est vnq̃z circa hec dirigere sed semp peccare: neqz est bñ vel nō bene circa talia in eo qd opz: vt opz ⁊ qñ ⁊ quomō: puta adulterari: ꝓz simplr facere quodcūqz bo-

N rum peccatū est. ¶ Sile igit attribuēti ⁊ circa iniusta facere ⁊ timere: ⁊ incōtinentē esse: esse medietatē ⁊ supabūdātiā ⁊ defectū. Erit enīz sic supabundātie ⁊ defectus medietas: ⁊ supabūdātie supabūdātia: ⁊ defectus defectiōis.

¶ Quēadmodū aūt tēperantie ⁊ fortitudinis nō est supabundātia ⁊ defectus ꝓpter mediuz esse aliqualiter extremū: ita neqz illoꝝ medietas neqz supabūdantia ⁊ defectus: sed vt vtiqz operatum est vitiosum est: vniuersaliter ergo

N A neqz supabūdātie neqz defectus medietas est: neqz medietatis superabundantia ⁊ defectus.

¶ Dec est 4ª pars ꝑncipalis hui⁹ capl'i: in qua ostendit ꝙ nō in oibus passionib⁹ ⁊ operationibus est medietas que est virtus: ⁊ hec est ꝑclo 17ª: que ꝓbat tripl'r. Primo sic. In his que ꝓm se sunt mala: nō est ponere medium qd est vtus: sed q̃dā passiones ⁊ opationes ꝓm se sunt male: g ⁊c. maior ꝓz per hoc ꝙ circa ea que ꝓm se sunt mala non est dirigere: sed qualr cūqz fiunt/semp sunt mala ⁊ semp male fiunt: ⁊ in talib⁹ que q̃litercūqz fiunt semp male fiūt: nō est ponere mediū qd est vtus. ⁊ minor ꝓz per hoc ꝙ q̃dazꝫ passiones ⁊ opationes cōfestim noīata sunt cōuoluta cuz malitia. Exēplū de passionib⁹. ille passiōes gauditū de malo ⁊ inuerecūdia ⁊ inuidia statim noīata sunt cōuoluta cū

O B malitia. Exēplū de opatiōib⁹: adulteriū homicidiū furtū sunt ꝓm se mala. Ista enīz q̃litercūqz fiant semp sunt mala ⁊ semp male fiunt. [Sile igit.] 2° ꝓbat ꝑclo ꝑ ipossibile sic. Quia opationes ⁊ passiones ꝑdicte ꝓm se important malitiaz sicut ⁊ vitia extrema quoꝫ medietas est vtus: iō q̃ in hꝰ operationib⁹ ⁊ passionibus querit mediū: silis est illi qui in extremis querit mediū: vt circa hoc qd est iniusta facere ⁊ timere ⁊ incōtinentē ēē: ꝓz incōueniēs est querere medietatē circa extrema vt circa supabūdātiā ⁊ defectū: qz ipsle est ꝙ in talibus sit medietas. nā sic supabūdantia haberet supabūdātiā ⁊ defectū ⁊ mediū: ⁊ defect⁹ haberet supabūdātiā ⁊ defectū ⁊ mediū qd est ipossibile. ergo īpossibile est ꝙ in passionibus ⁊ opationib⁹ que ꝓz se īportāt malitiā sit mediū laudabile aut mediū qd est virtus. [Quēadmodū aūt.] 3° ꝓbat per simile in vtutib⁹ sic.

P C Sicut vtutes que sunt ꝓm se bone se hñt ad extrema: ita vitia que sunt ꝓm se mala se hñt ad mediū: sed constat ꝙ vtutis nō est supabūdātia ⁊ defectus. tēperātie enīz ⁊ fortitudinis nō est supabūdantia ⁊ defectus: qz cuz ꝓm se importent mediū si eaꝫ essent extrema: sequeret ꝙ extrema essent in medio ⁊ mediū in extremis qd est ipossibile. g̃ p eandem rationez nec illa que ꝓm se important malitiam cuiusmodi sunt passiones ⁊ operatiōes ꝑdicte hñt mediū laudabile. vñ vniuersaliter nullius superabūdantie aut defectus pōt esse medietas: nec alicui⁹ medietatis potest esse supabundātia aut defectus. ¶ Circa illud capl'm sunt

4ª ꝑclo Duo dubitanda p^m oub^m Eustra. duo dubitanda. p̃mū est dubiū Eustraty: ⁊ est. vtrū virtus moralis cōsistat in medio inter superabūdātiā ⁊ defectū ⁊ arguit ꝙ nō. sic nō determīatoꝫ nō est possibile assumere mediū: sed nec supabundātia nec defectus determinata sunt in passionib⁹ ⁊ opationibus: ergo ⁊c. maior ꝓz ⁊ mi-

D rō 2ª nor declarat. nā in audacia nō est determinatū vsqz q̃tū oz esse audacia. Sil'r neqz vsqz quātū oz eē fortitudo: nec in alys supabūdātys ⁊ defectib⁹. ¶ Itē arguit sic. Extremū repugnat rōni medy: sed bonū ⁊ maluz sunt extrema

rō 3ª opationis. cū ergo virtus sit bonū: erit extremū ⁊ non mediū. ¶ Itē illō qd tēdit ad maximū nō tendit ad mediū. sed quedā vtutes tendūt ad maximū: ergo ⁊c. maior ꝓz. ⁊ minor appet ꝑ hoc ꝙ magnanimitas tēdit ad magnos bonoꝫ: ⁊ magnificētia ad magnos sumpt⁹: ⁊ illa sunt extrema. ergo ⁊c. ¶ Circa solōnē huius dubitatiōis pono quā-

p^m nōn^m circa sol. dā distinctionē de medio que ꝑ maioꝫ ptē pōt accipi ex

Mediuz dz multis modis. dictis Eustraty hic. Dico igit ꝙ multis modis est aliquid mediū inter aliqua extrema. vno mō ꝓm cōmistionē extremoꝫ: ⁊ sic corp⁹ mistū est mediū inter elemēta: ⁊ fuscū inter albū ⁊ nigrū. Et qdā est mediū ꝓm ablationem vel negationē extremoꝫ: ⁊ sic virtus est mediū iter duas malitias. Et qdā est mediū ꝓm appositionē: ⁊ sic aggregatū ex misto ⁊ elemēto est mediū inter mistū ⁊ elemētū: ⁊ qdā est mediū ꝓm quātitatē extremoꝫ. s. ꝙ quātū excedit ab vno extremo tātū excedit reliquū. ⁊ sic sunt sex mediū inter. 10. ⁊. 4. Et qdā est mediū ꝓm eque distātiā extremoꝫ: ⁊ sic centruz est mediū in circulo: qz equalr distat a qualibet ꝑte circūferētie. Et qdā est mediū ꝓz positionē: ⁊ sic qlibet punctus cōtinuās ꝑtes linee est medium inter extrema linee. Et qdā est mediū ꝓm mutationē: ⁊ sic forma impfecta est mediū inter duas formas perfectas: ⁊ sic forma spmatis est mediū inter formā aīalis gnāntis ⁊ formā aīalis generati. sic ēt motus est mediū inter terminos motus. Et qdā est mediū ꝓm ꝑticipationez extremoꝫ: ⁊ sic aīa hoīs est medium inter formas oīno sepatas a mā ⁊ formas māles. ¶ Ulteri⁹ est sciendū ꝙ mediū qdāz est Nōn^m 2^m pfectius vtroqz extremoꝫ: ⁊ qdā est mediū iperfectius vtroqz extremoꝫ: ⁊ qdā est mediuz qd est pfectius vno extremoꝫ ⁊ iperfectius reliquo. Et qdā est mediū eque E perfectū cū vtroqz extremoꝫ. Exēplū ꝑmi. mediū ꝓm cōmistionē est pfectius vtroqz extremoꝫ. nā corpus mistuz est perfectius q̃ elemēta ex qbus cōponit. Et sil'r mediū ꝓm negationē est pfectius vtroqz extremoꝫ. virtus enim est pfectior vtroqz vitioꝫ iter que est mediū. Exemplum scdi: vt forma iperfecta media iter duas formas pfectas: vt motus est iperfectior formis vtrisqz iter quas mediat. Exemplū tertij. aliqd mediū ꝓm cōmistionē est pfectius vno extremo ⁊ est iperfectius altero: sicut fuscū est pfectⁿ nigro ⁊ iperfectius albo. Sil'r mediū ꝓm quātitatē: vt numerus senarius est perfectius vno extremo ⁊ impfectius alio. Sil'r mediū ꝓm ꝑticipationez est pfectius vno extremo ⁊ iperfectius alio. Exēplū quarti. mediuz ꝓm positionē extremoꝫ. ⁊ mediū ꝓm eque distantiaz extremoꝫ est Soto dubij. eque pfectū cum vtroqz extremo. ¶ Dis ꝑmissis dico ꝙ F virtus moralis est mediū ꝓz abnegationē extremoꝫ. s. ꝓz abnegationē excessus ⁊ defect⁹: qd ꝓz sic. Uirtus moralis est perfectio appetitus derelicta in ipso appetitu ex rectitudine rōnis per quā appetitus regulat circa appetibilia: ita ꝙ virtus moralis regulat a recta rōne: sed bonū ⁊ pfectio cuiuslibet regulati cōsistit in ꝓformitate ⁊ adequatio-

Cōfir^o ne ad suā regulā ⁊ mēsurā: sicut bonū artificiati est ꝙ cōformet arti. bonitas igit vtutis moralis ꝓsistit in adequatione ⁊ cōformitate ad rectā rōnē: sicut manifestuz est ꝙ adequatio siue eq̃litas est mediū iter excessuz ⁊ defectuz. ergo vtus moralis ꝓsistit in medio ꝑ abnegationez extremoꝫ. Et cōfirmat ꝑ simile. nā sicut sanitas est q̃dā equa-

b litas ⁊ cōmēsuratio humoꝫ: ita vtus moralis est q̃dazꝫ eq̃litas ⁊ cōmensuratio passionū: ⁊ hꝰ mediū dz esse mediuz rōnis: nō qz rō facit tale mediū: sed qz tale mediū existēs in re cū difficultate ⁊ magna ingsitione ꝑ rationē inuenit. Et dz etiā medium quo ad nos: qz cōsistit in ꝓportione ⁊ cōmensuratione rerū nō ꝓm se sed ad ipm hoīem ⁊ cōditionē eius. Et qz hꝰ cōmēsuratio diuersificat ꝓz diuersaz cōditionē hoīuz: iō tale mediū nō pōt esse idē in oibus: qz qd est supabūdātia in vno esset defectus in alio: vt ꝓz per exēplū ꝓbi in lra. ¶ Sciendū ēt ꝙ vtus moralis dz esse Nōn^m mediū inter passiones: ⁊ dz esse medium iter duo vitia: de vtute tñ sermonis vtus nō est mediū inter passiones: ꝓz est cōiectarix medy inter passiones: qz inclinat in mediū inter passiones tanq̃ in obiectū. ꝓpriuz. vñ hec est ꝑdicatio mālis: vtus est mediū iter passiones: ⁊ hec est ꝑdicatio formalis ⁊ vera de vtute sermonis: virtus est medium inter duo vitia. ¶ Ad p^m rōnē que est Eustraty dōm ꝙ indeterminatoꝫ pōt esse mediū dictū per abnegationē extremoꝫ. vñ in moralibus: extrema excellentie ⁊ defectus nō Ad rōnez p^m sunt determinata: sed sunt q̃dā elongationes infinite ꝓpenit⁹ idēterminate ꝑ recessuz a medio. ꝓtingit enīz elongari a medio in ifinitū saltē ꝑ imaginationē. ⁊ hoc taz ex ꝑte supabundātie q̃ ex ꝑte defect⁹. Cōtingit enim audere in

J infinitū:ꝛ ēt ꝑtingit timere in infinitū. Utruꝫ aūt sit dare
ꝑ^m gradū audacie vel p̄^m gradū timiditatis inferius vide
Ad rō/ nez z^am bitur. ¶ Ad z^m dōm q̄ vtus bꝫ rōnem extremi respectu
vnius oppositionis ꝛ rōnē medy respectu alteri^9. nā vtus
bꝫ rōnē extremi in illa oppōne que est iter bonū ꝛ malū:
ꝛ bꝫ rōnem medy in oppōne que est ꝑ ꝓm supabūdātiaꝫ ꝛ
defectū. vel sic. Si vtus mozalis ꝛ extrema opposita com
parent̄ ad rectam rōnē. s. ꝓm rōnē boni ꝛ mali: sic vtus bꝫ
rōnē vnius extremi q̄ō est cōformitas ad rectā rōnem: ꝛ
vtrūq̄ꝫ vitiū bꝫ rōnē alterius extremi q̄ō est recessus a re/
cta rōne. Sed si vtus mozalis cōsideret ꝓm suā mām sic
bꝫ rōnē medy inquātū reducit passiōes ad mediū rōnis.
Ad rō/ nez z^am ¶ Ad z^m dōm q̄ magnificētia ꝛ magnanimitas tendunt
ad magnū seu ad maximū in re: q̄ō tū est mediū iter plus
ꝛ minus ꝓm circūstantias diuersas. vnde mediū ꝛ extre/
mū in actionib^9 ꝛ passionib^9 cōsiderātur ꝓm diuersas cir/
K cūstantias. vñ nihil ꝓhibet illud q̄ō est maximū in re esse
mediū ꝓm ꝓformitatē ad rōnē ꝓm debitas circūstantias.
vñ magnificus ꝛ magnanimus tendūt in illud q̄ō est ma/
ximū in re ꝗz regulas rōnis vt opꝫ: ꝛ qñ opꝫ: ꝛ sic de alys.
Unū ꝓbs in 4.° hui^9 dicit q̄ magnanimitas est magnitu/
dine extremū. ꝗz eo q̄ō est/ vt opꝫ/ sic est mediū. vñ ad for/
mā rōnis cū dr q̄ illud q̄ō tendit ad maximū nō tēdit ad
mediū: dico q̄ illud q̄ō tendit ad maximū in re bñ tendit
Du^m z^m ad mediū rōnis siue ad mediū quo ad nos. ¶ Scēa du/
bitatio est vtꝫ adulteriū homicidiū ꝛ hꝰ sint semp mala.
rō p̄^a Et vr q̄ nō: qꝛ licꝫ cōmiscerī cū vxore tyrānī vt p̄ hoc in/
rō z^a terimat̄ tyrānus: ꝛ vt patria vel ciuitas cōseruet̄. ¶ Itez
licꝫ medico mentiri infirmo vt p̄ hoc infirmus recuperet
Solo. sanitatē. ꝛ illa vr ꝓlato dicere. ¶ Dōm q̄ illa que ꝓm se
sunt mala p̄mo mō dicēdi per se: vt illa que sunt cōuoluta
cū malitia vt dicit ꝓbs nullo mō pñt bñ circūstātionari.
L nec est aliq̄ō tale malū cōmittēdū ꝓ aliquo damno vitan/
do aut cōmodo ꝓsequēdo: nec pñt hꝰ aliquo mō bñ fieri.
Tū vt dicit Albertus quedā mala iam actu ꝓpetrata pñt
redimi ciuil^r aliquo bono: ita q̄ ea faciens declinet per B
a cōdēnatione legis. Multa enim mala hoc mō ciuil^r re/
dimunt̄: que tū semp sunt mala. Si enim nō essent mala
nō indigerent redemptione. Potest ēt ꝓbabil^r dici q̄ hꝰ
opōnes ꝛ passiones quas ꝓbs dicit hic esse cōuolutas cū
malitia nō sūt res simplices absolute: qꝛ oēm rē simplicē
absolutā ꝑducibilē pōt deus ꝑducere: sed illud q̄ō de se
est ꝓuolutū cū malitia nō pōt deus ꝑducere. Ideo dico q̄
hꝰ que ꝓbs dicit hic eē cōuoluta cū malitia sunt entia co
pulata īportātia opōnē vel passionē cōuolutā cū malitia:
sicut illa vox opatio mala: siue illa vox opatio facta cōtra
volūtatē dei/ non significat opationē tūñ ꝗz opōnē copula/
M tā cū malitia vel cōtra volūtatē dei factam. vñ p̄ homici/
diū/ adulteriū/ inuidiā/ ꝛ hꝰ nō intelligit ꝓbs opōnē sim/
plicē: ꝗz aggregatū ex opōne vel passione ꝛ ex malitia. Et
talia aggregata vel copulata nō pñt bñ fieri. nec pōt deus
Instātia. Solo. hꝰ copulata vel ēt aggregata facere: qꝛ q̄daꝫ hꝰ copulata
Ly nihil pōt plura dicere. sunt peccata q̄ deus nō pōt facere. Et si dicat̄ q̄ peccatuꝫ
est nihil ꝛ hꝰ copulata sunt aliqua. Dico vt mihi vr q̄ ly
nihil/ pōt dicere negationē cuiuslibet entis vl^r ꝛ cuiuslibꝫ
ꝛelligibilis. vel pōt dicere solū negationē entis simplicis:
peccatū nō est nihil p̄mo mō dictū: cū sit ens copulatū: sed
Instantia est nihil scēo mō qꝛ nō est aliq̄ō ens positiuuꝫ simplex. Et
si dicat̄ q̄ si peccatū sit aliq̄d siue simplex siue copulatū:
tūc deus posset facere peccatū: qꝛ deus pōt facere oē illō
So'o pu' ehza. q̄ō nō claudit ꝑdictionē. Dico vt mihi vr ad pñs q̄ deus
nō pōt facere oē ens positiuū nec oē pole: qꝛ peccatum vt
blasphemare deuꝫ vel facere cōtra voluntatē dei est ens
positiuū ꝛ ens possibile: que tū deus nō pōt facē. Nec est
ista ꝓpositio magr̄alis vera vl^r: deus pōt facere oē q̄ō nō
includit ꝑdictionem sub hac forma: ꝗz sic dr intelligi: deus
pōt facere oē illud q̄ō deū facere nō includit ꝑdictionem:
nunc autem deum facere aliq̄d contra voluntatem suam
includit contradictionem: q̄ꝫ aliquid fieri contra volū
tatem dei nō includat contradictionem.

Tractatus tertius libri scēi de spēbus ꝛ oppositione virtutis ꝛ docu/ Tractatus tertij scēi libri eth.
mentis qual^r hō poterit fieri virtuosus cōtinens. z. capla.
In p̄mo enumerant̄ spēs vtutis mozalis. In z.° ibi [Tri/
bus aūt exūtibus.] Determinat̄ de oppositione inter vtu/
tē ꝛ vitiū. In z.° ibi [Quū quidē igitur est virtus.] Ponun/
tur documenta per que homo pōt fieri virtuosus.

Capitulum primum in quo enumerantur virtutes cū malitys: quarū sunt medietates ꝛ passionibus eis subiectis: ꝛ qꝛ cir/ z^a ps ca.
ca opōnes sermones vl^es sūt inaniozes: ꝑticulares vo sūt
veriozes: ꝑp hoc/ iam dicta vl^r de virtute coaptat specie/
bus ad maiozem declarationē q̄ virtus est medietas ꝛ q̄ D
diffinitio virtutis est bene assignata.

¶ At eniꝫ idipsum nō solū vniuersaliter dicere: sed ad
ipsa singula ēt accōmodare opꝫ. Sermonū. n. cozuꝫ q̄
circa actus versant̄ vniuersales q̄dē magis cōes: par/
ticulares vo magis sunt veri. Actus nāq̄ꝫ circa singu/
la sunt: q̄bus sermones: rōnesq̄ꝫ cōsentaneas esse opꝫ.
Nec igitur ex descriptione sumenda sunt.

Oportet aūt nō solū vl^r dici sed ꝛ bis que sunt ꝗz singula aptare. In Capu^m tra. z. sci libri eth. p^a ps ca
bis qui circa opōnes sermonibus vl^es q̄dē inaniozes sunt particula/
res aūt veriozes. Circa singularia
enim opōnes: opportunū aūt in bis ꝓcordare. P
Sumendū igitur hoc ex descriptione.

Istud est capl^m p̄^m tractatus terty: in quo soluitur questio sexta p̄ncipalis: querens que sunt virtutes mozales: ꝛ enumerant̄ spēs virtutis mozalis ostē/ Primi z. tra. ad sio in ma ptes pla.
dendo in speciali q̄ in habitibus ꝛ passionib^9 mediuꝫ est
laudabile. ꝛ extrema sunt vituperabilia: ꝛ sic manifestat̄
in spāli dr̄ia posita in diffōne vtutis que est medietas seu
mediū. Istud capl^m cōtinet tres ꝑtes p̄ncipales. In p̄ma
ponit̄ cā ꝓpter quā opꝫ dicere de vtutibus in spāli. In z.^a
ibi [Circa qdem igit̄ timozes.] Enumerat vtutes in spāli
ostendēdo q̄ in habitib^9 mozalibus mediū est bonū ꝛ lau/
dabile. In z.^a ibi [Sunt aūt.] ostendit q̄ in passionib^9 me/
diū est bonū ꝛ laudabile. In p̄.^a igit̄ ꝑte dicit q̄ nō opꝫ so/
lū dici vl^r qd est virtus: ꝗz opꝫ adaptare illud q̄ō dcū est
de vtute in gnāli ad singulas vtutes in spāli. ꝛ huius cām
assignat ꝛ est qꝛ sermones vl^es in scia opatiua sunt min^9
certi sermonib^9 ꝑticularib^9. Cū. n. opōnes sint circa singu/
laria: opꝫ in scia opatiua seu ꝓactica ꝓmones vl^es ad ꝑti/
cularia adaptari. si eniꝫ opōnū sermones dicant̄ solus in
vl^i erunt inanes: tū qꝛ nō cōsequunt̄ finē suū qui est dire/
ctio opōnū singularīū: ꝛ qꝛ nō pñt in talib^9 vl^es sermo/
nes sumi q̄ deficiūt in aliq̄ ꝑticulari ꝑp varietatē māe vt
dictū est supra: sed ꝑticulares sermones sūt efficaciozes qꝛ
sūt apti ad dirigēdū opōnes ꝛ sūt veriozes: qꝛ nō ita reci/
piunt instantiā sicut sermones vl^es: ꝛ iō illud q̄ō dcū est
in vl^i de vtute sumēdū est ex descriptione. i. diuisiōe circa Nōt̄ Linco
vtutes diuidēdo vtutē in singulas ei^9 spēs. ¶ Notādū q̄
Linco. dicit hic q̄ Aristo. descriptionē hic vocat virtutū
enumerationē cum malitys quarꝫ ipse virtutes sunt me/
die per quam descriptionem intendit determinare mani/
festius q̄ virtutes sunt medietates.

¶ Circa

Secundi Tertij Primum 36

A ¶ Circa timozes itaq̄ꝫ fiducia siue mediocritas q̄dē est
fortitudo: at exuperantiū: is q̄dez qui nō timendo exu/
perat: noie caret. Sunt aūt complura que noibus va/
cant. Is aūt qui cōfidendo exuperat audax est. At is
q̄ timendo q̄dē exuperat: confidendo aūt deficit timi/
dus. Circa voluptates atq̄ꝫ dolozes nō oēs quidez ꝛ
minus circa dolozes mediocritas quidē est temperan/
tia: exuperatio autem intemperantia. At deficientes
circa voluptates perpauci fiunt. Quaꝓpter nec bis
est positū nomen: sed insensati vocentur.

¶ Circa q̄dē igit̄ timozes ꝛ audacias fortitudo
est medietas. Supabūdātiū aūt q̄ in timiditate q̄dē inoiatus. Multa. n. sūt inoiata: qui autē
B in audere supabundat audax: qui aūt in timere
supabūdat in audere vo ꝓficit timidus. ¶ Cir/
ca delectationes aūt ꝛ tristitias nō oēs. Min^9
aūt ꝛ circa tristitias: medietas q̄dē tēperantia.
Supabūdātia aūt intēperātia: deficiētes autē
circa delectationes nō multum fiunt: ꝑp q̄ō isti
noie nō sunt sortiti: sunt autem insensibiles.

¶ Hec est z.^a ps p̄ncipalis hui^9 capl^i: in qua enumerat vtu/
tes in spāli cū hoc ostēdēdo q̄ in vnoquoq̄ꝫ genere habi/
tus mozalis mediū est laudabile ꝛ extrema vitupabilia: ꝛ
cōtinet tres ꝑticulas. In p̄ma ostēdit ꝓpositū faciēdo mē/
tionē de vtutib^9 que sunt circa passiōes quaꝫ obiecta pri/
nent ad corꝑalē vitā. In z.^a ibi [Circa dationez aūt pecu/
niaruꝫ.] Determinat de illis q̄ ꝑtinent ad exterioza bona
L vel mala. In z.^a ibi [Sunt aūt alie tres ꝛc̄.] Determiat de
habitibus respiciētib^9 exteriozes actus. In p̄ma igit̄ ꝑti/
cula determiat de fortitudie ꝛ tēperātia ꝛ eaꝫ extremis.
ꝛ p̄mo de fortitudine: ꝛ dicit q̄ fortitudo est medietas in/
ter timozes ꝛ audacias. s. inquātū respicit ꝑicula mortis:
ꝛ extrema fortitudis sunt audacia ꝛ timiditas. audax est
qui supabūdat in audere: ꝛ timidus est q̄ supabūdat in ti/
mere ꝛ deficit in audere: qui aūt deficit in timēdo innoia/
tus est qꝛ raro inuenit̄ talis. ¶ Notāda est hic dr̄ia inter
audacē ꝛ intimidū quā ponit hic Cōmētator. ꝛ est q̄ inti/ Notanda dr̄ia inter audacem ꝛ timidū.
midus est in plus q̄ audax: qꝛ fortis est intimidus: qꝛ non
timet que nō opꝫ timere. ꝛ audax est intimidus: qꝛ nec ti/
met que opꝫ nec que nō opꝫ: ꝛ ita intimidus est supius q̄
audax. Lincoñ. dicit hic q̄ timiditati opponit̄ p̄uatiue in/
timiditas ꝛ audacia ꝑte: ꝛ qꝛ ad p̄uatiue oppo^m nō segt̄
ꝑtiū: ꝗz eꝗ. ideo ad audaciā ꝛ fortitudinē segt̄ intimiditas
ꝛ nō ecōuerso: nec ad p̄uatiue oppo^m audacie segt̄ timor,
ꝛ vl^r ad p̄uatiue oppo^m alicui^9 nō segt̄ ipm cui est p̄uatiue
oppo^m: nec ēt ꝑtiū. [Circa delectationes aūt.] Tēperātia
ꝛ eius extrema ꝑtinēt ad corꝑalē vitā. nā per cibos ꝛ po/
tus circa que est tēperātia ꝛ eius extrema ꝓseruat̄ corꝑa/
lis vita in indiuiduo: ꝛ p̄ venerea circa que est tēperantia
cōseruat̄ vita in specie. Dr̄ ḡ q̄ tēperātia est circa delecta/
tiones ꝛ tristitias: ꝗz nō est circa oēs delectationes ꝛ tristi/
tias: sed circa ea que sunt act^9 ꝑtinētes ad cibos ꝛ potus ꝛ
venerea. minus aūt est circa tristitias q̄ꝫ circa delectatio/
nes. nā hꝰ tristitie causant̄ ex sola absentia delectationū.
Extremū supabūdās vocat̄ intēperātia, ꝗz extremo in de/
fectu nō est nomen ꝓpositū: qꝛ raro inuenit̄: cū oēs nāl^r ap/
petant delectationē: ꝛ ꝓpter hoc deficiēs circa delectatio/
nes est innoiatus. sed ꝓbs ꝓponit ei nomē dicēs: sunt aūt
insensibiles. s. tales qui deficiūt circa delectationes. Com/
mētator dicit hic q̄ tēperātia est minus circa tristitias q̄ꝫ
circa delectationes: inquātū eniꝫ tristat̄ in delectationuꝫ
absentia circa tristitias esse dr̄. Itē Cōmētator dicit hic q̄ E
intēperātia est extremū supabūdās. ꝛ insensibilitas nō est
ꝓpriū nomen extremi ꝗ̄ intēperātie. ꝛ cām assignat di/
cens. Opꝫ eniꝫ ipꝫ. s. q̄ est in cōtrario extremo intemperā/
tie: vt ꝓm delectationē deficere: ita superabundare ꝓm tri/
stari. hic autem non est insensibilis.

¶ Circa dandas capiendasq̄ꝫ pecunias mediocritas
q̄dē est liberalitas: nimiū atq̄ꝫ paꝫ ꝑdigalitas ꝛ illibe/
ralitas: q̄bus cōtrario mō exuperāt ꝛ deficiūt hoies.
Prodigus. n. in eroganda exuperat: in capiendo defi/
cit. At illiberalis atq̄ꝫ auarus in capiendo exuperat:
in erogādo deficit. Atq̄ꝫ de hisce nūc q̄dē figura loq/
mur ꝛ in sūma hocipso cōtenti: postea vo exactius de
ipsis determinabimus. Sūt ꝛ alie circa pecunias dis/
positiōes: ꝛ mediocritas q̄dē est magnificētia. Differt
enim hoc a liberali magnific^9: q̄ hic circa magna: ille
circa parua versat̄. Exuperatio aūt ruditas circa de/
corū atq̄ꝫ sordiditas: ꝛ defect^9 circa decoꝫ pusillitas:
atq̄ꝫ hec differūt ab iis que circa liberalitatē diximus
esse ꝛ dr̄iam posterius explicabimus. Circa bonozem
ꝛ eius oppositū mediocritas q̄dē est magnanimitas:
exuperatio vo lentitudo q̄dā: ꝛ defectus pusillanimi/
tas dr̄. Ut aūt ad magnificentiā sese hīe diximus libe/
ralitatē: hoc differentē ab illa q̄ circa parua versat:
sic sese hꝰ ꝛ ad magnanimitatē: que quidē circa bono
rem magnū: alia q̄dā dispositio que circa parū ver/
sat̄. Fit. n. vt appetat̄ bonoꝫ vt opꝫ ꝛ magis q̄ opꝫ ꝛ
minus. Atq̄ꝫ is q̄dē q̄ in bonoꝫ exuperat appetitione
ambitiosus vocat̄. Is aūt qui deficit appetitione va/ B
cans bonozis: ꝛ medius noie caret. Dispositiones ēt
ipse ꝓeter vnā noie carent. Ambitiosi nāq̄ꝫ ambitio
vocitatur. Quocirca fit vt extremi de medio loco de
certent: nos quoq̄ꝫ mediū hūc mō ambitiosuꝫ: modo
vacantē bonozis appetitione vocamus: ꝛ nūc ipsum
ambitiosuꝫ: nūc alteꝫ laudamus. Cur aūt id fiat in se/
quentib^9 explanabit̄: nūc de ceteris eundē seruantes
modū dicamus. Est igit̄ ꝛ circa irā mediocritas ꝛ ni/
miuꝫ atq̄ꝫ paꝫ. Atq̄ꝫ cuꝫ fere noibus carēt: medium
mansuetū dicētes: mediocritatē mansuetudinē appel/
labimus. Extremoꝫ aūt is q̄dē q̄ exuperat iracūdus:
ꝛ vitiū iracundia vocitetur. Is vo qui deficit ira va/
cans: quidā ꝛ defectus ire vacuitas nūcupetur. D

¶ Circa dationē aūt pecuniaꝫ ꝛ circa acceptio/
nē medietas q̄dē liberalitas: superabundantia
aūt ꝛ defectus ꝑdigalitas ꝛ illiberalitas. Cō/
trarie aūt ꝛ be supabūdāt ꝛ deficiūt. ꝑdigus
eniꝫ q̄dē in tributione supabundat in acceptiōe
aūt deficit. Illiberalis aūt in acceptione q̄dem
supabūdat: in tributione vo deficit. Nūc q̄dē
igit̄ typo ꝛ in capitiuo dicim^9 cōtenti hocipso:
posteri^9 aūt certius de bis determinabit̄. Cir/
ca pecunias aūt ꝛ alie dispōnes sunt. Medie/
tas q̄dē magnificētia. Magnificus eniꝫ differt
a liberali: hic q̄dē enim circa magna: hic aūt cir/
ca parua: supabūdātia aūt apirocalia ꝛ banausia: defectus vo puificentia. Differūt aūt hec

3 ab his que circa liberalitatē. Qñ aūt differūt posterius dicēt. ¶ Circa honores aūt ⁊ inhonorationes medietas qdē magnanimitas: supabundantia aūt chaimotes quedā dicta: defectio aūt pusillanimitas. ¶ Sicut aūt dicimus habere ad magnificentiā liberalitatez circa pua differentē: ita ⁊ hz q̄dā ad magnanimitatē circa honores existentē magnos: hec aūt circa parvos. Est enim vt opz appetē honores ⁊ magis q̄z opz ⁊ minus. Dicit aūt qui supabūdat qdē desiderijs philotimus: qui aūt deficit philotimus: medius aūt innoiatus. Innominate aūt
K ⁊ dispositiones. Verūtñ philotimi ⁊ aphilotimi. vñ cōtendūt extremi de media regione: ⁊ nos autē qñq̄z medium philotimū vocamus: est aūt qñ aphilotimuz. ppter quā aūt causam hoc facimus in his que deinceps dicēt. Nunc
In.4.lo. aūt de reliquis dicamus ꝓm enarratū moduz. ¶ Est aūt ⁊ circa irā supabūdātia ⁊ defectus ⁊ medietas. Fere aūt innoiatis exñtibus ipsis mediū mansuetum dicentes: ⁊ medietatē mansuetudinez vocamus. Extremoz autē qui qdē superabundat iracundus sit. Malitia autē iracundia: qui autem deficit inirascibilis quidez: defectio autem inirascibilitas.

L ¶ Hec est scōa particula scōe partis ꝑncipalis: in qua agit de habitibus respicientibus bona exteriora. ⁊ ꝑmo de his que respiciunt exteriora bona cuiusmodi sunt diuitie ⁊ honores. 2° de his que respiciunt exteriora mala cuiusmodi est ira ⁊ que ad irā ꝓuocant. Primo igit agit de habitib⁹ qui respiciūt diuitias cuiusmodi sunt liberalitas ⁊ magnificentia ⁊ earuz extrema liberalitas: ⁊ eius extrema sunt circa mediocres diuitias: sed magnificentia ⁊ eius extrema sunt circa magnas diuitias. Dicit ergo ꝙ circa dationem ⁊ acceptionē pecuniarum mediocrium medietas est liberalitas: ⁊ eius extrema sunt ꝑdigalitas ⁊ illiberalitas. ꝑdigus enim superabūdat in datione ⁊ deficit in acceptione. illiberalis aūt ecōtrario: qz abūdat in acceptione ⁊ deficit in datione: hec aūt hic dicunt typo. i. exēplariter. ⁊ in capitulo. i. sūmarie: qz de hoc sumus hic contenti: qz posterius determinabit certius de his. Circa pecunias. i. circa
M dationē ⁊ acceptionē pecuniarū magnarum medietas est magnificētia. Magnificus enim differt a liberali: qz magnificus est circa magna ⁊ liberalis est circa parua. Extremum magnificentie superabundans est apirocalia ⁊ banausia ⁊ extremuz deficiens paruificentia. ⁊ quō hec differunt a liberalitate ⁊ eius extremis posterius dicetur. s.
Nōn^m in 4.° huius. Intelligendum ꝙ extremum superabundās respectu magnificentie vocat apirocalia ⁊ banausia. ⁊ dz apirocalia ab a/qd̄ est sine: ⁊ piros/experientia. ⁊ calos bonum: quasi sine experientia boni: qz multi expendētes nō curant qualiter expendant. vocat etiam hec superabundantia banausia a banos qd̄ est fornax: qz modum fornacis omnia consumit. [Circa honores aūt.] Circa honores magnos ⁊ inhonorationes medietas est magnanimitas: ⁊ extremuz superabundans dicit chaimotes ex eo ꝙ ardet in his que pertinent ad appetitum honoris. cauma enim incendium dicit: ⁊ extremum oium. i. extremum deficiēs dicit pusillanimitas. [Sicut autem dicimus.] Circa puos honores medium est innominatū: sed extremū superabū dans vocatur philotimia. Et extremum deficiens vocat aphilotimia. vñ dicit philotim⁹. i. amator honoris: ⁊ aphilotimus. i. sine amore honoris. Qz autem circa mediocres honores sit virtus: que ita se habet ad magnanimitatem sicut liberalitas ad magnificentiā/patet per hoc ꝙ cōtingit appetere paruos honores vt opz: ⁊ qñ etiam: ⁊ cōtingit huiꝰ honores appetere magis q̄z opz ⁊ minus q̄z opz. ⁊ qz mediū circa paruos honores est inominatū: ideo noiam⁹ medium qñq̄z nomine vnius extremi ⁊ qñq̄z alterius extremi. vnde eum qui est in medio qñq̄z dicimus philotimum qñq̄z aphilotimū. vnde isti qui sunt in extremis cōtendunt de media regione. vterqz enim qui est in extremis dicit se esse in medio: ⁊ hoc est cōmune oibus vitys: timidus enim dicit se esse fortem: ⁊ fortis dicit se esse audacem: ⁊ audax dicit fortem esse timidum ⁊ se esse fortē. [Est autem ⁊ circa iram.] Est aūt alia virtus respiciēs exteriora que est circa mala exteriora ex quibus homo ꝓuocatur ad iraz. ⁊ dicit ꝙ circa iram est superabundantia ⁊ defectus ⁊ medium q̄uis omnia illa sint vtplurimum innominata. Mediuz autē cōsueuimus vocare mansuetuz ⁊ medietatez mansuetudinem. Illum aūt qui superabundat in hoc vocamus iracunduz ⁊ dispositionem eius iracundiam. illum autem qui deficit in hoc vocamus inirascibilem ⁊ defectum inirascibilitatem.

¶ Sunt ⁊ alie tres mediocritates: que tāctsi similitudinem quādā ⁊ cōuenientiā inter sese habent: differunt tamen. Omnes enim sunt circa verborū actumue cōmunem vsum sed differunt ꝙ earū vna circa verꝝ qd̄ est in ipsis: cetere circa iucundū versantur: qd̄ quidez partim est in loco: partim in ceteris congressionibus vniuersis. Et de his igit est dicendū vt magis cernamus in vniuersis mediocritatem quidem laudabilem esse: extrema vo neqz recta: neqz laudabilia: sed vituperabilia esse: atqz bonum etiā pleraqz nominibus carent. Verū enitendū est ⁊ his perinde atqz ceteris ponere nomina diluciditatis gratia ⁊ vt facile sequi possimus. Circa verum igitur medius qdem verax qdaz: ⁊ mediocritas veritas appellet. Fictio vo si ad maiora pergat arrogantia: ⁊ arrogans qui ipsaz habet dicatur. Sin ad minora dissimulatio nuncupetur: ⁊ qui habet ipsam dissimulator. Circa iucunduz qd̄ in ioco consistit: medius quidem comis ⁊ vrbanus: ⁊ dispositio comitas atqz vrbanitas appellet. Exuperatio aūt scurrillitas: ⁊ qui ipsam habet scurra: ⁊ qui dificit rusticus qdam: ⁊ habitus rusticitas nuncupetur. Circa vo reliquum iucundū qd̄ est in vita: is quidem qui est vt oportet iucundus amicus dicatur: ⁊ mediocritas amicitia. Is aūt qui exuperat: si nullius gratia rei: placidus: sin sui emolumenti causa adulator est appellandus. At is qui deficit ⁊ in cunctis est iniucundus cōtētiosus quidam difficiliqz dicatur.

¶ Sunt aūt ⁊ alie tres medietates habētes qdē quādā similitudinē ad iuicē: differētes vo ab iuicē. Oēs. n. qdē sunt circa vbor ⁊ opōnū cōmunionē. dīnt aūt qñ hec qdē est circa verꝝ qd̄ est in ipsis: hec aūt circa delectabile: huius aūt hec qdē in ludo: hec aūt in oib⁹ que ꝓm vitam. Dicēdū igit de his vt magis cognoscam⁹: qñ in oibus

A in oib⁹ medietas est laudāda. Extrema aūt nō recta nec laudabilia: sed vituperabilia sūt. Sūt qdē igit ⁊ horꝝ plura inoiata. Tentādū aūt qd̄ ⁊ in alijs ipsis noia fingere manifestatiōis grā ⁊ boni qd̄ cōsequit. ¶ Circa verꝝ qdē igit medius qdē verus ⁊ medietas veritas dicat. Fictio aūt que qdē ad maius iactātia ⁊ q hz eā iactator: que aūt ad min⁹ ironia ⁊ iron. ¶ Circa delectabile aūt qd̄ qdē in ludo medius qdē eutrapelus ⁊ dispō eutrapelia: supabūdātia autē bomolochia: ⁊ qui habet eā bomolochus: qui aūt deficit agroicus quis ⁊ habitus agroichia.
Quos hic agroicos vtur, vocat in 4.° agrios dicit.
B ¶ Circa reliquū aūt delectabile qd̄ in vita qui qdē vt opz delectabilis est amicus: ⁊ medietas amicitia: q autē superabundat si qdem nullius grā placidus: si aūt vtilitatis alicui⁹ sui blanditor. Qui autez deficit ⁊ in omnibus indelectabilis litigiosus quis ⁊ discolus.

¶ Hec est 3ª ꝑticula scōe ꝑtis: in qua determinat de hītib⁹ respiciētib⁹ exteriores actus oñdēdo ꝙ in his mediū est laudabile ⁊ extrema vituperabilia: sunt. n. tres medietates circa vbor ⁊ opez cōicationē. vna q̄ q̄s exhibet se alteri talē vbo ⁊ ope q̄lis est. ⁊ dz veritas, alia qua q̄s exhibet se delectabilē in ludis ⁊ dz eutropelia. 3ª vo medietas est q̄ q̄s exhibet se delectabilē alteri in oib⁹ q̄ spectant ad cōiationē humane vite. ⁊ hec innoiata est: pōt tñ dici amicitia vel affabilitas. Dōm g̃ de his vt magis cognoscamus: qñ in oib⁹ medietas est laudāda ⁊ extrema vituperanda: ⁊ qz horꝝ plura sūt inoiata tētādū est manifestationis grā ⁊ boni qd̄ ꝓseqūt noia fingere: sicut in alys fecim⁹. s. in libro ꝑdicamētorꝝ. [Circa verꝝ qdē.] Exēplificat de ꝑdictis vtutib⁹. ⁊ ꝑmo de ea q̄ est circa verꝝ. ⁊ dicit ꝙ circa verꝝ in sermone ⁊ ope medietas dz vītas ⁊ medius dz verus. Fictio falsi q̄ est circa plus. s. qñ aliqs fingit maiora de se q̄z sibi īsunt vocat iactātia: ⁊ talis fictor vocat iactator. Sz fictio que est ad min⁹. s. qñ aliqs fingit de se minora q̄z sibi īsūt. s. q̄dā vilia vocat ironia q̄si irrisio: ⁊ talis fictor vocat iron. id est irrisor. [Circa delectabile aūt.] Exēplificat de vtute que est circa ludos: ⁊ dicit ꝙ circa delectationē q̄ est in ludis ille g medium tz vocat eutropelus q̄si bñ se vtens ad oia. ⁊ medietas vocat eutropelia. ille vo g supabūdat vocat bomolochos. a bomos qd̄ est altare ⁊ lochos raptor: ⁊ dz ad similitudinē milni g semp volabat circa aras idolorum in qb⁹ aīalia īmolabant vt aliqd raperet: ita ille g excedit in ludo insistit ad hz vt rapiat vbū vel factū alicuius vt in ludū ꝓuertat. dispō seu habit⁹ illi⁹ vocat bomolochia. ille aūt q deficit vocat agroicus. i. agrestis. ⁊ dispō seu habit⁹ vocat agroichia. [Circa reliquū aūt.] Exēplificat de 3ª illa ꝛ vtutū: ⁊ dicit ꝙ circa reliquū delectabile qd̄ est in vita quātū ad ea q̄ seriose agunt medietas vocatur amicitia: ⁊ ille g est in medio vocat amicus: nō ab effectu vel ab affectu amādi sz a decēti ꝓuersatiōe. ille aūt g supabundat in hoc st nō faciat hz nisi cā delectādi vocat placidus. si aūt faciat hoc pp aliā vtilitatē vt pp lucrū vocat adulator vel blanditor: qui aūt deficit ⁊ est in extremo defectu vocat discolus ⁊ litigiosus. ⁊ ille est q nō vereꝰ ꝓtristari illos cuz qb⁹ viuit. ¶ Ex ꝑdictis pz ꝙ in oī genere habit⁹ moralis medietas est laudabilis ⁊ extrema vituperabilia: ⁊ hec est ꝗ
18ª ꝑcto hui⁹ scōi libri. 18ª que ꝑbat īductiue inducēdo in singulis generib⁹ habitus moralis. naz in gñe habitus g est circa delectatiōes corporales medietas est laudabilis ⁊ extrema vituperabilia: ⁊ sic de oib⁹ alys vt pz ex ꝑcedētib⁹. ¶ Dubitat hic. qz vī ꝙ ironia sit vtus ⁊ iron vtuosus: qz fingē minora sibi esse q̄z īsunt vī ad humilitatē ptinere: sz humilitas est vt⁹: sz p habitū ironie hō fingit minora sibi esse q̄z īsunt: g̃ ironia est vt⁹. ¶ Pro illo dubio est itelligēdū ꝙ aliqs pōt se hīe ad bona q̄ sunt in seipso multiplr. vno mō ꝙ ipse apud se recognoscat bona q̄ sunt in ipso: ⁊ hz ptinet ad vtutez. Alio mō pōt bona q̄ sūt in seipso sermone dilatare: Et sic facit iactator ⁊ est vitiū. Alio mō pōt bona q̄ sunt in seipso dissimulatione celare: cū tñ credat illa eē notiora alys vt faciat hoies credē ꝙ nō desideret honores. ⁊ hz facit vt magis honorēt. ⁊ talis est hypocrita ⁊ iron. 4.° mō pōt se hīe ad bona q̄ sūt in ipso vt pfecte exp̄mat bona q̄ sunt in seipso: ⁊ sic est vitiū: qz decipi pōt: vel pōt totalr negare bona q̄ sūt in ipso: ⁊ est vitiū. Si aūt nec affirmat nec negat: sed dicat ꝙ si talia bona sūt in me regratiādū est deo qui mihi talia dedit: q̄ q̄uis sint magna: modica tñ sūt respectu boni separati. Istō. s. nec affirmare nec negare ptinet ad vtutē. ¶ Adhuc est dubiū. vtrū hīs hītū vtutis debeat in aliq̄ casu declinare a vero. Et vī ꝙ nō: qz declinare a vero siue in maiꝰ siue in min⁹ est mēdaciū. sz oē mēdaciū est fz se malū: ⁊ p ꝓns fugiēdū. g̃ in nullo casu dz vtuosus declinare a vero. ¶ Dōm ꝙ p verꝝ in ꝓposito pz itelligi verū cōplexū: ⁊ sic declinare a vero vī idē qd̄ cōmittere mēdaciū: pp qd̄ distinguo de mēdacio. Triplex. n. est mēdaciū. s. iocosuz qd̄ fit cā ludi ⁊ ad ꝓuocandū hoies ad solatiū. zm est officiosuz qd̄ fit cā vtilitatis alteri⁹ ⁊ nulli nocet nisi decēti g p hz a vero declinat. 3m ē pnitiosuz qd̄ fit cā nocumēti ñc ē mēdaciū ꝓditoriū vel ifamatoriū: ⁊ fz duo p⁹ mēdacia hīs hītū vtutis in casu hz declinare a vero vt pp maiꝰ bonuz ꝓsequēdū q̄z est tale verꝝ a quo declinat: vel maius malū fugiēdū q̄z est tale mēdaciū iocosuz vel officiosū. vñ mēdaciū fz se ⁊ simplr nūq̄z est cōmittēdū nisi in casu in quo fit recōpēsatio p maius bonū vel min⁹ malū: tūc enim excusat mentiens ne ciuilr punīat. vñ sīgs ad saluādū vitā alicui⁹ boni viri inueniat in quo mēdacio recōpensat per maiꝰ bo^m q̄z illō mēdaciū est malū: et hz cām excusationis ex pietate quā hz ad ꝓximū. ⁊ hec est intentio Eustratij ⁊ Alberti. ⁊ hec vī esse itētio ꝓhi in 4.° hui⁹. g dicit ꝙ prudētiꝰ est incidē in min⁹ malū q̄z in maiꝰ īmalū. Luz igit mors boni hois sit maiꝰ malū q̄z mēdaciū iocosuz. est magis eligēdū iocose mentiri p salute vite boni viri. hec est snia pbor. lz qdā theologi dicāt ꝓiū: nūq̄z tñ est declinandū a vero fz mēdaciū pnitiosuz: qz illud est de numero illorꝝ turpiuz ad que nō est cogi per quācūqz penam.

¶ Sunt ⁊ in affectibus ⁊ in his que sunt circa affectus mediocritates. Verecundia nāqz virtus quidem non est: laudat tamen ⁊ iple etiam verecundus: nam ⁊ hic dicit esse medius ⁊ exuperans atqz deficiens: ⁊ exuperat quidem is qui in vniuersis verecundat: qualis est ipse pauidus: qui vo deficit: aut nulla in re verecundatur appellatur impudens. Medius vo dicitur verecundus. Indignatio aūt mediocritas est inuidie ⁊ malinolentie. Versant autem circa dolorem ⁊ voluptatem que oriuntur ex iis que proximis accidūt. Indignans enim dolet cum aliqui prosperitate fortune indigne fruuntur: inuidus aūt hunc exuperans de oib⁹ dolet: sed malinolus adeo deficit in dolendo vt gaudeat. Verum de his erit ⁊ alio loco tempus dicendi. De iustitia vo postea pertractabimus. Atqz cum nō dicatur simpliciter distinguemus ipsam: ⁊ de vtraqz dicem⁹ quō mediocritas est. Et silr de rōnis vtutib⁹.

E Dti^m p^m.
Pro dubij solone Nōn^m
Multiplr pōt aliqs se hīe ad bona in se ipso existētia.
F
Dti^m 2^m
Solo. Triplex mēdaciū.
G
H

3 3ª ꝑs.ca. ¶ Sunt aũt ⁊ in passionibus ⁊ in his que circa passiones medietates. Verecũdia.n. vtus qdẽ nõ est: laudaꝯ aũt ⁊ verecũdus. in his enim hic qdẽ dr̃ medius. q aũt supabundat vt cataplex q oẽs verecũdaꝯ: qui aũt deficit vel nequaq̃ verecũdaꝯ inuerecũdus. Medi⁹ aũt verecũdus. Nemesis autẽ medietas inuidie ⁊ epirecacie. Sũt aũt circa tristitiã ⁊ delectationes in his q̃ accidũt ꝓprijs factas. Nemeseticus qdẽ enim tristaꝯ de indigne bñ ꝓsperãtib⁹. Inuidus aũt superecedẽs hũc in oib⁹ tristaꝯ. Epirecacus aũt tm̃ deficit a tristãdo vt ⁊ gaudeat: ꝛ de his qdẽ igiꝯ ⁊ alias tp̃s erit. De iustitia ãt qꝛ nõ simplr dr̃ post hoc diuidẽtes de vtraq̃ dicem⁹ qualr medietates sunt silr ⁊ de rõnalibus ꝓtutibus.

¶ Hec est 3ª pars ꝑncipalis huius capitulj: in qua ꝓbs ostẽdit q̃ in quibusdam passionibus est medium laudabile ⁊ extrema vituperabilia: ⁊ hec est conclusio 19ª huius libri que ꝓbatur exemplariter siue per locum a parte subiectiua ad totum vniuersale sic. Verecundia nõ est virtus vt in 4º huius ostẽdetur. sed est quedam passio laudabilis. verecũdus enim laudatur ex eo q̃ medium tenet. ille enim qui supabũdat vt de oibus verecũdeꝯ vocaꝯ cataplex. qui autem deficit vt de nullo verecundeꝯ inuerecundus vocatur. Nemesis est quedam passio media cuius extrema sunt inuidia ⁊ epirecacia. Nemeseticus est ille qui solum tristatur si indigni prosperenꝯ. Inuidus est ille qui vniuersaliter tristatur siue digni prosperentur siue indigni. Sed epirecacus intantũ deficit a tristando q̃ nunq̃ tristatur siue digni ꝓsperentur siue indigni: imo gaudet in prosperitatibus malorum. In istis passionibus medietas est laudabilis ⁊ extrema vitupabilia. q̃ ⁊c. ¶ Notãdũ ꝛ Linc. hic q̃ cũ vnius moris sit tristari in aliquoꝝ ꝓspitatibus ⁊ gaudere in eorũdẽ aduersitatibus: ⁊ inuidia sit tristitia in bonoꝝ ꝓsperitatib⁹ epirecacia sit gaudium de bonoꝝ aduersitatib⁹. Et per hoc sint vni⁹ moris ⁊ nõ extremitates opposite ꝛ supabundãtias ⁊ defectũ: nõ põt nemesis que est tristitia de maloꝝ ꝓsperitatib⁹ esse media inter inuidiã ⁊ epirecaciã cũ nullũ habere possit inter ipsas mediũ. Opꝛ igiꝯ nosse q̃ Aꝝ. nõ intendebat dicere nemesim esse medietatẽ inter inuidias ⁊ epirecaciã: sed q̃ nemesis est medietas inuidie. ac per hoc ẽt medietas epirecacie cum sint eiusdẽ moris he due. Dr̃ enim vtrũq̃ duplr: cõiter videlicet ⁊ ꝑprie. cõiter dr̃ inuidia tristitia de ꝓsperitatibus oĩum. ꝑprie aũt dr̃ tristitia de ꝓsperitatibus bonoꝝ inter quas media est tristitia de ꝓsperitatibus maloꝝ que est nemesis: que ẽt est media inter gaudium de malis oĩum ⁊ gaudium de malis bonoꝝ ad q̃ duo gaudia cõiter ⁊ ꝑprie significanda sumiꝯ hoc nomen epirecacia. Sic ergo intelligendũ vr q̃ dicit hic Aꝝ. nisi forte itelligaꝯ hic inuidia superexcellens tristitia in ꝓsperitatib⁹ oĩum ⁊ epirecacia superexcellens letitia in aduersitatibus oĩum. ⁊ ponuntur hec opposita ⁊ nõ eiusdẽ moris: ꝑpter supertristari hinc ⁊ delectari inde. Hec aũt insinuantur in cõmento: sed subobscure: ideo hanc notulam apposuimus. Hec Lincoñ.

19ª ꝑclo huiꝰ scõi libri.

Nõnm Linco.

L

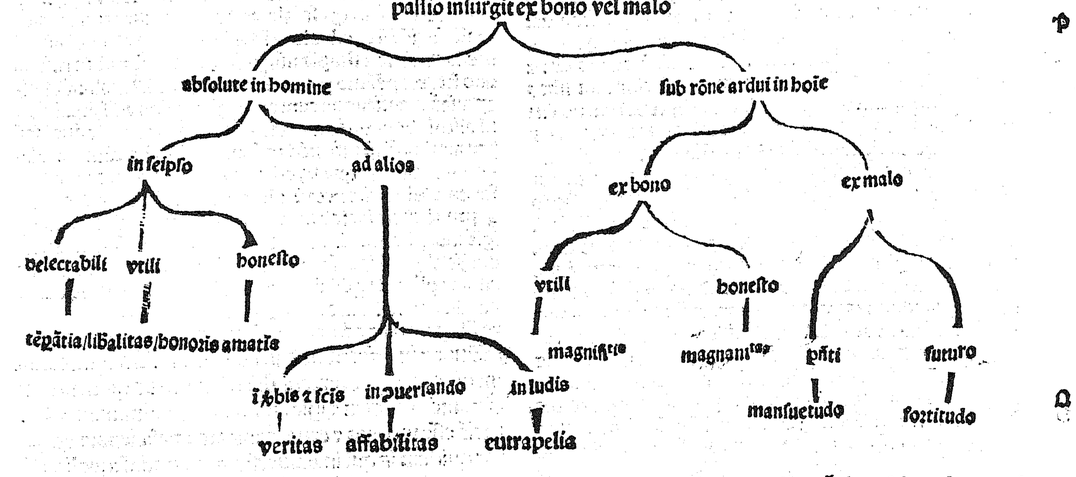

Nota.

¶ Circa distinctionẽ virtutũ moraliuꝝ est sciendũ q̃ vtus moralis nõ solũ est circa passiones interiores: sed est etiã circa opationes exteriores. cuius rõ est: qꝛ bo^m vtutis dependet a recta rõne. in vtutib⁹ enim illud est bonuꝝ q̃ est recta rõne ordinatũ: ⁊ ideo circa omne illud opꝛ esse vtutẽ q̃ ordinari põt a rõne: sed rõ nõ solũ ordinat passiões interiores: sed etiã ordinat opationes exteriores cuiusmodi sunt emptio/venditio/distributio: in gbus rõ constituit equalitatẽ. vñ iustitia est circa opationes exteriores tanq̃ circa obm: sicut alie vtutes morales sunt circa passiones interiores vt circa obiecta: ⁊ qꝛ oẽs virtutes morales hic enumerate sunt circa passiones põt sumi distinctio vtutũ enumeratarũ ex distinctione obiectoꝝ passiones inferentiũ. ⁊ hoc sic. Passiones aut insurgũt in nobis ex bono vel malo absolute. ⁊ omnes tales passiones ꝑtinẽt ad cõcupiscibilẽ: aut insurgunt ex bono vel malo arduo ⁊ omnes tales passiões sũt in irascibili. Passionũ aũt existẽtiũ in irascibili quedã insurgũt ex malo arduo ⁊ q̃dam ex bono. sũt insurgant ex malo arduo: aut igiꝯ ex malo futuro. aut ex malo pñti. si ex malo futuro sic causatur timor ⁊ audacia quoꝝ medietas est fortitudo. Si vo causatur a malo pñti q̃ iam illatũ est. aut hoc est vt insurgam⁹ ad vindictã: ⁊ sic est ira que causaꝯ ex q̃dã apparẽti parupẽssione aut a tali vindicta deficim⁹: ⁊ sic est passio opposita q̃ dr̃ inirascibilitas: ⁊ medietas illaꝝ passionũ est vt⁹ q̃ dr̃ mansuetudo. Si aũt passio insurgat ex bono arduo aut insurgit ex bono

Distinctio vtutũ enumeratarũ sumpta ex distinctiõe obiectorũ, passiones inferentiũ

A vtili aut honesto. a bono enim delectabili cũ nõ habeat rõnẽ ardui nulla passio in irascibili causari põt. Si aũt passio causetur a bono vtili arduo cuiusmodi est pecunia: sic est magnifi^tia q̃ est circa magnos sũpt⁹. si a bono honesto sic est magnanimitas q̃ est circa magnos honores. Numerus vo passionũ existũ in cõcupiscibili q̃ causanꝯ ex bono simplr ⁊ absolute accipiꝯ sic. Bonum enim hois q̃dã est bonum hois in se: ⁊ q̃dam in ordine ad alios. Bonũ hominis in se est triplex. nã q̃dã est bonum delectabile circa q̃ est temperantia: ⁊ q̃dam vtile circa q̃ est liberalitas que est circa mediocres sumptus: sicut magnificentia circa magnos. ⁊ q̃dam est bonum honestum circa q̃ est medium innominatũ q̃ est medium inter philotimias ⁊ aphilotimias. si autem hõ passiones oriantur ex bono hominis in ordine ad alios cuꝛ gbus cõmunicat: hoc potest

B esse tribus modis ꝓm q̃ verba ⁊ opera quibus homo cuꝛ alys cõmunicat ad tria deseruiunt. naꝛ cõmunicando cũ alio ꝑmo deseruiunt sibi ad veritatis manifestationẽ. ⁊ sic sumiꝯ vna vtus que diciꝯ veritas ꝓm quã hõ sine fictione se ostendit in verbis ⁊ operibus qualis est. 2º verba ⁊ opa deseruiunt homini ad decentem ꝓuersationẽ in vita. ⁊ sic sumiꝯ amicitia seu affabilitas ꝓm quã homo nec est adulator: nec discolus sed affabilis ⁊ gratiosus. 3º mõ verba ⁊ opera deseruiunt homini ad ludum ⁊ solatium. ⁊ sic sumiꝯ eutrapelia ꝓm quã aliqs se bene hꝛ in ludis ⁊ solatys: ⁊ sic sunt decem vtutes morales in appetitu sensitiuo: quatuoꝛ in irascibili. s. fortitudo ⁊ mansuetudo respectu mali. ⁊ magnificentia ⁊ magnanimitas respectu boni. In cõcupiscibili vo sunt sex. s. tẽpãtia/liberalitas/honoꝛis amatiua/veritas/affabilitas ⁊ eutrapelia: gbus si addatur iustitia que est in volũtate ⁊ circa operationes erunt oẽs virtutes

C Nõnm Quatuoꝛ vtutes cardinales. morales. xj. ¶ Intelligẽdũ est q̃ quatuoꝛ ponunꝯ a ꝓbis virtutes ꝑncipales que dicunꝯ cardinales: scilꝛ fortitudo temperantia iustitia ⁊ prudentia: quaꝝ due scilꝛ fortitudo ⁊ temperantia sunt in appetitu sensitiuo ⁊ iustitia in appetitu intellectiuo: ⁊ prudentia in ipso intellectu: ⁊ ille virtutes ꝓm Senecã ⁊ Tullium sunt genera subalterna continentia sub se virtutes speciales. ⁊ ꝛ ipsos ille quatuoꝛ virtutes generales distinguunꝯ ꝓm modos generales virtutis qui sunt quatuoꝛ. ꝑmus modus generalis est rectitudo rõnis que est radix virtutũ ꝓm quã dirigunꝯ tam actiões q̃ passiones. ⁊ hec rectitudo ꝑtinet ad prudentiã que dirigit actiones ⁊ passiones. aliter tamen sunt dirigibiles a rõne operationes ⁊ aliter passiones. naꝛ operationes quãtum est ex se non habent aliquaꝛ resistentiam ad rationẽ sicut emptio ⁊ venditio ⁊ alia huiꝰ. ⁊ ideo ad dirigendum operationes quantũ est ex se non requiriꝯ nisi q̃ ratio statuat quandã equalitatẽ rectitudinis que pertinet ad iustitiaꝛ: sed passiones iportant inclinationẽ repugnantẽ rõni: ⁊ hoc duplr. Aliqua enim passio retrahit ab eo q̃ ratio precipit sicut timoꝛ periculoꝝ ⁊ laborũ: ⁊ sic opꝛ esse aliquaꝛ virtutẽ per quã animus hois firmeꝯ nec recedat a bono rõnis: que qdem firmitas pertinet ad fortitudinẽ. Aliqua vo passio ipellit ad aliqd ꝛ̃iuꝛ rõni: ⁊ sic opꝛ q̃ sit aliqua virtus per quã reprimaꝯ ⁊ refreneꝯ. ⁊ hoc pertinet ad tẽperantiã. ⁊ ꝓm quatuoꝛ istos modos ponebant Seneca ⁊ Tullius vtutes cardinales distinguẽ: ponentes oẽm rectitudinem rõnis ad prudentiã ꝑtinere: ⁊ omnẽ equalitatem operationum ad iustitiaꝛ: ⁊ ad fortitudinẽ omnem animi firmitatẽ: ⁊ ad temperantiã omnem passionum refrenationem. Alys tamen nõ videꝯ illa distinctio conueniens. q̃ ꝓbatur per hoc q̃ isti modi generales conueniunt oĩ virtuti: ⁊ per cõsequẽs per istos modos nõ distinguuntur virtutes cardinales: qm̃ nulla distinguunꝯ per ea que sunt cuilibet illoꝝ cõmunia. Antecedẽs declaratur per hoc q̃ quelibet virtus moralis est habitus ⁊ est virtus moralis. ⁊ ex hoc q̃ est habitus hꝛ firmitatẽ vt a cõtrario non moueaꝯ. ⁊ ex hoc q̃ est virtus hꝛ q̃ ordinetur in bonũ ꝛ̃ rõnem in quo importatur ratio recti ⁊ debiti. ⁊ ex hoc q̃ est virtus moralis rõnẽ participans hꝛ q̃ moduꝝ rõnis in oĩbus seruet ⁊ vltra eã se nõ extendat: quorum vltimuꝝ ꝓm istos pertinet ad tẽperantiã. scõm ad iustitiã. ⁊ ꝑmum ad fortitudinẽ. Nec valet q̃ dicunt de istis modis generalibus virtutũ. nõ enim sunt propꝛij istarum virtutuꝝ: qꝛ vt dicunt nõ oĩs rectitudo rõnis pertinet ad prudentiam sed specialiter illa que est rationis ꝓm actum rationis qui est precipere. nec omnis equalitas actionum pertinet ad iustitiã: sed solum illa que est ad alterum. nec omnis firmitas animi pertinet ad fortitudinem: sed illa que est in periculo mortis. nec omnis repressio passionũ pertinet ad tẽperantiam: sed solũ illoꝝ repressio que pertinet ad delectabilia tactus. ⁊ ꝓm istos ille virtutes cardinales nõ dicunꝯ ꝑncipales ex eo q̃ sunt generales ꝑdicabiles de alys virtutibus specialibus: sed dicunꝯ ꝑncipales respectu aliarũ ꝓpter ꝑncipalitatem materie circa quam versanꝯ. Alie vo virtutes dicũtur secũdarie: quia sunt circa obiecta minus ꝑncipalia. vnde isti alio modo accipiunt distinctionem virtutũ cardinaliuꝝ penes obiecta earum: que quidem obiecta possunt sumi formalr vel materialr. ⁊ ꝓm hoc vtroq̃ modo potest sumi distinctio virtutuꝝ cardinalium. Formalis autem ratio obiecti cuiuslibet virtutis est bonũ rationis in q̃ tendit ipsa virtus: ad q̃ bonum virtus se habet tripliciter. Aut enim est illius boni ꝓm rõnem ⁊ essentialiter perfectiua: ⁊ sic est prudentia que in ipsa rectitudine rationis practice essentialiter cõsistit. Aut est illius boni causa effectiua: ⁊ sic est iustitia que equalitatem recti ⁊ debiti in exterioribus operationibus cõstituit. Aut est illius boni ꝓm rationem in passionibus cõseruatiua. ⁊ hoc potest esse duplr. Aut quia custodit ipsum a passionibus impellentibus cõtra bonum rationis: ⁊ sic est tẽperãtia. vel a passionibus retrahentibus a bono rationis: ⁊ sic est fortitudo. Sumitur etiam distinctio virtutum cardinaliũ materialiter ab obiectis sic. Obiecta virtutis aut sunt ipse rationes agibilium: aut operationes exteriores: aut passiones interiores. Istoꝝ enim trium virtus põt esse quedam medietas ⁊ rectitudo: qꝛ per virtutẽ debemus habere rõnes agibilium regulatas ⁊ operationes exteriores mensuratas ⁊ passiones interiores moderatas. ꝑ^m rectitudinem facit prudentia. 2^am iustitia. 3^am fortitudo in passionibus irascibilis. 4^am temperantia in passionibus concupiscibilis. Videtur tamẽ mihi q̃ opinio Senece ⁊ Tullij possit ꝓbabiliter sustineri: scilicet q̃ virtutes cardinales sunt genera subalterna continentia sub se virtutes speciales. Iste enim virtutes que specialiter important rectitudinem rõnis continentur sub prudentia vt ebulia gnome ⁊ huiꝰ: de quibus determinatur in 6º huius. Et que ꝑmo important equalitatem continenꝯ sub iustitia: vt ꝛ de speciebus iustitie: de quib⁹ determinaꝯ in 5º. Et que ꝑncipaliter iportant firmitatem animi continentur sub fortitudine: cuiusmodi est virtus equanimitatis que importat ꝑncipaliter firmitatem animi in ꝓsperis ⁊ in aduersis: ⁊ que ꝑmo important refrenationem passionum continenꝯ sub temperantia. Uel potest dici q̃ ille quatuoꝛ virtutes que dicuntur cardinales: vno modo sunt spẽs. s. vt sunt circa determinatã mãm. ⁊ alio modo sunt genera subalterna vt dictum est. Et sic propꝛie dicuntur cardinales.

Capitulum secundum

tractatus tertij de questione 7ª que querit qd opponiꝯ virtuti: in quo ostendiꝯ q̃ tres dispositiones. s. due malitie: ⁊ virtus que est media ipsarum oẽs

oibus opponunt aliqualr: ⁊ q̃ maior est ꝛietas extremoꝝ ad inuicem q̃ ad medium: ⁊ q̃ opponit medio in his quidem defectio magis in his autē superabundantia: pp duas causas. vnā ex parte rei. alteraꝫ ex parte nostra.

¶ Cum autem tres sint dispositiones: ⁊ due quidē sint vitia: quoꝝ alterum in exuperatione: altez in defectu consistit. Una autez virtus que quidem est mediocritas omnes inter se ⁊ si nō eque suscipiūt oppositionē. Extreme nanq̃ cum medie: tum inter sese contrarie sunt: media vō extremis.

Caput 3m tra. 3. libri scōi. p̄ pms ca.

Ribus aūt existentibus dispōnibus duabus qdē malitijs: hac qdē ꝯ superabundātiā: hac aūt p̄m defectuꝫ: vna aūt virtute medietate: oīs oib⁹ opponit aliqualr. Extreme qdē enim ⁊ medie ⁊ ad inuicem ꝯtrarie sunt. Media aūt extremis.

Sesi ca. tra. 3. diuisio in 4or ptes p̄n.

Istud est 2m capl'm tractatus tertij. ⁊ est de oppositione virtutis ad malitiā ⁊ malitiarū ad inuicē. ⁊ cōtinet quatuor partes. In p̄ma p̄bs pponit intentionē suā. In 2a ibi [Quēadmodū equale. Jostendit q̃ virtus cōtrariat vtriq̃ vitioꝝ inter que est medium. In 3a ibi [Sic aūt oppositis. Jostēdit q̃ maior est ꝯrarietas extremoꝝ ad inuicē q̃ extremoꝝ ad virtutē. In 4a ibi [Adhuc aūt mediū. Jostendit q̃ vnuꝫ extremū magis cōtrariatur virtuti q̃ aliud. In p̄ma igit parte pponit intentionē suā dicēs: q̃ cū sint tres dispositiones quaꝝ due sunt vitiose vna p̄m superabundantiā ⁊ alia p̄m defectuꝫ. ⁊ vna exīte virtute que est medietas inter duo vitia: quelibet illarum dispositionum opponit cuiliber: qz extreme dispositiones cōtrariant ad inuicem: ⁊ etiā ꝛiant dispositioni medie.

¶ Aliq̃ꝫ vt equale maius qdem est cum comparat ad minus: minus autem cum comparatur ad maius. Sic ⁊ habitus medij respectu quidem defectuū exuperāt: respectu aūt exuperationum deficiunt: tam in affectibus q̃ etiam actibus. Fortis enim cum ad timidū cōparat audax: cū ad audacez timidus esse vi. Pari mō temperans respectu qdē insensati intēperās: respectu aūt intēperantis insensatus. Liberalis etiā p̄digus si ad illiberalem: illiberalis si cum prodigo conferatur. Quapropter ⁊ extremorum vterq̃ medium ipsum a se compellit ad altez: atq̃ fortem audax quidez timiduꝫ: timidus aūt audacē appellat: ⁊ in ceteris sil'i mō.

M 2a ps. c. ¶ Quēadmodū equale: ad minus qdē maius: ad maius aūt minus: ita medij habitus ad defectū qdē supabundant: ad supabundantiam aūt deficiunt ⁊ in passionibus aūt ⁊ in opationib⁹. Fortis enim ad timidū qdē audax videt: ad audacē qdē timidus. Sil'r aūt ⁊ tēperatus ad insensibilē qdē intēperatus: ad intēperatū autem insensibilis: liberalis aūt ad illiberalē qdē p̄digus: ad p̄digū aūt illiberalis. ¶ Propter qō ⁊ p̄ficiunt mediū extremi alter ad alterū: ⁊ vocat fortem quidem timidus audacem: audax autē timidum: ⁊ in alijs proportionaliter.

¶ Hec est scōa pars: in qua p̄batur q̃ virtus cōtrariatur vtriq̃ vitioꝝ inter que est mediuꝫ: ⁊ hec est conclusio 20a 2clo huius scōi libri. que p̄batur sic. Superabundantia ⁊ defectus sunt cōtraria: ⁊ sil'r superabundans ⁊ deficiens sunt ꝯraria. sed virtus que est medium inter duo vitia respectu vnius extremi est supabundans ⁊ respectu alterius est deficiens. virtus igit cōtrariat vtriq̃ vitioꝝ inter que est mediū. Maior patet de se: ⁊ minor tam in operationibus q̃ in passionibus. nā fortis respectu timidi est superabundās. ⁊ respectu audacis est deficiens. Fortis enim respectu timidi hz rationem audacis: ⁊ respectu audacis habet rationem timidi. Et liberalis respectu p̄digi habet rōnem illiberalis: ⁊ respectu illiberalis habet rōnem p̄digi. ⁊ eodem modo est in passionibus. Passio eniz moderata respectu passionis in superabundantia habet rationem deficientis: ⁊ respectu passionis deficientis habet rationē superabundātis. sicut equale respectu minoris est magnum ⁊ respectu maioris est paruum. mediū ergo cōtrariat vtriq̃ extremo tam superabundanti q̃ deficienti. [Propter qō. [Et qz mediū cōtrariat vtriq̃ extremo: ideo extrema p̄ficiūt medium alterum ad alterum. ille enim qui est existens in vno extremo estimat medium esse alterum extremum. audax enim estimat fortez timidum esse. ⁊ timidus estimat fortem esse audacē. vnde vtrūq̃ extremoꝝ estimat medium esse alterū extremū. ⁊ hoc est: qz mediū ꝯrariat vtriq̃ extremo: ⁊ respectu vtriusq̃ extremi habet rōnez alterius extremi. ¶ Intelligendum q̃ qz virtus nō maxime distat ab aliquo extremorū: ideo virtus nō contrariatur alicui extremoꝝ contrarietate que est extremi ad extremum: sed cōtrarietate que est medy ad extremum loquendo de extremis que sunt superabūdans ⁊ deficiēs inter que virtus est mediuꝫ: sed loquendo de cōtrarietate que est inter bonum ⁊ malum: sic virtus est in vno extremo ⁊ vitia ei opposita sunt in alio extremo. ⁊ loquēdo de his extremis: sic virtus contrariatur vtriq̃ vitioꝝ: sicut extremum extremo. Nōn m

¶ Hec cum hoc modo inter sese opponātur: maior est vtiq̃ contrarietas extremoꝝ inter sese q̃ ad mediū: longius enim hec inter sese q̃ a medio distant: ⁊ perinde atq̃ magnum magis a paruo: paruumq̃ a magno q̃ ab equali vtrūq̃ distat. Extremis insuper nōnullis ad medium similitudo quedam esse videtur: vt Audacie ad fortitudinem: ⁊ prodigalitati ad liberalitatem. At extremorum inter se maxima est dissimilitudo: atq̃ ea que plurimum inter se distant deficientes cōtraria dicunt. Quo fit vt ea que magis distant magis contraria sint.

¶ Sic aūt oppositis ad inuicem his maior contrarietas est extremoꝝ ad inuicē q̃ ad mediuꝫ. Longius eniz hec distāt ab inuicē q̃ a medio: quēadmodū magnū a paruo ⁊ paruū a magno q̃ ab equali. ¶ Adhuc ad mediū qdē qbusdā extremis similitudo q̃dam videt vt audacie ad fortitudinē ⁊ p̄digalitatis ad liberalitatez. Extremis aūt ad inuicem plurima dissimilitudo: que aūt plurimū distant ab inuicē ꝯraria determinant: q̃re ⁊ magis ꝯraria q̃ plurimū distāt. 3a ps. ca.

¶ Hec est 3a ps huius capl'i: in qua p̄bs ostēdit q̃ maior est cōtrarietas extremoꝝ ad inuicē q̃ extremoꝝ ad virtutē: ⁊ hec est 2clo 21a que p̄batur dupl'r. Prio sic. Illa ꝯraria que magis distant magis sunt ꝯraria: sed extrema magis distant inter se q̃ mediuꝫ distet ab extremis. q̃ extrema magis cōtrariant ad inuicē q̃ mediuꝫ ⁊ extrema. maior pz qz cōtrarietas est per se ⁊ formalr quedā distātia. ergo cū sicut simplr se habet ad simplr sic maius ad maius ⁊c. 21a 2clo huius scōi libri.

⁊ hoc in his que sunt per se: sequitur q̃ illa cōtraria que magis distant magis sunt ꝯraria. [Adhuc aūt mediū. [Qz p̄bat eadē cōclo sic. Illa inter q̃ nulla est silitudo magis sunt ꝯria q̃ illa inter q̃ est aliq̃ silitudo: sz medy ad extrema est aliq̃ silitudo. nā liberalitas aliquā silitudinē hz cū p̄digalitate ⁊ aliq̃ cū illiberalitate: sz extremoꝝ ad inuicē nulla ē silitudo sz plima dissimilitudo. maior ⁊ minor ō se patet. A

¶ At vō medio in quibusdā exuperatio: in quibusdaꝫ defectus magis opponit. Fortitudini nāq̃ nō audacia que est exuperatio: sz timiditas: q̃ est defectus magis opponit. Temperātie vō nō insensibilitas: que q̃dem est defectus: sed intēperātia q̃ est exuperatio magis cōtraria est. Id aūt ob duas accidit causas. Atq̃ vna quidē est ex ipsius rei natura: nā qz ppinquior atq̃ similius est extremoꝝ alterū medio. Ideo nō hoc ipsi sed ꝯrariū oppositū esse magis asserimus: vt cū audacia quidē similius fortitudini videat atq̃ ppinquius esse: timiditas aūt dissimilius: hāc illi magis opposita esse cēsemus. Etenī ea que plus a medio distāt: eidem cōtraria magis esse ostat. Hec igit vna est cā: que q̃dez est ex ipsius rei natura. Altera aūt in nobis sumit ipsis. Ea nāq̃ medio ꝯraria magis esse vident: ad q̃ nosipsi quodā mō natura sum⁹ ppēsiores. Nos enim ipsi quia magis ad voluptates sumus pcliues idcirco facilius ad intemperantiaꝫ q̃ ad modestiam inclinamur. Hec igitur magis cōtraria dicimus virttuti que in nobis augentur magis: ⁊ propterea intemperantia que est exuperatio magis est contraria temperantie. B D

¶ Adhuc aūt medio opponit: in his quidē magis defectio: in his autē supabūdātia: puta fortitudini quidē nō audacia superabūdantia existens sed timiditas defectus existēs: temperantie autē nō insensibilitas indigētia existens ⁊ sed ītēperātia supabūdātia existēs. Propter duas autē causas hoc cōtingit: vnā quidē que ex ipsa re. In eēndo enī primius ⁊ similius alterū extremoꝝ medio: nō hoc sed contrariū opponimus medio magis: puta qz similius esse videt fortitudini audacia ⁊ primius ⁊ dissimilius timiditas hanc magis opponimus. Distātia enī plus a medio ꝯraria magis esse videntur: vna quidē igit causa hec est ex ipsa re. ¶ Alia autez ex nobisipsis ad que enī ipsi magis nati sumus aliqualr hec magis cōtraria medio vident: puta ipsi magis nati sum⁹ ad delectatiōes: ⁊ ō facilius mobiles sum⁹ ad ītēperātiā q̃ ad tēpātiā. Igit hec magis cōtraria dicim⁹ ad que augmētū magis fit. Et ppter hoc intēperātia supabūdantia existens magis cōtraria est tēperātie. C 4a ps. c.

¶ Hec est 4a pars in qua ostēdit q̃ virtus magis ꝯrariat vni extremoꝝ q̃ alteri: ⁊ hec est 2clo 22a. vbi grā. timiditas magis cōtrariat fortitudini q̃ audacia ⁊ intēperantia magis ꝯrariat tēperātie q̃ insensibilitas: vnde aliq̃ extremū supabundās magis ꝯrariat virtuti: ⁊ aliq̃ extremū deficiēs magis ꝯrariat virtuti: hec 2clusio p̄bat dupl'r. Prima rō sumit ex ipa re: scōa accipit ex nobis: prima rō est hec. Illud qō est dissimili⁹ virtuti magis ꝯrariat virtuti: sz vnū extremoꝝ est dissimili⁹ virtuti q̃ aliud: ergo vnū extremoꝝ magis ꝯrariat virtuti q̃ aliud: ⁊ per 2ns virtus magis contrariat vni extremoꝝ q̃ alteri. Maior est mānifesta ⁊ minor pz per hoc q̃ aliq̃ extremū deficiēs est dissimili⁹ virtuti q̃ extremū supabūdans ⁊ aliq̃ est ecōuerso: naꝫ timiditas est dissimilior fortitudini q̃ audacia: ⁊ intēperantia est dissimilior tēperātie q̃ insensibilitas. Istud qō hic dicit accidit in virtutib⁹ mozalib⁹ que sunt circa passiones ad quas virtutes ptinet ꝛseruare bonū rōnis ꝯra mot⁹ passionuꝫ: iō rōnē hui⁹ opz accipe ab ipsa nā passiōis. ¶ Intelligēdū igit q̃ mot⁹ passionū pōt corrūpere bonū rōnis dupl'r. Uno mō ipellēdo vehemētia sui mot⁹ ad plus faciendū q̃ recta rō dictet: ⁊ illud ꝯtigit p̄cipue in ꝛcupiscētijs delectationū ⁊ alijs passionib⁹ que ptinēt ad p̄secutionē appetitus: vñ virtus que est circa huiꝰ passiōes maxime intēdit tales passiōes rep̄merc: ⁊ p̄ hoc vitiū qō est in defectu magis assimilat virtuti ⁊ vitiū in superabūdātia magis cōtrariat ei: sicut pz de intēperātia: qz intēperātia magis cōtrariat tēperātie q̃ insensibilitas. Quedā vō passiones corrūpunt bonū rōnis trahēdo in min⁹ ab eo qō est fz rōnez: sicut pz de timore ⁊ huiꝰ passiōib⁹ ad fugā ptinētib⁹. vñ virtus que est circa huiꝰ passiōes maxie intēdit firmare hoiez in bono rōnis ꝯra defectū. ⁊ ppter hoc in talib⁹ vitiū qō est in defectu magis ꝯrariat virtuti: vñ in virtutib⁹ q̃ sunt circa passiōes ptinētes ad p̄secutionē appetit⁹ vitiuꝫ qō est in supabūdātia magis ꝯrariat virtuti: sed in virtutib⁹ que sunt circa passiōes ptinētes ad fugā appetitus vitium qō est in defectu magis ꝯrariat virtuti. [Alia āt ex nobis. [Scōo p̄bat eadē 2clo p rōnē sumptā ex nobis sic. Illud vitiū ad qō maiorē habemus īclinationē est magis ꝯrariū virtuti: sed circa vnūqōq̃ genus hītus mozalis maiorez inclinationē hēmus ad vnū vitiū q̃ ad aliud: ergo in quolibet gñe hītus mozalis vnū vitioꝝ extremoꝝ magis contrariat virtuti q̃ aliud: ⁊ est illud vitiū ad qō hēmus maiorē inclinationē: ⁊ per 2ns virtus magis ꝯrariat vni extremo q̃ alteri: vñ qz magis nati sumus p̄seq delectationes q̃ fugere eas: iō intēperātia magis cōtrariat tēperātie q̃ insensibilitas. ¶ Intelligo hic p genus habit⁹ mozalis illud qō est cōe virtuti ⁊ vitijs que sunt circa eādē mām. vbi grā. illud cōe habit⁹ circa delectatiōes corpales est vnum genus habit⁹ mozalis: qz est cōe temperātie ⁊ intēperātie ⁊ insensibilitati. Maior pz p hꝰ q̃ illud vitiū magis ꝯriat virtuti ad qō repellendū magis ptinet ad virtutē: sed cū ad virtutez ptinet repellere vitia: intētio virtutis est ad illa vitia p̄mo repellēda ad que maiorē inclinationē hēm⁹: ⁊ iō illō vitiū ad qō hēmus maiorē inclinationē magis ꝯriat virtuti: ⁊ minor patet iductiue in singulis gñib⁹ hītus mozalis. E F G H

¶ Hic occurrūt duo dubia. Primum vtrum sit maior oppositio inter duo vitia q̃ inter vitiū ⁊ virtutē. Scōa dubitatio est: vtrū virtus magis cōtrarietur vni vitio q̃ alteri. p̄m dum. zm dub⁹

¶ Ad p̄mū arguit p̄bando q̃ virtus ⁊ vitiū magis sunt cōtraria q̃ duo vitia extrema: qz illa sunt minus ꝯraria iter que est facilior trāsmutatio. qō stati pz: qz illa inter que est facilior trāsmutatio minus distāt cū minor distātia possit facilius ptrāsiri q̃ maior: ⁊ que minus distant minus sunt cōtraria: sed facilior est trāsmutatio inter duo vitia q̃ iter vitiū ⁊ virtutē: ergo duo vitia sunt minus ꝯraria q̃ virtus ⁊ vitiū. Maior pz de se: ⁊ minor declarat p Cōmentatorē hic: qui dicit q̃ facilius est a supabūdātia ad defectum venire: ⁊ ab hoc. s. defectu ad illā. s. supabūdantiā q̃ ad sic mediū. i. ad virtutē mediā. ⁊ parū post dicit sic. Timidus enim facilius aligd audax opabit q̃ forte. i. q̃ hīs hītum fortitudinis. Et sic pz q̃ facilior est trāsmutatio inter duo vitia extrema q̃ inter vitiū ⁊ virtutē. Cōtrariū tñ huiꝰ apparet per p̄bm hic: qui dicit q̃ vitia extrema sunt magis Argnitur ad p̄m. Pbs in cōtrariis.

J Solo Duplex Dietas inter vtutez z vitia.

cõtraria q̃ virtus: z vitiuz. ¶ Dicendum q̃ inter vtutem z vitia est duplex contrarietas. vna absoluta z alia respectiua. contrarietas absoluta inter virtutẽ z vitiuz attendit̃ penes bonitatem z malitiam absolute. cõtrarietas respectiua z quo ad nos attendit̃ penes ꝓtrarietatẽ que est inter supabũdãtiã z õfectũ. Dico igit̃ q̃ loquẽdo de ꝓtrarietate absoluta inter vtutẽ z vitia que attẽdit̃ rõne ꝓtrarietatis que est inter bonũ z malũ: sic virtus z vitium magis sunt ꝓria q̃ duo vitia extrema: qõ ꝑz per hoc q̃ vtus z vitiũ ꝓtrariant̃ sicut duo extrema: cũ virtus sit in genere boni z vitium in gẽe mali: sed duo vitia nõ cõtrariant̃ tanq̃ extremũ extremo: qz sunt in eodẽ extremo. s. in gẽe mali. vñ illa que sũt in eodẽ extremo minus ꝓtrariant̃ ꝓtrarietate que attendit̃ rõne illoꝝ extremoꝝ q̃ illa que sunt in diuersis extremis. z iõ loquẽdo de ꝓtrarietate que est iter bonũ z malũ: sic vtus z vitium magis sunt ꝓtraria q̃ duo

K vitia: sed loquẽdo de ꝓtrietate que est inter supabũdãtiaz z defectũ sic duo vitia magis cõtrariant̃ q̃ vtus z vitiuz: qz duo vitia p̃m istã cõtrarietatẽ ꝓtrariant̃ ꝓtrarietate q̃ est extremi ad extremũ: sed vtus z vitiũ ꝓriant̃ ꝓtrietate q̃ est medij ad extremuz: z de illa ꝓtrietate loquit̃ hic ꝓbs.

Ad rõnẽ in ꝓtium. ¶ Ad rõnẽ in ꝓtiũ ꝑcedo q̃ facilioꝛ est trãsmutatio inter duo vitia q̃ iter vitiũ z vtutẽ: qz difficile est attingere ad mediũ qõ est vtus: z facile est recedere a medio vsus qõcũqz extremũ. Et cũ dr̃ q̃ illa sunt min⁹ ꝓria inter que est facilioꝛ trãsmutatio. dõm q̃ vez est loquẽdo de ꝓtrietate absoluta: sed nõ est verũ de ꝓtrietate respectiua q̃ attẽdit̃ p̃m supabũdãtiã z defectũ: z iõ concedo q̃ duo vitia sunt minus ꝓria ꝓtrietate absoluta: z ex ꝓte rei q̃ vtus z vitiũ. z hoc intendit hic Eustratius. ¶ Et si dicat q̃ vtus est medius inter duo vitia. z facilioꝛ est trãsmutatio inter mediũ z extremũ. q̃ iter extremũ z extremũ: qz mediũ est in qõ cõtinue mutans p̃us deuenit q̃ in vltimũ vt ꝑz 5° pbysi.

Instantia

T.c.zz. L Solo. T.c.zz. ¶ Dõm q̃ loquẽdo de medio p̃m mutationẽ sic facilioꝛ est trãsmutatio inter extremũ z mediũ q̃ inter extrema. z de p̃a tali loquit̃ ꝓbs 5° pbysicoꝝ. z tale mediũ est medium rei: loquẽdo tñ de medio per abnegationẽ vt de medio inter supabũdãtiã z defectũ sic est facilioꝛ trãsmutatio inter extrema q̃ inter extremũ z mediũ: qz illud medium nõ est mediũ rei vt est mediũ p̃m mutationẽ sed per abnegationẽ extremoꝝ.

Argit ad 2m dub.

¶ Ad 2m dubiũ arguit̃ ꝓbãdo q̃ virtus nõ magis ꝓriat̃ vni vitio q̃ alteri: qz qõ se habet equalr ad aliq̃ duo nõ magis ꝓriat̃ vni q̃ alteri: sed vtus cũ sit mediuz inter duo vitia equalr se hz ad illa: ergo z c.

Solo. Ad rõez

¶ Dõm vt ꝓbat ꝓbs q̃ vtus magis cõtrariat̃ vni vitio q̃ alteri. ¶ Ad rõnẽ dõm q̃ qz virtus nõ est medium rei inter duo vitia: ideo nõ opz q̃ se habeat equalr ad illa.

M

Capitulum tertium

trac. tertij libri scõi. in quo soluit̃ 8ª qõ ꝑncipalis: querẽs qualr hõ põt fieri virtuosus ponẽdo optimos modos attingẽdi mediũ qõ est vtus. s. q̃ recedamus magis z ꝑncipalr a vitio magis ꝓrio vtuti z ab extremo ad qõ magis nati sumus nosmet magis abducamus: vt a delectabili ad qõ magis nati sumus: iudicãtes tñ illud p̃m qõ se hz in rez nã: vitantes vo ipsi⁹ fruitionẽ inquãtũ trahit ad libidinẽ: nõ tñ est sic facile accipere mediũ z maxie in singularibus que sunt infinita z variabilia: z solius sensus iudicio subiecta: z sufficiẽter se hz q̃ pauz z insensibilr transgredit̃ a medio siue in plus siue in minus. Qui enim pauz recedit a medio nõ vituperat̃: z qui sensibilr z multum: sed vsqz ad qd z quãtũ ille recessus sit vituperabilis non est facile sermone explicare.

¶ Virtutẽ igit̃ moꝛis mediocritatẽ esse: z qũo: z vitioꝝ duoꝝ mediocritatẽ esse vnius per exuperationem: alterius per defectũ: z talẽ esse ꝓpterea q̃ cõiectatrix est eius medij qõ in affectib⁹ est atqz actibus satis laz diximus. Quapropter difficile est studiosum esse. Est enĩ difficile in vnoquoqz mediũ capere: vt circuli medium inuenire non cuiuslibet: sed scientis est tñ. Dari mõ irasci qdẽ z dare argentũ sumptusue facere cuiuslibet est z facile. Sed cui z quãtũ: z qñ: z qiõ: z gratia cuius opz: non cuiuslibet est neqz facile: qõ qdem est ipsuz rectũ: z est perrarũ z laudabile z perpulchrum.

N

Capitulum 3m trac. tertij scõi libri ethicoꝝ. p̃ ꝑbs. c.

Quoniã qdem igit̃ est virtus moꝛalis medietas z qualr: z qm̃ est medietas duarũ malitiaꝝ: huius qdez p̃m supabũdantiã: huius aũt p̃m defectuz: z qm̃ talis est qz coniectatrix medij qõ est in passionibus z opõnibus sufficienter dictum est. Jõ z difficile studiosuz esse. In vnoquoqz enĩ mediũ accipere difficile: puta circuli medium nõ cuiuslibet sz sciẽtis. Si aũt z irasci qdez cuiuslibet z facile: z dare argentum z cõsumere: cui aũt z quãtũ z qñ z cuius gratia: z qualiter nõ adhuc cuiuslibet neqz facile: qõ qdẽ est bene z rarum z laudabile z bonum.

O

Tertij ca. trac. 3. diuisio in tres ptes p̃n.

Jstud est 3m capl'm trac. tertij libri scõi: in quo soluitur. 8. qõ ꝑncipalis que est cum difficile sit attingere vtutẽ qualr põt hõ fieri vtuosus: z qs est optim⁹ modus attingendi ad mediũ qõ est vtus. Et cõtinet istud capl'z tres ptes ꝑncipales. In p̃ma recitat ea que dicta sũt ex his ostẽdẽs q̃ difficile est hoi attingere ad vtutẽ. In 2ª ibi [Propter qõ opz.] ponit documẽta q̃ q̃ hõ põt attingere ad vtutẽ z facere se virtuosuz. In 3ª ibi [Difficile aũt fortitan.] determinat de inuẽtione medij qõ est vtus: ostẽdendo qualr determinãdũ est medium qõ est vtus. In p̃ª igit̃ ꝑte p̃mo resumit ea q̃ dicta sũt. d. q̃ sufficienter supradictũ est q̃ vtus moꝛalis est medietas: z qualr est medietas: qz nõ ꝗz rez: sed quo ad nos. Et quoꝝ est medietas: qz est medietas duaꝝ malitiaꝝ: quaꝝ vna se hz p̃m supabũdantiã z alia ꝗz defectũ. Dictũ est ẽt qualr vtus est medietas. s. qz est cõiectatrix medij. s. eligẽdo mediũ in passionibus z opõnibus. [Ideo z difficile est.] ex his cõcludit cõclusionẽ 23ª que est q̃ difficile est hoi attingere ad vtutẽ: z hec ꝑclo ꝑbat̃ sic. Virtus ꝓsistit i medio vt ꝑz ex prius dictis: sed difficile est hoi attingere ad mediuz. q̃ difficile est hoi attingere ad vtutẽ. maioꝛ ꝑz ex ꝑhabitis: z minoꝛ declarat̃. nã pũctus qui est centrũ in circulo qz est mediũ: iõ difficile est ad ipsuz attingere. Nã attingere pũctũ centralẽ in circulo nõ est cuiuslibet sed scientis: sed recedere a centro est facile. nã irasci põt quilibet de facili z dare argentũ z cõsumere: cui aũt z qñ z q̃tũ z cuius grã: z qualr irasci opz vel dare nõ est facile scire: z iõ bñ dare est stabile: qz qõ raro fit si bñ fiat laudabile est. Luz igit̃ medium difficile attingit̃ z virtus cõsistat in medio sequit̃ q̃ difficile est attingere ad virtutẽ Seneca ad Lucilũ loquens de difficultate attingẽdi ad vtutẽ dicit sic. Multi qui credunt se studiosos esse si scirent quantũ ad esse boni requiritur seipsos fieri bonos desperarent.

23ª ꝑclo huius scõi libri.

P

¶ Idcirco eũ q̃ mediuz ipsuz cõiectat: primũ quidez a magis contrario discedere opz: z perinde atqz circe monebat. Extra vndã z fumũ longe compelle carinã. Extremoꝝ enim altero magis: altero minus delinq̃t. Cũ igitur cõsequi mediuz sũme sit difficile: scõa vt inquiunt nauigatiõe minima maloꝝ sunt capiẽda: idqz

Q

erit hoc maxie mõ quẽ dixim⁹. Cõsiderare aũt opz: z que nos sumus propẽsioꝛes. nã alij ad alia natura sumus pcliues. Qz qdẽ ex voluptate doloꝛeue inde proueniẽte percipiet̃: atqz nosipsos ad cõtrariũ opz retrahere. Longe nãqz a delinquẽdo secedẽtes: ad ipsum tandẽ mediũ accedemus: vt solent ii facere: qui ligna obliqua ad rectitudinẽ redigunt. In vniuersis autez cauendũ est maxime a voluptate. Nõ enĩz incoꝛrupti iudicamus de ipsa. Ut ergo Troianoꝛum senes erga Helenã sese habuerunt: sic z nos ad voluptatẽ ipsam esse affectos: in oĩbusqz illoꝝ dicere vocem opz: hoc enĩz mõ remouẽtes a nobis ipsaz minus peccabimus. Nec igitur facientes vt in summa dicam maxime medium attigere consequiue poterimus.

R

2ª ꝑbs. ca.

¶ Propter qõ opz ꝓiectantẽ mediũ qdẽ primũ recedere a magis ꝓtrario: quẽadmodũ z calypso monebat extra fumũ qdẽ z vndaz custodi nauẽ. Extremoꝝ enĩz hoc qdẽ est peccatũ magis: hoc aũt minus: qz igit̃ mediũ attingere sũme difficile p̃m scõdaz aiunt nauigationẽ minima sumẽda sunt maloꝝ: h aũt erit maxie h mõ quo dicimus. Intẽdere aũt opz z ad q̃ ipsi facile mobiles sumus. Alij enĩ ad alia apti nati sumus: hoc aũt erit notũ ex delectatione z tristitia facta circa nos. Incõtrariũ aũt nosipsos trahere opz. Multũ enĩz abducẽtes a peccãdo in mediũ veniemus. Qõ tortuosa lignorũ dirigẽtes faciunt. ¶ In oĩ aũt maxie obseruandũ delectabile z delectationẽ: nõ enĩz nõ accipientes iudicamus eã. Qõ igit̃ plebis senes patiebãtur ad helenã. Hoc opz pati z nos ad delectationẽ z in oib⁹ illoꝝ dicere vocẽ. Sic igit̃ abijciẽtes ipsaz min⁹ peccabim⁹. Hoc igt̃ faciẽtes vt in capitulo dicam⁹ maxie poterim⁹ mediũ adipisci.

S

¶ Hec est 2ª ꝑs hui⁹ capl'i: in qua (qz difficile est attingere ad vtutẽ) ponit ꝓbs documẽta q̃ que hõ põt attigere ad virtutẽ z facere se vtuosum. z p̃m cõem expositionẽ ꝓbs ponit hic tria documẽta per que hõ põt attingere ad hoc q̃ fiat vtuosus. Primũ est q̃ cũ due malitie iter quas vt⁹ est mediũ sic se habeant q̃ vna magis opponit̃ virtuti q̃ alia opz volentẽ attingere ad vtutẽ p̃mo recedere ab illo extremo qõ est magis ꝓriũ vtuti. sicut si aliqs velit peruenire ad mediũ fortitudis opz p̃ncipale studiũ habere ad hoc q̃ recedat a timiditate que magis opponit̃ fortitudini q̃ audacia: nõ incidẽdo tñ in oppo^m extremũ. vñ poetice dictũ est: extra fumũ z vndaz custodi nauẽ: z intelligũtur per fumuz z vndã duo pericula in mari: vnũ maius z aliõ minus quoꝝ vtrũqz est vitãdũ. Unũ custodi nauẽ z c. id est custodi appetitũ fluctuãtẽ ne nimis eleuet̃ p fumosas delectationes aut nimis deprimat̃ per vndosas tristitias. per fumũ enĩz itelligit maius periculũ seu vitiũ magis ꝓtrariũ virtuti: z per vndã intelligit minus periculuz seu vitiũ minus oppositũ virtuti. Si enĩz vitemus vtrũqz vitioꝝ magis tñ illud qõ est magis ꝓriuz virtuti. nobis sic nauigantibus ab extremis ad mediũ aut nulla aut minima cõtingent nobis mala. vñ breuiter: sicut nauigãtes in mari p̃mo z ꝑncipalr maioꝛa pericula vitant quantũ pñt: sic nos maxie debemus vitare vitiũ qõ magis ꝓriat̃ vtuti

T

qz maius malũ est p̃us vitanduz. vñ Calypsus nauigatoꝛ post fugã maximoꝝ periculoꝝ sẽda nauigatione declinauit ad minoꝛa pericula: z sic debemus nos p̃mo recedere a maioꝛi vitio z declinare versus minus vitiũ: nõ tñ incidendo in illud: deinde recedere ab illo ad mediũ. [Intendere aũt opz.] z^m documentũ q̃ hõ oz recedere p̃mo a vitio ad qõ magis natus est moueri: z illõ põt percipere ex delectatione z tristitia. ad illud enĩz hõ delectabilius mouetur ad qõ magis natus est moueri: z ab illo vitio ad qõ magis sumus nati moueri debem⁹ recedere trahẽdo nos multũ versus extremũ ꝓriuz. sic enĩz facili⁹ deueniemus ad mediũ. z ponit exẽplũ de illis qui dirigũt ligna tortuosa qui cũ volunt ea dirigere multũ flectunt ad ꝑte oppsitaz: z sic veniũt ad directionẽ. ¶ Aliud tñ fuit documẽtũ stoicoꝝ q̃ hõ oz paulatim recedere a vitio ad qõ nat⁹ est magis moueri. sic enĩz recedẽdo põt tandez deuenire ad mediũ: documentũ tñ Aristo. est efficacius volenti statim attingere ad vtutẽ: sed documentũ stoicoꝝ valet hoi bñti voluntatẽ tepidã z remissaz. vñ qdã deueniũt ad mediũ statim cõuertẽdo se ab vno extremo versus aliud extremũ. Et qdã deueniũt ad mediũ paulatiz recedẽdo ab vno extremo versus aliud extremũ. vñ narrat̃ de quadã matrona p̃mo illiberali que volẽs fieri liberalis: volũtate tñ remissa p̃ dedit post tergũ ne videret z postea facta est liberalis. ¶ Notãdũ est p̃m Lincoñ. q̃ istud documentuz nõ oz sic intelligi q̃ hõ oz p̃mo a vitio recedere ad qõ est natus magis moueri trahẽdo se totalr ad extremũ ꝓriuz sicut multi intelligunt: qz volens fieri virtuosus oz vitare vtrũqz vitiũ qõ opponit̃ vtuti: sicut nauigãtes vitant tam scyllã q̃ charybdim: z huic itellectui est exẽplũ ꝓbs satis cõueniens. nã dirigentes ligna tortuosa nõ sic ducunt gibbositatẽ curui vltra equalitatẽ in cõcauitatẽ oppositaz vt lignũ frangat̃: sed si ducũt eã vltra equalitatẽ z rectitudinẽ intãtũ ducũt eã z nõ amplius q̃ vt possit lignũ sua nã redigere ad rectitudinẽ: z vt ipsa reductiõe vlteri⁹ redeat ad rectitudinẽ nõ trãsgrediẽs eã vsus priozẽ gibbositatẽ cuius sile obseruãdũ est in nobis in deductiõe nr̃a ad mediũ vtutis. hec Lincoñ. ¶ Dubitat̃. qz aliqs est magis natus ad vitiũ qõ est minus ꝓriuz virtuti: sicut q nãlr est tristis fugiẽs delectationes: talis enĩz est magis natus ad insensibilitatẽ q̃ ad intẽperãtiã. q̃ per istud z^m documentũ oz p̃mo z maxie recedere ab insensibilitate: sed ex p̃^m documentũ hõ oz maxie recedere a vitio qõ est magis ꝓriũ virtuti. q̃ ille nãliter tristis oz maxie recedere ab intẽperantia versus insensibilitatẽ cui⁹ ꝓriũ vult z^m documẽtũ. illa igit̃ documẽta vñr repugnare. ¶ Dicendũ q̃ p̃^m documentũ est vez in maioꝛi parte z nõ est vlr vez: z ideo ista documẽta nõ repugnant. illa enĩz nõ repugnant q̃ in maioꝛi parte z p̃mo recedẽdum est a vitio magis ꝓtrario vtuti: z q̃ vlr recedẽdũ est p̃mo a vitio ad qõ magis nati sumus moueri. nã illud raro ꝓtingit q̃ aliqs sit magis natus moueri ad vitiũ minus ꝓriuz vtuti: in maioꝛi enĩz ꝑte accidit cõtrariũ. [In oĩ aũt maxie.] z^m documentũ p̃m expositoꝛes est q̃ inter oĩa maxie cauendũ est nobis a delectationibus z cõcupiscẽtijs z q̃ plebis senes patiebantur ad helenã hoc opz nos pati ad delectationẽ. z in oib⁹ eoꝝ vocẽ dicere: abijciamus eã. z sic facilius adipiscet̃ mediũ. ¶ Lincoñ. exponit aliter nõ ponẽdo hic aliqõ documentuz sed q̃ Aristo. mouet hic qõdã dubiũ: qz enĩz dixit q̃ a ꝓrio ad qõ magis nati sumus opz p̃ z magis nosmetipsos abducere. z supra dixit nos magis natos ad delectationẽ: posset ex hoc credi q̃ vellet nos docere oẽ delectabile z oẽm delectationẽ fugiendã oĩno esse. B remouet dicẽs. q̃ opz in oĩ re obseruare qd vere z quid incoꝛrupte est in ea delectabile: z q̃ va z q̃ incoꝛrupta delectatio ipsi⁹: nõ. n. ait

Non^m Linco.

Dubiũ.

Solo.

V

I. iudicamus delectationez tanꝫ nullo mō acceptantes eā: sed sicut senes plebis iudicabant pulchritudinem helene veram pulchritudinē esse ⁊ in ipsa rerum nā bonā: vitandum tñ ipsius pulchritudinis aspectū ex ea pte qua in eī cōcupiscētiā allexit: ita opz iudicare delectationē bonā ꝯz ꝙ ipsa est in rerū nā. vitare aūt ipsī fruitionē inꝫtū trahit ad libidines. sic.n. abycientes eā minus peccabimus ⁊ maxime poterimus mediuz adipisci. Dec Lincoñ.

¶ Id aūt ipsuz difficile est fortasse: ⁊ in singulis maxime: nō eniz facile determinari pōt: quō: ⁊ qbus: ⁊ pro quibus: ⁊ quāto in tēpore irascenduz est. Etenim nos interdū eos q deficiūt laudamus ⁊ mites dicimus eē. Interdū ipsos infensos appellamus viriles. Uex qui pax a recto exorbitat: nō carpit siue ad defectuz: siue

K ad exuperationē se flectat: qui vo multuz/vituperat: nō.n. latet egressus. Facile aūt non est excipere rōne: quousqz ⁊ quātū a recto qspiā egressus carpēdus est. Neqz eniz aliud qcꝫ sensibiliū determiari facile pōt. Talia vo in singulis sunt ⁊ iudiciū est in sensu. Ueruz illud est manifestuz mediū habitū in vniuersis laudabile esse. Opz aūt nūc ad exuperationē: nūc ad defectum declinare: hoc enim modo facillime mediū ipm ⁊ rectum attingemus ac assequemur.

3ª ps ca. ¶ Difficile aūt forsitan hec ⁊ marie in singularibus. Nō eniz facile determiare q̄liter ⁊ qbus ⁊ in qualibus ⁊ quātū tēpus irascēdū. Eteniz nos qñqz qdē deficientes laudamus ⁊ māsuetos dicimus: qñqz aūt grauātes viriles vocamus. Sed q qdē pax a bñ transgredit nō vituperat neqz ad maius neqz ad minus: sz qui ad

L plus. Iste eni nō latet: hic aūt vsquequo ⁊ quātuz vituperabilis nō facile sermone determiare: neqz eniz aliud aliqd sensibiliū. talia autē in singularibus ⁊ in sensu iudiciū: hoc quidē igit tñ ostendit: qñ medius habitus in oibus laudabilis. Declinare aūt opz qñqz qdez ad supabundantiā: qñqz aūt ad defectum: sic enim facile medium: ⁊ qō bene adipiscemur.

¶ Dec est tertia pars huius capl'i in qua Phs determinat de inuētione medy qō est virtus: ⁊ dicit ꝙ non est facile: imo difficile scire vel determinare qual'r possum' mediū vtutis attingere: nō eniz est facile ⁊ forte nec possibile determinare in his veruz mediū recta rōne fm oēs circūstā

M tias. nam qñqz deficientes laudamus ⁊ mansuetos dicimus: qñqz eniz supabundātes laudamus ⁊ eos viriles vocamus: nō igit ad tantū peruenit sermo ꝙ per hāc doctrinam possimus in oibus veraciter verū mediuz accipere: sed ostensuz est ꝙ medius habit' in oibus est laudabilis: ⁊ ꝙ qui parū recedit a medio sine sensibili dīia non inde est vituperabilis: sed qñ sensibil'r ⁊ multū recedit a medio est vituperabilis: vsqz aūt ad quez terminū hō̄ recessus a medio est vituperabilis: ⁊ ad quem terminū hō̄ non est vituperabilis nō est facile sermone explicare: vt autez mediū de facili adipiscamur/opz nos nō pertinaciter immobiles esse ab eo in quo sumus: sed qñqz/opz declinare ad supabūdātiā ⁊ qñqz ad defectū. si eniz defectus sit magis cōtrarius vtuti tūc declinare opz ad supabūdātiaz. ⁊ si supabūdātia sit magis ꝓtraria vtuti opz declinare ad defectū sicut ꝑus dictū est. ¶ Circa documēta hic posita du-

Dubiū.

bitat' vtrū vitiosus possit facere scipsuz, virtuosuz. Uidet' ꝙ nō: qz vitiosus hz appetitū corruptū: ⁊ p ꝑns nō hz rōnē rectā: qz per Phz oīs malus est ignorās qd opz facere ⁊ a gb' abstinere: sz ad gnōnē vtutis regit' rectitudo rōnis. g̃ vitiosus nō pōt gnāre in se vtutē. ¶ In oppositu vz esse hic Phs ꝙ ponit hec documenta p que hō pōt deuenire a vitio ad virtutē. Dōm ꝙ sic. qō pz duplr. Uno mō ex pte passionis. alio mō ex pte rōnis. p^m pz sic. Nā lz ex dispōne habitus aliqs iudicet aliqd p̃sequēdū tanꝫ bonū/simpl'r tñ ex passiōe vehemēti pōt iudicare ꝓtiū. verbi gra. lz inter̃peratus ex inclinatiōe sui habitus iudicet fornicationaz p̃sequēdā: ꝑpter tñ timorē pene vel egritudis pōt iudicare eā vt nūc fugiēdā: ⁊ ex talib' actibus fugiendi frequentatis pōt gnāri habitus in appetitu inclinās in fugā delectationis corpalis. Et cū due delectatiōes ꝓtie nō possint esse simul in eodē: ideo gnāta ĩclinatione p̃fecta ex frequētia actuū in fugā delectationis corpalis tollit' total'r habitus oppositus inclinās in p̃secutionez delectatiōis corpalis ⁊ incipit rō hīe rectū iudicium de fine debito vt iudicet abstinēdū ab illicitis delectationib' amore boni: ⁊ pp debitas circūstātias: ⁊ ex illa rectitudine rōnis ille habit' aggeneratus inclinās in fugā hō̄ delectationū hz rōnē vtutis: ⁊ sic pōt hō ex actibus frequētatis cā passionis. s. timoris corpalis dimittere vitiū qō hz ⁊ acqrere vtutez. ¶ Et est sciendū ꝙ ille habitus sic gnātus inclinās in bonuz ex gīie nō hz a p̃ncipio rōnē vtutis: qz rectitudo appetit' que habet' p virtutē dependet a rectitudīe rōnis: sz ꝙ pp timorē abstinet a delectationib' nō hz rōnē rectā: qz nō iudicat eē ab hō̄ abstinēdū pp amorē honesti. sz pp timorē pene: sed lz ille actus abstinēdi ab illicitis qui causat' ex timore careat rectitudīe que est ex fine: hz tñ rectitudinē que est ex gīie: ⁊ carentia rectitudinis ex fine causat' ꝑpter habitū corruptū intēperantie p̃mo inexistētē: qz q̃lis vnusqsq est/talis finis sibi videt'. ⁊ q̃diu manet habitus corruptus in hoīe tandiu manet defectus illius rectitudis. sic g̃ pz ꝙ pp passionē pōt aliqs deuenire a vitio ad virtutē. z^o mō pōt vitiosus se facere virtuosuz p discursum rōnis: qō pz. Nā p^m p^n^m mouēs volūtatē est finis qui se hz in opōnib' sicut p̃ncipia in speculationibus: vt pz ex z^o physicoꝝ. sed in speculationibus est ita ꝙ nūqꝫ error circa aliquā ꝓnez pōt tollere rectitudinē p̃moꝝ p̃ncipioꝝ speculabiliuz: ita ēt in opōnibus nulla corruptio facta in appetitu p habitū vitiosuz circa aliqō ꝓticulare eligibile pōt tollere rectam ĩclinationē appetitus in bonū: ⁊ iō sicut ex p̃mis p̃ncipys speculabiliū p deductionē ex hō̄ p̃ncipys pōt cōcludi oppositū ꝓnis erronee: ⁊ p ꝑns amoueri error circa illā ꝓnē: ita ex rectitudine p̃moꝝ p̃ncipioꝝ operabiliū pōt reduci aliqō ꝓticulare eligibile p̃sequendū. ad cui' tñ oppositu habitus corruptus inclinat: ⁊ ex tali deductione frequētata ad vltimum corrumperet' infectio derelicta ex habitu vitioso. Sicut igit' ex timore pene pōt aliqs moueri vt iudicet p̃sequēdū vt nūc/illud in cuius oppositū inclinat' p habitū corruptū: ita ex deductiōe actuali taliū p̃ncipioꝝ: vt qō omne turpe est fugiendum pōt ex ipsa turpitudine peccati moueri ad iudicādū esse abstinēdū ab hoc in cui' oppo^m habitus corruptus inclinat. ¶ Ad tale tñ iudiciuz habendū hō magis de difficili mouet' a se q̃ꝫ per adiutoriū motiuū extrinsecū: sicut ⁊ in scientys hō̄ facili' acqrit sciam per doctrinā q̃ꝫ per ꝓpriā adinuentionē. ¶ Ad rōnem in cōtrarium dicendū ꝙ vitiosus nō hz rectā rōnez de fine in speciali: sed habet rectam rōnem circa p̃ncipia ex gbus potest tolli illa corruptio specialis vt visum est: ⁊ ad generationem virtutis nō requirit' rectitudo rationis circa finem in speciali: lz ad hoc ꝙ virtus sit actu generata requirat' rectitudo rationis in speciali circa finem.

¶ Incipit

n

Nō in ꝓtrariū. In opp^o Solo.

p

q

r

s

t

Tertū Primi Primum 41

¶ Incipit liber Tertius Ethicorum.

Virtute vtiqz ⁊ circa passiones.] ¶ Incipit liber tertius q̃ est de gbusdam p̃ncipys habitū ⁊ actuum moraliū: ⁊ de gbusdaz virtutibus cardinalibus: ⁊ ptinet tres tractat'. p̃mus est de gbusdā p̃ncipys habitū ⁊ actū moraliū. scilz de volūtario electione cōsilio ⁊ volūtate. Scōs tractatus ibi [Qm̄ qdem igit'.] est de fortitudine que est vna virtus cardinalis ⁊ de eius extremis. Tertius tractatus ibi [Post hec.] est de alia virtute cardinali videlicet de temperantia.

Tractat' p^mus tertij libri ethi.

¶ Tractatus p̃mus continet. 5. capl'a. p̃mū est de voluntario ⁊ inuoluntario. z^m capl'm ibi [Determinatis aūt volūtario.] est de electione ⁊ eligibili. 3^m ibi [Cōsiliant' autez.] est de consilio ⁊ cōsiliabili. 4^m ibi [Uoluntas aūt.] est de volūtate ⁊ volūtabili. 5^m ibi [Existente vtiqz.] est de applicatione p̃dictoꝝ p̃ncipioꝝ ad virtutes ⁊ vitia: declarādo ꝙ vtutes ⁊ vitia sunt voluntaria ⁊ in nostra potestate cum redargutione opinantium contrarium.

Capitulum primum

de voluntario ⁊ inuoluntario: in quo ostēdit' ꝙ intendētibus de vtute necessariuz est determinare de volūtario ⁊ inuolūtario: ⁊ ꝙ inuolūtariuz est duplex. s. violētū. ⁊ ꝙ ꝑpter ignorātiā. ⁊ ꝙ opōnes que fiunt ꝑpter timorē maioꝝ maloꝝ: vel ꝑpter desiderium magni boni p̃sequēdi sunt miste ex volūtario ⁊ inuolūtario: magis tñ assimilant' volūtarys. Fm se aūt inuolūtarie ⁊ quedā taliū operationū mistarū sunt laudabiles ⁊ q̃dam vituperabiles sunt tñ digne venia ⁊ q̃ nec digne venia: ⁊ qō plerūqz difficile est iudicare q̃le pro q̃li eligēdū: ⁊ qd p quo sustinendum difficiliusqz imorari cognitis. postq̃ꝫ quesito qd violentū/eius diffō. ꝓpria inuestigata assignat'. ⁊ de inuolūtario. ꝑpter ignorātiā quid ipm est: ⁊ que dīia est eius qō est ꝑpter ignorātiā opari ad illud qō est ignorante opari: ⁊ ꝙ nō ignorātia cōferētis ⁊ vl'is est cā inuolūtary: sed ignorātia que in singularib' in gbus ⁊ circa que est opatio: gbus singularib' ꝓnter enumeratis ⁊ exēplificatis recolligitur ꝓpria rō volūtary ꝑpter ignorātiā. De volūtario ēt quid ipsuz est cū ostēsione: ꝙ que ꝑpter iram vel cōcupiscētiā fiunt nō sunt inuoluntaria nec bona ꝑpter has passiones facta voluntaria. turpia aūt voluntaria ad manifestandū voluntary diffinitionē bene esse assignatam.

¶ Cum vtus circa affectus actusqz verset': ⁊ in iis qdē que sua sponte quis agit laudes ⁊ vituperationes: in iis aūt que inuitus facit venia nōnunqꝫ ⁊ misericordia locū habeāt. Eos forsitan qui de virtute cōsiderant: de eo qō sua sponte quis facit: atqz inuitus determiare necesse est. Utilis est etiaz legū latoribus hec sane consideratio ad premia penasqz instituendas.

Caput p^mu trac. p. 3. libri ethi. p^a ps. c.

Virtute vtiqz ⁊ circa passiones ⁊ operationes existēte ⁊ inuoluntarijs qdem laudes ⁊ vituperia factis: in inuoluntarijs autez venia: qñqz aūt ⁊ misericordia voluntarium ⁊ inuoluntariū necessariū forsan determinare de virtute intendentibus. ¶ Utile autē ⁊ legis latoribus ⁊ ad bonores ⁊ ad penas.

Ad ill in pri

Primi c. tra. p. diuisio in tres ptes pn.

Iste est

capl'm p̃mū p̃mi trac. tertij libri de voluntario ⁊ inuoluntario cōtinēs tres ptes p̃ncipales. In p̃ma determinat' de iuolūtario p violētiā. In z^o ibi [Qō aūt ꝑpter ignorātiā.] Determiat' de iuolunta-

rio pp ignorātiā. In 3ª ibi [Existēte aūt.] Determinat' de volūtario. p^a ps cōtinet 4^or pticulas. In p̃ma declarat' ꝙ ad sciam moralē ptinet cōsiderare de volūtario ⁊ inuolūtario. In z^a ibi [Diuidit' inuolūtariū in iuoluntariū pp violētiā ⁊ in iuolūtariū pp ignorantiā. ⁊ incipit determinare de iuolūtario p violētiā describēdo violentū. In 3^a pticula ibi [Quecūqz aūt pp timorē.] Monet ⁊ soluit vnā dubitationē. vtrū. s. opōnes que fiūt pp timorē maiozū maloꝝ sint volūtarie vel iuolūtarie. In 4ª ibi [Si gs aūt.] Excludit quēdā errorē dicētiū ꝙ ea q̃ hō facit cōtra rōnē vt pp cōcupiscētiaz delectatiōis vel cōcupiscentiā alicui' boni exteriozis nō fiunt volūtarie sz violēter: qz hō̄ bona delectabilia ⁊ vtilia violētant hoīem: sz illud solū fit volūtarie qō fit fm rōnē. ¶ In p^a igit' pticula declarat Phs ꝙ ad sciam moralē ptinet p̃siderare de volūtario ⁊ inuolūtario: ⁊ hec est p̃clo p^a hui' libri que pbat' duplr. Primo sic. Ad sciam moralē ptinet cōsiderare de illis fm que diuersificant' laudes ⁊ vituperia. sed sz voluntariū ⁊ inuolūtariū diuersificant' laudes ⁊ vituperia. g̃ ꝛc. Maioz pz: qz vtus ⁊ vitiuz de gbus moralis determinat' sunt circa opōnes ⁊ passiones: ⁊ opib' vtuosis debent' laudes: ⁊ operib' vitiosis debent' vituperia: ⁊ laus ⁊ vituperiū nō debent' nisi opib' volūtarys: iō ad quē ptinet cōsiderare de vtute/ad eundē ptinet cōsiderare de volūtario ⁊ inuolūtario. Et minoz pz per b ꝙ bñ operātib' volūtarie debet' laus: ⁊ ei q male operat' volūtarie debet' vituperiū: ⁊ ei q̃ inuolūtarie opat' nec debet' laus nec vituperiuz. qui eniz male operant' inuolūtarie nō vitupant': sz eis qñqz debet' venia qñqz misericordia. ¶ Scōm expositores venia debet' alicui qñ nimis vituperat' ita ꝙ aliqd diminuatur de vitupio. Sz misericordia debet' qñ total'r a vitupio imunis. vel sic ⁊ forte meli'. venia est qñ total'r dimittit' vitupiū vel pena ex iudicio rōnis. misericordia aūt qñ b fit ex cōpassiōe. [Utile aūt.] Scōo pb' ꝓ sic. Ad sciaz moralē ptinet p̃siderare de illis de qb' legis latores bñt p̃siderare: sz legis latores bñt p̃siderare ō volūtario ⁊ inuolūtario vt sciāt q̃s bonozare ⁊ q̃s punire debeāt. g̃ ꝛc.

Secūdū scm̄ Tho.

¶ Uidet' itaqz ea inuitus facere quispiam que violentia vel per ignorationē facit. Id aūt est violētū cuius principiū est foris: in qō nihil ꝓ qui agit aut patit' confert: vt si vētus aliquo tulerit: aut hoīes ptātē bñtes.

¶ Uident' aūt inuolūtaria esse que per violētiā vel ꝑpter ignorantiam sunt facta. ¶ Violentū aūt est cuius principiū extra tale existēs in quo nihil confert operans vel patiens: puta si spūs tulerit aliquo vel homines domini existentes.

Que sint inuolūtaria. Violentū qd. Prima violēti de scriptio.

¶ Dec est z^a pticula p̃me ptis: in qua Phs diuidit inuolūtariū. ⁊ vno mō describit violentū. Inuolūtariū sic diuidi tur. qōdā est inuolūtariū per violētiā: ⁊ qōdā per ignorantiā. rō hui' diuisionis est. nā volūtariū ipozat motū appetitus cognitiui q̃ supponit cognitionē eo ꝙ bonū apprehēsuz mouet appetitū. Dupl'r igit' pōt aliqd esse inuolūtariū. vno mō per hoc ꝙ excludit' motus vtutis appetitiue: ⁊ sic est inuolūtariū p violētiā. Alio mō per hoc ꝙ excludit' cognitio vtutis apprehēsiue: ⁊ sic est inuolūtariū p ignorātiā. vñ inuolūtariū est p̃uatio volūtary: iō fm ꝙ volūtarium duo includit fm hoc inuolūtariū accipit' dupl'r. vel fm ꝙ excludit vnū illoꝝ vel alteꝝ que includunt' in volūtario. ¶ Nōn^m fz Eustratiū hic ꝙ inuolūtariū dī duob' modis. ⁊ vtriqz illoꝝ duoꝝ modoꝝ opponit' volūtariuz vno mō dictū. ¶ Intelligendū est hic ꝙ inuoluntariū nō dī eguoce de inuolūtario per violentiā ⁊ per ignorantiā: sed dicit' de eis sub disiunctione quō vniuocū dī de vnitocatis. vñ

Dupl'r aliqd pōt eē inuolūtarium.

Nōn^m Eustra. Nōn^m

inuolũtariũ dz multiplr.i.dz de multis sub disiunctione.z
qñ vnũ imediate oppositoꝝ dz de multis sub disiunctiõe
reliquũ icludit oppositu illoꝝ sub copulatione z ecõuerso.
vñ qz volũtariũ includit copulatiue negationẽ violentiꝰ z
negationẽ ignozati.Si eniz aliqd sit volũtariũ opz ꝙ nec
sit violẽtũ nec ignozatũ:ideo inuolũtariũ includit sub dis-
iunctione opposita illoꝝ que volũtariũ includit sub copu-
latione.vñ si aliqd sit inuolũtariũ opz ꝙ sit violẽtum vel
ignozatũ. ¶ Et per B soluit talis obiectio si vnũ ꝓioꝝ dz
multiplr reliquũ dz multiplr.hoc veꝝ est de dictis multi-
pliciter z equiuoce.in alys vo põt sic intelligi.Si vnũ cõ-
trarioꝝ dz multiplr sub copulatione:hoc est includat mul
ta copulatiue:reliquuz dz multiplr:B est dz de multis sub
Instantia. disiunctione. ¶ Et si dicat ꝙ vnũ tñ cõtrariat vni:sz vo
lũtariũ vnũ existẽs ꝓriat inuolũtario per violẽtiã z inuo
lũtario per ignozantiã.ergo inuolũtariũ per violẽtiã z in-
K uolũtariũ per ignozãtiã erunt oino idez:qz ꝓriant eidem.
Solo. ¶ Dõm ꝙ vni solũ ꝓriat vnum ꝑmo.vñ volũtario ꝑmo
ꝓriat inuolũtariũ:z volũtariũ ex ñti ꝓriat inuolũtario ꝑ
Questio violẽtiã z inuolũtario ꝑ ignozãtiã. ¶ Et si querat gd con
trariat ꝑmo:inuolũtario ꝑ violẽtiã aut inuolũtario ꝑ igno
Solo. rantiã. ¶ Dico ꝙ neutrũ illoꝝ bz aliqd ꝑmũ cõtrariũ:qz
neutrũ illoꝝ bz ꝓriũ nisi rõne sui ḡiis.s.rõne inuolũtary
qd ꝑmo ꝓriat volũtario.Exẽplũ in alys sanitas ꝑmo cõ-
trariat egritudini.z ex cosequẽti ꝓriat spẽbus. egritudis:
vt febzi:hydropisi:lepze:z sic de alys.z ille spes egritudis
nõ habẽt ꝓpria ꝓria vñ nõ bñt ꝓriũ nisi ꝗz suũ gen⁹:z hec
est intentio ꝓbi 4.° ropicoꝝ. [Uiolẽtum aũt.] Describit
violentũ.o.ꝙ violentũ est cui⁹ ꝑncipiũ extra tale exis in
quo nihil ꝓfert opans vel patiẽs.Exemplũ ponit ꝓbs.o.
L ꝙ violẽtũ est vt si spũs.i.vẽtus tulerit.i.portauerit aliquẽ
aliquo cõtra volũtatẽ suã.vel si hoies dñi existẽtes.i.potẽ
tes viri⁹ corpis tulerint aliquẽ cõtra volũtatẽ suam vel
aliqs tulerit aliqd alicui⁹ cõtra suã volũtatẽ. ¶ Intelligẽ
dũ est ꝙ violẽtũ excludit morũ appetitus:z cuz appetitus
Nõn^m sit ꝑncipiũ intrinsecũ ꝓueniẽs est ꝙ violentũ sit a ꝑncipio
extrinseco:sed qz appetitus põt moueri ab aliquo extrin-
seco:ideo nõ oẽ cui⁹ ꝑncipiũ est extrinsecũ est violentũ:sz
solũ illud qd est ita a ꝑncipio extrinseco ꝙ appetitus inte-
rior nõ ꝯcurrit:z hoc est qd dicit ꝓbs ꝙ opz tale esse vio-
lentũ in quo nihil ꝓfert operãs:vel patiẽs per ꝓpriuz ap-
petitũ.z dz operans qz facit aliqd ꝑ violẽtiã.z dz patiens
qz violentiã patit.vnde breuiter violentũ excludit motũ
a ꝑncipio intrinseco:z iõ violentũ est ab extrinseco:sz non
omne qd est a ꝑncipio extrinseco est violentũ:sz solũ vbi
M Passum. passum nõ cõferre vim s' intelligitur. ꝓtra ꝓpriã inclinationẽ passi:z sic lapis mouet sursuz violen-
ter.Aut qz nec est ex inclinatione passi nec ꝓtra ꝓpriã in-
clinationẽ suã:z sic lapis mouet lateralr per violẽtiã.vbi
vo motus est ꝓtra ꝓpriã inclinationẽ mobilis ibi est ma-
ior violentia:qz ibi est violentia simplex z pura.

¶ At ea que maiozũ metu maloꝝ:aut ob aliqd bonuz
agunt:vt si tyrannus quempiã aliqd agere turpe iu-
beret:habens in ptãte z parentes z liberos:hac lege
vt si illud agat:illi sint icolumes:si nõ agat dispereãt:
cõtrouersiaz habere vident vtrũ hec inuiti an sponte
faciant hoies.Tale ẽt qd accidit z circa iactus eos q
in tẽpestatibus fiunt. Simplr.n.nemo suas fortunas
eiicit sponte:sed omnes ꝓpter suã ceterozũqz salutem
eiiciunt modo sint mentis sane.

¶ Quecũqz aũt ꝓpter timozẽ maiozꝝ malozum
operata sunt vel ꝓpter bonũ aliqd:puta si tyrã
n nus ꝓcipiat turpe aliqd operari dominus exi
stens parentũ z filioꝝ:z operante qdẽ saluent
nõ operante aũt moriant:dubitationẽ bz vtruz
inuoluntaria sint vel voluntaria. Tale aũt ali-
qd accidit z circa eas que in tẽpestatib⁹ electio-
nes. Simplr aũt nullus eiicit volũtarius:in sa
lute aũt sui z alioꝝ oium:intellectum habens.

¶ Hec est 3ª pticula ꝑme ptis:in qua mouet z soluit ꝑma
questis ꝑncipalis que est ista.vtruz opões que fiunt ꝑ
timozẽ maioꝝ maloꝝ:que qs timet incurrere vel ꝑ bo^m
aliqd qd timet amittere sint opões volũtarie:B est vtrũ
opões facte ꝓpter magnũ malũ vitandũ vel bonũ ꝓsẽ-
tiandũ sint volũtarie vel inuolũtarie.vbi grã.Sigs ꝓyciat
D B merces in mari ꝑ periclitationis timozẽ:vel sigs cõmit-
tat aliqd turpe vt saluet se z parentes suos:dubium est an
talia sint volũtaria vel inuolũtaria.hec pticula ꝓtinet tres
pticulas.In ꝑma mouet dubitationem.In 2ª ibi [Miste
qdem igit.] soluit dubitationẽ.In 3ª ibi [Est aũt difficile.]
ponunt due difficultates circa huiꝰ opões que fiunt ꝑ
timozẽ maioꝝ maloꝝ.In 1° igit ꝑte mouet qõnẽ vtrum
opões facte ꝑ timozẽ maioꝝ maloꝝ vitandoꝝ vel ꝑ
bonũ cõsequẽdũ sint volũtarie vel inuolũtarie:vt si tyrã-
nus bñs in suo dñio z potestate parẽtes z filios alicuius:
z ꝓcipiat ei vt aliqd turpe operet tali ꝓditione:vt si ope
ret huiꝰ qd tyrannus ꝓcipit/filij z parentes cõseruabunt
in vita.si vo nõ operet/statiz occident:est igit dubitatio si
ille operet turpe qd tyrãnus ꝓcipit:vtruz bꝰ opatio de-
beat dici volũtaria vel inuolũtaria.Aliud exẽplũ ponit de
his qui ꝓpter timozẽ submersionis ꝓyciũt merces in ma
ri ꝓpter vitã saluãdã.vtrũ illa ꝓiectio sit voluntaria vel
inuolũtaria.Et rõ dubitatiõis est:qz simplr loquẽdo nul
lus faceret huiꝰ opa voluntarius:sed ad hoc ꝙ ipse z alij
saluent/qlz bñs intellectũ bñ dispositũ bꝰ opera faceret.

¶ Tales igit actus misti qdez sunt:lis aũt magis sunt
similes quos sponte hoies agunt. Expetunt eniz tunc
cuz agunt:atqz finis actionis in tẽpozis cõditione cõ
sistit. Et sponte igitur z inuitũ vnũquẽqz dicendũ est
agere cuz agit:agit aũt sua sponte. Est eniz in ipso ꝑn
cipiũ mouẽdi ꝓtes eas que sũt in huiuscemodi actib⁹
instrumenta. At quoꝝ ꝑncipiũ est in ipso:ea agere:
vel nõ agere in ipso est sitũ Talia igit sua sponte qlqz
agit:at simplr fortassis inuitus. Nemo nãqz taliũ gcẽz
per se expeteret vnẽz. In actib⁹ aũt huiuscemodi nõ-
nũẽz hoies z laudant:cũ pro magnis z honestis reb⁹
aliqd turpe ferunt aut molestũ. Si vo cõtrafaciũt:vi-
tuperant. Est.n.improbi ꝑ nulla re honesta vel me-
diocri res turpissimas ferre. In qbusdã aũt laus qdẽ
nõ fit:sz venia locũ bz:cũ ea que non agere opz qspiã
egerit ob huiuscemodi res que naturã humanã supe-
rant nemoqz pferret. Sunt aũt quedaz ad que fortitã
nõ licet quẽẽz esse cõpulsuz:sed potius opz sũma per-
pessuz tormẽta mortẽ obire. Ridicula nãqz vident ea
q̃ ad necem matris Alcmeonẽ Euripidis cõpulerũt.

¶ Miste qdẽ igit sunt tales opões. Assimilan
tur aũt magis volũtariis. voluntarie enim sunt
tũc cũ opate sunt. Finis aũt opõnis ꝑm tps est:
z volũtariũ aũt z inuolũtariũ qñ operat dz.

¶ Operat

¶ Operat aũt volẽs:reteniz principiũ mouẽdi
organicas ꝓtes in talibus opõnibus in ipso est.
Quoꝝ aũt in ipso principiũ in ipso z opari z
nõ. Volũtaria itaqz talia. Simplr aũt fortitan
inuolũtaria. Nullus enĩ vtiqz eligeret ꝗz seipz
taliũ aliqd. ¶ In opõnib⁹ aũt talib⁹ qñqz z lau
dant:qñ turpe aliqd vel triste sustinet pro ma-
gnis z bonis:cũ ãt ecõuerso vituperant. ¶ Tur
pissima eniz sufferre ꝑ nullo bono vel modico
praui. ¶ In aliqb⁹ aũt laus nõ fit qdem:venia
aũt qñ ꝑ hec opat aliqs que nõ opz:q̃ humanam naturã excedũt z nullus vtiqz sustineret.
¶ Quedã aũt fortassis non est cogi:sed magis
moriẽdũ patiẽtẽ durissima. Eteniz euripedis
Alcmeonẽ derisoria vir cogẽtia mrez occidẽ.

¶ Hec est ꝛcda ps illi⁹ ꝓticule in qua soluit illã dubitatio-
nẽ z est hec solo.ꝙ opõnes facte ꝑ timozẽ maioꝝ malo-
rũ sunt ꝓtiz volũtarie:z ꝓtim inuolũtarie:ita ꝙ sunt miste
ex volũtario z inuolũtario:bꝰ eniz opõnes nõ sunt simplr
voluntarie:qz nullus simplr z absolute vult ꝓycere mer-
ces suas in mari:tñ rõne quarũdã circũstãtiaꝝ sunt volũ-
tarie:qz pro salute sui z alioꝝ qlibet dz bꝰ opõnes facere:
z iõ bꝰ opõnes facte ꝑ timozẽ maioꝝ maloꝝ sunt ꝓtim
volũtarie z ꝓtim inuolũtarie:magis tñ assimilant opõni-
bus volũtarys q̃z inuolũtarys:z istõ ꝓbat ꝓbs.s.ꝙ opõ-
nes facte ꝑ timozẽ maioꝝ maloꝝ sunt magis volũtarie
q̃z inuolũtarie:z hec est ꝛcl'o z^a hui⁹ libri que ꝓbatur sic.
P Opõnes debẽt iudicari volũtarie vel inuolũtarie ꝑ tẽpozẽ
in quo fiunt:sed huiꝰ opõnes tpe in quo fiunt sunt magis
volũtarie q̃z inuolũtarie.q̃ absolute loquẽdo bꝰ opõnes sũt
magis volũtarie q̃z inuolũtarie.Maior pz:qz finis z cõ-
plemẽtũ opõnis est ꝑm ꝓsiderationẽ tẽpozis in quo huiꝰ
opatio fit:qz tũc est opatio in actu z vnũqõqz est iudican-
dũ magis ꝑm ꝙ est in actu q̃z ꝗz ꝙ est in po⁹.Et minor pz
vz.ꝙ bꝰ opõnes ꝑ tpe in quo fiunt sũt magis opõnes vo-
lũtarie q̃z inuolũtarie:qz in tpe quo fiunt bꝰ opõnes ope-
rans volens opat z nõ opat nolens.q̃ tẽ.[Opat aũt.] Et
qz opz dicere ꝙ bꝰ operationes sunt volũtarie vel inuolũ
tarie:qz nõ ꝑñt sit esse volũtaria z inuolũtaria:qz sic volun
tariũ esset inuolũtariũ põt esse dubiũ.vtrũ bꝰ opõnes de-
bent dici volũtarie vel inuolũtarie.Istud dubiũ remouet
D ꝓbs ostendẽs ꝙ opationes facte ꝑ timozẽ maioꝝ malo
ruz sunt volũtarie:z hec est ꝛcl'o 3ª que ꝓbat duplr.Prio
sic. Ille opõnes sunt volũtarie quas operans volẽs opat.
Q sed opationes factas ꝑ timozẽ maioꝝ maloꝝ operans
volẽs opat.q̃ tẽ.maior pz de se.z minor ꝛclarat sic.Illas
opõnes que sunt in ptãte opantis ad operãdũ vel nõ ope-
randũ qñ operans opat eas/volẽs opat eas:sed bꝰ opõ-
nes facte ꝑ timozẽ maioꝝ maloꝝ sunt in ptãte operãtis
ad operandũ vel nõ operãdũ eas.q̃ operans volẽs opat
eas.maior pz.z minor declarat sic.Ille opõnes sunt in po
testate operãtis quaꝝ ꝑn^m est in ptãte operãtis:sz ꝑn^m bꝰ
opationũ est in ptãte operãtis:qõ pz.nã in ꝓiectione mer-
ciũ in mari ꝑn^m mouendi organicas ꝓtes est in ipo operã-
te.i.in ptãte opantis.in tpe eniz in quo ꝓycit ꝑn^m mouẽdi
organicas ꝓtes.i.applicãdi mẽbza corpis ad operãdũ est
in ipso opante.i.in ptãte opantis.Alr ãt eẽt si nõ moueret
mẽbza sz ab alio potẽtiori moueren.vñ ea q̃ fiũta ꝑn⁹ in-
trinseco sũt in ptãte hoies vt ea opet vel nõ opet qõ ꝓtinet
ad rõnẽ volũtary.vñ tales opõnes ꝓprie z vere sunt vo-
luntarie:sed simplr.i.in ylí cõsiderãdo sunt inuoluntarie:
qz nullus quãtũ est in se eligeret opari aliqd taliũ nisi ꝑ
timozẽ maioꝝ maloꝝ vt dcm est. [In opõnib⁹ aũt.] ¶ 2ª
ꝓbat ꝛcl'o ꝑncipalis sic. Ille opõnes sunt volũtarie ꝑ qb⁹
debet operãti laus vel vituperium:bonoz vel pena:vt de
se pz:sed pro talib⁹ opõnibus ꝑ timozẽ factis debet ope
ranti laus vel vituperiũ bonoz vel pena.q̃ bꝰ operationes
sunt volũtarie.maior est manifesta.Et circa declarationẽ
minozis ponit tres gradus taliũ opationũ q̃ fiũt ꝑ timo-
rẽ.nã pro talib⁹ opationib⁹ aliq aliqñ laudant co q̃ susti-
nent aliqd turpe vel triste ꝑ aliq̃ magna bona:vt qñ ali-
qs pro magnis malis vitãdis seu magnis bonis adipiscen
dis sibiipsi vl reipublice sustinet aliqd turpe vel triste:vt
incarcerationẽ vel aliqd bꝰ.Et dicit Lincoñ.nõ dico tur-
pe qd est peccatũ.hoc eniz nõ sustinet qs sed facit:sz intel
ligo per turpe penã cõfusibilẽ:prudẽtis eniz est minorez
penã sustinere vt maiorẽ ꝑpellat a se vel a republica vel
vt bonũ acqrat sibi:vel reipublice qd sit maius in genere
boni q̃z sit malũ pene qd sustinet in genere bꝰ mali.opus
aũt prudẽtie laudabile est.hec Lincoñ.Sed si pro nullo
vel modico bono aliqs sustineat turpe vel triste vituperã
dus est:vt si aliqs incarcerationẽ sustineret pro cõserua-
tione vni⁹ pomi vel alicui⁹ alteri⁹ modici boni talis vitu-
perãdus est:qz nullus sustineret aliqd malũ pro cõserva-
tione alicui⁹ boni nisi illud bonũ sit preponẽdus in corde
suo bono cui opponit malũ qd sustinet:nũc aũt ad inordi
nationẽ appetit⁹ ꝓtinet ꝙ aliqs ꝑua bona ꝑeligat malis:z
iõ dicit ꝓbs B esse praui bois qui bz appetitũ iordinatũ.
vñ dicit ꝓbs. [Turpissima eniz sufferre ꝑ nullo bono vl
modico praui est.] Iste est ergo ꝑmus gradus taliũ opõ-
nũ ꝙ q̃dã sunt opõnes ꝑ gb⁹ bõ aliqñ laudat z aliqñ vi-
tupat:vt ꝑ B ꝙ aliqs sustinet icarcerationẽ ꝑ magno bo
no laudat.si aũt pro ꝑuo bono vituparat. [In aliqb⁹ aũt.]
Scõs gradus taliũ opõnũ est qñ pro opõnib⁹ factis ꝑ ti-
mozẽ aliqs nõ mereꝰ laudẽ sed solũ sibi cõcedit venia vt
nõ multũ vituperet.vt si aliqs opet que non opz:puta aliq̃
nõ decẽtia ad statũ suũ ꝑ timozẽ aliquoꝝ maloꝝ q̃ nul
lus posset sustinẽ sineõstructiõe nãe sue:vt si alicui imine-
ret sustinere ignis adustionẽ nisi diceret aliqd iocosuz mẽ
daciũ vel nisi aliq̃ seruilia diceret vel seruilia opa faceret
que nõ decerẽt eius dignitatẽ pro talib⁹ opõnib⁹ debetur
venia:sed nec laus nec vituperiuz. [Quedam aũt fortasse.]
Tertius gradus taliũ opõnũ factaꝝ ꝑ timozẽ est qñ ope
rationes sunt ita male ꝙ ꝑ nullã coactionez dz bõ tales
opõnes facere:sz dz bõ magis sustinere mortẽ durissimã
patiẽdo q̃z talia opari:vt interficere patrẽ vel mrem:z iõ
alcmeona.i.carmia fcã de alcmeone ab Euripede vñ eẽ
derisoria in qb⁹ narrat ꝙ Alcmeon coact⁹ fuit matrẽ occi-
dere ex ꝓcepto piis sui qui hoc sibi ꝓceperat in bello the-
bano moriẽs ad qõ ierat ex vxoris ꝓsilio.hoc eniz est de-
risoriũ ꝙ aliqs cogat ad tãtũ facinus ꝑpetrãdũ.vñ q̃daz
opõnes sunt ita male ꝙ nullo mõ sunt faciẽde pro aliquo
malo vitãdo aut bono cõsequẽdo.z B itelligit ꝓbs cũ di-
cit. [Quedã.n.fortasse nõ est cogi:sz magis moriendũ pa-
tiente durissima.] Eustrati⁹ recitat B vnã opionẽ q̃ ponit
ꝙ qñqz bõ dz facere turpissima ꝑ aliquo magno bono:z
illa q̃z ꝗuis sint turpia tñ nõ sunt turpiter facta:z ponit exẽ-
plũ dicẽs:quẽ ad modũ sunt q̃dã opõnes bone nõ bñ autẽ
facte.nõ.n.oĩs q iustũ facit iuste facit:ita sunt q̃dã opõnes
turpes nõ turpiter facte.mentiri.n.est turpe sz ꝑ vtilita-
te nõ turpe.z miscerí aliene vxori turpe:sed ꝑ tyrãni ab-
latione nõ turpe in electione eniz turpe. Taliũ eniz aliqs
sustinẽs ꝑ bonuz nõ vituparabilis:z q̃ sustinet nullius grã
aliqd taliũ vituparabilis:turpia.n.sustinet z turpiter:sz Eu-
strati⁹ istã opionẽ nõ tenẽs dicit sic. Christiana aũt religio
fateꝰ z tz nõ eẽ peccãdũ alicui⁹ vtilitatis ꝓsequẽde vel ali-

cui⁹ incõmodi vitãdi grã. vñ cum mentiri ⁊ aliene vroci cõmisceri vtrũq; sit peccare/neutrũ est aliquo mõ faciẽdũ. vñ supior doctrina nõ doctrina ꝗ error est in exẽplis ppositis. nõ eniz facienda sunt mala peccati vt eueniant bona: ⁊ mala pene ⁊ sique vere sunt turpia: que tamẽ peccata nõ sunt/facienda sunt ⁊ sustinẽda vt eueniant bona: Hec Eustratius. ⁊ hec etiam est snia Lincoñ. hic.

¶ Est aũt interdũ difficile quale ꝑ quali sit expetẽdũ: ⁊ qd ꝑ quo sustinendum discernere. Difficilius ẽt est postea q̃ cognoueris in snia ꝑmanere. Fit n. plerũq; vt ea qdẽ que expectaꝝ̃ molesta: ea vo ad que cogũtur turpia sint vñ laudaꝝ̃: atq; vituperaꝝ̃ ii qui fuerunt aut nõ fuerũt cõpulsi. Quenã igit dicẽda sũt violenta. An ea qdẽ simplr inuitus ꝗpiaz agit quoꝝ̃ externa est cã: ⁊ ipse agẽs nihil oino cõfert: que vo ꝑ se qdẽ inuitus facit: sed nũc ⁊ ꝑ his expetunt̃: ꝑncipiũq; est in ipso agente ea ꝑ se qdẽ inuitus: nunc aũt ⁊ ꝑ his spõte agit. Magis aũt his similia sunt q̃ sua sponte qs agit. Actus. n. sunt circa ipsa singula: q̃ qdẽ sponte facit. Qualia ꝑ q̃libus expetẽda sunt: nõ facile assignare possum⁹. Quippe cũ i ipsis singulis cõplures sint dẽie.

¶ Est aũt difficile q̃ñq; iudicare q̃le ꝑ q̃li eligẽdũ ⁊ qd ꝑ quo sustinẽdũ. ¶ Adhuc aũt difficili⁹ imorari cognitis: vt eni in multũ est q̃ qdẽ expectaꝝ̃ tristia. ¶ Que aũt cogũt turpia. vñ laudes ⁊ vitupia fiunt circa coactos vel non.

¶ Qualia vtiq; dicenda violẽta: vel simplr q̃dẽ q̃ñ cã i his exteri⁹ ⁊ q opaꝝ̃ nihil ꝛfert. Que aũt ꝑm seipsa qdẽ inuolũtaria sũt: nunc aũt ꝑo his volũtaria. Quoꝝ̃ aũt ⁊ ꝑncipiũ i opante ꝑm seipsa qdez inuolũtaria sunt: nũc aũt ⁊ ꝑo his volũtaria magis aũt assimilaꝝ̃ volũtarijs. opõnes eniz in singularib⁹: hec aũt volũtaria. Qualia aũt ꝑo q̃lib⁹ eligẽdũ nõ facile tradere. Adulte enim differẽtie sunt in singularibus.

¶ Hec est 3ª ps tertie ꝓticule p̃me ꝓtis: in qua ꝓ̃bs narrat duas difficultates circa ꝑdictas opõnes. p̃ª ꝓtinet ad intellectũ. 2ª ad affectũ. Prima. n. ꝓtinet ad iudiciũ rõnis ⁊ est q̃le ꝑo q̃li est eligẽdũ. difficile est eniz iudicare q̃le ꝑ q̃li est eligẽdũ. i. q̃le malũ est eligẽdũ ꝑ q̃li malo vitãdo: ⁊ qd ꝑo quo sustinẽdũ. i. difficile est iudicare qd̃ malũ est sustinẽdũ ne hõ a bono deficiat. [Adhuc aũt difficili⁹.] Scõa difficultas ꝓtinet ad ĩmobilitatẽ affect⁹ ⁊ est maior q̃ difficultas ꝑcedẽs ⁊ est ĩmorari cognitis per iudiciũ rõnis: difficilius eniz est ĩmorari cognitis. i. difficili⁹ est ĩmorari ꝑseuerãter in his que hõ agit per iudiciũ rõnis q̃ recte iudicare. ⁊ huĩ⁹ rõ est: qꝛ q̃ expectaꝝ̃. i. timenꝝ̃ sunt tristia. i. afflictiua. [Que aũt cogunt̃.] Nunc aũt difficile est ꝗ hõ diu sustineat tristia ne opẽt turpia. difficile est ẽt ꝗ rõ stet in priori iudicio. imo ꝑ tristitiã mutabit̃ iudiciũ rõnis: q aũt ꝑseuerat in sustinẽdo tristia ⁊ nõ turpia opaꝝ̃ laudaꝝ̃: ⁊ qui nõ vitupaꝝ̃. [Quasha vtiq;.] Epilogat que dicta sũt. ⁊ ꝑmo resumit ꝑncipalẽ qõnẽ. s. q̃lia sunt violẽta. 2º resumit rõnẽ q̃tũ ad ea que sunt absolute violenta. ⁊ dicit ꝗ simplr violẽta sunt quoꝝ̃ cã est exteri⁹: ita ꝗ ille q opatur ꝑ violẽtiã nihil cõfert ad hoc. 3º resumit de opõnib⁹ mistis. ⁊ dicit ꝗ illa que ꝛfz seipsa hoc est absolute ⁊ in vl̃i cõsiderata sunt inuolũtaria efficiunt̃ volũtaria ꝛfz certũ ꝓs: ⁊ ꝑ certos effect⁹. ⁊ q̃ñis hõ sint ꝑm se inuoluntaria ꝑm tũ est in opante: iõ dicẽda sunt volũtaria ꝛfz hoc ꝓs: ⁊ ꝑo istis cãis magis assimilaꝝ̃ volũtarys q̃ñ inuoluntarys: qꝛ cõsideratis singularib⁹ in qb⁹ opõnes cõsistũt sunt volũtaria. 4º resumit illud qd̃ dixit de difficultate cõtingẽte in talib⁹. d. ꝗ nõ est facile tradere q̃lia ꝑo q̃libet oꝛz eligere. Et rõ huius est: qꝛ multe sunt dẽie singularũ: iõ iudiciũ de eis nõ põt sub certa regula cõprehendi: sed relinqtur existimationi ⁊ iudicio prudentis.

¶ Qꝛ si quispiã ideo iucũda violẽta dixerit esse: qꝛ ⁊ extra sunt ⁊ cõpellunt oia crunt ei⁹ snia violẽta. Noꝝ. n. gratia oẽs oia agũt: atq; qui violẽtia inuitiq; agũt: iũ cũ dolore q ob iucũdũ: hic cũ voluptate. Est aũt ridiculũ accusare externa quẽpiã: sed nõ seipsuz q qdẽ abhuiuscemodi rebus facile capit̃: ⁊ honestoꝝ̃ qdem seꝛ turpiũ aũt ea q̃ afferũt voluptatẽ censere cãm cẽ. Id igitur violentum est cuius ꝑncipium est foris: nihil prorsus eo conferente cuius est illata.

¶ Siqs aũt delectabilia ⁊ bona dicat violenta eẽ: cogũt eniz exteri⁹ existia: oia vtiq; sic erunt violẽta: hoꝝ̃ eni grã oẽs oia opaꝝ̃. ¶ Et q qdẽ vi ⁊ nolẽtes cũ tristitia. Qui aũt ꝑ bonũ cuz delectatiõe. Ridiculũ eniz accusare que exteri⁹ ꝛfz nõ ipz bñ venabilẽ existẽ a talibus. ¶ Et bonoꝝ̃ qdem seipsuz. Turpium aũt delectabilia.

¶ Videt̃ vtiq; violẽtuz esse cuius extrinsecuz ꝑncipiuz nihil conferente vim passo.

¶ Hec est 4ª ꝓticula p̃me ꝓtis ꝑncipalis: in qua ꝓ̃bs excludit quẽdã errorẽ dicẽtiũ: ꝗ delectabilia ⁊ bona exteriora ꝑter que acgrẽda opaꝝ̃ hoies sunt violẽta: qꝛ extrinseca sunt ⁊ cũ appbẽdunt̃ q̃ñ cogũt appetitũ appetere ea: ⁊ ipse appetit⁹ actu appetẽs cogit opari. vt igit̃ declaratio violẽti ⁊ diffõ iam dicta clarius eluceſcat. ⁊ ꝗ sit cõueniẽter assignata remouet hãc falsaz opionẽ ꝑbãs ꝗ nõ oia q̃ opamur ꝑ bona delectabilia vel bona exterioza sũt violenta: ⁊ hec est ꝛclo 4ª huĩ⁹ libri. hec ꝛclo ꝑbaꝝ̃ per. 5. rones. Prima talis est. oẽs opõnes nr̃e sunt grã alicui⁹ boni vel delectabilis. Si igit̃ oẽs tales opõnes essent violente sequerẽt ꝗ oẽs opõnes nr̃e essent violẽte. nã hoꝝ̃ grã oẽs oia opaꝝ̃. [Et q qdẽ.] Scõo ꝑbaꝝ̃ sic. Oia que opamur cũ violẽtia opamur cũ tristitia: sed opõnes que sũt ꝑ bona exterioza vel ꝑ bonũ delectabile nõ opamur cũ tristitia. q̃ tales opõnes nõ sunt violente. [Ridiculum autẽ.] Tertio ꝑbaꝝ̃ ꝛclo sic. Si tales opõnes essent violẽte: tũc hõ in operãdo tales opõnes vincereꝝ̃ ab illis ꝑ que opatur: ⁊ tũc hõ eẽt vilis ꝑditionis ⁊ multũ accusandus eo ꝗ pmitteret se supari a talib⁹. [Et bonoꝝ̃ qdez.] Quarta rõ est illa si tales opõnes facte ꝑ delectabilia vel bona exterioza essent violẽte: tũc hõ nõ esset cã taliũ opõnuz: ꝛfz hoc est falsuz: qꝛ homo est cã opõnis vĩuose ⁊ eadẽ potẽtia rõnalis est ꝛtioꝝ̃. q̃ hõ est cã opõnis vitiose cuiusmodi sunt opõnes facte ꝑ delectabile vel bona exterioza. [Videt̃ vtiq;.] Quinta ꝑbaꝝ̃ diffõnẽ violẽti sic. Violẽtũ est cui⁹ ꝑn̄ᵐ est extra passõ nõ cõferẽte vim. ꝛfz hõ in hõ opõnib⁹ ꝛfert vim. q̃ hõ opõnes nõ sũt violẽte. ¶ Intelligendum est ꝗ ꝓ̃bs ponit ꝗ tres descriptiões violenti. In ꝑma ponit tã operãs q̃ patiẽs: cũ dr violẽtũ est cui⁹ ꝑn̄ᵐ extra tale exñs in quo nihil ꝛfert operãs vel patiẽs. In 2ª descriptione ponit̃ operãs ⁊ nõ patiẽs cũ dr ꝗ violentũ est simplr q̃ñ cã est in his que exteri⁹ ⁊ q opaꝝ̃ nihil ꝛfert. In 3ª vo descriptione ponit̃ patiẽs seu passũ ⁊ nõ operãs cũ dr ꝗ violẽtũ est cui⁹ ꝑn̄ᵐ est extrinsecũ nihil cõferente vim passo. ¶ Sed Lincoñ. mouet sup ꝗ dubitationẽ. q̃re in

ꝑma descriptiõe facit mẽtionẽ tã de opante ꝑ vim q̃ñ de patiente. ⁊ in 3ª descriptiõe solũ facit mẽtionẽ de opante. ⁊ in 3ª descriptiõe facit mẽtionẽ solũ de vim passo. ¶ Ad dubiũ rñdet. d. ꝗ cũ violẽtũ bz ꝑn̄ᵐ agẽs exꝑ nihil coopante intra eo cui vis iferꝝ̃ ve solũmõ patiꝝ̃. Est. n. solũmõ in rõne suscipiẽtis ab agẽte ꝑ vim. ⁊ ꝗ̃ ꝛfirmat vltimo dicta violẽti descriptio. hec Lincoñ. Dicit ẽt Lincoñ. ꝗ actio ⁊ opõ dr tripl̃r. s. magis ꝑpe/⁊ minꝰ ꝑprie/⁊ cõiter. Magis ꝑprie dr actio ⁊ opõ: opõ dantis ad recipiẽs cũ ipz dans a ꝑn̄ᵐ tñ dat: ⁊ ipz rimit suscipiẽti rem aut rei ꝑuationẽ. ⁊ ꝑm hũc modũ nihil agit vel opaꝝ̃ id cui iferꝝ̃ vis ꝛfz ꝗ tale: ꝛfz solũ ꝛfz ꝗ dictũ est patiꝝ̃. Minus aũt ꝑprie dicunt̃ instrã q̃ñq; agere ea q̃ agũt. ꝑprie agẽtes ꝑ ipsa: vt cũ dr ꝗ baculus pcutit vel gladi⁹ secat: ⁊ sic ꝑñt violẽta q̃ñq; dici agẽtia vel operãtia: vt sigs cõprehẽdẽs manũ alteri⁹ ⁊ mouẽs eã ꝑcutiat cũ ea quẽq̃ ꝑõt dici manũ ꝑcussisse ꝑcussum: ꝛfz velut instrꝛfz: ⁊ sic forte dr operãs in descriptiõe violenti ꝑ dicta. Cõiter aũt oẽ significatũ vbaliter ⁊ maxie sub voce actiua dr agere ⁊ opari: ⁊ sic sumit̃ opari in descriptiõe media violẽti. s. in descriptiõe scõa. ¶ Itez dicit Lincoñ. esse sciẽdũ ꝗ violẽtũ multipl̃r dr. dr eni cã viz iferẽs violẽtũ. ⁊ qd̃ a tali cã illatũ est dr ẽt violentũ. ⁊ violẽtũ ꝗ scõo mõ dictũ dr cõiter ⁊ magis ꝑprie. Cõiter nãq; dr violentũ ꝛfz dictas violẽti descriptiones. Põt ẽt q̃ sic patiꝝ̃ velle pati qd̃ patiꝝ̃ ⁊ cõdelectari in passiõe: sicut forte fecit Abacuc cuz portabaꝝ̃ capillo capitis sui ab angelo. ⁊ põt nolẽs pati: ⁊ ẽt renitẽs: ⁊ q volẽs. patiꝝ̃ ab extrinseco vim iferẽte ꝑprie dr violẽtiã passus: ⁊ illud qd̃ passus est/est violẽtũ. ⁊ hãc magis ꝑpriã significationẽ violẽti ĩsinuauit Ax. cũ dixit. [Qui qdẽ vi ⁊ nolẽtes cũ tristitia.] Hec Lincoñ. Sic igit̃ ꝛz ꝗ opõ ⁊ actio dicunt̃ ꝑprie: minꝰ ꝑprie: ⁊ cõiter. ꝑprie dicũt opõnẽ dantis cũ ipsuz dans a ꝑn̄ᵐ itra dat: ⁊ sic oñr de agẽte ꝑncipali. Sz minus ꝑprie dr de instris mediãtib⁹ q̃ ꝑncipale agẽs opaꝝ̃. ⁊ ꝑm ꝗ violẽta dicunt̃ agẽtia vel opantia. Cõiter vo oẽ qd̃ significaꝝ̃ voce actiua dr agere ⁊ opari: ⁊ sic suscipe dr opari. ꝛz ẽt ꝗ violentũ dr de cã que iferꝝ̃ vim ⁊ de eo qd̃ est illatũ a cã vim inferẽte: ⁊ sic adhuc dr duplr. s. cõiter: ⁊ sic oẽ illatũ in aliq̃ passuz a cã extrinseca ipso passo nihil ad ꝗ agẽte dr violẽtũ siue passuz patiaꝝ̃ volẽs siue nolẽs. ꝑpe aũt dr violentũ qd̃ est illatũ in passuz passo renitente: ⁊ sic logẽ ꝓ̃bs de violento cũ dicit ꝗ [Qui patiunt̃ cũ vi ⁊ nolẽtes cũ tristitia.] Scilz patiunt̃. ¶ Circa istã ꝑtẽ occurrũt 4ᵒ dubia. ꝑm̄ est. vtrũ ꝗ volũtatis possit eẽ inuolũtari⁹. Ut̃ ꝗ nõ: qꝛ oẽ inuolũtariũ est ꝛ volũtatẽ: ꝛfz nullus ꝗ volũtatis est ꝛ volũtatẽ: qd̃ ꝛz: qꝛ volũtas est maxie libera ⁊ iter oẽs potẽtias aie: ⁊ nihil est ita in ꝑtẽ volũtatis q̃ñ ꝗ ꝑprie. q̃ nullus ꝗ volũtatis põt eẽ ꝛ volũtatẽ. ¶ Itẽ ꝗ volũtatis est vel: sed nullus põt inuolũtarie velle: qꝛ oẽ velle est voluntariũ. si q̃ aliqs vellet inuolũtarie. illud velle eẽt volũtariuz ⁊ inuolũtariũ qd̃ est ipsoꝛe. ¶ In oppoᵐ argꝛ sic. Voluntariũ ⁊ inuolũtariũ sũt ꝛtia: ⁊ ꝑ ꝛñs bñt fieri circa idẽ: ꝛz aliqs ꝗ volũtatis est inuolũtari⁹. q̃ ꝑoꝛe est ꝗ aliqs ꝗ volũtatis sit inuolũtari⁹. ¶ Ddz ꝗ ꝗ volũtatis quãtũ spectat ad ꝓsens est duplex. s. elicit⁹ ⁊ iperat⁹. Actus elicit⁹ est ꝗ subiectiue existẽs in volũtate: vt velle desiderare ꝛfz volũtatẽ. actus iperat⁹ est vt currere/videre: ⁊ sic de alys que iperaꝝ̃ a volũtate ⁊ nõ existũt in volũtate. Dico q̃ ꝗ nullus ꝗ volũtatis elicit⁹ est inuolũtari⁹. ¶ Qui⁹ rõ est: q̃ñ volũtas bz nãlẽ inclinationẽ ad qd̃cũq; velle sicut mã ꝑª ad quãcũq; formã sensibilẽ: sed illd̃ ad qd̃ est nãlis inclinatio intrinseca nõ põt eẽ inuolũtariũ nec violẽtũ: sicut. n. ꝛtra iclinationẽ mor⁹ nãlis est ꝗ sit coact⁹ vel violẽtus: ita ꝛtra iclinationẽ volũtatis est ꝗ ei aliq violẽtia inferatur. Illud ẽt ꝛz sic. si ꝗ volũtatis eẽt inuolũtarius: aut q̃ per violẽtiã aut ꝑ ignorãtiã. nõ ꝑ ignorãtiã: qꝛ ꝗ elicit⁹ voluntatis ꝓsupponit cognitionẽ. nec ꝑ violẽtiã: qꝛ voluntas nõ põt cogi: nec violẽtari cũ sit sũme libera ⁊ maxie respectu sui ꝑprij actus eliciti. ¶ Scõo dico ꝗ ꝗ iperat⁹ voluntatis põt esse inuolũtari⁹. poꝛe eniz est ꝗ ꝗ qui est natus fieri ⁊ iperari a volũtate fiat ꝛ volũtatẽ. poꝛe eniz est ꝗ aliqs cõtra volũtatẽ suã pellaꝝ̃ ad aliquã ꝛziam põnis ad quã nollet moueri: ⁊ sic ille motus est inuolũtari⁹: cuz tũ volũtas sit nata moueri ad oẽm ꝛziaz positionis. Et si dicaꝝ̃ ꝗ exquo oĩs talis motus est ꝛ volũtatẽ nõ vz eẽ a volũtate: iõ põt poni exemplũ qd̃ ponit ꝓ̃bs. Si. n. aliqs ꝑ metũ mortis faciat aliqd qd̃ nõ faceret nisi ꝑ metũ: vt si dicat aliqd̃ mendaciũ ad liberãdũ se ⁊ amicos suos a periculo mortis illud mẽdaciũ est a volũtate iperatiue: ⁊ tũ est ꝑm se inuolũtariũ: ⁊ ita põt ꝗ ꝗ volũtatis iperat⁹ ess̃ e inuolũtari⁹. Rõnes ꝑme ꝓtis ꝛcludũt ꝗ nullus ꝗ elicitus volũtatis põt eẽ inuolũtari⁹. ¶ Ad rõnẽ in oppoᵐ dico ꝗ volũtariũ ⁊ inuolũtarium sunt ꝛtia ⁊ bñt fieri circa aliud vnũ ⁊ idẽ: vt circa actũ iperatũ volũtatis: tũ ꝗ ꝗ volũtatis elicitus determinat sibi alterũ illoꝝ̃. s. volũtariuz. ¶ Scõo dubitaꝝ̃ vtrũ aliqd factũ per violẽtiã sit inuolũtariũ. Uideꝝ̃ ꝗ nõ: qꝛ si aliqs proꝛciat volũtarie lapidez sursuz/ille mot⁹ est violẽt⁹: ⁊ tũ nõ est inuolũtari⁹: sed magis volũtari⁹. Siꝛ si aliqs scandat vel saltet ille mot⁹ eẽt violẽtus: qa mot⁹ ecõtra facꝝ̃ est nãlis: ⁊ tũ ille saltus vel ascensus nõ est inuolũtari⁹ cũ sit a volũtate. q̃ violẽtia nõ est sufficiẽs cã inuolũtary. ¶ Lõtrariũ vz ꝓ̃bs hic velle. ¶ Dõm ꝗ violentũ distinguit̃ ꝛ nãle: ⁊ ꝛ volũtarium. violentũ distinctũ ꝛ nãle inuenit̃ vel inueniri põt tam in rebus aĩatis q̃ñ in reb⁹ inaĩatis: sed violẽtũ qd̃ distinguit̃ ꝛtra volũtariũ solũ reperit̃ in hñtib⁹ ꝓpositũ: Dico tũc ꝗ oẽ violẽtũ distinctũ ꝛ volũtariũ est cã inuolũtary: ita ꝗ ponit inuolũtariũ: qꝛ vnũ ꝛtioꝝ̃ ponit ꝑuationẽ sui ꝛzy. ꝛz violentũ ꝗ mõ dcũ est ꝛtiũ volũtario: iõ ponit ꝑuationẽ volũtary. s. inuolũtariũ. vñ oẽ violẽtũ ꝗ mõ dicũ est inuolũtariũ. sed violẽtũ distinctũ ꝛ nãle nõ causat vl̃r inuolũtariũ. Põt. n. esse violẽtia in reb⁹ nãlib⁹ in gb⁹ nec mouens nec motũ bz volũtatẽ: vt pz si vẽtus moueat lapidẽ sursuz ille mot⁹ est violẽt⁹: accipiẽdo violẽtũ vt distinguit̃ ꝛ nãle: sed nõ est violẽt⁹: distinguẽdo violẽtũ ꝛtra volũtariuz. ¶ Ad ꝑm̄ dõm ꝗ ille mot⁹ lapidis sursuz est volũtari⁹ in cõpõne ad mouẽs: ⁊ est violẽt⁹ in cõpõne ad motũ: qꝛ est ꝛ iclinationẽ moti. ¶ Ad 2ᵐ dõm ꝗ cum aliqs saltat vel scandit sursuz ille mot⁹ nõ est ꝛ nãm toti⁹ aĩalis sic saltantis: qꝛ talis mot⁹ est a ꝑn̄ᵐ intrinseco ipsi⁹ aĩalis. Nã. n. aĩalis est posse mouere se ad oẽm ꝛziaz põnis: ꝛz tũ talis motus sursuz est ꝛ nãm corpis: ꝛz illa violẽtia nõ causat inuolũtariũ: ꝛz sola illa violẽtia causat inuolũtariũ q̃ est ꝛ iclinationẽ toti⁹. ¶ Tertio dubitaꝝ̃ vtꝛ opõnes facte ꝑ metũ siue timorẽ sint volũtarie vel inuolũtarie. Et vz ꝗ nõ sint volũtarie nec inuoluntarie: qꝛ vt dicit ꝓ̃bs tales opõnes sunt miste ex volũtario ⁊ inuolũtario: sed nullũ mistũ est aliqd̃ illoꝝ̃ ex qb⁹ misceꝝ̃. q̃ hõ opõnes nec sunt volũtarie nec inolũtarie. ¶ Itẽ nõ vz aliq rõ q̃re hõ opõnes magis debeãt dici volũtarie q̃ ꝗ inuoluntarie: qꝛ ꝓ̃bs dicit ꝗ sunt quodãmõ volũtarie quodãmõ inuolũtarie: ꝛz nõ põt dici ꝗ sint volũtarie ⁊ inuolũtarie sil̃. q̃ nec sunt volũtarie nec inuolũtarie. maior pz. ⁊ minor ꝑbaꝝ̃: qꝛ aut volũtarium ⁊ inuolũtariũ sunt sil̃ in eadem ꝑte aie aut in alia ꝑte ⁊ alia. nõ est dare ꝗ sint sil̃ in eadẽ ꝑte aie: qꝛ sic ꝛtia eẽnt sil̃ in eodẽ. nec est dare ꝗ sunt in diuersis ꝓtib⁹ aie: qꝛ sunt ꝛtia ⁊ ꝛtia nata sũt fieri circa idẽ: ⁊ ẽt manifestũ est ꝗ eadẽ est potẽtia que vult: ⁊ nõ vult: eadẽ eniz potẽtia q̃ vult vnuz nõ vult ꝛtiũ. ¶ Itẽ in gbusq̃ñq; nõ inest volũtas illa non sunt volũtaria: nec sunt inuolũtaria sed in opõnib⁹ factis

J ppter metū cū sint opōnes exteriores:nō iest volūtas cū sint inaiata vt pjectio mercīū in mari vel aliqd hȝ.g.maior pz:qz nihil denoiat volūtariū vel inuolūtariū nisi a volūtate sicut nihil dr̄ albū nisi ab albedine:ꝛ minor pz de se.

In oppm Phs. Solo. ¶ In oppom est Phs.Dōm ꝙ determinatio Phi de his que metu fiūt ꝓsistit in trib9.Prio ꝙ illa q̄ metu fiunt fm se ꝛ absolute ꝓsiderata/sūt inuolūtaria.Secōm ꝙ ꝑ tpe in quo fiūt sunt volūtaria.Tertiū est ꝙ magis dz dici ꝙ sūt volūtaria q̄ inuolūtaria.vnī si quera̅t vtrū hȝ opōnes facte pp metū sint volūtarie vel inuolūtarie:potȝ dz dici ꝙ sunt volūtarie simplr ꝛ inuolūtarie fm qd. Cui9 rō est:ga vnūqdq dr̄ simplr tale ꝯ qd est in actu.ꝛ ꝯ qd tale ꝯ ꝙ in sola ꝓsideratione ītellect9 cōsistit. Nūc aūt hȝ opōnes ꝯ ꝙ sunt in actu ꝛ actualr fiūt sūt volūtarie:ꝯ sunt īuolūtarie fm ꝙ in sola apphēsione ꝓsistūt:iō ꝛc. ¶ Sz istud vr̄ eē ꝝ determinationē Phi q dicit ꝙ talia sūt simplr inuolūtaria.ꝛ dicit ꝙ sunt ꝯ seipsa volūtaria.g̅ nō est dōm ꝙ sint inuolūtaria ꝯ qd:ꝛ simplr volūtaria:ꝯ magis econuerso.Et ꝑ B vr̄ ꝙ sint magis īuolūtaria q̄ volūtaria:qz qd cōpetit alicui ꝯ se ꝛ simplr magis cōpetit sibi q̄ illud qd cōpetit sibi solū rōne alicui9 extrinseci:ꝯ esse inuolūtariū cōpetit hȝ opōni fm se ꝛ simplr.ꝛ eē volūtariū nō cōpetit ei nisi rōne extrinseci.g̅ ꝛc. ¶ Dōm ꝙ cū Phs dicit ꝙ hȝ opa nō sunt simplr aut ꝯ se volūtaria:be determinationes ꝯ se ꝛ simplr nō determināt subm nec cōpōnez ꝯ determināt opōnē ītellect9 subintellectā.ꝛ est ītellectus ꝙ hȝ opōnes simplr ꝛ ꝯ se ꝓsiderate ab ītellectu sunt inuolūtarie. Nullus eniz ꝓsiderās hȝ opōnes ꝯ se afficitur ad operādū eas. Iste trī opōnes cōsiderate ꝯ ꝑticulares circūstātias sunt voluntarie.quilibet eniz ꝓsiderās ꝙ per hoc ꝙ pycit merces in mari pōt seipsuz ꝛ alios saluare:ꝛ nullo alio9:eligit,pycere merces in mari. ¶ Ad fozmā rōnis dōm ꝙ eē inuolūtariū nō cōpetit istis opōnib9 simplr ꝛ fm se:ita ꝙ hoc ꝑdicatū eē volūtariū insit tali opōni ꝯ se ꝛ de nā sua:qz volūtariū nō inest alicui nisi ꝯ ꝙ est cognitū:ꝛ iō intellect9 Phi est iste ꝙ istis opōnibus fm se ꝛ absolute cōsideratis inest eē voluntariū. Istis trī opōnib9 inquātū hȝ nec inest eē volūtariū nec īuoluntariū. ¶ Ad pma rōnē qn dr̄ ꝙ hȝ opōnes sunt miste:dico ꝙ quātum spectat ad ꝓpositū mistio est duplex.Quedā fm realē cōmistionē miscibiliū ad inuicē.ꝛ q̄dā est mistio fm ꝑdicationē denoiatiuā.Dico igit ꝙ opōnes facte pp metū non sunt miste ꝑ mō:qz nō cōponunt ex volūtario ꝛ inuoluntario realr existib9 in eis. Nō eniz est vna pars talis opōnis volūtaria ꝛ alia inuolūtaria:ꝯ iste opōnes sunt miste ex volūtario ꝛ inuolūtario fm ꝑdicationē denoiatiuā extrinsecā istoꝝ ꝑdicatoꝝ de ipsis.nā illa ꝑdicata volūtariū ꝛ inuolūtariūz quodāmō ꝑdicant̄ de hȝ opōnib9:ꝯ tales opōnes ꝓsiderate fm se ꝛ añ q̄ fiāt sunt īuoluntarie:cōsideratis trī ꝑticularib9 circūstātijs ꝛ qn̄ fiunt sunt volūtarie. ¶ Ad zm rōnem. dōm ꝙ non est absolute ꝓcedēdum ꝙ tales opōnes sunt voluntarie ꝛ inuoluntarie:ꝯ ꝓcedēduz est ꝙ sunt voluntarie qn̄ fiunt:ꝛ ēt ꝙ ꝯ se ꝓsiderate sunt īuolūtarie:ita ꝙ ꝯ ꝙ existūt sunt volūtarie ꝛ in sola ꝓsideratione intellect9 sunt īuolūtarie:ꝛ volūtariū ꝛ inuolūtariū sic accepta nō sūt opposita ꝯ sil̄ pñt eē in eadē ꝑte aie. ¶ Ad aliud cū dr̄:ꝙ qb9 nō inest volūtas illa nō sunt volūtaria nec inuolūtaria.Dōm ꝙ vez est fozmalr ꝛ intrinsece:pñt trī esse volūtaria vel īuolūtaria accītalr ꝛ denoiatiue denoiatione extrinseca:sicut aliqō opus dr̄ humanū denoiatione extrinseca:cū trī operi nō inest humanitas fozmalr ꝛ intrinsece. ¶ Quarto dubitat̄ circa hāc ꝑtē vtrū sit magis moziēdū q̄ turpe aliqd opari.Uidet ꝙ nō:qz qd ꝑuat oīa bona est minus eligēdū q̄ qd aliqua bona ꝑuat ꝛ non oīa:sed mors ꝑuat oīa bona.ſ.bona nāe ꝛ bona mozis:sed cōmissio turpis euiuscūqz solū ꝑuat bonū mozis.ergo ꝛc. ¶ Itē qd cōfert toti ciuitati est magis eligēdū q̄ illud qd nulli ꝓfert.sed opari aliqd turpe qn̄qz confert toti ciuitati vt qdā dicūt:fm ꝙ recitat Lōmētator ꝙ pro tpe belli bonū est ꝛ expediēs est toti ciuitati adulterari cū vxore tyranni vt ꝑdant̄ secreta illius:mors aūt nulli ꝑdest cū corrūpat bonū mozis ꝛ nāe tā ꝯ actū q̄ fm potētiā. ¶ Ad istd dubiū dicunt qdā ꝙ opō pōt dici turpis duplr. Uno mō qz est ꝓtra decētiaz opantis:nō trī est in se mala nec deordinata.ꝛ opari tale turpe ꝑeligēdū est morte.nec operans tale turpe pp metuz est vituperādus:sed magis mere ꝓbandus. Alio mō est opatio turpis:qz est in se mala ꝛ deordinata ꝛ rōni ꝓtia:ꝛ de tali turpi ītroducit̄ dubitatio. Ad quaz dicūt qdā ꝙ circa hāc dubitationē est vnū ītrinsecus sentiendū ꝛ aliud extrinsec9 docēdū. Sentiēduz eniz interi9 dicunt ꝙ cuz mors sit ꝑuatio toti9 boni humani nunq̄ est ꝑ aliquo turpi eligenda:qz trī detestatio vitioꝝ est vtilis populo ad ꝑsecutionē vtutis:iō opz qn̄qz talia ficta ponē vel docere quoꝝ ꝓriū est sentiēdū in mēte ꝑ que populus inducat̄ ad ꝑsecutionē vtutis.Alys trī nō placet illa positio:qz fm Lōmentatorē sup p̄m huius nō ꝑtinet ad Phm aliq̄ facta ꝓponere vel docere quoꝝ ꝓriū sentit in mente:qz vt idē Lōmentator dicit:Phs est ꝓfessor veritatis nisi nomen mētiat̄. ¶ Itē cū exēpla plus moueāt q̄ verba si ꝓriū illius qd docet oparet̄ nullā edificationē audiētibus relinqueret.g̅ ꝛc. ¶ Ideo vr̄ eē dōm ꝯ intētionē Phi ꝙ q̄dā sunt turpia que nūq̄ sunt faciēda:sed magis eligēdū est mori.Cui9 rō est:qz semp minus malū ꝛ maio9 bonū est ꝑeligendū maiori malo ꝛ minori bono:ꝯ mori est minus malū q̄ cōmittere tale turpe.g̅ ꝛc. Maior est manifesta ꝛ minor declarat̄ sic. Ille q ꝑ metū mortis opat̄ hȝ turpe perdit bonū vtutis qd̄ est summuz in hac vita:ꝛ incidit in miseriā que est maximū malū. Bonū aūt qd̄ acgrit est ꝑlōgatio breuis vite:nec ēio trī pdēde:qui aūt morte ꝑeligit acgrit pseuerantiā in fortissimo actu fortitudīs ꝛ aliarum vtutū qd̄ est maximū bonū:ꝛ perdit lōgitudinē pñtis vite que trī in breui per mortē alias auferet̄.Luz ītēt lōgitudo vite pñtis nō possit adeq̄ri pseuerātie in maxīo ꝛ pfectissimo actu vtutis.pz ꝙ vtuosus ꝛ felix magis dz eligere mortē in vtute ꝛ feliciter finire q̄ sine vtute ꝛ in miseria diutius vitā ꝑlongare.vnī breuiter qz finire vitā feliciter/est melius q̄ ad modicū tp̄s ꝑlongare vitā ꝛ in miseria diutius viuere:iō magis eligendū est mori ꝑ detestationē ꝛ fugā turpis que multuz laudabilis est ꝛ vtuosa:q̄ ad modicū tp̄s ꝑlōgare vitā in miseria.Istud ꝓfirmat̄:qa ꝑpria vita hois fm ꝙ hō est persistere in bono vtutis nō deuiādo a recta rōne.ꝯ ꝑ hoc ꝙ hō ꝑeligit mori q̄ opari turpe cōseruat̄ hoc.ſ.ꝙ est ꝑsistere in recta rōne.ex quo arguit̄ sic. Illud est magis eligēdū ꝑ qd ꝓseruat̄ ꝑpria vita hois q̄ illud ꝑ qd ꝑpria vita hois destruit̄.sed ꝑ cōmittere aliqd turpe ꝑpria vita hois destruit̄.Et per hoc ꝙ hō eligit mori añ q̄ cōmittat aliqd turpe/ꝑpria vita hois ꝓseruat̄. ergo ꝛc. Istud ēt ꝯ ꝑ dictum Lōmentatoris Auerrois in ꝓlogo.8.physicoꝝ. Qui dicit ꝙ cū hō fuerit ꝑfectus non timebit mortez.sed qn̄qz ꝓro magno actu vtutis exponet se morti. ¶ Ad pm in ꝓriū cū dicit̄ ꝙ illud qd ꝑuat ꝛc.Lōcedo istā maiorē ꝛ nego minorē:qz mors nō ꝑuat bonitatem que cōsistit in finiendo seu in finiuisse feliciter vitam pñtē.Finire eniz vitā feliciter ꝛ pro bono vtutis est tātuz bonū qd̄ excedit in bonitate oīa bona que in vita pñti hīi pñt.ꝛ hoc est vez ēt si nō sit alia vita expectanda.Si autē expectet̄ alia vita a vita pñti:tunc satis manifestuz est ꝙ minor est falsa.ſ.ꝙ per mortē oīa bona ꝑuant̄. ¶ Ad aliud cum dr̄ ꝙ illō qd ꝓfert toti ciuitati ꝛc. Lōcedat̄.sed minor est falsa.nā mori ꝑ bono alicui ꝓfert.ſ.moriēti.ꝛ cōmittē

turpe

turpe maxie obest cōmittenti.vñ fm Lōmētatorem hic mala culpe siue peccati nō sunt facienda vt eueniāt quecūqz bona:ꝯ pro bonoꝝ euētu mala pene sint sustinēda. vñ nō intendit Lōmētator ꝙ bonū ꝛ licitū sit adulteriuz fieri qualrcūqz aut fm quācūqz circūstantiā fiat:q̄ ꝯ huis in aliquo casu sit cōferens ꝛ vtile reipublice.

¶ Omne aūt qd̄ ob ignorationem est actū non sponte quidē est actū. Ab inuito trī id effectū est oē pro quo dolet q egit:ipmqz penitētia subit. Qui nāqz ob ignorationē aliqd egit:ꝛ nō fert molestē se illud egisse:spōte qdē sua nō egit qd̄ nesciebat:nō trī erit inuitus:qppe cū nō doleat ob idipsuz. Qui igit̄ ob ignorationē qppiā egit si ipsum peniteat inuitus fecisse vr̄:si nō peniteat cū is alius sit nō sponte dicat̄ egisse. Cū.n. differat meli9 est vt ꝑpriū hēat nomē. At.n,hec etiam ipsa ob ignorationē inquā agere ꝛ ignorantem agere diuersa sunt. Nā ebrius aut iratus nō vr̄ ob ignorationē agere:sed ob aliquid eoꝝ que dicta sunt:nō sciens ꝯ ignorās. Ois igit̄ prauus ignorat que agere opz:ꝛ a qbus est abstinendū Et ob huiuscemodi errorē iniusti homines maliqz oīno fiunt. Inuitus aūt dr̄ qspiā agere nō si ignorat id qd̄ ꝓducit:non.n.ea ignoratio que facta est electione cā est vt aliqd inuitus qspiā faciat ꝯ prauitatis. Nec ēt ea que est vlīs:hoies.n. ꝑpter hāc ipsam reprehendunt̄:sed ea que est singuloꝝ:in qbus ꝛ circa que est ipsa actio. In his.n.ꝛ cōmiseratio locū hȝ ꝛ venia:q nāqz aliqd eoꝝ ignorat inuitus agit.

2ª ps. c. L ¶ Nō aūt ꝑpter ignorātiā nō volūtariū qdē oē est. Inuolūtariū aūt qd̄ triste ꝛ in penitudine. Qui eniz ꝑpter ignorantiā opat̄ qd̄cūqz nihil tristat9 in opōne:volēs qdē nō opat9 est qd̄ non sciuit:neqz rursuz nolēs nō tristatus de eo:qd̄ igit̄ ꝑ ignorātiā:q qdē in penitudīe nolēs vr̄:q aūt nō penitet qz aliter fit nō volēs. Quia enim differt meli9 est hīe nomē ꝑpriū. ¶ Alterꝝ autē vr̄ ꝛ ꝑ ignorātiā opari ab eo qd̄ est ignorantē facere. Ebrius eniz vel q irascit̄ nō vr̄ ꝑ ignorātiā opari:sed ꝑ aliqd eoꝝ que dicta sunt nō sciēs āt ꝯ ignorās. ¶ Ignorat qdē igit̄ oīs malus que opz opari ꝛ a qbus fugiēdū:ꝛ ꝑ tale peccatū iniusti ꝛ vlr mali fiunt. ¶ Inuoluntariū aūt vult dici nō ꝯq ignorat qd̄ ꝓfert. Non eniz que in electione ignorātia cā inuolūtarij ꝯ malitie:neqz que vlīs:vitupat̄ eniz ꝑ hanc:ꝯ que in singularibus in qbus ꝛ circa que opatio. In his enim misericordia ꝛ venia:dozuz enim aliqd̄ ignorans inuoluntarie operatur.

Illud est opari per ignorātiā ꝛ aliud est ignorātez operari.

¶ Hec est scōa ps ꝑncipalis hui9 capl̄i:in qua cū determinauit de inuolūtario ꝑ violētiā determinat de inuoluntario ꝑ ignorantiā.ꝛ ꝑtinet ista ps duas ꝑticulas ꝑncipales. In ꝑma ponit q̄ſdā dr̄ias circa ignorātiā. In 2ª ibi.[Fozsitan igit̄ nō malū.] enumerat circūstātias quas Phs hic vocat singularia:in qb9 ꝛ circa q̄ est opō:ostēdēs cui9 circūstātie ignorātia causat inuolūtariū. In ꝑª igit̄ ꝑticula ad ostendēdū q̄ ignorātia causat inuolūtariū ꝛ q̄ nō.ponit tres dr̄ias.ꝑma attēdit̄ penes B ꝙ aliqd fit ꝑ ignorātiā.ꝛ est dr̄ia seu diuisio talis.Loꝝ que fiūt ꝑ ignorātiā qd̄dā est volūtariū qd̄dā nec est volūtariū nec inuolūtariū.qz illud qd̄ fit ꝑ ignorātiā aut est ꝓriū volūtati:ꝛ tūc ꝑprie dr̄ inuolūtariū:aut nō est ꝓriū volūtati:ꝯ ꝑter volūtatē inquātū est ignotū:ꝛ tale nō dr̄ inuolūtariū ꝯ nō volūtariū. Ad hoc eniz ꝙ aliqd fit volūtariū opz ꝙ fit notū.ꝛ solū dr̄ illud inuolūtariū ꝑ ignorātiaz:qd̄ postq̄ cognoscit̄ inducit tristitiā ꝛ penitudinē:vt sigs recipiat stānū putās se recipere argētū:cū cognouerit se recepisse stānū penitet ꝛ tristat̄;ideo illa receptio est inuolūtaria ꝑ ignorātiā. Sz si ꝙ recipiat argētū putās se recipe stānū cū postea cognouerit se recepisse argētū nō tristat̄ de eo qd̄ ꝑ ignorātiaz recepit argētū:iō illa acceptio nō est inuolūtaria nec volūtaria:cū nō cognouerit illud esse argētū qn̄ recepit illud. Sic ergo pz ꝙ nō oē qd̄ ꝙ facit ꝑ ignorātiā est inuolūtariū:ꝛ hec est ꝓclo 5ª huius libri que vocat̄ sic. Solū illō est inuolūtariū ꝑ ignorātiā qd̄ postq̄ cognoscit̄ inducit tristitiā ꝛ penitudinē:ꝯ nō oē qd̄ ꝙ facit ꝑpter ignorātiā postq̄ cognoscit̄ inducit tristitiā vt pz in exēplo de recipiente argentū putante se recipere stānuz.g̅ nō oē qd̄ ꝙ facit ꝑpter ignorātiā est inuoluntariū. ¶ Lincoln. dicit ꝙ hȝ ꝙ inuolūtariū dr̄ cōiter ꝛ ꝑpre. Inuolūtariū cōiter dictum est idē qd̄ nō volūtariū. Sz ꝑpre dictū est illud soluz qd̄ est triste ꝛ in penitudine. Inuolūtariū eniz ꝑpre dictū nō solū abnegat volūtatis bñplacitū:sed ponit ciusdē displicentiā. [Alterū aūt videt̄.] scōa dr̄ia accipit̄ fm dr̄iaz illi9 qd̄ fit ad ipsaz ignorātiā:qz ignorātia qn̄qz est cā eius qd̄ fit:ꝛ qn̄qz nō est cā illi9.ꝛ per hoc ostēdit̄ dr̄ia eius qd̄ est ꝑ ignorātiā opari ad illud qd̄ est ignorantē opari. Declarat igit̄ Phs ꝙ nō oē qd̄ ꝙ facit ignorās facit ꝑ ignorātiā:ꝛ hec est ꝓclo 6ª que ꝑbat̄ dupl̄r. Primo sic. Ebrius ꝛ iratus opat̄ ignorās:sed nō opat̄ ꝑpter ignorantiā sed ꝑ ebrietatē aut irā.g̅ nō oē qd̄ ꝙ operat̄ ignorās operat̄ ꝑ ignorātiā. [Ignorat qdē igit̄.] 2º ꝑbat̄ sic. Ois malus operatur ignorās:sed nō ois malus opat̄ ꝑ ignorātiā.g̅ non oē qd̄ ꝙ facit ignorās facit ꝑ ignorātiam. vñ dicit Phs. [Ignorat qdē igit̄ ois malus que opz opari ꝛ a qb9 abstinendū:ꝛ ꝑpter tale peccatū iniusti ꝛ vlr mali fiunt.] Ex hȝ pz ꝙ cū aliqs opat̄ ignorās:ꝛ nō ꝑpter ignorātiaz nō operat̄ inuolūtarie:qz nullus ꝑpter hoc ꝙ inuolūtarie opat̄ fit iniustus aut malus:iō aliqs pōt operari ignorans:ꝛ tū voluntarie opari.nam malus volūtate operat̄ ꝛ operatur ignorās:qz iudicat aliqd esse bonū qd̄ nō est bonū. Istud dictū Phi.oīs malus est ignorās/intelligo de malo malitia opposita vtuti mozali. vñ oīs malus.i. vitiosus ignorat finem ꝑpter quē est operādū:qz qualis vnusqsqz est/talis finis sibi videt̄:vt dicit Phs in isto 3º.pōt ēt sic itelligi ꝙ oīs malus est ignorās in ꝑticulari:ꝛ in actu qn̄ malc opat̄ fm ꝙ patebit in 7º huius. [Inuoluntariū aūt.] 3ª dr̄ia accipit̄ ex ꝑte eius qd̄ ignorat̄. Illud eniz qd̄ ignorat̄ aut est illud qd̄ cōfert opari.i.qd̄ opz opari:aut vitare.ſ.illud qd̄ glibet tenet̄ ꝛ pōt scire:aut illud qd̄ ignorat̄ est aliqua circūstantia singularis quā nō glibet tenet̄ scire. Ignorantia eius qd̄ cōfert nō causat inuoluntariū:ꝛ hoc ꝑbat̄ Phs:ꝛ est ꝓclo 7ª que ꝑbat̄ sic. Ignorantia que est ex electione nō causat inuolūtariū:sed ignorantia eius qd̄ cōfert est ex electione:ergo ꝛc. Maior pz:qz ignorantia que est ex electione est volūtaria:ꝛ per ꝑns illud qd̄ fit ꝑpter talē ignorantiā nō est inuolūtariuz.ꝛ minor pz per hoc ꝙ ignorantia eius qd̄ cōfert.i.eius qd̄ glibet tenetur scire nō ꝑuenit hoī ꝑnti vsuz rōnis nisi ex negligentia.ꝛ glibet tenet̄ adhibere diligētiaz ad sciendū illud qd̄ opz eum facere vel vitare ꝛ qd̄ tenet̄ scire. Ignorantia igitur eius qd̄ cōfert nō causat inuoluntarium:cuz talis ignorantia fit voluntaria. vñ pōt sic argui. Illud qd̄ est volūtariū nō causat inuolūtariuz:sed ignorantia eius qd̄ cōfert est voluntaria:igitur

Nõn^m duplex ignorãtia illi^o qõ oꝝ opari aut vitare.

ignorãtia eius qõ ꝓfert nõ causat inuolũtariũ. ¶ Intelligẽdũ ꝙ ignorãtia illi^o qõ oꝝ opari aut vitare ē duplex.s. in vl'i ⁊ in ꝑticulari. ꝑõt.n.aliqs credere ꝙ oĩs fornicatio est licita:⁊ tũc ignorat in vl'i qd opꝫ facere.põt eniꝫ aliqs pp ꝛcupiam credere ꝙ nũc sit fornicãdũ cũ illa muliere: ⁊ tũc ignorat in ꝑticulari illud qõ opꝫ agere:ſz neutra ꝑdi ctaꝫ ignorãtiaꝫ cãt inuolũtarium ſz magis est cã malitie ⁊ peccati. ¶ Adhuc ignorãtia alicui^o circũstãtie ē duplex.s. in vl'i ⁊ in ꝑticulari:in vl'i vt ſiqs ignoraret nõ eē fornicãdũ ⁊ talis ignorãtia nõ cãt inuolũtariũ:qꝛ pp talē ignorãtiã vitupat aliqs ⁊ pp inuolũtariũ nullus vitupat:ſz ignorãtia alicui^o circũstãtie in ꝑticulari cãt inuolũtariũ:qꝛ pp talem ignorãtiã merē aliqs veniã ⁊ misericordiã:⁊ pñt hic poni due ꝛclones.s. 8^a ⁊ 9^a.s.ꝙ ignorãtia alicui^o circũstantie in vl'i nõ cãt inuolũtariũ:⁊ hec est ꝛclo 8ª que ꝓbat ꝙ hoc ꝙ pp inuolũtariũ nullus vitupat:ſz pp talē ignorãtiã vitupat aliqs.g ⁊c. ¶ Alia ꝛ.s.9ª est ista ꝙ ignorãtia alicui^o circũstãtie in ꝑticulari causat inuolũtariũ:q ꝓbat sic. Illa ignorantia per quã aliqs merē veniã vel misericordiam causat inuolũtariũ:sed pp ignorãtiã alicuius circũstãtie in ꝑticulari aliqs merē misericordiã ⁊ veniam.ergo ⁊c.

8ª cõclo hui^o tertij libri.

K 9ª cõclo hui^o tertij libri.

¶ Forsitan igit non ab re fuerit si que ⁊ quot sunt ipsa determiabimus. Quis itaqꝫ:qd ⁊ circa qd:vel in quo agit nõnũq̃ ⁊ quo:vt instr'o:⁊ cui^o gratia:vt salutis:⁊ qũo:vt sensim vl' vehemẽter. Oĩa igit hec nemo ignorauerit mõ nõ sit insanus. Patet aũt neqꝫ ipsuꝫ agẽtẽ. Quo náqꝫ mõ se ignorabit. Ignorauerit aũt gspiam id qõ agit. Ut dicẽtes inquit excidisse sibi aut nescisse reticẽda esse:quẽadmodũ Eschylus ipsa arcana Cereris:aut ostendere volẽs imisisse:vt qui telum iecit. Putauerit aũt gspiã ⁊ filiũ hostez esse:vt Merope putauit:⁊ bastaꝫ cuspidẽ habẽtẽ ea vacare ⁊ lapidẽ pumicẽ esse:⁊ interfecerit gspiã salutis ꝑcussuꝫ cã ⁊ monstrare volẽtes vt faciũt qui manib^o extremis luctant ꝑcusserit. Cũ igit circa hec oĩa in qb^o est ipse actus sit ignorãtio:q hoꝝ aliqd ignorauit.is inuitus egisse vĩ: ⁊ maxie in ꝓcipuis. Hec aũt ea vident esse:in qb^o est ipse actus:⁊ id cuius gratia. Eius igitur qõ ab inuito ob ignorationem talẽ dicitur esse factũ oportet actionem doloꝛem insuper penitentiãqꝫ afferre.

L

¶ Forsitan igit nõ malũ determiare hec ⁊ que ⁊ quot sint:⁊ qs vtiqꝫ:⁊ qd ⁊ circa qd vel in quo opat qñqꝫ ⁊ quo puta instr'o:⁊ gr̃a cuius puta salutis:⁊ qualr puta gere vel vehemẽter.

M

¶ Oĩa qdẽ igit hec nullus vtiqꝫ ignorabit nõ insan^o. Manifestũ aũt ꝙ neqꝫ opantẽ:q̃lr eniꝫ seipꝫ. Qõ aũt opat ignorabit vtiqꝫ aliqs puta dicẽtes aiũt excidere ipsos vel nõ scire:qm̃ ineffabilia erant. quẽadmodũ eschylostam ystica: vel mõstrare volẽs dimittere vt q telũ. Existimat vtiqꝫ aliqs ⁊ filiũ oppugnatorẽ eē:quẽadmodũ merope:⁊ rotũdari lãceatã bastã:vel lapidẽ pumicẽ eē. Et in salutẽ ꝑcutiens occidere vtiqꝫ. Et oñdere volẽs quẽadmoduꝫ pugiles ꝑcutiẽs vtiqꝫ. Circa oĩa vtiqꝫ hec ignorãtia existẽte in qb^o opõ q hoꝝ aliqd ignorat nolens vĩ opari ⁊ maxie in principalissimis:principalissima aũt eē vsir in qb^o opõ ⁊ cui^o gr̃a. ¶ Scõm talẽ vtiqꝫ ignorantiaꝫ in volũtario dicto:⁊ adhuc opꝫ opatorẽ tristem esse ⁊ in penitudine.

N

¶ Hec est scõa ꝑticula scõe ꝑtis:in qua ꝓbs enumerat singularia in qb^o ⁊ circa que est opatio q̃ singularia rhetores vocant circũstãtias.i.ꝑticulas circunstãtes.⁊ circa ꝑ facit tria.ꝓmo ponit numerũ circũstãtiarũ.⁊^o ostẽdit q̃liter dicraꝫ circũstãtiaꝫ põt eē ignorãtia ⁊ qualr nõ:⁊ 3° ostẽdit qualr eadẽ ignorãtia cãt volũtariuꝫ. Dicit g̃ ꝓmo ꝙ forsitan nõ est malũ imo bonũ determinare q̃ ⁊ quot sũt circũstatie seu singularia in qb^o ⁊ circa q̃ est opatio:⁊ in enumrãdo ea solũ ponit septẽ circũstãtias dicẽs qs vtiqꝫ ⁊ qd/⁊ circa qd/vel i quo opat. Qñqꝫ aũt ⁊ quo/puta istr'o:⁊ cui^o gr̃a puta salutis.⁊ qualr/puta gere vl vehemẽter. Iste igit sunt septẽ circũstantie.s.qs/qd/circa qd/in quo.s.loco vel tpe:locũ eniꝫ ⁊ tẽpus sub vna circũstãtia cõprehẽdit:quo instr'o:gr̃a cui^o:qualr:qist attẽdẽde sũt circa quãlibet opationẽ humanã quaꝫ sufficiẽtia sic accipit. Cũ eniꝫ circunstãtia sit aliqd exñs extra essentiã act^o:ipm tñ actũ aliquo mõ attingẽs vt dicũt ꝓbi:⁊ ꝑ etiã vĩ nomẽ sonare:hõ circũstãtia vel attingit cãm act^o vel ipꝫ actuꝫ.cã aũt act^o aut est efficiẽs vel finalis vel mãlis. Efficiẽs est duplex.s. ꝑncipale ⁊ istr'ale.⁊ pp efficiẽs ꝑncipale ponit qs:⁊ pp efficiẽs instr'ale ponit quo.s.instr'o:⁊ pp cãm finalẽ ponit cui^o gr̃a: ⁊ pp cãm mãlẽ seu obiectũ ponit circa qd. Si aũt hõ circũstãtia attingat ipꝫ actũ:aut ergo attingit ipꝫ quãtum ad subaꝫ.⁊ pp hoc ponit qd.s.aliqs fecerit:vel quãtũ ad mensurã ⁊ pp hoc ponit in quo.s.loco vel tpe:vel attingit actũ quãtũ ad q̃litatẽ ⁊ modũ actus ⁊ sic tãgit modus agendi quẽ exp̃mit p hoc qõ dicit qualr. ¶ Sz dubitat:qm̃ ex oĩ circũstãtia fit aliqd bñ vel male q̃ ex mõ agẽdi accidunt ꝑpter hoc vĩ q̃ oẽs circũstãtie cõtineant sub mõ agendi.

O Circũstãtiaꝫ sufficiẽtia.

Efficiẽs duplex.

Dubitꝫ

P Solũ.

¶ Dõm ꝙ modus agẽdi q̃ est bñ vel male quẽ act^o potissime hꝫ ex relatione ei^o in finẽ:nõ ponit circũstãtia actus sed est cõis ad oẽs circũstãtias:ſz modus seu q̃litas informans actũ ꝓm ꝙ ꝓgredit ab agẽte est q̃dã spãlis circunstãtia vt ꝙ gs ꝑcutiat fortiter vel remisse. vñ modus act^o est duplex:quidaꝫ ꝓueniẽs ⁊ inherẽs actui p habitudinẽ act^o ad finẽ:⁊ talis modus nõ ponit circũstantia spãlis.⁊ alius est modus ꝓueniẽs ex habitudie act^o ad ipꝫ agens: ⁊ talis modus ponit circũstãtia spãlis.vbi gr̃a.cũ aliquis dat elemosynã magnã pp vanã gloriaꝫ:in illo actu dandi est vnus modus q̃ sibi inest ex habitudie ei^o ad finẽ q̃ est male dare:qꝛ pp finẽ malũ.⁊ est ali^o modus q̃ sibi inest ex habitudinẽ ad ipꝫ dantẽ.s.multũ dare ex ꝓportionẽ sue substãtie.isti modi sunt multũ diuersi. ¶ Sciẽdũ ꝙ iste cãe act^o.s.agẽs ꝑncipale/⁊ finis/⁊ mã/ex qb^o dependet substantia act^o nõ ꝓprie dicunt circũstãtie:ſz aliqd ꝓiunctum istis causis.s.ex q̃litate ⁊ q̃ntitate aut loco vel tẽpore:⁊ sic de alys dꝫ dici circũstãtia.vbi gr̃a in actione furti illõ qõ ꝑtinet ad subam nõ est circũstãtia.s.cẽ alienũ nõ dꝫ circũstãtia furti:qꝛ ꝑ ꝑtinet ad subaꝫ furti ex ꝑte mãe seu obi: ſz ꝙ furtuꝫ sit magnũ vel puũ de loco sacro vel nõ sacro: ⁊ sic de alys:hõ est circũstãtia furti. Eodẽ mõ est in alys causis. Finis eniꝫ nõ dꝫ circũstãtia ſz aliqd ꝓiunctuꝫ fini: vbi gr̃a.agere pp bonũ fortitudis nõ est circũstãtia actus ipsi^o fortis:ſz si fortis agat pp liberationẽ amicoꝝ vel parentũ hõ ꝓditiões circa finẽ ꝓsiderate sunt circũstãtie finis. [Oĩa qdẽ igit.]posito nuõ circũstãtiaꝫ narrat qualr ⁊ quaꝫ circunstãtiaꝫ põt esse ignorãtia ⁊ quaꝫ nõ.⁊ dicit ꝙ nullus operans põt oẽs istas circũstãtias ignorare nisi sit insanus:qꝛ nõ põt ignorare qs est operãs:qꝛ sic ignoraret seipsuꝫ.alias tñ circũstãtias põt quis ignorare.põt eniꝫ operãs ignorare qd opat vt narrans secreta nesciens illa esse secreta nescit qd logt nec qd opat. Silr mittens telum ⁊ luꝫ ⁊ interficiẽs nesciẽs se ĩterficere ignorat qd opat.põt etiã scire qd opat ⁊ ignorare circa qd opat:vt si aliqs intendẽs interficiat filiũ suũ credẽs ipꝫ eē latronẽ aut inimicũ scit qd operat:qꝛ scit ꝙ interficit.⁊ ignorat circa qd opat. Itez põt ignorare quo instr'o vt si credat lanceã esse ligneã ⁊ rotundã:cũ tñ sit ferrea ⁊ acuta ignorat quo istr'o opat. Item põt ignorare finẽ ex opatione ꝑcedentem vt doctor intendẽs castigare discipulũ si interficiat ipm ignorat finẽ nõ illũ finẽ quem intendit:sed illuꝫ finem qui ex opere consequitur. Item potest ignorare modus quomõ operatur:⁊ ita potest ignorare qualiter operat vt pugillator docens discipulum credit percutere leniter ⁊ percutit fortiter. Item põt ignorare mensurã in qua operat:vt locum vel tẽpus in quo operat:⁊ dicit ꝓbs ꝙ circa oĩa illa ꝑeter ꝓmuꝫ põt esse ignorantia:⁊ qui aliqõ istoꝝ ignorat videt nolens seu inuolũtarie operari.⁊ maxie si sit ignorantia in circũstãtiꝫ ꝑncipalissimis que sunt mã seu obiectũ ⁊ finis:sicut eniꝫ mã est obiectũ exteriozis actus:ita finis est obiectũ interiozis actus.in his eniꝫ duobus maxie nollet qs per ignorãtiã errare. [Scõm talez vtiqꝫ.]3° narrat qualr ignorãtia istarũ circũstantiaꝫ causat inuolũtarium dicens ꝙ sola ignorantia haꝫ vel alicuius istarũ circũstãtiaꝫ nõ sufficit ad esse inuolũtariũ:sed plus regritur.s.ꝙ operatio fit cuꝫ tristitia ⁊ penitudine qñ.s.cognoscit.sic g̃ ꝓꝫ ex ꝑdictis qd est inuolũtariũ ꝑpter ignorãtiã:⁊ põt ex lr̃a talis descriptio colligi. Inuolũtariũ ꝑpter ignorantiã est factũ ꝑpter ignorãtiã alicuius vel aliquoꝝ.s.dictoꝝ singulariuꝫ existens triste ⁊ in penitudine:hoc est de quo facto tristat ⁊ penitet cũ cognoscit se ꝓpter ignorantiam hoc egisse.⁊ dico ꝙ sunt octo singularia seu circunstantie.

S

Inuolũtariũ ꝑpter ignorãtiã descriptio

¶ Dubitat circa hanc lr̃am. [Circa oĩa vtiqꝫ ⁊c.]quia p hanc lr̃am videt ꝙ ignorantia possit esse circa oẽs circumstantias:cuius tñ ꝓtrariũ dixit ꝑus cũ nullus operans nisi sit insanus ignoret seipsuꝫ. ¶ Ad illud rñdet Lincoñ.dupliciter.vno mõ ꝙ per hanc particulã intelligit illaꝫ lr̃am conditionaliter sic. [Ignorantia existente.]idest si existat ignorantia circa omnia hec.i.circa qõcũqꝫ eoꝝ.s.singularium in qbus est operatio ⁊c. ¶ Nota ꝙ octo sunt circũstantie:quis:quid:circa quid:in quo.s.loco vel tẽpore:quo scilꝫ instrumento:cuius gratia:qualiter. Circunstantie ꝑncipalissime.obiectum ⁊ finis:quia in his duobus maxime nollet operans per ignorantiam errare.

Dubiũ.

Solũ.

Nõn^m

T

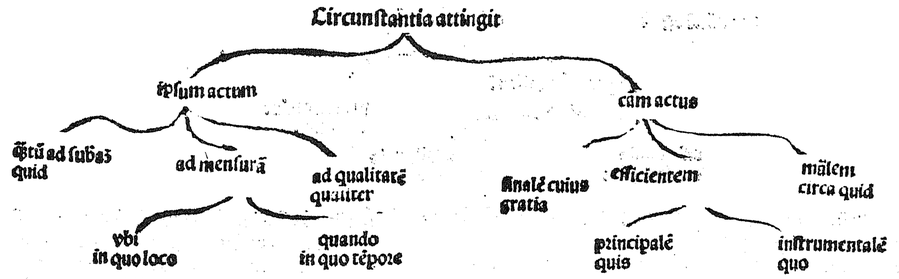

Dub^o duo ꝑ^m dub^m

¶ Circa istã ꝑtẽ sunt duo dubia.ꝑ^m est vtrũ ignorantia sit causa inuolũtary. Et videt ꝙ non:qꝛ ignorantia est mera ꝓuatio scientie:⁊ inuolũtariũ vt operatio inuoluntaria est q̃dã ens positiuũ:sed pura ꝓuatio non est causa alicuius entis positiui:qꝛ nõ est dare in quo genere cause possit eē. Similr ignorantia dispositionis que est error ꝓrius scientie nõ est causa inuolũtary:sed magis est causa volũtary: qm̃ que fiunt ꝑpter errorẽ sunt volũtaria.ergo cum solũ sit duplex ignorantia ⁊ neutra est causa inuolũtary:videt ꝙ nulla ignorantia sit causa inuoluntary. ¶ Item si ignorantia est causa inuolũtary:tunc illa que fiunt ꝑpter ignorantiã qm̃ fiũt sunt inuolũtaria:qꝛ vnũq̃ꝫ est iudicandũ volũtariũ vel inuolũtariũ ꝓm ꝙ est actu vt dictũ est ꝑus: sed illa que fiunt pp ignorãtiã qm̃ fiũt sunt volũtaria:qꝛ p tũc potẽtia mouẽdi organicas ꝑtes est in ipso opante hoc est in ꝑtẽte opantis:⁊ p ꝓñs tunc est opõ volũtaria.nam p illud mediũ ꝓbat ꝓbs ꝙ illa que fiunt ꝑpter metũ sunt voluntaria qm̃ fiunt:qꝛ potentia mouendi organicas ꝑtes est tunc in potestate operantis. ¶ Et si dicatur ꝙ ignorãtia nõ solũ est cã inuoluntary:sed ignorantia cum displicẽtia ⁊ penitudine. Cõtra.qm̃ operat operans ꝑpter ignorãtiam:tunc opatio nõ displicet operanti:vt siquis accipiat stannuꝫ putans se accipere argentũ tẽpore acceptionis nõ displicet accipiẽti.ergo in tẽpore opationis facte pp ignorantiã nec displicẽtia nec penitudo est cã opõnis. ¶ Itez si ignorantia esset cã inuolũtary eũ oĩs malus sit ignorans per ꝓbm in textu:sequeret ꝙ oĩs malus opareť inuoluntarie:⁊ ita omne peccatũ esset inuoluntariũ:sed hoc est falsuꝫ:qꝛ ꝓo inuolũtario hõ nõ punit nec vitupat.g̃ si peccatũ esset inuolũtariũ hõ nõ esset vitupandus pp peccatũ.

Duplex ꝛ actus mouẽdi.

rõ 2^a

Nõn^m

In 5^a ca.

D

rõ 3^a.

rõ 4^a

¶ Itẽ oẽ inuolũtariũ est cũ tristitia ⁊ penitudie. ex ꝓbm sed aliqõ factũ ꝑpter ignorantiã non est triste:vt si aliqs credens se recipere stannũ recipiat argentum:aut si aliqs credens occidere auem occidat inimicũ suũ. Oppositum vult ꝓbs hic. ¶ 2ª dubitatio est vtrũ oĩs ignorãtia sit cã nõ volũtary. Siue vtrũ oĩs qui opat ignorãs opet nõ volũtarie. Videt ꝙ sic:qꝛ nihil est volitũ nisi sit cognitũ:ad velle g̃ segt scire.g̃ ex opposito segt oppo^m.g̃ ad nõ scire sequit nõ velle. Si g̃ aliqs opet ignorãs segt ꝙ opat nõ volẽs. ¶ In ꝓrium vĩ esse qõ dicit ꝓbs:ꝙ oĩs malus est ignorãs. Si igitur oĩs ignorans opereť nõ volens:sequit ꝙ omnis malus opereť nõ volens qõ est falsum. ¶ Pro istis dubitationibus sunt distinctiões ponẽde. Prima est ꝙ tam voluntariũ q̃ inuoluntariũ dꝫ dupl'r.s.cõmuniter ⁊ ꝓprie.volũtariũ cõmuniter acceptũ est idẽ qõ ꝑutabile operanti. Oẽ eniꝫ illud dꝫ volũtarium qõ rõnaliter est ꝑputandũ operãti. Sed volũtariũ ꝓprie dictũ est idez ꝙ actu bñplacitũ volũtati.vñ volũtariũ ꝓprie dictuꝫ addit sup volũtariũ cõiter dictũ actualẽ cõplacentiã volũtatis.

In opp^m ꝛ ꝓbs. Du^m ꝛ^m.

rõ

In ꝓrius.

Distinctiones p solutione dubioꝝ. ꝓma di. voluntã.⁊ inuolun.

D

¶ Alia distinctio ponit de volũtario ⁊ inuoluntario.s.ꝙ aliqd est volũtariũ ꝓm se:vt illud supra qõ cadit actus volũtatis ꝑmediate:⁊ aliqd est volũtariũ in suo añte vt illud cuius añs est actu volũtũ. Et inuoluntariũ dicit dupl'r.s.ex se ⁊ in suo ꝓñte.s.illud cuius ꝓñs displicet voluntati. ¶ 2ª distinctio ꝑncipalis est de ignorãtia negatiõis:qꝛ de ignorantia disponis nihil ad ꝓñs.⁊ est distinctio talis:ꝙ q̃dam est ignorantia affectata:⁊ quedã est ignorantia que nõ est per se affectata:tñ illius ignorantie hõ ignorans est causa: qõ cõtingit dupl'r:qꝛ alicuius ignorantie hõ est causa per actualem opõnez ad quã ꝓsequit ignorãtia:sicut cũ aliqs volũtarie se inebriat est cã sue ignorantie ⁊ male electionis subsequẽtis. Alia est ignorãtia cuius hõ est cã ꝑ suam

Scõa dis. Holum.⁊ inuolun.

Scõa dis. ꝑncipalis de ignorãtia negationis.

negligētiā:q̃ per negligentiaz ꝓsiderationis ignorat quid sit agendū: vt si aliqs adult⁹ ignorat ꝙ fornicari sit peccatū vel aliqd aliud iurispositiui qd̃ glibz teneť scire: ⁊ talis ignorātia dr̃ ignorātia iuris. Alia est ignorātia eius qd̃ bō nō teneť scire ⁊ cui⁹ bō nō est cā vt ignorātia alicui⁹ circūstātie act⁹ humani quā bō nō semp teneť scire: ⁊ ãptūcūqz bō teneť scire adhuc icidit ꝛ volūtatē suā qñq; in ignorātiā. Sicut cū aliqs adhibita debita diligētia emittit sagittaz ex qua aliqs a casu currēs occidiť: ⁊ talis ignorātia dr̃ inuincibilis. ¶ Ponať ḡ talis distinctio ignorātie ꝙ q̃daz ignorātia innata vt ignorātia nāl'r fatuoꝝ: ⁊ q̃dā est ignorātia affectata vt cū aliqs vult ignorare ne p cognitionem retrahať a peccato. ⁊ hec ignorātia dr̃ crassa ⁊ supina ꝓm quādā metaphorā: q̃ sicut oculi crassi nō vidēt rē in debita q̃litate ⁊ q̃ntitate: ⁊ ita talis ignorātia obnubilat iudiciū vt nō recte discernat rē eligibilē: ſz de ipsa iudicat ꝓz cōformitatē ad appetētē. Dr̃ ēt supina eo ꝙ nō est recta ad iudiciū rōnis. ſz ꝓstrata iacēs nō curās inqrere rōnē eligibilis. Alia est ignorātia eius qd̃ bō teneť scire ⁊ cui⁹ bō est cā: ⁊ hec est duplex. Quedā cui⁹ bō est cā per opōnē suam ad quā talis ignorātia ꝓsequiť vt de ignorātia pueniente ex volūtaria inebriatione q̃ qs ignorat qd̃ teneť scire cui⁹ ignorātie bō est cā p actualez opōnē: ⁊ alia est ignorantia ei⁹ qd̃ qs teneť scire pueniēs ex negligētia: cuius modi est ignorantia iuris positiui qd̃ glibet teneť scire. Alia aūt est ignorātia ei⁹ ꝙ bō nō teneť scire: cui⁹ ēt ignorantie bō nō est causa vt ignorantia alicuius circunstantie actus humani. Et talis dicitur ignorantia inuincibilis.

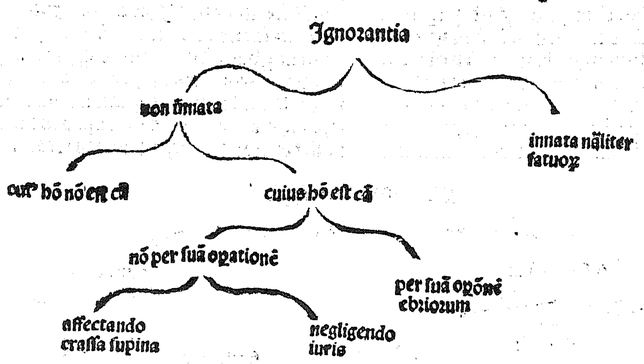

Tertia dr̃. de cā effectiua.

¶ Tertia⁹ distinctio poniť de cā effectiua. aliqd eniz dr̃ eē cā effectiua duplr'. ſ. positiue ⁊ p̃uatiue. positiue vt illō qd̃ applicat vtutē ad opus. p̃uatiue vt illud qd̃ est p̃uatiuū cāe positiue effect⁹ ꝓzy. v.g. nauigatio ad maxia picula maris fcā p nautā indiscretū est cā positiua submersiōis nauis: ⁊ iō abñtia discreti naute dr̃ eē cā submersiōis nauis: nō qdez positiue ſz p̃uatiue q: p̃uat pñtiā discreti nante: q̃ si adeēt eēt cā effect⁹ ꝓzy. ſ. salutis nauis: vt pz ex 2° phyſicoꝝ. ⁊ sic ignorātia negōnis ſi sit cā opōnis inuolūtarie opz ꝙ ꝑ sit p̃uatiue q: p̃uat oppo^m cāe positiue effect⁹ ꝓzy. Si. n. ſcia vel certa cognitio affuisset fuisset effectus ꝓzius ꝓductus.

¶ Istis distōnib⁹ visis dōm est ad p̃mā dubitationem ꝙ nulla ignorātia negōnis est cā positiua opōnis inuolūtarie. Aliqua tñ ignorātia negōnis est cā p̃uatiua opōnis inuolūtarie mō quo dcm̃ est: vt illa ignorantia q̃ p̃uat ſciam illi⁹ qd̃ bō teneť scire ⁊ cui⁹ ignorātie bō est cā: ⁊ intelligo p inuolūtariū ꝓz ꝙ ꝑ logi⁹ ꝑ de inuolūtario cū dicit ignorantiā eē cām inuolūtary. inuolūtariū cōiter dcm̃ ꝓz ꝙ est idē qd̃ nō iputabile opanti: ⁊ p volūtariū itelligo illud qd̃ est iputabile opanti. Cū eniz aliq̃ opō pp ignorantiā est in fieri, illa opō nō est inuolūtaria: qñ actu fit ꝓz ꝙ inuolūtariū dicit displicentiam voluntatis: q̃ruis postea fiat inuolūtaria displicens voluntati. Dico q̃ ꝙ ignorātia innata seu nālis nō cāt inuolūtariū: q: nec talis ignorātia nec scia opposita est in prāte opantis. Sz ignorātia affectata ⁊ ignorātia ei⁹ qd̃ bō teneť scire siue fiat p opōnē siue p negligētiā nō est cā inuolūtary cōiter dicti: q: bō est cā bō ignorātie: ⁊ pp ꝑ talis ignorātia: ⁊ ēt illō qd̃ fit pp talē ignorantiā est iputabile boi: ⁊ p ꝓs vtrūqz est volūtariū accipiendo volūtariū cōiter, p imutabili: ⁊ iō bō ignorātia non est cā inuolūtary cōiter accepti. ſ. p nō iputabili: ſz ignorātia alicuius circūstātie singularis quā bō nō tenetur scire est cā inuolūtary: nō tñ est cā totalis: ſz penitudo ⁊ tristitia de p̃fecto p ignorātiā postq̃ opanti ꝓstiterit est vna cā partialis inuolūtary. ¶ Ad rōnes in ꝓtiū. Ad p̃^am cū dr̃ ꝙ mera p̃uatio nō est cā entis positiui: dico ꝙ vez est de cā positiua applicāte vtutē ad opus: tñ mera p̃uatio pōt eē cā p̃uatiua effect⁹ positiui: vt pz de absentia discreti naute ⁊ submersione nauis vt dcm̃ est. ¶ Ad aliud dico ꝙ illa q̃ fiūt pp ignorātiā qñ fiunt fūt volūtaria: accipiēdo volūtariuz tam cōiter q̃ ꝑpe: q: sunt iputabilia opanti: ⁊ ēt sunt beneplacita volūtati: postmodū tñ cuz opans tristať ⁊ penitet de his q̃ pp ignorātiā fecit fūt inuolūtaria: ⁊ ita, p diuersis tēporib⁹ sunt volūtaria ⁊ inuolūtaria. ¶ Ad aliud dico ꝙ q̃tuis oīs malus sit ignorans: nō tñ oīs malus operať pp ignorātiā. ¶ Ad aliud cū dr̃ ꝙ oē inuolūtariū est cū tristitia ꝓcedo ꝙ oē inuolūtariū. ſ. displicēs volūtati est cū tristitia, p tpe p: o quo est inuolūtariū: ⁊ cū dr̃ ꝙ aliq̃ ignorātia nō est cū tristitia: vt cū aliqs accipit argētū putans se accipere stannū: ꝓcedo: ⁊ dico ꝙ talis ignorātia nō causat inuolūtariuz: eo ꝙ facto cognito opans nō tristať neqz penitet qd̃ ad inuolūtariū regriť: cāt tñ nō volūtariū, p tpe, p quo factū est incognitū. ¶ Ad z^m dubiū dōm ꝙ oīs q̃ opatur ignorās opať illud qd̃ ignorat: nō volūtarie ⁊ ꝓm ꝙ ignorat illō. Si eniz sit ignorās in pticulari ⁊ in actu, est nō volēs in pticulari ⁊ in actu: ⁊ si sit ignorās finē pp quē est operandū: est nō volens finē pp quē est opandū. ¶ Et cū arguiť vlteri⁹ ꝙ tūc oīs malus opať nō volēs: ꝓcedo ꝙ oīs malus opať nō volēs finē pp quē est operanduz: opať tñ volēs illud pp qd̃ opať: ⁊ finē, ppter quē operatur.

¶ Cū aūt id inuitus qſpiā agat: qd̃ vi ⁊ ob ignorationem agitur: id sua ꝓfecto sponte quispiam videbitur agere: cuius principium est in ipso agente sciente singula in quibus est ipse actus.

¶ Existēte aūt inuolūtario qd̃ vi ⁊ ꝑpter ignorantiā: volūtariū videbiť vtiqz esse cui⁹ principiū in ipso sciente singula in qb⁹ est operatio.

¶ Hec est z^a ps p̃ncipalis hui⁹ capl'i: in qua ꝓbs determinat de volūtario ⁊ ꝓtinet duas pticulas. In p^a ponit descriptionē volūtary. In z^a ibi[Fozsitan aūt.] remouet errorē quorūdā circa volūtariū. Uolūtariū sic describiť. volūtariū est cui⁹ p̃n^m in ipso sciēte singula in qb⁹ est opō. ¶ Intelligēdū est ꝙ volūtariū hic describiť p remotionē cāꝝ inuolūtary. Nā inuolūtariū duplex est. ſ. p violētiaz ⁊ per ignorātiā: iō ad hoc ꝙ aliqd sit volūtarium opz ꝙ nec sit violētia nec ignorātia: iō in descriptione volūtary excludiť violētia p ꝑ qd̃ dr̃: cui⁹ p̃n^m in ipso. ⁊ ignorātia excludiť per ꝑ qd̃ dr̃ sciente singula in qbus est operatio.

Nōn^m

¶ Fozsitan eniz nō recte dr̃ ea fieri ab inuitis que per irā aut cupiditatem agunť. Primo nāqz nulla bellua sponte aget: neqz pueri. Deinde vtruz nihil eorū sponte agamus que cupiditate vel ira agimus: an honesta qdē sponte: turpia vō inuiti. An ridiculū est cū vna sit cā. Absurdū est etiā fozsitan ea ab inuitis agi censere que opz appetere. Opz aūt ⁊ irasci p qbusdā ⁊ cupere nonnullas res: vt sanitatē atqz disciplinā. Uidenť ēt ea qdē que ab inuitis fiunt dolorē: ea vō que cupiditate agunť voluptatem afferre. Preterea qd interest inter ea que p rōnē ⁊ que p irā peccanť hoc ipso ꝙ ab inuitis aganť. Etenim fugienda qdē sunt ambo: affectus aūt rōnis expertes nō minus humani esse vſir: ⁊ actus ipsius hominis ab ira cupiditateqz fiūt. Absurdum est igitur hec ab inuitis agi censere.

¶ Fozsitan enim nō bñ dr̃ inuolūtaria eē que pp irā vel pp ꝓcupiam. ¶ Primū qdē eniz nullū adhuc aialiū alioꝝ volūtarie opabiť neqz pueri. ¶ Deide vtrū nihil volūtarie opať eoꝝ que pp ꝓcupiam vel irā: vel bona qdē voluntarie: mala aūt nō voluntarie: sed ridiculū vna causa exñte. Incōuentēs aūt fozte inuolūtaria dicere que opz appetere. Opz aūt ⁊ irasci in qbusdaz ⁊ ꝓcupiscere quedā puta sanitatē ⁊ disciplinā. ¶ Uidenť aūt ⁊ inuolūtaria qdē tristitia eē: que aūt p̃m ꝓcupiaz delectabilia. ¶ Adhuc aūt qd differūt in essendo inuolūtaria que p̃m cogitationē vel irā peccanť: fugiēda qdē eniz ambo. ¶ Uidenť aūt nō minus humane esse irrōnabiles passiones. Quare ⁊ operationes hominis ab ira ⁊ concupiscentia. Inconuenienz itaqz ponere inuoluntaria hec.

¶ Hec est z^a pticula in qua excludiť qdā error circa volūtariū. Quidā eniz credebāt ꝙ nō oē illud cuius p̃n^m est intra cū scia circūstātiaꝝ est volūtariuz: q: poſe est ꝙ illud p̃n^m qd̃ est intra nō sit volūtas a qua aliqd denoiať voluntariū: ſz aliq̃ passio appetit⁹ sensitiui: vt ira vel ꝓcupia ⁊ illa que fiūt pp passionē nō sunt volūtaria. [Primū qdez.] Istuz errorē excludit ꝑbs, pbādo ꝙ opata pp iram vel ꝓcupiaz sunt volūtarie opata: ⁊ hec est ꝓclo 10^a hui⁹ libri que, pbať per. 5. rōnes. Prima rō est talis: si opata pp irā vel ꝓcupiam nō eēnt volūtarie opata: tūc nulla que pueri vel alia bruta opanť eēnt volūtarie opata. ꝓs est falsuz: ⁊ ꝓna pz. nā oīa que pueri ⁊ alia bruta opanť / fūt pp irā vel ꝓcupiam opata. Et si dicať ꝙ volūtas nō est in brutis vt pz ex 3° de aia. sed volūtariū est solū illud qd̃ est a volūtate. g in brutis nō est volūtariū: nec opata a brutis fūt volūtaria. ¶ Dōm ꝙ volūtariū accipiť duplr'. ſ. cōiter ⁊ ꝑpe. volūtariū cōiter acceptū est oē illō qd̃ fit a p̃n^o intrinseco sponte nō coacte. Sz volūtariū ꝑprie solū est illud qd̃ fit a volūtate. volūtariū cōiter acceptū repiť in pueris ⁊ brutis. Sed volūtariū ꝑprie sumptū inest solis hoib⁹. [Deinde vtrū,] z° pbať ꝓclo sic. Si illa que fiūt pp ꝓcupiam ⁊ irā nō sunt volūtaria: aut ꝑ est vlr verū taz in bonis q̃ in malis. aut hoc est vez in malis ⁊ nō in bonis: ita ꝙ bona q̃ fiūt ex passiōe sunt volūtaria: ⁊ mala nō: qd̃ fozte qdaz iō dixerūt: q: bona ꝓcordant rōni cui mala ꝓtanť ⁊ volūtas est cū rōne. ſz vtrūq; mēbrū istius diuisiōis est incōueniens. z^m eniz mēbrū est incōueniēs. nā vna est cā oīuz q̃ bō facit siue sint bona siue mala. ſ. volūtas. nunq̃z eniz prumpit bō ad agēdū nisi pueniat ꝓsensus rōnalis appetitus. nō ergo est dōm ꝙ bona que bō facit sint volūtaria ⁊ mala inuolūtaria: cū vna ponať cā vtriusqz. ſ. voluntas. ſ. vel ira vel ꝓcupia: ⁊ vnius cāe nō sunt effect⁹ cōtrary. p̃^m ēt mēbrū est incōueniēs. ſ. ꝙ nihil sit voluntariū qd̃ fit ex passione: q: incōueniēs est dicere id nō eē volūtarium qd̃ opz facere ꝓz rectā rōnē. sed ꝓm rectā rōnē opz aliqñ irasci puta ad cohercēdū peccata. Opz ēt ꝓm rectā rōnē ꝓcupiscere q̃dā puta sanitatē ⁊ disciplinā. Illa ḡ sunt voluntaria. nō ḡ oīa q̃ bō facit pp passionē sunt inuolūtaria. [Uidenť aūt.] z° pbať ꝓclo sic. Oia inuolūtaria sunt tristia: ſz illa q̃ fiūt pp ꝓcupiaz sunt delectabilia. ḡ illa q̃ fiūt pp ꝓcupiscētiā nō sunt inuolūtaria. ⁊ q̃dā ēt facta pp irā sunt delectabilia vt pz de vindicta. ḡ rē. [Adhuc aūt.] 4° pbať ꝓclo sic. Peccata q̃ fiūt pp irā vel ꝓcupiaz sunt fugiēda: sicut ⁊ peccata q̃ fiūt p̃m cogitationē. i. deliberationē rōnis sunt fugiēda: ſz illa q̃ fiunt inuolūtarie nō sunt fugiēda: q: non est in ptāte hois fugere inuolūtaria. ḡ illa q̃ fiūt pp ꝓcupiaz vel irā nō fūt inuolūtaria. Uel pōt sic rō formari. hō pp inuolūtaria nec vituperať nec puniť: ſz pp opōnes factas ꝓz cogitationē. i. p̃m deliberationē rōnis. ḡ rē. [Uidenť aūt.] 5° pbať sic ꝓclo. Nulla opatio inuolūtaria est humana: ſz opōnes facte pp ꝓcupiaz vel irā sunt hūane. ḡ rē. Minoz declarať p ꝑ ꝙ irrōnales passiōes appetit⁹ sensitiui vſir eē humane: cū appetit⁹ sensitiuus sit nat⁹ obedire rōni vt declaratū est in fine p̃mi libri. ḡ opōnes facte pp ꝓcupiaz vel irā nō fūt inuolūtarie. ¶ Intelligēdū ꝙ Aꝝ. supi⁹ in ꝑ capꝝ pbauit ꝙ opōnes facte pp ꝓcupiaz vel irā nō fūt violēte. Et hic pbat ꝙ hō opōnes nō sunt inuoluntarie.

Nōn^m

Capitulum secundum

tractat⁹ p̃mi libri terty de electiōe ⁊ eligibili: in q̃ soluiť qd̃ p̃ncipalis querēs qd est electio. ⁊ p̃mo ostēdiť cū gb⁹ electio nō est idē. ſ. ꝙ nō est idē cū volūtario neqz cū ꝓcupia vel ira vel volūtate vel cuz opione silr' vel alia: deide ꝙ est sub voluntario tanq̃z sub gñe cui adiūcta dr̃ia q̃ est p̃cōsiliatio colligiť ꝙ eligibile est volūtariū p̃recōsiliatū: ex quo insinuať ꝙ electio est voluntas p̃reconsiliatiua vel appetitus p̃reconsiliatiuus.

¶ Determinatis bis eo inquaz qd̃ sponte: ⁊ eo qd̃ inuitus qſpiā agit: ꝓs est: vt de electione dicamus. Ipsa nanqz virtuti est familiarissima ⁊ magis q̃z ipsi actus diiudicat mores atqz expendit.

Capt z^m p̃mi tra. z. libri ethi. p^a ps. c.

Determinatis aūt voluntario ⁊ inuoluntario: de electiōe sequitur pertrāsire. Maxie, pprīū eniz vr̃ esse virtuti ⁊ magis mores iudicare opōnibus.

Secundū ca. p. trac. diuisio in tres ptes p̃ncipales

Istud est z^m cap^m p̃mi tractat⁹ terty libri in quo determinať de electione ⁊ eligibili: ⁊ cōtinet tres ptes. In p^a ostēdiť ꝙ ad hāc scias ꝓtinet considerare de electione. In z^a ibi[Electio vtiqz.] ostēditur qd nō est electio / siue cuz qbus electio non est idem: quibus tñ vel quoꝝ alicui vr̃ esse idē. In z^a ibi[Quid igiť.] ꝓsiděť qd est

I electio inuestigãdo diffonẽ electionis. In p^a igit pte pbat q̃ ad hãc sciam ptinet cõsiderare de electiõe: ⁊ hec est ? 11^a bui^9 libri q̃ pbat sic. Ad hãc sciaz ptinet ꝓsiderare de vtute vt pus pbatũ est. g̃ ad hãc sciaz ptinet ꝓsiderare de eo qd̃ est maxie ppriũ vtuti. sz electio ē maxie ppria vtuti. nã vtutes ⁊ vitia magis iudicant ꝯz electionē iteriorez q̃ fm opõnẽ exteriorẽ. g̃ ⁊c. ¶ Intelligẽdũ est q̃ ex hitu vtutis pcedit interior electio ⁊ exterior opatio: sed vtutes magis iudicant ꝯz electionē iteriorẽ q̃ ꝯz opõnẽ exteriorẽ. nã aliqs pōt bonã opõnẽ exteri^9 facere sine vtute: ⁊ ēt pōt eē vtuosus sine bona opõne exteriori: sed sine electione nõ pōt aliqs esse virtuosus: ideo electio que est actus interior est maxime ppria virtuti.

11ª ꝓclo bui^9 tertij libri.

Nõn^m

¶ Electio itaqz spõte qdẽ nr̃a vī fieri: nõ tñ est idẽ qd̃ illud qd̃ spõte fit: sz qd̃ fit sponte ad plura sese extẽdit. K Est eniz cum pueris ⁊ aialibus ceteris nobis cõe: electio vo non est cõis. Et ea que a nobis repente fiunt sponte qdẽ nr̃a fieri dicimus: electione vo nõ dicim^9.

z^a ps. c. ¶ Electio vtiqz voluntariũ esse videt: non idẽ aũt: sed in plus voluntariũ. ¶ Volũtario eniz quidẽ ⁊ pueri ⁊ oia animalia cõmunicant: electione aũt nõ. ¶ Et repentina voluntaria qdez dicimus: ꝯm electionem autem non.

¶ Dec est z^a ps p̃ncipalis: in qua ostẽdit qd nõ est electio qd̃ tñ vī eē electio. ⁊ ptinet duas pticulas p̃ncipales. In p^a oñdit q̃ ptinẽs ad appetitũ vī electio ⁊ nõ est electio. In z^a ibi. Neqz iã opio. Jostẽdit qd est ptinẽs ad itell'm qd̃ vī eē electio qd̃ nõ est electio. p^a pticula ptinet q̃tuor ptes. In p^a ostẽdit q̃ electio nõ est idẽ q̃ volũtariũ qd̃ ptinet ad appetitũ itellectiuũ. In z^a ibi. Dicẽtes aũt. Jostẽdit q̃ electio nõ ē idẽ qd̃ ꝓcupia q̃ ptinet ad appetitũ sensitiuũ. s. ad ptē ꝓcupiscibilẽ. In 3^a ibi. Jra aũt. Jostendit q̃ electio nõ est ira q̃ ptinet ad appetitũ sensitiuũ. s. ad ptē irascibilẽ. In 4.^a ibi. Sed nec volũtas. Jostẽdit q̃ electio nõ est idẽ qd̃ volũtas: intelligẽdo p volũtatẽ actũ volũtatis. In p̃ma igit pticula declarat q̃ electio nõ est idẽ ꝓuertibil'r qd̃ volũtariũ: ⁊ hec est ꝗ 12^a q̃ pbat sic. Ois electio est volũtaria: sz nõ oē voluntariũ est electio. g̃ electio nõ est idẽ ꝓuertibil'r cũ volũtario. maior pz de se. ⁊ minor declarat dupl'r. Prio sic. Pueri ⁊ bruta pticipant volũtario ⁊ non pticipant electione. g̃ nõ oē volũtariũ est electio. Et repẽtina. Jz^o pbat eadẽ minor sic. Ea que repẽte ⁊ subito fiunt sũt volũtaria: qz p̃n^m eoz in nobis est: sed talia repentina nõ sunt ꝯm electionē: qz nõ fiunt ex deliberatiõe rõnis. g̃ nõ oē volũtariũ est electio vel ex electiõe. ¶ Intelligẽdũ q̃ Eustrati^9 ponit exẽplũ qual'r illa q̃ fiũt repente sunt volũtaria ⁊ nõ ex electione. d. q̃ amicus nobis volentib^9 repẽte supuenit: nõ tñ nobis p̃eligẽtib^9 ⁊ p̃cõsiliãtib^9.

12ª ꝓclo bui^9 tertij libri.

M Nõn^m

Dubiũ.

¶ Dubitat hic qz vī q̃ electio insit brutis ⁊ ei^9 Jriũ dicit Phs. nã electio est duob^9 ppositis vni^9 pre alio acceptio: sed illõ idẽ cõpetit brutis. nã brutũ vnã herbã pre alia accipit: ⁊ dulce accipit pre amaro. ergo brutis inest electio.

Solo.

¶ Dõm q̃ electio accipitur cõiter ⁊ ppzie. Electio cõiter dicta: est acceptio vni^9 pre alio rõne cognitionis sensitiue vel intellectiue indifferẽter: ⁊ sic brutis inest electio sicut ⁊ volũtariũ: sed electio ppzie dicta est acceptio vnius pre alio ex deliberatione ⁊ consilio ⁊ deliberatione rationis: ⁊ electio sic accepta non est in brutis.

Electio dupl'r dicã.

¶ Qui vo dicunt ipsaz esse cupiditatẽ: vel irã: vel voluntatẽ: vel opinionem quandã: nõ recte dicunt. Et enim electio nõ est cõe boi cũ rõnis expertibus: at cupiditas est ⁊ ira: ⁊ incontinẽs cupiens qdez: nõ tñ eligens agit. Cõtinẽs aũt Jz: eligens qdẽ at non cupiens agit: ⁊ cupiditas qdẽ aduersat electioni: cupiditati vo cupiditatis non repugnat. Cupiditas p̃terea iucundi est ⁊ molesti: electio vo neqz molesti neqz iucundi.

N

¶ Dicentes aũt ipsaz ꝓcupiam vel irã vel volũtatẽ: vel quãdã opinionẽ nõ vident recte dicere: nõ enim cõmune electio est boĩum ⁊ irrõnabiliũ: ꝓcupia aũt est ⁊ ira. ¶ Et incõtinẽs ꝓcupiscẽs qdẽ operat eligẽs aũt nõ: cõtinẽs autem ecõuerso eligens quidẽ cõcupiscens aũt nõ est. ¶ Et electioni quidẽ ꝓcupiscẽtia ꝓtrariat: cõcupiscentia aũt cõcupiscentie nõ. ¶ Et cõcupiscentia quidem ⁊ delectabilis ⁊ tristis: electio autem neqz tristis neqz delectabilis.

O

¶ Dec est z^a ps p̃me pticule scõe ptis: in qua ostẽdit q̃ electio nõ est idẽ qd̃ ꝓcupia. Et p̃mo ꝓponit itentionẽ dicẽs. q̃ dicẽtes electionẽ eē ꝓcupiam vel irã vel voluntatẽ vel quãdã opionẽ nõ vnr recte dicere. isto ppositio ostẽdit q̃ electio nõ est ꝓcupia: ⁊ hec est ꝓclo 13ª que pbat quadrupl'r. Prima rõ est cõis ꝓcupie ⁊ ire. ⁊ hec est rõ. Cõcupia ⁊ ira inueniunt in boib^9 ⁊ in aĩalib^9 irrõnabilib^9: sz electio nõ inuenit nisi in boib^9. g̃ electio nõ est ꝓcupia nec ira. Et incõtinẽs. Jz^o pbat ꝓclo sic. Si electio esset ꝓcupia/ gcũqz operaret eligẽs/ operaret ꝓcupiscẽs ⁊ ecõuerso. Cõsequẽtia pz de se: ⁊ falsitas p̃ñtis pbat p b̃ q̃ incõtinẽs opatur cõcupiscens ⁊ nõ eligẽs: ⁊ cõtinẽs opat ꝯm electionẽ ⁊ nõ ꝯm ꝓcupiam. g̃ ⁊c. Et electioni. Jz^o pbat ꝓclo sic. Cõcupiscẽtia Jriat electioni: vt pz tã in ptinẽte q̃ in incõtinẽte. Uterqz eniz eligit ꝯz rõnẽ Jriũ illi^9 qd̃ cõcupiscit ꝯm appetitũ sensitiuũ: sed ꝓcupia nõ Jriat ꝓcupie. g̃ electio non est idẽ qd̃ ꝓcupia. ¶ Eustrati^9 mouet hic dubitationẽ p̃bans q̃ ꝓcupia Jriat ꝓcupie. naz aliqs sil' ꝓcupiscit gliam ⁊ pecuniaz abundãtiã. sz gloria indiget ꝓsumptione pecunie: ⁊ supabundãtia pecuniaz indiget parcitate ⁊ retẽtiõe pecunie. g̃ ille ꝓcupie sunt ꝓtrarie. s. ꝓcupia glorie ⁊ ꝓcupia supabundãtie pecuniarũ. ¶ Rñdet q̃ de eadem re Jrie ꝓcupie nõ insunt eidẽ. Impoſe est eniz eundẽ simul ꝓcupiscere nutriri ⁊ nõ nutriri: sz in eodẽ electio est Jria cõcupiscẽtie. sz ꝓcupia nõ est Jria cõcupie in eodẽ: ⁊ hoc intelligit hic Phs. ¶ Intelligendũ q̃ in diuersis ꝓcupia Jriat ꝓcupie. nã in pdigo ⁊ auaro sunt diuerse ꝓcupie Jrie: sz in eodẽ nõ Jriat ꝓcupia ꝓcupiscentis. sed in eodẽ electio cõtrariat ꝓcupie: vt pz tã in incõtinẽte q̃ in ptinente. ¶ Ad instãtiã Cõmentatoris dico q̃ lz ꝓsumere pecuniã ⁊ retinere eã cõsequant ad gliam acgrendã ⁊ supabundãtiã pecunie habẽdã: tñ pole est ꝓcupiscere sil' gloriã ⁊ supabũdantiã pecunie: ⁊ nõ est pole ꝓcupiscere sil' effundere pecuniã ⁊ cõcupiscere retinere pecuniã: qz pole est concupiscere aliis ⁊ nõ ꝓcupiscere p̃ñs: nã ego cõcupisco esse in luto cũ mille florenis ⁊ nõ ꝓcupisco esse in luto: ⁊ tñ bñ segt suz in luto cũ mille florenis. ergo suz in luto. vñ pole est q̃ ꝓcupie p̃ñtiũ sint Jrie: ⁊ tñ q̃ ꝓcupie aliũtium nõ sint Jrie. Et ꝓcupia qdẽ. Jz^o pbat q̃ electio nõ est idẽ qd̃ ꝓcupia: ⁊ hoc sic. Cõcupia est semp cũ delectatiõe vel tristitia. nã ꝓcupia est delectabilis qñ res cõcupita est p̃sens: ⁊ tristis qñ res est abñs. sed electio nec est delectabilis nec est tristis: cũ electio cõsistat in deliberatione rõnis. ergo ⁊c.

P

Dubiũ Eustra.

Solo.

Nõn^m

Q

Ad rõnẽ

¶ Jra etiã minus esse videt: q̃ppe cũ ea que fiũt ira minime per electionẽ fieri videantur.

¶ Jra aũt adhuc minus: nequaq̃z eniz que propter iram ꝯm electionem esse videntur.

R

¶ Dec est 3^a ps in qua oñdit q̃ electio nõ est ira: ⁊ hec est ꝓclo 14ª bui^9 libri que pbat sic. Electio vī minus eē ira q̃z ꝓcupia. ⁊ si illud qd̃ vī magis inesse nõ insit: nec illõ qd̃ vī minus inesse inerit: ⁊ minus vī q̃ electio sit ira q̃z q̃ sit ꝓcupia: qz que fiunt ex ira fiunt repente. ira enim repente prumpit in vindictã: sz q̃ fiũt ꝯm ꝓcupiam nõ fiũt ita repente. Nũc aũt illa q̃ fiunt p electionẽ nõ fiunt repẽte: sed p deliberationẽ rõnis: iõ electio magis ꝓuenit cuz ꝓcupia q̃z cũ ira. g̃ ⁊c. ¶ Sz dubitat b̃ qz per Phm z^o bui^9 difficili^9 est repugnare ꝓcupie q̃z ire. vī ergo q̃ ꝓcupia magis tollat ꝑliberationẽ rõnis: ⁊ p̃ñs electionẽ q̃z ira: ⁊ ita ira magis cõuenit cũ electione q̃z ꝓcupia. ¶ Dõm q̃ absolute ⁊ simpl'r loquẽdo difficili^9 est pugnare ꝓtra ꝓcupiaz: q̃z ꝓtra irã: qz sepius aduenũt nobis ꝓcupie q̃z ire: qz ꝓcupia segt opõnes gustus ⁊ tactus q̃ sũt nobis magis necessary ad ꝓseruationẽ vite: ⁊ iõ simpl'r minus pōt a nobis separi ꝓcupia q̃z ira que subito aduenit ⁊ recedit. ⁊ hoc intelligit Phs z^o bui^9 q̃ difficili^9 est simpl'r pugnare cõtra ꝓcupiaz q̃z cõtra irã: pro tpe tñ pro quo ira durat difficili^9 est pugnare ꝓtra irã. ira eniz ꝑpter accensionẽ sanguis ⁊ inflãmationẽ spirituũ vehemẽti^9 mouet ⁊ magis ꝑpellit q̃z cõcupiscẽtia: ⁊ iõ pro illa hora in qua durat ira: difficili^9 est refrenare impetũ ire q̃z motũ ꝓcupie: ⁊ hoc itelligit Phs hic. nã illa que per iram fiunt magis sunt remota ab electione: q̃z ea que fiunt per cõcupiscentiaz: ⁊ ita dicta Phi in scõo ⁊ hic non repugnant.

B

14ª ꝓclo bui^9 tertij libri.

¶ At vo neqz volũtas est: tametsi finitima hec eē apparent. Electio nãqz nõ est eoz que fieri nequeũt. Qz si quis eligere dixerit ea amens esse videbit. Volũtas aũt est: vt immortalitas: ⁊ volũtas qdẽ est ⁊ circa ea q̃ p ipsuz q vult nequaq̃z agerent. Volumus. n. bistrionẽ aliquẽ vincere vel certamen. At eligit talia nemo: sed ea que p seipsuz existimat fore posse. Preterea volũtas qdẽ magis est ipsius finis: electio aũt eoz que ferunt ad finẽ: vt sani quidẽ esse volum^9 eligim^9 autẽ ea q̃bus erimus sani: ⁊ felices qdẽ esse volum^9 atqz dicimus: Eligim^9 aũt nõ ꝓuenit dicere: atqz oino in his versat electio que in nostra sunt potestate.

C

¶ Sed nec volũtas q̃z uis ppinqua esse videat. Electio qdẽ eniz nõ est ipossibiliũ. Et siqs dicat eligi videbit vtiqz insipiẽs esse: volũtas aũt est ipossibiliũ puta immortalitatis. ¶ Et voluntas qdẽ ē circa ea q̃ nequaq̃z p ipz sũt opata vtiqz: puta hypocritã aliquẽ vincere vel athletã. Eligit aũt talia nullus. Sz quecũqz existimat fieri vtiqz p ipz. ¶ Adhuc aũt volũtas qdẽ finis est magis: electio eoz que sunt ad finẽ: puta sanitatez volumus: eligimus aũt p que sani erimus. Et felices esse volumus qdem ⁊ dicimus: eligimus aũt dicere nõ cõgruit. Uniuersal'r autẽ videt electio circa ea que in nobis esse.

E

Dubiũ. rõ p^a

rõ z^a

Phs in oppositũ.

Solo.

F

Electio z^r cap.

D

¶ Dec est 4^a ps bui^9 pticule: in qua ostendit q̃ electio nõ est idẽ q̃ volũtas: ⁊ hec est ꝓclo 15ª huius libri que pbat triplr'. Prio sic. Volũtas est ipossibiliũ: aliqs enim posset velle se esse immortalẽ: sed electio est soluz possibiliũ. g̃ electio nõ est idẽ q̃ volũtas. Et volũtas qdẽ. Jz^o pbat sic. Nullus eligit illa que nõ pñt fieri per ipm. Electio enim solũ vī esse taliũ que sunt in nr̃a ptãte: sed aliqs pōt velle ea q̃ nõ sunt in sua ptãte ⁊ que nõ pñt fieri p ipz. nã aliqs pōt velle hypocritã vincere athletã vel ecõuerso: ⁊ tñ hoc nõ est in sua ptãte nec pōt p ipz fieri. p hypocritã itelligit illũ qui simulat se esse pugilẽ ⁊ nõ est pugil in rei veritate. p athletã itelligit illuz qui vere est pugil. Adhuc aũt. Jz^o pbat ꝓclo sic. Uolũtas est maxime respectu finis: qz alia volumus pp finẽ ⁊ vnũqq̃z pp qd̃ ⁊ illõ magis: iõ maxie volumus finẽ. sed electio est eoz que sunt ad finẽ. Uolumus enim sanitatẽ ⁊ eligimus ea p que possum^9 ꝓcuenire ad sanitatẽ. g̃ electio nõ est illud q̃ volũtas. ¶ Dubitatur hic vtz electio possit eē ipsius finis. Et vī q̃ sic: qz electio est acceptio vnius pre alio vel aliys: sz in finib^9 ꝓuenit vnũ accipere pre alio. g̃ ⁊c. ¶ Itẽ sicut electio se bz ad finẽ: ita volũtas se bz ad ea que sunt ad finẽ ⁊ ecõuerso: sz volũtas pōt esse ei^9 qd̃ est ad finẽ. g̃ ⁊c. In opp^m est b̃ Phs. ¶ Dõz q̃ (vt pus dictũ est) electio sumit dupl'r. s. cõiter ⁊ ppzie: accipiẽdo electionẽ cõiter sic pōt eē ipsius finis: sz accipiẽdo electionẽ ppzie sic solũ est ei^9 qd̃ est ad finez. qd̃ pbat dupl'r. Prio p hoc q̃ electio est finis cõsiliy vt dicit Phs: iõ opz q̃ oē eligibile sit cõsiliabile: sz p̃siliũ nõ est de fine. Medicus eniz nõ cõsiliat de sanitate: sed de bys q̃ ducũt ad sanitatẽ. g̃ cũ cõsiliũz nõ sit de ipso fine: segt q̃ electio nõ sit ipsius finis. ¶ Z^o pbat p hoc q̃ electio ppzie sumpta se bz vt ꝓclo p̃siliy. Prio eniz p̃cedit p̃siliũ de agendo: deinde sequit iudiciũ de inuẽtis: ⁊ tũc ad iudicium sequit electio que in opõnib^9 se bz vt ꝓclo. sed finis in opõnibus nõ bz rõnẽ ꝓclonis: sed magis bz rõnẽ p̃ncipy vt pz ex z^o phyſicoz: iõ electio ppe accepta nõ est ipsi^9 finis. ¶ Intelligendũ tñ est q̃ sicut in speculatiuis vna ꝓclo demonstratiua pōt esse p̃n^m alterius. p̃mũ tñ p̃n^m indemonstrabile non pōt esse ꝓclo: sic in practicis finis vnius opationis pōt ordinari ad aliũ finẽ. sed finis vltimus nõ ordinat ad aliũ finẽ: ideo electio ppzie dicta nullo mõ pōt esse finis vltimi: tñ alioz finiũ pticulariũ pōt esse electio nõ incõptũ sunt fines sz inquãtũ ordinant ad finẽ supiorẽ ⁊ pfectiorẽ.

E

T. c. 89.

Nõn^m

F

Ad p^m rõnem.

¶ Ad p^m in ꝓtrariuz dõm q̃ electio ppzie accepta est acceptio vnius qd̃ in finem ordinat pre alio. sed finis inquãtũ finis nõ ordinat in aliud: ⁊ iõ finis inquãtum finis nunq̃z eligit ppzie: qz nunq̃z paccipit tanq̃z ordinatum in aliud.

Ad z^am rõnem. Uolũtas dupl'r dr.

¶ Ad aliud dõm q̃ volũtas accipit dupl'r. s. cõiter ⁊ ppe. voluntas cõiter accepta est cõis cuilibet actui volũtatis: ⁊ sic cõcedo q̃ volũtas est eoz que sunt ad finẽ. sed voluntas ppzie accepta est solũ actus volũtatis respectu per se: ⁊ nõ pp aliud voliti: ⁊ sic voluntas est ipsius finis tñ.

¶ Opinio quoqz nõ est. Opinatio nãqz circa vniuersa videt eē: nec min^9 circa eterna ⁊ ea q̃ fieri nequeũt: q̃z circa ea que nr̃a in potestate sunt collocata: ⁊ falso veroqz diuidit: nõ malo bonoqz: electio aũt hisce magis. Electionẽ igit idẽ esse ⁊ opinationem oino nemo fortsitan dicit. At nec ēt est idẽ q̃ opinatio q̃dã. Eligẽdo nãqz bona vel mala: quales qdẽ sumus. Opinando aũt nõ sumus. Et eligim^9 qdẽ capere aliqd aut fugere: aut aliqd taliũ. Opinamur aũt qdnã sit vel cui cõferat: vel quo pacto cõducat: sed capere aut fugere nõ nimiũ opinamur. Et electio qdem laudat ex eo: qz est eius qd̃ opz magis: vel qz est recta. Opinio vo ex eo qz est vera. Et eligimus qdẽ que maxie scimus esse bona: opinamur aũt ea que nõ nimiũ scimus. Vident preterea nõ idẽ boies eligere optima: atqz ēt opinari: sed qdã opinari qdẽ meli^9: ob vitiũ aũt nõ ea que opz eligere. Nihil aũt refert si antecedat electionem aut comitet opinio: nõ enim idipsuz nunc pscrutamur: sed si idem sit electio q̃ opinatio quedam.

Uolũtas dupl'r dr.

¶ Neqz iã opinio vtiqz erit: opio qdez enim vī

circa oia esse: ⁊ nihil minus circa eterna ⁊ ipossibilia: ⁊ ea que in nobis. Et falso ⁊ vero diuidit: non aũt malo ⁊ bono. Electio aũt his magis. Uniuersaliꝗ qdẽ igit opinioni nõ idẽ. Forsitan neqꝫ dicit aliqs. ¶ Sꝫ neqꝫ cuidã opioni in eligẽdo qdẽ eniꝫ bona vel mala: q̃les qdẽ sumus: in opinãdo aũt nõ. ¶ Et eligimus qdem accipere vel fugere vel aliqd talũ. Opinamur aũt qd est vel cui ꝓfert vel q̃liter. Accipere aũt vel fugẽ nõ multũ opinamur. ¶ Et electio qdẽ laudatur in essendo cuius opꝫ magis vel recte: opio aũt in essendo vt vere. ¶ Et eligimꝰ qdẽ que maxie scimꝰ bona exñtia. Opinamur autẽ q̃ nõ multũ scimus. ¶ Et vident nõ idẽ ⁊ eligere optima ⁊ opinari. Sed qdã opinari qdez melius: ꝑpter malitiã aũt eligere que non opꝫ. ¶ Si aũt ꝓfert opinio electioni vel subsequatur nihil differt: non enim hoc intendimus: sed si idem est opinioni cuidam.

¶ Hec est 2ª ps scde partis ꝑncipalis huiꝰ capl'i: in q̃ oñdit qd est ptinẽs ad itellectũ qõ vi eẽ electio ⁊ nõ est electio: ⁊ ꝑbat ꝙ electio nõ est idẽ ꝙuertibil'r cũ opione. ⁊ ista est ꝓclo 16ª que ꝑbat duplr. ꝑmo sic. Opinio est circa oia tã possibilia q̃ ipossibilia: tã circa eterna q̃ circa nõ eterna: sed electio solũ est circa ꝓtingẽtia ⁊ poſia p nos fieri. g ⁊c. ¶ Eustratiꝰ addit aliã rõnẽ. o. ꝙ opio nõ minus est vl'iuz q̃ singulariuz. Electio aũt semp est singulariũ. g ⁊c. ¶ 2º ꝑbat eadẽ ꝓclo sic. Ea que diuersis diꝫ diuidunt differunt ⁊ nõ sunt idẽ ꝙuertibil'r: sed opio diuidit p vez ⁊ falsuz ⁊ electio diuidit p bonũ ⁊ malũ. g electio nõ est idẽ cõuertibil'r cũ opione. ⌊ Sed neqꝫ cuidaz. ⌋ Deinde ꝑbat ꝙ electio nõ est eadẽ cũ opione q̃ est de bis que cadunt sub opatione nostra. ⁊ hec est ꝓclo 17ª que ꝑbat per. 5. rõnes. ꝑma est illa in eligẽdo bona vel mala q̃ sub nr̃a opõne cadũt dicimur boni vel mali: sed in opinãdo bona vel mala que sub nr̃a opõne vel ptãte cadunt nõ dicimur ꝓboni vel mali. g ⁊c. ¶ Cõmẽtator dicit ꝙ ꝓbs hic oñdit ꝙ electio nõ est eadẽ cuilibet opioni que est de his circa que est electio sic. Scõm electionẽ bonoꝝ vel maloꝝ quales sumꝰ vel eniz boni vel mali. Fm aũt opionẽ de eisdẽ nõ sumus boni vel mali. nõ eniz qui opinat ꝙ fortitudo est bonum vel iustitia est fortis vel iustus: nõ eligẽs aũt ⁊c. ⌊ Et eligimus qdẽ. ⌋ 2º ꝑbat eadem ꝓclo sic. Electio semp respicit opõnes nostras. nos eniz eligimꝰ vt aliqd ꝓsequamur vel fugiamus. ſz opio respicit ipsas res ⁊ nõ opõnes nostras. nõ eniz opinamur vt aliqd ꝓsequamur vel fugiamus: sed vt cognoscamus aliqualr qd cui ꝓfert: ⁊ sic de alꝫ circũstantꝫ. g ⁊c. ⌊ Et electio qdẽ. ⌋ 3º ꝑbat eadẽ ꝓclo sic. Electio laudat inq̃tũ est recta: sed opio laudat inq̃tũ est va. ergo electio ⁊ opio nõ sunt ꝙuertibil'r idẽ. vñ rectitudo est pfectio electionis ⁊ veritas est pfectio opionis: nũc autez quoꝝ perfectiones sunt diuerse: illa sunt diuersa. g ⁊c. ⌊ Et eligimus. ⌋ 4º ꝑbat ꝓclo sic. Electio est cũ quadã certitudine. Illa eniz eligimus que maxie scimꝰ esse bona: ſz opinio nõ est cũ certitudie. opinamur eniz illa que nõ multũ scimus esse va. ⌊ Et vident non idẽ. ⌋ 5º ꝑbat ꝓclo sic. Si electio esset eadẽ cũ opione que est de his que cadunt sub nostra opatione: tũc idẽ esset ille q eligit optima ⁊ q verã hz opionẽ de optimis. sed hoc nõ est vez: qꝛ qdã vere opinant qd est meliꝰ. sed ꝑꝑ malitiã nõ eligũt illõ qõ est melius sed illud qõ est deteriꝰ. g ⁊c. Eustratius dicit hic. incõtinẽtis eniz opio qdẽ recta. electio aũt nõ. ¶ Ex illo loco accipiunt aliq ꝙ ꝓpositis per rõnẽ maiori bono ⁊ minori bono volũtas dimisso maiori bono põt eligere minus bonũ: qꝛ nõ opꝫ ꝙ idẽ sit eligẽs optima ⁊ verã hñs opionez de optimis: põt eniz aliqs hãe verã opinionẽ de optimis ⁊ nõ eligere optima. Sed vtrũ hoc sit verũ vel nõ. videbit in 7º huiꝰ. ⌊ Si aũt ꝓfert. ⌋ Ex istis rõnibꝰ pz ꝙ electio nõ est eadẽ cũ opione vlr: nec etiã cũ opinione que est de operationibꝰ humanis. Sꝫ adhuc remanet dubiũ q̃o electio ⁊ opio hñt se ad inuicem. vtrũ. s. electio ꝑcedat opionẽ: vel ecõuerso: sed quãtũ ad ꝓpositũ nihil refert ꝙ vnũ ꝓcedat reliquũ: sufficit eniz nunc scire ꝙ electio ⁊ opinio non sunt idẽ de ordine: tñ illoꝝ ad inuicẽ. Dico ꝙ cum opinio ꝑtineat ad virtutẽ cognitiuã ⁊ electio ad vim appetitiuã per se loquẽdo opio ꝑcedit electionẽ: per accidẽs tñ q̃q̃z cõtingit ꝙ opinio sequit electionẽ: vt cũ aliqs ꝓpter amicos quos diligit mutat opinionem suam.

¶ Quid igit aut quale qd est electio: cũ nihil sit eorũz que diximus. Uidet itaqꝫ sponte qdem a nobis fieri. Attamen nõ omne qõ sponte agimus est eligibile: sed id cuius cõsultatio antecessit. Electio nanqꝫ cum rõne est atqꝫ mente. Subsignificare aũt id ⁊ nomen vi: iunuens ipsum ex aliꝫ legibile esse.

¶ Quid igit vel quale qd est: qm̃ dictorũ nihil. Voluntariũ qdẽ vi. Volũtariũ aũt nõ oẽ eligibile: sed certe qõ ꝓrecõsiliatũ. Electio eniz cuz rõne ⁊ intellectu. Subsignare autez videtur ⁊ nomen: vt ens ꝑe aliꝫ legibile.

¶ Hec est 3ª ps ꝑncipalis huius capl'i: in qua ꝓbs ostẽdit qd est electio quãtũ ad genus ⁊ qualis est electio quãtum ad dẽiaz suã. Exquo enim electio nõ est aliqõ ꝓdictoꝝ. s. nec ꝙupia nec ira: nec voluntas nec opio: opꝫ vidẽ qd est electio ⁊ q̃lis est: ⁊ ira opꝫ videre diffõnẽ electionis. genus electionis est volũtariũ. nã sicut visuz est ꝑs: oĩs electio est volũtaria. ſz nõ oẽ volũtariũ est electio vel ex electiõe ⁊ dẽia electionis est ꝓconsiliatũ. ⁊ sic diffõ electiõis est voluntariũ ꝓconsiliatũ. ¶ Uel dicat ꝙ electio est actꝰ volũtarius ꝓrecõsiliatus: ⁊ eligibile est volũtariũ ꝓcõsiliatũ: ⁊ sic soluitur qõ ꝑncipalis. s. qd est electio ⁊ qd eligibile. Qꝛ aũt oẽ eligibile sit ꝓcõsiliatũ ꝑbat ꝓbs: ⁊ hec est ꝓclo 18ª que ꝑbat sic. Oĩs electio est cũ deliberatione rõnis: ⁊ deliberatio rõnis est p cõsiliũ. nã ꝙsiliũ est actꝰ deliberatiꝰ rõnis. Qꝛ aũt electio sit p deliberationẽ rõnis pz. nã ꝑ vi nomen sonare: electio vt nomẽ sonat nihil aliõ est q̃ duobus ꝓpositis vniꝰ acceptio: ſz hoc nõ est sine deliberatione rõnis ⁊ cõsilio. Exquo igit electio nõ est sine ꝙsilio ꝓcedẽte pz ꝙ oẽ actu eligibile. i. qõ actu eligit est ꝓcõsiliatũ ⁊ oẽ eligibile est ꝙsiliabile. ¶ Sciendũ ꝙ in greco nomen electiõis ꝑ sonat. s. ꝙ duobꝰ ꝓpositis vniꝰ est ꝑacceptio: vt dicit Eustratiꝰ. ¶ Intelligẽdum est hic ꝙ oĩa ꝑnãꝰ humanoꝝ actuũ cõprehẽdunt in his q̃tuor q̃ sunt itell's: appetitꝰ itellectiuus: appetitꝰ sensitiuus: ꝙ diuidit in irascibilẽ ⁊ cõcupiscibilẽ. Ad intellectũ ꝑtinet opio: ad appetitũ itellectiuũ ꝑtinet volũtas. i. actꝰ voluntatis. ad irascibilez pertinet ira. ad ꝙupiscibilẽ pertinet ꝙupia. Cum igit electio sit ꝑncipiũ humanaꝝ opationũ: videtur ꝙ electio sit concupiscẽtia vel ira vel voluntas. i. actus voluntatis vel opinio. Electio eniz ꝙuenit cũ quolibet istoꝝ. cõuenit eniz cũ cõcupiscẽtia: qꝛ vtrũq̃z tã electio q̃ ꝙupia ꝓportat motuz appetitus in bonũ. Cõuenit ẽt cuz ira: qꝛ in vtroq̃z est qdã vsus rõnis. iratus eniz vtit rõne inq̃tũ iudicat iniuriã esse dignã vindicta. sil'r qꝛ electio vi esse sine passione ideo cõuenit cũ his que sunt in ꝑte rõnali: vt cuz opinione que est in ꝑte rõnali apprehẽsiua: ⁊ cũ volũtate que est in ꝑte rõnali appetitiua: ⁊ iõ ꝓbs ingstituit vtrum electio sit aliquod istorũm dictorũ. 4. ⁊ declarauit ꝙ electio non est aliquod istorũz: sed ꝙ est voluntas ꝓconsiliata. Et sic pz quid nõ est electio: ⁊ etiam quid est electio.

Capitulum tertium

tractatꝰ ꝑmi de ꝙsilio ⁊ consiliabili: qꝛ eniz electio est cõsiliatiua opꝫ dicere de cõsilio ⁊ ꝙsiliabili. s. de q̃bus est cõsiliũ ⁊ de q̃bus nõ est ꝙsiliũ. Nõ eniz est ꝙsiliuz de oĩbꝰ qꝛ nõ est de eternis: nec de his que semp fiunt vno mõdo. nec de his que fiunt a fortuna: neqꝫ de humanis oĩbꝰ: sed solũ cõsiliamur de opõnibus que sunt in nobis. ⁊ neqꝫ de his oĩbus: qꝛ nõ de opõnibꝰ: que per certas ⁊ p se sufficientes fiunt disciplinas: ſz de his que per nos non simplr aut semp: sed vt sepius ⁊ gñalr nõ de finibus: sed de his q̃ sunt ad finẽ: qualr ⁊ per que: ⁊ si per plura per que facillime ⁊ optime: ⁊ si per vnũ qualr per hoc erit: ⁊ illud per qõ qd vsq̃z ad ꝑmã cãm inuentione vltimã. Itẽ oẽ cõsiliabile: eligibile: ⁊ dubitabile possibile per nos fieri ⁊ nõ est aliqõ ꝑsentiũ singulariũ nec abyt cõsiliũ in infinitũ. Ex qbꝰ colligit ꝙ eligibile est ex cõsilio ꝓeiudicatũ ⁊ electio cõsiliabile desideriũ eorũm que sunt in nobis.

¶ At est ne de oĩbus cõsultatio: ⁊ oẽ quoduis est ꝙsultabile: an de q̃busdam nõ est ꝙsultatio. Atqꝫ dõm est fortitan ꝙsultabile nõ id esse de quo q̃spiã insipiẽs vel mẽte captus: ſz id de quo sane mẽtis vir ꝙsultauerit.

Capitꝫ 3ᵐ trac. p. 3. libri ethi. ¶ ꝑ ps. c.

Onsiliant aũt vtrũ de oĩbus: ⁊ oẽ cõsiliabile est: aut de q̃busdã nõ est cõsiliuz. Dicendũ aũt fortitan cõsiliabile nõ pro quo cõsiliaret vtrq̃z aliqs insipiens vel insanus: ſz p q̃bus intellectũ habens.

Tertꝫ. ca. p. tra. diuisio in tres ꝑtes ꝑn.

Istud est 3ᵐ capl'm ꝑmi trac. 3. libri: ⁊ est de cõsilio ⁊ cõsiliabili ⁊ continet tres ꝑtes ꝑncipales. In ꝑma ingrit de q̃bus est cõsiliũ ⁊ de qbꝰ nõ: ⁊ ꝑ ꝑ solũ it qõ ꝑncipalis. In 2ª ꝑte ibi ⌊ Cõsiliamur aũt. ⌋ Determinat de mõ ⁊ ordine effectu ⁊ termino cõsilij. In 3ª ibi ⌊ Cõsiliabile aũt. ⌋ Determinat de cõsilio p cõpationẽ ad electionẽ. ꝑma ꝑs cõtinet q̃tuor ꝑticulas. In ꝑ ꝑponit qõnẽ ꝑncipalẽ huius libri: que est de q̃bus est cõsiliuz. an de oĩbus sit cõsiliũ. ⁊ si nõ de oĩbꝰ sit cõsiliũ de q̃bus est ꝙsiliuz ⁊ de qbꝰ nõ. In 2ª ꝑticula ibi ⌊ De eternis aũt. ⌋ Ostendit de q̃bus est cõsiliũ ⁊ de q̃bus nõ: cõsiderãdo res quantuz ad cãs suas. In 3ª ibi ⌊ Et qdẽ ⁊c. ⌋ Ingrit de qbꝰ est ꝙsiliũ cõsiderãdo res quãtũ ad certas artes seu scientias. In 4ª ibi ⌊ Cõsiliari aũt. ⌋ Ingrit de q̃bus est cõsiliũ cõsiderãdo res quãtũ ad diuersas dispõnes rerũ. In ꝑma igit ꝑticula mouet ⁊ soluit qõnẽ vtrũ oĩa sint cõsiliabilia vel nõ. ⁊ soluit dicẽs ꝙ fortitã illud nõ dĩ ꝙsiliabile de quo ꝙsiliat insanus ⁊ fatuus: sed de quo cõsiliat intellectum habens.

¶ De eternis aũt nemo ꝙsultat: vt de mũdo vel de cõmunis mensure diametri lateriſqꝫ vacuitate. Sꝫ neqꝫ de iis que ꝙsistũt qdẽ in motu: sempqꝫ fiunt eodẽ mõ: siue necessitate: siue nã: siue ꝑꝑ aliqũã aliã cãm: vt de solstitiis atqꝫ exortu: neqꝫ de iis que alias aliter sese habent: vt de siccitatibus imbribusue. Nec itẽ de iis q̃ eueniunt a fortuna: vt de thesauri inuentiõe. Sꝫ neqꝫ de humanis oĩbꝰ rebus: nã quonã mõ Resp. Scitbaꝝ optime gubernaret Lacedemoniorꝝ consultat nemo. Nihil. n. hoꝝ per nosipsos fieri põt. Cõsultamus autẽ de iis rebus agendis que in nostra sunt potestate: beeniz ⁊ restant. Cause nãq̃z vident esse: natura: necessitas: fortuna: ⁊ mens insup: ac oẽ qõ per hoiez efficit. Quisq̃z aũt de iis ꝙsultat que agi p ipiuz possunt.

¶ De eternis aũt nullus cõsiliat: puta de mũdo vel diametro vel costa: qm̃ incõmensurabiles. Sꝫ neqꝫ de his que in motu: semp aũt fꝫ eadẽ factis sine ex necessitate siue nã vel ꝑꝑ aliquam aliaz cãm: puta solis versionibꝰ ⁊ ortibꝰ. Neqꝫ de his que alias alr: puta siccitatibus ⁊ imbribus. Neqꝫ de his que a fortuna: puta thesauri inuẽtiõe. Sꝫ neqꝫ de humanis oĩbꝰ: puta q̃liter vtiq̃z Scitbe optime cõuersent nullus Lacedemoniorꝝ ꝙsiliat. ¶ Nõ eniz ⁊ fiet vtiq̃z hoꝝ per nos aliqd. Cõsiliamur aũt de his que in nobis ⁊ operabilibꝰ. Hec aũt ⁊ sunt reliqua. Cãe eniz vident esse nã ⁊ necessitas ⁊ fortuna. Adhuc aũt ⁊ intellectꝰ ⁊ oẽ qõ p hoiez. hoiuz autẽ singuli ꝙsiliant de his que p ipsos opabilibus.

¶ Hec est 2ª ꝑticula ꝑme ꝑtis: in qua ingrit de q̃bus rebꝰ est cõsiliũ: ⁊ de q̃bus nõ: cõsiderãdo res quãtũ ad causas suas. ⁊ intendit in hac ꝑticula ꝑncipalr ꝑbare ꝙ cõsiliũm est de opõnibꝰ humanis que sũt in nr̃a potestate: ⁊ hec est ꝓclo 19ª huiꝰ libri que ꝑbat sic. Cõsiliũ ordinat ad opõnem. ergo opꝫ ꝙ cõsiliũ sit de opõne seu de opabilibꝰ ab aliqua cã effectiua. ſz cãe effectiue sunt 4ᵒʳ. s. Necessitas: ⁊ illa est cã necessariorꝝ. Nã: ⁊ illa est cã eorꝝ que frequẽter fiunt. Fortuna: ⁊ illa est cã eorꝝ que sunt in pauciorib̃ꝰ. 4ª cã est itellectꝰ siue hõ p intellectũ: tũc arguit sic. Cõsiliuz est de opabilibus ab aliqua cã effectiua ⁊ nõ est de operabilibus a necessitate nec de opabilibꝰ a nã nec a fortuna. ergo est de opabilibꝰ ab hoie. ⁊ nõ est de q̃buscũq̃z opabilibus ab hoie: sed solum de his que sunt in nr̃a potestate. g cõsiliũ est de opabilibus humanis que sunt in nostra potestate. Maior est manifesta ⁊ minor ꝑbat q̃tũ ad quãlibet eius ꝑtẽ. Cõsiliũ eniz nõ est de his que sũt ex necessitate: qꝛ talia sunt eterna: ⁊ de eternis nullus cõsiliat vt de diametro quadrati ⁊ costa. i. latere eius de qbꝰ nullus cõsiliat an sint cõmẽsurabiles. Consiliũ enim est de illis que ꝑñt ĩmutari per ꝙsiliũ cuiusmodi nõ sunt eterna. Uñ ꝙsilium non est de eternis que semp vniformiter se hñt: nec est de eternis quoꝝ suba subiacet motui: nõ eniz cõsiliat aliqs an celũ moueat ex se an per violentiã. Nec etiã ꝙsilium est de his que fiũt a nã: vt de siccitate in estate ⁊ humiditatibꝰ in hyeme: qꝛ nõ sunt in nostra ꝑtãte: tñ si talia tẽpora eueniant põt ꝙsiliari qualr hõ se tunc dz hãe. Sil'r consiliũ nõ est de his que sunt a fortuna vt de inuentione thesauri: nõ enim ꝑꝑ cõsiliari inuentus est thesaurus. Adhuc cõsiliũ nõ est de oĩbꝰ opõnibus humanis. nã Lacedemony nõ cõsiliant qualr Scitbe. i. ille gẽres multũ remote optime cõuersent. Cõsiliũ est ergo de opõnibꝰ seu operabilibꝰ humanis que sũt in nr̃a potestate. Et sic pz q̃libet pars minoris. ¶ Possent tñ hic poni. 5. ꝙlones ꝑncipales. ꝑma ꝙ cõsiliũ nõ est de eternis. 2ª ꝙ nõ est de his q̃ fiunt frequenter ⁊ a nã. 3ª ꝙ cõsiliũ nõ est de his que fiũt a fortuna. 4ª ꝙ ꝙsiliũ nõ est de oĩbus opõnibꝰ humanis. 5ª ꝙ cõsiliũ est de opõnibꝰ humanis q̃ sunt in nr̃a ꝑtãte. ꝑmas q̃tuor ꝓclones ꝑbat ꝓbs p idẽ mediũ. o. ⌊ Nõ enim fiet vtiq̃z ⁊c. ⌋ Idest nullũ ꝑdictoꝝ est in potestate nr̃a: ⁊ cõsiliũ non est nisi de his que sunt in ꝑtãte. ergo ⁊c. Et qnta haꝝ ꝓclonũ sequit ex ꝑcedẽtibus. Sꝫ qꝛ ꝑme q̃tuor ordinant ad ꝓclusionẽ qntã: ideo melius est ponere vnicã ꝓclusionez.

19ª ꝓclo huiꝰ tertij libri. Cãe effectiue 4ᵒʳ.

¶ Atqꝫ circa exactas qdē sciētias ⁊ sufficientes nō est cōsultatio vt de litteris. Nō enim ambigimus quō lr̄e scribende sint: sed de iis consultamus que sunt quidem a nobis: nō tñ semp eodē mō: vt de agendis per medicinā vel pecuniariā artem: ⁊ eo magis in gubernandi facultate: q̄ in exercendi arte deliberamus quomin⁹ exacta est: ⁊ de ceteris sil̄i mō: atqꝫ magis ēt in artib⁹ q̄ in ipsis sciētiis: nā circa ipsas magis ambigimus.

¶ Et qdē igit̄ circa certas ⁊ per se sufficiētes disciplinas non est cōsiliuꝫ: puta de lr̄is. Nō enim dubitamus qual'r scribendū sed quecūqꝫ fiunt per nos. ¶ Nō sil'r aūt semper de his consiliamur: puta de his que p̄m medicinalem ⁊ negociatiuā ⁊ circa gubernatiuā magis q̄ gymnastica cū q̄to minus certificata est: ⁊ adhuc de reliquis sil'r. ¶ Magis aūt ⁊ circa artes q̄ discipli nas: magis enim circa ipsas dubitamus.

¶ Hec est 3ª pticula p̄me partis: in qua ingrit de gbus est cōsiliuꝫ ꝓsiderando res q̄tū ad certas artes: ⁊ declaratur hic q̄ cōsiliuꝫ nō est de his que aliqua certa arte: ⁊ per se sufficiente determinata sunt: ⁊ hec est ꝓclo 20ª que ꝑbat̄ sic. Cōsiliū nō est nisi de dubys: sed illa que determinata sunt ab aliqua certa arte nō sunt dubia sed certa. ḡ ⁊c. maior pz de se. ⁊ minor declarat̄ declaratione exemplari sic. Nā qr declaratuꝫ est certa ⁊ sufficiente arte. qual'r littere debent scribi. ideo cōsiliū nō est de lr̄is scribendis. nos. n. solū ꝓsiliamur de his que per nos fiunt. [Nō simil'r aūt.] Sed q̄uis cōsiliemur de his que per nos fiunt: tñ nō est equal'r cōsiliandū de oibus que per nos fiunt: ⁊ hoc ꝑbat Phs: ⁊ hec est ꝓclo 21ª que ꝑbat̄ sic. De his que non sunt equal'r certa nō est equal'r cōsiliandū: sed nō oia que p̄ nos fiunt sunt equal'r certa. ḡ ⁊c. vñ in diuersis artibus magis cōsiliamur de his in gbus est minor certitudo. nā in medicina ⁊ arte gubernatiua magis cōsiliamur q̄ in gymnastica. i. luctatiua ⁊ exercitatiua: qr in medicina ⁊ gubernatiua est minor certitudo q̄ in gymnastica. In medicinali enim ꝓpter incertitudinē corpis humani opꝫ multa cōsiderare. s. etatem cibos tēpus: ⁊ sic de multis alys. Sil'r in arte gubernatiua nauis opꝫ considerare ad ventos ⁊ ad dispositionē celi ⁊ multa alia. sed in gymnastica est maior certitudo: ideo minus est cōsiliandū. [Magis autē ⁊ circa artes.] Adhuc nō solū est magis cōsiliandū circa vnaꝫ arte operatiuā q̄ circa aliaꝫ. sed etiaꝫ magis est cōsiliādū circa artes operatiuas q̄ circa disciplinas speculatiuas: ⁊ hec est cōclusio 22ª que ꝑbatur sic. Ubi est minor certitudo ibi est magis consiliandū. sed minor certitudo est in artibus operatiuis q̄ in scientys speculatiuis. ergo circa artes operatiuas magis est cōsiliandū q̄ circa disciplinas speculatiuas. ¶ Intelligendū est q̄ circa scientias speculatiuas nō ꝓsiliamur quātū ad ea de gbus sunt: qr illa sunt ex necessitate vel ex natura. sed cōsiliamur circa vsuꝫ earum. s. q̄uo vel quo ordine fit in eis ꝑcedendum.

¶ Consultatio aūt in iis versat̄ que plerūqꝫ qdem fieri possunt: incerta tñ sunt quonaꝫ eueniunt mō: ⁊ in qb⁹ est indeterminatio. Atqꝫ cū magnis de rebus deliberare volumus assumimus ⁊ alios ad ꝓsiliū: diffidētes nobisipsis tanq̄ nō sufficientibus ad id discernēduꝫ.

¶ Consiliari autem oportet ⁊ in his que vt sepius: in certis autem qualiter euenient: ⁊ in q̄bus indeterminatum. Consiliatores autē assumimus in magna discredētes velut nobisipsis insufficientibus, dignoscere.

¶ Hec est 4ª particula p̄me partis: in qua ostēdit̄ de qb⁹ est cōsiliū: cōsiderando ad dispositiones diuersas rerū. ⁊ ponit ·Phs tres cōditiones dicens. q̄ cōsiliādū est de his que in pluribus eueniunt si sit incertū q̄uo euenīāt. Scēdo dicit q̄ cōsiliandū est de illis in gbus nō est determinatū qualiter oporteat agere. iudex enim nō cōsiliat̄ qual'r debeat sentētiare in his que sunt lege statuta: sed in casibus in gbus nō est aliqd lege determiatū. Tertio dicit q̄ nos cōsiliamur de rebus magnis circa quas reputamus nos insufficientes. in talibus enim assumimus ꝓsiliū alioꝫ sed circa parua nō opꝫ tātū cōsiliari. ¶ Intelligendū q̄ cum dicit̄ de arte esse cōsulendū nō accipit̄ ars pro habitu: qr habitus artis est vliuꝫ que necessaria sunt: sed accipit̄ ars pro opere artis: ⁊ sic est aliqd cōsiliandum de arte hoc est de operatione artis ⁊ aliqd nō. aliqua enim est ars cuius opus semp eodē mō se hz: ⁊ de operatione talis artis non est cōsiliandū. ⁊ quedā est ars cuius opus diuersificat̄ p̄m locū ⁊ tempus vt medicina ⁊ ars gubernatiua nauis: ⁊ de tali opatione est consiliandū: ⁊ p̄m q̄ magis diuersificat̄ ⁊ variat̄ huiꝰ opus magis est cōsiliandū. ¶ Circa istā ptez dubitatur vtrū de solis operationibus ⁊ opabilib⁹ humanis que sunt in nostra potestate sit cōsiliū: Et videt̄ q̄ nō: qr consiliū q̄q̄z est de illis que a iure sunt statuta: ⁊ ideo scientes cōsulere in illis que a iure sunt statuta vocant̄ iurisconsulti: sed statuta iuris nō sunt in potestate eoꝝ qui in talibus cōsiliant̄: sed soluꝫ in potestate p̄ncipis cui⁹ est leges ⁊ iura cōdere. ḡ consiliū nō est solū de his que sunt in potestate nostra vel eoꝝ qui de talib⁹ cōsiliant̄. ¶ Item amicus cōsiliat̄ de his que agunt̄ per amicū. ⁊ dñs de his que agunt̄ per seruū. ḡ cōsiliū nō est solū de operabilibus a nobis: sed ēt ab alys. ¶ Itē hoies q̄q̄z cōsiliant̄ de aliquibus futuris cuētibus: puta vtrū estas futura sit ventosa vel pluuiosa: ⁊ talia nō sunt in nostra potestate. ergo ⁊c.

¶ Contrariū vult hic ·Phs. ¶ Ad illō dubiū rñdent qdā. p̄mo declarando qd est cōsiliuꝫ. 2º declarant q̄ cōsilium nō est de solis operabilib⁹ a nobis. ⁊ 3º declarant q̄ ꝓsiliū nō est de opabilibus oibus a nobis. dicūt igit̄ p̄mo describendo cōsiliū q̄ ꝓsiliū est ingsitio rōnis habita inter plures de rebus agēdis dubys donec aliqd certū inuenīt. Or aūt cōsiliū sit inquisitio rōnis habita inter plures declarant ex interpretatione nois. Dicit̄ enim cōsiliū quasi cōsiliuꝫ eo q̄ plures cōsident ad cōferendū vt de eo q̄ agēduꝫ est aliqd certū habeat̄: ideo cōsiliū semp est inter plures. ¶ Istud tñ nō vr oino necessariū: qr pōse est q̄ aliqs per seipsum ingrat de agendis ab eo sibi dubys: ⁊ q̄ per istā ingsitionē inueniat aliqd certū. vñ ingsitio de agēdis dubys que est cōsiliū nō semp regrit plures: q̄uis certior inquisitio posset fieri a plurib⁹ q̄ ab vno: qr q̄ nō occurrit vni pōt occurrere altert. ¶ Dico igit̄ q̄ cōsiliū accipit̄ dupl'r. s. large ⁊ stricte. cōsiliū large acceptum est ingsitio rōnis de opabilibus a nobis dubys ⁊ incertis vt per illaꝫ inquisitionē aliqd certū inueniat̄: ⁊ cōsilium sic acceptuꝫ nō regrit plures cōsiliatores: q̄ pz: qr electio nō requirit pluralitatē eligētiū. vnus enim hō per se pōt preaccipere vnuꝫ ⁊ dimittere reliquū duobus ꝓpositis. Sil'r vis consiliatiua est in vno hoie per se accepto. ḡ vni homini p̄ se sine alys pōt inesse actus ꝓsiliādi. ¶ Itē cuius est iudiciū eius est cōsiliū precedēs: sed certū est q̄ iudiciuꝫ pōt esse vnius hois sine alys. ideo ⁊c. ¶ Itē sicut in speculationibus vnus homo pōt cōferre cū seipso: ita in operabilibus a nobis pōt hō cōferre cū seipso ⁊ ingrere media ad finē intentū. ⁊ huiꝰ collatio ⁊ ingsitio hoīs cum seipso est cōsilium

lium. ḡ ⁊c. Dico tñ q̄ ꝓsiliū stricte sumptū est ingsitio rōnis habita iter plures: ⁊ ꝓsiliū sic acceptū nō est aliqd vnū p se sz solū est vnū aggregatiōe. Cōsiliū vo large acceptuꝫ pōt indifferēter inesse vni ⁊ plurib⁹. ¶ 2º dicit q̄ ꝓsiliuꝫ solū est eoꝝ que sūt in ptāte nr̄a: qr p se loquēdo illius est ꝓsiliū cui⁹ est electio: cū electio sit desideriū p̄cōsiliati: sed ex p̄missis pz q̄ electio solū est eoꝝ q̄ sunt in nr̄a ptāte: ⁊ q̄ sunt agibilia a nobis. ḡ solū taliū erit ꝓsiliū. Si aūt sit aliorū hoc est inquātū per ea in opōnib⁹ nostris dirigimur seu adiuuamur. vñ cōsiliū nō solū est de his que agunt̄ a nobis: sed ēt de his q̄ nos adiuuāt ⁊ dirigūt in opōnib⁹ nr̄is. Mihi tñ vr q̄ ꝓsiliū dz esse de opabilib⁹ que sunt in potestate actiua illi⁹ cui dat̄ ꝓsiliū: ⁊ nō opꝫ q̄ sit in potestate dantis ꝓsiliū. v. g. iuris periti ꝓsulunt p̄ncipi q̄ cōdat tale statutū vel tales leges: eo q̄ per ingsitionez rōnis inueniunt q̄ tales leges sunt vtiles cōitati: ⁊ nō est in potestate actiua iuris peritoꝝ ꝑdere leges nisi excitādo p̄ncipez ad cōdendū: sed in sola ptāte actiua p̄ncipis est leges cōdere: ⁊ si hoc nō esset in eius ptāte nihil valeret ꝓsiliū. Jō videt̄ mihi q̄ ꝓsiliū validuꝫ est de his que sūt in ptāte illius cui datur ꝓsiliū de agēdo vel nō agēdo: ⁊ nō opꝫ q̄ sit de his que sunt in ptāte dantis ꝓsiliū nisi excitatiue. Dans enim ꝓsiliū excitat illū cui dat ꝓsiliū ad operādū q̄dā que sunt in eius ptāte actiua. ¶ 3º dicunt ⁊ bñ q̄ ꝓsilium nō est de oib⁹ opabilib⁹ a nobis: qr ꝓsiliū solū est de incertis ⁊ dubys a nobis opabilibus: sed nō oia opabilia a nobis sunt incerta ⁊ dubia quāuis sint p̄tingentia ordinata in finem: sed q̄dā sunt certa: qō p̄tingit ex cā duplici. vna est qr per vias determinatas ꝑcedit̄ ad determinatū finē: sicut ga scripture certus est modus p̄ artē: iō non dubitam⁹ qual'r lr̄e sint scribēde sz dubitam⁹ qual'r sit negociādū vel medicandū: qr illa nō hūt tantā certitudinē. Alia cā pōt esse: qr paruꝫ refert ad finē ꝓsequēdū vtrū sic vel aliter fiant: qō aūt paruū est rō tanq̄ pro nihilo accipit: ⁊ iō de puis ⁊ de his que certo mō fiūt nō ꝓsiliamur q̄uis ordinent̄ ad finem: sz de magnis ⁊ incertis: ⁊ pp hoc iudices in magnis causis ⁊ dubys assumūt sibi coassistētes ⁊ ꝓsiliū regrunt: nō aūt in quis ⁊ manifestis. ¶ Ad p̄m in ꝑriū dōz q̄ q̄uis statutū legis vel iuris nō sit in ptāte illi⁹ cui dat̄ ꝓsiliuꝫ: tñ scire ītellectū statuti a iure est in ptāte illi⁹ cui dat̄ ꝓsiliuꝫ: ⁊ iuris ꝓsulti dant ꝓsiliū de ītellectu iuris seu ꝓditoris legis ostēdēdo quē intellectū habuit ille q̄ legē ꝓdidit: ⁊ pp quā cāz talē legē istituit. ¶ Ad aliud dōm q̄ nos cōsiliamur de factis alioꝝ inquātū sūt vnū nobiscū vel p̄ vnionē affectus sicut amicus q̄ est alter ipse ꝓsiliat̄ de his que spectāt ad amicū: vel p̄ modū instr̄i: qr agēs p̄ncipale ⁊ instrumētale sunt q̄si vna cā totalis: ⁊ vnum est qō agit̄ per vtrūqꝫ: ⁊ sic dñs cōsiliat̄ de his q̄ agunt̄ p̄ seruuꝫ tanq̄ si fieret p̄ seipz. ¶ Ad aliud dōm q̄ ꝓsiliū nō est de futuris euentib⁹: sz de his q̄ agem⁹ talib⁹ eueniētib⁹. vñ nō cōsiliamur: an estas futura erit pluuiosa: sz ꝓsiliamur qd agem⁹: posito q̄ estas futura erit pluuiosa aut ventosa.

¶ Cōsultamus aūt nō de finibus: sed de iis q̄ ad fines ipsos ꝑducūt: nec. n. medic⁹ si sanabit: nec oratoꝫ si p̄suadebit: nec Reip. gubernatoꝫ si bñ recteqꝫ legib⁹ ciuitatē istituet: nec deniq̄z ceteroꝝ q̄sq̄z de fine deliberat: sz oēs posito quodā fine quēadmodū ⁊ p̄ q̄ fiet ille ꝓsiderāt. Atqꝫ si p̄ plura posse fieri videret̄: p̄ qō illoꝝ facillime optimeqꝫ fiet ꝑquirāt. Sin p̄ vnū: quonā mō p̄ illō fiet: ⁊ illud itē p̄ qd efficiet̄ ꝓsiderāt: idqꝫ faciūt donec ad primā pueniāt cām q̄ qdē in inuētiōe est vltimū. Qui nāqꝫ ꝓsulat is querere vr: dictoqꝫ mō perinde atqꝫ designationē lineaꝝ resoluere. Non aūt oīs ꝑquisitio ꝓsultatio est. Mathematice nāqꝫ ꝑquisitiones ꝓsultatiōes nō sūt. Oīs aūt ꝓsultatio est cōtinuo perquisitio. Idqꝫ qō vltimum est in resolutione primum esse constat in generatione.

¶ Cōsiliamur aūt nō de finib⁹: sz de his q̄ ad fines. Neqꝫ. n. medicus ꝓsiliabit̄ si sanabit: neqꝫ rhetor si p̄suadebit: neqꝫ politic⁹ si pacē facient: neqꝫ reliquoꝝ aliqs ō fine. ¶ Sz ponētes finē aliquē q̄lr: ⁊ p̄ q̄ erit ītēdūt: ⁊ si p̄ plura qdē videat̄ fieri: p̄ qō facillime ⁊ optīe ītēdūt. Si aūt p̄ vnuꝫ: ꝑcurat̄ q̄lr p̄ b̄ erit: ⁊ id p̄ qd: quousqꝫ vtiqꝫ veniāt ad primā cāz: q̄ in ītētiōe vltima ē. Qui. n. ꝓsiliat̄ vr querere ⁊ resoluē dicto mō. ¶ Quēadmodū diagrāma. Videt̄ aūt qō qdē nō oīs eē ꝓsiliū: puta mathematica: ꝓsiliū ā oē qō: ⁊ qō vltimū ē in resolōne p̄mū eē i gnōne.

¶ Hec est 2ª ps p̄ncipalis huiꝰ capl'i: in qua determinatur de mō ⁊ ordine effectu ⁊ termīo ꝓsiliy: ⁊ cōtinet tres particulas. In p̄ᵃ determinat̄ de ordīe ⁊ mō ꝓsiliādi. In 2ª ibi [Et si qdē.] Determinat̄ de effectu ꝓsiliy. In 3ª ibi [Videt̄ aūt.] Determinat̄ de termino ꝓsiliy. In p̄ᵃ igit̄ pticula ostēdit̄ qd est supponēdū in ingsitiōe ꝓsiliy ⁊ qd est querēduꝫ in hꝰ ingsitiōe. ad cui⁹ euidētiā est sciēdū q̄ ꝓsiliū est q̄dā ingsitio practica in opabilib⁹: ⁊ iō sicut in ingsitiōe speculatiua q̄dā supponunt̄ ⁊ q̄dā querunt̄: ita est in ꝓsilio siue in ingsitione ꝓsiliatiua: iō ·Phs p̄ ostendit qd supponit̄ in ꝓsilio. ⁊ scēdo ostēdit qd querit̄ in ꝓsilio. ⁊ dicit q̄ illud qō supponit̄ in ingsitiōe ꝓsiliatiua est finis. nā finis in opabilibus est sicut p̄n̄ in speculabilib⁹ vt dicit ·Phs 2º physi. iō in ꝓsiliādo opꝫ supponē finē. vñ nō ꝓsiliamur de finib⁹ sed de his q̄ sunt ad fines: sicut in speculatiuis nō inquirit̄ de p̄ncipys sz de p̄nib⁹. Or aūt ꝓsiliū nō est de finibus declarat̄: ⁊ hec est p̄ zzª que ꝑbat̄ declaratione exēplari sic. Quia enim sanare est finis medici: medicus nō cōsiliat̄ an debeat sanare infirmū: sz hoc supponit: ⁊ qr p̄suadere est finis rhetoris: iō rhetor nō ꝓsiliat̄ an debeat p̄suadere: sz hoc supponit: ⁊ qr facere pacē est finis politici nō ꝓsiliat̄ politicus an faciat pacē: sz b̄ supponit: ⁊ sic pz exēplariter ⁊ quasi īductiue q̄ ꝓsiliū nō est de finib⁹. ¶ Pōt ēt ꝓclo aliter ꝑbari p̄ hoc q̄ finis in opabilib⁹ se hz sicut p̄n̄ in speculabilib⁹: sed p̄n̄ in speculabilib⁹ nō querit̄ sz supponit̄. ḡ finis in opabilib⁹ nō querit̄ sz supponit̄. Cū igit̄ cōsiliū sit q̄dā ingsitio in opabilib⁹: segt̄ q̄ de fine nō est cōsiliū nec ingsitio. [Sed ponētes.] Ulsō q̄ ꝓsiliū nō est ipsi⁹ finis narrat ·Phs de gbus est ꝓsiliū ⁊ quo ordīe est ꝑcedēdū in ingsitione ꝓsiliatiua: ītēdēdēs q̄ cōsiliū est de his q̄ sunt ad finē. ⁊ hoc ordine ꝑcedēdū est in ingsitiōe ꝓsiliatiua. ¶ Prio supponim⁹ finē. ¶ 2º ingrimus qual'r: hoc est/qua actiōe: ⁊ p̄ que. i. p̄ que instr̄a possum⁹ deuenire ad finē. ¶ 3º supposito q̄ plurib⁹ vys possum⁹ deuenire ad finē ingrimus p̄ quā viā vel p̄ q̄ō illoꝝ medioꝝ vtilius ⁊ melius possumus deuenire. ¶ 4º posito q̄ per vnū mediū optime possit pueniri ad finē ingrimus qual'r p̄ illud possit deueniri ad finē. Et si illud p̄ q̄ō deueniendū est ad finē nō habeat̄ in ꝑmptu opꝫ ingrere vlterius p̄ qd illud possit haberi ⁊ sil'r de illo quousqꝫ deueniat̄ ad p̄mā cām in opando q̄ in inuētiōe est vltima: cui⁹ cā est: qr qui ꝓsiliatur vr querere ⁊ resoluere dicto mō. s. supponēdo finem ⁊ ingrendo media p̄ q̄ pōt deuenire ad finē quousqꝫ pueneriit ad p̄mā cām in opando. [Quēad modū diagrāma.] q̄ō est descriptio geometrica in qua q̄ vult ꝑbare aliquaꝫ ꝓnē opꝫ q̄ resoluat ꝓnē in p̄nᵃ quousqꝫ deueniat ad p̄ma p̄nᵃ indemōstrabilia: ⁊ ita est in ingsitione ꝓsiliatiua. nam

J oē ꝓsiliū est questio.i.q̃dā ingsitio:ꝛ nō ois questio est cō-
siliū:nā ingsitio mathematica nō est cōsiliū.Sola eniz in-
gsitio de opabilib⁹ est cōsiliū:ꝛ qz cōsilians resoluēdo in-
quirit:iō necesse est ꝙ eius ingsitio pducat̃ ad illud qō est
p̄m in opatione:qz illud qō est vltimū in resolone est p̄mū
in opōne.Et pōt hic poni ꝓclo z4ª.s.ꝙ ingsitio ꝓsiliatiua
24ª ꝓclo hui⁹ tertij libri. pcedit ad illō qō est p̄m in opōne.pbat̃ hec ꝯ sic. Ois in-
gsitio resolutoria de opabilib⁹ pcedit ad illō qō est vlti⁽m⁾
in resolone:sz in opabilib⁹ vltimū in resolone seu vltimū
in inuētione est p̄m i opōne.g̃ ois ingsitio ꝓsiliatiua pcedit
ad illō qō est p̄m in opōne.Maioz pz:nā in oī ingsitiōe re-
solutoria pcedit̃ ad vltimū in resolone:vt pz in ingsitiōe
metaphysica:in qua pcedit̃ resoluēdo a p̄ne pbāda ad p̄ª
p̄nª idemōstrabilia q̃ sūt vltima in inuētiōe ꝛ resolone.ꝛ
minoz pz.s.ꝙ in opabilib⁹ vltimū in resolone seu intētiōe
est p̄m in opōne. Nā medicus volēs iducere sanitatē inq-
K rit p qd sanitas pōt acqri.ꝛ iuēto ꝙ p potionē calidā ꝛ hu
midā ingrit quo ꝛ p que pōt talis potio bri:ꝛ inuento ꝙ p
tales herbas ingrit̃ quo ꝛ vbi pnt̃ tales herbe bēri:ꝛ co-
gnito ꝛ inuēto ꝙ eūdo ad talē ortum pnt̃ bꝯ herbe bri qō
est vltimū in resolone illa:iō p̄m in opōne erit ire ad tales
ortū ꝛ ibi inuenire ꝛ colligere bꝯ herbas:ꝛ ita pz ꝙ in ope
rabilib⁹ vltimū in inuētiōe ꝛ resolone est p̄m in opōne.

¶ Atqz si ꝓsultantes in aliqd iciderint:qō qdem fieri
nequeat desistunt:vt si sit pecunꝫs opus:bas aūt bze
nō possint.Qꝛ si videat̃ fieri posse tūc agere aggrediū-
tur.Ea vō dicim⁹ fieri posse que p nosipsos fieri pnt:
nā ea que p amicos fiūt per nosipsos quodāmō fiūt:
qppe cū pncipiū sit in nobis.Querunt̃ aūt qñqz qdez
instr̃a:qñqz aūt vsus ipsoꝛ:ꝛ in reliqs sil'mō. Inter-
dū per qō:interdū quonā mō:aut per quē solet queri.

L ¶ Et si qdē ipole inueniat̃ discedūt:puta si pe-
cunꝫs idigēt:bas aūt nō pole est habere:si aūt
pole videat̃ icipiūt opari:polia aūt que p nos
fiūt vtiqz. ¶ Que eniz per amicos p nos aliq̃-
liter fiunt:pncipiū eniz in nobis. Queruntur
aūt qñqz instr̃a:qñqz aūt necessitas eoꝛ:sil'r ꝓ̄at
ꝛ i reliqs:qñqz qdē p qd:qñqz āt q̃l'r vl'pp qd.

¶ Hec est zª pticula scde ptis pncipalis:in qua determiat̃
de effectu ꝓsilij q est opari ad ꝓsequēdū finē vel desistere
ab opando.est eniz effect⁹ ꝓsilij talis ꝙ cū per ingsitionē
ꝓsilij puentū fuerit ad illō qō oꝛz p opari si illud iueniat̃
ipole discedit ab opando q̃si desperās deuenire ad finez
quē intēdebat.Si aūt illud qō oꝛz p opari appareat sibi
pole:tūc incipit opari:vt si ad negociū aliqd psequendu⁽z⁾
M iueniat̃ per ꝓsiliū ꝙ bō idiget magna sūma pecunie:ꝛ ꝙ
ad tantā sūmā nō poterit deuenire oꝛz ꝙ bō dimittat pse
cutionē talis negocij.Si aūt iueniat̃ p ꝓsiliuz ꝙ possit ad
tantā sūmā pecunie deuenire:tūc statiz incipit opari:ꝛ di-
co illa esse nobis possibilia q̃ possūt p nos ꝛ amicos fieri.
¶ Que eniz p amicos:aliqual'r p nos fiunt:p̄nᵐ eniz in no-
bis est.Jqz intuitu nostri B faciunt. Illa aūt que querunt̃
qñqz sunt instr̃a:vt gladius aut equus:qñqz necessitas.i.
opportunitas eoꝛ ꝛ qual'r opꝛ eis vti:ꝛ ita est in reliqs ar-
tib⁹.Effect⁹ igit̃ ꝓsilij est opari vel desistere ab opando.

¶ Videt̃ igit̃ vt dictū est bō principiū actuū esse ꝛ de
iis esse consiliū que agi ab ipso pnt̃ ꝛ actus alioꝛ esse
gr̃a.Finis igit̃ nō erit cōsultabilis sz ea que deducunt
ad fines:nec ēt singula:vt si panis fit boc:vel cōfectū
sit vt opꝛ. Hec.n.sensus ipsi⁹ fūt.Qō si semper qspiaz
consultauerit in infinitum abibit.

N ¶ Videt̃ aūt quēadmodū dictū est bō esse pncipiū opōnū:ꝓsiliū aūt de opabilibus ab ipso.
¶ Opōnes aūt alioꝛ gr̃a. ¶ Nō vtiqz igit̃ erit ꝓsiliabilis finis:sz que ad fines. Neqz vtiqz singularia:puta si panis h:vel digestū est vt opꝛ: sensus enim hec certificat.si autem semper cōsiliabitur in infinitum veniet.

Sēsus singularia certificat. Ad rōnē. Solutio scēi dubij.

¶ Hec est zª pticula scde ptis pncipalis:in qua determiat̃ de termino ꝓsilij.ꝛ declarat ꝙ ꝓsiliū bz terminū:ꝛ hec est ꝓclo zzª que sic itelligit̃ ꝙ ꝓsiliatio nō abit in ifinitū sz bz p̄ª p̄nᵒ:hec ꝓclo pbat̃ ex pte triū.s.ex pte agentis:ꝛ ex pte finis:ꝛ ex pte istr̃oꝛ. Ex pte agētis sic.Ois opō bois bz fi-
nē:sz ꝓsiliū est opō bois ꝛ est de opabilib⁹ ab boīe.g̃ ꝓsi-
liuz habet finē ꝛ terminū.maioꝛ pz ex phemio p̄mi libri.
25ª ꝓclo hui⁹ tertij libri.
D ¶ Opōnes aūt. Jzᵒ pbat̃ ꝓ ex pte finis sic.Cōsiliū est q̃dā opatio cū sit q̃dā ingsitio:sed opōnes sūt gr̃a finiū.g̃ cōsi-
liū bz finē:ꝛ p ꝓns bz terminū.¶ Nō vtiqz.Jzᵒ pbat̃ ꝓclo ex pte instr̃oꝛ qb⁹ vtit̃ cōsiliās sic.In ingsitione cōsiliati-
ua puenit̃ ad aliqō singulare manifestū sensui de quo nō est vlteri⁹ ꝓsiliādū.ex hoc arguit̃ sic.Illud qō peruenit ad aliqd ꝛ nō pcedit vltra illō bz terminū:sz ingsitio ꝓsiliati-
ua puenit ad aliqd ꝛ nō pcedit vltra.g̃ ꝛc̃.Maioꝛ est ma-
nifesta.ꝛ minoꝛ declarat̃.nā in ꝓsiliando puenit̃ ad aliqō singulare manifestuz sensui:vt ꝙ ille panis est digestus ꝛ facet⁹ vt opꝛ:sz de eo qō est manifestū sensui nō est vlteri⁹ ꝓsiliandū.g̃ in ingsitione consilij puenit̃ ad aliqd de quo nō est vlteri⁹ cōsiliādū:ꝛ p ꝓns ꝓsiliū bz terminū:aliter pcederet in ifinitū in ꝓsiliādo. ¶ Circa istā ptē occurrunt zª dubia.p̄mū est vtrū ꝓsiliū sit ipsius finis.Videt̃ ꝙ sic. qz finis est qōdā opatū a nobis:vt dom⁹que est finis edificationis:sz de opabilib⁹ a nobis q̃ sunt in ptāte nr̃a pōt eē cōsiliū:cuiusmodi sūt multi fines.g̃ ꝓsiliū pōt eē ipsius finis.Oppositū vult ꝓbs. ¶ Zᵐ dubiū est vtrū oīs ingsitio ꝓsilij sit resolutoria.Videt̃ ꝙ nō:qz ꝓsiliū est ingsitio rōnis:sz rō incipit a ꝓzibus ꝛ pcedit ad posterioza:vt a p̄ncipys ad p̄ncipiata:ꝛ ille modus est cōpositiuus ꝛ non resolutoriꝰ.g̃ ꝛc̃. ¶ Itē ꝓsiliū est de opōnib⁹ nr̃is ꝛ de bis que agunt̃ a nobis:sed opōnes nr̃e pcedūt a simplicibus ad cōposita:vt in factiōe dom⁹ pcedim⁹ a lignis ꝛ lapidibus disponēdo ea ad cōstructionē dom⁹:ꝛ ita pcedimus a simplicib⁹ ad cōposita q modus est cōpositiuus ꝛ nō resolutoriꝰ.g̃ ꝛc̃. ¶ In oppo⁽m⁾ est ꝓbs qui dicit:ꝙ q ꝓsiliat̃ vī querere. ¶ Zᵐ dubiū est vtrū ingsitio cōsiliatiua pcedat in ifinitū.Videt̃ ꝙ sic:qz ꝓsiliū est de pticularib⁹ operabilib⁹ a nobis:sz pticularia opabilia a nobis sūt infinita.g̃ ꝛc̃. ¶ Itē cōsiliū est de oī eo per qō remouent̃ ipedimēta a ꝓsecutiōe finis.sz in ifinitū possunt eē ipedimēta a ꝓsecutiōe finis.g̃ de infinitis pōt eē ꝓsiliū:ꝛ sic ingsitio ꝓsiliatiua pōt pcedere in ifinitū. ¶ Cōtrariū pbat ꝓbs in lr̃a. ¶ Ad p̄m dubiū dōm est ꝙ de fine inquātū est finis nullo mō pōt eē ꝓsiliū:tū de fine ordinato ad aliū finem inquātū ordinat̃ ad aliū finē pōt eē ꝓsiliū.Rō p̄mi est qz oē ꝓsiliū est q̃dā ingsitio:ꝛ oīs ingsitio pcedit ex aliqbus p̄ncipys suppositis:iō sicut in ingsitione speculatiua pncipia supponunt̃ ꝛ ꝓclones ingrunt̃:ita opꝛ ꝙ in opabilib⁹ finis q bz rōnē p̄ncipy supponat̃ eo ꝙ ab eo sumit̃ rō eoꝛ que sūt ad finē:ita ꝙ illō qō est ad finē ingrat̃. Cū igit̃ finis nō sit ad aliū finē ꝛz ꝙ est finis:pz ꝙ nullo mō est cōsiliū de fine ꝛm ꝙ est finis. ¶ Zᵐ declarat̃.s.ꝙ de fine ꝛz ꝙ ordinat̃ ad aliū finē pōt eē ꝓsiliū.nā sicut in speculatiuis illud qō est p̄nᵐ demōstratiōis posterioꝛis pōt eē cōclusio demōstrationis ꝓzis:ita in opabilib⁹ ꝛ in finibus cōtingit ꝙ illud qō est finis vni⁹ opōnis pōt ordinari ad

Tria dubia p̄mū dubiū. Nōn. In ingsitione cōsiliatiua pcedit a pncipiis. In oppositū. Dub. rō p̄ª. Nōn. In oppositū. Dub. rō 2ª. In oppositū. Dub. rō 3ª. Ad p̄ am rōnem. In oppositū. Solo. ad 1ᵐ. Ad 2ᵐ rōnem. Solo. 3. dubij.

alium

aliū finē sicut sanitas est finis medicinaliū:ꝛ tū ordinatur
ad aliū finē.s.ad felicitatē:ꝛ iō sz de eo qō est finis sub rō-
ne qua est finis nō sit ꝓsiliū:tū de fine vt ordiabilis est in
aliū finē pōt esse cōsiliū. ¶ Ad p̄m dōm ꝙ de opabilib⁹ a
nobis ꝛz ꝙ ordinant̃ ad aliud bñ pōt eē ꝓsiliū:sed nō in-
quātū bñt rōnē finis. ¶ Ad 2ᵐ dubiuz dōm est ꝙ ingsi-
tio ꝓsilij est tū resolutoria cui⁹ rō est.nā ingsitio resoluto-
ria incipit ab effectu pcedēdo ad cām pximā:ꝛ ab illa ad
cām pxiozē quousqz deueniat̃ ad cāz p̄mā in esse q̃ est vl-
tima in inuētiōe:sz oīs ingsitio ꝓsiliatiua icipit ab effectu
ꝛ pcedit ad cām pximā:ꝛ ab illa ascēdēdo ad cām pozez
quousqz deueniat̃ ad cāz p̄mā in esse que est vltima in in-
uentiōe ꝛ p̄ⁿ in opōne.g̃ oīs ingsitio ꝓsiliatiua est resoluto-
ria.Maiozē declarat ꝓbs p exēplū in speculationib⁹:vt
in diagrā matib⁹.i.syllis descriptis p lineas ꝛ lr̃as in qbus
p̄mo accipim⁹ p̄nē demōnis:deinde accipim⁹ pxia p̄nª p
que ꝓclo demōrata est:deinde accipim⁹ pzioza p̄nª ꝛ pxia
p que hec demōstrata sunt:ꝛ sic semp ascendēdo vsqz ad
p̄m p̄nᵐ indemōrabile:ꝛ hec est via resolonis pcedēdo ab
effectu ad cām pximā ꝛ ab illa ad cām sibi pximā ascen
dēdo quousqz deueniat̃ ad cāz p̄mᵐ:ꝛ pcessus ecōtrario.s.
a p̄ma cā p̄nis ad cām pximā descēdēdo:ꝛ ab illa ad aliā
quousqz deueniat̃ ad p̄nē est pcessus cōpositiuus.vñ bre
uiter via resolutoria est ab effectu ꝛ posteriozi i eē ad cāz
ꝛ p̄us in esse:via cōpositiua seu cōpōnis est eꝯ.ꝛ sic patet
maioꝛ ꝛ minoꝛ.pz exēplariter ꝛm Cōmētatorē sic. In ing
sitione ꝓsiliatiua incipimus ab aliquo p̄nᵒ supposito ꝛ p̄us
noto:vt volētes domū facere incipim⁹a domo tanq̃ a p̄nᵒ
supposito ꝛ noto:ꝛ querimus p̄nª pxia:ex qbus opꝛ domū
fieri:ꝛ inueniētes ꝙ opꝛ domū fieri ex lapidibus ꝛ lignis
querim⁹ qual'r hec poterūt bri:ꝛ inueniētes ꝙ p operarios
vlteri⁹ resoluēdo querim⁹ qual'r oparꝛ poterūt bri ꝛ inue
niētes ꝙ p pcia:vt per tributionē argēti q̃ est cā:postremo
inuenta incipimus ab illa q̃ est p̄mᵐ p̄nᵐ ꝛ cā factiōis dom⁹.
Et sic pz ꝙ ingsitio ꝓsiliatiua icipit ab effectu ꝛ a posterio
ri in esse ꝛ pcedit ad cāz pximā ꝛ ab illa ad aliā quousqz
deueniat̃ ad p̄m p̄nᵐ opōnis qō est vltimū in inquisitione.
¶ Intelligēdū est ꝙ in ingsitione cōsiliatiua est duplex
pcessus ꝛ duplex p̄nᵐ.s.vnus pcessus in speculādo:ꝛ ali⁹
pcessus in opando:ꝛ aliud est p̄nᵐ speculationis ꝛ aliō est
p̄nᵐ opōnis.pcessus in opando est cōpositiuus:qz pcedit
a causis ad effectū:ꝛ a simplicib⁹ ad cōpositū vt pz in fa-
ctione dom⁹ in q̃ in opando icipit̃ a cāis dom⁹ vt ab argē
to lignis lapidib⁹ ꝛ oparys pcedēdo vsqz ad factionē do
mus.Sz in speculādo dom⁹ est p̄nᵐ:qz p intēdim⁹ domū
deide oparios ꝛ lapides ꝛ ligna:ꝛ vltio pciū.s.tributionez
argēti.vñ in factiōe dom⁹ p̄nᵐ actiōis est argētū ꝛ p̄nᵐ spe
culationis pximū est edificiū:ꝛ in opando ꝓsistit bonitas
in B ꝙ opus ꝓpositū sit rōne directū.In speculādo vō cō
sistit in B bonitas ꝙ cognitio pcedit ꝛ pficit in cognitio-
nē meliozē vt dicit hic Eustrati⁹. ¶ Ad p̄m in Jniuz qñ dī
ꝙ rō incipit a ꝓzib⁹.Dōm ꝙ rō nō semp icipit a ꝓzib⁹
in esse sz a ꝓzib⁹ in specularī:ꝛ qz in ingsitione ꝓsiliatiua
finis q est effect⁹ est p̄m in speculādo sz sit vltimū in operā
do siue in executiōe:iō rō supponit falsuz.s.ꝙ rō semp in-
cipit a p̄ncipys pcedēdo ad posterioza. ¶ Ad aliud cōce
do ꝙ cōsiliū est de opōnib⁹ nostris ꝛ de opatis a nobis:ꝛ
cōcedo ꝙ opōnes nostre pcedūt a simplicib⁹ ad cōposi-
ta.ꝛ cōcedo ꝙ pcessus in opando ea q̃ ꝓsiliata sunt est p-
cessus cōpositiuus:tū pcessus in speculando in ingsitione
ꝓsilij est resolutoriꝰ qz pcedit a cōpositis ad simplicia ꝛ a
posterioꝛib⁹ in esse ad pozа in esse vt pz ex pdictis. ¶ Ad
3ᵐ dubiū dōm ꝙ in p se ordinatis cōsiliū nō pcedit in in-
finitū:sed est finitū tā ex pte p̄ncipy q̃ ex pte terminī:tū
in accidētal'r ordinatis pōt pcedere in ifinitū. ¶ Primū

declarat̃ sic.Cōsiliū est q̃dā ingsitio:sz oīs ingsitio pcedit B
ab aliquo p̄nᵒ ꝓsupposito:sz finis in agibilib⁹ se bz vt p̄nᵐ
in speculabilib⁹.Cōsiliū igit̃ incipit a fine tanq̃ a p̄nᵒ:sed
in finib⁹ nō est pcessus in infinitū vt pz ex p̄mo hui⁹ ꝛ 2ª
metaᶜᶜ:ideo in ꝓsilio est status ex pte p̄ncipy.Qꝛ etiā cōsi-
liū bz statū ex pte termini/pz:qz ingsitio consiliatiua vlti-
mate terminat̃ ad aliqd qō est in ptāte nostra qō est p̄ᵐ in
opōne:sz sit vltimū in inuētione:igit̃ oē ꝓsiliū bz terminū:
qō etiā pz p hoc qz id est ipole moueri qō ipole est motuz
esse:vt pz ex p̄ de celo ꝛ mūdo ꝛ.6.physicoꝛ.sed cōsiliari
est qōdā moueri:qz cōsiliū est qdaz motus rōnis. Si igit̃
cōsiliū pcederet in ifinitū ipole eēt ꝓsiliū esse terminatū:
ꝛ p ꝓns nūq̃ fieret cōsiliū qō falsuz est vt apparet ad sen-
suz ꝛ ex his arguit̃ sic. Illud qō bz p̄nᵐ ꝛ terminū p se nō
pcedit in ifinitū:sed in p se ordinatis cōsiliū bz p̄nᵐ ꝛ ter-
minū:iō ꝛc̃. ¶ Scōm ēt pz.s.ꝙ cōsiliū pōt p accidens ire
in infinitū:qz qñ cōsiliatū est de vno negocio pōt ꝓsiliari F
de alio ꝛ postea de alio ꝛ sic in infinitū.Sed illa successio
cōsiliatiua est ifinita p accñs:qz inter illa nō est ordo p se
sed qōlibet accidit cuilibet:ꝛ iō cōsiliū in accñtal'r ordina
tis pcedit in ifinitū sicut ꝛ gnātio. ¶ Ad p̄m in Jniū cū dī Ad rō-
ꝙ opabilia a nobis sunt infinita ꝛc̃.Dōm est ꝙ cōsiliū est nez p̄mᵐ.
per se de opabilib⁹ a nobis p se ordinatis ad vnū finē de
terminatū:ꝛ talia nō sūt ifinita sz solū finita:opabilia aūt
a nobis que nō sunt p se ordinata ad vnū finē sūt ifinita:
ꝛ de talib⁹ nō est cōsiliū per se sz p accñs solū. ¶ Ad aliō Ad 2ᵐ
dōm ꝙ per se ipediētia finē aliquē nō sunt ifinita sz deter rōnem.
minata:sicut ꝛ cause per se ordinate ad consecutionem fi-
nis sunt determinate ꝛ finite.

¶ Cōsultabile autē ꝛ eligibile idem est. Ipsum tamen
eligibile definitū iam est. B

¶ Consiliabile autez ꝛ eligibile idem. verumtā 3ª ps.c.
determinatum est iam eligibile.

¶ Hec est 3ª ps p̄ncipalis hui⁹ capl'i:in qua ꝓbs determi-
nat de ꝓsilio p cōpōnē ad electionē cōparādo cōsilium ꝛ
electionē adinuicē ꝛ cōtinet tres pticulas. In p̄ª cōparat
cōsiliū ꝛ electionē adinuicē ꝛm cōueniētiā. In 2ª ibi[Qō
eniz ex cōsilio. Jcōparat cōsiliū ꝛ electionē adinuicez pe-
nes dziaz. In 3ª ibi[Existēte aūt eligibili. Jcōcludit ex pre
dictis descriptionē electiōis. In p̄ª igit̃ pticula ponit̃ pue
niētia inter cōsiliū ꝛ electionē q̃ talis est/ꝙ consiliū ꝛ ele-
ctio sunt circa idē obiectū.nā cōsiliabile ꝛ eligibile idem
sunt.nā bonū qō est in ptāte nr̃a est ꝓsiliabile ꝛ eligibile:ꝛ
tū est ordo iter ea:qz qñ iā determinatū est aliqd p ꝓsiliū
tūc p̄mo eligit̃ q̃si ꝓsilio pcedēte electionē. ¶ Dic dubi- Dubᵐ
tat̃ qz nō vī ꝙ ꝓsiliabile ꝛ eligibile sint oīno idem:qz tūc rō.
nihil esset eligibile nisi eēt cōsiliabile.cōsequēs est falsuz:
qz de bis que fiunt ꝛm certas disciplinas ꝛ artes p se suffi D
cientes nō sunt cōsiliabilia vt pz p ꝓbm supra:ꝛ tū talia
sunt eligibilia:iō ꝛc̃. ¶ Dōm ꝙ cōsiliabile ꝛ eligibile non Solo.
sunt idē puertibil'r:qz oē cōsiliabile est eligibile ꝛ non oē
eligibile est cōsiliabile. ¶ Rō p̄mi est:qz cōsiliū est ingsi-
tio alicui⁹ qō est vtile ad finē bonū cōsequēdum:sz oē qō
est vtile ꝛ ordinabile ad cōsequēdū finē bonū est eligibi-
le:iō oē cōsiliabile est eligibile. ¶ Intelligēdū est ꝙ cōsi Nōnᵐ
liabile accipit̃ dupl'r.s.large p oī eo de quo ingrit̃ p cōsi- Cōsiliabile 2ᵐ capl'i
liū:ꝛ sic vtraqz ps ꝓtradictionis est ꝓsiliabilis ꝛ forte eli-
gibilis q̃uis nō ab eodē. Alio mō accipit̃ cōsiliabile strī-
cte:ꝛ sic solū vtile ad finē cōsequēdū de quo ingrit̃ p cōsi
liū est cōsiliabile:ꝛ de tali cōsiliabili est certū ꝙ oē consi-
liabile est eligibile. ¶ Rō scdi.s.quare nō oē eligibile est
ꝓsiliabile est ista:qz electio est de oib⁹ que a nobis agunt̃
voluntarie ad finis cōsecutionē:sed nō de oib⁹ talib⁹ est
cōsiliū:qz cōsiliū est ingsitio de rebus dubys ꝛ magnis ꝛ

J nõ est de manifestis ⁊ puis: vt pz ex supra dictis. Et sic pz
q̃ nõ oẽ eligibile est consiliabile: qz eligibile est cõe ad oẽ
vtile ordinatũ ad finẽ pseqũdũ siue sit certũ siue dubiũ
siue magnũ siue puũ: sz cõsiliabile solũ est cõe ad vtile or
diatũ ad finẽ qõ est dubiũ ⁊ magnũ. Ex pdictis pz q̃ hec
nõ est p se eligibile est psiliabile. nõ eniz dr aliqd eligibi
le p se rõne ingsitiõis psiliatiue: qz sic eligibile nõ esset in
plus q̃z psiliabile. sed p se loquẽdo dr aliqd eligibile rõne
iudicij ⁊ sentẽtie qua iudicat aliqd esse vtile ad psecutio
nẽ finis. Unũ qz i rebꝰ manifestis rõ nõ ingrit sz statiz iudi
cat pferẽdo snia; z abs q; oi ig sitiõe ⁊ psilio pcedẽte: iõ ad
electionẽ p se regrit iudiciũ ⁊ snia: nõ aũt ingsitio aut psi
Ad rõnẽ. liũ. ¶ Rõ iducta ad dubitationẽ pbat vez: ⁊ iõ pcedat.
¶ Qõ eniz ceteris ex psultatione pretulimus id eligibi
K le est. Desinit eni tũc demũ vnusq;q; pquirere quonã
aget mõ cũ in seipsuz principiũ redigit: ⁊ in id suiipsꝰ
qõ antecedit: hoc est. n. qõ eligit. Patet hoc ita eẽ ⁊ ex
vetustissimis rebus pu. quas imitabat Homerus. Que
nãq; reges eligerẽt ea populo enuntiabant.
¶ Qõ eni ex psilio preiudicatũ est: eligibile est:
qescit eniz vnusq;q; querens qualr opabit qñ
in seipz reducet principiũ ⁊ ipm in añs: hoc. n.
est qõ eligit. ¶ Manifestuz aũt hoc ex antiqs
vrbanitatibꝰ quas Homerus imitatus est: re
ges enim que eligebãt annuntiabant plebi.
¶ Hec est zª pticula: in qua cõparat psiliũ ad electionẽ pz
L diam quã imediate iã tetigerat. ⁊ dria est ista. q̃ cõsiliuz
pcedit electionẽ. Et hec est pclo zª que pbat dupliciter.
26ª cõclo huiꝰ tertij libri. Prio sic. Electio segr iudiciũ rõnis vel est sil cuz iudicio
rõnis: ⁊ cõsiliũ pcedit iudiciũ rõnis. igit cõsiliũ pcedit ele
ctionẽ. Cõsequẽtia pz: qz qõ pcedit pus pcedit posterius: ⁊
ẽt qõ pcedit vnũ eoꝝ que sunt sil pcedit reliquũ: ⁊ iudiciũ
rõnis vel est pus electiõe vel sil cũ ea: ⁊ sic pz ñtia. maior
est manifesta. Nõ eniz eligit aliqd nisi qõ est iudicatũ eẽ
bonũ. ⁊ minor pz sic. Qui cõsiliãdo ingrit qualr dr opari
desistit a psiliãdo qñ igsitionẽ suã resoluẽdo pducit ad il
lud qõ est in sua ptãte. hoc est cũ puenerit ad tale iudiciũ
q̃ id qõ intẽdit facere est in sua ptãte: ⁊ tũc eligit illud qõ
facere intẽdit gra finis cõsequẽdi: ⁊ si sint plura q̃ iudica
uerit se posse facere gescit a psiliãdo qñ reduxerit in añs
hoc est: qñ iudicauerit q̃ añs hoc est illõ qõ ei p operãdo
occurrit est in sua ptãte: ⁊ tũc eligit illud. ¶ Manifestũ aũt
M ⁊ ex antiqs. ¶ Scõdo pbat ꝓ q̃ qõdã signũ. Nã antiqꝰ re
ges nõ hãtes plenã ptãtẽ ñatiuã i multitudie vt possent
facere oia. put eis videret / ea q̃ in psilys suis determina
bant ⁊ eligebãt annũtiabãt plebi vt ipsi ẽt eligerent: ⁊ sic
cõsiliũ regis pcedebat electionẽ plebis. ⁊ hoc est signũ q̃
cõsiliũ pcedit electionẽ. Eustratiꝰ dicit hic q̃ reges q̃ elige
bant annũtiabãt plebi. isti enim. s. reges in inceptis duces
sunt: quẽadmodũ ⁊ noster itellꝰ q̃ est eoꝝ q̃ in nobis sunt
honorabilior: vt plebs eniz iudicat subycit ⁊ regit: ita hic
appetitus finaliter iudicat ⁊ regit ab itellectu ⁊ mouetur
ad operationem. hec Eustratius. Ex isto loco patet q̃ Eu
stratiũ q̃ intellectus est nobilissima potentia anime.
¶ Cũ igit ipm eligibile sit cõsultabile appetibile ex iis
que in nra sunt ptãte ⁊ ipsa electio deliberatiua appe
titio rez erit earũ que in nra sũt ptãte: nã sil atq; diiu
dicauimꝰ ex cõsultatiõe affectamus deliberatione: qd
est igit electio figura sit dictuz: ⁊ circa que versatur: ⁊
eoꝝ esse quibus ad ipsos fines acceditur.
Electiõis descriptio ¶ Existente autẽ eligibili psiliabili desiderabili
eoꝝ que in nobis: ⁊ electio vtiq; erit cõsiliabi
N le ds̃iderius eoꝝ que in nobis: ex cõsiliari enim
indicãtes ds̃iderabimus pz cõsiliuz. Electio qdẽ
igit typo nunc non vt consuetum est dicere pz
subscriptionem sed vniuersalr dicta sit ⁊ circa
qualia est: ⁊ qñ eorum que ad fines.
¶ Hec est zª pticula huiꝰ ptis: in qua pcludit descriptionez
electionis q̃ est ista. Electio est desideriũ psiliabile eoꝝ q̃
sunt in nra ptãte. Et est pclo z7ª huiꝰ libri quẽ pbat sic.
27ª pclo huiꝰ tertij libri. Eligibile est psiliabile desiderabile de nuõ eoꝝ q̃ sunt in
nra ptãte: ergo electio est desideriũ psiliabile eoꝝ que sũt
in nra ptãte. Cõsequẽtia pz p locũ a cõiugatis. ppter hec
aũt dixit electionẽ eẽ desideriũ psiliabile: qz ex hoc q̃ hõ
psiliat puenit ad desiderãdũ ea q̃ sunt p psiliũ adinuẽta
O qõ gdẽ desiderium est electio. ¶ Eustratius dicit hic sic.
Opz aũt scire qñ electiõis genꝰ vtiq; est itellꝰ appetitiuꝰ
nõ simplr aũt itellꝰ ⁊ appetitꝰ: sz qõ ⁊ p ambo ⁊ cõmistiz.
Hec ille. Et dria electiõis habet p B q̃ Phs dicẽ. ¶ Eoꝝ q̃
sunt in nra ptãte. ¶ Quia Phs dicit hic describẽdo electio
nẽ q̃ electio est desideriũ psiliabile: ⁊ desideriũ ptinet ad
appetitũ ⁊ psiliari ptinet ad itellectũ: iõ rõnabilr dubita
tur hic. vtrũ electio sit actꝰ itellꝰ vel actꝰ volũtatis vel qõ
Dubiũ dã mistũ ex his vt inuit Cõmẽtator. Et vr pmo q̃ electio
sit actꝰ itellꝰ in itellectu subiectiue existẽs: qz eiusdẽ potẽ
tie est syllogiçare ⁊ cõcludere: sz electio est sicut pclo ing
sitionis psiliatiue. Cũ igit ingsitio psiliatiua sit in itellectu
⁊ actus itellꝰ: segr q̃ electio sit actꝰ itellꝰ. ¶ Item electio
iportat quãdã collationẽ pluriũ p quã vnũ alteri pferr: sz
collatio est actꝰ itellꝰ. igit electio est actꝰ itellꝰ. ¶ Contra.
P C electio est desideriũ eoꝝ q̃ sunt in nra ptãte vt dicit Phs:
sed desideriũ est actꝰ volũtatis. ergo ⁊c. ¶ Ad istud dicũt
qdã q̃ electio icludit essentialr tã actũ itellꝰ q̃z actũ appe
titus: ita q̃ electio sit aliqd cõpositũ ex vtroq; actu: sicut
aial cõponit ex aia ⁊ corpe: ⁊ ita nõ est cõcedendũ q̃ ele
ctio sit in itellectu nec q̃ sit in appetitu sz q̃ est pticipatiua in in
tellectu ⁊ pticipatiua in appetitu. ⁊ hec vr esse opio Cõmẽtatoris
hic: qui dicit q̃ genꝰ electiõis est itellꝰ appetitiuus ⁊ non
simplr itellꝰ vel appetitꝰ: sz qõ p ambo est mistũ. hec Cõ
mẽtator. si tñ electio esset tñ in itellectu vel tñ in appeti
tu: actꝰ itellꝰ vel actꝰ appetitꝰ esset genꝰ electionis saltem
remotũ q̃uis nõ primũ / cuiꝰ ꝓtũ dicit hic Cõmẽtator.
¶ Alij tenẽt ꝓtũ dicẽtes q̃ electio est eẽtialr desideriũ
⁊ acceptatio alicuiꝰ boni ordiati i finẽ: ⁊ iõ actus itellꝰ nõ
ptinet essentialr ad electionẽ sicut nec ad desideriuz. Uñ
Q sicut desideriũ est eẽtialr actus volũtatis: ita electio est
essentialr actꝰ volũtatis: tñ cũ electio sit desideriũ pconsi
liati opz q̃ ad electionẽ pcurrãt duo. vnũ antecedenter ⁊
Z cqz. dispositiue ⁊ hec est igsitio psiliatiua q̃ ptinet ad itellectũ.
Et aliud essentialr ⁊ cõpletiue ⁊ est ipsa acceptatio: ⁊ desi
deriũ est qõ diffinitũ est ex psilio. Quãtũ ad pm qõ. s. respi
cit electionẽ antecedẽter ⁊ dispositiue electio pertinet ad
actũ rõnis. Sed quãtũ ad zm qõ respicit electio essentialr
⁊ cõpletiue sic ptinet ad actũ volũtatis. Unde quãtũcũq;z
aliqs iudicet q̃ vnũ sit alteri pferendũ in hoc nõ pficitur
electio: sed tũc solũ cũ p desideriũ ⁊ electionẽ illud pcõsi
liatũ ⁊ iudicatũ actualr desideraẽ ⁊ acceptaẽ: sed deside
riũ est eẽtialr actꝰ volũtatis: ⁊ iõ electio est essentialiter
actus volũtatis: tñ ad electionẽ regrit tam actus itellꝰ q̃z
actus voluntatis. ¶ Actus itellꝰ regrit antecedẽter ⁊ pre
suppositiue: ⁊ actꝰ volũtatis regrit essentialr ⁊ cõpletiue.
⁊ qz vterq; actus regrit ad electionẽ: iõ Phs 6º huiꝰ dicit:
q̃ electio vel est itellꝰ appetitiuus vel appetitus intelle
ctiuus. ⁊ iõ dicit Cõmentator hic q̃ genus electionis non
est intellectus

est itellectus nec appetitus simplr: sed ambo cõmistiz: qõ
nõ est sic intelligẽdũ q̃ sit electio qõdã mistũ seu cõposi
tũ ex actu itellectꝰ ⁊ actu volũtatis: sz dr sic itelligi q̃ sicut
miscibilia manẽt in misto nõ actualr ⁊ sub formis pprys
sed solũ in vtute: ita psiliatio seu iudiciũ ipsius itellectꝰ cõ
tinet vtualr in ipsa electione: accipiẽdo electionem stricte
pm q̃ solũ se extẽdit ad finem psilij: ⁊ iõ dicit Cõmẽtator
q̃ genꝰ electionis nõ est intellectꝰ tñ: nec appetitus tñ: qz
est actus appetitus virtualr includẽs actũ itellectus. Sic
igit pz pm eos cuiꝰ est electio tanq̃z subiecti. ¶ Scõo di
cunt ⁊ bñ q̃ electio est tanq̃z obiecti p se ⁊ eẽntialr actuuz
humanoꝝ. Si aũt sit ipsaꝝ rez B est inquãtũ cadunt sub
vsu ⁊ opõne hois. Rõ pmi est: qz electio est desideriũ cõ
siliabile eoꝝ que sunt in nra ptãte: ⁊ q̃ fiũt a nobis: iõ dicit
Phs q̃ nos nõ eligimꝰ ea q̃ fiũt p alios: sicut nõ eligimus
athletã vincere sed solũ eligimꝰ ea q̃ fiũt p nosipsos. Sed
actus humani maxie sunt in ptãte nra: ⁊ fiũt a nobis ⁊ nõ
ab alijs: iõ ⁊c. ¶ Rõ scõi est: qz sicut volũtas est ipsius fi
nis: ita electio est eoꝝ que sũt ad finẽ. Nunc aũt finis vel
est opatio nra vel res aliqua p opõnẽ nram facta: sicut est
sanitas finis medici nõ pz se: sz pm q̃ effecta est: vñ ppria
factio sanitatis est finis medici. Si igit aliqua res ponat
finis vt pecunia vel aliqd hꝰ: hoc nõ est nisi iquãtũ venit
vsus vel possessio eoꝝ ad opa humana: ⁊ eodez mõ est de
his que sũt ad finẽ. necesse eniz est q̃ illud qõ est ad finez
vel sit actio vel res aliqua iterueniente aliq̃ opõne huma
na p quã vel efficit illud qõ est ad finẽ vel saltẽ vtitur eo: ⁊
ideo ⁊c. Pm hoc rñdet ad rõnes in cõtrariũ. ¶ Ad pmaz
q̃ electio nõ est pclo psilij: sz iudiciũ vel snia qua iudicat
aliqd inuẽtũ p cõsiliũ / est ppie pclo cõsilij / ad quã sniam
segr electio. Et ita electio nõ est pclo cõsilij: sed est sequẽs
ad pclusionẽ cõsilij: ⁊ iõ Phs 6º huius nõ dicit simplr q̃
electio est pclo consilij: sed q̃ electio est q̃si pclo que segr
ad sniam factaz de opabili que ppie est pclo syllogismi
practici: vt si arguit sic: legibꝰ est obediendũ: sz honorare
patrẽ ⁊ matrẽ est pceptũ in lege. igit pater est honorãdus.
⁊ ad hanc sniam que est de honorãdo pzez segr electio eiꝰ
qõ est honorare pzem. ¶ Ad zm cũ dr q̃ electio importat
quãdã collationẽ pluriũ: dico q̃ vez est antecedẽter ⁊ dis
positiue se habẽtiũ ad actũ electiõis: sed essentialr est solũ
desideriũ volũtatis: ad qõ tñ desideriũ cõsequit hꝰ colla
tio pluriũ. ¶ Sigs tñ velit sustinẽ opionẽ Cõmentatoris
que vr ponere q̃ electio icludit in se actũ itellectꝰ ⁊ actuz
volũtatis ita q̃ B nomen electio / signat aggregatũ ex actu
intellectus: ⁊ actu volũtatis poterit hoc pbare per hoc q̃
diffinitũ ⁊ diffõ idẽ significãt: sed diffõ electionis est hec
psiliabile desideriũ eoꝝ que sunt in nra ptãte: sed hec oõ
signat aggregatũ ex actu itellectꝰ ⁊ actu volũtatis: qz ptes
oõnis significãt ptes rei signate p totã orationẽ: vt pz ex
7º metaphysice. igit hoc nomen electio / signat aggregatũ
ex actu itellectꝰ ⁊ actu volũtatis: cũ diffõ ⁊ diffinitũ idem
significẽt. ¶ Sz tũc est dubiũ qs actus pncipalr iportat
per nomen electionis. Utrũ actus itellectꝰ vel actꝰ volun
tatis. Istud eniz vr dubitabile apud Arz. qui. 6. huiꝰ dicit
q̃ electio vel est itellꝰ appetitꝰ vel appetitꝰ intellectiuus
q̃si sub dubio ponẽs disiunctionẽ. ¶ Credo tñ q̃ pncipa
le ⁊ formale significatũ huiꝰ nois electio / est actus volun
tatis: ⁊ actus itellectꝰ est q̃si mãle in significato huiꝰ nois.
¶ Et sigs velit istã opionẽ tenere nõ dr cõcedere q̃ ele
ctio sit ds̃iderium: qz sic electio esset actꝰ volũtatis: nec segr
electio est desideriũ cõsiliabile. igit electio est desideriũ.
Sicut nõ sequit / ens p accidẽs est bõ albus: ergo ens per
accidẽs est bõ. vñ cũ dicit q̃ electio est desideriũ cõsilia
bile: istud sic intelligit q̃ electio est aggregatũ ex actu de
sidery / qui est actus voluntatis. ⁊ ex actu psilij qui est actꝰ
intellectus: ⁊ nõ segr / electio est aggregatũ ex duobꝰ. igit E
est alterũ illoꝝ: sed oppositũ sequitur: cum nullum aggre
gatum sit aliqua partium ex quibus aggregatur.

Capitulum quartum

tractatus pmi libri tertij de volũtabili ⁊ volũtate: ostendẽs q̃ volũtas est ipsius finis. ⁊ volunta
bile est ipse finis: ⁊ simplr volũtabile est qõ est simplr ⁊ p
se bonũ: vnicuiq; aũt q̃ sibi vr bonũ: pauo aũt qõ con
tingit quemadmodum sanis corporibus sana que pm ve
ritatem sunt sana: infirmis autem altera.
¶ Volũtatẽ finis qdẽ ipsius esse iã pauloãs diximus. Pª ps. c.
Caput 4m tra. p. 3. li. Capº 2º. huiꝰ trac.
V Oluntas autem quoniam quidem
finis est dictum est.
Istud est 4m capl'm pmi tractatus li
bri tertij: in quo determina
tur de volũtate ⁊ volũtabili: ⁊ ptinet tres ptes pncipales.
Quartꝰ. c. p. tra. diuisio in tres ptes pn. In pma pponit illud qõ est manifestũ de volũtate. In zª
ibi Uidet aũt bis. Jmouet dubitationẽ ponẽdo ⁊ iprobã
do diuersas opiniones circa voluntabile. In zª ibi Qz si
hec. Jponit solõnẽ dicte dubitationis. Primo igit pponit
illud qõ est manifestũ de volũtate dicẽs. q̃ volũtas sortit
idẽ nomen cũ potẽtia respectu pmi obiecti potentie: in qõ
potẽtia pmo ⁊ p se tẽdit sicut actꝰ potẽtie visiue in ordie
ad visibilia dr visus ⁊ intellectꝰ respectu pmoꝝ pncipioꝝ
in que pmo tendit vocat intellectus: ⁊ ita actus volũtatis
dicitur voluntas respectu finium quos potentia volunta
tis pmo respicit tanq̃z principia.
¶ Sed videt aliqs qdẽ esse veri boni aliqs apparentis
boni: atq; fit snia qdẽ eoꝝ q̃ vez bonũ id esse censent
qõ est affectabile volũtate: vt id nõ sit affectabile vo
luntate qõ is qui nõ recte expetit vult: nam si fit: erit ⁊ B
ꝓtinuo bonũ: at erat forte malũ. Snia ãt eorũ q̃ bonũ
apparens inqunt esse qõ est affectibile voluntate: vt
nihil sit ꝓsus qõ suapte nã sit affectibile volũtate: sz
id qõ vnicuiq; vr. At alijs aliijs vr: ⁊ repugnãtia forte.
¶ Videt aũt bis qdẽ p se boni esse: bis aũt ap
parẽtis boni. Cõtingit aũt p se bonuz volũtabi
le dicẽtibus: nõ esse voluntabile qõ vult qui nõ
recte vult. Si eniz erit volũtabile ⁊ bonũ erit:
aut si sic cõtingit malũ. ¶ Rursus aũt apparẽs
bonũ voluntabile dicẽtibꝰ nõ esse natura per se
bonuz voluntabile: sz vnicuiq; qõ videt. Alij
autẽ aliud videtur ⁊ sic cõtingit cõtraria. D
¶ Hec est zª pars huius capli: in qua Phs mouet dubita
tionẽ ponẽdo ⁊ iprobãdo diuersas opiniones circa volun
tabile ⁊ ponit. z. opiniones quas iprobat. Prima est q̃ so
luz per se bonũ est volũtabile. Scõa est q̃ solum apparẽs
bonũ est volũtabile: ⁊ omne apparẽs bom est volũtabile.
Primã opinionẽ improbat ostẽdẽdo q̃ nõ solũ per se bo
nuz est volũtabile: ⁊ est cõclusio 28ª ⁊ pbat sic. Si solum 28ª pclo huiꝰ tertij libri.
per se bonum esset volũtabile: cuz malus nõ vult illud qõ
est per se bonũ: sequit q̃ illud qõ malus vult nõ est volun
tabile. ñs est falsuz: ideo ⁊ antecedẽs. ⁊ ñtia pz: qz detur
oppositũ cõsequẽtis. s. q̃ illud qõ malus vult sit volunta
bile: cuz malus vult malũ: sequit q̃ malũ sit per se bonũ:
qz nihil est voluntabile nisi per se bonũ: ⁊ malũ est volun
tabile: qz est voluntabile a malo. q̃ ⁊c. ¶ Rursus autez. ¶ zª
opinio que ponit q̃ nihil est volũtabile nisi apparens bo
nũ / improbat. vñ pbat q̃ nõ solũ apparẽs bonũ est volũ 29ª pclo huiꝰ tertij libri.
tabile: ⁊ est pclusio 29ª ⁊ pbat sic. Illud qõ solũ est appa.

rens aliquale nõ est naturalr tale:illud eniz qõ solũ apparet aurũ nõ est aurum nãliter.Si igitur nihil sit volũtabile nisi apparẽs bonũ vnicuiqz esset volũtabile illud qõ sibi vr:ꝛ tũc sequitur ꝙ nihil in nã sua sit volũtabile:ꝛ tũc nihil est bonũ ꝟz suã nãz nisi dicat ꝙ vnũqõqz est tale ꝟm nãm ꝛ ꝟz veritatẽ quale appet.Sz ꝑ est incõueniẽs:qꝛ idẽ põt apparere mihi bonũ ꝛ tibi malũ:ꝛ tũc segt ꝙ idẽ eẽt ꝟm nãz ꝛ ꝟz vitatẽ bo^{m} ꝛ malũ:qꝛ idẽ appet bo^{m} ꝛ malũ.g ꝛc.

¶ Qꝛ si hec nõ placent dicenduz est simplr qdem ꝛ re vera vere bonũ esse affectabile voluntate. Vnicuiqz vo id qõ vnicuiqz videt.Studioso igit id est affectibile volũtate qõ vere bonũ:vitioso vo qcqd cõtigerit: fitqz hoc pinde atqz in corporib^{9} ipsis:his.n.quorũz corpa bñ sese bñt salubria sunt ea que vere talia sunt: iis aũt quoꝝ corpa sunt egrota non hec ipsa:sed alia: silr ꝛ amara ac dulcia ꝛ calida atqz grauia:ꝛ cetera id genus.Studiosus.n.hõ recte singula iudicat ꝛ singulis in rebus idipsi vr qõ vere est tale.In vnoquoqz.n. habitu sunt ꝓpria q̃dã honesta atqz iucunda:atqz in singulis plurimũ fortasse pstat vir studiosus i dignoscendis iis que vere talia sunt:ꝓpterea ꝙ est vt norma q̃dã atqz mẽsura ipsoꝝ.Multitudo vo decipitur ob voluptatẽ:ipsa nãqz bonum qdem nõ est:bonum tamen esse apparet:persequuntur igitur ipsam tanq̃ bonum:dolorem autem fugiunt tanq̃ malum.

3ª ps.c. ¶ Qꝛ si hec nõ placẽt:dõm simpliciter qdem ꝛ ꝟm veritatẽ volũtabile esse ꝑ se bonũ:vnicuiqz aũt qõ vnicuiqz vr. ¶ Studioso qdem igit qõ ꝟm veritatẽ esse:prauo aũt qõ ꝟtingit.Quẽadmodũ ꝛ in corpib^{9} bñ dispositis sana sunt ꝟm veritatẽ talia existẽtia:infirmis aũt altera.Silr aũt ꝛ amara ꝛ dulcia ꝛ calida:ꝛ grauia ꝛ aliorũ talia singula.Studiosus enim singula iudicat recte:ꝛ in singulis verũ ei apparet:ꝟz vnũquẽqz eniz habitũ ꝓpria sunt ꝛ bona ꝛ delectabilia:ꝛ differt plurimũ fortitan studiosus in ꝑ vez in singulis videre quẽadmodum regula ꝛ mẽsura existẽs ipsoꝝ.Multis aũt deceptio ꝓp delectationẽ videt fieri:nõ eniz existens bonũ videt.Desiderat igitur delectabile vt bonum: tristitiam autem vt malum fugiunt.

¶ Hec est 3ª ps huius capli:in qua ꝓbs ponit solonẽ dicte dubitationis:ꝛ est hec solo ꝙ qõdã est simplr volũtabile: ꝛ qõdã est volũtabile in respectu.Illud qõ est simplr volũtabile est ꝑ se bonũ:ſz volũtabile in respectu est apparẽs bonũ.¶ Studioso qdẽ.¶ Istã solonẽ õclarat ꝓbs ꝓbãdo. ꝙ bonũ simplr est simplr volũtabile ꝛ bonũ apparẽs est volũtabile ꝟm qd ꝛ in respectu:ꝛ hec est ꝛclo 30ª q̃ ꝓbat sic.Illud est simplr volũtabile qõ studiosus desiderat:ꝛ desiderabile ꝟm qd ꝛ in respectu qõ malus desiderat:sed studiosus desiderat ꝑ se bonũ:ꝛ malus õsiderat apparẽs bonũ.igit simplr volũtabile est per se bonũ:ꝛ volũtabile ꝟm qd ꝛ in respectu est apparẽs bonũ.Maior hui^{9} rõnis declarat sic:studiosus recte iudicat singula:ꝛ in singulis ei apparet illud qõ est verus.Illud igit qõ apparet studioso volũtabile ꝛ qõ studiosus õsiderat est simplr volũtabile. Qꝛ aũt studiosus singula recte iudicet declarat.nã sic bñ dispositis ꝟm corpus illa vident sana que in rei veritate sunt sana:ꝛ illa dulcia que in rei veritate sunt dulcia:ꝛ mãle dispositis ꝟm corpus sana apparẽt nõ sana ꝛ dulcia apparẽt amara:sic bñ disposito ꝟm aiam cuiusmodi est studiosus illa que in veritate sunt bona ꝛ volũtabilia apparent bona ꝛ volũtabilia:ꝛ prauo apparẽt bona ꝛ volũtabilia que nõ sunt volũtabilia nec bona in rei veritate.ꝛ rõ huius est:qꝛ vnicuiqz habitui vident bona ꝛ delectabilia que sunt ei ꝓpria.i.que ei ꝓueniũt.Habitui aũt vtutis cõueniũt oia que ꝟm veritatẽ sunt bona.naz habit^{9} virtutis mozalis est ꝟz rõnẽ rectã:iõ ea que sunt simplr bona vñr ei bona.ꝛ in hoc plurimuz differt studiosus ab alijs:qꝛ in singulis opabilibus videt qd sit vere bonum q̃si regula ꝛ mensura existẽs oĩum opabiliũ.nã in oĩbus opabilib^{9} iudicãdũ est aliqd esse bonũ vel malũ ꝟz ꝙ apparet studioso.Prauis aũt accidit deceptio ꝓpter delectationẽ.nã ꝓp malã delectationẽ in appetitu vr eis bonũ qõ nõ est bo^{m}. vñ delectabile ꝓsequunt tanq̃ bonũ.tristitiã aũt fugiunt tanq̃ malũ.¶ Cõmẽtator dicit hic ꝙ delectatiões sequẽtes bonas opõnes sunt bone.ꝛ delectationes sequẽtes malas opõnes sunt male ꝛ vitupabiles.Cognate eni sũt delectationes opõnibus in qb^{9} fiunt:ꝛ termini eniz sũt ipsaꝝ vt in tractatu de delectatione ostẽdet.hec Cõmẽtator.

Capitulum quintum

tractatus ꝑmi libri tertij de applicatione ꝑdictoꝝ ꝓncipioꝝ ad vtutes ꝛ malitias:declarando ꝙ virtutes ꝛ malitie sunt coꝝ que in nobis ꝛ in nostra ptãte ꝛ volũtate sunt cũ redargutione opinãtiũ virtutes esse volũtarias:non tamen malitias esse voluntarias.

¶ Cum igit finis sit affectabilis voluntate.Ea vo qb^{9} itur ad finẽ ꝛsultabilia sint atqz eligibilia:fit vt act^{9} ii qui circa hec versant ab electiõe ꝓficiscant:nostraqz spõte fiant.At opõnes virtutũ circa hec ipsa versant. Nostra igitur in ptãte ipse virtutes.

Existente vtiqz volũtabili qdez finis: ꝛsiliabilib^{9} aũt ꝛ eligibilib^{9} coꝝ que ad finẽ:que circa hec opõnes ꝟm electionẽ erũt vtiqz:ꝛ volũtarie vtutũ autẽ opõnes circa hec:in nobis autẽ ꝛ vtus.

Capitulum p.ma.p. ethicor. p^{3} ps.

Istud est capl'm 5^{m} ꝑmi tractatus:in quo ꝓbs applicat ꝑdicta ꝓncipia ad vtutes ꝛ vitia õclarando ꝙ vtutes ꝛ vitia sunt in nostra ptãte cũ redargutione opinantiũ ꝛriuz.ꝛ cõtinet q̃uor ptes.In ꝑma determinat veritatẽ declarando ꝙ virtutes ꝛ vitia sunt in nostra ptãte.In 2ª ibi[Dicere aũt ꝙ nullus.]excludit errorẽ circa hoc inducẽdo dubitationẽ circa dicta.In 3ª ibi[Sed fortitan talis aliqs.]Excludit radices errozis dicẽtium ꝙ nullus est malus volẽs.In 4ª ibi[Cõmuniter qdẽ igit.] recapitulat ea que dicta sunt de virtutib^{9} ꝛ de opõnibus virtutũ.Prima ꝑs cõtinet duas pticulas.In ꝑma ostẽdit ꝙ vtutes sunt in nrã ptãte.In 2ª ibi[Silr aũt ꝛ malitia.] ostendit ꝙ malitia.ſ.habitus oppositus vtuti est in ptãte nrã.In ꝑma igit pticula ostẽdit ꝙ vtutes mozales sunt in nrã ptãte:ꝛ hec est ꝛclo 31ª ꝛ ꝓbat sic.Volũtas est de fine ꝛ ꝓsiliũ ꝛ electio sunt de his que sunt ad finẽ:tũc arguitur sic.Quoꝝ ꝓncipia ꝓductiua sunt in ptãte nrã:illa sunt in ptãte nrã.Sz ꝓncipia ꝓductiua virtutũ sunt in ptãte nrã. igit vtutes sunt in ptãte nrã.Maior hui^{9} rõnis est nota ꝛ minor declarat.bone opõnes que sũt ꝓductiue vtutũ sũt ab electione nrã que est circa ea q̃ sunt ad finẽ:sicut ꝛ operationes vtutũ sũt circa ea q̃ sunt ad finẽ:ſz electio est volũtaria ꝛ in ptãte nrã.igit ꝓncipia ꝓductiua vtutũ.ſ.bone opationes sunt in ptãte nrã:ꝛ per ꝓñs vtutes sunt in ptãte nrã.Ista rõ fundat sup hoc ꝑn^{m}:cui^{9} cã ꝓductiua ꝑ se est in ptãte nrã illud est in ptãte nrã:ꝛ qꝛ cã bonaꝝ opõnũ.ſ. electio est in ptãte nrã:iõ bone opõnes sũt in ptãte nrã.ſz bone opõnes sunt cause ꝓductiue vtutũ:iõ vtutes sunt in ptãte nrã. ¶ Lincoñ.format rõnez sic.Quecũqz opõnes sunt circa cõsiliabilia volũtarie sunt:virtutũ opõnes sunt circa cõsiliabilia:ergo vtutũ opõnes sunt volũtarie:ꝛ hãc pclonẽ subticet Aꝝ.more suo:ex qua sequit ꝙ virtus est voluntaria ꝛ coꝝ q̃ sunt in nobis.Cũ eniz ex opõnib^{9} fiãt vtutes ꝛ opõnes sint volũtarie:erũt ꝛ vtutes voluntarie.

Nõn ꝑ^{m} ¶ Notandũ est hic ꝙ ꝓbs ꝑ hec tria idẽ itelligit.ſ.ꝑ esse in nobis ꝛ ꝑ esse volũtariũ ꝛ ꝑ esse in nrã ptãte:ꝛ per ptãte itelligit ptãte actiuã ꝑdictiõis.Illud.n.est in ptãte nrã qõ idifferẽter possum^{9} facere ꝛ nõ facẽ:ꝛ illud dr eẽ in nobis ꝛ volũtariũ qñ fit a nobis.¶ Qꝛ est sciẽdũ ꝙ ista ꝓpositio: cui^{9} cã ꝓductiua est in ptãte nrã:idem est in ptãte nostra intelligit de cã precisa:ex qua sola põt hr effect^{9} ꝓduci: qũo opõnes bone sunt ꝓductiue vtutũ ꝛ electio bonaruz opõnũ ꝓductiuaꝝ vtutũ:he.n.sunt cãe ꝓductiue precise.

Nõn ꝑ^{m} ¶ Et identidẽ vitia collocant.Quibus enim in rebus nostra in ptãte situm est agere:in iis ꝛ non agere:ꝛ in ꝟbus non agere:in iis est ꝛ agere.Quare si agere bonum qõ honestũ est in nobis est situz:ꝛ nõ agere qõ est turpe in nobis est collocatũ.Et si nõ agere maluz qõ est honestũ in nostra est ptãte:ꝛ agere qõ est turpe in nobis est situz.Qõ si in nobis est sitũ tã honesta q̃ turpia agere:ꝛ silr mõ nõ agere.Hoc aũt erat bonos ꝛ malos eẽ.In nobis ꝗ ẽ sitũ nos ꝓbos ꝛ ꝓbos eẽ.

¶ Silr aũt ꝛ malitia:in qb^{9} eniz in nobis opari ꝛ nõ opari:ꝛ in qb^{9} nõ:ꝛ ẽt:q̃re si opari bonũ existẽs in nobis est:ꝛ nõ opari in nobis erit malũ exñs:ꝛ si nõ opari bonũ exñs i nobis:ꝛ opari malũ exñs i nobis.Si ãt i nobis bona opari ꝛ mala:silr aũt ꝛ nõ opari:ꝑ ꝑ ãt erat bonos ꝛ malos esse:in nobis erit decẽtes ꝛ prauos esse.

¶ Hec est 2ª pticula:in qua ꝓbs ꝓbat ꝙ habit^{9} oppositꝰ virtuti.ſ.malitia est in ptãte nrã.vñ ꝓbat ꝙ malitia opposita vtuti est in ptãte nrã:ꝛ hec est ꝛclo 32ª que ꝓbatur sic.Quoꝝ ꝓncipia ꝓductiua sunt in ptãte nrã/illa sunt in ptãte nrã:sed ꝓncipia ꝓductiua malitie opposite vtuti sũt in ptãte nrã.igitur malitia opposita vtuti est in ptãte nrã. Maior ꝟz de se ꝛ minor declarat per hoc ꝙ opõnes male que sunt ꝓductiue malitie opposite vtuti sunt in ptãte nrã.ꝛ hoc ꝓbat sic.Quia si opari ꝑ qõ sumus boni sit in ptãte nrã:ꝛ opari per qõ sumus mali erit in ptãte nrã:ꝛ si nõ opari ꝑ qõ sumus boni sit in ptãte nrã:ẽt nõ opari per qõ sumus mali erit in ptãte nrã.ꝛ si vnũ coꝝ nõ sit in potestate nrã:nec reliquũ.Cũ igit opari ꝛ nõ opari ꝑ q̃ sum^{9} vtuosi sint in nrã ptãte:seqt ꝙ opari ꝛ nõ opari ꝑ q̃ sum^{9} mali erit in ptãte nrã. ¶ Lincoñ.format rõnẽ sic dicens. Quecũqz in nobis est opari/in nobis est ꝛ nõ opari illa:ꝛ ecõuerso:que in nobis est nõ opari/in nobis ꝛ est opari illa.ꝛ hanc vlem ꝓpositionẽ insinuat ꝑ hec vba.In qb^{9}.n. in nobis opari ꝛ nõ opari ꝛ in qb^{9} nõ.i.in ꝟbus nõ opari in nobis in his est ꝛ opari in nobis:quã vlez sumit vt cõmunẽ animi cõceptionẽ:ꝛ sic siue opari sit bonũ siue malũ;siue nõ opari sit bonũ siue malũ si vnũ in nobis est relicquũ in nobis est:vt si dare elemosynã bonũ est:non dare elemosynã maluz est.ꝛ si ꝑ^{m} in nobis est/ꝛ 2^{m}:ex ꝑma pte vlis iam dicte:ꝛ ita sequit ꝙ malũ in nobis est.ꝛ iteruz si nõ opari aliqd vt nõ mechari bonũ existẽs/in nobis est:ꝛ operari malũ vt mechari malũ existẽs/in nobis est ꝛ opari malũ vt mechari malũ existẽs/in nobis est qõ sequitur ex ꝛcõa pte dicte vlis:ꝛ ita si bo^{m} opari in nobis est:ꝛ malũ opari in nobis erit.Bonuz aũt opari in nobis esse iam ostensuz est.igit ꝛ bona ꝛ mala operari in nobis est.ꝛ silr nõ opari.hec Lincoñ.vñ manifestũ est ꝙ per esse in nobis seu per esse in ptãte nrã itelligit ꝓbs potẽtiã ad vtrũlibet seu potẽtiã ꝑdictionis:de illa eniz potẽtia.ſ.ꝑdictionis sequit opari bona est in ptãte nrã.q̃ nõ opari bona est in ptãte nrã:ꝛ ecõuerso.ꝛ hec est cõis animi cõceptio:accipiendo potẽtiã ꝑ potẽtia ad vtrũlibet.In cuiuscũqz potestate est opari aliqd/in eius ptãte est nõ opari illud ꝛ ecõuerso.sed loquẽdo de potẽtia seu de poli in cõmuni nõ sequit:nõ eniz sequit ego possum nõ esse deus.q̃ ego possuz esse deus:qꝛ añs est vez:ꝛ añs est falsuz.veritas aũtis ꝟz: qꝛ ego possuz peccare:iõ ego possuz esse nõ deus:accipiendo potentiã in cõi:tũ loquẽdo de potẽtia ad vtrũlibet de qua ꝓbs hic logt.hec est falsa:ego possuz nõ esse de^{o}:nec valet ego possuz ad vtrũlibet peccare.q̃ possuz ad vtrũlz nõ esse deus:sed bñ sequit possuz nõ esse deus:accipiẽdo potentiam in cõmuni ꝟm ꝙ est cõmune ad possibile necessarium.ꝛ ad possibile non necessarium.

¶ Dicere aũt ꝙ nullus volẽs est malus:neqz nolens beat^{9}:assimilat ꝑ qdẽ mẽdaci:ꝑ aũt veraci.Beatus qdẽ.n.nullus erit nolẽs:malitia ãt volũtariũ. ¶ Vel in nũc dictis dubitãdũ ꝛ bominẽ nõ dõm principiũ eẽ:neqz genitorẽ opõnũ:quẽadmodũ ꝛ natoꝝ.Si aũt hec vñr:ꝛ nõ habem^{9} in alia principia reducere ꝑter ea q̃ in nobis:quoꝝ ꝛ principia in nobis:ꝛ hec in nobis ꝛ volũtaria. ¶ His aũt vñr testificari ꝛ ꝓpria q̃ a singulis:ꝛ ab ipsis legis latoribus:puniũt.n.ꝛ cruciãt faciẽtes mala si mõ non vi aut ꝓp ignorãtiã agant cui^{9} nõ ipsi cã.Bona autez

2ª ps.c.

operantes honorãt velut hos qdẽ ꝓuocantes: hos aũt ꝓhibentes. Et quecũq; neq; in nobis sũt neq; volũtaria nullus ꝓuocat opari: vt nihil ante opus existẽs suadere: puta nõ calefieri: vel dolere: vel esurire: vel aliqd qõcũq; taliu. Nihil enim minus patiemur hec. ¶ Et enim ip̃z ignorantẽ puniunt si cã videat esse ignorantie: puta ebrius duplices ꝛcrepatiões: principiu; n. in ipso: dñs enim est eiꝰ qõ est nõ inebriari: hoc aũt ignorantie cã. Et ignorantes aliqd eorꝝ que in legibus: que opz scire: ⁊ nõ difficilia sunt puniunt: silr ⁊ in alijs quecũq; ꝓpter negligentiã ignorare vident: vt in ipsis exãte non ignorare: eius enim qõ est diligẽtes esse domini sumus.

¶ Hec est .z.ª ps huiꝰ capl'i: in qua ponit ⁊ remouet quẽdã errorẽ mouẽs et circa dicta quãdã dubitationẽ. Error talis est. qdã dixerũt q̃ vtus est volũtaria: ⁊ vitiũ est nõ volũtariũ. Dixerũt enim q̃ nullus est malus volẽs nec beatꝰ nolẽs: ⁊ B̃ forte dixerũt: qꝛ volũtas p se tendit in bonũ: ⁊ p ꝓñs p se refugit malũ: ⁊ iõ volẽs fit bonus ſz nõ fit malus volẽs ſz solũ nolẽs. ⁊ dicit ꝓhs q̃ vnũ istoꝝ est veꝝ ⁊ aliõ mẽdaciũ. Istud .n. est veꝝ. q̃ nullus est beatꝰ nolẽs. ſz istõ est mẽdacium q̃ nõ est malus volẽs. [Uel in nũc dictis.] Circa iã dicta mouet dubitatio talis. vtrũ hõ fit p̃nꝰ ⁊ cã opõnũ bonaꝝ ⁊ malaꝝ: ⁊ hãc soluit ꝓhs: p cuius solonez apparebit q̃ hec opĩo est falsa q̃ ponit q̃ nullus est malus volẽs. ⁊ p̃ ostẽdit hec de opõnibus q̃ manifeste sũt volũtarie. .z.º de his q̃ vñr bẽe aliqd de iuolũtario. p̃ igit soluit dubitationẽ dicẽs: q̃ hõ est p̃nꝰ ⁊ cã suaꝝ opõnũ bonaꝝ ⁊ malaꝝ: ⁊ hec est ꝑ 33ª que ꝓbat duplr p rõnẽ. ſ. ⁊ p sigꝰ. per rõnẽ sic. Illa sunt in ptãte nr̃a quoꝝ p̃nª sunt in ptãte nr̃a: sed cõsiliũ electio ⁊ volũtas: q̃ sunt p̃nª opõnũ bonaꝝ ⁊ malaꝝ sũt in ptãte nr̃a. igit opõnes bone ⁊ male quorũ sumus p̃nª ⁊ cãe sunt in ptãte nr̃a. [His aũt vident testificari.] Eadẽ ꝑ ꝓbat .z.º per tale sigꝰ. Legislatores puniũt ⁊ cruciãt male opantes volũtarie ⁊ sciẽter ⁊ opantes bona bonorãt. hos qdẽ ꝓuocãtes ad bonũ: illos ꝓuo retrahẽtes a malo: qõ nõ eẽt nisi opõnes bone ⁊ male essent in ptãte nr̃a: qm̃ ad illa q̃ nõ sunt in ptãte nr̃a supuacuũ est aliqbꝰ persuasiõibꝰ ꝓuocari: vt nõ dolere in ifirmitate: ⁊ nõ esurire: ⁊ nõ sitire: qꝛ ẽtũcũq; nobis ꝑsua ſz sit nõ pati talia nihilominus patiemur illa. vñ põt sic argui. Illa ad q̃ ꝓuocamur p supiores: ⁊ a qbꝰ ꝓhibemur sũt in ptãte nr̃a: sed bone opõnes ⁊ male sũt bꝰ. q̃ zẽ. [Etenim ipm ignorãtẽ.] Istud idẽ ostẽdit de opõnibꝰ q̃ vident bẽe aliqd de iuolũtario: sciẽdũ q̃ tales opõnes sũt in ptãte nr̃a. nã opõnes causate ex ignorãtia: cuiꝰ ignorãtie bõ est cã / sũt in sua potestate: que tm̃ vi bẽe aliqd de iuolũtario: ⁊ hec est ꝑ 34ª ⁊ ꝓbat sic. Dõ nõ punit iuste nisi p opõnibus que sunt in sua ptãte: sed hõ iuste punit p opõnibꝰ causatis ex ignorãtia cuiꝰ ignorãtie hõ est cã. igit opõnes cãte ex ignorãtia cuiꝰ ignorãtie hõ est cã / sunt in sua ptãte. Maior est manifesta ⁊ minor declarat. nã si ebriꝰ pp ignorãtiã causatã ex ebrietate male opet / increpandus est: qꝛ ipse est cã sue ignorãtie: qꝛ ipse est cã sue ebrietatis: cũ in sua ptãte sit inebriari vel nõ inebriari: ⁊ p ꝓñs est cã ignorantie causate ex ebrietate: ⁊ iõ ebrius debent duplices ꝛcrepatiões. vna qꝛ seipsos inebriãt: ⁊ alia pp malã opõnẽ q̃ ebrietatẽ cõsequit. vñ si aliqs sit cã sue ignorãtie: tũc ignorãtia est volũtaria: ⁊ pp eã hõ iuste punit: ⁊ hoc siue hõ sit cã sue ignorãtie immediate siue nõ: sed p hoc qõ opat aliqd ad qõ ꝓsequit ignorãtia cũ sit cã sue ignorãtie p negligẽtiã. nam in ptãte nr̃a est eẽ diligẽtes vel negligẽtes. Unũ sciẽdũ est q̃ ꝓm q̃ ꝓhs inuit in textu / hõ põt esse cã sue ignorãtie duplr. vno mõ directe. ſ. agẽdo aliqd ad qõ sequit ignorãtia: vt pz de his q̃ se volũtarie iebriant: ⁊ ex hoc reddunt ignorantes. Alio mõ hõ est cã sue ignorãtie indirecte. ſ. p B̃ q̃ nõ agit illõ qõ tenet agere: ⁊ p hoc ignorat illud qõ tenetur ⁊ põt scire: ⁊ ista ẽt ignorãtia est voluntaria ⁊ p ea hoies ẽt puniunt: qꝛ ista ignorantia est ꝓpter negligẽtiã: ⁊ in potestate nostra est esse diligẽtes: vel negligentes. vñ qui ignorat p̃cepta legis puniẽdus est: qꝛ est cã sue ignorãtie. Sic igit pz q̃ hec opĩo est falsa que ponit q̃ nullus est malus voluntarie: qꝛ opatio mala est in potestate nostra.

¶ At fortasse tales sunt qdã: vt diligẽtiã nõ adhibeãt. At vt tales fierent ⁊ iniusti aut intẽperantes ipsi sunt sane cã dissolute viuentes ⁊ res iniustas agẽtes: ⁊ potui ⁊ rebus talibus idulgẽtes. Opationes enim q̃ sunt circa singula tales efficiunt. Oꝛ qdẽ ex iis pz q̃ cuiuis ludo vel actui student: pseuerãt. n. in operãdo. Ignorare igit ex opationibus q̃ fiunt circa res singulas habitus ipsos emergere nimiũ hebetis hois est. Dicte rea metas rõnis egredit iniurias facientẽ hoiem aut intẽperate agentẽ nolle se iniustũ aut intẽperatũ esse. Oꝛ siqs nõ ignorãs agit ea ex qbꝰ erit iniustus: iis sua sponte erit iniustus. Nõ tm̃ si vult cũ est iniustus desinet esse talis ac iustus erit. Nec enim qui egrotat si vult erit sanus: ⁊ forte sua sponte egrotat si incõtinẽter viuebat ⁊ p̃cepta medicoꝝ negligebat. Tũc igit licebat ipsi nõ egrotare: sed postea q̃ꝫ valitudinẽ pdidit suaꝝ nõ licet: sicut neq; fit vt q̃lq̃ꝫ resumat lapidẽ quẽ pieciit: erat tm̃ in ipso situm sumere ipsuꝝ atq; ꝓiecere: p̃ncipiũ enim erat i ipso. Modo eodẽ ⁊ iniusto ⁊ itẽperãti licebat qdẽ ab initio talem nõ fore: quapropter sua sponte est talis: sed postea q̃ꝫ talis est factus: nõ licet ipsi nõ esse talẽ. Nõ solũ aũt animi vitia nostra sponte fiunt: sed corporis ẽt interdũ a nõnullis identidẽ compar̃nt. Quos qdẽ ⁊ increpamus. Eos enim q̃ natura sunt turpes reprehẽdit ꝓfecto nemo: sed eos q̃ p inertiã tales atq; ociuꝝ euaserunt: idẽ ⁊ circa ibecillitatem euenire constat: ⁊ cũ q̃spiam mẽbris est captus nemo nãq; exprobrauit cuiq̃ꝫ ipm̃ si sit aut natura: aut egritudine aut vulnere cecus: ſz potius miserebitur. Oꝛ si ebrietate vel aliquo alio flagitio captꝰ sit oculis: oẽs vtiq; carpent ac increpabunt. Uitia igit corporis eadem que in nostra sunt potestate reprehendunt: ea vo que non sunt non ꝛcrepant. Hec cũ ita sint ⁊ in ceteris ea vitia q̃ ꝛcrepant nr̃a in ptãte sunt collocata.

¶ Sed forsitan talis aliqs est vt nõ diligens sit: sed eius qõ est tales fieri ipsi sunt cã viuẽtes remisse: ⁊ eius qõ est iniustos vel incõtinẽtes eẽ: bi qdẽ mala facientes: bi aũt in potationibus: ⁊ in talibꝰ degentes. ¶ Que enim circa singula opõnes tales faciunt. B̃ aũt manifestũ ex meditantibꝰ ad quãcũq; agoniã vel opõnẽ: pficiunt enim opantes: ignorare qdẽ igit qm̃ ex opari circa singula habitꝰ fiũt pene insensibiles. ¶ Ad hac aũt irrõnabile iniusta faciẽtẽ nõ velle iniustum esse

3ª ps.

stũ esse: aut stuprantẽ icõtinẽtẽ. Si aũt nõ ignorans aliqs opat ex qbꝰ erit iniustus: volẽs iniustus vtiq; erit. ¶ Non tm̃ si velit iniustus exñs reqescet ⁊ erit iustus: nõ enim q̃ egrotat sanus ⁊ si sic cõtingit volẽs egrotat icõtinẽter viuens ⁊ inobedientes medicis. Tunc qdẽ igit inerat ei nõ egrotare: emisso aũt nõ adhuc: quẽadmodum neq; dimittenti lapidẽ adhuc ipz possibile resumere: sz tm̃ in ipso mittere ⁊ ꝓiicere: principiũ enim in ipso. Sic aũt ⁊ in iniusto ⁊ in icõtinẽti: ex principio qdẽ inerat tales nõ fieri ꝓpter qõ volẽtes sunt: factis aũt nõ adhuc inest nõ esse.

¶ Nõ solũ aĩe malitie volũtarie sunt: sz qbusdã ⁊ que corꝑis quos ⁊ increpamus: pp nãm enim qdẽ turpes nullus ꝛcrepat sz eos q̃ pp desidiã ⁊ negligẽtiã. Silr autẽ ⁊ circa ibecillitatem ⁊ turpitudinẽ ⁊ orbitatẽ: nullus enim vtiq; ipro perabit ceco nã vel ex ifirmitate: vel ex plaga sz magis miserebit. Eiꝰ autẽ q̃ ex vini potatiõe: vel alia incõtinẽtia oĩs vtiq; ꝛcrepabit. Earum autẽ que circa corꝑꝰ malitiaꝝ que in nobis: ꝛcrepant: q̃ autẽ nõ in nobis: nõ: si autẽ sic ⁊ in alijs que increpant malitie in nobis vtiq; erunt.

¶ Hec est .z.ª ps p̃ncipalis huiꝰ capl'i: in qua ꝓhs remouet radices errorꝭ p̃cedẽtis dicẽtium q̃ nullus est volũtarie malus. ⁊ ꝓtinet duas ꝓticulas ꝓm q̃ huiꝰ errorꝭ erãt due radices. In p̃ª remouet vnã radicẽ q̃ erat ex pte ꝓdispõnis corꝑalis. In .z.º ibi. Si aũt qs dicat.] remouet aliã radicẽ q̃ erat ex pte ꝓtutis cognitiue p quã iudicat aliqd eẽ bom vel malũ. In p̃ª igit ꝓticula ponit ꝓmã radicez que est ex pte dispõnis interiorꝭ: ex qua aliqs vi inclinari ad malũ ꝓter suã volũtatẽ. Dixerũt enim q̃ non est in ptãte hois q̃ opet sic vel sic nec q̃ sit diligẽs vel negligẽs: qꝛ aliquis a nãli dispõne sua bꝰ q̃ nõ sit diligens: ⁊ aliqs q̃ sit iracundus: ⁊ aliqs q̃ sit tristis: ⁊ aliqs q̃ sit iocundus. nã flegmaticus nãliter est piger: ⁊ cholicus iracũdus: ⁊ melicus tristis: ⁊ sanguineus iocũdus: ⁊ ex B̃ sequit q̃ nõ est in ptãte hois q̃ aliquis sit diligẽs vel negligẽs: ⁊ ita nõ vi in ptãte hois q̃ sit bonus vel malus. Istud est p̃m motiuũ errorꝭ supradicti. ¶ Intelligẽdũ est q̃ qdã sũt habitꝰ mali ex eo q̃ retrahũt a bñ agẽdo. ⁊ quãtũ ad hꝰ habitꝰ dicit. [Sed eiꝰ qõ est tales fieri.] idest nõ diligẽtes ad bñ operãdum. [Ipsi, sunt cã viuẽtes remisse.] idest absq; conatu ad bonas opõnes. Alij sũt habitꝰ mali p quos aliqs ĩclinatur ad agẽdũ male siue B̃ sit in nocum alioꝝ siue in deordinatione ꝓpriã: ⁊ quãtũ ad hꝰ habitꝰ dr̃. [Et eiꝰ qõ est iniustos ⁊ incõtinẽtes esse: bi qdẽ mala faciẽtes: bi aũt in potatiõibꝰ ⁊ in talibus.] scilz que ꝓtinent ad delectabilia tactus [degentes.] Deinde cũ dr̃. [Que enim circa singula.] Excludit istud motiuũ seu radicẽ ꝑdicti errorꝭ: oñdẽdo tria. p̃m est q̃ habitꝰ aĩe sũt volũtary ⁊ in ptãte nr̃a. Prio igit ꝓbat q̃ habitꝰ aĩe sunt volũtary ⁊ in ptãte nr̃a q̃ꝫtũ ad eorꝝ generationẽ. Et est ꝓclo 35ª ⁊ ꝓbat duplr. Prio sic. Opõnes faciũt dispõnes in opantibꝰ: ex qbꝰ pñt ꝓduci opõnes similes vt pz. nã ex actu cytharizãdi gñat dispõ in cytharizante p quã põt facilr cytharizare. ⁊ silr est de actu luctãdi: ⁊ sicut est de opõnibꝰ corꝑis ita est de opõnibꝰ anime. ¶ Ex B̃ arguit sic. Quoꝝ cãe gñatiue sunt volũtarie ⁊ in potestate nr̃a / illa sunt volũtaria ⁊ in ptãte nr̃a quantũ ad eorꝝ gnõnẽ: ſz opõnes q̃ sunt gnãtiue habitũ aĩe sũt volũtarie ⁊ in ptãte nr̃a. igit habitꝰ aĩe sũt volũtary ⁊ in ptãte nr̃a quãtũ ad eorꝝ gnõnẽ. Maior pz de se ⁊ minor apparẽ q̃ dicũt q̃ ex opõnibꝰ nõ gnãnt habitꝰ sunt pene insensibiles. i. sensu carãtes. [Adhuc irrõnabile.] ꝛ.º ꝓbat eadẽ ꝓclo sic. Qui vult aliq̃ꝫ cãm ex qua scit aliquẽ effectuꝝ seq: vult illũ effectũ vel saltẽ vult potiꝰ illũ effectuꝝ eẽ q̃ꝫ cãm nõ esse. Nũc aũt iniusta faciẽtes sunt iniusti. ⁊ hoc sciẽter: ⁊ stuprãta cõmittẽtes fiũt incõtinẽtes: ⁊ B̃ bñ sciũt. q̃ irrõnabile est q̃ aliqs velit iniusta facere ⁊ nõ velit eẽ iniustus: ⁊ q̃ velit stuprãta cõmittere ⁊ nõ esse incõtinẽs. igit si non opet ignorãs opat volũtarie: ⁊ sic fit volũtarie iniustus ⁊ incõtinẽs: ⁊ sic hꝰ habitus aĩe sũt volũtary ⁊ in ptãte nr̃a quãtũ ad eorꝝ gnõnẽ. ¶ Intelligẽdũ est, q̃ ꝗuis nõ oporteat q̃ q̃ vult cãm velit effectũ: tm̃ si aliqs sciat effectũ seq ex cã si vult cãm vult effectũ añq̃ꝫ dimittat cãz quãtus nõ velit effectũ ꝓm se: sicut si aliqs velit ambulare in estu prescens se sudatuꝝ. ꝓñs est q̃ velit sudare anteq̃ꝫ abstineat ab itinerãdo in estu. nihil enim ꝓhibet aliqd nõ esse ꝓm se volũtariũ: qõ tm̃ est volũtariũ ꝓp aliud: sicut potio amara ꝓp sanitatẽ. Aliter esset si hõ nesciret q̃ talis effectꝰ sequeret ex tali cã: vt si aliqs ambulãs in via icidat in latrones: hoc. ſ. incidere in latrones nõ efficit volũtariũ: qꝛ non fuit ꝑscitũ. Ex isto loco accipiũt aliq q̃ qcũq; vult añs vult cõsequẽs: qõ ipse scit seq ex illo añte. Istud tm̃ nõ est verum: nec est de itẽtione Aꝝ. hic: qm̃ hec ꝓña est bona. ego sum in luto cũ mille florenis: ergo ego sum i luto: ⁊ ego scio hãc ꝓñam eẽ bonã: ⁊ tm̃ ego vellẽ añs ⁊ nõ ꝓñs. nã ego vellem eẽ in luto cũ mille florenis: ⁊ tm̃ simplr ⁊ absolute loquendo nõ vellẽ eẽ in luto: ⁊ iõ regla est falsa simplr loquẽdo. quicũq; vult añs vult ꝓñs. ista tm̃ est vera: q̃cũq; vult añs vult ꝓñs ad hoc q̃ habeat añs. ⁊ ex hoc nõ sequit q̃ vult ꝓñs absolute: sed solũ cũ ꝓditiõe. [Nõ tm̃ si velit.] ꝑbato q̃ habitus aĩe sunt in ptãte nr̃a q̃ꝫtũ ad eorꝝ gnõnez: ꝑbat q̃ habitꝰ vitiosi nõ sunt in ptãte nr̃a q̃ꝫtum ad eorꝝ corruptionẽ: ⁊ hec est ꝓclo 36ª sic intelligndo q̃ in ptãte vitiosi nõ est fieri nõ vitiosus qm̃ vult. ꝓbat B̃ per q̃dã silia: qꝛ sicut ille q̃ est sanus põt volũtarie fieri eger. ſz non põt qm̃ vult redire ad sanitatẽ: ⁊ sicut in ptãte ꝓcientis lapidez est ꝓiicere vel nõ ꝓiicere: sed postq̃ꝫ lapis est emissus nõ est in ptãte ꝓiciẽtis illũ reassumere qm̃ vult: sic a p̃ncipio in ptãte hois est fieri nõ iustus: sed postq̃ꝫ factꝰ est non iustus nõ est in ptãte sua esse iustus. vñ põt sic argui. Sicut est in habitibꝰ corꝑis: ita est in habitibꝰ aĩe: sed habitꝰ vitiosus corꝑis vt egritudo a p̃nº est in ptãte hois. Homo. n. põt fieri eger qm̃ vult. sed corruptio egritudis postq̃ꝫ egritudo est gnãta nõ est in ptãte hois. Igit habitus vitiosus aĩe nõ est in ptãte hois quãtũ ad eiꝰ corruptionẽ. [Nõ solũ aĩe.] Nõ solũ aũt habitꝰ vitiosi aĩe sũt volũtary ⁊ in potestate nr̃a. sed ẽt aliq defectꝰ corꝑales sunt volũtary ⁊ in potestate nr̃a: ⁊ est ꝓclo 37ª que ꝓbatur sic. Nullus iustus increpat ꝓpter illud qõ inest ei a natura: sed solus ꝓpter illud qõ inest voluntarie. verbi grã. cecum vel turpem a natiuitate nullus increpat sed magis miseretur. sed propter quosdam defectus corꝑales increpamur: qꝛ cecus ex nimia potatione vini est iuste increpandus: ⁊ turpis ex negligentia increpandus est. ergo aliqui defectus corꝑales sunt voluntary. Et eodez mõ est de his que pertinent ad aiam. ſ. q̃ hꝰ habitus vitiosi sunt voluntary.

¶ Sed fortasse q̃spiã dicet vniuersos qdẽ hoies id affectare semp qõ bonũ apparet: ipsiꝰ tm̃ apparẽtie dominos ipsos nõ esse. Sz q̃lis tãdẽ vnusq̃sq; est talem finẽ ipsi videri. At si habitꝰ ipsius aliquo mõ sibi q̃sq; est cã: erit ⁊ apparentie ipse sibi quodãmõ cã. Sin vo

Nõnꝰ

34ª cõclo huiꝰ tertij libri.

33ª ꝓclo huiꝰ tertij libri.

36ª ꝓclo huiꝰ tertij libri.

37ª ꝓclo huiꝰ tertij libri.

35ª ꝓclo huiꝰ tertij libri.

nemo est sibi mala agẽdi cã:ſz hec ob ignorationem finis ipsius agit:putans ꝑ ea se sũmũ bonũ cõsecutuꝝ. Affectatioqz finis nõ in nr̃a est potestate:sed ita natũ esse opz vt habeat q̃si visum:quo qdẽ recte discernet ⁊ id expetet qd̃ vere est bonũ. Atqz is est ingenio bono cui idipsum bñ sese bz natura:id.n.qd̃ maximũ est atqz pulcherrimum:⁊ qd̃ fieri nõ põt vt ab alio accipiat atqz discat habebit q̃lẽ dicim⁹ naturalẽ aptitudinẽ ⁊ ingenitũ acumẽ. Atqz hoc recte natura beneqz oztuz esse:ipsa est habilitas ꝑfecta veraqz nature. Si igit̃ hec vera sũt:cur magis vtus sp̃te nr̃a q̃z vitium cõparabit̃. Ambobus.n.sil̃r tam bono q̃z malo finis ipse natura aut quouis mõ vt ac ponit̃. Cetera autem agunt quouis mõ ea ipsa referẽtes ad illuz. Siue igit̃ finis nõ natura tale vnicuiqz videat̃ sed sit aliqd etiã apud ipsuz:siue qdẽ finis sit naturalis cuz sua sponte vir studiosus cetera agat:⁊ vtus sponte cõpareť atqz acqrat̃:vitiũ quoqz nõ min⁹ cõparabit̃ sponte. Est.n. simil̃r ⁊ malo facultas in actibus:ẽt si nulla sit in fine potestas. Si igit̃ vt dr̃ nr̃a sponte cõparant̃ virtutes (ipsoꝝ enim habitũ nosipsi cãe quodãmõ sumus:finemqz talẽ ex eo ponimus:qz non tales sumus) vitia quoqz ab hoib⁹ acqrent̃:similes eniz subeũt modos.

¶ Si aũt qs dicat:qm̃ oẽs desiderãt apparens bonũ ꝑbãtasie aũt nõ sũt dñi:ſz q̃liscũqz vnusqsqz est talis ⁊ finis vr̃ ei. ¶ Sigdem igit̃ sibi vnusqsqz habitus aliqualr̃ est cã ⁊ ꝑbantasie erit aliqualiter cã ipse. ¶ Si aũt nullus sibi cã eius qd̃ est male facere:sed ꝓp ignorantiã finis hec opat̃:per hec existimans sibi optimũ fore: finis aũt desideriũ nõ spontaneũ:ſz inasci opz: quẽadmodũ visuz bñtez quo iudicat bñ:⁊ qd̃ ꝑm veritatẽ bonũ desiderabit:⁊ est bñ nat⁹ cui hoc bonũ inatũ est. Qd̃.n.maximũ ⁊ optimũ ⁊ qd̃ ab alio nõ poꝗ accipe neqz discere:ſz q̃le innatũ est tale habebit ⁊ qdẽ bñ ⁊ optime hoc innatũ esse:ꝑfecta ⁊ vera erit vtiqz bona natiuitas. ¶ Si vtiqz hec sunt ꝙ qd magis vtus q̃z malitia erit voluntariũ. Ambobus.n.sil̃r ⁊ bono ⁊ malo finis nã vel qualr̃cũqz vr̃ ⁊ iacet. Reliqua aũt ad ꝶ referentes opant̃ qualr̃cũqz siue finis vtiqz nõ nã vnicuiqz vr̃ qualr̃cũqz:ſz qui ⁊ apud ipm est siue finis nãlis. In reliqua aũt bonũ opando volũtarie studiosum virtus volũtariũ est nihilominus ⁊ malitia voluntariũ vtiqz erit. Sil̃r enim ⁊ malo existit qd̃ ꝑp ipm in opõnib⁹ ⁊ in fine. ¶ Si igit̃ quẽadmodũ dr̃ volũtarie sunt vtutes eteniz habituũ cõcause aliqualiter ipsi sumus:⁊ in quales quidẽ existendo finem talem ponimus voluntarie ⁊ malitie vtiqz erunt. similiter enim.

¶ Hec est 2ª ptic̃la tertie ptis:in qua ꝑbs remouet scdaz radicẽ dicti errozis que erat ex pte vtutis cognitiue ꝑ quã iudicat aliqd esse bonũ vel malũ. Quidã eniz dixerũt ꝙ glibz desiderat illud qd̃ sibi appet bonũ:ſz nõ est in ptãte nr̃a ꝙ aliqd appareat nobis bonũ vel maluz:⁊ iõ dicũt ꝙ nõ est in ptãte nr̃a ꝙ desiderem⁹ bo^{m} vel malũ:⁊ per ꝓns nõ est in ptãte hois ꝙ sit bonus vel malus. nam talis est vnusqsqz q̃lis finis sibi videť.ſz ꝑbantasia.i.apparitio finis nõ est in ptãte hois:iõ ⁊c. ¶ Sigdẽ igit̃. ¶ Istã radicem ꝑdicti errozis ꝓbat ꝑbs ꝑbãdo duo.s.ꝙ apparitio est volũtaria ⁊ in ptãte nr̃a:⁊ ꝙ desideriũ finis nõ inest hoi a natura. Prio ergo ꝓbat ꝙ ꝑbantasia seu apparitio est voluntaria ⁊ in ptãte nr̃a:⁊ hec est ꝓclo 38ª ⁊ ꝑbat̃ sic. Habitus mozales sunt volũtary ⁊ in ptãte nostra sicut ꝓbatuz est ꝑus:ſz ꝑbãtasia seu apparitio segt̃ habitũ mozalẽ. igit̃ apparitio est volũtaria:qz quecũqz bñt dñiuz sup añs/bñt dñiuz sup ꝓns:⁊ ꝑ ꝓns in potestate hois est ꝙ aliqd appareat sibi bonũ vel malũ. ¶ Intelligẽdũ ꝙ ꝑbantasia que causat̃ ex bitu mozali est in ptãte hois sicut ⁊ habit⁹:ſz apparitio vel ꝑbãtasia q̃ causat̃ ex ĩclinatione passiõis non semꝑ est in ptãte hois. vñ ꝑp timozẽ passionis vr̃ alicui ꝙ bonũ est ꝓcere merces in mari ⁊ nõ opz ꝙ ista apparitio sit in ptãte hois. ¶ Sil̃r hec ꝑpõ q̃lis est vnusqsqz talis finis sibi vr̃ est intelligẽda de apparitione q̃ est ex inclinationẽ habit⁹:nã q̃lis vnusqsqz est/talis finis ꝑm habitũ vr̃ ei. ¶ Si aũt nullus. ¶ z⁰ ꝓbat ꝙ desideriũ finis nõ est a nã. Diceret eni fozte aliqs ꝙ nullus est cã ꝙ ipse male faciat. sed hoc facit vnusqsqz ꝑp ignozãtiã finis.s.inquãtuz estimat ꝓsequi aliqd optimũ ꝑ opõnẽ suã quãtũcũqz sit mala. Qd̃ aũt aliqs desideret debitũ finẽ ꝶ nõ ꝓuenit hoi ꝓpria sponte:sed hoc conuenit sibi ex natiuitate sua:ex ꝶ.s. ꝙ a natiuitate sua bz bonã dispõnẽ iteriozis visus seu cognitionis qua bñ iudicet ⁊ desideret illud est ꝑm vitatẽ:⁊ iõ qcqd opat̃ hõ hic est sibi inatũ a nã. ¶ Si vtiqz. ¶ Istam rñsionẽ remouet ꝑbs ex suppõne eoꝝ q̃ aduersar⁹ supponebat ꝙ vtus est volũtaria ⁊ ꝙ malitia nõ est volũtaria. ex ista suppõne ꝓbat ꝑbs ꝙ desideriũ finis nõ inest hoi a nã:⁊ hec est ꝑ 39ª que ꝓbat̃ sic. Si desideriuz finis insit hoi a nã ⁊ ꝑp illud desideriũ hõ opat̃:segt̃ ꝙ nõ magis vtus est volũtaria q̃z vitiũ vtuti oppositũ. sil̃is eniz rõ est ꝙ ambobus.s.vtuoso ⁊ vitioso insit finis a nã. Si igit̃ malitia nõ sit volũtaria ꝑp hoc ꝙ finis inest a nã:sequitur ꝙ vtus nõ est volũtaria:qz desideriũ finis quez desiderat inest ei a nã. Hoc aũt est ꝓtra sic dicẽtes:qz dicũt virtutez esse volũtariã ⁊ malitiã nõ esse volũtariã. ¶ Si igit̃ quem admodũ dr̃. ¶ z⁰ eadẽ ꝓclo ꝓbat̃ sic. Opõnes per quas generant̃ vtutes ⁊ vitia sunt in ptãte hois:⁊ ꝑ ꝓns desideriũ finis in ptãte est hois. igit̃ desideriũ finis nõ iest hoi a nã.

¶ Cõmuniter igit̃ dictũ est de vtutib⁹:⁊ genus ipsum figura:mediocritates inquã ipsas esse ac habitus:⁊ a qbus fiũt:⁊ principia eẽ illa ꝑ se agẽdi:nr̃aqz in ptãte collocatas esse:⁊ nr̃a fieri sp̃te:atqz ita vt ipsa recta rõ iubet. Uez nõ sil̃r nostra sponte act⁹ ac habitus fiunt. Actuũ.n.a principio vsqz ad finẽ dñi sum⁹ ipsa singula cognoscẽtes:habituũ vo a principio. Singuloꝝ aũt additio nõ est nota quẽadmodũ ⁊ in aduersa fit valitudine:sed nr̃a sp̃te ideo fiunt:qz nostra erat in potestate sic:aut nõ sic agere atqz vti. At nũc repetentes de singulis dicamus vtutibus quenã sunt ⁊ circa que vsent̃:⁊ quo ẽt mõ:ex qb⁹ ⁊ illud sil̃ emergent quot sũt ipse vtutes:atqz de fortitudie ꝑmũ dicam⁹.

¶ Cõmuniter qdez igit̃ de vtutibus dictuz est nobis:⁊ gen⁹ typo:qm̃ medietates sunt:⁊ qm̃ habitus:⁊ a qbus fiunt:qm̃ bazꝝ ꝙpatiue ⁊ ꝑm seipsas:⁊ qm̃ in nobis ⁊ voluntarie sint vtiqz vt recta rõ ꝓcipiet. Nõ sil̃r aũt opõnes volũtarie sunt ⁊ habitus. ¶ Pationũ qdẽ eniz a principio vsqz ad finẽ domini sumus sciẽtes que ꝑm singula:habituuz autẽ a principio eoꝝ que ꝑm singula autẽ adiectio nõ cognita:quẽadmoduz in egrotationibus:sed qm̃ in nobis erat sic vel nõ sic vti ꝑp hoc voluntarij. Resumẽtes itaqz de vnaquaqz dicemus que sunt ⁊ circa qualia ⁊ qualiter. Simul autẽ erit manifestuz ⁊ quot sunt:⁊ primum de fortitudine.

¶ Hec est 4ª ꝑs hui⁹ capl̃i:in qua ꝑbs recapitulat ea que dicta sunt de vtutib⁹ ⁊ opõnib⁹ vtutũ dicẽs:ꝙ de vtutib⁹ dictũ est cõiter ⁊ in gnãli:qm̃ vtutes sũt habitus ⁊ medietates:⁊ ꝙ gnãnt̃ ex opõnibus ⁊ ꝙ ꝑducunt opõnes sil̃es opõnib⁹ a qb⁹ ꝑducunt̃:⁊ ꝙ sũt in ptãte nr̃a:⁊ ꝙ cõsequũtur rectã rõnẽ:⁊ ꝙ alr̃ sunt opõnes volũtarie in ptãte nr̃a q̃z habit⁹:qz sum⁹ dñi opõnũ a ꝑn⁰ vsqz ad finẽ:sed nõ sumus dñi habituuz nisi a ꝑn⁰. sed iterato opz resumere de vtutib⁹ ꝓsiderationẽ vt dicam⁹ de vnaquaqz vtute ⁊ qd sit ⁊ que sit:⁊ circa q̃lẽ mãm bz cẽ ⁊ qualr̃ opeť:⁊ sic manifestũ erit nobis q̃ ⁊ quot sunt vtutes. ⁊ ꝑ dicam⁹ de fortitudine. ¶ Dic sunt tria dubia. ¶ Primũ est vtrũ hõ volũtarie fiat malus. ⁊ ^{m} vtꝝ hõ ex se efficiat̃ bonus. ⁊ ^{m} vtꝝ negligentia sit volũtaria siue vtrũ illud sit voluntariũ qd̃ accidit ex negligẽtia. ¶ Arguit̃ ad ꝑ^{m} ꝓbando ꝙ nullus volũtarie sit malus:qz volũtas ferť in bonũ ⁊ nõ inclinat̃ in malũ. igit̃ nullus fit malus volũtarie. ¶ Itẽ ꝑm ꝑbs hic a malitia nõ põt aliqs desistere cuz voluerit:sicut nec infirm⁹ ab egritudĩe. sed illud qd̃ est volũtariũ est in hois potestate vt ab eo desistat cũ voluerit. igit̃ malitia nõ est in potestate hois:⁊ per ꝓns homo nõ fit malus volũtarie. ¶ Dõm ꝙ sic:qz hõ põt voluntarie inclinari ad ea ad q̃ inclinant passiones ⁊ sic volũtarie põt fieri malus:tñ dire cte volũtas nõ inclinat̃ in malũ:qz nõ inclinat̃ in malum sub rõne mali:tñ indirecte põt inclinari hõ in maluz sub rõne apparentis boni. ¶ Ad ꝑ^{m} in ꝓriũ dicẽdũ ꝙ voluntas põt ferri in malũ inq̃tũ apparet bonũ. ¶ Ad ⁊^{m} dõz ꝙ malitia idest habitus vitiosus est volũtaria a ꝑn⁰ q̃tuz ad sui gnõnẽ. vñ ꝑm ꝑbm in isto capl̃o alr̃ sunt habitus in potestate nostra ⁊ alr̃ opõnes:qz opõnes sunt in ptãte nostra a ꝑn⁰ vsqz ad finẽ:sed habitus sunt solũ in ptãte nostra q̃tũ ad sui ꝑn^{m} ⁊ sui gnõnẽ:nõ tñ q̃tum ad sui corruptionẽ aut cõseruationẽ:sicut exẽplificat de pyciente lapidẽ:cui⁹ emissio est in potestate nostra:qz a ꝓncipio possumus emittere vel nõ emittere. ſz postq̃ emissus fuerit nõ est in potestate nostra ipsuz resumere:⁊ tñ tota ꝓiectio est volũtaria:qz ꝓncipiũ eius fuit in potestate hois. Qdẽ mõ est in ꝓposito. habitus gñat̃ per opõnes volũtarias:⁊ iõ q̃tũ ad sui gnãtionẽ est in potestate hois. sed postq̃ habitus fuerit gnãtus nõ est in potestate hois vt statiz cum voluerit abyciat ipsum:sed ad hoc indiget fozti ⁊ magno exercitio ⁊ conatu in opõnibus ꝓrys. ¶ Ad ⁊^{m} dubiũ arguit̃ ꝓbando ꝙ hõ nõ põt ex se effici bonus:qz ꝑfectũ nõ fit ex se ꝑfectũ. Sil̃r nihil reducit seipsuz de potẽtia ad actũ:iõ ⁊c. ¶ Dõm est ꝙ sic. qz hõ in seipso bz ꝓncipia sufficientia bonitatis:qz ex se põt ꝑfici in appetitu sensitiuo per rectã rõnẽ. Sil̃r ꝓncipia oium actuuz humanoꝝ siue sint boni siue sint mali sũt in nobis.s.volũtas electio ⁊ cõsiliuz vt pz ex ꝑdictis. Ex hoc arguit̃ sic. Qui bz in seipso ꝓncipia sufficiẽtia opationũ bonaꝝ põt ex seipso fieri bonus:hõ est bz:iõ ⁊c. vnde dicit Tullius in tusculanis gõnibus. in animis nostris semina vtutũ inata sunt:que si bonus cultor crescere ꝑmitteret/ipsa nã ad ꝑfectũ deduceret. ¶ Ad rõnes dõm est ꝙ nõ est sil̃e de reb⁹ pure nãlibus ⁊ de hoie:qz hõ bz in se ꝑn^{m} actiuũ ⁊ passiuum:sed in mere nãlibus solũ est potẽtia passiua per se. ¶ Ad ⁊^{m} dubiũ arguit̃ ꝓbando ꝙ illud qd̃ accidit ex negligẽtia non est volũtariũ:qz oẽ volũtariũ fundat̃ in aliquo actu:qz oẽ volũtariũ est volitũ:⁊ per ꝓns vel est actus volũtatis vel regrit actũ volũtatis a quo denoiat̃ voluntariũ. sed id qd̃ accidit ex negligẽtia nõ regrit aliquẽ actũ:vt nõ scire ea q̃ hõ tenet̃ scire vel nõ facere ea que homo tenet̃ facere nõ regrit aliquẽ actũ. mera eniz negatio nõ infert nec regrit affirmationẽ aliquã. ¶ Oppositũ videť ꝑbs hic velle q dicit ꝙ ignorantia eius ꝙ hõ tenet̃ scire ex negligentia ꝓueniens est voluntaria ⁊ in nostra potestate est:qz in nr̃a potestate sumus negligẽtes vel diligẽtes ⁊c. ¶ Itẽ pena nõ ifligit̃ iuste nisi ꝑ peccato volũtario:sed ꝓ peccato qd̃ accidit ex sola negligẽtia hõ punit̃ iuste:iõ ⁊c. ¶ Difficultas istius dubitationis cõsistit in hoc vtrũ omissio voluntaria alicuius act⁹ debiti possit esse sine oi actu. ¶ Et dico ꝙ volũtariũ accipit̃ duplr̃.s.large ⁊ stricte. voluntariũ large acceptũ est idẽ ꝙ iputabile oparti:⁊ sic dr̃ volũtariũ qd̃ est in potestate volẽtis:⁊ sic omne qd̃ est iputabile hoi siue fit ꝓ ope siue ꝓ negligẽtia ⁊ omissione act⁹ debiti dr̃ voluntarium cõmuniter ⁊ large. Sed voluntariuz stricte acceptum est idez ꝙ actu volitũ siue illud volitum sit actus elicitus siue actus impatus. ¶ Dico igit̃ ꝙ accipiendo voluntariuz large sic dico ꝙ omissio põt esse voluntaria absqz oi actu:qd̃ sic pz. voluntariũ large acceptum est idẽ qd̃ iputabile hoi. sed oẽ illud qd̃ est in ptãte hois est iputabile homini:⁊ per ꝓns voluntariuz:large accipiendo voluntariũ. Nunc aũt sicut velle est in ptãte hominis:ita nõ velle est in potestate hominis:⁊ iõ sicut velle est imputabile hoi:ita nõ velle est iputabile hoi:cum sit in potestate hois:⁊ ꝑ ꝓns nõ velle est volũtariũ. vñ sicut imputandũ est hoi si velit qd̃ nõ debet velle:ita imputandũ est hoi si nõ velit illud qd̃ tenet̃ velle:sed nõ velle nõ requirit aliquẽ actum:ideo volũtariũ large acceptũ põt esse sine omni actu. Scdo dico ꝙ volũtariũ stricte acceptum nõ põt esse sine oi actu:qz voluntarium stricte acceptum dicit actualẽ cõplacentiã voluntatis:sed actualis cõplacẽtia voluntatis nõ est absqz oi actu:qz nõ sine actu voluntatis. ¶ Ad rõnem in cõtrariuz dõm per interemptionẽ huius ꝓpositionis omne voluntarium fundat̃ in aliquo actu:accipiendo voluntariũ cõmuniter:nec dicitur volũtariũ qz est volitũ:sed qz est in potestate volũtatis:iõ ⁊c.

Tractatus secundus

de quadã virtute cardinali que fortitudo nominat̃ continens quatuor capitula. Primuz est de mãsiue de obiecto fortitudinis. Scdm capitulũ ibi¶ Terribile aũt nõ oibus. Iest de actibus fortitudinis ⁊ vitiozũ iter que fortitudo est medietas. Capl̃m ⁊^{m} ibi¶ Dicuntur aũt ⁊ alie. Iest de fortitudine nõ vera:ſz simili fortitudini vere. Cap^{m} 4^{m} ibi¶ Circa audacias. Iest de ꝑpetatib⁹ fortitudis.

Capitulum primum

declarans circa quẽ nõ est fortitudo:nõ enim est fortitudo circa omnia terribilia:sed circa maxia vt circa mortẽ:nõ tñ circa omnẽ mortẽ:sed circa bonam mortem vt circa timozẽ mortis in bello:circa alias tamẽ mortes vt circa mortem in mari ⁊ in egritudinibus fortis ꝓpauide se bz:sed circa hõ mortes nõ est fortitudo ꝓncipaliter:ſz circa mortẽ ĩ bello ꝓ ofensiõe rei publice vt opz.

¶ Fortitudinez itaqz circa metus mediocritatem esse fiducia siue perspicuũ iam euasit. Metuimus autez ea que terribilia sunt:atqz hec simpliciter dicendo sunt mala. Quaꝓpter ⁊ veteres metũ definientes:expectationem inquiunt esse mali. Metuimus igit̃ oia mala: vt infamiã:paupertatẽ:mozbos:inimicitias mortẽ.

Tria du^{m}. ꝑ^{m} dub^{m} ⁊^{m} dub^{m} 3^{m} dub^{m} Argt ꝓ ad ꝑ^{m}. Argt ⁊^{o} ad ꝑ^{m}.

Solo p. dubij.

Ad ꝑ^{m} in cõtrarium Ad ⁊^{m}

Argt ad ⁊^{m} dubiũ.

Solo du bij scdi.

Ad rõnes in ꝓriũ.

Argt ad 3^{m} dubiũ.

In oppositũ ꝑbs

In q cõsistat difficultas dubitationis Solo tertij dubij.

Tractat⁹ scdus tertij libri ethi.

Caput p^m trac. 2. ter. tij lt̃ ethi. Quid timor p^a ps. c.

QUoniã qdẽ igit̃ medietas est circa timores ⁊ audacias iã ⁊ pri⁹ dcm̃ est. ¶ Timemus aũt. s. terribilia. Hec aũt sunt vt simpl'r dicere mala: pp qd̃ ⁊ timorẽ ꝑterminãt expectationẽ mali. Timem⁹ igit̃ oia mala: puta malã opionẽ: iopiã: egritudinẽ: inimicitiã: mortẽ.

Capl'i pri mi. 2. tra. in tres partes diui°.

Jstud est p^m capl'm tractatus scd̃i libri tertij: in quo determinat de mã seu obiecto fortitudis: ꝓtinẽs tres ptes ꝑncipales. In p^a narrat circa quas passiones est fortitudo: ⁊ que sunt obiecta illaꝝ passionũ ꝓout circa eas est fortitudo. In 2ª ibi [Sz neqz circa oia.] Uiso q̃ fortitudo est circa timorẽ maloꝝ: oñdit circa quorũ timorẽ nõ est fortitudo. In 3ª pte ibi [Circa q̃lia igit̃.] Jostẽdit circa quoꝝ timorẽ est fortitudo. In p^a igit̃ pte p narrat circa quas passiões est fortitudo: dicẽs q̃ fortitudo est circa timores ⁊ audacias sicut ꝓus dictuz est: fortitudo enim ꝓportat quãdã firmitatẽ animi p quã anim⁹ stat imobilis circa piculoꝝ timores. [Timemus aũt.] narrat q̃ fũt oba istaꝝ passionũ. s. timoris ⁊ audacie dicẽs: q̃ illa q̃ timem⁹ sunt terribilia ⁊ eadẽ sunt obta audacie ⁊ timoris: qz illud idẽ qd̃ aliqs p timorẽ refugit alius p audaciã aggreditur. Terribilis aũt vt vl'r dicam⁹ sunt mala: ⁊ iõ ꝓbt̃ diffinitẽ timorẽ dicũt q̃ timor est expectatio mali: ⁊ sumit̃ hic expectatio cõiter p quolz motu appetit⁹ in aliqd̃ futurũ: cũ tñ expectatio ꝓprie loquendo nõ fit nisi boni sicut nec spes. Manifestũ est q̃ oes timemus mala sicut malã opionẽ. i. ifamiã pauptatẽ egritudinẽ inimicitiã ⁊ mortem.

Malã 2^a

¶ Lincoñ. dicit hic q̃ cũ malũ sit duplex. s. malũ qd̃ facimus ex malitia ⁊ vitio animi qd̃ est malũ culpe: ⁊ illud qd̃ patimur qd̃ est malũ pene ⁊ est ꝑuatio alicuius boni nãlis aie. s. vel corpis vel ꝑuatio alicui⁹ boni exteriozis. Nõ vt ꝓbt̃ hic intẽdere nisi de malis pene de q̃bus hic exẽplificat. Mala aũt opio si habeat̃ de nobis punit nos: qz nãl'r appetim⁹ q̃ habeat̃ de nobis bona opio: sicut nãl'r appetimus nõ idigere. sz hẽ nẽcia ad sustẽtationẽ bui⁹ vite ⁊ sanos eẽ ⁊ amari ⁊ reamare ⁊ viuere quoꝝ ꝑuatiões penales sunt: circa B igit̃ ⁊ bis silia est fortitudo. hec Lincoñ.

¶ At nõ circa hec oia vir fortis eẽ vl. Sunt. n. nõnulla mala: que qdẽ metuere opz ⁊ honestũ est: ⁊ nõ metuere turpe. Jnfamiã nãqz qui timet: est ꝑbus ⁊ verecundus: qui nõ timet ꝓpudens. Fortis tñ trãslatione dr a q̃busdã: q̃ppe cũ aliqd̃ sil'e videat̃ hẽ. Est enim ⁊ ipse fortis interitus qdã: pauptatẽ aũt metuere fortitã nõ opz: nec morbuz: nec oino gcq̃ eoꝝ: que nec a vitio: nec a nobilioꝝ ꝓueniũt. Nec tñ is est fortis: qui hec nõ metuit: sed hũc ẽt fortẽ sil'itudie quadã vocamus. Nõnulli enim boies in bellicis qdẽ piculis meticulosi sunt: liberales aũt sunt ⁊ ad erogãdas pecunias aiose se habẽt. At neqz si quis pro filioꝝ atqz vxoris pudicitia timet: aut inuidiã metuit: aut aliquid tale timidus est. Neqz ẽt fortis si cũ est verberib⁹ cedẽdus ꝓfidit.

2^a ps. c.

¶ Sed neqz circa hec oia vr̃ fortis eẽ: q̃dã enim ⁊ opz timere ⁊ bonũ: qd̃ aũt nõ: malũ: puta malã opinionẽ: qui qdẽ enim timet: decens dr ⁊ verecũdus: q̃ aũt nõ timet, inuerecũdus. Dicit̃ ãt a q̃busdã fortis ꝑz metaphorã: bz eni aliqd̃ sil'e forti. Impauidus. n. qs est ⁊ fortis. ¶ Jnopiã aũt fortitã nõ opz timere neqz egritudinẽ: neqz vl'r quecũqz nõ a malitia neqz pp seip̃m. Sed neqz q̃ circa hec ꝑauidus fortis. Dicimus aũt ⁊ hũc p̃m similitudinẽ. ¶ Quidã. n. in bellicis periculis timidi exñtes liberales sunt: ⁊ ad pecuniarũ emissionem bñ audenter se bñt. ¶ Neqz vtiqz sigs iniuriaz circa pueros: vel vxorem timet vel inuidiã vel aliquid talium timidus est. Neqz si audet flagella fortis.

¶ Hec est 2^a ps hui⁹ capl'i: in qua ꝓbt̃ ostẽdit circa quoꝝ timorẽ nõ est fortitudo. ⁊ p̃mo ꝓponit, intẽtionẽ dicens q̃ fortitudo nõ vr̃ esse circa timorẽ oiũm maloꝝ. Quedã. n. ⁊ opz timere. nõ enim est fortitudo circa timorẽ infamie ⁊ pauptatis aut inopie vel egritudis: nec est circa timorem maloꝝ ꝑsonalium cuiusmodi sunt iniuria flagellum ⁊ hꝰ.

¶ In p^a igit̃ ꝑticula declarat̃ q̃ fortitudo nõ est circa timorẽ infamie seu male opionis: ⁊ hec est ꝑ 40ª hui⁹ libri que ꝑbat̃ sic. Fortitudo ꝓsistit in nõ timẽdo: tũc arguitur sic. Fortitudo est circa talez mãm circa quã hõ laudat̃ in nõ timẽdo: sz circa ifamiã seu malã opionẽ nullus laudat̃ in nõ timẽdo: igit̃ ⁊c. Maior pz de se ⁊ minor declarat̃ p hoc q̃ ifamiã ⁊ malã opionẽ semp opz timere: qui enim timet decens est ⁊ verecũdus: qui aũt nõ timet hec, est inuerecũdus. igit̃ fortitudo nõ est circa timorẽ infamie: aliqñ tñ ille qui timet infamiã a q̃busdã metaphorice noiat̃ fortis: qz assimilat̃ forti in hoc q̃ est ꝑauidus. [Inopiaz aũt fortitãn.] Sil'r fortitudo nõ est circa timorẽ pauptatis vl' inopie aut egritudis: ⁊ hec est ꝑ 41^a ⁊ ꝑbat̃ dupl'r. Prio sic. Fortitudo nõ est circa timorẽ eoꝝ q̃ non sunt in ꝑtate nr̃a: nec ꝑcedũt ex malitia nr̃a: sz magis ꝑcedũt ex malitia nãe vel fortune: sz pauptas egritudo ⁊ huiꝰ nõ sunt in ꝑtate nr̃a nec ꝑcedũt ex malitia nr̃a: sz magis ꝑcedũt ex malitia nãe vel fortune: igit̃ fortitudo nõ est circa timorẽ taliũ. vñ dicit ꝓbt̃ q̃ pauptatẽ nõ opz timere: sicut nec egritudinẽ: nã frustra hõ timet illa que nõ sũt i sua ꝑtate.

¶ Sciendũ tñ q̃ talia dz hõ timere ne ex ꝓpria malitia in aliqd̃ boꝝ incidat: qz talis timor est vtilis ad ista vitanda: sed nõ al'r: ille aũt q̃ circa hec ꝑauidus existit vocatur fortis p̃m quãdã sil'itudinẽ. [Quidã. n. in bellicis.] Scdo ꝑbat̃ ꝓl'o sic. Ille qui est timidus circa picula bellica nõ est fortis sz nõ timẽs pauptatẽ aut inopiã aut egritudinẽ. aliqñ est timidus circa picula bellica: q̃a liberalis non timet inopiã nec pauptatẽ: tñ põt eẽ timidus in bello: ⁊ hec rõ spãliter, ꝑbat q̃ fortitudo nõ est circa timorẽ pauptatis. [Neqz vtiqz.] Qz ẽt fortitudo nõ sit circa timorẽ maloꝝ ꝑsonaliũ: cuiusmodi sũt iniuria flagellũ ⁊ hꝰ/ꝑbat̃: ⁊ est ꝑ 42^a q̃ ꝑbat̃ sic. Fortis laudat̃ in nõ timẽdo: sz iniuria flagellũ ⁊ hꝰ sũt recta rõne timẽda. igit̃ fortitudo non est circa timorez talium. vñ fortitudo nõ est circa timorẽ taliũ q̃ recta rõne sũt timẽda: qz nullus laudat̃ in nõ timẽdo talia: sz fortis laudat̃ in nõ timẽdo. igit̃ ⁊c. ¶ Lincoñ. dicit hic. q̃ malã opionẽ opz timere ⁊ cauere quãtũ possumus rõnabil'r ne hẽat̃ de nobis: qz si de nobis hẽat̃ min⁹ vtiles erim⁹ rei publice: nũq̃ tñ vir fortis p vitãda mala opione de se amittet bonũ vtutis aut malũ vitij cõmittet. Itẽ dicit q̃ i hꝰ timore mediũ ẽ obtuãdũ vt sic dixim⁹ nõ tãtũ talia timeam⁹ q̃ p his cauẽdis vl' mala culpe cõmittam⁹ vl' bona nẽcia omittam⁹. Mala ãt pene q̃ ꝓximos nõ scãdaliẽãt nõ oz timẽ: nec timet vir fortis: nũ tñ ipe nõ sit eoꝝ cã p suã culpa ⁊ malitiã q̃lia sũt iopia egritudo: tñ nõ seqt̃ q̃ q̃ circa hec est pauidus sit fortis. Hec Lincoñ.

¶ Circa que igit̃ terribilia vir fortis vsat̃. An circa ea que sunt maxia. Eteniz nemo tolerãtior est maloꝝ homine forti. Mors aũt maxie oiuz est terribile: est enim vltimũ vite: ⁊ nihil post hoi mortuo aut bonũ aut malũ esse videt̃. At enim neqz circa oẽ genꝰ mortis vir fortis est ⁊ habet̃. Nõ enim circa mortẽ cã que fit in mari: aut euenit morbis. Circa quã ergo mortem vir fortis erit: an circa eã que est pulcherrima. Talis aũt est ea que fit in bello. In maxio nãqz fit ⁊ pulcherrimo certe periculo. Eodẽ accedũt ⁊ ipsi honores: q̃ tũ a ciuitatibus: tum a regibus sunt instituti.

3^a ps. c.

¶ Circa q̃lia igit̃ terribiliũ fortis: vel circa maxima. Nullus. n. magis sustiet picula q̃ fortis. Terribilissimũ aũt mors: termin⁹ enim ⁊ nihil adhuc mortuis vr̃ neqz bonũ neqz malus esse.

¶ Videbit̃ aũt vtiqz neqz circa mortes que in oi fortis eẽ: puta in mari vel in egritudib⁹. In q̃b⁹ igit̃: Vel in opportunis. Tales aũt qui in bello. ¶ In maximo enim ⁊ optimo periculo.

¶ Concordes autem his sunt ⁊ honores in ciuitatibus: ⁊ apud monarchas.

¶ Hec est 3^a ps ꝑncipalis hui⁹ capl'i: in qua ostendit circa quoꝝ maloꝝ timorẽ est fortitudo: ⁊ intẽdit ostẽdẽ q̃ fortitudo est circa timorẽ mortis: nõ tñ cuiuslibet mortis: sz mortis in bello. ¶ Et ꝓtinet 2^ad ꝑticulas. In p^a ostẽdit q̃ circa mortẽ ⁊ circa quã mortẽ est fortitudo simpl'r. In 2ª ibi [Principal'r.] Jostẽdit quo ordine se hꝰ fortitudo circa oia gña mortis. Prio igit̃ ostẽdit q̃ fortitudo est circa timorẽ mortis: ⁊ hec est ꝓl'o 43^a ⁊ ꝑbat̃ sic. Fortitudo est circa timorẽ maxie terribiliũ: sed mors est maxie terribilis. igit̃ fortitudo est circa timorez mortis. Maior pz p B q̃ nullus magis sustinet pericula q̃ fortis ⁊ vtus determinat̃ p̃m vltim⁹ poc: vt dicit ꝓbt̃ ꝑ celi ⁊ mũdi: cũ igit̃ fortitudo sit circa terribilia opz q̃ fortitudo sit circa ea que sũt maxie terribilia. ⁊ minor pz. s. q̃ mors est max^e terribilis: qz mors est toti⁹ terminus ꝑsentis vite: ⁊ mortuis nihil vr̃ cõtingere neqz bonũ neqz malũ. Mors igit̃ est maxime terribilis: qz p mortẽ hõ ꝑdit oia que hꝰ. [Videbit̃ aũt.] Uiso q̃ fortitudo est circa timorẽ mortis oñdit circa cuiusmodi mortis timorẽ est fortitudo. ⁊ ꝑ narrat q̃ fortitudo nõ est circa quãcũqz mortẽ quã qs sustinet ĩ quocũqz casu vel negocio: sicut in mari vel egritudine: sed est circa timorẽ mortis quã qs sustinet p optimis reb⁹: sicut ꝓtingit cũ aliqs mozit̃ in bello pp defensionẽ patrie vel ciuitatis. ⁊ eadẽ rõ est de q̃cũqz alia morte quã qs sustinet pp bonũ vtutis: sed spãl'r facit mẽtionẽ de morte in bello: qz in bello vt frequẽti⁹ boies ibi mozium̃t pp bonũ. [In maximo aũt ⁊ optio.] declarat qd̃ narrauit. i. q̃ fortitudo est circa timorẽ mortis in bello: ⁊ hec est ꝑ 44ª que ꝑbatur dupl'r. Prio sic. Fortitudo est circa timorẽ mortis que est in maxio ⁊ optimo piculo: nã vt⁹ est circa maximũ ⁊ optimũ: sz mors in bello est in optimo ⁊ maxio piculo. q̃ fortitudo ẽ circa timorẽ mortis ĩ bello. Maior pz ex iã dictis: ⁊ minor declarat̃ p hoc q̃ mors q̃ est in bello est in maximo piculo: qz in bello hõ citissime mozit̃. sil'r est in optio piculo: qz est p defensiõe rei publice. ¶ Intelligendũ tñ est q̃ bellũ ꝓtingit multipl'r. aut qz ciuitas vult augmẽtare suũ dñiuz: ⁊ hoc põt eẽ cuz rõne vel sine rõne. p̃mo mõ est bonũ: sz nõ est maximũ bonũ. 2° mõ nõ est bonũ: ⁊ iõ fortitudo nõ est circa timorez mortis in hꝰ bello. aut põt esse bellũ: qz ciuitas intẽdit se defendere ꝑ inimicos volẽtes ꝑpugnare ⁊ destruere bonũ publicũ: ⁊ circa picula mortis in tali bello est fortitudo. [Lõcordes aũt.] Scdo ꝑbat̃ ꝓl'o sic. Illi q̃ fortiter se exponũt piculis mortis in bello honorant̃ tã in ciuitatibus in q̃bus plures dñant̃ q̃ apud monarchas. i. apud reges q̃ soli dñant̃: nã fortiter in bello dimicantibus ⁊ in vita ⁊ post mortez exhibent̃ honores. Cũ igitur honor sit premiũ virtutis: sequitur q̃ fortitudo que est virtus est circa pericula mortis in bello.

¶ Js igit̃ hõ fortis ꝑprie dr̃ qui circa honestã mortẽ: ⁊ ea oia que ꝑpẽte euenũt atqz afferũt ipsaz interit⁹ est: huiusmodi vo sũt ea que in bello ꝓtingũt: q̃netiaz ⁊ in mari ⁊ in ipsis morbis vir fortis timore vacat: nõ tñ ita vt naute. Fortes. n. ⁊ de salute sua desperãt ⁊ genus tale mortis moleste ferũt. Illi vo spe ꝑpter experientiã sunt freti. Simul aũt ⁊ vtiliter fortiterqz agunt in quibus vires habent locum: aut honestuz est mori: quorum neutrum est in tali genere mortis.

¶ Principal'r aũt dicet̃ vtiqz fortis q̃ circa bonam mortẽ ꝑauidus: ⁊ quecũqz mortẽ iferũt repẽtina existẽtia. Talia aũt maxie q̃ ꝑz belluz.

¶ Sed adhuc ⁊ in mari ⁊ in egritudib⁹ ꝑauidus q̃dẽ fortis: nõ sic aũt vt marinarij: hi q̃dez enim desperãt salutẽ: ⁊ mortẽ talẽ aspernant̃: hi aũt bene sperãtes sunt pp experientiã. Simul aũt ⁊ viril'r agũt in q̃b⁹ est fortitudo: ⁊ bonuz mori. In talib⁹ aũt corruptiõib⁹ neutrũ existit.

¶ Hec est 2ª ꝑticula tertie ꝑtis in qua ostẽdit quo ordine se hꝰ fortitudo circa oia gña mortis: ⁊ ĩtẽdit dicere q̃ fortitudo est circa timorẽ mortis in bello: ⁊ circa alias mortes se hꝰ bñ ⁊ ꝑauide. Probat igit̃ ꝓbt̃ p̃ q̃ fortitudo q̃ est vt⁹ est ꝑncipal'r circa timorẽ mortis in bello: ⁊ hec est ꝑ 45^a ⁊ ꝑbat̃ sic. Fortitudo est ꝑncipal'r circa bonã mortẽ ⁊ maxie repentinã. nã opões ꝑz vtutẽ sunt maxie repentine: sz mors in bello est optima ⁊ maxie repentina: iõ ⁊c. [Sed adhuc ⁊ in mari.] Sed q̃uis fortitudo sit ꝑncipal'r circa timorẽ mortis in bello: tñ fortis ꝑauide se hꝰ circa alias mortes. vt circa mortẽ in mari ⁊ egritudib⁹. aliter tñ sunt fortes ⁊ ꝑauidi circa mortẽ in mari ⁊ aliter marinary. nã fortes etsi nõ sperẽt saluari tñ nõ timẽt ꝓtẽnentes hꝰ mortẽ. Nõ enim tãtũ de ea curãt: vt pp cã inordinate moueant̃: sz marinary sũt intimidi in piculis maris qz sperãt se posse bñ euadere pp expiẽtiã. ¶ Uñ fortitudo nõ est circa picula mortis in mari vel in egritudine. Et hec est ꝓl'o 46^a ⁊ ꝑbat̃ sic. Circa quecũqz est fortitudo fortes viril'r aggrediũt̃ picula ⁊ in talib⁹ boꝝ est mori: sed in morte q̃ est in mari vel in egritudie neutrũ hoꝝ cõtingit: qz nec fortes aggrediunt̃ talia picula: nec aliqd̃ boꝝ sequit̃ ex tali morte. vñ circa hꝰ mortes nec est fortitudo laudabilis nec aliqd̃ bonũ cõsequit̃: iõ audacter aggredi talia pericula nõ ꝑtinet ad vtutẽ fortitudis. vñ fortitudo põt esse circa quecũqz pericula que sustinent̃ ꝑpter bonũ virtutis: tamen ꝑncipaliter est circa timorez mortis in bello: ⁊ ista pericula sunt maxima ⁊ optima.

Capitulum secundum

tractat⁹. 2. de actibus fortitudinis ⁊ vitioꝝ inter q̃ fortitudo est medietas. p̃ determinãs actũ fortitudis ⁊ vitioꝝ oppositoꝝ q̃tũ ad timorẽ ⁊ audaciaz: deinde q̃tũ ad spem ⁊ desperationẽ. ⁊ ille q̃ supabundat in pauiditate est inoiat⁹: qz raro accidit: qui aũt supabundat in audẽdo circa terribilia est audax: superbus enim nõ est vere audax sed vult videri audax vel fortis: qui autẽ deficit in audendo ⁊ superabundat in timendo est timidus: fortis vo medio modo se habet.

¶ Nõ est idẽ vniuersis terribile. Et dicim⁹ etiã aliqd̃ esse qd̃ facultatẽ superat hois. Jd igit̃ vniuersiz terri-

bile est homini sane mentis: at ea que metas facultatis nō egrediunt humane: magnitudie differūt ⁊ intēsione remissioneq;. Siliʳ aūt ⁊ ea in qbus cōfidimus. Fortis itaq; impauidus est vt hō: atq; timebit qdē ⁊ huiuscemodi res formidolosas. Ueꝝ vt opꝫ ⁊ vt dictat rō tolerabit honestatis cā: hec eniꝫ ipsius vtutis est finis: fit aūt vt hec ⁊ magis ⁊ minus timeāt hoies: ⁊ ēt vt ea que nō terribilia sunt vt terribilia metuant. Atq; delinquit cū metuūt aut ea q̄ non opꝫ metuere: aut nō quēadmodum opꝫ: aut non qñ opꝫ aliqd tale. Similʳ peccat ⁊ circa ea in qbus cōfidimus.

Caput 2m tra. 2. 3. li. ibi. K pª ps. c.

Terribile aūt nō oibꝰ qdē idem. Dicimus aūt qd ⁊ sup hoiez: hoc qdē igit oi terribile intellectū hñti: qd aūt ꝑm hoiez differt magnitudie: ⁊ in eo qd magis ⁊ minꝰ. Siliʳ aūt ⁊ ausibilia. ¶ Fortis aūt instupefactibilis vt hō. Timebit qdē igit ⁊ talia: vt opꝫ aūt ⁊ vt rō sustinebit boni gra: hic eniꝫ finis virtutis. Est aūt magis ⁊ minꝰ hec timere: ⁊ adhuc nō terribilia vt talia timere. Fit aūt peccatoꝝ: hoc qdez qñ nō opꝫ: hoc aūt qñ nō vt opꝫ. hoc vo qñ non quando: vel aliquid taliuꝫ. Similiter autem ⁊ circa ausibilia.

Aliruuis finis.

Capli. 2. tra. 2. diuiso in tres partes.

Istud est capliʳ 2m tractatꝰ scōi in quo determinat de actu fortitudīs ⁊ de actibꝰ vitioꝝ oppositoꝝ fortitudini ⁊ cōtinet tres ptes. In pª determinat de actu fortitudis. In 2ª ibi [Supabūdātiuꝫ aūt.] determiat de actibꝰ vitioꝝ oppositoꝝ fortitudini. In 3ª ibi [Et audaces qdē.] cōparat fortitudinē q̄ est vt ad q̄dā sibi sil'ia. pª ps continet duas pticulas. In pª distinguit ꝓbs terribile circa qd est actꝰ fortitudis narrās qūo fortis se hꝫ circa hꝰ terribilia. In 2ª ibi [Qui qdē igit.] ostēdit qs est actꝰ proprꝰ fortitudis p cōparationē ad actꝰ vitioꝝ oppositorum fortitudini. In pª igit pticula distinguit terribile dicēs: qp nō est idē terribile oībꝰ qz qdā est terribile qd est super hoiez hoc est excedēs facultatē humanā cui nō pōt hō resistere cuiusmodi est terremotꝰ: inundatio maris: ⁊ hꝰ: est terribile cuilibet sapiēti. ¶ Aliud est terribile qd est ꝑm hoiez q̄si nō excedēs facultatē ipsiꝰ ad resistēdū: ⁊ hꝰ pōt esse terribile ꝗz magis ⁊ minꝰ: qz magis terribile est si pueniāt plures hostes q̄ si pauci. ⁊ siliʳ pōt eē magis terribile ꝑm qp magis appropinquāt ⁊ magis odiūt: nec est idē terribile oībꝰ. Nā aliqd est terribile puero qd nō est terribile viro pfecto. ¶ Eustratiꝰ dicit hic qp ꝓbs per B qp dicit. [Terribile nō oībꝰ.] ostēdit qp sunt q̄dā terribilia hoibꝰ ⁊ alys alia: nā amatori pecuniaꝝ: abiectio pecunie est terribilis: amatori voluptatū: que voluptatē ipediunt: amanti aūt vitā mors: ⁊ alys aliud aliqd. [Fortis aūt.] circa pdicta terribilia sic se hꝫ fortis qp pp timorē taliū nō est stupefactibilis nisi ꝗz cōuenit hoi: oīs eniꝫ hō itellectū habēs timebit ea q̄ sunt supra hoiem. vñ fortis timebit talia vt opꝫ: ⁊ vt recta rō iudicat cum ea cauere nō poterit: nec pp timorē talium disceder a recto iudicio rōnis. Cōtingit aūt qñq; qp aliqs magis vel minus timet terribilia q̄ sunt supra hoiem vel ꝗz hoiez q̄ recta rō iudicat: ⁊ qd plus est cōtingit qñq; qp ea que nō sūt terribilia timeat vt terribilia. vñ peccatū ꝓtingit ex hoc qp aliqs timet qd nō opꝫ vel vt nō opꝫ: ⁊ sic de alys circūstātys sicut dictū est de terribilibꝰ intelligēdū est de ausibilibꝰ. ¶ Lincoñ. dicit hic qp terribilia ꝑm hoiez sunt ꝑuationes ⁊ corruptiones eoꝝ q̄ bō ꝑm qp bō ⁊ humano affectꝰ desiderio desiderat: studioso aūt hoi ꝑm qp studiosus nō sūt terribilia nisi corruptiones ⁊ ꝑuationes vtutū ⁊ opationū eaꝝ. vñ p salute vtutū paratus est studiosus ad sufficientiā oium ꝑm hoiez terribiliū: vitiosis aūt terribilia sunt voluptatū ⁊ alioꝝ q̄ corrupte diligūt absentie q̄ neq; hoi ꝗz qp bō terribilia sūt neq; studioso: ꝗz sūt studioso maxᵉ appetibilia ⁊ iocūda. hec ille.

n

¶ Qui igit ⁊ ea que opꝫ: ⁊ gra cuiꝰ opꝫ: ⁊ vt opꝫ: ⁊ qñ opꝫ fert ⁊ metuit ⁊ idētidē cōfidit: is hō fortis. Fortis eniꝫ per habitū: ⁊ vt ipsa rō iubet taꝫ patit: q̄ ēt agit. finis aūt opationis oīs is est q accōmodat habitui: ⁊ viro ēt forti: honestū est ipsa fortitudo. Talis igitur ⁊ ipsius est finis. Singula nanq; suo fine definiuntur. Fortis igitur honestatis causa subit ⁊ agit ea que ad ipsam fortitudinem pertinent.

o

¶ Qui qdez igit q̄ opꝫ: ⁊ talis gra sustinet ⁊ timet vt opꝫ ⁊ qñ: siliʳ aūt ⁊ audet fortis. Secōm dignitatē. n. ⁊ vt rō patit: ⁊ opat fortis. Finis aūt oīs opōnis est q ꝗz habitū: ⁊ forti aūt. Fortitudo bonum. Talis aūt ⁊ finis. Determiat enim vnūqq; fine. Boni vtiq; gratia fortis sustinet ⁊ operat que ꝑm fortitudinem.

Fine vnūqq; determiat.

¶ Hec est 2ª pticula: in qua ꝓbs ostēdit qs est actꝰ pprꝰ fortitudis: ⁊ hoc ostēdit p cōparationē ad actꝰ vitioꝝ oppositoꝝ fortitudini q̄ sunt timere ⁊ audere: ⁊ dicit qp q sustinet q̄ opꝫ ⁊ cuiꝰ gra: ⁊ timet ⁊ audet q̄ opꝫ ⁊ cuiꝰ gra: ⁊ sic de alys circūstantys est fortis: ⁊ hec est pcⁿo 47ª. s. qp ille est fortis q audet ⁊ timet ⁊ sustinet q̄ opꝫ ⁊ cuiꝰ gra opꝫ ⁊c. ⁊ pbat sic. Fortis patit p timorē ⁊ opat p audaciā ꝑm qp dignū est: ⁊ ꝑm qp recta rō iudicat: ⁊ sic opat ille q audet ⁊ timet ⁊ sustinet que opꝫ ⁊c. vnde pōt argui sic. Qui se hꝫ circa mām fortitudis ꝗz qp recta rō iudicat ille est fortis: sed q audet timet ⁊ sustinet q̄ opꝫ ⁊ qñ opꝫ ⁊c. se hꝫ circa mām fortitudis vt recta rō iudicat: ⁊ ⁊c. [Finis aūt.] Dic manifestat hoc qd ipse dixit. s. cuiꝰ gra opꝫ fortes opari. ⁊ dicit qp finis fortis est fortitudo idest actꝰ fortitudinis. nā finis oīs opōnis virtuose est q ꝑm habitū. i. ꝑm cōueniētiā pprꝫ habitus: vnūqq; aūt qd est ꝓpter finē determinatur fine. nam ex fine sumitur ratio eoꝝ que sunt ad finem: ⁊ ideo finis fortitudinis est aliquid ad rationeꝫ fortitudinis pertinens. s. pprꝫ operatio fortitudinis.

47ª cōcⁿo huiꝰ tertij libri.

p

¶ Exuperātiū aūt is qdē qui in nō metuēdo exuperat noie caret. Atq; dictū est antea noibꝰ cōplura vacare. At vocari pōt insanus qdam vel stupidus si nihil oīno neq; motꝰ terre neq; fluctus: vt de celtis dicit metuat: sed his q circa res formidolosas exuperat cōfidendo: audax est. Videt aūt ipse audax ⁊ arrogans esse ⁊ fortitudis simulator. Qualis igit est fortis circa res ipsas formidolosas: talis ⁊ ipse videri vult: itaq; imitat illū in qbꝰ pōt Quapropter ⁊ cōplures ipsorū audaces sunt simul ⁊ timidi. In his eniꝫ audētes res formidolosas nō sustinēt. Is aūt qui metuendo exuperat timidus est: nam timet ea que nō opꝫ: ⁊ vt nō opꝫ ⁊ oīa talia ipsuꝫ sequunt. Deficit aūt ⁊ in cōfidēdo: ꝗz in doloribus exuperans magis est manifestus.

q

¶ Supabūdātiū aūt q qdē in pauiditate inoīatus. Dictuꝫ est aūt nobis in prioribꝰ: qñ multa sūt inoiata. Erit āt vtiq; aliqs isanꝰ vel sine sensu doloris si nihil timeat: neq; terremotū: neq; inundationes: quēadmodū aiunt celte. ¶ Qui aūt i audēdo supabūdat: circa terribilia audax: videt aūt ⁊ supbus esse audax ⁊ fictor fortitudinis. Ut igitur ille circa terribilia se hꝫ: sic iste vult videri: in qbꝰ igit pōt imitat: ꝓpter qd sūt ⁊ multi ipsoꝝ audaces timidi. In his. n. audētes terribilia nō sustinēt. Qui aūt in timēdo superabūdat: timidus eteniꝫ que nō opꝫ: ⁊ vt nō opꝫ: ⁊ oīa talia sequunt ipsum. Deficit autem ⁊ in audendo: sed in tristitijs superabundans magis manifestus est.

s

¶ Hec est 2ª ps ꝑncipalis huiꝰ capli: in qua determinatur de actibꝰ vitioꝝ oppositoꝝ fortitudini: ⁊ ꝓtinet duas pticulas. In pª narrat q sūt actus vitioꝝ inter q̄ fortitudo est medietas. In 2ª ibi [Desperās vtiq;.] Ostēdit qualʳ vitia opposita fortitudini se hñt ad spem ⁊ despationem. In pª igit pticula determinat de opōnibꝰ triū oppositoꝝ fortitudini. primo de opōne eiꝰ q deficit in timendo: deinde de opōne eiꝰ q supabūdat in audēdo. 3º de opōne eiꝰ q supabūdat in timēdo. Dicit q̄ primo qp iter vitia ad supabundantiā ꝓtinētia. Ille est inoīatus q supabūdat p ipauiditatē cuiusmodi est ille q nihil timet. nā talis ipauiditas raro accidit. Nō eniꝫ accidit nisi in aliquo insano vel in aliquo q nō hꝫ sensuꝫ doloris. s. qp nihil timeat: puta nec terremotū nec inundationes nec aliqd talium: sicut dꝰ accidere in qbusdā gentibꝰ q̄ dicunt celte. [Qui aūt in audēdo.] Qui aūt supabundat in audēdo circa terribilia vocat audax. Aliqs tñ nō est vt audax: ꝗz vī. s. supbꝰ: supbꝰ. n. fingit se eē fortē ⁊ audacē. vñ sicut fortis vel audax se hꝫ circa terribilia sic supbus vult appere: ⁊ pp hoc qñ pōt sine periculo imitat opa fortis vel audacis. vñ multi qui vñr fortes vt audaces sunt ꝑm veritatē timidi: qz in puis periculis audaciter se hñt: ⁊ qñ ea que sūt terribilia multū supueniūt nō sustinēt ea. vñ multi supboꝝ sunt audaces in puis periculis ⁊ timidi in magnis. Qui aūt in timendo supabūdat vocant timidi: qz timēt qd nō opꝫ timere: ⁊ sic de alys circūstātys: ⁊ ille q supabūdat in timēdo deficit in audēdo: ⁊ q̄uis timidus supabūdat in timēdo ⁊ deficit in audēdo magis tñ ē vitupabilis: qz supabūdat i timēdo q̄ꝫ ꝗz qp deficit i audēdo: qz defectꝰ nō ita pcipit sic supabūdātia.

2ª ps.

¶ Meticulosus igit male sese hꝫ circa spem: qppe cum vniuersa metuat. Fortis vo ꝓtra sese hꝫ: ꝓfidere nāq; hñ sperātis hoies ē. Circa igit hec vsat ⁊ audax ⁊ meticulosus ⁊ fortis: ꝗz diuerso mō sese hñt ad ipa: illi nāq; expuant ⁊ dificiūt: at hic mediocriter sese hꝫ ⁊ vt opꝫ.

t

¶ Desperās aūt vtiq; qs timidus. Oīa eniꝫ timet. Fortis autē ꝓtꝰ. In audēdo. n. bone spei est. ¶ Circa hec qdez igit est ⁊ timidus ⁊ audax ⁊ fortis. Differenter autē se hñt ad hec: hi qdē enim supabundant ⁊ deficiunt: hic autem medio modo habet ⁊ vt oportet.

u

¶ Hec est 2ª pticula scōe ptis ꝑncipalis: in qua oñdit qualiter timidus ⁊ audax se hñt ad spez ⁊ despationē: ⁊ intendit qp spes est cā audacie ⁊ timor est cā despationis. Dicit igit qp timidus est desperās: oīa eniꝫ timet ꝗz fortis ꝗz se hꝫ: in audēdo eniꝫ est bone spei: vñ timidus ōsperat ⁊ fortis est bone spei: spes eniꝫ est cā audacie ⁊ timor est cā desperationis. Cui? rō est. nā oīm audacie ⁊ timoris est malū: ꝗz oīm spei ⁊ despationis est bonū ⁊ appetitꝰ p se tēdit in bonū: ⁊ p accñs tendit in malū rōne boni adiuncti, siliʳ appetitꝰ p se refugit malū: ⁊ p accñs refugit bonum rōne mali adiuncti: ⁊ id qd est p se est cā illi? qd est p accñs. ⁊ iō spes cuiꝰ oīm est p se bonū est cā audacie q̄ tēdit in malū: ⁊ cadē rōne timor q per se refugit malū est cā despatiōis q̄ recedit a bono. [Circa hec qdē igit.] Circa pdictas igit passiones sūt timidus audax ⁊ fortis: ꝗz differenter se hñt ad eas: qz audax ⁊ timidus supabūdāt in audēdo ⁊ timēdo: sed fortis medio modo se habet sicut opꝫ.

v

¶ Et audaces qdē pcipites sunt añ ipsa pericula ⁊ volunt ea: ꝗz cuꝫ in ipsis sunt tergiuersant. Fortes aūt in ipsis qdē operibus fermidi sunt: antea vo quieti.

¶ Et audaces qdem preuolātes ⁊ volētes ante pericula in ipsis autem descedunt. Fortes autē in operibus acuti: prius autem quieti.

3ª ps. c.

¶ Hec est 3ª ps ꝑncipalis huiꝰ capli: in qua ꝓbs cōparat fortitudinē ad q̄dā sibi similia ⁊ ꝓtinet duas pticulas. In pª cōparat fortē ⁊ audacē ad invicem ꝑm dīiam. In 2ª ibi [Quēadmodū igit dcñ est.] cōparat fortē ad cū q sustinet mortē pp molestias vitādas vt inopiā: vel pp cupiditatē alicuiꝰ rei quā nō pōt bīe. primo ergo ponit dīiaꝫ inter fortē ⁊ audacē que est hec. qp audaces sunt añ picula puolantes: qz mouent ex ipetu passionis pter rōnē: iō velociter ⁊ ardētes currūt ad ipsa picula: ꝗz qñ sunt in ipsis periculis discedūt: qz motus passionis pcedētis vincit a difficultate iminēte: sed fortes qñ sunt in periculis sunt acuti: sed anteq̄ periculum veniat sunt quieti: qz non agunt ex impetu passionis: sed ex deliberatione rationis.

w

¶ Ut igit dictū est fortitudo mediocritas est circa ea qbus cōfidimus ⁊ ea que terribilia sūt in iis q̄ dixim?: ⁊ eligit atq; fert ipsa: quia est honestuꝫ: ⁊ qz est turpe nō subire atq; perferre. Mortē aūt sibi conciscere obfugiendam paupertatē: aut amorē: aut molestū aliqd nō fortis est hoīs: sed potius timidi. Est enim mollitie laboriosa fugere: atq; non qz res est honesta oppetit mortē: ꝗz qz malū fugit: fortitudo igit tale aliqd est.

x

¶ Quēadmodum dcñ est fortitudo medietas est circa ausibilia ⁊ terribilia in qbꝰ dcñ est: ⁊ qñ bonum desiderat ⁊ sustinet: vel qñ turpe nō. Mori āt fugiētē inopiā vel cupiditatē: vl' aliqd triste: nō fortis: ꝗz magis timidi. Mollities eni fugē laboriosa. ¶ Et nō qñ bonū sustinet: ꝗz fugiēs malū. Est qdē igit fortitudo tale qd.

y

¶ Hec est 2ª pticula tertie ptis: in qua cōparat ad invicem fortē ⁊ illū qui sustinet mortē vt vitet molestias ꝗz dīiaꝫ: ⁊ est hec dīia: qp fortis opat virtuose ⁊ sustinet picula pp bonū honestū: ꝗz ille q mori pp molestias vitādas vel seipm interficit vel ab alio libēter mortē patit ad fugiendū inopiā vel pp cupiditatē alicuiꝰ rei quā nō pōt bīe nō facit hoc pp bonū honestū: vñ sic sustinere mortem nō pertinet ad fortē sed ad timidū: ⁊ hoc pbat. s. qp sustinere mortē pp molestiā vitandā nō ptinet ad fortē: ⁊ hec est pcⁿo 48ª ⁊ pbat duplʳ. Primo sic. Fugere laboriosa ptinet ad mollitiē animi: ꝗz molities animi ptinet ad timidū: iō fugere molestia ⁊ laboriosa nō ptinent ad fortē sed ad timidū: ⁊ p ꝓñs sustinere mortē pp molestiā vitandā nō pertinet ad fortē. [Et nō qñ bonū.] Secō pbatur sic. Fortis sustinet mortē pp bonū honestum: ꝗz q sustinet mortē pp molestiā vitādā nō sustinet mortē pp bonū honestū. igit ⁊c. ¶ Lincoñ. dīc hic qp qdā seipsos iterficiūt ne patiāt iopiā magis volētes mori q̄ꝫ iopie miseriā sustinē. Et qdā pp cupiditatē. i. pp amorē q dī hereos se iterficiūt:

24ª cōcⁿo huiꝰ tertij libri.

z

sicut legit̃ in poetis quasdaꝫ mulieres fuisse magis volentes mori q̃ tales angustias ⁊ afflictiones sustinere: quemadmodu legit̃ apud Virgiliu in 4.° Eneidos de Didone: sed nõ est fortitudo mortez eligere ⁊ assumere vt aliq̃ trãsitoria quecũqz pena vitet̃. Sz fortitudis est mortem assumere: vt bonũ meli⁹ q̃ sit hec vita trãsitoria ex morte pueniat: ⁊ vl'r q̃cũqz pene sunt fortiter sustinẽde vt pueniant maiora bona ex penaꝫ sufferẽtia q̃ sunt bona gb⁹ p̃uat̃ penas sufferẽs per illaꝫ sufferẽtiã. Hec Lincoñ.

Capitulum tertium

tractat⁹ scõi libri.3. de gbusdã apparẽtib⁹ fortitudib⁹ ⁊ nõ veris: ⁊ sunt gnqz: quaꝫ p̃ª est politica sustinẽs pícula pp honores ꝓsequẽdos ⁊ opprobria fugiẽda: ⁊ hec maxie assimilat̃ vere fortitudini ad quã reducunt̃ q pp coactionẽ fortiter agunt: sz hy deteriores sũt politicis eo q̃ nõ fugiũt turpe sz triste. Scõa est cũ aliqui pp experientiam sustinent pericula: ex qua experientia sunt potẽtes agere ⁊ nõ pati qui cum cognoscunt pericula fugiunt: mortem magis q̃ turpe timentes. Tertia est que ꝓpter furorẽ ire q̃ nãlissima est assumẽs electionẽ ⁊ cui⁹ gra vã fit fortitudo. Quarta est q̃ bone spei q̃lis est pñiptio inebriatoꝝ. Quinta est q̃ pp ignorãtiã: q deteriores sũt fortibus pp spem: qz fortes pp spem p aliqõ tp̃s permanent in periculis: sz fortes ꝓpter ignorantiaꝫ nullam dignitatem habent: sed statim cum cognouerunt periculũ fugiũt ⁊c.

¶ Dicunt̃ ⁊ alie fortitudines quinqz modis. Atqz p̃ma est ipsa ciuilis. Maxie aũt sil'is est: ciues eniz ob increpationes q̃ sunt ex legib⁹ ⁊ pbra bonorezsue pericula subeũt ⁊ ꝓpterea fortissimi qdẽ vident̃ eẽ. Apõ quos timidi qdẽ infames sunt: fortes aũt afficiunt̃ honore. Tales ⁊ Homerus affert: vt ⁊ Diomedem ac Hectorem. Dicit enim Hector.

Nã me pulydam⁹ añ ois ipse reꝑhẽdet. Et Diomedes
Inter enim dicet Troianos optimus Hector.
Tydides metuens puppes confugit ad altas.

Hec aũt ex eo maxie sil'is est ei de qua supra dixim⁹: qz fit ob vtutẽ. Ob pudorẽ eniz ⁊ appetitionẽ honeste rei: bonorib⁹ inquã: ⁊ ob fugiẽdã reprehẽsionez q̃ qddã est turpis. In eodẽ posuerit qspiã ⁊ eos q cõpelunt̃ a magistratib⁹: vel deteriores eo sunt: q nõ ob pudorẽ sed ob metũ id faciũt: ⁊ fugiũt nõ rẽ turpẽ sed molestã. Logunt enim iis q potestatẽ hñt: vt Hector.

Quem procul a pugna trepidantem forte videbo,
Is canibus fiet: fiet quoqz vulturis esca.

m Caput 3.m tra. 2. tertij libri ethi. p̃ª ps. c.

Jcunt̃ aũt ⁊ alie p̃m qnque modos. Primũ qdẽ politica: maxie eni assimilat̃. Vident̃ aũt sustinere pericula ciues: pp eas que ex legib⁹ increpationes ⁊ opprobria: ⁊ pp honores: ⁊ pp hoc fortissimi vident̃ esse apud quos timidi inbonorati: fortes bonorati. ¶ Tales autẽ ⁊ Homerus facit: puta Diomedẽ ⁊ Hectorẽ. Polydamas mihi primũ redargutiões reponet: ⁊ Diomedes: Hector eniz aliq̃n dicet in troianis concionans Tydes aũt a me. ¶ Assimilat̃ autẽ hec maxie ei que pri⁹ dicta est: qm̃ pp vtutez fit: pp verecũdiã eniz ⁊ boni desideriũ: bonoris eniz gra ⁊ fuge opprobriũ turpis exñs. ¶ Ponet ãt vtiqz aliqs ⁊ a principib⁹ coactos in idẽ. Deteriores aũt quãto nõ pp verecũdiã: sz pp timorẽ id operant̃: ⁊ fugiẽtes nõ turpe sz triste. ¶ Logunt eniz dñi quẽadmodũ Hector quẽ aũt ego sine bello timentẽ itelligã: nõ sibi sufficiens erit fugere canes. ¶ Et qui p̃cipiũt: ⁊ si recedãt p̃cutiẽtes id opant̃: ⁊ qui ante muros ⁊ foueas: ⁊ talia preordinãt: oẽs eniz cogũt. Opz aũt non ꝓpter necessitatez fortẽ esse: sed qm̃ bonum.

Hoc est

3.m capl'm. 2. tractatus in quo ꝓbs determinat de fortitudie apparente ⁊ nõ vã: cui⁹ ponit. 5. modos vel spes: naz q̃dã fortitudo apparẽs ⁊ nõ vã est fortitudo ciuilis: ⁊ q̃dã fortitudo militaris: ⁊ q̃dã fortitudo furoris: ⁊ q̃dã fortitudo pp spez: ⁊ q̃dã est fortitudo apparẽs ⁊ nõ vã pp ignorãtiã. Istud capl'm ꝓtinet gnque partes p̃ncipales. In p̃ª determinat de fortitudie politica seu ciuili. In 2ª ibi [Videt̃ aũt ⁊ expiẽtia.] Determiat̃ de fortitudie militari q̃ est pp expiẽtiã. In 3ª ibi [Et furoez aũt.] Determiat̃ de fortitudie nõ vã q̃ est pp timorez vel irã. In 4.ª ibi [Neqz eniz bone spei.] Determinat̃ de fortitudie nõ vã q̃ est pp spem victorie. In 5ª ibi [Fortes aũt vident̃ ignorãtes.] Determinat̃ de fortitudie pp ignorantiã. In p̃ª igit̃ pte ponit numerũ fortitudinũ apparentiũ ⁊ nõ verarũ ⁊ dicit q̃ sunt gnqz. alie fortitudines deficientes a vera fortitudie. ⁊ p̃ determinat de fortitudie ciuili que nõ est fortitudo vã. ponẽs tres gradus fortitudis ciuilis. p̃mus est q̃ q̃dã ciues sustinent pícula pp honores p̃ñdos ⁊ ĩcrepatiões vitãdas: qz ꝗz statuta legũ ciuiliũ fortes bonorant̃ ⁊ opprobria ĩferũt timidis: ⁊ pp ꝗ apõ illas ciuitates ĩ qb⁹ timidis ĩferũt opprobria ⁊ fortes bonorãt̃ iueniunt̃ viri fortissimi ꝗz hãc fortitudinẽ ⁊ fortassis ꝗz fortitudinẽ verã. [Tales ãt.] Jducit exẽpla ex Homero q describens troianũ bellũ ĩducit talr fortes. s. pp honores ꝓsequẽdos ⁊ vitupia vitanda: ⁊ ĩducit Diomedẽ ex pte grecoꝝ ⁊ Hectorẽ ex pte troianoꝝ. inducit eniz Hectorẽ dicentez hec vba. Polidamas. i. qdã dux troianoꝝ. p̃m redargutionẽ reponet mihi. i. p̃ me redarguet si nõ fortiter egero. Et Diomedes ex pte grecoꝝ seipz exhortãs ad fortiter agendũ. Hector apud troianos ꝓcionans dicit laudãs se ⁊ me vituperãs. Tydes: idest Diomedes q sic nõiat⁹ est a pie: a me: sz fugit ⁊ victus est. [Assimilat̃ aũt.] fortitudo politica q̃ est pp opprobria vitãda: ⁊ pp honores ꝓsequendos maxie assimilat̃ vere fortitudini cũ sit pp verecũdiã que est timor de turpi: ⁊ pp honorẽ q est testimoniuz vtutis ⁊ honestatis. Quia igit̃ honor est ꝓpinquus bono honesto ⁊ vitupiuz turpi inhonesto: iõ ista fortitudo est ꝓpiqua vẽ fortitudini q̃ itẽdit bonũ honestũ ⁊ fugit inhonestũ: ⁊ pp ꝗ ista fortitudo maxie assimilat̃ vere fortitudini. [Ponet aũt vtiqz aliqs.] Scõs gradus fortitudis politice est fortitudo q̃ est pp timorẽ pene future: aliq eniz sustinẽt pericula ĩ bello p coactionẽ supiorizs ꝓmittẽtis penã si fugiãt: ⁊ ista fortitudo est deterior q̃ p̃cedẽs: ⁊ hec est ꝗ 49ª. s. q: fortitudo q̃ est pp timorẽ pene est deterior q̃ fortitudo q̃ est pp honorẽ ꝓsequẽdũ vel opprobriũ vitãdũ ⁊ pbat̃ sic. Illa fortitudo q̃ est pp min⁹ malũ vitãdũ ⁊ min⁹ bonum ꝓsequẽdũ est deterior q̃ illa q̃ est pp mai⁹ malũ vitãdũ ⁊ magis bonũ cõsequẽdũ: sz fortitudo q̃ est pp timorẽ pene est pp minus malũ vitãdũ ⁊ min⁹ bonũ ꝓsequẽdũ q̃ fortitudo q̃ est pp honorẽ ꝓsequẽdũ vel opprobriũ vitãdũ, ergo ⁊c. Maior pz de se ⁊ minor declarat̃: qz honor est ꝓpinquior vtuti ⁊ magis bonũ q̃ vitatio pene: ⁊ malum inhonestũ est deteri⁹ q̃ malũ triste. qui igit̃ pp timorẽ pene aggredit̃ pícula pp min⁹ bonũ ꝓsequẽdũ ⁊ min⁹ malũ vitãdũ aggredit̃ pericula q̃ ille q exponit se piculis ꝓpter

Tertij. 2. tra. ad sio. 1 gnq partes.

49ª ꝗ hui⁹ libri.

honorẽ cõsequẽdũ ⁊ opprobriũ vitãdũ. vñ isti sunt deteriores q pp timorẽ operant̃ fortia q̃ qui ꝓpter verecũdiã.

Nõn

¶ Intelligẽdũ est hic ꝑm Lincoñ. q̃ verecũdia ⁊ honor sunt ita ꝓpinqua vtuti ⁊ bono q̃ auctor qõnis sumẽs cõmuniter noia vtutis ⁊ boni verecũdiã vtutẽ vocat ⁊ honorẽ bonũ. Fuga aũt opprobriu ex vere turpi idest vitio vel malitia virtuti opposita. hec Lincoñ. [Logũt enim dñi.] Ponit exẽplũ p̃ncipũ cogẽtiũ subditos ad preliũ Hector minantẽ Troianis sic dicentẽ: quẽ ego sine bello timẽre intelligã sic verberabo euz q̃ nõ erit sibi sufficiẽs fugere canib⁹. [Et q̃ p̃cipiũt.] Tertius gradus fortitudis politice est qũ aliqs sustinet tristia ⁊ terribilia per coactionẽ superiozis actu penã infligentis. Quidã eniz precipiunt subditis fortiter pugnare ⁊ ipsos percutiũt: si fugiant a pugna. ⁊ hꝰ obstacula preordinant ne possit ꝑliantibus fuga paboꝝ est vere fortis: qz nõ opz fortẽ esse ꝓpter necessitatẽ

¶ Aliud exẽplũ eiusdẽ ponit eos. s. q ante muros foueas ⁊ hꝰ obstacula preordinant ne possit ꝑliantibus fuga paboꝝ est vere fortis: qz nõ opz fortẽ esse ꝓpter necessitatẽ

Idez faciunt ⁊ q iperãt: ⁊ si recedũt verberib⁹ afficiũt ⁊ q ante fossas ⁊ huiusmodi loca ꝓstruũt aciez: oẽs. n. cogũt: at nõ necitate sz qz res est honesta fortẽ eẽ oz.

¶ Videt̃ etiã ⁊ ipsa singularũ reru peritia fortitudo esse. Quapp ⁊ Socrates fortitudinẽ sciam esse putauit. Tales aũt alij qdẽ in alijs sunt. In rebus aũt bellicis milites. Sũt enim in bello cõplures res vane: quedẽ maxie ipsis sunt note. Atqz iõ fortes vident̃: quia quales sunt ille alij nesciũt deide ⁊ aduersarios offendere ⁊ seipsos tueri maxie experiẽtia possunt: ⁊ euitare hostis conatus: ⁊ illuz pcutere: cũ armis vti possint ⁊ talia habeãt vt ⁊ ad faciẽdũ sint ⁊ nõ patiendũ aptissimi. Quibus efficitur vt ipsi tanq̃ aduersus inermes armati: ⁊ tanq̃ aduersus rudes ludi magistri decertent: eteniz in huiuscemodi certaminib⁹ nõ ii sunt pugnacissimi q fortissimi sũt: sz ii qvires amplissimas hñt ⁊ optime sese hñt corporib⁹. At vo milites tũc timidi fiunt cũ excrescit periculuz: ⁊ inferiores sunt copũs ac apparatu: primi nãqz fugã arripiũt: vbane vo copie manent atqz intereũt qõ qdem ⁊ in hermeo accidit. Ne nãqz turpe fugere ⁊ mortẽ tali saluti preferendaz esse censent: illi vo vt supiores ab initio sese obiectant periculis. Re aũt itellecta fugã arripiũt mortem magis q̃ dedec⁹ formidãtes: sz vir fortis nõ est talis.

¶ Videt̃ aũt ⁊ experientia circa singularia fortitudo esse: vñ ⁊ Socrates existimauit sciaz eẽ fortitudinẽ: tales aũt alij qdẽ in alijs. In bellicis aũt milites. Vident̃ autẽ multa esse inania belli que maxime cõspexerũt isti. vident̃ vtiqz fortes: qm̃ nõ sciunt alij q̃lia sunt: deinde facere sed nõ pati maxie p̃nt experiẽtia: ⁊ custodire ⁊ pcutere potẽtes vti armis ⁊ talia hñtes q̃lia vtiqz erũt: ⁊ ad facere ⁊ ad nõ pati fortissima. Quẽadmodũ igit̃ inermibus armati pugnant ⁊ athlete idiotis: eteniz in talibus agonibus nõ fortissimi pugnatissimi sunt sed maxie potẽtes ⁊ corpora optima hñtes.

¶ Milites aũt timidi sunt qm̃ superẽdit̃ periculũ ⁊ deficiũt multitudinib⁹ ⁊ preparationib⁹. primi eniz fugiũt: ciuilia aũt pmanẽtia moriunt̃. Qõ in Hermeo cõtingit: his qdẽ eniz turpe fugere: ⁊ mors tali salute eligibilior. Hi aũt ⁊ ex principio piclitabant̃ vt meliores exñtes: cogiscẽtes aũt fugiunt mortẽ magis turpi timẽtes. Fortis ãt nõ talis.

¶ Hec est 2ª pars p̃ncipalis huius capl'i: in qua determiat̃ de fortitudine militari que est ꝓpter experiẽtiã. Experti eniz certi⁹ operant̃ circa singula ⁊ milites in bellicis sunt experti. vñ cũ aliqs sustinet pericula pp experientiã exponit se piculis per fortitudinẽ militarẽ. sciẽtia eniz ⁊ experientia multũ facit ad fortitudinẽ ⁊ ad alias vtutes. vnde Socrates estimauit sciam esse fortitudinẽ ⁊ estimauit q̃ scie ⁊ virtutes sint idẽ totalr: talẽ fortitudinẽ pp experientiaz hñt milites. Milites eniz expti sunt in bello ⁊ pp experientiã nõ credũt periculũ iminere. vñ ipsi pugnant cũ alys sicut armati cũ inermib⁹: ⁊ sicut pugiles cũ idiotis. i. cũ rusticis inexptis: qz in talibus actibus athletarũ nõ illi qui maxie possunt pugnare sunt fortissimi ꝑm corpus: sed illi qui sunt maxime potẽtes ꝓpter experientiã ⁊ hñt corpora optime dispposita per assuefactionẽ in armis. [Milites aũt timidi.] Cõparat fortitudinẽ ciuilẽ ad fortitudinẽ militarẽ declarando q̃ fortitudo ciuilis est melior q̃ fortitudo militaris: ⁊ hec est ꝓclo 50ª ⁊ pbat̃ sic. Illa fortitudo est melior que est similior vere fortitudini: sed fortitudo ciuilis est similior vere fortitudini q̃ fortitudo militaris. igitur fortitudo ciuilis est melior fortitudine militari. Maior pz de se ⁊ minor declarat̃ per ꝗ q̃ fortis ciuiliter magis timet turpitudinẽ q̃ mortez: ⁊ vere fortis magis timet turpitudinẽ q̃ mortez: sed fortis fortitudine militari magis timet mortẽ q̃ turpitudinez. ergo fortitudo ciuilis est similior vẽ fortitudini q̃ fortitudo militaris. Qz autẽ fortis fortitudine militari magis timet mortez q̃ turpitudinẽ pz: qz milites tãdiu fortiter agunt quãdiu nõ vident periculũ iminere: sed qm̃ periculũ excedit peritiã quã hñt in armis. ⁊ qm̃ nõ habẽt multitudinez nec alia que regruntur ad bellũ efficiunt timidi: ⁊ tunc sunt p̃mi fugientes: sz illi qui sunt ciuiliter fortes pmanẽtes in periculis moriũtur sicut accidebat ĩ quodã loco. s. hermeo vbi militib⁹ fugientibus ciues remãserũt magis eligẽtes mortẽ q̃ saluari per fugã: sed milites p̃mo exponebãt se piculis estimantes se meliores ⁊ potẽtiores: sz postq̃ cognouerũt aduersarios eẽ potẽtiores fugierũt magis timẽtes mortẽ q̃ turpem fugã. Lincoñ. dicit hic q̃ hñtib⁹ fortitudinẽ politicã turpe erat fugere ⁊ mors tali salute eligibilior: milites aũt nõ habentes fortitudinẽ politicã sed eam que ex experiẽtia in p̃ncipio belli: cognoscentes q̃ periclitabantur idest erant in periculo vno de suis mortuo fugierunt.

¶ At qui irã etiã ad fortitudinẽ referũt: fortes eniz ⁊ ii vident̃ qui ob irez ferunt̃ perinde atqz fere in eos qui ipsos vulnere affecerũt: qz ⁊ fortes concitant̃ ira. Est eniz ira res impetuosissima ad aggrediẽda pericula. Quapropter Homerus dixit. Vires iniecit ira ⁊ animum ira concitauit: ⁊ acuta per nares vis: ⁊ efferbuit sanguis. Hec enim vniuersa ire concitationem impetumue significare videntur.

¶ Et furorẽ aũt sup fortitudinẽ iferũt. Fortes eniz esse vident̃ ⁊ q pp furorẽ: quẽadmodũ fere in vulnerãtes feruntur: qm̃ ⁊ fortes furoris spẽm habẽt. Impetuosissimus enim furor ad

50ª cõclo hui⁹ tertij libri.

3ª ps ca.

I Impetuosissimꝰ ad pericula furor.

pericula. Uñ ⁊ Homerus: Vtutē imitte furori: ⁊ p vtutē furorē erige: ⁊ austerā aūt per singulas nares vtutē emittebat ⁊ ebullituit sanguis. Omnia enim talia videntur significare furoris erectionem ⁊ impetum.

¶ Hec est 3ª pars huius capli: in qua determinat de tertio mō fortitudis apparētis ⁊ nō vere existētis que est fortitudo pp irā vel furorē ad actū fortitudinis ipellentē: ⁊ cōtinet duas particulas. In p̄ma ponit illū modū fortitudis q est ppter furorē. In 2ª ibi [Fortes qdē igit.] ponit dziam inter istū modū fortitudis: ⁊ fortitudinē verā. In pᵒ igitur pticula narrat q̄ boies in cōi vsu loquēdo inferūt furorē supra fortitudinē. s. dū attribuunt fortitudini ea q̄ per furorē fiunt: furētes enim seu irati vident esse fortes sicut ⁊ bestie q̄ per furorē ocitate irruūt in boies q̄ eas vulnerāt: bz eniz fortitudo quādā furoris sil'itudinē. nā sicut fortis cū maxīa vtute animi in pericula tēdit: sic furor cū magno impetu in pericula ducit. furor eniz est ipetuosissimus ad pericula ministrās fortitudinez: ⁊ pp hoc Homerus dixit cuidā: vtutē imitte furori: ⁊ per vtutē furorē erige: ita q̄ p virtutē furor regulet. Et per furorē vtuti ministrātē vtus animi pmptior ad actū reddat: ⁊ alibi dicit de qbusdam q̄ per singulas nares emittebāt austerā vtutē. s. furorez q̄ ppter calefactionē cordis facit cū magno impetu respirare intātū q̄ aliqñ ex ipetu ire ebullit sanguis per nares: ⁊ subdit pbs dicēs. q̄ pdicta vba Homeri vident significare q̄ furor erigit ⁊ q̄ faciat ipetū ad actū fortitudinis.

K

¶ Fortes igit ob honestatē agunt ⁊ ipsa ira subministrat: fere aūt ob dolorē: q̄ nāq̄z vulnus acceperunt: vel q̄ timent: nā si suis in lustris sint nō inuadūt. Nō igit sunt fortes ppterea q̄ a dolore cōcitate ac ira ad periculū irruunt: nihil quidētes maloz: nā hoc mō ⁊ ipsi asini cum esuriunt fortes essent: nō eniz a pabulo verberibus dimouent. Adulteri quoq̄z pp libidinem multa audēt. Nō igit fortes sunt q̄ ob dolorē ac iram ad pericula cōpellunt. Maxime aūt naturalis ea esse vī que est ob irā: ⁊ esse fortitudo electione sumpta fineq̄z: ⁊ ipsi etiā boies cū irascunt dolent: cū vlciscunt capiūt voluptatē. Qui āt pp hec agūt pugnaces qdē sūt: at nō fortes. Nō. n. ob honestatē agūt: nec vt rō p̄cipit: ſz ob ip̄z affectū. Aliq̄ tñ ex pte sūt sil'es fortib⁹.

L

¶ Fortes qdē igit pp bonū operant: furor aūt coopat eis. Fere aūt ppter tristitiā: pp vulnerari eni vel pp timere: q̄ si in sylua vel in palude essent nō aduenirēt. ¶ Nō vtiq̄z sūt fortes a dolore ⁊ furore ipulsi ad periculū nihil periculoz̄ preuidentes: q̄ sic ⁊ asini fortes essent esurientes: pcussi eniz nō desistūt a pascuis. Sed ⁊ adulteri pp cōcupiscētiā ⁊ audaciam multa opant. Nō vtiq̄z sunt fortia per dolorē vel furorē impulsa ad periculū. Naturalissima autē vī que pp furorē esse: ⁊ p̄accipiēs electionez ⁊ cui⁹ grā: fortitudo esse. ¶ Et boies vtiq̄z irati qdē dolēt: puniētes aūt delectant. ¶ Qui aūt ppter hec pugnaces qdē: nō fortes aūt. Nō. n. propter bonum neq̄z vt ratio: sed propter passionem: simile autem habent aliquid.

M

N

¶ Hec est 2ª pticula huius ptis: in qua pbs ostēdit dziaz inter fortitudinē p furorē ⁊ verā fortitudinē: ⁊ hec est differentia q̄ fortitudo vera est ppter bonū vtutis: sed fortitudo p furorē nō est ppter bonū vtutis: sed pp tristitiam quā hñt de iniuria illata ⁊ vindicata. vñ pōt poni hic oclo 51ª. s. q̄ fortitudo p furorē nō est va fortitudo: que pbat sic. Uere fortes opant pp bonū vtutis ⁊ furor coopat eis secūdario: sed fortes ppter furorē operant pp tristitiam: ideo rē. Uñ sicut fere vulnerate inuadūt boies ppter tristitiā ⁊ dolorē vulnerū vel pp timorem eoz̄ que timēt se passuras vt si timeāt se vulnerādas ⁊ ex B incitate ad irā inuadūt boies: q̄z si essent in sylua vel in palude non vulnerarent neq̄z timerēt: ⁊ nō inuaderēt boies. vñ in eis nō est vera fortitudo: q̄z ipellunt ad pericula solū dolore ⁊ furore: cū tñ nullū periculoz̄ p̄uideāt: sicut illi q̄ ex electione fortiter operant. ¶ Nō vtiq̄z sunt fortes. ¶ Et sicut aīalia q̄ ppter dolorē ⁊ furorē sustinēt tristia nō sūt vē fortia: ita q̄ ppter cōcupiscētiā vel alias passiones sustinēt tristia non sunt vere fortes: ⁊ hoc pbat pbs. s. q̄ q̄ sustinēt tristia pp cōcupiscētiā nō sunt vere fortes: ⁊ hec est oclo 52ª que ꝺ sic pbat. Si sustinentes tristia pp cōcupiscentiā essent vē fortes: tūc asini essent vē fortes. ꝑñs est falsum. ꝑña pz. nā asini esuriētes ppter cōcupiscētiā cibi sustinent tristia: q̄z pp ocupiscētiā cibi asini pcussi nō desistūt a pascuis. Sil'r adulteri pp cōcupiscētiā venereoz̄ sustinēt tristia ⁊ pricula: nō tñ sūt vere fortes. Qui igit operant: ⁊ in picula impellunt ppter passiones nō sunt vere fortes: inter tñ oēs fortitudines q̄ sunt pp passiones illa fortitudo que est pp furorem est cōnālissima vere fortitudini: ⁊ si preaccipiat electionē ⁊ debitū finez/grā cuius opet/erit vera fortitudo: in vera eniz fortitudie dz furor sequi electionē. Istud tñ nō est sic itelligēdū q̄ vna res fiat alia: q̄z hoc est simpliciter ipole vt ostēdet in octauo huius: sed sic intelligit q̄ ex fortitudine ppter iraz fit fortitudo vera: sicut aliqd fit ex dispōne precedēte vel ex termino a quo. ¶ Et boies vtiq̄z. ¶ Ex passione que est ira siue ex fortitudine q̄ est ab ira accidūt hoib⁹ duo. s. dolor ⁊ delectatio: dolēt enim pp iniuriā illatā ⁊ nōdū vindicatā. sed cū punierint illū ꝓtra quē irascebant: tunc delectant: q̄z iam desideriū suū impleuerūt. ¶ Qui aūt ppter hoc. ¶ Hoc est ppter irā fortiter operant pñt dici pugnaces siue pugnatores: sed nō fortes q̄z nō operant bona rōne inducti: sed pp passionē ⁊ pp irā que nō est fortitudo vera: sed hñt aliqd sil'e vere fortitudini. ¶ Dubitat vtrū fortis assumat sibi irā in operādo. Uidet q̄ nō: q̄z ira nō subycit iperio rōnis: nō eniz potest vti ira ꝓ suū arbitriū: qd̄ pz: q̄z ira est passio corpis: ⁊ passio corpis mota nō gescit qñ hō vult. pz ex lib⁹ de memoria: sed fortis nō assumit sibi in opando aliqd pro instrō quo nō pōt vti pro suo arbitrio. ¶ Itē sicut aliq̄ mouent ad fortiter operandū ppter irā: ita etiam mouent aliq̄ ad fortiter opandū pp tristitiā: vt pz in feris que pp tristitiā ⁊ in adulteris q̄ pp cōcupiam multa fortia opant: ſz fortis nō assumit sibi tristitiaz nec cōcupiam. igit pari rōne nō assumit sibi irā. ¶ Cōtrariū appet hic per pbm q̄ dicit q̄ furor cooperat fortitudini. ¶ Ad istud dubiū dōm est q̄ inter oēs passiones fortis maxie assumit irā in operādo. nā opus fortis est aggredi terribilia ⁊ inuadere: ⁊ inter oēs passiones ira ppter suū ipetū maxie mouet boiez ad inuadendū illū cui irascit: ⁊ iō inter oēs passiones ira maxie iuuat fortitudinē: dū tñ sit rōne moderata: qd̄ ēt pz ex hoc q̄ iter oēs fortitudies similitudinarias illa que fit per irā est nālissima ⁊ simillima vere fortitudini vt dicit pbs. Cū igit simile iuuat a suo simili: pz q̄ ira maxie iuuat fortē in opando. ¶ Ad pm in ꝑiū dōm est q̄ ira rōne moderata bñ subycit impio rōnis: ⁊ iō pōt hō vti tali ira

51ª cōclo huiꝰ tertij libri.

52ª oclo huiꝰ tertij libri.

Dubiū pⁿ rō

In opp tū pbs Solū

Aliud fortitudīs pmiar

Ad rōnē pm

fm suum

A Ad rōnē 2ᵃᵐ.

fm suum arbitrium: ſz nō posset vti ira inmoderata fm q̄ vult: ⁊ de illa pcedit auctoritas pbi. ¶ Ad 2ᵐ dōm q̄ q̄z ira per se mouet ad inuadēdū: ⁊ alie passiones vt tristitia ocupia nō mouēt per se sed solū p accñs ad inuadēdū: iō fortis magis assimit irā q̄ tristitiā vel ocupiam ad actuz inuadendi terribilia q̄ est pncipalis actus fortitudinis. Oz aūt tristitia ⁊ ocupia per accñs moueāt ad inuadēdū appa ret: q̄z tristitia nō mouet ad inuadēdū nisi inquātū est cā stitia per accñs mouet ad inuadēdū: ocupia vo nō mouet nisi per accñs ad inuadēdū: q̄z ocupia per se tēdit ad delectabile cui repugnat inuadere pericula: ⁊ ideo ocupiscētia nō mouet per se ad inuadēdū ſz per accñs: vt cū aliqs magis diligit pericula inuadere q̄ a delectabili abstinere.

Instantia Solo. B

¶ Et si dicat q̄ fortis nō vī indigere ira: q̄z fortis per se est sufficiens ad opus fortitudis: iō nō indiget ira. ¶ Dōz est q̄ duplex est actus fortitudis. s. sustinere picula ⁊ ipsa inuadere ⁊ repellere: ⁊ ſz fortis sit p se sufficiens absq̄z ira ad hunc actū q̄ est sustinere pericula ⁊ terribilia: nō tñ est sufficiens ad hunc actū qui est inuadere ⁊ repellere terribilia: imo ad istum actum ira multum cooperatur.

Fortitudīs 2ᵃ act⁹

¶ Hec etiā ii qui sunt spe freti sunt fortes: naz ex eo q̄z sepe multosq̄z vicerunt fiduciā in periculis habent.

4ª ps. c.

¶ Neq̄z enim bone spei differentes existentes fortes: ppter multotiens enim ⁊ multos vicisse confidunt in periculis.

¶ Hec est 4ª ps: in qua determinat de fortitudine apparēte ⁊ nō vera que est pp spem. ⁊ cōtinet tres particulas. In p̄ma ponit hunc modū fortitudinis. In 2ª ibi [Cōsimiles aūt.] cōparat istam fortitudinē vere fortitudini. In 3ª ibi [Propter hoc fortioris.] Infert qdā corelariū. s. q̄ qui in repētinis periculis nō timet neq̄z perturbat magis vī esse fortis q̄ ille qui in preuisis ⁊ manifestis periculis nō timet neq̄z turbat. In p̄ma igitur particula dicit q̄ sicut illi qui ppter irā fortiter agunt nō sunt vere fortes: ita illi qui ppter spem victorie solū fortiter agunt nō sunt vere fortes quia isti sunt fortes ppter spem: fortiter eniz operant ppter hoc q̄ sperant vincere eo q̄ multotiēs in periculis existentes vicerunt. vnde sunt fortes ppter experiētiam quā habent in bellicis: hoc enim pertinet ad 2ᵐ modum fortitudinis nō vere: sed ppter solam fiduciam quā ex frequentibus victorys acceperunt operantur fortiter credentes vincere vt alias vicerunt.

C

¶ Sunt aūt similes fortibus: q̄z vtriq̄z cōfidunt: ſz fortes qdē ob eas res quas paulo antea diximus: illi vo quia se superiores esse putant: ⁊ nihil vicissim suscepturos mali: tale ⁊ ipsi ebrij faciunt. Sperāt eniz oia sibi prospere euenire. Cum vo nō eueniunt ipsis talia: fugam arripiūt. At viri fortis erat res eas que sunt boibus ⁊ videntur formidolose ferre: quia honestum est ferre: ⁊ turpe non ferre.

D

¶ Cōsimiles aūt qñ ambo audaces: sed fortes quidem ppter predicta: hi autez ppter estimare meliores esse: ⁊ nihil cōtra pati. Tale autem faciunt ⁊ inebriati. ¶ Bene sperantes eni fiūt qñ aūt ipsis nō accidunt talia fugiunt. Fortis aūt erit terribilia homini existētia: ⁊ non apparentia sustinere: qm̄ bonum: ⁊ turpe non.

E

¶ Hec est 2ª particula: in qua cōparat hanc fortitudinem fortitudini vere. p̄mo fm cōuenientiam. scdo fm dziam. fm cōueniētiā: q̄z fortes ppter spem assimilant vere fortes quia isti sunt fortes ppter spem: fortiter eniz operant ppter hoc q̄ sperant vincere eo q̄ multotiēs in periculis existentes vicerunt. vnde sunt fortes ppter experiētiam quā habent in bellicis: hoc enim pertinet ad 2ᵐ modum fortitudinis nō vere: sed ppter solam fiduciam quā ex frequentibus victorys acceperunt operantur fortiter credentes vincere vt alias vicerunt.

¶ Sunt aūt similes fortibus: q̄z vtriq̄z cōfidunt: ſz fortes qdē ob eas res quas paulo antea diximus: illi vo quia se superiores esse putant: ⁊ nihil vicissim suscepturos mali: tale ⁊ ipsi ebrij faciunt. Sperāt eniz oia sibi prospere euenire. Cum vo nō eueniunt ipsis talia: fugam arripiūt. At viri fortis erat res eas que sunt boibus ⁊ videntur formidolose ferre: quia honestum est ferre: ⁊ turpe non ferre.

¶ Cōsimiles aūt qñ ambo audaces: sed fortes quidem ppter predicta: hi autez ppter estimare meliores esse: ⁊ nihil cōtra pati. Tale autem faciunt ⁊ inebriati. ¶ Bene sperantes eni fiūt qñ aūt ipsis nō accidunt talia fugiunt. Fortis aūt erit terribilia homini existētia: ⁊ non apparentia sustinere: qm̄ bonum: ⁊ turpe non.

¶ Hec est 2ª particula huius partis: in qua pbs infert qdam corelarium ex predictis: q̄z enim ad fortez pertinet fm. ppriam inclinationē sui habitus terribilia sustinere: ideo cōcludit tale corelarium q̄ ille est magis fortis qui in repentinis timoribus nō timet nec turbat: q̄ ille q̄ non timet in periculis preuisis ⁊ pus manifestis: ⁊ ista est oclo 54ª que sic pōt pbari. Operationes repentine sunt ab habitu: sed operationes que sunt preuise ⁊ precogitate sunt a deliberatione rōnis. Qui igit in repentinis timoribus nō timent habent habituz fortitudinis: q̄z operationes repētine fortitudinis nō sunt nisi ab habitu fortitudinis: ſz alie operationes preexcogitate nō sunt ab habitu: ex hoc argit sic. Ille est magis fortis qui operat ex habitu fortitudis q̄ ille qui nō operat ex habitu fortitudinis: sed q̄ operat fortiter in repentinis timoribus operat ex habitu fortitudinis ipsius: q̄z fortis est terribilia fm hoiem nō apparentia sustinere ppter bonū cōsequendū ⁊ turpe vitandū: ſz qui operat fortiter in timoribus ⁊ periculis preuisis non operat vel nō opz q̄ opereť ex habitu fortitudis. igit rē.

54ª oclo huiꝰ tertij libri.

P

¶ Intelligenda sunt hic duo. pm̄ q̄ si pericula sunt precognita ⁊ premanifesta homo potest deliberare: ⁊ se bñ armare ad pericula sustinēda: ⁊ tūc pōt sine timore aggredi pericula sine habitu fortitudinis. nam nullus est habitus vel passio ita vehemens cui ratio nō possit resistere: dummodo vsus rōnis maneat per quem hō pōt se habere ad opposita: sed in repētinis timoribus nō pōt homo deliberare: iō in illis operat per habitū. ¶ Scdo est sciendū q̄ iste quartus modus fortitudinis differt a mō scdo: q̄z non est idem operari ppter spem ⁊ operari ppter experiētiā.

pm̄ nōn

2m̄ nōn

nā inexperti possunt sperare victoriā pp hoc ꝙ multotiēs vicerūt: cōtingit enīs multotiēs vincere absq; experiētia.

¶ Fortes ēt esse videnī ⁊ qui ignorant: ⁊ sunt non longe ab iis qui spe freti confidunt. Deteriores aūt sunt: quātū dignitatis nihil habent: illi aūt habent: quapp ⁊ aliquo tempore manent. Hi vo decepti si cognouerint vel suspicati fuerint aliud esse q̄ putabāt fugiūt. Qd̄ quidem Argiuis contigit cum in Lacedemonios tanq̄ in Sicyonios incidissent. Dictum igitur quales nam sint ipsi fortes: ⁊ ii quoq; qui fortes esse videnī.

5ª ps.c. ¶ Fortes aūt videntur ⁊ ignorantes: ⁊ sunt nō longe ab his qui bone spei. Deteriores autem quanto dignitatem nullam habent illi autem: propter quod ⁊ permanent per aliqd̄ tempus. Hi autem decepti: qm̄ si cognouerint aliud q̄ suspicantur fugiunt. Qz argiui patiebanī icidētes lacedemonijs vt Sicyonijs: ⁊ fortes vtiq; dicti sunt: quales quidā: ⁊ existimati fortes.

¶ Dec est 5ª particula: in qua ponīt gntus modus fortitudinis apparentis ⁊ nō vere: ⁊ hec fortitudo est fortitudo ppter ignorantiaz. illi vo qui ignorant pericula audacter se exponentes periculis ignorantes ea esse pericula videntur esse fortes. ¶ Eustratius dicit hic ꝙ ignorantes ⁊ inexperti periculoz aggrediunī terribilia: ⁊ videnī esse fortes. vnde ⁊ puerbium fluxit dulce inexpto belluz. vñ qui ignorant pericula sunt similes fortibus ppter spem: sunt tñ illis deteriores: ⁊ hoc pbat ꝓbs. s. ꝙ fortes ppter ignorantiā sunt deteriores q̄ fortes ppter spem: ⁊ hec est ꝓclusio 55ª ⁊ pbaī sic. Illi qui nullaz dignitatē habēt sunt deteriores illis qui aliquā dignitatē bñt. sed fortes pp ignorantiā nullam dignitatē habēt per quā se mouent ad pericula ⁊ fortes ppter spem aliquā dignitatē habēt. ergo ⁊c. Maior est manifesta ⁊ minor pbaī quantum ad vtrāq; eius ptem. ꝓmo quātū ad p̄mā partē. Nam fortes ppter ignorantiā ex solo defectu scientie currunt ad pericula nō estimantes ea que ipsi aggrediunī esse periculosa: ⁊ ita ex sola defectione scientie que nō est alia dignitas seu aliquā dignitatez includens se mouent ad pericula: ⁊ sic pz p̄ma pars minoris. 2ª pars etiā pz: qz fortes ppter spem habēt sciam. Cognoscunt enim ꝙ illa que ipsi aggrediunī sunt periculosa in se: sed nō reputāt ea esse sibi periculosa: ⁊ ita habēt aliquā dignitatē. s. sciam: ⁊ ideo illi qui aggrediunī pericula ppter ignorantiā statim cum cognoscunt ea esse pericula que aggrediunī fugiunt: sed illi q̄ sunt bone spei postq̄ cognoscūt ꝙ sunt pericula permanēt per aliqd̄ tp̄s: ⁊ ita fortes ppter ignorantiā sunt deteriores q̄ fortes pp spem. ¶ Circa istud capl'm est sciendum qūo summī illi gnqs modi fortitudinis nō vere: sed similis vere: qz cum fortitudo vera sit virtus moralis ad quā requirīt scire ⁊ eligere ⁊ ppter bonum eligere: pōt aliqs operando circa mām fortitudinis triplr deficere a vera fortitudine: aut ppter defectū scientie: ⁊ sic est gntus modus fm̄ quē aliqs dicīt fortis ppter ignorantiā. Aut ppter defectum electionis. s. qz nō operaī ex electione: sed ex passione: ⁊ hoc pōt esse duplr: aut qz opaī ex passione impellente animū ad aggrediendū pericula cuiusmodi est ira: ⁊ sic est fortitudo 3ª mō dicta: cuiusmodi est fortitudo ire seu furoris: vel est passio firmans animum cōtra pericula cuiusmodi est spes: ⁊ sic est quartus modus fortitudinis apparētis. s. fortitudo spei. 3º modo deficit aliquis a vera fortitudine pp indebitū motiuū: q̄ ꝓ electiōe opeī eligēdo ca q̄ fortis eligīt. s. sustinere ⁊ aggredi pericula: tñ hoc est pp motiuū indebitū sicut milites q̄ pp armoz expientiā aggrediunī terribilia: eo ꝙ sue peritie intentes nō reputant ea que aggrediunī esse sibi piculosa: ⁊ sic est scōs modus qui dī fortitudo militaris vel experimentalis: aut eligit causa agēdi picula p̄ indebitū finē. s. nō ppter bonū cōe ⁊ vtutis: sz pp bonores p̄ñdos vel penas vitādas q̄ a supiorib⁹ acu infligunī vel cōminanī infligi: ⁊ sic est p̄mus modus. s. fortitudo politica siue ciuilis. ¶ Nota ꝙ fortitudo vera requirit scire ⁊ eligere ppter hoc. s. pp finē debitū ⁊c.

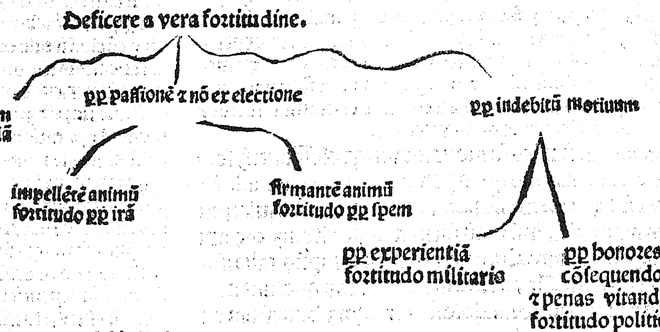

Capitulum quartum

tractatus scōi libri tertij de ppriētatibus fortitudinis declarās ꝙ vera fortitudo magis est circa terribilia q̄ circa ausibilia: vel ꝙ magis est circa timores q̄ circa audacias: ⁊ ꝙ nulla vel pauca delectabilia hz preter finem sed est maxime circa tristitias: ⁊ q̄to qs virtuosior est ⁊ felicior tanto magis tristaī in morte: ⁊ p illaz tñ tristitiā nō diminuīt eius fortitudo: sed magis augmētatur: ⁊ ꝙ ppriētates predicte vere fortitudinis nō insunt fortitudini militari stipendiariorum ex quibus figuralr apparet quid est vera fortitudo ⁊c.

¶ Sed q̄ q̄ circa fiducias metusue fortitudo versaī: tamen nō simili mō circa vtrūq;: sed magis circa res formidolosas cernitur. Qui nāq; nō turbaī in hisce: atq; se hz circa has vt opz: magis est fortis q̄ is q circa eas in qbus confiditur se hz vt oportet.

Circa audacias aūt ⁊ timores: fortitudo existens nō silr circa ambo est: sed magis circa terribilia. In his eniz imperturbatus: ⁊ circa hec vt opz hñs fortis magis q̄ qui circa audacias.

Istud est 4ᵐ capl'm tractatus scōi: in quo determinaī de ppriētatibus fortitudinis: ⁊ continet quatuor ptes p̄ncipales. In p̄ma determinatur qūo se hz ad timores ⁊ audaciā. In 2ª ibi[In sustinendo vtiq;.] ostendīt qūo fortitudo se habet ad tristitiā. In 3ª pte ibi [Sed adhuc videbīt.] ostenditur qūo fortitudo se hz ad ipsaz delectationē. In 4.ª pte ibi[Milites aūt.] excludit ppriētates p̄dictas vere fortitudinis a fortitudine militari epilogando quedā dicta de fortitudine. In p̄ma igīt parte ponit p̄mā ppriētatē fortitudis que est ꝙ cū fortitudo sit circa tristia ⁊ ausibilia fortitudo magis hz esse circa terribilia q̄ circa ausibilia: siue ꝙ fortitudo magis hz esse circa timores q̄ circa audacias: ⁊ hec est ꝓclo 56ª ⁊ pbaī sic. Fortitudo magis est circa illō circa qd̄ fortis magis laudaī: sed fortis magis laudaī in hoc ꝙ bñ se hz circa terribilia q̄ in hoc ꝙ bñ se hz circa ausibilia. q̄ fortitudo magis est circa terribilia q̄ circa ausibilia. Maior hius rōnis est manifesta: ⁊ minor pz: ex hoc ꝙ timor imminet hoi ex aliquo fortiori cōtra ipsuz insurgēte. ⁊ audacia insurgit ex hoc ꝙ aliqs existimat eū quē inuadit nō excedere suā potestatē. mō difficilius est stare ꝓtra fortiorē q̄ insurgere in equalē vel minorē. Cū igīt vtus magis laudatur circa magis difficile: sequīt ꝙ fortitudo magis laudaī circa timores q̄ circa audacias: siue circa terribilia q̄ circa ausibilia quod idem est.

56ª ꝓclo hui⁹ tertij libri.

¶ Fortes igīt ex eo dicunī: qz res vt dictū est inferentes dolores tolerāt. Idcirco fortitudo dolores affert ⁊ nō iniuria laudaī. Difficilius eniz est dolores ferre q̄ a voluptatibus abstinere.

2ª ps.c. ¶ In sustinendo vtiq; tristia vt dictū est fortes dicunī: pp qd̄ ⁊ triste fortitudo: ⁊ iuste laudatur: difficilius eniz tristia vt dictum est sustinere: q̄ a delectabilibus abstinere.

¶ Dec est 2ª ps p̄ncipalis: in qua ostēdīt qūo fortitudo se hz circa tristitias: ⁊ per hoc pz 2ª ppriētas fortitudinis: q̄ est circa tristitias. vñ ondīt ꝙ fortitudo ē circa tristitias: ⁊ hec est ꝓclo 57ª ⁊ pbaī sic. Circa illud hz esse fortitudo circa qd̄ fortis laudaī: sed fortis laudaī in sustinendo tristia. ergo ⁊c. Minor pz ⁊ maior declaraī per hoc ꝙ si fortis in sustinēdo tristia nō recedit a bono vtutis: tūc multū laudaī: qz virtus laudaī circa difficile nūc valde difficile est sustinere tristia. nā difficile est abstinē a delectatiōib⁹: ⁊ difficili⁹ est tristia sustinere q̄ a delectatiōib⁹ abstinere.

57ª ꝓclo hui⁹ tertij libri.

¶ Enimuero fortitudinis finis iucūdus est: verum ab euenientibus doloribus offuscaī: vt ⁊ in certaminib⁹ fieri solet: nā pugilibus finis qdē ipse iucūdus est gr̄a cuius certant: corone inquam atq; honores: sed cedi molestum est: cum sint e carne dolorese; q; affert ⁊ ois oino labor. Atq; quia hec sūt multa: ideo id gr̄a cui⁹ certant: cū sit res parua nihil iucundi vī hīe. Qz si tale ⁊ circa fortitudinē est mors qdem atq; vulnera forti viro molesta erunt atq; inuito. Feret tamen qd̄ bonestum est ea ferre: vel turpe nō ferre.

3ª ps ca. ¶ Sed ⁊ adhuc videbīt vtiq; esse qui fm̄ fortitudinē finis delectabilis. ¶ Ab his aūt q̄ circa finē euanescere: q̄le ⁊ in gymnasticis agonib⁹ fit: pugilibus eniz finis delectabilis cui⁹ gr̄a corona ⁊ honores: pcuti aūt doloroszuz: si carnales: ⁊ triste ois labor: pp multa autez hec esse: paruū existēs cui⁹ gr̄a nihil delectabile vī hīe. Si vtiq; tale est ⁊ qd̄ circa fortitudinez mors qdē ⁊ vulnera tristia forti ⁊ nolēti erūt. Sustinet aūt hec: qm̄ bonum vel qm̄ turpe non.

¶ Dec est 3ª pars: in qua ostēdīt qūo fortitudo seu fortis se hz ad delectationē: ⁊ per hoc pz tertia ppriētas fortitudinis q̄ est aliquā delectationē habere: ⁊ cōtinet hec pars duas pticulas. In p̄ma ondit ꝙ fortis in sustinēdo tristia aliq̄ ꝑ delectationē hz sz modicā. In 2ª ibi[Et quāto vtiq;.] Excludit errorē stoicoz dicentiū ꝙ vtuosus nunq̄ tristitiā hz. In p̄ma igīt pticula ostēdīt ꝙ fortis in sustinendo tristia aliquā delectationē hz sed modicam: ⁊ hec est ꝓclo 58ª ⁊ pbaī sic. Finis pp quē vtuosus agit est ei delectabilis sed fortis in sustinendo tristia agit pp finez. igīt finis pp quē fortis agit in sustinēdo tristia est ei delectabilis: ⁊ p ꝓñs fortis in sustinēdo tristia aliquā delectationem hz. [Ab his aūt que circa.] sed quātus fortis in sustinēdo tristia aliquā delectationē: hz tñ illa delectatio debilr pcipīt pp circūstantes tristitias: sicut accidit in agonib⁹ gymnasticis in qb⁹ pugiles nudi pugnāt sustinentes tristia delectanī tñ in fine. gr̄a cui⁹ pugnant. s. in corona ⁊ honore pp que pugnāt: qz coronanī ⁊ honoranī: sz sustinere pcussiones est eis doloroszuz: ⁊ hoc negare est negare cos eē carnales. nā si carnē sensibilē habeāt necesse est vt lesius inferant eis dolores: ⁊ qz multa sunt tristia ⁊ doloroza q̄ sustinent ⁊ bonū qd̄ habēt p fine est aliqd̄ paruū: nō videntur aliquā delectationē sentire: qz delectatio absorbeī a maiori tristitia: ⁊ ita vī accidere in actu fortitudis: qz fortis in sustinēdo tristia modicā delectationē hz: qz ille q̄ sustinet doloroza ⁊ multū tristia si aliquā delectationē hz modicā hz. mō fortis in sustinēdo tristia sustinet doloroza ⁊ multū tristia ⁊ delectationē aliquā hz vt pbatū est: qz sustinet hoc ppter bonū cōsequendū ⁊ malū vitanduz. q̄ fortis in sustinendo tristia modicā delectationē hz. ¶ Lincoñ. vī hoc dicere ꝙ operatio fortis in sustinēdo tristia est multū delectabilis: dicit eniz sic. Et si dicaī B Ar. ꝙ in fortitudine finis est delectabilis: que aūt ad finē tristia: nō credat aliqs ꝙ vere fortiter operās nō delectabilr operetur: pbauit eniz in p̄mo libro ꝙ operatio fm̄ vtutē delectabilis est: sed sciendū ꝙ ipse opōnes in seipsis laboriose sunt ⁊ tristitiā quantū est ex ipsis inferentes: ipse tñ amor vtutis ⁊ opōnis fm̄ vtutē existēs in viro forti ⁊ silr in studioso facit oēs opōnes fm̄ vtutē leues: ⁊ oēs dolores ⁊ tristitias dulces: ⁊ p ꝓñs delectabiles. Omne eniz amatū iquātū amatuz leue dulce suaue: ⁊ delectabile. Et in studiosis delectabilitas nata ex amore finit tristitiā laborē ⁊ dolorē que sunt in operatione de ipsius operatiōis natura. hec Lincoñ. ⁊ istud magis videbīt in dubitationibus.

¶ Atq; quo magis oi vtute pollet ⁊ felicior est: eo magis ob mortē sane dolebit. Air enī talis maxie dign⁹ est vita: maximisq; bonis priuaī idipsuz sciēs: qd̄ qdē dolorē affert. Aerū nihilominus est fortis: ⁊ eo magis fortasse: ꝙ honestatē que est in bello his antepōnit. Hec fit vt oibus in vtutibus cū voluptate operemur: nisi quoad attingitur finis.

¶ Et quāto vtiq; virtutē habeat oēm ⁊ felicior fit magis in morte tristior erit: tali eniz maxime viuē dignū ⁊ iste maximis bonis priuaī sciēs. Triste aūt hoc. ¶ Sz nihil min⁹ fortis forsitā aūt ⁊ magis: qm̄ in bello bonuz pre illis eligit. ¶ Nō vtiq; aūt in oibus vtutibus delectabilr operari existit preterq̄ inquātū finē attingit.

¶ Dec est 2ª pticula tertie ptis: in qua ꝓbs remouet errorez stoicoz dicentiū ꝙ vtuosus nullā tristitiā hz ⁊ istō excludit ꝓbs pbando ꝙ quāto est aliqs magis pfectus in

virtute ⁊ feliciorꝛ:tanto magis tristat̃ in morte:⁊ bec est ꝓ 59ª ⁊ pbat̃ sic. Quanto aliqs scienter ꝑuat̃ maiori bono quo est dignus tanto magis tristat̃:sed quāto aliqs est virtuosior tanto in morte scienter ꝑuat̃ maiori bono quo est dignus.ergo quāto aliqs est vtuosior tanto magis tristat̃ in morte. ¶ Lincoñ.dicit hic ꝙ quāto qs est virtuosior ⁊ aliqs vtiliorꝛ:tanto magis erit mors sibi tristior ꝓpter cās quas assignat auctor:⁊ tñ si mortē sustinet ꝓpter bonum quāto virtuosiorꝛ:tāto erit mortis suſtinētia delectabilior ꝓpter vehementiorē amorē boni cuius grā sustinet mortem.hec Lincoñ. ¶ Quānis eniz in vtuoso mortēte sit tristitia ꝓpter amorē vite ⁊ amissionē eius ⁊ vtutis:tñ fortis in sustinēdo dolores ⁊ mortē gaudet:qꝛ ꝓsiderat ꝙ mors est de necessitate mātis:⁊ sustinet mortē ꝓpter bonū cōe ⁊ diuinū qd̄ est melius q̃ bonū sue vite:nec forte est incōueniens ꝙ aliqs gaudeat de vno ⁊ tristet̃ de alio. ¶ Sz nihil minus. ¶ Sed quānis fortis tristet̃ in morte:tñ illa tristitia nō diminuit̃ fortitudinē. Vñ cū fortis sustinet tristia fortitudo sua nō minuit̃:sed magis augmētat̃:qꝛ bonū qd̄ fortis eligit in sustinēdo tristia ⁊ mortem in bello est magis bonū q̃ illa bona que moriendo amittit.vñ pōt hec poni ꝓclo ꝙ fortitudo fortis in sustinēdo tristia ⁊ mortē in bello nō minuit̃:sz magis augmētat̃:⁊ hec est ꝓclo 60ª ⁊ pbatur sic. Virtus nō minuit̃ sz magis augmētat̃ cū vtuosus eligit maius bonū pre minoribus bonis:sed bonū qd̄ fortis eligit in sustinēdo tristitiā ⁊ mortem in bello/est maius bonū q̃ illa bona que moriēdo amittit.igit̃ fortitudo fortis in sustinēdo tristia ⁊ mortē in bello nō minuit̃ sed magis augmētat̃. ¶ Non vtiqz aūt in oībus. ¶ Ex p̄dictis pz ꝙ nō oīs operatio ꝑm virtutē est delectabilis nisi inquātuz virtuosus finē attingit. Nā operatio ꝑm fortitudinem nō est delectabilis nisi inquantum fortis finez attingit.

¶ Nihil aūt fortasse vetat nō eos q̃ tales sunt prestantissimos milites esse:sed eos q̃ minus qdē sunt fortes: nullum aūt aliud bonum habent:hi nāqz parati sunt sese periculis obiectare:vitāqz pro quo emolumento ꝓdunt. De fortitudie igitur hactenus dixisse sufficiat. Quid aūt est ex iis que diximus nō est difficile cōprehendere ac assignare figura.

4ª ps.c. ¶ Milites aūt nihil forsitan ꝓhibet nō tales eē optimos:sed eos qui minus qdem fortes aliō aūt bonū nullum habentes:parati qdem enim isti ad pericula ⁊ vitaz ad parua lucra ꝑmutāt.

¶ De fortitudine quidem igitur intātū dictuz sit. Quid autem est non difficile typo accipere ex his que dicta sunt.

¶ Hec est 4ª pars huius capli:in qua ꝓhs excludit predictas ꝓprietates fortitudis a fortitudine militari sil̃ epilogando dicta de fortitudie:⁊ dicit ꝑmo ꝙ nihil ꝓhibet aliquos esse optimos milites qui nō sunt tales q̃les descripsimus esse fortes:sed forte illi q̃ sunt minus fortes ꝗ̃ est magis remoti a vera fortitudine sunt milites meliores nullū aliud bonū tēporale hātes nisi quo vitā sustentent. Isti.n. pro quis lucris acqrēdis qbus vitā sustinēt audacter exponūt se bellozꝝ periculis vsqz ad periculū vite:vñ isti vitaz suā quā exponunt discrimini quodāmō cōmutant ad parua lucra.s.stipendiozū. ¶ Lincoñ.dicit hic ꝙ tales.s. pauperes milites stipēdiary vtiliorꝛ sunt q̃ alij milites his q̃ idigent militū adiutorio:qꝛ tales milites nō de multis expensis faciūt salutē indigētiū ipsis. ¶ De fortitudie. ¶ hic epilogat dicens ꝙ de fortitudie intātū sit dictū. Quid aūt sit fortitudo non est difficile typo.i.figural̃ accipere ex his que dicta sunt. ¶ Ex p̄dictis eniz pōt fortitudo sic describi. Fortitudo est vtus medio mō se hās ꝗz rōnē rectā circa timorꝛ ⁊ audacias ꝓpter bonum cōe. ¶ Circa istā mām de fortitudine sunt 4.or dubia. Primū est vtrum fortitudo sit medietas inter timorꝛ ⁊ audacias. ¶ 2m est vtrū fortitudo sit tm̃ circa pericula mortis in bello. ¶ 3m dubiū est vtruz fortis in suo actu tristet̃. ¶ 4m dubiū est vtrū fortis ꝗz eligere mori pro turpi vitādo. ¶ Ad ꝑm dubiū arguit̃ ꝓbādo ꝙ fortitudo nō est medietas inter audacias ⁊ timorꝛ. Nā in latitudine ifinita ex vtraqz parte nō est aliqd̄ mediū:nō eniz est vnū magis iudicandū medium q̃ aliud:sed tam latitudo timoris q̃ latitudo audacie est infinita.ergo nō est aliqd̄ mediū inter illas:⁊ per ꝑns fortitudo nō est mediū inter dictas passiones. Maior est de se nota ⁊ minor apparet:qꝛ aliqs pōt timere in duplo plus q̃ opꝛ ⁊ in quadruplo plus:⁊ sic in infinitū. ¶ Itē pz de audacia qꝛ aliqs pōt audere in duplo plus q̃ opꝛ ⁊ in q̄druplo:⁊ sic in ifinitū.igit̃ ⁊c. ¶ Itē p̄cipuus actus fortitudinis est sustinere pericula mortis vt pz ex dictis:sed aliquis ex timore tristitie vel pene sustinet pericula mortis:iō timor magis cōuenit fortitudini q̃ sibi oppositū:⁊ per ꝑns timor nō est vnuz extremoꝝ inter que fortitudo est medietas. ¶ Itē oīs virtus mozalis est inter duas passiones ⁊ iter duo extrema quoꝝ vnū dicit excessuz ⁊ aliō defectū:sed tā timor q̃ audacia dicit excessuz:qꝛ sicut audacia dicit excessuz in audēdo:ita timiditas dicit excessuz in timēdo:sicut eniz aliqs pōt audere plus q̃ opꝛ:ita pōt aliqs timere plus q̃ opꝛ. ¶ Itē fortitudo est mediū inter timiditatē ⁊ nō timiditatē:sed vna vtus nō est nisi medietas inter duo extrema:iō fortitudo nō est medietas inter timorꝛ ⁊ audacias. ¶ In oppositum est ꝓhs. ¶ Ad 2m dubiū arguit̃ ꝓbādo ꝙ fortitudo nō est solū circa timores ⁊ pericula mortis in bello:qꝛ oēs passiones opꝛ reduci ad mediū ꝑ aliquas vtutes:sed nō est dare aliā vtutez per quā timores alioꝝ maloꝝ reducunt̃ ad mediū nisi ꝑ fortitudinē.ergo fortitudo nō est solū circa timores ⁊ pericula mortis in bello. ¶ Itē nulla vtus est circa extremū:sed mors est malū in extremo.q̃ vtus nō est circa mortem vel pericula mortis:⁊ ꝑ ꝑns fortitudo nō est circa mortis pericula in bello. Cuius contrariū videt̃ ꝓhs ꝓbare in lra. ¶ Ad 3m dubiū arguit̃. Et vi ꝙ fortis nō tristatur in suo actu sed magis delectat̃:qꝛ dicit ꝓhs 2º huius.ꝙ signum generati habitus est supueniēs delectatio operib⁹:igit̃ cū fortis habeat habitū fortitudinis:videt̃ ꝙ fortis delectat̃ in suo actu. ¶ Itez ꝑmo huius dicit ꝓhs ꝙ vita eoꝝ qui operant̃ ꝑm vtutē est ꝑm se delectabilis:sicut eniz nō est iustus qui nō gaudet iustis operationib⁹:ita nō est fortis qui nō gaudet fortib⁹ opōnibus.q̃ fortis in suo actu delectat̃ ⁊ nō tristat̃. ¶ Itē delectatio causat̃ ex cōiunctione cōueniētis cū cōuenienti vt pz ex.10.huius:sed opatio cuiuslibet habitus est cōueniēs habitui.q̃ opatio cuiuslibet habitus est delectabilis operanti cū sit sibi cōueniēs.ergo opatio fortis est delectabilis forti:⁊ ꝑ ꝑns fortis delectat̃ in suo actu. ¶ Oppositū dicit ꝓhs in lra. ¶ Ad 4m dubiū pbat̃ ꝙ fortis nō ꝗz eligere mori pro turpi vitādo:qꝛ fortis nō ꝗz maius malū eligere pro minori malo vitādo:sz maius malū est pati mortē q̃ cōmittere turpe.ergo non ꝗz eligere mori ꝑ turpi vitādo. Maior pz de se:⁊ minor declarat̃:qꝛ si pati mortē nō esset maius malū q̃ cōmittere turpe:tūc aut est minus malus aut equale:si sit malum eq̃le:tūc accipit̃ aliqd̄ magis turpe:⁊ tūc pati mortez erit minus malū q̃ tale turpe cōmittere:sed loquamur de tali turpi qd̄ est maius malū q̃ pati mortem:⁊ si ita sit ꝙ pati mortē sit minus malū sequit̃ ꝙ cōmittēs turpe nō possit sufficiēter puniri ꝑ suo delicto qd̄ est incōueniēs. Consequentia quēdā pz:qꝛ cōmittens turpe nō pōt magis puniri q̃ patiendo mortē:sed patiēdo mortē nō tātū malū patit̃ q̃tū perpetrauit cū mors sit minus malū q̃ turpe cōmissuz:⁊ per ꝑns nō pōt sufficienter puniri:qꝛ pena sufficiēs ꝗz equalere delicto cōmisso. ¶ Et si dicat̃ ꝙ aliqd̄ sit turpe qd̄ est magis malū q̃ pati mortē:⁊ aliō est turpe qd̄ est min⁹ malū q̃ pati mortē:⁊ de tali turpi qd̄ est magis malum q̃ cōmittens sufficienter puniri in hac vita:sed ꝑ turpi qd̄ est minus malū q̃ pati mortē pōt bō sufficienter puniri. ¶ Cōtra:si est aliqd̄ turpe magis malū ⁊ aliud min⁹ malū q̃ pati mortē:tūc vī ꝙ sit aliud turpe qd̄ est eq̃le malū cū eo qd̄ est pati mortē:⁊ tūc ꝓposito tali turpi non deberet fortis magis eligere mortē q̃ ꝓmittere tale turpe nec eꝗ: cū vtrūqz sit equal̃ malū. ¶ Itē si sit aliqd̄ tale turpe qd̄ fortis citius ꝗz eligere cōmittere q̃ pati mortē:tūc cōmittere tale turpe pro maiori bono cōsequēdo q̃ illud turpe est malū/vt pro saluanda vita vnius boni viri/esset bonū ⁊ meritoriuz:igit̃ pari rōne cōmittere duplū turpe ꝑ duplo bono cōsequēdo esset bonū ⁊ meritoriū:⁊ sic in infinitū:⁊ sic qd̄cūqz turpe q̃tūcūqz malū/fozet in aliquo casu cōmittēdū:qd̄ falsuz est:qꝛ mortale peccatū in nullo casu est cōmittēdū. Cuius oppositū vult ꝓhs. ¶ Ad ꝑm dubiū dōm est ꝙ fortitudo est medietas circa timorꝛ ⁊ audacias:⁊ magis est circa timores q̃ circa audacias. ꝑm pz:qꝛ ad fortitudinē ꝓtinet firmare animū boīs ne volūtas eiꝰ per terribilia iminētia retrahat̃ a bono rōnis:sed retrahere animū a bono rōnis pertinet ad timorē:qꝛ timor ipozat recessuz a malis nociuis ⁊ corruptiuis vt pz ex 2º rhetorice:⁊ ideo ad fortitudinē ꝓtinet cohibere timorē:⁊ non solū oꝝ tolerare bꝰ tristia iminētia:sed opꝝ ipsa aggredi ꝑ aliqd̄ bonū in posterū cōsequendum:⁊ ideo fortitudo ꝓprie est circa timorē ⁊ audaciā reprimēdo timorē ⁊ audaciā moderando. ¶ Scdo dico ꝙ fortitudo magis est circa timores q̃ circa audacias:cuius rō est:qꝛ virtus est circa arduuz ⁊ difficile vt pz per ꝓhm:⁊ ideo circa illud qd̄ est difficilius ⁊ magis arduū est fortitudo p̄ncipalius: sed sustinere mala est difficilius q̃ aggredi ipsa:ideo sustinere mala magis ꝓtinet ad fortitudinē q̃ aggredi ipsa:sz timor est in sustinendo tristia ⁊ mala ⁊ audacia in aggrediendo ipsa.iō ⁊c. Qꝛ autē sustinere mala sit difficilius q̃ aggredi ipsa/pz:qꝛ cōiter illud qd̄ aliqs sustinet est a fortiori inuadente. Inuadēs eniz aggredit̃ per modū fortioris:sed difficilius est sustinere a fortiori q̃ inuadere min⁹ fortem:ideo ⁊c. ¶ Item pz 2º qꝛ qui sustinet percipit pericula presentia iminētia:sed aggredi est respectu periculozū futurozꝝ:sed difficilius est nō moueri a p̄sentibus malis q̃ a futuris:iō timor est difficilior vel circa magis difficile q̃ audacia:⁊ ideo fortitudo est magis circa timores q̃ circa audacias:⁊ magis est circa terribilia:q̃ circa audibilia vt dicit ꝓhs in textu. ¶ Ad ꝑm in cōtrariū dōm est ꝙ in latitudine infinita ex vtraqz pte nō est aliqd̄ mediū rei qd̄ qdē mediū dī ꝑm equidistantiā extremoꝝ. In latitudine tñ infinita est mediū per abnegationē extremoꝝ: ⁊ bꝰ medietas est vtus sicut declaratū est 2º huiꝰ. Virtus enim est mediū inter supabūdantiā ⁊ defectū per abnegationē vtriusqz extremi.nā vbi est virtus ibi nō est plus q̃ oꝝ nec minus q̃ oꝝ. ¶ Ad 2m ꝓcedo ꝙ p̄ncipalis actus fortitudinis est in sustinendo pericula mortis ꝑ bonum vtutis vel cōitatis:⁊ ideo si aliqs sustinet vel inuadit pericula ꝑ timorē seruitutis vel tristitie vel alicui⁹ talis non facit actum fortitudinis:qꝛ nō operat̃ ꝑ bonū vtutis nec ꝑ bonuz cōe. ¶ Ad aliud dōm est ꝙ virtus mozalis est inter duo extrema:quorū vtrūqz dicit excessuz:⁊ etiā defectū:nō tñ respectu eiusdez:nā audacia dicit excessum in audendo ⁊ defectū in timendo:⁊ timiditas dicit excessuz in timendo ⁊ defectū in audendo. ¶ Ad aliud dōm est ꝙ fortitudo est medietas iter timiditatē ⁊ timiditatē ⁊ inter timorē ⁊ audaciā:nec sunt ista quatuor extrema distincta realiter sed bñt solū vim duoꝝ extremoꝝ. Vel dicat̃ ꝙ fortitudo nō est medietas inter timiditatē ⁊ intimiditatē:qꝛ fortis est intimidus:qꝛ intimidus est cōis ad fortē ⁊ audacē sicut visuz est in 2º huius. ¶ Ad 3m dubiū dōm ꝙ fortitudo est p̄ncipal̃r circa pericula mortis ⁊ nō est circa pericula cuiuscunqz mortis:sed mortis in bello.ꝑm pz. nam ad fortitudinē ꝓtinet firmare animū cōtra mala retrahentia a bono rōnis:qꝛ bonuz rōnis est preferendū oī bono corꝑali:sed qui firmiter stat ꝓtra mala maiora pōt firmiter stare cōtra oīa mala alia:sed picula mortis sunt maxima mala corꝑis:qꝛ mors tollit omne bonū presentis vite. Cū igit̃ fortitudo sit p̄ncipal̃r circa maxima mala:sequit̃ ꝙ fortitudo sit p̄ncipal̃r circa pericula mortis. ¶ 3m declarat̃.s.ꝙ fortitudo nō est circa quecūqz pericula mortis:qꝛ cum ad virtutē ꝓtineat agere ꝑ bonuz:opꝝ ꝙ circa illud periculuz sit fortitudo p̄ncipal̃r qd̄ p̄ncipal̃r sustinet ꝓpter bonū cōsequendū:sed picula mortis pueniētis ex egritudine vel naufragio nō sustinent̃ directe ꝓpter aliqd̄ bonū cōsequendū:sed picula mortis in bello vt cōiter sustinent̃ in bello directe ꝑ aliqd̄ bonū cōsequendū: vt ꝑ defensionem patrie:⁊ iō circa pericula mortis in bello est p̄ncipal̃r fortitudo. Pōt tñ esse ex cōsequenti circa pericula cuiuscūqz mortis que sustinent̃ ꝓpter bonuz vtutis vt ꝓpter ꝓfessionez fidei vel ꝑ iustitiā vel ꝑ quācūqz aliā vtutē cōseruādā. ¶ Ad ꝑm in cōtrarium dōm est cōcedēdo ꝙ tam circa alios timores ⁊ audacias q̃ circa pericula mortis in bello pōt eē fortitudo:sz nō p̄ncipal̃r. ¶ Ad aliud dōm ꝙ in mozalibus extremū attendit̃ ꝗz recessuz a bono rōnis:⁊ nō ꝑm recessum a medio rei:⁊ iō sz mors sit malū ⁊ extremū rei:pōt tñ esse mediū ꝑm rōnē:sustinere eniz mortē q̃ oꝝ ⁊ vt opꝝ:⁊ sic de alys circūstātys nō est extremū ꝑm rōnem sed est mediū. ¶ Ad 3m dubium q̃ querit̃ vtruz fortis in suo actu tristet̃. Dōm est distinguēdo de tristitia sicut distinguēdū est de delectatiōe. Est eniz delectatio duplex.s.corꝑalis que fit patiente corꝑe:⁊ alia est delectatio aiālis que cōsequit̃ apprehensionez aīe corꝑe nihil patiente. Sil̃r de actu fortitudis distinguit̃:qꝛ qdaz est actus fortitudis īmediate elicitus ab abitu fortitudinis cuiusmodi est velle ⁊ eligere sustinere picula īminentia. Alius est actus fortitudinis q̃ est ab habitu fortitudinis impatus ⁊ ab alia potentia exercitus:cuiusmodi est actu corꝑe sustinere vulnera ⁊ flagella que in bello infliguntur. ¶ His premissis dico ꝙ fortis nō semp delectat̃ in actu suo impato nec delectatione aiāli nec corꝑali:sed magis tristat̃.cuius rō est:qꝛ qlibet carnalis existens tristat̃ necessario de doloribus sibi inflictis:tñ in actu eius īmediato illicito ab habitu fortitudis ꝑm aliqd delectat̃ ⁊ ꝑm aliqd tristat̃:qꝛ ꝑm ꝙ fortis attingit boꝰ vtutis ꝓpter qd̄ opat̃/sic delectat̃ delectatione aiāli:qꝛ cuilibet vtuoso est finis delectabilis:sed ꝑm ꝙ fortis ꝓpter pericula mortis īminētia cognoscit se ꝑuari vita:⁊ ꝑ ꝑns vtutibus ⁊ opōnibus virtutū:sic tristat̃ fortis duplici tristitia:vna corꝑali inquātū per actum impatū sustinet vulnera ⁊ flagella:⁊ bꝰ tristitia est corꝑalis:⁊ eo ꝙ est magis manifesta ⁊ magis sensibilis nō ꝑmittit delectationem aiālez percipi que est de fine vtutis. Tristat̃ etiā ⁊ alia tristitia aiāli que opponitur delectationi interiori mentali īnātum percipit se amittere maxima bona.s.vitā ⁊ vtutes ⁊ operationes virtutū. vnde tanto magis tristat̃ q̃to cognoscit se maiorib⁹ bonis ꝑuari qbus est dignus.nā fortis dignus est viuere:⁊ cognoscit se ꝑriuari vita:⁊ etiā maximis bonis huius vite

Ad vlti.

Scdi du. solo.

Tertij du bij solo.

Dupler delectatio

Dupler actus fortitudinis.

I

Dubitatiuncula. Solo.

ideo tristat̃ inquãtũ percipit istis bonis se priuari: vñ nec delectatio nec tristitia quã fortis hz in actu suo est pura: fz quodãmõ mista. ¶ Sz dubiũ est vtrũ delectatio mentalis iterior sit fortior dolore corpali vel nõ. ¶ Ad q̃d dr q̃ delectatio mẽtalis iterior est fortior dolore corpali: qz pp dolorẽ corpalem nõ desistit fortis ab actu vtutis: nã dolor corpalis est sensibilior ꝛ manifestior nobis q̃z delectatio mentalis: ꝛ iõ quodãmõ absorbet eaz. ¶ Ad p̃m

Ad p̃am rõnez. 3. dubiũ sit q̃z ad alias.

p̃ncipale concedo q̃ opõ ꝓnãlis habitui semp est delectabilis bñti habitũ: ꝛ maxie inquãtũ attingit finem: nã talis delectatio nõ ꝓcipit̃ pfecte pp dolorẽ sensibilẽ corpalem: qz tristitia vni⁹ potẽtie offuscat delectationẽ in alia potẽtia. Et p ista

Quarti du. solo.

pz ad alias rõnes. ¶ Ad 4m dubiuz dõm est q̃ fortis dz eligere mori p turpi vitãdo: ꝛ quilibet vtuosus dz magis eligere mori: q̃z cõmittere turpe: sicut declaratũ est supius itelligẽdo per turpe malũ culpe. ¶ Ad rõnẽ in ꝓtium est

Ad rõnẽ. K

dõm q̃ cõmittere turpe est magis malũ: q̃z mori p turpi vitando: ꝛ qñ dr q̃ tũc cõmittẽs turpe nõ posset sufficienter puniri p suo delicto dico q̃ nõ seq̃t: qz hõ põt añ mor tẽ puniri maiori pena ꝛ minori: ita q̃ põt puniri tãta pena que est eq̃lis malo seu turpi cõmisso. vñ nõ semp infligit̃ eq̃lis pena ante mortẽ: sed põt infligi maior ꝛ maior pena

T. c. 24.

fz quãtitatẽ delicti: vel põt dici q̃ malũ dr equoce de malo pene: ꝛ malo culpe: ꝛ ꝓm equocũ nõ fit cõparatio: vt pz ex 7o physicoꝝ. ꝛ ideo pena mortis nec est maius malum nec est minus malum nec equale malum.

Tractat⁹ terti⁹ libri tertij ethi.

Tractatus

Tertius terti libri de tẽperantia ꝛ ei⁹ extremis. ꝛ cõtinet tria capl'a. p̃m est de mã seu obiecto tẽperãtie. Capl'm 2m ibi [Cõcupiscentiaꝝ aũt.] est de actib⁹ tẽperãtie ꝛ vitioꝝ oppositoꝝ circa dictã mãm. Capl'm 3m ibi [Voluntario autẽ magis assimilat̃.] est de cõpõne itẽperãtie ad timiditatẽ ꝛ ad vitia pueroꝝ.

2

Capitulum autem

p̃m istius tractatus tertij: in quo assignato ordine rõnis: ꝛ repetito q̃ tẽperantia est medietas circa delectationes ꝛ tristitias: ꝛ q̃ est magis circa delectationes q̃z circa tristitias ostẽdit̃ q̃ tẽperãtia nõ est circa delectatiões aiales: sed circa corpales: nõ tñ est circa oẽs delectationes corpales: qz nõ est circa delectationes que fiunt p visum vel auditũ aut olfactũ: sed circa eas que per gustũ ꝛ tactuz nec est circa delectationes fz gustũ nisi inquãtum gustus ꝓcipat tactũ: ꝛ sic ipsa delectatio tota circa quã est tẽperãtia reducit̃ ad tactũ pp quẽ itẽperati bestiales sũt ꝛ seruiles: ꝛ q̃ delectatio tactus quã itẽperatus querit non est circa totũ corpus: sed circa quasdã partes corporis.

¶ Post hanc de tẽperantia dicamus: be nãq̃z vtutes partiũ earũ esse videnṫ q̃ sunt rõnis expertes.

M

Capnẽ p̃m tra. 3. libri 3. ethicoꝝ p̃a p. 5. c. Primi c. tra. 3. diuisio in 4or partes.

Post hec de temperãtia dicamus. Videntur enim irrationabilium partium be esse virtutes.

Istud est

capl'm p̃m tractatus tertij libri tertij: ꝛ est ō mã seu de obiecto temperantie ꝛ vitioꝝ inter que tẽperantia est medietas. ꝛ cõtinet 4or ꝓtes p̃ncipales. In p̃a ponit intentionẽ: ꝛ rõnẽ intentionis. In 2a ibi [Qñ q̃dẽ igit̃.] narrat in gnãli que sit mã tẽperãtie: q̃ñ tẽperãtia ꝛ intẽperãtia sunt circa delectatiões ꝛ tristitias. In 3a pte ibi [Circa quales igit̃.] ingrit in speciali circa q̃les delectationes est vel nõ est tẽperãtia ꝛ intẽperantia distinguendo delectationẽ in delectationẽ aiale ꝛ corpalez. In 4a pte ibi [Circa tales vtiq̃z delectationes.] ostendit̃ circa quales delectationes sunt tẽperantia ꝛ intemperantia. In pma igit̃ pte ponit itẽtionẽ dicẽs q̃ post hec q̃ dicta sunt de fortitudie supple dõm est de tẽperantia: ꝛ rõ intẽtionis: siue ꝓtinuationis est: qz iste due vtutes cõueniũt in subo: vtraq̃z enim est irrõnabiliũ ptiũ aie: sũt enim iste due vtutes in appetitu sensitiuo: sed vna istaꝝ. s. fortitudo est in irascibili: ꝛ alia. s. tẽperãtia est in cõcupiscibili: nec solũ ꝓueniũt iste due vtutes in hoc q̃ sunt in irrõnali pte aie: sed ẽt cõueniũt in b̃ q̃ passiones ꝛ obiecta passionũ circa que sunt p̃dicte vtutes sunt cões nobis ꝛ brutis: ꝛ iõ spãl'r dixit q̃ be due vtutes sunt irrõnabiliũ partiũ: qz ad irrõnales aie ptes ptinẽt nõ solũ pp ipsas passiones: sed ẽt pp passionũ obiecta: sunt enim q̃dã passiões ex quaꝝ obiectis alia bruta nihil patiunṫ cuiusmodi sunt diuitie ꝛ bonores ꝛ alia hõ. ¶ Intelligẽdũ est q̃ delectationes circa q̃s est tẽperãtia sunt cões nobis ꝛ brutis. s. delectationes ciboꝝ ꝛ venereoꝝ. sil'r timores circa quos est fortitudo sũt cões nobis ꝛ brutis. s. timores mortis: ꝛ iõ special'r dixit p̃bs q̃ he due virtutes sunt irrõnabiliũ partium animẽ: qz ad irrationabiles partes aie pertinent non solum ꝓpter passiones: sed ꝓpter obiecta passionũ vt dictum est.

Nõn

¶ Atq̃z tẽperantiã circa voluptates mediocritatẽ esse iam antea dixim̃us: minus n. ꝛ non sil'r est circa dolores versatur. In eisdẽ aũt ꝛ intẽperantia est.

¶ Qñ q̃dẽ igit̃ medietas circa delectatiões tẽperãtia dictũ est nobis. Minus n. ꝛ nõ sil'r est circa tristitias. In his aũt ꝛ intẽperãtia videt̃.

¶ Hec est 2a pars huius capl'i: in qua narrat in gnãli q̃ est mã tẽperantie ꝛ narrat tria que prius dicta sunt. p̃m est q̃ tẽperantia est medietas circa delectationes ꝛ tristitias q̃ ꝓueniũt ex absentia delectabiliuz. 2m q̃ nõ narrat est q̃ tẽperantia minus est circa tristitias q̃z circa delectationes: ꝛ hui⁹ ratio est: qz efficacius agit aliq̃d per suã pñtiã q̃z per suã absentiam: ꝛ delectatio causat̃ ex pñtia delectabilis ꝛ tristitia ex ei⁹ absentia. 3m est q̃ intẽperãtia: est ẽt circa delectationes ꝛ tristitias eo q̃ cõtraria circa idẽ hñt fieri.

¶ Sz nũc circa quas est voluptates determiem⁹. Diuidantur igitur aĩe atq̃z corporis voluptates: vt honoris cupiditas ꝛ auiditas discipline. Haz tam ambitiosus q̃z auidus discipline eo gaudet cuius est auidus: ꝛ corpus nihil sed mens potius patitur.

3a ps ca. Delectationũ q̃dã aiales q̃dã corpoalis.

Nõm Fabula dupliciter põt accipi.

¶ Circa q̃les igit̃ delectatiões nũc õterminem⁹. Determinant̃ aũt aiales ꝛ corpales: puta amor honoris: amor disciplie: vtroq̃z. n. horꝝ gaudet cui⁹ amatiu⁹ ẽ: nihil patiẽte cõpe fz magis mẽte.

¶ Hec est 3a ps p̃ncipalis hui⁹ capl'i: in qua ingrit in spãli circa q̃les delectationes est vel nõ est tẽperãtia ꝛ intẽperantia. ꝛ cõtinet tres ꝓticulas. In p̃a ostẽdit quãdã distinctionẽ delectationũ. In 2a ibi [Qui aũt circa tales.] ostẽdit q̃ tẽperãtia ꝛ intẽperantia nõ sũt circa delectationes aiales. In 3a ꝓticula ibi [Circa corpales aũt.] ostẽdit q̃ tẽperantia ꝛ intẽperãtia sunt circa delectatiões corpales ꝛ circa q̃les delectationes corpales nõ est tẽperãtia vel intẽperantia. In p̃a igit̃ ꝓticula pmo ponit intẽtionẽ dicens q̃ nũc determinem⁹ circa q̃les delectatiões sunt tẽperãtia ꝛ intẽperãtia: deinde ad sciendũ circa q̃les delectatiões est tẽperãtia ponit vnã distinctionẽ delectationũ q̃ talis est. de nuõ delectationũ q̃dã sũt aiales ꝛ q̃dã corpales. Delectationes aiales sunt que ꝓsequunṫ opõnẽ vtutis interioris nihil patiẽte corpe cuiusmodi est õlectatio que causat̃ ex amore bonoris vel discipline. Delectationes corpales sunt q̃ ꝓsequunṫ opõnẽ sensus exterioris corpe aliq̃d patiẽte. Delectatio aialis est siẽ delectatio q̃ est ex amore bonoris vel discipline: vel ẽt q̃ est in audiẽdo vel narrãdo fabulas vel q̃ est i ꝓgregãdo pecuniã vel alia bona fortune.

¶ Atq̃z

¶ Atq̃z ii q̃ voluptatib⁹ huiuscemodi alliciunṫ nec tẽperãtes: nec itẽpantes dñr. Pari mõ neq̃z q̃ circa cetera voluptates q̃ nõ attribuũt̃ corpi occupãt̃. Eos. n. q̃ fabulis ꝛ narratiõib⁹ delectant̃ ꝛ circa talia dies cõsumũt vbosos q̃dẽ atq̃z vliros: itẽpãtes ãt nõ ꝓsueuim⁹ appellare: nec eos ẽt q̃ pecuniaꝝ vl'amicoꝝ cã dolẽt.

¶ Qui aũt circa tales delectatiões neq̃z tẽperati neq̃z intẽpati dñr. Sil'r ãt neq̃z q̃ circa alias q̃cũq̃z nõ corpales sunt. Amatores. n. fabulaꝝ ꝛ narratores ꝛ de ꝓtingẽtibus cõtrahentes dies: garrulos: intemperatos aũt nõ dicimus. Neq̃z contristatos in pecuniis vel amicis.

¶ Hec est 2a ꝓticula 3e ptis hui⁹ capl'i: in q̃ oñdit̃ q̃ circa hõ delectatiões aiales nõ est tẽpantia vel itẽpantia. ꝛ hoc pbat p̃bs. s. q̃ circa delectatiões aiales nõ ẽ tẽpantia vl' itẽpantia: ꝛ hec est ꝓ 61a ꝛ pbat̃ sic. Circa illas delectationes nõ est tẽpantia vl' itẽpantia circa q̃s hoies nõ dñr tẽperati nec itẽpati: fz circa delectatiões aiales nõ dñr hoies tẽpati nec itẽpati: iõ ꝛc. Maior est manifesta ꝛ minor declarat̃. Ad cui⁹ declationẽ distinguit. 3. gẽa delectabiliũ delectatiõe aiali. p̃m gen⁹ delectabiliũ delectanc aiali est q̃ hz quãdã spẽz honestatis: siẽ bonor disciplina ꝛ hõ. 2m genus delectabiliũ delectanc aiali est ꝛ ꝓsistit in dictis vel factis hoiuz: cuiꝝ delectatio ẽ in narrãdo vl' i audiẽdo fabulas: ꝛ hõ delectatio ẽ hoiuz q̃ totã diẽ ꝓterũt ꝛ expẽdũt in qbuscũq̃z ꝓtigẽtib⁹ dictis vl' factis ꝛ nõ i neẽus vl' vtilib⁹: ꝛ tales dñr garruli. 3m gen⁹ delectanc est reꝛ exterioꝝ: cuiꝝ sũt pecunie ꝛ amici: ista distõne posita, pbat̃ mior. q̃ si idẽ ctiue in oi gẽe delectationũ delectanc aiali iducẽdo: ꝛ incipita cã delec^nis q̃ ẽ amor. d. q̃ circa delec^nes q̃ sũt i amore bonoris vl' disciplie hz illas nõ dñr hoies tẽpati vl' itẽpati qz delec^nes p q̃s aliq̃ dñr tẽpati vel itẽpati hñt aliquã turpitudinẽ: fz delec^nes q̃ sũt in amore bonoris vel discipline nõ hñt aliquã turpi^nes: fz magis honestatẽ. Sil'r circa delectatiões q̃ sunt narrãdo vel audiẽdo fabulas nõ dr aliq̃s tẽpat⁹ vel intẽpat⁹ fz magis garrulus ꝛ vanus. Sil'r circa delec^nes ꝛ tristitias q̃ sũt i adeptiõe vl' amissiõe pecuniaꝝ ꝛ amicoꝝ: circa illas nõ dr aliq̃s tẽpat⁹ vel itẽpat⁹: ꝛ ita pz minor p̃ncipalis rõnis q̃ si iductiue. s. q̃ circa delec^nes aiales nõ dñr hoies tẽpati vel itẽpati.

¶ Intelligendũ est q̃ cũ dr q̃ circa delec^nes fabulaꝝ nõ dr aliq̃s tẽpat⁹ vel intẽperat⁹. q̃ fabula ibi põt accipi p signo q̃ auditui offert: ꝛ sic circa fabulas nõ est delectatio aialis: fz corpalis. Alio mõ accipit̃ fabula p re signata: ꝛ sic põt circa fabulas eẽ delectatio aialis: qz res signata solo itellectu apprehẽdit̃.

¶ Temperantia igit̃ nõ circa aĩe: fz circa corpis voluptates vsat̃: nõ tñ ꝛ circa bas ipsas oẽs: q̃ nãq̃z rebus iis gaudẽt q̃ visu pcipiunṫ: vt coloriḃ⁹: figuris: pictura: nec tẽpantes nec itẽpantes dñr. Et si vñr ꝛ his homines ꝛ vt opz ꝛ magis q̃z opz: ꝛ min⁹ ẽt gaudẽ. Sil'r mõ neq̃z q̃ reb⁹ iis gaudẽt q̃ auditu pcipiunṫ. Nemo enim aut eos q̃ cantu vel hystriõis gaudẽt voce plus q̃z opz itẽpantes: aut eos q̃ vt opz eisdẽ gaudẽt: tẽperãtes appellat: nec ẽt ii q̃s circa odores gaudẽt: nisi p accñs. Non. n. eos q̃ maloꝝ aut rosaꝝ aut vapoꝝ: sed eos poti⁹ q̃ vnguẽtoꝝ aut epulaꝝ odoriḃ⁹ delectant̃ itẽpantes dicim⁹ eẽ. Dis. n. itẽpantes ex eo gaudent: qz p bos ipsis reꝝ eaꝝ q̃s cupiũt recordatio fit. Videẽt licz ꝛ ceteros cũ esuriũt epulaꝝ gaudẽtes odore: at his delectari itẽpantis est: q̃ppe cũ ei⁹ hec obyciant̃ cupiditati. Atq̃ neq̃z cetera aialia voluptatez nisi per accñs p hosce capiũt sensus. Neq̃z. n. odore lepoꝝ: sed esu gaudẽt canes. Odor aũt sensuz fecit: neq̃z voce bouis leo: fz esu. Per vocẽ ãt sensit illũ eẽ ꝓpinquũ: atq̃z hoc ipso gaudet. Pari modo neq̃z si vidit aut inuenit ceruũ aut ferã capzã: hoc ipso gaudet: fz qz cibũ hẽbit.

¶ Circa corpales ãt erit vtiq̃z tẽpantia. Nõ oẽs aũt has. Qui. n. gaudẽt his q̃ p visuz: puta coloribus ꝛ figuris ꝛ scriptura neq̃z tẽpati neq̃z itẽperati dñr: quãuis videant̃ vtiq̃z eẽ ꝛ vt oz gaudere ꝛ his ꝛ fz supabũdãtiã ꝛ defectũ. Sil'r ãt in his ꝛ q̃ circa auditũ. Supabũdãter. n. gaudẽtes melodijs vel hypocrisi nullus itẽpatos dicẽt: neq̃z. n. eos q̃ vt opz tẽpatos.

¶ Neq̃z eos q̃ circa odorẽ ꝓter scõz accñs. Gaudẽtes. n. malorũ vel rosaꝝ vel thymiamatũ odoriḃ⁹ nõ dicim⁹ itẽpatos: fz magis eos q̃ vnguẽtoꝝ vel pulmentoꝝ. Gaudẽt. n. his itẽpati: q̃ñ p hõ rememoratio fit eis ꝓcipiscibiliũ: videbit aũt vtiq̃z aliq̃s ꝛ alios q̃ñ esuriũt gaudentes ciboꝝ odoribus. Talib⁹ aũt gaudere itẽpati: huic. n. ꝓcipiscibile hõ.

¶ Nõ est aũt hõ neq̃z in alijs aialib⁹ fz bos sẽsus õlectatio ꝓter scõz accñs. Neq̃z. n. odori bus lepoꝝ canes gaudẽt: fz cibatiõe: sensuz aũt odor fecit: neq̃z leo voce bouis: fz comestione: q̃ñ aũt ꝓpe est per vocẽ sentit ꝛ gaudere vtiq̃z hac videt̃. Sil'r aũt neq̃z videns vel inueniens ceruũ vel agrestẽ capzã: sed q̃ñ cibũ habebit.

¶ Hec est 3a ꝓticula 3e ptis p̃ncipalis: in qua ostẽdit̃ q̃ tẽperãtia ꝛ itẽpantia sũt circa delec^nes coorpales ꝛ circa q̃s delec^nes corpales nec est tẽpantia nec intẽpantia. p q̃ ꝓcludit ꝓnẽ q̃ est q̃ tẽpantia ꝛ itẽpantia sũt circa delec^nes corpales: ꝛ hec est ꝓ 62a q̃ pbat̃ sic. Tẽperãtia ꝛ itẽpantia sũt circa delectatiões aiales vel circa delec^nes corpales: fz vt dcm̃ est nõ sũt circa delec^nes aiales: iõ sũt circa delec^nes corpales. Maior pz: qz tẽpantia ꝛ itẽpantia sũt circa delectatiões ꝛ oĩs delectatio est aialis vl' corpalis: igit̃ tẽpantia ꝛ itẽpantia sunt circa delec^nes aiales vel corpales: ꝛ sic maior ꝛ minor iã pbate sũt ꝛẽ. [Nõ oẽs aũt.] Oñso q̃ tẽperãtia ꝛ itẽpantia est circa delec^nes corpales ingrit circa quas delectationes non sunt tẽpantia ꝛ intẽpantia ꝛ circa q̃s sũt: delec^nes enim corpales sũt delec^nes sensuũ exterioꝝ: fz tẽpantia ꝛ itẽpantia nõ sũt circa delec^nes sensuũ exterioꝝ. vñ pbat̃ q̃ tẽpantia ꝛ itẽpantia nõ sunt circa delec^nes visus nec audit⁹ nec olfat⁹: ꝛ hec est ꝓ 63a ꝛ pbat̃ sic. Circa illas delec^nes nõ est tẽpantia ꝛ itẽpantia circa quas nõ dr aliq̃s tẽpat⁹ vel itẽpat⁹: fz circa delec^nes visus vel auditus vel olfat⁹ nõ dr aliq̃s tẽpat⁹ vel itẽpat⁹: iõ tẽpantia ꝛ intẽperãtia nec sũt circa delec^nes visus nec audit⁹ nec olfat⁹. Maior est de se mãifesta ꝛ minor declat̃ quãtũ ad quãlz sui prẽ. ꝛ p̃ quãtũ ad visuz: qz tã circa delec^nes visus q̃z circa q̃cũq̃z visibile nõ est tẽpantia vel itẽpantia: q̃ pz: cuiꝝ eniz visibile sit triplex: pprũ vt color: cõe vt figura: ꝛ visibile p accñs vt scriptura q̃ est visibile p accñs rõne ei⁹ q̃ p scripturã figurat̃: ꝛ circa delec^nes visus in vidẽdo visibilia nõ dr aliq̃s tẽpat⁹ vel nõ tẽpat⁹. Ex q̃ pz q̃ circa delectatiões visus nõ dr aliq̃s tẽpat⁹ vel itẽpat⁹: fz quãnis circa huius delec^nes visus nõ sit tẽpantia vel itẽpantia: tñ in talib⁹ ꝓtingit delectari plus q̃z opz ꝛ min⁹ q̃z opz: ꝛ medio modo. s. vt opz. Scõa ps minoris. s. q̃ circa delectationes

62a cõclo hui⁹ tertij libri.

63a ꝓclo hui⁹ tertij libri.

Triplex visibile.

J ppias auditus nō dī aliqs tēperatus nec itēperatus:qz q
superabūdāter gaudet melodys z hypocrisi nō dī intēpe-
ratus:nec qui gaudet melodys z hypocrisi vt opz dī tēpe-
ratus.per melodias itelligit ꝓbs cōsonantias humanaꝝ
vocū:z p hypocrisim itelligit simulationē humane vocis
que fit p musicalia instrā.⌊Neqz eos qui circa odorem.⌋
Tertia ps minoris.s.q tēperātia z intēperātia nō sunt cir-
ca delectatiōes per se ipsius olfatus:pz per B q circa odo-
rabilia ꝓm se delectabilia nō dī aliqs tēperatus vel intē-
peratus.Gaudētes eniz maloꝝ vel rosaꝝ odozib⁹ nō dīr
tēperati nec intēperati.Circa tū odozes p accīs delectabi-
les dīr aliq tēperati vel intēpati:z ita pz q circa delecta-
tionē olfatus nō est tēperātia nec intēpantia nisi p accīs.
Nōn^m ¶Ad cuius euidētiā est sciēdū.q sicut vult ꝓbs in li^o de
sensu z sensato.qdaz sunt odozes p se delectabiles vt odo-
K res flozū.qdā sunt odozes p accīs delectabiles:illi.s.q nō
sunt delectabiles nisi in cōparatione ad sapozes.s.ex B q
sunt figura sapozis delectabilis vel alimenti delectabilis:
cuiusmodi est odoz pulmētoꝝ vel vnguentoꝝ.Uñ pōt z^a
ps minoris ꝑncipal'r sic ꝓbari.Circa delectationes olfat⁹
in sentiendo odozes ꝓm se delectabiles nō est tēperantia
nec itēperātia:qz circa tales delectationes nō dī aliqs tē-
peratus vel intēperatus:sed circa delectationes olfat⁹ in
sentiēdo odozes p accīs delectabiles dī aliqs tēperat⁹ vl
intēperatus:qui eniz multū delectat̄ in odozib⁹ pulmen-
toꝝ vel vnguētoꝝ dī itēperatus:in his eniz delectant̄ in-
tēperati ꝓp B q per eos fit rememozatio quozūdā aliozū
cōcupiscibilīū:qd pz:qz qui esuriūt gaudēt de odozib⁹ ci-
boꝝ in qb⁹ nō delectant̄ qī sunt repleti vel saturati:z ita
pz q nō delectant̄ in odozib⁹ ꝓz se:sed p accīs.vñ breui-
ter circa delectationes olfatus in sentiendo odozes ꝓm se
L delectabiles nō est tēperātia nec intēpantia:ſz in sentiēdo
odozes per accīs delectabiles est tēperātia vel intēperan-
tia.igit circa delectationes olfatus non est per se tēpantia
Dub⁹ vel intēperātia sed solū p accīs.¶Linconi.mouet dubi-
Linco. tationē:qz vī q tēperātia sit circa delectatiōes oīuz gnqz
sensuū exterioꝝ:qz circa delectationes in visu z auditu z
olfatu cōtingit vt opz gaudere z tristari z mediū seruare
z ꝓm supabūdātiā z defectū gaudere z tristari:z ita ꝓtin-
git circa eas eē vtutes z vitiū:ex quo dubitari pōt ad quā
cardinalē vtutē moralez huius vtus reducat̄ moralis ne-
cessaria ipsa exñs.¶Ad fortitudinē enī nō reducē̄t neqz
ad iustitiā neqz ad prudētiā q̄ est vtus speculatiua magis
q̄ actiua. ¶Ad istud rñdet dicēs. Nobis aūt vī q tēpe-
Solo. rantia duplr dī.s.cōiter z ꝓprie.ꝓprie ſz q Aꝝ.hic de ea
Temperā tia 2^r dī. tractat.cōiter vo ꝓm q ipsa est medietas circa delectatio-
nes z tristitias sensibiles:z huic intēcioni nois tēperantie
attestat̄ deriuatio nois greci signātis tēperātiā:qd nomē
deriuat̄ a senos hoc est sensus:z iudicauit auctoꝝ melius
M tractare de tēperātia ꝓprie dicta cū ex his que dicit de ꝓ-
pria dicta sufficiēter possit itelligi q̄ z q̄tis sit cōiter dicta.
Medietas.n.se hīs circa delectationes z tristitias in oib⁹
gnqz sensib⁹ nō delectat̄ seu tristat̄ qbus nō opz nec ma-
gis q̄ opz:neqz qī non opz:neqz vbi nō opz:neqz ꝓp qd
nō opz:sed qb⁹ z q̄tuz z qī z vbi z ꝓpter qd opz:z sī qua
sint alia singula hz cōsideranda:temperatus est ꝓm tēpe-
rantiā cōiter dictā. Hec Linconi. Uñ breuiter tēperantia
accipit̄ duplr.s.cōiter z ꝓprie.si accipit̄ cōiter sic est circa
delectationes z tristitias oīum gnqz sensuū exterioꝝ:z sic
describit̄ tēperātia.Temperātia est medietas circa dele-
ctationes z tristitias sensibiles:sed tēperātia ꝓprie dicta
solū est circa delectationes gustus z tactus:z tūc sic descri
bit̄.Temperātia est medietas circa delectationes gustus
z tactus:z solū de tēperantia ꝓprie dicta determinat hic
ꝓbs.⌊Nō est aūt hoc neqz in alys.⌋Ostēso q tēperātia
z intēperantia nō sunt circa delectationes sensuū exterio-
rū ostendit q alys aialib⁹ ab hoīe nō inest delectatio ꝓm
visuz aut audituz vel olfatum nisi per accidens:z hec est
ꝓclo 64.^a z ꝓbat̄ exemplariter de quolibet istoꝝ sensuū. 64^a cō
z ꝓmo in olfatu:qz canes nō delectant̄ in odore lepozum bat̄ in
ꝓp ipm odozē:sed ꝓp cibū cuius sensuz p odozē accipiūt. lib. 4.
¶Z^o ꝓbat̄ idē exēplariter in auditu:qz leo nō delectatur
in voce bouis sed in eius comestione.per vocē eniz sentit
bouē esse ꝓpe z gaudet leo in voce bouis per accidens:qz
ꝓpter comestionē. ¶3° declarat̄ exēplariter de visu:naz
leo videns ceruū vel agrestez capzaz nō gaudet in ipsa vi
sione per se sed delectat̄ in spe habēdi cibū. Nō hoꝝ est
qz appetitus aliozū aialiuz mouet̄ a solo instinctu nāe:z iō
nō delectat̄ nisi in his que ꝓtinēt ad sustētationē nāe ꝓp
quā dant̄ huiū sensus:sed hominibus dantur ꝓpter cogni
tionem sensibiliū:z ideo homo delectat̄ in his:z si non
ordinarentur ad sustentationem nature.

¶Circa voluptates igitur tales temperantia intempe
rantiaqz versatur:que quidem z ceteris aialibus sunt
cōmunes.Quo circa seruiles z ferine videnī. De aūt
sunt que tactu gustuqz suscipiuntur.

¶Circa tales vtiqz tēperantia z intemperātia 4^a ps
est qbus reliqua aialia cōicant. vnde seruiles z
bestiales videnī:de aūt sunt tactus z gustus.

¶Hec est 4.ª pars ꝑncipalis huius capl'i:in qua oñdit cir-
ca quales delectationes sunt tēpantia z intēpantia:z cōti
net tres ꝓticulas. In ꝑma declarat̄ q temperātia z intem
perantia sunt circa delectatiōes gustus z tactus. In z^a pte
ibi⌊Uidenī aūt vtiqz.⌋declarat̄ q tēperātia z intēperā-
tia magis habēt esse circa delectatiōes tactus q̄ circa de-
lectationes gustus. In 3^a ꝓticula.⌊Cōmunissimus aūt.⌋in-
fert cozrelariū z remouet dubiū:z est cozrelariū qd infert
q intemperantia est iuste exprobrabilis:qz inest hoibus
ꝓm id qd est cōmune homini z alys animalibus:tēperan
tia tū nō est circa omnes delectationes tactus:quia nō est
circa eas que maxie sūt liberales:cuiusmodi sunt delecta-
tiones que fiunt circa totum cozpus. In ꝑma igit ꝓticula
declarat q temperantia z intēperantia sunt circa delecta
tiones gustus z tactus:z hec est ꝓclo 65^a que ꝓbat̄ sic.Tē- 65^a ꝓ
perantia z intēperātia sunt circa aliquas delectationes vt bat̄ tertij
pz ex ꝓcedentibus z nō sunt circa delectationes ꝓprias lib. 4.
homini:cuiusmodi sunt delectationes aīales z delectatio
nes triū sensuū ꝑdictoꝝ.igit tēperantia z intemperantia
sunt circa delectatiōes in qbus reliqua aialia cōmunicāt
cū hoīe:z hz sunt delectationes gustus z tact⁹:iō z̄c. In q
bus aūt reliqua aīalia cōicant cum homine videntur esse
seruiles z bestiales:qz illud in q̄ cōmunicamus cū bestys
est in nobis seruile:qz est naturaliter rōni subiectum.

¶At enim z gustu parum intemperantes vel minime
vti videnī. Gustus enim officium saporū iudiciū est.
Qd qdez ii faciunt qui vina ꝓbant z epulas cōdiunt:
nō nimiū aūt hisce gaudent intemperantes:sed volu
ptate que fit ois per tactū z in esculentis ac poculen
tis:z in hisce que venerea nūcupanī. Quapp z qdam
voluptatibus deditus epularuz:philoxenus inquam.
Eryxius precatus est:vt longius sibi guttur q̄ gruis
fieret:ꝓpterea q tactu delectabatur.

¶Uidenī aūt vtiqz z gustu in parū vel in nihil
vti:gustus enim est iudicium saporum:qd fa-
ciunt qui vina ꝓbāt:z pulmenta cōdiunt. Nō
multū aūt gaudent his vel nō intemperati:sed
N vsu qui fit ois per tactum z in cibis z potibus
z venereis dictis. ¶Propter qd z ozauit q-
daz phylosenus Eryxius pulmēti vozaꝝ exñs
guttur ipsi⁹ lōgi⁹ gruis fieri vt delectar⁹ tactu.

¶Hec est z^a ꝓticula huius ꝑtis:in qua declarat̄ q tempe-
rantia z intēperantia magis hīt̄ esse circa delectationes
tactus q̄ circa delectationes gustus:z hec est ꝓclo 66^a z ꝓ
bat̄.Circa illa magis hīt̄ eē tēperātia z intēpantia in qb⁹
magis delectant̄ intēperati:ſz intēperati magis delectant̄
in his que ꝓtinēt ad tactū q̄ in his que ꝓtinent ad gustuz:
ideo tēperātia z intēperātia magis sunt circa delectatio-
nes tactus q̄ circa delectationes gustus. Maior huius rō
nis est satis manifesta. Minor pz per rōnē z p testimoniū
cuiusdā gulosi valde intēperati.per rōnē sic. Nā delecta-
tio gustus est in iudicādo sapozes:sed in iudicio sapoꝝ pa
rū vel nihil gaudent intēperati.nam illi q ꝓbant vina te-
O nentes vina sup linguā iudicant de sapore vini ꝓm B non
multū delectant̄:sed intēpati multū delectant̄ in vsu rez
delectabiliū qui fit p tactuz z in cibis z potibus z actibus
venereis:iō intēperati magis delectant̄ in his que ꝓtinēt
ad gustum.⌊Propter qd z ozauit.⌋z^o ꝓbat̄ eadē minor p
testimoniū cuiusdā gulosi valde intēperati:qs enim pul
menti vozaꝝ existens ozauit vt guttur eius fieret longius
gutture gruis vt.s.cibis in gutture eius diu maneret:ſz nō
ozauit q̄ haberet linguā latiozē lingua bouis.Cū igitur in
gutture sit delectatio tact⁹ z in lingua sit delectatio gustus
pz q intēpatus magis delectat̄ in his que ꝓtinent ad ta-
ctū q̄ in his que pertinent ad gustum:qz ille gulosus ma-
gis delectat̄ in gutture q̄ in lingua.Uñ manifestuz est q
P delectatio intēperati directe est circa tactuz:circa gustum
aūt nō est nisi ꝓm qd sapozes faciunt delectabiliozē vsuz
ciboꝝ:z ideo dicit Aꝝ.nihil vel parū vtunt intemperati
gustu:nihil quātū ad illud qd ꝓm se cōuenit gustui parum
ꝓm illud quod ordinatur ad tactum.

¶Sensuum igit maxime cōmunis est his circa quē in-
tēperantia versat:atqz ꝓpterea iure vituranda est q
hominibus non rōne qua hoies sunt accidit:sed qua
aialia.Talibus igit gaudere maximeqz talia ꝓsectari
ferinū est.Eteniz liberalissime voluptates q̄ per tactū
ꝓueniūt excepte sunt vt ee que in ludis ac certamini-
bus per fricationē calozēqz fiunt. Nō.n.itēperātis ta-
ctus circa vniuersū ē cozp⁹:ſz circa q̄sdā cozpis ꝑtes.

¶Cōmunissimus aūt sensuū tactus ꝓm quē in-
temperātia. Et videt vtiqz iuste exprobrabilis
esse:qm̄ non ꝓm q homines sumus existit:sed
ꝓm q animalia. Talibus vtiqz gaudere z ma-
xime diligere bestiale. ¶Etenim liberalissime
earuz que per tactū delectationum ablate sunt:
puta que in gymnasijs per vnctionez z calefa
tionē facte. Nō enim circa omne cozpus intē-
perati tactus:sed circa quasdam partes.

¶Hec est z^a particula quarte ꝑtis principalis:in qua ꝓbs
infert cozrelarium z remouet dubium:ex predictis pz q
tactus ꝓm quem est temperātia est cōmunissimus sensuū
qz inest oibus aialibus:z ex hoc cōcludit q intemperātia
est iuste exprobrabilis:z hec est ꝓclo 67^a z ꝓbat̄ sic. Intē
perantia inest nobis ꝓm sensuz cōmunissimuz in quo oia
aialia cōmunicant:nūc autez delectari in talibus in qbus
cōmunicamus cuz bruttis z diligere hz tanq̄ maxia bona
videt̄ esse valde bestiale:z p ñs exprobrabile z ꝓpter B
vitiū intēperantie turpitudinē hz:qz p illud homo bestys
assimilatur:z inde est q hō ꝓpter hz vitiū reddit̄ maxie
67ª cōclo bat⁹ tertij libri.
infamis z vituperabilis.⌊Eteniz liberalissime.⌋remouet S
dubiū.Posset eniz aliqs dicere q de his que ad tactum
pertinent:aliud est ꝓpriuz hoiuz qd non est bestiale:z ita
intemperantia que est circa tactū nō reddit hoiez maxie
bestiale. ¶Istud dubiuz excludit ꝓbs dicens q a vitio
intemperantie subtrahunt̄ delectationes tactus que sunt
maxie liberales.s.ille delectationes tactus que sunt hoib⁹
appropriate z ꝓm rōnez facte cuiusmodi sunt delectatio-
nes que in gymnasys fiunt.i.in exercitatione ludozū per
vnctionē z calefactionē:tales eniz delectationes liberales
fiunt per totū cozpus:sed delectationes intemperati fiunt
circa quasdā ꝑtes cozporis.Uñ pōt hic poni ꝓclo 68^a.s.q 68ª ꝓclo
delectationes maxie liberales hoibus appropriate nō sūt bat⁹ tertij
delectationes circa quas est temperantia aut intēperātia. libri.
Hec cōclusio ꝓbat̄ sic.Delectatiōes liberales appropria-
te hoibus cuiusmodi sunt delectationes in ludis fiunt ꝓm
totū cozpus sed delectationes circa quas est tēperātia aut
intemperātia nō fiunt ꝓm totū cozpus sed ꝓm q̄sdaz ꝑtes
cozporis:iō z̄c. ¶Notandū est hic q delectationes circa
quas est intēperantia vel pertinēt ad cōseruationē indiui Nōn^m p^m
dui z ille fiunt per os z guttur:vel ꝓtinent ad ꝓseruationē
spēi:z ille fiūt per partes ordinatas ad generationē quas
ꝓbs nō nominat hic ꝓpter inhonestatē. ¶Scēo est scie
duz q delectationes tactus circa actus ordinatos ad ꝓser Nōn^m 2^m
uationē speciei sunt maxime vehementes:dicit eniz Aui.
q circa actū venereū nā vehementē delectationē ordina
uit ne ꝓpter feditatē homines illū abhorrerēt. ¶Nota- Nōn^m 3^m
dū est etiā q temperantia cōtinet sub se diuersas species
vel modos sicut z alie virtutes cardinales:qz temperātia Modi vl
quo est circa delectationē cibi vocat̄ abstinētia.Et tempe spēs diuīsi
rantia que est circa delectationē potus vocat̄ sobrietas:z tēperātie.
temperantia que est circa delectationem principalem ve-
nereoꝝ que est in coitu vocat̄ castitas:z tēperantia que est
circa alias delectationes cozpozales sicut in osculis z am- S
plexibus z alys delectationibus in tactibus cozpozalibus
cōsilibus ad coitū ꝓuocantibus vocat̄ pudicitia:z credo
q isti modi tēperātie differūt specie:z q temperantia est
genus sub se cōtinens ꝑdictas spēs que nō differūt solum
ꝓm mās circa quas sunt:sed earū diuersitas nobis innote
scit per diuersitatē materiaꝝ circa quas sunt. ¶Nota q Nōn. 4^m
temperantia alia est circa delectationes cibi vt abstinen-
tia vel parsymonia:alia est circa delectatiōes potus vt so-
brietas:alia est circa delectationes coitus vt castitas:alia
est circa delectationes osculi z amplexus:z huiusmodi ꝓ-
uocantibus ad coitum vt pudicitia.

Capitulum secundum

tractatus tertij de actibus tēperātie z vitioꝝ oppositoꝝ circa mām tēperātie in quo ꝓbs di-
uidēs cōcupiscētias in cōes seu naturales:z in ꝓprias seu
appositas que.s.ex malis fiunt ꝓsuetudinibus ostēdit cir- T
ca cōes minus peccari z in vnā ꝑtē solū.s.in plus:circa ꝓ-
prias aūt multiplr peccari z intemperatū esse:z q tempe
rantia z intemperātia sunt circa tristitias:z quo alr q̄ for-
titudo z timiditas:z q intēperatus semper est in tristitia:
qz tristat̄ z nō adipiscēs z cōcupiscēs:z q pauci sunt defi-
cientes circa delectationes:z hi sunt innoiati:z q tēperat⁹
medio mō circa hoc se hz z ꝓm rectam rōnem.

¶Cupiditatū alie cōmunes sunt:alie ꝓprie atqz adiū
cte:alimenti nāqz cupiditas naturalis est:oēs eniz cū
indigent nutrimento siccū aut humiduz alimentum:z
nōnūq̄z vtrūqz cupiunt:cubile etiā cupit vt inqt Ho-
merus iuuenis atqz vigens. Non aūt oēs tale vel tale
vel eadē cupiunt:quo circa nostrū idipsuz esse videt:
hz tamen z aliqd naturale:alios eniz alia delectant:z
quedā qbusdā magis q̄z alia quecūqz sunt voluptati.

Caput 2m 3. tra. libri 3. ethicor. pa ps. c. Concupiscētiarū diuisio.

CONcupiscentiarū aūt be qdem cōes videnť esse: be aūt ꝓpꝛie ⁊ apposite: puta que cibi qdez nālis: ois eniz cōcupiscit qñ indigens fuerit siccuz vel humidū cibū: qñqz aūt ambos: ⁊ lectū inquit Homerus: iuuenis ⁊ crescens: talez aūt vel talem nō adhuc ois: neqz eosdem ꝓpter qd vñr nostra esse: ſz adhuc hz aliqd ⁊ naturale. Alia enim aliꝭ sunt delectabilia ⁊ quedam qbusdā delectabilioꝛa contingentibus.

Sedi ca. tra. 3. diuisio in 4or partes.

K

Istud est capitulum 2m tractatus tertij: in quo determinať de actibus tēperantie ⁊ vitioꝝ inter que tēperātia est medietas ⁊ cōtinet 4or ꝑtes ꝑncipales. In ꝑa declarať quō intēperať se hz circa delectatiōes ⁊ ꝓcupiscētias. In 2a ibi [Circa tristitias aūt.] ostēdit quō tēperātia ⁊ intemperātia sunt circa tristitias. In 3a ꝑte ibi [Deficiētes aūt.] declarať de vitio opposito itēperātie. In 4a ꝑte ibi [Tēperātia aūt.] ostēdit quō tēperať se hz circa delectationes ꝓcupias ⁊ tristitias. ¶ Pria ꝑs continet duas ꝑticulas. In ꝑa ponit ⁊ manifestať q̄dā diuisio ꝓcupiscentiaꝝ q̄ talis est. Cōcupiscētiaꝝ q̄dā sunt cōes: ⁊ q̄dā ꝓpꝛie. ꝓpꝛie sunt q̄ se hñt ꝓ quādā appositionē ad cōes. cōes ꝓcupie sunt ꝓcupie nāles vt ꝓcupia cibi ⁊ pot⁹ in cōi talē eniz hz ois hō. nā ois hō ad subueniēdū idigētie nāe ꝓcupiscit alimentū siccū qd dī cibus ⁊ humidū qd dī potus ⁊ qñqz vtrūqz: sicut ⁊ Homerus dicit q ois hō tā iuuenis q̄ crescēs. i. adolescēs ꝓcupiscit lectū: in quo regescat: ꝓpꝛia ꝓcupiscibilia sūt q̄ nō oēs ꝓ oēs hoies ꝓcupiscūt. vbi gra. nō oēs hoies ꝓcupiscūt talē vel talē lectū. s. stratū plumis aut preciosis tegumētis. Sil'r nō oēs hoies desiderāt talē vel talē cibū. s. carnē ꝑdicis vel gruis: aut aliū cibuz ꝑcioſuz ⁊ delicatū siue delicate ꝑparatū: ⁊ iō hꝰ ꝓcupiscibilia vñr esse in nr̄a ꝑtāte ⁊ nō sunt in nobis a nā: nihil tñ ꝓhibet in his esse aliqd nāle qd ꝑtinet ad nām idiuiduū: ſz nō ꝑtineat ad nām generis vel spēi. Videmus eniz q diuersis hoīb⁹ sunt delectabilia diuersa ſz eoꝝ diuersas cōpleꝛiones. ¶ Intelligendū est q temperātia ⁊ intēperantia nō solū sunt circa delectationes ⁊ tristitias: ſz ēt sunt circa ꝓcupiscētias: ⁊ est dīia inter delectationē ⁊ cōcupiscentiā: qꝛ delectatio est respectu bonoꝝ ꝑsētiū: ⁊ ꝓcupiscentia respectu futuroꝝ bonoꝝ: sed tristitia est respectu maloꝝ futuroꝝ. ¶ Nec cū ita sint naturalibus qdē cupiditatibus pauci peccant ⁊ ad vnū ad ipsum inquā plus. Luz. n. quispiā queuis comedit aut bibit donec impleať supfluit: fit tū rei naturalis exuperatio multitudine. Ipsa nāqz naturalis cupiditas indigētie est repletio. Quapp bi furentes circa ventrē dicunť: qꝛ vltra q̄ opz ipsuz implent atqz farciunt. Tales aūt ii fiunt q mācipꝝ sunt persimiles. At circa ꝓpꝛias cupiditates cōplures homines multisqz modis delinquunt: nam cū taliū amatoꝛes ex eo dicanť quia vel gaudent qbus nō opz: vel magis q̄ opz: vt ipsi multi: vel nō vt opz in vniuersis intemperātes excedūt. Gaudent eniz qbusdā qb⁹ non opz gaudere: qppe cū sint odio digna. Et q̄uis talibus qbusdā opz gaudere: magis illis gaudēt q̄ opz: ⁊ q̄ vt ipsa gaudet multitudo. Eā igit exupationē q̄ est circa voluptates intēpantiā eē ⁊ vitupabilē ꝓstat.

Nōm Differunt inter se cōcupiscētia ⁊ delectatio.

M

¶ In nālibus qdem igit concupiscentꝝ pauci peccant: ⁊ in vno ad plus. Comedere qdē eniz que cōtingunt vel bibere vsquequo vtiqz supimpleanť supabundātie est: que ꝑm nām multitudine: repletio enim indigētie nālis cōcupiscentia: ꝓpter qd dicunť isti castrimargi vt ꝓpꝛie indigentiā replentes eū. i. ventrez: tales aūt fiunt: qui multū bestiales. ¶ Circa ꝓpꝛias aūt delectationes multi ⁊ multipl'r peccant. nā cuz amatoꝛes taliuz dicanť vel in gaudendo qbus nō opz vel vt magis: vel vt multi: vl' vt nō opz. Scōm oia aūt intēperanti supabūdant: eteniz gaudēt qbusdā qbus nō opz: odibilia eniz: ⁊ si qbusdā opz gaudere talibus magis q̄ opz ⁊ q̄ vt multi gaudent. Circa delectationes qdem igitur superabundantia: quoniam intemperantia ⁊ vituperabile manifestum.

¶ Nec est 2a ꝑticula ꝑme ꝑtis: in qua ostēdit quō fit peccatū ⁊ intēperantia circa ꝑdictas ꝓcupiscētias ⁊ intēdit q in ꝓcupiscētys nālibus que sunt cōes pauci peccāt: in ꝓcupiscendo eniz alimētū ad subueniēdū indigētie nāe pauci peccāt ⁊ non est peccatū in his nisi vno mō. s. ꝑm q aliqs plus sumit q̄ nā regrit: nālis eniz ꝓcupiscētia nō ꝓcupiscit plus q̄ cōpetit repletioni nālis indigentie. Illi aūt qui sumūt vltra indigentiā nāe castrimargi vocanť ⁊ tales sunt multū bestiales: qꝛ solū curā adhibēt vt ventrē impleant absqz discretione: ⁊ dī castrimargus a castir qd est vēter ⁊ marges qd est furoꝛ vel insania: q̄si habēs furorē vel insaniā vētris. [Circa ꝓpꝛias aūt.] ꝑm ꝓpꝛias delectatiōes ⁊ ꝓcupiscētias multi peccāt ⁊ multipl'r ꝑm diuersas cōcupiscētias: illi eniz qui sunt amatoꝛes taliuz delectationum peccāt in eo q gaudēt his qbus nō opz vel eo q gaudent his qbus opz magis q̄ opz: ⁊ sic de alys circūstātys: in oibus eniz his supabūdāt itēperati: qꝛ gaudēt de his qbus nō opz gaudere: qꝛ sunt indecētia ⁊ ꝑm suā nām odibilia: ⁊ si in qbusdā taliū opz gaudere magis gaudent in his q̄ opz ⁊ absqz discretione: sic eniz gaudēt multi. Cū eniz intēperātia fit supabūdantia circa huiꝰ delectationes manifestum est q est vituperabilis sicut ⁊ alie superabundātie: sicut in scōo huius dictum est.

¶ Circa vō doloꝛes nō vt in foꝛtitudine: sic in ipsa tēperantia fit: vt tēperans qdē dicať q̄piā ferēdo doloꝛes: intemperans aūt nō ferendo. Sed intēperās qdē ex eo dī: qꝛ dolet magis q̄ opz cum voluptate nō potitur: atqz ipsuz doloꝛē affert ei ipsa voluptas. Tēperans aūt ex eo: quia absentia rerū eaꝝ que efficiūt voluptatē nō dolet. Intemperās igit ea oia que afferūt voluptatē: vel ea que maxime cōcupiscit: ⁊ a cupiditate adeo ducit: vt illa ceteris oib⁹ anteponat. Quapp ⁊ nō adipiscens ⁊ cupiens dolet: cupiditas. n. est cum doloꝛe. Absurdo āt est ꝓsimile ob voluptatē dolere.

¶ Circa tristitias aūt nō quēadmodū in foꝛtitudine in sustinendo dicit temperatus: neqz intēperatus in nō. Sed intemperatus quidez in tristando magis q̄ opz: qm̄ delectabilia nō adipiscit: ⁊ tristitiam aūt facit ei delectatio: temperatus aūt in nō tristari absentia ⁊ in abstinere a delectabili. ¶ Intemperatus qdem igit cōcupiscit delectabilia oia: vel que maxie: ⁊ ducit a ꝓcupiscentia vt ꝓe alys hec eligat: ꝓpter qd ⁊ tristať cōcupiscens ⁊ nō adipiscens: cū tristitia eniz cōcupiscētia. Inconuenienti autem assimilatur ꝓpter delectationem tristari.

n

¶ Nec est 3a pars ꝑncipalis huius capli: in qua ostenditur quō temperantia ⁊ intēperātia sunt circa tristitias: ⁊ intēdit ostendere quō diuersimode se habēt circa tristitiā foꝛtis ⁊ temperatus ⁊ intemperatus: ⁊ dicit q circa tristitias sunt temperantia ⁊ intemperātia: sed non sicut foꝛtitudo. Nō enim dicit temperatus in sustinendo tristitias neqz intemperatus in nō sustinēdo tristitias sicut foꝛtis dicitur in sustinendo tristitias ⁊ timidus in nō sustinendo eas: vñ foꝛtis sustinet magnas tristitias: ⁊ laudať ex hoc q sustinet eas. vñ foꝛtis laudať in sustinendo tristitias: ⁊ temperatus laudať in nō tristando de hoc q abstinet a delectationibus: ⁊ ꝓmptus est a delectationibus abstinere. Et intemperatus vituperať ex hoc q tristať plus q̄ opz ex hoc q nō adipiscit delectabilia que cōcupiscit: ⁊ sic delectatio per suam absentiā causat tristitiam in intemperato. [Intemperatus qdem igit.] Qꝛ aūt intēperatus tristeť ꝓpter absentiaz delectabiliū ꝑbatur: ⁊ est ꝓclusio 69a ⁊ ꝑbatur sic. Absentia rei maxime desiderate causat tristitiā in desiderante. sed intemperatus maxime desiderat delectabilia: igitur intemperatus tristatur ꝓpter absentiaz delectabiliuz: ⁊ hoc est verum q delectatio per sui absentiam est causa tristi: ie: q̄uis hoc videať inconueniens seu assimilatur incōuenienti. Quō aūt delectatio per sui absentiā pōt esse causa tristitie patet ex precedentibus: qꝛ nō est causa positiua tristitie sed ꝑuatiua: quō nauta per sui absentiam est causa submersionis nauis: ⁊ quō ignozātia negationis est causa inuolūtary vt patet in ꝑncipio huius tertij libri. Super istā lram. [Intemperatus tristať ⁊ nō adipiscens ⁊ cōcupiscens.] Dicit Cōmentatoꝛ q Phs per hoc ostēdit vitam intemperatoꝝ esse tristissimam: q̄uis videať circa delectationes esse ⁊ in delectabilibus: si enim in ꝓcupiscēdo tristanť nunq̄ est aūt q nō concupiscant: intemperati semper vtiqz erunt in tristitia: quare insanabile circa delectationem studiū in ꝓtrario delectationis plurimi pseuerant existentes. hec Cōmentatoꝛ. ¶ Intelligendum est hic q foꝛtitudo est ꝑncipalius circa tristitias q̄ temperātia: qꝛ foꝛtitudo est circa tristitias que sequunť ex ꝑsentia nociuoꝝ ⁊ lesiuoꝝ: sed temperantia est circa tristitias que consequunť ex absentia delectabiliū: sed potioꝛ est effect⁹ qui cōsequit ex ꝑsentia cause alicuius q̄ si consequatur ex absentia: ⁊ ideo foꝛtitudo est ꝑncipalius circa tristitias ⁊ temperantia est principalius circa delectationes que cōsequuntur ex ꝑsentia delectabilium.

Non Nōm

¶ Atqui deficientes in voluptatibus ⁊ minus gaudentes hoies q̄ opz: nō nimiuz fiunt. Nō est enim insensibilitas talis humana. Etenim aialia cetera cibos discernūt: ⁊ qbusdā qdē gaudēt: a qbusdā vō aboꝛrent. Qꝛ si qs sic cui nullus ꝓoꝛsus est voluptati: nec vllus ab alio differt: is longe ab hoie distat: nomen autem non habuit talis: quia nō facile fit.

o p

69a ꝓclusio huius tertij libri.

¶ Deficientes aūt circa delectationes ⁊ minus q̄ opz gaudentes nō multū fiunt: nō enim humana est talis insensibilitas: eteniz reliqua aialia discernunt cibos: ⁊ his qdem gaudent: his aūt non. Si aūt huic nihil est delectabile: neqz differt alteruz ab altero: longe vtiqz erit ab hominuz esse: non foꝛtitus est autem talis nomen ꝓpter non multum fieri.

2a ps ca.

3a ps ca.

¶ Nec est 3a pars: in qua determinatur de vitio opposito intemperantie siue de actu illius vitij: ⁊ dicit q aliqui circa delectationes deficiūt: scilicet delectanť minus q̄ opz. nā delectationes acceptare nō solum cōuenit nature humane: sed etiam omni aiali. ⁊ ideo si aliquis homo sit cui nihil videť delectabile: ille videť esse longe a natura humana: ⁊ qꝛ talem raro inuenire contingit: ideo nō est ei nomen impositus nisi vocetur insensibilis.

¶ Vir autem temperans in his mediocriter sese habz. Nec enim iis gaudet quibus intemperans maxie delectatur: sed potius moleste fert: nec iis oino qbus delectari non decet: nec vehementer vllis rebus huiusmodi delectať: neqz si absint dolet neqz cupit: nisi mediocriter semp: nec magis q̄ opz: nec qñ nō opz vlla res omnino talis ipsum delectat. Mediocriter autē ⁊ vt opz eas res appetit que voluptate quidē afficiunt: ad sanitatem aūt ⁊ bonā coꝛpoꝛis habitudinē ꝓsecūt: ⁊ res ceteras voluptatis effectrices identidem: si nec impedimento sint dictis habitibus coꝛpoꝛis: nec honestatis cancellos: nec facultatū metas egrediant: nā qui ita se hz: magis q̄ dignum est eiusmodi voluptates amare videtur. At temperans non est talis: sed ita sese habet vt ipsa ratio recta ꝓescribit.

¶ Temperatus autē medio mō circa hec se hz: neqz eniz delectať qbus intemperatus maxime ſz magis tristať: neqz vl'r qb⁹ nō opz: neqz vehementer tali aliquo delectatur: neqz absentib⁹ tristať: neqz ꝓcupiscit nisi cū mēsura delectať: neqz magis q̄ opz nullo: neqz qñ nō opz neqz vl'r taliū nullo. Quecūqz aūt ad sanitatē sūt vel ad bonā habitudinē delectabilia exñtia: hec appetet cum mensura: ⁊ vt opz: ⁊ alia delectabilia nō ipedimenta his existentia: vel ꝓeter bonū vel super substātiaz. Sic eniz habēs magis diligit tales delectationes q̄ dignū sit: temperatus aūt non talis: sed vt recta ratio.

4a ps. c.

¶ Nec est 4a pars: in qua ostendit qual'r se habet tēperatus circa delectationes. s. concupiscentia ⁊ tristitias: ⁊ dicit q temperatus circa delectationes tristitias ⁊ cōcupiscentias se hz medio mō: nō enim delectať in qbus intemperatus delectať: sed magis tristať si qñqz aliqd tale occurrat ⁊ vl'r: neqz delectať in qb⁹ nō opz neqz magis q̄ opz: ⁊ sic de alys circunstātys: nec cōcupiscet que non opz nec magis q̄ opz: ⁊ sic de alys. Quecūqz aūt delectabilia expediunt ad sanitatē coꝛpoꝛis vel ad bonā habitudinem que faciunt eum ꝓmptū ⁊ expeditū ad ea que hz facere huiꝰ temperatus appetit ꝑm debitā mensurā ⁊ vt opz. Si aūt alia sint delectabilia que non sunt necessaria ad duo predicta temperatus appetit ea triplici cōditione obseruata. Prima cōditio est q nō sint ipeditiua sanitatis aut bone habitudinis: cuiusmodi est supfluus cibus ⁊ potus. Scōa ꝓditio est vt nō sint ꝑter bonū idest ꝑter honestū sicut est delectatio adultery. Tertia ꝓditio est vt non sint sup substātiā. i. vt nō excedāt facultatē appetētis: vt si pauper velit vti cibarys nimis sumptuosis: ille eniz q sic se hz vt appetat delectationes ipeditiuas sanitatis aut bone habitudinis vel ꝓtrarias honestati vel excedētes diuitias suas: magis amat delectationes q̄ dignū sit: qd nō cōuenit tēperato qui amat delectationes solum ꝑm rōnem rectam.

I Nõn^m ¶ Nota q̃ cõcupiscentiarũ quedaꝫ sunt cõmunes ⁊ quedam ꝓprie: cõmunes. s. nãles ꝓnes totuꝫ genus vel totaꝫ spẽm vt cõcupiscentia cibi ⁊ potus ad subueniendũ indigentie nature: ⁊ circa hanc pauci peccãt ⁊ vno modo tm̃: scilicet in sumendo plus q̃ nã requirit. Proprie aũt sunt que cõsequunt̃ indiuiduuꝫ ex mala cõsuetudine vel electione vt cõcupiscentia cibi ⁊ potus nimis delicati circa hanc peccant multi ⁊ multiplr: qꝛ ꝑm oẽs circunstantias. ¶ Item circa tristitias sunt vt fortitudo in sustinẽdo tristitias a causa lesiua ⁊ nociua ꝑncipalr causatas. Temperantia in nõ sustinendo tristitias ꝓpter absentias delectationũ. Intemperantia in sustinendo tristitias ꝓpter absentiaꝫ delectationuꝫ. Timiditas in nõ sustinendo tristitias Nõn^m a causa nociua ꝑsentialr inferẽdas. ¶ Ulterius vo intelligendũ q̃ temperatus delectatur ⁊ tristat̃ ⁊ cõcupiscit medio modo que opꝫ ⁊ ꝑm q̃ opꝫ. Lõcupiscit ꝑm q̃ opꝫ delectabilia que expediũt ad sanitatem corporis ⁊ ad bonaꝫ habitudineꝫ. Lõcupiscit ẽt alia delectabilia que neqꝫ valent ad sanitatem corporis nec ad bonã habitudinẽ: dum tamen nõ sint impeditiua sanitatis vel bone habitudinis vt cibus ⁊ potus superfluus cõtra honestatẽ: vt delectatio adulteri: super substantiã desiderantis vt non excedant facultatem vel diuitias desiderantis.

K

Capitulum tertium

de cõparatione intemperãtie ad timiditatẽ: ⁊ ad peccata pueroꝝ ostendens ꝑmo q̃ intemperãtia est magis voluntaria q̃ timiditas ⁊ ꝓpter hoc est exprobrabilior: ⁊ q̃ voluntarium nõ reperit̃ eodem ordine in intẽperantia ⁊ in timiditate: qm̃ timiditas est circa volũtariũ in vniuersali ⁊ inuolũtaria in particulari ecõtrario est de intemperantia: ⁊ qũo intemperantia conuenit in nomine cum peccato pueroꝝ: ⁊ qũo puer ⁊ intemperatus conueniunt: ⁊ qualiter ad medium reducuntur ⁊c.

L

¶ Nostra aũt sponte magis intemperantia q̃ timiditas comparat̃. Hec enim ob voluptatẽ: timiditas fit ob dolorem: quoꝝũ alterum expetimus; alterum fugimus. Et dolor quidẽ distrahit atqꝫ corrumpit naturã eius qui hꝫ ipsum: voluptas aũt nil tale facit. Magis igit̃ intemperantia nr̃a sponte q̃ timiditas acgrit̃.

Caput 3^m tra. 3. libri tertij ethi. p^a ps. c.

Voluntario autem magis assimilatur in intemperantia q̃ timor. Hec qdẽ enim ꝓpter delectationem: hec autem ꝓpter tristitiã. Quorum hoc qdem desiderabile: hoc autem fugibile. ¶ Et tristitia qdem stupefacit ⁊ corrũpit nãm hãtis: delectatio aũt nihil tale facit: magis aũt voluntarium. M

Tertij. c. t. 3. dim^a in duas ptes

Istud est 3^m capl'm 3^i tractatus tertij libri: in quo ·Phs comparat intemperantiam ad alia vitia ⁊ cõtinet duas partes ꝑncipales. In ꝑma comparat intemperantiam ad vitium timiditatis. In 2ª ibi¶ Nomẽ aũt intemperantie. ¶ comparat intemperantiam ad vitia pueroꝝ. ¶ Prima pars cõtinet tres particulas. In ꝑma ostendit q̃ intemperantia hꝫ plus de voluntario q̃ timiditas. In 2ª ibi¶ Propter qõ exprobrabilius. ¶ infert correlariũ. s. q̃ intemperantia est magis vituperabilis q̃ timiditas. In 3ª ibi¶ Uidebitur aũt vtiqꝫ. ¶ ostendit q̃ voluntariũ nõ reperit̃ eodẽ ordine in intemperantia ⁊ timiditate. In ꝑma igit̃ particula declarat ·Phs q̃ intemperãtia plus hꝫ de inuoluntario q̃ timiditas: ⁊ hec est cõclusio 70ª que ꝓbatur dupl'r. ·Primo sic. Intemperatus agit ꝓp delectationes: timidus vo ꝓpter tristitiam: sed delectatio est magis voluntaria q̃ tristitia. igitur intemperantia hꝫ

70ª ꝓclo hui^o tertij libri.

plus de voluntario q̃ timiditas: qꝛ est ꝓpter illud qõ est delectabile ⁊ timiditas ꝓpter illõ qõ est fugibile. ¶ Et tristitia qdem. ¶ 2° ꝓbatur sic. Illud qõ nõ corrumpit nãm: sed magis saluat naturaꝫ: est magis voluntarium q̃ illud qõ corrumpit ⁊ destruit nãm: sed tristitia ꝓpter quã mouetur timidus stupefacit ⁊ corrumpit nãm habẽtis tristitiam: ⁊ delectatio ꝓpter quã mouetur intemperatus non corrumpit eius nãm ſz magis saluat. igit̃ intẽperãtia que est ꝓp delectationẽ hꝫ plus de volũtario q̃ timiditas.

¶ Quapropter ⁊ reprehensione magis est digna: naꝫ ad res efficientes voluptate facili^o est assuescere. Sũt enim cõplures tales in vita. Et assuetudo fit sine periculo: in rebus autem formidolosis contra.

¶ Propter qõ ⁊ exprobrabilius: etenim assuescere facile ad h. Multa. n. in vita talia: ⁊ assuetudines sine periculo: in terribl^o aũt ecõuerso.

¶ Hec est 2ª particula ꝑme partis: in qua ex dictis infert qõdã correlariũ ⁊ est q̃ intemperãtia est vitiuꝫ magis exprobrabile q̃ timiditas: ⁊ ꝓbatur hec ꝓclusio 71ª dupl'r. ·Primo sic. Ex precedentibus: qꝛ illud vitiũ qõ est magis voluntariũ est magis exprobrabile: sed intemperantia est magis inuoluntaria q̃ timiditas: ideo ⁊c. 2° ꝓbatur sic. Illud qõ facilius vitari põt est magis exprobrabile: sed vitiũ intemperãtie facilius vitari põt q̃ vitiuꝫ timiditatis: ideo ⁊c. Maior est nota ⁊ minor declarat̃ sic. Uitium qõ facilius ⁊ sine periculo põt vitari per assuefactionẽ ad cõtrariũ põt facilius vitari: sed intemperãtia est hꝫ: ⁊ iõ ⁊c. Nam facile ⁊ sine periculo põt homo assuescere hñ operari in his circa que est tẽperantia ⁊ intemperãtia: qꝛ talia multotiens occurrunt in vita vt cibus ⁊ potus ⁊ hꝫ: ⁊ illa circa que est timiditas nõ totiens occurrunt sed multo rarius. Similr assuesci hñ opari in talibus circa que est tẽperantia nõ est periculosuꝫ: sed assuesci in illis circa que est timiditas vt circa actus bellicos est piculosuꝫ: iõ ⁊c.

¶ Uidet̃ etiaꝫ timiditas nõ perinde atqꝫ singula sponte agendi principio subijci: hec enim dolore vacat: ſz illa adeo dolore distrahunt: vt ⁊ arma p̃ijcere: ⁊ cetera contra decus agere cõpellant. Quapropter ⁊ violenta esse videnṫ: at intemperantia fit contra: singula nãqꝫ sponte agendi principio magis subijciunt̃: q̃ppe cum intemperans ea percupiat atqꝫ affectet. Totum aũt minus: nemo enim cupit intemperans esse.

¶ Uidebit̃ aũt vtiqꝫ nõ similiter volũtariuꝫ timor esse his que ꝑm singula: hoc qdeꝫ enim sine tristitia. Hec aũt ꝓpter tristitiam stupefaciũt: ⁊ vt arma p̃ijciant: ⁊ alia deformiter faciant: ꝓpter qõ ⁊ videnṫ violenta esse. Intemperato aũt ecõuerso. Que qdem ꝑm singula voluntaria cõcupiscenti enim ⁊ appetenti: totum autẽ minus: nullus enim ꝓcupiscit intẽperatus esse.

¶ Hec est 3ª particula ꝑme ptis: in qua ostenditur q̃ volũtariũ nõ eodẽ ordine reperit̃ in intemperãtia ⁊ timiditate: ⁊ hec est ꝓclusio 72^a ⁊ ꝓbatur sic. Illa circa que est timiditas sunt volũtaria in vl'i ⁊ in particulari sunt inuolũtaria: sed illa circa que est temperantia sunt voluntaria in ꝑticulari ⁊ inuoluntaria in vl'i. Uñ illa circa que ꝑmo est timiditas vt opera bellica sunt vl'ia: ⁊ illa circa que ꝑmo est intẽperãtia sunt particularia. igit̃ voluntariũ nõ reperit̃ eodẽ ordine sed ordine ꝛrario in intẽperantia ⁊ timiditate. Uñs declarat̃ q̃tũ ad vtrãqꝫ ptẽ. nã aggredi bellũ cir-

72ª ꝓclo hui^o tertij libri.

II ea qõ est timiditas est magis volũtariũ q̃ aggredi B bellũ in quo sunt multi inimici ⁊ potentes: ⁊ ita timiditas est magis circa vl'e q̃ circa ꝑticulare: sed ecõtrario est de intẽperãtia. nã illa circa que est intẽperãtia sunt voluntaria in ꝑticulari ⁊ inuolũtaria in vl'i: nam cõmittere adulteriũ ⁊ intemperatũ esse est inuoluntariũ: sed cõmittere adulteriuꝫ cum hac muliere pulchra est voluntariũ: ⁊ ita intemperantia est magis circa particulare q̃ circa vl'e.

¶ Nomen aũt intẽperãtie: ⁊ ad pueriliꝰ delicta transferimus: hꝫ enim silitudinẽ quãdã. Utruꝫ aũt ab vtro dicat̃ nihil ad ꝑsentẽ refert sermonẽ: cõstat tm̃ a priori posterius vici: atqꝫ nõ absurde vt esse translatuꝫ. Est enim castigandũ ⁊ tẽperãdũ id oẽ qõ turpia cõcupiscit ⁊ incremẽtũ suscipit magnũ atqꝫ luxuriat. Tale autem est ipsa cupiditas maxie atqꝫ puer: nã ⁊ pueri cupiditate viuunt ⁊ in his ipsis maxie viget appetitio rerum earꝫ que voluptate afficiũt. Si igit̃ nõ obtẽperet neqꝫ subꝗci patiat̃ nimiũ efferet̃. Est enim voluptatũ appetitio insaciabilis ⁊ vndiqꝫ adest iprudenti: ⁊ ipse cupiditatis actus id qõ eiusdẽ generis est auget. Qꝛ si magne sint vehemẽtesqꝫ cupiditates rõnẽ quoqꝫ extrudunt atqꝫ eijciunt. Quamobrem mediocres sint ipse ⁊ perpauce ⁊ rõni nõ aduersent̃ opꝫ atqꝫ id qõ est tale: obediens ⁊ tẽperatũ castigatũqꝫ vocam^o. Sed vt viuere puerũ sub pedagogi p̃ceptis opꝫ: sic ⁊ cupiendi vis cupere dꝫ: perinde atqꝫ rõ iubet. Idcirco tẽperãtis cupiditatẽ cõcordem esse cũ rõne opꝫ: nã vtriusqꝫ ꝓpositũ est honestas. Atqꝫ vir tẽperans ea cupit que cupere opꝫ: ⁊ vt opꝫ: ⁊ qñ opꝫ. Hoc aũt mõ ⁊ ipsa rõ dictat. Hec igitur sint de temperantia dicta.

1 C

2^a ps. c.

¶ Nomen aũt itẽperãtie ⁊ ad puerilia peccata ferimus: hñt enim q̃dã silitudinẽ: vtrũ aũt ab vtro vocat̃: nihil ad ea q̃ nũc differt. Manifestũ aũt qm̃ posterius a priori. ¶ Nõ male aũt vi trãslatũ eẽ: puniri enim opꝫ turpia appetentẽ ⁊ multã augmẽtationẽ hñtẽ: tale autem maxie ꝓcupia ⁊ puer: ꝑm ꝓcupiam enim viuũt ⁊ pueri: ⁊ maxie in his delectabilis appetit^o. Si igit̃ nõ erit hñ ꝑsuasibilis ⁊ ad dominãs ⁊ ad multuꝫ veniet. Insatiabilis delectabilis appetitus ⁊ vndiqꝫ insipiẽti ⁊ ꝓcupie opatio auget conatuꝫ: ⁊ si magne ⁊ vehemẽtes sũt ⁊ cogitationẽ percutiãt. ¶ Propter qõ opꝫ mensuratas esse ipsas ⁊ paucas: ⁊ rõni nihil ꝛziari: tale autẽ hñ ꝑsuasibile dicim^o ⁊ punituꝫ: quẽadmodũ enim puerũ opꝫ ſz ꝑceptũ pedagogi viuere sic ⁊ cõcupiscibile cõsonare rõni: q̃re opꝫ vt tẽperatus a rõne nõ discrepet. Intentio. n. ambobus bonũ: ⁊ cõcupiscit tẽperatus que opꝫ ⁊ vt opꝫ ⁊ quando: ita aũt ordinat ⁊ ratio. Hec igitur nobis dicta sunt de temperantia.

¶ Hec est 2^a ps ꝑncipalis hui^o capl'i: in qua ·Phs cõparat intẽperãtiaꝫ ad vitia pueroꝝ. ⁊ ꝑmo ponit ꝓueniẽtiã q̃tũ ad nomen: deinde ponit remotionẽ cõueniẽtie nominuꝫ. Dicit igit̃ q̃ peccatũ intẽpantie cõuenit in noie cũ peccato pueroꝝ: ⁊ istud in lingua latina magis apparet ex pte vtutis q̃ ex pte vitij. Dicim^o enim castitatẽ esse spẽm tẽpe-

rãtie ⁊ pueros hñ disciplinatos dicim^o eẽ castigatos nũc casti ⁊ castigati cõueniũt in noie: ⁊ illos qui nõ sunt disciplinati dicim^o esse incastigatos ⁊ illos q̃ nõ sunt casti dicimus incastos: ⁊ sic peccatũ intẽperãtie ⁊ peccatũ pueroꝝ quodãmõ ꝓueniũt in noie: sed qõ boꝝ noiet̃ a reliquo nõ est ad ꝓpositũ. Manifestũ est q̃ illud cui posteri^o fuit nomen ꝑpositũ noiat̃ ab eo cui ꝑmo fuit nomẽ ꝑpositũ. ¶ Nõ male aũt. ¶ Rõ hui^o trãslationis est: qꝛ pueri viuũt ſz cõcupiscẽtias sicut intẽperati: iõ peccata illoꝝ sunt silia ⁊ habent noia silia. vñ opꝫ puerũ castigari ⁊ refrenari sicut ⁊ cõcupiscẽtiã: si enim nõ castigent̃ nec rõne suad eant̃ augebunt̃ multũ ita q̃ supra rõnẽ habebũt dñiuꝫ. ⁊ rõ hui^o est: qꝛ insatiabilis ⁊ delectabilis est appetitus: sicut enim puero insipienti ⁊ cõcupiscẽtie ꝓpria opatio auget conatum. vñ sicut si puer insipiẽs ꝑmittat̃ opari ꝑm ꝓcupiam suã magis in eo crescit insipientia: ita hõ si sue ꝓcupie satisfaciat magis sua ꝓcupia crescit ⁊ dñabit̃ ⁊ ꝑcipue si ꝓcupie delectationũ sint vehemẽtes ⁊ cogitationẽ pcutiãt. i. impediant opõnẽ itellectus. ¶ Propter qõ opꝫ. ¶ Ex his ꝓcludit̃ q̃ ad hñ viuere hois opꝫ ꝓcupiscẽtias ⁊ delectationes suas esse mẽsuratas ⁊ nõ vehemẽtes ⁊ rõni nõ ꝛziare: ⁊ hec est ꝑ 73^a q̃ ꝓbat̃ sic. Si ꝓcupie ⁊ delectatiões sint magne ⁊ multe ⁊ vehemẽtes magis ⁊ magis crescẽt ⁊ dñabunt̃ ⁊ ipediẽt iudiciũ rõnis: ⁊ p ꝓñs destruent hñ viuẽ hois: iõ ad hñ viuere hois regrit̃ q̃ ꝓcupie ⁊ delectatiões sint mẽsurate a recta rõne ⁊ q̃ nõ sint vehemẽtes: qꝛ sic multũ ꝛziant̃ rõni ⁊ illũ q̃ hꝫ cõcupiscẽtias ⁊ delectationes sic mẽsuratas dicimus eẽ hñ ꝑsuasũ ⁊ punitũ idest hñ castigatũ a rõne: sicut enim opꝫ q̃ puer viuat ſz ꝑcepta pedagogi ⁊ hoc ad bonũ: ita se hꝫ ꝓcupiscibile in hoie tẽperato q̃ cõcupiscit quod oportet: ⁊ sicut oportet ⁊c. ꝓout ordinat recta ratio.

Quatuor dubia. p^m dub^m rõ p^a

¶ Circa istã mãm de tẽperãtia sunt q̃tuor dubia. ꝑ^m vtꝫ tẽperantia sit ꝑncipalr circa delectationes tact^o. Et vi q̃ nõ: qꝛ delectationes spũales sunt maiores corpalib^o: ſz virtus tẽpantie maxie regrit̃ ad refrenandũ imoderãtiã delectationũ: iõ tẽperãtia magis regrit̃ ad refrenãdũ delectationes spũales q̃ corpales. ¶ Itẽ temperãtia est circa delectationes necessarias nãe: sed delectatiões gustus sũt magis necessarie nãe indiuidui q̃ venerea circa que est tactus: iõ vi q̃ tẽperãtia est magis circa delectationes gustus q̃ tact^o. ¶ Cõtrariũ dicit hic ·Phs. Dõm est sicut supra dictũ est q̃ delectatio accipit̃ cõiter ⁊ ꝓprie. delectatio cõmuniter est circa delectationes oĩum sensuũ: ſz delectatio ꝓprie accepta est circa delectationes gustus ⁊ tact^o: ⁊ magis circa delectationes tactus q̃ circa delectationes gustus vt visuꝫ est supius. ¶ Ad ꝑ^m in contrariũ dõm q̃ ſz delectationes spũales sint vehemẽtiores q̃ delectationes corporales: nõ tm̃ ita apprehendunt̃ a sensu: ⁊ per ꝓñs nõ ita afficiũt appetitũ sensitiuũ cõtra cui^o ꝑpetũ fit moderatio p vtutẽ moralẽ: ⁊ iõ circa delectationes intellectuales nõ est tẽperãtia que est vtus moralis: cũ tẽperãtia que est vtus moralis solum sit circa delectationes sensibiles.

In opp^m ·Phs. Solo. Dupl'r accipitur delectatio. Ad ꝑ^am rõnem.

¶ Ad aliud dõm est sicut ꝑz per ·Phm in textu: q̃ delectatio nãliter ꝓñs vsuꝫ cibi ⁊ pot^o nõ ꝑtinet per se ad gustuꝫ sed ad tactũ. ¶ Scõo dubitat̃ vtrũ insensibilitas sit vitiũ oppo^m tẽperantie. Et vi q̃ non: qꝛ hõ dꝫ insensibilis ex eo q̃ deficit circa delectationes tactus: sed abstinere a delectationibus tactus vꝫ laudabile ⁊ vtuosuꝫ. ergo nõ est vitiũ oppo^m vtuti. Oppositũ vult ·Phs. ¶ Dõm est q̃ aliqꝫ põt fugere delectationes sensibiles dupl'r. vno mõ pp bonũ finẽ puta pp sanitatẽ acgrendã vel cõseruandã: vel vt ꝑmptius ⁊ melius opõnes suas exerceat: sicut pugiles ⁊ milites multotiens abstinẽt a delectationib^o cibi ⁊ pot^o vt possint meli^o pugnare: ⁊ studiosi abstinẽt se ab hꝫ delectatiõib^o gr̃a vitatis ꝓtẽplãde. ¶ Alio^o se abstiet aliqs ab hꝫ delectatiõib^o pp fastidiũ ⁊ displicẽtiã appetit^o reputãs

In oppo sitũ ·Phs Solo. Delectatio sensi. fugẽ põt qs 2^a.

buiꝰ delectatiões esse per se malas: ⁊ abstinere a delectationibus isto scõo mõ pertinet ad vitium insensibilitatis sic abstinẽtes dicunt insensibiles: sed abstinere delectationib⁹ sensibilib⁹ pp bonũ finẽ ptinet ad vtutẽ. ¶ Ad p̃m in cõtrariũ pz p ia dicta: qz abstinere ab hꝰ delectationibus pp bonũ finẽ est vtuosuꝫ ⁊ laudabile: sed abstinere ab his ꝓpter displicentiã appetit⁹ reputãdo hꝰ delectationes eẽ per se malas est vitiosuꝫ ⁊ vitupabile. ¶ 3º dubitaꝯ vtrũ humana indigẽtia sit mẽsura appetẽdi delectabilia ꝟm sensuꝫ. Videꝯ ꝙ nõ: qz qcũqz excedit mẽsurã peccat. si igitur necessitas vel indigentia nãe esset regula ⁊ mẽsura appetẽdi hꝰ delectabilia qcũqz appeteret delectationẽ vel delectareꝯ vltra necessitatẽ nãe peccaret qꝰ falsuꝫ est: qz cum nã sit paucis cõtenta in quolibet excessu q̃tũcũqz puo eẽt peccatũ qꝰ est falsuꝫ. ¶ Itẽ si sic: tunc humana indigentia esset mẽsura tẽperãtie: qz per tẽperantiã ista delectabilia moderate appetunt: sed hoc ꝓñs est falsuꝫ: ⁊ falsitas cõsequẽtis pz: qz tẽperãtia cũ sit vtus aĩc est sup necessitatem corporalẽ ⁊ superius nõ regulaꝯ nec mẽsuraꝯ ab inferiori: ideo ⁊c. ¶ In oppo^m est Cõmẽtator hic: ⁊ ẽt ꝓbs. ¶ Dicendũ est ꝙ cõplexio humane indigẽtie est regula ⁊ mẽsura appetẽdi delectabilia ꝟm sensuꝫ: qz finis est mensura ⁊ regula eorꝫ que sunt ad finẽ: sed oĩa delectabilia que veniunt in vsu hois ordinantur ad supplendũ necessitatez seu indigentiã humane nãe. ¶ Sciendũ est tñ ꝙ sicut alius est finis operis ⁊ ali⁹ est finis opantis, vbi gr̃a. finis dominicationis est domus. ⁊ finis domificatoris est aliqꝰ aliud vt lucrũ vel aliud hꝰ ⁊ ita finis vltim⁹ humanorꝫ actuũ ⁊ ipsius tẽperãtie est felicitas: sed finis ꝓximus est suppletio indigẽtie nãe humane. ¶ Ad p̃m in ꝓiuz dõm ꝙ ex hꝰ ꝙ suppletio idigẽtie est finis tẽperãtie nõ sequitur ꝙ oĩs ꝙ vtiꝯ aliqua delectatione supra necessitatẽ nãe peccet nisi excessus sit inoderat⁹ ipediẽs bonũ vtutis aut sanitatem aut bonã habitudinẽ. ¶ Ad aliud cõcedo ꝙ supeletio humane indigẽtie est mẽsura tẽperantie ⁊ vtraqz in organo corporali: ⁊ vna. s. tẽperãtia ordinaꝯ ad aliã. s. ad suppletionẽ indigẽtie humane. ¶ 4º dubitaꝯ vtrũ itẽperãtia sit maius vitiũ q̃ timiditas. Et videꝯ ꝙ timiditas sit mai⁹ vitiũ q̃ intẽperãtia: qz semp maiori bono opponitur maius malũ ⁊ meliori vtuti opponitur peius vitiũ vt pz per ꝓbm 8º hui⁹. qui dicit ꝙ optimo ꝓriaꝯ pessimũ: ⁊ p ꝓñs maiori bono ꝓriaꝯ maius malũ: sed timiditas opponitur fortitudini ⁊ intẽperãtia opponitur tẽperãtie: ⁊ fortitudo est melior vtus q̃ tẽperãtia. qz fortitudo ordinaꝯ ad bonũ cõe qꝰ est nobilius ⁊ diuinius bono ꝓticulari ad qꝰ ordinaꝯ tẽperãtia: ideo ⁊c. ¶ Itẽ illud est maꝰ vitiũ qꝰ est magis voluntariũ per ꝓbm in textu. sed timiditas est magis volũtaria q̃ intẽpantia. qꝰ pz: qz nullus ꝓcupiscit esse intẽperat⁹: sed multi cõcupiscũt fugere piculũ mortis qꝰ ptinet ad timiditatẽ. igitur timiditas est magis volũtaria q̃ itemperãtia. ¶ In oppositũ est ꝓbs. Dõm ꝙ itẽperãtia est maius vitiũ sicut ꝓbs ꝓbat in lr̃a. ⁊ ꝓbatur alio mõ sic. Maioris vitij est vinci a debiliori q̃ a fortiori: sz fortius ⁊ difficili⁹ est sustinere ꝓicula mortis a quo vincitur timidus q̃ reluctare delectationib⁹: ⁊ ab eis abstinere a qb⁹ vincitur intẽperatus: iõ intẽpantia est maius vitiũ q̃ timiditas. ¶ Ad p̃m in cõtrariũ dõm est ꝙ fortitudo excellit tẽperãtiaz ex pte finis: qz ordinaꝯ ad mai⁹ bonũ. s. ad bo^m cõe. sz ex pte difficultatis timiditas excedit intẽpantiã. vñ dõm est ad formã ꝙ ista ꝓpositio meliori vtuti opponitur peius vitiuz est vera cũ ista additione ceteris existẽtibus parib⁹: sz hic nõ sunt oĩa alia paria: qz timiditas est circa magis difficile q̃ intẽperãtia. ¶ Ad aliud dõm ꝙ illud circa qꝰ est timiditas est magis volũtariũ in vli sz nõ in particulari. nã illud circa qꝰ est intẽperãtia est magis voluntariũ in particulari: ⁊ ideo est simpl'r magis volũtariũ ⁊c.

¶ Incipit quartus Liber Ethicoꝝ.

Iber quartus ꝓtinet 4^or ꝓtes. In p̃a determinat de vtutib⁹ respiciẽtib⁹ bona exterioza cuiusmodi sunt diuitie ⁊ honores. In 2ª ibi [Mãsuetudo aũt est.] determiat de q̃dã vtute respiciente mala exterioza. In 3ª ibi [In colloquys ⁊ puiuẽ.] determiat de vtutib⁹ q̃ sũt circa act⁹ hũanos. In 4ª pte ibi [De verecũdia aũt.] Determiat de q̃dã passiõe laudabili q̃ verecũdia nominat. p̃a ꝓs ꝓtinet duos tractat⁹. In p̃ determiaꝯ de vtutib⁹: q̃ respiciũt ditias. In 2º ibi [Magnanimitas ãt.] determiaꝯ de vtutib⁹ q̃ sũt circa honores. Tractat⁹ p̃m⁹ ꝓtinet duo capl'a. p̃m^us est de libalitate q̃ ẽ circa diuitias mediocres ⁊ vitys ei oppositis. In 2º ibi [Uidebiꝯ ãt ꝓñs esse.] determiaꝯ õ magnifi^tia q̃ ẽ circa ditias ⁊ expẽsas magnas.

Capitulũ primũ

in quo ostẽdit ꝙ liberalitas est medietas circa pecunias qz circa dationẽ ⁊ acceptionez pecuniaꝝ libalis laudaꝯ: ⁊ qd itelligiꝯ p pecuniã: ⁊ ꝙ ꝓdigalitas ⁊ illiberalitas sunt supabũdãtie ⁊ defect⁹ circa eas: ⁊ qd sit illiberalitas: ⁊ qd ꝓdigalitas tã cõiter q̃ ꝑpe dicta: ⁊ qs ꝓprie ꝓdigus: ⁊ qs liberalis: ⁊ ꝙ magis ẽ liberalis in datiõe q̃ in sũptione ⁊ laudabilior: ⁊ ꝙ liberales amant maxie ⁊ fz q̃s circũstãtias opz liberalẽ dare: ⁊ fz q̃s nõ dare: ⁊ fz q̃s ⁊ vñ accipe ⁊ nõ accipe: ⁊ ꝙ liberalitas nõ ꝓsistit in multitudie datoꝝ sz in dãtis bitu in cõpõne ad subaz dantis ⁊ necitatẽ accipiẽtis: ⁊ ꝙ liberalis nõ de facili ditaꝯ ⁊ pp q̃s cãs lz obseruet recte datiõis ⁊ sumptiõis circũstãtias: adhuc libalitas cũ sit medietas facit vtraqz vt opz: qz cõsequunt se ad invicẽ decẽs datio ⁊ decẽs acceptio: ⁊ ꝙ liberalis est bñ cõmunicatiu⁹: ⁊ in qb⁹ supabũdat ⁊ deficit ꝓdigus: ⁊ in qb⁹ illiberalis: ⁊ ꝙ ꝓdigus est sanabilior ⁊ melior illiberali: ⁊ pp qd illibalis ẽ ĩsanabilis: ⁊ ꝙ diuersi sũt modi illibalitatis: ⁊ ꝙ libalitati magis ꝓxiaꝯ illibalitas: q̃ ꝓdigalitas ⁊c.

¶ Deinceps de libalitate dicam⁹. Ur itaqz mediocritas circa pecunias eẽ: nõ. n. bellicis in reb⁹ ipse vir liberalis: nec in qb⁹ laudaꝯ vir tẽperãs: nec ẽt in iudicijs sz in dãdis capiẽdisue ⁊ magis in dãdis pecunijs laudaꝯ. Atqz pecunias ea dicim⁹ vniuersa: quorꝫ estimatio mẽsuraꝯ numo. Est aũt ⁊ circa pecunias exuperatio qdẽ ꝓdigalitas: defect⁹ aũt illiberalitas: ⁊ illiberalitatẽ qdẽ ac auaritiã iis semp accõmodam⁹: q magis q̃ opz pecunijs studẽt. Prodigalitatẽ vo nectentes nõnũ q̃ efferimus: nã eos hoies q sunt incõtinentes ⁊ ob intẽpantiã pecunias pfligãt: ꝓdigos vocitamus. Quaꝓp tales homies sunt flagicio ſſimi: multa nãqz vitia sil'bñt. At nõ ꝓprie tali noie nũcupant. Est enim ꝓdigus q malũ vnũ aliqꝰ hꝫ: corrũpe inquã patrimoniũ. Prodigus. n. est q ob seipsuꝫ perdit. Uideꝯ aũt ⁊ pãimonũ dissipatio: iterit⁹ qdã ipsi⁹ eẽ: ꝓpea ꝙ patrimonio ac facultatibus viuitur. Hoc igit modo prodigalitatem accipimus.

Icamus aũt deinceps de liberalitate. ¶ Ur aũt esse circa pecunias medietas: laudaꝯ enim liberalis nõ in bellicis: neqz in qb⁹ tẽpat⁹. Rursus neqz in iudicijs: sz circa dationẽ pecuniaꝝ ⁊ sumptionẽ: magis aũt in datiõe. ¶ Pecunias aũt dicimus oĩa quorum dignitas numismate mẽsuraꝯ. ¶ Est aũt prodigalitas ⁊

tas ⁊ illiberalitas circa pecunias supabundantia ⁊ defectus: ⁊ illiberalitatẽ qdẽ copulamus semp magis q̃z opz circa pecunias studẽtibus: ꝓdigalitatẽ aũt iferimus qñqz cõplectẽtes intẽperatis hoib⁹. Incõtinẽtes enim ⁊ intẽperatos ꝓsumptores ꝓdigos notam⁹ pp qꝰ ⁊ prauissimi vir esse: multas. n. sil'malitias bñt. ¶ Non aũt ꝓprie appellant: vult enim ꝓdigus eẽ q vnũ aliqõ malũ hꝫ corrũpere substãtiã: ꝓdigus. n. qui pp seipm ꝓditus: videꝯ aũt ꝓditio quedaꝫ ipsius esse ⁊ substantie corruptio: vt vinere p bas exite: sic vtiqz ꝓdigalitatẽ accipimus.

Istud est p̃m^us capl'm p̃mi trac. p̃me ꝓtis libri q̃rti: in quo determinaꝯ de liberalitate ⁊ vitys ei oppositis. ⁊ cõtinet q̃uor ꝓtes ꝓncipales. In p̃a determiatur de mã liberalitatis ⁊ vitiorꝫ ei oppositorꝫ ⁊ de opõnibus liberalitatis ⁊ vitiorꝫ oppositorꝫ circa ꝓpriã mãz. In 2ª ibi [Que aũt ꝟm vtutẽ opõnes.] ostẽdit ꝟm quas circũstãtias opz liberalẽ dare ⁊ nõ dare, ⁊ ꝟm q̃s ⁊ vñ accipere ⁊ nõ accipere: ⁊ que sũt ꝓprietates liberalis. In 3ª pte ibi [Qui aũt supabũdat.] determinaꝯ de ꝓdigo: ⁊ in qb⁹ supabũdat ⁊ deficit ꝓdigus. ⁊ in qb⁹ illiberalis. In 4ª parte ibi [Illiberalitas aũt in sanabilis.] determinaꝯ de illiberalitate ostẽdẽdo pp qd illiberalitas est insanabilis ⁊ ꝙ diuersi sũt modi illiberalitatis ⁊ q̃ sunt illi. Pria ꝓs cõtinet duas ꝓticulas. In p̃a declaraꝯ qꝰ tã liberalitas q̃ vitia ei ꝓria sunt circa pecunias. In 2ª ibi [Quorꝫ aũt est aliqua.] ostẽdit ꝙ vitia opposita liberalitati sunt circa pecunias determinãdo de opõnib⁹ liberalitatis ⁊ vitiorꝫ oppositorũ. ¶ Et ꝑmo dicit de quo est intẽtio dicẽs ꝙ post tẽperãtiã dõm est de liberalitate. [Uideꝯ aũt eẽ.] Dic oñdit ꝙ liberalitas est medietas circa pecunias. Et hec est ꝑma ꝑ bui⁹ libri ⁊ ꝓbaꝯ sic. Quelibet vtus circa illa est medietas circa q̃ opatio vtutis laudaꝯ: sed opõ liberalitatis laudaꝯ circa pecunias. g̃ liberalitas est medietas circa pecunias. Maior pz de se ⁊ minor declaraꝯ p hꝫ ꝙ liberalis nõ laudaꝯ: qz prudẽter se hꝫ in reb⁹ bellicis: nec qz tẽperate se hꝫ in venereis aut alys delectatiõib⁹ tact⁹: nec qz recte se hꝫ in iudicij. sed qz bñ se hꝫ in dãdo ⁊ accipiẽdo pecunias: sz magis laudaꝯ in dando. [Pecunias aũt.] Exponit qd itelligit noie pecunie. ⁊ dicit ꝙ noie pecunie intelligit oĩa illa quorꝫ dignũ ꝑciũ numismate mẽsurari põt sicut est equ⁹ asinus domus vestis ⁊ quecũqz talia que denarys appreciari põt: qz idẽ est dare vel accipe ista ⁊ dare. vel accipe pecunias: ⁊ iõ circa oĩa talia est liberalitas ⁊c. ¶ Notãda sunt hic duo. p̃m ꝟm Cõmẽtatorẽ hic ꝙ ꝓbs ostẽdẽdo liberalitatẽ esse circa pecunias dat gnãle documẽtũ ad sciẽdũ circa qꝰ obm est q̃libet vtus. Quia. n. vtus est bonum laudabile: iõ q̃libz vtus est circa illa circa q̃ opatio vtutis laudaꝯ. ⁊ hꝫ est documẽtũ gnãle. ¶ 2º est nõn^m ꝙ mã seu obm vtutis est duplex. s. ꝓpiqua ⁊ remota. mã ꝓpinq̃ cuiuslibet vtutis moderatiue passionuꝫ sunt ipse passiones circa quas est hꝰ vtus imediate. Materia remota ipsius vtutis moderãtis passiões est obm passionũ sic̃ mã ꝓria fortitudis est timor ⁊ audacia mã remota ꝓicula mortis. ¶ Sil'r delectationes ⁊ ꝓcupie sunt mã ꝓpinqua tẽperãtie: ⁊ cibi potꝰ ⁊ actus venerei sunt mã remota tẽperãtie. ¶ Et eodem mõ mã ꝓpinqua liberalitatis est cupiditas vel amor pecuniarũ. sz mã remota ipsius liberalitatis est pecunia ⁊ oẽ aliud cui⁹ dignũ ꝑciũ põt numismate mẽsurari. [Est aũt ⁊ ꝓdigalitas.] Ex hꝫ ꝙ liberalitas ẽ circa pecunias: ꝓcludit ꝙ ꝓdigalitas ⁊ illiberalitas sunt circa pecunias: ⁊ hec est ꝑclo 2ª hui⁹ libri ⁊ ꝓbaꝯ sic. Mediuꝫ ⁊ extrema sunt circa idẽ: sz liberalitas q̃ est mediũ iter ꝓdigalitatẽ ⁊ illiberalitatẽ est circa pecunias. igit ꝓdigalitas ⁊ illiberalitas sunt circa pecunias. ¶ Illiberalitatem attribuim⁹ aũt illis q circa pecunias studẽt magis q̃z opz. ꝓdigalitatẽ attribuim⁹ illis q intẽperate viuunt: hi enim cõsumũt ⁊ deuastant pecunias vt cõplcãt suas ꝓcupiscentias pp que prauissimi videnꝯ eẽ. multas eniz sil'malitias bñt. s. ꝓdigalitatẽ ⁊ intemperãtiã. [Nõ aũt ꝓprie.] sed lz intẽperati ꝓdige viuãt: nõ tñ ꝓprie appellantur ꝓdigi. ꝓdigus est q tñ hꝫ vnã malitiã ꝓncipal'r intẽtã. s. corrũpere ⁊ dissipare suã sũbam. Prodigus. n. dr̃ q̃si ꝓditus vel ꝓditor: qz ꝓdit seipz ⁊ suã subam incq̃tũ ꝓdit diuitias q̃ bñt suam subam cõseruare. ¶ Nõn^m est q ꝓdigus dr̃ ille q ꝓsumit suas diuitias nõ pp aliã cãz q̃ pp ꝓsumere in quo delectatur: ⁊ notabil'r dicit ꝓbs. [Propter seipz.] idest pp ipsuꝫ cõsumere: qz si aligs pp aliã cãm ꝓsumit suas diuitias vt pp delectationes venereas nõ dr̃ pp hoc dici ꝓdigus sed dici icõtinẽs seu itẽpatus: qz vtus ⁊ vitiũ nomẽ hꝫ a fine. Uidem⁹. n. multos illiberales ⁊ parcos q diuitias suas cõsumũt ꝓpter incõtinẽtiã q parcunt corpi suo nõ audẽtes expendẽ in seipsis nec in alys: ⁊ tñ pp delectationẽ venerea oĩa sua ꝓsumũt: ⁊ manifestũ est ꝙ tales nõ sũt ꝓdigi.

¶ Rebus aũt his quaꝫ est aliqs vsus ⁊ bñ vti ⁊ male ẽt possium⁹. At diuitie res sũt tales. Ꝑ aũt optime re quauis vtiꝯ q ea vtutẽ hꝫ que ad rez illã accõmodaꝯ. Et diuitijs igit optime iis vteꝯ q vtutẽ eaz hꝫ que ad pecunias attinet. Hic aũt est ipse vir liberalis: at qui sũptus qdez datioqz pecuniaꝝ est vsus eaz: acceptio vo ꝓseruatioqz possessio potius esse videꝯ. Quocirca viri liberalis est poti⁹ dare qb⁹ opz q̃z capere vñ opz: ⁊ nõ capere vñ nõ opz. Est. n. ipsius vtutis bñficia potius conferre q̃z suscipe: ⁊ honesta poti⁹ agere q̃z non agere turpia. Nõ est ãt obscuꝫ cũ das qdẽ secq vt bñficia conferas honestaqz agas: cũ capis vo vt bñ suscipias aut nõ turpia agas. Gratia ꝑterea segꝯ eũ q dat nõ eũ q nõ capit: ⁊ laus ẽt magis non accipe q̃z dare: boies eniz multo min⁹ erogãt sua q̃z nõ accipiũt aliena: ii quoqz q dãt liberales dicunt: sed q nõ accipiũt nõ ob liberalitatẽ: sz ob iustitiã poti⁹ laudant: qui vo capiũt nec laudant valde. Liberales insuper homines maxime omniuz fere studiosorum amantur: prosunt enim: at id consistit in dando.

¶ Quorꝫ aũt aliq̃ vtilitas: his enim bñ vti ⁊ male: diuitie autẽ sunt vtilium: vnoquoqz aũt optime vtiꝯ q hꝫ circa singula ꝓtutẽ: ⁊ diuitijs aũt vteꝯ optie q hꝫ circa pecunias ꝓtutez. Iste aũt est liberalis. ¶ Usus aũt vi esse pecuniarũ ꝓsumptio ⁊ datio. Acceptio autez ⁊ custodia possessio magis. ¶ Propter qꝰ magis est liberalis dare qb⁹ opz q̃z accipere vñ opz: ⁊ nõ accipere vñ nõ opz. Ꝓtus. n. magis bñfacere q̃z bñ pati ⁊ bona opari magis q̃z turpia nõ operari. Nõ imanifestũ aũt qñ dationes qdẽ segꝯ bñfacere ⁊ bona opari. acceptiões aũt bñ suscipe aut nõ turpiter agẽ. ¶ Et gr̃a danti: nõ aũt nõ accipienti sz ⁊ laus magꝯ. ¶ Et facili⁹ aũt accipere q̃z dare: ꝓpriũ aũt minus emittunt magis

3 q̃ accipiant alienū. ¶ Sed ⁊ liberales dicunt qui dant. Qui vo nō accipiūt nō in liberalitate laudant. Sz nō minus in iustitia: qui aūt accipiunt neqz laudant multū. ¶ Amant aūt maxime liberales cozuz qui in virtute: vtiles eniz: hoc autem in datione.

¶ Dec est 2ª pticula p̃me ptis: in qua determinat de opōnib⁹ liberalitatis: ⁊ vitioz ei ꝓtioz. ⁊ ꝓmo ostēdit q̃ circa mām liberalitatis ꝓtingit bñ ⁊ male opari: ⁊ bñ opari circa diuitias est act⁹ vtutis. ⁊ male opari est opatio vitij opositi vtuti. Pzio igit ostēdit q̃ diuitys ꝓtingit bñ ⁊ male vti: ⁊ hec est ꝓclo 3ª ⁊ pbat sic. Oi bono vtili ad finem cōsequēdū ꝓtingit bñ ⁊ male vti: diuitie sunt bona vtilia ad finē cōsequēdū. g̃ ⁊c. Ille aūt optime vtit diuitys qui hz vtutē directiuā circa pecunias ⁊ hic ē liberalis. ¶ Dubitat hic ⁊ vī q̃ maioz hui⁹ rōnis sit falsa: qz vtus mozalis est bonū vtile ad finē cōsequēdū. s. ad felicitatē ꝓsequēdā. Sed tñ vtute mozali non ꝓtingit male vti: vt pz ex 2º hui⁹. ¶ Dōm est q̃ vti vtutē ꝓtingit dupl'r. vel tāq̃ bītu a quo opō ꝓcedit que opatio est vsus vtutis: ⁊ isto mō nō ꝓtingit male vti vtute: qz a vtute nō ꝓcedit aliq̃ mala operatio. Alio mō ꝓtingit vti vtute tanq̃ obo: ⁊ sic ꝓtingit male vti vtute. Cōtingit. n. q̃ aliqs desideret vtutē pp malū finē: vt pp inanē gliaz vel pp cupiditatē acqrēdi diuitias: vñ maioz dicte rōnis ītelligit de vsu rei tanq̃ obiecti: oi bono ordiato ad finē ꝓsequēdū ꝓuenit vti bñ ⁊ male tāq̃ obto. [Usus aūt.] Proprius vsus pecuniaz vī esse ꝓsumptio ⁊ datio. Accipe vo ⁊ custodire pecunias magis est eas possidere q̃ eis vti: ⁊ iō qui nō dat pecunias sed custodit: eas nō vtit illis vt opz. [Propter qd magis.] Et cuz dare ⁊ accipe sint act⁹ liberalitatis: ipsi⁹ liberalis est magis dare qb⁹ opz q̃ accipe vñ opz: ⁊ nō accipe vñ nō opz. Et hec est ꝓclo 4º ⁊ pbat p gnqz rōnes. Pzia est hec. Ad vtutē magis ptinet bñfacere q̃ bñ pati ⁊ bona opari magis q̃ turpia nō opari. sed ex B q̃ aliqs dat qbus opz facit bñ: ⁊ ex hoc q̃ accipit vñ opz bñ patit. igit ad liberalez magis ptinet dare qb⁹ opz q̃ accipe vñ opz. [Et gra vanti.] 2º pbat eadē ꝓclo sic. Opōni vtutis debet laus ⁊ gratiaz actio: circa illud igit magis est vtus pp qd magis tribuit laus ⁊ gratiaz actio: sed pp dationē magis tribuit laus ⁊ gratiaz actio q̃ pp acceptionē: iō ipsius liberalis est magis dare q̃ recipe. [Et facili⁹.] 3º pbat ꝓclo sic. Circa illud magis est vtus qd est magis difficile. nā vtus est circa bonū ⁊ difficile: vt pz ex pcedē. ib⁹. sz difficili⁹ est dare q̃ accipere. Minus eniz parati sum⁹ emittere ppriū q̃ accipe alienū: iō ad liberalitatē magis ptinet dare q̃ accipe. [Sz ⁊ liberales.] 4º pbat eadē ꝓclo ex cōi mō loquēdi sic. Circa illa magis est liberalitas p qb⁹ hoies magis dicunt liberales. sed pp dare magis dicunt aliq liberales q̃ pp accipe vel nō accipe: ⁊ pp dare laudant de liberalitate. Qui eni nō accipiūt inordinate nō multū laudant de liberalitate: sed magis de iustitia. igit liberalitas pncipalissime vī esse circa dationes. [Amant aūt.] 5º pbat idē sic. Circa illud magis est liberalitas p quo liberalis magis amat. sz magis amat liberalis: qz dat q̃ qz accipit vel nō accipit. igit liberalitas est magis circa dationes q̃ circa acceptionez. Maior pz de se: ⁊ minor declarat p B q̃ sicut dicit Phs: inter vtuosos liberales maxie amant: qz maxie sunt vtiles: sz tales sunt alys vtiles pp hoc qd dant: sed nō pp hoc qd accipiāt. igit liberalis magis amat: qz dat q̃ qz accipit vel qz nō accipit. ¶ Notādū q̃ liberales maxie amant amicitia que est pp bonū vtile: sed nō amant maxie amicitia que est ppter bonū honestum: qz sic liberalitas esset maxima ⁊ principalissima virtus: qd est falsum.

2ª cōclo hui⁹ q̃rti libri.

Dubiuz

Solo. Uti vtute ꝓtingit 2º

Nōn

4ª cōclo hui⁹ q̃rti libri.

¶ Oēs aūt actus virtutū honesti sunt ⁊ honestatis cā fiunt. Et liberalis igit honestatis cā dabit ⁊ recte. Dabit eniz qbus opz ⁊ quot opz ⁊ cum opz: ceteraqz oia obseruabit que dandi actū rectū sequunt: ⁊ ēt cū voluptate vel sine vllo dolore: id. n. qd per vtutē efficit efficit voluptate: aut fit cū indolētia sane: minime vo affert dolorē. At is q dat qb⁹ nō opz: aut nō honestatis gratia: sed ob aliquā aliā cām nō liberalis: sz alius qdā dicet: ⁊ itidē is q dando dolet: honestis. n. actib⁹ talis pecunias anteponet: qd qdē nō est liberalis. At vo neqz capiet vñ nō opz: talis. n. acceptio nō est eius q pecunias nō magnifacit. Nec ēt ad postulandū ꝓpensus erit: facile nāqz suscipere bñficia non est bois bñficia cōferentis. Ueruz vñ opz accipiet: ex ꝓpriis inquā rebus: nō qz idiplsuz honestū sit sed q̃ necessariū vt donare possit. At neqz res suas negliget: qppe cū p illas qbusdā affectet opez afferre. Neqz qbuslis dabit: vt qb⁹ opz ⁊ qñ ⁊ vbi ē honestū donare possit.

¶ Que aūt fm vtutē opōnes bone: ⁊ boni gra: ⁊ liberalis dabit boni gra: ⁊ recte: qb⁹ eniz opz ⁊ qñ ⁊ quecūqz opz: ⁊ alia quecūqz sequunt ⁊ rectę dationē. ¶ Et hoc delectabiliter vel sine tristitia. Qd eniz fm vtutez delectabile vel nō triste vel minime triste. ¶ Qui aūt dat qb⁹ nō opz: vel nō boni gra: sed ꝓpter quādā aliam causaz nō liberalis sed alius qs dicet. ¶ Neqz qui tristis: magis eniz vtiqz diligit pecunias q̃ bonā opōnē. Hic aūt nō liberalis. ¶ Neqz accipiet vñ nō opz: neqz eniz est nō honorātis pecunias ppriū talis acceptio. ¶ Neqz vtiqz erit petitiuus: nō eniz est bñfaciētis alijs vt sibi bñ fiat facil'r. ¶ Vñ aūt oz accipiet puta a ppriis possessionibus: nō vt bonū: sz vt necessariū: vt habeat dare. Neqz negliget ppria volens per hoc quibusdā sufficere: neqz qbusl: bet dabit vt habeat dare qbus opz: ⁊ qñ ⁊ vbi bonum.

¶ Dec est 2ª ps pncipalis hui⁹ capl'i: in qua ostēdit fz q̃s circūstātias opz liberalē dare ⁊ nō dare ⁊ fm quas: ⁊ vñ opz liberalē accipe ⁊ nō accipere: ⁊ que sunt ppriētates liberalis: ⁊ cōtinet duas pticulas. In p̃º declarat que sūt circūstātie opōnuz liberalitatis. In 2ª ibi [Liberalis aūt.] ponunt ppriētates liberalis. In p̃º igit pticula p̃mo ostēdit qualis est liberalis datio q̃ est pcipuus actus liberalitatis. 2º ostēdit q̃lis oz esse actus scōarius liberalis. s. acceptio liberalis. De datiōe aūt liberalis ostēdit duo. Primū est q̃ liberalis est q dat qbus opz ⁊ quātū opz ⁊ qñ opz ⁊ cuius gra opz: ⁊ sic de alys circūstātys. 2º ostēdit q̃ datio liberalis oz esse delectabilis vel sine tristitia. Primo igit ostēdit q̃ liberalis dat boni gra. ⁊ rōne qb⁹ opz ⁊ qñ opz ⁊ sic de alys circūstātys: ⁊ hec est ꝓclo 5ª ⁊ pbat sic. Operatio cuiuslibet vtutis est bona ⁊ recta rōne regulata: vt pz ex 2º hui⁹. g̃ datio que est pcipuus act⁹ liberalis est bona ⁊ recta rōne regulata: sz fm rectā rōnē dandū est boni gra. ⁊ qb⁹ opz ⁊ que opz ⁊ qñ opz: ⁊ sic de alys circūstātys. ergo liberalis dat qbus opz ⁊ quātū opz: iō ⁊c. [Et B delectabil'r.] Secō ostēdit q̃ datio liberalis oz esse delectabilis ⁊ sine tristitia. Et hec est ꝓclo 6ª ⁊ pbat sic. Oīs actus virtuosus est delectabilis vel sine tristitia vel si opz

tristitiam

tristitiam admisceri illa est minima tristitia per cōparationē ad actus alioz hominū sicut supra dcū est de fortiti: qui si in aliquo actu suo nō multū delectet: tñ minime tristat inter oēs q hz picula sustinet: cuz igit datio liberalis sit act⁹ virtuosus segt q̃ datio liberalis oz esse delectabilis vel sine tristitia. [Qui aūt dat.] Ille dationes qb⁹ desūt debite circūstātie nō ptinent ad liberalē vt dare qbus nō opz vel nō boni gra. qui eniz nō dat boni gra: sed pp aliaz cām nō oz liberalis: sz denotat a fine pp quē dat. [Neqz qui triste.] Ille qui dat cū tristitia nō est liberalis: ⁊ hec est cōclusio 7ª ⁊ pbat sic. Qui magis diligit pecunias q̃ operationes vtuosas nō est liberalis: sed ille q dat cū tristitia magis diligit pecunias q̃ opōnes vtuosas: iō qui dat cum tristitia nō est liberalis. datio igit liberalis oz esse debitis circunstantys vestita ⁊ oz esse delectabilis ⁊ sine tristitia. [Neqz accipiet vñ nō opz.] Uiso qualis oz esse datio liberalis que est pncipalis act⁹ docet q̃lis oz esse act⁹ scōarius ipsius liberalis. s. acceptio ei⁹. vñ dicit q̃ liberalis nō accipiet vñ nō opz: ⁊ hec est ꝓclo 8ª ⁊ pbat sic. Ille q nō multū bonorat pecunias nō accipit vñ nō opz: sz liberalis nō multū bonorat pecunias: iō ⁊c. [Neqz vtiqz erit.] Nec est liberalis prompt⁹ ad petēdū: ⁊ hec est ꝓclo 9ª que pbatur sic. Ille q est pmptus ad bñfaciendū ⁊ donādū nō de facili vult petere bñficiuz ab alio: sed liberalis est pmptus ad bñfaciendū donando: iō ⁊c. ¶ Circa maiorē est sciendu sicut in nālib⁹: illud qd est multū actiuū est parū passiuū vt pz de igne: ita est in mozalib⁹ q̃ q est multū actiu⁹ est paz passiuus: sz bñfacere donādo est facere: ⁊ recipere bñficia ab alio est pati: ⁊ p ꝓñs liberalis de facili nō vult recipere bñficia ab alio: ⁊ p ꝓñs nō est pmptus ad petendū illa: ⁊ sic liberalis vitat duo. s. recipere vñ nō opz ⁊ bñficia ab alio petere. [Uñ aūt.] In recipiēdo liberalis obseruat tria. p̃º est q̃ liberalis solū accipit vñ opz. s. a ppriis passionib⁹ nō qz querit pecuniā tanq̃ per se bonū: sz quasi necessariū ad dandū. 2º est q̃ liberalis nō negligit ppria bona. vñ curā hz de ppriis bonis vt habeat vñ dare possit. 3º est q̃ liberalis nō dat oia que hz: sed retinet quedā ita q̃ dare possit qbus opz loco ⁊ tēpore debitis.

¶ Ad hoiem preterea liberalē ptinet ipzimis vt in dādo adeo exuperet: vt sibiipsi paucioza relinquat: est eniz liberalis nō ad seipsuz respicere: at. n. p facultatibus ipsa liberalitas oz. Liberalis. n. actio nō in multitudine rez que danť: sed in habitu dantis ꝓsistit. Hic aūt p facultatib⁹ erogat. Nihil igit phibet eū magis esse liberalē qui paucioza donat: si mō minores ei sint facultates. Magis aūt ii liberales sunt q nō comparant sibi facultates: sed ab alijs acceperūt: nec enī experti sunt indigētiā ⁊ opera oēs sua amāt: vt parētes atqz poete. At vo facile nō est liberalē diuitē eē qppe cū nō sit ad capiendū ⁊ cōseruandū: sed ad erogandū pcliuis: nec magni per se faciat ipsas pecunias: sed cā dandi. Quapp ⁊ accusat fortuna qd hoies ii q maxie sunt digni minime sunt locupletes. Accidit aūt idipsuz nō sine rōne: fieri. n. nō pōt vt is pecunias habeat qui nō adhibet diligētiā vt habeat ipsas: quēadmoduz ⁊ ceteris in rebus fieri solet: attamen nō dabit qbus nō opz: neqz qñ nō opz: ⁊ de ceteris talibus sil'i mō. Non eniz ageret liberalitatis ipsi⁹ lege: ⁊ cōsumptis ad hec ipsa fortunis ad ea q̃ opz: ⁊ cū opz sumptus facere da reqz nō posset. Eteniz is est vt paulo ante diximus liberalis: q p facultatibus erogat ⁊ in qbus opz.

¶ Liberalis aūt est vehemēter ⁊ superabunda re in datiōe vt derelinquat sibiipsi minoza. Nō respicere enim ad seipsum liberalis. ¶ Scōm substantiā vtiqz liberalitas dī: nō eniz in multitudine datoz qd liberale sed in dantis habitu. hic aūt fm substātiā dat. Nihil aūt phibet liberaliozē esse minoza dantem si a minoribus det. ¶ Liberaliozes aūt esse videnť nō possidētes: sed accipientes substātiā. Inexperti enim indigentie: ⁊ oēs diligūt magis sua opera: vt parētes ⁊ poete. ¶ Ditari aūt nō facile est liberalē: neqz acceptiuū existētē: neqz custoditiuū emissiuū autē: ⁊ nō bonorantē pp ipsas diuitias: sz gratia dationis. ¶ Propter qd ⁊ accusant fortunaz: qm̃ maxie digni existes nequaq̃ ditanť. Cōtingit aūt nō irrōnabil'r hoc: nō eniz pole pecunias habeat nō curantē vt habeat quēadmodū neqz in alijs: nō tñ dabit qb⁹ nō opz neqz qñ nō opz neqz quecūqz alia talia. Nō enim vtiqz ad hec cōpabit fz liberalitatē ⁊ in B ꝓsumēs: nō vtiqz hēbit i q̃ opz ꝓsumē: quēadmodū. n. dcū est: liberalis est q fz subaz expēdit ⁊ in q̃ opz.

¶ Dec est 2ª pticula 2ª ptis: in qua ponunt ppriētates liberalis que sunt 4º. Primo est q̃ liberalis vehemēter superabūdat in dando: ita q̃ datio in ipso excedit retētionē. nazz minus relinqt sibi ⁊ plus dat alys. Nō eniz intēdit liberalis sibi soli sed paucis in seipso est cōtētus. [Scōm subam vtiqz.] 2º ppriētas est q̃ liberalitas cōmēdat fz ꝓportionē substātie. i. diuitiaz. nō eniz iudicat aliqs liberalis ex multitudine donoz. sed ex habitu. i. facultate ⁊ volūtate dantis. vñ nihil phibet q̃ ille liberalioz sit q minoza dat ⁊ hoc si a minoribⁿ diuitys det. [Liberaliozes aūt.] 3º ppriētas liberalis est q̃ illi q suscipiūt diuitias ab alys sūt magis liberales q̃ illi q ppzio laboze eas acqrūt: ⁊ hec est ꝓclo 10º ⁊ pbat dupl'r. Pzio sic. Illi qui suscipiūt diuitias a parētib⁹ vel ab alys nūq̃ experti sunt indigētiā: ⁊ iō nō timent indigētiā nec timent expēdere sicut illi q aliqñ experti sunt pauptatē: ⁊ hec est ꝓma rō. 2ª rō est ista. Oēs natural'r diligūt opa sua sicut parētes diligunt filios suos ⁊ poete sua poemata. sed illi q ppzio laboze acqrūt diuitias reputāt eas q̃si sua opa: ⁊ iō magi diligūt eas: ⁊ p ꝓñs magis volūt eas ꝓseruare. [Ditari aūt.] 4º ppriētas liberalis est q̃ nō est facile liberalē ditari: ⁊ hec est ꝓclo 11ª ⁊ pbat dupl'r. Primo sic. Qui nō est acceptiuus diuitiaz nec custodit eas sed magis emittit dando ⁊ expendendo eas nō pōt faciliter ditari. sed liberalis nō de facili accipit diuitias ab alys nec multū custodit eas: sz magis eas expendit. igit nō est facile liberalē ditari. [Propter qd.] Idē manifestat per qdā signū tale: qz enim liberales nō de facili sunt diuites: iō hoies vulgares accusant fortunā cuz non attribuit diuitias illis qui maxie sunt digni hze diuitias. s. liberalib⁹: ⁊ hoc est signū q̃ liberales nō de facili ditanť: sz dicit Phs q̃ B nō irrōnabil'r accidit: qz nō est pole vel nō facile q̃ hō habeat pecunias qui nō multū curat hēre eas: nō. n. est facile q̃ hō habeat bonum de quo nō curat. [Nō tñ dabit.] Sed q̃uis liberalis nō multū curet de diuitys: nō tñ dabit qbus nō opz nec qñ non opz: ⁊ sic de alys circūstātys: qz sic operatio sua nō esset liberalis. ⁊ sic etiā impediretur ab operatione liberali dum inutiliter consumens non haberet quid oporteret consumere.

8

5

6

10º ꝓclo hui⁹ q̃rti libri.

11ª ꝓclo hui⁹ q̃rti libri.

3 ¶ Qui vo exuperat ꝑdigus est. Quocirca tyrānos ꝑdigos nō dicimus: non enim facile videtur esse dādo ac erogando tantā rem quas habent copias exupare.

3ª ps ca. ¶ Qui autē supabundat ꝑdigus: ꝓpter qd tyrannos non dicimus ꝑdigos: multitudo enim possessionis non videtur facile esse dationibus ⁊ expensis superabundare.

¶ Hec est 3ª ps ꝓncipalis huⁱ capⁱ: in qua ꝓbs determinat de ꝑdigo ⁊ ꝓtinet tres ꝓticulas. In ꝑma qr manifestū est quē sit mā vel obm ꝑdigalitatis determinaⁿ de actibⁿ simplⁱr ꝑdigi ⁊ hoc absolute. In 2ª ibi [Dictū est aūt a nobis.] Determinaⁿ de ꝑdigo simplⁱr in cōpatione ad illiberalē. In 3ª ibi [Sed multi ꝑdigoꝝ.] Determinaⁿ de eo q̃ est ꝓtim ꝑdigus ⁊ ꝓtim illiberalis. Prīa ꝓticula continet tres ꝓtes. In ꝑ̄ ostēdiⁿ respectu cuius ꝑdigus supabundat. In 2ª ibi [Liberalitate vtiqz.] Ad cōgnoscēdū actus simplⁱr ꝑdigi resumit ea q̃ dicta sunt de actibus liberalis qr opposita iuxta se posita magis apparēt. In 3ª ibi [Prodigus aūt.] Ostendit q̃ sunt actⁿ ꝑdigi simplⁱr. In ꝑ̄ igitur ꝓte ꝑme ꝓticule narrat respectu cuiⁿ ꝑdigus supabūdat: ⁊ dicit q̃ cuiz aliqs dicaⁿ liberalis ex hoc q̃ expēdit ꝑm ꝓportionē sue subē, prodigus est q̃ supabūdat ꝓportionem sue subē dando vel expendēdo. vñ ꝑdigus dr esse superabūdans in dando ⁊ expendēdo respectu ꝓportionis sue subē. ⁊ ꝓpter hoc tyrāni nō sunt ꝑdigi: qr tyrāni in expendendo nō supabūdant ꝓportionē subē suaꝝ diuitiaꝝ: qr enim tyrāni oīa que sunt sibi cōia vsurpant ꝓp indeficiēte, ⁊ supabūdātia diuitiaꝝ nō superabūdant in expēdēdo ꝑ̄z ꝓportionē suaꝝ diuitiaꝝ: ⁊ hoc est verū vt cōmuniter. Q̃uqz tñ pōt cōtingere q̃ tyrannus in expendēdo superabūdet ꝓportionē diuitiaꝝ totius cōmunitatis.

¶ Cū igiⁿ liberalitas mediocritas sit circa dandas capiendasqz pecunias: liberalis dabit in qbⁿ opz ⁊ quot opz: tā in paruis q̃ ēt in magnis: atqz cū voluptate: ⁊ accipiet vñ opz ⁊ quot opz: nam cū vtus circa vtrūqz sit mediocritas: vtrūqz faciet vt opz: sequⁿ enim dationem bonā talis acceptio. Ea vo que nō est talis ꝓtraria est. De igiⁿ que sequunⁿ fiunt in eodē sil: cōtrarie vo nō fiunt. Qr si ꝓeter id qd opz ⁊ bñ sese bz ꝓtigerit ipz pecunias erogare: dolebit sane: moderate tñ ⁊ vt opz: ad vtutē enim ꝓtinet vt ꝑ qbⁿ opz ⁊ vt opz voluptas fiat ac dolor. Est ēt in rebⁿ pecuniarijs leuis socius ipse vir liberalis: pōt enim iniuriā pati q̃ndē pecunias nō multifacit: magisqz molestē fert siqd cū opz nō erogauerit: q̃ dolet siqd cū non oporteret erogauerit. Simonidisqz sniam nō probat.

¶ Liberalitate vtiqz medietate existēte circa pecuniaꝝ dationē ⁊ acceptionē: liberalis ⁊ dabit ⁊ expendet in que opz ⁊ quecunqz opz. Silⁱr in paruis ⁊ magnis: ⁊ hoc delectabilⁱr. ¶ Et accipiet silⁱr vñ opz ⁊ quecunqz opz: vtute enim circa ambo existēte medietate faciet vtraqz vt opz. ¶ Sequiⁿ enim decentē dationē talis acceptio: nō talis aūt cōtraria est. Sequētes quidem igiⁿ fiunt simul in ipso: cōtrarie aūt manifestuz qd nō. ¶ Si aūt ꝓeter opportunuz: ⁊ bñ bñs cōtingat ipm consumere: tristabiⁿ. Moderate autē ⁊ vt opz: vtutis enim ⁊ delectari ⁊ tristari q̃bus opz ⁊ vt opz. Sed ⁊ bñ cōmunicatinus est liberalis in pecunijs: pōt enim iniusta pati nō bonorans pecunias. ¶ Et magis grauatus siqdē qd opz nō ꝓsumpsit q̃ tristat⁹ si nō opportunū aliqd ꝓsumpsit: ⁊ simonidi nō placens.

¶ Hec est 2ª pars ꝓme ꝓticule: in qua ad cognoscēdū actⁿ ꝑdigi resumit que dicta sunt de actu liberalis: nā opposita per opposita cognoscunⁿ. ⁊ ꝓmo resumit q̃ dicta sūt de ꝓncipali actu liberalis ⁊ delectatione in illo actu. 2º resumit quō liberalis se bz ad actū scōdariū. s. ad tristitiā ⁊ delectationē circa illū actū. Dicit q̃ ꝓmo q̃ cū liberalitas sit quedā medietas circa dationē ⁊ acceptionē pecuniarū liberalis accipit tot pecunias dādo ⁊ exponēdo ꝑm rōnem rectā. s. dādo que opz ⁊ qbⁿ opz ⁊ gra cuiⁿ opz: ⁊ sic de alys circūstātys: ⁊ sic faciet tā in magnis expēsis q̃ in puis: ⁊ ꝑ̄ differt liberalis a magnifico q̃ tnmō est circa magna ⁊ hoc facit liberalis delectabilⁱr: ⁊ per hoc differt liberalis ab illiberali q̃ in emissione pecuniaruz tristaⁿ. [Et accipit vñ opz.] Liberalis ēt in accipiendo obseruat quecūqz in accipiēdo opz obseruari: ⁊ hec est ꝓclo 12ª ⁊ ꝑbaⁿ duplⁱr. Prīmo sic. Liberalis tz mediū circa vtrūqz. s. circa acceptionē ⁊ dationē: sz vtuosus obseruat quecūqz opz obseruari circa illa respectu quoꝝ tz mediū. q̃ liberalis in accipiendo obseruat quecunqz opz in accipiendo obseruari. [Sequiⁿ. n. decētē.] 2º ꝑbaⁿ sic. Liberalis in dādo obseruat q̃cūqz opz obseruari vt visū est ex ꝓcedētibⁿ: sz decēs datio q̃ est in obseruādo quecūqz opz in dādo obseruari: ⁊ decēs acceptio q̃ est in obseruādo quecūqz opz in accipiēdo obseruari ꝓsequunⁿ se ꝓuertibiⁿ. igiⁿ cuz liberalis in dādo obseruet quecūqz opz in dando obseruari: sequiⁿ q̃ liberalis in accipiēdo obseruat q̃cūqz opz in accipiēdo obseruari. Qr aūt decēs datio ⁊ decēs acceptio ꝓsequunⁿ se: pōt ꝑbari ꝑ hoc q̃ si aliqs decenter ⁊ recte dat segⁿ q̃ decēter ⁊ recte accipit qui accipit: qr oppositū ꝓtis repugnat antecedēti: qr acceptio nō decēs ē ꝓria decēti dationi: qr ex ꝓrijs causis ꝓcedūt: nā decēs datio ꝓcedit ex ꝑ̄ q̃ bō ꝑfert bonū rōnis cupiditati pecunie: sz acceptio nō decēs ꝓuenit ex hoc q̃ bō cupiditatē pecunie ꝓponit bono rōnis que nō ꝓnt esse silⁱ in eodē: ⁊ iō decēs datio ⁊ decens acceptio qr sese cōsequunⁿ simul in liberali ⁊ earuz ꝓria. s. datio ⁊ acceptio: quaꝝ vna est decens ⁊ altera indecens nō sunt in liberali. ¶ Lincoñ. dicit hic q̃ nō decens acceptio est ꝓria decenti dationi: qr de male acceptis nullus bñ dabit. [Si aūt ꝓter opportunū.] Viso qualⁱr liberalis se bz in dando ⁊ accipiēdo: ostēdit qualⁱr liberalis se bz circa tristitiā in retētione īdebita pecunie: ⁊ dicit q̃ si cōtingat liberalē de suis diuitys ꝓsumere ꝓter ordinē ad finē optimū vel q̃liter cūqz ꝓsumat ꝓter rōnē rectā: tūc tristatur. tñ circa illā tristitiā modū rōnis obseruat vt. s. tristitia sit moderata ꝑm qd opz. nā ad vtutē pertinet q̃ aliqs delectetⁿ ⁊ tristetⁿ in qbⁿ opz ⁊ ꝑm qd opz: pōt ēt leberalis abſqz tristitia sustinere q̃ aliqs ei iniuriet in pecunia eo q̃ eā nō multū appreciaⁿ. [Et magis grauatus.] Circa indebitaꝝ retentionez pecunie magis est grauatus. i. tristat liberalis si nō ꝓsumpserit dādo ⁊ expēdēdo: qd opz cōsumere q̃ si cōsumpserit aliqd qd nō oportebat cōsumere: ⁊ huius cā est: qr magis ad ipsum pertinet dare q̃ accipere vel conseruare: q̃ huis hoc nō placet Simonidi hoc est cuidam poete qui dicebat contrariū oportere fieri.

¶ Prodigus aūt ⁊ in his ipsis delinquit: nec enim letat nec dolet ꝑ q̃bus oportet: ⁊ vt oportet: atqz hoc magis patebit per ea que deinceps dicemus.

¶ Prodigus autem ⁊ in his peccat: neqz enim delectatur

2 delectaⁿ in quibus opz. Neqz tristatur vt opz. Erit aūt ꝓcedētibus manifestius.

¶ Hec est 3ª ps ꝓme ꝓticule tertie partis ꝓncipalis: in qua ꝓbs narrat q̃ sunt actus simplⁱr ꝑdigi: ⁊ dicit q̃ in oibus ꝑdictis ꝑdigus peccat nō solū in dādo ⁊ accipiēdo: sz etiā in delectādo ⁊ tristando: qr nec delectaⁿ in qbⁿ opz neqz ꝑm qd opz: ⁊ sic de alys circūstātys: ⁊ hoc erit magis manifestū in sequētibⁿ. Oēs igiⁿ hⁿ sunt actus ꝑdigi. s. dare q̃ nō opz ⁊ qbus nō opz: ⁊ sic de alys: ⁊ accipe q̃ nō opz ⁊ vñ nō opz ⁊c. gaudere ⁊ tristari qñ nō opz: ⁊ ō qbⁿ nō opz ⁊c.

¶ Diximus aūt exuperationē qdē eē ꝑdigalitatē. Defectū aūt illiberalitatē ⁊ in his duobⁿ: in datione atqz acceptione: ⁊ sūptū. n. in datiōe ponimⁿ. Prodigalitas igiⁿ in dando qdē: ⁊ nō in capiēdo exuperat: in capiēdo aūt deficit. At illiberalitas ac auaritia deficit qdē in dando: exuperat aūt in capiendo: in puis tamen.

¶ Dictū aūt est nobis: qñ supabundātie ⁊ defectus sunt ꝑdigalitas ⁊ illiberalitas: ⁊ in duobus in datione ⁊ acceptione: ⁊ expensas in datiōe ponimus. Prodigalitas qdez igiⁿ in dādo ⁊ nō accipiendo supabūdat: in accipiendo aūt deficit. Illiberalitas aūt qdē igiⁿ in dādo deficit: in accipiēdo aūt supabūdat: nisi in paruis.

¶ Hec est 2ª ꝓticula tertie ꝓtis ꝓncipalis: in qua ꝓbs determinat de ꝑdigo simplⁱr in cōpatione ad illiberalē. ⁊ cōtinet duas ꝓtes. In ꝑ̄ determinat de oppōne ꝑdigalitatis ⁊ illiberalitatis ad invicē. In 2ª ibi [Que qdē igiⁿ ꝑdigalitatis.] Determinat de ꝑdigalitate in cōpōne ad illiberalitatē quātū ad quātitatē peccati. Prīo ergo dicit q̃ sicut ꝑdictū est ꝑdigalitas ⁊ illiberalitas opponunⁿ ꝑ̄z supabūdantiā ⁊ defectū circa dationez ⁊ acceptionem pecuniaꝝ: nā expēse que ad liberalē ꝓtinet cōprehēdunⁿ sub dationē: vterqz enim istoꝝ tā ꝑdigus q̃z illiberalis supabūdat ⁊ deficit: ꝑdigus enim supabūdat in dādo ⁊ deficit in accipiēdo: sz illiberalis deficit in dādo ⁊ supabūdat in accipiēdo nisi forte in puis q̃ illiberalis dat ⁊ nō curat accipe.

¶ Prodigalitatis igiⁿ illa duo nō nimiū silⁱ persistunt: nō est enim facile nulla ex ꝓte capiemē cunctis donare: cito nāqz deficiūt patrimonia ꝓuatoꝝ hoiuz erogantiū: q̃ qdē ⁊ ꝑdigi sunt. Atqz talis nō paꝝ melior videbiⁿ esse illiberali: ⁊ ab etate enim ⁊ ab egestate facile curari: ⁊ ad mediocritatē accedere pōt: nā bz ea q̃ sunt hois liberalis: dat. n. ⁊ nō accipit: q̃z q̃z neutrū facit vt oportet ac recte: q̃ si ad hoc assuescat vl aliquo alio mō mutetⁿ fiet vtiqz liberalis: eteniz dabit q̃bus opz ⁊ capiet vñ opz. Quapp ⁊ vi nō eē morib⁹ prau⁹: nō est enim ꝑprobi: nec ingenerosi taz in dando: q̃z in nō capiēdo exuperare: stolidi tñ. Qui vo hoc mō est ꝑdigus multo melior est illiberali atqz auaro: cuz ob ea que dicta sunt: tñ quia ꝑdigus qdez compluribus ꝓdest. illiberalis aūt nemini: ne sibiipsi quidem.

¶ Que qdē igiⁿ ꝑdigalitatis nō multū coaugētur: nō enim facile ex nulla ꝓte accipiēte oibus dare: velociter enim derelinquit substātia dantes idiotas: qui ⁊ videnⁿ ꝑdigi esse. Quare talis videbiⁿ vtiqz nō parū melior esse illiberali. ¶ Bñ sanabilis enim est ⁊ ab etate ⁊ ab egestate. ¶ Et ad mediū pōt venire: bz enim que liberalis: etenim dat ⁊ nō accipit. Neutrū aūt vt oz: neqz bñ. Si vtiqz ad hoc assuescat vel aliquo alio modo transmutetⁿ: erit vtiqz liberalis: dabit enim q̃bus opz ⁊ accipiet vñ opz: ⁊ nō accipiet vñ nō opz. ꝓpter qd ⁊ videtⁿ esse nō oino prauus ꝑm morē: non enim mali neqz inuitilis superabundare dantē ⁊ nō accipientem. Insipientis autem. ¶ Scōm hunc autem modum ꝑdigus multum videtⁿ melior illiberali esse ⁊ ꝓpter ea que dicta sunt: ⁊ qñ hic quidē ꝑdest multis: hic autem nulli: sed neqz sibiipsi.

¶ Hec est 2ª pars scde ꝓticule tertie ꝓtis ꝓncipalis: in qua cōparat ꝑdigalitatē ⁊ illiberalitatē ad inuicē ꝑm quātitatē peccati: ⁊ intēdit hic ꝑbare 13ᵃˢ ꝓnez que est: q̃ ꝑdigus est melior illiberali: que sic intelligiⁿ q̃ ꝑdigus est minus malus q̃z illiberalis. ⁊ ista ꝓclo sic intellecta ꝑbaⁿ q̃druplⁱr. Prīmo sic. Ille cuⁿ malitia nō multū augetⁿ est minⁿ malus q̃z cuⁿ malitia multū ⁊ de facili augetⁿ sz vitiū ꝑdigi nō multū augetⁿ ⁊ vitiū illiberalis multū ⁊ de facili augetⁿ: iō ꝑdigus est minⁿ malus q̃z illiberalis. Maior pz de se ⁊ minor declaraⁿ quātū ad ꝑmā ꝓtē: qr scda ꝓs vt manifesta. Prīa ꝓs minoris est q̃ ꝑdigalitas nō multuz nec de facili augetⁿ: ⁊ hec pz per ℔: qr illa que ꝓtinēt ad ꝑdigalitatē nō ꝓnt augeri. s. q̃ aliqs oībⁿ supflue det ⁊ ex nulla ꝓte accipiat: qr ꝑba idest diuitie velociter deserūt eos q̃ dant indiscrete q̃bus nō opz: vt idiote: tales enim videnⁿ ꝑdigi. vñ breuiter qr opōnes ꝑdigi. s. dare oibus ⁊ ex nulla ꝓte accipe nō ꝓnt augeri: qr diuitie nō sufficiūt ad hoc: ⁊ ideo ꝑdigalitas nō pōt multū augeri. Et alia ꝓs minoris vi esse manifesta. s. q̃ illiberalitas multuz ⁊ facilⁱr pōt augeri: qr facile est recipere ⁊ nulli dare q̃ ꝓtinēt ad illiberalitatez. [Bene sanabilis.] 2º ꝑbaⁿ sic. Ille q̃ est bñ ⁊ de facili sanabilis a suo vitio est minus malus q̃z ille qui est insanabilis: sed ꝑdigus est sanabilis ⁊ illiberalis insanabilis aut de difficili sanabilis a suo vitio. igiⁿ ꝑdigus est minus malus q̃z illiberalis. Maior est manifesta ⁊ minor pz quātū ad vtrāqz sui ꝓtē. Prodigalitas enim de facili est sanabilis: qr duobus modis est sanabilis. s. ab etate ⁊ ab egestate. ab etate qdē: qr quāto magis aliqs accedit ad senectutē tāto fit prior ad retinendū ⁊ nō dandū: qr eniz diuitie appetunⁿ: vt per eas humanis defectibⁿ subueniamⁿ opz q̃ quāto magis aliqs sentit se deficere tanto fit prior ad retinēdū ⁊ ad nō dandū: ⁊ ita ꝑdigalitas est sanabilis etate: etiaz est sanabilis egestate q̃ ex ꝑdigalitate ꝓuenit: nā egestas ipedit ꝑdigalitatē duplⁱr. s. ꝓpter ipotentiam dandi ⁊ ꝓp experiētiā defectus: ⁊ sic pz ꝑma ꝓs minoris. ⁊ 2ª pars pz ex eodē: qr illiberalitas ꝓuenit ex hoc q̃ hō timet q̃ diuitie q̃bus hō in esse cōseruaⁿ sibi deficient ꝓp ipotentiā ad acqrendū eas que ipotentia accidit ex defectu ⁊ ex senecture: ⁊ ideo quāto hō magis senescit tāto fit magis illiberalis: ⁊ ideo nāⁱr illiberalitas cōtinue crescit in hoie sicut ⁊ senectⁿ: vñ dicunt auctores q̃ alys vitys senescentibⁿ sola illiberalitas siue cupiditas iuuenescit: ⁊ iō illiberalitas est oīno insanabilis vel de difficili sanabilis. [Et ad mediū pōt venire.] Tertio ꝑbaⁿ eadem ꝓclo sic. Ille q̃ magis de facili pōt reduci ad mediū vtutis est melior seu minus malus: sz ꝑdigus pōt magis de facili duci ad mediū vtutis q̃z illiberalis: iō ⁊c. Maior patet de se ⁊ minor declaraⁿ: qr ꝑdigus magis cōuenit cum liberali q̃z illiberalis: qr ꝑdigus bz ea que bz liberalis: qr libēter dat ⁊ nō de facili accipit. differt tñ a liberali: qr ꝑdigus neutrū boꝝ facit ꝑm qd opz ⁊ bñ. i. ꝑm rectam rōnē. Et ideo

13ª ꝓclo hui⁹ q̃rti libri.

si perducat ad hoc q̃ faciat p̃dicta ꝓ q̃ ꝓ opꝫ siue p assue-
factionē siue p quãcũq; aliã transmutationē: puta etatis
vel fortune erit liberalis: ⁊ dabit q̃bus opꝫ: ⁊ non accipiet
vñ nõ opꝫ: ⁊ ex hoc ꝓcludit q̃ ꝑdigus nõ vĩ esse multum
prauus loquẽdo de prauitate opposita vtuti morali: ⁊ hec
est ꝓclo 14ª ⁊ pbat sic. Ad malũ malitia morali: ⁊ ad inui
riliatẽ nõ ꝑtinet supabũdare in dãdo ⁊ nõ in accipiẽdo:
nõ enim ꝑtinet hoc ad corruptũ appetitũ: sed ꝑtinet magis
ad insipiẽtiã quãdã: sed ꝑdigus supabũdat in dãdo ⁊ nõ
in accipiẽdo: ergo nõ vĩ esse multũ malus malitia opposita
vtuti morali ⁊c. [Scõm hũc aũt modũ.] 4º pbat ꝓclusio
ꝑncipalis. s. q̃ prodigus est melior illiberali. ⁊ dicit q̃ ꝓm
hunc modum ⁊ ꝑpter ea que dicta sunt ꝑdigus vĩ multo
melior illiberali: ⁊ ẽt ꝑpter aliã rõnẽ que est ista. Prodi-
gus multis ꝑdest per suã dationẽ: ꝫ sibiipsi noceat in dã-
do inordinate. Sꝫ illiberalis nulli ꝑdest inq̃tũ deficit in
dando. nec etiã ꝑdest sibiipsi inq̃tũ deficit in expẽdẽdo.

¶ Sed pleriq; ꝑdigoꝝ vt dictũ est ⁊ accipiũt vñ non
opꝫ: ⁊ fiũt hocipso illiberales. Ad capiendũ aũt proni
fiunt q̃ cupiũt q̃dẽ erogare: hoc aũt facile nequeunt
facere: cũ cito facultates ipsis deficiãt: itaq; ex alienis
dare cogunt. Et simul q̃ nulla est eis honestatis cu-
ra: sine vllo discrimĩe ⁊ vndiq; capiũt: dare nãq; per-
cupiũt: quonã aũt mõ aut vñ nullũ est apud ipsos di-
scrimen. Quapp nec dationes ipsoruꝫ sunt liberales:
nõ enim sunt honeste: nec honestatis grã: nec vt opꝫ
efficiunt: sed interdũ quos opꝫ esse pauperes eos di-
uites faciũt: ⁊ iis q̃dẽ q̃ moderati sunt morib⁹ nihil da
rent: adulatoribus aũt multa: aut quãpiã aliã afferen
tibus voluptatẽ. Quãobrez ⁊ pleriq; ipsoꝝ intẽperã-
tes sunt: nã cũ facile erogent: proni sunt ⁊ ad sumptus
in flagitijs faciẽdos. Atq; q̃ nõ ad honestatẽ viuunt
ad voluptates declinãt. Prodigus igit si nullã ꝓlus
bẽat emẽdationẽ ad hec trãsgredit: cura vo diligen-
tiaq; adhibita ad medũ ⁊ ad id q̃ oꝫ tãdẽ ꝑuenerit.

¶ Sed multi ꝑdigoꝝ: quẽadmodũ dictũ est ⁊
accipiunt vñ nõ opꝫ: ⁊ sunt ꝓm hoc illiberales.
Acceptiui aũt sunt ꝑpter velle q̃dẽ cõsumere:
facile aũt hoc facere nõ ꝑnt: velociter enim dere
linquit eos substãtia. Cogunt enim aliunde acq
rere. Similr aũt ⁊ ꝑpter nihil boni curare in-
differẽter ⁊ vndiq; accipiũt: dare enim cõcupi-
scunt: qualr aũt vel vnde nihil cõfestim eis dif
fert: ꝑpter q̃ neq; liberales dationes ipsorum
sunt: neq; enim bone: neq; hui⁹ ipsius grã: neq;
vt opꝫ. Sed qñ quos opꝫ idigere hos diuites
faciunt: ⁊ moderatis q̃dẽ ꝓm mores nihil vtiq;
darent. Adulatoribus aũt vel ꝓm aliquã aliam
voluptatẽ tribuũt multa. ¶ Propter q̃ itẽpe
rati ipsoꝝ sunt multi. Facile. n. cõsumẽtes ⁊ in
intemperãtias cõsumptiui sunt: ⁊ ꝑpter non
ad bonum viuere: ⁊ ad voluptates declinant.

¶ Prodigus quidem igit iducibilis effectus
transit. Potitus autez studio in medium ⁊ ad
q̃ oportet aduenient vtiq;.

¶ Hec est 3ª ꝑticula tertie ꝑtis ꝑncipalis: in qua determi-
nat de eo q̃ est ꝑtim ꝑdigus ⁊ ꝑtim illiberalis. Aliq enim
ꝑdigi aliq̃d illiberalitatis hũt inq̃tũ accipiũt vñ nõ opꝫ:
q̃ cõtingit ꝑpter duo. Primũ est: q̃ tales ꝑdigi ꝓsumũt
sua supflue dando ⁊ expẽdendo: ita q̃ ea que hũt cito eis
desunt: ⁊ ideo fũt ꝑni ad accipiẽdũ vt possint iplere suas
volũtates circa supfluas donationes ⁊ expẽsas. Scõs est
ꝑpter hoc q̃ ꝓtingit q̃ magis dant ex cõcupiscẽtia dan-
di q̃ ex rõne recta: ió cupiunt dare: sed qualr aut vnde oꝫ
nihil differt apud ipsos: ⁊ ió q̃ nullã curã habẽt de bono
accipiũt indifferẽter vñcũq; ⁊ q̃ nec modũ debitũ hũt:
ió malos hoies qñq; faciũt diuites quos deceret paupe-
res eẽ: q̃ diuitys male vtunt ⁊ sunt alys nociui. ⁊ hoib⁹q
hũt mores moderatos ꝓm vtutes nihil dant sed dant adu
latorib⁹ vel bystrionib⁹ vel lenonib⁹: sic semp supabũdãt
in dando. [Propter q̃ intẽperati.] Et ꝑpter ꝑmissa mul-
ti ꝑdigoꝝ fũt intẽperati. Primo q̃ cũ sint faciles ad cõsu-
mendũ sua: de facili ꝓsumũt in his circa q̃ est itẽperãtia. s.
in cibis ⁊ venereis a q̃b⁹ multi retrahunt timore expẽsa-
rũ. 2º cũ nõ ordinẽt vitã suã ad bonũ honestũ declinãt ad
voluptates: hec enim duo. s. bonũ honestũ ⁊ delectabile fũt
ꝑpter se appetibilia. bonũ honestũ ꝓ appetitũ rõnabile:
⁊ delectabile ꝓm appetitũ sensitinũ. [Prodigus q̃dẽ.] Cũ
igit ꝑdigus nõ pot induci ad vtutẽ trãsit in ꝑdicta vitia:
sed si potiat studio vtutis: ꝑueniet de facili ad medũ vir
tutis vt det ⁊ accipiat vñ quando ⁊ quibus opꝫ ⁊c.

¶ At illiberalitas ac auaritia icurabilis est: eteniꝫ ⁊ se-
nectus ⁊ ibecillitas oĩs auaros efficit. Estq; hoib⁹ in-
sita magis q̃ prodigalitas: pleriq; nãq; cupidi sunt
magis pecuniaꝝ q̃ ad dandum procliues.

¶ Illiberalitas autem insanabilis est. Uidetur
enim senectus ⁊ omnis impotentia illiberales
facere. ¶ Et magis connaturale hominibus
prodigalitate. Multi enim amatores pecunia-
rum magis q̃ datores.

¶ Hec est 4ª ꝓs ꝑncipalis hui⁹ capli: in qua determinatur
de illiberalitate. Et ꝓtinet tres ꝑticulas. In ꝑª ponit quan-
dã cõditionẽ illiberalitatis. In 2ª ibi [Extẽdit aũt in mul
tum.] Ponit diuersos modos seu spẽs illiberalitatis. In
3ª ibi [Cõgrue itaq;.] Determinat de illiberalitate p cõpa
rationẽ ad suũ oppositũ. In ꝑma igit ꝑticula ostẽdit q̃ vi
tiũ illiberalitatis est insanabile: ⁊ hec est ꝓclo 15ª ⁊ pbat
dupl'r. Primo sic. Uitiũ cui⁹ cã nõ pot vitari est insana-
bile: sed cã illiberalitatis non pot vitari: ió ⁊c. Maior ꝑz
de se ⁊ minor declarat ꝑ hoc q̃ senectus ⁊ quelz alia ꝓpo-
tẽtia seu defectus facit hoies illiberales: sed senect⁹ ⁊ alie
ꝓtẽtie ⁊ defectus nõ ꝑnt vitari hoie diu viuẽte. [Et ma-
gis cõnãle ⁊c.] Scõo pbat ꝓclo sic. Illud q̃ est hoi con-
naturale nõ pot facilr vitari. sed illiberalitas est cõnãlis
hoi: magis enim est cõnãlis q̃ ꝑdigalitas. Qd pbatur: quia
illud q̃ in plurib⁹ inuenit est magis nãle: sed plures inue
niunt amatores ⁊ cõseruatores pecuniaꝝ q̃ datores. Nã
enim inclinat ad amorẽ diuitiaꝝ inquãtũ per eas vita ho-
minis in esse conseruat. igit illiberalitas est insanabilis: ⁊
hec est ꝓclo intenta que sic oꝫ intelligi q̃ illiberalitas est
de difficili sanabilis: nõ q̃ sit ipossibile ex illiberali fieri li
beralẽ. Hoc enim est valde difficile: sed nõ est ipoſe: nec ra
tiones iste demonstrãt q̃ illiberalis nullo mõ possit a suo
vitio sanari. Pria rõ accipit hanc ꝓpositionẽ: vitiũ cuius
causa nõ pot vitari est insanabile: ⁊ hec maior itelligitur
de cã necessaria qua posita necesse est effectũ poni: sed se-
nectus nõ est cã necessaria illiberalitatis: ꝫ est cã vt in plu
ribus: ⁊ tali cã posita nõ est necesse effectũ poni: sed in plu
ribus posita tali causa ponitur effectus. Scõa ratio solum
probat q̃ difficile est illiberalẽ sanari.

¶ Extẽdit

¶ Extendit preterea longe ⁊ plures spẽs subit: cõplu-
res enim sunt illiberalitatis ac auaritie modi. nã cuꝫ in
duob⁹ hisce cõsistat: in defectu inquã dandi: ⁊ exupe-
ratione accipiẽdi: nõ in oibus inest tota: sed interduꝫ
seiungit: ⁊ q̃dam in capiendo exuperant: q̃dam in dã-
do deficiũt. Qui nãq; talibus appellationib⁹ nũcupã
tur parci: tenaces: aridi: oẽs in dãdo deficiunt: aliena
vo nõ appetũt neq; accipere volũt. Quidã. n. in dan
do deficiunt ꝑpter modestiã quãdã turpiũq; rey cau
tionẽ: vsir. n. nõnulli vel saltẽ aiunt ob cã rez sua ꝓserꝫ
uare: ne cõpellerent aliq̃ turpe aliq̃d agere. Ex his
est ⁊ ipse cumini sector: ⁊ quiuis talis: qui q̃dẽ ab ex u
peratione nõ dãdi cuiq; nomẽ habuit tale. Quidam
vo ob metũ abstiet alienis: q̃ppe cũ nõ facile sit ipsos
aliena: ⁊ nõ alios res ipsoꝝ accipere. Itaq; nec acci
pere ipsis nec dare placet. Quidã aũt in capiẽdo exu
perant vndiq; ⁊ q̃uis capientes: quales sunt il q̃ ope
rationes illiberales exercẽt: vt lenones oẽs: ⁊ oẽs ta
les: ⁊ feneratores: ⁊ q̃ dant parua ꝑ magnis: hi nãq;
oẽs vñ nõ opꝫ ⁊ quãtũ nõ opꝫ accipiũt. Cõmunis aũt
ipsis oibus esse vĩ turpis comparatio lucri. Uniuersi
nãq; grã lucri ⁊ huiusce q̃dẽ parui ꝑbra sustinẽt: eos
enim qui grãdia vñ nõ opꝫ ⁊ que nõ opꝫ accipiũt: vt ty
rannos ciuitates expugnantes ⁊ tẽpla spoliãtes: non
illiberales: sed pernitiosos: ꝫ ipios: sed iniustos potĩ⁹
appellamus. Aleatores tñ ⁊ fures atq; latrones illibe
rales sunt: turpi enim versant in lucro: oĩa nãq; causa
questus agũt ⁊ sustinẽt ꝑbra. Atq; fures q̃dẽ capiẽdi
gratia maxima pericula subeunt. Aleatores autez ab
amicis quibus dare opꝫ lucrant. Utriq; igitur vnde
non opꝫ lucrari volentes turpi in lucro versant: ⁊ oẽs
tales accipiẽdi actus illiberales sunt.

¶ Extendit autez in multuꝫ ⁊ multiforme est.
Multi enim modi vident illiberalitatis esse: in
duobus enim existens ⁊ defectu dationis ⁊ su-
perabundantia acceptionis. Nõ oibus integra
aduenit: sed q̃ñq; diuidit: ⁊ hij q̃dez acceptio-
ne superabundant. Hij aũt datione deficiunt:
qui q̃dẽ igit in talibus appellationibus nuncu-
pant puta parci tenaces cymbices: oẽs datiõe
deficiũt. Aliena aũt nõ appetũt neq; volũt ac-
cipere: hij q̃dẽ ꝑpter quãdã moderãtiã ⁊ reue
rentiã turpiuꝫ. Uident enim q̃dã vel dicunt ꝑp
hoc custodire vt nõ aliq̃ñ cogant turpe aliquid
operari. Hoꝝ aũt ⁊ cymini venditor: ⁊ oĩs ta-
lis noiatus est a supabũdantia eius q̃ ꝓ est nulli
vtiq; dare. Hij autẽ rursus pp timorẽ absti-
nent ab alienis: vt nõ facile ipsuꝫ que alioꝝ acci
pere: que aũt ipsius alios nõ. Placet igitur eis
neq; dare neq; accipere. Hij aũt rursus ꝓm
acceptionẽ supabundãt in vndiq; accipiẽdo ⁊
oẽ: puta illiberales opõnes opantes: ⁊ de mere-
tritio pasti ⁊ oẽs tales ⁊ vsurarij ⁊ in puo ⁊ in
multo: oẽs enim isti vnde nõ opꝫ accipiunt: ⁊
q̃tum nõ opꝫ. Cõmune aũt in ipsis turpis lu-
cratio apparet. Omnes enim gratia lucri ⁊ hui⁹
parui opprobria sustinent. Eos enim qui ma-
gna nõ vnde opꝫ accipiũt: neq; que opꝫ nõ di-
cimus illiberales puta tyrannos ciuitates deso
lantes ⁊ sacra prędãtes: sed pernitiosos magis
⁊ impios ⁊ iniustos. ¶ Aleator q̃dem ⁊ mor-
tuoꝝ spoliator ⁊ latro illiberales sunt ⁊ turpes
lucratores: lucri enim gratia vtriq; negociant ⁊
opprobria sustinẽt: ⁊ hij q̃dem pericula maxi-
ma gratia lucri. Hij autem ab amicis lucrantur
q̃bus oportet dare. Utriq; vtiq; vnde nõ opꝫ
lucrari volentes turpes lucratores ⁊ oẽs vtiq;
tales sumptiones illiberales.

¶ Hec est 2ª ꝑticula quarte ꝑtis: in qua distinguit mo
dos seu species illiberalitatis. ⁊ ꝑmo ꝓponit q̃ illiberali-
tas fit multis modis: dicens q̃ illiberalitas extendit se in
multuꝫ ⁊ multiforme est inq̃tum hꝫ multos modos. Illi-
beralitas enim attendit penes duo: scilz penes supfluuꝫ in
accipiendo ⁊ penes dfectũ in dando ⁊ non oẽs illiberales
peccant in vtroq; sed q̃dã superabundant in acceptione:
qui tñ nõ deficiũt in datione: ⁊ alij deficiunt in datione: q̃
tñ nõ supabundant in acceptione. Uñ illiberaliũ q̃dã de-
ficiunt in vtroq; scilz in datione: ⁊ ẽt in acceptione: ⁊ q̃dã
deficiunt in datione ⁊ supabundant in acceptione: ⁊ tales
dicunt parci eo q̃ paruꝫ expendunt: ⁊ tenaces a defectu
dationis quasi multũ retinentes. Et quidem dicunt cym-
bices quasi cymini venditores a quodaꝫ excessu tenacita
tis: q̃ scilz nec minimũ darent absq; recompensatione: tñ
isti nõ supabundant in accipiẽdo: q̃ nec aliena appetũt:
nec curant oblata recipere: ⁊ hꝫ. s. q̃ non curant recipere
ab alys est vna ratio q̃ hoc vĩ pertinere ad morũ mode-
rantiã. Turpe enim videt recipere aliena. vñ ꝑpter moꝝ
moderantiã nec recipiunt ab alys q̃ hoc vĩ pertinere ad
bonos mores: dubitãtes enim ne ab his q̃ eis darent indu-
cerentur ad aliq̃ turpe operandũ ⁊ isti nõ dant alys: sed
tenent sua: ꝑpter timorẽ enim turpitudinis vident custo-
dire sua: ⁊ hoc dicunt vbo ne si sua dent: cogant aliq̃ñ pp
penuriam aliq̃ turpe operari: ⁊ de numero hoꝝ vident
esse cymbices idest cymini vẽditores: qui sic nominãtur
ex eo q̃ in hoc superabũdant q̃ nulli dare volũt. ¶ Hec
est igit ꝑma ratio ꝑpter quaꝫ aliq̃ illiberales deficiunt in
accipiendo: q̃ hoc videt eis turpe. Et videt eis q̃ ꝑ hoc
inducerent ad aliq̃ turpe operandũ ab eis a quibus re-
ciperent quibus opꝫ receptores obedire: ⁊ facere q̃ illis
placeret a quibus recipiunt. [Hy aũt rursus.] 2ª ratio pp
quã aliqui abstinent ab accipiendo aliena est ꝑpter hoc
q̃ ipsi timẽt si recipiãt ab alys q̃ oportebit eos dare alys
a q̃b⁹ receperũt: quasi nõ sit facile recipere aliena: ⁊ q̃ aly
nõ recipiant sua. Placet igit eis neq; dare sua: neq; reci-
pere aliena. [Hy aũt rursus ꝓm acceptionẽ.] Positis mo-
dis illiberalitatis que deficit in datiõe: ⁊ etiã in acceptio-
ne ponit modos illiberalitatis que est in superflua acce-
ptione. ⁊ ꝑmo quãtũ ad eos qui turpiter accipiũt. 2º q̃tũ
ad eos qui accipiunt iniuste. Dicit ergo ꝑmo q̃ quidã illi-
berales abũdant in acceptione nõ curantes q̃d vel vnde
accipiant seu lucrent: quozũ q̃dã lucrantur de turpibus ⁊
illicitis operationibus aliozum: puta de meretritio vel de
aliquo simili: sicut lenones. quidam vo lucrantur per pro-
priam operationem sicut vsurary qui aliquod parũ vo-
lunt lucrari in aliquo multo q̃ mutuo cõcedunt. Omnes
enim isti accipiunt vnde nõ opꝫ scilicet de seruilibus vel
turpibus operationibus: vel q̃tuꝫ nõ opꝫ vt vsurary qui

accipiunt vltra sortē ꝗbus oĩbus est cōe qō turpiter lucrā
tur:inq̃tuz scilz sustinent vt opprobrio habeanť pp aliqō
lucrū z hoc paruū:sed illi q magna lucranť accipiēdo vñ
nō opz z qñ nō opz sicut tyrāni qui prædanť ciuitates z tē
pla nō dicunť illiberales:sed magis dicunť pnitiosi z ipy
z iniusti q̃st legis transgressores.¶ Aleator qdez.¶ Aly sunt
illiberales abūdātes in accipiendo iniuste sicut aleator q
lucrať ex ludo taxillorꝫ z illi qui spoliāt mortuos q antiq
tus sepeliebanť cuz magno apparatu:z latro q spoliat vi
tuos. Oēs eniz isti turpiter lucranť:qz faciūt q̃daz negocia
pp lucrū ,pter q̃ sūt in opprobrio:nñ in istis est alia z alia
ratio turpitudinis:nā spoliator mortuorꝫ z latro exponūt
se magnis periculis ,pter lucrū:qz q agunt talia leges iu
ste puniunt.¶ Aleatores vo bñt aliā rōnē turpitudis:qz
volunt lucrari ab amicis cū ꝗbus ludunt:cū tñ fm libera
litatē magis cōueniat amicis aliqd dare q̃ ab eis lucran
do aliqō recipere. Et sic patet q illi qui volunt lucrari vñ
non oportet sunt turpes lucratores:z sic pz q omnes pre
dicte acceptiones sunt ipsius illiberalis.

¶ Merito aūt illiberalitas liberalitati cōtraria dr:nā
z maius est malū q̃ prodigalitas:z hoies magis bac
ipsa peccāt q̃ ea quā diximus ,pdigalitate. De libera
litate igiť z vitijs ipsi cōtrarijs hec dicta sufficiant.

¶ Congrue itaqz liberalitati illiberalitas ꝓxiuz
dr:maior enīz est malū ,pdigalitate. ¶ Et magis
in hac peccāt q̃ hz dictā ,pdigalitatē. De libali
tate qdē igiť z oppositis malitijs tāta dicta sūt.

¶ Hec est 3ª particula q̃rte ptis:in qua determinať de illi
beralitate per cōparationē ad vitium oppositū.s.ad ,pdi
galitatē:z dicit q illiberalitas cōgrue dr cōtraria liberali
tati. Quia illiberalitas magis opponiť liberalitati q̃ ,pdi
galitas:z hec est ꝛclo 16ª quā ,phat ·Phs dupl'r. ·Prio sic.
Semp peius vitiū magis opponiť vtuti:sed illiberalitas
est peius vitiuz q̃ ,pdigalitas:vt pz ex ,pcedētib'.igiť illi
beralitas magis opponiť liberalitati q̃ prodigalitas.¶ Et
magis in hac peccant.¶ Scdo ,phať per hoc q illud vitiū
fm q plures hoies peccant est magis oppositū vtuti:sed
hoies magis peccant fm vitiū qō dr illiberalitas q̃ hz vi
tiū qō dr ,pdigalitas:z pp hoc illiberalitas noiaťa ,puatiōe
liberalitatis. Hec igiť dicta sūt de libalitate z ei' oppositis.

¶ Circa istam materiam de liberalitate dubitať. vtrum
liberalitas sit vna vtus moralis specie distincta ab oĩbus
alys vtutib' moralibus. Et ,mo ,phať q nō est vtus mo
ralis. 2º q nō est vtus moralis vna spe. 3º q non est vtus
distincta ab alys vtutibus moralib'.¶ Primo igiť ,pba
tur q non est vtus moralis:qz nulla virtus moralis ꝓxiať
nāli inclinationi sed magis pficit eā:sed liberalitas ꝓxiať
nāli inclinationi:qz nālis inclinatio est ad hoc vt hō ,pui
deat plus sibi q̃ alys:sed per liberalitatem hō nō ,puidet
sibi plus q̃ alys:imo sibi minora derelinqt:vt pz p ·Phm
in littera:ió z̄.¶ Itē oĩs vtus moralis est circa passiōes
vel opōnes:sed liberalitas est circa pecunias:que nec sūt
passiones nec opōnes.ergo liberalitas nō est vna vt' mo
ralis.¶ Scdo ,phať q liberalitas nō est vna vtus spe:qz
oĩs vtus vna spe est mediū inter duo extrema spe dzia:sz
liberalitas nō est tñ inter duo extrema dzia specie:ió z̄.
Maior pz de se z minor declarať per B q liberalitas est
mediū iter oēm ,pdigalitatē z oēm illiberalitatē:sz alique
,pdigalitates differunt spe:z ēt alique illiberalitates diffe
runt spe:ergo liberalitas nō est mediū:mediū enīz est so
lum inter duo extrema spe dzia.¶ Et si dicať q nō sunt
plures prodigalitates differētes spe nec plures illiberali
tates.¶ Cōtra.quidā est ,pdigus q superabundat in dan
do z deficit in accipiendo:z qdā est ,pdigus qui superabū
dat in dando z accipiēdo:sed per eūdē habitū fm speciez
nō superabundat aliquis in accipiēdo z in nō accipiēdo.
ergo sunt plures ,pdigalitates differētes spe:z eodem mō
arguiť de illiberalitate:aliqs eniz illiberalis deficit in ac
cipiendo z aliqs superabundat in accipiēdo:vt pz p ·Phz
in lra:z idē habitus fm speciez nō est pncipiū superabun
dandi z deficiēdi in accipiēdo.igiť sunt plures illiberali
tates specie differentes.¶ 3º arguiť q liberalitas non sit
specie distincta ab alys vtutibus:qz nō videť distinguī a
magnificētia nisi p hoc q magnificētia est circa magnas
expensas z liberalitas est circa expensas minores vt vī p
·Phm z Cōmētatorē capo de magnificentia:sed magis z
minus nō diuersificant spēm:ideo liberalitas non est spe
distincta a magnificētia.¶ In oppositū est ·Phs. ¶ Ad
istā dubitationem dōm q liberalitas est virtus distincta
fm spēm ab alys virtutibus moralibus. Qz aūt liberali
tas sit vtus pz.nā ille habitus q facit bene vti his ꝗbus cō
tingit bene z male vti est virtus:qz hñs virtutē hñ vtitur
circa singula vt dicit ·Phs:sed cōtingit hñ z male vti diui
tys:qz nō solū cōtingit male vti his que infra nos sunt:pu
ta potentys z passionib':sed ēt his que sunt extra nos.s.re
bus exteriorib̃us ordinatis ad cōseruationez vite nostre.
Cum igiť per liberalitatē vtamur diuitys hñ z contingit
eis vti male:sequiť q liberalitas est vtus.vñ sicut tempe
rantia facit hñ vti delectationibus que sunt in cibis z ve
nereis:ita liberalitas facit bene vti exteriorib̃us diuitys.
¶ Ad p̃m in contrariū dicendū q liberalitas nō cōtrariať
nāli inclinationi:z qñ dicit q alys plus ,puidet liberalis
q̃ sibiipsi. Dōm q hz liberalis pauciora reseruat sibi de
bonis tēporalibus:nñ de illis tātū reseruat sibi q̃tuz suffi
cit sue necessitati:z pauciora sufficiunt sibi q̃ alys ꝗbus
liberalis hz ,puidere:z ideo dr minus intēdere ad seipsuz
q̃ ad alios qz plura sunt alys necessaria q̃ sibiipsi:curat
nñ de seipso vt p B possit alys sufficiēter ,puidere.¶ Ad
aliud dōm q oĩs virtus moralis est imediate circa passio
nes vel opationes:nñ vtus moralis est mediate circa obie
cta passionū z operationū:vñ liberalitas est imediate cir
ca amorē z cōcupiscētiā pecuniarū z mediate circa pecu
nias que sunt obiecta istarꝫ passionū.s.cupiditatis z cōcu
piscentie.¶ Ad aliud dōm q oĩs virtus moralis que est
circa passiones est inter duo extrema ,mo:sed nō opz q
illa extrema sint species specialissime.vñ sicut ,phatū est:
,pdigalitas z illiberalitas est vnū genus subalternū cōti
nens sub se diuersas species:z liberalitas existēs vna spe
cies specialissima est medietas ,mo z pncipaľr z est me
diū inter duo genera subalterna z est mediū inter species
istorꝫ generū nō ,mo sed secūdario z ex cōsequēti.¶ Ad
aliud qñ ,phať q liberalitas non distinguiť specie a ma
gnificētia qz nō differūt nisi fm magis z minus. Dōm q
liberalitas z magnificētia nō differūt solum fm magis z
minus:sed ēt differūt fm cōparationē ad rōnē mēsuran
tē z regulantē earum operationes. Alia enim est rō men
surandi expensas cōes circa quas est liberalitas:z alia est
ratio mensurandi expensas grandes z magis difficile est
q hō bene se hz z delectēť in expendēdo magna qō fit p
magnificentiam q̃ parua z mediocria qō fit per liberali
tatem. Sic igiť differūt per cōparationē ad rōnem earuz
operationes mēsurantē:differūt ēt per obiecta:q̃uis eniz
pecunia sit obiectū materiale tam liberalitatis q̃ magni
ficētie. Alia tñ est ratio formalis obiecti vnius z alterius:
qz obiectū liberalitatis est pecunia fm rōnem z fm libe
ralem cōmunicationē:sed obiectū magnificētie est pecu
nia fm rōnem decentie magnitudinis z dignitatis:ió z̄.
¶ Silr alius est finis liberalitatis z alius magnificentie:
quia qz finis liberalitatis est gratuita cōmunicatio:sz finis ma
gnificentie est magnitudo z excellentia opōnis gra cuius
magnificus magnas res rōnabiliť expendit.¶ Sz dubiū
est ad quā vtutē cardinalē reducať liberalitas. Ad qō di
cunt quidā q est vtus adiuncta iustitie:tuz qz pncipaliť est
ad alterū sicut iustitia:tum qz cōuenit cum iustitia in eius
ppria materia que sunt res exteriores.¶ Aly vo dicunt
q est virtus adiuncta tēperātie:qz sicut tēperātia. est mo
deratiua pncipaliū delectationū que sunt in cibis z vene
reis:ita liberalitas est moderatiua cōcupiscētie circa pe
cunias agrendas:z etiā possidēdas.¶ Et si dicať q ista
delectatio circa pecuniā non est corporalis sicut illa circa
quā est tēperantia:sed magis est delectatio aīalis:vt pz ex
dictis ·Phi.¶ Dōm q nō requiriť identitas materie in
ter virtutē pncipalē z adiunctā sed solū requiriť q virtus
scdaria imitēť modum pncipalis vtutis circa mām ,pprīā.
¶ Circa operationes liberalis dubitať, vtrū dare sit actus
pncipalis ipsius liberalis. Videť q nō qz nullus vtuosus
tristať in actu suo pncipali:sz liberalis qñqz tristať in da
tione:vt pz p ·Phm in textu.ió z̄.¶ Cōtrariū vult ·Phs.
Et ió dōm q proprius actus liberalitatis est bonus vsus
pecunie:sed vsus pecunie cōsistit in datione z nō in rece
ptione vel retentione:ió pncipalis actus liberalitatis cōsi
stit solū in datiōe.¶ Verūm nō q̃libet vsus vel datio pe
cunie est act' pncipalis liberalitatis.naz vsus pecunie est
duplex.qdā hoīs ad seipsuz q ꝓsistit in sumptibus z expē
sis quas aliqs facit pro seipso vel sibi cōiunctis. Alius est
vsus quo quis pecuniā emittit ad alios:z B ,pprie ptinet
ad dationē. vñ istos duos actus ponit ·Phs in pncipio hu
ius quarti dicēs:q liberalitas est medietas circa pecunia
rum dationē z sumptionē idest ꝓsumptionē.z in isto scdo
vsu qui est in cōsumptione pecunie circa seipsuz nō est pn
cipalis actus liberalitatis.cuius ratio est:qz pncipalis act'
cuuslibet vtutis dz esse multuz difficilis:qz vtus est vlti
mū potētie:vt pz ex ,mo de celo. Nūc aūt homo facilius
inclinať vt effundat z expendat pecuniā in seipsum q̃ in
quēcūqz alterū:z ideo in vsu pecunie qui est hoīs ad seipz
nō cōsistit pncipalis actus liberalitatis:sed pncipalis act'
liberalitatis cōsistit in datione pecunie que est ad alterū.
¶ Ad rōnē in cōtrariū dōm est q in datione recta quam
intendit liberalis nō tristať:si tñ cōtingeret liberalē dare
nō recte de hoc tristareť nec talis actus foret liberalis hz
q liberalis.¶ Adhuc dubitať vtrū liberalis dz plura da
re alys q̃ sibiipsi retinere. Videť q non:qz magis amico
magis est dandū per ·Phm in 8º huius.sed vnusqsqz ma
xime est amicus sibiipsi.ergo z̄.¶ Cōfirmať per hoc q
hic maiorē curā de alys q̃ de seipso videť esse z ,tinere
ad insipientiā.igiť plura dare alys q̃ sibiipsi retinere nō
pertinet ad vtutē.¶ Oppositū vult ·Phs. Dōm q de bo
nis interioribus cuiusmodi sunt scie z vtutes dz quilibet
sibiipsi plura dare z appetere q̃ cuiqz alteri:nec intelligiť
dubitatio de hō bonis:sed de bonis exterioribus:de ꝗbus
est distinguēdū. Nā talia bona aut sunt necessaria vite p
prie seu familie cui quis ,puidere tenetur:aut supflua. De
,mis bonis non dz liberalis distribuere cuicūqz:qz tunc
sibiipsi z illis ꝗbus tenetur ,puidere subtraheret necessa
ria vite qō est cōtra ordinē nature z rōnis:sed de supfluis
statui z cōditioni psone dz liberalis dare plura alys q̃ si
biipsi retinere.nā sicut natura de supfluo nutrimenti ope
rať ad ,pductionē sibi similis in specie:ita virtus liberali
tatis de superfluo sibi dz alys distribuere.¶ Adhuc du
bitať vtrū ,pdigalitas sit maius vitium q̃ illiberalitas. Et
videť q sic:qz illud est maius vitiū quo qs peccat magis
in se q̃ in aliū.nam magis est cōtra ordinē nature nocere
sibi q̃ alij.sed per ,pdigalitatē hō peccat in seipsuz qz per
ipsam homo corrumpit ,pprīā substantiā:z per ,pñs ,pprīū
esse:z per illiberalitatē solum homo nocet alys.igitur z̄.
¶ Oppositū dicit tamen ·Phs. Et est dōm fm Cōmenta
torez hic.q ,pdigus dicitur tribus modis.vno modo qui
superabundat in dando:z deficit in recipiendo. Alius est
prodigus qui superabundat in dando:z etiam in recipien
do:z in turpia nō expēdit.tertius est prodigus qui super
abundat in dando z recipiendo:z cum hoc in turpia expē
dit z de illo dicit ·Phs q talis est pessimus:quia aggregat
in se difformitatem prodigi:z etiā intemperati. Dico igiť
q prodigus ,mo modo acceptus est minus malus q̃ illi
beralis sicut ·Philosophus probat in textu.vnde loquēdo
de istis vitys per se z fm proprias rationes eorum:sic illi
beralitas peior est prodigalitate:nñ aggregatum ex prodi
galitate z intēperantia est peius illiberalitate sola.¶ Ad
rationē in ꝓxiuz dōm q dzia inter ,pdigū z illiberalez nō
attendiť in B qō est nocere sibi z alys qz B est cōe vtriqz:
qz sicut ,pdigus nocet sibi co q dissipat subam suā:ita no
cet alys ꝗbus tenetur ,puidere:illiberalis etiā nocet alys:
quia deficit in dationibus:z etiam nocet sibiipsi:quia de
ficit in sumptibus circa seipm:ita q de suis bonis gaude
re nō audet:z ió illiberalis est peior ,pdigo:qz nec ,pdest
sibiipsi nec alys:ideo ab oĩbus odio habeť:sed prodigus
hz nocet sibiipsi z alys ꝗbus opz prouidere:tamen prodest
multis:z ideo est minus malus z̄.

Capitulum secundum

tractatus primi ,me partis libri quarti:in quo ostēdiť circa que est magnificētia:z in quo differt a liberalitate:z qd est:z qs defect' z supabūdātia ipsius:z q magnificus assimilať scienti:z fm quas circum stātias magnificus expēdit.s.q cōsumet magna boni gra z delectabiliť z emissiue intēdens plus q̃tum q̃ q̃to:z q magnificus est liberalis:z q opz tria cōcurrere.s.vtutem possessionis z operis:z q deceat facientē cū enumeratiōe quorundā que debēt magnifice fieri vt que circa diuina z circa cōmune:z que semel fiunt vt nuptie z ea circa que studet tota ciuitas vel in dignitate positus z circa peregri nos z habitationes decentes parandas.

¶ Sequiť iā vt de magnificētia disseramus:est enim z ipsa virtus quedā circa pecunias:non tñ sese extendit vt liberalitas ad oĩs pecuniarios actus:sz ad sumpt' tñ atqz in his ipsis liberalitatē exupat magnitudine: nā vt ipsuz nomen significat:decēs fit per ipsaz in ma gnitudine sumptus. Magnitudo aūt est ad aliqd:nō enim idē sumptus triremiuz z spectaculorꝫ prefectum decet. Decens igiť est z ad ipsuz:z in quo z circa que fit. Qui vo paruis in rebus aut mediocribus pro dignitate sumptus facit:qualis est ille qui dicit.

Atqz ego sepe peregre dedi venientibus vltro.

Nō dicit magnificus:sed is q in magis:nā magnific' qdē liberalis est:at liberalis nō continuo magnificus est. Talis aūt habitus defectus qdē circa decorꝫ pusillitas nūcupať:exuperatio vo sordiditas z circa decorꝫ ruditas appellať:z quot sunt tales non circa que oportet exuperantes magnitudine:sed in quibus non oportet:z quēadmodum non oportet:querentes sibi splendorem:de ꝗbus posterius dicemur.

Videbitur aūt vtiqz cōsequens esse z de magnificētia pertransire:videtur etenīz hec ipsa circa pecunias quedā vtus esse. Nō quēadmodū liberali-

tas extendit circa oēs que in pecunijs opōnes: sed circa sumptuosas solū. In his autē superceellit liberalitatē magnitudine: quēadmodum nomen ipsum significat: in magnitudine enim decens sumptuosus est. ¶ Magnitudo autez ad aliquid. Nō enim idē sumptus trirarco ꝛ architheoro: decēs vtiqz ad ipsuz: ꝛ in quo ꝛ circa que. ¶ Qui aūt in paruis vel in moderatis ꝓm dignitatem expendit nō dicit magnificus: puta hoc multotiens dare ꝛ tātū. Sed q in magnis iste. ¶ Magnificus qdez enim liberalis: liberalis aūt nihil magis magnificus. ¶ Talis autē habitus defectus qdem paruificētia vocatur: superabundantia aūt est banausia ꝛ apyrocbalia ꝛ quecūqz tales nō superabūdantes magnitudine circa q̄ opz: sed in qbus nō opz: ꝛ vt nō opz: ꝑclare posterius aūt de ipsis dicemus.

Scōl. e. p. trac. diuisio in quinque ptes.

Istud est z^m capl'm p̄mi tractatus p̄me partis libri quarti: in quo determinat de magnificentia ꝛ vitys ei oppositis: ꝛ cōtinet istud capl'm qnqz partes p̄ncipales. In p^a determinat de mā magnificētie ꝛ vitys ei oppositis. In z^a pte ibi [Magnificus aūt.] Ostēdit quō magnificētia se hz circa suā mām ponēdo ꝓprietates magnifici. In 3^a pte ibi [Est aūt sumptuum.] Ostendit qual'r magnificus se hz in expendēdo circa ea in qbus p̄ncipal'r expendit. In 4^a parte ibi [Proprio aūt.] Ostendit qual'r magnificus se hz circa ea in qbus scōario expendit. In 5^a ibi [Supabūdās aūt ꝛ banausus.] Determiatur de vitys oppositis magnificentie ostēdendo qual'r se hūt circa materiam suā ꝓpriā. In p̄ma parte p̄mo ponit mām cōez magnificētie ꝛ liberalitati: ꝛ ostēdit dīaz inter magnificētiaz ꝛ liberalitatē. Dicit ergo p̄mo q̄ post liberalitatez vī esse ꝓsequēs tractatus de magnificentia: qz magnificētia vī esse qdā habitus seu vtus circa pecunias sicut ꝛ liberalitas. [Nō quēadmodū.] verumtamen magnificentia ꝛ liberalitas differunt q̄tū ad mām: ꝛ est ꝓclusio 17^a ꝛ pbat dupl'r. Prio sic. Liberalitas se extendit ad oēs operationes que sunt circa pecunias. s. acceptiones donationes ꝛ expensas: sed magnificētia soluz est circa opationes sumptuosas. ergo ꝛc. Scōo pbat sic. In sumptibus siue expēsis magnificentia excedit liberalitatē: qz magnificētia est circa magnas expēsas ꝛ liberalitas est circa expensas mediocres. igit magnificētia ꝛ liberalitas differūt q̄tum ad mām. [Magnitudo aūt.] Qual'r aūt pertinet magnitudo ad sumptus magnifici: ostendit Phs dicens q̄ magnitudo est ad aliud: ꝛ ideo magnitudo sumptus accipit p respectum ad aliud. s. ad illud in quo fiunt expense ꝛ ad ꝓsonam expendētis: nō enim idē sumptus dī magnus per cōparationē ad trirarcū: ꝛ per cōparationē ad architheoz: ꝛ intelligit per trirarcū p̄ncipē galearū que hūt tres ordines remorū: ꝛ per architheoz p̄ncipem seu presidentez in templo: opz enīz sumptus esse decentes per cōparationez ad illū qui expendit: ꝛ p cōparationē ad illud in quo expēdit: ꝛ per cōparationē ad illū pro quo expendit: vt si fiant expense in edificatione domus opz ꝓsiderare cui illa domus edificet. vtz. s. p̄ncipi vel priate ꝓsone: qz ꝓm hoc diuersi sumptus requirunt. [Qui aūt in paruis.] Assumptū pbat. s. q̄ ad magnificētiaz regrat magnitudo sumptus: ꝛ pbat per hoc q̄ si aliqs expēdat in rebus paruis etiam moderatis ꝓz q̄ dignū est nō dī magnificus: vt si multotiens diuisiz expenderet multa parua: ita q̄ oēs ille expē-

se cōgregate facerent aliqō tātū q̄tum est illud qō expendit magnificus nō pp hoc diceret magnificus: ꝛ si promptē ꝛ liberaliter illa parua expenderet: sed bn̄ esset liberalis ꝛ nō magnificus: nā oīs magnific^o est liberalis ꝛ nō oīs liberalis est magnific^o. [Talis aūt bn̄tus.] Vitia opposita magnificentie sunt puificentia ꝛ banausia: puificentia opponit magnificētie per modū defectus ꝛ banausia opponit magnificētie per modū superabūdātie: ꝛ dī banausia a bannos qō est fornax: qz banausi oīa sua cōsumunt sicut in fornace. Vocant etiā tales apyrocbalia: q̄si sine experientia boni qz sunt inexperti qual'r opz bonū operari ꝛ tales dicunt superabūdātes: qz excedūt rectā rōnē in expēdendo. ¶ Circa mām magnificētie est intelligēdū q̄ ad magnificū ptinet intēdere aliqō magnū opus vt nomen sonat: sed magnū opus nō fit sine magnis sumptib^o: ideo magnificentia est circa magnos sumptus ꝓportionatos operi ꝛ ꝓsone facienti sumptus: ꝛ qz a magnis sumptib^o faciēdis pōt bō ipediri ex nimio amore pecunie: qui enīz nimis diligit pecuniā per hoc retrahit a magnis sumptibus faciendis: iō magnificētia est circa amorez pecunie ꝛ circa magnos sumptus ꝛ circa pecunias qbus vtitur in talibus sumptib^o. ¶ Pōt igitur distingui triplex mā ipsius magnificētie. naz amor pecunie est mā imediata ꝛ intrinseca magnificentie: qz magnificētia hz regulare appetitū hominis ne ꝓpter nimiuz amorem pecuniarū retrahat a magnis sumptibus in opere magno faciendis. Est etiam circa sūptus ꝛ expēsas magnas sicut circa mām extrinsecam ꝓpinquā: ꝛ qz magni sumptus non fiunt sine magna pecunia: ideo magnificētia est circa pecunias tanq̄ circa mām extrinsecā scōariā ꝛ remotā. ¶ Intelligendū est ēt q̄ liberalitas accipit dupl'r. s. large ꝛ stricte: liberalitas large accepta est indifferēter circa magnas expensas ꝛ circa paruas: ꝛ sic est genus ad magnificentiā ꝛ nō est vtus distincta spālis a magnificentia: ꝛ sic loquit Phs hic de liberalitate cum dicit q̄ oīs magnificus est liberalis: ꝛ nō oīs liberalis est magnificus: sed liberalitas stricte accepta est solum circa expensas mediocres: ꝛ sic est virtus specifice distincta a magnificentia.

¶ Magnificus aūt scienti similis est: nā decoz ipsum cōtemplari pōt ꝛ magnos cōcinne facere sumpt^o. Ait enīz in principio dixim^o habitus opōnibus ꝛ iis quoz est definit. Sumptus igit magnifici magni sunt ꝛ decentes. Talia aūt ꝛ opa sunt: sic enīz magnus erit sumptus ꝛ decēs ad opus: vt sumptus qdē opus: ope vo dignus sit vel ēt exuperet sumptus. At qui magnific^o honestatis cā tales faciet sumptus. Hoc enīz oīb^o est cōe vtutib^o: ꝛ ēt cū voluptate ꝛ sine parsymonia erogando. Exacta nāqz rō ad pusillitatē nimirū attinet: atqz poti^o quonā mō pulcherrimū maxieqz decēs fuerit ipsuz opus cōsiderabit: q̄ quāti cōstiterit: ꝛ quonā mō cōfectū p q̄ minimos fuerit sumptus. Necesse est igit ipsuz magnificū liberalē ēt esse. Etenim liberalis sumptus faciet quos opz ꝛ vt opz. In his aūt est magnū ipsuz magnifici vt magnitudo circa hec liberalitatis ꝛ ab equali sumptu magnificentius faciet opus: nō. n. eadē est vtus rei que possidet ꝛ operis. Etenim illa qdē est ea que q̄plurimo pretio digna est ꝛ pretiosissima: vt aurū ꝛ op^o qō magnū est atqz pulchrū: talis enim operis aspectus est admirabilis: at qō est magnificuz est admirabile: atqz virtus operis est magnificentia in magnitudine.

¶ Magnificus aūt scienti assimilat: decens enī z^a p̄-

pōt specularī: ꝛ expendere magna prudenter: quēadmodū enīz in principio dixim^o habitus opōnib^o determinat: ꝛ q̄z est: magnifici vtiqz sumptus magni ꝛ decentes: talia vtiqz ꝛ opa: sic enīz erit magnus sumpt^o ꝛ decēs operi: q̄re opus qdē sumptu dignū opz esse: sumptū aūt opere vel supabūdare. ¶ Cōsumet autez talia magnific^o boni grā. Cōmune. n. hoc vtutib^o. ¶ Et adhuc delectabil'r ꝛ emissiue. ¶ Rōcinij aūt diligētia puifica. ¶ Et qual'r optimum ꝛ decētissimū itēdet vtiqz magis q̄z quāto ꝛ q̄l'r minimo. ¶ Necessariū aūt ꝛ liberalē magnificuz esse: eteniz liberalis expendet que opz ꝛ vt opz. In his enīz magnū magnifici velut magnitudo circa hec liberalitate exīte. ¶ Et ab equali sumptu opus faciet magis magnificū. Non enīz eadē vtus possessionis ꝛ operis: possessionis enīz qdē vtus qō plurimo dignuz ꝛ bonoratissimū: puta auruz. Operis. n. magnū ꝛ bonū: talis enīz speculatio admirabilis. Magnificum autē admirabile: ꝛ est operis virtus magnificentia in magnitudine.

¶ Hec est z^a ps p̄ncipalis hui^o capl'i: in qua ostendit quō magnificētia se hz circa suā mām ponēdo ꝓprietates ipsi^o magnifici: quē sunt. 7. Pria est q̄ magnificus assimilatur sapiēti: qz sicut ad artificē scientē ptinet cognoscere ꝓportionē vnius ad aliud: ita ad magnificū pertinet cognoscere ꝓportionē expensaz ad illud in quo fiūt expense. Opz enīz q̄ expense ꝓportionent operi in quo expēse fiūt vel q̄ superabūdēt: qz enīz difficillimū est inuenire meduz si cōtingat a medio declinare: semp vtus declinat ad illō qō minus hz de malo: sicut liberalis in dādo ꝛ magnificus in plus expēdēdo. [Cōsumet aūt talia.] Scōa ꝓprietas magnifici est accepta ex pte finis ꝛ est q̄ magnific^o cōsumit: hoc est: expendit talia magna bona ꝛ decentia ꝓp bonum honestū: sed hec ꝓprietas nō est ꝓprie ꝓpria: qz operari ꝓp bonū honestū est cōmune cuilibz vtuti. [Et adhuc delectabilr.] Tertia ꝓprietas est q̄ ad magnificuz pertinet magna expendere ꝛ emissiue idest ꝓmpte: ꝛ sine difficultate emittendo. [Ratiocinij aūt.] Quarta ꝓprietas est q̄ magnificus nō dz esse diligēs in cōputatione expēsarum. Et hec est ꝓclo 18^a ꝛ pbat sic. Qō est ꝓpriū paruifico non inest magnifico: sed ꝓpriū paruifico est q̄ sit diligens in cōputatione expensaz: iō ꝛc. Huius rōnis ponit Phs virtutē minoris dicens q̄ rōcinij diligētia est paruifica: B est ptinet tanq̄ ꝓpriū ad puificū. [Et qual'r optimū.] Quinta ꝓprietas est q̄ magnificus magis respicit ad hoc q̄ fiat opus optimū ꝛ decētissimū q̄ qual'r nimiū expendit circa opus faciēdū. vñ magis respicit ad opus q̄ ipsuz optime fiat q̄ quo ꝛ q̄tū expēdat circa opus faciendū. [Necessariū aūt.] Sexta ꝓprietas est q̄ necesse est magnificū esse liberalē: ꝛ hec est ꝓclo 19 ꝛ pbat sic. Necesse est q̄ ille q expendit que opz ꝛ qñ opz ꝛ circa q̄ opz: ꝛ sic de alys circūstātys: sit liberalis: ꝛz magnific^o expēdit qñ opz ꝛ q̄ opz: ꝛ sic de alys circūstātys: iō necesse est magnificū esse liberalē. Maior pz ꝛ minor declarat per hoc q̄ magnificus expēdit circa magna ꝛ decētia opa que opz ꝛ qñ opz: ꝛ sic de alys circūstātys: ꝛ hoc facit delectabil'r ꝛ emissiue ꝛ ꝓpter bonū. vñ ad magnificū ꝓprie ptinet q̄ aliqō ma-

gnū faciat circa māz liberalitatis ac si magnificētia nihil aliō sit q̄z q̄dā magnitudo liberalitatis circa expēsas. [Et ab eqli.] Septima ꝓprietas magnifici est facere magnuz opus ex magnis sumptibus: ꝛ hec est ꝓclo 20^a ꝛ pbat sic. Ad magnificū ptinet facere opus magnificū: ꝛz opus magnificū opz q̄ sit magnū ꝛ ex magnis sumptib^o: iō ad magnificū ptinet facere opus magnū ex magnis sumptibus. Maior est manifesta ꝛ minor declarat. naz ad opus magnificū opz cōcurrere vtutes tā possessionis q̄ expēdit in opus faciēdū: q̄z etiā ipsius opis: opz enīz adesse optimas pfectiones vtriusqz ad hoc q̄ opus sit magnificū: optima aūt pfectio operis ipsi^o magnifici est decēs ipsius magnitudo ꝛ bonitas: ita q̄ ꝓsideratio talis opis inducit admirationē ita vt opus sit admirabile: ꝛ optīa pfectio possessionis est vt sit plurimo ꝓcio dignū: ꝛ q̄ boies maxime honorant seu appreciant cuiusmodi est aurū. Sic q̄ pz q̄ pfectio opis magnifici cōsistit in magnitudīe opis cū magnitudine expensaz: ꝛ sic pz minor: ꝛ hoc est qō dicit Phs: q̄ si magnific^o faciat opus ab eqli sumptu opi: hoc est a magno sumptu sicut ipm opus est magnū: ꝛ opus erit magis magnificū: ꝛ p hoc intelligit ꝓclo. s. q̄ ad magnificū ptinet facere magnū opus ex eqlib^o sumptib^o hoc est ex magnis sumptib^o. Deinde p declaratione minoris dicit q̄ nō est eadē vtus hoc est pfectio possessionis q̄ expēdit circa op^o ꝛ ipsius opis. nā vtus possessiōis est qō plurimo pretio est dignū ꝛ bonoratissimū: hoc est maxie appreciatū: puta aurū: sed vtus opis est magnū ꝛ bonuz. i. magnitudo ꝛ bonitas cui^o speculatio est admirabilis: ꝛ ex his ꝓcludit q̄ vt^o operis magnifici ꝓsistit in magnificētia opis ꝛ in magnitudine supple expēsaz. ¶ Lincoñ. dicit hic q̄ siue a vili siue a pauco sumptu ꝓtingeret fieri opus magnū ꝛ pciosū siue ex magno ꝛ pcioso sumptu cōtingeret fieri opus vile vel puū nō esset opus vere magnificū. Opz. n. tā possessionis que expēdit in opus faciēdū q̄z ipsius opis cōcurrere vtutes hoc est optimas pfectiones ad hoc q̄ opus sit magnificū. hec Lincoñ. dicit ēt q̄ in magnifico ope opz hoc adesse: vt sit admiratione dignū: opera enīz magnifici sūt talia q̄ raro sunt inuēta: ꝛ hz̄ sunt admiratione digna.

¶ Impense vo sunt he quas dicimus honorabiles: vt ea que deoz cā fiunt: dedicatiōes inquā ꝛ extructiones ac sacrificia. Et ea q̄ ad Rēp. liberalitas fiunt: vt si aliquo in loco ludos splendide facere oportere putant: aut pfecturas subire nauiū: aut ēt epulū publicū exhibere atqz in vniuersis vt diximus: ꝛ ad agētē hūt respectus q̄nā sit: ꝛ quas habeat facultates: digna. n. his esse opz: ꝛ nō solū opus: vez ꝛ ipsuz facientē decere. Quocirca pauper nō erit magnificus: qppe cuz ei nō sint ea e qbus multos decoze faciat sumptus: q vo aggredit fatu^o est: nā ꝓter dignitatē facit: ꝛ id qō opz: id vo qō recte sese hz a vtute emergit. Decēt āt ꝛ eos qb^o talia antecedūt: aut p seipsos aut p maiores: aut per eos recta ad quos ipsi se referūt ꝓpinqtatis aliq̄ rōne: ꝛ nobiles ēt ꝛ gloriosos ꝛ quotquot sūt huiusce modi: hec enīz vniuersa amplitudinē hūt ꝛ dignitatē. Maxime igit talis est ipse magnificus ꝛ in talib^o ipensis versant ipsa magnificentia quēadmodū diximus: ꝛ maxime enim ꝛ honorabilissime sunt.

¶ Est aūt sumptuuz q̄lia dicim^o honorabilissima: puta circa deos dona reposita ꝛ ꝓparationes ꝛ sacrificia: sil'r aūt ꝛ quecunqz circa oē diuinuz. Et quecūqz ad cōe magnifica sunt: pu-

ta si alicubi largiri q̃le oportere ꝓclare: vel trieris esse principez: vel ēt ꝓuinare ciuitatē. ¶ In oibus aūt quēadmodū dictū est ⁊ ad operātez referr̄ qs est ⁊ quaꝫ possessionū: digna. n. opꝫ bis esse: ⁊ non solū operi sed ⁊ facienti decere.

¶ Propter qd̄ inops qdē nō vtiqꝫ erit magnificus: nō eni sūt a qb⁹ multa cōsumet decenter: tentans aūt ⁊ insipiens: ꝑter dignitatē enim ⁊ opportunuꝫ: ꝑm ꝟtutē autē recte. ¶ Decet aūt ⁊ eos qb⁹ talia ꝑexistūt ꝑ seipsos vel per genitores vel per quos ad ipsos trāseūt ⁊ nobiles ⁊ gloriosos: ⁊ quecūqꝫ talia: oia eniꝫ hec magnitudinē hn̄t ⁊ dignitatē. Maxie qdem igit̄ talis magnific⁹ ⁊ in talib⁹ sūptib⁹ magnificētia quēadmoduꝫ: dixim⁹. n. maxia ⁊ bonorabilissima.

¶ Hec est 3ª ps p̄ncipalis hui⁹ capl̄i: in qua Phs ostēdit in qbus magnificus expēdit p̄ncipal'r ⁊ qb⁹ ꝑsonis conuenit in talib⁹ expēdē. Quātū ad p̄m intēdit dicē q ad duo p̄ncipal'r dꝫ opus magnifici se expendere: videlꝫ ad res diuinas. s. ad ꝓparationē vel edificationez tēploꝫ ⁊ sacrificia vel oblationes faciēdas: ⁊ hoc est p̄m. s. q opus magnifici se dꝫ expēdere ad res diuinas. Scōm est q opus magnifici se dꝫ expēdere ad ea q̃ magnifice fiūt ꝑ respectum ad bonū publicū cuiusmodi sunt donationes magnifice toti cōitati facte: ⁊ hꝫ ꝑ aliq̃ vtilitate cōitatis ⁊ magna cōuiuia facta cōitati. ¶ In oib⁹ aūt. ¶ Vlso que sūt illa in qbus magnificus hꝫ p̄ncipal'r expēdere: intēdit ostēdere qb⁹ personis cōuenit hꝫ expensas facere: ⁊ qb⁹ nō: ⁊ dicit q in oib⁹ hꝫ expensis opꝫ respicere ad ea in qb⁹ qs expēdit: sed cū hoc opꝫ habere respectū ad ꝑsonā expendētē. Opꝫ enim respicere q expēse sint ꝓportionate ꝓditioni: ⁊ ꝑsone expendētis ⁊ diuitij eiusdē: ita q expēse nō solum deceant opus in quo expēdunt̄: sꝫ ēt q deceāt facientez expensas. ¶ Propter qd̄ inops. ¶ Ex hoc ostēdit̄ qb⁹ nō decet facere hꝫ opera magnifica: ⁊ cōcludit̄ ex p̄dictis q inops nō est magnificus. Et hec est ꝓclo 21ª ⁊ pbat̄ sic. Qis magnific⁹ hꝫ magnas diuitias ex qb⁹ pōt decēter multa expēdere: sꝫ inops nō hꝫ magnas diuitias ex qb⁹ pōt multa expēdere decēter: iō ⁊c. Uñ si aliqs tentet expēdere vltra suū posse erit insipiēs: q opat̄ ꝑter dignitatē: ⁊ ꝑter id qd̄ opꝫ qd̄ nō ꝑtinet ad ꝟtutē: q ꝑm ꝟtutem oia fiunt recte ⁊ ꝑm qd̄ opꝫ. ¶ Decet aūt. ¶ Ostēdit quos decet facere hꝫ expensas magnas vbi opꝫ inspicere ad q̃ntitatē diuitiaꝫ: ⁊ ēt ad cōditionē ꝑsonaꝫ. vnde dicit q tales expensas magnificas decet illos hoies facere q habent magnas diuitias ex qb⁹ p̄nt̄ multa ꝓsumere decēter: nec refert vñ habeāt istas diuitias vtrū iure hereditario aut ex ꝓprio laboze: aut quocunqꝫ alio mō diuitie ad eos pueniāt: puta si relinquant̄ heredes extraneoꝫ. Opꝫ etiā respicere ad ꝓditiones ꝑsonarū. nā viros nobiles genere ⁊ viros gloriosos ⁊ in bonorib⁹ ꝓstitutos maxie decet tales magnos sumptus facere: nā ista ꝓportāt quandā magnitudinē ⁊ dignitatē: ⁊ iō talibus maxie cōpetit magnificētia: ⁊ pōt hic poni ꝓclo 22ª scilꝫ q viros nobiles genere ⁊ viros in dignitatib⁹ ꝓstitutos hn̄tes magnas diuitias decet facere sumptus magnificos: ⁊. pbat̄ per hoc q hn̄t diuitias sufficiētes: ⁊ cōuenit ēt cōditionibus hꝫ ꝑsonaꝫ magnitudinem habentiūz. igitur hꝫ viros decet facere sumptus magnificos.

¶ E priuatis vō he pertinēt ad magnificuꝫ que semel fiunt: vt nuptie ⁊ si qd aliud tale: ⁊ si circa aliqd tota ciuitas: aut q sunt in dignitatib⁹ studeāt: ⁊ circa hospitū susceptiones: ⁊ missiones: ⁊ munera. Nō eniꝫ ad seipsuꝫ: sꝫ ad publica sumptus facere magnificus solet: ipsa aūt munera simile qd hn̄t is q̃ dꝫs dedicant̄. Ad magnificuꝫ ēt ꝑtinet ⁊ domū a se extructā vt diuitias decet habere: est eniꝫ qdā ⁊ hec ornamētū: ⁊ itez ꝟs magis operib⁹ sūptus facere q̃ diuturno tēpore persistere p̄nt. Hec eniꝫ sunt maxie pulchra atqꝫ in singulis decoꝫ ip̄m seruare: nō eniꝫ eadē dꝫs ⁊ hoib⁹ ⁊ ad templū atqꝫ sepulcrū accōmodant̄. Est aūt vnusqsqꝫ sumptus magnifici suo in genere magnus: ⁊ magnificentissimus qdez is est qui est magnus in magno: hic aūt his qui est in bis magnus. Et differt magnum qd̄ est in opere a magno qd̄ est in sumptu. Pila nāqꝫ pulcherrima: aut pulcherrimus puccus puerilis qdē muneris magnificentiā hꝫ: preciū aūt eis pusillū est atqꝫ illiberale. Quapp magnifici est quocūqꝫ in genere faciat magnifice facere. Tale nāqꝫ neqꝫ facile superari potest: ⁊ sese habet vt sumptus dignitas postulat. Talis est igitur ipse magnificus.

¶ Proprioꝫ aūt quecūqꝫ in semel fiunt: puta nuptie ⁊ si qd aliud tale. Et si circa aliqd tota ciuitas studet vel q in dignitatib⁹: ⁊ circa peregrinoꝫ aūt susceptiones ⁊ emissiones ⁊ dationes ⁊ retributiōes. Nō eniꝫ in seipꝫ sumptuosus magnific⁹ sꝫ in cōia: dona aūt deo sacratis hn̄t aliqd sile. ¶ Magnifici aūt ⁊ habitationē ꝓpare decēter diuitijs: ornat⁹ qdē eteniꝫ hec: ⁊ circa hec magis sumpt⁹ facere q̃cūqꝫ diuturna opeꝫ: optima. n. hec. ¶ Et i singulis decēs. Nō eniꝫ idē cōgruit dꝫs ⁊ hoib⁹ neqꝫ in tēplo ⁊ sepulcro: eteniꝫ in sumptibus vnūqq̃qꝫ magnū in generē: magnificētissimū qdē qd̄ in magno magnū: h̄ aūt qd̄ in bijs magnuꝫ: ⁊ differt in ope magnū ab eo qd̄ est in sumptu. Sphera qdē eni vel lecbit⁹ pulcherrima magnificētiaꝫ hꝫ puerilis doni. Huius aūt p̄ciuꝫ puū ⁊ illiberale: pp qd̄ est magnifici i quo vtiqꝫ faciat gñe magnifice facere: tale. n. nō facile supabile ⁊ est bñs hꝫ dignitatē sūpt⁹: talis qdē igr̄ magnific⁹.

¶ Hec est 4ª pars: in qua narrat̄ in qb⁹ magnificus scōario expendit. ⁊ ponit tres gradus ꝑtinētes ad p̄uatas ꝑsonas in qbus scōario expendūt. Primus est q magnificus magnos sumptus facit in his que ꝓprie ad ipsum vel ad amicū ꝑtinēt q̃ fiunt soluꝫ semel: cuiusmodi sunt nuptie ⁊ militia: ⁊ si qd aliud fit tale. Scōs gradus est q si tota ciuitas vel p̄nceps ciuitatis studeat ad aliq̃s magnos sumptus faciēdos: circa hoc faciat magnificus magnos sumptus: vt si opꝫ ciuitatez bonorifice recipe aliq̃s extraneos vt reges vel p̄ncipes: vel si opꝫ eis mittere magna exenia vel ei magna dona offerre: vel si oporteat eis retribuere ꝑ aliqb⁹ bñficijs ꝑpensis: in oib⁹ his magnos sumptus faceret magnific⁹. Nō. n. est magnific⁹ sūptuosus in seipꝫ vt multū expēdat in ꝓprīū vsuꝫ sꝫ sumpt⁹ magnos faciet in cōmuni: ⁊ dico q dona magnifica que dant̄ magnis vt regibus ⁊ p̄ncipib⁹ hn̄t aliqd sile cū his que deo offerunt̄: nō eniꝫ offerunt̄ deo aliq̃ qꝫ deus eis indiget: sed pp reuerentiā ⁊ bonorē: ⁊ ita magnis viris dant̄ ⁊ offerunt̄ dona magis ꝓpter bonorē q̃ pp indigentiā. ¶ Magnifici aūt. ¶ Tertij⁹ gradus in quo magnificus scōario expēdit/ponit: ⁊ est q magnific⁹ dꝫ ꝑparare sibi domū pueniētē ex proprijs diuitijs: qꝫ hīc decētē domū ꝑtinet ad hoīs ornatuꝫ: ⁊ in edificijs faciendis magis intēdit magnificus facere magnos sumptus circa opa diuturnioza ⁊ ꝑmanētioza q̃ circa alios fragiles ornatus: puta circa colūnas marmoreas in domo q̃ circa fenestras vitreas: que eniꝫ sunt diuturnioza fiūt optima. ¶ Et in singulis decēs. ¶ In oib⁹ sumptib⁹ magnificus ꝓseruat debitā ꝓportionē sumptū ad ea in qb⁹ expendit. vñ in singulis expēdit illō qd̄ decet: ⁊ hꝫ spēm ⁊ hꝫ q̃ntitatē: nō eniꝫ idē hꝫ spēm ⁊ ꝑm q̃ntitatem cōgruit exhibere dꝫs ⁊ hoībus neqꝫ in tēplo ⁊ sepulcro construēdo: magnificus tñ semp faciet magnū sumptuꝫ: ⁊ in quolibet facto faciet magnū sumptū in genere illo. Nam in magno faciet magnū sumptū: ⁊ in quolibet facto faciet magnū in tali genere. Nō eni semp est idē simpl'r magnū ⁊ in tali gñe magnū: q̃nqꝫ eniꝫ differūt magnum respectu operis ab eis q̃ sunt simpl'r magna in expensis. nā si aliqs faciat pulcherrimā sphērā. i. pilā aut lechitū. i. aliqd̄ vasculū ad dandū alicui puero: illa sphera vel vas hꝫ magnificentiā in gñe puerilis doni: ⁊ tñ nō est magnū in sumptu: preciū eniꝫ pulcherrime sphere hꝫ se cōsideratū est puū. Sic igit̄ magnificus in quolibet gñe facit aliqd̄ magnum opus in illo genere in quo facit sumptus ꝑm operis dignitatē ⁊ talis sumptus factus ꝑm operis dignitatem non est de facili supabilis: qꝫ nō est facile melius facere.

¶ Is aūt qui exuperat atqꝫ sordidus est sumpt⁹ faciēdo vltra id qd̄ opꝫ exuperat vt est dictū: nā paruis in rebus multa cōsumit: ⁊ splendorē inconcinne captat: nūc his qui pecunias cōferūt ad cōuiuia sibi paranda nuptiali apparatu epulū prebens: nunc subministrās comedis exhibēs in eoꝫ transitu purpuraꝫ: vt facere. Megarenses cōsueuerūt: ⁊ oia talia nō honestatis sꝫ ostensionis diuitiaꝫ causa facit: ⁊ vt admiratione pp hec vt putat afficiat̄: atqꝫ vbi qdē multos facē sumptus opꝫ puos facit: vbi vō opus est paruis magnos. Pusillus aūt in decoro circa vniuersa deficit: ⁊ maximis factis sumptibus in puo perdit decoꝫ: ⁊ qcqd facit tarde differēdoqꝫ facit: cōsiderat quonā mō q̃mi nimos faciat sumptus: ⁊ ēt querit̄: cūctaqꝫ maiora q̃ opꝫ se facere putat. Sunt igitur hi duo habitus: vitia quidem: non tamen afferūt probra: ꝓpterea q neqꝫ detrimento sunt aliꝫs: neqꝫ nimiū sunt deformes.

¶ Supabundās aūt ⁊ banausus in ꝑter qd̄ opꝫ cōsumēdo supabūdat quēadmodū dcm̄ est. in puis enim sumptuū multa cōsumit ⁊ resplēdet ꝑter melodiā: ⁊ est parabola q̃dā: puta hystrionēs nuptial'r cibās ⁊ comedijs tribuēs: in transitu purpurā iferēs quēadmodū Megares ⁊ oia talia nō boni faciet gratia: sed diuitias ostētans ⁊ ꝓpter hoc existimās admirari: ⁊ vbi qdē opꝫ multa cōsumere pauca ꝓsumēs. vbi aūt pauca multa: paruificus aūt circa oia deficiet ⁊ maxima cōsumens in paruo bonuꝫ ꝑdit. Et qd̄cūqꝫ facit tardās: ⁊ intēdēs q̃liter minimuꝫ consumat vtiqꝫ ⁊ boctristat̄: ⁊ oia existimans maiora facere q̃ opꝫ. ¶ Sunt qdē: bij igit̄ habitus malitie: nō tñ opprobria qdē iferūt ꝓpter neqꝫ nociuos primo esse neqꝫ valde turpes.

¶ Hec est 5ª pars principalis: in qua determinat̄ de vitijs oppositis magnificētie. s. de banausia q̃ est vitiū in excessu ⁊ de puificētia que est vitiū hꝫ defectū: banausus excedit magnificū nō in q̃ntitate sumptuū sed in expendēdo ꝑter illud qd̄ opꝫ. vñ vbi opꝫ multa expēdere expendit pauca vel nihil: ⁊ multa expendit vbi nō opꝫ expēdere. ¶ Preter melodiā. ¶ idest ꝑter debitā ꝓportionē vt in hystrionibus eos nuptialiter cibās ⁊ comedys. i. repsentatoribⁿ tribuēs magis q̃ opꝫ ⁊ in trāsitu purpurā iferēs. i. viā purpura cooperiēs existimās se ꝑ hoc admirari. Sꝫ paruificus est q circa oia deficit cuius sunt qnqꝫ ꝓprietates. Prima est q cū facit magnas expēsas in puo: qꝫ nō vult expēdere hoīm perdit qd̄ apposuit: vel sic bonū pdit. i. bonū vtutis pdit ꝑ modico qd̄ omittit. Scōa est q qcqd facit: facit cū tarditate. Tertia est q semp studet quō pōt minimū expēdē. Quarta est q expēdit cū tristitia. Quinta est q semp credit se maiora facere q̃ opꝫ. ¶ Sunt qdez. ¶ Doterminat de vtroqꝫ vitio sil' declarās duo. s. q habit⁹ oppositi magnificētie sunt malitie: ⁊ est ꝓclo 23ª ⁊ pbat̄ ꝑ hoc q opponūtur vtut̄ ⁊ nihil opponit̄ virtuti nisi malitia. Scōo declarat q isti habitus oppositi magnificentie nō sunt opprobriosi: ⁊ hec est ꝓclo 24ª ⁊ pbat̄ duplr. Prio per Phs q nō inferūt aliud nocumētū primo. 2° per hoc q nō sūt multū turpens eo q valde difficile est in magnis sumptibus nō recedere a medio: ⁊ facē cōtra illud qd̄ est multū difficile nō est turpe. ¶ Dic dubitat̄ circa paruificētiā. vtꝫ sit vitiū oppositū magnificētie ⁊ banausie. Et vī q nō sit vitiū: qꝫ diligētia rōciny nō est vitiū: qꝫ bonū hoīs ꝓsistit in hoc q bñ rōcinet̄ de quolibꝫ. sed diligentia rōciny est paruifica: vt dicit hic Phs. ergo paruificētia nō est vitiū. ¶ Circa istud dubiū sunt duo sciēda. Pmo q puificentia est vitiū. 2° qualr puificentia distinguit̄ ab illiberalitate. p̄m declarat̄ sic. Ille habitus qui deficit a mensura rōnis est vitiū. sꝫ paruificētia est hꝫ: qꝫ deficit a ꝓportione quā rō dictat esse obseruādā inter sumptus ⁊ opa: qꝫ min⁹ intendit expendere q̃ ꝓgruit operi: ⁊ sꝫ semp estimet se plus expendere q̃ opꝫ: ⁊ iō dicit Phs q puificus maxia cōsumens in paruo qd̄ indebite retinet pdit bonū. s. bonū operis magnifici. ¶ Circa 2ᵐ est sciendū q puificus ⁊ illiberalis cōueniūt in hoc q vterqꝫ expēdit cū tristitia ⁊ cum tarditate: sed differūt in hoc q illiberalis expendit cū tristitia ⁊ tarditate circa sumptus paruos: sed puificus expēdit cū tristitia ⁊ tarditate circa sumptus magnos: nō enim dꝫ puificus: qꝫ intēdit expēdere aliqd̄ paruuꝫ absolute: h̄ eniꝫ ꝓprie ꝑtinet ad illiberalē: sꝫ dꝫ puificus: qꝫ intendit sumpt⁹ puos in rel'one ad opus qd̄ intēdit facere: ⁊ qꝫ expendere magna ꝓnpte ⁊ delectabil'r est difficili⁹ q̃ expēdere moderata ⁊ facere sumpt⁹ cōes: iō puificētia est minus vitiū q̃ illiberalitas. ¶ Ad rōnē in ꝑriū dōm est q ꝑ diligentiā rōciny possumus vno mō ꝑtelligere diligentiā rōcinationis ⁊ illa nō est puifica: sꝫ est bona ⁊ laudabilis. Alio mō possum⁹ ꝑ diligētiā rōciny ꝑtelligere diligētiam cōputationis ⁊ talis diligentia est duplex: qꝫ aut impat̄ a recta rōne moderāte appetitū circa affectionē pecunie ⁊ bonoꝫ exterioꝫ: ⁊ talis diligētia rōciny. i. cōputatiōis nō est paruifica sed laudabilis. Aut talis diligentia accidit ꝓpter timorem sumptuuꝫ: timor enim facit bene consultationes sicut dicitur 2° rhetorice: ⁊ talis diligētia est vituperabilis. vnde paruificus timens facere sumptus ex inordinato amore quē hꝫ ad pecuniā: incipit rōcinari ⁊ ingrere qūo possit minimū expēdere: ⁊ talis diligētia rōciny nō est laudabilis: sed paruifica ⁊ vituperabilis ⁊c.

21ª ꝓclo hui⁹ q̃rti libri.

22ª ꝓclo hui⁹ q̃rti libri.

23ª ꝓclo hui⁹ q̃rti libri.

24ª ꝓclo hui⁹ q̃rti libri.

Dubiū. rō

Solo. p̄m nōn m circa solutionem.

2ᵐ nōn m.

Ad rōnē. Quid per rōciny diligentiam intelligit. Cōputationis diligentia 2ª.

3 **Secundus tractatus** pme partis pncipalis huius libri qui est de virtutibus que sunt circa honores continet duo capla. pm de magnanimitate que est vtus circa honores magnos. Capla zm qõ incipit ibi. Videt aũt ⁊ circa hunc. Jest de quadã vtute inomiata q̃ est circa honores mediocres ⁊c.

Capitulum primum in quo declaratur ꝙ magnanimitas ē circa magna ⁊ qs magnanim⁹ ⁊ qs chaymus ⁊ qs pusillanimus ⁊ q̃lr magnanimus est extrem⁹ ⁊ medi⁹: ⁊ ꝙ magnanimitas est circa maximũ exterior bonor vt opz ⁊c. qõ est honor. Et reu q̃ deficit pusillanim⁹ ⁊ supabũdat chaymus: ⁊ qualis est magnanimus. s. optim⁹ ⁊ vlr bonus cui⁹ est facere qõ est magnuz in vnaquaqz vtute moderate se hñs ad pspera ⁊ aduersa: nõ gaudens in bis nec tristatus
K in illis magis volens sibi reuocare ad memoriã p sermones gb⁹ bñ fecerit q̃ a gb⁹ bñ passus est sua bñficia delectabilius audiẽs q̃ q̃ bñ passus est: nõ ostẽsiuus ppie indigentie: ad magnos magnus: ad medios aũt moderatus manifestus oditor ⁊ amator. Luratiuus veritatis magis q̃ opinionis ⁊ nõ admiratiuus: nõ memor mali sz despector: cui motus ⁊ vox grauis ⁊ locutio stabilis: nõ cõtẽtiosus de deficiente ⁊ supabundante: qualis. s. est vterqz.

¶ Magnanimitas circa magna qdez vel ex ipso noie versari vĩ. Circa que vo versat pmũ accipiamus opz: atqz nihil refert siue habitũ ipm: siue eũ cõsideremus qui habitũ hz. Jtaqz magnanimus is est qui magnis est dignus ⁊ dignũ sese magnis censet. Qui nãqz non pdignitate hoc facit stolidus est: at eorũz qui prediti
L sunt vtute nemo demens: nemo stolidus est. Js igit quẽ diximus magnanimus est: q nãqz parua meret ⁊ hisce dignũ sese censet: modestus qdẽ at nõ magnanimus est. Magnanimitas enim in magnitudine: sicut ⁊ pulchritudo corpore in magno cõsistit: parui vo formosi qdẽ sunt ⁊ mẽbris apti: sed nõ pulchri. Js aũt q est indignus ⁊ magnis dignũ seipsum censet lentus est. Nõ est aũt ois lentus q maioribus q̃ meret dignum seipsum censet. At is q se dignum minoribus q̃ dignus sit opinat pusillanim⁹ est: siue magna: siue mediocria mereat: siue parua qdẽ: minorib⁹ vo se dignũ esse existimet: ⁊ maxie videbit is qui magnis est dignus: qd enim faceret si tantis nõ esset dignus. Est igit ipse magnanimus magnitudine qdẽ extremus: rõne aũt eius
M qõ opz medius. Dignũ enim eo seipse censet qõ ad dignitatẽ sua accõmodat: illi vo exuperãt ⁊ deficiunt.

Caput pm scõi trac. pme ptis q̃rti libri ethicor. pa qs. c.

Magnanimitas aũt circa magna qdez ex noie vĩ esse: circa qualia aũt est primũ accipiamus: differt aũt nihil habitũ vel eũ qui pm habitum intẽdere: videt autẽ magnanimus esse q magnis seipsum dignificat dign⁹ existẽs. Qui enim nõ pm dignitatẽ id facit insipiẽs: cor aũt qui pm vtutẽ nullus insipiẽs neqz stultus: magnanimus qdez igit q dictus est. ¶ Qui. n. paruis dignus ⁊ bis dignificat seipm tẽperat⁹. Magnanimus aũt non: in magnitudine enim magnanimitas: quẽadmodũ ⁊ pulchritudo in corpore magno: parui aũt ⁊ formosi ⁊ cõmẽ-

furati: pulchri aũt nõ. ¶ Qui aũt magnis seipz dignuz facit indignus exis chaymus: qui autẽ maioribꝰ q̃z dignus nõ est ois chaym⁹. ¶ Qui aũt minoribꝰ q̃z dignus pusillanimus siue magnis siue moderatis siue paruis dign⁹ existens adhuc minoribus seipm dignificet: ⁊ maxime vtiqz videbit si videat magnis dign⁹: qd enim faceret nisi talibus esset dignus. ¶ Est aũt magnanimus magnitudine qdẽ extremus eo autẽ ꝙ vt opz medi⁹: eo enim ꝙ hz dignitatẽ seipsum dignificat: bi aũt superabundant ⁊ deficiunt.

O Primi. q. scõi trac. diuisio in 4or ptes.

Istud est pm capm scõi tractatus prime ptis quarti libri: in quo determinat de magnanimitate ⁊ vitijs ei oppositis ⁊ cõtinet q̃tuor ptes. In pa determinat de mã magnanimitatis: ⁊ vitiorũ quorũ magnanimitas est medietas. In za ibi. Maxie qdez igit circa honores. Jdeterminat de actib⁹ magnanimitatis seu magnanimi circa ppriã mãm. In 3a pte ibi. Nõ est aũt picnocindinos. Jdeterminat de pprietatibus magnanimi. In 4a pte ibi. Deficiens aũt. Jdetermiat de vitijs oppositis magnanimitati. Pria ps ptinet duas pticulas. In pa determinat de mã magnanimitatis in gnãli: ⁊ quõ magnanimitas ⁊ vitia ei opposita se bñt circa eorũ mãm gnãlẽ. In za pticula ibi. Si aũt vtiqz magnis. Jdetermiat de mã magnanimitatis in spãli ostẽdẽdo que est mã spãlis magnanimitatis ⁊ vitiorũ ei oppositorũ. In pma igit pticula ostendit in gnãli que est mã magnanimitatis ⁊ vitiorũ ei oppositorũ: ⁊ ẽt remouet qõdã dubiũ. Dicit g p ꝙ magnanimitas vĩ esse circa magna: sicut appet ex ipso noie magnanimitatis: iõ opz videre circa q̃lia magna sit: nec refert vtrũ loquamur de ipo habitu magnanimitatis aut de eo q dispo nit per habitũ. s. de ipso magnanimo. Prio igit ostẽdit ꝙ magnanimitas est circa magna: ⁊ hec est ꝯ zza ⁊ pbat sic. Ille q est dignus magnis se magnis dignificans est circa magna. sed magnanim⁹ est magnis dignus seipm magnis dignificans. g magnanimus est circa magna: ⁊ p ꝯñs magnanimitas est circa magna: ⁊ itelligit per dignificare dignũ estimare. Ille enim q dignificat se magnis estimat se dignũ magnis. Maior hui⁹ rõnis pz de se: ⁊ minor declarat q̃z tũ ad vtrãqz eius ptẽ. ⁊ pmo ostẽdit ꝙ magnanim⁹ est dignus magnis. nã magnanim⁹ dignificat se magnis. si ergo nõ est dignus magnis est isipiẽs. sz hoc ꝯñs est falsuz: qr nullus vtuosus est insipiens: qr vtus soluz opat pm rõnẽ rectã: iõ magnanim⁹ est dignus magnis.] Qui enim paruis.] Alia ps minoris declarat. s. ꝙ magnanim⁹ dignificat se magnis: qr ille qui est dignus paruis ⁊ illis se dignificat nõ est magnanimus: sed pot dici tẽperat⁹ pm ꝙ temperantia sumit p quacũqz moderatione: sz nõ est magnanim⁹: qr magnanimitas cõsistit in quadã magnitudie sicẽ pulchritudo ppie consistit in corpe magno. vñ illi q sunt parui dici pñt formosi pp decentiã colorũ ⁊ debitã pportionẽ mẽbrorũ: nõ tñ pñt dici pulchri ppter defectuz magnitudis.] Qui aũt magnis.] Quõ aũt vitia extrema se habent circa magna ostẽdit. Pbs narrans ꝙ q estimat seipz dignũ magnis cũ sit indignus vocat chaymus. i. fumosus seu ventosus ⁊ psumptuosus: sz ille q est dignus magnis: ⁊ adhuc se estimat dignuz maioribꝰ nõ semp vocat chaymus eo qõ difficile est mensurã certam accipere huius ꝙ aliquis estimet se dignum nõ maioribus nec minoribus q̃z est dignus: hoc enim scire est difficile.] Qui autẽ minoribus.] Sed ille qui estimat se esse dignum minoribus q̃z ipse sit dignus vocatur pusillanimus ⁊ hoc siue sit dignus

25a pclo huiꝰ q̃rti libri.

magnis siue mediocribus siue paruis: oriz tñ minoribꝰ se dignificet q̃z est dignus. Maxie tñ vocat ille pusillanimꝰ qui est dignus magnis ⁊ nõ dignificat se illis.] Est aũt magnanimꝰ.] Remouet qõdã dm tale: dictũ est ꝙ magnanimitas est circa magna: ex hc dubitat ⁊ videt ꝙ magnanimitas nõ est in medio sed in extremo: qr magnitudo ⁊ quitas sũt extrema iter q̃ eq̃litas est mediũ: ⁊ sic si magnanimitas fiat circa magna nõ erit mediũ sz extremũ: ⁊ per ꝯñs nõ est vtus. ¶ Istud dubiũ remouet. Pbs dicens ꝙ magnanim⁹ quãtũ ad magna gbꝰ seipm dignificat in extremo psistit: sed hz ꝙ hc facit hz ꝙ opz psistit in medio: ⁊ cõsistit solo in hoc ꝙ mediũ est duplex. s. mediũ rei ⁊ mediũ rõnis. Mediũ rei est mediũ pm quãtitatẽ: mediũ rõnis est qõ fit pm ꝙ recta rõ dictat seu determiat. Sicꝰ extremũ est duplex. s. rei ⁊ rõnis. Est g hec solo ꝙ magnanimitas psistit in extremo rei hoc est in extremo hz quãtitatẽ: ⁊ tñ psistit in medio hz rõnẽ: mediũ. n. vtutis nõ attẽditur pm quãtitatẽ rei sed hz rõnẽ rectaz. vñ quãtũcũqz sit opus qõ homo facit: dum tamen nõ recedat a rõne recta nõ ppter hoc est extra medium virtutis: sed vitia opposita supabundant ⁊ deficiunt ab eo qõ opz.

¶ Qz si magnitudine animi p̃ditus magnis se dignuz censeat ⁊ sit dign⁹: ⁊ maxie maximis: circa vnũ genus maxie vsabit ipse. Dignitas autẽ ad externa vĩ bona. Maximũ vo id asseruerint oẽs esse qõ dõs ipsis tribuimus: ⁊ qõ maxie. hoies g sũt in dignitate affectẽt: qõqz dari premiuz ob res pulcherrimas solet. Talis aũt est ipse bonor: hoc est. n. bonor maximũ externorũ. Circa igit bonores ⁊ oppositũ eorũdẽ vsat vt opz
P ipse magnanimus: ⁊ sine ẽt rõne magnanimi circa bonores esse vident. Airi nãqz magm maxie se dignos esse bonore p dignitate censent: sed pusillanim⁹ deficit tam ad seipsuz q̃z ad ipsius magnanimi dignitatẽ. Lentus autẽ respectu qdem sui exuperat: non tamen ad ipsum magnanimum.

¶ Si aũt vtiqz magnis seipm dignificat dign⁹ existẽs: ⁊ maxie maximis: circa vnũ vtiqz erit maxie. Dignitas aũt vĩ ad ea que exteri⁹ bona. Maximũ hc aũt vtiqz ponemus qõ dõs attribuimus: ⁊ qõ ẽt maxie desiderãt q in dignitate ⁊ qõ in optimis pmiũ: tale aũt bonor. Maximũ enim hoc eorũ vtiqz que exteri⁹ bonorũ: circa bonores vtiqz ⁊ inbonoratiões magnanimus est vt opz. ¶ Et sine rõne: vident aũt magnanimi circa bonores eẽ: bonore aũt maxie magnificant seipsos pm dignitatẽ. ¶ Pusillanim⁹ aũt deficit ⁊ ad seipm ⁊ ad magnanimi dignitatẽ: chaymus vo ⁊ ad seipsum quidem superabũdat: non tñ ad magnanimum.

¶ Hec est za pticula pme ptis: in qua manifestat mã magnanimitatis in spãli: ⁊ cõtinet duas ptes. In pa ostẽditur ꝙ magnanimitas est circa bonores magnos ⁊ quõ vitia opposita se bñt circa hõ bonores. In za pte ibi. Magnanimus aũt. sigdẽ.] determinat de magnanimitate p cõparationẽ ad alias vtutes. In pma igit pticula oñdit ꝙ magnanimitas est maxie circa bonores: ⁊ hec est ꝯclo zoa ⁊ pbat duplr. Prio rõne sic. Cũ dõ aliqs aliqb⁹ dignus talis dignitas referr ad bona exterioza que hoi dant p pmio. Cũ igit magnanim⁹ dignificet seipz maximis bonis exterioribus: ⁊ illud qõ dõ pm supabũdãtiã vni soli attribuat:

26a pclo huiꝰ q̃rti libri.

ops ꝙ magnanimitas sit pcipue circa vnũ bonorũ exteriorũ: quod est maximum bonorum exteriorũz: ⁊ huiꝰ est bonor: quod probatur per illud qõ nos attribuimus dys: qõ etiam maxie appetit bi g in dignitatibus sũt psituti: ⁊ qõ optimis dat p pmio est maximũ bonũ bonorũ exteriorũ: sed bonorẽ attribuim⁹ dys: ⁊ bonorẽ de numero bonorũ exteriorũ maxie appetũt: bi g sunt in dignitatib⁹ cõstituti ⁊ hc dat optimis p pmio. g honor est maximũ de nuõ bonorũ exteriorũ: igit magnanim⁹ est circa bonores ⁊ inhonoratiões vt opz. Dec igit ē rõ ꝙ magnanim⁹ dignificat se magnis bonis exteriorib⁹ qbus est dignus: sz honor est maximũ bonuz de numero bonorũ exteriorũ: qr attribuit dys: ⁊ maxie desiderat a viris gloriosis ⁊ attribuit optimis p pmio. igit magnanim⁹ maxie dignificat se honoribus: ⁊ p ꝯñs magnanimitas est maxie circa bonores.] Et sine rõne.] Zo pbat idẽ per exprimẽtũ: qr exprimẽto videmus ꝙ magnanimi maxie dignificant seipsos bonorib⁹: sed nõ supra dignitatẽ: iõ ⁊c. Vñ pot fieri rõ talis: magnanimitas maxie est circa illa qbus maxie se dignificãt magnanimi: bonores sunt illa qb⁹ maxie se dignificant magnanimi. g ⁊c.] Pusillanim⁹ aũt.] Vitia opposita magnanimitati sic se bñt ad pdictã mãm. s. ad bonores ꝙ pusillanim⁹ deficit a dignificando se bonoribus p respectũ ad seipm: qr dignificat seipz minorib⁹ bonorib⁹ q̃z ipse sit dignus: ⁊ deficit p respectũ ad magnanimũ: qr dignificat seipsuz minorib⁹ bonorib⁹ q̃z magnanimus est dignus: sed chaymus qui est psumptuosus supabũdat p respectuz ad seipsuz: qr dignificat se maioribꝰ bonoribꝰ q̃z est dignus: nõ tñ supabundat per respectũ ad magnanimũ: nõ enim dignificat se maioribus q̃z magnanimus est dignus.

¶ At qui magnanim⁹ ipse cũ sit maximis dign⁹ fuerit optimus sane: melior. n. maiora semp meret: ⁊ optim⁹ maxia. Sũ ergo q vere magni est animi bonũ eẽ opz: atqz magnanim⁹ videbit id eẽ qõ est i vnaquaqz vtute magnũ: nulloqz mõ cõuenit magnanimo periculo fugere ob timorẽ: aut iniuriã facere: gra nãqz cui⁹ is aget turpia cui nihil ē magnũ. Singula vo ꝯsiderãti magnanim⁹ si nõ sit bonꝰ ridiculus oino videbit: nec ẽt dignus erit honore si puus sit: qppe: cũ honor premiũ sit vtutis ac bonis hoib⁹ tribuat. Videt igit ipsa magnitudo animi tanq̃z ornamẽtũ qõdã esse virtutum: nã maiores efficit ipsas: ⁊ sine illis ipsa non fit. Quãobrez difficile est vo magnanimum esse: nõ enim esse potest si nõ omnis probitas adsit.

¶ Magnanimus aũt sigdẽ maximis dign⁹ optimus vtiqz erit. Maiori. n. semp melior dign⁹: ⁊ maxie optim⁹ vt vere. ergo magnanimũ opz bonũ esse. ¶ Videbit aũt eẽ magnanimi qõ in vnaquaqz vtute magnũ. ¶ Et nequaq̃z vtiqz ꝯgruit magnanimo fugere cõmonẽte: neqz iniusta facere: cui⁹ enim gra opabit turpia cui nihil magnũ. ¶ Scõm singula aũt intẽdenti: oino derisibilis vtiqz videbit magnanim⁹ nõ bonꝰ existens. ¶ Nõ erit aũt vtiqz neqz honore dignus pravus exis. vtutis enim pmiũ honor: ⁊ attribuit bono. ¶ Vñ qdẽ igit magnanimitas qdã ornatus esse vtutũ. Maiores enim ipsas facit: ⁊ nõ fit sine illis. ¶ Propter hc difficile ē hz vitatẽ magnanimũ eẽ: nõ. n. pole sine bonitate.

¶ Hec est 2ª ps scde ptcule pme ptis: in qua ostendit quo magnanimitas se hz ad alias vtutes. 2 pmo ostedit q magnanimitas nō est sine alys vtutib⁹. 2° infert quasdā cōclusiōes ex pcedētib⁹. Prio g pbat q magnanimitas nō est sine alys vtutib⁹: 2 hec est ꝑ 27ª que pbat dupl'r. Prio sic. Quia magnanim⁹ est q dignificat se maximis honoribus eis dign⁹ exīs: 2 opz q magnanimus sit dign⁹ maximis honorib⁹: sz qcūqz est dignus maximis honorib⁹ est optim⁹: qz semp melior ē dign⁹ maiori bono: 2 p pns optimus est dign⁹ maxio bono. magnanim⁹ igit est optim⁹: sz nullus est optim⁹ nisi hēat oes vtutes. igit magnanimus hz oes vtutes: 2 p pns magnanimitas nō est sine alys vtutib⁹. [Videbit aūt eē magnanimi.] Sz tūc est dubiū q'l'r magnanimitas est vtus distincta ab alys vtutib⁹ cū cōcomitet alias vtutes. Istud dubiū solvit sic q ad magnanimitatē ptinet illud qd est magnū in vnaquaqz vtute: non enīz est dign⁹ magno honore g nō opat magnū actū vtutis. vñ quelibet alia vtus opat circa suā mām illud qd est ppriū illi vtuti: 2 magnanimitas opat circa illā mām magnitudinē in illa opōne circa illā mām. vbi gra. fortitudo intēdit fortiter agere: sz magnanimitas itendit magnanimiter opari in fortiter agēdo: 2 qz quelibet vtus moralis hz spēm a fine quē intēdit: iō magnanimitas 2 fortitudo spe differūt: lz opent circa idē: qz fortitudo intēdit vnū. s. fortiter agere: 2 magnanimitas intēdit aliud. s. magnuz 2 excellēs ī fortiter agēdo. [Et nequaq.] Dic remouet errorē quozūdā qb⁹ visuz est q ad magnanimū ptinet vt suo sensui semp īnitat 2 q nullius admonitionē sequat: sz q fugiat cōmonentē 2 q nō dubitet cuicūqz iniusta facere. Istū errorem remouet Phs dicēs q nullus opabit turpe aut indecēs nisi pp appetitū alicui⁹. sed magnanim⁹ non tātū appreciat aliq̄z rē exteriorē q pp eā velit aliqd turpe opari. [Scōm singula.] 2° pbat pclo. s. q magnanimitas nō est sine alys vtutib⁹ p ea q̄ in singulis apparēt: 2 dicit q sīqs velit ad singula intēdere videbit oino derisibilis q reputat se magnanimū nisi sit bon⁹. 2 hoc supple bonitate cuiuslibz vtutis moralis: qz si sit malus supple aliq̄ malitia opposita vtuti morali nō est dignus honore. nam honor est pmiū vtutis 2 attribuit bonis. vñ magnanim⁹ dignificat seipsuz magnis honorib⁹ qb⁹ est dign⁹. g nō pōt esse q aliqs malus sit magnanim⁹. [Videt qdez igit magnanimitas.] Dic infert duas ꝑnes ex pmissis. p° ē q magnanimitas est qdā ornatus oiuz vtutū: 2 hec est pclo 28ª 2 pbat sic. Illud qd efficit oes vtutes maiores est ornat⁹ oiuz vtutū. sed magnanimitas efficit oes vtutes maiores eo q ad magnanimitatē ptinet opari magnū in oib⁹ vtutib⁹ 2 ex hoc crescūt oes vtutes: 2 ite magnanimitas nō est sine alys vtutib⁹: 2 sic vī addi alys vtutib⁹ sicut qdam ornat⁹ eaz. [Propter B difficile.] 2ª pclo est q difficile est esse vere magnanimū: 2 hec est pclo 29ª 2 pbat sic. Difficile est ꝑseq magnā vtutē cui debet magn⁹ honor. Difficile est et ꝑseq oes vtutes: sz vera magnanimitas nō est sine magna vtute cui debetur magnus honor nec pōt esse sine alys vtutib⁹. ergo difficile est esse vere magnanimum.

¶ Magnitudo igit animi maxie circa honores 2 oppositū vsat: atqz magnanim⁹ p iis qdē honorib⁹ q 2 magni sunt 2 a studiosis hoib⁹ offerunt moderate letabitur tanq̄ accōmodatos sibi vl' minores et adipiscēs: vtuti n cumulate nullus dign⁹ honor fieri pōt. Accipiet tñ: qa maiora nequeūt exhiberi: sed eos honores quos quiuis hoies 2 paruis tribuūt puipendet oino: nō est enīz his dign⁹. Sil'r 2 id qd est honori ꝓtrariū: nō enīz iure fuerit circa ipm. Ut igit dictū est vir magnanim⁹ maxie circa honores versatur.

¶ Maxie qdē igit circa honores 2 ihonorationes magnanimus est: 2 in magnis 2 studiosis moderate delectabit vt ppria adipiscēs vel minora: vtuti. n. pfecte nō vtiqz fiet dign⁹ honor. Sed tñ 2 adhuc recipiet in nō habendo ipsos maiora ipsi tribuere. ¶ Euz aūt q a ꝓtingētib⁹ 2 in paruis oino paruipendet. Nō enīz his dignus. Sil'r aūt 2 in honoratione: non erit iuste circa ipsum: maxime qdez igitur est quēadmodum dictum est: magnanimus circa honores.

¶ Hec est 2ª ps pncipalis hui⁹ capl'i: in qua determinatur de actib⁹ magnanimi circa ppriā mām 2 cōtinet duas pticulas. In p° ostedit qual'r magnanim⁹ se hz circa honores q sūt ppria mā magnanimitatis. In 2ª pte ibi [Sz adhuc 2 circa diuitias.] Jostedit quo magnanim⁹ se hz circa q̄sdā mās scōdarias cuiusmodi sūt diuitie 2 q̄dā alia bona exterioza. In pma pticula narrat q aligs pncipal'r dī magnanimus eo q bñ se hz circa honores 2 ihonorationes. Eadē enim est vtus circa opposita vt fortitudo circa timores 2 audacias: quo narrato narrat p quo se hz circa honores magnos. 2° quo se hz circa honores puos. Dicit g pmo q magnanim⁹ cuz sibi exhibent magni honores moderate delectat q̄si adipiscēs bona sibi ppria ꝓueniētia 2 adhuc q̄si adipiscēs minora q̄z sibi debent: qz bñ nouit q nullus honor exteri⁹ ab hoib⁹ exhibit⁹ est cōdignū pmiū vtutis qz bonum rōnis ex quo laudat vtus excedit oia exterioza bona: nec tñ pp B idignat qz sibi exhibent minora q̄z debent: qz bñ nouit q hoies nō maiora bona bñt q̄ possint ei tribuere. [Euz aūt q a ꝓtingētib⁹.] Circa puos honores qui a cōtingētib⁹ hoc est sine gbuscūqz alys reb⁹ a vtute puta si hoiez ppter diuitias vel pp aliud hz honorāt paruis honorib⁹ tales honores ꝓtēnet: qz nō reputat se talib⁹ honorib⁹ dignū sed multo maiorib⁹. nō enīz sufficit vtuoso vt honoret tanq̄z diues. Sil'r aūt circa et inhonorationes se hz moderate. Sicut. n. nō extollit magnis honoribus: ita anim⁹ ei⁹ nō deycit pp ihonorationes 2 ptumelias: qz bñ nouit eas iniuste sibi inferri: sic igit manifestū est q magnanim⁹ maxie laudat circa honores 2 ihonorationes.

¶ Et circa tñ diuitias 2 ptātes 2 oēz psperitatē aduersitatēqz fortune quocūqz euenerit mō moderate sese habebit: 2 neqz vehemēter in psperitate letabit: neqz nimiū in aduersitate dolebit: neqz. n. circa honorē ita sese hz: qui qdē maximū bonū est: ptātes enī diuitieqz pp honorē expetunt. Itaqz q hec bñt p ipsa honoribus affici volūt: cui igit 2 honor est puū: huic 2 cetera pua sunt: quapp ipsi magnanimi ꝓtēptores sūt. Videtur aūt 2 psperitates fortune ad magnanimitatē ꝓducere: nobiles. n. 2 ii qui sunt in ptātib⁹ ꝓstituti vel diuites: dignī censent honore. In excellētia nāqz ꝓsistūt: atqz oē bonuz qd excellit dignum est magis honore. Quapp 2 talia magis magnanimos faciūt. A gbusdā enīz honorant: re aūt vera solus bon⁹ est honorabilis: atqz ii qdē gb⁹ insunt ambo dignī magnis honore censent: qui vō sine vtute talia bona bñt imerito se dignos magis honorib⁹ estimant: neqz magnanimi recte dicunt: nō. n. sunt hec sine cumulata vtute: ꝓtēptores aūt petulantesqz fiūt: nō est enim facile sine vtute res moderate ferre secūdas: atqz cū equal'r ferre non possint: putētqz se ceteris antecellere: illos qdē despiciunt: ipsi

ciūt: ipsi vō qcqd ꝓtigerit agunt: imitant. n. magnanimū: 2 si sīles ei nō sunt: idqz faciūt in qb⁹ pñt. Ea igit que a vtute proficiscunt nō agunt: despiciunt autem ceteros: sed magnanimus iure despicit. Opinat enim vere: vulgus autem vt contingit.

¶ Sed adhuc 2 circa diuitias 2 potentatum 2 oēm bonā fortunā 2 infortuniū moderate habebit quōcūqz fiant: 2 neqz bñ fortunat⁹ vtiqz gaudiosus erit: neqz infortunatus tristis: neqz enīz circa honorē: ita hz vt maximū ens: potentatus enīz 2 diuitie pp honorē fient delectabilia: bñtes igit ipsa: honorari p ipsa volunt. Cui aūt 2 honor paruū est huic 2 alia: pp qd despectores vñr esse. ¶ Vident aūt 2 bone fortune ꝑferre ad magnanimitatē. Nobiles. n. dignificant honore 2 potētes 2 ditantes: in superexcellentia enīz: bono aūt superexcellens oē honorabilius. Propter qd 2 talia magnanimiorē faciūt: honorant enīz a gbusdā: sm vitatē aūt bon⁹ solus honorādus. Cui aūt ambo existunt: magis enīz dignus fit honore. ¶ Qui aūt sine vtute talia bona bñt: neqz iuste magnis seipos dignificant neqz recte magnanimi dñr: sine vtute. n. pfecta nō sunt hec: despectores aūt 2 iniuriatores 2 talia bñtes efficiunt mali: sine vtute enīz nō facile ferre moderate bonas fortunas: nō potentes aūt ferre 2 existimantes alios superexcellere: illos qdez cōtēnunt: ipsi aūt qōcūqz vtiqz ꝓtinget operant. Imitant enīz magnanimū nō similes exīstes: hec aūt opant in qbus possunt. Que qdē igit sm vtutē nō operant: cōtemnūt aūt alios: magnanimus aūt iuste ꝓtemnit. Glorificat enim vere: multi aūt contingenter.

¶ Hec est 2ª pticula scde ptis: in qua ostedit quo magnanimus se hz circa q̄sdā mās suas scōdarias cuiusmodi sunt diuitie ptātes 2 oia que ptinet ad bonā fortunā q̄ sūt mātes scōdarie magnanimitatis: qz pp hz hō honorat 2 itēdit dicere q circa oia hz bona fortune: 2 et circa infortunia magnanim⁹ moderate se habebit qual'rcūqz sibi accidāt: ita q nec si sibi eueniāt bone fortune supflue gaudebit nec si patiat ifortunia supflue tristabit: hoc pbat Phs. s. q magnanimus moderate se habebit circa oia bona fortune 2 oia ifortunia q̄ sibi accidūt: 2 hec est ꝑ 30ª 2 pbat sic. Qui moderate se hz circa maius bonū 2 maius malū: moderate se hz circa minus bonū 2 minus maluz: qō pz: qz q non gaudet imoderate pro maiori bono nō gaudet imoderate de minori bono: 2 q nō tristat imoderate p maiori malo nō tristat imoderate p minori malo: sz honor est maior bonū q̄z bona fortune: 2 ihonoratio est maius malū q̄z infortuniū: sed magnanimus moderate se hz circa honores 2 inhonorationē: vt pz ex pdictis. g magnanim⁹ moderate se hz circa oia bona fortune 2 infortunia q̄ sibi accidūt. Qz aūt honor sit maius bonuz q̄z ptātes aut diuitie aut q̄z alia bona fortune: pz p hoc q tam ptātes q̄z diuitie 2 alia hz desiderant pp honorez: iō honor est magis desiderabilis: 2 p pns maius bonū. vñ magnanimi a gbusdā dñr despectores pp hoc q exterioza bona cōtēnūt 2 sola iterioza bona virtutis appreciant. [Uident aūt 2 bone fortune.] Sz q̄uis magnanimitas nō sit pncipal'r circa bona fortune: tñ bone fortune ꝑferūt ad magnanimitatē: qui. s. sūt cū vtute: qz ppterea aliq reputant digni honore. s. nobiles potentes 2 diuites. Oia enīz ista ꝑsistunt in q̄dā excellentia: nobiles enīz excedūt ignobiles 2 diuites excedūt pauperes: 2 sic de alys: 2 oē qd excedit aliud in bono est magis honorabile: 2 iō hz bona fortune faciunt homines magis magnanimos eo q faciunt eos magis honorari ab hoib⁹ vulgarib⁹ qui sola hz bona cognoscūt: sed sm veritatē solus vtuosus est honorandus: qz honor est ppriū pmiū virtutis: sz si aligs habeat vtrūqz. s. vtutes 2 bona fortune est magis honorādus vtroqz mō. s. sm veritatē 2 sz opionē: 2 et pp hoc q bona fortune instr'al'r deseruiūt ad opōnes vtutū. [Qui aūt sine vtute.] Sed q̄uis bona fortune ꝑferant ad magnanimitatē: 2 ad alias vtutes: tñ bona fortune sine vtute nō pñt facere magnanimuz: q̄uis illi q talia bona bñt sine vtute reputent se dignos magnis honorib⁹: 2 pp superabundātiaz bonoz exterioz despiciunt alios 2 iniuriant eis: qz sine vtute nō est facile ferre moderate bonas fortunas. Imitant aūt magnanimū in hoc q ꝓtēnunt 2 glorificant indifferenter qual'rcūqz cōtingat cōtēnendo interdum bonos 2 glorificando malos: sic igitur pz qual'r magnanimus operatur tam circa materiam suam pncipalem: q̄z etiam circa mām suam secundariam.

¶ Nō aūt parua pericula subit: nec periculoz est cupidus, ppterea q res paucas multifacit: sz subit magna: atqz cū in periculo versat vite sue nō parcet: quasi nō sit dignū oino viuere. Est et talis vt beneficia ꝑferat: 2 pudeat ipsuz si suscipiat bñficia: illud enim superioris est: hoc inferioris: 2 in retribuendo maiora beneficia ꝑferat: hoc. n. mō debitor insuper fiet is qui pmus cōtulit: atqz suscipiet bñficiū. Videt etiā 2 coz quidē meminisse in quos bñficia cōtulit: eoz aūt non meminisse a gbus ipse suscipit: est n. is q suscepit inferior eo qui cōtulit beneficiuz: ipse vō vult superior esse: 2 cuz voluptate quidē audit ea que ꝓtulit: sine aūt voluptate ea que ipse accepit. Quapp 2 Thetis non enarrat beneficia Jouī: nec Athenienſibus lacedemoniū que contulerunt in illos: sed que suscepcrūt ab illis: est etiā magnanimi neminis aut vix idigere: subministrare āt prompte: 2 ad eos qdē hoies qui in dignitate sunt cōstituti prosperitatibusqz vtunt fortune magnū esse: ad medios aūt mediocrē: illos enīz superare difficile est 2 gloriosuz: hos aūt facile: 2 inter illos qdem gloriari nō est ingenerosum: inter humiles aūt est iportunum: quēadmodū viribus cōtra imbecillos cōtendere. Est et magnanimi nō adire ea que afficiunt honore: 2 vbi alij primas occupant partes: 2 ociosuz esse ac tarduz: nisi vbi magnus est honor vel opus: 2 paucas quidez agēdas res aggredi: magnas aūt 2 preclaras: necesse est et palā ipsuz tā odisse q̄z et amare: qppe cū metuentis sit occultare. Et magis ipsi cure vitatē: q̄z opionē esse: 2 aperte loqui ac agere: est enim hoc cōtēptoris. Quapp vtiflibertate: est enīz 2 libertate vtentis. Idcirco cōtēptor est: 2 et verax: nisi dissimulatione vtat qua qdem ad multitudinē vtitur: 2 nō posse ad alium viuere nisi ad soluz amicū: est. n. seruile. Quapp 2 oēs adulatores: seruiles sunt 2 oēs humiles adulatores.

¶ Nō est āt picnocindinos neqz philocindinos

pp pauca bonorare. Megalocindinos autem.
¶ Et cũ periclitetur nõ parcens vite: vt nõ dignũ existẽs oino viuere. ¶ Et potẽs bñfacere: bñficiatus aũt verecundat: hoc qdẽ enim superexcellentis: hoc aũt superexcelsi. ¶ Et retributiuus plurimũ. Ita enim erit debitor qui incipit: et erit bene passus. ¶ Videntur n. et in memoria habere eos qbus vtiqz facitãt bene: eos aũt a qb⁹ vtiqz vel passi fuerint bñ: aut patiant bñ non: minor enim q patit bñ eo q facit: vult aũt superexcellere. ¶ Et hoc qdez delectabiliter audit: hoc aũt indelectabiliter. Propter qõ thetim nõ dicere beneficia ioui: neqz lacedemonij athenienſibus: sed q̃ passi sunt bene. ¶ Magnanimi aũt et nullo indigere vel vix: ministrare aũt pmpte. ¶ Et ad eos qdẽ qui in dignitate et bonis fortunis magnũ esse: ad medios aũt moderatim: hos qdez enim superexcellere difficile et venerabile: hos aũt facile: et in illis qdẽ venerari nõ inuirile: in humilibus aũt onerosuz: quẽadmodũ ad ibecilles fortẽ esse et ad honorabilia nõ ire: vel vbi precellunt alij. ¶ Et ociosum esse et pigrũ: sed vel vbi honor magn⁹ vel opus: et paucaꝫ qdez opõnũ: magnorꝫ aũt noiabiliũ. ¶ Necessariuz aũt et manifestũ oditorẽ esse: et manifestũ amatorẽ: latere enim timidi. ¶ Et curare veritatem magis q̃ opinionẽ. ¶ Et dicere et operari manifeste: liber enim ppalator: qr cõtemptiu⁹ est: cõtemptiuus aũt ppter qõ et libere ppalatiuus et libere ppalatiuus enim pp qõ cõtemptiuus. ¶ Et veridicus. Verũtamen quecũqz non pp ironiaz: ironia aũt ad multos. ¶ Et ad aliũ nõ posse viuere: sed vel ad amicuz: seruile enim ppter qõ et omnes blanditores obſequiosi seruiles: et humiles blanditores.

¶ Hec est 3ª ps pncipalis huius capli: in qua Phs ponit pprietates magnanimi que sunt. 20. et ptinet duas pticulas. In pª ponit pprietates magnanimi q̃ accipiunt p cõpõnẽ ad mãs aliaꝫ vtutuz. In 2ª pte ibi. Neqz admiratiuus. ponit pprietates magnanimi q̃ accipiuntur fm dispõnes ipsius magnanimi. In pª igit pticula p ponit duas pprietates q̃ accipiunt p cõpõnẽ ad exteriora picula q̃ sunt mã fortitudinis. pª est q magnanim⁹ nõ est picnocindinos. i. pro paruis piclitans neqz est philocindinos. i. amator periculorꝫ: q̃si facil' ad picula se exponẽs: qr nullus exponit se periculo nisi pro aliquo qõ multũ appreciat: sz magnanimus pauca nõ appreciat sic qõ p eis velit se exponere piculis: vñ nec p puis reb⁹ nec de facili exponit se piculis sed est megalocindinos. i. p magnis exponẽs se periculis vt pro salute cõi pro iustitia pro cultu diuino et alys hs. vñ hec est 3ª pprietas q magnanim⁹ p magnis bonis exponit se periculis vt p cõi bono. s. p cõitate saluãda et p cultu diuino: et sic de alys. ¶ Et cuz periclitet. 2ª pprietas est q magnanim⁹ qñ se exponit piculis B facit vehementer nõ parcens vite sue q̃si nõ sit dign⁹ q magis velit viuere q̃ magna bona p morte pseq. ¶ Et potẽs bñfacere. ponit gnqz pprietates magnanimi acceptas p cõpõnẽ ad bñficia que sunt pria liberalitati. Pria est q est pmptus ad bñ faciendũ alys sed verecũdus ad recipiẽdũ bñficia ab alys: nã bñficia dare est excellentis et bñficia accipere est eius q excedit: nõ magnanim⁹ semp itẽdit ad B q excedat in bono. ¶ Et retributiuus. ¶ Scda pprietas accepta ex pte liberalitatis est q si magnanim⁹ bñficia accipiat semp studet vt retribuat maiora: sic enim ille q icepit bñficia dare erit creditor et bñ passus. i. bñficia recipiẽs erit debitor qr plura bñficia accepit q̃ dederit. Tertia pprietas est q magnanim⁹ magis hz in memoria eos qb⁹ bñfecit q̃ eos a qb⁹ bñ passus est: cuius rõ est: qr ille q bñficia recipit est minor eo qui bñficia confert: et pot hec poni 2cl'o 31ª q. s. ipse magnanimus hz magis in memoria eos qb⁹ bñfecit q̃ eos a qb⁹ bñ passus est. pbat sic. Magnanimus magis delectat in hoc q est maior q̃ in B q est minor: sed in benefaciẽdo est maior et in bñ patiẽdo est minor: sed ea que nos magis delectãt magis cogitam⁹ et magis in memoria habem⁹: iõ ipse magnanim⁹ magis hz in memoria eos q̃ bus bñfecit: qr magis delectat in B q̃ eos a qbus bñficia recepit. Sed est intelligendũ q hec pprietas nõ est ex electiõe magnanimi: sz segt ex dispõne ipsius. Magnanim⁹ enim fm electionẽ nõ obliuiscit bñficiorꝫ: sed studet ad B q maiora recõpenset. ¶ Et hoc qdẽ delectabiliter audit. ¶ Quarta pprietas accepta p cõpõnẽ ad mãm liberalitatis est q magnanim⁹ delectabil' audit bñficia q̃ ipse ptulit: nõ enim audit delectabil' bñficia q̃ recepit: et hui⁹ pprietatis ponit duo exẽpla: quorꝫ pm sumit ex dictis Homeri qui introducit thetim quã dixit esse deã aquaꝫ accedẽtes ad iouem quẽ dicebat esse regẽ oiuz deorꝫ: et q thetis non dixit ioui bñficia que ipsa ioui cõtulerat eo q hoc nõ eẽt acceptũ: sed bñficia potius q̃ ipsa recepit a ioue q iuppiter libentius audiebat. Aliud exẽplũ sumit ex hystoria grecorũ: in qua narrat q qdã ciues iplorantes auxiliũ athenienſium nõ dixerũt eis bñficia q̃ ipsi eis fecerãt: sz que ab eis receperãt. ¶ Magnanimi aũt. ¶ Quinta ppetas est q magnanim⁹ se exhibet tanq̃ nullo indigẽte vel nõ de facili: qr nõ de facili petit aut accipit: sz dz esse pmptus ad B q alys bñficiũ mistret. ¶ Et ad eos qdẽ. ¶ Octaua ppetas. s. cõputãdo oes pprietates pius enumeratas sumit p cõparationes ad honores q̃ sunt pncipalis mã magnanimitatis: et est q ad magnanimũ ptinet vt se magnũ et honorabilez exhibeat ad illos q̃ sunt in dignitate et excellentia bonorũ fortune et ad mediocres mediocriter: et hec est ô 3ª 3ª pprietas et pbat duplr. Primo p hoc q vtus est circa difficile et honorabile: sz q aliqs excellat in bono magnos viros qõ cõtingit si iter magnos sit magnanimus, est difficile et honorabile: sed q aliqs excellat mediocres viros est facile. igit ad magnanimũ ptinet etc. ¶ Scõo pbat idez per hoc q aliqs inter magnos viros exhibeat se magnũ et venerabilẽ B ptinet ad virilitatẽ animi qõ est vtutis: sed q aliquis velit reuerentiã sibi exhiberi ab infimis psonis ptinet ad illos q̃ sunt onerosi alys qõ nõ ptinet ad virtuosiz sed ad vitiosuz: qõ pz per sile. nã q aliqs exhibeat se magnũ inter mediocres est sile sicut si aliqs ostẽdat se fortẽ contra imbecilles et q̃ difficilia nõ aggrediat: que tñ sunt bonorabilia in qbus alij pcellunt. ¶ Sciendũ q Phs ptermittit de mã tẽperãtie: qr nõ hz de se aliq̃ magnitudinem: qr est circa ea que sunt nobis et brutis cõia vt habitũ est in 3º huius. ¶ Et ociosuz esse et pigrum. ponit gnqz pprietates magnanimi fm actus humanos. pma est ipsius magnanimi ad seipsuz. et est q ad magnanimũ ptinet q sit ociosus et tardus: ociosus ex eo q nõ igerit se multis negocys: tardus eo q de facili nõ ingerit se negocys: sed solũ illis actibus insistit qui ptinẽt ad aliquẽ magnũ bonorẽ vel aliqõ magnũ opus faciendũ. vñ magnanimus est ociosus nõ fz

q ociuz est vitiũ: sed est ociosus. i. operatiuus paucorꝫ: qr est solũ opatiuus magnorꝫ: et est tardus eo q non de facili ingerit se negocys: qr nõ de facili occurrunt magna negocia: quib⁹ se hz ingerere. ¶ Necessariũ aũt. ponit quatuor pprietates magnanimi quantũ ad actus humanos q̃ sunt p cõparationẽ ad aliud. et pimo quãtũ ad veritatẽ quarum pma respicit interiorẽ affectũ. et est q necessariũ est q magnanim⁹ sit manifestus amicus et manifestus inimicus: et hec est 2cl'o 33ª et pbat sic. Qz aliqs latenter amet vel latenter odiat hoc puenit ex aliquo timore: sz magnanim⁹ nõ est timidus. ergo nõ amat nec odit latẽter sz mãifeste. ¶ Et curare. ¶ Scda pprietas circa actus in cõpatione ad aliũ est q ad magnanimũ ptinet magis curare de veritate q̃ de opinione hoiuz: qr nõ ppter humanã opinionẽ recedit ab eo qõ dz facere fz veritatẽ. ¶ Et dicere et operari. ¶ Tertia pprietas est q ad magnanimũ ptinet q manifeste loquat et operet: et hec est 2cl'o 34ª que pbat sic. Ille q est cõtẽptiuus alioꝫ est libere ppalatiuus suorꝫ dictorꝫ et factorꝫ: sed magnanimus est cõtẽptiuus alioꝫ: iõ et. Maior pz: qr si aliqs occultet ea que dicit vel facit puenit ex hoc q timet alios: sed nullus timet eos quos ptẽnit. vnde ista cõuertunt q aliqs sit libere ppalatiuus et cõtẽptiuus. Circa minorẽ intelligendũ est q magnanimus nõ dz pte ptiuus eo q despiciat alios puans eos debita reuerentia: sed qr nõ appreciat eos vltra qõ debeat. ¶ Et veridicus. ¶ Quarta pprietas est q magnanim⁹ dz esse veridicus: nõ enim dz dicere falsuz sed vez nisi forte aliqñ ironice aliq̃ loquat ex ludo. Utit aũt ironia in societate multorꝫ. ¶ Et ad aliũ. ponit pprietatẽ magnanimi circa delectationẽ que est in cõuictu et est q ad magnanimum non ptinet vt pmptus sit ad cõuiuandũ cũ alys nisi cũ amicis, nã ingerere se familiariter oibus ad cõuiuandum vz esse seruilis animi. vñ oes blanditores qui volunt oibus indifferenter placere sunt obſequiosi. i. ad seruiendũ pmpti: et ecõuerso omnes humiles qui sunt abiecti animi sunt blanditores.

¶ Hec est procliuis ad admirãdũ. Nihil n. apud ipsuz est magnũ: nec est sibi mali memor illati: nõ est enim magnanimi meminisse: pſertiz mala: sed potius despicere: nec de hominibus loquit. Et eniz neqz de seipso neqz de alio dicet. Hec. n. vt laudet ipse nec vt alij reprehendant est ipsi cure: nec rursus est laudator. Idcirco nec maledicus: ne in inimicos qdẽ nisi ob contumeliã. De neqz rijs preterea rebus vel paruis minime est querulus: nec ad precandũ peliuis: est. n. studẽtis circa hec ita sese habere. Est et talis vt res magis pulchras sineqz fructu q̃ fructuosas vtilesqz possideat. Est. n. magis sufficientis. Insup ipsius magnanimi motus tardus esse dz: et vox grauis et locutio tarda: nõ enim pperat is q circa pauca studet: nec est vehemens q nihil existimat magnũ. Acumen aũt vocis et celeritas propter hec ipsa fieri solent. Talis est igit ipse magnanimus.

¶ Neqz admiratiuus: nihil enim magnũ sibi ipsi est. ¶ Neqz memor mali: nõ enim magnanimi recordari pſertim mala: sed magis despicere. ¶ Neqz humaniloquus. Neqz enim de seipso loquit neqz de alio: neqz enim vt laudet cura est ipsi neqz vt alij vituperent: neqz rursus laudatiuus est, ppter qõ neqz maliloqu⁹ neqz de inimicis nisi ppter iniuriã. ¶ Et ô necessarijs vel paruis plangitiuus et deprecatiuus. Studẽtis enim sic haberi circa hoc. ¶ Et potẽs possedisse magis bona infructuosa fructuosis et vtilibus: sufficientis enim magis. ¶ Sed et motus grauis magnanimi videt esse et vox grauis et locutio stabilis. ¶ Nõ enim festinus q circa pauca studet: neqz cõtentiosus qui nihil magnuz existimat. Acumen aũt vocis et velocitas pp hec: talis quidem igitur magnanimus.

¶ Hec est 2ª pticula tertie ptis pncipalis: in qua ponuntur pprietates magnanimi que accipiunt fm dispõnẽ ipsius magnanimi et sunt sex. quaꝫ due sunt in corde: et due in locutione exteriori: et vna p cõparationẽ ad possessiones exteriores: et alia quãtuz ad motus corporales. Prima igit pprietas est q magnanimus nõ est pmptus ad admirãdũ: et hec est 2cl'o 35ª et pbat sic. Admiratio est de rebus magnis: sed magnanimo nihil est magnuz eorꝫ que exterius occurrere pnt: qr tota intentio sua est circa interiora bona que vere sunt magna. ¶ Neqz memor mali. ¶ Scda pprietas est q magnanimus nõ est memor mali qõ passus est: et hec est 2cl'o 36ª et pbat duplr. Primo sic. Solũ eorũ est magnanimus memor que reputat magna. sed magnanimus malũ qõ passus est nõ reputat magnũ. ergo etc. 2º probatur sic. Eorꝫ que magnanimus despicit nõ recordat: qr hõ reputat parua de qb⁹ nõ recordat: sed magnanim⁹ despicit mala que passus est vtpote a qbus minorari nõ potuit. vñ Tullius dicit de Julio cesare q nullius obliuisci solitus erat nisi iniuriaꝫ. ¶ Neqz humaniloquus. ¶ Tertia pprietas est circa locutionez magnanimi. vñ 3ª pprietas magnanimi est q magnanimus nõ multũ loquit de hoibus neqz de seipso neqz de alys: non enim est sibi cura q ipse laudet nec q aly vituperent nec ipse multuz laudat alios nec multũ logt de alys: nec et de inimicis nisi ad repellendũ iniuriã ab eis illatã aut inferendã. ¶ Et de necessarys. ¶ Quarta pprietas est q de necessarys ad vitã humanã vel de qbuscũqz alys reb⁹ nõ est plangitiuus. s. conquerendo vel murmurando si ei defuerint: neqz deprecatiuus vt ei exhibeant. Hec enim ptinent ad eũ qui studet circa necessaria vite cõsequenda: quasi circa aliq̃ magna qõ nõ ptinet ad magnanimũ. ¶ Et potẽs possedisse. ¶ Quinta pprietas est accepta p cõpationẽ ad possessiones exteriores: et est q magnanimus est magis pmptus ad possidendũ q̃dã bona. s. honorabilia infructuosa. i. nõ lucrosa q̃ q̃ fructuosa. i. lucrosa et vtilia: qr honorabilia nõ lucrosa pertinent ad hoiem sibi sufficientẽ q non indiget aliunde lucrari. ¶ Sed et motus grauis. ¶ Sexta pprietas est accepta in cõparatione ad motus corporales: et est q motꝰ magnanimi est grauis. i. lentus et vox eiꝰ grauis et locutio stabilis: et hec est 2cl'o 37ª et pbat pma ps sic. Motus velox et festinus nõ est nisi ppter aliqõ magnũ cõsequendũ: sed nulla vel pauca exteriora bonorũ sunt magna magnanimo: ideo motus eius est lentus cũ nõ sit aliquid exterius acquirendũ: qõ ipse reputat magnũ. ¶ Alie due ptes cõclusionis pbant per hoc q acuitas vocis et velocitas locutionis accidunt ppter cõtentionẽ: sed magnanimus nõ est cõtentiosus: qr nullus cõtendit nisi pro aliquo qõ reputat esse magnuz: sz magnanimus nihil exteriorꝫ bonorꝫ reputat magnũ: pz igitur q ipsa affectio magnanimi requirit grauitatẽ vocis et tarditatez locutionis et motus.

¶ Is aũt q deficit pusillanimus est: q vo exuperat lentus. Hec igitur hi mali homines sunt: quippe cuz mala non faciant: sed aberrant.

¶ Deficiens aūt pusillanimus: superabundans aūt chaymus. ¶ Nō mali qdē igitur vñr esse isti: nō enim malefactores sunt: peccantes aūt.

¶ Hec est 4ª pars p̃ncipalis huius capl'i: in qua ·Phs determinat de vitijs oppositis magnanimitati. ⁊ ptinet tres particulas. ·Primo determiñat de vtroq; vitio simul quãtus ad illō qō est cōmune vtriq;. In 2ª ibi [Pusillanimus gdē.] Joterminat de vtroq; vitio p̃ fm se. In 3ª parte ibi [Opponit aūt.] Cōparat dicta vitia ad invicē in malitia: ostendendo qō illoꝝ est peius. In 1º igitur pticula narrat q̃ ille q̃ deficit a medio magnanimitatis vocat pusillanimus: ⁊ ille qui supabūdat vocat chaymus. i. fumosus seu inflatus ⁊ p̃sumptuosus. [Nō mali.] Isti. s. pusillanimus ⁊ chaymus nō sunt mali: qr nō sunt malefactores: qr nō inferūt nocumēta alicui: ⁊ iō nō sūt malefactores nec faciūt aliqō turpe: sed tñ peccant in hoc q̃ recedūt a medio rōnis. ¶ Intelligēdum est q̃ isti dicunt nō mali: qr nō sunt alijs nociui: sunt tñ mali malitia opposita vtuti mozali ex hoc q̃ recedunt a medio rationis.

K Nōm

¶ Pusillanimus. n. mereť qdē bona: his tñ seipse p̃uat q̃bus est dignus: atq; malū qōdaz bz: qr bonis se dignū nō censet: ⁊ seipse ignozat. Appeteret. n. ea q̃bus est dignus: cū sint bona: nō tñ stolidi tales boies: sed pigri potius ⁊ sunt ⁊ dicunt. Talis aūt opinatio deteriozes ipsos efficit: singuli nãq; appetunt ea q̃b⁹ sunt digni. Dimouent sese ⁊ a p̃claris actibus ⁊ officijs q̃ sunt indigni: ⁊ a bonis externis simili mō. At lenti stolidi sunt: ⁊ seipsos ignozāt: ⁊ ēt clare: nā q̃si sint digni res eas aggrediunt que bonozant deinde redarguntur. Vestituq; se ⁊ gestu ⁊ sil'ibus oznant: ⁊ p̃peritates suas manifestas esse volunt. De ipsis ēt dicunt vt ob ipsas afficiantur bonore.

L

¶ Pusillanimus enim qdē dignus exñs bonis: seipsuz priuat q̃bus dignus est: ⁊ videť maluz habere aliqō ex nō dignificare seipsuz bonis: ꝯz ⁊ ignozare seipsuz. Appeteret enim vtiq; q̃bus dignus erat bona existentia: sed nō tñ insipiētes tales vidēnt esse: sed magis pigri. ¶ Talis aūt opinio vī ⁊ deteriozes facere: singuli enim appetunt que fm dignitatē. Discedūt aūt ab opōnibus bonis ⁊ ab inuētionib⁹ vt indigni exñtes. similr autē ⁊ ab exteriozib⁹ bonis. ¶ Chaymi aūt insipiētes ⁊ seipsos ignozātes ⁊ hoc manifeste: vt enim digni existētes ad bonozabilioza conant: deinde redarguūtur. ¶ Et veste ozn̄ātur ⁊ figura ⁊ talibus: ⁊ volunt bonas fortunas manifestas esse ipsozū: ⁊ dicunt de seipsis: vt per hec bonozandi.

M

¶ Hec est 2ª pticula 4ª ptis: in qua determinat de vtroq; vitio fm se: ⁊ p̃mo de vitio fm defectū. ⁊ p̃mo ponit eius actū. ⁊ 2º eius cām. ⁊ 3º eius effectū. ·Primo igit ponit p̃ prius actū pusillanimi: ⁊ dicit q̃ pusillanim⁹ est q̃ cum sit dignus bonis p̃uat seipsuz illis bonis q̃bus est dignus: duz nō dignificat seipz illis bonis. hoc est dum nō conatur ad operandū bona q̃ posset opari: nec p̃ pñs ad cōsequēdum bona q̃ sibi cōpeterent si bñ opareť. Causa aūt huius. s. q̃ pusillanim⁹ nō dignificat se q̃bus est dignus, est: qr nō reputat se dignū talibus bonis: ⁊ hoc qr ignozat suā cōditionē. Si enim pusillanimus seipm cognosceret appeteret ea q̃bus est dignus cū sint de se appetibilia: bonū enim ppriū est cuilibet appetibile. Nec aūt ignozātia pusillanimi nō cōtingit ex insipientia: sed magis ꝯtingit ex quadā pigritia ppter quā nō vult opari fm suaz dignitatē. Et sic pz q̃ tres sunt cause pusillanimitatis. ·Prima est qr pusillanim⁹ nō reputat se dignū bonis q̃bus est dignus. Scēa cā quia ignozat suā ppriā cōditionē: ⁊ hec est cā scēa: est cā prime cause hui⁹. s. q̃ nō reputat se dignū ⁊c. Tertia cā est pigritia ppter quā nō vult se intromittere ad operādū fm suā dignitatē: ⁊ ex hac cā tertia oziunt alie due cause. [Talis aūt opinio.] Effectus pusillanimitatis q̃ pcedit ex ignozātia ppzie ꝯditionis est duplex. ·Primus qdez qr pusillanimi nō cognoscunt ppriā dignitatē recedūt ab operationibus vtutū ⁊ ab inuētionib⁹ veritatū speculabiliū quasi indigni ⁊ sufficientes ad talia existētes. Exercitatio enim bonozū a qua recedūt facit boies meliozes. Scēs effect⁹ est: qr ppter p̃dictā opinionē qua credunt se non esse dignos recedūt ab exterioribus bonis q̃bus sunt digni: que instrumentalr deseruiūt ad opatiōes virtutū ⁊c. [Chaymi aūt.] De vitio qō est in excessū dicit duo. p̃m que est eius cā. 2m q̃ est eius actus. Cā aūt ppter quaz chaymus dignificat se maiozib⁹ q̃ est dignus est insipiētia, nā ex insipientia est ⁊ nō ex pigritia q̃ aliqs conatur consequi dignitates ⁊ bonozes q̃bus nō est dignus: ⁊ iō chaymus manifeste est redarguendus. [Et veste oznant.] Actus aūt chaymi est q̃ oznat se vestib⁹ ⁊ figuris ad manifestandū gloriā suā in reb⁹ exteriozib⁹: oznat ēt se vbis p̃ que optat bonozari.

¶ Magnitudini aūt animi pusillanimitas opponitur magis q̃ lenitudo. Fit. n. magis ⁊ peior est. Magnitudo igit animi circa bonozez vt diximus versatur.

P

¶ Opponitur aūt magnanimitati pusillanimitas magis q̃ chaymotes: ⁊ sic magis ⁊ deteriꝰ est. Magnanimitas qdē igitur circa bonozem est magnū: quēadmodum dictum est.

¶ Hec est 3ª pticula q̃rte ptis: in qua cōparat p̃dicta vitia ad invicē. s. pusillanimitatē ⁊ chaymotez. ⁊ pbat q̃ pusillanimitas magis opponit magnanimitati q̃ chaymotes: ⁊ hec est pclo 38ª ⁊ pbat dupl'r. ·Primo sic. Vitiuz magis inclinans nām ad malū magis opponit vtuti: sed pusillanimitas magis iclinat nām ad malū q̃ chaymotes: iō ⁊c. Maior pz ex 2ª huius: ⁊ minor declarat per hoc q̃ hō magis inclinat ad omittendū facere bona que pōt: qō ptinet ad pusillanimitatē q̃ ad faciendū bona q̃ nō pōt. Scēo pbat sic. Illud vitiū qō est deteriꝰ magis opponit vtuti: sz pusillanimitas est vitiū pei⁹ q̃ chaymotes: qr facit boies deteriozes: ideo pusillanimitas magis opponitur virtuti magnanimitatis q̃ chaymotes: ⁊ sic pz q̃ magnanimitas est circa magnū bonoze vt dictū est. ¶ Dic occurrūt 4or dubia. p̃mū est vtruz magnanimitas sit vtus distincta ab alijs virtutib⁹. Videť q̃ nō: qr nulla vtus ꝯtiat vtuti: sed magnanimitas ꝯtiat humilitati q̃ est vtus: iō ⁊c. Minor pz: qr magnanim⁹ bz opōnes ꝯtias operationib⁹ humilis qr magnanim⁹ cōtemnit alios ⁊ reputat se dignū magnis: sed humilis nō cōtēnit alios nec multū reputat de seipso: ideo ⁊c. ¶ Itē ppriētates cuiuslibet vtutis debēt esse laudabiles sicut ⁊ ipsa vtus: sed magnanimitas bz multas ppriētates vituperabiles: qr magnanimus nō est memor bñficioꝝ ⁊ est ociosus ⁊ tardus nec pōt cōuiuere cum alijs: ⁊ magis eligit possidere nō fructuosa fructuosis que oia sūt vituperabilia. ¶ Itē oīs vtus est circa bonū qō est in operante: qr p̃mo hui⁹ dī q̃ oīs vtus habētē pficit: ⁊ opus eiꝰ bonū reddit: sed magnanimitas est circa bonozez q̃ est in

38ª pclo hui⁹ qñ tibi.

2ª rō.

3ª rō.

bonozante

bonozante ⁊ nō in bonozato: ⁊ magnanim⁹ est bonozatus cū sit ille cui debeť bonoz: iō magnanimitas est circa bom qō nō inest ipsi magnanimo: ⁊ p̃ pñs nō est virtus. ¶ Itē vī q̃ nō sit virtus distincta ab alijs vtutib⁹: qr nulla vtus distincta ab alijs vtutib⁹ operat in opōnibus aliaꝝ vtutū: sed magnanimitas operat in opōnibus cuiuslibet vtutis: ideo ⁊c. ¶ Itē nō videť q̃ magnanimitas sit distincta a philothimia que est circa mediocres bonozes: qr magnū ⁊ paruū nō diuersificāt spēm: sed magnanimitas est circa magnos bonozes ⁊ philotimia circa puos: iō ⁊c. ¶ In oppositū est ·Phs. ¶ Dōm p̃mo q̃ magnanimitas est vtus qr firmat animū hois circa bonozes ⁊ inbonozationes: ⁊ sic disponit hoiem ⁊ facit ne retrahat a p̃secutione bonorū operū que sunt digna magnis bonozib⁹. Luz igit inter oēs res exteriozes bonoz sit potissimū: opz q̃ magnanimitas q̃ ꝯfermat bonū rōnis in p̃sequendo magnos bonozes sit quedam vtus. Scēo dico q̃ est vtus specialis distincta ab alijs vtutib⁹ qr est circa mām specialē. i. circa magnos bonozes. ¶ Sciendū tñ est q̃ sicut ipsius magnificentie est triplex mā sicut dictū est supra. s. mā p̃xima ⁊ īmediata: vt amoz pecunie ⁊ mā scōaria sicut sumptus ⁊ expēse: ⁊ mā extrinseca remota sicut ipsa pecunia: ita ipsius magnanimitatis mā p̃xima ⁊ īmediata est amoz bonozis q̃ regulat p magnanimitatē: ne hō excedat aut deficiat a p̃secutione bonozis: sed mā remota est magnitudo quā magnanim⁹ intēdit in actu cuiuscūq; vtutis: sz bonoz est mā extrinseca scōaria ⁊ remota. ¶ Ad rōnes in ꝯtiuz. ¶ Ad p̃m dōm est q̃ magnanimitas nō ꝯtiatur humilitati: imo magnanimus est humilis fm q̃ humilitas est vtus: ⁊ qñ dī q̃ magnanimus nō appreciat alios. Dico q̃ hoc sic intelligit. s. q̃ magnanimus nō appreciat alios vltra eozum dignitatē: nec ēt humilis appreciat alios vltra eoꝝ dignitatē. Magnanimus ēt reputat se dignū illis q̃bus est dignus: ⁊ ita humilis reputat se dignū q̃b⁹ est dignus nisi sit insipiens seipsuz ignozās. ¶ Ad aliud dōm q̃ ppriētates magnanimi nō sunt vituperabiles. ¶ Ad p̃m pbationez qñ dī q̃ est īmemor bñficioꝝ. Dico q̃ hoc sic itelligit q̃ minus cogitat de receptione bñficij q̃ de recōpensatiōe facienda: nō enim vult ab aliquo bñficia recipere nisi maiora recōpenset. ⁊ hoc ptinet ad rōnē gratitudinis in cuiꝰ actu vult excellere sicut in actibus aliaꝝ vtutū: ⁊ qñ dī q̃ magnanim⁹ etiā est tardus ⁊ ociosus dico q̃ hoc nō est: qr deficit in operādo ea que sibi cōueniūt: sed qr tñ de maximis ⁊ virtuosis curā bz: ⁊ iō est tardus ⁊ ociōsus qr raro occurrunt ei magna exteriora de q̃bus magnanim⁹ curā bz. ¶ Ad aliud qñ dī q̃ magnanimus nō pōt conuiuere cū alijs. Dico q̃ hoc sic intelligit q̃ nō facile cōuiuit cum multis eis secreta cordis ostēdēdo: sz cū paucis vt cū amicis cōuiuit: cū oībus tñ ꝯuiuit, put opz. ¶ Ad aliud qñ dī q̃ magis eligit possidere nō fructuosa fructuosis. Dico q̃ per nō fructuosa itelligit bona bonozabilia q̃, nō sunt vtilia nec lucrosa: ⁊ p̃ fructuosa intelligit lucrosa: ⁊ sic magnanimus magis eligit possidere bona nō fructuosa. i. bonozabilia nō lucrosa q̃ bona lucrosa: qr in oībus prefert bona honesta. ¶ Ad aliā rōnē qñ dī: oīs virtus est circa bonū. Dico q̃ oīs virtus est īmediate circa bom qō est in operante: tñ mediate pōt esse ⁊ est circa bonū qō nō est in operāte sicut liberalitas est mediate circa pecuniā que nō est in ipso liberali. Dico igit q̃ sicut liberalitas est īmediate circa moderationem amozis pecunie: ita magnanimitas est īmediate circa moderationē appetitus bonozis: ⁊ istud bonū est in ipso magnanimo. s. moderatio appetit⁹ bonozis: nec est verū q̃ vtus solū est circa bonū qō est in operante nec est verū q̃ oē illud qō est vtus perficiat ipsuz vtuosuz: qualr aūt bonoz sit in bonozāte ⁊ qualr in bonozato dictū

A

4ª rō.

5ª rō.

In oppm Phs. Solo.

B

Triplex mā magnanimitatis sicut magnificentie.

Ad pm rōnem.

C

Ad 2am rōnem.

D

Ad 3am rōnem.

est sup p̃m huius. ¶ Ad aliud qñ dī q̃ magnanimitas operatur ⁊c. Dōm q̃ magnanimitas que est vtus distincta ab alijs vtutibus operat in opōne cuiuslibet qr distinguitur ab alijs vtutib⁹ p obm suū qō distinguit ab obiectis oīuz aliaꝝ vtutū: nam obm formale magnanimitatis est magnitudo opōnis cuiuslibet alterius vtutis vel magnitudo obiectoꝝ aliaꝝ virtutū. vbi gra obiectū fortitudis p̃primū est fortiter agere ⁊ obm magnanimitatis circa mām fortitudinis est magna opari in fortiter agendo: vsi fortis intendit fortiter agere ⁊ magnanimus ītendit magna opari in fortiter agēdo. ¶ Ad aliud dōm q̃ magnanimitas differt a philothimia que est circa mediocres bonozes: qr philotimia siue bonozis amatiua tendit in bonozē fm q̃ est bonū absolute: sed magnanimitas tendit in bonozē fz q̃ est bonū arduū ⁊ difficile: sed bonū absolute ⁊ bonū arduū nō solū differūt sub rōne magni ⁊ parui sed differunt formalr ⁊ specifice: cū vnū istoꝝ sit in ꝯcupiscibili. s. vtus amatiua bonozis: ⁊ magnanimitas in irascibili. ¶ 2º dubitat vtrū bona exteriora p̃ferant ad magnanimitatem. Et vī q̃ nō: qr qō est sibi sufficiens non indiget adiutorio alieno: sed vtus est sibi sufficiens: iō ⁊c. ¶ Itē nullus virtuosus despicit ea q̃b⁹ iuuat: sed magnanim⁹ despicit bona exteriora: iō ⁊c. ¶ Contrariū dicit ·Phs in lra. Dōz est q̃ sic: tuz qr bona exteriora p̃ferūt ad magnitudinē bonoris que est mā magnanimitatis: tū qr iuuant ad magnum opus vtutis exercendū. p̃mū pz ex duobus. p̃mo qr boies vulgares magis bonozant diuites ⁊ in dignitatib⁹ cōstitutos q̃ alios: qr reputant bona exteriora eē per se bonozabilia. Scēo pz idē qr boies cōiter laudant ⁊ bonozāt eos a q̃bus beneficia recipiunt: sed p copiā bonoꝝ exteriozuz pōt hō alijs multa bñficia tribuere: ⁊ sic per ea pōt homo consequi magnos bonozes. Iuuant ēt bona exteriora ad exercendū magnū opus vtutis: tum qr organice deseruiūt ad oēs actus vtutis: vt pz ex p̃mo huius: tum qr tribuunt facultatē ad exercendū actus magnarū vtutū puta liberalitatis ⁊ magnificentie in q̃bus magnanimitas opat illud qō est magnū sicut ⁊ in alijs vtutibus: ⁊ ita bona exteriora cōferūt ad magnanimitatē. ¶ Ad p̃m in cōtrariū dōm est q̃ pro tanto dī vtus sibi sufficiēs: qr quātū ad essentiā habitus pōt esse sine bonis exteriozib⁹. Indiget tñ talib⁹ ad multas opōnes vtutis exercendas ⁊ vt expeditius opeť. ¶ Ad aliud dōm q̃ magnanimus nō cōtemnit absolute bona exteriora sz solū sic: q̃ nō reputat ea tanta q̃ ppter ipsa bō dz aliqd turpe opari nec reputat ea maxia bona ad que oia alia ordinant. ¶ 3º dubitat vtrū pusillanimitas ⁊ chaymotes sint habitus vitiosi. Videť q̃ nō: qr oīs vitiosus est malus sicut oīs vtuosus est bonus: sed pusillanimus ⁊ chaymus nō sūt mali vt dicit ·Phs in lra. igit ⁊c. ¶ Itē de pusillanimo arguit special'r sic. ·Pusillanimus est qui nō dignificat se bonozibus q̃b⁹ est dignus. igit pusillanimus est dignus bonozib⁹: sed nullus est dign⁹ bonoribus nisi vtuosus: qr bonoz est p̃miū vtutis. igit pusillanimus est vtuosus: ⁊ p̃ pñs pusillanimitas nō est vitiū. Cum enim aliqs nō est dignus bonozib⁹ ⁊ nō dignificat se bonoribus in hoc nō peccat sz bñ facit: qr ad vtutē ⁊ prudētiaz ptinet q̃ hō nō dignificet se bonis q̃bus nō est dignus: qr oppositū est vitiosuz. s. q̃ aliqs dignificet se illis q̃bus non est dign⁹. Ad stultitiā enim ptinet q̃ aliqs se estimet dignū bonis q̃b⁹ nō est dign⁹. ¶ Opposituz vult ·Phs. ¶ Dōm est q̃ vtrūq; tam pusillanimitas q̃ chaymotes est vitiuz: qr vtrūq; opponit vtuti. s. magnanimitati. ¶ Ad p̃m in cōtrariū qñ ·Phs dicit q̃ isti. s. chaymus ⁊ pusillanimus non sunt mali. Dōz q̃ aliquis dī malus duplr. Aut qr est alteri nocitus: vel qr recedit a bono vtutis. Dico q̃ q̃ chaymus ⁊ pusillanimus nō sunt mali: qr nō nocent alijs nisi p. acci-

E

Ad 4um rōnem.

Ad vlti. rōnem.

F

Dub. 2m rō 1ª

rō 2ª

In oppm Phs. Solo.

G

Ad 1am rōnem.

Ad 2am rōnem.

Du. 3m rō 1ª

H

rō 2ª

In oppositū Phs Solo.

Ad 1am rōnem.

Malus qe duplr.

J dens. ſ. inquātū deficiunt ab opōnibus ꝗbus alios iuuari
Ad 2am rōnem. Dign⁹ honore qa 2r possent: sed sunt mali malitia opposita vtuti morali eo ꝙ
deuiant a bono rōnis. ¶ Ad aliud dōm est ꝙ aliquis pōt
dici dignus honore dupl'r. vel pp habitum virtutis aut pp
actū. pcedētē a vtute ⁊ isto mō nullus est dignus honorib⁹
nisi sit actu virtuosus. alio mō dr aliqs dignus honore pp
actū pcedētē ⁊ disponentē ad vtutē: vt ille ꝗ hz nālē in-
clinationē seu dispositionē ad bona opera ex qb⁹ vtus est
nata. gnāri dr esse dignus honore pp inclinationē quā hz
ad bona opera. Dico ḡ ꝙ pusillanimus est dignus honore
scdo mō. ſ. pp inclinationē quā hz ad bona opera: sed non
est dignus honore pp habitū vtutis vel opōnē. pcedentez
a vtute. ¶ Ad formā rōnis dōm est ꝙ pusillanimus non
dignificat se honorib⁹ qbus est dignus: hoc est nō estimat
se dignū nec idoneū ad bonas opōnes disponētes ad vtu-
tē: qbus tñ opōnib⁹ est dignus: hoc est ad quas opōnes est
K dispositus ⁊ qb⁹ debet honor pp disponē ad hz opera. vñ
pusillanim⁹ est dispositus ad vtutē per nālē inclinationez
vel p bona fortune ⁊ pp talē disponem dr esse dignus ho-
nore: nō sicut pp habitū: sed sicut pp opōnes ad quas
est dispositus: nō tñ reputat se dignū hoc est dispositus ad
hz opōnes: ⁊ iō nō conat ad operādū hz opera ad q̄ ope-
randa est dispositus. ¶ Ad aliā formā qñ quer̄ an pusil
lanimus est dignus honorib⁹ ⁊c. Dico q' est dignus hono-
ribus vno mō alio mō nō: est enim dignus honorib⁹ pp̄ter
disponē ad bona opera ⁊ ad vtutē. vñ est dignus honori-
bus hoc est dispositus ad opōnes: qbus si fierent deberet
honor: ad quas tñ nō estimat se dispositū: nec idoneū: nec
sequit̄: est dignus honoribus isto mō ergo est vtuosus. vel
pōt dici sic: ꝙ aliqs pōt dici dignus honoribus vt in poten-
tia ppinqua: ⁊ sic pusillanimus est dignus honorib⁹: vel in
actu cōplete: ⁊ sic solus virtuosus est dignus honoribus.
Du⁹m 4m. ¶ 4.⁹ dubitat vtrum pusillanimitas magis opponat ma-
L gnanimitati q̄ chaymotes siue presumptio. Et vr ꝙ chay
rō p² motes magis opponit magnanimitati: qz istud vitium qd
est peius magis opponit vtuti: ſz chaymotes est peius vi-
tiū q̄ pusillanimitas: iō ⁊c. Maior pbat qz pusillanimus
est dignus honoribus ꝗbus nō se dignificat: sed chaymus
nō est dignus honoribus: ⁊ tñ dignificat se honoribus: sed
rō 2ª ille ꝗ est dignus honorib⁹ est melior q̄ ille ꝗ nō est dign⁹
honoribus: iō ⁊c. ¶ Itē nō vr ꝙ presumptio opponatur
magnanimitati: qz magnanimus semp tendit in magnum
sed presumptuosus nō semp tēdit in magna. Si enim ali-
qs tendat in pua que eius facultatē excedūt dr p̄sumptuo
sus: sed si p̄sumptio opponeret magnanimitati hoc esset p
In opp⁹m Phs. excessum qd falsum est: qz p̄sumptuosus nō semp tendit in
Solo. maiora q̄ magnanim⁹. ¶ In oppositū est Phs. ¶ Dōm
M ꝙ pusillanimitas magis opponit magnanimitati q̄ chay
p² pbō. motes vel p̄sumptio: qd pbat triplr. p̄mo qz chaymus est
peior q̄ pusillanimus: qz peius est abstinere a bonis ope-
ribus in que hō pōt q̄ conari ad operādū bona excellētia
in que nō pōt: melius enim est niti ad bñ operādū q̄ omit-
tere bona opera que hō pōt facere vt pz manifeste: ſz illō
z² pbō. vitiū qd est peius magis opponit vtuti. ḡ ⁊c. ¶ Scdo p-
bat idē sic. Illud vitiū qd magis de difficili sanat magis
opponit vtuti: qz est peius sicut egritudo est deterior que
magis de difficili sanat: sed pusillanimitas magis de diffi
cili sanat q̄ chaymotes: qd pbat Cōmentator per hoc ꝙ
dignificare seipsum magnis ex merito vtutis est valde la-
borioſum ⁊ difficile: sed non est difficile ab eo deficere.
3ª pbō. ¶ Tertio pbat idē p hoc ꝙ pusillanim⁹ est magis diffi-
cilis magnanimo q̄ chaymus: qz chaym⁹ conat operari
Ad p̄m rōnem. opa magnanimi: sed vitiū qd est magis difficile vtuti ma-
gis ei opponit: vt pz ex scdo huius ⁊c. ¶ Ad p̄m in 2rium
dōm est ꝙ pusillanimus est peior q̄ chaymus: ⁊ qñ dicit

ꝙ pusillanimus est dignus honorib⁹: dico ꝙ nō est dign⁹ N
honoribus simpl'r ⁊ in actu sed solū in potētia ppinqua ⁊
sub cōditione. ſ. si oparet bona opera ad que operāda est
dispositus: tūc esset dignus honorib⁹. ¶ Ad aliud dōz est Ad 2m rōnem.
ꝙ p̄sumptuosus nō semp tēdit in maiora q̄ magnanim⁹
nec dr pp ꝗ vitiū in excessu qz tēdit in maiora q̄ magna-
nimus: sed dr vitiū in excessu: qz trāscēdit ppōrtionez siue
facultatis: ⁊ cū dr ꝙ aliqs p̄sumptuosus tendit in parua q̄
excedūt suaz facultatē: dōm ꝙ hz p̄sumptio non oppo-
nit magnanimitati: sed solum opponitur illi virtuti q̄ est
circa mediocres honores.

Capitulum secundum

tractat⁹ scdi p̄me ptis de vtute que
sic se hz ad magnanimitatē sicut liberalitas ad magnifi-
centiā que ambe distantes a magno circa moderata sunt
centiā que ambe distantes a magno circa moderata sunt
⁊ parua. ⁊ ꝙ in appetitu honoris mediocris est superabū- O
dantia ⁊ defectus ⁊ medietas: ⁊ ꝙ amator honoris multi-
pliciter dr ⁊ ꝙ hic bit⁹ ꝗ est circa mediocres honores est
īnoiat⁹ ⁊ de oppōne extremoꝝ ad inuicē ⁊ ad medium.
¶ Est ēt circa honores vt antea diximus ⁊ alia quedā
virtus: que qdē perinde sese hz ad animi magnitudi-
nē: atqz sese hz ad magnificētiā liberalitas. De nāqz
vtutes ambe a magnitudine qdē discedunt: circa vo
mediocria paruaqz nos: vt opz disponunt.

Capitulum secundum trac. scdi p̄me ptis quarti libri ethic. p² ps. c.

Idē aūt ⁊ circa hūc esse virtus que-
dā quēadmodū in primis dictuz est:
que videbit vtiqz sil'r habere ad ma-
gnanimitatē quēadmodū ⁊ liberali-
tas ad magnificētiā. Ambe enim qdē iste a ma-
gno distant: circa moderata autem ⁊ parua dis- P
ponunt nos vt oportet.

Istud est

z^m capl'm tractatus scdi p̄me partis libri
quarti ⁊ continet tres ptes p̄ncipales. In
p̄ma pponit intentionē suā. In 2ª ibi [Quemadmodum
aūt.] probat propositū. In 3ª ibi [Innominata aūt exīte.]
Determinat de medio ⁊ extremis circa hāc mām. ſ. circa
bonores mediocres. In p̄ma pte narrat ꝙ sicut predictuz
est in scdo huius quedā vtus vr esse circa hunc. ſ. honorez
que ita se hz ad magnanimitatez sicut liberalitas ad ma-
gnificentiā: ambe enim ille vtutes. ſ. liberalitas ⁊ illa de q̄
nunc loquimur distant ab alys duabus. ſ. magnificentia ⁊
magnanimitate sicut a quodā magno: qz magnanimitas
est circa magnos honores ⁊ magnificentia circa magnos
sumptus: sed alie due virtutes. ſ. liberalitas ⁊ illa de qua
nunc loquimur disponunt nos circa parua ⁊ moderata vt
bonores vel diuitias mediocres. Q

¶ Atqz vt in capiendis vandisqz pecunijs mediocri-
tas est ⁊ nimiū atqz parū: sic ⁊ in honoꝝ appetitione
fit: vt magis q̄ opz ⁊ minus: ⁊ vñ opz: ⁊ vt opz appe-
tant̄ honores. Reprehēdimus. n. ambitiosuz hominē:
atqz honoris appetitione vacantē: illū qz plus q̄ opz
⁊ vnde nō opz ⁊ honorē appetit. Hūc qz ne ob res ꝗ-
dez honestas honoribus affici vult. Interdū aūt illū
tanq̄ virilē ⁊ rei cupidū pulchre. Interdū hunc tāq̄
moderatū modestūqz laudam⁹: quēadmodū ⁊ antea
diximus. Cōstat aūt cū plurib⁹ modis qspiā alicuius
cupidus rei dicat̄ nō ad idē nos semp ambitiosuz ipm
referre: sed cū laudamus ad plerosqz qz magis q̄ ple-
riqz honores cupit. Cū reprehēdimus ad id qd opz:
qz magis q̄ oportet honores affectat.

¶ Quēadmodū

A ¶ Quemadmodū autez in acceptione ⁊ datio-
2ª ps. c. ne pecuniaruz medietas est: ⁊ superabūdantia
⁊ defectus: ita ⁊ in honoris appetitu magis q̄ z
opz: ⁊ minus: ⁊ vñ opz: ⁊ vt opz. ¶ Philoti-
muz enim vituperamus vt magis q̄z opz: ⁊ vñ
nō opz honorē appetentē: ⁊ nō amatorē bono-
ris vt neqz in bonis eligentē honorari. Est aūt
qm̄ amatorē honoris laudamus vt virilem ⁊
amatorem boni: nō amatorem autē honoris ⁊
moderatuz ⁊ temperatū. Quemadmoduz in
primis diximus. ¶ Manifestū aūt qm̄ multi-
pliciter amatore taliū dicto nō in idipsuz semp
ferimus amatorē honoris: sed laudātes qdē in
magis q̄z multi: vitupantes āt i magis q̄z opz.
¶ Dec est 2ª pars hui⁹ capl'i: in qua Phs pbat ppositū qd
intendit. ſ. ꝙ circa mediocres honores sunt medietas ⁊ su
perabūdātia ⁊ defectus: ⁊ hec est pclo 39ª ⁊ pbat̄ dupl'r.
Prio per locū a sil'i sic. Sicut in datione ⁊ acceptione pe- 39ª pclo hui⁹ q̄rti libri.
cuniaꝝ. ſ. paruarū ⁊ mediocriū est medietas ⁊ supabūdā-
tia ⁊ defectus: ita circa appetitum honoris est medietas ⁊
supabundātia ⁊ defect⁹. Pōt enim aliqs appetere honorē
mediocrē plus q̄z opz quātū ad intensionē appetitus: ⁊ vñ
nō opz ⁊ vt nō opz. Cōtingit etiā deficere circa appetitus
honoris mediocris appetēdo hz honores min⁹ q̄z opz ⁊c.
Et cōtingit medio mō se habere. ſ. ꝙ aliqs appetat hz ho-
nores quos opz ⁊ vñ opz: ⁊ sic de alys: iō circa mediocres
honores est medietas ⁊ supabūdātia ⁊ defect⁹. ſ. Philoti-
mū.] Scdo pbat̄ eadē pclo per cōez vsuz loquēdi ꝗ talis
L est: ꝓm cōem vsuz loquēdi qñqz vituparnus philotimū. i.
amatorē honoris: qz appetit honorē magis q̄z opz: ⁊ vnde
nō opz: ⁊ qñqz vituperamus eū ꝗ nō est amator honoris:
quasi nō velit bona opari ex qb⁹ honorē: ecōtrario qñqz
laudam⁹ amatorē honoris q̄si exīte virilē. i. magnū aiuz
bñtē: ⁊ q̄si amatorez actus vtuosi cui debet honor. Qñqz
ēt laudamus eū ꝗ nō est amator honoris q̄si moderantē
⁊ tēperantē se vt nō excedat suā cōditionē. [Manifestuz
aūt.] Ex pdicto vsu loquēdi cōcludit ꝙ amator honoris
dr multipl'r: qz nō ad idē referimus laudē vel vituperiū
sed laudamus amatorē honoris vt magis studet ad ea q̄
sunt honoris q̄z vulgaris multitudo: ⁊ vituparnus amato-
rē honoris inquātū magis cupit honores q̄z opz: ⁊ eadem
rō est de nō amatore honoris. Ex his pōt pbari pclo sic.
Idē amator honoris nō est simul vituperabilis ⁊ laudabi-
lis. sil'r nec idez nō amator honoris est simul laudabilis ⁊
D vituperabilis: sed aliqs amator honoris laudat̄ vt ille qui
amat honorē sicut opz ⁊ vt opz ⁊c. Et aliqs amator hono-
ris vituperat̄ vt ꝗ plus amat honorē q̄z opz ⁊c. Et eodem
mō est de nō amatore honoris: vt pz p cōez vsuz loquēdi.
⁊ ex hoc sequit̄ ꝙ circa honores mediocres est medietas
laudabilis ⁊ extrema. ſ. supabūdātia ⁊ dfect⁹ vituperabilis.
¶ Cum aūt noie mediocritas vacet cōtendere de ipsa
tanq̄z regione vacua videntur extrema. In ꝗbus vo ni-
miū est atqz parū in iis est ⁊ mediū. At honores ⁊ ma-
gis q̄z opz affectant̄ ⁊ minus. Ergo fit vt affectent̄ ⁊
vt opz. Laudat̄ igit̄ hic habitus quo vt opz affectan-
tur honores: cū sit mediocritas circa honorē noie va
cans. Atqz ad ambitionē qdē vacuitas appetitionis
honoris: ad vacuitatē aūt appetitiōis honoris ambi-
tio: ad vtrūqz aūt vtrūqz quodam mō esse videt: qd
quidē ⁊ in ceteris esse virtutibus constat. Extremi aūt

hic opponuntur: qz medio nullus est oppositū nomē. E
¶ Innominata aūt existēte medietate vt deserta: videntur dubia esse extrema. ¶ In ꝗbus autē 3ª ps. ca.
supabundātia ⁊ defectus: ⁊ mediuz. Appetūt
autē honorē ⁊ magis q̄z opz ⁊ minus: ⁊ iam ⁊
vt opz. Laudat̄ igit̄ habitus hic medietas ex-
istēs circa honorē Innominatus. Videt autem
ad amorē honoris qdē nō amor honoris: ad nō
amorē honoris autē amor honoris: ad vtraqz
autē vtraqz qualr. Videt autem hoc esse circa
alias virtutes. ¶ Opponi autē hic extremi vi-
dentur ppter non esse nominatuz medium.
¶ Dec est 3ª pars huius capl'i: in qua Phs determinat de
medio ⁊ extremis circa hanc mām. ſ. circa honores me- F
diocres. ⁊ p̄mo narrat. d. ꝙ qz medietas circa hanc mām
est innominata: ⁊ sic videt quasi deserta: qz nō designatur
aliquo certo noie: ppter hoc ꝙ extrema videntur esse dubia:
qz qñqz laudant̄ ⁊ qñqz vituperant̄. [In ꝗbus aūt.] Sed
quātuis mediū circa hanc mām sit innoiatū: tñ circa hanc
mām. ſ. circa honores mediocres est mediū laudabile. Et
hec est pclo 40ª ⁊ pbat̄ sic. In qbuscūqz hz est circa que- 40ª pclo hui⁹ q̄rti libri.
cūqz est supabundātia ⁊ defectus extrema vituperabilia
circa eadē est mediū laudabile: sed circa honores medio-
cres sunt superabūdantia ⁊ defectus extrema vituperabilia: vt pz ex iaz dictis: ideo circa mediocres honores est
mediū laudabile. [Innominatus.] Sz qz habitus medi⁹
est innoiatus circa mediocres honores noiatur noib⁹ ex-
G tremoꝝ: qz per cōparationē ad vnū extremoꝝ vr hāc si-
militudinē cū altero extremo ⁊ ecōuerso: iō hz rōnez vtri-
usqz extremi: ⁊ ita videt esse circa alias vtutes. ſ. ꝙ mediū
cōparatū vni extremoꝝ videt hāc rōnē alterius extremi.
[Opponi aūt.] Et qz mediū circa hāc mām est innoiatū:
ideo extrema videntur inter se opposita ⁊ nō ad mediū pp
hoc ꝙ mediū est innoiatū: tñ realiter ⁊ ꝓm veritatē extre-
ma opponunt̄ adinuicē: ⁊ ēt ad mediuz. ¶ Hic sunt duo Duo du⁹ p⁹m dub⁹m rō.
dubia. p̄mū est vtrū circa sumptus magnos ⁊ paruos sint
diuerse vtutes hz spēm. Et videt ꝙ nō: qz videm⁹ in alys
vtutib⁹ sic esse ꝙ nō est alia vtus: sed eadem inter parua ⁊
magna: fortitudo enim est eadē ꝓm spēm circa oia pericu-
la mortis siue sint parua siue sint magna ⁊ temperātia est
eadē specie circa delectationes ⁊ tristitias magnas ⁊ par-
uas: ⁊ mansuetudo que est circa iras est eadē ꝓm speciem
circa magnas ⁊ paruas iras: ideo videt ꝙ eodem modo
eadē vtus specie: sic circa honores magnos ⁊ paruos siue
mediocres. ¶ Scdo dubitat qz supra dixit Phs honorē Dub. z^m
esse qdā maximū: ⁊ hic dicit honorē circa que est philo-
tomia esse bonū moderatū ⁊ paruuz: ideo videt ꝙ ꝓtra- H
dicit sibiipsi. ¶ Ad p̄m dōm ꝙ qz vtus est circa bonum ⁊
difficile: iō vbicunqz est alia ⁊ alia rō difficultatis: ibi opz Solo p. dubij.
ponere aliam ⁊ aliam virtutē. Nūc aūt difficultas in actu
vtutis cōtingit ex hoc ꝙ mā circa quā versat̄ hz repugnā
tiaz ad rōnem seu modū rōnis qui circa talem mām est
ponendus qd solū cōtingit in passionibus. ſ. ꝙ habeāt re-
pugnantiā ad rōnem. ¶ Sciendum igit̄ est ꝙ passionum Nōn^m
quedam habent magnā vim vt resistant rōni p̄ncipaliter
ex parte passionū: ⁊ quedam p̄ncipalr ex parte rerum que
sunt obiecta passionū: ⁊ qz passiones ꝓm se nō habent ma
gnam repugnantiā ad rōnez: cum appetitus nāliter subyciatur rationi: ideo virtutes que sunt circa tales passiōes
nō sunt nisi circa illud qd est magnū ⁊ difficile in illis pas-
sionibus sicut pz: nam fortitudo est circa maximos timo-
res: ⁊ temperantia circa maximas delectationes. Et man-

I suetudo circa iras maximas. Unde circa paruos timores ⁊ circa paruas delectationes eo ꝙ circa eas nō est magna difficultas nō opʒ ponere aliquā virtutē: sed passiones que hnt repugnātiā ad rōnē rōne ipsaꝝ reꝝ ꝓncipaliʒ nō solū hnt difficultatē circa illud qō est maximū in eis: sed ēt circa mediocria ⁊ minora eo ꝙ bona exteriora ⁊ si sint pua sunt tñ multū appetibilia tanq̄ necessaria ad vitā hois: iō circa tales passiōes ⁊ circa appetitū taliū reꝝ opʒ eē duas virtutes. vnā ad tollendā difficultatē circa minora ⁊ aliā ad tollendā difficultatez circa maiora: qz difficultas est circa vtrūq̄ʒ ⁊ alia difficultas est circa maiora: ⁊ alia circa minora: iō alia virtus est circa sūptus magnos: ⁊ alia circa sūptus mediocres: ⁊ alia circa honores magnos: ⁊ alia circa honores mediocres: sed circa alias passiones q̄ nō hnt repugnātiā nec difficultatē ad rōnē nisi circa maximuʒ vel rōne maximi in eis: nō opʒ ponere nisi vnā virtutē. ¶ Ad rōnē in cōtrariū dōm ꝙ circa mās aliaꝝ virtutū nō est virtus circa pua sed solū circa magna vt pʒ: qz tēperātia non est circa puas delectationes visus vel auditus: sʒ est circa maximas delectationes corporales vt circa delectationes tactus: ⁊ eodē mō est de fortitudine ꝙ nō est circa pua: sʒ circa maxima. ¶ Ad aliud dubiū dōm ꝙ lʒ inter res exteriores cuiusmodi sunt diuitie potestates ⁊ honores: honor sit maximū ⁊ excellentissimū: qz alia appetunt ꝓpter honorē: tñ nihil ꝓhibet aliquē honorē esse magnum ⁊ aliquē puū per cōpationē ad alia que sunt sui generis. vnde inter res exteriores honor est maximum bonum: ⁊ tamen aliqs honor est maior ⁊ aliqs minor alio honore.

K Ad rōnē ꝓmi dubij in ꝓtum.

Solo secūdi dub.

Secunda pars que est de mansuetudine que respicit mala exteriora ex quibus aliqs ꝓuocat ad irā cōtinet in vno tractatu q̄ solū ꝓtinet vnū capl'm: in quo ostendit ꝙ mansuetudo est medietas circa iras. Et ꝙ medio ⁊ extremis fere innoiatis hoc nomen māsuetudo ꝓtransfert ad mediū: ad supabundātiam vo iracūdia ⁊ ꝙ defectus inirascibilitas dicit: qualiʒ cūq̄ʒ deficiet. ⁊ ꝓm que fit supabundātia: non tñ ꝓm oia sit. ⁊ q̄ ꝓprie iracūdi ⁊ qui ꝓprie acrocholi ⁊ q̄ amari ⁊ q̄ difficiles ⁊ ꝙ mansuetudini magis opponitur superabūdantia ⁊ ꝙ nō est facile determinare ꝓm certitudinem medium medio habitu existente laudabili extremis vo vituperabilibus. vnde ⁊ medio adherendum.

L

¶ Mansuetudo est qdē mediocritas circa irā. At cuʒ mediū ⁊ extrema fere noie vacent: ad mediuʒ qdē māsuetudinē ipsaʒ adducimus: cū ei qō est paꝝ ⁊ noie vacat ꝓpꝝ: ꝓ sit q̄ nimio: qō iracūdia quedā dici pōt.

M Caput vnicū tra. 2. ꝓtis q̄rti libri ethi. p. 3ª ꝓs. c.

Mansuetudo aūt est quedā medietas circa iras: inoiato autē existēte medio fere autem ⁊ extremis. Ad medium mansuetudinē ferimus: ad defectum declinantez innominatum existentem: superabūdātia autem iracundia quedā dicet vtiq̄.

Huius. c. tra 3. di° i sex ꝓtes.

In hoc capl'o huius tractatus determinatur de mansuetudine que respicit exteriora mala ex qb⁹ aliqs ꝓuocat ad irā: ⁊ cōtinet istud capl'm sex ꝓtes ꝓncipales. In ꝓma narrat ꝙ circa iras inueniunt mediū ⁊ extrema. In 2ª ibi [Passio qdē enim.] ꝓdeterminat de mansuetudine ostendēdo qs est mansuetus. In 3ª pte ibi [Defectus aūt.] ꝓdeterminatur de vitio opposito mansuetudini ꝓm defectū. In 4ª pte ibi [Superabūdātia aūt.] ꝓdeterminat de vitio opposito mansuetudini ꝓm supabūdātiā. In 5ª pte ibi [Māsuetudini aūt.] ꝓcōparat vitia extrema ad mediū. In 6ª pte ibi [Qō aūt in ꝓtoribus.] ꝓnndet cuidam tacite qōni. In ꝓmo igit pte dicit ꝙ māsuetudo est q̄dā medietas circa iras tanq̄ circa mām: in qua tñ mediū ꝓprie acceptū est inoiatū: ⁊ fere ēt extrema sunt inoiata eo ꝙ expssis noibus nō distinguunt. Nomen aūt mansuetudinis assumit ad significādū mediū: cū tñ ex vi nois magis inclinet ad defectū ire. Dicitur enim aliqs mansuetus eo ꝙ nō irascitur quasi manu assuetus ad modum bestiarum que assuete manibus hoīum iracundiam deponunt. Defectus autem ire est innominatus sed supabundantia vocatur iracundia. Sic igitur pʒ ꝙ circa iras inueniunt mediuʒ ⁊ extrema quātis medium nō sit ꝓprie nominatum: nec etiam extremum in defectum.

¶ Etenim affect⁹ qdā est ira. Ea vo que ipsaʒ efficiūt multa sunt ⁊ diuersa. Is igit q̄ pro qbus ⁊ qb⁹ opʒ ⁊ vt opʒ: ⁊ cū opʒ: ⁊ q̄to i tpe opʒ irascit/laudat. Est ꝝ hic māsuetus: siqdē laudat ipsa mansuetudo. Māsuetus.n.ac mitis perturbatione vacare: ⁊ nō ab affectu duci: sed ꝓ his ⁊ tāto in tēpore irasci solet pinde atq̄ʒ rō iubet. Peccare aūt circa defectū magis videt. Nō est enim vindex ipse mansuetus: sed potius clemens ⁊ ad veniam propensior dandam.

N

O

¶ Passio qdē enim est ira: facientia aūt multa ⁊ dīia. Qui qdē igit in qbus opʒ: ⁊ ēt qbus opʒ irascit adhuc aūt ⁊ vt opʒ ⁊ q̄n ⁊ quāto tēpore laudat. Mansuetus aūt iste vtiq̄ʒ erit. Siqdē mansuetudo laudat: vult mansuetus imperturbatus esse: ⁊ nō duci a passione sed ꝓm ꝙ vtiq̄ʒ ratio ordinabit: ita ⁊ in his ⁊ intātū tpʒ irasci. ¶ Peccare aūt videt magis ad defectū: nō.n. punitiuus mansuetus sed magis ꝓdonatiuus.

2ª pⁿ.

P

¶ Hec est 2ª pars: in qua ꝓbʒ determinat de medietate circa iras. s. de mansuetudine. ⁊ ꝓmo narrando qd ꝓuenit mansuetudini ꝓm ꝙ ipsa ponit esse virtus. scdo narrat qd cōuenit sibi ꝓm ꝓprietatē nois. Dicit ergo ꝓmo ꝙ iracundia ponit vitiū extremū qō ꝓportat quēdam excessum ire que est quedā passio que ex multis ⁊ differentibus rebus causari pōt. Multe enim ⁊ diuerse possunt esse cāe ire ⁊ hʒ haꝝ diuersitatē ꝓtingit in ira accipere mediū ⁊ extrema: nō enim est idē mediū circa irā a quocūq̄ʒ causat. nā pro aliqua cā est magis irascēdū ꝓm rōnē ⁊ pro aliqua causa minus: sed ꝓ quacūq̄ʒ cā ꝓuenit irasci ille q̄ irascit in qb⁹ opʒ ⁊ q̄n opʒ ⁊ quāto tpe opʒ: ēt talis hō laudat: ⁊ est mansuetus si nomen mansuetudinis in laude accipiat. Mansuetus enim vi ad hoc disponi ꝓmo vt iudiciū rōnis interius nō perturbet. Scdo vt exteriori actione nō ducatur ab ira sed ꝓm rōnē. s. ꝙ in his rebus ⁊ in tanto tēpore irascit. [Peccare aūt.] Scdm aūt ꝓprietatē nois mansuet⁹ magis videt peccare in hoc qō accedit ad defectuʒ. Cum enim aliqs dicit mansuetus signat ꝙ nō est punitiuus: sʒ ꝙ magis remittat ⁊ cōdonet penas qō ꝓtinet ad defectuʒ ire: nā ira est appetitus vindicte que fit per penā. Sic igit pʒ ꝙ māsuetus dictus a māsuetudine que est virtus est laudabilis neqʒ deficiens neqʒ superexcedēs. Sed tñ mansuetus dictus a māsuetudie ꝓprietatē nois sic accedit ad defectū magis q̄ opʒ. ⁊ sic pōt tā mansuet⁹ q̄ māsuetudo accipi equoce. s. ꝓ medio circa iras ⁊ ꝓ extremo i ōfectu.

¶ Defectus vo siue sit quedaʒ ire vacuitas: siue aliqd aliud vitupatur: qui nāqʒ nō irascunt ꝓ qb⁹ opʒ ⁊ vt opʒ ⁊ cū opʒ ⁊ qbus opʒ fatui sunt. Nam neqʒ sentire neqʒ dolere vident. Atqʒ qui nō irascit nō est aptus ad vlciscendū

Q

R

ad vlciscendum. Perferre autem contumelias ⁊ suos negligere seruile est sane.

3ª pⁿ. ca.

¶ Defectus aūt siue inirascibilitas quedam est siue q̄cūq̄ʒ vitupat: nō irasci enim in qbus opʒ insipientis esse videt ⁊ qui non vt opʒ neqʒ q̄n neqʒ qbus opʒ. Videt autē nō sentire neqʒ tristari. ¶ Et non iratus non esse vindicatiuus. ¶ Iniuriantem autem sustinere ⁊ familiares despicere seruile.

S

¶ Hec est 3ª pars: in qua determinatur de vitio opposito mansuetudini ꝓm defectum ⁊ dicit ꝙ defectus a medio in ira siue vocetur inirascibilitas siue qualitercūq̄ʒ nuncupetur vituperatur. ¶ Qō autē defectus ire sit q̄q̄ʒ vituperabilis probat ꝓbʒ: ⁊ est ꝓclusio 4.ª que probatur triplicitet. Primo sic. Omne qō pertinet ad insipientiaʒ est vituperabile: sed ad insipientiam pertinet ꝙ aliquis non irascatur in rebus in quibus opʒ irasci ⁊ qbus personis: ⁊ eo modo ⁊ tempore quo opʒ irasci ⁊c. Ideo defectus ire est vituperabilis. Maior patet per hoc ꝙ opus virtutis consistit in operatione secundum rectam rationeʒ: ⁊ laus virtutis consistit in operatione ꝓm rectam rationeʒ. Minor patet ex hoc ꝙ non causat ex tristitia: ⁊ tristitia est sensus nocumenti. Si igitur aliquis nō irascitur in quibus oportet: sequitur ꝙ non doleat neqʒ tristetur de eis: ⁊ ita ꝙ non sentiat ea esse mala quod pertinet ad insipientiaʒ: ex quibus sequitur ꝙ defectus ire est vituperabilis. [Et nō iratus.] Secundo probatur conclusio sic. Non vindicare ea que ꝓm rectam rationem sunt vindicanda est vituperabile: sʒ non irasci quandoqʒ est non vindicare ea que ꝓm rectam rationem sunt vindicanda: ideo ⁊c. [Iniuriantem autem.] Tertio probatur conclusio sic. Sustinere iniurias ⁊ eas non repellere est vituperabile ⁊ seruile: sed hoc contingit quandoqʒ ex defectu ire: quia per defectum ire redditur homo piger ⁊ remissus ad repellendum iniurias. pʒ ergo ꝙ defectus ire est quandoqʒ vituperabilis. Maior patet ex hoc ꝙ iniuriantez sustincre ⁊ familiares despicere hoc est non vindicare debito modo est seruile: ⁊ hoc cōsequit ex defectu ire: qz per defectum ire redditur homo piger ⁊ remissus ad repellendum iniurias.

B 4ª pⁿ. ꝓclusio q̄rti libri.

¶ Exuperatio vo ꝓ oia qdē fit: nā fit ⁊ in qb⁹ nō opʒ: ⁊ ꝓ qbus nō opʒ ⁊ magis ⁊ velocius: ⁊ maiore in tpe q̄ opʒ: nō tñ vniuersa eidez insunt: qppe cuʒ esse non possit: malū enim ⁊ seipsuʒ perdit: ⁊ si integrū sit intolerabile fit. Iracundi igit cito qdē irascunt: ⁊ qbus non opʒ: ⁊ pro qbus nō opʒ: ⁊ magis q̄ opʒ. At cito desistunt. Qō qdem ⁊ optimū habet. Hoc aūt ideo fit: qz nō detinent irazʒ: sed reddunt idcirco ⁊ manifesti sunt ob celeritatez: deinde cessant. Exuperatione aūt sunt celeres ⁊ ad qduis ⁊ ꝓ quouis iracūdi: qui sūme sunt bilis. Unde ⁊ sūme bilis hoies appellant. Amari aūt cum difficultate placant: ⁊ longo tēpore sunt sub ira: detinet.n. ipsam: sed vbi reddiderint cessant. Ultimo nāqʒ ponit ire modū: pro dolore voluptatez efficies. Qō si hoc nō fiat habent ipsuʒ pondus. Etenim quia nō est manifestuʒ nemo persuadet ipsis. At in se autē cōcoctio fiat ire tēpore opus est. Sunt autē tales homines ⁊ sibiipsis ⁊ amicissimis permolesti. Infensos aūt eos dicimus qui pro quibus non opʒ ⁊ magis q̄ oportet ⁊ longiore tempore irascūtur: sineqʒ vltione vel pena non reconciliantur.

C

D

¶ Superabundātia aūt fm oia qdē fit: etenim qb⁹ nō opʒ ⁊ in quib⁹ nō opʒ: ⁊ magis q̄ opʒ: ⁊ veloci⁹ ⁊ pluri tpe. Nō tñ oia eiusdē existūt. Nō enim vtiq̄ʒ posset esse. Maluʒ.n. ⁊ seipm destruit: ⁊ si integruʒ sit importabile fit. ¶ Hij quidē igit iracundi: velociter quidē irascunt ⁊ quibus nō opʒ ⁊ in quibus nō opʒ ⁊ magis q̄ opʒ. Quiescūt enim velociter: qō ⁊ optimū habent. Accidit aūt ipsis hoc: qm̄ nō retinent irā: sed reddunt hʒ ꝙ manifesti sunt ꝓp velocitatē: deinde requiescunt. In supabundātia aūt sunt acrocholi acuti: ⁊ ad omne iracundi ⁊ in oi: vñ ⁊ nomen. ¶ Amari autez difficile solubiles ⁊ multo tpe irascunt: retinent enim irā: quies aūt fit cuʒ retribuerint. Punitio enim quietat ipetū ire delectatione protristitia facies. Hoc aūt nō effecto graue habet: ꝓpter nō manifestuʒ enim esse neqʒ suadebit ipsis aliquis. In ipso autem digeri iram tpe idiget: sunt autē tales sibiipsis molestissimi: ⁊ maxie amicis. ¶ Difficiles aūt dicimus in quibus nō oportet irascentes ⁊ magis q̄ oportet ⁊ pluri tempore ⁊ non cōmutatos sine cruciatu vel punitione.

E 4ª pⁿ. c.

F

¶ Hec est 4ª pars: in qua determinatur de vitio opposito mansuetudini ꝓm superabundantiam. ⁊ primo narrat ꝙ hoc vitium multipliciter contingit. 2º determinat de speciebus eius. Dicit ergo primo ꝙ superabundantia ire potest fieri ꝓm omnes circunstantias: quia cōtingit ꝙ aliquis irascatur qbus personis nō oportet ⁊ magis q̄ opʒ: ⁊ ꝙ velocius prouocetur ad iram q̄ oportet ⁊ ꝙ pluri tempore duret ira q̄ oportet. Non tamen omnes excessus inueniuntur in eodem homine simul tum propter molestiā quam ipse ex ira sua haberet: tum quia esset ita molestus alys ꝙ inter homines viuere non posset: ⁊ vniuersaliter loquendo de malo non potest malum esse integrum: quia si esset integrum seipsum destrueret ⁊ importabile fieret. Et illud potest intelligi vniuersaliter de malo quod est priuatio boni. Si enim esset tale integrum destrueretur subiectum suum ⁊ esset importabile quia non haberet subiectū a quo portari posset. verbi gratia. Si homo esset priuatus integre ab omni perfectione quam habet: tunc esset priuatus visu ⁊ auditu ⁊ carnibus ⁊ ossibus ⁊ anima ⁊ corpore: ⁊ sic non maneret homo: ⁊ ideo non est aliquod maluʒ integrum qō aufert totum bonum: sed quodlibet malū aufert aliquod particulare bonuʒ cuius est priuatio: sicut cecitas aufert visum ⁊ non aufert totum animal quo sublato iam non esset cecitas: ⁊ sic patet ꝙ malum quod est priuatio non potest esse integrum. Potest etiaʒ dictum ꝓbilosophi intelligi specialiter de superabundantys ire. s. ꝙ nullus potest simul habere omnes superabundantias ire propter molestiam quam habet ex ira que tanta esset ꝙ destrueret suum subiectum: ⁊ per consequens non esset a suo subiecto portabilis. [Hi quidem enim.] Superabundantia ire bʒ tres species. qdam enim iracundi velociter irascunt quibus nō opʒ ⁊ in quibus rebus nō opʒ quoruʒ ira non durat multo tēpore: sed velociter quiescunt: ⁊ hoc est optimuʒ qō in eis accidit ꝙ nō retinet iraʒ in corde: sʒ eoꝝ ira statiʒ prūpit exterius: qz vel statiʒ tribuūt vindi-

G

H

3 ctam vel manifestant iram per aliqua signa: ⁊ sic ira exterius exhalata requiescunt sicut calor inclusus magis conseruat. Euaporans aūt citius euanescit: ad hanc spēm ire maxime vident disponi cholerici propter velocitatem ⁊ subtilitatem cholere: ⁊ hanc spēm ire maxie habent acrocholi. i. extremi in ira: ⁊ dicitur acrocholus ab acros quod est extremus ⁊ colos qō est ira q̄: sunt acuti ⁊ prompti vt irascant circa oīa. ¶ Amari aūt. ¶ Alia spēs supabundantie ire est amaritudo. Amari enim ꝓm irā dicunt q̄ diu irascūtur: ⁊ quoꝝ ira de difficili soluit: q̄ retinent irā in corde: ⁊ tūc ira eoꝝ gescit qñ retribuunt vindictā ꝑ iniuria illata: punitio enim facit gescere ipetū ire: q̄ loco tristitie ꝑcedētis inducit delectationē de vindicta: sed si nō puniūt graūiter affligunt interius: q̄ enim nō manifestant iram suam nullus pōt ꝓuidēdo irā eoꝝ mitigare que ignorat: ſz ad
K boc q̄ eoꝝ ira dirigat necesse est esse longū tēpus per qō paulatim tepescat extinguat: isti qui sic irā diu retinēt fūt sibiipsis molestissimi: ⁊ et amicis cū qb⁹ nō pnt delectabiliter cōuiuere: ⁊ pp hoc vocant amari ⁊ hanc spēz ire melancholici vident esse dispositi in qbus ipressiones suscepte ꝓpter grossitiē humoris diu pseuerant. ¶ Difficiles dicimus. ¶ 3ª spēs supabundātie ire est ꝓm quā aliq dicunt difficiles siue graues qui irascunt in qb⁹ nō opz ⁊ magis q̄ opz: ⁊ in pluri tpe q̄ opz: ⁊ nō cōmutant ab ira ablq; ꝶ q̄ punīāt, eos qb⁹ irascunt: nō. n. pōt in eis ira breui tēpore dirigi: q̄ irā retinēt ex ꝓposito firmato ad puniendū.

¶ Mansuetudini aūt magis extperationē opponim⁹: fit enim magis qppe cuꝝ humanius sit punire. Et ipsi infensi difficiliores sunt ad vitā simul agendā.

5ª ꝑs. ca. ¶ Mansuetudini autē magis superabundātiā opponim⁹: et enim magis fit: humani⁹. n. magis
L punire. ¶ Et ad ꝓuiuere difficiles deteriores.

¶ Hec est 5ª pars: in qua cōparat vitia extrema ad inuicē ⁊ ad mediū: ⁊ intendit dicere q̄ superabūdātia ire magis
4ª ꝓ. ca. hui⁹ q̄rti libri. opponit mansuetudini q̄ defect⁹ ire: ⁊ hec est ꝓ. cl'o 4ª ⁊ ꝓbat dupl'r. Prio sic. Illud vitiū ad qō hō nāliter magis inclinat magis opponit vtuti vt pz 2° hui⁹. Sz hō magis nāliter inclinat ad supabundātiā ire q̄ ad ei⁹ defectum: ió ⁊c. Minor declarat ꝑ hoc q̄ hō nāliter magis inclinat ad puniendū post iniuriā illatā q̄ ad cōdonandum: humanius enim est punire ꝑ iniuria illata q̄ iniuriātē sustinere. ¶ Et ad viuere. ¶ 2° ꝓbat sic. Illud vitiū qō est peius magis opponit vtuti: sed supabūdātia ire est peior q̄ defect⁹ ire: q̄ pz ꝑ hoc: q̄ ille qui supabūdat in ira magis est difficilis ad conuiuendum: ⁊ per ꝓns est deterior.

¶ At enim qō ⁊ antea dictū est ⁊ ex iis que dicunt emergit: nō est facile determinare quonā mō ⁊ qb⁹ ⁊ ꝑ qb⁹
M ⁊ quāto tpe irascēdū sit: ⁊ quouslq; iratus recte faciat: qs aut peccet. Qui nāq; paꝝ transgredit nō reprehēdit: siue ad id qō est nimiū declinet: siue paꝝ. Nōnūq; enim deficientes laudamus mansuetosq; vocamus: ⁊ ipsos infensos tanq̄ aptos ad dominandū viriles dicimus esse. Facile igit nō est assignare rōne quātum ⁊ qūo q̄spiā egressus vituperandus est: in singulis enim ⁊ sensu iudiciū est. Illud tñ manifestū mediū qdem habitū quo qbus opz ⁊ ꝑ qbus opz ⁊ vt opz irascimur: ⁊ simili mō de ceteris laudabile esse: extrema vo vituperant. Atq; si parum distent a medio leuiter: si plus magis: si nimiuꝝ vehementer carpenda sunt. Constat igit habitū mediū cōparandū esse ac amplectendum. Sed de habitibus qui sunt circa iraꝝ satis iaꝝ dixim⁹.

¶ Qō autē in prioribus dictum est: ⁊ ex dictis N
manifestum: nō enim facile determinare q̄lr ⁊ in 6ª ꝑs.
qbus ⁊ qualib⁹: ⁊ quāto tēpore irascendum: ⁊ vsquequo recte facit vel peccat. Qui qdē enim paruꝝ transgredit nō vituperat neq; in maius neq; in minus. Nñq; enim deficiētes laudam⁹ ⁊ mansuetos dicim⁹: ⁊ irascentes viriles: ⁊ vt potētes principare. Quātum autē ⁊ qualr trās-
gredīēs vitupabilis: nō facile rōnem reddere: in singularib⁹ enim ⁊ sensu iudiciū. ¶ Sz qō qdē tale manifestum: qm̄ qdē medius habit⁹ laudabilis ꝓm quē qbus opz irascimur ⁊ in qb⁹ opz ⁊ vt opz. Et oīa talia supabundātie ⁊ defectus vituperabiles. Et in paruꝝ qdē facte gescibilr: in plus autē magis: ⁊ in multuꝝ ꝓo valde: manifestum autē qm̄ medio habitui adherendum. Qui quidem circa iram habitus dicti sunt.

¶ Hec est 6ª pars: in qua ꝓbs rndet cuidam tacite qōni. ⁊ ꝑmo ostēdit qd circa hoc pōt determinari ꝑ certitudinē. Scōo qd circa hoc est manifestū. qō tacita ad quā rndet est ista qualr est irascendū recte ⁊ ꝓm rōnē ⁊ qbus ꝑsonis ⁊ pro qbus rebus. Respondet dicēs q̄ nō est facile istud determinare sed valde difficile. Ille enim qui parū recedit a medio flue in maius flue in min⁹ nō vituperat: ſz qñq; eos qui deficiūt in ira laudamus ⁊ vocamus eos mānsuetos: illos aūt q̄ parū excedūt qñq; vocamus viriles: quasi aptos ad ꝓncipandū ꝓpter promptitudinē ad vindictam
P que cōpetit ꝓncipantib⁹: sed per quātū ⁊ qualē recessiuꝝ a medio aliqs est vituperādus vel nō: nō pōt de facili rōne determinari: q̄ iudiciū huius rei cōsistit in singularib⁹ ⁊ in sensu taꝝ exteriori q̄ estimatione interiori. ¶ Sed q̄ qdē tale. ¶ Sed in talib⁹ est hoc manifestum q̄ medius habit⁹ est laudabilis ꝓm quē irascimur qbus opz ⁊ in qbus opz ⁊ ꝓm q̄ opz: ⁊ sic de alys circūstātys: ⁊ supabūdātia ⁊ defectus sunt vitupabiles. Si aūt in parū fiāt tolerabile est. si aūt in plus fiant est magis vitupabile: vñ semp opz ad mediū hoiem se trahere. Sic igit dicti sunt habit⁹ q̄ sunt circa irā. ¶ Circa istā mām sunt duo dubia. ꝑm an mānsuetudo sit vtus distincta ab alys vtutib⁹. Et vī ꝓmo q̄ non sit vtus: q̄ mansuetudo ꝓportat defectū ire: sed vtus corrūpitur per supabundātiā ⁊ defectū: ió mansuetudo nō est vtus. ¶ Scōo ꝓbat q̄ nō est vtus distincta ab alys: quia clementia est qdā vtus spālis ⁊ mānsuetudo nō distinguit a clementia: q̄ ille vtutes sunt eedē que hūt idē oppositū: sed hō est clementia ⁊ mānsuetudo. nā vtriq; opponit crudelitas: ió ⁊c. ¶ In oppositū est ꝓbs. ¶ Dōm q̄ hoc nomen mānsuetudo est equocū ad vitiū in defectu ad mediū inter superabundātiā ⁊ defectuꝝ. ꝑmo mō nō est vtus. 2° mō est vtus: q̄ pz: q̄ regulat appetitū ꝓm rectā rōnem: ⁊ reprimit enim appetitū ne plus vel min⁹ irascat q̄ opz. Hoc etiā ꝓbat ꝑ hoc q̄ extremū mānsuetudinis ꝓm q̄ ꝓportat mediū laudabile est: ⁊ ꝑ ꝓns est vtus. 2° dico q̄ est virtus distincta ab alys: q̄ distinguit a clemētia cū qua maxime vī cōuenire. Qualr aūt iste vtutes differāt est intelligēdū q̄ differūt dupl'r. vno mō ꝑ obiecta q̄ mānsuetudo est moderatiua passionis interiorīs. ſ. ire: ⁊ clemētia est moderatiua punitionis actus exteriorīs vt dicit Seneca in li° suo de clemētia: vbi dic q̄ clemētia ē lenitas animi in ꝓstituēdis penis: clemētia. n. ꝑ se moderat actū exteriorē: ſz mansuetudo ꝑ accñs moderat actū exteriorē inq̄tū moderat

Duo dubia p'm du'

Ad p'm rōnem.

Ad 2'm rōnem.

A irā que est ꝓpedimētū moderationis actus exteriorīs. nam ex hoc q̄ aliqs irascit magis punit. Scōo dico q̄ iste vtutes differūt: q̄ vt dicit Seneca clementia est solū supiorū ad inferiores: sed mānsuetudo est circa iras quascūq; ⁊ maxime inter ꝓsonas equales ad inuicē cōuiuentes. ¶ Ad p'm in ꝓriū dico q̄ mansuetudo q̄ est virtus non ꝓportat defectū sed est medium iter supabūdātiā ⁊ defectū. ¶ Ad aliō dōm est q̄ mansuetudo ⁊ clemētia nō hūt idē oppositum. Crudelitas enim cū ꝓportat excessum punitionis directe opponit clementie ⁊ mānsuetudini, opponit iracūdia q̄ ꝓportat excessum ire. ¶ Sciēdū est ꝓm Senecā libro 2° de clementia: q̄ crudeles differūt a seuis ⁊ feris hoib⁹ in hoc q̄ crudeles puniēdi cām hūt ſz modū nō hūt: sed illi dicunt seui ⁊ feri q̄ sine cā cōdigna in penis hoīuꝝ delectantur: ⁊ Eustratius distinguit iter istas punitiones crudelis ⁊ seui dicēs q̄ pena cōdigna illata ꝓm quantitatē iniurie vocat cruciatus: sed punitio seui seu bois feri nō attēdit in cōdignū sed in vindicte excessum ⁊c. ¶ Scōo dubitatur circa dōm mansuetudinis qō est ira vt ꝑ ira sit passio gnālis nō distincta ab alys passionib⁹. Et videt q̄ sit gnālis: q̄ denoiat totū appetitū irascibilē: ió vī q̄ sit generalis ad oēs passiōes que sunt in irascibili. ¶ Itē cuilibet passioni speciali cōrndet aliqua spālis passio sibi opposita sicut amori odiū: ⁊ delectationi tristitia: sed ira nō hz passionez sibi oppositā: ió ⁊c. ¶ Ad oppositū ira est obiectū vtutis specialis. ſ. mansuetudīs. ergo est passio specialis. ¶ Dōm est q̄ aliqd pōt dici gnāle tripl'r. ſ. per ꝑdicationez sicut illud qō de plurib⁹ ꝑdicat. Alio mō per causalitatē: sicut sol dicā gnālis oium effectuū quos sua vtute ⁊ effectu cōprehēdit: ⁊ neutro istoruꝝ modoꝝ est ira passio gnālis respectu aliaꝝ passionū. ¶ Tertio mō pōt aliqd dici gnāle: q̄ ex
L plurib⁹ causis causat ⁊ isto mō pōt ira dici passio gnālis: q̄ multe pnt esse cause ex qbus ira nascit ⁊ multi effectus cōsequunt irā: ideo pōt dici gnālis scōo mō. ſ. ꝓm causalitatē: q̄ est cā pluriū effectuum: ⁊ tñ est passio specialis ab alys distincta. ¶ Intelligēdū est q̄ ira est appetitus vindicte ꝓpter apparentē paruipensionē pueniens: ideo oīs paruipensio est cā ire: sed puipensio hz multas spēs vt pz ex scōo rhetorice. ¶ Ulterius est sciendū q̄ ira est appetitus vindicte nō cuiuscūq; sed vindicte estimate passibilis illi q̄ irascit: q̄ sicut dī ꝓmo rhetorice inferiorīs ad superiorē nō est ira: q̄ desperat de vindicta. ad irā necessario cōcurrit desideriū: q̄ appetit vindictā: ⁊ et ad irā regrit spes inquātum iratus sperat de vindicta cōsequenda.
D ¶ Sciendū et q̄ sicut ira pōt ex multis causis ꝑcedere: ita multi effectus cōsequunt irā: quoꝝ vnus est delectatio de vindicta: nō solū de vindicta actu consecuta sed de spe cōsequēdi vindictā: qm̄ cū ꝓsentia alicuius delectat: tunc spes ⁊ memoria est delectabilis eidē vt dī scōo rhetorice: ⁊ ió ira dī esse passio cōposita: q̄ cū ira cōcurrūt alie passiones. ſ. tristitia de iniuria illata ⁊ spes de vindicta conseqūda ⁊ delectatio de spe cōsequēdi vindictā. Adhuc est alius effectus ire. ſ. accensio sanguinis circa cor. Spiritus enim ꝓpressionē nocumēti cōcipiēs accendit sanguinē circa cor: vt hō cū maiori ipetu repellat nocumētū cōceptuꝝ ex accēsione sanguinis cōsequit inordinatus motus spirituū per quē qñq; pturbat: ió qñq; sensus ⁊ qñq; oīa mēbra turbant: ita q̄ hō non pōt loqui nec recte se mouere. Sic igit pz q̄ ira dī passio gnālis ꝓpter gnālitatē causaꝝ a qbus ꝑcedit ⁊ ꝓpter gnālitatē effectuū ab ipsa ꝑcedentiū. ¶ Ad p'm in cōtrariū dōm est q̄ ira denoiat totū appetitū irascibilē nō gn alie passiōes sint in appetitu irascibili. ſ. timor: odium ⁊ audacia: sed q̄ ira est passio manifestior ⁊ magis nālis ipsi appetitui. ¶ Ad 2'm dōm est q̄ ad irā cōcurrūt multe passiones: vt tristitia spes ⁊ delectatio:

Ad p'm rōnem.

Ad 2'm rōnem.

vt dictū est: ió ire nō opponit aliqua passio specialis: vnde B
breuiter non est vniuersaliter verum q̄ omnis passio hz passionem specialem sibi oppositam.

Pars tertia

huius libri cōtinet in vno tractatu in quo determinat de vtutib⁹ respicientibus actus humanos cōtinente tria capla. Primum capl'm est de medietate circa delectabile in oib⁹ cōicationibus que sunt ꝓz vitā que medietas est inoiata: ꝓpriē tñ dī amicitia: cui⁹ extrema sunt placiditas ⁊ discolia. 2'm capl'z ibi [Circa eadē fere.] Est de medietate in humanis actib⁹ quātū ad veritatē cuius extrema sunt iactātia ⁊ ironia. Capl'm 3'm ibi [Existente aūt requie.] Est de medietate circa ludos que est eutropelia cuius extrema sunt bomolochia ⁊ agrica.

Capitulum primum

qō est de medietate que est circa delectabile in oibus cōicationib⁹ que ꝓz vitā: que inoiata est: ⁊ dī amicitia seu affabilitas: differt tñ ab amicitia ꝓpriē dicta: q̄ hoc est sine passione diligendi: sed amicitia ꝓpriē dicta nō est sine passione diligēdi. vñ amicitia ꝓpriē dicta de q̄ determinat. 8. ⁊. 9. huius est in affectione. Hec aūt amicitia de qua hic loquimur est ad oēs in cōicando seruās qō cōgruit ⁊ referēs ad bonū ⁊ cōferēs ⁊ ꝓm se desiderās cō delectare: cōtristare aūt renuens. eligit tñ contristare vbi vitiū est nō cōtristare seu delectare: ⁊ cuꝝ maiora bona sequant ex cōtristatione q̄ ex delectatione si solū intendit se fieri delectabiles ꝓpriē est placidus: qui aūt ꝓpter sibi vtile blanditur: ⁊ q̄ extrema vident solum inter se opponi ꝓpter medium innominatum esse.

¶ In cōgressionibus ⁊ cōuictu ⁊ vsu cōmuni verborū ac rerū qdā placidi sunt: q̄ qdē ꝑ voluptate afferēda laudant oīa ⁊ nihil aduersant: putātes haud q̄q̄ sese molestos cuiq; esse opz. Quidā contra in oib⁹ aduersantes neq; curā vllā hūtes si dolorē afferant difficiles cōtentiosiq; vocant. Patet igit hos qdē duos habitus esse vituperādos: mediū aūt iter hos laudādū: quo quidem quispiam eam que oportet ⁊ vt oportet accipiet ⁊ similiter egreferet.

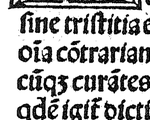

Caput p'm q̄rti trac. tertie ptis q̄rti libri ethicor. p'ps. ca.

A colloquijs aūt ⁊ ꝓuiuere: ⁊ sermonibus ⁊ rebus cōicare. Hi qdē placidi vident esse oia ad delectationē laudantes ⁊ nihil cōtra tendentes: sed existimantes oportere sine tristitia esse. ¶ Qui aūt econtrario his ad oīa cōtrariantes eius qō est cōtristare: neq; qō-
cūq; curātes: discoli ⁊ litigiosi vocāt. ¶ Qm̄ qdē igit dicti habitus vitupabiles sunt nō ꝓmanifestū: ⁊ qm̄ medi⁹ hoꝝ laudabilis ꝓz quē recipiet que opz: ⁊ vt opz: sil'r aūt ⁊ spernet.

Primi. c. tra. 4 di° in tres partes.

Istud est

capl'm p'm tractatus q̄rti tertie partis libri quarti: in quo determinat de quadā medietate que est circa delectabile in oibus cōicationib⁹ ꝓm vitā humanā que vocat amicitia in cōicatione nō in affectione: vel pōt magis ꝓpriē dici affabilitas: ⁊ cōtinet istō capl'm tres ptes ꝑncipales. In ꝑma ostendit circa delectationes ⁊ tristitias humanoꝝ actuū esse mediū ⁊ extrema. In 2° ibi [Nomen aūt redditur.] Determinat de medio habitu quātum ad nomen ⁊ quātū ad ꝓpriētates eius. In 3ª parte ibi [Condelectans aūt.] Determinat de vitys oppositis medietati predicte. In ꝑma parte primo proponit vitium ꝑtinēs ad superabūdātiā delectationis. Scōo po-

nit vitiũ ptinens ad defectũ. Tertio ꝓcludit mediũ hĩtuz
eẽ laudabile ⁊ vtuosuz. Dicit ergo ꝑmo q̃ circa colloquia
humana ꝑ que hoĩes maxie cõuiuũt ad inuicẽ ꝑm ꝓprie-
tatẽ nãe sue ⁊ vl'r circa totũ cõuictũ humanuz q̃ fit ꝑ hꝗ
hoĩes ad inuicẽ cõicant in sermonib⁹ ⁊ in reb⁹: qdã dicun
tur placidi q̃si intendentes oĩb⁹ placere. vñ oĩa laudant q̃
ab alys dicunt: ⁊ student ad hoc q̃ delectabiles se eis ex-
hibeant ⁊ nullo mõ ꝗdicũt eis q̃bus cõuiuũt ne eos cõtri-
stent estimãtes q̃ opz oẽs ꝓuiuere sine tristitia. ¶ Qui aũt
ecõtrario bis. ¶ Et qdã ꝗrio mõ se hũt ad placidos, q̃ volũt
oĩb⁹ ꝗiari ⁊ oẽs vituperare intendẽtes oẽs alios ꝓtristare: ⁊
tales hũt vitiũ in defectu: ⁊ dicunt discoli ⁊ litigiosi. ¶ Qm̃
qdẽ igit. ¶ Vic ꝓcludit q̃ medius habit⁹ circa dicta ⁊ facta
hoĩum est laudabilis: ⁊ hec est ꝓclo 4ª ⁊ ꝑbat sic. Habi-
tus cuius extrema sunt vitupabilia est laudabilis: ſz hĩtus
extremi circa dicta ⁊ facta hoĩum sunt vitupabiles. q̃ ⁊c.
Maioz de se pz ⁊ minoz declarat: qz q̃ in oĩb⁹ vult place-
re est vituperabilis: ⁊ q̃ oẽs vult ꝓtristare est vitupabilis.
q̃ habitus medius est laudabilis ſz q̃ aliqs acceptat ea q̃
ab alys dñr ⁊ fiunt: ⁊ ẽt despicit ⁊ ꝗdicit ꝑm q̃ opz.

43ª ꝓclo hiũ q̃rti libri.

¶ Verũ ipsi nomẽ nulluz est positum: psimilis aũt est
amicitie: talis est eniz is qui mediũ hunc hz habitum:
qualẽ ꝑbuz hoiem amicũ dicere solemus: sumpta di-
lectione. Sz differt ab amicitia: qd̃ est sine affectu di-
lectioneq̃z eoz q̃bus cũ is cõgredit q̃ hũc habitũ hz:
nõ. n. amoze vel odio: sed qz talis est ipse ꝑbat singula
vt opz: nã sil'r tam ad notos q̃ ad ignotos: tã ad fami
liares q̃ ad nõ familiares ipsuz aget: in singulis tamẽ
vt cõuenit. Nõ. n. eque familiariũ ⁊ externoz curam
hic: neqz doloze similiter eos afficere opz.

Z 2ª ps. c. ¶ Nomen aũt ipsi aliqd̃ non est. Assimilat aũt
maxime amicitie: talis eniz est qui ꝑm mediuz
habitũ: puta qualẽ volumus dicere moderatũ
amicuz diligere assumentem. ¶ Differt aũt ab
amicitia: qm̃ sine passione est: ⁊ diligendi affe-
ctu q̃bus colloquit: nõ eniz in amãdo vel inimi
cãdo recipit singula vt opz: ſz in eo q̃ talis est:
sil'r aũt ad ignotos ⁊ notos ⁊ cõsuetos ⁊ incõ-
suetos id faciet: verũtamẽ ⁊ in singulis vt con-
gruit. Nõ eniz similiter cõuenit cõsuetos ⁊ ex-
traneos curare: neqz rursus cõtristari.

¶ Dec est 2ª pars huius capl'i: in qua determinat de habi-
tu medio: ⁊ cõtinet duas ꝓticulas. In ꝑ⁹ determinat de no
mine habitus medy: ⁊ de ꝗia habit⁹ medy ad amicitiam
cui est multũ sil'is. In 2ª ibi [Uniuersal'r qdẽ.] Ponit p
prietates habitus medy. Dicit q̃ ꝑmo q̃ habitus medius
est inoiatus: ꝓpter tamen sil'itudinẽ ad verã amicitiã põt
dici amicitia. Iste eniz habit⁹ medi⁹ ⁊ vera amicitia cõue
niunt ⁊ assimilant in actu exteriozi: q̃ est delectabil'r cõui-
nere. Sicut eniz amicus delectabil'r cõuiuit cũ amico: ita
ille q̃ est dispositus ſz istũ habitũ medium taliter se hz in
delectabili cõuictu ad alios: sicut se hz amicus ad amicuz
loquẽdo de amicis amicitia que est ꝓpter bonũ honestũ.
[Differt tñ ab amicitia.] Iste tñ habitus medi⁹ differt ab
amicitia vera: qz ista vtus est sine amoze q̃ est passio appe
titus sensitiui: ⁊ sine dilectione ad eos q̃bus colloquit: ⁊ cũ
q̃bus ꝓuiuit: que ptinẽt ad appetitũ intellectiuũ. Nõ eniz
accepiat singula dicta ⁊ facta ab alys sicut opz: qz afficia-
tur ad eos odio vel amoze: sed qz est ita dispositus ſz ha-
bitũ: cuius signũ est q̃ hec obseruat nõ solũ ad amicos: ſz
cõiter ad oẽs notos ⁊ ignotos: ⁊ est simile de liberalitate:
amicus eniz dona cõfert amico ꝑ amoze: ſz liberalis nõ
ex eo q̃ amat ꝓfert: ſz ex eo q̃ talis est ſz habitũ: vt de fa-
cili emittat pecuniã: verũtamẽ hec similitudo in cõuictu
ad notos ⁊ ignotos ad amicos ⁊ extraneos nõ est itelligẽ-
da quãtũ ad oĩa: sed solũ quãtũ ad hoc cõe q̃d̃ est delecta-
bil'r oĩb⁹ cõuiuere: ⁊ est dĩa quãtũ ad spãles modos cõui
uendi: ⁊ in singulis facit ꝑm q̃ cõgruit. Nõ enim cõgruit
q̃ aliqs sil'r delectet ⁊ cõtristet amicos ⁊ extraneos.

¶ Uniuersal'r igit dictũ est ipsuz ꝓgredi vt opz. Respi
ciens aũt ad honestatẽ vtilitatemue: cõiectabit dolo-
rẽ non afferre vel delectare. Videt. n. hic circa volu-
ptates doloresq̃z eos vsari qui in cõgressionibus fiũt.
Atq̃z q̃bus voluptatib⁹ nõ est honestũ ipsi vel affert
damnũ delectare: eas moleste feret: ⁊ eliget doloꝛem
inferre: ⁊ si facienti deformitatẽ nõ paruã afferat aut
damnũ: oppositio vo paruũ doloꝛẽ: non ꝑbabit: sed
egreferet. Diuerso aũt mõ cũ iis q̃ sunt in dignitatib⁹:
⁊ cũ ꝑuatis: ⁊ cũ magis minusue notis: ⁊ cũ aliaꝛ iden
tidẽ differentiarũ hoĩbus cõgredief: singulis tribuẽs
id q̃d̃ decet: ⁊ per se q̃dẽ expetens delectare. Lauens
aũt doloꝛẽ afferre ⁊ sequens ea q̃ eueniũt si sint maio-
ra: honestũ inquam ⁊ id q̃d̃ cõducit: atq̃z voluptatis
gratia magne que eueniunt doloꝛẽ affert paruũ. Ta-
lis est igitur ipse mediuz: sed nomen nõ habet.

¶ Uniuersal'r q̃dẽ igit dictũ est: qm̃ vt opz col-
loquit. ¶ Referẽs aũt ad bonũ ⁊ cõferens cõ- Affo cõtrabit.
uiuet nõ cõtristare: vel delectare: videt eniz cir
ca delectationes ⁊ tristitias esse in colloquijs fa
ctas. ¶ Hoꝛ aũt q̃cũq̃z q̃dẽ ipsi est nõ bonũ no
ciuum delectare aspernabit ⁊ eliget cõtristare:
⁊ si facienti aũt deformitatẽ ferat: ⁊ hãc nõ par
nam. vel nocumẽtũ: ꝗrietas aũt paruã tristitiã
nõ recipiet: sed aspernabit. ¶ Differẽter autez
colloquit bis q̃ sũt in dignitatib⁹: ⁊ q̃buscũq̃z:
⁊ magis vel minus notis. sil'r autez ⁊ ꝑm alias
differẽtias singulis tribuens q̃d̃ decet. ¶ Et hz
seipsuz q̃dẽ desiderãs ꝓdelectare: ꝓtristare aũt
renuẽs: cõsiderãs euentura si sint maioza: dico
aũt bono ⁊ cõferẽte: ⁊ delectationis aũt gratia
eius que est in posterũ maxie parũ cõtristabit.

Medius q̃dẽ igit talis est: nõ noiatus aũt est.

¶ Dec est 2ª ꝓticula scd̃e ptis: in qua ꝓbs ponit gnq̃z pro
prietates hui⁹ vtutis. s. amicitie in cõicatione seu affabili-
tatis. ꝑma sumit ex mõ colloquendi: ⁊ est q̃ hñs ista vtu-
tẽ oĩbus colloquit vt opz. [Referẽs aũt.] 2ª sumit ex pte
finis: ⁊ est q̃ hñs istũ habitũ intendit delectabil'r alys cõ-
uiuere referens ad bonũ honestũ. Et cõferẽs hoc ad vtile
vñ intẽdit delectabil'r cũ alys ꝓuiuere ꝑ bonũ honestũ:
⁊ ꝑ bonũ vtile: est eniz hec vtus circa delectationes ⁊ tri
stitias in colloquijs factas ꝓpter bonũ vtile vel honestũ.
[Doꝛ aũt quecũq̃z.] 3ª ꝓprietas accipit ꝑ cõpationes ad
tristitiã ⁊ est q̃ hñs hãc vtutẽ q̃ñq̃z refugit delectare aliũ:
imo q̃ñq̃z eligit ꝓtristare ipm: ⁊ hoc duplr. vno mõ ex pte
suiipsi⁹. alio mõ ex pte alteri⁹ cũ quo ꝓuiuit: ex pte suiipsi⁹
vt si ille cũ quo conuiuit ⁊ colloquitur non sit ei honestus:
vt si loquat vba turpia: que habẽti vtutem sunt inhonesta
ad audiendũ: aut si sit nociuus habẽti istũ habitũ mediũ.
alio mõ ex pte ipsius cui cõuiuit: vt si dicat vel faciat ali-

gd q̃d̃ ptinet ad ꝓprias sui inhonestatẽ vel vituperiũ: vel
ẽt si sit ipsi nociuus: tũc eniz hñs habitũ mediũ contraria-
bit illi cui cõuiuit inferendo sibi paruã tristitiã: talis eniz
ꝗietas nõ recipiet paruã tristitiã: hoc est nõ dimittet cõ-
trariari ei cui cõuiuit ꝓpter paruã tristitiã sibi illatã: sed
magis aspernabit: hꝗ est nõ acceptabit hꝗ tristitiaz: vel sic
vtuosus nõ recipiet dicta vel facta ab alys: q̃ male se hñt
in cõuiuẽdo ꝓter puã tristitiã inferẽdã: sed magis asper-
nabit. i. reprehendet dicta vel facta eoꝛ. [Differẽter autẽ
colloquit.] 4ª ꝓprietas est q̃ hñs hanc vtutẽ diuersimo-
mode colloquit ⁊ ꝑuersat cũ his q̃ sunt in dignitatib⁹ cõ-
stituti ⁊ cũ q̃buscũq̃z ꝑuatis psonis: ⁊ diuersimode loquit
⁊ cõuersat cũ magis ⁊ minus notis. ⁊ ꝑm alias diuersita-
tes psonaꝛ singulis attribuẽdo q̃d̃ est cõueniens. [Et ꝑm
seipsuz.] 5ª ꝓprietas sumit ꝑ cõpõnẽ delectationis ad tri
stitiã: ⁊ est q̃ hñs hãc virtutẽ per se ẽtendit delectare ⁊ re-
nuit ꝓtristare: tũ si sit ꝓsecutus vel ꝓsecuturus maioza bo-
na q̃buslibet ꝓtingẽtib⁹ minozib⁹ bonis ex nõ delectare
siue ex cõtristare eliget cõtristare ꝑ maioza bona adipi-
scenda. ⁊ simil'r grã magne delectationis future cõsequen
de ex cõtristatione cõtristabit ꝓtristatione minozi ſz quã-
titatẽ q̃ sit quãtitas future delectationis.

¶ Is aũt q̃ delectat si id agit studẽs esse iucundus nõ
ob aliud quicq̃ placidus vocat: sin emolumẽti causa
sui vt inde sibi ꝓueniat in pecunijs: ⁊ in iis q̃ pecunijs
cõparant vtilitas/adulatoꝛ: eum vo qui moleste fert
oĩa difficilẽ cõtẽtiosumq̃z quẽdã dicimus esse. Videt-
tur autem extrema inter sese oppositionem suscipere:
quia medium nomine vacat.

3ª ps. c. ¶ Cõdelectãs aũt: q̃ quidem est q̃d̃ est delectabile
esse cõiectatiuus nõ ꝑ aliqd̃ aliud: placidus. q̃
aũt vt vtilitas aliq̃ ipsi fiat in pecunijs ⁊ q̃cũq̃z
ꝑ pecunias/blanditoꝛ. Qui aũt oẽs ꝓtristat di-
ctũ est: qm̃ litigiosus ⁊ discolus est. ¶ Oppo-
ni autez videntur extrema sibi ipsis: ꝓpter in-
nominatum esse medium.

¶ Dec est 3ª pars huius capl'i: in qua determinat de vitys
oppositis huic vtuti que amicitia vel affabilitas noiat: ⁊
dicit q̃ ille q̃ supabũdat in delectando si hoc nõ facit ꝑ
aliud: sed solũ ꝑ delectare vocat placidus. Si aũt hꝗ fa-
ciat ꝓpter pecuniã adipiscẽdam: vel ꝓpter aliqd̃ aliud q̃d̃
põt pecunia mẽsurari vocat blanditoꝛ seu adulatoꝛ. Ille
aũt q̃ oẽs intẽdit cõtristare vocat litigiosus ⁊ discolus vt
dcm̃ est. [Opponi aũt vident.] Quia mediũ vtutis est in-
nominatũ: iõ extrema dicunt opponi ad inuicem ⁊ nõ ad
mediũ: ꝑm veritatẽ tñ extrema opponunt ad inuicẽ ⁊ ad
mediũ. ¶ Circa istã vtutẽ q̃ dz amicitia ĩ cõione seu affa-
bilitas sunt duo scienda. ꝑ⁹ q̃ ista vtus ꝑ mã intrinseca ⁊
ꝓxima hz passiões ĩteriores quas moderat. s. delectatio-
nes ⁊ tristitias in cõuiuẽdo alteri decenter ⁊ delectabil'r:
⁊ ꝑ mã remota hz actus conuictus humani: ⁊ hz respiciat
oẽs actus cõuictus humani q̃ nõ solũ specie: sed ẽt genere
differũt nõ ꝑ hoc est vtus gnãlis: qz oẽs istos actus respi-
cit sub vna rõ formali que est decẽter ⁊ delectabil'r alteri
cõuiuere: siue decens in sermonibus ⁊ reb⁹ cõicatio: ⁊ qz
ista rõ formalis est vna ſz spẽm: iõ hĩtus medi⁹ est vn⁹ ſz
spẽz: qz vnitas habitus est ab vnitate formali sui obiecti.

Mõn^m p^m

Mõn^m 2^m

¶ Scõo est sciẽdũ ꝑm quosdã q̃ ista vtus est vtus scõa-
ria adiuncta tẽperãtie: qz imitat modũ tẽperãtie circa sua
ꝓpria mãz: qz tẽperãtia moderat delectatiões ⁊ tristitias
ꝑncipales: que sunt circa q̃ñes tactus: ⁊ hec vtus mode-
rat delectationes ⁊ tristitias scõarias que sunt in cõuictu
humano ꝑm cõueniẽtẽ habitudinẽ hoĩs ad seipz ⁊ ad eũ
cui cõuiuit: iõ dicũt q̃ hec vtus adiungit tẽperantie. Alys
tñ videt q̃ hec vtus est ꝓuincta ⁊ annexa iustitie: qz ꝑ hãc
vtutẽ hõ nõ intẽdit ꝑncipalr delectare seipm: sed illũ cui
cõuiuit: ⁊ ita intẽdit delectationẽ in ordine ad alteruz cui
cõuiuit. Sil'r intendit hoc sub rõne debiti non legalis sed
magis honesti: honestũ eniz est cuilibet alteri ꝓuiuere de-
lectabil'r: ⁊ ꝑm q̃ decet: q̃d̃ pz qz hõ est nãliter aĩal politi-
cum ⁊ sociale: ⁊ ẽt qz hõ sine delectatione viuere non põt:
vt pz 8º huius. Cũ ergo tam ordo ad aliud q̃ rõ debiti sit
modus iustitie: iõ ſz Macrobiũ ista vtus adiũgit iustitie:
a q̃ tñ deficit: qz nõ attẽdit rõnẽ debiti legalis ſz honesti.

Capitulum secundũ

tractatus quarti tertie ptis libri q̃rti de
veritate: q̃ est vtus mozalis existẽs medietas inter iactan-
tiã ⁊ ironiã: in quo ostẽdit q̃ est iactatoꝛ ⁊ q̃ iron ⁊ quis
medius: ⁊ q̃ singula que ꝑdicti faciũt mẽtiendo vel verũ
dicẽdo cõtingit facere alicui⁹ ⁊ nullius grã: ⁊ q̃ mẽdaciũ
est ſz se fugiendũ. Verũ aũt laudabile ⁊ q̃ veritate exũte
laudabili ⁊ extremis vitupabilib⁹ iactatoꝛ est magis vitu
perabilis. Itez de quali veridico hic ẽtendit. s. veridico ſz
habitũ quẽ q̃ cõtingat mẽtiri ꝑ aliqua vtilitatẽ libẽtius
declinat ad deficiẽtẽ. s. ad ironẽ q̃ ad iactatozẽ: ⁊ q̃ iacta-
toꝛ est triplex. s. ille q̃ nullius grã: ⁊ ille est magis vanus q̃
malus: ⁊ q̃ grã glozie vel honozis: ⁊ q̃si grã lucri: ⁊ ille qui
iactat se grã lucri maxie iactat se de rebus desideratis: in
q̃bus falsitas dicẽtis nõ põt facilr deprehẽdi: ⁊ q̃ iron est
triplex ⁊ q̃ iactantia magis opponit veritati q̃ ironia.

¶ Circa eadẽ fere versat ⁊ arrogantie mediocritas: q̃
qdẽ ⁊ ipsa noie caret: atq̃z nõ inutile fuerit de his etiã
pertractare: nã ⁊ ea magis que ad mozẽ pertinẽt pci-
piemus si de singulis fuerit ꝓtractatũ: ⁊ vtutes etiam
ipsas mediocritates esse credemus si id in oĩbus fue-
rit ita sese habere perspectũ. De iis igit que in cõuictu
ad voluptatẽ cõgrediunt atq̃z doloꝛez iam diximus:
sed nũc de veracibus mendacibusue similiter ⁊ in ver
bis ⁊ in actibus ⁊ in fictione dicamus.

Circa eadẽ fere est: ⁊ iactãtie medie-
tas: inoiata aũt ⁊ ipsa. ¶ Nõ maluz
aũt ⁊ tales ꝓtrãsire: magis eniz vtiq̃z
sciem⁹ que circa mozes singulos per-
transeũtes ⁊ medietates eẽ vtutes credemus
vtiq̃z in oĩb⁹ sic hẽe cõspicientes. In conuiuere
vtiq̃z q̃ q̃dẽ ad delectationẽ vel tristitiã collo-
quunt dicti sunt: de veridicis autẽ ⁊ falsidicis
dicem⁹ sil'r in sermõib⁹ ⁊ opõnib⁹ ⁊ fictione.

Capitulum 2^m q̃rti trac. tertie ptis q̃rti libri et bicoꝛ. ꝑ⁹ ꝓo. c.

Istud est

capl'm 2^m tractatus q̃rti tertie ptis libri
quarti: in quo determinat de quadã vtu-
te que hz mediũ in actibus humanis: que vitas noiat: ⁊ cõ
tinet gnq̃z ptes ꝑncipales. In ꝑma ꝓponit intentionez q̃
est quedã vtus opposita iactantie de qua est determinan-
dũ. In 2ª ibi [Uideꝛ vtiq̃z iactatoꝛ.] Narrat qd ẽ mediũ:
⁊ q̃ sunt extrema circa hãc mãm. In 3ª pte ibi [De vtrisq̃z
aũt dicem⁹.] Determinat de habitu medio. s. de veritate.
In 4ª pte ibi [Maioza aũt.] Determinat de vitys oppo
sitis veritati. In 5ª pte ibi [Opponi autẽ.] Determinat de
oppõne extremoꝛ ad mediũ ostendẽdo q̃d̃ extremũ ma-
gis opponit medio. In ꝑma ergo pte ꝓponit intẽtionem
ꝓponẽs tria. Primũ est q̃ est q̃dã virtus opposita iactan
tie. scõo dicit q̃ de hac virtute est determinandum. tertio
ponit dĩas hui⁹ virtutis ad precedẽtẽ. Primo ergo dicit

Scõi. ca. 4. tra. di^e in q̃nque partes.

J ꝙ medietas opposita iactãtie est fere circa eadẽ cũ vtute iaz dicta: qz est circa humanos actus: sed nõ ꝼm idẽ: quia nõ ꝼm delectationẽ sed ꝼm veritatẽ. Ista tñ vtus est innominata sicut ⁊ vtus ꝑcedẽs. [Nõ malũ aũt.] Nec est maiuz sed bonũ de hac vtute pertrãseundo tractare: tuz qz p hoc magis sciemus ea que ꝑtinent ad mores si pertrãseamus tractãdo ea que ꝑtinent ad singulos habitus: cum cognitio rerũ moraliũ perficiat̃ per hoc ꝙ particularia cognoscunt̃: tum etiaz ꝓpter hoc ꝙ considerando in singulis medietates sic se habere. s. ꝙ sũt laudabiles magis certificabimus nos ꝙ virtutes sunt q̃dam medietates.

¶ Arrogans itaqz preclara ⁊ ea que nõ insunt ⁊ maiora q̃ insunt sibi inesse fingit. Dissimulator aũt cõtra: negare que sibi insunt aut imminuere solet. At medius cũ sit talis vt vnũqõqz quale est ipsuz dicat atqz ostẽdat tam vita q̃ vbis est verax: ea sibi inesse cõfitendo

K que insunt ⁊ neqz maiora neqz minora. Fit aũt vt horũ vnũqõqz gspiã ⁊ alicuius ⁊ nulli⁹ rei cã faciat: atqz q̃lis est vnusqsqz talia taz dicit q̃ agit: ⁊ ita viuit nisi alicui⁹ grã agat. Per se aũt mendaciũ qdẽ improbuz est ⁊ vitupabile: verũ aũt ꝑbum ac laudabile. Itaqz verax qdẽ cũ sit medius est laudabilis: mendaces aũt ambo vitupabile sunt: sed arrogans magis.

2ª ps. c. ¶ Videt̃ vtiqz iactator simulatiuus gloriosorũ esse: ⁊ nõ existentiuz ⁊ maiorẽ q̃ existant: iron aũt ecõuerso. Negare que existunt vel minora facere. Medius aũt autbecastos qs existẽs verax: ⁊ vita sermone existentia cõfitens esse circa ipsuz: ⁊ neqz maiora neqz minora. ¶ Est autẽ

L eorũz singula: ⁊ grã alicuius facere: ⁊ nullius. Vnusqsqz aũt q̃lis est talia dicit ⁊ opat̃: ⁊ sic viuit si nõ alicui⁹ grã opet̃. ¶ Per seipsuz aũt mendaciũ prauũ ⁊ fugiẽdũ: veruz autẽ ⁊ bonũ ⁊ laudabile. Sic autẽ ⁊ verax qdẽ medius existens laudabilis: qui aũt mendaces: ambo qdẽ vituperabiles: magis autem iactator.

¶ Hec est 2ª pars hui⁹ capl'i: in qua narrat qd est mediuz ⁊ que sũt extrema in hac mã ⁊ qd ꝑtinet ad mediũ ⁊ que ad extrema ostendẽs cũ hoc: mediũ habitũ esse laudabilẽ ⁊ habitus extremos esse vitiosos ⁊ vitupabiles. Dicit q̃ p ꝙ iactator q peccat p supabundãtiam dicit ⁊ simulat sibi inesse aliq̃ gloriosa. ⁊ hoc ꝑtingit dupl'r. vno mõ: qz simu-

M lat sibi inesse aliqua gloriosa que sibi nõ sunt. alio mõ: qz simulat ea que sibi insunt esse maiora q̃ sunt: ⁊ q peccat p defectũ dz iron: q peccat p defectũ dupl'r. vno mõ: qz negat sibi inesse gloriosa que sibi insunt. alio mõ qz dicit ea que sibi insunt esse minora q̃ sunt: sed ille q tenet mediuz dz antecbastos. i. per se admirabilis: qz non querit magis esse in admiratione q̃ sibi cõuenit: vel dz antbecastos. i. p se manifestus: qz talez se manifestat qualis est. vñ ille qui tenet mediũ dz verax: qz cõfitet̃ ea sibi inesse: que sibi insunt: ⁊ hoc nõ solũ sermone: sed ẽt vita: qz sua conuersatio exterior est ꝓformis sue locutioni: qz ꝼm veritatẽ talis est qualẽ dicit se esse. [Est aũt eorũ singula.] Qual'r aũt predicta ꝑtinẽt ad tres habit⁹ ꝑdictos oñdit dicẽs ꝙ vnũqõqz ꝑdictorũ actuũ cõuenit dupl'r facere. vno mõ ꝓpter aliqd aliud: vt cũ aliqs ꝓp timorẽ vel ꝓp aliqd aliõ negat seipz esse talẽ q̃lis est. Alio mõ conuenit vnũquẽqz horũ facere nõ ꝓpter aliqd aliud: sed ꝓpter hoc ꝙ in tali actũ delectatur. ⁊ hoc ꝓprie ꝑtinet ad habitũ: qz vnusqsqz ꝼm qualita-

Vide disparẽ scti Tho. expõnem.

tez sũt habitus logẽ ⁊ operat̃: ⁊ vitã suam ducit nisi qñqz N operet̃ aliter ꝓp aliqd emergẽs: vt ꝓp magnũ bonuz ꝓsequendũ aut malũ vitandũ. [Per seipsuz aũt mendaciũ.] Ostẽdit qd in ꝑdictis habitib⁹ est laudabile: ⁊ qd vituperabile ⁊ dicit ꝙ mendaciũ ꝼm se est prauũ ⁊ fugiendum. Verũ aũt est bonũ ⁊ laudabile: ⁊ ex his cõcludit ꝙ verax qui est medi⁹ est laudabilis: ⁊ iactator ⁊ iron sunt vituperabiles: ⁊ hec est ꝓclo. 44. ⁊ ꝑbat̃ sic. Cuius operatio est laudabilis ille est laudabilis: ⁊ cuius opatio est vituperabilis etiã ille est vituperabilis. sz operatio veracis est laudabilis: qz est vã significans sicut est in re: ⁊ opatio iactatoris ⁊ ironis sunt vituperabiles: qz ambo sunt mẽdaces: ⁊ mendaciũ ꝼm se est vituperabile ⁊ fugiẽdũ: iõ verax q est medius est laudabilis ⁊ existẽtes in extremis vt iactator ⁊ iron sunt vituperabiles: sed q̃tuis vterqz q est in extremis sit vitupabilis: tñ iactator est magis vitupabilis: qz plus recedit a vero. Et istud ꝑbat̃ infra in isto capl'o. O

44ª ꝓclo hui⁹ q̃rti libri.

¶ At. n. de vtroqz dicamus opz: prius aũt de veraci: atqz nõ de illo nũc dicimus qui in stipulationibus veruz dicit ⁊ in iis que ad iustitiã ⁊ iniustitiã ꝑtinent: hec enizad aliã vtutẽ accõmodant̃: sed de eo q in qbus b̃ nihil refert ⁊ in vbis ⁊ in vita ex eo vã dicit: qz habitus talis est. Atqz talis equus ⁊ bon⁹ esse videbit̃: q nãqz verũ amat ⁊ in qbus nil refert vera dicit: is multo magis vera dicet in qbus refert: vt turpe. n. mendacium fugiet qõ ⁊ p se fugiebat. Talis vo laudabilis est: magis aũt ad defectũ veritatis declinat: hoc. n. equalib⁹ est ꝓpterea qõ exuperationes sunt permoleste.

¶ De vtrisqz aũt dicemus: prius aũt de veraci: 3ª ps. nõ enizde veridico in ꝓfessionib⁹ dicem⁹: neqz P quecũqz ad iustitiã vel iniustitiã cõtẽdunt. Alterius enizerunt hec vtutis: sz in qbus nullo tali differẽte ⁊ in sermone ⁊ in vita vez dicit eo ꝙ talis est ꝼz habitũ. ¶ Videbit̃ vtiqz talis moderatus esse. Amator. n. veri: ⁊ in qb⁹ nõ refert vez dicens: verũ dicet: ⁊ in qbus refert adhuc magis. Ut. n. turpe mendaciũ verebit̃: qõ ꝼm se verebat̃: talis laudabilis. ¶ In minus autez magis a vero declinans: prudentius enizvẽ ꝓp onerosas superabundantias esse.

¶ Hec est 3ª pars huius capl'i: in qua ꝓbs determinat de habitu medio: ⁊ narrat se esse dicturũ de vtrisqz. s. de veraci ⁊ mendaci. Et ꝓmo de veraci de quo dicit tria. ꝓmo narrat de q̃ veraci intẽdit. 2º qd maxie ꝑtinet ad veracẽ de quo intẽdit. ⁊ 3º ostendit ad qõ extremũ verax magis inclinat̃. Dicit ergo ꝓmo ꝙ cũ itẽdimus de veraci nõ intendimus de eo q loquit̃ veritatẽ in cõfessionib⁹ iudiciorũ: puta cũ aliqs interrogatus a iudice cõfitet̃ illud qõ est verũ: neqz de eo qui dicit vez de ꝑtinentibus ad iustitiã: sed intendimus de veridico q dicit verũ seu signat vita ⁊ sermõe in talib⁹ que nõ ꝑtinent ad iustitiã vel iniustitiã. s. que nõ sunt ab habitu iustitie vel iniustitie: sed soluz dicit verũ: qz sic est dispositus ꝼm habitũ ꝙ ꝓmpte ⁊ delectabiliter dicit verũ nõ ꝓpter amorez iustitie: sicut dictũ est in capl'o ĩmediate ꝑcedẽte: ꝙ hñs mediũ habitũ. s. affabilitatẽ vult alys delectabil'r cõuiuere nõ ꝓp amorẽ: sed ꝓp dispositionẽ sui habitus: ita hñs bãc virtutẽ dicit vez. nõ ꝓpter iustitiã seruãdã: sed ꝓpter habitũ quẽ hz inclinantẽ ad aliqõ vez. [Videbit̃ vtiqz.] Ad veracẽ de quo intẽdimus maxie ꝑtinet ꝙ in suis dictis ⁊ factis hz modera-

tionẽ vitãdo excessuz ⁊ defectũ: amat eniz vtutẽ: ⁊ iõ dicit vez nõ solũ in illis in qb⁹ refert quãtũ ad nocumẽtũ vel ꝓfectũ dicere vez: sed ẽt dicit vez in his in qb⁹ nõ multũ refert dicere verũ vel falsuz: quãtũ ad nocu^{m} vel ꝓfectũ: ⁊ hoc qz abhorret mẽdaciũ ꝼm se tanq̃ qõdã turpe nõ solũ inquãtũ cedit in nocu^{m} alterius: multo magis tñ intendit dicere verũ in illis in qbus dicere falsuz facit aliquam vtiaz ad nocumẽtũ vel iuuamen. [In min⁹ aũt.] Qz difficile est semp ad punctũ dicere veritatẽ: iõ si cõtingat veracẽ qñqz declinare a vitate magis vult declinare ad minus q̃ ad maius: ⁊ hoc ꝑbat̃. s. ꝙ verax si declinet a vero magis eligit declinare ad minus q̃ ad maius: ⁊ hec est ꝓ

45ª ꝓclo hui⁹ q̃rti libri.

45ª que ꝓbat̃ sic. Verax si declinet a vero magis vult declinare ad illud ad qõ prudẽtius est declinare: sed prudẽtius est declinare ad minus q̃ ad maius ⁊c̃. Maior est manifesta: ⁊ minor declarat̃ p hoc ꝙ iactatores de seipsis superabũdãter magna loquẽtes efficiunt̃ alys magis onerosi q̃ irones declinãtes ad minus. p hoc eniz ꝙ declinãt ad maius vident̃ velle se alys preferre. ¶ Dic sunt q̃tuor notanda circa istũ habitũ mediũ. p^{m} est ꝙ veritas de qua hic agit̃ sumit̃ pro adequatione ⁊ cõformitate dictorũ ⁊ factorũ ad ea que in hoie veraci existũt: ⁊ isto mõ veritas est habitus ꝼm quẽ aliqs in vita ⁊ ꝓuersatione manifestat ea sibi inesse que sibi insunt nec fingit de se maiora nec minora. vñ veritas de qua hic agit̃ nõ est aliud q̃ q̃dã ꝓcordia ⁊ ꝓformitas dictorũ ⁊ factorũ ad ea que in hoie veraci sũt.

2^{m} nõn^{m}.

¶ Scõo sciendũ est ꝙ hec vtus respicit dicta ⁊ facta que sunt mã hui⁹ vtutis sub rõne spãli: qz sub rõne cõformitatis ⁊ equalitatis: que in ipso veraci existũt: ⁊ iõ est vtus specialis. ¶ Tertio sciẽdũ ꝙ est vtus secũdaria annexa iustitie: qz imitat̃ modũ iustitie in duobus. ꝓmo in hoc ꝙ hec vtus est ad alterũ: sicut iustitia. nã per hãc vtutẽ vnusqsqz hõ manifestat ea que in ipso sunt alteri: vñ per hãc vtutẽ vnus hõ ostẽdit se alteri talẽ qualis est. Scõo imitat̃ iustitiã in hoc ꝙ ꝓstituit equalitatẽ in dictis ⁊ factis humanis sicut iustitia in ipsis reb⁹: sed deficit a iustitia in hoc ꝙ nõ attendit rõnem debiti legalis sed magis honestatis rõne

3^{m} nõn^{m}

cuius debiti vnus hõ tenet̃ alteri ad manifestationẽ veritatis sine qua nõ põt bñ esse ꝓuictus humanus. ¶ Quarto est sciẽdũ ꝙ declinare a vero in minus mentiendo ꝓp nullũ bonũ cõsequẽdũ aut malũ vitandũ est ꝼm se maluz nec verax declinat sic a vero. In casu tñ vt ꝓp maius bonũ cõsequendũ: aut maius malũ fugiẽdũ licet declinare a vero mentiendo: qz sic per maius bonũ recõpensat̃ ⁊ excusat̃ ne ciuiliter puniat̃: ⁊ hec est itentio Eustratij ⁊ Lincoñ. qui dicũt ꝙ talis. s. verax nõ mẽtiet̃ nisi alicuius euidentis vtilitatis gratia: vt. s. ꝓpter alicuius salutẽ: ⁊ cuz sic mentit̃ magis ⁊ libentius declinat a vero in minus q̃ in maius: dicũt enim Eustratius ⁊ Albertus ꝙ mendacium nõ vẽ turpe si ꝓpter salutẽ alterius mẽtiat̃: ⁊ hoc est verũ de mendacio iocoso ⁊ officioso: sed nõ est verũ de mendacio pernitioso: qõ fit causa nocumenti alterius: cuiusmodi est mendacium proditoriũ vel diffamatoriũ.

4^{m} nõn^{m}

¶ Sed qui res sibi maiores q̃ insunt fingit: si nullius causa rei prauo qdem est similis: nõ. n. mendacio gauderet. Vanus tñ magis q̃ malus est. Si alicuius grã: si glorie vel bonoris nõ nimiũ est vituperãdus: vt arrogans si argenti ⁊ eorũz que ad argentũ reducuntur: deformior est. Arrogans aũt nõ in potẽtia sed in electione consistit: habitu nãqz qz talis est arrogans est sicut ⁊ mendax: qdã ipso mendacio gaudens: qdã gloriaz aut lucrũ affectãs. Qui igitur glorie cã sunt arrogantes ea simulant ꝓ qbus hoies laudant̃: aut beati esse dicunt̃. Qui vo gratia lucri: ea quorũ vsus ad ꝓpri-

mos transit: ⁊ que nõ in esse latere possunt. Fingũt. nisi medicos vel vates egregios. Quapropter pleriqz talia simulant ac arroganter sibi assumũt. Sunt enim in ipsis ea que dicta sunt. S

¶ Maiora aũt existentibus fingens nullius gratia: prauo qdem assimilat̃. Nõ vtiqz gauderet mẽdacio. Vanus aũt vẽ magis q̃ malus. si aũt gratia alicuius: qui qdez glorie vel bonoris nõ valde vituperabilis: vt iactator: qui autẽ argẽti vel quecũqz in argentũ: deformior. ¶ Nõ aũt in potentia est iactator: sed in electione: ꝼm habituz enim ⁊ in eo ꝙ talis est iactator est quẽad moduz ⁊ mendax. Hic quidez mendacio ipso gaudet: hic autez gloriã appetens vel lucrum. ¶ Qui quidez igitur glorie gratia iactant talia fingunt in qbus laus vel felicitas: qui autẽ lucri quorũz ⁊ lucrũ est ꝓpinquius: ⁊ que pertrãsire est nõ existentia: puta medicuz vel diuinatorez vel sapientem: ⁊ ꝓp hoc plures fingunt talia ⁊ iactant. Sunt eniz in ipsis que dicta sunt. 4ª ps. c.

¶ Hec est 4ª pars hui⁹ capl'i: in qua determinat de vitys oppositis veritati: de qua hic determinat. ⁊ ꝑtinet duas ꝑticulas. In ꝑ^{m} determinat de vitio in excessu. In 2ª ibi [Irones.] determinat de vitio qõ ꝑtinet ad defectũ. Prio ergo circa vitiũ iactantie ostendit tria. Primũ est quot modis vitium iactantie cõmittit̃. Secũdũ est ꝼm qd vitiũ iactãtie ꝑcipue attendit̃. Tertiũ est in qbus vitiuz iactantie ꝑcipue cõmittit̃. ¶ Quãtũ ad p^{m} intendit dicere ꝙ vitiũ iactantie cõmittit̃ tripl'r. Primus modus est qñ aliqs iactat sibi inesse ea que nõ insunt vel maiora inesse q̃ insunt nullius gratia: nisi qz in hoc delectat̃ ⁊ talem dicit habere quãdã similitudinẽ mali ex hoc ꝙ gaudet de mẽdacio: verũtñ talis est magis vanus q̃ malus: nõ eniz est nociuus alys: sed est vanus: qz delectat̃ in re que nec de se est bona: nec vtilis. Scõs modus est qñ aliqs iactat se ꝓp appetitũ glorie ⁊ bonoris: ⁊ talẽ nõ dicit ꝓbs esse multũ vituperabilẽ: qz gloria ⁊ bonor habent quãdã affinitatẽ cuz rebus honestis ꝓpter quas aliqui laudant̃ ⁊ bonorantur. Tertius modus est qñ aliqui iactant se grã argẽti vel alicuius alteri⁹ cuius preciũ põt estimari vel appreciari argento: ⁊ talẽ dicit esse magis deformem: qz ꝓpter minus bonũ mentit̃. [Nõ in potentia.] Narrat scõo ꝼm qd ꝑcipue attendit̃ iactantia: ⁊ intendit ꝙ iactantia ꝑcipue attendit̃ ꝼm electionẽ nõ ꝼz potentiã: ex qua põt se iactare. vñ nõ iudicat̃ aliqs iactator ex eo ꝙ hz aliqd vel nõ hz vñ põt se iactare: sed ex eo ꝙ hoc eligit. Dz enim aliqs iactator ꝼm habitũ ad quẽ sequit̃ talis electio: sicut etiã est de mendaci qui dz mendax eo ꝙ eligit mentiri: vel eo ꝙ gaudet mendacio vel qz mentit̃ ꝓp appetitũ glorie vel lucri. [Qui qdẽ igit̃.] Tertio circa iactantiaz narrat in qb⁹ vitium iactantie ꝑcipue cõmittit̃: ⁊ dicit ꝙ illi q iactant se nullius grã: sed solũ ex eo ꝙ gaudent de ipsa iactantia indifferenter se iactant de qbuscũqz: sed illi qui iactant se causa glorie fingunt sibi talia inesse: que vident̃ laudabilia: sicut sunt opera virtuosa: vel que pertinent ad felicitatez politicã cuiusmodi sũt nobilitas generis diuitie ⁊ alia hꝰ. Illi vo qui iactant se cã lucri fingunt talia in qbus aliq delectant̃ als nihil lucrarentur: ⁊ in sic iactando se obseruãt ꝙ illa de qb⁹ se iactãt sint talia q̃ si nõ sint vã: possit tñ eorũ falsitas latẽ: ita ꝙ falsitas nõ possit ĩ illis facil'r ꝓcipi. b

3 ⁊ ponit exemplũ de duobus: scilicet de bis que ptinent ad medicinã: q⁊ oẽs desiderant sanitatẽ: nec pōt facilr a multis deprehendi vtrũ medicus in medicando erret vel nõ. Alia aūt sunt que pertinent ad diuinationes futurorũ: de qbus nãliter hoies sollicitanť: ⁊ circa que mendaciũ non de facili deꝑhendiť: ⁊ iõ illi q̃ iactant se pp lucrũ fingũt se esse medicos vel sapiẽtes in diuinãdo. vel pōtly sapientẽ/ referri ad vtrũq̃z. s. ad medicũ ⁊ diuinatorẽ: fingunt. n. se tales cẽ sapiẽtes medicos vel sapiẽtes diuinatores.

¶ At dissimulatores extenuantes: sua elegantiores sũt moribus: nõ. n. id lucri causa facere videnť: sed fugientes tumiditatem. Maxime aūt hi negant ea que sunt preclara: vt ⁊ Socrates faciebat. Sed qui parua manifestaq̃z dissimulant ii delicati simul malitiosiq̃z dñr: ⁊ facile sperni possunt: atq̃z idipsum arrogantia videť
K interdũ: qualis est Lacedemonioꝝ vestitus: nã ⁊ nimium ⁊ parum ad arrogantiaz pertinent. Sed qui moderate dissimulatione vtuntur nec ea dissimulant que nimis ante oculos sunt ⁊ extant: gratiosi sunt.

¶ Irones autẽ minus dicentes: gratiosiores q̃dem ꝑm mores videnť: nõ eniz lucri gr̃a videnť dicere: sed fugientes molestũ ⁊ tumidũ. ¶ Sz ⁊ maxime aūt isti gloriosa negãt: vt Socrates fecit: qui aūt parua ⁊ manifesta fingunt blakopanurgi dicunť: ⁊ facile cõtemptibiles sunt: ⁊ q̃ñq̃z iactantia videtur: puta lacedemonioꝝ vestis. Etenim superabũdantia ⁊ valde defectus
L iactantiũ: q̃ aūt moderate vtunť ironia. Et circa que non valde prompta ⁊ manifesta ironizant: gratiosi videntur.

¶ Dec est 2ª pticula 4.ª ptis: in qua determiat de vitio qõ ptinet ad defectũ de quo ostẽdit duo. ꝑmo cõparat illud vitiũ in defectu ad vitiũ in excessu. 2º ostendit qbus modis istud vitiũ cõmittiť. ¶ Dicit ergo ꝑmo q̃ irones qũi
46ª cõclo hui⁹ q̃rti libri. minus dicũt de seipsis q̃ꝑ sit: sunt minus vituperabiles q̃ꝑ iactatores: ⁊ hec est 2clo 46ª que ꝑbať sic. Illi q̃ sunt gratiosiores ꝑm mores sunt minus vituperabiles: sed irones videnť esse gratiosiores ꝑm mores q̃ꝑ iactatores: ideo ⁊c. Maior pz de se. ⁊ minor apparet ex hoc q̃ irones dicunt minus inesse q̃ꝑ insit nõ cã lucri: sz quasi fugiẽtes tumorẽ superbie. vñ timent q̃ si dicerẽt talia inesse eis qualia insunt q̃ ꝑpter hoc fierent superbi. Vñ pōt sic argui: illi sũt minus vituperabiles qui operanť ꝑpter cãm meliorẽ vel
M minus vituperabilẽ: sz tumor superbie ꝑpter quã irones operantur est minus vituperabilis q̃ꝑ lucrum: iõ ⁊c. [Sed ⁊ maxime.] Istud vitiũ in defectu trib⁹ modis cõmittiť: nam qdã maxie negant sibi inesse ea que ptinent ad magnaz gloriã: que tñ in rei veritate insunt eis: sicut Socrates existens sciens negauit se esse scientẽ. Quidã ẽt negãt sibi inesse quedaz parua bona: que tñ eis insunt: ⁊ de qbus est manifestuz q̃ eis insunt ⁊ tales vocanť blakopanurgi: q̃ si in q̃dã astutia simulationis suas delitias bũtes: q⁊ panurgi grece idẽ est q̃ astutus latine. blakon. idẽ est q̃ delitio/ sus: ⁊ hos dicit Phs esse de facili cõtemptibiles: q⁊ nimis manifesta est eoꝝ simulatio: talis eniz defectus in exterioribus vẽ q̃ñq̃z ad iactantiaz ptinere cũ per talẽ simulationẽ intendant se ostendere meliores ⁊ magis moderatos: sicut lacedemony q̃ deferebant vestimenta magis despecta q̃ꝑ deceret eoꝝ statũ: q⁊ taz superabundantia bonorũ exterioꝝ: q̃ꝑ ẽt ĩmoderatus defectus vẽ ad iactantiã pertinere: q⁊ per vtrũq̃z ostẽdiť q̃dã excellentia hois. Quidaz

vo sunt qui moderate vtunť hoc vitio: q⁊ nõ oino negant de se gloriosa: neq̃z etiam asserunt nimis parua: ⁊ vtuntur hoc vitio in his que non sunt prompta ⁊ manifesta: ⁊ tales dicuntur gratiosi: vt dictum est. N

¶ Arrogãs vaci opponiť: est. n. dissimulatore vterior. ¶ Opponi autem videtur iactator veridico. 5ª ps ca. Deterior enim est.

¶ Dec est 5ª pars huius capitulũ: in qua determinať de oppositione istoꝝ vitioꝝ ad virtutẽ ⁊ ꝑbať q̃ꝑ iactantia magis opponiť veritati q̃ꝑ ironia: ⁊ hec est 2clo 47º ⁊ ꝑbať sic. Illud vitiũ qõ est peius magis opponiť virtuti: sed iactantia est peior q̃ꝑ ironia: vt patet ex precedentibus: ideo iactantia magis opponitur virtuti: que est veritas. 47ª cõclo hui⁹ q̃rti libri.

Capitulum tertium

tractatus quarti tertie ptis libri q̃rti de eutrapelia ⁊ eius extremis: in quo ostendiť q̃ꝑ circa ludos pōt esse collocutio: ⁊ ẽt auditio media: ⁊ etiã supabundantia ⁊ defectus: deinde quales sunt superabundantes q̃ sunt bomolochi: ⁊ quales deficientes q̃ sunt agry ⁊ quales medy qui sunt eutropeli. ⁊ q̃ꝑ differentiũ differentes contingit eẽ ludos: ⁊ q̃ꝑ nõ est determinatũ in qbus ꝓsistit bñ cõuitiari: qõ tñ oꝝ q̃ñq̃z facere: ⁊ q̃ꝑ ꝑpter inde terminationem ipsuz sic cõuitiantez oꝝ sibi legem existere: ⁊ q̃ꝑ bomolochus est minor derisore: ⁊ q̃ꝑ bomolochus nihil vereť de quocũq̃z dicere eoꝝ que risum faciunt: que tñ quidẽ non sustineret de se audire: ⁊ q̃ꝑ agrius ad tales collocutiones inutiles in oibus tristatur: ⁊ q̃ꝑ ludus est necessarius ad vitam humanã: sicut requies quedaz: ⁊ circa quoꝝ cõicationem sunt differenter tres dicte in vita medietates. O

¶ Cum vo sit ⁊ requies in vita: atq̃z in hac ipsa ioco sese recreent homines: videť ⁊ hic esse quedã equabilis cõgressio ⁊ dicẽdo ⁊ audiẽdo ea que oꝝ ⁊ vt oꝝ. Differt aūt ⁊ dicẽdo inter tales ⁊ audiẽdo tales: atq̃z pz etiã in his esse nimium atq̃z parum. P

Existente autẽ requie in vita ⁊ in hac cõuersatione cum ludo. Videť ⁊ hic esse collocutio quedã cõsona ⁊ qualia oꝝ dicere ⁊ vt oꝝ: silr autẽ ⁊ audire. Differt aūt in dicendo in talibus: vel talia audire: manifestum aūt qñ circa hoc est ⁊ superabundantia quedaz ⁊ defectus medij. 2ª ps.

Istud est

capl'm 3ᵐ tractatus quarti: in quo determinať de medietate que est circa ludos ⁊ de eius extremis. ⁊ cõtinet q̃uoꝝ ptes ꝑncipales. In ꝑma ostendit q̃ꝑ circa ludos pōt esse virtus ⁊ supabundantia ⁊ defectus. In 2ª ibi [Qui qdẽ in derisione.] narrat que sũt extrema ⁊ qõ mediũ circa ludos. In 3ª ibi [Medio aūt habitui.] ostẽdit special'r qd ꝑprie pertinet ad vnũqõq̃z istoꝝ dictoꝝ triuz habituuz. s. virtutis ⁊ vitioꝝ predictorũ. In 4ª pte ibi [Tres igiť que dicte.] ostendit vziam inter hanc virtutez que est circa ludos ⁊ duas virtutes ĩmediate precedentes. In ꝑma igiť pte ostendit q̃ꝑ circa ludos pōt esse virtus ⁊ vitiũ: ⁊ hec est 2clo 48ª ⁊ ꝑbať sic. Circa illõ qõ est vtile in vita ⁊ in conuersatione humana ⁊ circa qõ pōt esse superabũdãtia ⁊ defectus: circa illud pōt esse virtus ⁊ vitiũ: sed ludus est vtilis in vita ⁊ cõuersatione humana ⁊ in eo reperiť superabũdãtia ⁊ defectus. igiť circa ludos pōt esse vtus ⁊ vitiũ. Maior est nota ⁊ minor declarať quãtũ ad eius vtrãq̃z partẽ. ⁊ ꝑmo q̃ꝑ ludus est vtilis in vita ⁊ cõuersatione humana: ⁊ ꝑbať per hoc q⁊ per ludum fit quedã requies hois ab anxietate sollicitudinis in vita humana: ⁊ talis requies est hoi vtilis in vita ⁊ cõuersatione Tertiũ c. 4. tra. hui⁹ sio in 4ª parte. Q 48ª cõclo hui⁹ q̃rti libri.

A satione humana: sicut enim corpus indiget iterdũ in corporalibus laboribus desistere: ita idiget q̃ꝑ aia hois interdũ requiescat ab intentione animi qua bõ rebus seriosis intẽdit: ⁊ ita pz q̃ꝑ ludus hz rõnẽ boni ⁊ vtilis. In ludis. n. pōt esse q̃dã cõueniẽs collocutio hoiuz adinuicẽ. s. vt hõ dicat ⁊ audiat q̃lia oꝝ: ⁊ sicut oꝝ. Et sic pz ꝑma ps minoris. Et 2ª pars eius. s. q̃ꝑ circa ludos pōt eẽ supabũdãtia ⁊ defect⁹: pz per hoc q̃ꝑ vbicũq̃z est dzia coꝝ que oꝝ ⁊ coꝝ que nõ oꝝ ibi nõ solũ est mediũ: sed ẽt supabundantia ⁊ defectus a medio: sed circa ludos est dzia coꝝ que oꝝ: ⁊ eorũ que nõ oꝝ: q⁊ sepe hõ decẽter audit in ludis que decẽter diceret: ⁊ hõ decẽter nõ audit q̃ nõ decẽter diceret. Et ita in ludis sunt quedaz que oportet audire ⁊ dicere: ⁊ quedam que non oportet audire ⁊ dicere.

¶ Qui igiť in ridiculis exuperant scurre ac importuni: affectantes oino ridiculũ: ⁊ magis cõiectantes facere risum q̃ꝑ honeste loqui: ⁊ nõ afficere eũ dolore in quẽ facere dicũt. Qui vo neq̃z dicerẽt q̃cq̃ꝑ ridiculi: neq̃z alios dicere paterenť: rustici sunt ⁊ duri. At is qui cuz moderatione iocať: comis atq̃z vrbanus vocať: talez sane moris iam habitũ assecutus vt ad bñ recteq̃z iocandũ sese flectere possit: huiuscemodi nãq̃z motiões mores ipsius esse videnť: atq̃z vti corpa sic ⁊ ipsi mores motionibus discernunť. Cũ aūt exundet ipm ridiculũ: plurimiq̃z ioco salubusue magis q̃ꝑ oꝝ gaudeãt scurre quoq̃z eodẽ noie nuncupať: vt gratiosi elegantes: sed eos differre atq̃z nõ paz ex iis q̃ dixim⁹ ꝓstat. B

2ª ps. c. ¶ Qui qdẽ in diuersione supabundant bomolochi videnť esse: ⁊ onerosi desiderantes oino risuz: ⁊ magis cõiectantes risuz facere q̃ꝑ dicere decora: ⁊ nõ cõtristare derisum cõuitiatum. C

¶ Qui aūt neq̃z vtiq̃z ipsi dicunt aliqd ridiculuz: ⁊ dicentib⁹ molesti sunt: agrij ⁊ duri videtur esse. ¶ Moderate aūt ludẽtes eutrapeli appellanť: puta bene vertentes. ¶ Moris enim videnť tales motus esse: quẽadmoduz aūt corpora ex motibus iudicanť: ita ⁊ mores. ¶ Redundante aūt risu ⁊ pluribus gaudẽtib⁹ ludo: ⁊ ipso ꝓuitiari magis q̃ꝑ oꝝ: ⁊ bomolochi eutrapeli appellanť ⁊ gratiosi: qñ ãt adhuc differunt nõ parũ ex his que dicta sunt manifestũ. D

¶ Dec est 2ª pars huius capl'i: in qua Phs narrat que sũt extrema ⁊ qõ mediũ circa ludos: ⁊ dicit q̃ꝑ illi qui supabũdant in derisione ludi dicunť bomolochi. i. raptores tẽpli ad similitudinẽ miluorũ qui volabant circa tẽplũ vt raperent intestina aĩaliũ ĩmolatoꝝ: ⁊ ita bomolochi insidianť ad hoc vt ex dictis vel factis hois possint aliqd rapere qõ cõuertant in derisionẽ seu risuz: ⁊ iõ tales sunt onerosi: q⁊ semp intẽdũt facere risum: ⁊ ad hoc magis student q̃ꝑ ad hoc vt dicãt aliqua decora ⁊ honesta: aut q̃ꝑ nõ perturbeť ille cui ingerũt cõuitiũ ex ludo: magis volunt dicere aliq̃ turpia ex qbus aly turbenť q̃ꝑ q̃ꝑ nõ inducant hoies ad risum. [Qui aūt neq̃z ipsi.] Illi vo qui deficiũt circa ludos: qui neq̃z volũt dicere aliqõ ridiculũ ⁊ molesti sunt illis q̃ dicũt dicunť agry. i. agrestes: ⁊ duri q⁊ non emolliunť per delectationẽ. [Moderate aūt.] Sed illi qui moderate se habẽt in ludis vocanť eutrapeli: q̃ñ bñ vertentes: q⁊ ea q̃ dicunť ⁊ fiunt in ludis cõuenienter vertũt in risuz: siť oꝝ ⁊ q̃ñ oꝝ ⁊ vbi oꝝ: ⁊ sic de alys circũstãtys. [Moris eniz tales.] Oia ꝑdicta. s. facẽ risum supabũdãter vel diminu- 48ª cõclo hui⁹ q̃rti libri.

te vel moderate sunt iudicia vel dispõnes mozalis interioris: sicut eniz per motũ corpalẽ exteriorẽ indicať interior corpoꝝ dispõ ita per exteriores opõnes hois discernunť mores interiores. [Redũdante aūt risu.] Sed q̃uis circa ludos sint habitus extremi: ⁊ etiã habitus medi⁹ tñ q̃ñq̃z apud aliquos extremũ supabundãs accipiť pro medio: q⁊ enim risus ad multos redũdat ⁊ multi sunt qui magis q̃ꝑ oꝝ delectanť in ludo: ⁊ in hoc q̃ꝑ alys vsir cõuitia iocosa ꝑpter hoc apud eos bomolochi vocanť eutrapeli: q⁊ sunt eis gratiosi: supabundant eniz in ludo q̃ꝑ plures homies ⁊ supabũdãter diligũt: verũtrñ nõ parũ sed multũ differunt bomolochi ab eutrapelis: sicut pz ex predictis. E

¶ Accõmodať aūt huic habitui medio ⁊ ipsa dexteritas: atq̃z ipsi⁹ est dextri ea dicere ⁊ audire que ad modestũ virũ liberalẽq̃z accõmodanť. Sunt. n. q̃dazque ioco dicere ⁊ audire talẽ hoiem decet. Atq̃z ipsius liberalis iocus ⁊ eruditi a seruilis ioco rudisq̃z differt: lz hoc tam in antiquis q̃ꝑ in nouis comedijs intueri. Quibusdã. n. vboꝝ obscenitas: qbusdã potius subintellectio ridiculũ erat. Atq̃z hec nõ parum honestatis differũt rõne. Is ne igiť dicẽdus est recte facetijs vti: qui dicit ea que liberũ hoiem decet: an is q̃ eum q̃ audit dolore nõ afficit: vel etiã delectat: an ⁊ hoc indefinitũ esse ꝓstat. Est. n. aliud alij odio ⁊ iucundũ. Talia aūt ⁊ audiet. Que nãq̃z fert audiendo ea videť ⁊ facere: at nõ q̃duis faciet. Etenim facetie cõuitia quedam sunt: ⁊ legum latores nõnulla conuitia dicere vetant. Fortasse autem illos ⁊ nõnulla ꝑhibere facere dicere oporteret. Vir itaq̃z gratiosus ac liber ita sese habebit q̃si sibiꝑsi lex sit in ioco. Talis est igiť ipse medius siue dexter: siue vrbanus: siue comis dicatur. F

¶ Medio aūt habitui ꝑprium epidexiotis est. Epidexij aūt est talia dicere ⁊ audire qualia ⁊ modesto ⁊ liberali cõgruunt. ¶ Est eniz q̃dazdecentia talẽ dicere in ludi parte ⁊ audire: ⁊ liberalis ludus differt ab eo qui seruilis ⁊ disciplinati ⁊ indisciplinati. ¶ Videbit autez vtiq̃z aliqs: ⁊ ex comedijs veterũ ⁊ modernoꝝ: his q̃dẽ eniz erat derisio turpiloquiũ: his aūt magis suspitio: differunt aūt nõ parum hec ad honestatẽ. ¶ Vtruz igiť bñ cõuitiantez determinanduz in dicẽdo que decẽt liberalẽ: vel in non tristando audientẽ: vel ẽt delectando. ¶ Et tale q̃dẽ indeterminatũ: aliud eniz alij odibile est ⁊ delectabile. talia aūt audiet: que eniz sustinet audiẽs hec ⁊ facẽ videť. ¶ Nõ vtiq̃z oẽ faciet: cõuitiuz eniz cõtumelia q̃dã est: legũ positores aūt quedã cõtumeliosa dicere ꝑhibẽt. Oportebat aūt forte ⁊ cõuitiari: gratiosus vtiq̃z ⁊ liberalis sic hẽbit: puta lex exrñs sibiꝑsi: talis q̃dem igiť medi⁹ siue epidexi⁹ siue eutrapelus dicitť. G 3ª ps. ca.

¶ Dec est 3ª pars ꝑncipalis huius capl'i: in qua ostenditur quid ꝑprie pertinet ad predictos habitus ⁊ continet tres particulas. In ꝑma ostendit qd ꝑprie pertinet ad habitũ mediũ. In 2ª ibi [Bomolochus aūt.] ostendit qd pertinet ad extremũ superabũdantie. In 3ª parte ibi [Agrius aūt.] ostẽdit quid pertinet ad extremũ in defectu. In 2ª pticula

ostendit duo. p^m est qualr eutrapelus se bz vlr circa ludũ. 2° ostendit qualr se bz spãlr circa cõuitia iocosa. Dicit g̃ ꝓmo ꝙ habenti habitũ mediũ pertinet ꝓprie illud qõ est ꝓprũ epidexiotis. i. bñ aptatis ⁊ dispositis ad hoc ꝙ cum hominibus cõuersent: ad talẽ enim. s. eutrapelum pertinet ꝙ dicat ⁊ audiat talia que ꝯgruũt viro modesto ⁊ liberali: qui. s. liberũ animũ habeat a seruilibus passionibus. [Est enim quedã.] Probat qõ premisit. s. ꝙ ad habentẽ virtutẽ circa ludos ptinet decentia in ludo dicere ⁊ audire: ⁊ hec est ꝛclusio 49ª ⁊ pbatur sic. Ubicũq; est inuenire aliquid qõ decenter fieri põt hoc ptinet ad virtutẽ: sz circa ludos cõtingit dicere ⁊ audire quedã ꝓuenientia ⁊ decentia. igit ad habentẽ vtutem circa ludos pertinet decentia in ludo dicere ⁊ audire. Minoz pz dupl'r. p̃mo ex differentia ludoꝝ. Ludus enim liberalis boĩs differt a ludo boĩs seruilis in hoc ꝙ ludus boĩs liberalis est circa bona ⁊ honesta: ⁊ ludus boĩs seruilis est circa seruilia ⁊ inhonesta: ⁊ ludus boĩs disciplinati. i. instructi qualr oz ludere differt a ludo boĩs indisciplinati: q̃z ludus vnius est circa honesta ⁊ decentia: ⁊ ludus alteri° est circa inhonesta ⁊ indecentia. Et sic pz minoz. s. ꝙ circa ludos cõtingit dicere ⁊ audire ꝓuenientia ⁊ decentia siue honesta. [Uidebitur aũt vtiqz.] 2° pbat eadẽ minoz ex comedys. i. repꝛesentationibus collocutionũ hoĩum ad inuicẽ tam veterũ ꝯ modernoꝝ. nã si alicubi in talibus narrationibus ꝓcurreret aliqd turpiloquiũ: ex hoc ꝙ busdã gñabat deristo dum talia turpia in risuz vertebant. Quibusdã ℞o gnãbat suspitio dũ suspicabant eos qui turpia loquebant vel ad turpia ridebant habere aliqõ malũ in corde: sed q̃ in talibus collocutionibus honesta dixerũt: nec habebant in derisione nec in suspitione: ex quo manifestũ est circa ludos cõtingẽ dicere ⁊ audire decẽtia ⁊ honesta. [Utrũ ergo.] Ostẽdit qualr se bz eutrapelus circa cõuitia iocosa: ⁊ circa hoc p̃mo mouet qõnẽ. s. vtrũ determinandũ sit ꝙ aliqs bñ quitiet in ludo ex pte eoꝝ que dicit. s. q̃z dicit ea q̃ quẽlz liberalẽ ⁊ virtuosuz cõuenit dicere: vel determinabit ꝙ aliqs sit bñ cõuitians ex pte finis vel effect°. s. q̃z nõ intẽdit ꝓtristare audientez. vel qõ plus est: q̃z intẽdit eũ delectare. [Et tale qdez.] Rñdet p̃mo ad scõaz ptẽ qõnis. d. ꝙ hoc ĩdeterminatuz est. s. ꝙ cõtristet aut delectet audientẽ: q̃z diuersis diuersa sunt odibilia ⁊ delectabilia: ⁊ vnusqsq; talia libenter audit que sunt sibi delectabilia: ⁊ illa q̃ alij patienter sustinet audire: hoc vt facere dicẽdo ea alijs / dũmõ non intendat eos ꝓtristare. [Nõ vtiqz oẽ.] Soluit quãtũ ad p̃^m mẽbrũ qõnis. s. quantũ ad cõuitia q̃ dicunt: ⁊ dicit ꝙ manifestuz est ꝙ vtuosus nõ faciet. s. nõ ꝓponet oẽ cõuitiũ: q̃z ꝓutiuz est cõtumelia qdã dũ in ꝓutio dicitur aliqd in quo aliqs hõ infamat: ⁊ huiꝰ cõuitiũ dicere pbibet legis positores. Alia sunt cõuitia q̃ opꝛ dicere ꝑ delectationẽ vel ꝑ emẽdationẽ hoĩuz que dicunt absq; alicui° infamia: ⁊ ille qui bñ se bz in cõuitiãdo sicut gloriosus ⁊ liberalis est sibiipsi lex: dũ. s. per ꝓpriã electionẽ vitat q̃ lex pbibet: ⁊ vtit eis que lex ꝓcedit. Talis g̃ est hĩs mediũ habitũ q̃lrcũq; nominet: vtrũ. s. epidexius. i. aptus ad ꝓuersandũ cũ boĩbus siue eutrapelus. i. oia bñ vertens q̃ dicunt ⁊ fiũt in ludo.

¶ Scurra autem a ridiculo superatur: ⁊ neq; sibi: neq; alijs parcit: mõ moueat risum: eaq; dicit quoruz nihil prorsus gratiosus ipse diceret: ⁊ aliq̃ ne audiret qdez.

¶ Bomolochus aũt minoz est derisoze: ⁊ neq; a seipso neq; ab alijs recedens: si risum faciat: ⁊ talia dicẽs quoꝝ nullum diceret vtiqz gratiosus: quedam autem neq; audiret.

¶ Hec est 2ª ꝓticula tertie ptis: in qua pbs ostẽdit qd ptinet ad vitiũ supabundantie. s. ad bomolochũ: ⁊ cũ vteraq; tã derisoz q̃ bomolochus intẽdit risuz facere ponit dũiaz iter bomolochũ ⁊ derisozẽ. ⁊ p̃mo ꝓponit ꝙ bomolochus est minoz. i. minus malus derisoze: ⁊ hec est cõclo 50ª quepbat per dũiam que est inter bomolochũ ⁊ derisozẽ: quetalis est: ꝙ bomolochus solũ intẽdit facere risuz in ludo: ⁊ iõ nõ recedit a se neq; ab alijs: q̃z tam de dictis q̃ de factis sutiipsius ⁊ ẽt alioꝝ intendit facere risuz. ⁊ ad faciẽdũ risuz talia dicit quoꝝ nullũ diceret bõ gratiosus ⁊ virtuosus: ⁊ quedã hozũ nõ solũ nõ diceret vtuosus: sed nec etiã audiret: nec ẽt cõuitians audiret de seipso: sed derisoz intendit aliquã cõfundere. s. illuz quẽ deridet. ⁊ ex hac dũia põt ꝛclo sic pbari. Ille est minoz idest minus malus qui minus maluz intendit: sed talis est bomolochus respectu derisozis: q̃z bomolochus solũ itẽdit risuz: ⁊ derisoz itẽdit ꝓfusionẽ boĩs: ⁊ risus est min° malũ q̃ ꝓfusio boĩs: iõ ꝛc.

¶ Sed rusticus ad tales cõgressiones inutiles est: ꝙpe cuz nec ipse qcq̃ afferat salis: ⁊ cũ afferũt alij egre molesteq; ferat. Reges aũt ⁊ iocus in vita nẽcia sũt.

¶ Agrius autez ad tales collocutiones inutilis: nihil enim cũferens in oibus tristatur. Videt autẽ requies ⁊ ludus in vita esse necessarium.

¶ Hec est 3ª particula tertie partis: in qua determinat de vitio in defectu: ⁊ dicit ꝙ ille qui est agrius idest agrestis est oino inutilis ad hĩ collocutiones ludricas: nihil enim cõfert ad eas sed in oibus talibus cõtristatur ⁊ in hoc est vitiosus. ⁊ hoc pbat ꝓbs. s. ꝙ agrius idest agrestis est vitiosus: ⁊ hec est ꝛclusio 51ª ⁊ pbatur sic. Ille qui tristatur ⁊ abominat illud qõ pertinet ad vitã humanã necessario est vitiosus: sz ludus est necessarius ad vitã humanã sicut reges q̃dã. ⁊ agri° abominat ludũ: iõ agrius est vitiosus.

¶ Tres igit ee sunt quas diximus mediocritates in vita. Sunt aũt omnes circa vbozũ quozundã actuumue cõmunem vsum: sed differunt ꝙ vna circa veritatez: cetere circa voluptatem versant: atq; baꝝ altera qdẽ est in ioco: altera aũt in ꝓgressiõib° reliq̃ vite ꝓsistit.

¶ Tres autẽ que dicte sunt in vita medietates. Sunt autem omnes circa sermonuz quozũdã ⁊ operum cõmunicationem. Differunt autez qñ hec quidez circa veritates est: hec aũt circa delectabile. Earum autẽ que circa delectationem: hec quidem in ludis: hec autez in his que ꝑ aliam vitam colloquũs.

¶ Hec est 4ª pars principalis huius capl'i: in qua ostendit dũiaz huius virtutis ad duas vtutes ĩmediate predictas: ⁊ dicit ꝙ tres sunt medietas in vita humana iam dicte que omnes sunt circa cõicationẽ sermonũ ⁊ operum: sed differunt ab inuicez: q̃z vna cõsistit circa veritatem in dictis ⁊ factis hoĩum que vocat veritas mozalis: de qua dictũ est in capl'o ĩmediate p̃cedente: sed alie due vtutes sunt circa delectabile in dictis vel in factis hoĩum: quaꝝ ista de qua nũc agit hic cõsistit circa delectabile in ludis ⁊ alia consistit circa delectationem que est in colloquys ꝑ aliã vitã scilz in colloquys ⁊ factis seriosis. ¶ Circa istud capitulũ sunt duo dubia. Primũ est vtrum circa ludos possit esse virtus. Scõm vtrum in superfluitate ⁊ defectu ludi sit vitium. ¶ Ad p̃^m arguitur pbando ꝙ circa ludos nõ potest esse virtus: q̃z omnis virtus est circa arduuz ⁊ difficile: vt pz ex 2° huius: sed ludus nõ est arduũ nec difficile: iõ ꝛc. ¶ Scõo sic. Omnis operatio vtutis ordinat ad felicitatem: vt patet ex primo huius. sed ludus non ordinatur ad aliud vt patet ex. 10. huius: ideo circa ludos nõ est virtus.

Item

¶ Item circa illud qõ est puerile nõ est virtus cũ vtus sit quedã maturitas mẽtis: sz ludere est qõdã puerile: iõ ꝛc. ¶ In oppositũ est pbs. ¶ Ad 2^m dubiũ arguit pbando ꝙ nec in supfluitate nec in defectu ludi possit esse vitium: nam histriones maxie vident superflui in ludo. Si igitur supfluitas ludi esset vitium oẽs histriones essent in statu peccati: ⁊ per ꝓns omnes peccarent qui eorum ludis intẽderent: ⁊ qui ipsis aliqua largirentur tanq̃ peccati fautores. ¶ Item qõ excusat a peccato nõ videt esse vitiosuz: sed ludus q̃q; excusat a peccato: q̃z multa fiunt in ludo que nõ repꝛehendunt: que si seriose fierent grauiter punirent. ¶ In oppositũ est pbs. ¶ Ad p̃^m dubiũ est dõm ꝙ circa ludos põt esse vtus mozalis: q̃z circa oẽ illud põt esse vtus mozalis circa qõ põt esse supabundantia ⁊ defectus vt patebit in solutione dubij. sed ludus est hõ: iõ ꝛc. Item omne illud qõ fatigat in opando ĩdiget q̃q; aliqua gete qua recreetur: sed aĩa cõiuncta corpori fatigat in speculando ĩmaterialia: ideo indiget q̃q; aliqua gete qua recreet vt possit in alijs melius ⁊ profundius speculari. Fatigatio enim aĩe tollit per quietez anime sicut fatigatio corporis tollitur per quietẽ corpis: sed quies aĩe est delectatio que est in ludo per quẽ animus boĩs in sua speculatione relaxatur ne nimis frangat: vt sicut arcus materialis frangeret si semp extenderet ⁊ nõ relaxaretur: sic animus boĩs frangeret ⁊ oino a speculãdo deficeret si nũq̃ a sua intensione remitteret sicut dicit hic Eustratius. Cum igit circa illud qõ ordinat ad bonũ boĩs ⁊ ad felicitatẽ põt esse virtus: pz ꝙ circa ludos põt esse virtus. ¶ Ad p̃^m in cõtrariũ. cum dicit ꝙ ludere nõ est difficile. Dõm ꝙ ꝗz ludere absolute nõ sit difficile tñ obseruare debitã moderationem: vt scilz per delectationẽ in ludo tollat fatigatio aĩe est difficile: ⁊ circa istaz difficultatẽ est vtus que est circa ludos. ¶ Ad aliud cũ dr ꝙ illud circa qõ est virtus ordinat ad aliud. Dõm ꝙ q̃tuis ludus ꝑm se non ordinet ad aliud: tñ delectatio que est in opationibus ludi que querit ad recreationẽ ⁊ quietem aĩe ordinat ad aliud scilz ad ferueniozez operationẽ virtutis: ⁊ ita ludus mediante alio ordinatur ad felicitatẽ vt mediante delectatione que est in ludo. ¶ Ad aliud dõm est ꝙ ꝗz ludere absolute sit puerile nõ est tñ puerile obseruando in ludis debitas circunstantias: vt. s. ludus cõgruat loco tempori ⁊ pſone: ⁊ sic de alijs circunstantijs / non est puerile. ¶ Ad 2^m dubium dõm ꝙ tam superfluitas q̃ defectus ludi sunt vitiosa: qõ pz: quia qõ excedit rectam regulã rõnis recte aut deficit ab ea est vitiosuz: sed supfluitas ludi excedit rectaz regulã recte rationis: ⁊ defectus ludi deficit a recta regla rõnis: iõ ꝛc. Et qõ istoꝝ vitiozum sit peius: videt ad presens ꝙ defectus ludi qui tollit delectationẽ ludi est minus vitiosus q̃ supfluitas ludi q̃ delectationẽ ludi ꝓsequit tanq̃ finẽ. ¶ Ad p̃^m in cõtrariuz dicendus est ꝙ cũ ludus sit necessarius in vita humana sicut dicit pbs in textu: ⁊ ad oia necessaria humane vite possũt aliqua officia licite deputari: ideo est dõm ꝙ officium histrionũ qõ ordinat ad exhibẽdũ solatium ⁊ delectationẽ nõ est ꝑm se illicitũ: nec sunt histriones ꝓpter officiũ in statu peccati: dũ tñ vtantur ludo moderate: ⁊ vt opꝛ ꝛc. ad qõ sunt eis tria necessaria. p̃^m est ꝙ nec in ludo nec in delectatione ludi ꝓstituat finem. Scõm est ꝙ non ĩmisceant in suo ludo facta vel vba ꝑm se turpia aut illicita. Tertiũ est ꝙ exhibeat suũ ludũ personis idoneis ⁊ cõgruis ⁊ locis ⁊ tẽporibus debitis. vñ obseruantib° ista nõ peccant qui moderate subueniũt: sz iuste faciũt mercedem eis debitã tribuentes. ¶ Ad aliud dõm est ꝙ illud qõ excusat a peccato nõ est ꝑm se vitiosuz: ⁊ ideo q̃z ludus aliq̃ excusat a peccato ludus nõ est ꝑm se vitiosus: sed ex hoc qõ q̃q; excusat a peccato nõ segt ꝙ fit ꝑm se bonus: q̃z quãdoq; ludus excusat a peccato ⁊ q̃q; non.

Argr 3°. In oppositũ pbs. Argr p. Ad 2^m dubiuz.

Argr 2°

In oppositũ pbs Solo p. dubij.

Ad p̃^m dubij. p.

Ad 2^m

Ad 3^m

Solo dubiũ.

Ad p̃^m scõ dũ.

Duo dubia p^m 2^m Argr Ad p^m dubia

Ad 2^m

Argr

Nõn^m

Pars quarta

huius quarti tractatus libri q̃rti ꝓtinetur in vno tractatu ⁊ in vno capl'o: in quo declarat ꝙ verecũdia nõ est vtus sz magis passio: qõ ostendit ex diffinitione ipsius ⁊ accidente circa ipsaz: deinde qũo iuuenili etati cõuenit laudabilr ⁊ nõ senili: ⁊ ꝙ neq; ꝑm veritatẽ neq; ꝑm opiõnẽ turpe est operã dũ ac per hoc neq; verecũdandũ cum tũ prauu sit turpia operari: postea si verecũdet ex prauo ope non ꝓpter hoc estimandũ est ipm studiosuz esse: sed solũ sequit ꝙ verecũdia ex suppõne est studiosa qõ nõ est circa vtutes. Deinde ꝙ cõtinẽtia nõ est vtus sed medietas quedã mista.

¶ De verecũdia vt de aliqua virtute dicere non opꝛ. Est enim affectui magis q̃ habitui similis. Itaq; definitur timoze: timozq; dicitur dedecoris quidaz: ⁊ fit perinde atq; circa res formidolosas timoz fieri solet: naz qui verecũdant erubescũt: q̃ timent mortẽ pallescunt. Utrũq; igit ad corpus quodãmõ accõmodatũ est: qõ qdẽ magis ad affectũ vr q̃ ad habitũ ꝓtincre.

(Capitulũ tra. 5. 4ª ꝓtis li. 4. ethico. p° ps. c.

De verecũdia aũt vt quadaz vtute nõ conuenit dicere: passioni enim magis assimilat q̃ habitui. ¶ Determinatur igitur timoz quidaz in gloziatiõis. ¶ Perficit aũt verecundia circa pericula timozi cõsimiliter: erubescunt enim verecundati: timozẽ aũt trimẽtes pallescunt. Corporalia vtiqz vident aliqualr esse vtraqz qõ vr passionis magis q̃ habitus esse.

Huius. c. tra. 5. dl° i tres partes ꝓn.

In hoc capl'o cõtinente totũ istum tractatũ gntũ determiat de verecũdia que est q̃dã medietas laudabilis ⁊ nõ est virtus. Istud capl'm cõtinet tres ꝓtes ꝓncipales. In ꝓma ꝓponit intentionẽ ⁊ ostẽdit ꝙ verecũdia nõ est vtus. In 2ª ibi [Nõ oi vtiqz etati.] Ostẽdit qõ est subiectũ verecũdie. In 3ª parte ibi [Non est aũt neq; cõtinẽtia.] Inducit simile de cõtinẽtia que cũ sit laudabilis: nõ tñ est vtus. In ꝓma ergo pte ꝓponit itẽtionẽ dicẽs ꝙ de verecũdia nõ ꝓtingit log sicut de quadã vtute: quia verecũdia magis assimilat passioni q̃ habitui q̃ est genꝰ vtutis. [Determinat igit.] Propositũ pbat. s. ꝙ verecũdia est in genere passionis. vñ pbat ꝙ verecũdia est passio: ⁊ hec est ꝛclo 52ª ⁊ pbat dupl'r. Primo ꝑ diffonẽ verecũdie. ⁊ scõo ꝑ eiꝰ effectũ. ꝑmo sic. Uerecũdia est timoz ingloziationis. i. cõfusionis. Hec enim est diffo verecũdie. ergo verecũdia est timoz: sed oĩs timoz est passio: iõ verecũdia est passio. [Perficit aũt.] Scõo pbat ꝑ ꝓprietatez verecũdie q̃ est transmutatio corpis: vñ põt sic argui. Illa medietas que fit cũ corpali transmutatiõe est passio ⁊ nõ est vtus: sz verecũdia fit cũ corpali transmutatiõe. igit ꝛc. Maioꝛ pz: q̃z passiones sunt motus appetitus sensitiui q̃ vtit organo corpali: iõ passiones fiunt cũ transmutatione corpali. ⁊ minoꝛ apparet. nã verecũdia ⁊ timoz mortis fit cũ transmutatione corporali: ⁊ in hoc generali cõueniunt timoz mortis ⁊ verecũdia. s. ꝙ vteraq; fit ꝑ transmutationem colozis corpalis: sed in speciali differũt: q̃z illi qui verecundant rubescunt: ⁊ illi qui timent mortem pallescunt. Uerecundia igit fit cũ transmutatione corporis sicut ⁊ timoz. ¶ Intelligendũ est ꝙ ratio huius diuersitatis q̃re. s. verecũdati rubescunt ⁊ timentes mortẽ pallescunt est: q̃z natura transmittit species ⁊ humozes ad locum vbi sentit defectuz: sed sedes vite est in corde: ⁊ ideo quãdo timetur periculũ vite spiritus ⁊ humozes recurrunt ad cor: ⁊ ideo

exterioza quasi ab humore sanguinis deserta pallescunt: sed bonor ⁊ confusio sunt in exterioribus: ⁊ ideo quando homo timet ingloriationē seu inbonorationes spūs ⁊ humores recurrunt ad exterioza: ⁊ sic sanguine recurrēte ad exterioza homo rubescit. Sic ergo ps q verecundia ⁊ timor mortis sunt quedam corporalia: qr habent corporalē transmutationem annexam qō magis videtur pertinere ad passionem q̄z ad habitum.

¶ Non aūt ad quāuis etatē is affectus: sed ad iuuenilem accōmodaſ. Censemus.n.eos qui hui⁹ etatis sunt verecūdos esse oportere: vt cū nō sine perturbatione viuāt: multūqz ob hoc peccent a verecūdia, phibeantur delinquere. Atqz laudamus quidem eos iuuenes qui sunt verecūdi. Sed nemo ex eo seniorē hoiem laudabit qr est verecūdus: nihil eniz eor ipsum oportere censemus agere: pro qbus emergere verecūdia solet.

K

2ª ps. ca. ¶ Nō omni vtiqz etati hec passio cōgruit sed iuuenili. Existimamus eniz oportere tales verecundos esse eo q ꝓm passiones viuentes multi peccant: a verecundia aūt phibenť. ¶ Et laudamus quidē iuuenes verecundos. ¶ Senem autez nullus vtiqz laudabit: qm̄ verecundabilis: nihil eniz existimamus oportere ipsuz operari in quibus est verecundia.

¶ Hec est 2ª pars: in qua ostendiť qd est subiectū verecūdie. ⁊ cōtinet tres pticulas. In ꝑma ostēdit cui etati verecūdia cōuenit: ⁊ cui etati nō cōuenit. In 2ª ibi[Neqz eniz studiosi.] ostēdit cui cōditioni hominū nō cōuenit verecūdia: qr nō cōuenit virtuoso. In 3ª pticula ibi[Si aūt sunt hec qdē.] Remouet quasdaz cauillationes cōtra ꝑdicta. ꝑmo ergo ꝓponit qō intendit. s. q passio verecūdie nō cōuenit omni etati sed iuuenili. Scōo ꝓbat q iuuenili etati cōuenit verecūdia: ⁊ hec est ꝓclo 53ª ⁊ ꝓbať dupl'r. Prio per ꝓprietatē iuuentutis. 2° per humanā cōsuetudinem. ꝑmo sic. Illis qui sunt proni ad peccandū cōuenit verecūdia ꝓpter quā retrahunť a peccato: sed iuuenes ꝓp feruores etatis viuunt ꝓm passiones: ⁊ ideo sunt proni ad peccādū ⁊ per verecūdiā per quā timent turpitudinē retrahūtur a peccato: ió iuuenibus cōgruit ⁊ decet verecūdia. [Et laudamus qdē iuuenes.] 2° ꝓbať eadem ꝓclusio per humanā cōsuetudinē sic. Illis cōuenit verecūdia quos ꝓp verecūdiā laudamus: sed iuuenes verecūdos laudamus ꝓpter verecundiam: ideo iuuenibus cōuenit verecūdia. [Senem aūt nullus laudabit.] Ostendit cui etati nō congruit verecūdia: ⁊ ostendit q etati senili nō cōuenit verecūdia: ⁊ hec est ꝓclusio 54ª ⁊ ꝓbať sic. Illi nō cōuenit verecūdia quē nullus ꝓpter verecundiaz laudat: sed nullus laudat senem ꝓpter verecundiā: igitur nec seni nec etati senili cōuenit verecūdia. Maior ꝑz: ⁊ minor declarať: tuz ꝓpter hoc q estimamus q nō oporteat eum aliqō turpe operari pro qbus cōsueuit esse verecundia: tum qr ꝓpter longitudinē tēporis reputamus eos exptos quos non opz aliqō turpe operari: tuz qr cessante feruore etatis reputam⁹ q ꝓpter passionē nō debent aliqō turpe operari.

M

53ª ꝓclo hui⁹ q̄rti libri.

54ª ꝓclo hui⁹ q̄rti libri.

¶ Neqz eniz hoi probo verecūdia cōpetit: qppe cum pro rebus improbis fiat: nō. n. sunt res tales agēde.

¶ Neqz enim studiosi est verecundia siquidez fit in prauis. Non enim operandum talia.

¶ Hec est 2ª pticula scōe partis: in qua ostēdiť cui ꝓditioni hoīum nō cōuenit verecūdia: ⁊ ostendit q homini virtuoso nō cōuenit verecūdia: ⁊ hec est ꝓclo 55ª ⁊ ꝓbať sic.

55ª ꝓclo hui⁹ q̄rti libri.

Uirtuoso nō cōuenit praua operari: qr ois virtus hōtem pficit ⁊ eius opus bonū reddit: ſz solū illis cōuenit verecūdia q̄z est praua opari: igiť vtuoso nō cōpetit vecūdia.

¶ Qz si q̄dā re vera: q̄dā opinatione sunt turpia: nihil refert: neutra nāqz sunt agēda. Quare nō est erubescēdum: sed improbi est ⁊ talem esse: vt aliqd turpe agat. Probū aūt ideo quēpiam esse putare: qr ita se hz vt si turpe qd egerit verecundeť: absurdū est sane. Verecūdia nāqz ita fit pro iis que sua sponte q̄spiaz facit: ſz nūq̄z sua sponte vir bonus res aget turpes: erit autez verecūdia, pbuz ex suppositione: nā si egerit verecundabiť: hoc aūt in ipsis virtutibus nō est. Qz si impudētia ⁊ quempiaz nō pudere res turpes agentē improbum est: nihilo magis ob idipsuz probū erit: quēpiaz res turpes agentem erubescere.

N

¶ Si enim sunt hec qdem ꝓm veritatez turpia: hec aūt ꝓm opinionez nihil differt: neutra eniz operanda: quare neqz verecūdandū: prauī aūt ⁊ tale puta operari aliqd turpiuz. ¶ Sic autez habere: vt etsi opereť aliqd taliuz verecūdari ⁊ ꝓpter hoc existimari studiosuz esse icōueniēs. Inuolūtariis enim verecundia: volēs aūt studiosus nūq̄z operabiť praua. ¶ Erit aūt vtiqz verecūdia ex suppositione studiosum: si enim opereť verecundabitur vtiqz. Non est aūt hic circa virtutes. ¶ Si aūt inuerecundia prauuz: ⁊ non verecundari turpia operari: nihil magis talia operantem verecundari studiosum.

O

¶ Hec est 3ª pticula scōe ꝑtis: in qua remouet quasdā cauillationes ꝓtra ꝑdicta ⁊ sunt cauillationes tres p quas aliquis possit obuiare cōclusioni imediate precedenti. ꝑ est qr posset aliquis dicere q verecundia non soluz est de his que ꝓm veritatē sunt turpia que contrariantur virtuti sed etiaz est de his que sunt turpia ꝓm opinionē: ⁊ virtuoso operanti bona ⁊ honesta ꝓm veritatē pōt cōpetere verecundia ꝓpter eadez opera existentia turpia ꝓm opinionem. Istud remouet ꝓhs dicens q nihil differt in ꝓposito: qz nec virtuoso cōpetit operari turpia ꝓm veritatē nec turpia ꝓm opinionē: ⁊ ideo nō cōpetit virtuoso q de aliq̄ verecūdeť: sed hoc pertinet ad prauū q fit talis q opereť turpe ꝓm veritatem vel ꝓm opinionē. Mihi vō videť q virtuosus possit operari turpe ꝓm opinionē: qō tm̄ est honestum ꝓm veritatē ⁊ de tali turpi nō dz virtuosus verecundari. [Sic aūt habere.] Scōa cauillatio est: qr posset aliquis dicere q ꝓ virtuosus nō habeat aliqd de quo verecūdeť: est tm̄ ita dispositus q si aliqd turpe operaretur de hoc verecūdareť. ⁊ ꝓpter hoc verecūdia cōpetit vtuoso. Istud destruit ꝓhs dupl'r. ꝑma rō ꝓbat dircete cōclusionem precedentē. s. q homini virtuoso nō ꝓuenit verecūdia: ⁊ est hec ratio. verecūdia, ꝓprie nō respicit nisi voluntarios defectus quibus debeť vituperiū: sed virtuti repugnat q hīs virtutez voluntarie operať malū. Nō igiť cōpetit verecūdia virtuoso qō intelligendū est pro facto ꝓprio: pro facto tm̄ alieno pōt verecūdia cōpetere virtuoso. [Erit aūt vtiqz verecūdia.] Scōo destruit istam cauillationē sic. Omne qō cōpetit virtuoso ꝓm q virtuosus cōpetit ei simpl'r ⁊ nō soluz sub cōditione sicut ꝑz circa oēs virtutes: sed verecūdia ꝓm istaz cauillationē nō cōuenit virtuoso nisi sub cōditione: puta si operareť aliqd turpe. ergo verecūdia nō cōpetit virtuoso: si eniz verecūdia cōpeteret

P

peteret virtuoso ex suppositione: sequereť q verecundia esset qōdam studiosuz hoc est vitiosuz ex suppositione qō nō est verū: vel concedi pōt q verecundia est ex suppositione virtuosuz: ⁊ tale nō cōpetit virtuoso: sed solū cōpetit illud qō est simpl'r virtuosuz: ⁊ hec videtur intentio ꝓhi. [Si aūt inuerecūdia prauū.] Tertia cauillatio est: qr posset aliqs ꝓbare q verecūdari sit virtuosuz sic. Inuerecūdia siue nō verecūdari de turpi opōne est qōdā prauū: ió verecundari est bonū ⁊ vtuosuz. Ista cauillatio remoueť per hoc q tam verecūdia q̄z inuerecūdia de turpi opōne supponit opōnez turpē que nō cōpetit virtuoso: ⁊ ió ꝓhs negat hanc ꝑtitiā: inuerecūdia de turpi opatione est prauū. ergo verecūdia que nō est nisi de turpi opōne est bonuz: qr ista nō sunt cōtraria immediata. s. verecūdari de turpi operatione ⁊ inuerecūdū esse de turpi opatione: vtrūqz. n. istoꝝ est malū: qr vtrūqz supponit opōnez turpez: minus tm̄ malū est verecūdari de turpi operatione q̄z nō verecūdari de ea: qr per verecūdiā retrahiť hō ab opōne turpi: sed nō per inuerecūdiā per quam nō curat de operatione turpi. ¶ Intelligēdū est q sicut verecūdia nō est virtus: sed passio laudabilis: ita nemesis de qua hic nō facit mentionē virtus nō est: sed passio laudabilis. Est eniz nemesis tristitia de ꝓsperitatibus maloꝝ: sed nō est de intentione ꝓhilosophi hic de istis passionibus determinare: sed hoc magis pertinet ad rhetoricum: nec intendit de verecūdia nisi probando q ipsa non est virtus.

Q

Non m.

¶ At vō neqz continentia virtus est: sed est quedam permista. Ostendetur autem de ipsa post paulo: nunc de iustitia dicamus oportet.

3ª ps. ca.

¶ Non est autē neqz cōtinentia virtus sed q̄dam permista. Ostendetur autem de hac in his que posterius. Nunc autem de iustitia dicemus.

¶ Hec est 3ª pars huius capl'is: in qua inducit simile de cōtinentia ⁊ verecūdia. ⁊ dicit q sicut verecūdia nō est habitus virtutis: ita neqz cōtinentia est virtus: cū tm̄ sit laudabilis: sed ꝓtinentia est mista: qr hz aliqd qō pertinet ad virtutē: qr cōtinens seqť rectā rōnē: qō pertinet ad virtutē: ⁊ patiť cōcupiscētias prauas vehemētes que pertinent ad defectum vtutis: sed de his dicetur infra. s. in 7° huius.

Non m.

¶ Sciendū q ꝓhs loquens de verecundia inducit sil'litudinē de cōtinentia: qr verecūdia maxime requiriť vbi sunt passiones praue supabūdantes qō cōuenit cōtinentibus: deinde cōtinuando se ad sequentia dicit q deinceps dōm est de iustitia: ⁊ in hoc termiať snia q̄rti libri. ¶ Dic occurrunt duo dubitanda. ꝑmū vtrū verecundia sit virt⁹. Et videť q sic: qr oē vitiū opponiť alicui virtuti: ⁊ quedā vitia opponunť verecūdie sicut stupor qui est verecūdia de quolibet siue sit honestū siue inhonestū: ⁊ inuerecūdia que est eius q de nullo turpi verecundať quoꝝ vtrūqz est vituperabile ⁊ vitiosuz. ergo videť q verecūdia sit vtus. ¶ Item per ꝓhm 2° huius: esse in medio est ꝓprium virtutis: vt ꝑz ex diffōne virtutis: sed verecūdia cōsistit in medio: vt ꝑz ex 2° hui⁹. ideo ⁊c. ¶ In oppositū est hic ꝓhs.

Duo dn̄a p̄m ou.m p̄ rō

2ª rō

In oppo. ꝓhs Dub. 2m rō p̄

rō 2ª

rō 3ª. In oppo. ꝓhs. ꝓ. ubi.

¶ Scōm dubiū est vtrū verecūdia possit inesse homini virtuoso. Videť q sic: qr diffō verecūdie que est timor ingloriationis pōt inesse hoi virtuoso. Virtuosus enim pōt timere infamiā: qr pōt sine culpa infamari: ió verecūdia pōt inesse hoi virtuoso. ¶ Item verecundia nō soluz est de turpibus: sed de signis turpiū: vt ꝑz ex 2° rhetorice: ⁊ signa turpiū possunt inesse homini vtuoso. ¶ Itē verecundia est passio laudabilis. ergo pōt inesse homini virtuoso. ¶ In oppositū est ꝓhs in littera. ¶ Ad p̄m dubiuz dōm q verecūdia nō est virtus: loquēdo ꝓprie de vtute: quod pōt ꝓbari tripl'r. Primo sic. Uirtus moralis ꝓprie accepta est habitus electiuus: sed verecūdia nec est habit⁹ nec ex electione. Qz aūt non sit habitus apparet: qr est timor ingloriationis: sed ois timor est passio: ideo verecūdia est passio: ⁊ per ꝓpīs nō est habitus: nec operať verecūdus ex electione: sed magis ex ipetu passionis: ió ⁊c. Scōo ꝓbať idē sic. Omnis vtus est simpl'r bonū ⁊ per se appetibile ⁊ honestū: sed verecūdia nō est bonū simpl'r: qr nō cōuenit ei qui est bonus: sed potius ei qui est malus ⁊ turpia operans: nec est verecūdia per se appetibilis: qr nullus appetit verecūdari. ergo ⁊c. Tertio ꝓbať sic. Ois operatio virtutis est in potestate operantis ꝓm vtutē: sed verecūdari nō est in libera potestate verecūdantis: ió ⁊c. ¶ Ad p̄m in cōtrariū pōt dici q stupor qui est passio vituperabilis ⁊ sil'r inuerecūdia nō sunt habitus vitiosi. Uel pōt dici q si stupor ⁊ inuerecūdia sint habitus vitiosi opponunť alicui virtuti: ⁊ ēt opponunť verecūdie. vñ ⁊z oē vitiū opponať alicui vtuti: nō tm̄ opz pp hoc q oē illud cui opponiť directe vitiū sit vtus: cuius ratio est: qr bonū est ex integra causa ⁊ malū ꝓuenit ex singulis defectib⁹: ⁊ ideo quilibet defectus causat vitiū: sed nō omne bonū sufficit ad perfectam rōnem virtutis. vñ stupor ⁊ inuerecundia opponunť verecūdie nō tanq̄z vtuti sed tanq̄z passioni laudabili. ¶ Ad aliud dōm q nō sequiť: verecūdia cōsistit in medio. ergo est virtus: qr plus requiriť ad perfectā rōnem virtutis q̄z esse in medio: qr requiriť q sit habitus electiuus qō non cōpetit verecūdie. ¶ Ad 2m dubiū dōm est q qr cā verecundie est turpe cōmissuz: ideo cui nō cōpetit turpe committere ei nō cōpetit verecūdia: ꝓprie ⁊ stricte loquēdo: sed virtuoso nō competit cōmittere turpe: ideo virtuoso nō inest verecundia: tm̄ virtuosus est sic dispositus q si ei inesset aliqō turpe de hoc verecūdareť: ⁊ ideo dicit ꝓhs verecundū esse ex suppōne studiosuz: qr studiosus si opereť turpia verecūdareť. Uerūtm̄ ⁊z vtuoso nō insit verecūdia, ꝓprie q̄ est timor ingloriationis sui pp turpe cōmissuz ab ipso: si tm̄ verecūdia accipiať largi⁹ p timore ingloriatiōis sui vel suoꝝ pp turpe cōmissuz a se vel ab aliq̄ suoꝝ sic pōt virtuoso inesse verecūdia: qr studiosus vides patrē suū vel fratrē duci ad suspendēdū pp furtum ab eo cōmissuz verecūdať: qr timet pp hoc ingloriationem sui. Sic igiť dz intelligi vt mihi vr q virtuoso nō inest verecūdia. s. q turpi facto suo ⁊ nō plus ꝓbat ꝓhs. ¶ Ad p̄m in ꝓtrariū dōm q vtuosus ꝓm q vtuosus nō timet infamiā ⁊ si inferanť sibi opprobria quoꝝ non est dignus ea equo animo suffert eo q talibus nō est dignus: ideo de his non verecūdať nec dolet nisi forte sit aliqs motus verecūdie preueniens rōnē. ¶ Ad aliud dōm q virtuoso nō insunt turpia nec signa turpiū: qr virtuosus nō solū abstinet a turpibus ꝓm veritatē: sed ēt a turpibus ꝓm opinionē. ¶ Ad 3m dōm est q verecūdia non est passio simpl'r laudabilis sed solū ex suppōne: vt si sit aliqō turpe ꝑpetratū vel perpetrandū a quo verecundia retrahit. vñ omne laudabile simpl'r potest inesse virtuoso: sed nō oportet q laudabile sub conditione insit virtuoso. ergo ⁊c.

E

Ad p̄m rōnem. p̄. duby.

F

Ad 2am rōnem.

Solo secūdi dub.

G

Ad p̄m rōnem. 2. duby.

Ad 2am rōnem.

H

Ad 3am rōnem.

¶ Incipit Liber quintus Ethicorum.

De iustitia autem. ¶ Liber quintus cōtinet tres ꝑtes principales. In p̄ determinatur de iustitia ꝓprie accepta. In 2ª ibi[De epyichia.] ꝓdeterminať de quadā virtute que est cōmunis iustitie directiua. In 3ª parte ibi[Utrum aūt cōtingat.] ꝓdeterminať de iustitia metaphorice dicta. Prima pars cōtinet duos tractatus. In primo determinať de iustitia legali in particulari. In scōo ibi[Quia aūt est iniustum.] ꝓdeterminatur de iustitia politica ⁊ politico iusto.

Prīa ps libri qnti ethicoꝝ.

I **Tractatus primus** pme ptis cõtinet gnqz capla. In pmo determinat de iustitia in cõmuni ipsaz describendo z diuidẽdo z de vno mẽbro diuisiõis. s. de iustitia legali. In scõo capl'o ibi. Querimus aũt. Jdeterminat de iustitia in particulari ipsaz describẽdo z in spẽs diuidẽdo. s. in iustitiã distributiuã z iustitiã cõmutatiuã. In 3° capl'o ibi. Quia aũt z iniustus. Jostendit qual'r accipit ipm mediũ in iustitia distributiua. In 4.° capl'o ibi. Reliqua aũt. Jostendit qual'r accipit mediũ in iustitia cõmutatiua. In 5° capl'o ibi. Videt aũt aliquibus. Jexcludit vnũ errorẽ circa acceptionẽ medij iustitie. In pmo capl'o pponit esse determinãdũ de iustitia z iniustitia: scilz circa quales opõnes sint z q̃lis medietas est iustitia z quoz extremoz est medietas z describit iustitiã: q̃ est habitus a quo sumus operatiui iustoz a
K quo opamur iustitia z a q̃ volum° iusta: z diuidit iustitiaz mozalẽ z legalẽ simul determinans de iustitia legali.

¶ De iustitia iam z iniustitia consideremus opz: circa quales actus versent: z qualis nã mediocritas sit ipsa iustitia: z inter que iustũ ipsuz mediũ est: atqz hec cõsideratio eundẽ seruet modum doctrine quo antea dicta considerauimus.

Caput^{m} tra. p. partis p^{e}. lib. 5. ethi. p^{a} ps. c.

DE iustitia aũt z iniustitia intẽdendum: z circa quales sunt existẽtes operationes z qualis est medietas iustitia: z iustum quozum mediũ.

¶ Intentio aũt nobis sit fm eãdẽ methodum bis que dicta sunt.

L Primi. c. p. tra. di° i 4^{or} ptes

Jstud est capl'm p^{m} primi tractatus libri gnti: In q̃ incipit determinare de iustitia. z cõtinet quatuor ptes pncipales. Primo narrat de quo intẽdit: qz de iustitia z iniustitia z que sunt cõsiderãda circa iustitiaz z iniustitiã. In z^{a} ibi. Videmus vtiqz oẽs. Jponit descriptionẽ iustitie z iniustitie. In 3ª pte ibi. Cõsequit aũt vt in multum. Jponit diuisio iustitie z iniustitie. In 4ª pte ibi. Quia aũt illegalis. Jdeterminat de iustitia legali. In p^{a} igit parte narrat de quo intẽdit: qz de iustitia z iniustitia. Scõo narrat que cõsiderãda sunt circa iustitiã z iniustitiaz. z Tertio narrat modũ fz quẽ tractandũ est de predictis. Prio igit narrat de quo intendit. s. q̃ intendendũ est de iustitia z iniustitia. Scõo narrat que cõsideranda sunt circa iustitiã z iniustitiã: quoz p^{m} est circa quales opõnes sunt iustitia z iniustitia. Scõm est qualis medietas sit iustitia z quale mediuz est iustũ. Tertiũ est inter que extrema iustitia est medietas. ¶ Intelligendũ q̃ Phs pponit hic tria cõsiderãda: qz in his tribus differt iustitia a virtutibus pcedentibus. Per p^{m} differt a virtutibus pcedentibus: qz virtutes z vitia de q̃bus supra dictũ est sunt circa passiones. In eis enim pncipal'r cõsiderat qual'r hõ interio° afficiat fm passiones: sed qd exterio° operet nõ cõsiderat nisi ex cõsequẽti inquãtũ. s. exteriores opõnes ex interioribus passionib° pueniũt: sed circa iustitiã z iniustitiã precipue attendit qd hõ exterius operet: qual'r aũt afficiatur interius nõ ꝓsiderat nisi ex cõsequẽti. Per z^{m} etiã differt iustitia a vtutibus pcedentibus: qz in prebabitis vtutibus mediũ est mediũ rõnis z nõ mediũ rei: sed iustitia est mediuz rei. Per 3^{m} etiã differt iustitia ab alys vtutibus: qz in virtutibus pcedentibus illud qõ est mediũ est mediuz inter duas malitias: iustitia vo nõ est mediũ inter duas malitias sicut inferio° ostẽdet. Intẽtio aũt. Modus tractandi de iustitia z iniustitia est fz eandẽ artẽ fz quã tractabatur de precedentibus vtutibus. s. typo. i. figuraliter.

¶ Videmus itaqz oẽs talẽ habitũ dicẽ iustitiaz velle

quo hoies apti sunt ad res iustas agẽdas: z quo iusta agunt z volũt iusta. Eodẽ mõ talẽ habitũ z ipsaz iniustitiã dicere quo iniurias agũt hoies resqz volũt iniustas. Quapp z nobis hec pmũ vt figura subijciantur: nõ enim in scientijs z potẽtijs atqz habitib° res sese hz eodẽ mõ. Eadẽ nãqz potẽtia scientiaqz cõtrarioz est: sed cõtrarius habitus nõ est cõtrarioz. Fiempe a sanitate sana dũtaxat z nõ cõtraria fiunt: dicimus. n. quẽpiam ambulare sane: cũ perinde ambulat atqz sanus. Sepe igit cõtrarius habitus ex cõtrario cognoscitur: sepe ẽt habitus ex subiectis: nã si bona corpis habitudo sit nota: z ipsa mala corpis habitudo fit mãifesta. Et ex iis que bonã habitudinem efficiunt corpis ipsa bona habitudo fit nota: z ex ipsa rursus ea que faciũt ipsam: si. n. habitudo bona sit spissitas carnis: z malaz habitudinem raritatẽ esse carnis: z id qõ efficit habitudinẽ bonã efficere spissitatẽ in carne necesse est.

¶ Videmus vtiqz oẽs talez habitũ volentes dicere iustitiã: a quo operatiui iustoz sunt: z quo iusta operant z volũt iusta. Eodem aũt mõ z de iniustitia: a quo operatiui iniustoz sunt: z a quo iniusta faciunt: z volũt iniusta: ppter qõ z nobis primum vt in typo supponantur hec.

¶ Neqz enim eundẽ hz moduz z in scientijs: z in potentijs z in habitibus. Potentia quidem enim: z scientia vident cõtrarioz eadẽ esse: habitus aũt cõtrarius cõtrarioz nõ: vtputa a sanitate nõ fiunt cõtraria: sed sana solũ: dicim° enim sane ambulare q̃n ambulat vt vtiqz sanus existens. ¶ Multotiens qdẽ igit cognoscit ꝓtius habitus a cõtrario: multotiens autez habitus a subiectis. Si enim est manifesta euexia: z kachexia manifesta fit: z ex bene habẽtib° est euexia: z ex hac bene habẽtia. Si enim est euexia densitas carnis: necessariuz z kachexiã esse raritatez carnis z bñ habẽs factiuũ densitatis in carne.

¶ Hec est z^{a} ps huius capl'i: in qua Phs notificat iustitiaz z iniustitiã in cõmuni: z ostendit notificationẽ esse conuenientez z dicit q̃ omnes vident dicere q̃ iustitia est talis habitus p quẽ tria causant in hoie. s. inclinatio ad opus iustuz fm quã inclinationẽ hõ dz operatiuus iustoz. z^{m} est operatio iusta. 3^{m} est q̃ hõ velit iusta operari: z eodẽ mõ est dõm de iniustitia q̃ est habitus a quo hoies sunt operatiui iniustoz z operant iniusta z volunt iniusta operari: z hoc est nobis pmo de iustitia z iniustitia supponendum.

¶ Intelligendũ est q̃ Phs notificat iustitiã per volũtez: qz iustitia est in voluntate sicut in subiecto in qua non sunt virtutes que sunt circa passiones vt dictũ est in fine pmi libri. Neqz enim eundẽ hz modũ. Qz aũt iustitia bñ notificet per hoc q̃ per ipsaz operamur iusta z volumus iusta opari: z iniustitia p hoc q̃ p ipsaz operamur iniusta z volum° iniusta opari: pz per hoc q̃ idez habitus nõ est ambozꝓ: sed vnius tñ: z iõ iustitia notificat p vnuz ꝓ. s. per opari iusta z velle iusta: qz per iustitiã nec operamur iniusta nec volum°: z eodẽ mõ est de iniustitia. s. qz põt in vnũ cõtrarioz tñ: puta iniusta opari z velle. Dicit ergo Phs q̃ nõ eodẽ mõ se hz in habitib° sicut in scientijs z in potẽtijs. nã cõtraria ptinent ad eandẽ potentiaz: sicut

album

1 albũ z nigrũ ad visuz. z ad eandẽ sciam pertinẽt cõtraria: sicut sanũ z egrũ ad medicinã: sed habitus ꝓtrarius. i. habitus est vnius ꝓtrarioz tñ: z nõ se hz ad ꝓria: sed ad vnũ ꝓtrarioz tñ: z ponit exẽplũ de habitibus corpalibus: qz a sanitate nõ pcedũt ea que sunt cõtraria sanitati: sed soluz ea que cõueniũt sanitati: a sanitate enim est q̃ aliquis sane ambuler: sane aũt ambulat aliqs qñ ita ambulat sicut ille qui est sanus. Sic igit cũ iustitia z iniustitia sint habit° bñ describitur vtrũqz per vnũ contrarioz vt iustitia p iusta operari z velle: z iniustitia p iniusta opari z velle. ¶ Sed

Dubiũ. rõ p^{a}

hic dubitat z videt q̃ idẽ sit habitus ꝓrioz: qz temperantia est circa delectationes z tristitias corpales que sunt cõtraria: z fortitudo circa timores z audacias: que ẽt sunt cõtraria. ¶ Itẽ scia eadẽ est ꝓtrarioz: vt dicit Phs: sz scientia est habitus. igit idẽ habit° est ꝓtrarioz. ¶ Dõm est q̃ aliqd põt dici esse contrarioz dupl'r. vno mõ passiue siue

rõ z^{a} Solo.

B Cõtrariũ aliquid põt cẽ z^{a}.

obiectiue. alio mõ actiue: qz. i. hz opõnes ꝓrias. Dico ergo q̃ potẽtia passiua z scientia sunt cõtrarioz passiue z obiectiue: qz eadẽ est potẽtia passiua z per se receptiua ꝓrioz: z etiã eadẽ est scientia ꝓrioz obiectoz vt medicina sani z egri: sed nõ est eadẽ scia vel potẽtia per se appetitiua contrarioz seu actus ꝓtrarios hñs. Scientia enim fz q̃ est habitus hz tñ vnũ actũ qui est cognoscere veritatez z nõ hz actũ ꝓtrariũ. s. errorẽ cõtrariũ cognitioni veritatis. vñ potentia passiua est per se ꝓrioz z scia fm q̃ hz rõnẽ vtutis passiue: vt fm q̃ refert ad scibile est per se contrarioz: qz per se cognoscit ꝓtraria: sed habitus mozales eo q̃ nõ hñt rõnem potẽtie passiue: sed magis actiue: cum sint pncipia effectiua opationũ nõ dicunt esse cõtrarioz: qz eadẽ potẽtia actiua fz q̃ hꝰ nõ est ꝓrioz. verũtñ idẽ habitus est cõ

C Ad rõnes

trarioz obiectiue vt temperãtia est circa delectationes z tristitias z fortitudo circa timores z audacias sicut argutũ est. ¶ Per hoc pz ad instãtias: pcedẽdũ enim est q̃ idẽ habitus mozalis est ꝓrioz obiectiue: sed nõ est ꝓtrarioruz actiue: qz nõ hz opationes ꝓtrarias: z etiaz concedendum est q̃ scientia est ꝓtrarioz obiectiue vt dictũ est: z scia sic cõsiderata hz rõnem vtutis passiue: z habitus mozalis fz q̃ huius hz rõnẽ actiue vñ breuiter qõ hz rõnez actiui fz qõ huius nõ est p se cõtrarioz: sed q̃ hz rationem passiui fm q̃ huius põt esse z est per se ꝓrioz. Multotiẽs qdẽ. Quia ꝓtrary habitus sunt ꝓtrarioz: z vnuz cõtrarioz est pncipiũ cognoscendi reliquũ: ideo dicit Phs q̃ multotiẽs vnus habitus ꝓtrarius cognoscit per aliũ sibi ꝓtrarium: z multotiens cognoscit habitus per subiectũ in quo est. vbi grã euexia est bona dispositio corpis: z kachexia est mala dispositio corporis nũc si euexia fit manifesta z bñ cognita per hoc kachexia fit manifesta z cognita: z ita cognoscitur aliqñ vnus habitus per aliuz sibi ꝓtrariuz seu oppositũ. Ex subiectis etiã cognoscimus habitus. vbi grã. euexia qñqz cognoscit ex his que faciunt hoiem bñ se hãe. verbi grã: euexia requirit subiectũ habẽs carnes bene densas: z p densitatẽ carniũ cognoscit euexia: z iõ kachexia cognoscit per raritatẽ carnis. vñ densitas in carne facit q̃ hõ bñ se hz z rarefactiuuz carnis facit q̃ hõ male se habet.

¶ At vo plerũqz sequit: si alterũ pluribus modis dicatur z alterũ pluribus dici: vt si istũ z ipsuz iniustũ. Videt aũt tam iustitia q̃ iniustitia pluribus modis dici: sed qz ppinqua est ipsarũ equiuocatio latet: z non ita vt iis que longe distant est manifesta: multuz. n. talia differunt forma. Patet enim clauez equoce dici: z eaz que sub collo est animaliũ: z eã qua ostia clauduntur: sumat igit quot iniustus dz modis. Atqz vz iniustus esse: z qz a legibus exorbitat: z qui plus capit atqz iniquus. Quare pz z iustũ esse eũ q̃ legitimi facit z euz q̃

equus est. Justũ q̃ est qõ est legitimũ z qõ est equum: 6
iniustũ vo qõ est cõtra leges z qõ est iniquũ. Cum aũt iniustus z pluris sit auidus: nõ erit ipe circa oia bona: sed circa ea dũtaxat in q̃bus consistit. pspera fortuna atqz aduersa: que simpl'r qdez semp sunt bona: alicui vo nõ semp. Hoies aũt illa sibi optant atqz psequuntur: at nõ opz. Sz orare qdẽ ea que sunt simpl'r bona z sibiipsis esse bona: expetere aũt ea q̃ sibiipsis sunt bona opz: iniustus aũt nõ semp plus: sed minus ẽt expetit in iis que sunt simpl'r mala. Sed qz videt z minus malũ quodãmõ bonuz esse z plus habendi cupiditas ipsius est boni: fit vt pluris ob idipsuz videat auidus esse. Est aũt iniquus: hoc. n. cõtinet z est cõe: z legum transgressor: hoc. n. leguz transgressio: id est iniquitas 5
omnẽ iniustitiã cõtinet: z est ad iniustitiã oẽm cõe.

¶ Cõsequit aũt vt in multũ si alterum multipl'r 3^{a} ps ca.
dz: z reliquũ multipl'r dici: puta si iustuz: z iniustuz. videt aũt multipl'r dici iustitia z iniustitia: sed pp ppinquã esse equocationẽ ipsaz latet: z nõ quẽadmodũ in his que de longe manifesta magis. Differẽtia enim multũ que fz ideã: puta qñ vocat clauis equoce: z que sub collo aialiũ z qua hostia claudunt. ¶ Sumat autez iniustus quotiens dicit: videt aũt illegalis iniustus esse: z auarus: z inequalis: quare manifestuz qñ z iustus erit: z legalis z equalis. Justuz qdẽ igit z legale z equale: iniustũ aũt illegale z inequale. ¶ Quia aũt auarus iniustus: circa bona erit nõ oia: sed circa quecunqz bona fortune z infortuniũ. Que sunt aũt simpl'r bona semp: alicui aũt nõ semp: homines autẽ hec orant z persequunt: opz aũt nõ: sed orare qdez bona simpl'r: z ipsis bona esse: eligere aũt que sibiipsis bona. ¶ Iniustus aũt semper nõ plus eligit: sed z minus in simpl'r malis. Sz qñ vz z minus malũ bonũ aliqual'r esse: boni autẽ est auaritia pp hoc videtur auarus esse. Est autez inequalis: hoc enim cõtinet z cõmune. ¶ Et illegalis hec autẽ illegalitas aut inequalitas continet oẽm iniustitiaz z cõe est oĩ iniustitie.

¶ Hec est 3ª pars huius capl'i: in qua Phs ponit diuisionẽ iustitie. z pmo narrat q̃ si iniustitia dz multipliciter z iustitia dicitur multipliciter: qz vt in multum idest in pluribus est ita q̃ si vnum contrariorum dicitur multipl'r: reliquum etiam dicit multipl'r. vnde tam iustitia q̃ iniustitia dicit multipl'r z multiplicitas iniustitie manifestat multiplicitatem iustitie: sed multiplicitas corum est latens pp hoc q̃ ea que faciunt multiplicitatem sunt propinqua ad inuicem fm cõuenientiam: in his aũt que multuz distant est equiuocatio manifesta magis si idem nomen eis ponatur eo q̃ in pmptu apparet differentia eorum que est fm ideã. i. fm rõnez speciei ppie: sicut hoc nomen clauis dicit equoce de instrumento quo clauduntur hostia: z de quodam cooperculo qõ cooperit arteriam que est in collo aialiuz: qz enim ista multum differunt: ideo eoꝝ multiplicitas est magis manifesta. Sic igit narratũ est q̃ iustitia

J

ꝛ iniustitiã dñr multipl'r: ſz eoꝝ multiplicitas latet pp B
q̃ eoꝝ ſignificata bñt magnã ꝓuĕciẽtiã ad iuicẽ. [Sumaꝯ
aũt iniustus.] Oꝛ aũt iustus dicaꝯ multipl'r pbat ꝓbs: ꝛ est
p̃ᵒ ꝯ buiᵒ libꝛi. ſ.q̃ iustũ dr̃ multipl'r ꝛ pbaꝯ sic. Iniustus dr̃
multipl'r: ꝛ ſi vnũ oppositoꝝ dr̃ multipl'r ꝛ reliquũ dr̃ mul
tipl'r. q̃ ꝛc. Oꝛ aũt iniustᵒ dicaꝯ multipl'r pz p B q̃ vno mõ
dr̃ iniustus illegalis: vt ille q̃ facit ꝯ legez. alio mõ dr̃ ava/
rus. ſ.q̃ vult plus hãe de bonis q̃ iustuz est. Tertio mõ dr̃
iniustus inequalis. ſ. ille q̃ vult habere minus de malis. ſ.
de laborib⁹ ꝛ inopia ꝛ alys defectib⁹: ꝛ iõ iustus dr̃ duplr̃.
vno mõ dr̃ iustus legalis vt obſeruator legis. ꝛᵒ mõ dr̃ iu/
stus eq̃lis. ſ.qꝛ equal'r vult hãe de bonis ꝛ de malis: equale
eniz opponiꝯ vtriqz. ſ. ei qõ est in plus: ꝛ ei qõ est in minᵒ.
Et ſi obyciaꝯ ſic. Iniustus dr̃ tripl'r: ꝛ quotiẽs dr̃ vnũ oppo
ſitoꝝ totiens dr̃ reliquũ. igiꝯ iustũ dr̃ tripl'r. ¶ Dõm est q̃
quotiẽs dr̃ vnũ oppositoꝝ ꝛc̃. hoc est verũ: niſi vnuz ſigni
ficatũ vnius oppositoꝝ opponaꝯ pluribus ſignificatis al/
terius oppositoꝝ quõ est in ꝓposito: qm̃ iustus eq̃lis oppo
nitur tã iniusto ineq̃li q̃ iniusto avaro: qꝛ equale opponiꝯ
taz ei qõ est in plus q̃ ei qõ est in minus. Vel dõm q̃ iniu
stuz p̃ncipal'r ſolũ dr̃ duobus modis. ſ. iniustus illegalis ꝛ
iniustus inequalis: ꝛ iniustuz inequale diuidiꝯ vlterius in
iniustuz q̃ vult plus hãe de bonis ꝛ in iniustũ q̃ vult habe/
re minus de malis. Uterqz enim istoꝝ iniustus inequalis
est: ꝛ ſm hoc regula ſic ꝛtelligiꝯ: quotiens dr̃ vnũ oppoſito
rũ totiens dr̃ reliquũ: loquẽdo de oppoſito p̃mo: ꝛ imedia
to: ꝛ ſic ſicut iustus dr̃ duobus modis tm̃. ſ. de iusto legali ꝛ
equali: ita iniustus: qõ p̃mo opponiꝯ iusto dr̃ p̃mo de duo/
bus tm̃. ſ. de iusto illegali ꝛ de iniusto ineq̃li: ꝛ ẽt iniustum
inequale diuidiꝯ in iniustũ ineq̃lez q̃ vult habere plus de
bonis: ꝛ ille ꝓpꝛie dr̃ avarus: ꝛ in iniustũ inequalez q̃ vult
habere minus de malis: quãuis cõiter loquendo inequale
ſit cõe vtriqz. ſ. ei qui vult hãe plus de bonis ꝛ ei q̃ vult ha
bere minus de malis. vñ ineq̃le põt accipi large ꝛ ſtricte:
ſi accipiaꝯ large ſic dr̃ tam de eo qui vult habere plus de
bonis q̃ de eo q̃ vult habere minᵒ de malis. ſi accipiatur
ſtricte ſic ſolũ dr̃ de eo q̃ vult habere minᵒ de malis. Et ſi
accipiaꝯ large ſic opponiꝯ p̃mo ꝛ imediate iustitie equali:
ꝛ ſic ſicut iustũ dr̃ p̃mo ꝛ p̃ncipal'r ſolũ duobus modis: ita
iniustũ dr̃ p̃ncipal'r duobᵒ modis tm̃. ſ. iniustũ illegale ꝛ in/
iustũ inequale. ſil'r accipiẽdo iniustũ ineq̃le cõiter iniustũ
inequale ſic acceptũ dr̃ duplr̃: vt pz ex p̃dictis. [Quia aũt
avarus.] Dic manifestat p̃dictã diuiſionẽ iniusti ꝛ dicit q̃
qꝛ avarus vult plus hãe de bonis: iõ est circa bona que ho
mines appetunt: nõ tm̃ est circa oia bona: sed ſolũ circa illa
circa que est bona fortuna ꝛ ifortuniũ. Huiꝯ aũt ſimpl'r. i.
absolute in ſe ꝓſiderata ſunt bona: alicui tm̃ nõ ſemp ſunt
bona: qꝛ nõ ſemp expediunt hoi: hoies enim petunt a deo
in orationib⁹ ſuis hꝯ bona ac ſi eis eſſent ſemp bona: ꝛ ex
hoc efficiunt avari ꝛ iniusti: qꝛ nõ opz ſic orare: ſed orãdo
a deo petere: vt ea que ſunt ſm ſe bona ſint eis bona. [In/
iustus aũt nõ ſemp.] Inequalis ẽt dr̃ iniustus nõ ſemp: qꝛ
plus eligit: ſed q̃ñqz qꝛ minus eligit de ſimpl'r malis: ſicut
ſunt labores inopia ꝛ hꝯ: ſed qꝛ minus maluz vr̃ aliqual'r
eſſe bonũ cũ avaritia ſit reſpectu boni vt dicuz est: videl'
pp hoc q̃ ille q̃ minus vult hãe de malis ſit quodãmõ ava
rus: ſz verius dr̃ q̃ est ineq̃lis: qꝛ hoc cõtinet vtrũqz. ſ. illõ
qõ est minus: ꝛ illõ qõ est plus. [Et illegalis.] Illegalis. n.
dr̃ iniustus: ꝛ hec illegalitas ſm quam dicit aliqs iniustus
est quedã ineq̃litas: ꝛ cõtinet oẽm iniustitiã: ꝛ est cõis re/
ſpectu oĩs iniuſtitie: vt patebit infra. ¶ Sciendus est ſm
Lincoñ. q̃ hoc nomen avarus ſil'r ꝛ hoc nomen avaritia
ſumit dupl'r. ſ. cõiter ꝛ ꝓprie: qñ ſumunt cõiter ſic ſunt in/
differẽter reſpectu maiozis boni ꝛ minozis malitia q̃ oĩs
qui plus equo eligit de bonis ꝛ minus equo de malis ava/
rus dicit cõiter: ſed ꝓprie dicit reſpectu maiozis boni: q̃

p̃ᵒ cõclo buiᵒ qnũ libꝛi.

Instantia Solo. K

L

M

Nõn

ꝓprie eniz dicit avarus q̃ plus equo eligit de bonis. N

¶ Cũ aũt leguz transgressoꝛ ſit iniustus: q̃ vo legitime
facit iustus: constat oia legitima esse quodãmõ iusta.
Ea nãqz que a facultate ferendaꝝ leguz ſunt definita
legitima ſunt: ꝛ hoꝝ vnũq̃ꝫ iustũ dicimus esse. Ipse
aũt leges de oĩbus dictant: cõiectantes aut cõez oĩuz
vtilitatẽ: aut optimoꝝ: aut p̃ncipiũ: vel virtute vel ali
quo alio tali mõ. Quare vno mõ dicimᵒ iusta ea que
felicitatẽ eiuſqz ꝑtes, ſocietati ciuili efficiũt ꝛ cõſeruãt.
Precipit aũt lex ꝛ ea agere que ad virũ ꝑtinent fortẽ:
vt nõ deſerere locũ in acie: nõ fugere: non abijcere ar/
ma. Et itẽ ea que ſunt tẽperãtis: vt nõ cõmittere adul
teriũ: nõ libidine vti. Et etiã ea que ſunt manſueti: vt
nõ pulſare: nõ cõuitia dicẽ. Et in ceteris idẽtidẽ vtuti
bus atqz vitijs alia iubẽs: alia vetãs. Recte qdẽ: ea q̃
recte poſita est: deteriᵒ aũt ea q̃ icõſulte est exarata. O

¶ Quia aũt illegalis iniustus erat legalis autez 4ᵃ pꝛs.
iustus: manifestũ aũt qm̃ oĩa legalia ſunt aliq̃lr
iuſta: determiata aũt a lege poſitiua legalia ſũt:
ꝛ vnũq̃ꝫ hoꝝ legalium iuſtuz esse dicimus.
¶ Leges aũt dicunt de oĩbus cõiectantes: vel
cõiter cõferentes oĩbus: vel optimis: vel dñis:
vel ſm virtutẽ: vel ſm aliquẽ modũ aliuz. Qua
re ſm vnũ qdẽ moduz iuſta dicimᵒ factiua ꝛ cõ
ſeruatiua felicitatis ꝛ ꝑticularũ ipſius politica
cõicatione. ¶ Precipit autẽ lex ꝛ fortis opera
facere: puta nõ derelinquere aciẽ: neqz abijcere
arma: ꝛ que tẽperati: puta nõ mechari neqz cõ/ P
uitiari: ꝛ q̃ mãſueti: puta nõ ꝑcutere neqz ꝓtẽde
re: ſil'r aũt ꝛ ſz alias virtutes ꝛ malitias: hec aũt
qdẽ iubens: hec autẽ ꝓhibens: recta quidez est
poſita recte: deterioꝛ autẽ apoſchediaſmenos.

¶ Hec est 4ᵃ pars p̃ncipalis huiᵒ capl'i: in qua ꝓbs deter/
minat de iuſtitia ꝛ de iuſto legali. ꝛ cõtinet duas ꝑticulas.
In p̃ᵒ determinat de iuſto legali. In ꝛᵃ ibi [Ipſa quidem
igiꝯ.] Determinat de iuſtitia legali. In p̃ᵒ igiꝯ ꝑticula oſtẽ/
dit q̃lia ſunt legalia: ꝛ reſpectu cuius finis aliqd ſtatuitur
a lege: ꝛ de q̃bus lex ſtatuit: ꝛ que precipit. Dicit igiꝯ q̃ qꝛ
illegalis est iniustus ꝛ legalis iuſtus: iõ oĩa legalia ſunt ali/
qual'r iuſta: ꝛ hec est ꝓclo ꝛᵃ huius libꝛi. ſ. q̃ oĩa legalia ſũt
aliqual'r iuſta: ꝛ pbaꝯ ſic. Quecũqz ſunt determiata ꝛ ſta/ 2ᵃ cõcl. buiᵒ qnũ libꝛi.
tuta per legem poſitiuã ſunt aliqual'r iuſta: ſed oĩa legalia
ſunt determinata ꝛ ſtatuta a lege poſitiua. iõ ꝛc̃. ¶ Intel/ Nõn Q
ligendũ est q̃ ꝓbs dicit aliqual'r: qꝛ oĩs lex daꝯ in ordine
ad aliquã politiã: ſed in oĩ politia nõ est ſimpl'r iuſtũ: ſz in
q̃busdã est ſolũ iuſtũ ſm qd: vt pz per ꝓbm 3ᵒ politice. nã
in politia democratica in qua totus populus diñaꝯ attẽdit
iuſtũ ſz qd: ꝛ nõ ſimpl'r. In illa eniz politia est iuſtũ q̃ oẽs
ciues ſunt equales ſz qd. i. ſm libertatẽ. vñ illa que ſtatũ/
tur ſm legẽ democraticã nõ ſunt ſimpl'r iuſta: ſed ſunt ali/
qual'r iuſta. [Leges aũt dicunt.] In legibus aũt ferendis
intendit tangẽ finis illud qõ est vtile ei qõ est p̃ncipale in
ciuitate. ſ. illõ qõ est vtile toti ciuitati: ſicut est in rectis po/
litijs in q̃bus intẽdit bonũ cõe vel intẽdit illud qõ est vti/
le optimis. i. aliq̃bus maozib⁹ de ciuitate p̃ quos ciuitas
regitur: vel intẽdit illud qõ est vtile dñis ſicut in politijs
que regunt regibus vel tyrãnis: ꝛ qꝛ cõis vtilitas humana
p̃ncipal'r ozit ad felicitatẽ: manifestũ est q̃ ſm vnũquẽqz
modũ legalia dicunt ea que ſunt factiua ꝛ cõſeruatiua fe/
licitatis

licitatis. [Et ꝑticularũ ipſius.] Idest eaꝝ que ad felicitatẽ
ordinant vel p̃ncipal'r ſicut virtutes: vel inſtrumẽtal'r ſicut
diuitie: ꝛ hꝯ bona exterioꝛa: ꝛ hoc q̃ cõpationẽ ad cõitatez
politicã ad quaz reſpicit poſitio legis. [Precipit aũt lex.]
Oſtendit que p̃cipitint ꝛ ſtatuunt a lege. d. q̃ lex p̃cipit ea
que ꝑtinent ad ſingulas virtutes. Precipit eniz facere opa
fortitudis: vt nõ ꝓcere arma in bello: ꝛ nõ derelinquere
aciem. precipit ẽt ea que ꝑtinent ad tẽperantiã: vt nõ me/
chari. p̃cipit etiã ea que ꝑtinent ad manſuetudinem: vt q̃
vnus bõ nõ ꝑcutiat aliũ ex ira. vñ lex p̃cipit nõ percutere
nõ cõtẽdere: ꝛ eodẽ mõ est de alys virtutib⁹ quaꝝ actᵒ lex
iubet: ꝛ de alys malitys quaꝝ actᵒ lex ꝓhibet. Et ſi lex re
cte ponaꝯ circa iaz dicta vr̃ lex recta. alia vo lex que nõ re/
cte poniꝯ que est ꝺterioꝛ dicet apoſchedia ſiue cyres. i. lex
poſita repẽte: ꝛ ſine debita ꝓuidentia ꝛ p̃meditatione.

B ¶ Hec igiꝯ iuſtitia pfecta qdẽ est virtus: at nõ abſolu/
te: ſed ad aliuz: atqz ob idipſum iuſtitia preclariſſima.
Perſepe virtutũ eſſe videt: ꝛ neqz est heſperus itaqz:
neqz luciſer admirabilis. Et ꝓuerbio dicẽ ꝓſueuimᵒ.
Iuſtitia in ſese virtutes continet omnis.
Atqz perfecta maxie virtus est: qꝛ perfecte virtutis est
vſus. Idqz est ex eo qꝛ nõ ad ſe ſolũ: ſed ad aliũ ẽt is q̃
ipſaz hꝯ vti virtute põt. Cõplures eniz in ꝓprijs qdem
vti virtute poſſunt: ſed in iis que ſunt ad aliuz nequeũt.
Et ꝓpterea ſententia Biantis illa bñ ſese hꝯ. Magi/
ſtratus viruz oſtendet: ad aliũ. n. est: ꝛ in ſocietate iam
ipſe magiſtratus cõſiſtit. Ob id aũt ipſuz ꝛ alienũ bo/
nũ ipſa iuſtitia ſola ex oĩbus virtibus ꝛ habet ꝛ est: cũ
ſit ad aliuz. Agit. n. ea que alij vel principi: vel reipu/
blice cõferunt. Peſſimus igitur est qui ad ſeipſuz ꝛ ad
amicos vtitur prauitate. Optimus aũt nõq̃ ad ſeipm:
ſed qui ad aliũ vtit ipſa virtute: hoc eniz est opus diſ/ C
ficile. Hec igiꝯ iuſtitia nõ pars virtutis: ſed tota est vir/
tus. Simil'r ꝛ iniuſtitia huic cõtraria nõ vitij pars ſed
totũ vitiũ est. Quid aũt interest inter hanc iuſtitiam ꝛ
virtutem ex iis que diximus innoteſcit: ſunt eniz idez:
eſſe autẽ nõ est idez. Sed quo quidem est ad alium est
iuſtitia: quo vo talis est habitus ſimpl'r virtus.

¶ Ipſa qdẽ igiꝯ iuſtitia virtus qdẽ est pfecta: ſed
nõ ſimpl'r: ſz ad alteꝝ: ꝛ pp hoc multotiẽs p̃cla
riſſima virtutũ eſſe vr̃ iuſtitia: ꝛ neqz heſperus
neqz luciſer ita admirabilis: ꝛ pp hoc ꝓuerbiũ
dicentes aimus. ¶ Iniuſtitia aũt ſimul oĩs vir
tus est. ꝛ pfecta maxie virtus: q̃m pfecte virtutis
vſus est. ¶ Perfecta aũt est: q̃m bñs ipſaz ad
alteruz põt virtute vti: ſz nõ ſolũ ad ſeipſuz: mul
ti eniz in ꝓprijs qdẽ virtute pñt vti: in his autez
que ad alteruz nõ pñt: ꝛ pp hoc bñ videt hãe B
biantis: q̃m principatus virũ oſtẽdit: ad alterũ
eniz ꝛ in cõicatione iaz princeps: ꝓpter hoc aũt
ipſuz ꝛ alienũ bonuz videt eſſe iuſtitia ſola vir
tutũ: q̃m ad alterũ est. Alij autẽ cõferẽtia opaꝯ
vel principi vel cõmuni. ¶ Peſſimus qdẽ igiꝯ
qui ad ſeipſuz ꝛ ad amicos vtiꝯ malitia. O pti
mus aũt nõ qui ad ſeipſuz virtute: ſz q̃ ad alteꝝ:
hoc eni opus difficile. ¶ Hec qdẽ igiꝯ iuſtitia:
nõ pars virtutis: ſed tota virtus est: neqz ꝓtraria

iniuſtitia pars malitie: ſz tota malitia. ¶ Quid E
aũt differt virtus ꝛ iuſtitia hoc manifestũ ex his
que dicta ſunt: est qdẽ eniz eadez eſſe ſubiecto:
rõne aũt nõ idẽ ſz ſm q̃ ad alterũ quidẽ iuſtitia:
ſm aũt q̃ talis habitus ſimpl'r virtus.

¶ Hec est 2ᵃ ꝑticula 4ᵃ ꝑtis p̃ncipalis: in qua determinat
de iuſtitia legali. ꝛ p̃mo narrat q̃ iuſtitia legalis de q̃ nũc
loqmur est virtus pfecta: ſz nõ ſimpl'r ſed ad alterũ: ꝛ pp B
iuſtitia vr̃ eſſe p̃clariſſima virtutuz: ꝛ neqz heſperus. i. ſtella
p̃clariſſima veſpertina: neqz luciſer. i. ſtella preclariſſima
matutina est ita admirabilis: vt ita fulgeat ſicut iuſtitia.
[Iniuſtitia.] Oſtẽdit q̃uo iuſtitia ſe hꝯ ad alias virtutes. ꝛ p̃
narrat dicẽs q̃ iuſtitia legalis ꝓfiſtit in vſu virtutis q̃ est ad
alteꝝ: ꝛ ſz oẽm virtutẽ de qua lex p̃cipit: ꝛ iõ in ipſa iuſtitia
ſil'r cõprehẽdunt oẽs virtutes: ꝛ ipſa est virtus maxie pfecta. E
[Perfecta aũt.] Probat 2ᵒ q̃ ꝓpoſuit. ſ. q̃ iuſtitia legalis
est virtus maxie pfecta: ꝛ q̃ icludit oẽz virtutẽ. p̃ᵐ pbat: ꝛ est
ꝓ 3ᵒ. ſ. q̃ iuſtitia legalis est virtus maxie pfecta: ꝛ pbaꝯ ſic.
Illa virtus de q̃ ꝓtingit bñ vti nõ ſolũ ad ſeipz: ſz ẽt ad alte 3ᵒ cõcl. buiᵒ qnũ libꝛi.
rũ est virtus maxie pfecta: qꝛ pfecti⁹ est bñ vti virtute ad ſe/
ipz ꝛ ad alteꝝ q̃ ad ſeipz tm̃: ſz iuſtitia legali ꝓtigit vti ad
alteꝝ ꝛ nõ ſolũ ad ſeipm qõ nõ ꝓtingit oĩbus virtuoſis. ſ. bñ
vti virtute ad alteꝝ: qꝛ multi pñt vti virtute in ꝓprijs ꝛ ad ſe/
ipſos q̃ nõ pñt vti virtute in his q̃ ſunt ad alteꝝ vt manife/
ſtũ est: iõ iuſtitia legalis est vr̃ maxie pfecta. Maioꝛ. ſ. q̃
pfectio virtutis attẽdit penes B q̃ vnᵒ bñ ſe hꝯ ad alteruz
declaꝯ p̃ puerbiũ Biãtis: q̃ fuit vnᵒ de ſeptẽ ſapiẽtib⁹ qõ
est tale: p̃ncipatᵒ virũ oñdit. ſ. vtꝝ ſit pfectᵒ vel iſufficiẽs.
Ille q̃ est p̃nceps iã ſe hꝯ in cõicatiõe ad alteꝝ: ad p̃ncipez
eni ꝑtinet gubernare ſubditos: ꝛ diſponẽ ea q̃ ordinant ad
boᵐ cõe. ꝛ ex B pz q̃ pfectio virtutis attẽdit ex B q̃ vnᵒ bñ. B
ſe hꝯ ad alteꝝ: ꝛ ſic pz maioꝛ: ꝛ minoꝛ ẽt. ſ. q̃ iuſtitia lega/
lis est ad alteꝝ declaꝯ p̃ aliũ puerbiũ: qõ est tale. Sola. n.
iuſtitia iter alias virtutes vr̃ eẽ alienũ boᵐ: qꝛ est ad alteruz
inquãtũ itẽdit opari ea q̃ ſũt vtilia alteri: vt cõitati vel p̃n
cipi cõitatis. Alie aũt virtutes itẽdũt opari bonũ ꝓpriũ: vt
tẽpantia itẽdit getare aiuz a turpib⁹ ꝓcupiſcẽtijs: ꝛ ſic de
alys virtutib⁹ ꝛc̃. [Peſſimᵒ qdẽ igiꝯ.] Ex his ꝓcludit ꝓnẽ in/
tẽtã. ſ. q̃ iuſtitia legalis est pfectiſſima vr̃: ꝛ iuſtus legalis
optimᵒ iter virtuoſos: ꝛ dicit q̃ ſiꝯ ille est peſſimᵒ q̃ vtiꝯ ma/
litia nõ ſolũ ad ſeipz: ſz ad amicos: ita ille ẽ optimᵒ q̃ vtiꝯ
virtute nõ ſolũ ad ſeipz: ſz ẽt in cõpõne ad alios. Doc. n. est
maxie difficile. Sic igiꝯ pz q̃ iuſtus legalis ẽ optimᵒ ꝛ iuſ/
titia legalis est pfectiſſima vr̃. [Hec qdẽ igiꝯ iuſtitia.] Ex
iã dictis ꝓcludit vnũ qõ p̃us narrauit: ꝛ est q̃ iuſtitia lega/
lis est tota vr̃: ꝛ hec est ꝓ 4ᵃ ꝛ pbaꝯ ex pcedẽtib⁹ ſic. Illa D
vr̃ ad quã ꝑtinet vti q̃lz virtute est tota vr̃: ſz ad iuſtitiã le/
galẽ ꝑtinet vti q̃lz virtute: iõ ꝛc̃. Maioꝛ pz ꝛ minoꝛ declaꝯ.
nã ad iuſtitiã legalẽ ꝑtinet vti oĩ virtute q̃ ꝓtigit vti ad alte
rũ: ſz oĩ virtute ꝓtigit vti ad alteꝝ: ꝛ iõ ꝓcludit q̃ hec vr̃. ſ.
iuſtitia legalis nõ est ꝑs virtutis: ſz ẽ tota vr̃: neqz iniuſtitia
ꝑia iuſtitie legali est ꝑs malitie: ſz est tota malitia. [Quid
aũt differt.] Remouet duᵐ: qꝛ ſz ꝑdicta poſſet alicui vide
ri q̃ iuſtitia legalis ꝛ vr̃ ſimpl'r dcã eẽnt oĩno idẽ: ꝛ q̃ q̃lz
vr̃ moralis eẽt iuſtitia legalis cũ q̃lz virtute morali ꝓtingat
vti ad alium: qõ vr̃ eẽ ꝓpriũ virtuti legali. Iſtud remouet ꝛ
oſtẽdit q̃uo differũt vr̃ ꝛ iuſtitiã legalis: ꝛ dicit q̃ manifᵐ
est ex his q̃ dcã ſũt q̃ iuſtitia legalis ꝛ vr̃ ſũt idẽ ſz ſubaz: Duo duᵒ p̃ᵐ ꝛᵐ
ſz nõ ſũt idẽ ſz rõnẽ. nã illõ idẽ qõ in cõpõne ad alteꝝ dr̃ Argr̃ p̃ ad p̃ᵐ dubitꝛ.
iuſtitia: ſz ſe ꝛ ſz q̃ est talis hit⁹ dr̃ ſimpl'r vr̃. ¶ Dic oc/
currũt duo duᵒ. p̃ᵐ est. vtꝝ iuſtitia legalis diſtinguaꝯ ſpeci
fice ab alys virtutib⁹. ꝛᵐ dubiũ vtrũ iuſtitia ſit p̃clariſſima
virtutũ. ¶ Ad p̃ᵐ argr̃. Et vr̃ q̃ non ſit virtus diſtincta: qꝛ oĩs
virtus ſpecie diſtincta ab alys est pars ſubiectiua virtu-

tis:sed iustitia legalis non est pars subiectiua virtutis:vt patet per philosophum in textu qui dicit:q̃ iustitia legalis non est pars virtutis sed est tota virtus.ergo ꝛc. ¶ Itē iustitia legalis est eadem ꝟm substantiam cum virtute in cōmuni per phm in textu.sed virtus in cōmuni non distinguit specie a suis specieb⁹.igit iustitia legalis nō distinguit specie ab alys vtutibus. ¶ In oppositum vt hic esse phs qui diuidit iustitiā in iustitiā legalē ꝛ particularem. Item 3° politice dicit phs q̃ nō est eadē vtus boni viri ꝛ boni ciuis:sed aliqs dicit bonus vir absolute per alias virtutes:ꝛ p iustitiā legalē dicit bonus ciuis.igit ꝛc. ¶ Ad 2m dubiū arguit pbando q̃ iustitia nō est preclarissima virtutū:q̃ magis laudabile ꝛ magis pclarū est dare suum: qd fit per liberalitatē q̃ dare alienū:qd fit per iustitiā.igit liberalitas est magis laudabilis ꝛ magis preclara q̃ iustitia. ¶ Itē quanto aliqua vtus est circa magis difficile tanto melior est ꝛ preclarior:sed fortitudo que est circa pericula mortis est circa magis difficile:q̃ difficili⁹ est aggredi pericula mortis q̃ dare vnicuiq; qd suum est:qd ptinet ad iustitiā.igit fortitudo est melior ꝛ pclarior q̃ iustitia: ideo ꝛc. ¶ In oppositū est phs in littera. ¶ Ad pm dum dicunt qdā q̃ iustitia legalis distinguit ab alys vtutibus: sicut totū integrale a suis partibus.naz iustitia legalis est tota virtus:ꝛ nō est pars vtutis sicut dicit phs. Istud tñ non videt verū:q̃ sicut iustitia legalis est tota virtus:ita iniustitia illegalis est tota malitia:sicut dicit phs.Si igit iustitia legalis esset qdam aggregatū ex oibus virtutib⁹ sequeret q̃ iniustitia legalis esset qdam integrale aggregatū ex oibus vitys hoc est ipossibile:q̃ si esset hoc verū nullus posset habere iniustitiā illegalem:nisi haberet oia vtia:ꝛ sic nullus posset esse iniustus illegalis:q̃ si aliquis esset talis ille haberet oia vitia:ꝛ sic idez homo esset pdigus ꝛ illiberalis ꝛ audax ꝛ timidus:ꝛ sic cōtraria inessent eidem simul in actu:qd est impossibile. Nō igit est iniustitia illegalis totū integrale aggregatū ex oibus vitys:ꝛ per ꝛns iustitia legalis nō est aggregata ex oibus virtutibus. ¶ Itez phs in textu dicit q̃ iustitia legalis ꝛ virtus sunt idem realr:sed ꝟm esse hoc est ꝟm diffōnez nō sunt idez: ꝟz ꝟz q̃ ad alterū.s.ad bonū cōmune sic dicit legalis:ꝛ ꝟz q̃ est talis habitus sic dicit virtus simplr. Ex hoc arguit sic.Quecūq; sunt eadē ꝟz substātiā de quocūq; dicit vnū de eodē dicit reliquū:sed iustitia legalis ꝛ virtus sunt idē ꝟm subam:ꝛ virtus vere predicat de omni virtute:igitur iustitia legalis vere predicatur de omni virtute:sed aggregatum ex oibus virtutibus nō predicat vere de omni virtute.igitur iustitia legalis nō est totū integrale aggregatū ex oibus virtutibus. ¶ Ideo videt mihi ꝟm intentionez phi ꝛ Cōmētatoris hic q̃ iustitia est cōmunis per pdicationē de omni virtute morali:q̃ ois virtus cuius actū lex precipit est iustitia legalis ꝟm phm:sed actus oium virtutū pcipit lex:ideo ois virtus est iustitia legalis. ¶ Sciēdum est igit q̃ iustitia legalis est virtus qua homo bñ disponit in ordine ad bonū cōmune.ꝛ iustitia particularis p quaz homo bene disponitur ad bene operandū in ordine ad personā singularē:ꝛ virtus simplr accepta est habitus per quē hō bene disponit in ordine ad seipsuz. Nunc aūt per eundē habitum per quē homo bene disponit in ordine ad seipsuz bene disponitur in ordie ad bonū cōmune. nam per tēperantiaz homo bene disponitur in seipso:ꝛ p temperantiaz homo bene disponitur in ordine ad bonuz cōmune. Temperatus enim mediante habitu temperantie bene viuit in cōmunitate nō faciendo iniuriā alteri pp cōcupiscentiaz suam adimplendaz:ꝛ mansuetus bene viuit ꝟm se ꝛ sine perturbatione:ꝛ etiaz bene viuit in cōmunitate absq; contumelia ꝛ ira ꝛ rixa:ideo dico q̃ virtus ꝛ iustitia legalis sunt eiusdem cōmunitatis quātum ad suppositū:nec est iustitia legalis virtus specialis distincta ab alys vtutibus:sicut nec hoc cōmune virtus est virtus distincta:ꝛ ideo dicit phs q̃ iustitia legalis est tota virtus: q̃ est totum vle continens sub se omnē virtutē in ordine ad bonuz cōmune. Dico etiā q̃ virtus inquātū legalis est perfectior seipsa inquantū est virtus.nam ꝟm q̃ perficit hominez in ordine ad bonū cōmune est perfectior q̃ ꝟm q̃ perficit hominē ꝟm se:ꝛ ideo dicit phs q̃ iustitia legalis.i.inquantū legalis est preclarissima virtutū. ¶ Ad rōnes in oppositū dōm q̃ phs distinguit inter iustitiam legalē ꝛ particularē iustitiam:nō sicut inter partes subiectiuas iustitie:sed sicut inter supius ꝛ inferius:quō in 2° physico p̃z distinguit inter casuz ꝛ fortunā per hoc q̃ omne qd fit a fortuna fit a casu ꝛ non econuerso.ꝛ in quarto huius distinguit inter liberalitatem ꝛ magnificentiā tanq̃ inter superius ꝛ inferius. ¶ Ad aliud.s.cum dicit q̃ nō est eadem virtus boni viri ꝛ boni ciuis. Dico q̃ est eadē virtus ꝟm substantiaz ꝛ est alia ꝟm diffōnez:q̃ virtus boni ciuis ꝟm q̃ hui⁹est in ordine ad bonū cōmune ciuitatis. ¶ Ad 2m dubium est dicendū q̃ iustitia legalis inquantū est legalis est preclarissima oium virtutū morali;q̃ inquantuz sunt morales:q̃ finis iustitie legalis ꝟm q̃ huius est melior:ꝛ obiectuz est melius.nam finis iustitie legalis est cōseruatio boni cōmunis ꝛ obiectū eiⁿ est obiectū cōmune: qd est melius ꝛ diuinius q̃ bonū particulare:vt patet ex primo huius. Alie aūt virtutes sunt circa obiectū particulare ꝛ finez particularem.ergo ꝛc. Dico etiā q̃ iustitia particularis est preclarior omni alia virtute morali:q̃ iustitia particularis est in voluntate:ꝛ alie virtutes morales sunt in appetitu sensitiuo:vt declaratū est in fine primi huius:ꝟz voluntas est perfectior appetitu sensitiuo.ergo ꝛc. ¶ Itē alie quedaz virtutes morales intendunt bonum hominis in ordine ad seipsum:sed operari bonum in ordine ad alterum qd est alienū bonum est difficilius q̃ operari bonū ppriuz:ꝛ illa virtus que est circa difficilius est magis preclara. ¶ Ad pm in cōtrariuz dōm q̃ dare suum ppriū est magis laudabile q̃ dare alienuz ceteris paribus. Si autē cetera nō sunt paria nō opz:ꝛ in pposito cetera non sunt paria:q̃ liberalitas solum intendit bonum pprium:ꝛ iustitia legalis intendit bonum cōmune.ꝛ iustitia particularis intendit bonum pprium:ꝛ etiam alienū. ¶ Ad aliud cum dicitur q̃ fortitudo est circa magis difficile q̃ iustitia. Dicendum q̃ illa virtus que est circa magis difficile est melior ceteris paribus:sed hic nō sunt cetera paria:q̃ obiectum iustitie legalis est bonum cōmune:ꝛ etiam materie oium aliarum virtutū sunt obiecta iustitie legalis:ꝛ etiaz iustitia est vtilis omni tempore. vnde phs primo rhetorice dicit q̃ fortes laudant:q̃ sunt vtiles tempore belli. Iustitia aūt vtilis est tēpore belli ꝛ tempore pacis. vnde si omnes homines essent iusti nō indigeremus fortitudine: sed adhuc indigeremus iustitia.

Capitulum secundum

primi tractatus pme partis declarans q̃ preter iustitiam legalem que est cōmunis virtus est quedaz iustitia que est particularis virtus:qd ostēditur per hoc q̃ est quedam particularis malitia ab alys distincta:ꝛ q̃ iustitia que est cōis virtus:ꝛ iustitia que est pticularis virtus cōueniūt in noīe:q̃ cōueniūt in diffōne ꝟm idē genus inquātū vtraq; est ad alterū. Differūt tñ:q̃ iustitia legalis respicit cōe bonū ꝛ respicit totā mām moralē:ꝛ iustitia pticularis respicit bonuz persone pticularis: ꝛ q̃ iustitia particularis quedā est distributiua que consistit in distributionibus aliquoꝝ cōmuniū que sunt diuidēda inter eos q̃ cōmunicant ciuili cōmutatione siue sit bonor siue pecunia vel qcqd aliud ptinens ad bona exteriora:vel etiaz ad mala:sicut laborz expensa ꝛ similia. Et alia est iustitia pticularis cōmutatiua que cōstituit rectitudinē iustitie in cōmutationibus ꝟm quas transferr aliqd ab vna pſona in alterā ꝟm q̃ ꝟm iustitiam distributiuā transferr aliqd de cōi ad singulos. Deinde subdiuidit iustitiaz distributiuā in duas spēs ꝟz cōmutatiōes duplices.s.voluntarias ꝛ inuolūtarias:ꝛ inuolūtarias in occultas ꝛ violētas.

¶ Querimus eam iustitiā que vtutis est pars:est enim quedā vt dixim⁹. Et itez iniustitiā eam que pars vitij quedā est. Esse aūt hac iniustitiā hoc indicat signū:q̃ nāq; ceteris vitis operat iniuriā qdē facit:at nō plus capit:vt qui clypeū timiditate piecit:aut q̃ cōuitia ob iracundiā dixit:aut q̃ nō attulit ob illiberalitatē p pecunias opez. At cū qspiā sepe plus capit:nullo tū eiusmodi vitio is opat:nec etiā vniuersis:aliqua aūt prauitate. Vituperamus enīz illū atq; ob iniustitiaz. Est ergo alia qdā iniustitia:vt pars totius iniustitie qdaz: ꝛ iniustū itidē qdā:vt pars totius iniusti:qd quidem est preter legē. Preterea si qdā lucrandi cā facit adulteriū:atq; pecunias accipit:qdā erogat dānūq; patit ob cupiditatē:hic qdē intēperās potius q̃ pluris auidus:ille aūt iniustus:sed non intēperans esse videbit. Patet ergo talē illū videri:q̃ lucrat. Insup alie qdē oēs iniurie ad aliqd semp vitū redigunt:vt si cōmiserit qspiā adulteriū ad intēperātiā:si deseruerit in acie sociū ad timiditatē:si pulsauerit quēpiā ad iracundiā: sed si lucratus fuerit ad nullā aliam prauitatem:q̃ ad iniustitiam ipsam refertur. Quare perspicuum est preter totaz aliā esse quādā iniustitiam vt partem.

Caput 2m primi trac. pme pti 5. li. etpi. p' ps. c.

Querimus autē eā que in parte virtutis iustitiā. Est enim quedaz vt dixim⁹: similr aūt ꝛ de iniustitia q̃ ꝟm partē. Signum autē qm̄ est ꝟm alias quidez enīz malitias qui operat iniuste qdē facit:auare facit aūt nihil:puta qui abiecit clypeū ppter timorē:vel qui maledixit ppter iram:vel qui nō adiuuit pecunijs ppter illiberalitatē:qm̄ autē auare facit multotiēs neq; ꝟm vnaz talīū: sed tamen neq; ꝟm oēs:ꝟm malitiaz aūt quandaz:vituperamus enīz ꝛ ꝟz iniustitiā. Est ergo alia quedā iniustitia vt pars quedam totius:ꝛ iniustuz qdā in parte totius iniusti eius qd est preter legē. ¶ Adhuc si hic qdē lucrandi gratia mechat ꝛ accipiat. Hic autē apponens ꝛ iacturam patiēs ppter cōcupiscentiā. Iste qdez luxuriosus videtur vtiq; esse magis q̃ auarus. Ille autē iniustus:luxuriosus autē nō. Manifestum enīz ergo qm̄ ppter lucrari. ¶ Adhuc circa alias qdem omnes iniustificationes fit relatio ad quādā malitiā semp:puta si mechatus est ad luxuriaz:si derelinquit ducem exercitus ad timiditatē:si percussit ad iram:si autē lucratus est ad neq; vnam malitiam:sed vel ad iniustitiam:quare manifestum:quoniam iniustitia

preter totam alia in parte.

Istud est

capl'm 2m pmi tractatus pme ptis:in quo determinat de iustitia in pticulari:ostendendo que ꝛ qualis est:ꝛ que sunt eius spēs.ꝛ ptinet istud capl'm 4ᵒ partes pncipales. In pma ostēdit q̃ preter iustitiā legalez que est cōmunis vtus est alia iustitia que est vtus pticularis. In 2ª ibi[Uniuoca.] ponit cōuenientiam ꝛ differētiā inter iustitiaz legalē ꝛ iustitiaz pticularē:ꝛ epilogat que dicta sunt ꝛ ostēdit que restāt dicēda. In 3ª pte ibi[Factiua aūt.] mouet quādā dubitationē quā dicit posterius esse soluendaz. In 4ª pte ibi[Eius aūt que ꝟz ptē.] diuidit iustitiā pticularē in iustitiā distributiuā:ꝛ iustitiā cōmutatiuā:ꝛ ēt subdiuidit iustitiā cōmutatiuā ꝟm dīaz cōmutationū. In pma igit pte pponit intentionē suā que p̃z:deinde pbat q̃ pter iustitiā legalē que est cōis vtus est alia iustitia pticularis vtus:ꝛ hec est pclusio 5ª que pbat sic. Preter iniustitiā que est cōis malitia est quedā iniustitia que est pticularis malitia.igit pter iustitiā legalez que est cōis vtus est alia iustitia qdaz que est pticularis vtus. Pma p̃z per hoc q̃ habitus cognoscunt ex ptrarys:vt dicit est supra:ꝛ etiā p̃z ex hoc q̃ alteri ꝛ alteri vtuti cōtrariat alia ꝛ alia malitia:ꝛ ideo si malitie sint plures opz q̃ vtutes ēt sint plures. Antecedēs pbat triplr. primo sic. Illa que pnt ab inuicez separari sunt distincta:ꝟz iniustitia illegalis pōt separi ab auaritia que est iniustitia pticularis.igit preter iniustitiā illegalē est quedā alia iniustitia que est malitia pticularis. Maior huius rōnis est nota ꝛ minor pbat: ille qui opat ꝟm alias pticulares malitias facit iniuste ꝟz iniustitiā illegalē:q̃ facit qd lex phibet:ꝛ tñ nō facit auare:vt.s.accipiat aliqd de alienis inuito domino:sicut cum aliqs miles abycit clypeū in bello ppter timiditatez:aut cū aliqs dixerit alicui opprobriū ppter iram:aut q̃ nō prestitit auxiliū amico suo in pecunia ppter vitiū illiberalitatis:ꝛ sic de alys malitys:ꝛ per ꝛns iniustitia illegalis pōt esse sine auaritia que est spālis iniustitia. Potest esse qm̄q; cōuersoaliqs enīz pōt peccare p auaritiā tollēdo aliena: ꝛ tñ nō peccat ꝟm aliquā alia ꝛ malitiaꝛ:neq; ꝟz oēs:ꝛ tñ peccat ꝟm quādā malitiā:qd p̃z:q̃ ppter hoc vituperatur qm̄ iniustus:ꝛ sic p̃z q̃ est quedā alia iustitia que est sicut pars toti⁹ vtutis:ꝛ est spālis virtus:silr etiā p̃z q̃ est qdā iniustū qd est pars iniusti illegalis qd est omne iniustum. [Adhuc si hic qdē.] 2° pbat idē aīs.s.q̃ est quedā pticularis malitia pter malitiā illegalē.ꝛ hec rō sumit ex ordie habitus ad finē:ꝛ hec est rō:ille malitie sunt distincte que ordinant ad distinctos fines:sed auaritia que est pticularis iniustitia ordinat ad alium finez q̃ iniustitia illegalis. igit sunt malitie distincte. Maior declarat per hoc q̃ habitus distinguunt ꝟz distinctionē finiū.nā aliqs pōt cōmittere adulteriū duplr.s.vel vt lucret spoliādo mulierē:vel qualitercūq; habeat lucrū ab ea. Alio mō ꝛtingit q̃ aliqs cōmittat adulteriū ppter cōcupiscentiā nō vt lucret:imo apponit aliqd de suo ꝛ patit iacturaz in rebus suis ad hoc vt sue concupiscentie satisfaciat. Ille qui cōmittit adulteriuz gra lucri nō est luxuriosus:q̃ nō intendit finez luxurie:sed magis est iniustus vel auarus:q̃ ppter lucrū facit cōtra iustitiā:sed ille qui cōmittit adulteriū ppter cōcupiscentiā ppie est luxuriosus:q̃ ppie intendit finez luxurie:qui est sgtisfacere cōcupiscētie sue:ꝛ sic p̃z maior huius rōnis.s.q̃ habitus distinguunt p suos fines ad quos p se ordinant. Et minor p̃z:q̃ iniustitia illegalis ordinat ad fines spāliū malitiaꝛ:ideo ꝛc. [Adhuc circa alias.] 3° pbat idē aīs sic. Quicūq; facit cōtra aliquā virtutē spālē facit contra iustitiā legalē que precipit opationes oium vtutuz moraliū:sed nō quicūq; facit cōtra aliquā vtutē moralez facit iniustitiā particularē.ergo pter malitiā illegalem est

Secū ca. pmi trac. di° in 4ᵒʳ partes.

5ª cōclusio huius quæstionis.

alia malitia particularis que est iniustitia ꝑticularis. ſ. auaritia. Maior ꝑz ⁊ minor declaraꝯ: qz ſi aliqs mechaꝯ ipse facit cõtra iustitiã legalẽ: ⁊ referꝯ ad vitiũ luxurie: ⁊ ſi aliqs miles in bello dereliquerit ducem exercitus faci ꝓtra iustitiã legalẽ ⁊ reducꝯ hoc ad malitiã timiditatis: ⁊ ſi aliqs inordinate ꝓcutiat ꝓximũ hoc reducꝯ ad malitiã ire: ſed ſi aliqs inordinate lucratus est hoc nõ reducꝯ ad aliquã aliã malitiã ſpecialẽ: ſed ad ſolã iniuſtitiã. vñ relingꝯ q̃ est quedã iniuſtitia particularis ꝓter iniuſtitiam que est tota malitia: ⁊ eadez ratione est aliqua iuſtitia particularis ꝓter iuſtitiam legalem que est tota virtus.

¶ Uniuocam: qz definitio genere est in eodez. Ambe nãqz id poſſunt: vt ſint ad aliũ. Uerum hec qdẽ circa bonozẽ vſaꝯ: vel pecunias: vel ſalutem: vel ſi quo vno noie complecti hec vniuerſa poſſumus: ⁊ circa voluptatẽ que fit a lucro. Illa vo circa oia ea in qbus ſtudioſus verſaꝯ. Iuſtitias igiꝯ eſſe plures: ⁊ aliã quãdaz eſſe ꝓter ipſaz totã virtutẽ perſpicuũ iam euaſit. Sz quenã ſit ⁊ qualis ſumamus deinceps opz. Determinatuz est itaqz iniuſtũ quidez eſſe: qd̃ est cõtra leges: ⁊ qd̃ est iniquum. Iuſtũ aũt qd̃ est legitimum: ⁊ qd̃ est equuz. Iniuſtitia igiꝯ antea dicta est a qua proficiſciꝯ id iniuſtuz qd̃ contra leges dicimus eſſe. At cũ iniquũ ⁊ plus nõ eadez ſint: ſed alterũ ſeſe habeat ad alteruz vt pars ſe hz ad totũ. Omne nãqz plus est iniquũ: ſed nõ omne iniquuz est plus. Iniuſtuz etiã ⁊ iniuſtitia nõ eadẽ ſunt ſed diuerſa ab illis: ⁊ hec ſunt vt ꝑtes: illa vt tota. Nec. n. iniuſtitia totius est iniuſtitie pars: ⁊ iuſtitia iuſtitie ſimili mõ. Quare de iuſtitia que qdẽ est ꝑs: ⁊ de iniuſtitia ſiliꝯ est dõm: ⁊ de iuſto etiã ⁊ de iniuſto. Ea igitur iuſtitia que perinde atqz tota virtus est ordinata: ⁊ ea iniuſtitia que aduerſaꝯ illi: quarum altera virtutis: altera vitũ totius ad aliũ vſus est omittaꝯ: ⁊ iuſtũ id ⁊ iniuſtuz qd̃ ad has attinet: patet quonaz ſit modo definiendũ. Eteniz pleraqz legitima ea fere ſũt que a tota vtute agunꝯ. Lex eniz lex vniuſcuiuſqz virtutis viuere rõne: ⁊ vetat vitũ cuiuſuis viuere mõ.

z^a ꝑs. c. ¶ Uniuoca aũt qm̃ diffinitio in eodem genere. Ambe eniz in eo q̃ ad alterũ habẽt potentiam.

¶ Sz hec qdẽ circa bonozẽ: vel pecunias: vel ſalutẽ: vel ſi quodã habeamus vno noie cõprehendere hec oia vel ꝓpter delectationez que a lucro: hec aũt circa oia circa q̃cũqz ſtudioſus.

¶ Qm̃ qdez igiꝯ ſunt iuſtitie plures: ⁊ qm̃ est q̃daz altera ꝑter totã vtutẽ manifeſtuz est: que aũt ⁊ qualis quedã ſumendũ: determinatũ est vtiqz iniuſtũ ⁊ illegale ⁊ inequale. Iuſtuz aũt ⁊ legale ⁊ eq̃le. ꝓm qdẽ igiꝯ illegale ꝓius dicta iniuſtitia est. ¶ Quia aũt inequale ⁊ plus non idẽ ſed alteruz vt pars ad totũ: inequale eniz oẽ illegale: illegale aũt nõ oẽ inequale. Plus qdez igiꝯ omne inequale. Inequale autẽ nõ oẽ plus: ⁊ iniuſtuz ⁊ iniuſtitia nõ eadẽ: ſz altera ab illis: hec qdẽ vt ꝑtes. h̃ vt tota: pars eniz h̃ iniuſtitia totius iniuſtitie: ſimiliter aũt ⁊ iuſtitia iuſtitie.

¶ Quare de ea que in ꝑte iuſtitia ⁊ de ea q̃ in ꝑte iniuſtitia dõm ⁊ de iuſto ⁊ de iniuſto ſiliꝯ. ꝓm qdem igiꝯ totã vtutẽ ordinata iuſtitia ⁊ iniuſtitia. hec qdẽ totius virtutis eſtes vſus ad aliũ: hec aũt malitie dimittaꝯ ⁊ iuſtũ ⁊ iniuſtũ: ꝓm has enim manifeſtuz qũo determinandũ. Fere eniz multa legaliuz a tota vtute ꝓcepta ſunt: ꝓm vnãquãqz enim vtutem ꝓcipit viuere: ⁊ ꝓm vnãquãqz malitiã ꝓhibet lex.

¶ Hec est z^a pars huius capl'i: in qua ꝓb̃s ponit cõueniẽtiã ⁊ dõiam iter iuſtitiã legalẽ ⁊ iuſtitiã particularẽ: ⁊ epilogat ⁊ narrat que reſtant dicenda. Primo igiꝯ ponit pueniẽtiã que est in eodẽ noie. ſ. in hoc noie iuſtitia: ⁊ hoc iõ est: qz cõueniũt in diffõe ꝓm idẽ genus vtriuſqz. Utraqz eniz deſcribiꝯ per hoc qd̃ est eſſe ad alterũ. ¶ Sciendum est q̃ iuſtitia legalis attendiꝯ in ordine ad aliud qd̃ est bonũ cõmune ⁊ iuſtitia ꝑticularis ordinaꝯ ad alterũ. ſ. ad bonũ pertinẽs ad aliquã ꝓſonaz ꝑticularẽ. [Sed hec qdez.] Iste due iuſtitie. ſ. legalis ⁊ ꝑticularis differũt ex ꝑte mãe: qz iuſtitia particularis est circa determinatã mãm mozalem: ſed iuſtitia legalis est circa totã mãm mozalez. vñ iuſtitia ꝑticularis est circa bona particularia ꝓm que attendiꝯ cõicatio inter hoies cuiuſmodi ſunt bonoz pecunia ⁊ ea que pertinẽt ad ſalutẽ vel diſpendiũ corꝑis: ⁊ circa alia hz̃ est ꝑticularis iuſtitia: ⁊ ſi habeam⁹ hec oia aliquo vno noie cõprehendere: ⁊ iuſtitia ꝑticularis non est ſolũ circa res exterioꝛes: ſed etiã circa delectationẽ que cõſequitur ex lucro per qd̃ aliqs accipit aliena nõ ꝓm q̃ oz vel vltra q̃ debeat. Sed iuſtitia legalis ⁊ iniuſtitia illegalis est vlr circa totã mãm mozalẽ ⁊ circa totũ illud circa qd̃ aliquis põt dici ſtudioſus vel virtuoſus. [Qm̃ qdẽ igiꝯ.] Dic epilogat que dicta ſunt ⁊ narrat que ſunt dicẽda: dicẽs q̃ est manifeſtum ex premiſſis q̃ ſunt plures iuſtitie. ſ. legalis ⁊ equalis: ⁊ q̃ ꝓter iuſtitiã legalẽ que est tota vtus est quedã ꝑticularis iuſtitia: ſed que ⁊ qualis ſit poſteri⁹ est dicendũ. Determiatũ est ẽt q̃ iniuſtũ oz̃ inequale ⁊ illegale: ⁊ iuſtũ oz̃ ecõuerſo equale ⁊ legale: ⁊ ꝓm q̃ est duplex iniuſtũ est duplex iuſtitia. [Quia aũt inequale.] Sed iniuſtũ qd̃ ſe hz vt plus ⁊ inequale nõ ſunt penitus idẽ: ſed alterũ est vt ꝑs ⁊ alterũ est vt totuz. nã omne qd̃ est plus est inequale: ſed nõ cõuertiꝯ: qz quedã est in iuſtitia inequalis eo q̃ hz minus de malis: ⁊ ita eſſe in plus est vt pars: ⁊ eſſe inequale est vt totũ. Simil'r iniuſtitia que oz̃ inequalis nõ est oino idẽ cuz iniuſtitia illegali: ſed cõparaꝯ ad illã ſicut pars ad totũ. ⁊ ſiliꝯ cõparaꝯ iuſtitia equalitatis ad iuſtitiã legalez. [Quare de ea que in ꝑte.] Narrat de quo hoz̃ ſit agẽdũ: ⁊ dicit q̃ de iuſtitia ⁊ de iniuſtitia ꝑticulari: ſimil'r de iuſto ⁊ iniuſto particulari est dõm: ⁊ dimittẽda est iuſtitia legalis ⁊ iniuſtitia illegalis: ⁊ iuſtũ ⁊ iniuſtuz legale. Ita enim ſunt ordinata ꝓm totã vtutẽ. Ad iuſtitiã enim legalẽ pertinet vſus totius vtutis ad aliũ: ⁊ ad iniuſtitiã illegalẽ ꝑtinet vſus totius malitie. Manifeſtũ est ẽt quo iſtud iuſtũ. ſ. legale ⁊ iniuſtũ ſibi oppoſitũ debent determinari: qz iſta ſũt que determinanꝯ a lege. Maior eniz pars legaliũ ꝓceptorũ ꝓcipiunꝯ ꝓm q̃ cõueniunt toti vtuti. Lex eniz ꝓcipit viuere ꝓm vnãquãqz virtutem: ⁊ ꝓhibet viuere ꝓm vnãquãqz malitiã. Sunt etiã aliqua lege determinata que nõ pertinent directe ad alicuius vſum virtutis: ſed ad aliam diſpoſitionem bonozum exterioꝛum.

¶ Hec nõ legitima que ad publicã pertinẽt diſciplinã ea ſunt que virtutem totam efficere poſſunt. Sed de ſingulozum diſciplina: qua qdez vir bonus est abſolute vtrum ſit ciuilis an ad aliam facultatem pertineat

determinabitur poſtea. Non est enim idez fortaſſe virum eſſe bonũ: ⁊ ciuem bonum.

z^b ꝑs. c. ¶ Factiua aũt totius vtutis ſunt legaliũ q̃cũq̃ lege poſita ſũt circa diſciplinã que ad cõmune. De ea aũt que ꝓm vnãquãqz diſciplinã ꝓz quã ſimpliciter vir bonus est: vtruz politice est vel alterius: poſterius determinandum. Non eniz forte idem ⁊ viro bono eſſe ⁊ ciui omni.

¶ Hec est z^a pars principalis huius capl'i: in qua ꝓb̃s monet quãdã dubitationẽ: qz manifeſtũ est q̃ ea que ſũt lege poſita ſunt factiua totius vtutis qua inſtruiꝯ hõ in ordine ad bonũ cõmune. Eſt ẽ: q̃dã alia diſciplina qua hõ iſtruiꝯ ad actus virtutũ ꝓm q̃ cõpetit ſibi ſingulariter in ordine ad ꝓprium bonũ inquantuz per hoc homo efficiꝯ bonus in ſeipſo. Eſt igiꝯ dubitatio vtrũ hz̃ diſciplina per quam homo inſtruitur ad actus virtutũ ꝓm q̃ ſibi cõpetit ſingulariter ⁊ in ordine ad ꝓpriũ bonum pertineat ad politicam vel ad aliquã aliam ſciam: ⁊ hoc dicit eſſe poſterius determinandũ. ſ. in libro politice: vbi oſtẽdiꝯ q̃ nõ est idẽ ſimpl'r eẽ bonũ virũ ⁊ cẽ bo^m ciuẽ ꝓz quãcũqz politicã.

¶ Iuſtitie aũt eius que est pars: ⁊ eius qd̃ ad ipſaz attinet iuſti vna qdem ſpecies est ea que in diſtributione conſiſtit: aut bonozis: aut pecuniarum: aut ceterarum reruz que inter eos diuidi poſſunt: q̃ in eadẽ ciuili ſocietate verſanꝯ. In his. n. fit vt quiſpiã ⁊ nõ equũ hẽat ad aliũ: ⁊ ẽt equũ. Alia aũt ea que in cõmertijs est hominũ emendãdis: cuius ſunt due ꝑtes. Cõmertia nãqz quedã ſua ſponte faciũt hoies: quedã inuitis ipſis efficiunꝯ. Et ea qdẽ que ſponte faciunt talia ſunt: venditio: emptio: mutuatio: vadimoniũ: locatio: depoſitio: mercede cõductio Atqz ꝓpterea ſponte hec fieri dõr q̃ ꝓncipiũ ipſoz̃ ſponte ꝓcedit ac agiꝯ. Ea vo q̃ inuitis hoibus fiunt aut clãdeſtina ſunt: vt furtũ: adulteriuz: veneficiũ: lenociniũ: ſeruoz̃ ſeductio cedes cum dolo: falſuz teſtimoniũ. Aut violẽta: vt vberatio: vincula: mozs: rapine: mẽbroz̃ captio: ꝓuitiũ: ꝓtumelia.

4^a ꝑs. c. ¶ Eius aũt que hz̃ ꝑtẽ iuſtitie: ⁊ ꝓm ipſaz iuſti: vna quidez est ſpecies que in diſtributionibus bonozis vel pecuniarũ vel alioz̃ quecunqz cõmunium partibilia cõicantibus vrbanitate. In his enim est ⁊ inequale habere ⁊ equale alterũ ab altero. ¶ Una aũt que in cõmutationib⁹ directiua: huius autẽ partes due. Cõmutationuz eniz be qdez voluntarie ſunt: be aũt inuoluntarie. voluntarie qdem tales: puta venditio: emptio: mutuatio: fideiuſſio: vſus: ꝓpoſitio: ꝓductio. voluntarie aũt dõr q̃ principium cõmutationuz harũ voluntarium. Inuoluntariaruz aũt be qdem occulte: puta furtũ: mechia: veneficiũ pagogia: ſerui ſeductio: dolo: occiſio: falſum teſtimonium. ¶ Me autem violente: puta verberatio vinculum mozs rapina ozbatio accuſatio iniuriatio.

¶ Hec est 4.ª pars ꝓncipalis huius capituli: in qua ꝓtermiſſa iuſtitia legali diuidit iuſtitiam particularẽ in duas ſpecies. ſ. in iuſtitiã diſtributiuã ⁊ cõmutatiuã: ⁊ ſubdiuidit iuſtitiam cõmutatiuã ꝓm dõiam cõmutationũ. ꝓmo q̃ ponit vnaz ſpeciez particularis iuſtitie dicens q̃ vna ſpecies particularis iuſtitie: ⁊ ſimil'r iuſti est q̃ ꝓm ipſaz diuidunꝯ illa que ſunt in diſtributionibus aliquoz̃ cõmuniuz que ſunt diuidẽda inter eos qui cõicant ciuili cõicatione ſiue ſit bonoz ſiue pecunia ſiue ſit a'iud qd̃ ꝑtinet ad bona exterioꝛa: vel etiaz mala cuiuſmodi ſunt laboz expẽſe ⁊ ſimilia. Et q̃ circa diſtributiones cõmuniuz inter eos q̃ cõicant cõicatione ciuili ſit iuſtitia particularis ꝓbatur: ⁊ est ꝗ 6^a. Ubicũqz est reperire eq̃litatẽ ⁊ ineq̃litatẽ vni ad alteruz ibi est reperire iuſtitiã ⁊ iniuſtitiã particularez vt dictũ est: qz ad iuſtitiã particularẽ pertinet equalitas vni⁹ ad alterũ: ⁊ ad iniuſtitiã particularẽ pertinet inequalitas vnius ad alterũ: ſed circa diſtributionẽ bonoz̃ cõmuniuz inter eos qui cõmunicant cõicatione ciuili est reperire eq̃litatẽ ⁊ inequalitatẽ: ideo ⁊c. [Una aũt. Ialia vo ſpẽs ꝑticularis iuſtitie est iuſtitia cõmutatiua que cõſtituit rectitudinẽ iuſtitie in cõmutationib⁹ ꝓm quas tranſferꝯ aliqd ab vna perſona in aliã. vnde hz̃ iuſtitiã cõmutatiuã trãſferꝯ aliqd ab vna ꝓſona in aliã: vt ꝑz in emptione ⁊ vẽditione: ſed ꝓm iuſtitiã diſtributiuaz tranſferꝯ aliqd a cõmuni ad perſonã ſingularẽ. [Dui⁹ aũt partes.] Subdiuidit iuſtitiã cõmutatiuã ꝓm differẽtiam cõmutationũ: ⁊ dicit q̃ iuſtitie cõmutatiue ſunt due ꝑtes eo q̃ duo ſunt genera cõmutationum: quedã eniz ſunt cõmutationes volũtarie ⁊ q̃dã inuoluntarie: ⁊ dicunꝯ cõmutationes volũtarie ꝓp hoc q̃ ꝓncipiũ cõmutationis est volũtariũ ex vtraqz parte ſicut ꝑz in venditione ⁊ emptione q̃bus vnus tranſfert dõiuz rei ſue in alterũ ꝓpter preciũ: ⁊ in cõmutatione ꝓm quam aliqs rem ſuã tradit alteri vt equale recipiat: ⁊ in fideiuſſione per quã aliqs volũtarie ſe cõſtituit debitozẽ ꝓ alio: ⁊ in vſu quo aliqs vſuz rei ſue alteri gratis cõcedit reſeruato ſibi dominio rei: ⁊ in depoſitione per quã deponit rẽ ſuam apud aliũ in cuſtodia: ⁊ in cõductione per quã aliqs vſum rei aliene accipit pro precio. [Inuolũtariarũ autẽ.] Subdiuidit alterũ mebrũ. ſ. cõmutationẽ inuoluntariaz: qz quedã est cõmutatio inuolũtaria ꝓpter ignozantiam ⁊ quedã ꝓpter violentiã. Dicit igiꝯ q̃ cõmutationũ inuolũtariarũ q̃dã ſunt occulte ⁊ q̃dã manifeſte. Occulte vt furtum quo aliqs occulte recipit rẽ alterius ipſo inuito. Mechia. i. adulteriuz quo aliqs occulte accedit ad vxozẽ alterius cũ ea cõmiſcendo. Veneficiũ qm̃ aliqs occulte procurat veneficiũ ad occidẽdũ vel ledendũ. Paragogia. i. deriuatio vel deductio: puta cum aliqs deriuat aquã alteri⁹ ad aliũ locũ. Serui ſeductio: ſicut cũ aliqs ſeruũ alterius ſeducit: vt a dõno ſuo fugiat. Dolo occiſio. i. doloſa occiſio que fit occulte per vulnera fraudulenter illata. Falſuz teſtimoniũ. ſ. quo aliqs veritatẽ per mẽdaciũ occultat. [De autẽ violẽte.] Quedã ſunt cõmutationes inuolũtarie per violentiã que fiunt per violentiã manifeſtã: ſicut ſi aliqs inferat violẽtiã verberãdo ligando vel occidendo ſiue vi capiẽdo bona alterius: vel ozbatio. i. ozbãdo parentes per occiſſonez filiozum: accuſatio. hoc eſt cum ſit violentia in famam quod fit accuſando: murmuratio: iniuriatio. i. iniurias ſiue contumelias irrogando. ¶ Intelligenduz est q̃ voluntarium in cõmutationibus diuerſificat ſpeciem iuſtitie: quia in cõmutationibus fit ſubtractio ſolius rei quã opz recompenſari ꝓm equalitatez iuſtitie: ſed in cõmutationibus inuolũtarys non ſolũ fit ſubtractio rei: ſed etiaz fit iniuria. vnde raptoz non ſolum compelliꝯ reddere rez quã rapuit: ſed ẽt vltra debet puniri ꝓpter iniuriaz quam intulit: ⁊ qz inuoluntariũ est duplex. ſ. per violentiaz ⁊ per ignozantiã ſicut dictum est in. z. huius: ideo inuoluntarias cõmutationes diuidit in occultas que fiunt ꝑ ignozãtiã: ⁊ in eas que manifeſte fiunt per violentiam. ſegꝯ figura.

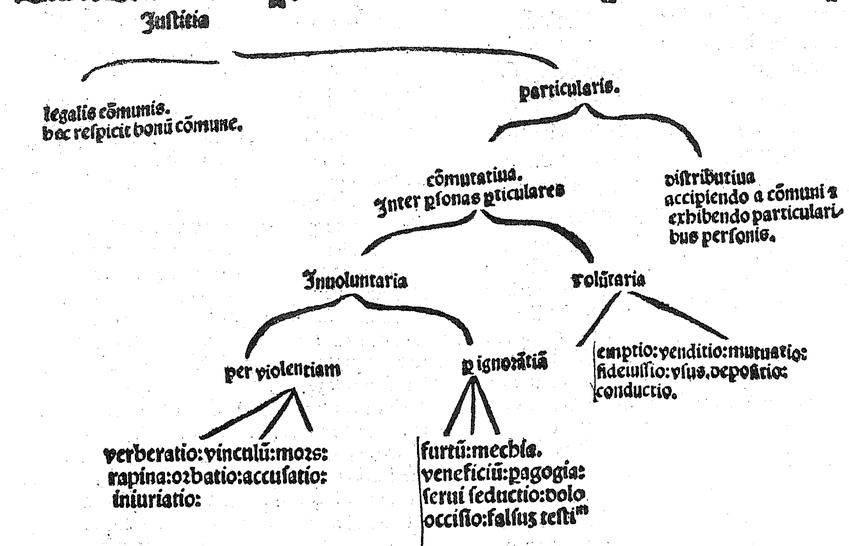

Capitulum tertiū

primi tractatus p̄me ptis ꝟnti libri de iustitia distributiua: in quo per iniustum esse inequale ostendit iustum esse equale ⁊ mediuz pluris ⁊ minoris. Et per hoc ꝙ iustitia est medietas: ⁊ ꝙ iustuz ꝓm ꝙ est equale est in minus duobus. ꝓm vo ꝙ iustū distributiuū est in minus. 4. se habentibus ad inuicez ꝓportionaliter. s. vt persona se hz ad personā sicut res distributa ad rē distributā quibus non sic habentibus fiunt pugne ⁊ accusationes. Deinde ex eo ꝙ ꝓm dignitatē idem ostendit scilz iustum distributiuum sic esse ꝓportionabile annectens in qbus diuersis diuersi mensurant dignitatē: ⁊ ꝙ ꝓportionabile non solum est in numeris: sed ēt in rebus numeratis ⁊ ꝙ proportionabile in quatuor minimis est medium. Justum aūt ꝓportionabile. Justuz distributiuū in tot erit ⁊ medium cōsistens in ꝓportionabilitate geometrica disiuncta: ⁊ ꝙ iniustū huic oppositum est preter proportionabile.

¶ Cū iniustus sit iniquus ⁊ iniustū iniquū: cōstat ⁊ aliqd̄ mediū esse iniqui. Atqz hoc est ipsuz equum. Quo enim in actu plus est ⁊ minus: in eodē est ēt equuz. Si igitur iniustuz est iniquū: iustuz est equū. Qd̄ quidem ⁊ absqz ratione patet oibus. At cum equum sit mediuz: iustum medium qd̄dam erit.

M Caput 3m tra. p. partis p. 5. libri ethi. p. 2 ps. c.

Quia aūt ⁊ iniustus ineq̄lis ⁊ iniustū ineq̄le: manifestū est qm̄ ⁊ mediū aliqd̄ est iniusti: hoc aūt est eq̄le: in q̄libz enizopōne plus ⁊ minus est ⁊ equale. Si igit̄ iniustū est inequale. Justū equale: qd̄ ⁊ sine ratione videt oib⁹: qz aūt equale mediū: iustum medium quoddam vtiqz erit.

Tertij c. p. tra. di. in duas ꝑtes pn.

Istud est capl'm 3m p̄mi tractatus p̄me ptis: in quo determinat̄ de iusto distributiuo ostēdēdo qd̄ est mediū ⁊ quale mediuz: ⁊ cōtinet istud capitulum duas ꝑtes p̄ncipales. In p̄ma ostēdit ꝙ iustū distributiuū est mediū ꝓm quandā ꝓportionabilitatē. In 2ª ibi [Est ḡ iustum ꝓportionabile.] ostendit qualis est proportionabilitas ꝓm quā attendit̄ iustum in iustitia distributiua. p̄ma pars cōtinet duas particulas. In p̄ma ostēdit ꝙ iustuz est mediuz. In 2ª ibi [Est aūt equale.] ostendit ꝙ iustum est mediū ꝓm ꝓportionabilitatē quandā. In p̄ma igit̄ particula pbat̄ ꝙ iustuz ꝓm iustitiā distributiuā est medium: ⁊ hec est ꝟclo 7ª ⁊ pbat̄ sic. Illud qd̄ est equale est mediū sed iustū est equale. s. inter plus ⁊ minus. igit̄ iustū ꝓz iustitiaz distributiuā est mediū. Maior ꝟz de se. Manifestuz est enizꝙ equale est mediuz inter plus ⁊ minus. ⁊ minor pbat̄ per hoc ꝙ iniustuz oppositum iusto distributiuo est inequale: ꝓz ineq̄li nō opponit̄ nisi equale ⁊ iusto opponit̄ iniustum. igit̄ iustum ꝓm iustitiā distributiuā est equale: de tali enizꝟ iusto. s. ꝓm distributiuā iustitiā loquit̄ in p̄nti. Minor. s. ꝙ iustū est eq̄le est mānifesta oib⁹ absqz oi rōne pbāte: qz igit̄ iustū qd̄ est eq̄le est mediū inter plus ⁊ minus vt dictū est: ꝟñs est ꝙ iustū sit qd̄dam medium.

¶ Ipsum aūt equū in minimis est duobus: necesse est igit̄ ipsuz iustuz ⁊ mediū esse ⁊ equū: ⁊ ad aliqd: ⁊ quibusdā. Atqz quo mediū qd̄ est hoc aliquoz est: quequidem plus sunt ⁊ minus. Quo aūt equuz est duob⁹ est. At quo iustū est qbusdā est. Ipsuz ergo iustum in minimis quatuor ꝟsistat necesse est. Nolies enizꝟ qbus est iustum duo sunt: ⁊ res in qbus ⁊ ipse due sunt: atqꝫ eadē est eqtas qbus atqz in qbus: naz vt sese habent ea in qb⁹: sic sese hñt ⁊ illa: s. n. nō sunt equi: non equa habebunt. Sed hinc pugne nascuntur ⁊ incusationes atqz querele: cuz equi nō equa: aut equa nō equi hñt ac potiunt̄. Id ita esse ex eo qd̄ ꝓdignitate fit cōstat. Justū enizꝟ qd̄ in distributionibus est: oēs vno ore ꝓ dignitate quadā oportere esse dicunt: ipsaz tamen dignitatē non eandez omnes inquiunt esse: sed populares quidez libertatē. Dauci vo potentes opulentiam: nōnulli nobilitatem. Optimates vo vtutem.

¶ Est autē equale vt in minus duob⁹. Necessariuz igit̄ iustuz ⁊ mediū ⁊ equale esse ⁊ ad aliqd ⁊ qbusdā: ⁊ ꝓm qd̄ qdē mediuz aliquoruz. Hec autē ꝓz plus ⁊ minus: ꝓm ꝙ autez equale est duob⁹: ꝓz aūt ꝙ iustuz aliqb⁹: ⁊ ad aliquos ⁊ ad alios enizꝟ est. Necessariuz ḡ iustuz in minus esse quatuor: qbus enizꝟ iustuz ꝟtingit ens: duo sunt ⁊ in qbus res due: ⁊ eadē erit equalitas qbus ⁊ in qbus: vt enizꝟ illa habēt que in qbus sic ⁊ illa que qbus: si enizꝟ nō eq̄les nō equalia habebunt: sed hinc pugne ⁊ accusatiōes: qñ vel equales nō equalia habebunt: vel nō eq̄les eq̄lia hñt ⁊ in distributiōe suscipiūt. ¶ Adhuc ex eo ꝙ ꝓm dignitatē hoc manifestuz. Justū. n. in distributionibus cōfitent̄ oēs ꝓm dignitatez quādā oportere esse: dignitatē qdē nō eandem dicunt oēs existere: ꝓz democratici qdez libertatē. oligarchichi qdez diuitias. Quidā aūt generis nobilitatē: aristocratici autez virtutem.

¶ Hec est 2ª ꝑticula: in qua ostendit ꝙ iustū ꝓm iustitiam distributiuā est mediū ꝓm aliquaz ꝓportionabilitatez: ⁊ hec est ꝟclusio 8ª. Et ad ꝟbandū istaz ꝟclusionē supponit duo. p̄m est ꝙ equale cōsistit ad minus in duobus inter q̄ cōsideraī equalitas. 2m qd̄ supponit est ꝙ iustuz sit ad aliquid. hoc est per respectum ad alterū ⁊ inquātū est equale est in qbusdam rebus ꝓm quas attēdit̄ equalitas inter duas ꝑsonas. vñ iustū inquātū est equale opz ꝙ sit duarū rerum: ⁊ inquātū est iustuz opz ꝙ aliquoz ad aliquos alios hoc est inter duas ꝑsonas. His suppositis arguitur dupl'r. Primo sic. Illud mediū qd̄ cōsistit ad minus in quatuor quoz ꝓportio vnius ad alterū est sicut ꝓportio relig ad reliquum est mediū ꝓm aliquā ꝓportionabilitatē: ꝓz iustū ꝓm iustitiam distributiuam cōsistit ad minus in quatuor quoz ꝓportio vnius ad alterus est sicut ꝓportio relig ad reliqui: ideo ⁊c. Maior ꝟz: qz ꝓportionalitas est similitudo seu equalitas duaz ꝓportionum: ideo qd̄ est medium ꝓm equalitatē duaruz ꝓportionū est mediū ꝓm aliquam ꝓportionabilitatez. Et minor ꝟz. nam vbi fit iustuz per iustitiā distributiuam ibi sunt duo homines qbus obseruat̄ iustitia: ⁊ due res in quibus fit iustitia. ⁊ ad rōnem hꝰ iustitie opz ꝙ sit eadē equalitas personaruz qbus fit iustitia ⁊ rerum in qbus fit iustitia: vt. s. sicut res se habent ad inuicem: ita ⁊ persone: aliogn nō habebūt equalia sibi: ꝓz ex hꝰ fiunt pugne ⁊ accusatiōes quasi sit pretermissa iustitia: qz vel equales nō recipiunt equalia in distributione bonorū cōmuniū: vel nō equalibus dant̄ equalia: vt si inequaliter laborantibus dentur stipendia equalia aut equalr laborātibus dentur stipendia inequalia: ⁊ sic ꝟz ꝙ mediū iustitie distributiue accipit̄ ꝓz quādā ꝓportionabilitatē. [Adhuc ex eo.] 2ª pbat̄ eadē ꝟclo ꝓm rōnē dignitatis sic. Justum dī esse in distributionibus qñ vnicuiqz dat̄ ꝓz dignitatē. i. qñ vnicuiqz datur qd̄ dignū est ei dari: ⁊ in hoc designat̄ quedā ꝓportionabilitas: vt. s. hoc sit ita dignum vni sicut aliud est dignū alteri: verūtamen distributionis dignitatē nō oēs ꝓm idē attendunt. Quia in politia democratica in qua plebs dominat̄ attendit̄ dignitas ꝓz libertatē: qz plebes ꝓm hanc politiā sunt equales in libertate: iō reputant dignū esse vt eq̄liter eis distribuat̄. Sed in oligarchia politia: in qua aliqui pauci p̄ncipant̄ mensurat̄ dignitas ꝓm diuitias vel ꝓm nobilitatē generis: vt illi qui sunt excellentiores genere vel ditiores plus habeāt de bonis cōmunibus. In politia vo aristocratica in qua aliqui p̄ncipant̄ pp vtutē mensurat̄ dignitas distributionis ꝓm vtutē: vt. s. ille plus habeat qui est excellentior in virtute. ¶ Intelligenduz est hic ꝙ ꝟbs hic supponit ꝙ semp oz fieri distributio de bonis cōmunibus pluribus qui laborauerunt pro cōitate: ⁊ forte hoc est verū: qz toti cōmunitati nō pōt sufficienter per vnū deseruiri. Si tñ vnus solus laborauerit p cōmunitate ⁊ pcuraverit bonū cōmunitati: adhuc posset sibi fieri distributio de bonis cōmunitatis ꝓz ꝙ est dignū ⁊ sic fiet sibi iustitia distributiua. vnde nō credo ꝙ iustitia distributiua ex nā sui regrat plures personas qb⁹ fiat distributio de bonis cōmunibus: q̄uis de facto rōne toti⁹ cōmunitatis regrantur plures procurantes ⁊ seruiētes p bono cōmunitatis. ¶ Intelligendū est ēt ꝙ iustitia dicit̄ esse mediū non per cōmistionem nec per auersionē extremorum: sed est medium per efficientiam: qz efficit ⁊ constituit equalitatem nec est aliter medium.

¶ Justū ergo rōnuz quādā cōparationē subit. Cōparationez nāqz rōnū subire nō absoluti numeri solū: ꝓz numerabilis ēt oino ꝓprius est. Etenim comparatio rōnuz equalitas est rōnum: ⁊ in quatuor minimis est: ⁊ seiunctam qdē in quatuor esse constat. At vo continua in q̄tuor est: vno nāqz termino vtit̄ ⁊ duob⁹ ⁊ bis illū sumit: ꝟ mō: vt. A. sese hz ad. B. sic. B. sese hz ad. C

XII.	VI.	III.
A.	.B.	.C.

Bis igit̄ dictū est ipsuz. B. Quare si B. bis positū fuerit: quatuor erūt ea que cōparationē subeunt rōnū.

¶ Est ergo iustuz ꝓportionale qdē: ꝓportionale enim nō soluz est monadici numeri ꝓprū: ꝓz totalr numeri: ꝓportionalitas. n. eq̄litas est ꝓportionis. ¶ Et in quatuor minimis: disiūcta qdē igit̄ qm̄ in q̄tuor manifestū est: sed ⁊ continua: vno enizꝟ vt duobus vtit̄: ⁊ bis dicit: puta que. a. ad eam que. b. ita que. b. ad eam que. c.

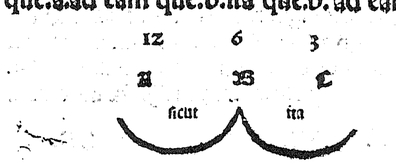

Bis igit̄ que. b. dicta est: quare si que. b. ponat̄ bis: quatuor erunt proportionata.

¶ Hec est 2ª pars p̄ncipalis huius capl'i: in qua ostenditur qualis est ꝓportionalitas ꝓz quā attendit̄ iustū in iustitia distributiua. ⁊ cōtinet duas ꝑticulas. In p̄ma p̄mittit q̄dā necessaria ad ꝓpositū. In 2ª ibi [Est aūt ⁊ iustū.] Ostēdit ꝓpositū. s. qualis est ꝓportionalitas ꝓm quā accipit̄ iustū ꝓm iustitiā distributiuaz. In p̄ª igit̄ ꝑticula premittit duo de ꝓportionabilitate in cōmuni. p̄m est ꝙ ꝓportionabilitas nō solū reperit̄ in numero vnitatum qui dī numerus simplr: quē ꝟbs vocat hic numez monadicū ḡ idē est ꝙ numerus vnitatuz: sed ꝓportionabilitas inuenit̄ vlr in qbuscūqz inuenit̄ numerus: qz ꝓportionabilitas nō est aliō q̄z equalitas ꝓportionū: vt cū equalē ꝓportionē hz B ad hoc ⁊ illud ad illud: ⁊ ꝓportio est habitudo vnius q̄titatis ad aliā: ⁊ talis habitudo nō est solū in numero vnitatuz ꝓz in oi habente numerū aut quātitatē. [Et in quatuor minimis.] 2m qd̄ p̄mittit est ꝙ oīs ꝓportionabilitas ad minus consistit in quatuor: ⁊ hec est conclusio. 9. ⁊ debet intelligi hec conclusio sic. s. ꝙ oīs ꝓportionabilitas consistit in. 4. ꝓm rem vel in. 4. ꝓm rōnē: que pbat̄ sic. Oīs ꝓportionabilitas disiūcta ꝟsistit in. 4. ⁊ oīs ꝓportionabilitas ꝓtinua

8ª cōclo huiꝰ quinti libri.

2ª cōclo huiꝰ quinti libri.

9ª cōclo huiꝰ quinti libri.

cõsistit in.4.sz ois ꝓportionabilitas est cõtinua vel disiũ
cta:iõ ois ꝓportionabilitas cõsistit ad min⁹ in.4. ¶ Pro
intellectu istius rõnis ꝓbs ostẽdit que ꝓportionabilitas
est disiuncta ⁊ que cõtinua:⁊ intendit ꝙ disiuncta proportionabilitas est equalitas duarum ꝓportionũ nõ cõueniẽtiuz in aliquo vno termino. vbi gra si dicatur sic. Sicut se
habent.6.ad tria:ita se habẽt.10.ad.5.iste due ꝓportiones
scilicet.6.ad.3.⁊.10.ad.5.nõ cõueniũt in aliquo vno termino:⁊ iõ ꝓportionabilitas que est eq̃litas istarum duarum
ꝓportionũ dr disiuncta siue discreta. Proportionabilitas
vo cõtinua est ꝓportionabilitas duarũ ꝓportionũ ꝓueniẽtiũ in vno termino: vt si dicat sic. sicut se habent.8.ad.4.
ita se hnt.4.ad.2. vtrobiqz enim est dupla ꝓportio:⁊ hec
ꝓportionabilitas est cõtinua:qz iste due ꝓportiones cõueniunt in vno termio.s.in 4 ꝙ dico q̃tuor. Doc viso declarat maior rõnis.p⁹ ps est manifesta.s.ꝙ ois ꝓportionabilitas discreta cõsistit ad minus in quatuor:qz ois ꝓportio
hz duos terminos:⁊ discreta ꝓportionabilitas est eq̃litas
duarũ ꝓportionũ nõ cõueniẽtiũ in aliquo vno termino:⁊
iõ ꝓportionabilitas disiuncta necessario regrit q̃tuor terminos realr distinctos:⁊ ꝓportionabilitas cõtinua ꝓsistit
in quatuor terminis ꝗz rõnẽ:qz in ꝓportionabilitate cõtinua vtimur vno termino vt duob⁹:qz bis accipimus eundem terminũ:qñ.s.sic dicimus:sicut.a.se hz ad.b.sic.b.hz
se ad.c.naz bis vtimur isto termino.b.⁊ sic sunt.4.proportionata. Et sic pz vtraqz pars minoris.

¶ Est aũt ⁊ ipluz iustũ in quatuor minimis:⁊ ratio eadem est:sunt eni seiũcta similr ⁊ qbus ⁊ que. Erit ꝗ vt
est.A.termin⁹ ad.B.terminũ:sic.C.terminus ad terminuz.D. Et mutato ergo ordine vt.A.sese hz ad.C ita
B.sese.habebit ad.D. Quare ⁊ totũ ad totũ:qõ qdez
distributio ipsa ꝓiungit:⁊ si ita compositũ fuerit iuste
ꝓiungit. Cõiunctio igitur.A.termini cum.C.⁊.B.cuz
D.iustũ est id qõ ad distributionẽ accõmodatur:⁊ est medium eius quod comparationem rationum subit. Quod enim subit ipsam mediuz est. Iustũ autẽ subit.

XII.	VI.	VIII.	IIII.
Achilles	Aiax	Munus Achillis	Munus Aiacis
A.	.B.	.C.	.D.

XII.	VIII.
Achilles	Munus Achillis.
A.	.C.

VI.	IIII.
Aiax	Munus Aiacis
B.	D.

Talẽ aũt rõnũ cõparationẽ. Mathematici Geometricam vocant. In Geometrica nanqz fit vt ⁊ totum ad totũ perinde sese habeat:atqz ad vtrũqz sese habet vtrũqz. Nõ est aũt cõtinua hec cõparatio rõnũ:nõ.n. fit termin⁹ vnus nuõ cui:⁊ qõ. Iustũ igit hoc in cõpõne rõnuz cõsistit:iniustuz autez est id qõa cõparatione rõnum exorbitat. Fit igit aliud plus aliud minus: qõ qdez ⁊ in ipsis actionibus accidit. In bonis.n.qui iniuriaz facit plus hz:qui iniuriã patit minus. In ma-

lis aũt contra. Boni nãqz rationem subit minus malũ ad maius malum:minus enim malũ magis q̃ maius est expetibile. At qõ expetitur bonum est:⁊ quod magis maius. Hec est igitur vna species iusti.

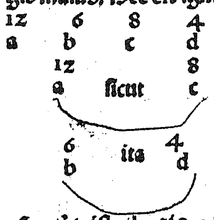

¶ Est aũt ⁊ iustũ in quatuor minimis ⁊ ꝓportio eadẽ: diuisa eniz sũt sicr ⁊ qb⁹ ⁊ que. Erit ergo vt.a. terminus ad.b.ita.c.ad.d. ⁊ permutatiz ergo vt.a.ad c.b.ad.d.q̃re ⁊ totũ ad totũ:qõ distributio ꝓiũgit:⁊ si sic cõponat:iuste cõiungit. ergo. A.termini cuz.c.⁊.b.cũ.d. coniunctio in distributione iustũ est ⁊ mediuz:ꝓportionale eniz mediũ. Iustũ aũt ꝓportionale. ¶ Vocant aũt talẽ ꝓportionalitatẽ geometricaz mathematici. In geometria eniz accidit ⁊ totũ ad totũ qõ qdẽ pars vt alterũ ad alterum. ¶ Est aũt nõ ꝓtinua hec ꝓportionalitas:nõ.n. fit vnus numero terminus cui ⁊ qõ. ¶ Iustũ qdẽ igit hoc ꝓportionale. ¶ Iniustum aũt qõ ꝓter ꝓportionale. fit ergo hoc qdẽ plus:b autẽ minus:qõ ⁊ in opõnibus accidit. In bono qui qdẽ eniz iniustuz facit plus hz:qui autẽ iniusta passus minus boni. In malo aũt econuerso:in boni eniz rõne fit minus malũ ad maius malũ. Est eniz minus malum magis eligibile maiori:eligibile aũt bonum ⁊ magis maius:species quidem igitur vna iusti hec est.

¶ Hec est 2ª ꝓticula huius ꝓtis:in qua ostẽdit q̃lis est ꝓportionabilitas ꝗm quã accipit iustũ ꝗm institiã distributiuã.⁊ intendit ꝙ iustũ distributiuũ accipit ꝗm ꝓportionabilitatẽ que est eq̃litas ꝓportionũ nõ quãtitatũ. ¶ Ad cuius itellectũ est sciẽdũ ꝙ duplex est ꝓportionalitas q̃dã geometrica:⁊ hec attẽdit ꝗm equalitatez ꝓportionis.vbi gra. Sicut se hnt.9.ad.6.ita.6.se hnt ad.4.h vtrobiqz est eadẽ ꝓportio:qz vtrobiqz est ꝓportio sexqualtera.sed non est eadẽ quãtitas:qz.9.excedit.6.in trib⁹:⁊ sex nõ excedũt quatuor nisi in.2.ꝗz arithmetica ꝓportionabilitas accipitur ꝗm eq̃litatẽ quãtitatis.vbi gra.sicut octo se hnt ad sex ita sex se hnt ad quatuor:hic est excessus vtrobiqz ꝗz eandẽ q̃titatẽ:qz octo excedũt sex in.2.trũ:⁊.6.excedũt quatuor in duobus trũ:sed hic nõ est eadẽ ꝓportio:qz octo ad sex est ꝓportio sexqtertia:⁊ sex ad q̃tuor est ꝓportio sexqualtera. Intẽdit igit ꝓbs ꝙ ꝓportionabilitas ꝗm quã attẽdit iustũ distributiuum est ꝓportionabilitas geometrica que.s.ꝓsistit in eq̃litate ꝓportionũ:⁊ ꝙ est ꝗm ꝓportionabilitatẽ disiunctã. Intẽdit igit ꝑmio ꝓbare ꝙ iustũ distributiuũ attendit ꝗm ꝓportionabilitatẽ que est eq̃litas ꝓportionuz:⁊ hec est ꝓclo 10ª ⁊ pbat sic. In qbuscũqz sunt quatuor termini quoꝝ duo hnt eadẽ ꝓportionẽ ad inuicẽ quã hnt relig duo in illis est ꝓportionabilitas q̃ est equalitas ꝓportionũ:sed in iusto ꝗm iustitiã distributiuã sunt quatuor termini quoꝝ duo hnt eandẽ ꝓportionẽ ad inuicem quã hnt reliqui duo.igit iustũ distributiuũ attẽditur ꝗm ꝓportionabilitatẽ que est eq̃litas ꝓportionũ. Maior est manifesta ⁊ minor occlarat:qñ vbicũqz fuerit iustitia distributiua:ibi opz ꝙ eadẽ sit ꝓportio vni⁹ ꝑsone cui fit

distributio

distributio ad rẽ ei distributã que est alteri⁹ ꝑsone cui fit distributio ad rẽ ei distributã.⁊ hoc ꝑbat sic. ꝗm eadẽ ꝓportionẽ didunt res q̃ distribuũt ⁊ ꝑsone qb⁹ distribuũt.

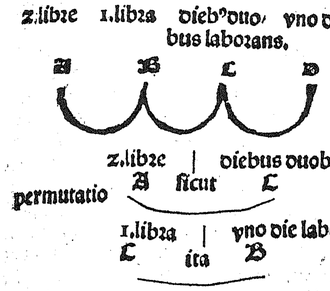

Sit igit.a.medi⁹ termin⁹ puta.2.libre.b.aũt sit vna libra ⁊.c.sit vna ꝑsona socrates.s.qui duob⁹ dieb⁹ laborauit.d. vo sit plato qui vno die laborauit:sic igit se hz.a.ad.b.ita se hz.c.ad.d.qa vtrobiqz inuenit dupla ꝓportio:igit ꝓmutati sic.a.se hz ad.c.ita se hz.b.ad.d.q̃cũqz eni sunt adinuicem ꝓportionabilia sunt ꝓmutatim ꝓportionabilia sicut pz in exẽplo:sicut se hz decẽ ad qnqz:ita se hz octo ad quatuor:iõ ꝓmutatiz:sicut se hz decẽ ad octo:ita se hz qnqz ad q̃tuor. vtrobiqz eni est sexqquarta ꝓportio.sit igit vez dicere ꝓmutatiz ꝙ sicut se hz.a.ad.c.idest due libre ad eũ q duobus diebus laborauit:ita.b.ad.d.i.vna libra ad eũ qui vna die laborauit.⁊ sic pz minor ꝙ.s.in iusto ꝗz iustitiã distributiuã sunt q̃tuor termini quoꝝ duo hnt eadẽ ꝓportionẽ ad inicẽ quã hnt relig duo.nã eadẽ est ꝓportio vni⁹ ꝑsone ad rẽ sibi distributã q̃ est alterius ꝑsone ad rẽ sibi distributã. ¶ Intelligẽdũ est hic ꝗz ꝑbz ꝙ in his q̃ sũt sic ꝓportiõabilia ꝙ q̃ est ꝓportio vni⁹ ad alterꝝ eadẽ est ꝓportio totius ad totũ. vbi gra:qz q̃ est ꝓportio.10.ad octo eadẽ est ꝓportio qnque ad q̃tuor.10.⁊ qnqz simul acceptoꝝ q̃ sunt qndecim ad octo ⁊ q̃tuor sil accepta q̃ sunt duodecim est eadẽ ꝓportio:qa hic ẽt est ꝓportio sexqquarta. Et codẽ mõ in ꝓposito segit sicut se hz ista res ad istã ꝑsonã: ita se hz illa res ad illã ꝑsonã.ꝙ.s. ita se hẽbit totũ.s. vtraqz res simul accepta ad vtrãqz ꝑsonã simul acceptã ꝙ distributio ꝓiungit.⁊ si aliqs ita distribuẽdo res hoib⁹ cõiũgat iuste facit. Pz igit ꝙ ꝓiũctio.a.cũ.c.idest rei duple cũ ꝑsona in duplici dignitate ⁊.b.cũ.d. idest dimidij cũ dimidio est iustũ distributiuũ ⁊ tale iustũ est mediũ:iniustũ vo est: qõ est ꝓter hãc ꝓportionẽ: ꝓportionabile eniz est mediũ iter excessum ⁊ defectũ. nam ꝓportionalitas est equalitas ꝓportiõis vt dictũ est.⁊ sic iustũ cũ sit qõdã ꝓportionabile est mediũ. ¶ Notãdũ est ꝗm aliquos ꝙ argm a ꝓmutata ꝓportiõe iz qñ arguit a p⁹ ad tertiũ ⁊ a 2⁹ ad quartũ sicut Aristoteles hic arguit. ⌊ Vocãt aũt talẽ. ⌋ Ista ꝓportionalitas q̃ attẽdit ꝗz equalitatẽ ꝓportionũ a mathematicis vocat ꝓportionabilitas geometrica:⁊ in hac ꝓportionabilitate accidit ꝙ ita se hz totũ ad totũ sicut altera partiũ ad reliq̃:qõ nõ accidit in ꝓportiõabilitate arithmetica de q̃ dicẽt in sequẽti.c. ⌊ Est aũt nõ ꝓtinua. ⌋ Proportiõabilitas q̃ attẽdit in iustitia distributiua nõ põt esse ꝓtinua.⁊ hec est ꝓclo 11ª.⁊ pbat sic. Illa ꝓportinabilitas in qua nõ põt accipi idẽ terminus cõis in vtraqz ꝓportiõe nõ põt esse ꝓtinua sed in ꝓportionabilitate q̃ attẽdit in iustitia distributiua nõ põt accipi idẽ termin⁹ cõis in vtraqz ꝓportiõe. qõ pz:qz ex vna ꝑte sunt due res ⁊ ex alia ꝑte sunt due ꝑsone:igit ꝛc. ⌊ Iustũ qdẽ igit. ⌋ Qz eniz iustũ est ꝓportionabile iniustũ est ꝑter ꝓportiõabilitatẽ qõ fit in plus vel in minus q̃ exigat eq̃litas ꝓportiõis:vt pz in ipsis opibus iuste ⁊ iniuste distributiõis. Ille eniz q iniustũ facit circa bona

plus accipit sibi:q aũt iniustitiã patit minus hz:sed in malis est ecõuerso.qz minus malũ hz rõnẽ boni ꝙ cõparationẽ ad maius malũ: nã minus malũ est magis eligibile q̃ magis maluz:⁊ vnumquodqz est eligibile rõne boni.ideo qz minus malum magis eligitur: ideo hz ronem maioris boni: sic igitur dictum est de vna specie iustitie siue iusti.

Capitulũ quartũ

Pmi tractat⁹ p̃c ꝑtis ō iustitia cõmutatiua.in quo oñdit ꝙ iustũ directiuũ est in cõmutationib⁹ ⁊ ꝙ aliã hz ꝓportionabilitatẽ q̃ geometricã qz est ꝗz ꝓportionẽ arithmeticaz q̃ est in trib⁹ terminis.quã scrutat iudex nõ ꝓsiderãs differẽtias ꝗz studiosuz ⁊ prauũ:qz ad nocumẽti dñiaz solũ respicit lex positis equalibus ꝓtius ⁊ post incq̃lib⁹ qõ est inequale equatũ iudex auferẽs a lucratore ⁊ dans dãnificato.ex quo pz ꝙ directiuũ iustũ est mediũ dãni ⁊ lucri:⁊ q̃liter posito iudice medio inesse equali fit adequatio lucrãtis ⁊ dãnificati. ⁊ exẽplificat in terminis ⁊ post ꝙ retributiões opeꝝ factoꝝ ab artibus sunt ꝗm ꝓportionabilitatẽ arithmeticã ⁊ vñ venerũt hec noia damnum ⁊ lucrum.

¶ Restat id iustũ qõ fit in emẽdãdis cõmertijs:tã ijs q̃ sua ꝑõte faciũt hoies q̃ ijs q̃ initis ipsis efficiunt:hoc aũt aliã hz spẽm a ꝓtiore. Iustũ eniz distributiuũ coꝝ q̃ cõia sunt in dicta semꝙ cõparatiõe rõnũ ꝓsistit: nã si e pecunijs publicis distributio fiat:eadẽ erit rõne quã hnt iter sese ea q̃ in rẽpublicã sunt collocata: ⁊ iniustũ qõ huic opponit id ẽ:qõ a cõparatõe rõnũ exorbitat.

Caput 4ᵐ tractat⁹ p̃mi primie ꝑtis ꝓnti libri ethicorum.

Eliqua aũt vna directiua eius qõ fit ⁊ in voluntarijs cõmutationib⁹ ⁊ in inuoluntarijs:hoc aũt iustũ aliã spẽz hz a ꝓtiori. ¶ Distributiuũ qdẽ eniz iustũ cõmunitũ semꝙ ꝗm ꝓportionabilitatẽ est dictuz:etenim a pecunijs cõmunibus si fiat distributio erit ꝗm ꝓportionem eandẽ quam habent ad inuicem illata: ⁊ iniustum oppositum iusto huic ꝓter ꝓportionale est.

Istud est

ca^m 4.^m p̃mi tra.p^c ꝑtis in q̃ ꝑbs determiat ō iustitia cõmutatiua.⁊ ꝓtiet duas ꝑtes p̃ncipales. Inp̃⁹ oñdit qd ꝑtinet ad iustitiã cõmutatiuã ⁊ quõ differt a iustitia distributiua.in 2ª ibi⌊ Et quẽadmodũ ẽt linea. ⌋ Oñdit qualr inuenit mediũ in hoc iusto qõ est directiuũ cõmutationũ. Prima pars ꝓtinet q̃tuor ꝑticulas. In p̃ma narrat ꝙ ẽ q̃dã spẽs iustitie ꝑticularis alia a iustitia distributiua:⁊ narrat qd ꝑtinet ad iustitiã distributiuã. in 2ª ibi⌊ In cõmutatiõibus aũt. ⌋ Oñdit qd ꝑtinet ad iustitiã cõmutatiuã.ex qbus pz dñia iter ista.in 3ª ibi⌊ Dñ eniz vt simplr. ⌋ Remouet quoddã dubiũ.i 4ª ibi⌊ Quare pluris. ⌋ Inferit q̃dã corrclaria ex p̃dictis. In p̃⁹ igit ꝑte narrat dicẽs ꝙ ꝓter p̃dictã spẽm iustitie q̃ ꝓsistit in distributiõibus est q̃dã alia spẽs q̃ est directiua in cõmutatiõib⁹ tam volũtarys q̃ iuolũtarys. ⌋ Distributiuũ qdẽ. ⌋ Deinde narrat qd ꝑtinet ad iustitiã distributiuã dicẽs ꝙ iustũ distributiuũ supra dictũ est distributiuũ bonoꝝ cõiũ ꝗm ꝓportionabilitatẽ supra dictã.s.ꝗm ꝓportionabilitatẽ geometricã q̃ attendit ꝗm equalitatẽ ꝓportiõis:vt si cões pecunie ciuitatis debeãt distribui in singulos:sic oz distributio fieri vt singulis detur aliqd de cõi ꝗm illã ꝓportionẽ ꝗz quã ipsi iudicauerũt in cõi:sicut in negociatiõibus q̃to aliqs plus posuit de pecunia in societate tãto maiorẽ ꝑtẽ accipiet:⁊ in ciuitatib⁹ q̃to aliqs plus seruiuit cõitati tãto sibi plus est distribuẽdũ de bonis cõib⁹: q eniz in duplo plus seruiuit in duplo plus recipiet:⁊ sicut iustũ distributiuũ cõsistit in

q̃rti.c. p̃mi tra. diui⁹ i duas ꝑtes ꝓnci.

3 hac proportionabilitate: ita etiam iniustum oppositum cõsistit in hoc quod hꝫ ꝓportionabilitas pretermittitur.

¶ Iustũ aũt qd̃ est in cõmertijs est quidẽ equũ quoddã: ⁊ iniustũ iniquũ: sed nõ illa comparatiõe rõnũ: sed arithmetica. Nihil enim refert si ꝑbus prauo detraxerit: an prauus ꝑbo: neq̃ si adulterũ ꝑbus an prauus cõmiserit. sed ad dñiam nocumẽti lex respicit tm̃ ⁊ vtiꝫ vt equalibꝫ: si hic iniuriã facit ille patiꝫ: ⁊ si hic nocuit ille est lesus. Quare iniustũ hoc cũ sit iniquũ: iudex eq̃ re conaꝫ: nã cũ hic qdẽ percussus est aut occisus: ille vo percussit aut occidit: passio atq̃ actio diuisa est in partes nõ equas: sed ad equalitatẽ auferendo lucro dãni respectu nititur redigere iudex.

K ¶ In cõmutationibus cõmunibus aũt iustũ est quidẽ equale: ⁊ iniustum inequale sed non ꝑm ꝓportionalitatẽ illã: sz ꝑm arithmeticã. ¶ Nihil enim differt si studiosus prauũ priuabit: vel prauus studiosum: nec si mechatus est studiosus vel prauus. sed ad nocumẽti dñiam solũ respicit lex ⁊ vtiꝫ vt equalibus. Siquidẽ hic iniustum facit, hic aũt iniustũ patitur. ⁊ si hic qdẽ lesit: hic aũt lesus erit: quare iniustũ hoc iequale existens equare tẽtat iudex. ¶ Eteniz cũ hic quidez vulneretur: hic aũt percutiat vel ⁊ occidat. hic aũt moriaꝫ. Diuisa ẽ passio ⁊ actio i inequalia: sed tẽtat dãno equare auferẽs a lucro.

¶ Hec est scẋa pticula in q̃ ondit̃ qd ptinet ad iustitiã cõmutatiuã ex quo appebit quo differũt iustitia ꝓmutatiua
Z ⁊ distributiua: ⁊ p̃ ponit ꝓuenientiã iter istas spẽs iustitie: ꝓueniũt enim in B̃ q̃ in vtraq̃z spẽ iustũ est illud qd̃ est eq̃le: ⁊ iniustũ ineq̃le: sz differũt in B̃ q̃ iniustitia cõmutatiua iustũ nõ est equale ꝗz illã ꝓportionẽ ꝗz quã iustũ est eq̃le ꝗz iustitiã distributiuã: q̃ ꝗz iustitiã distributiuã iustũ est eq̃le ꝑm ꝓportionẽ geometricã. sed iustũ ꝑm iustitiã cõmutatiuã est eq̃le ꝑm ꝓportionẽ arithmeticã: ⁊ est ꝓportiõabilitas arithmetica q̃ attẽdit̃ penes equalitatẽ q̃titatis: ⁊ proportionabilitas geometrica que attendit̃ ꝗz eq̃litatez ꝓportionis: verbi grã. ꝑm ꝓportionẽ arithmeticã sex est mediũ iter octo ⁊ q̃tuor: q̃ ꝑ tãtã q̃titatẽ excedit vnũ istorũ: per q̃tã excedit̃ ab alio: q̃ sex excedũt q̃tuor in duobꝫ ⁊ sex excedunt̃ ab octo in duobꝫ. sed ꝗz ꝓportionẽ geometricã sex nõ est mediũ iter. 8. ⁊. 4. q̃ nõ est eadẽ ꝓportio iter sex ⁊. 4. ⁊ iter. 8. ⁊ sex: q̃ sex se hñt in sexqualtera ꝓportõe ad. 4. q̃ sex cõtinẽt q̃tuor ⁊ eiꝫ medietatẽ. s. duo ⁊. 8. se hñt ad sex in sexqtertia ꝓportiõe: q̃ octo ꝓtinẽt sex ⁊ eius
M tertiã partẽ. s. duo sed sex est mediũ iter. 9. ⁊. 4. ꝗz ꝓportionẽ geometricã: q̃ q̃ est ꝓportio. 9. ad. 6. eadẽ est ꝓportio 6. ad. 4. q̃ vtrobiq̃z est sexqualtera ꝓportio. Mediũ eniz ꝗz ꝓportionẽ arithmeticã ꝑ tãtã q̃titatẽ excedit ꝑ q̃tã excedit: sed mediũ ꝑm ꝓportionabilitatez geometricã ꝑm eandẽ ꝓportionẽ excedit ⁊ excedit: sed nõ ꝑm eandẽ q̃titatẽ: vt ꝑz de. 6. q̃ sunt mediũ iter. 8. ⁊. 4. ꝑm ꝓportionabilitatẽ arithmeticã ⁊ est mediũ iter. 9. ⁊. 4. ꝑm ꝓportionabilitatẽ geometricã. [Nihil enim differt.] Q̃ aũt iustitia cõmutatiua attẽdat eq̃le ꝑm ꝓportionabilitatẽ arithmeticã
12ª cõcło hui⁹. 5. li. õclarat ꝑhs: ⁊ est ꝓclo 11ª: ⁊ pbaꝫ sic. Ubi eq̃le nõ attẽdit̃ ꝑm ꝓportionabilitatẽ ꝑsonaꝝ: sed solũ ꝑm q̃titatẽ dãni ⁊ lucri: ibi attẽdit̃ eq̃litas ꝑm ꝓportionẽ arithmeticã. Sed iustitia cõmutatiua nõ attẽdit eq̃le ꝗz ꝓportionẽ ꝑsonaꝝ ad iuicẽ: sed solũ ꝑm q̃titatẽ dãni ⁊ lucri. iõ ⁊c. Maior ꝑz ex ꝑdictis: q̃ eq̃litas ꝗz ꝓportionẽ arithmeticã attẽdit̃ ꝗz eq̃litatẽ q̃titatis vt dictũ est. ⁊ minorẽ declarat ꝑhs ꝑ hoc q̃ in iustitia cõmutatiua nõ attẽdit̃ diuersa ꝓportio ꝑsonaꝝ: nihil enim differt q̃tũ ad iustitiã cõmutatiuã si bonꝫ vel malus ꝑuabit aliquẽ re sua ꝑ furtũ: nec differt si bonꝫ vel malus cõmisit adulteriũ: q̃ lex attẽdit solũ ad dñiã nocumẽti: vt. s. ille q̃ plus nocuit plus recõpẽset cuiuscũq̃z cõditõis sit. ⁊ sic ꝑz q̃ si vnus duoꝝ iniustũ faciat ⁊ alius iniustũ patiaꝫ: ⁊ vnus ledat ⁊ alter ledaꝫ: lex vtiꝫ his duobꝫ quasi eq̃libꝫ q̃tũcũq̃z sint ieq̃les ꝗz dignitatẽ: vñ iudex q̃ est minister legis tentat reducere inequalitatez que est iter ledẽtẽ ⁊ lesuz ad eq̃litatẽ ꝓstituẽdo eq̃litatẽ in ipsa q̃titate reꝝ nõ ꝑm ꝓportionẽ diuersaꝝ ꝑsonaꝝ. [Etenim.] Dic manifestat ꝑ exẽplũ de lestõe ꝑsonali in q̃ minus est manifestũ: ⁊ dicit q̃ si duoꝝ vnꝫ vulnercẽt ⁊ alius percutiat vel occidit ⁊ aliꝫ moriaꝫ: diuisa est actio ⁊ passio in ieq̃lia: q̃ percutiẽs vel occidẽs hꝫ plus de estimato bono inq̃tũ impleuit volũtatẽ suã: ⁊ ita vꝫ esse q̃si in lucro. Ille aũt q̃ vulneraꝫ vl̃ occidit̃ hꝫ plus de malo q̃ priuaꝫ sanitate vel vita sua ꝗ suã volũtatẽ: ⁊ ita vꝫ eẽ q̃si in dãno. Sed iudex rẽtat B̃ reducẽ ad eq̃le subtrahẽs a lucro ⁊ ponẽs in dãno inquãtũ aufert aliqd a pcutiẽte vel occidẽte ꝗ suã volũtatẽ ⁊ exhibet illõ in cõmodũ vel bonozẽ vulnerati vel occisi.

¶ Dñr enim hec in talibus absolute dõo. Atq̃ q̃q̃ hec noĩa q̃busdã accõmodata non esse videntur: vt ei qui percussit lucrũ: ⁊ ei qui passus est damnũ: cũ mensurata tm̃ fuerit passio hoc dãnũ illud lucrũ vocaꝫ.

¶ Dĩ eniz vt simplr dicere in talibꝫ: ⁊ si nõ aliqbus ꝓprũ nomẽ erit lucrũ: puta pcutiẽti ⁊ dãnũ patiẽti: sz q̃n̄ qdẽ mẽsurata est passio. Vocatur hoc quidẽ dãnuz: hoc aũt lucrum.

¶ Hec est tertia pticula in q̃ remouet qd̃ã dubiũ q̃ posset oriri circa hec noĩa dãnũ ⁊ lucrũ: nã ista oĩa nõ vident̃ hĩe locũ in iniurijs ꝑsonalibꝫ: sz solũ in possessiõibꝫ: seu bonis possessis. ¶ Istud remouet ⁊ itẽdit dicẽ q̃ ista noĩa. s. dãnũ ⁊ lucrũ ꝓprie dñr in rebꝫ possessis: sed q̃ nõ ꝑt accipi certa mẽsura actõis ⁊ passiõis i hꝫ iniurijs ꝑsonalibꝫ. iõ illa noĩa trãsferũt̃ ad iniurias ꝑsonales: vñ q̃n̄ passio ẽ mẽsurata ꝗz mẽsurã iustitie: tũc illõ q̃ ẽ plus vocaꝫ lucrũ: ⁊ illiꝫ q̃ ẽ minꝫ vocaꝫ dãnũ: vñ hꝫ ꝓprie B̃ noĩa ꝓpe inueniũt̃ i rebꝫ possessis: sz large loq̃ndo repiũt̃ i iniurijs ꝑsonalibꝫ.

¶ Quare equũ qdẽ iter plus ⁊ minus mediũ est: lucrũ aũt atq̃z dãnũ plus sunt ⁊ minus: ꝓtrario mõ plus boni ⁊ minus mali lucrũ: ꝓtrariũ aũt dãnũ: quoꝝ mediũ est ipsuz equũ q̃ qdẽ dicimus esse iustũ. Quare iustũ emẽdatiuũ mediũ est iter dãnũ ⁊ lucrũ. Quapp̃ ⁊ cuz ꝓtrouersiã hñt ad iudicẽ, ipsuz cõfugiũt. Ire aũt ad iudicẽ est ire ad ipsum iustũ: iudex eniz vt iustũ est aiatũ suapte natura: ⁊ q̃rũt iudicẽ mediũ. Et vocãt nõnulli mediatores: vt ipsum iustum assecuturi: si medium iustum consequant̃. Mediũ ergo q̃d̃ã est ipsum iustũ si qdẽ est iudex mediũ est. Judex ãt ad eq̃litatẽ redigit.

¶ Quare pluris qdẽ ⁊ minoris equale mediũ: lucrũ aũt ⁊ dãnũ hoc qdẽ plus hoc ãt minꝫ: cõtrarie qdẽ eni: boni plus: mali aũt minus lucrũ: cõtrariũ aũt dãnũ: quoꝝ erat mediũ eq̃le q̃d̃ dicimꝫ esse iustũ: q̃re directiuũ vtiq̃z erit, mediũ dauni ⁊ lucri. Propter q̃d̃ ⁊ q̃n̄ dubitãt ad iudicẽ fugiũt. Ad iudicẽ ãt ire est ire ad iustũ. Judex eniz vult esse velut iustũ, aiatũ: ⁊ q̃rũt indicem

B cẽ mediũ: ⁊ vocãt qdẽ mesidicos tanq̃ꝫ si mediũ attingãt iustũ cõpositi. Mediũ ergo iustũ siquidem ⁊ iudex: iudex autem adequat.

¶ Dec est 4ª pticula in q̃ ꝑhs ifert duo correlaria. p̃m̃ est ex pte ipsi⁹ iusti: ⁊ 2ᵐ ex pte iudicis. Primũ est q̃ iustũ cõmutatiuũ est mediũ iter dãnũ ⁊ lucrũ. Et hec est ꝓclo 13ª. ⁊ pbaꝫ sic. Justũ cõmutatiuũ ẽ eq̃le qd̃ ẽ mediũ iter plus ⁊ minꝫ. Sed lucrũ ⁊ dãnũ in illis circa q̃ fiũt cõmutatiões hñt rõnẽ pluris ⁊ minoris: igit̃ iustũ cõmutatiuũ est inter dãnũ ⁊ lucrũ: ⁊ q̃ dãnũ ⁊ lucrũ: nõ sil̃ez hñt rõnẽ pluris ⁊ minoris in bonis ⁊ in malis. Jõ dicit ꝑhs q̃ diuersimode hñt rõnez pluris ⁊ minoris in bonis ⁊ malis: nã hĩe plus de bono ⁊ minꝫ de malo ꝑtinet ad rõnẽ lucri: sz ꝗriũ. s. hĩe plus de malo ⁊ minꝫ: de bono ꝑtinet ad rõnẽ dãni. [Propter q̃d̃ ⁊ q̃n̄ dubitãt.] Scõz correlariũ accipit̃ ex pte iudicis ⁊ ẽ q̃ iudex est q̃d̃ã iustũ: ⁊ est ꝓclo 14ª. Et pbaꝫ duplr. ꝑ p B̃ q̃ hoĩes q̃n̄ dubitãt circa dãnũ ⁊ lucrũ: refugiũt ad iudicẽ tãq̃ꝫ ad illõ q̃d̃ est iustũ: ad iudicẽ enim ire ẽ ad iustũ ire: nã iudex dz esse tãq̃ꝫ vnũ iustũ aiatũ: vt sez eiꝫ mẽs totalr a iustitia possideaꝫ. Sic ergo ꝑz q̃ q̃z dubitãtes circa dãnũ ⁊ lucrũ fugiũt ad iudicẽ: ⁊ nõ fugiũt nisi ad iustũ: iõ iudex est q̃d̃ã iustũ. Scõo pbaꝫ per B̃ q̃ illud q̃d̃ est mediũ est q̃d̃ã iustũ: iudex est medꝫ. iõ ⁊c. Q̃ aũt iudex sit q̃d̃ã mediũ ꝑz: nã illi q̃ refugiũt ad iudicẽ vident̃ q̃re mediũ iter ꝑtes q̃ litigãt. ⁊ ide ẽ q̃ hoĩes vocãt iudices mesidicos. i. medios seu mediatores: ac si attingaꝫ mediũ in B̃ q̃ deducũt ad illud q̃d̃ est iustũ. Sic igit̃ q̃ iustũ de quo nũc loqmur est q̃d̃ã mediũ iudex q̃ determinat B̃ iustũ est medius inq̃tũ ꝓstituit illud q̃d̃ est eq̃le iter ꝑtes: ⁊ equale est medium inter plus ⁊ minus vt dictum est.

C ¶ Et perinde atq̃z si linea duas in inequales ꝑtis diuisa: id quo maior pars dimidiũ excedit abstulerit: minorizq̃z addiderit ꝑti: cũq̃z totũ diuisum fuerit duas in ꝑtes eq̃les: tũ suũ aiũt hĩe cũ equũ acceperint. Equũ ãt mediũ est iter maius ⁊ minꝫ in arithmetica cõparatione rõnũ: nã si sint duo eq̃lia: ⁊ ablatã ab altero quãtãuis partẽ addideris alteri: talibꝫ duabꝫ excedit ꝑtibꝫ alteꝝ: si enim ablata fuisset ⁊ nõ addita: vna sola ꝑte excederet. Excedit q̃ mediũ vna: ⁊ ipsuz mediũ excedit id a quo est ablatio facta vna. Hoc q̃ cognoscemꝫ ⁊ qd̃ã auferẽdũ ab eo sit q̃ plꝫ hz: ⁊ qd̃ addẽdũ sit ei q̃ minus hz. Jd enim quo mediũ excedit addẽdũ est ei q̃ minus hz. Jd aũt auferẽdũ a maxio est quo excedit̃ mediũ. Sint equales linee tres. A B. C D. E F. atq̃z ab A B. ꝑs auferaꝫ. A H. ⁊ addaꝫ ipsi linee. E F. Sitq̃z illa. D E. quare tota linea. D E. F. excedit. H B. lineã parte D E. ⁊ parte. E. excedit ergo mediam. C D. lineam. D E. parte.

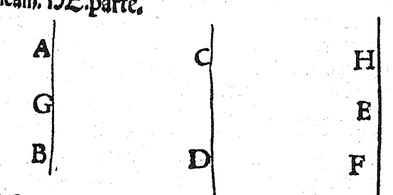

ꝑ ꝑs. c. ¶ Et quẽadmodũ ẽt linea si in inequalia secta: quo maior sectio medietatẽ superexcedit: hoc abstulit ⁊ minori sectiõi apposuit: cũ ãt dicha diuidaꝫ totũ: tũc aiũt hĩe q̃d̃ ipsi⁹ est: cũ accipiãt equale. Eq̃le aũt mediũ est maioris ⁊ minoris ꝗz arithmeticã ꝓportiõalitatẽ. ¶ Propter q̃d̃ ⁊ noiaꝫ diceon: q̃m̃ dicha est quẽadmodũ fiq̃z dicat ⁊ dichastis dicbastes. ¶ Si enim duobus eq̃libꝫ: auferaꝫ ab altero: ad alteꝝ aũt apponaꝫ: duobꝫ his superecedit alteꝝ. Si aũt ablatũ qdẽ sit nõ sit aũt appositũ vno vtiq̃z solũ superecellit mediũ: mediũ q̃ vno ⁊ mediũ a quo ablatũ est vno. hoc q̃ cognoscimꝫ ⁊ qd̃ auferre opz ãplꝫ hñte: ⁊ qd̃ apponere: minꝫ hñti quo qdẽ ãt superecedit̃ auferre a maxio. ¶ Eq̃les in qbꝫ. a. a/ b. b. /. g. g. /. ad iuicẽ. ab. a. a. auferaꝫ. a. e. ⁊ apponaꝫ. g. g. q̃d̃ in qbꝫ. g. d. q̃re tota. d. g. g. eã q̃ est. a. e. superecedit eo q̃d̃ est. g. d. ⁊ eo q̃d̃ est. g. z. eã ergo que est. b. b. eo quod est. g. d.

a	b	g
e		z
a	b	g

¶ Dec est scẋa ꝑs p̃cipalis hꝫ capl̃is: in qua oñdit̃ qualr inueniũt̃ mediũ in iusto: q̃d̃ est directiuũ cõmutationũ: ⁊ ꝑtinet tres ꝑticulas. In pꝰ oñdit qualr inueniũt̃ mediũ iustitie cõmutatiue circa easdẽ res. In 2ª ibi. [Est ãt ⁊ in alijs artibꝫ.] Oñdit q̃d̃ inueniũt̃ mediũ circa res diuersaꝝ artiũ. In tertia ibi. [Uenerũt aũt.] Oñdit originẽ hoꝝ noĩuz: dãnũ ⁊ lucrũ. In pꝰ ꝑticula declarat ꝑ exẽplũ qualr põt inueniri mediũ in iustitia cõmutatiua dicẽs q̃ iudex sic reducit ad eq̃litatẽ sicut si eẽt vna linea diuisa in ꝑtes ineq̃les ille qui vellet ad eq̃litatẽ reducere auferret a maiori ꝑte illud in quo excedit medietatẽ totiꝫ linee ⁊ apponet illõ minori ꝑti q̃ appõne facta ꝑtes q̃ remanẽt sũt eq̃les: q̃z vtraq̃z ẽ medietas totiꝫ linee: ⁊ ita medietas totiꝫ linee erit q̃si q̃d̃ã dicha. i. regula vel mẽsura ꝑ quã ieq̃lia reducunt̃ ad eq̃litatẽ: ⁊ sic cũ totũ q̃d̃ est duoꝝ hoĩuz diuidit̃ tali dicha. i. mẽsura tũc dñr q̃ vnusq̃q̃z hz q̃d̃ suũ est inq̃tũ accipiũt eq̃le q̃d̃ est mediũ iter magis ⁊ minꝫ ⁊ B̃ ꝑm arithmeticã ꝓportionẽ: q̃ mediũ iustitie cõmutatiue tantũ excedit̃ ab eo q̃ hz plus quãtũ excedit illũ q̃ hz minꝫ: ⁊ B̃ ꝑtinet ad ꝓportionẽ arithmeticã: vñ breuiter q̃ iustũ cõmutatiuũ ẽ mediũ ꝑm ꝓportionẽ arithmeticã: iõ illud mediũ equalr excedit minꝫ: ⁊ equalr excedit̃ a maiori: ⁊ iõ iuẽtio hꝫ medꝫ est auferre ab eo q̃ hz plus tãtũ quãtũ excedit mediũ: ⁊ illud ablatũ apponere ei q̃ hz minꝫ: ⁊ sic pueniẽt ad mediũz iustitie cõmutatiue. [Propter q̃d̃ noiaꝫ.] Istõ exẽplũ manifestat ꝑhs esse pueniẽs ꝑ modũ loquẽdi apud grecos dicẽs: q̃ q̃ mediũ hui⁹ iustitie est sicut dicha ide est q̃ iustũ apud grecos vocaꝫ diceon. i. iustũ: ⁊ dichastis. i. iustus ⁊ dichastes. i. iustitia. [Si. n. duobꝫ.] Q̃d̃ aũt ꝑm iustitiã cõmutatiuã opz subtrahẽ ab eo q̃ hz plus istud in q̃ excedit medietatẽ ⁊ apponere illi q̃ hz minꝫ declaraꝫ: ⁊ est ꝓclo 15ª ⁊ pbaꝫ exẽplariter exponẽdo ẽt in terminis. Dicit igit̃ q̃ si sint duo eq̃lia quoꝝ vtrũq̃z hz duas mẽsuras. s. duas palmas ⁊ duos pedes: ⁊ medietas auferaꝫ ab vno ⁊ apponaꝫ alteri. Manifestũ est q̃ aggregatũ ex illo q̃d̃ apponit̃ ⁊ ex illo cui fit appõ superecedit alteꝝ in duobꝫ: q̃z ei cui subtrahit̃ nõ remanet nisi vnũ: sed aggregatũ ex illo cui fit addi tio ⁊ ex addito hz. 3. sed si illud q̃d̃ subtrahit̃ ab vno nõ apponaꝫ alteri manifestũ est q̃ nõ erit excessus nisi in vno. 15ª cõcło hui⁹. 5. li.

¶ Sciẽdũ est q̃ ꝑ illud cui nihil addit̃: nec a q̃ aliqd sbtrahit̃ itelligit ꝑhs mediũ iustitie cõmutatiue q̃z ille habz q̃d̃ suũ est: ⁊ nec plus nec minus: ꝑ illud aũt cui addit̃ itelligit̃ ille q̃ plus hz: ꝑ illud aũt cui subtrahit̃ itelligit̃ ille qui minꝫ hz: ⁊ sic ꝑz q̃ ille q̃ plus hz excedit medium in vno. s. in illo q̃d̃ est supadditũ: ⁊ mediũ excedit illud a quo sublatum est in vno. s. in eo q̃d̃ est sibi subtractum. Sic igit̃ per medium cognoscemus qd opz auferre ab illo qui plus hz ⁊ qd opz apponere ei qui minus hz: q̃z minus habenti opz Nõn

apponere illud in quo medium in quo excedit ipsum. Et a maximo.i. ab illo qui plus habz oportet auferre illud in quo mediū excedit ab eo. [Equales in quib⁹.] Proponit que sunt dicta in terminis sint enim tres linee equales: in quaꝝ vna scribant isti termini. a.a.ꝛ ī alia. b.b. ꝛ in tertia g.g.ꝛ maneat linea. b.b. indiuisa. linea vo. a.a. diuidat per mediū in pūcto. e. linea vo. g.g. diuidat ꝑ mediū in pūcto z. auferat igit a linea q̄ est. a.a. vna pars que est. a.e. ꝛ apponat linee q̄ est. g.g. ꝛ vocet hoc appositū. g.d. sic igit pz q̄ tota linea q̄ est. g.z. ꝛ. d. superexcedit eā q̄ ē. a.e. in duob⁹: scz in vno qd est. g.d. ꝛ in vno qd est. g.z. sz linea que est. b.b. excedit in vno solo qd est. g.d. sic igit pz q̄ illud qd est maximum excedit medium in vno: ꝛ excedit minimuz in duobus ad modum proportionis arithmeticē.

¶ Est aūt hoc ꝛ in ceteris artibus: eteniz e medio tollerent nisi agēs ageret ꝛ ꝗtū, ꝛ quale: ꝛ patiens pateretur hoc ꝛ tantum ꝛ tale.

¶ Est autē in alijs artibus hoc: destruerent eni vtiqz: ꝛ si non facit faciens ꝛ quātum ꝛ quale ꝛ patiens pateretur hoc ꝛ tantum ꝛ tale.

¶ Hec est secūda particula secūde partis in qua ostēdit q̄ iustum cōmutatiuū est obseruandum in cōmutatione rerum diuersaꝝ artium: ꝛ hec est cōclo 16ª. que ꝓbat vedu cendo ad inconueniens si detur oppositū, sic. Si ille q̄ fa cit aliqd artificium nō reciperet pro illo artificio tātū ꝛ ta le quātum ꝛ quale fecit, destruerent artifices ꝛ etiā artes: qd est inconueniens: ꝛ ideo oꝛ opera vnius artificis cōmē surari opib⁹: alteri⁹ artificis ad hoc q̄ artifices ꝑmaneāt: ad quod requiritur q̄ fiat iusta comutatio.

16ª cōclo hui⁹, 5. li.

¶ Floia aūt hec damnū ingēs ꝛ lucrum: ex ijs cōtractibus quos sua sponte faciunt homines tracta sunt: qui enim emendo vendendo cetera q̄ agēdo q̄ lege concessa sunt: plus hnt q̄ suū: ij lucrari. Qui minus q̄ in ꝑncipio: ij dānū pati dnr. Sed q neqz plus neqz min⁹ hnt: sed sua per seipsa sunt facta: ij se sua inquit hīe: ꝛ neqz dānū pati: neqz lucrari. Quare iustū mediū est ī ter lucrū qdā ꝛ damnū q̄ fiūt inuitis hominib⁹. Eq̄le ingēs ꝛ prius ꝛ posterius habere.

¶ Venerunt autē noia hec ꝛ dānuz ꝛ lucruz ex voluntaria cōmutatiōe. Plus qdez eniz hīe q̄ q̄ suipsius lucrari dicit: minus autē his q̄ a ꝑncipio dānificari. puta in vendere ꝛ emere ꝛ in quātis alijs licētiā dedit lex. Qñ āt neqz plus neqz minus: sz ipsa ꝑ seipsa fiūt q̄ ipsoꝝ aiūt ipsos hīe. Et neqz dānificari neqz lucrari: q̄re lucri cuiusdā ꝛ dāni mediū iustuz est eoꝝ q̄ ꝓtra voluntariuz eq̄le hīe qd ꝛ ꝑus ꝛ posterius.

¶ Hec est tertia particula secūde partis in qua oñdit originē istoꝝ nominū damnū ꝛ lucrū: ꝛ dicit q̄ ista noia puniūt ex cōmutationib⁹ voluntarys: in qbus p̄ fuit vius taliū nominū. cū eni in cōmutationib⁹ volūtarys aliqs plus hēret q̄ prius habuit dicebat lucrari: qñ aūt minus dicebat dānificari: sicut in emptionib⁹ ꝛ vēditionib⁹: ꝛ oibus alys cōmutationib⁹ q̄ sunt licite fm legē: sed qñ aliqs nec plus nec minus habeat eo qd a principio hūit: tūc dicebat habere ea que eius erāt: ꝛ nihil lucrari neqz amittere. Ex his ꝛcludit q̄ iustū de quo nūc agit est medinz dāni ꝛ lucri: qd qdē nihil aliud est q̄ habere equalē cōmutationez ꝛ prius ꝛ post etiam si fiat ꝑter voluntatez vt patet in eo: qui iudice cogēte restituit alteri qd plus habebat.

Capitulū quintū

de cōtrapasso iusto in quo prius ostēdit q̄ ꝓtrapassuz non est simpliciter iustum vt pythagorici dixerunt: q̄ nec est distributiuū nec directiuū: ꝛ q̄ hoc nō cōgruit in his q̄ differunt fm dignitatem: ꝛ q̄ differēter tribuēdū est volūtarie agenti ꝛ inuoluntarie. Deinde q̄ cōtrapassuz fm proportionabilitatem ꝛ nō equalitatem in cōmutationib⁹ cōmutatiuis sacrū iustum est politicū ꝛ vtile ad cōicationes cōmutatiuas in qbus ciuitates cōmanent ꝛ saluant. Deinde qualr fit fm ꝓportionez ꝛ qualr artifices in cōmutatiuis operib⁹ ipsoꝝ equale ꝛ iustum hīt: ꝛ q̄ numisma est medium huius adequatiōis ꝛ q̄ mutua necessitas ꝑtinet ciuitates: ꝛ qualr numisma est inuētuz: ꝛ quoꝝ iusta operatio est mediū: ꝛ q̄ iustitia est medietas nō fm eundē modum alys virtutib⁹ cuz alie sint medietates duaꝝ malitiaꝝ oppositaꝝ medio, hec autē vnius malitie sibi opposite. s. iniustitie diuise in iniustuz facere ꝛ iniustum pati.

¶ Videt nōnullis ꝛ ipsa repassio simpliciter esse iustū: vt Pythagorici cēsuerūt: q̄ qdez absolute definientes iustū repassionem esse dicebant. Verum repassio nec ad distributiuum iustum.

Videt autē aliqbus ꝛ ꝓtrapassuz esse simplr iustū vt pythagorici dixerūt: determinabāt eni simplr iustuz ꝓtrapassum. ꝓtrapassum autē non ꝑgru it neqz indistributiuum iustuz.

Istud est capl̄z quintū p̄mi tractatus p̄me partis: in quo principalr excludit quādā sniam falsam circa acceptionē medij iustitie: ꝛ ꝑtinet quatuor partes p̄ncipales. In p̄ma ponit ꝛ ꝓbat opinionē pythagoricoꝝ ponētiū q̄ nihil aliud est iustum q̄ cōtrapassuz. In scōa parte ibi. [Sed in cōmutationib⁹.] Oñdit qualr est veꝝ q̄ iustum cōmutatiuū ꝛ cōtrapassuz sunt idē ꝛ qualr in cōmutationib⁹ oꝛ cōtrapassum fieri fm ꝓportionabilitatez. In tertia ꝑte ibi [Propter qd oia.] Ostēdit qualr in cōmutationibus dicta forma ꝓportionalitatis poterit obseruari: q̄ꝛ per mēsurā cōem rebus adinuicē cōmutandis cuiusmodi mēsura est numisma ꝛ indigētia humana. In quarta parte ibi. [Determinatis aūt his.] Oñso qualr iustū est mediū: oñdit qualr iustitia ē mediū. p⁹ ꝓs ꝑtinet duas ꝑticulas. In p⁹ ꝓponit opionē ꝛ ꝓbat eā q̄ iustū ad iustitiā distributiuā. In zª ibi. [Neqz idirectiuū.] Improbat eādē opinionē quātum ad iustitiam directiuā seu cōmutatiuā. In p̄ma particula ꝓponēdo opinionez dicit q̄ qbusdā visum est q̄ vlr loquēdo nihil aliud est iustum q̄ cōtrapassum. s. vt q̄ aliqs patiat fm q̄ fecit: vt si aliqs percussit iustum est q̄ repcutiat: ꝛ fuit opinio pythagoricoꝝ qui determinabāt q̄ simplr iustuz est idē qd cōtrapassuz. Istam opinionē improbat ꝑ3: p̄mo quātum ad iustitiaz distributiuā: ꝛ ꝓbat q̄ iustum fm iustitiā distributiuā nō est idem qd cōtrapassuz: ꝛ hec est cōclusio 17ª ꝛ ꝓbat sic. Ubi nō est reperire cōtrapassum: ibi iustum nō est cōtrapassum: sed cōtrapassum non conuenit nec reperitur circa distributiuum iustum: ideo ꝛc. maioꝛ pz ꝛ minoꝛ apparet ex hoc q̄ iustum distributiuum nō attendit fm q̄ vnus duoꝝ quos oꝛ per iustitiā distributiuā coeq̄ri agit in aliū vel patit ab alio: qd requirit ad rōnem cōtrapassi: sed ad iustum distributiuum solum pertinet q̄ de bonis cōibus fiat distributio fm equalitatem ꝓportionis.

¶ Hec ad emendatiuum accommodat. Quāq̄z eaz ipsam ꝛ Rhadamanthi ipsius iustum asserunt esse.

Si que fecerat: hec etiam patietur ꝛ ipse.
Judicium fuerit perrectuz atqz exitus equus.

Persepe

Capitulū primi tractatus p̄me partis

Dubiuz

Solo. C

17ª cōclo

Persepe enim discrepat: nam siquis magistratum gerens percusserit quempiam: non decet euz repercuti. Et si quispiam eū qui magistratum gerit percusserit: is non solum repercutiendus est: verum etiam supplicio afficiendus. Preterea multum inter se differūt: id qd sponte ꝛ id qd inuitus quispiam facit.

¶ Hecq̄ indirectiuū: quātuis voluerint hoc dicere ꝛ radamāthis iustū: si patiat q̄ que fecit vindicta recte fit. ¶ Multis eni in locis dissonat: puta si principatuz bñs percussit non oꝛ repercuti: ꝛ si principez percussit non percuti solū oꝛ: sed ꝛ puniri. ¶ Adhuc inuoluntarium ꝛ volūtarium differt multum.

¶ Hec est zª ꝑticula: in qua ꝓbat opinio pythagoricoꝝ q̄tū ad iustitiā cōmutatiuā. vñ. ꝓbat q̄ iustū cōmutatiuū nō est idē qd cōtrapassum: q̄tuis qdā legislatoꝛ noīe Radamāthus itroduxit talē legē q̄ si qs patiat illa q̄ fecit fit recta vindicta. [Multis. n. locis.] Probat igit ꝑ hs q̄ iustū cōmutatiuū nō est idē qd ꝓtrapassum. ꝛ hec est ꝛclo 18ª. ꝛ ꝓbat duplr. p̄ per B q̄ in his q̄ differūt ꝗz dignitatē nō sūt idē iustū ꝛ ꝓtrapassuz: ꝛ q̄ ꝓñs nō sunt simplr idē. añs apparet: q̄ꝛ si aliqs in p̄ncipatu ꝓstitu⁹ pcutiat p̄uatā ꝑsonā iustitia cōmutatiua nō regrit q̄ p̄nceps repcutiat. Sicr si aliqs pcutiat p̄ncipē nō sufficit fm hāc iustitiā q̄ pcutiēs p̄ncipē repcutiat: sz iustū ē q̄ grauiꝰ puniat. ¶ Sz hic oī bitat: q̄ꝛ in caº p̄cedēte dixit ꝑ hs q̄ in iustitia cōmutatiua nō attēdit diuersa cōditio ꝑsonaꝝ. nihil. n. differt fm hāc iustitiā si studiosus prauū p̄uauit vel prauus studiosuz: sz lex vtit iequalib⁹ fm dignitatē q̄si eq̄lib⁹. ¶ Dōm est q̄ in iustitia cōmutatiua lex solū attēdit ad dāiaz nocumēti. nūc āt qñ nocumētū attēdit circa subtractionē rei exterioris: puta pecunie vel equalētis nō variat q̄titas nocumēti ꝗz diuersaz cōdōnē ꝑsone. tātū eni nocumētū fieret mihi si p̄nceps p̄uaret me decē libzis sic si p̄uata ꝑsona p̄uaret me decē libzis ꝛ ecōuerso: sz qñ est nocumētū ꝑsonale: tūc q̄titas nocumēti diuersificat ꝗz ꝓdōnē ꝑsone. Maꝰ eniz nocumētū est cū aliqs pcutit p̄ncipē q̄ si pcutiat p̄uatā ꝑsonā: q̄ꝛ in passiōe p̄ncipis nō solū ledit ꝑsona ipsi⁹ p̄ncipis: sz tota res publica q̄ ꝑ p̄ncipē hēt regi ledit in pcussiōe p̄ncipis. Qñ igit dī q̄ in iustitia cōmutatiua nō attēdit ad diuersaz cōdōnē ꝑsonaꝝ: dico q̄ B est veꝝ qñ nocumētū solū attēdit circa subtractionē exteriozis rei: sz qñ fit nocumētū circa ꝑsonā vt in iniurys ꝑsonalib⁹: tūc solū est respiciēdū ad ꝓdōnē ꝑsone: q̄ꝛ tūc variat q̄titas nocumēti: ꝗz diuersaz ꝓdōnē ꝑsone. [Ad hūc inuolūtariū.] Secūdo ꝓbat eadē ꝑ sic. Ubicūqz variat iustū fm diuersitatē volūtary ꝛ inuolūtary ibi iustū nō ē idē qd ꝓpassuz: qd statiz appet: q̄ꝛ si due opatiōes sint eq̄ male vt vna sit volūtaria ꝛ alia sit inuoluntaria: nō est iustuz q̄ eadem pena infligat pro vtraqz. sed maioꝛ pena est infligēda pro opatione mala volūtaria q̄ pro operatione mala inuoluntaria. in talib⁹ eni iustū nō est idem qd contrapassum. potest eni ꝓtrapassuz esse idē: ꝛ tñ nō eē idē iustū. sed ī hꝰ cōmutatiōib⁹ ꝑt vna cōmutatio eē volūtaria ꝛ alia inuolūtaria: manēte ꝓpasso eodē: ꝛ nō manēte eodē iusto. igit in hꝰ cōmutatiōib⁹ iustū cōmutatiuū nō est idē qd ꝓpassuz: q̄ꝛ ꝓpassuz ꝑt eē idē iusto nō manēte eodē: vel ꝑt rō sic formari. Iustū cōmutatiuū nō est idē cū illo qd manet oīno idē iustū cōmutatiuo nō manēte oīno eodē. sz ꝓpassuz ꝑt manere idē vel oīno sile: iusto cōmutatiuo nō manēte eodē: vt pz in cōmutatiōib⁹: q̄ꝛ vna est volūtaria ꝛ alia inuolūtaria in qbus pōt esse idē ꝓpassum nō manēte eadē iustitia cōmutatiua: q̄ꝛ nō est iustū q̄ operās volūtarie ꝛ operans inuolūtarie ceteris paribus eōdē mō omnino puniatur.

¶ Sed in societatibus cōmertioꝝ tale iustum: repassio inquam per comparationem rōnum ꝛ non per equalitatem continet ciuitatem. Ciuitas enim tum conseruatur con retributio fit vt cōparatio flagitat rōnum: nam hoīes aut reddere malū querunt: quod si non faciant seruitus esse videtur: aut retribui sibi bonuz: qd nisi fiat actus dandi beneficium q̄ non fit. At ciuitates hīs cōseruant. Quamobrem ꝛ gratiaꝝ templū in ciuitate media condūt vt retributio fit: hoc enim gratie proprius est: nam is qui suscepit subministret vicissiz ei qui munus contulit: ꝛ ipse rursus incipiat conferre oportet. ¶ Coniunctio autem que per diametrum est facit eam retributionem que per comparationem rationum efficitur. Hoc modo fit. Edificatoꝛ quidem A. Sutoꝛ āt. B. Domꝰ in. C. Et calceꝰ collocet. in. D.

Edificatoꝛ	Sutoꝛ
.A.	.B.
.C.	.D.
Domus	Calceus

¶ Edificatoꝛez igitur a sutoꝛe accipere opus illius ꝛ ipsum illi suum dare oportet. Si igitur primum sit id iustum qd comparatione rōnum est equū: deinde repassio fuerit: erit qd dī: sin minus nō erit equū neqz constabit societas. Nihil enim prohibet vnius opus alterius opere prestabilius esse. Hec igitur ad equalitatē redigant oportet. Est autem hoc ꝛ in ceteris artibus. Etenim e medio tollerent: nisi agens ageret ꝛ quantū ꝛ quale: ꝛ patiens pateretur hoc ꝛ tantū ꝛ tale. Non. n. duobus ex medicis fit societas: sz ex medico atqz agricola: ꝛ ex diuersis oīno ac in equalibus: verū hi redigantur ad equalitatem oportet.

¶ Sed in cōmutationibus qdem cōmutatiuis continet tale iustuz cōtrapassuz fm proportionalitatem: ꝛ nō fm equalitatez. ¶ In cōtrafacere enim ꝓportionale ꝛ manet ciuitas: vel eni hoc male querūt: si autem non: seruitus videt esse si non cōtrafacit: vel qd bene. si aūt nō: retributio nō fit. retributione aūt cōmanēt: propter quod ꝛ gratiaꝝ sacrū ꝓmpte faciunt vt ꝛ retributio fit. hoc enim ꝓprium gratie. Refamulari enim oꝛ ei qui gratiā fecit: ꝛ rursus incipere ipsum gratiam facientē. ¶ Facit enim retributionē eaz que fm ꝓportionalitatē ꝗz diametrū coniugatio: puta edificatoꝛ in quo. a. coriarius in quo. b. domꝰ. n. in quo. c. calciamētū i quo. d.

Edificatoꝛ	Coriarius.
.A.	.B.
.C.	.D.
Domus	Calciamentū

Oportet autem accipere edificatoꝛem a coriario illius opus: ꝛ ipsum illi retribuere quod ipsius. Si igitur primum sit fm proportionalitatē equale: deinde contrapassum fiat: erit qd

2ª pa. c.

dicit: si autē non: nō equale est neq; manet. Nihil enim prohibet melius esse alterius opus q̃ alterius: oportet igitur hic vtiq; equari. ¶ Est aūt hoc ⁊ in alijs artibus. destruere enim si nō fecerit faciens ⁊ quantū ⁊ quale ⁊ patiens passus est ⁊ hoc ⁊ tātū ⁊ tale. Nō enim ex duob⁹ medicis fit commutatio: sed ex medico ⁊ agricola ⁊ oino alteris ⁊ nō equalib⁹: sed hos oportet equari.

¶ Hec est .z^a. pars huius capl'i: in qua ostendit in quibus ⁊ qualiter est verū q̃ iustum cōmutatiuum ⁊ cōtrapassum sunt idem: ⁊ intendit q̃ iustum cōmutatiuum cōtinet in se contrapassum non ꝓm equalitatem: sed ꝓm ꝓportionem.

Instantia

¶ Contra superius dictū est q̃ in iustitia cōmutatiua medium accipit nō ꝓm ꝓportionem geometricā que consistit in equalitate ꝓportionis: sed ꝓm ꝓportionalitatem arithmeticam que cōsistit in equalitate quantitatis.

K Solo.

¶ Dicendum est q̃ circa iustitiā que est circa res exteriores semp oportet esse equalitatem rei ad rem: sed nō actionis ⁊ passionis quē importat contrapassum: quia actio vnius artificis maior est q̃ actio alterius artificis: sicut edificatio q̃ fabricatio cultelli. vnde si edificator cōmutaret actionē suā pro actione fabri non esset equalitas rei date ⁊ accepte. s. domus ⁊ cultelli: ideo in talibus oportet adhibere proportionem: vt fiat equalitas rerum. [In contrafacere enim ꝓportionale.] Probat propositum. s. q̃ iustum cōmutatiuū continet contrapassum ꝓm proportionem: ⁊ hec est conclusio .19^a. huius libri: ⁊ probatur sic. Iustum cōmutatiuum continet illud per quē ciues cōmanent sibi inuicem in ciuitate: ⁊ per quē saluatur ciuitas: quia leges ordinant ad hoc q̃ ciuitas saluetur: ⁊ q̃ ciues ad inuicem cōmaneant. Sed p hoc q̃ ciues ꝓportionaliter cōpatiunt: cōmanēt cives sibi inuicē in ciuitate. ergo iustū cōmutatiuū ꝓtinet ꝓpassus ꝓ ꝓportionē. Maior est nota. ⁊ minor ꝓ p hoc q̃ si vnus ciuis faciat ꝓ alio aliq̃ studet ꝓportionaliter facere ꝓ eodem. Manifestū enim est q̃ oēs ciues hoc querūt vt eis proportionaliter ꝓfiat: per hoc enim cōmanent boies ad inuicē quā fit eis quē querunt. Nūqd igit hoc male querūt q̃ eis ꝓportionaliter ꝓfiat: certe nō male querūt hoc. Si aūt ꝑ nō quererent videret esse seruitus quedā: vt būfacienti alius nō contrafaciat ꝓportionaliter. Seruile enim est q̃ aliquis nō adipiscat ex suo opere: ⁊ nō querat sibi ꝓ suo opere ꝓportionaliter ꝓfieri: sic enim nō fieret retributio debita. Propter hoc enim cōmanent boies ad inuicē q̃ vnus retribuit alteri ꝓ his que ab eo recepit: ⁊ pp hoc bonī boies ꝓmpte exhibent suis būfactoribus gratiarūactiones: q̃si quēdā sacrū fit ꝓ būficio recepto tribuere: retribuere enim ꝓprie pertinet ad gratiarūactionē. Oportet enim q̃ hō iterato seruiat ei q̃ sibi fecit gratiā: idest qui sibi gratuitū beneficiū impēdit: ⁊ si nō tātū ipendit būfactori q̃tū accepit ab eo q̃ rursus incipiat amplius exhibēdo q̃ accepit: vt sic ipse būficium gratuitū ipendat. [Facit. n. retributionē.] Dic ostēdit que est forma ꝓportionis ꝓm quā oportet fieri ꝓpassum: ⁊ intendit dicere q̃ nō semp opus vnius artificis valet tātū q̃tū valet opus alterius: sicut calciamētū quē est opus coriarij nō valet tātū q̃tū valet domus: que est opus domificatoris: ideo in his debet fieri cōtrapassum ꝓm ꝓportionalitatem: ⁊ sic est in alijs artibus. Ideo debet coriarius dare tot calciamenta edificatori quot valerent vnam domū: ⁊ hec est intentio ꝓbi in hac parte. ꝓbs tamen ponit formam ꝓportionalitatis ꝓm quam debet fieri contrapassum in coriario ⁊ edificatore: ⁊ dicit q̃ cōmutatio que est ꝓm diametrū facit in cōmutatiōib⁹ retributionē vel ꝓtrapassum.

19^a cōclusio hui⁹. 5. li.

L

M

¶ Ad cuius intellectū describat quadratus. a. b. c. d. ⁊ ducantur duo diametri se intersecantes. s. a. d. ⁊ b. c. sit igitur edificator. a. ⁊ coriarius. b. domus autem que est opus edificatoris. c. ⁊ calciamentum quod est opus coriarij. d.

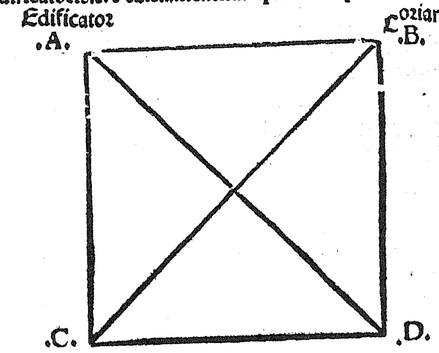

Domus Calciamentū

Oportet igit q̃ q̃q; edificator accipiat a coriario opus eius scilz calciamentū: ⁊ oz edificator ꝓ retributione dare coriario opus suū. Si igit adinueniat ꝓm ꝓportionalitatez equalitas. s. vt cōstituant ex vna pte tot calciamēta cōtra vnā domū cū plures expēsas fecerit edificator in vna domo q̃ coriari⁹ in vno calciamēto. Deinde fiat ꝓtrapassus: vt. s. edificator accipiat multa calciamenta adequata vni domo ⁊ coriari⁹ vnā domū: erit quē oī pro retributione ex ꝓportionalitatē factā p diametralē cōiunctionē: ga. s. calciamēta ꝓportionata dant edificatori: ⁊ domus coriario que ex diametrū opponunt. Si enim nō sic fiat retributio nō est equalitas rerū cōmutatarū: ⁊ sic boies nō possent adinuicē cōmanere eo q̃ nihil prohibet opus vnius esse melius q̃ opus alterius artificis. [Est aūt hoc ⁊ in alys artibus.] Eodē mō est in alys artibus. s. vt fiat ꝓtrapassum ⁊ cōmutatio ꝓm ꝓportionē diametralē. Destruerent enim artes si nō tantū ⁊ tale reciperet q̃tum ⁊ quale faceret seu daret: nō enim duo boies eiusdē artis cōmutāt ad inuicē sua opera: puta duo medici: sed vt in pluribus homines diuersarū artiū: vt medicus ⁊ agricola: ⁊ sic de alys quos oportet adequari ꝓm modum dictum.

¶ Quapp ea vniuersa quoꝝ est permutatio inter sese cōparabilia quodāmō esse oportet: p quo numus in vsum boium venit: ⁊ fit quodāmō mediū. Metitur. n. cuncta. Quare ⁊ nimiū atq; parū. Quē nā calcei domui vel victui sunt equales. Oportet igit quē est edificator ad sutorē tot pro domo vel alimēto calceos esse. Quē si hoc nō fuerit: nō erit ꝓmutatio neq; societas: hoc aūt nō erit si nō equa quodāmodo fuerint.

¶ Propter quē oia comparata oportet aliqualiter esse quoꝝ est cōmutatio ad quē numisma venit: ⁊ fit aliqualiter mediū: oia enim mensurat: quare ⁊ superabūdātia ⁊ defectū. Quanta quedā calciamenta eq̃le domui vel cibo. Oportet igit q̃ edificator ad coriariū tanta calciamenta ad domum vel cibū: si enim nō hoc: nō erit cōmutatio neq; cōicatio. Hoc aūt si nō eq̃lia sunt aliq̃liter nō erit.

¶ Hec est .3^a. pars huius capl'i: in qua ꝓbs ostendit qualiter in cōmutationib⁹ ꝓdicta foia ꝓportionis poterit obseruari: ⁊ cōtinet q̃tuor ꝓticulas. In ꝑ^a ꝓticula ostēdit q̃ oia illa quoꝝ potest eē cōmutatio debet eē cōpabilia: quē oia illa que cōparant habent aliquē vnū in quo vel ex quē cōpant ⁊ narrat quē est

quē est illud in q̃ oia cōpabilia cōpant quē est mēsura oium cōmutabiliū: quē est numisma. In .z^a. ꝓticula ibi [Oportet igit.] Assignat rōnē cōmēsuratiōis q̃ fit p numisma. In .3^a. ꝓticula ibi [Erit vtiq; ꝓtrapassus.] Ondit quō ꝓtrapassus iuste fit in cōmutatiōib⁹ ex ꝓdictā cōmēsurationē. In .4^a. ꝓticula ibi [Quē aūt indigētia.] Ondit quō indigētia humana est mēsura: ⁊ quō denari⁹ siue numisma est mēsura.

¶ In ꝑ^a igit ꝓticula ifert ex dictis q̃ oia cōmutabilia sunt cōpabilia in aliquo vno: ⁊ hec est ꝑ zo^a ⁊ pbat ex ꝓcedentib⁹ sic. Oia q̃ hūt ꝓportionē ad inuicē sūt cōpabilia in aliquo vno p quē mēsurat excessus vni⁹ ad alterū vel defect⁹ vel eq̃litas. Aliter. n. nō posset cognoscere valor cōmēsurari: ex oia cōmutabilia hūt ꝓportionē ad inuicē: vt patet ex ꝓcedentib⁹. igit oia cōmutabilia sunt cōpabilia in aliquo vno. Illud autē vnū in quo oia cōmutabilia cōpant est numisma: ad hoc enim inuētū est numisma vt sit mediū ⁊ mēsura oium cōmutabiliū: vt p numisma sciat q̃ cōmēsurabiliū plus valeat ⁊ quē minus. Numisma. n. oia cōmutabilia mēsurat ⁊ q̃tū ad superexcessus ⁊ defectū ⁊ q̃tū ad eq̃litatē. Si. n. sint due res cōmutabiles de qb⁹ dubitat q̃ illaꝝ valeat plus ⁊ q̃ min⁹: ⁊ vtraq; sint eq̃lis valoris recurrēdū ē ad numisma: quē si vna illaꝝ valet duo numismata: ⁊ alia vnū tm̄: illa res q̃ valet duo numismata est in duplo melior q̃ illa q̃ valet vnum tm̄: ⁊ si vtraq; illaꝝ valeat vnus numisma tm̄: ille res sunt eq̃lis valoris: ⁊ ꝓm istā mensurā p numisma fieri pōt de qualz re cōmutabili q̃tū vna excedit aliā in valore vt quot calciamēta adequant in precio vnam domum vel cibū vnius bois per aliquē determinatum tempus.

¶ Oportet ergo aliquo vno mensurari cuncta: sicut ⁊ antea diximus. Hoc aūt est reuera quē indigentia ipsa: que oia cōtinet: nā si nō indigeant: aut nō sit: nō erit permutatio: aut nō eadē erit. Numus aūt ex instituto factus est vt ꝓ indigentia sit. Et ꝓpterea nomen hoc habet: quē nō natura constat sed lege: ⁊ in nobis est situm ipsum mutare atq; inutilem facere.

¶ Oportet igit vno aliquo oia mensurari: quē ad modū dictū est prius. Hoc enim habet veritatē quē indigētia que oia ꝓtinet: si enim nihil indigerēt vel nō sit: vel nō erit cōmutatio: vel nō eadē: puta pp cōmutationē nēcitatis numisma factū est ex cōponē: ⁊ pp hoc nomē habet numisma: quē nō nā sed nomo est: ⁊ in nobis ē trāsmutare: ⁊ facē inutile.

Propter quē numisma factus est. ⁊ quare habuit nomē.

¶ Hec est .z^a. ꝓticula: in qua ꝓbs assignat rōnē ꝓdicte cōmēsuratiōis: q̃ fit p numisma: ⁊ est q̃ illud vnū quē ex veritatē cōmēsurat oia cōmutabilia est indigentia humana. Nō. n. appreciant res ꝓm dignitatē nāe ipsaꝝ rerum aliqn vni⁹ mus q̃ est vnū aial sensibile eēt maioris precij q̃ vna margarita q̃ est inaiata: ex ꝓcia iponūt reb⁹ ex q̃ boies indigēt eis ad suū vsum: ⁊ ꝑ pbat. s. q̃ illō vnū quē mensurat oia cōmutabilia ex veritatē est indigētia humana: ⁊ hec est ꝓclo .21^a. ⁊ pbat p quēdā signū tale: si boies nullo indigerēt nulla eēt cōmutatio: vel si nō sit indigerēt non eadē erit cōmutatio: nō enim darēt illud quē hūt ꝓ eo quo nō indigēt ⁊ hoc est signū q̃ indigētia est ꝓm veritatē mēsura oium cōmutabiliū: quē si nō eēt indigētia nō eēt cōmutatio: ⁊ ad variationē indigētie segit variatio cōmutatiōis. ⁊ quē indigētia mēsurat oia cōmutabilia: pp ꝑ est numisma factū ꝓm cōponē. ꝑ est ex quādā quētione iter boies pp cōmutationē nēcitatis. i. rem nēciaꝝ est ꝓditū iter boies q̃ afferēti denariū dat vnū tm̄ q̃ hō indiget: ⁊ pp ꝑ denari⁹ vocat numus vel numisma a nomos quē est lex: quē denari⁹ nō est mēsura ꝓ nām ex nomo. i. a lege. Est. n. in ptāte nra. s. in ptāte ꝓnci

20^a cōclusio hui⁹. 5. li.

21^a cōclusio hui⁹. 5. li.

pis mutare denarios ⁊ reddē eos inutiles. Rō huius igit cōmutatiōis q̃ fit p numisma est indigētia hūana: q̃ ex vita tē est mēsura oium ꝓmutabiliū: indigētia. n. nēcioꝝ ē cā q̃re numisma istituit ex ꝓdōnē boium ad ꝓmutatōes faciēdas.

¶ Erit igit tūc repassio cū redacta fuerint ad equalitatē: vt quē est ad sutorē agricola: id sit opus sutoris ad agricole opus. Oportet aūt in figurā cōparationis rōnū ducere cuz pmutare voluerint: si minus alterum extremum plus in se habebit: ⁊ minus: Sed cum hūt sua sic equales ⁊ socij sūt: ga hec eq̃litas in ipsis fieri potest. Atq; sit agricola quez. A. ⁊ alimentū. C. sutor aūt. B. ⁊ opus ipsius quē in eq̃litatē iaz est redactum. D. Q̃ si hoc pacto nō esset repassio: nō esset sane societas.

Agricola Sutor
.A. .B.

.C. .D.
Alimentum Calcei

¶ Erit vtiq; cōtrapassuz q̃n equata sunt: q̃re q̃ agricola ad coriariuz: hoc opus coriarij ad quē agricole: in figuraz aūt ꝓportionalitatis oportet ducere q̃n cōmutabūt. Si nō: vtraq; habebit supabūdātias alterū extremū: ex cū hūt q̃ ipsoꝝ: sic eq̃les ⁊ cōicātes: q̃n hec eq̃litas pōt in ipsis fieri.

¶ Agricola. a. cib⁹. c. coriari⁹. b. op⁹ ipsi adequtū. d. si āt sic nō erat ꝓpati: nō vtiq; erat cōicatio.

¶ Hec est .3^a. ꝓticula .3^e. ptis: in q̃ ondit quō ꝓpassuz iuste fit in cōmutatiōib⁹ ex ꝓdictā cōmensurationē p numisma ⁊ indigētiā hūanā. ⁊ dicit p q̃ exq̃ oia cōmutabilia cōmēsurant p indigētiā nāl'r ⁊ p numisma ex ꝓditionē boium tunc iuste fiet ꝓpassū q̃n oia ex ꝓdictū modū adequant: ita. s. q̃tū agricola cui⁹ opus est cib⁹ bois excedit coriariū cui⁹ opus est calciamētū in tāta ꝓportiōe excedat opus coriarij opus agricole vt. s. multa calciamēta dent p vno modio tritici. Si. n. modi⁹ tritici valeat sex numismata: ⁊ calciamētū duo tm̄: tūc coriari⁹ dabit tria calciamēta p vno modio tritici: sic enim fiet eq̃litas: quē neuter daret plus q̃ acciperet. [Agricola. a.] Ponit quē oēm est in termis ex figurā ꝓportionis: sic ꝓus describebat q̃dratū. a. b. c. d. ⁊ duo diametri se intersecātes. a. d. b. c. sit igit agricola. a. cib⁹ q̃ est opus ei⁹ puta modiū tritici. c. coriari⁹ sit. b. ⁊ d. sit opus ei⁹ adequtū. s. tot calciamēta q̃ valeāt modiū tritici. Erit igitur iuste ꝓtrapassum si. d. quē est opus coriarij adequtū modio tritici reddat. a. s. agricole p. c. s. p modio tritici: ⁊ si nō sit talis ꝓpassio boies nō cōmunicabūt suas res ad inuicē.

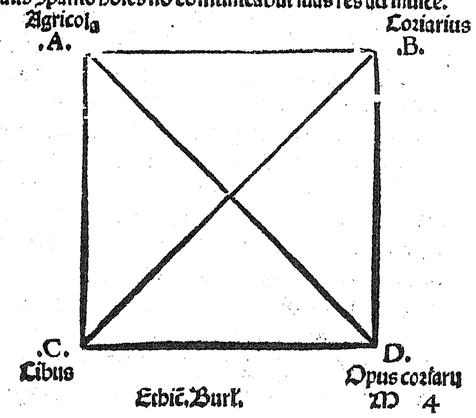

¶ Ipsaz aũt indigẽtiã ꝓtinere vt qd vnũ hoc sane declarat. Cũ.n. aut ambo sese nõ idigẽt mutuo aut aliter: nõ fit permutatio sicut fit cũ eius qspiã indiget hoc hz ipse: vt vini pro quo dat ille triticũ exportanduz. Opz igiť hec redigi ad equalitatẽ. Qõ si nũc non indigeat: numus intercedit ꝑ permutatione futura ipsaz si indiguerit fore. Liceat.n. opz hunc afferẽti accipere. Datur igiť idẽ ⁊ ipse: nõ eniz semp equale põt: attamen magis ipse persistere solet. Idcirco definite sint ꝓcio res oĩs opz: sic.n. erit ꝑmutatio semper. Que si erit societas erit. Numis igiť vt mẽsura res ipsas metiendo redigit ad equalitatẽ. Eteniz neqz societas fuerit sine permutatione: neqz ꝑmutatio sine eq̃litate: neqz eq̃litas sine cõmuni mẽsura. Atqz re qdẽ vera fieri negt: vt ea que adeo differũt conueniant cõmuni mensura: attamen indigẽtie rõne satisfieri põt. Unũ qd igiť esse opz: atqz hoc ex positiõe: quap: opter numus vocať. Hic eniz facit vt oĩa mensura cõueniant: mẽsuranť.n. oĩa numo. Sit domus qdez. A. Uncie aũt decẽ. B. ⁊ lectica colloceť in. C. Atqz A. qdẽ dimidiuz sit ipsius B. si preciũ dom⁹ qnqz vncie sint aut eq̃le. B. ipsi. C. aũt: id est lectica sit pars decima ipsius. B Patet igiť ꝙ lectice domui sunt equales: sunt enim quinque.

Domus	Uncie decem	Lectica
.A.	.B.	.C.
	.V.	.I.

Hoc aũt mõ ꝑmutatio erat ante q̃z esset numus: nihil enim interest siue lectice quinque siue precium quinq̃z lecticaꝫ detur pro domo. Dictum est igitur quid nam sit iustum atq̃z iniustum.

¶ Qm̃ aũt indigẽtia cõtinet quẽadmodũ vnuz qd ens ostẽdiť: qm̃ cũ nõ in necessitate sunt ad inicẽ vel vterqz vel alter nõ cõicant: quẽadmodũ cũ eius qõ hz ipse idiget qs: puta vini dans frumenti eductionem. Opz ergo hec equari.

¶ Pro futura aũt cõmutatiõe: si nũc nihil indiget: qm̃ erit si indigeat numisma pura fideiussor est nobis. Opz eniz ꝑ ferẽti oẽ accipe: patiť qdẽ igiť ⁊ ꝑ idez. Nõ.n. semp eq̃le põt. verũtm̃ vult manere magis. ¶ Propter qõ opz oĩa appreciari. Sic.n. erit semp cõmutatio. si autẽ ꝑ: cõicatio. numisma vtiqz: quẽadmodũ mẽsura cõmensurata faciẽs: equat. Neqz.n. vtiqz non exñte cõmutatione cõicatio erit: neqz cõmutatio eq̃litate nõ exñte: neqz eq̃litas nõ exñte commensuratione: ꝓm veritatẽ qdem ipole tm̃ dõia cõmensurata fieri: ad indigẽtiã aũt cõuenit sufficiẽter: vnũ vtiqz opz eẽ. Hoc aũt ex suppõne: pp qõ ⁊ numisma vocať: hoc.n. oĩa facit cõmẽsurata. Mensuranť.n. oĩa numismate. Dom⁹ in quo. a. mnarũ qnqz: lectus in quo. b. mna dignus. Lectus aũt qnta pars domus vtiqz erit. Manifestũ igiť quãti lecti equales domui: qm̃ qnqz: qm̃ aũt sic cõmutatio erat añq̃z numisma erat manifestũ est: refert eniz nihil vl̃ lecti qnq̃z pro domo: vel quanti qnque lecti. Qõ qdẽ igiť iustum: ⁊ qõ iniustum est, dictum est.

¶ Hec est 4ª ꝓticula tertie partis: in qua ostẽdit quõ indigentia humana est mensura: ⁊ quõ denarius seu numisma est mensura: ⁊ intendit dicere ꝙ indigẽtia humana continet oĩa cõmutabilia sicut quedã mẽsura ⁊ hoc est ꝑus probatũ: ⁊ hic ꝓbať idẽ per hoc ꝙ qm̃ hoies sic se bñt ad inuicem ꝙ vterqz vel alter nõ idiget re quã alius hz nõ cõmutant ad inuicẽ: sed qm̃ vterqz indiget re alteri⁹ tũc cõicant ad inuicẽ cõmutando ad inuicẽ res suas. Et sic pz ꝙ indigentia est regula ⁊ mensura cõmutationũ ⁊ rerũ cõmutabiliuz. [Pro futura.] Ostendit quõ numisma est mensura: ⁊ intendit ꝙ numisma est mensura nõ soluz ꝑ necessitate presenti: sed etiã pro necessitate futura: numisma est nobis q̃si fideiussor. Si enim homo in ꝑsenti nullo indigeat: sed forte ĩdigebit in futuro: si hz denarios qm̃ idigebit afferat denarios ⁊ recipiet illud: quo idiget tm̃ denarius patiť hoc qõ patiunť alie res. s. ꝙ nõ semp homo accipiet pro denario equalr qõ vult ⁊ quo indiget. Nõ enim semp est denarius eiusdez valoris: sicut nec res alie: tm̃ denarius talis hz esse institutus vt magis permaneat in codẽ valore q̃z alie res. [Propter qõ opz.] Necesse est eniz ꝙ talis sit mensura istituta cuiusmodi est denarius ad hoc ꝙ possit fieri cõmutatio rerꝫ inter hoies. Numisma.n. adequat res cõmutabiles: sicut quedã mẽsura faciẽs eas cõmẽsuratas: ꝓ veritatẽ tm̃ ⁊ ꝓm ꝓpietatẽ ipsaꝫ rerũ ipole est res tm̃ differentes cõmẽsurari: sed solũ per cõparationẽ ad indigẽtiã hoiuz ꝑsit cõtineri sub vna cõmuni mẽsura: ⁊ iõ numisma nõ cõmẽsurat res cõmutabiles ex sui nã: sed ꝑ institutionẽ: ⁊ hoc per cõparationẽ ad indigentiaz humanaz: ⁊ illud qõ dictũ est manifestat in terminis: vt patet.

¶ His aũt determinatis cõstat iuris actionẽ medium inter hec esse: agere inquã ac pati iniuriã. Alterũ eniz est plus habere alterũ minus. Justitia aũt nõ eodem mõ quo priores vtutes mediocritas est. Sed qz medũ est iniustitia võ extremoꝫ. Et iustitia qdez est qua iustus dicť: actinus electione iusti atqz distributiuus: ⁊ sibiipsi ad aliuz: ac alij ad aliũ. nõ hoc modo vt cõmodi quidẽ plus sibi tribuat: ⁊ ꝓimo minus. Incõmodi aũt cõtra: sed equi qõ ex cõparatione rationum exorĩtur: ⁊ alij simili modo ad alium.

¶ Determinatis aũt his manifestum: qm̃ iusta opatio mediũ est eius qõ est iniustũ facẽ ⁊ iniustũ pati: hoc qdez eniz plus hẽ: hoc aũt minus est. ¶ Justitia aũt medietas est: nõ ꝓ eundẽ ꝑdictũ modum ꝑdictis ꝓtutibus: sed medũ est: iniustitia aũt extremoꝫ. ¶ Et qdez iustitia est habitus ꝓm quẽ iustus dr̃ opatiu⁹ ꝓ electionẽ iusti: ⁊ distributiu⁹ ⁊ ipsi ad aliũ: ⁊ alteri ad alterũ nõ sic: qm̃ eligibilis qdẽ plus ipsi: minus aũt ꝓimo: nociui aũt ecõuerso: sed eq̃lis ei⁹ qõ ꝓm ꝓportionalitatẽ: silr aũt alij ad alium.

¶ Hec est 4ª pars ꝑncipalis huius capli: in qua ꝑbs ostẽso iusto quõ est mediũ: ostẽdit quõ iustitia est mediũ: ⁊ cõtinet tres ꝓticulas. In ꝑma eniz ostẽdiť qualr opatio iustitie est mediũ ⁊ qualr iustitia est mediuz. In 2ª ꝓticula ibi [Iniustitia aũt.] ostẽdiť q̃lis habitus est iniustitia: ⁊ q̃ sint iniustificationes. In 3ª ibi [De iustitia qdẽ igiť.] epilogat que

que dicta sunt. In ꝑma igiť ꝓticula qz habitus cognoscunť per actus. ꝑmo dicit quõ opatio iustitie est mediũ dicens ꝙ opatio que est actus iustitie est mediũ iter iniustũ facere ⁊ iniustũ pati: quoꝫ alterũ. s. iniustũ facere est plus hẽre q̃z sit debitũ: alterꝫ aũt. s. iniustũ pati est minus hẽre: ꝑp hoc ꝙ aliqs ꝑuať eo qõ sibi debeť. Actus aũt iustitie est facere equale qõ est mediũ inter plus ⁊ minus: ⁊ põt hic poni cõclusio 22ª. s. ꝙ opatio iustitie est medium inter hẽre plus ⁊ minus: que ꝓbať sic. Opatio iustitie est mediũ inter iniustũ facere ⁊ iniustũ pati: sed iniustũ facere est habere plus q̃z sit debitũ: ⁊ iniustũ pati est habere minus q̃z debitũ sit: iõ opatio iustitie est mediũ iter habere plus ⁊ hẽre minus. [Justitia aũt.] ostẽdit qualr iustitia est mediũ: ⁊ intẽdit ꝙ iustitia nõ est medietas inter duas malitias sicut alie vtutes que sunt circa passiones: sed est medietas effectiue: qz cõstituit mediũ inter iniustũ facere ⁊ iniustũ pati: quozuz duoꝫ alterũ tm̃. s. iniustuz facere pertinet ad malitiã. s. ad iniustitiã inq̃tũ accipit sibi plus de bonis ⁊ minus de malis: sed iniustũ pati nõ ꝑtinet ad malitiã: sed magis est pena. Ex his põt ꝓbari ꝙ iustitia nõ est medietas duaꝫ malitiaꝫ: ⁊ hec est ꝓclo 22ª que sic ꝓbať. Quia iustitia est mediũ inter iniustũ facere ⁊ iniustũ pati: ꝓ ista non sunt due malitie: qz iniustũ facere bñ est malitia: ꝓ iniustũ pati nõ est malitia ꝓ magis pena. [Et habitus qdẽ iustitia.] istõ. s. ꝙ iustitia nõ est medietas duaꝫ malitiaꝫ: ꝓ ex hoc ꝙ iustitia est habitus opatiuus iusti ꝓm electionem: qõ veꝫ est taz de iustitia distributiua q̃z cõmutatiua. Põt eniz aliqs ꝓm electionẽ opari iustũ taz in cõmutationib⁹ q̃z in distributionib⁹: ⁊ hoc duplr. vno mõ inter se ⁊ alteꝫ: ⁊ quãtũ ad hoc dicit ꝙ ipsi ad aliũ. alio mõ inter duos alios qõ pertinet ad iudicẽ vel arbitrũ. vñ subdit ⁊ alteri ad alteꝫ. Quõ aũt iustus operet iustũ manifestat ꝑ exclusionẽ 3ꝫ. d. non qõ sic facit ꝙ de rebus eligibilib⁹ puta diuitys ⁊ bonozib⁹ plus cõferat sibi ⁊ minus ꝓimo: ⁊ de rebus nociuis. i. laboriosis ⁊ penalibus econtrario. s. plus ꝓimo q̃z sibi: sed equalr ꝓm ꝓportionem ⁊ hoc obseruat nõ solum inter se ⁊ aliũ: sed etiam inter duos alios.

¶ Iniustitia aũt cõtra iusti. Hoc aũt est nimiũ ⁊ parũ: cõmodi vel incõmodi cõtra cõparationẽ rationũ. Quapp iniustitia exuperatio est ⁊ defectus: qz est exuperationis ⁊ defectus. In se qdẽ exupatiõis ei⁹ qõ est simplr cõmodũ: ⁊ defectus eius qõ est incõmodũ. In aliꝫ aũt totius qdẽ silr: eius võ qõ a cõparatione rõnũ exorbitat vt cõtigerit. Iniuria aũt minor qdẽ est iniuriaz pati: maior aũt iniuriam facere.

¶ Iniustitia aũt ecõtrario iiusti: hoc aũt est superabũdãtia ⁊ defectus vtilis vel nociui preter ꝓportionale: pp qõ supabundãtia ⁊ defectus. Iniustus aũt: qm̃ superabũdãtia ⁊ defect⁹ est in seipso qdez supabũdãtia simplr vtilis: defectus aũt nociui. In aliꝫ aũt totũ qdẽ similiter. qõ autẽ preter ꝓportionale qualiter contingit.

¶ Iniustificationis aũt qõ quidẽ minus iniustum pati est: qõ aũt maius iniustũ facere.

¶ Hec est 2ª particula: in qua ostẽdiť qs ⁊ q̃lis habitus sit iniustitia: ⁊ dicit ꝙ iniustitia ecõtrario est habit⁹ ꝓ electionẽ opatiuus iniusti qõ cõtingit taz in supabundantia q̃z in defectu rerꝫ vtiliũ vel nociuaꝫ quas accipit preter debitã ꝓportionẽ: ꝓpter hoc sicut iustitia dicit esse medietas que est opatiua medy: ita iniustitia dr̃ esse abũdãtia ⁊ defect⁹: qz est factiua supabũdãtie ⁊ defectus: ⁊ ita iniustus est qui tribuit sibiipsi supabũdantiã rerũ que sunt simplr vtiles ⁊ defectũ rerũ nociuaꝫ: sed alys tribuit totũ. s. supabũdantiã ⁊ defectũ: sed nõ de eisdẽ: sed defectũ vtiliũ ⁊ supabundantiã nociuoꝫ: nõ tm̃ est determinatũ qualr iniustitia debitã ꝓportionẽ relinquat. s. quãtũ plus vel quantũ minus accipiat: ꝓ hoc facit qualr cũq̃z cõtingit ꝑut sibi occurrit. [Iniustificatiõis aũt.] Ostẽdit que sunt iniustificationes ⁊ intendit ꝙ duplex est iniustificatio. vna est que ꝓsistit in minus hẽre de bonis ⁊ magis de malis: ⁊ hoc est iniustum pati. Alia est iniustificatio q̃ est hẽre magis de bonis ⁊ minus de malis: ⁊ ꝑ est iniustũ facere: ꝓ hẽre minus de bonis ⁊ plus de malis nõ est iniustũ facere ꝓ iniustũ pati. Istud igiť scilz hẽre minus de bonis ⁊ magis de malis non ꝑtinet ad malitiã: sed potius ad penã. Cũ igiť iustitia sit mediuz inter plus ⁊ minus habere: vt supra dictuz est: sequiť ꝙ iustitia nõ est medium inter duas malitias.

¶ De iustitia igiť ac iniustitia que nã sit vtriusq̃z nã: sit dictuz hoc mõ. Similr ⁊ de iusto vl̃ atqz iniusto.

¶ De iustitia qdẽ igiť ⁊ iniustitia: que vtriusq̃z est natura dictuz sit ꝓm hunc modum: similiter ⁊ de iusto ⁊ iniusto vniuersaliter.

¶ Hec est 3ª ꝓticula: in qua epilogat q̃ dicta sunt de iustitia ⁊ iniustitia. d. ꝙ dictũ est de iustitia ⁊ iniustitia que fit nã vtriusq̃z: ⁊ silr de iusto ⁊ iniusto: ⁊ hoc in vli: ꝓ postea declarabit quosdã particulares modos iusti ⁊ iniusti.

Tractatus secũdus

ꝑme ꝑtis libri quinti est de iusto politico cõtinẽs q̃tuor capitula. In ꝑmo mouet vna dubitatio qua ostẽdit qd est politicũ iustum. In 2º capto ibi [Politici aũt iusti.] ponit diuisio iusti politici spẽs: ⁊ ẽt in indiuidua. In 3º capto ibi [Existẽtibus aũt.] soluit qõnẽ in ꝑmo capitulo motaz. In 4º capitulo ibi [Dubitabit autẽ vtiqz.] mouet ⁊ soluit quasdam alias dubitationes.

Capitulum primũ

in quo queriť cũ non oĩs iniustũ faciẽs sit iniustus ꝓ vnãquãqz iniustitiã: qz nõ oĩs q̃ furať est fur: nec oĩs q̃ mechať est mechus: ꝓm q̃lẽ igiť iniustificationẽ dicet aliqs iniustus: ⁊ ꝓ q̃lẽ iniustificationẽ ꝑ est opõnẽ iniustam nõ denoiať aliqs iniustus. Rũdet vno mõ ꝙ q̃ agit aliqõ iniustũ ꝓ illã iniustitiã iniustus est si ad actũ ⁊ nõ ad finẽ ꝓspiciať: vtpote fur q̃ furať. Si võ ad finẽ ⁊ cui⁹ grã nõ est iniustus q̃ iniustũ agit ꝓ vnãquãqz iniustitiã: nisi sit sciẽs ⁊ eligẽs: ⁊ ꝓp ꝓpriũ finẽ agẽs: ⁊ hec est intẽtio de iusto politico: ⁊ qd est politicũ iustũ: ⁊ ĩ gb⁹ nõ est iustũ ꝓ qõdã sile.

¶ Cũ võ fieri possit vt iniuriã q̃spiã faciat: ⁊ nõdum sit ipse iniustus: q̃les nã iniurias q̃spiã faciẽs vnaquaq̃z iniustitia iam est iniustus: fur inquã: vel adulter: vel latro. An hoc mõ nihil itererit. Eteniz fieri põt vt quispiã coeat cũ muliere sciens cũ qua coit: sed nõ ob electionis ꝑncipiũ: sed ob affectũ. Atqz iniuriã qdẽ agit: sed iniustus nõ est: veluti neqz fur: furatus est tm̃ neqz adulter: adulteriũ tm̃ fecit: ⁊ eodẽ de ceteris mõ. Quõ igiť sese hz ad ipsuz iustuz repassio dictũ est antea.

Alia aũt est iniustũ facientẽ nõdũ iniustũ esse: quales aũt iniustificationes faciẽs iam iniustus est ꝓm vnãquãqz iniustitiã: puta fur vel mechus vel latro: vel sic qdẽ nihil differt: etenim si cõmiscebiť mulieri sciens hoc cuit: sed nõ ꝑpter electionis ꝑncipiũ: sed ꝑpter passionem: iniustũ quidez facit igitur: iniustus

autem non est: puta: neqz fur: furatus est autē. neqz mechus: mechatus est aūt: similiter autez ⁊ in alijs. ¶ Qualiter quidem igitur habet cōtrapassum ad iustum dictum est prius.

Primi. c. 2. trac. di° in tres ptes pn.

¶ Istud est p^m capl'z scōi tractatus p̄me ptis gnti libri in quo incipit determiare de politico iusto qd est: ⁊ in gbus est ⁊ in gbus nō est: ⁊ cōtinet istud capl'm tres partes. In p̄ma mouet dubitatio de iniustificatione ⁊ iniusto. In 2ª ibi [Opz aūt nō latere.] Ostendit quid est politicū iustum ⁊ quibus hʒ iustū cōuenit ⁊ gbus nō. In 3ª ibi [Dominatiuuz aūt iustū.] Determinat de iusto dominatiuo ⁊ paterno: ⁊ de eo qd est viri ad vxorē: que non sunt simpl'r iusta: sed p̄m similitudinē. In p̄ma ergo parte mouet qōnē que talis est. cōtingit aliquē facere rem iniustam: qui tū nō est iniustus: ⁊ cōtingit q̄ aliqs ex hoc q̄ facit rem iniustā ex hoc est iniustus. Est igit̄ dubitatio q̄les iniustificationes hoc est opōnes iniustoz opz esse ad hoc q̄ ille q̄ facit iniusta iam fit iniustus in vtraqz specie iniustitie: puta furti ⁊ adultery: ⁊ sic de alys. vel sic: qdez nihil differt: vel forte nihil differt p̄m quales iniustificationes qs faciat iniusta ad B̄ fit iniustus: qz p̄m iniustificatiōes cuiuscūqz speciei iniustitie cōtingit q̄ hō fiat iniustus: ⁊ iō questio magis habet locum de circūstantys p̄m quas circunstātias iniusta faciens fit iniustus: ⁊ p̄m quas nō fit iniustus. vbi gr̄a. cōtingit q̄ aliqs cōmisceat̄ cum vxore alterius non ignorans personaz cui cōmisceetur: nō tamen facit hoc ex electione sed ex passione: ⁊ talis iniustū facit nō tamen est iniustus: qz nō operat̄ ex electione: ⁊ sic de alys iniustificationibus. Est igit̄ questio p̄m quas circūstātias faciens iniustum fit iniustus: ⁊ p̄m quas faciens iniustum nō est iniustus. Alia aūt dubitatio. ſ. qualiter contrapassuz se habet ad iustum soluta est prius.

¶ Opz aūt nō latere iustū qd nūc querit̄ id esse qd est simpl'r iustū: ipsuz inquā iustū ciuile. Hoc aūt est iter socios vite: vt sit sufficientia liberoz atqz equaliū aut in comparatione rōnū consistens: aut in numero.

2ª ps. ca. Quid iustū politicum.

¶ Opz aūt nō latere: ipsuz qd querit̄: est ⁊ simpliciter ⁊ politicū iustuz. Hoc aūt est cōicatio vite ad esse per se sufficientiā in liberis ⁊ equalibus: vel p̄m ꝓportionalitatē: vel p̄m numerū.

¶ Hec est 2ª pars huius capl'i: in qua Phs ostendit de quo iusto vel iniusto querit dubitatio predicta: ⁊ dicit q̄ de iusto ⁊ iniusto politico: de quo ostendit qd est ⁊ gbus inest: ⁊ cōtinet hec pars q̄tuor particulas. In p̄ma particula narrat de quo iusto p̄dicta dubitatio habet locum: qz de iusto simpliciter qd est iustum politicum: ⁊ qd est iustuz politicuz. In 2ª parte ibi [Quare gbus.] Ostendit q̄ p̄ter politicū iustum sunt quedā alia iusta. In 3ª particula ibi [Est enim iustuz gbus ⁊ lex.] Ostendit in gbus siue inter quos est politicū iustuz. In 4ª particula ibi [Propter qd.] Concludit quedā cozrelaria ex predictis. In p̄ma igit̄ particula narrando dicit q̄ ad euidentiā qōnis qua querit̄ quali operatione aliquis faciens iustuz vel iniustū fit iustus vel iniustus: iustū de quo nunc querit̄ est iustuz simpl'r: vel est politicum iustū. Quid aūt sit politicū iustuz narrat dicens q̄ politicū iustū est iustū qd consistit in quadā cōicatione vite que ordinatur ad hoc q̄ sit per se sufficientia eorum que ad vitā humanā pertinent: ⁊ talis est cōmunitas ciuilis: in qua debent inueniri que sufficiūt humane vite. Hoc aūt iustuz consistit in liberis ⁊ equalibus: qz dominoz ad seruos nō est politicū iustū sed dominatiuū vt infra dicet: nec est personaz inequaliū quaz vna nāli ordine vel ciuiliter subditur alteri: sicut filius patri nō est politicū iustuz sed paternum. Hoc aūt iustum politicū vel est p̄m ꝓportionalitatem idest equalitatez ꝓportionis numeralis q̄tū ad iustitiam distributiuaz: vel p̄m numerū idest equalitatē numeralis quātitatis quātū ad iustitiā cōmutatiuaz.

¶ Quare in gbus hoc nō est: inter eos ciuile iustū non est: sed qdā iustum ⁊ per similitudinē quādam.

¶ Quare gbus nō est hoc: nō est his ad inuicez politicū iustū ſz qdā iustū ⁊ ſz similitudinem.

¶ Hec est 2ª particula: in qua ostendit q̄ preter politicum iustum sunt quedā alia iusta dicens q̄ exquo iustū politicum cōsistit in liberis ⁊ equalibus: gbus nō inest hoc. ſ. q̄ sint liberi vel equales: his nō est adinuicē politicū iustuz: qd est simpl'r iustū: sed qdā iustū vt dominatiuū vel paternum quod est p̄m quid iustum scilicet inquantū habet aliquā similitudinem politici iusti.

¶ In iis. n. est iustū gbus inter se ponit̄ lex. Lex aūt iis poni solet in gbus est iniustitia. Judiciū. n. diiudicatio est iusti atqz iniusti. In gbus vo est iniustitia in iis est et iniuria facere: sed nō in oibus est iniustitia in gbus est iniuria facere. Hoc aūt est plus qdē ex simpl'r bonis: minus aūt ex simpl'r malis sibi tribuere.

¶ Est enim iustū gbus ⁊ lex ad ipsos: lex aūt in gbus iniustitia: vindicta enīz iudicium iusti ⁊ iniusti. In gbus aūt est iniustitia in eisdē iniustuz facere: sed in gbus iniustū facere nō oibus iniustitia. Et hoc aūt est plus ipsi tribuere simpliciter bonoz: minus aūt simpl'r maloz.

¶ Hec est 3ª particula in qua ostendit: in quibus siue inter quos est politicū iustū: ⁊ intendit q̄ iustum politicū p̄ncipal'r solū est in liberis ⁊ equalibus: ⁊ hec est cōclusio 24ª que sic probat̄. Solum illis inest iustū politicum ad quos datur lex. sed lex nō datur p̄ncipal'r pro seruis qui cohibēt̄ a dominis nec pro filys qui cohibent̄ a patribus: sed pro liberis ⁊ equalibus: intelligēdo per equales tales quorum neuter nāliter vel ciuiliter subditur alteri sicut filius subdit̄ patri. Maioz huius rōnis. ſ. q̄ in illis sit politicuz iustū ad quos datur lex: declarat̄ per hoc q̄ iustitia ⁊ iniustitia in eisdē sunt. Lex aūt datur ad illos in gbus potest esse iniustitia. qd pz: qz vindicta que fit p̄m legē nihil aliud est q̄ iudiciū de iniusto: ex quo pz q̄ lex datur ad eos gb° pōt esse iniustitia siue iniustū: ⁊ per ꝓns in gbus est iustuz. In gbuscūqz enīz est iniustitia in his inuenit̄ iniustū facere: sed nō cōuertit̄: qz sicut dictum est in 2° huius cōtingit aliquē facere virtuosa sine vtute sil'r vitiosa absqz habitu vitij. Hoc aūt iniustū nihil aliud est q̄ q̄ aligs attribuat sibiipsi plus de his q̄ sūt simpl'r ⁊ absolute bona cuiusmodi sūt diuitie ⁊ honores: ⁊ minus de his q̄ sunt simpl'r mala cuiusmodi sūt labores ⁊ inhonorationes: ⁊ sic de alys.

¶ Idcirco non sinimus hoiem dominari sed rōnem: qa sibiipsi id facit ⁊ fit tyrānus: magistrat° aūt custos est iusti. Qd si iusti ⁊ equi: atqz quia nihil sibiipsi plus tribuendū esse censet si est iustus. Ex simpl'r eni bono plus sibi nō tribuit nisi cōpatiōe rōnū sit ad ipsuz accōmodatū: iō alij nō sibiipsi laborat. Atqz ob idipsuz alienū inqunt iustitiā esse: sicut ⁊ antea diximus. Merces ergo quedā tribuenda est ipsi: honoz inquā ⁊ premiuz: sed gbus hec nō sufficiunt ii fiunt tyranni.

¶ Propter qd nō sinimus principari hoiez: sed rōnē: qm̄ sibiipsi hoc facit: ⁊ fit tyrannus. Est autē princeps custos iusti: ⁊ si iusti ⁊ equalis.

¶ Quia aūt nihil ipsi plus esse videt̄ si qdē iustus: nō enim tribuit simpl'r boni ipsi: si non ad ipsuz ꝓportionale est: iō alteri laborat: ⁊ ꝑpter hocalicnū aiunt esse bonū iustitiā: quēadmodum dictū est prius. ¶ Merces aūt ergo q̄dā

Tra. hec denti.

danda hec aūt honoz ⁊ gloria. Quibus aūt nō sufficientia hec: isti sunt tyranni.

¶ Hec est 4ª pticula: in qua cōcludit tria cozrelaria ex predictis. p^m est q̄ in recta gubernatione multitudis non permittit q̄ hoies p̄ncipent̄ idest p̄m voluntatē ⁊ passionem humanā: sed permittit q̄ ratio ⁊ lex p̄ncipētur. ⁊ hec propositio sic intellecta. In recta gubernatione multitudinis nō pmittit̄ q̄ hoies p̄ncipent̄ est cōcl'o 25ª ⁊ pbat̄ sic. In recta gubernatione multitudinis nō permittit̄ q̄ aliqs p̄ncipet̄ qui sibi accipiat plus equo de bonis ⁊ minus de malis: qz sic fieret tyrannus: qd est cōtra rectā gubernationez multitudinis: sed si hoies p̄ncipent̄ p̄m volūtatē ⁊ ſz passiones humanas facient hoc. ſ. q̄ plus accipient sibi de bonis ⁊ min° de malis: qd nō permittit̄ in recta gubernatione multitudis. igit̄ in recta gubernatione multitudis non permittit̄ q̄ hoies p̄ncipent̄. ſ. p̄m voluntatez ⁊ passiones humanas: sed ſz rōnē: cū hoc sit ꝓtra rōnē p̄ncipis q̄ ipse accipiat sibi plus de bonis q̄ sibi debet̄. Ad hoc enim est p̄nceps institutus vt custodiat iustitiā: ⁊ per ꝓns eq̄litatē quā preteriret si plus vsurparet sibi de bonis ⁊ minus de malis. [Quia aūt nihil.] Scōz cozrelariū est q̄ qz p̄nceps si sit iustus nihil plus attribuit sibi ō bonis q̄ alys: nisi forte p̄m debitā ꝓportionē iustitie distributiue: ideo p̄nceps nō laborat circa vtilitatē ꝓpriaz sed alioz: ⁊ est hec ꝓcl'o 26ª: ⁊ pbat̄ p hoc q̄ p̄nceps nō plus sibi attribuit q̄ alys: nisi ſz debitā ꝓportionē: ⁊ et ꝑpter hoc q̄ de numero virtutū sola iustitia videt̄ esse alienū bonū: vt p̄us dictum est in isto gnto. [Merces aūt.] Tertiū cozrelariū est q̄ quia glibet oz dare mercedē ei q̄ per se laborat: ⁊ p̄ncipi laborat pro multitudine: iō danda est merces p̄ncipi: ⁊ hoc est cozrelariū tertiū ⁊ cōclusio 27ª. ſ. q̄ danda est a multitudine merces p̄ncipi: ⁊ pbat̄ per hoc q̄ glibet oz dare mercedē ei qui pro se laborat ⁊ p̄nceps laborat p multitudie: ideo ⁊c. Hec aūt merces que danda est p̄ncipi est bonoz ⁊ gloria que sunt maxia bonoz que ab hoibus dari pñt: ⁊ si sint aliqui p̄ncipes gbus ista nō sufficiunt pro mercede: ſz querunt lucrū: isti sunt iniusti ⁊ fiunt tyranni: ⁊ super hanc mercedē exhibitā ab hominib° que est bonoz ⁊ gloria boni p̄ncipes expectant mercedem a deo.

¶ Verile aūt paternūqz iustū nō idē: sed his est sil'e: nō est n. iniustitia ad sua simpl'r. Id aūt qd possidet̄ ⁊ fili° quādiu sit paruus ⁊ nō separatus: vt pars ipsi° est patris: se vo nemo vult ledere. Quapp nō est ad seipsuz iniustitia. Neqz ergo iustū neqz iniustū ciuile: est enīz lege: atqz in his est in gbus lex esse pōt. Qui qdē ii sūt gbus inest equalitas iperandi atqz parendi. Idcirco magis ad vxorez iustū esse videt̄ q̄ ad filios ⁊ ea que possident̄: hoc enim est rei familiaris iustum. Verum ⁊ hoc aliud est a ciuili.

3ª ps. ca.

¶ Dominatiuū aūt iustū ⁊ paternū nō idē his: sed simile. nō enīz est iniustitia ad q̄ ipsius simpl'r. Possessio aūt ⁊ fili° vsqz vtiqz fit pelicon ⁊ nō separet̄ quēadmodū ꝑs ipsi°: seipsuz autē nullus eligit nocere: ꝑpter qd nō est iniustitia ad seipsuz. ¶ Nō ergo iniustū neqz iustū politicū: p̄m legē enīz erat: ⁊ in gbus natū erat esse lex. Isti aūt erant gbus existit equalitas: qd est principari ⁊ subijci. ¶ Propter qd ad vxorez magis est iustū q̄ ad natos ⁊ possessiōes. B̄ enī iconomicū iustū. Alterū aūt est ⁊ B̄ a politico.

¶ Hec est 3ª pars huius capl'i: in qua Phs determinat de iusto dominatiuo ⁊ paterno: ⁊ eo qd est viri ad vxorē: ⁊ intēdit q̄ nec iustū dominatiuū qd est domini ad seruū: nec iustū paternū qd est patris ad filiū est iustū politicum seu simpl'r iustū: ⁊ hec est ꝓcl'o 28ª ⁊ pbat̄ dupl'r. Primo sic. Dominis ad ea que sunt suiipsius nō pōt esse simpl'r iustitia: nec simpl'r iniustitia: quia tam iustitia q̄ iniustitia est ad alterum: sed seruus est dñi tanq̄ eius possessio: ⁊ filius quousqz est pelicon idest magnus ⁊ separet̄ a patre p emāsipationē est sicut pars patris: sed hois ad seipsum nō est iniustitia simpl'r. igit̄ nec iustitia simpl'r. Oz aūt homis ad seipsuz non sit iniustitia: pz per hoc q̄ nullus eligit sibiipsi nocere. vñ pz q̄ simpl'r loquēdo nec est iustū nec iniustuz dñi ad seruū: nec pris ad filiū ſz ſz sil'itudinez. [Nō q̄ iniustuz neqz iustū politicū.] Et si ita eēt q̄ iustū dñatinū vel paternū esset simpl'r iustū: nō tū esset iustū politicū: qd sic pbat̄: ⁊ est fcōa pbatio ꝓcl'onis imediate p̄cedētis. Iustū politicū est p̄m legē: ⁊ in gbus nata est esse lex: hʒ sunt illi gbus cōpetit equalitas quātuz ad hoc qd est p̄ncipari ⁊ subyci ita q̄ vnus eoz nō subycit̄ alteri: ſz seruus subycitur dño ⁊ filius patri. igit̄ in his nō est politicū iustū. igitur nec iustū dominatiuū: qd est dñi ad seruū: nec iustū paternū qd est patris ad filiū est iustū politicū. [Propter qd ad vxorē magis.] Determīat ō iusto vxorio: ⁊ pbat q̄ iustum qd est viri ad vxorē est magis iustū q̄ iustum qd est patris ad filiū aut dñi ad seruū: ⁊ hec est cōclusio 29ª ⁊ probatur sic. Ubi est minoz subiectio vnius sub altero: ibi est maioz eq̄litas: ⁊ per ꝓns magis iustuz: sed vxor est minus subiecta viro q̄ seruus dño vel filius pri: iō iustum qd est viri ad vxorē est magis iustū q̄ iustū qd est pris ad filiuz vel domini ad seruū. Iustū aūt qd est viri ad vxorē est iustum iconomicū: qz vir preest in domo sicut p̄nceps in ciuitate. Istud aūt iustū iconomicū est alterū a iusto politico: sicut domus est alia in ciuitate. Et sic pz quid est iustū politicū: ⁊ in quibus habet esse.

28ª ꝓcl'o hui°. 5. li.

Capitulum secundū

tractat° scōi p̄me ptis libri gnti de diuisione iusti in nāle ⁊ legale: ⁊ qd vtrūqz. ſ. hoc vbiqz idez: hoc vo ex positione ⁊ mobile: ⁊ nō est sicut gbusdā vt q̄ oē iustū est mobile: sed iustū naturale oib° nāl'r hñtib° idē ⁊ immobile est. Nō natural'r aūt hñtibus mobile: ⁊ qz ab hñtib° nāl'r cognoscit̄ iustū nāle ⁊ discernit̄ a legali: ⁊ q̄ legale ſz diuersas vrbanitates est diuersuz. Optima aūt vrbanitas semp eadē apud oēs nāl'r hñtes: ⁊ q̄ iusta legalia ad operata p̄m ipsa sunt vt vle ad singulare: ⁊ q̄ iustū ⁊ iniustuz differūt a iustificatione ⁊ iniustificatione: ⁊ qūo.

¶ Ciuilis iusti aliud est naturale: aliud legitimum.

Capt 2^m trac. 2. p^e ptis lib. 5. ethicoz. p^a ps. c. Scōi. cū. trac. 2. di^o in duas ptes pn.

Olitici autem iusti. Hoc qdem naturale est: hoc autem legale.

Istud est

capl'z 2^m tractatus scōi libri gnti ⁊ est de diuisiōe politici iusti ⁊ cōtinet duas ptes p̄ncipales. In p̄ma ponit̄ diuisio politici iusti in suas spēs. In 2ª ibi [Iustoz aūt ⁊ legaliū.] Narrat q̄l'r iustū politicū se hʒ ad indiuidua ⁊ pticularia. Prima ps cōtinet tres pticulas. In p̄ma ponit̄ diuisio politici iusti. In 2ª ibi [Naturale qdē.] manifestat mēbra diuisionis. In 3ª ibi [Videt̄ aūt gbusdā.] Phs excludit erro-

rem circa ꝑdictã diuisionẽ. ¶ In ꝑma igit particula dicit
q̃ iustũ politicũ diuidit in duo. s. in iustuz nãle z in iustuz
legale. ¶ Intelligendũ est q̃ hec diuisio iusti est eadẽ cuz
diuisione iuris quã ponũt iuriste. s. q̃ qõdaz est ius nãle z
qõdã est ius positiuũ. Illud eniz idẽ qõ iuriste vocant ius/
Aristo. noiat iustũ. Sed dubiũ est: qz videt q̃ Aristoteles
z iuriste nõ cõueniãt in diuisione iuris z iusti qz politicuz
idẽ est qõ ciuile. Nũc aũt iuriste ponunt q̃ ius positiuum
diuidit in ius ciuile ita q̃ ius ciuile sit diuidẽs: z ꝓbs po-
nit iustũ politicũ esse diuisuz. igit nõ est idẽ ius ciuile apõ
iuristas z ius politicũ apud Aristotelẽ. Dõm est cõcedẽdo
q̃ aliter ponit politicũ vel ciuile hic apud ꝓbm z aliter
apud iuristas. Nã ꝓbs noiat hic iustũ politicum vel ciui
le ex vsu quo ciues vtunt: sed iuriste noiant ius politicum
vel ciuile ex cõstitutione ciuitatis. s. ex eo q̃ aliqua ciuitas
tale ius sibi cõstituit: z hoc ꝓuenienter vocat a ꝓbo iustũ
legale idest a lege positũ: qõ iuriste noiant politicum: z ita
cõuenienter diuidit iustũ politicũ qõ nomin. ab vsu ci-
uitatis vel ciuiũ in nãle z legale: naz ciues vtuntur iusto
naturali qõ nã indidit menti humane: q̃ iusto legali quod
est iustum positiuum ex cõstitutione ciuium.

¶ Et naturale qdez est qõ vbiqz vim hz eandẽ: z non
qz videt vel nõ videt. Legitimũ aũt qõ a ꝑncipio qdẽ
nihil refert sic an aliter habeat: cũ ẽo positũ fuerit re-
fert: quale est mina captiuos redimi: vel capram dũs
sed nõ duas oues mactare: z ẽt ea que de singulis le-
ge iubẽtur: vt sacra braside facere: z que publicis de-
cretis instituuntur.

¶ Naturale qdẽ qõ vbiqz hz eandẽ potentiam.
¶ Et non inuideri vel non. ¶ Legale aũt q̃ ex
principio qdẽ nihil differt sic vel aliter: quãdo
aũt ponit differt: puta viua redimi vel capram
sacrificare: sed nõ duas oues. Adhuc que in sin-
gularibus lege ponũt: puta sacrificare braside.
¶ Et sententialia.

¶ Hec est z^a pticula ꝑme partis: in qua manifestat mẽbra
diuisionis premisse. z ꝑmo qd sit ius nãle. z^o ibi. Legale
aũt.] Manifestat iustum legale. Justuz aũt nãle manife-
stat dupl'r. s. per effectuz z per cãm. per effectum dicens q̃
iustum nãle est qõ vbiqz hz eandez potentiã z virtutẽ ad
inducendum ad bonuz z cohercenduz a malo: cuius ratio
est qz natura que est cã huius iusti est eadez vbiqz z apud
oẽs.] Et nõ inuideri.] Manifestat istud iustũ ꝑm causam
dicens: q̃ iustuz naturale nõ ꝓsistit in videri vel nõ vide-
ri: idest nõ oriur ex opinione humana sed ex nã. ¶ Scie-
dum est q̃ sicut in speculatiuis sunt quedaz ꝑncipia nãl'r
cognita vt ꝑncipia indemõstrabilia: ita in operatiuis sunt
quedã ꝑncipia natural'r cognita: z quasi sũt ꝑncipia inde-
monstrabilia sicut q̃ malũ est vitãdũ z q̃ nulli fit iniuste
nocendũ: nõ est furanduz z similia. Alia vo per industriã
hominũ sunt cognita z adinuẽta que dicunt iusta legalia.
¶ Notandũ est q̃ ius nãle aliter accipit apud iuristas z
aliter apud ꝓbm. Justũ enim nãle dz ad qõ nãle deside-
riũ bois iclinat: nũc aũt in homine est duplex natura. vna
cõmunis sibi z alys aialibus q̃ cõpetit sibi ꝗ q̃ aial. Alia
est natura hominis ꝓpria que sibi competit ꝑm q̃ homo
pur ꝑm rõnem discernit turpe z honestuz: mõ iuriste trũ
dicunt illud iustum nãle qõ consequit inclinationẽ natu-
re cõmunis homini z alys aialibus: cuiusmodi est cõiun-
ctio maris z femine: educatio natoꝝ z alia hꝰ. ꝗ illud qõ
cõsequit ꝓpriaz inclinationẽ nature humane. s. inquantũ
homo est aial rationale vocant iuriste ius gentium: qz eo
omnes gentes vtuntur sicut q̃ pacta sint obseruanda z q̃
legati etiã apud hostes sint tuti z ꝓsimilia. Utrũqz hoꝝ. s.
q̃ sequit naturam hois ꝑm q̃ aial z q̃ sequitur nãm hois
ꝑm q̃ homo cõprehẽdit hic sub iusto naturali pur hic ac-
cipitur a ꝓbo. [Legale aũt.] Manifestat aliud mẽbrum
scilz iustũ legale: z videt ponere tres differẽtias hui' iusti.
¶ Prima est q̃ illud est iustũ legale qõ cõmuniter a lege
ponitur z quãtũ ad hoc dicit qõ legale ex ꝑncipio quidem
hoc est anteq̃z a lege statuat nihil differt vt ꝓ sic vel aliter
fiat: sed iaz qñ ponitur z a lege statuitur multuz differt: qz
hoc seruare tunc est iustuz: z hoc preterire est iniustũ: sicut
in aliqua ciuitate statuit q̃ captiu' redimat cambio vni'
vel quocũqz certo precio z q̃ sacrificetur capra z nõ due
oues. ¶ Alia differentia iusti legalis est ꝑm q̃ aliqd lege
statuit in aliquo certo singulari vt cuz ciuitas vel ꝑnceps
cõcedit alicui ꝓsone singulari ꝑuilegiũ qõ dicit lex ꝑuata
sicut in quadã ciuitate statutũ est q̃ sacrificet cuidã mu-
lieri noie brasidẽ que magnam vtilitatem attulit ciuitati.
¶ Tertia dzia iusti legalis est q̃ sentẽtie a iudicibus da-
te dicunt quedã iusta legalia: z quãtũ ad hoc dicit. [Et sen
tentialia.] idest sunt iusta legalia: sententialia enim iusta ap
plicationes iustoꝝ legaliuz ad particularia facta. ¶ Scie
dũ q̃ iustũ legale seu positiuũ semp oritur a iusto natura-
li: sed aliqd oriri a iusto nãli cõtingit duplr. Uel sicut con-
clusio ex ꝑmissis: z sic iustũ positiuũ vel legale nõ põt ori
ri a iure naturali: quia qñcũqz z vbicũqz premisse sũt ibi:
z tunc est ẽt cõclusio necessario sequẽs ex ꝑmissis: ꝗ iustũ
naturale est semp z vbiqz idem: ideo si iustũ legale oriret
a iusto nãli sicut ꝓclo ex ꝑmissis iustũ legale esset semper
idem apud oẽs qõ falsuz est. ¶ Alio mõ oritur aliqd ex iu-
sto naturali per modũ determinatiõis z excitatiõis. Isto
eniz mõ oia iusta positiua z legalia oriuntur ex iusto nãli.
vbi gra. furem esse puniendus est iustũ nãle. sed q̃ fur sit
puniendus tali vel tali pena. s. q̃ suspendat vel decapitet
hoc est a iusto positiuo legali qõ oritur a iusto nãli per mo
duz determinationis z excitationis: nõ per modũ necessi-
tatis quia a iusto naturali excitat iudex ad sic vel sic pu-
niendũ ꝑm quantitatem delicti.

¶ Uident aũt qbusdã oia talia esse: ꝓpterea q̃ oẽ qõ
nã cõstat imobile est: z vim eãdẽ hz vbiqz: sicut ignis
hic z apõ Persas vrit. Justa aũt moueri videt. Uel
hoc nõ ita sese hz: ꝗ aliquo mõ. Atqz apud deos qdẽ
nihil vllo mõ fozsitan est qõ ita sese hz. Apud nos aũt
est qdẽ aliqd ẽt natura constans mutabile veruz non
omne. Attamen aliud est nã: aliud non natura. Patet
aũt qdnaz eoꝝ que possunt z aliter se habere nã ꝓstet
z qd non: sed lege ac instituto si ambo mutari sil'r pnt:
z ad cetera eadẽ accõmodabit definitio: dextra nãqz
manus validioz est leua nã: z trũ fieri põt: vt euadant
apti ad vtẽdũ manu sinistra perinde ac dextra. Justa
aũt ea que ex instituto sunt z ob vtilitatẽ sil'ia sunt mẽ
suris: nõ. n. oib' in locis eq̃les sunt vini triticiqz men-
sure: sed vbi qdẽ emunt maiozes sunt: vbi aũt vendũt
minozes. Simili mõ z ea que nõ nãlia sunt sed huma-
na iusta nõ eadẽ sunt vbiqz: nam neqz respu. sed vna
trũ vbiqz ꝑm naturam est ipsa optima.

¶ Uidet aũt qbusdã oia esse talia: qz qõ quidez
nã imobile: z vbicũqz eãdẽ hz potẽtiã: quẽad-
modũ ignis: z hic z in ꝑsis ardet. Justa aũt mo
ta ꝓspiciũt. ¶ Hoc aũt nõ sic hñs: sed sic: q̃ huis
apud deos nequaq̃ sit aliter se hñs: apõ nostũ
est quidẽ aliqd nã mobile: nõ qdem omne: sed
est trũ hoc quidem natura: hoc autem non natu
ra. ¶ Quale autẽ natura cõtingentiuz z aliter
habere: z quale non: sed lege z compositione.
si ambo mobilia similiter. ¶ Manifestuz z in
alijs eadẽ: cõgruit determinatio. Natura enim
dextera melioꝝ: q̃ huis cõtingit ambidextros fie
ri. ¶ Que autẽ ꝑm cõpositionẽ: z cõferens iu-
stoꝝ: similia sunt mensuris: nõ eniz sunt vbiqz
equales vini z frumẽti mensure: sed vbi qdez
emunt maiozes: vbi autẽ vẽdunt minozes. Si
mil'r autẽ z nõ nãlia sed humana iusta: nõ eadẽ
vbiq̃: q̃ neqz vrbanitas sed vna solum vbiqz
ꝑm naturam optima.

¶ Hec est paticula z^a ꝑme partis: in qua ꝓbs excludit erro
rem quozundã circa ꝑdictã diuisionẽ: z est talis error: qui
busdã enim videt q̃ oia iusta sunt legalia: z q̃ nullum est
ius nãle. ratio hui' opinionis fuit talis. Illõ qõ est ꝑm nãz
est imobile: z vbicũqz sit hz eandẽ virtutẽ sicut pz: qz eniz
ignis ardet nãliter: iõ ardet in grecia z in persidẽ: ꝗ oia iu-
sta vident esse aliqñ mota z variata: iõ nihil est nãliter iu-
stũ. Q̃z aũt oia iusta sint mobilia z aliqñ mota: apparet ex
hoc q̃ nihil videt magis iustuz q̃ q̃ deponẽti reddat de-
positũ: z trũ nõ est reddẽdũ furioso reposcẽti gladiũ: vel p
ditor patrie reposcenti pecunias ad arma: z sic vt q̃ nihil
sit nãlit iustũ. [Hoc aũt nõ est sic se hñs.] Soluit istã du-
bitationẽ z mouet aliam. Hec dubitatio sic soluit cum di
cit q̃ oia nãlia sunt simpl'r imobilia. Istud nõ est vez vl'r
ꝗ aliquo modo est vez: qz nãe subaz separataz z corpo-
rũ celestiũ q̃ apud aliquos dy vocabant nequaq̃ se hñt
aliter: sed apud nos hoies qui sumus corporales est aliqõ
ꝑm nãm. Et trũ qcqd est in nobis est mutabile vel p se vel
per accidẽs: nihilominus trũ est in nobis aliqd nãle vt hẽre
pedes: z aliqd nõ nãle vt hẽre tunicã: z ideo ꝗ apõ nos oia
iusta sint mobilia aliqual'r: trũ qdã eoꝝ sũt vl'r iusta. [Qua-
le aũt nã.] Mouet aliã dubitationẽ que orit ex ista solo
ne: z hec est dubitatio: qz oia iusta hũana sunt mobilia: re-
stat qõ/inter ea q̃ ꝓtingunt aliter se hẽre quale est iustũ ꝑm
nãm: z quale est iustum nõ ꝑm nãm: sed ꝑm legis positio-
nem: z ad placitũ hoium ex quo ambo sunt consil'r mobi-
lia. [Manifestum z in alys.] Istud dubium soluit ꝓbs di
cens: q̃ manifestum est: q̃ in alys nãlibus que sunt apud
nos/eadẽ determinatio ꝓgruit: sic in nãliter iustis: illa. n.
que sunt nãlia apud nos: eodẽ mõ se hñt vt in plurib': q̃z
nis qñqz deficiant in pauciozibus: sicut qz nãle est q̃ pars
hois dextra sit vigoziosioz q̃ pars sinistra: iõ hoc ꝓtingit
in plurib': contingit trũ aliqñ sed in pauciozib' aliquos fie
ri ambidextros: qui manũ sinistram hñt ita valentẽ sicut
manũ dextrã: z ita ea que sunt nãl'r iusta: vt puta reddere
depositum: vt in pluribus est obseruãdum: ꝗ in pauciozi-
bus mutet. [Que aũt.] Justa vo legalia nec in maiozi par
te manẽt eadẽ imobilia nec sunt vbiqz imobilia nec sunt
vt in plurib' obseruãda: z sic pz diuersitas iter iusta nãlia
z iusta legalia: que est q̃ nãlia vt in plurib' sunt imobilia:
z vbiqz obseruanda: sed iusta legalia non sunt: vt in pluri-
bus imobilia nec vbiqz obseruãda: vnde dicit ꝓbs q̃ illa
que fiunt iusta ꝑm cõpositionẽ z ꝓferens. i. que sunt ꝓdita
iter hoies pp aliq̃ vtilitatẽ sunt similia mẽsuris rez vena
liũ: vt vini z frumẽti q̃ nõ sunt eq̃les vbiqz: ꝗ vbi emunt
pp maiozẽ copiã sunt maiozes: z vbi vendunt pp minozẽ
copiã sũt minozes. Et ita iusta q̃ nõ sũt nãlia ꝗ q̃ hoies po
sita nõ sunt eadã vbiqz: nũc nõ vbiqz iponit eadẽ pena fu
ri: z b' rõ ẽ qz nõ ẽ vbiqz eadẽ vrbãitas seu politia: ꝗ trũ ẽ
vna sola optia politia ꝗ nãz vbicũqz talis politia fuerit.

¶ Unumqõq̃z aũt iustũ z legitimũ: vt vl'e sese hz ad
singula. Etenim ea q̃ agunt sunt multa: vnumqõq̃z ãt
illoꝝ est vnũ: est enim vl'e. Interest aũt iter iniuriã z
iniustũ: z iter ius z iustũ. Iniustũ. n. est nã vel istituto.
Id aũt ipsum cum actuz fuerit iniuria est: antea vo q̃
sit actũ nullo mõ est iniuria sed iniustũ: pari mõ z ius.
Uocat aũt magis iuris actio ipsum cõe: ius aũt iniu-
rie emẽdatio. Que vo z quot spẽs vniuscuiusq̃z ipsoꝝ
sint: z circa q̃ versant considerandũ est postea.

¶ Justoꝝ autẽ z legalitũ vnumqõq̃z: vt vl'e ad
singularia se hz. Operata qdẽ eniz multa illoꝝ
ãt vnũqõq̃z vnũ vl'e eni. Differt ãt iniustifica-
tio z iniustum z iustificatio z iustuz. Iniustũ
qdem est nã vel ordine: idem aũt hoc qñ opera
tũ est iniustificatio est: ante qdem q̃ operatuz
est nequaq̃ sed iniustũ: sil'r autẽ z iustificatio:
vocat autẽ cõe magis diceoꝝagma. Justifica-
tio autẽ directio iniustificatiõis: ꝑm vnũqõq̃z
autem ipsoꝝ: z quales species z quod z circa
que existunt posterius videndum.

¶ Hec est scda pars hui' capituli: in qua agit de diuisione
iusti in particularia: z de dzia iter iustum z iustificationẽ
z iniustum z iniustificationẽ: z quãtũ ad primũ vult dice-
re q̃ vnũquodq̃z iustoꝝ particulariũ z legalium se hz ad
res humanas: ꝗ ad opera facta ꝑm vnũquodq̃z iustũ: vt
vl'e ad singularia: qz ea que operant ꝑm iustitiã sunt mul-
ta: sed vnũquodq̃z iustoꝝ est vnũ. q. quoddam vniuersa-
le sicut hoc qõ est depositũ esse reddẽdum est vnũ qõ hz
se ad multas res z multas ꝓsonas. ¶ Dic est intelligenduz
vt mihi videt q̃ obiectũ cuiuslibet iustitie qõ obiectum
Philosophus vocat iustũ est vnuz cõplexum vt istud cõ-
plexum depositũ est reddendũ est obiectũ iustitie: z illud
complexũ fur est puniendus est obiectum iustitie: vnde il
lud qõ est iustum tanq̃z obiectum iustitie est cõplexũ: sed
illud qõ est iustuz tãq̃z subiectũ iustitie est incomplexum:
vt homo in quo est iustitia. Sil'r autẽ iustificatio differt a
iusto qz iustificatio est diceoꝝagma. i. opatio iusti: sed ip-
sum iustũ est res que fit ꝑm iustitiã. Sil'r iniustum est res
aliqua vt furtum vel homicidiũ: sed iniustificatio est ope-
rõ rei iniuste: z iustificatio est directio iniustificatiõis: de-
inde epilogat continuando se ad subsequentia z pz in lra.

Capitulum tertum

tractatus secũdi prime partis libri quinti. In quo soluit questio querens ꝑm quales iustificationes di-
cetur aliquis iustus: z ꝑm quales iniustificationes dicetur
aliq̃s iniustus que soluit per hoc q̃ iustificationũ z iniusti
ficationũ ꝗ quidaz sunt per se: vt cũ sunt voluntarie he au
tem per accidens: vt cũ sunt inuoluntarie. Justificatio eni
z iniustificatio determinat voluntario z inolũtario: quare
sic qdẽ erit aliqd iniustũ z nõ iniustificatio si nõ adsit vo-
lũtariũ. Deide qd volũtariũ z qd inuolũtariũ z q̃ sil'r in iu
stis z in iniustis est per se z per accidens: z q̃ voluntario
rum quedam sunt preelecta z preconsiliata: quedã vo nõ.
z q̃ tribus existentibus nocumẽtis vno propter ignoran-
tiã z inuoluntario: alio vo voluntario sine electiõe. Tertio
voluntario cuz electione. Per primũ fit iniustum sine in-
iustificatione: per z^m fit iniustificatio absq̃z iniustitia ope-

rãtis: ⁊ q̃ iuoluntarioꝝ que sunt ꝓpter ignorantiã sunt venialia: q̃ aũt nõ ꝓpter ignorantiã: sed ꝓpter passionẽ neqꝫ naturalẽ: neqꝫ humanam nõ sunt venialia.

¶ Cũ aũt iusta sint ⁊ iniusta ea q̃ diximus: iniuriã qdẽ q̃spiã facit ⁊ ius agit. cũ ea sua spõte agit. Sed cũ iuꝫ nõ iniuriã facit: neqꝫ ius agit. Agit enꝫ ea qb⁹ accidit vt sint iusta aut iniusta. Iniuria ãt atqꝫ iuris actio tũc est cũ a sponte agẽte fit: tũc enꝫ vitupera⁊ ⁊ simul tũc iniuria est: quare erit qd iniustũ qdem: sed nondũ iniuria si non a sponte agente sit factum.

Caput 3m tracta. scõi prts pe 5. li. etbico. pa ps. c.

K Existẽtib⁹ ãt iustis ⁊ iniustis dictis: iustũ facit qdẽ: ⁊ iustũ operaꝫ: qñ volẽs qs ita opaꝫ: qñ ãt nolẽs neqꝫ iniustũ facꝫ: nꝫ iustũ opaꝫ: sꝫ vl pm accñs: qb⁹. n. accidit iusta eẽ: vl iniusta opaꝫ: iniustificatio ãt ⁊ diakapragma ꝺterminaꝫ vlũtario ⁊ iuolũtario: cũ. n. volũtariũ fit vitupaꝫ: sil aũt ⁊ iniustificatio tũc ẽ: q̃re iniustũ aliqd erit qdẽ: iustificatio ãt nequaq̃ si nõ voluntariuꝫ adhit.

Istud est tertiũ cam trac. scõi pe ptis lib. gnti in quo soluit dubitatio mota in p̃ ca⁹ huius tractatus q̃ fuit Fꝫ q̃les iustificationes vel iniustificationes sit aliqs iustus vel iniustus: ⁊ ꝺtinet q̃uoꝫ ptes. In pa oñdit qñ fit iustũ vel iniustũ absqꝫ iustificatione vel iniustificatõe. In za ibi. [Uolũtarioꝝ.] Oñdit qñ fit iustificatio vel iniustificatio absqꝫ hoc q̃ ille q opaꝫ sit iustus vel iniustus. In za ibi. [Propter qõ bñ.] Oñdit qñ est iustificatio: vel iniustificatio cũ iustitia vel iniustitia operãtis. In 4a ibi. [Inuolũtarioꝝ aũt.] Pontꝫ diuisio iuolũtary narrãdo q̃ iuolũtarioꝝ sunt venialia ⁊ q̃ nõ. In pa igitꝫ ꝑte oñdit qñ fit iustũ vel iniustũ absqꝫ B q̃ fiat iustificatio vel iniustificatio: ⁊ ꝺtinet duas ꝑticulas. In pa oñdit q̃ iustificatio ⁊ iniustificatio: p se nõ sunt nisi fuerint volũtarie. In za ibi [Dico aũt volũtariũ.] Oñdit qd sit volũtariũ. In pa ꝑticula p̃ narrat q̃ cũ iusta ⁊ iniusta sint talia q̃lia dictũ est: tũc facit aliqs iustũ p se qñ opaꝫ volẽs: sed qñ opaꝫ nolẽs tũc neqꝫ facit iustũ nisi p accñs: cũ facit illa ꝓter itẽtionẽ qb⁹ accidit esse iusta vel iniusta. Et sic q̃q̃ꝫ fit iustũ vel iniustũ absqꝫ iustificatõe vl iniustificatõe: ⁊ hec est ꝛclo 30a. ⁊ ꝓbaꝫ sic. Iustũ ⁊ iniustũ pñt fieri absqꝫ B q̃ fiãt volũtarie: qꝫ aliqs p̃t reddere alicui qõ suũ est pp violẽtiã vel rimorẽ: ⁊ tũc facit iuolũtarie: ⁊ aliqs p̃t facẽ iniustũ pp ignorãtiã vel violẽtiã: vt si aliqs pcutiat patrẽ suũ credẽs pcutere inimicũ facit iniustũ ⁊ iuoluntarie. Ex hoc arguit sic. Qis iustificatio ⁊ iniustificatio sũt volũtaria: ita q̃ qñ est iustificatio vel iniustificatio opꝫ q̃ sit opatio volũtaria: sꝫ possibile est q̃ fiat iustũ vel iniustũ absqꝫ B q̃ opatio sit volũtaria. igitꝫ q̃q̃ꝫ fit iustũ vel iniustũ absqꝫ iustificatõe vel iniustificatõe p diakapragma itelligit pbs iustificatione. ¶ Intelligẽdũ ẽ q̃ cũ pbs dicit q̃ iustificatio ⁊ iniustificatio determinaꝫ volũtario ⁊ iuoluntario: hoc nõ est sic itelligẽdũ q̃ vna baꝫ opationũ sit volũtaria: ⁊ alia iuolũtaria: ĩmo vtraqꝫ est volũtaria: ⁊ iõ iustificatio ⁊ iniustificatio diffiniunt p voluntariũ: ⁊ distinguunt ab alys p volũtariũ: ⁊ alie opatiões q̃ nõ sunt voluntarie determinant: ⁊ distinguunt a iustificatõe: ⁊ iniustificatõe p̃ iuolũtariũ: B est p hoc q̃ sunt iuoluntarie. Uel sic ista determinant voluntario ⁊ iuoluntario: qꝫ p B q̃ aliqd fit voluntarie: ⁊ iuoluntarie laudaꝫ aliqs vl vituparꝫ. ¶ Intelligẽdũ ẽt q̃ qñ aliqs opaꝫ aliqd volẽs tũc dꝫ p se opari illud: sed qñ opaꝫ nolens dꝫ illud opari p accñs: ⁊ qꝫ nihil specificaꝫ p illud qõ est p accñs: sed solũ p illud qõ est per se: iõ iustificatio ⁊ iniustificatio q̃ sũt opatiões p se iusti ⁊ iniusti ꝺterminant p voluntariũ positiue: ⁊ p iuoluntariũ puatiue: qꝫ p hoc q̃ nõ sũt iuolũtaria distinguunt ab opatiõib⁹ volũtarys.

Anid volũtarium in primo tertij

¶ Eqdem id a sponte agente fieri dico: quẽadmodũ ⁊ prius est dictũ: qõq̃spiã in se scitũ sciẽs agit ⁊ nõ ignorãs: neqꝫ quẽ: neqꝫ quo: neqꝫ gr̃a cui⁹: vt quẽ pulsat: ⁊ quo ⁊ gr̃a cui⁹: ⁊ vnũqõq̃ꝫ illoꝝ neqꝫ p accñs neqꝫ vi: vt si q̃spiã vi mouens manũ ipsi⁹ aliũ pulset. Sponte enim ipse tũ sua nõ pulsat: q̃ppe cũ non sit in se sitũ. Fieri ẽt põt vt q pulsaꝫ sit pater: ipse aũt sciat qdẽ illũ hoiem esse: vel aliquẽ eoꝝ q adsunt: ignorẽt aũt eẽ patrẽ. Idẽ dõm est ⁊ de eo gr̃a cui⁹ agit: ⁊ circa totũ ẽt actũ. Qõ igit ignoraꝫ: aut non ignoraꝫ qdẽ: nõ est aũt in ipso sitũ: sed vi fit id oẽ agit ab iuito. Et coꝝ enꝫ q̃ nobis nã cõpetũt cõplura sciẽtes agim⁹ atqꝫ patimur: quoꝝ nihil aut nostra spõte aut iuitis fit nobis: vt senescere aut mori. Est aũt in iniustis ac iustis: silr id qõ per accidẽs dicim⁹: nã si q̃spiã depositũ iuitus: ⁊ ob timorẽ reddiderit: nõ est dicendũ hũc iustũ: aut ius agere nisi per accidens. Silr est dicendũ ⁊ eũ iniuriam facere atqꝫ iniusta per accidens agere: qui cogitur atqꝫ inuitus non reddit depositum.

¶ Dico ãt voluntariũ qdẽ quẽadmodũ ꝑius dictũ est: qõ vtiq̃ꝫ aliqs in seipo exñtiũ sciẽs ⁊ nõ ignorãs opaꝫ neqꝫ quẽ: neqꝫ quo: neqꝫ cui⁹: puta neqꝫ quẽ pcutit ⁊ quo ⁊ cui⁹ gratia: ⁊ illoꝝ vnũqõq̃ꝫ nõ Fꝫ accñs: neqꝫ vi: quemadmoduꝫ si quis accipiens manum ipsius pcutit alteruꝫ nõ volẽs aũt: nõ cni in ipso. ꝺtigit ãt pcussuꝫ patrẽ eẽ: hũc ãt qñ qdẽ bõ vel pñtiũ aliqs cognoscit: qñ ãt pñ ignorat: silr ãt tale determinet: ⁊ in his cui⁹ gr̃a ⁊ circa opationẽ totã. Ignoratũ vtiq̃ꝫ vel nõ ignoratũ nõ in ipo ãt ens: vel vi inuolũtariuꝫ. ¶ Multa enim ⁊ nã exñtiũ scientes ⁊ opamur ⁊ patimur: quoꝝ nullũ neqꝫ volũtariũ: neqꝫ iuolũtariũ est: puta senescẽ vel mori. ¶ Est ãt silr in iniustis ⁊ in iustis ⁊ qõ Fꝫ accidẽs. et enim si pign⁹ reddat qs nolẽs: ⁊ pp timorẽ neqꝫ iusta opari: neqꝫ diceo pragin dõꝫ: sꝫ vel Fm accidens: silr autẽ ⁊ coactũ cõtra voluntatẽ pignus nõ reddentẽ: Fm accñs dicendum iniustum facere ⁊ iniusta operari.

¶ Hec est scõa ꝑticula pe ptis in qua oñdit q̃d sit voluntariũ: ⁊ illud idẽ qõ manfestaꝫ circa voluntariũ cõpetit tam circa iusta q̃ꝫ circa iniusta. Dicit ergo p̃mo q̃ ad hoc q̃ aliqua opatio sit voluntaria opꝫ q̃ operãs opeꝫ illud qõ est in sua ptãte p se sciens oẽs circũstãtias: ⁊ nõ ignorãs sicut pꝫ ex tertio huius: ⁊ opꝫ q̃ sit p se sciens circa qd opereꝫ ⁊ q̃ instr̃o ⁊ cuius gr̃a: ⁊ sic de alys circũstãtys: ⁊ opꝫ q̃ sciat vnũqõq̃ꝫ istoꝝ p se: ⁊ nõ per accidẽs: ⁊ adhuc plus regit ad hoc q̃ sit voluntariũ. i. q̃ nõ sit p violentiã: si enim aliqs accipiat manũ alicui⁹ p violẽtiã: ⁊ pcutiat alteꝝ ille cui⁹ ẽ man⁹ nõ pcutiet volũtari⁹: qꝫ nõ erit in ei⁹ ptãte B vitare: nec ad eẽ volũtariũ sufficit q̃ cognoscat p accñs: nã possibile est q̃ aliqs pcutiat patrẽ suũ sciẽs q̃ ille quẽ pcutit ẽ bõ ⁊ q̃ est aliqs de pñtib⁹ hic. Sꝫ ignorat q̃ est pr̃ ei⁹ ⁊ sic cognoscit pẽꝫ p accñs iq̃tũ cognoscit eũ cui accidit eẽ patrẽ. nõ tũ est ꝓcedẽdũ q̃ iste volũtarie pcutit patrẽ qa nõ cognoscit p se q̃ sit pr̃ ei⁹: ⁊ sicut est ex pte eius quẽ pcutit ita est ex pte ei⁹ cuius gr̃a: ⁊ ex pte oiuꝫ circũstãtiaꝝ: sꝫ q̃ pñt p se cognosci vl p accñs: adhuc sine aliqd sit ignoratũ sine nõ: dũmõ nõ sit in nr̃a ptãte vt si fiat p violẽtiã nõ est volũtariũ. [Multa aũt.] Et qꝫ aliqs posset credere q̃ oẽ qõ aliqs opaꝫ: aut patiꝫ sciẽs sit volũtariũ: iõ pbs excludit illud: pbãs q̃ nõ oẽ qõ opamur ⁊ patimur sciẽtes est volũtariũ. Et hec est ꝛclo. 31. ⁊ pbaꝫ sic. Qꝫ multa opamur ⁊ patimur a nã sciẽtes: q̃ hec opamur ⁊ patimur puta senescere vel mori quoꝝ nullũ est volũtariũ: iõ nõ oẽ qõ opamur ⁊ patimur sciẽtes est volũtariũ. [Est aũt silr ⁊ in iniustis.] Illõ qõ dictũ est de opatiõib⁹ simplr est veꝝ de opationib⁹ iustis ⁊ iniustis. i. q̃ sicut in opatiõib⁹ silr inuenit p accñs ⁊ p se: ita ẽt in iustis ⁊ in iniustis inuenit aliqd qõ est Fm accñs ⁊ aliqd p se. ⁊ hec est ꝛclo. 32. ⁊ pbaꝫ pbatiõe exẽplari sic. Si aliqs reddat pignus ei cui⁹ est nõ qdẽ volũtarius sed pp timorẽ: nõ est dõm q̃ ibi sit opatio iusti ni si p accñs: silr si aliqs coactus ⁊ nolẽs desistat reddere pignus vel depositũ p accñs: dõ facere iniustũ. Si vo hec fierẽt volũtarie: forent per se iusta vel iniusta.

31a cõclo hui⁹ 5. li.

32a cõclo hui⁹ 5. li.

¶ Eoꝝ ãt q̃ sponte agim⁹ alia cũ electõe agim⁹ alia sine electiõe. Ea cũ electiõe agim⁹ q̃ aficessit deliberatio. Ea sine electiõe q̃ nõ aficessit deliberatio. Cũ igit lesio sit in societatib⁹ triplex tũc sunt cũ ignoratõe peccata cũ q̃spiã egerit: aut circa quẽ: aut qõ: aut quo: aut gr̃a cui⁹ agere nõ putauit: nã aut nõ pcutere: aut non hoc: aut nõ hũc: aut nõ gr̃a huiusce putauit: sꝫ accidit id cui⁹ gr̃a nõ putauit: vt nõ vt vulneraret: sꝫ vt põgeret: aut nõ quẽ: aut si mõ hoc. Atqꝫ cũ extra rõnẽ fit lesio ifortuniũ est: cũ nõ extra rõnem sine tũ vitio pctũ. Eteniꝫ peccat qdẽ q̃spiã: cũ in ipso est principiũ cãe. Aduersa vo fortuna vtitur cum est fortis.

¶ Voluntarioꝝ qdẽ B aũt p̃eligentes opamur. Hoc ãt nõ pcõsiliãtes: p̃eligẽtes qdẽ q̃cũqꝫ pcõsiliãtes: ieligibilia ãt q̃cũqꝫ in pcõsiliata. ¶ Trib⁹ vtiq̃ꝫ exñtib⁹ nocumẽtis eoꝝ q̃ icõcatõib⁹: q̃ qdẽ cũ ignorãtia pctã sũt: q̃ neqꝫ quẽ: neqꝫ qõ neqꝫ quo: neqꝫ cui⁹ gr̃a existimauit: sꝫ accidit nõ cui⁹ gr̃a existiauit: puta nõ vt vulneret: sꝫ vt põgat vel nõ quẽ: vel nõ vt. Qñ qdẽ tgit palogice nocuñtũ fit: ifortuniũ. qñ ãt nõ palogice: sine malitia ãt pctũ. Peccat qdẽ. n. cũ in seipso ꝓncipiuꝫ sit cause: infortunat autem cum extra.

Volũtarioꝝ diuisio. 3a ps capituli

¶ Hec est scõa ps hꝰ capituli in q̃ intẽdit oñdere qñ fit iustificatio ⁊ iniustificatio: ⁊ qñ ille q opaꝫ nõ est iustus vel iniust⁹: ⁊ ecõuerso: ⁊ qñ ẽt est iustificatio vel iniustificatio: cũ iustitia vel iniustitia operãtis: ⁊ ꝺtinet ista ps tres ꝑticulas. In pa p̃mittit q̃dã diuisionẽ necessariã ad ꝓpositũ ⁊ ẽt oñdit qñ fit iniustũ absqꝫ B q̃ ille q opaꝫ sit iniust⁹. In za ibi. [Qñ aũt sciẽs.] Oñdit qñ fit iniustificatio sine malitia vel iniustia operãtis. In 3a ibi. [Qñ aũt ex electione.] Oñdit qñ fit iniustificatio cũ iniustitia operãtis. p igit ponit talis diuisio volũtarioꝝ q̃dã opamur peligẽtes ⁊ q̃dã nõ peligẽtes. illa opamur peligẽtes q̃ facim⁹ pcedẽte cõsilio vel deliberatõe: sꝫ illa sũt ieligibilia. i. absqꝫ electiõe facta q̃cũqꝫ fiũt in pcõsiliata. i. absqꝫ psilio pcedẽte. [Trib⁹ vtiq̃ꝫ existẽtib⁹.] Oñdit qñ fit iniustũ absqꝫ iniustificatione: B est absqꝫ eo q̃ ille q opaꝫ sit iniustus: ⁊ dicit sicut apparet ex pdictis triplr ꝓtingit iferre nocumẽtũ circa cõicatões hoiuꝫ ad iuicẽ: vno mõ p ignorãtiã ⁊ iuoluntarie. Alio mõ volũtarie ⁊ sine electiõe. Tertio mõ volũtarie ⁊ cũ electõe. Illa igit pccata fiũt p ignorãtiã qñ operãs neqꝫ scit qd fac̃: neqꝫ circa qd fac̃: neqꝫ quo instr̃o: neqꝫ cui⁹ gr̃a existimãs se aliqd factuꝝ opaꝫ ẽ: puta si nõ existiauit se pcutẽ B istr̃o. s. ferro acuto sꝫ rotũdo: vel nõ existiauit se pcutere hũc puta patrẽ sꝫ hostẽ: vl nõ estimauit se hui⁹ gr̃a pcussuꝝ: sꝫ accidit illõ: cui⁹ gr̃a nõ existimauit: puta cũ estimauit pcutere nõ ad vulnerãdũ: sed ad põgendũ ⁊ sic ꝺ alys circũstãtys. Et est sciẽdũ q̃ qñ aliqs ifert nocumẽtũ palogice. i. ꝑter itẽtionẽ nocẽdi: tũc accid it ifortuniũ: sꝫ qñ nõ palogice. i. nõ absqꝫ itẽtiõe grauiter nocẽdi: tũc est pctũ sine malitia. s. qꝫ nõ putat multũ nocẽ tunc est aliqõ pctũ sꝫ nõ tãtũ: tũc enim peccat aliqs cũ p̃ncipiũ iordinati actⁿ est in seipso p B q̃ itẽdit aliqd malũ opari: sed qñ p̃ncipiũ opõnis est totalr ab eꝝ vt cũ ꝑter itẽtionẽ opaꝫ tunc est ifortuniũ. Ex istis põt appere qñ fit iniustũ absqꝫ iniustificatiõe. s. qñ fit iniustũ vel nocumẽnũ ꝑter itẽtionẽ nocẽdi ⁊ põt hic poni ꝛclo. 33. s. q̃ qñq̃ꝫ fit iniustũ absqꝫ iniustificatõe. Et hec ꝛclo pbaꝫ sic. Qñq̃ꝫ fit iniustũ ex ignorãtia ⁊ ꝑter itẽtionẽ: sed iniustificatio nõ est ꝑter itẽtionẽ nocẽdi. igit qñq̃ꝫ fit iniustũ absqꝫ iniustificatione.

33a cõclo hui⁹ 5. li.

¶ Cũ ãt sciẽs qdẽ: sꝫ nõ deliberatõe p̃missa q̃spiã ledit iniuria est. Cui⁹ gñis ea sũt vniuersa q̃ p irã efficiunt: aliaq̃ꝫ ai pturbatiões q̃cũqꝫ necessario vel nã hoib⁹ accidũt. Hec enim iniurie sũt atqꝫ ij: q ob hec nocẽt ac peccãt iniuriã qdẽ facũt: tũ nõdũ ob hec ipse sũt iniusti vel prauiniõn enim nocent ob prauitatem.

¶ Qñ ãt sciẽs qdẽ nõ pcõsiliãs ãt iniustificatio: puta q̃cũqꝫ pp irã ⁊ alias passiões q̃lescũqꝫ necessarias vel nãles accidunt hoib⁹. Hic enim nocẽtes ⁊ peccãtes iniustũ faciũt qdẽ ⁊ iniustificatiões sunt: nõ qdẽ iniusti ꝑter hoc neqꝫ mali: neqꝫ enim ꝓpter malitiã nocumentum.

¶ Hec est scõa ꝑticula ze ptis hui⁹ ca: in qua oñdit q̃ q̃ꝫ est iniustificatio sine malitia vl iniustitia operãtis: ⁊ p̃ narrat B dicẽs q̃ qñ aliqs sciẽs ifert nocuñtũ: sꝫ nõ pcõsiliãs B est absqꝫ ꝺliberatõe: tũc est iniustificatio siue iniustitia operãtis: vt cũ aliqs ifert nocumẽtũ pp irã vel alias passiones: q̃ tũ sunt nãles vel nẽcie hoib⁹: sicut est ꝓcupiscẽtia cibi ⁊ pot⁹ i extrema nẽcitate q̃ excusat a subtractõe rei alie ne: illi enim q pp pdictas passiões nocẽt alys faciũt iniustũ: ⁊ actus eoꝝ sũt iniustificatiões: ⁊ tũ illi q operant nõ sũt iniusti: ⁊ mali: qꝫ nõ inferũt nocumentũ ꝑter malitiã sed ꝑter passiões: ⁊ tales dicunt ꝓpter infirmitatem peccare.

¶ Sed cuꝫ nocet electione iniustus est atqꝫ prauus.

¶ Quando autẽ ex electione iniustus ⁊ malus.

¶ Hec est tertia ꝑticula ze ptis hui⁹ ca: in qua narrat qñ est iustificatio cũ iniustitia operãtis: ⁊ dicit q̃ qñ aliqs ex electiõe ifert alteri nocuñtũ: tũc est iniustificatio cũ malitia operãtis: ⁊ talis operans est iniustus ⁊ malus: ⁊ dicitur ex certa malitia peccare.

¶ Quapp precte ea q̃ ꝑficiscunt ab ira: nõ diiudicant ex ꝓuidentia fieri. Nõ. n. ꝓcipit q facit ira: sꝫ is q ꝓuocauit ad irã. Preterea nõ fit in talib⁹ ꝓtrouersia si factũ sit nec ne: sꝫ si iure sit factũ. Ira nãqꝫ ob apparẽtẽ oriri iniustitiã solet: nõ enim de facto ꝑinde atqꝫ in commertijs ꝓtẽdũt: vbi necesse est alteꝝ ꝓbũ esse si non id faciat obliuione: sꝫ de re ꝓueniẽtes iure an iniuria sit facta disceptant. Qui autẽ fecit insidias non ignorat: quare alter putat iniuriam pati: alter non putat. Quod si electione nocuerit iniuriam facit: atqꝫ his:

I iaz iniurijs est iniustus q iniuriā facit: cū cōparationē rōnū: aut eqlitatē trālgrediē. Pari mō iustus ēt cū ius agit electione. Jus autem agit ſi ſolū ſua ſponte agit.

3ª ps capituli ¶ Propter qd bene que ex ira nō ex puidentia iudicanē. nō eniz incipit qui ira aliqd facit: ſed qui ad irā puocat. ¶ Adbuc aūt neqz de fieri vel non: dubitaē: ſed de iuſto: in manifeſta eniz iniuſtitia ira eſt. Nō eniz quēadmodū in cōmutatiōib⁹ de fieri dubitaē: quoz neceſſariū eſt alterz eſſe malū ſi nō pp oblinionē id operenē. ſz ꝓfitētes de re de qua iniuſtū dubitaē: qui aūt iſidianē nō ignorāt: quare hic qdē exiſtimat iniuſte pati: hic aūt nō. ¶ Si āt ex electōe noceat iniuſtū facit: z fm has iaz iniuſtificatiōes iniuſtū faciens iniuſtus eſt: cū pter ꝓportionale ſit

K vel preter equale: ſilr autem z iuſtus cum peligens iuſtum operetur. Juſtum operatur autē ſi ſolum volens operetur.

¶ Hec eſt tertia pars principalis huius capli in qua manifeſtat duo pdicta. ſ. q qñqz fit iniuſtificatio ſine malitia: ſeu iniuſtitia: z qñqz fit iniuſtificatio cū malitia z iniuſtitia.

34ª cōclo hui⁹ 5. li. Pm pbaē z eſt ꝓclo. 34. ſ. Qz qñqz fit iniuſtificatio abſqz b q operās ſit iniuſtus vl mal⁹: z pbaē ſic. Ubi aliqs ex ira ifert nocumētū eſt iniuſtificatio: qz operās volūtarie facit iniuſtū: ſed q ifert nocumētū pp irā nō eſt pp hoc iniuſt⁹: igiē eſt qñqz iniuſtificatio abſqz hoc q operās ſit iniuſt⁹ vel malus. Maior pz de ſe z minor declaraē. ſ. q q infert nocumētū pp irā nō pp hoc eſt iniuſtus z pbaē dupliē. pⁿ ſic. Ille q ifert nocumētū z nō ex puidētia vel electōe nō

L eſt iniuſtus: ſed q ifert nocumētū pp irā nō ifert nocumētū ex puidentia vel electione qd pz: qz ille q facit pp irā ip ſe nō icipit nocere: ſed ille q eū ad irā puocauit: z ira nō vz nocumētū ex puidētia pceſſiſſe. [Adbuc aūt nec de fieri]. Scōo probaē idē ſic. Ille qui pp irā opaē manifeſte opaē z nō dubitat de facto imo cōfiteē factū z de iuſto dubitat vtrū factū ſit iuſtū vel nō: ſed ille q iniuſtū facit ex puidētia dubitat de facto: nec fateē factū. igiē ille q opaē ex ira nō opaē ex puidētia z p pñs nō eſt iniuſtus. Minoz buiⁿ rōnis pz: qa in cōmutatiōib⁹ iniuſtis vt in furto z ſilib⁹ dubitaē de facto. ſ. qs fecit tale factū: opz eniz alterz eſſe malū. ſ. accuſantē vel accuſatū niſi forte excuſeē pp obliuionē: ſicut cū aliqs obliuiſciē reddē debitū tpe ſtatuto. Peccaē eniz qñqz p omiſſionē z qñqz p trālgreſſionē: ſed operātes ex ira ꝓfitenē de re. i. de facto: ſz dubitāt an ſit iuſtū

M illud qd retribuūt: qd nō ꝓtingit illis q ex electiōe vitioſe operanē q nō ignorāt ſe iniuſte agere. Sed hoc qdē. i. iratus nō eſtimat hoc: z ſic pz q ille q ex ira opaē non agit ex puidētia. [Si aūt ex electōe.] Scōz probaē. ſ. q qñqz eſt

35ª cōclo hui⁹ 5. li. iniuſtificatio cū malitia operātis. Et hec eſt ꝓclo. 35. q probaē ſic. Qñ aliqs ifert nocumētū ex electōe ipſe facit iniuſtū p ſe loquēdo qz volūtarie opaē: illa igiē opatio qua ex electiōe aliqs facit iniuſtū eſt iniuſtificatio z ille qui opaē eſt iniuſtus: cū illud qd fit ſit pter ꝓportionabile. i. ꝓtra iuſtitiā diſtributiuā. Silr aliqs dz iuſtus cū ex electōe opaē iuſtū. ſi aūt volens opereē z non eligens diceē iuſtum operans vel iuſtificans ſed non dicetur iuſtus.

¶ Eorū aūt q ab inuitis fiūt alia ſunt venia digna: alia nō ſunt venia digna: nā ea q nō ſolū ignorātes: ſed ob ignorationē ēt faciūt ignoſcēda ſunt. ſz ea q faciūt nō ob ignorationē: ſed ignorātes qdē ob affectū nō naturalem: neqz humanum non ſunt venia digna.

Inuolūtarioz diuiſio. 4ª ps capituli ¶ Inuolūtarioz aūt hec qdē eniz venialia ſunt. hec aūt non venialia. q̃cūqz qdē eniz nō ſoluīm ignorantes ſed ꝓpter ignorātiam peccant venialia. q̃cūqz aūt nō pp ignorātiā: ſz ignorātes quidem: ꝓpter paſſionez autem neqz naturalem neqz humanam non venialia.

¶ Hec eſt q̃rta ps hui⁹ capli in qua ponit q̃dā diuiſio inuolūtarioz q̃ eſt q inuolūtarioz q̃dā ſunt venialia. i. venia digna: z q̃dā nō. illa peccata q̃ hoies faciūt nō ſolū ignorātes: ſed pp ignorātiā: qd accidit illis q qñ cognoſcūt volēt ſunt venia digna: ſed illa nō ſūt venia digna q̃ nō fiūt pp̃ter ignorātiā: q̃. ſ. hoies ignorātes pp paſſionē faciūt: que paſſio nō eſt nālis nec hūana. i. rōne regulata: in talibus. n. paſſio cauſat ignorātiā z pcrū. z de his dictū eſt in 3º hui⁹.

Capitulū quartū

O tractatus ſcōi pme ptis libri gnti in quo mouenē z ſoluūtur due qōes pncipales. ſ. vtrū oē iniuſtū pati ſit iuolūtariū: z qs duoz facit iniuſtitiā circa diſtributiōes vtrū tribuēs plus pter dignitatē vel plus recipiēs q̃z eſt dignum.

¶ Queriē. q̃ pmo vtrū ꝓtingat volētē iniuſtū pati: vel oē iniuſtū pati ſit inuolūtariū: adiūgēs q nō oē iniuſtū pati eſt volūtariū: vtpote punitoz. ¶ Deinde dubitaē vtrū iniuſta paſſus iniuſtū patiē oīs: q̃ dubitatio ſoluīē p b q iniuſtū pati eſt p ſe z p accidēs / ſicut z iniuſtū facē eſt vtroqz mō. Deinde arguit ex ope īcōtinētis q volēs aliqs iniuſtū patiē: qz z ſibiipſi iniuſtū faē: qd ſoluit p appoſitionē hui⁹ pticule. ſ. pter volūtatē ad diffinitionē prius poſitā eius qd eſt iniuſtū facere: vt ſit diffinitio ītegra huius qd eſt iniuſtū facere hec volētē z ſciētē nocere alicui pter paſſi volētē: deinde q nō eſt iniuſtū pati dare ſpōte ſua pciſiora p

P villioribus: eo q iniuſtū pati nō hz pncipiū in paſſo ſed in faciēte. ¶ Deinde mouē z^a qō principalis vtrū iniuſtū facit plus vel minus alteri tribuēs pter dignitatē: mouē ēt alia qō. ſ. vtrū ꝓtingat ipſuz diſtribuētē ſibiipſi iniuſtū facere: q̃ ſoluēdo dicit q moderati diſtributores hz minus ſibi diſtribuāt in pecunys: nō tñ ſimplr qz abūdāt gloria: vel ſimplr bono / aduciēs q icqualr diſtribuēs iniuſtū facit ſed nō ſemp plus bñs. ¶ Deinde ad idem inducit q facere multiplr dz. ſ. p ſe z p accidēs: ac p hoc patiētē conſilr pati p ſe vel p accidens: deinde q hz in nobis ſit cū volumus iuſtū z iniuſtū facere: nō tñ cū volumus iuſti aut iniuſti ſumus / qz nō ab agere: ſed ab habitu tales ſumus: deinde q hz facile ſit ſcire ab auditu z per accidens iuſta z iniuſta: nō tñ eſt facile: ſz difficile ſimplr ſcire ea / qz ſcire ea ſimplr ſolū eſt operātis ea ab habitu: rādē q iuſtū diſtributiuū z directiuū eſt ī pticipātib⁹ ea q̃ ſz ſe ſūt bona z nō in dys nec iſanabilib⁹: ſed in his qb⁹ talia bona ſūt vtilia.

¶ Ambiget aūt qſpiā ſi determinationē ſit ſatis de faciēdo patiēdoqz iniuriam: atqz ſi ita vt Euripides inquit abſurde dicens.

Queris parentem quomodo occidi meam/
Sermo eſt breuis: non exitus longos habet.
Volens volentem: vel volentem non volens/

Utrū eni re ꝑa ſua ſponte qſpiā iniuriā patiaē an nemo: ſed oēs inuiti: quēadmodū z oēs q iniuriā agunt ſus faciunt ſponte. Et vtrū oēs hoc mō: an qdā ſpōte qdā inuiti. Silr z cū patiunē hoīes ius: nā oēs cū ius agūt ſua faciūt ſponte. Quare cōſentaneū eſt rōni ſilr opponi eos q iniuriā z q ius patiunē: vt aut ſponte patianē aut inuiti. At abſurdū videbiē ſi oēs ēt ius pati

B ſua ſponte dixerimus. Nōnulli nāqz nō ſua ſponte ius patiunē. Enimuero de hoc quoqz qſpiā dubitauerit: ſi oīs q paſſus eſt iniuſtū iniuriā patiaē.

Capitū 4ᵐ tra. 2. pme ptis li. 5. ethicoz. pⁿ ps. 6. ¶ Dubitabit aūt vtiqz aliqs ſi ſufficienter determinatū eſt de iniuſtū pati z iniuſtū facere. primūqdem igiē ſi eſt quēadmodū Euripides dixit dicens incōueniēter: matrē occidi meā. breuis ſermo: volēs volētē: vel volentē nō volens. ¶ Utruz enim vere eſt volentē iniuſtū pati vel nō: ſz inuolūtariū eſſe: quēadmodū z ininſtū facere oē voluntariū: z vtrū eſt ſic vel illo mō quemadmodū z iniuſtū facere omne volūtariū: vel hoc

B qdem voluntariū: hoc aūt inuoluntarium: ſilr aūt z iniuſtū pati. ¶ Juſtū opari eniz oē volūtariū: q̃re rōnabile qdez opponi ſilr fm vtrūqz z iniuſtū pati z iuſtū pati: z voluntariū z inuoluntariuz eſſe. ¶ Incōueniens aūt vtiqz videbiē: z iniuſtū pati ſi omne voluntariū. Quidam enim iniuſtū patiunē nō volētes. ¶ Quare z hoc dubitabit vtiqz aliquis vtrum iniuſtū paſſus iniuſtum patitur omnis.

Quarti. c. 2. tra. diᵒ i duas ptes pn. Iſtud eſt capⁿ 4.ᵐ ſcōi tractatus pme ptis: in quo pb̃s mouet z ſoluit duas qōes pncipales huius libri: z fm hoc iſtud capⁿ cōtinet duas ptes pncipales. In pma pncipalr mouē z ſoluīē hec queſtio. vtruz oē iniuſtū pati ſit inuoluntariuz. In z^a ibi [Adbuc aūt que

C preeligim⁹.] Principalr mouē z ſoluīē qō querēs qs duorū facit iniuſtitiā circa diſtributiones vtrū diſtribuēs alicui plus pter dignitatē vel ille q plus recipit q̃z eſt dignuz. Prima ps cōtinet tres pticulas. In pma ponit mādz qōnis z format qōnē. In z^a ibi [Uel quēadmodū.] Incipit ſoluere qōnē motā ponēdo aliqua preambula que valent ad ſolutionē qōnis. In z^a pticula ibi [Uel nō recta.] Ponit perfectā ſolonē huius qōnis vtrū oē iniuſtū pati ſit inuolūtariū. ¶ In pma igiē pticula pmo mouet qōnē z ponit mādz qōnis. z z^o format qōnē z pſequiē qōnē motā. Primo igiē ponit mām qōnis. Scōo format qōnē: mā qōnis ſumitur ex his que pdetermiata ſunt. vñ dicit q aliqs poſſet dubire vtrū ſufficienter ſit determinatū de iniuſtū facere z iniuſtū pati. Dictū eſt eniz q iniuſtū facere eſt voluntariuz: z iō dubitari pōt. vtrū illud referēdū ſit ad iniuſtum pati. Hec igiē eſt vna mā dubitationis: qz iniuſtū facere eſt voluntariū: vtz ꝓpter hoc iniuſtū pati ſit volūtariū vel inuoluntariū. z^o ſumit mā dubitationis ex ꝓbo Euripedis poete q icōueniēter videē introducere quēdā dicentē vel volens vel nolēs occidi matrē volētē occidi. ¶ In quorum vtroqz intelligiē q mater voluit occidi: z ita voluit iniuſtū pati: z ſic iniuſtū pati videē eſſe voluntariū. [Utrū. n.] Poſita mā qōnis format qōnē. Utz aliqs volēs patiaē in iuſtū: vel hoc nō ſit verū. ſed oē pati iniuſtū fit inuoluntariū. Hec igiē eſt qō. vtrū aliqd iniuſtuz pati ſit ſic vel illo mō: ita q vel oē iniuſtū pati eſt inuolūtariū vel qōdā iniuſtuz pati ſit volūtariū z qōdā inuolūtariū: z pōt hec qō mouēri de eo qō eſt iniuſtū facere. Utrū oē iniuſtū facere ſit volūtariū vel oē iniuſtū facere ſit inuolūtariū vel qōdam volūtariū z qōdā inuolūtariū. [Juſtū opari.] Deinde pſequiē qōnē motā. z p̃mo arguit. pbādo q oē iniuſtū pati ſit voluntariū: vel q oē iniuſtū pati ſit inuolūtariū. Scōo pbat q nō oē iniuſtū pati ē volūtariū. ¶ Ad p̃ⁿ ſic arguit. Oē illud qd eſt opari iuſtū / eſt volūtariū: ſz opari iuſtū eſt oppoſitū ei qd eſt pati iuſtū: ſicut ergo oē opari iuſtum eſt volūtariū vel oē opari iuſtū eſt inuoluntariū: ita oē pati iuſtū eſt volūtariū vel oē pati iuſtū eſt inuoluntariū. igiē rōnabile eſt q iniuſtū facere z iniuſtū pati ſilr mō opponantur fm vtrūqz. ſ. volūtariū z inuolūtariū: ita. ſ. q oē iuſtuz facere ſit voluntariuz vel oē iuſtū facere ſit inuolūtariū: z eodē mō q oē iniuſtū pati ſit voluntariū vel oē iniuſtum pati ſit inuolūtariū: vñ qz quot modis dz vnū oppoſitozū tot modis dz reliquū: ideo qz oē iuſtū facere eſt voluntariū vel oē iuſtū facere eſt inuoluntariū: vt q omne iniuſtū pati ſit volūtariū vl oē iniuſtū pati ſit inuolūtariū. ¶ Incōueniēs aūt vtiqz. Deinde arguit ad hoc q nō oē iniuſtuz pati eſt volūtariū: qz manifeſtū eſt q qdā patiunē iniuſtū nō volētes ſicut illi q verberanē z illi a qbus bona p violentiā rapiunē. [Quare z hoc.] Mouet circa hec quādam qōnē que eſt. vtrū oīs q patiē illud qd eſt iniuſtuz māliter z per accidēs poſſit dici qd eſt iniuſtū patiēs p ſe z fozalr. Si eniz nō ſit: ita poſſet aliqs rndere pdicte rōni dicendo q ille qui nolēs patiē rapinā vel verbera / patiē id cui accidit eſſe iniuſtū: nō tñ p ſe z formalr patiē iniuſtum.

¶ An vt agēdo ſic z in patiendo res ſese hz. Eteniz fit vt ad vtrūqz p accidēs ipſa iuſta accōmodenē: z eodē mō iniuſta. Nō. n. eſt idē iniuſta agere z iniurias agē: neqz iniuſta pati z iniurias pati. Silr z in agendo patiēdoqz ius. Fieri. n. nō pōt vt patiaē qſq̃ iniuriā: niſi qs iniuriaz faciat: aut ius patiaē: niſi ius qſpiam agat. Qd ſi ſimplr iniuriā facere ſit ſua ſponte quēpiā ledere: z idipſuz ſponte inquā ledere ſcientē z quem z quo atqz qūo. Incōtinens aūt ipſe ſibi ſua noceat ſponte: ipſe nimirū iniuriā patiē ſua ſponte: fieriqz pōt vt ſibiipſi iniuriā faciat. Atqz hoc ēt ipſuz vnū qd eſt eoz q̃ dubitanē: ſi fieri inquā poſſit vt ſibiipſi qſpiā iniuriam faciat. Preterea fit vt ſua ſponte qſpiā ob incōtinētiā ab alio ſponte nocente ledaē. Quare fit vt ſua ſponte aliquis iniuriam patiatur.

¶ Vel quēadmodū in opari z in pati eſt fm accidens: cōtingit enim in vtriſqz transumere iuſtis. Silr aūt manifeſtū: qñ z iniuſtis. Nō. n. idē iniuſta operari ei qd eſt iniuſtū facere: neqz iniuſta pati ei qd eſt iniuſtū pati: ſilr aūt z iniuſtuz operari z iniuſtuz pati. Impoſe eniz iniuſtuz pati nō iniuſtū faciente aliquo: vel iuſtum pati nō iuſtū operante aliquo. ¶ Si aūt eſt ſimpliciter iniuſtū facere nocere volentē aliquem: volentē aūt ſciētē z quē z quod z vt. ¶ Incōueniens aūt volēs nocet ipſe ſibi: volens vtiqz iniuſtū patiē z cōtingit ipſe ſibi iniuſtū facere. Eſt aūt z hoc vnuz aliqd dubitatoz ſi cōtingit ipz ſibiipſi iniuſtū facē. ¶ Adhuc volens ſiqs ꝓpter incontinentiaz ab alio ledaē volente: q̃re vtiqz erit volentem iniuſtum pati.

¶ Hec eſt z^a pticula p̃me ptis: in qua pb̃s incipit ſoluere qōnē pdictā z dicit: q ſicut ſe hz circa facere: ita ſe hz circa pati: qz in vtroqz ꝓtingit trālumere idest accipere illud qd eſt fm accidēs circa iuſtuz z ſilr circa iniuſta: z hoc eſt: qz opari ea ex qbus accidit eſſe iniuſta nō eſt idē qd eſt p ſe facere iniuſtū: qz qñqz ignorās facit p accidēs id qd eſt iniuſtū: nō tñ per ſe loquēdo iniuſtificat. Silr pati ea qbus

accidit cē iniusta nō est idē ei qō est iniustū pati per se. Qz aūt fit eadē rō de facere ⁊ pati taz circa iusta q̄z circa iniusta declarat ꝓbs: ⁊ est ꝛclo 36°: ⁊ ꝓbaī per hoc q̄ nō ꝓuenit aliquē pati iustū vel iniustū p se loquēdo: nisi sit aliqs faciēs iustū vel iniustū p se loquēdo: qz passio est effectus actionis. Si igīt aliqs faciat illud qō est iniustū p accidēs ⁊ nō per se: pñs est q̄ ille q patiī /patiī iniustum p accīs ⁊ nō per se. Et si aliqs per se faciat iniustū opz q̄ sit aliqs q per se patiaī iniustū: ⁊ eadē rō est de iusto. Et p hoc soluīt hic dubitatio qua dubitaī vtrū oīs patiens iniusta patiaī iniustū: hoc est vtrū oīs patiēs illud qō est iniustū māliter patiaī iniustū p se. Rūdendū est q̄ nō: qz nō est idez pati iniustū per accidēs ⁊ pati iniustū per se: sicut nō est idē facere iniustū per accīs ⁊ facere iniustū per se. Quid aūt fit facere iniustū p accīs ⁊ qd per se videbiī posteriꝰ. ¶ Intelligendū q̄ per facere vel pati iusta pluraīr: intelligit facere vel pati id qō est iniustū māliter: ⁊ per facere vel pati iniustū singulr: intelligit facere vel pati iniustū per se. [Si aūt est simplr.] Arguit ad hanc qōnē vtrū oē iniustū pati sit voluntariū: ⁊ ꝑmo ꝑmittit quādā descriptionē eius qō est iniustū facere: que est q̄ iniustū facere est idez q̄ volēs nocere ⁊ sciens quē ledat ⁊ qō nocumētū inferat ⁊ qualr: ⁊ sic de alys circūstātys. [Incōtinens aūt volēs.] Ex premissa descriptione ꝓbat q̄ nō oē iniustū pati sit inuoluntariū: ⁊ hoc duplr. Prio sic. Incōtinēs volēs nocet sibiipsi: qz volēs operaī idē qō scit sibi esse nocumētū. Scōz hanc descriptionē eius qō est iniustū facere incōtinēs volēs facit sibiipsi iniustū: sed ad iniustū facere sequiī iniustū pati. igitur incōtinēs volēs patiī iniustū a seipso: ⁊ ita nō oē iniustū pati est inuoluntariū: hic tñ est vna qō incidēs que postea soluet. s. vtꝛ ꝓtingat q̄ aliqs sibiipsi faciat iniustū. [Adhuc volēs.] 2° arguit ad idē si c. s. ꝓtingit q̄ aliqs sciēs ⁊ volens ledīt ab aliquo: puta cū aliqs captus amore meretricis ꝑmittit se ab ea spoliari. Cōtingit igitur q̄ aliquis volēs patiaī iniustū: ⁊ sic nō oē iniustū pati est inuolūtariū.

¶ An definitio dicta nō recte sese hz: sed huic ledere ī quā scientē ⁊ quē ⁊ quo atqz qūo: hoc est addēdū preter illius volūtatē. Ledīt igīt aliqs sua sponte patitur atqz iniusta: sed iniuriaz sua sponte patiī nemo: nemo nāqz vult. Neqz incōtinens ipse: sed ꝑter voluntatem agit: neqz eniz vllus id vult qō nō existimat eē bonū: incōtinēs aūt id agit qō nō putat esse agēduz. Qui vō dat sua quēadmodū arma Diomedi glaucꝰ dedit: vt dicit Homerꝰ. Prōqz nouē cētū p ferro tradidit auꝛ. Is iniuriā nō patiī. Dare nāqz est collocatū in ipso: sz vt iniuriā patiaī nō est in potestate ipsius situm: sed is sit qui iniuriam agat oportet. Patet igitur sua sponte neminem iniuriam pati.

¶ Vel nō recta diffō: sed apponēdū ei qō est nocere sciēte ⁊ quē ⁊ quod ⁊ vt. preter illius voluntatē: ledīt qdē igīt aliqs volēs ⁊ iniusta patiī: iniustū aūt patiī nullus volens. ¶ Nullus eniz vult neqz icōtinēs sed ꝑter volūtatē opaī. Neqz. n. vult nullus qō nō existimat eē studiosuz. Incōtinēs āt qō nō existimat oportere opari opaī. ¶ Qui aūt: que ipsi dat: quēadmodū Homerus ait. dare glaucū diomedi aurea pro ereis: centū boues p nouē bobus: nō iniustū patiī: in ipso eniz est dare: iniustum aūt pati nō in ipso: sz iniustū faciētē opz existere. De iniustū pati aūt qdē igīt: qm̄ nō volūtariū manifestuz.

¶ Dec est 3ª ꝓticula ꝑme ꝓtis: in qua soluit ꝓfecte istā qōnē. vtrū oē iniustū pati sit inuoluntariū. ⁊ ꝑmo corrigit diffinitionē supius positā eius q̄ est iniustū facere: ⁊ intendit q̄ addendū est descriptioni ꝑdicte eius q̄ est iniustū facere. hec ꝓticula. s. ꝑter lesi voluntatē: ita q̄ iniustū facere sit aliquē volentē ⁊ scientē circūstantias nocere alicui preter ipsius voluntatē. ex quo pz q̄ iniustū pati per se loquendo est ledi vel nocumentū recipere ꝓtra voluntatē ipsius qui iniustū patiī: ⁊ iō hz aliqs volēs ledaī ⁊ patiaī p accidens ea que sunt iniusta: tñ nullus volēs patiī iniustū: p se loquēdo vt dictū est. [Nullus.] Soluit ꝑdictā rōnē. d. q̄ nullus vult cōpleta voluntate pati iniustū: neqz etiā incontinens opaī sibi nociua nisi ꝑter voluntatē: hz eniz per se volūtatē boni: sed ꝓp̄ ꝓcupiam trahiī ad malū. Luz eniz volūtas sit appetitus boni: nullus vult nisi qō estimat esse bonum. Incōtinēs aūt extra passionē existēs nō reputat bonū illō qō facit in passione exñs. vñ absolute nō vult illud: sed tñ operaī illud ꝓpter ꝓcupiscētiā: qō existimat nō oportere opari. [Qui aūt que ipsius.] Soluit scōz qōnē de eo qui volens ledīt ab alio: ⁊ dicit q̄ ille q volens dare sua bona vt volens ꝑmittit se spoliari /nō patiī iniustū per se loquēdo: qz nō patiī iniustū ꝑter sui volūtatē: qui eniz dat sua nō patiī per se iniustū sicut narrat Homerus de quodam glauco noie q dedit Diomedi arma sua aurea pro ereis: ⁊ 100. boues pro. 9. bobus: iō tālis nō patiī iniustū: qz in potestate hois est dare sua: sed iniustū pati nō est in ptāte ei qui iniustū patiī: sz opz existere aliquē q faciat iniustuz: ⁊ ita iniustū pati est inuoluntariū: ⁊ iniustū facere est voluntariū: qz p̄nꝫ actionis est in agente qō pertinet ad rōnē voluntary: sed p̄nꝫ passionis nō est in patiente: sed in alio qō ptinet ad rōnē inuolūtary. Manifestuz igīt est ex ꝑdictis q̄ iniustū pati est inuolūtariū. ¶ Dubitaī hic circa descriptionē eius qō est iniustū facere: qz nō vz q̄ ad iniustū facere regraī nocere alicui ꝑter voluntatē illius: qz si ita eēt nō esset in ptāte alicuius facere iniustuz alicui: qz nō est in ptāte agentis q̄ patiēs patiaī volūtarie vel inuoluntarie.

¶ Dico ꝓm q̄ mihi videī cōcedendo q̄ nō est totalr in ptāte alicuius facere per se iniustū alteri: qz solū est partialiter in potestate agentis facere iniustū per se alteri: qz facere per se iniustū dependet tam ex volūtate agentis q̄z ex voluntate patientis: vt pz hic per ꝓbm: tñ iniustum facere materialr ⁊ per accidēs /est in potestate agentis.

¶ Insuper ex iis q̄ ꝓposuimus hec duo restant deinceps dicenda: vter iniuriā faciat: is ne qui plus preter dignitatē tribuit: an is qui illud hz. Et si ficri possit vt sibiipsi gspiā iniuriā faciat. Eteniz si sit illud qō prius est dictū ⁊ q distribuit nō q plus habz iniuriā faciat si gspiā plus alij q̄z sibi tribuat sciens sponteqz: qō qdez moderati hoies faciūt (Bonus. n. ⁊ equus minora sibi tribuere solet) is ꝓfecto sibiipsi iniuriā facit. An neqz hoc simplex est. Ex alio nāqz bono plus forte ꝓsequiī vt gloriā: aut absolute honestū. Soluīt preterea ⁊ per definitionē agēdi iniuriā: nihil enim ipse preter suā patitur voluntatem: quare nō iniuriā patiī ob idipsuz sz si minus capit leditur tñ.

¶ Adhuc aūt q̄ peligimus duo est dicē. vtꝛ qdē iniustū facit q tribuit ꝑter dignitatē plus vel q hz: ⁊ si est ipsuz sibi iniustū facere: si eniz cōtingit prius dictū ⁊ distribuens iniustū facit: sz nō bñs plus: sīqs plus alteri q̄z sibiipsi tribuit sciēs ⁊ volens ita ipse sibi iniustū facit qō videntur moderati facere. Modestus eni minoratiuus est. ¶ Vel neqz hoc simplr. Altero eniz bono si ꝓtingat supabūdat: puta gloria vel simplr bono. ¶ Adhuc soluīt ꝓz diffōnē eius qō est iniustū facere. Nihil. n. patiī ꝑter ipsius voluntatē: quare non iniustum patiī, ꝑter hoc: sed qdem nocumentum patitur solum.

¶ Dec est 2ª ps ꝑncipalis huius capl'i: in qua ꝓbs mouet ⁊ soluit vnā qōnē ꝑncipalē. s. q̄s circa distributiōes facit iniustū. vtrū distribuēs vel recipiēs ꝑter dignitatē. ⁊ cōtinet q̄tuor ꝓticulas. In ꝑma mouet qōnē ⁊ ponit duas solōnes ad qōnē. In 2ª ibi [Manifestū aūt.] determinat veritatē. In 3ª ibi [Volēs autē.] remouet tres falsas opiones circa iniustū facere ⁊ iniustum pati. In 4ª ibi [Sunt aūt iusta.] narrat q̄bus cōpetunt iusta: ⁊ q̄bus ꝑsunt ⁊ q̄bus nocēt ea que sunt circa iusta. In ꝑma ꝓticula ꝑponit intentionez ⁊ mouet ⁊ soluit duplr vnā de ꝑncipalibus qōnib⁹. Dicit q̄ q̄ circa ea q̄ ad iustitiā ⁊ iniustitiā ꝑtinet adhuc sūt duo q̄ prē alys dicere eligit: quoꝛ ꝑmū est: q̄s duoꝛ facit iniustitiā circa distributiones: vtruz ille qui dat aliqd alicui ꝑter dignitatē: vel ille q recipit. 2ᵐ est vtrū aliqs possit sibiipsi facere iniustū: ⁊ illud soluet posteriꝰ in fine hui⁹. 5. Arguit ad ꝑmā qōnē ꝑbans q̄ ille q male distribuit nō facit iniustū: qz poīe est q̄ distribuēs plus tribuat alteri sciens ⁊ volens q̄z sibiipsi: cū tñ ipse sit magis vel equalr dignus: ⁊ sic si male distribuens faceret iniustitiaz sequiī q̄ ille distribuens facit iniustū sibiipsi: qō videī incōuenīēs: qz moderati hoies hoc videnī facē vt sibiipsis minora remaneāt: pertinet eni ad vnū modestū q̄ sit minoratiuus. s. minora sibi tribuēs. [Vel neqz.] Soluit duplr. vno mō q̄ ille qui de bonis exteriorib⁹ minora sibi retinet supabūdat in altero bono. s. in gl'ia vel simplr in bono. [Adhuc soluīt.] 2° solo est per diffōnē supius positā eius qō est iniustū facē: in qua addit q̄ ad facere iniustū regriī q̄ sit preter volūtatē patientis: sed ille distributoz minora sibi distribuens nihil preter suā voluntatē facit vel patiī: ⁊ iō sequiī q̄ nō patiī iniustū: sed solū patiī qōdā nocumentum.

¶ Patet aūt ⁊ distribuentē iniuriā agere: sed nō euz sp q plus hz: nō. n. is iniuriā facit cui inest iniustū: sz is cui potestas inest id faciēdi sponte. Dec aūt est vñ est ꝑncipiū actus: qō qdē in ipso est distribuente: nō in accipiente. Preterea cuz facere multis dicaī modis: ⁊ mō quodā expertia aie: ⁊ manus: ⁊ seruus occidat hero in bente: iniuriā qdē nō agit: iniusta aūt facit. Insup si iudicauit ignorās: nō iniuriā facit legitimo iusto: nec est iniustū iudiciū. Est tñ aliquo mō iniustuz. Aliud. n. est legitimū iustū aliud primū ⁊ nāle. Si vō cognoscēs iudicauit iniuste: ꝑus hz ⁊ ipse vel gram vel vindictam. Deride igīt ⁊ is q ob hec iudicauit iniuste plus habz: atqz si gspiā acceperit iniurie ptē: nā in illis qui fundū puerso iudicio tribuit nō fundū cepit sed argētum.

¶ Manifestū aūt ⁊ qm̄ distribuēs iniustū facit: sed nō plus bñs semp. Nō eniz cui iniustuz inest: sz cui volēte hoc facere. Hoc aūt vñ principiuz actionis qō est in distribuente: sz non in accipiēte. ¶ Adhuc multiplr facere dī ⁊ est vt inaiata occidūt ⁊ manus ⁊ famulus precipientis nō iniustū facit: facit aūt iniusta. ¶ Adhuc sīqdē ignorās iudicauit nō iniustū facit ꝑm legale iustū: neqz iniustū iudiciū est. Est aūt vt iniustū. Alteꝛ eniz legale iustū ⁊ primū. Si aūt cognoscens iudicauit iniuste: auare fecit ⁊ ipse: vel gratia: vel pena: quēadmodū igīt ⁊ sīqs patiaī iniustificationē: ⁊ qui ꝑter hoc iudicauit iniuste plus habet. Etenim in illis qui agrū iudicauit: nō agrū: sed argentum accepit.

¶ Dec est 2ª ꝓticula: in qua determinat veritatez: ⁊ hec est veritas: q̄ ille q distribuit ꝑter dignitatē facit iniustum: ⁊ hec est ꝛclo 37ª: ⁊ ille q plus accipit nō semp facit iniustū: sed qñqz. s. qñ adhuc operaī vt habeat plus equo. ꝛclo ꝓbaī triplr. Primo sic. Ille cui inest iniustū hoc est ille q patiī iniustū nō facit iniustū: sed ille q volēs facit: hoc est: ille in quo est ꝑncipiū actionis facit iniustū. vñ rō talis est: ille in quo est ꝑnꝫ actionis ⁊ qui volēs agit facit iniustū: sz ꝑnꝫ actionis est in distribuente qui volēs distribuit: ⁊ nō in accipiente. igīt distribuens facit iniustū ⁊ nō accipiēs. [Adhuc multiplr facere.] 2° ꝓbaī ꝛclo sic. Multiplr dī aliqs facere iniustū. vno mō sicut causa ꝑncipalis. alio mō sicut instra faciunt qūo dicimus q̄ inaiata occidūt ⁊ faciunt: sīc gladius vel sagitta: ⁊ sic dicim⁹ q̄ manus vel famulus ꝑcipientis occidit: quoꝛ nihil p se loquēdo facit iniustū: sz faciat ea q̄bus accidit esse iniusta: ⁊ ita nullū istoꝛ facit iniustū per se ⁊ formalr: sed iniusta. s. materialr ⁊ per accidēs: ⁊ ex bis arguiī sic. Quādo fit iniustū illud qō est ꝑncipale agens ⁊ in quo est ꝑnꝫ ꝑnꝫ actionis facit iniustū ⁊ nō agēs instrale: sed in distributione distribuēs est agēs ꝑncipale ⁊ recipiens se hz vt agens instrale per modū obediētis. igīt distribuēs ꝑter dignitatē facit iniustū ⁊ nō recipiēs. [Adhuc sīqdē ignorās.] 3° ꝓbaī sic cōclusio. ⁊ ꝑmo narrat q̄ si aliqs pp ignorātiā legalis iusti male iudicet nō facit iniustū per se loquēdo: neqz iudiciū ꝑm q̄ est actio est iniustuz per se: est tñ q̄si iniustū: qz illud qō iudicaī est iniustū. Istud aūt qō dictū est de ignorātia legalis iusti ꝑpter hoc dictū est: qz alterū est legale iustū qō ignorari pōt: ⁊ alteꝛ est ꝑnꝫ iustū. s. iustū nāle qō nō pōt ignorari: qz est nālr impressuz menti humane: sed si aliqs cognoscēs iustū legale iudicet iniuste: tunc ipse facit auare ⁊ iniuste: vel pp gram alicuius acgrendā: vel pp penā euadendā. Si eniz aliquis velit p ptes inequales diuidere iniustificationē: ille qui pp hoc iniuste iudicat vt acgrat gram alicui⁹ plus acgrit sibi de bono q̄z sibi ꝓpetat: sz nō plus bēat de illo bono in quo alterū dānificat. Nā ille q pp auaritiā lucri iniuste adiudicat alicui aliquē agrū: nō accipit ab eo agrū sed argētum. Istis narratis pōt poni 3ª ratio ad ꝑbandū ꝓclonē q̄ talis est. Sicut iudex se hz in cōmutatiōib⁹: ita se hz distribuēs in distributionibus: sed iudex in cōmutatiōib⁹ scientēr male iudicans ⁊ ꝑter dignitatem iniustum facit. igitur in distributionibus distribuens preter dignitatem sciens: iniustum facit ⁊ iniuste distribuit.

¶ At q̄ putant hoies in seipsis esse situ iniurias facere. Quapp ⁊ iustū eē facile arbitranī: hoc aūt nō ita sese hz. Loire nāqz cū vxorevicini: ⁊ pulsare primū dareqz argentum manu facile est ⁊ collocaī in ipsis. Sed hec agere sic se habētes neqz facile est: neqz in ipsis est situz. Simili mō cognoscere iusta atqz iniusta nullā sapientiā eē putāt: ꝑpterea q̄ nō est difficile ea de q̄b⁹ leges dicunt intelligere. At nō hec sunt ipsa iusta nisi per accidēs: sed tñc sunt iusta cū quodaz agunī mō: ⁊ quodā distribuunī mō. Id aūt difficili⁹ est q̄z ea que

sanitatē efficiunt scire. Et ibi nāq; mel vinū veratum adustionē icisionēne scire ꝓfacile sane est. Sz quonā mō ad sanitatē efficiēdā ⁊ cui ⁊ qñ sint tribuēda tanta est difficultas scire: quāta est medicū esse. Ob id autez ipsuz ⁊ iusti nō minus eē putant iniuriā facere: qz vir iustus nō minus: ſz ēt hoꝫ singula facere pōt: vitiare inquā vxorē cuiuspiā: ⁊ pulsare aliquez: ⁊ vir fortis in acie proꝑcere clipeū tergiſqz versis fugam surripere. At timide agere ⁊ iniuriā facere nō est hec facere nisi ꝑ accñs: ſz sic se habētē hec facere: quēadmodū ⁊ mederi atqz curare nō est incidē vel nō icidere: aut medicamēta dare aut nō dare: ſz ꝗ mō sese hītē hec agē.

¶ Hoies aūt in seipsis existimāt eē iniustū facere. pp qd ⁊ iniustū eē facile. Hoc aūt nō. cōmisceri quidem enim ei que vicini: ⁊ percutere primum: ⁊ dare manu argentuz facile ⁊ in ipsis: sed sic habentes hoc facere neqz in ipsis. ¶ Similiter autem ⁊ cognoscere iusta ⁊ iniusta nihil existimāt sapientie eē: qm̄ de qbus leges dicunt nō difficile itelligere. Sz nō hec sūt iusta: sed ſz accidēs: sed aliqualr opata ⁊ aliqualr distributa iusta. Hoc aūt plus operosuz q̄ sanatiua scire: qz ⁊ illic mel: ⁊ vinū: ellebor: ⁊ vstionē: ⁊ incisionē scire facile: sed qualr opz distribuere ad sanitatē: ⁊ cui ⁊ qñ tātū opus q̄tum medicū esse. ¶ Propter ipsuz aūt hoc ⁊ iusti existimāt eē: nihil minus iniustū facē: qm̄ nihil min⁹ iustus: ⁊ magis pōt vtiqz vnūqdqz opari bonū: etenz cōmisceri mulieri ⁊ pcutere ⁊ fortis clipeū dimittere ⁊ cōuersus in q̄lēcūqz currere: sed timere ⁊ iniustū facere non hoc facere est: nisi ꝓm accñs: ſz sic se hītē hoc facē: quēadmodū ⁊ medicari ⁊ sanare: ⁊ incidere: vel non incidere: vel pharmacū dare: est sic vel nō.

¶ Hec est 3ª pticula scōe ptis p̄ncipalis: in qua ꝓbs excludit falsas op. ex pte facientis iustū vel iniustuz: ⁊ sunt tres opiniones false circa hoc. p̄ª est circa facientē ei⁹ qd̄ est iniustū facere vñ dicit ꝙ multi hoies existimāt ꝙ statiz ⁊ in pmptu ⁊ sine aliq̄ difficultate pñt facere iniustū. nā facile est ꝙ hō cōmisceat cū vxore vicini: ⁊ pcutiat primū: ⁊ tollat ab eo argētū: ⁊ dare argē: ū ad pcurandū homicidium facile est: ⁊ oia ista sunt iniusta: ⁊ ita facere iniustū vī facile. Istā opinionē remouet ꝓbs. d. ꝙ facere hō q̄ sunt iniusta māliter est facile: sed ꝙ hoies hō faciant sic se hītes. s. ex habitu pmpte ⁊ delectabilr nō est facile nec est statim in ptāte hoīs: sed ad hoc pueniē ꝑ longā cōsuetudinē. Similr aūt ⁊ cognoscē. Alia falsa opio est circa cognitionez iustoꝝ ⁊ iniustoꝝ: ⁊ est ꝙ nō est magne sapiētie cognoscere iusta vel iniusta. pp ꝗ ꝙ nō est difficile intelligere iusta legalia q̄ leges dicūt. Istā opionez remouet ꝓbs. d. ꝙ hec que leges dicūt simplr ꝓsiderata nō sūt iusta nisi ꝑ accñs inq̄tū accidit ea esse iusta: ſz ſz veritatē iusta sūt ſz ꝙ aliqualr opañ ⁊ distribuunt. i. ſz ꝙ attribuunt aliqualr negocys ⁊ pſonis: sed attribuere cōuenienter ea q̄ sunt lege posita negocys ⁊ pſonis est magis operosum ⁊ magis difficile q̄ scire sanatiua in qbus ꝓsistit tota ars medicine. Maior enim est diuersitas rerꝫ volūtariarꝫ in qbus ꝓsistit iustitia q̄ corꝫpaliū cōplexionū in qb⁹ ꝓsistit sanitas. In sanitatiuis enim scire vtutē mellis ⁊ vini ⁊ ellebori ⁊ vstionē ⁊ icisionē est facile: ſz distribuere illa ad sanātū: sicut opz ⁊ vt opz ⁊ qñ opz ⁊c. tanti opis est q̄ti ⁊ medicū esse: ⁊ quia hoc cognoscit ⁊ scit cōuenienter distribuere meditus est: vt intelligi pōt ꝙ tātū opus est: ⁊ ita difficile ista pueniēter distribuere ad iducendū sanitatē q̄tū est esse medicū speculatiuū: imo forte multis est difficilib⁹ bū practicare in medicationib⁹ vel medicialib⁹ q̄ bū speculari. Propter ipsꝫ aūt. Hec est 3ª falsa opio quā ꝓbs hic remouet ⁊ est circa facilitatē eius qd̄ est iniustū opari: ⁊ est ꝙ iustus nō min⁹ pōt iniustū facere q̄ qcūqz alius: qz ex hoc ꝙ aliqs est iustus nō minus sed magis scit ⁊ pōt opari vnūqdqz horuz q̄ dñr iniusta: sicut cōmisceri vxori alteri⁹ pcutere alium ⁊ dimittere clipeū: ⁊ sic de alys iniustis. Istaz opionē remouet ꝓbs. d. ꝙ cōmisceri vxori alteri⁹ ⁊ facere opa timiditatis nō est facere iniusta nisi ꝑ accidēs inquātum accidit illis q̄ fiunt eē iniusta: ſz facere iniustū ꝑ se est facere predicta sic se hītē. s. ꝙ operās sit volēs ⁊ pmpte ⁊ delectabiliter opans. vñ facere illa ꝑ se est facere ista ex habitu inclinante ad faciendū ista: sed iustus nō hz talē habitū: iō non pōt facere hō per se: ⁊ ponit exēplū de medicina. naz sicut circa medicinā medicari ⁊ sanare nō cōsistit in hoc soluz ꝙ est incidere vel nō incidere vel dare pharmachū. i. medicinā laxatiuā vel nō dare sed facere hec sicut opz.

¶ Iusta aūt in iis sūt q̄ pticipes sūt coꝫ que sūt simplr bona: hīt aūt ⁊ exuperationē in his ⁊ defectū: nā quibusdā nō est ipsoꝝ exuperatio vt dijs fortasse: qbusdā vo nulla ps est vtilis icurabilibus inquam malis: sed omnia nocent. Quibusdam autem vsqz ad aliquē terminum atqz hoc est humanum.

¶ Sunt aūt iusta in his in qb⁹ īsunt simplr bona: hīt aūt supabūdātiā in his ⁊ defectū: his qdē enim nō ē supabūdātia ipsoꝝ: puta forte dijs. his aūt nulla particula vtilis insanabilib⁹ ⁊ malis: sed omnia nocent: his aūt vsqz ad hoc: hoc autem humanum est.

¶ Hec est 4ª pticula scōe ptis p̄ncipalis: in qua narrat qb⁹ cōpetunt iusta: ⁊ dicit ꝙ iusta cōpetūt illis pſonis qb⁹ pñt adesse ea q̄ sunt bona simplr ⁊ absolute cuiusmodi sunt diuitie ⁊ alia hō: ⁊ circa hō hoies se hīt diuersimode: ⁊ hīō est: qz qdā hoies qñqz hīt supabūdātiā hō bonoꝝ ⁊ qñqz defectū: ⁊ sic se hīt hoies cōiter. Quidā vo nunq̄ hīt superabundātiā hō bonoꝝ: sed semp optime vtunt talibus bonis sicut cōtingit hoibus pfectis in vtute ⁊ forte oys ſz errorē eoꝝ q̄ ponebāt deos talibus vti: qbusdam. s. valde malis ⁊ insanabilib⁹ a sua malitia nulla pticula taliū rerū est vtilis: sed oia eis nocent. Quibusdā vo nō oia nocent: sed vsqz ad determinatuz terminum proficiunt ⁊ non vltra. ⁊ hoc est humanum.

Secūda pars qnti libri ꝓtinet in vno ca°: in quo ostēdit qualr epyichia ⁊ epyiches se hīt ad iustitiā ⁊ ad iustuz: ⁊ ꝙ epyiches neqz simplr est idē iusto neqz alterꝫ ⁊ qd̄ est meli⁹ nō oī iusto sed legali: qz est directio legalis iusti habētis qñqz pctñ: qz lex vlr ⁊ de his que in plurib⁹ ponit. Singularia aūt sub his ideterminata. pp quā ideterminationē nō in lege nec in legis positore est peccatū: cū legis positor sic diceret. si sciret singulares euent⁹: cui⁹ effect⁹ directiuū est epyiches: ⁊ ꝙ pp singulariū indeterminationē nō oia ꝓm legē sunt oīno certa: sed indigēt quadā virtute directiua: deinde qd epyichea: ⁊ quid epyichia.

¶ Deinceps dōz est de eqtate ⁊ bonitate: atqz equor bono: quōnā mō sese hz: equitas qdē ⁊ bonitas ad iustitiam

stitiā: equū aūt ⁊ bonū ad iustū. Nā cōsiderātib⁹ neqz simplr idē: neqz genere diuersuz eē vī. Atqz interdum laudam⁹ equū ⁊ bonū virūqz talē: q̄re ⁊ ad alia laudātes trāsferim⁹ ꝑ bono: ipsuz equus declarātes meli⁹ eē. Interdū rōnē sequētib⁹ absurdū vī: si equū ⁊ bonū sit qd ꝑter iustū laudabile sit: nā aut iustum nō est studiosuz: aut equū ⁊ bonū: aliud est a iusto aut idē sūt si vtrūqz est studiosuz. Hec igī dubitatio ob ea fere que dicta sunt nascit de ipso equo ⁊ bono.

Caput vnicum 2ª ptis 5. ethi. p̄ ps. c.

DE epyichia ꝓ ⁊ epyiche qualr se hz ꝓmū est dicere. Epyichia qdez ad iustitiam: epyiches autez ad iustum. ¶ Neqz. n. vt idē simplr: neqz vt alterū genere vī intēdētib⁹: ⁊ qñqz enim epyiches laudam⁹ ⁊ virū talē. Quare ⁊ ad alia laudātes trāsferim⁹ ꝑ bono magis epyiches: qm̄ melius ostēdētes. ¶ Qñqz aūt rōnē sequētib⁹ vī incōueniēs si epyiches ꝑter iustū qd exñs laudabile est: vel eni iustū nō studiosuz vl epyiches alitō: vel si ambo studiosa idē sunt. Dubitatio qdem igit fere accidit pp hoc circa epyiches.

Unici. c. 2ª ptis bi° in q̄tuor ptes ꝑn.

Istud est capl'm de epyichia ꝓtinēs scōaz ptez qnti libri: in quo p̄ determinat de obiecto epyichie. 2° de ei⁹ subo. 3° de ipso habitu. ⁊ ꝓtinet q̄tuor ptes p̄ncipales. In p̄ª pponit intētionē suā ⁊ eā ꝓsequit monēdo quādā qōnē ⁊ ad eā arguit. In 2ª ibi [Nīt aūt oia. Jsoluit qōnē motā. In 3ª ibi [Manifestū aūt ⁊ ex B. Jdeterminat de subiecto epyichie. In 4ª pte ibi [Et habitus ipse. Jdeterminat de hitu epyichie. In p̄ª igit pte pponit intētionem suā ⁊ eā ꝓsequit monēdo quādā dubitationē ⁊ ad eā arguit. Dicit igit ꝓmo ꝙ ꝓximū est dicere de epyichia que noīat quēdā hitū ⁊ de epyiche que est obz ei⁹ qualr epyichia se hz aft iustitiā ⁊ qualr ei⁹ obm qd̄ dī epyiches se hz ad iustū qd est obm iustitie. ¶ Intelligēdū ꝓm expositores ꝙ epyiches dī in greco illō qd est ꝓueniēs ⁊ decēs ab epy qd est supra. ⁊ ycos qd est obediēs: qz ꝑ epyichiā aliqs excellentiori mō obedit: dū obseruat intētionē legis vbi intentioni legis dissonāt vba legis. Neqz eniz vt idē. Jpsequit dubitādo an epyiches sit idē qd simplr iustū ⁊ ar. ad dubitationē ꝓbādo ꝙ nō est idē qd iustū: qz qñqz laudam⁹ illō qd est epyiches. i. obz epyichie vltra iustū dicētes ꝗ est hīt factū ⁊ meli⁹ q̄ si fuisset factū ſz vba legis: ⁊ talē virū q̄ ꝗ opat dicim⁹ esse virilē ⁊ pfectū ⁊ magis pfectū illo q̄ opatur ꝓm vba legis. Ex quo appet ꝙ exq̄ laudam⁹ epyiches vltra opus iustū ⁊ hoies epyichū magis q̄ hoiez iustū. nō videt ꝙ epyiches sit idē simplr qd iustū. Qñqz aūt rōnē sequētib⁹. Jarguit in 3ziū. d. ꝙ ex alia pte si velim⁹ seq rōnē videt incōueniēs: si illud qd est epyiches sit laudabile: ⁊ tñ sit aliō ꝑter iustū. vñ arguit sic. Bonū ꝓuenit vno mō tñ. vt in 2° hui⁹ dictū est: aut q̄ ambo sūt bona. s. epyiches ⁊ iustū: ⁊ tūc opz ꝙ sint idē ⁊ nō diuersa: cū bo^m sit vno mō tñ. vel nō ambo sunt bona: ⁊ sic vel epyiches nō est bo^m: ⁊ tūc nō est laudabile: vel iustū nō est bonū qd est incōueniens. Sic ergo circa illud qd est epyiches accidit dubitatio pp p̄dicta: qz ex vna pte nō videt ꝙ epyiches ⁊ iustuz sint idē. inquātū epyiches laudat vt melius q̄ iustuz: ⁊ ex alia pte videt ꝙ sit idem cum iusto inquantū illud qd est ꝑter iustum nō videt bonum ⁊ laudabile.

¶ Recte aūt aliquo mō sese hīt oia: ⁊ nihil ꝓprius ipsis aduersat: nā equū ⁊ bonū iustum est: ⁊ est aliquo iusto melius: ⁊ nō vt aliqd aliud gen⁹ melius est ipso iusto. Idē est ergo iustū atqz equū ⁊ bonū: ⁊ vtrūqz qdē est studiosuz: prestabilius aūt est ipsuz equū ⁊ bonuz. Fit aūt hec dubitatio qz equum ⁊ bonum iustum qdē est: nō aūt lege: sed emendatio legitimi iusti.

¶ Nīt aūt oia ꝓm modū quēdam recte: ⁊ nihil subcōtrariū sibiipsis. Epyiches. n. iusto quodā ens meli⁹ est ⁊ iustū: ⁊ nō vt aliud qd̄dā genus exñs meli⁹ est iusto. Idē q̄ iustū ⁊ epyiches: ⁊ ambobus studiosis exñtib⁹ meli⁹ epyiches. Facit aūt dubitationē: qm̄ epyiches iustū qdē est: nō aūt qd̄ ſz legē: sed directio iusti legalis. 2ª ps. c.

¶ Hec est 2ª ps hui⁹ capl'i: in qua soluit dubitationē motā. ⁊ cōtinet duas pticulas. In p̄ª ponit solōnē dubitatiōis ⁊ rōnē dubitatiōis. In 2ª ibi [Cā aūt qm̄ lex. Jassignat rōnē veritatis ꝓposite in solone dubitatiōis. Dicit igit p̄ ꝙ oia q̄ dicta sunt ꝑ vtraqz pte dubitationis quodāmō recte se hīt: nec est aliq̄ cōtrarietas. nā qd̄ est epyiches est qdāz iustū: ⁊ tñ est meli⁹ quodā alio iusto. nā sicut dcm̄ est supi⁹ iustuz quo ciues vtunt diuidit in nāle ⁊ legale. Est igitur epyiches meli⁹ iusto legali: sed cōtinet sub iusto nāli: ⁊ sic nō dī melius q̄ iustū quasi sit qdā aliud gen⁹ separatum a genere iusti. Sic igit iusto ⁊ epyiches exñtibus studiosis: epyiches est melius q̄ iustum legale. Nō vo dubitationis est: ꝙ epyiches est aliqd iustū sed nō est iustū legale: ſz est quedā directio iustitie legalis. Dictū est eniz ꝙ cōtinetur sub iusto nāli a quo ozit iustū legale. vnūqdqz aūt natum est dirigi ſz ꝓm^m a quo ozit: ⁊ ꝑ ꝗ ꝙ epyiches est directiuū iusti legalis pōt ꝓbari qdā ꝑus dictum. s. ꝙ epyiches est meli⁹ q̄ iustū legale: ⁊ hec est ꝓclo 38ª que ꝓbat sic. Unūqdqz nāliter directiuum inquantū hō est melius eo qd̄ per ipsum dirigitur: sed epyiches cum sit iustum naturale est directiuum iusti legalis. ergo ⁊c. 38ª ꝓclo hui⁹. 6. li.

¶ Causa aūt est: qz lex qdē oīs vlis est: fieri aūt nō pōt vt de qbusdā vlr recte dicat. In qbus igit vlr qdē dicere necesse est: fieri aūt nō pōt vt recte dicat: in is lex id accipit qd̄ fit plerūqz nō ignorās peccatū. Et est nihilominus recta: peccatū eniz nō est in lege: nec in legislatore: sed in ipsa rei nā. Cōtinuo nāqz rex eaꝝ que sub actionē cadūt mā talis est. Cū igit lex qdē vlr loquit: in his aūt ꝑter vlē ꝓpiā accidit: tuz recte sese hz vt ea pte qua legislator omisit atqz peccauit absolute locutus emendet defectus. Qd ⁊ ipse legislator si adesset hoc mō dixisset: ⁊ si sciuisset iubētē legē tulisset. Quapp iustū qdē est ⁊ prestabilius aliquo iusto: non tñ simplr iusto: ſz eo qd̄ peccat. Propterea qd simplr dictū est. Atqz hec est nā ipsius equi ⁊ boni. Emēdatio legis ea ex pte qua deficit ob vlē: hoc eniz est causa. Et vt nō oia sint lege: qz de qbusdā ipolē est ponere legez. Quare decreto est opus. Indefinite nāqz rei idefinita ⁊ regula est: sicut ⁊ edificatiōis. Lesbie plūbea norma. Ad lapidis eniz figurā mutat ⁊ nō manet: ⁊ decretū ad res ipsas sil'i mō. Patet igit qd est equū ⁊ bonū: ⁊ esse iustū ⁊ quo iusto prestabilius.

¶ Causa aūt qm̄ lex qdez vlr oīs. De qbusdam aūt nō est polē recte dicere vlr. In qbus igitur necessariū qdē dicere vlr: non polē aūt recte: ꝗ vt in plus accipit lex non ignorans qd̄ pctñ est.

I ¶ Et est nihilominus recta: pctm̃ enim nõ in lege neqz in legis positore: sed in nã rei est. Cõfestim enizꝫ opabiliũ mã talis est. cũ igit̃ dicat lex vlr. Accidit aũt in b̃ ꝑter ea q̃ vlr: tũc recte hẽt vbi ꝏliqt legis positor ⁊ peccauit simplr dicẽs: dirigere qõ deficit: qõ ⁊ legis positor sic vtriqz diceret illic presens: ⁊ si sciret legem posuisset.

¶ Propter qõ iustũ qdẽ est ⁊ qõdã melꝰ iusto nõ eo q̃ simplr aliõ: ſz eo q̃ p simplr pctm̃: ⁊ est hec nã q̃ epyiches: directio legis vbi deficit pp vlẽ: hec enim cã: ⁊ eiꝰ q̃ nõ oia ꝓz legẽ esse: qm̃ de gbusdã ipoſe ponere lege quare ſnia indiget. Indeterminati. n. indeterminata regula

K est: quẽ admoduz ⁊ lesbie figurationis plũbea regula est. Ad figurã enizꝫ lapidis trãsmutat̃ ⁊ nõ manet regula: ⁊ ſnia ad res. Quid qdem est igitur epyiches: ⁊ qm̃ iustum: ⁊ qm̃ melius iusto manifestum est.

¶ Hec est 2ª pticula scõe ptis: in qua assignat rõnẽ veritatis ꝓposite in solone qõnis que est q̃ iustũ legale indiget directione que fit p epyiches seu p iustum nãle. Cã vo q̃re iustũ legale idiget directione est: qꝛ oĩs lex dat̃ vlr: qꝛ enizꝫ pticularia sunt infinita: nõ pñt cõprehendi ab itellectu humano: vt de singulis pticularib⁹ ferat̃ lex: ⁊ iõ opz q̃ lex in vlr ferat̃: pura vt qcũq; fecerit homicidiũ occidat̃: de quibusdã enim põt sermo vlr semp eẽ verus: sicut in nẽcys in gb⁹ nõ põt defect⁹ accidere: ſz de gbusdam nõ est ſoſe q̃ dicat̃ in vlr q̃ semp sit verũ sicut in ꝓtingẽtib⁹ de gbus si

L aliqd sit vex vt in plurib⁹: in pauciozib⁹ tm̃ deficit: ⁊ talia sunt facta humana de gb⁹ dant̃ leges: qꝛ igit̃ in talib⁹ nẽce est q̃ legislator loquat̃ vlr pp ipolitatẽ cõprehẽdẽdi pticularia: nec est ſoſe q̃ illud qõ dz in oĩb⁹ recte se hẽat pp B qõ deficit in pauciozib⁹: legislator accipit illud qõ est in plurib⁹: ⁊ nõ ignorat q̃ defect⁹ põt eẽ in pauciozibus sicut nãlis dicit q̃ hõ hz. 5. digitos: ⁊ tm̃ nouit q̃ pp errorez nãe accidit qñqz ꝓriũ: sed in pauciozib⁹. [Et est.] Prædict⁹ tm̃ defectus nõ tollit rectitudinẽ legis: nec iusti legalis: qꝛ lex recta est: nec est defect⁹ ex pte legis: qꝛ lex rõnabilr posita est: neqz ex pte legislatoris q locut⁹ est ſz cõditionẽ mãe: sed defect⁹ est ex pte rei: talis enizꝫ est mã opabiliũ hũanoruz q̃ nõ sunt vlr ⁊ semp eodẽ mõ: sed in pauciozib⁹ diuersificant̃ vt reddere depositũ ſz se est iustũ: ⁊ vt in plurib⁹ bonũ: in aliquo tm̃ casu põt eẽ maluz: vt si gladius reddat̃ furioso. [Cũ igit̃ dicat.] Ex his ꝓcludit̃ q̃ nẽce est eẽ aliqõ

M directiũ iusti legalis: ⁊ hec est ꝏ 39ª: que pbat̃ sic. Illins qõ qñqz deficit ⁊ nõ est semp vtile obseruari nẽce est esse 39ª ꝓcloqui. 5. c. aliqõ directiũ: sed iustũ legale qñqz deficit nec est semp vtile illud obseruari. igit̃ nẽce est aliqõ directiũ esse iusti legalis. Maior pz de se ⁊ minor declat̃. nã lex ponit vlr aliqd qõ nõ est vlr obseruãdũ: sed in aliquo casu deficit ⁊ in tali casu lex indiget directione: ⁊ vbi talis casus accidit si legislator eẽt pñs determiaret sic eẽ corrigẽdũ: ⁊ si a p̃n⁹ pſciuisset posuisset B in lege: sed nõ potuit cõprehẽdẽ oẽs casus pticulares. Exẽplũ istius directionis legis ponit tale. In q̃dã ciuitate statutũ fuit sub pena capitis q̃ nullus pegrinus ascẽderet muros ciuitatis ne. s. posset dñiuz ciuitatis vsurpare. hostib⁹ vo inuadẽtib⁹ ciuitatẽ qdã pegrini ascẽdẽtes muros ciuitatis defenderũt ciuitatẽ ab hostib⁹: quos tm̃ nõ est dignũ capite puniri: qꝛ eẽt ꝏ ius nãle vt benefactorib⁹ pena repẽderet: ⁊ iõ istud iustũ legale opz dirigere p̃m iustuz naturale scilicet p̃m epyiches. [Propter qõ.] Concludit veritatẽ intẽtã. s. q̃ opz ponere directiuuz iusti legalis qõ est epyiches: ⁊ epyiches est qõdã iustũ ⁊ est melꝰ quodã iusto: ſz nõ est melius iusto nãli qõ simplr ⁊ vlr est obseruãdũ: sed est melꝰ iusto legali in quo accidit pctm̃: per hoc qõ simplr. i. vlr ꝓponit̃. vñ hec est nã eiꝰ qõ est epyiches q̃ sit directiuũ legis vbi lex deficit pp aliquẽ pticularẽ casuz: nec pñt oia determiari p legẽ: qꝛ de gbusdã q̃ raro accidũt ipoſe est q̃ lex ponat̃ eo q̃ non pñt oia talia ab hoĩe puideri: ⁊ iõ nẽcia est ſnia iudicis ꝑter legez latã: p quã ſniam vlẽ dictũ legis applicat̃ ad pticulare negociũ: qꝛ enizꝫ mã opabiliũ hũanoꝝ est idꝛterminata opz q̃ eoꝝ regula que est lex sit idꝛterminata nõ semp eodez mõ se bñs: ⁊ ponit̃ exẽplũ de regula lesbie edificationis in lesbia enizꝫ insula sũt lapides duri q̃ nõ pñt de facili ferro scindi vt sic dirigant̃ ad oẽm rectitudinẽ: ⁊ iõ edificatores ibi vtunt̃ regula plumbea: ⁊ sicut ista regula applicata ad figuras lapidũ nõ manet in eadẽ disponẽ: ita opz q̃ ſnia iudicũ adaptet̃ ad res p̃m q̃ cõuenit rebus.

¶ Ex quo etiazꝫ pz ⁊ quid nã sit hõ bonus ⁊ equus: est enizꝫ is qui talia eligit ⁊ agit: ⁊ q̃ nõ exacte iustũ in deteriorem exequitur partem: sed iminuit: tametsi legem adiutricem ad illud habet.

¶ Manifestuz aũt ⁊ ex b̃: qm̃ epyiches qs est; 3ª pſa talũ enizꝫ electiu⁹ ⁊ opatiu⁹: nõ attribodykayos ad deterius: ſz minoratius: q̃ ꝓ babẽs legez adiuuantem epyiches est.

¶ Hec est 3ª ps p̃ncipalis bui⁹ capli: in qua determinat de subiecto epyichie: ⁊ dicit q̃ manifestũ est ex pdictis qs hõ est epyiches. s. ille q̃ eligit ⁊ opat̃ que dicta sunt. s. q̃ dirigit iustũ legale vbi deficit. Quilz enizꝫ bon⁹ index dz eẽ epyiches ⁊ ſnia sua opatio epyichie ⁊ ponit vnã ꝓprietatẽ eius

P ⁊ dicit q̃ talis hõ non est attribodykayos. i. diligenter exequens iustitiã ad deteriꝰ. s. ad puniendũ: sicut illi q̃ sunt rigidi in puniendo: sed diminuit penas q̃ꝫ hẽat legẽ adiuuantẽ ad puniendũ: nõ enizꝫ pene sunt p se intẽte a legislatore: sed pena intẽdit̃ quasi medicina pctõꝝ: ⁊ iõ epyiches nõ plus opponit de pena q̃ꝫ sufficit ad cohibẽdũ pctm̃.

¶ Et habitus hic equitas ⁊ bonitas dz. Quc qdẽ iustitia quedã est ⁊ non alius q̃ꝫ habitus.

¶ Et habit⁹ ipse epyichia iustitia quedã exñs; 4ª pſa ⁊ non alter quidem habitus.

¶ Hec est 4ª ps b⁹ capli: in q̃ determiat̃ de hĩtu epyichie: ⁊ dicit q̃ hĩtus q̃ est epyichia est q̃dã spes iustitie: ⁊ nõ est alius habitus q̃ꝫ iustitia. Nõn⁹ est hic p̃m Lincoñ. q̃ hoc nomen epyichia multas hz significationes. nã vno mõ significat studiositatẽ. i. vtuositatẽ ⁊ decentiã ⁊ moderationẽ ⁊ modestiã ⁊ amorẽ cognitiõis suiipsius q̃lis sit in vtute ex prudẽtiũ ⁊ cognoscẽtiũ ipm iudicio. Alio mõ signat vtutẽ cognoscitiuã moderaminis legũ: qualr. s. leges posite de his que vt frequẽti⁹ ⁊ in plurib⁹ ꝓtingũt nõ sunt obseruãde in aliqb⁹ casib⁹ q̃ ꝓtingũt raro ⁊ vt in pauciozib⁹: ſz moderãdus est eaꝝ rigor p̃m circũstantias rari⁹ accidẽtes cui⁹ rei exẽpla satis iſeri⁹ patebũt. hec Lincoñ. ¶ Mihi aũt vr q̃ B nomẽ epyichia duas hz signãtiones: qꝛ vno mõ accipit̃ cõiter p oi vtute indifferẽter. vñ inferi⁹ i multis locis ꝓbs idẽ intẽdit p hoc nomen epyiches ⁊ p B nomen vtuosuz seu p bñs vtutẽ. Alio mõ accipit̃ ꝓprie pro quadã spe nãlis iustitie q̃ est directiua iustitie legalis: ⁊ nõ est vtus cognitiua sicut nec iustitia: sed est vtus directiua circa mãm legis seu iustitie legalis: ⁊ sic̃ accipit̃ hic. ¶ Dubitat̃ hic vtrũ epyichia sit vtus. Videt̃ q̃ nõ: qꝛ nulla vtus excludit aliã vtutẽ: qꝛ vtutes sunt ꝓnexe vt patebit. 6. bui⁹.

sed

A sed epyichia excludit iustitiã legalem: qꝛ tollit illud qõ est

rõ 2ª iustũ p̃m iustitiã legalẽ. igit̃ nõ est vtus. ¶ Itẽ vtus potest inesse cuilibet: qꝛ ſz Iustratiũ sup p̃m bui⁹. nulli volenti vt opz opanti est ipolis possessio vtutis: ſz epyichia nõ põt in esse cuilz: qõ pz: qꝛ eiꝰ est iterp̃tari intentionẽ legislatoris: ſz legez interp̃tari ad solũ p̃ncipẽ p̃tinet ⁊ nõ ad subditos. igit̃ rẽ. ¶ In ꝓriũ est ꝓbs q̃ ponit q̃ epyichia est spẽs iustitie: ex quo segt̃ q̃ est vtus. ¶ Ad hãc dubitationẽ dõm q̃ epyichia est vtus: cui⁹ rõ est: qꝛ qõ inclinat ad operãdũ cõformiter recte rõni est vt⁹: ſz epyichia est bui⁹. nã epyichia tribuit, subo suo facultatẽ interpretãdi legẽ in ordine ad bonũ cõe qõ finalr intẽdit̃ in oĩ lege. Cũ igit̃ nihil plus ꝓsonet recte rõni q̃ꝫ q̃ bonũ cõe saluet̃: pz q̃ epyichia ĩclinat ad operãdũ ꝓformiter recte rõni: necessitas aũt istius vtutis sumit̃ ex defectu legis. Nã qꝛ act⁹ humani de gbus leges dant̃ sunt pticulares ⁊ cõtingẽtes ⁊ infinitis modis

B variari pñt ipoſe est talib⁹ aliquã regulã applicare: que in nullo casu deficiat: pp qõ opz legez que de istis vlr tradit̃ in aliquo casu pticulari deficere. Cũ igit̃ legislator p p̃cepta legis semp intẽdat eq̃litatẽ iustitie ⁊ bonũ rei publice si cõtingat q̃ in aliquo casu pticulari obseruare p̃cepta legis sit ꝏ eq̃litatẽ iustitie vel ꝓtra bonũ cõe sicut ꝏ bo⁹ cõe est reddere depositũ alicui pditori ad ipugnationẽ ciuitatis: vel gladiũ depositũ furioso ad suiipsius interfectionẽ: iõ in his casib⁹ ⁊ sil̃ib⁹ malũ cẽt sequi vba legis: sed p̃termissis vbis legis debem⁹ seq intẽtionẽ legislatoris eligendo illud qõ rõ iustitie exigit ⁊ cõis vtilitas: ⁊ ad pmpte eligendũ ista ⁊ ad pseqẽdũ itentionez legislatoris ordinat̃ epyichia que latine dr nãlis eqtas: ⁊ ſz Albertuz hec vtus

Dn⁹ 2⁹ rõ 2ª innitit̃ huic p̃n⁹ oẽ qõ ad aliquẽ finẽ ordinat̃ seu instituit̃ ꝏ illũ finẽ obseruari nõ dz. ¶ Sz dubiũ est cuiusmodi sũt ꝓpõnes legis q̃s rectificat ⁊ dirigit epyichia: aut enizꝫ sunt ꝓpõnes false ⁊ sic nõ fozet lex recta: aut sunt ꝓpõnes vlr

C vere: ⁊ tũc nõ indigẽt directione cũ nõ hẽant instãtiã. vbi gra. Si lex p̃cipiat q̃ oĩs homicida sit morte puniendus: aut hec ꝓpo est vlr va: ⁊ tũc nõ indiget directione: aut hẽt istãtiã in aliquo singulari: ⁊ tũc est simplr falsa: qꝛ vlis est simplr falsa cui⁹ vna singularis est falsa: ⁊ sic nõ est lex recta sed erronea: cũ p̃cipiat errorẽ ⁊ falsum: ⁊ si dicat q̃ lex p̃cipit illud qõ est vex ⁊ tenẽdũ vt in plurib⁹. ꝏ. ſz B propones legis eẽnt tales vt in plurib⁹. oĩs homicida est morte puniendus: sed ex dictamine legis illõ statuẽtis nõ esset aliqs homicida morte puniẽdus: nõ enizꝫ segt̃ vt in plurib⁹ oĩs homicida ẽ morte puniẽdus. q̃ iste homicida est morte puniendus. ¶ Itẽ epyichia est p̃mo de vlib⁹: qꝛ nõ dirigit in B singulari casu tm̃ nec in illo: igit̃ est directiua p̃ circa vlẽ: sed in opõnib⁹ humanis nõ inuenit̃ aliqd vlẽ vex

rõ 2ª qn capiat istãtiã in aliq casu singulari. igit̃ q̃ rõne iustitia legalis idiget aliq vtute dirigẽte/eadẽ rõne epyichia indigebit alia vtute dirigẽte: ⁊ sic i ifinitũ. ¶ Ad p̃m istoꝝ dõz: q̃ alie sunt ꝓpõnes legis exp̃sse ⁊ alie itellecte ſz itẽtionẽ legis latoris. ꝓpõnes legis exp̃sse vel scripte inter legalia sunt ꝓpõnes vles: que nõ sũt vlr vere: ſz sunt ve vt in plurib⁹. vbi gra. vt oĩs homicida est morte puniẽdus: ſz ꝓpõ buic cozrñdẽs ſz intẽtionẽ legis latoris est ista. oĩs homicida est morte puniẽdus: nisi ius nãle vel recta rõ sit in cõtrariũ. Dico igit̃ q̃ ꝓpõnes legis de vtute sermonis ⁊ p̃m q̃ sonat̃ vba legis nõ sunt vlr ve nec tenẽde: tm̃ itells legis latoris de hꝰ ꝓpõnib⁹ est verus vlr. v. g. Illud est vlr verũ ⁊ iustũ ſz legẽ. q̃ oĩs homicida est morte puniẽdus nisi ius nãle vel recta rõ sit in ꝓriũ. vñ lex est recta qñ ꝓpõnes legis sũt vere p̃m itẽtionẽ legis latoris quãuis nõ sint vere p̃m vba legis. ¶ Ad aliud dõm q̃ epyichia non est circa aliqõ vlẽ p̃mo: ſz est vtus directiua eque p̃ circa oẽs casus singulares acciẽtes circa legalia vel p̃cepta legis. vñ sicut

Ad 2ᵃᵐ rõ 2ª

In oppo. iuũ phs. Solo.

Ad p̃ᵐ rõnẽ. p̃. dubij.

Ad 2ᵃᵐ

act⁹ vidẽdi nõ est p̃ circa aliqõ vlẽ: sed circa qõlz singulare qõ est obm visus: ita epyichia nõ hz p obo p̃ circa qõ dirigit aliqõ vlẽ: sed qõlz singulare eque p̃ nisi qs velit distiguere de obo motiuo ⁊ de obo ꝓtẽtiuo qõ nõ est multũ ad ꝓpositũ. Sic igit̃ dico q̃ epyichia est vtus p quã obseruatur itẽtio legis latoris: ⁊ nõ semp obseruant̃ vba legis: ⁊ ſz q̃ vr ꝓbs dicere: epyichia est vtus spãlis cõtẽta sub iustitia nãli. Lincoñ. tm̃ vr dicere q̃ cõtinet̃ sub prudẽtia nãli: qꝛ est vtus cognoscitiua moderaminis legũ. Et mihi vr q̃ cõprehẽdat vtrãqz. s. prudẽtiã nãlẽ vna cum iustitia nãli.

¶ Ad p̃ᵐ in ꝓriũ dõm q̃ epyichia nõ excludit itellectum iustitie legalis q̃ꝫ excludat vba: ⁊ sic nõ excludit aliquã vtutẽ. ¶ Ad aliud dõz q̃ cũ lex sit pdita pp bonũ cõe rei publice: q̃lz lex intãtũ hz vtutẽ obligãdi inquãtũ ad bonũ cõe rei publice ordinat̃. Si igit̃ ꝓtingat aliqs casus in quo obseruãtia legis obuiat manifeste bono cõi vl nãli eqtati: in tali casu lex pdit vtutẽ obligãdi ⁊ rõnẽ ve legis: ⁊ in tali casu cuilibet subdito licet a vbis legis discedere ⁊ intẽtiõi legis latoris se cõformare. ¶ Ad formã rõnis dõz q̃ subditi nõ est iterp̃tari legẽ in dubijs: ſz vbi obseruãtia legis manifeste ẽ ꝓria bono publico vl nãli eqtati: tũc cuilz subdito licet vba legis omittẽ ⁊ ĩrẽtiõi legis latoris adhercre.

Ad p̃ᵐ rõnem dubij. 2.

Tertia pa le. 5 ethi.

Tertia pars gnti libri cõtinet̃ in vno caº in quo determinat̃ de iustitia metaphorice dicta: que p̃sistit in his que sũt hois ad seipm. ⁊ p̃mo ostendit̃ q̃ nõ ꝓrigit aliquẽ sibiipsi iniustũ facere. ⁊ p̃mo q̃ nõ ſz vlez iustitiã iniustũ facit sibiipsi aliqs ẽt occidẽs seipz: ſz ciuitati: deinde q̃ nec ſz iniustitiã pticularẽ. p̃ qꝛ sil̃ hẽt plus ⁊ minus. 2º qꝛ volũtarie ⁊ ex electiõe ⁊ in seipso p̃n⁹ bñs agit ⁊ patit̃. 3º qꝛ volẽs iniustũ patere t̃. 4º qꝛ in nulla pticulari iniustificatione aliqs sibiipsi iniustũ facit. postea solut̃ totalr p diffonẽ eiꝰ qõ est iniustuz pati: deinde oñdit̃ q̃ ambo sũt praua. s. iniustũ facere ⁊ iniustũ pati: ſz tm̃ iniustũ facere simplr est deterius: ſz possit ſz accñs esse min⁹ malũ: deinde q̃ p̃m metaphozã ⁊ nõ ꝓprie dicuntur iustũ ⁊ iniustũ nõ ipsius ad seipm sed ptibus ipsius gbus põt esse ad inuicẽ nõ politicũ iustũ ſz dñatiuũ vt pti aĩe habẽti rõnẽ ad irrõnabilẽ in gb⁹ si rõ impat ⁊ irrõnali iperat̃ est iustũ qõdã. si ꝏo ecõuerso iniustũ qõdam.

¶ Patet ex iis que diximus si fieri possit: vt sibiipsi qspiam iniuriaz faciat nec ne. Iusta enim quedam ex oĩ vtute a lege sunt ordinata: ⁊ lex nõ iubet seipsuz quẽq̃ꝫ occidere: que vo nõ iubet vetat. Preterea cũ qspiã cõtra legẽ ledit nõ lacessitus: tum is iniuriã sponte facit. Sponte aũt is iniuriã facit q̃ scit ⁊ eũ cui facit: ⁊ modũ quo facit. At qui seipsuz ob iram occidit: sponte id qõ lex nõ pmittit ꝓtra legẽ efficit rectã: iniuria ergo facit.

D Capuvni cum tertie ptis li. 5. ethicor. p̃ᵒps. ca.

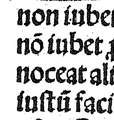

Trũ aũt cõtingat sibiipsi iniustuz facere vel nõ: manifestuz ex his que dicta sunt. ¶ Quedaz enizꝫ sunt iustoꝝ p̃m omnẽ vtutẽ a lege ordinata: pura non iubet seipsum interficere lex: quod autem nõ iubet, pbibet. ¶ Adhuc aũt cum preter legẽ noceat alicui qui nõ est cõtra nocens volens iniustũ facit: volens aũt ⁊ sciens ⁊ que ⁊ quid ⁊ qũo. Qui aũt ꝓpter iram seipsuz occidit volẽs hoc operatur preter rectam legẽ: quod nõ finit lex. Iniustum facit ergo.

Capli vni ci tertie p tis diuisio in quque ptes p̃n.

Hec est tertia ps libri qnti que ꝓtinet̃ in vno caº cõtinẽte qnqz ptes p̃ncipales. In pº monet̃ hec qõ. vtrũ aliqs possit sibiipsi iniustũ facere: ⁊ ad eã arguit.

J In 2ª ibi[Sed cui.] soluit eam quātū ad iniustitiā legalez. In 3ª ibi[Adhuc aūt ꝓm ꝙ iniustus.] soluit qōnem q̄tum ad iniustitiā ꝑticularē. In 4ª ibi[Manifestū aūt ⁊ qñ.] cōparat ad inuicē iniustū facere ⁊ iniustum pati. In 5ª ibi [Scōm metaphorā.] ostēdit q̄lis est iustitia vel iniustitia metaphorice dicta. In pª igit, ꝑte mouet qōnē ⁊ ad eā arguit: qō quā mouet est ista. vtruz aliqs sibiipsi possit iniustū facere: hāc qōnē supius mouebat: sed B ꝑtractat. Dicit igit p ꝙ ex ꝑdictis pōt eē manifestū vtrum aliqs sibiipsi possit iniustū facere. [Quedā.n.sūt.] Arguit pbādo duplr ꝙ aliqs pōt sibiipsi iniustū facere. pmo sic. Nā illa q̄ sunt iusta ꝯ quācūqz vtutē ordinant a lege. vñ illō qō in nullo casu ordinat a lege nō vr esse iustū ꝯ aliquā vtutē: ⁊ ita vr esse iniustuz: sed in nullo casu lex iubet ꝙ aliqs interficiat seipsuz: ⁊ illa q̄ in nullo casu lex iubet: illa ꝑhibet: ⁊ qō lex
K ꝑhibet est iniustū: ⁊ aliqs pōt iterficere seipsuz. igit aliqs pōt sibiipsi iniustū facere. vñ pōt rō breuiter sic formari. Interficere seipz est iniustū facere cū B in nullo casu ꝑcipiat a lege: ⁊ p ꝓñs ꝑhibet a lege: ⁊ p ꝓñs est iniustū: sed aliqs pōt seipz iterficere vl' ꝑcutere ⁊ vberare: quoꝝ qōlz
Nōn^m est iniustū. igit aliqs pōt sibiipsi iniustū facē. ¶ Circa hāc ꝓpōnē quā ponit hic ꝓBs. [Qō lex nō iubet ꝑhibet.] est sciendū ꝙ hec ꝓpō nō est sic itelligēda. ꝙ nihil sit mediū inter ꝑceptū ⁊ ꝑhibitionē legis: cū multa sint que nec a lege iubent nec ꝑhibent: sed ꝑmittunt ad volūtatē hoīum: sicut emere rē aliquā vel nō emere: ꝯ est sic itelligenda ꝙ illa q̄ ꝯ se sūt mala q̄ lex i nullo casu iubet illa lex ꝑhibz. ⁊ nō intelligit de his q̄ indifferēter ꝑnt eē bona vel mala. [Adhuc aūt cū ꝑteꝑ legē.] Scdo arguit ad idez sic. Ille qui ꝑter ꝑceptū legis ifert nocu^m alicui q nō est ꝑ nocēs. i. resistēs iferēti nocu^m facit iniustū volēs: ⁊ in B qō dico vo
L lens/intelligit ꝙ sit sciens qd ⁊ qūo ⁊ sic de alys circūstā̄tys: sed ille q occidit seipz pp irā/operat ꝑteꝑ ꝑceptum legis ⁊ infert nocumentū sibiipsi volens: ⁊ qō lex nō ꝑmittit opat. igit aliqs pōt sibiipsi iniustum facere.

¶ Sed cui nā queso. an ciuitati nō sibiipsi: nā sua ꝑtit sponte: nemo vo sponte iniuriaz patit. Quapp ⁊ ciuitas mulctat: ⁊ instituta est ignominia q̄dā aduersus eū q sibi mortē cōsciuit: vt ciuitati iniuriā facienti.

z^a ps ca. ¶ Sed cui vel ciuitati: sibi aūt nō. ¶ Volēs eni patit: iniustū patit aūt nullus volēs. ¶ Propter qō ⁊ ciuitas dānificat ⁊ q̄dā inhonoratio adest seipz corrūpēti vt ciuitati iniustū faciēti.

¶ Hec est z^a ps hui^o capl'i: in qua soluit dictā dubitationez q̄tū ad iustitiā ⁊ iniustitiā legalē ⁊ ē ꝙ nullus fac sibiipsi
M iniustū ꝯ iustitiā legalē. vez est tñ ꝙ ille q interficit seipz facit alicui iniustū ꝯ iustitiā legalē. ¶ Sed sciēdū est cui facit iniustū: ⁊ soluēdo dicit ꝓBs ꝙ facit iniustum ciuitati quā ꝑtat vno ciue: ꝯ nō facit sibiipsi. [Volēs eniz.] ꝑbat duo que dixit in hac solone. p ꝑbat ꝙ iterficiēs seipz non
40ª ꝑclo hui^o. 5. li. facit sibiipsi iustū: ⁊ hec est ꝑ 40ª q̄ ꝑbat sic. Interficiēs seipz volēs patit occisionē. sed nullus patit iniustū volēs: vt ꝯ ex ꝑcedētib^o. igit nō facit sibi iniustū: qz volēs B facit ⁊ volēs B patit. [Propter qō ⁊ ciuitas.] z^m dcit in solutione est. s. ꝙ iterficiēs seipz facit iniustū ciuitati: ⁊ hec est
41ª ꝑclo hui^o. 5. li. ꝑclo 41ª q̄ ꝑbat p qōdā signū tale. Uidem^o. n. ꝙ ciuitas ifert dānū q̄le est pole. s. inhonorationē ⁊ vitupiuz ei q occidit seipz: qz facit ꝙ cadauer ei^o trahit p ciuitatē ad vilissimū locū ex ciuitatē. ⁊ ꝙ ibi sepelit vel dimittit insepultū: ⁊ B est signū ꝙ ille q interficit seipz: facit iniuriā ciuitati. vñ pōt rō sic fozari. Ille cui^o cadaueri infert dānū a ciuitate facit iniuriā ciuitati: ꝯ cadaueri illi^o q iterficit seipz ifert damnū quale est possibile a ciuitate. igitur ⁊c.

¶ Preterea fieri nō pōt vt sibiipsi quisq̄z iniuriā faciat ea rōne qua iniustus est q solū iniuriā facit: ⁊ nō oino N
est vitiosus: hic.n. differt ab illo. Homo nāqz iniustus est mō quodā sic prauus vt ipse timidus nō vt totam bñs prauitatē. Quare nec hac iniustitia sibiipsi quisq̄z iniuriā facit: nā idē simul ablatuz ab aliquo: ac eidem addituz esset: qō fieri ncquit: sed semp inter plures iustū atqz iniustū eē necesse est. Preterea q iniuriaz facit sponte agit ⁊ electione ⁊ prior: qui nāque lesus idē vicissim facit iniuriā facere nō videt. Ipse aūt simul eadē patit sibiqz facit: preterea sua sponte qspiā iniuriā pateret. Insuper sine singulis iniurijs iniuriā facit nemo. At nemo adulteriū sua cuz vxore cōmittit: nemo
parietē cōfodit suuz: nemo res suas furat. Oino aūt B O
sibi inquā iniuriā facere soluit definitione iniuriaz patiendi: sua nāqz sponte patit iniuriam nemo.

¶ Adhuc aūt ꝯ ꝙ iniustus solū qdē iniustū faciens ⁊ nō total'r prauus nō est iniustuz facere 3ª ps. c.
sibiipsi: hoc eniz aliud ab illo. Est eniz aliqual'r iniustus sic malus: quēadmodū timidus nō vt totā bñs malitiā: quare neqz ꝯ hanc iniustum facit. ¶ Simul.n. eidē vtiqz erit auferri ⁊ adijcere eidez: hoc aūt ipole: ꝯ semp in plurib^o necessariū iustū est ⁊ iniustū. ¶ Adhuc aūt volū tariū ⁊ electione ⁊ prius: q eni prio passus est ⁊ ꝑ facit nō vr iniustū facere. Ipse aūt a seipso ea dē fil' ⁊ patit ⁊ facit. ¶ Adhuc erit volēs iniustū pati. ¶ Cū his aūt sine ꝯ ꝑtē iniustificatio P
nib^o nullus iniustū facit. Mechat eniz nullus eā vxorem que suiipsius neqz suffodit suiipsi^o muruz: neqz furat que suiipsius. ¶ Totaliter aūt hoc soluit sibiipsi iniustū facere ꝓm diffōnē eā que preter voluntatem iniustū pati.

¶ Hec est z^a ps: in q̄ soluit dictā qōnē q̄tū ad iniustitiā ꝑticularē. ⁊ p^o dicit ꝙ aliqs dr iniustus nō q̄si total'r prau^o ꝯ oēz malitiā: ꝯ solū q̄si faciēs iniustū ꝑticlare. v. g. aliqs dr timidus ꝯ ꝑticlarē malitiā: ⁊ nō ꝯ totā malitiā: ⁊ ꝯ illaz iniustitiā ꝑticlarē nō ꝓtigit ꝙ aliqs sibiipsi faciat iniustū. [Sil'.n. eidē.] ꝑbat qō narrauit. s. ꝙ ꝯ iniustitiā ꝑticlarē nullus facit sibiipsi iniustū: ⁊ hec ē ꝑ 4.z^a q̄ ꝑbat z^a. ꝓrio sic. Ille q facit iniustū ꝯ iniustitiā ꝑticlarē bz plus q̄ ē di 44ª ꝑclo hui^o. 5. li. gnū: ⁊ ille q patit iniustū ꝯ iniustitiā ꝑticularē bz min^o q̄ est dignū: ꝯ si aliqs fac sibiipsi iniustū ꝯ aliquā iniustitiā ipse fac iniustū: ⁊ ēt patit iniustū. g si aliqs facit sibiipsi iniustū ꝯ iniustitiā ꝑticlarē segt q ille bzet min^o q̄ ē dignū: ⁊ ei aufereret aliqd de suo: ⁊ ꝙ sibi adderet aliqd plus q̄ ē equū qō ē ipole: ⁊ ita nō pōt aliqs sibiipsi iniustū facē: sed tā iustū q̄ iniustū nece ē in plurib^o psonis inueniri. [Adhuc volūtariū.] z^o ꝑbat ꝑ sic. Iniustū facē opz ꝙ sit volūtariū ⁊ ex electiōe: ⁊ opz ꝙ sit pus q̄ iniustū pati. nā ille q p passus est iniustū ⁊ idē ꝑ facit ꝯ ꝙ lex ꝑmittit: nō vr facē iniustū: puta si recipiat rē ablatā ab eo. vñ breuiter iniustū facere pus ē q̄ iniustū pati: ꝯ si aliqs noceat sibiipsi faciēdo sibiipsi iniustū facit sil' ⁊ patit: ⁊ nō pus facit q̄ patit. ergo idē re^u eiusdē erit pus ⁊ nō pus: qō est icōueniēs. nō g vr ꝙ aliqs sibiipsi faciat iniustū. Ista rō nō vr multuz necia: qz sil' tpe agēs agit ⁊ patiēs patit. igit si itellr hec rō de ꝓrio
tate ꝓm tps: rō nō valet: qz assumit falsum. Si vo itellr de ꝓrioritate

A ꝓrioritate nāe: nō vr incōueniēs: qz aliqs agēs in seipz sic sil' est ꝓr nā ꝯ ꝙ est agēs: ⁊ posterior nā ꝯ ꝙ ē patiēs. [Adhuc erit.] 3° ꝑbat ꝑclo sic. Si aliqs faciat sibiipsi iniustuz cū faciēs iniustū sit volēs ⁊ ipse sil' facit iniustū ⁊ patit iniustū. g patit iniustū volēs qō falsuz est ⁊ ꝑ ꝑdetermiāta. [Cū his.] 4° ꝑbat ꝑclo inductiue in ꝑticularib^o spēb^o iniustitie ꝑticularis sic. Si eniz aliqs ꝓsideret in iniustificationibus ꝑticlarib^o appet ꝙ nullus facit sibiipsi iniustū. Una eniz spēs iniustitie ꝑticularis est mechia. i. adulteriū: ⁊ manifestū est ꝙ nullus mechat cū vxore ꝓpa: neqz dr suffoso muroꝝ: qō ꝑtinet ad aliquā spēz iniustitie: ꝓp B ꝙ suffodit ꝓprium murū: nec dr aliqs fur ex B ꝙ accipit sua propria: ⁊ sic ꝯ ꝙ nō ꝓtingit sibiipsi iniustū facē ꝓm aliquaz spēz iniustitie ꝑticularis. [Total'r aūt.] vñ nō querēs. vtꝝ aliqs possit sibiipsi iniustū facē: total'r soluit ꝑ B ꝙ iniustū
B pati est ꝑter volūtatē patiētis: ⁊ iniustū facē nō est ꝑteꝑ volūtatē faciētis: ⁊ iō si aliqs faceret sibiipsi iniustū: simul vellet ⁊ nollet pati iniustū: qz faciēs iniustū vult ꝙ patiēs patiat iniustū ⁊ patiens iniustum nō vult pati iniustū: sed si aliquis faciat sibiipsi iniustum simul est faciēs ⁊ patiēs. ergo simul idem nollet ⁊ vellet.

¶ At vo cōstat vtrūqz prauū esse: facere inquā iniuriā atqz pati: alterū.n. est plus: alterū min^o habere medio. Qō qdē perinde sese hz atqz in medicina qdez qō ad sanitatē: in exercēdi aūt arte qō ad habitudinē corporis bonam conducit.

4ª ps. c. ¶ Manifestū aūt ⁊ qñ ambo qdē prauā ⁊ iniustū pati ⁊ iniustū facere: hoc qdē enim minus: hoc aūt plus est bñe medij: ⁊ quēadmodū sanū
C qdē in medicinali: bñ bitiuū aūt in exercitatiua.

¶ Hec est 4ª ps ꝑncipalis hui^o capl'i: in qua ꝓBs cōparat ad inuicē iniustū facē ⁊ iniustū pati. ⁊ ꝓtinet. 3. ꝑticulas. In pª oñdit ꝙ vtrūqz est malū: tā iniustū facē q̄ iniustū pati. In z^a ibi [Sz tñ deteri^o.] ostēdit ꝙ iniustū facē ꝑ se ē pei^o q̄ iniustū pati. In 3ª ꝑticula ibi [Scōz accñs aūt.] ostēdit ꝙ q̄ñqz pōt ꝓtingē ꝙ iniustū pati sit p accñs pei^o q̄ iniustū facere. In pª igit ꝑticula ostēdit ꝙ tā iniustū facere q̄ 43ª ꝑclo hui^o. 5. li. iniustū pati est maluz: ⁊ hec est ꝑ 43ª q̄ ꝑbat sic. Habere min^o q̄ mediū iustitie regrit, ē malū: ⁊ hze plus q̄ mediū iustitie regrit, est malū: cū oīs recessus a medio sit malus: ꝯ q patit iniustū hz min^o q̄ mediū iustitie regrit: ⁊ q facit iniustū hz plus q̄ mediū iustitie regrit. igit tā iniustū facē q̄ iniustū pati est malū. Maior pz ꝑ sile. nā mediū iustitie qō dr iustū: ita se hz ī cōmutatiōib^o ⁊ distributiōib^o sic sanū in mediciali ⁊ exercitatiua: ꝯ in istis illō qō est in plus 44ª ꝑclo hui^o. 5. li. vel minus est malum. igit eo mō erit circa iustitiā.

D ¶ Deius tñ est iniuriā facere: hoc.n. cū vitio est atqz vitupat: ⁊ vitio vl' ꝑfecto ⁊ simpl'r vel ꝓpe. Nō.n. oē qō spōte fit cū iniustitia est: ꝯ pati iniuriā sine vitio ⁊ iniustitia est. Pati igitur iniuriā per se qdē min^o est malū.

¶ Sz tñ deteri^o iniustū facē: iniustū facē. n. cuz malitia qdē ⁊ vitupabile erit ⁊ malitia vel ꝑfecta ⁊ simpl'r vel ꝓrie. Nō.n. volūtariū oē cum iniustitia: iniustū pati aūt sine malitia ⁊ iniustitia. Scōz qdē igit ꝯ iniustū pati min^o prauū.

¶ Hec est z^a ꝑticula 4^c ꝑtis: in qua declat: ꝙ iniustū facē
44ª ꝑclo hui^o. 5. li. est pei^o q̄ iniustū pati: ⁊ hec est ꝑ 44ª q̄ ꝑbat sic. Illō qō est vitupabile ⁊ cū malitia est pei^o q̄ illō qō nō est vitupabile nec cū malitia: ꝯ iniustū facē est vitupabile ⁊ cū malitia: ⁊ B vl' cū malitia ꝑfecta ⁊ simpl'r vt cū aliqs facit iniustū nō solū volūtarie: ꝯ ex electiōe: vel est cū malitia nō simpl'r: ꝯ cū malitia q̄ ꝓxie se hz ad malitiā ꝑfectā: vt cuz E
aliqs facit iniustū nō ex electiōe ꝯ ex ira vel aliq̄ alia passione: ꝯ iniustū pati nō est vitupabile nec cuz malitia. igit iniustū facere est peius q̄ iniustuz pati: ⁊ hoc est veruz: qz iniustum facere per se est peius q̄ iniustum pati.

¶ Per accidēs aūt nihil ꝑhibet maius esse maluz. At nō cure est arti: sed doloz ē lateris maiozē morbum q̄ pedis offensionē esse dicit. Quā q̄ fieri pōt nōnū q̄ ꝑ per accidens: si euenerit vt quispiam offenso pede caperetur ab hoste vt trucidaretur.

¶ Scōm accñs aūt nihil ꝑhibet maius maluz: 5ª ps. c.
ꝯ nihil cura est arti: ꝯ pleuresiz dicit maiozem egritudinē esse offensiōe pedis: q̄z nuis fiat vtiqz aliqñ alterū ꝯ accñs maius: si offendētē pp ca- E
dere accidat ab aduersarijs capi ⁊ mori.

¶ Hec est 3ª ꝑticula 4^c ꝑtis: in qua ostēdit ꝙ iniustū pati pōt eē p accñs pei^o q̄ iniustū facē: ⁊ B ostēdit narrando: ⁊ dicit ꝙ nihil ꝑhibet ꝙ iniustū pati p accñs sit pei^o q̄ iniustū facē: vt cū aliqs ex B ꝙ patit iniustū ꝓuocat ad maiores iniustitias faciēdas: ꝯ B est p accñs: ꝯ de eo qō est per accñs nō curat ars: ꝯ solū iudicat de his que sunt p se. v. g. Ars medicinalis dicit ꝙ pleuresis q̄ est apa sub costa periculosuz ⁊ q̄si mortale: est maior egritudo q̄ lesio pedis: q̄z uis offensio pedis p accñs possit eē peior: puta p B cū aliqs hz pedem lesuz capitur ab inimicis ⁊ interficitur.

¶ At qui p translationē atqz sil'itudinē est iustū nō sibi ad seipsuz: ꝯ suoꝝ gbusdā. Nō oē aūt iustuz sed herile vel reifamiliaris. Dis.n. rōnib^o distat ea ps anime que rōnē hz ab ea parte que est rōnis expers: ad quas inspicientib^o: ad seipsuz iniustitia esse videt. Preterea ꝙ in his est pati aliqd cōtra suas appetitiōes. Ut igitur est qd iustū magistratum gerenti: ⁊ qbus ipse preest: ⁊ sic ⁊ bis etiā esse videt. Sed de iustitia quidē ceteris q̄z mozum virtutibus hoc sit modo determinatum.

¶ Scōz metaphorā aūt ⁊ sil'itudinē est nō ipsi^o ad ipz iustū: ꝯ eoꝝ que ipsius aliqb^o: nō oē aūt iustū: ꝯ dñatiuū vel dispensatiuū. In his autē sermonibus diuisa est ps aīe ad irrōnalē in que vtiqz respiciūt: ⁊ vr eē iniustū ad seipm: qñ in his est pati aliqd preter suiipsi^o appetitū. Quēadmodū igit iperāti ⁊ impato eē ad inuicē iniustuz aliqō ⁊ bis. De iustitia qdē igit ⁊ alijs moralibus virtutibus determiatū sit ꝯ hūc modū.

¶ Hec est 5ª ps ꝑncipalis hui^o capl'i: in q̄ narrādo oñdit q̄lis est iustitia vl' iniustitia metaphorica: ⁊ itēdit ꝙ ꝯ quādā metaphorā ⁊ sil'itudinē ꝓuenit dicē ꝙ iter ꝑtes hois ē iustitia vel iniustitia: ꝯ nō toti^o hois ad seipz. Nō tñ circa ꝑtes hois est totū iustū: ꝯ iustū dñatiuū seu iconomicū: qz bñt rōnes dñy ⁊ seruitutis. sic vr distare ps aīe rōnalis ab irrōnali q̄ diuidit p irascibile ⁊ ꝓcupiscibile. nā ps rōnalis p eēntiā dñat irascibili ⁊ ꝓcupiscibili ⁊ gubernat eas: ⁊ ad ista respiciūt illi qb^o vr ꝙ sit iniustitia hois ad seipz: ꝓp B ꝙ in talib^o ꝓtigit aliquē pati ꝑter suiipsi^o appetitū rōnalē: vt cū aliqs ex ira vel ꝓcupia facit aliqd ꝑ rōnē. Sic g i bis est qōdā iustū ⁊ iniustū: sic inter impantē ⁊ eū cui impat. Nō est aūt vez iustū: qz nō est iter duas psonas ꝯ est sil'itudinariū iustū iquātū diuersitas ꝑticularū aīe assilat diuersitati psonaꝝ. Et deide epilogat: vt pz. Et i B finit sniaguti libri: ⁊ iō ei q dedit itelligere sint gr̄e infinite.

3

¶ Incipit liber sextus Ethicorum.

Liber sextus qui p̃ncipal'r est de vtutibus itellectualibus cõtinet q̃tuor tractatus. In p̃mo determinat de partibus aie: que sunt p̃ncipia actuum humanorꝫ. In 2° ibi[Incipientes igit̃.] Determinat de vtutib⁹ intellectualibus de qbus p̃ncipal'r in hoc libro itẽdit. In 3° ibi[Ops aũt assumere.] Determinat de qbusdã vtutib⁹ anne xis prudẽtie. In 4.° tractatu ibi[Dubitabit aũt.] mouet ⁊ soluit quasdã dubitationes circa vtilitatẽ vtutuꝫ intellectualiũ: ⁊ etiaꝫ determinat de cõnexione virtutum moralium cum prudentia.

Tractat⁹ p̃m⁹ li. 6. ethi. K

Tractatus primus cõtinet duo capl'a. Capitulũ p̃m cõtinet phemiũ ⁊ diuisionẽ aie in suas ptes. In 2° capl'o ibi[Tria aũt sũt in aia.] Determinat de p̃ncipys actuuꝫ humanorꝫ. Capl'm p̃m in quo (qꝫ in p̃dictis vtutibus opꝫ eligere mediũ qõ fit p rõnẽ rectã) ostẽdit q̃ opꝫ hãc diuidere que est ꝓ quam hñs eã intẽdẽs ⁊ remittẽs puenit ad mẽsurã ⁊ mediũ: ⁊ q̃ hoc scire sic vl'r nõ sufficit ad opari p̃m rectã rõnez: ſz opꝫ determinate scire que est recta rõ ⁊ qs termin⁹. i. diffo ei⁹: ⁊ q̃ aia diuiditur in rõnẽ hñs ⁊ irrõnale: nũc intendẽs soluꝫ de rõnez hñte quã diuidit in scientificũ: p qõ speculamur nẽciuꝫ: ⁊ rõcinatiuũ: p qõ speculamur ꝓtingẽtia.

¶ Cum antea dictũ sit mediũ expetendũ esse: nõ id qõ nimiũ est atqꝫ parũ: ⁊ mediũ perinde sese habeat atqꝫ recta rõ dicat: hoc ipm deinceps diuidamus opꝫ. In oibus.n. dictis habitib⁹ quẽadmodũ ⁊ in ceteris est qõdã signũ: ad qõ is incipiens q rõnẽ hꝫ intendit atqꝫ remittit. Estqꝫ qdã terminus mediocritatũ: quas iter
2 exuperationẽ defectũqꝫ dicimus esse: ita sese habẽtes vt recta rõ statuit. Atqꝫ sermo talis est qdẽ verus: nõ tñ dilucidus: nã ⁊ in quauis opa atqꝫ cura circa quaꝫ versaꝫ scientia verũ est dicere: neqꝫ nimiũ: neqꝫ paruꝫ esse elaborandũ vel qescendũ: sed mediocriter ⁊ vt rõ recta prescribit. Atqui hoc tãtũ hꝫ nihil plus scierit vt si qspiã dixerit ea esse corpi afferenda que medicina ⁊ vt is q hãc hꝫ sciaꝫ iubet. Quapp ⁊ circa habitus animi nõ mõ vere hoc dictũ esse opꝫ: sed ẽt determinatũ quenã sit ipsa ratio recta: ⁊ que eius sit definitio. Airtutes itaqꝫ anime supioribus in locis diuisim⁹: ⁊ alias moris: alias mentis dixim⁹ esse. Atqꝫ de moris qdẽ virtutibus iam transeginus: de reliquis vo dicamus opꝫ prius hisce de anima declaratis.

Caput p̃m tra. p. 6 l. ethi. P^a ps. c. D

Quia aũt existimus prius dicẽtes: qm̃ opꝫ mediuꝫ eligere: neqꝫ supabũdãtiã: neqꝫ defectuꝫ: medium autẽ est vt recta rõ dicit: hoc diuidam⁹. ¶ In oib⁹ eniꝫ dictis hitib⁹ quẽadmodũ ⁊ in alijs est qõdã signũ ad qõ inspiciens rõnẽ hñs intẽdit ⁊ remittit: ⁊ qs est terminus medietatũ: quas intermediũ dicim⁹ esse superabũdãtie ⁊ defect⁹ exñtes p̃m rectã rõnẽ. ¶ Est aũt dicẽ sigdẽ verꝫ: nihil aũt manifestũ. Etenim in alijs studijs circa q̃cũqꝫ est scia hoc verꝫ qdẽ dicẽ: qm̃ neqꝫ plura neqꝫ minora opꝫ laborare neqꝫ negligere: ſz media ⁊ vt recta rõ: hoc aũt solum hñs vtiqꝫ aliqs nihil vtiqꝫ sciet amplius puta q̃lia opꝫ afferri ad corpus. Siqs dicat quecũqꝫ medicinalis iubet ⁊ vt qui hanc hꝫ. ¶ Propter qõ opꝫ: ⁊ circa aie habitus non solũ vere esse hoc dictũ: ſz ⁊ determiatũ: ⁊ que est recta rõ ⁊ huius qs terminus. ¶ Aie autez vtutes diuisim⁹ ⁊ has qdẽ esse moris dixim⁹: has aũt intellectus. De moralibus qdez igitur pertransiuimus: de reliquis autẽ de anima primum dicentes dicimus sic.

Primũ p̃mi tractat⁹ diuisio in suas ptes p̃m. D

Istud est p̃m capl'm p̃mi tractat⁹: in quo ponit̃ phemiũ: ⁊ etiã quedã diuisio aie. ⁊ ꝓtinet duas ptes p̃ncipales. In p̃a phemial'r pponit intẽtionẽ suã que est determinare de rõne recta: ostendẽs qd ex p̃dictis põt esse manifestũ de rõne recta: ⁊ q̃ illud nõ sufficit: ⁊ qd opꝫ de ea ampli⁹ scire. In 2ª pte ibi[Prius qdẽ igit̃.] ponitur diuisio aie in suas ptes p quas cognoscunt̃ ꝓtingẽtia ⁊ necessaria. In p̃a ergo pte pponit phemial'r intentionẽ suã. d. q̃ qz in vtutib⁹ moralib⁹ de qb⁹ supius dictũ est opꝫ eligere mediũ ⁊ ptermittere supabũdãtiã ⁊ defectũ ⁊ mediuꝫ determinaꝫ ſz rõnẽ rectã: iõ determinãdũ est de rõne recta hoc est de vtute itellectuali: que est rectitudo rõnis. vñ diuidam⁹ eã in suas spẽs sicut supius diuisim⁹ vtutẽ moralẽ in suas spẽs. Dec est ḡ ei⁹ intẽtio in hoc 6° determiare de rõne recta: hꝫ est de vtute itellectuali ⁊ ei⁹ speciebus. [In oib⁹. n.] Uiso qd dõz est de rõne recta. videdũ est qd de ipsa est dcũ. ⁊ narrat p̃mo qd de rõne recta hãi possit p ea q̃ supra dicta sunt. 2° ostẽdit q̃ hꝫ nõ sufficit. ⁊ 3° ostẽdit q̃ opꝫ ampli⁹ dicere de rõne recta. Dicit ḡ p̃mo q̃ in oib⁹ p̃dictis hitib⁹. i. vtutib⁹ moralib⁹ sicut ⁊ in alijs vt in artificialib⁹ est aliqd q̃sĩ signũ ad qõ respicit ille q hꝫ rectã rõnẽ: ⁊ sic intẽdit: hꝫ est addit: ⁊ remittit: hꝫ est minuit ⁊ considerat p hꝫ signũ qũo ꝫ determinari medietas in vnaq̃qꝫ vtute: vtutẽ eniꝫ dicim⁹ esse qõdã mediũ inter supabundãtiã ⁊ defectũ: ⁊ hoc ſz rõnẽ rectã. hꝫ signum ad qõ vtuosus respicit ⁊ qõ est q̃sĩ regula artificis est illud qõ decet ⁊ cõuenit a quo nõ opꝫ deficere nec vltra addere. vñ ex precedentibus manifestũ est q̃ recta rõ est illud qõ determiat mediũ inter supabũdãtiã ⁊ defectũ. [Est aũt dicere.] Sz istud nõ sufficit scire de rõne recta ad hñ opandũ. vñ illõ qõ dcñ est: est verꝫ. s. q̃ recta rõ est illõ qõ determiat mediũ inter supabũdãtiã ⁊ defectũ: ſz ad hñ opandũ in moralibus nõ sufficit scire de rõne recta q̃ ipsa est que determinat mediũ iter supabũdãtiã ⁊ defectũ: ⁊ hec est p̃clo p̃a huius libri que p̃baꝫ sic. Sicut se hꝫ recta ars in artificialibus: ita se hꝫ recta rõ in moralibus: sed ad hñ opandũ in artificialib⁹ nõ sufficit scire q̃ opandũ est sicut recta ars p̃cipit. ḡ ad hñ opandũ in moralib⁹ nõ sufficit scire q̃ operandũ est illõ qõ recta rõ determiat eẽ mediũ iter supabũdãtiã ⁊ defectũ. vñ non sufficit scire de rõne recta q̃ ipsa determinat mediũ iter supabũdãtiã ⁊ defectũ: hoc enim nõ sufficit ad hñ opandũ in moralib⁹ sicut non sufficit ad hñ opandũ in artificialib⁹ scire q̃ est sic opandũ sicut ars recta docet. Maior hui⁹ rõnis pz. ⁊ minor declaꝫ. Nã ad sanãdũ corp⁹ hois nõ sufficit scire q̃ illa debẽt dari ad sanãdũ corp⁹ q̃ ars medicie p̃cipit. Si. n. aliqs quereret q̃lia debẽt dari ad sanãdũ corp⁹: ⁊ aliqs rñderet q̃ illa debent dari q̃ ars medicie p̃cipit vel bon⁹ medic⁹: nõ pp hꝫ iterrogans sciret quid ⁊ quale debet dare infirmo: ⁊ sic ad bene opandũ circa mãm moralem nõ sufficit scire hoc cõmune de recta rõne. s. q̃ ipsa est que determinat medium inter superabundantiã ⁊ defectum. [Propter qõ opꝫ.] Ex his apparet quid restat dõm de rõne recta: ex quo enim scire illud gnãle. s. q̃ recta rõ est que determinat medium non

sufficit ad hñ operandũ: opꝫ q̃ distincte ⁊ in spãli determinet q̃ est recta rõ ⁊ qs termin⁹. i. diffo rõnis recte ſz quaꝫ recta rõ determiari possit. [Anime aũt vtutes.] Cõtinuat dicenda ad p̃cedẽtia. d. q̃ cũ supra diuiserimus vtutes aie hoc mõ q̃ q̃sdã dixim⁹ esse morales ⁊ q̃sdã itellectuales: ⁊ de moralib⁹ dictuꝫ est: restat q̃ determinem⁹ de reliqs. i. intellectualibus: prius tñ sunt aliqua dicenda de ipsa aia sine cuius cognitione nõ possunt cognosci anime virtutes vt dictũ est in fine primi libri.

¶ Duas igit̃ esse aie ptes antea dixim⁹. Eaꝫ que rõnis est particeps: ⁊ eã que eiusdẽ est expers. Nũc aũt idem idẽ pars ea que rõnẽ hꝫ est diuidẽda: atqꝫ sit supposituꝫ duas eẽ ptes que sunt pticipes rõnis. Unam quaꝫ cõtẽplamur ea quorꝫ p̃ncipia vt aliter sese habeãt minime fieri põt Alterã qua p̃spicimus ea que aliter sese habere p̃ñt. Ee nãqꝫ aie partes diuerse sunt genere q̃ sũt apte ad res eas cognoscẽdas: que genere differũt. Sigdẽ ipsis inest rex cognitio similitudine q̃dã atqꝫ accõmodatione: atqꝫ harum altera vis sciendi: altera vis subducẽdi rõnẽ voceꝫ. Consultare nãqꝫ rõnemqꝫ subducere eadẽ p̃ñt. Nemo aũt de iis reb⁹ consultat q̃ aliter sese hãe nõ p̃ñt. Quare vis subducẽdi rõnũ vna pars eius ptis est aie: que rõnis est pticeps. Sumẽdũ est igitur quisnã vtriusqꝫ sit optimus habitus: hic enim vtriusqꝫ est virtus. Airtus aũt est ad ppriũ opus.

2ª ps. c. E

¶ Prius qdẽ igit̃ dcñ est duas eẽ ptes aie ⁊ rõnẽ hñs ⁊ irrõnalẽ. ¶ Nũc aũt de rõnẽ hñte p̃m eundẽ modũ dõm ⁊ supponant̃ duo rõnẽ habẽtia. vnũ qdẽ quo speculamur talia entiũ quoruꝫ principia nõ ꝓtingit aliter se hãe: vnũ aũt quo cõtingẽtia. Ad ea eniꝫ q̃ gñe altera ⁊ aie pticularũ alterꝫ gñe ad vtrũqꝫ aptũ natũ: sigdẽ ſz similitudinẽ quãdã ⁊ ppriietatez cognitio existit ipsius. ¶ Dicaꝫ aũt horꝫ hoc qdẽ sciẽtificuꝫ: hꝫ aũt rõcinatiuũ: ⁊ ꝓsiliari. n. ⁊ rõcinari idẽ. Nullus aũt cõsiliaꝫ de nõ cõtingẽtib⁹ alter hãe. Quare rõcinatiuũ est vna q̃dã ps rõnẽ hñtis. ¶ Sumẽdũ ḡ vtriusqꝫ horꝫ qs optimus habitus: hec enim vtus vtriusqꝫ: vtus aũt ad opus ppriuꝫ.

Nemo cõsiliatur de nõ ꝓtingẽtib⁹ alter se habere.

¶ Dec est 2ª ps p̃ncipalis h⁹ capl'i in q̃ ad meli⁹ cognscẽdũ virtutes aie didit ipaꝫ aiaꝫ. ⁊ p° põit diuisionẽ p̃us positã in fine p̃mi libri. deide subdiuidit alterꝫ mẽbꝫ diuisionis ⁊ mẽbris diuisionis noia ponit. Diuisio p̃a q̃ posita fuit i fine p̃mi libri talis est. Partiũ aie q̃dã est hñs rõnẽ ⁊ alia q̃ est irrõnalis: in pte aie q̃ hꝫ rõnẽ p eẽntiã sũt vtutes itellectuales: sed in pte irrõnali que solũ est rõnalis p pticipationẽ sunt vtutes morales: vt dcñ ẽ i fine p̃mi hui⁹. [Nũc aũt.] subdiuidit alterꝫ mẽbꝫ diuisiõis. ⁊ p° põit diuisionẽ. 2° probat mẽbra diuisiõis ẽt diuersa seu distincta. 3° ponit noia mẽbris diuisiõis. Dicit igit̃ q̃ qz nũc itẽdim⁹ determinare de vtutib⁹ itellectualib⁹ q̃ sunt in pte aie hñte ronẽ opꝫ diuidere ptẽ aie rõnẽ hñte: sicut p̃us diuisim⁹ pte aie. suppo nam⁹ ḡ q̃ ps aie rõnalis didaꝫ in 2ªᵃ ptes: quaꝫ vna ẽ: p quã speculamur necessaria: ⁊ alia p quã speculamur ꝓtingẽtia. Istã diuisionẽ pbat phꝫ declarãdo q̃ ptib⁹ aie gñe diuersis cogscunt̃ nẽcia ⁊ ꝓtigẽtia: ⁊ hec ẽ 2ª ꝗ h⁹ libri q̃ p̃baꝫ sic. Ad obta q̃ dñt gñe: opꝫ adaptare ptes aie gñe diuersas p q̃s illa obta gñe diuersa cogscant̃: sed nẽcia ⁊ ꝓtigẽtia sunt obta gñe diuersa: qz dñt sic corru^le ⁊ incorru^le: igit̃

2ª cõclo hui⁹. li. 6

ptib⁹ aie gñe diuersis cogscunt̃ nẽcia ꝓtigẽtia. minor est manifesta: ⁊ maior declaraꝫ p hꝫ: q̃ cognitio ptiũ aie fit p assimilationẽ cogscẽtis ad rẽ cognitã. si ḡ res cognite dñt gñe: opꝫ q̃ poᶜ cogscẽtes differãt gñe: qz de sillib⁹ sil'e ẽ iudiciũ. [Dicaꝫ aũt horꝫ.] Imponit noia p̃dictis ptib⁹ aie: ⁊ itẽdit: q̃ illa ps aie: q̃ speculaꝫ nẽcia: dicaꝫ sciẽtificũ genus aie: ⁊ alia ps dicaꝫ rõcinatiuũ p̃m q̃ rõcinari ⁊ ꝓsiliari p eodẽ sumunt̃. est. n. ꝓsiliũ q̃dã ingsitio indeterminata sic ⁊ rõcinatio: q̃ ideterminatio maxime accidit circa ꝓtingẽtia: de qb⁹ solũ ẽ ꝓsiliũ: nullus. n. ꝓsiliaꝫ de his q̃ nõ ꝓtingit alter se hãe. sic ḡ pz q̃ rõcinatiuũ est vna ps aie rõnẽ hñtis. [Sumendũ est ḡ.] Dõm est qs ẽ optim⁹ hit⁹ dictaꝫ ptiũ. optim⁹ aũt hitus vtriusqꝫ ẽ vtus ei⁹: virt⁹ aũt vniuscuiusqꝫ rei determinaꝫ ad op⁹ ppriũ: qõ. s. hñ pficiat p virtutẽ. vñ in pposito dr optim⁹ hitus: quo optime pficit aliqõ opus.

Dubitaꝫ vtrũ eadẽ ps aie cogscat nẽcia ⁊ ꝓtingẽtia. Et vr q̃ sic. Nã phꝫ 3° de aia distinguit intell'm in duo. s. in intellectũ agẽtẽ: q̃ est oia facẽ: ⁊ in intell'm pol'em q̃ ẽ oia fieri. Sic ḡ itell's agẽs faꝫ oia intel^lia in po^a eẽ itellecta ĩ actu. ita intell's pol'is intell'it oia intelligibilia: ſz tã nẽcia q̃ cõtingẽs ẽ itelligibile. ḡ cogscunt̃ ab eadẽ po^a. s. ab itellectu pol'i. ¶ Cõfirmaꝫ p hꝫ: qz ois po^a põt cogscẽ qõlz ꝓtẽtũ sub suo p̃° ⁊ adeq̃to obto: alter nõ essent po^a ⁊ obm adeq̃ta: sed ens est p̃m ⁊ adequatũ obm intell's pol'is: ⁊ tum cõtingens q̃ nẽciuꝫ cõtinet sub ente: ḡ itell's pol'is cognoscet vtrũq̃ꝫ.

Dubinꝫ rõ p̃ª T. c. 17. S

Confirᵃ rõ 2ª

¶ Itẽ sicut mã p̃ª se hꝫ ad oẽs formas mãles: ita se hꝫ intell's pol'is ad oẽs foꝫas itelligibiles: ſz eadẽ est mã p̃ª oiuꝫ formaꝫ mãliũ. ḡ eadẽ est po^a aie oiuꝫ itelligibiliũ: ⁊ p ꝓñs necessarioꝫ ⁊ cõtingẽtiũ. ¶ In oppo^m est. phꝫ hic. ¶ Ad istud dubiũ dicũt qdã q̃ cõtingẽtia p̃ñt cõsiderari dupl'r. vno mõ ſz rõnes eoꝫ vl'es: ⁊ sic cõtingẽtia ad eãdẽ potentiã itellectiuã ptinẽt ad quã ptinẽt nẽcia: qz vl'es rõnes cõtingẽtiũ sunt inuariabiles ⁊ necessarie. Alio mõ p̃ñt ꝓsiderari in pticulari ſz q̃ sunt variabilia: ⁊ sic cognitio ꝓtingẽtiuꝫ ptinet ad aliquã potẽtiã sensitiuã iteriorẽ q̃ vr cogitatiua seu rõ pticularis q̃ pp hoc vr rõ pticularis: qz est collatiua intẽtionũ pticularũ sicut itell's vl'iuꝫ: ⁊ qz intell's non appzehẽdit tale ꝓtingẽs pticulare ⁊ opabile nisi mediãte illa vtute sensitiua: iõ dicit phꝫ scientificũ q̃ speculamur nẽcia: ⁊ rõcinatiuũ quo appbẽdim⁹ cõtingẽtia eẽ diuersas ptes aie real'r differẽtes: extẽdẽdo rõcinatiuũ ad p̃dictas potẽtiã sensitiuã. ¶ Sed illud non vr rõnabile: imo vr q̃ eadẽ ps aie cognoscit nẽcia ⁊ cõtingẽtia in pticulari ſz q̃ sunt variabilia. Nã eadẽ po^a que cogscit diuersitatẽ inter aliq̃ extrema cognoscit vtrũq̃ꝫ extremũ diuersitatis: vt pz ex 2° de aia: sed aliqua po^a aie cognoscit diuersitatẽ inter nẽcia ⁊ cõtingẽtia in pticulari ſz q̃ sunt variabilia. Nam illa diuersitas cũ sit vnũ ens cognoscit̃ ab aliqua vna po^a aie. ergo aliq̃ vna po^a aie cognoscit nẽcia ⁊ ꝓtingẽtia ſz q̃ variabilia sunt. ¶ Dõm vt mihi vr q̃ eadẽ po^a aie cognoscit nẽcia ⁊ cõtingẽtia: ista eniꝫ diuersitas q̃ est iter nẽciuꝫ ⁊ cõtingẽs nõ diuersificat po^am aie: ſz hñ diuersificat habitũ. Cuius rõ est. nã obm respicit potẽtiã vt est p̃n^m agendi simpl'r ⁊ absolute: ſz obꝫ respicit habitũ: vt habitus est p̃n^m agẽdi ꝓmpte ⁊ facil'r: iõ ista diuersitas oboꝫ q̃ nõ diuersificat actũ simpl'r ⁊ absolute nõ diuersificat po^am: sed illa diuersitas q̃ diuersificat actũ q̃tũ ad moduꝫ actus diuersificat hitũ: ſz nõ diuersificat potẽtiã. Nũc aũt diuersitas inter nẽciuꝫ ⁊ cõtingẽs nõ diuersificat actũ intelligendi simpl'r: qz vtrũq̃ꝫ cõtinet̃ sub eadẽ rõne obiecti intellectus: qõ est ens inquantuꝫ ens: sed illa diuersitas bene diuersificat q̃tum ad modum intelligendi: quia necessaria cognoscunt̃ per eoꝫ p̃ncipia pfecte: ſz ꝓtingẽtia imp̃fecte: sed pfectũ ⁊ iperfectũ solũ diuersificãt actũ q̃tuꝫ ad modũ intelligẽdi: ⁊ sic diuersitas iter nẽciuꝫ ⁊ ꝓtingẽs diuer-

In oppsitũ Pho. Solo p̃m opinionẽ aliorꝫ. Cõungentia 2ª cõsiderari p̃ñt B

Nõ est rationabile solutio iã dicta: quẽ est diuĩ Dno. in Bleco. Tex. c. 144.

Solo p̃m ppriã opinionem. D

J Quo ītellīs ꝙ alia po aīe cōgīscit medīū ⁊ alia contingens.

ſificat habitū:ſz nō diuerſificat poⁿ. Pro dicto ꝓbi g dicit ꝙ alia ꝓticula aīe cognoſcit necēiuz ⁊ alia ꝓticula cognoſcit ꝓtingēs:eſt itelligēdū ꝙ q̄dā eſt ꝑs itegralis q̄dā ſubiectiua:⁊ ꝑs ſubiectiua eſt duplex:q̄daz ꝑ ſe:vt hō aīa ⁊ iſta aīa ſunt ꝓtes ſubiectiue ꝑ ſe ipſi⁹ aīe.ꝑs ſubiua ꝑ accñs eſt aggregatū ꝑ accñs:⁊ ſic aīa hñs artē vel iſormata arte eſt ꝑs ſubiua ꝑ accñs ipſi⁹ aīe:hec eſt.n.ꝑ accñs.aīa hñs artē eſt aīa:ſicut ⁊ iſta.hō alb⁹ eſt hō.Dico igīt ꝙ ꝑ eādē ꝓtē ꝑ ſe ſubiectiuā aīe cognoſcīt necēiuz ⁊ ꝓtīgēs: vt ꝓbāt rōnes: ſz nō ꝑ eādē ꝓtē ſubiuā ꝑ accñs. Nā necēiuz ꝑ ſe cogſcīt ꝑ aīaz iſormatā ſcia.⁊ ꝓtingēs cogſcīt ꝑ aīaz iſormatā arte. vñ itell's hñs artē ꝑ ſe cognoſcit ꝓtingētia.⁊ itell's ꝑ ſe hñs ſciaz cogſcit necēia. Dico igīt ꝙ ꝓbs itelligit ꝑ aliā ⁊ aliaz ꝓtē aīe ſubiuā:ꝑ accñs cognoſcunt necēiuz ⁊ ꝓtingens ꝑ ſe; tanq̄ ꝑ ꝓprios bit⁹:ꝑ eādē ttī ꝓtē ſubiuā ꝑ ſe:puta ꝑ itellectū:cognoſcīt vtrūq;z.ſ.necēiuz ⁊ ꝓtingēs. Et ꝙ hec ſit itentio ꝓbi appet ꝑ ꝓbōnē ſuā q̄ eſt ꝙ cognitio fit ꝑ aſſimilationē cognoſcētis ad rē cognitā. Certū.n.eſt ꝙ aſſimilatio fit per hītū:potētia.n.ꝑ ſe nō aſſimilat obo:ſz hīt⁹ aſſimilat potentiā obo:⁊ iō ꝑ ꝓticulas aīe nō itelligit ꝓticulas ꝑ ſe ipſi⁹ aīe: ſz ꝓticulas iſormatas hītib⁹ q̄ ſunt ꝓtes ſubiectiue aīe per accñs:⁊ nō ꝑ ſe. Sic igīt dico ꝙ accipiēdo ſciētificū ⁊ rōcinatiuū ꝑ his q̄ ſozalr ſignificāt ſic ſunt diuerſa aggregata ꝑ accñs:⁊ ſic eſt dōm ꝙ nō ſunt idē:ſz ſi accipiant ꝑ eo ꝙ denoiant ſic ſūt idē:qz ille idē itell's q̄ eſt ſciētificus eſt rōcinatiuus. Et eodē mō eſt de itellectu ꝓtico ⁊ ſpeculatiuo:qz ſignificāt aggregata ꝑ accñs.⁊ ſi accipiant ꝑ his q̄ ſozalr ſignificāt ſic ſūt diuerſa aggregata. Si vo accipiātur ꝑ his q̄ accñtalr denoiant ſic ſūt idē realr:qz idē itellectus oīno q denoiat ſpeculatiuus denoiat ꝓtīcus.

K

L

Capitulum ſecundū

tractatus primi libri ſexti:in quo agit ō ꝓncipijs actuū humanoꝝ dicēs tria eē in aīa q̄ vīr denoiatiua act⁹:ſenſuz itellectū ⁊ appetitū:quoꝝ ſenſus nulli⁹ actus eſt ꝓn⁷ oñatiuū.intellect⁹ vo ꝓtīc⁹ inenit veꝝ ⁊ falſum in agēdis:appetit⁹ ꝓſeqūt ⁊ fugit:⁊ ꝙ opz rōnē verā eſſe ⁊ appetitū rectū ad hō ꝙ electio ſit ſtudioſa ⁊ bunc ꝓcipere: hūc vo ꝓſeq.ſpeculatiuus vo hz ſuū hñ in vero ⁊ falſo inuentis ꝓtīcto nō ſtāte ad vītatē ſz vſqz ad actū tendente ꝓcorditer appetitui recto:⁊ ꝙ electio eſt cā effectiua actus electionis aut appetit⁹ ⁊ rō q̄ gra alicui⁹:⁊ ꝙ mens ſpeculans ꝓtingentia ꝗz ſe nō mouet ad aliqd vltra veritatē:ſed ꝓtīca q̄ ꝓtīt in factiuā hñtē ꝑter opōnē opus:finē hz nō ſimplr:ſed ad aliqd vt ad vlteriorē opōnē:⁊ actiuā cui⁹ finis bona actio eſt:⁊ ēt ipſi⁹ appetit⁹:ex qb⁹ ꝓcludīt qd eſt electio cui⁹ ꝑn⁷ ſolus hō ⁊ ꝙ nihil factū eſt eligibile:qz nec cōſiliabile:ſz ſolū futurū cōtingēs:⁊ ꝙ vtriuſqz ꝓtis itellectus cōis finis eſt veritas:⁊ ꝙ vtutes ꝓprie vtriuſqz ꝓtis ſunt habitus ꝗm quos vtrūqz veꝝ dicit.

M

¶ Tria ſunt in aīa que habent agendi principia veritatiſqz:ſenſus:intellectus:appetitus. Atqz ſenſus nullius eſt ꝓncipiuz act⁹:qd q̄dē ex eo pz:qz bellue ſenſuz q̄dē hñt:actionis aūt ſunt exptes. Eſt aūt id in appetitu ꝑſecutio atqz fuga:qd eſt affirmatio negatioqz in mente. Quare cū moris q̄dē vtus habit⁹ ſit electiuus: electio vo appetitus deliberatiuus ob hec ipſa ⁊ rōnē verā ⁊ appetitū rectum eſſe opz:ſi electio ſit ſtudioſa atqz eadē:illā q̄dē dicere:bunc autem perſequi. Nec igitur mens atqz veritas actiua eſt.

Caput 2ᵐ ꝑmi tra. li. ſexti ethi. p. 2 ꝑs. c.

Ria aūt ſunt in aīa dominatiua actus ⁊ veritatis:ſenſus:itell's:appetitus. ¶ Hoꝝ aūt ſenſus neqz vnⁿ ꝓncipiū act⁹. Manifeſtū aūt eo ꝙ beſtie q̄dez ſenſuz hñt:actū aūt nō cōicant. ¶ Eſt aūt qd in mente affirmatio ⁊ negatio hō in appetitu ⁊ ꝑſecutio ⁊ fuga. ¶ Quare:qz moralis vtus habitus electiuus:electio aūt appetit⁹ cōſiliatiu⁹: opz q̄dē ꝓpter hoc rōnē verā eſſe ⁊ appetitum rectum. ſiq̄dem electio ſtudioſa:⁊ eadez hanc quidē dicere:hunc autem ꝓſequi:hec quidem igīt mens ⁊ veritas ꝓtīca.

N

Scilicet. ꝑmi tractatuſio in q̄tuor ꝑtes ꝓn.

Iſtud eſt

zᵐ capl'm ꝑmi tractatus ſexti libri:in quo determinat de ꝓncipijs actuū humanoꝝ ⁊ ꝓtinet q̄tuor ꝓtes ꝓncipales. In ꝑ⁹ oſtēdit q̄ ſunt ꝓncipia actuū humanoꝝ:⁊ qūo illoꝝ ꝓncipioꝝ act⁹ ad inuicē cōordant. In z⁹ ꝑte ibi[Speculatiue aūt mentis.] Narrat quomodo partes intellectus.ſ.intellectus ꝓtīcus ⁊ ſpeculatiuus ſe habent ad obiectum. In 3⁹ parte ibi[Actus quidem igitur.] oſtendit qualr vtraqz pars intellectus ſe hz ad actū. In 4.⁹ ꝑte ibi[Utrarūqz vtiqz.] Narrat qd eſt ꝓprium opus vtriuſqz ꝓtis itell's ⁊ que ſunt vtutes vtriuſqz ꝓtis. In ꝑ⁹ igīt ꝑte oſtēdit q̄ ſunt ꝓma ꝑn⁹ ꝓprioꝝ actuuz hoīs:⁊ qūo eoꝝ actus ad inuicē cōordant. Dicit igīt ꝓmo ꝙ tria q̄ ſunt in aīa vident hze dominiū actus humani.ſ. cognitionis vītatis ⁊ act⁹ liberi cui⁹ hō eſt dñs.ſ.ſenſus intellect⁹ ⁊ appetit⁹:his.n.trib⁹ mouent aīalia:vt dī in.3.de aīa.] Doꝝ aūt.] Excludit vnū iſtoꝝ.ſ.ſenſuz ⁊ ꝓbat ꝙ ſenſus nō eſt dominatiuū ꝑn⁷ act⁹ humani.i.act⁹ liberi:⁊ hec eſt ꝓclo 3ª bui⁹ libri q̄ ꝓbat ſic. Beſtie hñt ſenſuz:⁊ tñ nō cōicant aliquē actū.ſ.liberū:qz nō hñt dñitz ſui act⁹.ergo ſenſus nō eſt ꝑn⁷ act⁹ humani.vñ pōt ſic argui. Si ſenſus eēt ꝑn⁷ act⁹ humani.i.libi qōlz hñs ſenſuz hzet ꝑn⁷ actus liberi.ꝓñs eſt falſuz:qz beſtie hñt ſenſuz ⁊ nō hñt ꝑn⁷ act⁹ liberi:nō eniz agūt leberi:ſz magis agūt ⁊ mouent ab inſtictu nāe.ſūt igīt duo ꝑn⁹ actuū hūanoꝝ.ſ.itell's ⁊ appetitus.] Eſt aūt qd in mēte.] Iſta duo ꝑn⁹.ſ.itellect⁹ ⁊ appetitus hñt actus ad inuicē ꝓportionabiles. Intell's.n.in iudicando hz duos act⁹.ſ.affirmationē q̄ aſſentit vero ⁊ negationē qua diſſentit falſo.qbus cozrñdet ꝓportionabil'r alij duo act⁹ in appetitu.ſ.ꝑſecutio q̄ appetit⁹ tēdit in bonum ⁊ inberet ei:⁊ fuga q̄ recedit a malo ⁊ diſſentit ei:⁊ ſic itellectus ⁊ appetitus ꝓcordāt ad inuicē:qz illud qd itellectus affirmat eſſe bonū appetit⁹ ꝓſequīt ⁊ illud qd itell's negat eſſe bonū appetitus fugit. ¶ Intelligendū eſt ꝙ cuz ꝓbs dicit ꝙ ſicut affirmatio ⁊ negatio in mēte:ſic ꝑſecutio ⁊ fuga in appetitu:ꝙ ꝓbs nō intelligit ꝑ affirmationē ꝓpoſitionē affirmatiuā:nec per negōnē ꝓpōnē negatiuā. Nam intellectus pōt formare ꝓpōnē affirmatiuā vel negatiuā abſqz ꝑſecutione vel fuga:ſed ꝑ affirmationez ⁊ negationē intelligit aſſenſuz vel diſſenſuz intell's.] Quare qz moralis.] Ex his ꝓcludit ꝙ ad moralē vtutē regrīt cōordia inter itell'm ⁊ appetitū. ꝓbat ꝙ ad moralē vtutē regrīt ꝙ ſit rō vā ⁊ appetit⁹ ſit rect⁹:⁊ hec eſt ꝓclo 4ª que ꝓbat ſic. Virtus moralis eſt habitus electiu⁹ vt dctū eſt in z⁹ bui⁹: ſed electio eſt appetit⁹ cōſiliatiuus:qz appetit⁹ accipit qd ꝑcōſiliatū eſt a rōne:ad electionē q̄ ꝓcurrūt rō ⁊ appetit⁹: ſz ad vtutē moralē regrīt ꝙ electio ſit bona:⁊ ad hō ꝙ electio ſit bona regrīt ꝙ rō ſit vā ⁊ ꝙ appetit⁹ ſit rect⁹:ita ꝙ eadē q̄ rō dicit.i.affirmat:appetit⁹ ꝓſeqūt. Ad hō.n.ꝙ ꝑſectio ſit in actu opz ꝙ nullū ꝓncipioꝝ ei⁹ ſit ꝑfectū:ſed hec mens q̄ ſic ꝓcordat appetitui recto ⁊ vitas ei⁹ eſt mēs ꝓtica.vñ rō ꝓbās ꝓclonē pōt ſic formari. Ad vtutē moralē regrīt act⁹ itell's ⁊ actus appetit⁹:qd pz ex hō ꝙ vt⁹ moralis eſt habit⁹electiuus:ſz ad vtutē moralē regrīt ꝑfectio actuū regſitoꝝ ad vtutē moralē:ſed rō nō eſt perfecta niſi ſit vera:⁊ appetit⁹ nō eſt ꝑfectus niſi ſit rect⁹.ergo ad vtutem moralē regrīt ꝙ rō ſit vā ⁊ appetitus rect⁹:ita ꝙ illō idem qd rō dicit.i.affirmat:appetitus ꝓſequīt. Hec autē mens que ſic concordat appetitui eſt mens ꝓtica ⁊ veritas eius eſt veritas ꝓtica.

O

P

Solo.

Solo.

Q

4ª cōclo bui⁹.

¶ Mentis aūt eius que cōtēplandi nō agēdi neqz faciendi ꝓncipiū eſt bonū ac malū veꝝ eſt atqz falſum. Hoc.n.mentis eſt oīs opus:ſed actiue mētis veritas eſt cōſentanea appetitui recto.

R

¶ Speculatiue aūt mētis ⁊ nō factiue neqz ꝓtice hñ ⁊ male:verū ⁊ falſuz:hoc enim eſt oi intellectui opus:ꝓtici aūt ⁊ intellectiui:veritas cōſeſe ſe hñs appetitui recto.

S

¶ Hec eſt z⁹ ꝑs huius capl'i:in qua narrat qūo vtraqz ꝑs.ſ. mens ꝓtica ⁊ mens ſpeculatiua ſe hz ad obiectū:⁊ dicit ꝙ hñ ⁊ male mentis ſpeculatiue cōſiſtit ſimplr in vero ⁊ falſo:ita ꝙ verū abſolute eſt bonū intellectus ſpeculatiui:⁊ falſuz abſolute eſt malū ei⁹:ſz bonū itell's ꝓtici non eſt vītas abſoluta ſz veritas ꝓfeſſe ſe hñs ad appetitū rectuz. ſic pz ꝙ veꝝ abſolute eſt obm itell's ſpeculatiui:ſz veꝝ cōorditer ſe hñs ad appetituz rectū eſt obm itell's ꝓtici.

Dubiuz

T.c.49

¶ Sed dubitat hic:qz ſi vītas itell's ꝓtici determinet in cōpōne ad appetitū rectū:⁊ rectitudo appetit⁹ determinat ꝑ hoc ꝙ ꝓſonat rōni vere vt ꝑus dctū eſt. Uidet q̄ ſit circulatio in ꝑdictis determinationib⁹. Dōm ꝙ appetitus eſt ipſi⁹ finis:⁊ ēt eoꝝ q̄ ſunt ad finē. Finis aūt determinatus inest hoī a nā:vt ſupra in 3⁹ bui⁹ viſuz eſt:ſz ea q̄ ſūt ad finē nō ſunt nobis determiata a nā ſz inueſtigant ꝑ rōnē. Dico igīt ꝙ rectitudo appetit⁹ ꝑ reſpectū ad finē eſt menſura vītatis rōnis ꝓtice. ⁊ ꝗz hō determinat vītas rōnis ꝓtice ꝗz ꝓcordiā ad appetitū rectū reſpectu finis:ſz veritas rōnis ꝓtice eſt mēſurat rectitudīs appetitus circa ea q̄ ſūt ad finē. vñ circa ea q̄ ſūt ad finē dī appetit⁹ rect⁹ q̄ ꝓſegt ea q̄ vā rō dicit. ¶ Sz ō hō argt:qz vī ꝙ rō ꝓtica nō ſolū ſit eoꝝ q̄ ſunt ad finē:ſz ēt ipſius finis:qz ꝓudētia eſt in rōne ꝓtica vt patebit iferi⁹:ſz ꝓudētia nō ſolū determinat appetitū reſpectu eoꝝ q̄ ſunt ad finē:ſz etiā reſpectu finis:qz ꝓudētia iudicat de ꝓueniētia finis ſicut de his q̄ ſunt ad finē. Sil'r rō vī ꝓmo ꝑſtituere finē potentie appetitiue. Dōz ꝙ ſz ꝓudentia ſit in rōne ꝓtica:impoſe tñ eſt ꝙ determiet appetitū reſpectu finis ſimplr:ſz ſolū reſpectu eoꝝ que ſūt ad finē. ¶ Ad rōnē in ꝗriū dōz ꝙ iudiciū de fine pōt eē duplex. vnū quo ipſe finis abſolute ſub rōne boni apprehēdit ⁊ volūtati ſub rōne ꝓueniens ꝓponit ⁊ offert:⁊ tale iudiciū fit ꝑ itellectū ſpeculatiuū q̄ bonitatē ⁊ ꝑfectionē cuiuſlibet rei appēdit:ꝑ qd iudiciū volūtas mouet ad ꝑ⁷ deſideriū appetibilis. Aliud eſt iudiciū quo finis appēdit:nō tñ ſub rōne boni ⁊ cōueniens:ſz etiā ſub rōne opabilis ⁊ vt poſſibilis haberi ex opōnib⁹ nrīs.⁊ tale iudiciuz fit ꝑ intellectū ꝓticū:⁊ hec vī eē itētio Euſtratij ⁊ Alberti. Dico igīt ꝙ itell's ſpeculatiu⁹ iudicat ō appetibilitate ⁊ ꝓueniēta finis:ſz nō iudicat de ꝑſecutione finis:qualr.ſ.deuenire poſſim⁹ ad talē finē: ⁊ ita dico ꝙ ꝓudētia nō ꝑſtituit finē volūtati:ſz rō nālis q̄ a theologis dī ſynderiſis q̄ ꝓtinet ꝑn⁹ vlia iuris nālis ꝑſtituit finez volūtati. Rō.n.nālis dictat vnicuiqz ꝙ viuat ꝗz rōnē:ſz q̄lr hō in opando ⁊ ꝑ q̄ poterit attingē mediuz rōnis. hō ꝓtinet ad rōnē ꝓudētie:⁊ ſi dicat ꝙ itell's ſpeculatiuus nihil dicit de ꝓſequēdo vel fugiēdo:vt pz ex.3.de aīa.q̄ nō cognoſcit aliqd ſub rōne appetibilis ⁊ cōueniens:eo ꝙ oē appetibile ⁊ cōueniēs vī eē ꝓſequēdū. Dōz ꝙ aliud eſt iudicare aliqd eē appetibile ⁊ aliud eſt iudicare illud qd eſt ꝓſegbile:qz res eſt appetibilis ꝗz ſe ⁊ ꝗm ꝑn⁹ ei⁹ eēntialia:vt pz de ſanitate ⁊ balneo:ſz nō eſt ꝓſegbile niſi ꝗz eſſe ꝓticulare qd hz in mā. Nā ſicut ſanū eſt aliqd opabile a nobis ⁊ qz itell's ſpeculatiuus nō ꝓſiderat rē ꝗm eē ꝓticulare ⁊ opabile:ſz ſolū ꝗz ſe ⁊ ꝗm ſua ꝓncipia eēntialia.ꝗm que hz res nō ſit opabilis:eſt tñ appetibilis ⁊ bona ⁊ cōueniēs:⁊ iō dicit ꝓbs ꝙ itell's ſpeculatiuus nihil dicit de ꝓſequēdo vel fugiēdo:hñ tñ pōt iudicare de appetibilitate ⁊ ꝓueniētia rei. ¶ Ad formā rōnis eſt dōm ꝙ hz res q̄ eſt appetibilis ⁊ cōueniēs iudicet ꝓſequēda:ꝗm aliō tñ iudicat eſſe ꝓueniēs ⁊ appetibilis:qz ꝗz itell's ſpeculatiuū ⁊ ꝗz aliud iudicat ꝓſequēda:qz ꝗz itell'm ꝓtīcū.

Ad rōnē. Iudicuz de fine z.

Nōn

T

¶ Electio igīt actus ꝓncipiū eſt vnde eſt motus:ſz nō id gra cuius. Appetit⁹ aūt eaqz rō que alicui⁹ eſt gratia electionis principiū eſt. Idcirco neqz ſine itellectu menteqz:neqz ſine habitu moris eſt ipſa electio. Sine nāqz mēte atqz more nō eſt actio bona:nec itē ꝓria.

3ª ꝑs. c.

¶ Actus q̄dē igīt principiū electio vñ mot⁹:ſed nō cui⁹ gra. Electionis aūt appetit⁹ ⁊ rō q̄ gra alicui⁹. ¶ Propter qd neqz ſine itellectu ⁊ mēte:neqz ſine morali hītu eſt electio. Bona actio enīz ⁊ ꝗriū in actiōe ſine itellectu ⁊ more nō eſt.

¶ Hec eſt 3ª ꝑs hui⁹ capl'i:in qua oſtēdit qūo rō vtraqz.ſ. rō ꝓtica ⁊ ſpeculatiua ſe hz ad actuz:⁊ cōtinet tres ꝓticulas. In ꝑ⁹ oſtēdit ꝙ mēs eſt ꝑn⁷ act⁹. In z⁹ ibi[Mens aūt ipſa.] oſtēdit q̄ mens eſt ꝑn⁷ act⁹. In 3ª ꝓticula ibi[Nō eſt aūt eligibile.] oſtēdit circa q̄lia obiecta mēs eſt ꝑn⁷ act⁹ ꝑ electionē. In ꝑ⁹ igīt ꝓticula ꝓmo oſtēdit ꝓbs ꝙ electio eſt ꝑn⁷ act⁹ vñ mot⁹ nō cui⁹ gra:hō eſt electio eſt ꝑn⁷ effectiuū act⁹:ſed nō eſt cā finalis act⁹:⁊ ex hoc ꝓbat ꝙ mens eſt ꝑn⁷ effectiuū act⁹:⁊ hec eſt ꝓ 5ª que ꝓbatur ſic. Electio eſt ꝑn⁷ effectiuū act⁹:⁊ ꝑn⁹ effectiua electionis ſunt appetitus ⁊ rō ſeu mēs q̄ eſt gra alicui⁹.i.q̄ ordīat ad aliqd ꝓticulare opabile:⁊ qcqd eſt ꝑn⁷ ꝓncipy eſt ꝑn⁷ effectiuū ꝓncipiati:⁊ hō mediate vel imediate.igīt cū mēs ſit vnū ꝓncipioꝝ electionis ⁊ electio eſt ꝑn⁷ effectiuū act⁹:ſeq̄t ꝙ mēs eſt ꝑn⁷ effectiuū act⁹. [Propter qd.] Et qz ꝑn⁹ electiōis ſūt mēs ⁊ appetit⁹ in quo ſūt vtutes morales:ꝓcludit ꝓbs:ꝙ electio nō eſt ſine itellectu ⁊ habitu morali:⁊ hec eſt ꝓclo 6ª que ꝓbat ſic. Effect⁹ electionis eſt bona actio ⁊ ꝗriū in actione.i.mala actio:ſed nec bona actio nec mala actio eſt ſine itellectu ⁊ more.i.habitu morali.q̄ ⁊c. vñ ꝓ ſic argui. ſine quo actio electionis nō pōt eſſe/ſine eo nō pōt eſſe electio:ſed actio electionis vt bona actio vel mala nō pōt eē ſine intellectu ⁊ habitu morali. Intelligēduz ꝙ ꝓbs logī hic de electiōe ſtrictiſſime ſumpta q̄ nō eſt niſi ab habitu. vnde ſuperius ſup ꝑ⁷ huius poſita eſt diſtinctio de electione:⁊ etiam ſuper 8ᵐ huius.

4ª cōclo bui⁹.

5ª cōclo bui⁹.6.li.

6ª cōclo bui⁹.6.li.

D

¶ Mens aūt ipſa nihil mouet:ſz ea que alicui⁹ eſt gra ⁊ actiua:hec eniz ⁊ effectrici menti preeſt:nā oīs q̄ facit gratia bui⁹ facit:⁊ nō eſt ſimplr finis ſz ad aliqd:⁊ alicui⁹ id qd efficit:ſed nō id qd agit:ipſa nāqz bona actio finis eſt:⁊ bui⁹ eſt appetitus. Quapp electio vel intellectus eſt appetitus vel appetitus intellectiuus:⁊ tale principium eſt homo.

¶ Mens aūt ipſa nihil mouet:ſz q̄ gra huius ⁊ ꝓtica:hec.n. ⁊ factiue principat:gra.n.bui⁹ facit oīs facies ⁊ nō finis ſimplr:ſz ad aliqd ⁊ alicui⁹ factū:ſz nō actum. Bona actio.n.finis. Appetit⁹ aūt bui⁹.pp qd vī appetitiu⁹ itell's electio:vel appetit⁹ itellectiu⁹:⁊ tale ꝓncipiū hō.

¶ Hec eſt z⁹ ꝓticula 3ᶜ ꝑtis:in qua narrat que mēs eſt ꝑn⁷

effectiuũ actus. d. q̃ cuis mẽs fit p̃n^m act^o: tñ mẽs ipsa ꝓ se ⁊ absolute cõsiderata. ſ. rõ seu mẽs speculatiua nihil mouet: qz nihil dicit de ꝓsequẽdo vel fugiẽdo: ⁊ sic nõ est p̃n^m alicui^o act^o: ꝓ solũ illa mens vel rõ que est gr̃a alicui^o. hoc est: que ordinat̃ ad aliq̃d ꝑticulare opabile sicut ad finẽ. ſ. rõ practica que nõ solũ p̃ncipat̃ opõni actiue que nõ transit in exteriorẽ mãm: sed manet in agẽte vt ꝓcupiscere vel irasci: sed ẽt p̃ncipat̃ opõni factiue que transit in exteriorẽ mãꝫ sicut vrere ⁊ secare: oĩs enim faciẽs mediãte rõne practica opat̃ pp aliquẽ finẽ nõ pp finẽ in vl'. [sed ad aliq̃d.] hoc est pp aliq̃d ꝑticulare: q̃d est factũ. i. cõstituũ in exteriori mã: vtputa cultellus vel dom^o. Et dico q̃ finis faciẽtis est aliq̃d factũ in mã exteriori ⁊ nõ aliq̃d actus. i. aliq̃d agibile manẽs in agente: sed in agibilibus ipsa bona actio q̃ manet in agẽte est finis: puta bñ cõcupiscere vel bñ irasci: ⁊ sicut mẽs practica est gr̃a bui^o finis: q̃d est factibile vl' agibile: ita appetit^o est actiuus ꝑticularis finis q̃ est agibile vel factibile. ¶ Nota circa hãc lr̃aꝫ Hza bui^o. [scilz finis] facit oĩs faciẽs: sed nõ finis simpl'r sed ad aliud. [sicut dicit Lincoñ. q̃ finis factionis vt finis edificatiõis est domus: sed nõ est finis simpl'r. i. finis vltim^o ꝓ est ad aliq̃d. i. ad finẽ vlteriorẽ vt ad ꝓtectionẽ inhabitãtiũ ⁊ repositoꝝ ab extrinsecis nociuis. Item dicit Lincoñ. sic. Collige ex paulo ante ⁊ nunc dictis q̃ factiue artes tres bñt fines vt edificatiua hz primũ finẽ ipsaꝫ edificationẽ que est opõ. 2^m finẽ hz domũ edificatã. 3^m vo finẽ hz ꝓtectionẽ inhabitantiũ ab aeris intemperiebus ⁊ alys extrinsecis nocumentis. p̃mus tñ finis minime finis ꝓprie dr̃: ⁊ idco q̃ñqz nõ cõnumerat̃: ⁊ est finis posterior melior p̃cedẽte: vt domus melior edificatione: ⁊ ꝓtectio a nociuis melior est domo pp q̃d infert correlariũ ex p̃missis q̃d est tale. Electio vel est itellect^o appetitiuus vel appetit^o itellectiuus: ⁊ hec est ꝓclusio 7ª que sic intelligit̃ q̃ electio vel est essential'r actus itellect^o p̃m q̃ ordinat̃ ad appetitum: vel essential'r act^o appetit^o p̃m q̃ dirigit̃ ab intellectu: ⁊ hoc est veri^o: vt ꝓz ex 3° huius. ⁊ ẽt ꝓz ex hoc q̃ bonũ q̃d est obm appetit^o est obm electionis: ⁊ ꝓclo sic intellecta ꝑbat̃ ex p̃cedẽtib^o sic. Electio est opõ imanẽs. ergo manet in aliquo eius p̃n^o effectiuo: ꝓ p̃n^a effectiua electionis sunt intellect^o ⁊ appetitus. ergo electio vel est in appetitu vel est in itellectu. si sit in intellectu: tunc est actus intellectus. si sit in appetitu: tũc est actus appetitus. ergo ⁊c.

¶ Nulla aũt res facta est eligibilis: nemo enim eligit iliũ expugnasse. Neq̃z. n. de eo q̃ ꝓ cõsultat q̃d factũ est: ꝓ de futuro ac cõtingente: factũ aũt nõ contingit nõ factum esse. Quapropter recte Agathon dixit.

Hoc etiam ipse deus soloq̃z carere videtur.

Infectũ vt faciat quod factum est atq̃z peractum.

¶ Nõ est aũt eligibile neq̃z factum: puta nullus eligit Ilion captã fuisse: neq̃z enim ꝓsiliantur de facto sed de futuro ꝓtingente. Factũ aũt nõ cõtingit nõ fieri: pp q̃d recte Agathon. Solo enim ipso deus priuat̃ ingenita facere que sũt facta.

¶ Dec est 3ª pticula tertie ptis: in qua ostendit̃ circa q̃lia obiecta mens est p̃n^m per electionẽ: ⁊ intẽdit ostendere q̃ nullũ ꝑteritũ est eligibile sed solũ futurum cõtingẽs: ⁊ hec est ꝓclo 8^a: ⁊ ita itellect^o p electionẽ nõ est circa ꝑterita ꝓ circa futura cõtingentia: cõclo. ꝑbat̃ sic. Electio est appetitus ꝑconsiliati: vt ꝓz ex p̃cedẽtib^o. Electio igit̃ solũ est illoꝝ quoꝝ est cõsiliũ: ꝓ nullus cõsiliat̃ de facto hoc est de preterito sed de futuro cõtingẽte. Q̃ aũt nõ cõsilie̊t de ꝑterito ꝓz per hoc q̃ ꝑteritũ nõ cõtingit nõ esse ꝑteritũ: ⁊ B ꝑbat per dictũ Agathonis q̃ recte dixit in hoc q̃d dixit: q̃ solo isto posse priuatur deus vt faciat ingenita: idest non facta que sunt facta.

¶ Opus igit̃ vtriusq̃z ꝑtis itellectiue veritas est. Quare q̃bus habitibus maxime pars vtraq̃z veruz dicit: ii sunt ambarum virtutes.

¶ Vtrarũq̃z vtiq̃z intellectuaꝝ particulaꝝ veritas opus: p̃m quos igit̃ maxie habitus dicit verum vtraq̃z ipsi ꝓtutes ambabus.

¶ Dec est 4^a ps bui^o capl'i: in qua narrat q̃d est ꝓpriũ opus vtriusq̃z ꝑtis itellect^o. ſ. speculatiui ⁊ intellect^o practici: ⁊ q̃ sunt vtutes vtriusq̃z ꝑtis. Quãtũ ad p̃^m dicit q̃ cognitio veritatis est ꝓpriũ opus vtriusq̃z ꝑtis itellect^o: tã itellect^o speculatiui q̃ itellect^o practici. Et quãtũ ad 2^m dicit q̃ habit^o ꝓz quos vtraq̃z ps. ſ. intellect^o practicus ⁊ speculatiuus dicit verũ: sunt vtutes ambabus ꝑtib^o. vñ vtus itellectus est habit^o ꝓz quẽ itellect^o dicit verũ: ⁊ nõ põt ꝓz illũ habitũ dicere falsuz. ¶ Dubitat̃ vtrũ deus possit de ꝑterito facere nõ ꝑteritũ. Ad B dicũt q̃dã q̃ hoc claudit ꝓtradictionẽ. i. ꝑteritũ nõ eẽ ꝑteritũ: ⁊ iõ de^o nõ põt hoc facẽ. ¶ Sz istũ nõ est ad intẽtionẽ Phi: q̃z Phs logt̃ de re cui accidit. q̃ fit ꝑteritũ: vt Ilion. i. de troia: ⁊ nõ intendit log de ꝑterito sub rõne ꝑteritionis: sed de re vt de cesare vel Alexãdro. Est igit̃ dubitatio. vtruz deus possit facere q̃ cesar nunq̃ fuerit: ⁊ dicunt q̃dã q̃ cũ cesarẽ nõ fuisse nõ claudat ꝓdictionẽ ex terminis: de^o põt hoc facere cũ nõ sit aliq̃ repugnãtia. ¶ Cõtrariũ tñ videt̃ hic velle Phs: ⁊ ꝓz hoc ponatur q̃ deus faciat Aꝝ. nũq̃ fuisse: ⁊ querat̃ q̃s tradidit nobis hanc sciaꝫ quã exponim^o. Si dicat̃ q̃ Aꝝ. eã tradidit sequit̃ q̃ Aꝝ. fuit: ⁊ ita Aꝝ. nunq̃ fuit: ⁊ tñ aliq̃ñ fuit. Si dicat̃ q̃ deus eã tradidit ĩmediate seq̃t̃ incõueniẽs: q̃ sic oporteret dicere de quolz effectu cui^o cãm de^o facit nunq̃ fuisse: q̃ talis effect^o est ĩmediate a deo: ⁊ sic si de^o faceret auctorẽ mẽdacioũ seu cãm effectiuã nunq̃ fuisse: oporteret dicere q̃ deus esset ĩmediate cã mendacioꝝ ⁊ effectuũ maloꝝ cõuolitorum cum malitia: q̃d nõ videt̃ vez. Istũ dubium relinquo posteriozibus dissoluendum.

Tractatus secũdus

qui est de vtutibus intellectualibus cõtinet. 5. capitula. In p̃mo capl'o Phs enumerat vtutes itellectuales ⁊ determinat de duabus vtutib^o. ſ. de scia ⁊ arte. In 2° cap ibi [De prudẽtia aũt sic.] determinat de prudentia. In 3° capl'o ibi [Quia aũt scia de vl'ib^o.] determinat de intellectu ⁊ sapia: que sunt circa p̃ncipia. In 4° capl'o ibi [Et quẽ ad modũ caput bñs.] cõparat habit^o itellectuales ad inuicẽ ostendẽdo q̃s eoꝝ est p̃ncipalissimus simpl'r. In 5° cap ibi [Erit autẽ quedã.] ostendit que virtus itellectualis est precipua in genere agibilium humanoꝝ.

Capitulum primũ

tractatus scõi in quo enumerat habitus p̃m quos aia dicit vez: qui sunt ars: scia: prudẽtia: sapia: ⁊ itellectus. cõsequẽter determinãs de scia dicit q̃ scibile est nẽcium eternũ ingenitũ ꝓ corruptibile: ⁊ q̃ scia est docibilis ⁊ discibilis ex p̃cognitis p̃ncipijs quoꝝ nõ est sensus ꝓ iductio. ex q̃bus ꝓcludit q̃d est scia: deinde q̃ p̃n^a magis sciunt̃ cõclusione: deide determinat de arte q̃d est: ⁊ in quo differt ab alys habitib^o enumeratis: ⁊ q̃ ars est habitus cũ rõne vera factiuus: ⁊ q̃ ars est circa ꝓtingẽtia quoꝝ p̃n^m est in faciẽte ⁊ nõ in facto: ⁊ q̃ ars ⁊ fortuna sunt circa eadẽ.

¶ De ipsis igitur rurius dicam^o opꝫ altius initio sumpto. Sint itaq̃z ea q̃bus verũ aia dicit affirmando aut negãdo numero q̃nq̃z. Dec aũt sunt: ars: scia: prudentia: sapientia: intellectus. Fieri enim põt vt falsum existimatione opinio neq̃z dicat.

Incipientes igit̃ supius rursum de ipsis dicamus. Sunt vtiq̃z q̃b^o verũ dicit aia affirmãdo vel negãdo q̃nq̃z p̃m numerum: hec aũt sũt ars scia prudentia sapientia ⁊ intellectus. Suspitiõe vo ⁊ opione ꝓtingit falsuz dicẽ.

Istud est

p̃^m capl'm scõi tractatus: in quo enumeratur vtutes itellectuales ⁊ determinatur de duabus earũ ⁊ cõtinet tres ptes. In p̃ma ponit̃ numerus vtutũ intellectualiũ. In 2^a ibi [Scientia q̃dẽ igit̃.] determinat de scia. In 3^a ibi [Cõtingẽtis aũt.] determinat de arte. In p̃^o igit̃ pte p̃mo dicit q̃ exquo posita est rõ accipiendi vtutes itellectuales debem^o rursuz icipere ab eo q̃d superius determinatũ est: dictũ est enim in fine capl'i p̃ceden tis: q̃ vtutes intellectuales sunt habit^o q̃bus aia dicit vez: q̃nq̃z aũt numero sunt habitus q̃bus aia dicit veruz affirmando vel negãdo. ſ. ars scia prudentia sapientia ⁊ intellectus: sed q̃z aliqs posset credere q̃ opinio ⁊ suspitio essent vtutes intellectuales: q̃z istis interdũ cõtingit dicere vez: illud excludit p̃bando q̃ opio ⁊ suspitio nõ sunt vtutes intellectuales: ⁊ hec est ꝓclo 9^a q̃ ꝑbat̃ sic. Habitus q̃bus ꝓtingit dicere falsuz nõ sunt virtutes itellectuales: opione ⁊ suspitione cõtingit dicere falsum. q̃ ⁊c. Lincoñ. dicit hic q̃ prudentia ⁊ ars ex seipsis semp dicũt verũ: ex rerũ aũt nã q̃ñqz falsuz. Opinio aũt ⁊ suspitio ex seipsis dicunt falsuz. ¶ Vic p̃mo notãda est differentia inter virtutes morales ⁊ vtutes itellectuales que in hoc ꝓueniunt: q̃z vtraq̃z virtus tam itellectualis q̃ mozalis prebet facultatẽ bene operandi: sed differũt in hoc q̃ vtutes mozales nõ solum prebent facultatẽ bñ operandi: sed ẽt cũ hoc faciũt vsum ⁊ actũ vtutis esse bonũ: ⁊ hoc cõpetit eis ex hoc q̃ sunt inclinationes partis appetitiue: que facit vti bñ oĩbus potẽtijs ⁊ habitibus: sed habitus intellectuales solũ dicunt̃ ex hoc vtutes: q̃z prebent facultatẽ bñ operãdi. ſ. cognoscẽdi verũ: sed nõ faciũt bñ vti potẽtia vel habitu. Naz ex B q̃ aliqs bz habitũ artis vel scientie solũ reddit̃ potẽs ad operandũ vel speculandũ: sed ad bonũ vsuz artis vel scie. ſ. q̃ bñ ⁊ legal'r opet̃ ꝓz artẽ vel sciam regrit̃ q̃ inclinet̃ p voluntatẽ vel per iustitiã exñtez in voluntate. vñ ars indiget vtute mozali ad bonũ vsuz artis. ¶ Sed ꝓtra hoc arguit̃: q̃z habitus est pp actũ: ⁊ iõ videt̃ ꝑpossibile q̃ aliqs habitus sit bonus q̃n faciat ad bonũ vsuz ipsius actus. ¶ Itẽ nõ videt̃ q̃ bonus vsus depẽdeat a volũtate sed magis a rõne: q̃z vsus volũtatis nõ est bonus nisi sit regulatus p̃m rõnẽ. q̃ bñ vti habitu nõ est p̃ncipal'r per volũtatẽ ꝓz magis per rõnẽ. ¶ Ad p̃^m illoꝝ dõz q̃ ꝓz habitus sit pp actũ: tñ glibet habitus sicut quelibet potẽtia depẽdet a volũtate quãtũ ad exercitiũ sui actus: ⁊ iõ in ptãte volũtatis est q̃ moueåt ad actũ bonũ ⁊ cõtuenientẽ habitui vel ad actũ ꝓriũ. vñ bonus vsus cuiuslibet habitus ĩtellectualis q̃tuz ad eius exercitiũ dependet a voluntate. ¶ Ad aliud cõcedo q̃ ad bonũ vsuz habitus regrit̃ recta rõ: ⁊ etiã act^o voluntatis. rõ enim regrit̃ per modũ dirigẽtis ⁊ volũtas per modũ impellentis ⁊ mouẽtis ad actũ: ⁊ iõ si volũtas sit informata vtute mozali semp mouebit ad bonũ vsuz actus. ¶ 2° est notãdũ q̃ sufficiẽtia istaꝝ vtutũ intellectualiũ sic accipit̃: virtus itellectualis est habitus perficiens itellectũ circa cognitionẽ veri (vt dictũ est) sed oẽ veruz vel est necessariũ vel cõtingẽs. Oĩs ergo virtus itellectualis vel est circa cõtingentia vel circa necessaria. si sit circa ꝓtingẽtia aut illa cõtingẽtia sunt factibilia in exteriori mã: ⁊ sic est ars que est recta rõ factibiliũ. Aut illa ꝓtingentia sunt agibilia que manent in operante ⁊ nõ transeunt in exteriorẽ mãm: ⁊ sic est prudẽtia: que est recta rõ agibiliũ. Si autez sit habitus p̃ficiẽs itellectuz circa cognitionẽ veri necessary: aut illud necessariuz est p̃n^m nẽciuz: aut est deductũ ex p̃ncipijs necessarijs. Si 2° mõ sic est scia: q̃z scia est habit^o ꝓclonis deducte ex p̃ncipijs necessarijs. Si aũt p̃ficiat intellectũ in cognitione p̃ncipij necessarij: hoc põt eẽ duplr. q̃z aut p̃ficit intellectũ tñ in cognitione p̃ncipioꝝ demr̃ationis: ⁊ sic est itellectus. aut p̃ficit intellectũ nõ solũ circa p̃ncipia demr̃atiõis: ꝓ ẽt circa p̃ncipia entiũ: ⁊ sic est sapiẽtia que nõ soluz cõsiderat p̃ncipia cõplexa indemr̃abilia: sed ẽt ꝓsiderat p̃^a p̃ncipalia ⁊ altissimas causas oĩuz entiũ.

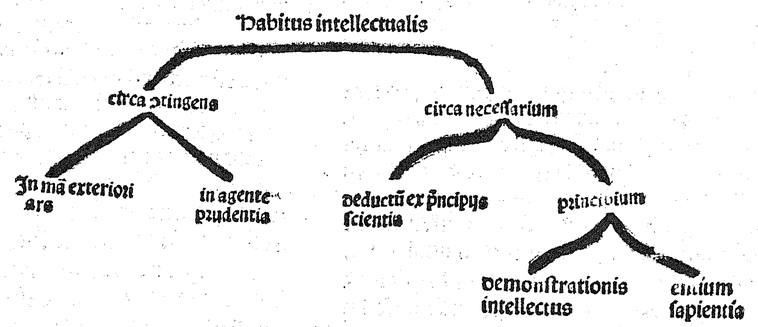

¶ Scientia igit̃ q̃dnam sit hinc perspicuũ est si exacte dicere opꝫ ⁊ nõ similitudines sequi. Oẽs enim putam^o id q̃d scimus aliter sese habere non posse. Que vo p̃sit aliter se habere post contemplationez latent si sint an nõ sint: ipsum ergo scibile necessario est: ergo est eternum. Que enim necessario simpliciter sunt eterna sunt omnia. At eterna ingenita ⁊ incorruptibilia sunt.

¶ Sciẽtia q̃dẽ igit̃ q̃d est hinc manifestũ: si ꝓz certificare ⁊ nõ sequi similitudines. Oẽs enim suspicamur q̃d scimus nõ cõtingere aliter se hãe. Cõtingẽtia aũt aliter cũ extra speculari fiant latent vel si sint: vel nõ sint: ex necessitate ergo scibile: eternũ ergo: ex necessitate enim entia simpl'r oia eterna: eterna aũt ingenita ⁊ incorruptibilia.

¶ Dec est 2^a ps bui^o capl'i: in qua determinat de scia: ⁊ cõtinet tres ꝑticulas. In p̃^a notificat sciam ex ꝑte mãe circa quã est scia. In 2ª ibi [Adhuc docibilis.] manifestat sciam ex ꝑte cãe. In 3ª ibi [Scia q̃dẽ g̃.] infert ex p̃dictis q̃d est scia. Dicit g̃ p̃mo q̃ ex his que dicunt̃ põt esse manifestũ q̃d est scia: si velimus scias p certitudinẽ cognoscere ⁊ nõ sequi similitudines p̃m quas q̃ñqz dicim^o similitudinarie nos

J sciere sensibilia de qb⁹ certi sumus: que tñ nõ vere scim⁹: cũ solũ sit de eis certitudo dũ cadunt sub sensu: ⁊ qñ fiunt extra speculari. i. extra sentiri: vt qñ nõ sentiunt̃ latẗ vt⁊ sint vel nõ sint. Sed certitudo scie ⁊ ei⁹ qõ scit̃ est qñ illud qõ scit̃ nõ ꝓtingit alr se bẗe: alr nõ esset certitudo scie nec scientis. Ex his ꝑz ꝙ oẽ scibile est ingenitũ ⁊ incoꝛruptibile: ⁊ hec est ꝛclo 10ª que ꝓbat̃ sic. Oẽ eternũ est ingenitum ⁊ incoꝛruptibile. omne vere scibile est eternũ. ergo omne scibile est ingenitum ⁊ incoꝛruptibile.

10ª cõclo tui⁹ 6. li.

¶ Preterea ois scientia doceri ⁊ scibile dici posse videtur. At ex antea notis vt in resolutiuis etiaꝫ dixim⁹ fit ois doctrina: naꝫ alia per inductionẽ: alia per rõcinationem efficit̃. Atq; inductio qdẽ principiũ est ipsius vlis. Rõcinatio aũt est ꝛ vlib⁹. Sunt enim ꝑncipia ex quibus ipsa ratiocinatio constat: quorum non est ratiocinatio: ergo inductio.

K

¶ Adhuc docibilis ois scia videt esse: ⁊ scibile discibile. Ex ꝑcognitis aũt ois doctrina quẽadmoduꝫ in analeticis dixim⁹: hec enim qdẽ per inductionem: hec aũt syll'o. Inductio qdem igit̃ principiũ est ⁊ credulitas vlis: syll's aũt ex vlibus. Sunt igitur principia ex qbus syllogism⁹ quoꝛ nõ est syll's: inductio ergo.

T. c. p.

¶ Hec est 2ª pticula scde ptis: in qua notificat sciaꝫ ꝑ cãm: ⁊ narrat. 7. de scia. ꝑm est ꝙ ois scia est docibilis. i. potens doceri. vñ ꝑmo meta^cc dr ꝙ signũ sciẽtis est posse docere. 2m est ꝙ oẽ scibile est discibile. s. ab eo q est sciens in potẽtia. 3m est ꝙ ois scia seu doctrina est ex precognitis sicut dictũ est in libro posterioꝛ analeticoꝛ. Non. n. possumus

L

venenire in cognitionẽ alicuius nisi per aliqõ notũ. 4m est ꝙ duplex est doctrina ex ꝑcognitis. vna ꝑ inductionem ⁊ alia per syll'm. ꝑn^a cognoscunt̃ per iductionẽ ⁊ ꝑ experientiã singulariuꝫ: vt dr in ꝓhemio ꝑmi meta^cc: ⁊ ex ꝑncipys vlib⁹ sic cognitis ꝓcedit syll's: sunt igit̃ aliqua ꝑn^a ex qb⁹ ꝓcedit syll's que nõ notificant̃ ꝑ syll'm: alr ꝑncipioꝛ eẽnt ꝑn^a ⁊ ꝓcederẽt in infinitũ in ꝑncipys syll'oꝛ qõ est ipoſe.

Dic bur. ⁊ Tho. exponũt qõ non est in textu.

Sic igit̃ relinquit̃ ꝙ ꝑn^m syll'i fit iductio. 5m qõ narrat est ꝙ nõ quilibet syll's facit scire: sed solum demonstratiuus qui ex necessarys necessaria cõcludit.

¶ Scientia ergo demonstratiuus est habitus: ⁊ cetera que in resolutiuis determinauim⁹. Tum enim qspiam scit cuꝫ aliquo mõ credit ⁊ sunt ipsi ꝑncipia nota: si enim nõ sint magis ꝗ ꝛclusio nota ꝑ accidẽs habebit scientiam. De scientia igit̃ sit hoc modo determinatum.

M

¶ Scientia qdẽ ergo est habit⁹ demõstratiuus: ⁊ quecũqꝫ alia determinauimus in analeticis. Cum enim aliqualr credita ⁊ cognita ipsi sunt principia scit. Si enim nõ magis ꝛclone: sed ꝑ accidens hz sciam. De scientia qdez igit̃ determinatum sit per hunc modum.

¶ Hec est 3ª pars scde ptis: in qua narrat qd est scia inferẽdo ex ꝑdictis. ⁊ ꝑz 6m qd est scia: qñ est habit⁹ demonstratiuus: idest ex demõstratione causatus obseruatis oibus illis quecũqꝫ circa demõstratiuã sciam demonstrata sunt in libro posterioꝛ. ⁊ hoc est 6m qõ narrat. 7m est ꝙ ad hoc ꝙ aliquis sciat ꝑn^a oꝑz ꝙ ꝑn^a sint magis credita ⁊ cognita ꝗ ꝛclones q̃ sciunt̃: aliogn nõ per se hz per accũs habebit sciam inquãtũ põt cõtingere ꝙ illã ꝛclonẽ sciat ꝑ quedaꝫ alia ꝑn^a ⁊ nõ per illa que nõ magis cognoscuntur ꝗ ꝛclusio. Per hunc igitur modũ determinatũ sit de scientia.

¶ Eorũ que aliter sese habere ꝑñt est ⁊ aliquid qõ sub effectionẽ: ⁊ aliqd qõ sub actionem cadit. Diuersa vo sunt effectio atqꝫ actus. De his aũt ipsis extrarys sermonib⁹ credim⁹. Quare ⁊ habitus q cũ rõne actiuus est diuersus est ab eo habitu q cũ rõne est effectiuus: neqꝫ alterũ ab altero cõtineẽt. Neqꝫ enim effectio act⁹ est: neqꝫ actus effectio.

N

¶ Contingentis autẽ aliter se bẗe est aliqd ⁊ factibile ⁊ agibile. Alteꝛ autez est factio ⁊ actio. Credimus autẽ de ipsis ⁊ exterioꝛibus rõnib⁹. Quare ⁊ cuꝫ rõne habitus actiuus alteruꝫ est ab eo q cuꝫ rõne factiuus habitu: ⁊ neqꝫ ꝓtinentur sub inuicem actio ⁊ factio: neqꝫ enim actio est factio: neqꝫ factio actio est.

O

¶ Hec est 3ª pars hui⁹ capl'i: in qua determinat de arte q̃ ꝑficit itellectũ circa ꝓtingẽtia ⁊ ꝓtinet. 5. pticulas. In ꝑma ostẽdit ꝙ sunt duo habit⁹ circa ꝓtingẽtia. In 2ª ibi. Quia aũt edificatiua. Determinat de arte ostẽdẽdo qd est ars. In 3ª ibi. Est aũt ars ois. Determinat de opõnibus artis circa sua mãm. In 4ª pticula ibi. Neqꝫ. n. de dis. Postẽdit a qbus ars differt ꝑ suã mãm ⁊ cũ qb⁹ cõuenit in mã. In 5ª ibi. Ars qdẽ igit̃. Determinat de arte ꝑ cõpationez ad habitũ ꝓtrariũ. In ꝑª ergo pticula ostẽdit ꝙ duo sunt habitus circa ꝓtingẽtia: ⁊ hec est ꝗ 11ª q̃ ꝓbat̃ sic. Habit⁹ distinguunt̃ ꝑ obiecta: ꝗz ꝓtingẽs diuidit̃ in duo. s. in agibile ⁊ factibile: ⁊ ista. s. agibile ⁊ factibile sunt diuersa: vt ꝑz ex hoc ꝙ actio ⁊ factio sũt diuersa: ⁊ hic credim⁹ ꝑ ea q̃ dicta sunt de ipsis in exterioꝛib⁹ rõnib⁹. i. ꝑ ea q̃ dicta sunt extra istã sciam. s. in. 9. meta. ibi enim ostensa est dẽia inter actionẽ ⁊ factionẽ. Nã actio est opatio manẽs in ipso operante sicut itelligere videre velle: ⁊ factio est opatio trãsiens in exterioꝛẽ mãm ad inducẽdũ aliqua fozmaꝫ in ea: sicut ꝑz de actu edificãdi ⁊ secandi. Quia igit̃ habitus distinguuntur per obiecta ⁊ agibile ⁊ factibile q̃ sunt ꝓtingentia sunt obiecta diuersa: sequit̃ ꝙ duo sunt habitus circa cõtingentia: vnus actiuus cũ rõne: ⁊ ali⁹ factiuus cũ rõne: ⁊ isti habitus sũt diuersi: nec ꝓtineẽt alter istoꝛ habituũ sub reliquo: qz nec factio sub actione: nec actio sub factione.

P

¶ Atqui cũ extruendaꝫ ediũ facultas ars q̃dam sit ac habit⁹ qdã faciẽdi cũ rõne: nullaqꝫ sit ars que non sit habitus faciendi cũ rõne: nec vllus habitus talis q nõ sit ars: fit vt idẽ sit ars ãtqꝫ habit⁹ faciẽdi va cũ rõne.

Q

¶ Quia autẽ edificatiua ars quedã est: ⁊ etiam habitus qdam cuꝫ rõne factiuus: ⁊ nulla neqꝫ ars est que nõ cuꝫ ratione factiuus habitus est: neqꝫ talis que nõ ars: idez vtiqꝫ erit ⁊ ars ⁊ habitus cum ratione vera factiuus.

R

¶ Hec est 2ª pticula tertie ptis: in qua determinat de arte ostendendo qd est ars ⁊ intẽdit ꝑbare ꝙ idẽ est ars ꝙ habitus factiuus cũ recta rõne: ⁊ hec est ꝛclo 12ª que ꝓbat̃ per inductionẽ sic. Uidemus ꝙ edificatiua est ars quedã ⁊ ꝙ est habitus ad faciendũ aliqd cũ rõne ⁊ nulla ars inueniẽt cui hoc nõ cõueniat. s. ꝙ sit habitus factiuus cũ rõne: ⁊ non est aliqs habitus factiuus cũ rõne qn sit ars. igit̃ manifestũ est ꝙ idẽ est ars ꝙ habit⁹ factiuus cũ va rõne.

12ª ꝛclo tui⁹.

¶ At vo circa generationẽ ars omnis versatur: ⁊ inuẽtionem contemplationemue quonam mõ fiat eorum aliquid que ⁊ esse ⁊ non esse possunt: ⁊ quoruꝫ ꝑncipiũ non in eo qõ efficitur sed in ipso est faciente.

¶ Est

S

¶ Est aũt ars ois circa generationez: ⁊ artificiare: ⁊ speculari. Qualiter vtiqꝫ fiat aliqd cõtingentiuꝫ ⁊ esse ⁊ non esse: ⁊ quorum principiuꝫ in faciente sed non in facto.

¶ Hec est 3ª pticula tertie ptis: in qua determinat de operationib⁹ artis circa suã mãm: circa quã est duo cõsiderare. s. ipsaꝫ actionẽ artificis que ꝑ artẽ dirigit̃. ⁊ opus qõ est exterius factũ ꝑ artẽ. Opatio aũt artis est triplex. Primo

Triplex opatio.

est enim vna opatio artis q̃ est cõsiderare qualr aliqd est faciendum. 2ª opatio est opari circa mãm exterioꝛem. 3ª opatio est cõsiderare ipsz opus factum: iõ dicit ꝙ ois ars circa gnãtionẽ. i. circa ꝓstitutionẽ ⁊ cõplemẽtũ opis: ⁊ hoc ponit ꝑ tertia operatione artis quã ꝑmo ꝓponit tanq̃ finẽ artis: ⁊ est circa artificiare idest circa opõnẽ artis q̃ disponit mãm ⁊ est circa speculari qualr aliqd sit faciẽdũ ꝑ artez qõ est ꝑma opatio artis. Ex pte vo ipsius opis artis est duo ꝓsiderare. Primũ est ꝙ ea que fiũt ꝑ artẽ sunt cõtingentia esse ⁊ nõ esse: qõ pz: qz qñ fiunt incipiunt esse de nouo. 2m est ꝙ ꝑn^m actiuũ gnõnis operũ artificialiũ est in ipso faciẽte q̃si extrĩsecũ ab ope ⁊ nõ est in ipso ope facto. Sic igit̃ ꝑz ꝙ triplex est opatio artis. s. speculari opus faciendũ: ⁊ opari circa mãm: ⁊ speculari opus factuꝫ. ꝑma ⁊ tertia opatio sunt actiones: ꝗz scda opatio est factio a qua ars dr factiua. Pz etiã q̃ est mã artis: qz factibile ꝓtingẽs esse ⁊ non esse: in quo non est ꝑncipium effectiuum factionis sed passiuum tñ.

T

¶ Iam neqꝫ eoꝛ que necessario sunt vel fiunt est ars: neqꝫ eoꝛ que sunt ꝑm nãm. Hec enim in seipsis hñt ꝑncipiũ ipsuꝫ. Cũ aũt effectio atqꝫ act⁹ diuersa sint: artez effectionis esse nõ actus necesse est. Atqꝫ circa eadem quodãmõ versar̃t ars ⁊ fortuna: quẽadmodũ ⁊ Agatho dicit. Quippe ars fortunã fortunaqꝫ diligit artez.

U

¶ Neqꝫ enim de his q̃ ex necessitate sunt vel fiũt ars est: neqꝫ de his que ꝑm nãm: in seipsis enim hñt hec principia. Quia aũt factio ⁊ actio alterũ: necessariũ artẽ factionis: sed nõ actiõis esse: ⁊ ꝑm modũ quẽdã circa eadẽ est fortuna ⁊ ars quemadmodum ⁊ agathon ait. Ars fortunam dilexit ⁊ fortuna artem.

¶ Hec est 4ª pticula tertie ptis: in qua ostẽdit a qbus ars differt ꝑ suã mãm: ⁊ cũ qbus cõuenit in mã: differt enim ꝑ suã mãm a scia diuina ⁊ mathematica: quia scia diuina ⁊ mathematica sunt de his que de neçessitate sunt vel fiũt: ⁊ ars est de his q̃ ꝓtingũt esse ⁊ nõ esse. Differt ẽt a scia nãli: qz scia nãlis est de his q̃ sunt ꝑm nãm: vt de his q̃ hñt in se ꝑn^m motus: sed de talib⁹ nõ est ars: sed est de his q̃ habẽt ꝑn^m motus extra. s. in faciẽte: differt ẽt ars a ꝓdẽtia: qz factio ⁊ actio differũt: ⁊ ꝓdẽtia est directiua actionis: ⁊ ars est directiua factiõis hz modũ quẽdã. sed ars ꝓuenit quodãmõ in mã cũ fortuna: nã vtraqꝫ est circa ea q̃ fiunt per intellectũ: sed ars est cũ rõne ⁊ fortuna est sine rõne: ⁊ hãc ꝓuenientiã in mã artis ⁊ fortune posuit Agathon. d. ꝙ ars dilexit fortunã ⁊ fortuna artẽ. s. in q̃tũ ꝓueniunt in mã.

V

¶ Ars igit̃ vt dixim⁹ habit⁹ est qdã faciendi vera cũ rõne. Cõtrariũ aũt artis habitus est faciendi falsa cuꝫ rõne circa id qõ sese aliter habere potest.

¶ Ars quidẽ igit̃ vt dictũ est. Habitus qdẽ cuꝫ rõne vera factiuus est. Atechnia aũt ecõtrario cum ratione falsa factiuus habitus circa contingens aliter se habere.

¶ Hec est 5ª pticula tertie ptis: in qua determinat de arte per cõparationẽ ad suũ oppositum. d. ꝙ ars est habitus factiuus cum ratione vera: sed est alius habitus factiuus circa contingens cum ratione falsa.

E

Capitulũ secundũ

tractatus scẽi de ꝓdẽtia in quo ꝑmo ponit̃: ꝙ ꝓudens est q bñ põt cõsiliari circa ipsa bona ⁊ cõferẽtia non ꝑm ptẽ: sed ad bñ viuere totũ: q̃re ꝓudẽs totalr ꝓsiliatiu⁹ ⁊ ꝙ cõsiliatio nõ est de necessarys nec de ipossibilib⁹: ⁊ ꝙ ꝓudẽtia nec est scia: nec ars sed habitus verus cum rõne actiuus circa hois bona ⁊ mala cui eupraxia finis ⁊ nõ alterũ: qõ manifestũ est ex eo ꝙ oẽs dicũt talẽ ꝓudentẽ qui sibi ⁊ alys põt bona speculari q̃les sunt dispensatiui politici ex eo ꝙ temperãtia ⁊ sophrosyni est dicta velut saluãs ꝓudẽtiã: qõ pz ex eo ꝙ intẽperãtia corrũpit ꝓudẽtiaꝫ: ex qbus cõcludit ꝓudẽtiã esse habitũ cũ rõne vera circa hominis bona ⁊ mala operatiuũ: deinde ꝙ ꝓudẽtia differt ab arte: eo ꝙ artis est vtus ꝓudẽtie vo nõ. ⁊ ꝙ in arte qui volẽs peccat eligibilior circa ꝓudẽtiã ccõuerso. ⁊ ꝙ ꝓudentia nõ est solũ habitus cũ rõne in quo cõmunicat cum arte: sed est actiuus circa humana bona: cuius signũ est ꝙ artis est obliuio: ꝓudentie vo non.

F

¶ De ꝓudẽtia vo quenã sit percipiemus: si contẽplabimur quosnã ipsos ꝓudẽtes dicim⁹ eẽ. Uidẽt ita qꝫ ꝓudẽtis eẽ bñ cõsulere posse circa ea que sibi sũt bona ac ꝓsunt: nõ aliqua ex pte: vt quenã ad sanitatẽ vel vires: sed que ad bñ viuendũ oino ꝓducant. Argumẽto est id ita esse: eos ẽt qui circa aliqd versant̃ ꝓudẽtes dici: cũ bñ ad finẽ studiosuꝫ aliquẽ excogitauerint ea quoꝛ nulla est ars. Quare ⁊ oino ꝓudens is est: q ad consultandum est aptus.

G

Caput 2m tra. 2. libri 6. ethi. ꝑª ps. ca.

Eꝓudẽtia aũt sic vtiqꝫ assumamus

speculãtes quos vtiqꝫ dicim⁹ ꝓudẽtes. Uidẽt aũt ꝓudẽtis esse posse bñ ꝓsiliari circa ipsi bona ⁊ cõferẽtia nõ hz partẽ: puta q̃lia ad sanitatẽ vel fortitudinẽ: ꝗz ad bñ viuere totũ. ¶ Signũ aũt qñ ⁊ circa aliqd ꝓudẽtes dicim⁹ qñ ad finẽ aliquez studiosi bñ rõcinabunt̃ quoꝛ non est ars. Quare ⁊ totaliter erit ꝓudens consiliatiuus.

Istud est

2m capl'm tractatus scẽi: in quo determinat de ꝓudẽtia cõtinẽs tres ptes. In ꝑª ostendit̃ qd est ꝓudẽtia. In 2ª ibi. Sed tñ artis. Ostẽdit dẽiaꝫ inter ꝓudẽtiã ⁊ artẽ. In 3ª ibi. Duabus aũt entib⁹. Determinat de subo ⁊ obo ꝓudẽtie. ꝑª ps cõtinet tres pticulas. In ꝑª ostẽdit qs est simplr ꝓudẽs. In 2ª ibi. Cõsiliat̃ aũt nullus. Ostẽdit dẽiaꝫ ꝓudẽtie ad alios habit⁹ intellectuales supraꝑpositos. s. sciam ⁊ artẽ. In 3ª ibi. Relinquit̃ igit̃ ipsaꝫ. Cõcludit ex ꝑmissis diffõnẽ ꝓudẽtie. In ꝑª igit̃ particula dicit ꝙ nos dicẽtes de ꝓudẽtia speculabimur q sũt ꝓudẽtes: ⁊ intẽdit ꝙ ꝓudẽs simplr est q põt ex suo hitu bñ ꝓsiliari q̃lia sunt bona ⁊ vtilia hoi q̃tũ ad totũ viuere hois: ⁊ hec est ꝛclo 13ª vñ dicit ꝙ ad ꝓudentẽ ꝗ ꝑtinere ꝙ sit potẽs ex facultate habit⁹ bñ cõsiliari circa ꝑpria bona ⁊ vtilia nõ qdẽ solũ in aliquo particulari negocio: puta q̃lia sũt bona vel vtilia ad sanitatẽ vel fortitudinẽ corpalẽ: ꝗz circa ea q̃ sũt bona ⁊ vtilia ad hoc ꝙ tota vita humana sit bona. Signũ aũt. Hec ꝛclo ꝓbat̃ ꝙ qõdã signũ tale. Illi qui ꝑñt bñ ꝓsiliari de his que sunt bona ⁊ vtilia ad aliquẽ determinatũ finẽ: dũmõ ille finis sit bon⁹ ⁊ dũmõ sit circa ea quoꝛ nõ est ars: qz bñ rõcinari de his nõ pertinet ad ꝓudẽtiã: sed ad artẽ tales dñr ꝓudẽtes particulr

Scẽi ca. tra. 2. di⁹ i tres ptes ꝑn.

D

13ª ꝛclo hui⁹. 6. li.

circa aliqd determinatū negociū. Si igit ille qui est bñ cōsiliatiuus de his q sunt ad aliquē pticularē finē sit prudēs pticulariter: sequit q ille q est bene ꝛsiliatiuus de his que ptinēt ad totā vitā sit totalr ⁊ simplr prudēs: vñ pōt argui sic. Sicut ille q bñ cōsiliat circa ea q sunt ad determinatū finē pticularē se hz ad hoc q sit pticulariter prudēs: ita ille qui bñ cōsiliat circa ea que sunt bona ⁊ vtilia ad totam vitā se hz ad hoc q sit prudēs simplr ⁊ totalr: sed ille qui bñ pōt cōsiliari de his que sunt ad determinatū finē bo^m pticularē est pticulr prudēs: igit ille q bñ cōsiliat de his q sunt bona ⁊ vtilia ad totā vitam est simplr prudens.

¶ Cōsultat aūt de iis nemo: que aliter sese hīe non pñt aut de iis que ipse agere nequit. Quare si scia qdē est cum demonstratione: quoꝫ aūt ꝑncipia aliter sese habere possunt eoꝫ nō est demōstratio (cūcta eniz ⁊ aliter sese hīe pñt) neqz de is que sunt necessario cōsultatio fieri pōt: ipsa prudentia ꝓfecto neqz scia neqz ars esse pōt. Scientia qz sub actionem cadit aliter sese hīe pōt. Ars aūt q alind actiōis: alind effectiōis est gen^9. K

¶ Cōsiliat aūt nullus de ipossibilib^9 aliter se habere: neqz nō ꝓtingentib^9 ipsi agere. Quare si scia qdē cū demōstratione: quoꝫ aūt principia cōtingit aliter hīe hoꝫ nō est demōstratio. Qia eniz cōtingunt ⁊ aliter se hīe: ⁊ non est cōsiliari de his que ex necessitate sunt: nō vtiqz erit prudētia scia neqz ars. Scia qdē: qm̄ cōtingit agibile aliter se habere. Ars autem quoniaz aliud genus actionis ⁊ factionis. L

¶ Nec est z^a pticula p̄me ptis: in qua ponit dīa inter prudentiā ⁊ alias vtutes itellectuales supra possitas: ⁊ intēdit pbare q prudentia nec est scia nec ars: ⁊ hec est 14ª ꝛclo que pbat sic. Nullus cōsiliat de his que sunt simplr ipossibilia aliter se hīe: neqz de his que nō sunt in potestate illius q ꝛsiliat. Arguit tūc sic. Prudētia est de illis de qbus est cōsiliū: ⁊ cōsiliū est de his que pñt aliter se hīe. igit prudētia est de his q pñt aliter se habere: sed scia nō est de his que pñt aliter se hīe. Scia eniz est de his quoꝫ p̄n^a nō pñt aliter se habere: ⁊ p ꝛñs ꝛclones de qb^9 est scia nō pñt aliter se hīe. igit prudētia nō est scia. Silr prudētia nō ē ars: qz ars est de factibilibus: ⁊ prudētia de agibilibus: ⁊ aliud est genus actionis ⁊ factionis vt dictū est prius. 14ª ꝛclo hui^9.6.li.

¶ Restat ergo habitū ipsaz esse agēdi vera cū rōne circa ea que sub bona hoi atqz mala. Finis.n. effectionis est qd aliud ꝑter ipsaz effectionē. Actionis vo nō semper. Est.n. ipsa bona actio finis. Quocirca Periclem ⁊ viros tales arbitramur esse prudētes: qz q sibiipsis ⁊ que ceteris hoib^9 sunt bona pspicere pñt. Esse autē eos tales putamus q ad rē familiarē atqz ad rēpublicam administrandā sunt apti. Aīā ⁊ tēperantiā cōservatricē prudētie appellamus. Cōseruat aūt talē existimationē. Voluptas.n. ⁊ dolor nō oēm existimationeꝫ corrūpit. Nō.n. hanc: triangulū tres angulos equales duob^9 rectis hīe. Sed eas q circa id habent qd cadit in actionē. Nā ꝑncipiū qdē rex agendaꝫ id est gratia cuius sūt ipse: ei vo q corruptus est ob voluptatē aut dolorē cōtinuo nō videbit ꝑncipiū ipsum: nec huius grā ac pp hoc ipsuz expetēda esse vniuersa atqz agenda. Altiuz eniz principij corruptiuuz est. Quare prudentiam habitum esse agendi circa humana bona vā M

cum ratione necesse est. N

¶ Relinquit ergo ipsaz esse habitū vex cū rōne actiuū circa hoīs bona ⁊ mala: factionis qdem eniz alterū finis: actionis aūt non semp. Est.n. ipsa eupraxia finis. ¶ Propter hō Periclem ⁊ tales prudētes existimam^9 esse: qm̄ ipsis bona ⁊ alīs pñt specularī: esse aūt tales existimamus iconomicos ⁊ politicos. ¶ Hinc ⁊ tēperantiaz hoc appellamus noie sophrosym velut saluantē prudētiā: saluat aūt talē existimationē: nō eniz oēm existimationē corrūpit neqz puertit delectabile ⁊ triste: puta qm̄ trigonū duob^9 rectis equales hz vel nō hz: sed eas q circa opabile: principia qdē eniz opabiliuz qd cuius grā opabilia: corrupto aūt ꝑpter delectationeꝫ vel tristitiā cōfestim nō apparebit principiuz: neqz oportere huius grā: neqz pp eligere oia ⁊ operari. Est.n. malitia corruptiua principij. Quare necesse prudentiā habitum esse cum rōne vera circa humana bona operatiuum. Nātūra prudentie

¶ Nec est z^a pticula p̄me ptis: in qua ponit diffōnē prudētie ⁊ eā declarat. p̄mo igit cōcludit diffōnez prudētie. d. q exquo prudētia nō est scia que est habit^9 demonstratiuus circa nēcia: nec est ars que est habitus cū rōne factiuus: relinquit q prudētia est habit^9 verus actiuus circa hoīs bona ⁊ mala: ⁊ hec est ꝛclo 15^a: ⁊ qz manifestū est ex ꝑcedentibus q prudētia est habitus verus: qz aliter nō esset vtus intellectualis. Manifestū est ēt per dīaz inter prudētiam ⁊ artē: q prudētia est habitus actiuus: iō pbs solū declarat vltimā pticulā hui^9 ꝛcl'onis seu diffōnis. s. q est actiu^9 circa hoīs bona ⁊ mala: ⁊ hoc declarat tripl'r. p̄mo p dīaz inter illa circa que est ars. ⁊ illa circa que est prudētia que talis est. Finis factionis semp est aliud a factione: sz finis actionis nō semp est aliud ab actione: sed qñqz est eupraxia. i. bona opō ipsi. i. sibimet vel ipsi agenti: nihil eniz phibet vnā actionē ordinari ad aliā sicut ad finē: sicut cōsideratio effectus ordinat ad cōsiderationē cause. bona ergo actio ⁊ finis bone actiōis est in ipso agēte ⁊ est bonū ipsi^9 agentis: ⁊ per ꝛñs prudētia que est circa actiones est circa hoīs bona. ¶ Intelligendū q p hanc dīaz inter factionē ⁊ actionē pōt patere q prudētia est habitus actiuus circa hoīs bona. Nā qz finis factionis nō est factio'sz est aliquid factū extra: vt finis edificationis est edificiū cōstructū: iō bonū ipsius factionis nō est in faciēte sz in facto: ⁊ sic ars que est circa factiones nō est circa hoīs bona vel mala: sz circa bona vl mala artificiatoꝫ: sz ipsa actio ⁊ finis actionis que est bona actio est in hoīe agente ⁊ est bonum hoīs agētis: ⁊ iō prudētia que est circa actiōes est circa hoīs bona ꝓsequēda ⁊ mala fugienda. [Propter q.] z^o declarat per qdā signū q prudētia est habitus verus actiuus circa hoīs bona ⁊ est tale signū. Nā pp hoc quēdā qui vocabat Pericles ⁊ alios sīles estimamus esse prudētes ex eo q pñt cōsiliari que sunt bona nō solū sibiipsis: sed ēt alys: ⁊ tales q pñt sibi ⁊ alys bona specularī estimamus iconomicos. i. dispensatores domoꝫ ⁊ politicos. i. gubernatores ciuitatū. [Hinc ⁊ tēperātiā.] 3° pbat per aliud signum: q prudētia est circa hoīs bona ⁊ mala ⁊ est signū tale: temperantia in greco dī sophrosim. i. saluans mentē. s. prudētiaz. Nā tēperātia saluat verā estimationē que est circa agibilia que sunt hoīs bona ⁊ mala. vñ pōt ex hoc signo rō formari sic

Quid prudentia. O

mari sic. Temperātia saluat prudētiā: ⁊ hoc nō est nisi qz saluat verā estimationem circa agibilia que sunt bona vel mala hoīs: temperātia eniz inquātuz moderat delectationes ⁊ tristitias tact^9 saluat verā estimatiōez que est circa agibilia que sunt bona vel mala hoīs: ⁊ per hoc saluat prudentiā: ⁊ hoc est signum q prudētia est circa bona ⁊ mala hoīs. Qz aūt tēperātia solū saluet verā estimationez circa agibilia, pbat pbs: ⁊ hec est ꝛclo 16^a q pbat sic. Solam illā estimationē saluat tēperātia quā estimationē delectabile ⁊ triste. hoc est itēperātia: corrumpit: sed delectabile ⁊ triste siue itēperātia nō corrūpit nec puertit oēm estimationē verā: qz nō corrūpit estimationeꝫ speculatiuam. s. q triāgulus hz vel nō hz tres angulos eq̄les duob^9 rectis: sz intēperātia corrūpit verā estimationē que est circa opabile: ⁊ hoc ostēdit sic. Principia opabiliū sūt fines quoꝫ grā fiunt opabilia: q ita se hñt in opabilib^9 sicut p̄n^a in demōstrationib^9: nūc qñ intēperatus hz vehemētē delectationē vel tristitiā appet sibi q optimū est seq delectationē ⁊ tristitiā fugere: ⁊ ita corrūpit iudiciū rōnis: quo corrupto nō appet hoī verus finis qui est p̄n^m prudētie circa opabilia: nec tūc apparet hoī q opz semp pp vex finē opari ⁊ eligere: sed magis pp delectabile: quelibet eniz malitia corrūpit p̄n^m iquātū corrūpit rectā estimationē de fine: hāc corruptionē maxie phibet tēperātia q per hoc saluat prudentiā. Et sic pz ex pdictis signis q necesse est prudētiā eē habitū cū rōne vera operatiuū circa humana bona. P

¶ At vo artis qdē est vtus: prudētie vo non est. Et in arte qdem q sua sponte peccat magis est expetendus: circa vo prudētiā minus: quēadmodū ⁊ circa vtutes. Patet igit prudētiā vtutē quādā esse: nō artem. 15^a ꝛclo hui^9.6.li. 2^a ps. c.

¶ Sed tm̄ artis qdē est vtus: prudentie aūt non est. ¶ Et in arte qdē volēs peccans eligibilior: circa prudētiā aūt minus: quemadmodū ⁊ circa virtutes. Manifestum igitur: qm̄ prudentia virtus quedam est ⁊ non ars. C

¶ Nec est z^a ps ꝑncipalis huius capl'i: in qua pbs ostēdit dīaz iter prudētiā ⁊ artē inquātuz sunt vtutes humane. ⁊ ponit duas dīas. p^a est q circa artē regrit vtus mozalis q rectificet ei^9 vsuz. Pōt eniz eē q aliqs bñ hz rōnem artis edificandi: ⁊ tm̄ pp aliquā malitiā nō vult facere bonā domū: ⁊ iō ad bonū vsuz artis regrit vtus mozalis. s. iustitia que rectificet vsuz artis: sed circa vsuz prudētie nō regrit aliqd directiuū: qz ex necessitate hz vtutes mozales adiunctas saluātes sua p̄n^a: sed nō est sic de arte que est circa bona exteriora: qz postq̄ ars est habita adhuc regritur vtus mozalis q rectificet vsuz eius. [Et in arte qdē.] z^a dīa est. si aliquis peccat in arte ex ꝓpria volūtate eligibilior est ⁊ melior reputat q si nō peccaret ex ꝓpria volūtate: qz tūc credit ex ignorātia ⁊ inexperiētia artis peccare. Sz circa prudētiā minus laudat q volēs peccat q nolens sicut ⁊ circa vtutes mozales: ⁊ B est: qz ad prudētiā regrit rectitudo appetit^9 circa fines, ad B q sua p̄n^a sint salua. Manifestū est igit ex pdictis q prudētia est q̄dā vtus ⁊ nō ars. 2^a ps. c.

¶ Cū aūt due sint aīe ptes rōnē habētes: alterius erit ipsa prudētia vtus: ipsius inquā opinatiue. Nā ⁊ opinatio circa id versat qd aliter sese hīe pōt: ⁊ prudētia ipsa. Atqui neqz habitus est cū rōne solū. Huius autē indicium est talis quidem habitus obliuionē esse: prudentie vo non esse. 3^a ps ca.

¶ Duabus aūt entib^9 ptibus aīe rōnē habētibus: alterius vtiqz erit vtus. s. opinatiue: opio eniz circa contingens aliter habere est: ⁊ prudentia.

¶ Sed tamen neqz habitus cum rōne solum. Signum autem quoniam obliuio talis quidez habitus est prudentie autem nō est. E

¶ Nec est z^a ps ꝑncipalis hui^9 capl'i: in qua determinat de subiecto ⁊ obo prudētie. d. q cū sint due ptes aīe: vt dictuz est pus. s. sciētificū ⁊ rōcinatiuū siue opinatiuū: manifestū est q prudētia est vtus alteri^9 hoꝫ. Nā opinio est circa ea que cōtingūt aliter se hīe sicut ⁊ prudētia: ⁊ sic pz quid est subm prudētie: qm̄ ps aīe opinatiua: ⁊ qd est eius obm: qz ꝓtingēs aliter se hīe. [Sed tm̄ neqz habitus.] Sed quātus prudētia sit habit^9 vt dictū est: tm̄ prudētia nō est cuz sola rōne: ⁊ B pbat pbs: ⁊ hec est ꝛclo 17^a q pbat sic. Cuiuslz habit^9 q est cū sola rōne pōt eē obliuio: sed prudentia non pōt esse obliuio. q prudētia nō est cū sola rōne: sz sil'cū B qd est cū rōne est cū appetitu recto. 17^a ꝛclo hui^9.6.li.

¶ Dic occurrūt tria du^a. p^m est an ars sit vtus intellectualis distincta a prudentia. Videt q nō sit vt^9 distincta a prudētia: qz prudētia est circa factibilia sicut ars: qd pz. Nā circa factibilia alīq artifices dicunt prudentes: vt prudens gubernator nauis ⁊ prudēs dux exercitus: ⁊ prudēs edificator. q ⁊c. ¶ Item vtutis nō est vtus: sicut neqz motus est motus: sz artis est aliqua vtus rectificās appetitū artificis ad bñ operāduz. ¶ Dōm q est vtus: qz pficit artificē ad bñ operādū ⁊ est distincta ab alys vtutib^9 itellectualib^9: vt pz p pbationes pbi in textu. ¶ Ad p^m in ꝛriū dōm q artifices circa factibilia nō dicunt prudētes simplr sine additione: sed cū additione vt prudēs dux: vel prudēs edificator: eo q bñ ꝛsiliat de his que sūt ad finē sue artis. Prudētia aūt simplr dicta est bñ ꝛsiliatiua de his q cōferūt ad totā vitam hoīs: ⁊ ita nulla ars est prudētia simplr dicta. ¶ Ad aliud dōm q vtutis itellectualis q nō supponit rectitudinez appetitus bñ est vtus: ⁊ qz ars nō pslupponit rectitudinē appetitus: iō ars postq̄ habuerit esse: ad bonū vsuz eius req rit vtutē mozalē. s. iustitiā: sed hz prudētia pslupponit rectitudinē appetitus: nā prudētia est recta rō agibiliū: ⁊ recta rō prudētie que includit rectā estimationez de fine de necessitate pzesupponit rectitudinē appetit^9 de ipso fine: ⁊ iō prudētia nō est vtus mozalis supueniēs: qz pslupponit vtutes mozales. Sed qz ars est solū recta ratio factibilium: ⁊ bonū artis est in artificiato ⁊ nō in artifice: nec est bonum artificis: iō nō pslupponit appetitū rectū. ⁊ pp hoc ad bo^m vsuz eius idiget vtute mozali quā nō necessario pslupponit. ¶ Ad formā rōnis dico q vtus itellectualis nō pslupponit vtutē mozalē: bñ tm̄ est vtus mozalis dirigēs. ¶ Z^m dubiū est. vtrū solū delectabile circa qd est tēperātia corrūpat rectā estimationē prudentie. Videt q nō: qz prudētia nō solū ordinat tēperātiā sed fortitudinē ⁊ iustitiam ⁊ oppositū cuiuslibet vtutis corrūpit prudentiā: qz ipole est prudētē esse nō entē bonū vt ifra dicet. q vī q non solum prudētia corrūpit a delectabili intēperātie: sz ēt a delectabili iniustitie timiditatis ⁊ audacie: ⁊ sic ēt vī q non plus tēperātia saluat prudētiā q̄z fortitudo vel iustitia: cui^9 ꝛriū vī pbs hic dicere. ¶ Ad istā dubitationē rndet Eustratius vno mō q oēs vtutes mozales ⁊ cardinales sozores sunt: ⁊ iō qd dī de vna itelligit de alia: ⁊ ita qd dī de tēperātia q saluat prudētiā: itelligit de fortitudine ⁊ iustitia ⁊ alys vtutib^9 mozalib^9. Item dicit q delectabile pp qd generalr mala facimus ⁊ triste pp qd bona omittimus: gnāliter sumunt pro delectatione ⁊ tristitia circa quālz mām vtutis: tm̄ delectabile qd est gnāle oī vtuti, apozopziat tēperantie: qz ipsa versat circa maxie delectabilia: vt pz ex z^o hui^9: ⁊ iō p appropriationē ⁊ nō p ꝓprietatez attribuit tēperātie q sit prudētie saluatiua. ¶ Alr adhuc dicunt aliq q lz alia delectabilia pbeāt aliqd ipedimētū estimationi

Du^m z^m rō

D

Tria du^a rō p^a p^m du^m.

rō z^a

Solo.

Ad p^am rōnem

Ad z^am rōnem. B

Solo fm Eustra.

Solo fm alios.

J

Du^m 3^m rō p^a

In fine hui^o capli rō z^a

rō 3^a.

Solo.

Ad p^am rōnem

K

Ad z^am rōnem.

Ad 3^am rōnem.

Ordinare appetitum in bonum ptingit z^r.

Prudentia diuersi modo moralis intellectualisq; virtus est.

L

Dubium aliud circa diffōnē prudētie.

Solo.

prudētie inquantū ex eo^r pñtia obnubilat quodāmō rō: nō tñ corrūpūt ipsa; ita cōiter: sicut delectationes tactus: que sunt maxie vehemētes circa quas est tēperātia. ¶ 3° dubitat. vtrū prudētia sit vtus mozalis vel intellectualis. Et vī q. nō sit itellectualis: qz cuiuslz vtutis intellectualis pōt esse obliuio vt vicit Pbs. ergo zc. ¶ Itē forma z illō cuius est forma sūt in eodē subiecto: sz prudētia est forma vtutū moralīū. g̃ est in eodē subiecto cū eis: z p ons est vt^o mozalis. ¶ Itē prudētia pficit appetitū in ordie ad bo^m: sz vtutes itellectuales pficiūt subiectū in ordine ad vez. g̃ prudētia nō est vtus itellectualis sed mozalis. ¶ Dōm q prudētia est vtus itellectualis: qz pficit itellectū in ordine ad tactū rōcinandi z iudicādi de agibilib^o: iō est vtus itellectualis. ¶ Ad p^m in ꝓiū dico q nō cuiuslibet vtutis intellectualis pōt cē obliuio: sed illius cui^o obm seu mā non ꝓtinue preiacet hoi: z circa cui^o mām nō ꝓtinue conuersamur: sz obiecta prudētie sunt ipsa agibilia q̃ cōtinue preiacent hoi z sue opōni: eo q ꝓtinue versamur circa passiōes z opōnes q̃ sunt p prudētiā regulāde. Obiecta aūt artis z scie nō ita frequēter nobis occurrūt: z iō ars z scia pñt corrūpi p obliuionē: sz prudētia nō. Alia rō qz prudētia nō cōsistit in sola rōne sz cū boc regrit rectitudinē appetit^o: z iō nō est sil'e de prudētia z alys vtutib^o itellectualib^o. ¶ Ad aliud dico q prudētia nō est foza intrinseca vtutū mozaliu: sed est foza extrinseca exēplaris seu directiua. ¶ Ad 3^m qñ dī q prudētia ordiat appetitū in bo^m. Dōm q ordinare appetitū in bonū pōt esse dupl'r. vel p modū inclinationis z boc fit p vtutē mozalē: vel per modū directionis z regule: z hoc fit p prudētiā q̃ dirigit z regulat appetitu respectu ei^o qō est ad finē. Lincoñ. dicit q prudētia vno mō est vtus itellectualis z alio mō cōnumerat. iter vtutes mozales. Nā prudētia quo ad p̄mā opōnē suā que est cognitio agēdo^r z obmittēdo^r est vtus itellectualis z speculatiua: sed inquātū extēdit in directionē opē insticie tēperātie z fortitudis inter vtutes mozales cōnumerat. hec Lincoñ. ¶ Dubitat circa diffōnē prudētie q̃ est habitus actiuus cū rōne vera circa hoīs bona z mala: hec enīz nō videt diffō prudētie: qz cuicūqz cōpetit diffō eidē cōpetit z diffinitū: sed hec diffō competit scie mozali hic tradite. Nam scia mozalis cū sit scia practica est habit^o actiuus z est cū rōne vera circa hoīs bona z mala. g̃ si diffō esset bona: seqt q ois habēs sciam mozalem esset prudēs: z q ois prudēs haberet sciam mozalem: qd falsuz est. ¶ Dōm q prudētia est habitus actiuus cū rōne vera in particulari z in actu circa hoīs bona z mala: sed scia mozalis est habit^o cum rōne vera in vniuersali z in habitu actiuus circa hominis bona z mala: z ita differt scia mozalis a prudentia.

M

Capitulum tertiū

tractatus scōi de vtutibus intellectualib^o q̃ sunt circa p̄ncipia: in quo p̄mo ostēdit q cū habit^o q est vtus intellectualis p̄ncipioꝝ neqz sit sciētia neqz sit ars nec prudētia neqz sapiētia: q itellect^o est ipsoꝝ p̄ncipioꝝ: deinde de sapiētia q ipsa dupl'r dī. s. pticulariter. s. vtus artis: z total'r: vt illa que est certissima scia^r que circa p̄ncipia: z ēt ea q̃ sunt ex p̄ncipys iudicat. vñ z simul est itellectus z scia.

¶ Cuz aūt scia existimatio sit de vlibus: z iis que necessario sunt: sintqz demōstrabiliū scieqz oīs p̄ncipia (est enīz ipsa scia cū rōne) p̄ncipij rei scibilis nec est sciētia nec ars nec prudētia. Scientia qz ipm scibile demonstrabile est. Ars z prudētia: qz in iis versat q̃ sese aliter habere pñt. At neqz sapia est: est enīz sapiētis de quibusdā demonstrationē hīe: qd si ea qb^o verū dicimus z nun q̃ falsuz in iis que pñt aut non pñt aliter sese hīe hec sunt: scia: prudētia: sapiētia: intellectus. Dor aūt triuz habituū nullus esse pōt: atqz tres dico: prudentiā: sciam: sapiam. Restat intellectū esse p̄ncipioꝝ.

Q Uia aūt scia de vlib^o est estimatio z de ex necessitate entib^o: sunt aūt p̄ncipia demonstrabiliū z ois scie (cum rōne enim scia) p̄ncipij scibilis: neqz vtiqz scia erit neqz ars neqz prudētia. Scibile qdē enīz demōstrabile: hec aūt. s. ars z prudentia sunt exñtes circa cōtingentia al'r se hīe: neqz vtiqz sapientia hoꝝ est. Sapiētis enī de qbusdā habere demōstrationē est. Si vtiqz qb^o verū dicimus z nequaq̃ mentimur circa cōtingētia vel nō cōtingētia al'r habere scia z prudentia est z sapia z intell's: hoꝝ aūt triū nullū cōtingit esse. Dico aūt tria prudentiā: sciam: z sapiam. Relinquit ergo intellectū esse p̄ncipioꝝ.

Capu^m tra. 2. 6. ethi. p^a ps. c.

Tertiū 2. tra. diuisio i duas ptes pn.

Istud est

3^m capl'm scōi tractat^r: in quo determinat de vtutib^o itellectualibus q̃ pficiūt intellectū circa p̄n^a z cōtinet duas ptes p̄ncipales. In p^a determinat de intellectu q. est habitus p̄ncipioꝝ demonstrationis z demōstrabilium. In z^a pte ibi [Sapia aūt.] determinat de sapia que est de p̄mis p̄ncipys demōstrationuz: z ēt est de p̄mis p̄ncipys entiū. In p^a g̃ pte intēdit ostēdere istam ꝓclonē que est 18^a hui^o libri q itell's est habit^o soloꝝ p̄ncipioꝝ demōnis indemōstrabiliū: que pbat sic. Aliq̃ vtus intellectualis est habitus soloꝝ p̄ncipioꝝ demōnis indemonstrabiliū: z nec scia nec ars nec prudētia nec sapia est habitus soloꝝ p̄ncipioꝝ idemōstrabiliū. g̃ relinquit q intellect^o est habit^o soloꝝ p̄ncipioꝝ demōstrationis idemōstrabiliū. Maior vī esse manifesta: qz exquo p̄n^a demonstrationis idemōstrabilia semp sunt vera z sunt distincta ab alys vt a ꝓtingentib^o z nec ꝓtis demōstrabilib^o: videtur q p̄n^a indemōstrabilia demōnis hñt aliquā vtutē intellectualē q̃ sit hīt^o soloꝝ illoꝝ: ita q nō alioꝝ. Sic. n. est aliq̃ vtus itellectualis que est habit^o soloꝝ ꝓclonū determinationis: ita opz q sit aliq̃ vtus itellectualis que sit hīt^o solorū p̄ncipioꝝ demōnis indemōstrabiliū. Et minor declarat. q̃ tū ad qualz eius ptē. z p dicit q qz scia est estimatio de vlib^o ex necessitate entib^o que sūt demōstrabilia: nece est esse aliq̃ p̄n^a demōstrabiliū. Nā scia est cū rōne demōstrationis pcedēte ex p̄ncipys in ꝓclonē: z ex B arguit sic. Scia est habit^o ꝓclonis demōrabilis: sed p̄n^a demōnis indemōrabilia nō sunt demōrabilia: qz sic p̄ncipioꝝ essent p̄n^a z boc in ifinitū. g̃ scia nō est hītus soloꝝ p̄ncipioꝝ idemōstrabiliū: qz nō est habit^o taliū. sil'r nec ars nec prudētia est habit^o p̄ncipioꝝ idemōstrabiliū: qz tā ars q̃ prudētia est cōtingentiū que pñt aliter se habere: sed p̄ncipia indemōstrabilia nō pñt aliter se habere. g̃ nec ars nec prudētia est habitus p̄ncipioꝝ demōnis idemōstrabiliū: nec est sapia habitus soloꝝ p̄ncipioꝝ indemōstrabiliū: nā ad sapientez pinet q habeat demōnē de aliqb^o reb^o vt de p̄mis causis entiū: vt ifra dicet. igit sapia nō est habitus soloꝝ p̄ncipioꝝ demōnis idemōstrabiliū. Si igit vtutes itellectuales qb^o ita vez dicim^o q nūq̃ subest mēdaciū circa cōtingentia vel nō cōtingētia aliter se hīe: sunt scia z prudētia sub qua cōprehēdit artē z sapiaz z intellectū: z nullū hoꝝ triū: que sūt prudētia scia z sapia (z cōprehēdit artem sub prudentia) cōtingit esse habituz soloꝝ p̄ncipioꝝ demonstrationis: relinquit q intell's est habit^o soloꝝ p̄ncipioꝝ indemōrabiliū. ¶ Sciendū q itell's multipl'r sumit: qñqz enīz accipit p po^a ale: qñqz p actu intelligēdi: sz hic accipitur

18ª ꝓclo hui^o. 6. ii.

Quid sapiētia simpl'r.

L

A

pitur pro habitu quo homo naturaliter cognoscit p̄ma p̄ncipia complexa.

¶ Sapientiā in artibus iis tribuimus: qui in ipsis sunt exactissimi. Phydiā enī sapientē sculptorē lapidū dicimus: z Polycletū statuariū itidē sapientē. Atqz hic p sapientiā nil aliud intelligimus q̃ ipsius artis vtutez.

Quid sapiēta particularitē capta. 2^a ps. c.

¶ Sapiaz aūt in artibus certissimis assignam^o: puta phydiā latbomiū sapientē polycletuz statuificē. hīc qdē igit nihil aliud significantes sapientiam q̃ qm̄ virtus artis est.

¶ Hec est z^a ps p̄ncipalis hui^o capl'i: in qua determinat de sapia z cōtinet tres pticulas. In p̄ma ostendit qd est sapia pticulr sumpta. In z^a ibi [Esse aūt quosdā.] ostendit qd est sapia simpl'r accepta. In 3^a pticula ibi [Opz ergo.] cōcludit correlariū. In p^a ergo pticula narrat q nos assignam^o nomē sapie in certissimis artib^o: que. s. cognoscētes p̄mas causas in gne alicui^o artificij dirigunt alias artes que sunt circa idē gen^o: sicut ars architectonica dirigit manualiter operātes: z sz hūc modū dicim^o phydiā fuisse sapiētē lateruz z lapidū incisorē: z polycletū sapiētē statuificē. i. factorē statuar. vñ nihil aliud dicimus sapiam in arte q̃ vltima perfectionē artis: que dicitur virtus artis.

B

¶ At quosdā etiā esse sapientes oīno: nō aliqua ex pte nec aliqd aliud q̃ sapientes arbitramur: vt in marge te dixit Homerus.

Diuum is munere: nec fossor nec durus arator.

Nec sapiens alia vlla nimirum extitit arte.

Quare ostat exactissimā sciētiaz ipsaz sapiam esse.

¶ Esse aūt quosdā sapiētes existimamus total'r nōn ptē: nec aliud aliqd sapiētes: quēadmodū Homerus ait in margite: hunc aūt neqz vti fossorē dij posuerūt neqz aratorē neqz aliter qdē sapiētē. ¶ Quare manifestū qm̄ certissima vtiqz scientiarum erit sapientia.

¶ Hec est z^a pticula scōe ptis: in qua ostēdit qd est sapientia simpl'r: z dicit q sicut existimamus aliquos sapiētes in aliquo artificio: ita existimam^o quosdā esse sapiētes total'r respectu toti^o generis entiū z nō p̄m aliquā ptez tm̄: ita q nō sz aliqō aliud artificiū sicut Homerus dicit de quodā q dy posuerūt eū esse nō fossorē neqz aratorē neqz sapientē p̄m aliqō pticulare artificiū: sz posuerūt eū sapiētē simpl'r: eo q cognouit p^a p̄n^a entiū in eo q sunt entia. [Quare manifestū.] Ex his ꝓcludit. qd est sapia simpl'r. d. sapia est certissima scia^r: z hec est ꝓclo 19^a que pbat per pcedētia sic. Sicut se hz sapia pticularis que est de aliquo determinato artificio ad alias artes q̃ sunt circa idē artificiū: ita se hz sapia simpl'r ad oēs alias scias: sz sapia pticularis q̃ est circa aliqō artificiū est certissima oīuz artium q̃ sunt circa idē artificiū. igit sapia simpl'r est certissima scia^r.

19^a ꝓclo hui^o. 6. ii.

D

¶ Sapiētē ergo nō solū ea scire que ex p̄ncipijs cognoscunt: sed ēt circa p̄ncipia dicere vera opz. Quare sapientia: intellectus est z scientia.

¶ Opz ergo sapiētē nō solum que ex principijs scire: sed z circa principia verū dicere. Quare vtiqz erit sapia intellectus z scia.

¶ Hec est 3^a pticula scōe ptis: in qua ꝓcludit vnū correlariū ex pdictis qd est: q sapia est itell's z scia: z hec est ꝓclo 20^a que pbat sic. Sapia est circa certissima: sz p̄n^a demōstrationū sunt certiora ꝓclonib^o. igit opz q sapiēs nō solū sciat ea q̃ ꝓcludunt: sed ēt opz q sciat ipsa p̄n^a z dicat vez

20ª ꝓclo hui^o. 6. ii.

circa illa nō sic q demōstret illa sz aliquo mō notificabit ea notificādo terminos: puta totū z ptē/equale z inequale z alia hoīgb^o cognitis statim p̄n^a demōstrationū inotescūt. vñ ꝓclo. pbat sic. Habit^o ꝓclonis demōstrationis est scia: z habitus p̄ncipioꝝ est intellect^o: sed sapia est habit^o ꝓclusionis cū sit respectu oīuz necessarioꝝ certissima: z est habitus p̄ncipioꝝ cū p̄n^a sint certissima. igit sapia est intell's z scia. ¶ Circa habitū p̄ncipioꝝ est sciēdū q q̃dā sunt p̄ncipia cōia: quoꝝ cognitio accipit ex terminis: sicut de quolibet esse vel nō esse: que vni z eidē sunt eq̃lia inter se sunt eq̃lia: z hoīb^o p̄ncipia sunt cōia oīb^o scientys z cognitio istoꝝ p̄ncipioꝝ cōiuz accipit ex cognitione terminoꝝ: z habitus p̄ncipioꝝ cōiuz est habitus acqsitus ex cognitione terminoꝝ. Nō enīz est habitus p̄moꝝ p̄ncipioꝝ nāl'r copulatus intellectui: cuz intellectus in sua p̄ma creatione sit sicut tabula rasa in qua nihil depingit: vt pz ex 3° de aia. Cognitio tñ p̄ncipioꝝ cōiuz dī nālis: qz habita notitia terminoꝝ intellect^o nāl'r inclinat in ipsa p̄ncipia z nō per aliquē discursuz rōnis. Alia vo sunt p̄ncipia spālia: vt motū esse/est p̄n^m in scia nāli z eius notitia accipit per sensuz: z in scia medicinali est illud p̄n^m. oē reubarbaꝝ purgat cholerā: z cognitio hui^o p̄ncipij accipit via sensus memorie z experiētie: z habitus cuiuslibet p̄ncipij siue sit p̄n^m cōe siue spāle est habit^o acqsitus z nō inditus nāliter intellectui. ¶ Sz dubitat sup hoc qd dī q sapia est itellectus z scia: qual'r possit esse vez: cū sapia sit vna vtus intellectualis distincta a scia z intellectu. ¶ Ad illud rñdet Eustratius. d. q sapientia est cōposita ex intellectu z scia: z distinguit ab vtroqz sicut totū distinguit a suis ptibus. vñ sapiētia differt ab intellectu: qz itell's solū respicit p̄ncipia demōnis: sed sapia respicit p̄ncipia demōnis circa res abstractas: z etiā respicit ꝓclones. vñ meta. notificat p̄ncipia cōia eo mō quo notificari pñt: z ēt est habitus ꝓclonū demōstrataꝝ meta^ca differt ēt sapia a scia: qz scia est habitus solius ꝓclonis: sed sapia est habitus ꝓclusionis: z etiā p̄ncipioꝝ.

E

Nōn^m Principioꝝ cognitio diuersimode orit in nobis.

T. c. 14. §.

Dubiuz

Solo fm Eustra.

S

Capitulū quartū

tractatus scōi: in quo ostendit q sapia est velut caput hñs sciam honorabilissimoꝝ: deinde q sapia non est prudētia pp prudētiā nō esse studiosaz: z pp ipsaz esse ab alys alterā. Sapiaz aūt eadē semp. pp qd neqz sapia idē q politica: deide q sapia est scia z intellect^o honorabilissimoꝝ nā: deinde q sapia est alia a prudētia. pp̄ter q qdaz pbi dicunt sapiētes: nō aūt prudētes: qz ignorātes cōferentia sibi tandē q sapia nō est prudētia pp prudentiā esse non solū vl'iuz: sz ēt singulariū. pp̄ter qd experti magis actiui qbusdā scientib^o z experiētia eligibilior ad operādum q̃ sciēntia sicut architectonica in agibilibus.

¶ Et vt caput habens scientia rerum earum que summis afficiuntur honoribus.

T

Quēadmodū caput habens sciētia honorabilissimorum.

Istud est 4^m capl'm in quo inquiritur que iter vtutes itellectuales sit p̄ncipalissima simpl'r: z cōtinet duas ptes. In p̄ma intēdit p̄ncipal'r ostēdere q nec politica nec prudentia est p̄ncipalissima iter vtutes itellectuales. In z^a ibi [Ex dictis vtiqz.] cōcludit ꝓclones quā p̄ncipal'r intēdit: z ēt ostēdit q sapiētia z prudētia differūt: z circa quid est vtraqz vtus. s. sapia z prudētia. p̄ma ps cōtinet duas pticulas. In p̄ma pponit qd intēdit pbare. In z^a ibi [Inconueniēs enīz.] remouet error ponētiū q politica est p̄ncipalissima simpl'r iter vtutes itellectuales. In p̄ma ergo pticula pponit qd intēdit pbare. d. q sapia nō est q̃liscūqz scia: sed est scia honorabilissimaꝝ rez: ac si ipsa hēat rōnē capitis

Cap. 4^m tra. 2. 6. ii. ethi. p^a ps ca. Quarti. c. 2. tra. diuisio i duas ptes pn.

J Nõn^m inter oẽs scias. ¶ Intelligẽdũ ꝙ sapia vt̃ bẽ rõnẽ capitis inter oẽs scias: qz sicut p sensus qui sunt in capite dirigunt̃ motus z operationes oium aliozuz mẽbrozz: ita per sapiẽtiam diriguntur omnes alie scientie: cum oẽs alie scientie supponant a sapientia sua p̃ncipia.

¶ Derabsurdũ est eniz si qspiã facultatẽ ciuilẽ aut prudentiã studiosissimã esse putet: si nõ sit bõ eoruz optimũ que sunt in mũdo. Qõ si salubre qdẽ ac bonũ aliõ est boibus: aliud piscib^9: albũ aũt z rectũ semp̃ est idẽ z sapiẽs: oẽs idẽ pfecto: prudẽs vo diuersuz dixerint esse. Qõ eniz circa seipsuz recte singula pspicit id prudentiã habere dixerint: z cõmiserint. Qua pp z nõnullas beluas prudẽtiã bẽ dicunt quecũqz in sua vita p uidendi vim bẽ videnť. Cõstat igiť eandẽ nõ esse sapientiã z facultatẽ ciuilẽ. Nã si eam facultatẽ sapiaz esse dicẽt: que circa cõmoda ꝓpria versať: multe sane sapie erunt. Nõ.n. vna circa oiuz aialiũ bonuz: sz alia atqz alia circa vnũqõqz versať: nisi de oibus que sũt: vna sit z facultas medendi. Qz si bõ prestantissimum esse ceteroz aialiũ dicerẽt: nil refert. Eteniz boie sunt alia longe diuinioza nã: vt ea manifestissime ex quib^9 ipse constitit mundus.

K ¶ Incõueniẽs.n. siqs sciam politicã vel prudentiã studiosissimã existimare esse si nõ optimũ eoruz que in mũdo bõ est. Si vtiqz sanũ qdez z bonũ alterũ boib^9 z piscib^9: albũ aũt z rectuz idẽ semp̃: z sapiens idẽ oẽs vtiqz dicerẽt: prudens aũt alterũ. circa seipsuz eni singula qdem bñ speculans diceret vtiqz esse prudẽs: z huic cõcederẽt ipsa. pp qõ z bestiaz quasdã prudentes aiunt esse q̃cũqz circa ipsaz vitã videnť potentiã bẽ puisiuã. Manifestuz aũt vtiqz erit: qm̃ nõ vtiqz erit sapia z politica eadẽ: si eniz ea que circa vtilia ipsis dicũt sapiam: multe erunt sapie. Nõ.n. vna circa oiuz bonũ aialiũ: sz altera circa singula: sed nõ z medicialis vna de oibus entib^9. Si aũt qm̃ optimũ bõ aialiũ aliozũ nihil differt: eteniz boie alia multũ diuinioza ꝗz nãz: puta manifestissima ex qb^9 mũdus ꝓstat.

M ¶ Hec est z^a pticula p̃me ptis: in qua remouet errozẽ quorundã q attribuebãt p̃ncipalitatẽ vtutũ intellectualiũ politice p quã gubernať ciuitas: vel prudẽtie per quã gubernať hõ. vñ dicit ꝙ incõueniẽs est existimare politicaz vel prudẽtiã esse studiosissimã. i. optimã iter vtutes itellectuales: z hec est ꝓclo z1^a que ꝓbať duplr. ꝓmo p syll'm hypoteticũ sic. Si bõ nõ est optimũ eoz que sunt in mũdo: ergo nec politica nec prudẽtia est optima iter vtutes itellectuales: sed bõ nõ est optimũ eoz que sunt in mũdo: ergo nec politica nec prudẽtia est optima iter vtutes itellectuales. Maior vẽ esse manifesta p hoc ꝙ tã prudẽtia q̃ politica est de boie q̃liter oz se regere in multitudie ciuili: vel domestica vel ꝗz se: z sciaz z ẽt vtutũ itellectualiũ quedaz est melior z bonozabilior altera: ex eo ꝙ est melioz z bonozabilioz. z minor pz: qz corpa celestia z motores corpoz celestium meliora sunt q̃ bõ. De ista rõne ꝓbs ponit maiorẽ in lra dicẽs ꝙ si bõ nõ est optimũ eoz que sũt in mũdo: nec politica nec prudẽtia est optima iter vtutes itellectuales. [Si vtiqz sanũ.] z^o ꝓbať eadẽ ꝓclo. ¶ Ad cui^9 itellectũ est sciẽ

21ª ꝓclo hui^9. 6. li.

Nõn^m

dũ ꝙ q̃dã sunt quoz bonitas oz in habitudie ad aliqd: vt illa que referunť ad alia: z q̃dã sunt absoluta quoz bonitas nõ ꝓsistit in hitudie ad aliud sed sunt absoluta sicut albũ in colozib^9 z rectũ in figuris: z talia sũt eadẽ apud oẽs. vbi gra. sanũ z bonũ dicunť in habitudie ad aliud: z iõ nõ est idẽ sanũ z bonũ apud oẽs. Nõ.n. est idẽ sanũ z bonum boib^9 z piscibus. alia sunt que nõ dicunť in hitudie ad aliõ sed sunt absoluta: sicut albũ in colozib^9 z rectũ in figuris z talia sunt eadẽ apud oẽs: sed sapia exquo est de his q̃ sunt in se absolute vt de p̃mis entib^9 opz ab oibus z apud oẽs dici ꝙ idẽ sit illud qõ est sapiẽs in oib^9: z ꝙ sit eadẽ sapia simplr respectu oiuz: sed illõ qõ est prudẽs vel politicũ nõ est idẽ sz alteꝛ apud diuersos. vñ prudẽtia oz fm habitudinẽ z ꝓportionez ad aliud. Ille.n.q bñ põt speculari illa q̃ ptinẽt ad seipz oz esse prudẽs: z tali ꝓcedit z attribuitur prudẽtia. z pp B boies p quãdã filitudinẽ dicũt quasdam bestias esse prudẽtes vt illas q̃ vñr bẽ potẽtiã puisiuam circa ꝓpriã vitã. Istis visis ꝓbať ꝓclo sic. Politica z prudentia dicunť ad aliqd: z iõ nõ sunt eedẽ apud oẽs: sed diuersificanť fm diuersitatẽ eoz ad q̃ dicunť: sz sapia nõ oz ad aliqd sed est idẽ apud oẽs. igiť nec politica nec prudentia est idẽ qõ sapia que est optima inter vtutes itellectuales vt supponimus. Qz aũt sapia non sit ad aliqd ꝓbať: qz sic sequerẽt ꝙ essent multe sapie: qõ est falsuz. z p̃ntia pz p hoc ꝙ qz bonũ oz ad aliqd nõ põt esse aliq̃ vna rõ circa ea q̃ sunt bona oibus aialiib^9: sz opz ꝙ circa singula, sit alia z alia rõ ꝓsideras ꝙ est bo^m vnicuiqz: z eadẽ rõ est de medicina que nõ põt eẽ vna oium. Nã sicut sanũ ita z bonuz est alterũ z alterũ boi z piscibus. vñ breuiter illa vtus que est p̃ncipalissima est bonũ respectu oium. igiť nec politica nec prudẽtia est optima iter vtutes intellectuales. [Si aũt qm̃.] Excludit quãdã rñsionẽ: posset eni aliquis dicere ꝙ politica seu prudẽtia est optima iter vtutes itellectuales q̃ sunt de rebus humanis: qz hõ est excellentioz inter aialiã: illud excludit p B ꝙ sunt alia multũ diuinioza ꝗz nãm q̃ hõ: vt corpa celestia que sunt manifestissima ex qb^9 mũdus constat sunt multũ potioza q̃ homo.

¶ Datet igiť ex iis que diximus sapiam sciam esse z intellectũ eorũ que bonozabilissima sunt natura.

¶ Ex dictis vtiqz manifestũ: qm̃ sapia est scia z intellectus bonozabilissimoz natura.

¶ Hec est z^a ps p̃ncipalis hui^9 capl'i: in qua ꝓbs ex dictis ꝓcludit ꝓclõnẽ quã p̃ncipalr intẽdit in B capl'o. z continet tres pticulas. In p̃ma ꝓcludit veritatẽ quã intendit. In z^a ibi [Propter qõ Anaxagozã.] cõcludit q̃dã cozrelarium. In 3ª ibi [Neqz est prudẽtia.] declarat circa q̃ est prudentia. In p̃ma igiť pticula cõcludit ex dictis ꝙ sapia est principua z optima iter vtutes itellectuales: z hec est ꝓclo zz^a que ꝓbať ex p̃cedẽtib^9 sic. Sapiẽtia est scia z intellectus nõ circa quecũqz sed circa bonozabilissima: z ex hoc põt sic argui. Illa vtus itellectualis est p̃cipua z optia iter virtutes itellectuales que est circa bonozabilissima fm nãm: sapientia est hujusmodi. igitur ꝛc.

¶ Quapp Anaxagozã z Thaletẽ z sil'es sapientes qdẽ at nõ prudẽtes ingunt esse cũ videt ipsos ꝓpria cõmoda ignozare. Et supflua qdẽ z admirãda z difficilia cognitu diuinaqz scire ipsos. Sed inutilia dicũt: qz nõ querũt bona humana: prudẽtia aũt circa humana versať: z in qb^9 bz cõsultatio locũ. Prudẽtis eniz hoc marie opus dicim^9 eẽ bñ inquã ꝓsulere. Cõsultat aũt de iis nemo que aliter sese bẽ nõ pñt z quoz nõ est aliqs finis. Atqz is bonũ agendũ: is aũt ad bñ cõsulẽdũ est simplr aptus: q cõiectura qõ est boi optimũ eoruz

que

A q̃ cadũt in actionẽ excogitãdo mẽte capere potest.

¶ Propter qõ Anaxagozaz z Thaletem z tales sapiẽtes qdẽ: prudẽtes aũt nõ aiunt esse: cuz videant ignozãtes cõferẽtia sibiipsis: z supflua qdem z admirabilia z difficilia z diuina scire ipsos: aiunt inutilia aũt: qm̃ non humana bona querũt: prudẽtia aũt circa humana: vel de qb^9 est ꝓsiliari: prudẽtis eniz marie hoc opus eẽ dicim^9 bñ ꝓsiliari. Cõsiliať aũt nullus de ipossibilibus aliter bẽ: neqz de qbuscũqz nõ finis aliqs est: z hoc opabile bonuz. Simplr aũt bon^9 cõsiliator est optimi boni operabiliũ cõiecturatiuus fm ratiocinationem.

B ¶ Hec est z^a pticula scde ptis: in qua ꝓcludit q̃dã cozrelariũ: z est ꝙ prudẽtia est circa bona humana: z sapia est circa bona itellectiua z diuina: z hec est ꝓclo zz^a que ꝓbať p q̃dã sig^m: z est ꝙ prudẽtia est circa bona humana z sapia circa itellectualia z diuina q̃ sunt in boie melioza: inde est ꝙ oẽs dicũt Anaxagozã z quẽdã aliũ ꝓbs q vocabať thales: z alios sil'es eẽ sapiẽtes sz nõ prudẽtes: eo ꝙ boies videnť eos ignozare ea que sũt sibiipsis vtilia z scire supflua z inutilia z admirabilia: qz excedẽtia oẽm notitiã boium z difficilia: qz idigẽt diligẽti ingsitione z diuina pp nobilitatẽ nãe: z ita dicũt eẽ inutilia: qz nõ sunt humana bona: z pp hoc nõ dñr prudẽtes: qz prudẽtia est circa humana bona de qb^9 põt cõsiliari: nullus eni ꝓsiliať de necessarijs q̃ ipsi'e est alr se bẽ neqz de qbuscũqz inozdiatis ad aliquẽ finẽ qui est opabile bonũ. Simplr aũt bonus ꝓsiliator est q est ꝓiecturatiuus qd sit optimũ boi ad opandũ. vñ breuiter ꝓclo ꝓbať p tale sig^m. Qui ignozãt ea q̃ sũt eis vtilia: z insistũt circa cognitionẽ diuinoz boies cõiter dicũt esse sapientes z nõ prudẽtes: z hoc est signũ: qz prudẽtia est circa bona humana z sapia est circa bona itellectualia z diuina. ¶ Intelligẽdũ est ꝙ ꝓbs ponit exẽplũ spãlr de Thalete z Anaxagoza spãlr sup B: qz nõ intẽdebãt circa bona ꝓpria z humana fuerũt repbẽsi. Narrať.n.ꝙ Thales cũ q̃dã nocte obscura exiret domũ vt astra cõsideraret incidit in foueã: eoqz lugẽte dixit ad eũ q̃dã vetula. ô Thales tu qui añ pedes nequis videre: q̃ in celo sunt putas cognoscere. de Anaxagoza narrať ꝙ cũ nobilis z diues eẽt p̃na bona religt z speculationi ꝓhie se dedit: vñ vt negligẽs reprehendebať z quodã sibi dicente nõ est tibi cure ꝓria. rñdit ostẽso celo mihi ꝓria valde cure est.

Nõn^m

C ¶ Neqz prudẽtia est vltuz solũ: sed singula ẽt opz cognoscere. Est.n. actiua z actio circa singula ipsa versatur. Quapp z nesciẽtes nõnulli magis q̃ nõnulli sciẽtes idonei sunt ad agẽdũ z ceteris ii q sunt expti. Nam si qspiã sciat leues carnes facile concoqui ac esse salubres: que vo sint leues ignozet: nõ efficiet sanitatẽ. Sz qui scit auiuz carnes leues eẽ atqz salubres: iis efficiet magis. Prudẽtia aũt est actiua. Quare vtrãqz cognitionẽ aut bãc potius bẽ oportet.

¶ Neqz est prudẽtia vltuz solũ: sz opz z singularia cognoscere: actiua eniz: actio aũt circa singularia: pp qõ z q̃dã nõ scientes qbusdã scientib^9 magis: z in alijs experti. ¶ Si.n. sciat qm̃ leues bñ digestibiles carnes z sane: q̃les aũt leues ignozat nõ faciet sanitatẽ: sed sciẽs: qm̃ que volatiliũ leues z sane faciet magis. Prudẽtia aũt actiua: q̃re opz ambas bẽ velbãc magis.

E ¶ Hec est z^a pticula in qua declarat circa q̃ est prudẽtia: z ondit ꝙ prudẽtia nõ solũ est circa vlia: sed ẽt circa singularia: z hec est ꝗ z4^a que ꝓbať sic. Illa vtus que est actiua nõ solũ est circa vlia: sz ẽt circa singularia: sz prudẽtia est vtus actiua. igiť ꝛc. Maior ꝓbať duplr. Prio qz actio est circa singularia magis q̃ circa vlia: z iõ videm^9 ꝙ q̃dã pticularia q̃ illi q bñt vlem sciaz eo ꝙ sunt in alijs pticularibus expti: z ex hoc pz ꝙ illa vt^9 nõ solũ est circa vlia: sz ẽt circa singularia. [Si.n. sciat.] z^o ꝓbať ꝓbõne exẽplari sic. Quia eniz medicus est artifex opatiuus: iõ medicus sciẽs ꝙ carnes leues sũt bñ digestibiles z sane: z ignozãs q̃les carnes sint leues nõ põt iducere sanitatẽ qz cognoscit vle z ignorat pticulare: sz ille q scit ꝙ carnes volatiliũ sunt magis leues z sane magis poterit sanare: qz magis nouit in pticulari: z sic pz exẽplariter ꝙ vtus actiua nõ solũ est circa vlia: sed magis circa pticularia: z sic pz maior. z minor pz p diffinitionẽ prudẽtie que est ꝙ est habitus actiuus ꝛc. Quia igiť prudẽtia est rõ actiua opz ꝙ prudẽs bẽat vtrãqz notitiã. s. vlium z pticulariũ: que sunt ꝓpinqua opationi.

24ª ꝓclo hui^9. 6. li.

Capitulum quintũ

Scdi tractat^9: in quo p̃mo narrat ꝙ prudentia z politica sunt idẽ: esse aũt ipsis nõ est idez. z ꝙ politica est duplex. architectonica que est legis positiua z politica executiua q̃ pticularis est actiua z cõsiliatiua fm quã dñr ciuilr quersantes: z ꝙ prudẽtia spãlr ẽ circa vnũ qõ diuidit prudẽtiã gnãlẽ cũ ꝛconomica z legis positiua: cui^9 ptes sunt cõsiliatiua z indicatiua: z ꝙ q̃ multitudini domestice vel ciuili bonũ puidet sibiipsi bonũ puidet: z ꝙ prudẽtia nõ solũ est vlium sed ẽt singulariũ: cui^9 signũ est: qz iuuenes pñt fieri disciplinati: nõ ãt prudẽtes prudẽtia idigẽte experiẽtia: qz est circa singularia: expiẽtia vo indiget multo tpe: z ꝙ puer sit mathematicus nõ sapiẽs z pbs: z ꝙ in ꝓsiliãdo peccare cõtingit tã circa vle q̃ circa singulare: z ꝙ prudẽtia z scia sunt actiue: z ꝙ prudẽtia z intell's cõueniũt in B ꝙ vtrãqz est alicui^9 cui^9 nõ est rõ demõstratiua: sed differũt in hoc ꝙ intellectus nõ est inquisitiuus: sed prudentia est inquisitiua cum sit consiliatiua.

¶ Fuerit aũt quedã z hec architecture subiens rõnez. At qui ciuilis facultas z prudentia idem est habitus: esse tamen ipsarũ non idem est.

Cap. 5^m tra. 2. ô. li. ethi. p^a ps ca.

E Rit aũt quedã vtiqz z hic architectonica. ¶ Est aũt z politica z prudentia quidẽ idem habitus: esse quidem non idem ipsis.

D Quinti. c. 2. tra. diuisio i quatuor ptes pn.

Istud est capl'm. 5. tractatus scdi: in quo ingrit z etiã determinat q̃ est p̃cipua vtus itellectualis circa res humanas: seu in gñe rez humanaz. z ꝓtinet 4^or ptes p̃ncipales. In p̃ma distinguit z determiat de ipsa: z ẽt de prudẽtia. In z^a ibi [Et vẽ q circa seipz.] ponit z remouet quẽdã errozẽ. In 3ª ibi [Sig^m aũt ei^9.] manifestat vnũ p̃us dictũ. s. ꝙ prudẽtia nõ est solũ circa vlia: sz circa pticularia. In 4ª pte ibi [Qm̃ aũt prudẽtia.] cõparat prudẽtiã ad sciaz z intell'm. Pria ps cõtinet tres pticulas. In p^a p ponit intẽtionẽ z distinguit politicã z prudẽtiã q̃ ptinet ad notitiã rerũ humanarũ. In z^a ibi [Eius aũt que circa ciuitatẽ.] determinat de politica diuidẽdo eã in suas spẽs. In 3ª pticula ibi [Videť aũt z prudẽtia.] determinat de prudẽtia. In p^a igiť pticula ꝓponit intẽtionẽ suã z distinguit politicã z prudẽtiã q̃ ptinet ad notitiã rerũ humanaz. Dicit igiť p̃mo ꝙ q̃uis in cognitione rerũ humanaz cõsistat sapiẽtia que est p̃ncipalis iter vtutes intellectuales: tm̃ hic. i. in gñe rez humanaz est q̃dã architectonica. i. p̃ncipatiua

J ⁊ dominatiua: ⁊ intentio est ingrere quē sit illa que est pre-
cipua vt⁹ circa res humanas. [Est aūt ⁊ politica.]Et dicit
q̄ politica ⁊ prudētia sunt idē habitus: qz vtraqz est recta
rō agibiliū circa bona vel mala: tñ dīnt ꝓ rōnē: qz prudē-
tia est recta rō agibiliū circa bona vel mala vnius hois. ſ.
suipsius: ſz politica est circa bona vel mala tot⁹ multitu-
Nōn" dinis ciuilis. ¶ Intelligēdū q̄ ita se hz politica ad prudē
tiā sicut iustitia legalis se hz ad virtutē de qua dictū est in. 5.
hui⁹. Illa enīz vtus intellectualis que fm q̄ dirigit vnū ho-
minē fm se in agēdis dr prudentia illa eadē fm q̄ dirigit
multitudinē ciuilē vel vnū hoīem ꝓ q̄ est ps multitudis
Nōn" ciuilis dr politica. ¶ Intelligendū ēt q̄ positis istis extre-
mis. ſ. q̄ politica est circa multitudinē ciuilem: ⁊ prudētia
que est circa vnuz hoīem intelligīt medium. ſ. iconomica
que est circa multudinem domus: que multitudo est me-
dia inter vnum hoīem ⁊ multitudinem ciuilem.

K ¶ Eius aūt q̄ in ciuitate vsat: ea qdē que est vt archite-
ctura prudētia: legū est ferendaꝫ facultas. Que vo in
singulis versat: ciuilis noīe cōis vocatur. Hec aūt est
actiua deliberatiua. Decretū enīz in actionē venit vt
vltimū. Idcirco rē ciuilē hos solos gerere dicunt. Hi
nāqz soli agunt: perinde atqz ii qui suis manibus artis
conficiunt opus.

¶ Eius aūt q̄ circa ciuitatez: hec aūt vt architectonica prudētia ſz legis positiua: hec aūt vt singularia cōe hz nomē politica: ipsa aūt actiua ⁊ cōsiliatiua: ſnia enīz opabilis vt extrema. pp qd ciuiliter cōuersari hos solū dicūt: soli enīz operant istī: quēadmodum chirotechne.

¶ Hec est 2ª ꝑticula p̄me ꝑtis: in qua agit de politica diuidēdo eā in duas ꝑtes. d. q̄ ei⁹ bīt⁹ q̄ est circa totā ciuitatez
L vna ps est vt prudētia architectonica vt illa q̄ determinat alys qd fit agēdū. Hec aūt architectonica prudētia est legis positiuā. i. rō recta ꝓ quā p̄ncipes iponunt legem suis subditis. Alia est ps politice q̄ cōi noīe vocat politica que cōsistit circa singularia opabilia. Leges enīz cōparant ad opa humana sic vtia ad ꝑticularia: sicut enīz lex positiua est p̄ceptiua: ita alia ps politice est actiua ⁊ executiua eoꝝ que in lege ponunt: ⁊ hoc pz: qz ad hz politicā executiuaꝫ ꝑtinet ſnia que nihil aliud est q̄ applicatio rōnis vtis ad aliqd ꝑticulare opabile: nō enim datur ſnia nisi de aliquo opabili: ⁊ qz oē opabile est singulare: ⁊ singulare est extremū: qz ab eo incipit nra cognitio ꝓcedēdo ad vtia: ſnia dr extrema: qz est extremi. ſ. singularis opabilis: ⁊ qz ratio
M executiua legis positiue retinet sibi cōe nomē politice. pp hoc est q̄ illi soli q̄ exequunt leges positiuas dīr ciuilr cō-

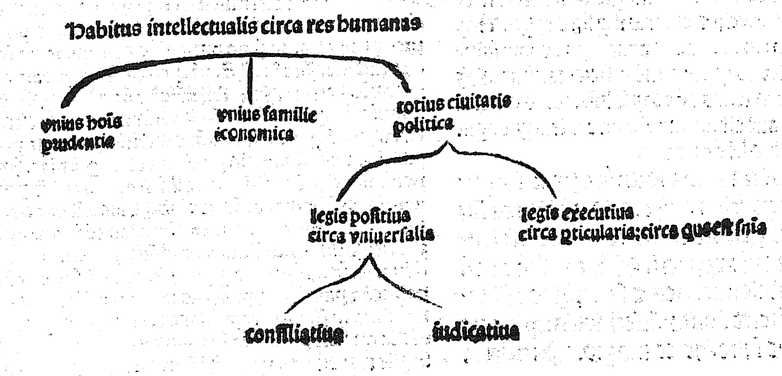

uersari: qz illi operant in ciuitatib⁹: sicut chirotechne. i. artifices manuales in artificialib⁹. Sicut enīz artifices manuales operant ea q̄ ꝓcipiunt ab artificib⁹ architectonicis: ita obseruātes legē in ciuitatib⁹ opant ad legis positores sicut ad architectores: quia exequuntur leges positas a latoribus legis. N

¶ Videt aūt ea maxie prudētia esse: qua sibiipsi q̄spiā vni querit ac ꝓspicit bona. Atqz hec ipso cōi noīe prudentia nūcupat. Illaꝫ aūt alia gubernāde rei familiaris: alia ferendaꝫ leguz facultas: alia ciuilis vocatur. Atqz huius alia est deliberatiua: alia iudicialis. Cognitionis igit q̄dā species fuerit ea que bona sunt sibi scire. Sed magnā differentiam habet. O

¶ Videt aūt ⁊ prudētia maxie esse q̄ circa ipm ⁊ vnū: ⁊ hz ipsa cōe nomē prudētia. Illaꝫ aūt hec qdē iconomica: hec aūt legis positiua: hec aūt politica: ⁊ hui⁹ hec qdē cōsiliatiua: hec aūt iudicatiua. ¶ Species qdē vtiqz igit q̄dazꝫ erit cognitionis sibiipsi scire: ſz hz dīqz multam.

¶ Hec est 3ª ꝑticula p̄me ꝑtis: in qua agit de prudentia. ⁊ p̄ostēdit que vtus dr prudētia: ⁊ dicit q̄ q̄uis tam legis positiua q̄ legis executiua dicat prudētia: tñ hoc nomē prudētia maxie cōpetit rōni gubernatiue vni⁹. ſ. suipsius. vni rō gubernatiua vni⁹. ſ. suipsi⁹ retinet sibi ſpāl'r nomē prudentie: qz alie partes prudētie cōiter dicte hnt noia ꝑpria gbus noiant: quedaz enīz ps prudētie cōiter dicte vocat iconomica. i. prudētia dispensatiua domus: ⁊ q̄dā dr legis positiua. i. prudētia ponendi leges: ⁊ quelibet haꝫ diuidit in cōsiliatiuā ⁊ iudicatiuā. Opz enīz in agibilib⁹ p̄mo per ingsitionē ꝓsilij inquirere ⁊ aliqd inuenire. 2° de inuentis iudicare. ¶ Intelligēdū q̄ sicut prudētia nō ꝓsistit in sola rōne sicut dictū est supius: sic quelibet istaꝫ partiū prudentie p̄supponit rectitudinē appetit⁹: ⁊ ita nō consistit in sola rōne: ſz cū cōsistit in sola rōne dīr scie practice. ſ. ethica iconomica politica. ¶ Intelligēdū etiā qz totuz est p̄ncipalius ꝑte vt multitudo ciuitatis q̄ multitudo domus: ⁊ multitudo domus q̄ vnus hō: ſō prudentia politica est p̄ncipalioꝫ q̄ iconomica: ⁊ iconomica q̄ illa que est vnius vt suipsius directiua. vñ legis positiua est p̄ncipalissima ĩter ꝑtes politice ⁊ simplr p̄cipua circa oīa agibilia humane: ⁊ hec est pclo 2ª que ꝑbat sic. Prudētia cōiter accepta p monastica iconomica ⁊ politica est genus cognitionis humane que cognitio eorū que ad seipsuz ꝑtinet hz multā differentiā ab alys speciebus cognitionis humane. Non" 25° dcō bnit a.b. Q

¶ Atqz

1 ¶ Atqz qui sciunt ea que sibiipsis sunt bona: in illisqz versantur prudentes esse videntur: ciuiles negocios. Quapp ⁊ Euripedes dixit.
Qui nāqz prudens sum: negocio sine.
Licebat inter milites cui viuere.
Equamue partem habere cunctis ex bonis.
Querūt enīz q̄ sibiipsis est bonū: ⁊ hoc arbitrant eē agendū. Ex hac igit opione est ortū prudētes hos eē.

1ª ps ca. ¶ Et vt qui circa seipsuz sciens ⁊ exercitās prudēs esse: politici aūt polypragmones. ¶ Propter qd ⁊ Euripedes: qualr aūt vtiqz prudens esset: cui aderā innegocios: ⁊ multis numeratus militia equalr ꝑticipare. ¶ Supfluos enīz ⁊ aliqd operātes amplius: querūt eni sibiipsis bonū ⁊ existimāt oportere operari. ex hac igit opinione venit hos prudentes esse.

¶ Hec est 2ª ps p̄ncipalis hui⁹ capl'i: in qua ponit ⁊ remouet quēdā errorez: ⁊ cōtinet duas ꝑticulas. In p̄ª ponit errorē ⁊ motiuū erroris. In 2ª ibi [Quāuis forte.]Excludit errorē: error talis fuit: quibusdā enīz videt q̄ solus ille sit prudēs q̄ hz sciam ⁊ exercitiū circa ea q̄ ad seipz ꝑtinent. Illi aūt q̄ politici sunt nō vnr eē prudētes ſz magis polypragmones. i. intromittētes se de bis que ad multitudinez ꝑtinēt. [Propter qd Euripedes.]Motiuuz huius erroris erat illud qd dixit Euripedes ⁊ qd multi alij dixerūt. Euripedes. n. inducit quēdā ꝑ sua ciuitate militantē talia dicē-
C tē: qualr vtiqz prudēs esset cui. ſ. mihi aderā inegocios. i. cū ego mea negocia nō ꝑtractarez: ſz tñ fui annumeratus iter multos ꝑticipare: B est in ꝑticipādo militia eq̄lr mihi ⁊ alys. vñ ille miles dixit se nō eē prudētē: qz negocia propria nō ꝑtractauit: q̄uis inter alios milites ꝑticipauerit militiā ⁊ honorē. [Supfluos. n.]Quidā ēt dicūt politicos nō eē prudētes: ſz magis supfluos opantes amplius q̄ ad eos spectet: hoies enīz pp ꝑuatū amorē quē ad seipsos iordinate hnt querūt solū illd qd est sibiipsis bonū: ⁊ estimāt q̄ hoc solū opz vnūquēqz opari: q̄. ſ. sibi est bo⁷⁷: ⁊ ex hac opio multoꝫ hoiuz venit error ponēs q̄ illi soli sunt prudētes qui ꝑprys negocys intendunt.

¶ Et tñ ꝑpriū vniuscuiusqz bonū non est fortasse sine rei familiaris gubernatiōe/atqz ciuilis. Preterea quonā mō sua ciuilisqz administrāda sit res: nō est manifestū atqz considerandum est.

D ¶ Quāuis forte nō est hoc ipsi⁹ sine iconomica neqz sine vrbanitate. Adhuc aūt que ipsi⁹ q̄liter opz disponere imanifestū ⁊ intendendum.

¶ Hec est 2ª ꝑticula scōe ꝑtis: in qua istū errorez excludit ꝓbs ⁊ intēdit q̄ politici ⁊ iconomici nō intēdūt circa aliqd supfluū: qz intēdunt circa illud qd ad seipsos ꝑtinet: qz ꝑpriū bo⁷⁷ vniuscuiusqz singularis ꝑsone nō pōt esse sine iconomica recta dispēsatione dom⁹: nec sine vrbanitate. i. recta dispensatione ciuitatis: sicut nec bonuz ꝑtis pōt esse sine bono tot⁹: qualr. n. posset hō attingere bonū ꝑpriuz, ⁊ eo brī vti si nō esset recta rō ciuitatis ⁊ dom⁹: nec tñ sufficiunt politica ⁊ iconomica sine prudētia ꝑpriozꝫ: qz ciuitate ⁊ domo recte dispositis adhuc nō est manifestuz qualr opz disponere ea que ad seipsuz ꝑtinent: ⁊ ideo adhuc intēdere opz per prudentiā que sunt bona ꝑpria.

¶ Indicat id qd dr illo signo. Geometre. n. iuuenes ⁊ mathematici ac sapiētes in talib⁹ fiunt: prudētes aūt fieri nō vident. Cā aūt est: qd ⁊ singulariū rez est ipsa prudētia. Que qdē p̄ experientiā note fiunt. Iuuenis aūt nō est exptus. Expiētiā. n. tēporis efficit lōgitudo. E

¶ Signū aūt est eius qd dictū est: ⁊ qz geometrici qdē iuuenes ⁊ disciplinati fiūt ⁊ sapiētes talia: prudētes aūt nō vident fieri: cā aūt qm̄ ⁊ singularīū est prudētia que fiunt cognita expe- 3ª ps. c.
rientia. Iuuenis aūt exptus non est: multitudo eniz temporis faciet experientiam.

¶ Hec est 3ª ps p̄ncipalis hui⁹ capl'i: in qua manifestat qd dā ꝑtis dictū. ſ. q̄ prudētia nō est solū circa vtia: ſz ēt circa singularia. ⁊ cōtinet tres ꝑticulas. In p̄ª ꝑbat qd intendit p vnā rōnez. In 2ª ibi [Quia ⁊ hic vtiqz.]mouet circa B dubitationē. In 3ª ibi [Adhuc peccatū.]ꝑobat idez p aliā rōnē. In p̄ª igit ꝑticula ꝑbat p qdā signū q̄ prudētia nō est solū circa vtia: ſz ēt circa singularia: ⁊ hec est pclo vna ꝑtis posita ⁊ ꝑbata. Dicit igit q̄ signū hui⁹ qd ꝑtis dictuz est in capl'o ꝓcedēte. ſ. q̄ prudētia nō est solū circa vtia: est q̄ iuuenes fiunt geometrici ⁊ disciplinati ⁊ sapiētes in ratibus: qz ꝑtingūt ad ꝑfectionē istaꝫ sciaꝫ: cum tñ iuuenis nō sit prudēs. cui⁹ cā est: qz prudētia est circa singularia q̄ fiunt nobis cognita p experientiā: sed iuuenis nō pōt esse expertus: qz ad expiētiā regrit longitudo tēporis. vnde q̄ iuuenes nō sunt prudentes est signum q̄ prudentia nō est solum circa vtia sed circa singularia.

¶ Aā ⁊ hoc q̄spiā ꝓsideraueritcur puer mathematic⁹ qdē fieri pōt. Sapiēs aūt aut nālis nō pōt. An qz mathematica qdē sunt p abstractionē. Hoꝫ vo p̄ncipia experiētia inotescūt: ⁊ hec qdē adolescētes nō credūt sed dicūt. Illoꝫ aūt definitiones nō sunt obscure.

¶ Quia ⁊ hic vtiqz aliqs intēdet pp qd mathematicus qdē puer fiet vtiqz: sapiēs aūt vel phy- B
sicus nō: vel qz hec qdē p abstractionē sunt: horū aūt p̄ncipia expiētia: ⁊ hec qdē nō credūt iuuenes ſz dicūt: hoꝫ āt qd qd est nō imanifestū.

¶ Hec est 2ª ꝑticula: in qua mouet dubitationez circa hoc qd nūc est dictū: ⁊ est dubitatio talis. pp qd puer pōt fieri mathematicus ⁊ non pōt fieri sapiēs. i. metaphysicus vel nālis. ¶ Ad istā dubitationē rndet ꝓbs p̄mo q̄re puer fit mathematicus. ⁊ est rō: qz illa de qb⁹ est mathematica cognoscunt p abstractionē a sensibilibus quoꝫ sensibilium est expiētia. vñ mathematicalia cognoscunt p imaginationē ⁊ nō ꝓ q̄ hnt esse in sensibilib⁹: ⁊ iō ad cognoscēdū illa de qbus est mathematica nō regrit expiētia nec multitudo ꝑis: ideo puer pōt fieri mathematicus: sed nō pōt fieri nālis: qz p̄ncipia nāliuz nō sunt abstracta a sensibilibus: ⁊ ideo nō cognoscunt nisi per experientiā singulariū, D
ad que cognoscenda regrit multitudo tēporis: ⁊ ita puer nō fit nālis seu phicus. Quātū aūt ad sapiam subiungit q̄ iuuenes sapiētialia nō credūt. i. nō attingūt mēte: ſz dicant ea oze: ſz q̄ qdē hoꝫ. ſ. mathematicoꝫ non est iuuenibus imanifestū sed manifestū. cuius rō est: qz rōnes mathematicoꝫ sūt rez imaginabiliū. Sapiētialia aūt sunt pure intellectualia: iuuenes aūt de facili pnt capere ea q̄ sūt imaginabilia: ſz illa q̄ excedūt sensuz ⁊ imaginationē nō attingunt mēte: qz nōdū habēt intellectū exercitatum ad tales ꝓsiderationes ꝓpter paruitatē tēporis: ⁊ ꝓpter plurimas mutationes nāe. ¶ Circa illud est sciendum q̄ cōueniens Nōn"
ordo addiscendi est talis: vt pueri p̄mo istruant in logicalibus: qz logica tradit ⁊ docet modū sciēdi in tota phia. 2° sunt instruendi in mathematicis que nec experientia indigent nec imaginationē trāscēdūt. 3° istruēdi sunt nālibus

J que etsi nõ excedãt sensuũ ⁊ imaginationẽ regrit̃ tñ experiẽtia. 4° instruẽdi sunt in moralib⁹ que regrũt ⁊ experiẽtiã ⁊ aũz a passionib⁹ libez seu sedatũ. 5° sunt instruendi in sapientialibus ⁊ diuinis que transcendũt imaginationẽ ⁊ requirũt validum intellectum.

¶ Preterea peccatũ qõ fit in consulendo aut circa vl'e aut circa singulare fieri solet. Ignorare nãq; qspiam potest: aut omnes aquas ponderosas eẽ praues: aut hanc ponderosam esse.

¶ Adhuc peccatũ vel circa vl'e in cõsiliando vel circa singulare: vel eniz qm̃ oẽs põderose aque praue: vel qm̃ hec aqua ponderosa.

¶ Hec est 3ª pticula tertie ptis: in qua ponit̃ scõa rõ pbãs
K ꝙ prudẽtia nõ est solũ circa vl'e: ⁊ hec est rõ. Opus prudẽtis est bñ ꝓsiliari vt dictũ est: sed in ꝓsiliãdo ꝓtingit peccare dupl'r. s. circa vl'e ⁊ circa singulare: ⁊ p ꝛ̃ns prudẽtia est etiã circa singulare. Q̃ aũt ꝓtingit in ꝓsiliãdo peccare tam circa singulare q̃ circa vl'e, pz. Nã circa vl'e ꝓtingit peccare in cõsiliãdo vt si ꝓsilieť circa hoc: an oẽs aque ponderose sint praue. circa singulare etiaz ꝓtingit peccare: puta an hec aqua sit ponderosa. Sic igitur pz ꝙ prudentia est directiua circa vl'e: ⁊ etiam circa singulare.

¶ Prudentiã aũt nõ esse scientiã patet: est eniz vt dcm̃ est ipsius extremi. Tale. n. id qõ cadit in actionẽ: oppnit̃ igit̃ intellectui: hic. n. est terminoꝛ quoꝛ nõ est. Hec aũt est vltimi cuius nõ est scia: sed sensus nõ proprioꝛ qdem. Sed qualis est is quo sentimus id qõ vltimum in mathematicis est triangulum esse. Stabitur
L enim ⁊ ibi. Sed prudentia magis est hic sensus. Illius autem est alia species. At vo querere ac cõsultare differũt. Cõsultare nãq; est aliquid querere.

4ª ps. c. ¶ Qm̃ aũt prudẽtia nõ est scia manifestuz. Extremi eniz est quẽadmodũ dictũ est: opabile. n. tale qdẽ. Attingibiles sunt qdẽ vtiqz itellectuz. Intellectus qdẽ eniz terminoꝛ quoꝛ nõ est rõ. hec aũt extremi cui⁹ nõ est scia: sed sensus: nõ q ꝓprioꝛ: sed q̃li sentimus: qm̃ in mathematicis extremuz trigonũ. Stabit enim ⁊ illic. sed iste magis sensus prudẽtia. Ille ãt alia spẽs. Querere aũt ⁊ consiliari differunt. Consiliari enim querere quoddam est.

M ¶ Hec est 4ª ps p̃ncipalis hui⁹ capl'i: in qua ꝓb̃s cõparat prudẽtiã ad scias ⁊ intellectũ: ⁊ p̃mo ponit̃ ozia iter prudẽtiã ⁊ scias: que est ꝙ scia est vl'iuz: sz prudẽtia est alicuius extremi. s. alicuius singularis opabilis. ⁊ Attigibiles. ⁊ Dei de cõparat prudẽtiã ⁊ itellectũ ad inuicẽ ꝓz cõueniẽtiam ⁊ ozias: cõueniũt eniz in B ꝙ tã scia q̃ prudẽtia sunt attingibiles intellectũ q est bitus p̃ncipioꝛ: bi sũt habit⁹ intellectuales. Cõueniũt aũt spãl'r prudẽtia ⁊ itellectus in B: ꝙ vtrũq; est ei⁹ cui⁹ nõ est rõ demõstratiua: intell's eniz est habit⁹ p̃ncipioꝛ idemõstrabilium: ⁊ ita est eoꝛ quoꝛ nõ est rõ: ⁊ prudẽtia est extremi. i. singularis opabilis qõ ops accipere vt p̃n̄ in agẽdis: cui⁹ qdẽ p̃ncipij nõ est sciẽtia sed sensus eo ꝙ pcipit̃ nõ ab aliquo sensu exteriozi: sed sensu interiozi quo pcipimus imaginabilia: sicut in mathematicis pcipim⁹ extremũ trigonũ. s. singularẽ trigonũ imaginatũ: qz in mathematicis stat̃ ad aliqõ singulare sensibile: ⁊ ad illũ sensuz. s. interiozẽ magis ptinet prudẽtia p quã pficit̃ rõ ꝓticularis ad recte estimandũ de singularib⁹ itẽtionib⁹ opabiliũ. vñ ⁊ aialia bruta q̃ bñt bonã estimationem
N ñ̃r̃ pticipare prudẽtia: sz ali⁹ sensus q est circa ppria sensibilia bz aliã spẽz pfectiõis. s. idustriã discernẽdi sapores ⁊ colores: ⁊ sic prudẽtia ⁊ itell's ꝓueniũt in B ꝙ vtraqz est alicui⁹ extremi cui⁹ nõ est rõ demõstratiua: sz dzn̄t in hoc ꝙ itell's nõ est ingsitiu⁹: sz prudẽtia est ingsitiua cũ sit cõsiliatiua. cõsiliari. n. ⁊ querere differũt sic magis cõe ⁊ min⁹ cõe. nã ꝓsiliari est qõdã querere. oẽ eni ꝓsiliari est q̃rere: sz nõ oẽ q̃rere est ꝓsiliari. ¶ Circa istud capl'z dubitat̃. vtrũ Dubitatur
prudẽtia monastica q̃ dirigit bonũ vni⁹ bois sit eadez spẽ cũ prudẽtia iconomica vel politica. Videť ꝙ sic: qz 3° politicoꝛ dicit ᵗPhs: ꝙ eadẽ est vt⁹ boni p̃ncipis ⁊ boni viri: sz vtus p̃ncipis est vtus politica: ⁊ vtus boni viri est prudẽtia monastica q̃ est respectu boni ppriy. igit̃ vt ꝙ eadẽ est
Solo in Eustra. O prudẽtia monastica ⁊ prudẽtia politica. ¶ Dõs fz itẽtionẽ Eustratij hic ꝙ iste prudentie. s. monastica ⁊ iconomica ⁊c. differũt spẽ: qõ pz tã ex diuersitate actuũ q̃ ex diuersitate dboꝛ: q̃ ẽt ex diuersitate finium: ⁊ ẽt ex diuersitate difficultatũ ex diuersitate actuũ. nã alij sũt act⁹ qb⁹ dirigit̃ bonũ multitudis politice: ⁊ alij qb⁹ dirigit̃ multitudo domestica siue bonũ ei⁹. Idẽ pz ex diuersitate obiectoꝛ. naz alia sunt agibilia q̃ cõueniũt boi vni: ⁊ alia q̃ ꝓueniũt multitudini ciuili: sicut declarat hic Eustrati⁹. d. ꝙ si aligs res in mediũ deducet circa q̃s vterqz boꝛ habitnũ negociat: sciet ex ipsis pfectã eaꝛ ozias. ¶ Itẽ dicit Eustrati⁹ ꝙ iste prudẽtie dzn̄t spẽ: q sic dicit. Differt aũt prudẽtia ab iconomica ⁊ politica nõ solũ fz subaz: qm̃ ista intẽdit q̃ sunt cõueniẽtia vni: ⁊ iconomica q̃ domui: ⁊ politica q̃ ciuitati: ⁊ in ipsa ciuil'r ꝓuersantib⁹: sz ẽt fz spẽz: qm̃ eniz spẽ differũt q̃ vni ppzie ꝓgruũt: ⁊ q̃ domui: ⁊ q̃ ciuitati. hec Eustratius. Idẽ pz 3° ex diuersitate finiũ. rõ eniz fozalis ⁊ specifica in
O moralib⁹ sumit̃ ex fine: vt pz ex 2° hui⁹: ⁊ iõ ex rẽone ad diuersos fines fz spẽz diuersificant̃ habit⁹ fz spẽz: sz manifestũ est ꝙ bonũ ppriũ vni⁹ qõ est finis prudẽtie monastice: ⁊ bonũ dom⁹ ⁊ bonũ ciuitatis dzn̄t spẽ: ⁊ iõ iste prudẽtie spẽ differũt. Idẽ pz. 4. ex pte difficultatũ. nã alia est difficultas fm spẽz ad dirigẽdũ bonũ vni⁹ ⁊ alia ad dirigẽdũ bonũ dom⁹: ⁊ alia ad dirigẽdũ bo^m ciuitatis. Multi eniz sciũt seipsos bñ regere: q nesciũt regere domũ vel ciuitatẽ. ¶ Sz ꝑ hoc est vna difficultas: qz fm diuersitatez Iudicium Scotus
prudẽtie videnť diuersificari vtutes mozales. Si igit̃ sint tres spẽs prudẽtie: ops ꝙ sint tres vtutes mozales eis corrñdẽtes: qõ falsuz est ⁊ ꝑ expiẽtiã: nã cũ aligs de vita monastica trãsferť ad vitã domesticã vel ciuilẽ: vel de statu subiectiõis ad statũ regimis/assumeret alias vtutes illi statui debitas qõ nõ est vezz: qz in tam breui tpe nullas alias vtutes põt p exercitiũ acqrere. ¶ Dõm vt mihi vi. ꝙ ille Solo
g assumit̃ de statu subiectiõis ad statũ regimis aut pus habuit inclinationẽ ad regẽdum alios: ⁊ tũc habuit pus illas vtutes mozales qñ fuit in statu subiectionis. aut nõ habuit pus hꝰ inclinationẽ ad p̃sidẽdũ ⁊ regẽdũ fz dictamen recte rõnis: ⁊ tũc nõ statiz cũ est in statu regẽdi bz hꝰ vtutes mozales: nec ẽt prudẽtiã: sz ipse exñs in statu regẽdi acqrit p exercitiũ vtutes mozales suo statui ꝓueniẽtes: ⁊ etiaz prudẽtiã ad regẽdũ. Videmus. n. manifeste ꝙ qñ qdaz p assumunť ad statũ regimis nesciũt regere fz rectã rõnez: q postmodũ p magnũ exercitiũ acqrũt prudẽtiã regẽdi: ⁊ vtutes mozales ꝓueniẽtes tali statui. ¶ Ad auctozitatem ᵗPhi: que vz eẽ in 3ziũ est dõs fz ᵗPhm ibidẽ ꝙ ad bonuz
virũ ꝓtinet ꝙ possit bñ p̃ncipari ⁊ bñ subyci: ⁊ iõ dicit ꝙ Ad tertiu
eadem est vtus boni viri ⁊ boni p̃ncipis: nec est necesse ꝙ vir bon⁹ habeat prudẽtiã monasticã tñ: qz ille g est in statu subiectionis multotiẽs hz prudẽtiã politicã: sz nõ vtať ea. vnde in eodez homine in quocũq; statu fuerit possunt esse iste tres prudẽtie que fm spẽm differunt.

A Tractatus tertius libri sexti. de gbusdã vtutibus adiunctis prudentie
Tra. 3. Ethi. ꝓtinẽs duo capl'a. p̃mũ est de eubulia. 2ᵐ ibi. ⁊ Est aũt synesis. ⁊ est de synesi ⁊ gnomone.

Capitulum primũ

in quo p̃mo ostẽdit quid nõ est eubulia: puta ꝙ nõ est scia: qz scia nõ querit. Illa aũt q̃rit cũ sit ꝓsiliatio q̃ da3. nec eustochia: qz eustochia est velox: eubulia vo non. ⁊ ꝙ est altera a sollertia: q̃ est q̃dã eustochia: ⁊ ꝙ nec est rectitudo scie vel opinionis. nõ scie: eo ꝙ scia bz ex se rectitudinẽ. nec est rectitudo opionis: eo ꝙ rectitudo opionis est veritas. ⁊ ꝙ neqz est opio vel itell's: qz eubulia est idetermi-
B nata ⁊ incõpleta: hec aũt duo determiata ⁊ cõpleta. Deide ꝙ cũ dzie ꝓsiliationis q̃ est gen⁹ eubulie sit bñ ⁊ male ꝓsiliari ipsa est rectitudo q̃dã ꝓsily: nõ tñ ois rectitudo vt nõ que mali: sz que boni adeptiua: ⁊ nõ pp qõ nõ oportuit: sz solũ pp qõ oportuit: ⁊ in mẽsura tpis nõ supflua sz queniẽte: vt sit eubulia rectitudo cõsily fz vtile ⁊ cui⁹ ops: ⁊ |vt ⁊ que ⁊ qñ: tandẽ ꝙ cũ sit simpl'r eubulia que dirigit ad finẽ simpl'r. i. ad felicitatẽ: quedã aũt ad quẽdam sub felicitate finẽ: eubulia est itaqz cõsily rectitudo: que fm ꝓferens ad quẽdã finẽ cuius prudentia vera suspicatio est.

¶ Oportet aũt ⁊ bona consultatio quidnam sit accipere. Utrum scientia quedaz sit/an opio an coniectatio bona: an aliqꝰ aliud gen⁹. Scia igit̃ nõ est: nõ eniz de iis querũt que sciũt. At bona ꝓsultatio q̃dã est cõsultatio: qui vo ꝓsultat querit: rõnẽqz subducit. Atqui neqz bona ꝓiectatio est: ipsa nãqz sine rõne ⁊ cito fit. Ad cõ
C sultationẽ vo lõgũ tẽporis spatiũ adhibeť. Atqz aiũt celeriter qdẽ deliberata eẽ agẽda: cũ mora aũt consulendũ. Preterea diuersa sũt sollertia ⁊ ꝓsultatio bona. Solertia vo bõa q̃dã ẽ ꝓiectatio. At neqz opio vlla ẽ.

Cap. 6ᵐ tra. 6. lib. ethi. p̃ ps ca.

Portet aũt assumere eubulia qd est vtz scia quedã vel opio vel eustochia vl'aliꝰ qõdã gen⁹. ¶ Scia qdẽ vtiqz nõ est. Nõ. n. q̃rũt ꝰ qb⁹ sciunt: eubulia aut ꝓsiliũ qõdã: ꝓsiliãs ãt q̃rit ⁊ rõcinat̃. ¶ Sz tñ neqz eustochia: sine rõne eniz ⁊ velox qdẽ eustochia est. Consilianť aũt multo tpe: ⁊ aiunt opari qdẽ oportere velociter ꝓsiliata: cõsiliari aũt tarde. ¶ Adhuc
D sollertia altez ⁊ eubulia. Est aũt eustochia q̃dã sollertia. ¶ Neqz vtiqz opio eubulia neqz vna.

Primi. c. 3. tra. dini sio i quatuor ptes ꝑtes.

Istud est p̃m capl'm tractatus tertij: de vtutib⁹ adiũctis prudẽtie: in quo determinat̃ de eubulia: ⁊ cõtinet quatuor ptes p̃ncipales. In p̃ª pponit intẽtionẽ ⁊ declarat qd nõ est eubulia. In 2ª ibi ⁊ Sz qz q gdẽ male. ⁊ ostẽdit qd est gen⁹ eubulie. In 3ª pte ibi ⁊ Neqz sciẽtie neqz opionis. ⁊ inuestigat dzias eubulie. In 4ª pte ibi ⁊ Si vtiqz prudẽtiũ. ⁊ cõcludit diffõnẽ. In p̃ª igitur pte pponit intẽtionẽ ⁊ est ingrere qd est eubulia. vtrũ sit scia vel opio vel eustochia vel i aliquo alio genere. ⁊ Scia qdẽ. ⁊ Deide declarat qd nõ est eubulia: ⁊ ostẽdit ꝙ eubulia nõ est scia neqz eustochia neqz est opio. Prio igit̃ ostẽdit ꝙ eubulia nõ est scia: ⁊ hec est pclo 26ª que pbat̃ sic. Habẽs scias nõ querit de illo cui⁹ sciam bz. vñ scia nõ est cũ ingsitione: sz eubulia cũ sit q̃dã ꝓsiliatio est cuz ingsitione: igit̃ eubulia nõ est scia. ⁊ Sz tñ neqz eustochia. ⁊ Probat deinde ꝙ eubulia nõ sit eustochia: ⁊ hec est pclo 27ª que pbat̃ dupl'r. Prio sic. Eustochia est bona ꝓiecturatio sine ingsitione rõnis ⁊ est velox: qõ ꝓueniat aliqꝰ ex B ꝙ bñt pmptũ iudi-

26ª pclo hui⁹. 6. li.

27ª pclo hui⁹. 6. li.

ciũ itell's vl' ptis sensitiue ad recte estimãdũ de aliquo pp E
subtilitatẽ sensuũ ⁊ bonitatẽ imaginationis ⁊ puritatẽ organoꝛ sensitiuoꝛ ⁊ ad hoc multũ coopat̃ expiẽtia. vnde eustochia est sine ingsitione rõnis ⁊ est veloꝛ: sed eubulia cũ sit q̃dã ꝓsiliatio cũ ingsitiõe rõnis: nõ est veloꝛ: ⁊ ideo boni ꝓsiliatores cõsilianť in multo tpe: vt diligẽter ingrãt oia que sunt nẽcia ad finẽ intentũ. vñ puerbial'r dz: ꝙ opz ea que determinata sunt in ꝓsilio velociter exeq: sed consiliari tarde. i. diu ⁊ multo tpe: ⁊ sic pz ꝙ eubulia nõ est eustochia. ⁊ Adhuc sollertia. ⁊ 2° pbat̃ ꝑ sic. Si eubulia esset idẽ ꝙ eustochia: tũc gcgd cõtineť sub eustochia cõtineretur sub eubulia: sz hoc est falsuz: qz sollertia est q̃dã spẽs eustochie: qz est bona ꝓiecturatio circa inuentionẽ medij: sz sollertia nõ cõtineť sub eubulia: qz eubulia nõ est circa finẽ quia se bz in opabiliꝰ sicut mediũ in syllis: nõ eniz est ꝓsilium de fine: vt dictũ est tertio huius: igit̃ eubulia nõ est idẽ ꝙ S
eustochia. ⁊ Neqz vtiqz opio. ⁊ Sil'r eubulia nõ est idez ꝙ 28ª cõclo
opio: nulla eniz opio est eubulia: ⁊ hec est pclo 28ª q̃ pbat̃ hui⁹. 6. li.
eodẽ mõ sicut pbatũ est de scia: quãuis eniz opinãs nõ sit certus: est tñ determinatus ad vnã ptẽ: ⁊ ex hoc arguit̃ sic. Habẽs opionẽ est determinatus ad vnã ptem ꝑdictionis quã opinat̃ esse verã: sz bñs eubuliã nõ est determinat⁹ ad aliquã ptẽ ꝑdictionis cũ sit ꝓsiliãs ⁊ ingrẽs. igit̃ nulla opinio est eubulia: qz oẽs opio determinat opinãtẽ ad alteraz ptẽ ꝑdictionis: ⁊ nulla eubulia determinat. igit̃ ⁊c.

¶ Sed cũ is q male deliberat: peccat: is aũt q bñ cõsultat/recte deliberet: cõstat bonã consultationẽ rectitudinem esse quandam.

¶ Sed quia qui qdẽ male cõsiliatur peccat: qui autem bene recte consiliatur. Manifestuz qm̃ rectitudo quedã eubulia est. 2ª ps. c. 5

¶ Hec est 2ª ps huius capl'i: in qua ostẽdit qd est gen⁹ eubule. ⁊ intendit ꝙ rectitudo est genus eubule. vñ pbat ꝙ eubulia est q̃dã rectitudo: ⁊ hec est pclo 29ª que pbat̃ sic. 29ª pclo
Nullus recte ꝓsiliat̃ nisi p quãdã rectitudinẽ: sz per eubuliã bõ recte ꝓsiliat̃. igit̃ eubulia est q̃dã rectitudo. Maioꝛ pz de se. ⁊ minoꝛ declarat̃ p hoc ꝙ ille qui male ꝓsiliat̃ dz peccare in consiliãdo: qui autẽ bene consiliatur recte consiliatur: ⁊ per eubuliam homo bene consiliatur. ergo p eubuliam homo recte consiliatur. Manifestuz est igitur ꝙ eubulia est quedam rectitudo. hui⁹. 6. li.

¶ Nõ aũt sciẽtie neqz opionis. Sciẽtie nãqz nõ est rectitudo: qppe cũ neqz peccatũ sit: opionis vo rectitudo veritas est. Et insup determinatũ iaz est id oẽ cui⁹ est opinatio. At vo neqz sine rõne est ipsa consultatio bona. Deficit ergo a mẽte: hec eniz nondũ est enuntia D
tio. Et eniz opinatio nõ ingsitio: sed q̃dã iam enuntiatio est. Qui vo ꝓsultat: siue bene: siue male consultet: querit aliquid rõnemqz subducit.

¶ Neqz scie neqz opinionis. Scientie qdẽ eniz 3ª ps. c.
nõ est rectitudo: neqz ẽt pctm̃. ¶ Opionis aũt rectitudo veritas. ¶ Sil'r aũt ⁊ determinatuz est iam omne cui⁹ opio est: sed tñ neqz sine rõne eubulia: a mente g̃ deficit: ipsa eniz nequaq̃ enuntiatio: etenim opio nõ quesitio sed enũtiatio q̃dã iam. Cõsilians aũt siue bñ siue male cõsilietur: querit aliquid ⁊ rõcinatur.

¶ Hec est 3ª pars huius capl'i: in qua inuestigat dzias eubulie ostẽdẽdo cuius eubulia est rectitudo ⁊ cõtinet tres particulas. In p̃ma ostẽdit ꝙ eubulia non est rectitudo scie.

I In 2ª ibi[Sed rectitudo q̃dã.]ostendit cui⁹ rectitudo est eubulia. In 3ª ibi[Quia aũt rectitudo.]ostendit qualis rectitudo sit eubulia. In p̃ª ergo ostẽdit ꝙ eubulia nõ sit rectitudo sciẽtie nec opionis: ꝙ eubulia nõ sit rectitudo scie

30ª cõclo hui⁹.6.li. ꝓbat: ⁊ hec est ꝛclo 30ª que ꝓbat sic. Illud nõ vi idigẽ rectitudine qua rectificet in quo nõ cõtingit esse peccatũ: ⁊ in scientia nõ cõtingit esse peccatũ cũ sit necessarior. igit eubulia nõ est rectitudo scie. [Opionis aũt.]ostẽdit ꝙ eubulia nõ est rectitudo opionis: ⁊ hec est ꝛclo

31ª ꝛclo hui⁹.6.li. 31ª que ꝓbat duplr. Primo sic. Quia in opione põt esse falsitas: iõ opio indiget aliqua rectitudie: ⁊ rectitudo opionis est veritas: sicut pctrũ eius est falsitas: ex hoc argr sic. Cui⁹ est alia rectitudo q̃ eubulia: eius rectitudo nõ est eubulia: ⁊ opinionis est alia rectitudo q̃ eubulia. ſ. veritas. igit ⁊c. vñ rectitudo opionis nõ est bonitas ⁊ veritas: iõ eubulia que denoiãt̃ bonitate nõ est rectitudo opinionis. [Silr aũt.]2ª

K ꝓbat sic. Oẽ illud de quo est opio iã est determinatũ q̃tũ ad opiationẽ: ⁊ nõ sit determinatũ quãtũ ad veritatẽ: sed illud de quo est eubulia nõ est determinatũ quãtũ ad eubuliũ. i. ad habẽtẽ eubuliã: qr eubulia nõ est sine rõne ingrente. igit ⁊c. Vñ eubulia nõ est enuntiatio alicui⁹ rei sed ingsitio. ecõtrario aũt opio nõ est ingsitio sed quedã enuntiatio rei opinate: opinans enim dicit verũ esse qd opinat: sed ille qui consiliatur siue bene siue male adhuc querit ⁊ ratiocinatur ⁊ nondũ enuntiat ita esse vel nõ esse: ⁊ ita eubulia nõ est rectitudo opinionis.

¶ Sed ipsa ꝓsultatio bona: ꝓsilij quedã est rectitudo. Quapp querẽdũ est primũ qdnã sit consiliuz: ⁊ circa quid ipsum versetur.

¶ Sz rectitudo quedã est eubulia cõsilij: pp qd

L cõsilium querendũ primũ quid ⁊ circa quid.

¶ Nec est 2ª particula tertie ptis: in qua ostẽdit cui⁹ rectitudo est eubulia: ⁊ ꝛcludit ex pdictis ꝙ eubulia est rectitudo cõsilij: ⁊ hec est ꝛclo 32ª que sequit ex pdictis sic. Eubulia est rectitudo scie vel opionis vel cõsilij: ⁊ nõ est rectitudo scie vel opionis. igit est rectitudo cõsilij: ⁊ iõ ad pfectã notitiã eubulie oportet inquirere quid sit consiliuz ⁊ circa quid: ⁊ hec determinata sunt in 3º huius.

32ª ꝛclo hui⁹.6.li.

¶ Cum vo multiplr rectitudo dicat̃: constat nõ omnẽ rectitudinẽ bonã ꝓsultationẽ eẽ. Incõtinẽs. n, ⁊ prauꝰ id qd videre ꝓponit attinget cogitãdo rõnẽq̃z subducendo. Quare recte qdẽ cõsultabit: malũ aũt magnuz existimabit. Bene vo cõsultasse: bonũ qdã esse ꝓstat. Talis eniz rectitudo cõsilij qua bonũ qspiã asseq̃ põt/

M bona est cõsultatio. At põt qspiam ⁊ hoc rõcinatione falsa attingere: ⁊ id qd facere opz asseq̃. Nõ aũt p qd opz: sed falsus medius terminus esse põt. Quare nec ipsa bona est ꝓsultatio: qua qspiã adipiscit id qd opz: nõ tñ p qd opz. Preterea fieri põt vt alius lõgo deliberans tẽpore id cõsequat: alius cito. Igit nec illa bona est cõsultatio. Sed ea reductio bona est ꝓsultatio q̃ qspiã rõne cõducẽtis assequit qd opz ⁊ vt opz ⁊ cum opz. Insup fit vt ⁊ absolute qspia bñ cõsultet: ⁊ ad aliquẽ finẽ. Atqz bona qdẽ cõsultatio absolute est ea q̃ ad eũ finem qui est absolute finis pergitur recte: quedam aũt ea qua ad aliquẽ finem.

Multiplr dr rectitudo.

¶ Quia aũt rectitudo multiplr: manifestuz qm̃ nõ oĩs. Incõtinẽs eniz ⁊ prauus qd ꝓponit videre ex rõcinatione adipiscet. Quare recte erit cõsilians: magnũ aũt malũ assumens. Videtur aũt bonũ qdãz bñ cõsiliari: talis enim rectitudo cõsilij eubulia que boni adeptiua.

N

¶ Sz est ⁊ hoc falso syllogismo: ⁊ qd qdẽ opz facẽ sortiri: per qd aũt nõ: sed falsuz mediũ terminũ esse: quare neqz ipsa aliqualr eubulia: ꝑm quam qd opz adipiscit: nõ qdez per qd oportuit. ¶ Adhuc aũt multũ tẽpus cõsiliãtẽ sortiri: hunc aũt velociter. igit neqz illa aliqualr eubulia: sed rectitudo que ꝑm vtile: ⁊ cuius opz: ⁊ vt: ⁊ qñ.

¶ Adhuc est simplr bñ consiliari ⁊ ad quẽdaz finẽ: ea qdẽ vtiqz simplr que ad finem qdẽ simplr dirigẽs: quedã aũt que ad quẽdã finem.

¶ Nec est 3ª pticula tertie ptis: in qua ostẽdit q̃lis rectitudo sit eubulia: ⁊ circa hec ponit 4ª cõditiones eubulie. ⁊ p̃mo dicit ꝙ rectitudo dr multiplr. vno mõ ꝓpe. alio mõ metaphorice. ꝓprie dr rectitudo in bonis: ⁊ metaphorice ⁊ ꝑm similitudinẽ dr in malis: vt si dicam⁹ ꝙ aliqs est rectefur: ⁊ sic dicimus ꝙ oĩs rectitudo ꝓsilij est eubulia: ⁊ hoc ꝓbat: ⁊ hec est ꝛclo 33ª que ꝓbat sic. Hoc nomẽ eubulia significat bñ ꝓsiliari ad deueniẽdũ ad aliquẽ bonũ finẽ: ⁊ nõ oĩs rectitudo ꝓsilij est ad bonũ finẽ. igit nõ oĩs rectitudo ꝓsilij est eubulia. Minoz ꝓbat. nã prauus ⁊ incõtinẽs q̃ñqz p rõcinationẽ suã ⁊ ꝓsiliũ inuenit illud qd intẽdit cognoscere: vt cũ inuenit viã p quã possit peccatũ ꝓpetrare: ⁊ tũc dr recte ꝓsiliari: qr inuenit mediũ qd recte ducit euz ad malũ finẽ intẽtũ: ⁊ ita pz minoz. ſ. ꝙ nõ oĩs rectitudo cõsilij est ad bonũ finẽ: qr aliq̃ est q̃ recte ducit ad finez malũ. Nec igit est vna ꝓditio eubulie. ſ. ꝙ est rectitudo respectu finis boni. Est. n. eubulia rectitudo ꝓsilij boni adeptiua. ꝑm Lincoñ. eubulia dr ab eu qd est boꝰ ⁊ bule ꝓsiliũ. [Sed est ⁊ hoc.]2ª cõditio est ꝙ eubulia est adeptiua finis boni p viã bonã per quã opz. ¶ Ad cuius itellectũ est sciendũ ꝙ sicut in speculatiuis aliq̃ñ ꝓcludit ꝏ vera p falsuz mediũ ita in opõnib⁹ q̃ñqz pueniẽt ad finẽ bonuz per malã viã: ⁊ hoc est qd dicit ꝙ aliq̃ñ ꝓtingit sortiri bonum q̃ñ falso syllogismo: ita. ſ. ꝙ aliqs cõsiliãdo pueniat ad illõ qd opz facere: sed per qd nõ opz: vt cũ aliqs furat̃ vt subueniat pauperi: ⁊ hoc est ac si aliqs ad verã ꝛclonẽ assumeret aliq̃ mediũ falsuz: ⁊ enim finis in intentione sit p̃nꝰ ⁊ medius terminus: tñ in via executionis quã ingrit ꝓsiliator/finis se hz sicut ꝛclo ⁊ illud qd est ad finez sicut p̃nꝰ ⁊ mediũ. Sic igit cũ cõtingat deuenire ad bonũ finẽ p mediũ malũ: ⁊ per qd nõ opz/nõ est eubulia que totalr sonat in bonũ: sed opz ꝙ sit rectitudo cõsilij ⁊ ꝙ aliqs adipiscit qd opz. [Adhuc aũt multũ tẽpus.]3ª ꝓditio eubulie est ꝙ sit in tpe ⁊ ꝙ opz. Cõtingit eniz q̃ñqz ꝙ aliq nimis multũ tp̃s ponũt in ꝓsilio: ita ꝙ labit̃ opportunitas exequẽdi. ꝓtingit ẽt q̃ñqz ꝙ aliq nimis velociter ⁊ p̃cipitãter ꝓsiliãtur. vñ nec ꝑm hoc tp̃s nec ⁊ illõ est vera eubulia: sed va eubulia est rectitudo ꝓsilij circa illud qd est vtile ad finez bonũ ꝑm modũ ⁊ tp̃s qd opz. [Adhuc est simplr.]4ª ꝓditio eubulie est ꝙ sit rectitudo cõsilij ad finez cõem totius vite humane. Cõtingit eniz ꝙ aliqs bñ ꝓsilieẽ simplr ad finẽ toti⁹ vite. ⁊ cõtingit ꝙ aliqs bñ ꝓsilieẽ ad aliquẽ finẽ pticularẽ. vñ eubulia simplr est q̃ dirigit ꝓsiliũ ad finem cõem totius vite humane. Illa autem rectitudo que dirigit ad quendam finem particularem nõ est eubulia simpliciter: sed est eubulia quedam.

O

¶ Oz si bñ cõsultare prũdentiũ est: cõsultatio bona rectitudo est ea qua rõne cõferentis ad aliquẽ pergitur finẽ: cuius ipsa prudentia est existimatio vera.

¶ Si vtiqz prudentiuz bene consiliari eubulia

A 4ª pte. c. diffinit. eubulie. erit vtiqz rectitudo que ꝑm cõferens ad quẽdã finẽ cuius prudentia va suspicatio est.

¶ Nec est 4ª pars p̃ncipalis huius capl'i: in qua ex pdictis cõcludit diffo eubulie: ⁊ dicit ꝙ si prudẽtiũ sit oĩno bñ cõsiliari: eubulia simplr est rectitudo cõsilij in ordie ad illũ finẽ circa quẽ verã estimationẽ hz prudẽtia simplr dicta vel simplr prudẽs: ⁊ hic ẽ finis cõis totiꝰ vite humane. Ex oib⁹ que dicta sũt põt itelligi diffo eubulie talis. Eubulia est rectitudo ꝓsilij ad finẽ bonũ simplr p vias congruas ⁊ tẽpore cõueniẽti: ⁊ hec est ꝛclo 34ª. Pz eius probatio per

34ª ꝛclo hui⁹.6.li. probationes partium eius prius positas.

Capitulum secundũ

tractatus tertij in quo determinat de synesi: que est rectitudo iudicij. qd ipsa' est ⁊ ꝙ nõ totalr est idẽ scie vel opinioni nec alicui vni scia: qr nõ est de eisdẽ de

B qbus aliqua illa: sed est de dubitabilib⁹ ⁊ cõsiliabilibus: ⁊ pp hõ est circa eadẽ circa que est prudẽtia: nõ tñ est idez cum ea: qr prudẽtia est p̃ceptiua. Synesis aũt iudicatiua opõnis prudẽtie: ⁊ ꝙ synesis neqz ẽ hãe neqz sumẽ prudẽtiã: qr hãe eã simul est cũ ea: sumere aũt p̃us: synesis vo posterior est ea: ⁊ de gnomone ꝙ est ⁊ qd est. ſ. epyiches iudiciũ rectũ. i. directiuum iudicij recti ꝑm legẽ: ⁊ oes predicti habitus in idez tendunt. ſ. gnomon synesis prudẽtia ⁊ itellectus: ⁊ ꝙ sunt singulariũ ⁊ ꝙ itellectus est p̃ncipioꝝ tam scibiliũ q̃ operabiliũ: ⁊ hic est speculatiuus: hic aũt practicus qui est singulariũ contingentium.

¶ Est ⁊ ipsa sagacitas: cui ꝓtrariũ est hebetudo. Quibus sagaces dicim⁹ ac hebetes nec idem oĩno qd scia aut opinio. Oes eniz scientes vel opinantes sagaces

C essent) nec vlla q̃dã scia: vt aut medicina de sanis: aut geometria circa magnitudines. Neqz eniz de iis est q̃ sunt semp ⁊ nõ mouent̃: neqz de quouis eoꝝ q̃ fiunt: sed de qb⁹ dubitauerit quispiã aut cõsultauerit.

Caput 2ᵐ 3.tra.6.li. ethi. p̃ pte ca.

¶ Est aũt ⁊ synesis ⁊ asynesia hz quas dicimus synetos ⁊ asynetos neqz totalr idẽ scientie vel opinioni. Oes. n. erunt syneti. ¶ Neqz aliqua vna earum que ꝑm ptẽ scia: puta medicinalis: de sanis eniz vtiqz erit: aut geometria circa magnitudines. Neqz eniz de semp entibus ⁊ imobilib⁹ synesis est: neqz de factis cuicũqz: sed de qbus dubitabit vtiqz aliquis ⁊ consiliabitur.

D Scdi. ca. tra. 2. diuisio in tres ptes p̃n.

Istud est

capl'm 2ᵐ tractatus tertij: in quo ꝓbs determinat de synesi ⁊ gnomone: ⁊ de cõparatione istaꝝ vtutũ ad inuicẽ ⁊ ad prudẽtiã: ⁊ cõtinet tres ptes p̃ncipales. In p̃ª determinat de synesi. In 2ª ibi[Uocata autez gnomone.]determinat de gnomone. In 3ª ibi [Sũt aũt oes.]cõparanꝭ pdicte vtutes ad inuicẽ ⁊ ad prudentiã. p̃ª pars cõtinet duas pticulas. In p̃ª cõparat synesim ad scia ⁊ opionẽ. In 2ª ibi[Propter qd.]Cõparat synesim prudẽtie. In p̃ª igit pticula dicit p̃mo ꝙ synesis hz quã dicimus aliquos synetos. i. sensatos: ⁊ ꝓxiuz ei⁹ qd est asynesia ꝑm quã dicim⁹ aliquos asynetos. i. insensatos: qd nõ est totalr idem ꝙ scia vel opinio. vnde ꝓbat duo. p̃ª est ꝙ synesis nõ est idẽ ꝙ scia vel opinio sic ꝙ synesis ⁊ hz disiunctũ scia vel opinio nõ sunt cõuertibilr idez. 2º ꝓbat ꝙ nulla scia est synesis. Prio igit ꝓbat ꝙ synesis non est

35ª ꝛclo hui⁹.6.li. idẽ ꝙ scia vel opio: ⁊ hec est ꝛclo 35ª que ꝓbat ducẽdo ad incõueniẽs si det oppositũ sic. Nullus hõ est qui non hẽat aliquã sciam vel opinionẽ. Si igit synesis esset idẽ ꝙ scia vel opio: sequeret ꝙ oes hoies haberẽt synesim: ⁊ per ꝓñs oes hoies essent sensati: qd est incõueniẽs ⁊ manifeste falsuz. [Neqz aliqua vna.]Probat ꝙ nulla scia est synesis: ⁊ hec est ꝛclo 36ª que ꝓbat sic. Quia si esset aliq̃ vna scia: esset de illo de quo est illa scia. vñ põt sic argui: qd non est de eodẽ de quo est aliq̃ scia: nõ est aliqua scia: sed synesis nõ est de eodẽ de quo est aliq̃ scia. ergo nõ est aliqua scia: ⁊ p ꝓñs nulla scia est synesis. Maior pz ⁊ minor declarat̃ q̃ st inductiue. synesis nõ est de illo de quo est medicina: quia sic esset de sano ⁊ egro: nec est de illo de quo est geometria: qr geometria est circa magnitudis de qb⁹ non est synesis: nec est synesis de bis de qbus est scia nãlis: nec est de semp entib⁹ de qbus est metaphysica: nec est de factis alicui: sed est de dubitabilibus de qbus est ꝓsiliũ: ⁊ sic patet de quo est synesis: qr est de dubitabilibus de qbus consiliatur aliquis

36ª cõclo hui⁹.6.li.

¶ Quapp est quidem de iis circa que versat prudẽtia. Nõ est aũt idẽ sagacitas ⁊ prudentia: prudentia nãqz preceptiua est. Finis enim ipsius est quidnã sit agẽdũ aut nõ agendũ precipere: sagacitas autẽ vis iudicãdi dumtaxat. Idem est enim sagacitas ⁊ bona intelligentia: quippe cum sagaces sint ⁊ boni intelligẽtes. Neqz aũt habere neqz accipere prudẽtiã est ipsa sagacitas: sed in opinationis vsu ad ea bene iudicanda de qbus est prudentia alio dicente consistit. Fitqz hic perinde atqz cum discipulus ea discit ac comprehendit: que a scientia tradente precipiuntur.

¶ Propter qd circa eadẽ qdẽ in qbus prudẽtia est. Nõ est aũt idẽ synesis ⁊ prudẽtia: prudentia qdẽ eniz p̃ceptiua est: qd eniz opz agere vel nõ finis ipsius est: synesis aũt iudicatiua soluz. Idẽ eni synesis ⁊ eusynesia: ⁊ ẽt syneti ⁊ eusyneti. ¶ Est aũt neqz hãe prudẽtiã neqz sumere synesis: ⁊ quẽadmodũ discenti dr syniene: qñ vtitur scia: sic in vti opõne in iudicare de his de qbus prudentia est: alio dicẽte ⁊ iudicare bene: eu eniz ei qd est bñ idẽ: ⁊ hinc venit nomẽ synesis ꝑm quã eusyneti ex ea que est in discere. Dicimus eniz discere syniene multotiens.

¶ Nec est 2ª pticula p̃me ptis: in qua cõparat synesiz prudentie. ⁊ p̃mo cõparat synesim ⁊ prudẽtiã ad inuicẽ ⁊ cõueniẽtiã. 2º ꝑm dr̃iam. cõueniunt eniz synesis ⁊ prudentia in hoc ꝙ sunt circa consiliabilia: sed synesis ⁊ prudẽtia dr̃nt: ⁊ hec est ꝛclo 37ª que ꝓbat sic. Uirtutes bñtes operationes differẽtes dr̃nt: sed synesis ⁊ prudẽtia hñt diuersas opõnes. igit ⁊c. ꝓbatio minoris. nã prudentia est preceptiua qd oportet agere: ⁊ synesis ⁊ ẽt eusynesia est solum iudicatiua. Silr syneti ⁊ eusyneti sunt iudicatiui. ¶ Intelligendũ ꝙ synesis est solũ iudicatiua: ⁊ prudẽtia nõ solũ est iudicatiua: sed est ẽt p̃ceptiua: ⁊ in hoc differũt synesis ⁊ prudẽtia. ¶ Intelligẽdũ ẽt ꝙ per dictũ ꝓbi pus: ⁊ p dcm̃ eiusdẽ hic: est manifestũ ꝙ prudẽtie sũt tres opõnes. nã prudẽtia est cõsiliatiua ⁊ iudicatiua: vt pz ex pcedentibus: ⁊ prudẽtia est preceptiua: vt pz per ꝓbm hic: ⁊ ita sũt tres operationes prudentie. ſ. consiliari iudicare ⁊ precipere. ¶ Intelligendũ est ꝙ in speculatiuis in quibus non est actio est solum duplex opus rationis scilz inuenire inquirendo: ⁊ de inuentis iudicare: ⁊ hec sunt duo opera rationis speculatiue: sed rõnis practice sunt tria opera. ſ. inquisitio per cõsiliũ que pertinet ad eubuliã: ⁊ iudiciũ de ꝓsilia-

E

F

G

H

37ª ꝛclo hui⁹.6.li.

Nõn

Nõn

tis qd̃ pertinet ad synesim. Illi enim dicunt̃ syneti. i. sensati: qui possunt bñ iudicare de agendis: nec stat rõ practica hic: sed vlterius pcedit ad agẽdũ: ⁊ iõ regrit̃ tertiũ opus q̃si finale ⁊ cõpletiuũ. s. pcipere q̃ pcedat̃ ad actũ. vñ cõsiliũ seu ingsitio ordinat̃ ad iudiciũ: ⁊ iudiciũ ordinat̃ ad pceptũ. ¶ Est aũt neq; bõe prudẽtiã. ¶ Probato q̃ synesis nõ est prudẽtia pbat̃ q̃ synesis nec est bõe prudẽtiaꝫ nec est idẽ q̃ sumere. i. acqrere prudẽtiã: ſ; synesis consistit in vsu. vbi gr̃a. discere in greco qd̃ est qdã vsus scie dr̃ xyniene qñ sciẽs vtit̃ scia sic xyniene dr̃ in vti opõne practica. s. in iudicare de gbus est prudẽtia: alio exste discere: ⁊ alio iudicare bñ. eũ eniꝫ in greco idẽ est q̃ bñ. vñ hoc nomen eusynesis ꝓ q̃ dicunt̃ aliq; eusyneti. Est igit̃ sensus q̃ xyniene in greco significat aliquẽ vsuꝫ alicuius bitus itellectualis: q̃ vsus nõ solũ est discere sed ẽt iudicare: ⁊ synesis ꝓm q̃ nũc loqmur venit a xyniene qd̃ est iudicare. Nota q̃ xyniene in greco duo significat. s. discere siue docere ⁊ iudicare: ⁊ synesis de qua loquimur venit a xyniene qd̃ est iudicare: ⁊ nõ a xyniene qd̃ est discere: ⁊ ex hoc ipsi⁹ synesis est iudicare de opib⁹ prudẽtie. pbat̃ ꝛcl'o intẽta. s. q̃ synesis nõ est habere prudẽtiã nec sumere. i. acqrere prudẽtiã: ⁊ hec est ꝛcl'o 38ª que pbat̃ sic. Habere prudentiaꝫ sit̃ est cũ prudẽtia ⁊ sumere prudẽtiã est ꝑus q̃ prudẽtia: sed synesis est posterior q̃ prudẽtia. ergo synesis nec est hẽre prudẽtiã nec est sumere prudẽtiã: q; synesis est posterior vtroq; ordina cõstructionẽ ꝓm Lincoñ. sic. Synesis nec est bõe prudentiã nec sumere: ſ; quẽadmodũ quis docens vtit̃ sciẽtia in docẽdo. discere est ipsius discipuli/illud docere dr̃ xyniene. sic in vti opõne iudicare de ei⁹ prudentia est: alio. i. prudẽte docẽte hoc est pcipiẽte: hõ iudicare bñ. vñ multotiẽs dicim⁹ discere. i. docere qd̃ est vti scia xyniene ⁊ multotiẽs dicim⁹ xyniene bñ iudicare: ⁊ sic accipitur synesis in ppositio ꝓm q̃ est rectitudo seu bonitas iudicij.

38ª ꝛcl'o bui⁹. 6. li.

¶ Ea vo que vocat̃ snia qua bñ sentientes hoies dicimus: sententiamq; habere: iudiciũ est rectũ equi ⁊ boni viri. Cuius hoc indiciũ est Bonũ eniꝫ ⁊ equũ viruꝫ ad ignoscendũ pcliuẽ dicimus esse: ⁊ veniaꝫ in aliqb⁹ dare bonũ ⁊ equũ esse. At venia snia est iudicatiua recta equi ⁊ boni viri: recta aũt est ea q̃ est ipsi⁹ veracis.

¶ Vocata aũt gnome ꝓm quã eugnomonas ⁊ habere aimus gnomen: epychos est iudicium rectũ. Signuꝫ aũt: epychia enim maxie aimus esse syngnomonicum: ⁊ epyches habere circa quedaꝫ syngnomen. ¶ Syngnome autem est iudicatiua epyche: recta autem veri.

¶ Hec est ⁊ª ps pncipalis bui⁹ capl'i: in qua determinat de q̃dã vtute adiuncta prudẽtie que vocat̃ gnome: ꝓm quaꝫ eugnomonas. i. bñ sententiantes: ⁊ hõe gnome. i. attingere ad rectã sniaꝫ dicimus. vñ gnome nihil aliud est q̃ rectũ iudiciũ eius qd̃ est obm epyichie. vñ gnome est eiusdẽ bñ iudicatiuus ad qd̃ epyichia inclinat: ⁊ iõ gnome est habit⁹ in rõne piunctus prudẽtie: sed epyichia est habitus inclinatiuus ad opandũ ea que p̃ gnome iudicant̃: ⁊ ideo epyichia est in appetitu ⁊ piungit̃ iustitie: q; eniꝫ legislator nõ põt oia pricularia preuidere eo q̃ sunt infinita ⁊ infinitis modis variabilia: oportꝫ legẽ in vl'i traditã in aliqb⁹ casibus deficere: ⁊ rectũ iudiciũ in talibus fit p̃ vtutes que dr̃ gnome: que est recte iudicatiua de his in gbus lex deficit. vñ obꝫ gnome est casus singularis in quo lex vl'r tradita peccauit. vñ idẽ est obm ipsius epyichie ⁊ ipsius gnome: sed gnome est virtus bñ cognoscitiua illius obiecti: ⁊ epyichia est vtus inclinatiua ad operãdum illud qd̃ gnome iudicat operandũ. vñ sicut synesis iportat rectũ iudiciuꝫ circa ea que in plurib⁹ cõtinguntꝫ ita gnome importat rectuꝫ iudiciuꝫ circa directionẽ iustitie legalis bene iudicãdo de his in gb⁹ lex positiua deficit. vñ gnome est recte iudicatiuuꝫ circa obiectũ epyichie: ⁊ hõ signũ est q̃ hoieꝫ qui est epyiches maxie dicimus esse syngnomenicũ p̃ quãdã clementiam temperantẽ sniam: ⁊ ille qui est epyiches dr̃ hõe syngnomen. i. quãdã tẽperantiã snie. etiam ipsa virtus que dr̃ syngnomi est recte iudicatiua eius qd̃ est epyiches ⁊ in ꝗ est recta q̃ verũ iudicat. vñ breuiter gnome non est aliud q̃ rectitudo iudicij circa obiectũ epyichie.

¶ Oẽs aũt habitus nõ sine rõne ad idẽ tendũt. Nam sniam: sagacitatẽ: prudẽtiã: ⁊ mentẽ ad eosdẽ afferentes: prudẽtes illos atq; sagaces ⁊ sniam habere mentemq; dicimus. Oẽs. n. he potentie extremoꝝ sunt ac singulariũ. Atq; idẽ ea rõne qua est idoneus ad ea iudicanda de gb⁹ est prudẽs sagax est beneq; sentiens: aut ad dandã veniaꝫ aptus. Bona. n. ⁊ equa oib⁹ sunt cõia bonis ea rõne qua ad aliũ tendũt: sunt aũt singularia ⁊ extrema ea oia que agi pñt. Et prudentem oportꝫ ipsa cognoscere. Et sagacitas ⁊ snia circa hec ipsa versatur. Hec aũt sunt extrema. Et intellectus extremorũ est ad partẽ vtrãq;. Etenim primoꝝ terminoꝝ ac extremoꝝ itellect⁹ est ⁊ nõ rõ. Is qdẽ qui ad demonstrationes attinet imobiliũ terminoꝝ atq; primoꝝ. Is aũt q̃ in agendis rebus versat̃ extremi ⁊ cõtingentis atq; alterius ppõnis. Hec eniꝫ pncipia sunt eius gr̃a cui⁹. Ex singulis. n. ozit̃ ipsum vl'e: hoꝝ igit̃ sensuꝫ habere oportꝫ: hic autẽ est intellectus. Quapropter ⁊ nãlia hec esse videnṭ. Atq; sapiens qdẽ nã est nemo: sententiaꝫ aũt hõ ⁊ sagacitatẽ ⁊ intellectũ nã. Signum autem est nos hec etates etiam sequi putare: atq; hec etas intellectũ ⁊ sniam habet: tanq̃ cã sit ipsa natura.

¶ Sunt aũt oẽs isti habit⁹ rõnabil'r in idẽ tendẽtes: dicimus eniꝫ gnomẽ ⁊ synesim ⁊ prudentiã ⁊ intellectũ in eodẽ inferẽtes gnomen hõe ⁊ intellectũ: iõ ⁊ prudẽtes ⁊ synetos. oẽs eniꝫ potentie he extremoꝝ sunt ⁊ singulariũ ⁊ in eo q̃ dez q̃ iudicatiuus est de qb⁹ prudẽs synetus ⁊ eugnomũ vel syngnomũ. epyichia enim cõia bonoꝝ oium sunt in eo q̃ ad alteꝝ: sunt aũt singulariũ ⁊ extremoꝝ oium opabilia: eteniꝫ prudentes oportꝫ cognoscere ipsa ⁊ synesis ⁊ gnome circa opabilia: hec aũt extrema. ¶ Et intellect⁹ extremoꝝ in vtraq;: etenim primoꝝ terminoꝝ ⁊ extremoꝝ itell's est ⁊ nõ rõ. hic qdem ꝓm demõstrationes imobiliuꝫ terminoꝝ ⁊ primoꝝ. Hic aũt in practicis extremi ⁊ pringẽtis ⁊ alteri⁹ p̃positiõis: principia. n. ei⁹ qd̃ est cuius gr̃a ipse: ex singularib⁹. n. vl'e. hoꝝ igit̃ oportꝫ hõe sensũ: hic aũt est itell's. Propter qd̃ ⁊ nãlia vñr eẽ hec: ⁊ nã sapiẽs qdẽ nullus: gnomen aũt hõ ⁊ synesiꝫ ⁊ intell'm. Signũ aũt qm̃ ⁊ etatibus existimamus sequi: ⁊ hic aliqua etas intellectũ habet ⁊ gnomen vt natura causa existente.

¶ Hec est ⁊ª pars pncipalis bui⁹ capl'i: in qua cõparat oẽs pdictos habitus ad inuicẽ ⁊ continet duas pticulas. In pª

ponit cõuenientiã inter habitus pdictos ⁊ illã cõuenientiã pbat. In ⁊ª ibi. Propter qd̃ ⁊ pn⁹. Concludit ex dictis q̃dã corrolaria. Dicit igit̃ primo q̃ oẽs dicti habitus. s. gnome: synesis: intellectus ⁊ prudẽtia in idẽ tendũt ⁊ eisdẽ attribuũtur: q; oia pdicta: que vocat potẽtias: q; sunt pncipia actionũ: sũt singlariũ: q; opabilia sũt sic extrema vt supra dcm̃ est de prudentia. ¶ Et in eodem. ¶ Probat q̃ synesis ⁊ gnome sunt extremoꝝ singulariũ: ⁊ hec est ꝛcl'o 39ª que pbat̃ dupl'r. Primo sic. Synesis ⁊ gnome sicut ⁊ synetus ⁊ eugnome. i. bñ sententians vel signome. i. tẽperanter sententians: est iudicatiuus de illis de gbus prudẽs pcipit: ea enim que sunt epyichie de gbus est gnome: pñt se habere cõiter ad oia bona humana quoꝝ est prudẽtia incõtũ vnũqdq; hoꝝ se hz ad alterũ: qd̃ est de rõne iustitie. Epyiches eniꝫ est qdã iustũ vt dictũ est in 5º huius. vñ argr̃ sic. Synesis ⁊ gnome sunt de illis de gb⁹ prudẽs pcipit: sed prudẽs precipit de opabilib⁹ que sunt singularia ⁊ extrema. igit̃ synesis ⁊ gnome sũt singulariũ extremoꝝ vel circa singularia extrema. ¶ Intellectus ⁊ extremoꝝ. ¶ Probat idẽ de itellectu. s. q̃ intellectus est extremoꝝ: ⁊ hec est ꝛcl'o 40ª que pbat̃ sic. Intellectus qdã speculatiuus ⁊ qdã practicus: ⁊ vtrq; intell's est extremoꝝ. nã itell's speculatiuus qui est primoꝝ pncipioꝝ imobiliũ: q; eoꝝ cognitio ab hoie remoueri nõ põt: qui pcedit in demõstrãdo a pncipys imobilibus ad ꝛcl'onẽ: incipit a primis terminis q̃ per sensum cognoscunt̃. pn⁹ eniꝫ cognoscimus inquãtũ terminos cognoscimus. Intellectus igit̃ speculatiuus est extremoꝝ: ⁊ hoc põt intelligi vel q; est pncipioꝝ indemõstrabiliũ que sũt extrema cõplexa in pcessu demõstratiuo: vel q; intellect⁹ incipit a cognitione sensitiua que solũ cognoscit singularia que sunt extrema: ⁊ ita itellect⁹ speculatiuus est extremoꝝ q; incipit a sensu qui cognoscit singularia q̃ sunt extrema: intell's ẽt practicus est singulariũ pringẽtiũ q̃ sũt extrema ⁊ sunt alterius ppõnis syl'l'i practici. s. minoris ⁊ nõ maioris que est vtis in syl'o practico. Intellect⁹ practicus pcedit a singularibus ad pn⁹: ⁊ pcedit ad ea tanq̃ ad illõ cui⁹ cã. hoc est tanq̃ ad cãm finalẽ. Dñt enim modũ cãe finalis ex hoc q̃ cognitio singulariũ ordiat̃ ad cognitionẽ primoꝝ pncipioꝝ cõplexoꝝ: ⁊ singularia bñt rõnẽ pncipioꝝ: q; ex singularib⁹ accipit̃ vl'e: ⁊ hec singularia cognoscunt̃ p̃ sensuꝫ: nõ solũ per sensuꝫ exteriorẽ: sed p̃ sensuꝫ interiorem: ⁊ hic sensus vocat̃ itellectus: q̃ est circa singularia: quẽ Phs 3º de aia vocat intellectũ passiuũ qui est corruptibilis. Sic igit̃ pz q̃ intellectus est extremoꝝ: q; taꝫ itellect⁹ speculatiuus q̃ practicus est extremoꝝ: al'r nõ ⁊ aliter: q; intellectus speculatiuus est extremoꝝ que sunt pn⁹ indemõstrabilia que cognoscunt̃ per cognitionẽ terminoꝝ: ⁊ intell's practicus est extremoꝝ vt singulariũ pringẽtiũ. ¶ Propter qd̃ ⁊ nãlia. ¶ ⁊ª pbat ꝛcl'onẽ per signũ: q; eniꝫ pdicti bitus sũt circa singularia oportꝫ q̃ cognoscant̃ p̃ vtutes sensitiuas que opant̃ per organa corpalia: ⁊ ppter hoc hõ habit⁹ vident̃ esse a nã: nõ q̃ total'r sint a nã: sed q; ex nãli dispõne corpis aliq; sunt pmpti ⁊ apti ad hos actus ita q̃ p̃ modicam experiẽtiã cõplent̃ in eis: qd̃ nõ accidit circa habitus intellectuales q̃ sunt circa vtia. Nullus eniꝫ dr̃ geometer vel metaphysicus ꝓm nãm q̃tuis aliqui sint magis apti q̃ alij ad istas scias: sed hoc est ꝓm dispõnẽ remotã: non ꝓm dispõnẽ ppinquã ꝓm quã aliqui dñr habere gnomen vel synesim ⁊ intellectũ passiuũ: quẽ dicimus esse circa singularia. vñ hoc est signũ q̃ synesis ⁊ gnome sunt extremoꝝ singulariũ: q; vtutes intellectuales q̃ cõsequunt̃ dispõnẽt nãlẽ corpoꝝ. sunt singulariũ. synesis ⁊ gnome sequunt̃ dispõnẽ nãlẽ corpoꝝ. igit̃ ⁊c. Minor pbat̃ p̃ qdã sig⁹ qd̃ est q̃ nos estimamus q̃ ꝛsequunt̃ etates hoiuꝫ ꝓm quas trãsmutatur dispositio naturalis corporum. Est enim aliqua etas vt etas senilis que ppter quietẽ a transmutationibus corporalibus habet huiusmodi intellectũ etiam gnomen quasi sit natura causa hoꝝ.

¶ Quocirca principiuꝫ ⁊ finis est intellect⁹. Ex his enim ⁊ de his ipse demonstrationes efficiunt̃. Quare nõ minus eoꝝ qui sunt experti: ⁊ senioꝝ vel prudẽtiũ in demonstrabilib⁹ sententijs opinionibusue: q̃ ipsis demõstrationib⁹ mentẽ adhibere oportꝫ: q; nãq; iã experiẽtia visuꝫ habẽt pncipia ipsa cernũt: qd igit̃ prudẽtia ⁊ sapientia est: ⁊ in gbus vtraq; versat̃: ⁊ diuersarum aiẽ partium vtrãq; virtutem esse iam diximus.

¶ Propter qd̃ ⁊ principiũ ⁊ finis intellect⁹: ex his. n. demõstrationes ⁊ de his. ¶ Quare oportꝫ attendere expertoꝝ ⁊ senioꝝ vel prudẽtium in demõstrabilib⁹ enuntiationib⁹ ⁊ opionib⁹ non min⁹ demõstrationũ. pp habere enim expientiaꝫ visuꝫ videt̃ pncipia. ¶ Quid qdẽ igitur est prudẽtia ⁊ sapia ⁊ circa q̃ vtraq; est exñs: ⁊ qm̃ alteri⁹ aiẽ particule ꝛtus vtraq; dictũ est.

¶ Hec est ⁊ª pticula tertie ptis: in qua cõcludit duo corrolaria ex pdictis. pm̃ est q̃ itell's q̃ est bñ discretiuus singulariũ in practicis nõ solũ se hz sicut pn⁹ sed sicut ꝗ: vñ intellectus in practicis est pn⁹ ⁊ finis: ⁊ illud est pm̃ corrolariuꝫ ⁊ est ꝛcl'o 41ª: ⁊ intelligit̃ sic. Qꝫ in practicis singulare intellectuꝫ est pn⁹: ⁊ ẽt finis: que pbat̃ sic. In syl'o practico ꝓm quẽ rõ mouet ad agendũ oportꝫ q̃ minor ppositio sit singularis: ⁊ ita singulare est pn⁹. Oportꝫ etiã q̃ cõclo sit singularis: q; minor est singlaris: ⁊ iõ oportꝫ q̃ ꝛcl'o sit singularis: ⁊ hoc pz etiã: q; ꝛcl'o est de singulari opabili: ⁊ sic ꝛcl'o est finis syl'l'i practici: ⁊ ita in practicis intell's. i. singulare intellectũ est pn⁹ ⁊ finis. ¶ Intelligendũ q̃ nõ est sic in speculatiuis. nã in speculatiuis demõstrationes pcedũt ex pncipys quoꝝ est itell's: sed nõ dantur demõnes de eis: sed in practicis demõnes danṭ ex his. s. singularibus ⁊ danṭ de his: hoc est ꝛcl'o fit ex his. ¶ Quare oportꝫ. ¶ ⁊ª corrolariuꝫ est q̃ in practicis oportꝫ credere simplicib⁹ enuntiationibus expertoꝝ ⁊ senioꝝ ⁊ prudentũ: ⁊ hec est ꝛcl'o 42ª que pbat̃ sic. Oportꝫ credere simplicib⁹ enũtiationib⁹ indemõstrabilibus. i. que nõ demonstrent̃ eis q̃ bñt rectũ iudiciũ de operabilib⁹ ⁊ vident pn⁹ opabiliũ: q; pn⁹ sunt certiora ꝗnib⁹: sed expti senes ⁊ prudẽtes bñt rectũ iudiciũ de opabilib⁹ ⁊ vident pn⁹ opabiliũ. igit̃ ⁊c. Maior pz: ⁊ minor declaratur: nã intell's q̃ est pncipioꝝ opabiliũ ꝗsequit̃ expientiaꝫ ⁊ etates ⁊ pficit̃ p̃ prudẽtiã: ⁊ iõ expti senes ⁊ prudẽtes habent rectũ iudiciuꝫ de opabilib⁹ ⁊ vident pn⁹ opabilium.

¶ Intelligendũ est q̃ sicut in speculationib⁹ ad intellectũ absolutũ in vtib⁹ pinet iudiciũ de primis pncipys ⁊ ad rõnẽ pinet discursus qui est a pncipys ad ꝛcl'ones: ita in singularib⁹ vis cogitatiua que hic vocat̃ itell's ad quez dicit pinere prudẽtiã synesim ⁊ gnome hz absolutũ iudiciũ de singularib⁹ opabilib⁹: sed rõ pticularis est ꝓm quaꝫ fit discursus ab vno in aliud: ⁊ ad rõnẽ pticularẽ hz q̃ discurrit ab vno in aliud pinet eubulia quã Phs nõ enumerat hic cũ alys. ¶ Quid qdẽ igit̃ prudẽtia. ¶ recapitulat ⁊ pz. ¶ Dubiũ est vtrũ eubulia ⁊ synesis sint vtutes distincte a prudẽtia. Videt̃ q̃ nõ: q; que bñt eandẽ opõnẽ non sunt vtutes distincte: ſ; opatio eubulie est bñ consiliari ⁊ opõ synesis est bñ iudicare: sed ille sunt opõnes prudẽtie: q; ad prudẽtiaꝫ pinet bñ consiliari bene iudicare bñ pcipere. igit̃ ⁊c.

¶ Ad illud dicunt quidam q̃ sunt virtutes distincte: q; bñt operationes principales distinctas. Nam principalis

Nõn

Dubiuꝫ

rõ

Solo.

Ad rōnes

opatio prudētie est bñ pcipere: ⁊ opatio eubulie est bene cōsilio/ri: ⁊ opatio synesis/est recte iudicare: ⁊ iste opōnes sunt diuerse. Et per hoc pz ad rōnē in cōtrariū: q2 opōnes pncipales istaꝝ virtutū sunt diuerse. ¶ Sz tūc est dubiū: ex quo oēs iste tres opōnes sunt opōnes prudētie non vz

Du^m pp dicta.

q oporteat alias vtutes ponere pp istas opōnes cum sola

Solō.

prudētia sufficiat. Propter ꝗ possz dici q eubulia ⁊ synesis nō sunt vtutes: sed sunt rectitudines opationū prudētie vt Phs videt velle: vel posset pbabilr dici q sunt partes subiectiue prudētie: sic q prudētia est genus subalternuz ptinēs sub se vnā vtutē que est bñ psiliatiua circa ea q̄ sūt ad finē: ⁊ hec vocat eubulia: ⁊ aliaz q̄ est bñ iudicatiua de pcōsiliatis: ⁊ tertiā que est bñ preceptiua ad exequendum ea que iudicata sunt: ⁊ hec retinet sibi nomen cōe prudentie: q2 eniz nō hz nomen ppriū: ideo sibi appropriat nomē cōe: ⁊ sic hoc nomen prudētia/est nomen equocuz: q2 vno

Nomen prudentie equocuz.

mō nomen generis cōis ad has tres vtutes. s. ad cōsiliatiuaz iudicatiuā ⁊ preceptiuaz: ⁊ alio mō est nomen speciei

K

significans precise virtutē preceptiuā: ⁊ q2 huic virtuti nō est nomen ppriū ipositū: ideo appropriat sibi nomen prudentie in vna significatione. Fm q accipit prudētia stricte p vna specie tñ: ⁊ eodē mō de gnome. s. q ipsa est ps subiectiua prudētia: ⁊ si querat vtrū iste virtutes. s. eubulia synesis ⁊c. sint vtutes nāles vel acqste: videt mihi esse dōz q sunt nāles quātū ad earū inchoationē: sz quātū ad earū cōpletam perfectionem sunt acquisite per exercitium studium ⁊ experientiam.

Trac. 4° 6. li. ethi.

Tractatus quartus de vtilitate vtutū intellectualiū ⁊ connexione prudētie cū vtutibus moralibus: ⁊ ēt de cōnexione vtutuz moraliuz ad inuicē continēs duo capla. p^m est de vtilitate sapiētie ⁊ prudētie: ⁊ de cōnexione prudētie cū vtutib^9 moralibus: eo q nō pōt esse sine eis. Capl'm z^m ibi [Intendēduz est vtiqz rursus.] determinat de cōnexione virtutum moraliuz cū prudētia ita q sine prudētia nō pōt esse virt^9 moralis. Et ēt de cōnexione vtutū moraliū inter se.

Capitulum primū in quo dubitat: vtruz sapientia ⁊ prudentia sint ad aliqd vtiles. Et videt q sapiētia ad nihil sit vtilis: eo q nō est circa ptingētia ex qbus hō fit felix. Prudētia autez sz sit circa talia vz supflua: q2 agimus bona ab habitibus factis a nobis pseuerdine tanq̄ nā: iō nō est opus scire ea sicut nec medicinale vt sani simus. Deinde dubitatur. que eaꝝ sit pncipalior. vtrū sapia vel prudētia. pp hoc eniz q prudētia est preceptiua videt esse pncipalior: soluit pmuz dubiū per vtrasqz esse fm se eligibiles: eo q sunt vtutes: sz nihil ab ipsis fieret. z° rndet vtrasqz facē ad felicitatez vt existentes ptes ipsius: nō vt medicinalis ad sanitatem: sed vt sanitas ad opa sana. 3° p prudētiaz dirigere ad rectā intentionē quā facit vtus deinde qualiter vtuosis necessaria est prudentia: ⁊ q est quedā vtus nāli. s. dinotita

M

que est adinuentiua cōferentiū ad finē: que postea cū intētione bona fit prudentia: cum aūt mala fit astutia.

¶ Dubitauerit aūt qspiā ad qdnā habit^9 bi sint vtiles. Nā sapiētia qdē nihil eoꝝ contēplatur ex qbus fuerit hō felix. Nullius. n. est gnationis: prudētia aūt hoc qdem hz: sed cuiusnā gra opus est ipsa. Si prudentia qdez est ea que circa iusta ⁊ honesta bonaqz hoi versatur. Nec aūt sunt ea que viri boni est agere: atqz ipsa sciendo non magis ad agēdū nos sumus idonei si virtutes sunt habitus: quēadmoduz nec ea sana que non efficiunt bonā corpis habitudinē: sz ab ipsa pueniūt. Non. n magis apti sumus ad hec agenda medendi artē aut exercendoꝝ corpoꝝ facultatē habendo. Qō si nō boꝝ gratia sit ponēda prudentia: sz vt studiosi homines fiant: iis nō fuerit vtilis sane q iaz sunt studiosi. At nec ēt iis q studiosi nō sunt. Nihil. n. refert siue ipsi habeāt: siue alijs habentibus peant: atqz hoc satis est nobis: quēadmodū ⁊ in sanitate. Nam ⁊ si valere volumus: medicinā tamen nō discimus.

Capl'm tra. 4. li. ethi. p^m pa.

Dubitabit autē vtiqz aliqs de ipsis qd vtiles sunt: sapientia qdē enim nihil speculat ex qbus erit felix hō: neqz vnius eniz est generationis. ¶ Prudentia aūt hoc idez habet: sed cuius gratia opus est ipsa. Siquidez prudētia est que circa iusta ⁊ pulchra ⁊ bona hominī: hec aūt sunt que boni est viri operari. Nihil aūt magis operatiui: in eo qō est scire ipsa sumus: siquidem operatiui habitus vtutes sunt: quēadmodū neqz sana neqz bene habētia que cūqz nō in eo qō est facere: sed in eo qō ab habitu esse dicunt: nihil eniz magis operatiui in eo qō est habere medicinalē ⁊ exercitatiuā sum^9. ¶ Si aūt nō boꝝ gratia prudentē ponendū: sz eius qō est fieri: exrnis studiosis nihil vtiqz erit vtilis. ¶ Adhuc aūt neqz non habentibus: nihil eniz differret ipsos habere vel alijs habentibus persuaderi sufficienter q habeant vtiqz nobis quēadmodū circa sanitatē: volētes enim sani esse tñ nō discimus medicinalem.

Primū trac. 4° in tra. tes pa.

Iste est p^m capl'm tractatus q̄rit: in quo agit de vtilitate sapie ⁊ prudētie: ⁊ de cōnexione prudentie cū vtutibus moralibus. ⁊ cōtinet tres ptes pncipales. In p^a mouet tres dubitationes circa vtilitatez sapie ⁊ prudētie ⁊ circa eaꝝ pncipalitatē. In z^a ibi [Primū qdez igit.] soluit dubitationes inductas. In z^a ibi [De eo aūt qō est.] determinat de cōnexione prudētie cuz vtutibus moralib^9. Pria ps est ingstiua seu dubitatiua in qua mouetur tres dubitationes: ⁊ ptinet duas pticulas. In p^a mouet duas dubitationes. In z^a ibi [Adhuc aūt incōueniēs.] mouet vnā dubitationē. Prima est vtrū sapientia ⁊ prudētia sint ad aliqd vtiles: ⁊ hec cōtinet duas dubitatiōes. ⁊ pmo arguit. pbādo q sapia ad nihil est vtilis: q2 qcqd est vtile in reb^9 humanis valet ad felicitatez que est vltimus finis

O

humane vite: sz sapia cū sit de pmis pncipijs entiū nō est hō: q2 nō speculat aliqd eoꝝ p que hō fit felix: cuiusmodi sunt opōnes vtutū quaꝝ nullā cōsiderat sapia.] Prudentia aūt.] Prosequit dubōnē q̄tum ad prudentiā q nō sit necessaria seu vtilis hoi: q̄uis sit cōsideratiua opationum humanaꝝ ex qbus hō fit felix: q2 prudentia solū est consideratiua opationuz bonaꝝ ex qbus hō fit felix: sed p hoc q hō cōsiderat ⁊ cognoscit opōnes vtuosas nō opz q operet eas: nō eniz est aliqs opatiuus eoꝝ que sunt fm aliquē habitū ex eo q hz habitū ad cognoscendū ea sicut pz: nas ex eo q aliqs hz sciam medicinalē vel exercitatiuā nō est magis operatiuus eoꝝ que ptinent ad hoiem sanū. Medicus enim exrnis eger bñs tñ sciam de sanitate nō pōt pp hoc opari sicut sanus: nec p ꝛnis opari opa sani. igit eodez mō ex hoc q aliqs hz notitiā de virtutibus ⁊ de opōnib^9 fm vtutē qō fit p prudentiā. nō est pp B magis opatiuus opationuz virtuosaꝝ: ⁊ per ꝛnis prudentia cum solum sit cognitiua ⁊ nō operatiua: non videt esse vtilis homini ad

consequendū

A cōsequendū fin ē: q2 p solas opōnes vtutū quas nō opatur prudētia pōt hō deuenire ad finē vltimū.] Si aūt nō horū gra.] excludit quādā rnsionē. Posset enim aliqs dicē q prudētia est necia hoi ad hoc q fiat vtuosus: sed qñ fact^9 est vtuosus nō idiget prudētia ad hoc q opet opa vtutis. vbi gra. Ars eniz medicine est necia ⁊ vtilis ad hoc q hō fiat sanus postq̄ fuerit eger: sz postq̄ hō habuerit sanitatē nō indiget arte medicie ad hoc q opet opa sanitatis. s. talia opa qualia opat sanus: ⁊ eodē mō hō indiget prudētia ad hoc q fiat vtuosus: sz qñ factus est vtuosus nō indiget prudētia. Istā rnsionē excludit Phs pbādo q prudētia nō est solū vtilis ad fieri vtuosuz: ⁊ hec est 2clo 43ª q̄ pbat dupl'r. Prio q2 fm hoc qñ hoies essent studiosi ⁊ virtuosi ad nihil eēt eis vtilis prudētia: qō est manifestū incōueniēs.] Adhuc aūt.] z° pbat per hoc q prudētia non est vtilis nō bñtib^9 vtutē ad fieri vtuosum: q2 nihil differt ad

43ª 2clo hui^9. 6. li.

B hoc q aliqui fiāt vtuosi vtrū ipsi hēant prudētiā vel q p suadeant ab alijs q bñt prudētiā sicut pz circa sanitatem: cuz eniz volumus fieri sani nō pp hoc opz addiscere artē medicine: sed sufficit nobis vti cōsilio medicoꝝ. ergo pari rōne ad hoc q efficiamur vtuosi nō opz q ipsi habeam^9 prudētiā sz sufficit q a prudētibus instruamur. vñ pōt sic rō deduci ad pbandū q nō opz euz eē prudētē q oz fieri vtuosus: q2 nō opz eū eē prudētē ad hoc q fiat vtuosus q pōt psuasione alterius bñtis prudētiaz fieri vtuosus: sz hō pōt fieri vtuosus psuasione alterius bñtis prudētiā: vt pz per sile de eo q oz fieri sanus quē nō opz hze nec addiscere artē medicie ad hoc q fiat sanus: sz sufficit q psuadeat ab aliquo habēte artē medicine. igitur ⁊c.

C Insuper absurdū sane videbit si prudētia que qdez

C est iserior sapia: sit magis domina q̄ ipsa magisq̄ pnceps: nā ea que agit: dominat in singulis atqz iubet. De his igit est dōm: nūc eniz de ipsis dubitaum^9 tm. ¶ Adhuc aūt incōueniēs eē vtiqz videbit si deterior sapia exrnis principalior ipsa erit: faciēs. n. principatur ⁊ precipit circa singuli. De his aūt dōm: nunc aūt dubitatū est de ipsis solum.

¶ Dic ponit z^a pticula pme ptis: in qua mouet dubitationē circa pncipalitatē sapie ⁊ prudētie: ⁊ est que illaꝝ vtutū sit pncipalior. s. vtrū sapiētia vel prudentia sit pncipalior. Uidet eniz per supius dicta q prudētia sit deterior ⁊ inferior dignitate q̄ sapia: ⁊ tñ vz Phs rōnē q prudētia sit pncipalior: q2 prudētia opat ⁊ pcipit: hz eniz sub se politicaz

D cū politica sit quedā prudētia ⁊ politica preordinat q̄sdaz disciplinas quas debitū est esse in ciuitatib^9 ⁊ quales opz vnūquēqz addiscere ⁊ vsquequo: ⁊ sic vz prudētia pcipere ⁊ pncipari sapie: q2 incōueniens videt q deterior pncipet meliori. de his igitur que tacta sunt est dōm: nūc autē tacta sunt per modum dubitationis.

¶ Primū itaqz dicim^9 has expetēdas necessario p seipsas esse: qppe cū sint partiū vtrarūqz vtutes: etiaz si neutra ipsaꝝ qcq̄ efficiat. Deide ⁊ faciūt qdē. At nō vt medicina sanitatē: sed vt sanitas sic sapia felicitatē: nam cum sit pars totius virtutis felicem efficit ex eo

2ª ps.

quia habetur ac operatur.

¶ Primū qdē igit dicimus: q2 hz seipsas necessariū eligibiles ipsas esse vtutes qdem exrnes vtrasqz vtriusqz pticule: ⁊ si nō faciūt nihil neutra ipsaꝝ. ¶ Deinde ⁊ faciūt qdē nō vt medicinalis aūt sanitatē sed vt sanitas: sic sapia felicitatem: pars enim existens totius virtutis in haberi facit etiam operari felicem.

E

¶ Hec est z^a ps pncipalis hui^9 capl'i: in qua soluit dubitationē que est de vtilitate sapie ⁊ prudētie: alia eniz dubitatio que est de cōpatione sapie ⁊ prudētie in pemīnētia solueē in capl'o sequēti. Ista pars continet duas pticulas. In pma soluit dubitationē cōiter q̄tū ad prudētiā ⁊ sapiam simul. In z^a ibi [Adhuc opus pficit.] soluit dubitationez specialr quātū ad prudētiā. In pma igit pticula soluit dubitationē quātū ad prudētiā ⁊ sapiaz simul: ⁊ pponit duas solones. p^m cōsistit in interēptione istius ꝛnitie: p sapiam ⁊ prudētiā hō nihil opat ad felicitatē. igit sapia ⁊ prudētia sunt inutiles: hec eniz ꝛnitia nō valet: q2 etsi neutra earum bzet aliquā operationē tñ essent fm se eligibiles cum sint vtutes pficiētes vtrāqz partē aie rōnalis. s. ptē scientificaz ⁊ ptē rōcinatiuā siue itellectū speculatiuū ⁊ practicū. Nūc

F

aūt vnicuiqz est eligibilis sua pfectio. vñ pōt hic poni cōclusio 44ª que est q sapia ⁊ prudētia essent eligibiles ⁊ si nullā opōnē bērent: que pbat sic. Ois pfectio ptis rōnalis est eligibilis et cui^9 est pfectio: sz sapia ⁊ prudētia eēnt pfectiōes ptiū aie rōnalis: ⁊ si nullā opōnē bzent: igit sapia ⁊ prudētia eēnt eligibiles etsi nullā opōnē bznt.] Deide ⁊ faciunt.] z° rnsio est etiā p iterēptionē: cū eniz dz q sapia ⁊ prudētia nihil faciūt ad felicitatē istud interimit: nec est exēplū cōueniēs qō iduceba: nō eniz hoc mō se bñt sapia ⁊ prudētia ad felicitatē sicut ars medicine ad sanitatē vel ad opa sana: sed sicut sanitas ad opa sana. ¶ Intelligēdū

Nōn^m

q ars medicine facit sanitatē sicut qōdā opus exteri^9 operatū: sed sanitas facit opa sana que nō sunt nisi vsus ipsi^9 habitus sanitatis. Felicitas aūt est opus exteri^9 opatū sed est opatio pcedēs ab habitu vtutis. vñ felicitas nō est qōdā extrinsecū a sapia cū sapia sit quedā ps vtutis cōis. vñ

G

ex hoc q aliqs hz sapiam ⁊ opat fm eā est felix. ¶ Intelligēdū ēt q opus sanitatis est duplex: qōdā itrinsecū: qō. s. est in eodē subiecto cū sanitate: cuius est digerere cibum: currere vt currit sanus: ⁊ sic de alijs: ⁊ qōdā est opus extrinsecū sanitatis vt aliqō opus vel artificiū exteri^9 operatuz fm q est natū fieri ab hoie sano. Cū igit dicit Phs q sapiētia se hz ad felicitatē sicut sanitas ad opa sana: dz B intelligi de opib^9 itrinsecis sanitatis ⁊ nō de opib^9 extrinsecis.

Nōn^m Duplex opus sanitatis.

¶ Preterea opus ipsuz ⁊ p prudētiā ⁊ p vtutez moris pficit. Et. n. vtus qdē ppositū ipsuz efficit rectū: prudentia aūt ea que in illud pducūt. Quare aūt ptis aie que qdē est principiū vegetandi nulla est talis virtus: qppe cū in ipsa nō sit agere aut nō agere situm.

H

¶ Adhuc opus pficit ⁊ fm prudentiā ⁊ moralē vtutē: vtus qdē enitz intētionē facit rectā. Prudentia aūt que ad hāc. Quare aūt particule aie non est virtus talis. s. nutritiue: nihil eniz in ipsa operari vel non operari.

I

¶ Hec est z^a pticula scōe ptis pncipalis: in qua soluit dubitationē spāl'r q̄tuz ad prudētiā: ⁊ fuit hec dubitatio q ex quo prudētia est solū vtutis cognitiua: solū facit cognoscere vtutes ⁊ nō facit opari hz vtutē: ⁊ ita videt esse inutilis: q2 opatio fm vtutē nō est cognoscere: ⁊ sic est inutilis hoi quātū ad cōsecutionē finis hois. s. felicitatis que ꝛsistit in opōne vtutis. Istud motiuū soluit Aꝝ. per interēptionem huius assumpti. s. q p prudētiā nō sumus opatiui operum vtutis. Istud est falsuz: qñ opus vtutis pficit hz vtrāqz. s. fm prudētiā ⁊ hz moralē vtutē: ⁊ hoc declarat. s. q opatio vtutis pficit fm prudentiā ⁊ fm moralē vtutem: ⁊ hec est

45ª 2clo hui^9. 6. li.

2clo 45ª que pbat sic. Ad pfectā operationē vtutis moralis requirunt duo. s. q homo habeat rectā intētionē de fine ⁊ q bene se habeat circa ea que sunt ad finem. s. inqui-

rendo iudicãdo ⁊ ꝑcipiendo circa ea que sunt ad finẽ: sed per vtutẽ mozalẽ hõ hz rectã intentionẽ de fine: quia vtus mozalis inclinat in debitũ finẽ: ⁊ per prudentiaz hõ bene se hz circa ea que sunt ad finẽ: qz prudentia est bñ cõsiliatiua iudicatiua ⁊ ꝑceptiua eoꝝ que sunt ad finez. igiꝫ opõ vtu: is ꝑficiꝫ ꝓm prudentiã que ꝑficit partẽ rõnalẽ ꝑ essentiaz ⁊ per vtutẽ mozalẽ que perficit partẽ rõnalez per participationẽ. Alterius aũt ꝑticule aĩe irrõnalis. ſ. nutritiue nõ est virtus: qz in ipsa nõ est operari ⁊ nõ opari: hoc est in potestate eiꝰ libera nõ est operari ⁊ nõ opari. ⁊ h̃ põt poni ꝛclo 46ª ꝙ ꝑtis nutritiue aĩe nõ est vtus. ꝑbaꝫ ꝑ hꝰ ꝙ in eius potestate nõ est opari ⁊ nõ opari. ¶ Dubitaꝫ h̃ circa dicta ꝑbi. ꝑmo ꝙ nõ vĩ ꝙ vtus mozalis faciat rectam intentionẽ de fine: qz vtus mozalis nõ est vtus cognitiua: sed intentio est actus virtutis cognitiue sicut ⁊ estimatio. ¶ Cõfirmaꝫ: qz vtus mozalis solũ facit appetere cũ sit in appetitu: sed nihil appetiꝫ nisi cognitũ: igiꝫ si vtus mozalis inclinet appetitũ ad appetendũ finẽ: opz ꝙ ꝑsupponat aliquã vtutẽ cognitiuã que cognoscat finẽ ⁊ ista erit prudẽtia. igiꝫ prudẽtia nõ est solũ eoꝝ que sunt ad finẽ: qz videꝫ prestituere finẽ appetitui. ¶ Dõm ꝙ qz finis hz rõnẽ ꝑncipy in agibilibꝰ ꝓm viaz speculationis: qñ ꝑmo speculamur finẽ: deide ingrimus media per que possumus attingere finẽ: ideo sicut in speculationibus sunt q̃daz ꝑnª cõia ꝙbus intellectus ĩmediate assentit vt de quolibet esse vel nõ esse: ⁊ quedã sunt ꝑncipia ſpãlia que ex ꝑmis ꝑncipys deducunt: ita in agibilibꝰ sunt qdã fines in quos volũtas ad ſimplicẽ apprehẽsionẽ itellectus speculatiui nãliter inclinat: vt ꝙ operandũ est ꝓm rectã rõnẽ: ⁊ ꝙ nulli nocendũ est sine cã. ⁊ aly sunt fines ſpãles deducti ex istis finibꝰ cõibus: sicut ꝙ fortiter est bellandũ ꝓpter bonũ cõe: ⁊ ꝙ cõcupiscentys est resistendũ. Fines cões ꝑstituunt ꝑ rõnẽ nãlẽ. ſ. per intellectũ speculatiuũ naturaliꝫ cognoscentẽ hꝰ fines cões: ſz qz fines ſpãles accipiunt vt qdã ꝛclones deducte ex ꝑmis finibꝰ nãliter volitis: iõ prudẽtia in materys ſpãlibus fines ſpãles appetitui determinat ⁊ prestituit: ⁊ ẽt inuenit media ad talẽ finẽ ꝛsequendũ ⁊ determinat appetitũ ad appetendũ hꝰ per que põt deueniri ad finẽ prestitutũ. ¶ Per hoc pz ad rõnẽ. ꝑmo cũ dz ꝙ virtus mozalis nõ est cognitiua cõcedo: ſz ex hoc nõ sequiꝫ ꝙ nõ causat intentionẽ vel estimationẽ de fine. nã aligs actꝰ appetitus est cã cognitionis ⁊ iudicij: ⁊ ẽt aliqñ iudiciũ ⁊ cognitio ꝑtis apprehẽsiue est cã desiderij appetitus. nã amoz ⁊ odiũ puertũt iudiciũ: ⁊ qualis est vnusq̃sq; ꝓm habitum mozalẽ talis finis sibi videꝫ. ¶ Et ad cõfirmationẽ dico ꝙ appetere finẽ presupponit cognitionẽ ⁊ ꝑstitutionez finis: ⁊ finis cõis in quẽ voluntas nãliꝫ inclinatur cognoscit ab itellectu speculatiuo ꝙ nãliter hꝰ fines cognoscit ⁊ prestituit. Sed fines ſpãles cognoscunt ab itellectu practico per habitũ prudẽtie vt dictũ est: ⁊ ita põt dici ꝙ prudẽtia nõ solũ est eoꝝ que sunt ad finẽ: sed est respectu finis specialis prestituens finẽ: ⁊ etiã dirigẽs oĩa que sunt ad finez respectu finis: sed vtus mozalis solũ est respectu finis specialis: sed nõ est coꝝ que sunt ad finẽ. respectu ꝛo finis generalis ⁊ cõis nõ est virtus mozalis sed solũ rõ nãlis.

¶ De eo vo qõ dictũ est nõ esse magis aptoꝝ ob prudẽtiã hoies ad honesta iustaqz agẽda: paulo altius inciplendũ est: hoc ꝑncipio sumpto. Nã vt ⁊ iusta agẽtes quosdã nõdũ iustos esse dicimꝰ: vt eos q̃ faciunt ea q̃ legibus sunt instituta inniti vel ob ignozationẽ vel ob aliqd aliõ ⁊ nõ ob ipsa: ⁊ si aũt ea q̃ opz ⁊ qõ virũ opz agere studiosuz: sic vt vz agere singula vnũquẽq; opz mõ quodã affectũ: vt sit hõ bonus ob electionẽ iquã ⁊ ipsoꝝ gr̃a que agunt. Electionẽ igiꝫ rectã efficit virtus. Sed ea que illiꝰ gr̃a sunt agẽda nõ sunt ipsius virtutis: ſz ad aliã potẽtiã spectãt. Dõm aũt de ipsis diluciditus est. Est igiꝫ quedã potẽtia: quã habilitatez vocant. Hec talis est vt ea possit agere atqz attingere q̃ ad suppositaz intentionẽ cõducũt. Si igiꝫ ꝓpositũ sit bonestũ: laudabilis est. sin ꝓbobũ: vtutia est. Quapp ⁊ ipsos prudẽtes habiles ⁊ versutos dicimꝰ esse. Ipsa vo prudẽtia nõ est qdẽ hec dicta potẽtia. Nõ tũ est sine ipsa. Habitus aũt iple huic oculo ꝑtinꝫ aĩe. Neqz absqz vtute sicut diximꝰ: atqz cõstat. Rõcinationes. n. agẽdaꝝ rex ꝑncipiũ hñt cũ talis sit ipse finis ⁊ ipsz optimũ qcqd tãdẽ sit illõ. Sit aũt vbi gr̃a qduis: hoc aũt nõ nisi bono viro vi. Prauitas. n. peruertit: facitqz vt circa principia rerũ agendarũ hõ fallaꝫ. Quare patet prudentẽ neminẽ esse posse nisi sit bonus.

¶ De eo aũt qõ est nihil esse magis operatiuos ꝓpter prudẽtiã bonoꝝ ⁊ iustoꝝ: parũ superius inciplendũ: sumentes principiũ hoc: quẽadmodũ enim iusta dicimꝰ opantes quosdã nequaq̃ iustos esse: puta a legibꝰ ordinata facientes vel nolentes vel ꝓpter ignozãtiã vel ꝓpter alteruz qdẽ ⁊ nõ ꝓpter ipsa: q̃ buis operant qdẽ q̃ opz ⁊ quecũq; opz studiosuz: sicut vĩ esse qualiꝫ bene opari singula velut sit bonꝰ. Dico aũt puta ꝓpter electionẽ ⁊ ipsoꝝ gr̃a operatoꝝ. Electionẽ qdẽ igiꝫ rectã facit ꝓtus: quecũq; autem illius gr̃a nata sunt fieri nõ sunt ꝓtutis: sed alterius potẽtie: dõm aũt sciẽtibus manifestius de ipsis: est vtiq; q̃dã potẽtia quã vocãt dinotitã: hec aũt est talis vt ad suppositã intentionẽ contendẽtia possit hec opari ⁊ sortiri ipsis. Siqdẽ igiꝫ intentio sit bona laudabilis est: si aũt prauia astutia: ꝓpter qõ ⁊ prudẽtes dinos ⁊ astutos dicimus esse. ¶ Est aũt prudẽtia nõ hec potentia: sed nõ sine potentia hac. Habitus aũt visui hic fit aĩe nõ sine ꝓtute vt dictũ est: ⁊ est manifestũ: simili enim opabilũ principiũ hñtes sunt: qz talis finis ⁊ optimus q̃liscũq; ens: sit enim sermonis gr̃a qõcũq; B aũt nisi bono non appetuertit enim malitia ⁊ mentiri facit circa practica principia: quare manifestũ: qm̃ ipole prudẽtem esse non entem bonum.

¶ Hec est 3ª pars ꝑncipalis hui⁹ capl'i: qz enim in dubitatione diceba ꝙ sine prudentia põt aligs esse ⁊ fieri virtuosus: iõ ꝑbs intendit hoc remouere ostendendo cõnexionem inter prudẽtiã ⁊ vtutes mozales ⁊ intendit in hac ꝑte ꝑncipaliꝫ ꝓbare ꝙ prudẽtia nõ põt esse sine vtute mozali: ⁊ hec est ꝛclo 47ª que ꝑbatur sic. Prudentia nõ põt esse sine electione recta finis: sed recta electio finis non est nisi a vtute mozali. igiꝫ prudentia nõ est sine virtute mozali. Maioꝝ ꝑbaꝫ per hoc ꝙ finis in operabilibꝰ est sicut ꝓm in speculabilibus: ⁊ iõ sicut in speculabilibus non põt esse scia si sit erroz circa ꝑncipia ita in agibilibus non põt esse recta cognitio: nec per ꝛñs prudẽtia si sit erroz circa finẽ: ⁊ ideo sine recta electione finis nõ põt esse prudentia que est circa ea que sunt ad finez sicut nõ põt esse vera scientia conclusionũ si sit erroz circa ꝑncipia. Et minoz declaraꝫ. nã sicut dictũ est superius qdã operant iusta: ⁊ tñ nõ sunt iusti: sicut cũ operant ⁊ obseruãt ea que sunt statuta a lege inuiti vel ꝓꝓ ignozantiã vel ꝓꝓ aliquã aliã causaz vt ꝓpter lucrũ ⁊ nõ ꝓpter amozẽ operũ iustitie: tales enim nõ dicuntur iusti quãuis operent ea que opz eos operari: ⁊ etiã que opz bonũ virũ facere: ⁊ ita est in singulis vtutibus ꝙ opz boiez aliqualiꝫ opari ad hoc ꝙ sit bonꝰ vel virtuosus: vt. ſ. operet ex electione ⁊ ꝙ placeant ei opera vtutis: sed vtus mozalis facit electionẽ rectã. ſ. quãtũ ad intentionẽ finis: ⁊ sic pz minoz. ſ. ꝙ recta electio finis nõ est sine vtute mozali. Sed qz virtus mozalis solũ facit electionẽ rectaz finis: opz videre qd est illud qõ facit rectã electionẽ eoꝝ q̃ sunt ad finẽ: ⁊ dicit ꝑbs ꝙ hoc nõ ꝑtinet ad vtutẽ mozalẽ sed ad quãdã aliã potẽtiã. i. ad qõdã aliud ꝓnm qõ ingeniaꝫ ⁊ inuenit vias ducẽtes ad finẽ: ⁊ hꝰ ꝓnm est necessariũ ad hꝰ ꝙ hõ fiat vtuosus: ⁊ hec potẽtia seu ꝑncipiũ vocaꝫ dinotita. ſ. quedã ingeniositas seu industria per quã hõ põt operari ea que ordinant ad finẽ quẽ intendit siue finis quem intẽdit sit bonus siue malus: ista dinotita est vtus ꝑ quam hõ põt sortiri. i. cõsequi finẽ quẽ intendit: ⁊ intentio sit bona est laudabilis ⁊ fit prudentia. Si aũt sit prauia tunc est astutia que est opposita prudentie: qz dinotita põt esse ad bonũ finẽ ⁊ ad malũ: ideo taz prudẽtes q̃ astutos dicimꝰ esse dinos. [Est aũt prudẽtia.] Prudẽtia addit supra hãc potẽtiã que dicit dinotita nec est oĩno idẽ cũ hac potẽtia: nõ tñ põt esse sine ea: sed dinotita põt esse sine prudentia: qz prudẽtia nõ est sine vtute mozali que se hz semp ad bonum: qz vtus mozalis est respectu finis boni qõ est ꝓnm in operabilibus. Sicut enim syllogismi speculatiui hñt sua ꝑncipia ita syllogismi practici hñt ꝑncipia. ſ. fines: vt ꝙ talis finis sit bonũ ⁊ optimũ q̃liscũq; finis sit ille ꝓpter quẽ aligs operaꝫ. vbi gr̃a ꝛperato optimũ ⁊ quasi ꝓnm est attingere mediũ in cõcupiscẽtys tactus: sed ꝙ hoc sit optimuz nõ apparet nisi virtuoso ⁊ bono q hz rectã estimationem de fine: cũ virtus mozalis faciat rectã estimationem finis. Sed alys. ſ. malis nõ apparet illud optimum qõ vere est optimũ: qõ pz per hoc ꝙ malitia opposita vtuti mozali ꝑuertit iudiciũ rõnis ⁊ mentiri facit circa fines q̃ sunt ꝑncipia practica sicut intemperato videꝫ ꝙ optimuz sit sequi ꝛcupiscẽtias: ⁊ iõ nõ põt recte syllogiçare de operabilibꝰ. Cũ igiꝫ ad prudentez ꝑtinet recte syllogiçare de operabilibus: manifestũ est ꝙ ipole est illud esse prudentẽ qui nõ est vtuosus: sicut ipole est illũ esse scientẽ qui erat circa ꝑncipia demonstrationis: ⁊ sic pz ꝛclo ꝑncipalis. ſ. ꝙ prudentia nõ põt esse sine virtute mozali. ¶ Dic dubitaꝫ an dinotita possit fieri prudentia. ¶ Dõm ꝙ nõ: qz vna res nõ põt fieri alia vt declarabiꝫ 8º huius. vna tñ res põt fieri sub alia: vnde dinotita que est ingeniositas nãlis põt fieri sub prudẽtia: qz dinotitas põt fieri prudẽs sicut musicum põt fieri albũ. ¶ Et si dicaꝫ ꝙ Aꝝ. ꝑmo phꝰsicoꝝ admittit istũ modũ loquẽdi: hoc fit dic. igiꝫ iste modus loquẽdi est verus. dico vbi nomen cõcretũ sequiꝫ hoc vbũ fit: siue sit cõcretum substãtiale: siue accidẽtale ibi admittiꝫ talis modus loquẽdi vt iste fit albus iste fit hõ. Sed vbi terminus singularis simplex sequiꝫ hoc vbũ fit: nunq̃ ꝓm nãm nec ꝓm vtutẽ sermonis est talis modus loquẽdi verus vt soz. fit plato: nisi qs velit dicere ꝙ sorte non existente. hec est falsa. soz. est soz. Si enim hec sit falsa: tũc aliqñ fuit hec vera. soz. fit soz. ⁊ tñ ꝓm veritatez hec est necessaria. sortes est sortes: ⁊ grandis erroz est dicere cõtrarium.

Capitulum secundũ tractatus quarti libri sexti: in quo ostendiꝫ ꝙ vtus mozalis nõ est sine prudentia: ad qõ assumit ꝙ siꝫ dinotes se hz ad prudẽtiã: ita nãlis vtus ad ꝑncipalẽ quas duas vtutes esse ostendit ex cõmuni opinione ⁊ exemplo: ⁊ per pueros ⁊ bestias hãc nãles habitus sine itellectu nocinos: sicut motus est nociuus corꝑi fortis sine visu: ⁊ cum intellectu esse ecõtrario: quo supueniẽte nãli vtuti ⁊ in habitũ vso: est vtus ꝑncipalis: ⁊ sicut in ꝑte opinatiua sũt duo species. ſ. dinotes ⁊ prudẽtia: sic in mozali. i. in ꝑte in qua est vtus mozalis sunt duo vtutes: vna naturalis ⁊ alia ꝑncipalis: ⁊ vtus ꝑncipalis nõ est sine prudẽtia: ⁊ iõ Socrates dixit oẽs vtutes prudentiã esse: sed in hoc ꝙ dixit vtutem mozalẽ prudentiã esse/male dixit: sed in hoc ꝙ dixit vtutẽ mozalẽ nõ esse sine prudẽtia: hñ dixit: ⁊ ꝑ hoc pz: ꝙ virtus mozalis ⁊ prudẽtia se ad inuicẽ cõsequunt: ⁊ ꝑ hoc soluit rõ dicẽs virtutes ab inuicẽ separi: qm̃ hoc veꝝ est de naturalibus solũ. Non aũt de vtutibus ꝑncipalibus que oẽs cõsequunt prudentiã: ⁊ sine prudentia ⁊ vtute non fit electio recta: cũ virtus respiciat finez. Prudentia aũt que ad finem cõstituat: tandẽ ꝙ prudẽtia nõ est ꝑncipalioz sapiã: qz nõ est melioris particule neqz precipit illi: sed de illa.

¶ Considerandũ est iterũ ⁊ de virtute. Etenim vt prudentia sese hz ad habilitatẽ: que nõ est idẽ sed sile sic: ⁊ ꝓꝓie vtus sese hz ad nãlẽ virtutẽ. Oibus. n. finguli mozes inesse quodãmõ natura vident. Etenim ⁊ iusti natura fortesq; atqz ad tẽperantiã nati apparẽt: ceteraqz cõtinuo habemus ex ipso ortu. Sed esse tñ querimus aligd aliud: qõ est ꝓꝓie bonum: ⁊ talia mõ alio nobis inesse: pueris. n. ac beluis naturales habitus insunt. At absqz mente nocere vident. Atqz vt robusto fit in corꝑore sine oculis se mouente (errat enim vehementer ex eo qa non hz visum) sic ⁊ hic accidit. Si vo mente acceperint in agendo differt. Atqz habitus ille similis tunc erit ꝓꝓie virtus. Quare vt in opinatiuo due sũt spẽs: habilitas atqz prudẽtia: sic ⁊ i mozali sũt due: vna naturalis virtus: altera ꝓꝓie vtus. Atqz barũ ea que est ꝓꝓie vtus nõ fit sine prudentia.

Intendendũ vtiqz rursus ⁊ de virtute: etenim ꝓtus similiꝫ se hz vt prudentia ad dinotitã. nõ idẽ qdẽ: simile aũt: sic ⁊ nãlis virtus ad principalẽ: oibꝰ enim videt singulos mozes existere nã aliqualiꝫ: etenim iusti ⁊ tẽperati ⁊ fortes ⁊ alia habemus cõfestim a natiuitate: ſz tñ querimus alteꝝ qdẽ principaliꝫ bonũ esse ⁊ talia ꝓm modũ alterum existere: etenim pueris ⁊ bestijs nãles existũt habitus. ¶ Sed sine intellectu nociui vident existentes: verũtñ tñ videt videri: qm̃ quẽadmoduz corꝑori forti sine visione moto accidit falli fortius ꝓpter nõ habere visuz: sic ⁊ hic. ¶ Si aũt accipiat itellectũ in operari differt. Habitꝰ aũt similis existens tũc erit ꝓꝓie ꝓtus. Quare quẽadmodũ in opinatiuo due sunt spẽs dinotes ⁊ prudentia: sic in mozali due sunt: hec qdẽ virtus naturalis: hec autem principalis ⁊ harũ principalis nõ fit sine prudentia.

Istud est 2ᵐ capl'm tractatus quarti: in quo cũ ꝑpus ostensum sit ꝙ prudentia nõ põt esse sine virtute mozali. ostendit ꝙ virtus mozalis nõ põt esse sine prudentia nec vna virtus mozalis sine alia. ⁊ cõtinet tres partes ꝑncipales. In ꝑma ostendit ꝙ virtus mozalis non

J est sine prudentia. In 2ª ibi [Sed ⁊ ratio sic dissolueť.] soluit quedã dubitatio circa cõnexionẽ ⁊ separationẽ vtutũ moraliũ. In 3ª ibi [Sed tñ neqz.] soluit dubitationẽ in precedenti capl'o motã de cõpatione sapientie ⁊ prudẽtie ꝓ̃m preeminentiã ⁊ dignitatẽ. Prima ps cõtinet tres particulas. In ꝑma ostendit ꝓpositũ per rõnem. In 2ª ibi [Propter qõ aiunt oẽs.] ostendit ꝓpositum per dicta alioꝝ. In 3ª ibi [Manifestũ igiť ex dictis.] cõcludit ꝑncipale intentum. In ꝑma igiť ꝑticula ꝑmo ꝓponit intẽtionẽ. d. q̃ quia dictũ est q̃ prudẽtia nõ põt esse sine vtute morali: est rursus intelligẽdũ de vtute morali. s. an possit esse sine prudẽtia: ⁊ ad ostendẽdũ ꝓpositũ ꝑmo narrat q̃ sicut se hz prudentia ad oinotitã. s. q̃ illa nõ sunt idẽ: sed habent aliquod simile inquãtũ vtraqz adinuenit vias cõueniẽtes ad finẽ intentũ: ita in appetitu est q̃daz vtus nãlis que ita se hz ad vtutẽ ꝑncipalẽ que est vtus mozalis sicut oinotita se hz ad

K prudẽtiã. Oz aũt sit aliqua vtus nãlis que ꝑsupponiť vtuti morali apparet per hoc q̃ singuli mozes vtutũ ⁊ vitiozuz videnť aliqualr inexistere nãliter aliqbus hoĩbus: quidã enizboĩes statim a sua natiuitate videnť iusti vel tẽperati vel fortes ꝓp nãlem dispõnẽ qua inclinanť ad operationẽ vtutis: sed vtutes nãles nõ sunt virtutes ꝑncipales que ꝑncipalr sunt bone: ⁊ hoc ꝓbat: ⁊ hec est ꝛclo 48ª que ꝓbať duplr. Prio sic. Uirtutes ꝑncipales non insunt pueris nec bestys: vt hz ex ꝑmo ⁊ scdo huius: sed vtutes nãles insunt pueris ⁊ bestys. Aliq eniz pueri nãliter inclinanť ad q̃daz opa vtutũ: sllr leo nãliter est fortis ⁊ liberalis: ⁊ ita vtutes nãles insunt pueris ⁊ bestys. igiť vtutes nãles nõ sunt virtutes ꝑncipales. [Sed sine intellectu.] 2º ꝓbatur ꝛclo sic. Uirtutes ꝑncipales nunq̃ sunt alicui nociue: sz vtutes nãles sunt qñq̃z nociue vt qñ sunt sine discretione intellect⁹. igiť ꝛc. Minoz declarať ꝑ exẽplũ: sicut eniz videť vel videri põt q̃ in motu corpali: si forte corpus velociter moueať absqz visu dirigente accidit q̃ illud qõ mouet fortiter ledať ꝓpter nõ bẽe visuz. Ita est in ꝓposito q̃ si aliqs habeat fortẽ inclinationẽ ad opus alicuius vtutis mozalis nisi adhibeat discretionẽ accidit grauis lesio corpori suo. sicut hz de eo q̃ inclinať ad abstinentiã sine discretione: ⁊ etiã de eo qui inclinať ad opus fortitudinis sine discretione. [Si aũt accipiat intellectũ.] Exquo vtutes nãles existẽtes sine discretione intellectus nõ sunt simplr vtutes: opz videre qd regriť ad hoc q̃ sint vtutes simplr ⁊ ꝑncipales: ⁊ dicit ꝓ̃bs q̃ si hõ inclinatio nãlis accipiat in opando intellectũ: ita q̃ opereť cũ discretione intellect⁹: tũc multum differt in opari habitus sllis exñs: hoc est habit⁹ mozalis: qz sllis est habitui nãli. nec multũ differt ab habitu nãli: qz tunc esset ꝓprie vtus. ⁊ põt hic poni ꝛclo 49ª. s. q̃ vtus mo

49ª ꝛclo hui⁹. 6. li. M

ralis nõ est sine prudẽtia: que ꝓbať sic. Nulla vtus est virtus mozalis nisi sit cũ discretione itellectus: qz vtutes sine discretione itellis insunt bestys: ⁊ etiã sunt nociue vt visuz est: qõ nõ cõtingit vtuti mozali: sed discretio intellis in operabilibus nõ est sine prudẽtia. igiť vtus mozalis que diciť vtus ꝑncipalis nõ est sine prudentia: ex his ꝛcludit q̃ sic in parte opinatiua. s. in pte aie scientifica sunt due spẽs virtutis cognitiue. s. oinotita ⁊ prudẽtia. ita in mozali hoc est in pte aie in qua sunt vtutes mozales: sunt due vtutes. hec qdẽ nãlis: alia aũt ꝑncipalis: ⁊ baruz virtutum illa que ꝑncipalis est: nõ est simplr prudentia.

¶ Quapp inqunt virtutes oẽs prudẽtias esse. Et Socrates ꝑtim recte querebat: ꝑtim peccabat. Peccabat qz vtutes oẽs prudẽtias eẽ putabat: hũ dicebat q̃ nõ esse sine prudẽtia ipsas aiebat. Hoc aũt hui⁹ iudiciuz est. Eteniz nũc oẽs cũ vtutẽ definiunt dicentes ipsam habitũ esse ⁊ afferẽtes ea circa q̃ versať addũt ꝓ̃m rectã rõnẽ. At recta est ea q̃ est ꝓ̃m prudentiaz. Videnť igiť oẽs vaticinari quodãmõ talez habitũ esse virtutẽ qui est ꝓ̃m prudentiaz. Opz aũt parũper migrare. Est eniz is habitus vtus: q̃ nõ solũ est ꝓ̃m rõnem rectã: sz cum recta ẽt rõne. Recta aũt de talibus rõ ipsa est sane prudẽtia. Socrates igiť vtutes ipsas rõnes esse arbitrabať. Omnes enim scias esse dicebat: at nos cum ratione esse censemus.

¶ Propter qõ aiunt oẽs vtutes prudẽtias esse. Et socrates sic qdẽ recte querebat: sic aũt peccabat. Qñ qdẽ eniz prudentias estimabat esse oẽs vtutes peccabat: qñ ãt nõ sine prudẽtia bñ dicebat. ¶ Signũ aũt: eteniz nũc oẽs qñ diffiniunt vtutẽ apponũt habitũ dicẽtes ⁊ que est ꝓ̃m rectã rõnẽ: recta aũt que ꝓ̃m prudentiã: vñr vtiqz diuinare aliqualr oẽs: qñ talis habit⁹ virtus est que ꝓ̃m prudẽtiã. ¶ Opz aũt parũ transcendere. Nõ eniz solũ qui hz rectã rõnẽ: sz qui cum recta rõne habitus vtus est. Recta aũt de talibus ratio prudẽtia. Socrates qdem igiť rõnes virtutes estimabat esse: scientias enim esse omnes: nos aũt cum ratione.

¶ Hec est 2ª ꝑticula ꝑme ꝑtis: in qua ꝓ̃bs ꝓbat intentionez per dicta alioꝝ. s. q̃ vtus mozalis nõ est sine prudẽtia. ⁊ ꝑmo per dicta antiquoꝝ vt Socratis ⁊ eoꝝ qui erant tẽpore Aristo. ꝑmo igiť ponit dictũ Socratis: deinde narrat in quo Socrates bñ dixit ⁊ in quo male. Dicit igiť ꝑmo q̃ ꝓpter prędictã affinitatẽ vtutis mozalis ad prudentiaz dixerunt socratici oẽs vtutes mozales esse prudẽtias: ⁊ Socrates ⁊ sui sequaces vno mõ recte dicebant. alio mõ peccabant. Nã in hoc peccabant q̃ dixerunt oẽs vtutes esse prudẽtias: hz in hoc q̃ dixerũt virtutes mozales nõ esse sine prudentia: bene dixerunt. vñ ꝓbatur ꝓpositũ per dictũ Socratis: qz Socrates dixit vtutes mozales non esse sine prudẽtia: qñ si vtus mozalis sit prudẽtia manifestum est q̃ non est sine prudẽtia. [Signũ aũt.] 2º ꝓbať ꝓpositũ per dictũ alioũ qui erãt tẽpore Aristo. qui dixerunt diffiniẽdo vtutẽ moralẽ q̃ est habitus ꝓ̃m rectã rõnez. Recta aũt rõ est illa q̃ est ꝓ̃m prudẽtiã: ⁊ ita q̃ omnes isti sic diffinientes: ⁊ si nõ distincte determinent: videnť tñ aliqualiter diuinare sine cõiectare q̃ virtus est talis habitus q̃ est ꝓ̃m prudentiaz: ⁊ ita habent dicere q̃ virtus mozalis nõ est sine prudentia. [Opz aũt.] Sed isti in aliquo deficiunt: ⁊ ideo opz transcẽdere dictum eoꝝ aliqd addendo. Non eniz solum habet virtus mozalis q̃ sit ꝓ̃m rõnẽ rectã: qz sic posset esse aliqs virtuosus mozaliter absqz hoc q̃ haberet prudentiaz. per hoc. s. q̃ esset instructus per rõnem ⁊ per prudẽtiã alteri⁹: ⁊ ideo opz dicere q̃ virtus mozalis est habitus cum rõne recta que rõ est prudentia. vnde opz q̃ vtus mozalis ⁊ prudentia sint in eodẽ hoĩe: ⁊ sic virtus mozalis nõ solum est ꝓ̃m prudentiã: sed est cum prudentia. Sic igiť Socrates nimis posuit qz posuit tantã affinitatẽ inter vtutes mozales ⁊ prudentiã q̃ virtutes mozales idem sunt q̃ prudentia. Alij vo minus dixerũt q̃ opz: ponentes virtutes mozales solum esse ꝓ̃m rõnem cum hoc nõ sufficiat ad rõnem virtutis: sed tamen hoc requiritur q̃ sit cum ratione. Aga autem tenuit mediuz scilicet q̃ virtutes mozales sunt ꝓ̃m rationem: ⁊ etiam cum ratione.

¶ Patet igiť ex dictis fieri non posse vt sine prudentia

A sit hõ ꝓprie bonus: ⁊ absqz mozũ virtute prudens.

¶ Manifestuz igitur ex dictis: qñ nõ possibile bonũ esse principaliter sine prudentia: neqz prudentem sine mozali virtute.

¶ Hec est 3ª ꝑticula ꝑme partis: in qua concludit ꝑncipale intentũ dicens: manifestũ est ex dictis. s. q̃ nõ est pole aliquẽ esse bonũ ꝑncipalr. i. ꝓ̃m virtutem mozalem sine prudentia: neqz esse prudentem sine virtute mozali.

¶ At. n. ⁊ ea rõ qua q̃spiaz disseruerit separari virtutes hinc solui põt. Nõ eniz idẽ ad oẽs suscipiẽdas aptissimus est ingenio: quare aliã iam accepit: aliã nondum accepit. Doc. n. in nãlibus qdẽ virtutibus fieri potest. At in iis q̃bus absolute dr̃ hõ bonus fieri negt. Eteni

B cũ prudentia que est vna simul inerunt vniuerse. Constat aũt ⁊ prudentia opus esse: etiã si non esset actiua: q̃ partis est vtus. Et sine prudentia sineqz virtute electionẽ rectã nõ fore. Altera nãqz finem: altera ea que sunt ad finem agere facit.

2ª ps. c. ¶ Sed ⁊ ratio sic dissolueť qua disputat qs: qñ separanť ab inuicẽ vtutes. Nõ eniz idẽ optime natus ad omnes: quare hanc qdez sciuit. Hanc aũt nequaq̃ assumens erit. ¶ Hoc eniz hz qdẽ nãles vtutes contingit: ꝓ̃m quas aũt simplr dr̃ bonus nõ cõtingit: simul eniz prudẽtie vni exñti oẽs inerunt. ¶ Manifestũ aũt q̃uis si nõ esset

C practica: qñ indigeret vtiqz ipsa ꝓpter particule vtutẽ esse: ⁊ qñ nõ erit electio recta sine prudentia neqz sine vtute. hec qdem enim finem: hec aũt que ad finem facit operari.

¶ Hec est 2ª pars ꝑncipalis huius capl'i: in qua ꝓ̃bs soluit vnã dubitationẽ circa cõnexionẽ ⁊ separationez virtutũ moraliũ. ⁊ ꝑmo ponit dubitationẽ. 2º soluit eaz. dubitatio est ista. Utꝝ vtutes mozales possint ab inuicẽ separari: ita q̃ vna vtus mozalis possit haberi sine alia. Et vr̃ q̃ sic: qz nõ idẽ hõ est optime dispositus ad oẽs vtutes: sed alius ad liberalitatez alius ad tẽperantiã: ⁊ sic de alys: vnusq̃sq̃z aũt de facili perducť ad illud qõ est ꝓtra inclinationẽ nãe sue. igiť vt videť hõ qui est nãliter dispositus ad vnã virtutẽ nõ ad aliã. [Sciuit.] Hoc est assecutus est hãc vtutez ad quã naturalr est dispositus: ⁊ illã ad quã nõ est nãliter dispositus non est assecutus ⁊ loco eius qõ est esse assecutus: dicit sciuit: qz loquiť ꝓ̃m Socraticos q̃ ponebãt vtutes eẽ

D sciias. [Hoc eniz.] Soluit istã dubitationẽ dicẽs q̃ illõ qõ dictũ est: est verũ ꝓ̃m nãles vtutes. s. q̃ aliquis põt habere vnã vtutẽ nãlem nõ habẽdo aliã: sed ꝓ̃m vtutes ꝓ̃m quas aliqs dr̃ bonus simplr nõ ꝛcludit: ⁊ hoc qz nulla eaꝝ. s. virtutũ mozaliũ põt hãi sine prudẽtia nec prudẽtia sine eis. ⁊

50ª ꝛclo hui⁹. 6. li. põt hic poni ꝛclo 50ª. s. q̃ q̃cũq̃z hz vnã vtutẽ mozalez hz oẽs vtutes mozales: que ꝓbať sic. Quicũq̃z hz prudentiã hz oẽs vtutes mozales: sed quicũq̃z hz vnã virtutẽ mozalẽ hz prudentiã. igiť q̃cũq̃z habet vnaz virtutez mozalem hz oẽs vtutes mozales: de ista rõne innuit maiorez dicens q̃ prudẽtie vni hoc est si prudẽtia que est vna vtus inest alicui oẽs vtutes mozales inerunt eidẽ: qualr aũt ista rõ habeat efficaciã: ⁊ qualr ꝛclo sit vera: videbiť in dubitationibus. [Manifestũ aũt.] Cõcludit ex ꝑdictis quasi epilogãdo necessitatẽ prudẽtie dicẽs: q̃ manifestuz est ex ꝑdictis q̃ si prudẽtia nõ esset opatiua adhuc homo indigeret ipsa ꝓpter hoc q̃ est vtus ꝑfectius cuiusdaz ꝑticule aie: ⁊ manifestũ est q̃ prudentia est opatiua: qz electio directa q̃ requiritur ad operationem virtutis nõ est sine prudentia ⁊ virtute mozali: quia virtus mozalis ordinat finez ⁊ prudẽtia dirigit circa ea que sunt ad finem. E

¶ At vo neqz sapientie ꝑest: neqz ꝑstabiliozis est ꝑtis: sicut neqz ars medẽdi presidet sanitati: nõ. n. vtiť ipsa: sed videt vt fiat. Illius igiť gra nõ illi iubet. Preterea simile est ⁊ si q̃spiã facultatẽ ciuilẽ ꝑncipẽ esse deoꝝ dicat: ꝓpterea q̃ ꝑcipit de oibus q̃ aguntť in ciuitate.

¶ Sed tñ neqz ⁊ ꝑncipalioꝝ est sapientia neqz 3ª ps ca. meliozis ꝑticule: quẽadmodũ neqz sanitate medicinalis: nõ enim vtiť ipsa sed videt qualr fiat illa cuius gratia ꝑcipit: sed nõ illi. Adhuc sile ⁊ siquis politicã dicat ꝑncipari dr̃s: qñ ꝑcipit circa omnia que in ciuitate. F

¶ Hec est 3ª ps ꝑncipalis huius capl'i: in qua soluit dubitationẽ in precedẽti capl'o motã de cõparatione sapientie ⁊ prudentie ꝓ̃m preeminẽtiã ⁊ dignitatẽ: ⁊ intendit q̃ prudẽtia nõ est ꝑncipalioꝝ q̃ sapia: sz ecõuerso sapia est ꝑncipalioꝝ q̃ prudẽtia: ⁊ hoc ꝓbat. s. q̃ prudẽtia nõ est ꝑncipalioꝝ q̃ sapia: ⁊ hec est ꝛclo 51ª huius libri: ⁊ hanc ꝛclonẽ ꝓbat 51ª ꝛclo hui⁹. 6. li. ꝓ̃bs: ⁊ etiã rñdet ad rõnes in 3rium superius inductas in capl'o ꝑcedẽti. ꝛclo ꝓbať sic. Ille habitus qui est meliozis ꝑticule aie est melioꝝ ꝑncipalioꝝ. sapia est meliozis ꝑticule aie q̃ prudentia: cũ sapia sit in pte scientifica: ⁊ prudentia in pte rõcinatiua. igiť sapia est melioꝝ ꝑncipalioꝝ q̃ prudẽtia. Cũ igiť deterius nõ sit ꝑncipalius meliozi. ps q̃ prudẽtia nõ est ꝑncipalioꝝ q̃ sapia. Et ad rõnẽ in ꝓtrariuz superius adductã qñ diciť q̃ prudentia ꝑcipit sapie: illud interimitur tanq̃ falsuz: prudentia enim nõ ꝑcipit sapie sed ꝑcipit de illa. ⁊ ꝓp illã qualr. s. põt perueniri ad illam. ⁊ ponit duo exẽpla: quoꝝ ꝑmũ est q̃ ars medicine ꝑcipit G qd debeat fieri ad sanitatẽ cõsequẽdã: nõ tñ ꝑncipať sanitati: qz nõ vtiť sanitate: qõ est ꝓprũ artis vel scie ꝑncipantis. s. vt vtať ea ꝑcipiẽdo illi cui ꝑncipať: sed ars medicie ꝑcipit qualr fiat sanitas: ita q̃ ꝑcipit ꝓp sanitatem ⁊ nõ ꝑcipit sanitati. Sllr prudẽtia politica nõ vtiť sapia ꝑcipiens illi qualr dz iudicare circa res diuinas: sed ꝑcipit ꝓp illã: ordinans qualr hoĩes pñt ad sapiam puenire. vnde sicut sanitas est potioꝝ q̃ ars medicine cũ sit eius finis: ita sapia est ꝑncipalioꝝ q̃ prudẽtia. Scõm exẽplũ est q̃ politica ꝑcipit de oibus que sunt in ciuitate: ⁊ ita ꝑcipit de his que sunt ad cultũ diuinũ sicut ꝑcipit de his que ordinanť ad deũ ⁊ ad cultũ diuinũ: nõ tñ ꝑcipit deo: ⁊ ita prudentia ꝑcipit de his q̃ ꝑtinẽt ad sapiam ⁊ ꝑcipit ꝓpter sapiaz: nõ tñ ꝑcipit sapie: ⁊ in hoc finiť snia sexti libri. ¶ Hic occurrunt dubia. Primũ est. Utrũ vtutes mozales sint cõnexe: ita q̃ necesse est q̃ q̃cũq̃z hz vnã vtutẽ mozalẽ habeat oẽs vtutes mozales. Videť q̃ sic ꝓ̃bm hic q̃ ꝓbat ꝓ̃b intentione. ¶ Cõtrariũ tñ videť ꝑ hoc q̃ vtus mozalis acqriť per exercitiũ opõnũ circa ꝓpriã mãm: sed aliquis põt exercere se in actib⁹ vnius vtutis mozalis ⁊ nõ in actibus alterius. vbi gra. aliqs põt exercere se in actibus liberalitatis etiã si nõ exerceat se in actibus vtutis fortitudinis: vel tẽperãtie. vñ aliqs põt esse perfecte liberalis etiã si nunq̃ operatus fuerit aliquẽ actũ fortitudinis. igitur in sic exercendo se in actibus vnius vtutis ⁊ non in actibus alterius vtutis põt pfecte acqrere vtutẽ vnã nõ acqrendo aliã. Et cõfirmatur per hoc q̃ nullus hõ põt simul exercere se in actibus virtutũ oium nec opari circa mãs oium vtutum simul. igiť nõ põt simul acqrere oẽs vtutes: ⁊ per ꝓ̃ns põt acqrere vnã nõ acqrendo aliam. ¶ Dõm vt mihi videť

Du⁹ ꝓ̃m Opinio ꝓ̃bi.

Rõ i cõtrariuz.

Confir⁹.

Solo.

J q̃ quelibet vtus mozalis est pfectio extrinseca alteri⁹ vtutis mozalis:ita q̃ babēs oēm vtutē mozalē pfectius ⁊ facilius ⁊ delectabili⁹ pōt opari ꝯ vnāquāq; vtutē q̃ si haberet vnaz vtutē tm̄.vbi gra. Si aliqs sit tēpat⁹ ⁊ cupidus si offerat sibi magna sūma pecunie ad hoc q̃ cōmitteret actū itēperātie:vel pp cupiditatē pecunie cōmitteret actū intēperātie vel recusaret pecuniā cū minozi delectatione ⁊ cū maiozi difficultate q̃ si bēt vtutez liberalitatis:⁊ ita vtus liberalitatis facit q̃ act⁹ tēpantie est pfectior ⁊ delectabilior q̃ esset sine liberalitate:⁊ ita est de alys vtutib⁹. Si eni aliqs bñs habitū iustitie eēt itēpatus cū minozi difficultate cōmitteret actū iniustitie pp ꝓcupiaz suā cōplendā cuz pulcbza muliere q̃ si esset tēperatus:⁊ ita tēperātia pficit iustitiā ⁊ econuerso tanq̃ pfectio extrinseca:qz vna vtus nō est de essēcia alteri⁹:⁊ ita est in oibus alys vtutibus mozalibus q̃ q̃lz pficit aliaz tanq̃ pfectio extrinseca.

K Dico igit ad dubitationē q̃ vtutes mozales pfecte cū pfectione intrinseca ⁊ extrinseca sunt cōnexe:ita q̃ q̃ bz vnaz pfecte cū pfectione intrinseca ⁊ extrinseca bz oēs:tn̄ possibile est bīe vnā vtutē pfectissimā cuz pfectione intrinseca que acgrit p ꝓpzias opōnes absq; alys vtutibus:vt liberalitatē absq; fortitudine ⁊ iustitiā absq; eutrapelia:⁊ sic de alys.⁊ hoc sufficienter ꝓbat rō in Dzium. ¶ Ad pm̄ dico q̃ ipse sic intelligit:q̃ bñs vnā vtutē mozalē perfecte cū pfectione intrinseca ⁊ extrinseca bz oēs vtutes:⁊ hoc p̄bat ratio sua ⁊ nō plus. Nam qui bz vnā vtutē mozalē pfecte cū pfectione intrinseca ⁊ extrinseca bz prudentiā totaz circa mām cuiuslibet vtutis mozalis:⁊ oīs talis bz oēs vtutes mozales:⁊ iō rc̄.⁊ hoc intelligit ꝓbs cū dicit.fm quas aūt simplr bonus nō ꝓtingit.s.vnā vtutē esse sine alia.vñ p vtutē fm quā aliqs est simplr bonus intendit vtutē pfectam cū pfectione intrinseca ⁊ extrinseca quā nata est bīe.

L Du^m z^m Solo. ¶ Z⁰ dubitat.vtrū sit vna prudentia tm̄ circa mās oium virtutū mozaliū. ¶ Ad q̃ dico fm q̃ mihi vī q̃ circa diuersas mās vtutū mozaliū sunt diuerse prudētie:qz enim aliqs pōt habere vnā vtutē mozalē acgsitaz ex ꝓpzys operationibus absq; hoc q̃ habeat aliā vt dictū est:ideo pōt habere prudentiā circa mām vnius vtutis:⁊ si nō habeat prudētiā circa mām alteri⁹ virtutis.pōt enim aliqs sciēs ⁊ volens ⁊ ꝓpter finē debituz exercere se circa mām vni⁹ vtutis:⁊ ita acgrere prudētiā circa illā:⁊ si nunq̃ ꝓsideret vel cognoscat mām alterius vtutis. ¶ Cōfirmat:qz in speculabilibus est alia ⁊ alia scia respectu vnius ꝓclonis ⁊ respectu alterius. Naz in scia nāli tradita in libro phyſicoz pōt q̃s habere verā sciam vnius ꝓclonis ⁊ habere errorē ꝓtrariū scie circa aliā ꝓclonē.pōt enim aliqs scire materiā pmā esse:⁊ tn̄ credere vacuū vel infinitū esse:si tn̄ esset eadem scia vnius ꝓclonis ⁊ alteri⁹.error ꝓtrarius scie vni⁹ ꝓclonis esset ꝓzius scie alteri⁹ ꝓclonis:⁊ cū in eodē sit possit esse scia vnius ꝓclonis ⁊ error ꝓzius scie alteri⁹ ꝓclonis: M sequit q̃ ꝓzia in esse pfecto essent sit in eodē:q̃ est ipoſe: ⁊ iō sicut sunt diuerse scie respectu diuersaz ꝓclonum:ita sunt diuerse prudētie circa diuersas mās vtutū mozaliuz: nec acgrit aliqua vtus mozalis pfecte cū pfectione extrinseca p opōnes circa ꝓpriā mām:sed per opōnes circa materiā oiuz vtutū:nec est hoc cōtra dictuz ꝓbi qui sic dicit. [Simul eniz prudētie vni existī oēs inerunt.] Per ℔ eniz nō intendit ꝓbs:q̃ sit tn̄ vna prudētia circa totaz mām mozalē:sed intelligit q̃ est tn̄ vna pfecta prudētia cū pfectione intrinseca ⁊ extrinseca circa totā mām mozalē. Sicut eniz vna vtus mozalis pficit extrinsece per aliā vtutē mozalē:ita prudētia circa mām vnius vtutis mozalis pficitur cū pfectiōe extrinseca per prudētiā que est circa aliā vtutē mozalē. Uel dicat q̃ prudentia de qua loquit cum dicit q̃ [Prudentie vni existi oēs inerunt.] est prudentia vna ex aggregatione ex particularibus prudentijs q̃ sunt circa totam mām mozalē. Et in hoc finitur liber sextus. N

¶ Incipit liber septimus ethicozum.

Septimus liber qui p̄ncipaliter est de cōtinētia ⁊ incōtinentia cōtinet duos tractatus. In p̄mo determinat de cōtinentia ⁊ incōtinentia:ostendēdo qd vtraq; earum est:⁊ qbus modis dr:⁊ qualr distinguit ab alys habitibus. In 2⁰ tractatu ibi [De delectatione ⁊ tristitia.] determinat de mā siue de obiecto cōtinētie ⁊ incōtinētie. p̄mus tractatus ꝓtinet.10.capla. In p̄mo p̄m^us tr. diuidit fugiendū in tria.s.in malitiā:incōtinētiā:⁊ bestialitatē:ostendendo que cuilibet sint ꝓtraria. In 2⁰ ibi [Dubitabit aūt vtiq; aliqs.] q̃ō est totalr igsitiuū seu dubitatiuū ponunt.6.dubia circa opiones ꝓbabiles:in p̄mo capl⁰ positas. In 3⁰ capl⁰ ibi [Primū qdē igit intēdendū.] soluit O vna dubitatio seu q̃ō querēs vtrū incōtinens sit sciens illud eē malū q̃ō opat.⁊ si est sciens qualr est sciens. In 4⁰ capl⁰ ibi [Utrū aūt est aliqs incōtinēs.] ostendit q̃ ꝓtinēs ⁊ incōtinēs dicit diuersimode circa diuersas delectatiōes humanas:qz circa aliquas delectationes humanas dicitur ꝓtinens vel incōtinēs simplr:⁊ circa aliq̃s dr cōtinens vel incōtinēs nō simplr:sed cū additione. In 5⁰ capl⁰ ibi [Qr aūt sunt quedā.] ostēdit qualr diuersimode dr continens vel incōtinēs circa delectationes humanas corpales ⁊ bestiales:qz circa delectationes humanas dr ꝓtinēs vel incōtinēs simplr:⁊ circa delectationes bestiales dr cum additione. In 6⁰ capl⁰ ibi [Qm̄ aūt ⁊ minus turpis.] comparat diuersas incōtinentias ad inuicem.s.incontinentiā humanā simpliciter dictā circa cōcupiscentias humanas ad incōtinentiaz ire ⁊ incōtinentiā bestialitatis. In 7⁰ capl⁰ ibi [Circa eas aūt que p tactū.] cōparat cōtinētiā ⁊ incōtinētiā ad alios habitus cū qbus cōmunicant in mā.s.ad temperantiā ⁊ intemperantiā perseuerātiā ⁊ mollitiem. In 8⁰ capl⁰ ibi [Est aūt itēperatus.] ostendit q̃ intēperatus est peior incōtinēte. In 9⁰ capl⁰ ibi [Utrū igit continēs est.] repetit ⁊ soluit vnā dubitationē superius positā.s.vtrū cōtinens sit ꝓ mansiuus oi opioni vel tn̄ recte:⁊ incontinens egressiuus ab oi opione:vel tn̄ a falsa vel praua. In 10⁰ capitulo ibi [Neq; simul prudentē.] soluit dubitationē quā dubitatur.vtrū aliqs possit sit esse incōtinēs ⁊ prudēs. P

¶ Post hec dr est:alio sumpto p̄ncipio:tres eē spēs eoz que circa mores sunt fugiēda. Uitiū incōtinētiaz feritatē atq; cōtraria qdē duob⁹ manifesta sunt. Aliō eniz vtutē:aliud cōtinentiā appellamus.

Capitulum trac. 2. bi m. p̄^ps. Q

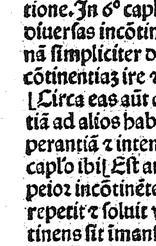

Post hec dicendum. Aliud facientes principiuz:qm̄ circa mores fugiendoruz tres sunt species:malitia incōtinentia ⁊ bestialitas. Contraria aūt duobus manifesta.hoc qdem eniz vtutē:hoc aūt cōtinētiā vocamus.

Capitulum p^m cōtinet duas partes p̄ncipales. In p̄ma diuidit fugiendū in tres species seu modos.⁊ docet que sunt illis fugiendis ꝓtraria. In 2^a pte ibi [Opz aūt quēadmodū.] narrat moduz ꝓcedendi circa ea de qbus est determinaturus in hoc libro. p̄ma ps cōtinet duas ꝓticulas. In p̄ma diuidit fugiēdum in tria.⁊ narrat que sunt ꝓzia duoz fugiendoruz. In 2^a pte ibi [Ad bestialitatē.] determinat spālr de bestialitate ⁊ eius ꝓzio. In p̄ma igit particula enumerat fugienda ⁊ eoz cōtraria dicens p̄mo q̃ post hoc.i.post determinationem de virtutibus mozalibus ⁊ intellectualibus facientes aliud p̄n^m:qz tam

R tam de alys q̃ de p̄dictis determinabim⁹:dōm q̃ fugiendoz circa mores.i.speculatoz in mozalib⁹:tres sūt spēs.s. malitia incōtinētia ⁊ bestialitas:⁊ duoz istoz triuz cōtraria sunt manifesta. Nam cōtrariū malitie vocamus virtutem ⁊ contrarium incōtinentie vocamus continentiā.

¶ At feritatē aūt ⁊ imanitatē maxie virtutē eā cōuenit dicere que est supra nos Heroicā inquā quādā atq; diuinā vt Homerus de Hectore ꝓpterea q̃ eximia bonitate p̄stabat dicentem Priamū induxit.

Nec iam hominis sane mortalis filius ille.
Esse videbat sed diuo semine natus.

Quare si ex boibus ob virtutis excellentiā dr̄ fiunt vt aiunt:talis qdā is habitus fuerit:q̃ feritati opponitur. Eteniz vt fere neq; virtū est neq; virtus:sic neq; dei: sed hec qdē prestabilius est vtute:illa aūt diuersuz qd R a vitio genus. Atq; vt raro fit virū esse diuū:vt appellare Lacones ꝓsueuere:cū valde aliquē admirāt (dicunt.n. vir diuus hic est) sic ⁊ ferus atq; imanis est inter boies raro. Maxie vō inter nationes Barbaras est. Fiunt aūt qdā tales ⁊ ob morbos:le sionesq; p̄nci pū. Et eos ēt boies q̃ in vitijs exuperant:hac infami ꝓsueuimus appellatiōe notare Sed de tali qdē dispositionē mentio aliqua posterius fiet. De vitio vō p̄us est dictū. Aliū de incōtinētia mollitie luxuq; ⁊ de cōtinētia atq; cōstātia est dōm. Neq; eniz vt idē q̃ vtus ⁊ vitiū:neq; vt diuersuz genus hec sunt putanda.

¶ Ad bestialitatē maxie ꝓgruit dicere supra nos vtutē heroycā quādā ⁊ diuinā. ¶ Quēadmodū Homerus de hectore fecit dicentē Priamū: qm̄ valde erat bon⁹ neq; videbat viri mortalis puer existere sz dei:quare si quēadmodū aiunt ex boib⁹ fiunt dr̄ ꝓpter vtutis superexcellētiam. L

¶ Talis qdē vtiq; erit videlicet bestialitati opositus habitus. ¶ Eteniz quēadmoduz neq; bestie est malitia:neq; vtus sic neq; dei:sz hoc qdē bonozabilius vtute:hoc aūt q̃dā gen⁹ malitie. ¶ Quia aūt rarū ⁊ diuinū virū eē quēadmodū lacones cōsueuerunt appellare:qm̄ admirant valde aliquē:diuin⁹ vir aiunt:sic ⁊ bestialis in oib⁹ rarus. ¶ Marie aūt in barbaris est: fiunt aūt qdā ⁊ pp egritudines ⁊ orbitates. vñ superexcellēter in malitia simlr infamamur. Sz de hac qdē dispōne posteri⁹ faciēda quedā recordatio:de malitia aūt dictū est prius. De incōtinētia aūt ⁊ mollitie ⁊ delitijs dōm est ⁊ de cōtinētia ⁊ pseuerātia. Neq; eniz vt de eisdem habitib⁹ virtuti ⁊ malitie vtrāq; ipsaruz suscipiendam:neq; vt alterum genus.

¶ Hec est 2^a pticula in qua:qz nō est manifestum qd ꝓtriat 3⁰.s.bestialitati:determinat special de bestialitate ⁊ eius cōtrario. p̄mo noians vtutē ꝓtrariā bestialitati:⁊ probat talez vtutē esse:vel q̃ pole sit talē vtutē esse:⁊ dicit q̃ ad bestialitatē aūt maxie cōgruit dicere opponi quādam vtutē superexcellentē que excedit cōez modū vtutū humanaz:⁊ pōt vocari vtus heroyca seu diuina q̃ est vtus super nos.i.excedēs oēz modū vtutū humanaz. [Quēadmodū Homerus.] Qr aūt in boib⁹ sit vel esse possit vtus diuina supra cōem modū hoiuz ꝓbat ꝓbs ⁊ est p̄ma ꝓclo huius libri:q̃ ꝓbat duplr.p̄mo per dictuz Homeri q̃ introducit Priamū laudātē hectorez ⁊ dicētē q̃ hector erat ita excellenter bon⁹ sup oēm hoiez q̃ nō videbat existere puer.i. filij⁹ hois mortalis:sed dei. Si igit ex boib⁹ fiūt dr̄ pp virtutis excellētiā vt dixerūt qdā gentiliuz dicēs quosdā homines deificari.i.deo appropiquare vltra cōez modū hominū ꝓpter excellētiā vtutis:talis vtus.s.heroyca ⁊ diuina erit vtus opposita ⁊ cōtraria bestialitati. Sz q̃tus hz vtus vocet diuina ⁊ vitiū oppositū malitia bestialis:tn̄ nec malitia inest bestys cū oīs malitia sit ex electiōe q̃ bestys nō cōpetit.nec dr̄s inest vt:qz sup oēm vtutez sunt dr̄.⁊ hec vtus heroyca quā vocamus diuinā est bonozabilior oī vtute:⁊ hec.s.bestialitas est q̃dā alterū gen⁹.i.q̃dā alia spēs malitie a malitia humana. [Quia aūt rarū.] 2⁰ pbat ꝓclo per dictū quozūdā alioz:qz eni hec vtus rara est:iō in qb⁹ inuenit tāta bonitas quāta raro inuenit in boib⁹:dicunt esse diuini quēadmodū lacones.i.qdā ciues grecie qn̄ admirati sunt aliquē vt supra oēm boiem exitē:dixerūt iste vir est diuinus:⁊ ita cōiter dicim⁹ nos boiem in bonitate superexcedentē cōem hoiuz modū talē esse virū dei:⁊ ita p testimoniū dictoz ciuiū ⁊ p cōe dictū hoiuz pz q̃ talis vt⁹ diuina inest vel pōt inesse hoi:⁊ sicut hec vtus rara est:ita bestialitas q̃ ꝓziat rara est. Raro eniz inuenit aliqs bestialis vt bibat sanguinē hoium aut comedat carnes crudas hoiuz vel equoz. [Talis vtiq; qdē.] Infert scōaz ꝓclonē ex ia dictis.s.q̃ vtus heroyca est opposita bestialitati.probat p ia dicta sic. Uitio q̃ō raro inuenit ꝓtriatur vt q̃ raro inuenit:sz vtus heroyca raro inuenit.silr bestialitas raro inuenit.ergo rc̄.⁊ alr pōt ꝓbari sic. Pessimo vitio opponit optima vtus:sz bestialitas est pessimū vitiū:⁊ vtus heroyca est optima vtus.q̃ rc̄. Et dicit hic Eustratius q̃ bestialitas est rara.in grecis eniz nō est inuenire talē hoiem bestialē:greci eniz disciplinati sunt ⁊ cōnutriti rōne:in barbaris eniz iueniunt tales hoies bestiales:barbari eniz indisciplinati sunt ⁊ nō cōnutriti rōne. [Maxie aūt in barbaris.] Tribus aūt modis fiunt aliq bestiales.p̄mus modus est ꝓuersatione inter barbaros q̃ sunt indisciplinati ⁊ nō cōnutriti rōne.vñ ex ꝓuersatione inter boies rōne non vtētes icidūt aliq in malitiā bestialē. 2⁰ mō ꝓtingit q̃ aliq pp egritudines icidūt in malitiā bestialē vt comedāt carnes pueroz ⁊ carbones ⁊ bibant sanguinē boium. 3⁰ mō fiunt aliq bestiales ꝓpter orbitates.i.ꝓpter amissionē caroz.q̃ pp mortē amicoz sunt bñtes lesuz rōcinatiuuz:⁊ a ꝓpzys sensib⁹ extra positi bestiales fiūt ⁊ bibūt sanguinē ⁊ carnes crudas comedūt:vel p orbitates itellīgit defectū in nālibus qui pp puersitatem cōplonis comedūt carnes boiuz rc̄. [Uñ superexcellētes ī malitia sit ifamam⁹.] idest vituperam⁹ ⁊ cōuitiam⁹ vocātes ipz bestialē:deide continuans se ad dicenda dicit q̃ de hac dispōne.s.bestialitate posteri⁹ fiet quedā recordatio.s.in ℔ lib⁰ca⁰ 5⁰ ⁊ 6⁰. De malitia aūt vtuti mozali ꝓzia dictū est p̄us vbi determinatuz est de vtutib⁹ mozalib⁹. Sz de incōtinētia q̃ vituparat circa delectatiōes tact⁹ ⁊ mollitie que vituparat circa tristitias ⁊ eaz oppositis.s.de cōtinētia ⁊ perseuerātia dōm est nunc. D

¶ Circa istā ptē sunt.4.dubia. p̄mū est cū taz bestialitas q̃z incōtinētia cōtineat sub malitia:vt pz per ꝓbm in isto 7⁰.nō vī q̃ ista sint tria fugiēda cū supi⁹nō ponat in numeruz cū iferiozi nec distinguat ꝓ ipz. ¶ Itē cū malitia contrariat vtuti ⁊ cū vt dicit ꝓbs tā icōtinētia q̃z bestialitas sit malitia:vī q̃ tā icōtinētia q̃z bestialitas sit ꝓzia virtuti: cui⁹ oppo^m inuit hic ꝓbs. ¶ Dōm est ꝯz q̃ dicit Lincoñ. q̃ malitia accipit duplr.vno mō large vt est cōe ad oē vituparabile q̃ō nō est venia dignū:⁊ sic tā icōtinētia q̃z bestialitas

p^m du^m, rō p^a rō 2^a

Solo ꝓz dubij. M malitia 2^r accipit

E ꝓ^a cōclo hui⁹. 7. M.

2ª cōclo hui⁹. 7. M.

litas ꝓtinet sub malitia: ⁊ sic logit Phs in isto ca° vbi dicit
q̃ bestialitas est q̃dã gen°. i. q̃dã spēs malitie: ⁊ q̃ incõti-
nētia est malitia. Alio mõ accipit magis stricte: vt est cõe
solũ ad vitia opposita vtutib° mozalib°: ⁊ sic logit Phs hic
de malitia in p̃n° bui°. 7. qñ distinguit fugiēdũ in hec tria. s.
in malitiã incõtinētiã ⁊ bestialitatẽ. Sic et logit Phs in 3°
bui°. vbi dicit q̃ oīs malus est ignozãs. Nã oīs malus ma-
liti: opposita virtuti mozali est ignozãs: qz oīs malus isto
mõ est vitiosus: ⁊ p ꝓs ignozãs cũ nõ habeat rectã rõnez
sed cozruptã: per hoc ps ad rõnes q̃ faciũt dubitare. ¶ 2m dub
2m dub° est q̃re Phs nõ determinauit de ꝓtinētia ⁊ incõtinen
tia vbi determinauit de vtutib° mozalib° ⁊ vitys eis oppo
Solo. 2. dubij. sitis. ¶ Ad illud du° rñdet Eustrati° in suo plogo in istuz
libzũ 7m: q̃ qz ꝓtinētia nõ est vt° nec incõtinētia est vitiũ cõ
trariũ vtuti: iõ Phs separatim ⁊ nõ sil' determinat de istis. s.
de vtutib° ⁊ vitys eis oppositis ⁊ de ꝓtinētia ⁊ icõtinētia: ⁊
assignat diuersitatẽ iter ꝓtinētiã ⁊ vtutẽ ⁊ icõtinētiã ⁊ mol
litiẽ ꝓuã vtuti: ⁊ hec est dzia ꝯz eũ q̃ in vtuoso ⁊ ẽt vitioso
ꝓio vtuoso est ꝓcordia ptiũ aie ⁊ non pugna: qz in eis rõ ⁊
ꝓcupia ꝓcordant. Sz tã in ꝓtinēte q̃ in icõtinēte nõ est cõ
cordia ptiũ aie: sed discordia ⁊ pugna iter rõnẽ ⁊ ꝓcupiaz.
vbi gra tẽpatus hz rõnẽ ꝑcipiẽtẽ recedere a turpib° volu
ptatib°: ⁊ ꝓfestiz hz ꝓcupiaz sequẽtẽ rõnẽ ⁊ nõ ꝓdicẽtẽ: for
tis et hz rõnẽ ꝑcipiẽtẽ oportere iperturbatũ circa terribi
lia pmanere: ⁊ cõfestiz hz iraz obediẽtẽ ⁊ nõ ꝓdicẽtẽ. Intẽ
perat° vo hz ꝓcupiscẽtiã iclinantẽ ad prauas voluptates ⁊
cõfestim hz rõnẽ sequẽtẽ ⁊ nõ ꝓtendẽtem. Sil'r audax hz
irascibile mouẽs ad q̃ nõ opz: ⁊ qñ nõ opz: ⁊ ꝓfestiz hz rõ-
nẽ sequẽtẽ: ⁊ ita ps q̃ in vtutibus ⁊ vitys eis oppositis est
q̃dã ꝓcordia ptiũ aie: ita q̃ nõ pugna. Sz nec in ꝓtincte
nec in incõtinēte est ꝓcordia ptiũ aie: ꝯz pugna. vbi gra. cõ-
tinẽs hz rõnẽ ꝑcipientẽ oportere recedere a turpib° volu
ptatib°: ⁊ hz ꝓcupiaz nõ sequẽtẽ rõnẽ: sed ꝓtra tẽdẽtẽ ⁊ tur
pib° voluptatib° potiri festinantẽ. Sil'r incõtinẽs hz rõnẽ
ꝑcipientẽ recedere a turpib° voluptatib°: ⁊ hz ꝓcupiaz re-
pugnãtẽ ⁊ inclinãtẽ ad fruendũ turpibus voluptatib°: ⁊ sic
taz in cõtinēte q̃ in incõtinēte est pugna ⁊ discordia inter
rõnẽ ⁊ ꝓcupiaz. verũtñ in cõtinente rõ vincit ꝓcupiaz ⁊ in
incõtinēte ꝓcupia vincit rõnez. ¶ Sed dubiũ est circa di
cta Eustraty: qz p̃m Phz 6° bui° cap'o 4.° in prauis nõ est
ꝓcordia ptiũ aie: sed ꝓtẽdit ipsoꝝ aia: h̃ est. cõtẽtio est iter
ꝓtes aie. Cũ igit vitiosus sit prauus nõ erit in vitioso ꝓcor
dia ptiũ aie. Item videt q̃ in vtuoso nõ est ꝓcordia ptiuz
aie: qz vtuosi ⁊ sancti hoīes hñt multotiẽs passiones fortes
repugnãtes rõni: vt ꝓcupiam aut irã vehemẽtẽ. Nõ enim
in vtuoso sunt passiões mortificate sed sedate: vt ps ex 7°
physicoꝝ. ¶ Ad p̃m dõm q̃ in prauis. i. in vitiosis est ꝓcor
dia inter rõnẽ ⁊ passionẽ circa quã hz habit° fieri: qz rõ sta
tim sequit inclinationẽ passiõis: vt ps in exẽplis Eustraty:
nec est in prauis. i. in vitiosis discordia siue pugna iter rõ-
nẽ ⁊ passionẽ: ⁊ hoc itelligit Phs: tñ in prauo vel in incõti-
nente est discordia iter ꝓtes aie: puta iter ꝓtez rõnalẽ ⁊ ptẽ
irrõnalẽ sicut Phs expꝛesse dicit in 9° bui°. Dicit enim q̃
icõtinẽtes alia ꝓcupiscũt ⁊ alia volũt: ⁊ eodẽ mõ est de ne-
farys qui multis vitys ⁊ criminibus sũt irretiti. i. q̃ in eis
nõ est ꝓcordia ptiũ aie: imo tales nõ ꝓcordãt cũ seipsis sed
seipsos odiunt ⁊ interimũt: sed iter q̃ in talib° nefarys est
discordia ⁊ pugna. videbit in 9° bui°. vbi hec mã ꝑtracta-
bit. ¶ Ad 2m dõm q̃ in vtuoso sunt passiões sedate ⁊ mo
derate nõ repugnãtes: vel nõ multũ repugnãtes rõni. ⁊ B
dico ab intrinseco agẽte. Si aut vtuosus aut scũs aliquas
habeat passiones vel ꝓcupiaz vel irã rõni repugnãtẽ sciat
q̃ huiꝰ vehementia passionis nõ est ab intrinseco: sed ab
extrinseco: scilicet a demone tentationem ⁊ vehementiaz
3m dub inducente. ¶ 3m dubiũ est circa fugienda de quibus Phs
hic determinat: cuiusmodi sunt intẽperãtia incõtinentia ⁊
mollities quo differũt cũ sint circa eãdẽ mãm. s. circa de-
lectationes ⁊ tristitias. ¶ Dõm q̃ sic differũt. Intẽpatus
est q̃ p electionẽ sequit supabũdãtias delectationũ ꝓpter
seipsas ⁊ fugit tristitias. Incõtinẽs vo est ille q̃ pp passio-
nẽ ⁊ nõ p electionẽ segit delectationes tact° aut gustus. vñ
in intẽpato est rõ corrupta: ꝯz in icõtinẽte manet rõ recta:
victa tñ ⁊ supata a passione. Sz mollis seu delicat° est ille
q̃ vincit a leuibus tristitys. ¶ Ex his põt patere solo q̃rti
duby. s. querẽtis qõ istoꝝ fugiẽdoꝝ de gb° Phs facit mẽ
tionẽ hic/est maius malũ. Solo hui° duby est q̃ qz virtus
heroyca est vtus suprema ⁊ maxie psequẽda ⁊ post illaz
tẽpantia: deinde ꝓtinẽtia: deinde ⁊ vltimo pseuerãtia: con
tinẽtia est melioꝛ q̃ pseuerãtia: qz ꝓtinẽtia est in supare ⁊
vincere: ⁊ pseuerãtia in detinere ⁊ nõ vinci: ⁊ meliꝰ est vin
cere q̃ nõ vinci: ⁊ iõ ꝓtinẽtia est melioꝛ q̃ pseuerãtia: ⁊ vt
plm optimo ꝓziat pessimũ ⁊ meliozi peius. Ideo iter illa
fugiẽda bestialitas est pessima: deide intẽpantia: est enim
intẽpantia peioꝛ q̃ incõtinẽtia ⁊ itẽperat° peioꝛ incõtinen
te: cũ intẽpat° nõ sit vehemẽter ꝓcupiscẽs: incõtinẽs vehe
mẽter ꝓcupiscẽs. ⁊ deterioꝛ est q̃ nõ ꝓcupiscẽs vel paꝛ cõ
cupiscẽs opaꝛ turpia q̃ ille q̃ fortiter ꝓcupiscẽs operatur
turpe. Mollis aũt est peioꝛ q̃ incõtinẽs cũ vincat a leui-
bus tristitys. ¶ Et si dicat q̃ meliozi semp ꝓziat peius: ⁊
cõtinẽtia est melioꝛ q̃ pseuerãtia: q̃ incontinẽtia est peioꝛ
q̃ mollities. ¶ Dõm q̃ meliozi semp ꝓziat peius nisi al-
terũ includat in altero: p̃m qõ dicit Phs 8° topicoꝝ. Nũc
aũt pseuerãtia includit in cõtinẽtia ⁊ nõ ecõuerso. Conti-
nens eniz est ille q̃ vincit ꝓcupias turpiũ voluptatũ: ⁊ pse-
uerans q̃ nõ vincit a tristitys oppositis delectationib° tur
pibus. Nũc aũt oīs q̃ vincit ꝓcupias voluptatũ nõ vincit
a tristitys oppositis illis delectationib°: ⁊ nõ econuerso: ⁊
iõ oīs cõtinẽs est pseuerãs: ⁊ nõ ecõuerso: ideo non opz q̃
incõtinẽtia sit peioꝛ mollitie: cum cõtinẽtia includat pseue-
rantiã. vbi gra. bñ viuere est meliꝰ q̃ viuere: ⁊ ex h̃ nõ se-
quit q̃ nõ bñ viuere sit peius q̃ nõ viuere: ⁊ hoc qz alteꝝ
includit in altero. s. viuere in bñ viuere. ¶ Circa ista fugiẽ-
da ⁊ eoꝝ opposita sunt tria notãda. p̃m est qz laudabilia ⁊
ẽt fugiẽda hic enumerata pñt ꝓuenire hoibus: qz cũ hõ sit
mediũ inter subas separatas ⁊ alia bruta p intellectũ cõicãs
cũ substãtys separatis: ⁊ cũ brutis in potẽtys sensitiuis: ⁊ me
diuz inter aliq̃ aliqualr attingit vtrũqz extremũ põt rõna
lis pars hois pfici vltra cõem moduz humane pfectionis
quasi in sil'itudine subaꝝ separataꝝ: ⁊ hui° perfectio vocat
virtus heroyca: ⁊ dr heroyca vt solis heroybus. i. semidys
cõueniens: vt dicit Eustrati°: intelligẽs p semideos viros
deo appropinquãtes vltra cõez modũ hoīum. Põt ẽt aia
humana p B q̃ per ptẽ sensitiuã cõuenit cũ brutis attinge
re ad malitiã bruti: vt qñ affectiones ptis sensitiue corru-
punt in hoīe vsqz ad sil'itudinẽ bestiarũ ⁊ hꝝ: malitia vo-
cat bestialitas sup incõtinẽtiã ⁊ malitiã hoīuz: siue huma-
nã. Põt ẽt aia humana medio mõ se hãe nõ declinãdo ad
aliq̃d extremoꝝ iter q̃ est mediũ: ⁊ tũc qõ est laudabile in
homine medio mõ se hñte vocat vtus: ⁊ fugiẽdũ in hoīe
sic se hñte vocat malitia ⁊ incõtinẽtia: ⁊ sic ps q̃ fugiẽda
pdicta circa mozes: ⁊ etiã laudabilia ꝓziaꝝ pñt hoīb° cõue-
nire. ¶ 2° notandũ circa vtutẽ heroycã q̃ ipsa nõ est spe
distincta a vtutib° cõiter dictis. s. a fortitudine mãsuetudi
ne tẽperãtia: ⁊ sic de alys. Nã in spe cuiuslibet vtutis sup
excellẽtia vltra cõez modũ hoīuz est vtus heroyca: qõ ps
hic per Eustratiũ dicẽtẽ q̃ sigs fiat fortis sup oẽm fortem
eius fortitudo est fortitudo heroyca ⁊ diuina: ⁊ si aligs fue
rit temperatus vltra oẽz tẽpatũ: eius tẽperãtia est tẽperan
tia heroyca: ⁊ sic de alys spẽb° vtutis. vñ in q̃lz spe vtutis
mozalis est repire vtutẽ heroycã: vt liberalitatẽ heroycã.

manſuetudinem

manſuetudinẽ heroycã: ⁊ sic de alys. Eodẽ mõ bestialitas
põt inueniri in qualibet spe malitie opposite vtuti vt timi
dus vltra cõez modũ hoīuz dr timidus bestialis: ⁊ audax
vltra cõem modũ hoīum dr audax bestialis: ⁊ sic de alys
spẽbus malitie vt patebit per Phm infra in isto 7° ca° 5°.
Utruz aũt vtus heroyca manens heroyca: aut bestialitas
habeat gradus differẽtes p̃m magis ⁊ min°. vel sit supre-
mus gradus sue spẽi nõ determino ad pñs. ¶ 3° est nõm
q̃ bestialitas accipit duplr. s. large ⁊ stricte. Si accipiatur
large tunc accipit p oī malitia superexcedẽte cõez malitiaz
hoīuz siue fit ex puerilitate nãe siue ex egritudine aut ꝓsue
tudine: ⁊ sic loquit Phs in isto p̃ ca°. Alio mõ accipit stri-
cte: ⁊ sic solũ accipit p malitia superexcedente pueniente a
cõplone nãli: ⁊ sic logit Phs de bestialitate. ca° 5° bui° 7i.
Ubi distinguit bestialitatem contra malitiam egritudina
lem ⁊ consuetudinem.

¶ Atqz vt in ceteris egim° afferre ea que vident opz:
⁊ dubitare primũ. Deide oia q̃ pbabilia sunt aut saltẽ
plurima maxieqz pꝛecipua circa hos affect° ostẽdere.
Nã si soluant qdẽ ea q̃ difficultatẽ afferũt: relinquant
aũt ea q̃ pbabilia sunt: satis sane fuerit demõstratuz.
Videt itaqz cõtinẽtia qdẽ cõstãtiaqz studiosa esse ac
laudabilis. Incõtinẽtia vo ⁊ mollities prauaatqz vi-
tuperabilis: ⁊ idẽ esse cõtinens ⁊ in rõne psistẽs: ⁊ idẽ
et incõtinens ⁊ rõnẽ egrediẽs. Et incõtinens qdẽ im-
proba sciens ꝓproba esse agit ob pturbationẽ. Conti-
nens aũt cupiditates sciens prauas esse non sequit ob
rõnez. Et tẽperantẽ qdẽ cõtinentẽ esse aiunt atqz con
stantem. Talẽ aũt alq̃ tẽperantẽ esse cõem: alq̃ nulluz
dicunt. Et itẽ intẽperantẽ incõtinentẽ esse ⁊ inconti-
nentẽ intẽperantẽ cõfuse: nonnunq̃z diuersos inquntz
esse. Interdũ etiã ipsuz prudentẽ incõtinentẽ esse non
posse. Interdũ nonnullos hoīes q̃ prudẽtes ac babi-
les sunt incontinẽtes esse dicũt. Preterea incontinen-
tes ⁊ ire ⁊ bonozis ⁊ lucri dñr. Ea igit q̃ dñr: hec sunt.

2ps. ca. ¶ Oꝑz aũt quẽadmodũ in aliꝭ ponẽtes que ap
parẽt: ⁊ primũ dubitãtes sic ostẽdere maxime
qdẽ oia pbabilia circa bas passiones: si aũt non
plura: tñ ⁊ principalissima. si eni soluant difficilia: ⁊ assumant pbabilia: ostensum vtiqz erit
sufficiẽter. ¶ Videt vtiqz cõtinẽtia ⁊ pseuerã-
tia studiosoꝝ ⁊ laudabiliũ esse. Incõtinẽtia aũt
⁊ mollities prauoꝝ ⁊ vitupabiliũ. ¶ Et idẽ cõ
tinẽs ⁊ pmansiuus in rõne: ⁊ incõtinẽs ⁊ egres
siuus a rõne. Et incõtinẽs qdẽ sciẽs: qm̃ prauа
agit ꝓpter passionẽ: cõtinẽs aũt sciens: qm̃ prauе
ꝓcupie: nõ sequit ꝓpter rõnẽ. ¶ Et tẽperatũ
qdẽ cõtinentẽ ⁊ pseuerãtiũ: talẽ aũt bi qdem
oẽm tẽperatũ: bi aũt nõ. ⁊ intẽpatũ incõtinẽtẽ:
⁊ incõtinentẽ intẽperatũ cõfuse: bi aũt alterũ eẽ
aiunt. ¶ Prudẽtẽ aũt q̃ñqz qdẽ nõ aiunt cõtin
gere esse incõtinẽtẽ: q̃ñqz aũt quosdã prudẽtes
existẽtes ⁊ diuos icõtinẽtes esse. ¶ Adhuc in-
cõtinẽtes qdem dicuntur ⁊ ire ⁊ bonozis ⁊ lu-
cri: que qdem igitur dicuntur: hec sunt.

¶ Hec 2a ps pncipalis hui° capli: in qua narrat modũ pce
dendi circa ea de gb° est determinaturus in B libro. s. circa
cõtinentiã ⁊ icõtinẽtiã pseuerãtiã ⁊ mollitiẽ: ⁊ sic de alys.
Et est modus pcedẽdi talis. p̃ eniz circa ista ponẽda sunt
pbabilia hoc est opiones pbabiles: ⁊ si nõ oẽs: tñ ponẽde
sunt opiones maxie pncipales. Deinde ponẽda sunt ⁊ sol-
uenda dubia circa pdicta. Si. n. soluant difficilia ⁊ assumã
tur pbabilia sufficiẽter erit determinatũ. Deide cũ dicit.
[Uidet vtiqz cõtinẽtia.] ponit. 6. pbabilia. ⁊ p̃mo pponit
pbabilia tria. circa ꝓtinẽtiã pseuerãtiã ⁊ eoꝝ opposita: p̃m
ptinet ad bonitatẽ ⁊ malitiã pdictoꝝ: ⁊ est q̃ ꝓtinẽtia ⁊ p-
seuerãtia sunt studiosa ⁊ laudabilia. icõtinẽtia ⁊ mollities
praua ⁊ vitupabilia. [Et idẽ cõtinens.] 2m pbabile ptinet
ad diffõnes eoꝝ: ⁊ est q̃ idẽ vr esse ꝓtinẽs ⁊ pmansiuus in
rõne. i. iudicãs ꝯz rõnẽ qd est agendũ: ⁊ incõtinens vr esse
idẽ qõ egressiuus a rõne. i. a iudicio rõnis. [Et incõtinens
qdẽ sciens.] 3m pbabile ptinet ad eoꝝ opationes: ⁊ est q̃
incõtinẽs scit aliq̃ esse praua: ⁊ tñ agit ea pp passionẽ. con-
tinẽs vo patit ꝓcupiscẽtias quas scit esse prauas ⁊ nõ segit
eas ꝓpter iudiciũ rõnis: ⁊ hec sunt extendẽda ad pseuerã
tiã ⁊ mollitiẽ. s. circa tristitias. [Et tẽperatũ qdẽ.] Circa cõ
parationẽ istoꝝ. s. cõtinẽtie ⁊ incõtinentie alia duo pbabi-
lia ponit: quoꝝ p̃m accipit ex cõparatione ꝓtinẽtie ad tem
perantiã ⁊ pseuerãtiã: ⁊ dicit q̃ tẽperat° vr esse ꝓtinens ⁊
pseuerãs: ⁊ hoc loquẽdo vlr de oī tẽperato: ⁊ qdã dicũt q̃
nõ est ita: ⁊ circa opposita illoꝝ dicunt q̃ oīs intẽperatus
est incõtinẽs ⁊ oīs incõtinẽs itemperatus. confuse: hoc est
absqz alia distinctione. Quidã aũt aly dicunt q̃ sunt alte-
ra ⁊ nõ sunt oino idẽ. [Prudentem aũt q̃ñqz.] 5m pbabile
accipit p cõparationẽ ad prudẽtiam ⁊ dicit q̃ hoīes q̃ñqz
dicũt: q̃ nõ cõtingit prudẽtẽ esse incõtinentẽ. Quidã autẽ
dicunt q̃ qdã prudẽtes ⁊ diuini. i. ingeniosi sunt incõtinen
tes. [Ad incõtinentes.] 6m pbabile ponit circa mãm con-
tinẽtie ⁊ icõtinẽtie: ⁊ est: q̃ q̃ñqz dñr aliq̃ ꝓtinẽtes vel icõ-
tinẽtes nõ solũ circa ꝓcupiscẽtias: ꝯz ẽt circa irã honozez ⁊
lucrũ. Ista sunt. 6. pbabilia que dicunt circa ꝓtinentiam
⁊ incontinentiã pseuerãtiã ⁊ mollitiem.

Capitulum secundum

tractatus p̃mi in q̃ ponuntur. 6. dubia circa pbabilia ante dicta. p̃m vtrum incontinens sit sciens illud esse malum qõ operat. 2m vtruz incontinens habeat prudentiã contra tendentez concupiscentys. 3m vtruz idez sit continens ⁊ tempatus ⁊ incontinens ⁊ itempatus. 4m vtruz ꝓtinens sit idez puertibiliter qõ pmansiuus in rõne ⁊ incontinens idẽ q̃ egressiuus a rõne. 5m vtrum intẽperatus sit peioꝛ incõtinente vel incontinens intempato. 6m vtrum cõtinentia ⁊ incontinentia sint circa totã mãm moralẽ. s. circa cõcupiscentias: irã lucrũ ⁊ bonozem.

¶ Dubitauerit aũt q̃spiã: q̃ sit vt recte aligs existimãs agat incontinẽter: scientẽ igit inquiunt qdã ipossibile esse. Nã absurdũ est vt arbitrabat Socrates: si scia insit/aliud q̃ppiã vincere ⁊ ipsuz perinde atqz mancipiũ trahere. Socrates. n. oino ꝓtra rõnẽ ipsaz pugnabat: incontinẽtiãqz exterminabat. Neminẽ. n. existimantez ꝓter id qõ est optimũ agẽ: ꝯz ob ignozationẽ dicebat.

Caput 2m p. trac. 7. li. ethi. p° ps. ca.

Habitabit autẽ vtiqz aligs qualr estimans recte incõtinens est qs. scientez qdẽ igit nõ aiunt qdaz possibile esse: duruz eniz scia existe (vt existimabat Socrates) aliud qdẽ iperare ⁊ trahere ipsum quẽadmodũ seruũ. Socrates qdem eniz totaliter pugnabat ad rõnem vt non existente incontinentia. Nulluz enim existimantẽ operari preter optimũ sed ꝓpter ignozantiam.

J Sedlca. tra. p. di° in. 6. ptes pn.

Iſtud eſt z^m cap^m tractatus p̃mi: in quo ponit dubia circa ꝓbabilia dicta ⁊ continet. 6. ptes. In p̃ma ponit dubitationē circa 3^m ꝓbabile qd̄ eſt maxie dubitabile qd̄ erat d̄ actu ꝓtinētis ⁊ icōtinētis. In z^a ibi [Prudētia ergo ꝯ tendēte.] ponit ſcēa dubitatio circa 5^m ꝓbabile de cōpōne ꝓtinētie ⁊ icōtinētie. In 3^a pte ibi [Adhuc ſi qdē.] ponit 3^m dubiū circa 4.^m ꝓbabile qd̄ erat de cōparatione cōtinētie ad tēperātiā ⁊ intēpantiā. In 4^a pte ibi [Adhuc ſi oī opioni.] ponit 4.^m du^m circa ꝓbabile qd̄ erat de diffōne ꝓtinē^e ⁊ icōti^e. In 5^a pte ibi [Adhuc ī ꝓſuaderi.] ponit 5^m dubiū circa p̃^m ꝓbabile qd̄ erat de bonitate ⁊ malitia ꝓtinētie ⁊ incōtinētie ꝓſeuerātie ⁊ mollitiei. In 6^a pte ibi [Adhuc ſi circa oīa.] ponit 6^m dubiū circa 6^m ꝓbabile de mā cōtinētie ⁊ icōtinētie. p̃^a ps ꝓtinet tres ꝓticulas. In p̃^a ꝓponit dubitationē ⁊ arguit ad vnā ꝓtes dubitationis. In z^a ibi [Iſte igit̄ ſermo.] arguit ad aliā ꝓtē qōnis. In 3^a ꝓticula ibi [Sunt aūt qdā.] excludit opionē quozūdā circa p̃^m dubiū. ¶ Eſt igit̄ dubitatio p̃ma vtrū exiſtimās recte idest ſciēs ſit incōtinēs: ⁊ arguit ꝓbādo q̄ nō pōt eē q̄ aliqs poſſit eſſe ſil̄ ſciens ⁊ incōtinens: ⁊ hec eſt rō. ſcia eſt fortiſſimū ⁊ optimū in hoīe: ſed fortiꝰ nō vincit̄ a debilori. igit̄ ipoſſe eſt q̄ ſcia exīte in hoīe q̄ aliqd aliud ꝑeret ſcie in hoīe ⁊ trahat ipſaz tanq̄ ſeruā: imo cū ſcia ſit maxima pfectio in hoīe ipſa d̄z dominari ⁊ impare ꝓti ſenſibili ſicut ſeruē: ⁊ hec fuit q̄dā rō Socratis cui totaliꝰ inſiſtebat ad ꝓbādū incōtinētiā nō eſſe. Dixit eniz q̄ nullus pōt operari ꝯ ſciaz ſuā: ⁊ ſic q̄ nullus eſt incōtinēs. vñ dixit q̄ nullus recte exiſtimās opaī aliquid ꝓeter optimū: ſed oīs male operans operatur male ꝓpter ignorantiam.

¶ Nec igit̄ ſnīa iīs aduerſaī que manifeſte apparent. Atq̄z querere opz q̄ſnā in ipſa ꝓturbatione: ſi ob ignorationē agit: ignorationis ſit modus. Cōſtat eniz incōtinentē nō putare illō eſſe bonū anteq̄ in ꝓturbatione ſit conſtitutus.

¶ Iſte qdez igit̄ ſermo dubitat de apparētibus manifeſte: ⁊ optimū querere circa paſſionez ſi ꝓꝑ ignorantiā: quis modus ſit ignorātie. Qm̄ enim non exiſtimat qdem incontinens exiſtens ante paſſionem fieri manifeſtum.

¶ Nec eſt z^a ꝓticula: in qua obꝑcit ad ꝓtē ꝓtrariā dicēs: q̄ illud dictū Socratis eſt ꝛriuz his que manifeſte apparēt. Videlicꝰ eniz manifeſte q̄ qdā opanī illud qd̄ ſciunt eſſe malū: manifeſtū eniz eſt q̄ icōtinēs anteq̄ paſſio ſuperueniat nō exiſtimat faciēdū illud qd̄ poſtea facit ꝓꝑ paſſionē. Si igit̄ dicaī q̄ exñs actu in paſſione ignorat qd eſt faciendū: ⁊ ita opaī malū ꝓpter ignorātiā: optimū eſt querere quis modus ignorantie ſit in incontinente exiſtente in paſſione: hoc enim eſt dubitabile.

¶ Sunt aūt q̄ hec ꝓtim cōcedūt: ꝓtim nō cōcedūt. Eteniz ſcia qdē nihil validius cōfitenī. At huic nō aſſentiunī neminē agere ꝑter id qd̄ viſuz eſt meliꝰ. Quapp inquiunt incōtinētē a voluptatibꝰ ſupari nō ſciaz qdē ſed opinionē hītē. At vo ſi ſit opio nō ſcia: neq̄z vehemens exiſtimatio q̄ reſiſtit: ſz remiſſa ſicut in ambigentibus venia danda eſt ſi nō in his ꝓſiſtit aduerſus vehemētes cupiditates. At prauitati nō eſt venia dāda: nec alioꝝ cuiq̄z que vituperabilia ſunt.

¶ Sunt aūt qdā qui hoc qdē cōcedunt: hic aūt nō. ſcia qdez eniz nihil eſſe meliꝰ cōfitenī. Nullū aūt operari ꝑter opinatū melius nō cōfitenī: ⁊ ꝓpter hoc incōtinētez aiunt nō ſciam hītem ſupari a voluptatibꝰ ſed hītē opinionē. ¶ Sz tñ ſiqdē opinio ⁊ nō ſcia neq̄z fortis ſuſpicatio cōtratendēs: ſed qeta quēadmodū in dubitantibus. venia ei qd̄ eſt nō manere in his ad concupiſcentias fortes: malitie autem nō venia: neq̄z aliorum nulli vituperabilium.

¶ Nec eſt 3ª ꝓticula p̃me ꝓtis: in qua excludit opionez ſeu ſolōnē quozūdā ad ꝓdictū dubiū: ⁊ dicit q̄ qdaz ꝓcedunt illud dictum Socratis: q̄ ſcia eſt optimū in hoīe: ⁊ iō ſcia nō trahit̄ nec aliqs agit ꝯ ſciam ſuā. illud tñ dictū. ſ. q̄ aliqs pōt opari ꝑter illud qd̄ opiaī eſſe meli⁹ nō cōcedūt: ſz dicūt q̄ incōtinēs q̄ ſupaī a voluptatibꝰ opaī malū nō ꝯ ſciam: ſed ꝓtra opionē. vñ poſſe eſt p̃m eos q̄ aliqs operet illud qd̄ opinaī eſſe malū: ſed nō qd̄ ſcit eſſe malū: ⁊ ſic dicūt q̄ incōtinēs nō hz ſciaz ſed opionē. ¶ Sed tñ ſiqdē opinio.] Excludit opionē iſtā ſeu rñſionē oſtēdēs q̄ icōtinēs nō eſt q̄ nō hz ſciam ſed opionē de malo qd̄ agit qd̄ malū eſt: q: opio ꝓtra quā opaī incōtinēs aut eſt fortis ⁊ firma aut debilis ⁊ remiſſa. p̃mā ꝓtez hui⁹ diſtunctiue nō ponit hic ꝓbs in textu: ſed eā ſupponit: ſed ſcēam ꝑtē ſibi hic. Si ſit fortis ⁊ firma nō pōt his talē opionē ꝯ eaz agere pp fortitudinē ⁊ firmitatē opionis: ſicut nō pōt aliqs agere ꝯ ſuā ſciam pp firmitatē ſcie. Opinans igit̄ fortiter ⁊ firmiter aliqd eē malū nō pōt illud malū agere nec bonuz non agere qd̄ firmiter opinaī eſſe bonū. Si vo opio ſit qeta. i. debilis ⁊ remiſſa vtiā poſſit in dubiū venire qd̄ debiliter opinatū eſt: ſic debiliꝰ opinās fortibꝰ ſuccūbēs ꝓcupiſcētys erit venia dignus: hoc eſt non erit vituꝑabilis: nec eſt ſibi imputandū: ⁊ ita ſequit̄ q̄ ſi incōtinēs agit ꝓtra opionem debilē ⁊ firmā erit dignus venia: ⁊ ita incōtinētia non erit malitia nec vituperabilis cū omnis malitia ſit vituperabilis ⁊ venia nō digna: ſed hoc eſt incōueniēs q̄ incōtinētia nō ſit malitia: incōueniens eſt igit̄ q̄ incontinēs ſit ille qui agit ꝓtra opinionē ſuā: q: nec dicit̄ incontinens: q: agit cōtra opinionē firmā: nec q: agit cōtra opinionē debilem ⁊ remiſſam. Si igit̄ in incontinente ſit aliqd contratendens ꝓcupiſcentie ſicut dicunt Socratici: ſicut inconueniēs eſt illud eſſe ſciam: ita inconueniens eſt illud eſſe opinionem. Lincoñ. dubitat hic. cum enim ex predictis pz q̄ malitia opponitur ⁊ cōtrariaī virtuti: nō pōt incōtinētia eſſe ſub malitia. ſicut nec cōtinentia ſub virtute. nō ergo videt hoc inconueniens ſed verū q̄ incōtinētia nō eſt malitia: rñdet dicens forte q̄ ꝑbs ſumit hic malitiam cōmuniter ad oē vituperabile ⁊ indignum venia.

¶ Eſt ne igitur id quod reſiſtit prudentia. Nec enim eſt validiſſimum.

¶ Prudētia ergo ꝓtratēdēte: hoc. n. fortiſſimū.

¶ Nec eſt z^a ꝑs huius capl̄i: in qua ponitur ſcēa dubitatio: que eſt circa 5^m ꝓbabile: ⁊ eſt vtrū incontinens habeat prudentiā cōtratendentez cōcupiſcētie: ⁊ hoc eſt. vtrū idē hō ſit ſimul prudens ⁊ incontinens. ⁊ continet duas ꝓticulas. In p̃ma arguit ad ꝓtem affirmatiuaz ꝓbando q̄ incontinens hz prudentiā contratendentē concupiſcētys. In ſcēa ꝓte ibi [Sed inconueniēs.] arguit ad ꝓtē oppoſitā. Arguit igit̄ p̃mo ad ꝓtez affirmatiuā ſic: incontinens hz opionē contratendentem concupiſcentys prauis ⁊ non hz opionē debilez: q: tunc non eſſet ſibi imputandū. ergo hz opiones contratendētē fortē: ſed oīuz opionū prudētia eſt fortiſſima. igit̄ incontinēs maxie hz prudētiā ꝑtendentē.

¶ At eſt abſurdū: erit enim idem prudēs atq̄z incontinens ſimul. Nemo aūt dixerit prudentis eſſe ea ſponte agere que prauiſſima ſunt: ⁊ inſup demonſtratum eſt

antea prudentem aptū ad agendum eſſe. Eteniz qdez extremorum ⁊ ceteras virtutes habere.

¶ Sed incōueniens: erit eniz idez ſimul prudēs ⁊ incōtinēs. Licet aūt vtiq̄z nullus prudentis eſſe opari volentē prauiſſima. ¶ Cum his autē oſtenſum eſt prius: qm̄ actiuus qdem extremoruz: prudens eniz aliqs: ⁊ alias hīs virtutes.

¶ Nec eſt z^a ꝓticula: in qua arguit in cōtrariū pbādo duplr q̄ incōtinēs nō hz prudētiā ꝓtratendentez. p̃mo q: ſic ſequere q̄ idē ſimul ſit prudēs ⁊ incōtinēs: ſed hoc eſt incōueniens: q: incōtinēs eſt qui volēs opaī turpiſſima. Nā dictū eſt in 6° huius q̄ ille eſt peior q̄ peccat inuolūtarie ꝯ ille q̄ peccat inuolūtarie ⁊ ſic prudēs eſſet malus. ¶ Cū his aūt.] z^o arguit̄ ſic. Oſtenſuz eſt in 6° huius. q̄ prudens eſt actiuus extremoꝝ. i. ſingulariū opabiliuz: ⁊ per ꝑns eſt cognoſcens opabilia ſingularia: ⁊ nō ſolū eſt oſtenſum hic: ſz et eſt oſtenſuz q̄ prudens habet virtutes mozales: ſed virtuoſus nō operatur cōtra virtutes ſciens: igitur incōtinēs nō habet prudentiā contratendentem.

¶ Preterea ſi ꝓtinēs eſt ex eo q: vehemētes ac prauas hz cupiditates: neq̄z tēperās ꝓtinēs erit neq̄z ꝓtinens tēpans. Eteniz neq̄z vehemētes hīe cupiditates neq̄z prauas ē tēpantis. At opz: nā ſi cupiditates ſint bone: prauꝰ eſt habit⁹ ille q̄ phibet nō ſeq. Quare nō oīs ꝓtinentia eſt ſtudioſa. Sin ibecilles ⁊ nō eſt qd egregiū: nec etiā magnū qd ſi ſint praue ac imbecilles.

3^a ps ca.

¶ Adhuc ſiqdē in eo qd̄ eſt cōcupiſcentias hēre fortes ⁊ prauas cōtinēs: nō erit tēperatus continēs neq̄z cōtinēs tēperatus: neq̄z eniz qd̄ valde tēperati: neq̄z prauas hīe: ſed tñ opz qdē. ſiqdē eniz bone cōcupiſcentie prauus ꝓhibens habitus nō ſequi. Quare cōtinētia nō oīs ſtudioſa: ſi aūt infirme ⁊ non praue nihil venerabile: neq̄z ſi praue ⁊ infirme nihil magnum.

¶ Nec eſt 3^a ꝑs p̃ncipalis huius capl̄i: in qua monet dubitationē circa cōpōnē cōtinētie ⁊ tēperātie ad inuicē: ⁊ hec eſt dubitatio. vtrū idē ſit cōtinēs ⁊ tēperatus: ⁊ arguit ꝓbādo q̄ nō: ⁊ hoc ſic. cōtinēs aut hz ꝓcupiſcētias prauas aut bonas. Si habeat ꝓcupias prauas: aut hz ꝓcupias fortes aut ōbiles ⁊ remiſſas. Si habeat ꝓcupias prauas ⁊ fortes a q̄bus tñ nō deducit̄ ꝓtra rōnē tūc temperatus nō eſt cōtinēs neq̄z cōtinēs tēperatus: q: pfecte tēperatus nō habet ꝓcupias prauas vehemētes: oporteret tñ ſi tēperatus eſſet cōtinēs q̄ hīet ꝓcupias prauas vehemētes ſi ita ſit q̄ cōtinens hz prauas cōcupiſcētias ⁊ fortes. Si aūt habeat concupiſcētias bonas: aut igit̄ fortes aut debiles. ſi fortes: q̄ habitus ꝓhibens eas ſeq erit habitus malus. Nā habit⁹ ꝓhibens magnū bonū malus eſt: ⁊ tūc nō oīs continētia foret ſtudioſa: q: illa foret mala que ꝓhibet ſeq ꝓcupias bonas vehemētes. Si aūt ꝓtinēs habeat cōcupiſcētias bonas debiles ⁊ remiſſas quas ꝓhibet ſequi: q̄uis ex hoc nō ſequaī q̄ cōtinētia ſit praua: tñ ex hoc ſequit̄ q̄ cōtinētia nō erit venerabilis nec multuz laudabilis: ex hoc enim q̄ aliquis habitus ꝓhibet bonū remiſſum ⁊ debile cōcludi pōt hoc q̄ nō eſt multū laudabilis. Si aūt cōtinens habeat cōcupiſcentias prauas ⁊ debiles nō erit magnuz reſiſtere eis: ⁊ tamen cōtinentia laudaī ⁊ veneraī tanq̄ aliqd magnuz. Vel pōt rō ſic deduci ⁊ melius. Continēs aut hz cōcupiſcētias fortes aut ōbiles: ſi fortes aut prauas aut bonas. ſi fortes ⁊ prauas tūc cōtinēs nō eſt temperatus nec temperatus cōtinēs: q: tēperatus nō hz ꝓcupiſcentias fortes ⁊ prauas. Si aūt cōtinēs habeat cōcupiſcētias fortes ⁊ bonas: ſeqt̄ q̄ cōtinētia que ꝓhibet ſeq ꝓcupiſcētias que ſunt in continente nō erit ſtudioſa nec bona: imo mala: q: ꝓhibet magnū bonū: q: magnas ꝓcupiſcentias bonas: ſed hoc eſt incōueniēs. nā oīs cōtinētia bona eſt ⁊ laudabilis. Si autez cōtinēs habeat ꝓcupiſcentias debiles ⁊ remiſſas: aut ergo bonas aut malas. ſi habeat ꝓcupiſcētias bonas ⁊ remiſſas nō erit ꝓtinētia multū laudabilis ⁊ venerabilis: q: ex hoc q̄ ꝓhibet nō ſeq cōcupiſcētiā debilē nō pōt cōcludi q̄ eſt venerabilis ⁊ laudabilis: q̄uis nō pōt ex hoc ꝓcludi q̄ eſt mala. Si aūt continens hz cōcupiſcentias remiſſas ⁊ prauas: ſequit̄ q̄ nō eſt laudabilis tanq̄ aliqd magnuz: q: nō eſt magnum reſiſtere cōcupiſcētie debili. vñ hec rō ꝓbat q̄ continens habet concupiſcentias prauas ⁊ fortes: ⁊ hoc ꝓbatur per viā diuiſionis quadrimēbris ꝓdicte ſic. Aut habet concupiſcentias fortes ⁊ prauas aut fortes ⁊ bonas: aut remiſſas ⁊ bonas: aut remiſſas ⁊ malas: ⁊ q̄libet triuz membrozum vltimozum diuiſionis deſtruitur: ex quo ſequitur p̃muz membꝝ diuiſionis: ⁊ ex hoc membro ſequit̄ q̄ cōtinentia ⁊ temperantia non ſunt idem.

¶ Preterea ſi cōtinentia in quauis opione facit pſiſtere: praua eſt vt ſi ⁊ in falſa. Et ſi incōtinentia a quauis opione dimouet: erit aliqua incōtinētia ſtudioſa: quale fecit. Neoptolemus apd Sophoclē in Philoctete. Eſt eniz laudabilis qa nō perſiſtit in iis que ſuaſerat Vlixes ob mētiendi dolorē. Preterea captio mētiēs dubitatio eſt. Quia nāq̄z admirabilia preterq̄ opionē ſophiſte inferre volunt redarguēdo: vt cū attingerint videant̄ acuti: rōcinatio facta dubitatio fit. Ligatur enim mens cū manere qdē nō vult: qa ꝓcluſio non placet: ꝓcedere aūt nō pōt: q: rōnē ſoluere nequit. Fit aūt aliqua rōne vt ꝓprudentia cū incōtinentia ſit vtus. Qui nāq̄z hz vtrūq̄z: cōtraria iis que exiſtimat ob incōtinentiā aget. Exiſtimat aūt bona eſſe mala: ⁊ agere non opoꝛtere: quare bona aget ⁊ nō mala.

¶ Adhuc ſi oī opioni p̃manſiuū facit continentia: praua: puta ⁊ ſi falſe. ¶ Et ſi ab oī opione incōtinētia egreſſiuuz facit erit aliqua ſtudioſa incōtinentia: puta Sophoclis neoptolemus in philotete: laudabilis eniz nō permanens q̄bus ſuaſus eſt ab vlixe pp triſtari mentiens. ¶ Adhuc ſophiſticus ſermo mentiens dubitatio pp inopinabilia eniz velle arguere vt ſapiētes ſint cū attingunt: falſus ſyllo dubitatio fit: ligata eſt eniz mens cū manere nō velit pp nō placere cōcluſuz: ꝓcedere aūt nō poſſit ꝓpter ſoluere non habere ſermonē. ¶ Accidit aūt ex quodaz ſermone ꝓprudētia cū incōtinētia ꝓtus: cōtraria. n. operaī quoꝝ opinaī ꝓpter incōtinentiā: opinatur aūt bona mala eſſe: ⁊ non opoꝛtere operari: quare bona ⁊ non mala operabitur.

¶ Nec eſt 4^a pars huius capl̄i: in qua mouet dubitationez circa z^m ꝓbabile qd̄ erat circa diffinitionem cōtinentie ⁊ incōtinentie: dictū eſt ſupra q̄ continens eſt permanſiuus in rōne ⁊ incōtinens egreſſiuus a rōne. i. ab opinione. eſt q̄ hec queſtio. Utrū ꝓtinēs ſit p̃manſiuus in oī opione: ita q̄ q̄cūq̄z p̃manet in aliqua opione quecūq̄z ſit illa ſit ꝓtinēs ⁊ incontinēs egreſſiuus ab oī opinione: ita q̄ quicūq̄z non

sequit aliquā opionē quā hz quecūqz sit illa dicat inconti-
nens. ⁊ arguit ad pmā ptē dubitatiōis: pbās ꝙ nō oīs bō
imanēs cuicūqz opioni. i. sequēs opionē quā hz quecunqz
sit illa sit cōtinēs: qz ex boc sequerē incōueniēs. s. ꝙ q̄dam
cōtinētia sit prauā: qđ falsuz est: qz cōtinētia laudat tanq̄z
aliqđ bonū ⁊ laudabile ⁊ venerabile. ꝑña pbat sic. Aliqua
opio est falsa: sed illud qđ facit seq opionē falsaz est prauū
⁊ vituperabile. ergo si cōtinētia sit illud qđ facit seq omnē
opinionē ⁊ pmanere in illa: sequit ꝙ aliqua ꝓtinentia erit
prauā. [Et si ab oī.] Arguit ad scđam ptē dubij pbās ꝙ nō
oīs q egredit ab aliq̄ rōne vel opione quecunqz sit illa sit
incōtinens: ⁊ boc ꝑbat tripl'r. ꝑmo sic. Si incontinētia sit
egressiua a quacūqz opione: sequit ꝙ aliq̄ incōtinentia sit
bona ⁊ laudabilis. ꝑñs est falsum: qz incōtinentia vitupat
vt mala. ꝑña ꝑbat sic. Aliqua est opio mala vt illa q̄ psua-
det aliqđ malū fieri qđ vitare est bonū: ergo incōtinentia
que egredit ab illa opione: ⁊ nō sequit eā est bona. añs ꝑ-
bat ꝑ exēplū. Nā gdā poeta noīe Sophocles in libro suo
quē intitulauit de philotete narrat ꝙ Neoptolomus q ser
uiebat in bello troiano fuit psuasus a quodā vt mentirē
ꝓpter quādā cām: que ꝑmo videbat bonesta: ⁊ sic opina-
bat sicut fuit illi psuasuz: ⁊ postea nō mansit in illa opione
ꝓpter hoc ꝙ triste ⁊ graue videbat sibi mētiri ⁊ in ꝗ erat
laudabilis: ⁊ sic pz per exēplū ꝙ aliqua opio est mala a q̄
egredi est bonū. Scōm Lincoñ. ordinanda est hec lra sic.
incōtinētia qua vsus est Neoptolomus in philotete So-
phoclis. i. in libro sophoclis de philotete erit ꝗ ꝑdicta stu-
stiosa: ꝓpter tristari mentiens. i. ꝓpter tristari de mēdacio
⁊ est mentiēs noīatiui casus �means ꝓprietatē grece lingue: gre
ci enīz frequēter vtunt noīatiuo casu cū ifinitiuo vbi nos
vtimur accusatiuo cū ifinito. hec Lincoñ. [Adhuc sophi-
sticus sermo.] 2° ꝑbat idē sic. Sophisticus sermo. i. ꝑmo
sophisticans: mentiens. i. ꝓcludēs falsuz: est dubitatio. i. fa-
ciēs dubōnē. Sophistice enīz ad ꝗ ꝙ appeāt sapiētes vo-
lunt cōcludere inopinabile: ⁊ cōcluso inopinabili ꝑ syllm
sophisticū dubitatio fit ⁊ ligata est mens audiētis cum ex
vna ptē nō velit pmanere in eo qđ rō ꝓcludit: cum ꝓclo ei
nō placet: ⁊ ex alia ptē nō pōt sustinere cōtrariuz: qz nescit
soluere argumētū sophistice factū: nō tñ ꝓpter hoc ꝙ nō
pmanet in rōne quā nescit soluere est vitupabilis: nec per
ꝑñs incōtinēs. ⁊ hec rō ꝑbat ꝙ incōtinēs nō est ille qui est
egressiuus a rōne quacūqz. vñ hec rō ꝑbat ꝙ incōtinens
nō sic diffinit. s. ꝙ est egressiuus a rōne: qz cum diffinitio ⁊
diffinitū sint ꝓuertibilia ꝗlibet egressiuus a rōne. i. nō ꝓsen
tiens rōni cuicūqz esset icōtinēs: qđ nō est verū. qz audiēs
rōnē sophisticā ꝓcludētē manifeste falsuz scitū esse falsuz
nō cōsentiens illi rōni seu ꝓclusioni rōnis: qz nescit solue-
re rōnez esset incōtinēs: qđ falsuz est. Exēplū huius ponit
Eustratius. Sophista volēs ꝑbare incōueniens. s. ꝙ lapis
videt. interrogat querēs: an lapis videt vel nō: ⁊ negato ꝙ
lapis videt. arguit sophista sic. Quicqd videt hoc videt: sz
lapidē videt aliqs. ergo lapis videt: tūc audiēs istā rōnem
nō ꝓsentit isti rōni: nec vult manere in cōclusione. s. in ista
lapis videt. Audiēs igit talē rōnē sophisticā nesciēs eā sol
uere esset icōtinēs: qđ falsuz est: vel si ꝑus ꝓter rōnē sophi-
sticam ꝑus dictā ꝓcesserit ꝙ lapis videt ⁊ postea noluerit
credere illi ꝓclōni nec rōni sophistice ꝑdicte, esset inconti-
nens cū sit egressiuus a quadā rōne: sed boc est falsuz. s. ꝙ
talis sit incōtinēs. ergo diffō incōtinentis nō est ꝙ est gres
siuus a rōne. [Accidit aūt ex quodā sermone.] 3° ꝑbat ꝙ
incōtinēs nō est egressiuus a rōne quacūqz: qz si sic: sequit
incōueniens ꝙ iprudētia cōiuncta cum incōtinentia fozet
vtus. ꝑñs est ipoſe: qz sic vtus cōponerē ex duob' vitys.
ꝑña ꝑbat sic: quia ponamus ꝑ poſe ꝙ aliqs simul habeat
iprudentiā ⁊ incōtinentiā: tūc ille ꝓpter iprudentiam opi-
nat falsuz vtpote fornicari est bonū: ⁊ ꝓp incōtinentiā cū
sit egressiua ab oī opione. operabit cōtrariū illius ⁊ absti
nebit se a fornicādo qđ est bonuz ⁊ vtutis opus: vel ponat
ꝙ ꝓpter iprudētiā opinet: ꝙ nō mechari est malū: tūc ꝓp
incōtinētiā cū sit egressiua ab oī opinione operabit ꝗ illius qđ opinat: ⁊ ita opabit nō mechari. hoc est abstine-
bit a mechari: qđ est bonū ⁊ vtutis opus. Dicit ergo ꝑbs.
Accidit aūt ex quodā sermone. s. qm incōtinētia est egressi
ua ab oī opione: ꝙ iprudētia cū icōtinētia sit vtus. ⁊ ꝑñz
ꝑbat mō quo dictū est. vñ hīs iprudētiā cum incōtinētia
ꝓpter iprudentiā opinabit malū esse bonū vel ecōuerso:
⁊ ꝙ nō opz opari bonū sed malū. ⁊ ꝓpter incōtinētiā que
est egressiua ab oī opione opabit bonū ⁊ nō maluz qđ est
opus vtutis: ⁊ sic q sit est iprudēs ⁊ incōtinēs est vtuosus.

¶ Preterea q persuasus agit voluptatesqz sequit atqz
eligit: melioz eo videbit esse qui non ob rōnem sed ob
incontinentiam agit. Nā facilius curari pōt: qppe cuz
possit illi dissuaderi. At incontinens obnoxius est ei
prouerbio quo dicimus. Quid insup bibere opus est:
cum strangulat aqua. Etenim si nō psuasum esset ipsi
ea nō agenda esse que agit: dissuasus tandez cessasset:
nūc vo psuasuz est ei ⁊ nihilominus talia agit.

¶ Adducin psuaderi opans ⁊ psequēs delecta-
bilia ⁊ eligens melioz vtiqz videbit eo q nō ꝓp
rōcinationē: sed ꝓp incōtinētiā. Sanabilioz enī
ꝓpter dissuaderi vtiqz. Incōtinēs aūt reus ꝓ-
uerbio quo aimus: qm aqua suffocat quid opz
adhuc bibere. Siquidem enim persuasus esset
que agit dissuasus vtiqz quiesceret. Nunc aūt
non suasus nihil minus talia agit.

¶ Hec est 5ª ꝑs huius capli: in qua mouet. 5. dubitatio: que
est circa ꝑm ꝑbabile. s. circa bonitatē ⁊ malitiā cōtinentie
⁊ incōtinentie. ⁊ est dubiū. vtrū intēperatus sit pcioz incō-
tinente vel ecōuerso. ⁊ eadem dubitatio est de cōtinente ⁊
temperato qs istoꝝ est melioz: ⁊ arguit ꝑbādo ꝙ inconti-
nens est peioz intēperato: ⁊ intēperatus melioz incōtinen-
te: ⁊ hec est ratio. ille q facit malū qđ sibi persuasuz est esse
bonū melioz est q̄ ille q facit malū sciens illud esse malū:
sed incōtinens facit malū sciens illud esse maluz: qz rō re-
cta manet in incōtinente. vñ incōtinens sciens delectatio-
nes turpes nō esse ꝓsequendas sequit eas: ⁊ ꝓsequit eas
nō ꝓpter rōcinatiuū corruptū: qz hz rōnē sanā. Sed intē-
peratus malū qđ facit credit esse bonū. vñ rō corrupta in-
temperati psuadet sibi ꝙ delectationes turpes sunt prose-
quende ⁊ bone. igitur incōtinens qui operat maluz sciens
illud esse malū peioz est intemperato q opat malū credēs
illud esse bonum. huius rōnis minoz tñ ponit in lra: ⁊ hec
est ꝑbatio. Ille qui facit malū qđ psuasuz est sibi esse bo'm
est sanabilioz ꝓpter hoc ꝙ de facili pōt sibi dissuaderi qđ
credit. Si enim sibi dicat a sapiente cui credit ꝙ illud est
malū qđ facit ⁊ nō est faciendū credet ei: ⁊ nō operabitur
illud malū. Sed ille q opat malū sciens illud esse malum
nō pōt iuuari ab aliqua bona psuasione: qz cū ipse cogno-
scat aliqd esse malū: puta fornicari: ⁊ tū non effugiet illud
qualr audiēs ab alio hoc esse maluz fugiet ipm q̄si dicat.
certe nullo mō. vñ incōtinēs vī esse reus ꝓuerbio quo di-
cimus. Qm aqua suffocat bibentez: qd opz adhuc bibere.
Dicitur autez hoc prouerbium de hominibus lesis: qui si
melius possent sanari ⁊ iuuari a seipsis q̄ ab alijs: non iu-
uantur a seipsis qualiter poterunt iuuari ⁊ sanari ab alijs.
Cum ergo incontinens habeat rōnem rectam persuaden-
tem ꝙ fornicari est malū hz in se sufficiēter a quo poterit

vitare illud malū. Cum igitur ex persuasione ꝓprie rōnis
non iuuat: imo ledit ⁊ suffocat psequendo fornicationez
quid opz ꝙ persuadeat ab alijs, vnde nō debet amplius
bibere. i. nō opz euz persuaderi ab alijs cuz ipsemet hz in
se sufficienter a quo poterit suaderi ⁊ malū vitare. s. rectaz
rōnē. Lincoñ. dicit hic ꝙ lra quā exponit Cōmentator hz
sic. Sigdē enīz supple incōtinens nō psuasus esset. qd agit
idest nō cognosceret ꝙ illud qđ agit est malum: vtputa ꝙ
fornicari qđ agit est malū dissuasus vtiqz gesceret: dissua-
sus in audiēdo ab altero: qm fornicari est malū gesceret a
fornicari. Nūc aūt ⁊ suasus, supple a rōne, ꝓpria nihilomi
nus alia agit hō. Doc aūt. s. nihilominus ponit ꝑ vna ne-
gatione: quasi dicat nō agit alia: sed ipsum. s. fornicari. hec
Lincoñ. ¶ Itē dicit Lincoñ. ꝙ ꝑbs hic intendit ꝙ intē-
peratus est melioz incōtinēte nō simpl'r sed in hoc est me
lioz incōtinēte. s. in psuaderi. s. ꝙ psuasibilis est intēpera-
tus. ¶ Notādū est hic. ꝙ ꝑbs nō ꝑbat hoc ex itentione
ꝙ incontinēs est peioz intēperato: nec dz illud poni tanq̄z
ꝓclo ꝑbi sed tanq̄z vna rō faciens dubitare. vñ illud totū
capl'm est ingsitiuū ⁊ nō est in caplo aliqua ꝓclo ex inten-
tione ꝑbi final'r determinata. vñ inferius caplo 8° soluit
ꝑbs istā dubitationē ex intentione ꝑbans ⁊ tenēs ꝙ intē-
peratus est peioz incōtinente ⁊ incōtinēs melioz intempe-
rato ꝑ 4ᵒʳ rōnes: tū qz incōtinēs est sanabilioz cuz sit posi
tiuus statiz cū est extra passionē: ⁊ intēperatus nō est posi
tiuus: tum qz intemperātia est cōtinua ⁊ incōtinētia nō est
cōtinua ⁊ egritudo cōtinua peioz est nō ꝓtinua: tum qz in-
tēperātia est malū latens intēperatū: sz incōtinentia nō la
tet incōtinētē saltē cū est extra passionē: tū qz in incōtinen
te saluat optimū ꝑn'm. s. rectū iudiciū rōnis de fine qui est
ꝑn'm in agibilibus: sed in intēperato nō manet rectū iudi-
ciuz de fine. ¶ Ad rōnē hic factā dōm qm dī ꝙ ille q ope-
rat malū sciens illud esse malū est peioz illo q opat malū
ignorās illud esse malū. Dico ꝙ ista maioz nō est vl'r vera
nisi cū duabus ꝑditionibus supaddendis. s. ꝙ ipse operās
nō sit causa sue ignorātie seu false credulitatis: ignorantia
enīz vel erroz cuius hō est cā nō excusat ipz: vt pz ex 3° bu
huius: sz intēperatus est cā sue ignorātie ⁊ errozis. naz nos
sumus cāe vitiorū ⁊ vtutum: vtutes enīz ⁊ vitia sunt in nr̄a
potestate: vt patet ex 3° huius. Alia cōditio est ꝙ cetera ab
ignorātia vnius ⁊ scia alteri' sint paria qđ nō accidit in ꝓ-
posito. Nā incōtinēs hz cōcupiscētias vehemētes delecta
tionū: ⁊ intēperatus aut nō hz hz cōcupiscētias aut hz eas
debiles ⁊ remissas: ⁊ min' malus est q fortiter cōcupiscēs
opat malū q̄ q nō ꝓcupiscēs vel debiliter ꝓcupiscēs opat
ille malū. Qm ēt dī ꝙ intēperatus est suasibilis ⁊ inconti-
nens nō. Dōm ꝑ interemptionē. Naz incōtinēs est magis
suasibilis: qz hz rectā rōnē de fine: ⁊ ille q hz rectā rōnem
magis psuaderi pōt per rōnē suā ⁊ rōnē alteri' q̄ ille q nō
hz rōnē nisi corruptā: magis enīz pōt psuaderi qui hz rō-
nē rectā q̄ ille qui hz solā rōnem corruptam.

¶ Insuper si circa vniuersa cōtinentia sit atqz incōti-
nētia: qsnā sit ille qui est incōtinēs absolute. Nemo. n.
hz incōtinentias oīs. Dicimus aūt quosdā simpl'r in-
cōtinentes esse. Tales igit quedā hac in mā dubitatio
nes emergunt. Horuz aūt alia tollere: alia relinquere
opz. Dubitationis enim solutio inuentio est.

¶ Adhuc si circa oīa incōtinētia est ⁊ continentia: qs simpl'r cōtinēs: nullus enīz oēs hz incon
tinētias: aimus aūt esse quosdam simpl'r. Dubitationes qdē igit tales quedā accidūt: horuz
aūt hoc qdē iterimere opz: hoc aūt relinquere:
solutio enīz dubitationis inuentio est.

¶ Hec est 6ª pars huius capli: in qua ꝑbs mouet dubita-
tionē circa 6ᵐ ꝑbabile. s. circa ꝓtinētie ⁊ incōtinen-
tie. ⁊ est vtrū cōtinētia ⁊ incōtinētia sint soluz circa ꝓcupi-
scentias. s. delectationes ⁊ tristitias: vel nō solum sint circa
eas sed circa iras lucrū ⁊ honorē ⁊ oīa huiō. circa que sunt
vitia ⁊ vtutes: ⁊ arguit ꝑbando ꝙ cōtinētia ⁊ incōtinentia
nō sunt circa oēm mām mozalē. s. circa ꝓcupiscētias lucrū
⁊ honorez: ⁊ sic de oībus alijs: qz si sic: nullus fozet simpl'r
incōtinēs: nullus enīz inuenit q̄ habeat oēs incōtinentias:
nō enīz est aliqs qui sit incōtinēs ꝓcupiscētiaꝝ ire ⁊ hono-
ris ⁊ lucri ⁊ sic de alijs. Nos aūt dicimus aliquos simpl'r
incōtinentes: nō enīz vī ꝙ cōtinētia ⁊ incōtinentia sint cir
ca oīa. Tales enīz dubitationes accidūt circa ꝑus ꝓposita
⁊ aliquas istaꝝ dubitationū opz interimere: qz falsuz con-
cludūt: ⁊ q̄sdā relinquere: vt veruz cōcludētes. hec est. n. va
solo dubōnis cū inuenit qd sit vez circa illō qđ dubitat.

Capitulum tertium

in quo premittunt duo preambula. s. ꝙ cōtinē-
tia ⁊ incōtinentia nō sunt circa oīa: sed circa determinatā
mām: vt circa quā est temperantia ⁊ intēperātia: ⁊ ꝙ cōti-
nentia nō differt ab intemperātia ꝑ mām: sed ꝑ modū se
habendi ad materiam: ⁊ ostendit ꝙ incōtinens est sciens
⁊ qualiter sciens.

¶ Primū itaqz cōsiderandū est si incōtinentes sciētes
agant: nec ne: ⁊ quomā mō scientes. Deinde circa que
sit incōtinens ponēdus ⁊ cōtinens. Utrū circa volu-
ptatē omnē atqz dolorē: an circa definitas quasdam
voluptates atqz dolores. Et vtrū idē sit an diuersus
cōtinens atqz constās. Similr ⁊ de ceteris que ad hāc
attinent cōtēplationez. Est aūt cōsiderationis initiuz:
vtrū cōtinēs ⁊ incontinēs: iis circa que versant differ-
rant: an mō. Dico aūt sic vtrū incōtinēs ex eo soluz sit
cōtinens: qz circa hec versat an nō: sed ipso modo: an
vtrisqz. Deinde si ꝓtinētia ⁊ incōtinētia sint circa vni-
uersa: nec ne: neqz. n. circa oīa versat iis qui est incon-
tinēs absolute: sed circa ea circa q̄ est intēperās: neqz
simpl'r sese hz ad illa. Esset enīz incōtinentia ac intem-
perātia idē: sed hoc mō. Nā ille quidē eligens ducitur
putans semp oportere persequi voluptatē presentez.
Incōtinēs aūt nō putat qdē persequit tamen.

Primū qdē igitur intendendū. vtruz scientes vel nō: ⁊ qualr scientes. Bei
de circa qualia cōtinentē ⁊ incōtinen-
tez ponendū. Dico aūt vtr circa oēz
delectationē ⁊ tristitiā vel circa quasdaz segre-
gatas: ⁊ cōtinentē ⁊ pseuerātiuū. vtrū idez vel
alterū est: filr aūt ⁊ de his quecūqz cognata spe
culationis sunt hui'. ¶ Est aūt principiū inten
tionis. vtrū cōtinēs vel incōtinens sunt in circa
que vel in qualr habētes dīiaz. Dico aūt vtruz
in circa ꝗ esse solum incōtinens vel nō: sed in vt
vel nō: sz in ex ambobus. ¶ Deinde si circa oīa
sunt incōtinētia ⁊ cōtinentia vel nō. ¶ Neqz. n.
circa oīa est simpl'r incōtinens: sed circa que in-
temperatus. ¶ Neqz enīz in aliqd hoc simpl'r
habere. Idem enīz vtiqz esset intēperantie: sed
in sic hīe. Hic qdem enim ducit eligens existi-
mans semp oportere presens delectabile perse-

Cap. 3ᵐ p. tra. ⁊. li bri ethi. ꝑ ꝑbs. ca. D

qui: hic aūt nō existimat qdem persequiť aūt.

Tertiū. p trac. diu. si tres pte pn.

Istud est 3m capl'm primi tractatus: in quo p̃ncipal'r soluiť prima dubitatio in 2o capl'o mota. ⁊ continet tres partes. In p̃ma ponunť duo preambula necessaria ad solonē dicte dubitatōis. In 2a ibi [De eo qdē.] remouet falsaz solutionē ad dictā dubitationē. In 3a parte ibi [Sed qz dupl'r.] ponit vera solutio dubitationis. In p̃a igiť pte ꝓponit intētionē dicens q̃ p̃mo est cōsiderandū vtrū sint simul incōtinentes ⁊ scientes: vel non. ⁊ si sic: per quē modū sunt scientes: ⁊ hec dubitatio p̃mo soluiť: qz ex eius solutione pōt apparere. vtr̄ ĩcōtinētia sit vel nō: siue vtrū incōtinētia possit esse vel nō. Socrates enim negauit incōtinentiā esse ⁊ posse esse: ⁊ ꝓpter hoc q̃ dixit q̃ nullus pōt operari malū sciens illud esse malū: ⁊ per ꝓns q̃ nullus pōt esse incōtinēs. Cōsiderandū ēt est circa qualia: hoc est circa quales delectationes ⁊ tristitias sunt cōtinentia ⁊ incōtinentia. vtruz circa oēs delectationes ⁊ tristitias vel circa aliquas determinatas ⁊ nō circa oēs: ⁊ vtrū cōtinens ⁊ pseuerās sint idē vel diuersi: ⁊ de oibus alys est cōsiderandū que sunt cognata: hoc est. que cōuenientiā hīť cum hac speculatione. [Est aūt p̃ncipiū.] Ad soluendū aūt qōnes p̃ncipalē. s. an incōtinēs sciens sit vel nō: opz prescire duo p̃ambula. p̃m. vtrū cōtinēs ⁊ incōtinens habeāt dīziaz ab alys habitibus mozalibus in circa que idest in hoc q̃ sunt circa determinatā mām circa quā nō sunt alij habitⁿ mozales: sicut mansuetudo differt ab alys virtutib⁹ per hoc q̃ est circa determinatā mām: puta circa iras. aut cōtinētia ⁊ incōtinētia differunt in qualiter: hoc est aut differunt cōtinētia ⁊ incōtinētia ab alys solum in mō se habēdi ad māz circa quā est: vel differūt in ex ambobus: hoc est. vel per vtrūqz. s. tam per hoc q̃ sint circa determinatā mām: q̃ per hoc q̃ alium modū habent circa mām q̃ alij habitus. Est ergo qō. vtruz cōtinētia ⁊ incōtinentia differūt ab alys solū p mām: vel solū per modū habendi se circa materiā: vel per vtrūqz. s. per mām ⁊ modū habēdi circa materiā. [Deinde si circa oīa.] 2m p̃ambulum qō opz scire est. vtrū cōtinentia ⁊ incontinentia sint circa oīa. hoc est circa totam mām mozalez. vel sunt circa mām determinatam. [Neqz enim circa oīa.] Illud dubiuz 2m p̃mo soluiť: ⁊ hec est solutio. q̃ cōtinētia ⁊ incōtinentia nō sunt circa oīa: sed circa determinatā mām. s. circa quā sunt tēperantia ⁊ intēperātia cuiusmodi sunt delectatiōes tact⁹ ⁊ gustus. [Neqz in hoc simpl'r.] Primū dubiū. s. p gd differūt cōtinentia ⁊ incōtinētia ab alys. vtrū solū per mām vel in mō habēdi. soluiť ⁊ eius solutio est p̃ambulū 2m: ⁊ est solutio hec q̃ cōtinentia ⁊ incōtinentia nō differūt ab alys habitibus solū per mām: ⁊ hec est ꝓclo 3a buius libri que ꝓbatur sic. Si cōtinētia ⁊ incontinētia soluz per mām differrent ab alys habitibus: tūc cōtinētia ⁊ incōtinentia essent eadem cum habitibus qui sunt circa eandē mām circa quā sunt continentia ⁊ incōtinētia: qz nō haberent p gd differrent ab illis: sed hoc est falsuz: qz si sic esset cōtinentia ⁊ incōtinētia essent eadē cū tēperantia ⁊ intemperātia cum oīa ista habeant eandē mām: eadez enim est mā temperantie ⁊ intēperantie cōtinentie ⁊ incōtinentie. s. cōcupiscētie tactus ⁊ gustus. Si ergo incōtinentia ⁊ intemperantia nō differāt in materia sed sunt circa eandez mām: opz videre per gd differant: qō soluens ꝓbs dicit q̃ incōtinentia ⁊ intemperantia differunt in sic se habere. i. in modo se habendi circa mām: qz aliter ⁊ aliter se habent circa eandez mām: qz intemperatus ex electione ducit ad psequendū delectationes turpes: quasi existimans q̃ opz prosequi delectabile presens: sed incōtinens non sic existimat: ⁊ tñ prosequiť delectabile p̃sens qō nō existimat esse psequēdū. [Incoñ. dicit q̃ incōtinētia esset idez intemperantie si nō differrēt in modo cum conueniant in substantys. i. in obiectis. s. in materia: circa quam habent fieri.

3a cōclo hus⁹. ⁊. li.

¶ Si itaqz vera sit opinio sed nō scia qua transgrediēte incōtinenter hoīes agunt: nihil refert ad rōnē. Nō nulli nāqz eorū qui opinanť nō ambigunt: sed arbitrātur exacte eum scire. Si. igiť opinantes ex eo qz remisse credūt magis q̃ scientes cōtra suam agent existimationez nihil differret ab opinione scia. Sunt enim qui non minus opinioni sue q̃ alij sue scientie credunt: vt ex Heraclito patet.

¶ De eo qdem igitur qō est opinionē verazz sed nō sciaz esse ꝓter q̃ icōtinēter agūt: nihil differt ad rōnem. Quidā enim opinantiū non dubitant sed existimant certe scire. Si igiť ꝓpter quietē credere opinantes magis scientibus ꝓter opionē agūt: nihil differt scia ab opione. Quidā. n. credunt nihil minus qbus opinanť: q̃ alteri qbus sciunt: manifestat aūt Heraclitus.

¶ Dec est 2a ps p̃ncipalis huius capl'i: in qua ꝓbs remouet falsaz rñsionē ad istam dubitationē. vtrū incontinens sit sciens illud esse maluz qō operatur. vel non sit sciens: ⁊ hec est responsio q̃ incōtinens nō operatur malum sciens illud esse maluz: sed opinans illud esse malū. vnde dicunt q̃ cognitio circa quā icōtinēs agit est opinio ⁊ nō est scia: qz enim opinio est cognitio debilis ⁊ sciētia cognitio firma: ideo pōt incōtinēs agere cōtra opinionē: ⁊ nō cōtra sciaz. Istaz responsionē remouet ꝓbs. d. q̃ nihil differt ad rōnez: siue illa opinio circa quā incōtinēs agit sit opinio siue scientia. Nā per eandē rōnē potest ꝓbari q̃ non est opio: per quā ꝓbatur q̃ nō est scia. nam quidaz incontinentes operantes nō habent debilem adhesionē quasi dubitātes sed existimāt se certitudinaliter scire illud circa qō agunt: nō ergo est dōm q̃ opinantes magis agunt cōtra opinionem q̃ scientes contra sciam propter quietem. i. debiliter credere opinantes. Naz quātū ad hoc. s. firmiter credere cognitis nō differunt scia ab opinione. nam qdam nō minus credunt opionibus qbus opinanť q̃ alys veris scientys qbus vere sciunt: ⁊ hoc pz per Heraclituz q̃ ita firmiter adherebat opinioni qua opinabatur omnia semp mouері sicut geometer adheret scientie huius conclusionis: triangulus habet tres angulos ⁊c. ¶ Intelligendum q̃ ꝑ relatiuum /quibus/ in ꝓposito nō refert res opinatas ⁊ scitas: quia tunc fuisset dicendum: ⁊ que opinanť ⁊ que sciūt. Sed refert opiniones ⁊ scientias. opinionibus enim formaliter opinamur: ⁊ scientys formaliter scimus. ¶ Intelligendum est etiam q̃ hic rationabiliter potest poni vna conclusio. s. 4a huius libri q̃ si inconueniens sit sciam in incontinente contratendere concupiscentie inconueniens est opinionem cōtratendere concupiscentie. hec conclusio ꝓbatur sic. Si inconueniens sit sciam cōtratendere concupiscentie ꝓpter firmitatem ⁊ fortitudinem sciētie: quia enim scientia est cognitio fortis ⁊ firma: ideo nō pōt aliqs agere contra sciam. vt dixit Socrates. Cum igitur aliqua opinio in incōtinente sit ita fortis ⁊ firma sicut scientia: vt patet: quia quidam non minus credunt opinionibus quibus opinantur q̃ alys scientys quibus vere sciunt: sequiť q̃ si inconueniens sit scientiam contratendere cōcupiscētie in incōtinente: ita incōueniens est opinionē firmā contratēdere ꝓcupiscentie in incōtinente. ¶ Sciendū aūt q̃ ex dictis ꝓbi in precedentibus ⁊ ex dictis hic potest talis ratio ad ꝓbandum conclusionez formari opinio incontinentis cōtratēdens ꝓcupiscētie: aut est fortis ⁊ firma: aut debilis ⁊ remissa. si sit fortis ⁊ firma: tūc si incōueniēs sit sciētē agē ꝑ sciaz suā ꝓp fortitudinē ⁊ firmitatē scie: icōueniēs erit fortiter ⁊ firmiter opinātē agē cōtra opionē suaz fortē ⁊ firmā: ⁊ ita si incōueniēs sit sciam ꝓtratendere cōcupiscentie in incōtinēte incōueniēs est opionē fortē ⁊ firmā cōtratendere cōcupiscentie in incōtinēte: ⁊ illud pz ex dictis ꝓbi hic. nec pōt dari aliud mēbrū. s. q̃ opio incontinentis ꝓtratendens ꝓcupie est debilis ⁊ infirma: qz tunc incōtinens agens ꝓtra bō opionē debilē ⁊ remissaz: succūbens fortibus ꝓcupiscentys nō esset vituperādus: sz esset venia dignus: ⁊ sic incontinentia nō esset malitia. vñ cum cōcupiscentia in cōtinente sit multo fortior q̃ opio debilis eiusdē: ⁊ nō est vituperādus qui trahiť ⁊ vinciť a fortiori nō esset incōtinens sequēs ꝓcupiscentiā suam vituperādus nec incontinentia esset malitia.

¶ Sed cū dupl'r dicať scire (nam ⁊ his qui sciam qdem bz nō aūt vtiť ipsa: ⁊ iis q̃ vtiť dicit scire) hec inter sese different: habentē inquā sciaz ac nō cōtēplantē ⁊ habentē at cōtēplantē: agere ea que agere nō opz. Hoc enim videť absurdū. Sed nō si agat nō cōtemplando. Preterea cū ꝓpositionū duo sint modi: nihil ꝓhibet vt q̃spiā agat ꝓtrariū ei⁹ qō scit: si bēat qdem vtraqz: vl tñ ⁊ nō ꝓticulari ꝓpositiōe vtať. Nā ea que agunť singularia sunt. Differt aūt ⁊ ipsuz vl'e: nā aliud est in ipso: aliud in re: vt oi hoi sicca cōducunt: ⁊ hic est hō: vel siccū est qō est tale. Sed si hoc sit tale: aut non bz: aut nō operať. Magna igitur per hos emerget vtiqz dīia modos: atqz adeo vt hoc qdem mō nō absurduz eē: alio vō mō mirabile videať. Preterea fit vt hoīes sciam habeant alio mō q̃ nuper diximus. Nā in habēdo qdē: sed nō in vtendo differentē cernimus habitū vt q̃spiā ⁊ habeat quodāmō ⁊ nō habeat ipsum: q̃lis est dormiens ⁊ furēs ac ebrius. At hoc mō disponuntur ii qui sunt in ꝓturbationib⁹ cōstituti: nā ire ⁊ cupiditates veneree ceteraqz sil'ia corpus ēt manifeste ꝓmutant: atqz nōnullos ⁊ in furorē ac insaniā adigunt. Patet igiť dōm esse incōtinētes perinde sese bīe atqz bi sūt affecti. Dicere aūt eas snias q̃ a scia ꝓficiscunť nullū est signū. Eteniz ii q̃ sunt in hisce ꝓturbationib⁹ cōstituti demonstrationes ⁊ carmina dicūt Empedoclis. Et qui primuz discunt: nectunt qdem orationes: sed nondū sciunt. Opz. n. ipsoz insideant menti ad qō tēpore opus est. Quare putādū est vt histriones poemata recitant: sic ⁊ incōtinenter agētes snias dicere.

¶ Sed qz dupl'r dicimus scire: etenim bñs qdē nō vtens aūt scia: ⁊ vtens dī scire: differt ꝗ habentē qdē nō speculantē aūt: ⁊ ꝗ bīe ⁊ speculātē agere que nō opz agere. Hoc. n. vť durū: sed nō si nō speculās. ¶ Adhuc qz duo modi ꝓpositionū qbus opz vti habentē qdē vtraqz nihil ꝓhibet operari: que ꝓter sciam vtentē qdē vl'i: sed nō ea que ꝗz ꝓtem: opabilia enim singularia. ¶ Differt aūt vl'e. hoc qdē enim in seipso: hoc aūt in re est: puta qñ oi hoi cōferūt sicca: ⁊ qñ iste hō vel siccuz qō tale: sed si tale vel nō bz vel nō operať. ¶ Scōm vtiqz hos differt modos ipo'e quātū vt videať sic qdē scire: nihil incōueniēs: aliter aūt admirabile. ¶ Adhuc hīe sciaz ꝑm aliū modū a nūc dictis existit hoibus: in habere qdē eniz nō in vti aūt differentez videmus habitū: quare ⁊ bīe aliqal'r ⁊ nō habere puta dormientē ⁊ vinolentū: sed tñ sic disponunť in passionib⁹ exñtes: ire eniz ⁊ cōcupiscētie venereoꝝ ⁊ q̃dā talū manifeste ⁊ corpus transmutant: qbusdā aūt ⁊ insanias faciunt: manifestuz igiť qm̄ sil'r habere dōm incōtinētes his. ¶ Dicere aūt sermones eos q̃ a scia nullū signū eius qō est opari ꝑm sciam: etenim in passionib⁹ his existentes demōstrationes ⁊ verba dicūt Empedoclis: ⁊ primū discētes cōplectunť qdē sermones: scīūt aūt nequaq̃: opz eniz ꝓnasci. Hoc aūt tpe idiget: quare quēadmoduz simulantes sic existimandū dicere ⁊ incōtinentes.

¶ Dec est 3a pars huius capl'i: in qua ꝓbs ponit verā solutionē dubitationis. s. vtr̄ aliqs possit esse simul sciens ⁊ incōtinens ⁊ ꝓtinet duas ꝓticulas: in p̃ma particula ponunť tres distinctiones p quas pōt dubitatio tripl'r solui. In 2a ibi [Adhuc aūt ⁊ sic nāliter.] soluit dubitationē ꝑm nālem ꝓcessuz scie practice applicando p̃dictas distinctiones ad ꝓpositū. In p̃ma q̃ ꝓticula ponunť tres distinctiōes. Pria est q̃ scire est duplex. s. in habitu ⁊ actu. Scire in actu est actu cōsiderare ꝑm sciam. Scire in habitu est habere habitū scie: aliqs enim dī sciens qui bz habitū scie: sz actu nō cōsideret: sicut bñs artē syllogiçādi: nō tñ actu syllogiçās dī scire syllogiçare. Dī etiā aliqs scire syllogiçare q̃ bz artē syllogiçandi ⁊ actu syllogiçat: per hanc distinctionē pōt dubitatio solui q̃ aliqs pōt esse simul incōtinēs ⁊ sciēs in habitu ⁊ nō pōt aliqs esse incōtinēs ⁊ sciens simul in actu: pōt enim fornicari aliqs sciēs in habitu q̃ fornicari est malum: sed nō pōt aliqs fornicari ⁊ sil'r actu cōsiderari q̃ fornicari est malū. hoc enim vť durum vt dicit ꝓbs q̃ in actu cōsideret aliqs aliqd esse malū: ⁊ tñ operet illud: sz nō est durū q̃ aliqs operet sciēs ⁊ nō ꝓsiderans illud esse malū. ¶ Et si dicať q̃ ois bñs sciam est sciēs in actu: sicut oē habens sanitatē est sanū in actu: sed actu sciēs nō pōt incōtinenter agere. ergo nullus sciēs aliqd esse malū pōt agere illud: ⁊ p ꝓns nullus sciens est incōtinēs. ¶ Dōm q̃ scire in actu est duplex. in actu p̃mo ⁊ in actu 2o. Scientia q̃ est habitus est actus p̃mus: sed cōsiderare ꝑm sciam est actⁿ scōs. per hoc dōm q̃ nullus sciēs actu 2o incōtinēter agit: sciens tñ actu p̃mo pōt incōtinēter agere. vñ sciens in habitu pōt agere nō ꝑm habitū. Exēplū Eustratij habēs habitū grāmatice intendēs circa aliqd aliud habens intellectū circa aliud occupatum. interrogatus de aliqua syllaba vtrū sit breuis vel longa ⁊ dicat q̃ est breuis cuz sit longa peccat in grāmatica: qz nō in actu cōsiderat illud qō q̃rit: nec bz intellectū circa hoc occupatum sed circa aliud: ⁊ ita pōt ĩcōtinens bñs habitū scie peccare circa aliud cuiⁿ sciētiā bz. [Adhuc qz duo modi ꝓpositionū.] 2a distinctio talis est. Sicut sunt duo modi ꝓpositionū qbus vtiť rō practica: scilz ꝓpositio vl'is: ⁊ particularis idest singularis: ita dupl'r cōtingit scire. s. in vli ⁊ in particulari. Et p hāc distinctionē pōt solui dubitatio sic. Sciens ꝓpositionē in habitu tam ꝓpōnē vl'em q̃ singulare: actu cōsiderās ꝓpositionem vl'em ⁊ nō actu cōsiderās ꝓpositionem singularem pōt operari contra scientiam quā habet in habitu tam de vniuersali q̃ particulari: ⁊ ꝓtra scientiā in actu quā bz de ꝓpositione vl'i: vñ qñ nō cōsiderat actu ipz singulare pōt

Instātia

Solo. Scire in actu 2e.

agere cõtra sciam quã hz de vli ⁊ pticulari. ⁊ hui⁹ rõ est: qz opationes sunt circa sigularia: hec est ergo distinctio. Scire enĩ est dupl'r in vli ⁊ in pticulari: ⁊ vtrũqz est duplex. s. in habitu ⁊ in actu: cõtra sciam in vli tam in actu q̃ in habitu põt gs agere: sed cõtra sciaz in pticulari ⁊ in actu nõ põt gs agere. ¶ Differt aũt vle. ¶ Et qz iaz locutus est de vli dicẽs ꝙ sciẽs vle põt ꝑter sciam agere: ⁊ hoc forsitan non est vl'r verũ: dicit qual'r est verũ ⁊ qual'r nõ: ⁊ dicit ꝙ vle dupl'r accipi põt. vno mõ ꝓut est in seipso absolute nõ cõparando ipsuz ad singularia: vt si dicat ꝙ oi hoi cõferunt sicca. Alio mõ põt accipi vt est in re. i. vt cõtinet sub se certũ singulare: puta illud singulare. Isti hoi conferunt sicca: vel iste est hõ: vel hoc est siccũ. Põt ergo cõtingere ꝙ aliqs sciat ⁊ in actu ⁊ in habitu vle ꝯ se cõsideratũ: ⁊ tñ operet ꝑter sciam quã hz de vli sic ꝓsiderato. Sed si opetur ꝑter sciam quã hz de vli in hoc ꝓsiderato idest in hoc singulari: vel nõ hz: idest habitu nõ cognoscit: vel nõ opat. i. ꝓtra sciaz in actu ⁊ habitu quã hz de vli cõsiderato in hoc singulari nõ põt agere ꝓtra hoc singulare: qz eo ipso ꝙ hz sciam in actu de vli cõsiderato ꝓut est in hoc singulari hz sciaz in actu de ꝫ singulari. ¶ Scõm vtiqz hos differt modos ipole q̃tũ. Idest multũ: hoc est. multum differt dicere ipole accidere ꝯm istos modos. s. scire in habitu ⁊ in actu scire in vli ⁊ in pticulari: qñ vno mõ scire ⁊ agere preter sciaz est incõueniẽs: ⁊ alio mõ nõ est incõueniẽs. ¶ Adhuc hẽ sciam. ¶ 3ª distinctio est de scia in habitu. Nã aliqs põt hẽ sciam in habitu ⁊ nõ in actu dupl'r. vno mõ põt gs in vigilia. i. in bona dispõne existẽs hẽ sciam ⁊ nõ in actu cõsiderare ꝯ illã: põt tñ cõsiderare si velit: ⁊ talis hz habitũ scie solutũ nõ ligatũ nec ꝓpeditũ. Alio mõ põt gs hẽ hituz scie ligatũ: ita ꝙ nõ põt tũc exire in actũ: quo dormiẽs vel ebrius dz hẽ hitũ scie: ⁊ talis hñs habitũ scie ligatuz vno mõ dz sciẽs. alio mõ dz nõ sciẽs. ꝯm eniz ꝙ hz habitũ scie dz sciẽs: sed ꝯm ꝙ nõ põt exire in actũ ꝑter ꝓpedimentũ dz nõ esse sciens. Scõm istã distinctionẽ soluit dubitatio 3ª mõ ꝙ incõtinẽtes sunt sĩles hñtib⁹ hitũ ligatũ: incõtinẽtes eniz sunt sĩles dormiẽtib⁹ ⁊ ebrys: passiones eniz vehementes vt ire ꝓcupiscẽtie venereoꝝ ⁊ hz passiones nõ solũ transmutãt aiam ꝯ trãsmutãt corpus. i. ipsuz corp⁹ alterant ⁊ insanire faciũt: ⁊ ponit Eustratius exẽplũ. d. Si enĩ gs ira detinet videbim⁹ vtiqz eius oculos rubentes. Sil'r aũt ⁊ ꝯgs vehemẽter diligit mulierẽ videbis vtiqz faciez eius pallidã. Sil'r aũt ⁊ vehementer diligẽtes mulieres a supabũdãti amore in insaniã cõuersi sunt ⁊ extra se positi effecti sunt. Ex his soluit dubitatio sic. Incõtinentes sunt similes ebrys ⁊ insaniẽtib⁹: qz hñt habitũ scie ligatũ sicut dormientes: sed dormientes ⁊ ebry agunt qñqz ꝓtra sciaz ligatã quã hñt: ⁊ ꝑter hoc incõtinẽtes cũ sint ꝯ̃les his pñt agere ꝫ sciam ligatã: vñ agere pñt ꝫ sciam practicã in singularib⁹ ligatã. ¶ Dicere aũt sermones. ¶ Sz qz aliqs posset dicere. ꝙ incõtinẽtes dicũt sermones q̃ vident ꝓcedere a scia ⁊ circa singularia ꝙ fornicari est maluz: ⁊ ꝙ fornicari cũ hac muliere pulchra est fugiẽdũ. Et sic videt ꝙ incõtinẽtes nõ habeãt sciaz ligatã: sed solutã: iõ ꝓ̃bs excludit illud. d. ꝙ hoc. s. ꝙ dicũt sermones scie nõ est signũ ꝙ habeant habitũ solutuz: qõ pz ꝑ duo exẽpla. ꝑm est: illi q̃ sunt in passionibus vt ebry ⁊ furiosi voce ꝓferunt demõnes geometricas ⁊ dicũt ꝗba Empedoclis: que sunt difficilia ad itelligẽdũ: qz metrice ꝓ̃biaz scripsit: ⁊ hz sermones sunt sermones scie: ⁊ tñ sic dispositi nõ hñt sciaz solutã. 2ᵐ exẽplũ est: pueri cũ ꝓmo addiscũt litteraturã ꝓiungũt sermones quos ꝓferũt: sed nõ cognoscunt eos nec mente intelligunt qd per sermones quos ꝓferũt significat. ¶ Ad hoc eniz ꝙ hõ itelligat hz sermones quos in mente cõiungit: opz ꝙ fiant ei quasi cõnaturalia ꝑ ꝓfectã ipressionẽ ipsoꝝ intellectui ad qõ hõ idiget tẽpore: ⁊ ita est de incõtinẽte: q̃tuis eniz dicat nõ est mihi bonũ ꝓsequi tale delectabile: tñ nõ ita sentit in corde. vñ estimãdũ est ꝙ incõtinentes dicant hz verba quasi simulantes: qz aliud sentiunt in corde ⁊ aliud ꝓferunt ore: ⁊ sic cum incõtinentes agunt hñt scientiã impeditã nõ potentẽ pro tunc exire in actũ.

¶ Insup ⁊ hoc mõ qspiam natural'r inspexerit causaz. Opinionũ. n. alia est vlis: alia de singularibus: qbus iaz ipse presidet sensus. Atqz cũ ex ipsis rõ fuerit vna: aia cõcluiuz ipluz in cõtẽplandis qdẽ dicat: in agẽdis aũt rebus cõtinuo agat necesse est. Nã si oẽ dulce gustare opz: ⁊ hoc est dulce vt vnũ qd singulariũ: is hoc simul ⁊ agat qui põt nec ꝓhibet necesse est. Cũ igitur vna qdẽ vlis mest opinio gustare vetãs: alia vo dicit oẽ dulce voluptatẽ afferre: ⁊ hoc esse dulce: hec autẽ operat: atqz inest forte cupiditas: illa qdẽ hoc fugere dicit. Cupiditas aũt ducit: mouere eniz singulas ꝓtes põt: quare fit vt a rõne quodãmõ ⁊ opinatione incontinenter agat: nõ tñ ꝑ se cõtraria: sed ꝑ accidẽs. Cupiditas. n. recte rõni sed nõ opinatio aduersat. Quare ⁊ ꝑter hoc bestie nõ sunt incõtinẽtes: qz nõ vlez existimationẽ sed singulariũ imaginationẽ atqz memoriaz habẽt. Quo aũt soluit ignoratio ac rursus fit incontinens sciẽs: eadẽ est rõ ⁊ de ebrio ⁊ dormiente: ⁊ nõ est huius ꝓpria perscrutationis: quã qdẽ a nãlibus audire opz. Cũ aũt vltima ꝓpositio rei sit sensibilis opinatio: atqz actuũ dña: hãc incõtinẽs aut nõ hz dudũ est in ꝓturbatione: aut sic se hz vt in habendo nõ sit scire: sed dicere perinde atqz temulẽtus: Empedoclis carmina ꝓfert. Et qz terminus extremus nõ est vlis nec ad sciaz vt vlis attinet: atqz id accidere vi qõ Socrates querebat. Nõ eniz ea que ꝓpie scia est potestate fit ꝓturbatio nec ipsa ob ꝓturbationẽ distrahit: sz sensitiua. De his igit si sciẽs iquã incõtinẽs an nõ sciens ⁊ quoná mõ sciẽs icõtinẽter agat: tot a nobis sint dcã

¶ Adhuc autẽ ⁊ sic nãliter vtiqz aliqs respiciet cãm: hec qdẽ eniz vlis opio. Altera aũt de singularib⁹ est quoꝝ sensus iaz ꝓprius. Cũ autem vna rõ fiat ex ipsis: necessarium cõcluiuz hẽ qdẽ dicere aiam: in factiuis aũt opari cõfestim: puta si oẽ dulce gustare opz hoc aũt dulce vt vinuz: aut aliqõ singulariũ: necessariũ potentẽ ⁊ non ꝓhibitũ simul hoc ⁊ operari. Qñ qdẽ igit vlis in sit ꝓhibẽs gustare. Hoc aũt qñ oẽ dulce delectabile: hoc aũt dulce: hoc opat. Si forte aũt ꝓcupiscentia in exite: hec qdem dicit fugere h: cõcupiscẽtia aũt ducit: mouere eniz vnãquãqz põt pticularuz. Quare accidit a rõne aliqual'r ⁊ opione incõtinẽter agere. Nõ ꝓtrarie aũt ꝯz se ipsaz: sed ꝯm accidẽs: cõcupiscẽtia eniz ꝓtraria: sed nõ opinio recte rõni. ¶ Quare ⁊ ꝑter hoc bestias nõ incõtinentes: qñ nõ habẽt vlem opinionez: sed singularium ꝓbantasiam ⁊ memoriam. ¶ Qual'r aũt soluit ignorantia: ⁊ rursus fit sciens incontinens: eadem rõ que ⁊ de vinolento

lento ⁊ dormiente ⁊ nõ ꝓpria huius passionis quã opz a phisiologis audire. ¶ Quia aũt vltima ꝓpositio ⁊ opinio sensibilis ⁊ principalis actionuz: hanc vel nõ hz in passione ens: vel sic hz vt nõ erat in hẽ scire sz dicere: quẽadmodũ vinolentus q̃ empedoclis: ⁊ ꝑter nõ vle neqz scientificũ silr esse videri extremum terminum vlium: ⁊ vi qõ querebat Socrates accidere. Nõ eniz principalr visa scientia pñte fit passio: neqz ipsa attrahit ꝑter passionẽ: sed sensibilis. de eo qdẽ igit qõ est sciẽtẽ: vel nõ: ⁊ qualr scientez cõtingit incõtinẽter opari tanta dicta sunt.

¶ Hec est 2ª pticula 3ᵉ ptis ꝑncipalis: in qua ponit quartaz solõnẽ q̃ ꝓcedit ꝯm nãlez ꝓcessuz scie practice: applicãdo ꝑdictas distinctiones ad soluendũ dubiũ antedictũ: ⁊ ꝯm Eustratiũ Az. hanc ꝓbationẽ. i. solõnẽ magis alys solõnibus acceptat. ꝑmo igit ꝓponit nãlẽ ꝓcessum scie practice dicẽs: ꝙ aliqs nãliter respiciet cãm q̃re incõtinẽtes opant malũ qõ sciunt esse malũ. Opz eniz scire ꝙ in ꝓcessu scientie practice est duplex opio. vna qdez vlis: vt ꝙ oẽ in hone stuz est fugiendũ. Alia est singularis circa ea que ꝑ sensum ꝓprie cognoscunt: vt ꝙ ille act⁹. s. fornicari est ihonestus. Sicut igit in speculatiuis ex ꝓpõne vli ⁊ ꝓpõne singulari necessario sequit ꝓclo. vbi gra sequit necessario. Ois hõ est aial. sor. est hõ. ergo sor. est aial: ita ĩ practicis ⁊ factiuis ex opione vli in actu ⁊ opione singulari in actu necessario sequit opus: mõ sicut ꝓclo ex premissis: sz tñ segt sicut posterius segt ad ꝑus: vt pluuia segt ad nubẽ. Sic igit segt opus: nisi opinans ꝓhibeat ab opando. vbi gra. Si aliqs actu opinet ꝙ oẽ dulce est gustandũ: ⁊ ẽt actu opinet ꝙ hẽ est dulce: necesse est ꝙ sic opinãs gustet hoc nisi ꝓpediat a gustando. vñ ex istis ꝑmissis. oẽ dulce est gustanduz: hẽ est dulce: de necessitate segt. ergo hoc est gustãdũ. Sz ex opinione in actu de ista vli. oẽ dulce est gustãduz: ⁊ ex opione in actu de illa singulari. hoc est dulce. nõ de necessitate sequit opus: habens eniz istas opiones in actu põt impediri ab opando: sed si nõ ꝓpediat de necessitate opabit ⁊ gustabit hoc. ꝙ in actu opiat esse dulce. Si aũt rõ dictat ꝙ nullum dulce est gustãdũ: ⁊ de ista vli aliqs habeat opionez: ⁊ ꝓcupia sit vehemẽs ad fruendũ delectabili ⁊ offerat aliqõ dulce: ⁊ opinet hoc esse dulce: tũc hñs istã opionẽ vlez: nullũ dulce est gustãdũ: ⁊ opionẽ ꝓticularẽ: qñ hoc est dulce. incõtinenter aget ꝑter ꝓcupiaz ꝓtra rõnẽ vlem gustãdo illud dulce. Sic igit pz ꝙ incõtinẽs ꝑter ꝓcupiam cõtra rõnez vlem opabit: ⁊ sic soluit dubitatio ꝙ aliqs hñs opinionẽ vel sciam in vli ⁊ opionẽ in ꝓticulari poterit esse incõtinẽs: qz scia quã hz in vli est ligata ꝑ ꝓcupiaz: ita ꝙ rõ vlis insurgẽte ꝓcupia vehemẽti nõ põt ꝓhibere motũ cõcupiscẽtie: cõcupiscẽtia eniz vehemẽs nõ solum cõmouet aiam: sed ẽt vnãquãqz ꝓticularũ corpis: ⁊ sic accidit a rõne vli: qñ nullus dulce gustare opz: ⁊ ab opione ꝓticulari: qñ hic est dulce incontinẽtẽ esse aliqual'r. Et dicit hic Eustratius ꝙ Az. dixit. s. aliqual'r vt ostendat: qñ nõ imediate incõtinẽs est a rõne vli ⁊ ꝓticulari opinione. Sed ꝑ mediã cõcupiscẽtiã que 3riã facit opionẽ vlez ⁊ ꝓticularem. Opinio eniz ꝓticularis. d. ꝙ hoc est dulce nõ est 3ria opioni vli dicenti: nullũ dulce gustare opz: qualẽ eniz ꝓtrarietez hñt. Ista eniz nõ sunt ꝯz se ꝓtraria: nullũ dulce gustare opz: ⁊ hoc est dulce. fiunt aũt 3ria ꝯm accñs: qz eniz accidit ꝓcupiscẽtie cõuenire ꝓticulari opioni ⁊ cogere gustũ gustare hoc dulce/huius gra sunt 3ria opio vlis ⁊ ꝓticularis: cõcupiscẽtia eniz est faciẽs hec 3ria. s. rõnẽ vlem ⁊ opinionem particularem: sed opinio particularis ꝯm seipsaz nõ est contraria rationi vniuersali. hec Eustratius. ¶ Intelligendũ est ꝙ opio vlis ⁊ opio ꝓticularis nõ sunt ꝓtraria: sz opio ꝓticularis cũ cõcupiscẽtia est 3ria q̃tuz ad opõnem rõni seu opioni vli: qz opio ꝓticularis ⁊ ꝓcupia faciunt incõtinentẽ opari ꝓtra dictamen rõnis vlis. Rõ enim vlis dictat ꝙ nullũ dulce est gustãdũ: ⁊ opio ꝓticularis dicit hẽ esse dulce: ⁊ ex hac opione ꝓticulari cũ ꝓcupia vehementi opat incõtinẽs ⁊ gustat hoc dulce. vñ pro tanto dz ꝙ opio ꝓticularis est cõtraria opinioni vli nõ ꝯz se: qz nõ sola opinio ꝓticularis facit incõtinẽtẽ agere ꝓtra rõnez vlem: sed opio ꝓticularis cũ cõcupiscẽtia facit ꝙ incõtinẽs agit ꝓtra rõnẽ vlez: ⁊ hec 3rietas est inter opõnẽ ⁊ dictamen rõnis vlis. Nã rõ vlis dictat vnũ: ⁊ rõ ꝓticularis cũ cõcupiscentia opat 3riuz. ¶ Et si dicat qõ ꝑus dictũ est: ꝙ ꝓtra sciaz in vli in actu ⁊ in ꝓticlari in actu nõ põt aliqs opari: ⁊ hic vt ꝓbs dicere 3riũ. ¶ Dõm ꝙ ꝯz sciam in vli nõ ligatam ⁊ opionẽ ꝓticularẽ in actu nõ põt aliqs opari ꝓtra sciaz in vli ligatã ⁊ opionẽ ꝓticularẽ in actu põt qs agere ⁊ agit. s. incõtinens: ⁊ hec est 4ª solo dubitationis. s. ꝙ aliqs est sil' sciens in vli: scia tñ ligata: ⁊ sciens in ꝓticulari scia soluta ⁊ in actu: ⁊ tñ est incõtinẽs agens cõtra rõnẽ in vli ligatam. ¶ Sciendũ est hic ꝯm aliq̃s ꝙ q̃dã ꝓpositio vlis est ipsi⁹ rõnis: ⁊ q̃dã ipsius ꝓcupiscẽtie: ꝓpositio vlis rõnis ẽ ista. nullũ dulce est gustandũ extra hozã. ꝑpo vlis ꝓcupiscẽtie est talis: oẽ dulce est gustabile: ⁊ ꝑ ꝓ̃ns delectabile: ⁊ incõtinẽs syllogiçando practice sumit minozẽ sub maiozi ꝓcupiscentie: sic: oẽ dulce opz gustare: hoc est dulce: ⁊ sequitur ꝓclo opõnis: qz gustabit hoc dulce si nõ sit ꝓhibit⁹. Mihi tñ videt ꝙ ꝓcupia cum sit passio existens in ꝓte sensitiua nõ hz aliquã vlem in quã iclinet: sed solũ inclinat in particularia: ipse tñ incontinens hz duas ꝓpõnes vles ⁊ sub vna sumit minozẽ in practice syllogiçando. sed ꝓcupiscentia nõ inclinat in illã vlez: sed in ꝓticularia ꝓtenta sub illa vli. ¶ Quare ⁊ ꝑter hẽ. ¶ Ex his ꝓcludit vnũ correlariuz. s. ꝙ bestie nõ sunt incõtinẽtes: ⁊ hec est ꝓclo 5ᵒ hui⁹ libri que ꝓbat sic. Ois incõtinẽs hz vlem opionẽ cui 3riat ꝓcupia mõ quo dictũ est: sz bestie nõ hñt vlez opionẽ: sed mouentur a sensu vel a phãtasia seu memoria q̃ solũ sunt singulariũ: igit ⁊c. ¶ Qual'r aũt soluit. ¶ Soluit vnã dubitationẽ: cũ eniz ois incõtinens sit ignorans in ꝓticulari ⁊ in actu: illud esse malũ qõ opat est dubitatio qual'r soluit ignorantia in ꝓtinẽtis. Ad quã rñdet ꝓbs dicẽs ꝙ eodẽ mõ soluit ignorãtia icõtinẽtis ⁊ ignorãtia vinolẽti aut dormientis. Soluitur aũt ignorãtia inebriati ⁊ dormiẽtis ꝑ trãsmutationem factã circa corpus. Iste eniz passiões ira ꝓcupia ⁊ hz trãsmutant corp⁹ vt dictũ est: ⁊ hãc trãsmutationẽ corpalez: ⁊ qõ ab hz transmutatione causat opz amoueri ad hẽ ꝙ hõ reassumat sciaz quã ꝑ hz passiones pdidit: sed illud magis ꝓtinet ad ꝓbos. i. ad nãles. Eustratius ponit exẽplum hui⁹ ignorãtie ⁊ dissolutionis eiusdẽ sic. d. Quẽadmodũ igitur sigs est grãmatic⁹: deide inebriat ascendũt euapozatiões ⁊ intellm obtenebrãt: ⁊ quousqz dominet euapozatio non põt vt grãmatic⁹ opari: post solutã tñ euapozationez tunc põt opari: sic ⁊ in icõtinẽte. cognoscit qdẽ: qñ malũ est mechari: a ꝓcupia aũt vehemẽti grauat itellꝯ ei⁹ ⁊ pdit talez cognitionẽ ⁊ sciaz vsquequo dñat ꝓcupia vehemens: post solutã istã ꝓcupiam vehemẽtẽ cõfestiz dissoluit ⁊ ignorãtia: ⁊ rursus sciam ⁊ cognitionẽ quã habuit de mechari reassumit: qñ malũ est mechari. ¶ Quia aũt est vltia ꝓpõ. ¶ Soluit rõnẽ Socratis supius in dubitatõib⁹ positã ꝑ quã voluit destruere icõtinẽtiã ꝓbãdo ꝙ nullus opat malum sciẽs illud eẽ malũ qõ opat: cũ nulla ꝓcupia aut passio posit vincere aut trahere sciam. Istam rõnẽ soluit ꝓbs. d. ꝙ ꝓpõ ⁊ opio vltima sensibilis. i. singularis accipit ꝑ sensuz

Notãdus

Instantia

Solutio

Notãdus

5ᵉ cõclo hui⁹. z. libri

J ⁊ ꝑncipaliʳ in actionib⁹. Nã actiones sunt circa singularia: hꝰ ꝓpõnẽ singularem vel opinionẽ de singulari nõ hz habitu vel hz in hitu ligato: vt nõ possit exire in actum cõsiderãdi vel sciẽdi: sed hoc mõ logtur ō his: sicut ebrius dicit vba Empedoclis: vñ singulare cuius ignorãtiã hz incõtinẽs pp passionẽ nõ est scientificũ cũ nõ sit vle: ⁊ scia soluz est vlium: vñ incõtinẽs nõ opaꝯ circa vlia: quoꝝ sciaz hz: sed circa singularia quoꝝ sciam nõ hz: sed estimationẽ vl' opionẽ particularẽ: ideo nõ est miꝝ si fallit circa singulare: cui⁹ sciaz nõ hz. Dec ē ḡ rñsio: ꝙ scia q̃ ꝑncipal' ē: ⁊ ē ꝑncipalioz q̃ aliq̃ passio nõ vincit nec trahit ab aliq̃ passiõe: ⁊ hoc q̃rebat Socrates in sua rõne: dicebat. n. ꝙ impole est esse aliquẽ bñtẽ sciam ⁊ decipi ꝑm sciaz, ppriã quã hz: ⁊ hoc ꝓcedimus: incõtinẽs. n. nõ decipit circa vlia: q̃ꝝ sciaz hz: sed circa ꝓticularia quoꝝ nõ est scia: de hoc igit sine incõtinẽs sciẽs vincaꝯ: sine nõ sciens: ⁊ si sciens vincit qualr sciẽs: vtrũ sciaz bñs vel opinionẽ satis dcñ est. ¶ Sciẽda sunt ꝗ duo. ꝑ⁰ ꝙ ꝓpõ circa quã decipit incõtinẽs: ⁊ cuius ignorantiã hz nõ est minoz syllogismi practici: sed ē ꝓclo in sylo practico. verbi grã. sit iste syllus practicus. nullum dulce est gustandũ. hoc est dulce. ḡ hoc nõ est gustandum. circa minozẽ huius sylli nõ decipit incõtinẽs: qz bñ nouit: ꝙ hoc est dulce: sed circa ꝓclonẽ decipit: ⁊ eaz ignorat actu pp ꝓcupiam vehemẽtẽ. ¶ 2⁰ est intelligendũ: ꝙ bñs sciam vlem maiozis in sylo practico: ⁊ opinionẽ ꝓticularẽ in actu de minozi ꝓpõne põt ignorare ꝓclonem ⁊ decipi circa eã: qñ. s. nõ applicat actu ꝑmissas adinuicem respectu ꝓclonis inducẽde: sed qñ actu applicat ꝑmissas ⁊ adinuicẽ: ⁊ ad ꝓclonẽ nõ põt scire ꝑmissas ⁊ ignorare ꝓclonez: hoc dicit ꝓbs in ꝑnº primi posterioꝝ. ¶ Simul inducẽs cognouit.] Nũc aũt incontinẽs q̃uis sciat maiozẽ sylli practici: ⁊ ẽt minozem: tñ in hora passionis nõ applicat actu ꝓmissas ad ꝓclonẽ: inducẽdo actualr cõclusionẽ ex ꝑmissis ꝓpter ꝓcupiam vehemẽtez: ⁊ ideo nõ est miꝝ si decipiaꝯ circa ꝓclonẽ ⁊ eã ignoret in particulari.

Notãdus primum.

Notãdus

L

Capitulum quartũ

de mã ꝓtinentie ⁊ incontinẽtie: in quo oñdit circa quales delectatiões humanas dz aliqs diuersimode cõtinẽs aut incõtinens: diuidẽdo delectabilia in necessaria ⁊ eligibilia: ⁊ circa que delectabilia dz aliqs simplr incontinens: ⁊ circa que nõ simplr sed cũ determinatione. Item diuidit delectabilia in eligibilia nã ⁊ in eligibilia ꝝ nãm ⁊ intermedia: ⁊ ꝙ circa nõ nãlr eligibilia ⁊ intermedia non est ꝓtinẽtia aut incõtinẽtia simplr: sed cũ appositione.

M

¶ Atrũ sit aliqs incõtinẽs absolute: an aliqua ex parte sint oẽs: ⁊ si sit: in qbusnã sit, dõm deinceps ē. Dz igit ꝓtinẽtes atqz constãtes ⁊ incontinẽtes ac molles circa voluptatem: doloresqz versari.

capit 4ᵐ ꝑmi trac. ⁊. li. ethi. Prima pa capli.

¶ Trũ aũt est aliqs incõtinens simplr: vel oẽs ꝑm ptez: ⁊ si est: circa qualia est dicẽdũ deinceps. ¶ Qm̃ qdẽ igit circa delectationes ⁊ tristitias sunt ⁊ continẽtes ⁊ pseuerantes ⁊ incõtinẽtes ⁊ molles manifestum est.

Capli. 4. ꝑmi trac. diuisio in 4. partes ꝑtin.

Istud est capl'm 4ᵐ ꝑmi tractaꝯ: in q̃ determinat ō mã ꝓtinẽtie ⁊ icõtinẽtie tã de mã ꝓtinẽtie ⁊ icõtinẽtie simplr q̃ ō mã ꝓtinẽtie ⁊ icõtinẽtie: q̃ nõ dñr simplr sed cũ additiõe: oñdens circa quales delectatiões humnas dz aliqs diuersimode cõtinẽs aut incõtinẽs: ⁊ ꝓtinet. 4. ptes ꝑncipales. In ꝑ⁰ ponit dubitationes addens mãm gñalem: circa quã sunt ꝓtinẽtia ⁊ incõtinẽtia. In 2ª ibi. [Qz aũt sunt hec.] ponit diuisionem bimẽbrẽ delectabiliũ: q̃ ē indelectabilia nẽcia ⁊ nõ nẽcia: vt ꝗ ꝑ sciaꝯ circa q̃lia delectabilia sunt ꝓtinẽtia ⁊ incõtinẽtia simplr dicte: ⁊ circa qualia nõ. In 3ª pte ibi. [Et pp ꝑ in idẽ.] cõpat continentiã ⁊ incõtinẽtiã ad tempantiã ⁊ intẽperantiã ꝑm cõuenientiã ⁊ dziaz. In 4ª pte ibi [Quia aũt ꝓcupiscẽtiaꝯ.] Ad manifestationẽ bestialitatis diuidit delectabile in tria mẽbza. s. in delectabile nã eligibile: in delectabile ꝝ nãm eligibile: ⁊ delectabile intermediũ: qõ nã nec ꝝ nãm est eligibile: addens illud qõ de eis ē manifestũ. s. que est mã generalis: circa quã negociaꝯ ꝓtinẽs ⁊ incõtinẽs ⁊c. In ꝑ⁰ igit pte mouet duas dubitationes. ꝑ⁰ est: vtrũ aliqs sit incontinẽs simplr: vel oẽs incõtinentes dicunꝯ incõtinentes ꝑm partẽ: ⁊ p simplr incõtinẽtẽ intelligit incõtinẽtem sine appositione vel determinatõe: vt alibi dicit. Simplr dico ꝙ nõ cũ addito: ⁊ p incontinẽtẽ ꝑm ptẽ intelligit incõtinentẽ dcñ cũ appositione. verbi grã. incõtinẽs furozis dz eẽ icõtinens ꝑm partẽ: qz cũ determinatõe. 2ª dubitatio ē. Supposito ꝙ aliqs sit incõtinẽs simplr: est dubiũ circa qualez mãz dz aliqs simplr incontinẽs: aut circa irã: vel furozez: vel delectatiões: vel tristitias.] Qm̃ qdẽ igit.] Addit mãm gñalẽ circa quã sunt. 0. ꝙ manifestũ ē ꝙ ꝓtinẽtes ⁊ incõtinẽtes pseuerantes ⁊ molles dicunꝯ circa delectatiões ⁊ tristitias: siue circa delectabilia ⁊ tristia.

¶ Qm̃ eoꝝ que voluptatẽ efficiũt: alia sũt necessaria: alia p se quidẽ expetibilia sunt: exuperationẽ aũt bñt. Atqz necessaria qdẽ dico: q̃ ad ipm ꝑtinẽt coꝝ⁰: alimẽtũ inquã: veneris vsum: ⁊ hmõi cetera: circa q̃ tẽperantiã intẽperãtiãqz posuimus. Nõ necessaria vo: per se aũt expetibilia: victoziã: honozẽ: diuitias: ⁊ q̃ sũt similis generis: q̃ bona sunt ⁊ delectãt. Eos qdẽ qui in his ꝑter rectã rõnẽ q̃ est in ipsis: exuperant: absolute qdẽ incõtinẽtes nõ dicim⁹: sed hec addẽtes pecuniaꝯ incõtinentes ⁊ lucri ⁊ honozis ⁊ ire dicimus vt diuersos ⁊ similitudine nomen idẽ bñtes: vt hõ qui ludo in Olympico vicit. Cõis. n. rõ paꝯ ab illius rõne ppria differebat: attamẽ erat diuersa. Atqz huius signũ est illud: nã incõtinẽtia qdẽ nõ solũ vt ꝓlictũ: sz ẽt vt qõdã aut simplr aut aliqua ex pte vitiũ vituperaꝯ. At horũ nemo: eoꝝ aũt q circa coꝝpozis voluptates versantur: in qb⁹ tẽperantẽ intẽperantẽqz ponimus: q nõ eligẽdo: sed ꝑter electionẽ ac mẽtẽ efficientiũ qdẽ voluptatẽ exupationes pseqꝯ: doloẽ aũt inferentiũ fugit: famis: sitis: estus: frigozis: ⁊ oium q̃ ad tactuz gustũqz ꝑtinẽt: is nõ additione circa hec inquã vt circa irã: sz absolute solũ icõtinẽs dꝯ: cui⁹ boc idiciũ ē. Circa náqz has voluptates ⁊ nõ circa vllã illaꝯ icõtẽpãtes dñr.

¶ Quia aũt sunt hec qdẽ necessaria facientium delectationẽ: hec aũt eligibilia ꝑm seipsa: habẽt aũt supabũdantiã. Necessaria qdẽ sunt coꝝpalia: dico aũt talia ⁊ que circa cibũ ⁊ venereozũ opportunitatẽ: ⁊ talia coꝝpaliuz circa q̃ intẽperantiã posuimus ⁊ tẽperãtiã: necessaria qdem nõ: eligibilia aũt ꝑm seipsa: dico aũt puta victoriã honozẽ diuitias ⁊ talia bonoꝝ delectabiliũ.

¶ Eos qdẽ igit qui ad hec ꝑter rectã rõnẽ superedunt eã que in ipsis: simplr qdẽ nõ dicem⁹ incõtinentes: apponẽtes aũt hoc pecuniarũ incõtinẽtes ⁊ lucri ⁊ honozis ⁊ ire: simplr autez nõ: vt alteros ⁊ ꝑm similitudinẽ dictos quẽadmodum homo

dũ hõ qui olympia vicit: illi aũt cõis rõ a ppria parũ differebat: sed tñ altera erat. ¶ Signum aũt. incõtinẽtia qdẽ. n. vitupaꝯ nõ vt peccatũ solũ: sed vt malitia q̃dã vel simplr existẽs: vel ꝗz q̃dã ptẽ: hoꝝ aũt null⁹. Eoꝝ aũt q̃ circa coꝝpales voluptates circa quas dicim⁹ tempatũ ⁊ itempatũ: vel q nõ eligẽdo in nõ eligere delectabiliũ pseqũẽs supabũdãtias: ⁊ tristitũ fugiens esurici ⁊ sitis ⁊ calozis ⁊ frigozis: ⁊ oia q̃ circa tactũ ⁊ gustũ: si ꝑter electionẽ ⁊ intellectũ icõtinẽs dz nõ ꝗz appositionẽ: qtñ circa ꝗ quẽadmodũ ire: ꝗ simplr solũ. ¶ Signũ ãt ⁊. n. molles dicũtur circa has: circa illaꝯ aũt nullam.

¶ Dec est 2ª ꝑs hui⁹ capl'i: in qua ponit diuisionẽ ōlectabiliũ: vt p ꝑ sciaꝯ circa q̃lia ōlectabilia sũt ꝓtinẽtia ⁊ icõtinẽtia simplr dicte: ⁊ circa q̃lia sunt ꝓtinẽtia ⁊ incõtinentia dicte ꝑm ptez. Diuidit q̃ ꝑ delectabile. 0. ꝙ facientiũ ōlectationẽ. i. delectabiliũ quedã sunt nẽcia. s. ad vitã humanaz: ⁊ q̃dã sunt nõ nẽcia sed eligibilia: vñ hec ē diuisio: delectabiliũ q̃dã sunt necessaria ⁊ q̃dã eligibilia: delectabilia necessaria sunt illa sine qb⁹ hõ nõ põt viuere: cuiusmodi sũt delectabilia coꝝpozalia: vt cib⁹ ⁊ pot⁹ ⁊ vsus venereoꝝ: delectabilis ē ⁊ nẽcius bñtib⁹ q̃ sdã egritudines: vt dicit Eustrati⁹. Comedere. n. ⁊ bibere moderate nẽcium est ⁊ delectabile. Sed in his est supabũdãtia q̃ ē vitupabilis: supza enim saturitatẽ bibere ⁊ comedere vitupabile ē delectabilia nõ nẽcia tñ eligibilia sunt sine qbus hõ põt viuere: cuiusmodi sunt: honoz: diuitie: victoria: ista. n. nõ sunt necessaria ad vitã hũanã: oẽs tñ eligũt ista. s. ditari: honozari: vincere: hẽ gloriã ⁊ ptãtẽ: in his tñ est supabũdantia: qz ꝓtingit supabũdanter appetere ditari ⁊ honozari.] Eos quidez igit.] Ex ista distinctiõe delectabiliũ appebit: circa qualia delectabilia dz aliqs ꝓtinẽs vel incõtinens simplr: ⁊ circa qualia delectabilia dz aliqs ꝓtinẽs vel incõtinẽs ꝑm ptez. ⁊ ꝑmo oñdit q̃lr circa delectabilia nõ nẽcia dz aliqs cõtinẽs vel icõtinẽs. 0. ꝙ illi q circa ꝑdicta bona nõ nẽcia superceldẽter student ⁊ appetũt ꝑter rõnẽ rectã nõ dicũtur icõtinẽtes simplr: sed cũ aliqua additiõe: vt q supabũdanter studet circa diuitias acgrẽdas: aut honozes ꝓsequẽdos nõ dz dici incõtinẽs simplr. i. sine determinatiõe: dz. n. dici ꝙ talis est incõtinẽs pecuniaꝯ: vel lucri: vel honozis: ⁊ q circa hꝰ bona nõ nẽcia moderate studet ⁊ ea appetit ꝗz ꝙ recta rõ dictat nõ dz dici ꝓtinẽs simplr. i. sine determinatiõe: sed dz ꝓtinẽs pecuniaꝯ aut lucri vel honozis: quasi alteri sint simplr incõtinẽtes: ⁊ icõtinẽtes dicti ꝗz ꝑtes vt icõtinẽtes ire vel lucri: isti. n. nõ dicũtur incõtinẽtes nisi ꝗz similitudinẽ. In hoc. n. ꝙ superceldẽter seu supflue studẽt circa ppriaz mãm: vt circa diuitias aut honozes ⁊c. assimilãtur incõtinẽtibus simplr: q supflue appetũt ⁊ prosequũtur delectationes coꝝpales: vñ incõtinẽs ꝑm partẽ paꝯ vñ differre ab incontinẽte simplr: qz nõ differt ab eo nisi per determinationẽ supadditã. vbi grã. qdã hõ cui⁹ nomen p pniũ ignorabaꝯ vicit in olympiade: ⁊ postea vocabaꝯ hõ q in olympiade vicit: ⁊ illõ nomẽ. s. hõ q in olympiade vicit paꝯ vñ differre a cõi rõne hois: hoc est ab hꝰ cõi noie hõ. differt tñ ab eo p determiationẽ supadditã. s. q ꝓ olympiade vicit. [Signũ aũt.] Qz aũt circa bona nõ nẽcia nõ ē aliqs simplr incontinẽs ꝓbaꝯ. ⁊ hec est 2ª ꝑ q ꝓbaꝯ sic. Incõtinentia circa bona nõ nẽcia nõ vitupaꝯ tanq̃ malitia: cũ ois hꝰ incõtinẽtia tẽdat in bonũ: sed solũ vitupaꝯ tãq̃ peccatũ. s. qz supflue ⁊ inordinate ꝗ recta rõne tẽdit in bonũ: ⁊ ille excessus est peccatũ: ⁊ nõ ē malitia cũ nõ tẽdat i malũ: sed incõtinẽtia vitupaꝯ nõ solũ vt peccatuz. s. pp excessuz: sed vitupaꝯ vt malitia q̃dã p quã supflue rendit in aliqd malũ. Delectatiões. n. coꝝpales circa q̃s est incõtinẽtia sunt turpes ⁊ seruiles: vt patet ex 3ᵒ huius: nec sunt appetẽde hoi nisi pp necessitatẽ: ⁊ iõ incõtinẽtia semp tẽdit i malũ ⁊ in turpe: ⁊ est malitia simplr vel ꝑm ptẽ: cũ. n. rõ ⁊ appetit⁹ tẽdũt in malũ: tũc est malitia simplr q̃ opponit vtuti mozali: ⁊ hꝰ malitia est intẽperãtia: qñ vo appetit⁹ tẽdit in malũ ⁊ nõ rõ: tũc ē malitia q̃dã: ⁊ sic incõtinentia ē malitia ꝑm ptẽ: igit circa bona nõ nẽcia nõ est aliqs simplr incõtinẽs. Eustrati⁹ exponit istã lrã m. [Incõtinẽtia vituparaꝯ nõ solũ vt peccatũ sed vt malitia q̃dã: vel simplr: vel ꝑm q̃dã ptẽ.] Sic. Incõtinẽtia vituparaꝯ: non solũ vt peccatũ. s. vt exceděs rectã rõnẽ: vñ p peccatũ intẽdit excessum a recta rõne: sed vt malitia: vel simplr. i. pfecta malitia: q̃ ꝓriaꝯ vtuti mozali: vel ꝑm ptẽ q̃dã. s. vt est approximans malitie: nõ. n. est incõtinẽtia malitia simplr seu p se: qz malitia hz rõnẽ corruptã: incõtinẽtia aũt hz rõnẽ sanã: appropinquat tñ malitie: qz incõtinẽtia hz appetitũ corruptũ tẽdentẽ in malũ: sicut ⁊ malitia pfecta: iõ dz esse malitia ꝑm ptẽ: qz hz vnũ reqsitũ ad pfectã malitiã. s. appetitũ pertiersum. [Eoꝝ aũt q̃ circa coꝝpales.] Uiso q̃lr aliqs dz incontinẽs circa delectabilia nõ nẽcia sed eligibilia: ꝓbs docet qualr aliqs dz incõtinẽs circa ōlectabilia nẽcia vtpote circa nutritiua ⁊ venerea: circa q̃ sunt tẽperãtia ⁊ intẽperantia: dicunꝯ simplr incõtinẽtes: illi. n. q nõ ex electiõe sed ex vehemẽti passiõe pseqũnꝯ supabũdãtias delectationum coꝝpozaliũ: ⁊ fugiunt tristitias oppositas. s. famẽ ⁊ sitim: ⁊ alia hꝰ q̃ ptinent ad tactũ ⁊ gustũ: dicunꝯ incõtinẽtes non cũ aliq̃ additiõe: vt dicebaꝯ incõtinẽs ire vel lucri: sed dicunꝯ incõtinentes simplr sine aliqua additione. [Signuz aũt.] Qz aũt solũ circa delectatiões ⁊ tristitias coꝝpales est aliqs incõtinẽs simplr: ꝓbaꝯ. ⁊ hec est 2ª ꝑ q ꝓbaꝯ p quod dã signũ sic. Circa idẽ sunt incõtinentia ⁊ mollities: ꝗz mollities solum est circa ea que sunt tactus ⁊ gustus: molles. n. nõ dicũtur circa tristitias oppositas delectationibus non necessarys: nõ. n. dicit aliqs mollis: qz nõ põt pati pauperatem: aut inhonozationem: aut aliqd huiusmodi.

2ª cõclo hui⁹. ⁊. li.

¶ Et pp̃terea in eodẽ incontinẽtẽ ponim⁹ intẽpantez: ⁊ ꝓtinẽtẽ ac tẽperãtẽ: sed illoꝝ neminẽ: qõ circa voluptates easdẽ quodãmodo doloresqz vsãt. Atqz sunt qdẽ hi circa hec eadẽ sed non eodẽ mõ. Sed illi qdez eligũt: hi vo non eligũt. Quia pp potiꝰ eũ intẽperãtẽ dicerim⁹: q non cupiẽs aũt remisse exupatiões voluptatũ pseqtur: ac mediocres fugit dolores: q̃ hũc qui ob vehemẽtes cupiditates eadẽ agit. Quid. n. faceret ille si cupiditas adueniret ingens ⁊ circa reruz necessariũ indigentiam vehemens dolor.

3ª ꝑs ca.

¶ Et pp̃ hoc in idẽ incõtinentẽ ⁊ intẽperatũ ponimus ⁊ ꝓtinẽtẽ ⁊ tempatũ: sed nõ illoꝝ nulluz ꝑpter easdẽ aliqualr voluptates ⁊ tristitias eẽ. hi sunt quidẽ circa hec: sed nõ sicr sunt: sed hi qdẽ eligũt. hi aũt nõ eligũt: pp qõ magis intẽperatũ vituparabilẽ vtiqz dicimus. qñ neq̃ ꝓcupiscẽs vel quiete pseqꝯ supabundãtias ⁊ fugit moderatas tristitias. hunc qui propter cõcupiscere valde: quid enim vtiqz ille faceret si adesset concupiscentia iuuenis: ⁊ circa necessariorum indigentias tristitia fortis.

¶ Dec est 3ª ꝑs ꝑncipalis huius capl'i: in qua ꝓbs cõparat cõtinentiã ⁊ incõtinentiam ad temperantiã ⁊ intẽperãtiã

3 ꝑm cõuenientiã ⁊ dziam. ⁊ ꝑmo ꝑm cõuenientiam. ⁊ cõue
niunt in hoc ꝙ sunt circa idẽ. ſ. circa delectationes tactus ⁊
gustus que dñr delectationes corpales: ⁊ tñ incõtinẽs ⁊ in
tẽperatus nõ sunt idẽ: nec ꝓtinẽs ⁊ tẽperatus sũt idẽ q̃uis
sint circa idẽ: sed differũt incõtinens ⁊ intẽperatus: qꝛ intẽ
perati agunt ex electione rõnis corrupte in eis: incontinen
tes aũt agũt victi a ꝓcupia. Et ꝓtinẽs ⁊ tẽperatus differũt:
qꝛ cõtinẽs hz ꝓcupias vehemẽtes ⁊ fortes quas vincit: sed
temperatus hz ꝓcupiscẽtias moderatas nõ fortes aut ve
hemẽtes. ¶ Propter qõ magis intẽperatũ.] Ex iam dictis
ꝓcludit: ꝙ intẽperatus magis vituperat q̃ incontinens: ⁊
iõ infra ponit vna ꝓcõ sed nõ h: qꝛ ꝓncipalius ⁊ pluribus
modis ꝓbabit inferius q̃ h. Cã aũt ꝓpter quã intempera
tus est vitupabilis magis q̃ incõtinens est ista: qꝛ intẽpe
ratus peccat ꝑsequẽdo supfluas delectationes ⁊ modera
K tas fugiẽdo tristitias nõ ꝓp ꝓcupiam vehemẽtẽ: qꝛ non hz
ꝓcupiam: vel si hz quietam hz: hoc est remissam ꝓcupiam
hz. Sed incõtinens ꝑsequit superfluas delectationes ꝓp
vehemẽtẽ ꝓcupiam: sed ille q peccat ex electione ⁊ nõ ꝓp
ꝓcupiam vehementẽ magis peccat: ⁊ magis est vitupabi
lis q̃ ille q peccat ꝓpter fortẽ ⁊ vehementẽ ꝓcupiam: qd
enim faceret ille q nõ peccat ꝓpter ꝓcupiam. ſ. intẽperat⁹ ⁊
si adesset ei fortis ⁊ vehemẽs ꝓcupia qualis est iuuenum:
aut tristitia fortis ꝓpter indigẽtia ⁊ defectũ necessariorꝫ. ſ.
cibi ⁊ potus ac venereorꝫ. q. d. multo deteri⁹ ageret q̃ mõ
agit incõtinẽs. Lincoñ. dicit h. intẽperatus vt supius dictũ
est: melior est incõtinente ex ea parte qua sanabilior est re
cta ꝑsuasione: ex ea vo ꝓte qua sequit ꝓcupiscentias ⁊ ma
lum operat nulla vi illectus ⁊ abstractus/deterior dr: nec
est ꝓriũ qõ dr hic ⁊ dictũ superius: qꝛ nõ ꝑm idem sed ꝑm
diuersa vterq̃ alteri supponit. Dec Lincoñ.

L ¶ Cuiz aũt cupiditatũ ac voluptatũ: alie genere sint bo
neste studiosoqz: alie nõ sint. Eorꝫ eniz que voluptatẽ
efficũt q̃daz expetibilia sunt nã: quedã hisce ꝓtraria:
quedã media quẽadmodũ ꝓius distinxim⁹: vt pecu
nie lucrũ: bonor: victoria: in oibus talib⁹ atqz medijs
nõ ex eo vituperantur hoies: q̃ his afficiunt capiunt
atqz amant: sed ob modũ: ⁊ qꝛ exuperant. Quapp qui
ꝓter rõnẽ aut vincunt aut sequunt ꝓppiam eorꝫ que
nã sunt honesta ⁊ bona nõ laudant: vt ii qui circa ho
norẽ magis q̃ oporteat student: aut erga filios ⁊ pa
rentes. Eteniz bona sunt hec: ⁊ laudant qui circa hec
student. Attamen est ⁊ in his exuperatio q̃dã: si q̃ſpiã
vt Niobe ⁊ aduersus deos cõtẽderet: aut sic erga pa
trẽ afficeret vt Satyrus ille q patris amator appella
bat: insanire nãqz nimiũ videbat. Circa igit hec nulla
est prauitas: ꝓpterea ꝙ vnũqõqz per se vt dixim⁹ nã
M est expetibile. Exuperationes tñ ipsorꝫ improbe sũt ac
fugiende: sũt: nec incõtinẽtia. Eteniz incõtinẽtia nõ so
luz est fugienda: sz ẽt vituperãda: ob ꝓturbationis aũt
filitudinez adiungẽtes singula incõtinẽtiã circa vnũ
qõqz dicunt: vt malũ medicũ aut malũ histrionẽ: quez
absolute nõ dicerent malũ. Ut igit neqz hic absolute
dr malus: quicq̃ nõ est vitiũ qcq̃ ipsorꝫ: sed rõnũ cõ
paratione sil'e: sic vt illic sola existimandũ est incõtinẽ
tiã: ꝓtinentiã esse: que in iis est circa que temperãtia
intempetantiaq̃ versat. Circa aũt iram per filitudinẽ
dicim⁹. Quapp ⁊ ipsaz addẽtes incontinẽtez dicimus
ire quemadmodum ⁊ bonorꝫ ⁊ lucri.

4ª ꝓs. c. ¶ Quia aũt cõcupiscentiarũ ⁊ delectationũ be
qdẽ sunt genere bonorꝫ ⁊ studiosorꝫ: delectabi-

liuz aũt quedã nã eligibilia: q̃dã aũt ꝓria bozũ: N
q̃dã aũt intermedia quẽadmodũ diuisim⁹ pri⁹:
puta pecunie ⁊ lucrum ⁊ victoria ⁊ bonor: ad
oia aũt ⁊ talia ⁊ intermedia nõ in pati ⁊ ꝓcupi
scere ⁊ amare vitupant: sed in aliqualr ⁊ sup
abundare. ¶ Propter qõ quãti qdẽ ꝓter rõnẽ
vel detinent vel ꝑsequũt eorꝫ que nã aliqd pul
chrorꝫ ⁊ bonorꝫ: puta circa bonorẽ ⁊ magis q̃
opz studẽtes veluti circa filios ⁊ parẽtes: eteni
h bonorꝫ: ⁊ laudant q circa h student. Sz tñ est
q̃dã supabũdãtia ⁊ in his: sicꝫ quẽadmodum
niobe rebellet ⁊ ad deos: vel quẽadmodũ saty
rus Philopbator cognominatus circa pim: O
valde eni videbat disipere. Malitia qdẽ h igit
nulla circa h est: ꝓp qõ dictũ est: qm̃ nã eligibi
liuz vnũqõqz est ꝓpter setꝑsuz: ꝓraue aũt ⁊ fu
giende sunt ipsorꝫ supabũdãtie: sil'r aũt neqz in
cõtinẽtia. Incõtinẽtia eniz nõ solũ fugiẽda sz ⁊
vitupabiliũ est. ¶ Propter filitudinẽ aũt pas
sionis apponẽtes ad incõtinẽtiã circa vnũqõq̃
dicũt: puta malũ medicũ ⁊ maluz hypocritam
quẽ simplr vtiqz nõ dicerent malũ: quẽadmo
dũ igit neqz h ꝓp nõ malitiã eẽ. vnãquãqz ipsa
ruz: sed hic in ꝑm analogũ sil'ez sic videlz ⁊ illic P
existimãdũ solã incõtinẽtiã ⁊ cõtinẽtiã esse: que
est circa eadẽ tẽpantie ⁊ intẽperantie. ¶ Circa
iram autem ꝑm similitudinem dicimus: ꝓpter
qõ ⁊ apponentes incontinentẽ ire quemadmo
dum bonorꝫ ⁊ lucri aimus.

¶ Diuiso delectabili in delectabile necessariũ ⁊ delectabi
le eligibile in hac pte. 4. huius capli ad manifestationem
bestialitatis diuidit delectabile in. z. mẽbra: narrans circa
q̃lia delectabilia est cõtinentia ⁊ incõtinentia simplr: ⁊ ẽt
circa que sunt cõtinẽtia ⁊ incõtinẽtia nõ simplr sed cũ ad
ditiõe. Diuisio delectabiliũ quã hic ponit talis est. Delecta
biliũ quedã sunt nãlr eligibilia vt illa in que nã inclinat: ⁊
q̃dã sunt ꝓria bozꝫ: vt delectabilia cõtra nãm. i. ꝓtra incli
nationẽ nãe: ⁊ quedã sũt itermedia ⁊ illa sunt (vt exponit
expositor cõis) vt pecunia lucrũ bonor ⁊ hz: ⁊ circa nãlia
delectabilia ⁊ intermedia nõ vituperat aliqs ex hoc soluz
ꝙ pant eorꝫ ꝓcupias aut amorẽ: sed ex mõ ꝓcupiscendi. ſ. O
ex mõ ꝓcupiscendi supflue ⁊ superexcellẽter. Eustrati⁹ expo
nit alr. ſ. ꝙ eligibilia nãliter sunt vt victoria bonor diuitie
pecunie lucrũ ⁊c. q̃libet eniz istorꝫ est ꝑm se ⁊ ꝓz nãm suã
eligibile: ⁊ quedã sunt ꝓtraria his. ſ. nãlr fugiẽda: vt come
dere carnes crudas q̃busdam vr delectabile. Intermedia
sunt vt comedere ⁊ induere vestẽ: ⁊ hec delectabilia sunt
que neqz ꝑm sui nãm eligibilia sunt neqz fugiẽda. Fiunt
aũt nobis necessaria ꝓpter idigẽtiã: digestis eniz ⁊ expul
sis que comedimus idigemus alteris vt ventrẽ inpleam⁹:
⁊ hec expositio est melior q̃ precedẽs. ¶ Propter qõ. q̃tũ.]
Et qꝛ ista delectabilia nãlr eligibilia sunt: hoc est ꝓz se pul
chra ⁊ bona illi q supflue ⁊ ꝓter rõnẽm amant ⁊ ꝑsequũt
aliqõ illorꝫ nãlr eligibiliũ nõ vituperant quasi mali: vt illi
q studẽt circa bonorẽ adipiscẽdũ: vel circa curã filiorꝫ: illa
eniz sunt bona ⁊ laudabilia. vñ q circa hz studẽt sicut opz
debent laudari: tñ in talibus põt esse supabũdantia vitu-

perabilis

perabilis: sicut pz de q̃dam muliere nomata Niobes que pp
superfluũ amorẽ filiorꝫ rebellauit ꝓtra deos maledicẽdo
eis ꝓpter mortẽ filiorꝫ. Narrat ẽt de quodã vocato saty
rus ⁊ cognominato philopbator. i. amator pris supflue: q
pp amorẽ quẽ circa pim hẽbat videbat desipere. nã prie
mortuo vt dicit Eustratius seipm ꝓcipitauit. Malitia aũt
nõ est circa hec: cum vnũqõqz istorꝫ sit ꝓz nãm ⁊ ꝓz se bo
nũ ⁊ eligibile: tñ superabũdãtie earũ sunt praue ⁊ fugiẽde.
Sil'r nec icõtinẽtia simpl'r est circa ꝑdicta. ſ. circa delecta
bilia nãliter eligibilia. nã incõtinẽtia nõ solũ est fugienda
sicut peccatũ: sed ẽt vituperabile sicut turpe: cum sit circa
delectationes corpales que sunt turpes ⁊ seruiles: vt pz ex
3º huius: nec sunt hz delectationes corpales appetẽde hoi
nisi pp necessitatem. ¶ Propter filitudinẽ tñ.] Propter tñ
filitudinẽ passionis dr incõtinentia cũ additione circa de
lectabilia nõ necessaria: vt circa pecunias victoriaz bono
rem ⁊c. ⁊ est similitudo in hoc: sicut enim aliqs imoderate
ꝓcupiscit voluptates corpales: ita aliqs imoderate cõcupi
scit diuitias ⁊ bonores ⁊ hz. vñ circa hz dr esse incontinen
tia cũ additione ⁊ nõ simpl'r: sicut dicim⁹ aliquẽ esse malũ
medicũ vel malũ hypocritã. i. filatorẽ: qui tñ nõ dr simpl'r
malus. Et eodẽ mõ icõtinens lucri vel bonoris nõ dr incõ
tinens simpl'r sine additione. vñ aliqs dr malus medicus:
⁊ tñ nõ dr simpl'r malus. Dr eniz malus medicus: qꝛ male
se hz circa medicinalia: ⁊ ita circa talia nõ nãliter eligibi
lia vel intermedia nõ dr cõtinẽtia vel incõtinentia simpl'r
sed ꝑm filitudinẽ. continentia enim ⁊ incõtinentia simpl'r
solũ sunt circa ea circa que sunt tẽperãtia ⁊ intẽperãtia.

Capitulum quintum

de mã ꝓtinẽtie ⁊ in
continentie humane
simpl'r dicte ⁊ cõtinentie ⁊ incontinentie bestialitatis: qm̃
C cõtinentia ⁊ incõtinentia humana sunt circa delectabilia
intermedia vt circa cibũ ⁊ potũ: ⁊ cõtinentia ⁊ incontinen
tia bestialitatis sunt circa delectabilia cõtra nãm.

¶ Cum aũt q̃dã nã voluptatẽ efficiant: quoꝫ alia sim
pl'r: alia generibus aialiuz: voluptatẽ atqz hoiuz affe
runt: quedã nõ nã: sed partiz ob morbos: partiz ob cõ
suetudinẽ: partim ob naturas prauas delectent: licz ⁊
circa hoꝫ singula similes habitus cernere. Dico autẽ
ipsos imanes vt mulierẽ illã quã granidas rescindente
tẽ fetus deuorare aiunt: aut qualibus ferũt nõnullos
circa pontum efferates hoies delectari: quoruz alios
inquit crudis: alios humanis carnib⁹ gaudere: alios
suos filios in cõuiuijs comedendos mutuo dare: aut
id qõ de Phalaride dr. Atqz hi qdẽ ferini habit⁹ sũt.
Alij aũt qbusdã ob morbos ⁊ ob insaniã fiunt: vt qui
macta uit matrẽ atqz comedit: qqz cõserui iecur item
D comedit. Alij sunt ex morbo vel ex ꝓsuetudine: vt eunu
siones piloꝫ ⁊ vnguiuz eius: ⁊ carbonũ ⁊ terre ⁊ insup
venereorꝫ habitus marib⁹. Alijs eniz natura/alijs ex
cõsuetudine accidunt: vt iis q a pueritia cõsuescunt.

Caput 5ᵐ ꝑmi trac. ⁊ li. ethi. ꝓpos. ca.

Q Uia aũt sunt q̃dã qdẽ delectabilia nã
⁊ bozꝫ h qdẽ simplr: hec aũt ꝑm gene
ra: ⁊ aialium ⁊ hoium: h aũt nõ sunt.
¶ Sed h qdez ꝓpter passiones siue
orbitates: hec aũt pp ꝓsuetudies fiunt: hec aũt
ꝓpter vitiosas nãs: est ⁊ circa bozũ singula si
miles videre habit⁹. ¶ Dico aũt bestiales: pu
ta esse hoiem quẽ dicunt prẽgnãtes rescindẽtez
pueros deuorare: vl qualr bestialitate gaudere

aiunt quosdã sylueſtriũ circa pontũ: hos qdez E
crudis: hos aũt hoiuz carnib⁹: hos aũt pueros
comedere ad inuicẽ in cõuiuiũ: vel circa phale
rẽ dictũ. Hi qdẽ bestiales. ¶ Hi aũt ꝓpter egri
tudines fiunt: ⁊ insaniã quibusdã quẽadmodũ
matrẽ sacrificans: ⁊ comedẽs: ⁊ cõserui epar:
hi aũt egritudinales. ¶ Vel ex cõsuetudie: puta
piloꝫ euulsores: ⁊ vnguiũ corrosores. Adhuc
aũt carbonũ ⁊ terre: cuz his aũt que venereorꝫ
masculis: his qdẽ eniz nã: his aũt ex cõsuetudie
accidunt puta assuefactis ex pueris.

Istud est

5ᵐ capl'm tractatus ꝑmi hui⁹ libri: in quo
ostendit qual'r diuersimode dr aliqs con
tinens ⁊ incõtinẽs circa delectationes humanas corpales
⁊ bestiales: qꝛ circa aliquas dr ꝓtinens ⁊ incõtinẽs simpl'r:
⁊ circa aliquas dr ꝓtinẽs ⁊ icõtinẽs cũ additione. Et istud
capl'z ꝓtinet duas ꝑtes ꝓncipales. In ꝑma ponit vnã diui
sionẽ delectationis q̃ est in delectationẽ ꝓz nãm ⁊ in dele
ctationẽ ꝓtra nãm: ⁊ subdiuidit vtrũq̃z membrũ. In 2º ibi
[Quãtis qdẽ.] ostendit ꝙ circa delectabilia innãlia scu cõ
tra nãm nec est continẽtia nec incõtinẽtia simpl'r. Diuisio
quã ponit in ꝑma ꝑte talis est: ꝙ delectabiliũ q̃dã sunt de
lectabilia nã: hoc est ꝑm nãm. ⁊ q̃dã nõ nã sed ꝓtra nãm.
ꝑm mẽbrũ subdiuidit: qꝛ delectabiliũ ꝓz nãm q̃dã sunt de
lectabilia simpl'r: vt comedere ⁊ bibere simpl'r delectabi
le vr aiali: ⁊ q̃dã sunt delectabilia nõ simpl'r sed alicui: q̃. ſ.
diuersificant ꝓz genera aialiuz ⁊ hoium: alia eniz alimẽta
sunt delectabilia hoib⁹: ⁊ alia asinis ⁊ bobus. Carnes eniz B
⁊ vinũ sunt delectabilia hoib⁹. fenum ⁊ aqua delectabilia
sũt asinis ⁊ bobus: ⁊ inter hoies alia sunt delectabilia cho
lericis ⁊ alia flegmaticis ⁊ melicis. ¶ Sed hoc qdẽ pp pas
siones.] Delectabile nõ ꝑm nãm: sed ꝓtra nãz diuidit. De
lectabiliũ eniz nõ nãliũ q̃dã fiunt delectabilia pp passio
nes hoc est pp aliquas supueniẽtes egritudies corporales:
aut pp tristitias ex qbus trãsmutant hoies ad filitudinez
aialiũ. Et q̃dã nõ nãliter delectabiliũ fiunt pp malã ꝓsue
tudinẽ q̃ est altera nã trãsmutãdo ipsã ad dispõnẽ nõ nã
lẽ: imo ꝓtra nãm: ⁊ quedã nõ nãliter delectabiliũ sunt de
lectabilia ꝓpter ꝓnitiosas nãs vt põt patere in hãtib⁹ cor
ruptas ⁊ puerias cõplones corpis: ⁊ qꝛ delectatio corpalis
est in organo corpeo opz ꝙ ꝓportionẽ cõplõni corpis ⁊
diuersificẽt ꝑm diuersitatẽ corpis: ita ꝙ singulis ꝑdictorꝫ
delectabiliũ corrñdeat files habitus: ita ꝙ sint qdã habit⁹
hoib⁹ nãles ⁊ qdã nõ nãles.] Dico aũt bestiales.] Mani
festat p exẽpla singulas dr̃ias delectabiliũ nõ nãliũ. ⁊ ꝑmo
de his que fiunt deleactabilia pp ꝓnitiosaz nãm hoiuz qui
sunt q̃si bestiales: qꝛ pp puerſitatẽ cõplonis assimilantur
bestijs: sicut dr de quodaz hoie ꝙ ipse scindebat ventres
prẽgnãtiũ vt pueros in vtero deuoraret: ⁊ ẽt dr ꝙ qdã ho
mines sylueſtres. ſ. in syluis solitarie cõmorãtes circa ma
re ponticũ delectant in comedẽdo carnes crudas: ⁊ qdaz
comedũt carnes humanas: ⁊ qdã ad celebrãda sibi inuicẽ
ꝓuiuia comedũt suos ꝓprios filios: ⁊ sil'e est qõ circa pha
larẽ dr q ꝓpriũ filiũ comedit. ¶ Lincoñ. dicit ꝙ aliq di
cunt de phalare ꝙ ipse erat hõ nefari⁹ quẽ aiunt historio
graphi. ꝙ ipse habuit lectũ in quo posuit hoies: ⁊ quicũq̃z
erãt lõgiores lecto abscidebat ipsis tibias quousq̃z essent
equales lecto: q̃cũq̃z vo breuiores idẽ faciebat: vt extẽdẽs
per abscissionẽ equaret eos lecto. [Hi aũt pp egritudies.]
Exẽplificat de his que fiunt delectabilia nõ nãliter, ꝓpter
orbitates seu egritudines: ⁊ dicit ꝙ quedã que sunt cõtra
nãm fiunt delectabilia, ꝓpter aliquas egritudies: vt, ꝓpter

insaniā vel furiā: sicut dī de quodā q̃ exīs in furia sacrificauit matrē ⁊ eā occidit ⁊ comedit. Et ēt de quodaꝫ seruo narrat̃ ꝙ ipse occidit cōseruum suū ⁊ comedit eparē eius. ⌊Uel ex cōsuetudine.⌋ Exemplificat de his que ꝓtra nām fiunt delectabilia ex consuetudine dicēs: ꝙ gdā ex ꝓsuetudine delectant̃ euellere sibi pilos ⁊ corrodere vngues ⁊ comedere carbones ⁊ terrā: ⁊ gdā delectant̃ in coitu masculoꝝ. ¶ Intelligēdū est ꝑ.ꝙ bestialitas accipit̃ dupl'r. vno mō large ꝓ oī habitu faciente delectationē ꝓtra nām: siue ille habitus insit ex puersitate nāe siue ex egritudine siue ex ꝓsuetudine: ⁊ sic accipit̃ bestialitas ꝑmo capl'o huius libri vbi dī ꝙ bestialitas ꝓtrariat̃ virtuti heroyce. alio mō accipit̃ stricte: ⁊ sic solū se extendit ad habitū inclinantem ad aliqd̄ delectabile ꝓtra nām ex puersitate cōpl'onis: ⁊ sic distinguitur ꝓtra alios habitus inclinantes delectabil'r ad aliqd̄ cōtra nām ꝓpter egritudies aut ꝓsuetudies: ⁊ sic vī ꝑbs loqui in isto cap̄ dicēs: ꝙ hō delectationū ꝛ nāz q̃daꝫ sunt bestiales ⁊ q̃dā egritudiales ⁊ q̃dā cōsuetudiales.

Notandū

K

¶ Quibus igit̃ cā est nā: eos nemo dixerit icōtinētes: quēadmodū neqꝫ mulieres ꝙ nō futuūt sed futuunt̃: pariqꝫ mō neqꝫ eos q ob ꝓsuetudinē morbose se hnt̃. Igit̃ singula qdē hec hēre: extra fines est vitij: quēadmodū ⁊ ipsa feritas. Habētē aūt vincere aut vinci: nō est ea q̃ absolute est cōtinētia aūt icōtinētia. Sed ea q̃ ꝓ similitudinē dī: quēadmodū ⁊ is qui circa iraꝫ sic se hꝫ dicendus est cū affectu ⁊ nō incōtinens absolute.

z° ps.c.

¶ Quātis qdē igit̃ natura cā: hos vtiqꝫ nullus diceret icōtinētes: quēadmodū neqꝫ mulieres: qm̄ nō ducunt sed ducunt̃: sil'r aūt ⁊ egrotatiue hntibus ꝓꝓ ꝓsuetudinē. ¶ Habere qdē igit̃ singula extra terminos est malitie: quēadmodū ⁊ bestialitas: hntē aūt superare vel superari nō simpliciter incōtinētia: ſz que ꝑm similitudinē quēadmodū ⁊ circa iras: habentē hunc modum passionis incontinentez aūt nō simpl'r dicendū.

¶ Hec est z° ps pncipalis huius capl'i: in qua ostendit q̃ō circa delectabilia ꝓtra nāz est vel nō est ꝓtinētia vel incōtinētia: ⁊ cōtinet tres pticulas. In ꝑma ꝓbat ꝙ circa delectabilia ꝓtra nām nō est incōtinētia simpl'r. In z° ibi⌊ Ois enī supabūdās. ⌋ostendit ꝙ excessus malitie pōt esse circa vitia oīb⁹ vtutib⁹ opposita. In ꝛ° pticula ibi⌊ Hoꝝ autē.⌋ ostēdit qual'r cōtinētia aut incōtinētia est circa delectabilia ꝓtra nām. In ꝑma igit̃ particula ꝓbat ꝙ circa delectabilia ꝓtra nām nō est incōtinētia simpl'r: ⁊ ꝓ ꝗs nec continentia: ⁊ hec est ꝛclo 8ª huius libri. ſ. ꝙ circa delectabilia cōtra nām nō est ꝓtinētia simpl'r: hec ꝛclo ꝓbatur dupl'r. ꝑmo ex ꝓte hoiuz q delectant̃. z° ex ꝓte delectabiliū. ꝑma rō talis est. Bestie nō dicunt ꝓtinētes nec incōtinentes: qꝛ nō hnt̃ vl'em op. sed phantasiaꝫ ⁊ memoriā singulariū: tūc arguit̃ sic. Illi q hnt̃ tam modicaꝫ rōnē vl'em que nō sufficit ad repellēdū fortes cōcupiscētias nō dicunt̃ ꝓtinentes aut incōtinētes: qꝛ tā ꝓtinētes q̃ incōtinētes simpl'r habēt rōnē fortē vl'eꝫ: sed hoies qui assimilant̃ bestys in malitia circa delectabilia ꝓtra nām nō hnt̃ rōnē vl'em fortez que possit repellere ꝓcupias fortes: siue illa malitia sit ex nā puersa siue ex egritudie aut ex ꝓsuetudie. ergo hō hoies nō sunt simpl'r incōtinētes aut ꝓtinētes: ⁊ ꝓ ꝗs circa delectabilia ꝓtra nām nō est incōtinentia simpl'r. De ista rōne ꝑ ꝓponit ꝛclonē dicēs ꝙ nullus diceret eos simpl'r incontinentes q̃tis: ꝑ est in qbus natura supple bestialis est cā: ⁊ eadē rō est de malitys supabūdātib⁹ puenientib⁹ ex egritudine aut ꝓsuetudine: deinde ponit ꝓbationē exēplarem maiorīs dicēs: ꝙ quēadmodū mulieres supple nō dicunt̃ incōtinentes ꝓpter defectū rōnis in eis: vñ nō ducūt se ꝑ rōnē ꝓpriā: sed magis ducunt̃ ꝑ rōnē viri: vel a ꝓcupiscētys suis: ita nec illi qui hnt̃ rōnē debilē que nō est nata repellere ꝓcupias nō debent dici incōtinētes aut continētes simpl'r. ¶ Intelligēdū est ꝑ ꝑmo ꝙ taꝫ cōtinens q̃ incontinens hꝫ fortes ꝓcupias que repelli nō pnt̃ nisi per rōnez fortē: ⁊ qꝛ talis rō nō est in his q delectabil'r opant̃ ꝛ nāz: ideo cōtinētia nō est nata esse in talib⁹: cuꝫ rō in eis sit q̃si total'r oppressa ex malitia cōpl'onis aut ex egritudine vel ꝓsuetudine: ⁊ in qbus nō est nata esse cōtinētia in eisdē nō est nata esse incōtinētia: cū ꝛdia babeant fieri circa idem.

Mlitia

Mlitia

¶ z° est intelligendū ꝙ in idiomate grecoꝝ nō dicuntur mulieres incōtinētes: qꝛ vt in pluribus ducunt̃ a ꝓcupiscētys ⁊ nō a rōne ꝓpria. vñ raro inueniunt̃ mulieres sapientes aut fortes ꝓpter iperfectionē nāe. ⌊Habere qdem.⌋ z° ꝓbat eandē ꝛclonē sic. Incōtinētia simpl'r est malitia humana sicut ⁊ intēperātia: ⁊ ex hoc pōt sic argui. incōtinētia simpl'r est circa delectabilia ꝛ nām hūanā: ſz delectabilia ꝛ nāz nō sūt delectabilia ꝛ nāz hūanā. q̃ circa ōlectabilia ꝛ nāz nō est icōtinētia simpl'r. De ista rōne ponit ꝑ l'ra vis minoris: ⁊ dīc ꝙ hīe singula hoꝝ. ſ. delectatiōes circa delectabilia ꝓtra nām ex egritudine aut ꝓsuetudine est extra terminos malitie supple humane sicut ⁊ bestialitas: deinde ponit ꝛclonē dicens ꝙ si aliqs habeat hō ꝓcupiscētias cōtra nām humana ⁊ superet eas nō dicet̃ ꝓtinēs simpl'r: vel si nō super nō dicet̃ incōtinēs simpl'r: sed ꝑm similitudinē sicut superius dictum est de incōtinentia ire.

¶ Omne nāqꝫ vitiuꝫ exuperans: ⁊ dementia: ⁊ timiditas: ⁊ intēperantia: ⁊ acerbitas: aut est ferinum: aut ex morbo. Flā qui talis est natura vt vniuersa formidet: etiā si obstrepuerit soꝛex timidus est timiditate ferina. Quidā ēt felleꝫ ob morbū ptimescebat. Et dementiū qui nā qdē rōne carēt sensuqꝫ tātūmō viuunt imanes sunt: quales nōnulle nationes sunt longe habitātium Barbaroꝝ. Qui vō nō nā ſz ob morbos aut comitialē: aut insaniam ii sunt morbosi.

¶ Ois eniꝫ supabundans malitia ⁊ insipientia ⁊ timiditas ⁊ intēperantia ⁊ crudelitas: he qdē bestiales: he aūt egritudinales sunt: ꝑ qdē enim nā talis q̃lis timere oīa ⁊ si sonū faciat mus ꝑm bestialē timiditatē timidus: ꝑ aūt catulū timuit ꝓpter egritudinē. ¶ Et insipientiū: hi qdem ex nā irrōnales ⁊ solū sensu viuētes bestiales quēadmodū q̃dam genera longe barbaroꝝ: hi aūt ꝓpter egritudines: puta epilepticas vel insanias egritudinales.

¶ Hec est z° pticula: in qua ostēdit ꝙ excessus malitie pōt esse circa vitia oībus vtutibus cōtraria: ⁊ ꝓ ꝗs circa totā materiā moralē pōt esse excessus malitie: ⁊ hec est ꝛclo 9ª que ꝓbat ꝓbatione exēplari. Primo tñ dicit ꝙ oīs superabūdans in malitia vel est bestialis vel egritudinalis vel ꝓsuetudinalis: deinde ponit exēpla ꝑ que ꝓbat̃ ꝛclo dicēs ꝙ aliqs est natura. ſ. natural'r sic dispositus vt oīa timeat etiā sonitū muris: ⁊ talis est timidus bestial'r ex peruersa dispōne nāe. ⁊ gdā ꝓpter egritudinē incidebat in tātā timiditatē ꝙ timebat mustellā: ⁊ ita est de intēperātia ⁊ crudelitate: ⁊ eodē mō est de oībus alys vitys oppositis vtutibus mozalib⁹. ſ. de audacia illiberalitate ꝓdigalitate: ⁊ sic de alys: in oībus enim his pōt esse malitia extra terminos

9ª ꝛclo huⁿ. ⁊ li.

malitie

malitie humane. ⌊Et insipientiū.⌋ Et nō solū est illud vex de vitys oppositis vtutibus mozalib⁹: sed ēt de vitio opposito prudētie que est vtus ītellectualis. ſ. de insipientia que opponit̃ prudētie. nā gdaꝫ nāliter sunt irrōnales nō quia nihil hnt̃ rōnis sed valde modicū ⁊ vtiūt solū ꝑm sensuꝫ ⁊ tales sunt ꝑm nām q̃si bestiales: ⁊ accidit precipue circa quosdā barbaros multū a remotis habitātes. Quidā autē fūt irrōnales ꝓpter quasdā egritudies: vtputa ꝓꝓ insipiētia ⁊ insanias: ⁊ talis insipientia dī egritudinalis. ¶ Notādā fūt ꝑ duo. ꝑmo ꝙ bestialitas q̃ opponit̃ vtuti heroyce: pōt esse circa oīa vitia opposita vtutib⁹ mozalib⁹. pōt. n. aliqua timiditas esse bestialis: ⁊ aliqua audacia bestialis: ⁊ eodē mō est de alys: vt pz ꝑ ꝓ ꝑm expresse: ⁊ ex hoc segtur ꝙ vtus heroyca pōt eē in qualibet spe vtutis mozalis vt fortitudo heroyca tēperātia heroyca ⁊c. Uñ in qualibꝫ spe vtutis excellētia sup modū humanū est vtus heroyca: ⁊ in q̃lz spe vitij oppositi vtuti mozali malitia superexcedēs malitiā humanā est bestialitas q̃ opponit̃ vtuti heroyce.

Mlitia

¶ z° est nōn^m ꝙ pole est aliquē esse isipientē supra modū hūanū: ſz talis isipiētia nō est malitia humana: nec est hoi iputabilis: nec est malitia excedēs malitiā humanā: pōt tñ dici bestialitas eo ꝙ ꝓꝓ talē isipiētiā hō assimilat̃ bestys.

¶ Fieri aūt pōt vt hoꝝ aliqua q̃spiā interdum habeat tātū: sed nō superet: vt si phalaris puerū ꝓcupiēs comedere sese detineret: aut ab nefanda libidine abstineret. Fit ēt vt nō solū habeat: verum ēt superet̃. Ut igit̃ ⁊ prauitas ea qdē que est humana absolute dī prauitas alia vō cū additione ferina inquā aut ex morbo ⁊ non absolute: sic ⁊ icōtinētia alia est ferina: alia ex morbo. Absolute aūt ea est sola que intēperātie humane non egredit̃ fines. Perspicuū igit̃ est: incōtinētia ⁊ cōtinētia in iis esse dūtaxat circa que intēpantia tēperātiaqꝫ vsat̃: ⁊ in ceteris spēm aliā incōtinētie esse: que qdē nō absolute: sed ꝑ translationē incontinentia dici solet.

¶ Hoꝝ aūt qdē hīe q̃dā q̃ñqꝫ nō superari: dico aūt puta si phalaris tenuit ꝓcupiscēs puerū comedere vel ad venereoꝝ incōuenientē delectationē. Est aūt ⁊ superari nō soluz hīe. ¶ Quēadmodū ⁊ malitia: que qdē ꝑm hoiem simpl'r dī malitia: que aūt ꝑm appositionez: q̃ñ bestialis vel egritudinalis: simpl'r aūt nō: ꝑm eundez modū. ſ. ⁊ incōtinētia est: ꝑ qdē bestialis: ꝑ qdē egritudinalis: simpl'r aūt que ꝑm humanā intēperātiā solū. ¶ Q̃ñ qdē incōtinētia ⁊ cōtinentia est solū circa que intēpantia ⁊ tēperantia: ⁊ q̃ñ circa alia est alia spēs ꝓtinētie ꝑm metaphoram dicta: ⁊ nō simpl'r manifestum est.

¶ Hec est ꝛ° pticula scōe ptis: in qua ostēdit q̃lis ꝓtinentia ⁊ incōtinētia est circa delectabilia ꝓtra nām: ⁊ intendit ꝙ circa delectabilia ꝓtra nām dī aliqs ꝓtinēs vel incōtinēs cū additione: ⁊ hec est ꝛclo 10ª huius libri q̃ ꝓbat̃ sic. Circa illa dī aliqs cōtinēs vel incōtinēs cū additione circa q̃ negociātes seu operātes assimilant̃ ꝓtinētib⁹ ⁊ incōtinentib⁹ simpl'r: ⁊ nō sunt ꝓtinētes vel incōtinentes simpl'r: sed opantes seu negociantes circa delectabilia ꝓtra nām assimilant̃ cōtinentib⁹ ⁊ incōtinētib⁹ simpl'r: ⁊ nō sunt ꝓtinētes ⁊ incōtinētes simpl'r. q̃ circa delectabilia ꝗ nām dicit̃ aliqs ꝓtinēs vel incōtinēs cū additione. Maior est manifesta ex ꝑcedentib⁹. ⁊ ꝑma ꝗs minoris ꝓbat̃ ꝑ. ⁊ scōa pars eiusdē ꝓbata est ꝑ us cū sit ꝛclo 8ª huius libri. ꝓbat̃ igit̃

ꝙ negociātes circa delectabilia ꝓtra nām assimilant̃ cōtinentib⁹ ⁊ incōtinētib⁹ que est ꝑma ꝗs minoris: que ꝓbat̃ sic. Cōtingit aliqñ ꝙ aliqs habeat motus quarūdā passionū nō nāliū ⁊ nō superet̃ ab eis tūc assimilat̃ ꝓtinētibus ⁊ incōtinētib⁹ que est ꝑma ꝗs minoris. vbi gra. sit phalaris tyrānus ⁊ teneat puerū ⁊ cōcupiscat eū vel ad vsuꝫ comestionis vel ad delectationē venereā: ⁊ nō vtat̃ eo ad aliqd̄ istoꝝ: tunc assimilat̃ cōtinēti. Cōtingit eniꝫ q̃ñqꝫ ꝙ hō nō solū habeat hō ꝓcupias: ſz ēt ab eis superet̃: ⁊ tūc assimilatur incōtinēti. ⌊Quēadmodū ⁊ malitia.⌋ Ex his ꝛcludit ꝛclonē dicēs: ꝙ sicut malitia que est ꝗ humanū modū simpl'r dī malitia: ita q̃ est nō nālis hoi dī malitia cū additione. ſ. malitia bestialis vel egritudialis vel ꝓsuetudinalis ⁊ non dī malitia simpl'r: ita incōtinētia nō nālis dī cū additiōe: dī eniꝫ incōtinētia bestialis vel egritudinalis: ⁊ incōtinētia simpl'r solū dī illa q̃ est ꝑm intēperātiā humanā. ⌊Q̃ñ qdē igit̃.⌋ Epilogādo ꝛcludit manifestū esse ex ꝑdictis ꝙ cōtinētia ⁊ incōtinētia simpl'r solū est circa illa circa q̃ est tēperātia ⁊ intēperātia: circa alia vō est quedā spēs incontinentie que dī ꝑm metaphoram ⁊ non simpl'r cuiusmodi est incōtinentia ire aut bestialitatis: ⁊ sic de alys.

Capitulum sextum

in quo cōparat diuersas incontinentias ad inuicem. ſ. incontinentiaꝫ humanā cōcupiscentiaꝫ delectationū tactus ad incōtinentiā ire ⁊ bestialitatis.

¶ Post hec minus esse turpē ire q̃ cupiditatū incontinentiā ostēdamus: iraꝫ nāqꝫ aliq̃ ex ꝓte ⁊ nō ꝓfecte rōnē audire vī: perinde atqꝫ veloces ministri: q qdē antea q̃ totū id audirēt qd̄ dī excurrunt: deinde in agēdo aberrāt. Canes etiā antea q̃ ꝓsiderēt si sit amicus si tm̄ pulsauerit ostium latrant. Sic ⁊ ira ꝓpter calidi tatē celeritatēqꝫ nature audita qdē rōne nō precepto aūt audito ad ipsaꝫ ꝓperat vltionē. Rō nāqꝫ vel imaginatio cōtumeliā aut paruipensionē esse ostēdit: illa aūt ac si rōcinatione facta ꝛcluserit oportere tali bellū inferre statim insurgit. At cupiditas si solum dixerit rō aut sensus hoc afferre voluptatē pergit ad fruendum: quare ira qdē segt̃ quodāmō rōnē. Cupiditas aūt nō segt̃: turpioꝛ igit̃ est. Flā incōtinēs qdē ire a rōne quodāmō vincit̃: cupiditatis aūt nō a rōne ſz a cupiditate.

Caput 6ᵐ ꝑmi trac. ⁊ li. ethi. p° ps c.

Ꝑonia aūt ⁊ minus turpis incōtinētia que ire q̃ que ꝓcupiscētiaꝫ speculabimur: videt̃ eniꝫ ira audire qdem ꝑm qd rōnez. Obaudire aūt quēadmoduꝫ veloces ministroꝝ: puta ante audire oē dictū excurrunt: deinde peccāt in actione: ⁊ canes añ intendere si amicus sit si solū sonituꝫ faciat latrant: sic ira ꝓpter caliditatē ⁊ velocitateꝫ nāe audiens qdē nō ꝑceptū aūt audiens mouet ad punitionē. Rō qdē eniꝫ vel pbātasia: q̃ñ iniuria vel cōtēptus manifestauit: hec aūt quēadmodū syllogizās: q̃ñ opꝫ talē oppugnare: iraſcit̃ ꝓfestim. ¶ Cōcupiscētia aūt si soluꝫ dicat: q̃ñ delectabile rō vel sensus mouet ad fruitionē: quare ira qdē cōsequit̃ rōnē aliqual'r. Cōcupiscentia aūt nō: turpioꝛ igit̃ incōtinens qdem eniꝫ ire a rōne aliqual'r vincit̃: qui autem concupiscentie ⁊ non a ratione.

J Serti. c. trac. p. di° in duas p̃tes p̃n.

Jstud est 6m cam buſ9 p̃mi tractatus: in quo ꝓbs cõparat incõtinentiã ꝓcupiaꝫ ad incõtinentiã ire ⁊ bestialitatis: ⁊ cõtinet duas ptes ꝑncipales. In p̃a cõparat incõtinẽtiã ꝓcupiaꝫ tact9 ad incõtinẽtiaꝫ ire. In 2a ibi [Jpsaꝫ aũt.] cõparat inuicẽ malitiã humanã ad bestialitatẽ. In p̃ma igiṽ pte cõparat incõtinẽtiã simpl'r que est ꝓcupiaꝫ tact9 ad incõtinẽtiã ire q̃ nõ est incontinentia simpl'r: ſz cũ appositione: ⁊ ꝓtinet 4.o ꝑticulas p̃m numerũ 4.o rõnũ gbus p̃bat ꝙ incõtinẽtia ire est minus turpis q̃ incõtinẽtia ꝓcupiſcẽtiaꝫ tactus q̃ est incõtinẽtia simpl'r: ⁊ hec est ꝑ 11a que p̃bat ſic q̃drupl'r. Prio ſic. Illud qõ aliqual'r ſequiṽ rõnẽ est min9 turpe q̃ illud qõ nullo mõ ſegṽ rõnẽ: ſed ira aliqual'r ſequiṽ rõnẽ ⁊ ꝓcupia tact9 nullo mõ ſegṽ rõnẽ. q̃ incõtinẽtia ire est minus turpis q̃ incõtinentia ꝓcupiaꝫ tactus. Maior est manifesta. ⁊ minor p̃bat. ⁊ p̃mo p̃bat ꝓbs p̃mã ptẽ minoris. d. ꝙ ira vl aliqual'r audire rõnẽ: tũ nõ pfecte audit iudiciũ rõnis: iõ dz obaudire rõnẽ: hoc est iperfecte rõnẽ audit: qz nõ expectat iudiciuz rõnis. ꝑpter qõ manifestandũ ponit duo exẽpla. p̃m est de ministris velocib9 ad exequẽdũ ꝑceptũ dominoꝫ suoꝫ: q̃ anteq̃ audiãt totũ qõ eis dz̃ currũt ad exequẽdũ. ⁊ pp hoc peccant in executione mãdati: qz nõ pfecte audierũt illud qõ facere debuerũt. Deinde ponit aliud exẽplũ de canib9: q̃ ad p̃m sonitũ pulsantis ad ostiũ latrant anteq̃ attendant si ille q̃ pulsat ad ostiuz sit aliqs de familiarib9 vel amicis. Et ita est de ira ꝙ in aliquo audit rõnẽ sed pp nãlẽ caliditatẽ ⁊ velocitatẽ cholere cõmouẽtis ad irã anteq̃ audiãt totũ ꝑceptũ rõnis mouet ad puniendũ. Modũ aũt quo h̃ fiat ostẽdit subdẽs ꝙ p rõnẽ vel phantasiaꝫ manifestatur hoi ꝙ iniuria est sibi facta vel ꝓtẽptus: ⁊ statim ipso opinãte ꝙ iniuria est sibi facta vel ꝓtẽptus q̃si syllogiçat ꝙ opꝫ iniuriantẽ vel ꝓtẽnẽ tẽ oppugnare: ⁊ ex passione determinat modũ idebitũ mouẽs ad vindictã anteq̃ modus vindicte determinet p rõnẽ. [Cõcupia aũt.] Ponit aliã ptem minoris. d. ꝙ ꝓcupia q̃ denũtiaṽ sibi per rõnẽ vel p sensuz ꝙ h̃ est delectabile statiz mouet ad fruẽdũ illo absqz aliquo syllo: aut iudicio rõnis. ¶ Notãda sunt h̃ tria. p̃mũ est ꝙ ꝓbs logṽ hic de ira hois cũ dicit ꝙ ira audit rõnez. Homo eniz irat9 quodãmõ rõcinaṽ ꝙ pp iniuriã sibi factã vel pp ꝓtẽptũ dz inferre vindictã: sed obaudit: qz ipfecte audit nõ curãs attẽdere verũ iudiciũ rõnis: qualr p̃m quãtitatẽ ⁊ modũ delicti dz inferri vindicta: ſz hz iudiciũ nõ expectat iratus: ⁊ dixi ꝙ logṽ solũ de ira hois: qz in aialibus carentib9 rõne inuenik q̃dã ira: sicut ⁊ alia opa rõnis l'ia: ⁊ illa aialia mouent ad vindictã ex imaginatione vel memoria: aut ex istinctu nãe ⁊ nõ ex rõne aliq̃. ¶ 2o est notandũ ꝙ cã diuersitatis inter ꝓcupiaꝫ ⁊ irã: quantũ ad hoc ꝙ ira hois quodãmõ vtiṽ rõne ⁊ syllo ⁊ ꝓcupia nõ: est ista. nã delectatio hz rõnẽ finis ⁊ p se appetibilis: ⁊ in agibilib9 finis est p̃m nõ syllatũ: sed vindicta alteri inferẽda non est p se appetibilis vt finis: sed est vtilis ad finẽ: ⁊ finis hz rõnẽ p̃ncipij in agibilib9: ⁊ illud qõ est ad finẽ hz rõnẽ ꝓnis: sed ad ꝓnẽ pcediṽ rõcinãdo ⁊ syllogiçãdo: ſz ad p̃n̄m non pcediṽ syllogiçando aut rõcinãdo: iõ iratus quodãmodo vtiṽ rõne ⁊ syllo: sed ꝓcupiſcẽs nõ: ſz p̃m ꝓpriũ ipetũ mouet ad fruitionẽ delectationis. ¶ 3o est notandũ ꝙ iratus q̃q̃z sic audit rõnẽ ꝙ obedit rõni ⁊ nõ statim ꝓrumpit in vindictã: ⁊ sic irat9 ira fozti obediẽs rõni ⁊ superãs passionẽ dz ꝓtinẽs ire: ⁊ q̃q̃z irat9 statiz mouet ⁊ pcedit ad vindictã nõ expectãdo iudim̃ rõnis: ⁊ ille dz ⁊ est icõtinẽs ire.

K

L

M

Mõn^m 6^m

Mõn^m 2^m

Mõn^m 3^m

¶ Preterea magis est ignoscendũ: si qspiã nãles appetitiones sequaṽ qppe cũ ⁊ cupiditates tales sequenti q̃ sunt oibus cões ⁊ quoad cões sunt, venia magis deẽ. At ira atqz acerbitas magis est nãlis q̃ be cupiditates q̃ exuperant ⁊ que nõ sunt necessarie. Et q̃ se excusabat ꝙ p̃em pulsaret: ⁊ hic eniz dixit suũ p̃em pulsabat: ⁊ ille suũ. Et hic ẽt ostenso puero cũ vir fuerit mepulsabit: est. n. nobis gentile. Et q̃ trahebaṽ a filio sistẽ iubebat in ostio. Et se. n. p̃ez eousqz traxisse dicebat.

N

O

¶ Adhuc nãlib9 magis veniã cõseq̃ appetẽtib9: qz ⁊ ꝓcupiſcẽtijs talib9 magis quãte cões oib9 ⁊ inquãtũ cões. Jra aũt nãli9 ⁊ difficili9 ꝓcupiscentijs bis q̃ supabũdãtie ⁊ nõ necessarijs: quẽadmodũ rñdẽs: qm̃ p̃ez pcutit: ereniz iste dixit eũ qui sutipsius: ⁊ ille eũ q̃ supius: ⁊ puez ostẽdens ⁊ iste me dixit cũ vir fiat: cognatũ eniz nobis: ⁊ tractus a filio quiescere iussit apud ostia etenim ipse trahere patrem vsqz huc.

P

¶ Hec est 2a ꝑticula p̃me ꝑtis: in qua poniṽ scõa rõ q̃ est talis. Illud qõ est magis nãle est minus turpe q̃ illud qõ est minus naturale aut non naturale. Si enim aliquis peccat circa ea que naturaliter appetit magis meretur veniam: cuius signum est ꝙ ꝓcupiſcentijs cõmunibus vt cibi ⁊ potus datur venia: qz sunt nãles: ⁊ h̃ si accipiaṽ inq̃tum sunt cões. Cõcupia eniz cibi est cõis ⁊ nãlis: ſz ꝓcupia talis cibi vt carniũ ꝓdicũ vel cibi sic p̃parati cũ spẽb9 delicatis non est nãlis. vñ sigs peccat circa cibos vel potus cões mereṽ veniam ⁊ nõ est pp hoc hõ vituꝑabilis: sed ira est nãlior ⁊ difficilius ei resistiṽ q̃ ꝓcupiſcẽtijs supfluis ⁊ nõ necessarijs de gb9 hic logṽ ꝓbs. Jra eniz est nãlis ⁊ q̃si hereditarie ꝓpagata a p̃ze in filios quasi p̃ns nãlẽ cõp'onẽ: ⁊ ponit duo exẽpla de illa cõnãlitate ire. ꝓrimũ exẽplũ est. qdam pcutiẽs p̃ez suũ: ⁊ sup hoc rep̃bensus rñdit: ꝙ iste. s. pater suus pcussit patrẽ suũ ⁊ ille p̃cussit supiozẽ patrẽ: ⁊ ostenso filio suo dixit: iste qñ veniet ad virilẽ etatez me pcutiet: h̃ est eniz ꝑnãle generi nr̃o. Aliud exẽplũ est de eo q̃ cũ tradereṽ a filio suo qñ venit ad ostiũ iussit vt gesceret: qz ipse vsqz ad ostiuz traxit p̃em suũ. Qz igiṽ ira est nãlior q̃ cõcupiſcẽtia supfluoꝫ: ideo est minus turpis q̃ ꝓcupia talis.

Mõn^m 1^m

¶ Notãda sunt h̃ duo. p̃m est. ꝙ ꝓcupiaꝫ q̃dã est nãlis: vt illa q̃ est cõis oi b̃ñti bꝺ nãm: ꝓcupia eniz cibi ⁊ pot9 est naturalis ⁊ cõis oi aĩali: cũ cib9 ⁊ pot9 sint necessary oi aĩali: ⁊ q̃dã est ꝓcupia nõ nãlis: vt illa q̃ est nõ nẽcioꝫ ad vitaz: qõ põt ꝓtingẽ dupl'r: vel ex excessu q̃litatiuo vel ex excessu quãtitatiuo. Exẽplũ p̃mi. ꝓcupia cibi delicati vt carnium pdicis aut alteri9 cibi delicati vel potus delicati vt vini devernatio: bꝺ ꝓcupia nõ est nãlis pp excessuz q̃litatiuũ. Exẽplũ scõi. ꝓcupia nẽcioꝫ ad vitã vltra quãtitatẽ sufficientẽ est nõ nãlis: vt ꝓcupia comedẽdi aut bibẽdi per totũ diez pp excessuz quãtitatiuũ est nõ nãlis. Qõ igiṽ h̃ dz ꝙ ira est nãlior q̃ ꝓcupia tactus: itelligẽdũ est de ꝓcupia nõ necessarioꝫ: ꝓcupia tñ nẽcioꝫ: vt cibi ⁊ pot9 est ita nãlis sicut ira vel forte magis nãlis. ¶ 2o est notãdũ: ꝙ ira est magis nãlis q̃ ꝓcupia nõ nẽcioꝫ: ⁊ bꝺ cã est: qz ꝓmptus ad irã cõsequiṽ nãlẽ cõp'onẽ: hñs eniz caliditatẽ ⁊ siccitatez humoꝫ de facili inflamabiliũ est multũ ꝓnus ad irã. Cõcupia vꝺ nõ nẽcioꝫ: vt cibi delicate p̃parati magis segṽ imaginationẽ q̃ cõp'onẽ nãlẽ: ⁊ qz ea que ꝓsequunṽ cõplexionẽ nãlẽ sunt magis nãlia q̃ ea que sequunṽ imaginationẽ: iõ pronitas ad irã de facili ꝓpagaṽ a patre in filios: vt pz in exẽplis ꝓbi: ⁊ facili9 q̃ ꝑnitas ad ꝓcupiaz nõ nẽcioꝫ.

Mõn^m 2^m

¶ Preterea iniusti magis sunt ii q̃ magis occulte pcedunt ac insidias faciunt. Jracundus igiṽ non insidias facit: nec ira: sed est manifesta. Cupiditas aũt contra: quẽadmodũ venerem aiunt. naz ipsam dolos nectere

dicunt: ⁊ Homerus Balteum ipsi tribuit: in quo fraudem etiam inesse dicit.

Fraus quoqz inest que prudentem persepe fefellit.

Quare si cupiditas magis sit iniusta q̃ ira ⁊ incõtinẽtia q̃ est circa ipsaꝫ turpior erit ea que est circa iram: ⁊ absolute incontinentia atqz quodãmodo vitium.

¶ Adhuc iniustiores magis insidiãtes: iracũdus quidem igiṽ nõ insidiator neqz ira ſz manifestus. Cõcupia aũt: quẽadmodũ venerẽ aiunt: dolose eniz cyprigene ⁊ variã corrigiam. Homerus deceptio que furata est itellectũ spisse sapiẽtis. Quare sigdem iniustior ⁊ turpior incõtinẽtia hec: eadem circa iram est: ⁊ simpl'r incontinentia ⁊ malitia aliqualiter.

¶ Hec est 3a ꝑticula: in qua poniṽ tertia rõ. p̃bãs p̃nẽ: ⁊ hec est rõ. illa incõtinẽtia q̃ est iniustior est turpior: ſz incõtinẽtia ꝓcupiaꝫ est iniustior q̃ icõtinẽtia ire. igiṽ est turpior. Maior est manifesta de se. Minor ẽt pz: qz magis iniustũ est ledere ⁊ fil'cũ h̃ decipe q̃ solũ ledere: sed incõtinentia ꝓcupiaꝫ ledit incõtinẽtẽ ⁊ illã cũ qua miscet cõmittendo fornicationẽ vel adulteriũ: ⁊ ẽt decipit: qz insurgit latenter ⁊ insidiose. Incõtinẽtes eniṽ q̃tũ p̃ñt latẽter opanṽ ⁊ insidiose: qz isidianṽ ad captãdũ hozã ⁊ locũ ꝓgruũ tali operi ⁊ voluntatẽ illi9 cũ q̃ ꝓcupiſcit cõmisceri: ſz nec iracundus nec ira est insidiator: iracũdus eniz manifeste vult iferre vindictã: nõ eniz insurgit ira latẽter: ſz cũ quodã ipetu. Sz non est sic de ꝓcupia: delectabile eniz est p se natũ mouere appetitũ: ⁊ nisi rõ sit diligẽs ad phibẽdũ: delectabile statim cũ ap̃phensuz fuerit trahit ad se appetitũ. Vñ qdã loquẽtes de venere cõparauerũt eã dolose cyprigene: dz̃ eniz ꝙ venus fuit regina cypri: vñ dz̃ cyprigena q̃si cypri regina vel q̃si in cypro genita: ⁊ eius corrigiã dicũt esse variã: per quã intellexerũt ꝓcupiaz que mẽtes ligat: ⁊ dicit eẽ varia: qz intẽdit in aliqd qõ apparet eẽ bonũ. s. in delectabile tactui: qõ tñ simpl'r est malũ: ⁊ Homer9 dicit ꝙ deceptio veneris est furata itellectũ spisse sapiẽtis: hoc est valde sapiẽtis: ꝓcupia eniz qñq̃z latenter subintrat sapiẽtũ mẽtes ⁊ ligat iudiciũ rõnis in eis in ꝑticulari. Lincoñ. ordinat hanc lr̃am sic. Dolose. n. cyprigene. Homerus enĩ ait. supple corrigiã dolose cyprigene. i. veneris esse variã: q̃ supple corrigia varia est deceptio q̃ furata est itellectũ spisse. i. studiose sapiẽtis. i. prudẽtis. hec Lincoñ. Ex his ꝓludit ꝓcl'onẽ quã intẽdit. d. q̃re sigdẽ iniustior hec est ex quo ita est ꝙ incõtinẽtia ꝓcupiaꝫ tact9 est iniustior q̃ incõtinẽtia ire: sequiṽ ꝙ est turpior: ⁊ hec incõtinentia ꝓcupiaꝫ est simpl'r incontinentia ⁊ aliqualiter malitia. ⁊ dicit aliqualiter: qz incontinens nõ est simpl'r malus cũ hẽat rectã rõnẽ: ſz est aliqualiter malus cũ habeat appetitũ corruptum.

¶ Insup nemo vtiṽ libidine dolẽs: sed q̃ facit p irã: dolẽs ois facit: q̃ vꝺ exequiṽ libidinẽ: id facit cũ voluptate. Si igiṽ ea sunt magis iniusta qb9 irasci magis est iniustuz: ⁊ incõtinentia p̃fecto que fit ob cupiditatẽ: magis erit iniusta: nõ est eniz in ira libido. Incõtinentiaz igiṽ circa cupiditates turpiorẽ esse incontinentia circa irã: ⁊ ꝓtinẽtiã atqz icõtinẽtiã circa corpis cupiditates voluptatesqz versari: ex iis q̃ dixim9 plpicuũ euasit.

¶ Adhuc nullus iniuriaṽ tristatus: que autẽ ira facit ois facit tristatus: iniuriãs aũt cũ delectatione. si igiṽ qbus irasci magis est iniustior ⁊ incõtinẽtia que pp ꝓcupiaz: nõ enim est iniuria in ira. ¶ Qõ qdẽ igiṽ turpior q̃ circa ꝓcupias incõtinẽtia ea q̃ circa irã: ⁊ qm̃ est cõtinẽtia ⁊ incõtinẽtia circa ꝓcupiſcẽtias ⁊ delectationes corporales: manifestum est.

E

¶ Hec est 4a ꝑticula: in qua poniṽ. 4. rõ que talis est. Ille est iniustior cui magis dignũ est irasci: ſz magis dignũ est irasci icõtinẽti ꝓcupiaꝫ q̃ icõtinẽti ire: igiṽ incõtinens pp ꝓcupiaz est iniustior q̃ icõtinẽs pp irã: ⁊ p ꝑñs incõtinẽtia ꝓcupiaꝫ est iniustior q̃ icõtinẽtia ire: ⁊ p ꝑñs est turpior. Maior est manifesta: ⁊ minor p̃bat sic. magis dignuz est irasci opanti malũ volũtarie q̃ opanti malũ inuolũtarie: ſz incõtinẽs ire opaṽ malũ inuolũtarie: qz tristat9 iniuria: ſz incõtinẽs ꝓcupiaꝫ opaṽ malũ volũtarie: qz cũ delectatione. igiṽ magis est dignũ irasci incõtinẽti pp ꝓcupiaz q̃ incõtinẽti pp irã. Nõ eniz in ira est iniuria: supple sicut in icõtinẽtia. Jsta rõ fundaṽ sup h̃ ꝙ gcũqz opaṽ inuolũtarie opaṽ cũ tristitia: ⁊ gcũqz opaṽ volũtarie opaṽ cuz delectatione.

F

¶ Notãda sunt hic tria. p̃mo ꝙ iratus nõ opaṽ inuolũtarie simpl'r: qz si sic nullo mõ iputareṽ sibi illud qõ facit: ſz iratus agit mistiz. s. ꝑtiz volũtarie ⁊ ꝑtiz inuolũtarie: ex h̃ enĩ ꝙ tristaṽ opaṽ inuolũtarie: ⁊ ex hoc ꝙ ipsemet mouet mẽbra sua seu organa ad vindicandũ volũtarie opaṽ vt dcũ est in 3o huius. ¶ 2o est notandũ ꝙ iratus opaṽ ꝓtristatus nõ de vindicta quã iferr: ſz de ea magis gauder: sed tristaṽ de iniuria sibi illata ⁊ ex hoc mouet ad irã: ⁊ ꝓtristatus pp iniuriã vel cõtẽptũ opatur inferendo vindictam. ¶ 3o est notandum ꝙ illud dictũ ꝓbi [Nõ est in ira iniuria] non debet sic intelligi ꝙ iratus nõ iniuriet: sed debet intelligi ꝙ in ira nõ est primo iniuria: sed iniuria vera vel apparẽs est primo in eo qui ad iram pronocauit. [Quod quidem igitur.] Jepilogat ⁊ patet.

Mõn^m 1^m

Mõn^m 2^m

Mõn^m 3^m

¶ Harũ aũt ipsaꝫ dẽie sunt sumẽde. Nã vt ab initio dixim9: alie sũt humane ac nãles ⁊ gencre ⁊ magnitudie: alie ferine: alie ob labefactatũ p̃ncipium atqz morbos emergũt. Circa aũt haꝫ tãtũmõ p̃mas tẽperãtia intẽperãtiaqz versaṽ. Quapp ⁊ feras nec tẽpatas nec intẽperatas nisi per trãslationẽ dicim9: ⁊ si qõ oino aliud genus aĩaliũ ab alio differt petulãtia coitu voracitateqz. Nõ enim hñt electionẽ nec rõnẽ: sed dimote sunt a nã. Perinde atqz hoies ii q̃ sunt mente capti atqz insani. Feritas aũt min9 est malũ q̃ vitiũ: sed terribili9. Nõ eniz corruptũ est id qõ est optimũ vt in hoie: ſz nõ hz. Fit igiṽ perinde atqz si qspiã inaiatũ cũ aiato cõpararet vtrũ sit peius. Semp. n. prauitas ei9 qõ nõ hz p̃ncipiũ min9 nocere põt: at mens est p̃ncipium. Perinde est igiṽ atqz si qspiã iniustitiam ad iniustũ hoiez cõpararet. Est eniz vtrũqz aliquo mõ peius. Homo nanqz malus milies plura mala q̃ fera facere potest.

D

¶ Jpsaꝫ aũt haꝫ dẽias assumẽdũ: quẽadmodũ eniz dictũ est p̃m principia: he qdẽ humane sũt ⁊ nãles ⁊ genere ⁊ magnitudine: he aũt bestiales: he aũt ⁊ passiones ⁊ egritudines. ¶ Harũ aũt circa primas tẽperãtia ⁊ itẽperãtia est solũ: pp qõ ⁊ bestias neqz tẽperatas neqz intẽperatas dicimus: sed vel p̃m metaphorã: ⁊ si aliquo taliter alio: ad aliud differt genus aĩaliuz cõtumelia ⁊ sinamoria ⁊ in oi voraꝫ esse. ¶ Nõ. n. hz electionẽ neqz rõcinationẽ: sed discessit a nã quẽadmodũ insaniẽtes hoiuz. ¶ Minus autẽ

2a ps. ca.

3 bestialitas malitia terribilꝭ aũt: nõ enim corruptũ est optimũ quẽadmodũ in boie: sed corruptũ est ꝛ nõ bz. ¶ Simile aũt igiť quẽadmodũ inaiatum cõparare ad aiatum vtruz peius. Innocentior enim ꝓuitas semp que nõ hãtis principiũ: intellectus aũt principiũ sil'e igiť cõparare iniustitiã ad boiez iniustũ: est enim vt vtrũqz peius decies milies plura vtiqz mala faciet homo malus bestia.

¶ Hec est 2ª ps ꝑncipalis huius capl'i: in qua cõparat malitiaz humanã simpl'r dictaz incõtinentie bestialitatis: ꝛ ꝑ resumit dñiaz ꝓcupiaꝝ ꝛ õlectationũ. d. q ꝙ ꝓtinẽtia ꝛ incõtinẽtia sunt circa delectationes corꝓales: opz assumere ꝛ
K quẽadmodũ dictũ est ꝯz ꝑn[a] hoc est ꝑus: sunt enim q̃dã cõcupiscẽtie humane ꝛ nãles hoc est ꝓsone humane nãe q̃tum ad genꝰ qõ ꝓsiderať ꝯm ea q̃ appetunť: ꝛ q̃tuz ad magnitudinẽ. i. q̃tum ad q̃titatẽ appetibiliũ: panis enim ꝛ carnes cocte ꝛ pisces ꝛc. appetunť nãl'r ab boie: ꝛ hec appetuntur in q̃titate sufficiente ad supplendũ indigẽtiã. Alie vo non sunt nãles sed bestiales: ꝛ harũ q̃dã fiũt delectationes ꝑ passiões: hoc est ꝑ cõplonẽ nõ nãlẽ: ꝛ q̃dã ꝑ orbitates ꝛ egritudies: ꝛ q̃dã ꝑ ꝓsuetudinẽ. ¶ Dax ãt. ¶ Et circa ꝑmas ꝓcupias. ſ. humanas ꝛ nãles solũ dicimꝰ eẽ tẽperãtiã ꝛ intẽperãtiã: ꝛ ꝑ hoc nec bestias dicimus tẽperatas nec intẽperatas ꝓprie: ſz solũ ꝯm metaphorã ꝑ est metaphorice ꝛ ꝯz similitudinẽ cõparãdo vnũ genꝰ ad aliud genus aialium. Differt enim vnũ genꝰ aialiuz ab alio in cõtumelia. i. in hoc
L q̃ vnũ est magis ꝓtumeliosuz q̃ aliud: aut in hoc q̃ vnuz est magis imundã vitã hãs sicut porcus q̃ ouis: ꝛ sinamoria. i. stultitia vt in hoc q̃ vnũ aial est stultius alio: vt asinꝰ equo: ꝛ oiuorax. i. in hoc q̃ vnũ est vorax vt lupus ꝛ aliud nõ. vñ per cõparationẽ horꝝ aialiuz que supfluũt in talibꝰ aliqua gñia aialiũ dñr tẽperata ꝛ intẽpata: vt porcus respectu ouis dr intẽperatus: ꝛ ouis respectu porci dr tẽperata. ¶ Nõ enim hz electionẽ. ¶ Ex his ꝓcludit q̃ bestie nõ sũt tẽperate nec ĩtẽperate: ꝛ hec est ꝓclo 12ª: que ꝑbať sic. Tẽperatus ꝛ intẽpatus agunt cũ electione vel nati sunt agere cũ electione ꝛ rõcinatione: sed bestie nõ hãt electionẽ nec rõcinationẽ. q̃ ꝛc. Sicut enim boies insani q̃ amiserũt vsuz rõnis nõ hãt rõcinationẽ: ita nec bestie: ꝛ iõ nec bestie nec boies insani dñr tẽperati vel intẽperati ꝓprie loquendo.
12ª ꝓclo hui[us]. ꝛ. li.
M ¶ Minus aũt bestialitas. ¶ Cõparat bestialitatẽ malitie humane: ꝛ cõparat eã q̃tũ ad duo. ſ. q̃tũ ad malitiã ꝛ q̃tum ad terrorẽ: ꝛ intendit dicere q̃ malitia humana est magis malitia q̃ bestialitas: siue q̃ bestialitas est minus malum q̃ malitia humana: ꝛ ſz bestialitas est terribilior q̃ malitia humana: ꝛ ꝑñt hic poni due ꝓnes. ſ. q̃ bestialitas est minꝰ mala q̃ malitia humana: ꝛ hec est ꝓclo 13ª huiꝰ libri. Alia ꝓclo est que est 14ª q̃ bestialitas est terribilior q̃ malitia humana: ꝛ vtraqz illaꝝ ꝓclonũ ꝑbať per vnũ ꝛ idẽ mediũ qõ est illud: malitia humana est cũ intellectu ꝛ rõne corrupta ꝛñ: ꝛ bestialitas nullo mõ est cũ rõne: in bestia enim est sic rõ corrupta q̃ bestia nullo mõ hz rõnẽ: ꝛ q̃ vtraqz istarũ ꝓclonũ sequať ex hoc medio pz. Nã hãs rõnẽ ꝛ intellectũ pluribus modis põt nocere ꝛ plures vias nocendi inuenire q̃ nullo mõ hãs rõnẽ. sil'r hãs rõnẽ ꝛ intellectũ põt per intellectũ ꝛ rõnẽ quã hz refrenare suã malitiã ꝛ a male operando oino desistere: ꝛ in hoc q̃ malitia humana est cũ rõne que pluribus vys põt nocere: est malitia humana magis mala q̃ bestialitas que nõ hz rõnẽ nec ꝑn[m] nocẽdi pluribꝰ modis: ꝛ ex hoc sequiť q̃ bestialitas est minꝰ mala q̃ malitia humana: ꝛ ex hoc q̃ hõ malus hz rõnẽ ꝑ quã
13ª cõclo hui[us]. ꝛ. li.
14ª ꝓclo hui[us]. ꝛ. li.

põt refrenare suã malitiã: vel oino ab illa desistere: ꝛ bestia nõ hz ꝑn[m] nec rõnẽ per quã possit suã malitiã refrenare: segť q̃ bestialitas est magis terribilis q̃ malitia humana. ¶ Intelligo ꝑ malitiã nocumẽtũ: ꝛ ꝑ malum intelligo nociuũ. Bestialitas enim est minꝰ mala q̃ malitia humana: q̃ minus est nociua: bestialitas enim minus mala est q̃ malitia humana: q̃ est minꝰ nociua. vñ bestialitas nõ est malitia simpl'r que opponiť vtuti mozali: ſz est malitia solum: q̃ nociua. ¶ Simile aũt igiť. ¶ Declarat in exẽplo q̃lis est cõpatio bestialitatis ad malitiã humanã: ꝛ dicit q̃ hec cõpatio bestialitatis ad malitiã humanã est sil'is cõpõni inaiati ad aiatũ ꝯm peius aut melius: prauitas enim nõ habentis ꝑn[m]. i. iudiciũ rõnis innocẽtior est q̃ prauitas habẽtis ꝑn[m]. ſ. rõnem sicut malitia bois maior est q̃ malitia inaiati: ita malitia humana maior est: q̃ plus ꝛ pluribꝰ modis nocet q̃ bestialitas: sil'e est etiã cõparare bestialitatem malitie humane ꝛ cõpare iniustitiã boi iniusto. Iniustitia enim ꝯm ꝓpriã nãm hz inclinationẽ ad malũ: nec põt inclinare nisi ad malũ: sed hõ iniustus hz in sua prãte inclinare ad bonũ ꝛ ad malũ: ꝛ sic iniustitia nãliter ĩclinať ad vnũ. ſ. ad malũ: sed hõ malus põt inclinare se indifferẽter ad bonũ ꝛ ad malũ. Est enim quodãmõ vtrũqz peius. ſ. hõ iniustus q̃ iniustitia: ꝛ hõ malus q̃ bestia: q̃ hõ malus decies milies põt mala facere q̃ bestia: ꝑ ꝑter intellectũ per quẽ põt cogitare diuersa mala. ¶ Cõmẽtator istã lr̃am. ¶ Sil'e aũt igiť. ¶ exponit al'r: intendẽs q̃ hec cõpatio bestialitatis ad malitiã ꝯm meliꝰ ꝛ peius nõ est cõpatio bona nec ꝓpria: sed est sil'is cõparationi q̃ est inaiati ad aiatũ: vt iniustitie que est q̃dã inaiatũ ad boiez iniustũ qui est q̃dam aiatũ: cõparatio enim sil'iuz dr esse: vt habitus ad habitum ꝛ habituati ad habituatũ. Nõ enim q̃s intellectũ hãs hãtuz inaiatũ cõparat ad habitũ aiatũ ens: aiati cõpatio ad aiatũ dr eẽ ꝛ inaiati ad iaiata. Istã aũt lr̃az. ¶ Est enim ꝛ vtrũqz peius ¶ exponit sic. vtrunqz. ſ. iniustitia ꝛ iniustus est peius vtroqz. i. ad inuicẽ aliqual'r: quia igiť iniustus nociuus est ꝛ malus ꝑ ꝑticipare iniustitiã: multo peiꝰ. i. magis prauũ iniustitia. Si enim approximans igni calefit: multo magis erit ignis calidior: ꝯm aũt q̃ iniustitia res inanimata est: ꝛ ꝑ ꝑ q̃ est inaiatũ ꝯm se ꝓsideratũ nõ põt aliquem ledere. Iniustus aũt põt ledere: ꝛ iõ est iniustus prauior iniustitia q̃re iniustitia est qdez vt prauior: est aũt prauior iniustus: hec Eustratius. vñ ꝯm q̃ iniustus est malus ꝑ iniustitiã: dicit q̃ iniustitia est peior q̃ iniustus: sed ꝯm q̃ iniustitia ꝯm se nõ põt aliquez ledere ꝛ iniustus põt ledere: dicit q̃ iniustus est peior q̃ iniustitia. ¶ Hic sunt q̃tuor notanda circa dicta Cõmentatoris. ꝑmo q̃ ad hoc q̃ aliqua ꝓprie cõparent ad inuicẽ ꝯm magis aut minꝰ vel ꝯz equale: opz q̃ illud in quo ꝓprie cõparanť ꝓueniat cuilibet ad inuicẽ cõparatorꝝ: ꝛ si ita sit q̃ illud ꝯz qõ fit cõparatio ꝓprie cõueniat vnicuiqz cõparatorꝝ: tũc est compatio ꝓpria, aliter nõ. vñ de his que cõparanť ad inuicẽ nõ est curandũ vtꝝ fiant eiusdẽ ſpẽi aut eiusdẽ gñis aut diuersorꝝ generũ: dumtã illud in quo cõpanť sit vnũ nõ equocũ cõueniẽs vtriqz cõparatorꝝ ꝯm magis ꝛ minus aut ꝯm equale: vt pz 7° physicorꝝ. ¶ 2° est notandũ q̃ aiatũ ꝛ inaiatũ ꝓprie cõparať in illo qõ ꝓprie cõtingit vtriqz: hec enim cõpatio satis est ꝓpria. Plumbũ est grauꝰ q̃ hõ: ꝛ hoc plumbũ est grauꝰ q̃ iste homo: ꝛ ignis est calidior q̃ iste asinus: q̃ illa ꝯm q̃ fiunt dicte cõparationes ꝓprie cõueniũt ipsis cõparatis: grauitas enim ꝓprie cõtingit plumbo ꝛ boi: ꝛ caliditas ꝓprie cõtingit boi ꝛ asino. ¶ 3° accedẽdo ad dicta Cõmentatoris est intelligendũ q̃ cõparando iniustitiã ꝛ boiez iniustuz in illo qõ ꝓuenit vtriqz: cuiusmodi est ledere seu eẽ lesiuum: sic dico q̃ hõ iniustus simpl'r loquẽdo peior est: ꝑ est magis lesiuus seu nociuus q̃ iniustitia: q̃ pluribꝰ mo-

Mozalis

Mo. 4ª

Mo. 5ª

Mo. 6ª

Mo. 7ª

1 dis põt hõ iniustus ledere ꝛ nocere q̃ iniustitia: nec est verũ q̃ iniustitia ledat: sed est illud quo hõ iniustus ledit: ꝛ positio q̃ ꝑ iniustitiã hõ iniustus ledereꝛ: ex hoc nõ segť q̃ iniustitia magis ledat: q̃ iniustitia nõ est totalis nec ꝓcisa cã per quã iniustus nocet aut ledit: q̃ ꝑ astutiã que est bitꝰ intellectualis ꝑ quã ꝑñt inueniri media ad prauũ finez intentũ: ꝛ ꝑ diuersas cognitiones ꝛ inuentiones nocet iniustus: ꝛ nõ solũ ꝑ iniustitiã ꝛ iliõ dictũ vnũqõqz ꝑ que ꝛc. intelligendũ est in causis ꝑcisis. ¶ 4° dico q̃ si iniustitia ꝛ hõ iniustus cõparenť in malitia q̃ ꝓziať vtuti mozali aut in malo denoiato ab illa malitia: sic nõ est cõpatio ꝓprie dicta: q̃ illud in quo seu ꝯm qõ fit comparatio nõ cõtingit vtriqz cõparatorꝝ: sed solũ alteri: q̃ malitia vere ꝑdicatur de iniustitia: hec est enim vera. iniustitia est malitia ꝛ nõ predicať vere de boie iniusto: hec est enim falsa. hõ iniustus est malitia: ꝛ denoiatiuũ malitie. ſ. malus vere ꝑdicať de boie iniusto: sed nõ de iniustitia: hec est enim vera. hõ iniustus est malus: sed hec est falsa: malitia est iniusta: sicut ista est falsa: albedo est alba: ꝛ sic q̃rať vtruz hõ iniustus sit peior q̃ iniustitia vel ecõuerso. rñdendũ est q̃ ista qõ supponit falsuz. ſ. q̃ tam hõ iniustus: q̃ et iniustitia sit q̃dã maluz: hoc enim falsuz est: loquẽdo de malo qõ est denoiatiuũ malitie ꝓie virtuti mozali. Si tñ accipiať malũ pro eo qõ est nociuuz vel lesiuũ sic questio nõ supponit falsuz: ꝛ rñdendum est ad illud qõ questio querit. ſ. q̃ hõ iniustus est magis malus q̃ iniustitia: sicut dictũ est in exponẽdo textum. Illud aũt qõ Cõmẽtator dicit. ſ. q̃ inaiatũ nõ dz cõparari ad aiatũ: est intelligendũ q̃ aiatum ꝛ inaiatũ nõ debẽt cõparari in aliquo qõ nõ cõpetat vtriqz: sicut hõ iniustus ꝛ iniustitia nec cõparanť in malo nec in malitia: q̃ neutruz istorꝝ cõpetit vtriqz. ſ. iniustitie ꝛ boi iniusto.

c **Capitulum septimum** in quo ꝓtinentia ꝛ incõtinentia cõparanť ꝯm dñiam ꝛ ꝯm bonitatẽ ꝛ malitiã alys habitibꝰ quz q̃bus ꝓueniunt in mã seu obiecto: ponendo dñiaz inter cõtinentiã ꝛ incõtinentiã: ꝛ inter tẽperantiã ꝛ intẽperantiam ꝛ perseuerãtiã ꝛ mollitiẽ. ſ. de vnoquoqz etiã istorũz declarando per qõ est melius ꝛ qõ peius.

¶ Si ꝛ vt circa voluptates dolorescz ꝑ tactũ gustũqz ꝛ cupiditates ac fugas circa q̃ versari tẽperãtiã ꝛ intẽperãtiã prius est definitũ: ita sese habeat q̃spiã: vt aut superet ab iis ipsis que pleriqz supant boies: aut superet ea ipsa a qbꝰ pleriqz vincũť. Atqz si circa voluptates ita sese habeat: ꝑmo q̃dẽ mõ icõtinẽs est: secõdo aũt ꝓtinẽs. Sin circa dolores: ꝑmo q̃dẽ mõ mollis est: secũdo aũt cõstans. In horꝝ aũt medio plurimorꝝ hoium
d habitus collocanť ꝛ si ad deteriores magis declinãt. Sed qm̃ quedã voluptates sunt necessarie: q̃dã nõ necessarie: ꝛ vsqz ad quẽdã terminũ. Exuperationes vo defectusqz nõ sunt necessarij. Et simili mõ res sese hz ꝛ in cupiditatibꝰ atqz dolorib[us]: q̃ voluptatũ exuperationes: aut exupantes voluptates ob electionez atqz ob ipsas ꝛ ob nullã rez aliã inde ꝓuenientẽ persequiť intẽperans est. Hunc. n. nõ penitere necesse est: quare est incurabilis. Quẽ enim nõ penitet: is est incurabilis. Qui vo deficit oppositus est. At q̃ inter hos medius collocať tẽperãs est. Sil'r intẽperãs est ꝛ q̃ nõ q̃ vincit sed ob electionẽ dolores corꝓis fugit. Eorꝝ autẽ q̃ nõ eligunt: alius ob voluptatẽ: alius ob eius fugã dolorꝝ q̃ cupiditate ꝓuenit ducit: quare inter sese differunt: cuilibet enim deteriorꝝ esse videbiť siqs nõ cupiẽs aut remisse: q̃ ꝓpriã ageret turpe: q̃ vehemẽter cupiẽs ꝛ si nõ iratus pulsaret: q̃ ꝓcitatus ira. Quid. n. ageret: si esset in ꝑturbatione. Quaꝓpter intẽperans incõtinente deterior est. At corꝝ quos diximus alter mollitiei magis subĩcit ſpẽi: alter est incõtinens. Atqz incõtinenti q̃dẽ cõtinẽs: molli vo constãs opponit. Cõstantia nãqz in resistẽdo: cõtinẽtia vo in superãdo cõsistit. Suntqz diuersa resistere ac supare: sicut nõ vinci ꝛ vincere. Quaꝑꝑ ꝛ cõtinẽtia magis q̃ cõstãtia est expetẽda. Qui aũt in his q̃bus pleriqz resistũt deficit: is mollis est ꝛ delicatus. Delitie nãqz sunt mollitie q̃dã qui q̃dẽ vestez trahit: ne subeat laborẽ tollendi. Et cũ imitet egrotantẽ: sed nõ putat miserũ esse: q̃ misero similis est. Simil'r res sese habeat ꝛ circa ꝓtinentiam ꝛ incõtinentiã. Nõ est enim mirũ siqs a vehementibus ꝛ exupantib[us] aut voluptatib[us] aut dolorib[us] vincit: quin ignoscẽdũ est si resistẽs vincit tandem: vt Theodecti poete Philotetes a serpente morsus: aut Carcini cercyon in Halope: ꝛ vt hoies ii q̃ detinere risuz enitẽtes accumulatũ illũ effundũt: vt accidit ꝓxenophanto. Sed siqs iis q̃bꝰ multitudo resistere põt: succũbit ꝛ nõ aduersari põt: nõ ob generis nãm aut ob morbũ: qualis est mollities que regibꝰ Scythaꝝ inest ob genus: ꝛ vt mulier a viri distat nã. Ať aũt ꝛ is q̃ est ad iocũ ꝓpensior intẽperãs eẽ: est tũ mollis. Nã iocus relaxatio est siquidem re quies est: qui vo ad iocum procliuis est: ex iis est qui in hac exuperant.

Circa eas aũt que ꝑ tactũ ꝛ gustũ delectationes ꝛ tristitias ꝛ ꝓcupias ꝛ fugas circa quas ꝛ tẽperãtia ꝛ intemperantia determiata est prius. Est quidẽ sic habere vt vinci ꝛ quibus multi meliores. Est aũt supare ꝛ quibꝰ multi minores. ¶ Horũ ꝑ quidẽ circa delectationes icõtinẽs: hic aũt cõtinẽs. Hic aũt circa tristitias mollis: ꝑ aũt ꝑseuerãs. ¶ Intermediũ ꝛ pluriũ habitꝰ ꝛ si inclinant magis ad deteriores. ¶ Quia aũt q̃dez delectationum necessarie sunt: de aũt nõ ꝛ vsqz ad quid: supabũdãtie aũt nõ neqz defectus: sil'r aũt ꝛ circa ꝓcupias hz ꝛ tristitias. supabũdantias quidẽ ꝑsequẽs delectationũ vel ꝯm superabũdãtias vel ꝑ electionez: ꝛ ꝑ ipsas ꝛ nihil ꝑ alterũ aduenies intẽperatus. Necessariũ. n. hãs nõ esse penitẽtẽ: q̃re insanabilis. ¶ Deficiẽs aũt oppositus: medius aũt tẽpatus: sil'r autẽ ꝛ fugiens corꝓales tristitias nõ ꝑ vinci: sz ꝑ electionẽ. ¶ Nõ eligentiũ aũt: hic quidẽ ducit ꝑ delectationez: hic aũt ꝑ fugere tristitiam que a ꝓcupia: q̃re differũt ad inuicẽ. ¶ Omino autez vtiqz videbiť deterior esse siquis nõ ꝓcupiscẽs: vel quiete opať aliquid turpe q̃ si vehementer ꝓcupiscẽs: ꝛ si nõ iratus ꝓcutit q̃ si iratꝰ. Quid enim vtiqz faceret in passiõe exñs: ꝑ q̃ qõ itẽpatꝰ deterior icõtinẽte. ¶ Horꝝ vtiqz hic q̃dẽ malitiei specie est magis alter intẽperatus. ¶ Opponi-

Capitulum ꝛ[m] primi tract. ꝛ. li. ethi. ꝑ ps. ca. b

tur aūt incōtinēti qdē ꝓtinēs: molli aūt pseuera
tiuus: pseuerare qdē enīz est in eo qō est ꝛtene
re: ꝓtinētia aūt in eo qō est supare: quēadmodū
ꝛ nō vinci eius qō est vincere: pp qō ꝛ eligibi
lius cōtinētia pseuerātia est. ¶ Deficiēs aūt ad
q̄ multi ꝛ ꝓtratendūt ꝛ pñt: iste mollis ꝛ deli
catus: eteniz delitia mollities q̄dā est: qui trahit
vestimētū vt nō laborēt eā que eleuare tristitiā
ꝛ imitans laborātē: nō existimat miser eē mise
ro sīlis existēs. Silr aūt bz ꝛ circa cōtinētiaz ꝛ
icōtinētiā. ¶ Nō eniz sīqs a fortib⁹ ꝛ supercel
lentib⁹ delectationib⁹ vincit vel tristitijs admi
rabile: sed cōdonabile si ꝛtendēt quēadmoduz
theodecti philotetes a vipera pcussus vel a car
cino alopicercion: ꝛ quēadmodū cōtinere ten
tantes risuz repente effundūt: q̄le coaccidit ze
nophāto. Bz sīqs ad quas multi pñt abstinere
ab his vincit nō potēs ꝓtratēdere pp nām gñis
vel pp egritudinez: puta in scytbarū regib⁹ mol
lities pp genus ꝛ vt femininū ad masculinū di
stat. ¶ Videt aūt ꝛ lusiuus intēpat⁹ eē: est aūt
mollis: ludus eniz remissio est. sīqdez igit ges:
ad hanc aūt supabūdātiuz est lusiuus.

Septimi c. pmi tra. diuisio in 2. partes prin.

Istud est 7ᵐ capᵐ pmi tractatus: in quo ꝓbs cōpa
rat ꝓtinētiā ꝛ icōtinētiā ad alios habitus
q negociant circa eandē mām cū cōtinētia ꝛ incōtinentia:
ꝛ cōtinet duas ptes pncipales. In pma distinguit ꝓtinētiā
ꝛ incōtinētiā ab alys habitib⁹ cū gbus cōicant in mā: ꝛ cō
parat ea ad invicē fm bonitatē ꝛ malitiā. In 2ª ibi [Incō
tinētie aūt.] distinguit incōtinentiā humanā in duas spēs.
pma ps ꝓtinet duas pticulas. In pma pmo ponēs ꝓueniē
tias inter dictos hītus distinguit ꝓtinētiā ꝛ incōtinētiam a
tēperātia ꝛ intēpantia pseuerātia ꝛ mollitie. In 2ª pticula
ibi [Oino aūt vtiqz.] cōpat pdictos habit⁹ ad invicē fz bo
nitatē ꝛ malitiā. Oēs pdicti habit⁹ ꝓueniūt in duob⁹. pmo
in hoc q oēs hō habit⁹ sunt circa delectationes ꝛ tristitias
ꝓcupias ꝛ fugas q̄ ꝓtinēt ad tactū ꝛ gustum circa quas est
tēperātia ꝛ intēperātia. 2ª ꝓueniētia est quātū ad modum
se habēdi circa passiones q modus ꝓsistit in vincere huiꝰ
passiones vel vinci ab eisdē. Cōtingit. n. quosdā sic se bēre
circa delectationes ꝛ tristitias vt vincant ab eis: qb⁹ multi
sunt meliores ꝛ fortiores: vt illi q vincūt: fortiores sunt q̄
illi q vincunt. Cōtingit ēt q aliqui superēt tales passiōes
q̄bus multi sunt minores. i. debiliores. q. d. a qb⁹ multi su
perant. s. minores. i. debiliores: debiliores eniz sunt illi qui
vincunt q̄ illi q vincūt. [Doꝛ aūt h gdem.] Differūt aūt
ꝓtinētes ꝛ incōtinētes a molli ꝛ pseuerāti in hoc q ꝓtinēs
ꝛ incōtinens sunt circa delectationes tact⁹: sed mollis ꝛ p
seuerās sunt circa tristitias oppositas illis delectationib⁹.
Lincoñ. exponit hāc lrāz sic. bozū. s. victoꝛ a leuib⁹ ꝛ supe
rantiū fortes. hic qdē. i. victus a leuib⁹ circa delectatiōes. i.
victus a leuib⁹ delectationibus est incōtinēs. Dic aūt. i. su
perans fortes delectationes est cōtinens. h aūt circa tristi
tias. i. victus a leuib⁹ tristitys est mollis. h aūt. i. superans
fortes tristitias est pseuerās. Istā lrāz [Inter medīū autē
plurimū habitus ꝛ si inclinant magis ad deteriores.] cōis
expositoꝛ exponit sic: qꝛ diuersi sunt gradus delectationū
ꝛ tristitiaꝛ ꝛ boīuz qui eas superant ꝛ ab eis supant: ma
nifestuz est q pdicti habitus pñt esse medy inter plura: qꝛ
inter plures gradus delectationū ꝛ tristitiaꝛ: sed tñ illi ha
bitus q sonāt in malū magis declināt ad deteriores. Ma
gis eniz dñr incōtinētes vel molles q a minozib⁹ delecta
tionib⁹ ꝛ tristitys vincunt: sicut ꝛ boni habit⁹ magis incli
nant ad meliores: magis eniz dñr ꝓtinētes ꝛ pseuerātes q
maiores delectationes ꝛ tristitias supant: pōt etiaz itelligi
vt idē expositoꝛ dicit q boīes magis inclinant ad deterio
res habitus. s. ad incōtinentiā ꝛ mollitiē. ¶ Eustratius alr
exponit sic. Habitus pluriū. i. multoꝛ intermediuz hoc est
medietates sunt. Quia aūt medietas est vtus pp hoc dixit
si est medietas: tñ ad deteri⁹ inclinat: istoꝛ eniz habituū. s.
pseuerātie ꝛ mollitiei ꝓtinētie ꝛ icōtinētie sūt medietates,
vbi gra. aliq̄ est medietas iter mollitiē ꝛ pseuerātiā: multi
eniz vincunt a tristitys q̄bus pseuerātiuus est melioꝛ ꝛ su
perant tristitias a qb⁹ mollis vincit ꝛ tales sunt medy in
ter pseuerātiuos ꝛ molles: ꝛ rursus multi superāt delecta
tiones a qb⁹ incōtinēs vincit. Vincunt aūt a delectationi
bus quas ꝓtinēs vincit. q̄bus victis ꝓtinēs melioꝛ est ꝛ illi
sunt medy inter ꝓtinentē ꝛ incōtinentē: sed tñ ad delecta
tiones deteriores inclināt. s. isti hītus medy iclināt ad de
teriores delectationes q̄ hītus boni. s. q̄ pseuerātia ꝛ cōti
nentia: qꝛ vincunt a delectationib⁹ ꝛ tristitys a qb⁹ nō vin
cunt pseuerātiuus ꝛ cōtinens: ꝛ hec expositio planioꝛ est ꝛ
melioꝛ. ¶ Notāda sunt hic tria. pᵐ fm Eustratiuz. q con
tinētia ꝛ incōtinētia nō sunt solū circa delectationes: sed ēt
circa tristitias: sed magis negociantur circa delectationes.
Absentia eniz delectationū nō tristat ꝓtinens. Silr autez
mollis circa delectabile negociat: magis tñ circa tristitias
negociat. Si eniz mollis ꝓcupiscat vinū de vernatia ꝛ nō
pōt ꝓcupiam adimplere tristat valde. ¶ 2º est notādum
q multi supabundāter querūt delectiones: q tñ nō fugiūt
tristitias supabūdanter: multi enim multas tribulationes
laboꝛes ꝛ pericula sustinēt pp delectationes cōsequēdas:
vt pz de multis incōtinētib⁹ qui pp delectatiōes coꝛpora
les consequēdas patiunt frigoza ꝛ calozes ꝛ multa picula
ambulantes solitary per noctes hyemales in tēpoze frigi
dissimo ad pseqūdū delectatiōes coꝛpales ꝛ voluptates:
ꝛ tales magis negociant circa delectationes q̄ circa tristi
tias: magis eniz pseqūnt delectationes q̄ fugiunt tristi
tias: sunt ēt multi q magis fugiunt tristitias q̄ pseqūnt
delectationes: vt pigri q pmittunt vestes suas fluere deoꝛ
suz in terra ꝛ in luto vt vitent laborē vel tristitiā laboris q̄
pueniret alleuādo vestes sursuz a terra: q tñ nō pseqūnt
supabūdāter delectationes coꝛpales: ꝛ sic pz q alīq magis
pseqūnt delectationes q̄ fugiāt tristitias: vt incōtinētes
ꝛ aliq aly magis fugiunt tristitias q̄ pseqūnt delectatio
nes vt molles. ¶ 3º est nōn q cōtinentia ꝛ incōtinentia
pseuerātia ꝛ mollities sunt circa delectatiōes tristitias cō
cupiscētias ꝛ fugas: diuersimode tñ vt qdā dicūt: qꝛ dele
ctationes ꝛ tristitie sunt passiones circa quas negociantur
pdicti habitus: sz ꝓcupia ꝛ fuga sunt operationes istoꝝm
habituū circa dictas passiones. s. circa delectationes ꝛ tri
stitias. Et credo q ꝓcupia ꝛ fuga sunt vno mō operatiōes
ꝛ sic sumunt hic. ꝛ alio mō sunt passiones: ꝛ ita dñr equo
ce de opōnibus ꝛ passionibus: ꝛ hoc videt Lincoñ. dicere
sup 3º ethicoꝛ. [Quia aūt q̄dā.] Predicti habitus sunt ꝓ
nentia ꝛ incōtinētia pseuerantia ꝛ mollities differunt a tē
perantia ꝛ intēperātia: qm̄ delectationū tact⁹ ꝛ gustus q̄dā
sunt nēcie: vt cibi ꝛ pot⁹: ꝛ q̄dā nō sunt nēcie vt delectatio
cibi aut pot⁹ delicati: ꝛ ille q̄ sūt nēcie: sūt nēcie ad aliquez
certū terminū: est eniz aliqua mēsura cibi ꝛ potus nēcioꝛ
homini: sed neqz supabūdātie sunt necessarie hoī neqz de
fectus. Et eodē mō est circa cōcupiscentias ꝛ tristitias. ille
igit dī intēperatus q ex electione pseqūt supabūdātias
delectationū coꝛpaliū: ꝛ fugit tristitias eis oppositas: vel si

nō querit supabūdātes delectationes: querit tñ delectatio
nes fm supabūdātias. i. supabūdāter ꝓcupiscēdo delecta
tiones coꝛpales pp seipsas: ꝛ si nihil alterum adueniēs. i. si
nihil aliud adueniat ꝑter delectationes. vñ intemperatus
querit delectationē coꝛpalē ex electiōe tanq̄ finē ꝛ nō pp
aliquē aliū finē: ꝛ iō qꝛ intēperatus querit delectationem
tanq̄ finē: ꝛ hō imobilr inheret fini quē pp se quesiuit: se
quit q necesse est intēperatū nō esse penitentē de delecta
tionib⁹ quas quesiuit: ꝛ iō nō pōt sanari. Nō eniz pōt sana
ri nisi peniteret volēdo non quesiuisse hō delectationes: qꝛ
necesse est q vtus ꝛ vitium sint volūtaria. ¶ Intelligēda
sunt hic duo. pᵐ est q intēperatus nō solū est ille q querit
supabūdātes delectatiōes: sed ēt ille qui coꝛpales delecta
tiones mediocres necessarias supabūdāter querit est intē
peratus: ꝛ sic pōt eē aliqs intēperatus circa delectationes
tactus dupl'r. s. q̄litatiue in supabundāter querēdo hō: vel
quātitatiue querēdo nimias seu nimis supabūdātes dele
ctationes. ¶ 2º est intelligendū q illud qō hic dī q intē
peratus est insanabilis: dz intelligi q̄tū ad difficultatē nō
q̄tū ad ipossibilitatē: difficile eniz est sanare intēperatuz:
qꝛ difficile est q peniteat: nō tñ ipossibile: cū nō oīs intēpe
ratus sit obstinatus in malitia: pōt eniz psuaderi vt dictū
est supius. [Deficiēs aūt.] Et sicut intēperatus supabūdat
in querēdo hō delectationes ita insensibilis q est ei oppo
situs deficit in querēdo delectatiōes hō. Ille aūt q medio
mō se hz circa coꝛpales delectationes tactus ꝛ gustus est
tēperatus: ꝛ sicut intēperatus ex electione pseqt coꝛpales
delectationes: ita ex electione fugit coꝛpales tristitias: nō
qꝛ ab eis vincat: sed ꝓpter electionē. Lincoñ. dicit hic. q
habēs vitiū ꝓxiuz tēperātie dī insensibilis a paucitate sen
sus: ꝛ nō a ꝓuatione sensus oīno. [Nō eligētiū aūt.] Ex his
pz dīsia inter intēperatū ꝛ incōtinētē ꝛ mollē: qꝛ intēperat⁹
sequit delectatiōes ꝛ fugit tristitias ex electione: sz incōti
nens ꝛ mollis opant ex passiōe nō ex electione. Et differt
incōtinēs a molli in hoc q icōtinēs ducit ad incōtinenter
agēdū pp delectationē: sed mollis est q ducit ꝛ vincitur a
tristitia que est a ꝓcupia. vñ mollis tristat ex hoc q ꝓuat
de re ꝓcupita. vñ hec tria differūt ab invicē: qꝛ ītēperatus
ex electione segt delectationes coꝛpales tact⁹: ꝛ fugit tristi
tias eis oppositas. Incōtinēs vo nō ex electōe sz ex passio
ne segt hō delectationes ꝛ fugit tristitias oppositas: ꝛ mol
lis est qui a tristitia parua vincit. [Oino aūt vtiqz.] Uisa
dīia inter istos habitus: ꝓbs cōparat dictos habit⁹ ad in
uicē fz bonitatē ꝛ malitiā. ꝛ pmo cōpat intēpatū incōtinē
ti ꝛ molli. 2º incōtinentē molli. pmo igit intēdit ostendere
q intēperatus est peioꝛ q̄ incōtinēs: ꝛ illud ꝓbat diffusi⁹
in capl'o imediate sequēti. ꝛ hoc ꝓbat ꝓbs per rōnē talē.
Quicūqz opat aliqō turpe nō ꝓcupiscens vel gere hoc est
remisse ꝓcupiscēs est peioꝛ illo q idē opat ꝓcupiscēs sicut
pz in exēplo. Deterioꝛ eniz est aliqs si nō iratus pcuit q̄ si
iratus pcuiat: quid eniz faceret supueniente passione qui
absqz passione peccat? deterius eniz ageret exrīs in passio
ne q̄ extra passionē: sz intēperat⁹ nō ꝓcupiscēs vel remisse
ꝓcupiscēs opat turpe: nō eniz vincit a passione sed agit ex
electione nō ex passione: sed incōtinēs opat turpe cōcupi
scens ꝛ nō opat ex electione sz victus a ꝓcupia. q intēpera
tus deterioꝛ est incōtinente: dē ista rōne pmo ponit maioꝛ
in textu: deinde ꝗ. ꝛ minoꝛ pz ex pus dictis. [Doꝛ vtiqz.]
scilz opantiū turpe ex electione ꝛ nō ex passione: hec. s. intē
perātia que est cū electione magis est spēs malitie q̄ inco
tinētia que est sine electione: intēperatus eniz opponit tē
perato: ꝛ intēperātia tēperātie: ꝛ tēperātia est spēs virtutis:
ideo intēperātia est spēs malitie. ¶ Littera quā exponit
Eunēmatoꝛ sic intiuebat in exēplari Lincoñ. h qdē mol
litiei spēs magis: sed Lincoñ. dicit q ista littera est corru-

pta. d. credimus magis q exēplar nrm de cōmento fuerit
hic coꝛruptū per vitiū scriptoꝛis facto saltu a malitie vsqz
ad mollitiei. [Opponit aūt incōtinēti.] Lōpat cōtinentē ꝛ
pseuerantē ad invicē ꝛ incōtinentē ꝛ mollē. ꝛ dicit q incō
tinenti opponit ꝓtinēs ꝛ molli opponit pseuerātiuus: per
seuerare eniz dī aliqs ex eo q tenet se ꝓtra ipellens: ita q
ab eo nō vincit: sed ꝓtinētia est in eo qō est supare ꝛ vince
re ꝓcupiam delectationū: ꝛ ex his ꝓbat ꝓclo 15ª. s. q conti 15ª ꝓclo
nentia est melioꝛ ꝛ eligibilioꝛ q̄ pseuerātia: hec ꝓclo ꝓbat huiꝰ. ꝛ. li.
sic. Melius ꝛ eligibilius est vincere q̄ nō vinci: sz cōtinē
tia vincit ꝛ supat ꝛ in hoc ꝓsistit ꝓtinentia: sed pseuerantia
nō vincit nec vincit: sed solū ꝓsistit in hoc qō est nō vinci.
igit melioꝛ ꝛ eligibilioꝛ est cōtinētia q̄ pseuerātia. ¶ In Notādus
telligendū est hic. q delectationes sunt repellēde ꝛ cohibē
de: ꝛ p ꝗs vincende: sz ꝓtra tristitias est stādū: ꝛ iō ꝓtinen
tia que est circa delectationes est in vincere ꝛ pseuerantia
que est circa tristitias est i nō vinci. [Deficiēs aūt.] Lōpa
rat incōtinentē ꝛ mollē ad invicē fm bonitatē ꝛ malitiaz:
ꝛ dicit q deficiens. i. victus ꝛ supatus a tristitys ad quas
multi cōtratendūt resistēdo ꝛ pñt vincendo ille est mollis
ꝛ delicatus. ¶ Sciendū q mollis vincit a minimis tristi Notandū
tys: vt dicit hic Eustratius: a qb⁹ tñ nō vincit incōtinens:
ꝛ hoc inuit ꝓbs: cū dicit: deficiēs ad que multi: ꝛ ex h pōt
poni vna ꝓclo. s. 16ª huius libri. s. q mollis est peioꝛ q̄ in 16ª ꝓclo
cōtinens: que ꝓbat sic. Ille q a leuioꝛib⁹ vincit est peioꝛ huiꝰ. ꝛ. li.
sed mollis vincit a leuibus tristitys que leuioꝛes sunt q̄
delectationes aut tristitie a gbus vincit icōtinēs. igit mol
lis est peioꝛ q̄ incōtinēs: ꝛ dicit ꝓbs q ille q vincit ab hō
tristitys quas multi supant est mollis ꝛ delicatus: qꝛ deli
tia est q̄dā mollities: qm̄ delitia est quedā spēs mollitiei:
mollis eniz inoꝛdinate refugit oēm tristitiā: sed delicatus
refugit tristitiā que cōtingit ex laboꝛ. Ille eniz qui trahit
vestes suas per lutū vt nō laborēt vincit a tristitia quam
credit sibi imminere ex laboꝛe: quē sustineret si leuaret ve
stes: delicatus imitat tñ laboꝛantē: qꝛ postea opz leuare ve
stes suas p lutū tractas qō est laborioſus: ꝛ sic mollis ꝛ de
licatus sz nō estimet esse miser: tñ est misero sīlis incōtinus
fugiēs laborē oportebit sustinere laborē. Silr se bz circa
ꝓtinētiā ꝛ incōtinentiā. s. q̄ pñt fieri circa delectationes ꝛ
tristitias sicut mollities ꝛ pseuerātia: in hoc tñ est diuersi
tas: qꝛ ꝓtinentia ꝛ incōtinētia sunt pmo circa delectatiōes
ꝛ scōario circa tristitias: sed mollities ꝛ pseuerantia pmo
sunt circa tristitias: deinde circa delectationes. [Nō eniz
sīqs a fortib⁹.] Remouet dubituz: qꝛ dictū est q incōtinēs
est ille qui vincit a delectationib⁹: ꝛ mollis q vincit a tri
stitys: posset aliqs credere q oīs q vincit a delectationib⁹
sit incōtinens: ꝛ oīs qui vincit a tristitys sit mollis: illō re
mouet ꝓbās q victus a fortibus delectationib⁹ vel tristi
tys ꝓtratendēs nec est incōtinēs nec mollis: ꝛ hec est ꝓclo
17ª que ꝓbat sic. Ille q est cōdonabilis hoc est venia di 17ª ꝓclo
gnus: nō est incōtinēs neqz mollis: qꝛ bi nō sunt venia di huiꝰ. ꝛ. li.
gni: sed victus a fortib⁹ delectationib⁹ vel tristitys ꝓtēdēs
idest resistere nitens ꝛ ꝗ eas pugnās est cōdonabilis. ergo
talis nec est incōtinēs neqz mollis. Maioꝛ pz de se ꝛ mi
noꝛ ꝓbat ꝓbatione exēplari: narrat eniz de Philotete: qꝛ
ipse pcussus in manu a vipera. i. a quodā serpente: grauez
dolorē ꝛ tristitiā sustinuit ꝛ nitebat ꝓtinere: sed nō potuit:
sed victus a tristitia clamauit dicens: abscindite mihi ma
nuz. Et simile est de quadā muliere que vocabat alopiq̄
grauiter pcussa a quodā noie carcino nitebatur cōtinere ꝛ
non potuit: ꝛ sic accidit illis qui tentant se continere a risu
ꝛ nō pñt: sz subito ꝓrumpunt in risum sicut accidit Zeno
phanto: sicut eniz isti nō dicuntur incōtinētes vel molles:
ita nec illi qui vincuntur a fortibus passionibus vel tristi
tys: nō. n. est admirabile si aliqs a fortib⁹ passiōib⁹ vincat:

sed sīgs vinca⁻ a talib⁹ delectatiōib⁹ vel tristitijs: a qbus multi pñt abstinere: B est qb⁹ multi pñt resistere: tales dicūtur incōtinētes vel molles: ⁊ B si illud nō accidat eis pp nāz gñis aut pp egritudinē. s. q nō possint ꝓtēdē vt resistere: tūc debēt dici incōtinentes vel molles: sed si B accidat eis ex nā gñis. s. ex nā pgenitoꝝ: q nō possint sustinere tristitias nec labores nec resistere delectatōib⁹: accidit eis ex nā pgenitoꝝ: sicut accidit regib⁹ ⁊ filijs regū. s. qui multuz delicate sunt nutriti: nō debēt dici molles vel incōtinētes simplr: sed debēt dici molles mollitie regia vel molles genere: talis. n. mollities inuenit ī regib⁹ Scythaꝝ pp delicate nutriri: q nō pñt sustinere tristitias nec labores: ⁊ ita ē de ipotētib⁹ hz tristitias ⁊ labores pp egritudinē sustinet: sic ēt est de feminis: q̄ p cōparationē ad masculos pp infirmitatē nāe nō pñt sustinere hz labores vel tristitias: sicut pñt masculi. ¶ Ut aūt ⁊ lusiuus. ¶ Excludit quēdā errorem: posset. n. alicui videri: q lusiuus. i. q multū amat ludē esset intēperatus vel incōtinēs: qr in ludo ē q̄dā delectatio: ⁊ circa hz delectationē supabūdat lusiu⁹. Illud remouet ·phs d. lusiu⁹ nō ē intēperat⁹ sed mollis: hec est ꝛcl'o 18ª q̄ pbat sic. Ille ē mollis q q̄rit getē ⁊ remissionē laborīs: sz lusiu⁹ est hz: nā ludus ē remissio laborīs q̄ est q̄dā ges: ⁊ hāc. s. getē ⁊ remissionē laborīs q̄rit lusiu⁹. q lusiu⁹ ē mollis. ¶ Notādū q ges accipit dupl'r. vno⁰ vt priuatiue opponit motui: ⁊ sic accipit in 5° phys. alio⁰ vt opponitur ꝓrie laboris seu tedio vel tristitie laborīs: ⁊ sic accipit h: ⁊ nō p puatiōe mot⁹: multi. n. ludi ꝓsistūt in motu ⁊ nō in quiete opposita motui: vñ quies in pposito accipit pro recreatione.

18ª ꝛcl'o pul⁹. ⁊. li.

Notādū

¶ Atqui incōtinētie alia est temeritas: alia infirmitas. Quidā. n. deliberatiōe facta nō ꝓsistūt in iis q̄ statuerūt ob pturbationē: qdā ex eo q: nō ꝓsultarūt a pturbatiōe ducunt. Sunt. n. q antea sentiētes ⁊ puidētes: ac seipsos rōnēqz excitātes nō supant a pturbatione: siue voluptatē id qd mouet: siue dolorē efficiat: pinde atqz ptitillati nō titillant. Maxime aūt celeres ac biliosi attrabibili temeraria incōtinētia sunt incōtinētes. Illi. n. ob velocitatē: hi ob vehemētiam nō expectāt rōnē: ex eo qr ipsius sunt imaginatiōis sequaces.

¶ Incōtinētie aūt hec qdē preuolatio. Hec aūt debilitas: hi qdē enim ꝓsiliātes nō imanēt qbus ꝓsiliati sunt pp passionem: hi aūt pp nō cōsiliari ducunt a passione. Quidā enim quēadmodum pretitillati nō titillant: sic ⁊ psentiētes ⁊ prescietes ⁊ pluscitātes seipsos ⁊ rōcinationē: nō vincunt a passione neqz si delectabilis sit neqz si tristis. ¶ Maxie aūt acuti ⁊ melācholici p̄m effrenatiuā incōtinētiā sunt incōtinētes: hi qdē enim pp velocitatē: hi aūt pp vehemētiā nō expectāt rōnem ppter sequētes esse phantasie.

2ª ps. ca.

¶ Hec est 2ª ps pncipalis hui⁹ capli: in qua phs distinguit incōtinentiā hūanā in duas spēs. ⁊ p diuidit incōtinētiam. 2° narrat qb⁹ cōpetūt pdicte due spēs incōtinētie. dicit igit p: q incōtinētia z q̄dā est irrefrenatio vel puolatio: ⁊ q̄dā est debilitas: qdā. n. incōtinētes supueniēte incōtinētia ꝓsiliātur: vtrū debeāt seq ꝛcupiscētiā: sed nō pmanēt nec sequunt ꝓsiliū sed passionē: iz pcōsiliatio faciat qñqz nō vinci: ⁊ talis incōtinētia dr debilitas: q̄dā aūt incōtinētes non pcōsiliātur: sed statiz supueniēte ꝓcupiscentia eā sequunt: ⁊ hec incōtinētia dr irrefrenatio vel puolatio pp sui velocitatē: qr anticipat ꝓsiliū nec ꝓsiliat: vtrū B. s. mechari sit bonuz vel malū: ⁊ hi statim ducunt a passione: si enim consiliaren tur nō ducerent a passiōe. Sicut. n. q̄dā dicūt: q qui prius titillāt: seipsos postea nō mouet nec stimulant cū ab alys titillātur: ⁊ p B vult ·phs ondere: q nō ois pcōsiliās vincitur a passiōib⁹: q̄dā. n. pscietes. i. pcōsiliātes ⁊ videtes: qm hoc malū est nō vincūtur a passiōe siue delectabilis sit: siue tristis: quēadmodū ⁊ ptitillati. i. titionē in ptes corpis sui faciētes p̄m: nō titillant ab alys: sic ꝓsiliātes ⁊ p̄m se ꝓsiderātes ⁊ puidētes: q hoc delectabile malū ē: nō vincunt ab B delectabili. ¶ Maxie aūt acuti. ¶ Narrat qb⁹ cōpetit hec spēs icōtinētie: q̄ dr irrefrenatio: ⁊ dicit q maxie sunt icōtinētes p̄z hāc icōtinētiā q̄ dr irrefrenatio acuti. i. cholici ⁊ melici: neutri. n. expectāt ꝓsiliū: p̄z sequunt phātasiam ꝛcupie vl ꝛcupi⁹: cholici pp velocitatē mot⁹ cholē: melici pp velocitatē mot⁹ melie accēse: cui⁹ ipetū nō pōt bō ferre de facili: nā terra accēsa vehementissime ardet: ⁊ e ꝓrio sanguinei ⁊ flatici hñt icōtinētiā debilitatis pp hūiditatē cōplonis q̄ nō ē fortis ad resistēdū impsiōi vel ipulsiōi.

Capitulū octauū

de compatiōe icōtinentis ⁊ intemperati adinuicem p̄m bonitatem ⁊ malitiam: ⁊ p̄m pueniētiam ⁊ dziam: ⁊ de cōparatiōe spērum incōtinentie inter se.

¶ At vo intēperantē quidē nō penitet vt ē dcm: in electiōe nāqz pstit. Incōtinēs āt facilis ē ois ad pniaz: quocirca nō ita res sese hz vt dubitauimus: sed ille q̄dē incurabilis: hic aūt est curabilis.

Est aūt intēperatus qdez quēadmodum dictuz est non penitentiuus: īmanet enim electioni: icōtinēs aūt penitiuus ois. pp qd nō quēadmodū dubitauimus sic ⁊ habet: sic igit hic qdem insanabilis: hic autem sanabilis.

Istud est capl'm 8ᵐ. in quo ꝓtinēs ⁊ intempat⁹ cōparātur adinuicē in bonitate ⁊ malitia: ⁊ etiā p̄m pueniētiā ⁊ dziaz: ⁊ pmittet duas ptes pncipales. In p° cōparat ·phs incōtinētiā ⁊ intēperātiā adinuicē p̄m bonitatē ⁊ malitiā. In 2ª pte ibi. ¶ Qm qdē igit. ¶ Cōparat incōtinētiā ⁊ intēperātiā adinuicē p̄m pueniētiā ⁊ dziaz. In p° igit pte cōparat incōtinētē ⁊ intēperatū adinuicē p̄z bonitatē ⁊ malitiā: ⁊ ēt cōparat spēs incōtinētie adinuicē. p igit intēdit pbare q intēperat⁹ ē peior q̄ incōtinēs. 2° comparat spēs incōtinētie adinuicē. pbat igit p° q intēperat⁹ ē peior q̄ incōtinēs: ⁊ hec ē ꝛcl'o 19ª q̄ pbat p q̄tuor rōnes: ⁊ p̄m B ꝓtinet ista ps q̄tuor pticulas. Prima rō est hec. Ille q opat turpe nō exñs penitiuus ē peior illo q opat turpe penitiuus exñs: sed intēperat⁹ opat turpe nō exñs penitiuus: ⁊ incōtinēs opat turpe exñs penitiu⁹. igit intēperat⁹ est peior incōtinēte. Maior ē manifesta. ⁊ minor declaratur sic. Intēperat⁹ nō est penitiuus: qr peccat ex electione: in qua pmanet: eo q eligit delectatiōes corpales tanq̄ fīnē: sed ois incōtinēs de facili penitet: cessante. n. passiōe a qua vincebat penitet eū incōtinēter egisse: vñ p̄z sicut supra dictū est: q intēpatus est insanabilis: hic aūt. s. incontinēs est sanabilis: vñ nō est ita sicut supius fuit dictū in dubitatiōibus capl'o 2°: vbi argutū fuit q intēperatus est sanabilis ⁊ incōtinēs insanabilis: imo est ecōuerso: ideo intēperat⁹ est peior: qr nō est sanabilis: sicut morbus corporalis incurabilis peior est q̄ morbus curabilis.

¶ Aitiū. n. morbis ē bilse psimile aq̄ intercuti inquam ⁊ tabi. Incontinentia vo morbo comitiali. Etenim illud continua: hec non continua est improbitas.

¶ Assimilat aūt malitia egritudini velut hydropisi ⁊ ptisi. Incōtinētia āt epilepticis. hec qdem enim ꝓtinua. hec aūt nō ꝓtinua malitia.

¶ Hec est scda pticula pme ptis: in qua ponit rō scda probās ꝛcl'onē que talis est. Malū ꝓtinuū est peius malo nō ꝓtinuo: sed malitia que est intēperantia est malū ꝓtinuuz: qr est habitus pmanēs de difficili mobilis: ⁊ incōtinentia est malū nō ꝓtinuū: incōtinēs. n. mouet ad opandū turpe solū ex passione: que cito trāsit: ⁊ sic incōtinētia ē quasi q̄dā malitia nō ꝓtinua. igit intēperantia est peior q̄ incōtinentia: ⁊ intēperat⁹ peior q̄ incōtinēs. Minor declaratur p similitudinē malitiaꝝ ad egritudines corpales sic. Intēperantia assimilat egritudinib⁹ que ꝓtinue insunt hoi: puta hydropici ⁊ ptisici. Incontinētia vo assimilat egritudinibus: q nō ꝓtinue insūt hoi: cuiusmodi sūt epilepticis. i. morbo caduc⁹ ⁊ hz: ⁊ sic pz q intēperātia ē peior q̄ incōtinentia.

¶ Atqz oino diuersuz est genus incōtinētie atqz vitij. Aitiū enim latet: incōtinentia vo non latet.

¶ Et oino aūt alterū genus icōtinētie ⁊ malitie. Malitie qdē enim latet: incōtinētia aūt nō latet.

¶ Hec est 3ª pticula pme ptis in qua pbatur eadē ꝛcl'o sic. Malū latēs est piculosius malo nō latēte: malū. n. puisuz melius pōt vitari: sed malitia que est intēperantia ē malū latēs: qr intēperat⁹ est deceptus existimās illud eē bonuz qd fac: qd tñ ē malū: iz icōtinētia nō latet. cū cui est: hz. n. rōnē p quā scit illd eē malū ad qd ducit a passiōe. q ⁊c.

¶ Noz aūt ipsoꝝ ii q̄ aīi rōnē dicunt/meliores iis sunt q rōnē qdē habēt: nō aūt pstūt in ea: a minore nāqz pturbatione vincunt ⁊ nō absqz deliberatione: vt illi. Incōtinēs. n. sīlis est iis q cito fiunt ebrij ⁊ pauco vino ⁊ paucioze q̄ plerīqz.

¶ Ipsoꝝ aūt boꝝ meliores excessiui q̄ rōnē habentes qdē: nō imanētes aūt: a minore enim passione vincunt. ¶ Et nō impreconsiliati quēadmodū alterī: sīlis enim icōtinēs velociter inebriatis ⁊ a pauco vino ⁊ minori q̄ vt multi.

¶ Hec est 4ª pticula pme ptis in q̄ cōparat spēs incōtinētie adinuicē. pbans: q incontinētes puolantes sūt min⁹ mali q̄ incontinētes debiles: ⁊ hec ē ꝛcl'o 20ª. ⁊ dicit q excessiui. i. puolātes seu irrefrenati sunt meliores: B ē min⁹ mali q̄ rōnē hñtes. s. q̄ incōtinētes debiles nō imanētes ꝓsilio ⁊ rōni. ꝛcl'o pbat dupl'r. p̄ p hoc q debiles vincunt a minori passiōe: ⁊ p ipsis sunt peiores: ⁊ ex hoc seqt q puolātes sūt minus mali q̄ debiles: ⁊ hec pōt eē 4ª rō pbans ꝛcl'onez pncipalē: vt dicūt aliqui. s. q intempatus ē peior incōtinēte: qr intēperatus vincit a minori passione: hoc ē min⁹ motiuū hz ad turpe opandū q̄ incōtinēs: q hz fortē passionē. ¶ Et nō impcōsiliati. ¶ 2° pbat q ōbiles sūt peiores q̄ puolātes: qr ōbiles sūt pcōsiliati: puolātes vo nō: imo debiles hñt rōnē ⁊ ꝓsiliū: ⁊ tñ male agūt: iō sūt peiores: ⁊ ponit exēplū. d. q incōtinēs debilis sīlis est illis q velociter ⁊ ō facil iebriant ⁊ a pauco vino ⁊ a minori q̄ multi: ⁊ sic q a pauco vino inebriant: ⁊ velociter sūt peius dispositi p̄z corp⁹: ita debiles q a minori passione vincunt sunt peiores p̄m siam. Et si dicat q p̄m hāc rōnē incōtinens erit peior q̄ intēperatus: qr incōtinēs ē pcōsiliat⁹ ⁊ intēperatus nō. Dicendū per interemptionē: qm intēperatus est preconsiliatus: intemperatus. n. peccat ex electione: ⁊ electio est finis consilij: vt dictum est in tertio huius.

20° ꝛcl'o hui⁹. ⁊. li.

19ª ꝛcl'o hui⁹.

¶ Datet igit icōtinētiā vitiū nō esse: nisi aliq̄ ex pte fortasse. Ra hec qdē est pter electionē: illud aūt cum electione: in actionib⁹ tñ est sīl'tudo: vt Demodocus in Milesios dixit. Milesij nāqz insipiētes qdē nō sūt: ea tñ faciunt que agūt insipiētes: ⁊ icōtinētes: iniusti qdē nō sunt: iniuriā tñ faciūt: cū aūt alter sit talis: vt nō ex eo qr est ipsi psuasuz exupantes corporis voluptates pterqz rōnē rectaz sequat: illi qdem dissuaderi facile: huic aūt haud facile pōt. Principiū enim ipm vtus qdē cōseruat: vitiū vo corrūpit. Id aūt grā cui⁹ principiū est in actib⁹: perinde vt suppōnes ipse in mathematicis: neqz igit ibi docendoꝝ pncipioꝝ est rō: neqz hic. Sed vtus aut nālis: aut assuetudine parta cā est opinādi circa pncipiū recte. Talis igit bō tēperans est: at ꝓtrari⁹ est intēpat⁹. Est aūt qdā ali⁹ ob pturbationē a recta rōne discedēs. Quē pturbatio vt nō agat qdē vt recta rō iubet supat. Ut sit aūt talis vt ipsi sit psuasuz oportere plequi voluptates libere tales nō vincit. Atqz hic est incōtinēs q qdē intēperāte melior est: nec est absolute prauus: cōseruat. n. id in ipso qd̄ est optimū: pncipiū iquā ipsuz. Alius aūt est huic ꝓxius q pstit: ⁊ nō ob pturbationē a rōne discedit. Ex his igitur pz hūc qdē studiosuz: illū aūt improbū habitū esse.

2ª ps ca.

¶ Qm qdē igit malitia incōtinētia nō est: manifestū: sed quo forte: hec enim qdē pter electionē: hec aūt p̄m electionē est. sed sīle qdez p̄m actiones: quēadmodum q de modocbi ad milesios. Milesij enim stulti qdē enim nō sunt. O pank aūt qualia qdē stulti: ⁊ incōtinētes iniusti qdez nō sunt: iniusta aūt faciūt. ¶ Quia aūt hic qdē talis qualis nō pp psuasuz esse pseq eas q̄ hz supabūdantiā ⁊ pter rectā rōnez corpales delectatiōes: hic aūt psuasus est pp talē esse qualē perseq ipsas. Ille qdē igit facile trāscendibilis: iste aūt nō. ¶ Virtus enim ⁊ malitia pncipiū: hec qdē corrūpit: hec aūt saluat: in actionib⁹ aūt qd̄ cui⁹ grā pncipiū quēadmodū in mathematicis suppōnes. Neqz vtiqz illic rō edoctiua pncipioꝝ: neqz hic sed vtus vel nālis vel assuefactiua: eius qd̄ est recte opinari circa pncipiuz. tēperatus qdē igit talis: intēperatus aūt ꝓrius.

¶ Est aūt aliqs ppter passionē excessiuus pter rectā rōnē: quē qdē ppter nō agere p̄z rectā rōnē superat passio: vt aūt sit talis q̄lis persuasuz hz persequi impudēter oportere tales delectationes nō superat. ¶ Et iste incōtinens est melior intēpato: ⁊ neqz prau⁹ simplr: saluat enim optimū pncipiū: ali⁹ aūt ꝓtrari⁹ imāsiu⁹ ⁊ non excessiuus pp passionē: manifestū vtiqz ex his: qm hic qdē studiosus habitus: hic aūt prauus.

¶ Hec est secūda pars pncipalis huius capli: in qua ·phs cōparat ꝓtinentiā ⁊ intēperātiā ad inuicē p̄m pueniētiaz ⁊ dziam. ⁊ primo ponit duas pueniētias. Prima ē: q vtraqz est aliqlr malitia. dīnt tñ: qr intēperantia ē malitia simpliciter: sed incontinentia est malitia quodāmodo nō simpliciter: ⁊ hec est ꝛcl'o 21ª huius libri. s. q incōtinentia non est malitia simpliciter: que pbat sic. Omnis malitia simpliciter que opponitur virtuti mozali est cum electione: incontinentia non est cū electione: incontinens enim peccat

21ª cōcl'o hui⁹. ⁊. li.

J ꝓpter passionē nō ꝓp electionē. ergo ꝛc. [Sz sil'e qdē.] zª ꝓueniētia est: qz incōtinētia ⁊ itēperātia sunt sil'es ꝓ actiones. vter qz enīz tā incōtinēs q̃ intēperatus ꝑsequit̄ delectationes corꝓales turpes que sunt p̄m tactū vel gustū. vñ sic est de incōtinētibus sicut qdaz de medoki ad milesios rephēdēs ipsos dixit: milesij nō sunt stulti sed faciunt opa sil'ia opib⁹ stultoꝝ. Sil'r incōtinētes, nō sunt mali simpl'r nec iusti nec intēperati: sed faciūt opa sil'ia opibus maloꝝ itēperatoꝝ ⁊ iniustoꝝ. [Quia aūt hic qdē talis.] Posita cōuenientia inter incōtinentē ⁊ intēperatū: ponit dz̄iam inter eos. ⁊ p̄mo ponit dz̄iaz. zº assignat rōnē dz̄ie. Dz̄ia talis est q̃ hic. s. incōtinēs est talis q̃ nō est sibi psuasuz ad ꝑsequēdū delectationes corꝓales supabūdātes. Nō enim est icōtinēs sic dispositus p̄m habitum vt sit ei persuasuz q̃ tales delectationes sunt ꝑsequēde tanq̃ bone. Alius aūt est cui
K psuasuz est q̃ tales delectationes sunt eligende quasi p se bone: ⁊ hoc ꝓp dispōnē quā hz ex habitu ⁊ talis est intēperatus. vñ breuiter hec est dz̄ia inter incōtinētes ⁊ intēperatū: qz incōtinēs hz rectā existimationē finis: sz ꝓp vehemētiā passionis nō sequit̄ existimationē quā hz: ⁊ sic rō recte psuadet sibi. Sed intēperatꝰ nō hz rectā existimationem de fine: qz existimat illud esse finē qd nō est finis: puta voluptatē corꝓalē: ⁊ iō intēperato nō est psuasuz p suā rōnez
Notādus gs est verus finis ꝓp se appetendus. ¶ Notādū est q̃ incōtinens insurgēte passione hz verā existimationē de fine ⁊ de his que sunt ad finem in vl'i ⁊ in habitu: sed hz falsaz existimationē de eis in ꝑticulari: vel saltē nō hz veraz existimationē de eis in ꝑticulari: ⁊ ideo cessante passiōe de facili recedit a sua opinione: sed ille qui ex habitu existimat corꝓales delectationes per se ꝑsequēdas ⁊ eligandas. s. in
L temperatus nō de facili recedit a sua credulitate: qz hitus est de difficili mobilis. [Uirtus enīz ⁊ malitia.] Uisa dz̄ia inter incontinētē ⁊ intēperatū assignat rōnē dz̄ie. s. quare intēperatꝰ nō est sanabilis: nec penitiuus: ⁊ incōtinens ē sanabilis ⁊ penitiuus: ⁊ ꝓ hoc ꝓbat duas ꝓclones. Prima ē
zª ꝓclo. q̃ intēpatus nō est sanabilis nec penitiuꝰ: ⁊ hec ē ꝓclo zzª
hui⁹. z. li. que ꝓbat̄ sic. Ille qui errat circa p̄nª in agibilib⁹ nō est sanabilis nec penitiuus: qz cū malefecerit nō credit se male fecisse: ⁊ iō non penitet: sed intēperatꝰ errat circa p̄nª in agibilib⁹: ideo intēperatus ē insanabilis ⁊ nō penitiuus. Maior pz: qz sicut errans circa p̄nª in speculatiuis: puta in mathematicis: nō pōt reuocari ab erroze: eo q̃ p̄nª nō docentur: cū nō habeant p̄rioza: p̄ que possint doceri: ⁊ ita nec errans circa p̄nª in agibilibus poterit reuocari a suo erroze: nec pōt sibi rōne persuaderi: ⁊ per ꝓns est insanabilis ⁊ i-
M penitiuus: qz nō poterit sanari nec penitere: nisi reuocetur ab erroze suo: vñ in agibilibus virtus nālis vel assuefactiua. i. mozalis facit recte opinari circa p̄nª agibiliū: ⁊ sic pz maior: ⁊ minor pz ex hoc: q̃ in agibilib⁹ finis est p̄nᵐ: sicut in mathematicis suppōnes sunt p̄nª. Sz intēpatus errat circa finē agibiliū: qz nō hz rectā existimationē de fine: existimat. n. voluptatē corꝓoralē esse finē simpl'r ⁊ p se, bonā: qd pz: qm̄ virtus ⁊ malitia sunt circa p̄nᵐ: malitia corrumpit p̄nᵐ. i. finē: hoc est: corrupit rectā existimationē d̄ fine: ⁊ virtus saluat rectā rōnē de fine: cū igit̄ intēpantia sit malitia: ⁊ tempantia sit virtꝰ: pz q̃ intēpantia nō hz rectā existimationē de fine: qd̄ est p̄nᵐ agibilium: ⁊ ita pz minor: q̃ intēperātia errat circa p̄nª in agibilibus: tempatus aūt hz virtutē que saluat rectā existimationē de fine: ⁊ iō non errat circa finē: nec p ꝓns circa p̄nᵐ in agibilibus. [Est autē aliquis.] zª ꝓclo quā hic intēdit: que est zª est ista: qz incō-
zª ꝓclo hui⁹. z. li. tinēs ē sanabilis ⁊ penitiuus: hec ꝓclo ꝑbat sic. Ille qui hz rectā existimationē de fine: q̃uis p vehemētiaz passionis nō agat p̄m rectam rōnez est sanabilis ⁊ penitiuus: sed incōtinens hz rectā existimationē de fine: q̃uis ꝑ vehemētiā passionis nō agat p̄m rectam rōnē: igit̄ incōtinēs est sanabilis ⁊ penitiuus. Maior pz: qz ille qui hz rectā existimationē in vl'i. s. in habitu de fine: ⁊ ꝓ passionē operat̄ ꝑ dictamen rōnis: cessante tñ passione: quē cito trāsit hz rectā existimationē in particulari ⁊ in actu de fine: ⁊ per illā rōnem pōt sanari ⁊ diffidere: qd̄ prius credebat i ꝑticulari ⁊ in actu: ⁊ penitere de malo qd̄ fecit: sciens tūc in particulari ⁊ in actu: q̃ illud erat malū: qd̄ fecit exñs in vehemēti passione. Et minor pz: nā incontinēs hz rectā existimationem de fine: tñ non agit p̄m rectā rōnem ꝓp passionē quā p rōnē nō supat: imo passio supat rectā rōnem: vñ incōtinens nō est prauus simpl'r cū bēat rectā rōnē: ⁊ p ꝓns sit sanabilis ⁊ penitiuus. [Et iste incontinēs est melior intēperato.] Ex hoc ꝓcludit ꝑnē ꝑncipalē hui⁹ capl'i. s. q̃ item pat'ē peior incontinēte: ⁊ pōt poni 4ª vel 5ª rō ad dictā ꝑnē: ⁊ est rō talis. Ille ī quo saluat optimū p̄nᵐ. i. recta existimatio
O de fine: que est p̄nᵐ optimū: est melior q̃ ille in quo nō saluat: sed corrumpit hꝰ p̄nᵐ. s. recta existimatio de fine: sed in incōtinente saluat optimū p̄nᵐ. s. recta existimatio d̄ fine: ⁊ in intēperato non saluat hꝰ p̄nᵐ: igit̄ incontinēs ē melior: ⁊ p ꝓns intēperatus est peior. Alius aūt. s. ꝓtinens ē ꝑ-
B rius incōtinenti: ⁊ est imansiuus: hoc est pmanens in rōne recta: ⁊ non excedit rōnem rectam ꝓp passionē. Ex dictis igit̄ est manifestū: q̃ ꝓtinentia est habitus studiosus: ⁊ incontinentia habitus prauus: ⁊ accipit hic habitū p dispōne: nō p habitu firmo: cū dicit incontinentiā esse habituz.
Notādū ¶ Intelligendū q̃ ista ꝓclo: intēperatus nō est sanabilis nec penitiuus: ꝓ intelligi q̃tū ad difficultatē nō q̃tum ad impossibilitatē: nō. n. est impossē intēperatū sanari ⁊ penitere: sed est difficile: nō. n. pōt tolli habitus intēperantie nisi p longā ꝓsuetudinē ⁊ assuefactionem in actibus contrarys operibus intemperantie.

P C Capitulum nonum in quo repetit ⁊ soluit dubitationē supius posita. Utrū ꝓtinēs sit imansiuus oī opinioni: vel tñ recte: ⁊ incōtinens egressiuus ab oī opinione: vel tñ a falsa ⁊ prauā: ⁊ q̃ alig laudabil'r discedūt a suis opinionibus: ⁊ q̃ alii qui vitupabil'r imanent suis opinionibus: ⁊ q̃ō cōtinētia consistit in medio: quemadmodum virtus: ⁊ q̃ p̄m similitudinem continentia dicitur temperantia ⁊ incontinentia nominatur intemperantia.

¶ Querēdū est: vtrū is sit incontinens: qui q̃uis in rōne electioneue pstat: an is qui in recta pstitit. Et vtrū is sit incontinēs: qui nō pmanet in quauis electōe rōneue: an is q̃ nō pstitit in rōne falsa ⁊ electōe nō recta: quēadmodū antea dubitauim⁹. An p accñs qdē in q̃uis: per se aūt in rōne vera: rectaqz electione: alter perstat: alter nō perstat. nam si quispiam hoc ob hoc expetit aut segt̄: p se qdē hoc expetit aut segt̄: p accñs ātipsuz prius. At qd̄ est per se: id simpl'r esse dicimus. Quare fit vt aliquo qdez mō quauis in opinione: absolute autem in vera alter perstat: alter non perstat.

Vtrū igit̄ ꝓtinēs est: qui qualicūqz rōni: ⁊ qualicūqz electioni imanet: vl'q recte: ⁊ incōtinēs aūt q̃ qualicūqz nō imanet electioni: ⁊ q̃licūqz rōni: vl'q false rōni: ⁊ electiōi nō recte quēadmodū dubitatū est prius. Uel p̄m accñs qui qualicūqz: p̄m seip̄m aūt qui vere rōni ⁊ recte electiōi. hic qdē imanet. hic aūt nō imanet. si enī q̃s hoc ꝓp hoc eligit ⁊ ꝑsequtur: p̄m seip̄m quidem hoc eligit ⁊

prosequitur

A ꝑsequit̄: p̄m accidēs aūt qd̄ prius: simpl'r autez dicimus q̃ p̄m seip̄m. Quare est qdem vt qualicūqz opinioni hꝰ qdem imanet: hꝰ autem excedit: simpl'r autem qui vere.

Moni ca. hitac. di° in quas q̃ ꝓs pn. Istud est 9ᵐ capl'm p̄mi tractatus hui⁹ libri: in quo soluit quartā dubitationē supius in dubitationib⁹ positā. s. vtrū cōtinēs sit imansiuus oī opioni vel tñ recte: ⁊ incōtinēs egressiuus ab oī opione vel tñ a falsa ⁊ prauā: ⁊ q̃ō ꝓtinētia hz rōnē medū: ⁊ q̃ō ꝓtinētia dz̄ tēperantia: ⁊ in quo cōtinētia ⁊ tēperātia sūt sil'es: ⁊ ꝓtinet istud capl'm duas ꝑtes ꝑncipales. In p̄ma repetit ⁊ soluit dubitationē ꝑdictā. In zª ibi [Quia aūt est aliqs.] Jostendit q̃ō cōtinētia hz rōnē medū: sicut ⁊ tēperātia: ⁊ comparat ꝓtinētiā ⁊ tēperātiā ad invicē. Prima ꝑs cōtinet quatuor ꝑticulas. In p̄ma mouet ⁊ soluit dubitationē iam dictā. In
B zª ibi [Sunt aūt qdā imāsiui.] Jostendit q̃ō alig male ⁊ vitupabiliter imanentes rōni se habēt ad incōtinētes. In 4ª ibi [Sūt aūt qdā.] Jostendit q̃ō alig laudabil'r discedunt a sua opinione seu rōne. In p̄ma igit̄ ꝑticula repetit ⁊ soluit hāc dubitationē, vtruz cōtinēs sit imāsiuus oī opinioni vel tñ recte: ⁊ incōtinēs egressiuus ab oī opione vel falsa tñ ⁊ prauā. vel format̄ sic. Utr: incōtinēs sit q̃ nō imanet electioni ⁊ q̃licūqz rōni vel q̃ false rōni tñ ⁊ electioni nō recte. [Uel p̄m accidēs.] Hanc dubitationē soluit ꝑbs. d. q̃ hz accidēs pōt dici cōtinēs ⁊ incōtinēs q̃ manet vel nō imanet q̃licūqz rōni: sed p se loquēdo dz̄ ꝓtinēs ⁊ icōtinēs q̃ nō imanet vel imanet vere electioni ⁊ recte rōni: ⁊ illud determinat ꝑbs. s. q̃ cōtinens p se imanet vere rōni seu opioni: ⁊ p accñs opioni
C 24ª cōclo hui⁹. z. li. false: ⁊ incōtinēs per se imanet opioni false: ⁊ p accñs opioni vere: ⁊ hec est ꝓ 4ª que ꝑbat sic. Sicut illud qd̄ querit̄ pp se, p̄mo ⁊ p se querit̄: ⁊ illud qd̄ querit̄ pp alterū, per accñs q̃rit̄. vbi gra. sigs querit ⁊ diligit dulce vinū ꝓpter hoc q̃ est dulce, per se ⁊ p̄mo querit ⁊ diligit dulce: ⁊ p accidens querit ⁊ diligit qd̄ ꝑus. i. vinū. Et sigs eligit fel loco mellis pp sil'itudinē colozis existimās illud esse mel, manifestū est q̃ per se loquēdo querit hꝰ pp qd̄ eligit alterū. vñ per se querit ⁊ eligit mel: sz per accñs querit ⁊ eligit fel: eodē mō sigs falsaz rōnē existimet eē verā imanet illi rōni false putās eā esse verā. vbi gra. Sigs putet q̃ est verum: bonū est fornicari: ⁊ imanet opioni de ista ꝓpositione, pp hoc q̃ opinat̄ illā esse verā: per se imanet vere rōni ⁊ opinioni: ⁊ per accidēs false opinioni. Et eodē mō est de incōtinente qui egredit̄ ab opione falsa: ꝓpter hoc q̃ credit eā
D esse verā. igit̄ ꝓtinēs per se imanet rōni seu opioni vere: sz p accidēs opinioni false: ⁊ incōtinens per se imanet opioni false: ⁊ p accñs opioni vere. vñ pōt rō sic formari. Quilz illi per se imanet cui pp se ⁊ nō pp alterz imanet: sed continēs imanet rōni ⁊ opinioni vere pp se, ꝓpter hꝰ q̃ est vera vel apparēs va: ⁊ imanet rōni false pp alterū: qz opiat̄ illā esse verā: ⁊ incōtinens imanet rōni false pp se: ⁊ egreditur ab opione falsa, ꝓpter hoc q̃ credit eā esse verā. igit̄ cōtinens per se imanet rōni vere: ⁊ p accñs rōni false: ⁊ incōtinens per se imanet rōni false: ⁊ p accidēs rōni vere: ⁊ p se egredit̄ a rōne vera ⁊ p accñs egredit̄a rōne falsa. ¶ Notanda sunt hꝰ duo. p̄mo q̃ ꝑbs in ꝓposito p imanere itelligit intendere imanere: cōtinēs enim intēdit imanere rōni vere: sed qñ imanet rōni vere nō est verz de vtute sermonis: q̃ ipse imaneat rōni vere nisi eadē rō esset vera ⁊ falsa: sicut ille q̃ eligit fel loco mellis: nō per se eligit mel: sed per se intēdit eligere mel. vñ de actu eligente fel credente illud esse mel nō est verū dicere de vtute sermonis q̃ iste eligit mel: qz verz est q̃ eligit fel: tñ intēdit eligere mel. Et per accidens debet intelligi ꝓter intentionē. vñ eligens fel loco mellis: per accñs eligit fel: qz ꝓter intentionē eligit fel: ⁊ sic dz ꝓclo ꝑbi intelligi. q̃ [Continens p se imanet ⁊c.] hoc est intendit imanere opioni vē: ⁊ incōtinens per se intendit egredi ab opione vera. ¶ Zº est notandū q̃ ly p se, Nōn ᵐ 2ᵐ T. cō. 9.
in ꝓposito dicit modū causandi: ⁊ est q̃rtus modus ipsius per se positi in p̄mo posteriozꝝ. cū dz̄ q̃ ꝓtinens per se imanet vel per se intēdit imanere rōni vere: in subiecto est cā ꝑdicati. nā cōtinēs p̄m q̃ ꝓtinens immanet vel intendit
Cō. immanere rōni vere. ¶ Et si q̃rat̄ in quo genere cāe est in subiecto cā ꝑdicati: ⁊ etiā hꝰ est ꝓtingens cōtinens imanet rōni vere qz pōt esse falsa: ⁊ hic sil'r est contingēs cōtinens intēdit imanere rōni vere: qz nō semp dum est continens actu intendit imanere rōni vere ⁊ ꝓpositio cōtingens nō est per se in aliquo mō per se vt sumit̄ in demonstratiuis.
Solo qō. ¶ Dōm q̃ in hac: cōtinens intendit rōni vere imanere: in subiecto est cā per se effectiua ꝑdicati: qz in ꝓtinente includitur habitus seu dispositio que est ꝓtinētia ⁊ cōtinentia est cā effectiua imansionis ꝓtinentis in vera opinione: nec opz q̃ ois ꝓpositio per se quarto mō sit necessaria: sz sufficit q̃ in subiecto sit cā sufficiēs ꝑdicati: siue illa cā sit actiua siue passiua: hec est enīz p se quarto mō edificatoz edificat: ⁊ tñ nō est necessaria: ⁊ hꝰ est per se quarto mō medicus sanat: ⁊ hꝰ sil'r infirmus sanat̄: ⁊ tñ oēs iste ꝓpōnes sunt ꝓtingentes. Uel pōt dici q̃ p se in quarto mō nō dicit modū ꝑdicādi nec determinat cōpositionē ꝑdicatuz cū subiecto: sz determiat subm. vñ hec nō est p se: medicat sanat: tñ hꝰ est va: medicus p se sanat p̄m q̃ ly p se, est determinatio subi: ⁊ est sensus medicꝰ sz q̃ medicus sanat. hoc est in medico est per se cā sanitatis. s. ars medicine.

¶ Sunt aūt in opinione pstentes: quos ꝓtinaces appellant. Di nō nisi cū difficultate dimoueri a sua sniā pstit. Et simile qdez qd hñt cū cōtinēte: sicut ⁊ ꝑdigus cū liberali: ⁊ audax cū ꝓfidente. Sunt aūt in multis ab illo diuersi: cōtinens enīz nō mutat sniam ob ꝓturbationē atqz cupiditatē: nā cū acciderit facilē sese offert recta psuadenti. Illi vo nō a rōne mutant̄. nam cupiditates cupiunt atqz a voluptatibus pleriqz ducunt̄.

¶ Sunt aūt qdam imansiui opioni. Sunt autē quos vocant ischyrognomonas: puta difficile persuasibiles: ⁊ nō facile trāsuasibiles. ¶ Qui sil'e qdē aliqd hñt ꝓtinēti q̃le ꝑdigus liberali: ⁊ audax ꝓfidēti. ¶ Sunt aūt alteri p̄m multa: hic qdez enīz pp passionē ⁊ ꝓcupiaz nō trāsmutās ꝓtinēs: qz facile psuasibilis est cū ꝓtingat ⁊ erit ꝓtinēs: hꝰ aūt nō a rōne: qz ꝓcupias assumunt ⁊ ducuntur multa delectationibus.

¶ Hec est zª ꝑticula: in qua ostendit q̃ō alig male ⁊ vitupabil'r imanent suis opionib⁹ ⁊ sermonib⁹: ⁊ q̃ō isti se hñt ad cōtinentes: ⁊ dicit q̃ sunt qdā nimis imanētes propꝛys opionib⁹ ⁊ sermonibus: ⁊ sunt illi quos hoies vocant ischyrognomonas. i. ꝓtinaces: qꝰ si aliqd sit psuasum: ita q̃ habeant opinionē de aliquo: nō de facili transmutant̄ de illa opinione: aut si aliqd dixerint illud oīno volūt sustinere: ⁊ illō maxie vī accidere melicis q̃ de difficili recipiūt ⁊ recepta fortiter retinēt ad mo^m terre. [Qui sil'e.] Tales sunt sil'es ꝓtinenti in hoc q̃ imanent suis opinionibus. per excessuz enīz habent illud qd̄ hz ꝓtinens. s. imanere ꝓprie opinioni: sicut ꝑdigus hz per excessum illud qd̄ ꝓtinet ad liberalitatem. s. dare ⁊ cōsumere. vñ tales pertinaces plus imanent suis opinionibus ⁊ dictis q̃ debent: sed contines

manet sue opioni ꝓ q̃ oꝫ ꝫ ꝑm q̃ opꝫ. ⁊ Sunt aũt. ⁊ Differunt aũt ꝑdicti ꝓtinaces a ꝓtinēte: qꝫ ꝓtinēs imanet sue rōni ⁊ nō trāsmutat ab ea ꝑ ꝑ passionē: ꝫ ꝑ fortiorē rōnem pōt mutari a sua opione ⁊ in ꝶ est laudabilis: ꝫ ꝓtinax nō ꝑmutat a sua opione ꝑ aliquā rōnē: ꝫ sumunt ꝓcupias ⁊ ducunt multi a delectationib⁹ ex rōnē: ⁊ ita sunt vitupabiles: qꝫ nō ꝑmittūt se vinci aliq̃ rōne: ⁊ tñ vincunt passiōe.

Notandū ¶ Intelligēdum est ꝶ q̃ aliqs pōt remoueri a sua opione duplr. vno mō ex ꝓte rōnis vt si supueniat aliq̃ rō fortior. Alio mō ex ꝓte passionis: q̃ puertit iudiciū rōnis in ꝓticulari. hec est igit dīa q̃ cōtinēs nō trāsmutat a sua opione ꝑ ꝑ passionē ꝓcupie: sed qñqꝫ est bñ ꝑsuasibilis ab alia rōne meliori inducta: sed ꝓtinax nō mutat a sua opione ꝑ ꝑ aliquā rōnē: ꝫ imanet sue opioni ꝑ ꝑ passionē: nec trāsmutat ab illa nisi ꝶ fuerit ꝑ ꝑ vehementē passionē.

K ¶ Sunt aũt q̃ ꝓtinaces q sue sunt snie: ⁊ q sunt indocti ac rustici. Atq̃ sue snie hoies ob voluptatē atq̃ dolorē sunt ꝓtinaces. Gaudēt. n. vincētes si nō e sua snia dissuasiōe vlla dimoueant: ⁊ dolēt si sua sint irrita vt decreta. Quare potius sunt incōtinēti q̃ ꝓtinēti sil'es.

¶ Sunt aũt ischyrognomones ⁊ idiognomones ⁊ indisciplinati ⁊ agrestes: ⁊ hi qdez idiognomones aũt ꝑ ꝑ delectationē ⁊ tristitiā: gaudent enim vincētes si nō trāsuadeant ⁊ tristant si infirma q̃ ipsoꝝ sint: quēadmodum sentētie: q̃re magis incōtinēti assimilant q̃ cōtinēti.

¶ Hec est 3ª ꝓticula ꝑme ꝓtis: in qua narrat q̃l'r ꝓtinaces se hñt ad incōtinētē. Isti enim ꝓtinaces assimilant incōtinēti ꝑ ꝑ ꝶ q̃ aliquā delectationē nimis querūt ⁊ aliquā tristitiā nimis fugiūt. Multi enim gaudēt ⁊ delectant qñ cōferēdo cū alys vincūt vel apparēt vincere: ꝫ nō trāsmutant a sua opione ꝑ ꝑ aliquā suasionē ⁊ multum tristant si eoꝝ snie vel opiones appareāt ifirme: ita q̃ opꝫ eas deserere: ⁊ in ꝶ ꝓueniūt cū incōtinēte ⁊ molli q supabūdanter appetūt delectationes ⁊ fugiūt tristitias: ⁊ sic ꝑz q̃ ꝓtinaces magis assil'ant icōtinēti q̃ ꝓtinēti. Isti sic ꝓtinaces in defensione suaꝝ opionū ⁊ sermonū dicunt ischyrognomones ⁊ idiognomones. i. ꝑꝓie snie vel ꝑꝓꝝ sensus: ⁊ sunt indisciplinati: qꝫ nolūt ab alio instrui: ⁊ dicunt agrestes: qꝫ semp volūt seq ꝑꝓiū sensuꝫ ⁊ nō ꝑñt de facili cū alys cōmorari. Eustratus dicit q̃ isti ꝓtinaces volūt ⁊ amant sermones ipsoꝝ: ⁊ sicd simplr dicant: quemadmodū snias ⁊ leges tenent: ⁊ si die existente dicant q̃ nox est nolunt aliquem sibi contradicere.

M ¶ Sunt ēt q nō ob incontinētiā in snia nō ꝑsistunt: vt Neoptolemus apud Sophoclē i philoctete: q̃ q̃ ob voluptatē nō ꝑsistit: sed honestatē. Erat. n. honestū illi vera log. Ab Ulyxe aũt fuerat illi ꝑsuasum mētiri. Etenim nō oīs q ꝑ ꝑ voluptatē q̃ ꝑꝓiā agit intēperās est: aut prauus: aut incōtinēs: sed qui agit ob turpem.

¶ Sūt aũt qdā q bis q̃ vīr nō imanēt nō ꝑ ꝑ incōtinētiā: pura in philotete q sophoclis neoptolem⁹: q̃ ꝶ ꝑ ꝑ delectationē nō imāsit ꝫ bonā: veꝝ dicere enim ipsi bonū erat: ꝑsuasus est autē ab Ulixe falsum dicere: nō enim oīs qui ꝑꝓter delectationē aliqd operat est itemperatus siue prauus siue icōtinēs: ꝫ q ꝑꝓter turpem.

¶ Hec est 4ª ꝓticula ꝑme ꝓtis: in qua narrat q̃ō aliq̃ discedunt laudabilr a sua opione vel rōne: ⁊ sūt illi q nō ꝑ ꝑ incōtinētiā nō imanēt ⁊ recedūt a sua opione: ꝫ ꝑ ꝑ bonum vtutis: ⁊ ponit exēplū de Neoptolemo in philotete sophoclis. i. in libro Sophoclis de philotete: qui fuit ꝑsuasus ab Ulixe q̃ diceret falsuꝫ ꝑ ꝑ vtilitatē patrie: ⁊ illius opionis fuit q̃ bonū eēt mētiri ꝑ ꝑ vtilitatē ꝓtie: ꝫ illi ꝑsuasioni ⁊ opioni nō imāsit ꝑ ꝑ amorē veritatis: ⁊ fecit hoc. s. trāsmutabat ab illa opione ꝑ ꝑ aliquā delectationē nō malā: sed bonā. Delectabile enim sibi videbat dicere verū: nec tñ ꝑ ꝑ ꝶ fuit icōtinēs itēpar⁹: nō enim oīs q ꝑ ꝑ delectationē aliqd opat est itēpar⁹ aut prauus aut icōtinēs: sed solū ille q ꝑ ꝑ turpē delectationem operatur aliqd turpe.

¶ Cū aũt sit ⁊ qdā talis: vt minus q̃ ꝶ oporteat corpis gaudeat voluptatibus nō ꝑsistens in rōne: inter hūc ⁊ incōtinētē medius ipse ꝓtinēs collocat. Incōtinens enim nō ꝑsistit in rōne: qꝫ magis q̃ ꝶ opꝫ voluptatib⁹ delectat. Hic vo nō ꝑmanet: qꝫ minus q̃ ꝶ opꝫ eisdē gaudet. At ꝓtinēs ꝑstat: ⁊ ob neutrum sniam mutat. Opꝫ aũt si ꝓtinētia sit studiosuꝫ: habitus vtrosq̃ ꝓrios im probos esse: quēadmodū ⁊ vident. Sꝫ qꝫ ꝑpaucis alter hominibus inest: raroq̃ admodum fit: temperantia soli ꝓrium intemperātie eē videtur: sic ⁊ cōtinentia soli incontinētie aduersari putatur.

¶ Quia aũt aliqs est talis q̃lis minus q̃ ꝶ opꝫ corporalib⁹ gaudēs: ⁊ nō imanēs rōni: talis huius ⁊ incōtinētis medius ꝓtinēs. Incōtinēs qdē. n. nō imanet rōni ꝑ ꝑ maius aliqd. Iste aũt ꝑꝓter min⁹ aliqd: cōtinēs aũt imanet ⁊ nō ꝑ ꝑ alteruꝫ trāsmutat. ¶ Opꝫ aũt siqdē ꝓtinētia studiosū: vtrosq̃ ꝓrios habit⁹ prauos: quēadmodū ⁊ apparēt: ꝫ ꝑ ꝑ alteꝝ in paucis ⁊ raro eē manifestū: quēadmodū tēpantia intēpantie vt ꝓrium esse solum: sic ⁊ continentia incontinentie.

¶ Hec est 2ª ꝓs ꝑncipalis hui⁹ capl'i: in qua ostēdit q̃ō cōtinētia hꝫ rōnē medy sicut ⁊ tēperātia que est vtus: ⁊ cōparat cōtinētiā ⁊ tēperātiā ⁊ incōtinētiā ⁊ intēperātiā ad inuicē: ⁊ cōtinet duas ꝓticulas. In ꝑma ostēdit ꝓtinētiā eē in medio. In 2ª ibi [Quia aũt ꝑm filitudinē.] cōpat ꝓtinētiā ⁊ tēperātiā: ⁊ ēt icōtinētiā ⁊ intēperātiā ad inuicē. In ꝑª igit ꝓticula ostēdit ꝑbs q̃ ꝓtinētia est mediū ⁊ quoꝝ est mediū. ꝑbat igit ꝑmo q̃ cōtinētia est qdā medietas laudabilis siue q̃ ꝓtinēs est qdā mediū: ⁊ hec est ꝗ 25ª que ꝑbat sic. Ubicūq̃ repiunt supabūdātia ⁊ defect⁹ vitupabiles ibi est medietas iter supabūdātiā ⁊ defectū laudabilis: ꝫ circa ꝓcupias delectationū corpaliū repiunt supabūdātia ⁊ defect⁹ vitupabiles. nā aliqs est sic disposit⁹ q̃ plus gaudet corpalib⁹ delectationib⁹ q̃ ꝶ opꝫ ⁊ nō ꝑmanet in rōne: ⁊ talis est incōtinēs sicut ꝑus visuꝫ est: ⁊ aliqs min⁹ gaudet corpalib⁹ delectationib⁹ q̃ ꝶ opꝫ: ⁊ nō ꝑmanet in rōne iudicando q̃ talib⁹ delectationibus est vtendū vt opꝫ: ⁊ ille qꝫ est rarus est inoiatus. igit circa delectationes corpales est aliqs medi⁹: q̃ nō plus gaudet corpalib⁹ delectationib⁹ q̃ ꝶ opꝫ nec minus: ⁊ ille medi⁹ est cōtinēs. De hac rōne ponit in textu minor ⁊ ꝓclo: ⁊ addit dicēs: q̃ iste. s. incōtinēs non imanet rōni ꝑ ꝑ aliqd maiꝰ. Ille aũt. s. deficiēs nō imanet rōni ꝑ ꝑ aliqd min⁹: hic est incōtinēs q vult plus vti delectationib⁹ ⁊ ille deficiēs q minus vult vti delectationib⁹: ideo nō imanet rōni: qꝫ minus vult vti delectationibus q̃ ꝶ opꝫ: sed ꝓtinēs imanet rōni ⁊ nō trāsmutat neqꝫ ꝑ ꝑ maiꝰ neqꝫ ꝑ ꝑ min⁹. ⁊ Opꝫ aũt sicdē. ⁊ Et qꝫ ꝓtinētia est habitus studiosus. i. vtuosus opꝫ q̃ vterqꝫ hit⁹ extrem⁹ sit prauus: qꝫ tñ alter. s. habitus deficiens non est nocatus: qꝫ raro ꝑ in

paucis inuenit: raro enim inuenit q̃ aliqs egrediat a rōne minus: iō vt q̃ tēperātia est ꝗia intēperātie solū: qd tñ nō est verū. Posset aũt poni ꝶ vna ꝗ. s. q̃ habit⁹ seu dispōnes ꝗie cōtinētie sunt praue. s. icōtinētia ⁊ insensibilitas: ⁊ est ꝓclo 26ª que ꝑbat sic. Cōtinētia est bona ⁊ studiosa: sed bonū nō ꝗiat bono: sed solū prauū ꝗiat bono: iō dispositiones ꝗie ꝓtinētie. s. incōtinētia ⁊ insensibilitas sūt praue.

19ª ꝓclo hui⁹. ⁊. li.

¶ At vo cū ob silitudinē multa dicant: factū est vt ⁊ tēperās ꝑ silitudinem cōtinēs dicat. Cōtinēs. n. talis est: vt nihil ꝓter rōnē ob voluptatē corpis agat: ⁊ tēpans ēt talis est. Sꝫ ille qdē hꝫ prauas cupiditates: hic aũt nō hꝫ. Et hic qdē est talis vt nō delectet ꝓter rōnē: ille vo talis vt delectet qdē: ꝫ nō ducat. Similes ēt sūt incōtinens ⁊ intēperās: qui qdem diuersi sunt: vterqꝫ enim corporis sequitur voluptates: sed alter ⁊ oportere putat: alter non putat.

¶ Quia aũt ꝑm silitudinē multa dicunt ēt ꝓtinētia que temperate ꝑm silitudinem cōsecuta est.

¶ Etenim cōtinens potēs nihil ꝓter rōnē ꝑ ꝑ corpales delectatiōes facere ⁊ tēperat⁹. ¶ Sꝫ hic qdē habēs: hic aũt nō hñs prauas ꝓcupias.

¶ Et hic qdē talis q̃lis nō ꝶ delectari ꝓter rōnē: ꝶ aũt qualis delectari: sed nō duci. ¶ Silis aũt ⁊ icōtinēs ⁊ intēperat⁹ alteri qdē existētes: vtriq̃ aũt corpalia delectabilia ꝑsequent. ¶ Sꝫ ꝶ qdē ⁊ existimās oportere: ꝶ aũt nō existimans.

¶ Hec est 2ª ꝓticula scde ꝑtis: in qua cōparat continētiā ⁊ tēperātiā: silr incōtinētiā ⁊ intēperātiā ad inuicem. ⁊ ꝑmo narrat q̃ ꝑ ꝑ silitudinē iter cōtinētē ⁊ tēperātū: incōtinens vī qñqꝫ intēperatus: ⁊ incōtinētia qñqꝫ seqt modū itēperātie seu nomē. ⁊ Eteniꝫ ꝓtinēs. ⁊ Et est silitudo iter ꝓtinētē ⁊ tēperātū: qꝫ tā cōtinēs q̃ ꝶ tēperatus hꝫ facultatē vt nihil ꝓter rōnē opet ꝑ ꝑ delectationes corpales. ⁊ Sꝫ ꝶ qdē habēs. ⁊ Sed differūt cōtinētia ⁊ tēperātia: ⁊ hec est ꝗ 27ª. s. q̃ cōtinētia ⁊ tēperātia differunt: que ꝑbat duplr. ꝑm q̃ duplr differūt cōtinētia ⁊ tēperātia. ꝑmo sic. Continēs hꝫ prauas ꝓcupias sed tēperatus nō hꝫ prauas ꝓcupias ꝫ ordinatas ⁊ moderatas ꝑ bitū tēperātie. ⁊ Et ꝶ qdē. ⁊ 2º ꝑbat sic. Tēperatus est sic disposit⁹ ꝑ habitū tēperātie q̃ nō delectat ꝓter rōnē: ꝫ ꝓtinēs est sic disposit⁹ q̃ delectat ꝓter rōnē: q̃ tñ nō ducat a passione. q̃ ꝛc. ⁊ Silis aũt ⁊ incontinēs. ⁊ Cōparat incōtinētē ⁊ intēperatū ad inuicē ꝑm queniē tiā ⁊ dīaꝫ: queniūt enim in ꝶ q̃ vtriq̃. s. incōtinētia ⁊ itēperātia siue icōtinēs ⁊ intemperatus ꝑsequunt delectabilia corpalia. ⁊ Sed ꝶ qdē. ⁊ Incōtinēs ⁊ intēperat⁹ differunt: ⁊ hec est ꝗ 28ª que ꝑbat sic. Intēperat⁹ ꝑ habitū itēpantie peruertētē iudiciū rōnis opinat delectabilia corpalia esse ꝑsequēda: ꝫ hic. s. icōtinēs nō opinat hꝰ delectabilia esse ꝑsequēda: qꝫ in eo saluat ꝑn⁹. s. iudiciū: vt dictū est supra.

27ª ꝓclo hui⁹. ⁊. li.

28ª cōclo hui⁹. ⁊. li.

Capitulum decimū

in quo ostēdit q̃ incōtinens nō est prudēs: ⁊ qualr se hñt ad inuicē prudēs ⁊ incōtinēs: ⁊ q̃ incōtinens nō est simplr malus sed semimalus: ⁊ q̃ nullus incōtinēs agit incōtinēter ex ꝓsilio: ⁊ in hoc queniūt oēs incōtinētes: ⁊ q̃ incōtinēs irrefrenatus est sanabilior q̃ incōtinēs debilis: ⁊ q̃ incontinens ꝑter consuetudinem est sanabilior q̃ incontinens per naturam.

¶ At qui neqꝫ fieri pōt vt idē sit prudēs atq̃ icōtinēs sil. Est. n. demōstratū prudētē simul ⁊ more studiosuꝫ eundē eē. Preterea nō solū ex eo qꝫ scit prudēs est: sed ex eo ēt qꝫ idoneus est ad agendū. At incōtinēs nō est idoneus ad agēdū. Habilē aũt nihil ꝑhibet eē incōtinentē. Quaꝑ ⁊ interdū nōnulli prudētes esse vident atq̃ incontinentes qꝫ differt habilitas a prudentia eo modo quem supradiximus.

Cap. 10ᵐ p. ⁊ra. ⁊. li. ethi. pᵗ ꝑs. ca.

¶ Eqꝫ simul prudētē ⁊ incōtinētē ꝗuenit esse eūdē: sil' enim prudēs ⁊ studiosus ꝫ morē oñsuꝫ est ens. ¶ Adhuc nō in scire solū prudēs: sed ⁊ in eo qd̄ practicus: incōtinēs aũt nō practicus. ¶ Binū aũt nihil ꝑhibet incōtinentē esse: ꝑꝓter qd̄ ⁊ vident qñqꝫ prudētes esse qdā incōtinētes ꝑꝓter dinotitam differre a prudentia ꝑm dictum modum in primis sermonibus.

Decimi. c. p. trac. diᵒ in duas ꝑtes ꝑn.

Istud est

10ᵐ capᵐ ꝑmi tractatus: in quo soluit scda dubitatio supi⁹ mota. s. vtrū aliqs possit eē sil' prudēs ⁊ icōtinēs: ⁊ cōparat ad inuicē incōtinētē ⁊ prudentē: ⁊ ēt cōparat diuersas icōtinētias iter se ꝑm cōueniētias ⁊ dīam. Istud capl'm ꝓtinet duas ꝑtes ꝑncipales. In ꝑma ꝑbs cōparat incōtinētē ⁊ prudētē ad inuicē. In 2ª ibi [Hic qdē enim ipsoꝝ.] cōparat diuersas icōtinētias ad inuicē. Pria ꝑs ꝓtinet duas ꝓticulas. In ꝑª declarat q̃ incōtinētia ⁊ prudētia nō ꝑñt esse sil' in eodē subiecto. In scda ibi [Et ꝑm qdē rōnē.] cōparat prudētē ⁊ incōtinētē ad inuicē ꝑm queniētiā ⁊ dīaꝫ. In ꝑma igit ꝓticula declarat q̃ nō est ꝑle aliquē esse prudētē sil' ⁊ incōtinētē: ⁊ hec est ꝗ 29ª que ꝑbat duplr. Primo sic. Nullus pōt esse sil' studiosus ꝑm vtutē moralē ⁊ incōtinēs: ꝫ oīs prudēs est studiosus ꝑm vtutē moralē. igit est ꝑle q̃ aliqs sil' sit prudens ⁊ incōtinēs. ⁊ maior ꝑz: qꝫ nullus studiosus ꝑm vtutē moralē deducit seu vincit a passionib⁹: sed oīs incōtinēs deducit ⁊ vincit a passionibus. q̃ ꝛc. Maior est manifesta ⁊ minor ꝑz ex 6º huius. Ubi ꝑbat q̃ prudēs hꝫ oēs vtutes morales. ¶ Intelligēdū est ꝶ qd̄ in 6º hui⁹ ꝑbatum est: q̃ hñs vnā vtutē moralē hꝫ oēs vtutes morales: qꝫ q hꝫ vnā vtutē moralē ꝑfecte: hꝫ ꝑfecte prudētiā: ⁊ q hꝫ ꝑfecte prudētiā hꝫ oēs vtutes morales. Si ergo aliqs esset sil' studiosus ꝑm vtutē moralē ⁊ incōtinēs, oporteret q̃ sil' haberet incōtinētiaꝫ ⁊ oēs vtutes morales: sed hoc est ꝑle: qꝫ sic esset sil' tēperat⁹ ⁊ incōtinēs: qd̄ nō est ꝑle: qꝫ tēperat⁹ nō vincit a ꝓcupia delectationū tact⁹: sed incōtinēs vincit ab hꝰ delectationib⁹: ⁊ sic sil' vincere ⁊ nō vincere ab eisdē qd̄ est ꝑle. ⁊ Adhuc nō i scire solū. ⁊ 2º ꝑbat ꝓclo sic. Nō solū dī aliqs prudens ex hoc q̃ est sciens: sed ex hoc q̃ est sciēs ⁊ practicus. i. opatiū bonoꝝ: ⁊ ex hoc arguit sic. Oīs prudēs necessario est practicus bonoꝝ: ⁊ incōtinēs nō est practicus bonoꝝ: q̃ ꝛc. ¶ Notādū est ꝶ: q̃ ꝑbs 6º huius distinguit prudētiā in tres ꝑtes. s. in cōsiliatiuā: iudicatiuaꝫ ⁊ executiuā seu preceptiuā executiōis. Si. n. qs habeat bonā cōsiliatiuā: que ꝓsistit in bona ingsitione medioꝝ ad finē: ⁊ ēt hēat bonā iudicatiuā: ita q̃ hēat rectū iudi⁹ de medys. s. q̃ mediū plus valeat ad finē ⁊ qd̄ minus: ⁊ nō hēat executiuā seu ꝑceptiuā executionis: nō est prudēs: modicū enim ꝑdest cōsiliari ⁊ iudicare: ⁊ nō exeq̃ ꝓsiliata ⁊ iudicata: iō oꝫ oēm prudētē esse practicū: hoc est executiuū bñ ꝓsiliatoꝝ ⁊ iudicatoꝝ. vñ ꝑ ꝑ practicum in ꝑposito ꝓtelligit exequētē vel ꝑcipientē exeq̃ recte iudicata. ⁊ Dinū. ⁊ Sed q̃ ꝶ prudētes nō sint icōtinētes: ⁊ tñ qñqꝫ existimant esse incōtinentes ꝑꝓter hoc q̃ dini seu dinotiti. i. ingeniosi seu idustry qñqꝫ sūt icōtinētes: ⁊ dinotiti existimant eē prudētes: iō credit qñqꝫ q̃ prudētes sint incōtinētes: qd̄ tñ non est veꝝ: nō. n. oꝫ q̃ dini sint prudētes ꝫ q̃ declatū est in 6º hui⁹: prudētia. n. sup dinotitā addit itētionē ad finē bo⁹.

Notandū

Et sunt rōne qdē ꝓpinquia: electiōe ꝟo diuersa. Nec incōtinēs sese hz vt is q scit ac cōtēplaſ: ſz vt is q dormit: aut est vinolētus: ⁊ sponte sua qdē agit: scit.n.quodāmō ⁊ qō ⁊ cui⁹ grā facit. Malign⁹ tñ nō est: electio nāq; est bona: quare semimalignus est: ⁊ nō iniustus. Non est enim insidiator.

Et ꝟm qdē rōnē ꝓpe esse: differre aūt ꝟm electionē. Neq; vtiq; vt sciēs ⁊ speculās: ſz vt dormiēs ⁊ vinolētus ⁊ volēs qdē: ꝟm modu; eniz quēdā sciēs: ⁊ qd facit ⁊ cuius grā: malus aūt non. Electio.n.aūt epyiches. Quare semimalus ⁊ nō iniustus: nō eniz insidiator.

Nec est ⁊ª pticula ꝑme ptis: in qua ꝓbs cōpat icōtinentē ⁊ prudētē ad inuicē ꝟm ꝓueniētiā ⁊ dziaz: ⁊ intēdit dicē q̃ prudēs ⁊ incōtinēs assiliant ꝟz rōnē. i. assiliant in hoc q̃ vterq; hz rōnē rectā: ⁊ differūt ꝟz electionē: qz prudēs segtur rectā electionē ⁊ rectū iudiciū rōnis: ſz icōtinēs nō sequit rectā rōnē ſz passionē. Neq; vtiq; vt sciens. Sed q̃uis prudēs ⁊ incōtinēs ꝓueniāt in ꝟ: q̃ vterq; hz rectaz rōnē: tñ alio mō ⁊ alio bñt rōnē: qz incōtinēs nō ē sciēs in habitu ⁊ speculās in actu ꝑticularia circa que negociat: ſz hz sicut dormiēs ⁊ vinolētus in gbus habitus rōnis est ligatus. Incōtinēs aūt peccat volūtarie ⁊ sciēs: qz in vli scit qd facit: ⁊ sic de alys circūstātys: nō tñ est icōtinēs malus qz nō agit ex electione: ſz electio ei⁹ est epyiches. i. bona. ſ. qñ est extra passionē: sed qñ supuenit passio corrūpit eius electio ⁊ vult malū. Et ita pz: q̃ ꝟm electionē differt incōtinēs a prudēte: qz prudētis electio nō corrūpit: sed incōtinētis electio corrūpit. Quare semimalus. Ex pdictis sequit q̃ incōtinēs nō est malus cū bēat rōnē rectaz: sed est semimalus: ⁊ ꝑ pōt poni ꝛclo 30°. ſ. q̃ incōtinens est semimalus: que ꝓbat ꝑ ꝟ q̃ ad malitiā regrunt duo. ſ. puersitas appetitus ⁊ corruptio rōnis: qcūq; igit hz vnū istoꝝ ⁊ nō reliquū est semimalus: qz hz medietatē malitie: ſz incōtinēs nō hz rōnē corruptā: sed hz rōnē rectā in vlīq; qñ passio insurgit: ⁊ hz rōnē rectaz in ꝑticulari ⁊ in actu cessante passione: ⁊ incōtinēs hz puersuz appetitū: qz volūtarie operat malū. igit incōtinēs est semimalus ⁊ non simpl'r iniustus nec insidiator: q̃st ex ꝓsilio ⁊ electiōe agēs malū: qō intelligēdū est q̃ ex habitu incōtinētie nō est malus nec insidiator: ex alio tñ habitu pōt esse malus ⁊ insidiator.

Nā ipsoꝝ alter qdē nō psistit in his q̃ statuit cōsultādo. Biliosus aūt atra bili nec ad ꝓsultandum oino est aptus. Et sil'is est igit incōtinēs ciuitati: que decernat qdē oia que sunt agenda ⁊ leges habeat bonas: ſz nō vtat: vt Anaxādrides facere dixit.

Urbs consultabat: leges que negligit almas.

Malignus aūt ciuitati: q̃ legibus qdē vtat: ſz pranis. Est aūt cōtinētia atq; icōtinētia circa id qō multitudinis exuperat habitū. Alter.n.magis alter min⁹ psistit q̃ plurimi possunt.

Hic qdē eniz ipsoꝝ nō īmāsiuus qb⁹ vtiq; cōsiliabit: melicus aūt neq; consiliatiu⁹ totaliter.

Et assimilat vtiq; incōtinēs ciuitati: cui calculant oia necessaria ⁊ leges hz studiosas: vtit aūt nulla: quēadmodū Anaxādrides cōuitiat⁹ est: ciuitas volebat cui legū nihil ē cure: malus aūt vtenti qdē legib⁹: malis aūt. Est aūt incōtinentia ⁊ cōtinentia circa superexcellens multorum habituz. Ꝟ quidem enim magis īmanent: Ꝟ autem minus plurium potentia.

Uisa cōpōne incōtinētis ad prudētē: Ꝟ in scōa pte ꝑncipali bui⁹ capl'i cōpat diuersas incōtinētias ad inuicē: ⁊ cōtinet duas ꝑticulas. In ꝑª cōpat diuersos incōtinentes ad inuicē ꝟz ꝓuenētiā. In ⁊ª ibi [Sanabilioz aūt.] cōparat incōtinētes ad inuicē ꝟm dziam. In ꝑma q̃ ꝑticula intendit dicere q̃ oēs incōtinētes ꝓueniūt in ꝟ q̃ nō agūt incōtinēter ex ꝓsilio: ⁊ pōt ꝟ poni ꝛ 31ª. ſ. q̃ nullus icōtinēs agit incōtinēter ex ꝓsilio. ſ. recte rōnis. Nec ꝛclo ꝓbatur sic. Ois incōtinēs vel est incōtinēs debilis vel icōtinēs prevolans seu irrefrenatus: sed neuter istoꝝ agit ex cōsilio. q̃ nullus incōtinētes agit ex ꝓsilio. Maior pz ex ꝑcedētib⁹: ⁊ ēt per diuisionē ꝑ ꝑdictionē: qz ois incōtinēs vel est ꝓsiliās q̃ opz opari: vel nō est sic ꝓsiliās. ꝑ mō est icōtinēs debilis. ⁊ª mō est incōtinēs ꝟolās: ⁊ sic pz maior. ⁊ minor declarat. Nā ꝟ. ſ. debilis ꝓsiliat ſz nō īmanet ꝓsilio. ⁊ ita incōtinēs non opat ex ꝓsilio. sil'r icōtinēs ꝟolās. ſ. icōtinēs melicus nullo mō ꝓsiliat: sed statiz absq; aliq̃ deliberatione segt passiones: ⁊ ita incōtinēs ꝟolās nō agit ex ꝓsilio cū total'r nō ꝓsilieꝝ. Et assimilat vtiq;. Et qz incōtinēs debilis nō īmanet ꝓsilio: iō assimilat ciuitati cui calculant ⁊ prouident oia nēcia ciuib⁹ bonasq; leges bñti: ſz eis nō vtenti: sicut dixit qdā Anaxādrides cōuitiādo ⁊ vitupando q̃ q̃dā ciuitas volebat hīe leges: sed ciuib⁹ nō erat cura de observātia legū. Eodē mō incōtinēs debilis hz rōnē ⁊ ꝓsiliū: ſz nō vtit cōsilio qō hz. Malus aūt. ſ. intēperat⁹ assimilat ciuitati vrēti legib⁹ sed malis. Est aūt incōtinētia. Et q̃uis incōtinēs nō vtat rōne quā hz: ⁊ cōtinēs vtat rōne: nō tñ q̃libet excessus a recta rōne facit incōtinētē: ſz ꝓtinētia ⁊ incōtinentia dicunt ꝟm illud qō excellit habitū ⁊ facultatē multoꝝ. Cōtinens eniz īmanet recte rōni magis q̃ multi pñt: quia vincit cōcupiscentias a gbus multi vincunt: ⁊ incōtinēs minus īmanet rōni quā multi possunt: qz vincitur a concupiscentijs quas multi superant.

Facilius aūt ea curari pōt incōtinentia: qua biliosi atra bili incōtinēter agūt: q̃ eoꝝ q̃ deliberant qdē sed nō ꝓsistūt. Et ii facili⁹ curari pñt q̃ ꝑ assuetudinē: q̃ ii q̃ nā incōtinētes sunt. Est.n.facili⁹ ꝓsuetudinē q̃ nām mutare. Iō.n. ⁊ ꝓsuetudinē mutare difficile est: qz silis est nature: quēadmodū ⁊ Euenus poeta dixit.

Usus longus mos est ac meditatio crebra.

Nunc tandem assero naturam mortalibus esse.

Quid igit cōtinētia sit ⁊ icōtinētia: ⁊ qd ꝓstātia mollitiaq;: ⁊ qūo inter sese habeāt habitus hi: tā dixīmus.

Sanabilioz aūt incōtinētia ꝟz ꝟz quā melici incōtinēter agūt ꝓsiliantiū nō īmanētiū aūt. Et ꝑ ꝓsuetudinē incōtinētes nālib⁹: facili⁹ eniz ꝓsuetudinē trāsmutare nā: ꝑ hoc eniz ꝓsuetudo difficilis: qm̄ nāe assimilat: quēadmodū ⁊ Ennio dicē aio diuturnā meditationē īmanere: amice ⁊ vtiq; oz bāc boib⁹ finiētē nāz eē. Quid qdē igit ꝓtinētia ⁊ qd icōtinētia ⁊ pseuerantia ⁊ mollities: ⁊ qualr bñt bitus hi ad inuicē dictū est.

Hec est ⁊ª pticula scōe ptis ꝑncipalis: in qua ꝓbs cōpat incōtinētes ad inuicē ꝟm dziaz: ⁊ ꝑmo cōpat incōtinentes prevolātē ⁊ icōtinētē debilē ad iuicē ꝟz dziaz: ⁊ est dzia in hoc q̃ icōtinētes incōtinētia quā bñt melici. i. icōtinentes ꝟolātes sūt sanabiliozes q̃ incōtinētes debiles ꝓsiliātes ⁊ nō īmanētes his q̃ ꝓsiliata sunt: ⁊ hec fuit vna ꝛclo bui⁹

libri supins in 4° caº posita ⁊ pbata vel eqpollēs. ⁊ rō buius ꝛclonis est: qz illi q bñt ꝓsiliū magis pñt vitare maluz q̃ illi q nō habent ꝓsilium: cū igt nō vitent maluz sed operent malū: seqt q̃ illi bñtes ꝓsiliū sunt magis mali ⁊ min⁹ sanabiles. Aly aūt ꝟolātes nō bñtes ꝓsiliū habito cōsilio magis ⁊ facilius pñt sanari. [Et p ꝓsuetudinē.] Comparat incōtinētes alio mō differentes ꝟm dziaz adinuicē itēdēs q̃ incōtinēs per ꝓsuetudinē sunt sanabiliozes q̃ incōtinētes p nām: ⁊ hec ē ꝛclo 32ª que ꝓbat sic. Incōtinētes p cōsuetudinē sunt sanabiliozes p mutationē seu variationem ꝓsuetudinis: aut illius ad qō ꝓsuetudo inclinat: ⁊ incōtinētes p nām: seu pp inclinationē nālis complionis nō sunt sanabiles nisi p mutationē nāe: vel inclinationis nāe: ſz difficilius est īmutare nām q̃ ꝓsuetudinē: qz cōsuetudo non est difficilis ad imutādū: nisi qz assimilat nāe: ⁊ vnūqōqz pp qō ⁊ illud magis: igit incōtinētes p nāz sunt magis de difficili sanabiles q̃ incōtinētes p ꝓsuetudinē: ⁊ per ꝓñs incōtinētes p ꝓsuetudinē sunt sanabiliozes q̃ incōtinētes p nām: vñ ꝓsuetudo imitat nāz: sicut dixit Ennius poeta.

Amice dico diuturnā meditationē īmanere: ⁊ hanc finiētē. i. ad finē ꝓueniētē oīb⁹ eē nām. Quid igit ꝓtinētia ⁊ qd incōtinētia: ⁊ perseuerantia: ⁊ mollities: ⁊ qualr bñt bitus bi ad inuicē dictū est.

Secū tra. **Tractatus** scōs 7ª libri de mā ꝓtinētie ⁊ incōtinentie. ſ. de delectatiōe ⁊ tristitia: ꝓtinēs q̃tuor capl'a. Capl'm ꝑm ꝓtinet opiniones ⁊ rōnes opinionuz de delectatiōe ⁊ tristitia in gñali. In ⁊° capl'o ibi. [Qm̄ aute nō accidit.] solunt rōnes q̃ falsum ꝛcludūt in ꝑ° capl'o tio est bona: ⁊ psuadet q̃ delectatio nō solū est bona: ſz q̃ est optima. In 4° caº ibi. [De corpalib⁹ aūt.] determinat spāliter de delectationibus ⁊ tristitijs corporalibus.

Capitulum primū in quo ondit q̃ ad pbm mozalē ptinet ꝓsiderare de delectatione ⁊ tristitia: ⁊ ponunt opiniōes ⁊ rōnes opinionū de delectatione ⁊ tristitia in generali.

Ad ipsuz aūt ciuilē philosophū ptinet de voluptate cōtēplari atq; dolore. Dic.n.architectus est finis: ad quē respiciētes: vnūqōqz aut malū aut bonuz simpl'r dicimus. Insup ⁊ necessariuz est de ipsis ꝓsiderare: ⁊ vtutē.n.mozū ⁊ vitiū circa dolores voluptatesq; posuimus: ⁊ felicitatē plurimi cū voluptate asserūt esse.

Caput ꝑm 2. ra. li 7. etb. ꝑ ps. ca. D

De delectatione aūt ⁊ tristitia specularī ei⁹ q̃ politicā philosophat. Iste eni finis architecton ad quez respiciētes vnūqōqz qdē malum: hoc aūt bonuz simpliciter dicim⁹.

Adhuc aūt necessariozꝝ itēdere de ipsis: virtutez eniz ⁊ malitiam mozalē circa tristitias ⁊ delectationes posuimus. Et felicitatez plures cum delectatione esse aiunt: ꝓpter qō ⁊ beatum denominauerūt a gaudere.

Primi. c. 2 trac. 01° in tres ꝑ tes ꝑt. **Istud est** ꝑm capm ⁊ tractat⁹: in quo ponunt opiniones de delectatione ⁊ tristitia in gñali ⁊ rōnes opinionū: ⁊ ꝓtinet tres ꝑtes ꝑncipales. In ꝑª ꝑponit itētionē suā ⁊ eā ꝓbat. In ⁊ª ibi. [Dis qdē igit.] ponit opiniones circa delectationes in gñali. In 3ª ꝑte ibi. [Total'r qdē igit.] disputat in ducēs opiniōnū rōnes. In ꝑª igt ꝑte ꝓponēdo suā intētionē dicit: q̃ ꝓsiderare de delectatione ⁊ tristitia ꝓtinet ad eū q̃ ꝓbat circa sciam politicā: ad quā tota scia mozalis ordinat sicut ad sciam mozalez maxime ꝑncipalē: vñ ad sciam mozalē ꝓtinet ꝓsiderare de delectatione ⁊ tristitia: ille.n.finis ꝓbat intētionē suā. ſ. q̃ ad scia; mozalē ꝓtinet ꝓsiderare de ōlectatiōe ⁊ tristitia. Et hec est ꝛclo. 33. q̃. ꝓbat triplr. Prio sic. De illo ꝓtinet ad scia; ꝓsiderare: ad qō respiciēdo dz aligs bonus vel malus mozaliter: sed respiciendo ad delectationē dz aligs bonº vl malus mozalr. igit de delectatiōe ꝓtinet ad mozalē pbm ꝓsiderare: ⁊ qz ꝓrioꝝ eadem est disciplina: sequit q̃ mozalis scia hz ꝓsiderare de tristitia. Maior pz de se: qz opz in agibilib⁹ ꝓsiderare de mēsura ꝑ respectū ad quam vnūqōqz opus dz bonū vel malū: bñ opatū ꝟz artē vel nō bñ. ⁊ minor pz. Nā sicut finis architectonice artis est ille ad quem boies respiciūt tāq̃ ad quādā mēsurā oiuz q̃ sub illa arte ꝓtinent: ita se hz ōlectatio in his q̃ ꝓtinēt ad scia; mozalē: respiciēdo.n.ad delectationē dicim⁹ aliquē esse bonū vel malū mozalr: q̃ eni in bonis opib⁹ delectat dz bonº: ⁊ q̃ in malis delectat dz malus mozalr: ⁊ de his q̃ fiūt ex delectatione iudiciū obseruat. Iudicam⁹ eniz illō eē malū qō ex mala delectatione ꝓcedit: ⁊ illud iudicam⁹ eē bonū qō ex bona delectatione ꝓcedit. [Adhuc aūt.] ꝓbat eadē ꝛ sic. Ad mozalē pbm ꝓtinet ꝓsiderare de vtutib⁹ mozalib⁹ ⁊ vitijs eis oppositis: ſz q̃ hz ꝓsiderare habitū hz ꝓsiderare oba seu mām habitus: circa q̃ est: sed virt⁹ ⁊ malitia ei opposita sunt circa delectationes ⁊ tristitias: vt oñsum est supius. igt ad mozalē pbm ꝓtinet ꝓsiderare de delectatione ⁊ tristitia: hec rō ꝓbat q̃ necesse est mozalē pbm ꝓsiderare de his: ⁊ de ꝟ dicit text⁹. [Adhuc ⁊ nēcium intēdere de his.] qz sine cognitiōe hoꝝ nō pñt cognosci vtutes mozales ⁊ malitie opposite. [Et felicitatez.] Tertio ꝓbat ꝛclo sic. Qui hz ꝓsiderare de felicitate hz ꝓsiderare de delectatiōe: ⁊ ꝑ ꝓñs de tristitia opposita: sed ad pbm mozalē ꝓtinet ꝓsiderare de felicitate tanq̃ de fine vltimo oiuz opatoꝝ. q̃ ⁊c. Minor est manifesta. ⁊ maior pz: nā ples ponūt felicitatē eē cū delectatōe: de quoꝝ numero est ipse Arist. vñ apud grecos beat⁹ noiat a gaudendo: igit ad mozalē pbm ꝓtinet ꝓsiderare de delectatione. Sed hic est dubiū: qz ꝑ hoc q̃ ad politicā vel ad scia; mozalē spectat ꝓsiderare de delectatiōe nō apparet q̃ ad istā sciam: q̃ etbica dz: ꝓtinet ꝓsiderare de delectatiōe. Dōm q̃ hic ꝓbat: q̃ ad politicā: vel ad sciam subuenīēte politice pertinet ꝓsiderare de delectatiōe: ⁊ ꝟ ꝓbat rōnes hic inducte. Uel pōt dici q̃ pbs ꝓbat directe hic: q̃ ad hāc scia; q̃ etbica dz ꝓtinet ꝓsiderare de delectatiōe ⁊ tristitia: qz hec scia ꝓsiderat de vtutibus mozalibus ⁊ vitijs eis oppositis.

Quibusdā igit nulla voluptas aut ꝑ se aut ꝑ accñs bonū esse vl: nō eni idē bonū esse putāt ac voluptatē. Quibusdā nōnulle qdē bone: plereq; aūt praue esse vñr. Sunt ⁊ q̃ tertio censent: ⁊ si oēs sunt bone: sūmuz tamen bonū voluptatem esse nō posse.

Dis qdē igit vl: neq; vna delectatio esse bonū pz ꝟz seipsaz: neq; ꝟm accidēs: nō enim esse idē bonū ⁊ delectationē: bis aūt qdē q̃daz esse bone: multe aūt praue. Adhuc hoꝝ tertiū: ſz ⁊ oēs bonū: tñ nō ꝓuenit eē optimā ōlectationē.

Hec ē ⁊ª ps hº capl'i: in q̃ ponūt opiones circa delectatnes ⁊ tristitias: q̃ sūt tres opiones: qdā aūt dixerūt q̃ nulla delectatio ē bona neq; ꝑ se neq; ꝑ accñs: ⁊ si ꝓtingat q̃ aliqō ōlectabile ē boᵐ: nō tñ illō qō i eo ē boᵐ: ē ōlectatio. Scōa opio ē: q̃ ōlectatōes q̃dā sūt bone: m'lte tñ sūt praue: ⁊ ita nō oīs ōlectatio ē bona. Tertia opio ē q̃ pōit: q̃ ⁊ si oīs ōlectatio sit boº: nl'a ōlectatio ē optia: vñ ista opio ponit q̃ nulla ōlectatio ē optia: nec ꝑ ꝓñs optim⁹ finis opabiliū.

Nō bonū igit oino esse putat: qz oīs voluptas gnō est sensibilis ad nām. Sencratio ꝟo nulla genus idem

I subiit qō fines. Nulla enīz edificatio domus est. Preterea vir temperās fugit ipsas voluptates. Preterea prudēs psequīt vacuitatē dolozis: nō id qō afficit voluptate. Preterea voluptates impedimento prudētie sūt: atqz quo magis bisce qspiā gaudet: eo magis impedit: vt in venerea fit voluptate. Nemo nāqz dū est in illa mēte qcq̄ pspiccre pōt. Preterea ars nulla est voluptatis: ⁊ tamen oē bonū artis est opus. Insuper ⁊ pueri ⁊ fere ipsas voluptates sequuntur.

3ª ps ca. ¶ Totalīr qdē igit nō bonuz: qm̄ ois delectatio gnātio est in nām sensibilis: neqz vna aūt gnātio cognata finib⁹: puta neqz vna edificatio domus. ¶ Adhuc tēperatus fugit delectationes.

K ¶ Adhuc prudēs nō triste psequīt: nō delectabile. ¶ Adhuc ipedimētū ei qō est prudētē esse: delectatiōes: ⁊ quāto magis gaudet magis: puta eā que venereoꝝ. Nullū enīz vtiqz posse intelligere aliqd in ipsa. ¶ Adhuc ars neqz vna delectationis: quāuis esse bonum artis opus.

¶ Adhuc pueri ⁊ bestie psequūt ōlectatiōes.

¶ Hec est 3ª pars hui⁹ capli: in qua ꝓbs disputat inducēs dictaꝝ opionū rōnes ⁊ ōtinet tres pticulas. In pma ponit rōnes p̄me opionis. In 2ª ibi [Huiō aūt non oēs.] inducit rōnes ad scōaz opionē. In 3ª ibi [Adhuc aūt nō optimū.] inducit rōnes ad tertiā opionē. In p̄ⁿ igit pticula iducit. 6. rōnes p pma opione q̄ ponit ꝙ nulla delectatio est bona. p̄ⁿrō est hec. Nulla gnātio sensibilis i nāz est bona. ois delectatio est gnō sensibilis in nām. igit nulla delectatio est bona. Maior pz: qz nulla gnō est finis: ſz via ad finē: sicut edificatio q̄ est gnō dom⁹ nō est dom⁹ ſz via ad domuz: ⁊ bonū ⁊ finis ꝯz istos est idē: ⁊ iō cū nulla gnō sit finis: segt ꝫm eos ꝙ nulla gnō est bo^m. ⁊ minor pz p diffōnē delectationis quā ipsi delectationi attribuebāt. Dixerūt enī ꝙ solū tunc est delectatio qn̄ aliqd sensibilīr aggenerat nostre nāe q̄si nobis cōnāle: sicut pz in sumptiōe cibi. [Adhuc tēperat⁹.] 2ª pbat cadē opio sic. Illō qō vtuosus laudabilīr fugit est bo^m: ſz oēm delectationē vtuosus laudabilīr fugit. ḡ nulla delectatio est bona. Maior de se pz. ⁊ minor apparet. nā tēpatus laudat ex B ꝙ fugit delectatiōes. [Adhuc prudēs.] 3ª pbat sic. Illud qō prudēs nō psequīt. i. ꝙ prudēs nō querit nō est bonū: ſz prudēs segt ⁊ querit nō triste ⁊ supple: nō querit ⁊ nō psequīt delectabile ſz fugit illō. igit nulla ōlectatio est bona. Et dicit Lincoñ. ꝙ cū dī prudēs psequīt nō triste. B totū nō triste/est vnū nomē infinitū: prudens enīz nec psequīt triste nec delectabile. [Adhuc ipedimētū.] 4.ª rō est ista. Nullū bo^m ē ipedimētū prudētie aut ipedit aliquā prudētiā esse: ſz delectationes ipediūt prudētiā ⁊ tanto magis quāto fiūt maiores: sicut pz de delectatione venereoꝝ q̄ est maxīa. Illa enī delectatio intātū impedit rōnē. ꝙ nullus in illa delectatione actuali pōt aliqd actu itelligere: ſz tota itētio aīe trahit ad delectationē. Ex quo igit quāto delectatio est maior tāto magis ipedit prudētiā: segt ꝙ delectatio p se ipedit prudētiā: ⁊ per ꝓns ois delectatio ipedit prudētiā: ⁊ p ꝓns nulla delectatio est bona. [Adhuc ars.] 5ª rō est ista. Nihil qō nō est op⁹ alicui⁹ artis est bo^m: ſz nulla delectatio est opus alicui⁹ artis. ḡ ⁊c. Maior pz: qz oē bonū humanū ex rōne vī esse bonū: ⁊ ita oē bonū humanū vī esse opus alicui⁹ artis. ⁊ minor pz: qz nulla est ars ad delectandū. [Adhuc pueri ⁊ bestie.] 6ª rō est ista. Nihil qō querīt a pueris ⁊ bestijs est bo^m: qz qō in boīe est puerile ⁊ bestiale vitupat: sed pueri ⁊ bestie psequuntur ⁊ querunt delectationes. igitur videtur ꝙ nulla delectatio est bona.

M ¶ Nō esse aūt oēs studiosas existimat: qz sunt ⁊ turpes atqz infames: ⁊ qz afferunt detrimentum. Eoꝝ. n. que voluptatem efficiunt nōnulla pariunt morbos.

¶ Huiusmodi aūt nō omnes studiosas: qm̄ sūt ⁊ turpes ⁊ probrose ⁊ qm̄ nociue: egritudinalia enim quedaz delectabilium.

¶ Hec est 2ª pticula tertie ptis: in qua arguit ad scōaz opionē. pbādo ꝙ nō ois delectatio est bona ⁊ pbatur duplīr. p̄ p boc ꝙ q̄dā sunt delectatiōes turpes ⁊ probrose. i. infames: ⁊ p ꝓns tales delectatiōes nō sunt bone ⁊ qn̄qz nociue. 2ª pbat idē sic. Quedā delectationes sunt nociue inducētes egritudines: ⁊ per ꝓns tales delectationes nō sunt bone: ⁊ per ꝓns non omnis delectatio est bona.

O ¶ Ex eo vō voluptas sūmū bonū nō esse putat: qz nō est finis ſz gnō. Hec igit fere sūt q̄ de voluptate dīr.

¶ Adhuc aūt nō optimū ōlectatio: qm̄ nō finis: sed gnō: que qdē igitur dicunt hec sunt.

¶ Hec est 3ª pticula 3ª ptis: in qua arguit ad tertiā opionē: que ponit ꝙ nulla delectatio est optima: cuius oēs delectationes sint bone. pbat vnico medio sic: qō nō est finis nō est optimū: ſz nulla delectatio est finis. igit nulla delectatio est optimū. Maior pz de se. ⁊ minor pbat ex dicta dicentiū ꝙ ois delectatio est gnātio sensibilis in nām: ⁊ nulla generatio est finis sed via ad finem. Que igit dicuntur ab alijs de delectatione dictum est.

Capitulū secundū

P in quo ostēdit ꝙ nō accidit p̄ dit ex pdictis delectatione nō esse bonā neqz optimā ponēdo q̄sdā distinctiones. Pria est talis. s. ꝙ aliqd est tale simplīr ⁊ aliqd est tale alicui ⁊ nō simplīr: ⁊ hec distinctio cōpetit bono ⁊ fini habitui nāe motui: gnōni eligibili ⁊ delectatiōi. Secōa distinctio est ꝙ aliqd dī eē bonū ꝯz actū: ⁊ aliqd ꝯz habitū: ⁊ B distinctio cōpetit delectatiōi: actus seu opō quedā est ꝓstitutiua habitus ⁊ q̄dā est ab hitu in eē ꝓstituto. Alia distinctio de delectatiōe est ꝙ q̄dā est pura sine admistiōe tristitie ⁊ quedā est mista cū tristitia ⁊c. Et p istas distōnes ⁊ hō soluūt rōnes que circa delectationē faciunt dubitare.

¶ Nō effici ob ea q̄ dicta sūt vt voluptas bonū nō sit: nec id qō est optimuz: ex hisce sane cōstabit. Primum nāqz cū bonū sit duplex: est enīz aliud absolute: aliud alicui bonū: ⁊ nāe ipse ⁊ habit⁹ hec sequent: q̄re sequetur ⁊ mot⁹ ⁊ gnātiones. Atqz eaꝝ q̄ praue vident eē: q̄dā sunt simplīr praue alicui vō nō sunt: sed expetibiles huic: q̄dā nec huic: sed nōnūq̄z ⁊ tēpore puo: expetibiles vō nō sunt: q̄dā neqz voluptates sunt: ſz vīr: q̄ sunt dolore ⁊ medicaminis grā: quales sūt egrotātiū. Preterea cū bonoꝝ aliud sit opatio aliud habit⁹ operationes q̄ nālē ꝓstituūt habitū: p accīs afficiūt voluptate. Est igit opatio in cupiditatib⁹ idigētis habit⁹ atqz nāe. Nā ⁊ sine dolore cupiditateue sunt voluptates: vt opōnes cōtēplādi: nō deficiēte nā. Signū autē est ꝙ nō eisdē gaudēt boīes: cū repleī ⁊ cū est cōstituta nā. Sz cū est ꝓstituta his q̄ simplīr afficiūt voluptate: cū repleī ⁊ ꝓtrarijs: nā ⁊ acrib⁹ gaudent ⁊ amaris: quoꝝ nihil ꝓprius aut nā aut simplīr afficit voluptate: q̄re nec voluptates. Nā vt ea q̄ voluptatē afficiūt inter sele distāt: sic: ⁊ voluptates ee q̄ ab illis pueniūt.

Quoniam

A Caput 2^m tra. 2. ⁊. li. ethi. p̄ps ca. Quoniā aūt nō accidit pp hoc non esse bonū nec optimū ex his manifestuz.

¶ Primū qdē qm̄ bonū duplīr: hoc qdē enim simplīr: hoc aūt alicui ⁊ nā ⁊ habit⁹ cōsequenter: quare ⁊ motiones ⁊ generationes ⁊ praue esse in se: he qdē enim simplīr praue: alicui aūt nō: sed eligibiles huic. q̄dā aūt neqz huic: sed aliq̄n ⁊ ꝫm paucū tēpus: eligibiles aūt nō: he aūt neqz delectationes: ſz vident quecūqz cū tristitia ⁊ medicine grā: puta que laborantiū. ¶ Adhuc qz boni: h qdē opatio: hic qdē habitus est: ꝫm accidēs ꝓstituentes in nālē habitū delectabiles sunt. Est aūt opō in ꝓcupiscētijs indigētis ⁊ impfecti habit⁹ ⁊ nāe qz sine tristitia ⁊ ꝓcupia sunt delectationes: puta ei⁹ qō est specularī opōnes: nā nō indigente.

B ¶ Signū aūt qm̄ nō eodē delectabili gaudent: ꝫm ꝙ repleī nā ⁊ ꝓstituta. Sz ꝓstituta qdē simplīr delectabilib⁹: repleta aūt ⁊ ꝓtijs: etenīz acutis ⁊ amaris gaudēt: quoꝝ nihil neqz nā ōlectabile: neqz simplīr delectabile: q̄re neqz delectationes: vt enīz delectabilia ad inuicem ꝓstituta sunt: sic ⁊ delectatiōes ab his.

Sēdi. ca. 2 trac. di⁹ in duas ptes pn. C ¶ Istud est 2^m capl'm scōi tractat⁹: in quo ꝓbs intendit soluere aliq̄s rōnes opinionuz pdictarū. s. illas q̄ falsum ꝓcludūt: ⁊ ōtinet istud capl'z duas ptes p̄ncipales. In p̄ⁿ ponit itētionē suā: ⁊ ponit q̄sdā distōnes nēcias ad ppo^m. In 2ª ibi [Adhuc nō ē nēciū.] soluit aliq̄s rōnes supius iductas p dictas distinctiones. In p̄ⁿ igit pte dicit: ꝙ ex seq̄ntib⁹ erit manifestū: ꝙ pp dictas rōnes nec segt ꝙ nulla delectatio sit bona: nec ꝙ nulla delectatio sit optia. Mediā aūt opionē q̄ ponit ꝙ aliq̄ delectatio est bona: sed nō ois delectatio est bona: ōtermittit: qz illa opinio est vera: sed alias duas opiones tāgit: qz hīt rōnes ꝓstl'es ⁊ ſſl'soluunt. [Primū qdē.] Proposita itētiōe ponit duas distōnes p̄ncipales. Pma est ꝙ bonū dī duplīr. vno mō illō qō est bonū simplīr. Alio mō illō qō est bonū alicui ⁊ non simplīr bonū: ⁊ qz bonū est finis in quē oia tēdūt: iō sic bonū dī duplīr: ita ꝓsequēter nā ⁊ hitus que ordinant in bo^m dicunt duplīr. Quidā. n. habit⁹ ordinant in bonū simplīr: ⁊ isti dīr simplīr boni hīt⁹: ⁊ q̄dā hīt⁹ nō ordiant in bo^m simplīr ſz in bonū alicui: ⁊ isti dīr boni hitus nō simplīr sed alicui. Et eodē mō est de naturis: qm̄ q̄dā est nā: q̄ simplīr est bona nā: ⁊ q̄dā est bona alicui. ⁊ qz ex naturis ⁊ hitib⁹ pcedūt motiones ⁊ gnōnes: opz ēt ꝙ circa eas ꝓnter se hēat. s. ꝙ q̄dā simplīr sint bone ⁊ q̄dā bone alicui. hec igit distō. s. in simplīr ⁊ alicui ꝓuenit finib⁹: qz q̄dā finis est simplīr bonus ⁊ q̄dā alicui. Et cōpetit habitib⁹: naturis: ⁊ motibus: ⁊ gnōnib⁹: ⁊ qz delectatio existimat eē gnō: eadē distinctio cōpetit delectationi. s. ꝙ q̄dā delectatio est simplīr delectatio: ⁊ q̄dā nō est simplīr delectatio ſz solū alicui. Et eadem distinctio est de prauis delectatiōib⁹. Nā q̄dā sunt praue simplīr: ⁊ q̄dā nō sunt praue simplīr sed eligibiles alicui vt scissio carnis est praua alicui vt existēti sano: ⁊ infirmo indigēti scissione nō est praua sed eligibilis ⁊ delectabilis: ⁊ delectatio alicui q̄dā est eligibilis simplīr alicui: vt illa que semp alicui est eligibilis: ⁊ q̄dā nō est eidē simplīr eligibilis: ſz per paucū tps. vbi grā. egrotāti egritudie incurabili semp ⁊ simplīr est eligibilis aliq̄ medicia ꝓseruatiua vite: sed comedere nō est simplīr eligibile ſz aliq̄n: vt q̄n esurit. Adhuc q̄dā sunt delectatiōes q̄ apparēt delectatiōes ⁊ nō sunt: vt ille q̄ sunt cū tristitia ⁊ dolore: vt ille q̄ assumuntur vt medicine egritudis seu dolozis ⁊ hō delectatiōes sūt laborantiū. i. ifirmātiū. Sic igit pz ex pmissis ꝙ tres h̄ ponunt distōnes delectationis. p̄ⁿ ꝙ q̄dā est delectatio simplīr: ⁊ q̄dam est delectatio nō simplīr ſz alicui. Secōa est ꝙ delectationū alicui: q̄dā est q̄ semp est sibi delectatio: ⁊ q̄dā q̄ qn̄qz est delectatio ⁊ qn̄qz nō. Tertia est ꝙ delectationū q̄dā est vera ⁊ q̄dā apparēs ⁊ nō vera: vt illa que est cū tristitia. [Adhuc qdē qz boni.] 2ª distictio p̄ncipalis est de bono: ⁊ est ꝙ qōdā est bonū qō se hz p modū opōnis sicut ⁊ pslderatio: ⁊ qōdā est bonū qō se hz p modū hitus vt scia: ⁊ sicut bonū dī duplīr. s. de hitu ⁊ de opōne: ita delectatio dī de delectatione ꝯz habitū ⁊ de delectatione ꝫm opōnē: ſz qz opō q̄dā est p̄cedēs habitū aut nām: vt opōnes p quas pducīt hitus nālis seu nā: ⁊ q̄dā est opō q̄ est ab habitu ⁊ a nā iā in eē ꝓstituta: ne credat ꝙ delectatio p se sit in opōne ꝓstituēte habitū vel nām: declarat ꝓbs ꝙ delectatio p se nō est in opōnib⁹ ꝓstitutiuis hit⁹ vel nāe: ſz in opōnib⁹ que sunt ab hitu vel nā iā in esse ꝓstitutis: ⁊ delectatio p accīs est in opōnib⁹ ꝓstituētib⁹ habitū aut nāz. Ponit ḡ talē distinctionē delectationū ꝙ q̄dā est delectatio admista cū tristitia: ⁊ q̄dam est delectatio sine tristitia. Delectatio q̄ est in ꝓcupiscētijs ⁊ opōnib⁹ hīt⁹ aut nāe deficiētis sūt cū tristitia: B est ille opōnes q̄ sūt ꝓstitutiue seu pductiue hitus vel nāe sunt cū tristitia: ſz delectatio q̄ est in opōnib⁹ q̄ sunt ab hitu ⁊ a nā iā ꝓstitutis in eē: sunt sine tristitia: vt delectatio q̄ est in speculatione. Ista distōne posita pnit h̄ poni due ꝓclones. s. 34.ª ⁊ 35ª. p̄ⁿ est ꝙ delectatio in opōnib⁹ ꝓstituētib⁹ habitū ⁊ nām nō est delectatio per se ſz p accīs: ⁊ hec est ꝓclo 34ª que pbat duplīr. Prio sic. Illa delectatio q̄ est cū tristitia nō est delectatio p se ſz p accīs: qz p se delectatio excludit oēm tristitiā: ſz delectatio in opōnib⁹ ꝓstituentib⁹ hitū aut nām est cū tristitia ⁊ ꝓcupiscētia: nō enīz pōt eē absqz tristitia. s. ꝙ aliqs ꝓcupiscat pfectionē quā nō hz. igit talis delectatio nō est p se delectatio. Maior pz ⁊ minor pōt apparere ex h̄: ꝙ delectatio que est in comedēdo ⁊ bibēdo q̄ sunt opōnes ꝓstituentes nām/est admista cū tristitia. Nā quādiu aliqs delectatur in comedēdo hz tristitiā q̄ est esurire: ⁊ quādiu aliqs delectat in bibēdo hz tristitiā q̄ est ex sitī. [Signū aūt.] 2ª probat p q̄dā signū: ⁊ est ꝙ nō sunt eadē delectabilia indigētib⁹ ⁊ ꝓstitutis: hoc est nō indigētib⁹: vt pz. nā esuriētib⁹ est cib⁹ delectabilis: sed saturatis cibo ⁊ nō indigētib⁹ nō est cibus delectabilis: ⁊ B est signū ꝙ delectatio q̄ est in opōnib⁹ ꝓstitutiuis habit⁹ aut nāe est ꝫm accīs delectatio: qz nō est oīb⁹ delectatio: ⁊ nō est delectatio nisi pp defectuz: ⁊ ex hoc pōt formari rō talis. Illō qō est p se ⁊ simplīr delectabile semp ⁊ in oī statu est eisdē delectabile: ſz opōnes ꝓstituētes habitū aut nām nō semp ⁊ in oī statu sunt eisdē delectabiles: qz nō eadē sunt delectabilia repletis ⁊ esuriētib⁹: vt visuz est. igit hō opōnes nō sunt p se delectabiles: ⁊ p ꝓns delectatiōes q̄ sunt ꝫm hō opōnes nō sunt delectabiles p se ſz p accīs tm̄. Pōt ēt h̄ poni alia ꝓclo. s. 35ª hui⁹ libri. s. ꝙ delectationes q̄ sunt in opōnib⁹ que sunt ab hitu ⁊ nā iā in esse ꝓstitutis sūt delectatiōes p se: ⁊ hec ꝓclo pōt pbari duplīr. Prio sic. Ille delectationes que sunt sine tristitia sūt delectationes per se ⁊ simplīr: qz sunt pure absqz mistione ꝓtij: sed opōnes que sunt ab habitu ⁊ nā ꝓstitutis in esse sunt sine tristitia. igit hō delectationes sunt delectationes per se. Maior pz de se. ⁊ minor appet: qz opōnes q̄ sunt ab habitu sunt absqz indigētia nāe: qz pcedūt ex pfectione nāe. s. ex nā pfecta per habitū: ⁊ tristitia non est nisi ppter aliquā idigentiā: iō operatiōes que sunt ab habitu

Tres dis. delectationum.

34ª cōclo hui⁹. ⁊. li.

35ª ꝓclo hui⁹. ⁊. li.

sunt absq; tristitia. 2° pbat hec ꝑ per signũ: ⁊ hoc est sig^m. Illa que sunt delectabilia ꝓstitutis per nãm nullo mõ idigentib^9 que ad pfectionẽ nãe ꝓtinent sunt simplr ⁊ per se delectabilia: hꝰ sunt opõnes que sũt ab habitu: iõ opõnes que sunt ab habitu sunt p se delectabiles: ⁊ per ꝓnãs delectationes que sunt in operationib^9 que sunt ab habitu sunt delectationes per se ⁊ simplr. Delectationes alie que non sunt ab habitu sunt delectationes p accidẽs. vñ delectabilia/pfectione nõ idigẽtib^9/sunt per se delectabilia. ⁊ delectabilia repletis. i. his q sunt in repleti: q adhuc idigẽt/sũt delectabilia ꝓria per se delectabilibus. Exẽplũ Eustratꝰ. sigs est ꝓstitutus. i. saturatus cibo ⁊ potu gaudet delectabilibus simplr: vt eo qõ est bibere vinũ albũ ⁊ comedere panẽ frumẽti mũdũ: sed nã repleta. i. indigẽte cibis: gaudet ⁊ ꝓtrarys: qz delectabilia ipsi sunt tũc cibaria amara ⁊ acetosuz vinũ que non sunt nã nec simplr, delectabilia: ⁊ sicut delectabilia differũt: qm̃ quedã sunt simplr delectabilia: vt illa que delectabilia ꝓstitutis. i. saturatis ⁊ nõ indigentibus: ⁊ quedã sunt delectabilia nõ simplr sed aliquibus: vt repletis. i. indigẽtib^9: sic delectationes differũt: qm̃ quedaz sunt delectationes simplr ⁊ per se: ⁊ q̃dã sunt delectatiões per accns. ¶ Notãdũ est ꝗ ꝟm Lincoñ. sup istã lrã, nõ eodẽ delectabili gaudent repleta nã ⁊ cõstituta: q ꝓbs ꝗ per repletionẽ itelligit gnõnẽ ⁊ viã ad cõplemẽtũ indigentie: ⁊ p ꝓstitutionẽ itelligit cõplementũ idigẽtie ⁊ pfectionẽ acqsitã ex repletione: que repletio necessario est cuz indigentia. Ubi aũt nos ponimus| Repleta. |participium preteriti tẽporis: grecus hz participiũ ꝑsentis tẽporis: quo nos caremus. hec Lincoñ. Et mihi vi q verbũ passiuum hz ꝓticipiũ ꝑteriti tẽporis ⁊ ꝑsentis sub eadẽ voce. vñ repletꝰ est equocũ: qz vno mõ significat illud qõ est in repleri: ⁊ sic est participiuz ꝑsentis tẽporis: ⁊ alio mõ significat illud qõ est pfectũ per repletionẽ: ⁊ sic ꝓticipiũ ꝑteriti tpis. vñ vbũ passiuũ hz solũ duo ꝓticipia ꝟm vocẽ distincta: hz tñ tria ꝓticipia ꝟz significationẽ. Et sil'r vbũ actiuũ nõ hz ꝓticipiũ ꝑteriti tẽporis distinctũ ꝟz vocẽ a ꝓticipio ꝑsentis tẽporis: tñ hz ꝓticipiũ ꝑsentis tẽporis ⁊ ꝑteriti sub eadẽ voce: vt amãs/põt esse ꝓticipiũ ꝑsentis tpis: ⁊ sic amãs est idẽ qõ ille q amat: ⁊ põt esse participiũ ꝑteriti tẽporis: ⁊ sic idẽ est amãs qõ ille q amauit. vñ greci bñt tria participia verbi actiui distincta ꝟz vocẽ: ⁊ tria ꝓticipia vbi passiui distincta ꝟm vocẽ: vbi nos nõ habemus nisi duo vbi actiui distincta ꝟm vocẽ ⁊ duo participia vbi passiui distincta ꝟz vocẽ: ⁊ hec vi esse intentio Lincoñ. super ꝓmo libro ethicoꝝ: vt visum est superius.

¶ Atqui nõ necesse est aliqd aliud esse ꝑestabilius voluptate: vt qdã inquiunt gnãtionis ipsius finẽ: nõ enim gnãtiones neqz cũ gnãtione sunt oẽs: sed opõnes ⁊ finis: nec eueniũt dũ fiunt: sed cũ fit vsus: nec oium est finis aliud qcq̃: ꝟz eaꝝ q̃ ducũt ad perfectionem nãe. Quapp ⁊ nõ bñ sese hz: voluptatẽ dicere gnãtionem esse sensibilẽ: ꝟz dõm est potius opõnẽ eius habit^9 esse q est ꝟz nãm: ⁊ p hoc sensibilẽ: sine ipedimẽto. Videt aũt ex eo generatio q̃dã eẽ: qa est ꝓpria bonũ. Opõnẽ enim gnãtionẽ esse existimãt: est aũt diuersuz.

z^a ps ca. ¶ Adhuc nõ est necessariũ alterũ qd esse melius delectatione: quẽadmodũ qdã aiunt finẽ gnãtionis: nõ enim gnãtiones sunt: neqz cũ gnãtiõe oẽs: ꝟz opõnes ⁊ finis. ¶ Neqz factoꝝ accidũt sed vtentiũ: ⁊ finis nõ oiuz alterũ qd sed iperfectionẽ ducentiũ nãe. pp qõ ⁊ nõ bñ hz sensibilẽ generationẽ dicere esse delectationez: ꝟz magis dicẽdũ opõnez eiꝰ qui ꝟm nãm habitus: pro eo aũt qõ est sensibilẽ nõ ipeditã: videt aũt gnãtio q̃dã esse: qm̃ principalr bonũ: opõnẽ enim gnãtionẽ existimant esse: est aũt posterius.

¶ Nec est z^a pars ꝑncipalis hui^9 capl'i: in qua ꝓbs per iã dicta soluit aliquas rõnes superius inductas: ⁊ ꝓtinet tres particulas. In ꝓma soluit rõnẽ inductã ad tertiã opionẽ: q̃ posuit ꝗ nulla delectatio est optima. In z^a ibi| Esse autez prauas. |soluit rõnẽ que posset induci ad scõam opionẽ q̃ posuit aliquas delectationes esse prauas. In 3ª ibi| Impedit aũt. |soluit rõnes inductas p ꝓma opione que posuit ꝗ nulla delectatio est bona. In ꝓma igit̃ particula dicit ꝗ nõ est necessariũ pp rõnẽ inductam ꝗ nulla delectatio sit optima: nec valet rõ per quã hoc ꝓbabat̃ que fuit ista. finis est melior his que sũt ad finẽ. igit̃ est melior oi gnõne: qz ois gnãtio est ad finẽ: ꝟz oiꝰ delectatio est gnãtio. igitur oi delectatione est aliqd melius, s. finis delectationis. Ista rõ soluit̃ per interẽptionẽ huius ꝓpõnis/oiꝰ delectatio est gnãtio aut cũ gnãtione: sed sole ille delectationes que sũt cũ tristitia ⁊ ꝓcupiscẽtia cõstitutiue habituuz sunt gnõnes vel cũ gnãtione ⁊ nõ oiꝰ delectatio est cũ tristitia: qz q̃dã delectationes sunt opõnes vel cuz opõnibus que sunt ab habitu in esse cõstituto: ⁊ nihil ꝓhibet talẽ delectationem esse optimã cũ habeat rõnẽ finis. vñ hꝰ delectatiões non cõsistũt in fieri habituũ: sed in vsu eoꝝ iã existẽtiũ. Et per hoc pz ꝗ nõ oiuz delectationũ est aliꝰ finis ab ipsa delectatione: sed solũ illaꝝ delectationũ est aliꝰ finis que sequunt̃ opõnes inducẽtes ad pfectionẽ nãe que sunt cũ tristitia ⁊ cõcupiscentia. vñ hec descriptio: delectatio est gnõ in nãm sensibilis: nõ est descriptio vera: nec diffõ delectationis: qz nõ cõpetit oi delectationi: ꝟz solũ delectationib^9 impfectis. Ex his colligit̃ vera diffõ delectationis pfecte que cõis est oi delectationi perfecte: ⁊ est: ꝗ delectatio est opõ habit^9 cõnãlis iaz exñtis: ⁊ loco eius qõ posuerũt sensibilẽ ponit̃ nõ ipeditã: ⁊ sic hꝰ erit diffõ delectationis pfecte. Delectatio est opõ hitus q est ꝟz nãm nõ ipeditam: qz hitus q ꝓgruit nãe bñti ipedimẽtũ opõnis causat difficultatẽ in opando q̃ delectationẽ ipedit. Quidã aũt dixerunt ꝗ delectatio est gnãtio: qz est opatio que ꝑncipalr est bona: ⁊ idẽ est opõ qõ gnõ: vt ipsi existimabãt: sed nõ est ita: qz opõ est posterior gnõne: gnõ enim est via in nãm: ꝟz opõ est vsus forme vel habit^9. Ista lrã| Delectationes nõ accidunt factoꝝ: sed vtẽtiũ. |debet intelligi ꝟm ꝗ ly factoũ/ est pñtis tẽporis: ⁊ est sensus delectationes supple perfecte nõ accidũt factis hꝰ est reb^9 vt sunt in fieri: sed accidũt vtẽtibus. hoc est reb^9 iã in eẽ ꝓstitutis: qm̃ vtunt̃ suis habitibus operãdo per suos hitus. ¶ Notãdũ est ꝗ opõ accipitur duplr. s. cõiter ⁊ ꝓprie. opatio cõiter dicta se extendit ad oẽm actũ ꝟm ꝓcedentẽ a forma vel hitu siue mediate siue ĩmediate: ⁊ sic accipit̃ hꝰ cũ dr ꝗ ꝗ ꝗ

J qm̃.] Probat idē p ipole. p̃ª ps cõtinet duas ꝓticulas. In
p̃ª pbat: ꝙ delectatio est qdã bonũ: ⁊ remouet falsaz rn̄
sionē. In 2ª ibi. [Optimũ aũt.] Probat ꝙ aliq̃ delectatio
sit optima. Qz aũt delectatio sit qdã bonũ pbat: ⁊ hec est
36ª cõclo hui⁹. ⁊. li. ꝛclo. 36. huius libri q̃ pbat sic. Illud qd̃ ꝓsiatur malo ⁊ fu
giẽdo ē bonũ: sed delectationi ꝓsiat tristitia q̃ ē quoddaz
malũ ⁊ fugiẽdũ: igit̃ delectatio est qdã bonũ. Circa ma
Nõn m p m circa mi nozem. iozē sunt duo notãda. p̃º notãdũ est ꝯz Eustratiũ B. ꝙ in ī
mediatis ꝓrys: si altez ꝓrioz sit malũ: reliquũ erit bonũ:
tn̄ loq̃ndo de ꝓrys mediatis ꝓtingit ꝙ vtrũq̃z sit malum.
vbi gr̃a. timiditas ⁊ audacia sunt ꝓria mediata: qz inter il
la est fortido media: ⁊ tn̄ tã timiditas q̃z audacia est qdãz
Nõn m 2m malũ. ¶ 2º est nõn m: ꝙ loq̃ndo ō ꝓrys mediatis: si vtrũq̃z
illoz sit malũ: opz ꝙ mediũ inter ipsa sit bonũ. Medium
enim inter supabũdãtiã ⁊ defectũ semp est bonũ: vt pz de
K fortitudine q̃ est mediũ inter audaciã ⁊ timiditatẽ: ⁊ sic ē
de oib⁹ alys vtutib⁹. Debet ḡ maioz sic intelligi. Illud qd̃
ꝓriat̃ malo ꝓsiatur: q̃ est medy ad altez extremoz: semp
est bonuz: ⁊ sic intellecta maioze: minoz est vera. s. ꝙ dele
ctatõi ꝓriat̃ tristitia ꝓsiatur q̃ est inter mediũ ⁊ altez ex
tremoz. ¶ Circa qd̃ est sciẽdũ: ꝙ ꝯz ꝙ hic dicit Lincoñ.
ꝙ alipia ꝓriat̃ tristitie ꝓsiatur q̃ est extremi ad extremũ:
est. n. alipia in greco (vt ipse dicit) nomẽ cõpositũ ab a/qd̃
est sine: ⁊ lipe qd̃ est tristitia: ⁊ opponit̃ alipia tristitie sicut
iniustitia iustitie: ⁊ si latine diceret̃ intristitia sicut dr̄ iniu
stitia: recta translatio huius noꝭ alipia eẽt intristitia. nũc
aũt qz non est in nostro vsu dicere intristitiaz ⁊ intriste: p
alipia ⁊ alipon possumus dicere nõ tristitia ⁊ nõ triste. hec
Lincoñ. Ex quo apparet ꝙ delectatio ⁊ tristitia ꝓriantur
ꝓsiatur q̃ est iter mediũ ⁊ extremũ: ⁊ tristitia ⁊ alipia sine
L Circa mi nozẽ nõm Tristitia quedã est simplicit malũ qdã aũt non. intristitia ꝓriantur ꝓsiatur q̃ est extremi ad extremũ. ¶ Cir
ca minozez rõnis est intelligendũ ꝗm ꝙ innuit pbs in lra:
ꝙ qdã tristitia est simplr malũ: vt tristitia q̃ est de bono.
vbi gr̃a. tristitia de absentia venereoz est simplr malum:
vt dicit Eustrati⁹. Alia est tristitia que nõ ē simplr mala:
nec est mala nisi ꝗm ꝙ est impeditiua boni. vbi gr̃a. tristi
tia que est de morte pueri vel amici nõ est simplr mala: ꝯz
ꝗm qd ꝗm ꝙ est impeditiua speculationis veritatis. dicit
enī pbs ꝙ fugiẽdo ꝓriat̃ tã bonũ q̃z malũ: sed tn̄ ꝓsiatur
que est extremi ad mediũ fugiẽdo nõ ꝓriat̃ nisi malũ: vn̄
qz tristitia que est simplr mala ꝓriat̃ delectationi ꝓsiatur
que est extremi ad mediũ: seqt̃ ꝙ delectatio ē simplr bo
na. [Ut. n. Speusipus.] Remouet q̃dã rn̄sionẽ ad dictaz
rõnẽ: dixit. n. pbs: ꝙ fugiẽdo ꝓriat̃ bonũ vel malũ. bonuz:
vt mediũ extrẽo. malũ: vt extremũ extremo. Et aliqs pos
set dicere: ꝙ tristitia est qdã fugiendũ: cui ꝓriat̃ delecta
tio: sicut extremũ ꝓriat̃ extremo: sicut supabũdãtia ꝓriat̃
defectui: ⁊ nõ sicut mediũ ꝓriat̃ extremo: ⁊ iõ non opz ꝙ
M delectatio sit bona: qz fugiẽdo ⁊ malo ꝓriat̃ malũ: sicut ex
tremuz ꝓriat̃ extremo: ⁊ hec fuit rn̄sio Speusipi: qui fuit
nepos ⁊ successor Platonis: qui rõnẽ sic soluebat: ꝙ maiꝰ
ꝓriatur equali. s. medio ⁊ minozi. i. extremo: ⁊ ꝙ tristitia ꝓ
riat̃ delectatiõi: nõ tanq̃z equali: hoc est nõ tanq̃z medio: ꝯz
sicut minozi. i. sicut extremo: ⁊ iõ nõ seqt̃ ꝙ delectatio sit
bona: sed potius seqt̃ ꝙ delectatio sit quoddã malũ: extre
mũ. n. ꝓriat̃ extremo: tanq̃z malũ malo. Istã rn̄sionem re
mouet Pbs dicẽs: ꝙ ꝗm hoc delectatio p se ⁊ ꝗm ꝓpriam
rõnẽ eẽt qdã malũ: qz tã supabũdãtia q̃z defectus ꝗm se
est qdã malũ: sed B nullus dicit. Nã platonici quoz opi
nio erat: ꝙ delectatio nõ ē bonũ: nõ ponebant ꝙ delectatio
simplr ⁊ ꝗm se est malũ: sed negabãt delectationẽ eẽ bom
inq̃m est qdã impfectũ: ⁊ inq̃m est ipedimẽtũ veritatis:
vt pz ex pcessu rõnũ pbãtiũ delectationẽ nõ esse bonũ.

¶ At vo nihil pbibet voluptatẽ aliquã optimũ esse: si
nõ vlle voluptates sunt praue: quẽadmodum ⁊ sciam
aliq̃z: si sunt nõnulle scie praue: qn poti⁹ forsitã ⁊ necẽ
N est expetibilẽ eẽ aliquã sũme: si sunt vniuscuiusq̃z bit⁹
opõnes sine ipedimento: siue oꝭ opõ sit felicitas: siue
vni⁹ cuiusq̃ ipsoꝝ vacãs ipedimẽto: hoc aũt est vo
luptas. Quare fit vt aliq̃ voluptas ipz sit sũmũ bonũ:
ẽt si forte plereqz voluptates sint simplr praue. Atqz
ob idipz felicẽ vitã iucũdã eẽ oẽs arbitrant̃: nectũtqz
ipsaz voluptatẽ cũ felicitate nõ abſqz rõne. Nulla nã
qz opatio pfecta est: si ipediat̃. At felicitas opõ est p
fecta. Quapp felix indiget bonis ⁊ corpis ⁊ externis:
ipsaqz fortuna quo nõ ipediat̃. Qui aũt aiunt: eũ q ro
ta torquet̃ ⁊ magnis in calamitatib⁹ est ꝓstitut⁹: felicẽ
esse si mõ sit bonus: nihil pfecto dicũt: aut sua sponte
O aut inuiti. Quia vo felix idiget ⁊ fortunã: iõ qbusdam
fortune ꝓsperitas ⁊ felicitas idẽ eẽ vr̄. Qd̃ non est ita:
nã ⁊ ipsa si erupet ipedimẽtũ affert: atqz fortasse iure
tuz nõ est ꝓsperitas appellãda: definitio. n. ipsi⁹ est ad
ipsaz felicitatẽ. Illud ẽt beluas boiesqz pseq voluptatem: indicat ipsaz esse quodãmodo summum bonum.
Quam populi celebrant omnino fama perire.
Nulla põt. Sz qm̃ eadẽ nã habitusqz optim⁹ neqz est
neqz vr̄: nec voluptatẽ eãdẽ oẽs sequunt̃: voluptatez
tn̄ oẽs sequunt̃. Fortasse nõ eã quã putãt neqz quã di
cerẽt ꝯz eãdẽ: oia nãqz diuinũ qd bñt nã. Sed corpis
voluptates ex eo sibi nomẽ hoc vẽdicarunt: qz sepissi
ma occurrunt: ⁊ oẽs sunt ipsaz participes. Solas igit̃
bas esse putant: qz sole sunt note.

¶ Optimũ aũt nihil pbibet delectationẽ aliquã
esse: si q̃dã praue delectatiões: quẽadmodu ⁊
sciam quãdã: qbusdã prauis exñtib⁹. ¶ Forte
aũt ⁊ necessariũ: siqdẽ vniuscuiusq̃z bitus sunt
opõnes nõ ipedite: siue oium opõ est felicitas:
siue est alicui⁹ ipsoꝝ vtiqz si fuerit nõ impedita
eligibilissima esse: hec aũt est delectatio: quare
erit aliq̃ delectatio optimũ multis delectationi
bus prauis exñtib⁹ si ꝓuenit simplr. ¶ Et pp B
oẽs felicẽ delectabilẽ existimãt vitã esse ⁊ ipli
cant delectationẽ in felicitatem rõnabilr. Neqz
vna enī opõ pfecta ipedita: felicitas aũt pfecto
ruz. ¶ Propter qd̃ indiget felix bis q̃ in corpe
bonis: ⁊ bis q̃ exteri⁹ ⁊ fortuna vt nõ ipediant
hec. Rotatũ aũt ⁊ ifortunijs magnis incidẽtez
felicẽ dicẽtes esse si est bon⁹ vel volẽtes vel no
lentes nihil dicũt. ¶ Propter indigere aũt for
tuna vr̄ qbusdã idẽ esse bona fortuna felicitati
nõ exñs: qz ⁊ ipsa supra excellẽs ipediens est: ⁊
forte nõ adhuc bonã fortunã vocare iustuz: ad
felicitatẽ enī termin⁹ ipsi⁹. ¶ Et pseq aũt oia ⁊
bestias ⁊ boies delectationẽ signũ qdam eius
qd̃ est esse aliqualr optimũ ipsaz: fama aũt non
oino perdit̃ quã populi multi famant. ¶ Sed
qm̃ nõ eadẽ: neqz nã neqz habit⁹ optim⁹: neqz
est: neqz vr̄: neqz delectationez psequnt̃ eãdẽ
oẽs: delectationez qdẽ oẽs. ¶ Forte aũt ⁊ pse

quunt̃: nõ quã existimãt: neqz quã vtiqz dice
rent: ꝯz eãdẽ. Oia. n. nã habẽt qdã diuinũ sed
⁊ assumpserũt noꝭ hereditatẽ corpales delectatiões ꝓpter ⁊ plures iclinare in ipsas ⁊ oẽs participare ipsas: ꝓpter solas igitur cognitas esse bas solas existimant esse.

¶ Hec est 2ª ꝓticula p̃me ꝓtis. In qua Pbs ait aliquã de
lectationẽ esse optimã: sed qz hec ꝛclo est falsa: vt patebit
in. 10. hui⁹: nisi per delectationẽ ĩtelligãt opõ delectabilis:
iõ nõ pono istã ꝛclonẽ iter ꝛclones q̃ sunt de ĩtẽtione pbi
in B libꝰ. Prio igit̃ narrãdo dicit ꝙ ꝯz alique delectatiões
sunt praue: nihil tn̄ pbibet aliquã delectationẽ eẽ optimã:
vt pz in sili: ꝯz enīz alique scie sunt praue: vt ille quaꝝ vsus
ducit ad malũ: vt scie pbibite: aut scie sine rõne inuente: si
alique sint tales: tn̄ nihil pbibet ꝙn aliq̃ scia sit optima. s.
sapia: vt declãtũ est in 6º hui⁹. [Forte aũt nẽciũ.] Probat
ꝙ aliq̃ delectatio sit optima. d. ꝙ vniuscuiusq̃z bitus sunt
opõnes alique nõ ipedite. Felicitas aũt est opatio nõ ipe
dita: siue sit opatio oiuz vtutũ: siue sit opatio vnius vtutis
tn̄. Ex bis arguit̃ sic. Oꝭ opõ vtutis nõ ipedita est optia:
delectatio est opõ vtutis nõ impedita. q̃ aliqua delectatio
est optima. minozẽ oñdit p hoc: ꝙ felicitas est delectatio:
⁊ felicitas est opõ vtutis nõ ipedita. ¶ Sciendũ ꝙ istud
nõ est vez qd̃ hic accipit̃. s. ꝙ felicitas est delectatio: sicut
videbit̃ in. 10. hui⁹. vn̄ Pbs accipit hic ꝙ felicitas est dele
ctatio: qz nõdũ est declaratũ: an felicitas ꝓsistat in delecta
tiõe vel nõ. Illud tn̄ vez est ꝙ felicitas est delectatio aut
nõ est sine delectatione. Sic igit̃ põt aliqua delectatio eẽ
optima delectatio: ꝯz plures delectatiões eẽnt simplr pra
ue. [Et pp B oẽs.] Et pbat B idẽ p qdã sig⁹ ⁊ est ꝙ oẽs
existimãt vitã felicẽ eẽ delectabilẽ ⁊ rõnabilr adiungunt
E delectationẽ felicitati: ⁊ B est signũ ꝙ felicitas vel est dele
ctatio vel nõ est sine delectatiõe: ⁊ B qz est opõ nõ ipedita:
qm̃ nulla opatio pfecta est ipedita: felicitas ē opõ pfecta:
g̃ rẽ. ⁊ opõ nõ ipedita vel est delectatio vel nõ est sine de
lectatione: ⁊ siue felicitas sit delectatio siue sit cũ delecta
tione: illa delectatio que est ꝯz felicitatẽ est delectatio opti
ma. [Propter qd̃ idiget.] Quia opõ felicis dz esse nõ ipe
dita: pp hoc idiget felix bonis corpis. s. sanitate icolumita
te ⁊ bonis exteriozib⁹: vt diuitijs: gloria: potẽtatu: ⁊ fortui
tis bonis ne pp hoꝝ carẽtiã ipediat̃ opatio felicis. Dicen
tes aũt ꝙ vtuosus est felix ⁊ si sit rotat⁹. i. aduersus rotã la
tus: vel sub rota pjectus. i. in magna ifortunia incidẽs: siue
dicãt B volẽtes. hoc est iteri⁹ huic dicto assentiẽtes: siue B
dicant nolẽtes q̃si rõne coacti. ꝓtra illõ qd̃ eis vr̄: nihil di
cũt. i. mẽtiunt̃ talẽ felicẽ noĩantes: qz vt dixit Pbs in p̃ li⁹
D Priamicis ifortunijs incidẽs ⁊ si oẽs bẽat vtutes nõ est fe
lix. [Propter idigere aũt.] Et qz felicitas idiget bona fo
tuna: qbusdã visuz est ꝙ felicitas ⁊ fortuna sit oino idẽ: qd̃
nõ est vez. Nã superexcellẽtia bonoꝝ fortune est ipeditiua
felicitatis: qz pp supabũdãtiã bonoꝝ fortune: qñqz ipediũ
tur boies ab opõne vtutis: in qua pñsistit felicitas: ꝯz tũc nõ
est iustũ ꝙ talis superexcellẽtia bonoꝝ vocet̃ bona fortuna.
qz termin⁹. i. diffõ bone fortune est p cõpõnez ad felicita
tẽ. s. vt tãtũ ⁊ nõ plus vocãt̃ bona inq̃tũ iuuat ad felicita
tẽ. Lincoñ. dicit B ꝙ illõ qd̃ dicit B Pbs ꝙ nõ põt qs esse
felix sine bonis exteriozib⁹ vel icidẽs Priamicis ifortu
nijs. intelligẽdũ est B de felicitate politica ⁊ nõ de felicita
te speculatiua: sicut in p̃mo lib⁹ notauim⁹. Job nãqz priã
micis seu maioꝛib⁹ icidit ifortunijs: in medio quoꝝ sũme
pbabãt̃: ⁊ felicitate speculatiua q̃ ex sola speculatiõe cõsti
tuit̃ nõ ipeditus ꝯz magis adiutus tribulationib⁹ iocũda
bãt̃. hec Lincoñ. [Et pseq aũt oia.] 2º adducit aliã rõnẽ
ad pbãdũ ꝙ delectatio est qdã optimũ: ⁊ est rõ a signo
sumpta: ⁊ dicit ꝙ B qd̃ oẽs psequnt̃ ⁊ querũt delectatio
nẽ: est signũ ꝙ delectatio est qdã optimuz. Illõ. n. in quo
oẽs vel plures ꝓsentiũt nõ põt esse oino falsum. vn̄ puer
bialr dr̄ ꝙ fama nõ oino pdit̃ quã multi populi famant:
boc est nõ pdit̃ oino fama q̃ apd multos ppꝰos diuulgat̃.
Notãdus ¶ Intelligẽdũ est ꝙ qz nã nõ in oib⁹ deficit: neqz in plu
rib⁹: ꝯz solũ in paucioꝛib⁹: iõ illud qd̃ inuenit in oibus aut
in plurib⁹ vr̄ esse ex inclinatiõe nãe q̃ nõ inclinat̃ in malũ
nec in falsuz. Et ita vr̄ ꝙ delectatio quam oẽs appetunt sit
qdã optimũ. [Sz qm̃ nõ eadẽ.] Et q̃uis nõ oẽs appetãt
eãdẽ delectationẽ nõ pp hoc segt̃ ꝙ delectatio nõ sit opti
ma. Cã aũt pp quã nõ oẽs appetũt eandẽ delectationẽ est:
qz nõ est eadẽ nã: nec idẽ habit⁹ optimus oium. Alia. n. est
optima dispõ boĩs: ⁊ alia equi ⁊ alia iuuenis ⁊ alia senis.
Unicuiqz enīz est delectabile illõ qd̃ est ei ꝓueniẽs. vnde
oib⁹ est delectatio optima: vt. s. illa q̃ ei ꝓuenit ꝯz ꝓpriam
nãm aut dispõnẽ: ꝯz nõ sit eadẽ delectatio oib⁹ optima: sicẽ
nec est eadẽ dispõ nãe oib⁹ optima. Aliq̃ tn̄ est delectatio
q̃ optima est iter oẽs delectatiões: vt illa q̃ ꝓsistit in cõtẽ
platiõe veritatis ⁊ hãc nõ appetũt oẽs. [Forte aũt.] Et for
te nõ oẽs cognoscẽtes q̃ delectatio est optima: querũt illã
delectationẽ optimã: ⁊ nec illã delectationẽ quã dicerent
eẽ optimã q̃rũt: ꝯz magis psequnt̃ delectatiões corpales:
vt dictũ est supius de incõtinẽte: q rectã existimationẽ bz.
de fine ⁊ de delectatione q̃ ꝓsistit in optia opõne q̃ est feli
citas: ⁊ tn̄ querit ⁊ pseqit̃ delectatiões corpales: q̃uis ha
beat in se qdã diuũ. sic oẽs bñt aliqd diuũ ĩ eis: p qd̃ nãlr
bñt iclinare ĩ optimũ: ⁊ tn̄ pseqũt̃ nõ optimũ. s. delecta
tiones corpales: ⁊ qz oẽs vel q̃si oẽs iclinant̃ ad delecta^{nes}
corpales: iõ delecta^{nes} corpales assũpserũt sibi q̃si bere
ditarie nomẽ delec^{nis}: qz frequẽti⁹ iclinat̃ in ipsas: qz ꝓuncte
sunt nẽcys vite: ⁊ iõ cognite sunt ab oib⁹: ⁊ iõ multi existi
mãt solas delectatiões corpales eẽ delectatiões: ⁊ hui⁹ de
lectationes maxie vẽdicãt sibi nomẽ delectatiõis: ⁊ qz be
delectatiões nõ sunt optime nec bone: iõ credũt qdam ꝙ
delectatio nõ sit bona nec optima. Eustrati⁹ dicit B ꝙ oẽs
boies ⁊ irrõnabilia aĩalia nãliter bñt aliqd diuũ in seipsis
seminatũ: ⁊ quãdã diuinã refulgẽtiã: ⁊ cognoscũt qd̃dã de
lectabile optimũ eẽ eã que ex vtute opõnẽ: nõ potẽtes aũt
bac diuina delectatiõe delectari: corpali delectationi ĩma
nent ⁊ ea gaudẽt. hec Eustrati⁹. Itẽ dicit Eustratius ꝙ pn
cipalr delectationes sunt que ex virtutibus opõnes: cor
porales aut delectationes neqz pncipalr seu ꝓprie delecta
tiones sunt: ꝯz apparẽtes. hec Eustratius.

¶ Patet ẽt nisi voluptas ⁊ opatio sit bonũ: felicẽ viue
re cũ voluptate nõ posse. Cui⁹ nãqz gr̃a ipsa est opus
si bonũ nõ est. At simul ⁊ cũ doloze ipsuz viuere ꝓtin
git. Doloz enīz neqz malũ est neqz bonũ: si neqz volu
ptas. Cur nã itaqz fugiet. Neqz igit̃ studiosi ipsius vi
ta iucunda erit: si nõ sint ⁊ operationes ipsius iucũde.
D 2ª ps ca. ¶ Manifestũ aũt qm̃ ⁊ si nõ delectatio bonum
⁊ opatio nõ erit viuere delectabilr felicez: cui⁹
enīz gr̃a indigeret vtiqz ipsa. siqdẽ nõ bonum.
¶ Sz ⁊ triste ꝓuenit viuere: neqz malũ enim:
neqz bonũ tristitia. siqdẽ. n. neqz ōlectatio: q̃re
pp qd vtiqz fugeret. ¶ Neqz vtiqz delectabi
lis vita studiosi: si nõ ⁊ operationes ipsius.

¶ Hec est 2ª ps pncipalis hui⁹ capl̃i: in qua pbat̃ p ipole:
ꝙ delectatio est bona q̃ est ꝯ 36º hui⁹ libri supi⁹ in B ca⁰
posita. pbat̃ inducẽdo ad tria ipossibilia. p̃mũ est. Si de
lectatio nõ est bona: aut si opatio felicis nõ sit bona sequi
tur ꝙ felix nõ viuit delectabilr. Si. n. delectatio nõ sit bo
na: vita felicis nõ regreret ōlectationẽ: qd̃ ē ipole. [Sz tri

ste.] z^m incōueniēs ē. si delectatio nō sit bona cū nō sit mala: (vt oēs ꝓfitenť) seqť ꝙ tristitia nec ē bona nec ē mala. Sicut.n. se hz alterꝫ ȝioꝫ: ⁊ alterꝫ sic se hēbit. ⁊ si tristitia nec sit bona nec sit mala: viuere ī tristitia nō erit aliqō malū: ⁊ sic felix nō fugeret tristitiā: ⁊ sic vita felicis ē vel esse poterit cū tristitia: qō ē icōueniēs. [Neqz vtiqz.] Tertiuz incōueniēs ē: ꝙ vita studiosi nō erit ōlectabil: ⁊ illō icōueniēs seqť: qz si delectatio nō sit bona: opōnes virtuosi non erūt delectabiles: qz sic nō eēnt bone: ⁊ si opō vtuosi nō sit delectabilis: vita studiosi seu vtuosi nō erit ōlectabilis.

Capitulū quartū

⁊ vlt^m: in q̄ mouenť ⁊ soluūť q̄tuor dubitatōes. p^a est. Si corpales delectatōes nō sunt bone: pp qd tristitie ȝrie sūt male: ⁊ soluiť z^r. p^o ꝙ delectatiōes corpales vt sunt nečie sūt bone ⁊ nō male. z^o soluiť ꝙ ipe sūt bone vsqz ad qd. i. ꝑmēsurabilť. Scōa qō est: cur ōlectatōes corpales vsīr eē eligibiliores cū nō sint bone: soluiť ꝙ hoc est: qz expellūt tristitiā: ⁊ supabūdātie eaꝫ supabūdantē tristitiā. Tertia qō ē: a qb^9 maxime q̄runť delectatiōes corpales: q̄ sic soluiť: ꝙ maxie q̄runť a nō potētib^9 alys gaudere: sed qm̄ ī nocua nō increpabilis: nocua aūt ꝓuna: ⁊ pp hoīes semp laborātē indigere ea: ⁊ pp iuuētutis augmētationem: ⁊ pp melicaz hře nāz semp indigētē medicina: ⁊ ꝙ delectationes spūales: q̄ st sine tristitia: nō hūt supabūdātiā: ⁊ sūt nā delectabiliū: ⁊ nō ꝑm accēs vt medicātia. Quarta qō: cur nō ē sp idē nob ōlectabile: soluiť ꝙ pp nō simplicē eē nāz nřaz: simplici aūt vt deo semp eadē actio ōlectabilissima.

¶ De corpis voluptatib^9 cōsiderādū est 'eis q dicunt nonnullas voluptates expetibiles esse valde: ⁊ bonestas: sed nō corpis: ⁊ in qb^9 itēperās ipse versať. Cur igiť ꝓtrarij dolores sunt ꝓnui. Malo nāqz bonū contrariū est. An necessarie voluptates sic sunt bone: qa ⁊ id qō est nō malū est bonū. An vsqz ad aliquē terminū bone sunt. Habituū.n. eoꝫ ac motuū: quoꝫ nō est meliozis exupatio: neqz voluptatis est. Eoꝫ āt quoꝫ est: est ⁊ voluptatis exupatio. At bonoꝫ corporis est exupatio ⁊ prauus in pseqūdo exupationē: sz nō necessarias voluptates ꝓsistit. Oēs.n. gaudēt quodāmō ⁊ epulis ⁊ vino ⁊ venere: sed nō vt oportet.

Caß. 4^m z. tra. ⁊. li. ethi. p^a ps ca.

Ꝑ E corpalib^9 aūt deletationib^9 vtiqz intendēdū dicētib^9: qm̄ q̄daz delectationes eligibiles valde: puta bone: sz nō corpales ⁊ circa quas intēperat^9: pp qd igiť ꝓtrarie tristitie male: malo.n. bonuz ȝriuz. ¶ Vel sic bone vt necessarie: qm̄ ⁊ non malū bonū est. ¶ Vel vsqz ad ƀ bone. ¶ Habituū qdē eni ⁊ motuū quozūcūqz nō est meliozis supabūdātia neqz delectationis: quozūcūqz aūt est: ⁊ delectationis est. ¶ Corpalituz aūt bonoꝫ est supabūdātia ⁊ prauus pseqūdo supabūdantiā est prauus. ¶ Sz nō necessarias. Oēs.n. gaudent aliqualr ⁊ pulmentis ⁊ vino ⁊ venereis: sed nō vt oportet.

Quarti. c. z. trac. oī in tres p̄ oes p̄n.

Ꝑ Istud est 4^m capl'm ⁊ vltimum secundi tractatus: in quo determinatur de delectationibus corpalibus: ⁊ ꝓtinet tres partes ꝑncipales. In prima mouetur ⁊ soluiť vna qō. s. si corpzales delectationes non sunt bone: q̄re tristitie opposite sunt male. In z^a pte ibi. [Quia aūt nō solū.] mouet ⁊ soluiť vna dubitatio q̄ q̄rit: q̄re delectatōes corpales vsīr maxime appetibiles: ⁊ soluiť: qz sūt medicine expellētes supabūdātes tristitias. In z^a pte ibi. [Que aūt sine tristitia.] soluit qōnē q̄rētē q̄ delectationes sunt potiores. vtrū intellectuales vel corpales. Prima ps ꝓtinet duas ꝓticulas. In p^a soluiť dubitatio q̄rēs: q̄re delectatiōes corpales vsīr esse eligibiliores. In z^a ibi. [Cōtrarie aūt in tristitia.] soluiť vnū dubiū: q̄re nō solū supabundātes tristitie sunt fugiēde. In p^a igiť ꝓticula ꝑponit intentionē: ⁊ mouet ⁊ soluit q̄dā dubitationē q̄ est ista: dcm̄ est ꝙ q̄dā delectatiōes sunt bone ⁊ eligibiles: vt ille q̄ sunt ex opōnib^9 vtutū: ⁊ delectatōes corpales nō sunt bone: vt delectatiōes cibi īmoderati aut īmoderati potus. est igiť hec dubitatio. Si delectatiōes corpales nō sunt bone sz male: q̄re igiť tristitie corpales opposite illis delectatiōibus nō sūt bone: vīr. n. ꝙ si delectatiōes sint male: ꝙ tristitie opposite erūt bone: bonū.n. est ȝriū malo. vbi gra. Si ōlectatio que est ī actu comedēdi aut bibēdi sit mala: vī ꝙ tristitia q̄ ē ex esurie: aut ex siti erit bona. [Vel sic bone.] Istā dubitationē soluit dupliciter. p̄ sic: ꝙ delectationes corporales nō sunt male: sed delectationes corporales aliqualiter scilz vt sunt nečie: sūt bone: qm̄ in indigentia haꝫ sumus: comedere.n. ⁊ bibē nečium est nobis: vt illud quo indigemus ⁊ venerea agere. Lincoñ. venerea agē nečium est cōtingato ⁊ nō aly: nec illi: nisi aut vxore petēte debitum: aut spe ꝑpis, pcreāde ad dei seruitiū: ⁊ ƀ solū est cōmensurate venerea agē. hec Lincoñ. [Vel vsqz ad ƀ bone.] Altera solo que est melioꝫ: vt dicit Eustrati^9: est ista: ꝙ delectationes corpales sunt bone vsqz ad qd: ƀ est vsqz ad certū terminū: comedē.n. ⁊ bibere: ⁊ venerea agē bonū est vsqz ad cōmēsurate hoc facere: hoc est comedē ⁊ bibere: ⁊ delectatio q̄ est in his qōlibet hoꝫ est bonū vsqz ad certuz terminū. s. vsqz ad saturitatē: ⁊ qōlibet istoꝫ vltra saturitatē est malū ⁊ vituperabile: vñ circa nutritiua supabūdātia, est vituperabilis: tā in opōnib^9 q̄ in delectatiōib^9 ꝓsequentibus opōnes. [Habituū qdē ⁊ motuū.] Oꝫ aūt veꝫ sit qō dicū est. s. ꝙ supabūdātia delectationū sit prauia ⁊ vituperabilis: ⁊ delectatio cōmēsurata sit bona ⁊ laudabilis: oñdit ponēdo vnā diuisionē habitū ⁊ opōnū: q̄ talis est: habituum ⁊ motuū. i. opōnū quedā sunt: quoꝫ est supabūdātia melioris. i. excessus a melioꝫ: ita ꝙ q̄to est maioꝫ supabūdātiā: tāto est peioꝫ ⁊ magis recediť a bono. vbi gra. comedeť ⁊ bibere vltra saturitatē est malū: ⁊ q̄to excessus in comedēdo ⁊ bibēdo vltra saturitatē est maioꝫ: tāto est magis vituperabilis ⁊ magis recediť a bono: ⁊ aliquoꝫ habituum ⁊ opōnum nō est supabūdātia melioris: īmo q̄to est maioꝫ superabūdātia: tāto est melioꝫ ⁊ magis laudabilis sicut cōtemplatiōis veritatis nō pōt eē superabūdātia melioꝫ: qz q̄to gs plus ꝓtēplať veritatē: tāto melioꝫ est ⁊ magis laudabilis. Uñ breuiter hec est diuisio habituū ⁊ opōnū: q̄dā sunt quoꝫ supabūdātia est vituperabilis: vt pz de opōne: que est comedē ⁊ bibere ⁊ venerea agere: ⁊ q̄dā sunt quorū superabūdātia nō est vituperabilis: cuius modi est ꝓtēplatio veritatis: ⁊ hȝ habit^9 a quo ꝓtēplatio ꝓcedit. Et ꝓsilis est diuisio delectationū: qm̄ q̄dā delectatio ꝓseqť opōne: cuius superabūdantia nō est vituabilis: sed bona: vt delectatio que est in ꝓtēplatiōe veritatis: ⁊ supabūdantia talis delectatiōis est bona ⁊ laudabilis: ⁊ quedā est delectatio ꝓsequēs operationē: cuius superabūdantia est mala ⁊ vituperabilis: ⁊ superabūdantia talis delectatiōis est mala ⁊ vituperabilis: ⁊ hȝ est delectatio corpzalis: ⁊ non intelligo hic per supabūdātiā supfluitatē: sz gradum valde ītēsuz opōnis vel delectatiōis. ¶ Istis diuisiōib^9 positis ꝑbat ꝑbs ꝙ supabūdātia delectationū corpzaliū est prauia ⁊ vituperabilis: ⁊ hec est ȝ 37^a q̄ ꝑbať duplr. Primo sic. Quarūcūqz opōnuz supabūdātia est mala ⁊ vituperabilis: supabūdātia delectationū ꝑñtiū illas opōnes est prauia ⁊ vituperabilis: hoc pz: qz delectatio ꝓseqť opōnē ⁊ hz bonitatē vel malitiā a bonitate vel malitia opōnis: sz opōnū corpzaliū supabūdātia est mala ⁊ vituperabilis: vituperabile.n. est nimis comedere ⁊ nimis bibere ⁊ nimis venerea agē. igiť supabūdātia delectationū ꝑñtiū opōnes corpzales est prauia ⁊ vituperabilis: ⁊ p ꝑñs supabūdātia delectationum corpzaliū est prauia ⁊ vituperabilis. Maioꝫ ponit ibi [Vituū aūt ⁊ motuū quozūcūqz.] ⁊ minoꝫ pz de se. [Corpzaliū aūt.] Scōo ꝑbať eadē ȝ ꝙ qōdā signū: ⁊ est ꝙ aliqs dz prau^9 ⁊ vituparť ex ƀ ꝙ q̄rit supabūdātiā hoꝫ bonoꝫ. i. bonorum corpzaliū: ⁊ delectať supabūdāter in hȝ bonis: ⁊ ƀ est sig^m ꝙ supabūdātia hȝ delectationū est prauia ⁊ vituperabilis. [Sz nō nečias.] Uerūtñ nō ex ƀ solo ꝙ aliqs q̄rit delectationes corpzales est prau^9 ⁊ vituperabilis. nā oēs aliq̄lr gaudēt pulmētis ⁊ vino ⁊ venereis: nec ex ƀ vituparť: sz vituperanť ex ƀ ꝙ q̄rūt hȝ ⁊ hoꝫ delectatiōes supabūdāter ⁊ nō vt opz: ⁊ pōt ƀ poni ȝ 38^a. s. ꝙ cōmēsuratio delectationū corpzaliū nō est mala: q̄ ꝑbať sic. Cōmēsuratio delectationū q̄s oēs hoies q̄rūt nō est mala: sed delectatiōes corpzales oēs hoies q̄rūt. igiť ⁊ c. Maioꝫ pz: qz illa q̄ oēs q̄rūt nō sūt simplr mala: ⁊ p ꝑñs cōmēsuratio taliū delectationū quas oēs hoies q̄rūt nō est mala. Et minoꝫ pz de se: manifestū eniz est ꝙ oēs hoies q̄rūt delectatiōes que fiunt in actibus comedendi ⁊ bibendi: sed nō omnes querunt huiusmodi delectationes vt oportet.

¶ Cōtra aūt in ipso dolore facit. Nō.n. exuperationez: sed oīno fugit dolorē. Nō est.n. exuperationi doloꝫ cōtrarius: nisi ipsi pseqūenti exuperationem.

¶ Cōtrarie aūt in tristitia: nō enim supabūdātiā fugit: sz totalr. Non eniz est supabūdātie tristitia ȝria: sz prosequēti superabundantiam.

¶ Dec ē z^a pticula: in qua remouet qōdā dubiū. Posset.n. aliqs dicē: ꝙ sic aliqs solū vituparť in pseqūdo supabundātiā delectationū corpzaliū: ita est aliqs vituparndus solū fugiēdo supabūdātē tristitiā: ⁊ pōt esse dubiū spālr de pseqūte supabūdātiā delectationū corpzaliū: ⁊ est du^m tale: qz eniz supabūdātia tristitie ȝriať supabūdātie delectatiōis: posset aliqs credē ꝙ sic itēperat^9 vel icōtinēs solū vituparť pp ƀ ꝙ pseqť supabūdātiā ōlectationū corpzaliū: ita solū vituparť circa tristitias. s. ex ƀ ꝙ fugit supabūdantiā tristitiaꝫ. Istud dubiū remouet ꝑbs. o. ꝙ ȝrie se hz in tristitia qz incōtinēs vel intēpat^9 nō solū fugit supabūdātiā tristitiaꝫ: sz totalr fugit tristitiā. nā quā tristitiā fugit nec est supabūdātie delectatiōis solū supabūdātia tristitie ȝria: sed qua tristitia q̄ aduenit pseqūti ⁊ q̄rēti supabūdātiā delectationis. Si.n. intēpat^9 parū recedit a delectatiōib^9 cōfestiz tristať: iō parua tristitia est ȝria supabūdanti delectationi. ¶ Nōn^m est ƀ. ꝙ in ȝrys suscipiētib^9 magis ⁊ min^9 vnū illoꝫ in gradu valde ītenso ȝriať reliquo ȝrioꝫ tā in gradu intēso q̄ in gradu remisso: sicut calm 'intēsuz ȝriať frigido intēso: ⁊ ēt frido remisso: ⁊ quāto hȝ foīe ȝrie sunt magis ītēse tāto sūt magis ȝrie: ⁊ pp ƀ dico ꝙ supabūdās tristitia: ⁊ ēt qua tristitia ȝriať supabūdāti delectationi: sz supabūdās tristitia magis ȝriať supabūdāti delectationi q̄ tristitia qua: qz supabūdās tristitia destruit delectationē totalr: sz qua tristitia minuit delectationē: sz non totalr corrūpit eā. qō igiť ꝑbs dicit ƀ ꝙ supabūdātie delectationis nō est ȝria supabūdātia tristitie: itelligēdū est cū precisione sic ꝙ superabūdātie delectationis nō solū cōtrariať superabundans tristitia.

¶ At.n. cū nō solū ipsuz veꝫ: sz ēt falsi cām oporteat dicere. Doc.n. ad faciēdā fidē ꝓducit: nā cū id rōni ꝓsentaneū fuerit visuz: ob qō veꝫ esse vī qō nō est veꝫ: fatēit vt ipsi vo magis assentiamur. Dōm est cur corpis voluptates expetibiliores videnť. Primū igiťꝫ eo: qz pellunt dolorē. Atqz ob exupationes doloris: voluptatē exupantē vti medelā: ⁊ oīno voluptatez corpis pseqūnť. Ipse aūt medele vehemētes fiunt. Quappꝫ ⁊ ipsas sequūnť qz tales vsīr cum contrarium adest.

¶ Quia aūt nō solū opz dicē veꝫ: sz ⁊ cāz falsi: ƀ. n. ꝓfert ad fidē: cū.n. rōnabile appet pp qd vī verū nō ens veꝫ facit credē magis: q̄re dōm pp qd vsīr corpzales delectationes eligibiliores. z^a ps. ca.

¶ Primū qdē vtiqz: qm̄ expellūt tristitiam: ⁊ supabūdātias tristitie vt exīte medicia delectationes pseqūnť superabūdantes ⁊ totalr corpzales: vehemētes aūt fiūt medicine pp qō ⁊ querunť ꝑpter iuxta ꝓtrarium apparere.

¶ Dec est z^a ps ꝑncipalis hui^9 capl'i: in q̄ assignat rōnes pp q̄s delectatiōes corpzales vsīr magis appetibiles ⁊ eligibiles q̄ alie delectatiōes. ⁊ ꝓtinet tres ꝓticulas. In p^a ponit vna rō pp quā delectatōes corpzales vsīr eē maxie eligibiles. In z^a ibi [Et nō studiosum.] assignat cāz pp quā delectatiōes vlr nō vsīr bone. In z^a ꝓticula ibi [Adhuc pseqūte sunt.] ponit alia rō pp quā delectationes corpzales vsīr eē maxie eligibiles. In p^a igiť ꝓticula ꝑponit ītentionē. ꝙ nō solū opz dicē solonē dubōnis: sz ēt opz assignare cāz falsitatis q̄ erat in rōne dubōnis: ƀ enī multū ꝓfert ad ƀ ꝙ fides adhibeať vitati: cū.n. appet defect^9 ī rōne: q̄ videbať ꝑbare aliqd eē veꝫ: qō nō est veꝫ: magis credit vitati. Iō ponēde sūt rōnes pp q̄s delectatiōes corpzales vsīr eē magis eligibiles q̄ alie delectationes: ⁊ videdus est defectus illaꝫ rōnū: ⁊ p ƀ maioꝫ fides adhibebit veritati. [Primū qdē vtiqz.] Proposita ītentione assignat duas rōnes pp q̄s delectationes corpzales vsīr esse magis eligibiles. ⁊ ꝑ ponit ꝑmā rōnē: deide ibi [Et nō studiosum vtiqz.] Assignat rōnē q̄re delectatiōes nō vsīr bone vlr. z^o ponit scōaz rōnez ibi [Adhuc pseqūte sūt.] ⁊ posset ista ꝓticula diuidi in tres ꝓtes. In p^a igiť ꝓte ponit rō talis. Ille delectationes q̄ expellūt tristitiā vsīr eē magis eligibiles q̄ ille q̄ non expellūt aliquā tristitiā. Sz delectationes corpzales expellūt tristitias: ⁊ alie delectatiōes non expellunt aliquam tristitiā. igiť ⁊c. Maioꝫ vī eē manifesta: qz ille delectationes q̄ expellūt tristitiā sūt medicie ȝ tristitias: ⁊ alie q̄ nō expellūt tristitias nō sunt medicie: ⁊ alie delectatiōes q̄ sūt medicie ⁊ expellūt tristitias q̄ sūt male vsīr multo meliores q̄ ille q̄ nō sūt medicie nec aliqō malū expellūt. Et minoꝫ appet quātū ad vtrāqz sui ꝑtē. ꝑ quātū ad ꝑmā ꝑtē. naz delectationes corpzales ȝriant tristituz: ⁊ iō expellunt tristitias: ⁊ supabūdātes tristitias expellūt: ⁊ quāto delectatiōes sunt magis vehemētes tāto magis expellūt tristitiā: ⁊ pp ƀ homines q̄rūt vehemētes delectatiōes corpzales: qz ille sunt medicie ȝ tristitias vehemētes: repletiōes.n. vētris exīstis in idigētia cibozꝫ sūt medicie ȝ tristitiā supabūdātē q̄ est ex esurire ⁊ eā expellūt: pp qō hoies pseqūūť has supabūdātes repletiōes vētris: qz vsīr eē nečie: ⁊ nō solū pp ƀ ꝙ expellūt tristitiā: sz ēt pp hoc qō magis apparēt iuxta suuz cōtrariū: esuriētes enim videtes aliquos comedentes magis esuriūt ⁊ magis desiderāt cibū. Alia ps minoris pz: qz delectationes q̄ non sunt corpzales: vt delectationes q̄ sunt in opib^9 vtutū: ⁊ in cōtēplatione veritatis nō habent tristitiam eis cōtrariam: ⁊ ideo nō expellunt tristitias: quod tm̄ faciunt delectationes corpzales.

¶ Et pp hec igiť duo sicut dictū est: voluptas nō studiosuz esse vī: qz alie prauę nā sunt opōnes: aut ab ortu quēadmodū fere: aut ⁊ ob cōsuetudinē q̄les prauo-

rũ sũt boiuꝫ Alie sunt medicamẽta qꝛ sunt indigẽtis ⁊ melius est hẽ q̃ fieri. Alie accidũt dũ ꝓficiunt: ꝑ accidens igitur sunt studiose.

¶ Et nõ studiosum vtiqꝫ vt delectatio ꝑ duo ꝑ quẽadmodũ dictũ est: qm̃ be qdem praue nã sunt opõnes: vel ex natiuitate quẽadmodũ bestie: vel ꝑ cõsuetudinẽ: quẽadmodũ q̃ prauorũ boiuꝫ: medicine aũt be: qm̃ indigẽtis. Et habere melius q̃ fieri: be aũt accidunt his qui ꝓficiunt: ꝓm accidens qdem igitur studiose.

¶ Hec est ⁊ª ꝓticula huius ꝓtis: in qua ꝓbs ponit rõnem ꝑ quã delectationes corꝓales nõ vident bone vlr. Nam in corꝓalibus delectationibꝰ duo inueniunt. ſ. q̃ q̃daꝫ delectationũ corꝓaliũ sunt praue naliter: vt ille q̃ cõsequunt pranas opõnes q̃ opõnes praue sunt appetibiles qbusdaꝫ ex natiuitate: sicut opõnes bestiales sunt delectabiles bestijs ⁊ bestialibꝰ boibꝰ: quibusdã aũt sunt appetibiles ꝑ ꝓsuetudinẽ sicut opõnes ⁊ delectationes praueꝫ boiuꝫ ad opõnes malas ꝓsueto ꝓ. Quedã aũt delectationũ corꝓaliũ sunt medicine ꝑ aliquẽ defectũ que nõ sunt nisi idigentibus: nullus eniꝫ delectat in cibo quo nõ indiget ⁊ sic delectatio cibi est medicina ꝓtra tristitiã q̃ est ex fame. Cũ igit bꝰ delectationes accidũt his q ꝓficiunt: ꝑ est his qui sunt iperfecti ⁊ nõ his q iã sunt ꝓfecti: ⁊ qꝛ melꝰ est hẽ aliquid iã ꝓfectũ q̃ ipꝫ in fieri. ꝓꝫ q bꝰ delectationes corꝓales nõ sunt bone ꝓm se: ſꝫ solũ ſꝫ idigẽtiã nãe: ⁊ ita ꝑ ista duo. ſ. qꝛ q̃dã delectatiões corꝓales sunt praue: vt ille q̃ sequunt pranas operationes q̃ sunt a peruersa nã vel ꝓsuetudine: ⁊ qꝛ alie delectationes que sunt ꝑ idigẽtiã nãe nõ sunt ꝓm se bone: sed solũ ꝑ accñs: vtiꝫ est qbusdã q delectationes corꝓales non sunt vniuersaliter bone.

¶ Preterea ipsas qꝛ sũt vehemẽtes: li ꝓsequunt qꝛ alijs nequẽt gaudere: ipsi itaqꝫ sitim quãdã sibi cõparant que cũ sine qdẽ nocumẽto fit: nõ est increpandũ. Luꝫ vo cũ detrimenta ꝑ praui est: neqꝫ n. bñt alia qbꝰ gaudẽt: ⁊ nec aliud hẽ plerisq̃ ꝓmolestũ est ob nãm. Naꝫ aial semp laborat: vt nãles ẽt sermones testant videre ac audire dolore inferre dicẽtes: sed ꝓsueti iã sumꝰ vt aiunt. Silr in iuuentute qdẽ ob incremẽta perinde disponunt ac vinolẽti. Et iuuẽtus ad voluptates ꝑ ꝓpẽsio ꝛ est. Biliosi aũt atra bili nã semper egent medicamento: semper enim corꝓus ob cõplexionẽ mordet: ⁊ semp in appetitione sunt vehementi. Voluptas autem cõtraria ⁊ queuis etiam modo sit vehemens pellit dolorẽ. Et ꝑ pterea intẽperãtes boies prauiq̃ fiunt.

¶ Adhuc ꝓsecure sunt ꝑ vehemẽtes esse a nõ potẽtibꝰ alijs gaudere. Ipsi igit sibi ipsis sitim quãdã ꝑparãt: qm̃ qdẽ igit innocuas nõ increpabile: qm̃ aũt nocuas praui: neqꝫ enim bñt altera in qbus gaudẽt. ¶ Eteniꝫ multis triste ꝑ nãꝫ semp eniꝫ laborat aial: quẽadmodũ ⁊ nãles sermones testant: videre audire dicẽtes esse triste: sed ea assueti sumus vt aiunt. ¶ Silr autẽ ⁊ in iuuentute qdẽ ꝑ augmẽtationẽ: quẽadmoduꝫ vinolenti disponuntur ⁊ delectabile iuuentus.

¶ Melãcholici aũt ꝓm nãm indigẽt semp medicina: eteniꝫ corꝓus corrosurã partes ꝓseuerat ꝑ cõplionẽ: ⁊ semp in appetitu vehemẽti sũt: expellit aũt delectatio tristitiam: ⁊ que contraria ⁊ que contingens fit: fit fortis: ⁊ ꝑ pter hoc intemperati ⁊ praui fiunt.

¶ Hec est ⁊ª ꝓticula huius ꝓtis: in qua ꝓbs ponit rõnem ſcdaꝫ. ꝑ quã delectationes corꝓales vñr esse eligibiliores alijs delectationibus: ⁊ supponit q oẽs boies indigẽt aliq̃ delectatione. Cũ igit delectatiões corꝓales sint vehementes appetunt ⁊ querunt ab his q nõ pñt alijs delectationibus gaudere: cuiusmodi sunt boies q delectationes itellectuales nõ ꝓcipiũt: ⁊ ꝑ hoc tales boies q sũt querũt delectationes corꝓales ꝑparãt sibiipsis quãdã sitim taliũ delectationũ ⁊ seipsos incitãt ad ꝓcupiam eaꝫ: sicut ꝓꝫ de illis q comedũt salsa vt ꝓcupiscãt potũ: ⁊ qꝛ ꝑdicti boies nõ habent alia delectabilia in gbꝰ recreent: nõ est increpabile si delectatiões corꝓales ꝓsequant ⁊ existimẽt eas maxie eligibiles: dũ tñ tales delectationes nõ sint nociue. Si eni sũt nociue tũc sũt praue ⁊ vitupabiles: vt ꝓꝫ de delectatiõe superfluꝫ: q̃ est circa cibũ ⁊ potũ ⁊ venerea. [Eteni multis.] Et qꝛ in hac rõne ⁊ª supponit q oẽs boies idigẽt aliq̃ delectatione: ⁊ qꝛ ꝑ nõ est manifestũ: ꝑ hat ꝑ rõne. ſ. q oẽs boies idigẽt qñqꝫ aliq̃ ꝏlectatõe corꝓali: ⁊ hec est ꝓ 39ª bui⁹ libri. bec ꝓ ꝑ hat ꝑ in gnãli. ⁊º q̃tũ ad aliquos boies. ſ. iuuenes meꝫicos. ꝑ hat igit ꝓ ſic. Oẽs gbꝰ qñqꝫ aduenũt tristitie corꝓales idigẽt qñqꝫ aliq̃ ꝏlectatiõe corꝓali: ſꝫ oibꝰ boibꝰ aduenũt qñqꝫ tristitie corꝓales. igit oẽs boies idigẽt qñqꝫ delectatiõe corꝓali. Maiꝛ ꝓꝫ: qm̃ delectatio corꝓalis est medicina tristitie corꝓalis: sed oĩs hñs tristitiã corꝓalẽ indiget medicina expulsiua ⁊ tristitie: ⁊ minꝛ declarat sic: oibꝰ boibꝰ ꝑ pnãles motꝰ ⁊ opõnes aduenũt tristitie qñqꝫ. Nã oẽs boies qñ vigilãt laborãt: qꝛ qñ vigilant sentiunt: ⁊ sentire semp est cũ laboꝛe: vt nãles sermones testant: q dicũt q audire ⁊ videre igerũt tristitiã ⁊ laborẽ: qꝛ eni laboꝛ semp est cũ tristitia: iõ q̃ñcũq̃ aial laborat ꝯ aliquã tristitiã: ⁊ q̃ñcũq̃ aial sentit tũc laborat: qõ ꝓꝫ. nã qꝛ sentire nõ est sine laboꝛe: iõ oẽ aial q̃ñqꝫ idiget quiete somni: vt dicit ꝓbs in libro de somno ⁊ vigilia: vigilia eniꝫ est laboꝛ sensuũ sicut somnꝰ est ges sensuũ: ⁊ si dicat q nõ semp in vigilia ꝓcipimꝰ tristitiã nec laborẽ corꝓalẽ. igit vigilia nõ est ꝑ cũ laboꝛe ⁊ tristitia. Illõ soluit ꝓbs. d. q iõ nõ ꝓcipimꝰ bꝰ tristitiã nãlẽ ex ꝑte organoꝫ corꝓaliũ: qꝛ ꝓsueti sumus ea cõtinue pati vt aiũt nãles. ¶ Nõn^m est hic. q oĩs bõ in sentiendo laborat: quãtũcũq̃ illud sentire sit sibi delectabile: cuiꝰ signũ est q nullus sentiẽs põt ꝓtinue sentire: q̃tũcũq̃ illud sentire sit ei delectabile siue ꝓtinue sentiat idẽ sensibile delectabile sensui: siue diuersa sensibilia. Ita eniꝫ diu põt bõ sentire sensibile q̃tũcũq̃ sit delectabile q tandeꝫ oportebit eũ dormire ⁊ qescere a sentiẽdo: ſꝫ ges nõ est necessaria nisi ꝑ laborẽ ꝓcedẽtẽ: ⁊ ꝑ est signũ q oẽ aial vigilãs aũt sentiẽs est i laboꝛe. ¶ Et si dicat q i sentiẽdo sensibile delectabile bõ delectat ſꝫ sensuꝫ. q̃ nõ tristat in sentiẽdo tale sensibile. ¶ Dõꝫ q ſꝫ corꝓꝰ ⁊ ſꝫ organũ corꝓale laborat ⁊ tristat: sensus. n. aialis vigilãtis ⁊ organũ sensus est in laboꝛe: rõne tñ cognitionis sensitiue bꝫ delectationem aliunde. vñ simul bꝫ delectationẽ aliq̃lẽ ⁊ tristitiã insensibilẽ rõne diuersoꝫ. [Similr aũt.] Ostẽdit eadẽ ꝓclonẽ in ſpãli quãtũ ad aliquos boies. Iuuenes eniꝫ indigent delectatione. nã in iuuenibꝰ ꝑ augmẽtũ sunt multe motiões sensuũ ⁊ humoꝛ: sicut ẽt accidit in vinolẽtis: ⁊ bꝰ motiões nõ sunt sine laboꝛe: ꝑ bꝰ laborẽ iuuẽtus maxime querit delectationẽ. [Melãcholici aũt.] Melãcholici ẽt indigẽt delectatione: qꝛ sunt nãliter tristes: iõ semp indigẽt medicina ꝯ tristitias: corꝓus eniꝫ melici est moꝛsuꝫ ⁊ corꝛosum ꝑ siccitatẽ cõplionis: iõ melici habent vehemẽtẽ appetitũ delectationis q quã bꝰ tristitia repellat: delectatio eniꝫ si sit vehemẽs expellit tristitiã que est sibi ꝓria: ⁊ ẽt expellit tristitiã ꝓtingentẽ: hoc est tristitiã nõ ꝓriã: sed alienam. vbi gra. delectatio vehemẽs vnius sensus nõ solũ expellit tristitiã illius sensus: sed ẽt tristitiaꝫ alteriꝰ sensus: vt delectatio vehemẽs tactꝰ expellit tristitiã olfactꝰ ⁊ visus: ⁊ sic est de alijs sensibus. ⁊ rõ põt eẽ: qꝛ delectatio vniꝰ sensus: ꝓm genꝰ ꝓriat oibꝰ tristitijs illius sensus ſꝫ genꝰ: lꝫ nõ ꝓm spẽm: ⁊ qꝛ melici vehemẽter appetunt delectationes: ideo plerũq̃ fiunt intẽperati ⁊ praui. ¶ Notanda sunt ꝑ vba Eustratij de melicis q dicit duo ꝑ. p^m est: q melici habent cholerã calidissimã exurẽtẽ ⁊ vehemẽter ꝓsumẽtẽ in ventre cibaria: ⁊ vt nõ ventre euacuato cõburat oĩa interiora cholera nigra ꝑ nõ hẽ alterũ qd ꝓsumere: ꝑ ꝑ indiget semp melicus medicari. i. replere cibarijs vẽtrẽ eiꝰ: eteniꝫ corꝓus melicoꝛ semp est moꝛsuꝫ. i. tristificatũ ⁊ exustum ꝑ cõplexionẽ: cõplio eniꝫ ipsoꝫ est calida: ⁊ semp sunt in appetitu vehemẽti: ⁊ appetũt per totũ diẽ comedere ⁊ bibere multũ. Sciendũ q Eustratius ꝑ per melicos intelligit hñtes cõplionẽ calidã ⁊ siccã: ⁊ tales vocamus nos cholericos: ⁊ ꝓm ꝑ per melicos intelligũt tã ꝓbs q̃ Eustratiꝰ cholericos ꝓm ꝓpõnẽ Eustratij. ¶ Cꝛº est notandũ q Eustratius istã lrã [Delectatio si sit fortis expellit tristitiã ⁊ que est ꝓtraria ⁊ que contingens.] exponit sic. Delectatio si sit fortis hoc est superabũdans expellit tristitiam que est ꝓtraria. i. que est superabundans: ⁊ ꝓtingentẽ. i. quãcũq̃. i. superabundantẽ ⁊ nõ superabundantem.

¶ Voluptates aũt be que sine doloꝛe sunt exuperationẽ nõ habẽt. Atq̃ be ꝓficiscunt ex iis que nã: ⁊ nõ per accidẽs afficiũt voluptate. Ea vo dico per accidens afficere voluptate: que medent: eteniꝫ qꝛ fit vt boi medeat eo qõ sanũ ꝑmanet aliqd agente: iõ talia afficere voluptate vident. At ea nã voluptate afficiũt que faciunt operationem talis nature.

¶ Que aũt sine tristitia nõ habẽt supabũdãtiaꝫ: be aũt que nã delectabiliũ ⁊ nõ ꝓm accidẽs: dico aũt ꝓm accidẽs delectabilia medicantia: qm̃ eniꝫ accidit medicatũ esse. ¶ Sustinente sano operante aliquid ꝑ pter hoc delectabile videtur esse. Natura autẽ delectabilia que faciunt actũ talis alicuius nature.

¶ Hec est ⁊ª ꝓs ꝑncipalis huiꝰ capli: in qua ꝓbs determinat veritatẽ dubitationis querẽtis: que delectationes sunt meliores ⁊ eligibiliores. vtrũ corꝓales vel intellectuales: ⁊ cõtinet duas ꝓticulas. In ꝑma declarat q itellectuales delectationes sunt meliores q̃ delectationes corꝓales. In ⁊ª ibi [Nõ semp aũt.] assignat cãs duoꝫ q̃ accidũt circa delectationes humanas. In ꝑma igit ꝓticula declarat q delectationes itellectuales sunt meliores q̃ delectationes corꝓorales: ⁊ hec est ꝓclo 40ª bui⁹ libri: que ꝑ hat sic. Delectationes que sunt sine tristitia sunt meliores q̃ ille q̃ sunt cũ tristitia: sed delectationes itellectuales sunt sine tristitia ⁊ delectationes corꝓales sunt cũ tristitia. igit ⁊c. Maiorem ꝑ hat ꝓbs sic. Delectationes que nõ bñt supabũdantiã. ſ. vitupabiles: sunt meliores q̃ ille delectationes q̃ bñt supabũdantiã vitupabilẽ: sed delectationes que sunt cũ tristitia bñt supabũdãtiã vitupabilẽ ex qua pñt reddi vitiose: vt est manifestũ de delectationibus q̃ sunt circa nutritiua vt circa cibũ ⁊ potũ que sunt cũ tristitia: vt vtiꝫ est ꝓꝫ: ⁊ delectationes q̃ sunt sine tristitia cuiusmodi sũt delectationes itellectuales nõ bñt supabũdantiã vitupabilẽ. Delectatio eniꝫ que est in speculatiõe vitatis nõ bꝫ supabũdãtiã vitupabilẽ: qꝛ quãto aliqs plus delectat in cõtẽplatiõe veritatis: tanto est melioꝛ ⁊ laudabilioꝛ: ⁊ dicit ꝓbs q ꝑ bꝰ delectationes q̃ sunt sine tristitia sunt circa ea que sunt delectabilia ꝓm nãm ⁊ nõ ꝓm accñs: ⁊ expositoꝛ intelligit diuersa ꝑ hec duo: ſꝫ accidẽs ⁊ ꝓm nãm: ⁊ dicit q delectabilia ꝓm accñs sunt q̃ delectant inquãtũ sunt medicatiua: vt cibus ⁊ potus nõ sunt delectabilia nisi inquãtũ sunt medicatiua expellẽtia tristitiã que est ab esurie ⁊ siti: ⁊ iõ nõ sũt semp delectabilia: sed solũ indigẽtibꝰ ⁊ ꝑ pter hoc sunt ꝑ accñs delectabilia: qꝛ solũ vt medicatiua. [Sustinente sano operante aliqd.] Hoc est: tunc sunt medicie: qm̃ sustinẽte sano ⁊c. i. nutritiua potẽtia operãte aliqd sana existẽte: nisi enim sana sit nutritiua nõ vtiqꝫ poterit aial comedere vel bibere aut opari aliqd: deinde exponit qd est delectabile ꝓm nãm: ⁊ dicit q que faciunt actũ seu opõnẽ talis nãe. ſ. intellectualis: vt opõnes speculatiui habitus ⁊ vtutũ opõnes sunt nãliter ⁊ ꝑncipalr delectabilia. ¶ Notãda sũt ꝑ duo ꝓm Eustratiũ. p^m est delectatio exemplaris istius. ſ. q delectationes corꝓales sunt cũ tristitia ⁊ delectationes intellectuales nõ sunt cũ tristitia. Dicit eni sic. corꝓales delectationes cũ tristitia ⁊ ꝓcupia fiunt: ſigs eniꝫ esurit tristat ꝑ^m ⁊ ꝓcupiscit comedere: ⁊ sic fit delectatio ipsi ex repleri ventreꝫ cibarijs. Delectatio aũt que est ex intelligere sine tristitia est adueniẽs: nõ eniꝫ tristat ꝑ^m speculãdo: deinde delectat. ¶ Scõo est notandũ illud qõ dicit sup hãc lrãꝫ [Sustinẽt sano.] q ꝑ ꝓbs dicit hoc: qꝛ oĩbus sensibꝰ aialis deficientibꝰ ⁊ si sola potẽtia nutritiua relinquat: viuit aial nutritũ solum: q̃ quis nullo sensu sentiat: ⁊ si deber corꝛũpi animal: omnes qdem potentie anime perdunt ꝑ^m altera tiua sensitiua segregatiua: sola autem nutritiua relicta vltima perditur ⁊ ipsa: hec Eustratius.

¶ Nulla aũt res eadẽ ex eo nos semp delectat qꝛ non est simplex nostra natura: sed inest ⁊ aliqd aliud: quo corꝛuptibiles sumus. Quare si q ꝑ piã agat alterũ idest alteri nãe ꝑ ter nãm. At cũ equat: neqꝫ molestum neqꝫ iucundũ vt qõ agit. Qõ si alicuiꝰ nã sit simplex: semp eadẽ opatio iucundissima erit. Idcirco deꝰ vna semp simpliciq̃ gaudet voluptate. Nõ. n. solũ motionis est opatio: sed ⁊ imobilitatis. Et voluptas in qete potius q̃ in motu cõsistit. Mutatio vo oium dulcissimuꝫ est ꝓm poetam: ob praui tatẽ quãdã. At. n. bõ praui facile est mutabilis: si ⁊ nã praua est: que indiget mutatione. Nõ est. n. simplex nec bona. Sꝫ de cõtinẽtia qdẽ atq̃ incõtinentia: ⁊ de voluptate doloꝛeue: ⁊ qd vniq̃q̃ ipsoꝫ est: ⁊ quonaꝫ mõ alia ipsoꝫ sunt bona: alia mala diximus. Deinceps aũt de amicitia dicemus.

¶ Nõ semp aũt nullũ delectabile idẽ: ꝑ pter nõ simplicẽ esse nostrã nãm: sed esse aliqd ⁊ alterũ ſꝫ q corꝛuptibilia: quare sigdẽ alterũ agat: hoc alteri nãe ꝑ teter nãm: cum aũt appꝛopꝛiet: neqꝫ triste vt neqꝫ delectabile qõ opatũ est. Quare si huius nã simplex sit: semp eadẽ actio delectabilissima erit. ꝑ pter qõ deꝰ semp vna ⁊ simplici gaudet delectatione. ¶ Nõ eniꝫ solũ motus est opatio: sed ẽt imobilitatis: ⁊ delectatio magis in qete est q̃ in motu. ¶ Transmutatio aũt oium dulcissimũ ꝓm poetã ꝑ malitiã quãdaꝫ. Quẽadmodũ eniꝫ bõ facile trãsmutabilis qui malus: ⁊ nã aũt que indiget trãsmutatione: nõ

enim simplex neqz epyches: de cõtinentia qdẽ igitur ⁊ incontinentia ⁊ delectatione ⁊ tristitia dictũ est: ⁊ qd vnũqõqz ⁊ qualiter hoc quidez ipsorum bonum est: hec autem mala. Jam aũt ⁊ de amicitia dicemus.

¶ Hec est ⁊ª pticula tertie partis: in qua ·Phs ponit causas duoꝝ accidentiũ circa delectationes humanas. pmũ est ꝙ nihil idez specie est semp delectabile hoi: ⁊ hꝰ ratio est: qꝛ nã nr̃a nõ est simplex: sed composita ex diuersis vt ex corpore ꝓm ꝙ hõ corporalis est ⁊ ex aia: ⁊ nõ eodem delectabili gaudet anima ⁊ corpus: sed alio delectabili gaudet aia ⁊ alio corpus. Et si homo agat aliquã actionẽ ꝓm aiaz: illa est nãlis hoi ꝓm aiam: ⁊ est preter nãm hois ratione corporis: cũ aũt equet ita ꝙ ꝗbus delectat̃ aia his delectat̃ corpꝰ ⁊ ecõuerso: tũc qõ est operatũ ab aia: neqz erit triste corpi: neqz delectabile. ſ. ꝓm ꝙ corpus. ¶ Sed dubitat̃: qꝛ pmo de aia dicit ·Phs: ꝙ aia nõ delectat̃ nec tristat̃: dicere enim aiam gaudere vel tristari: simile est ⁊ dicere aiam texere vel edificare: sed totius compositi: ita ꝙ gaudere ⁊ tristari sunt totius cõpositi: ⁊ ꝓ ipsũ nec aia gaudet nec tristat̃: cui oppositũ videt̃ ·Phs hic dicere. ¶ Dõm ꝙ aia nõ gaudet: sz totũ cõpositũ: tũ in aliquo gaudet ⁊ delectatur rõne aie: ⁊ idẽ cõpositũ delectat̃ in alio rõne corporis: ⁊ hoc intelligit ·Phs hic. ¶ Intelligẽdũ est hic ꝙ sicut homo nõ eodẽ gaudet semper: qꝛ est compositus ex diuersis naturis: ita nec gaudet semper eodẽ sed alio ⁊ alio ꝓpter diuersitatez accidẽtiũ sibiinuicẽ succedentiuz in homine. Nam homo alio gaudet qñ esurit: ⁊ alio quãdo est saturatus: qñ enim est saturatꝰ nec gaudet nec tristat̃ de cibis de ꝗbus gaudebat qñ esuriebat. ⁊ Quare si. ⁊ Cõcludit qõdã correlarium ex iã dictis: qꝛ eniz rõne cõpositionis ex diuersis rebꝰ accidit hoi ꝙ nõ semp eodẽ delectat̃: ꝛcludit ꝙ nã simplex semper eodem gaudet: nature eniz simplici semp est eadẽ actio delectabilissima: ⁊ iõ deus semp vna ⁊ simplici delectatione gaudet: ⁊ põt h̃ poni ꝛclusio 41ª. ſ. ꝙ natura oino simplex semper gaudet eadem simplici delectatione: quepbat̃ sic. Diuersitas delectationũ est ꝓpter diuersitatem naturaꝝ illius qõ delectat̃. igitur vbi est vna natura oino simplex que delectat̃: ibi erit vna delectatio simplex. Nã igitur oino simplex semper gaudet eadẽ delectatione simplici. Eustratius. delectatio ipsi deo est ad ipsuz verti ⁊ ipz intelligere. ⁊ Non eniz solũ motus. ⁊ Remouet dubiũ tale. deus est imobilis ⁊ delectatio est motus vel in motu: quia delectatio est operatio: ⁊ operatio est motus. igitur si deus delectat̃: deus mouet̃. Istud soluit̃ per hoc ꝙ delectatio nõ est ipsius motus soluz sed imobilitatis: ⁊ delectatio magis est in quiete ꝗ̃ in motu: delectatio que est in motu est imperfecta: ⁊ delectatio que est in quiete est perfecta. Qñ eniz intellectus mouetur ad intelligendũ nõ delectat̃: sed qñ actu intelligit qõ intelligere intendebat: tunc est in gete ⁊ tũc delectat̃. ⁊ Transmutatio aũt oium. ⁊ Assignat causaz secũdã accidentis circa delectationes humanas: ⁊ est ꝙ ꝗz dictum cuiusdã poete trãsmutatio maxime est delectabilis hominibus: cuius causam assignat ·Phs. v. hoc esse ꝓ quandã malitiaz. i. ꝓpter quendam defectum nature: que nõ semper põt in eadem dispositione cõsistere: sicut enim malo homini delectabile est transcendere ab hoc in illud: sic ⁊ natura imperfecta ꝓpter sui imperfectionẽ delectat̃ in transmutatione ab vno in aliud. vnde homo ꝓpter imperfectionẽ quã hz in hoc ꝙ est capax multaꝝ perfectionum quas nõ hz: nõ hz mentẽ fixaz in vno: sed delectat̃ in transmutatiõe ab vno in aliud: deinde epilogat: ⁊ pz. Et in hoc finitur expositio septimi ethicorum.

¶ Incipit liber octauus Ethicorum.

¶ Post hec cõsequens est de amicitia pertractare. Est enim quedam virtus: aut est cum virtute.

Est hec aũt de amicitia: sequitur vtiqz pertransire. Est enim virtus quedã: vel cum virtute.

Iste liber octauus est de amicitia ⁊ de eius spẽbus ⁊ continet tres tractatus. In ꝓmo determinat de amicitia ꝓsonaꝝ equaliũ. In scõo ibi [Altera aũt amicitie est spẽs.] determinat de amicitia que est inter ꝓsonas inequales. In 3° tractatu ibi [Trinis itaqz existentibus.] determinat de accusationibꝰ ⁊ querimonys: que circa amicitias cõtingunt. Tractatus ꝑmus cõtinet. 6. capla. In ꝓmo ostẽdit ad quẽ ·Phm ptinet cõsiderare de amicitia ⁊ que sunt circa ipsam ꝓsideranda. In 2° ibi [Forte aũt vtiqz.] declarat qd est amicitia inuestigãdo eiꝰ diffõnẽ. In 5° caº ibi [Differũt aũt hec abinuicẽ.] determinat de speciebus amicitie inuestigãdo numerũ spẽꝝ. In 4° capl'o ibi [Que aũt ꝓpter delectabile.] cõparat ·Phs spẽs amicitie ad inuicẽ ꝓm cõueniẽtiã ⁊ dẽziaz. In 5° capl'o ibi [Quẽadmodũ aũt in vtutibus.] determinat de amicitia per cõpationem ad actũ eius ꝓpriũ. In 6° caº ibi [In seueris aũt ⁊ senibꝰ.] determinat de amicitia per cõpationẽ ad eius subiecta q̃ sunt ipsi amici. ¶ Capl'm ꝑm cõtinet duas ptes ꝓncipales. In ꝓma declarat ad quẽ ·Phm ptinet cõsiderare de amicitia. In 2ª ibi [Dubitat̃ aũt de ipsa.] ponunt̃ quedaz dubitationes circa amicitiã. Prima ꝑs cõtinet. 6. pticulas ꝗz numerũ sex rõnũ per quas ꝓbat suũ ꝓpositus. In ꝑª igit̃ pte ·Phs ꝓponit intentionẽ. ⁊ ostẽdit ꝙ ad mozalez phm pertinet de amicitia ptractare: ⁊ hec est ꝗ̃ ꝓma huius libri: que ꝓbat̃ per. 6. rõnes. Primo sic. De oi specie vtutis mozalis ⁊ ei nẽcio annexis ad mozalez phm ptinet cõsiderare: sed amicitia est vtus mozalis vel necessario ãnexa vtuti mozali. igit̃ ⁊c. Maioz est manifesta. minozẽ ponit i lra. d. ꝙ amicitia vel est vtus quedã vel cũ vtute: h̃ est qõdã necessario annexũ vtuti tanꝗ̃ effectus nẽcio ꝓñs vtutẽ. Uirtus enim mozalis est cã vere amicitie vt dicunt expositores. ¶ Notãdũ ꝙ Eustratius exponit illud dictum ·Phi. [Amicitia vel est vtus vel est cuz virtute.] Uñ ponẽdo ꝙ est virtus põt esse duplr. vel ꝙ est vtus distincta ab oibus alys vtutibꝰ mozalibus. vel ꝙ est cõtenta sub vna vtute mozali: vt sub iustitia. Et ꝙ sit vtus distincta ab alys ꝓbat duplr: tum qꝛ est habitꝰ laudabilis circa actiones ⁊ passiones: tũ qꝛ est medietas inter duo mala. ſ. inter adulationez ⁊ syluestritatẽ: vel inter amicitiã furiosaz ⁊ habitũ deficiẽtẽ circa amare: ponẽdo ꝙ nõ sit vtus dz esse cũ vtute: quia inest ꝓprie vtuoso: ⁊ solũ inest perfecte bonis. ¶ Notãdũ ẽt h̃ ꝓm Eustratiũ: ꝙ amicitia vz esse vna virtus mozalis distincta ab alys vtutibus mozalibꝰ vt a fortitudine tẽperantia ⁊c. tum quia est habitꝰ laudabilis circa passiones ⁊ actiones sicut ⁊ relique vtutes mozales. Actiones eniz sũt amabiles ⁊ amare est quedã passio: ⁊ ita amicitia est circa actiones ⁊ passiones: ⁊ sic videt̃ esse vtus mozalis: tum qꝛ amicitia est q̃dã medietas inter duo mala: vt pz, vno eniz mõ vz esse medietas inter adulationẽ ⁊ quãdã dispõnem innoiatã que põt vocari syluestritas que est dispõ hois q̃ nõ est aptus natꝰ ad delectationẽ: ⁊ adulatoz est q̃ supabũdanter vult esse delectabilis. Sz amicus medio mõ se hz ad delectationes: qꝛ qñ opz ⁊ ꝗbus opz: ⁊ sic de alys circũstantys est delectabilis: ⁊ qñ nõ opz vel ꝗbus non opz ⁊c. nõ est delectabilis. Alius aũt q deficit circa delectabile est inoiatus: qꝛ tales sunt rari: vocet̃ tũ syluestris. Alio modo põt poni amicitia mediũ inter duo mala. ſ. inter habitum quo

quo superflue q̃s amat: ⁊ habitũ quo q̃s deficit ab amare. vbi gr̃a. Aliqs inepte ⁊ furiose vtitur eo ꝙ est amare: q̃lis dicebat̃ qdã satyrus noiatus: qui intãtũ amabat pẽz ꝙ vinere nõ volebat mortuo pẽe. Ille. n. nimis supabũdanter amauit. Est aũt ⁊ aliqs deficiẽs ⁊ totalr impassibilis circa amare: ꝙ neqz põt neqz vult amare. Istis visis vz amicitia eẽ vtus cũ sit mediũ inter duo vitia: vitiosum enim est furiose amare ⁊ vitiosuz est nullũ posse amare: iõ vtuosuz vz amare vt opz ⁊ quos opz ⁊ qñ opz: ⁊ sic de alys circunstãtys: ⁊ ita amicitia q̃ est ꝓp bonũ vtutis ꝑ quã q̃s amat: vt opz ⁊ quos opz: ⁊ sic de alys circũstãtys vz eẽ vtus moralis: cũ sit mediũ inter duo mozalr mala. Alio mõ vz amicitia eẽ cũ vtute: qꝛ est ꝓpria vtuoso ⁊ solũ inest pfecte bonis. ¶ Sz si amicitia sit vtus dubiũ est. vtrũ sit vtus distincta ab alys vtutibus mozalibus de ꝗbus ꝑus determiatũ est: ⁊ dicit Eustratius ꝙ ꝓtingit ipsaz amicitiã attribuere vni vtutũ ꝑdicta ꝓꝝ. ſ. iustitie. Justitia eniz est q̃daz eq̃litas distributiua: ⁊ amicitia amicis eq̃litatẽ tribuit: equales. n. nẽcĩuz est esse sic amicos q̃re pticula q̃daz est iustitie. hec Eustratius. vñ Eustratius nõ determinat h̃. vtrũ amicitia sit vtus vel nõ: ⁊ posito ꝙ sit vtus nõ determinat. vtruz sit vtus specialis distincta ꝓtra alias vtutes de ꝗbꝰ determinatũ est ꝑus: vel sit ꝓtenta sub aliqua illaꝝ. ¶ Mihi autẽ vz ꝙ amicitia est q̃dã medietas laudabilis circa opõnes ⁊ passiones vt circa actũ amãdi. Sicut. n. ex frequẽti agẽ fortia acqrit̃ vtus fortitudinis: ita ex frequẽter amare q̃s opz ⁊ qñ opz: ⁊ sic de alys circũstãtys acqrit̃ vtus siue habitus ꝑ quẽ facilr ⁊ delectabilr põt q̃s acqrere actũ amandi ⁊ bene volendi ⁊ bñ faciẽdi. vñ sicut theologici ponunt quãdã amicitiã supnãlẽ quã charitatẽ vocant esse vtutem theologicã: ita põt esse ⁊ est quedã amicitia nãlis: que habitus vel vtus nãlis põt dici: vt pz ex 6° huius. Et ẽt q̃daz est amicitia mozalis que est vtus mozalis: de qua determinatur in isto libro ⁊ sequenti: ⁊ posito ꝙ amicitia sit virtus mozalis: credo ꝙ sit vtus distincta ab oi alia vtute mozali cõnexa tũ cũ qualibet vtute mozali. Nã qlz vtuosus amat amicitia que est ꝓp bonũ honestũ suã ꝓpriã opationem: ⁊ amat opõnes vtuosas alioꝝ ⁊ in eisdẽ delectat̃: qõ nõ eẽt nisi qlibet vtuosus haberet amicitiã mozalẽ. Et ẽt vz non solũ ꝙ est vtus mozalis: sed ꝙ est optima ⁊ excellẽtissima vtus inter oẽs vtutes mozales: sicut charitas est excellentissima inter vtutes theologicas. Nã ꝓm ꝙ appet ꝑ ·Phm in isto capl'o ꝑte ꝑma. pticula 5ª. existente amicitia nõ est opus iustitia: sed existẽte iustitia adhuc est opus amicitia: ⁊ ex hoc põt sic argui. Illud quo habito nõ indigemꝰ alio est nobilius ⁊ melius q̃ illud quo habito indigemus alio: qꝛ illõ est magis sufficiẽs: sed habita amicitia nõ est opus iustitia: sed ecõuerso. igit̃ amicitia est melioz q̃ iustitia. Et cõfirmat̃: qꝛ in oi etate ⁊ in oi fortuna indigemꝰ amicitia: vt pz h̃ per ·Phm. igit̃ vz ꝙ amicitia sit simplr melioz q̃ iustitia: ⁊ h̃ loquẽdo de amicitia que cõprehendit taz amare q̃ amari. Amare eniz solũ nõ est simplr melioꝰ q̃ iustuz facere: amari tũ vtilius est q̃ plurimis q̃ iustitiã recipere: qꝛ multi sunt ꝓm iustitiaz digni suspendio. Forsitã tũ ista rõ de amicitia ⁊ iustitia solũ ꝛcludit ꝙ amicitia sit vtilioz q̃ iustitia: cũ h̃ tũ stat ꝙ iustitia sit simplr melioz ⁊ honestioz iuxta dictũ ·Phi 5° huius. ⁊ Justitia est preclarissima virtutũ. ⁊ Põt tũ ꝓbabilr dici ꝙ iustitia nõ solũ est honestioz q̃ amicitia: sed ẽt vtilioz: qꝛ iustitia est cõioz se extendens ad oẽs hoies. Judex eniz iustus põt per habitũ iustitie reddere vnicuiqz qõ suum est: qõ oibus vel multis est vtile: sed amicitia est ad vnũ solũ vel ad paucos: ⁊ magis vtile est oibus vel pluribus ꝑdesse q̃ vni tũ: vel paucis. ¶ Dico tũ ꝙ si amicitia posset esse ita lata ⁊ cõis sicut est iustitia: amicitia esset vtilioz q̃ iustitia: ⁊ h̃ intellexit ·Phs cum dixit: ꝙ ⁊ Existentibus amicis nihil opus est iustitia. ⁊ Hoc est: si esset amicitia iter oẽs hoies: nõ esset opus iustitia. Sed aliꝰ est ipossibile suppositio magna multitudine hoium. vñ amicitia est vtilioz paucis vt amicis q̃ iustitia: sed iustitia est vtilioz pluribus q̃ amicitia: ⁊ iõ iustitia est simplr vtilioz: vel posset ꝓbabilr dici ꝙ amicitia pfecta q̃ est ꝓp bonũ honestũ: includit oẽs vtutes mozales: nec est pole amicitiaz esse sine iustitia: ⁊ ideo Aꝝ. determinat de amicitia separatiz: qꝛ includit oẽm vtutẽ mozalez: ⁊ super oẽm vtutẽ mozalẽ aliqd addit: ⁊ loquit̃ h̃ de amicitia acqsita. Est aũt amicitia triplex. ſ. nãlis vt parentũ ad prolez: ⁊ est amicitia mozalis acquisita ex opibus: ⁊ amicitia supnaturalis a deo infusa. Ista tũ nõ determino: sed relinquo iudicio ꝑfundius speculantis: de isto autem magis apparebit posterius.

¶ Res est preterea sũme necessaria in vita. Nemo eni habẽs cetera oia bona: sine amicis expeteret viuere. Nã ⁊ locupletes ⁊ in ꝓncipatu potestateqz constituti plurimũ amicis idigere vñr. Quid. n. ꝑdest talis ꝓsperitas bñficio sublato: qõ qdẽ maxime fit in amicos: ac maxie cõmẽdat̃. Aut quonã mõ sine amicis custodiri cõseruariqz põt. Quo nãqz magis abũdat: eo magis piculis subiacet. In paupertate quoqz ceterisqz calamitatibus: vnicũ esse cõfugium amici putant̃. Juuenibus ẽt cõferũt ad cõpescenda peccata. Et senibus ad obsequiũ atqz ad eos actus pficiendos: quos ob ibecillitatẽ ipsi peragere nequeunt: ⁊ iis itẽ q̃ sunt in statu ad actiones honestas. Etenim si duo simul erãt intelligere magis atqz agere possunt.

¶ Adhuc maxie necessariuz in vita: sine amicis enim nullus vtiqz eligeret viuere hñs reliqua bona oia: eteniz ditantibus ⁊ principatus ⁊ potentatus possidẽtibꝰ videt̃ maxie amicis opus esse. Que eni vtilitas talis bone fortune ablato bñficio: qõ fit maxie ⁊ laudabilissimũ ad amicos: vel qualr vtiqz seruabit̃ ⁊ saluabitur sine amicis. Quãto eni maioz tanto minus secura. In inopia ⁊ reliqs infortunijs solũ existimant refugium esse amicos. ¶ Et iuuenibus aũt ad ꝑpeccabile: ⁊ senioribus ad famulatũ ⁊ ad deficientiã actionis: ꝓpter debilitatẽ adiutorij. His qdẽ q̃ in sũmo ad bonas actiones: simulqz duo venientes eteni itelligere ⁊ agere potentiozes.

¶ Hec est ⁊ª pticula ꝑme ptis: in qua ponit̃ rõ scõa. que talis est. Mozalis ·Phs hz cõsiderare de oibus laudabilibꝰ que sunt necessaria ad vitã humanã: sed amicitia est qõdã laudabile necessariũ ad vitã humanã. igit̃ ⁊c. Maioz pz: qꝛ mozalis ·Phs tractat de his que ptinẽt ad bñ viuere: ⁊ minoz declarat̃ ꝑ hoc ꝙ amici sunt necessary hoi in oi fortuna ⁊ in oi etate. Sunt eniz necessary diuitibꝰ/inopibus/iuuenibꝰ/senibꝰ/⁊ adolescẽtibꝰ: existentibus eniz in bona fortuna sicut diuitibus ⁊ ꝓncipatus ⁊ ptãtes possidentibꝰ sunt amici necessary: qõ pz ex duobꝰ. ꝓmo ꝓp vsuz hꝰ bonoꝝ fortune. Nulla enim est vtilitas bonoꝝ fortune si ex ipsis nulli bñ fiat: si enim nullus recipiat bñficiũ ex bonis fortune: vt ex diuitys nulla erit vtilitas hꝰ bonoꝝ. Tunc aũt ⁊ maxie ⁊ laudabilissime fit bñficiũ ad amicos. igitur diuitibus necessary sunt amici ꝗbus bñfaciant. 2° pz ꝙ diuitibus amici sunt necessary ꝓpter ꝛseruationẽ diuitiaꝝ:

J ⁊ hꝰ bonoꝝ fortune q̃ nõ pñt bñ ꝓseruari sine amicis:qm̃ bona fortuna quãto est maior tãto est minus secura ⁊ plures ĩsidiatores hz. Jn inopia ẽt exñtibꝰ ⁊ alys infortunys sunt amici necessary ad releuãdũ indigẽtiã:in inopia eniz exñtes existimãt amicos eis necessarios ⁊ refugiũ singulare:⁊ sic appet ꝙ in oĩ fortuna amici sunt necessary. [Et iuuenibꝰ.] Jn oĩ etiã etate sunt amici necessary:iuuenibꝰ.n. sunt amici necessary:vt cohibeanť a peccato:sunt eniz ꝓ seipsos ꝓnt ad ꝓcupias delectationũ a qbus est abstinendũ:iõ sunt eis amici necessary dirigentes. Eustratius dicit ꝙ illud magis ꝓbat ꝙ amicitia est q̃dam bonũ q̃ ꝙ est necessariũ. Seniozibꝰ aũt sunt amici necessary ad famulatũ pp defectꝰ corpales:qz in actionibus suis deficiũt pp debilitatẽ. Dis ẽt qui sunt in adolescẽtia hoc est in pfecta etate sunt amici necessary ad bonas actiones exequẽdas:

K Duo eniz sil̃ veniẽtes intelligere ⁊ agere potẽtiores:⁊ illõ dictũ dicit Eustratius:duo sil̃ venientes ⁊c. sumptũ est ab homero. Homerꝰ enĩ dicit illõ eẽ dictũ ex ꝓsona Ulyxis. qũ quesiuit Diomedẽ:vt cũ illo collaborare ad explorãdũ troianoꝝ exercitus. ¶ Notãdũ ꝓm Eustratiũ:ꝙ cum ꝓhs dicit amicitiã esse necessariã:nõ accipit necessarium

Notandũ ꝓ illo sine quo nõ est possibile viuere:ꝓ accipit̃ necessariũ ꝓ illo sine quo nullus eligeret viuere eoꝝ q̃ ꝓ nãm. Nullus eniz sine ipsa eligeret viuere eoꝝ qui nõ corrupti sunt ꝓm nãm:⁊ ꝓm hoc posset maior huius rõnis esse ista. Ad mozalẽ phm ꝓtinet ꝓsiderare de oibꝰ sine qbꝰ nullus hõ ꝓm nãm eligeret viuere:amicitia est hꝰ.igit̃ ⁊c.

¶ Jnesse ẽt amicitia videť natura ei qõ genuit:ad id qõ est ortũ ab eo:nõ in oibus hoibus solũ:ꝓ in pluri-

M mis ẽt aialibus ⁊ iis inter sese q̃ sunt eiusdez generis ⁊ hoibꝰ maxie. Quapp amatores hoium laudamꝰ. Lernere ẽt qspiam potest ⁊ in ipsis erroribus:familiarem

L oẽm hoiem homini atqz amicum esse.

¶ Naturaqz inesse vĩ ad id qõ genuit genito nõ solum in hoibus sed in volatilibus ⁊ plurimis aialiuz. Et hỹs qui vnius gẽtis ad iuicẽ:⁊ maxime hoibus:vñ ⁊ phílantropos laudamꝰ:videbit aũt vtiqz aliqs ⁊ in erroribus vt familiare omnis homo oĩ homini ⁊ amicum.

¶ Dec est 3ª pticula ꝑme ptis:in qua 3º ꝓbať ꝓclo sic. Illa que sunt nãl̃r bona hoĩ in adiutoriũ vite humane sunt cõsiderãda a phõ mozali. sed amicitia est hꝰ.igit̃ ⁊c. Maior pz:qz scia mozalis hz tractare de oibꝰ his q̃ ꝓtinent ad bñ viuere hoĩs. Et minor declarať sic. Amicitia inest ꝓ nãm

M gnãti ad generarũ nõ solũ in hoibus:ꝓ ẽt in volatilibus q̃ diu ⁊ cũ magno laboze diligẽtiã adhibent ad educationẽ ꝓli:⁊ idẽ est in alys aialibus. ¶ Eustratius dicit:ꝙ phs accipit hic amicitiã cõius ꝓto amatione que est ꝑnm vere amicitie:sed nõ est amicitia nisi in solis reamãtibꝰ. Est ẽt amicitia nãlis inter ea que sunt vnius gentis:vt ab inuicẽ adiutoriũ hẽant:⁊ maxie est nãlis amicitia oĩum hoiuz ad inuicẽ pp similitudinẽ nãe specifice:⁊ ideo laudamus phi lantropos.i.amatores hoium:qz iplent illud qõ est homini nãle:vt pz in erroribus viarũ:in qbus vnus homo reuocat aliũ ab erroze suo:quãtũcũqz ignotus sit:ex quo pz ꝙ oĩs homo aĩal familiare sit oĩ homini ⁊ amicum.

¶ Ciuitates ẽt amicitia cõtinent:⁊ legumlatores circa hanc magis q̃ circa iustitiam student:cõcordia nãqz simile qd amicitie esse videť. Hãc aũt maxie affectãt: seditionẽ aũt vt inimicã maxime expelluntꝰ.

¶ Videť aũt ciuitates cõtinere amicitia:⁊ legis positores magis circa ipsaz studẽt q̃ iustitiaz. Cõcordia eniz simile aliqd amicitie videť esse: hanc aũt maxime appetunt:⁊ contentionez inimicam existentem expellunt.

N ¶ Dec est 4ª pticula ꝑme ptis:in qua ponit̃ 4ª rõ que talis est. illud ptinet ad ꝓsiderationẽ phi mozalis:per qõ ciuitates in esse cõseruanť:sed amicitia est hꝰ.igit̃ ⁊c. Maior pz:⁊ minor declarať:qm̃ legislatores magis student ad amicitiã ꝓseruãdã inter ciues q̃ ad ꝓseruãdã iustitiã quã qñqz ꝑtermittũt:puta in penis ĩfligẽdis ne ĩter ciues discẽsio oriať. Hoc ẽt pz ꝙ hꝰ ꝙ ꝓcordia assiliať amicitie:quã cõcordiã legislatores maxie appetũt ⁊ ꝑtentionẽ ⁊ discordiã maxime expellunt quasi inimicam salutis ciuitatis.

¶ Et si sint qdẽ amici:iustitia nõ est opus. Sin vo sint

O iusti:indigent amicitia. Et id quod maxime iustuz est: ad amicitiam attinet.

¶ Et amicis qdem existentibus nihil opus est iustitia. Justi aũt existentes indigent amicitia. Et iustoꝝ qdẽ maxime amicabile esse videť.

¶ Dec est 5ª pticula ꝑme ptis:in qua ponit̃ rõ 5ª que talis est. Illud per qõ magis cõseruanť ciuitates ⁊ ciues q̃ per iustitiã pertinet ad cõsiderationẽ mozalis phi:sed p amicitiã magis ꝓseruanť ciuitates ⁊ ciues q̃ p iustitiã. igit̃ ⁊c. Maior pz:qz ꝓpter hoc de iustitia cõsiderat phs mozalis:qz per iustitiã ꝓseruanť ciuitates ⁊ ciues. igit̃ per locuz a maiori. illud per qõ magis conseruanť ciuitates ⁊ ciues q̃ per iustitiã magis pertinet ad cõsiderationẽ phi mozalis. Et minor declarať per hoc:qz existente amicitia nõ est opus iustitia:sed ecõuerso. Si eniz aliqui sunt amici in nullo indigent inter se iustitia ꝓprie dicta:qz habẽt oĩa quasi

P cõia:sed si sint iusti nihilominus indigent amicitia ad inuicẽ:vt pz per ea que dicta sunt de diuitibus ⁊ inopibus ⁊ iuuenibus ⁊ adolescentibꝰ ⁊ senibus ⁊ existente iustitia indigent amicitia:⁊ iustoꝝ maxie videť esse amicabile. i. cõseruatiuũ ⁊ reparatiuũ amicitie. Super istã lr̃am. [Justoꝝ maxime vĩ esse amicabile.] dicit Eustratius:ꝙ cuz multe sint spẽs iusti puta politicũ. i. ciuile ⁊ paternum ⁊ dominatiuum. Doꝝ maxie iustũ est politicuz:qõ simile qdem est amicabili:ꝓm equalitatẽ eniz est cõmunicatiuum:hoc est: amicabile vĩ esse iustũ politicũ:qz maxie videť esse iustũ. Aliter exponit eandẽ lr̃am sic. Forte aũt aliqs sic accipiet: ꝙ oĩum iustoꝝ maxime iustum est ad amicos:ad hos maxime custodiendum est vocata amicitia.

¶ Non solũ aũt necessariũ est:sed ⁊ bonestũ. Laudamus eniz eos q amant amicos:copiaqz amicoꝝ bonestum esse putatur:⁊ quidam eosdem viros bonos esse

Q atqz amicos putant.

¶ Nõ solũ aũt necessariũ est sed ⁊ bonuz:philo philos eniz laudamus philophiliaqz vĩ aliqd bonoꝝ esse:⁊ quidam eosdez existimant viros bonos esse ⁊ amicos.

¶ Dec est 6ª particula ꝑme ptis:in qua ponit̃ rõ 6ª que talis est. phs mozalis nõ solũ hz cõsiderare de his que sũt necessaria ad vitam ⁊ ad cõmunicationẽ politicã:sed etiã hz considerare de bono laudabili ⁊ bonesto:sed amicitia nõ solũ est qõdã necessariũ ad vitã:sed etiã est qõdaz bonũ laudabile:igit̃ ⁊c. Minor pbať:qz nos laudamus philophilos.i.amatores amicoꝝ ⁊ philophiliã.i.amicitiã tãq̃ aliqd de gẽe bonoꝝ. vnde multis intãtũ vĩ ꝙ amicitia sit bonũ ꝙ ipsi existimant eosdẽ esse viros bonos ⁊ amicos: vñ nõ solũ est ꝓsiderãdũ de ipsa amicitia:qz est nẽcũ humane vite:ꝓ ẽt qz est qõdã bonũ ⁊ bonestũ ⁊ laudabile.

¶ Est aũt

R ¶ Est aũt cõtrouersia de ipsa nõ mediocris. Quidam eniz sil̃itudinẽ quãdã esse posuerunt:⁊ sil̃es esse amicos. Vñ ⁊ sil̃em ad similẽ pergere inquiunt:⁊ monedulã ad monedulã:⁊ similia. Quidã cõtra figulos inter sese oĩs talis inquit esse:⁊ de his ipsis altius naturaliusue perquirunt. Euripides qdem inquiens.

Cum est sicca tellus:ipsa certe tum imbrem amat.
Cũ turget ether:imber cum celum tumet.
Affectat vt telluris in sinus cadat.

Heraclitus aũt cõtrariũ dicẽs esse cõducens:⁊ ex differentibꝰ pulcherrimũ cõcentũ oriri:⁊ per discordiaz oĩa fieri. Sed his cõtraria complures alij sentiunt. Et Empedocles:q qdẽ simile appetere sil̃e dicebat. Na-

S turales igit̃ dubitationes omittamus:nõ enim ad hãc sunt accõmodate cõsiderationem.

ꝑs ca. ¶ Dubitanť aũt de ipsa nõ pauca:hi qdez enim quãdã similitudinẽ ponũt ipsaz:⁊ similes amicos:vñ sil̃e aiunt ad sil̃e:⁊ colonũ ad colonuz: ⁊ quecũqz talia. ¶ Alij aũt extra ꝓtrarietatem figulos oẽs tales ad inuicẽ aiunt esse. ¶ Et de his ipsis supius querunt ⁊ nãlius. Euripides qdẽ dicens desiderare qdẽ pluuiã terrã siccatã: desiderare aũt vernale celũ impletũ pluuia cadere in terrã. Et Heraclitus ꝓtrariũ ꝓferens:⁊ ex differentibus optimã armoniã:⁊ oĩa fꝓ litez

T fieri. Econtrario aũt hỹs alij ⁊ empedocles:similes eniz sil̃e appetit. Naturalia qdẽ igit̃ qõnũ relinquunť. Nõ enĩ ꝓpria ꝑsentis intentionis.

¶ Dec est 2ª pars ꝑncipalis huius capli:in qua ponuntur quedã dubitationes de amicitia. ⁊ continet tres pticulas. Jn pª pticula ponit vnam qõnez ⁊ oppõnes circa ipsaz tã phoꝝ mozaliũ q̃ nãliuz:⁊ nãlia. i. qõnes nãles circa amicitiã relinquens. Jn 2ª ibi [Quecũqz aũt sunt humana.] narrat quales dubitationes sunt hic determinãde circa amicitiã ⁊ exẽplificat ponendo duas dubitationes. Jn 3ª particula ibi [Unã qdẽ eniz.] remouet quendã errorez. Jn pª igitur pticula mouet istã dubitationẽ vtrũ amicitia sit similitudo vel ꝓrietas:hoc est vtrũ amicitia sit rõne sil̃itudinis vel rõne ꝓrietatis ⁊ dissimulationis:⁊ hoc est:vtrum amicitia sit inter similia vel inter dissimilia ⁊ ꝓria:⁊ circa

U hanc dubitationẽ narrat opiniones ꝓrias tam in rebꝰ humanis q̃ in rebus nãlibus. Quidã eniz dicunt ꝙ in rebus humanis amicitia est quedã sil̃itudo ⁊ sil̃es sibiinuicẽ sũt amici ꝓm illud puerbiũ. Simile vadit ad sil̃e:vt colonus ad colonũ ⁊ quecũqz talia:vt pz in auibus:qm̃ quedã sunt gregales vt corui ⁊ coloni. ⁊ Lincoñ. dicit ꝙ coloni est nomen auiuz paruaꝝ garrulaꝝ se inuicẽ amantiũ ⁊ socialiũ. [Alij aũt.] Alia opio est huic ꝓria dicentiuz ꝙ simile odit sil̃e:vt figulis figulũ. incꝝtũ vnus ipedit lucrum alterius. Scõm Lincoñ. figulos vocat oẽs tales qui sunt sil̃es contrarie se hãtes ad inuicẽ:inquãtũ eniz figuli sil̃es sunt:ꝓm aũt ꝙ ad inuicem inuident ⁊ sibi ad inuicez molesti sunt: ꝓrie se habent ⁊ cõtrary sunt:de hoꝝ ⁊ taliũ inuidia ⁊ ad

V iuicẽ molestia. dicit Esiodus versu exametro in greco. Et figulus figulo molestus est ⁊ faber fabro. [Et õ his ipsis.] Narrat circa idẽ dubiuz ꝓrias opiones in nãlibus:⁊ dicit ꝙ qdã inquirunt superius. i. altius ⁊ magis nãl̃r dicentes ꝙ terra desiccata ꝓsiderat pluuiã q̃ est humida q̃ sil̃ amãs suũ ꝓriũ:⁊ celũ vernale ipletũ pluuia desiderat cadere in terrã que est ꝓria. s. altitudini celi:vt dicunt qdaz. Lincoñ. quãtũ ad istã ꝓrietatẽ inter celũ ⁊ terrã dicit ꝙ celũ impletuz pluuia:⁊ sic humidũ desiderat cadere in terrã que est sicca:⁊ sic videť amicitia ex ꝓtrarietate ꝓstitui. ⁊ Heraclitus dicit ꝓriuz esse cõferẽs ꝓrio ꝓm ꝙ dicunt medici ꝓria ꝓrys curari. ⁊ dicit ꝙ ex differentibꝰ ⁊ ꝓrys fit optima armonia. i. cõtẽperãtia. ⁊ dixit oĩa fieri per litẽ que ex ꝓrietate est. Alij dixerũt ecõtrario:vt Empedocles ꝙ sil̃e appetit ⁊ amat suũ sil̃e. Hanc dubitationez nõ soluit hic phs: vera aũt solo est hec:ꝙ simile p se appetit ⁊ amat suũ sil̃e: per accidẽs tñ qñqz odit suũ simile:qz nõ odit ꝓm ꝙ sil̃e: sed ꝓm ꝙ ꝓriũ inquãtũ. s. ipedit lucrũ suũ:vt pz in humanis de artificibus vt de figulis ⁊ fabris:⁊ hꝰ:⁊ p accidens appetit suũ ꝓriuz inquãtũ est cõferens ⁊ medicinale:sicut pz ex 7º huius. Sed qz iste opiniones vltimo posite sunt naturales:ideo sunt relinquende:qz nõ sunt ꝓprie presentis intentionis.

¶ Que vo sunt humane ⁊ ad mores affectusqz ꝑtinẽt: eas consideremus. Ut sit ne inter oĩs hoies amicitia: an impossibile est prauos esse amicos: ⁊ vtrum vna species amicitie sit:an plures.

¶ Quecũqz aũt sunt humana ⁊ cõuenientia ad mores ⁊ passiones hic intẽdamus:puta vtrum in oĩbus sit amicitia:vel nõ possibile malos existentes amicos esse:⁊ vtrum vna species amicitie est vel plures.

¶ Dec est 2ª pticula scõe ptis:in qua narrat q̃les dubitationes sunt hic determinãde:⁊ dicit ꝙ quecũqz dubia sũt humana ⁊ cõuenientia ad mores ⁊ passiones:vt que sunt circa mores ⁊ passiones humanas sunt hꝰ determinanda:⁊ ponit dubia p exemplis. pm est vtrũ inter oẽs hoies possit esse amicitia vel nõ. Videť eniz ꝙ inter malos non possit esse amicitia. scõa est dubitatio vtrum sit solum vna species amicitie vel plures.

¶ Qui nãqz vnã esse putant:qz magis est atqz minus: nõ sufficienti argumẽto ducunť. Naz ⁊ que sunt diuersa spe magis sũt atqz minus. Sz de his antea diximꝰ.

¶ Unam quidem enĩ existimantes:qm̃ recipit magis ⁊ minus nõ sufficiẽti crediderũt signo. Recipiunt eniz magis ⁊ minus ⁊ altera specie: dictum est autẽ de ipsis superius.

¶ Dec est 3ª pticula scõe ptis:in qua circa illud 2m dubiũ remouet errorẽ qui fuit talis. Dixerunt eniz qdã ꝙ tñ est vna spẽs amicitie. Et rõ huiꝰ opionis fuit:qz amicitie sunt cõparabiles ꝓ magis ⁊ minus. Dicimus eniz ꝙ amicitia bonesti melior est q̃ amicitia vtilis:⁊ illa que differũt spe nõ differũt ꝓm magis ⁊ minus. Istum errorem remouet phs. d. ꝙ sic dicentes nõ crediderũt sufficienti signo. naz diuersa specie recipiũt magis ⁊ minus. nã actus ⁊ potẽtia differũt spe:⁊ ẽt suba ⁊ accñs. ⁊ tñ actus est melior q̃ potẽtia ⁊ suba est melior accñte. Eustratius dicit hꝰ ꝙ Aꝝ. non querit hꝰ vtrũ sint plures species amicitie:vt sub vno gẽe ordinate:qz in pluribꝰ spẽbꝰ amicitie soluz est nomen cõe

Dubium. ⁊ equocum amicitia. ¶ Sed tũc dubitat:qz recipe magis ⁊ minus est sufficiẽs signũ nõ esse equocũ amicitia:qz ꝓm equiuocũ nõ fiũt opiones:vt pz ex 7º physicoꝝ. ⁊ ex p̃ topicoꝝ. ¶ Ad illud dubiũ rñdet Eustratiꝰ. d. ꝙ nõ est difficile ostẽdere magis ⁊ minus in multiplr dictis:ens eniz dr̃ multiplr:⁊ tñ suba est magis ens q̃ accñs:qz ens seu eẽ inest accñtibꝰ pp subam. Dicit igit̃ ꝙ hoc accidit. s. ꝙ ꝓm multiplr dictũ dicať aliqd ꝓm magis ⁊ minꝰ:cũ multiplr

dicta ab eodē ad idē sunt. hoc est cū illud multipl'r dictus dī de vno p cōpationē z silitudinē ad aliud: quō ens dī de accidēte pp habitudinez quā accīs hz ad subam: z sic est amicitia. Nā fm silitudinē amicitie bono⁊ relique dispositiones dicunt amicitie: z ab hac amicitia que est bono⁊ relique amicitie bnt hoc nomen amicitia fm q posterius videbit. ¶ Intelligendū q Eustratius in pposito p equiuocū itelligit analogū: qō si sit equiocū nō ē equiocū penes p^m modū equocationis: sed penes modū z^m: ens nō est equiocū penes p^m modū equiuocatiōis: sed est analogū. z z^m equiuocū penes p̄mū modū equiuocatiōis nō fiunt cōparationes fm magis z minus: nec fm equale.

Notandū

Circa istud capl'm dubitat vtrū amicitia sit vtus distincta ab alys vtutib^9 mozalib^9. Videt q nō: qz si sic ·Phs determinasset de ea in 4° bui^9: qō tñ non fecit. ¶ Itē oīs vtus mozalis est in ptāte hoīs: vt pz ex 3° huius: sed amicitia nō est in ptāte hoīs: qz ad h q aligs bēat amicitiā opz q redamet: sed nō est in ptāte hois q redamet ab alio. g z c. ¶ Itē illud qō ⁊segt ad oēs vtutes nō est vtus: qz nihil cōsequit ad seipsuz: sed amicitia ⁊sequit ad oēs vtutes qz glibz vtuosus amat quēcūqz vtuosuz pp bonū bonestū. g z c. ¶ In oppo^m: bitus laudabilis ponēs mediū in passionib^9 z opōnib^9 circa quas ptingit eē superabūdātiā z defectū vī esse vtus mozalis: vt pz in 2° bui^9: sz amicitia est bitus laudabilis: vt pz ex libro 8°. ponit etiam mediū circa passionē amozis circa quas cōtingit esse superabūdātiā: vt pz ex quodā noīato satyro q pro amore quez babuit ad pzem: patre mortuo interfecit seipsuz: igit amicitia que ponit mediuz circa passionem amozis est vtus.

Dubium. p^a rō. z^a rō. K. 3^a rō. In opp^m

¶ Circa istud dubiū est intelligēdū q amicitia dī dupl'r: cōiter z ppzie: amicitia cōiter accepta extendit se ad oēm inclinationē in bonū z cōueniēs appetētī: z sic loquēdo de amicitia est cōis inaiatis: z tam nō cognoscētib^9 q̄ cognoscētib^9: z sic dī q terra diligit terrā z aqua aquaz: z oē sile diligit suū sile. Amicitia vo ppzie accepta solū inest rebus bntibus cognitionē: z hō amicitia q̄dā est minus ppzie dicta z quedā dī magis ppzie. Amicitia minus ppzie accepta inest aialibus irrōnabilibus: sz amicitia magis ppzie dicta solū inest hoibus z hec vocat amicitia humana z talis est duplex. Quedā q̄ cōsistit in solo actu interiozi appetitus quo qs vult amici bonum sistendo in solo velle nihil exteri^9 opando vel volēdo exteri^9 opari: apponēdo labores vel expensas ad hoc q illi quē sic amat eueniat hō bonū: z hec amicitia vocat beniuolētia seu amoz. Alia ē amicitia humana q̄ nō solū cōsistit in actu interiozi quo amic^9 nō solū vult bonū amico: sz etiā opat exterius apponēdo de suo: ad hoc q ei quē amat eueniat bonū: z talis amicitia est triplex. quedā pp bonū vtile: q̄dā pp bonū delectabile: z q̄dā pp bonū bonestū. z de amicitia 3° mō accepta est dubitatio inducta: qz manifestū est q solū beniuolētia non est vtus nec amicitia pp vtile: aut pp delectabile est vtus: sed de amicitia que est pp bonestū est dubitatio vtr⁊ sit virtus vel non. Dico q talis amicitia est duplex: q̄dam est talis amicitia pp bonū bonestū seu pp vtutē quā amās existimat esse in amato absqz h q sit affectio mutua: manifestū vo ē q multi viri vtuosi z sancti frequēter diligūt aliquos quos credūt eē vtuosos absqz h q redament abeis. Alia est amicitia q̄ est affectio mutua pp bonuz vtutis quā ·Phs describit in ca^o sequēti: z mihi vī q vtraqz amicitia q̄ est pp bonū bonestū est vtus mozalis distincta ab alys vtutib^9 mozalib^9: de qb^9 determinat in 4° bui^9: z h pōt pbari tripl'r. Primo sic. Dabitus laudabilis p ⁊suetudinē acq̄sit^9 q pōt amitti sine alys vtutib^9 est vtus spālis distincta ab alys vtutib^9: sz vtraqz amicitia q̄ est pp bonum bonestū est hō. g z c. Minoz declarat qz amicitia est p cōsuetudinē acq̄sita. Et hoc pz per ·Phm q dicit q amicitia indiget tēpoze z cōsuetudie: qō ēt expimētal'r appet. nam hō vtuosus nō statiz a p̄n^o est sic disposit^9 q ei fit delectabile exercere opa amicabilia erga amicū: sed talis dispositio ⁊suetudine acq̄rit z firmat: p̄mo eniz aligs pp bonum bonestū diligit iperfectius: sed p frequētiā actuū amandi post modū pfectius diligit vt glz pōt expiri in seipso: q ēt amicitia possit pdi sine alys vtutib^9 pz: qz per ·Phm diuturna absentia obliuionē facit z dissoluit amicitiaz: z per ⁊ñs pōt dissolui z pdi remanētib^9 alys vtutib^9: est ēt amicitia habitus laudabilis: qz respicit bonū bonestū: z est necessaria in oī fortuna z in oī etate: sicut dicit ·Phs. 2°. pbat idē sic. Ad nihil magis studēt legislatores q̄ ad vtutē: q̄n intentio eo⁊ p̄ncipal'r est ciues bonos facere: sz legislatores magis student circa amicitiā q̄ circa iustitiaz: vt dicit ·Phs: nā exīte amicitia nō est opus iustitia: sed ecōuerso. 3°. pbat idē auctozitate Eustratij q dicit sic. Est eniz amicitiā vnā vtutē dicere sicut fortitudinē z tēperātiā z alias vtutes mozales. ¶ Et si dicat q amicitia q̄ est bonuz bonestū nō est vtus nisi sit mutua sicut vī ·Phs dicē. ¶ Dōz q nō oīs amicitia que est vt^9 reqrit vicissitudinē amādi: nā charitas dī supnālis q̄ est pfectior oī vtute mozali non requirit mutuitatē: Chs eniz dilexit charitatiue eos q eū interfecerūt: z tñ nō fuit amicitia ecōuerso. vnde amicitia quā ·Phs posteri^9 describit nunq̄ vel raro inuenit: vt posterius videbit. ¶ Ad p̄mā rōnē p̄ncipalē dōm q nō sequit: amicitia est vtus mozalis. g de ea est determinādus in 4° bui^9. nā virtus heroyca est vtus mozalis: z tñ nō determinat de ea in 4° bui^9. ¶ Ad aliud dōm q amicitia q̄ est sine mutua vicissitudie amādi est in ptāte hoīs: sz amicitia mutua nō est total'r sz ptical'r est in ptāte huius hois sed in ptāte duoz. ¶ Ad aliud dōm q amicitia ⁊sequit oēs vtutes alias ab amicitia: sed nō cōsegt oēm vtutē z c.

Solutio. Amicitia dī dupl'r. L. Dupl^ex amicitia, p ppzie dicta. Triplex amicitia q̄ ad act^9 exteriores. M. Dupl^ex pp bonestum amicitia. Con^o rñ salis. p^a. pbō.

Capitulū secundū

in quo solut̄ hec questio. quid est amicitia. inuestigando diffinitionem eius.

¶ Patebūt aūt hec fortasse si ipsuz amabile fuerit notū. Nō eniz oē q̄uis amatur: sed ipsuz amabile. Hoc aūt aut bonū: aut iucūdū: aut vtile est. Atqz id vtile videt eē p q̄ efficit aliq̄ bonū: aut voluptas: quare fit vt amabilia sint ipsuz bonū iucundū vt fines.

Dōte aūt vtiqz de ipsis fiet manifestū cognitio amabili: videt eniz non esse amari: sz amabile. ¶ Hoc aūt eē bonū aliq̄d vel delectabile vel vtile: videt aūt vtiqz vtile esse per q̄ fit bonuz aliq̄d vel delectatio: q̄re amabilia q̄dez vtiqz erunt z bonū z delectabile vt fines.

Capl'm p̄ma. Scd'a p̄ pbat. Q. 3^a. Instantia Eustratij. Dub^m p^m. Ad p^m rōnem. Ad 2^m. Solutio. Dub^m 2^m. Ad 3^m p.

Jstud est z^m capl'm: in quo ·Phs inuestigat diffōne amicitie. z ⁊tinet duas ptes p̄ncipales. In p̄ma inuestigat genus amicitie. In z^a ibi Tribus aūt entibus. Jinuestigat dīias ponēdas in diffōne amicitie. Pzia pars cōtinet duas pticulas. In p^a inuestigat obiectū amicitie. s. amabile z ipsuz diuidit. In z^a pticula ibi Utrū igit bonū. Jmouet z soluit vnū dubiū. In p̄ma igit pricula inuestigat obz amicitie q̄d est amabile z ipsuz diuidit. Dicit igit p̄mo q cognito amabili erit manifestuz de ipsis. s. de spēbus amicitie: nō eniz amat q̄dcūqz: sz amabile est illō q̄d amat: z ita pz q amabile est oēm amicitie. Illud eniz est obiectū amicitie circa q̄d solū hz amicitia suā opōnez. z pōt hic poni ⁊ z^a huius libri. q ppziū oēm amicitie est amabile: que pbat sic. Illud est oēm amicitie circa q̄d z solum

solū illō circa q̄d amicitia hz suā operationē ppziā q̄d est amare: sz amabile est illud circa q̄d solū hz amicitia suam opōnē ppziā q̄d est amare: qz tātū amabile amat. igit p ppziū oēm amicitie est amabile. ¶ Intelligēdū q amabile est oēm adequatū amicitie: z h pbat hec rō. Naz illud est oēm adequatū alicui^9 bitus vel potentie: circa cui^9 q̄libet cōtētū bitus vel potētia hz opōnē z circa nihil aliud q̄ circa ipm vel cōtētū sub ipso: sed circa oē amabile pōt amicitia hze opōnez. Oē enim amabile pōt amari: z circa nihil aliud q̄ circa amabile pōt amicitia hze opōnē. Naz sicut ens est obz adequatū itellect^9: qz oē ens est itelligibile z nihil est intelligibile nisi ens: sic amabile est oēm adequatū amicitie: qz oē amabile pōt amari z nihil pōt amari nisi amabile. Et isto mō visibile est oēm adequatū visus: z gustabile gustus: z itelligibile itellect^9: z sic ō alys. [Hoc aūt eē bo^m.] Amabile q̄d est obz amicitie diuidit in tria. s. in bonū: hoc est in bonū bonestū: delectabile z vtile. Oē. n. amabile vel est bonū bonestum: vel delectabile: vel vtile. Bonū amabile z bonū bonestū z bonū delectabile sūt pp se amabilia tanq̄ fines: sz vtile est amabile pp aliud. Naz per bo^m vtile deuenit ad delectabile: z ēt ad bo^m bonestū. ¶ Eustratius dubitat hic de hac diuisione amabilis in bonū z delectabile z vtile: qz hec diuisio est giis ⁊ spēm vel saltē diuisio cōis ⁊ vnū cōtentū sub eo. vñ hec diuisio est filis huic diuisioni: vt sigs dicat hoc q̄dē eē aīal hoc q̄dem hoīem. vel huic diuisioni. hoc q̄dē ens hoc q̄dē subaz: que diuisio nō valet: qz supius nō diuidit ⁊ inferi^9: z delectabile z ēt vtile est ⁊tentū sub bono. ¶ Ad illō rndet q ·Phs nō diuidit h bonū cōe cōtra vtile z delectabile: sz accipit ppzie. s. pro illo solo q̄d fm seipm est eligibile siue sit finis vltimus. s. felicitas: sine sit q̄d per se ordinat ad felicitatez cuiusmodi sunt sanitas z sensuū pspicacitas z vtus: hec enī z pp seipsa sūt eligibilia z pp felicitatē. ¶ Adhuc dubitat sup hoc q̄d dicit q vtile est eligibile alteri^9 gra. hoc enim nō vī verū: qz pecunia z diuitie sunt bona vtilia z sūt simpl'r bona z fm se eligibilia. Et cōfirmat: qz appetit^9 solius finis crescit in ifinitū: vt pz ex p̄mo politice: z appetit^9 pecunie crescit in ifinitū: vt dī ibidē. igit pecunia q̄ est bo^m vtile est finis: z p ⁊ñs per se eligibilis tanq̄ finis: sicut delectatio z bonū bonestū: cuius ⁊ñium dicit hic ·Phs. s. vtile est amabile alterius gra. z bona. s. bonestum z delectabile sunt p se amabilia vt fines. ¶ Ad illud dubiū de diuitys dicit Eustratius. q diuitie sunt per se bonoz z p se eligibilū: z sil'cū h sunt de numero eligibiliū pp alteⁿ. Sunt. n. bone simpl'r: qz bñ z fm nām disposito. s. vtuoso sūt instra ad bonas opōnes: pp alterū aūt sunt eligibiles: qz eligim^9 diuitias pp vsuz qui ab ipsis est: z ita stant sil' q sunt ⁊ se eligibiles: z tñ sunt alterius gra eligibiles. ¶ Ad illud q̄d dī q appetitus pecunie crescit in ifinitū. Dico q pecunia pōt accipi dupl'r: vel tanq̄ finis vel tanq̄ illud q̄d est ad finē. Si pecunia appetat tanq̄ finis: tūc appetitus pecunie crescit in infinitū: qz appetitus finis crescit in infinitū: sz sic nō appetit. s. tanq̄ finis nisi ab habente appetitū peruersuz z rōnē corruptā. vñ raro z a paucis appetitur pecunia tanq̄ finis. Si vo pecunia appetat tanq̄ illud q̄d est ad finez z solū pp finē: sic appetitus pecunie nō crescit in infinitū. vbi gra. Si indigeā caligis quas possuz hze p duob^9 solidis solū appetā duos solidos p caligis emēdis: habitis duob^9 solidis cessat appetit^9 pecunie nec crescit appetitus vltra. Q̄d aūt dī q delectatio est p se amabilis tanq̄ finis: z bonum vtile nō: hoc nō est pp hoc q delectatio sit finis simpl'r: sz qz plures magis ponunt finē vltimū quē intendunt in delectatiōe q̄ in bono vtili: vtputa ī diuitys vel in pecunia: iō magis dicit ·Phs q delectatio est amabilis vt finis: q̄ q pecunia vel aliō bo^m vtile est amabile vt finis.

Notandū Obiectuz adequatū amicitie ē amabile. Solutio. D. Pecunia accipit^r. Q. E.

¶ Utrū igit ipsuz bonū ament hoīes: aniḋ q̄d ipsis est bonū. Discrepant. n, nōnūq̄ hec. Sil' z ipsuz iucundū. Videt aūt id q̄sqz amare: q̄d bonū est sibi. Et esse simpl'r q̄dē amabile ipsuz bonum. Uniciqz aūt id q̄d est vnicuiqz bonū. Amat aūt q̄sqz nō id q̄d est sibi bonū: sed q̄d apparet: neqz qcq̄ id refert. Erit enim ipsum amabile apparens.

¶ Utz igit bonū amāt vel q̄d ipsis bonū: disso nāt eniz q̄ñqz h: sil'r aūt z circa delectabile ipz.

¶ Videt aūt z q ipsi bonuz amare vnusq̄sqz. z eē simpl'r q̄dē bonū amabile: vnicuiqz aūt q vnicuiqz. Amat aūt vnusq̄sqz nō ens ipsi bonū sed apparens: differt autē nihil: erit enim amabile apparens.

¶ Hec est z^a pticula p̄me ptis: in qua ponitur z soluit vna dubitatio q̄ querit. Utrū hoīes ament illud q̄d est simpl'r bonū vel illud q̄d est eis bonū: z idē est dubiū de delectabili. Ista. n. q̄ñqz dissonant. Simpl'r aūt bonū est illud q̄d est bonū bñ z fm nām disposito: bonū aūt alicui q̄ñqz est illud q̄d est ei bonū q pter nām disponit. vbi gra. q̄d est sanū corpi disposito fm nām est simpl'r sanū: z q̄d est egrotanti corpori sanū est alicui sanum z non simpl'r: vt incisio vstio z relique medicine: z ita est de amabili z delectabili q̄dā est simpl'r tale: z q̄dā nō simpl'r sed alicui. vñ nō semp q̄d simpl'r est melius est melius cuicūqz: q̄ñ simpl'r est melius philosophari q̄ ditari: nō tñ ī digenti. ¶ Sciēduz fm Eustratiū q nō est sic de malo sicut de bono. Nā q̄d aliq̄ñ simpl'r est malū: est bonū alicui: vt egritudo z inopia: multis eniz q̄ñqz malitiā abstulerūt he. s. egritudo z inopia. hec Eustratius. [Videt autē q̄d z ipsi.] Dubitatio ppsita sic soluit q vnusq̄sqz vī amare q̄d est sibi bonū. nā quelz potētia fert in oēm sibi pportionatū: nec obstat illud. s. q vnusq̄sqz amat q̄d sibi apparet bonum z nō q̄d alicui appet esse bonū est sibi bonū. igit non glibet amat illud q̄d est sibi bonū. Jstud nō obstat: qz nō refert quātū ad ppositū alicui bonū z apparēs sibi bonū. vñ in pposito per bonū alicui itelligimus illud q̄d appet sibi bonū: z ita poterimus dicere q amabile est illud q̄d apparet bonuz. vñ si bonū sit oēm adequatū volūtatis quātū ad actū volendi: vt dicūt q̄dā: opz q per bonū intelligat apparēs bonū: nihil eniz est volitū nisi q̄d apparet bonū: z oē q̄d apparet bonū pōt esse volitū. ¶ Et intelligo p apparēs bonuz: q̄d apparet esse bonū siue sit bonū in rei veritate siue nō: dū tñ apparet bonū. vñ in pposito apparētia nō excludit existentiā: z que dicta sunt de amabili eadez debent dici de delectabili: q̄d enim simpl'r est delectabile est simpl'r amabile: z q̄d ē alicui ⁊lectabile est alicui amabile. ¶ Ex dictis apparet q amabile est illud q̄d est bonū itelligēdo vt predictum est: ideo amicitia est beniuolentia: z sic inuestigatur genus amicitie q̄d est beniuolentia. Si eniz amabile sit bonuz: ita q boc q̄d est per se amabile est bonum: oportet q amicitia sit beniuolentia.

¶ Cū itaqz tria sint ea ppter que hoīes amant: circa beniuolētiā q̄dē inaiatarum rerum nō dicit amicitia: ppe cū nō sit recipr̄ocus amor: neqz voluntas boni illarū. Est eniz ridiculum fortitā: vino bonū quēpiam velle. Q̄d si vult: saluum illud vult esse: vt habeat ipse: at oportere aiunt amico bona illius gra velle. Eos autē qui hoc mō volūt bona: beniuolos dicunt: si nō idez z ab illo fiat. Mutuā nā beniuolētiā amicitiā eē dicūt.

E. Notandū

3 2ª ps ca. ¶ Tribus aũt entibus ꝓp que amanť:inaiatoꝝ qdẽ amatio nõ dz amicitia:nõ est eniz redamatio. ¶ Neqz volũtas illoꝝ boni:ridiculũ enim forte vino velle bonũ:sed qdẽ saluari vult ipm vt ipse bẽat. Amico autez aiunt oportere bona velle ipsius gra:volentes aũt sic bona beniuolos dicunt:si nõ idem ⁊ ab illo fiat. Beniuolentiam enim cõtrapassis amicitiã esse.

¶ Hec est 2ª ps ꝑncipalis hui⁹ capl'i:in qua iuestigato gne amicitie inuestigat ei⁹ dziaś q̃ sũt due.s.mutua ⁊ nõ latẽs: ⁊ ꝓtinet hec ps duas ꝓticulas. In ꝑ⁰ declat ꝑmã dziã amicitie.s.q̃ est mutua. In 2ª ibi| Uel apponẽdũ nõ latentẽ.| addit dziaz scõaz.ꝑmo igiť oñdit q̃ amicitia nõ est q̃cũq̃z beniuolẽtia sz mutua:⁊ hec est ꝑ 3ª hui⁹ libri q̃ ꝓbať dup'. Ꝑio sic. Amicitia in q̃ est redamatio ẽ amicitia mutua:redamatio enĩ solũ est vbi amans redamať:ꝑ est amať ab eo quẽ amat:sz in oĩ amicitia est redamatio.igiť oĩs amicitia est mutua. Maioz est manifesta ⁊ minoz declať p ꝑ q̃ amatio q̃ inaiata vt vinũ ⁊ aurũ dñr amari/nõ est amicitia.⁊ hui⁹ nõ est alia cã:qz in tali amatiõe nõ est redamatio.igiť ad oẽz amicitiã regriť redamatio. Q̃ aũt amatio q̃ inaiata dñr amari nõ sit amicitia ꝓbať dup'r.ꝑ p ꝑ q̃ ꝓ in tali amatiõe nõ est redamatũ:qz inaiata q̃ amanť non redamãt.| Neqz volũtas illoꝝ boni.| 2º ꝓbať sic. Inaiata nõ amam⁹ ꝓp seipsa sz ꝓp nos:nõ eniz volum⁹ aliquod bonũ iesse vino ꝓp vinũ:hõ.n.vult vinũ ꝓseruari ꝓp seipz ⁊ nõ ꝓp vinũ:⁊ ꝑ est ꝑ rõnẽ amicitie:qz opz amicum velle bonũ amico ꝓp ipz amicũ:iõ amatio q̃ bõ amat vinũ non est amicitia. vñ posset rõ sic fozari.oĩs amicitia est q̃ volumus bonũ amico ꝓp ipz amicũ:sz amatio q̃ amanť inaiata nõ est amatio q̃ volum⁹ bo^m inaiato ꝓp ipz inaiatũ.igitur talis amatio nõ est amicitia. Minoz huius rõnis ponit in ꝑn⁰ hui⁹ lre.| Neqz volũtas.| Supple amãtis inaiatũ est boni illi⁹ gra.nõ.n.amãs vinũ vult bonuz vini gra. Sz qz forte crederet aliqs amicitiã eẽ,boni illi⁹ gra cui vult bona ita q̃ ꝑ sufficeret ad rõnẽ amicitie. Illõ.remouet.d.q̃ volẽtes bõa alicui gra illi⁹:si nõ idẽ ab illo fiat:beniuoli dñr: sed nõ amici:qz amicitia necessaria est in ꝛtrapassis:ꝑ est in illis quoꝝ vterqz amať a reliquo ⁊ quoꝝ vterqz vult alteri bonũ gra illius cui vult bonũ. Sic igiť ꝑz q̃ amicitia est beniuolentia in cõtrapassis.i.mutua.

¶ An adiungendũ est:nõ latentẽ. Sunt.n.complures hĩs beniuoli:quos nõ viderũt:putãt aũt studiosos eẽ vel frugi. Atqz fieri põt vt illoꝝ ẽt q̃piaz silr ad hos afficiať. Igiť hi mutuo qdẽ sibi beniuoli eẽ videntur. Amicos aũt ipsos quonã mõ q̃piã dixerit latẽtes vt erga sese mutuo sũt affecti. Opz ergo amicos mutuaz habere beniuolentiam:⁊ velle sibi mutuo bona nõ latentes:ob vnũ qd eoꝝ que dicta sunt.

¶ Uel apponẽdũ nõ latentez. Multi enim sunt beniuoli qb⁹ nõ viderũt. Existimant aũt epyches eẽ vel vtiles:ꝑ aũt idẽ ⁊ si illoꝝ aliqs patiatur. Adhuc beniuoli qdẽ igiť isti vñr ad inuicẽ. Amicos aũt q̃liter aliqs dicat latẽtes vt ꝑñt sibiipsis. ¶ Oꝑz ergo ꝑñ velle ad inuicẽ ⁊ velle bona nõ latentes ꝓp vnum aliqõ dictoꝝ.

¶ Hec est 2ª ꝓticula scõe ꝑtis:in q̃ ponit scõaz dziaz:q̃.s.est nõ latens:ita q̃ hec sit cõpleta descriptio amicitie. Amicitia est beniuolẽtia in ꝓpassis nõ latẽs. Q̃ enĩz amicitia dz eẽ nõ latẽs:nõ ꝓbat ꝑ:sz solum n arrãdo dicit q̃ multi sunt beniuoli aliqb⁹ quos nũq̃z viderũt iquãtũ ex auditis estimant eos bonos ⁊ epyches ⁊ vtuosos:⁊ pole est q̃ ita sit ⁊ q̃ vterqz sit alteri beniuolus:ita q̃ vterqz velit alteri bonũ ⁊ credat eũ vtuosuz:⁊ tales hoies sũt beniuoli ad inuicẽ:sz nõ ꝑñt dici amici:cũ lateat eos q̃ sũt sibiinuicẽ mutuo beniuolẽtes.| Opz g.| Ex ꝑdictis ifert diffõnẽ amicitie.d.q̃ opz q̃ amici sibiinuicẽ velint bo^m:⁊ q̃ ꝑ nõ lateat eos:⁊ q̃ ꝑ sit ꝓp aliqõ vnũ ꝑdictoꝝ.s.bo^m honestũ vel ꝓp vtile vel delectabile. Sic igiť ex ꝑdictis ꝑz q̃ amicitia est beniuolẽtia in ꝓpassis nõ latens:vñ hec nõ est descriptio amicitie.s.beniuolẽtia mutua in ꝓpassis nõ latens:hec est enĩ nugatoria:qz idẽ sũt beniuolẽtia mutua ⁊ beniuolẽtia in ꝓpassis:⁊ ita si ponať in ꝓpassis non dz poni mutua:⁊ si ponať mutua nõ dz poni in ꝓpassis:⁊ sine vicať q̃ amicitia est beniuolẽtia mutua nõ latẽs vel q̃ amicitia est beniuolẽtia in ꝓpassis nõ latẽs nõ est cura:qz idẽ sunt realiter.

¶ Dubitať circa hãc descriptionẽ amicitie. Amicitia est beniuolẽtia in ꝓpassis nõ latẽs. ⁊ ꝑ dubitať circa ꝑmã ꝓticulã:qz nõ vz q̃ amicitia sit beniuolẽtia:qz ꝑz ꝑbz 9º ethicoꝝ capꝑ de beniuolẽtia.s.c.5.9.libri.beniuolentia est ꝑn^m amicitie ⁊ nõ est amicitia.igiť amicitia nõ est beniuolẽtia.

¶ Itẽ nõ vz q̃ hec ꝓticula.s.mutua debeat poni in descriptione amicitie:qz hec ꝓticula nulli amicitie cõpetit. Nulla.n.amicitia est mutua:amicitia.n.q̃ est sortis ad platonẽ est in sorte ⁊ nõ in plone:⁊ ꝑ ꝑñs nõ ẽ plonis ad sortẽ:⁊ ita nõ est mutua:qz nõ est vtriusqz ad alterũ:⁊ ꝑ ꝑñs nõ est in ꝓpassis:nulla enĩ amicitia vz esse i ꝓpassis:sz q̃lz amicitia est in altero ꝓpassoꝝ ⁊ nõ in vtroqz. ¶ Itẽ ponam⁹ q̃ sortes velit bonũ plonĩ plonis gra:ita q̃ sit plonĩ valde beniuolus.⁊ plato nõ velit eẽ bo^m sortĩ:tũc sortis ad plonẽ est amicitia:⁊ tũ nõ ẽ mutua. ꝑbõ.q̃ sortis ad plonẽ sit amicitia:qz pono q̃ plo cras incipiat velle bonũ sortĩ gra sortis ꝓp ꝑ.n.nulla mutatio facta est in sorte:⁊ tũ in sorte est amicitia ad plonẽ:qz tũc est mutua.igiť ꝑus fuit amicitia in sorte q̃ plo nõ redamauit sortẽ:cũ nulla mutatio facta sit in sorte.igiť in sorte fuit amicitia ad plonẽ q̃ non fuit amicitia mutua.⁊ põt arguĩ:q̃ mꝛes amãt filios suos valde ꝑfecte:⁊ tũ nõ redamanť.igiť ⁊c. ¶ Cõtra 2^am dziam nõ vz q̃ opz amicitiam nõ latere:qz posito q̃ sortes velit bonũ plonĩ plonis gra:⁊ sortes ꝑ sciat.⁊ plo ecõtrario velit sortĩ b^m gra sortis:ignozet tũ plo q̃ sortes velit sibi bo^m sui gra:amicitia est sortis ad plonẽ:⁊ tũ illa amicitia latet. Q̃ aũt ita sit/pz:qz si plo cras sciat sor.velle sibi bonuz sui gra:tũc est amicitia sortis ad plonẽ:qz tũc nõ latet.igiť mõ q̃ latet illa amicitia est amicitia sortis ad plonẽ:cũ per ꝑ q̃ plo scit sortẽ velle sibi bonũ sui gra nulla mutatio facta sit in sorte. ¶ Itẽ si ad amicitiã regriť scia vtriusqz amicoꝝ ad alterũ:sequereť q̃ nulla amicitia eẽt plonis:qz impossibile est aliquẽ scire de actu iteriozi alteri⁹.s.de voluntate alterius:q̃tũcũq̃z enĩz aliqs faciat mibi bonũ ⁊ q̃tũcũq̃z diu ꝓuersetur mecum faciendo signa ⁊ operationes beniuolẽtie:tũ nõ possum scire vtruz sit ꝑ ex bono corde: ⁊ posito q̃ scirem q̃ faceret mibi multa bñficia:⁊ q̃ velit mibi bona nõ possum esse certus:vtrum faciat hꝰ opera gra mei vel gratia alicui⁹ alterius:vt gratia vtilitatis vel laudis vel gra fame ꝓsequẽde de gratitudie hui⁹ bñficij:⁊ sic nullus posset esse amic⁹:qz nullus põt scire gra cui⁹ sibi fiunt ab alio bñficia:nec ꝑ ꝑñs posset aliqs scire seipz esse amicũ:qz nõ põt sibi cõstare de actu iteriozi alteri⁹. ¶ Ad ꝑ^m istoꝝ cũ dz q̃ amicitia nõ est beniuolẽtia. Dico q̃ beniuolẽtia accipiť vno mõ vt est gen⁹ amicitie:⁊ sic accipiť hic.⁊ alio mõ est spẽs beniuolẽtie q̃ est gen⁹ distincta ꝓtra amicitiã:q̃ ẽt est spẽs beniuolẽtie cõiter accepte:⁊ sic accipiť in 9º hui⁹:qz equoce accipiť beniuolẽtia.vno mõ vt est genus.alio mõ vt est spẽs.⁊ sic accidit in multis locis.s.q̃ qñ alicui qñ alicui spẽi nõ est nomẽ ꝓprũ ipositũ:⁊ spẽs opposita dz ꝓprũ nomẽ/spẽs q̃ nõ dz ꝓprũ nomẽ retinet sibi nomen gñis tanq̃z nomẽ ꝓprũ. Exꝑlũ est de ꝓpria passiõe in ꝑmo topicoꝝ.q̃ ipsa retinet ꝑ nomẽ ꝓprũ tanq̃z ꝓprũ nomen eius:q̃uis diffõ q̃ dz nomẽ ꝓprũ sit ꝓpria spẽi ⁊ cõuertibilis cũ ea sicut ⁊ ꝓpria passio. Idẽ ꝑz ex libro ꝑdicamentoꝝ. Nã in ꝑma spẽ q̃litatis sũt due spẽs.s.bit⁹ q̃ de difficili est mobilis:⁊ dispõ q̃ de facili est mobilis:cui non est nomẽ ipositũ:⁊ hoc nomẽ dispõ/est nomẽ gnãle ⁊ cõe vtriqz:⁊ qz dispõ q̃ de facili ẽ mobilis nõ dz nomẽ ꝓprũ: iõ reliqua spẽs distincta ꝑ bitũ retinet ꝓ ꝓprio noĩe nomẽ gnãle.s.ꝑ nomẽ dispõ/⁊ in oĩb⁹ in qb⁹ est idẽ nomẽ ꝓprũ gñis ⁊ spẽi est multiplicitas ꝑz equocationẽ:ex eo q̃ huius nomẽ põt accipi vt est nomẽ gñis vel vt est nomẽ speciei.

¶ Ad aliud dõm q̃ ꝑ nomẽ amicitia est nomẽ equocuz: qz vno mõ sigñat bitũ absolutũ quo volum⁹ bona amico amici gra.⁊ isto mõ sumitur cõiter in idiomate latinoꝝ:⁊ ista amicitia matres amant filios a qbus nõ redamantur. Alio mõ accipiť hic amicitia ꝑz q̃ sigñat relonẽ egperãtie que est amici ad amicũ vt aggregatũ ex q̃litate absoluta ⁊ tali relone egperantie:sicut hoc nomen silitudo vel ꝑ nomen sile:sigñat relonẽ egperãtie ⁊ vnũ aggregatũ ex relatione ⁊ absoluto:in quo bꝰ relo fundať:⁊ isto mõ cõcedo q̃ ad amicitiã regriť redamatio:qz amicitia sic accepta ẽ amici ad amicuz:⁊ ꝑncipalis actus amicitie est amare:vt patebit iferi⁹:iõ si sit amicitia:vterqz est amicus alteri:⁊ ꝑ ꝑñs vterqz amat alterũ ⁊ sic vterqz redamať. Sz ad amicitiã sic acceptã nõ regriť certa notitia amicitie vtriusqz ad reliquũ. 3º mõ accipiť amicitia ꝑ duplici relone egperãtie:quaꝝ vna fundať sup actũ voluntatis q̃ est bñ velle beniuolẽti:⁊ alia relo fundať sup actũ itellect⁹.s.sup scire: qõ mutuo referť ad scitũ. vñ ad amicitiã sic acceptã regritur q̃ beniuolẽtia sit mutua:⁊ ẽt q̃ sciẽtia sit mutua:⁊ isto mõ describiť ꝑ amicitia ꝑz q̃ dicit relonẽ duplicẽ vel aggregatũ ex relatione duplici:⁊ q̃litate absoluta:⁊ sic credo q̃ greci cõiter vtanť isto noĩe. Per ꝑ ad argumẽta. ¶ Ad ꝑ^m dico q̃ amicitia nõ est mutua ꝑ hoc q̃ ipsa exñs eadẽ numero sit in diuersis:vt in vtroqz amãtiũ:sz amicitia est mutua ꝑz spẽm:qz amicitia in vno amantiũ regrit amicitiã eiusdẽ spẽi spãlissime vel subalterne in reliquo amantiũ:⁊ sic intelligiť descriptio amicitie quãtũ ad istã ꝓticulã de mutua vicissitudine amãdi. ¶ Ad aliud ꝑ eãdẽ ꝓticulã cũ dz.si sor.velit ꝑ bonũ plonĩ ⁊ nõ eꝰ.⁊ postea vt die crastina vterqz velit bo^m alteri mutuo ⁊c. Dico q̃ accipiẽdo amicitiam vt est q̃litas absoluta sic est satis pole q̃ sor. amet plonẽ absqz ꝑ q̃ redamať ab eo:sz accipiẽdo amicitiã vt ipozat relonẽ egperãtie ꝑz q̃ hic logť ꝑ de amicitia/sic dico q̃ sor.ad plonẽ nõ est amicitia anteq̃z redamať a plone:⁊ cũ dz q̃ postea est amicitia bita redamatione.igiť ꝑus fuit cũ nulla mutatio facta sit in sor. Dico q̃ ꝑ est ꝓprũ relonĩ.s.q̃ põt de nouo alicui aduenire sine mutatione facta in illo cui aduenit:vt pz ex 5º physicoꝝ. Si.n. sor.sit alb⁹ ⁊ plo nõ:sor.nõ est silis plonĩ ⁊ postea fiat plo albus:tũc de nouo sor.silis fit platoni nulla mutatione facta in sorte:tũ relo nunq̃z aduenit alicui de nouo sine mutatione facta in aliquo:sz nõ opz q̃ fiat mutatio in illo cui aduenit relo. ¶ Ad illud qõ dz q̃ mꝛes amant filios perfecte:a qb⁹ tũ nõ redamanť. Dico q̃ verũ est loquẽdo de amicitia que est q̃litas absoluta:sz nõ est vez de amicitia de qua ꝑ loquiť hic:q̃.s.est relo egperãtie vel talẽ relationẽ ꝓportans seu cõnotãs. ¶ Ad aliud qõ est ꝑ scõaz differẽtiã dico ꝑ idez q̃ qz amicitia vt hic ꝑ logť de ipsa est relo vel relonẽ duplicẽ ꝓportãs:iõ põt aduenire alicui nulla mutatiõe facta in eo cui aduenit:⁊ ita cũ plato scit q̃ sortes vult sibi bonũ sui gra est amicitia de nouo sortis ad plonẽ/nulla mutatiõe facta in sorte. ¶ Ad aliõ dico q̃ ad amicitiã veram nõ regriť certa scia. vñ nõ opz q̃ vterqz amicoꝝ certitudinalr sciat se amari a reliquo:sz sufficit q̃ hoc firmiter opineť ⁊ ꝑ opione vera:de cui⁹ tũ vitate non põt certitudialr cõstare amãti opinãti q̃ redameť ab eo quẽ amat:⁊ iõ cõcedo q̃ nulli põt certitudinalr ꝓstare de amicitia alteri⁹ sicut tactũ est i argumẽto. verũtũ nõ segť q̃ nõ possit esse amicitia. nã vterqz amãtiũ põt firmiter ⁊ vere opinari q̃ redamať ab eo quẽ amat:q̃uis nõ possit sibi cõstare q̃ ꝑ opineť vere:⁊ cõcediť q̃ nullus põt certitudinalr ⁊ euidenter scire se esse amicuz:loquẽdo de amicitia quã ꝓbs hic describit.

Capitulũ tertiũ de spẽbus amicitie ⁊ distictione ⁊ dissolutione earundẽ.

¶ Differũt autem hec specie ⁊ amozes ergo ⁊ amicitie. Tres igiť sunt amicitie spẽs:equales numero amabilibus ipsis:ob vnũq̃ qz.n.est mutuus amoz nõ latẽs. Atqz q̃ sese mutuo amãt:hoc bona sibiinuicẽ volunt: quo amant. Qui igiť ob vtilitatẽ se mutuo amãt:nõ ꝑ se amãt:sed quo aliqõ a se inuicẽ capiunt bonũ. Silr ⁊ q̃ amant ob voluptatẽ. Non.n.facetos amant:qz sunt tales:sed qz ipsis afferũt voluptatẽ. Qui igiť ob vtilitatẽ amant ob suũ diligunt bonũ. Et q̃ ob voluptatez ob id qõ est ipsis iucundũ:⁊ nõ quo talis est is q̃ amatur:sz quo est vtilis aut iucũdus. Per accñs igitur he sunt amicitie:nõ enĩz amať quo talis est is qui amať: sed qud vel bonũ aliqõ affert vel voluptatem.

Cap. 3^m p. tra. S. li. ethi. 2ª ps ca. Differũt aũt hec ad inuicẽ ipe ⁊ amationes ergo ⁊ amicitie. Tres.n.spẽs amicitie sũt eq̃les numero amabilib⁹:ꝑm vnũq̃ qz.n.est redamatio nõ latens: amantes aũt ad inuicẽ volũt bona ad inuicẽ sz q̃ amãt. ¶ Qui qdẽ igiť ꝓp vtile amãt adinuicẽ nõ ꝑz seipsos amãt sz ꝑz q̃ fit ipsis ad inuicez bonũ. silr aũt ⁊ q̃ ꝓp delectationẽ:nõ.n.in q̃les quosdã eẽ diligũt eutrapelos:sz qñ delectabiles sibiipsis. Quiq̃z ꝓp vtile amãt ꝓp sibiipsis bonũ diligũt:⁊ q̃ ꝓp delectationez ꝓp sibiipsis delectabile:⁊ nõ ꝑz q̃ amat⁹ est:sz ꝑm q̃ vtilis vel delectabilis:⁊ ꝑm accñs vtiqz amicitie besũt:nõ.n.ꝑz q̃ est q̃ aliqñ est amat⁹ sz ꝑm q̃ tribuũt. Hi qdẽ bonũ aliqõ:hi aũt delectationẽ.

Tertiũ. c. p. trac. di^e in duas ꝑtes ꝑn.

Istud est 3^m capl'm qõ est de distõne spẽꝝ amicitie: ⁊ de ipsis spẽbus ⁊ de dissolone eaꝝ:⁊ cõtinet duas ꝑtes ꝑncipales. In ꝑ⁰ ponit numerũ spẽꝝ amicitie ⁊ determinat de duab⁹ illaꝝ.s.de amicitia q̃ est ꝓpter vtile:⁊ de amicitia q̃ est ꝓp delectabile oñdẽs quot sũt species amicitie:⁊ qualr sunt amicitie. In 2ª ꝑte ibi| Perfecta aũt est bonoꝝ.| determinat de tertia spẽ amicitie q̃ est ꝓp bonũ honestũ. Ꝑria ꝑs ꝓtinet tres ꝓticulas. In ꝑ⁰ ponit numerũ spẽꝝ amicitie ostẽdẽdo q̃ q̃lz illaꝝ amicitiarum cõtineť sub amicitia iã diffinita:⁊ ẽt ostẽdit qualr amicitia ꝓp vtile ⁊ amicitia ꝓp delectabile sunt amicitie. In 2ª ibi| Facile solubiles.| determiat de dissolone illaꝝ duarũ amicitiaꝝ ꝓp vtile ⁊ ꝓp delectabile. In 3ª ꝓticula ibi| Maxime aũt in senib⁹.| determinat de subiectis istaꝝ duarũ amicitiaꝝ. In ꝑ⁰ igiť ꝓticula dicit q̃ tres sunt amationes ⁊ amicitie que dzñt spẽ. vñ ꝑbat q̃ tres sunt amicitie spẽ differẽtes:⁊ hec est 2ª clo 4ª q̃ ꝑbať sic. Amicitie sũt eq̃les nuõ amabilib⁹:sed tria sũt amabilia spẽ dziã:igiť tres sũt amicitie spẽ differẽtes. De ista rõne ꝑmo ponit minorem:

4ª cõclo hui⁹. S. li.

3 deide ex minore ꝓcludit ꝑnem. Dicit ḡ ꝙ hec. l. amabilia
differūt ad inuicē ſpe: ⁊ ex h̄ ꝓcludit ꝑnē dicēs, igit̄ ama-
tiones ⁊ amicitie dīnt ſpe: deinde ꝓcludit ꝑnem inuendo
maiorē. d. ꝙ tres ſunt ſpēs amicitie eq̄les numero amabi-
lib⁹. vñ q⁊ amabilia ſūt tria dīa ſpe: iō ſunt tres amicitie
dīntes ſpe. Eustratius dicit h̄ ꝙ amatio ⁊ amicitia in h̄ dif
ferūt: q⁊ in amatione est nō redamatio: ſed in amicitia est
Notanda redamatio. ¶ Intelligēdū ꝙ amatio dicit q̄litatē abſolu-
tā: ſiue ſit opō ſiue ſit bīt⁹: ſed amicitia vt hic logī̄ ꝓbs de
amicitia: dicit rel'onē egperātie vel aggregatū ex rel'one ⁊
q̄litate abſoluta: vt dictū est ſupra. Q⁊ aūt q̄lz dicta⁊ triū
5ª cōcło hui⁹. S. li. amicitia⁊ est amicitia: ꝑbat ꝓbs: ⁊ hec est ꝑ 5ª que ꝑbat̄
ſic. Dē illud est amicitia cui cōpetit diffō amicitie ꝑus di-
cta: ſed cuilz ista⁊ triuz amicitia⁊ cōpetit diffō ꝑus dicta
amicitie. ḡ nō. De ista rōne ponit ꝓbs minorem. d. ꝙ fm
vnūqōqz isto⁊ amabiliū pōt eē redamatio nō latēs: ⁊ per
K ꝓnīs cuilz isto⁊ amabiliū amicitia est amicitia mutua nō
latēs. Q⁊ aūt fz vnūqōqz isto⁊ amabiliū vel amicitiaruz
fit redamatio nō latēs, pz. Nā fm vnūqōqz bo⁊ amātes
volūt bona ſibīinuicē fz ꝙ amāt: q eni ſe amant fz vtutē
ſibīinuicē volūt bona ſimpl'r: ⁊ q amāt ꝑ bonū vtile vo-
lunt ſibi bona vtilia: ⁊ q amant ꝑ delectationē volūt ſibi
Primo ſciendu⁊. delectabilia. ¶ Sciēda ſūt hic duo, p̄m est ꝙ q⁊ po⁊ ⁊ bīt⁹
diſtinguunt̄ per obiecta: vt pz ex 2° de aia: ideo opz ꝙ ſint
tres ſpēs amicitie: ſic ſūt tres ſpēs amabiliū. ¶ 2° ſciēdū
Scdo ſciendam. fm Eustratium ꝙ iſte tres amicitie nō ſunt ſpēs amicitie
tanq̄ ſpēs gn̄is de eis dicti vniuoce: ſz ſunt ſpēs gn̄is ana-
logi dicti de eis fz ꝑus ⁊ posterius. Amicitia eni ꝑus ⁊ ꝑn-
cipal'r dī de amicitia q̄ est ꝑ bonū honestū ſeu bonū ſim-
pl'r: ⁊ ꝑ ſilitudinē ad hāc amicitiā que est ꝑ bonuz ſim-
pl'r: cōuenit alys duab⁹ amicitys h̄ nomē amicitia.] Qui
qdē igit̄ ꝑ.] Uiſo ꝙ ꝑdicte due beninolētie q̄ ſūt ꝑ vti-
L le ⁊ delectabile ſūt amicitie: opz videre qual'r ſūt amicitie:
⁊ oſtēdit ꝙ amicitia ꝑ vtile ⁊ delectabile fm accn̄s ſunt
6ª cōcło hui⁹. S. li. amicitie: ⁊ hec est ꝑ 6ª que ꝑbat̄ ſic. Ois amicitia q̄ amat̄
qs nō ꝑ ſeip̄z abſolute ſz ꝑ alterū: est amicitia p accn̄s:
ſed tā amicitia ꝑ vtile q̄ amicitia ꝑ delectabile est ami
citia qua amat̄ qs nō ꝑ ſeip̄z: ſz ꝑ alterū: q⁊ ꝑ amantē
ſiue in bitudie ad amantē. igit̄ ois talis amicitia est amici
tia p accn̄s. Maior vī eē manifesta: q⁊ ſicut amicitia p ſe
amat̄ ip̄z amatū p ſe: ſiue ꝑ ſe: ſic amicitia p accn̄s amat̄
ip̄z amatū nō ꝑ ſe ſed ꝑ alterū. ⁊ minor declat̄. Nā qui
amat aliquē ꝑ vtile nō amat illū ꝑ ſe: ſz ſolum ꝑ vtile
qō ſibi ꝓuent: ab amico: ⁊ q amat aliquē ꝑ delectationē
nō amat ip̄m ꝑ ſe: puta ꝑ h̄ ꝙ est tal'r diſpoſit⁹: puta eu-
trapelus. i. vtuoſe ſe bñs circa ludos: ſz q amat aliquez ꝑ
delectabile ſolū: amat ip̄m q⁊ est delectabile: qui. n. amat
M eutrapelū ꝑ delectationē quaz ab eo recipit circa ludos:
ꝓ⁹ nōn⁹ nō amat ip̄z fz ꝙ est eutrapelus: ſz ſolū fz ꝙ facit ſibi de-
lectationē. ¶ Notāda ſunt hic tria. ꝑmo ꝙ q amat̄ ꝑ ſe
amat̄ ꝑ aliquo qō est intrinſece in ipſo ⁊ abſolute ꝑ illo ⁊
nō ſolū ꝑ bitudinē vel rel'onē ad aliū: ⁊ iō dicit ꝓbs ꝙ q
ꝑ delectationē amāt nō in q̄les quoſdā eē diligūt eutra-
pelos: ſz qm̄ delectabiles ſibīip̄ſis: hoc est q amāt eutrape
los ꝑ delectationē quā faciūt in ludis: nō amant eos fm
ꝙ q̄les. hoc est fm q̄litatē ſeu bīt⁹ q ſūt in ipſis abſolute: ſz
ſolū in bitudie ad ſeipſos, inquantū ſunt eis delectabiles.
cōtingit nī ꝙ aliqs amet eutrapelū fz ꝙ q̄lis est: h̄ est ꝑ
q̄litatē ſeu vtutē que est in ipſo: ⁊ nō ſolū q⁊ facit ſibi dele
ctationē. Nā eutrapelus amat eutrapelū ꝑ bonuz vtutis
qō est in eo: ⁊ nō ſolū ꝑ delectationē quam recipit ab eo.
2ᵐ nōn⁹ ¶ 2° est nōn⁹ fm Eustratiū hic: ꝙ illi q amant fz ꝙ q̄les:
ſunt q amant fm q̄litatē nudā ⁊ nō ſoluz fm ꝙ ad aliqd
eutrapelus qdē dī q̄lis ab eutrapelia denoiat⁹ delectabi-
lis: aut ad aliqd delectabilis alicui delectabile. hec Eustra
tius. Dicit ēt ꝙ q maximā delectationē recipiūt ab eutra-
pelis: ⁊ ꝑ h̄ eos diligūt, nō amant eutrapelos fz ꝙ eutra N
peli amāt ipſos. l. eutrapelos: ſz fm ꝙ ipſis delectabiles.
hec Eustrati⁹: qō ſtelligo ſic. Eutrapelus amat eutrapeluz
amicitia q̄ est per ſe amicitia: q⁊ amat ip̄z ꝑ q̄litatē q̄ est
in eutrapelo. l. ꝑ eutrapeliā q̄ est vtus: ⁊ ita eutrapelus p
ſe amat eutrapelū: q⁊ ꝑ bonū vtutis amat ip̄z. Sz nō ſic
amat̄ eutrapelus ab his q amant ip̄z ꝑ delectationē tm̄:
q⁊ ſi nō faceret eis delectationē nō amarēt ip̄z, vñ eutrape-
lus amat eutrapelū fm ꝙ est q̄lis: ſz qui amāt ip̄z ꝑ dele
ctationē amant ip̄z fm ꝙ est ad aliqd. l. vt est eis delecta-
bilis. Sodē mō est de amicitia ꝑ vtile: qui enī amat diui-
tem ꝑ vtilitatē quā recipit ab eo nō amat diuitē fz ꝙ di-
nes est: ſed fz ꝙ vtilis est amanti. ¶ 3° est notādū ꝙ aliqs 3ᵐ nōn⁹
pōt amare aliū ⁊ ꝑ delectabile ⁊ ꝑ bonū ſimpl'r: vt ꝑ
bonū vtutis: ⁊ fz ꝙ amat ip̄z ꝑ bonū vtutis amat ipſum
amicitia p ſe: ⁊ fm ꝙ amat ꝑ delectationē amat amicitia
p accn̄s. Predicta de amicitia ꝑ vtile ⁊ delectabile ſtelli O
gēda ſūt de amicitia q̄ ſolū est ꝑ vtile ⁊ delectabile.

¶ Tales aūt amicitie facile diſſolui poſſunt: nō ꝑmanen-
tib⁹ ipſis ſilib⁹. ¶ Si. n. nō adhuc delectabiles
vel vtiles ſint q̄eſcūt amātes: vtile ēt nō ꝑmānet
fz alias fit aliō. Diſſoluto igīt̄ ꝑ ꝙ amici erāt:
diſſoluit̄ ⁊ amicitia: vt exñte amicitia ad illa.

¶ Hec est 2ª ꝓticula ꝑme ꝓtis: in qua ꝓbs determinat de
diſſolone iſtaꝝ duaruz amicitiaꝝ. l. delectabilis ⁊ vtilis. ⁊ P
oſtēdit ꝙ amicitie que ſunt ꝑ vtile ⁊ delectabile ſunt de
facili ſolubiles: ⁊ hec est ꝓcło 7ª que ꝑbat̄ ſic. Ille amici 7ª ꝓcło hui⁹. S. li.
tie quaꝝ cāe nō diu ꝑmanēt ſed de facili deficūt ſunt de
facili ſolubiles: ſed cāe amicitiaꝝ ꝑ vtile ⁊ delectabile nō
diu ꝑmanēt ſed de facili deficiunt. igit̄ amicitie q̄ ſunt ꝑ
vtile ⁊ delectabile ſunt de facili ſolubiles. Maior est ma-
nifesta de cā in eē ⁊ in cōſeruādo ceſſante tali cā que. l. eſt
cā eē rei ⁊ ꝓſeruationis eiuſdē nēcio ceſſat effect⁹. ⁊ minor
pz. Naz vtile ⁊ delectabile q̄ ſunt cā amicitiaꝝ ꝑ vtile ⁊
ꝑ delectabile tā in fieri ſeu in eſſendo q̄ in ꝓſeruādo nō
diu ꝑmanent ſed facil'r deficūt: qō maxīe manifestuz est
in amicitia ꝑ vtile: nō enī ſemp est idez vtile boi: qō pz.
Nā cū bō est in egritudie est medicus ſibi vtilis: ⁊ cuz est
in egestate ē diues ſibi vtilis: ⁊ nauigādo est nauta vtilis.
Et eodē mō est circa amicitiā delectatiōis: q⁊ vno tēpore
est vnū delectabile: ⁊ alio tpe aliud fm diuersitatē diſpō-
nis hois ſeu etatis. Alia enī ſunt delectabilia iuueni ⁊ alia
ſeni. De iſta rōne ꝑmo ponit ꝓnē. d. hō amicitie ꝑpter
vtile ⁊ ꝑpter delectabile ſūt de facili ſolubiles: ipſis ama-
tis nō manētib⁹ ſil'ib⁹. Cū enim ipſa amata mutanī: ita q
bō q ꝑus fuit vtilis vel delectabilis ſi poſtea nō est vtilis
aut delectabilis diſſoluit̄ amicitia q̄ erat ad cū: deide po-
nit maiorē. d. [Si. n. nō adhuc delectabiles.] Diſſoluto. n.
ꝑ qō erāt amici diſſoluit̄ ⁊ amicitia: vt exñte amicitia ad
illa ꝑ que erāt amici: diſſoluto. n. delectabili vel vtili: diſ-
ſoluit̄ amicitia q̄ fuit ꝑ delectabile vel vtile.

¶ Maxime aūt amicitia talis i ſenib⁹ fieri cōſtat. Du-
ius enī etatis hoies nō voluptatē: ſz vtilitatē ſequūt:
⁊ in iis iuuenib⁹ atq⁊ viris q ſue ſtudēt vtilitati. Tales
aūt nec multū ſil' viuunt. Interdū enī nec ſunt iucūdi
nec idigēt igit̄ tali cōgreſſione ſi non ſint vtiles. Nam
eouſq⁊ iucūdi ſunt: quouſq⁊ boni ꝓſequēdi ſpecie bñt:
cū his amicitys ⁊ boſpitalitiā ponūt. Iuuenū aūt ami
citia ob

I citia ob voluptatē cōſtat: viuunt. n. cū affectu: ⁊ id ma
xime ſequunt̄: qō ſibiipſis est iucūdū ⁊ ꝑſens. At cum
mutat̄ etas: alia fiūt ⁊ ipſa iucūda. Quocirca cito fiūt
amici citoq⁊ deſistūt. Nā ſil' cū eo qō ipſos afficit vo-
luptate: ⁊ amicitia ipſa mutat̄: talis ꝙ voluptatis ce-
leris fit mutatio. Proni ſūt ēt ipſi iuuenes ad amores.
plurimū enī⁊ amatore amicitie ꝑturbatione fiūt ⁊ ob
voluptatē. Qua ꝑ amāt ⁊ cito deſistūt eadē die ꝓpo
ſitū ſepe mutātes. Di volūt totos dies vna vſari ſil'q⁊
viuere. Sic. n. fit ipſis id qō ꝑ amicitiā ſuā affectant.

¶ Maxie aūt in ſenib⁹ talis vī amicitia fieri: nō
enī delectabile tales ꝑſequunt̄: ſz vtile: ⁊ eo⁊ q
in adoleſcētia: iuuenū qcūq⁊ ꝓferēt ꝑſequunt̄: B
nō oino aūt tales enī cōuiūūt ad iuicē. Q̄ñq⁊. n.
neq⁊ ſūt delectabiles: neq⁊ vtiq⁊ idigēt tali ſo-
cietate ſi nō vtiles ſint: intātū enī ſūt delectabi-
les inquātū ſpez bñt boni. ¶ In bas aūt ⁊ pe-
regrina ꝓnūt. ¶ Iuuenū aūt amicitia ꝑ de-
lectationē eē vī: fm paſſionē enim iſti viuunt ⁊
maxie ꝑſequunt̄ delectabile ipſis ⁊ pñs: etate
aūt trāſcēdēte ⁊ delectabilia fiunt altera ꝑ qō
velociter fiūt amici ⁊ q̄eſcūt: ſil' enī cū delecta-
bili amicitia trāſcēdit̄: talis aūt delectatiōis ve-
lox trāſmutatio. ¶ Et amatiui aūt iuuenes: fz
paſſionē enī ⁊ ꝑ ꝓlectationē est ꝙ multū ama
L tiue: ꝑ qō amāt ⁊ cito q̄eſcūt: multotiēs eadē
die trāſcēdētes: cōmanere aūt ꝑ totā diē ⁊ ꝓui-
uere iſti volūt. Fit. n. ipſis ꝙ fm amicitiā ſic.

¶ Hec est 3ª ꝓticula ꝑme ꝓtis: in qua determinat de ſubie-
ctis amicitiaꝝ ꝑ vtile ⁊ ꝓlectabile. ⁊ ꝑ narrat qō est ſub-
iectū amicitie q̄ est ꝑ vtile. 2° narrat qō est ſubz amicitie
ꝑ delectabile. Dicit ḡ ꝑmo ꝙ amicitia ꝑ vtile maxie vī
eē in ſenib⁹: ſenes enī ꝑ ꝓbilitatē calorīs nō q̄rūt delecta
bile fz vtile: q⁊ indiget vt ſubueniat̄ nāe deficiēti. vñ eos q
eis ſūt vtiles ⁊ ſolum hos reputāt amicos: hec ēt amicitia
vtilis inest adoleſcētib⁹ ⁊ iuuenib⁹ q ꝑſequunt̄ vtile: tales
enī nō ſunt vere amici nec q̄rūt ad iuicē cōuiuere: ⁊ q̄ñq⁊
nō ſunt ad inuicē delectabiles: neq⁊ vn⁹ idiget ſocietate al
terius niſi ꝑ vtilitatē: intātū est in eis mutua ſocietas de-
lectabilis inquātū bñt ſpem boni. i. inquātū ſperāt ex tali
ſocietate bīe aliq̄ bonū vtile. [In bas aūt.] Scilz amici-
tias ꝑ vtile reducunt̄ amicitie peregrine: hoc est pegrino
rū. Peregrini aūt vñr ſe amare ꝑ vtilitatē quaz vnus hz
ab alio in ſua pegrinatiōe. Eustrati⁹ dicit ꝙ ꝓbs cū dicit D
ꝙ ſenes ⁊ iuuenes amāt ꝑ vtile logī̄ de ſenib⁹ ⁊ adoleſcē
tib⁹ nō ſtudioſis. vñ nō est vī verū: ſz vt in plurib⁹ ꝙ ſe-
nes ⁊ iuuenes amāt maxie ꝑ vtile: dicit ēt Eustratius ꝙ
illi q amāt ꝑ vtile deficiunt in veris amicis a maximo ⁊
optimo illi⁹ qō est ꝓuiuere: ⁊ ab ea q̄ est ex cōuiuere ad iu-
uicē fruitione. [Iuuenū aūt.] Narrato qb⁹ maxie cōpetit
amicitia ꝑ vtile: narrat qb⁹ maxie cōpetit amicitia q̄ est
ꝑ delectationē: ⁊ dicit ꝙ hec amicitia ꝑ delectationem
maxie vī esse iuuenū: q⁊ iuuenes viuūt fz paſſiones ⁊ mo-
uent̄ ⁊ ferunt̄ a paſſionib⁹ nō roborato in eis iudicio rō-
nis: ⁊ iō maxie ꝑſequunt̄ illud qō est ꝓlectabile eis fz pñs
8ª ꝓcło hui⁹. S. li. tēpus. Paſſiōes enī pertinēt ad partē ſenſitiuā que maxie
est circa aliq̄ pñs. Hec aūt amicitia. l. iuuenū est de facili
ſolubilis: ⁊ hoc ꝑbat ꝓbs: ⁊ est ꝑ 8ª. l. ꝙ amicitia iuuenuz
est de facili ſolubilis: que ꝑbat̄ duplr. ꝑmo ex ꝑte delecta
biliū ſic. Trāſmutato illo ꝑ qō est amicitia iuuenū tran
ſit ⁊ diſſoluit̄ eo⁊ amicitia: ſed trāſeūte etate que faciliter E
transit fiunt altera ⁊ altera delectabilia: nō enim ſunt ea-
dem in ḡbus pueri ⁊ adoleſcentes delectant̄: ⁊ quia etas
faciliter transit: ideo illa in ḡbus iuuenes delectant̄ facil'r
fiunt altera ⁊ altera: ⁊ ideo iuuenū amicitia est de facili ſo
lubilis. vñ iuuenes de facili fiunt amici ⁊ de facili ceſſant
ab amādo: talis enī⁊ delectationis. l. iuuenū velo⁊ est trāſ
mutatio: quia tota natura iuuenis cōſistit in quadā trans-
mutatione.] Et amatiui aūt.] 2° ꝑbat̄ eadem ꝓcło ex ꝑte
amantiū ſic. Iuuenes amant ꝑ paſſionē ⁊ delectationez:
ideo ſunt multū amatiui: ſz paſſio que est cā amicitie iuue
nū de facili trāſit: ⁊ cuius cā de facili ſoluit̄ illud de facili
ſoluit̄: iō amicitia iuuenū est de facili ſolubilis. vñ iuuenes
multotiens eadē die ineunt amicitiā ⁊ diſſoluūt: ſed q̄diu
amicitia durat volūt ꝑ totū diez ad inuicē cōuiuere ⁊ cō-
manere: ⁊ quātū ad hoc ſunt amici.

¶ Bonoꝝ aūt amicitia ſimiliū q⁊ vtute ꝑfecta est ami S
citia. Di nāq⁊ mutuo ſibi bona ſimil'r volūt quo boni
ſunt. Boni vō ſūt ꝑ ſeipſos. Atq⁊ ii maxie ſūt amici q
bona amicis illoꝝ gr̄a volūt: ꝑ ſeipſos ēt ita ſese ha-
bēt: ⁊ nō ꝑ accn̄s. Permanet igit̄ hoꝝ amicitia: quā-
diu ſunt boni. At vtus res ꝑmanēs est. Atq⁊ horum:
vterq⁊ bon⁹ est ſimpl'r: ⁊ amico. Boni. n. ipſi: ⁊ abſolu
te: ⁊ ſibi mutuo boni ſunt. Et vtiles ⁊ iucundi ſil' mō.
Nā boni: ⁊ abſolute: ⁊ ſibi mutuo ſunt iucūdi. Singu-
lis. n. ꝑ ꝓprie actiōes ſunt voluptati: ⁊ q̄ ſunt tales. Bo-
noꝝ aūt actiōes tales ſunt aut ſil'es. Talis aūt amici-
tia nō ſine rōne ꝑmanens est: cōiūgunt̄ enī in ipſa oia
q̄ in amicis eē opz. Nā ois amicitia aut est ob bonuz:
aut ob voluptatē: vel ſimpl'r: vel amāti: ⁊ ob ſil'itudi- B
nē quādā. Hec aūt oia bonoꝝ ꝑ ſeipſos amicitie iſūt.
Hnic. n. ſil'es ſunt ⁊ cetere. Et id qō est abſolute bonū
est ⁊ iucundū ſimpl'r. Maxie igit̄ hec ſunt amabilia: ⁊
amare ac amicitia in his est maxie: ⁊ optima amicitia.
Sunt aūt merito tales amicitie rare: pauci. n. ſūt tales.
Tēpore iſup ⁊ ꝓſuetudie opus est. Scdz enī puerbiū:
nō fit vt mutuo ſe cognoſcāt priuſq̄ ſil' ꝓſumāt dictā
ſalis mēſurā. Hec igit̄ fit vt ꝑus recipiāt ſe: ſintq⁊ ami
ci q̄ amabilis vtriq⁊ videat̄ eſſe atq⁊ credat̄ vterq⁊.
Qui vō ea celeriter iter ſese mutuo faciūt q̄ ad amici-
tiā attinent: volūt qdem eſſe amici: ſz nō ſunt: niſi ſint
amabiles ⁊ idipſuz ſciāt. Amicitie nāq⁊ volūtas non
amicitia celeriter fit. Hec igit̄ ⁊ tēpore ⁊ ceteris perfe
cta est amicitia: ⁊ per hec omnia fit. Et vtriq⁊ ſil'is est
ab vtroq⁊: quod qdem amicis inſit oportet. b

¶ Perfecta aūt est bonoꝝ amicitia ⁊ ſz ꝓtutez 2ª ꝓs ca.
ſimiliū. Iſti. n. bona ſil'r volunt fm ꝙ boni: bo
ni aūt ſunt ꝑ ſeipſos. ¶ Volētes aūt bona ami
cis illoꝝ gr̄a maxie amici: ꝑ ſeipſos eni ſic bñt:
⁊ nō fz accn̄s. ¶ Permanet igit̄ hoꝝ amicitia
vſquequo vtiq⁊ boni ſūt: ꝓtus aūt manſiuum.
¶ Et ē vterq⁊ ſimpl'r bon⁹ ⁊ amico: boni. n. ⁊
ſimpl'r boni vtiles ad inuicē: ſil'r aūt ⁊ delecta-
biles: boni. n. ⁊ ſimpl'r delectabiles ad inicem:
vnicuiq⁊ enī fm delectationē ſunt ꝓprie actio-
nes ⁊ tales: bonoꝝ aūt tales ⁊ ſil'es. ¶ Talis āt
amicitia mānſiua rōnabil'r est. Copulat enī⁊ ipſa
oia quecūq⁊ opz amicis ineriſtere: omnis enī⁊

amicitia ꝓpter bonũ est: vl' pp ōlectationẽ: vel simpl'r: vel amāti: ⁊ p̄m similitudinẽ quandaꝫ. Hinc aũt existunt omnia dicta p̄m seipsos: hac enim sil'es ⁊ reliqua: ⁊ simpl'r bonũ ⁊ delectabile simpl'r est: maxie itaq; h̄ amabilia: ⁊ amare aũt ⁊ amicitia in his maxie ⁊ optima. ¶ Raro aũt verisimil'r cōueniẽt tales eẽ: pauci enim tales. ¶ Adhuc aũt idiget tpe ⁊ cōsuetudie: p̄ꝫ puerbiuꝫ enim nō est scire: ad inuicẽ autẽ amicos dicros sal ꝓsumere: neq; acceptari opꝫ prius: neq; eẽ amicos amicꝫ vterq; vtriq; appeat amabilis ⁊ credat. ¶ Qui aũt cito ad inuicẽ amicabilia faciũt: k volũt qdẽ amici eẽ: nō sunt aũt: si nō ⁊ amabiles: ⁊ h̄ sciãt. ¶ Volũtas qdẽ igit' velox amicitie fit: amicitie aũt nō. ¶ Hec qdẽ igit' ⁊ p̄m tp̄s ⁊ p̄m reliqua pfecta est: ⁊ p̄m oia h̄ fit: ⁊ simul vterq; ab vtroq; qd' opꝫ amicis inexistere.

¶ Hec est 2ª ps ꝓncipalis hui⁹ capl'i: in qua ꝓbs determinat de tertia spē amicitie: que est pp bo^m vtutis, ⁊ ponit. 6. cōditiones que insunt amicitie q̄ est pp bonũ vtutis. Pria est q̄ talis amicitia est p se amicitia. 2ª q̄ talis amicitia ē maxie amicitia. 3ª q̄ est pmãsiua. 4ª q̄ talis amicitia in genere amicitie est pfecta. 5ª q̄ talis amicitia est optia. 6ª q̄ huiꝫ amicitia est rara: ⁊ oēs iste ꝑditiones pñt pbari de amicitia q̄ est pp bonuꝫ vtutis. Prio igit' pponit ꝓbs. q̄ amicitia bonoꝝ ⁊ sil'iuꝫ p̄ꝫ vtutẽ est pfecta. Q̃ aũt amicitia q̄ est pp bo^m vtutis sit p se amicitia, pbat ꝓbs: ⁊ hec z 6ª cōcl'o hui⁹.s.li. est ꝓ 9ª q̄ pbat sic. Illa amicitia qua amicus amat amicũ ꝓpter ipꝫ amicũ est p se amicitia: sꝫ amicitia q̄ est pp bo^m vtutis amicus amat amicũ pp ipꝫ amicuꝫ. g̃ talis amicitia est p se amicitia. Maior pz: q̄ amicitia qua amicus amat amicũ pp ipꝫ amicũ est amicitia q̄ amic⁹ amat amicuꝫ pp se: ⁊ p ꝓñs est p se amicitia. Minor pz: q̄ amicitia q̄ est pp bonũ vtutis est amicitia q̄ est ad amicuꝫ in eo cuius est: si amicꝰ tali amicitia est p̄ꝫ se bon⁹. igit' tali amicitia amic⁹ amat amicũ pp ipꝫ amicũ ⁊ pp bonitatẽ ⁊ vtutẽ que est in ipso amico. ¶ Sciẽdũ q̄ in amicitia q̄ est pp bo^m vtutis Notãduꝫ amicus amat amicũ in eo q̄ q̃lis est: ⁊ non in eo q̄ est ad aliqd. hoc est pp bo^m qd' est in ipso amico: ⁊ nō p relationẽ ad ipꝫ q̄ amat: nō. n. amat amicũ in eo qd' ei aliqd exhibet aut sperat ab eo recipe vtile aut ōlectabile: imo posito q̄ nunq̄ sperarem aliqd recipe ab eo adhuc amarem ipm pp vtutẽ q̄ est in eo. [Volẽtes aũt.] 2º pbat q̄ talis amicitia M est maxie amicitia: ⁊ hec est ꝓclo 10ª q̄ pbat p h̄ q̄ illd qd' 10ª ꝓclo hui⁹.s.li. est p se tale est magis tale: q̄ illud qd' est p accñs tale: sed amicitia q̄ est pp bonũ vtutis est p se amicitia: ⁊ alie amicitie sunt amicitie p accñs. g̃ ⁊c. De ista rōne ponit vtutes maiozis in lr'a. d. q̄ volẽtes bona amicis illoꝝ gr'a: maxie sũt amici: ⁊ p ꝓñs amicitia taliũ est maxie amicitia. [Permanet igit'.] 3º pbat q̄ amicitia q̄ est pp bonũ vtutis est pmãsiua: ⁊ hec est ꝓclo 11ª q̄ pbat sic. Cuius cã in eẽ ⁊ in 11ª ꝓclo hui⁹.s.li. cōseruari est pmãsiua illd est pmãsiuũ: sꝫ cã amicitie que est pp bo^m vtutis est pmãsiua. g̃ ⁊c. Maior est manifesta. ⁊ minor pz: q̄ vtus est cã amicitie q̄ est pp bonũ vtutis tã ꝑductiua q̄ ꝓseruatiua: ⁊ vtus est qddã pmãsiuũ: q̄ oēs vtus est hit⁹. ⁊ hit⁹ est de difficili mobilis. [Et est vterq;.] 4º declarat q̄ amicitia q̄ est pp bonũ vtutis in gñe amici 12ª ꝓclo hui⁹.s.li. tie est pfecta: ⁊ hec est ꝓ 12ª que pbat sic. Illa amicitia cui nihil deest qd' ptinet ad rōnem amicitie est pfecta in gñe amicitie. Nã pfectũ est cui nihil deest: vt pz ex. 5. meta^cc: sꝫ amicitie q̄ est pp bo^m vtutis nihil deest qd' ptinet ad rōnẽ amicitie, g̃ ⁊c. Maior pz ⁊ minor declarat. Nã hec amicitia cōprehendit oia pp q̄ sũt alie amicitie: seu oia bona q̄ sũt in alys amicitys. nã in ista amicitia vterq; amic⁹ est bonus nō solũ simpl'r p̄ꝫ seipm: sꝫ et est bon⁹ p cōpationẽ ad amicũ suũ. Nã vtuosus est vtilis amico suo vtuoso: ⁊ et est sibi delectabilis: qd' pbat sic. Virtuosi opōnes q̄ sũt p̄ꝫ vtutẽ sunt delectabiles: vt pz ex scdo hui⁹: ⁊ ita vni vtuoso sunt opōnes alteri⁹ vtuosi delectabiles: ⁊ sic amic⁹ pp bo^m vtutis est delectabilis amico suo cũ sint sil'es in vtute: ⁊ habet opōnes ꝓsil'es. [Talis aũt amicitia.] Ex his ꝓcludit 5º q̄ amicitia q̄ est pp bonũ vtutis est optima: ⁊ hec est ꝓclo 13ª 13ª ꝓclo hui⁹.s.li. que pbat sic. Illa amicitia q̄ includit oia q̄cũq; regrunt ad amicos est optima: sꝫ amicitia que est pp bonũ vtutis includit oia q̄ sunt in alys amicitys, vel pp q̄ sũt alie amicitie: q̄ includit bonũ simpl'r ⁊ bonũ vtutis ⁊ vtile ⁊ delectabile. g̃ ⁊c. Vel pōt ꝓ pbari p h̄ q̄ bona vtutũ sũt optima ⁊ maxie amabilia. igit' amicitia q̄ est pp bonuꝫ vtutis est maxie amicitia ⁊ optima. ꝓnia pz de se. ⁊ añs apparet ex h̄ q̄ in hꝰ bonis. s. honestis seu vtutũ ꝓiungunt oēs rōnes amãdi: ⁊ p ꝓñs oīs rō boni, cũ sint bona simpl'r ⁊ includunt vtilia ⁊ delectabilia. p̄mo tñ ꝓcludit ꝓbs q̄ hꝰ amicitia est rōnabil'r pmãsiua: q̄ ipsa cupulat ⁊ coniungit oia q̄cũq; opꝫ iexistere amicis. [Raro aũt visil'r.] 6º ꝓcludit 14ª ꝓclo hui⁹.s.li. q̄ amicitia q̄ est pp bonũ vtutis est rara: ⁊ hec est ꝓ 14ª q̄ pbat duplr. Prio sic. Amicitia q̄ est pp bonũ vtutis est solũ vtuosoꝝ, sꝫ pauci sũt vtuosi pp difficultatẽ attigẽdi medũ: vt pz ex 2º hui⁹. igit' hꝰ amicitia est rara. [Adhuc aũt indigẽt.] Scdo pbat eadẽ ꝓ sic. Illa amicitia que indiget longo tpe ⁊ mutua assuefactione vt se possint cognoscere eẽ amicos ⁊ vtuosos est rara: sꝫ amicitia q̄ est pp bonũ vtutis indiget longo tpe ⁊ mutua assuefactione: vt amici cognoscãt se amicos ⁊ virtuosos. igit' talis amicitia est rara. Maior pz: ⁊ minor et pz p̄m antiquũ puerbiuꝫ in quo dicit q̄ nō cōtingit q̄ aliq cognoscãt se amicos anteq̄ sil' comederẽt mẽsurã salis: ⁊ h̄ requrit lōgũ tẽpus. Lincoñ. dicit q̄ ante amicũ comedẽ modiũ salis cũ amico nō est scire ad inuicẽ se esse amicos. hec Lincoñ. Opꝫ enim q̄ ad h̄ q̄ aliq sint amici q̄ vterq; appeat alteri q̄ sit amãdus: ⁊ credat ita esse: ⁊ hoc raro cōtingit. hꝰ igit' amicitia pp bonũ vtutis rara est. [Qui aũt cito.] Excludit obiectionem q̄ posset fieri de his q̄ cito vident fieri amici: ⁊ dicit ꝓbs q̄ illi q̄ cito sibiinuicẽ exhibẽt opa amicitie manifestãt q̄ volunt eẽ amici: nō tñ sunt amici quousq; vterq; sciat alterũ esse sibi amabilez ⁊ amicũ. vñ volũtas amicitie est velox: sed amicitia nō est velox. [Hec qdẽ igit'.] Epilogat. d. q̄ dicta amicitia est pfecta p̄m tẽpus: q̄ est diuturna: ⁊ et perficit p̄m oia que dicta sunt in alys amicitys.

Capitulũ quartũ

De cōparatione duaꝝ amicitiaꝝ. s. pp vtile ⁊ delectabile ad amicitiã pfectã p̄m sil'itudinẽ ⁊ dziam determinãdo in qbus sunt similia: ⁊ in qbus dissimilia.

¶ Ea vo que ob voluptatẽ: ⁊ ea q̄ ob vtilitatẽ est sil'itudinẽ huius h̄nt. Boni nãq; ⁊ iucũdi ⁊ vtiles sibi mutuo sunt. Maxie aũt ⁊ tales amicitie pmanẽt: cũ eq̃le fit ab vtrisq; : vt voluptas: ⁊ nō solũ hoc mõ: sed et ab eodẽ: vt inter facetos fit: ⁊ nō inter amatozez ac adamatũ. Di nãq; nō delectant eisdẽ: sed ille qdẽ aspectu gaudet adamati: hic aũt obsequio amatozis. Desinẽte vo pulchritudine: amicitia quoq; nōnũq̄ desinit. Illi nãq; aspect⁹ nō est iucundus: huic aũt obsequiũ non prestatur. Pleriq; autem in amicitia permanent: si ex ꝓsuetudine mozes dilexerit: eosdem mozes habentes. Sed qui non voluptatem in amozibus: sed vtilitatez cōmutant: ii ⁊ minus sunt amici: ⁊ minus permanent.

Qui vo sunt ob vtilitatẽ amici: ii simul cum vtilitate dissoluunt. Nō. n. hi sese mutuo: sed vtilitatẽ amabãt.

Capl'm 4ᵐ p̄ma. S. li. vbi ꝓbs ca.

Que aũt pp ōlectabile sil'itudinẽ hui⁹ hꝫ: eteni boni delectabiles ad inuicẽ: sil'r aũt ⁊ q̄ pp vtile: eteniꝫ tales ad inuicẽ boni. ¶ Maxie aũt ⁊ in his amicitie pmanent cũ equale fiat ab inuicẽ: puta delectatio ⁊ nō solũ sic sed ⁊ ab eodẽ q̃le entrapelis: ⁊ nō vt amatozi ⁊ amato. Neq; enim in eisdẽ delectant isti: sꝫ hic qdẽ videns illuꝫ: hic aũt famulatũ recipiens ab amatore: finiente aũt pulchritudine, q̄ñq; ⁊ amicitia finit. Huic qdẽ enim nō est visio delectabilis: huic aũt nō fit famulatus. ¶ Multi aũt rursus pmanẽt: si ex cōsuetudine mozes diligunt sil'is ꝓsuetudis existentes. ¶ Qui aũt nō delectabile cōmutant sꝫ vtile in amabilib⁹: ⁊ sũt min⁹ amici ⁊ pmanẽt. ¶ Qui aũt pp vtile existentes amici simul cũ ꝓferente dissoluunt: nō. n. ad inuicẽ erãt amici sꝫ vtilis.

Quarti. c. p̄ma. de ⁱⁿ tres p̄tes p̄n. Istud est 4ᵐ capl'm: in quo due spēs amicitie cōparant ad tertiã. s. ad amicitiã pfectã. ⁊ continet tres ptes ꝓncipales. In 1ª ponunt sil'itudies inter has duas spēs amicitie: q̄ sunt pp vtile ⁊ delectabile ad amicitiã pfectã. In 2ª ibi [Propter delectationẽ qdẽ.] ponunt dzie inter dictas duas amicitias ab amicitia pfecta. In 3ª pte ibi [Species aũt amicitie.] Epilogat que dicta sunt de cōpone speciez amicitie. In 1ª g̃ pte ponit ꝓbs sil'itudinẽ istaꝝ duaꝝ amicitiaꝝ. s. delectabilis ⁊ vtilis ad pfectaꝫ amicitiã quãtũ ad cãm vel quãtũ ad pmanentiã amicite. Est. n. sil'itudo quãtũ ad cãm: q̄ vtuosi sunt ad inuicẽ delectabiles sicut ⁊ illi q̄ se amant pp delectabile. Sil'r vtuosi sunt sibiinuicẽ vtiles sicut ⁊ illi q̄ amãt se pp bonuꝫ vtile. [Maxie aũt.] Sunt et iste due amicitie siles amicitie ve q̄tũ ad pmanentiã. Iste. n. due amicitie sunt maxie pmanentes: cũ idẽ vel eq̃le sibiinuicẽ rependãt: puta delectationẽ p delectatiõe: ⁊ nō solũ pmanet amicitia cũ eq̃lis fit delectatio ad inuicẽ: sed opꝫ q̄ñq; q̄ sit ab eodẽ. i. ab eadẽ cã: hoc est a ꝓsil'i ⁊ eq̃li eq̃lẽ fieri delectationẽ: vt in colludentib⁹ ꝓsil'i ludo: quoꝝ vtriq; ab alteri⁹ ludo cōspecto eq̃lez recipit delectationẽ: vt pz in entrapelis q̄ꝝ vterq; ōlectat in ludo alteri⁹: his. n. nō fit delectatio tanq̄ amatozi ⁊ amato pp se ⁊ pp bo^m vtutis: adhuc nō solũ est pmanẽtia amicitie. pp ōlectabile: q̄ñ amatoz ⁊ amatũ delectant in eisdẽ. Nã q̄ñq; delectant nō in eodẽ: sꝫ in diuersis. Amatoz enim q̄ñq; recipit delectationẽ a pulchritudie amati: ⁊ amatus recipit ōlectationẽ a famulatu quẽ ei exhibet amator: vt pote a muneribꝰ ei datis ab amatore: ⁊ dicit Lincoñ. q̄ illud exẽplũ nō est de vtuosis amatore ⁊ amato: sꝫ de amatore ⁊ amato q̄ dñr ab amore: q̄ heros dz: ⁊ dz hꝰ amicitia anoroydes vel anomoydes. hec Lincoñ. Istis aũt cessantib⁹ cessat amicitia dũ ex vna pte nō est visio delectabilis: ⁊ ex alia pte cessat seruitiũ seu famulatus. Sic g̃ pz q̄ iste amicitie pp vtile ⁊ delectabile pmanẽt: dũ cãe istaꝝ amicitiaꝝ q̄ sũt pp vtile ⁊ delectabile pmanẽt: ⁊ dissoluũt dissoluta. [Multi aũt rursus.] Adhuc ē alia cã pmanẽtie istaꝝ duaꝝ amicitiaꝝ q̄ sunt pp vtile ⁊ delectabile: ⁊ est dilectio vtriusq; ad mozes alteri⁹ ex ꝓsuetudie quãtis mozes nō sint p̄ꝫ se diligibiles: tñ ex ꝓsuetudie fiũt aliqb⁹ delectabiles ⁊ diligibiles, vbi gr'a. vn⁹ luxuriosus diligit mozes alterius luxuriosi, vel vn⁹ cupidus diligit mozes alteri⁹ cupidi: sꝫ isti mozes q̄ nō sũt p̄ꝫ se diligibiles fiũt aliqb⁹ diligibiles ex cōsuetudie: p̄m q̄ ambo sunt sil'is ꝓsuetudis. Similitudo. n. est p se cã amicitie: nisi p accñs ipediat: vt dictũ est supra. vñ q̄ mozes puersi acqsiti ex ꝓsuetudie sunt pmanẽtes: iõ talis amicitia est pmãsiua. [Qui aũt nō delectabile.] Differũt aũr quãtũ ad pmanẽtiã amicitia pp vtile ⁊ delectabile: in hoc q̄ illi q̄ in amabilib⁹ nō recōpẽsant delectabile p delectabili: sed vtile p delectabili sũt min⁹ amici q̄ꝫ recōpẽsantes delectabile p delectabili: ⁊ minus pmanet eoꝝ amicitia: sunt enim min⁹ amici pp minozẽ sil'itudinẽ ad inuicẽ. [Qui aũt pp vtile.] Illi q̄ sunt amici solũ pp vtile cessante vtilitate cessant ab amicitia: q̄ nō erant amici suiipsoꝝ gr'a sed gr'a vtilitatis: ⁊ magis erant amici ipsius vtilis q̄ꝫ sibiinuicem.

¶ Fit igit' vt ⁊ praui prauis ⁊ boni prauis ⁊ neutri quibusnis amici sint ob voluptatẽ atq; vtilitatẽ: sed boni soli sunt pp seipsos amici. Mali nãq; seipsis nō gaudent: nisi vtilitas ꝓueniat aliqua. In sola et bonozuꝫ amicitia nullũ calũnia locũ hꝫ. Nō enim facile cuiq̄ q̄piã de eo credere pōt: quẽ ipse diuturno tpe cōprobauit. In his ipsis est ⁊ sibi mutuo credere: ⁊ nunq̄ iniuriaꝫ facere: ceteraq; oia: que amicitie vere censent' inesse. In ceteris aũt amicitijs nihil ꝓhibet ea que sunt hisce cōtraria fieri. Interdũ nãq; boies: eos et dicere cōsueuerũt amicos: qui ob vtilitatẽ amant: vt ciuitates: societates enim a ciuitatibus vtilitatis gr'a fieri vident. Et itẽ eos qui se pp voluptatẽ mutuo diligunt: vt pueri: nos et fortasse tales qdẽ amicos dicẽ opꝫ.

¶ Propter delectationẽ qdez igit' ⁊ pp vtile: ⁊ 2ª ꝓs ca. prauos ꝓtingit amicos ad inuicem esse: ⁊ epyches prauis: ⁊ neutrũ q̄licũq; pp seipsos aũt solos bonos: mali enim nō gaudẽt seipsis: si nō aliq̄ vtilitas fiat. ¶ Et sola aũt bonozuꝫ amicitia intransmutabilis est. Nō. n. facile vlli credere de eo q̄ multo tpe ab ipso ꝓbatus est: ⁊ credere in his: ⁊ nũq̄ vtiq; iniustũ facere: ⁊ quecũq; alia in ea q̄ vt vere amicitia dignificant. ¶ In alijs aũt alteris nihil ꝓhibet talia fieri: q̄ enim boies dicũt amicos ⁊ pp vtile quẽadmodũ ciuitates: vñr enim cōpugnatiões ciuitatib⁹ fieri gr'a ꝓferentis: ⁊ eos q̄ pp ōlectationẽ ad inuicẽ diligũt pueri. Forte qdẽ dicere ⁊ nos amicos tales.

¶ Hec est 2ª pars hui⁹ capl'i: in qua docet qualiter iste due amicitie: que sunt pp vtile ⁊ delectabile differũt ab amicitia pfecta: ⁊ ponit duas dzias. Prima est q̄ p̄m amicitiam pp vtile ⁊ delectabile praui pñt esse amici ad inuicẽ: ⁊ prauti p̄ꝫ hꝰ amicitiã pñt eẽ amici epyichis. i. vtuosis, ⁊ vtuosi prauis ⁊ neutrũ qualicũq; : hoc est illi q̄ nec sũt vtuosi nec vitiosi pñt esse amici iter se: ⁊ et pñt eẽ amici prauis: ⁊ etiã vtuosis: ⁊ istõ pz ex pcedẽtib⁹ sic. Scdꝫ hꝰ amicitiã q̄ ē pp vtile aut ōlectabile nō st amici nisi cã vtilis ⁊ ōlectabilis. Amicitia. n. que est pp vtile magis est ad ipsuꝫ vtile q̄ꝫ ad ipꝫ boiez: ⁊ amicitia que est pp delectabile est ad ipsaꝫ delectationẽ p̄mo: sed mali pñt vtilitatẽ ⁊ delectationẽ recipere a malis ⁊ a bonis: ⁊ boni a malis: ⁊ sic de alys. g̃ ⁊c. vñ pōt h̄ poni ꝓclo 15ª sub hac forma. Cuiuscũq; cōditio- 15ª cōcl'o hui⁹.s.li. nis boies ꝓtingit esse amicos pp delectationẽ ⁊ vtilitatem que pbat sic. Oēs boies qb⁹ delectabile vel vtile est amabile cōtingit esse amicos pp delectationẽ ⁊ vtilitatẽ: sꝫ cu-

J iuscũq; cõditionis fuerũt boies: cõuenit q̃ eis delectabile vel vtile sit amabile. igit̃ cuiuscũq; cõditionis boies sint: cõtingit q̃ sint amici pp delectationẽ ⁊ vtilitates. Maior est manifesta: qr cuicũq; delectabile est amabile ꝓtingit q̃ ipse sit amicus pp delectationẽ: ⁊ cuicũq; vtile est amabile cõtingit ip̃z esse amicũ pp vtilitatẽ. ⁊ minor pz. Nam mali possunt eẽ delectabiles ⁊ vtiles malis: ⁊ ẽt virtuosis: ⁊ vtuosi pñt esse delectabiles ⁊ vtiles vtuosis: ⁊ ẽt malis: ⁊ illi q nec sunt mozal'r boni nec mali pñt esse delectabiles ⁊ vtiles sibiinuicẽ: ⁊ ẽt bonis ⁊ malis. hec igit̃ est p̃ma pars d̃ñie inter has duas amicitias ⁊ amicitiã pfectã. Et 2ª pars est q̃ amicitia pfecta nõ est nec esse põt nisi iter bonos: ⁊ hec est ꝓclo 16ª que pbat̃ sic. Illa amicitia ⁊ sola illa qua
16ª ꝓclo hui°.8.li. aliq amant̃ pp seipsos est amicitia pfecta: qr oĩs alia amicitia est amicitia p accñs: vt pz ex pcedẽtibus: ſz inter bonos ⁊ solũ inter illos est hꝰ amicitia qua. ſ. aliq amant̃ pp
K seipsos. igit̃ inter solos bonos est amicitia pfecta. De ista rõne ponit̃ minor cuꝰ sua declaratiõe in lr̃a. vñ dicit q̃ pp seipsos solos bonos ꝓtingit esse amicos: ⁊ hoc declarat pp hoc q̃ mali nõ gaudẽt seipsis pp seipsos: cũ in malo nõ inueniat̃ aliqd̃ amabile aut delectabile: sed solũ gaudent ex hoc q̃ eis sit aliqua vtilitas vel aliqua delectatio. [Et sola aũt bonoꝝ amicitia.] 2ª d̃ñia ist̃aꝝ duarũ amicitiaꝝ. ſ. pp vtile ⁊ pp delectabile ad amicitiã pfectã est/q̃ amicitiarũ
17ª cõclo hui°.8.li. sola amicitia bonoꝝ est itrãsmutabilis: ⁊ hec est ꝓclo 17ª: ⁊ qr hec ꝓclo est q̃dã exclusiua: iõ ꝓb̃s pbat eã pbando vtrãq; eius exponẽtẽ: ⁊ p̃mo pbat exponẽtẽ affirmatiuã: deinde pbat exponentẽ negatiuã cũ dicit. [In alys autez alteris.] Primo igit̃ pbat̃ exponẽs affirmatiua. ſ. q̃ amicitia bonoꝝ est intrãsmutabilis sic: qr amicitia bonoꝝ nõ transmutaret̃ nec dissolueret̃ nisi vnus amicoꝝ crederet
L aliqd̃ malũ de alio: qd̃ malũ ꝓtrariat̃ amicitie pfecte: ſz ꝑ nõ cõtingit in amicitia bonoꝝ: qr hõ bonus non de facili credit malũ de illo quẽ multo tẽpore pbauit: ⁊ nunq̃ inuenit eũ aliqd̃ iniustum vel malũ faciẽtẽ: ſz semp inuenit in eo oĩa quecũq; reputant̃ digna ad verã amicitiã. igit̃ talis amicitia est intrãsmutabilis sic q̃ de facili nõ dissoluit̃: ⁊ etiã pz: qr talis amicitia est per se ⁊ nõ p accñs: ⁊ ẽt pz p ꝑ q̃ talis amicitia est pfecta ꝓtinẽs in se oĩa que ad amicitiã requirunt̃: vt supius est pbatũ: ⁊ sic pz exponens affirmatiua ꝓclonis. [In alys aũt alteris.] Negatiua exponens. ſ. q̃ nulla alia amicitia ab amicitia bonoꝝ est intransmutabilis: pbat̃ p hoc q̃ in alys amicitys cõtingit faciliter q̃ vnꝰ amicoꝝ in tali amicitia credat malũ de alio: ⁊ q̃ vnꝰ iniustũ faciat alteri. Et per hoc q̃ vnꝰ credat malũ de alio aut q̃ facit iniustũ alteri dissoluit̃ amicitia: ⁊ ita alie amicitie sunt de facili transmutabiles: ⁊ dicit ꝓb̃s q̃ p̃m has
M amicitias. ſ. pp vtile ⁊ pp delectabile nõ sunt aliq̃ vere dicendi amici: qr tñ boies ꝓsueuerũt vocare tales amicos q̃ pp vtile amant: sicut d̃ñ esse amicitia iter ciuitates pp vtilitatẽ quã vna recipit ab alia ⁊ in pugnãdo ꝓtra inimicos ⁊ iuuando: ⁊ ẽt boies dicunt illos esse amicos q̃ diligũt pp delectationẽ: sicut pz de pueris. vñ qr tales amantes se pp delectabile vel vtile cõmuniter ab oĩbus vocãtur amici: iõ op̃z q̃ nos sequendo cõsuetudinem cõmuniter loquentium tales vocemus amicos.

¶ Et asserere ſpẽs amicitie plures esse. Atq; p̃mo q̃dẽ ⁊ ꝑtie amicitiã eã esse que bonoꝝ est boiuꝝ rõne sane qua boni sunt: ceteras aũt p ſil'tudinem. Quo nãq; bonũ qd̃ dat̃ in ipsis est ⁊ sil'e: hoc sunt amici. Id. n. qd̃ afficit voluptate bonũ qd̃dat̃ bis est qui voluptatem amant. Nõ aũt multũ be copul'ant̃: nec iidẽ ob vtilitatẽ voluptatẽq; fiunt amici. Nam ea que p accñs sunt: nõ nimiũ cõiungunt̃. In has aũt ſpẽs amicitia distributa: prauí q̃dẽ erunt ob voluptatẽ aut vtilitatẽ amici: hac rõne similitudinẽ subeuntes. Boni aũt sunt pp seipsos amici. Ea nãq; rõne qua boni sunt. Vi igit̃ sũt absolute amici. Illi vo p accñs ⁊ qr sunt sil'es his.

¶ Species aũt amicitie plures. Et primo q̃dẽ ⁊ principal'r bonoꝝ: ⁊ p̃z q̃ boni. Reliquas aũt p̃m similitudinẽ: p̃m eni q̃ bonũ aliq̃d ⁊ sil'e aliq̃d sic amici. Eteni delectabile bonũ aliq̃d̃ amatoribꝰ delectationũ. Nõ oĩno aũt hec copulantur neq; fiunt amici pp̃ter vtile ⁊ delectabile. Nõ eniꝝ oĩno ꝓiungunt̃: que p̃z accidẽs. ¶ In has aũt ſpẽs amicitia distributa: prauí q̃dẽ erũt amici pp delectationẽ vel vtile sic sil'es existentes. Boni aũt ꝑter seipsos amici: p̃m q̃ enim boni. Isti q̃dẽ igit̃ simpl'r amici. Illi autez p̃m accidens: ⁊ in assimilari bis.

¶ Hec est 3ª ꝑs p̃ncipalis huius capl'i: in qua epilogat que dicta sunt ⁊ narrat. 6. p̃mo narrat q̃ plures sũt amicitie. ſ. que dicte sunt. ſ. pp vtile delectabile ⁊ bonestũ. 2° narrat q̃ amicitia bonoꝝ est p̃mo ⁊ p̃ncipal'r amicitia: ⁊ reliquae amicitie nõ dicunt̃ amicitie nisi p̃m sil'itudinẽ ad veram amicitiã que est soloꝝ bonoꝝ. 3° narrat modum quo iste amicitie assimilant̃ amicitie vere. Et dicit q̃ delectabile videt̃ esse q̃dã bonũ amatoribus delectationum: ⁊ ita ꝑ amicitia hꝰ aliquã sil'itudinẽ cũ amicitia que est pp bonũ simpl'r. Et eodẽ mõ est de amicitia vtilis: vtilitas eniꝝ vi esse q̃dã bonũ amatoribus vtilitatũ: ⁊ ita hꝰ hec amicitia aliquã sil'itudinẽ ad amicitiã pfectã q̃ est pp bo^{m} simpl'r. 4° narrat q̃ he due amicitie. ſ. pp bonũ vtile ⁊ delectabile nõ semp cõiungunt̃: q̃ñq; eniꝝ est idẽ vtile ⁊ delectabile: sed nõ est semp ita. vñ sicut iste due amicitie sũt amicitie per accñs: ita ꝓiungunt̃ per accñs ⁊ nõ semp. [In has aũt ſpẽs.] 5° narrat q̃ cũ amicitia distribuat̃ in has ſpẽs iam dictas prauí pñt esse amici pp̃ter vtile ⁊ pp̃ter delectabile: in hoc sil'es exñtes: sed boni pp̃ter seipsos sunt amici: sunt eniꝝ amici p̃m q̃ boni. 6° narrat q̃ boni p̃m q̃ boni sunt simpl'r amici: sed alij amantes se pp vtile vel delectabile sũt amici solũ p accñs ⁊ in assilari bis. ſ. ve amicis.

Capitulũ quintũ

tia p̃m comparationem ad actuꝝ eius ꝑtium qd̃ est cõiuere: ⁊ etiam ostenditur q̃ amicitia non est passio sed habitus.

¶ At aũt in vtutibus alij habitu: alij actu boni dicuntur: sic ⁊ in amicitia. Amicoꝝ eniꝝ alij simul viuentes gaudent se mutuo bonaq; cõferunt. Alij dormientes aut locis seiuncti: nõ operant̃ q̃dẽ: sed ita sese habẽt: vt operentur amice. Loca nanq; nõ dissoluunt amicitiam absolute: sed operationem.

Quemadmodũ aũt in vtutibus: bi q̃dem p̃m habitũ: bi aũt p̃m opationẽ boni dicunt̃: sic ⁊ in amicitia: bi q̃dẽ eniꝝ cõiuentes gaudent ad inuicẽ ⁊ tribuunt bona. Hi aũt dormientes vel separati locis: nõ operant̃ q̃dẽ: sic aũt habent vt operari amicabiliter: loca enim nõ dissoluunt amicitiꝝ simpl'r: sed operationem.

Istud est 5ᵐ cap^{m} p̃mi tractatus in quo determinat de amicitia p cõpationẽ ad eius actum. ⁊ cõtinet duas ꝑtes p̃ncipales. In p̃ᵐ ostẽdit̃ q̃s act° est pro-

N pryssimus amicitie. In 2ª ibi [Assimilat̃ aũt amatio.] Iostẽdit q̃ amicitia est habit°. Pria ꝑs ꝑtinet tres ꝑticulas. In 2ª ꝑs distinguit amicitiã in amicitiã p̃z actũ ⁊ p̃z bituꝝ. In 2ª ibi [Si ãt diuturna.] Iosndit q̃l'r amicitia dissoluit̃ pp defectũ actus. In 3ª ibi [Nihil eniꝝ sic est amicoꝝ.] Iostẽdit q̃ cõiuere est ꝑpryssimus actus amicitie. In ꝑma igitur ꝑticula distinguit amicitiã in amicitiã p̃m actũ ⁊ in amicitiã p̃z habitũ. d. q̃ sicut in vtutibus: quedã dicunt̃ p̃m habitũ ⁊ q̃dã p̃m actũ. Aliq̃ eniꝝ dñr fortes: qr actu exercent opa fortitudĩs: ⁊ q̃daꝝ dicunt̃ fortes nõ exercentes actum fortitudinis habẽtes tñ habitũ ad exercẽdũ opa fortitudinis. Ita est de amicitia: q̃ q̃dã dicũt̃ amici: qr actu exercẽt opa amicitie se inuicẽ mutuo diligẽdo ⁊ bñfaciẽdo. ⁊ q̃dã dicunt̃ amici nõ qr opant̃ actu opa amicitie: sũt tñ sic dispositi p bitũ: q̃ bñt inclinationẽ ad operãdũ hꝰ opa: vt pz
B de amicis q̃ñ dormiunt vel q̃ñ separant̃ ab inuicẽ p̃m locũ. Amicitia eniꝝ nõ dissoluit̃ p distantiã locoꝝ: sed opera
Notandũ amicitie dissoluunt̃ per distantiã locoꝝ. ¶ Notãdũ q̃ plures sunt opõnes amicitie. ſ. bñ velle bñfacere concordare cõiuere: ⁊ quãtũ ad istã opationẽ que est cõiuere dissoluit̃ amicitia quãtũ ad opõnẽ per distãtiã locoꝝ: ſz opatio que est beniuolentia: ⁊ ẽt opatio que est beneficentia non dissoluitur per distantiam locorum.

¶ Q̃ si diuturna absentia fuerit: amicitie quoq; videtur obliuionẽ efficere. Q̃ñ dictũ est: taciturnitas amicitias cõplures dissoluit. At q̃ neq; senes neq; seueri vident̃ esse ad amicitiã apti: exigua. n. afficiunt voluptate. Nemo aũt ꝓuersari cũ eo põt q̃ doloꝛẽ afferat: aut nõ sit iucundus. Maxie nãq; natura vi molestaꝝ q̃dẽ fugere: oblectamẽta aũt affectare. Qui vo se q̃dẽ mutuo accipiunt: nõ simul aũt viuunt: ii beniuolis magis sunt similes q̃ amicis.

¶ Si autẽ diuturna absentia fiat: ⁊ amicitie vi obliuionẽ facere. vñ dictũ est. ¶ Adultas amicitias nõ appellatio dissoluit. ¶ Nõ vident̃ aũt neq; senes neq; seueri amatiui esse. pp̃ter non habere ipsis q̃d̃ dilectiõis. Nullus aũt põt per diẽ cõmorari cũ tristi: neq; cũ non delectabili. Maxime eniꝝ nã vi triste q̃dẽ fugere appetere aũt delectabile. ¶ Qui aũt recipiunt̃ ad inuicẽ non conuiuentes autez beniuolis assimilantur magis q̃ amicis.

¶ Hec est 2ª ꝑticula: in qua ostendit q̃ in q̃busdã dissoluit̃ amicitia pp defectũ actus amicitie. Et hoc ꝓtingit tripl'r. ſ.
D pp diuturnã absentiã amicoꝝ ab inuicẽ: ⁊ pp ineptitudinẽ quorũdã ad opera amicitie: ⁊ pp nõ cõiuere ad inuicez. Dicit igit̃ p̃mo q̃ si absentia amicoꝝ ab inuicẽ sit diuturna vi facere obliuionẽ amicitie pcedẽtis ꝑz q̃ in puerbio
Nõ^{m} p^{m} dñ. [Multas amicitias nõ appellatio dissoluit.] Intelligẽda sunt ꝑ duo. p̃mo p̃m Lincoñ. nõ appellatio in ꝑposito accipit̃ pro p̃uatione opposita appellationi: q̃ñ eniꝝ amici
Nõ^{m} 2^{m} separant̃ locis neuter appellat alium ꝑpꝛio noie: ⁊ p̃uatio hui° mutue appellationis vi obliuionẽ inducere ⁊ amicitiã dissoluere. ¶ 2° est intelligẽdũ q̃ sicut habitus acq̃siti per cõsuetudinẽ actuũ acqrunt̃ p ꝓsuetudinem exercẽdi actus cõueniẽtes habitui: ita pp̃ dissuetudinẽ operãdi delent̃ ⁊ destruunt̃: sicut eniꝝ habit° per ꝓsuetudinẽ operuꝝ acqrunt̃: ita etiã p illud idẽ in esse cõseruant̃. Opõnes eni sunt cãe habituũ: tã in fieri q̃ in ꝓseruari: ⁊ iõ cũ amicitia sit habitus ex opib° acq̃situs: sicut postea videbit̃: op̃z q̃ ipsa p act° mutuos cõtinue in esse cõseruet̃. [Non vident̃ aũt neq; senes.] Quidã ẽt nõ sunt amatiui. i. apti ad amãduꝝ sic senes ⁊ seueri. i. boies austeri ⁊ litigiosi ꝑpter q̃ nõ sunt apti ad actũ amicitie q̃ est cõiuere. Paruꝝ enim inuenit̃ in eis de delectatione: ⁊ iõ de difficili pñt cuꝝ aliis cõiuere. Nullus eniꝝ põt p diẽ cõmorari cum tristi: neq; cũ id delectabili. Maxie aũt vi nãle boĩbus ⁊ alys aĩalib° fugere triste ⁊ appetere d̃lectabile: ⁊ põt hic poni ꝓclo 18ª
18ª cõclo hui°.8.li. q̃ est q̃ neq; senes neq; seueri sunt amatiui. i. apti ad amicitiã: q̃ pbat̃ sic. Qui nõ sunt apti ad ꝓuiuendũ cũ aliis nõ sunt amatiui nec ad amicitiã apti: q̃d̃ p; qr q̃ nõ sunt apti ad actũ maxie pp̃riũ amicitie nõ sunt apti ad amicitias: ⁊ actus maxime pp̃rius amicitie est cõiuere: sed nec senes nec seueri sũt apti ad ꝓuiuẽdũ cũ aliis. ergo ⁊c. minor p; qr senes ⁊ seueri nõ delectant: sed magis cõtristãt eos cuꝝ q̃bus viuunt: ⁊ cũ cõtristante aut nõ delectante nullus appetit diu mozari. ¶ Intelligẽdũ q̃ ꝓclo ⁊ mediuꝝ pbans
Notandũ ꝓclusionẽ debent itelligi nõ vl'r sed vt in pluribus: in maioꝝ eniꝝ ꝑte senes non sunt amatiui: aliq̃ tñ sunt amatiui ⁊ apti ad cõiuiendũ: qr sunt bylares ⁊ cõgaudentes de bonis que alys cõtingũt teste meipso. ¶ Sciendũ q̃ p diez
Notandũ in ꝑposito intelligit aliq̃d̃ tẽpus longũ vt dicũt expositores. [Qui aũt recipiũt.] Adhuc pp defectũ actus amicitie cõtingit q̃ aliq̃ qui vident̃ esse amici non sunt amici. vbi gr̃a. Aliq̃ recipiũt se ad inuicẽ. i ꝑ q̃ vterq; acceptat mores ⁊ cõuersationẽ alterius: ⁊ tñ ꝑpter aliquã cãm nunq̃ cõiuiunt ad inuicẽ: ⁊ tales vident̃ esse amici ⁊ nõ sũt amici: ſz magis assimilant̃ beniuolis q̃ amicis: qr amicitia regrit cõuictum amicoꝝ per aliq̃d̃ tempus.

¶ Nihil eniꝝ taꝝ ꝑpriũ est amicoꝝ q̃ viuere simul. Nã egentes q̃dem vtilitatẽ affectant. Simul aũt viuere ⁊ ipsi beati. Eteniꝝ solitarios q̃deꝝ hoc esse minime conuenit. At simul aũt degant fieri nõ põt: nisi sint iucundi eisdemq; gaudeãt: q̃d̃ q̃dẽ amicitia sodalitia videt̃ habere. Bonoꝝ igit̃ amicitia maxie est vt sepe dixim° amicitia: nã amabile q̃dẽ id ⁊ expetibile esse ꝓstat: q̃d̃ est absolute bonũ: aut iucundum: vnicuiq; vo: q̃d̃ ipsi est tale. Bono aũt pp hec vtraq; bonus.

¶ Nihil eniꝝ sic est amicoꝝ vt cõiuere: vtilitatem q̃dẽ eniꝝ indigẽtes appetunt: cõmorari aũt sil'per diẽ ẽt beati. Solitariis q̃dẽ eniꝝ esse bis nequaq̃ cõuenit: cõuersari aũt ad inuicẽ nõ est nõ delectabiles existẽtes: neq; gaudẽtes eisdeꝝ q̃d̃ cõnutritiua vi bẽ. ¶ Maxie q̃dem igit̃ est amicitia que bonoꝝ: quẽadmodũ multotiens dictũ est: vi eniꝝ amabile q̃dẽ ⁊ eligibile q̃d̃ simpl'r bonuꝝ vel delectabile: vnicuiq; aũt q̃d̃ ipsi tale: bonus aũt bono pp̃ter ambo hec.

¶ Hec est 3ª particula p̃me ꝑtis: in qua declarat q̃d̃ prius supposuit. ſ. q̃ cõiuere est actus ꝑpryssimus amicitie: ⁊ hec ꝓclo 19ª que pbat̃ sic. Ille actus quẽ oẽs amici appe- 19ª ꝓclo hui°.8.li.
tunt in quacũq; fortuna fuerint vi esse actus ꝑpryssimus amicitie: ſz oẽs amici in quacũq; fortuna fuerint appetũt ad inuicẽ cõiuere. igit̃ cõiuere est ꝑpryssimus act° amicitie. Maior pz ⁊ minor declarat̃. Naꝝ bñfacere amico ⁊ recipere bonũ vtile ab amico: vi esse pp̃riũ amicitie: dcñ est eniꝝ supra: q̃ duo act° ꝑtinẽt ad amicitiã. ſ. cõiuere ⁊ retribuere inuicẽ bona: hoc est facere vtilitatẽ amico. Sz istũ 2ᵐ actũ nõ oẽs amici querũt sed solũ indigẽtes. Sed cõmorari sil'p diẽ. i. p lõgũ tp̃s oẽs amici appetũt: ⁊ bri seu boni. i. i bonis exteriozib° abũdãtes gb° nõ ꝓuẽit q̃ sint solitary: nec pñt boies sil' cõmorari nisi sint mutuo sibiinui-

3 cem delectabiles ⁊ si nō gaudeant in eisdez. Sed hec duo
Nōn^m p^m inueniunt̃ in his qui diu inuicē cōuixerūt: cuiusmodi sunt
q simul cōnutriti sunt. ¶ Intelligendū q inter actus ex-
teriores amicitie cōuiuere est actus ppꝛiissim^o amicitie: nā
actus interior amicitie vt beniuolentia seu bñ amare est
magis ppꝛius ⁊ pncipalioꝛ: qꝛ ab habitu iteriori pcedunt
Nōn^m 2^m actus exteriores vt cōuiuere bñfacere ⁊c̄. ¶ 2° est intelli-
gendū fm Phm tractatu 3° ca^o pmo huius. q cuiuere qd̄
est actus ppꝛius amicitie nō ꝓsistit in sil' mozādo solū: qūo
pecora cōuiuunt q̄ pascunt̃ in eodē campo vel prato: sz cō
uiuere qd̄ est ppꝛius act^o amicitie ꝓsistit in cuiuēdo ꝯ cō-
municationē sermonū ⁊ mētis. s. ex hoc q vn^o p sermones
cōicat alteri qd̄ est in suo itelectu. vñ illud cuiuere est fm
cōicationē sermonū ⁊ secretoꝛ cordis. [Maxie gdē igit̃.]
Hec est 4ª pticula pme ptis: in qua Phs pbat: q amicitia
20ª pclo hui^o. s. li. que est bonoꝛ est maxie eligibilis: ⁊ hec est pclo 20ª que
K pbatur sic. Amabile ⁊ eligibile est duplex. s. qd̄ est simpl'r
amabile ⁊ eligibile ⁊ qd̄ est alicui amabile ⁊ eligibile: ⁊ ex
hoc pōt sic argui. Illd qd̄ est eligibile simpl'r: ⁊ ēt alicui. s.
eligenti: illud est maxie eligibile: qꝛ hz oēs causas eligibili
tatis: sed amicitia bonoꝛ est simpl'r eligibilis: ⁊ est ēt eligi
bilis ipsi bono. igit̃ ⁊c̄. De hac rōne pmo ponit pclonē: de-
inde vtutem minoꝛis dicens: bonus bono pp ambo hec. B
est bonus est amicus bon^o amico bono pp ambo hec. s. qꝛ
huius amicitia boni ad bonū est eligibilis pp hec duo: qꝛ
est simpl'r eligibilis: ⁊ qꝛ est eligibilis bono.

¶ At vo amoꝛ qdē filis est affectui: amicitia vo hitui.
Amoꝛ nāqz nō minus est ad inaiata. Amici aūt amāt
sese mutuo cum electione: electio vo ab habitu pfici-
scitur: ⁊ volunt iis bona quos amant illoꝛ gratia: non
per affectum: sed habitum.

L ¶ Assimilat̃ aūt amatio qdē passioni. Amicitia
2^a ps ca. aūt habitui. ¶ Amatio enim nō minus ad inaiata
est. Redamant aūt cum electione. Electio autē
ab habitu. ¶ Et bona volunt amicis: illoꝛ gra
nō fm passionē: sed fm habitum.

¶ Hec est 2^a ps pncipalis huius capl'i: in qua declarat̃ q
amicitia sit habit^o ⁊ nō passio: hoc enim pus supposuerat. s.
q amicitia dz fm actū ⁊ ꝯz habitū: ⁊ manifestū est q ami
citia dz fm actū: iō solū pbat q amicitia dz fm habitum ⁊
cōtinet ista ps duas pticulas. In pma pponit ⁊ pbat intē-
tionē suā. In 2^a ibi [Et amantes amicū.] remouet qdam
dubiū. In pma igit̃ pticula pponit intētionē dicēs: q ama
tio assimilat̃ passioni ⁊ amicitia habitui: est enim amicitia
sil'is alys habitibus. [Amatio enim.] Proposita intentione
M 21^a cōclo hui^o. 8. li. Phs pbat cā. s. q amicitia est hitus: ⁊ hec est pclo 21^a que
pbat̃ dupl'r. Primo p dziam inter amationē ⁊ amicitiā q̄
est ista. Amatio simpl'r pōt esse ad inaiata sicut dicim^o ali-
quē amare vinū vel aurū: sed amicitia de qua loqmur nō
est ad inaiata: qꝛ amicitia regrit redamationē que nō est
sine electione: per hoc pbat pclo sic. Ois electio est ab ha
bitu: sz electio est ab amicitia: igit̃ amicitia est habitus: vel
sic. Ois amicitia est cuz electione: ⁊ ois electio est ab hitu.
igit̃ ois amicitia est habitus: vel sic. Oē illud a quo est ele
ctio est habitus: amicitia est illd a quo est electio: ergo ⁊c̄.
Notandā Electio accipit̃ tr^i. ¶ Notandū est dic q electio accipit̃ tripl'r. s. large: stricte
⁊ magis stricte. Electio large accepta est vni^o pre alio vel
alys volūtaria acceptio seu acceptatio: ⁊ isto mō oē qd̄ fit
volūtarie: ita q in potestate hois est facere illud vel nō fa
cere/dz fieri ex electione: ⁊ que fiunt ex passione vt q̄ fiūt
ex ira vel cōcupiscētia dicunt̃ fieri ex electione: aliter non
iputarent̃ hoi: ⁊ sic oē iputabile hoi ⁊ omne p quo hō est
laudandus vel vituperādus dz fieri ex electione: ⁊ sic acci
pit̃ electio 3° topicoꝛ. Et Eustratius logtur sic sup pmum
ethicoꝛ. in pn^o. d. q electio est duobus ppositis iudicium
hois B alteri pponēs. scdo mō accipit̃ electio stricte ⁊ ele-
ctio sic accepta est finis ꝓsilu: ⁊ oē eligibile B mō est precō
siliatū: vt pz ex 3° ethicoꝛ. vbi dz q eligibile nō ē qōcūqz
volūtariū sed volūtariū precōsiliatuz: ⁊ electio sic accepta
est voluntas pcōsiliata. i. actus volūtatis pcōsiliatus: ⁊ lo-
quēdo de electione sic accepta: nō opz q ois electio sit ab
habitu: multa enim facimus volūtarie ⁊ ex cōsilio que non
facimus ex aliquo habitu. 3° mō accipit̃ electio magis stri
cte. s. pro actu volūtatis pcedēte ab habitu inclinante vo-
lūtatē ad eligendū vnū pre alio. pmpte ⁊ delectabil'r: ⁊ sic
accipit̃ electio in pposito: cuz dz q ois electio est ab habi
tu. Ois enim electio voluntatis q̄ est ab habitu pmpte fit
pmpte ⁊ delectabil'r ⁊ faciliter. [Et bona volūt amicis.]
Scdo pbat̃ eadez pclo sic. Quicūqz volunt bona amicis
amicoꝛ gra: volunt eis bona nō ex passione sed ex habi-
tu: sed ex amicitia amici volunt bona amicis amicoꝛ gra:
vt manifestū est de amicitia per se ⁊ pfecta. igit̃ talis ami
citia nō est passio sed habitus. Maioꝛ pz: qꝛ cū passio per-
tineat ad appetitum sensitiuū nō excedit ppꝛium bonum
amantis: ⁊ ideo amicitia que est ad amicum amici gratia
⁊ nō suiipsius gratia/nō est ex passione sed ex habitu: ⁊ mi
noꝛ pz ex precedentibus.

¶ Et amantes amicū: id amant qd̄ sibiipsis est bonū:
vir. n. bonus factus amicus bonū fit ei cui iam est ami
cus. Uterqz igit̃ ⁊ id qd̄ sibi bonū est amat: ⁊ par red-
dit voluntate atqz iucunditate. Dicit̃. n. amicitia equa
litas: maxime aūt bonoꝛ hec amicitie insunt.

¶ Et amātes amicū q ipsis bonuz amant: bon^o
eniz amicus factus: bonū fit cui amic^o. Uterqz
igit̃ amat ⁊ qd̄ ipsi bonū ⁊ equale tribuit volū
tati ⁊ specieī: dz eniz amicitia equalitas: maxie
itaqz ei que bonoꝛum hec existunt.

¶ Hec est 2^a particula scde ptis: in qua Phs remouet qd̄-
dā dubiū qd̄ est tale: dictū est supꝛa. vnicuiqz est amabile
qd̄ est ei bonū. igit̃ videt̃ q homo amet amicū nō gratia
amici sed gra sui. Istud dubiū remouet. d. q amāres ami-
cum amici gra volunt ⁊ amant sibiipsis bonū. Nā qui ille
qui est bonus in se est fact^o amicus alicui fit bonū amico
suo: amicus enim bonus est suo amico bonus: ⁊ sic vterqz
dum amat amicū amat illud qd̄ est sibi bonū. ⁊ vterqz re-
tribuet eq̄le quātū ad volūtatē: iquātū vterqz vult vtriqz
bonū: ⁊ quātū ad spēm volūtatis vel amicitie. s. inquantū
vult ei bonū nō sui sed illius gra: amicitia enim quedā eq̄-
litas est que regrit mutuā amationem. Hec aūt que dicta
Nota. sunt maxie habēt veritatē de amicitia bonoꝛ. ¶ Notan-
dū est B q amicitia addit supꝛa vtutē mutuitatē. Nam in
qualibet vtute cōiter dicta sufficiūt actus vnius virtuosi:
sed in amicitia nō sufficit actus vnius: sed in amicitia req
runt̃ actus duoꝛ mutuo se amantiū: iō Phs supꝛa nō di-
xit absolute q amicitia est vtus: sed dixit q est virtus: vel
cum virtute: qꝛ addit supꝛa omnem rationez virtutis mu-
tuam vicissitudinem amandi.

Capitulum sextum

in quo agit̃ de amicitia per cōparationē ad eius subiecta: que sunt ipsi amici. ostendendo q sunt inepti ⁊ q apti ad amicitiā: ⁊ de multitudine ⁊ diuisione amicorum quantū ad diuersa officia respectu eiusdem hois.

¶ In seueris aūt atqz senibus tanto minus fit amicitia
quāto difficiliores sunt: ⁊ minus cōgressionibus gau-
dent. Hec enim ad amicitiā maxime spectare ⁊ ipsam
efficere videnṫ. Quocirca iuuenes qdē cito: senes aūt

B nō cito fiunt amici: nō enim fiunt iis amici: qbus non
delectant̃. Simil'r nec seueri: sed tales beniuoli qdem
mutuo sibi sunt: etenim ⁊ bona volunt ⁊ pmpti sūt ad
necessitates. Amici vo nō valde sunt ppterea q non
simul degunt: neqz sese mutuo delectant̃: que quidez
ad ipsam amicitiam pertinet maxime.

Caput 6^m para. 8. li. eti. ꝓpꝛs ca. ¶ Si seueris autez ⁊ senibus minus fit
amicitia: quāto magis discoli sunt ⁊ minus colloquijs gaudēt: hec enim ma
xime videnṫ esse amicabilia ⁊ factiua
B amicitie. ¶ Propter qd̄ iuuenes fiūt amici ci-
to: senes aūt nō. Nō enim fiunt amici qbus vtiqz
nō gaudent. Sil'r aūt neqz vtiqz seueri. ¶ Sz
tales beniuoli sunt ad inuicē: volūt enim bona ⁊
obuiant ad necessitates: amici aūt nō oino sunt
pp nō cōmozari: neqz gaudere ad inuicem: que
vtiqz maxime esse videnṫ amicabilia.

Seti ca. p. ira. di^o in 4° par tes pn. ¶ Istud est 6^m capl'm: in quo Aꝛ. determinat de ami-
citia per cōpōnē ad eius subiecta. s. p cōpa
rationē ad amicos ⁊ ptinet q̄tuoꝛ ptes pncipales. In pma
determinat de aptitudine ⁊ ineptitudie quozūdā ad ami-
citiā. In 2^a ibi [Multis aūt esse.] determinat de multitu-
dine amicoꝛ. In 3^a parte ibi [Qui aūt in potestatib^o.] de-
terminat de distinctione amicoꝛ ad diuersa officia depu-
tatoꝛ respectu eiusdē hois. In 4^a pte ibi [Sūt aūt igit̃.]
Phs epilogādo cōparat spēs amicitie ad inuicē ostēden-
do q oēs spēs amicitie ꝓsistūt in quadā eq̄litate. In pma
C igit̃ pte dicit q senes ⁊ seueri tāto minus sūt amici quāto
magis sunt discoli. i. qui de seipsis psumētes ppꝛiū sensuz
ꝓsequunt̃: ⁊ iō cū alys nō multū loquunt̃ nec gaudēt collo
quys alioꝛ sibiipsis intēdētes nec cū alys ꝓcordant: ⁊ ista
maxime videnṫ esse opa amicitie ⁊ causatiua ipsius. s. cō-
cordia ⁊ colloquiū amicoꝛ. vñ breuiter senes ⁊ seueri sūt
inepti ad amicitiā pp defectū istoꝛ duoꝛ actuū amicitie
q sunt cōcordia ⁊ colloquiū: hec enim videnṫ maxie amica
bilia ⁊ factiua amicitie. [Propter qd̄ iuuenes.] Et qꝛ iuue
nes multū gaudēt colloquys: ⁊ de facili assentiunt alys ci-
to fiūt amici qd̄ nō ꝓtingit de senib^o. Nō enim possunt fieri
amici aligbus de quoꝛ cōuictu ⁊ colloquys nō gaudent: ⁊
eadē rō est de seueris: qui. s. sunt litigiosi ⁊ mozdaces eozū
que ab alys dicunt̃ vel agunt̃. [Sed tales.] Remouet du
biū tale. nos videmus senes ⁊ seueros multotiēs alys bñ
facere qd̄ est opus amicitie. ergo vz q sūt amici. Istud re-
mouet Phs. d. q senes ⁊ seueri beniuoli sunt ad inuicez: ⁊
D ēt alys eo q volūt alys bona in affectu ⁊ faciūt in effectu.
Nā obuiāt ad necessitates: B ē succurrūt alys i necitatib^o
eoꝛ: nō tm̄ ve sūt amici pp B q nō cuiuūt neqz gaudēt de
societate alioꝛ: que vñr esse amicabilia. i. amicitie opa.

¶ Nō fit aūt vt amicitia pfecta multis qspiā fit amic^o
quēadmodū nec vt cōplures simul adamet: est. n. exu-
perationi similis. Talē aūt ad vnū aptū fieri. Multos
vo eidē vebemēter placere nō facile est: fortasse autē
nec bonos esse Opz aūt ⁊ experientiam accipere: ⁊ cō
suetudinē fieri: qd̄ quidē est perdifficile.

2^a ps. c. ¶ Multis aūt esse amicū fm pfectā amicitiā nō
contingit: quēadmodū neqz amare multas sil'
assimilat̃ eniz supabūdātie: tale aūt ad vnū na-
tum est fieri. ¶ Multas aūt sil' eidem placere
valde nō facile: forte aūt neqz bonū eē. ¶ Opz
autem ⁊ experientiam accipere ⁊ in consuetu-
dine fieri: qd̄ oino difficile.

¶ Hec est 2^a pars pncipalis huius capl'i: que est de multi-
tudine amicoꝛ. ⁊ cōtinet tres pticulas. In pma ostēdit q
fm perfectaz amicitiā que est bonoꝛ nō cōtingit habere
multos amicos. In 2^a ibi [Propter vtile aūt.] ostendit q
fm alias amicitias que sunt ppter vtile ⁊ delectabile cō-
tingit habere plures amicos. In 3^a particula ibi [Doꝛ aūt
magis.] cōparat ad inuicē amicos ꝯz has duas amicitias
que sunt ppter vtile ⁊ delectabile. In pma igit̃ particula
ostēdit q fm pfectaz amicitiā que est ppter bonū virtu-
tis: nō cōtingit aliquē esse multis amicū: ⁊ hec est pclusio
22^a pclo hui^o. 8. li. 22^a que pbatur sic. Amicitia ppter bonū vtutis est perfe-
ctissima ⁊ maxima: ⁊ ita hz sil'itudinē cuiusdā supabūdan
tie in amando: sed supabundātia amozis nō est nata fieri
E ad multos sed ad vnū tm̄. Qd̄ eniz dicit̃ per supabūdātiā
cōtingit vni soli. igit̃ fm amicitiā que est ppter bonū vir
tutis nō cōtingit aliquē simul esse multis amicum. De ista
rōne pmo ponit pclonē. d. q fm perfectaz amicitiā nō cō
tingit aliquē habere multos amicos: quēadmodū nō cō-
tingit amare supabundāter amoze venereo multas mu-
lieres simul: deinde ponit maiozē: ⁊ postmodū minozem.
Nōn^m p^m ¶ Circa istā rōnē est intelligendū q in amicitia que est
virtus vel nō est sine vtute/nō est superabūdātia vitupe-
rabilis: qꝛ sicut in extremo nō est mediū: ita in medio non
est aliqd̄ extremozuz. s. defectus vel excessus: sed amicitia
pfecta dz superabundās respectu aliaꝛ spēꝛ amicitie: qꝛ
est maioꝛ ⁊ perfectioꝛ amicitia q̄ est amicitia ppter vtile
vel ppter delectabile. ¶ Scdo est intelligendū q aliqd
Nōn^m 2^m dicit̃ per supabūdantiā dupl'r. Nā supabundātia significa-
S catur per nomen superlatiui gradus: ⁊ suplatiuus gradus
exponit̃ dupl'r. vno mō positiue: ⁊ sic dicit excessuz respe-
ctu oium alioꝛ respectu quoꝛ fit cōparatio. Alio mō ex-
ponit̃ negatiue: ⁊ sic dicit negationē excessus cuiuscūqz al
terius. vbi gra. sic dicēdo: Sortes est albissimus hoiuz. hec
ppositio hz duplicē intellectū. Si eniz iste suplatiuus ex-
ponit̃ positiue: tūc denotat̃ q soꝛ. excedit oēs alios hoies
in albedine: si exponat̃ negatiue: tūc denotat̃ q soꝛ. est ita
albus q nullus hō est albioꝛ sorte. Dico igit̃ q illud qd̄ dz
per superabūdantiā positiue cōuenit vni soli: sed illud qd̄
dicit̃ per superabundātiā negatiue pōt pluribus cōueni-
re: sicut pz: genus gnālissimū dz per supabundātiā negati-
ue: qꝛ genus gnālissimuz dz qd̄ est ita generale q nihil est
gnāli^o illo: ⁊ tm̄ sūt plura gnia generalissima. ¶ Tertio est
Nōn^m 3^m intelligendū q amicitia perfecta que est ad amicū nō dz
per superabūdantiā simpl'r: neqz positiue neqz negatiue.
Nō eniz amicus ppter bonū virtutis maxie amat amicū
sic q illa amicitia excedit oēm aliā. nec sic: q illa amicitia
D que est ad amicū nō excedit̃ ab aliqua alia amicitia. Naz
virtuosus magis amat seipsuz q̄ aliquē aliū virtuosuz: qꝛ
vt patebit in 9° huius. virtuosus maxime amat seipsum.
Ex istis pz q illa rō pma nō est demonstratiua: sed tm̄ p-
babilis. vñ hec rō pbat q fm perfectā amicitiā nō con-
tingit aliquē habere nisi vnū amicū: qd̄ nō est verū vt cō-
muniter dicit̃: ideo hec rō non est demonstratiua. [Mul-
tos aūt simul eidē.] Scdo pbat̃ eadē cōclusio sic. fm ami
citiā pfectā amici sibiinuicē valde placent: sed nō est faci-
le q multi simul valde placeant eidem: dum enim vnus
multū placet difficile est aliū multū placere: ⁊ forte nō eēt
bonū ⁊ expediēs vt vni hoi multi valde placerēt: qꝛ dum
multis intēderet nō posset sibiipsi itēdere. [Opz aūt ⁊ ex-
perientiā.] 3° pbat̃ pclo sic. Ad hoc q aligs sit amicus fz
amicitiā pfectā opz ex ꝓsuetudine ⁊ per longum tempus
experientiā accipere de amico: sed accipere experiētiā ex

3 cõsuetudine de multis ⁊ per longũ tẽpus est valde difficile. nõ igit̃ ꝓm amicitiã perfectã ꝓtingit aliquẽ esse multis amicũ. Iste due rõnes ꝓbãt ꝙ nõ est facile aliquẽ esse amicum plurimis ꝓm pfectã amicitiã: nõ tm̃ ꝓbãt ipolitate. s. ꝙ ipole sit aliquẽ esse amicũ duob⁹ vel tribus ꝓm pfectam amicitiã: vm̃ in 9° huius tractatu 3° capl'o ꝓmo inducit ꝓbs istã qõnẽ. vtrũ ꝓtingat aliquẽ esse amicũ plurimis: ⁊ istaꝫ qõnẽ determinat ꝙ nõ cõtingit aliquẽ ꝯz pfectã amicitiã esse amicũ valde multis. Hoc enim esset valde difficile ⁊ nimis onerosuꝫ: plures tm̃ pm̃t esse amici. s. tot cuꝫ ꝯbus põt ꝯs bm̃ cõuiuere cõicãdo cũ eis colloquys ⁊ mẽte. s. secreta cordis eis cõicãdo ⁊ ꝓpalãdo: sed hec determinatio multitudinis amicoꝝ nõ est numeralr sed ꝯz rõnẽ: vt sint tot cũ ꝯbus põt cõuiuere. vbi dicit Lincoñ. sic. Videt̃ aũt vt numeralr dicat̃ esse multitudo amicoꝝ determinata in
K duob⁹ vel in trib⁹ ad plus. hec ille. Et mihi vr̃ exquo amicitia est mutua ⁊ nõ latens requirẽs ꝙ vteraꝫ amicoꝝ cognoscat aliũ in vtute ⁊ sciat aliũ esse amicũ eius ad qõ sciẽduꝫ regrit̃ magis expientia multi tpis: nõ est bm̃ posse aliquẽ hãe plures amicos ꝓout ꝓbs logtur h̃ de amicis. Et credo ꝙ siqs plures amicos habuerit quẽlibet illoꝝ diligeret minus q̃ vnũ solũ si hãet: nec velle oꝫ hõ ꝙ amicitia quã hꝫ ad amicũ diminuat̃: ⁊ iõ bm̃s amicũ ꝓp bonũ vtutis nõ vult hãe multos nec alium: ⁊ hoc credo esse veꝝ de amicitia pfecta. põt tm̃ idẽ hõ plurimis esse beniuolus: ⁊ ꝓpter bonũ vtutis qõ in eis ꝓcipit nec est numerus beniuoloꝝ determinatus: sed amicoꝝ opꝫ numerũ esse determinatũ ꝓpter experientiã ⁊ cognitionem de redamatiõe: de his videbitur plus in 9° huius.

¶ Ob vtilitatẽ aũt ac voluptatẽ multis placere ꝯs potest. Cõplures. n. sunt tales: ⁊ subministrationes manifeste breui in tempore fiunt.

L ¶ Propter vtile aũt ⁊ delectabile multis placere cõtingit: multi eniꝫ tales ⁊ in pauco tempore ministrationes.

¶ Hec est 2ª ꝓticula scõe ꝑtis: in qua ostẽdit ꝙ in alys duabus ꝑbus amicitie. s. que sunt ꝓpter vtile ⁊ delectabile ꝓtingit aliquez habere plures amicos: ⁊ põt hic poni ꝓcl'o
23ª cõcl'o hui⁹. S. li. zꝫ ª. s. ꝙ ꝯz amicitiã ꝓpter vtile ⁊ delectabile possibile est aliquẽ hãe plures amicos: ⁊ hec ꝓcl'o ꝓbat̃ duplr̃. Primo per hoc ꝙ multi inueniunt̃ tales q̃ a multis recipiũt vtilitates ⁊ delectationes: de vtilitate pꝫ in negociatoribus. s. mercatoꝝ quoꝝ vnus a multis recipit vtilitatẽ. Et quãtũ ad delectationẽ etiã pꝫ idẽ: qꝫ idẽ est multis delectabilis: ⁊ a multis recipiẽs delectationes: ex quo ergo ita est: pole est ꝙ sit ita. 2° ꝓbat̃ ꝓcl'o per hoc ꝙ ad amicitiã ꝓp vtile
M ⁊ delectabile nõ reqrit̃ experiẽtia longi tẽporis: ꝯz a pauco tẽpore põt ꝯs recipere a multis delectationes ⁊ vtilitates ⁊ scire se bꝫ recepisse a multis ⁊ ꝓsilia velle eis retribuẽ.
Notãdũ ¶ Notãdũ ꝙ illud qõ dictũ est B. ꝙ cõtingit hãe plures amicos ꝓp vtile ⁊ delectabile nõ repugnat ei qõ dictũ est in 9° hui⁹: qꝫ ibi intẽdit ꝙ in amicitia vtilis ⁊ delectabilis nõ est bonũ nec necessariũ hãe multitudinẽ ĩmoderatam amicoꝝ: ⁊ ita nõ est opus plurimis amicis. Sed hic intendit ꝙ in amicitys ꝓpter vtile ⁊ delectabile est possibile ⁊ forte vtile habere plures amicos in multitudine moderata: vt duo vel tres vel quatuor.

¶ Hazꝫ aũt ea magis est similis amicitie que est ob voluptatezꝫ: cũ eadẽ ab vtriqꝫ pueniũt: ⁊ sese mutuo gaudent aut eisdẽ: quales sunt iuuenũ amicitie: inest enim magis in his liberalitas. At ea que ob vtilitatẽ cõstat eoꝝ est hoium q̃ questui vacant. Beati ẽt vtilibus nõ indigẽt sed iucũdis: cũ ꝯbusdã. n. simul viuere volunt ⁊ molestũ paruo ꝯde tẽpore ferunt. Cõtinue vo nemo ipsuꝫ bonũ toleraret: si doloꝛe ipsuꝫ afficeret. Quare iocundos querunt amicos. Sꝫ forsitan ⁊ bonos opꝫ: cum sint tales ⁊ etiaꝫ ipsis. Sic enim ipsis inerunt que amicis inesse oportet.

¶ Horũ aũt magis vr̃ amicitia que ꝓp delectabile cũ eadezꝫ ab ambobus fiant ⁊ gaudeant ad inuicezꝫ vel eisdẽ quales iuuenuꝫ sunt amicitie.

¶ Magis eniꝫ in his liberale. Que aũt ꝓp vtile negociatoꝝ. ¶ Et beati aũt vtilib⁹ qdẽ nihil indigent delectabilibus aũt: cõuiuere eniꝫ volunt aliqb⁹: triste aũt paucũ qdezꝫ tẽpus ferunt, cõtinue aũt vtiqꝫ nullus sustineret: neqꝫ ipsum bonũ si triste ipsi erit. ¶ Propter qõ amicos delectabiles querũt: opꝫ aũt forte ⁊ bonos tales existẽtes: ⁊ adhuc sibiipsis existũt quecũqꝫ oportet amicis.

¶ Hec est 3ª ꝓticula scõe ꝑtis: in qua cõparat ad inuicem amicos duaꝝ amicitiaꝝ. s. ꝓpter vtile ⁊ õlectabile. ⁊ ꝓmo ꝓponit intentionẽ suã dicẽs: ꝙ inter amicos q̃ possunt esse multi qui. s. sunt amici ꝓpter delectabile ⁊ vtile magis est amicitia que est ꝓp delectabile: q̃ illa que est ꝓp vtile: ⁊ h̃ est verũ: cũ eadẽ ambobus amicis fiat: ita q̃ vteraꝫ exhibeat alteri delectationẽ: ⁊ ꝓp hoc se amant: qꝫ tũc in eisdẽ gaudent qõ est ꝓpriũ amicitie: tũc enim est inter amicos maioꝛ vnitas qm̃ gaudẽt eisdẽ q̃ qm̃ gaudent in diuersis. Maioꝛ est eniꝫ amicitia ⁊ maioꝛ vnitas: qm̃ vteraꝫ amicoꝝ exhibet alteri delectationẽ: ⁊ in hoc gaudent. q̃ qm̃ ex
P vna parte delectabile exhibet̃: ⁊ ex alia ꝑte vtile: talis enꝫ est amicitia iuuenũ quoꝝ vteraꝫ amat alteꝝ ꝓp delectationem. [Magis enim in his.] Probat qõ proposuit. s. ꝙ amicitia ꝓpter õlectabile ex vtraqꝫ ꝑte est potioꝛ: q̃ amicitia ꝓpter vtile: ⁊ hec est ꝓcl'o z4ª q̃ ꝓbat̃ duplr̃. Primo
24ª cõcl'o hui⁹. S. li. sic. Illa amicitia que est magis laudabilis ⁊ liberalis est potioꝛ: qꝫ magis assimilat̃ pfecte amicitie que est bonoꝝ: sed amicitia que est ꝓp delectabile est magis laudabilis ⁊ liberalis q̃ amicitia que est ꝓpter vtile: qõ pꝫ qꝫ qui amat aliquẽ ꝓp hoc ꝙ est sibi delectabilis magis liberalr̃ ⁊ magis ꝓp se amat illũ: q̃ ille qui solũ amat aliquẽ ꝓpter vtile: vt ꝓp lucrũ: talis eniꝫ amicitia est ꝓp rẽ exteriorẽ: ⁊ est negociatoꝝ vel mercatoꝝ qui cõmutãt ad inuicezꝫ res exteriores. [Et beati.] Scõo ꝓbat̃ eadẽ ꝓcl'o sic. Illa amicitia
Notandũ D que pluribus ⁊ maioꝛibus est necessaria est potioꝛ: ꝯz amicitia ꝓpter delectabile plurib⁹ ⁊ maioꝛibus ⁊ melioꝛibus est necessaria: q̃ amicitia ꝓp vtile. igit̃ amicitia ꝓpter delectabile est potioꝛ q̃ amicitia ꝓpter vtile. Maioꝛ patet. ⁊ minoꝛ ꝓbat̃ quãtũ ad vtrãqꝫ sui ꝑtẽ. Primo qꝫ amicitia ꝓpter delectabile est nẽcia melioꝛibus. Nã beati. i. hoies in bonis abũdãtes nõ indigẽt amicis vtilibus: cũ enĩ sibi sint sufficientes nõ indigẽt recipere vtilitatezꝫ ab alys: sed indigent amicis delectabilib⁹: qꝫ opꝫ ꝙ cũ aliqb⁹ conuiuãt: qõ nõ põt esse sine delectatione: per modicũ eniꝫ tẽs sustinent triste: sed diu nõ pm̃t sustinere triste nec cõuiuere cuꝫ tristi: ⁊ sic pꝫ vna pars minoꝛis: ⁊ alia pars ꝙ amicitia ꝓp delectabile est plurib⁹ necessaria q̃ amicitia ꝓp vtile. pꝫ: qꝫ amicitia ꝓp delectabile est oibus hoibus necessaria: ⁊ amicitia ꝓpter vtile nõ est oibus necessaria: vt ꝓbatũ est. ergo ⁊c. Qꝫ aũt amicitia ꝓp delectabile sit oib⁹ necessaria. pꝫ: qꝫ necessariũ est hoi cõuiuere cũ alys. Nullus eniꝫ hõ est sibi sufficiẽs quãtũ ad oia ꝯbus indiget. vm̃ hõ nãlr̃ est aĩal politicũ ⁊ ciuile: sed nullus hõ põt cõtinue cõuiuere cũ tristi

A tristi vel cũ ꝓtristãte: nec etiã ꝓtinue sustinere: imo si ipsuꝫ bonestuꝫ eẽt triste vel nõ delectabile nullus cõtinue illud sustineret: ⁊ ꝓp hoc credimus ꝙ hoies qui non delectant̃ in operibus vtutũ nõ pm̃t in eis pseuerare: ⁊ ita pꝫ ꝙ amicitia ꝓpter delectabile est oibus necessaria. [Propter qõ amicos.] Et qꝫ nullus sustineret diu bonũ bonestũ si esset triste. ꝓp hoc vtuosi querũt amicos delectabiles eis: ⁊ ꝓp hoc ꝙ opꝫ eos esse delectabiles: opꝫ ꝙ sint boni ꝯz se: ⁊ ẽt oportet ꝙ sint boni sibiinuicem. Sic enim habebunt oia que ad amicitiam requiruntur.

¶ Qui aũt sunt in potestatibus cõstituti: diuisis vti vident̃ amicis. Alij. n. sunt ipsis vtiles: alij iucundi. At aũt ambo sit iidem: no nimiũ fit. Neqꝫ eniꝫ cũ vtute iucundos querunt: neqꝫ vtiles ad honesta: sed facetos qdẽ querunt: voluptatem appetentes: habiles aũt vt
B agãt ipꝫ ꝑceptũ. Atqꝫ hec hoie in eodẽ nõ nimiũ fiũt.
3ª pꝫ ca. ¶ Qui aũt in potestatibus cõstituti diuisis vtr̃ vti amicis: alij eni ipsis sunt vtiles: ⁊ alteri delectabiles: ambo aũt idẽ nõ oino: neqꝫ eniꝫ delectabiles cũ vtute querũt: neqꝫ vtiles in bona: ꝯz bos qdẽ eutrapelos delectabile appetẽtes: bos autem dinos operari qõ preceptuꝫ est: hec aũt nõ oino fiunt in eodem.

¶ Hec est 3ª pars ꝑncipalis hui⁹ capl'i: in qua agit de diuisione amicoꝝ deputatoꝝ ad diuersa officia respectu eiusdẽ hois ⁊ cõtinet duas ꝓticulas. In ꝑma ꝓponit intẽtionẽ ⁊ ostẽdit ꝓpositũ. In 2ª ibi [Delectabilis aũt ⁊ vtilis.] rñdet cuidã obiectioni. In ꝑma igit̃ ꝓticula ꝓponit intẽtionẽ. d. ꝙ hoies in potestatib⁹ ꝓstituti vt cõiter vtunt̃ diuer
C 3ª cõcl'o hui⁹. S. li. sis amicis ad vtilitatẽ ⁊ ad delectationẽ: ⁊ hec est ꝓcl'o 25ª que ꝓbat̃ sic. Soli vtuosi sunt sibi vtiles ⁊ delectabiles: vt pꝫ ex ꝑcedentib⁹: sed hoies in potestatibus cõstituti vt cõiter nõ querũt amicos delectabiles ꝓm vtutẽ. Hec eniꝫ delectatio hꝫ vtilitatẽ annexã: neqꝫ querũt vt cõiter amicos vtiles ad bona honesta: q̃ qdẽ vtilitas hꝫ delectationẽ annexã. igit̃ hoies in potestatib⁹ ꝓstituti vt cõiter diuersis amicis vtunt̃ ad vtilitatẽ ⁊ ad delectationẽ. Minoꝛ declarat̃ sic. hoies in ptãtib⁹ ꝓstituti: vt cõiter ad delectationeꝫ vtunt̃ entrapelis. i. bm̃ se bm̃tib⁹ circa ludos ⁊ bistrionib⁹: sed ad vtilitatẽ appetunt dinos ⁊ eis vtunt̃ ad exequẽduꝫ ꝑceptũ dm̃i qõcũqꝫ illud ꝑceptũ fuerit siue bonũ siue malũ siue iustuꝫ siue iniustũ: ⁊ ista vt cõiter nõ sunt sil' in eodẽ. s. industria ad exequẽdũ ꝑceptũ ⁊ iocularitas: hoies. n. industry ad exequẽdũ negocia nõ dant se vt cõiter iocis: sed magis ad industrie opandũ qõ ꝑceptũ est. ¶ Intelli-
Notandũ D gendũ ꝙ ꝑ dinos ĩtelligit ꝓbs industrios seu ingeniosos qui pm̃t facilr̃ inuenire mediũ ad finẽ itentũ siue ille finis sit bonus siue malus. vm̃ tã prudẽs q̃ astutus est dinus: qꝫ vteraꝫ hꝫ habitũ ad inueniendũ facilr̃ mediũ ad finẽ intẽtuꝫ: sed differũt in hoc qꝫ prudẽs hꝫ habitum inueniendi mediũ ⁊ viã ad finẽ bonũ: sed astutus hꝫ habitũ inueniendi mediũ ad finem malum: vt pꝫ ex 6° huius.

¶ Studiosus aũt hõ iucũdus est simul vt dixim⁹ atqꝫ vtilis. Sed talis amicus nõ fit excedẽti: si non ⁊ vtute excedat̃. Sin minus nõ equat̃ cuꝫ rata fit inferioꝛ rõne: nõ nimiũ aũt tales fieri solent.

¶ Delectabilis aũt ⁊ vtilis simul dictũ est: qm̃ studiosus. ¶ Sꝫ superexcellẽti nõ fit talis amicus: si nõ ⁊ vtute superexcellet̃: si aũt nõ adequat ꝓm analogum superexcessus: non oino autem cõsueuerunt tales fieri.

¶ Hec est 2ª particula tertie ꝑtis: in qua ꝓbs rñdet cuidã E obiectioni que posset fieri: que talis est. Posset eniꝫ aliqꝫ dicere ꝙ potẽtibus idem hoies sunt amici delectabiles ⁊ vtiles: ⁊ ita studiosus ⁊ vtuosus simul est delectabilis ⁊ vtilis: ⁊ ita studiosus põt esse sil' potẽti amicus delectabilis ⁊ vtilis: ⁊ ita idẽ possunt esse amici delectabiles ⁊ vtiles hominibus in potestatibus cõstitutis. [Sed supexcellenti.] Remouet istã obiectionẽ. d. ꝙ superexcellenter potẽti vtuosus nõ fit amicus nisi vtuosus a potẽte cognoscat̃ in vtute superexcellens. Sic eniꝫ adequat̃ ꝓm analogũ: ⁊ aliter non: potest eniꝫ vtuosus tãtũ in vtute excedere potentẽ quãtuꝫ potens excedit vtuosuꝫ in potẽtia ⁊ diuitys: ⁊ sic pm̃t fieri amici. Si aũt excellenter potẽs nõ excedat̃ in vtute a virtuoso ⁊ virtuosus multũ excedat̃ in potestate a potẽte nõ fit adequatio. vm̃ nõ fit cõiter adequatio ꝓm analogũ excessus inter potẽtẽ ⁊ virtuosuꝫ: qꝫ potens vt cõiter nõ de- F
fert vtuoso excedenti in vtute ꝓm dignitatẽ: sicut vtuosus defert potenti. ¶ Intelligendũ est ꝙ intentio ꝓbi nõ est ꝙ vtuosus non possit esse amicus potenti seu diuiti: sed ꝙ Notãdũ
hoc raro cõtingit: qꝫ nõ contingit nisi a potente cognoscat̃ ꝙ virtuosus excellenter excedit ipsuꝫ potentem in vtute: aliter enim nõ adequarẽt excessus ꝓm ꝓportionem.

¶ De igit̃ amicitie dicte in equalitate cõsistunt. Eadẽ eniꝫ ab vtrilqꝫ fiũt ⁊ sibi mutuo volũt aliud pro alio: vt voluptatẽ ꝓ vtilitate cõmutãt. Dictũ est ẽt bas minus amicitias esse: minusqꝫ ꝑmanere. Videntur aũt ⁊ ob silitudinẽ dissimilitudinẽqꝫ eiusdẽ ⁊ esse amicitie ⁊ nõ esse. Nã silitudine amicitie q̃ est ob vtutẽ vr̃ amicitie esse: altera nãqꝫ voluptatẽ: altera hꝫ vtilitatezꝫ: q̃ qdẽ insunt ⁊ illi. Sed qꝫ illa qdẽ oĩ calũnia vacat ⁊ stabilis est: he vo cito dissoluunt̃: alij siqꝫ cõpluribus dif- G
ferunt: nõ vident̃ ob illius silitudinẽ amicitie esse.

¶ Sunt aũt igit̃ dicte amicitie in equalitate: eadẽ enim fiunt ab ambobus ⁊ volunt ad inuicẽ: 4ª pꝫ. c.
vel alterũ pro altero, cõmutant puta delectationẽ pro vtilitate. ¶ Quoniaꝫ aũt ⁊ minus sunt he amicitie ⁊ manent: dictũ est: vident̃ autezꝫ ⁊ per silitudinẽ ⁊ dissimilitudinẽ eiusdẽ ⁊ esse ⁊ nõ esse amicitie: ꝓm silitudinẽ eniꝫ eius que est ꝓm vtutẽ vr̃ amicitie: hec qdẽ eniꝫ delectabile hꝫ: hec aũt vtile: hec aũt existunt ⁊ illi. In eo aũt qõ est hanc qdẽ ĩpermutabilezꝫ ⁊ mansiuaꝫ esse: has aũt velociter transcendere: alijsqꝫ differre multis nõ videntur amicitie propter dissimilitudinem illius. H

¶ Hec est 4ª pars huius capl'i: in qua ꝓbs quasi epilogãdo cõparat ꝑcies amicitie ad inuicẽ: dicens ꝓmo ꝙ oẽs ꝑdicte ꝑẽs amicitie ꝓsistunt in equalitate: ⁊ qꝫ hoc est manifestũ de amicitia que est ꝓp bo⁹ vtutis: declarat ꝙ alie amicitie. s. amicitia vtilis ⁊ amicitia delectabilis cõsistunt in equalitate: ⁊ hec est ꝓcl'o 26ª que ꝓbat̃ sic. Illa ꝓm que 26ª ꝓcl'o hui⁹. S. li.
amici eadẽ vel equalia sibiinuicẽ volũt ⁊ faciunt cõsistũt in equalitate: sed ꝓm amicitiaꝫ vtilis ⁊ delectabilis amici eadẽ sibiinuicẽ volunt ⁊ faciunt. igit̃ amicitia vtilis ⁊ delectabilis ꝓsistit in equalitate. Maioꝛ est manifesta. ⁊ minoꝛ pꝫ: qꝫ ꝓm amicitiã vtilis ⁊ delectabilis amici eadẽ vel equalia seu ꝓportionabilia sibi volunt ⁊ faciunt recõpensantes delectationẽ pro delectatione: aut vtilitatẽ pro vtilitate: aut vtilitatẽ ꝓ delectatiõe: aut delectationẽ pro vtilitate. [Quoniam aũt ⁊ minus.] Ex ꝑdictis ẽt pꝫ ꝙ he due

amicitie que sunt vtilis ⁊ delectabilis sũt minus amicitie ⁊ minus permansiue q̃ amicitia pfecta que est bonoꝝ: ꝗz cuius siliitudinẽ ⁊ dissimilitudinem videnť esse amicitie ⁊ nõ esse amicitie. Sunt eniz siles amicitie pfecte in hoc ꝙ vna bz delectabile ⁊ alia vtile: ⁊ amicitia pfecta bz vtrũq; scilz delectabile ⁊ vtile: ⁊ ꝑm hanc siliitudinez videnť esse amicitie. Quãtũ aũt ad alia sunt dissimiles. Naz perfecta amicitia est intransmutabilis ⁊ pmansiua: ⁊ alie autez due amicitie velociter transmutanť. Differunt autẽ in multis alys: vt pz ex pdictis: ⁊ per hanc dissimilitudinẽ nõ vnr eẽ amicitie. Ex predictis pz: ꝙ spẽs amicitie de ꝗbus est determinatũ cõsistũt in eqlitate: ita ꝙ sũt iter psonas eqles.

Tract.2° S.ii. libri octaui de amicitia psonaꝝ ineqliũ. s. superexcedẽtis ⁊ superexcessi cõtinẽs. 6. capitula. Capl'm p̃m de diuersitate spẽꝝ amicitie superexcedẽtiũ ⁊ superexcessoꝝ ⁊ de quersatione eaꝝ. Capl'm 2m ibi [Multi aũt videnť.] est de istis opibus amicitie: que sunt amare ⁊ amari qual'r se bñt ad amicitiã. Capl'z 3m ibi [Uideť ãt quẽadmodũ.] qual'r spẽs amicitie se bñt ad cõicationẽ politicã. Capitulũ 4m ibi [Politice aũt sunt spẽs.] est de distinctione spẽꝝ politice ⁊ iconomice cõicationis. Capl'm 5m ibi [Scõm vnãquãqz aũt.] est de distinctione spẽꝝ amicitie ꝑm distõnez spẽꝝ cõicationis politice. Capl'm 6m ibi [In cõicatione qdẽ igiť.] est de subdiuisione specierũ amicitie acceptaruz ꝑm politicas cõmunicationes.

Capitulũ primũ

in quo ostẽdit ꝙ superexcedẽtiũ differentium spe ad suos correlatiuos superexcessos ⁊ superexcedentis ad superexcessuz. ⁊ ecõuerso sunt amationes ⁊ amicitie spe differẽtes: ⁊ q̃l'r ⁊ per que bz amicitia que est ꝑm superexcedentiaz pseruať: qz ꝑm hoc qõ est amare ⁊ amari proportional'r: ⁊ ꝙ inter multũ distantes nõ est amicitia: ex quo dubitat: vtrũ amicus velit amico maximum bonum.

¶ Est ⁊ alia spẽs amicitie: que in excellentia cõsistit: vt amicitia patris ad filiũ: ⁊ oĩno senioris ad iuniorẽ: viriqz ad vxorẽ: ⁊ principis oĩs ad eos q ipsi subjciunť. Atqz be inter sese ẽt differũt: nõ est eniz eadẽ amicitia parentibus ad liberos: ⁊ p̃ncipibus ad subditos: nec pri ad filiũ: ⁊ filio ad pr̃em: nec viro ad vxorẽ: ⁊ vxori ad virũ: diuersa eniz est vniuscuiusqz bonuz virtus ac opus. Diuersa ẽt sunt ⁊ ea ꝓpter que amant. Diuersi ergo ⁊ amores ⁊ amicitie.

Capl'm p̃m 2.tra. S.ii. vbi. p̃ps ca. D

Ltera aũt amicitie est spẽs que ꝗz superexcedentiã: puta patris ad filiũ ⁊ total'r senioris ad minorẽ viriqz ad vxorẽ ⁊ ois ĩperãtis ad iperatũ. ¶ Differũt aũt hec ad invicem: nõ eniz eadẽ parẽtib⁹ ad filios: ⁊ ĩperãtibus ad iperatos: ꝗz neqz patri ad filiũ ⁊ filio ad pr̃em: ⁊ neqz viro ad vxorẽ: ⁊ neqz vxori ad virũ. ¶ Altera eniz vnicuiqz boꝝ ỳtus ⁊ opus.

¶ Altera autem ⁊ ꝓpter que amant. altere igiť ⁊ amationes ⁊ amicitie.

Primi. c. 2. trac. di° in tres ptes pn. Istud est p̃m capl'm scõi tractatus: in quo incipit determinare de amicitia que est ꝑm superexcedẽtiã: que. s. est superexcedẽtis ad superexcessuz. ⁊ cõtinet tres ptes p̃ncipales. In p̃ma ꝓponit intentionẽ ⁊ pbat bz amicitias esse spe differẽtes. In 2a ibi [Eandẽ qdẽ vtriqz.] agit de pseruatione talis amicitie/ostendẽdo p que ⁊ qualiter cõseruať. In 3a ibi [Uñ ⁊ dubitatur.] mouet ⁊ soluit dubitationẽ qua dubitať. an bõ velit amico suo maximũ bonũ. In p̃ma igiť pte ꝓponit intentionẽ ⁊ pbat istas amicitias ꝑm superexcedẽtias spe inter se differre: ⁊ ẽt ab alys: dicẽs ꝙ ꝑter p̃dictas amicitias de ꝗbus determinauit que cõsistũt in eqlitate: que. s. sunt siliium ꝑm vtutẽ vel delectationẽ vel vtilitatẽ est q̃dã altera spẽs amicitie que est ꝑm superexcedentiã: vt amicitia que est superexcedẽtis ad superexcessuz: sicut amicitia que est pr̃is ad filiũ ⁊ iperãtis ad iperatũ ⁊ viri ad vxorẽ. Iste eni amicitie que sunt superexcedẽtis ad superexcessuz vel ecõuerso differũt ab alys amicitys p̃us dictis que sunt inter eqles. [Differũt aũt.] Iste ẽt amicitie que sunt ꝑm superexcedentiã differũt ꝑm spẽm. Amicitia eniz que est patris ad filiũ est alia ꝑm spẽm ab amicitia que est iperantis ad iperatũ seu dñi ad seruũ. ⁊ alia est amicitia patris ad filiũ. ⁊ alia filij ad patrem. alia viri ad vxorẽ: ⁊ alia vxoris ad virũ. [Altera eni, vnicuiqz.] Q̃ aũt superexcedentiũ differentiũ specie: ⁊ superexcedẽtis ad superexcessuz ⁊ ecõuerso sunt amicitie specie diuerse ꝓbat ꝓbs: ⁊ hec est ꝓclo 27a que ꝓbatur dupl'r. Primo sic. Quicũqz bñt vtutes: idest ptãtes ⁊ opa diuersa specie/illoꝝ amicitie sunt spe diuerse: sed superexcedẽtes differẽtes spe ⁊ sil'r superexcedẽs ⁊ superexcessuz ⁊ ecõuerso bñt potentias ⁊ opa spe diuersa. igiť illoꝝ amicitie sunt spe diuerse. Maiorẽ supponit ꝓbs tanq̃ manifestaz. Nã ea que sunt eiusdez spẽi inquãtũ bz bñt potẽtias ⁊ opera eiusdez spẽi. ⁊ minor pz. Nam superexcedẽtes diuersi specie bñt potentias ⁊ opa ad superexcessa diuersa specie. Aliã eniz potentiã ⁊ operationẽ ꝑm spẽm bz rex ad subditos: ⁊ aliam pater ad filios: ⁊ aliã potentiã ⁊ opõnẽ bz pater ad filiũ ⁊ aliaz bz filius ad patrez. ⁊ alia est potẽtia ⁊ operatio viri ad vxorẽ ⁊ alia vxoris ad virũ: ⁊ ista sunt de se manifesta. ¶ Intelligendum ꝙ ista ꝓclo includit in se duas ꝓclones partiales. Prima est ꝙ amici superexcedentes diuersi spe bñt ad superexcessos amicitias diuersas spe: vt patris ad filiũ viri ad vxorẽ sũt amicitie spe diuerse. Scõa est ꝙ amicitia superexcedẽtis ad superexcessuz est alia spe ab amicitia que est superexcessi ad superexcedẽtẽ. Amicitia eniz patris ad filiuz est alia ꝑm spẽm ab amicitia que est filij ad patrẽ: qz aliud ⁊ aliud ꝗz spẽm est, opus vtriusqz ad alterũ: pater eniz bz educare ⁊ nutrire filios: filij babẽt exhibere reuerentiã patri. [Altera ⁊ pp que.] Scõo ꝓbať eadẽ ꝓclo sic. ꝑm rõnes amãdi diuersas specie sunt diuerse amationes ⁊ diuerse amicitie spe: sed superexcedẽtiũ spe differentiũ/ad superexcessos sunt rõnes amandi differẽtes spe. Rõ enim amandi patris ad filiũ est alia ꝑm spẽz a rõne amandi quã bz dñs ad seruũ. Rõ eniz pp quã pr̃ amat filiũ est qz est de eius subã: ꝗz rõ amandi quã bz dñs ad seruũ est vtile seruitiũ qõ dñs bz a seruo. Et alia rõ est ꝑm spẽm ꝓpter quã pater amat filiũ: ⁊ alia ꝓpter quã filius amat patrem. ergo ⁊c.

¶ Atqz eadẽ gdem vtriqz ab altero nec fiunt nec sunt querenda. Sed cũ liberi qdẽ ea parentibus tribuunt que tribuẽda sunt genitoribus: parẽtes aũt filijs q̃ natis tribui debent: stabilis talium ⁊ bona est amicitia. Opz aũt ⁊ amorẽ oĩbus in amicitijs q̃ in excellẽtia cõsistunt cõparatione fieri rõnũ. Magis. n. amari prestabiliorẽ vtiliorẽue: q̃ amare opz: ⁊ ceteroꝝ vnũquẽq; sil'r. Nam cũ amor est ꝓ dignitate: tunc fit aliquo mõ equalitas: qõ qdẽ amicitie esse videť.

¶ Eadẽ qdẽ vtiqz neqz fiunt vtriqz ab vtroqz: neqz opz queri. Cũ aũt parẽtib⁹ qdẽ filij retribuunt que opz gnãntibus: parentes aũt filijs q̃ opz filijs: mansiua taliũ ⁊ epyiches erit amicitia. Analogũ aũt si oĩbus ꝑm superexcedentiaz existentibus

existentib⁹ amicitijs ⁊ amationẽ opz fieri: puta meliorez magis amari q̃ amare: ⁊ vtiliorem ⁊ alioꝝ vnũqõqz sil'r: cũ eni ꝗz dignitatẽ amatio fiat: ⁊ fit aliq̃l'r eq̃litas qõ vtiqz amicitie eẽ vz.

¶ Hec est 2a pars p̃ncipalis huius capl'i: que est de pseruatione amicitie dicte ꝑm superexcedentiã. ⁊ cõtinet duas particulas. In p̃ma pticula ostẽdit ꝙ amicitia superexcedentis ad superexcessuz ⁊ ecõuerso: cõuersať p hoc ꝙ vterqz amicoꝝ exhibet alteri qõ opz ꝑm pportionẽ dignitatis ⁊ ꝑm ꝙ amicitia regrit. In 2a pticula ibi [Nõ sil'r aũt.] ostendit ꝙ pportio ꝑm dignitatẽ nõ eodẽ ordine attendiť in iustitia ⁊ in amicitia. In p̃ma igiť pticula narrat ꝓbs ꝙ predicte amicitie cõseruanť p hoc ꝙ amici sibiinuicez exhibẽt qõ opz: in istis eniz amicitys que sunt ꝑm superexcedẽtiam nõ fiunt eadẽ ex vtraqz pte amicoꝝ: qz nõ opz ꝙ vn⁹ amicoꝝ regrat sibi fieri qõ ipse facit alteri amicoꝝ. Nõ enim bz filius regrere a pr̃e reuerentiã quã ipse ei exhibet: sicut in alys amicitys supradictis regrebať delectatio p delectatione: ⁊ vtilitas pro vtilitate: sed qñ filij exhibent q̃ opz exhibere gnãntib⁹. s. reuerẽtiã obedientiã debitũ seruitiũ ⁊ sic de alys: ⁊ parẽtes exhibẽt filijs q̃ opz exhibere genitis: tunc amicitia est epyiches idest virtuosa ⁊ pmansiua. [Analogũ aũt.] Quia dictũ est ꝙ iste amicitie ꝑseruanť p hoc ꝙ vterqz amicoꝝ exhibet alteri qõ opz: ostẽdit ꝓbs qual'r i his amicitys exhibeť qõ opz. ⁊ dicit ꝙ in oĩb⁹ amicitys ꝑm superexcedentiã vnius psone ad aliã opz amationẽ fieri ꝑm analogũ idest ꝑm pportionem: vt melior plus ameť q̃ amat. Et sil'is rõ est de vtiliori ⁊ delectabiliori vl qual'cũq; alicui excellẽtiori ꝙ amicitia ꝑseruať p hoc ꝙ vnicuiqz amico exhibeť ꝑm dignitatẽ seu excellentiam: ⁊ põt dic poni ꝓclo 28a. s. ꝙ in oĩbus amicitys ꝑm superexcedentiã amicitia ꝑseruať p hoc ꝙ vnusq;qz amicoꝝ amať ꝑm dignitatẽ: hec ꝓclo ꝓbať sic. Ois amicitia cõseruať p equalitatẽ: per hoc. s. ꝙ vnusq;qz amať equal'r ab altero: ⁊ hoc vel ꝑm pportionẽ vel ꝑm quãtitatẽ: equalitas. n. vz esse maxie ꝑseruatiua amicitie: sed p hoc ꝙ vnusq;qz amicoꝝ amať ꝑm dignitatez ꝑseruať eqlitas amicitie. igiť in oĩbus amicitys existẽtib⁹ ꝑm superexcedẽtiã cõseruať amicitia per hoc ꝙ vnusq;qz amicoꝝ amať ꝑm dignitatem.

Notãdum Equalitas dupl'.

¶ Intelligẽdũ est ꝗ quãtũ spectat ad ꝓpositũ ꝙ equalitas est duplex. s. eqlitas ꝑm dignitatẽ que dz eqlitas pportionis: ⁊ eqlitas ꝑm quãtitatẽ: ⁊ in oĩ amicitia regritur vel eqlitas ꝑm quãtitatẽ vel eqlitas ꝑm pportionez. vbi gra. In amicitys psonaꝝ similiũ ꝑseruať amicitia p eqlitatez quãtitatis. Si eni duo sint eque delectabiles: amicitie eoꝝ que sunt pp delectationẽ ꝑseruanť p hoc ꝙ vterqz remanet eque delectabilis alteri: ⁊ equal'r amatur ab altero pp delectationẽ: sed in amicitys psonaꝝ inequaliũ ꝑseruatur amicitia p hoc ꝙ vterqz amat reliquũ ꝑm dignitatez. vbi gra. Si vnus sit in duplo melior q̃ alter: amicitia que est ad meliorẽ dz esse in duplo maior q̃ amicitia que est ad minus bonũ in duplo. Tunc enim saluať eqlitas pportionis in amicitys qñ quãto illud pp qõ vnus amať excedit illud pp qõ alius amať tanto amicitia excedit amicitiam: hec est eniz eqlitas pportionis. s. vt q̃ est pportio amati ad amatũ talis sit pportio amicitie ad amicitiã. ¶ Intelligo tñ ꝙ pp modicũ defectũ eqlitatis siue ꝑm quãtitatez siue ꝑm pportionẽ nõ opz amicitiaz dissoluĩ: sed si sit magnus defectus eqlitatis tũc est amicitia dissoluenda.

¶ Equale aũt in iustis ⁊ in amicitia nõ sil'r sese bz. Est eniz in istis qdẽ equale p̃mo qõ est ꝓ dignitate: scõo qõ est in quãtitate. In amicitia aũt id qdem qõ est in quãtitate p̃mo: id aũt qõ est ꝓ dignitate scõo. Cõstat aũt si in vtute vel vitio vel diuitijs vel in aliqua alia re magna distantia fiat. Nõ. n. vlterius sunt amici nec dignũ putãt se eẽ amicos. Maxie aũt hoc est manifestum in ipsis dijs imortalib⁹. Di nãqz plurimũ bonis oĩbus antecellũt. Cõstat aũt ⁊ in regib⁹. Nec. n. bis se esse amicos dignũ ii putãt: q̃ sunt valde iferiores: nec itẽ optimis viris aut sapiẽtissimis ii q̃ nullius sũt p̃cij. Exacta igiť in talib⁹ nõ est definitio quousqz sint amici: multis enim ablatis adhuc amicitia manet. Qõ si nimis fuerint separati: vt a deo non permanet.

¶ Nõ sil'r aũt eq̃le ⁊ in iustis ⁊ in amicitia vz cõuenire. Est. n. in iustis qdẽ eq̃le: primo ꝙ ꝗz dignitatẽ: qõ aũt ꝗz quãtũ scõo. In amicitia aũt qõ qdẽ ꝑm quãtũ primo: qõ aũt ꝑm dignitatez scõo. ¶ Manifestũ aũt si multa distantia fiat ỳtutis vel malitie vel abũdãtie alicui⁹ alteri⁹: nõ enim adhuc amici sunt: ꝗz neqz dignificant.

¶ Manifestũ aũt hoc in dijs: plurimuz. n. istis oĩb⁹ bonis superexcellũt: manifestũ aũt ⁊ in regibus. Nõ eniz bis dignificãt eẽ amici qz multuz deteriores: neqz optimis neqz sapientissimis q̃ nullo digni. ¶ Certa qdẽ in talibus igiť non est diffõ vsquequo amici: multis. n. ablatis adhuc manet: multũ aũt separati puta a deo: nõ adhuc.

¶ Hec est 2a pticula huius ptis: in qua ostẽdit ꝙ pportio ꝑm dignitatẽ nõ eodẽ ordie se bz in iustitia ⁊ in amicitia. Nã in iustitia opz ꝙ attendať p̃mo dignitas ꝑm pportionẽ. s. pportio dignitatis psone ad psonã ꝗbus fieri dz iustitia. Debet eniz p̃mo videri eqlitas pportionis dignitatuz psonaꝝ: ⁊ scõo fiet ei distributio ꝗz quãtitatẽ pportionalẽ dignitatib⁹ psonaꝝ. vt si vna psona plus in duplo vtilitatis vel bonoꝝ fecerit ciuitati sibi dz in duplo plus distribui de bonis cõib⁹: ita ꝙ in iustitia p̃mo ꝓsiderãda est eqlitas dignitatuz psonaꝝ in ꝗbus dz fieri iustitia. ⁊ scõo est distribuendũ equal'r de bonis ꝑm pportionem dignitatis psonaꝝ. Sed in amicitia est ecõuerso: qz p̃mo est attendẽda eqlitas inter amicos vt iter parẽtes ⁊ alias psonas mutuo se amãtes. Nã ois amicitia regrit aliquaz eqlitatem ⁊ vnitatẽ: ⁊ scõario eqlitate iã ꝓstituta opz ꝙ fiat exhibitio operũ ꝑm dignitatẽ psonaꝝ: ita ꝙ dignior plus ameť ꝑm pportionẽ dignitatis ad dignitatẽ. vñ in iustitia distributiua de qua logť dic ꝓbs. p̃mo debẽt ꝓsiderari opa seu pportio operum psonaꝝ ꝗbus dz fieri distributio. ⁊ scõo dz eis fieri distributio rerũ ꝑm equalitatez vel pportionem operũ: ꝗz in amicitia p̃mo est ꝓsiderãda pportio seu eqlitas iter psonas se amantes. ⁊ scõo debẽt exhiberi opa amicitie ꝑm dignitatẽ vel pportionẽ dignitatũ psonaꝝ. [Manifestũ aũt si multa.] Manifestat vnum qõ p̃us dixit. s. ꝙ eqlitas p̃mo regriť in amicitia: ⁊ hec est ꝓ 29a: que ꝓbať p qõdã signum sic. Si sit multa distantia vtutis vel malitie inter aliquos boĩes ipsi nõ remanẽt amici: nec ẽt reputať dignũ ꝙ aliq̃ bẽant amicitiã cũ bis q̃ a se multũ distant: ⁊ hoc est signũ ꝙ ad amicitiã regriť p̃mo aliq̃ eqlitas itelligendo p eqlitatẽ indiuisibile ꝑm gradũ mediũ inter mal⁹ ⁊ minus: aut accessuz ad talẽ eqlitatẽ. [Manifestũ est aũt hoc.] Duiꝰ dictũ. s. ꝙ plurimũ distant nõ sunt amici: manifestat p triplex exẽplũ. p̃m exẽplũ est de dys: q̃ qz plurimũ superexcellunt boĩes in oĩb⁹ bonis: iõ nõ bñt amicitiã cum boĩb⁹: vt. s. quersenť ⁊ cõtiuãt cũ boĩb⁹: ⁊ intelligit ꝙ deos subas separatas a mã. Scõm exẽplũ est de regib⁹ q̃ non bñt amicitiã cũ bis q̃ multũ ab eis deficiunt pp distãtiam

29a ꝓclo hui⁹. S.ii.

iter eos. Tertiū exēplū est de viris optimis ⁊ sapiētib⁹: cū
gbus nō sunt amici illi q̃ sunt oīno indigni. [Certa qdē.]
Rñdet cuidā qōni que ortā ex pdictis. Posset enim aliqs
querere in quāta distātia iter aliquos pōt amicitia saluari
⁊ in quāta nō. Rñdet q̃ in talib⁹ nō pōt dari determina-
tio: sed hoc in gnāli sufficit scire q̃ multuz ablatis ab vno
que insunt alteri adhuc remanet amicitia: sed ita multum
pñt distare q̃ amicitia ō qua loq̃mur nullo mō remanet.
Vbi gra. tanta est distātia inter hoies ⁊ deū q̃ inter eos nō
est amicitia: qz tā superexcellēs est distātia vt nō possit oīno
saluari eq̃litas p̄m quātitatē vel analogiā: que signat per
nomen amicitie: vt dicit Lincoñ.

¶ Unde ⁊ dubitat si amici velint amicis ea bona que
maxia sunt: vt deos eē. Nō.n. vlteri⁹ erūt ipsis amici:
q̃re nec bona. Amici nāq̃z bona sunt suis amicis. Qō
si bñ sit dictū amicū amico bona illi⁹ gra velle: mane
re opz q̃liscūq̃z sit ille. Doi aūt volet maxia bona ieē:
⁊ fortasse nō oia: sibi.n. ipsi maxie q̃sq̃z vult ipsa bona.
¶ Unde ⁊ dubitat ne forte nō volūt amici ami
cis maxia bonoꝝ: puta deos esse: nō enīz adhuc
amici erunt ipsis: neq̃z vtiq̃z bona: amici.n. per
se bona. ¶ Si vtiq̃z bñ dictum est: qm̄ amicus
amico vult bona illi⁹ gra: manere aūt vtiq̃z opz
qualiscūq̃z aliq̃n̄ est ille: boi aūt enti volēt ma-
xime aūt bona. ¶ Forte aūt nō oia: sibiipsi [eni
maxime vnusq̃sq̃z vult bona.

¶ Hec est 3ª pars buⁱ⁹ capl'i: in qua soluit vna dubitatio q̃
ortā ex pdictis ⁊ est. Utꝝ amicus oz velle amico maxima
bona. s. q̃ esset deus aut rex aut ȳuosissimus. Et arguit q̃
nō: qz iā nō remanerēt amici: ⁊ ita amicus pderet magnū
bonū. s. amicū si fieret distātia iter eos tāta vt nō remane
ret amicitia. [Si vtiq̃z.] Soluit istā dubitationē dupl'r. p̄
sic. Qz amicus oz velle amico suo maxia bona ei⁹ gra: ita
q̃ illis bonis bītis ille remaneat q̃lis est ipse. vñ amic⁹ oz
velle amico enti boi maxia bona: nō q̃ illa bona trāsferāt
eū ad hoc q̃ sit de⁹. ¶ Sz adhuc remanet du^m an debeat
velle amico suo maxia bona q̃ pñt inesse boi ipso boie re-
manēte. Et vī q̃ nō: qz sic dissolueretur amicitia q̃ nō oz
velle. ¶ Dōm vt mihi vī q̃ amico remanente puro boie
nō pōt ei inesse bonitas ifinita: sed solū bonitas finita que
aliquā ꝓportionē bīe ad quācūq̃z aliā bonitatē finitā. Sz
remanēte ꝓportione bonitatis ad bonitatē pōt remanere
amicitia talis q̃lis est iter superexcessuz ⁊ superexcedētē: ⁊ iō
mihi vī q̃ amicus vtuosus oz velle amico suo maximum
bonū qō pōt inesse puro boi: nec pp hoc dissolueret amici
tia sed remaneret: nō tñ talis q̃lis p̄us pp distantiā maio-
rē. Et p̄m hoc eēt dōm q̃ sola distātia ifinita dissoluit ami
citiā: iō nō oz amicus velle q̃ amic⁹ suus fozet de⁹. ¶ Et si
dicat q̃ si fieret tāta distātia: opōnes amicitie dissolueren
tur q̃ sunt colloq ⁊ conuiuere. Si.n. amicus pauperis boīs
vtuosi fieret rex vl' sapiētissim⁹ nō ꝓuiueret nec colloque-
ret cū amico remanēte paupere. ¶ Dōm q̃ adhuc rema-
nerent iste opōnes amicitie. s. colloq ⁊ cōuiuere quātū re-
quirit q̃ remaneāt in amicitia q̃ est inter superecedentē ⁊
superexcessuz: in illa enī amicitia q̃ est inter excedētē ⁊ excess
suz nō regrit ita frequēs collocutio aut conuicius: sicut in
amicitia que est inter eq̃les. Illud.n. qō dictū est supra q̃
nihil est magis ꝓpriū amicitie q̃ colloq ⁊ cōuiuere: est in-
telligendū de amicitia que est iter eq̃les ⁊ nō de illa q̃ est
p̄m superecedētiā. ¶ Et si querat qualr fozet eq̃litas inter
ita multū distātes. ¶ Dōm q̃ pōt esse eq̃litas p̄m ꝓpor-
tionē sic. q̃ quāto maior excedit minorē in excellentia: tā-
to magis superecedēs seu maior amet a minori ⁊ a super-
cesso. [Forte aūt enīz.] Scdo soluit dubitationē sic: q̃ ami
cus non vult maxia bona amico suo: sed vnusq̃sq̃z maxie
sibi vult bona: nō enīz opz q̃ velit amico illa bona p̄ que
ipse pdet amicū qō est magnū bo^m. Et ex istis dictis p̄bi
pōt dari rñsio. q̃ amicus nō vult maxia bona amico: nisi
sit cum hoc velit sibiipsi hē maxia bona: q̃ si in sint vterq̃z
remanet in amicitia sicut p̄us. Sz q̃ ipse remaneat in sta-
tu priori ⁊ amic⁹ suus trāsferat ad gradū ita excellētem ⁊
distātē q̃ amicitia dissolueret: hē nō oz velle. ¶ Sz ꝓz hē
adhuc remanet dubiū: qz ꝓz hoc amic⁹ nō vult bona ami
co amici gra: sed gra suiipsius: qz bonū suū est q̃ amicitia
remaneat: ⁊ maⁱ⁹ bonū amici est q̃ trāsferat ad gradū bo
nitatis excellētiorē. Iō vī mihi q̃ p̄ma rñsio sit melior: ⁊
tñ nō est valde certa. Lincoñ. dicit hic. q̃ illō dictū p̄bi
[Sibiipsi maxie vnusq̃sq̃z vult bona.] non est intelligen-
dū de p̄ncipalr dicta amicitia: sed de alys que ꝓpter vtile
⁊ ꝓpter delectabile. Hec Lincoñ.

Instantia

Respon.

Capitulū secundū

tractatus scdi: in quo ostē-
dit qualr isti actus. s. ama-
re ⁊ amari se bñt ad amicitiā: ⁊ q̃ amare est magis ꝓpriā
amicitie q̃ amari: ⁊ q̃ pp amare ꝓz dignitatē amicitia cō-
seruat: ⁊ in gb⁹ spēb⁹ amicitie inuenit ꝓrietas amicoꝝ.

¶ Pleriq̃z aūt ob ambitionem magis amari q̃ amare
velle vident. Quapp pleriq̃z amāt ipsos adulatores.
Adulator.n. iferior est amic⁹ aut fingit se talē: ⁊ magis
amare q̃ amari. Amari aūt ꝓpinquū huic cē constat
affici inquā honore: qō qdē pleriq̃z affectant.

Caput 2ª tra. 2. S. li. ethicoꝝ. p̄ ps. ca.

Multi aūt vident pp amorem honoris
velle amari magis q̃ amare: propter
qō amatores adulationis multi: sup-
excessus aūt amicus adulator vel fin-
git talis: ⁊ magis amare q̃ amari. Amari autē
ppe esse videtur ei qō est honorari: quod vtiq̃z
multi appetunt.

Scdā. 2. tractat⁹ in tres ptes p̄. 1

Istud est

3ª capl'm tractat⁹ scdi: in quo ostēdit q̃lr
amare ⁊ amari se babēt ad amicitiā: ⁊ qō
istoꝝ magis ad amicitiā ptinet: ⁊ qualr est amicitia inter
ꝓria. ⁊ cōtinet istud capl'm tres ptes p̄ncipales. In p̄ pte
cōparat ad inuicē amari ⁊ honorari. In 2ª pte ibi [Videt
aūt ⁊ in amare.] cōparat amare ⁊ amari ad inuicē ostēdē-
do in quo istoꝝ magis ꝓpriū vtus amicitie: ⁊ qualr p̄ hos
act⁹ amicitia ꝓseruat. In 3ª pte ibi [Ex ꝓrīs aūt.] ostēdit
in gb⁹ spēb⁹ amicitie inuenit ꝓrietas inter amicos. Pria
ps continet duas pticulas. In p̄ma narrat q̃ multi magis
appetunt amari q̃ amare: ⁊ q̃re hoc ptingit. In 2ª ibi [Nō
pp seipsuz.] cōparat ad inuicē amari ⁊ honorari. ¶ In p̄ª
igit pticula narrādo dicit q̃ multi magis volūt amari q̃
amare: ⁊ cā huⁱ⁹ est qz appetūt honorari: qz hoc ptinet ad
excellētiores gb⁹ debet honor. s. q̃ magis ament q̃ amēt:
vñ qz amari magis cōpetit excellētib⁹ q̃ sunt digni bono-
re magis q̃ amare: iō amatores honoris magis appetunt
amari q̃ amare: vt p̄ hoc credant excellentiores: ⁊ p̄ hoc
honorent tāq̃ digni honore: pp que multi magis appetūt
amari q̃ amare: ⁊ hec est ꝓ 30ª que ꝓbat p̄ qōdā signum
tale. Quicūq̃z amant adulationē magis appetūt amari q̃
amare: sed multi amant adulationē. igit ⁊c. Maior ꝓz: qz
adulator fingit se superexcellēter amare illū cui adulatur ⁊
fingit se magis amare ipsuz q̃ amari ab ipso: ⁊ ita amato-
res adulationis pp hoc amant adulatores qz credūt ama-
ri ab ipsis qō magis desiderāt q̃ eos amare. Et hē q̃ mul-
ti desiderāt magis amari q̃ amare est: qz amari vī esse p̄-
pinquū ei qō est honorari qō desiderat a multis: honor.n.

30ª ꝓlo huⁱ⁹. S. li.

est qōdam

Rñndō

est qōdā signū bonitatis eiⁱ⁹ q̃ honorat: ⁊ vnusq̃sq̃z deside
rat esse bonus vel apparet bonus. ¶ Intelligenduz est q̃
honorari ⁊ amari in hoc sunt ꝓpinqua: qz vtriusq̃z est vel
esse oz eadē cā. s. excellentia bonitatis ⁊ vtutis. Nō.n. ama
tur ⁊ honorat pp excellentiā bonitatis. verūtñ ista nō sūt
semp in esse cōiuncta: multi enīz honorant pp potestatē ⁊
diuitias: ⁊ ēt pp timorē: q̃ tñ nō amant ⁊ multi amant qui
nō honorant ab his a gb⁹ amant. Nā filij amant a parē-
tibus a gbus tñ nō honorant: tñ amicitie que est pp bonū
virtutis ⁊ honoris qui exhibetur propter virtutem eadez
est causa. s. excellentia virtutis.

¶ Nō p̄ se aūt sed p̄ accñs vident honorem appetere.
Nā pleriq̃z gaudēt cū honorant ab iis q̃ sunt in ptāti-
bus pp spem. Dutāt enī se si quo idigeāt id ab illis im-
petraturos. Gaudēt igit ipso honore: vt signo bñficij
suscipiēdi. Qui aūt appetūt a bonis viris atq̃z scienti-
bus honorari: cōfirmare opionē eā quā ipsi bñt de se
affectant. Gaudēt igit: q̃a sunt boni: credētes eoꝝ iu-
dicio qui id dicunt. Amari aūt per se gaudent. Qua-
propter prestabilius ipsuz erit q̃ honorari: ⁊ amicitia
expetenda per seipsam esse.

¶ Nō ꝓpter seipsuz aūt vñr desiderare honorē
sed p̄m accidēs. Gaudēt.n. multi ab his q̃ in po
testatib⁹ honorari: pp spem: existimāt enīz adi-
pisci ab his quo indigent: vt itaq̃z signo bone
passionis gaudēt honore. Et ab epyichib⁹ aūt
⁊ sciētibus appetentes honorez: firmare enim
ꝓpriā opionē de ipsis appetunt: gaudent vtiq̃z
q̃ sint boni credētes dicentiū iudicio. In ama-
ri aūt p̄m seipsuz gaudēt. ¶ Propter qō vide-
bit vtiq̃z melius esse eo q̃ est honorari: ⁊ ami-
citia p̄m seipsam eligibilis esse.

¶ Hec est 2ª pticula p̄me ptis: in q̃ ꝓbs cōparat ista duo
ad inuicē. s. amari ⁊ honorari: ⁊ hec est cōpatio qz honora-
ri appetit p̄ accñs ⁊ amari pp se appetit. Qz aūt honorari
appetat p̄ accñs ꝓz. nā a duob⁹ generib⁹ boīuz maxie ap-
petunt boies honorari. s. a potētib⁹ ⁊ vtuosis scientibus. A
potētib⁹ appetūt ⁊ gaudēt boies honorari nō pp ipsuz bo-
norē: sed pp spem quā ꝓcipiūt ex hoc q̃ honorant a potē-
tib⁹. Existimant enīz se esse cōsecuturos aliqd quo indigēt
a potentib⁹ a gb⁹ honorant: ⁊ ita gaudēt de honore q̃si de
quodā signo bone passionis hoc est bone affectionis potē-
tiū honorantiū eos. Aliq vo sunt qui appetūt honorari ab
epyichib⁹. i. vtuosis ⁊ sciētib⁹ nō pp ipz honorē: ꝓz qz p̄ hoc
appetūt ⁊ pñt magis firmare ꝓpriā opionē de sua bonita
te: ⁊ ita p̄ se gaudēt de eo q̃ sunt boni credētes iudicio p̄-
horꝝ. Nā eoipso q̃ eos honorāt vñr dicere eos eē bonos: ⁊
sic ꝓz p̄ma ps dzie. s. q̃ honorari appetit p̄ accñs ⁊ solum
pp aliud. Et 2ª pars dzie ꝓz. s. q̃ amari appetit pp se. Naz
boies gaudēt in hoc q̃ amant: etiā ex seipsuz. Nā hē ami
cos vī precipuuz ⁊ desideratissimū inter bona exteriora.
[Propter qō videbit.] Ex pdictis cōcludit p̄nē in hac pti
cula intētā. s. q̃ amari meliⁿ est eo qō est honorari: ⁊ hec est
ꝓclo 31ª que ꝓbat sic. Illud qō est p̄m se eligibile melius
est eo qō est eligibile p̄ accñs: sed amari est per se eligibi-
le: amicitia enīz p̄m se est eligibilis: sed honorari est eligi-
bile ꝓpter aliud ⁊ nō p̄m se. igitur ⁊c.

31ª ꝓclo huⁱ⁹. S. li.

¶ Videt aūt magis in exhibēdo amorē: q̃ in suscipiē-
do cōsistere. Argumēto sunt mres: amādo gaudētes.
Nonulle nāq̃z suos tollēdos filios dāt. Et amāt qdē
scientes. At ament aūt ab illis nō q̃rūt: si vtrūq̃z fieri
nequeat. Sz satis est ipsis si in p̄speritate vident illos
eē cōstitutos. Amantq̃z illos: ⁊ si illi nō pñt ob igno-
rationē ea q̃ sunt exhibēda retribuere matri. Luz igit
amicitia magis in amādo ꝓsistat: ⁊ laudent qui amant
amicos: virtus amicoꝝ vī esse amare.

¶ Videt aūt ⁊ in amare magis q̃ in amari esse. 2ª ps. c.
Signū aūt: matres eo qō est amare gaudētes.
Quedaz enīz dant filios suos nutriri: ⁊ amant
qdē scientes: redamari aūt nō querūt si vtraq̃z
nō cōtingant: sed sufficiens ipsis videt esse si vi
deant bñ operantes: ⁊ ipse amant ipsos: ⁊ si illi
nō possunt matri que cōueniunt tribuere ꝓpter
ignorātiā. ¶ Magis aūt amicitia exīte in ama
re ⁊ amicis laudatis: amicoꝝ ȳtus amare vī.

¶ Hec est 2ª ps p̄ncipalis huⁱ⁹ capl'i: in qua cōpat ad inui-
cē amare ⁊ amari: ⁊ cōtinet duas pticulas. In p̄ma osten-
dit in quo istoꝝ magis ꝓsistit vtus amicitie. s. vtrū in ama
re vel in amari. In 2ª ibi [Quare in gbus.] ostendit quō
amicitia ꝓseruat p̄m istū actū q̃ est amare. In p̄ma igitur
pticula determinat p̄bs q̃ vtus amicitie magis ꝓsistit in
amare q̃ in amari: ⁊ hec est ꝓclo 32ª q̃ ꝓbat dupl'r. Prio 32ª ꝓclo huⁱ⁹. S. li.
per qōdā signū tale. Matres q̃ vehemētissime amant fi-
lios magis delectantur in hoc q̃ amant filios q̃ in hoc q̃
amant ab eis: quedā enīz mres dant filios suos ad nutriē
dū ⁊ sciētes eos eē filios amāt eos: nō tñ multū querūt vt
ab illis redament: ꝓz vī eis sufficere q̃ sciāt q̃ bene se ha-
beant: ⁊ sic amant filios suos q̃uis filij nō redamēt mres
pp ignorātiā: qz nō cognoscūt q̃ sunt sue mres: ⁊ hoc est si-
gnū q̃ amicitia magis ꝓsistit in amare q̃ in amari. vñ pōt
rō sic formari. In illo actu magis cōsistit vtus amicitie in
quo vehemētissime amātes magis delectant: ꝓz hō actus
est amare ⁊ nō amari. igit ⁊c. [Magis aūt.] Scdo ꝓbat
sic. In illo actu magis ꝓsistit vtus amicitie pro quo amici
magis laudant: ꝓz amici magis laudant ex eo q̃ amant q̃
ex eo q̃ amant. igit vtus amicitie magis ꝓsistit in amare
q̃ in amari. Maior est nota: qz q̃lz vtus ⁊ q̃lz vtuosus ma
gis laudat p̄ actu nobiliori: ⁊ in quo magis vtus ꝓsistit. ⁊
minor ꝓz: qz in hē ꝓsistit laus amātiū. s. q̃ amāt: ex hoc enī
oī aliqs bon⁹ ⁊ grat⁹ amicus: qz bñ amat nō qz bñ amat.
¶ Intelligēda sunt hic q̃tuor. p̄^m q̃ p̄ª istaꝝ rōnū nō ꝓclu Nōn^m p^m
dit q̃ vtus amicitie pfecte q̃ nēcio regrit redamationē cō
sistat magis in amare ⁊c. Qz mres nō amāt puulos quos
tradūt ad nutriēdū amicitia pfecta: sed beniuolētia vehe-
mēti: ⁊ ita illud signū nō ꝓcludit de amicitia q̃ est beniuo-
lētia mutua. Sz scda rō ꝓcludit vlr de amicitia pfecta ⁊
de oī beniuolētia. Dis.n. beniuolus magis laudat ex hē q̃
amat amicū q̃ ex hoc q̃ amat ab ipso. ¶ 2º est intellige- Nōn^m 2^m
dū q̃ qz amicitia est habit⁹ vt pbatū est supi⁹: ⁊ amare est
opatio: ⁊ amari est pati: ⁊ ad vnūquēq̃z habitū ptinet ma-
gis opatio q̃ passio: iō amicitia magis determinat p̄ ama
re q̃ p̄ amari. ¶ 3º est intelligēdū q̃ ad amicitiā pfectaz Nōn^m 3^m
regrit amare: ⁊ ēt amari: qz talis amicitia est semp mutua:
⁊ iō opz q̃ vterq̃z amicoꝝ amet ⁊ amet: ⁊ ab vtroq̃z actu
denoiat cōiter aliqs amicus. Dī enī aliqs amicus actiue:
qz amat: ⁊ hoc est manifestū: ⁊ aliqs amicus passiue. s. quia
amat: ⁊ sic christus vocauit iudā amicū: qz iudas amabat
a christo: ꝓz nō amauit christū: nullus tñ dī amicus amici-
tia pfectanisi amet: ⁊ ēt amet: magis tñ dī amicus ex hoc
q̃ amat q̃ ex hoc q̃ amatur. ¶ 4º est notanduz q̃ hz ad Nōn^m 4^m
virtutem amicitie magis pertinet amare q̃ amari: ⁊ ita
amare sit simpl'r melius q̃ amari: tamē multis est utilius

amari q̃ amarciq̃ per hoc q̃ amant cõsequunt cõmodũ
z vtilitatẽ ab amatorib⁹: magis q̃ ex hoc q̃ amant: imo p
hoc q̃ amant multi cõsumũt bona sua circa amatos: z ita
magis incurrunt damnũ q̃ cõmodũ ex amare.

¶ Quare in qb⁹ hoc fit p dignitate: ii stabiles sũt ami
ci: z amicitia taliũ est stabilis. Hoc aũt mõ z q̃ sunt in
eq̃les: maxie fuerint amici: eq̃les.n. fieri pñt. Eq̃litas
aũt z sil'itudo est amicitia. Et maxie q̃dẽ eoꝝ sil'itudo
q̃ sil'es sunt vtute: nã cũ stabiles p seipsos sint: z tales
inter se sunt: z neqꝫ indigent prauis neqꝫ talia submini
strãt: q̃n potⁿ⁹ phibẽt. Est.n. bonoꝝ hoiuꝫ neqꝫ ipsos
delinquere: neqꝫ amicos pmittere praua subministra
re. Praui aũt stabilitatẽ q̃dẽ nõ hñt: qppe cũ neqꝫ si
biipsis sil'es pseuerẽt. Breui vo tpe' fiũt amici: sua gau
dentes mutuo prauitate. Utiles aũt z iucũdi pmanẽt
magis: permanent enim quousq̃ voluptates aut cõ
moda sibi mutuo prestant.

¶ Quare in qbus h̃ fit hꝫ dignitatẽ isti mansiui
amici: z taliũ amicitia. Sic aũt vtiq̃ z ineq̃les
maxie erũt amici. Equabunt eni vtiq̃. Equa
litas aũt z sil'itudo amicitia. ¶ Et maxie q̃dẽ
eoꝝ que hꝫ vtutẽ sil'itudo. Adansiui eni exñtes
hm seipsos z ad inuicẽ manẽt z neqꝫ indigent
prauis neqꝫ ministrãt talia: sꝫ vt dicere cõtingit
z phibẽt: bonoꝝ eniꝫ neqꝫ ipsos peccare neqꝫ
amicis pcedere ministrare. ¶ Adali aũt firmũ
q̃dẽ nõ hñt: neqꝫ eniꝫ sibiipsis pmanẽt sil'es exi
stentes. In paucũ enĩ tẽpus fiũt amici gauden
tes ad inuicẽ malitia. ¶ Utiles aũt z delectabi
les in plus pmanẽt: vsqꝫ eniꝫ vtiq̃ tribuãt de
lectationes vel vtilitates ad inuicem.

¶ Hec est 2ª pticula scõe ptis in qua ostẽdit qũo amicitia
ꝑseruat̃ p istũ actũ q̃ est amare: z dicit q̃ quicũq̃ amant
amicos hm ꝓportionẽ dignitatis eoꝝ: tales pmanẽt ami
ci: z eoꝝ amicitia pmanet: dũ inuicẽ mutuo se amant hm
q̃ sunt digni: z illi q̃ sũt ineq̃lis ꝓditionis poterũt eẽ amici
z pñt adeq̃ri p hoc q̃ ille q̃ magis deficit in bonitate aut
in quacũq̃ excellẽtia alia/plus amat. Sic eniꝫ abũdantia
amoris recõpensat defectũ ꝓditionis: z sic p talẽ eq̃litatem
z sil'itudinẽ q̃ ꝓprie ptinet ad amicitiã fiunt z permanent
amici. [Et maxie.] Amicitia aũt bonoꝝ est maxie pman
siua: qꝛ eoꝝ sil'itudo diutissime pmanet: sil'itudo eniꝫ q̃ est
amicitie factiua z ꝓseruatiua maxie vꝛ esse inter vtuosos:
vtuosi eniꝫ pmanent sil'es in seipsis. Nõ eniꝫ de facili mu
tant̃ ab vno in aliud: z ẽt pmanent in amicitia ad inuicem:
qꝛ vnus eoꝝ nõ indiget q̃ aliꝰ faciat p eo aliq̃ ꝓrauũ: sꝫ
magis vterq̃ eoꝝ phibet z ipedit alteꝝ opari praue. Bo
ni nãq̃ neqꝫ ipsi peccant neqꝫ pmittunt q̃ amici eoꝝ pec
cata cõmittant: z ideo eoꝝ amicitia maxime est mansiua.
[Mali aũt.] Et ecõuerso maloꝝ amicitia minime est mã
siua: qꝛ mali hoies nõ hñt i seipsis aliq̃ firmũ aut stabile:
insistũt enĩ malitie q̃ est hꝫ se odibilis z pp hoc variantur
z transmutant̃: dũ nihil inueniũt in quo eoꝝ volũtas rege
scere possit: z ita neqꝫ sibiipsis diu pmanẽt sil'es: sꝫ volunt
ꝓria eoꝝ q̃ ꝑus voluerunt: z sic mali p modicum tps sunt
amici: q̃ diu. s. gaudẽt z cõcordãt in eadẽ malitia. [Utiles
aũt.] Sed amici vtiles z delectabiles sibiinuicem magis
pmanent in amicitia q̃ mali: vtile enĩ z delectabile hñt in
se vñ amenĩ q̃ nõ contingit de amicitia maloꝝ: qui sunt
amici ꝓpter malitiã que nihil amabilitatis hꝫ se hꝫ. vtiles
vo z delectabiles tandiu permanent amici q̃ diu sibi tri
buunt delectationes z vtilitates.

¶ Ex cõtrariis aũt maxie vꝛ ea fieri amicitia: q̃ ob vti
litatẽ efficit: nã fit amicus pauper diuiti: ac indoctus
sciẽti. Lui⁹.n. qs idiget id affectãs aliud affert p ipso.
Huc trahere gspiã z amatorẽ ac adamatũ: z pulchrũ
ac turpez põt. Quapp z amatores ridiculi: vñr inter
dũ dignũ esse censentes perinde amari vt amãt. At si
sil'r q̃dẽ amabiles sint: amãdi sunt fortasse vt censent.
Si vo nihil amabilis habeãt: ridiculũ est ꝑfecto sese
vt amant amari oportere censere.

¶ Ex hijs aũt maxie q̃dẽ vꝛ pp vtile fieri amici
tia: puta pauper diuiti: indisciplinatus scienti:
quo enĩ existit aliq̃s idigẽs ens hoc appetẽs re-
donat aliud: hoc aũt vtiq̃ aliq̃s attrahit z ama
torẽ z amatũ z pulchrũ z turpe: pp q̃ vident̃
amatores ridiculi q̃nq̃ dignificantes amari vt
amant: sed tñ amabiles exñtes forte dignifican
dũ: nihil aũt tale hñtes ridiculum.

¶ Hec est 3ª ps principalis huius capl'i: in qua determinat
Phs de amicitia hꝛioꝝ ad inuicẽ. z cõtinet duas pticulas.
In ꝑma ostẽdit in qbus specieb⁹ amicitie cõtingit amici
tiã esse iter ꝓtraria. In 2ª pticula ibi [Forte aũt.] Jostendit
qũo ꝓtrariũ appetit suũ hꝛiũ. In p̃ª pticula intẽdit ostẽde
re q̃ in amicitia pp vtile z in amicitia pp delectabile põt
esse hꝛietas inter amicos: hꝫ in amicitia pp vtutẽ nullo mõ
est hꝛietas: qꝛ in tali amicitia est maxia sil'itudo vt dictum
est. ꝑmo igit̃ narrãdo dicit q̃ hꝛietas amicoꝝ vꝛ maxime
esse in amicitia pp vtile. vbi gra. Si pauper amet diuitem
aut idoctus sciẽtez maxie vꝛ esse pp vtilitatẽ: inquãtũ vnⁿ⁹
amicoꝝ appetens ab alio illud quo ipse idiget recõpensat
donãdo ei aliq̃d aliꝰ: sicut pauper appetit ꝓseq̃ diuitias a
diuite: p qb⁹ ecõtrario ipẽdit ei obsequiũ. vñ amicitia iter
diuitẽ z pauperẽ est pp vtile z est iter hꝛia: qꝛ diues z pau
per sunt hꝛij. In amicitia ẽt pp delectabile est q̃nq̃ hꝛie
tas inter amicos: sicut inter pulchrũ z turpe que sunt hꝛia.
vñ dicit q̃ ad hũc modũ amicitie iter hꝛia põt aliq̃s attra
here amorẽ venereũ: qꝛ hꝫ amoꝛ q̃nq̃ est inter amatorez
z amatũ q̃ sunt hꝛij vt iter pulchrũ z turpe: z qꝛ iter ama
torẽ z amatũ q̃nq̃ est hꝛietas sicut iter pulchrũ z turpe:
iõ amatores q̃nq̃ vident̃ verisibiles q̃ reputãt se dignos
vt tãtũ ament̃ q̃tũ amãt. Hoc enĩ dignũ est si equal'r sunt
amabiles: hꝫ si nihil hẽant tale quo. s. sint digni tãtũ amari:
ridiculũ est. i. verisoriũ si hoc querũt. Si enĩ turpis tantuz
querit amari a pulchro quãtũ amat pulchrũ ridiculuz est:
cum nõ sit dignus tantũ amari.

¶ Fortasse aũt neqꝫ cõtrariũ p se hꝛiũ appetit: hꝫ p ac
cidẽs. Appetitio vo ipsi⁹ est medij: hoc enĩ est bonuz:
veluti sicco: nõ vt humidũ fiat: sed vt accedat ad me
diũ z calido z ceteris sil'i mõ. Sꝫ hec q̃dẽ missa facia
mus. Non eniꝫ ad hunc locũ accõmodant̃.

¶ Forte aũt neqꝫ appetit hꝛiũ hꝫ seip̃z sꝫ hꝫ acci
dẽs. Appetit⁹ aũt medij est: hoc enĩ bonũ: puta
sicco nõ hũidũ fieri: sꝫ ad mediũ venire: z calo
sil'r. Hec q̃dẽ igit̃ dimittãt̃: eteni ẽ magis alienũ.

¶ Hec est 2ª pticula huius ptis: in qua narrat moduz quo
vnũ hꝛioꝝ appetit reliquũ: z dicit q̃ hꝛiũ nõ appetit suum
hꝛiũ simpl'r z hm se: sed hꝫ accidẽs: sed vtrusq̃ hꝛioꝝ est
appetitus medij hꝫ se: q̃ q̃dẽ mediũ est bonⁿ subiecto q̃
afficit̃ p vnũ hꝛioꝝ in excessu. vbi gra. Si corpus alicuius
hominis

bois sit valde siccũ nõ est bonum nec appetibile sibi fieri
valde humidũ: sꝫ bonũ z appetibile est venire ad mediuz
ad quẽ pueniret supueniente humido. Et eadez rõ est de
calido z alijs hꝛijs. Sꝫ hec ad ꝑsens dimittant̃: qꝛ ptinẽt
ad ꝓsideratione nãlẽ: vñ breuiter subz exñs sub vno hꝛio
rũ nõ appetit reliquũ: nisi vt p hoc pueniat ad medium.

Capitulũ tertiũ

declarãs q̃ oĩs amicitia cõsi
stit in aliqua cõicatiõe: z q̃ oĩs
cõmunicatio reducitur ad cõmunicationem politicam in
hoc q̃ sunt gra ꝓferentis.

¶ Videt̃ amicitia z iustũ vt in ꝓncipio dixim⁹ circa ea
dẽ z in eisdẽ eẽ. In oĩ nãq̃z societate iustũ aliq̃s z ami
citia eẽ vꝛ. Itaq̃z z amicos appellãt sil'r nauigãtes z cõ
militones z ceteros sil'r socios. Atq̃z quaten⁹ cõicant
eatenus est amicitia: z iustũ eni eodẽ mõ z puerbium
recte ea q̃ sunt amicoꝝ cõia dicit esse. Amicitia nanq̃
in cõmunicatione societateq̃z cõsistit.

Caput 3ᵐ 2.tra. 8.li. ethi. p̃ps ca.

Idet̃ aũt quẽadmoduz in principijs
dictũ est circa eadẽ z i eisdẽ eẽ z ami
citia z iustũ. In oĩ eniz cõicatione vꝛ
aliq̃s iustũ eẽ: z amicitia. ¶ Appel
lant igit̃ z amicos connauigatores z cõmilito
nes: sil'r aũt z eos q̃ in alijs cõicatiõib⁹: hꝫ quã
tũ eniz cõicant in tãtũ est amicitia: eteniz iustũ.

¶ Et puerbium: cõia aũt que amicoꝝ recte: in
cõmunicatione enim amicitia.

Tertij. c. 2.tra. di⁹ in duas ꝑtes ꝑn.

Istud est

3ᵐ capl'm tractatus scõi: in quo declarat q̃
oĩs amicitia cõsistit in cõicatione z qualr.
z cõtinet duas ptes ꝑncipales. In 1ª ostẽdit q̃ oĩs amici
tia cõsistit in quadã cõicatiõe. In 2ª ibi [Cõicationes aũt
oẽs.] Jcõpat oẽs alias cõicationes ad cõicationẽ politicaz.
Pria ps ꝑtinet 4.ᵒ pticulas. In p̃ª ostẽdit q̃ oĩs amicitia
ꝓsistit in cõicatione sicut z iustitia. In 2ª ibi [Sunt aũt fra
trib⁹.] Jostẽdit q̃ hꝫ diuersas cõicationes differũt amicitie.
In 3ª ibi [Differũt aũt z iusta.] Jostẽdit q̃ iustitia diuersifi
cat̃ hꝫ diuersas cõicationes. In 4ª pticula ibi [Et augmẽ
tationẽ accipiũt.] Jostẽdit q̃ iustitia z iniustitia augmentã
tur z diminuunt̃ p cõpõnẽ ad magis z minus amicos. In
p̃ª igit̃ pticula ostẽdit q̃ oĩs amicitia ꝓsistit in q̃dã cõica
tione: z hec est ꝗ 33ª q̃ pbat̃ tripl'r. ꝑmo p rõnez sic. Circa
eadẽ est iustitia z amicitia: sed oĩs iustitia ꝓsistit in q̃dam
cõicatione. igit̃ z c. Maioz pz ex ꝑus dictis. z minoz pz: qꝛ
oĩs iustitia est ad alteꝝ vt dictũ est in 5ᵒ hui⁹: hꝫ q̃ est vnⁿ⁹
ad alteꝝ est in cõicatione. [Appellãt.] 2ᵒ pbat̃ ex vsu lo
quẽdi q̃ talis ẽ. Poies ꝓseuerũt appellare amicos q̃ cõi
cans eis hꝫ aliquã cõicationẽ vt nauigatores z militantes
appellãt cõnauigatores z cõmilitones amicos: qꝛ cum eis
cõicant in nauigãdo z in militãdo: z eadẽ rõ est in alijs cõ
municationib⁹ in qb⁹ tãtũ vꝛ eẽ amicitia z iustitia iter cõi
cantes iquãtũ iter se cõicant. [Et puerbiũ.] 3ᵒ pbat̃ idez
p cõe puerbiũ. Vulgariter.n. dꝛ i puerbio q̃ ea q̃ sũt ami
coꝝ sũt cõia: z h̃ recte dꝛ: qꝛ amicitia ꝓsistit in cõicatiõe.

¶ At fratrib⁹ q̃dẽ sodalibusue cũcta cõia sunt. Ceteris
aũt definita. Et alijs plura: alijs paucioza: z amicitia
rũ eniz alie magis: alie minus amicitie sunt.

¶ Sũt ãt fratrib⁹ q̃dẽ z ꝓnutritis oĩa cõia: alijs
aũt discreta: z his q̃dez plura: his aũt minoza:
eteni amicitiaꝝ he q̃dẽ magis: he aũt minus.

34ª 2ᵒ cl̃o hui⁹. 8.li.

¶ Hec est 2ª pticula ꝑme ptis: in qua oñdit q̃ hꝫ diuersas
cõicationes dñt amicitie: z hec est ꝗ 34ª q̃ pbat̃ pbõne
exẽplari sic. Sicut alia est cõicatio iter fratres z alias pso
nas ꝓiunctas z alia inter amicos alios magis remotos: ita
est alia amicitia iter fratres z psonas ita ꝓiũctas: z alia in
ter amicos magis remotos: fratrib⁹.n. vñr q̃sl oĩa cõia pu
ta dom⁹ mẽsa z alia hꝛ. Alys aũt amicis nõ sũt ita cõia: sꝫ
q̃dã discreta z q̃dã plura z q̃dã paucioza: z hꝫ B ẽt amici
tiaꝝ q̃dã sũt maiores. s. q̃ sũt inter illos q̃ hñt plura cõia: z
quedam amicitie sunt minores: vt que sunt inter illos qui
pauciorib⁹ cõicant: z ita hm q̃ sunt diuerse cõmunicatio
nes hm hoc sunt diuerse amicitie.

¶ Differũt aũt z iusta. Nõ. n. eadẽ sunt parẽtib⁹ ad fi
lios z frib⁹ iter se: neqꝫ sodalib⁹ atqꝫ ciuib⁹: z i ceteris
sil'r amicitijs. Diuersa igit̃ sũt z iniusta ad hoꝝ singl'os.

¶ Differũt aũt z iusta. Nõ eni eadẽ parẽtibus
ad filios z fratribus ad inuicez: neqꝫ heteris z
ciuibus: sil'r aũt z in alijs amicis. Altera autem
itaq̃z z iusta ad singulos hozum.

¶ Hec est 3ª pticula ꝑme ptis: in qua oñdit q̃ sic amicitie
diuersificant̃ hꝫ diuersas cõicatiões ita iustitia diuersifi
cat̃ hm diuersas cõicatiões: z hec est ꝗ 35ª que pbat̃ pba
tione exẽplari sic. Nõ est eadẽ iustitia iter pẽm z filios z
inter fratres ad inuicẽ neqꝫ iter heteros. i. coetaneos z cõ
ciues. Nã alia est cõicatio pẽis cũ filio: z alia fratris cũ fra
tre: z sic de alijs: z alia z alia iustitia: qꝛ alia z alia sunt que
sibi mutuo tanq̃ debita exhibẽt z de iure exigunt̃: z eadẽ
rõ est in alijs amicis: z ita pz q̃ hm diuersas cõicationes
amicoꝝ diuersificat̃ iustitia. alr est enĩ filiⁿ⁹ puniendus de
iure si percusserit patrem z alr si percusserit fratrem vel
alium amicũ remotum: z sic pz q̃ alia z alia est iustitia in
ter singulos predictozum.

35ª 2ᵒ cl̃o hui⁹. 8.li.

¶ Et icremẽta suscipiũt: q̃ sũt ad magis amicos: est.n.
grauis sodali q̃ ciui pecuniã auferre: z fratri q̃ extra
neo opem non ferre: z patrẽ q̃ quẽuis alium pulsare.
Crescit aũt z iustum cum amicitia simul: quippe cum
sint in eisdem: z eque sese extendant.

¶ Et augmẽtationẽ accipiunt in magis ad ami
cos esse: puta pecunijs prãuare: beterũ q̃dẽ du
rius q̃ ciuem: z nõ iuuare fratri q̃ extraneo: z
percutere patrẽ q̃ quẽcũq̃z aliuz: augmentari
aũt natũ est simul amicitie z iustum vt eiusdez
entia z ad equale pertingentia.

36ª 2ᵒ cl̃o hui⁹. 8.li.

¶ Hec est 4ª pticula ꝑme ptis: in qua ostẽdit q̃ iustitia z
iniustitia augmentant̃ z diminuunt̃ p cõpõnẽ ad magis z
minus amicos: z ita diuersificant̃ hꝫ diuersitatẽ amicitie:
z hec est ꝗ 36ª. s. q̃ iustitia z iniustitia z c. Que pbatur
pbatione exẽplari sic. Bñ facere amico magis est iustũ q̃
bñ facere extraneo: z nocere amico magis est iniustum q̃
nocere extraneo. vbi gra. Si aliq̃s prãuet pecunijs p furtũ
vel p rapinã hoiez sibi familiarẽ z cõnutritũ durius z in
iustius est q̃ si ꝑuaret ciuẽ sibi extraneũ: z magis iniustuz
est si subtrahat auxiliũ a fratre q̃ si subtrahat ab extneo: z
magis iniustũ si pcutiat fratrẽ q̃ si pcutiat aliũ: z ita simul
augẽt̃ iustitia z iniustitia ex hoc q̃ i eisdẽ existũt: z vtraq̃z
pertinet ad quandã equalitatem cõmunicationis.

¶ At vo societates oẽs sil'es sunt ptib⁹ societatis ciui
lis. Nã ob vtilitatẽ aliquã cõueniũt hoies: z aliq̃d eo
rũ cõsequunt̃ q̃ ad vitã ꝓferũt. Ciuilis quoq̃z societas
gra vtilitatis ab initio ꝓstituti pmanereq̃z vꝛ. Hoc n.
z latores legũ cõiectãt: z iustũ id inquit eẽ q̃ publice
ꝑdest. Cetere igit̃ societates p ptes vtilitatẽ appetũt.
Naute q̃dẽ eã q̃ ex nauigatione puenit: acq̃sitionem
inquã pecuniaꝝ: aut aliq̃d tale. Milites aũt eã q̃ fit ex

bello: siue pecuniá siue victoriá siue ciuitatē affectēt. Eodē mō cōtribulesq; ⁊ populares. Nōnulle aūt societates gr̃a voluptatis ꝓstát: vt coꝝ q̃ choros simul exercēt: aliaq; filia: ⁊ eoꝝ q pecunias cōferūt ad cōiuia sibi paráda: he náq; sacrificij cōuictusq; cā fiunt.

z^a ps.c. ¶ Cōicationes aūt oēs pticulis assimilant politice: cōuenīūt.n.in aliquo ꝓferēte: ⁊ acqrentes aliqd eoꝝ que ad vitā. Sed ⁊ politica cōicatio ꝓferētis gr̃a vī: ⁊ ex principio cōuenire ⁊ pmanere: hoc enī ⁊ legis positores cōiectāt ⁊ iustū esse aiunt qd cōiter ꝓferēs. ¶ Alie qdē igit cōicationes p̄m ptes ꝓferēs appetūt: puta nauigatores aūt qdē qd p̄m nauigiū acqsitionem inq̃ pecuniaꝝ: vel aliqd talū. Cōmilitones aūt p̄m bellū siue pecuniā siue victoriā siue ciuitatē appetētes: silr ār ⁊ ꝓtribules ⁊ plebei. ¶ Quedā aūt cōicationes pp delectationē vñr fieri. s. ꝓcreātiū: ⁊ eranistoꝝ: hec.n. gr̃a sacrificij ⁊ ꝓnubij.

¶ Hec est z^a ps hui⁹ capl'i: in qua p̄bs oēs alias cōicationes a cōicatione politica cōpat ad cōicationē politicā. ⁊ cōtinet duas pticulas. In p̄ma ondit q oēs alie cōicationes hūt sil'itudinē cū cōicatiōe politica: ⁊ q̃lr alie cōicationes differūt a cōicatione politica. In z^a pticula ibi Oēs autē he. Jostēdit q ois cōicatio alia a cōicatiōe politica sub cōmunicatiōe politica ꝓtinet. In p̄^a igit pticla p̄ dicit q oēs cōicatiōes hūt q̃dā sil'itudinē cū ptib⁹ politice cōicatiōis: ⁊ est sil'itudo in B q oēs alie cōicatiōes sunt pp aliqd vtile. s. sunt ad B q acqrat aliqd eoꝝ q̃ sunt necia vite: ⁊ cōicatio politica est pp aliquā vtilitatē: pp eni aliquā vtilitatē cōem vñr ciues a pn⁹ sil'ꝓuenisse: ⁊ in B. s. pp vtilitatem pmanere. i. pseuerare in cōicatione: qd p̄: qz legislatores ad B maxie vñr intēdere: vt pcurēt vtilitatē cōem ⁊ hoc dicūt eē iustū. s. pcurare qd cōiter ꝓferēs. i. cōes vtilitatē: in B igit ꝓueniūt oēs alie cōicatiōes cuz politica. s. q̃ sunt gr̃a ꝓferētis. i. gr̃a vtilis sicut cōicatio politica est gr̃a cōferētis. [Alie qdē igit cōicatiōes.] Sed dūt alie cōicatiōes a cōicatiōe politica: qz alie cōicationes ordinant ad aliquā pticularē vtilitatē: sicut nauigātes mercatores itēdūt acqrere pecuniā: ⁊ aly vt bellatores cōmilitones itēdūt acqrere aliqd aliud vt illud pp qd est bellū: siue sit pecunia siue sit victoria sola: siue sit dñiuz alicui⁹ ciuitatis: codē modo ꝓtribules. i. q sunt vni⁹ trib⁹: ⁊ plebei. i. illi q sunt vni⁹ plebis querūt aliqd cōmodū singulare. [Quedā aūt cōicationes.] Remouet dubiū qz vī q aliq cōicatio sit que nō est pp vtile: vt cōicatio que est pp delectationē nō vī esse pp vtile: ⁊ ita talis cōicatio nō vī eē sub politica. Jstud remouet p̄bs. d. q cōicatiōes q̃ vñr eē pp delectationē: vt cōicatio cōcoreātiū. i. sil' coreātiū: vel sil' cantantiū in choro: ⁊ cōicatio eranistoꝝ. i. eoꝝ q vtunt sonis istroꝝ ereoꝝ huiꝰ cōicationes ꝓseuerūt eē cā sacrificij: vt ibi hoies delectabilius detineant: ⁊ ēt cā connubij. i. nuptiaꝝ vt vir ⁊ vxor magis se diligāt cū in tāta iocūditate cōicant oēs hꝰ cōicationes sūt gr̃a alicui⁹ vtilitatis: ⁊ ita sunt sub cōicatione politica. ¶ Intelligēdū est hic q vtile accipit dupl'r. s. large ⁊ stricte: si accipiat large sic accipit p oī eo cōiter qd ꝓfert ad ꝓseruationē vite: ⁊ sic est cōe ad bonū delectabile. Naz delectatio cōfert ad vitā ⁊ ad ei⁹ ꝓseruationē. Alio mō accipit stricte p̄m q distinguit ꝓtra delectabile: ⁊ sic est cōe solū ad bona exteriora. s. ad pecuniā ⁊ ad illa q̃ numismate mensurant cuiusmodi sunt aialia ⁊ blada ⁊ huiꝰ. Dico igit q vtile in pposito accipit cōiter: vt est cōe ad bonuz delectabile ⁊ vtile stricte sumptum.

Notandū Vtile 2^r accipit.

¶ Oēs aūt he sub ciuili societate collocant. Nō.n. presens cōmodū ciuilis affectat: sz ad oēm vitā. Atq; sacrificia ⁊ cetus circa hec faciūt: honorē dijs tribuētes ⁊ sibiipsis requiē p̄stātes cū voluptate. Actusta náq; sacrificia ꝓuentusq; post frugū peceptionē vt primitie celebrabant. Hoc.n. in tpe maxie ocio idulgebāt. Societates igit vniuerse partes esse ciuilis manifestū est. Tales aūt amicitie tales societates sequuntur.

¶ Oēs aūt he sub politica ꝓsueuerūt eē. Nō.n. p̄ñs ꝓferēs politica appetit: sz in oēz vitā. Et sacrificia faciētes eas ⁊ q̃ circa has ꝓgregatiōes honorēsq; tribuētes dijs ⁊ sibiipsis reqez acqrētes cū delectatiōe. Antiqua.n. sacrificia ⁊ cōgregatiōes vñr fieri post fructuū collectiones: puta primitie: maxie.n. vacabāt i his tēporib⁹.

¶ Oēs itaq; cōicatiōes vñr pticle politice eē: ꝓñter aūt tales amicitie talib⁹ cōicationibus.

¶ Hec est z^a pticula scōe partis: in qua p̄bs ostēdit: q ois cōicatio alia a cōicatione politica cōtinet sub cōicatione politica: ⁊ hec est ꝓ 37ª que pbat sic. Ois cōicatio q̃ est pp cōferēs pticulare est sub illa cōicatione q̃ est pp cōferens cōe. Sicut enī pticulare est sub cōi: ita cōicatio pp bonuz pticulare est sub cōicatiōe que est pp bonū cōe: sz ois cōicatio alia a cōicatione politica est pp aliqd pticulare bo^m seu pp pticulare cōferēs: vt pz ex cōicatione nauigationuz ⁊ cōmilitonū: vt pz ex pdictis: ⁊ cōicatio politica est pp bonū cōe. igit ois cōicatio alia ⁊c. Maior hui⁹ rōnis est manifesta: ⁊ ēt p̄ma ps minoris satis pz ex pcedētib⁹: ió p̄bs solū ostēdit B scōaz pte minoris que est q cōicatio politica est pp bonū cōe: vñ dicit q cōicatio politica nō itendit aliqd bonū pticulare ⁊ p̄ñs cōmodū: sed itēdit ad illud qd est vtile p totā vitā: ⁊ B spal'r ostēdit circa cōicatiōes delectabiliū: ⁊ maxie in sacrificijs de qb⁹ min⁹ vī: ⁊ dicit q illi q faciūt sacrificia in hꝰ cōicationib⁹ itēdūt honorē tribuere deo: ⁊ sibiipsis acqrere regem cū aliq̃ delectatione que ordinat ad cōem vtilitatē vite: vñ apud antiquos post collectionē fructuū. s. post autūnū: fiebāt antiqtus sacrificia ⁊ cōgregationes hoiuz ad soluēdū p̄mitias: hoc eniz erat tps cōueniēs: vt tūc hoies gesceren post magnos labores pceedētes: ⁊ sic pz q ista subdunt ordinationi politice quasi ptinentia ad vtilitatē vite. [Oēs itaq;.] Cōcludit ex predictis ꝓclonē intētā. s. q oēs alie cōicatiōes cōtinent sub politica: sicut q̃dā ptes eius: qz oēs alie cōicationes ordinantur ad q̃daz pticularia cōmoda. Politica aūt ordinat ad vtilitatē cōem: ⁊ qz amicitia est in cōicatione: opz q distinctio amicitie seu amicoꝝ attēdat sz cōicationē politicā: ⁊ ex q̃litatib⁹ cōicationū q̃lificant cōicantiū amicitie.

Capitulū quartū

tractatus scōi: in quo numerant spēs cōicationis politice que sunt tres. s. regnū aristocrathia ⁊ tymocrathia: ⁊ sūt tres corruptiones seu trāsgressiones eaꝝ. s. tyrānis oligarthia ⁊ democrathia: ⁊ q tyrānis que Ꝓriat regno est transgressio pessima: ⁊ deinde oligarthia q̃ Ꝓriat aristocrathie, ⁊ vltimo ⁊ min⁹ mala trāsgressio est democrathia q̃ Ꝓriat tymocrathie: ⁊ q in cōicatione domestica inueniunt sil'itudines istaꝝ: cōicatio p̄ris ad filios hz regni figurā: cōicatio in qua p̄ vtit filys tanq̃ seruis sicut in p̄sis hz figurā tyrānidis: p̄ncipat⁹ viri ⁊ vxoris qñ vterq; p̄ncipat sup his que ad eos ptinet hz figurā aristocrathie: sz qñ vir vult rotū p̄ncipatū sibi vsurpare nihil dimittēdo vxori: aut eꝰ qñ vxor total'r p̄ncipat: tunc assimilat oligarthie: cōicatio vo fratrū in domo assimilat tymocrathie. cōicatio vo socioꝝ in domo sine dominatore assimilat democrathie.

¶ Reipublice

¶ Reipublice tres sunt spēs: ⁊ totidē ēt trāsgressiones ⁊ q̃si labes illaꝝ. Et ille qdē sunt regnū: ⁊ optimorum ptās: ⁊ tertia est ea q̃ e censib⁹ fit: quā censu ptātē dicē accōmodatuz videt. Plurimi aūt Rempu. appellare cōsueuerūt. Atq; harum optima qdem est Regnum. Deterrima vo censu potestas.

Cap. 4^m 2. tra. 8. li. ethi. p̄ps ca.

Politice aūt sunt spēs tres: eq̃les autē ⁊ trāsgressiones: puta corruptiones haꝝ. Sunt aūt politice qdez regnum aristocrathia: tertia aūt q̃ a precijs q̃ tymocrathiā dicere ꝓueniēs vī: politicā aūt cōsueuerūt ipsaz plures vocare. Harū āt optima qdē regnū pessima tymocrathia.

B Quarti. c. 2. trac. di⁹ in duas ptes p̄n.

Jstud est 4^m capl'm scōi tractat⁹: in quo agit de specieb⁹ cōicationis politice. ⁊ continet duas ptes p̄ncipales. In p̄^a numerant spēs cōicatiōis politice ⁊ earū corruptiōes: ⁊ ēt cōpant ad invicē. In z^a ibi Silitudines aūt ipsaꝝ. Jponit distinctio cōicationū domesticaꝝ sz silitudinē ad cōicatiōes politicas. p̄^a ps ꝓtinet duas pticulas. In p̄^a determiat de spēb⁹ cōicatiōis politice recte. In z^a ibi Trāsgressio aūt. determinat de corruptionib⁹ istaꝝ spēꝝ politice. In p̄^a igit pticula narrādo ponit numerū spēꝝ cōicationis politice ⁊ cōpat eas ad invicez. ⁊ dicit q tres sūt spēs politice cōicationis: ⁊ totidē ⁊ eq̃les sz numerū sūt trāsgressiōes ⁊ eaꝝ corruptiōes. Spēs aūt cōicatiōis politice st tres. s. regnū aristocrathia ⁊ tymocrathia. Est.n. tymocrathia a tymos qd est pciū dicta: qz in hac politica z^a vant pcia paupib⁹: ⁊ dāna iferunt diuitib⁹ si non ꝓueniūt ad publicas ꝓgregatiōes. Quidā aūt hāc spēz cōsueuerūt vocare cōi noie politicā: eo q est cōis diuitib⁹ ⁊ paupib⁹: vel ex eo q nō hēbat nomē ppriū: ió noīauerūt eā noie sui giūs. Regnū est p̄ncipat⁹ vni⁹: aristocrathia est p̄ncipat⁹ optioꝝ: qz hꝰ cōitas p vtuosos gubernat. Tymocrathia est p̄ncipat⁹ in q̃ plures mediocres p̄ncipant. Iste politice cōpant ad invicē: qz iter eas optimū est regnū in quo vn⁹ optim⁹ p̄ncipat. Pessima aūt. i. min⁹ bona est tymocrathia in qua plures mediocres p̄ncipant: media aūt aristocrathia. Et sciēdū q q̃uis in aristocrathia p̄ncipent pauci ⁊ optimi: tñ nō hūt plenitudinē ptātis ad bñ agēdū sicut hz vnus optimus qui p̄ncipatur.

Notandū

¶ Trāsgressio aūt regni qdē tyrānis est. Jn vtraq; z. n. vnus est princeps. Sz inter sese plurimū differūt. Naz tyrānus qdē suū. Rex aūt eoꝝ q ab ipso regunt ꝓsiderat cōmodū. Nō.n. rex: nisi sit ex sese sufficiēs: ⁊ bonis oibus antecellat. Talis aūt nullius idiget rei: nō ergo suas ipse: sz eoꝝ q regūt vtilitates ꝓsiderat. Qui náq; talis nō est: forte poti⁹ qdā iste p̄nceps q̃ rex. Tyrannis aūt est ꝓtraria regno: suū náq; bonū seq̃t ipse tyrānus: quo magis pz ipsaz esse pessimā: pessimū.n. id est qd est Ꝓriū optimo. Fit aūt in tyrānidē ex regno transgressio. Tyrānis.n. ei⁹ p̄ncipatus est prauitas: in quo vn⁹ est p̄nceps. Prauus aūt rex fit tyrānus. Ex optimatū vo ptāte ad paucoꝝ potētiā fit trāsgressio: vitio p̄ncipū q res ciuitatis p̄ter dignitatē distribuūt: ⁊ cuncta bona sibi vel plurima tribuunt: ⁊ magistrat⁹ semp eisdē plurimi diuitias facientes: pauci igit ⁊ praui pro optimis dñant. Sz ex censu ptāte ad popularē fit trāsgressio. Sunt.n. he finitime. Nā ⁊ censu ptās multitudinis eē solet: ⁊ pares sunt oēs q sūt in censu. Minime vo prauū est popularis ptās: paꝝ.n. reip. trāsgreditur spēm. Res igit publice hoc maxie mō mutant. Minima.n. sic atq; facillima fit ipsaꝝ migratio.

¶ Trāsgressio aūt regni tyrānis: ambe enī monarchie. Dñt aūt plurimū: tyrānus qdē enim sibiipsi ꝓferēs itēdit. Rex aūt qd subditoꝝ. Nō eniz est rex q nō p se sufficiēs ⁊ oib⁹ bonis supexcellēs: talis aūt nullo idiget: vtilia igit sibiipsi qdē nō vtiq; intēdet: subditis aūt: q enī nō talis magis clerotes vtiq; qdē erit q̃ rex: tyrān⁹ aūt ex ꝓprietate huic: sibi enī bonū pseq̃t ⁊ mānifesti⁹ in hoc: qñ pessima: pessimū aūt ꝓtiuz optimo. Trāsgredit aūt ex regno i tyrānidē. Prauitas enī monarchie tyrānis: malus aūt rex tyrānus fit. ¶ Ex aristocrathia aūt i oligarthiā malitia principū q tribuūt q̃ ciuitatis p̄ter dignitatez ⁊ oia vel plurima bonoꝝ sibiipsis ⁊ principatus semp eisdez de plurimo faciētes ditari. Pauci igit principant ⁊ mali p his q maxie epyches.

¶ Ex tymocrathia aūt vtiq; in democrathiā: ꝓtermiales.n. sūt he: multitudis enīz vult ⁊ tymocrathia eē: ⁊ eq̃les oēs q in honorātione minima est puersitas democrathie: paꝝ.n. recedit a tymocrathia. Sic igit politice maxie trāsmutantur: adinuicē ēt de facili corrumpuntur.

¶ Hec est z^a pticula p̄me ptis: in q̃ determiat de corruptionib⁹ seu trāsgressiōib⁹ istaꝝ politiaꝝ. ⁊ p̄ determiat de corruptione regni. z^o de corruptiōe aristocrathie. 3° de corruptiōe tymocrathie. Dicit q̃ q corruptio seu trāsgressio regni vocat tyrānis: ista.n. regnū ⁊ tyrānis ꝓueniūt i gne. s. in B q ambo sūt monarchie. i. p̄ncipat⁹ vnius sic in regno p̄ncipat vn⁹. s. rex: ita in tyrānide p̄ncipat vn⁹. s. tyrān⁹. Sz isti p̄ncipat⁹. s. tyrānis ⁊ regnū dūnt plm: qz tyrān⁹ i suo regimīe itēdit illō qd est vtile sibi. Rex aūt nō intēdit illud qd est sibi vtile: sz qd est vtile subditis: ⁊ hec est ꝓclo 38^a q̃ pbat sic. Nō est rex q nō est p se sufficiēs ⁊ in oib⁹ bonis supexcellēs. s. tā in bonis corpis q̃ ⁊ aīe: q̃ ēt in bonis exterioribⁿ: ⁊ talis nō idiget aliq̃: ⁊ ió nō itēdit vtilitatē propriā. Nā itēdē vtilitatē ppriā ppie est idigentiū: sz ad B itēdit vt bñ faciat subditis: qñ B est supabūdantiū ⁊ pfectoꝝ. Si aūt nō B sit talis. s. supexcellēs i oib⁹ bonis: magis dz dici clerotes q̃ rex: ⁊ dī clerotes ille q nō p electionē nec p successionē: sz p sortē assūpt⁹ est ad p̄ncipādū: sed tyrān⁹ se hz p Ꝓriū ad regē: qz q̃rit bo^m sibiipsi. Ex his est manifestū q corruptionū p̄ncipatuz tyrānis ē corruptio pessima: hec est ꝓ 39^a q pbat sic. Optio p̄ncipatui Ꝓriatur corruptio pessima: sz regnū ē p̄ncipat⁹ optim⁹ ⁊ corruptio Ꝓria regno ē tyrānis. igit tyrānis est pessima corruptionū p̄ncipatuū. Vel p̄ dici q p̄bs itēdit hic pbare q tyrānis Ꝓriat regno: ⁊ tūc fozet ꝓ hec: q sic pbat. Optio Ꝓriat pessimū: regnū ē optim⁹ p̄ncipat⁹: ⁊ tyrānis est corruptio pessima. igit tyrānis Ꝓriat regno: trāsgredit.n. aliqs ex regno in tyrānidē. Cū.n. rex sit malus itēdēs qd ē sibi vtile ⁊ nō qd est vtile subditis: tūc ō rege fit tyrān⁹ ⁊ fit trāsgressio regni i tyrānidē: tyrānis.n. ē p̄uitas monarchie. i. p̄ncipat⁹ vni⁹: ⁊ malus rex fit tyrān⁹. [Ex aristocrathia.] Principatui aristocrathico Ꝓriat oligarthia: q̃ ē p̄ncipat⁹ paucoꝝ ⁊ maloꝝ qui bona ciuitatis nō distribuunt p̄m dignitatē: sz oia bona ciuitatis vel plura eoꝝ sibiipsis vsurpāt: ⁊ plm p̄ncipatus eisdē ꝓferūt vt ipsi ditent ⁊ amici eoꝝ. Fit igit transgressio.

38ª ꝓclo hui⁹. S. li.

39ª ꝓclo hui⁹. S. li.

J gressio cõicationis aristocratbice in oligarthiã maxie qñ
lo-o vtuo soz q plũr aristocratbie pncipanť pauci ť mali:
ť B pt eẽ vl qz pncipãtes q pus erãt boni fiãt mali ex ipsis
eisdẽ pncipãtib⁹ vt pus: vel qz loco ipsoz bonoz surrogãť
mali amotis bonis a dñio ť pncipatu. [Ex tymocrathia.]
Pricipatui tymocratbie ꝺziať ōmocratbia q̃ est pncipat⁹
multoz itẽdẽtiũ solũ bo⁷ paupez: tymocrathia corrũpit
in democrathiã qñ loco multoz pncipãtiũ itẽdẽtiũ bonũ
cõe diuitũ ť paupez: pncipanť multi vel ydẽ vel aly intẽ-
dẽtes bo⁷ paupez tñ: hi duo pncipatus. s. tymocrathia ť
ōmocrathia sũt ꝺterminales. i. vicine vt dicit ꝓbs: assimi
lanť. n. in duob⁹. p in B: q vterqz pncipat⁹ est multitudis.
z⁰ assilanť in B q oẽs q sũt in bonozib⁹ ꝺstituti sũt eq̃les.
Differũt aũt in B q pncipãtes in tymocrathia itẽdũt cõe
bo⁷ diuitũ ť paupez: sz pncipãtes in democrathia itẽdũt
K solũ bonũ paupez: vnde dicit ꝓbs minima est puersitas
democrathie: parũ enim recedit a tymocrathia: que est re-
cte politice spẽs. Sic igiť politice maxie transmutanť ad
inuicẽ: ť ẽt de facili corrũpunť sicut dictũ est superius.

¶ Similitudies aũt ipsaz ť q̃si exẽpla qspiã ť in domib⁹
accipe põt. Societas. n pãis ad filios regni pre se fert
effigiẽ. Nati nãqz pãi sũt cure. Hinc ť Homer⁹ Jouẽ
pãez appellat. Ipsuz nãqz regnũ iperiuz est suapte nã
paternũ. Patris aũt apũ Persas iperiũ tyrãnicuz est:
suis enim filijs vtũť vt seruis. Neri ẽt ad seruos tyrãni-
cũ est: nã in ipso vtilitas agiť beri. Atqz hoc qdẽ rectũ
eẽ vi: sz psaz aberrat: diuersoz. n. diuersa sũt iperia.

E⁴ ps. c. ¶ Similitudines aũt ipsaz ť velut exẽplũ accipiet
aliqs vtiqz ť in domib⁹: pãis qdẽ enim ad filios
L cõicatio: regni hz figurã. Filioz. n. pãi est cura:
hinc aũt ť Homerus Jouẽ pãez appellat: pãnus
enim pncipat⁹ vult regnũ eẽ. ¶ In persis aũt q
pãis tyrãnicus: vtunť. n. vt seruis filijs. Tyrã-
nicus aũt ť dñi ad seruos: dñi. n. ꝓferẽs in ipso
opať: ť hic qdẽ igiť rect⁹ vi. Persicus aũt qui
peccat: differẽtiũ enim pncipatus differẽtes.

¶ Nec est z⁰ ps hui⁹ capl'm in qua distiguit cõicatiões ico-
nomicas hz similitudies cõicationũ politicaz pdictaz. ť ꝺti
net tres pticulas. In p⁰ oñdit qd i cõicatiõib⁹ iconomicis
corrũdet regno ť tyrãnidi. In z⁰ ibi [Viri aũt ť vxoris.]
oñdit qd in cõicatiõe iconomica corrũdet aristocratbie ť
oligarthie. In z⁰ pticula ibi [Tymocrathicus.] Joñdit qd i
domib⁹ corrũdet tymocrathie ť ōmocrathie. In p⁰ igiť pti
cula ō dicit q similitudo ť exẽm pdictaz cõicationũ politica
rũ põt accipi i reb⁹ domesticis: deide dicit q cõicatio pãis
ad filiũ hz figurã regni. Nã pi hz curã filioz: siť rex hz cu
rã subditoz: ť pp B Pomer⁹ Jouẽ pp regiã ptãť appella
M uit pãez: pncipat⁹. n. pãis i domo ẽ qꝺã regnũ. [In persis
aũt.] In cõicatiõe aũt domestica tyrãnidi assilať cõicatio
pãis ad filios vtẽtis filys vt seruis oĩno. In persis. n. pães
vtunť filys vt seruis nõ itẽdẽtes vtilitatẽ filioz: sz solũ vti
litatẽ ppriã. Cõicatio aũt dñi ad suos itẽdẽtis solũ vtilita
tẽ ppriã ť nullã vtilitatẽ seruoz assilanť tyrãnidi. nã dñs
aliquã vtilitatẽ seruoz ꝺz itẽdere. Iste tñ modus vi esse
rect⁹ vel saltẽ nõ ita puersus quo dñi vtunť seruis ad suã
vtilitatẽ sic est modus quo pães vtunť filys tanq̃ seruis.
nã iste est simpl'r puersus: ꝺz enim q pncipãs diuersimo-
de pncipeť diuersis ť nõ sil'r liberis ť seruis.

¶ Viri aũt ť vxoris societas sil'is ẽ optimatũ ptãti: p
dignitate nãqz vir psidet ť in iis q̃ virũ opz. Que vo
vxori accõmodantur hec illi tribuit. Qz si in oibus vir
domieť: in paucoz ptãtẽ mutať: pter dignitatẽ. n. hoc
facit: ť nõ ea rõne qua pstabilioz est. Interdũ aũt do-
N minanť vxores ob amplitudinẽ primonij. Aõ igiť fiũt
iperia ob vtutem: sz ob diuitias ť potentiam: perinde
atqz in paucoz fit potestate.

¶ Viri ãt ť vxoris aristocratbie⁹ vi hz dignita-
tẽ enim vir principať: ť circa h q̃ opz virũ. Que-
cũqz aũt vxori cõgruũt illi reddit. ¶ Oiuz aũt
dñans vir in oligarthiã trãsponiť: pter dignita-
tẽ enim ipz facit ť nõ q meli⁹. Qm aũt principã-
tur vxores heredes existes nõ itaqz fiũt pm vir-
tutem principatus: sed pter diuitias ť potẽ-
tiam: quẽadmodum in oligarthijs.

¶ Nec est z⁰ pticula scẽe ptis: in q̃ oñdit qd in cõicatione
domestica corrũdet aristocrathie ť ei⁹ opposito. Et dicit q
pncipat⁹ q̃ vir ť mulier dñanť in domo mõ debito est ari-
O stocraticus pncipat⁹: qz vir hz dñiuz ť curã circa oia q̃ pti-
net ad vitã pm suã dignitatẽ ť dimittit vxori illa q̃ ptinet
ad eã: ť ō illis ipsa hz dñiuz. [Oiuz aũt dñans vir.] Oligar
thie sũt duo modi i domib⁹ corrũdẽtes. vn⁹ modus est qñ
vir vult oia disponẽ ť nulli⁹ rei dñiuz relinquẽ vxori. Itõ
enim nõ est hz dignitatẽ nec hz q meli⁹: ť assilať iste modus
pncipãdi pncipatui oligarthico: nõ in B q plures pncipãť
ptãtes: sz in B q iste pncipat⁹ est pter dignitatẽ ť pter illõ
qꝺ est meli⁹: ť ẽt est pp po⁷: siť pncipat⁹ oligarthic⁹. Ali⁹
modus est qñ vxores totalr pncipanť eo q ipse sũt here-
des ť iste pncipat⁹ nõ fit hz vtutẽ: ť assilať pncipatui oligar
thico: qz est pp diuitias ť potẽtiã siť accidit in oligarthys.

¶ Fratrũ vo societas silis est cẽsu ptãti. Sũt. n. pares:
pter diaz etatis. Quocirca si multũ etatib⁹ differant:
P nõ fraterna iter ipsos fit amicitia: popularis aũt pote
stas in iis maxie habitationibus est: que domino ca-
rent. Hic enim omnes sunt equales: ť in quibus prin-
ceps est imbecillis: ť vnicuiqz inest potestas.

¶ Tymocrathic⁹ aũt vi q fratruz: eq̃les. n. pter
inquãtũ etatib⁹ differũt: pp qꝺ si multũ etatib⁹
dñt: nõ adhuc fraterna fit amicitia. ¶ Demo-
crathica aũt maxie qdẽ fit i his que sine dñatio-
ne habitationũ: hic enim oẽs ex equali: ť in qbus
debilis q pricipatur ť vnicuiqz potestas.

¶ Nec est z⁰ pticula scẽe ptis: in qua ostẽdit qd in domib⁹
corrũdet tymocrathie ť ei⁹ opposito. ť dicit q pncipatus
fratrũ in domo assilať tymocrathico pnciparui: eo q fra-
tres sũt eq̃les nisi iquãtũ dñt hz etatẽ: in q̃ si multũ dñant
nõ vi eẽ fraterna cõicatio: sz q̃si pãna. [Democrathica ãt.]
Democrathie aũt cõicatiõi assilať cõicatio inhitantiũ do-
mũ q nõ bñt dñatorẽ siť socy morantť i hospitio: ť oẽs sũt
eq̃les: ť si aliqs pncipať hz debilẽ pncipatũ siť ille q pficiť
ad expẽsas faciẽdas: ť vnusqsqz socioz hz ptãtẽ in domo
q̃si ex eq̃li siť accidit in studys gnãlib⁹ in qb⁹ oẽs inhitan
tes eãdẽ domũ sũt eq̃les: B solo excepto q vn⁹ preest qui
noiať pncipalis domus: sed hz valde debilẽ pncipatũ.

Capitulum quintũ

de distinctione specierũ amicitie pm distinctionẽ specieꝝ politice cõicationis: ostendit enim q in vnaquaqz politica cõfigurať amicitia iusto qꝺ est in illa quẽadmodũ regis ad subditos amicitia sicut ť iustũ qꝺ est in illa. s. in supabũdãtia beneficij cui sil'is est paterna excellẽs cuz bñficioz magnitudie ť q viri ad vxorẽ amicitia ť iustuz q̃lis est in aristocrathia. Fratrũ vo amicitia sil'is est beteri thie ť tymocrathie ť q in trãsgressionib⁹ parũ est de ami
M citia: sicut ť iustũ. In tyrãnide vo nulla aut paruissima: qz

A nulla cõicatio cũ vtať subditis vt organo. In ōmocrathia
est plus amicitie q̃z in alys trãsgressionibus: ꝑpter hoc q
in hac plura sunt cõmunia.

¶ In vnaquaqz aũt Republica tãtũ amicitie constat
esse: quãtũ ť iusti. Atqz regis qdẽ amicitia ad eos qui
regunť: in excellẽtia bñficij cõsistit. Confert. n. in eos
bñficia: q ab ipso regunť. Siqdẽ cuz sit bonus curam
ipsoz hz quo bñ sese habeant vt ouiuz pastor. Unde
ť Homerus Agamennonẽ populoz nuncupauit pa-
storez. Talis aũt est ť amicitia paterna: bñficioz vo
magnitudine differt. Est. n. essendi cã pater: qꝺ maxi-
mũ esse certũ est ť enutritionis ac eruditiõis. Nec ea-
dez ť ceteris maioribus tribuunť. Natura nãqz pater
filioz ť aui nepotũ: ť rex eoz qbus psidet iperiũ obti-
B net. Nec aũt amicitie in excellẽtia cõsistunt. Quapp ť
bonorunť ipsi parẽtes. Et iustũ igiť in his nõ idẽ est:
sz qꝺ efflagitat dignitas. Sic. n. sese hz ť amicitia.

Caput 5⁷⁷ a. ra. 8. li. et. l. p⁰ ps ca.

Secundũ vnãquãqz aũt vrbanitatem
amicitia vi quãtũ ť iustũ. ¶ Regis
qdẽ enim ad subiectos in supabũdan-
tia bñficij: bñ facit enim subditis: siqdẽ
bon⁹ ens curã hz ipsoz vt bñ operenť quẽadmo-
dũ pastor ouiũ. vñ ť Homerus Agamẽnonẽ
pastorẽ populoz dixit. ¶ Talis aũt ť paterna.
¶ Differũt aũt magnitudie bñficioz: cã enim
essendi qꝺ nũc putať maximũ est pi ť nutrimẽ
C ti ť discipline. Sz ť h pgenitorib⁹ attribuunť.
¶ Etnã enim principať pater filioz ť pgenito-
res nepotum ť rex subditoz. ¶ In supexcessu
aũt amicitie he: pp qꝺ ť bonorunť parentes: ť
iustũ itaqz in his non idem sed pm dignitatem.
Sic enim vtiqz ť amicitia.

Quint. c. 2. rac. di⁹ in duas p̃tes pn.

Istud est 5⁷⁷ capl'm in quo ꝓbs diuidit spẽs amici-
tie pm diuisionẽ spẽz cõicationis politice
ť cõtinet duas ptes pncipales. In pma ostẽdit qual'r est ť
qual'r diuiditur amicitia pm politias rectas. In z⁰ ibi [In
transgressionib⁹ aũt.] Jostẽdit qual'r est amicitia hz politias
corruptas. Pria ps ꝓtinet tres pticulas. In pma proponit
intẽtionẽ ť ostẽdit qual'r est amicitia pm politiã que dicitur re
gnũ. In z⁰ pticula ibi [Sed ť viri ad vxorẽ.] Joñdit qual'r
D est amicitia pm aristocrathiã. In z⁰ pticula ibi [Qꝺ autez
fratrũ.] Jostẽdit qual'r amicitia accipiť pm tymocrathiam.
In pma igiť pticula ponit intẽtionẽ ť declarat p exẽplum
q̃tũ ad politiã rectã: que est regnuz. Dicit igiť q pm vnã-
quãqz vrbanitatẽ: hoc est politiã vi esse q̃dã spẽs amicitie
eo q in q̃libet politia recta inueniť aliqꝺ iustũ ť amicitia
ť iustitia quodãmõ idẽ sũt vel in eisdẽ. [Regis qdẽ.] Jostẽ
dit qual'r est amicitia hz regnũ ť ꝺparat amicitiã paternã
amicitie regali. o. pmo q inter regẽ ť subditos est amici-
tia in supabũdãtia bñficij: pertinet enim ad regez vt bñfa-
ciat subditis. Si enim rex sit bon⁹ hz curaz subditoz vt bñ
operenť: intentio enim regis ꝺz esse subditos facere vtuo-
sos. Dz. n. dirigere subditos: vt pastor oues: pp hoc Pome
rus regẽ Agamẽnonẽ noiauit pastorem populoz. [Talis
aũt ť paterna.] Cõparat paternã amicitiã regali pm cõue
nientiã ť ꝺziaz dicẽs: q talis est amicitia paterna q̃lis est
amicitia regalis: vtraqz enim est in supabũdantia bñficij: ť
supercedẽtis ad supexcessuz: ť in hoc cõueniũt. [Differũt
aũt.] Sz iste amicitie differũt hz magnitudinẽ bñficioz.

Amicitia enim paterna maior est q̃z amicitia regalis: ť hec
est ꝓclo 40ª que ꝓbatur sic. Illa amicitia est maior rõne E
cui⁹ amatus plura ť maiora bñficia recipit ab amãte: sed 40ª ꝓclo hui⁹. 8. li.
rõne pẽne amicitie amat⁹ plura ť maiora bñficia recipit
ab amante q̃z rõne amicitie regalis. igitur ť. Maior est
manifesta ť minor declarať p hoc q rõne amicitie pẽne
pater dat filio. 3. bñficia maxia. Prio enim generãdo dat
esse filio qꝺ reputať maximũ. 2⁰ educãdo dat filio nutri-
mẽtũ. 3⁰ instruendo dat filio disciplinã ipsuz in bonis mo-
ribus iformãdo: ť sic pater est cã triũ bñficioz q̃ filio tri-
buit: qz est cã essendi ť nutrimẽti ť discipline: sed ista bñfi-
cia nõ recipit subdit⁹ a rege. ¶ Intelligẽdũ q bñficiũ re- Notandũ
gis est simpl'r maximuz: qz rex bñfacit toti multitudini ť
oib⁹ subditis: ť iõ amicitia regalis est simpl'r maior q̃z ami
citia pãna: tñ in cõpõne ad vnã psonã amicitia pãna ma-
ior est q̃z amicitia regalis: maiora enim bñficia tribuit pã
filio q̃z rex tribuit vni ť eidẽ. [Sed ť hec pgenitoribus.] $
Nec aũt tria bñficia pdicta nõ solũ tribuunť pãib⁹ respe-
ctu filioz: sed ẽt attribuunť pgenitorib⁹. s. auis ť proauis
respectu nepotũ ť pnepotũ. [Et nã enim.] Declarat qꝺ iam
dixerat. s. q amicitia pãna ť pgenitoz est respectu filioz
ť nepotũ talis q̃lis est amicitia regalis respectu subditoz:
ť hec est ꝓclo 41ª que ꝓbať p hoc q pẽ pncipatur filys ť 41ª ꝓclo hui⁹. 8. li.
pgenitores nepotib⁹ sicut rex subditis. Filij enim sunt in
ptãte pãis: ť nepotes in ptãte aui: sicut subditi sũt in ptãte
regis. [In supexcessu.] Amicitie pdicte oueniunt in duo-
bus quoz vnũ est q oẽs h⁹ amicitie ꝓsistũt in quodã sup-
excessu vni⁹ ad alterz: ť hoc est manifestũ in rege respectu
subditoz: ť idẽ accidit circa pães ť filios. Quia enim pães
ť pgenitores sunt superexcellẽtes: iõ honorunť a filijs ť ne-
potibus: honor enim debeť superexcellẽti: vt pz ex pmo hui⁹.
Aliud in quo iste amicitie cõueniũt est q nõ est idẽ iustũ
ex vtraqz parte: nõ enim iustũ est q rex faciat subdito idẽ
qꝺ subditus facit regi: nec est iustũ q pẽ idẽ faciat filio qꝺ
filij⁹ patri; sed iu his attendiť pm dignitatẽ. s. vt vterqz fa-
ciat alteri qꝺ est dignũ. Sic enim cõsiderať in amicitia in-
ter eos vt vnus amet alterz pm q dignum.

¶ Et viri ẽt ad vxorẽ eadẽ est amicitia: ť in optimatũ
ptãte. Est. n. vt vtus postulat: ť pstabilioz plus tribui
tur boni ť quod vnicuiqz accommodatur. Sic autem
sese habet ť ipsum iustum.

¶ Sed ť viri ad vxorẽ eadez amicitia ť aristo-
crathia: pm vtutẽ enim ť melioz plus bonuz ť
cõgruens vnicuiqz: sic aũt ť iustum.

¶ Nec est z⁰ pticula pme ptis in qua ostẽdit qual'r pm ari
stocrathiã est amicitia: ť dicit q amicitia que est inter vi-
rũ ť vxorez est talis q̃lis est illa que est in aristocrathia in
qua pficiunť alig pm vtutẽ ť ꝓpterea amanť: ť qz illi qui
pficiunť sunt meliores: ideo attribuiť eis plus de bono ť
vnicuiqz in hac politia attribuiť illud qꝺ ei cõuenit: ť sicut
est de amicitia q̃ est pm politiã aristocrathicã: ita est de iu
stitia que est in ea: vnicuiqz enim in hac politia tribuiť pm
dignitatẽ. ¶ Intelligẽdũ est q qz i politia aristocrathica
pncipanť vtuosi: ť vtuosi in pncipatu ꝓstituti non subtra-
hunt bonũ subditis qꝺ eis ꝓgruit nec auferunt ab aliquo
qꝺ sibi de iure debeť: sz vnicuiqz tribuũt pm dignitatẽ: iõ
in illa politia ꝓseruať amicitia: ť ẽt iustitia tribuẽdo vni-
cuiqz pm dignitatẽ: ť sic est amicitia viri ad vxorẽ: qz enim
vir melior est q̃z vxor: iõ pficiť vxori: tñ vir nõ ꝓcipit nisi
ea que sunt viri: ť dimittit vxori ea que sunt vxoris.

¶ At amicitia fratruz similis est sodalitie: sunt enim pa-
res atqz eq̃les etate. Tales aũt eiusdẽ plerũqz discipli
ne ť eorũdẽ sunt moruz. Sil'is est huic ť q̃ est in censu

ptãte. Ciues.n. pares esse solent: ac boni. Et qsqz nunc
3 domiaĩ nũc paret: z eque: sic igiĩ est i ipsis z amicitia.
¶ Que aũt fratrũ beteritbie assimilaĩ. Equales
eniz z coetanei: tales aũt vni⁹ discipline z vni⁹
moris z in multuz assimilaĩ huic vtiqz z q̃ fm
tymocratbiã: equales eniz ciues volunt z epyi-
ches esse: in parte itaqz principari z ex equali
sic vtiqz z amicitia.
¶ Dec est 3ª pticula pme ptis. in qua ostẽdit qualr amici-
tia accipiaĩ fm tymocratbiã z intẽdit dicere ꝙ amicitia
que est inter fratres est amicitia ꝓ politiã tymocratbicã.
vñ dicit ꝙ amicitia iter fratres assimilaĩ beteritbie. i. ami
citie coetaneoꝝ. Fratres. n. sũt equales z quasi coetanei z
K tales videnĩ esse vni⁹ discipline z vni⁹ moris: vt in pluri-
bus: qz vt dictũ est in 2° huius: mores sequunĩ cõsuetudi-
nẽ vite: z iõ pz ꝙ tali amicitie assimilaĩ amicitia q̃ est fm
politiã tymocratbicã in qua ciues q̃ p̃ficiunĩ sunt eq̃les z
epyiches. i. virtuosi. Et isti p̃ncipanĩ in parte: nec est iustum
ꝙ vnus bẽat totũ p̃ncipatũ sed pticularez z sic equanĩ in
p̃ncipatu: z sic est amicitia iter eos: z illõ obseruaĩ in ami-
citia fratrũ z coetaneoꝝ z cõnutritoꝝ: z sic pz ꝙ amicitia
fratrum z cõnutritoꝝ fm politiã tymocratbicã.
¶ In trãsgressionib⁹ aũt quẽadmodũ z iustũ sic z ami
citia exigua est z mima est in ea q̃ est pessima. In tyrã
nide nãqz nihil aut perparũ est amicitie. In qbus enĩ
nihil est cõmune iperãti: atqz parẽti: nec amicitia est:
L nã neqz iustũ. Sz tale qdez est q̃le est artifici ad istru-
mẽtũ: z aie ad corp⁹: z hero ad seruũ. Dec. n. oia vtili-
tatẽ qdẽ ab iis suscipiũt q ipsis vtunĩ. Sz amicitia nõ
est ad inaiata nec iustũ: qn neqz ad bouẽ vel equum:
neqz ad seruũ ea rõne qua seruus est. Nõ est eni qcq̃
cõe. Seruus eniz aiatũ est instrm. Instrumentum aũt
inanimatus est seruus.
2ª pg. c. ¶ In transgressionib⁹ aũt quẽadmodũ z iustuz
paruũ est: sic z amicitia: z minima est in pessi-
ma: in tyrãnide eniz nihil aut parum amicitie.
¶ In qbus eniz nihil cõe est iperãti z iperato:
neqz amicitia: neqz eniz iustũ: sed velut artifici
ad organũ z aie ad corp⁹: z dño ad seruũ. Ju-
uanĩ qdẽ eniz ꝗ ab his qbus vtunĩ ad vtilitatẽ:
M amicitia aũt nõ est ad inaiata. sed neqz iustũ: sz
neqz ad equũ vel bouez: neqz ad seruum fm ꝙ
seruus: nihil eniz cõe est: seruus eniz aiatũ orga
nũ. Organũ aũt inaiatus seruus.
¶ Dec est 2ª pars huius capl'i: in qua ostẽdit qualr est ami
citia fm politias corruptas. z continet tres pticulas. In p̃ª
ostendit q̃liter est amicitia in tyrãnide q̃ est politia corru-
pta z pessima. In 2ª ibi [Scõm ꝙ qdẽ igiĩ.] ostẽdit qualr
est amicitia dñi ad seruũ z q̃lr nõ. In 3ª pticula ibi [Que
aũt in democratbys.] ostẽdit qualr in alys politys corru-
ptis: vt in democratbia z oligarthia est amicitia. In p̃ma
igiĩ pticula narrando p̃mo dicit ꝙ in transgressionibus. i.
in politys corruptis quẽad modũ iustũ paruz est: ita in eis
parũ est de amicitia. Et ex hoc sequiĩ ꝙ in pessima politia
corrupta vt in tyrãnide est minimũ de amicitia. [In qb⁹
enĩ.] probat qõ narrauit. s. ꝙ in tyrãnide nihil est de ami
citia: z hec est ꝓclo 4.2ª que pbatur sic. Ubi nihil est cõe
4.2ª cõclo hui⁹. 8. li. im perãti z iperato ibi nihil est de amicitia inter iperantẽ
z iperatũ: hoc pz: qz ois amicitia ꝓsistit in cõicatione: quẽ-
admodũ z iustũ ꝓsistit in cõicatione: sed in tyrãnide nihil
N est cõe iperãti z iperato. igiĩ rẽ. Maior pz ex predictis. z
minor ẽt pz: qz in tyrãnide iperãs intẽdit solũ bonũ ppriũ
z vsurpat sibi totũ bonũ qõ debeĩ iperato. vñ tyrannus q
in tyrãnide p̃ncipaĩ nõ intẽdit bonũ cõe: sed ppriũ bonũ
trm. vñ tyrãnus sic se hz ad subditos sicut artifex ad instrz
z aia ad corp⁹: z dñs ad seruũ. Tyrãnus enĩ vtiĩ subditis
vt seruis: hec enĩ tria. s. artifex/aia/dñs iuuanĩ ab his qb⁹
vtunĩ: nõ tñ est amicitia vtentiũ ad ea qbus vtunĩ. Si. n.
in aliquo ꝓsunt eis nõ intendũt pp hoc bonũ eoꝝ nisi fm
ꝙ referĩ ad bonũ ppriũ: z hoc p̃cipue manifestũ est de ar
tifice in cõparatione ad instrm inaiatũ ad qõ nõ est ami
citia neqz iustitia: nec ẽ: est amicitia ad equũ vel ad bouẽ
quãuis sint aiata. vñ sicut nõ est amicitia dñi ad seruũ in-
q̃tũ est seruus: qz nõ bñt aliqõ cõe: sed totũ bonũ serui est
ipsius dñi: z sic bonũ instrti est bonũ ipsius artificis: ita in
tyrãnide bonũ subditoꝝ est bo^m ipsi⁹ tyrãni: z sic in tyrã-
O nide nihil est cõe iperãti z iperato: z qz cõparauit seruum
z ministrũ ad inuicẽ dicit ꝙ ista cõparatio est bona z con-
ueniens: qz seruus est instrm animatũ. sic ecõuerso instrm
est quasi seruus inanimatus.
¶ Ad seruũ igiĩ hoc ipso quo seru⁹ est nõ est amicitia:
sed quo est hõ: nã oi hoi iustũ qõdã est ad oẽm hoiez
q cõicare secũ legẽ pactionẽqz põt quare z amicitiaz:
ratione qua homo est. Perparum igiĩ z in tyrannide
est amicitie atqz iusti.
¶ Scõm ꝙ qdẽ igiĩ seruus non est amicitia ad
ipsuz sed ꝓ ꝙ hõ. Videĩ eni qõdã esse iustũ oi
hoi ad oẽm potentẽ cõicare lege z cõpositione:
P z amicitia vtiqz sed inquãtũ hõ: in paruz vtiqz
z in tyrãnidibus amicitie z iustum.
¶ Dec est 2ª pticula scõe ptis: in qua ostẽdit qualr est ami
citia dñi ad seruũ z qualr nõ: z dicit ꝙ sicut pdictũ est nõ
est amicitia dñi ad seruũ inq̃tũ est seruus: est tñ amicitia
dñi ad seruũ inq̃tũ seruus est hõ. Põt enĩ esse aliqua ami
citia ois hoĩs ad oẽm hoiez inquãtũ cõicant in aliqua lege
vel aliqua cõpõne. i. pacto vel pmisso. Et per hũc moduz
põt esse amicitia dñi ad seruũ. s. inq̃tum seruus est homo:
z sic pz ꝙ in tyrãnide in qua tyrãnus vtiĩ subditis tanq̃
seruis nihil vel parũ est de amicitia z iustitia.
¶ In popularibus aũt potestatibus plurimũ. Cõplu-
ra enim his sunt cõmunia cum sint pares.
¶ Que aũt in democratbijs in plurimũ: multũ
enim cõia equalibus existentibus.
Q
¶ Dec est 3ª pticula scõe ptis: in qua ostẽdit qualr in alys
politys corruptis est amicitia: qz illi q p̃ncipanĩ in hac po-
litia intendũt ad cõe bonũ. s. ad bonũ populare siue totius
multitudinis inq̃tũ volũt equare populares in bonis: vñ
qz in hac politia sunt multa cõia toti⁹ multitudis cui⁹ pres
existũt eq̃les: iõ est multuz de amicitia. Sed in oligarchia
que medio mõ se hz: qz nec intẽdit ad bonũ toti⁹ multitu-
dis nec ad bo^m vni⁹ tñ: sz ad bona paucoꝝ est medio mõ
de amicitia: qz plus q̃ i tyrãnide z min⁹ q̃ i democratbia.

Capitulum sextum

tractatus scõi de subdi-
uisiõe spẽ amicitie ꝓ
diuisionẽ cõicationis: ꝓ eniz diuisionẽ cõicationis distin-
guiĩ amicitia cognata ab amicitia beteritbia: qz in alio z
in alio cõicant. Cognati eniz cõicant in origine z beteri in
nutritione amicitie politice que est inter cõciues: z que est
cõnauigantiũ z cõmilitonũ: z sic de similib⁹ distinguiĩ ꝓ
diuersitatez cõicationũ. Amicitie etiam cognatorum que
sunt naturales vt patris ad filium z fratrũ inter se z alioꝝ

1 cognatoꝝ distinguuntur fm approximationẽ z elongationẽ
a pmo. s. a stipite. Ois enim amicitia cognata dependet ex
paterna que maxia est: amicitia ẽt viri z vxoris est nãlis:
qz homo nãliter est aĩal cõiugale.
¶ Omnis igiĩ amicitia vt dictũ est in societate ꝓsistit.
Cõsanguineã aũt gspiã seiunxerit ac sodalitiã. Liuiuz
aũt amicitie z cõtribulũ z sil' nauigantiuz: z quotquot
sunt tales magis in societate cõsistunt. Ilã stipulatiõe
quasi quadam cõstare videntur. Inter has quispiam
z hospitalitiam collocauerit.

Capitulum sextum. B. li. vbi. ꝓps ca.

In cõmunicatione qdẽ igiĩ ois ami-

citia est quẽadmodũ dictũ est. Biui
det aũt vtiqz aliqs cognatã z beteri-
tbiã. Politice aũt z que cõtribulum
B z que cõnauigãtiũ z q̃cũqz tales cõicatiuis assi
milanĩ magis: q̃si eni ꝓz ꝓfessionẽ quãdã vñ eẽ:
in has aũt ordiabit vtiqz aliqs z peregrinam.

Secũ ca. 2. trac. 6ª in vrce p̃ma p̃ti.

Istud est

capl'm 6^m tractat' scõi: in quo determinat
de subdiuisione amicitie fm diuisionem
cõicationis: q̃dã eni est amicitia nãlis z q̃dã cõicatiua fm
ꝓfessionẽ. Istud cap^m cõtinet tres ptes p̃ncipales. In p̃ma
repetito ꝙ ois amicitia est in cõicatione distinguit species
amicitie de gb⁹ min⁹ vñ iter se z ab alys fm diuersitatez
cõicationis. In 2ª pte ibi [Sed z cognata.] determiat spe-
cialiter de amicitia cognatoꝝ. i. cõsanguineoꝝ. In 3ª parte
ibi [Viro aũt z vxori.] determinat de amicitia cõiugali q̃
est inter virũ z vxorẽ. In p̃ª igiĩ pte repetito ꝙ ois amici-
tia est in cõicatione: distinguit spẽs amicitie de gb⁹ minus
vñ inter se z ab alys fm diuersitatẽ cõicationis: z dicit ꝙ
C qz ois amicitia est in cõicatione: aliqs diuidet amicitiã co
gnatã q̃ est inter ꝓsanguineos z beteritbiã q̃ est iter cõnu-
tritos fm diuersitatẽ cõicationis: cognati. n. cõicant in ori
gine: z beteri in nutritione: z sic differũt fm diuersitatẽ cõ
municationis. Amicitie vo politice q̃ sunt inter ꝓciues z q̃
sunt cõtribulũ. i. iter hoĩes eiusdẽ trib⁹: z cõnauigãtiũ. i. in-
ter eos q sil' nauigãt: z q̃cũqz tales magis bñt sil'itudinem
cõicationis z magis sunt in cõicatione: q̃ amicitia cogna-
ta vel beteritbia. In his amicitys. s. politicis z cõnauigan-
tiũ rẽ. opz confiteri ꝙ hõ amicitie sunt in cõicatione: qz ꝗ
est manifestũ z inter has põt ordinari amicitia q̃ est inter
peregrinos sil' peregrinãtes. In amicitys vo cognata z be
teritbia nõ est illud in quo fit cõicatio ita manifestuz: sed
magis latet q̃ i alys amicitys p̃dictis. vñ amicitia cogna-
toꝝ est naturalis z istam separat ꝓbs ab amicitia cõica-
tiua que videĩ esse fm cõfessionem.
D ¶ Consanguinea vo multiplex est. Pendet aũt ois ex
paterna. Parẽtes eniz diligũt natos vt aliqd sui: nati
vo parẽtes vt aliqd ex illis. Atqz magis sciunt paren
tes eos q sunt ex ipsis: q̃ nati se esse ex illis. Magisqz
cõiunctũ est id ex quo natũ est ipsi nato: q̃ factũ ei qõ
fecit. Est eniz ei ex quo est ortũ ppriũ id qõ ex ipso est
ortũ: vt dens crinis z qõuis bñti. Nulli aũt illoꝝ id ex
quo orta sunt: aut minus. Accedit eodẽ z tẽporis lon-
gitudo. Parentes. n. natos cõtinuo diligũt: illi vo pa-
rẽtes incremẽtis tpe susceptis: z mẽtis cõprehẽsione:
vel sensus. Ex his aũt pz z cur magis diligant mres.
Parẽtes igiĩ natos vt seipsos amãt: qui nãqz ex ipsis
sunt orti sunt quasi ipsi alũ separatione. Nati vo paré
tes vt orti ex illis.
2ª pg. c. ¶ Sed z cognata vñr multifaria esse z depẽde
re ois ex paterna. ¶ Parẽtes qdẽ eniz diligunt E
filios vt suipsoꝝ aliqd existẽtes: filij aũt paren
tes vt ab illis aliqd exñtes. ¶ Magis aũt sciũt
parentes q ex ipsis: q̃ geniti: qm̃ ex ipsis. ¶ Et
magis coapproximanĩ qõ a quo genito: q̃ fa-
ctũ faciẽti. Qõ eniz ex ipso ꝓpinquuz ei a quo:
puta dens vel capillus: vel qõcũqz bñti. Illi ãt
nihil qõ a quo vel minus. ¶ Sz z multitudie
tẽporis: hi qdẽ eniz cõfestim natos diligunt: hi
aũt ꝓcedẽtes tẽporib⁹ parẽtes intellectũ vel sen-
suz accipiẽtes. ¶ Ex his aũt manifestũ: ꝓp que
amãt magis mres. ¶ Parẽtes qdẽ. n. diligunt
filios vt seipsos: q eni ex seipsis velut alteri ipsi F
insepati. Filij aũt parẽtes: vbi ab illis nati.
¶ Dec est 2ª pars huius capl'i: in qua determinat spãl'r de
amicitia cognata. z continet q̃tuoꝝ pticulas. In p̃ª pticula
determinat de amicitia paterna q̃ est p̃ris ad filiuz. In 2ª
ibi [Fratres aũt.] determinat de amicitia fratrũ. In 3ª ibi
[Nepotes aũt.] determiat de amicitia alioꝝ cõsanguineo
rũ. In 4ª pticula ibi [Est aũt ad parẽtes.] ponit ꝓprieta-
tes dictaꝝ amicitiaꝝ. In p̃ª pticula p̃mo narrat qõ ami
citia paterna se hz ad amicitiã alioꝝ ꝓsanguineoꝝ z q̃ est
rõ amicitie p̃ne. 2° ibi [Magis aũt sciunt.] cõparat ami
citiã paternã ad amicitiã filialẽ: z ẽt ad amicitiaz mater-
nã. Dicit igiĩ p̃mo ꝙ amicitia cognatoꝝ vñ esse multifa-
ria. i. in multas spẽs diuisa pp diuersos gradus ꝓsanguita-
tis. Oẽs tñ amicitie cognatoꝝ alie a paterna dependent a
paterna sicut ex p̃ncipio: z itelligit vt mihi vñ per amicitiã
paternã nõ solũ amicitiã p̃ris imediati: sz ẽt amicitiã supe
rioꝝ patrum: vt de auis z pauis. vñ linea cõsanguinitatis
qñqz incipit a supiori p̃re: vt a 3° p̃re vel 4° vt manifestũ
est de gradib⁹ remotis ꝓsanguinitatis. Aliq eni sunt in 4°
gradu. z aliq in 3° z aliq in 5° rẽ. Fm ꝓpingtatẽ vel elonga
tionẽ a supiori p̃re. [Parẽtes qdẽ.] Rõ amicitie paterne
est: qz filius est aliqd ipsius p̃ris: parẽtes. n. diligunt filios
pp hoc ꝙ filij sunt aliqd ipsoꝝ: filij eniz ꝓcreanĩ ex semi
ne parẽtũ. vñ filius est quodãmõ ꝓs p̃ris: ab eo tñ separa-
Sz filij diligũt parẽtes vt ab illis aliqd exñtes. i. inquãtũ
bñt esse ab eis z est sile amicitie qua ꝓs separata diligeret to
tũ a quo separaĩ ponẽdo ꝙ ipz diligeret. ¶ Intelligẽdũ est Notandũ
ꝙ amicitia p̃ris ad filiũ est ꝓpinquissima dilectioni q̃ qs
amat seipz q̃ dilectio est maxia z ab ea ois amicitia deri-
uaĩ: vt videbiĩ in 9° huius. [Magis aũt sciunt.] Cõparat
amicitiã paternã ad filialem ostẽdẽs ꝙ amicitia paterna
maior est q̃ amicitia filialis: hoc est amicitia p̃ris ad filiũ
maior est q̃ amicitia filij ad p̃rem: z hec est ꝓclo 43ª: que D
pbaĩ tripl'r. Primo sic. Quãto aliqs magis cognoscit cãz 43ª ꝓclo
amicitie tanto magis amat z hoc pz: qz ad augmẽtationẽ hui⁹. 8. li.
cãe sequiĩ augmẽtatio effect⁹: sed parẽtes cognoscũt ma-
gis cãm amicitie parẽtũ ad filios q̃ filij cognoscãt causaz
amicitie filioꝝ ad parẽtes. igiĩ rẽ. Maior pz z minor de-
claraĩ sic. cã ꝓp quã parẽtes hoc est p̃res diligũt filios est:
qz filij sunt aliqd ipsoꝝ patrũ: z cã q̃re filij diligunt paren
tes est: qz sunt a parẽtib⁹: sz parẽtes magis sciunt vel scire
p̃nt q sunt ex eis q̃ filij ex qbus sunt. Parentib⁹ eniz fuit
nota gnãtio z nõ filijs: qz filij tũc nõ erãt. igiĩ rõnale est ꝙ
parentes magis diligant filios q̃ ecõuerso. [Et magis co-
approximantur.] 2° pbatur sic. In amicitia cognata quã-
to amans est propinquior amato tãto magis amat ipsuz.
hoc patet: qz in amicitia cognata ratio dilectionis est pro-
pinquitas vnius ad alterum: sed generans est ꝓpinquius

genito q̃ genitũ gnãnti. igit̃ gnãns magis diligit genitum q̃ genitũ gnãntẽ. Maior pz de se. ⁊ minor pz: qm̃ genitus est q̃dã pars gnãntis separata vel separabilis. vm̃ genitũ cõpa rat̃ ad gnãntẽ sicut ptes separabiles ad totuz sicut dens vel capillus. Huiꝰ aũt ptes separabiles a toto ꝓtinent̃ in toto ⁊ totũ nõ ꝓtinet̃ in ptibus: ⁊ iõ gnãns ꝓximior est genito q̃ genitũ gnãnti vm̃ ad ptes nõ vz̃ totũ attinere: vel minus q̃ ecõuerso. ¶ Intelligẽdũ est q̃ ꝓpinguis in ꝓposito dr̃ illud quo habito magis hz̃ illꝰ cui est ꝓpinquũ q̃ ecõuerso. sed habito toto melꝰ ⁊ facilꝰ hz̃ ps q̃ eꝰ. vm̃ illud qõ iclu dit aliud ⁊ nõ eꝰ dr̃ ꝓpinquius ei ⁊ magis q̃ inclusum dicat̃ ꝓpinquũ icidẽti: ⁊ qz pz̃ icludit filiuz tanq̃ aliqd sui ⁊ nõ ecõuerso: iõ pz̃ dr̃ ꝓpingor filio q̃ filius patri. ¶ Sed ⁊ multitudine. ¶ 3° pbat̃ ꝯ sic. Amicitia p diuturnitatez tpis cõfirmat̃ ⁊ auget: ⁊ p maiorẽ multitudinẽ tẽporis paren tes diligũt filios q̃ eꝰ. nã parẽtes diligũt statim natos: sed filij nõ statim cũ nascunt̃ diligũt parẽtes: ⁊ pcessu tẽporis qm̃ accipiũt itellectũ hoc est vsuz intellectꝰ vel sensum ad discernẽdũ parẽtes ab alijs. q̃ parẽtes magis diligũt filios q̃ ecõuerso: qz plurimo tpe dilexerũt ⁊ diuturnitas tẽpo ris auget amicitiã. ¶ Ex his ãt. ¶ Cõparat maternã dilectio nẽ paterne dicẽs q̃ ex pdictis rõnibꝰ põt esse manifestuz q̃re matres magis q̃ patres amant filios: ⁊ põt hic poni ꝯ 44ª pcl° 44ª ⁊ põt pbari p rõnẽ ꝓmã ⁊ tertiã adductas ad ꝯnes pcedentẽ. Primo sic. Cã pp quã parẽtes diligũt filios est: qz filij sunt aliqd ipsoꝝ parẽtũ: ex hoc põt sic argui. Qui magis ⁊ melꝰ cognoscit q̃ sunt sui filij magis diligit eos: ⁊ matres magis sciunt vel scire pñt q̃ sunt eaꝝ filij q̃ pres. igit̃ matres magis q̃ pres amant filios. 2° põt pbari per illud qõ acceptũ fuit in rõne tertia ad ꝯnẽ pcedentẽ. s. qui plurimo tẽpore amant magis amant: ⁊ mres plurimo tpe amãt filios q̃ pres ament eos: qz mres magis ꝓuiuunt cũ filijs vt cõiter q̃ pres. igit̃ ꝛc̃. ¶ Parẽtes qdẽ enĩ. ¶ Illꝰ qõ dictũ erat in scõa rõne ad ꝯnẽ pcedentẽ. s. q̃ parentes sunt ꝓximiores filijs q̃ eꝰ manifestat̃ per hoc q̃ parẽtes dili gunt filios q̃ si seipsos. Filij enĩz q̃ ex parẽtibꝰ gnãnt̃ sunt q̃ si parẽtes alteri ab eis exñtes in hoc solũ qz ab eis sepa ranꝯ: ⁊ filij diligũt parẽtes nõ q̃ si aliqd eoꝝ existẽtes: sed inq̃tũ sunt ab eis nati. vm̃ qz filiꝰ est de subã patris ⁊ pater nõ est de substantia filij: ideo pater est ꝓpinquior filio q̃ ecõuerso: ⁊ plus diligit filium q̃ ecõuerso.

¶ Fratres aũt sese mutuo diligũt: q̃ ex eisdẽ sunt orti. Idẽtitas n. q̃ est ad illa idez inter ipsos facit. Quapp eundẽ sanguinẽ dicũt ⁊ stirpẽ ⁊ talia. Sunt igit̃ quodãmõ idẽ ⁊ in diuisis. Magnũ aũt ad amicitiam est ⁊ enutritos sil' esse: ⁊ etatis cq̃lis. Equalis. n. eq̃lez delectat ⁊ ipsi familiares sodales sunt. Et idcirco fraterna amicitia sodalitie similis est.

¶ Fratres aũt ad inuicẽ ⁊ ex eisdẽ nasci: ad illa enĩz identitas ad inuicẽ idẽ facit: pp qõ aiũt idẽ sanguinẽ ⁊ radicẽ ⁊ talia: sunt aũt idez aliqualr ⁊ in diuisis. ¶ Magnũ aũt ad amicitiã ꝓnutri tũ: ⁊ qõ hz etatẽ: coetaneꝰ. n. coetaneũ ⁊ q̃ vniꝰ moris beteri pp qõ fraterna beterice assimilat̃.

¶ Dec est 2ª pticula scõe ptis: in qua ꝓbs determinat de amicitia fraterna narrando cãm istius amicitie: ⁊ p quid hꝰ amicitia cõ seruat̃. Rõ amicitie fraterne per quã fres se amant ad inuicẽ est ex eo q̃ ex eisdẽ nascunt̃: per B enĩ q̃ nascunt̃ ex eisdẽ sunt quodãmõ idẽ inter se: qz quecũq̃z vni ⁊ eidẽ sunt eadẽ sunt quodãmõ sibiinuicẽ eadẽ. vm̃ cũ filij sint quodãmõ idẽ parẽtibꝰ vt dictũ est idẽtitas filioꝝ ad illa. i. ad parentes facit ipsos filios quodãmõ esse idez: ⁊ pp hoc dicimꝰ q̃ fratres sunt sibi idẽ ad inuicẽ fm sanguinẽ ⁊ fm radicẽ. i. fm sanguinẽ parẽtũ q̃ est radix cõis. Ista ẽt idẽtitas remanet in eis: qz nõ diuidit̃ a parẽtibus nec ab inuicẽ: vm̃ fratres sive sint a parentibꝰ ⁊ a se inuicẽ diuisi: sive nõ idẽ sunt aliqualr: ex hoc. s. q̃ ex eisdẽ nascũ tur. ¶ Magnũ aũt. ¶ Ad cõseruationẽ aũt ⁊ augmẽtationez amicitie fraterne multũ cõfert q̃ sint ꝓpinq̃ fm etatẽ: qz coetanei nãliter ad inuicẽ se diligũt: ⁊ ẽt cõfert ad ꝓseruationẽ istius amicitie q̃ sint ad inuicẽ cõnutriti: beteri enĩz idest cõnutriti ꝓsueuerũt esse vniꝰ moris: qõ est cã mutue amicitie. vm̃ amicitia fraterna similis est beterice. i. cõnutritis vel amicitie cõnutritorum.

¶ Patrueles vo ceteriq̃z ꝓpinqui ex his sunt ꝓuincti: ꝓpterea q̃ sunt ex eisdẽ. Atq̃z alij magis alij minꝰ fiũt ex eo cõiuncti: qz ꝓpe est aũt distat ozigo.

¶ Nepotes aũt ⁊ reliqui cognati ex his quo ap proximant. In ab eisdẽ enim esse: fiunt aũt his qdem ꝓximiores: hi aũt magis alieni: in ꝓpe vel longe a ꝓducente esse.

¶ Dec est 3ª pticula scõe ptis: in qua ꝓbs determinat de amicitia alioꝝ cõsanguineoꝝ: ⁊ dicit q̃ nepotes ⁊ alij cõ sanguinei appropinquãt sibiinuicẽ in hoc q̃ sunt ab eisdẽ: ⁊ differũt in hoc q̃ qdã sunt magis ꝓpinq̃ ⁊ qdaz minus: q̃tuz sunt ꝓpingores vel remotiores a ꝓducente. i. a ꝓma radice cõsanguinitatis. Primũ enĩ in oibus est mẽsura p approximationẽ ad qõ vel remotionẽ a quo dr̃ vnusq̃q magis cõsanguineus vel minus.

¶ Amicitia aũt que filioꝝ est ad parẽtes: ⁊ boium ad deos: vt ad bonũ est atq̃z excellẽs. Nã maxia bñficia cõtulerũt. Fuerũt. n essendi cã ⁊ alimẽti ac educatiõis. Habet aũt ⁊ voluptatẽ ⁊ vtilitatẽ talis amicitia ma gis q̃ extraneorum: quãto ⁊ vita cõmunior ipsis est. Sunt aũt ⁊ in fraterna amicitia ea q̃ ⁊ in sodalitia sũt: ⁊ magis in bonis ⁊ oino in sil'bus quãto cõiuncti sunt magis: atq̃z ab ortu sese mutuo diligũt. Et quãto sunt magis similiũ morũ q̃ ex eisdem sunt orti ⁊ sil' nutriti: ⁊ sil' educti ac eruditi: pbatio. n. q̃ dẽ fit tpe plurima est atq̃z firmissima. Sunt ẽt ⁊ ceteris in ꝓsanguicis ea que ad amicitiã attinent: vt rõnũ cõpatio flagitat.

¶ Est aũt ad parẽtes qdẽ amicitia filijs: ⁊ boi bus ad deos vt ad bonũ ⁊ superexcellẽs: bñ enĩz fecerũt maxie: essendi enĩ ⁊ nutriẽdi cure ⁊ na tis eiꝰ q̃ est disciplinari. Habet aũt delectabile ⁊ vtile talis amicitia magis q̃ alienoꝝ quãto ⁊ cõior vita ipsis est. ¶ Sunt autez ⁊ in fraterna quecũq̃z qdẽ ⁊ in beterica: ⁊ magis in his qui epyicbes ⁊ totalr filiꝰ quãto ꝓximiores ⁊ ex natiuitate exñtes diligũt ad inuicez ⁊ vt magis vnius moris qui ex eisdẽ. ⁊ cõnutriti ⁊ discipli nati: sil' ⁊ hz tps pbatio plurima ⁊ fortissima.

¶ Analogũ ãt ⁊ i reliqs cognatoꝝ amicabilia.

¶ Dec est 4ª pticula scõe ptis: in qua ꝓbs ꝓponit ꝓprie tates amicitiaꝝ pdictaꝝ. ⁊ p̃ ponit ꝓprietates amicitie fi lialis que est filij ad parẽtes. 2° fraterne. 3° amicitie que est alioꝝ amicoꝝ vel cõsanguineoꝝ. Primo igit̃ ꝓponit duas ꝓprietates amicitie filioꝝ ad parẽtes. ꝑª est q̃ ami citia filioꝝ ad parẽtes est sicut ad qõdã boꝰ superexcellẽs. Nã parẽtes sunt maxime bñfactores filijs: inquantũ sunt filijs cã essendi nutriendi ⁊ disciplinẽ: ⁊ talis est amicitia hoꝝ ad deũ, scõa ꝓprietas est q̃ amicitia que est inter fi

lios ⁊ parẽtes hz delectationẽ ⁊ vtilitatẽ ⁊ tanto magis q̃ amicitia extraneoꝝ q̃to magis cõicent in vita. Ex hoc. n. q̃ cõicant in vita ꝓuenit q̃ sunt sibiinuicẽ vtiles maxime ⁊ delectabiles. ¶ Sunt aũt ⁊ in fraterna. ¶ Proprietas ami citie fraterne est q̃ in ea inueniunt̃ eadẽ que in beterica. i. connutritoꝝ: ⁊ magis est inter fratres vtuosos amicitia q̃ inter alios cõnutritos eo q̃ ꝓximiores sunt ad inuicẽ: hoc tñ. s. q̃ iter fratres vtuosos est amicitia maior q̃ iter alios cõtingit ex tribꝰ. ꝓmo pp hoc q̃ sunt ꝓximiores: iõ statim nati se inicẽ dilexerũt. 2° ꝓpter maiorẽ silitudinẽ: fratres enĩz qui sunt ex eisdẽ nati ⁊ sil' cõnutriti ⁊ disciplinati ma gis vident̃ esse vnius moris: ⁊ sic ꝓpter maiorẽ sil'itudinẽ in moribus est inter eos maior amicitia q̃ inter alios. 3° fm experientiã amicitie: qz fm multũ tẽpus vnus ꝓbauit aliũ: ⁊ illa pbatio fm tẽpus est plurima qz p multũ tẽpus ⁊ firmissima. ¶ Analogũ aũt. ¶ Amicitia que est inter alios cõsanguineos accipit̃ fm ꝓprietatẽ amicitie fraterne: nã aliqui cõsanguinei deriuant̃ a fratribus: vt superius dictũ est. vm̃ amicitia alioꝝ amicoꝝ ꝓsanguineoꝝ analogice est sumẽda: vt in esse ꝓpe vel longe a stipite.

¶ Viro aũt ⁊ vxori fm nãm amicitia videt̃ inesse: hõ nãq̃z natura cõiugale magis est q̃ ciuile: quãto prius ⁊ necessariuz magis est domus q̃ ciuitas: ⁊ pcreatio cõmunior aiãlibus. Atq̃z ceteroꝝ qdẽ aiãliũ hic societatis est terminus. Noies aũt cõiugiũ subeunt nõ solũ pcreationis: sed eoꝝ ẽt gra que ad ipsaz cõferũt vitã. Officia nãq̃z cõtinuo sũt diuisa: atq̃z alia viri: alia sũt vxoris. Opem itaq̃z sibi mutuo ferunt res ꝓprias in cõmuni ponentes.

3° ps ca. ¶ Viro aũt ⁊ vxori amicitia videt̃ fm nãm exi stere: hõ enim in nã cõiugale magis q̃ politicũ ⁊ q̃to prius ⁊ necessariũ magis domꝰ ciuitate ⁊ filioꝝ pcreatio cõmunius aiãlibus. ¶ Alijs qdẽ igit̃ intãtũ cõmunicatio est: boies aũt non solũ pcreationis filioꝝ gra cohabitant: ⁊ ẽt eo rum que in vitã. Cõfectiz enĩz diuisa sunt opa: ⁊ sunt altera viri ⁊ vxoris. sufficient igitur ad inuicem ad cõe ponentes ꝓpria.

¶ Dec est 3ª ps ꝑncipalis huiꝰ capl'i: in qua determinat de amicitia que est inter virũ ⁊ vxorẽ. ⁊ cõtinet 4°r pticulas. In ꝓma ponunt̃ due ꝓprietates amicitie cõiugalis. In 2ª ibi. ¶ Propter hoc aũt. ¶ narrat qualr amicitia cõiugalis se hz ad oẽs spẽs amicitie. Posset enĩ eẽ du biũ. vtrũ amicitia cõiugalis sit ꝓpter vtile tm̃ vel pp dele ctabile vel pp honestũ bonuz: vel sit vna spẽs amicitie di stincta a dictis spẽbꝰ amicitie. Illud vuꝰ remouet ꝓbs. d. q̃ amicitia cõiugalis hz vtilitatẽ p hoc q̃ facit ad sufficiẽ tiã vite domestice: hz ẽt delectationẽ in actu gnãtionis: nõ accidit in gnõne alioꝝ aiãliũ: ⁊ sic amicitia coniugalis est pp vtile ⁊ pp delectabile. Põt ẽt B amicitia esse pp vtutẽ: vt si vir ⁊ vxor sint epyicbes. i. vtuosi: vtriusq̃z enĩz tã viri q̃ vxoris est vtus ꝓpria: ⁊ si vterq̃z bñ operet̃ fm vtutez ꝓpriã erit amicitia eoꝝ pp vtutẽ ⁊ erit vtriq̃z magis iocũ da: qz vterq̃z gaudebit de ꝓpria vtute alteriꝰ. Et sic pz q̃ hic amicitia cõiugalis nõ est solũ ꝓpter vtile nec solũ pp delectabile nec solum ꝓpter bonum honestum: sed est vel esse põt ꝓpter vnũq̃q̃z istorum.

¶ Filij aũt parentũ vincula sunt: ⁊ nexus. Idcirco ⁊ ci tius ii qui carẽt liberis dissoluunt̃. Filij nãq̃z bonum est vtriq̃z cõe. Ipsuz autẽ cõmune cõtinet.

¶ Coniunctio aũt filij vz̃ esse: ꝓpter qõ ⁊ citius steriles dissoluunt̃. Filij enim cõmune bonum ambobus. cõtinet aũt cõmune.

¶ Dec est 3ª pticula tertie ptis: in qua ostẽdit per que ami citia cõiugalis seu societas cõiugalis cõseruat̃: ⁊ ꝓbat̃ q̃ cõiunctio maris ⁊ femine p ꝓplem in esse conseruat̃: ⁊ hec est ꝓclo 47ª que ꝓbat̃ sic. Cõiunctio maris per carentiaz ꝓlis dissoluit̃. igit̃ hz̃ cõiunctio per ꝓplem in esse ꝓseruat̃. De ista rõne ꝓmo ponit ꝓclõnẽ: deinde ponit̃ ꝓbatio mi noris que est q̃ steriles. s. qui carent ꝓle citius ab inuicem separant̃. apũd antiquos enĩz fiebat dissolutio matrimonij cã sterilitatis. ⁊ rõ hz̃ est: qz ꝓles est cõe bonuz amboꝝ. s. viri ⁊ vxoris quoꝝ cõiunctio est ꝓpter ꝓplem. Illud autẽ qõ est cõmune amicoꝝ cõseruat amicitiam eozũdẽ: qz vt dictũ est supra: amicitia cõsistit in cõmunicatione.

¶ Querere vo quonã mõ viro viuendũ est cũ vxore: ⁊ oino amico cũ amico: nil aliud est q̃ querere qõ iustum est. Rõ enĩz idẽ iustuz videt̃ amico ad amicum: nec ad alienum ⁊ sodalem ac cõdiscipulum esse.

3 ¶ Qualiter aũt cõuiuendũ viro ad vxorẽ: ⁊ totaliʳ amico ad amicũ: nihil alterum videt queri q̃ qualiʳ iustũ. Nõ enim idẽ videt amico ad amicum: neq̃ ad extraneũ ⁊ heterũ ⁊ cõdiscipulum.

¶ Hec est 4ª ptícula tertie ptis: in qua ꝓbs rñdet cuidam qõni que est: qualiʳ vir ⁊ vxor debeant ad inuicẽ cõuiuere ⁊ qualiʳ amici debent cõuiuere ad inuicẽ. Rñdet dicens: q̃ illud querere non est aliud q̃ querere qualiʳ illud se bꝫ qõ iustũ est inter virũ ⁊ vxorẽ. Sic enim debẽt ad inuicem cõuiuere q̃ vterq̃ seruet alteri qõ iustũ est. Illud aũt qõ iustũ est nõ est idẽ apud oẽs. Nõ enim idẽ est iustum qõ vt ob seruãdũ esse ad amicũ ⁊ ad extraneũ ⁊ ꝓnutritũ ⁊ discipulũ. Quid aũt iustũ sit inter virũ ⁊ vxorem magis ptinet ad iconomicã q̃ ad ethicã. Ex isto loco videt: q̃ amicitia
K est q̃dã iustitia: q̃ idẽ videt esse opus amicitie ⁊ opus iustitie. Nã facere illud qõ iustũ est amico: est opus amicitie ⁊ etiam est opus iustitie.

Tract.3ª s.ii. **Tractatus tertius** de accusationibus ⁊ querimonys q̃ circa amicitias cõtingũt cõtinens duo capl'a. Primo ostendit qualiʳ fiunt accusationes ⁊ querimonie in amicitys ꝓsonarꝫ equalitꝫ. In scõo capl'o ibi [Differũt aũt in his.] ostendit qualiʳ fiũt accusationes in amicitys personarum inequalium. s. superexcedentis ⁊ superexcessi.

¶ Cum tres sint amicitie vt ab initio dictũ est: ⁊ in vna quaq̃ aliq̃ sint pares amici: aliq̃ impares: naq̃ siliʳ boni fiunt amici: ⁊ prestabilior deteriori: siliʳ ⁊ iucũdi: ⁊ ob vtilitatẽ ẽt in cõmodis pares ⁊ differẽtes. Pares qdẽ tã amando q̃ ceteris equales esse opꝫ. Impares autẽ id reddere qõ excellentie rõ flagitat.

L Capl. ꝓm 3. tra. s. ii. ethi. ꝓ ps ca.

Trinis itaq̃ existẽtib⁹ amicitijs quẽadmodꝫ in principio dictum est ꝑm vnãquãq̃ his qdẽ inequalitate amicis existẽtibus: his aũt ꝑm superexcellentiã: etenim siliʳ boni fiunt amici ⁊ melior deteriori. Siliʳ autẽ ⁊ delectabiles: ⁊ ꝓpter vtile equantes amicitijs vtilitatibus ⁊ differentes: equales qdẽ ꝑm equalitatẽ opꝫ in amare: ⁊ reliquis equare: ⁊ inequales autem analogum superexcellentijs assignare.

*Primi. c. 3. trac. di° in 4°r. p. tes pn. **Primum** capl'm cõtinet 4°r ptes pncipales. p̃ª est narratiua in qua narrat q̃ ĩ quolꝫ genere amicitie põt esse eq̃litas inter amicos ⁊ superexcessus: ⁊ qd ĩ vnaquaq̃ amicitia ad querimonias vitãdas debeat obseruari. In 2ª pte ibi [Fiunt aũt accusationes.] ostẽdit in qbus amicitys vt in amicitys pp vtutẽ ⁊ delectationes nõ fiunt rõnabiliter accusatiões nec querele. In 3ª pte ibi [Que aũt pp vtile.] ostẽdit qualiʳ fiunt accusatiões in amicitia pp vtile. In 4ª pte ibi [Dubitationẽ aũt bꝫ.] mouet ⁊ soluit vna dubitatio querens qd in amicitia pp vtile sit mẽsura retributionis faciende. In p̃ma igit pte narrat qd in amicitys opꝫ obseruari ad q̃rimonias vitandas: ⁊ p̃mo narrat q̃ in qualꝫ spe amicitie põt esse equalitas inter amicos: ⁊ ẽt põt esse superexcessus. vñ cũ tres sint spes amicitie vt superius dictũ est. s. amicitia pp vtile: amicitia pp delectabile: ⁊ amicitia pp bonestũ: ꝫ qualꝫ istarꝫ spẽrꝫ possunt amicitie se bne vel ꝫ equalitatẽ vel ꝑm excellentiã: vt pꝫ. Nã in amicitia que est pp vtutẽ pñt amici esse equaliʳ boni: ⁊ põt vnus esse melior altero. Siliʳ in amicitia que est pp delectabile pñt amici esse equaliʳ delectabiles: ⁊ ẽt pñt se bne ꝑm superexcellẽtiã ⁊ defectũ. Siliʳ in amicitia que est pp vtile pñt amici esse equaliʳ vtiles: ita q̃ vnus nõ sit vtilior alterio: ⁊ ẽt pñt differre ꝫ magis ⁊ minus: ita q̃ vnus sit magis vtilis alteri q̃ econuerso: ꝫ viso. s. q̃ in qualibet spe amicitie põt esse eq̃litas ⁊ excessus. Ex hoc põt videri qd in amicitys ꝫ obseruari ad vitandum accusationes ⁊ querelas ⁊ est illud obseruãdũ: q̃ si amici sint equales ꝫ qualscũq̃ spes amicitie opꝫ q̃ adequent q̃ ⁊ q̃ ad ꝫ qõ est amare: vt. s. vterq̃ ab altero equaliʳ amet ⁊ diligat: ⁊ q̃tũ ad reliqua obsequia amicorꝫ. Si aũt fuerint inequales opꝫ q̃ vtriq̃ eorꝫ assignet aliqd ꝑm ꝓportionẽ excessus ⁊ defectus: vt. s. melior plus amet ⁊ plura obsequia exhibeant ei ꝑm ꝓprietatem dignitatis.

¶ Fiunt autẽ in amicitia que vtilitatis est grã vel sola vel maxime incusationes nõ sine rõneq̃ querele. Qui nãq̃ sunt ob vtutẽ amici: ꝓmpti sunt ad bñficia sibi mutuo cõferẽda. Hoc enim est ⁊ vtutis ⁊ amicitie. Atq̃ cum ad hoc certatim ꝓperent: nulle ꝓrsus inter ipsos accusationes nec rixe fiũt. Nemo enim amanti bñficia cõferenti succenset: ꝫ si sit gratus bñficijs rñdet. Atq̃ qui in bñficijs cõferendis exuperat: cũ id assequat qõ cupit nõ icusabit amicũ. Uterq̃. n. bonũ affectat: nec in his que ob voluptatẽ cõstant querele nimiũ fiunt: nã si simul degere gaudent: fit id simul vtrisq̃ qõ appetũt. Ridiculus aũt videt ⁊ est q̃ nõ delectantẽ incusat cum liceat nõ cõuersari.

¶ Fiunt aũt accusatiões ⁊ querele in ea que ꝫ vtile amicitia vel sola vel maxime rõnabiliter. 2ª ps

¶ Qui qdẽ enim ꝓpter vtutem existũt bñ opari ad inuicẽ ꝓmpti sunt. Hi enim vtutes ⁊ amicitie ad hoc aũt cõtendentium nõ sunt accusatiões neq̃ pugne. Amantẽ enim ⁊ bñfacientem nullus vult contristari: sed si ille q̃ recipit bñficiũ sit gratus ꝫ studere ad retribuendũ per aliud bñficiũ: ⁊ si ita sit q̃ vnus eorꝫ sit superexcellẽs in vtute q̃ ⁊ q̃ nõ tãtũ recipiat quãtũ impedit: ⁊ si ꝓsitur illud qõ appetit nõ accusabit amicũ suũ. Illud aũt qõ ab vtroq̃ appetit est bonũ. i. ꝓueniẽs ⁊ honestũ: ⁊ hoc est illõ qõ nõ excedit facultatẽ amici: vel põt declaratio minoris ẽ ista. In amicitia ꝓpter honestũ vterq̃ amicus est bonꝰ simpliʳ: ⁊ ẽt amico suo: ⁊ in illa amicitia neuter amicorꝫ exp̃etit ab altero nisi q̃ ipse bonus sit: ⁊ ita in tali amicitia vterq̃ amicorꝫ hꝫ ab amico illud qõ appetit. [Non oino aũt.] Qz ẽt in amicitia pp delectabile nõ sit rõnabiliʳ accusatio aut querela pbat: ⁊ hec est ꝓclo 4.9ª que ꝓbat sic. 40ª ꝓclo iuu. s. ii.
In amicitia pp delectabile opꝫ q̃ amici siʳ cõmorentur: aliʳ nõ põt vterq̃ a reliquo recipere delectationes. aut igitur amici tali amicitia gaudẽt in cõmorari ad inuicẽ vel non gaudẽt in hoc. Si gaudẽt in cõmorari tũc vterq̃ recipit a reliquo qõ appetit. s. delectationẽ: aliter nõ gauderent in cõmorari: ⁊ p ꝓñs tũc nõ fit accusatio nec q̃rela: cũ vterq̃ habeat a reliquo qõ appetit. Si aũt nõ gaudẽt in cõmorãdo tũc nõ fit rõnabiliʳ querela vel accusatio: ridiculũ enim
B est q̃ ille q̃ nõ gaudet cõmorari cum illo a quo nõ recipit delectationẽ accuset illũ q̃ nõ exhibet delectationẽ cuꝫ in sua prãte hẽat nõ morari cuꝫ illo. vñ nõ delectatus põt recedere a nõ delectante ⁊ querere sibi delectationẽ aliũde: ⁊ iõ nõ põt rõnabiliʳ accusare nõ delectantẽ.

¶ At in ea q̃ vtilitatis grã cõstat locũ incusationes habent atq̃ querele: nã cũ sese mutuo p vtilitate vtant semp indigent pluris: ⁊ minus q̃ opꝫ sese bne putãt ⁊ querunt ex eo qa nõ tot assequunt quot idigẽt cũ sint digni. Qui vo ꝓferũt bñficia nequeũt tot ꝓferre quot indigent ii in quos bñficia cõferuntur.

¶ Que aũt pp vtile accusatiua in vtilitate enim 3ª ps ca. L
vtẽtes ad inuicẽ semp pluri indigẽt ⁊ minꝰ habere existimãt cõueniẽte: ⁊ cõquerunt qm̃ non quãtis indigẽt tantis sortiunt digni existentes. Benefaciẽtes aũt nõ pñt sufficere ad tanta quãtis patientes indigent.

¶ Hec est 3ª ps pncipalis huiꝰ capl'i: in qua ostendit qualiʳ fiunt accusationes ⁊ querimonie in amicitia vtili: ⁊ ꝓtinet tres ptículas. In ꝑma narrat q̃ in amicitia pp vtile fiunt accusationes ⁊ cãm huiꝰ assignat. In 2ª ibi [Uidet autẽ.] ponit rõnẽ querelarꝫ que accidũt in amicitia pp vtile. In 3ª ptícula ibi [Potenti aũt.] docet qualiʳ hꝰ accusationes ⁊ querimonie fiunt vitãde. In p̃ª ptícula narrat ꝓbs q̃ in amicitia vtili fiunt accusationes ⁊ querele: ⁊ cãm accusationũ ⁊ querelarꝫ assignat: ⁊ p̃mo narrat q̃ ibi fiũt accusationes. s. q̃ illa amicitia que est pp vtile maxie patit accusationes ⁊ querelas: ⁊ cãm huius assignat ⁊ est: qz vterq̃ a reliquo minꝰ recipit q̃ dignũ iudicat. vñ illi qui se inuicem vtunt ad vtilitatẽ pluri indigẽt q̃ eis dat: ⁊ estimãt q̃ minus recipiũt q̃ eis ꝓueniat: ⁊ pp hoc cõquerunt q̃ nõ recipiũt tanta q̃tis indiget: cũ sint (vt estimat) tantorꝫ digni. 4ª ꝓclo iuu. s. ii.
Benefactores aũt eꝫio dicũt q̃ nõ pñt sufficere ad dandũ tanta quãtis idigẽt illi q̃ ab eis patiunt: ⁊ hec est cã pp quã in hꝰ amicitia fiunt accusationes: ⁊ põt ꝫ poni ꝓ 50ª. s. q̃ in sola amicitia que est pp vtile rõnabiliʳ fiũt accusationes ⁊ querele: qz nec in amicitia pp vtutem nec in amicitia ꝓpter delectationẽ vt pbatũ est ꝓus: ⁊ in amicitia pp vtile rõnabiliʳ fiunt accusationes: cũ vterq̃ nõ recipit a reliquo ꝑm q̃ est dignũ. igit in sola amicitia pp vtile rõnabiliʳ fiunt accusationes ⁊ querele.

¶ Uidet aũt vt duplex est iustũ: aliõ sine scripto: aliõ lege. Sic ⁊ eiꝰ amicitie q̃ vtilitatis ẽ grã: alia moralis: alia legitima esse. Fiunt igit incusatiões tũ maxie cuꝫ nõ p eadẽ cõmutat atq̃ legitima qdẽ est ea q̃ in definitis ꝓsistit: ⁊ q̃dam est oino sordida de manu in manũ: q̃dã liberalior ad tẽpus: ꝫ p pactionẽ qd p quo. Est id qõ debet in hac manifestũ ⁊ nõ ambigit. Dẽt aũt dilationẽ ad amicitiã attinẽtẽ. Quapp apud nõnullos tales nõ sunt iudicia: ꝫ arbitrant eos oportere cõtẽtos eẽ q̃ fide cõmutarũt. Moralis autẽ nõ in definitis ꝓsistit: ꝫ vt amicũ qdẽ munere afficit: aut aliqd aliud in illũ cõfert. Accipere aũt dignũ esse censet equale aut plus: q̃si non dederit sed mutauerit. Atq̃ si nõ vt cõmutauit dissolutio fit incusabit. Hoc aũt iõ accidit: qa oẽs vel plurimi volũt qdẽ honesta: anteponũt aũt ea q̃ p̃sunt. Atq̃ honestũ qdẽ est bñficia cõferre: nõ vt vicissiz suscipiant. Utile vo suscipe.

¶ Uidet aũt quẽadmodũ iustũ est duplex hoc qdẽ nõ scriptũ hoc aũt ꝑm legẽ: ⁊ eius que ꝑm vtile amicitie. Hec qdẽ moralis hec aũt legalis esse. Sunt igit accusationes maxie: cũ nõ ꝫ eadẽ cõmutabũt ⁊ dissoluunt. ¶ Est aũt legalis qdẽ in dictis. Hec qdẽ oino venalis ex manu in manũ: liberalior aũt in tpe ꝑm cõfessionẽ qdez aũt qd pro quo. Manifestũ aũt in hac debitum ⁊ nõ ambiguũ: amicatiua aũt dilationẽ hñt: pp qõ apud quosdã hoc nõ sunt iusta: ꝫ existimãt oportere diligẽ eos q̃ ꝫ fidẽ cõmutãt. ¶ Moralis aũt nõ in dictis: ꝫ vt amico donat vel cuicũq̃ aliꝰ: ꝓferri aũt dignificat eq̃le vel plus dãs vt nõ dans sed accõmodãs. Nõ siliʳ aũt cõmutans ⁊ dissoluẽs accusabit. Hoc aũt accidit pp velle qdẽ oẽs vel plures bona: eligẽ aũt vtilia: bonũ aũt benefacere non vt contra patiat: vtile autem beneficiatum esse.

¶ Hec est 2ª ps tertie ptis: in qua ꝓbs ponit rõnẽ accusationũ ⁊ querelarũ que accidũt circa amicitiã pp vtile. ⁊ p̃ distinguit amicitiã vtilẽ ꝑm distõnẽ iusti: sicut enim est duplex iustũ: hꝫ qdẽ nõ scriptũ vt iustũ nãle: ⁊ aliud est iustum ꝑm legẽ scriptã: qõ ꝓbs in 5° huiꝰ noiauit iustum legale: ita est in amicitia pp vtile: q̃ q̃dã est amicitia pp vtile morale: ⁊ q̃dã est amicitia pp vtile legale: ⁊ põt esse distinctio de vtilitate. s. q̃ q̃dam est vtilitas moralis que cõrrñdet iusto nõ scripto: ⁊ q̃dã ẽ vtilitas legalis q̃ cõrrñdet iusto legali. Amicitia pp vtile morale est qñ vnꝰ exhibet alteri vtilitatem ꝑm q̃ ptinet ad bonos mores. Amicitia legalis est qñ vnus exhibet vtilitatẽ alteri ꝑm q̃ a lege est statutũ. Maxime aũt fiũt accusationes in amicitia vtili qñ nõ ꝫ eadẽ amicitiã vel vtilitatẽ cõmutãt. vbi grã cum vnus exhibet vtilitatẽ ꝑm exigẽtiã legis. s. exibẽdo aliq̃ vtile pro tanto q̃tũ valꝫ ꝫ legẽ fori: vt p tanto quãto põt vẽdi in foro: ⁊ alius regrit eã ꝫ cõueniẽtiã bonorꝫ mox dicẽdo q̃ sum amicꝰ tuus ⁊ alias feci p te: iõ debes mihi ꝓcedere p p̃cio minori. hꝫ ex vna pte querit cõmutatio ꝑm legez ⁊ ex alia pte ꝑm mores ⁊ ꝑm gratitudinẽ: ⁊ si ꝓcordẽt fit accusatio ⁊ querela: ⁊ sic dissoluit amicitia: aut si vnus tradat rẽ suã alteri sperãs q̃ alius retribuet sibi valorẽ ꝑm cursuꝫ fori: ⁊ recipiẽs itendit illã rẽ bne ex gratitudine dantis vel pro minori p̃cio q̃ posset vẽdi in foro: tũc fit accusatio ⁊ querela: qz tradẽs rẽ alteri dicet q̃ multo plus habuisset in foro: ⁊ recipiens dicet mihi tenebaris dare p precio minori nec volo plus tibi tribuere. ꝑm hꝫ fit accusatio ⁊ dissoluitur

amicitia. [Est aūt legalis.] Describit amicitiā pp vtile legale ⁊ eā diuidit: ⁊ ēt mozalē ⁊ dicit ꝙ amicitia legalis est in dictis. i. in cōuētionib⁹ que sunt ex ꝓdicto vtriusq3 partis: ⁊ hec est duplex: quedā est oīno venalis. ſ. ꝑ modū emptionis ⁊ vēditionis que est de manu in manū: qm̄. ſ. ꝑciuz statim reddit̄ in traditione rei. Aut cuz aliqs ꝓ obsequio ipenso statim accipit qd̄ ei ꝓmittit̄. alia est amicitia ꝓpter vtile legalis que bz dilationē tēpozis: sed determinatū est qd pro quo dari debeat: sed nō est dubiū sed manifestum qd est debitū. Hec eniz est q̄dā amicabilis dilatio eius qd̄ debet: ⁊ iō apud quosdā nō opz ꝑ aliquā institiā de talib⁹ exhibere: qz in hⁿ cōmutatione cōmutantes fidelitatē seruant: ⁊ estimat̄ ꝙ pp hoc sunt diligēdi. Ista aūt cōmutatio que bz dilationē tpis est liberalioz q̄ illa que de manu in manū nō hn̄s tēpozis dilationē. Adhuc cōmutatio hn̄s dilationē tēpozis est duplex: qz q̄dā est scripto firmata i quo scribit̄ debitū ⁊ terminus solonis debiti: ⁊ q̄dā est q̄ non est scripto firmata: sed stat̄ seu credit̄ bone fidei recipientis: ⁊ ista cōmutatio que nō est scripto firmata liberalioz est q̄ illa q̄ ē ꝓfirmata scripto. [Mozalis.] Amicitia mozalis seu cōmutatio ꝓ amicitiā mozalē nō est in dictis B est in cōuētionib⁹ exp̄ssis: sed ille q dat sperat recōpēsationē: de qua tn̄ nō fit mētio nec cōuētio in traditione rei. vn̄ ille q dat sperat ⁊ dignuz reputat vt rehabeat aliqd eq̄le: vel ēt magis ac si nō esset gratis dans sed accōmodās: ⁊ si nō fiat cōmutatio hoc mō ita ꝙ ille q recipit restituat eq̄le vel maius ille q dedit accusabit recipientē ⁊ cōqueretur de eo. pro eo ꝙ bn̄ficio accepto nō satisfecit retribuendo equiualēs. Cā aūt pp quā ille q vl̄ gratis dare vt q sine cōtentione aut ꝓmissione aliqua tradit rē suam: ⁊ tn̄ querit sibi retributionez fieri est: qz oēs volunt bona: hoc est oēs volunt apparere boni ⁊ honesti ⁊ grati: iō tradūt bona sua q̄si gratis absq3 aliquo pacto ⁊ cōuētione: tn̄ illi idē eligūt ea q̄ sunt sibiipsis vtilia: ⁊ iō querūt retributionē: vn̄ qz honestū est tradere rē suam amico suo gratis ac si retributionē nō peteret nec speraret: iō hoies q volūt apparere boni grati ⁊ honesti exhibēt bn̄ficia amicis ac si de retributiōe nō curarent: ꝗz qz amant ꝓpriaz vtilitatē: iō expectant pro priam retributionem: que si eis non fiat accusant recipiētes ⁊ conqueruntur de eis.

¶ Si pōt igit̄ dignū reddere opz bn̄ficiū iis q̄ accepit ⁊ sponte qdē. Inuitus. n. nō est faciēdus amicus. Ut error igit̄ in p̄ncipio facto: ⁊ bn̄ficio a quo accipere nō oportebat suscepto. Nō enī ab amico: nec ob idꝗz faciente: dissoluere ipꝗz opz: vt bn̄ficio ꝓ definitis suscepto: atqz polliceri cū possz reddere. Nā si nō posset nec dignū is q dedit ipsuz suo munere censuerit. Quare reddendū est si bēat facultatē. In p̄ncipio aūtē cōsiderandū est a quo nam beneficium: ⁊ pro quo ꝓferat: vt pro his suscipiat aut nō suscipiat illud.

¶ Potenti aūt retribuēdū ꝗz dignitatē eoꝝ que passus est: ⁊ sponte. Nolentē eniz amicū nō faciendū vt vtiqz peccantē in principio ⁊ bn̄ patiētē a quo nō oportuit. Nō eniz ab amico neqz pp ipsuz h̄ operāte. Quēadmodū in dictis bn̄ficiatū dissoluēdū. Sed ⁊ cōfiteri vtiqz si potens reddē: ipotētē aūt neqz dictis dans dignificauit vtiqz. Quare si potens reddēdū. ¶ In principio aūt intendendum a quo beneficiat̄ ⁊ in quo vt in his sustineat vel non.

¶ Hec est 3ª ꝑticula hui⁹ ꝑtis. in qua ꝓbus docet qualr hⁿ accusatiōes ⁊ querimonie sunt vitāde: ⁊ dicit ꝙ ille q recipit beneficiū si pōt oz retribuere ꝓm dignitatem eoꝝ que recepit: ⁊ hoc ꝓpria ꝑspōte: qz nō oz aliqs facere amicū inuolūtariū sic ꝙ velit gratis recipe ab eo qui noluit gratis dare: si enī recipit ab eo qui nō vult gratis dare: tūc recipiens si nō retribuat intēdit recipe ab illo qui nō gratis dat tāq̄ ab amico qui nō curat de retributiōe: ⁊ ita vult vti eo qui nō gratis dat tāq̄ amico: ⁊ ita vult facere eū amicū inuolūtariuz: ⁊ in hoc peccauit a p̄ncipio qui bn̄ficium accepit: qz bene passus est in recipēdo bn̄ficiū ab eo a quo non oportuit: non enī accepit bn̄ficiū a vero amico: qz ille q dedit bn̄ficiū nō contulit bn̄ficiū ꝓpter ip̄m cui datū est: sed ꝓpter vtilitatē inde sperata. Illud igit̄ qui bn̄ficium accepit oz soluere danti eo mō quo solo fit in dictis. i. in quētionibus que fiūt ex cōdicto: ⁊ si pōt reddere eq̄le bn̄ficiū ei qd̄ recepit oz ꝓfiteri. ſ. protestādo se totū restituisse. Si vo nō possit reddere tūc ille qui dedit bn̄ficiuz nō putabit dignū aliqd ab eo exigendū. [In p̄n⁰ aūt itēdēdū.] Ad vitādū igit̄ querelas ⁊ accusationes oz recipiens bn̄ficiū attendere a quo recipit bn̄ficiū: vtrū ab amico gratis dante vel ab eo qui retributionē querit: ⁊ sil̄r oz attendere in quare recipiat bn̄ficiū. ſ. vtrū possit recōpēsare vel nō: ⁊ per hoc pōt scire qūo poterit vitare accusationē ⁊ querelā. Si enī recipiat ab eo qui grat̄ dat non erit accusatio nec q̄rela. Si vo recipiat ab eo qui retributionē itēdit oz attēdere si possit retribuere vel nō: ⁊ si possit oz spōte retributionem facere cū ꝑtestatiōe vt dcm̄ est: ⁊ tūc nō erit q̄rela. Si nō potest retributionē facē cōpetētē non oz bn̄ficiū recipe: qz si recipiat non vitabit accusationes nec querelas.

¶ Existit aūt dubitatio vtrūqz q suscepit vtilitate metiri oporteat id qd̄ reddi oz: an eius: q cōtulit beneficio. Qui nāqz bn̄ficiū acceperūt extenuātes idip̄m ea dicūt sese cepisse que pua erāt illis: queqz ab alijs licebat accipere. Illi vo ꝓtra: ea que maxia rerū erāt suarum queqz ab illis assequi non poterant ⁊ in periculis aut necessitatibus talibus.

¶ Bubōnē aūt bz vtrū opz patiētis vtilitate mēsurari: ⁊ ad hāc facere redditionē vel operātis bn̄ficio. Patiētes qdē eni talia aūt accipe a beneficis que pua erāt illis ⁊ erant ab alteris accipere paruificātes. Hi autē ecōuerso. Maxima eorum que apud ipsos: ⁊ que ab alijs nō poterat ⁊ in periculis vel talibus necessitatibus.

¶ Hec est 4ª ꝑs p̄ncipalis hui⁹ cap l̄i. in qua ꝓbus mouet ⁊ soluit vnā dubōnē: ⁊ ꝓtinet duas ꝑticulas. In p̄ª ꝑticula ponit dubōnē ⁊ rōnē dubitatiōis. In 2ª ibi [Igit̄ pp vtile.] Soluit dubōnez que talis est. vtrū in amicitia pp vtile mēsurāda sit redditio vtilitate recipientis vel bn̄ficio dantis. Rōnē hui⁹ dubōnis assignat ⁊ est: qz illi q recipiūt bn̄ficia qñqz intēdūt puificare bn̄ficia recepta dicentes se talia recepisse a bn̄factorib⁹ que pua illis erāt ad dādū. ⁊ ꝙ illi de facili poterāt recipe talia ab eis: ⁊ ecōtrario bn̄factores volētes magnificare sua bn̄ficia dicūt se cōtulisse maxia eoꝝ que habebāt: ⁊ q̄lia nō poterāt ab alys recipe: ⁊ ꝙ ea ꝑtulerūt in magnis ꝑiculis ⁊ in magnis necessitatib⁹ eoꝝ q beneficia recipiūt vel suiipsoꝝ qui bn̄ficia contulerunt.

¶ An qa amicitia est ob vtilitatē: vtilitas ei⁹ qui bn̄ficiū suscepit mēsura est statuēda. Dic est eni q idiget: ⁊ huic fert opē vt accepturus eq̄lē: tātū igit̄ auxilium fuit quātū vtilitatis habuit hic. Et reddēdū est igitur tātū

tātū quātū ipse consecutus est: vel ēt plus: est enī magis bonestū. In amicitijs aūt que sūt ob virtutē accusationes qdē nō sunt. Mēsure aūt similis est electio eius qui beneficiuz contulit. Id enī qd̄ est virtutis ac mozis p̄ecipuum in electione consistit.

¶ Igitur pp vtile qdem amicitia exñte patiētis vtilitas mēsura est. Iste eniz indigēs ⁊ sufficit ipsi ⁊ assumēs eq̄le: tātū igitur fiet adiutozium quātū iste iuuat̄ ⁊ reddēdū est ipsi quātū acceperit ⁊ plus: melius eni. ¶ In his aūt que ꝓm virtutē accusationes qdē nō sunt: mēsure aūt assimilat̄ operantis electio. virtutis enim ⁊ mozis in electione p̄ncipale est.

¶ Hec est 2ª ꝑticula quarte ꝑtis: in qua soluit dubitationē: ⁊ hec est solo ꝙ in amicitia pp vtile mēsura retributionis est vtilitas patiētis. i. recipiētis bn̄ficiū. Ille eniz q idiguit bn̄ficio sufficit ei ꝙ tētet reddere eq̄lē retributionē bn̄factori: ita ꝙ bn̄factor recipiat eꝰ tātū adiutoriū a bn̄ passo q̄tū ille fuit adiutus, vn̄ tātū oz reddere q̄tuz accepit de adiutozio: ⁊ si plus fiat melius est: sufficit tn̄ ꝙ vtriqz eq̄le cōmodū pueniat. [In his aūt q̄ ꝓm virtutez.] In amicitijs aūt ꝓm virtutē nō fiunt accusationes vt dictuz est supra: est tn̄ in eis faciēda cōpensatio: ⁊ est in eis aliqd sil̄e mēsure ⁊ illō est electio vel volūtas cōferētis bn̄ficiū: qm̄ mensura vniuscuiusq3 gn̄is est illō qd̄ est p̄ncipale in illo gn̄e: ꝗz p̄ncipalitas virtutis ⁊ mozis cōsistit in electione: ⁊ iō in amicitia q̄ est ꝓm virtutē oz fieri recōpēsatio ꝗz volūtatē illi⁹ qui bn̄ficiū ꝓtulit: ⁊ si puū auxiliū ꝓsecut⁹ sit recipiēs ex hoc: ⁊ pōt h̄ poni ♁ 5ª. ſ. ꝙ in amicitia ꝓm virtutē electio ꝓferētis est mēsura retributiōis faciende q̄ ꝑbat̄ sic. Mensura in vnoquoq3 gn̄e est illō qd̄ est p̄ncipale in illo gn̄e: ꝗz in gn̄e mozū seu virtutū electio ꝙantis est p̄ncipalissima. igitur in amicitia ꝗz virtutē electio est mēsura retributionis faciēde.

4ª ꝑs

5ª ꝑs hui⁹. S. li. c.

Capitulū secundū

tractat⁹ terty: in quo ostendit qūo accusatiōes ⁊ querele fiūt in amicitijs ꝑsonaꝝ ineq̄liū: q̄rū vna est superceedēs ⁊ alia superceſſa qualr in tali amicitia vterqz amicorū dignificat se plus debere bēe: qd̄ verꝝ est: nō tn̄ de eadē re: ꝗz superexcellēs plus oz bēe ō bonore: ⁊ superceſſus plus de lucro: ⁊ cū nō possit retribui cōdignuz sufficit ꝙ pol̄e: ⁊ qz filij⁹ nō pōt retribuere cōdignū patri sed semp remanet debitor: plus nō pōt abnegare patrē: ꝗz p̄ possit abnegare filium ꝓpter filij supabundantē malitiam.

¶ At vo dissentiūt ⁊ in amicitijs que in excellētia cōsistūt: nā vterqz dignū existimat plus habere. Atqz cuz hoc non fit dissoluit̄ amicitia.

d Cap. 2ª 3ª ꝑs. S. li. eiusd. 1ª ꝑs ca.

Differunt aūt in his ⁊ que ꝗz superexcellentiā amicitijs: dignificat aūt vterqz plus habere. Cum autez non hoc fiat dissoluitur amicitia.

Sed li. ca. 2ª ꝑs hui⁹ tertie ꝑtis p̄ncipalis.

Istud est 2ª capl̄m tractat⁹ terty libri. 8. in quo determinat qualr fiūt accusatiōes ⁊ querele in amicitijs ꝑsonaꝝ ineq̄liuz. ⁊ ꝓtinet tres ꝑtes p̄ncipales. In p̄ª narrat ꝓtrouersiaz ⁊ discordiā amicoꝝ: q̄ in talibus amicitijs fieri cōsueuit. assignādo cū hoc discordie rōnez. In 2ª ꝑte ibi [Videt̄ aūt vterqz.] determinat vitatē dubitationis discordie. In 3ª ibi [Propter qd̄ ⁊ vtiqz videbit̄.] infert qdāz correlariū ex ꝑdictis. Pria ꝑs cōtinet duas ꝑticulas. In p̄ª ponit discordiā ⁊ querelā q̄ in talibus solet fieri. In 2ª ibi [Existimāt eniz.] ponit rōnē discordie seu querele. In p̄ª igit̄ ꝑticula dicit ꝙ in amicitijs q̄ sunt ꝗz superexcellētia vt esse quedā dzia ⁊ discordia inter amicos: dū vterqz. ſ. superexcellēs ⁊ superceſſus dignum reputat ꝙ ipse plus habeat: ⁊ cū h̄ nō fiat dissoluit̄ amicitia.

¶ Qui nāqz p̄stabilioz est: plus bēe oportere se putat. Plus. n. tribuēdū est bono. Eadē censet ⁊ q magis vtilis est. Si nāqz q̄spiā inutilis sit: nō equale inquit ip̄m bēe oportere. Subministrationē. n. ⁊ nō amicitiā fieri dicūt: si nō ꝓ dignitate operū ea fuerint que ab amicitia fiunt. Nā vt in pecuniaꝝ societate plus ii capiunt. qui plures pecunias cōferūt: sic arbitrat̄ ⁊ in amicitia fieri oportere: q vo eget ⁊ q est inferior cōtra. Ad amicuz nāqz bonū aspectare censet egētibus opem ferre. Quid. n. ꝑdest inquiunt amicū esse quēpiam studioso viro aut potenti si nihil cōsecuturus sit inde.

¶ Existimant eniz melioz cōuenire ipsi plus habere. bono enī tribui plus: sil̄r aūt ⁊ vtilioz. Inutilē eniz exñtē nō aiunt oportere eq̄le bēe: ministrationē eniz ferri: ⁊ nō amicitiā: si nō ꝗz dignitatem operū erunt que ex amicitia. Existimāt eniz quēadmodū in pecuniaꝝ cōicatione plura accipiūt cōferētes plura sic oportere ⁊ in amicitia. ¶ Indigēs aūt ⁊ deterioz ecōuerso. Amici enī boni eē sufficē idigētib⁹. Quid. n. aiūt vtile studioso vel potēti amicū esse nihil recepturū.

¶ Hec est 2ª ꝑticula p̄me ꝑtis in qua ꝓbus assignat rōnem discordie p̄dicte. ⁊ p̄ ponit rōnē superceedētiū. 2ª rōnē superceſſoꝝ. Dicit igit̄ q̄tū ad amicitiā que est ꝓm virtutē existimat̄ ꝙ pueniēs sit ꝙ ille q est melioz bēat plus: si enim bono debeat tribui bo^m vl̄ seq ꝙ melioz debeat plus tribui de bono. Sil̄r est in amicitia q̄ est ꝓm vtile ille qui est vtilioz estimat ꝙ plus debeat bēe: nō enī vl̄ rōnale ꝙ minus vtilis recipiat eq̄lia aut tāta sicut ille q est magis vtilis: accidit eniz q̄dā ministratio. i. seruitus ⁊ nō amicitia si cōmoda q̄ ex amicitia pueniūt nō distribuant̄ ꝗz dignitatē operū: vt. ſ. ille q maiorē vtilitatez facit plus de vtilitate bēat. Estimat. n. ꝙ sicut ex mercaturis ex cōi pecunia: illi plus debēt recipe q plus de pecunia posuerunt: ita debeat fieri de amicitia ꝙ q plura posuit ad amicitiā plura dēat recipe. [Indigens aūt ⁊ deterioz.] Inferiores ⁊ superceſſi iducūt̄ ꝙ se rōnē exōio: idigēs in amicitia vtilis ⁊ deterioz in amicitia ꝗz virtutē dicūt ꝙ ad amicū superexcellētē in bono ꝑtinet ꝙ ipse sufficiēter puideat amicis idigētib⁹. Nulla enī vl̄ vtilitas ꝙ aliqs inferior esset amicus alicuius superiorīs vel magis vtuosi vel potētis: si nihil vel modicuz ab eo recipe debeat. vn̄ superexcellētes dicūt se ōbere plus bēe: qz sunt meliores ⁊ plus boni faciūt: ⁊ superceſſi dicūt se plus debere bēe qz plus indigent.

¶ Videt̄ autem vterqz recte censere Atqz plus qdem vtrisqz est ex amicitia tribuendū nō tn̄ eiusdē rei. Sz excellenti qdē bonorīs: egenti aūt lucri. Virtutis. n. ⁊ beneficētie premiū bonos est: indigētie vo auxiliū: lucrū. Hoc ita se bēe ⁊ in reb⁹ publicis cōstat. Nō. n. his honorat̄ q nihil boni reip. prestat. Id. n. qd̄ est publicū ei tribuit̄ q bn̄ficia in remp. cōfert. At bonor publicū est. Nō eniz fit vt sil̄ q̄sq̄ pecunias a repu. atqz honorē accipiat. Nemo nāqz fert in oib⁹ min⁹ bēe. Qui igit̄ in pecunijs iminuit̄ ei bonorē tribuūt. Qui vo munera suscipit ei pecunias dant. Qd̄ eniz fit pro dignitate: id equat ⁊ cōseruat amicitiā vt est dictū. Sic igit̄

3 ⁊ iis est agendũ atq; cõgrediẽdũ q ipares sunt. Et is q in pecunijs aut virute vtilitatẽ accipit reddat bonores opz id reddẽdo qõ põt. Amicitia nãq; id exposcit qõ fieri põt: nõ id qõ est pro dignitate. Neq; n. in oib⁹ est vt in bonorib⁹ erga deos aut parẽtes. Nemo eniz vnq̃ dignũ reddere põt. Sz q quoad põt obleq̃t: bonus ⁊ equus esse videtur.

z^a ps ca. ¶ Videt̃ aũt vterq; recte dignificare: ⁊ oportere vtiq; plus tribuere ex amicitia nõ ex eodẽ: ſz supercellẽti qdem bonoris indigenti aũt lucri. ¶ Virtutis qdẽ eni ⁊ bñficij: bonor est retributio: idigẽtie aũt auxiliũ lucrum. ¶ Sic aũt hẽ bec ⁊ in vrbanitatib⁹ videt̃: Nõ enim bonorat̃ q nullũ bonũ cõi tribuit: cõe eniz dat̃ ei q cõe benificat: bonor aũt cõe. Nõ eniz est simul ditari a cõib⁹ ⁊ bonorari. In oib⁹ eniz minus nullus expectat: ei aũt q circa pecunias minorat̃ bonorẽ tribuunt: ⁊ bona expectanti pecunias: q p̃m dignitatẽ eniz adequat ⁊ saluat amicitiã: quẽadmodũ dictũ est. Sic itaq; ⁊ in eq̃lib⁹ associandum ⁊ ei qui in pecunias vtilis est: vt in virtute bonorẽ reddẽdũ tribuẽtẽ q cõtingit. ¶ Possibile eniz amicitia regrit nõ qõ p̃m dignitatem. Neq; eni est in oibus quẽadmodũ in his q̃ ad deos bonoribus ⁊ parentes. Nullus enim p̃m dignitatem aliq̃n vtiq; retribuit. In potentiaz aũt famulans epyiches esse videt̃.

L ¶ Hec est z^a ps p̃ncipalis bui⁹ capl'i. in qua determinat, veritatẽ dubitationis reducẽdo dictos discordes ad ꝓcordiã d. q vterq; s. tã supior q̃ iferior videt̃ recte dignificare. i. existimare illud qõ est dignũ q opz vtiq; plus tribui ex amicitia: nõ tñ de eadẽ re: sed ei q superceellit opz plus dari de bonore: ⁊ ei qui indiget plus dari de lucro. [Virtutis quidẽ eni.] Probat qõ suppositum. s. q superceellẽti est plus tribuendũ de bonore ⁊ indigẽti plus de lucro: ⁊ b̃ est ꝗ 52ª que pbat̃ dupl'r. s. per rõnẽ ⁊ per exẽplũ: per rõnẽ sic, vnicuiq; est tribuẽdũ plus de illo qõ est ei magꝭ ꝓpriũ p operib⁹ suis: ⁊ quo est magis dign⁹. ſz bonor est ꝓpria retributio p opibus virtutis ⁊ p bñficijs ipẽsis in q b⁹ maiores excedũt ⁊ ꝓpria retributio idigẽti est auxiliũ ꝗ indigẽtiã quã superceellẽti patiunt: ⁊ p lucrũ pstat̃ auxiliũ: igit̃ superceedẽti qui dignus est bonore plus retribuẽdũ de bonore ⁊ indigẽti plus de lucro. [Sic aũt hẽ.] Probat̃ eadẽ ꝗ per exẽplum tale. [In vrbanitatib⁹.] i. in exhibitionibus ciuiũ regẽtiũ ciuitatẽ videmus sic eẽ: q qbusdã tribuũt bonorẽ: et qbusdã lucrũ: supercellẽtib⁹ eni qui aliqõ bonũ ciuitati cõtulerũt dat̃ cõe bonũ qõ est bonor: indigẽtib⁹ vo ⁊ supercellẽtis qui pp sua seruitia expectant bona siue dona dat̃ lucrũ: siue attribuũt pecunias. Nõ eni de facili ꝓtingit q aliquis a cõitate sil' diuitias ⁊ bonores recipiat. [Nullus eniz expectat min⁹ in oibus.] Hoc est nullus sustineret q in oibus diminuerẽt. s. tã q̃tũ ad bonores q̃ quãtũ ad diuitias: sed ei q est diminut⁹ in pecunys pp expensas quas fecit in seruitiũ cõitatis tribuũt gubernatores ciuitatis bonorẽ: eis aũt qui pp sua seruitia expectãt dona attribuũt pecunias: ⁊ sicut in ciuib⁹ supercellẽtib⁹ pp bona magna que fecerunt cõitati attribuunt bonores: ⁊ minoribus idigẽtib⁹ q seruitia fecerũt p cõitate qui lucrũ expectãt p seruitys attribunt pecunie: sic oz eẽ in amicitys q vnicuiq; amico tribuendũ est p̃m dignitatẽ: per b̃ eniz seruat̃ amicitia. Sic igit̃ ciuitates qbusdã exhibẽt bonores ⁊ qbusdã pecunias p̃m eoꝝ dignitatẽ sic faciẽdũ est in amicitys: qñ amici sunt ineqũles: ⁊ ei qui magis vtilis fuit in acqrendo pecunias vel opa virtuosa pegit, reddat̃ bonor: q̃uis nõ tãtũ valeat q̃ tũ opatio virtut̃: vñ retributio oz fieri: ⁊ si nõ de equalenti tñ de eo qõ fieri põt. [Possibile. n.] Sz aliqs forte diceret q̃ eq̃litas in amicitys oz obseruari: ⁊ per ꝓñs oz equalẽs retributio fieri ⁊ p̃m dignitatẽ. Istud remouet Phus. d. q amicitia regrit illud qõ põt fieri ⁊ nõ semp p̃m dignitatẽ: ⁊ b̃ põt poni ꝗ 53^a. s. q in amicitys nõ semp est retributio faciẽda p̃m dignitatẽ sic intelligẽdo q non semp oz retribui tãtũ quãtũ est dignũ: ita q ille cui fit retributio non sit maiori dignus: ⁊ hec ꝗ pbat̃ sic. In amicitia q̃ est bois ad deum ⁊ filioꝝ ad parẽtes nõ põt fieri retributio cõdigna: imo quãtũcũq; bõ bonoraret deũ vel filij parẽtes adhuc magis tenent: ⁊ sic est de q̃libet alio bñficio tribuẽdo deo aut parentibus: si tñ aliqs famulet̃ deo ⁊ parentib⁹ p̃m suã potentiã vẽ esse epyiches. i. virtuosus. ¶ Intelligẽdũ q q; hõ totũ suũ esse hz a deo ⁊ a parẽtib⁹ ⁊ eis nõ põt tribuere esse nec equalens: ideo nullus homo potest deo vel parentibus condignã retributionem tribuere.

¶ Quapp cõstat patrẽ qdem nõ licere filio abdicare. Filiũ aũt patri licere. Debẽtẽ. n. reddere opz. At qcqd egerit: nihil vnq̃ iis dignuz fecerit que a pẽ suscepit. Quare semp oz. Quib⁹ aũt debet̃ potestas est dimittẽdi: igit̃ ⁊ pẽi. Simul aũt nemo fortitan vnq̃ se mouere vẽ nisi ille exuperet prauitate. Nã absq; amicitia naturali humanũ est auxiliũ nõ negare. Illi aũt fugiẽdũ est aut nõ studẽdũ opẽ afferre cũ sit prauus. Plerique eniz suscipere bñficia volunt: cõferre aũt volũt: ac fugiunt vt inutile. Sz de is qdẽ cousq; sit dictum.

¶ Propter qõ ⁊ vtiq; videbit̃ nõ licere filio patrẽ abnegare: patri aũt filiũ: debitũ eniz reddẽdũ. Nihil aũt factẽs dignũ eoꝝ que subfuerũt opatus est: quare semp oz. Quib⁹ aũt debetur potestas est dimitte dei ⁊ pẽi vtiq;. ¶ Simul aũt forte nullus aliq̃n recedere vẽ nisi superceellente in malitia: [illegible] e eniz nãli amicitia auxilium humanũ nõ expelli. Huic aũt fugiẽdũ vel non studendũ sufficere malo exiti: bñ accipe enim multi volunt: facere aũt fugiunt vt inutile. De bis autem intantũ dictum est.

¶ Hec est z^a ps bui⁹ capl'i in qua Phs ex p̃dictis infert qõdã corelariũ: ⁊ est q nõ licet filio abnegare patrez: ⁊ b̃ est ꝓ cl'o 54^a: ⁊ vltima huius libri: ⁊ itelligo per abnegare aliquẽ oino dimittere ipꝝ de ipso nõ curãdo nec ei aliqõ bñficiũ exhibẽdo. ꝗ pbat̃ sic. Ille qui semp remanet ꝗbitor ad bñfaciẽdus alicui nõ licet ipm abnegare sibi nõ bñfaciendo: sed filij semp remanet debitor ad bñfaciẽdũ patri. igit̃ nõ licet filiũ abnegare patrẽ. Maior est manifesta: qñ nõ licet debitorẽ nunq̃ reddere debitus. ⁊ minor ẽt pz: qz filij nunq̃ põt aliqõ cõdignũ facere patri, p bñficys receptis a patre: ⁊ ideo semp remanet debitor eius: ⁊ sic p̃ma ps ꝗnis pz. ⁊ z^a ps pz ex b̃ q̃ ille cui debet̃ hz ptãtẽ dimittẽdi eos q ei debẽt: ⁊ ita pẽ hz ptãtẽ dimittẽdi ⁊ abnegãdi filium. [Simul aũt forte.] Narrat q sil' cũ b̃ q nõ licz filio abnegare pẽz: nullus filius de facto vẽ recedere a pẽ abnegãdo ipm nisi forte pp supabũdãtẽ malitiã. Nã pp amicitiã nãlem

nãlẽ que est iter filiũ ⁊ pẽz: inhumanũ est q filij⁹ expellat patrẽ q sibi intãtũ auxiliat⁹ est dando sibi esse: nutritionẽ ⁊ disciplinã. Sz si filij⁹ sit malus pẽ oz eũ refugere aut ipꝝ oino dimittere: aut nõ multũ curãdo q ei sufficiẽter pueideat: qz forte p hoc sua malitia crescerẽt. Multi aũt fũt q volunt bñ accipere ab alys: sed facere alys fugiunt tanq̃ inutile. De bis aũt que ad species amicitie pertinent intãtũ dictũ. Et in hoc terminat̃ expositio. 8. libri.

¶ Incipit Liber nonus Ethicorum.

Ethicorũ liber nonus.

Liber nonus qui est de ꝓprietatibus amicitie cõtinet tres tractatus. Primus est de cõseruatione ⁊ dissolutione ⁊ opib⁹ amicitie. In z° tractatu ibi [Dubitat̃ ãt vtr opz.] mouet ⁊ soluit dubitationẽ ex pte ipsius amãtis. In 3° tractatu ibi [Utrũ igit̃ q̃plurimos.] mouet ⁊ soluit dubitationez ex pte amatoꝝ. Primus tractatus cõtinet. 7. capl'a. p̃m cap'm est de ꝓseruatione amicitie ⁊ de accusationib⁹ ⁊ querelis que fiunt in amicitys ⁊ remedys earũdẽ. In z° ca° ibi [Dubitationẽ aũt bñt.] mouent ⁊ soluunt q̃dã dubitationes circa recõpẽsationes ꝗz quas amicitia cõseruat̃. In 3° ca° ibi [Habz aũt dubõnẽ.] determinat de dissolone amicitie. In 4° ca° ibi [Amicabilia aũt.] determinat de opib⁹ amicitie in gnãli ponẽdo ordinẽ opeꝝ amicitie: ⁊ ostẽdẽdo q̃ ⁊ quot sunt opa amicitie ⁊ qual'r diuersi diuersimode se bñt ad illa. In 5° cap° ibi [Beniuolẽtia aũt.] determinat in spãli de opere amicitie qõ est beniuolẽtia. In 6° ca° ibi [Amicabile aũt.] determinat de cõcordia in spãli que est aliud opus amicitie. In 7° cap° ibi [Benefactores aũt.] determinat in spãli de 3° opere amicitie qõ est bñficẽtia. In p̃mo igit̃ ca° narrat q in dissimilib⁹ amicitys analogũ equat ⁊ saluat amicitiã quẽadmodũ equat ⁊ saluat politicã cõicationẽ cuius est mẽsura numisma: ⁊ q in amicitia accidit accusatio ⁊ dissolutio amicitie cũ amantes nõ pp idẽ amant: sed b̃ pp delectabile: b̃ aũt pp vtile: ⁊ pp hoc dissoluit̃ amicitia cum nõ fiãt gr̃a quoꝝ amabãt: deinde q cõtẽdũt cũ altera ad invicez ipsis fiunt q̃ que appetũt: qõq; in liberali cõicatione non ante dãtis ſz p̃accipiẽtis est ordinare dignitatez redditionis: ⁊ q p̃accipiẽtes ⁊ nõ reddẽtes qõ p̃miserũt: vt sophiste rõnabil'r sunt accusabiles. Antedãtes aũt ⁊ p̃accipientes nõ pp confessionẽ ministrationis sunt inaccusabiles ⁊ in bis mensura antedãtis electio sicut in cõicãtibus phia: q nõ existẽte dante tali sed in lucrũ q̃nq̃ mẽsurat ambo: ⁊ consensus: p̃m veritatẽ aũt p̃accipiẽtis est mensurare dignitatem retributionis non p̃m q posterius sed p̃m q ante habere appreciatus est.

¶ In oibus amicitijs q̃ sunt dissimiles spẽ cõparatio rõnũ equat atq; cõseruat amicitiã vt est dictũ: vt ⁊ in ciuili societate: sutori p calciamẽtis: ⁊ textori ⁊ ceteris p dignitate pmutatio fit. Atq; hic qdẽ cõis habetur mẽsura numus ipse: ad quẽ oia referũt ⁊ q̃ mẽsurant.

Capt̃ p̃m trac. p. 9. li. ethi. p̃ ps. c.

In oib⁹ aũt dissil'iuz spẽ amicitijs analogũ vtiq; equat ⁊ saluat amicitiã quẽadmodũ dictũ est: puta ⁊ in politica coriario p calciamẽtis retributio fit ꝗz dignitatẽ ⁊ textori ⁊ reliqs. ¶ Hic qdẽ igit̃ inẽta est cõis mẽsura numisma: ⁊ ad b̃ vtiq; oia referunt̃ ⁊ hic mẽsurant̃.

Patimi. c. trac. p. de in duas p̃ma p̃ti.

Istud est p̃m cap'm istius libri: in quo determinat de ꝓseruatione amicitie ⁊ de accusationibus ⁊ querelis circa amicitias: ⁊ de remedys ꝗ hz accusatiões ⁊ cõtinet duas ptes p̃ncipales. In p̃ma narrat qual'r amicitia ꝓsonaꝝ dissimiliũ cõseruat̃ ⁊ qual'r pp defectũ retributionis analogi fiũt accusationes ⁊ querele. In z^a pte ibi [Dignitatẽ vtriusq;.] docet remedia ꝓtra accusatiões antedictas. Pria ps cõtinet duas pticulas. In p̃ma narrat q gd amicitia dissimiliuz ꝓsonaꝝ ꝓseruat̃. In z^a pticula ibi [In amicitia. aũt.] narrat qual'r in amicitys pp defectuz retributionis analogi fiunt accusationes ⁊ querele. In p̃ igit̃ pticula p̃mo narrat qual'r amicitia dissimiliũ ꝓsonaꝝ ꝓseruat̃. Nã de ꝓseruatione amicitie ꝓsonaꝝ equaliuz est manifestũ qual'r cõseruat̃: qz p hoc q eq̃le seu eqpollens reddit̃. Narrat igit̃ q amicitia ꝓsonaꝝ dissimiliũ: cuiusmodi est amicitia pẽis ad filiũ ⁊ regis ad subditũ ꝓseruat̃ p exhibitionẽ analogi. i. p hoc q vtiq; exhibet̃ ꝓportionale. ⁊ ponit exẽplũ ⁊ est q sicut iustitia politica cõseruat̃ per hoc q vnicuiq; reddit̃ ꝓportionale. vbi gr̃a. Naz p̃m iustitiã politicã coriario p calciamẽtis q̃ dedit fit retributio p̃m dignitatẽ ⁊ p̃m ꝓportionẽ valoris calciamẽtorũ: ⁊ idẽ est de textore ⁊ alys artificib⁹. Si eniz coriarius velit aut debeat recipe frumẽtũ p calciamẽtis oz recipere tãtũ de frumẽto q̃tũ valent calciamẽta: al'r nõ fieret cõmutatio iusta: ⁊ sicut p exhibitionẽ ꝓportionalis ꝓseruat̃ iustitia politica: ita amicitia ꝓseruat̃ p exhibitionẽ ꝓportionalis. [Hic qdẽ igit̃.] Verũtã nõ est oino sil'e de cõicatione p̃m iustitiã politicã ⁊ de cõicatione ꝗz amicitiã: qz in iustitia politica facil'r sciri põt vtrum reddat̃ ꝓportionale vel nõ: qz in cõicatione politica inuẽta est q̃dã mẽsura cõis. s. numisma ad qõ sicut ad mẽsurã oia hz cõmutabilia bñt referri ⁊ eoꝝ preciũ per numisma mẽsurari: ⁊ iõ in cõicatione politica est certũ qd p quo sit reddẽdũ. vbi gr̃a. Si coriarius p calciamẽtis oz recipe frumẽtũ ⁊ dubitat̃ q̃tũ de frumẽto oz recipe recurrẽdũ est ad cõem mẽsurã. s. ad numisma: ⁊ videdũ est q̃t numismata valẽt illa calciamẽta: ⁊ si calciamẽta valẽt. 6. numismata retribuẽdũ est frumẽtũ valẽs. 6. numismata vt modiũ frumẽti: posito q modius frumẽti valeat. 6. numismata: ⁊ sic p numisma qõ est mẽsura cõis facil'r põt sciri qd. p quo sit reddẽdũ ꝗz iustitiã politicã: sed nõ est sic de amicitia. Nã ea q̃ cõicant̃ p̃m amicitiã cuiusmodi sũt affect⁹ interiores ⁊ obsequia amicoꝝ nõ bñt hz mensurã: vel si habeant illa nõ est manifesta: non enim hz affectiones ⁊ obsega possunt pecunia appreciari aut numismate mensurari.

¶ In amatoria aũt amicitia interdũ amator querit̃ q supra modũ amans nõ vicissim amat̃: nihil bñs forte amabile: interdũ is q adamat̃ qõ cũ prius cũcta pollicerẽt: nunc nihil facit. Fiunt aũt talia: cũ ille qdem ob voluptatẽ adamatũ: hic aũt ob vtilitatẽ diligit amatorẽ: ⁊ hec nõ assunt vtrisq;. Nã cũ pp hec sit amicitia fit dissolutio: cũ ea nõ fiunt gr̃a quoꝝ amabãt. Nõ. n. se mutuo amabãt: sed ea q̃ inerant: que non pmanent. Quapp tales ⁊ amicitie sunt. Morũ vo amicitia cũ p se sit pmanet vt dictũ est: dissentiunt aũt ⁊ cũ alia fiũt ipsis: ⁊ ea q̃ appetunt. Est. n. sil'e ac si nihil fieret cũ nõ id asseqũt̃ qõ affectat. Quale fecit ⁊ q citharedo pollicebat̃ quãto meli⁹ cãtaret se plura daturũ. Postridie vo reposcẽti, pmissa voluptatẽ reddidisse dixit, p voluptate. Si igit̃ vterq; b̃ affectaret satis vtiq; bẽt. Sin vo ille voluptatẽ: hic lucrũ affectabat: alter hz: alter nõ hz: nõ bñ sese hz ipa societas. Quoꝝ. n. idiget vnusq;q; z: hec ⁊ assequ vult: ⁊ boꝝ gr̃a dabit ea q̃ hz.

¶ In amicitia aũt qñq; qdẽ amator accusat: qñ supamans nõ redamat̃ nihil bñs amabile: si sic

cõtingat: multotiẽs aũt amatus: qm̃ plus repromittens: oia tm̃ nihil pficit. ¶ Accidũt aũt talia cũ hic qdẽ pp delectationẽ amatũ amet: hic aũt pp vtile amatorẽ: hec aũt nõ ambobus existũt: ꝓpter h̃ enim amicitia existẽte dissolutio fit cum nõ fiant quorũ gra amabãt: nõ enim ipsos amabant sed existẽtia nõ manẽtia entia. Propter qd tales & amicitie. Que aũt morũ p̃m seipsas existens manet quẽadmodũ dictũ est. ¶ Cõtẽdũt aũt & cũ altera fiant ipsis & q̃ nõ appetũt: si ke.n. ei qd est nihil fieri cũ eo qd appetit nõ potit: puta & cytharedo repromittẽs quãto melius caneret tanto plus: in mane aũt expetẽti pmissiões: pro delectatione delectationẽ reddidisse dixit: sicqdẽ igit vterq; hoc volebat sufficiẽter vtiq; habuit: si aũt hic qdẽ delectationem: hic aũt lucrũ: & h̃ qdẽ hz: hic aũt nõ: nõ vtiq; erit qd p̃m cõicationẽ bñ. Quibus enim idigens existit his & attẽdit: & illius qdẽ gratia hec habit.

¶ Hec est 2ª ptícula p̃me ptis: in qua ꝓbs narrat qualr in amicitys pp defectũ retributionis analogi fiunt accusationes & querele pp hoc. s. qꝑ nõ fit debita recõpẽsatio amicitie: & hoc cõtingit duplr. Aut qr nõ fit recõpẽsatio interioris affectus. s. actꝰ iterioris amicitie q̃ est amare: aut qr nõ recõpensant p̃m dignitatẽ bona exteriora q̃ querebant: aut qr recõpensant alia bona q̃ꝗ que querebant: sit enim qñq; accusatio p hoc qꝑ nõ recõpensat interior affectus. Amator. n. qñq; accusat amatũ pp hoc qꝑ ipse supabũdãter amat & nõ redamat ab amato: & hꝰ accusatio est qñq; iusta & qñq; iniusta: qr si amator sit dignus redamatione est accusatio iusta. Si aũt amator nihil in se hz vñ sit dignus amari tũc est accusatio iniusta. Ecõtrario autem qñ amatꝰ accusat amatorẽ pro eo qꝑ amator p̃us pmisit sibi oia vel plura: & tandẽ nihil pfecit vel paruz: & hoc mõ fit accusatio p eo qꝑ nõ recõpensant p̃m dignitatẽ bona que querebant. [Accidũt aũt talia.] Dicte accusatiões pp defectũ recõpensatiõis bonorũ exteriorũ accidũt in amicitys pp vtile & delectabile. Cũ enim nõ fit recõpensatio vtilis p delectabili: vel eꝰ: qd̃ ptingit cũ pdicta nõ exhibẽt aut nõ exhibent: tũc fit accusatio & dissoluunt hꝰ amicitie: qr amici p̃m istas amicitias nõ se amabãt pp seipsos sed pp predicta. s. pp vtilitatẽ vel delectationẽ: sed amicitia bonorũ est p̃manẽs sicẽ dictũ est. Nã amici pp istã amicitiã amant se pp se. [Cõtendũt aũt.] Adhuc aũt fiũt accusationes pp hoc qꝑ nõ fit recõpensatio illius qd querebat: sed alicuius rei alterꝰ. Cũ enim vnus amicorũ nõ tribuit alteri illud qd desiderat: sed aliud, ille est ac si nihil tribueret. Exẽplum ponit ꝓbs de quodã cytharedo cui qdam pmisit qꝑ ẽto melius caneret tãto plus ei daret: postmodũ cũ cytharedus in mane petiuisset repromissiones sibi adimpleri: rñdit pmissor qꝑ ipse repromissiones cõpleuit: qr p delectatione reddidit sibi delectationẽ: fortitan pmissor ĩ aliquo delectauerat cytharedũ: & sic cytharedus querebat delectationẽ sufficiẽter erat recõpẽsatio facta. Si vo pmissor querebat delctationẽ & cytharedus lucrũ nõ fuit sufficiẽs recõpensatio facta: qr vnus habuit qd̃ querebat & alꝰ non habuit qd querebat. Ille. n. q recõpensat exhibẽdo beneficiũ impensũ dz attẽdere ad illa quibus ille indiget cui exhibet: & qd ille cui fit exhibitio desiderat p recõpẽsatione: & talia dz exhibẽs dare gra bñficij sibi facti.

¶ Atrius aũt est estimationẽ facere: cius nẽ q dat: anꝰ q primo accepit. Nã q dat vt illi pmittere: qd̃ qdẽ & Pythagorã fecisse aiunt. Cũ enim docuisset ea q̃ p fitebat: discipulũ estimare iubebat: quãti ipsi videntur ea q̃ scit: & tãtũ accipiebat. Nõnullis aũt in talibus satis est illud. Sufficiens socio merces sane est statuẽda. Qui vo prius acceperũt argẽtũ: deinde nihil eorũ que pmiserũt ob exupationẽ pmissionũ efficiũt: merito incusant. Nõ. n. pficiũt ea q̃ pepigerũt. Hoc aũt fortasse sophiste facere cõpellunt: qr nemo daret p iis q̃ sciunt argentũ. Vi igitur ea p qbus acceperũt mercedem nõ efficientes merito accusantur.

¶ Dignitatẽ aũt vtriusq; ordiare est antedantis vel p̃accipiẽtis. Qui enim antedat vꝰ pcedere illi qd̃ aiunt & pythagorã facere: cũ enim doceret quẽq; bonorare discẽtẽ iussit qñ vꝰ digna scire: & accipiebat tãtũ. In talibꝰ aũt qbusdã sufficit h̃: merces aũt viro. ¶ Preaccipiẽtes aũt argẽtũ. Deinde nihil faciẽtes eorũ q̃ dixerũt pp supabũdãtiã repromissionũ cõueniẽter in accusationibꝰ fiunt. Non. n. pficiũt q̃ cõfessi sunt: hoc aũt fortasse facere sophiste cogunt pp nullũ vtiq; dare argẽtũ p qbus sciũt. Isti qdem igit quorũ accipiebant mercedẽ nõ facientes cõuenienter in accusationibus sunt.

¶ Hec est 2ª pars p̃cipalis huiꝰ capl'i: in qua ꝓbs docet remedia ꝓtra pdictas accusatiões, & ptinet duas pticulas: qr enim p recõpensationẽ cõdignã cõseruat amicitia & pp defectũ recõpensationis cõdigne fiũt accusationes & querele: iõ in p̃ma pticula ostẽdit ꝓbs ad quẽ ptinet estimare cõdignã recõpẽsationem in amicitys. In 2ª pticula ibi [In qbꝰ aũt nõ fit.] ostendit qũo dz fieri recõpensatio in amicitys. In p̃ma igit pticula narrat tria. p̃m est qꝑ estimatio cõdigne recõpensationis ptinet ad vtrũq;. s. tã ad eum q accepit anteq̃ ad eũ q dedit añ. 2ᵐ qd narrat est qꝑ estimatio cõdigne recõpẽsationis vꝰ magis ptinere ad eum q accepit anteq̃ ad eũ q añ dedit. Et cã q̃re sic vꝰ est: qr ille qui añ dedit vꝰ cõcedere iudiciũ recompẽsationis illi cui dedit. i. illi q añ recepit: & ponit exẽplũ de pythagora qui p̃us docens discipulos postea p doctrina quã dedit discipulis recepit bonores & munera a discipulis p̃z estimationẽ discipulorũ accipientiũ sciam ab eo: & de bis fuit cõtentus que discipuli estimant cõdigna p sciã quã ab eo receperunt: vñ qbusdã sufficit qꝑ eis fiat recõpẽsatio p̃m estimationẽ recipientiũ bñficia: & sic vñr sufficiẽter mercedẽ recipe: q̃ merces dat viro: qr huiꝰ merces sufficit viro cui dat: qr cõtẽtus est de ea: & si non sit sufficiens rei exhibite p̃us: qr nõ valet tãtũ q̃ꝗ res p̃us exhibita: & aliquotiẽs econuerso. s. qꝑ merces data añ danti p bñficio p̃us recepto sufficit rei p̃us exhibite: qr equalet vel plus: sed nõ sufficit viro: qr vir p̃us dans nõ est potent de hꝰ mercede. [Preaccipiẽtes aũt.] 3ᵐ qd narrat est qꝑ q̃ꝗ iudiciũ recõpẽsationis vꝰ ptinere ad illũ q p̃us recepit bñficiũ: & ex defectu illorũ q añ recipiũt cõtingũt iste accusationes & turbationes. Multi enim p̃us accipiũt pecuniã q̃ seruiũt: & deinde nihil faciũt eorũ q̃ pmiserũt: & hoc forte: qr pmissiones eorũ erant supflue. & tales iuste accusant: qr nõ pficiũt ea que pmiserũt: & hoc cogunt sophiste facere: qui pmittunt sciãs p qua pre manibꝰ recipiũt pecuniã. Ipsi. n. pmittũt qd̃ facere nõ p̃nt: qr p oibꝰ q̃ sciũt nullũ argẽtũ dare eis si cõmittere

si cõmittere arbitrio dicẽtiũ aut iudicio sapientiũ.

¶ Eorũ aũt in qbus subministrationis nõ fit pactum: q pp seipsos exhibẽt incusationibꝰ carent vt diximꝰ: talis est. n. ea amicitia q̃ ob vtutẽ cõflat: remuneratioq; faciẽda est electione: hec. n. est amici atq; vtutis. Sic est faciẽdũ & in societate q̃ fit ob philosophiã. Nõ enim tante dignitati pecunie equari p̃nt. Nec bonos paris vnq̃ fiet momẽti. Sed satis est fortitan vt & ad deos atq; parẽtes id qd̃ fieri põt. Qꝑ si datio nõ sit talis sed p aliquo: maxie qdẽ opz fortitan retributionẽ fieri vt vtriq; vꝰ esse p dignitate. Si vo hoc nõ accidit nõ solũ necessariũ: vel etiã iustũ eẽ videbit: ipm̃ prehabentẽ hanc ipsam statuere: nã si quãtũ hic vtilitatis habuit aut p quãto voluptatẽ expetijt tãtũ ille receperit: dignã de hoc remunerationẽ habebit. Et enim in rebꝰ venalibꝰ ita fieri cõstat. Et qbusdã in locis sunt leges q̃ vetant sponte actorũ cõtractuũ iudicia eẽ: ꝓpterea qꝑ opz vnũquẽq; ad eũ q credidit sic dissoluonẽ facere vt societatẽ ꝓtraxerit. Putant. n. eum iustius esse statuere cui pmisum est q̃ꝗ eũ qui pmisit. Et enim plerũq; non eque estimant q bñt & q accipe volũt. Sua enim cuiq; & ea que dat multo vñr p̃cio digna. Attamen retributio fit ea quã statuunt ii q capiunt quãtitate. Opz aũt fortasse nõ tanti estimare: quanti vꝰ dignum habenti: sed quanti estimabat antea q̃ꝗ haberet.

¶ In qbus aũt nõ fit pp cõfessionẽ ministrationis: hi qdẽ pp seipsos antedãtes: dictũ est q̃ m̃ inaccusabiles: talis enim p̃m vtutẽ amicitia: & retributionẽ facienda p̃m electionẽ est: hec enim amici & vtutis. Sic aũt & faciendũ in ꝓbia cõicantibꝰ: nõ enim ad pecunias dignitas mẽsurat p̃cium q̃ exponderans non vtiq; fiet: sed forte qd̃ sufficiẽs quẽadmodũ ad deos & parẽtes cõtingit. ¶ Nõ tali aũt exite datione: sed in aliquo maxie qdẽ forte opz retributionẽ fieri vtsq; ambobus p̃m dignitatẽ esse: si aũt hoc nõ accidat: nõ solũ necessariũ eẽ videbit vtiq; p̃habẽtẽ ordinare: sed et iustũ: quãtũ enim vtiq; iste adiutus est: vel & q̃ꝗ to delectationẽ vellet vtiq; tãtũ cõtentus recipiẽs habebit adhuc dignitatẽ. Et enim in emptionibꝰ sic videt factũ. ¶ Alicubi aũt sunt leges. s. volũtariarũ quentionũ vindictas nõ esse: vt opportunũ cui credit dissolui ad hũc quẽadmodũ cõicauit. Cui. n. cõcessum est hunc existimant iustius eẽ ordinare pcedẽte: multi enim nõ equalr appreciant bñtes & volẽtes accipere: ꝓpria enim & q̃ dant singulis vident multo digna: sed tm̃ retributio fit ad tãtũ q̃ꝗ tũ vtiq; ordinãt accipiẽtes. ¶ Opz aũt forte in tãto appciari quãtũ bñti vꝰ dignũ: sed qñ añ hze appreciatis est.

¶ Hec est 2ª pticula scẽ ptis: in qua ostẽdit qũo dz fieri recõpẽsatio in amicitys: & p̃mo ostẽdit qũo est recõpensatio faciẽda in amicitys: que sunt p̃m vtutes: deide in alys amicitys. Dicit igit p̃mo qꝑ in qbusdã amicitys in qbꝰ nõ est faciẽda recõpẽsatio pp cõfessionẽ. i. pp pmissionẽ alicuius recõpẽsationis: vbi. s. aliqd dat pp seipsos. i. pp illũ cui dat: cuiusmodi sunt amicitie pp vtutẽ: in his amicitys est recõpẽsatio faciẽda respiciẽdo ad electionẽ seu ad officiũ faciẽtis. Electio enim maxime ptinet ad amicitiã & vtutes: & amici p̃m talẽ amicitiã sunt inaccusabiles: & sicut est in cõmunicatione amicitie p̃z vtutem. s. qꝑ nõ expectat aliq̃ res exterior vt pecunia vel aliqd hꝰ pro retributione: ita est in cõicatione ꝓbie inter discipulũ & magrm. Dignitas enim ꝓbie q̃ cõicat discipulo nõ põt pecunia mẽsurari nec põt discipulus equalẽs p̃ciũ reddere magistro: p̃z forte reddẽdũ qd̃ sufficiẽs est: & sic et deo & parẽtibꝰ. [Nõ tali autem existente.] Viso qualr est recõpensatio faciẽda in amicitys p̃m vtutẽ ostẽdit qualr in alys amicitys est recõpensatio faciẽda: vt in amicitys pp vtile & delectabile: & dicit qꝑ in alys amicitys in qbus nõ fit exhibitio amico pp seipsum tm̃: sed intẽtio dantis est aliqd econtra recipere: opz qꝑ fiat retributio p̃m existimationẽ amborũ. s. dantis & recipiẽtis: magis tũ p̃m existimationem illius q p̃us recepit

6ª cõclo buiꝰ. 9. li.

bñficium: & hec est p̃ma pclo buiꝰ libri. s. qꝑ in amicitys pp vtile & delectabile magis est recõpẽsatio faciẽda p̃z existimationẽ illius q p̃us recepit bñficiũ q̃ꝗ p̃z existimationem dantis: & hec pclo pbat duplr. Prio sic. Scõm estimationẽ illius q melius nouit q̃ꝗ tũ bñficiũ valuit recipienti magis dz recõpensatio fieri tribuẽdo añ danti tãtũ q̃ꝗ tũ valuit recipienti: vel q̃ꝗ tũ fuit acceptatũ a recipiẽte: sed ille q p̃us recepit bñficiũ magis nouit q̃ꝗ tũ fuit adiutus p bñficium sibi datũ ab amico in amicitia vtilis: aut quãtũ acceptauit delectationẽ in amicitia delectabili. igit in his amicitys magis est recõpẽsatio faciẽda p̃m existimationem p̃us recipiẽtis bñficiũ q̃ꝗ p̃m existimationẽ dantis. [Alicubi.] 2º pbat eadẽ ꝓ sic. Per leges & statuta quarũdã ciuitatũ in qbꝰ lege statuit qꝑ nõ fiat aliqua vindicta ꝓ voluntarias cõuẽtiones: & si aliqs ꝓbentiũ post ꝓctum reputat se ꝓceptũ tradẽdo & credẽdo alicui volũtarie rẽ suã dz fieri solo & recõpẽsatio p̃m eius iudiciũ cui credidit bñficium. & rõ huiꝰ est: qr illi q tradũt res suas reputãt eas plus valere q̃ꝗ in rei veritate valeant: & iõ eorũ iudicio nõ est standũ. Multa enim sũt q̃ nõ equalr appreciant ab his q bñt ea & ab his q nõ bñt & de nouo volũt ea recipere: ppria. n. que singulis dant vident eis multo digna: sed retributio dz fieri ad tãtũ q̃ꝗ tũ ordinant vel existimant recipientes. [Opz aũt forte.] Sed dubiũ est qualr est recõpẽsatio faciẽda p̃m iudiciũ recipiẽtis aut p̃m estimationẽ quaz hz de re postq̃ꝗ hz eã: aut p̃z estimationẽ quã habuit a pnꝰ qñ nõ habuit rẽ & eã cupiebat hze. ¶ Ad illud dubiũ rñdet ꝓbs dicẽs: qꝑ forte recipiẽtes debẽt appreciare bñficium seu rẽ quã recipiũt nõ p̃m qꝑ eis vꝰ dignũ postq̃ꝗ iaz habẽt bñficiũ: sed q̃ꝗ tũ appreciabat anteq̃ hẽt qñ eã cupiebãt. Solent. n. boies appreciari bona tẽporalia iaz adepta minus q̃ꝗ qñ ea nõ habita cupiebant. Istã tm̃ solonẽ nõ ponit Arꝰ. tanq̃ certã: & cũ aduerbio forte. Nã boies in magna necessitate exites multotiẽs appreciant rẽ nõ habitaz in centuplo plus q̃ꝗ valet: nõ tũ pp hoc opz p̃m illã estimationẽ facere recõpensationẽ. Sed forte itelligit qꝑ recõpẽsatio est facienda p̃m estimationẽ quã hz recipiẽs de re qñ hz eam quãtũ ipsa valuit tempore receptionis: nõ p̃z estimationẽ quã habuit anteq̃ꝗ recepit eam.

Capitulũ secundũ

in quo mouent & soluunt quedam dubitationes circa recõpensationes per quas amicitia cõseruat. s. vtrum oia sint patri tribuẽda. vtruz patri sit in oibus obediẽdũ. vtrũ amico vel studiõso ministrandũ. vtruz benefactorẽ vel amico magis dandũ si ambobus nõ cõuenit. Ad que respondet qꝑ talia certe determinare nõ est facile ꝓpter multimodas talium differentias: ꝓpter quas nunc sic nũc

oppositō mō se bñt: ⁊ opz semper ad magis bonuz vel necessariū declinare: que in his per varias circunstantias alternant: ⁊ q̄ rōnes q̄ sunt circa actiones ⁊ passiones nihil habent determinatū sicut nec ea circa que sunt: deinde q̄ neqz patri in oibus obediendū nec oia ei tribuendum nec oibus eadem reddēdū: sed singulis ipsis cōgruentia.

¶ Habent aūt ⁊ talia dubitationē. Utrū opozteat oia patri tribuere: in oibusqz obtemperare: an egrotanti qdem parendum sit medico: diligenti vo ducē exercitus deligendus sit rei militaris peritissimus hō. Sili mō vtrum amico sit potius an studioso subministrandum: ⁊ benefactozi reddenda sit gra: an sodali potius dandum: si vtrūqz fieri nequeat.

K Capitū 2m p. trac. 9. li. ethi. p. ps. c.

Dubitationez aūt habent ⁊ talia: putavtruz opz oia patri attribuere ⁊ obedire. ¶ Vel laborantē qdez medico obedienduz: ducem aūt exercitus ad ordinandū bellicosum. Similr aūt amico magis vel studioso ministrādū. Et bñfactozi reddendum gratiam magis vel amico dandum: si ambobus non contingit.

Scdi tract. p. di. in duas ptes ptn.

Istud est 2m capl'm: in quo ponunt ⁊ soluunt q̄dam dubia circa recōpēsationes p quas amicicia ꝓseruat. ⁊ ptinet duas ptes pncipales. In pma mouet dubitationes ⁊ ponitur solo in gnāli. In 2a ibi [Et bñficia qdē.] Solunt dubia mota in spāli. p. ps cōtinet duas pticulas. In pma mouent dubia. In 2a ibi [Igitur oia talia.] soluunt dubia in gnāli. In pma igit pticula mouet. 4. qōnes. pma est vtrū in oibus sit distributio facienda pri pre oib' alys. scda est vtr in oib' sit magis obediēdū patri q̄ cuicūqz alteri psone. ⁊ hāc qōnē statiz soluit. d. [Vel laborātē ⁊c.] Et hec est solo q̄ nō in oib' est magis obediēdū patri q̄ cuicūqz alteri psone. [Nam laborās ⁊c.] Doc est infirm' magis bz obedire medico q̄ pri: ⁊ B in his que ad sanitatē ptinet. Si eniz pri pcipiat egrotāti q̄ comedat calida ⁊ medicus pcipiat ꝯtrū magis bz obedire medico q̄ pri. ⁊ vir bellicosus magis bz obedire duci exercit' q̄ pri in his q̄ ad bellū ptinet. 3a qō est vtruz bō magis bz exhibere beneficium amico suo vel viro virtuoso. 4a qō est. vtruz homo bz retribuere bñfactozi p beneficio recepto siue p gratia suscepta magis q̄ dare amico si ita sit q̄ bō nō possit vtriqz satisfacere.

¶ Oia igit talia exacte determiare nō est facile. Multas eniz ac varias habent differentias: ⁊ magnitudie ⁊ paruitate ⁊ honestate atqz necessitate. Uez nō oia eidem esse tribuenda nō est obscurum.

M ¶ Igit oia talia certe qdē determinare nō facile: multas eniz ⁊ oimodas habēt differētias ⁊ magnitudine ⁊ puitate ⁊ bono ⁊ necessario. Qm aūt nō oia eidē reddendū nō imanifestum.

¶ Hec est 2a pticula pme ptis: in qua excusat se a certa solutione hō qōnū q̄si soluēdo in gnāli. d. q̄ nō est facile determinare oia ista p certitudinem: qz circa ꝑdicta pōt esse magna dīia fm magnitudinē ⁊ puitatē: pōt eniz aliqs esse amicus ⁊ bñfactor vel vtuosus fz magis ⁊ minus: ⁊ q̄nqz est dīia fm bonū ⁊ nēciuz. Nā ministrare vtuoso vel amico vī fozsitan magis bonū: fz ministrare bñfactozi videt magis nēciuz. i. magis debituz. Illud aūt qō in talibus est manifestuz est q̄ non sunt oia eidem exhibenda: sed quedam qbusdam ⁊ alys alia.

¶ Atqz bñficia plerūqz reddenda sunt poti': q̄ est largiendū amicis: sicut ⁊ mutuū reddendū est potius cui debeas: q̄ dandū sodali. Fortasse aūt neqz hoc agendū est semp. Ut redēptū a predonibus: vtrum eū qui ipsuz redemit: redimere vicissiz opozteat qcūqz is sit: aut nō capto qdē repetenti vero mutuum reddere an redimere patrem. Uidebit enim patrem potius q̄ se etiam redimere illum opozteret. Debitum igitur vt diximus simpliciter est reddendum. Si vo datio honestate aut necessitate excedat: ad hec ipsa est declinandum. Interdū eniz neqz est equum beneficium retribuere: cū alter qdē in studiosuz sciens stustiosum esse cōtulit bñficiū: alter aūt illū flagitiosuz esse existimat. Nōnū q̄ eniz nec ei q mutauit vicissim est mutanduz. Nam ille qdem putans se recepturum bono mutauit viro: hic aūt non sperat a prauo recipere. Siue igit re vera hoc sic se habeat: non equalis est dignitas: siue nō ita qdē se habeat: putēt aūt sic se hīe: nō videbunt absurde facere. Qd igit sepe est dictū: sermones q de affectibus actibusue fiunt: perinde habēt definitionē vt ea circa que sunt.

¶ Et bñficia qdē retribuēdū vt in multū magis q̄ donandū amicis: quēadmodū mutuum cui oz reddendū magis q̄ amico dandū. ¶ Forte autē neqz hoc semp puta liberatus a latronib'. vtrū soluētē ꝯtra liberare oz ⁊ vtiqz qcūqz sit: vel nō capto: petenti aūt reddere: vel patrē liberare: videbit eniz vtiqz ⁊ seipso magis patrez. ¶ Ut igit dictū est vniuersalr qdez debitū est reddendū: si aūt superecedat datio bono vel necessario: ad hec declinādū. Quādoqz eni neqz est equale retribuere cū B qdē studiosuz sciens benefaciat: huic aūt redditio fiat quē existimat malū esse. Neqz eniz accōmodāti q̄nqz reaccōmodādū: existimās qdē eniz lucrari accōmodauit epychi existēti. Sic aūt nō sperat lucrari a malo: siue igit vtitate hoc sic se bz non equalis dignitas: siue nō ita se bz qdē sic aūt existimās: nō vtiqz videbit incōueniētia facere. Qd qdez multotiens dictū est circa passiones ⁊ actiōes ⁊ rōnes fit'r bñt determiatū bis circa que sunt.

¶ Hec est 2a pars pncipalis huius capl'i: in qua soluit istas qōnes in spāli. ⁊ continet duas particulas. In pma soluit tertiā qōnem ⁊ quartā. In 2a ibi [Qm quidem igitur.] soluit pmaz qōnem: ⁊ per illam solutionem intelligitur solutio scde qōnis. Quarta questio fuit. vtrum magis sit retributio faciēda benefactozi vel gratis dare amico. Ista qd sic soluit q̄ vt in pluribus homo magis debet retribuere benefactozi q̄ gratis dare amico: si vtrūqz fieri nō possit. Magis eniz debet homo reddere mutuū q̄ gratis dare amico: ⁊ hoc est verū fm iustitiaz legalē. vnde fz honestatem mozalē tenet hō ad retribuendum benefactozi: sicut fm iustitiā legalē ad reddendū mutuuz. [Forte aūt neqz hoc.] Quia vt dictū est: vt in multū magis retribuendum est bñfactozi q̄ gratis dandū amico: ⁊ qz illud non est vī verū: ió dixit vt in multum: q̄nqz eniz magis dandum est gratis amico vel virtuoso q̄ retribuendum bñfactozi. Si enim

eniz gratis datio excedat in bono vtutis vel in necessario redditionē benefactozi tūc magis est dandū gratis amico vel virtuoso q̄ reddendum benefactozi: semper enim declinandū est ad illud qd est melius vel magis necessariuz: ⁊ B q̄nqz cōtingit. Nam amico vel patre capto a latronibus aut existente in vinculis magis est dandū gratis pro liberatione habenda q̄ benefactozi nō existenti in vinculis petenti bñficium sibi fieri: hoc eniz. s. liberare amicum vel patrē a vinculis est magis necessariū q̄ retribuere beneficium bñfactozi: ⁊ multū etiaz virtuoso magis est danduz gratis q̄ retribuere bñfactozi existenti prauo. B enim excedit in bono vtutis. s. gratis datio multuz vtuoso excedit in bono vtutis retributionē factaz bñfactozi existenti prauo vel apparētē malo. vñ nō semp bñfactozi est retribuendū sicut nō semp est accōmodanti reaccōmodādū.

B Si eniz malus accōmodet vtuoso sperans inde bīe lucrū nō opz virtuosuz reaccōmodare malo: qz vtuosus nō sperat inde lucrū: q̄nqz eniz retributio pro bñficys pcedentibus nō pōt adequari vni grate donationi: vt cuz bñficiuz gratis cōfert vni excellēter vtuoso: ⁊ ex alia pte attribuit bñficiū bñfactozi q̄ est vel estimat esse malus. p hoc pz ad hec dubia: qd istoꝝ quatuoz sit poti' faciendū. vtrū bō oz magis liberare euz qui eum q̄nqz liberauit a vinculis vel amicū vel patrē: vel sit retribuendū bñfactozi nō existēti in vinculis aliqd petenti. Ista soluunt sic. Aut est redditio debita bñfactozi fm iustitiā legalē. vbi gra. si sit mutuum ⁊ tale debitū quasi vī'r est pceteris reddēdū: aut est ōbitū fm honestatē mozalē trn: vt si aliqs dedit mihi bñficium nullo pacto interueniēte de retributione faciēda: ⁊ in hoc casu debeo poti' dare patri q̄ bñfactozi vel amico ⁊ magis q̄ liberare illū qui liberauit me a vinculis: si etiā gratis datio amico vel virtuoso excedat in bono vtutis vel in nēcio retributionē debitā bñfactozi: tūc oz bō potius gratis dare amico vel vtuoso q̄ bñficiū retribuere bñfactozi cui obligat mozalr trn siue fz iustitiā mozalē trn. vñ ·Phs ponit hic regulā gnālē: ⁊ est q̄ in talib' semp est declinandū ad illō qd est meli' seu magis necessariū. Et idez videt de mutuo: in aliquo eniz casu melius ⁊ magis nēcium est dare patri vel vtuoso q̄ reddere debitū vel mutuuz. [Ut igit.] Ex dictis apparet vnū qd sepissime dictū est supi'. s. q̄ rōnes que sunt circa actiones ⁊ passiones nō pnt aliqd determiatū bīe fm certitudinē sicut nec ea circa que sūt.

Dubium. ¶ Sed dubiū est vtrū mutuū magis sit reddēdū vel retributio faciēda bñfactozi vel dandū patri vel amico vel vtuoso. Et vī q̄ mutuū poti' sit reddēduz: qz hoc est opus iustitie legalis que est pclarissima vtutū. Contra. fm iustitiā mozalē est retributio facienda bñfactozi: ⁊ ēt dandum patri: sed iustitia nālis potioz est q̄ iustitia legalis. Itē fm vtutē amicitie dandū est amico ⁊ virtuoso: ⁊ amicitia est potioz q̄ iustitia: qz existēte amicitia nō idigem' iustitia: sed econuerso: vt dictuz est in 8o huius. igit potius ⁊ meli' est dare amico indigenti q̄ reddere debituz rōne mutui.

Solutio. ¶ Ad illud dubiū vī mihi esse rādenduz per regulā quā tradidit hic ·Phs: ⁊ est q̄ respiciendū est ad pēminentiam seu excessiuz in bono vtutis vel necessario vnius ad alterz: ⁊ qd magis excedit in bono aut necessario est potius faciēdū. Nūc aūt videt q̄ melius ⁊ magis est nēciuz in aliquo casu dare patri vel amico vt virtuoso q̄ reddere mutuū: vt si pater vel amicus vel virtuosus sit in vinculis vel in extrema necessitate ꝓstitutus ⁊ ille cui debet rōne mutui nō sit in tāta necessitate: fz q̄ poterit expectare sine dāno solutionē ꝗuis nō velit aliquā dilationez dare: ⁊ aliqn est melius mutuū reddere q̄ dare amico vel virtuoso: vt qn ille cui debet rōne mutui idiget solutione mutui ⁊ aly vt amicus ⁊ virtuosus nō sunt in extrema necessitate, vnde semp illud qd melius est ⁊ magis ⁊ necessariū est poti' faciendum. vnde Lincoñ. istam litteram. [Si aūt superecedat datio bono vī necessario.] Exponit sic. Si datio est intensius vel magis bonū vel magis necessariū p aliquaz occasionē que datio fit ad aliū q̄ ad creditozem ad hoc. i. ad magis bonū vel magis nēciuz declinādū. hec Lincoñ. Et sic pz fm ipsuz q̄ datio facta aly q̄ creditozi potest in casu esse magis bonū vel necessariū q̄ redditio facta creditozi. ·Pro rationibus inductis est sciendum q̄ quecūqz virtus sit pncipalissima ⁊ optima non opz q̄ quelz opatio illius sit melioz quacūqz opatione cuiuscūqz alterius virtutis. vnde posito q̄ iustitia legalis sit optima virtus. Ex hoc nō segt q̄ quelibet operatio iustitie legalis sit melioz quacūqz opatione amicitie aut fozitudinis: opz tñ q̄ optima operatio pncipalissime vtutis sit potioz ⁊ melioz quacūqz operatione cuiuscūqz inferiozis vtutis. ·Per hoc pz q̄ nō sequitur iustitia legalis est optima virtus: ⁊ reddere mutuum est operatio iustitie legalis ⁊ dare gratis est operatio amicitie. igitur reddere mutuū est melius q̄ gratis dare: sed ad hoc q̄ conclusio sequatur oportet accipere in premissis q̄ reddere mutuū est opatio optima iustitie legalis. ·Per hoc pz ad omnes rōnes: nec intromitto ad presens que virtus sit principalis'ma.

¶ Nō eadē igit vniuersis esse reddēda: neqz patri cuncta quēadmodū neqz Ioui sacra oia dant: nō est obscurū. Qz si diuersa tribuenda sunt parentib' ⁊ fratribus ⁊ sodalibus ⁊ bñficis tribuenda sunt singulis suis queqz ad quēqz accōmodant. Sic aūt ⁊ facere videntur. Nā ad nuptias vocant cognatos: genus. n. his est cōe: quare ⁊ act' q̄ circa hoc sunt. Et ad sponsalia etiā marie cognatos pp idē putāt accedere oportere.

¶ Qm quidem igit nō eadē oibus reddēdū: neqz patri oia: quēadmodū neqz Ioui sacrificant: nō in manifestū. Quia aūt altera parētib' ⁊ fratribus ⁊ amicis ⁊ bñfactozibus singulis ppria ⁊ cōgruentia attribuendū. Sic aūt ⁊ facere vīr: ad nuptias qdem eniz vocant cognatos: bis cōmune genus: ⁊ que circa B vtiqz actiones: ⁊ in kedea autem maxime existimant cognatos obuiare ppter idem.

¶ Hec est 2a particula scde partis principalis: in qua ·Phs soluit questionē pmam que est ista. vtrum patri pre oibus alys sint omnia exhibenda. ⁊ cōtinet tres partes. In pma soluit questionem in generali ⁊ est solutio q̄ nō omnia sūt patri exhibenda. In 2a ibi [Uidebitur autez.] ostendit in speciali que quibus sunt exhibenda. In 3a parte ibi [Eoꝝ quidez igitur.] narrat in quibus facile est videre: que quibus sunt tribuenda: ⁊ in quibus iudicium de talibus est difficile. In pma igitur parte pbat: q̄ nō omnia sunt patri exhibēda: ⁊ hec est ꝓclusio 2a que pbatur duplr. ·Primo per quoddā exemplum sic. Sicut apud gentiles non oia sacrificabant Ioui qui apud eos nominabat pater oiuz: sed quedam sacrificabantur alys dys: ita nō omnia sunt exhibenda patri: sed quedam alys parentibus ⁊ amicis. 2o pbat per rōnē sic. Solū illa que sunt ppria patri exhibenda debent exhiberi patri: sed nō oia sunt patri ppria: sed quedam sunt ppria alys amicis. ergo nō omnia sunt patri exhibenda. Maior patet: nam singulis sunt propria eis cōuenientia tribuenda: parentibus eniz sunt tribuēda illa que eis sunt ppria ⁊ fratribus ⁊ amicis extraneis ⁊ benefactozibus sunt ppria ⁊ eis congruentia exhibenda. Et

2a cōclo bui'. 9. li.

eodē mō est de vtuosis: ⁊ istō cōiter obseruāt hoies: q̄ ad nuptias ꝓm quas fit ꝓpagatio generis hoies vocāt cognatos q̄bus est cōe genus: ⁊ ad actiones q̄ sunt circa nuptias vocant cōsanguinei: ⁊ pp eandē rōnē hoies existimant q̄ ꝓsanguinei debent occurrere in Rodea. i. in cōuentione in qua tractatur de nuptys celebrandis.

¶ Videbit aūt parētibus maxie alimētis filios vt debentes opitulari oportere: ⁊ honestius eē iis q̄ cā sunt essendi: q̄ sibiipsis subuenire. Honorez ēt vt diis tribuere oportz: nō oēz aūt parētib⁹ neq̄z eundē pri mriq̄z: neq̄z sapiētis aut iperatoris: sed patri paternuz: ⁊ filr matri maternū. Omni quoq̄z senioi bonor est tribuēdus q̄ ad etatē accōmodat assurgēdo locoq̄z cedēdo ⁊ talibus. Sodalibus aūt atq̄z fratrib⁹ prestāda est libertas: oiumq̄z cōitas. Atq̄z cognatis ⁊ iis q̄ sunt eiusdē tribus ⁊ ciuibus ac ceteris vniuersis semp est enitēdū id q̄d accōmodat tribuere ⁊ cōparare: que insunt singulis rōne familiaritatis ⁊ vtutis aut vtilitatis.

¶ Videbit aūt vtiq̄z nutrimēto q̄dē ptib⁹ oportere maxie sufficere vt debētes: ⁊ causis essendi melio⁹ q̄ sibiipsis: in hoc sufficere: ⁊ bonorem q̄dē quēadmodū dijs. Nō oēz aūt parentibus: neq̄z enim eundē patri ⁊ matri: neq̄z rursus euz q̄ sapiētis vel eū q̄ ducis exercitus: ſz paternū: filr aūt ⁊ maternuz. Sz ⁊ oi seni honorē euz q̄ ꝓm etatē inassurrectione ⁊ iclinatione ⁊ talib⁹. Ad amicos āt rursus ⁊ fratres ꝓfidētiā ⁊ oiuz cōlocationē: sed ⁊ cognatis ⁊ ciuibus ⁊ cōtribulibus ⁊ reliquis oibus semp tentandū ꝓprium attribuere ⁊ coaptare: que singulis existētia ſz ꝓprietatem ⁊ virtutem vel vsum.

¶ Hec est 2ª pars scōe pticule scōe ptis principalis: in qua ostēdit in spāli que q̄bus sunt tribuenda. ⁊ ꝓmo ostēdit q̄ parentibus sunt maxie tribuēda a filys ea que pertinent ad sustentationē vite siue ad cōseruationem in esse: ⁊ hec est ꝛcl'o 3ª que ꝓbat sic. Illud q̄d filij susceperunt a parētibus aut equalens maxie debent eis tribuere vel in esse cōseruare si tribuere nō pñt: sed filij acceperūt esse a parentibus ⁊ nō pñt eis dare esse. igit maxime debent esse ⁊ viuere parētū cōseruare q̄d fit retribuendo ea q̄ pertinēt ad sustentationē vite cuiusmodi sunt alimenta ⁊ indumēta. ergo ꝛc̄. Uñ in talib⁹ magis debēt subuenire parētib⁹ q̄ sibiipsis. Deinde narrat q̄ aliud debēt filij tribuere parentib⁹ dicens: q̄ filij debēt exhibere parētibus honorez tanq̄ causis essendi quēadmodū ⁊ dys: nō tñ oēm honorē debent parentibus: q̄z nō debent eundē honorē patri ⁊ matri: nec patri debet honor q̄ debet sapiēti vel duci exercitus: sed patri debet paternus honor ⁊ matri honor maternus: ⁊ oi seni debet honor pp etatē in assurgēdo ⁊ inclinando eis. Fratrib⁹ aūt ⁊ cōsanguineis tribuendū est q̄d vnicuiq̄z est ꝓprium. s. cōicatio rerū ⁊ cōfidentia ad agendū. vñ singulis est tentandū attribuere illud q̄d est ꝓprium vnicuiq̄z ⁊ adaptare singulis ea que eis cōpetunt ꝓm proprietatē puta etatis: ⁊ ꝓm vtutē puta sapiētie ⁊ vsuz officij: puta exercitus vel cuiuscū q̄z talis.

3ª cōclo hui⁹. 9. li.

¶ Eoz igit q̄ generis sunt eiusdē facile est iudiciū: differentiū aūt est difficilius: non tamen ob hoc desistendū est: sed vt fieri pōt: ita est distinguendum.

¶ Eoz quidem igitur qui vnius generis facile iudicium: differentium autem difficilius: non tñ ꝓpter hoc quidem recedenduz: sed vt vtiq̄z continget sic determinandum.

¶ Hec est 3ª particula scōe pticule scōe ptis: in qua narrat in q̄bus facile est videre que q̄bus sunt tribuēda ⁊ in q̄b⁹ iudicium de talibus est difficile: ⁊ dicit q̄ q̄bus magis est tribuēdū facile est videre in his que sunt vnius generis. i. parentele. vbi grā de duobus ꝓsanguineis magis ꝓsanguineo subueniēdū est: q̄d intelligi dz ceteris paribus: sed iudiciuz de differētibus genere est difficilius: vt vtq̄z magis fit subueniendum sapientioi vel magis cōsanguineo: sed q̄uis hoc sit difficile: tñ ab hō cōsideratione nō est recedēduz: sed perscrutandū est q̄tum fieri potest.

Capitulum tertium

de dissolutione amicitie: ⁊ qualr hō se dz habere ad eū q̄ prefuit amicus post dissolutionē amicitie.

¶ Est ēt dubitatio: si dissoluēde sint amicitie: nec ne: ad eos q̄ nō pmanent: an ad eos qui ob vtilitatez aut voluptatē amici sunt: cū hec nō ꝓhit: nec absurduz dissolui. Illorum enim erant amici: q̄bus deficientibus: rōni consonum est non amare.

Aber autem dubitationē ⁊ de eo q̄d est dissolui amicitias: vel non ad non permanentes. ¶ Vel ad eos qdem q̄ ꝓpter vtile vel ꝓpter delectabile amici existunt cuz nō adhuc h̄ habeant ⁊ nihil incōueniens dissolui. Illorū enim erant amici: q̄b⁹ deficientibus rationabile non amare.

Capitulum tertium. Dubitatio in hoc quod ⁊ ꝓprium ⁊ ꝓpter ⁊ ꝓprietatem ⁊ ꝓpter ⁊ ꝓprietatem ⁊ ꝓpter ⁊ ꝓprietatem

amici:sed remanẽs puer ꝑm mentẽ ⁊ vir optimus nõ ꝑñt delectabilr ad inuicez cõuiuere.igiꝝ nõ poterunt remanere amici. Maior ps:qz ꝶ est maxime ꝓpriũ amicozuz ad inuicẽ cõuiuere.⁊ minor declaraꝝ per ꝶ ꝙ manẽs puer ꝯz mentẽ ⁊ vir virtuosissimus nõ cõplacẽt in eisdẽ nec de eisdez gaudẽt nec tristanꝝ ⁊ sine bis nõ ꝑñt cõuersari:qõ est maxime ꝓpriũ amicitie.ſ.cõuiuere.Credo tñ sicut dictuz est supra 8° hui⁹ ꝙ vtroqz remanente virtuoso remanere põt amicitia que est inter supexcedentẽ ⁊ supexcessuz:q̃ tũcũqz vnus excedat aliũ in vtute dũmõ sit excessus finitus:qz adhuc põt seruari equalitas ꝓportionis cũ possibile sit ꝙ q̃tũ excellẽtior excedit minus vtuosuz in vtute:ꝙ tantũ minus virtuosus plus diligat magis vtuosum.⁊ ꝑñt tales ad inuicẽ delectabilr cõuiuere ⁊ cõplacere de eisdẽ q̃tũ regriꝝ ad amicitiã q̃ ẽ iter supexcedẽtẽ ⁊ supexcessuz.

¶ Opz ne igiꝝ ipsuz nõ secus ad illũ sese bẽ:q̃ si amicus nunq̃ fuisset.An facte memoriaz ꝓsuetudis bẽre opz.Atqz vt amicis potius q̃ alienis arbitramur gratificari oportere:sic ⁊ iis q fuerũt amici tribuendũ est aliqd ob amicitiam que antea fuit. Cum non ob exuperationẽ prauitatis est dissolutio facta.

¶ Utz nihil igiꝝ alienius ad ipsuz habẽdũ q̃ si nõ factus eẽt amicus nũq̃. Vel opz memoriã bẽ facte cõsuetudis:⁊ quẽadmodũ amicis magis q̃ extraneis existimam⁹ oportere largiri:sic ⁊ factis attribuendũ aliqd ꝓ antefactã amicitiã:cũ nõ ꝓ supabũdãtiã malitie dissolo fiat.

¶ Dec est 4.ª ꝓticula scẽe ꝑtis:in qua poniꝝ ⁊ soluitur 4.ª dubitatio que talis est.Qualr hõ dz se bẽ ꝑter dissolonez amicitie ad eũ q ꝑfuit amicus:nũqd dz bẽ se familiarius ad illũ q̃ ad eũ q nunq̃ ꝑfuit amicus.[Uel opz.] Dec dubitatio sic soluiꝝ ꝙ si nõ fiat dissolutio amicitie ꝓ superabũdãtiã malitie:tũc dz hõ bẽ memoriaz amicitie ꝑterite:⁊ sicut estimam⁹ ꝙ opz magis largiri amicis q̃ extraneis:sic attribuendũ est aliqd illis q ꝑfuerunt amici ꝓ ꝑteritã amicitiã:⁊ hoc est in oib⁹ obseruãdũ ꝑterq̃ in vno casu in quo facta est dissolo amicitie ꝓ abũdãtiã malitie.

Capitulum quartũ

de operatiõib⁹ amicitie in gnãli ostẽdẽdo que ⁊ quot sunt opa amicitie:⁊ qualr se boies habẽt ad illa.ꝑmo ꝙ vera amicitia cognoscꝝ ex bis q̃ epyiches vult ⁊ opaꝝ ad seipsuz cũ studiosus sit vnicuiqz mẽsura:⁊ tũc est amicitia qñ studiosus sic se bz ad amicũ vt ad seipsuz cũ amicus sit ali⁹ ipse:⁊ ꝙ singula amicabilia.ſ.opa amicitie existunt epyichi ad seipsuz:⁊ ꝙ amicitia est ad seipz cũ irrõnale rõnali cõcordat:⁊ ꝙ amicitia ad alterũ est supabundans cum sit sicut illa q̃ est ad seipsuz:⁊ ꝙ prauis nõ inest amicitia ad seipsos ꝓpter irrõnale eoꝝ ⁊ rõnale cõtendere:nefarys vo nõ iest ꝓ seipsos odire ⁊ fugere ⁊ ꝓ nihil amicabile ad seipsos pati:ac per hoc neqz ad alios.

¶ Ea vo q̃ ad amicos attinẽt ⁊ qb⁹ amicitie definiunꝝ ex iis que ad seipsuz qſqz facit ꝓfecta esse videnꝝ.

Caꝑ. 4ᵐ p.tra.9.li. ethi. p°ps ca.

Amicabilia aũt que ad amicos ⁊ quib⁹ amicitie determinãtur videntur ex bis que ad seipsum venisse.

Quarti.c. p.trac.di⁹ in tres p. tres pñ.

Istud est 4ᵐ capz:in quo ꝑbs determinat de operib⁹ amicitie in gnãli ostẽdẽdo que ⁊ quot sunt.⁊ ꝓtinet tres ꝑtes ꝑncipales. In ꝑma ꝓponit que sunt opa amicitie ⁊ eoꝝ originẽ. In z° ibi[Ad seipsuz aũt.]ostẽdit quõ se bñt boni ad opa amicitie. In z° ibi[Uidenꝝ aũt dicta.]ostẽdit qualr prauise bñt ad ꝑdicta. Pria ꝑs cõtinet duas ꝓticulas. In ꝑ° ponit originẽ operũ amicitie. In z° ibi[Ponũt eni.]ostẽdit que ⁊ quot sunt opa amicitie. In ꝑma igiꝝ ꝓticula ꝓponit originẽ operũ amicitie dicẽs ꝙ amicabilia.ſ.opa amicitie quib⁹ aliqs vtitur ad amicũ videnꝝ ꝓcessisse ex bis q̃ fuũt boĩs ad seipsuz:tũc eni vz bõ amicus alteri ſt eadẽ agit ad amicũ q̃ ageret ad seipsuz:⁊ sic opa amicitie q̃ sunt ad alterũ mẽsuranꝝ ⁊ originẽ bñt ex opib⁹ amicitie boĩs ad seipsuz. ¶ Intelligendũ est ꝙ amicabilia ad alterũ mensuranꝝ ex amicabilibus boĩs ad seipsuz nõ cuiuscũqz boĩs: sz boĩs vtuosi.Tũc eniz videꝝ vnuſqſqz esse amicus alteri qñ agit eadẽ illi que bõ vtuosus ageret ad seipsuz.Quidã eniz boĩes interficiũt seipsos:⁊ ꝓ cõparationẽ talis hominis ad seipsuz nõ dz dici aliqs amicus alterius:qui eniz interficit aliquẽ nõ vtiꝝ ad ipsuz opere amicitie.

¶ Ponũt eniz eũ amicũ esse:q vult ⁊ agit bona:vel q̃ videntur amici gratia.

¶ Ponũt eniz amicũ volentez ⁊ operantez bona vel apparentia illius gratia.

¶ Dec est z° ꝓticula ꝑme ꝑtis:in qua ostendit que ⁊ quot sunt opa amicitie.⁊ cõtinet tres partes ꝯz ꝙ tres sunt operationes amicitie. In ꝑma ponit ꝑ° opus amicitie qõ est bñficentia. In z° ibi[Uel volentẽ.]ponit z° opus qõ est beniuolẽtia. In 3° ꝑte ibi[Di aũt cõuiuẽtẽ.]ponit 3° opus amicitie:qõ est concordia. In ꝑma igiꝝ ꝑte ponit ꝑ° opus amicitie:qõ est bñfacere amico:dicẽs ꝙ boĩes ponũt amicuz volũtarie facientẽ bona vel apparentia bona ad amicũ gra ipsius amici. ¶ Notãdũ est hic ꝙ ꝑbs ponit tria req̃sita ad opus amicitie qõ ẽ bñficẽtia:qz vnũ sine alys duobus:nec duo sine 3° sufficiunt ad opus amicitie. Si.n. aliquis inuoluntarie opereꝝ bona vel apparẽtia ⁊c.nõ est opus amicitie:ſl etiã velit opera bona ⁊ negligat cõplere nõ est opus amicitie qõ est bñficẽtia:⁊ dicit illi⁹ gra:qz ſl aliqs volũtarie exhibet bona vel que existimet eẽ bona:⁊ nõ intẽdit bonũ illi⁹ cui exhibet:sed bonũ suiipsius nõ est opus amicitie:iõ hec tria regrunꝝ ad bñficentiam que est opus amicitie.ſ.velle bona vel apparẽtia bona:⁊ nõ solus velle:sed ẽt facere.⁊ 3° requiriꝝ ꝙ velit ⁊ faciat amici gratia.Sciendũ ꝙ dicit bona vel apparentia:qz qñqz aliqs ex amicitia exhibet alteri que existimat esse bona:⁊ ſl illa in vitate nõ ſint bona:nihil tñ min⁹ est opus amicitie.

¶ Aut eum qui vult esse viuereqz amicũ gratia ipsius amici:qõ qdem matribus ad suos accidit filios:⁊ bis amicis qui sunt offensi.

¶ Uel volẽtẽ esse ⁊ viuere amicũ ipsi⁹ gra. Qõ matres ad filios passe sũt ⁊ amicoꝝ offensi.

¶ Dec est z° pars huius ꝓticule:in qua poniꝝ opus amicitie. z° qõ est beniuolẽtia. Est eniz z° opus amicitie velle bonũ amico sui gra.vnde ꝑm opus amicitie est velle amicuz esse ⁊ viuere gra sui nõ ꝓpter ipsuz:vt.ſ.ab eo recipiat aliqõ bonũ:⁊ hoc patiunꝝ matres ad filios:qz volunt eos esse ⁊ viuere:⁊ ẽt hoc volunt amici offensi suis amicis.ſ.eẽ ⁊ viuere q̃ꝫ ꝓ offensaz nõ velint cũ eis cõuiuere.

¶ Quidam autem eum esse dicunt:qui versaꝝ vna cuz amico:⁊ eadẽ expetit:aut eũ qui dolet vna atqz gaudet cũ amico.Maxie aũt ⁊ hoc matribus accidit.

¶ Di aũt cõuiuentẽ ⁊ eadẽ eligentẽ vel condolentem ⁊ congaudentem amico:maxime autez ⁊ hic circa matres accidit.

¶ Dec est 3ª pars huius particule:in qua ponitur 3° opus amicitie quod est cõcordia:⁊ est concordia simul conuiuere ⁊ eadẽ eligere ⁊ de eisdẽ cõdolere ⁊ gaudere. Dec autẽ

accidunt circa matres respectu filiozum. ¶ Notandũ est hic ꝙ cõcordia q̃ est opus amicitie attẽdiꝝ quãtũ ad tria. Primũ est q̃tũ ad exteriozẽ ꝓuictũ. z° est q̃tũ ad electionẽ.⁊ 3° est q̃tũ ad passiones:ad quas oẽs segꝝ gaudiuz ⁊ tristitia.vñ dicit ꝙ qdã determinãt amicos q ꝓuiunt ad inuicẽ q̃tũ ad ꝑ°:⁊ q eadẽ eligunt q̃tũ ad z°:⁊ q de eisdẽ ꝓdolẽt ⁊ cõgaudẽt q̃tũ ad tertiũ.vñ in bis vt ꝓcordia cõfistẽ in ꝓuinere ĩ eadẽ eligẽ ⁊ de eisdẽ ꝓdolere ⁊ gaudere.

¶ Noꝝ etiã aliquo ⁊ amicitiã ipsam definiunt.

¶ Epilogat dicẽs ꝙ ꝑ aliqõ dictoꝝ determinaꝝ amicitia. Estimant enim homines inter illos amicitiam esse in q̃ buslibet aliqõ istozum inuenitur.

¶ Unũqõqz aũt boꝝ viro cõpetit erga se bono. Reliqs vo ea rõne qua tales esse existimant. Uideꝝ aũt vt dictũ est vt⁹ ⁊ studiosus ipse vnicuiqz eẽ mẽsura. Dic eniz sibiipsi cõsentaneus est:ac eadez affectat aĩa oĩs. Et vult igiꝝ sibiipsi bona:⁊ q̃ apparẽt ac agit. Est eni viri boni bonum agere:⁊ suiipsius gra.Mentis qppe cã que qdẽ vnuſqſqz eẽ vz:⁊ vult ẽt se viuere saluũqz eẽ:atqz id maxie quo sapit. Est eni bonũ boi studioso esse. Unuſqſqz aũt sibi vult ipsa bona. Fact⁹ vo alius nullus expetit cuncta illud qõ est factũ habere. Habz aũt ⁊ nũc deus sũmũ bonũ:ſz est id qõ est ipse. Uideꝝ aũt id vnuſqſqz esse qõ itelligit:aut maxie. Atqz talis secũ degere vult. Libenter eniz hoc cuz voluptateqz facit.nã ⁊ actarũ rerũ recordatio periucũda est:⁊ futurarũ spes bona. Talis aũt afficit voluptate. Et insup cõtẽplationib⁹ mente abũdat. Preterea maxie secum vna dolet atqz letaꝝ. Idẽ est eniz oĩno ipsi molestum atqz iucundũ:⁊ nõ alias aliud. Est eniz sine penitẽtia prorsus. Ex eo igitur quia vnumqõqz ipsozum ad seipsum competit studioso.

¶ Ad seipsuz aũt boꝝ vnũqõqz epyichi existit: reliqs aũt ꝑm ꝙ tales existimant esse. ¶ Uideꝝ eni quẽadmodũ dictũ ẽ mẽsura vniuscuiusqz vtus ⁊ studiosus eẽ. ¶ Iste eni ꝓsentit sibiipsi ⁊ eadẽ apperit ꝑm oẽm aiam:⁊ vult vtiqz sibiipsi bona ⁊ apparẽtia ⁊ opaꝝ:boni enim bonũ elaborare ⁊ suiipsius gra:intellectui eni gratia ꝙ vnuſqſqz eẽ vz. ¶ Et viuere aũt vult seipsuz ⁊ saluari ⁊ maxie ꝗ quo sapit:bonũ eni studioso esse:vnuſqſqz aũt sibiipsi vult bona. Fact⁹ aũt alius nullus eligeret oĩa bẽ illud qõ factuz est:bz eni ⁊ nũc deus bonũ:sed ens qdẽ qõ aliqñ est:videbiꝝ aũt vtiqz itelligẽs vnuſqſqz esse vel maxie. ¶ Et cõuiuere talis sibiipsi vult:delectabilr eniz ipsuz facit:operatoꝝ eniz ⁊ delectabiles memorie ⁊ futurozuz spes bone:tales aũt ⁊ delectabiles:theorematib⁹ aũt abundat mẽte. ¶ Cõdolet aũt ⁊ delectaꝝ maxie sibiipsi: oĩ eniz est idẽ ⁊ triste ⁊ delectabile:⁊ nõ aliud alij. ¶ Impenitibilis eniz vt dicere. In existere itaqz que ad seipsuz singula bozum epyichi.

¶ Dec est z° pars ꝑncipalis hui⁹ capli:in qua ostẽdit qualr hõ vtuosus se bz ad predictas opõnes amicitie.⁊ cõtinet duas ꝓticulas. In ꝑ° ostẽdit:q̃lr vtuosus se bz ad hec opa respectu suiipsi⁹. In z° ibi[Ad amicũ aũt.]ostendit qualr vtuosus se bz ad hec opa respectu alteri⁹. Prio igiꝝ narrat ꝙ vnũqõqz ꝑdictozꝝ cõuenit boi vtuoso respectu suiipsi⁹ ⁊ reliqs q nõ sunt vtuosi cõueniũt ꝑdicta inquãtũ seipsos estimãt vtuosos.[Uideꝝ eniz.]Probat illud z°.ſ.ꝙ vnicuiqz boi cõpetũt opa amicitie respectu suiipsius ꝯz ꝙ se estimat vtuosuz:⁊ hec est ꝗ 7ª que ꝑbaꝝ sic. Unicuiqz boi cõpetũt opa amicitie respectu illi⁹ qõ est ꝑ° amabile ⁊ mẽsura amabilitatis in tota ſpe boĩs nec cõpetit alicui respectu alicui⁹ nisi ꝯz ꝙ illud respectu cui⁹ est opus estimatur esse mẽsura vel bẽ ꝑmã mẽsurã amabilitatis in ſpe boĩs: sed vtus seu vtuosus est ꝑ° amabile ⁊ mẽsura amabilitatis in tota ſpe boĩs.igiꝝ vnicuiqz boi cõpetũt opa amicitie respectu suiipsi⁹ ꝯz ꝙ se existimat vtuosuz. Maior ps:qz in vnoquoqz gẽe oĩa illius gẽis iudicanꝝ talia ⁊ magis ⁊ minus talia ꝯz approximationẽ vel remotionẽ a ꝑmo qõ est mẽsura in illo gẽe.⁊ minor ps:qz hõ virtuosus exquo est ꝓfectissimus in tota ſpe humana cõueniẽs est ꝙ sit mẽsura in tota ſpe humana ⁊ ꝙ sit maxie amabilis:⁊ per ꝓñs est mensura amabilitatis in tota ſpe humana:nec cõpetit amabilitas alicui boi nisi ꝑm ꝙ estimaꝝ vtuosus.[Iste.n. cõsentit.]Ostẽso qualr opa amicitie cõpetũt a:ly a vtuoso respectu suiipsi⁹:ostẽdit ꝙ oĩa opa amicitie cõpetũt vtuoso respectu suiipsius:⁊ hec est ꝗ 8ª que ꝑbaꝝ sic. Unicuiqz respectu cui⁹ cõpetũt bñficẽtia beniuolẽtia ⁊ ꝓcordia eidez respectu eiusdẽ cõpetũt oĩa opa amicitie:ſz boĩ vtuoso respectu suiipsius cõpetũt bñficẽtia beniuolẽtia ⁊ cõcordia. igiꝝ boi vtuoso respectu suiipsi⁹ cõpetũt oĩa opa amicitie. Maior ps ex ꝑdictis.⁊ minor declaraꝝ q̃tũ ad quãlibet ꝑte ipsius.⁊ ꝑmo declaraꝝ ꝙ boi vtuoso respectu suiipsi⁹ cõpetit opus amicitie qõ est beniuolẽtia:⁊ ꝗ ꝑbaꝝ ꝑ ꝗ ꝙ vnuſqſqz vtuosus vult sibiipsi bona:⁊ ꝗ ꝑm quãlz partez aĩe tam ꝑm ꝑtẽ sensitiuã q̃ ꝑm ꝑtẽ itellectiuã.vñ vtuosus cõsentit sibiipsi ⁊ eadem appetit ꝑm oẽm aiam:qz in ipso nõ est rebellio neqz pugna inter ꝑtes aĩe:⁊ nõ solum vult sibi bona:imo opaꝝ sibiipsi bona. Nã vt dictũ est in z° huius.[Uirtus ꝓficit habẽtẽ ⁊ opus ei⁹ bonũ reddit.]Et tra vtuosus opaꝝ bona suiipsi⁹ gra:⁊ hoc rõne ꝑtis itellectiue: que est ꝑncipalis in boĩe.vtuosus eniz laborat:⁊ semp ad hoc itẽdit vt opeꝝ illud qõ est ꝓueniẽs rõni. ¶ Notãdus est ꝙ ꝑbs dicit hic ꝙ[Uirtuosus opaꝝ itellectiui gra:ꝙ vnuſqſqz esse videꝝ.]Oz hoc nõ est intelligendũ ꝙ hõ sit ipse intellectus sicut qdã dicũt:qz hõ est cõpositus ex corpore ⁊ aĩa itellectiua ⁊ itellect⁹ nõ est cõpositⁿ:ſz dz sic intelligi ꝙ itellectus est ꝑncipale ⁊ formale in boĩe:⁊ nõ est hõ ſz ꝑs boĩs.[Et viuere aũt.]Uirtuoso etiã respectu sui cõpetit opus amicitie qõ est beniuolẽtia:qz virtuosus maxime vult seipsuz viuere ⁊ cõseruari in esse:⁊ maxie q̃tuz ad illã ꝑtẽ aĩe cui inest sapia:vñ vnuſqſqz vult sibiipsi bonũ:⁊ vtuoso est bonũ sunz esse.ſ.ꝙ sit vtuosus.vñ vtuosus vult se in esse cõseruari eo ꝙ ipse in se est. Si enim homo trãsmutareꝝ in aliõ:vt in lapidẽ vel lignũ nullus curaret, an illud in quo transmutareꝝ haberet oĩa bona:⁊ iõ vnuſqſqz vtuosus appetit sibi bona ipso ꝓseruato eodẽ in esse. Illud aũt qõ maxie ꝓseruaꝝ idẽ in suo esse est deus gloriosus qui nõ vult sibi aliqõ bonũ qõ nũc non bz. Unuſqſqz aũt ꝑm itellectũ est itelligẽs ⁊ idẽ manens:⁊ iõ virtuosus maxie vult se esse ⁊ viuere ꝑm itellectuz:qz maxie manet idẽ ꝯz itellectũ:qui aũt vult seipsuz esse ⁊ viuere ꝑncipalr ꝑm corpus qõ est trãsmutabile:nõ vere vult seipsuz esse ⁊ viuere.vñ breuiter qz vtuosus vult seipsuz esse ⁊ viuere ⁊ maxie ꝯz itellectũ qui idẽ manet in boĩe quacũqz trasmutatione facta in corpore:ideo virtuoso inest beniuolentia respectu suiipsius. [Et conuiuere talis sibi vult.] 3° etiaz

opus amicitie competit virtuoso respectu suiipsius quod est concordia: respectu enim suiipsius sibi competit illud qd pertinet ad ꝓnictū. Maxie eni vult suiipsi ꝓuiuere. nā delectabilr cū seipso meditat quātū ad memoriā ꝑterito/ruz: qz memoria bonoꝝ q̃ opatus est/est sibi delectabilis: q̃tū ēt ad spez futuroꝝ ōlectabilr se bz respectu suiipsi⁹. bz eniz spem bñ opandi in futuro: q̃ est sibi delectabilis. quātū ēt ad cognitionē ꝑsentiū delectabilr cōuiuit cuz se/ipso. nā in ꝑsenti abūdat theozematib⁹ z ꝓsiderationibus sibi delectabilib⁹. bz ēt vtuosus ꝓcordiā cū seipso q̃tū ad electionē: qz eadē eligit quātū ad oēm ptē aīe: cum in ipso nō sit discordia inter ptes aīe. ¶ Lōdolet aūt. ¶ Bz etiā vtuosus ꝓcordiā ad seipsuz ꝗz passiones: qz ipse maxie cōdolet z tristat sibiipsi: qz sibi toti quātū ad ptē sensitiuā z intel/lectiuā idē ōlectabile z triste: qz in vtuoso ps sensitiua est ita subiecta rōni ꝙ segr motū rōnis: z si qñqz ducat a pas/sionib⁹ ptis sensitiue postea cessante passiōe penitet adeo ꝙ vī fecisse ꝓtra rōnez. Ex ꝑdictis igit pz ꝙ oia predicta opera amicitie cōpetunt virtuoso respectu suiipsius.

¶ Ad amicū aūt sic se bz vt ad seipz: amicus. n. est ali⁹ ipse: z amicitia vī aūt boꝝ aliqd esse: z qb⁹ hec insunt vñr esse amici. Querere vo vtrū ad seipsuz sit: an non sit amicitia: nūc omittam⁹. Videbit aūt hoc amicitia esse: quo duo vel plura ex his bz que dicta sūt. Et ꝙ maxia amicitia sibi est ei que est ad seipsum.

¶ Ad amicū aūt hze quēadmodū ad seipm: est eniz amicus ali⁹ ipse: z amicitia hoꝝ esse aliqd vī: z amici qb⁹ hexistūt. ¶ Ad seipz aūt vtruz est vel nō est amicitia relinquat in pñti: videbit aūt vtiqz sic esse amicitia ꝗz ꝙ est duo vel plu/ra ex dictis: z qm̃ superabundantia amicitie ei que ad seipsum assimilatur.

¶ Hec est 2ª pticula hui⁹ ptis: in qua ostēdit ꝙ oia ꝑdicta opa amicitie cōpetūt vtuoso respectu alteri⁹. s. sui amici: z hec est ꝑ 9ª que ꝓbat sic. Oia opa amicitie cōpetūt vtuo/so respectu suiipsius vt ꝓbatū est: ꝗz vtuosus se bz ad ami/cū sicut ad seipsuz: qm̃ amicus est ali⁹ ipse: iō quecūqz cō/petūt vtuoso respectu suiipsius cōpetunt vtuoso respectu amici. igit oia ꝑdicta opa amicitie cōpetūt vtuoso respe/ctu alteri⁹. s. amici sui. ¶ Ad seipz aūt. ¶ Dubitat tñ vtrū est amicitia hoīs ad seipz: ꝗz hec dubitatio in ꝑsenti est relin/quēda: tñ mō vicat ꝙ amicitia vī eē inter quoscūqz qbus cōpetunt duo vel tria ex ꝑdictis: z si tñ ad alios habemus amicitiā ꝓpabūdāter talis amicitia assilat amicitie quaz bō bz ad seipsuz. vñ cū aliqs vult cōmēdare aut magnifi/care amicitiā suā quā habet ad alterū cō sueuit dicere: dili/go eū sicut meipsuz. vnde superabundantia amicitie assi/milatur amicitie que est hoīs ad seipsum.

¶ At vo vñr ea q̃ dicta sūt z ipsis multis in esse: q̃uis sint praui. An hoc ꝑticipes ipsoꝝ sūt: quo sibiipsis pla/cent: z bonos se esse existimāt: nam eoꝝ q vehemēter sūt praui atqz nefariꝝ nemini hec isūt: ꝗz nec iesse vñr.

¶ Vident autē dicta z multis existere q̃uis exi/stētibus prauis ꝑm ꝙ placent sibiipsis: z existi/mant epiyches esse sic participāt ipsis: qz z val/de prauoꝝ z nefarioruz nulli hec existunt: sed neqz vident: fere autem neqz prauis.

¶ Hec est 3ª pars ꝑncipalis hui⁹ capli: in qua ꝓbs ostēdit qualr mali se hñt ꝑdicta opa amicitie. z ꝑtinet q̃tuor ꝑticulas. In ꝑma ꝑticula narrat qualr prauis ꝓuenire vi/dent ꝑdicta opa amicitie. In 2ª ibi. ¶ Differūt eniz. ¶ Decla/rat ꝙ ꝑm veritatē nō ꝓueniūt respectu suiipsoꝝ opa ami/citie antedicta. In 3ª ibi. ¶ Si aūt nō est ꝑle. ¶ remouet qō/dā dubiū. In 4ª ꝑticula ibi. ¶ Si itaqz sic se habere. ¶ Con/dit quādā ꝓclonez ex ꝑdictis. In ꝑma igit ꝑticula narrat dicēs ꝙ ꝑdicta opa amicitie vident cōuenire multis ex/stētib⁹ prauis ad seipsos: ꝗz hoc solū est ꝑm ꝙ placent sibi/ipsis z existimāt se vtuosos: ꝗz illis q̃ sunt valde praui. i. ne/farys nō cōueniūt predicta opa amicitie respectu sui z se/re nullis prauis ꝓueniūt ꝑdicta opa amicitie respectu sui: raro eniz inueniunt homines praui qui existiment se vir/tuosos suā malitiā nō cognoscentes.

¶ Dissident. n. secū: z alia qdez cupiūt: alia aūt volunt: vt incōtinētes: nā iis q̃ bona sibi vñr anteponūt ea q̃ voluptate afficiūt atqz nocent. Quidā rursus ob for/midinē atqz inertiā eas agere res omittūt: quas putāt sibiipsis optimas esse.

¶ Differunt aūt a seipsis: z altera qdez ꝓcupi/scunt: alia aūt volūt: puta incōtinētes: eligūt. n. ꝓ eis q̃ vñr sibiipsis bona eē: delectabilia no/cliua entia. ¶ Hī āt rursus ꝓp timiditatē z desi/diā recedūt ab opari q̃ existimāt ipsis optia eē.

¶ Hec est 2ª pticula tertie ptis: in qua declarat ꝙ ꝗz veri/tatē prauis nō ꝓueniūt respectu suiipsoꝝ ꝑdicta opa ami/citie. z cōtinet tres ptes. In ꝑma ꝓbat ꝙ prauis nō cōpe/tit reᵘ suiipsoꝝ bñficētia. In 2ª ibi. ¶ Quibus autē multa. ¶ ꝓbat ꝙ eis respectu sui nō cōpetit beniuolētia. In 3ª pte ibi. ¶ Querūt itaqz mali. ¶ ostēdit ꝙ prauis respectu sui nō cōpetit opus amicitie qō est ꝓcordia. In ꝑ° igit pte decla/rat ꝙ hoī prauo respectu suiipsius nō cōpetit opus amici/tie qō est bñficētia: z hec est ꝑclo 10ª q̃ ꝓbat duplr. ꝑtio sic. Illi q opat sibi nociua nō competit respectu suiipsius opus amicitie qō est bñficētia: ꝗz bō prauus opat sibi no/ciua. ergo z. Maior ꝑz: qz ꝑ opus bñficētie bō opat bo/nū z nō malū illi respectu cuius bz opus bñficētie: z ita q opat sibiipsi malū z nociuū nō bz respectu sui opus ami/citie qō est bñficētia. z minor ꝑz: qz bō prauus sequit dele/ctabile ꝑm sensuz qō est multotiēs sibi nociuū dimittēdo illud qō est sibi bonū ꝗz iudiciū rōnis: vt ꝑz de icōtinēte. vñ mali vt incōtinētes differūt a seipsis: qz alia ꝓcupiscūt ꝑm ptē sensitiuā z alia volunt ꝑm rōnē: hoc est alia cōcu/piscūt: qz delectabilia ꝗz sensuz: z alia iudicant ꝑm rōnem esse sibi bona. ¶ Si autē rursus. ¶ 2° ꝓbat ꝓclo sic. Ille qui ꝑtermittit ea opari q̃ ꝑm rōnē iudicat sibi optima: nō cō/petit respectu suiipsi⁹ opus amicitie qō est bñficētia: ꝗz bō prauus ꝑtermittit opari ea q̃ ꝗz rōnē iudicat sibi optima. ergo z. Maior ꝑz: z minorē ponit ꝓbs dicēs ꝙ aliq pra/ui ꝓp timiditatē z ꝑsidiā recedūt ab opari ea q̃ existimāt sibiipsis optima. Sic igit ꝑz duplr ꝙ prauī nō hñt opus amicitie. s. bñficentie ad seipsos. vno mō qz operant sibi nociua. alio mō qz vitant sibi opari ꝑficua.

¶ Qui vo multas res graues atqz nefandas egerunt: vitam ob prauitatem odio habent ac fugiunt: sibiqz mortem consciunt.

¶ Quibus autē multa z dura opata sunt: z ꝓ/pter malitiam odiuntur: fugiunt viuere z inte/rimunt seipsos.

¶ Hec est 2ª pars huius particule scōe tertie partis: in qua declarat ꝙ prauis non competit opus beniuolentie ad se/ipsos: z hec est ꝓclo 11ª que ꝓbat sic. Qui nō volunt sibi esse z viuere nō sunt sibi beniuoli: z per ꝓsequēs eis nō cō/

petit opus beniuolentie ad seipsos: sed mali nō volūt sibi/ipsis esse z viuere. igit z. maior est manifesta: qz quicūqz volūt bonū alicui volūt sibi esse z viuere. minor ponit in ꝗa. vnde dicit ꝓbs ꝙ prauis multa z grauia operata sunt ꝓpter malitiā suam: vnde intātū odiūtur ab hoibus ꝙ vi/ta eoꝝ est eis tediosa: fugiūt eni viuere z interimūt seipos: z sic patet ꝙ prauī non volūt sibiipsis esse z viuere.

¶ Querunt ꝑterea alios ipsi flagitiosi qb⁹ cū versent. Se vo ipsos fugiūt. nā si sint secū: recordant multarū grauiūqz rer z iperāt alias tales. Si cuz alijs aūt sint obliuiscunt. Atqz cū nihil habeāt qō sit amabile: nul/la re ꝓrsus afficiunt ad seipos q̃ ad amicitiaz attinet: neqz igit vna secū gaudēt atqz dolēt. Est eni eoꝝ aīa in seditiōe. Atqz iterdū ob prauitatē dolet abstinēs a qbusdā interdū letatur. Et hec qdē pars huc: illa au/tem illuc trahit vt diuellentes.

¶ Querūt itaqz mali cū qb⁹ cōmorent: seipsos autē fugiūt: recordant eni multoꝝ z difficiliuz z talia altera sperāt ꝑm seipsos entes: cū alteris aūt entes obliuiscūt: nihilqz amabile hñtes: ni/hil amabile patiunt ad seipos. ¶ Neqz gaudēt neqz ꝓdolēt tales sibiipsis: cōtēdit eni ipsorum aīa: z hoc qdem ꝓp malitiaz dolet recedēs a q̃/busdā: h autē delectat: z h quidē huc: hec autē illuc trahit: quemadmodū discerpentia.

¶ Hec est 3ª ps 2ª ꝑticule 3ª partis. in qua oñdit ꝙ op⁹ ami/citie qō est ꝓcordia nō cōpetit malis cum seipsis: z h est ꝑ 12. que ꝓbat sic. Qui nec appetūt viuē cū seipsis nec gau/dēt nec ꝓdolent sibiipsis nō hñt op⁹ amicitie qō est cōcor/dia cū seipsis: h ꝑz. qz penes ista attēdit ꝓcordia vt dictuz est supius: sed mali nō appetunt viuere cū seipsis nec gau/dēt nec cōdolēt sibiipsis. igit z. maior declat. z ꝑ quātū ad primā eiꝰ ptē. s. ꝙ mali nō appetūt nec ꝑnt cū seipsis cōui/uere. Nā ꝓuiuēdo cū seipsis vt cogitādo aut ꝓferēdo de fa/ctis suis ꝑteritis recordant multa mala z grauia que in ꝑ/terito cōmiserūt z credunt se sil'ia in futuꝝ facturos qō est eis valde doloꝝosuz: iō q̃rūt alios cū qb⁹ cōmorent collo/quēdo z coopando ꝗz exterioza verba z facta: z sic obliui/scunt suoꝝ malefactoꝝ: vñ cū in seipis nihil habeāt qō sit dignū amari nihil amabile patiunt ad seipsos z nō appe/tūt viuere cū seipsis meditādo z cū seipsis ꝓferēdo de his que fecerūt. ¶ Neqz gaudēt. ¶ Scōa ēt ps minoris apper. s. ꝙ mali nō hñt ꝓcordiā cū seipsis q̃tū ad passiōes: qz neqz gaudēt neqz cōdolēt sibiipsis: imo ptes aīe q̃ in ipsis sunt: sunt in q̃dā ꝑtētione ꝑ seipsos inq̃tū ps sensitiua in eis re/pugnat rōni: ex vna eni pte dolet si recedat a delectatōib⁹ ꝓp malitiā ñantē in eis q̃ cāt hō tristitiā in pte sensitiua: z z ex alia pte delectat ꝗz rōnē que iudicat idē eē maluz qō ps sensitiua appetit: z sic vna ps aīe trahit hoīem malū ad vnā ptē: z alia ps trahit ipz ad ptē cōtrariaz q̃si aia eius in duas partes discerpetur z contra seipsum discerpet.

¶ Et si fieri nequeat vt doleat sil'atqz letetur: at pau/lo post dolet qō letat⁹ fuit z nolet sibiipsi illa volupta/ti fuisse. Improbi nāqz penitētia sunt referti. Impro/bus igitur ne erga se qdez amice affectus est: ꝓpterea ꝙ nihil habet quod sit amabile.

¶ Si aūt nō est possibile simul tristari z ōlecta/ri: sed post paꝝ tristatur qm̃ delectat⁹ est: z nō vtiqz vellet ōlectabilia h fieri ipsis. ¶ Penitudi/ne eni prauī replentur. Non itaqz videt prau⁹: neqz ad seipsum amicabiliter disponi: propter nihil habere amabile.

¶ Hec est 3ª ꝑticula 3ª ptis. in qua remouet qōdā dubiū: qz eni dcm̃ est ꝙ hō malus gaudet z tristat de eodē. vī ꝙ in eodē sil' inerit gaudiū z tristitia de eodē qō vī incōueniēs: qz sic erūt ꝓria in eodē: qō est ipo'le. Istō remouet ꝓbs. d. ꝙ prauus nō sil' delectat z tristat de eodē: ꝗz paꝝ post ōle/ctationē tristat de h ipso quo ꝑus delectat⁹ est: nollet. n. fu/isse delectat⁹: vñ prauī replent penitētia: qz cū post ipetuꝝ malitie vel passiōis cogscūt se male egisse cessante malitia vel passiōe dolēt: z sic ꝑz ꝙ prauī nō disponūt amicabilr ad seipos: ꝓp h ꝙ nō hñt in seipsis aliqd amicitia dignū.

¶ Et si ita sese hze vehemēter est misex: totis viribⁿ fugiēda est prauitas: z enitēdū est bonū eē. Sic eni z ad seipsum habebit amice: z alij amicus poterit esse.

¶ Si itaqz sic hze valde est misex fugiēduz ma/litiā intēse: z tētādū ep yichē eē: sic eni z ad se/ipm amicabilr vtiqz hēbit z alteri amic⁹ fiet.

¶ Hec est 4ª pticula 3ª ptis ꝑncipalis. in qua ꝓcludit q̃dā ꝓclonē ex ꝑdictis. d. ꝙ ex quo miserrimuz est hoī sic se hze ad seipz sic prauī se hñt ad seipsos vehemēti studio debe/mus fugere malitiā z conari ad h ꝙ simus virtuosi. Naꝝ ꝑ hūc modū se hēbit aliqs amicabilr ad seipm: z etiam fiet alys amicus: z pōt h poni ꝑ. 13. z est ꝙ malitia est intēse fu/giēda z virt⁹ ꝓsequēda: q̃ ꝓbat sic. Illud est intēse fugiē/dū quo remoto z virtute habita hō amicabilr pōt se habē ad seipm z ad alteꝝ. s. amicū: sed malitia remota z virtute habita pōt hō amicabilr se hze ad seipm z ad alterū vt ad amicū. igit z. Maior ꝑz. qz miseria z ea q̃ ad miseriā du/cūt sunt fugiēda: ꝗz miserrimū est ꝙ hō nō possit se amica/bilr habere ad seipm nec ad alteꝝ: z mior ꝑz ex predictis.

¶ Nonⁿ est ꝙ qdā sunt prauī ꝓp vehemētiā passiōis su/perantis rōnē. sicut icōtinētes: z qdā sunt prauī ꝓp malitiā superexcedētē qui fugiūt seipsos z odiūt z interimūt seipos ꝓ/pter enormitatē suoꝝ opeꝝ de qb⁹ valde dolēt: sic patricī/de aut aly q hō enormia cōmiserūt z in talib⁹ eadē ps ani/me ꝓtiat sibi vno tpe ꝑ alio tpe: qz tēpore q̃ opat hō ma/lū gaudet de ope suo: z postea tristat. Adhuc aly sunt mali qui gaudēt de malitia sua nō solū qñ eā cōmittūt: sed ēt po/stea de qb⁹ scribit gaudēt cū malefecerint. Aliq tñ rebellio est in hō hoib⁹: qz synderesis remurmurat ꝑ voluntatē: est eni synderesis vna virt⁹ itellē per quā remurmurat itelle/ctus cōtra volūtatem volētem z ꝓcipiētem mala opari: z ita in q̃libet hoīe malo est rebellio z pugna ex pte aīe.

Capitulum quintū

de beniuolentia in spāli. in quo determinat ꝙ be/niuolētia nec est amicitia nec amatio: sed est ꝑncipiū ami/citie: diuturna vo beniuolētia z ꝓsueta fit amicitia: z ꝙ nō est ꝑncipiū amicitie que est ꝓpter delectabile vel vtile: cū in his nō sit beniuolentia. sed beniuolentia est principium amicitie que est ꝓpter excellentiam z virtutem.

¶ Beniuolētia āt amicitie qdē est sil'is. Nō tñ est ami/citia. Fit eni beniuolētia z ad ignotos: z latēs: amici/tia vo nō fit. Nec aūt antea diximus. At nec ēt ē ama/tio. Nō eni hz extensionē nec appetitionē. Amatiōem aūt hec sequunt. Et amatio qdē est cū ꝓsuetudie. Be/niuolentia aūt fit z repente: vt fit z erga certātes: spe/ctantes enim beniuoli fiunt ipsis: z volunt bona. Nihil autem agerent simul. Qō eni diximus repente fiūt beniuoli z leuiter diligunt.

3 Caput 5m p.tra.9.li. eth.cor. p3 pe ca.

Beniuolētia aūt amicitie qdē assimilatur: nō tñ est amicitia. Fit enī beniuolētia ꝛ ad ignotos ꝛ latens: amicitia aūt nō: ꝛ prius autem talia dicta sunt.

¶ Sed neqꝫ amatio est. Nō enī hꝫ distēsionez neqꝫ appetitū: amationē aūt ꝶ sequunt. ¶ Et amatio qdē cū ꝯsuetudie: beniuolentia aūt ꝛ ex repentino quēadmodū ꝛ circa agonistas accidit: beniuoli enī ipsis fiūt ꝛ cōplacent: cooperabunt aūt vtiqꝫ nihil. Nō enīꝫ diximus repente beniuoli fiunt: ꝛ superficialiter diligunt.

Attinet. c. p. trac. di° in tres ptes pn. K

Istud est capl'm quintuꝫ in quo incipit determiare de opib⁹ amicitie in spāli: ꝛ in ꝶ capl'o determinat de pmo actu amicitie. s. de beniuolētia q̄ est act⁹ interior amicitie a quo pcedūt opa exterioza amicitie vt beneficentia ꝛ ꝯcordia: ꝛ ptinet tres ptes pncipales. In pma ostēdit q̄ beniuolētia nō est amicitia nec amatio. In 2ª ibi [Videt vtiqꝫ. Jostēdit: q̄ beniuolētia est pn̄m amicitie. In 3ª pte ibi [Nō eā que ꝓpter vtile. Jostēdit q̄ beniuolētia nō est pn̄m cuiuscūqꝫ amicitie: sꝫ solū amicitie q̄ est ꝓpter excellētiā aliquā aut vtutē. In pma igit parte pbat ꝓbs duas ꝯnes. p̄ª est. q̄ beniuolētia nō est amicitia: ꝛ hec est ꝯ

K

14ª ꝯclo hui⁹. 9. li. 14ª que pbat duplr. pmo p hoc q̄ amicitia solum est ad hoīes notos cū qb⁹ hō familiariter ꝯuersat⁹ est: vt pz in 8° hui⁹. sed beniuolētia pōt fieri ad ignotos: possuꝫ enim esse beniuolus hoī quē nūq̄ vidi nec vnq̄ cū eo cōuersat⁹ fui. igit ꝛc. Scdo pbat sic: beniuolētia pōt esse latēs: possum enīꝫ eē alicui beniuolus quē latet q̄ sum sibi beniuolus: sꝫ amicitia nō pōt eē latēs: vt pz ex pcedētib⁹. igit ꝛc. [Sed neqꝫ amatio.] Scda ꝯclo quā pbat hic est ista: q̄ beniuolentia nō est amatio: ꝛ hec est ꝯ

L

15ª ꝯclo hui⁹. 9. li. 15ª que pbat duplr. Prio sic. Beniuolētia nō hꝫ distensionē. i. ītēsionē neqꝫ appetitū. i. neqꝫ vehemētē ipetū: sed itensio ꝛ ipetus insunt amatori cū amatio sit passio vel modū passiōis hās. igit beniuolētia nō est amatio. [Et amatio qdē.] Scdo pbat eadē ꝯclo sic. Amatio fit cū ꝯsuetudie. s. paulatiꝫ ꝛ successiue: qꝛ animus nō ꝯsueuit statiꝫ vehemēter ad aliqd moueri: sed paulatim pducit de minori ad maius: ꝛ ita amatio crescit ꝯ quādā cōsuetudinē: sed beniuolētia qꝛ ipōrat simplicez motū volūtatis pōt repēte fieri sicut accidit videtib⁹ pugnas agonistaꝝ q̄ fiūt beniuoli ad alteꝝ pugnantiū volentes q̄ vinceret: sꝫ nullā operaꝫ ad hoc darent. vñ beniuoli repente ꝛ supficialr diligūt ꝓm debilē motū volūtatis nō prumpentē in opōnē exteriorē. ¶ Intelligēda sūt ꝶ tria. p̄m q̄ sicut amicitia accipit duplr. s. ꝯ actu ꝛ ꝯ habitu: ita beniuolētia pōt accipi duplr. s. ꝯ actu ꝛ ꝯ habitu: ꝛ ꝓbs loquit ꝶ de beniuolētia que est actⁿ scōs: ꝛ est actⁿ beniuolēdi debilissimⁿ ꝛ remississimⁿ volūtatis: ꝛ iō fit repēte ꝛ nō acqrit paulatim seu successiue. Sed amatio est actⁿ voluntatis pfectⁿ: nō enīm qōcūqꝫ bñ velle est amare sꝫ amare est bñ velle intensuꝫ: iō amatio fit paulatiꝫ: sꝫ beniuolētia que est actⁿ scōs fit subito: sed beniuolētia q̄ est habitⁿ acqrit paulatim ꝛ successiue. ¶ 2° est intelligēdū q̄ beniuolētia que est actⁿ scōs ꝛ amatio seu amare sunt eiusdez spēi specialissime ꝛ nō differūt nisi sicut magis pfectū ꝛ minus pfectū: sicut albedo ītēsior ꝛ albedo remissior nō differūt nisi sicut magis pfectū ꝛ minⁿ pfectū: ꝛ iō sunt eiusdez spēciei specialissime. ¶ 3° est intelligendū q̄ beniuolētia que est habitus accipit duplr. vno mō pro habitu ꝯperfecto volūtatis inclinante solū ad actū interiorē. s. ad bñ velle: ꝛ nō ad opōnē exteriorē. s. ad benefaciēdū aut succurrēdū vel iuuādū: ꝛ sic est spēs distincta ꝯ habitū amicitie q̄ inclinā nō solū ad actū iteriorē: sed et ad opa amicitie exteriora

pⁿ nōnⁿ

Sicē amicitia 2ᵐ accipitur ita ꝛ beniuolētia.

2ᵐ nōnⁿ

3ᵐ nōnⁿ

Habitus beniuolētie dupr accipitur.

ꝛ sic accipit beniuolētia hic ꝓm q̄ accipit ꝯ habitu. Alio mō accipit beniuolētia cōiter ꝯ habitu ꝯperfecto voluntatis distincto ꝯ amicitiā: ꝛ ab habitu amicitie: ꝛ sic est genꝯ amicitie: ꝛ sic logē ꝓbs de beniuolētia in 8° hui⁹ vbi describit amicitiā. d. q̄ amicitia est beniuolētia mutua: ꝛ sic accipiēdo beniuolētiaꝫ oīs amicitia est beniuolētia ꝛ non ecōuerso: ꝛ in hoc sensu est verū q̄ beniuolētia nō est amicitia: qꝛ aliqua beniuolentia nō est amicitia.

¶ Videt igit beniuolētia pncipiū amicitie esse: sicut ꝛ adamandi voluptas ea q̄ ꝯ aspectū efficit: nemo nāq̄ adamat si nō antea delectatus fuerit forma. Qui vō gaudet forma nō cōtinuo ꝛ adamat: sꝫ cū absentē desiderat ꝓsentiamq̄ affectat. Sic igit ꝛ amicos ipōse est esse: nisi beniuoli fuerint. Beniuoli vō non continuo ꝛ amant. Volūt. n. dūtaxat eis bona qbus beniuoli sūt. Sed nihil agerēt sil: neqꝫ ꝯ illis molestiā susciperent vllā. Quapp q̄spiā per trāllationē pncipiū ipsaꝫ amicitie dixerit esse. Diuturnā autem factam ꝛ ad cōsuetudine accedentem amicitiam fieri.

¶ Videt vtiqꝫ principiū amicitie esse: quēadmodū eius qō est amare ea que ꝯ visuꝫ delectatio. Nō enīꝫ idelectatus spē nullus amat: gaudens aūt spē nihil magis amat: sꝫ cū ꝛ absentē desiderat: ꝛ ꝓsentiā ꝯcupiscit. Sic vtiqꝫ ꝛ amicos nō poīe eē nō beniuolos factos: beniuoli aūt nihil magis amāt: volūt enīꝫ solū bona qb⁹ sūt beniuoli: coopabunt aūt vtiqꝫ nihil: neqꝫ turbant pro ipsis: ꝓp qō trāsferēs dicet q̄s vtiqꝫ ipsam ociosaꝫ amicitiā: diuturnā aūt ꝛ in consuetudinem aduenientem fieri amicitiam.

¶ Hec est 2ª pars pncipalis hui⁹ capl'i: in qua ꝓbs declarat q̄ beniuolētia est pn̄m amicitie: ꝛ qualr se hꝫ ad amicitiā. pbat igitur pmo q̄ beniuolētia est pn̄m amicitie: ꝛ hec est ꝯclo 16ª que pbat ꝯ quādā sil'itudinē sic. Sicut delectatio ī aspectu pulchritudis alicui⁹ mulieris se hꝫ ad amationē illius mulieris: ita beniuolētia se hꝫ ad amicitiā: sed delectatio in aspectu pulchritudis mulieris est pn̄m amationis que est ad illā mulierē. igit beniuolētia est pn̄m amicitie seu amationis. De ista rōne ponit minor in lra cū sua declaratiōe. vñ dicit ꝓbs q̄ delectari in aspectu alicuius mulieris est pn̄m amationis seu amādi eā. Nullus enī incipit amare aliquā mulierē. s. amore venereo nisi ꝓus fuerit delectatⁿ in eius pulchritudie: nec tñ statim cū delectatur in aspectu pulchritudinis mulieris amat eā: sed signū cōplete amationis est qñ fit absens si desiderat eā: q̄si graviter ferens eiⁿ absentiā ꝛ ꝓsentiā ꝯcupiscēs: ꝛ ita est de amicitia ꝛ beniuolētia. Nō enim est poīe aliquos esse amicos nisi ꝓus facti fuerint beniuoli: nō tñ ꝓp hoc solū q̄ sūt beniuoli pñt dici amici: qꝛ ad hoc q̄ sint beniuoli nō plus requirit nisi q̄ velint bona ipsis qbus sunt beniuoli: quāuis nihil ꝯ eis fecerint nec ꝯ eoꝝ malis vel dānis turbarent: ꝛ qꝛ ad beniuolētiā nō regrit opatio exterior amicitieiō transferēs hoc est translative loquens pōt aliqs dicere q̄ beniuolētia est amicitia ociosa: qꝛ nō hꝫ opōnē exteriorez amicabilē cōiunctā: potest et trāsferēs dicere beniuolētiā diuturnā ꝛ in ꝯsuetudinē ductā fieri amicitiaꝫ. ¶ Intelligendū est q̄ loquēdo de beniuolētia vt distinguit contra amicitiā sic de vtute sermonis nō est verū q̄ beniuolētia fit amicitia: impoīe enim est q̄ vna res fiat alia: vt pbat Aricē. 6. nālium: qꝛ si vna res fierēt alia: sīt ita q̄. b. fiat. a. Aut igitur vna res fit alia vtraqꝫ remanente in termino factionis

16ª ꝯclo hui⁹

ꝓbs ca.

factionis: aut altera corrupta ꝛ altera manente. Si vtraqꝫ manente tūc in termino factionis vna res nō est alia: qꝛ in termino factionis verū est q̄. b. ꝛ q̄. a. non fiunt ꝛ tunc. a. nō est. b. ꝛ ꝯ ꝓ ꝯs ꝓus. a. nō fiebat. b. Si aūt in termino factionis vna res maneat ꝛ alia nō maneat: tūc vna res nō est facta alia: imo vna est corrupta ꝛ alia gnāta: ꝛ sic vna res nō est facta alia: sic enīꝫ idē esset corruptuꝫ ꝛ de nouo generatū. ¶ Dico igitur vt mihi vī q̄ ex vna re pōt fieri alia. vbi grā. ex pane fit sanguis: ꝛ ex sanguine fit sperma: ꝛ ex spermate fit hō: sed panis nō fit sanguis nec sperma fit homo: sꝫ mā que est sub forma panis postea fit sub forma sanguis: ꝛ postmodum sub forma spermatis. Quāūq̄ꝫ igit inuenit talis modus loquēdi: hoc fit hoc: dꝫ sic intelligi q̄ ex hoc fit hoc: vel q̄ hoc fit sub forma hui⁹: vt homo fit albus. i. hō fit sub forma albedinis: vel q̄ ex hoīe fit albū tanq̄ ex subiecto. ꝛ nunq̄ꝫ est cōcedēdū de virtute sermonis q̄ vna res fiat alia: sed dꝫ intelligi sic q̄ ex vna re fit alia: ꝛ hoc vel tanq̄ ex subiecto vel tanq̄ ex termino a quo factionis. Sic igit est dicēdum q̄ de vtute sermonis hec est falsa: beniuolētia fit amicitia: itellectus tñ ꝓbi est verus. s. q̄ ex beniuolētia tanq̄ ex termino a quo fit amicitia tanq̄ ex ꝯperfecto pfectū: nec est huic ꝯium qō dicit ꝓbs pmo physicoꝝ. Dicit enī q̄ est duplex modus loquēdi: hoc fit hoc: ꝛ ex hoc fit hoc: cōcedo enīꝫ q̄ est talis duplex modus loquēdi: sꝫ pmus modus loquendi nō est verus de virtute sermonis: nec per istaꝫ: homo fit albus: denotatur q̄ vna res fiat alia.

¶ Nō eā qdē que ob vtilitatē: neqꝫ eā que ob voluptatē est: neqꝫ enīꝫ ꝯ hisce beniuolētia fit. Qui nāqꝫ bñficiuꝫ accepit retribuit ꝯ his que accepit beniuolētia faciens iusta. Qui vō vult aliquē ꝯsperitatē hīe: ꝓ cōmodi alicuius cōsequēdi per illū nō illi sed sibi potius beniuolus est: quēadmodū nec amicⁿ si illi ꝓp aliquē vsuꝫ obsequiū ꝓestat. Oino aūt beniuolentia ob virtutē ac bonitatē aliquā fit: cū cuipiam q̄spiaꝫ pulcher aut fortis aut aliqd tale videt: vt in certātib⁹ diximⁿ.

¶ Nō eā que ꝓpter vtile neqꝫ eā que ꝓpter delectabile: nō enī beniuolētia in his fit: qꝛ in illa q̄ est vtilis. ¶ Beneficiatus qdē pro qb⁹ passus est retribuit beniuolētiam iusta operans: volēs aūt aliquē bene opari spem habēs abūdantie ꝯ illū nō videt beniuolus illi esse. Sed magis sibiipsi quēadmodū neqꝫ amicus si curet ipꝫ ꝓp vsuꝫ quēdā. ¶ Totalr aūt beniuolētia ꝓp vtutē ꝛ epyichiā quādā fit: cū huic bonⁿ qs appareat vel fortis vel aliquid taliuꝫ. Quēadmodū ꝛ in agonisticis dicimus.

¶ Hec est 3ª pars pncipalis huius capl'i: in qua ꝓbs ostendit cuius amicitie beniuolentia est pn̄m. ꝛ pmo ostēdit cuiⁿ amicitie non est pn̄m. scdo cuius amicitie est pn̄m. Probat igit pmo q̄ beniuolētia nō est pn̄m amicitie que est ꝓpter vtile vel delectabile: ꝛ hec est ꝯclo 17ª: que pbat sic. Qui est beniuolus alicui nō solū vult bonū sibiipsi: sed et vult bonū illi ꝓpter se cui est beniuolus: sed qui amat ꝓp vtile ꝛ delectabile vult solū sibiipsi bonū delectabile vel vtile ex illo quē amat ꝓpter vtile vel delectabile et q̄uis fit cū dāno illius quē amat ꝓpter vtile vel delectabile. igit beniuolus nō est beniuolus ꝓpter vtile vel delectabile: ꝛ per ꝓs beniuolētia non est pn̄m amicitie que est ꝓp vtile vel delectabile. Et cōfirmat. naꝫ beniuolētia per diuturnitatez ꝛ crementū peruenire pōt ad amicitiā cuius est pn̄m: sꝫ

17ª ꝯclo hui⁹. 9. li.

per diuturnitatē ꝛ cremētū beniuolētia nō peruenīet ad amicitiā que est ꝓpter vtile vel delectabile. nā in ꝓdictis amicitiis nō hꝫ beniuolētia locū. [Beneficiatus qdem.] Jn amicitia tñ vtilis pōt esse beniuolētia in eo qui recipit beneficia. Si enī qui recipit beneficia ab alio sit gratus ꝛ velit iuste operari retribuet ad minus beniuolētiam illi a quo recepit beneficiū pro beneficiis que recepit. Si tñ aliqs velit alicui bonū ex eo q̄ hꝫ vtilitatē ꝛ abundantiā bonoꝝ: nō videt esse beniuolus ad illū per quē sperat in bonis abūdare sed magis vī esse beniuolus ad seipsuꝫ: sicut nō vī esse amicus alicuius q̄ ꝓpter vtilitatez ꝓpriam vel vsuꝫ ꝓpriū apponit curā vel diligentiā circa bonū illius: sed magis vī esse amicus suiipsius: intēdēs vti bonis alterius circa que apponit curam. [Totalr aūt beniuolētia.] Uiso cuius amicitie beniuolētia nō est pn̄m: declarat cuiⁿ amicitie est pn̄m: ꝛ ostēdit q̄ beniuolētia est pn̄m amicitie que est ꝓp bonū honestū: ꝛ hec est ꝯclo 18ª que pbat duplr. Primo ex pcedētibus. 2° pbatione exēplari. ex precedentib⁹ pbat sic. Beniuolētia est pn̄m amicitie vt pbatū est supra: ꝛ nō est pn̄m amicitie ꝓp vtile vel delectabile vt pbatū est. igit est pn̄m amicitie que est ꝓp bonū honestū: vt ꝓpter virtutē cōpalē: aut epyichiā. i. vtutez aīe: ꝛ q̄uis hec ꝯclo sequat ex pcedētibus: pbat tñ pbatione exemplari sic. Cū enīꝫ videt alicui de aliquo q̄ sit bonⁿ vel fortis vel aliqd hꝫ: ꝓpter qō hoīes cōsueuerūt laudari fit ei beniuolus sicut dictum est supra de agonistis qbus hoīes efficiunt beniuoli ꝓpter fortitudinem que apparet in eis vel ꝓpter aliquid aliud laudabile. Et sic pz exemplariter q̄ beniuolentia est pncipiuꝫ amicitie ꝓpter bonum honestum vt ꝓpter virtutē cōpis vel anime.

5

18ª ꝯclo hui⁹. 9. li.

Capitulum sextum

de scdo actu amicitie q̄ est cōcordia in quo ostēdunt. 7. pmo narrat q̄ cōcordia ptinet ad amicitiā. 2° q̄ illa ꝯcordia que ptinet ad amicitiā nō est ynitas opionis. 3° q̄ cōcordia ptinēs ad amicitiā nō est circa speculatiua. 4° q̄ ꝯcordia de qua ꝶ intendit est circa opabilia habentia aliquā magnitudinē que pōt ꝯuenire vtriqꝫ cōcordantiū. 5° q̄ ad ꝯcordiā regrit cōsensus in idē ꝓm numeruꝫ. 6° q̄ cōcordia ꝛ amicitia politica videt esse eadē. 7° q̄ cōcordia ad amicitiam pertinens inuenitur in virtuosis ꝛ non in prauis nisi parum ꝛ raro.

5

¶ At qui ꝯcordia etiā ad amicitiā attinet. Quapp nō est eadē opinatio. Nec enim ꝛ iis qui sibi mutuo sunt ignoti inesse pōt: nec eos q̄ de quouis sunt eiusdē sententie cōcordes dicunt: velut eos q̄ de celestib⁹ eadē sentiunt: nō enīꝫ ad amicitiā ptinēt de his eē ꝯcordes.

Amicabile aūt ꝛ ꝯcordia videt ꝓpter qō nō est omodoxia: hec qdē enim ꝛ ignorantibus ad inuicē existet vtiqꝫ.

Caput 6m p. trac. 9. li. eth. pª ps. c.

¶ Neqꝫ circa qōcūqꝫ ꝯsentiētes: cōcordare aūt puta eos qui de celestibus. Nō. n. amicabile de his concordare.

Istud est

6m capl'm in quo determinat de ꝯcordia q̄ est vnus actus amicitie ostēdēdo materiā cōcordie hoc est circa q̄ est ꝯcordia: ꝛ sic ostendit quid est obiectū cōcordie: ꝛ etiā ostēdit quō ꝯcordia se hꝫ ad amicitiā politicā ꝛ in qbus subiectis hꝫ ꝯcordia inuenit. Istō capl'm cōtinet q̄tuor ptes pncipales. In pma determinat de obiecto ꝯcordie ostēdēdo circa q̄ nō est ꝯcordia. In 2ª ibi [Ez ciuitates ꝯcordare.] Jostēdit circa que est ꝯcordia. In 3ª ibi [Politica aūt amicitia.] Jostendit quō ꝯcordia se hꝫ ad amicitiā politicā. In 4ª pte ibi [Est aūt talis cōcordia.] Jdeterminat de subiecto cōcordie: ostēdendo in qbus

Sexti cap. p. trac. di° in 4or ptes pn.

subiectis hꝫ concordia inuenirī. In pma igitur particula pmo narrādo dicit q cōcordia vī qdā amicabile: ꝛ ita videt ad amicitiā ptinere: ꝛ ex B ifert q concordia nō est omodoxia: qđ est idez q vnitas opionis. ꝛ B pbat: ꝛ hec est pclo 19ª. s. q concordia nō est vnitas opionis q pbat sic. Illi qui se inuicē nō cognoscūt pñt esse vnius opionis: sz nō pñt eē concordes nisi se inuicē cognoscāt sicut nō pñt eē amici nisi se inuicē cognoscāt. igit concordia nō est vnitas opionis: qz vnitas opionis pōt eē in nō cognoscētib⁹ se: sz concordia nō. Neqz circa qđcūqz. Nec est concordia circa qđcūqz in q̄ hoies se cognoscētes psentiūt: ꝛ hec est ꝯ zoª que pbatur sic. Hoies cognoscētes se psentiētes ad inuicē de speculatiuis vt de corpib⁹ celestib⁹ nō dicunt concordes: loquendo de cōcordia q̄ ptinet ad rōnē amicitie. Nō eniz est amicabile de his cōcordare. igit nō circa qđcūqz in quo hoies se cognoscētes cōsentiūt est concordia: qz nō circa mere speculabilia. ¶ Notandū est q concordia sicut amicitia est ex electione: sz iudiciū seu op. de reb⁹ speculabilib⁹ nō est ex electiōe nec in potestate nra: ꝛ iō concordia q̄ ad amicitiam ptinet nō est circa mere speculabilia. vñ pole est aliquos amicos ptraria sentire circa speculabilia ꝛ aliquos inimicos circa eadē speculabilia concordare ꝛ in eisdē cōsentire: ꝛ sic pz circa que nō est concordia que ptinet ad rōnē amicitie. Et ex his pz quare Virtutes opionum circa speculabilia nō dissoluit amicitiā: sz Virtutes opionū circa agibilia qñz dissoluit amicitiā. hui⁹ cā est: qz ad amicitiā requirit concordia circa agibilia: vt circa electiones ꝛ cōuictū ꝛ hꝫ: sz ad amicitiā nō requirit cōcordia circa speculabilia.

¶ Sed ciuitates concordes ingunt esse: cū de iis que consulunt eadē sentiunt eliguntqz atqz agunt ea q̄ publice visa sunt. Circa igit ea q̄ in actionē veniūt concordes sūt hoies: ꝛ hoc circa ea que in magnitudie sūt. Possunt vtrisqz vel oibus ineē. Ut ciuitates concordes sunt: cū oibus vī magistratus esse deligēdos. Aut societatem cū lacedemoniis ineūdā esse: aut magistratum gerere Pittacum: cū vellet ꝛ ipse. At cū vterqz seipsum vult: vt ii volunt q̄ in phenissis sunt: seditionē bñt. Cōcordes. n. eē nō est idē vtrūqz intelligere qcqd tandez id sit. Sed in codē idē: vt cū populus ꝛ boni rēpublicaz optimates gerere volūt. Sic eniz fit oib⁹ qđ exoptāt.

¶ Sed ciuitates concordare aiunt cū de conferētib⁹ cōsentiant ꝛ eadē eligāt ꝛ operent cōiter opinata: circa opabilia itaqz concordāt. ¶ Et hoc circa q̄ magnitudine ꝛ contingētia ambob⁹ existere vel oib⁹: puta ciuitates cū oib⁹ videat principatus eligibiles eē vel cōpugnare lacedemonijs: vel principari pindarū qñ ꝛ ipse voluit. Cum aūt vterqz seipsuz velit quēadmodū q̄ in fornisis cōtēdūt: nō eniz est concordare sibiipsi vtrūqz bñ velle qđcūqz: sed qđ in eadē: puta cuz ꝛ plebis ꝛ epyches optimos principari: sic eniz oibus fit qđ appetunt.

¶ Ostenso circa que nō est concordia: in hac scōa pte huius capli ostēdit circa que hꝫ fieri concordia. ꝛ pmo narrat ingnāli circa que est concordia. scōo in spāli. pmo ostēdit q cōcordia est circa opabilia. scōo ostēdit in spāli circa q̄ opabilia est concordia. pmo igit ostēdit q concordia est circa operabilia: ꝛ hec est pclo ꝛ tª que pbat sic. Circa illa est concordia circa q̄ ciuitates aut ciues sibiinuicez consentientes dñr concordare: sed ciuitates seu ciues dñr concordare ad inuicē: qñ cōsentiunt circa vtilia: ita q̄ eadē eligūt ꝛ cōiter operantur ea q̄ opinant eē vtilia. igit concordia est circa vtilia operabilia. ¶ Et hoc circa que. ¶ Ostendit in spāli circa q̄ operabilia est cōcordia: ꝛ dicit q cōcordia nō est circa q̄cūqz opabilia: sed circa opabilia bñtia aliquā magnitudinem, nō eniz tollit concordia amicoꝝ per hoc q ipsi in minimis dissentiunt: nec est concordia circa quecūqz opabilia habentia magnitudinē: sz circa talia que pñt q̄ euenire vtriqz cōcordātiū vel oibus hoibus: aut ciuib⁹ vnius ciuitatis. Si eni aliqs cōsentiat alicui q babeat qđ nullus pōt bīe non multū ptinet ad concordiā: opz ēt q illud circa qđ est concordia sit vnū ꝛ idē numero qđ pōt cōuenire vtriqz vel ambobus concordātiū. Tūc eni in ciuitatib⁹ dī eē concordia: qñ oib⁹ ciuib⁹ vnū ꝛ idē nuō vī qđ quēlz eoꝝ tangat puta q̄ pnceps assumat p electionē nō p sortē aut successionē. Aut cū vī athenieñsib⁹ q ineāt societatē cū lacedemonys ad sit pugnādū ꝯ hostes: qñ ēt oib⁹ ciuib⁹ vī q talis ciuis dēat pncipari: ꝛ ipz volūt pncipari: tūc illi q B volūt concordant. Nō. n. dñr duo hoies cōcordare ex eo q vterqz vult sibiipsi bo⁽ᵐ⁾: sic recitat in fornisis: B est in q̄busdā poematib⁹: q̄uis videat eē sil'itudo volūtatis ꝯ ꝓportionē in hoc q vterqz vult sibiipsi bo⁽ᵐ⁾: imo B vī eē occasio ptētionis ꝛ ire: sz ad B q̄ sit concordia opz q psentiāt in eodē ꝯ numerꝝ ꝛ respcū eiusdē ꝯ numerꝝ. Si. n. duo psentiāt q̄ idez nuō oferat eidē nuō: tūc inter se sic psentiētes est cōcordia.

¶ Ciuilis aūt amicitia vī ipsa cōcordia esse sicut ꝛ dī. Nā circa cōmoda ꝛ ea que ptinēt ad vitā versat.

¶ Politica aūt amicitia videt concordia quēadmodū ꝛ dī: circa oferētia. n. ꝛ q̄ ad vitā queniētia.

¶ Hec est zª ps pncipalis hui⁹ capli: in qua ostēdit qđ cōcordia se hꝫ ad amicitiā politicā: ꝛ dicit narrādo q politica amicitia siue sit cōsensus ad cōmodū siue sit obiectum vnius ciuitatis siue inter diuersas ciuitates, videt eē idez q cōcordia. Nam amicitia politica ꝛ cōcordia sunt circa eadē. s. circa vtilia ꝛ cōferētia ad vitā humanam.

¶ Est aūt talis concordia in bonis. Nā ꝛ secū q̄sq; bonū est concors: ꝛ oēs inter se sunt concordes: q̄ppe cū in eisdē oino sint. Taliū. n. voluntates manēt ꝛ nō refluunt vt Euripus. Volūtqz semp ea q̄ iusta sunt ꝛ que psunt. Hec aūt ꝛ cōiter affectant. Prauos vō cōcordes esse ipole est: nisi breui in tēpore quēadmodum ꝛ amicos esse. In rebus qdē vtilib⁹ plus: in subeundis vō laboribus subministrationibusue minus hīe appetentes. Unusq̄sqz aūt hec sibi volens primū pscrutat: ꝛ pbibet. Perit enim res ipsa cōis cuz ab ipsis nō cōseruet. Fit igitur vt in seditione versent: ꝛ sese qdem vicissim vrgentes que iusta sunt agere nolunt.

¶ Est aūt talis concordia in his q epyches: isti. n. ꝛ sibiipsis concordāt ꝛ ad inuicē ꝛ in eadē existētes vt dicere. Taliū. n. manēt volūtates ꝛ non trāsfluunt quēadmodū euripus: volūtqz iusta ꝛ cōferentia: hec aūt ꝛ cōiter appetūt. ¶ Prauos aūt nō pole concordare: vel in parum: quēadmodū ꝛ amicos esse. ¶ Supabūdātiā appetētes in vtilibus: in laboribⁿ aūt ꝛ ministrationibus deficiētes: sibiipsi aūt vnusq̄sqz volēs hoc primū pscrutat ꝛ pbibet. Nō eniz seruantius cōe pditur: igit accidit ipsis cōtēdere ad inuicez qdē cogētes: ipsos aūt nō volētes iusta facere.

¶ Hec

¶ Hec est 4ª ps hui⁹ capli: in qua determinat de subiecto concordie: ostēdēdo in qb⁹ subis hꝫ concordia inuenit ꝛ in qb⁹ nō. ꝛ p oñdit q hꝫ concordia inuenit in vtuosis. zº q nō inuenit in prauis. p igit oñdit q concordia q̄ ptinet ad amicitiā est in vtuosis: ꝛ hec est ꝯ zzª q pbat sic. In illis q sibiinuicē concordāt ꝛ volūt bona oferētia ꝛ imobiles pmanēt: ꝛ cōmuniter idē appetūt est concordia: sz vtuosi sūt tales q sibiipsis concordāt ꝛ ad inuicē volūt bona oferentia ꝛ imobiles pmanēt: in bono ꝛ idē cōiter appetūt. igit in vtuosis est talis concordia. Et q: dixit q vtuosi pmanēt imobiles: ne credat per B q velit dicere q sunt simplr imobiles: iō illud exponēdo dicit: q ideo dñr imobiles ꝛ in eisdē existētes: qz volūtas taliū boium manet fixa in bono ꝛ non trā seūt de facili sicut euripus q est qdā locus maritimus in grecia: in quo aqua fluit: ꝛ q̄uis vtuosi aliquo mō sint mobiles: tñ B est de difficili: valde eniz difficile est q recedāt a bono: cū vtus sit habit⁹ de difficili mobilis. Prauos aūt nō pole. Ostēso qb⁹ inest concordia: ostēdit qb⁹ nō inest concordia, p bās q concordia q̄ ptinet ad amicitiā nō inest vel paz iest prauis: ꝛ hec est ꝯ zzª q pbat duplr. Prio sic. Quēadmodū amicitia iest vel nō iest: sic concordia q̄ ptinet ad amicitiā: sz amicitia aut nō iest aut paz inest prauis: vt pz ex pcedētib⁹. Supabūdātia. zº pbat ꝯ sic. Illis q supabundāter volūt bīe de bonis vtilib⁹ ꝛ deficere hoc est minus bīe de malis ꝛ de laboribⁿ q iminēt sustinendi ꝛ in ministrationibus. Hoc est q volūt deficere in seruitys faciendis vt i tributis ꝛ i alys onerib⁹ faciēdis nō inest vel paz inest concordia: sz prauī volūt plus bīe de bonis vtilib⁹ ꝛ minus de laboribⁿ ꝛ alys onerib⁹. igit cc. Maior pz: qz qui cupiūt plus bīe de bonis vtilib⁹ ꝛ min⁹ de laboribⁿ ingrūt de primo q laborat ꝛ ministrat: ꝛ ipediūt primū ne ipse adipiscat qđ ipse cupit. s. plus de bono vtili ꝛ min⁹ de onere: ꝛ sic accidit iter eos ptētio ꝛ vn⁹ agit ꝯ aliū q ipse seruet ei illō qđ est iustū: sed malus nō vult alteri iustitiā facere: sed vult supabundare in bonis ꝛ deficere in malis: ꝛ sic accidit inter eos ptētio dū vn⁹ ipedit aliū a psecutione illius qđ ꝯ iustitiā sibi debet. ¶ Nōn⁽ᵐ⁾ est: q B nomē cōcordia signat relōnē fundatā sup vnitatē psensus concordātiū: vel ē vnitas concordātiū ꝛ numerat ꝯ numerationē cōcordātiū. Alia. n. concordia est i vno concordātiū ꝛ alia in alio. Et mihi vī q p⁽ᵐ⁾ obz concordie est qđdā cōplexū in q concordātes psentiūt: vt pz in electiōe epi vel pncipis. Si. n. eligētes concordāt i electiōe opz q psentiāt in quodā cōplexo. s. in tali cōplexo: iste erit epus vel pnceps. Illō. n. in q psentiūt est p⁽ᵐ⁾ obm concordie ꝛ illō est cōplexū: vt hꝫ cōplexuz. pnceps ē assumēdus p electionē: ꝛ ad B q sit concordia opz q concordātes psentiāt in aliq cōplexo eodē ꝯ numerū: ꝛ B itelligit Phs B qñ dicit q ad concordiā regrit psensus i idē numero: hoc est in idē cōplexū ꝯm numerum.

Capitulū septimū

de zª actu amicitie. s. de beneficētia: in quo pncipalr ostēdit q bñfactores plus amāt bñficiatos q̄ eos: sz B videat inopinabile: qđ tñ oñdit p rōnes pluriū ꝛ p exēpluz de creditorib⁹ q̄ siles vident bñfactorib⁹ ꝛ debitoribus q̄ siles vident bñficiatis: ꝛ recitata rōne de creditorib⁹ per exēplū ostēdit ppositū per rōnes nāles.

¶ Vident aūt ii q bñficia cōtulerūt magis eos amare in quos bñficia sunt collocata: q̄ ii q acceperūt eos q cōtulerūt. Atqz vt pter rōnē eueniens qrit. Plurimis igit vī id ex eo fieri: qa hi qdē debēt: illis vō debetur. Ut igit in mutuis debitores qdē volūt suos creditores nō esse: hi vō de salute quoqz debitoꝝ diligētiam adhibēt: sic ꝛ eos īqunt vt bñficia ptulerūt velle eos esse erga quos fuere bñfici: vt grias accepturos. Illis vō nō eē curā reddēdi. Epicharmus igit fortasse viderit hec ipos dicē aspiciētes ad malū. Videt aūt hoc eē humanū: pleriqz eni imemores sūt: ꝛ suscipe potius q̄ cōferre beneficia appetunt.

Caput zᵐ p. tract. 9. li. ethi. pª ps. c.

Enefactores autē bñficiatos vident magis amare q̄ bñ patiētes operantes. Et vt preter rōnem factū querit.

¶ Plurib⁹ qdē igit vī qñ hi qdem debēt: his aūt ōbet: quēadmodū igit i mutuis debētes qdē volūt nō eē qb⁹ debēt. Accōmodātes aūt ꝛ curāt debētiū salutē. Sic ꝛ bñfacientes velle esse patiētes vt lucrātes grias. His aūt nō eē curā reddere. Epicharius qdez igit forte vtiqz dicet hoc dicere ipsos ex malo videntes. Assimilat aūt humano: imemores eni multi ꝛ magis bñ pati q̄ facere appetunt.

Septimi c. p. tra. dᵉ in duas pⁿtes ps.

Istud est 7ᵐ capᵐ: ꝛ est de actu amicitie: qui est bñficētia: ꝛ in toto isto capło soluit vna qđ q̄ est de q̄dā accñte mirabili circa bñficentiā: ꝛ est qđ talis: q̄re bñfactores magis amāt bñficiatos q̄ bñficiati amēt bñfactores. Ista. n. qđ supponit vnū mirabile qđ vī oino esse ꝯ rōnē. s. q bñfactores magis amāt bñficiatos q̄ eos. Nā bñficiati ex debito obligant ad amādū bñfactores: sz nō eos. Istō capᵐ ptinet duas ptes pncipales. In pª pponit itētionē suā ꝛ pōnit rōnē apparētē pdicti accñtis q̄pluriū assignauerūt. In zª ibi. Videbit aūt. remouet illā rōnē apparētē ponēdo veras cās pdicti accñtis. In pª igitur pte p pponit itētionē suā. d. q bñfactores vīr magis amare bñ patiētes: B est illos qb⁹ bñfaciūt q̄ illi q bñ patiunt ab eis, amēt opantes sibi bona: qđ tñ vī ptingē pter rōnē: qz bñficiati magis obligant bñfactorib⁹ q̄ eos. Plurib⁹ qdē igit. ppolita qōne ponit rōnē apparētē accñtis pdicti de q̄ est qđ: ꝛ est rō dicti accñtis q̄ plurib⁹ vī eē vera talis: bñficiati debēt bñfactorib⁹: ita q bñfactorib⁹ debet ꝛ bñficiati debēt. Bñfactores. n. sūt vt mutuātes vel accōmodātes: ꝛ bñficiati sūt tāq̄ recipiētes mutuū a bñfactorib⁹: sz in mutuis B vī accidēt q illi q debēt vellēt illos nō eē qb⁹ debēt ad B q eēnt īmunes a debito: sz mutuantes seu accōmodātes qb⁹ debet, desiderāt salutē debētiū eis ne pdant illō qđ eis debet. Cū igit bñfactores sint q̄si mutuātes ꝛ bñficiati sint q̄si debitores recipiētes mutuuz: vī rōnale q bñfactores volūt illos eē ꝛ vinere q ab illis bñ passi sunt vt habeāt ab eis gratiaꝝ actiōes: sz bñficiati q bñficia receperūt nō curāt reddē grias: sz magis vellēt absolui ab B ōbito: ꝛ iō nō multū amāt bñfactores: imo plures bñficiati vellēt bñfactores nō esse vt p B absoluant a ōbito: hāc rōnē approbauit Epicari⁹. d. q hāc rōnē dicūt qdā psiderātes malitias boium. Multi. n. sunt imemores beneficioꝝ receptorū ꝛ magis appetunt bene recipere ab alys q̄ alys benefacere.

¶ Videbit aūt cā nālior eē: ꝛ nō sil'is ei q̄ de creditoribus dī. Nō est eni erga debitores amatio: sz volūtas salutis recipiēdi cā. Sz q bñficia ptulerūt diligūt atqz amant eos q beneficia acceperunt: ꝛ si nulla in re sunt vtiles: neqz imposterum futuri.

¶ Videbit aūt vtiqz ꝛ nālior eē cā ꝛ nō sil'is ei q̄ circa accōmodātes: nō eniz ē amatio circa illos sz ei⁹ qđ est saluari volūtas lucri gra: bñfaciētes aūt amant ꝛ diligūt bñ patientes: ꝛ si nihil sunt vtiles neqz posterius fiat vtiqz.

zª ps. c.

¶ Hec est zª ps pncipalis hui⁹ capli: in qua soluit rōnē ap-

parētē sup:ᵒ posita: ⁊ ponit rōnes veras p̄dicti accētis: ⁊ ꝓ B ista ps ptinet duas pticlas. In p̄ᵃ remouet rōnē p̄dictā. In 2ᵃ ibi Qō ⁊ in artificib⁹.] ponit rōnes veras. In p̄ᵃ igīt pticla dicē q̄ aliq̄ est eā p̄dicti accētis nālior q̄ rō iā inducta q̄ sūpta fuit ex pte accōmodātiuꝫ: vñ rūsio ad rōnē dictā est: q̄ nō est sile de bñfactorib⁹ ⁊ de mutuātib⁹ seu accōmodātib⁹: q̄z accōmodātes nō amāt illos q̄b⁹ accōmodauerūt pp seipsos: ꝯ tñ volūt eos ꝓseruari in esse: nō pp amorē que bñt ad ipsos ꝯ pp lucrū. ſ. vt eis reddant accōmodata: ꝯ bñfactores amāt ⁊ diligūt bñ patientes: ⁊ si in nullo fiant vtiles eis in presenti: nec etiā expectent ab eis aliquam vtilitatem in futuro.

¶ Qō qdē ⁊ artificib⁹ accidit. Magis. n. vnusq̄q̄z p̄prium amat opus: q̄ ipse ab ope amaret si aīe pticeps eēt. Maxie vō fortitā B circa poetas accidit: ibi nāq̄z sua diligūt poemata sūpta modum: ⁊ perinde atq̄z filios amant. Tali igīt sile est ⁊ id qō fecerūt ii q̄ bñficia cōtulerūt. Qō. n. suscepit bñficiū ipsoꝝ est opus. Hoc igīt ⁊ amāt magis: q̄ opus eū q̄ fecit. Hui⁹ aūt cā est: qō vniuersis est expetibile atq̄ amabile eē. Sum⁹ aūt actu: nā viuēdo sumus atq̄z agēdo. Qui igīt fecit: est actu suū quodāmō opus: diligit itaq̄z ipsum opus: q̄z amat ⁊ esse. Hoc autē est naturale. Qō enim est potētia id opus ipsum actu declarat.

¶ Qō ⁊ in artificib⁹ accidit. Qis. n. p̄prium op⁹ diligit magis q̄ diligat vtiq̄z ab ope: aiato fcō: maxime aūt forte B circa poetas accidit: sup diligūt. n. poemata p̄pria isti diligētes quēadmodū filios: tali vtiq̄z assimilat ⁊ qō bñfactoꝝ. Bñ passus. n. opus est ipsoꝝ: B vtiq̄z diligūt magis q̄ opus faciētē. ¶ Hui⁹ aūt cā: qm̄ eē oib⁹ eligibile ⁊ amabile: sum⁹ aūt in actu: in viuē enim ⁊ operari: actu faciēs est op⁹ quodāmō: diligunt nāq̄z opus: q̄z ⁊ esse: hoc autē naturale. ¶ Qō enim est potētia hoc actu opus nūtiat.

¶ Hec est 2ᵃ pticula 2ᵉ ptis: in q̄ ponit rōnes veras p̄bantes q̄ bñfactores sūt magis amātes bñficiatos q̄ eos. ⁊ cōtinet hec pticla gnq̄z ptes ꝯ numerū rōnū p̄bātū ꝓnemquā itēdit. Scōa ps icipit ibi Silr aūt.] 3ᵃ ibi Delectabilis āt est.] 4ᵃ ibi Et amatio.] 5ᵃ ibi Adhuc aūt.] Intēdit igīt i hac pticula p̄bare q̄ bñfactores nālr magis amant bñficiatos q̄ eos: ⁊ hec ē ō 2 4ᵃ hui⁹ libri q̄ p̄bat. 5. modis. Prio sic. Qis bō nālr diligit op⁹ suū: ⁊ magis nālr diligit op⁹ suū q̄ diligat a suo ope/posito q̄ op⁹ suū eēt aiatū: ꝯ bñficiat⁹ ē op⁹ bñfactoris. igīt bñfactor magis nālr diligit bñficiatū q̄ bñficiat⁹ diligit bñfactorē. Maior hui⁹ rōnis declarat p exē^m in artib⁹. nā i artib⁹ ita videm⁹ eē q̄ oīs artifex diligit p̄priū op⁹ magis q̄ diligat ab ipo: ēt si eēt ita q̄ illō op⁹ fieret aiatū: ⁊ B maxie vī accidē poetis q̄ supabūdāter diligūt sua poemata sicut parētes diligūt filios: ⁊ sic ꝯ maior. ſ. q̄ vnusq̄q̄z magis diligit nālr op⁹ suū q̄ diligat a suo ope/posito q̄ suū op⁹ hēt aiaz p quā posset diligere. ¶ Circa maiorē ē sciēdū q̄ bñficiat⁹ est op⁹ bñfactoris solū q̄ tū ad illō qō recepit a bñfactore: ⁊ nō opz q̄ sit simplr op⁹ bñfactoris. vñ bō iā p̄duct⁹ in eē postmodū recipiens bñficiū ab aliq̄ vt alimētū q̄ nutrit ⁊ auget ad magnā q̄titatē ille sic nutrit⁹ ē op⁹ mīstrātis alimētū q̄ tū ad mām ⁊ q̄titatē q̄s recepit ex alimēto: ⁊ nō est simplr op⁹ tribuētis alimētū: ꝯ ē op⁹ gnāntis qō ipz p̄duxit in eē simplr. vñ pt distingui de ope: q̄z qōdā ē op⁹ alicⁿ simplr vt op⁹ p̄ducētis ipz in eē tñ: ⁊ qōdā ē op⁹ alicui⁹ q̄dāmō: q̄z q̄ tū ad illō qō recepit ab eo: sive illō qō recepit sit subā: sive sit accētis. Posset. n. poni diffio opis talis q̄ aliq̄d dō op⁹ alicⁿ vel q̄ tū ad p̄ductionē in eē vel q̄ tū ad ꝓseruationē in eē. Res gnāta est op⁹ gnāntis q̄ tū ad p̄ducⁿᵉᵐ ⁊ i eē: ⁊ bñficiatus est op⁹ bñfaciētis quātū ad ꝓseruationē in eē: bñfactores. n. ꝓseruāt in eē bñ passos: q̄b⁹ bñfecerūt.] Hui⁹ āt cā.] Cām hui⁹ q̄re. ſ. vnusq̄q̄z diligit ⁊ amat op⁹ suū z assignat p̄bs: ⁊ est: q̄z vnusq̄q̄z nālr diligit suū ē qō est viuē: ⁊ viuere non est sine oī opōne vite: ⁊ iō vnicuiq̄z est amabile opari opa vite: ⁊ sic q̄lz bō diligit op⁹ suū: q̄z diligit suū eē qō ꝓsistit in ope. Actio. n. agētis est passio in facto: ⁊ q̄z q̄lz nālr diligit actionē suā: iō q̄lz nālr diligit op⁹ suū. pᵐ enim eē boīs ꝓsistit in B q̄ hz po^ēs ad opa vite vt pz p diffonez aīe: ⁊ reductionē hui⁹ poᶜ in actū denūtiat ipz opus qō bō facit exercēdo actu opa vite: ⁊ B itelligit p̄bs p B qō dicit.] Qō enī est po^ēs B actu op⁹ nūtiat.] Hoc est: op⁹ qō bō facit exercēdo opa vite actu denūtiat illud qō est in po^ē ad exercēdū opa vite. ¶ Intelligēdū ē q̄ cuz p̄bs dicit.] in viuē ⁊ opari actu faciēs: op⁹ est q̄dāmō.] pro viuē intelligit actum z^m. ſ. actualē opōnē aīe: viuē. n. pōt accipi duplr. Uel p actu p̄ ⁊ sic viuē idē est q̄ aīa corpi phico organico cōiūcta. Alio^ᵐ accipit p actu z^o. ſ. p opōne aīe seu pūctū: ⁊ B accipit p actu z^o: ⁊ q̄z aīa corpi vnita nūq̄ ē sine oī actu z^o: iō sp est in opari. Pōt igīt illō dictū p̄bs faciēs opus est q̄dāmō.] sic intelligi: q̄ q̄z faciēs sp est in opando: iō faciēs vī eē q̄dāmō op⁹: q̄z nūq̄ est sine ope. Probabilⁿ tñ ⁊ magis ad ꝓpo^m pñt itelligi ista dicta p̄bs. ſ. q̄ eē faciēs ⁊ viuē faciētis ⁊ ipz faciēs est q̄dāmō op⁹.] Que oia p̄bs īnuit sic itelligi: q̄ i oib⁹ his sit p̄dicatio effectiua: q̄z in oibus his p̄dicat effect⁹ de sua cā. nā op⁹ est effect⁹ faciētis ⁊ est effect⁹ ipsi⁹ eē ⁊ viuē faciētis. vñ de vtute sermōis oēs hō⁹ ppōnes sūt false. ſ. eē vel viuē ē op⁹ faciētis: silr faciēs est suū op⁹: ⁊ iō p̄bs nō dixit simplr q̄ faciēs est op⁹ ⁊ q̄ faciēs est op⁹ q̄dāmō: q̄z est cā opis: ⁊ op⁹ est effect⁹ faciētis. ¶ Sz nūc dubitat B q̄lr hec ꝓña p̄bi est ⁊a vl bona: eē ⁊ viuē est oib⁹ eligibile ⁊ amabile. q̄ op⁹ vniuscuiusq̄z est eligibile ⁊ amabile. Ista. n. ꝓña nō vī valere nisi esse ⁊ viuē eēt op⁹ ipsi⁹ eē ⁊ viuē faciētis. vñ de vtute sermōis oēs hō⁹ ppōnes sūt false. ſ. eē vel viuē ē op⁹ faciētis: silr faciēs est suū op⁹: ⁊ iō p̄bs nō dixit simplr q̄ faciēs est op⁹ ⁊ q̄ faciēs est op⁹ q̄dāmō: q̄z est cā opis: ⁊ op⁹ est effect⁹ faciētis. ¶ Sz nūc dubitat B q̄lr hec ꝓña p̄bi est ⁊a vl bona: eē ⁊ viuē est oib⁹ eligibile ⁊ amabile. q̄ op⁹ vniuscuiusq̄z est eligibile ⁊ amabile. Ista. n. ꝓña nō vī valere nisi esse ⁊ viuē eēt op⁹ ipsi⁹ viuētis. ¶ Dōm q̄ q̄z vnusq̄q̄z sp diligit suū eē ⁊ nō pōt sp pmanē in se in eē: iō vnusq̄q̄z diligit eē ⁊ sp eē ꝯ q̄ eē est sibi pole. Nūc aūt agēs hz eē nō solū in se: ꝯ ēt hz eē in suo ope: sicut cā hz eē in suo effectu: ⁊ iō diligit suū op⁹: q̄z in suo ope hz eē sicut cā in suo effectu. Dēt ēt agēs eē i suo ope sic in signo. Opus. n. est signū opantis: ⁊ oīs effect⁹ est sig^m sue cāe: iō arg^m ab effectu ad cām dī arg^m a signo. Dēt ēt agēs in suo ope memoriale: q̄z opus facit q̄ agēs manet in memoria boīum: ⁊ vnusq̄q̄z diligit nō solū eē qō hz in se formalr: sed etiā diligit eē qō hz in suo signo ⁊ in memoria boīum: quāuis maxime diligat esse qō hz in se formaliter: ⁊ ideo segr ꝯ hō diligit suuz esse qō esse hz in suo opere. q̄ diligit suū opus.

¶ Et insuper ei qdē q̄ cōtulit beneficium honestuz est id qō egit. Quare gaudet eo in quo est hoc. At ei qui accepit: nihil est honesti in eo qui cōtulit: nisi cōferēs: qō qdem minus est iucundū atq̄z amabile.

¶ Silr āt ⁊ bñfactori qde bonū qō ꝯ actū: q̄re gaudet i q̄ B. patiēti āt nlz bonū i opante: ꝯ sig dē ꝓferēs: B aūt minus delectabile ⁊ amabile.

¶ Hec est 2ᵃ ps scōe pticule scōe ptis: in q̄ ponit 2ᵃ rō p̄bās ꝓnē q̄ est ista: op⁹ bñfactoris est dare bñficiū: op⁹ bñficiati est recipe bñficiū: ꝯ magis amabile ⁊ delectabile est dare bñficiū q̄ recipe: ⁊ iō bñfactor magis gaudet ⁊ delectat i bñficiato cui tribuit bñficiū: q̄ bñficiat⁹ i bñfactore a q̄ recipit bñficiū. ¶ Et ēt ꝓfirmat: q̄z bñfactor ꝓsiderans bñficiatū ⁊ memoriā bñs illi⁹ ꝓsiderat bo^m honestū q̄z dare est bo^m honestū: ꝯ bñficiat⁹ ꝓsiderās bñfactorem considerat bonū vtile ⁊ de illo recordat q̄z recipe bñficiuz est bo^m vtile. Sz bonū honestū est magis amabile ⁊ delectabile q̄ bo^m ꝓferēs seu bonū vtile: igīt bñfactores magis diligūt bñficiatos q̄ bñficiati bñfactores: q̄z bo^m honestū est magis amabile q̄ bonū cōferēs seu vtile.

¶ Est aūt p̄sentis qdē opatio: futuri aūt spes: facti vō memoria iucunda. Sz iucūdissimum est qō est actu: ⁊ amabile silr mō. Et igīt q̄ ꝓtulit bñficiū pmanet ipsuz opus. Diuturnū est enī ipz honestū. Sz ei q̄ cepit: trāsacta est ipsa vtilitas memoriaq̄z honestaꝝ qdē reruz est periucunda. Utiliū aūt nō nimiū: aut min⁹. Expectatio vō ꝓtra sese habet.

¶ Delectabilis āt est p̄ñtis qdez opō: futuri aūt spes: facti aūt memoria: delectabilissimū āt qō fin actū ⁊ amabile silr: ei qdē igīt q̄ fecit opus manet: bonū enīz diuturnū. Patiēti aūt vtiq̄z transit. ¶ Et memoria bonoꝝ qdē ōlectabilis: vtiliū aūt non omnino: vel minus. Expectatio aūt econuerso habere videtur.

¶ Hec est 2ᵃ ps scōe pticule 2ᵉ ptis: in q̄ ponit 3ᵃ rō p̄bans ꝓnē q̄ talis est. Triplex est delec^c seu amabile. ſ. circa p̄ñs: circa p̄teritū: ⁊ circa futuꝝ. delectabile circa p̄ñs est ipse act⁹ p̄ñs: vel opō: vel cōiunctio q̄ est opō p̄ñtis: delectabile circa p̄teritū est memoria p̄teriti: ⁊ delectabile circa futuruz est spes. Et ex B argr sic. Inter ista tria delectabilia act⁹ ⁊ opō q̄ est circa p̄ñs est delectabilissimū ⁊ magis delectabile: ⁊ p̄ p̄ñs magis amabile q̄ spes q̄ ē re^u futuri vel memoria q̄ est re^u p̄teriti: ꝯ bñfactori manet ōlec^c ⁊ amabile circa p̄ñs: q̄z manet bonestas p̄pzu opis. Nā bo^m honestū nō trāsit cito: ꝯ est diuturnū: ⁊ ita bñfactor delectat in bñficiato sicut in p̄ñti suo bono: ꝯ bñficiat⁹ delectat in vtilitate quā recepit a bñfactore: ⁊ ista vtilitas cito transit ⁊ de facili: ⁊ ita bñficiat⁹ delectat in bñfactore ꝯ memoriā p̄teriti. Magis igīt delectabile ⁊ amabile est bo^m honestū qō bñfactor hz in bñficiato q̄ bonuz vtile qō bñficiat⁹ hz i bñfactore: vñ pōt sic rō fōrari. Illō magis amat qō amat p eo qō est delectabile p̄ñs q̄ illō qō solū amat vt est delec^c p̄teritū ꝯ memoriā: ꝯ bñficiat⁹ amat a bñfactore tanq̄ delec^c p̄ñs: ꝯ bñfactor est amabilis a bñficiato tāq̄ delec^c p̄teritū solū ꝯ memoriā delec^c. igīt bñfactor magis diligit bñficiatū q̄ bñficiat⁹ bñfactorem.] Et memoria bonoꝝ.] Sz forte dubitaret aliqs q̄ p̄ole est q̄ bñficiat⁹ nō sit p̄ñs nec bonū bñfactoris maneat in bñficiato: nūc bñficiat⁹ nō erit delectabilis nec amabilis bñfactori. Illud remouet p̄bs. d. q̄ si bñficiat⁹ ponat nō esse p̄ñs nec op⁹ bñfactoris sit p̄ñs ꝯ p̄teritū adhuc idē accidit p B q̄ memoria boni honesti est magis ōlectabilis q̄ memoria boni vtilis. vñ cū bñfactor hēat i bñficiato memoriā boni honesti qō fecit bñficiato: ⁊ bñficiat⁹ hēat in bñfactore solū memoriā boni vtilis: segr q̄ bñfactor magis delectat in bñficiato q̄ eos: ꝯ circa expectationē futuroꝝ vī eos hēre. ſ. q̄ magis delec^c est expectare vtilia q̄ expectare honesta. ⁊ rō hui⁹ diuersitatis est: q̄z bonū īcognitū nō delectat: ꝯ solū delectat bo^m cognitū: ꝯ nemo cognoscit honesta nisi sint p̄terita vel p̄ñtia: nec p̄ p̄ñs in eisdem delectat. Bona aūt vtilia cognoscunt siue sint p̄terita siue sint futura. Plus ēt delectat hō in spe vtiliū q̄ in memoria eorūdē. nā auxiliū p̄teritoꝝ iaz trāsyt nec sperat aliqd auxiliū ab eis: ⁊ iō vel nō delectant vel paꝝ delectāt. Sz auxiliū qō ex vtilibus expectat in futurū delectat: q̄z speratur remedium contra futuras necessitates.

¶ Et amare qdē sile est actiōi: amari aūt passiōi. Eos igitur qui circa actum excellunt: sequitur amare: ⁊ ea que ad amicitiam attinent.

¶ Et amatio qdē factioni assimilat. Amari aūt ei qō est pati. Superexcellētib⁹ aūt vtiq̄z circa actū sequit amare ⁊ amicabilia.

¶ Hec est 4ᵃ ps huius pticule: in qua ponit 4ᵃ rō p̄bans ꝓnez ⁊ est talis. Amatio seu amare assimilat ei qō est facē. ad amantē eniz ptinet q̄ velit opari bo^m amato: ⁊ B est facē: ꝯ amari assimilat ei qō est pati: ꝯ faciēs superexcellit patiēs: ⁊ hi q̄ superexcellūt in agēdo vt bñfactores artifices ⁊ poete magis amant: q̄z amare magis ptinet ad bonos mores q̄ amari vt dictū est sup̄a. igīt bñfactores magis amant beneficiatos q̄ econuerso cū sint excellentiores.

¶ Preterea ea q̄ facta sunt cū laboze: ea magis diligūt omnes: vt ⁊ pecunias magis diligūt q̄ acquisiuerunt: q̄ qui ab alīs acceperunt. At beneficiū qdē accipere sine laboze esse cōstat. Beneficiuz aūt ꝓferre difficile.

¶ Adhuc aūt que laboziose fiūt oēs magis diligunt: puta ⁊ pecunias possidētes accipientib⁹: videt itaq̄z bene pati qdem illaboziosum esse: benefacere autem operosum.

¶ Hec est 5ᵃ ps scōe pticle scōe ptis p̄ncipalis: in q̄ ponit 5. rō p̄bās ꝓnē p̄ncipalē: ⁊ ptinet duas pticulas. In p̄ᵃ ponit rōnē gntā. In 2ᵃ ibi Propter B ⁊ matres.] concludit vnam ꝓnē ex iā dictis: ⁊ hec est rō 5ᵃ. Que magis laboziose fiūt magis diligunt nālr: ꝯ magis laboziosuz est bñfacere q̄ bñ pati. igīt bñfactores q̄ bñfaciūt alīs magis diligūt nālr q̄ bñficiati q̄ qñ patiunt: q̄z bñfacē laboziosi⁹ est. igīt rē. Maior ꝯ. Nā illi q̄ ppzio suo laboze possident diuitias magis amāt illas q̄ illi q̄ accipiūt eas ex successione parē tū vel ex gratuito dono alicui⁹: sic enī accipiētes magis liberales sūt: vt dcm est in. 4. huius: ⁊ sic ꝯ maior. Minor ēt ꝯ. Nā accipe bñficiū ab alio est sine laboze illius q̄ recipit: sed q̄ alteri bñfaciat est operosuz. i. regrens opera ⁊ laborem: ⁊ ppter hoc sequitur q̄ rōnale est q̄ bñfactores magis ament bñficiatos q̄ econuerso.

¶ Propter hec ⁊ matres filios magis amant. Gnātio nāq̄z laboziosa est magis: ⁊ magis scīūt eē suos. Uide bit aūt hoc ⁊ iis accōmodatū esse q̄ bñficia ꝓtulerunt.

¶ Propter B āt ⁊ mres amatrices magis filioꝝ: laboziosior. n. gnō: ⁊ magis scīūt qm̄ ipsaꝝ. videbit aūt vtiq̄z hoc ⁊ bñfactorib⁹ p̄pzīū eē.

¶ Hec est 2ᵃ pticula huius ptis: in q̄ ex p̄missis ꝓcludit q̄ mres amāt magis filios q̄ pres: ⁊ hec est ō 2 5ᵃ q̄ p̄bat 2ᵃ. Prio q̄z mres maiorē laborē habuerūt circa gnōnē filiorū portādo ⁊ pariēdo eos q̄ pres: ⁊ q̄ magis laboziose aliqd acqrit magis amat illō. igīt rē. Scōo p̄bat p B q̄ matres magis p̄ñt scire q̄ sint eaꝝ filij q̄ pres: ⁊ q̄ magis nouit magis diligit: hoc igīt qō accidit mrib⁹ re^u filioꝝ vī eē p̄pzīū bñfactoꝝ: vt. ſ. amēt bñficiatos inquantū circa eos laborāt. Ex isto loco accipiūt aliq̄ q̄ cūq̄z magis cogscit aliqd magis diligit illō: pp qō mres magis diligūt filios: q̄z magis cogscūt q̄ sūt sui filij. Istō m̄ nō ē vlr vez: q̄ q̄ magi nouit magi diligit: ꝯ dz itelligi cū ista additiōe ceteris paribⁿ: vñ q̄ magis nouit ceteris paribⁿ magis diligit.

25ᵃ cōclo hui⁹. 9. li. D

Tractatus secūdus

Tractatᵘ 2ᵘ. 9. li.

noni libri de dubitationibus que accidūt circa amicitiā ex pte amātis ꝓtinēs duo capla. In p̄ mouetur ⁊ soluit dubitatio ex pte amantis respectu sui ipsius. In 2ᵃ ibi Dubitatur aūt ⁊ circa felicem.] mouet ⁊ soluitur dubitatio ex parte amantis respectu alterius.

Capitulū primū

de philautia. ſ. amore sui. vtq̄z sit laudabilis vl vituperabilis:

que dubō solutiē p diuisiones hui⁹ nois qō est philautia in duas signiationes: quaꝝ vna est amor eius qō est in nobis irrōnale seu sensibile vl aiale: ⁊ sic est vituperabilis. Alia vō est amor eius qō est in nobis intellectuale qō est verus homo: ⁊ sic est laudabilis.

¶ Dubitaꝫ aūt ⁊ vtrū oporteat seipꝫ amare maxie: an aliquē aliū. Increpāt.n. eos q seipsos maxie amant: ⁊ vt turpe sui amatores appellāt. Atqꝫ prauus qdez sui gra cūcta agit: ⁊ tanto magis: quāto prauior est. Incusant igiē ipꝫ: qr nihil nisi sibi agit. Prob⁹ aūt ob honestatē: ⁊ tanto magis: graqꝫ amici quanto prestabilior est: sua vō negligit.

K Caput p.m 2. trac. 9. li. ethi. p.a ps. c.

Dubitaꝫ aūt vtrū opꝫ amare seipm maxie vl aliū aliquē. Increpāt enī eos q seipsos maxie diligūt: ⁊ vt inturpi amatores sui vocāt: videēqꝫ prau⁹ suiipsi⁹ gra oia agere: ⁊ ꝗto vtiqꝫ deterior fit tāto magis: accusant itaqꝫ ipꝫ puta qm a seipso nihil agit. Epyches autē pp bonū ⁊ quāto vtiqꝫ melior fit: magis pp bonū ⁊ amici gra. Q̄ aūt suiipsi⁹ preterit.

Primi. c. 2. trac. di⁰ in tres p tes pn.

Istud est p.m cap.m scdi tract.: in quo monet ⁊ solutiē dubitatio de amicitia hois ad seipꝫ. ⁊ cōtinet tres ptes pncipales. In p.a pponit dubōnē ostēdēdo eā eē rōnale. In 2.a ibi [Forte igiē.] determiat de amicitia hois re.u sui fꝫ q̄ est vituperabilis. In 3.a ibi [Videbit autē vtiqꝫ.] deteriat de amicitia hois re.u suiipsi⁹ fm q̄ est laudabilis. Prima ps ptinet duas pticulas. In p.a pponit dubitationē ⁊ rōnē dubōnis p vna pte. s. q̄ hō nō dēat maxime seipꝫ diligē. In 2.a pticula ibi [Rōnibus aūt his.] arguit ad aliā ptē pbādo q̄ hō maxie dꝫ seipꝫ diligē. In p.a igiē pticula p pponit dubōnē. v. q̄ dubō est vtq̄ oportet hoiem maxie seipꝫ diligē vel dꝫ diligē aliquē aliū magis q̄ seipꝫ: ppōsita qōne arguit pbādo q̄ hō nō dꝫ maxe seipꝫ diligē: ⁊ B sic. Pō nō dꝫ maxie diligē illū pp cui⁹ maximā dilectionē hō increpabilis est tanq̄ malus: ſz hoies increpāt illos q maxie amāt seipos: qr qī aliq̄ sūt amatores sui reputaꝫ malū. Cōfirmaꝫ: qr hō prau⁹ oia facit pp vtilitatē suā: ⁊ q̄to est peior tāto facit magis opa pp ppriā vtilitatē ⁊ pp B magis vituparaꝫ ⁊ accusaꝫ ab hoib⁹: velut q nihil facit q̄ seipꝫ. i. nihil facit pp bonū alioꝝ: ſz solū pp bonū ppriū: ſz hoies vtuosi nō agūt solū pp seipsos ſz magis pp bo.m honestū: ⁊ pp amicos: ⁊ pp B plerūqꝫ omittūt ppias vtilitates. vñ posset forſ ari rō 2.a ad vnē ptē dubōnis q̄ hō nō dꝫ max.e seipꝫ diligē sic. Illō qō faciūt mali ⁊ nō vtuosi nō dꝫ hō facē ſz Ꝝiū: ſz mali maxie diligūt seipsos: qr oia que faciūt faciūt pp vtilitatē ppriā: ſz vtuosi nō faciūt B sed Ꝝium: qr faciūt ppter honestatē ⁊ ppter amicos: igiē nō debet homo maxime seipsum diligere.

¶ Ab his aūt vobis nō sine rōne ipsa opa discrepāt: nā eū inquit oportere sūme amare q maxie est amic⁹. Is aūt maxime est amic⁹: q vult cui vult bona illi⁹ gra si nullus ēt scierit. At hec ipsi ad seipm maxie cōpetūt: ⁊ cetera oia qb⁹ definiē amic⁹. Dictū est enī ab ipso ea oia q̄ ad amicitiā attinēt ⁊ ad ceteros puenire. Eodē accedūt ⁊ puerbia vniuersa: vt aia vna: ⁊ amicoꝝ oia sūt cōia: ⁊ amicitia est eq̄litas: ⁊ tibie genu pp̄inqus. Hec.n. vniuersa ipsi ad seipꝫ maxie cōpetūt. Maxime nāqꝫ amic⁹ est sibi: ⁊ se igiē ipꝫ maxie amare opꝫ. Dubitatur aūt merito: vtris oporteat assentiri: cū vtrisqꝫ videatur esse credendum.

¶ Rōnib⁹ aūt his opa dissonant nō irrōnabilr. Aiunt.n. oportere amare maxie: maxie amicū. amicus aūt maxie q vult maxie bona illi⁹ gra ⁊ si nullus sciet: B aūt existūt maxie ipsi ad seipꝫ. ¶ Et reliqua vtiqꝫ oia qb⁹ amicus determiaꝫ: dictū est enī qm ab ipso omnia amicabilia ⁊ ad alios pueniūt. ¶ Sꝫ ⁊ puerbia oia ꝓsentiunt: puta B vna aia: ⁊ cōia q̄ amicoꝝ: ⁊ eq̄litas amicitia ⁊ genu tibie pp̄inquū: hec.n. oia ad seipm maxie existūt: maxie.n. amic⁹ sibiipsi ⁊ amādū maxie seipm. Dubitaꝫ aūt ꝓueniēter vtrū debitum sequi ambobus babētib⁹ credibile.

¶ Hec est 2.a pticula p̄me ptis: in q̄ arguit ad ptē Ꝝiā pbādo q̄ hō maxie dꝫ seipꝫ diligē: ⁊ B ostēdit triplr. ⁊ p̄ dicit q̄ p̄missis rōnib⁹ dissonāt opa fꝫ que appet q̄ hoies maxie amāt seipsos: ⁊ B nō irrōnabilr pp tria. p̄ qr vt cōiter hoies dicūt: opꝫ hoies maxie amare illū q maxie est eius amicus. Ille aūt est maxie alicui amic⁹ q maxie vult ei bonū illi⁹ gra ei si nullus ali⁹ sciret: ſz ista maxie hoi cōpetūt ad seipꝫ: vnusq̄sqꝫ enī vult maxie sibiipsi bona sui gra. Et sic vt q̄ hō dꝫ maxie amare seipm: qr nll's ali⁹ vult alicui tātū bo.m q̄tū ipēmet vult sibiipsi ⁊ sui gra. [Et reliq̄ vtiqꝫ oia.] 2.e pbaꝫ idē p B q̄ oia qb⁹ deteriaꝫ ⁊ diffinit amic⁹ maxie cōpetūt hoi ad seipꝫ. Sicut enīꝫ dictū est supra. oia amicabilia ad quoscūqꝫ alios pueniūt ex amicabilibus q̄ hō patiē ad seipꝫ. vñ pōt fieri talis rō. Illa amicitia q̄ est mēsura oīuꝫ aliaꝝ amicitiaꝝ est maxia amicitia. p̄ma enī mēsura in q̄cūqꝫ gne est maxia ⁊ pfectissima i illo gne: ſz amicitia hoiē ad seipꝫ ē p.a mēsura oīuꝫ aliaꝝ amicitiaꝝ. igiē ⁊c. Minor pꝫ. nā qī aliqs vult magnificare amicitiā suam quā ad aliquē hꝫ solet dicere amo ipm sic meipsuꝫ. [Sꝫ ⁊ puerbia.] 3.o ondit eadē ps dubōnis p B q̄ oia puerbia q̄ vulgariter dīr ꝓsentiūt in hac ptē. s. q̄ hō maxie diligit seipꝫ. vbi gra puerbialr dī q̄ vna est aia amicoꝝ. Dī et q̄ q̄ sūt amicoꝝ sūt cōia: ⁊ q̄ amicitia est q̄dā eq̄litas: ⁊ q̄ amic⁹ se hꝫ ad amicū sic genu ad tibia: qr hūt maximā ppinqitatē: ⁊ pp hec oia itelligim⁹ q̄ amicitia ꝓsistit in q̄dā vnitate: ſz maxia est vnitas hoīs ad seipꝫ: ⁊ sic oia p̄dicta puerbia maxie vificanī de hoie re.u suiipsi⁹: ⁊ sic hō maxie dꝫ seipꝫ amare: qr maximā idētitatē hꝫ ad seipm.

¶ Fortasse igiē tales sermones distinguēdi determinādi sūt: quousqꝫ ⁊ quonā mō sint veri. Si itaqꝫ sumplerimus quonā vtriqꝫ mō sui amatorē dicūt: fuerit forſ tan manifestū. Qui igiē hoc rep̄hēdēdū eē existimāt: eos amatores sui appellāt: q̄ sibi plus tribuūt in pecunīs ⁊ bonorib⁹ ⁊ voluptatib⁹ corpis: hec.n. ipsa multitudo affectat: ⁊ ipsis vt optimis oī studio incumbit. Quapp ⁊ in certamen veniunt. Qui igiē in hisce plus hīe pergūt ii cupiditatib⁹ ⁊ oīno affectibus eiqꝫ parti aie q̄ rōnis ē expers gratificanī: tales aūt sūt ipsi multi. Idcirco ⁊ appellatio orta est ex multitudine: q̄ qdez est prava: ergo iuste vitupanī ii q ita se amāt. Nō est aūt obscurū vulgus eos qui sibiipsis talia tribuūt sui amatores dicē ꝓueuisse. naꝫ sigs semp studeat agere iusta maxie oīuꝫ: aut tēpata: aut q̄ris alia q̄ a vtutib⁹ pficiscūt: honestatemqꝫ oīno sibiipsi sp vēdicet atqꝫ vsurpet: hūc nemo dicet amatorē sui neqꝫ vituparabit.

¶ Forte igiē tales opꝫ sermones diuidere ⁊ determinare ⁊ inquātū vtriqꝫ ⁊ quo vex dicūt. 2.a ps.

Si autem

Si aūt accipiam⁹ amās sui qualr vterqꝫ ⁊ quo vex dicūt forte vtiqꝫ fiet manifestū. ¶ In opprobriū qdē igiē ducēres ipꝫ amatores sui vocant ipsos q̄ sibiipsis tribuūt plus in pecunijs ⁊ bonorib⁹ ⁊ delectatiōib⁹ corpalib⁹. B eni multi appetūt ⁊ studēt circa ipsa vt optima entia pp qō ⁊ circūpugnabilia sunt: circa B vtiqꝫ auari largiunī ⁊ ꝓcupiscētijs ⁊ totalr passionib⁹ ⁊ irrōnabili aie: tales aūt sunt multi: pp qō ⁊ appellatio facta est a multuꝫ prauo exnte: iuste vtiqꝫ sic philaut⁹ exprobraꝫ. ¶ Qm̄ ātē talia sibiipsis tribuētes ꝓsueuerūt dicere multi philautos nō in manifestū. Si enī qs semp studet iusta agere ipse maxie oīuꝫ vel tēpata vel q̄liacūqꝫ alia eoꝝ que fꝫ virtutes ⁊ totalr bonum semp sibi acqrit nullus dicet philautū hūc neqꝫ vituparabit.

¶ Hec est 2.a ps huius capl'i: in qua determiat de amicitia hoīs re.u suiipsi⁹ fꝫ q̄ est vituparabilis. ⁊ p̄mo ponit modū soluēdi ⁊ est p distōnē: ⁊ dicit q̄ tales fmōes q̄ hīt rōnes pbabiles p vtraqꝫ pte opꝫ distinguē ⁊ determiare in cētū ⁊ quo ex vtraqꝫ pte vex dicaī. vñ distiguēdū est de philautia. i. de amore sui: ⁊ sic patebit qualr obones pcedunt ex vtraqꝫ pte. [In opprobriū qdē igiē.] Ad soluēdū istaꝫ dubōnē diuidit B nomē philautia in duas signiatiōes: q̄rū vna est amor sui fꝫ ptē irrōnabilē aie hoīs. s. sensitiuā: alia ei⁹ signatio est amor sui fꝫ ptē itellectualē que est in hoie. Prio igiē itēdit pbare q̄ amor sui fꝫ ptē irrōnalē est exprobrabilis seu vituparabilis: ⁊ p̄ narrādo dicit q̄ illi q̄ reputant in opprobriū eē amatorē sui vocant illos eē amatores sui q̄ tribuūt sibiipsis plus de bonis corpalib⁹. s. de pecunys bonorib⁹ ⁊ delectatiōib⁹ corpalib⁹ q̄les sunt ciboꝝ ⁊ venereoꝝ. Multitudo.n. hoīuꝫ appetit hꝫ bona ⁊ hoies attēdūt adipisci ipsa: ac si eēnt optima: ⁊ qr multi q̄rūt supabūdātiā hꝫ bonoꝝ: quā tñ nō pñt hīe: iō circa hꝫ bona fiūt pugne ⁊ cōtētiōes: ⁊ q̄ in talib⁹ bonis supabūdāt eoꝝ abūdātiā ꝓuertūt ad satisfaciēdū ꝓcupiscētys ⁊ alys passionib⁹: ⁊ p ons supabūdātiā hꝫ bonoꝝ ꝓuertūt ad satisfaciēdū pti irrōnali aie: ad quā ptinent tales passiones: ⁊ ita illi q̄ talia bona appetūt sibiipsis amāt seipsos fꝫ ptez irrōnalē. i. fꝫ ptē sensitiuā: ⁊ illō ptīgit multitudini hoīum. s. magis seq̄ sensuꝫ q̄ itellectū ⁊ magis se diligē fꝫ sensuꝫ q̄ fꝫ itell'm: ⁊ ab B. s. amare seipm fm sensuꝫ ipsa appellatio amātiū seipsos sūpta est: ⁊ ita sūpta est ab eo qō est prauū qō in multis ꝓtingit: ⁊ sic pꝫ q̄ philautus. i. amator sui fm istā signiationē. s. q̄ in pl'ib⁹ repiē iuste reprobaꝫ. [Qm̄ ātē talia.] Qr aūt solus amator sui fꝫ ptē irrōnalē est iuste vituparabilis pbaꝫ: ⁊ est ꝗ 26.a: ⁊ qr hec ꝗ est exclusiua. pbaꝫ p suas exponētes: ⁊ ex iā dictis pꝫ exponēs affir.ua. s. q̄ amator sui fꝫ ptē irrōnalē est iuste vituparabilis. ⁊ B pꝫ: qr amator sui fꝫ ptē irrōnalē appetit supabūdātiā bonoꝝ cōpaliū cuiusmodi sūt diuitie/delec.ca corpales ⁊ hꝫ: ⁊ boꝝ bonoꝝ supabūdātiā ꝓuertūt ad satisfaciēdū cōcupiscētys: ⁊ hoc est vituparabile: ⁊ ita est manifestū q̄ amator sui fꝫ ptē irrōnalē est iuste vituparabilis: ⁊ sic pꝫ ex pcedētibus exponēs affir.ua: ⁊ exponēs negatiua ōcl'aī B. s. q̄ nullus amator sui fꝫ ptē rōnalē ē iuste vituparabilis. Et B pb'p B q̄ hoies solū solēt vocare illos amatores sui q̄ sunt vituparabiles pp B q̄ plus tribuūt sibi q̄ est dignū de bonis corpalib⁹ p̄dictis q̄ ptīnēt ad ptē irrōnalē: ſz si aliqs velit supabūdare in bonis rōnis q̄ sūt opa vtutū: vt si velit abūdare in opibus iustitie vel tēpantie vel cuiuscūqꝫ alteri⁹ vtutis: ita q̄ velit sp sibi accipe bonū honestū: nullus de multi.ne hoīuꝫ vocabit ipꝫ philautū. i. amatorē sui: vel sigs vt forte aliqs sapiēs vocet eū philautū: nō dicet B in ei⁹ vituperiuꝫ: ⁊ sic pꝫ q̄ nullus amator sui fꝫ ptē rōnalē est iuste vituparabilis: qr nlls de multi.ne hoīuꝫ vocat talē amatorē sui ⁊ oēs amatorē sui fꝫ q̄ ē vituparabilis vocat multi.do hoīuꝫ amatorē sui.

¶ Magis aūt videbit talis hō sui amator. Plaꝫ ea sibi tribuit q̄ pulcherrima maxieqꝫ bona: ⁊ gratificatur ei qō suiipsius potissimū in oibusqꝫ illi obtēperat.

¶ Videbit aūt vtiqꝫ talis magis eē philaut⁹: tribuit eni sibiipsi optima ⁊ maxime bona. ¶ Et largit suiipsi⁹ principalissimo ⁊ oia huic obediūt. 3.a ps. c.

¶ Hec est 3.a ps pncipalis hui⁹ capl'i: in q̄ determiat de amicitia hoīs re.u suiipsi⁹ fꝫ q̄ est laudabilis. ⁊ ptinet quatuor pticulas. In p.a ondit q̄ ille q̄ tribuit sibiipsi supabūdātiā bonoꝝ fm rōnē ⁊ itell'm est magis amator sui q̄ ille q̄ tribuit sibiipsi superabūdātiā bonoꝝ sensibilium. In 2.a ibi [Quēadmodū aūt ⁊ ciuitas.] Iondit q̄ itell's est ipe hō vel pncipalissimū in hoie. In 3.a ibi [Scēs alterā spēm.] ponit dīaꝝ inter modū amādi se laudabilr ⁊ modū amandi se vituparabilr. In 4.a ibi [Ueꝝ enī q̄.] remouet dubiū qualr vtuosus poterit facē p alys: ex quo maxie diligit seipꝫ. In p.a igiē pticula ondit q̄ ille q̄ tribuit sibiipsi supabūdātiā bonoꝝ fꝫ rōnē ⁊ itell'm est magis amator sui q̄ ille q̄ tribuit sibiipsi supabūdātiā bonoꝝ sensibiliū: ⁊ est ꝗ 27.a q̄ pbaꝫ duplr. Prio sic. Quāto aliqs plura bona tribuit sibi ipsi tāto magis amat seipꝫ: sed q̄ tribuit sibiipsi supabūdātiā bonoꝝ fꝫ rōnē ⁊ itell'm: vt q̄ studet excellere in opib⁹ vtutū/tribuit sibi optima. s. bona honesta q̄ maiora sunt q̄ bona sensibilia. igiē talis magis amat seipꝫ q̄ ille q̄ tribuit sibi supabūdātiā bonoꝝ sensibiliuꝫ. [Et largit.] 2.o pbaꝫ sic. Ille q̄ largit bona ei qō est pncipalissimū in ipso. s. intellectui: ⁊ facit q̄ oēs ptes aie itellectui obediūt mag amāt seipꝫ q̄ ille q̄ largit bona sensui q̄ ē inferior ⁊ min⁹ pncipalis q̄ intellect⁹: ſz ille q̄ tribuit sibi supabūdātiā bonorum fm itell'm vt opa vtutū tribuit bona ei qō est pncipalissimū in eo. s. itellectui. igiē talis magis diligit seipm: qr magis amat illud qō est pncipalius in eo. igiē ⁊c.

¶ At aūt ⁊ ciuitas id eē maxie vī qō est potissimum: ⁊ alius oīs cōuentus: sic ⁊ hō. Amator igiē is est maxie sui: q̄ illud amat illiqꝫ gratificaī. Et cōtinens igiē dī ⁊ incōtinēs: quia mens vincit aut nō vincit: ppterea q̄ ipsa est hoīuꝫ quisqꝫ ⁊ egisse ipsi ⁊ sua sponte ea vsir q̄ cū rōne maxie egerūt. Nō igiē est obscurū: hoc eē maxime vnūquēqꝫ ⁊ hoc maxime virum bonum amare. Quapropter maxime sui est amator.

¶ Quēadmodū aūt ⁊ ciuitas principalissimuꝫ maxie eē vī: ⁊ oīs alia ꝓgregatio sic ⁊ hō ⁊ philautus vtiqꝫ maxie B diligēs: ⁊ huic largiēs: ⁊ ꝓtinēs igiē ⁊ incōtinēs dī in tenere intellectū vl nō: vt B vnoquoqꝫ ente. ¶ Et egisse vsir ipsi ⁊ volūtarie q̄ cū rōne maxie. ¶ Qm̄ qdē igiē hoc vnusq̄sqꝫ est vel maxime non in manifestuꝫ: ⁊ qm̄ epyches magis hoc diligit: ppter qō philautus maxime vtiqꝫ erit.

¶ Hec est 2.a pticula tertie ptis: in qua decl'aī qō suppo suit scilꝫ q̄ itell's est pncipalissimū in hoie: ⁊ hec est ꝗ 28.a que pbaꝫ sic. Sicut ciuitas maxie vī esse illō qō est pncipalissimū in ea: ⁊ ita est ō oī alia re ex plurib⁹ ꝓstituta. s. q̄ ipsa dī illud qō est pncipalissimū in ea. vñ illud qō faciunt rectores ciuitatis dī ciuitas facere: ita est de hoie. s. q̄ illud qō maxie dī hō est pncipalissimū in hoie: sed hō maxime 28.a cōclo hui⁹. 9. li.

3 dicit intellectus.ergo itellectus dz ꝑncipalissimũ in boie: ⁊ iõ bõ diligẽs boc.i.itellectũ ⁊ ei bona largiens dz maxie philautus.i.amator sui. Minor hui⁹ rõnis ꝓbat dupl'r. Prio sic. Nõ dz ꝓtinẽs.i.seipz tenẽs:qz tz ⁊ segr̃ suũ itell'z seu iudiciũ itell's:⁊ bõ dz icõtinẽs.i.se nõ tenẽs : qz nõ tz itellectũ:qz nõ segr̃ iudiciũ itell's.vñ bõ tenẽs itell'm dz seipsuz tenere:⁊ bõ nõ tenẽs itell'm dz seipm non tenere:qõ nõ eẽt nisi bõ eẽt suus itell's.[Et egisse vñr.] 2° ꝓbat eadẽ minor sic. Illa q̃ facta sũt ab boib⁹ p rõnẽ maxie vñr boies fecisse:⁊ volũtarie facta eẽ.Que aũt bõ facit pp passionẽ vt pp ꝓcupias vel irã nõ vz facẽ ꝓpria volũtate:sed ab alio ducr⁹.s.a passiõe.Et ex boc vz ꝙ bõ maxie est illõ qõ est ꝑz itell'm:⁊ ita pz minor.[Qm̃ gdẽ igr̃.]Et qz vnusqsqz est B.i.itell's vel rõ:qz itell's est ꝑncipalissimũ i boie: vt dictuz est.pz ꝙ epyches.i.vtuosus maxie diligit boc.s. itell'm ⁊ rõnez:⁊ ex B ꝓcludit ỏnẽ z9°.s.ꝙ vtuosus maxis est amator sui:bec ỏ segr̃ ex ꝓcedẽtib⁹ sic. Ille q̃ maxime amat illõ qõ est ꝑncipalissimũ in eo maxie amat seipz:sed vtuosus maxie amat itellectũ ⁊ rõnẽ q̃ ꝑncipalissima sunt in boie.igr̃ tẽ.Sil'r vtuosus maxia bona sibiipsi tribuit.s. opõnes vtutũ.igr̃ maxie diligit seipz. ¶ Nõn^m est hic ꝑz ꝓbm ꝙ itellect⁹ vel est ipse bõ vel ꝑncipalissimũ in boie: ex quo pz ꝙ opio Cõmẽtatoris õ itellectu mãli de q̃ ꝓbs hic logr̃ est falsa.Si.n.intell's sit ipse bõ necesse est itell'm plurificari ad plurificationẽ boiuz:⁊ si itell's sit ꝑncipalissimũ in boie:opz ꝙ sit foẽa subalis bois per quaz bõ distinguir̃ formal'r a quolz alio:⁊ sic vn⁹ bõ p suũ itellectũ distinguir̃ ab alio boie:aliter nõ distinguir̃ ab eo formal'r:⁊ sic oportebit itell'm plurificari ad plurificationẽ boiuz. ¶ 2° est nõn^m ꝙ cũ bõ sit ꝏdẽ cõpositũ ex aia itellectiua ⁊ corpore.bec est falsa:de vtute ꝑmonis bõ est itell's:qz sequir̃. bõ est itell's:igr̃ bõ est altera ꝑs eiꝰ:⁊ sic idẽ respectu eiusdẽ eẽt ꝑs ⁊ totũ:qõ est incõueniẽs:tũ bec est min⁹ falsa.bõ est itell's:q̃ ista.bõ est sensus vel corꝑ⁹:loquẽdo de corpe que est altera ꝑs cõpositi:q̃uis vtrũqz sit ipole.Unũ enim ipole est magis falsuz q̃ aliud:qm̃ vtraqz istaꝝ est ipossibilis:duo sunt. 4.⁊ duo sunt mille:⁊ bec est magis ipossibilis.duo sunt mille.q̃ ista:duo sunt. 4.ꝑm ꝓbm in lib⁹ metaphysice.Qõ igr̃ dicit bic ꝓbs ꝙ bõ ꝑncipal'r est intell's dz sic itelligi ꝙ bõ ꝑncipali⁹ est intell's q̃ sensus:⁊ bec est minus falsa.bõ est itell's:q̃ ista.bõ est sensus. ¶ 3° est nõ tandũ ꝙ bõ magis dz itell's q̃ sensus vel mã:qz manente eodẽ itellectu in corpe q̃tũcũqz corꝑ⁹ vel sensus varietur semp manet idẽ bõ:vt pz:idẽ enim bõ ꝑ est puer:deide vir. qui bz eundẽ itell'm:⁊ tñ nõ est oino eadẽ mã:nec per ꝓns idẽ corpus.vñ si aia pauli poneret in corpe petri:⁊ pficeret ipm cõpositũ ex aia pauli ⁊ corpe petri:fozet paulus ⁊ nõ petrus pp identitatẽ aie.Et hoc dicit Cõmẽtator exp̃se sup. 6.phyſicoꝝ.Qz illõ vere est illud qõ est idẽ ꝑm formã:⁊ pp hoc dicit ꝓbs ꝙ bõ est itell's:qz itell's est ꝑncipalissima pars bois:ad cuius identitatẽ vel diuersitatẽ sequitur identitas vel diuersitas hominis.

¶ Diuersa spe ab eo q̃ reꝑhendir̃:tãtũqz differt: q̃tuz vita cũ rõne differt a vita cũ ꝓturbatiõe:⁊ appetitio: aut honesti:aut ei⁹ qõ cõferre vz.Qui si oẽs ad cõsequẽdã honestatẽ ⁊ ad res agẽdas pulcherrimas decertarẽt atqz cõtẽderẽt:⁊ oib⁹ publice ea q̃ opz:⁊ vnicuiqz priuatiz maxia bona iessent si vtus est tale.Quare bonũ q̃dẽ boiez amatorẽ esse sui opz:naz ⁊ sibiipse ⁊ ceteris ꝑderit agẽdo honesta.Prauũ aũt nõ opz:⁊ sibi nãqz nocebit ⁊ ꝓpinqs affect⁹ prauos sequendo. Ea igr̃ q̃ vir improbus agit ab iis discrepãt q̃ agere opz.At qbus q̃ opz ea ⁊ agit.Mens enim ois id expetit qõ est optimũ sibi.Et ꝑbus obtemperat menti.

¶ Scõz alterã spẽz exprobrati ⁊ differẽs tantũ q̃tũ ꝑz rõnẽ viuẽ a ꝑz passionẽ:⁊ appetẽ bonũ vl'vsuz ꝓferre. ¶ Circa bonas q̃dẽ igr̃ actiões differẽter studẽtes oẽs recipiũt ⁊ laudãt.Oib⁹ aũt ꝓtẽdẽtib⁹ ad bonũ ⁊ itẽdẽtib⁹ optia agẽ:⁊ cõiter vtiqz oi erũt qb⁹ idigẽ ⁊ ꝓpria vnicuiqz maxia bonoꝝ sigdẽ ꝓt⁹tale est. ¶ Quare bonũ q̃dẽ opz philautũ eẽ:retenim ipse iuuabir̃ bona agẽs ⁊ alios iuuabit.Adalũ aũt non opz:ledet enim ⁊ seipz ⁊ ꝓximos prauas passiões sequẽs. Adalo q̃dẽ igr̃ dissonant q̃ opz agere ⁊ q̃ agit. Ois enim intellect⁹ eligit bonũ sibiipsi. Epyches aũt obedit intellectui.

¶ Dec est 3ª ꝓticula 3ᵉ ꝓtis:in qua ꝓbs ponit dziam inter modũ amãdi se laudabilẽ quo vtuosus amat se:⁊ moduz amãdi se vitupabilẽ quo prauus amat se.⁊ ꝑ dicit ꝙ vtuosus amat se ꝑz alterã spẽz amãdi se ab eo qõ supi⁹ exprobrauit:⁊ ponit duas dzias:vnã ex ꝑte actiõis:⁊ aliã ex ꝑte finis.Pria dzia est ꝙ vtuosus amat seipz in boc ꝙ viuit.i. exercet opa vite ꝑz rõnẽ.Sz ille q̃ vitupat ex boc ꝙ amat se viuit.i.exercet opa vite.ꝑz passionẽ.Scõa dzia ẽ ex ꝑte finis:⁊ est ꝙ vtuosus amat seipz in boc ꝙ appetit sibiipsi bonũ simpl'r:ꝑz ille q̃ vitupat amat seipz inquãtũ appetit sibiipsi apparẽs bo^m vtile.[Circa bonas q̃dẽ.]Oẽs boies laudant ⁊ recipiũt amantẽ seipz ꝑm intellectũ ⁊ rõnẽ.Qui enim dzint ab alys studẽt circa bonas opõnes.s.vt supexcellant in opib⁹ vtutuz ⁊ ab boibus acceptant̃ ⁊ laudant̃:⁊ si oẽs homies intẽderẽt supexcellere alios in vtute optime agẽdo sequerẽt ꝙ oẽs cõiter haberẽt ea qb⁹ indigent:qz vnusqsqz alteri subueniret:⁊ illa que sunt maxie bonoꝝ.s. vtutes fierẽt ꝓpria vniuscuiusqz:⁊ sic appet ꝙ qui studet circa bonas actiones cui⁹ sunt opa vtutũ:nõ soluz est laudabilis:sed ẽt est vtilis sibiipsi ⁊ alys.[Quare bonũ.]Ex ꝑdictis appet ꝙ bonũ est ꝙ bon⁹ amet seipm:qz amando seipz opabir̃ bonas actiões p q̃s seipz iuuabit:⁊ ẽt alios. Sz nõ est bonũ ꝙ malus amet seipz:qz malus amãdo seipsuz sequir̃ suas passiones:⁊ sic ledet seipm ꝑuãdo seipz viribꝰ suis ⁊ exponẽdo se piculis:⁊ ledet ẽt alios ꝑuando alios bonis suis:in malo enim boie ꝑzia sunt illa que agit ⁊ que opz ipz agere.agit.n.ꝑ intell'm ⁊ rõnẽ sequendo prauas passiões:ois enim itell's bñ disposit⁹ eligit optia sibiipsi ⁊ vtuosus obedit itellectui ⁊ eligit sibiipsi optima.

¶ At q̃ vez est illud qõ de studioso dz.Cõplura inquã ipm agere ⁊ amicoꝝ ⁊ patrie gra:⁊ si opus fuerit mortẽ obire.Et pecunias.n.⁊ bonores abꝛciet ⁊ ea bona oino de qbus boies decertãt sibi vẽdicãs honestatẽ. Expetit.n.poti⁹ voluptatẽ breui tpe vehementez:q̃ longo leuẽ:⁊ vitã honestã vno anno q̃ q̃uis multis. Et vnũ actũ honestũ magnũue:q̃ multos ⁊ paruos. Atqz iis q̃ꝑ amicis:q̃ꝑ patria mortẽ obeunt hoc fozsitan accidit.Magnã igr̃ sibiipsis eligũt honestatez: abꝛcientqz pecunias:vt amici capiãt plura. Hinc enim amicus facultates:ipse ꝓsequir̃ honestatem.Atqz sibi maiꝰ tribuit bonũ. Eundẽ ⁊ circa bonores modũ magistratusqz seruabit.Nam bec oia amico suo ꝓcedet. Est.n.hoc honestũ ipsi ac laudabile.Merito igr̃ studiosus eẽ vz:anteponẽs oib⁹ honestatẽ:fit ẽt vt ⁊ res agendas ꝓcedat amico:sitqz honesti⁹ seipz fuisse cãm vt agat illas amicus q̃ si ipsemet agat. In vniuersis igr̃ laudabilibus ipse studiosus plus honestatis tribuere

tribuere sibiipsi videtur.Sic igitur sutipsius vti diximus amatorẽ esse opz.Ut ipsi aũt multi sunt nõ opz.

¶ Verũ.n.qõ de studioso ⁊ amicoꝝ gra multa agere ⁊ pati ⁊ si oporteat mozi:ꝑjciet.n.⁊ pecunias ⁊ bonores ⁊ total'r circũpugnabilia bona ꝓcurãs sibiipsi bonũ.Paucũ.n.tps delectari valde magis eliget vtiqz q̃z multũ qete ⁊ viuere bñ annũ q̃z multos ãnos q̃ircũqz ⁊ vnam actionẽ bonã ⁊ magnã q̃z multas ⁊ pnas:morientib⁹ aũt ꝑ forte accidit.Eligũt aũt magnuz bonũ sibiipsis. ¶ Et pecunias ꝑjciũt vtiqz in quo plura recipiẽt amici.Fiunt.n.amico qdez pecunie:ipsi aũt bonũ:maꝰ aũt bonuz sibiipsi tribuit. ¶ Et circa bonores aũt ⁊ pricipat⁹ idẽ modus:oia.n.amico ꝑjciet:bonuz.n.ipsi ꝑ:⁊ laudabile ꝓueniẽter vtiqz vz studiosus eẽ ꝑ oibus eligẽs bonũ. ¶ Cõtingit aũt ⁊ actiões amico ꝑjcẽ ⁊ est melꝰ eo qõ ẽ ipz opari cãz amico fieri. In oib⁹ laudabilib⁹ studiosus vz sibiipsi boni plus tribuẽs:sic qdẽ igr̃ opz philautũ eẽ: quẽadmodũ dcm̃ est:vt aũt multi nõ opz.

¶ Dec est 4ª ꝓticula 3ᵉ ꝓtis:in qua remouet du^m:qz dictũ est ꝙ vtuosus maxie amat seipz posset aliqs pp B credere ꝙ vtuosus nihil faceret pp aliquẽ aliũ.Uidem⁹.n.ꝙ dã boies tãtũ diligũt seipsos ꝙ nihil faciũt ꝑ aliq̃ alio.Istud remouet ꝓbs.d.ꝙ vez ẽ illõ qõ õ studioso.i.vtuoso dz ꝙ multa faciet gra amicoꝝ ⁊ pzie ⁊ maxie iter oẽs alios ẽt si opz eũ mozi nõ dferet amicũ:pecunias ẽt ⁊ bonores ⁊ oia bona exterioza circa q̃ boies pugnãt ꝑjciet.⁊ ꝓtẽnet pp amicũ:ꝑ oia ista ꝓcurat sibi maiꝰ bo^m.s.bo^m honestũ qõ est eminẽt⁹ bo^m q̃z aliqõ ꝑdictoꝝ:⁊ sic i oib⁹bis maxie se amat:qz maximũ bo^m ꝓcurat sibiipsi.Uirtuosus.n.ꝑ amico sustinebit mortẽ/mag/ eligẽs pauco tpe ꝏlec^ncs itẽsaz ⁊ vnã bonã actionẽ magnã q̃z multo tpe remissam vel plespuas:⁊ sustinẽdo max^a picula ⁊ mortẽ ꝑ amico ⁊ ꝑ plus veri boni sibiipsi tribuit vt bo^m vtutis ⁊ bonorẽ laudez ⁊ gliaz ab boib⁹ ⁊ deo.[Et pecunias.]Bona ẽt exterioza vt pecunias vtuosi cã amicoꝝ ꝑjciũt ⁊ ꝓtẽnũt. Dispgunt.n. pecunias circa amicos:ita ꝙ amici plꝰ accipiũt ỏ pecunia vl'ỏ alys bonis exteriozib⁹q̃ pecunia mẽsurãt:⁊ i B mag/ seipsos amãt:qz sibiipsis acgrũt mag.s.bo^m honestũ.[Et circa bonores.]Et eodẽ mõ se bz vtuosus circa bonores ⁊ dignitates ⁊ ꝑncipat⁹ ꝙ oia bec dereliquet ꝑ amico:qz B est bo^m vtutꝰ ⁊ laudabile:⁊ sic ꝑ B ꝓcurat sibiipsi mag/ bonũ:⁊ max^c diligit seipz.[Cõtigit aũt.]Et nõ solũ ꝑ amico dreliquet vtuosus bõa exterioza ⁊ bonores:sz ẽt actiones vtuosas ꝓcedet amico:ita ꝙ mag/ vult qñz ꝙ fiãt ꝑ amicũ q̃z ꝑ ipsũmet:vt ꝑ B amicꝰ ꝑficiat ⁊ laudẽt:⁊ i B ẽt accipit sibi illõ qõ ẽ melꝰ.Melꝰ.n.⁊ mag/ vtuosũ ẽ ꝙ ipse sit amico suo cã talia faciẽdi q̃z si ipsemet faceret:cũ sibi remaneat opportunitas alias talia vel maioza faciẽdi:⁊ sic q̃tũ ad oia laudabilia vtuosus plus tribuit sibi de bono:⁊ sic maxime seipsuz amat.Et sicpz ꝙ opz vtuosuz esse philautũ.i.amatorẽ sui vt dictum est:nõ aũt sicut multi boies qui nõ sunt virtuosi amant seipsos.

Capl'm secũdũ tractat⁹ scõi in q̃ mouet ⁊ soluit hec qõ ex ꝑte amãtis re^u alteri⁹. Utꝝ bõ felix idiget amicis:q̃ soluit ꝙ studiosis amicis indiget felix:qõ ondit tã ꝑ rõnes physicas q̃z mozales.ꝑ tñ argr̃ ꝙ nõ idiget amicis tũ qz ẽ sibiipsi ꝑ se sufficiẽs abundãtiã bñs oiuz bonoꝝ:tũ qz de⁹ puidet sibi oia mediante demone.Et ꝙ idigeat amicis ondit tũ ꝓp B:qz amic⁹ est maximũ exterioꝝ bonoꝝ q̃ icõueniẽs ẽ felicẽ carere:tum qz opz felicẽ bñfacẽ qõ magis ⁊ melꝰ fit amicis q̃z alys:tũ qz tã fozunati q̃z ifozunati idigẽt amicis:tum ꝓp B ꝙ nõ cõtingit felicẽ viuere solitariũ ꝓp B ỏ bõ est aial politicũ ⁊ natũ cũ alys cõuiuere qõ melius fit cũ amicis.

¶ Est aũt ꝓtrouersia ⁊ de ipso felici:si indigeat amicis nec ne. Nõ eẽ enim ingunt ipsis beatis ⁊ ex sese sufficientib⁹ op⁹ amicis.Insunt.n.ipsis oia bona.Cum igr̃ ex sese sint sibi sufficiẽtes:nulli⁹ idigẽt rei.Amicũ aũt inquiũt:cũ sit alter ipse:ea afferre amico q̃ ipse ꝑ se amicus cõsequi nequit.Qm̃ ⁊ hanc sententiã dicunt, Fozturna cuz bona est amicis cur opus.

Habitaꝝ aũt circa felicẽ si idigebit amicis vel nõ:nihil.n.aiũt op⁹ eẽ amicis beatis ⁊ ꝑ se sufficiẽtib⁹. Existũt enim bona ꝑ se. Sufficiẽtes igr̃ entes nil'o indigẽ:amicũ aũt aiũt alteꝝ ipsuz entem tribuere que per seipsum nõ põt. ¶ Unde cũ demon bene det quid opus est amicis.

Cap. 2^m tra. 2. 9. li. ethi. pⁿgs ca.

Istud est z^m cap^m tractatus scõi:in q̃ mouet ⁊ soluit dubõ ex ꝑte amãt; re^u alteri⁹:⁊ ẽ bec dubõ vtꝝ felix idiget amicis vl'nõ.Istud cap^m ꝓtiet duas ꝑtes ꝑn^ics.In p^a ꝑtractat mozal'r istã dubõnẽ.In z^a ibi[Nãl⁹ aũt.]ꝓtractat eãdẽ dubõnẽ nãl'r ꝑ rõnes magis nãles.p^a ꝑs ꝓtiet tres ꝑticlas.In p^a ꝓponit dubõnẽ ⁊ arguit ad ꝑtẽ neg^uas ꝑbãdo ꝙ felix nõ idiget amicis.In z^a ibi[Assiliaꝝ aũt.]arguit ad ꝑtẽ affir^uas ꝑbãdo ꝙ felix idiget amicis. In 3ª ibi[Quid igr̃ dicũt ꝑmi.]soluit dubõnẽ ꝑdictã.In p^a igr̃ ꝑticla ꝑ ꝓponit dubõnẽ.d.ꝙ dubitaꝝ circa felicez: vtꝝ idigeat amicis vl'nõ:deide arguit ad ꝑtẽ neg^uas ꝑbãdo z^o ꝙ felix nõ idiget amicis.ꝑ sic.Ille q̃ est sibiipsi ꝑ se sufficiẽs oiuz ꝑ se bonoꝝ sufficiẽtiã bñs nõ vz idigẽ amicis.qõ pz:qz amic⁹cũ sit alter ipse nõ vz neẽi⁹nisi qz tribuit sibi ea q̃ ꝑ semetipz bẽe nõ ꝓt.sz felix ẽ ꝑ se sufficiẽs oiuz ꝑ se bonoꝝ sufficiẽtiã bñs.igr̃ felix nõ idiget amicis:qz nõ idiget recipe ab alio aliqd qõ nõ possit bẽe a seipso cuz sit sibi ꝑ se sufficiẽs.[Uñ cũ ỏmon.]z° arguit ad idẽ ꝑ qõdã ꝓuerbiũ tale:cũ ỏmon bñ det qd op⁹ẽ amicis. ¶ Ad cui⁹ itell'm est sciẽdũ ꝙ qdã gẽtiles ⁊ maxie platonici dixerũt hũc eẽ ordinẽ puidẽtie diuine ꝙ res hũane gubernant̃ ꝑ puidẽtiã diuã mediãtib⁹ demonib⁹:sic vz ꝓtingẽ felicib⁹: ⁊ dicebãt ꝙ qdã demones sũt boni ⁊ qdã mali.Est igitur snia puerby.ꝙ ꝑ diuinã puidẽtiã ꝓueniũt bona hoi mediãtib⁹ demonib⁹sic vz ꝓtingẽ felicib⁹:iõ nõ idiget homo felix auxilio humano nec auxilio amicorum.

Scõi ca. trac. 2. di° in duas ꝑtes ꝑn.

Notandũ

¶ At absurdo sile est:vniuersa bona tribuentes felici: amicos ipsi nõ tribuere:qõ externoꝝ bonoꝝ maximũ est.Qz si ad amicũ conferre poti⁹q̃z accipe bñficia spectat:atqz ad virũ bonuz vtutẽqz dare bñficia ꝑtinet: magisqz honestũ ẽ amicis q̃z alienis largiri bñficiaqz cõferre:vir studiosus iis idigebit ꝓfecto q̃ bona bñficiaqz sunt accepturi.Quapp ⁊ q̃rir̃ vtrũ ꝓsperis in rebus:an in aduersis op⁹ sit magis amicis:vt pote cũ ⁊ is q̃ mala fozturna vtir̃:iis idigeat q̃ bñficia ꝓferant:⁊ iis q̃ ꝓspera fozturna fruunt̃ iis sit op⁹ apud quos bñficia collocabũt.Est ẽt fozitã absurdũ beatũ ipz solitariũ facere:nemo enim expetet ꝑ se bona cũcta bẽe. Naz bõ ciuile aial est ⁊ cũ alijs aptũ vna viuere. Hoc igr̃ cõpetit ⁊ felici:bz enim ea oia que nã sunt bona.Constat aũt melius esse cũ amicis ꝓbisqz q̃z cũ alienis ipz

3 ⁊ quibusuis cõuersari. Amicis ergo felici est opus.

¶ Assimilat aũt incõueniẽti: bõ oia attribuentes bona felici amicos nõ assignare: qõ vt exterius bonoꝝ ⁊ maximũ esse. Si aũt amici magis est bñfacẽ q̃ pati: ⁊ est boni ⁊ virtutis bñfacẽ: melius aũt bñfacẽ amicis q̃ extraneis bñ passis indigebit studiosus. ¶ Propter qõ ⁊ q̃rit vtrũ in bonis fortunis magis opus est amicis: vl in ifortunijs vt infortunato bñfacturis indigẽte ⁊ bñfortunatis qb⁹ bñfaciẽt. ¶ Incõueniẽs autẽ forte b̃ ⁊ solitariũ facere beatuꝫ. Nullus.n. eligeret vtiqꝫ bꝫ seipꝫ oia bẽe bona. Politicũ enim bõ ⁊ viuere apt⁹ nat⁹: ⁊ felici itaqꝫ b̃ existit: q̃ eni bona nãe bꝫ. manifestũ est aũt q̃ cũ amicis ⁊ bis q̃ sunt epyiches melius q̃ cũ extraneis ⁊ qbuscũqꝫ cõmorari: op⁹ est ḡ felici amicis.

¶ Hec est 2ª ꝓticula p̃me ꝓtis: in q̃ arguit ad ꝓtẽ affirmatiuã. pbãdo q̃ felix idiget amicis: ⁊ b̃ arguit 4ª. Prio sic. Felix vt bẽe oia bona exteriora: sꝫ amic⁹ est maximũ exterior bonoꝝ: igit icõueniẽs est felicez carere amicis. [Si aũt amici.] 2º arguit sic. Magis ꝓtinet ad amicũ bñfacẽ q̃ bñ pati: vt dictũ est supi⁹. nã ꝓpriũ est virtutis bñfacere ⁊ felicitas ꝓsistit in opõne virtutis: vt pꝫ ex p̃ bui⁹: iõ neẽe est felicẽ eẽ virtuosuꝫ: ⁊ p ꝓns q̃ bñfaciat: sꝫ meli⁹ est q̃ bõ bñfaciat amicis q̃ exneis ceteris parib⁹: qz delectabili⁹ ⁊ ꝓmpti⁹ bõ bñfacit amicis q̃ exneis. igit felix cũ sit virtuosus idiget amicis qb⁹ delectabilr bñfaciat. [Propter qõ ⁊ querit.] 3º arguit sic. Tã fortunati q̃ ifortunati idigent amicis: qz vt dictum est in. 8. bui⁹. in oi fortuna sunt amici necessary: ⁊ iõ dubitat. vtꝫ bõ magis indigeat amicis in bonis fortunis q̃ in ifortunijs: ifortunati. n. idiget amicis q eis benefaciãt: ⁊ bñfortunat⁹ idiget amicis qb⁹ ipse bñfaciat. Istã dubõnẽ soluet postea Phs in isto 9º. Si igit in oi fortuna bõ idiget amicis sequit q̃ felix indiget amicis. [Incõueniẽs aũt.] 4º arguit ad idẽ p b̃ q̃ incõueniẽs est q̃ btũs seu felix sit solitari⁹. Nullus. n. eligeret vt semp viueret bꝫ seipꝫ. i. solitarie etsi oia alia bona bẽ: nã bõ nãlr est aial politicũ ⁊ aptus nat⁹ ꝓuiuere cũ alys. igit cuꝫ felix bẽat ea q̃ sunt nãlr bona boi opꝫ q̃ bẽat cũ qb⁹ cõuiuat: ⁊ melius est cõuiuere cum amicis virtuosis q̃ cũ extraneis ⁊ qbuscunqꝫ: ⁊ p ꝓns felix indiget amicis ꝓpter cõuiuere qõ melius ⁊ delectabilius fit cum amicis.

¶ Quid igit illi p̃mi dicũt: ⁊ qua ꝓte vera loquuntur. An qz vulgus eos amicos eẽ putat q̃ vtiles sunt. Talibus igit nõ indiget ipse beat⁹: q̃ppe cũ ipsi oia bona insint. Nec ẽt iis q̃ ob voluptatẽ amant: aut perparũ: nã cũ sit ipsius vita iucũda: aduẽtitia nõ idiget voluptate. Atqꝫ cũ amicis talib⁹ haud idigeat: nõ vt indigere amicis. Hoc aũt nõ est fortsitã vez: nã in p̃ncipio dictũ est: felicitatẽ opõnẽ eẽ quãdã: cõstat aũt opõnẽ ipsaꝫ fieri: ⁊ nõ vt quãdaꝫ rẽ eẽ q̃ possideẽ. Q̃ si felicẽ esse in viuẽdo ac opando ꝓsistit: boni aũt opõ studiosa ⁊ iucunda p se vt initio dixim⁹: resqꝫ ꝓpria ex iis est q̃ delectant: atqꝫ magis ꝓpinquos q̃ nosipsos: ⁊ act⁹ illoꝝ q̃ nostros possum⁹ ꝓtẽplari studiosorũqꝫ boiuꝫ act⁹ si sint amici iucũdi sũt ipsis bonis. Habẽt. n. ambo ea que sunt nã iucunda. Beatus ꝓfecto talib⁹ indigebit amicis: si expetit act⁹ bonos ⁊ ꝓprios ꝓtẽplari: talesqꝫ sunt ipsius boni si sit amic⁹. Arbitrant aũt boies felicẽ iucũde viuere oportere. Solitario igit difficilis est vita: nõ est. n. facile p seipsuꝫ semp opari: cum alijs vo atqꝫ ad alios facile. Erit igit opõ continua magis cũ fit per seipsaꝫ iucũda. Qõ qdẽ esse circa beatũ ipm opꝫ. Studiosus n. hoc ipso quo studiosus est: gaudet qdez iis actib⁹ q̃ a virtute ꝓficiscunt. Molestẽ aũt ferent eos: q̃ a vitijs ꝓdeunt. Perinde atqꝫ musicus delectatur qdẽ elegãti cantu: offendit aũt prauo. Fuerit etiã ⁊ quedam virtutis exercitatio ex conuictu bonorũ: vt ⁊ Theogonidi placet.

¶ Quid igit dicũt primi ⁊ qũo vez dicunt: vel qm̃ multi amicos existimãt vtiles eẽ. Et talib⁹ qdẽ igit nõ idigebit btũs: qz bona existunt ipsi: neqꝫ vtiqꝫ bis q̃ pp delectabile vel in pax: delectabilis eniꝫ vita ens nihil idiget supiducta delectatiõe: nõ idigẽs aũt talib⁹ amicis nõ vt indigere amicis. ¶ Hoc aũt nõ ẽ forte vez. In principio eni dictũ est: qm̃ felicitas opõ q̃dã ẽ: opõ eni manifestũ qm̃ fit ⁊ nõ existit quẽadmodu possessio q̃dã. Si aũt felicẽ eẽ est iuiuere ⁊ opari: boni ãt opõ studiosa ⁊ delectabilis bꝫ seipsaꝫ quẽadmodũ in principio dcm̃ est. Est aũt ⁊ ꝓpriũ delectabiliũ: speculari aũt magis ꝓximos possum⁹ q̃ nosmetipsos ⁊ illoꝝ actiones q̃ ꝓpias. Studiosoꝝ vtiqꝫ actiões amicoꝝ entiuꝫ delectabiles bonis: ambo. n. bñt q̃ nã delectabilia: btũs vtiqꝫ amicis talib⁹ idigebit. Sigdem speculari idiget actiões studiosas ⁊ ꝓpias: tales ãt q̃ boni amici entis. ¶ Existimãt ãt oportere delectabilr viuere felicẽ. Solitario qdem igit difficilis vita: nõ facile eni bꝫ seipꝫ opari cõtinue cũ alteris aũt ⁊ ad alios facile. Erit igitur opõ magis ꝓtinua delectabilis exñs p̃m seipsam qõ opꝫ circa beatũ eẽ: studiosus. n. bꝫ q̃ studiosus bis q̃ p̃m virtutẽ actiõib⁹ gaudet: bis aũt que a malitia tristat: quẽadmodũ music⁹ bonis melodijs delectat: in prauis aũt tristat. ¶ Fiet aũt vtiqꝫ ⁊ ascesis q̃dã virtutis ex cõuiuere bonis quemadmodum theogonidi ait.

¶ Hec est 3ª ꝓticula p̃me ꝓtis: in qua soluit p̃dicta dubõ. Et p̃mo ꝓponit itẽtionẽ. d. q̃ cũ qdã ponebãt q̃ felix non idiget amicis ⁊ alij q̃ idiget amicis: opꝫ videre qd vitatis p̃mi dñt ⁊ qd alij dicũt de vero q̃ dicũt felicẽ idigere amicis. Multi. n. populares estimãt illos solos eẽ eis amicos q̃ sunt eis vtiles ⁊ delectabiles: ⁊ iõ dicũt q̃ felix nõ indiget amicis: qz nõ idiget amicis delectabilib⁹ aut vtilibus: itẽdit Phs igit b̃ pbare istas duas p̃nes q̃ felix nõ indiget amicis pp vtile aut delectabile: ⁊ q̃ felix idiget amicis pp bonũ virtutis. Prio igit pbat q̃ felix nõ indiget amicis vtilib⁹ aut delectabilib⁹: ⁊ hec est p̃ 30ª q̃ pbat sic. Ille q̃ est p se sufficiẽs bñs supabũdãtiã exterioꝝ bonoꝝ. ſ. bonorũ vtiliũ ⁊ vitã bꝫ se delectabilẽ: nec idiget amicis vtilib⁹ nec amicis delectabilib⁹: sꝫ felix est p se sufficiẽs habens supabũdãtiã bonoꝝ vtiliũ ⁊ vitã bꝫ se delectabilẽ. igit rẽ. Maior pꝫ de se. ⁊ minor pꝫ q̃tũ ad p̃mã eius partem: qm̃ bona exterioꝝ que felix bꝫ sufficiũt sibi nec indiget alijs

bonis exterioribus: vt pꝫ ex p̃mo ⁊ 7º huius. ⁊ alia pars minoris pꝫ ex p̃mo huius. naꝫ vita felicis est p̃m seipsam delectabilis: ⁊ iõ nõ multũ idiget supinducta delectatione b̃ est delec^ne ab extrinseco inducta. ſ. ab amicis. Et est sciendũ q̃ Phs dicit b̃ q̃ [felix non indiget his.] idest amicis. [propter delec^le vel in pax.] Et dicit in pax: qz felix qm̃qꝫ idiget ludis in ꝓuersatione hũana ad qtẽ ⁊ recreationem sic dicẽt in 1º hui⁹. [Hoc aũt nõ ẽ forte.] 2ª p̃ quã b̃ itẽdit est q̃ felix idiget amicis studiosis. i. virtuosis: ⁊ hec est ꝓclo 31ª. p̃mo tñ. pponit q̃ b̃ forte nõ est oino vez q̃ felix non idiget amicis. p̃ quã Phs hic itẽdit pbat tripl'r p tres rõnes morales. Prio sic. Felicitas est opõ studiosa ⁊ magis pot hõ speculari opõnes alioꝝ q̃ opõnes ꝓprias: iõ indiget amicis virtuosis in quoꝝ actiõib⁹ magis pot videẽ actiones ꝓprias ⁊ ẽlectari i illis. hec rõ fundat sup. 4. ppõnibus: quas Phs ponit in lra ⁊. 5. quã supponit. p̃ est q̃ felicitas est q̃dã opõ: ⁊ hoc pꝫ ex p̃ bui⁹: ⁊ ẽt patebit ex 10º. 2ª ppõ est q̃ opõ fit ⁊ nõ existit. i. opatio ꝓsistit in fieri: qz est ꝓtinue i fieri: ⁊ nõ existit sic res ꝓmanẽs absqꝫ ꝓtinuo fieri: sic passio de gñe q̃litatis existit qm̃ bꝫ esse absqꝫ ꝓtinua factiõe. 3ª ppõ est q̃ opõ studiosa. i. virtuosa est ẽlectabilis ⁊ est ꝓpriũ delec^le virtuosi. 4ª ppõ est q̃ nos possum⁹ magis speculari proximos q̃ nosmetipsos ⁊ opõnes illoꝝ q̃ nras. 5^m ppõnẽ supponit q̃ est q̃ nõ possum⁹ ẽlectari nisi in eo qõ nos cõgscim⁹. Et ex his ifert p̃nẽ q̃ seqt sic: felicitas est opõ studiosa ⁊ opõ ꝓtinue est in fieri: ⁊ iõ felix ꝓtinue est in opari delectabilr opa virtuosa ⁊ nõ delectat nisi in cognito: ⁊ opõnes amici virtuosi ⁊ primoꝝ magis sũt cognite a felice q̃ opõnes ꝓprie: ⁊ iõ felix magis delectat in opõnib⁹ virtuosis alioꝝ. ſ. amicoꝝ q̃ i opõnib⁹ ꝓprijs: ⁊ pp b̃ idiget felix amicis virtuosis. i q̃ꝫ opõnib⁹ ẽlectet: ⁊ p q̃ꝫ opõnes poterit ꝓpas opõnes cõgscẽ: ⁊ i eisdez delectari: ⁊ sic bonis hoib⁹ delec^les sũt actiões bonoꝝ ⁊ amicoꝝ i qb⁹ inneniunt ambo q̃ sunt delectabilia bꝫ nãz. ſ. bo^m ⁊ ẽt amatũ. ¶ Dic sũt duo notãda. p̃^m circa b̃ qõ dicit Phs q̃ operatio fit ⁊ nõ existit q̃ aliqs dr fieri vel ꝓsistẽ in fieri dupl'r. Aut qz fit ꝓtibil'r: ita q̃ vna ps fit ꝓtinue ante alias: aut qz indiget aliq̃ ꝓseruãte q̃ amoto aut cessante a ꝓseruãdo illõ qõ sic dr fieri corrũpit. ¶ Adhuc aũt fieri ꝓtibil'r ꝓtingit dupl'r. vno mõ q̃ semp prior ps corrũpat in factione posterioris: ⁊ sic fiũt res successiue vt tẽpus ⁊ mot⁹: qz q̃ñ ps posterior fit tũc corrũpit ps por: vt pꝫ ẽ die ⁊ agone. Alio mõ fit aliqd ꝓtibil'r: qñ vna ps fit añ aliã: ⁊ tñ ps ꝓus fcã manet cũ pte posteri⁹ facta: vt pꝫ de domo cui⁹ vna ps fit añ aliã ⁊ ps ꝓus facta remanet cũ pte posteriori: vt fundamẽtũ cũ recto ⁊ talis res est res ꝓmanẽs: qz sibi nõ repugnat q̃ oẽs ei⁹ ꝓtes sint sil'. Dico igit q̃ opõ iterior virtutis nõ fit sicut res successiua vt mot⁹ vel tps: qz opõ interior virtutis est tota sil' sic ẽlectatio sequẽs opõnẽ: vt patebit ex 10º hui⁹: sꝫ opõ virtutis dr fieri: qz cõtinue eget ꝓseruante. ſ. ipso operãte opa virtutis: sicut imago q̃ apper in speculo dr fieri ꝓtinue: qz ꝓtinue idiget ꝓseruãte. ſ. illo cui⁹ est imago p̃ñte ipsi speculo: ⁊ sic lumen dr ꝓtinue fieri in medio. vñ beat⁹ Aug. dicit: q̃ lumẽ nõ est factũ i medio: sꝫ ꝓtinue fit in medio. vñ p b̃ q̃ dicit q̃ opõ fit nõ itẽdit q̃ opõ virtutis est res successiua: sꝫ dr ꝓtinue fieri: qz ꝓtinue idiget opante ꝓseruãte ipsam in eẽ. ¶ 2º est nõn^m circa b̃ qõ dicit hic Phs q̃ possum⁹ magis speculari primos q̃ nosmetipsos ⁊ illoꝝ actiões q̃ ꝓprias q̃ Phs dicit b̃: qz vniuscuiusqz iudiciũ magis deficit in ꝓprijs pp puratã affectionẽ quaꝫ vnusqꝫ hꝫ ad seipꝫ: ⁊ iõ nõ bꝫ ita bonũ iudiciũ de factis ꝓprijs sicut de factis alienis. [Existimãt aũt oportere.] 2º pbat eadẽ p̃ sic. Cõiter estimat q̃ opꝫ felicẽ delectabilr viuẽ delectatio. n. est vnũ regstũ ad felicitatẽ vt dictũ est in p̃ bui⁹: sꝫ ille q̃ solitari⁹ viuit patit vitã difficilẽ. Nõ eni pot solitari⁹ ita cõtinue opari p seipꝫ sicut cuꝫ alijs pot: ⁊ sic iterũpit delectatio viuẽtis solitarie p interuptionẽ operationis quã delectatio seqt. vñ opꝫ felicẽ delectabilr ꝓtinue viuẽ: qõ est bꝫ vitẽ opari qõ facẽ solitario ẽ difficile: cũ amico aũt facile: iõ felix indiget amicis vt delectabilr viuat cũ illis. Qis eni virtuosus gaudet in opõnib⁹ virtuosis siue a se siue ab alio fiant: ⁊ tristat in ꝓprijs: sic music⁹ delectat in bonis melodijs ⁊ offendit ⁊ tristat de malis: qz igit magis ꝓtinue pot felix opari cũ amicis q̃ solitari⁹: magis ꝓtinue delectabilr opat viuẽdo cũ amicis q̃ solitari⁹: ⁊ ita magis feliciter viuit cũ amicis: ⁊ sic indiget amicis. [Fiet aũt vtiqꝫ.] 3º pbat ꝓclo sic. Felix indiget exercitatione in operibus virtutũ: sed ex cõuiuere cum amico fit exercitatio in operibus virtutũ. igitur ⁊c. vnde ex ꝓuiuere cũ amico fit ascesis. i. exercitatio virtutis.

¶ Magis aũt ꝓsiderãtib⁹ studiosus amic⁹ expetibilis eẽ nã studiosio vr: dixim⁹. n. id qõ ẽ bonũ nã: studiosio bonũ ⁊ iucũdũ eẽ p se. Definiũt ãt ipꝫ viuẽ aialiũ qdẽ potẽtia sensus: hoiuꝫ aũt sensus vel itellectiõis. Potẽtia vo ad opõnẽ reducit ⁊ ipꝫ p̃cipuũ i opõne ꝓsistit. Ipsuꝫ aũt viuẽ vr ꝓprie eẽ ipꝫ sentire vel itelligẽ. At ipꝫ viuẽ de iis est q̃ sunt p se bona atqꝫ iucũda. Est. n. definitũ. Definitũ aũt nã est bonũ. Qõ vo nã est bonũ: id ⁊ bono est bonũ: quapp oib⁹ iucũdũ eẽ vr. Aõ opꝫ aũt vitã sumẽ prauã atqꝫ corruptã neqꝫ in doloribus ꝓstitutã. Indefinita nãqꝫ est talis: quẽadmodu ea q̃ ipsũt ipsi. Eritqꝫ hoc manifestũ magis in sequẽtib⁹ de dolore. Si vo ipꝫ viuẽ bonũ est: ⁊ iucũdũ etiaꝫ est. Qõ vl ex eo vr: qz oẽs appetũt ipꝫ: ⁊ maxie boni atqꝫ beati. His enim viuere maxime est expetibile: ⁊ horuꝫ vita est beatissima.

¶ Mali ãt itẽdẽtib⁹ vr studiosus amic⁹ studioso nã eligibilis eẽ. Mã. n. bonũ dictũ est: qm̃ studioso bonũ ⁊ delectabile est bꝫ seipꝫ: viuẽ ãt determinat aiali⁹ potẽtia sẽsus: hoib⁹ aũt sensus ⁊ itellꝫ. Potẽtia aũt ad opõnẽ reducit: principale aũt in opõne. vr aũt viuẽ eẽ principalr sentire vel itelligẽ: viuẽ aũt eoꝝ q̃ bꝫ seipm bonoꝝ ⁊ delectabiliũ: determiatũ aũt: determinat. n. eiꝫ q̃ bone nãe. Mã aũt bonũ ⁊ epyichi bonuꝫ: pp qõ videbit oib⁹ delectabile eẽ. ¶ Nõ opꝫ autẽ accipe malã vitã ⁊ corruptã neqꝫ i tristitijs: indeterminata. n. talis quẽadmodu exñtia ipsi: in habitis aũt de tristitia erit manifesti⁹. ¶ Si ãt ipꝫ viuẽ bonũ ⁊ delectabile: vr ãt ⁊ ex eo qõ est oẽs appetẽ ipꝫ: ⁊ maxie ⁊ epyiches ⁊ beatos: his. n. vita eligibilior: ⁊ horuꝫ bitissima vita.

¶ Hec est 2ª ps p̃ncipalis hui⁹ capli: in qua Phs ꝓtractat magis nãlr istã dubitationẽ. vtrũ felix indigeat amicis. ⁊ cõtinet tres ꝓticulas. In p̃ª ostẽdit q̃ eẽ ⁊ viuẽ est bonũ ⁊ delec^le virtuoso. In 2ª ibi [Uidẽs aũt qz videt.] declarat q̃ scire se sentire ⁊ scire se itelligẽ est bo^m ⁊ delec^le felici ⁊ virtuoso. In 3ª ꝓticula ibi [Ut aũt ad seipꝫ.] Iondit q̃ bonũ ⁊ delec^le ẽ virtuoso scire suũ amicũ eẽ ⁊ viuẽ: ⁊ ex b̃ ifert p̃nẽ p̃ncipalẽ. ſ. q̃ amici sũt neẽu felici. In p̃ª ꝓticula p̃ pponit itẽtionẽ quã itẽdit pbare. d. q̃ si aliqs velit ꝓsiderare per rõnẽ magi nãlẽ mãifeste appebit q̃ virtuoso ⁊ felici amic⁹ virtuosus nãlr ẽ eligli⁹. pposita itẽtiõe. pbat q̃ eẽ ⁊ viuẽ est bo^m ⁊ delec^le virtuoso bꝫ seipꝫ: ⁊ hec ẽ p̃ 32ª q̃ pbr sic. Qẽ qõ est bo^m nãlr est virtuoso bꝫ seipm bo^m ⁊ delec^le: vt pꝫ ex 7º

2ª ps. c.

32ª cõcelo hui⁹. 9. li.

J bui⁹:ſz eē ⁊ viuē nāl'r eſt bo^m ⁊ ōlec^lc.igiť eē ⁊ viuē eſt bo^m
⁊ ōlec^le vtuoſo. Maior eſt manifeſta. Et circa minores p.
narrat in q̄ ꝓſiſtit viuē:⁊ dicit ꝙ in oib⁹ aialib⁹ cōiter de-
termiať viuē ꝓ po^ēs ſenſus:ſz ī boib⁹ determiať ꝑm po^ēs
ſenſus ⁊ itell's:ꝑm po^ēm ſenſus q̄tū ad illō qō eſt cōe alys
aialib⁹:ꝓ po^ēs itell's q̄tū ad illō qō eſt ꝓpriū boī. Sz cuz
tā ſenſus q̄ itell's vicať ꝓ po^ēs ⁊ ꝓ actū:videdū ē ī q̄ iſto-
rū ꝓſiſtit viuē. vtrū in po^ē vel in actu. Ad qō dicit ꝓbs ꝙ
qz po^ē reducit ad actū tanq̄ ad ꝓpriā pfectionē illō qō eſt
ꝑncipale ꝓſiſtit in opōne:ſta viuē aialis vel bois ꝑncipal'r
ꝓſiſtit in ſentire vl'r itelligē. Dozmiēs.n.nō ſentit nec itelli-
git actu:⁊ iō nō pfecte viuit. ſz bz oimidiū vite:vt dcm eſt
in p̄ h⁹:viſo. ſ.ꝙ viuē ꝓſiſtit ꝑncipal'r in ſentire ⁊ itelligere
oñdit ꝙ viuē eſt nāl'r bo^m ⁊ delec^lc:qz viuē eſt qōdā deter
K minatū. Determiať.n.viuē ad nāz viuētis:⁊ illō qō eſt de-
termiatū ꝑtinet ad nāz boni ſic idetermiatū ꝑtiet ad nāz
ꝑfecti ⁊ mali:qz deter ꝓmiatū eſt ōtermiatū p foraz ⁊ in-
determiatū bz māz exr̄ſtē ſub ꝓuationē:⁊ bñs formaz eſt
bo^m ⁊ pfectū in q̄tū bz exr̄ns ſub ꝓuatiōe bz rōnē māe ⁊
ꝓfecti:⁊ iō viuē qz eſt qōdā determinatū eſt nāl'r bo^m:⁊ p
ꝓñs eſt vtuoſo bo^m:cū vtuoſus ſit. vt mēſura ī ſpe bōana.
ꝙ ēt viuē ſit nāl'r bonū pz ex B ꝙ viuē eſt oib⁹ delec^lc ⁊ ta
le eſt nāl'r bo^m:⁊ ſic pz mior ꝑncipalis rōnis. [Nō opz aūt
accipe.] Remouet du^m:qz dictū eſt ꝙ viuē eſt nāl'r bo^m ⁊
eligi^le. Poſſet aliquis dubitare:qz viuē male ⁊ vita vitioſa
z in triſtitys nō vī eē bo^m:⁊ ita non vī vl'r vez ꝙ viuē eſt
bo^m. Illō du^m remouet ſic:qz vita pfecta ⁊ ōtermiata vl'r
eſt bo^m:ſz vita mala ⁊ vita in triſtitys nō eſt ōtermiata:qz
deficit ſibi pfectio ad quā eſt in po^ē:⁊ pp ei⁹ ꝓuationē tri-
ſtať. vñ vita in triſtitia eſt ipfecta ⁊ ideteriata ſic ⁊ ea que
circa ipſaz ꝓſiſtūt ſunt ipfecta ⁊ ideteriata:vt qz triſtitia ⁊
malitia ſūt ipfecta ⁊ ideteriata:⁊ iō vita triſtis ⁊ mala eſt
ideteriata ⁊ ipfecta:ſic ſi egri^do ſit ideteriata co:p⁹ egrū eſt
ideteriatū:⁊ iſte ꝑmo erit magis manifeſtus in bitis de tri
ſtitia:B eſt i ōñtib⁹:vbi āgēť de triſtitia. [Si āt ipz viuē.]
Ex ꝑdictis ifert ōnē quā ī hac ꝓticula oñdē itēdebat. o.ꝙ
ſi ipz viuē ſit bo^m ⁊ ōlec^lc qō pz ex eo ꝙ oēs appetūt viuē:
ſegť ꝙ eē ⁊ viuē erit ōlec^lc vtuoſo ꝓ ſe:qz vita vtuoſoz ē
pfectiſſima ⁊ btiſſima:⁊ iō ē ōlectabili^mā ⁊ māxie eligēda.

¶ Qui autē videt videre ſentit:⁊ q audit audire:⁊ qui
ambulat ambulare:⁊ in ceteris ſil'r eſt aliqd ſentiens
nos opari. Sentire vo nos ſentire:⁊ itelligere nos in-
telligere poſſum⁹. Qō qdē eſt nos eſſe. Eſſe.n.ſentire
vel itelligere. Sentire aūt ſe viuere de iis eſt q̄ p ſe ſūt
iucunda. Vita nāqz nā eſt bonū Bonū aūt ſibi quem
piā ieſſe ſentire voluptate afficit. Ipſuz vo viuere ex-
petibile eſt:⁊ maxie bonis:ꝑpterea ꝙ eſſe bonum eſt
ipſis atqz iucūdū. Sentiētes.n.id qō eſt p ſe bonū vo-
luptate afficiuntur.

M ¶ Aidēs aūt qz videt ſentit ⁊ audiēs qm audit
⁊ vādēs qm vadit:⁊ in aliis ſil'r eſt aliqd ſen-
tiens:qm opamur. Sentim⁹ vtiqz qm ſentim⁹
⁊ itelligim⁹ qm itelligim⁹. Hoc āt qm ſentim⁹
vel itelligim⁹ qm ſum⁹:eſſe eni erat ſentire vel
itelligē. Sentire aūt qm viuit delectabiliuz ꝑm
ſeipz:nā eni bonū vita:bonū aūt exr̄ns in ſeipſo
ſentire delectabile:⁊ eligibile autez ⁊ viuere ⁊
maxie bonis:qm eē bonū eſt ipſis ⁊ delectabi-
le:ſil'r ſentiētes.n.ꝙ pz ſeipz bonū delectanť.

¶ Hec eſt z^a ꝓticula hui⁹ ſcōe ꝑtis:in q̄ declat ꝙ nō ſolum
viuē eſt bo^m ⁊ ōlec^lc:ſz ēt ꝙ ſentire ſe ſentire ⁊ intelligē ſe
z3^a cōclo hui⁹.9.li. itelligē eſt bo^m ⁊ delec^lc vtuoſo:⁊ hec eſt ꝓ 33^a q̄ ꝓbať ſic.

Sentire ſe ſentire ⁊ viuē:⁊ itelligē ſe eē ⁊ viuē/eſt bonū ⁊ N
delec^lc:ſz ſentire ſe ſentire eſt ſentire ſe eē ⁊ viuē:⁊ itelligē
ſe intelligē eſt intelligē ſe eē ⁊ viuē. igiť ſentire ſe ſentire ⁊
itelligē ſe itelligē eſt bo^m ⁊ delec^lc. Maior pz. Nā eē ⁊ vi-
nere eſt nāl'r bo^m ⁊ delec^lc:vt ꝓbatū eſt:ſz bo^m ⁊ delec^lc eſt
ſentire ⁊ itelligē illō eē in ſeipſo qō eſt ꝓ ſe bo^m ⁊ ōlec^lc:ſz
ſentire ſe eē ⁊ viuē ⁊ itelligē ſe eē ⁊ viuē eſt ſentire ⁊ itelli-
gere eē ⁊ viuē eē in ſeipſo. igī ſentire ſe eē ⁊ viuē ⁊ itelligē
ſe eē ⁊ viuē eſt bonū ⁊ ōlec^lc:⁊ ſic pz maior. ⁊ mior apper:
qz ſentire ⁊ itelligē eſt eē ⁊ viuē:vt pz ex ꝑdictis. Sentire
enī eſt eē ⁊ viuē ſentiētis:⁊ itelligē eſt eē ⁊ viuē itelligētis.
Et ex his pz cū viuē ſit bonū ⁊ eligibile ⁊ maxie bonis ꝙ
ꝑcipere ſe ſentire ⁊ itelligē eſt eis delec^lc:qz in B qō eſt ſen
tire ſe ſentire:⁊ itelligē ſe itelligē intelligit ſe eſſe ⁊ vinere.

¶ Intelligēdū ꝙ ꝓbs vī inuē in textu. ꝙ vides ſentit ſe Hora.li. 15^a cōclo hui⁹.9.li. O
videre:⁊ audiēs ſentit ſe audire:⁊ p B itēdit oſtēdē ꝙ hō
pōt ſentire ſe videre ⁊ audire ⁊c. ⁊ p ꝓns eſſe ⁊ viuē. Dicit
enī ſic. [Uidēs aūt qz videt ſentit:⁊ audiēs qm audit:⁊ va
dēs qm vadit:⁊ i aliis ſil'r ē aliqd ſentiēs:qm opamur ⁊c.]
Qō itelligo ſic. Qz ſentiēs aliqd pfecte ſētit ſe ſentire illō:
nō tm eadē ſenſatione. Senſus.n.ꝑticularis ſentit obz ex:
ſz nō ſentit actū ſuū ꝓpriū:viſus eni nō videt actū ſuū p
priū. ſ. ſuū vidē:qz vidē eſt in viſu vl'r organo:qm ſenſibile
poſitū ſupra ſenſū nō ſentit:ſz bō p ſenſuz cōez ꝑcipit opō
nē ſenſuū ꝑticulariū:⁊ B intēdit ꝓbs p B qō dicit ꝙ i iſtis
opōnib⁹ ſenſuū ꝑticulariū eſt aliqd ſentiēs:qm opamur. i.
ſenſus cōis:quo ſentim⁹ opōnes ſenſuū ꝑticulariū.

¶ At ſtudioſus vt erga ſeipm:ſic ſese hz ⁊ ad amicum.
Amicus.n.eſt alter ipſe. Ut igiť ſeipz eſſe eſt vnicuiqz
expetibile:ſic ⁊ ſuū amicuz eſſe:vel ſil'r. Eſſe aūt iō eſt
expetibile:qz ſibi bonū eē ipſum ſentit. At talis ſenſus
iucundus p ſeipſuz eſt. Sentiat ergo ⁊ ipz amicū eſſe
opz. Hoc aūt fieri pōt:cū ipſo ſil' viuēdo ⁊ vba men-
temue cōmutando. Sic.n.in boib⁹ dici vī ſil' viuere:⁊
nō vt in pecoribⁿ eodē in loco paſci. Si igiť ipz eſſe p
ſe eſt expetibile viro beato:cū nā ſit bonū atqz iucun
dū:ſil'e aūt eſt ⁊ amici ipſi⁹ eē. Amic⁹ ēt ex iis eſt pfe-
cto que expetilia ſūt. At qō eſt expetibile beato:id ad
ſit ipſi opz:vel agēs erit bac pte. Opus eſt igiť ei qui
felix futurus ſit ſtudioſis amicis.

¶ At aūt ad ſeipz hz ſtudioſus ⁊ ad amicū. Al
ter.n.ipſe amicus eſt:quēadmodū igiť ſeipz eē
eligibile eſt vnicuiqz:ſic ⁊ amicū vel ꝓrie:eſſe
aūt eligibile erat pp ſentire ipz bonū entē:talis
aūt ſenſus delectabilis ꝓ ſeipz. Cōſentire igiť
opz ⁊ amicū:qm eſt:hoc aūt vtiqz fiet in ꝓuiue
re ⁊ cōicare ꝑmoib⁹ ⁊ mēte. Sic.n.vtiqz vide-
biť ꝓuiuē in boib⁹ dici:⁊ nō quēadmodū in pe
coribⁿ in eodē paſci. Si itaqz beato eē eligibile
eſt ꝓ ſeipz bonū nā ens ⁊ delectabile. primuz
aūt ⁊ amici eſt:⁊ amic⁹ eligibiliuz erit. ¶ Qō
aūt ⁊ ipſi eligibile:opz exiſtē ipſi vel ſic idigēs
erit. Opus ergo erit felicitāti amicis ſtudioſis.

¶ Hec eſt 3ª ꝓticula ſcōe ꝑtis principalis:in q̄ oñſo qd ē eli-
gibile vtuoſo re^u ſuiipſi⁹:oñdit qd eſt eligibile vtuoſo ⁊ fe-
lici re^u amici:⁊ oñdit i hac ꝓticula duas ꝓnes. ſ. 34^a ⁊ 35^a.
p̄^a eſt ꝙ eligibile ⁊ delec^lc eſt vtuoſo ⁊ felici ſentire ſuum
amicū eē ⁊ viuē:⁊ docet p qd ꝓt ſcire amicū ſuū eē ⁊ viuē:
⁊ hec ꝓ q̄ ē 34^a. ꝓbť ſic. Unicuiqz vtuoſo ⁊ felici ē ōlec^le ſe
ſentire eē ⁊ viuē:ſz amic⁹ eſt alter ipſe. Sic igiť ſe oz felix
bīe ad amicū ſic ad ſeipz:niſi ꝙ ꝓpingoz ē ſibiipſi q̄ ami

A co ſuo. Cū igiť ōlectabile ⁊ eligibile ſit felici ſentire ſeipz
eē ⁊ viuē:ita delectabile ⁊ eligibile erit felici ⁊ vtuoſo ſen-
tire ſuū amicū eē ⁊ viuē. Qual'r āt ⁊ p qd ꝓtigit vtuoſū ſen
tire ſuū amicū eē ⁊ viuē docet ꝓbs. o.ꝙ B fiet p quinē cū
amico ꝑmoib⁹ ⁊ mēte:B eſt ex cōicatione ꝑmonū ⁊ ꝓſide
rationū mētis:hec eſt.n.ꝑa cōicatio hoium. ſ. cōicare ad
inicē in ꝑmoib⁹ cōicādo ad inicē ſecreta cordiū:nō.n.dñr
boies ꝓuiuē ad inicē ſiť pecora:ex B. ſ.ꝙ ſil' paſcuē. ¶ Ex
oib⁹ ꝑmiſſis ꝓcludit ꝙ ſi bo^m ⁊ eligibile ſit vtuoſo ſuū eē:
qō eſt ei nāl'r bo^m:eē ⁊ viuē amici erit bo^m ⁊ ōlectabile vir
tuoſo ⁊ felici:qz viuē amici q̄tū ad effectū ꝓpriū ꝓpiquū
eſt vite ꝑfe:⁊ ita eſt amic⁹ eligibilis vtuoſo ⁊ felici. [Qō
aūt eſt ipſi eligibile.] Z^a ꝑ quā hic ꝓcludit q̄ eſt 35^a hui⁹ libri
eſt iſta ꝙ amici ſūt felici necy. ⁊ ꝑ ꝓbť ſic. Qōcūqz eſt eli-
gibile felici eſt necū felici:al'r felix manens felix remane-
ret in idigētia:qō eſt ꝑ rōnē felicitatis q̄ regrit ſufficiētiā:
ſed amici ſunt eligibiles felici. igitur ſunt ei necessary:⁊ ſic
pz per rōnes naturales ꝙ felix indiget amicis virtuoſis:⁊
hec eſt intentio ꝑncipalis huius capl'i.

Tractatus tertius de dubōnib⁹ circa amici-
tiā ꝓtingētib⁹ ex pte ama-
toz ꝓtinēs tria capl'a. Cap^m ꝑ^m ē de nuō amatoz seu ami
coz. Cap^m z^m ibi [Utrū aūt in bonis fortunis.] eſt de ne-
cessitate amicoz. Cap^m 3^m ibi [Utrum autem quēadmo-
dum.] eſt de cōuicu amicorum.

Capitulū primū

eſt de multitudie amicoz in
q̄ oñdit ꝙ nō eſt op⁹ multuz
multis amicis in aliq̄ gīe amicitie:qz in amicitia pp vtile
nō eſt op⁹ multis pp nō ſufficē mltis remistrare:⁊ pp B ꝙ
multi ſūt ipeditiui ad bñ viuē:neqz ī ea amicitia q̄ eſt pp
delectabile:qz multi^do facit idelectabile:⁊ ad faciēdū de-
lectationē ſufficiūt pauci:neqz in amicitia ſtudioſoz. non
enī opz in hac piures eē q̄ ⁊ qbus poterit qs cōuiuere:qō
nō pōt fieri cū multis:⁊ pp alia que in lr̄a apparebunt.

¶ Sunt ne igiť q̄ plurimi faciēdi amici:an vt de hoſpi
talitate dictū concinne fuiſſe videtur.
Hoſpite ne careas:hoſpes neqz pluribus eſto.
Sic ⁊ ad amicitiā accōmodabiť:neqz ſine amicis eē:
neqz rurſus nimiū mltos bīe amicos. Ad eas igiť ami
citias q̄ ſūt ob vtilitatē ⁊ valde id qō dictū ē accōmo-
dať. Multis.n.viciſſim ſubminiſtrare laborioſuz eſt:
neqz ad hoc agēdū facultates ipſe ſufficiunt. Plures
igiť iis qui ſunt ad facultates ꝓprias ſatis ſupuacanei
ſunt atqz ad bñ viuēdū ipedimēto. Nō ergo opus eſt
ipſis:ii quoqz qui comparantur ob voluptatem ſuffi
D ciunt pauci:vt in epulis cōdimentum. Caput p^m trac.3.9. li. ethi. p^a ps.c.

Trū igiť q̄ plimos amicos faciē-
dū:vel quēadmodū in pegrinatio
ne prudēter dictū eſt i B:neqz mul
tū pegrin⁹ neqz nō pegrin⁹ nocet:
⁊ in amicitia ꝓgruet:neqz nō ami-
cū eē neqz rurſus mlrū amicū ꝑm
ſupabūdātiā. ¶ Hīs qdē igiť q̄ ad vtilitatez:⁊
oino videbiť ꝓgruē qō dictū eſt:mltis.n.mini
ſtrare laborioſuz:⁊ nō ſufficiēs vita ipſi B agē.
¶ Plures vtiqz igiť eoz q̄ ad ꝓpriā vitam di-
ſtractiui ⁊ ipeditiui ad bñ viuere:nihil igiť op⁹
Perimi.c. 3.trac. di. in arce p^a pn. eſt ipſis. ¶ Sed ⁊ q̄ ad delectationē ſufficiunt
pauci quēadmodū in cibo cōdimentū.

Iſtud eſt

p^m cap^m tractat⁹ tertu:in q̄ mouet ⁊ ſoluit
hec qō. vtrū bō dēat ſibi facē plimos ami-
cos vl'nō. Iſtō cap^m ꝓtinet tres ptes ꝑncipales. In p^a ꝓpo
nit qōnez ⁊ declarat ꝙ in amicitys pp vtile ⁊ delectabile
nō eſt opus plimis amicis. In z^a ibi [Studioſos aūt.] oſtē
dit idē in amicitia pp bonū honeſtū. ſ.ꝙ i amicitia ſtudio-
ſoz nō eſt op⁹ plimis amicis. In 3ª pte ibi [Politice qdē.]
oñdit ꝓ quā amicitiā eſt op⁹ plimis amicis. In p^a igiť pte
p̄ ꝓponit qōnē:q̄ eſt. vtz expediat bīe plimos amicos vl'
nō:ſz ſic ſe hz bō bīe circa amicitiā ſiť circa pegrinationē:
de q̄ prudēter mihi vī eē dictū nō multū pegrin⁹ neqz nō
pegrin⁹ nocet:B eſt nō diſcurras p diuerſas terras inutil'r
neqz nūq̄ exeas domū tuā cā pegrinatiōis:neqz qs vocet
te nimis pegrinū vl'nūq̄ pegrinū:vtrūqz.n.iſtoz nocet. ſ.
multū pegrinari ⁊ nūq̄ pegrinari. Eſt igiť dub⁹. vtz ſic cō-
gruat circa amicitiā eē:vt bō nl'i dēat amic⁹ eē:vl' mltis
dēat eē amic⁹ ex ſupabūdātiā. [His qdē igiť.] Propoſita
q̄one ſoluit eā quātū ad amicitiā pp vtile ⁊ delectabile. o.
p̄ ꝙ illō qō dictū ē in ſupflua multi^ce amicoz vitanda vī
oino ꝓgruē his amicitys q̄ ſūt ad vtilitatē:⁊ B ꝓbat. ſ.ꝙ in
amicitia pp vtile nō eſt op⁹ plimis amicis:⁊ hec eſt ꝑ 36^a 36^a cōclo hui⁹.9.li.
q̄ ꝓbť z^a. Prio ſic. In amicitia pp vtile nō ē op⁹ nec idiget
bō illis qb⁹ nō ē ſufficiēs ad remiſtrādū ea ad q̄ bō teneť
in amicitia vtili:ſz bō nō eſt ſufficiēs ad remiſtrādū pluri
mis qb⁹ teneret ſi eēnt ſui amici ex amicitiā pp vtile. igiť
in amicitia pp vtile nō ē op⁹ plimis amicis. De hac rōne
ponit vtutē miozis. o.ꝙ ſi aliqs hz multos tales amicos a
qb⁹ recipit obſega:opz ꝙ eꝑ obſequāť mltis:⁊ B eſt valde
laborioſū:ita ꝙ ad B nō ſufficit ipſe vite bis q B volūt agē.
[Plures vtiqz.] z^o ꝓbať ſic. In amicitia vtili bō nō indi
get illis q ipediret ipz a bñ viuēdo:ſz magna multi^do ami
coz ex amicitiā vtile ipediret boiez a bñ viuēdo. ḡ ⁊c. h⁹
rōnis pōiť mior in lr̄a. Si.n.ſūt plres amici q̄ ſūt nēcy ad
ꝓpriā vitā nimis diſtrabēt boiez ⁊ ipediēt ipz a bōa vita
q̄ ꝓſiſtit i opōne vtur:qz dū ſupflue itēdit negocys alioz.
ꝑñs ē ꝙ nō poſſit gerere ōbitā curā ō ſeipo:⁊ ſic pz mior.
[Sz q ad delec^ncs.] ꝙ in amicitia pp ōlec^ncs nō ē op⁹ plu-
rimis amicis ꝓbť:⁊ hec ē ꝑ 37^a q̄. ꝓbť ſic. Ubi pauci amici 37ª cōclo hui⁹.9.li.
ſufficiūt nō ē op⁹ mltis:ſz i amicitia pp ōlec^ncs pauci ami-
ci ſufficiūt. ḡ ⁊c. De iſta rōne pōiť i lr̄a mior:dicit.n.ꝙ ad
ōlec^ncs ſufficiūt pauci amici:ōlectatio.n.exterior q̄ p tales
amicos exhibet ī bac vita aſſilať ꝓdimto ſal' qō pōiť i cibo
ad ōlec^dus:⁊ ſiť puū ꝓdimtū i cibo ſufficē ad ōlec^dus ita pau
ci amici ſufficiūt boī ad ōlec^ncs vt i eis p tps aliqō recreeť.

¶ At ſunt ne ſtudioſi plurimi cōparādi. An ⁊ multitu-
dinis amicoz eſt qdaz numerus perinde ac ciuitatis:
nec eni decē ex boib⁹ ciuitas cōſtare pōt:nec ēt eſt ex
centum milibus ciuitas. Sed quātitas nō eſt fortitan
vna quedaz determinata:ſed oīs ea que eſt media in-
ter quaſdam multitudinis definitas. b

¶ Studioſos aūt vtrū plures ꝑm numeruz vel z^a ps.c.
eſt q̄dā mēſura ⁊ amicabilis mltitudis quēad
modū ciuitatis:neqz ex decē boib⁹ fit vtiqz ci-
uitas:⁊ neqz ex decē milib⁹ adhuc ciuitas eſt.

¶ Quātū aūt nō eſt forte vnū aliqd:ſed oē in-
termediū quozūdā determinatum.

¶ Hec ē z^a ps ꝑncipalis b^o capl'i q̄ ſoluit dubōnē q̄tū ad
amicitiā q̄ ē pp bo^m vtutis. ⁊ ꝑtinet tres ꝓticulas. In p^a pti
cula resumit qōnē. In z^a ibi [Et amicoz.] ſoluit qōnē oſtē
dēs ꝓpo^m p rōnes. In 3^a ꝓticla ibi [Sic āt vī bīe.] oſtēdit
ꝓpo^m p explētiā. In p^a igiť ꝓticla resumit qōnē circa ami
citiā honeſti. o. eē ꝓſiderādū. vtz aliqs oz ſibi facere plres
amicos ſtudioſos:ita q̄ q̄to plres hz tanto melius ſit. vel
opz ponere quādā mēſurā circa multitudinez amicoz:ſiť
pōt eē du^m circa mltitudinē ciuitatis:qz neqz ꝓſtāt ex decē
boib⁹ tm:neqz ꝓſtat ex decies mille milib⁹ ſtue, 20, mille,

3 ſtes mille milib⁹:nõ.n.tãta eſt multitudo ciuitatis.Quãta
aũt multitudo ſit nec̃ia ad ciuitatẽ nõ eſt determiatũ ꝓm
aliq̃ vnũ:q̃ põt eẽ ciuitas maior vel mior:ſed pñt accipi
duo extrema iter q̃ mediũ eſt determiatũ ⁊ pueniẽs mul-
titudini ciuitatis. Lincoñ.ordiat bãc lr̃az ſic.Oẽtum aũt.i.
quãta eſt ciuitatis multi⁰ nõ eſt forte aliqd vnũ determi
natũ:ſz eẽ me^m q̃rũdã:ſupple ot̃eriatoꝝ:nũer⁹.n.denari⁹ ẽ
aliqd ot̃eriatũ ⁊ millesies mille milia ẽ multi⁰ deteriata:
⁊ multi⁰ ciuitatis ẽ me^m iter b̃:nõ tñ ẽ oĩs multi⁰ iterme^a
Dubõ multi⁰ ciuitatis. ¶ Et ſi dubiteꝝ b̃.q̃lr eſt rñdẽdũ ad bãc
qõnẽ q̃ta eſt multi⁰ ciuitatis vel req̃ſita ad b̃ q̃ ſit ciui-
Soluto. tas. ¶ Ur̃ mihi q̃ nõ ꝓuenit ad qõnẽ rñdẽ affir^ue cũ p̃ci-
ſione:q̃ ſi rñdereꝝ q̃ mille:tũc vno illoꝝ amoto vel mor
tuo nõ remaneret ciuitas:nec eſt rñdẽdũ aliqd determia-
tũ:ſed ſic põt rñderi q̃ eſt maior q̃ multi⁰.ro.⁊ minor q̃
K multi⁰ q̃ eſt cẽties milies:ſz ſz iſta nõ eẽt dare maximaz
multitudinẽ ꝓſtituẽtẽ ciuitatẽ nec minimã:cui⁹ trĩ ꝓriũ pt
ſic pſuaderi.Accipiam⁹ aliquã multi^ies ꝓſtituẽtẽ ciuitatẽ
q̃ro aut vno ciue addito ſiue aduenięte de nouo nullo alio
dẽpto vel remoto:aut illa tota multi⁰ ex ciue de nouo ad-
dito ⁊ multi^ne p̃cedẽte ꝓſtituat ciuitatẽ vel nõ.ſi nõ:igiꝝ p^a
multi⁰ fuit maxia q̃ põt p̃ciſe ꝓſtituẽ ciuitatẽ:q̃ non põt
dari maior.Si dicat q̃ illa multi⁰ ꝓſtituta ex ciue nouo
⁊ multi^ne p̃cedẽte ꝓſtituat ciuitatẽ:eadez rõne addito ad-
huc vno alio ciue tota multi⁰ reſultãs ex illo ciue ⁊ multi-
tudie p̃cedẽte ꝓſtituet:⁊ ſic i ĩfinitũ:⁊ ſic tota multi⁰ oĩuz
boĩuz mũdi foret multi⁰ pueniẽs ad ꝓſtituẽdũ ciuitatẽ q̃ꝰ
vr̃ icõueniẽs ⁊ ꝑ ꝑz b̃.⁊ ſic vr̃ q̃ eſt dare maximã mul-
titudinẽ q̃ põt ꝓſtituẽ ciuitatẽ. Et eodẽ mõ põt pbari q̃
eſt minima multi⁰:q̃ põt ꝓſtituẽ ciuitatẽ:q̃ accipiat aliq̃
L multi⁰ ꝓſtituẽs ciuitatẽ ⁊ retrahat ſeu deſtruat vn⁹ ciuis
nullo alio aduenięte vel addito q̃ro aut multi⁰ q̃ remãet
ꝓſtituat ciuitatẽ vel nõ.Si det q̃ nõ:igiꝝ p̃or multi⁰ fuit
minima multi⁰ potẽs ꝓſtituẽ ciuitatẽ.ſi det q̃ ſic:igiꝝ ea-
dẽ rõne dẽpto alio ciue multi⁰ remanẽs ꝓſtituet ciuitatẽ:
⁊ ſic de 3° ciue:⁊ ſic q̃uſq̃z deueniat ad duos vel ad vnuz:
⁊ ſic multi⁰ triũ vel duoꝝ eẽt multitudo pueniẽs ad ꝓſti-
tuẽdũ ciuitatez q̃ eſt icõueniẽs ⁊ ꝑ ꝑbm hic.Jõ vr̃ q̃ in
reꝝ nã ẽ maxia multi⁰ q̃ põt ꝓſtituẽ ciuitatẽ:⁊ ẽt multi⁰
mima q̃ mior nõ põt ꝓſtituẽ ciuitatẽ:ſed q̃ ſit iſta multi⁰
maxia ꝓſtituens ciuitatẽ ⁊ q̃ mima nõ eſt determinatũ:⁊
illõ vr̃ oĩno vez.⁊ ſz b̃ exponẽdus ẽ texr⁹. [Quãtũ aũt.]
Jdeſt quãta dz eẽ multi⁰ ciuitatis nõ eſt forte vnũ aliqd
determiatũ apõ nos:ſz oẽ itermediũ q̃rũdã determiatũ.i.
totũ itermediũ q̃rũdã.i.iter duo extrema eſt determiatũ
in re.Accipiat.n.mima multi⁰ q̃ pp ſui paucitatẽ nõ põt
ꝓſtituẽ:vt gr̃a exẽpli ſint cẽtũ:ita q̃ multi⁰ ex cẽtũ ⁊ vno
poſſit ꝓſtituẽ ciuitatẽ:nec aliq̃ multi⁰ minor poſſit ꝓſtituẽ
ciuitatẽ:tũc multi⁰ cẽtũ ẽ mima multi⁰ q̃ nõ põt ꝓſtituẽ
ciuitatẽ pp ſui paucitatez:⁊ accipiat maxia multi⁰ q̃ põt
ꝓſtituẽ ciuitatẽ ⁊ ſint mille gr̃a exẽpli:tũc multi⁰ ex mille
⁊ vno eſt maxia multi⁰ q̃ pp ſui multi^ies vel exceſſuz non
põt ꝓſtituẽ ciuitatẽ:q̃ nulla multi⁰ maior q̃ mille põt cõ
ſtituẽ ciuitatẽ:tũc oẽ itermediũ inter illa duo extrema q̃ꝰ
itermediũ eſt mai⁹ vno extremoꝝ ⁊ min⁹ alio põt ꝓſtituẽ
ciuitatẽ:vt ſi cẽtũ ſit mima multi⁰ q̃ nõ põt ꝓſtituẽ ciuita
tẽ:⁊ multi⁰ ex mille ⁊ vno fit maxia multi⁰ q̃ nõ põt cõ
ſtituẽ ciuitatẽ:tũc oẽ itermediũ iter cẽtũ ⁊ multi^ies ex mil
le ⁊ vno:q̃ q̃dẽ itermediũ eſt mai⁹ q̃ multi⁰ centũ ⁊ mi
nus q̃ multi⁰ ex mille ⁊ vno eſt multi⁰ pueniẽs ciuitati.
Et ſz b̃ opz ꝓcedẽ q̃ aliq̃ eſt multi⁰ ciuitatis a qua ſi de-
mat vn⁹ nõ remanet ciuitas:⁊ aliq̃ eſt multi⁰ ciuitatis cui
ſi addat vn⁹ ciuis totũ reſultãs nõ ꝓſtituit ciuitatẽ.
¶ Et amicoꝝ igiꝝ multitudo q̃dã eſt definita. Atq̃z ii
fortaſſe ſunt plurimi cũ q̃bus q̃ſpiã viuere põt:hoc.n.
ad amicitiã p̃tinere maxie videbat. Fieri aũt nõ poſſe
vt vna cũ multis q̃ſpiã viuat ſeq̃z multis impt̃iat non
eſt obſcurum. Preterea illos ẽt inter ſeſe amicos eſſe
opz:ſi ſil'oẽs victuri ſunt. Hoc aũt difficile eſt in mul
tis. Eſt ẽt pdifficile gaudere familiariter cum multis
atq̃z dolere. Cõcurrere enĩ hec ſil'pñt:cũ vno inquaz
dolere ⁊ cũ altero gaudere. Fortitã igiꝝ bñ eſt nõ que-
rere q̃plurimos amicos bẽ:ſed quot ad cõem vitaz
habendã ſufficiũt neq̃z enĩ poſſe vr̃ multis vehemen-
ter amicũ eſſe:quapp neq̃z adamare plures:experã-
tio enim quedã amicitie eſt. Hoc autem eſt ad vnum.
Et vehemẽter igiꝝ amare ad paucos erit.
¶ Et amicoꝝ q̃dẽ eſt q̃dã multitudo determia-
ta:⁊ forte qm̃ plures cũ q̃b⁹ vtiq̃z poterit q̃s cõ
uiuere ⁊ diſtribuere ſeipſum:nõ ĩmanifeſtum. O
¶ Adhuc aũt ⁊ illos opz amicos ad inuicẽ eẽ
ſi debẽt oẽs ad inuicẽ cõmorari b̃ aũt operoſuz
in multis exiſtere. ¶ Difficile aũt fit ⁊ ꝓgaudẽ
⁊ ꝓdolere familiariter multis:veriſi'le.n.ꝓcidẽ
ſil':huic q̃dẽ ꝓlectari:huic aũt ꝓtriſtari. ¶ For
te igiꝝ bñ bz nõ querere vt multũ amiciſſimuz
eẽ:ſz tot quot in ꝓuinẽ ſufficiẽtes. Neq̃z.n.ꝓtin
gere videbiꝝ vtiq̃z mltis eẽ amicũ valde pp q̃ꝰ
neq̃z amare p'les:ſupabũdãtia.n.q̃dã eſſe vult
amicitie b̃ ãt ad vnũ:⁊ valde vtiq̃z ad paucos.
¶ Hec eſt 2ª pticula ſcẽe ptis:in q̃ ſoluit q̃nẽ ⁊ ſoloñẽ q̃ꝰ
nis pbat p rõnes:ſolo q̃nis eſt q̃ ĩ amicitia pp bo^m vtu P
tis nõ opz q̃ ſit ĩmẽſa ſeu ĩnumerabilis multi⁰ amicoꝝ:⁊
b̃ pbat.⁊ põt poni ꝑ 38ª.ſ.q̃ in amicitia ſtudioſoꝝ nõ eſt 38ª cõclo
opus plĩmis amicis:⁊ hec ꝑ pbat 3ª.ꝓio ſic. In amicitia huiꝰ.9.li.
ſtudioſoꝝ.ſ.q̃ ẽ pp vtutẽ nõ ẽ op⁹ plĩb⁹ amicis q̃ cũ q̃b⁹ vt
cũ q̃t poſſit ꝓuiuẽ.hoc enĩ.ſ.ꝓuiuẽ ẽ maxie ꝓpriũ amicitie
q̃ eſt pp vtutẽ:ſz nõ ẽ poſſe q̃ bõ ꝓuiuat cũ multis amicis
ſz vtutẽ.q̃ tẽ. Maior pz.⁊ minor ſ̃lr:q̃ ꝓuiuẽ eſt cõicare
ad inuicẽ ſermonib⁹ ⁊ mẽte:q̃ nõ ꝓtigit cuz valde multis.
Nõ.n.põt bõ diſtribuẽ ſe cõicãdo cũ multis ꝓmone ⁊ cor
de oſtẽdẽdo plĩmis ſecreta cordis ſui:eẽt enĩz tũc fatuus.
[Adhuc ãt.] 2ª pbat ſic. Si aliq̃ ſint amici opz q̃ ꝓuiuãt
ad inuicẽ.igiꝝ opz q̃ ſil'cõmorentur. Si igiꝝ bõ bẽat plures
amicos opz q̃ oẽs illi ſint amici iter ſe:alr̃ nõ pñt ad inuicẽ
cõmorari:ſz b̃ ẽ valde difficile q̃ p'les ſint amici ad inuicẽ.
igiꝝ nõ vr̃ facile vl' poſſe q̃ vn⁹ bẽat p'les amicos:vñ ſi vn⁹
bẽt p'les amicos oporteret q̃ oẽs illi eſſent amici iter ſe:
q̃ nõ facile ẽ vl' poſſe. [Difficile ãt.] 3ª pb'eadẽ ꝑ ſic. Opz
q̃ amici ꝓgaudeãt ⁊ ꝓtriſtentur vt dcm̃ eſt ſupi⁹:ita q̃ vno D
gaudẽte ali⁹ dz ꝓgaudere ⁊ vno triſtãte ali⁹ dz triſtari ſeu
dolẽ:ſz difficile ẽ q̃ aliqs familiariter ꝓgaudeat ⁊ ꝓdoleat
mltis.igiꝝ difficile vl' nõ poſſe ẽ q̃ aliqs ſil' bẽat mltos ami
cos ſz vtutẽ. Qz ãt nõ ſit facile aut poſſe q̃ bõ ꝓgaudeat ⁊
ꝓdoleat mltis pb⁹:q̃ põam⁹ q̃ aliqs bẽat p'les amicos:vt
q̃ ſoz.bẽat amicos plonẽ ciceronẽ ioãnẽ ⁊c. poſſe ẽ q̃ plo
gaudeat ⁊ q̃ cicero triſteꝝ. Si igiꝝ plo ⁊ cicero ſint amici
ſortis:opz q̃ ſoz.ſil' gaudeat ⁊ triſteꝝ:q̃ ẽ ĩpoſſe:q̃ gaude
bit ex b̃ q̃ plato gaudet ⁊ triſtabiꝝ ex b̃ q̃ cicero triſtat.
Iſta rõ ꝓcludit q̃ nõ ſolũ ẽ difficile:ſz eſt ẽt ĩpoſſe q̃ vnus
bõ bẽat p'les amicos. [Forte igiꝝ bñ bz.] Ex his ꝓcludit p
po^m.d.q̃ nõ bñ ſe bz q̃ bõ q̃rat fieri amic⁹ plĩb⁹:ſz tot dz
q̃rere amicos q̃t ſufficiũt ſibi ad ꝓuiuẽdũ. Nõ.n.vr̃ eẽ cõ
ueniẽs q̃ bõ ſit valde amic⁹ multis:vñ nec ſz amoꝝ libi
dioſuz vn⁹ bõ amat p'les itẽ ſo amore. Nã pfecta amicitia
ꝓſiſtit in quadã ſuperabundãtia amoris que nõ poteſt ob
ſeruari niſi ad vnum vel ad valde paucos.

¶ Hoc ⁊ in ipſis rebus ita ſe hz. Amicitia nãq̃z ſodali-
cia nõ fiunt multi amici. Et que fama celebrant inter
duos fuiſſe dicunt. Qui vo multos amicos bñt ⁊ oĩ
bus ſeſe familiariter offerunt ii nemini ſunt amici:niſi
ciuiliter:quos ⁊ placidos appellant.
¶ Sic aũt videtur hẽ in rebus. Nõ ſunt enĩz mul
ti amici ꝓm beterica amicitiã:hymnizare autez
in duob⁹ dicunt. Poliphili aũt ⁊ oĩbus fami-
liariter patiẽtes nulli videntur amici:tñ politi-
ce quos ⁊ placidos vocant.
¶ Hec eſt 3ª pticula ſcẽe ptis:in qua oſtẽdit ꝓpoſitũ.ſ.cõ
cluſionẽ p̃dictã per explentiã.⁊ eſt:q̃ ita videm⁹ in rebus
cõtingere q̃ vn⁹ bõ ad paucos,hz amicitiaz:nõ vñr multi
B eſſe amici vni ꝓm amicitiã beterica:que eſt cõnutritorum
hymnizare.i.iuuenes q̃ ſocial' incedũt cantantes in duo
bus cõſuetũ eſt fieri. Sed polipbili q̃ oĩbus ſe familiari-
ter exponũt nõ vñr eſſe veri amici:q̃ nulli diu cõtinuunt:
ſz p̃tẽſeũdo ſe bñt familiariter ad vnũquẽq̃z. Tales enĩ
vocant amici politice.i.ꝓm q̃ ꝓſuetũ eſt in ciuitatibus in
q̃bus ex talibus familiarib⁹ ad multos amicitia iudicat.
Hos aũt qui volunt eſſe amici multis boĩes vocant placi-
dos ⁊ ſonat in vitiũ ſuperabundãtie in ꝓdelectando.
¶ Fit igiꝝ vt ciuil' multis ſit q̃ſpiã amic⁹ ẽt ſi nõ ſit pla
cidus:ſz ve vir p̃b⁹. Sz ob vtutẽ ⁊ ſeipſos amicitia nõ
eſt ad multos. Amabile ãt eſt ⁊ paucos inuenire tales.
3ª pa.c. ¶ Politice q̃dẽ igiꝝ in multis eſſe amicũ ⁊ non
placidũ entem ſed vt vere epyicbe:ꝑpter virtu-
tem aũt ⁊ ꝑpter ſeipſos nõ eſt ad multos:ama-
bile aũt ⁊ ad paucos inuenire tales.
¶ Hec eſt 3ª pars p̃ncipalis bui⁹ capl'i:in qua oſtendit ꝓm
quã amicitiã poſſe eſt aliquẽ eſſe amicũ multoꝝ:⁊ itendit
q̃ ꝓm amicitiã politicã cõtingit aliquẽ eẽ amicũ multorũ
nõ ſolũ eo mõ quo placidus dz eſſe amicus multoꝝ:ſz ali-
q̃s vtuoſus põt eẽ amicus multoꝝ ꝓm amicitiã politicaz:
ſed nõ ꝓm amicitiã q̃ eſt pp vtutẽ:q̃ amicitia pp ſeipſos
⁊ pp vtutẽ nõ eſt ad multos.nã pauci inueniũt tales q̃ pp
39ª cõclo ſeipſos ⁊ pp vtutẽ ſint amabiles:⁊ põt b̃ poni ꝑ 39ª que eſt
huiꝰ.9.li. iſta:q̃ ꝓm amicitiã politicã ꝓtingit vtuoſuz amicũ eẽ plu-
riũ:que pbat ex p̃cedẽtib⁹ ſic. Amicitia politica videt eẽ
idẽ q̃ cõcordia:ſz vtuoſus cũ multis ꝓcordat in his q̃ per-
tinent ad vitã politicã.igiꝝ ꝓm amicitiã politicam ꝓtingit
vtuoſuz eſſe amicũ pluriũ:tñ pp vtutẽ nõ cõtingit eũdem
eſſe amicũ pluriũ:ĩmo multũ amabile ⁊ eaz dz eẽ ſi pau-
cos tales amicos poſſit inuenire q̃ ſunt amabiles pp virtu
tẽ ⁊ ſz ſeipſos. ¶ Dubitat:q̃ vr̃ q̃ vtuoſus poſſit habere
Dubium plures amicos vtuoſos:q̃ ſint mille boĩes eque virtuoſi ⁊
D ſic cõſtet ſorti exñti vtuoſo ⁊ q̃libet illoꝝ ſciat ſortẽ eẽ vir
tuoſuz:tũc ſortes amabit quẽlz illoꝝ pp ſe ⁊ pp vtutẽ:⁊ q̃
libet illoꝝ amabit illũ.ſ.ſortẽ pp ſe ⁊ pp vtutẽ.igiꝝ ſoz.ha-
bebit mille amicos pp vtutẽ. ¶ Et ſi dicat q̃ nõ ſequitur
q̃ ſit amicus illoꝝ ſed beniuolus illis. Contra.illa beniuo
Soluto. lentia eſt mutua nõ latens.igiꝝ eſt amicitia. ¶ Dico q̃ eſt
latens q̃ ſoz.non poſſet ſcire nec firmiter vere opinari ſe
amari a quolz vtuoſo niſi ex diuturna ꝓuerſatione cũ q̃lz
illoꝝ:⁊ ex diu cõtinuere ſermonibus ⁊ mente cũ quolz illo
rũ vtuoſoꝝ:q̃ nõ eſt poſſe nec ſufficeret ad hoc tota vita
boĩs. Dico igiꝝ q̃ qlz vtuoſus eſt beniuolus cuilz virtuoſo
quẽ ſcit eẽ virtuoſuz:⁊ hz beniuolẽtia eſt pp ſe ⁊ pp vtutẽ:
nõ tñ eſt amicitia quã ꝑb̃s in 8° bui⁹ deſcripſit. Lincoñ.
dicit b̃ q̃ hec determinatio amicoꝝ quã ꝑb̃s ponit b̃ nõ
eſt determinatio numeralis ſed eſt ꝓm rõnez.ſ.vt ſint tot
rũ q̃b⁹ poterit q̃s ꝓuiuere. Uere aũt vt numeralr̃ dicat eſt
multitudo ãtermiata ĩ duob⁹ ſeu ad plus ĩ trib⁹. b̃ Lincoñ. E

Capitulũ ſecundũ

tractatus tertij de neceſſitate amicoꝝ:in quo inquiri. vtrũ in bonis fortunis vel in infortunijs magis opus eſt amicis. Iſtud dubiũ ſoluit q̃ in infortunijs magis eſt opus amicis pp neceſſitatẽ:b̃ eſt ꝑpter idigere auxilio q̃ꝰ maxime fit per amicos. Sed in oĩbus bonis fortunis magis eſt opus amicis pp honeſtatẽ:⁊ pp hẽ q̃bus bñfaciat: pp que ad bonas fortunas opz ꝓmpte vocare amicos:ad infortunia vo pigritanter niſi cũ accidat vocatos parũ tur batos multũ iuuare.ecõuerſo opz amicos ire ad infortu-
natos ꝓmpte nõ vocatos vt iuuent.ad bñ fortunatos vo
vt cooperent ⁊ collabozent nõ vt bñ patiant ab ipſis.
¶ At qua in fortuna magis opus eſt amicis. Utruz in
pſpera an in aduerſa. In vtraq̃z nãq̃z q̃runt:nã ⁊ qui
fortunã bñt aduerſaz idigẽt ope. Et q̃ ſũt in reꝝ pſpe F
ritate eoꝝ idigẽt q̃b⁹ cũ viuãt:⁊ in quos bñficia cõfe-
rãt. Volũt.n.donare bñficiaq̃z ꝓferre. Amicos igitur
hẽ neceſſariũ q̃dẽ eſt magis in aduerſa fortuna. Qua
propter hic vtilib⁹ amicis eſt op⁹. Honeſti⁹ aũt eſt in
pſpitate fortune. Jdcirco ⁊ bonos q̃rũt:i bos.n bñfi
cia ꝓferre atq̃z cũ his vna degẽ magis eſt expetibile.

Caput 2^m 3. trac. 9. li. ethi. p^a pa.c.

Trum aũt in bonis fortunis amicis
opus eſt magis vel in infortunijs:in
ambobus enĩz reqrunt:etenĩz infor-
tunati indigẽt auxilio:⁊ fortunati cõ-
uenientib⁹ ⁊ q̃bus benefaciãt:volũt enĩ bñ ope
rari. ¶ Neceſſariũ q̃dẽ enĩ magis vtiq̃z in ifor-
tunijs:pp q̃ vtilib⁹ b̃ opus eſt. Melius aũt in
bonis fortunis:pp q̃ ⁊ epyiches querũt:hos
eni eligibilius beneficiari ⁊ cũ his ꝓuerſari. D

Scõl ca. trac. 3. di° in tres p̃tes p̃ti.

Iſtud eſt 2^m cap^m tractat⁹ tertij:in quo mouet ⁊ ſol-
uit iſtaz dubitationẽ.vtrũ bõ magis indi-
geat amicis in bonis fortunis vel in infortunijs. Iſtũ ca-
pitulũ cõtinet tres ptes p̃ncipales. In p̃ma pponit q̃nẽ.
⁊ pbat illud q̃ꝰ q̃ ſupponit.ſ.q̃ opus eſt amicis in oĩ for-
tuna. In 2ª ibi [Eſt enĩz ⁊ pñtia.] Declarat q̃ pñtia amico-
rũ eſt delectabilis in oĩ fortuna. In 3ª pte ibi [Propter q̃ꝰ
videbiꝝ.] ponunt documenta moralia:q̃uo bõ ſe dz hẽre
ad amicos in vtraq̃z fortuna. In p^a igiꝝ pte pponit q̃nẽ
⁊ oſtẽdit q̃ illud eſt vez q̃ꝰ q̃ ſupponit. p̃mo igiꝝ pponit
q̃nẽ dicẽs:q̃ dubiũ eſt. vtrũ magis opus ſit amicis in bo
nis fortunis q̃ ĩ ifortunijs:⁊ q̃z iſta q̃ꝰ ſupponit q̃ ĩ vtraq̃z
fortuna opus eſt amicis:oſtẽdit illud eẽ verũ.d.q̃ in ifor-
tunijs bõ idiget amicis q̃ ei cõferãt auxilia ꝓtra ifortunia
⁊ in bonis fortunis bõ indiget amicis cuz q̃bus cõuiuat ⁊
q̃b⁹ bñfaciat. Si enĩ ſunt vtuoſi volũt bñ operari. [Necũ
magis.] Soluit dubitatio p̃dicta:⁊ hec eſt ſolo q̃ in infor
tunijs bõ indiget amicis ꝑpter vtilitatẽ:⁊ in bonis fortu-
nis bõ idiget amicis ꝑpter honeſtatez:⁊ hec eſt ꝓclo 40^m
huius libri. Uñ in ifortunijs bõ idiget amicis amicitia q̃
eſt pp bonũ vtile:⁊ in bonis fortunis bõ indiget amicis ſz
amicitiã que eſt pp vtutẽ:⁊ hec ꝓclo pbat q̃rũ ad vtrãq̃z
ſui ptẽ. p^a pars pbat per hoc q̃ in infortunijs bõ indiget
auxilio:ſed auxiliũ cõfert per amicos vtiles.igiꝝ in infor
tunijs bõ indiget amicis pp vtilitatẽ. 2ª pars ꝓclonis p
bat per hoc q̃ bñfortunati bñt bñfacere alijs:ſed melius
⁊ virtuoſi⁹ eſt bñfacere alijs ⁊ maxie vtuoſis q̃ alijs.igiꝝ
in bonis fortunis bõ indiget amicis vtuoſis q̃bus benefa-
ciat:melius enim.i.magis honeſtum eſt habere amicos
virtuoſos q̃ alios:⁊ ideo in bonis fortunis homines que-
runt epyiches.i.virtuoſos amicos.

J ¶ Est enim et ipsa presentia amicorum iucundum in vtraque fortuna: nam leuant ipsi dolentes condolentibus ipsis amicis. Quapp et dubitauerit quispiam: si doloris vt oneris amici participes fiunt. An hoc quidem non sit: ipsorum autem presentia cum sit iucunda condolentique sensus minuit ipsum dolorem. Verum si ob hec aut ob aliquid aliud leuant miserum faciam? id quod dictum est euenire sane videt. Ipsorum aut presentia imista quedam est. Nam aspicere quidem amicos iucundum est: presertim ei qui calamitatibus premitur: fert presidium aliquod aduersus dolores. Consolationem enim ipse amicus et aspectu et verbis affert potest modo sit dexter. Scit namque mores quibus gaudet atque dolet. Atque sentire suas ob eorum amicum dolere amicum affert dolorem. Nam oes fugiunt

K se cum doloris esse amicis. Quapp viriles quidem non ca uent ne amici secum condoleant: et si non exuperet indolentia dolorem quo illi afficiunt non ferunt. Atque oino similiter plorantes merentesque non admittunt: quia nec ipsi sunt propensi ad luctum. Muliercule vero et huiuscemodi viri gaudent iis qui vna cum ipsis gemunt: et amant eos tanquam amicos et condolentes. Oportet autem omnibus in rebus prestabiliorem imitari.

2ª ps. c. ¶ Est enim et presentia ipsa amicorum delectabilis et in bonis fortunis et in infortuniis. Alleuiantur enim tristati condolentibus amicis. ¶ Propter quod et si dubitabit aliquis vtrum quemadmodum graue transumunt: vel hoc quidem non: principia aut ipsorum delectabilis expers et intellectus eius quod est condolere minorem tristitiam facit. Siquidem igitur propter hoc vel propter

L aliud aliquid alleuiant dimittant: accidere autem vt quod dictum est. ¶ Videt autem principia mista quedam ipsorum esse: tempus quidem enim videre amicos delectabile aliter quoque et in fortunatis: et quodam fit auxilium ad non tristari: consolatiuum enim amicus et visione et sermone si sit epydesius. Nouit enim morem: et in quibus delectat et tristat: tristatum autem sentire in ipsius infortuniis triste: omnis enim fugit tristitie causa esse amicis: propter quod viriles quidem fortium nam reuerent contristari amicos ipsis: et si non suptendat in tristitia eam que illi fit tristitia non sustinet totaliter neque in consolantibus non complacet: propter neque ipsos esse plorantiuos. Muliebriter autem et tales viri coangustatis gaudent et amant vt amicos et condolentes.

M Imitari autem in omnibus oportet. vt melior.

¶ Hec est 2ª pars principalis huius capitis: in qua declarat quod presentia amicorum tam in bonis fortunis quam in infortunis est delectabilis. et continet hec pars duas particulas. In primam declarat quod presentia amicorum est delectabilis in infortunis. In 2ª ibi [In bonis fortunis.] declarat quod in bonis fortunis presentia amicorum est delectabilis: et hec est secundo 41ª huius libri que patet sic. Illud per quod alleuiant existentes in tristitiis et in infortunis est delectabile eis in infortunis: sed per presentiam amicorum alleuiant existentes in infortunis et in tristitiis. igitur in infortunis principia amicorum est delectabilis. De ista rone ponit minor in ista: homines enim existentes in tristitia sentiunt quadam alleuiationem ex principia amicorum eis condolentium. [Propter quod.] Et huius accidentis. s. quare alleuiant tristes ex principia amicorum condolentium assignat primo duas causas sub dubitatione que earum est potior. prima causa sumitur ex exemplo eorum qui portant aliquod graue pondus quorum vnus alleuiatur ex societate alterius illud onus secum ferentis: et eodem modo vt quod homo melius et facilius potest ferre onus tristitie ex hoc quod amicus secum contristatur et dolet. Sed hoc similitudo non est conueniens quantum ad tristitiam: quia illa tristitia quam amicus condolens de infortunis amici patitur non est eadem tristitia numero cum tristitia quam patitur alter existens in infortunis nec per illius: et iterum amicus condolens propter infortunium amici non fert tristitiam nec preter tristitie alterius amici in tristitia et in infortunis existentis: quantum tum ad camem tristitie potest diminuere tristitiam amici sui: vt si aliquis tristatur ex damno quod passus est et amicus subuenit pre dani. Per hoc diminuitur damnum alterius: et per principia tristitia. 2ª ca istius accidentis est: quia quelz delectatio supe-

O niens diminuit tristitiam: sed principia amici condolentis causat delectationem: quia dum intelligit eum condolere delectatur in eius amicitia: et sic eius tristitia diminuitur: iste quia hoc est propter principale propositum: iste subiungit quod ad principia dimittendum est ingrere. vtrum propter hoc quod dictum est: vel propter aliquid aliud alleuient homines tristati ex principia amicorum condolentium. vtrum verior causa est: quia delectatio diminuit tristitiam et principia amici est delectabilis: iste rc. [Videt autem principia.] Et quia aliquis posset credere quod in infortunis principia amici est simpliter delectabilis remouet hoc. d. quod in infortunis principia amicorum non est simpliter delectabilis: sed est mista habens delectationem ex consolatione amici et visu et collocutione et tristitiam ex hoc quod amicus contristatur ipsi. Si. n. amicus sit epydesius. i. idoneus ad consolandum: et vnus amicorum cognoscit mentem et mores alterius et in quibus amicus suus delectat et tristat sic potest conueniens remedium adhiberi contra tristitiam: et sic principia amici est delectabilis: et ex alia parte est tristis in quantum sentit amicum suum tristari: propter quod viriles amici existentes in infortunis verent et cauent ne amici sui propter eos contristentur. Est enim de natura amicitie quod amicus velit benefacere amico suo et non contristari ipsum nisi auxilium quod potest amico superexcedat in bono tristitiam amici: sustinet enim quod per modicam tristitiam amicorum sua tristitia subleuet: viriliter tamen homo non placet hoc complorantes: quia ipsi non sunt plorantiui. Sunt tamen quidam homines muliebriter dispositi quod delectant in hoc quod habent secum aliquos angustiatos et amat eos quasi sibi condolent quasi amicos: sed in hac diuersitate hominum oportet imitari meliores. i. viriles.

¶ At amicorum prosperis in rebus presentia et voluptatem affert omni in actu: et cognitione delectat quod in ipsius bonis letantur.

¶ In bonis fortunis autem amicorum presentia et conuersationes delectabilem habet et intelligentiam quam delectantur in ipsius bonis.

P ¶ Hec est 2ª particula secde partis: in qua ostendit quod in bonis fortunis principia amicorum est delectabilis: et hec est 42ª quam patet duplicem. Prio quia delectabile est cum amicis conuersari: et per presentiam amicorum conuersatio vel seruatio fit eorum de. 2º patet per hoc: quia vnusquisque amicorum intelligit quod suus amicus delectat de fortuna bona alterius: et vnicuique amicorum est delectabile quod suus amicus delectet: iste principia amici est delectabilis in bonis fortunis sui amici: quia per hoc delectat suus amicus: et est sibi delectabile. s. quod suus amicus delectet.

¶ Quapp videbit oportere in prosperitatibus quidem pmpte vocare amicos. Est enim honestum beneficium esse: in aduersitatibus aut pigre. Minime namque facere participes maloru ipsos oportet. Unde et illud dicitur.

Sat est grauis tristisque si me sors premit.

Maxime tamen vocandi sunt tunc amici: cum parua su

A scepta molestia multum prodesse possunt.

3ª ps. c. ¶ Propter quod videbitur vtique oportere ad bonas fortunas quidem vocare amicos pmpte: beneficium enim oportet esse bonum. ¶ Ad infortunia autem pigritater: tradere enim oportet vt minimum malorum: vnum bene sufficiter ego infortunas. ¶ Maxime ad vocandum cum debeat pauca turbari magna ipsum iuuare.

¶ Hec est 3ª pars huius capitis: in qua ostendit documenta moralia: quo homo se debet here ad amicos in vtraque fortuna quantum ad conuocationem amicorum et quantum ad accessum ad amicum in vtraque fortuna. et ostinet. 2. particulas. In 1ª ostendit quo homo debet se here ad conuocationem amici. In 2ª ibi [Ire autem et c.] ponit tria documenta ex parte sponte euntium ad amicos. In 1ª igitur particula ponit tria documenta moralia quantum ad conuocationem amicorum. 1ª est quod homo debet pmpte vocare amicos suos

B 43ª circo huius. 9. li. ad bonas fortunas: et hec est secundo 43ª que patet sic. Nonne debet pmpte benefacere amico suo et ipsum delectare: sicut hoc quod homo vocat amicum suum ad bonas fortunas benefacit ei et facit ipsum gaudere et delectari. quantum rc. [Ad infortunia autem.] 2ª documentum est quod homo tarde et pigritater debet vocare amicum suum

44ª circo huius. 9. li. ad sua infortunia: et hec est secundo 44ª que patet sic. Nonne non debet contristari amicum suum: sicut homo vocat ad infortunia sui amici potest contristare: iste non debet pmpte sed tarde et cum quadam pigritia vocare amicum suum ad sua infortunia: patet et per quodam puerbium cuius tam dicentis. [sufficiter ego infortunas.] Quasi diceret. sufficit quod ego infortunia patiar: nec oportet quod

45ª circo huius. 9. li. amici mei hec patiantur. [Maxime autem.] 3ª documentum est quod maxime sunt amici vocandi ad infortunia: quam cum pauca sua

C turbatione potest multum iuuare: et potest poni secundo 45ª que patet sic. Maius bonum est magis eligendum: sed magnum iuuamen factum amico existenti in infortunis est melius bonum cum modica turbatio amici sui. ergo rc.

¶ Contra autem fortasse congruum est ad calamitosos quidem ire non vocatum et pmpte. Est. n. amici beneficia conferre presertim in eos quos indigent et antea cum illi regrant. Utrisque namque honestius atque iucundius est. Ad fortunatos autem pmpte quidem accedere ad operandum vna cum illis. Est enim ad hec opus amicis: lente autem pro beneficiis consequendis: non est enim honestum vtilitatis sue causa properare. Cauenda autem est forsitan opinio iniucunditatis in repellendo. Accidit enim nonnumquam: presentia igitur amicorum in vniuersis expetibilis est.

¶ Ire autem econuerso forte congruit ad infortunatos quidem non vocatum et pmpte. Amici. n. benefacere et ma

D xime bis quia in necitate: et hoc non dignificantibus. Ambobus. n. melius et delectabilius. ¶ Ad bonas fortunas autem coopante quidem pmpte: et eniz ad hoc necessitas amicorum. ¶ Ad bona passione autem gere. Nam. n. bonum pmptum fieri iuuari: opinionem autem indelectationis imorari forte reuerendum: quam enim accidit: presentia itaque amicorum in omnibus vtique eligibilis videtur.

¶ Hec est 2ª particula tertie partis: in qua ostendit tria documenta ex parte sponte euntium ad amicos in vtraque fortuna. 1º documentum est quod ad amicum existentem in infortunis debet homo pmpte ire non vocatus: et hec est secundo 46ª que patet sic. Nonne debet benefacere amico suo et maxime quam est in necessitate et non regrit auxilium ab amico. vnde debet sic facere pmo quod melius et honestius est vtrique illorum: sicut melius et honestius est vtrique amicorum quod non eat pmpte ad amicum existentem in infortunis quam quod eat vocatus. Nam hoc est honestius tam dantis quam recipientis. Est enim honestius dantis: quia eo quod dat non regitur magis sponte vt dare: et sic magis vtuosum est dare non regitus nec vocatus quam dare vocatus et ab alio puocatus: est et melius et honestius recipientis: quia melius et honestius est recipe beneficium non regres illud quam si ipse regreret: et ita ambobus amicis est melius et delectabilius quod vnus pmpte benefaciat alteri non vocatus nec regitur. per illud vbum [non dignificantibus.] intelligit non regrentibus nec se dignos reputantibus. [Ad bonas fortunas.] ¶ 3º documentum est quod ad bene fortunatos debet homo pmpte ire non vocatus ad coopandum ei: et hec est secundo 47ª que patet sic. Ad illud faciendum quo amicus bene fortu- 47ª circo huius. 9. li. natus indiget debet homo pmpte ire non vocatus: iste ad coopandum indiget bene fortunati amicis. s. vt ei coopent et collaborent. quantum rc. ¶ 3º documentum est quod ad hoc quod bene patiatur ab amico bene fortunato debet homo accedere gete. i. remisse et non de facili: et est secundo 48ª que patet sic. Nonne non debet esse onerosus amico bene fortunato: iste si homo sit pmptus ad recipiendum beneficium ab amico fortunato: et pp hoc de facili ad ipsum accedit aut morem cum eo vt recipiat ab ipso beneficium: hoc erit onerosum amico bene fortunato et faciet opinionem indelectationis: hoc est incurret tale famam quod non sit delectabilis amico in hoc quod est onerosum ee. i. pp hoc quod ipse reddit seipsum onerosum amico: quod manifestum est quinque accidere cum aliquis nimis se ingerunt ad beneficia recipiendum reddunt se onerosos et idelectabiles suis amicis: et hoc est reuerendum. i. cauendum opinonem indelectationis imorari ne amicus eius opinet de eo quod moratur circa ipsum pp beneficium recipiendum: ex pmissis tum appet quod

E patia amicorum in omnibus videt eligibilis esse.

Capitulum tertium

tractatus tertij: in quo ostendit quod amicis est eligibilissimum conuiuere: tum pp hoc quod amicitia est conicatio: tum pp hoc quod homo se habet ad amicum sicut ad seipsum: tum pp hoc quod vniculque vt optimum sibi ee et viuere quod ipse potest cum alio pfilr opinante delectabilr pseruari et conseruare amicitiam: pauorum amicitia existente mala et coaugmentata amicitia ab inuicem: bonorum vero bona coaucta colloquys et meliorata et directa operationibus ab inuicem.

¶ At est ne(vt adamantibus amabilissimum est ipse aspectus magisque hunc sensum quam ceteros expetitur: propterea quod per hunc maxime est atque oritur amor) sic et amicis maxime expetibile conuersari simulque viuere.

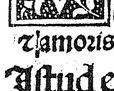

Tum autem quemadmodum in amantibus videre delectabilissimum est: et magis diligunt hoc hunc sensum quam alios: vt pm hunc maxime amore ente et facto: sic Cap. 3ª tra. 3. 9. li. ethi. 9ª ps ca. D et amoris eligibilissimum est conuiuere.

Istud est 3ª capm tractatus tertij: in quo mouetur et soluit hec quo: quod est proportionale visioni in amicitia. i. quod est amicis maxime eligibile. et continet istud capm tres partes principales. In pma mouet et introducit quo. In 2ª parte ibi [Conicatio enim.] soluit quem. In 3ª parte ibi [Sit igitur pauorum quod.] concludit duo correlaria ex predictis. In 1ª igitur parte introducit quem assimilando amicitiam ad amorem libidinosum: in quo videmus quod amantibus est maxime appetibile videre illas quas amant et magis eligunt hunc sensum. s. visus quam alios sensus exteriores: quia per visiones maxime incipit fieri passio amoris: et per hunc sensum seruat et puocat ex pulchritudine quam visus percipit. Est igitur quo: quod est proportionale visioni in amicitia: hoc est: quod est maxime eligibile in amicitia: sicut visus est maxime eligibilis in amore venereo. vtrum conuiuere vel aliquid aliud. Secm tm Tertij capitis. 3. di° in tres partes pm.

3 tōem ſrāz iſtud nō iducit ꝙ modū qōnis: ſz ꝙ modū ꝓnis:
textus enī cōis bz. ¶ Sicut igit quēadmodū. ¶ Et pōt pclu-
dit ex eo qō supra ꝓbatū est. ſ. ꝙ pntia amicoꝝ in oīb⁹ est
delectabilissimū. Si tū inducat ꝙ modū qōnis dz supple-
ri hec nota dubitationis. vtrū igit quēadmodū cc.

¶ Amicitia nāqz cōicatio est ⁊ vt ad seipz qſqz sic sese
bz ⁊ ad amicū. Sensus aūt cuiqz de seipso est expetibi
lis: igit ⁊ de amico. At opō ipsis insimul viuendo fit.
Quare nō imerito viuere sil affectant. Atqz qō tādez
est singulis esse: vel gra cui⁹ viuere expetunt: in eo cuz
amicis vsari degereqz volūt. Quocirca alij cōpotāt:
alij taloꝝ ludo sil incūbunt: alij sil sese exercēt: ⁊ vna
venant: aut philosophant: singuli totos dies id simul
K agētes qō maxie amāt. Viuere.n. sil cū amicis volen-
tes hec faciūt: ⁊ ea cū iis cōicant: qbus cū vna viuere
expetunt que maxime ipsos in vita delectant.

2ª ps. c. ¶ Cōicatio enīz amicitia. ¶ Et vt ad seipm bz:
sic ⁊ ad amicū. Circa seipm aūt sensuz qm est
eligibilis: ⁊ circa amicū vtiqz: opō aūt fit ipsi⁹
in cōuiuere: quare cōuenīēter ꝗ appetūt. ¶ Et
qō aliqn est in singulis ee: vel cui⁹ gra eligūt vi-
uere in hoc cū amicis volūt ꝓuersari: pp qō hi
qdē cōpotāt: hi aūt colludūt ad aleas. Alij aūt
coexercitant ⁊ cōuenant ⁊ cōphilosophantur:
singli in ꝗ cōicātes qōcūqz maxie diligūt eoꝝ q̄
in vita. Cōuiuere.n. volētes cū amicis ꝗ faciūt:
⁊ his cōicant qbus existimant cōuiuere.

L ¶ Hec est 2ª ps pncipalis hui⁹ capli: in qua soluit qōnez: ⁊
est solo ꝙ amicis eligibilissimū est ꝓuiuē: ⁊ ꝗ pbat. Phs:
49ª cōcto hui⁹. 9. ii. ⁊ est ꝗ 49ª q̄ ꝓbat tripli. Prio sic. Ois amicitia ꝓsistit in
cōicatione: vt ꝓbatū est in 8° hui⁹: ſz amici in cōuiuendo
maxie seipsos cōicāt: pp qō ꝓuiuē est maxie ꝓpriū ⁊ eligi-
bilissimū in amicitia. ¶ Et vt ad seipz. ¶ 2° ꝓbat sic. Sicut
se bz bō ad seipz: ita se bz ad amicū: vt pz ex suprādictis:
ſz bō ad seipz ita se bz ꝙ sibi est maxie eligibile ⁊ delecta-
bile ꝙ seipz sentiat ee, igit ꝗ erit illi maxie eligibile ⁊ de-
lectabile circa amicū. ſ. ꝙ sentiat amicū ⁊ ee ⁊ viuē: ſz hoc
maxie fit in cōuiuēdo ⁊ cōicādo opōnes mutuas ad inicē:
per ꝗ. n. vterqz amicoꝝ sentit alte ee ⁊ viuē. igit eligibi-
lissimū est amicis ꝓuiuē. ¶ Et ꝙ aliqn est singulis. ¶ 3° pbr
pclo sic. Quib⁹ est maxie eligibile cōicare in illo qō maxe
existimāt ꝓuiuē eis est eligibilissimū ꝓuiuē: sed amicis est
M maxie eligibile cōicare in opōne quā maxie existimāt cō-
uiuere. igit amicis eligibilissimum est ꝓuiuere. Maior pz
de se. ⁊ minor declat in lra. Nā hoies volūt cū suis amicis
ꝓuersari ꝑz actione in q̄ pncipal delectant quā reputant
suū ee: ⁊ cuius gra eligūt viuere q̄ si ad illā totā vitā suam
ordinātes. vbi gra q multū delectant in potu volunt cum
amicis sil potare ⁊ diligētes aleas volūt cū amicis ludere
ad aleas: ⁊ alij volūt cū amicis exercitari vt in torneamē-
tis luctationib⁹ ⁊ sic de singulis: ⁊ qdaz volūt sil venari ⁊
qdā sil pbarī: ita ꝙ singuli volūt in illa actione cōicare cū
amicis quā maxie diligunt: ⁊ in qua maxie delectantur: ⁊
quā maxie reputāt suū viuere: ⁊ sic pz minor.

¶ Fit igit amicitia qdē improboꝝ flagitiosa. Cōicant
enī praua: sunt qꝫ instabiles: ⁊ peiores ēt fiūt moribus
similes euadētes. Proboꝝ aūt pba cōgressionib⁹ su-
scipiens incremēta. Vident etiā tales ⁊ pstabiliores
euadere: tā agēdo q̄ se mutuo emēdando. Eliciūt.n.
ex sese mutuo ea que placent. Aū illud dicit recte.

Disces ex studiosis nimirum optima semper. N
Sz bacten⁹ ꝗ amicitia. Deiceps ꝗ voluptate dicam⁹.

¶ Fit igit prauoꝝ qdē amicitia mala. Cōicant 3ª pc.
enim prauis instabiles entes. Et mali aūt fiunt
assi lati ad inuicez. ¶ Que aūt eoꝝ q epyiches
coaucta colloquijs. Vident aūt ⁊ meliores fie-
ri opantes ⁊ degētes ad inuicē. Recipiūt enim
ad inuicē qb⁹ ⁊ cōplacēt. vñ bona qdē a bonis.
De amicitia igit intātū dictū sit: sequēs autem
vtiqz erit pertransire de delectatione.

¶ Hec est 3ª pars pncipalis hui⁹ capli: in qua pcludit duo
correlaria ex pmissis, pm est ꝙ amicitia prauoꝝ est prava
⁊ coauget eoꝝ malitia ex male ꝓuiuē ad inuicē. Cū enī sint
instabiles semp pcedūt de malo in peius: ⁊ pōt poni vna O
pclo. ſ. ꝙ prauoꝝ malitia auget ꝙ eoꝝ amicitiā ⁊ est ꝗ 50ª 50ª pclo
huius libri q̄ ꝓbat sic. Mali pp eoꝝ amicitiā cōuiuūt ad huius. 9. ii.
inuicē suas malas opōnes ad inuicē coicādo: ſz ꝙ cōicatio
nē in malis opōnib⁹ auget malitia. Efficit.n. vnus magis
malus in accipiēdo sil itudinē amicitie ab alio: ⁊ sic prauo
rū malitia coauget per eoꝝ amicitiā. ¶ Que aūt eoꝝ. ¶ 2ª
correlariū est ꝙ amicitia vtuosoꝝ est bona: ⁊ ꝗ pz ex pce-
dētib⁹. Et bonoꝝ vt⁹ auget ꝙ eoꝝ amicitiā: ⁊ hec est ꝗ 51ª 51ª cōclo
⁊ vltima hui⁹ libri q̄ ꝓbat ꝙ hoc ꝙ pp amicitiā bonorum hui⁹. 9. ii.
boni ꝓuiuūt ad inicē cōicādo sibi inuicē bonas ⁊ vtuosas
opōnes: ⁊ ꝙ hoc vterqz recipit exē⁹ vtuosi opis ab alio. vñ
puerbial dz ꝙ hō a bonis recipit bona. Et sic pz ꝙ vtus
bonoꝝ augetur per eōrum amicitiam: deinde epilogat ⁊
pz. Et in hoc finitur sentencia libri noni.

¶ Incipit liber decimus etbicoꝝ.

Hoc aūt de dlectatiōe. ¶ Iste liber P
decim⁹ pncipal est de fine
vltimo actuum humanoꝝ. ſ. de felicitate. ⁊
cōtinet duos tractat⁹. Primus est de dele-
ctatione que annexa est ipsi felicitati. 2° ibi
¶ Dictis aūt bis. ¶ Iest de ipsa felicitate q̄ est
finis vltim⁹ actuū humanoꝝ. Tracta⁹ pm⁹ Tra. ſ.
cōtinet. 5. capla. Cap^m p^m est ꝓbemiū: in quo ostēdit ꝙ ad x. capl.
moralē phm ptinet ꝓsiderare de delectatione. 2^m cap^m ibi
¶ Eudoxus igit. ¶ Iest de opione eudoxi ⁊ alioꝝ ponētiū de-
lectationē ee vlt^m finē: ⁊ ꝙ se bonū. 3^m cap^m ibi ¶ Non tū si
nō q̄litatū. ¶ Iest de opionib⁹ ponētiū vlr delectationē non
ee bonū cū suis rōnib⁹: ⁊ manifestatiōe defectuū q̄ in eoꝝ
rōnib⁹ ꝓtingūt. 4^m cap^m ibi ¶ Quid aūt est vel q̄le. ¶ Iest de
delectatione qd est ⁊ qd nō est ꝓm vitatē. 5^m cap^m ibi ¶ Uñ
vñr. ¶ Iest de diuersitate delectationū: q̄rū q̄dā differūt spe:
⁊ q̄dā bonitate ⁊ malitia ⁊ q̄dā puritate ⁊ ipuritate.

Capitulū primū

Hbemial ostēdēs ꝙ ad mo-
ralez phm ptinet determina
re de delectatione pp ipsaz maxie coapproprīari gēi hu- A
mano: ⁊ de rebus humanis bz phs moralis specularī: tuz
qz delectatio ⁊ tristitia pertinēt ad vtutes de qb⁹ ꝓsiderat
moralis: tū qz circa delectatiōes ⁊ tristitias que ad mores
ptinēt sunt multe dubōnes ⁊ opiones ꝓrie sapientū.

¶ Post hec segt fortitā vt de voluptate dicam⁹: maxi
me nanqz voluptas nro generi familiaris est: quapp
erudiūt iuuenes gubernātes ipsos voluptate atqz do
loze. Videt aūt ad cōsequēdā moris vtutē maximuz
ee gaudere iis qbus opz: ⁊ odisse ea q̄ opz. Comitant
enīz hec tota in vita momentū ⁊ vim ad vtutez bītia
felicēqz vitā. Nā eligunt qdem ea que voluptate effi-
ciunt: fugiūt aūt q̄ dolore: talia vo minime ptermittē-
da sunt pstertim cū magna de ipsis sit cōtrouersia.

Post

B Hap. p^m tra. p. x. ii. ethi. p^ps ca.

Ost hec aūt de delectatione forte
segt pertrāsire: maxie qdē vī coap
proprīari generi nostro: pp qō ern
diūt iuuenes iaciz ōtes delectatiōe
⁊ tristitia. ¶ Videt aūt ⁊ ad moris
vtutē maximū ee gaudere qbus opz: ⁊ odire q̄
opz. Protēdūt enī ꝗ per oēz vitā inclinationē
bītia ⁊ potētiā ad vtutē ⁊ felicē vitā: delecta-
bilia qdē enīz eligūt tristia aūt fugiūt: pro tali-
bus aūt nequaꝫ videt eligendū esse. ¶ Alit-
erqz ⁊ multā habentes dubitationem.

B Ꝓbemi. c. tract. di⁹ in duas ꝑtes pn. Istud est capl'm p^m pmi tractatus: in quo determīat
phemial dē delectatione ⁊ tristitia. ⁊ cōti
net duas ptes pncipales. In p^a decl'at ꝙ ad moralez phm
ptinet de delectatione ⁊ tristitia ꝓsiderare. In 2ª ibi ¶ Di
qdē enī bonū. ¶ enumerat diuersas opiones circa delecta-
tiones ⁊ tristitias. In p^a igit pte declarat ꝙ ad moralem
phm ptinet determinare de delectatione: ⁊ hec est pclo
p^a hui⁹ libri: que ꝓbat tripli. Prio sic. Ad moralē phm
6ª cōclo hui⁹. x. ii. ptinet determinare de reb⁹ humanis ꝙ quas humana vi-
ta gubernat: ſz delectatio est res humana q̄ cōnāl approp-
priat generi humano: ꝙ quā humana vita gubernat ⁊ re-
gulat. q̄ cc. Maior pz de se. ⁊ minor declarat ꝙ q̄dā sig^m
tale iaciçontes. i. gubernatores domoꝝ seu multitudis do-
mestice: volētes pueros ꝓuocare ad bonum ⁊ declinare a
malo maxie erudiūt ipsos ꝙ delectationē ⁊ tristitiā. Stu-
C dent enī bñ agētes delectari aligb⁹ munusculis ⁊ sermoni
bus pulchris ⁊ male agētes cōtristāt vberib⁹ rixis ⁊ cōtu-
melijs: vt ꝙ hoc possint in vita humana se bñ gubernare
Dubium. Lā. 2. 3. tra. 3. Solutio. Delectatio ꝓ. pseqēdis ⁊ fugiēdis. Sed dnbitat hic:
qz delectatio nō vī approprīari generi humano. Nā dele-
ctatio est cōis oī aīali: vt dictū est in 7° hui⁹. ⁊ nō vī ee ma
gis ꝓpria boi q̄ alys aīalib⁹. ¶ Dōm ꝙ delectatio q̄daz
est sensibilis ⁊ corporalis: ⁊ ista est cōis oī aīali. Alia est dele
ctatio itellectualis ⁊ spūalis: ⁊ ista approprat gēi humano:
Notandū Delectationis diuersa ꝓderatio ꝗ ⁊ in 7° hui⁹ ⁊ de ista logt phs hic. ¶ Nōm ꝙ phs tā hic q̄ in 7° hui⁹
determinat de delectatiōe: sed al'r ⁊ al'r: qz in 7° hui⁹ deter
minauit de delectatione ⁊ tristitia q̄ sunt mā incōtinētie:
qz pncipal determinauit de icōtinētia in 7° hui⁹ ⁊ ei⁹ op-
posito. Et qz delectationes sensibiles ⁊ corporales sunt mā
incōtinētis: iō in 7° hui⁹ determinādo de delectatione pn
cipal determinauit de delectatione corporali ⁊ ei⁹ opposi-
to: ſz in isto decimo determinat de delectatione q̄ est feli-
citas ꝑz aliquos vel cōiūcta felicitati: ⁊ ista est delectatio
itellectualis: iō in isto. 10. determinādo de delectatione pn
cipal determinat de delectatione itellectuali. ¶ Uī autē ⁊
D ad moris. ¶ 2° ꝓbat pclo sic. Ad moralē phm spectat de-
terminare de bis q̄ maxie ptinēt ad vtutē moralē: ſz dele-
ctatio ⁊ tristitia sunt hō. q̄ cc. Maior pz: qz moralis phs
bz determinare de vtutib⁹ moralib⁹: ⁊ ꝙ ꝓs bz determīa
re de bis q̄ maxie spectāt ad vtutes morales: ꝙ que vtutes
morales ꝓfuant. Et minor pz. nā ad moralē vtutez ptinet
maxie ꝙ hō gaudeat de qb⁹ opz ⁊ tristet de qb⁹ opz: vtus
enīz moralis pcipue ꝓsistit in ordinatione appetit⁹: que co-
gnoscit ꝙ ordinē delectatiōis ⁊ tristitie: q̄ consequunt oēs
appetitiuos mor⁹ vt dcm est in 2° hui⁹: ⁊ hoc est qō subdit:
ꝙ hec. ſ. delectatio ⁊ tristitia ptēdūt ad oia q̄ sunt huma-
ne vite: ⁊ bñt magnaz ptātē ad hoc ꝙ hō sit vtuosus ⁊ feli
citer viuēs: qō esse nō pōt: si iordiate delectet vel tristet:
hoies enī frequēter eligūt mala que sunt delectabilia ⁊ fu
giunt bona q̄ sunt tristia: verūtā nō est ita faciendū: ne q̄ꝫ
enīz ꝙ delectabilib⁹ pseqēdis dz bō qui vult ee vtuosus
E ⁊ felix eligere mala nec ꝙ tristitijs vitādis fugere bona: ⁊
hoc itēdit cū dicit. ¶ Pro talib⁹ aūt nequaꝫ. ¶ idest ꝙ dele-
ctationib⁹ pseqēdis ⁊ tristitijs fugiēdis videbit eligēdū
ee. ſ. malū aūt bonū fugiendū. ¶ Aliterqz ⁊ multā. ¶ 3° ꝓbat
eadē pclo sic. De bis circa mores q̄ multā dubōnē habēt
ptinet ad moralez phm ꝓsiderare: ſz delectatio q̄ est circa
mores magna dubōnē bz. ergo cc. Minor hui⁹ rōnis po-
nit in textu: ⁊ apparebit in parte sequēti per Prietatē opi-
nionū que est circa delectationem.

¶ Quidā. n. sūmū bonū voluptatē ee dicūt: qdaz ꝓtra
vehemēter prauū: ꝙtiz fortitā ⁊ credētes sic ee: partiz
putātes ad vitā nostrā melⁿ esse: voluptatē ostēdere
prauā esse: ⁊ si talis nō est. Pleriqz. n. ꝓpensiores sunt
ad ipsaz ⁊ voluptatib⁹ ifuūt. Quāobrē ad ꝓriū ipsos
ducē oportē dicūt. Sic. n. ad ipz mediū tādē pueniēt. F
¶ Hi qdē enim bonū delectationē dicūt: hi aūt 2ª ps. c.
ecōtrario valde prauū: hi qdē forte psuasi sic se
hīe. ¶ Hi aūt existimātes melius ee ad vitā nrā
enuntiare delectationē prauoꝝ: ⁊ si nō est. In-
clinari enī multos ad ipsaz: ⁊ seruire dlectatio-
nibus: ꝓpter qō oportere in cōtrariuz ducere:
venire enim vtiqz sic ad medium.

¶ Hec est 2ª ps pncipalis huius capli: in qua enumerat in
gēali diuersas opiones circa delectatiōes ⁊ tristitias. ⁊ cō
tinet duas pticulas. In pma enumerat opiones diuersas.
In 2ª ibi ¶ Ne forte aūt. ¶ improbat qō dictū est in vna opi
nione. In p^a igit pticula enumerat opiones dicēs: ꝙ qdaz G
dicūt delectationē esse qōdā bonū: qdā econtrario dicunt
delectationē esse valde prauā. Et dicētiū delectationē esse
valde prauā qdā dicunt hoc: qz psuasuz est eis ꝙ ita se ha-
beat: ita ꝙ credūt illud ee vez qō dicūt. ſ. delectationē ee
prauā: ⁊ qdā dicūt delectationē esse prauā ⁊ nō credunt ꝗ
ee vez. Dicunt. n. hi ꝙ delectatio est prava qz existimant
melⁿ ee ad vitā nostrā enūtiare ꝙ delectatio est qōdam
prauū q̄tuis nō ita sit: ⁊ dicūt sic ee enuntiādū ad retrahē-
dū hoies a delectatione ad quā multi inclinant seruiētes
delectationibus: iō opz hoies in ꝓtrariū ducere enūtiādo
eas ee malas vt hoies abhorreāt delectatiōes. Sic. n. pue-
nit ad mediū. ſ. vt hō moderate vtat delectationibus.

¶ Fortasse aūt hoc nō bñ dī. Sermōes. n. q̄ de affecti-
bus fiūt ⁊ actib⁹ minus credunt q̄ opa. Cū igit ab bis
discrepant q̄ sensu pcipiunt: tū spreti veritatē ēt ipsaz
interimūt. Qui nāqz voluptatē vitupat: is si eā visus
nōnūq̄ fuerit affectare ad ipsaz inclinari vī vt talem
oēm. Distinguē nāqz nō est ipsius multitudis iperitie. D
Sermones igit veri nō solū ad sciēdū sed ad viuēduz
ēt putiles sūt. Credunt. n. cū sūt opib⁹ ꝓsentanei. Qua-
pp hortant eos q̄ ipsos itelligūt ad ita viuēdū vt ipsi
definiunt. Sed de bis hactenus. Nunc ea que de vo-
luptate dicta sunt referamus.

¶ Ne forte aūt nō bñ hoc dī: de bis qdē enī qui
in passionib⁹ ⁊ actionib⁹ sermones minus sūt
credibiles opib⁹. Cū igit dissonēt bis que ꝓm
sensuz cōtēpti: ⁊ vez cointerimunt: vituperās
enī delectationez: visus aliter appetēs: iclinare
vī ad ipsaz: vt talē exitē oēm. Determinare. n.
nō est multoꝝ. ¶ Vident igit veri sermonū nō
solū ad scire vtilissimū sed ⁊ ad vitā: cōuenien-

tes eni entes opiꝰ credunt: pp qꝰ puocat intelligẽtes viuere ꝓm ipsos: taliũ qdẽ igit sufficienter dicta sunt de delectatiõe supueniamus.

¶ Hec est 2ª pticula scõe ptis: in qua reprobat illud qꝰ dictũ est. s. q̃ boies falso debẽt enũtiare delectationes eẽ pravas cũ credant esse bone: vñ pbat ista ꝛclonez. s. q̃ boies credẽtes delectationes eẽ bonas: nõ debẽt enũtiare eas eẽ pravas ad ꝶ q̃ boies retrahant ab eis: ⁊ hec est ꝛclo scõa que pbat sic. Boies credẽtes delectationes eẽ bonas aliqñ declinãt ad aliquã delectationẽ ꝓsequẽdo eas: ſz circa actiones ⁊ passiones humanas minus credit sermonibus q̃ opiꝰ. Qñ igit sermones alicui ꝰ dissonãt opiꝰ que sensibiliter apparẽt in ipso opante tales sermones ꝛtẽnunt: ⁊ p ꝛñs nõ credit hꝰ sermonibꝰ qui sunt ꝛru opibꝰ: ⁊ sic p hꝰ sermones sensibiliꝶ ꝛtios opibꝰ, pferẽtiũ hꝰ sermones nõ retrahunt boies a delectationibꝰ: imo magis credũt oẽm delectationẽ esse bonã. Si. n. vituperãs oẽm delectationẽ aliqñ videat ad aliquã delectationẽ declinare daret intelligere vulgaribꝰ q̃ oĩs delectatio esset eligẽda: qꝛ multitudo vulgaris nõ pôt determinare distinguẽdo iter delectationẽ bonã ⁊ malã: sed indistincte credit oẽm delectationẽ esse bonã si credat q̃ vna sit bona: vñ breuiter ꝛclo pbat per hoc q̃ boies nõ debẽt enuntiare sermones ꝛtios suis opibꝰ manifestis: qꝛ tales sermones contẽnunt ⁊ non credit eis: sed magis opibꝰ: nec p tales sermones retrahũtur boies ab his que tales sermones pbibent. [Uidentur igit veri.] Ex his ꝛcludit 3ª ꝛclo huiꝰ libri q̃ est q̃ sermones veri nõ solũ sunt vtiles ad sciam: sed ẽt ad bonã vitã: que pbat sic. Sermones veri sunt ꝓueniẽtes opibꝰ: ſz qñ sermones cõordãt cũ opibꝰ tũc credit eis: ⁊ iõ tales sermones puocãt eos q̃ intelligũt veritatẽ ipsoꝝ vt ꝶ ipsos viuant: ⁊ sic pz ꝛclo. de talibꝰ igit sufficiẽter dictũ est: ideo opꝰ pcedere ad ea que dicta sunt ab alys de delectatione.

¶ Intelligẽdũ ẽ q̃ rõ huiꝰ dicti ꝓbꝰ: in opabilibꝰ magis credit opõnibꝰ q̃ sermonibus. est: qꝛ vnusqꝫ opat illud qꝰ vĩ sibi esse bonũ in pticulari: vt pz ex 7° huiꝰ. Circa pticularia eni sunt opõnes ⁊ passiones: ſz nõ opꝰ q̃ glibet dicat illud eẽ bonũ qꝰ sibi vĩ bonũ: iõ magis credit operibꝰ q̃ sermonibꝰ: qꝛ necesse est q̃ opeẽ illud qꝰ sibi vĩ in pticulari ⁊ in actu eẽ bo^{m} si nõ, pbibeat: ſz nõ opꝰ q̃ ꝶ dicat: sed pôt dicere ꝛtiũ illius qꝰ sibi vĩ in pticulari: ⁊ iõ si aliqꝰ illud qꝰ vĩ sibi esse malũ opeẽ plus puocat ad opandũ illud q̃ deterreat vbo ad nõ opandũ illud maluꝫ. Ex isto loco pôt accipi q̃ illis est maxie credẽdũ q̃ sit viuũt sicut docent: ⁊ tales sunt maxie cõmẽdandi si recte doceant.

Capitulũ secũdũ

est ô opione Eudoxi astruẽtis delectationẽ eẽ per se bonũ: qꝰ posuit pp hoc qꝛ oĩa desiderãt delectationez tanq̃ bo^{m} ⁊ fugiũt tristitiã ci oppositã vt malũ: ⁊ pp hoc q̃ ipsa vĩ eẽ eligibilis nõ alteriꝰ gr̃a. nec enim est querere: q̃re qꝰ vult delectari ⁊ pp hoc q̃ ipsa apposita cuicũqꝫ bonoꝝ facit ipꝫ eligibiliꝰ. Sed hec rõ nõ vĩ ꝛcludere q̃ delectatio sit per se bonũ: qꝛ p illud mediũ pbabit q̃ delectatio nõ est p se bonũ: qꝰ eni cõmistũ cũ aliquo facit totũ meliꝰ nõ est per se bo^{m}: cũ aliqd vt totũ cõmistũ sit melius: ⁊ q̃ dicẽtes nõ esse bonũ qꝰ oĩa appetũt nihil dicũt pp oĩbus videri oppositũ ⁊ nihil credibilius opposito: ⁊ pp hoc q̃ indib^{9} vĩ eẽ qꝰdã nãle ⁊ diuinũ quo glibet appetit ꝓpriꝫ bonũ: deĩde q̃ argumẽtũ Eudoxi ex ꝛtio. s. ex tristitia nõ valet pp hoc q̃ cõtingit q̃ malum opponit malo: qꝰ ls sit verũ: nõ tamen hꝰ ꝶ locũ cũ delectatio nõ sit opposita tristitie tanq̃ extremum extremo.

¶ Eudoxus itaqꝫ voluptatẽ ex eo sũmũ bonũ esse putabat: qꝛ cernebat vniuersa ipsaꝫ affectare: ⁊ q̃ rõnez bũt ⁊ que exptia sũt eiusdẽ. Atqꝫ in cunctis qꝰ est expetibile: bonũ esse: ⁊ qꝰ maxie est expetibile: optimum esse. Uniuersa vo ad idẽ ferri declarat oiꝰ illud optimũ eẽ. Anũqꝰqꝫ. n. qꝰ est sibi bonũ inuenire dicebat quẽadmodũ ⁊ alimentũ. Qꝰ igit vniuersis est bonum qꝰqꝫ cũcta affectãt: id eẽ sũmũ bonũ aiebat. Uiꝰ aũt viri rõnes ob moꝛis magis vtutẽ: q̃ pp seipsas credebant: valde. n. videbat eẽ molestus. Nõ igit vt voluptatis amicꝰ hec dicere videbat: sed qꝛ vere res ita se hꝰ. Nõ minus aũt hoc manifestũ eẽ cẽsebat ⁊ ex ꝛtio. Dolorẽ. n. ẽt dicebat fugiẽduꝫ per se oĩbus esse: itaqꝫ cõtrariũ expetibile esse simili modo.

Eudoxus igit delectationẽ p se bonuꝫ existimabat eẽ: pp oĩa videre desiderãtia ipsaꝫ: ⁊ rõnabilia ⁊ irrõnabilia. In oiꝰ aũt esse eligibile ep ꝟiches: ⁊ maxie potẽtissimũ. Oĩa aũt ad idẽ ferri: vt oiꝰ optimũ nũtriat: vnũqꝰqꝫ eni sibi bonuꝫ inuenire quẽadmodũ ⁊ cibũ. Oĩ ibꝰ igit bonuꝫ q̃ oĩa appetũt p se bonũ est. ¶ Credebant aũt sermones pp moꝛis vtutẽ magis q̃ pp ipsos. ¶ Differẽter. n. videbat tẽpatꝰ eẽ nõ vtiqꝫ ſz sic bĩe ꝶ vtitatẽ. ¶ Nõ minꝰ aũt existimabat eẽ manifestũ ecõtrario: tristitiã. n. ꝓm seipm oibus fugiẽdũ esse. similr igit cõtrariuꝫ eligibile.

Eudoxi opinio

Istud est cap^{um} z^{m}: in quo ponit opĩo Eudoxi cũ suis rõnibus: qui posuit delectationẽ eẽ per se ⁊ maxie bonũ. ⁊ cõtinet duas ptes ꝑncipales. In p^{a} ponũtur rõnes Eudoxi: per quas pbauit delectationẽ eẽ bonũ: ⁊ nõ solũ q̃ est bonũ: ſz q̃ est per se ⁊ maxie bonum. In 2ª ibi [Tali vtiqꝫ exñte.] ponunt obuiationes ad rõnes Eudoxi a ponẽtibꝰ delectationẽ nõ esse bonũ nec esse p se bonũ. Prima pars ꝛtinet duas pticulas. In p^{a} ponunt rõnes Eudoxi: per quas pbauit delectationẽ esse bonũ. In 2ª pticula ibi [Maxie aũt eligibile.] ponunt rõnes Eudoxi: per quas pbauit delectationẽ eẽ maxie eligibile ⁊ maximum bonũ. In p^{a} igit pticula ponit opionẽ Eudoxi ponẽtis delectationẽ esse de gẽe bonoꝝ ⁊ duas rõnes opionis: vnam sumptã ex pte delectationis: ⁊ cãm ꝓpter quã sibi credat, ⁊ aliã sumptaꝫ ex pte ꝛru. s. ex pte tristitie. Dicit igit ꝓbꝰ q̃ Eudoxus existimabat delectationẽ eẽ qꝰdã bonũ: ⁊ rõ sua fuit q̃ oĩa tã rõnabilia q̃ irrõnabilia desiderãt ipsaꝫ: ⁊ illud qꝰ apud oĩs est eligibile vĩ ep ꝟiches. i. bonũ: ⁊ maxime potẽs in bonitate: ex quo pôt trahere ad se appetitũ oĩum: sic q̃ oĩa ferant ad idẽ. s. ad delectationẽ. Hoc eniꝫ denuntiat: q̃ delectatio nõ solũ est bonũ: ſz ẽt q̃ est qꝰdã optimũ. Illud tũ manifeste sequit q̃ delectatio est qꝰdaꝫ bonũ: qꝛ vnũqꝰqꝫ querit illud qꝰ est sibi bonũ: sicut cibus est bonus oĩbus aĩalibꝰ: a q̃ bꝰ appetit vt vnũqꝰqꝫ querit delectationẽ. hec est igit rõ Eudoxi. Illud qꝰ ab oiꝰ appetit est bonũ: delectatio ab oĩbus appetit. q̃ ꝛc. [Credebantur aũt sermones.] Narrat cãz pp quã sermones Eudoxi credebãt: ⁊ est cã qꝛ Eudoxus videbat differẽter eẽ tẽperatus: ita q̃ vltra alios videbat hĩe vtutẽ tẽperantie: ⁊ iõ pp excellentiã vtutis magis credebat sermonibꝰ eudoxi q̃ pp efficaciã rõnis. vñ nõ videbat dicere q̃ delectatio est de gẽe bonoꝝ: qꝛ fuit amicꝰ delectationis: sed qꝛ sic est �the rei veritatẽ. Textus quẽ exponit Lincoñ. hꝰ sic. [Differenter videbat eẽ tẽperatus nõ vtiqꝫ: sed sic hĩe ꝶ veritatẽ.] Et istam lr̃am exponit sic. [Temperatus nõ vtiqꝫ videbat.]

videbat.] scilicet ad suuꝫ sermonẽ. Sermo. n. ⁊ actio tẽperati p oĩa ꝛcordant. hec Lincoñ. [Nõ minus aũt existimabat.] 2ª rõ Eudoxi: q̃ accipit ex pte ꝛru est ista. Tristitia que ꝛtiat delectationi est oiꝰ fugiẽda tanq̃ mala. igitur silr ꝛtiũ tristitie. s. delectatio est oiꝰ eligibilis: ⁊ p ꝛñs est bonũ. Hec igit fuit rõ: cuius ꝛtiũ est malũ ipsuꝫ est bonũ: sed ꝛtiuꝫ delectationis. s. tristitia est malum. q̃ ꝛc. vñ dicit ꝓbꝰ q̃ nõ minꝰ existimabat Eudoxus ô lectationẽ eẽ bonã ex pte tristitie q̃ ex pte ipsius delectationis.

¶ Maxime aũt id expetibile eẽ: qꝰ non ob aliud neqꝫ cuiusq̃ expetimꝰ grã. Atqꝫ tale ipsaꝫ eẽ sine ꝓtrouersia voluptatẽ: neminẽ. n. iterrogas cuiꝰ naꝫ grã capiat voluptatẽ, ꝓpterea q̃ p seipsaꝫ expetibilis est ipsa voluptas. Facereqꝫ ipsaꝫ qꝰuis bonũ expetibile magis si illi addat vt iustas opõnes tẽpatasue: ⁊ icremẽta suscipere bonũ ipꝫ seipso. Uĩ aũt hec rõ voluptatẽ ostẽdere bonũ esse: ⁊ nõ magis q̃ aliud bonũ. Oẽ eniꝫ bonũ expetibilis est cũ alio bono: q̃ solum.

¶ Maxime aũt eligibile esse ⁊ qꝰ nõ ꝓpter alterũ: neqꝫ alteriꝰ grã eligimꝰ: tale aũt cõfessuꝫ est esse delectationẽ. Nullũ. n. iterrogare cuiꝰ grã delectat: vt ꝶ seipsaꝫ exñtẽ eligibilẽ delectationẽ. ¶ Appositãqꝫ cuicũqꝫ bonoꝝ eligibiliꝰ facere: puta et qꝰ est iuste agere ⁊ tẽperatũ eẽ augeri vtiqꝫ bonũ ipꝫ sibi ipsis. ¶ Uĩ aũt iste sermo bonoꝝ ipsaꝫ enũtiare: ⁊ nihil magis altero. Oẽ. n. cũ altero bono eligibiliꝰ q̃ solitariũ.

¶ Hec est 2ª pticula ꝑme partis: in qua ponunt due rõnes Eudoxi: p quas pbauit delec^{ncꝫ} eẽ maximũ bonũ ⁊ ponit defectũ rõnis scõe. Rõ ꝑ^{a} est hec. Illud vĩ eẽ maxie eligibile: ⁊ p ꝛñs maximũ bonũ qꝰ est eligibile pp seipm ⁊ nõ pp aliqd aliud nec alteriꝰ grã: ſz delectatio vt oĩs ꝛfitent est eligibilis ⁊ nõ ẽ eligibilis pp aliqd aliõ nec alteriꝰ grã finis. igit delectatio est maxie eligibilis: ⁊ p ꝛñs maximuꝫ bonũ. Maioꝛ appet p hoc q̃ vltimꝰ finis vĩ eẽ maxie eligibilis ⁊ maximũ bonũ: ⁊ illꝰ qꝰ est eligibile nõ pp aliqd aliud est finis vltimꝰ: ⁊ p ꝛñs maxie eligibile. ⁊ minoꝛ declarat q̃ ꝶ q̃ nullus querit ab alio cuiꝰ grã velit delectari: q̃si delectatio sit ꝶ se eligibilis ⁊ nõ grã alicuiꝰ alteriꝰ. Si eni delectatio est eligibilis pp aliquẽ aliũ finem rõnabiliꝶ posset queri ab aliquo cuiꝰ grã vult ô lectari. [Appositãqꝫ cuicũqꝫ bonoꝝ.] 2ª rõ Eudoxi ꝓbãs delec^{ncꝫ} eẽ maximũ bonũ est ista. Illud qꝰ appositũ cuicũqꝫ bonoꝝ facit illud eligibiliꝰ augẽdo bonitatẽ ipsiꝰ vĩ eẽ maximũ bonũ: ſz delectatio apposita cuicũqꝫ bonoꝝ facit illud eligibiliꝰ ⁊ augeꝛ eiꝰ bonitatẽ. q̃ ꝛc. De ista rõne ponit minoꝛ in lr̃a. Nã si delectatio apponat ei qꝰ est iuste agẽ vel tẽperate: tunc augeꝛ eiꝰ bonitatẽ ⁊ facit ipꝫ eligibiliꝰ: eo eni q̃ aliqꝰ delectat in opõne iustitie vel tẽperãtie melioꝛ est q̃ si nõ delectaret in illa. [Uideat aũt.] Sz ista scõa rõ vĩ deficere: qꝛ de quolꝫ bono est hoc vificatũ: q̃ ipꝫ alteri ꝓiunctũ est melius ⁊ eligibiliꝰ q̃ ipm solitariũ p se: nõ tñ pp hoc sequit q̃ qõlibꝫ bonũ sit maximũ bonũ. Ita igit scõa rõ Eudoxi: q̃ ô lectatio apposita cuicũqꝫ bonoꝝ facit illꝰ eligibiliꝰ ꝓcludit q̃ est aliqꝰ bonũ: sed nõ ꝓcludit q̃ est maximũ bonũ.

¶ Tali itaqꝫ rõne ⁊ Plato tollit voluptatẽ sũmuꝫ esse bonũ. Uitã. n. iucũdã cũ prudẽtia dicit expetibiliozez esse q̃ si sit sola. Qꝛ si mistuꝫ est prestabilius: voluptatẽ sũmũ bonũ nõ esse: nullo. n. addito sũmũ bonũ se expetibiliꝰ fieri. Cõstat aũt nec aliud qcq̃ sũmũ esse bonũ: qꝰ cũ eoꝝ aliquo que sũt p se bona expetibilius est tale: cuiꝰ ⁊ nos pticipes sumus: nã tale q̃rit bonũ.

¶ Tali vtiqꝫ exñte rõne: ⁊ pꝰ iterimit: qñ non est delectatio p se bonũ. Eligibilioꝛ est eni esse cũ prudẽtia delectabilẽ vitã q̃ sine: si aũt mistũ meliꝰ: nõ eẽ delectationẽ p se bonũ: nullo. n. apposito ipsi p se bonũ eligibiliꝰ fieri. ¶ Manifestũ aũt qñ neqꝫ aliud p se bonũ vtiqꝫ erit qꝰ cũ aliquo ꝓm seipꝫ bonoꝝ eligibiliꝰ fit. Quid igit est tale: quo nos ⁊ cõicamꝰ: tale eni querit.

¶ Hec est 2ª ps ꝑncipalis huiꝰ capꝰli: in qua ostendit qualr ponẽtes delec^{ncꝫ} nõ eẽ bo^{m} obuiãt rõnibꝰ Eudoxi, pbãtis delec^{ncꝫ} eẽ bo^{m} ⁊ nõ solũ bo^{m}: ſz ⁊ maximuꝫ, ⁊ ꝓtinet duas pticulas. In p^{a} oñdit qualr obuiãt rõnibꝰ ponẽtibꝰ delec^{ncꝫ} esse maximũ bo^{m}. In 2ª pticula ibi [Instãtes aũt.] ostẽdit qualr obuiãt rõnibꝰ Eudoxi, pbãtis delec^{ncꝫ} eẽ bonũ. In p^{a} igit pticula ponit obuiatio pꝰonis ad rõnẽ scõaꝫ Eudoxi ponẽtis delec^{ncꝫ} eẽ qꝰdã optimũ. pꝰonici eniꝫ obuiabãt 2ª rõni Eudoxi q̃ fuit: q̃ delectatio cuicũqꝫ addita facit totũ meliꝰ: iõ ô lectatio ẽ optimũ. Ista ꝓtiã negat pꝰonici: imo ad añs segt oppo^{m} ꝓñis: vt dicebãt. Nã si delectatio addita alteri bono facit totũ magis bo^{m}. igit ô lectatio nõ est optimũ: qꝛ aliqꝰ est bonũ meliꝰ delec^{nc}: vt illꝰ qꝰ resultat ex delec^{nc} ⁊ altero bono cui apponit delectatio. vñ p hanc rõnẽ pbãt q̃ delectatio nõ est optimũ: qꝛ delectatio adiũcta prudẽtie facit totũ meliꝰ q̃ est delectatio p se. igit aliqd est meliꝰ delec^{nc} p se sũpta: ⁊ p ꝛñs ô lectatio nõ est optimũ. Illud. n. qꝰ militũ alteri facit totũ eligibiliꝰ nõ est p se bonũ: nec p ꝛñs maxie bonũ. [Manifestuꝫ aũt q̃ nihil.] Rñsionẽ seu obuiationẽ pꝰonis remouet ꝓbꝰ dicẽs: q̃ si nihil qꝰ additũ alteri facit totũ meliꝰ sit p se bonũ. Nullũ bonũ quo nos cõicamꝰ est p se bo^{m}: ⁊ hec est ꝑ 4ª q̃ pbat sic. Oẽ bonũ veniẽs in cõicatione humane vite additũ alteri bono facit totũ meliꝰ: ⁊ qꝰcũqꝫ veniens in cõicatione vite hũane fit meliꝰ p appositionẽ alteriꝰ. Si igit nullum tale sit p se bonũ sequt q̃ nihil quo nos cõicamꝰ erit per se bonũ: ⁊ sic pz ꝑ que est q̃dã ꝓditionalis: ſz ꝓñs est falsuꝫ. s. q̃ nihil quo nos cõicamꝰ est p se bonũ: qꝛ illꝰ qꝰ querimꝰ est p se bonũ: tota eni pscrutatio hec est ad ingrẽdũ qd est felicitas: que ponit p se bonũ: ſz ꝶ nõ querimꝰ nisi humanũ bonũ. s. bo^{m} quo cõicamꝰ. igit aliqꝰ bonũ quo cõicamꝰ est p se bonũ. ¶ Hic sunt duo notãda. Primũ est q̃ per se bonũ est duplex. qꝰdã ex genꝰ ⁊ qꝰdã in gẽe. Per se bonũ ex genꝰ: est bo^{m} cuiꝰ bonitas nõ dependet ab aliquo alio: ⁊ loquẽdo de isto p se bono: sic solus deꝰ est p se bonus: ⁊ sic est verũ: q̃ nullũ bonũ additũ p se bono facit totũ magis bonũ: qꝛ qꝰcũqꝫ additũ ifinito nõ facit maius. Aliud est p se bonũ in gẽe: ⁊ est illud qꝰ est vltimo ⁊ maxime quesitũ inter bona humana que pñt inesse hoĩ: ⁊ tale bo^{m} est felicitas hoĩs: ⁊ qꝛ felicitas hoĩs est bo^{m} finitũ: iõ addito q̃cũqꝫ alio bono qꝰ nõ includit in felicitate totũ aggregatum ex his. s. ex felicitate ⁊ bono supaddito est magis bonũ q̃ felicitas. vñ bonũ additũ p se bono in gẽe facit totũ melius.

¶ 2ª est nõn^{m} q̃ ꝓmã rõnẽ Eudoxi nõ soluebant pꝰonici: eo q̃ ipsa est valde difficilis ad soluẽdũ. Exquo eniꝫ delectatio p se expetit tanq̃ finis vltimꝰ: qꝛ nõ ꝓtingit querere pp quid aliqꝰ velit delectari: ⁊ delectatio sine quocũqꝫ alio appetit. ⁊ nihil appetit sine delectatione: videt q̃ delectatio sit maxie appetibile: ⁊ p ꝛñs maximũ bonũ. Ista rõ est difficilis ad soluẽdũ: tamen postea dissoluet.

¶ Qui vo negant bonũ id esse qꝰ oĩa appetũt: ii nihil oino dicũt: qꝰ eni vniuersis vĩ: id esse dicimꝰ: qui aũt fidez hãc tollit: nõ valde credibilioꝛa dicet: nam si ea solũ que mẽte carẽt ipsaꝫ appeteret: esset aliqd qꝰ dõ

Sin vo ⁊ ea q̃ prudẽtiã bñt ipsaꝫ affectãt:q fit vt aliqd dicant:fortasse aũt ⁊ in prauis est aliqõ nãle bonũ prestabili⁹ q̃ ipsa p se sunt qõ ꝓpriũ appetit bonũ:nõ vi ẽt ⁊ de ꝓtrario recte dici. Inquit.n.non si dolor sit malũ: voluptatẽ cõtinuo bonũ eẽ. Aduersat.n.⁊ malũ malo:⁊ ambo ei qõ neutrũ est. Atqꝫ hec non male dicunt:nõ tñ vere in iis q̃ sũt dicta. Si.n.ambo eẽnt mala:oporteret ⁊ fugiẽda vtraqꝫ eẽ. Sin neutra neutrũ: aut sil'. Nũc vo illũ qdẽ fugere vt malũ:hanc aũt expetere tanq̃ bonũ vñr. Sic igitur ⁊ opponunt.

¶ Instãtes ãt qõ nõ bonuꝫ qõ oĩa appetũt nihil dicũt. Qõ eni oib⁹ vĩ ꝗ eẽ aim⁹. Interimẽs aũt hãc fidẽ nõ oino credibilioꝫ dicit. Siqdẽ enim q̃ sine intellectu appetũt ipsas. Erat vtiqꝫ aliqd qõ dĩ. Si aũt ⁊ que sapiũt qual'r dicẽt vtiqꝫ aliqd:forte aũt ⁊ in prauis est aliqõ nãle bonũ melius q̃ ꝗ seipsa qõ appetit ꝓpriũ bonũ. ¶ Nõ vĩ aũt neqꝫ de ꝗio bñ dici. Nõ eni aũt si tristitia malũ est delectationẽ bonũ eẽ. Opponit.n. ⁊ malũ malo ⁊ ambo ei qõ neutrũ:hoc aũt nõ male. ¶ Nõ tñ in his q̃ dicta sunt vez dicẽtes. Ambobus.n.entib⁹ malis ⁊ fugiẽda oportuit ambo eẽ. Neutris aũt vel altez vel sil'r. Nunc aũt vñr hãc qdẽ fugiẽtes vt malũ:hãc aũt eligẽtes vt bonũ:sic vtiqꝫ ⁊ opponuntur.

¶ Dec est 2ª pticula scde pris:in qua ostẽdit qual'r plonici obuiabãt duab⁹ rõnib⁹ Eudoxi .pbãtib⁹ delec^ncꝫ eẽ bo^m: quaꝫ p^a est ista:q oẽ illõ est bo^m qõ oĩa appetũt:ſz dele^ncꝫ oĩa appetũt.g ⁊c. Huic rõni obuiabãt plonici iterimentes istã .ppõnẽ:bo^m est qõ oĩa appetũt. Sz istã rñsionẽ rephẽdit Aꝫ.d.q iterimẽtes istã:bo^m est qõ oĩa appetunt/nihil dicũt:⁊ ꝗ hoc arguit .pbs pbãs q oẽ illõ est bonũ qõ oĩa appetũt:⁊ ꝗ loquẽdo de appetitu sequẽte cognitionẽ. Proba.t igit q oẽ illõ est bo^m qõ oẽs hoĩes appetũt:⁊ hec est ꝗ 5ª hui⁹ libri q̃ .pbat sic. Oẽ illõ est bo^m qõ oẽs iudicãt esse bonũ:ſz qõ hoĩes appetũt oẽs hoĩes iudicãt eẽ bonũ:g oẽ illõ est bo^m qõ oẽs hoĩes appetũt. Maior pz:q nõ vĩ pole eẽ q nãle iudiciũ i oib⁹ fallat. Si.n.nõ eẽnt nisi aĩalia bruta ⁊ hoĩes prauĩ fortitã posset sustineri q nõ oẽ illõ est bonũ qõ oĩa bñtia cognitionẽ appetũt. Sz nũc q̃ sunt aliqui sapiẽtes q nõ decipiunt opꝫ q oẽ illõ sit bonũ qõ ipsi iudicant eẽ bonũ. igit opꝫ q maior sit vera. ſ.q oẽ illõ est bo^m qõ oẽs hoĩes iudicãt eẽ bo^m:cũ multi hoĩes i suis iudicijs nõ fallant. vñ plonici nõ dicũt credibilioꝫ q̃ est illõ:bo^m est qõ oĩa appetũt. Et minor rõnis ꝑncipalis appet:q nihil appetit appetitu sequẽte cognitionẽ:nisi qõ appet ⁊ iudicat eẽ bo^m. Delectatio igit q̃ appetit ab oib⁹tã a bonis q̃ a prauis opꝫ q sit bo^m:prauĩ.n.bñt i ipsis aliqõ nãle bonũ qõ est melꝫ q̃ ipsi prauĩ hoĩes ſz q prauĩ q̃ nãl'r appetũt .ppriũ bo^m.vñ in q̃lz est qõdã vinũ q̃ tẽdit in ppriũ bonũ:vt dĩ in 7ᵒ hui⁹ in fine:⁊ ita appet q prauĩ hoĩes appetũt bo^m. [Nõ vĩ aũt.]Alteri rõni Eudoxi q̃ fuit ex ꝗio p quã .pbauit delec^ncꝫ eẽ bo^m obuiãt plonici.d.q non segt̃. tristitia est mala.igit delectatio est bona:q malũ nõ solũ opponit bono:ſz q̃q malũ opponit malo:sicut audacia nõ solũ opponit fortitudini ſz timiditati:⁊ ambo.ſ.bo^m ⁊ malũ opponunt ei qõ neqꝫ est bo^m neqꝫ malũ:q bo^m opponit eĩ qõ nõ est bonũ:⁊ malũ opponit ei qõ nõ est malũ:⁊ ẽt ei qõ est malũ:⁊ i ꝗ plonici nõ male dicũt.ſ.dicẽdo q malũ q̃q opponit malo. [Nõ tñ in his q̃ dicta sunt.]

Ista obuiationẽ plonis remouet .pbs.d.q q̃uis dicat verũ in ꝗ dicit q malũ opponit malo:nõ tñ dicit verũ in pposito q tristitia opponit delectationi sic malũ malo. Et hoc .pbat hic .pbs.ſ.q tristitia nõ opponit delectatiõi:sic maluꝫ malo:⁊ hec est ꝗ 6ª hui⁹ libri:q̃ .pbat sic. Quecũqꝫ opponunt sic malũ malo: vtrũqꝫ illoꝫ est fugiẽdũ vl'r:ſz nõ vtrũqꝫ istoꝫ est vl'r fugiẽdũ loquẽdo de tristitia ⁊ delectatiõe. igit tristitia ⁊ delectatio nõ opponunt sicut duo mala. Maior est manifesta:q̃ q̃cũqꝫ opponunt sic malũ malo vel neutꝫ est fugiẽdũ vel vtrũqꝫ:q̃ simil'r se bñt ad fugã cũ vtrũqꝫ sit malũ. vbi gra.q audacia opponit timiditati. sic malũ malo:iõ vtrũqꝫ illoꝫ tã audacia q̃ timiditas est fugiẽda:⁊ sic pz maior. Et minor appet:q nõ vtrũqꝫ istoꝫ vl'r est fugiạdũ:ſz tristitiã fugiũt oẽs tanq̃ malum ⁊ delec^ncꝫ eligũt tãq̃ bo^m. igit tristitia non opponit delectationi sic malũ malo. ¶ Intelligẽdũ est hic q q̃nq̃ aliqua opponunt sic malũ ⁊ malũ:⁊ illa opponunt sicut extrema inter q̃ est aliqõ mediũ laudabile vt vt⁹ vel aliq̃ passio laudabilis sic pz:audacia ⁊ timiditas opponunt sic duo mala:iõ sunt extrema iter q̃ mediũ est laudabile.ſ.fortitudo: ſz vtrũqꝫ extremoꝫ iter q̃ est mediũ laudabile est fugiendũ vl'r. Nã oĩs audacia ⁊ sil'r oĩs timiditas est fugiạda:⁊ iõ si ꝗlectatio ⁊ tristitia opponerent sicut duo mala sequerẽt q oĩs delectatio esset fugiạda:qõ falsuꝫ est:iõ tristitia nõ opponit delectationi sicut malum malo.

Capitulũ tertiũ

de opionib⁹ ponentiũ delectationẽ nõ esse bo^m:⁊ de defectu rõnũ sic opinãtiũ. Dixerũt eni qdã q vl'r delectatio nõ est bonũ tuꝫ pp ꝗ nõ est q̃litas:tũ pp hoc q suscipit magis ⁊ min⁹:tũ pp hoc q est motio ⁊ gnãtio:tũ pp hoc q q̃daꝫ delectationes sunt turpes ⁊ probrose:que oĩa in hoc caplo cum suis rõnibus reprobantur.

¶ At q neqꝫ si voluptas nõ ẽ q̃litas:pp ꝗ bonũ nõ ẽ: neqꝫ n.opõnes vtutis sũt q̃litates:neqꝫ felicitas ipsa.

Non tñ si non q̃litatũ est delectatio pp hoc neqꝫ bonoꝫ:neqꝫ enim virtutis opõnes q̃litates sũt neqꝫ felicitas.

Istud est

3ᵐ cap^m p̃mi tractat⁹:in quo ponunt opiones ponẽtiũ delectationẽ vl'r nõ eẽ bonã. ⁊ ptinet duas ptes ꝑncipales. In p^a ponunt:⁊ ẽt destruunt rõnes ponẽtiũ delec^ncꝫ nõ eẽ bonũ. In 2ª pte ibi [Manifestare aũt vĩ.]ponit rõnes pbãtes q delectatio nõ est p se bo^m. Pria ps ꝗtinet 4ᵒ pticulas ſz numerũ q̃uor rõnũ destruẽtiũ delectationẽ esse bonũ. 2ª pticula ibi [Dicunt aũt.]3ª ibi [Perfectũq̃z.]4ª ibi [Ad pferẽtes aũt.]In p^a igit pticula ponit p^a rõ cũ eius destructione. Rõ est ista:bonũ est de gne q̃litatis. Nam si quera de aliq̃ q̃le est:puenienter rñdet q est bonũ:ſz delectatio nõ est q̃litas. g delectatio nõ est aliqõ bo^m. Et vĩ q hoc arg^m sit bo^m:q arguit a negõne supioris ad negõnes iferioris. Si eni bo^m ꝗncat sub q̃litate tũc segt̃:delectatio nõ est q̃litas. igit delectatio nõ est bonũ. ¶ Ad istã rõnẽ rñdet .pbs.d.q nõ segt̃. delectatio nõ est q̃litas. g delectatio nõ est bonũ:q opõnes vtutis sũt bone:⁊ ẽt felicitas est bona:⁊ tñ nec opõ vtutis nec felicitas est q̃litas:igit nõ segt̃. delectatio nõ est q̃litas. igit delectatio nõ est bonũ: ⁊ põt hic poni ꝗ.7.ſ.q ad delectationẽ nõ eẽ q̃litatẽ nõ sequit delectationẽ nõ eẽ bonũ:que .pbat p hoc q ad negõnẽ q̃litatis nõ segt negõ boni:qõ pz:q opõnes vtutũ ⁊ ẽt felicitas nõ sunt qualitates:⁊ tñ sunt bone. igit ad negõnẽ q̃litatis nõ segt negatio boni. ¶ Dic dubitat:q vĩ operationes vtutũ sint q̃litates:⁊ ẽt q felicitas sit q̃litas:quia operatio vtutis vel est de gne q̃litatis vel de gne actionis vel passionis:q manifestũ est q non sunt de alio gne:sed operatio

opatio virtutis nõ est de genere actionis vel passionis:qa operatio vtutis ꝓsistit in gete q nõ est ad vlteriorẽ perfectionẽ:sed oẽ qõ est de gne actionis vel passionis ꝓsistit in motu ⁊ in fieri. Nã oĩs actio de gne actionis est in motu ⁊ oĩs motꝫ fundat in actione:vt pz ex 3ᵒ phi^r:⁊ ẽt per auctorẽ sex ꝑncipiorꝫ. igit opõ vtutis nõ est de gne actionis vel passionis:nec felicitas est in gne actionis vel passionis:q oẽ qõ est de gne actionis vel passionis tẽdit ad vlteriorez pfectionẽ:vt pz ex 3ᵒ phi^r:sed felicitas cũ sit finis vltimus in rebus humanis nõ tẽdit ad vlteriorẽ pfectionẽ. igit nõ est de gne actionis vel passionis:ſz in gne q̃litatis. ¶ Itez vĩ q hec ꝑna sit bona:hoc nõ est q̃litas. g hoc nõ est bo^m: q bonũ est ꝓtẽtũ sub q̃litate. pz:q q̃litas est ꝑm quã dicimur q̃les:vt pz ex pdicamẽtis:ſz a bonitate dĩ aliqd q̃le. Si.n.queraꝫ de aliquo q̃le est:cõueniẽter rñdet q est bonũ. g bo^m seu bonitas est q̃litas. ¶ Itẽ vĩ q delectatio sit q̃litas:q delectatio est forma absoluta exñs in gete ⁊ tota sil':vt pz ex isto.10.⁊ delectatio nõ est suba nec quantitas. igit delectatio est q̃litas:cui⁹ ꝗriũ innuit in lra. ¶ Itez a delec^ne dĩ aliqs q̃lis:vt si q̃rat q̃lis est iste:cõueniẽter rñdet q est delectabilis. ¶ Ad ista dubia dõm distinguẽdo qõlz istoꝫ noĩuꝫ de gb⁹ dubitat. Nã ꝗ nomẽ opõ vtutis: ⁊ hoc nomen felicitas:⁊ hoc nomen bonũ:⁊ hoc nomẽ delectatio:qõlz istoꝫ est equocũ. Nã hoc nomen opõ vtutis vno mõ signat pductionẽ pfecte opõnis vtutis que ꝓsistit in gete ⁊ est tota sil'. alio mõ signat pfectã opõnẽ vtutis q̃ ꝓsistit in gete. vñ breuiter opõ vtutis est duplex:quedã de gne actionis q̃ est pductio pfecte opõnis vtutis:⁊ q̃dã est opõ vtutis de gne q̃litatis que est maxima pfectio vtutis. Eodẽ mõ dico q felicitas vno mõ est pductio finis vltimi humanoꝫ actuum:⁊ ista pductio est de gne actionis:⁊ alio mõ est ipse finis vltim⁹:⁊ sic ẽ de gne qualitatis. Sil'r delectatio q̃dã est de gne actionis:vt illa q̃ est pductio delectationis pfecte q ꝓsistit in pfecta opõne vtutis:⁊ quedã est delectatio de gne q̃litatis:vt illa q̃ est tota sil' pficiẽs p fcissimã opõnẽ vtutis. ¶ Iste distõnes patẽt p cõmẽtato rẽ sup 3ᵒ phi^r:q dicẽ q q̃ ma mo:⁊ est de gne termini ad quẽ: iõ motꝫ ⁊ terminꝫ moꝫ bñt idẽ nomẽ:dicẽ eni q ire ad calorẽ est quodãmõ calor. Sil'r est distinguẽdũ de bono q qõdã est bonũ nãle ⁊ quoddã est bonũ morale:bonũ nãle puertit cũ ente:de q dicẽ .pbs p^o b^o q bonũ dĩ eq̃l'r enti. Adhuc bonũ morale, est dup^r:qõdã qõ fozal'r ẽ tale bonũ cuiusmodi sũt vtutes ⁊ opõnes virtutũ:⁊ qõdã est bonũ p attributionẽ ad illõ qõ p se ⁊ formal'r ẽ bonũ: cuiusmodi sũt pductia ⁊ ꝓfuatitia ⁊ augmentaria illi⁹qõ ẽ p se ⁊ fozal'r bonũ:p iã dicta pz ad dubia. ¶ Ad p^m dõz q opõ vtutis pfecta ẽt felicitas q̃ est vltim⁹ finis humanoꝫ actuũ est de gne q̃litatis:vt .pbãt rõnes. ſz opõ vtutis q̃ est pductiua vltie pfectõis vtutis ⁊ ẽt felicitatis nõ ẽ q̃litas:⁊ de tali opõne de gne actiõis ⁊ ẽt ꝗ felicitate q̃ ẽ de gne actiõis loquit ꝗ .pbs:talis.n.opõ ⁊ tal felicitas nõ sũt q̃litates ⁊ tñ sũt bone ꝗ gne moris:q sũt pductiua p se ⁊ fozal'r moris de gne bonoꝫ:⁊ sic pz ad dubia de opõne vtutis ⁊ de felicitate. ¶ Ad aliꝗ qñ dĩ q bonũ ẽ de gne q̃litatis:dico q p se ⁊ fozaliter bonũ i gne moris est q̃litas:⁊ ꝗ ꝓcludit rõ. Accipiẽdo tñ bonũ cõiter vt est puertibile cũ ente sic nõ ẽ i aliq̃ gne:ſz trãscẽdit oẽ gen⁹. Dico ẽt q nõ oẽ bonũ i gne moris est in gne q̃litatis:q illa q̃ sũt pductiua p se bonoꝫ in gne moris sunt bõa in gne moris:⁊ tñ nõ sunt q̃litates: sed sunt de genere actionis. ¶ Ad illud de delectatiõe dico q quedã est delectatio de gne actiõis ⁊ illa nõ est q̃litas:⁊ q̃dam est delectatio de gne q̃litatis:⁊ hoc .pbat rõ.

¶ Dicũt ẽt bonũ qdẽ ipsum definitũ eẽ:voluptatẽ vo indefinitũ:qa suscipit intẽsionẽ remissionẽque. Si igit ex eo qa magis voluptas minusue capit hoc indicant erit idẽ ⁊ circa iustitiã ceteraſqꝫ oĩs virtutes:qb⁹ manifeste dicũt magis minusue tales eos esse qui ipsas habent:nã magis sũt iusti fortesue. Et fit vt ⁊ iuste agat ac tẽperate magis ⁊ minus. Sin in voluptatibus ingunt eẽ videãt ne fortasse nõ dicãt cãm:si voluptatũ alie sint nõ miste alie imiste. Quid aũt .pbibet vt sanitas que definita est magis est atqꝫ minus:sic ⁊ voluptates esse.nõ.n.eadẽ in cũctis est tempatio: nec vna quedã semp est in eodẽ. Sed cũ remittit pmanet vſqꝫ ad aliquẽ terminũ ⁊ differt ex eo qa magis est atqꝫ minus. Tale igit ⁊ in voluptate esse potest.

¶ Dicũt autẽ bonũ qdẽ determinatuꝫ esse. delectationẽ aũt ideterminatũ esse qm̃ recipit magis ⁊ minus. ¶ Siquidẽ igit ex delectari ꝗ iudicãt ⁊ circa iustitiã ⁊ alias virtutes ſz q̃s manifeste aiunt ⁊ magis ⁊ minus tales existere. ꝑm virtutes erit idẽ. iusti enim sunt magis ⁊ fortes. Est aũt iuste agẽ ⁊ tẽpate agẽ magis ⁊ minus. ¶ Si aũt in delectatiõibus ne forte nõ dũt cãs si sũt be qdẽ imiste be aũt miste. qd aũt .pbibet quẽadmodũ sanitas determinata exñs recipit magis ⁊ minus sic ⁊ delectatiõez: nõ eni eadẽ cõmẽsuratio in oib⁹ neqꝫ i eodẽ vna sp ſz remissa pmanet vſqꝫ ad qd ⁊ differt i mag ⁊ min⁹.

¶ Dec ẽ 2ª pticla p^a ptis.in q̃ ponit scda rõ ⁊ eius destructio p quã .pbat q delectatio nõ ẽ bõa nec de gne bonoꝫ. ⁊ ẽ rõ talis. oẽ bonũ ẽ determiatũ:vt dcm ẽ i.7.hui⁹:ſz delectatio nõ ẽ qd õtermiatũ:igit ꝗlectatio nõ ẽ bõa:maior pz:minor .pbat:q qõ suscipit magis ⁊ min⁹ nõ ẽ determinatũ q nõ ꝓsistit i aliq̃ vno certo:ſz delectatio suscipit magis ⁊ min⁹:igit delectatio nõ ẽ aliqd õtermiatũ:nec p ꝓñs bonũ. [Sigdẽ igit.]Ista rõnẽ destruit .pbs .pbãs q nõ cõcludit:⁊ põt ꝗ põi ꝗ.8.ſ.q ad delectationẽ suscipe magis ⁊ min⁹ nõ segt delectationẽ nõ eẽ bonã aut ꝗ gne bonoꝫ: ⁊ ꝗ ꝗ .pbat sic. Secũdũ iustitiã ⁊ ſz alias virtutes ⁊ ſz opõnes vtutũ aliqd dĩ ſz magis ⁊ min⁹:⁊ tñ iustitia ⁊ alie vtutes ⁊ opõnes vtutũ sũt bõe ⁊ ꝗ gne bonoꝫ:g ex ꝗ q aliqd suscipit magis ⁊ min⁹ nõ segt q ñ sit bonũ nec de gne bonoꝫ:igit ad delectationẽ suscipe magis ⁊ min⁹ nõ segt delectationẽ ñ eẽ bonũ. Qz ãt ſz vtutes ⁊ ſz opa vtutũ dicat aliqd ſz magis ⁊ min⁹ pz:nã aliqs dĩ magis iust⁹ q̃ ali⁹ ⁊ aliqs dĩ magis tẽperat⁹ q̃ ali⁹ ⁊ aliqs dĩ magis iuste agẽt q̃ ali⁹:⁊ sic de alys. [Si ãt i delectatiõib⁹.]Cõfirmat hec rõ sic. Qz aut dicũt delectationẽ ſz se suscipe magꝫ ⁊ min⁹ aut dicũt q subiectũ in ꝓcreto dĩ magis ſz delectationẽ ⁊ min⁹:qz ꝓtigit aliquẽ delectari ſz magꝫ ⁊ ſz min⁹. Et si dicãt isto scdo mõ tũc segt q nec iustitia nec vt⁹ nec opõ virtutis erit bona:qz ſz vnũqõqꝫ istoꝫ denotat ſz magis ⁊ min⁹ tale. Si aũt dicã q delectatio nõ ẽ bõa:qz ſz se suscipit magis ⁊ min⁹:istõ vt dicẽ .pbs nõ ẽ veꝫ de oĩ delectatiõe. Nã q̃dã sũt delectatiões pure oino imiste ⁊ tal delectatio ẽ determiata ⁊ nõ suscipit magis ⁊ min⁹. Alia ẽ delectatio mista ⁊ tal delectatio suscipit magis ⁊ min⁹ vſqꝫ ad certũ terminũ:⁊ nihil .pbibꝫ tale ꝗlectationẽ eẽ qd termiatũ ad certũ terminũ:⁊ tñ suscipe magis ⁊ min⁹ sic sanitas exñs õtermiata suscipit magis ⁊ min⁹. Nã ñ ẽ eadẽ cõmẽsuratio i oib⁹ nec i eodẽ ẽ sp eadẽ ꝓmẽsuratio. vñ breuit ñ segt ꝗlectatio suscipit magꝫ ⁊ min⁹:igit nõ ẽ qd õtermiatũ:sic ñ segt sanitas suscipit magꝫ ⁊ min⁹:q̃ sanitas nõ

J Notandū est qd deteriatū. ¶ Nōm est illō qō ḃ dicī Cōmēta. dic. n. sic: vnūqōq ḃ qō ē neq ītēsionē neq remissiōes recipit: puta fortitudo tēperātia ⁊ vnūqōq sciax: in his aūt que fm ipsas dicunt magis ⁊ minus conspicit: hec ille.

¶ Preterea summū qdē bonū pfectū eē: motiōes aūt ⁊ gñatiōes iperfectas esse ponētes voluptatē motionē eē gñationēue oñdere enitunt. Sz nō dicere bñ videtur. nō est. n. mot⁹: oi náq motui, ppria ē celeritas tarditasue: ⁊ si nō p seipm vt motui ipsi⁹ mūdi at ad aliō. At neutrū horū cōpetit voluptati. Fit. n. vt aliqs cito fit cōstitut⁹ in voluptate: quēadmodū ⁊ in ira: vt velociter aūt delectet nō fit: neq ad aliū: sed fit vt velociter ambulet ⁊ accrescat ⁊ oia id gen⁹. Fit igit vt celeriter atq tarde qspiā ad voluptatē mutet. At nō fit vt
K bac ipsa celeriter operetur: idest delectetur.

¶ Perfectūq p se bonū ponētes. motiōes aūt ⁊ gnōnes impfectas delectationē motionez ⁊ gnōnē enūtiare tētāt. Nō bñ aūt vident dicere neq eē motionē. O iuz enim, ppriū eē vī velocitas ⁊ tarditas. ⁊ si nō ḃz seipsum. puta q mūdi ad aliqd. delectationi aūt hoc neutrū existit. delectatū fuisse qdē eni est velociter quēadmodū iratū fuisse. delectari autē nō neq ad altex. ire aūt ⁊ augeri ⁊ oia talia. trāsponere qdē igit in delectationē velociter ⁊ tarde est. O pari aūt ḃz ipsam velociter non est. dico autem delectari.

L ¶ Hec ē 3ª pticula p̄ ptis. in q̄ pōit tertia rō, pbās delectationē nō eē bonū. Posuerūt. n. aliq q delectatio nō est bona: q est motio vel gnō q̄ x neutrū est p se bonū: ⁊ cōtinet hec pticula duas ptes. In p̄ª pbat q delectatio nō est motio. In 2ª ibi. [Et gnō q̄l'r.] pbat q delectatio nō est gnō. In p̄ª igit pte dicit: nō vident bñ dicere delectationē esse motionē: ⁊ hoc pbat. s. q delectatio nō est motio: ⁊ hec est ꝓ. 9. q̄ pbat sic. Ois motio ē velox vel tarda: sz delectatio nō ē velox neq tarda: igit delectatio nō ē motio. ¶ Circa maiorē itelligēdū est ḃz q tāgit i littera q velocitas ⁊ tarditas nō ꝓueniūt motui absolute ḃz seipz sz p respectū ad aliō sicut motio seu mot⁹ diurn⁹ quo reuoluit totū celū dr
Capto de quanto, velox p respectū ad alios mot⁹. Nā vt pz. 6. phī: velox est qō i pauco tpe m'tū trāsit de spatio: tardū aūt qō in multo tpe pax trāsit de spatio: sed multū ⁊ paucū dicunt ad aliqd: vt pz ex li pdicamētox: ⁊ iō dic phs: q oī motiōi vī propriū velocitas ⁊ tarditas: sed nō fm seipz sed ad aliqd
Notandū aliud. ¶ Circa minorez est intelligendū fm phm q pol'e
M est q aliqs velociter peruenīat ad delectationem: ita q ille motus per quez quenitur ad delectationem sit velox: tñ nō dr q aliqs delectet velociter vel tarde sicut aliquis dicitur velociter irasci aut augeri: cuius aliquis possit transponi in delectationez velociter vel tarde: ita q velociter vel tarde peruenīat ad ipsam delectationem: tamen non contingit q aliquis delectetur velociter vel tarde: quia ipsum delectari non est in fieri sed in facto esse.

¶ Hñatio vo quonā fuerit mō: eteni nō ex quouis fieri qbuis: sz ex quo fit: in id dissolui vī. Et cui⁹ gnō eēt qō voluptas: eius eēt corruptio: dolor. Dicūt aūt dolorē qdem indigētiam ei⁹ eē qō est fm nām: voluptatē vo repletionē. Di aūt affect⁹ corpis sūt. Si igit voluptas repletio est qō est fm nāz id ⁊ voluptate afficit. in quo est repletio: corpus ergo capit voluptatē: at non vī.

N Nō est ergo voluptas repletio: sz dū fit repletio voluptate qspiā afficit: ⁊ dū secat dolet. Opinio aūt hec ex doloribus circa alimētū ⁊ voluptatibus orta est. Nā indigentes facti ⁊ antea affecti dolore repletiōe capimus voluptatē. Sz hoc nō circa oēs accidit voluptates. Nā sine dolore sūt ⁊ ipe mathematice voluptates ⁊ q̄ p olfatū ⁊ auditū fiūt ac visuz: ⁊ spēs q̄plures itē ⁊ recordatiōes voluptate afficiūt. Cui⁹ igit he gnōnes erūt: nulli⁹. n rei fuerūt idigētie cuius repletio fuerit.

¶ Et gnō q̄l'r vtiqz erit. Videt. n. ñ ex quocūqz fieri: sed ex quo fit in ḃ dissolui. ⁊ cui⁹ gnō delectatio hui⁹ tristitia corruptio. Et dicūt aūt tristitiā qdē defectū eē ei⁹ qō ḃz nāz. delectationē
O aūt repletionē. he aūt corpales sunt passiones. Si igit ei⁹ qō ḃz nāz repletio delectatio: in quo repletio ḃ vtiqz delectabit: corp⁹ ergo. nō videt aūt. nō est q̄ repletio delectatio: sz facta qdē repletiōe delectabit vtiqz aliqs ⁊ iclusus tristabit. Opinio āt ḃ vī facta eē ex his que circa cibū tristitijs ⁊ delectationib⁹. Indigētes. n. factos ⁊ p̄tristatos delectari repletiōe. ḃ aūt nō circa oēs accidit delectatiōes. sine tristitia. n. sunt mathematice ⁊ que eax que ḃz sensus ⁊ que p olfatū. Sz ⁊ auditiōes ⁊ visiōes. multe aūt ⁊ memorie ⁊ spēs. cuius igit he gñatiōes erunt. nullius eni rei defect⁹ facti sunt cui⁹ fiat vtiqz repletio.

¶ Hec est scōa pars huius particule: in qua declarat q delectatio nō est gñatio: ⁊ ponit ⁊ remouet causaz opinionis ponētis q delectatio est gnō cū dicit. [Opinio aūt.] probat igit p q delectatio nō est gnō: ⁊ hec ē ꝓ. 10. q̄ pbat 2ª, p̄ sic. Nō q̄libet generat ex quolibet sz determinatus ex determinato ⁊ in illō resolut ex quo gñat: sed hoc nō ꝓtigit in delectatione: nō eni est ex determinato in aliud determinat ū: cū nō sit mot⁹ nec sit ad certū ⁊ determinatuz terminū. 2º pbat sic. Si delectatio est gñatio tristitia erit corruptio. ꝓñs est falsū: q si tristitia eēt corruptio: qōcūqz tristaret illō corrūperet qō falsū est. Platonici tñ istā opionē ponētes ꝓcesserūt q tristitia eēt corruptio: dixerūt eni q tristitia est defect⁹ eius qō fit ḃz nām: ex separatiōe eni illius qō nāliter vnit segt dolor ⁊ tristitia: ⁊ dicunt q delectatio est repletio: q cū apponit aliqd alicui qō ei cōuenit fm nām: sequtur delectatio. Sed illud ipobat phs. s. de
P lectationē eē repletionē: vnde pbat q delectatio nō est repletio: ⁊ hec est ꝓ. 11º que pbat sic. Repletio ⁊ subtractio sunt corpales passiones: corpus enim per se replet ⁊ euacuatur: si igit delectatio esset repletio sequeret q delectatio esset per seipsius corporis qō falsum est: q delectatio vel est per seipsius aīe vel cōpositi ex corpe ⁊ aia: sed delectatio non est per se ipsius corpis p̄scindendo aīam: sed repletio est ipsius corporis p̄scindendo aiaz: igit delectatio nō est repletio: sed est qñ qz ꝓñs ad repletionē: facta eniz repletione aliqs delectat sicut facta incisione aliqs dolet ⁊ tristat. [Opinio aūt.] Nā ⁊ origo h⁹ opinionis que ponit delectationē esse repletionē ⁊ tristitiaz subtractionē videt processisse ex delectationibus ⁊ tristitijs que sunt circa cibum: illi eni qui prius fuerūt tristati ꝓpter indigētiam cibi postea delectant in ipsa repletione: sed illud non accidit circa oēs delectationes. Nā quedā delectatiōes inueniuntur in qbus nō est repletio alicuius defectus: delectationes

A tiones eni speculatiue ⁊ delectatiōes in ꝓsideratiōib⁹ mathematicis nō hñt tristitiā oppositā quā ponūt ꝓsistere in defectu: ⁊ ita hō delectatiōes nō sunt repletiones nec sunt ad replēdū aliquos defectus: ⁊ idē est de delectionib⁹ quorundā sensuū: vt olfatus auditus ⁊ visus ⁊ etiā memorie: horū eni oiuz sunt delectatiōes ⁊ nō possunt assignari cui⁹ vel quox gñatiōes sint: qm nō iueniunt aliq defectus p̄cedētes quox fiat repletio p hō delectationes: ⁊ sicut dictū est supius cuius gñatio est delectatio eius corruptio est tristitia: vñ si aliq delectatio inueniat absq defectu tristitie: segt q nō oīs delectatio est repletio: ⁊ pōt ḃ poni scōa rō ad pbandū q delectatio nō est vl'r repletio: q multe sunt delectatiōes q̄ sunt absq defectu: vt pz de delectatōe speculatiua: ⁊ de delectatiōib⁹ ml'tox sensuū: sz nulla repletio est absq defectu p̄cedēte. Pōt etia poni rō ad pbādū q
B nō oīs delectatio est gñatio: q m'te sūt delectatōes vt delectationes p̄dicte q̄ nō sūt alicui⁹ vl' aliq x. gnōnes: igit rc.

¶ Ad eos aūt qui pferūt voluptates eas que sunt obscene ac improbe dicere qspiaz pōt ea que tales afferunt voluptates nō esse iucunda: nō. n. si praue dispositis sunt iucūda: putandū est ⁊ iucūda simpliciter esse nisi illis. Quemadmodū neq salubria aut dulcia aut amara que egrotantibus: aut alba que lippis vident. Vel hoc modo dicat: voluptates expetibiles qdem esse: nō tamē ab illis. Quēadmoduz ⁊ diuitē esse expetibile quidē est: at nō ex patrie proditiōe. Et sanū eē: at non qōcunqz edēdo. Anvoluptates differunt spē: diuerse nāq sunt que ab honestis rebus ⁊ que a turpibus, pdeūt: ⁊ nō fit vt qlēt iusti capiat voluptatē si nō
C sit iust⁹: aut musici si nō sit music⁹: ⁊ i ceteris simili mō.

¶ Ad pferentes aūt, pbrosissimas delectatiōes. ¶ Dicet qs vtiqz: qm non sunt ḃ delectabilia. Nō eni si male dispositis delectabilia hec sunt existimandū ipsa ⁊ delectabilia esse simpl'r. tñ his quemadmodū neq laborantibus sana vel dulcia vel amara neq rursus alba que vident patientib⁹ obthalmiaz. ¶ Vel sic vtiqz dicet: qm delectatiōes qdē eligibiles sūt. nō tñ ab his quēadmodū ⁊ ditari. pdenti aūt nō ⁊ sanū esse nō qōcūqz comedens. ¶ Vel spē differūt delectatiōes. Aliter autē que a bonis ab his que a
D turpibus: ⁊ non est delectari ea que iusti non entem iustum neq ea que musici non entē musicum. similiter autem ⁊ in alijs.

¶ Hec est quarta pticula prime ptis: in qua ponit ⁊ soluit q̄rta rō destruēnū delectationē eē bonū. Platonici eni p ferebāt in mediū q̄sdaz delectatiōes pbrosas: vt delectationes adulterox ⁊ ebrietatū ⁊ huiō: ⁊ ex hoc arguebāt q delectatio vl'r est mala: q huiō delectationes que vident valde vehemētes sūt male ⁊ vitupabiles. [Dicet qs.] Istā rōnē soluit phs tripl'r. p̄º sic: q huiō delectabilia nō sunt simpl'r delectabilia: q nō sunt delectabilia nisi male dispositis: ⁊ nō segt sūt delectabilia male dispositis: igit sūt delectabilia: sicut nō sequit: apparet dulcia vl' amara egrotis: igit sunt vere talia. nec segt: ista sunt sana ifirmis: ideo sūt simpliciter sana: nec sequit. vident alba his q patiunt obthalmiā: igit sunt alba: vñ breuiter nō segt: delectationes pbrose sunt delectationes male dispositis: igit sunt de
Notandū lectatiōes simpl'r. ¶ Intelligēdū ē ḃ q phs p delectabile simpl'r intelligit illud qō est delectabile hoī ḃz rōnē: sed huiō delectabilia turpia nō sunt delectabilia nisi fm sensuz. pcedēdū est tñ q huiō turpia sunt delectabilia ⁊ delectatōes horū sūt delectatiōes. [Vel sic vtiqz dicet.] Scōa rñsio phi est q oēs delectationes sunt bone ⁊ eligibiles: nō tñ gbuscūqz: vñ delectatiōes libidinose bone sunt ⁊ eligibiles: nō tñ gbuscūqz sunt eni eligibiles bestys ⁊ hoi cōiugato ⁊ nō aly: ⁊ illi vel vxore petēte debitū vel spē plis p̄creāde ad dei seruitiū: alys aūt nō ꝓiugatis nō sunt huiō delectatiōes bone neq eligēde. Vñ breuiter hec est solo secūda q huiō delectationes sunt eligibiles nō tamē sunt eligibiles gbiscūqz: ⁊ ponit duo exempla. pmum est: ditari est bonū, nō tñ est bonum q pditor patrie ditetur: quia per diuitias posset magis nocere. ⁊ m exēplū est: cib⁹ sanus bonus est: nō tñ ei q comedit venenū, cib⁹ sanus nō curat nec destruit venenū: sed venenū destruit venenū: leprosus
E qñqz curat p comestionē serpētis. Lincoñ. vī aliter exponere sic: q delectatiōes sunt bone nō tñ a gbuscūqz seu q̄litercūqz acqsite: delectationes eniz sunt bone ⁊ eligibiles fm se: non tñ sunt eligibiles vt sunt acquisite per mala ⁊ opera turpia: ⁊ fm hoc ab his non accipitur pro subiectis l. pro hoibus: sed pro subiectis ad que delectationes sequunt: ⁊ huic opinioni cōcordant exēpla phi fm q Lincoñ. exponit. dicit enim sic textus. Delectationes quedaz eligibiles sunt: non tñ ab his quemadmoduz ditari a licito conquestu eligibile est. pdēti aūt. i. ei qui pdit patriam non est eligbile ditari ex pditione. Sanū esse est eligibile ex cibis nālibus: non aūt est eligibile ex cibis humanarū carnū: hec Lincoñ. [Vel specie differūt.] Tertia obuiatio phi ad hanc rōnē est q delectationes differūt spē. delectationes eni que causant a bonis alic sunt fm speciem a
F delectationib⁹ que causant a turpibus opibus. Passiōes eniz differunt fm obiecta: ⁊ sic ille qui non est iustus non delectat in opōne propria iusti: sicut ille qui non est musicus nō delectat de operatiōe musici ⁊ sic de alys delectationib⁹. Et per hoc pōt solui rō q q̄tuis quedā delectationes sint male ⁊ fugiende: ex hoc non segtur q oēs delectatiōes sint male ⁊ fugiende: q non est idem iudiciū nec eadē rō de oibus delectatiōib⁹ cū delectatiōes differāt spē.

¶ Ostendere aūt vī ⁊ ipse amicus: cū sit ab adulatore diuersus: nō esse voluptatē bonū aut spē voluptates differre. Dic eni ad bonū: ille ad voluptatē cōgredit. Et ille qdē vituperat: hunc aūt laudat vt ad diuersuz cōgredientē: nemo preterea expetet ita viuere: vt mētem habens p vitā pueri ūs ex rebus capiat voluptatem qbus pueri maxie delectant vt putant: aut gaudere turpissimū qd faciēdo nullū vnq̄ suscepturus dolorē: ⁊ q̄ pluribus indulgeremus rebus ēt si nullā voluptatē afferēt. Damus. n. operā vt videamus vt meminerimus: vt sciamus: vt habeamus virtutes. Q si necessario hec sequat voluptas: nihil refert. Expeteremus eni hec ēt si nulla prius ab ipsis ꝓuentura esset voluptas: voluptatē igit neq summū bonū esse: neq expetibilē oēm: ⁊ voluptates nōnullas esse per se expetibiles: spē dīntes: aut ūs a qb⁹ ꝓuēiūt pspicū eē ꝓstat. Ea igit q̄ de voluptate dolorēue dñr satis sūt dicta.

¶ Manifestare aūt videt ⁊ amicus alter ens ab adulatore nō existētē bonū delectationē vel differētes specie. Hic qdē eni ad bonuz colloq vī. hic aūt ad delectationē ⁊ ḃ qdē vituperat. ḃ autem laudat ⁊ nō ad altera colloquētē. ¶ Hul-

lusqz vtiqz eligeret viuere pueri mentē habēs ad vitā delectatus in qbus pueri vt existimant maxime: neqz gaudere faciens qd turpissimorū nequaq̄z debens tristari. ¶ Et circa multa studiū faceremus vtiqz: ⁊ si neqz vnaz inferāt delectatiōez. puta videre: recordari: scire: virtutes habere. Si aūt ex necessitata sequīt his delectatio nihil differt. Eligeremus enī vtiqz ħ ⁊ si nō fieret vtiqz ab his delectatio. Quoniā q̄dē igit neqz per se bonū delectatio: neqz oīs eligibilis manifestū videt esse. ⁊ qm̄ sint quedaz eligibiles ꝯz seipsas differētes specie vel a qb⁹. Que quidem igitur dicuntur de delectatione ⁊ tristitia sufficienter dicta sunt.

¶ Nec est .z^a. ps p̄ncipalis hui⁹ capl'i: in qua ·pb̄s declarat q̄ delectatio nō est p se bonū: ⁊ hec est ꝛcio .12^a. que pbat̄ tripl'r. ·Prio sic. Aliqua ōlectatio est mala ⁊ vitupanda: vt delectatio q̄ est ab adulatore. igit nō est de rōne delectationis q̄ sit bona: ⁊ p ꝯns delectatio nō est p se bo^m. vn̄ vz sic arguere: q̄dā delectatio est mala ⁊ vitupabilis vt delectatio q̄ est ab adulatore: ⁊ q̄dā delectatio est bona ⁊ laudabilis: vt illa que est a collocutiōe cū amico. vn̄ amicus colloquīt cū amico pp bonū ⁊ adulator pp delectationē: ⁊ ita ad altera. hoc est ꝓpter altera colloquunt: ⁊ sic alterū est delectatio ⁊ altez bonū. ⁊ sic delectatio nō ē p se bonū. [Nullus vtiqz.] .z^o. pbat̄ ꝯ sic. Si delectatio eēt p se bona: ſq̄ q̄cūqz alio posito vl' remoto delectatio vehemēs valde eēt eligēda: ſz ħ ꝯns est falsū: igit ⁊ aūs est falsuz. Falsitas ꝯntis declarat̄ dupliciter. p^o p ħ q̄ delectatiōes puerozū vn̄ eē maxie vehemētes. ·pueri enī vehemētissime delectant: ⁊ tū null⁹ eligeret p totā vitā suā hīe mētē pueri: ita q̄ semp delectaret in qb⁹ pueri delectant: igit delectatio valde vehemēs nō est ſp eligēda q̄cūqz alio posito vel remoto: null⁹. n. ſp vellet eē puer: ad hoc q̄ ſp hēret delectationes pueriles. Scō pb' falsitas ꝯntis p aliū exēplū. Null⁹ eligeret ſp gaudere seu delectari faciēdo turpissima p totā vitā: ⁊ si nūquā deberet tristari: igit delectatio nō est eligēda quocūqz alio posito aut remoto: qz posito q̄ opatiōes ad q̄s sequūt delectatiōes sint turpes nō sūt delectatiōes cū talib⁹ opationib⁹ eligēde. [Et circa multa.] Tertio p̄bat̄ ꝯ sic. Sine illo qō ē p se bonū nihil est eligibile. oē. n. eligibile vel est eligibile qz est p se bonū vel pp se bonū ad qō ordinat̄: ſz multa hoies p̄sequunt ⁊ eligūt ⁊ si nulla delectatio ex his sequat̄. igit delectatio nō ē p se bonū. Maior patet de se: ⁊ minoz declarat̄ p exēpla. Nā hoies desiderāt ⁊ eligunt videre/recordari/scire/virtutes hīe: etsi ex his nulla delectatio sequeret̄. Ex p̄dictis est manifestū: q̄ delectatio nō est p se bonū: ⁊ nō oīs delectatio est eligibilis: ⁊ q̄dā delectatiōes sunt eligēde vel eligibiles: ⁊ q̄dā delectationes differunt: ⁊ que a quibus differunt specie.

Capitulum quartum in quo īcipit ingrere qd ⁊ q̄le est delectatio: ad qō inuestigādū dicit eā eē sicut visionē pfectā q̄ est tota simul nō hn̄s ptē ante ptē: ⁊ pp hoc delectatio nō est mot⁹ q̄ est in tpe ⁊ pp aliquē finē. s. pp terminū mot⁹: ⁊ in qualibet pte tp̄is est mot⁹ īpfectus: cui⁹ ēt q̄libet pars differt ſpe ab altera ⁊ a toto: ⁊ ēt in toto tpe i quo fit nō est pfectus nisi forte circularis: delectatiōe existēte toto ꝛ ⁊ pfecto ꝛ ⁊ in ipso nūc in quo nō est motus in qbus manifestū q̄ delectatio nō est motus neqz gnō: deinde q̄ pfecta delectatio est cū virtus apprehēsiua pfecta apprehēdit actu p̄ziū apprehēsibile pfectū: ⁊ pfectissima cū virt⁹ pfectissima vt intellectiua suū apprehēsibile apprehēdit pfectissimū. Iterū delectatio pficit opationē: sed nō sicut sensibile sensum: nec pficit opationē sicut habit⁹: ſz vt supueniēs finis: vt iuuenibus pulchritudo: sed semper est in operatione sensus vel intellectus non impedita.

¶ Sed qdnā aut q̄le sit magis patebit si sermonē paulo altius repetem⁹. Visio. n. quouis in tpe pfecta est: nihil. n. ipsi deest: qō postea factū ſpēs ipsius pficiet. Tali persimilis est ⁊ ipsa voluptas: est. n. quoddā totum: nulloqz in tēpore voluptatē quispiam accipiet: cuius ſpēs si maiore tpe fiat: perficietur.

Quid autē est vel quale quid manifestius fiet vtiqz a p̄ncipio resumētib⁹. videt enī visio qdē ꝯm quodcūqz tēpus perfecta esse: nō enī est indigens nullo qō in posterius factū perficiat ipsi⁹ speciem. Tale aūt videtur ⁊ delectatio: totū quidem enim est: ⁊ ꝯm nullum tempus accipiet aliquis vtiqz delectationem: cuius in plus tempus perfecte perficietur species.

Istud est quartū capitulū p̄mi tractatus in quo incipit ingrere. qd ⁊ q̄le est delectatio: et cōtinet istud capitulū q̄tuoz ptes principales. In p̄^o manifestat que est mēsura in q̄ fit delectatio. In secūda ibi [Propter qō neqz motus.] cōcludit q̄ delectatio nec est motus neqz gnō. In tertia ibi [Sensus aūt oīs.] ostendit nām delectatiōis: hoc est qd est delectatio. In q̄rta ibi [Usquequo aūt sensibile.] determinat de qbusdā ꝓprietatib⁹ delectationis. ·Pria pars est narratiua: in qua ·pb̄s narrat q̄ sicut visio est pfecta in quolibet instāti tēporis i quo res videt: ita q̄ tota visio pfecta ꝯm se totā est in quolibet instāti: ⁊ nō est vna ps visionis i vna pte tēporis ⁊ alia pars in alia parte tēporis: ſz tota visio est in toto tēpore ⁊ in qualibet pte tēporis: eodē mō est de delectatione. s. q̄ est īpa tota pfecta in quolibet instāti tēporis in quo delectatio bz esse ⁊ nō est vna ps delectatiōis in vna parte temporis ⁊ alia ps in alia: sed īpa tota est in toto tēpore: ⁊ in q̄libet parte: ⁊ in quolibet nunc tēporis in quo delectatio durat: ⁊ hoc intelligit cū dicit. delectatio est quemadmodū totū sed simpliciter cōpletū ⁊ pfectū in primo instāti tēporis in quo delectatio bz esse: ⁊ ꝯm nullū tēpus accipiet qs vtiqz delectationē cuius in plus tēpus. i. delectationis pfecte pficietur species delectatiōis. i. nō potest accipi aliquod tempus in quo fit delectatio qō regrat amplius tēpus ad speciē delectationis pficiēdā sicut contingit in his quozū gnatio est in tēpore: ⁊ i illis est accipere aliquod tempus gnationis qō regrit maius tēpus ad hoc q̄ tota generatio pficiat ⁊ species gnati pficiatur ut patet in generatiōe domus. Ad hoc enī q̄ species domus pficiatur: requiritur plus de tēpore q̄ est tēpus in quo fit fundamentū vel paries. ¶ Intelligēda sunt ħ duo: primū q̄ visio respectu eiusdē obti eodē mō dispositi medio etiā exīte eodē mō dispositio est tota simul ⁊ nō est vna pars ante aliā: ſz tota visio per totū tēpus in quo fit visio manet eadē nūero: ⁊ ꝓseruat ab obiecto p̄sente fit imago que apparet in speculo gelcēte speculo ꝓseruat eadē numero per p̄sentiaz obiecti gelcētis ⁊ vniformiter se habētis in cōparatione ad speculū in toto tēpore. Aliqua tamē cōtingit visio que nō est tota simul ⁊ hēt ptē ante ptē: vt si res mota coza oculis videat ptibus: ita q̄ vna pars aū aliā ꝓtinue videat illa tota visio nō est

tota simul: sed vna ps est ante aliā: sicut vna pars obiecti cōtinue vt ante aliā. ¶ Scō̄o est ītelligēdū q̄ nō oīs delectatio est tota sil' sed solū illa delectatio est tota sil'. que est in opōne exīte tota sil'. vn̄ qz delectatio ꝓsequīt opōnē ⁊ est in ipsa subiectiue: iō opz q̄ delectatio que est in opōne successiua hēat vnā ptē ante aliā sicut opō quaz cōsequīt habet vnam partem ante aliam.

¶ Quocirca nec mot⁹ est: in tpe. n. est oīs motus ⁊ alicui⁹ ēt finis: vt edificatio tūc erit pfecta: cū id fecerit qō affectat in toto tpe aut in hoc: in ptibus aūt tp̄is oēs sunt īperfecte ⁊ a tota ⁊ iter sese diuerse specie sūt. Cōpositio nāq̄z lapidū diuersa ē ab erectiōe colūne: ⁊ e rursus a tēpli affectiōe: ⁊ tēpli qdē est pfecta: nullius. n. ad propositū īdiget rei. Fundamētoꝛ aūt ⁊ laquearīū īperfecta. Est. n. vtraqz ps. Differunt igit speciē: ⁊ fieri nō pōt vt quouis in tpe motus specie pfect⁹ accipiat nisi in toto. Similiter res sese hz ⁊ in ambulatione ⁊ motionibus ceteris. Nā si latio motus est quo qdē ex ħ ad hoc itur: ⁊ h⁹ dīe volatio ambulatio saltatio ⁊ talia motiōes sunt qb⁹ ex hoc in hoc similiter itur. Nō solū aūt in his res sese hēt: sed in ipsa ēt ambulatiōe: termini nāq̄z nō sunt ītē stadio toto atqz in pte: ⁊ in alia atqz alia parte: neqz īdē est pertransire lineā hanc ⁊ illam: nō solū eni lineā: sed ēt in loco collocatā ptransit. Atqz hec ⁊ illa in diuersis sunt locis. Sed exacte qdē de motu alīs in locis est dictuz. Videt aūt nō in oī tpe eē pfect⁹. Sz multi sunt īperfecti specieqz diuersi: siqdē ipsi termini speciei sūt effectores. At voluptatis ſpēs quouis in tpe est pfecta. Patet igit voluptatē ⁊ motū diuersa eē: ⁊ voluptatē ex iis esse que tota sunt ⁊ pfecta. Id ⁊ ex eo ita eē cōstat: qa moueri qdē in nō tēpore nihil pōt: voluptate autē affici pōt. Qō. n. īn ipso nūc est: totū est quoddā. Ex his aūt patet nō bene dici voluptatez motuz esse vel gnōnē: nō. n. oīuz hec dicunt ſz partibiliū ⁊ nō totum: neqz. n. visionis: neqz pūcti: neqz vnitatis est generatio: neqz quicq̄z horum est motus vel generatio. Quare neqz voluptas: est enī quoddā totū.

¶ Propter qō neqz mot⁹ est. in tēpore enī oīs mot⁹ ⁊ finis alicui⁹: puta edificatiua pfecta cū faciat qō appetit. vel in oī tēpore vtiqz vl' hoc: in ptib⁹ aūt tēporis oēs īperfecte ⁊ altera ſpē ⁊ a tota ⁊ ab iuicē. lapidū. n. cōpositio altera a colūne virgatiōe. ⁊ ħ a tēplificatōe. ⁊ tēpli qdē pfecta. Nullo enī idigēs ad ꝓpositū: fundamētī aūt ⁊ trisculpti īperfecta. ptis. n. vtraqz. specie igit differūt ⁊ nō est in quocūqz tēpore accipe motū pfectū specie: ſz siqdez in oī. ¶ Sil'r aūt ⁊ in ambulatiōe ⁊ reliqs. Si eni est latio mot⁹ vn̄ quo ⁊ ħ differre ꝯz ſpēs volat⁹: ambulatio: saltatio: ⁊ talia. Nō solū aūt sic: ſz in īpa ambulatiōe. h. n. vn̄ quo nō īdē in stadio ⁊ i pte ⁊ i altera ⁊ in altera pte. neqz ptrāsire lineā hāc ⁊ illā nō solū aūt lineā ptrāsit: ſz in loco exīte. in altero āt ħ ab illa. p certitudinē qdē igit de motu in alīs dictuz est. Ar aūt nō in oī tēpore pfectus eē ſz multi īpfecti ⁊ differētes specie. siqdē qō vn̄ quo specificū. delectatiōis aūt i quocūqz tēpore pfecta ſpēs. Mānifestū igit q̄ ⁊ altere erūt ab inuicez: ⁊ totoꝛ aliqd ⁊ pfectoꝛ delectatio.

¶ Videbit aūt vtiqz ħ ⁊ ex nō ꝓtingē moueri nō in tēpore: delectari aūt. Qō in ipo nūc totū aliqd. ¶ Ex his aūt manifestū: ⁊ qm̄ nō bn̄ dicūt motū ⁊ gn̄ationē eē delectationē. Nō enīz oīuz ħ dicūt: ſz ptibiliū ⁊ nō totoꝛ. Neqz enīz visionis est gn̄atio neqz puncti neqz vnitatis neqz horum nihil motus: neqz vtiqz delectationis: totum enim quoddam.

¶ Nec est .z^a. ps p̄ncipalis huius capl'i: in qua ·pb̄s ꝓcludit ex p̄dictis ꝓnē. 9. ⁊. 10. hui⁹ libri supi⁹ positas ⁊ pbatas. s. q̄ delectatio nec est mot⁹ neqz gnō: ⁊ pp hoc nō pono istam ꝓnē in numerū cū alys a p̄cedētib⁹ destinctā. pbat̄ hec ꝯ dupl'r. ·Prio sic. Oīs motus ⁊ oīs gn̄atio. s. successiua est in tēpore: ⁊ est bn̄s finē aliquē. s. terminū vel formā ad quaz ordinat̄: ſz delectatio nō est in tēpore. igit delectatio nec est mot⁹ nec gnō. Minoz hui⁹ rōnis pz ex p̄cedētib⁹: ⁊ circa delec^ncz maioris multū īsistit. nā p̄ declarat maiorē in motu gnōnis ·declat̄ declatiōe exēplari sic. Ars edificatiua pficit opus qō artifex itēdit in aliquo toto ⁊ determiato tēpore. Artifex enī facit domū in aliq̄ toto tēpore: ⁊ ptes dom⁹ facit in ptib⁹ illius tēporis: ⁊ oēs gnōnes q̄ fiūt in ptib⁹ illi⁹ tēporis sūt īpfecte qz sunt pp vlteriorē pfectionē: vt pp formā dom⁹: ⁊ ille gnōnes pticulares differūt ſpē a tota gnōne cōpleta ⁊ ēt ab iuicē: qō verū est ō gnōnib⁹ ptialib⁹ terminatis ad terminos diuersos ꝯm spēm. vbi gra. gnō fundamēti differt ſpē a gnōne parietis ⁊ a gnōne tecti: ⁊ q̄libz istaꝛ gnō nū differt ſpē a gnōne toti⁹ domus: qz termini istaꝛ gnōnū differūt ſpē. ⁊ ponit ·pb̄s exēpla in ꝓstructiōe tēpli: in qua apparet q̄ gnō toti⁹ tēpli sit i aliquo tēpore: ⁊ gnōnes ptiū fiūt in ptibus illi⁹ tēporis ⁊ sunt īperfecte: ⁊ gnōnes ptiū illaꝛ differūt iter se specifice: ⁊ ēt a gnōne toti⁹. exēpla patēt in textu. ¶ Intelligēdū est q̄ ptes motus cōtinui aut gnōnis ꝓtinue nō differūt iter se specifice nec a toto cui⁹ sunt ptes: qm̄ q̄ differūt ſpē nō ꝓtinuant̄ ad iuicē: cū nō hēant idē vltimū: vt patet ex gnto pb̄ir: mot⁹ tū ꝯcpbe⁹. i. cōposit⁹ ex ptibus ꝓtiguatis ad iuicē: sil'r mot⁹ bn̄s solā vnitatē aggregationis cōponit ex ptib⁹ differētibus inter se specifice: ⁊ ēt a toto de gnōne habēte solā vnitatē aggregatiōis ħ ·pb̄s logī cū dicit. generatio est ꝓstructio vnius dom⁹ vel tēpli: verūtā nō oēs ptes talis gnōnis differūt ſpē: qz aliqua ps illi⁹ totius gnōnis est mot⁹ ꝓtinuus ⁊ ptes mot⁹ ꝓtinui nō differūt ſpē. Sz oēs ptes ꝯz ſpēs talis mot⁹ aggregati differūt ſpē: ⁊ voco illas ptes dīntes ꝯz ſpēz: que terminant̄ ad termīos differētes ꝯz ſpēs. [Sil'r aūt ⁊ in ambulatiōe.] Declarat maiorē ēt in motu localis: ⁊ dicit q̄ illud qō dictū est de gnōne. s. q̄ oīs gnātio est in tēpore vt esse verū in ambulatione ⁊ in oib⁹ alys motib⁹ localibus. Manifestum. n. est q̄ latio. i. motus localis est mot⁹ vn̄ quo. i. a termino ad terminū: ⁊ sic opz q̄ mot⁹ diuersificet ſpe ꝯz diuersitatem terminoꝛ. Sunt. n. diuerse ſpēs motus localis: vt ambulatio volatio saltatio: volatio cōtingit auibus: ambulatio aīalibus gressibilibus: ⁊ saltatio competit qbusdaz animalibus vt locustis ⁊ alīs h⁹ huiusmodi motus differunt ꝯm diuersitatem p̄ncipiozuz mouentiū. Aīe enī que sunt p̄n^a istoꝛ motuū differūt ſpē. nō eni est eadē aīa ꝯz ſpēz aīalis gressibilis ⁊ aīalis volatilis: nec soluz hoc mō diuersificant̄ ſpēs mot⁹ localis. s. ꝯm

I diuersitatē ꝑncipioꝝ mouentiū: ſz in vna dictaꝝ ſpēꝝ ſūt diuerſe ſpēs vtputa: in ambulatione eni ſunt diuerſe ſpēs. Motus.n. quo gs ambulat ſtadiū: ⁊ motꝰ quo gs ambulat ptē ſtadij: nō ſūt oīno idē: qz termini nō ſūt idē oīno: ⁊ eodē mō eſt de motibꝰ in gbꝰ ꝑtranſitur hec ꝑs ſtadij ⁊ illa vel hec ꝑs linee ⁊ illa: quāuis enim oēs iſte linee recte ſint eiuſdē ſpēi: tñ qz linea nō ꝑtranſitur: niſi vt in loco exñs ſi loca ſint diuerſaꝝ ſpēꝝ opz q̃ motꝰ localis ēt ſint diuerſa: tū ſpēꝝ. Sz qz in alys magis ꝑ certitudinē dictum eſt de motu ſufficiāt ꝶ dixiſſe ad ꝓſens. ſ. q̃ motꝰ nō eſt pfectꝰ in oī tēpore: ſed multi ſunt motꝰ iperfecti differētes ſpe in diuerſis ꝑtibꝰ tpis ex eo q̃ vñ ⁊ quo. i. termini motꝰ ſpecificant motū: ⁊ ita motꝰ differūt ſpe ſz diuerſitatē ſpecificaz terminoꝝ: ⁊ ita appet maior. ſ. q̃ oīs motꝰ ⁊ oīs gnō eſt in tēpore: ita q̃ vna ꝑs eſt in vna ꝑte tēporis ⁊ alia ꝑs in alia:
K ⁊ ſic declarata maiore ſubiūgit minorez. ſ. q̃ ſpēs delectationis eſt pfecta in quocūqz tēpore: qz eſt tota ſil' ſz ſe totā durās ꝑ tp̃s. ¶ Dubitaſ ꝶ: qz ꝓbs vī dicere q̃ motꝰ quo ꝑtranſitur tota linea ⁊ motꝰ q̃ ꝑtrāſiſ ꝑs linee differūt ſpe ⁊ motꝰ gbꝰ ꝑtranſiſ hec ꝑs linee ⁊ illa differūt ſpe: ſz illud nō vī eē verꝝ: qz cū ifinite ſint ꝑtes linee ſequiſ q̃ infinite eſſent ꝑtes illiꝰ motꝰ ſz ſpēz differētes ꝑ quā tota linea ꝑtrāſiſ: ⁊ eadē rōne oīs motꝰ localis rectꝰ cōponereſ ex ifinitis ꝑtibꝰ differētibꝰ ſz ſpēm: ⁊ ꝑ ꝓñs nullus motꝰ localis rectus foret vnꝰ ꝓtinuus: qm̃ motꝰ diuerſi ſz ſpēz nō pñt ꝓtinuari ad iuicē: vt ꝑz ex. 8. phiſ. Et iſtud bñt ꝓcedē illi q̃ dicūt q̃ foꝛale in loco eſt reſpectꝰ ad ꝓtinēs ⁊ ad centruz ⁊ ad polos īmobiles. Nā ꝓm ipſos oīa loca inter q̃ pōt eſſe motꝰ localis rectꝰ differūt: qz bñt reſpectū ad celū ⁊ ad centrū ⁊ ad polos diuerſos ſz ſpēz. Sed ſine dubio illō nō eſt verū: qz ꝓm ꝶ nullus motꝰ localis rectꝰ eſſet ꝓtinuꝰ qđ eſt
L ꝓtra ꝓbm. vñ magis dicerē q̃ oīa loca ſunt eiuſdem ſpēi ſpecialiſſime accipiēdo locū ꝑ vltimo corꝑis ꝓtinentis: qz ſic eſt ſupficies: ⁊ ꝑbabile eſt dicē q̃ oēs ſupficies ſūt eiuſdē ſpēi ſpecialiſſime: de ꝶ diffuſꝰ dixi ſup 4.m phiſ. ¶ Dico igiſ q̃ Aꝝ. nō intēdit ꝶ dicē abſolute q̃ motꝰ qbus trāſitur linea ⁊ ꝑs linee differūt ſpe: ſed dicit ꝶ cū conditione ſic q̃ ſi vñ quo.] hoc eſt ſi termini motꝰ q̃ ꝑtranſiſ tota linea differūt ſpe ab [vñ quo.] hoc eſt a terminis motꝰ quo ꝑtranſiſ ꝑs linee: tūc motꝰ gbꝰ ꝑtrāſiſ tota linea ⁊ ꝑs linee differūt ſz ſpez ⁊ hec cōditionalis ꝓbi eſt nēcia: ſz añs eſt ꝓpoſe. [Uidebiſ aūt vtiqz ꝶ.] zᵒ ꝓbat ꝗ ꝓbi. ſ. q̃ delectatio nec eſt motꝰ nec gnō ſic. Nihil ꝓtingit moueri in nō tēpore: vt ꝑz ex 6ᵒ phiſ: ſed ꝓtingit delectari in nō tēpore. g̃ delectatio nō eſt gnō. [Ex his aūt manifeſtū.] Ex iā dictis ꝓcludit ꝑncipale itētū. ſ. q̃ delectatio nec eſt motꝰ nec generatio. Nā rō motꝰ ⁊ gnātionis non pōt attribui cuicūqz
M ſed ſolū diuiſibili q̃ nō eſt totū ſil' nec ꝶz totū cōplemētū ſuum ſil': nec eſt gnō viſionis ſicut nec puncti, nec vnitatis. Nec eni nō gnānt ſed cōſequunt gnōnē quorūdā alioꝝz: nec eſt motꝰ boꝝ. ſ. viſionis ſic nec pūcti nec vnitatis: neqz eſt motꝰ aut gnō delectationis: qz delectatio eſt qđā totū nō ꝶs ꝑtē ante ꝑtē. ¶ Dubitaſ ꝶ. Dicit eni ꝓbs: q̃ motꝰ ⁊ gnō ſūt ꝑtibiliū ⁊ nō totoꝝ. Iſta enim vñr repugnare: qz oē ꝑtibile ꝶz ꝑtes: ⁊ oē ꝶs ꝑtes eſt totū. igiſ oē ꝑtibile eſt qđā totū: igiſ ſi motꝰ ⁊ gnō ſunt ꝑtibiliū: ſequiſ q̃ ſint totorū. ¶ Dōm q̃ aliqd dr̄ totū duplr'. ſ. aut abſolute: qz habz ꝑtes: aut qz ꝶz ꝑtes ſil' exñtes: ⁊ tale totū vocaſ totū totalitate ſimultatis. Sil' partibile dr̄ duplr'. aut abſolute: qz ꝶz ꝑtē ⁊ ꝑtē: aut qz ꝶz ꝑtē añ ꝑtē in ifinitū: ita q̃ ſue ꝑtes nec ſunt nec eſſe pñt ſil': ⁊ hec partibilitas accipiſ ſz diuiſionē tēporis: vñ tā totū q̃ ꝑtibile accipiſ duplr'. ſ. large ⁊ ſtricte. Accipiēdo hec duo large: ſic idē ſunt totum ⁊ ꝑtibile: ⁊ ſic vtrūqz idē eſt q̃ ꝶs ꝑtes. Sz ſumēdo iſta duo ſtricte: ſic ꝑtibile idē eſt q̃ ꝶs ꝑtē añ ꝑtē in ifinitū: ⁊ totū idez eſt q̃ ꝶs oēs ꝑtes ſil'. Dico igiſ q̃ ꝓbs in ꝓposito accipit totuz ⁊ ꝑtibile ſtricte: ⁊ ſic nō ſūt idē ſz magis ſūt opposita. nam ꝑtibile idē eſt q̃ ꝶs ꝑtē añ ꝑtē ꝑm diuiſionē ꝑtis: ⁊ totuz idē eſt q̃ ꝶs ꝑtes ſil' nō vnā ꝑtē añ aliā: vñ nec delectatio nec viſio eſt ꝑtibilis idē eſt ꝶs ꝑtē añ ꝑtē: ſz vtraqz eſt qđam totū. i. habens omnes partes ſimul.

¶ At vō ſenſus oīs ad ſenſibile eſt opatio q̃dā: pfecta aūt eius q̃ ꝶs eſt diſpoſitꝰ ad id qđ eſt pulcherrimum eoꝝ q̃ ipſi ſubīciunt: tale.n. maxie vī eſſe opatio ipſa pfecta: atqz nihil interſit ſiue ipſe ſiue id in quo eſt ipſe opari dicaſ. In oī quoqz genere ſtabiliſſima eſt eius operatio qđ optime diſpoſitum ad id qđ eſt ꝓſtabiliſſimum eoꝝ que ipſi obīciuntur.

¶ Senſus aūt oīs ad ſenſibile opantis pfecte ⁊ ꝶs diſpoſiti ad pulcherrimū ſub ſenſu iacētū. Tale.n. maxie eē vī pfecta opō. Ipſuz aūt dicē opari vel in quo eſt nihil differat ꝑm vnūqđqz optima eſt operatio optime diſpoſiti ad potentiſſimū eorum que ſub ipſam.

¶ Nec eſt zᵃ ꝑs ꝑncipalis huiꝰ capl'i: in qua oſtēdit nāz delectationis oſtēdēdo qd eſt delectatio. ⁊ cōtinet tres ꝑticulas. In ꝑᵃ narrādo oſtēdit que eſt opō pfecta vtutis cognoſcētis vt ſenſus aut intell's. In zᵃ ibi [Nec aūt vtiqz.] oſtēdit q̃ delectatio eſt pfectio opōnis. In zᵃ ibi [Perficit aūt opōnē.] oſtēdit qual'r delectatio pficit opōnē. In ꝑᵃ igitur ꝑticula narrat q̃ cuiuſlz ſenſus eſt operatio alicuiꝰ operātis in reſpectu ad ſenſibile qđ eſt obm illiꝰ ſenſus: opō ſenſus eſt ſenſatio ꝓprꝛ obiecti: ⁊ iō ad ꝶ q̃ opō ſenſus ſit pfecta regrit optima diſpō ex ꝑte vtriuſqz. ſ. ſenſus ⁊ obiecti: ⁊ iō ſubdit q̃ ſenſus tūc pfecte opaſ qñ eſt opō [ſenſus ꝶs diſpoſiti ad aliqd pulcherrimū ſub ſenſu iacentiū.] id eſt ꝓuenientiſſimuz eoꝝ q̃ a ſenſu ꝑcipiunt. Nec.n. maxie vī eſſe pfecta opō ſenſus q̃ ꝓcedit a ſenſu ꝶs diſpoſito in opōne ad ꝓueniētiſſimū obm ſenſus: ⁊ ſiue ſenſus opereſ ſiue aīal ꝑ ſenſuz nō eſt cura ad ꝓſens. Sz illō manifeſtuz eſt q̃ circa vnūqđqz optima operatio eſt opantis optime diſpoſiti per reſpectū ad illud qđ eſt potiſſimum inter ea que ſubiacent virtuti talis operantis.

¶ Nec aūt pfectiſſima eſt ⁊ iucundiſſima. In oī nāqz ſenſu voluptas eſt ⁊ in mēte ſil' mō cōtemplationeue. Jucūdiſſima aūt eſt ea q̃ eſt pfectiſſima: perfectiſſima aūt eſt ea q̃ eſt eius qđ ꝶs ſeſe habenſ ad id qđ eſt ſtudioſiſſimū eorum que cadunt ſub ipſam.

¶ Nec aūt vtiqz pfectiſſima ⁊ delectabiliſſima: ſz oēm eni ſenſuz eſt delectatio. Sil' aūt ⁊ intellectū ⁊ ſpeculationē. Delectabiliſſima autē pfectiſſima. Perfectiſſima aūt que ꝶs habētis ad ſtudioſiſſimum eoꝝ que ſub ipſam.

¶ Nec eſt zᵃ ꝑticula ſcde ꝑtis: in qua oſtēdit q̃ delectatio eſt pfectio operationis: ⁊ hec eſt ꝛclo 13ᵃ huiꝰ libri q̃ ꝓbat ſic. Illō qđ ieſt opōni inq̃tū eſt pfecta eſt pfectio opōnis: ſed delectatio ineſt opōni inq̃tū eſt pfecta. igiſ delectatio eſt pfectio opōnis. Maior ꝑz: qz opō nō eſt pfecta foꝛal'r niſi ꝑ ſuā pfectionē. ⁊ minor declaraſ in lra ſic. Operatio pfecta eſt delectabilis: ⁊ quāto eſt magis pfecta tanto eſt magis delectabilis: ⁊ opō pfectiſſima eſt ꝺlectabiliſſima: vbicūqz eniz in aliquo cognoſcente inueniſ opō perfecta ibi inueniſ opō delectabilis: qđ paret tā in ſenſu q̃ in intellectu. Eſt.n. ꝺlectatio nō ſolū ſz tactū ⁊ guſtū ſz ſz oēz ſenſuz: ⁊ nō ſolū ē ꝺlectatio ſz ſenſū: ſz ēt ſz itell'z. ſ. ſz ſpecula-

tionē intell's inq̃tū ſpeculaſ aliqđ pfectuz ens ꝑ certitudinē cuiuſlz vtutis cognoſcētis: opō pfecta eſt opō illiꝰ vtutis bñ diſpoſite in cōpōne ad obm pfectum illius vtutis: ⁊ opō pfectiſſima eſt vtutis cognoſcētis optime diſpoſite in cōpōne ad obm cōueniētiſſimū illiꝰ vtutis: ⁊ inter hō operationes ſenſus ⁊ itell's illa opō que eſt pfectiſſima eſt delectabiliſſima: ⁊ opō pfectiſſima ſenſus vel intell's eſt illa opatio q̃ eſt ſenſus vel intell's bene diſpoſiti in cōpōne ad optimū eorū que ſubiacent ſenſui vel intellectui. Et ſic ꝑz q̃ opatio inq̃tū eſt perfecta eſt delectabilis: ⁊ ſic delectatio ineſt opōni inq̃tum eſt perfecta.

¶ Voluptas aūt pficit opōnē. Atqz nō eodē mō voluptas pficit, ac ſenſibile ⁊ ſenſus: ſi ſint ſtudioſa: quēadmodū neqz ſanitas medicuſue ſil' cāe ſunt vt q̃ſpiā valeat. In vnoquoqz aūt ſenſu voluptatē fieri ꝓſtat. Dicimꝰ.n. viſiones ac auditiones voluptatē afferre. Cōſtat aūt ⁊ maxie tū cū ſenſus eſt ꝓſtātiſſimus: ⁊ circa tale operaſ. Atqz cū talia ſūt ipſuz ſenſibile ⁊ id qđ ſentit erit ſemp voluptas ſi eſt qđ agat ⁊ qđ patiaſ. Perficit aūt opōnē voluptas nō vt bitus: ſz vt pullulans qđā finis: pinde atqz pulchꝛitudo ī iis q̃ vigēt etate.

¶ Perficit aūt opōnē delectatio. Nō ꝑm eūdez aūt modū ⁊ delectatio pficit ⁊ ſenſibile ⁊ ſenſus ſtudioſa entia: quēadmodū neqz ſanitas ⁊ medicus ſil' cā eſt eius qđ eſt ſanari. ¶ Scōm vnūquēqz aūt ſenſuz: qm̃ fit delectatio manifeſtū: aimꝰ eni viſiones ⁊ auditiōes eē delectabiles: manifeſtū aūt ⁊ qm̃ maxie cum ⁊ ſenſus ſit potētiſſimꝰ ⁊ ad tale opeſ. Talibꝰ aūt entibꝰ ⁊ ſenſibili ⁊ ſenſato: ſemp erit delectatio exñte faciente qđē ⁊ patiēte. ¶ Perficit aūt opōnē delectatio nō ſicut habitus qui ieſt: ſz vt ſuperueniēs qđā finis velut inuenibꝰ pulchꝛitudo.

¶ Nec eſt zᵃ ꝑticula tertie ꝑtis: in qua viſo q̃ delectatio eſt pfectio opōnis oſtēdit qual'r delectatio pficit opōnē: ⁊ intēdit dicē q̃ delectatio pficit opōnē non ſicut cā effectiua opōnis: ſz ſicut foꝛa pficit illud cuiꝰ eſt foꝛa. Dicit.n. q̃ delectatio pficit opōnē ſenſus nō ſicut ſenſibile pficit ſenſuz: qz ſenſibile pficit ſenſuz effectiue: ſz delectatio pficit ſenſū formal'r. Oīa.n. ꝶ. ſ. tam ſenſibile q̃ delectatio ſunt bona ⁊ bonitatē opōni tribuētia: ſz al'r ⁊ al'r: qz ſenſibile eſt perfectio ſenſus vel opōnis ſenſus effectiue: ⁊ ꝺlectatio eſt pfectio opōnis ſenſus foꝛal'r: ſic medicꝰ: ⁊ ēt ſanitas ſūt cā eiꝰ qđ eſt ſanari ꝶ eſt huiꝰ qđ eſt ſanū eē: ſed diuerſimode: qz medicꝰ eſt cā effectiua huiꝰ qđ eſt ſanū eſſe ⁊ ſanitas eſt cā foꝛalis huiꝰ qđ eſt eē ſanū. [Scōm vnūquēqz aūt ſenſuz.] Qz aūt ſz vnūquēqz ſenſuz eſt delectatio ſic dictū eſt ꝑus manifeſtū eſt. Dicimꝰ.n. viſiōes ⁊ auditiones eē ꝺlectabiles ⁊ maxie cū ſenſus ſit potētiſſimꝰ ⁊ opeſ ad tale obz qđ eſt cōueniētiſſimū ſui: ⁊ ſemp manebit ꝺlectatio in opōne ſenſus dū ſenſibile ⁊ aīal bñs ſenſuz remanēt ī tali diſpōne: ſicut ꝑz in alys. Nā q̃diu manet eadē diſpō faciētis ⁊ patientis neēe eſt q̃ ꝑmaneat idē effectus. [Perficit autē delectatio.] Quia dictū eſt q̃ delectatio pficit opōnē ſicut foꝛa: poſſet aliqs credē q̃ ꝺlectatio eēt de eſſentia opōnis ꝓſtituēs ipſaz in eē. Id remouet ꝓbs oſtēdēs qual'r delectatio pficit opōnē tanq̃ foꝛa: ⁊ intēdit dicē q̃ delectatio pficit opōnē tanq̃ foꝛa accītalis: pfectio eni foꝛalis eſt zᵃ q̃dā intrinſeca q̃ ꝓſtituit eſſentiā rei. Alia eſt foꝛa q̃ ſupuenit rei ꝓſtitute in ſua ſpe vel nā: ⁊ talis pfectio foꝛalis opōnis eſt delectatio. Dicit igiſ ꝓbs q̃ delectatio pficit opō-

nē nō vt bitꝰ q̃ ineſt. i. nō ſic foꝛa itrās eēntiā rei ſz vt q̃dā finis ſupueniēs. i. ſic q̃dā pfectio accītalis ſupueniēs opōni ineſſe ꝓſtitute: ⁊ ponit exēplū dicēs: q̃ delectatio pficit opōnē ſicut pulchꝛitudo ſupueniēs iuuenibꝰ: pulchꝛitudo eni aduenit iuuētuti nō ſicut aliqd exñs de eēntia iuuētutis: ſz tanq̃ q̃daz foꝛa accītalis: ⁊ ita delectatio eſt pfectio foꝛalis accītalis opōnis. Ex his pōt accipi vna deſcriptio ꝺlectatiōis q̃ eſt iſta. Delectatio eſt pfectio foꝛalis opōnis vtutis coḡſcētis extrinſec ſupueniēs ⁊ nō in eſſe ꝓſtituēs. Deſcriptō delectationis.

¶ Atqz quouſqz iſz ſenſibile vel itelligibile ⁊ id qđ diſcernit vel cotēplaſ tale ſit q̃le eſſe opz: erit in opōne voluptas. Nā cū ſint ſimilia iſz paſſiuū atqz actuū ⁊ inter ſeſe modū bñt eūdē idē ſemp nā fieri ſolet. Qđo igiſ nemo ꝓtinue voluptatē capit. An defatigaſ. Oia humana nequeūt cōtinue opari: neqz voluptas igitur ꝓtinue fit: ſequ'.n. opōnē. Nonnulle aūt res cū noue ſūt delectant: ſz poſtea nō ſil' pp hec ipſa. Prio nāqz inuitaſ mens: ⁊ circa illas opaſ intēſe quēadmodū operanſ viſu q̃ inſpiciunt: deinde nō fit talis ipſa opō: ſed neglectior. Quapp ⁊ voluptas extenuaſ ac offuſcaſ.

¶ Aſquequo aūt ſenſibile vel itelligibile ſit q̃le opz puta vtiqz ⁊ diſcernēs vel ſpeculās: erit in opōne delectatio: ſi lib' eni entib' ⁊ ad inuicem ſz eūdē modū bñtib' ⁊ paſſiuo ⁊ factiuo idem aptū natū eſt fieri. ¶ Qual'r igiſ ꝓtinue nullus delectaſ vel laborat: oīa.n. bñtia corꝑa non pñt ꝓtinue opari: nō fit ergo neqz delectatio: ſequtur eniz opōnē. ¶ Quedā aūt delectāt noua entia. Posterius aūt nō ſil' pp hoc: qz primū qđē.n. ꝑ deſiderta iclinata eſt mēs: ⁊ itēſe circa eadem operatur quēadmodum ꝑm viſuz aſpicientes. Postea autē nō fit talis operatio ſed neglecta: ꝓpter qđ ⁊ delectatio obſcuratur.

¶ Nec eſt 4ᵃ ꝑs ꝑncipalis huiꝰ capl'i: in qua determiat de cāis q̃rūdā ꝓprietatū ꝺlectatiōis. ⁊ ꝓtinet duas ꝑticulas. In ꝑᵃ deteriat de durabilitate delectatiōis. In zᵃ ibi [Appetere aūt.] determiat de appetibilitate delectationis. In ꝑᵃ ꝑticula ſoluit tres q̃nes. Prima eſt q̃diu dz delectatio durare. Scōa eſt q̃re delectatio nō pōt eē cōtinua. Tertia eſt q̃re noua magis delectāt q̃ ſueta. ꝑmo igiſ determiat iſtā q̃nē. ſ. q̃diu dz delectatio ꝑdurare ⁊ iſtā q̃nē ſoluit q̃ tādiu durat delectatio q̃diu obz vtutis cognitiue: ⁊ ipſa vtus cognitiua manent in eadē debita diſpōne: ⁊ hec eſt ꝗ 14ᵃ huiꝰ libri. vñ dicit ꝓbs q̃ tādiu erit delectatio in opatione q̃diu ex vna ꝑte obm ſenſibile vel itelligibile eſt in debita diſpōne ⁊ ex altera ꝑte ipz opans qđ eſt diſcernēs ꝑ ſenſuz vel ſpeculās ꝑ itellectū remanēt in eadē diſpōne. vñ ꝓbat ꝛclo ſic. Actiuo ⁊ paſſiuo manētib' ī eadē diſpōne ⁊ in eadē bitudīe ad inuicē manet idē effectꝰ: ſz obm ⁊ vtus cognitiua ſūt cāe actiue ⁊ paſſiue delectatiōis. igiſ tādiu durat ꝺlectatio q̃diu obz vtutis cognitiue: ⁊ ipſa vtus cognitiua remanet in eadē diſpōne ⁊ in ꝓbita diſpōne ad agendū ⁊ patiēdū. [Qual'r igiſ cōtinue.] Scōa qđ eſt: q̃re eſt q̃ nullus ꝓtinue delectaſ: hoc eſt: q̃ eſt cā q̃ delectatio nō pōt eē ſemp ꝓtinua. hec qđ ſoluiſ ex iā dictis. ſ. q̃ nullus bō pōt ꝓtinue delectari: ⁊ hec eſt ꝗ 15ᵃ q̃ ꝓbat ſic. Nullus bō pōt ꝓtinue opari ⁊ delectatio nō fit ſine operatione vt dictuz eſt ſupra. igitur nullus homo poteſt continue delectari. Cauſa igiſ huius q̃ nullus homo poteſt continue delectari eſt: qz nullus bō pōt ꝓtinue opari: ⁊ ꝺlectatio nō

14ᵃ ꝛclo huiꝰ. x. li.

15ᵃ ꝛclo huiꝰ. x. li.

fit sine opōne. igit rē. ¶ Intelligēdū est q̄ oia q̄ hūt corpora sensibilia nō pōt cōtinue opari: pp hoc q̄ eorū corpora in opando fatiganť: in hūtib⁹ enī corp⁹ passibile corp⁹ aliquāl̄r deseruit opōni: vel īmediate sicut pz in opōne sensitiua p organū corporeū ⁊ exteriorez: vel mediatē sicut pz in opōne intellectiua in qua hō vtit opōnib⁹ sensibilibus q̄ fiunt p organa corpea. ¶ Sz dubitať ex quo opō in q̄ cōsistit felicitas de qua ꝓbs hic logť est q̄litas permanēs nō ꝓsistēs in motu. Uideť q̄ i tali opōne nō est labor nec fatigatio: ⁊ per ꝓnīs hō pōt ꝓtinue opari tali opōne que est q̄litas in qua nō est labor. ¶ Dōm q̄ cuius talis opatio sit q̄litas permanēs: tū semp indiget aliquo ꝓseruante qō q̄dē ꝓseruās est opō de genere actionis q̄ est opō organorū sensitiuorū: ⁊ in tali opōne de genere actionis est labor ⁊ fatigatio: ⁊ pp hoc non pōt aliqs hō ꝓtinue opari opōne que est de gīe qualitatis: qz illa opatio ꝓtinue depēdet ab opōne de gīe actionis q̄ nō est sine labore. ¶ Quedā autez delectāt noua. ¶ Tertia qō est q̄re q̄dā que sunt noua multū delectant ⁊ postea nō delectāt. Hui⁹ cām assignat ꝓbs dicēs: q̄ hoc accidit: qz in ꝓncipio q̄ sunt noua mens inclinať studiose ad hō pp desideriū ⁊ admirationē: ⁊ intense vehemēter circa hō mens opať: ⁊ ad opōnē sequť delectatio vehemēs: sicut pz de illis q̄ studiose accipiūt aliqd qō ꝓus nō viderūt pp admirationē. Postea aūt qñ ꝓsueti fūt videre nō fit talis opō: vt ita attēte videanť: sed fit negligēs opō pp qō delectatio obscurať. i. minꝰ sentiť: hec igit est cā q̄re noua magis delectant: qz noua faciunt attente ⁊ vehemēter opari ⁊ magis q̄ cōsueta ⁊ ad opōnē sequitur delectatio: ideō noua magis delectant q̄ cōsueta.

Hōrādus

Sublim

Solutio.

¶ Dutauerit aūt q̄spiā oēs iō voluptatez appetere: qz viuere ēt oēs affectāt. Uita vō q̄dā est opō. Atqz circa ea qlz ⁊ iis opať q̄ ⁊ maxie amat: vt musicus qdem auditu circa cantus: auidus vō discēdi mēte circa res cōtēplandas. Eodē mō ⁊ singuli ceterorū. Voluptas aūt pficit opōnes: ⁊ ipz ēt viuere qō appetūt. Cū rōne igit ⁊ voluptatē affectāt: pficit. n. ipz viuere vniuscuiusqz qō expetibile est. Querere vō vtrū ob voluptatē viuere expetam⁹: an voluptatē ob vitā: missuz in presentia faciam⁹. Cōiuncta. n. hec eē vīr ⁊ nō suscipe separationē: nā ⁊ sine operatione voluptas nō fit: ⁊ oēz operationem perficit ipsa voluptas.

¶ Appetere āt ōlectationē existimabit qs vtiqz oēs: qm̄ ⁊ viuere oēs appetūt: vita aūt opatio q̄dā est: ⁊ vnusqsqz circa h̄ ⁊ in his opať que ⁊ maxie diligit: puta music⁹ qdē auditu circa melodias. Amator aūt disciplinę mēte circa theoremata: sic aūt ⁊ reliquorū vnusqsqz. Delectatio aūt pficit opōnes: ⁊ viuere aūt qō appetūt: rōnabilr igit ⁊ delectationē appetunt: pficit. n. vnicuiqz eligibile ens. ¶ Utrū aūt pp delectationē viuē eligim⁹ vel pp viuē delectationē dimittať in p̄senti: ꝓiūgi qdē. n. h̄ vīr ⁊ sepōnē nō recipe: sine opōne enīz nō fit delectatio.

¶ Hec est 2ª ꝑticula 4.ᵉ ꝑtis ꝓncipalis: in qua ꝓbs determinat de appetibilitate delectationis in q̄ mouet ⁊ soluit duas qōnes. Prīa est q̄re oēs hoies appetūt delectationes: ⁊ hec est solo q̄ oēs hoies appetunt delectationes: qz oēs hoies appetūt viuere: ⁊ vita est q̄dam opatio ⁊ delectatio perficit opōnē: ⁊ ꝑpter h̄ oēs hoies appetūt delectationē: qz omnes hoies appetūt viuere cui⁹ pfectio est delectatio: vnusqsqz enī maxie opať circa illa que maxie diligit ⁊ maxime circa illa insistit. Sicut music⁹ maxie insistit ad audiēdā melodiā ⁊ ille q̄ est amator sapiēte maxie insistit vt speculeť mēte theoremata. i. speculationes vītatis. vñ cuz delectatio pficiat opōnē ꝓnīs est vt pficiat ipz viuē qō oēs appetūt: ⁊ ita rōnabile est q̄ oēs hoies appetāt delectationē ex eo q̄ pficit viuere qō est oīb⁹ eligibile. ¶ Utrū autez pp delectationē. ¶ Scōa qō quā soluit in scōa ꝑticula ortť ex solone qōnis īmediate pcedētis in qua dr: q̄ oēs hoies appetūt delectationē. ⁊ silr q̄ oēs hoies appetūt viuē. Est igit qō. vtrū oēs hoies appetūt vitā pp delectationez vel ecōuerso delectationē pp vitā. Istā dubitationē nō soluit hic sz dicit eā esse dimittēdā ad pnīs. Soluet aūt ista dubitatio in tractatu sequēti: q̄ est de felicitate: ⁊ hic dicit q̄ ista duo, s. vita ⁊ delectatio cōiungunť ad inuicem: ita q̄ nullo mō separanť: nō enī fit delectatio sine opōne: nec pōt esse pfecta opatio sine delectatiōe vt dictū est supr⁹. ¶ Intelligendū q̄ opō est appetibilis magis q̄ delectatio: qz delectatio est ges appetit⁹ in re delectāte siue in opōne: ⁊ nullus appetit getē in aliquo nisi existimet illud eē cōueniēs: ⁊ iō opatio que delectat sicut qōdā cōueniēs vī p ꝓus appetibilis q̄ delectatio: ⁊ ita delectatio appetit p opōnem magis q̄ ep̄. Finis enim vltim⁹ hoīs est opō: ⁊ iō q̄cqd hō rōnabilr appetit vel est opō vel pp opōnē que est vltim⁹ finis. ¶ Hic occurrit vnū dubiū sup h̄ qō. ꝓbs dicit q̄ vita ⁊ delectatio sunt inseparabilia: illud nō vī vez. qz aut accipit vitā p actu pmo. ⁊ certū est q̄ illa vita que est actus pmus pōt esse sine delectatione: vt pz in somno qñ sola potētia vegetatiua opať que in opando nō delectať. Aut accipit vitā p actu scōo. s. p opōne vite vel p opōne sensus vel intellꝰ: ⁊ adhuc talis vita pōt esse sine delectatione: qz pōt eē in tāta tristitia ez tacitū q̄ in opōne nullius alterꝰ sensus: nec ēt intellꝰ manebit delectatio. Tristitia. n. vehemēs nō solū corrūpit delec^{ne} sibi ꝓtrariā: sz ēt q̄dālz aliā ꝓtingentē vt dicit ꝓbs. 7. huius. ¶ Dōz q̄ ōlectatio nūq̄ est sine actu scōo sensus vel itellꝰ: nec pōt esse opō pfecta cōueniēs sensui vel intellectui sine delectatione. Dico igit q̄ ꝓbs in ꝓposito accipit vitā p actu scōo pfecto ꝓueniente ⁊ saluante illud cuius est. Illa autez operatio que est cū sūma tristitia nō saluat sed magis corrumpit.

Capitulū quintū

de diuersitate delectationū: differūt enīz ꝑm diuersitatē operū ⁊ ez bonitatē ⁊ malitiā: ez puritatē ⁊ īpuritatez: ⁊ ēt differūt ex pte suboz ⁊ ex pte opōnū differūt. Nā opōnū differētiū ꝓpe sūt delectatiōes q̄ eas pficiūt dūntes ꝓpe: qō pz ex eo q̄ delectatiōes coopanť opōnib⁹ q̄s pficiunt. Et hoc pz ex hoc q̄ opōnes coaugenť delectationib⁹ ⁊ coaugētia sunt auctis ꝓprīa: ⁊ ex eo q̄ delectationes vno tēpore ꝓpediūt ⁊ corrūpūt delectationes in alys opibus factas: ex hoc q̄ ꝓprie delectationes cōfirmāt opōnes ⁊ diuturniores ⁊ meliores eas faciūt alienis delectationib⁹ efficiētib⁹ ⁊ fere vt ꝓprie tristitie corrūpētib⁹: ⁊ sicut opōnes differūt bono ⁊ ꝓrauo eligibili ⁊ fugiēdo ⁊ neutro: sic necesse est delectationes eis ꝓpriatas differre: ⁊ sicut sensus differūt ab inuicē ⁊ ab itellectu ⁊ itellꝰ speculatiuus a practico sic differūt q̄ in eis sunt delectationes: ⁊ q̄ diuersoz suboz ꝓpe vt hoies ⁊ asini sunt delectatiōes ꝓpe differētes ⁊ eorūdē ꝓpe sunt eedē delectationes ꝓpe: sz nō oīb⁹ hoīb⁹ qui tū sunt idē ꝓpe sint eadē delectabilia: qō accidit ex hominū corruptione: in hoīe enīz incorrupto ⁊ virtuoso est delectabile qō ez vitatē est delectabile. Delectabilia autem ꝑm vitatē non sunt corruptis delectabilia: sed que talibus apparent delectabilia: vera autem delectatio hominis est in ꝓprīa operatione hoīs que est felicitas.

¶ Unde ⁊ specie voluptates differūt: nā ea q̄ sunt diuersa ꝓpe a diuersis pfici putam⁹. Sic. n. sunt ⁊ ea que a nā ⁊ ea que ab arte pficiunť: vt aialia arbores: picture: statua: domus: vas: ⁊ silia. Silr igit ⁊ opōnes differentes ꝓpe a differētib⁹ ꝓpe pficiunť: opones autē mētis ab opōnib⁹ sensus: ⁊ be rursus iter sese differūt ꝓpe: igit ⁊ voluptates q̄ ipsas pficiunt.

Cap. 5ᵐ tract. 1. lib. ethi. ꝓbs ca.

Nde videnť ⁊ ꝓpe differre: altera enī ꝓpe sub alteris existimam⁹ pfici. Sic enīz videnť ⁊ nālia ⁊ que ab arte: puta aialia ⁊ arbores ⁊ picture ⁊ imagines ⁊ domus ⁊ vas: silr aūt opōnes differētes ꝓpe a differētibus specie pfici. Differūt aūt que mentis ab his que sensus: ⁊ be ipse ꝑm ꝓpēm ⁊ pficientes itaqz ⁊ delectationes.

Quinti. c. tract. di. in 4ᵒ ꝑ ꝓ ꝓ fin.

Istud est 5ᵐ capl'm primi tractatus in quo determinat de dīa delectationū: siue de speciebus delectationū. ⁊ ponet 4.ᵒʳ ꝑtes ꝓncipales. In ꝓ^{a} determiat de diuersitate specifica delectationū accepta a diuersitate opōnū. In 2ª ꝑte ibi[differētib⁹ aūt opōnib⁹.] determiat de diuersitate delectationū ez bonitatē ⁊ malitiā. In 3ª ꝑte ibi[Differt aūt visus.] determinat de diuersitate delectationū ꝑm puritatē ⁊ īpuritatē. In 4ª ꝑte ibi[Uideť autez eē vniuscuiusqz.] determinat de diuersitate delectationū accepta a diuersitate subiectoz. Prīa ꝑs cōtinet duas ꝑticulas. In ꝓ^{a} intēdit ꝓbs ꝓbare q̄ opōnū differētiū ꝓpe sunt delectatiōes differētes ꝓpe. In 2ª ibi[Appebit.] remouet qōdā du^{m}. In ꝓ^{a} igit ꝓbat q̄ opōnū differētiū ꝓpe sūt delectatiōes differētes ꝓpe: ⁊ hec est 2ª ꝑclo 16ª huius libri q̄ ꝓbat duplr. Prio sic. Perfectibiliū diuersoz ꝓpe sūt pfectiones diuerse ꝓpe: sed opōnes sūt pfectibiles p delec^{ne} ut visuz est in capl'o pcedēti vbi dcm est q̄ delectatio est pfectio opōnis. igit opōnū differētiū ꝓpe sunt ōlectatiōes differētes ꝓpe. Minor isti⁹ rōnis pz ex pcedētib⁹. ⁊ maior declarať declaratiōe exēplari tā in nālib⁹ q̄ in artificialibus. In nālib⁹ enī est ita q̄ pfectibiliū diuersoz ꝓpe sunt pfectiōes differētes ꝓpe. Nā pfectio aialiū est alia ez ꝓpez a pfectione arboz: pfectio enī aialis cōsistit in ꝓspicacitate sensus ⁊ pfectio arboz ꝓsistit in earuz fecunditate: ⁊ ita in nālib⁹ pfectibiliū diuersoz ꝓpe sunt pfectiones differētes ꝓpe. Idē appet in artificialib⁹. nā alia est pfectio pcturarū ⁊ alia imaginū: perfectio. n. picturaz ꝓsistit in distinctione colorū delectabiliū: ⁊ pfectio imaginis ꝓsistit in pfecta rep̄sentatione rei cuius est imago. Silr alia est pfectio domus ⁊ alia vasis: perfectio enī dom⁹ ꝓsistit in ꝑtegēdo a tēpestatibus ⁊ alys nociuis: ⁊ pfectio vasis ꝓsistit in hoc qō est hū capaz rei ad quā ordinať: ⁊ sic pz q̄ pfectibiliuz differētiū ꝓpe sūt pfectiōes differētes ꝓpe: ⁊ sic opōnū differētiū ꝓpe opz eē delectatiōes differētes ꝓpe. Manifestū enī est q̄ opōnes mētis. i. itellꝰ differūt ꝓpe ab opōnibus sensus: ⁊ opōnes sensuū differūt ꝓpe ez diuersitatē specificam ꝓprīoz oboz ⁊ potētiaz q̄ sunt p̄n^{a} opōnū.

¶ Hoc aūt ⁊ ex eo patebit qz vnaqueqz voluptas est ei ꝓprīa opōni quā pficit: ꝓprīa enīz voluptas auget opōnē. Qui nāqz cū voluptate opanť singula magis discernūt atqz exacti⁹ comprehēdūt: veluti geometre sunt q̄ geometrica gaudēt ꝓtēplatiōe: magisqz intelligūt singula. Silr ⁊ q̄ musicā amāt: ⁊ q̄ ediū extruēdaz delectanť arte: ceterorūqz singuli oēs in ope pficiunt ꝓprīo hoc ipso se oblectātes. Voluptates igit augēt opōnes. At ea q̄ augēt ꝓpa sūt. Que vō diuersis ꝓpe ꝓprīa sunt ⁊ ipsa diuersa ꝓpe sūt. Preterea magis hoc ex eo videbit ita esse: qz voluptates q̄ a diuersis sunt ipediūt actiones. Qui nāqz fistulis delectanť nequeūt mētē sermōib⁹ adhibere si quēpiā audierint modulātē magis modulādi gaudētes arte q̄ opōne presenti. Voluptas igit ea q̄ a modulādi facultate pdit: opōnē que est circa sermones corrupit. Hoc idē ⁊ in ceteris vsu venit: cū circa duo sil'q̄spiā opať. Opō nāqz iucūdior alterā excludit: ⁊ si multū voluptate pcellat magis extrudit: atqz adeo vt neqz opeť per illā. Quocirca cū vehemēter aliq̄ re gaudem⁹ nō valde aliud agimus ⁊ alia facimus cū paz nobis alia placent: vt ⁊ in spectaculis q̄ bellaria edūt id maxie faciūt: cum viles sunt q̄ cōtēdūt. Cū igit ꝓprīa qdem voluptas exactas operationes reddat ⁊ diuturniores ac meliores efficiat: aliene vō extenuēt atqz corrūpant. Constat ipsas inter sese vehemēter distare. Aliene nāqz voluptates id fere qō ꝓprīj dolores efficiūt. Etenī ꝓprīj dolores opōnes ipsas corrūpūt: vt si huic scribere: illi rōnem subducere iniucūdū est atqz molestū: hic nō scribit: ille rōne nō subducit: qppe dolorē cū afferat opō. Circa igit opōnes cōtrariū a ꝓprīis voluptatib⁹ accidit ⁊ doloribus. Atqz voluptates doloresue ꝓprīj sunt qui in opōne p seipsam fiunt. Alienas vō voluptates silr qd ei facere diximus qō ipsi dolores efficiunt. Corrūpunt enim ⁊ si nō similiter operationes.

¶ Apparebit aūt vtiqz h̄ ⁊ ex eo qō approprīari ōlectationū vnāquāqz opōni quā pficit. Coauget enīz opōnē ꝓprīa delectatio. Magis enī singula iudicāt ⁊ certi⁹ exqrūt cū delectatione opantes: puta geometrici fiūt gaudentes eo qō est geometrizare: ⁊ itelligūt singla magis. Silr aūt ⁊ amātes musicā ⁊ amātes edificatiuam ⁊ alioz singuli augmētant ad ꝓprīū opus gaudētes ipso coaugēt aūt delectationes. ¶ Coaugētia aūt ꝓprīa: alteris aūt ꝓpe ⁊ ꝓprīa altera ꝓpe.

¶ Adhuc autez magis hoc vtiqz appebit ex eo qō est ab alteris delectationes ipeditiuas opōnibus eē. Amātes enī fistulas nō pnt sermonibus attēdere si audiāt fistulātē: magis gaudentes fistulatiua q̄ pnti opōne. Scōz fistulatiuā igit delectatio eamqz circa sermonē opōnē corrūpit. Silr aūt hoc ⁊ in alijs accidit: cū silr circa duo openť: delectabilior enī alterā expellit ⁊ si multū differat ez ōlectationē magis: vt neqz opeť ꝑm alterā pp qō gaudētes quocūqz vehemēter nō opamur altez ⁊ alia facim⁹ alijs qete placētes: puta ⁊ in theatris legumina comedētes cū prauī agonizātes sint tūc maxie ipz operanť. ¶ Quia aūt qdē ꝓprīa ōlectatio ꝓfirmat opōnes ⁊ diuturniores ⁊ meliores facit: aliene aūt officiūt manifestū q̄ multū distant. ¶ Fere enī aliene delectationes faciūt qō ꝓprie tristitie. Corrūpūt. n. opōnes ꝓprie tristitie: puta si huic scribere in delectabile ⁊ triste ⁊ rōcinari:

3 hic qdē nō scribit: hic ēt nō rōcinat: tristi exīte opōne. Accidit itaqz circa opōnes ꝗtū a delectationib⁹ z tristitijs ppriis: ppria aūt sunt que in opōne ꝓm seipm fiunt. Aliene aūt opōnes dicte sunt qm̄ primuz qō tristitie faciunt. Corrūpunt enim tm̄ non similiter.

¶ Hec est 2ª pticula p̄me ptis: in q̄ remouet qōdā dū⁹: nō eni vī eē vl'r vel ꝗ pfectibiliū differētiū spe sint pfectiones dīntes spe: qz eadē pfectio ꝗz spēz pōt eē pfectio cōis pfectibiliū spe differētiū: sic ꝗz de albedine q̄ est pfectio cōis nitis z cygni: z ita maior ꝓbi nō vī vl'r eē vā. Istud remouet ꝓbs īrēdēs oñdē ꝗ delectatio est pfectio ppria opōnis z nō est pfectio cōis: z de pfectiōe ppria est maior vl'r vera. Nā oīuz pfectibiliū diuersoz spe sūt ppie pfectiones differētes spe. Oz aūt delectatio est pfectio ppria opōnis ꝓbat ꝓbs: z hec est ꝓclo 17ª q̄ ꝓbat dupl'r. Prio sic. Illa pfectio opōnis q̄ coauget opōnē est ppria pfectio opōnis: sz delectatio est pfectio opōnis coaugēs ipsaz operationē. igit̄ zc. Maiorez ponit ꝓbs z dicit. [Coaugentia aūt ppria.] Hoc aūt est: illud qō augmētat aliud z ad cui⁹ augmētationē aliō augmētat̄ est ppriū illi. qōcūqz enim augmētabile est natū augeri p illō qō sibi sil'e z pforme: z sic ꝗz maior. Minor declarat̄ in lra. Nam delectatio auget opōnē: z ad augmētū delectiōis seqt̄ augmētū opōnis: qō ꝗz p exēpla. naz illi q̄ delectabil'r opant̄ aliqō opus rōnis magis pñt singula diiudicare z p certitudinē ingrere circa que delectabil'r opant̄: z quāto opat̄ delectabili⁹ tanto magis z meli⁹ opant̄ circa illa in qb⁹ delectant̄: sicut geometre q̄ delectant̄ in ꝗfigurātiōib⁹ geometrie magis pñt intelligē singula hō ꝗsideratiōis: qz mens magis determinat̄ in eo in quo magis delectat̄. Sil'r amātes opōnē edificatiuā augmētāt ppriū opus fortī⁹ opantes pp qō gaudent in ipso opere z in eo delectant̄: ex quo igit̄ z coaugētia sunt ppria illis q̄ augent̄ seqt̄ ꝗ opōnez diuersaꝝ spe sunt delectatiōes spe differētes. [Adhuc aūt hoc.] Scōo ꝓbat̄ ꝗ. s. ꝗ delectatio est pfectio ppria opōnis sic. Illud qō in vna opōne īpedit aliā opōnē est ppriū illi opōni: qō ꝗz: qz p illud qō est cōe duob⁹ neutrū illoꝝ īpedit̄ nec minuit̄: sed delectatio in vna opōne īpedit aliā opōnē. igitur delectatio est ppria opōni: q̄ cū sit pfectio opōnis ꝗz ꝗ sit pfectio ppria opōnis. Maior bui⁹ rōnis ꝗz z minor declarat̄ in lra. Uidem⁹. n. ꝗ delectatio auget ppriā opōnē z īpedit extraneā: qō oñdit̄ exēplariter sic. Uidem⁹ enim ꝗ illi q̄ sunt amatores sonitus fistulaꝝ nō pñt attēdē sermonib⁹ q̄ eis dicunt̄: eo ꝗ magis gaudēt in auditione sonitus fistulaꝝ q̄ in auditione eoꝝ q̄ eis dñr: z sic ꝗz ꝗ delectatio que fit ꝗz fistulatione corrūpit aliā opōnē. s. auditionē sermonū: z ita videmus in alys ꝗ cū occurrit alicui ꝗ circa duo opeā delectabilis opō excludit aliā: intātū ꝗ si sit dīia magna in excessu delectationis hō obmittit oīno opari ꝓm opōnē minus delectabilem: z iō qū vehemēter delectamur in aliquo nihil aliō possum⁹ opari: sed qū aliq̄ placent nobis gete. i. remisse possum⁹ alys intēdere z q̄dā alia facere: sicut ꝗz de his q̄ sunt in theatris. i. in spectaculis ludoꝝ in qbus boies paꝝ delectant̄ vt qū aspiciūt aliquos nō bñ pugnātes in agone: ita ꝗ ispectio talis pugne nō fit eis delectabilis pñt altera facere vel intēdere alys vt comestio leguminū: q̄ ēt nō est multū ōlectabilis. Quia igit̄ ppria delectatio cōfirmat z pfortat opōnes quas ꝗsequit̄. s. vt hō vehemēter intēdat eis z facit eas diuturniores: vt. s. hō magis perseueret in eis: z facit eas meliores. s. pfectius finez attingentes: z cū delectationes aliene. s. que sequunt̄ quasdā alias opōnes officiūt. i. nocēt z īpediunt: manifeste seqt̄ ꝗ delectatiōes multū dīnt ab inuicem: qz

K ꝗz⁹ ꝓclo bui⁹ .10. libri.

q̄to vna ōlectatio iuuat tāto alia īpedit. [Quia aūt qdē.] Pōt hic poni scōa rō, ꝓbās ꝓnē que est ꝗ opōnū dīntiuz spe sunt delectationes differētes spe: z hec est rō. Ille delectationes dīnt spe q̄ hñt effect⁹ ꝗtios dīntes spe: sz opōnū dīntiū spe sūt ōlec^nes hñtes effect⁹ ꝗtios z spe differentes, igit̄ zc. Minor bui⁹ rōnis declat̄ in isto textu sic. Delectatio ꝗz vnā opōnē ꝓfirmat illā opōnē z intēdit ipsaz z diuturniorē z meliorē eā facit: z delectatio ꝗz aliā opōnē differētē spe īpedit opōnē spe dīntē ab illa: z eā remittit aut total'r destruit: vt ꝗz in exēplis supi⁹ positis z isti effectus sunt ꝗtij spe dīntes. igit̄ delec^nes opōnū diuersaꝝ ꝓm spēz dīnt spe. [Fere eni.] Ista minor adhuc ꝓfirmat. s. ꝗ delectationes opōnū dīntiū spe hñt effect⁹ ꝗtios: pp hoc ꝗ delectatio ꝗz aliquā opōnē z tristitia ppria circa illā opōnē q̄. s. est ꝗtia illi delectationi hñt effect⁹ ꝗtios: qz delectatio intēdit z cōfirmat opōnē ppriā z tristitia īpedit z corrumpit ipsaz: sz fere eundem effectū circa opōnē ꝗz delectatio aliena z ppria tristitia: qz vtraqz īpedit z dīstruit opōnē. s. tā tristitia ppria q̄ delectatio aliena. Cū igit̄ delectatio ꝗz aliquā opōnē z tristitia ppa hñt effect⁹ ꝗtios vī ꝗ ōlectatio ppa z delectatio aliena hñt effect⁹ ꝗtios: z p ꝗs dīnt spe. Oz aūt tristitie ppe corrūpāt opōnē manifestat p exēpla. Si. n. alicui sit triste scribere vel rōcinari: neqz scribit neqz rōcinat̄ pp tristitiā que supueniret ex tali opōne: delectatio ppria z tristitia ppria sunt q̄ fiūt ꝗz ipsaz opōnē: sz aliene ōlec^nes z tristitie sunt q̄ ex alys opōnib⁹ causant̄: z ne credat ꝗ eādē vim hēant delectatio aliena z tristitia ppria: subdit ꝗ delec^nes ex^nee faciūt aliqd ppinquū tristitie ppe: ex vtraqz enim pte diminuit̄ vel corrūpit̄ opō: nō tm̄ oīno sil'r sz magis p tristitiā ppriā que directe z ꝓm se ꝗtiat̄ delectationi ppie: sed delectatio aliena ꝗtiat̄ ꝓm aliud scilicet ꝓm operationem.

¶ Cum aūt opōnes ꝓbitate differāt atqz īprobitate: z alie quidē sint expetende: alie vo fugiende: z alie neutre: similr sese habent z voluptates: naz vnicuiqz operationi est ppria quedam voluptas. Que igit̄ studiose ppria est: ea z proba: que vo praue ea est improba: etenim z cupiditates honestaruz quidem laudabiles sunt: turpiū vo vituperabiles. Magis aūt ppie sunt opōnib⁹ voluptates q̄ sūt in ipsis q̄ ipse cupiditates: nā he qdē seiuncte sunt z tēporibus z nā: ille vo ppinque sunt opōnibus: atqz adeo indistincte vt cōtentio sit si idē sit opō z voluptas. Nō tm̄ ipsa voluptas mentis esse vī opō neqz sensus. Est. n. absurdū. Sed qz nō separat̄: idem qbusdam videtur. Ut igitur operationes sunt diuerse: sic z voluptates.

z² pte

¶ Differētib⁹ aūt opōnib⁹ epyichia z prauitate z his qdē eligibilib⁹ exñtib⁹: his aūt fugiendis: his aūt neutris: sic es hñt z delectatiōes: ꝗz eniz vnāquāqz opōnē ppria ōlectatio est. Que qdez igit̄ studiose ppria epyiches: q̄ aūt praue praua. ¶ Eteniz ꝓcupie bonoꝝ laudabiles turpium aūt vituperabiles. Magis aūt ppie opōnibus q̄ in ipsis delectationes ꝓcupiscentijs: he qdē eniz discrete sunt tpib⁹ z nā. He aūt ppinque opōnib⁹ z indiscrete sic vt z hēat dubōnē: si idē est opō delectatiōi. Nō tm̄ vī qdē delectatio mens eē neqz sensus: incōueniēs eni: sed pp nō separi videt̄ idē qbusdā. Quēadmodū igit̄ operationes alie z delectationes.

¶ Hec

2 ¶ Hec est 2ª pars p̄ncipalis hui⁹ capl'i in qua ꝓbs determinat de diuersitate delectationū ꝓm bonitatē z malitiā: z intēdit in hac pte ꝓbare istā ꝓclonē ꝗ delectationū quedam sunt bone z laudabiles z quedaz male z vituperabiles ꝓm bonitatē z malitiā opationū: z hec est ꝓclo. 18. que probatur dupl'r. p⁹ sic. ꝓm vnāquāqz operationē est delectatio ppria: sz opōnū quedā sunt bone z laudabiles vt opōnes vtuose: z quedā sūt male z vitupabiles vt opōnes vitiose. z q̄dā sunt neutre que de se nec sunt bone nec sunt male vt comedere bibere que pñt trahi ad vtrāqz: sed ppria distinguunt̄ ꝓm distinctionē eoꝝ quoꝝ sunt ppria. igit̄ cū delectatio sit ppria opationi opz ꝗ delectationū quedā sint bone z laudabiles z quedā male z vitupabiles ꝓm ꝗ opōnes sunt bone vel male. [Etenim ꝓcupiscētie.] Scōo ꝓbatur eadē ꝓclo sic. Concupiscētie distinguunt̄ in cōcupiscētias bonas z malas ꝓm distinctionē opationū. sz delectatiōes sunt ppingoores opōnibus qbus appropriant̄ q̄ ꝓcupiscentie. igit̄ cū cōcupiscentie distinguunt̄ in cōcupiscētias bonas z malas ꝓm distinctiones opationū: seqt̄ per locū a multo fortiori ꝗ delectationes sic distinguuntur: z per ꝗs delectationū quedā sunt bone z laudabiles z quedā male z vituperabiles ꝓm bonitatē z malitiā operationū. Maior ꝗz. Nā cōcupiscētie qbus bona opa concupiscunt̄ sunt bone z laudabiles vt ꝓcupiscētie que sunt ad iuste z fortiter opari: z ꝓcupiscētie qbus mala opa cōcupiscunt̄ sunt male z vituperabiles vt cōcupiscētie qbus cōcupiscunt furari aut mechari: z sic ꝗz ꝗ cōcupiscentie distinguunt̄ in cōcupiscentias bonas z malas ꝓm distinctionē opationū in opōnes bonas z malas. Et sic patet maior z minor declarat̄ sic. Delectationes sunt ppie ipsis opationibus z sunt in ipsis dum opationes fiūt nec separant̄ ab ipsis opationibus: sed ꝓcupiscētie qbus ꝓcupiscimus opōnes distinguunt̄ ab opōnibus tpe z nā: distinguunt̄ enim tpe ab opatione: qz prius tpe cōcupiscimus opationes q̄ opemur: distinguunt̄ etiā nā ab opōne qz opō est actus pfecti z cōcupiscētia est actus īperfecti z nondū habētis illud qō cōcupiscit̄. Sed delectatiōes sunt ppingoores opōnibus qa tā opatio q̄ delectatio est actus pfecti: z sunt indiscrete ꝓm tempus qa nō delectat̄ nisi qū opat̄ vnde delectatio est rei ꝓsentis sicut z opatio: sed cōcupiscentia est rei future: z ita patet minor. s. ꝗ delectationes sunt ppinquiores operationibus q̄ cōcupiscētie: qz tā delectatio q̄ opatio sunt actus pfecti z cōcupiscētia est actus īpfecti. Sil'r delectatio z opatio nō separantur ꝓm tps: sed semp sunt simul: z cōcupiscentia tpe p̄cedit opationē: z ideo magis cōueniūt opatio z delectatio q̄ opatio z ꝓcupiscentia: ita eni indiscrete. i. inseparabiles sunt opatio z delectatio: qō videt̄ dubitabile vtrū opatio sit idē delectatiōi vel aliud: nō tamen est dicēdum ꝗ operatio z delectatio sint idem: delectatio enim nō est nisi in operatione sensus vel intellectus: ea enim que cognitione carent nō delectant̄: nō tm̄ vī delectatio mens eē neqz sensus. i. quātuis delectatio nō separet̄ ab operatione sensus vel intellectus: tm̄ nō videtur esse mens. i. opatio intellectus neqz sensus. i. opatio sensus: incōueniens aūt videt̄ dicere ꝗ delectatio est opatio ꝓpter hoc ꝗ nō separat̄ tpe ab oī opatione: ista eni est causa insufficiēs. ¶ Notāduz ꝗ delectatio ptinet ad appetitum qui non est virtus cognitiua: z ideo non est operatio sensus vel intellectus que sunt virtutes cognitiue.

¶ Differt aūt visus a tactu puritate: z auditus ac odoratus a gustu. Similiter igitur z voluptates differūt: z ab his item be que sunt mentis. Et de rursus differentiam inter sese suscipiunt.

¶ Differt aūt visus a tactu puritate z auditus z olfatus a gustu: similiter vtiqz z delectationes ab his que circa mentem z vtiqz ab inuicē.

¶ Hec est tertia ꝓs principalis huius capl'i in qua determinant de diuersitate delectationū ꝓm puritatē z impuritatē accepta a puritate z ipuritate opationū: z intēdit h̄ ostēdere ꝗ delectationū quedaz sunt puriores z quedam minus pure: z hec est ꝓclo. 19. que ꝓbat̄ sic. Delectatio que est operationis purioris est magis pura: z delectatio que est operationis minus pure est minus pura: sed operationum quedam sunt minus pure z quedā sunt magis pure. igitur delectationū quedam sunt puriores z quedaz sunt minus pure. Maior patet: qz quelibet delectatio est ppria opationi: ideo puritas z ipuritas delectationis seqtur puritatē z impuritatē opationis. Et minor declaratur. Nā opationes sensuū differūt ꝓm puritatē z impuritatē: nam opatio visus est prior z purior q̄ opatio tactus. z opationes auditus z olfatus sunt puriores q̄ operatio gustus: z operatio intellectus est prior z purior q̄ operatio alicuius sensus. Intelligendū est h̄ ꝗ illa opatio purior dicit̄ que est imaterialior z magis remota ab obiecto maxime materiali. s. a terra: z sic inter oēs operationes sensitiuas opatio visus est purissima qz minus hz admixtū de dispositiōibus materie: qō patet ex pte obiecti qō fit actu sensibile per lumē qō est multū remotū a materia z deriuatū a corpore celesti: qō etiā patet ex parte medij qō sol imutat imutatione spirituali. Et ꝓpter easdē causas imutatio tactus est valde materialis: qz eniz obiectū. s. qualitates tangibiles sunt maxime materiales z etiaz medīū per qō imutat̄ eius organū est valde materiale. Et sicut est de opationibus ita est de delectationibus: z ideo qz intellectus est maxie immālis: ideo habet opationes z delectationes purissimas.

¶ Uidetur autem vnicuiqz animalium z ppria quedam esse voluptas sicut z opus. Est eniz ea que comitatur operationem. In singula etiaz intuenti id ita eē patebit. Alia nanqz voluptas est equi: alia canis: alia hominis: quemadmodum z Heraclitus dicit. asinum stramina magis optare q̄ aurum. Asinis enim pabulum auro iucūdius est. Uoluptates igitur ee que sunt diuersorum specie differunt specie. Eas vo que sunt eorundem consentaneū est rationi diuersas non esse.

¶ Videt̄ aūt esse vniuscuiusqz delectatio ppria quēadmodū z opus: que eni ꝓm operationez. 4ª ꝓs. c.

¶ Et in vnoquoqz aūt speculanti hoc vtiqz apparebit. Altera eni eq delectatio z canis z bois quēadmodū Heraclitus ait. Asinū fenū vtiqz eligere magis q̄ aurū: delectabilius eni nutrimētū auro asinis. Que qdē igit̄ diuersorū spe differunt specie. eas autem que eorundem indifferentes rationabile esse.

¶ Hec est 4ª ꝓs p̄ncipalis huius capl'i in qua determinat de diuersitate delectationū accepta ꝓm diuersitatem subiectoꝝ: z cōtinet duas pticulas. In prima ostendit diuersitatē delectationū ꝓm diuersitatē animaliū differētiū spe. In scōa pticula ibi [Differūt aūt nō paꝝ.] Ostendit diuersitatē delectationū ꝓm diuersitatez hoīum qui sunt vnius speciei. In p⁹ igit̄ pticula oñdit ꝓbs ꝗ aīaliū differentiū specie sunt delectationes differētes spe: z hec est ꝗ. 20. que ꝓbat̄ dupl'r. p⁹ per rōnem: scōo declaratione exēplari: p⁹ sic. Oium hñtiū ppias opōnes differentes spe sunt delectationes differentes spe: sed oia aīalia differentia spe hñt opōnes differētes specie. igit̄ oium aīaliū differentiū spe

19ª cōclo huius decimi libri.

19ª cōclo huius decimi libri.

20ª cōclo hui⁹ decimi libri.

sunt delectationes differentes spe. maior pz: qz delectatio appropriatur opōni: ⁊ diuersoꝝ specie sunt ꝓpria diuersa specie: ⁊ iō quecunqz hñtia opōnes diuersas specie hñt ꝓ pria diuersa spe: sic pz maior ⁊ minor pz: qz ꝓpria opō est a ꝓpria forma ⁊ per oñs ꝑm diuersitatē formaꝝ diuersificant opōnes. iō quecūqz differūt specie hñt opōnes differentes specie. [Et in vnoquoqz speculāti. Jz° pbat̄ ꝛcto declaratione exēplari ⁊ q̄si inductiue: vñ dicit ꝓbs ꝙ singuloꝝ sit ꝓpria delectatio: pz sīqs velit in vnoquoqz cōsiderare. manifestū eni est: ꝙ alia est delectatio eq ⁊ alia canis ⁊ alia bouis: sicut Heraclit° dicit ꝙ asin° magis eligit fenū q̄ aurū: qz delectabilius nutrimentū ei exhibet̄ per fenū q̄ per aurū: ⁊ sic pz inductiue q̄si ꝙ eoꝝ que differūt specie sunt delectationes spe differētes: sed rōnabile est ꝙ eoꝝ que sunt eiusdē spēi sit delectatio vna ꝑm spēm ꝓñs nām spēi. ¶ Intelligēdū est ꝙ aīaliū differētiuz spe sunt delectatiōes spe differētes: qđ pz ex duobus. p° ga propriē opōnes diuersoꝝ spe differūt spe: ⁊ ēt ga obta delectationū diuersoꝝ aīaliū ꝗz spēz dīnt spē: quedā eni aīaliū differētiū specie delectant in comestiōe feni: ⁊ quedā in comestione carniuz: ⁊ sic de alys. nā q̄uis delectatiōes ꝓprie differētiū spe differāt spe: alique sunt delectatōes cōes diuersoꝝ spe que delectationes sunt eiusdē spēi: vt patet de delectationibus actuū libidinosoꝝ: hui°. n. delectatiōes ⁊ ēt opationes quas ꝓsequunt̄ nō sunt ꝓprie alicui° spēi.

¶ In hoibus autē mediocriter discrepant. Eadē eniz alios dolore afficiunt: alios delectant: ⁊ alys qdē molesta sunt odioqz habentur: alys vo iucunda ac amabilia. Hoc ⁊ in dulcibus accidit. Nō eni eadez dulcia febricitanti atqz sano vident̄: neqz calidū idē infirmo: atqz optimam habitudinē habenti vi. Similiter ⁊ in alys accidit. In omnibus aūt talibus id eē tale cōstat quod studioso videtur. Qz si hoc recte dicit̄: quemadmodum ⁊ apparet ⁊ est atqz virtus ⁊ bonus hoc ipso quo talis est omniū est mēsura: erūt ⁊ voluptates proꝛfecto que huic videt̄ ⁊ iucūda qbus gaudet ipse. Atqz nō mirū est si ea que huic molesta sunt: alicui videant̄ esse iucūda. Multe nāqz coꝛruptele depꝛauationesqz hoīum fiunt: iucūda autē non sunt: sed his ⁊ ita dispositis. Eas igit̄ que sunt sine cōtrouersia turpes cōstat non esse dicēdum voluptates eē nisi coꝛruptis. Earū vo que probe vident̄ eē: qualē aut quā dicēdū est hominis esse. An ex opationibus cōstat: has. n. ipse voluptates sequunt̄. Siue igit̄ vna sit siue plures operationes pfecti viri atqz beati: ee voluptates q̄ has pficiūt propriē dicende sunt hominis voluptates. Cetere vo secūdo ⁊ p parum quemadmodum ⁊ operationes.

¶ Differūt autē nō parū in hoibus eadem qdē eni hos delectāt hos aūt cōtristāt. Ex his qdē tristia ⁊ odibilia sūt. his aūt delectabilia ⁊ amicabilia. ⁊ in dulcibus aūt hoc accidit. nō enim eadē vident̄ ⁊ febricitāti ⁊ sano. neqz calidū eē debili ⁊ bene habēti. Sil' aūt ⁊ in alteris hoc accidit. ¶ Videt̄ aūt in oībus talibus eē qđ vī studioso. Si aūt hoc bene dicit̄ quemadmodū videt̄ ⁊ vniuscuiusqz mēsura virtus ⁊ bonus ꝑm ꝙ talis ⁊ delectatiōes erunt vtiqz que huic vident̄: ⁊ delectabilia quib° iste gaudet. Que aūt huic tristia: si huic apparent delectabilia nihil admirabile. multe eni coꝛruptiones ⁊ nocumēta hoīum fiūt: delectabilia aūt non sunt: sed his ⁊ sic dispositis: profectō qdē igit̄ turpes manifestū ꝙ nō delectatiōes esse ꝓter q̄ coꝛruptis.

¶ Eaꝝ aūt que epyicbes eē vident̄: qualez vel quā dicēdū hoīs esse vel ex opōnib° manifestū. his eni sequunt̄ delectatiōes. siue igitur vna est siue plures que pfecti ⁊ beati viri has pficiētes delectationes ꝓncipalr vtiqz dicunt̄ hominis delectationes esse. Relique autē secūdo ⁊ multipliciter quemadmodum operationes.

¶ Hec est secūda particula istius partis in qua ostēdit diuersitatē delectationū ꝑm diuersitatē hominū: ⁊ que inter delectationes hoīs est potior ⁊ simpl'r delectatio: qz delectatio vtuosi: ⁊ q̄ delectatio iter delectatiōes vtuosi est potior ⁊ magis delectatio. Dicit g̃ prio ꝙ q̄uis rōnabile videat̄ ꝙ in differētiū specie sit indifferēs delectatio: hoc est quāuis videat̄ ꝙ eoꝝ que sunt eiusdez spēi debeat eē eadē delectatio sicut apparet in animalib° alys ab homine: tñ in hominib° q̄ sunt eiusdē speciei delectatiōes nō sunt omnino eedem. sed multuz differunt sicut ⁊ operationes: ⁊ inde est ꝙ eadē quosdā homines delectant ⁊ quosdā cōtristant: ⁊ quedā gbusdā sunt tristia ⁊ odibilia: ⁊ gbusdaz delectabilia ⁊ amabilia. qđ accidit: qz vnusquisqz ōlectat̄ in eo qđ amat: ⁊ hoc accidit ꝗz ꝙ homines melius ⁊ peius sunt dispositi ꝑm rōnē: ⁊ idē accidit circa delectabilia ꝗz gustū: qz nō vident̄ eadē dulcia febricitāti qui hz gustum infectū: ⁊ sano qui hz gustū bene dispositū: ⁊ nō videt̄ idē esse calidū ei qui hz debilē tactū: ⁊ ei qui hz tactū bene dispositū: ⁊ eodē modo est in alys. ¶ Intelligēdū ꝙ in aīalibus irrationabilibus eiusdē speciei sunt eedē delectatōes ꝑm speciē: sed nō est ita in hominibus: imo hoīes qui sunt eiusdē speciei habent delectationes diuersas ꝑm speciez ⁊ in diuersis ꝑm speciez delectant̄. Et huiusmodi ratio est: qz delectatiōes ⁊ opōnes alioꝝ aīaliū ꝓsequunt̄ nālē inclinationē que est eadē in oībus aīalibus eiusdē spēi: sed delectatiōes ⁊ opōnes hoīuz pueniūt a rōne que nō determinat̄ ad aliqđ vnū: ⁊ ꝓpter hoc eadē aliq̄s hoīes delectāt ⁊ aliquos ꝓtristāt: ⁊ hoc q̄pluries inuenitur in hoibus ꝓp rōnē iā dictā. s. ꝙ nō oībus hoib° sunt eadē delectabilia. In alys aūt aīalibus eiusdē spēi raro ꝓtingit ꝙ eis nō sint eadē delectabilia ꝗz diuersa. qđ q̄nqz ꝓtingit ꝓp diuersam dispōnē coꝛpis. [Videt̄ āt in oībus talib°.] Also ꝙ hoīuz sunt diuerse delectationes: oñdit que delectatio inter delectationes hoīs est potior ⁊ simpl'r delectatio: ⁊ oñdit ꝙ inter oēs delectatiōes humanas delectatio virtuosi est potissima. ⁊ hec est ꝛcto. 21. que ꝑbat̄ sic. Illa delectatio inter delectatiōes humanas est potissima que delectatio est mensura omniuz delectationum humanarum: hoc patet de se: qz vnūquodqz iudicandum est magis vel minus tale per cōparationē ad primū qđ est mensura in illo genere: sed virtus seu vtuosus est mēsura oīum delectationū ⁊ opōnū humanarū. igit̄ iter delectationes humanas delectatio vtuosi est potissima: ⁊ illa q̄ sunt delectabilia vtuoso sunt simpl'r ⁊ maxime delectabilia: ⁊ illa que sūt delectabilia male dispositis nō sūt simpl'r delectabilia: ⁊ delectationes prauoꝝ nō sunt simpl'r delectationes sed sunt delectationes talib°. s. sic dispositis. Nec est mirū ꝙ gbusdaz quedā sunt delectabilia ⁊ gbusdā alia/quoniam multe coꝛruptiones ⁊ nocumēta sunt hoīum: ⁊ ideo non sunt eadē delectabilia oībus: sed que sunt delectabilia bene dispositis sunt simpl'r delectabilia: que vo sunt delectabilia coꝛruptis non

ptis nō sunt simpl'r delectabilia sed talibus solū. [Earum aūt que epyiches.] Sed quāuis iter delectationes humanas ōlectatio vtuosi sit potissima: ⁊ nō iter ōlectatōes vtuosi aliq̄ est potior ⁊ melior q̄ alia: ⁊ inter delectatiōes vtuosi illa est potissima que ꝓseqūt optimā opōnē vtuosi: ⁊ siue sit vna talis operatio virtuosi siue plures illa delectatio que consequitur optimam operationem vt delectatio que est beati viri dicetur ꝓncipalr delectatio hoīs ⁊ alie delectationes dicentur secūdarie ⁊ ex cōsequenti delectatiōes hoīs.

Tractatus secūdus libri decimi de felicitate ⁊ cōtinet. 5. capl'a. Capl'm primū ibi [Dictis aūt his.] In quo capl'o oñdit ꝓbs ꝙ felicitas est opō ꝑm vtutē. Capl'm z^m ibi [Si aūt est felicitas.] In quo capl'o intēdit ꝓbs oñdē qd est felicitas pfectissima hoīs. Capl'm tertiū ibi [Scēo aūt que ꝑm aliaz vtutē.] Est de felicitate politica que consistit in opōne prudentie. Capl'm 4^m ibi [Utrū aūt igit̄ si ⁊ de his.] In q̄ oñdit que requrunt̄ ad hō ꝙ hō fiat bonus. Capl'z 5^m ibi [Igit̄ pt hec intēdē.] In q̄ ingrit̄ qs dz esse legis positiuus. i. ad quē ptinet institutio legis.

Capitulum primū tractatus scēi libri. 10. in quo reassumit de felicitate que cuz sit opō: vt declaratū est in p° huius: ⁊ oīs opō aut est necessaria. i. vtilis ⁊ pp alteꝝ eligibilis: aut est ꝑm seipsam eligibilis/ꝗz ꝙ felicitas sit aliq̄ vel aliquē ꝑm seipsas eligibiliū ⁊ nō pp alteꝝ. Opōnū aūt ꝗz se eligibiliū quedā sunt opōnes delectabiles ꝗz virtutē/⁊ quedā sunt opōnes delectabiles que sunt in ludo: tales enim opōnes hoīes eligūt nō pp aliquā vtilitatē: qđ patet per h: ꝙ p opōnes factas in ludo hoīes magis ledunt̄ q̄ iuuētur: cū igit̄ felicitas sit opō ꝑm se eligibil' ⁊ talis vel est opō ꝗz vtutē vel opō in ludo: ꝗz. n. ꝙ felicitas vel sit opō in ludo vel opō ꝑm vtutē. Sed nō est opō in ludo qz nec ludus nec opō que est in ludo est finis vltimus. Nā incōueniens est dicere ꝙ mala pati ⁊ laborare ⁊ studere sint pp ludere: sed ꝗz Anacharsem: ludere est pp studere ⁊ non est finis sed est grā finis vt grā opōnis q̄ est felicitas: qđ ēt patet: qz ludus assimilat̄ geti: que nō est finis: sed necessaria grā opōnis: ⁊ qz studiosa sunt meliora iocosis: ⁊ ēt ga melioris ptis aīe est opō studiosior: ⁊ etiā q̄cūqz taz bōi q̄z mali tā pueri q̄z bestie cū volunt pñt potiri delectatiōib° coꝛporalib° ⁊ ludo: nō āt felicitate.

¶ Dictis aūt ijs que ad ipsas virtutes ac amicitias vo luptatesqz pertinent: de felicitate figura dicere restat quippe cum finē humanaꝝ rex ipsaz eē ponamus. Si igit̄ ea que prius sunt dicta repetierimus: oīonez sane fecerimus breuiorē. Diximus itaqz felicitatē hituz nō esse: inesset enim dormienti plantarū vita, viuenti ⁊ in calamitatibus maximis constituto. Qz si hec non placēt: sed ponendum est potius ipsam operationem esse quādam vt prius est dictum.

Dictis āt his q̄ circa vtutes ⁊ amicitias ⁊ ōlectatiōes reliquū ō felicitate typo trāsire ga finē ipsaz ponimus hūanoꝝ. Resumētib° āt pdicta cōpendiosior erit vtiqz sermo. Diximus aūt qm̄ oīno nō ē hit°. eteni dormiēti p vitā existeret vtiqz plāte viuēti vitā. ¶ Et i infortunato maxie. Si vtiqz hec non placent sed magis in operationem quādam ponendū quē admodum in his que prius dictum est.

Istud est p̄mū cepl'z scēi tractat° in q̄ ꝓbs incipit determinare de felicitate ⁊ in toto isto capl'o ostēdit ꝓbs ꝙ felicitas ē opō ꝗz vtutē ⁊ ptinet istō cap^m duas ptes ꝓncipales. In p^a oñdit ꝙ felicitas est opō ꝑm se eligibilis. In z^a ibi [Cōfugiūt aūt.] Joñdit ꝙ felicitas nō est in opōne ꝗz se eligibili que est opō ludi: ꝗz ꝓsistit in opōne ꝗz se eligibili que est ꝗz vtutē. Pria ps ꝓtinet duas ꝓticulas. In p̄ma ꝓponit intētionē resumēs quedā supius in p̄mo libro declarata oñdens etiā ꝙ felicitas nō est habitus sed opō. In scēa ꝓticula ibi [Opōnuz aūt be.] Joñdit q̄lis opō est felicitas: qm̄ est opō ꝗz se eligibil'. Dicit igit̄ p° ꝙ posit q̄z dictū est de vtutib°. s. a p̄ncipio scēi libri vsqz ad octauū ⁊ de amicitys. s. in. 8. ⁊ nono: ⁊ etiā de delectatiōibus: vt in fine. 7. ⁊ in p̄ncipio hui° decimi: nūc restat dicere de felicitate de qua opz ptrāseūter ⁊ breuiter dicē ⁊ typo. i. figuraliter sicut de ceteris vtutibus mozalib° supius dcm̄ est: ipsam eni felicitatē ponimus finē actuū humanoꝝ ⁊ determinādo de felicitate resumam° supius dicta de felicitate: sic eni erit sermo cōpēdiosior. [Diximus aūt.] Resumēdo dicta supius resumam° qđ diximus in p° li°. i. ꝙ felicitas nō est habit°: qđ ꝑbat ꝓbs: ⁊ hec est ꝛcto. 22. huius libri que ꝑbat̄ duplr. p° sic. Habit° remanet in dormiēte: ꝗz felicitas nō remanet in dormiēte: igit̄ felicitas nō est habitus. Maior patet: nā dormiēs est sciēs ⁊ vtuosus ꝗz habitū vt patet ex ꝓcedētibus. ⁊ minor declarat̄. nā si felicitas esset in dormiēte posset eē in dormiēte p totā vitā vel p maiorem ptē vite qđ falsuz est: qz dormiēs non viuit nisi vita plāte. s. vita aīe nutritiue. Sed incōueniēs est: ꝙ felicitas insit viuenti sola opōne nutritiue. ¶ Intelligēdū est ꝙ in dormiēte nō manet aliq̄ opō pfecta ⁊ ordinata nisi operatio aīe nutritiue. Alia eniz nutritiua maxime ⁊ pfectissime opat̄ in somno ꝗz ꝙ pz in libro de somno ⁊ vigilia: sensus eni ⁊ mot° exteriores cessant in dormiente: interiores aūt motus vt sensus cois ꝓbantasie ⁊ imaginatiue sunt inordinati ⁊ impfecti in dormiēte. ⁊ si itellectus bēat aliquā opōnē in somno illa est impfecta: cū igit̄ felicitas sit quoddaz pfectū cū sit finis vltim°: si felicitas remaneret i dormiēte cōsisteret i opōne ptis nutritiue qđ est incōueniēs: ex quo patet ꝙ felicitas nō manet in dormiēte. [Et in ifortunato maxie.] Scēo ꝓb' eadē ꝓclusio sic. In ifortunatis manēt habit° laudabiles sed in ifortunatis nō remanet felicitas. igit̄ felicitas nō est habitus. Si eni eēt habitus oporteret ꝙ eēt hitus laudabil': de ista rōne ponit̄ vtus maioris i lra vbi dicit. [in ifortunato maxie.] i. i maxie ifortūato manēt hit°. Ex his ꝓcludit ꝙ felicitas ē opō sic dictū est i p° libro.

¶ Et operationū alie sunt necessarie ⁊ ob alia: alie per seipsas sunt expetibiles: perspicuū est felicitatē eaꝝ aliquā operationū eē que sunt p se ⁊ nō ob aliud expetēde. Felicitas eniz nullius indiget rei. Sz est ex sese sufficiēs. Opōnes autē ee p se sunt expetibiles a qbus nihil preter operationē querit̄. Tales vo vident̄ eē act° ij qz vtute pficiscunt̄: honesta nāqz studiosaqz agere ex ijs est que p se expetunt̄: ⁊ itē ludozū ij q̄ sunt iucūdi: nō. n. ob alia ipsos expetūt. Damna nāqz poti° ex ipsis q̄z cōmoda suscipiūt ⁊ coꝛp° ⁊ primōiū negligētes.

¶ Operationum aūt he qdem sunt necessarie. ⁊ ꝓpter altera eligibiles. he autem ꝑm seipsas. manifestū quoniā felicitatē eoꝝ que ꝗz seipsas eligibiliū aliquā ponēdū ⁊ nō eaꝝ que propter aliud. nullo eni idigēs felicitas ꝗz p se sufficiēs ꝑm seipsas autē sunt eligibiles de qbus nihil q̄rit̄ preter opōnē. ¶ Tales autē esse vident̄ que ꝑm virtutē actiones. bona eni ⁊ studiosa agere

eorꝫ q̃ pp seipsa eligibiliũ se ⁊ ludoꝝ delectationes. non enim ꝓpter altera ipsos eligunt: ledunt
tur enim ab ipsis magis q̃ iuuantur negligentes corpora ⁊ possessionem.

¶ Hec est scda pticula prie ptis: in qua ondit q̃lis opõ est felicitas: ⁊ ponit diuisionẽ opationũ q̃ talis est. Opationũ quedã est necessaria ꝗ est vtilis ad aliqd aliud: hoc est quedã est opatio eligibilis pp aliqd aliud: ⁊ quedã est opõ eligibilis ꝯ se. Ista distinctiõe posita cõcludit istã ꝛclonẽ. s. q̃ felicitas est de numero opationũ que ꝯ seipsas sunt eligibiles ⁊ ꝗ est ꝛclo. 23. que ꝓbat sic. Illa opatio que ꝓpter se queritur: ita q̃ nihil queritur per illam operationez nisi ipsa operatio est de numero opõnum que ꝯ seipsas sunt eligibiles: sed felicitas est opõ que pp seipsaz q̃rit: ⁊ p illã nihil queritur ꝓter opõnẽ: igit felicitas est de numero opõnũ que ꝯ seipsas sũt eligibiles. Maior patet ex terminis. ⁊ minor apparet ex hoc q̃ felicitas est finis vltimus. [Tales aũt eẽ vident.] Uiso q̃ felicitas est opõ ꝯ se eligibilis diuidit opõnẽ ꝯ se eligibilẽ: q̃n opõnũ ꝯ se eligibiliũ q̃dã est opõ ꝯ vtutẽ: ⁊ q̃dã est opõ ꝯ ludũ seu i ludo. opõnes. n. ꝯ vtutẽ sũt ꝯ se eligibiles hoi: q ꝯ se sũt bõa ⁊ honesta: vñ bonestũ a q̃busdã dr q̃ sua vi nos trahit ⁊ sua dignitate nos allicit: opõnes ẽt q̃ sũt in ludo vñ ꝯ se eligibiles: q ñ vt q̃ hoies tales õlectatiões eligãt pp aliquã vtilitatem cũ per tales operationes multoties hoies magis ledant q̃ iuuentur: hoies enim pp ludos videntur negligere corpora que laboribus ⁊ periculis exponunt: ⁊ etiam possessiones pp expẽsas quas faciunt circa ludos.

¶ Cõfugiũt aũt ad talia oblectamẽta ⁊ plerq̃z eorũ q̃ beati eẽ dicunt. Quapropter apud tyrãnos in precio habent ij q̃ in talibus oblectamẽtis sunt dextri. In q̃s eni seipsos ꝑbent iucundos que illi affectant: indigẽt aũt talibus. Vident igit hec ad felicitatẽ ꝓtinere: propterea q̃ hisce vacãt hoies ij q̃ sunt in ptãtibus cõstituti. At nullũ fortasse signũ tales sunt hoies. Naz nec virt⁹ in ptãtib⁹ nec itellect⁹ ꝓsistit: a q̃bus opõnes studiose ꝓficiscunt. Nec si illi cũ sincerã liberalẽq̃z voluptatẽ nõ degustarit ad corpis ꝓfugiũt voluptates: ꝓpterea putãdũ est has magis expetibiles eẽ: ⁊ pueri. n. q̃ apd seipos i ꝑcio sũt ꝑstabilissima eẽ putãt. Cõsentaneũ igit est rõni vt pueris ⁊ viris diuersa ꝑciosa eẽ vident: sic ⁊ prauis ⁊ studiosis videri.

¶ Cõfugiunt aũt ad tales ꝓuersationes felicitãtiũ multi: ꝓpter qd apud tyrãnos approbant in talibus ꝓuersationibus eutrapeli: que eni appetũt in his tribuũt seipsos delectabiles. Indigẽt aũt talibus: vident qdẽ igit felicitãtia hec q̃dez esse ꝓpter eos qui in potentatibus his vacare.

¶ Nullũ autẽ forte signũ tales sunt: nõ enim in potẽtibus eẽ virtus neq̃z intellectus a q̃bus studiose opõnes: neq̃z si ingustabiles isti existẽtes delectationes sincere ⁊ liberalis ad corpales refugiũt: pp ꝗ has existimãdũ eligibiliores eẽ. Et eni pueri que apud ipsos ꝑciosa: optima existimant esse. Rationale vtiq̃z quemadmodũ pueris ⁊ viris altera vident preciosa sic ⁊ prauis ⁊ his qui videntur epyches.

¶ Hec est scda ps ñ cipalis huius capli: in qua ondit q̃ felicitas nõ cõsistit in opõne ludi sed in opõne virtutis ⁊ cõtinet duas pticulas. In pma ponit ⁊ excludit rõnẽ pp quã alig posuerũt felicitatẽ ꝓsistere in opõne ludi. In scda ibi [Quẽadmodũ igit.] determiat veritatẽ ostẽdẽdo q̃ felicitas nõ ꝓsistit in opõne ludi sed in opõne vtutis. Rõ ꝓpter quã dicũt qdã q̃ felicitas cõsistit in opõne q̃ est circa ludũ est: qa multi q̃ reputant felices ꝓfugiũt ad tales delectatiões vel ꝓuersatiões. s. volẽtes i ludis ꝓuersari: ⁊ pp ꝗ tyrãni q̃ reputant felices approbãt in ꝓuersatione ludi eutrapelos q̃ sciũt delectatiões facere in ludis. Tyrãnos aũt vocat hic ꝓhs tales potẽtes q̃ nõ intẽdũt vtilitati subditoꝝ: sed pprie delectationi: que est circa ludos: pp ꝗ igit vi q̃busdã q̃ felicitas ꝓsistit in opõnib⁹ circa ludos: q̃ hõ opõnib⁹ vacãt illi q̃ sũt in ptãtib⁹ ꝓstituti q̃s reputãt hoies felices. [Nullũ ãt forte sig^m.] Excludit illũ motiuũ. o. q̃ illud. s. q̃ hoies potẽtes vacãt ludis nõ ẽ sufficiẽs signũ q̃ felicitas ꝓsistat i ludo vl' opõne ludi: q̃n in istis diuitib⁹ ⁊ potẽtib⁹ quãtũ ad exterioza bõa nõ innenit excellẽtia prealys hoibus nisi ꝯ potẽtiã humanã exteriozẽ: ⁊ ex tali potẽtia nõ seq̃t q̃ opõnes eoꝝ sint virtuose: q̃ virtus moralis nõ ꝓsistit in hoc q̃ aliqs sit potẽs ꝗm supabũdãtiã bonoꝝ exterioruz: ⁊ ideo quãuis tales potẽtes vacẽt opõnibus que fiũt in ludis: ex hoc nõ sequit q̃ huiꝰ opõnes sint optime: ⁊ idẽ ꝯ. Naz quãuis potẽtes potẽtia seculari nõ pticipet gustu iteriori delectatiões virtutis practice vl' speculatiue q̃ sunt sincere. i. abſq̃z corruptiõe illi⁹ q̃ delectat: ⁊ liberalis q̃ est ꝯ rõnẽ ꝯ q̃s bõ est liber in opando: ⁊ pp hoc ꝓfugiũt ad delectatiões corpales inter quas cõprehẽdunt delectatiões ludi: nõ pp hoc existimãdũ est q̃ huiꝰ opõnes sine delectationes sint pre oib⁹ alys eligibiles: q̃ ꝯ: q̃ pueri q̃ carẽt itellectu ⁊ virtute reputãt q̃dã puerilia in q̃bus delectant eẽ valde ꝑciosa ⁊ optima: que tñ nõ sũt magni ponderis: nec a viris ꝓfectis aliqd reputãt: ⁊ sic vi eẽ rõnale: q̃ sic pueris ⁊ viris ꝓfectis alia ⁊ alia videntur preciosa: q̃ ita prauis ⁊ virtuosis alia ⁊ alia videant ꝑciosa ⁊ eligibilia.

¶ At igit sepe dictũ est ⁊ ꝑciosa ⁊ iucũda sũt ea q̃ studioso viro talia sunt. Unicuiq̃z aũt ea est opõ maxime expetibilis que ab habitu ꝓprio ꝓdit: ⁊ studioso igit ea que proficiscit a virtute. Felicitas ergo nõ in ludo iocoue cõsistit. Eteniz absurdũ foret humanũ finẽ iocum esse: ⁊ negocia multa molestiasque ꝑ totã vitã causa iocandi suscipere. Cuncta eni fere preter felicitatez alterius expetimus gratia: hec enim est finis. Studere aũt ⁊ laborare gratia ioci stultũ, pfecto nimiq̃z puerile habet ⁊ est. Jocari vo vt studeas ꝗm sententiam, Anacharsidis recte sese hz. Jocus eniz requiei similis est. Atq̃z cũ continue nequeant homines laborare indigẽt requie. Non est igit ipsa reges finis: fit enim gra opationis. At vo vita felix in virtute ꝓsistit. Hec aũt vita cũ studio est ⁊ in serijs: sed nõ in ioco cõsistit. Atq̃z ea que studiosa sunt seriaue: ꝑstabiliora ridiculis ⁊ ijs q̃ ioco fiunt: ⁊ opationẽ ꝑ meliozis ⁊ partis ⁊ hois studiosaz magis dicimus esse. Meliozis vo ꝑstabilior est ⁊ ad felicitatẽ iã magis attinẽs. Frui ꝓterea quis ⁊ mancipiũ voluptatibus corpis nõ min⁹ q̃ optimus hõ põt. At felicitatẽ nemo mancipio tribuet nisi ⁊ vitam tribuerit studiosam. Felicitas enim nõ in talibus consistit modis viuendi: sed in operationibus que a virtute proficiscuntur: vt prius etiã diximus.

¶ Quẽadmodũ igit multotiens dictũ est ⁊ preciosa

ciosa ⁊ delectabilia sunt: que studioso talia entia: vnicuiq̃z aũt que ꝗm ꝓpriũ habitũ: eligibilissima opõ: ⁊ studioso aũt ꝯ vtutẽ: nõ in ludo ergo felicitas. ¶ Eteniz icõueniẽs finẽ eẽ ludũ ⁊ negociari ⁊ malũ pati ꝗm vitam oẽm ludẽdi gra. Dia eni vt est dicere alteri⁹ gratia eligim⁹ ꝓter felicitatẽ: finis eniz ꝗ. studẽ aũt ⁊ laborare ludi gra insipiẽs videt ⁊ valde puerile. ¶ Ludere aũt vt studeat ꝗm anatharsez: recte hẽ vi: regei eniz assimilat ludus: ipotẽtes aũt ꝓtinue laborare rege idigẽt: nõ vtiq̃z finis reges: fit eniz gra opõnis. ¶ Videt aũt felix vita ꝗm vtutem esse: hec aũt cũ studio: ꝯ nõ in ludo melioraq̃z dicim⁹ studiosa ridiculis ⁊ cũ ludo. ¶ Et meliozis semp pticule ⁊ hois studiosiozẽ opõnez: que aũt meliozis: melior ⁊ felicior ꝯ potietur: que vtiq̃z corpalib⁹ delectationibus quicũq̃z ⁊ bestialis nõ minus optimo. Felicitatẽ aũt nullus bestiali tribuit: si nõ ⁊ vitã nõ enim in talib⁹ ꝓuersationib⁹ felicitas: ꝯ in his que ꝗm vtutez opationib⁹ quẽadmodũ vt prius dictũ est.

¶ Hec est z^a particula scde ptis: in qua determinat veritatẽ ostẽdẽdo q̃ felicitas nõ ꝓsistit in opõne ludi: sed in operatione ꝗm vtutẽ. Dicit q̃ ꝑmo q̃ quẽadmodũ multotiens dictũ est. Illud est ꝑciosuz ⁊ delectabile simplr' q̃ a vtuoso qui est regula humanoꝝ actuũ iudicat esse tale. Sicut enim vnicuiq̃z vi illa opatio maxie eligibilis que cõpetit sibi ꝗm ꝓpriũ habitũ sic vtuoso est maxie eligibilis ⁊ preciosa opõ que est ꝗm vtutẽ: ⁊ iõ in tali opõne est ponenda felicitas. Non aũt in opõne ludi: ⁊ põt ꝗ poni ꝛclo z4^a. s. q̃ felicitas nõ cõsistit in opõne ludi: hec ꝗ ꝓbat per. 5. rõnes. Prio sic. Felicitas cõsistit in opõne quã vtuosus iudicat esse optimã ⁊ maxie eligibilẽ: sed opõnẽ que est in ludo nõ iudicat vtuosus esse optimã ⁊ maxie eligibilẽ. igitur in opõne ludi nõ cõsistit felicitas. Uel põt rõ sic formari. In illa opõne quã vtuosus nõ iudicat eẽ optimã ⁊ maxie eligibilẽ nõ cõsistit felicitas: sed opatio que est in ludo est opõ quã vtuosus nõ iudicat esse optimã ⁊ maxie eligibilẽ. igit ⁊c. [Eteniz incõueniẽs.] Scdo ꝓbat eadẽ ꝗ sic. Felicitas est finis vltim⁹ humanoꝝ actuũ: ꝯ nec ludus nec operatio ludi est finis vltimus: ⁊ p ñs felicitas nõ cõsistit in operatione ludi. Maior est manifesta. ⁊ minor declarat sic. Dia que agim⁹ que sunt alia a fine vltimo agimus pp finẽ vltimũ. Si igit ludus vel opatio ludi esset finis vltimus sequeret q̃ oia q̃ agim⁹ q̃tũcũq̃z sint laboriosa ⁊ tristia ⁊ cũ magno studio ⁊ laboze agerem⁹ gra ludi: sed hoc est valde incõueniẽs ⁊ insipiẽter ⁊ pueriliter dictuz q̃ oia que agimus ⁊ circa que laboram⁹ eẽnt gra ludi. [Ludere aũt vt studeat.] Tertio ꝓbat ꝗ sic. Felicitas nõ cõsistit in illo qd est pp aliã aliquã opõnẽ hois: hoc statiz pz: q̃ felicitas est vltimus finis humanoꝝ actuũ: ⁊ vltim⁹ finis nõ hz finẽ vlteriozẽ: ꝯ tã ludus q̃ opõ ludi est pp aliã opõnẽ hominis. igit ⁊c. Minor ꝓbat duplr' per auctoritatẽ ⁊ rõnẽ. Ꝑmo, ꝓbat ꝑ auctoritatẽ Anatharsi q̃ dixit q̃ ludere est vt studeat: ꝗ est ludus ⁊ opõ ludi est pp studere: ⁊ ita ludus ⁊ opõ ludi est ꝓpter aliã opõnẽ hois vt ꝓpter studere. Itẽ ꝓbat ꝑ rõnẽ sic. Ludus assimilat geti: q̃ in ludo est q̃dã recreatio ⁊ reges aie: hoies eniz cũ nõ possint ꝓtinue laborare indigẽt rege q̃ñq̃z: vt possint postmodũ vehemẽtius opari. Cũ igit ludus sit ges: ⁊ ges sit ordinata ad opõnez: q̃ ges querit ꝓpter opõnẽ: ꝯ q̃ ges est ꝓpter aliquã aliã opõnẽ ⁊ p ñs nõ est finis vltimus. [Uidet aũt felix.] 4.° ꝓbat q̃ sic. Felicitas est finis vltimus humanoꝝ actuũ: ꝯ finis est vltimũ ⁊ optimũ: ⁊ p ñs ꝓsistit in opõne optima: sed opõ ꝗm vtutẽ est optima ⁊ nõ cõsistit in ludo: ꝯ est cũ studio. Melioza eniz sunt studia ridiculis que sunt cuz ludo, igit felicitas nõ consistit in ludo nec in opõne ludi. vñ breuiter: q̃ opatio ludi nõ est melior q̃ opatio virtutis: iõ felicitas nõ cõsistit in opõne ludi sed magis in opõne virtutis. [Et meliozis semp.] 5.° ꝓbat q̃ sic. Semp meliozis pticule aie est studiosioz ⁊ melior opatio: sed ludus ⁊ operatio ⁊ delectatio quẽ sunt in ludo nõ sunt meliozis particule aie. igit opatio q̃ est in ludo nõ est optima opõ hois: q̃ alia opatio que est meliozis partis est studiosioz ⁊ melior: ⁊ per ñs felicitas cũ sit opatio optima hois nõ est ludus: nec est opatio nec delectatio que est in ludo. Maior est manifesta de se: ⁊ minor declarat ꝑ hoc q̃ ludus ⁊ operatio ⁊ delectatio q̃ sunt in ludo ñt inesse ⁊ in sunt ita hoibus bestialib⁹ ⁊ pueris sicut ⁊ viris optimis. Bestiales. n. ⁊ pueri ñt potiri cũ volunt delectationib⁹ corpalib⁹ ⁊ ludo: sed pueri ⁊ bestiales nõ potiunt opõnib⁹ ⁊ delectationibus meliozis pticule aie: sed opõnibus corpalib⁹ ⁊ delectatiõibus sensualib⁹. igit ludus ⁊ opatio ⁊ delectatio que sunt in ludo non sunt meliozis pticule aie: ⁊ sic pz minor: ⁊ etiã ꝗ ꝑncipalis. s. q̃ felicitas nõ cõsistit in opõne ludi: q̃a nõ cõsistit in opõnibus que cõpetũt hoib⁹ bestialib⁹: non eniz in talib⁹ cõuersationib⁹ est felicitas: sed in his que ꝯ vtutẽ. Ex ꝑdictis ꝓcludit ꝓhs ꝛclonẽ. 25. huius libri. s. q̃ felicitas cõsistit in opõne vel in opõnib⁹ que sunt ꝗm vtutẽ. hec ꝛclo ꝓbat ex ꝑcedẽtib⁹ sic. Felicitas cõsistit in operatione ꝯ se eligibili vel in opõnib⁹ ꝗm se eligibilib⁹: sed ois opatio ꝗm se eligibilis vel est opõ ꝗm vtutẽ vel opõ q̃ est in ludo: sed felicitas nõ cõsistit in opõne nec in opõnibus ludi vt iã ꝓbatũ est. igit felicitas cõsistit in operatiõe vel operationibus que sunt ꝗm virtutem.

Capitulum secundũ

tractatus scdi: in quo ostẽso q̃ felicitas est opõ ꝗm vtutẽ ostendit cuius vtutis: ⁊ cuius potẽtie felicitas est opõ: declarãdo q̃ felicitas speculatiua est opõ optimi in hoie. s. itellect⁹ ꝗm optimã vtutẽ q̃ est sapia: ⁊ q̃ hec felicitas speculatiua est melior q̃ politica: ⁊ q̃ felicitas speculatiua est optima ⁊ ꝑfectissima. Et pp hoc q̃ est subiecti perfectissimi ⁊ ꝗm virtutẽ perfectissimam.

¶ Qa si felicitas opatio est q̃ virtutẽ: ꝓsentaneũ est rõni q̃ eã esse q̃ est prestabilissima: hec aũt eius fuerit qd est optimũ. Siue igit mens sit hoc: siue aliqd aliud: qd qdẽ nã dominari vi ac imperare ⁊ animaduersionem hẽ de honestis diuinisq̃z reb⁹: aut qa diuinũ ⁊ ipsum est: aut qd eoꝝ que sũt in nobis est diuinissimũ huius opõ q̃ virtutẽ ꝓpriã ipsa felicitas fuerit beatitudoq̃z ꝑfecta. Dictũ est aũt ipsam esse cõtẽplationẽ. Atq̃z cõsentaneũ hoc ⁊ antea dictis ⁊ veritati videbit esse.

Ji aũt est felicitas ꝯ vtutem opatio: rõnabile ꝯ optimã: hec aũt erit optimi: siue igit intellectus hoc siue aliud aliqd. Qd vtiq̃z ꝗm nãm vi principari ⁊ dominari ⁊ intelligẽtiã hẽ de bonis ⁊ diuinis: siue diuinũ ⁊ ipsum: siue eoꝝ que in nobis diuinissimũ: huius opatio ꝗm ꝓpriã vtutẽ erit vtiq̃z ꝑfecta felicitas. ¶ Qm̃ aũt est speculatiua: dictũ est. Confessum aũt hoc vtiq̃z videbit esse: ⁊ his que prius ⁊ ipsi vero.

Caput 2^m tra. 2. x. libri ethi. p^a ps. c.

Scbi ca. 2.tra.di° in duas ptes ꝑn.

Istud est capl'm 2^{m} tractatus scōi:in quo ꝓhs intendit ostēdere qd est felicitas perfectissima hoīs:ꝛ intēdit in B capl'o ostēdere ꝙ felicitas pfectissima hoīs est opō hoīs ꝯ optimā vtutē optime potētie que est in hoīe.ſ.intellect'. Istud capl'm ꝓtinet duas ptes ꝑncipales.ꝑma est narratiua in qua narrat in gnāli in cui' potentie opōne cōsistit pfecta felicitas. In 2^{a} ibi[Optia eteni.] ostēdit in speciali ꝙ felicitas pfecta est opō optima itell's:ꝛ est speculatio veritatis. In 2ª pte narrat tria.ꝑ^{m} est ꝙ ex quo felicitas est opō ꝯ vtutē rōnale est ꝙ sit ꝯ optimaꝫ vtutē ꝛ optimi.i.potētie optime q̄ est in hoīe siue illa potētia aīe hoīs sit itell's siue aliud qōcūqꝫ fuerit.vñ felicitas pfecta est opō hoīs ꝑm optimā vtutē optime potētie que est in hoīe quecūqꝫ illa potētia fuerit siue intellectus siue aliud ab itellectu.Scdo narrat ꝙ qcqd vī in hoīe ꝑncipari ꝛ dñari ꝛ hīe intelligentiā:hoc est cognitionē itellectuā de bonis ꝛ diuinis:siue ipsuꝫ habēs hō ꝑncipatuꝫ ꝛ cognitionē sit aliqd diuinū simpl'r separatuꝫ a mā siue sit aliqd existens in nobis diuinissimū eorꝫ que sunt in nobis:opō illius.ſ.habētis ꝑncipatū ꝛ cognitionē diuinorꝫ ꝑm ꝓpriā virtutez erit pfecta felicitas. 3° ibi[Qm aūt speculatiua.] narrat ꝙ hō vtus hās ꝑncipatū ꝛ cognitionez diuinorꝫ vī eē vtus speculatiua:ꝛ hoc est pfessuꝫ in his que ꝑus.ſ.in 6° bui' ꝙ in opōne speculatiua intellectus ꝑm optimā vtutē eius.ſ.sapientiā cōsistit felicitas:ꝛ hoc ēt cōcordat veritati ꝙ perfecta felicitas ꝓsistit in operatione speculatiua intellectus ꝑm optimā virtutē eius.Sic igitur sunt tria narrata in ꝑm a parte.Primū est ꝙ felicitas perfecta est operatio ꝯ optimā virtutē optime potētie que est in hoīe vel in aīa hoīs:siue illa potētia sit intellectus siue sit aliud. 2^{m} qō narratur est ꝙ illud qō in hoīe videt ꝑncipari ꝛ dñari ꝛ habet cognitionē de bonis ꝛ diuinis operatio illius ꝑm ꝓpriā vtutē ei' est felicitas. 3^{m} qō narrat est ꝙ illa virtus hās ꝑncipatū ꝛ cognitionē est vtus speculatiua:siue ꝙ ei' opō est cognitio speculatiua.¶Circa 2^{m} qō hic narrat fūt itelligēda duo.ꝑ^{m} ꝙ duo signa excellētie itell's ī qua ꝓsistit felicitas inuunt.ꝑ^{m} est ꝗtū ad dominiū ꝛ ꝑncipatū.2^{m} est ꝗtū ad cognitionē diuinorꝫ.ꝑ^{m} accipit ꝑ cōparationē itellectus ad ea que sunt in homine infra intellectuꝫ:cuius sunt appetitus sensitiuus ꝛ membra corporea hoīs ꝗbus intellectus dominat ꝛ ꝑncipat diuersimode tñ:qa intellectus respectu concupiscibilis ꝛ irascibilis ꝑncipat ꝑncipatu politico:qz irascibilis ꝛ cōcupiscibilis nō total'r subdunt imperio intellectus cuꝫ possunt resistere rōni:vt pz in incontinente:sed mēbris corporeis ꝑncipatur itellectus ꝑncipatu despotico:qz membra corporea ad nutū imperio rōnis obediunt absqꝫ omni ꝯtradictione.vnde rō presidet mēbris corporeis quasi seruo:ꝛ ideo principatu despotico vt ꝑmo politice dicit:ꝛ hoc est ꝑ^{m} signū excellētie intellectus hic positū. 2^{m} signū excellentie intellectus hic posituꝫ accipitur per cōparationē intellectus ad ea que sunt supra intellectū cuiusmodi sunt res diuine ad quas comparat duplicitēr.Uno mō quantū ad cognitionez diuinorꝫ:qz inter potentias aīe humane solus intellectus hz cognitionez de rebus diuinis:ꝛ hoc est signuꝫ excellentie sue quātū ad cognitionē.Scdo mō cōparat intellect' ad res diuinas quātū ad esse.Nam intellectus humanus vel est simpl'r qdam diuinū sempiternū a mā separatū sicut aliqui posuerunt. Et hec fuit opinio cōmentatoris Auerrois:vt pz ex cōmēto suo sup tertiū de aīa:aut intellectus est qdaꝫ diuinum simpliciter:sed est diuinissimuꝫ eorum que in nobis sunt ꝑpter maiorem cōuenientiam quā habet cuꝫ substantys separatis:ꝑm ꝙ eius operatio est sine organo corporeo.Et hec fuit opinio Aristo.

¶Hec enīz operatio prestabilissima est:qppcū ꝛ mens sit eorꝫ que in nobis insunt pstantissimū:ꝛ ea circa que mens vsat cognoscibiliū prestabilissima sint.

¶Optima eteniz hec opō:eteniz itellect' eorꝫ q̄ in nobis ꝛ cognoscibiliū circa que intellectus.

¶Hec est 2^{a} pars ꝑncipalis huius capl'i:in qua ꝓhs ostendit in spāli qd est felicitas. Et ostēdit ꝙ perfecta felicitas est speculatio veritatis:ꝛ hec est ꝓclusio 26^{a} huius libri q̄ ꝓbat per.6.rōnes:ꝛ ꝑm hoc ista pars ꝓtinet.6.particulas que possunt videri in ꝓsequendo dictas rōnes.Prima rō est hec.Felicitas perfecta hoīs est operatio perfectissima hoīs:vt pz ex ꝑcedentibus:sed speculatio veritatis est pfectissima operatio hominis.igit est felicitas:ꝛ per ꝑns perfecta felicitas hoīs est speculatio veritatis.Maior hui' pz ex predictis.ꝛ minor declarat ex duobus.ſ.ex parte subiecti.i.ex parte itellectus in quo est speculatio veritatis.Intellectus enim est perfectissimū eorꝫ que sunt in hoīe.scdo pz hoc ex parte obiecti.nā speculatio veritatis sicut ꝛ ipse intellectus est circa optima ꝛ pfectissima.ſ.circa substantias separatas.vnde minor sic potest ꝓbari:perfectissima operatio hoīs est illa que est perfectissimi subiecti eorum que sunt in hoīe:ꝛ etiaꝫ circa perfectissima:sed speculatio veritatis est perfectissimi subiecti:qz est ipsius itellectus:ꝛ circa pfectissima obiecta:vt circa deuz ꝛ circa alias substantias abstractas.igitur ꝛc.

¶Est preterea cōtinua maxīe.Nā cōtēplari magis cōtinue ꝗ agere qbuis possumus.

¶Est aūt ꝓtinuissima:speculari eteni possum' cōtinue magis ꝗ opari qōcūqꝫ.

¶Hec est 2^{a} pticula scde ptis:in qua ponit scda ratio:que talis est.Inter oēs operationes hoīs perfecta felicitas est maxime continua vt pz ex ꝑmo huius.Felicitas igitur est opatio hoīs in qua pōt homo maxime cōtinue perseuerare:ꝯ speculatio veritatis est operatio hominis:in qua pōt hō cōtinue maxime perseuerare.igit felicitas est perfecta speculatio veritatis:vel pōt argui in prima figura sic.Ois operatio humana in qua pōt homo maxime cōtinue perseuerare est speculatio veritatis:felicitas perfecta est hō vt pz ex ꝑmo huius.igitur ꝛc.huius rōnis maior declarat per hoc ꝙ magis cōtinue possumus speculari veritatē ꝗ aliquid aliud operari. ¶Notādū ꝙ in nobis accidit discōtinuatio operationis ꝑpter laborē ꝛ fatigationē corporis per qō hō operatio exercet:ꝛ ideo operationes corporales:ꝛ etiā operatiōes sensitiue que per organa corporea exercent nō possunt diu continuari:sed qz intellectus non vtitur organo corporeo:ideo in eius operatione minus accidit de labore ꝛ fatigatione ꝗ in aliqua alia operatione hoīs:nec accidit fatigatio aut labor in speculatione veritatis ꝑm se:sed rōne phantasmatū existentiū in organis corporeis ꝗbus intellectus cōiunctus corpori indiger in speculando:ꝛ si phantasmata nō deseruirent intellectui in speculando hō posset semper ꝛ cōtinue speculari.

¶Arbitramur preterea felicitati voluptatē admistam esse oportere. Iucūdissima aūt opationū vtutuꝫ est ea haud dubie que per sapiam ꝓdit. Itaqꝫ philosophia mirabiles tū puritate tuꝫ firmitate voluptates habet. Atqꝫ cōsentaneum est rōni scientibus ꝗ querentibus oblectamētū ipsuꝫ iucundius esse.

¶Existimamusqꝫ oportere delectationē admistaꝫ eē felicitati:delectabilissima aūt eorꝫ q̄ ꝑm vtutē opōnū:que ꝑm sapiam cōcessuꝫ est. Uidet eni ꝓhia admirabiles delectationes hīe puritate ꝛ firmitate. Rōnabile aūt sciētib' ꝗ querentibus delectabiliorē ꝓuersationē esse.

¶Hec est 3^{a} pticula scde ptis:in qua ponit tertia ratio que est ista. Illa operatio que est delectabilissima est felicitas perfecta:sed speculatio veritatis est delectabilissima inter oēs operationes humanas.igit speculatio veritatis est felicitas pfecta.Maiorē huius rōnis ponit hic.d.ꝙ nos esti mamus esse delectationē admistā felicitati.vnde in ꝑmo huius declaratū est ꝙ felicitas est pulcherrima ꝛ delectabilissima.Et minorez declarat.d.ꝙ inter oēs operationes virtutis delectabilissima est cōtēplatio veritatis ꝑm sapiētiaꝫ:hoc cōcessuꝫ est ab oībus ꝙ phia in cōtemplatione sapientie hz delectationes admirabiles:ꝛ quantū ad puritatē ꝛ quantū ad firmitatē.[Et istam scientes.] Hoc est habentes phiam ꝛ speculationē veritatis phie habent cōuersationē delectabiliorē quā hnt querentes:hoc est studentes circa phiaꝫ acquirendā nō actu hntes eā. ¶Intelligenda sunt hic tria.ꝑmū ꝙ speculatio veritatis ꝑm phiam hz delectationes admirabiles:quia illa que sunt excellentia ꝛ multitudini hoīum ignota sunt admirabilia. Nō eniz admiramur de notis neqꝫ de minimis:sed de magnis multitudini hoīum ignotis.Sed delectationes que sunt in speculatione veritatis ꝑm philosophiā sunt maxime delectationes ꝛ sunt ignote apud multitudinē hoīum qui in reb' sensibilibus delectant:ꝛ ideo dicit ꝓhs ꝙ speculatio veritatis ꝑm sapientiaꝫ hz delectationes admirabiles. ¶2° est sciendū ꝙ hō delectationes sunt pure ꝛ firme vt dicit hic ꝓhs:sunt eniz pure qz sunt circa substātias separatas a mā que nullā impuritatē habēt ex mistione cum mā vel cū cōtrario ꝛ ꝑpter hoc sunt pure.Delectationes vo circa ista sensibilia nō sunt pure:sed sunt miste cū mā ꝛ cū contrario:vt qm delectatio que est in comedendo aut bibendo hz admistionē cū tristitia:qz tādiu hō delectat in bibēdo ꝗdiu durat tristitia q̄ est ex sitiꝛ:ꝛ nō vltra:ꝛ tādiu delectat in comedēdo quādiu hz tristitiaꝫ que est ex esurire:ꝛ ideo delectationes sensibiles nō sunt pure:qz habent admistionē cum cōtrario:sed delectationes ꝑm cōtemplationez sapientie sunt pure:qz in eis non cōtrariant tristitie:ꝛ ideo nō sunt miste:sunt etiā delectationes in cōtemplatione sapientie firme:qz sunt circa res immutabiles que sunt stabiles ꝛ firme.Circa enim res mutabiles nō pōt esse delectatio firma:qz mutata re aut corrupta qtie delectationē afferebat cessat delectatio:ꝛ qñqꝫ vertit in tristitiam:ꝛ ita delectatio circa res inmutabiles est firmior ꝗ delectatio q̄ est circa mutabilia. ¶3° est sciendū ꝑm ꝙ innuit ꝓhs ꝙ speculatio veritatis est duplex.Prima que cōsistit in acqsitione veritatis adhuc ignote:ꝛ alia que cōsistit in cōtemplatione veritatis iam cognite ꝛ inuente:ꝛ hec delectatio que cōsistit in contēplatione veritatis cognite est maior ꝛ perfectior ꝗ illa que cōsistit in acqsitione veritatis:qz hec delectatio est terminus ꝛ finis inqsitionis:ꝛ iō dicit ꝓhs ꝙ illi delectabilius cōuersant qui iam sciunt veritatem ꝛ habēt intellectuꝫ perfectū per virtutē sapiētie ꝗ illi q̄ inquirunt cognitionē veritatis.vnde perfecta felicitas non cōsistit in quacūqꝫ speculatione intellectus:sed in ea que est ꝑm virtutē intellectus que est sapientia.

¶Ipsa quoqꝫ sufficiētia maxīe fuerit in cōtēplatione. Nā ꝛ sapiēs ꝛ iustus ꝛ ceteri rebus iis indigēt que necessarie sunt ad vitā. Sz si satis his talia adsūt:iustus qdē eorꝫ indiget ad quos ꝛ cū qbus egerit iuste. Et tēperās itē ac fortis ꝛ singuli ceterorꝫ. At sapiēs si solus ēt sit cōtēplari pōt:ꝛ quo sapientior est eo magis pōt. Melius autez fortasse si habeat adiutores. Attamen sufficientissimus ipse est.

¶Et que dz autarchia circa speculatiuā maxime vtiqꝫ erit:adiuuat qdē eniz necessarijs ꝛ sapiēs ꝛ relig qdē indigēt. Talibus aūt sufficienter largitis:iustus qdē idiget ad quos iuste opereꝫ ꝛ cū qb':sīl'r aūt ꝛ tēperat' ꝛ fortis:ꝛ aliorū vnusqꝫ. Sapiēs aūt ꝑm seipz ens pōt specularī:ꝛ quanto vtiqꝫ sapientior fuerit magis. Melius aūt forte cooperatores habere:sz tamen per se sufficientissimus.

¶Hec est 4^{a} pticula huius ptis:in qua ponit quarta ratio que talis est.Per se sufficiētia que grece dz autarchia regrit ad felicitatē:ex hoc pōt sic argui. In illa opatione cōsistit pfecta felicitas ad quā operādum hō est magis per se sufficiēs:sed inter oēs opōnes vtutū hō maxime est per se sufficiens ad speculandū veritatē.igit pfecta felicitas est maxīe in speculatione veritatis.Maior est de se manifesta.ꝛ minor declarat per hoc ꝙ ad speculandū veritatez hō nō indiget nisi his que sunt oīb' necessaria ad cōmunē vitā. Necessarys eniz ad vitā indigent tā sapiens speculatiuus ꝗ iustus ꝛ relig hntes vtutes mozales:sz ad speculationē nō indiget hō nisi necessarys ad vitaꝫ:sed virtuosus ꝑm vtutē mozalē ad operandū opa vtutis indiget plurib' ꝗ necessarys ad vitā.vbi gra. Iustus ad operādū opus iustitie indiget illis ad quos dz iuste agere:qz iustitia est ad alterū:vt visuꝫ est superius.Et eodē mō est de temperato: fortiꝛ ꝛ sic de alys.ſ.ꝙ indigent pluribus ꝗ necessarys ad vitā ad hoc ꝙ exerceant opera vtutuꝫ mozaliū:sed nō est ita de sapiente sapientia speculatiua:qz ipse pōt speculari veritatē:ꝛ si solus ꝑm seipsuꝫ existat:qz speculatio veritatis est operatio intrinseca ad exterius nō pcedēs:ꝛ sic pz minor. Istud tñ nō dz ꝙ ad cōtēplandū veritatē nō iuuet societas:qz vt dz in 8° huius:duo simul venientes intellegere ꝛ agere sunt potentiores:ꝛ ideo dicit ꝓhs ꝙ est melius sapienti ꝙ habeat cooperatores circa cōsiderationē veritatis:qz qñqꝫ minus sapiens intelligit qō sapientior nō occurrit:sed quāuis sapiēs ab alys iuuet:tñ inter oēs hoīes ipse maxīe per se sufficit ad opandū opōnē ꝓpriā.

¶Preterea pp seipsaꝫ amari sola vī. Nihil eni ab ipsa fit preter hoc ꝓtēplatū inquā esse. At cū agimus ꝑter ipsaꝫ actionē:aut plus aliqd aut minus assequimur.

¶Uidebit aūt vtiqꝫ ipsa sola pp seipsaꝫ diligi: nihil.n.ab ipsa fit ꝑter specularī:ab opōnib' aūt vel plus vel minus acqrimus preter actionē.

¶Hec est 5^{a} particula scde ptis:in qua ponit qnta rō que talis est:perfecta felicitas cōsistit in illa opōne vtutis que est per se appetibilis ꝛ nullo mō ꝓpter aliqd aliud de rebus humanis.vt pz ex ꝑmo huius.sed speculatio veritatis ꝓpter seipsaꝫ diligit ꝛ appetit ꝛ nō ꝓpter aliqd aliud rez humanaruꝫ:ex speculatione enim veritatis nihil accrescit homini preter ipsaꝫ speculationē veritatis:sed ex opōnibus aliaꝝ virtutū acqrit hō aliqd aliud ꝑter operationez: aut plus aut minus:puta bonorē aut gratiā apd alios:quasi sapiens ex sua cōtēplatione nō acquirit nisi forte per accidens:inquātū veritatē contemplatiuā alys enuntiat:quod pertinet ad exteriorem actionem.

¶Uidet etiaꝫ in ocio felicitas ipsa cōsistere. Negocia nāqꝫ suscipimus vt ociū habeam':ꝛ bellū gerimus vt in pace degam'. Opōnes igit actiuaꝝ vtutū ciuilibus aut bellicis in rebus versant. Actiones aūt que in his fiunt negociose sunt. Atqꝫ bellice qdez ꝛ oino. Nemo

I. náqz bellũ expetit gerere gerendi gra belli:neqz bellũ ob bellũ parat:videbiť enim crudelis qdã z sanguinolentus penitus esset:si faciet amicos hostes:vt pugne cedesqz fiant. At z ipsius ciuilis negociosa est:z ꝑter ipsaz administrationẽ potestates cõparãtis atqz bonores:aut felicitatẽ sibiipsi z ciuibus:que qdẽ diuersa est a ciuili quã querimꝰ vt diuersaz. Si igiť ciuiles qdẽ z bellice actiones ceteris actibꝰ qz vtutibus pficiscuntur pulchritudine:magnitudineqz precellũt:be vo negociose sunt:atqz aliquẽ finẽ affectãt z nõ pp seipsas sunt expetibiles:mentis aũt opatio z studio antecellit cũ cõtẽplatiua sit:z preter seipsaz nullũ affectare penitus finẽ:habereqz voluptatẽ ꝓpriã:que qdẽ opõnez ipsaz exauget. Sufficientia insup:ociũ:defatigationis K vacuitas vt humana z q̃cũqz alia viro tribuunť beato per hanc operationẽ illi inesse videnť:perfecta felicitas hois fuerit hec pfecto sumpta longitudine vite perfecta. Nihil enim felicitatis est imperfectum.

¶ Videturqz felicitas in vacatione esse:nõ vacamus enim vt vacemꝰ:z bellamus vt pacẽ ducamus. ¶ Practicarũ qdẽ virtutuz in politicis z bellicis opõnes:que aũt circa h actiões vñr nõ vacãtes esse:bellice qdẽ z pfecte:nullus enim eligit bellare eius qõ est bellare gra:neqz preparare bellũ:vĩ vtiqz oino violentus occisor qs esse si amicos oppugnatores qdẽ faceret vt pugne z occisiones fierent. Est aũt z que politici non L vacans:z ꝑter ipsuz ciuiliter cõuersari acgrens potẽtatus z bonores:vel magis z felicitatẽ ipsi z ciuibꝰ alterã existentẽ a politica quã z querimus manifestũ vt alterã existẽtẽ. Si vtiqz eas qdez que sm virtutes actiones politice z bellice pulchritudine z magnitudie ꝓcellunt habeant nõ vacantes:z finẽ aliquẽ appetunt z nõ pp seipsas sunt eligibiles. Intellectꝰ aũt opõ studio differre vĩ speculatiua existens:z preter ipsam nullũ appetere finẽ. Habereqz ꝏlectationẽ perfectã ꝓpriã:hec aũt coauget opõnẽ:z per se sufficiens vtiqz z vacatiuũ z illabortosum z humanũ:z quecũqz alia beato attribuunť ꝗz hanc M opationẽ apparent entia. pfecta igiť felicitas h vtiqz erit hois accipiẽs lõgitudinẽ vite pfectã: nihil.n.iperfectũ est eorum que felicitatis.

¶ Hec est sexta pticula scõe ptis:in qua poniť sexta ratio pbans q̃ pfecta felicitas est speculatio veritatis. z otinet hec pticula duas ptes. In ꝑma ponit rõnẽ. 6. z simul cum hoc ꝏcludit ꝏclonẽ pncipalẽ. In z^a ibi. Talis aũt. Postẽdit qualr vita speculatiua in q̃ ꝓsistit felicitas se hz ad hoies. In ꝑma pte itẽdit talẽ rõnẽ:felicitas pfecta ꝓsistit in operatione virtutis:vt supꝰ declaratũ est:z nõ cõsistit in opõne practica virtutis. Nõ enim ꝓsistit in aliqua operatione virtutũ moraliũ. igiť cõsistit in opõne speculatiua virtutis:z illa opatio est speculatio veritatis. igiť felicitas pfecta est speculatio veritatis. Oz aũt felicitas pfecta nõ cõsistat in operatione virtutis practice. pbať:qz pfecta felicitas ꝓsistit in qu rdã vacatione:ꝗz nulla opatio virtutis practice cõsistit in vacatione. igiť felicitas pfecta non ꝓsistit in aliqua opõne virtutis practice. Antecedẽs hui rõnis pbat ꝓbs pbando vtrãqz exponẽtẽ antecedẽtis. Primo enim pbat q̃ felicitas pfecta ꝓsistit in vacatiõe:z deinde q̃ nulla opõ virtutis practice ꝓsistit in vacatione. ¶ Ad cuius euidentiã est sciẽdũ q̃ vacare/vt hic sumiť/est idẽ qõ gescere sub fine vltimo. Dz enim aliqs vacare cũ puenerit ad finẽ vltimũ:ita q̃ non restat ei aliqd agẽdũ:z iõ subdit ꝓbs. d. q̃ [nõ vacamꝰ.] idest opando laboramꝰ.] vt vacemus.] idest gescamus in fine vltimo. vñ per nõ vacare intelligit laborare:z p vacare intelligit gescere in fine:vltra quẽ nõ restat aliqd agendũ. Et ex hoc apparet q̃ pfecta felicitas ꝓsistit in vacatione:qz exquo felicitas pfecta est finis vltimus hois:opz q̃ vltra felicitatẽ pfectã:nihil sit vltra querẽdũ:nec vlterius ꝓpter aliqd aliud laborãdũ:z ita felicitas cõsistit in vacatione:hoc est in quiete opposita oĩ opõni aut motui ordiato ad vlteriorẽ finẽ. Ille enim opõnes que sunt ad vlteriorẽ finẽ nõ ꝓsistunt in vacatione:qz non querunť pp se:sed pp vlteriorẽ finẽ. vbi gra. actus belladi nõ queriť pp se:ꝗz pp pacẽ optatã. Nos enim bellamus vt pacem ducamus:hoc est vt ad pacẽ optatã perueniamꝰ:z ita bellare non est pp bellare:ꝗz ꝓpter pacẽ:z felicitas pfecta nõ est pp seipsaz: iõ felicitas pfecta cõsistit in quadã vacatione:z sic pz vna pars añtis. [Practicaꝝ qdẽ igiť.] Et alia pars antecedentis declarať. s. q̃ nulla opatio virtutis practice ꝓsistit in vacatione. Et hoc pbať per hoc:qz pncipales opõnes virtutuz practicaꝝ sunt opõnes politice que sunt ordinate ad pcurandũ z augmẽtandũ bonũ cõe:qõ est diuinissimũ:z operationes bellice que ordinanť ab defendẽdũ bonũ publicuz ꝓtra hostes. Nũc aũt iste opõnes que sunt pncipalissime inter opõnes practicas nõ cõsistũt in vacatione. igitur a multo fortiori:nulla opatio virtutis practice cõsistit in vacatione. Oz aũt ꝑdicte opõnes nõ cõsistant in vacatione: pbať per hoc:qz nulla illaꝝ operationũ est finis vltimus: sed quelibet illaꝝ ordinať ad finẽ vltimũ:z solũ opatio q̃ est finis vltimus ꝓsistit in vacatione. Et q̃ nulla illaꝝ operationũ sit finis vltimus pz. nã opatio bellica non est finis vltimus. Nullus.n. eligit bellare gratia illius qõ est bellare:neqz eligit aliqs preparare bellũ vt cõgregare exercitũ gratia illius qõ est bellare. Si enim aliqs cõstitueret finem suũ in bellis gerendis sequereť q̃ esset violentus occisor: intãtũ etiã q̃ de amicis suis faceret expugnatores ad h q̃ posset pugnare z occidere:qõ nõ vĩ cõueniẽs. Et sic pz q̃ opõ bellica nõ cõsistit in vacatione:qz nõ est pp se sed pp aliũ finẽ. Idẽ pz in alys actionibꝰ politicis que ordinanť ad pcurandũ z augmẽtandũ bonũ cõe. s. q̃ hõ opõnes nõ cõsistũt in vacatione:qz p hõ opõnes preter ipsaz cõuersationẽ ciuilẽ intendit hõ acgrere aliqd aliud:puta potẽtatꝰ honores z filia:z ita hõ opõnes nõ cõsistunt in vacatione: cũ hõ opõnes nõ habeãt rõnẽ finis vltimi:z cũ in his non vt sit finis vltimus magis decens est q̃ p talẽ cõuersationẽ aliqs velit acgrere sibiipsi:z etiã ciuibꝰ felicitatẽ:ita q̃ hõ felicitas per quã itẽdit aliqs sibi acgrere vitã politicã: sit altera ab ipsa politica vita. Hoc aũt est felicitas speculatiua ad quã tota vita politica vĩ ordinata:vũ per pacem que p ordiationẽ vite politice statuiť z ꝓseruať. Dať hoibꝰ facultas cõtẽplandi veritatẽ. Cũ igiť inter oes opõnes virtutũ moraliũ excellant politice z bellice:tã pulchritudine: qz sunt magis honorabiles:q̃ etiam magnitudine:qz sunt gra boni cõis qõ est maximũ bonũ:sed hõ opõnes nõ hũt in seipsis vacationẽ:sed fiunt pp appetitum vltimi finis:z nõ sunt eligibiles ꝓpter seipsas:non erit in operationibus virtutum moralium perfecta felicitas:sed operatio intellectus speculatiui. s. ipsa speculatio veritatis videtur differre ab ipsis operationibus practicis sm rationez studij:

B quia homo vacat operationi speculatiue propter seipsam z nõ pp aliũ finẽ:z huiꝰ opõ speculatiua hz ꝓpriã delectationẽ ex ipsa ꝓcedẽtẽ que auget eã. Sic igiť ꝗz opõnẽ speculatiuã oia ie existũt hoi quecũqz solẽt attribui beato. s. q̃ sit p se sufficiẽs z q̃ vacet z q̃ non laboret:z hoc vico quãtũ est possibile hoi mortalẽ vitã agenti in qua vita nõ possunt huiꝰ pfecte existere:z sic in contẽplatione intellectus ꝓsistit pfecta felicitas dũmodo assit diuturnitas vite:que qdẽ regriť ad bene esse felicitatis ꝗz q̃ oportet nihil eorũ que ptinent ad felicitatẽ esse in perfectuz. ¶ Notanda sunt hic duo:primũ est q̃ vacatio de qua loquitur hic ꝓbs:est quedã reges:sed reges est duplex:quedaz est gratia opationũ. s. ad cõsequẽdũ finẽ:qz eni hõ nõ põt cõtinue operari:ideo indiget requie:vt melius possit postea operari:z de hac rege loqtur ꝓbs in primo caplo huius tractatus vbi dicit q̃ ipotẽtes ꝏtinue laborare indigẽt rege: z hec reges est ordinata ad opõnẽ:sicut ad finẽ primuz. Alia est requies q̃ est in fine ad quẽ ordinať opatio:z hec reges. s. in fine dicit h esse vacatio. ¶ Scõo est itelligẽdũ q̃ vacatio est duplex:quedã que est sollicitudo z intentio circa aliqd opandũ:z talis vacatio est cũ labore: z de tali vacatione logť ꝓbs in p° ca° huiꝰ tractatꝰ vbi dicit. q̃ aliq vacãt ludis iocosis:h ẽ itẽdũt iocosis talibꝰ:qõ nõ pt sine aliq̃ labore eẽ:z sic dz coiter q̃ ille q̃ apponit itẽtionẽ suã circa aliq̃ q̃ ipse talibꝰ vacat. i. talibꝰ intendit. Alia est vacatio:que cõsistit in quiete in fine vltimo vltra quã nõ restat aliqd agẽdum:z hec vacatio est sine labore z sine sollicitudine:z de hac vacatione loquitur h ꝓbs.

¶ Talis autẽ vita superat hois naturã. Non enim hoc ipso quo hõ est:ita viuet:ꝗz quo est qd in ipso diuinũ. C Quãtũ igiť hoc ab ipso cõposito differt:tãtũ z huius operatio distat ab ea:que a virtute alia pficiscitur. Oz si mens diuinũ ad ipsuz hominẽ est:z vita que ab hac manat diuina est respectu ipsius vite humane. Oportet autẽ nõ quemadmodũ monent qdã humana nos sapere cũ simus hoies:aut mortalia cũ simꝰ mortales: sed quoad fieri põt immortales nosipsos facere. Cunctaqz efficere:vt ea vita viuamus:que ab eo manat: quod est eoꝝ que in nobis insunt ꝑstabilissimũ. Nã tã etsi parũ est mole:vi tñ z ꝑcio multũ oibus antecellit. Videbiť aũt z vnusquisqz hoc esse si quidẽ precipuuz est z melius. Absurdũ igiť esset si nõ suã ꝗz alicuius alterius expeteret vitã. Id ĩsuper qõ dictũ est antea nũc etiam accõmodabitur. Quod est.n. natura vnicuiqz D propriũ id optimũ vnicuiqz z iucundissimũ est. Et homini igiť ea vita que ab ipsa pficiscit mẽte si qdẽ maxime hoc est homo. Hec ergo est z felicissima vita.

¶ Talis aũt melior erit vita ad humanã vitam. Nõ.n. quo hõ est ita viuet:ꝗz quo diuinũ qddã in ipso existit. Quantũ aũt differt h a cõposito tantũ z hec opõ ab illa que est ꝗz virtutẽ. Si itaqz diuinũ est intellectus ad hoiem z vita que est ꝗz illũ ad ꝗz hoiez vitã. ¶ Oz aũt nõ ꝗz suadentes humana sapere hoiez entem:neqz mortalia mortalẽ:ꝗz inquãtũ cõtingit immortalẽ facere: z diuina. facere ad viuere ꝗz optimũ eorũ que in ipo. Si enim z mole paruus est potẽtia z ꝑciositate multũ magis oibus z superexcellit. ¶ Videbiť aũt z vnũqõqz eẽ h:ꝗqdẽ pncipale melius. Incõueniẽs q̃ fiet vtiqz si nõ suiipꝰ vitã eligat: sed alicuius alterꝰ:qõ z dcm̃ prius nũc ꝓpriũ congruit z vnicuiqz nã optimũ z delectabilissimũ ẽ vnicuiqz: z hoi vtiqz q̃ ꝗz intellectũ vita: siquidẽ maxime h hõ. Iste ergo felicissimus.

¶ Hec est secũda pars huius particule:in qua ꝓbus ostendit qualiter vita speculatiua in qua cõsistit felicitas se habet ad hominem:z primo ostẽdit hoc. scõo excludit circa hoc vnũ errorẽ. ¶ Primo igitur ostẽdit q̃ vita speculatiua que vacat cõtẽplationi vitatis est melior q̃ vita que est sm hoiem:z hec est ꝏclo. 27. que pbať sic. Vita que est sm hoiem est vita qua hõ viuit sm q̃ est cõpositus ex diuersis vt ex corpore z itellectu z viribus sensitiuis:sed vita cõtẽplatiua qua hõ vacat cõtemplationi veritatis non est vita qua hõ viuit sm q̃ est cõpositꝰ ex diuersis vt ex corpore z aĩa:ꝗz est vita melior:ergo vita speculatiua qua hõ vacat ꝓtẽplationi veritatis est melior q̃ vita que est ꝗz hominẽ. Maior pz ga hõ sm q̃ hõ est cõpositus ex corpe z aĩa. igiť vita que est sm hoiem est vita qua hõ viuit sm q̃ est cõpositus ex corpe z aĩa. z minor pz q̃tũ ad vtrãqz sui ptẽ. Prima pars minoris. s. q̃ vita speculatiua qua hõ vacat cõtẽplationi veritatis nõ est vita qua hõ viuit ꝗz q̃ est cõpositus ex corpe z aĩa:quia illa vita qua hõ vacat cõtẽplationi est vita que cõpetit hoi:z est vita hois sm aliqd diuinũ in ipso. s. sm q̃ p intellectũ participat diuinã similitudinẽ:vnde quãtũ intellectus differt a cõposito ex aĩa z corpore tãtũ differt opatio speculatiua ab opatione que fit ꝗz virtutẽ moralẽ que est circa humana:z est ꝓpria hois sm q̃ est hõ:z ita pz ꝑma pars minoris. Et scõa ps minoris. s. q̃ vita speculatiua que ꝓsistit in cõtẽplatione veritatis est melior q̃ vita hois sm q̃ est compositus ex diuersis. s. ex corpe z aĩa:pz per hoc q̃ vita que est sm aliqd diuinũ in hoie est melior q̃ vita q̃ est cõpositi z mortalis ꝗz huiꝰ: sed illa vita speculatiua cõpetit homini sm aliqd diuinuz in eo. s. sm intellectũ qui est quoddã diuinũ:z vita hois ꝗz q̃ homo cõpetit sibi sm q̃ est cõpositus z mortalis:iõ z c̃. ¶ Intelligendũ est q̃ qz homo est compositꝰ ex corpore z anima habens naturã sensitiuaz z intellectiuam vita ꝓpria cõmensurata homini in hoc consistit q̃ homo sm rationẽ ordinet opationes sensitiuas z corpales:z ita operationes sm virtutes morales sunt operationes hominis ꝗz q̃ homo:opationes enim corporales z sensitiue que nõ sunt ordinate sm rationez sunt magis operatiões aĩales q̃ humane seu hois sm q̃ homo:sed operatio speculatiua vacans soli cõtẽplationi veritatis videť esse operatio substãtiarũ separatarũ in q̃bus inueniť sola natura intellectiua. [Oportet aũt non sm suadẽtes.] Excludit errorẽ quorundaz qui suadebãt q̃ homo debet intendere ad sapiendũz humana z mortalia:cum ipse homo mortalis sit:z non dz intẽdere ad sapiẽdũ immortalia z separata a materia:z hec fuit opinio Esiodi:vt patet ex prio metaphysice. Sz istud dictum Esiodi est falsum:sm q̃ declarat hic ꝓbs:cũ enim in hoie sit aliqd immortale. s. intellectus q̃ est optimus eorũ que sunt in hoie:debet homo intẽdere ad vitẽdũ sm vitã intellectus:qui quãuis nõ sit magnus mole. i. quãtitate: est tamẽ magnus ꝑciositate:nã quãtitate virtutis z ꝑciositate excedit oia que sunt in homine:vnde intellectꝰ in suis operationibus superioribus cõiungiť z inferioribus principatur:z ita intellectus videť eẽ totus homo. Unũquodqz enim maxime dicitur esse illud qõ est principalissimũ in eo vt dictũ est supra in. 9. huius:qz oia alia q̃si sunt instrumẽta illius:z sic dum homo viuit sm operationẽ intellectus viuit sm vitã maxime sibi ꝓpriã. [Videbitur aũt z vnũqõqz.] Et p hoc pbat ꝓbs q̃ hõ dz eligere viuere ꝗz opõ-

J 28ª cōcło huius decimi libri.

nē speculatiuā intellectus, ſ. ſpeculādo ⁊ ꝓtēplādo ſubſtantias ſeparatas a mā: ⁊ hec eſt ꝓcłō. 28. huius libri: que ꝓbatur ſic. Nō oꝫ eligere viuere ꝑm ꝓpriā opōnē ipſius hoīs: ſed opō ꝓpria hoīs eſt opō ſpeculatiua intellectus: qꝫ intellectus ſpeculaꝫ diuina ⁊ ſeparata a mā: igitur nō oꝫ eligere viuere ꝑm opōnē ſpeculatiuā intellectus. Maior videꝫ eē manifeſta ꝑ hoc q̃ inconueniēs vī eē q̃ aliqs eligat viuere nō ꝑm vitā ꝓpriā ſuiipſius ſed ꝑm vitā alterius. Et minor declaraꝫ ꝑ hoc q̃ vita ſpeculatiua que eſt ꝑm intellectū eſt ꝓpria homini: qō pz: qꝫ illud qō cēuenit alicui ꝑm optimū qō eſt in eo eſt maxīe ꝓpriū ſibi: ſed vita ſpeculatiua que eſt ꝑz intellectū cōpetit hoī ꝑz optimū qō eſt i eo, ſ. ꝑm intellectū vñ optimū in vnoquoq; vī ꝓpriū illius: ⁊ qꝫ vita ſpeculatiua que eſt in cōtēplatione diuinoꝝ ⁊ perfectiſſimoꝝ eſt ꝓpria hoī vt ꝓbatū eſt: ideo talis vita eſt homini delectabiliſſima: ꝓpria enī opō vniuſcuiuſq; eſt ſibi delectabiliſſima: ⁊ ſic patet q̃ vita ſpeculatiua que eſt ꝑm intellectū eſt homini ꝓpria ⁊ delectabiliſſima: ⁊ ꝑ ꝓſequēs viuēs ꝑz ītellectū eſt feliciſſimus. ¶ Dubitaꝫ hic: qꝫ ſuperius imediate dictū eſt q̃ vita ſpeculatiua que vacat cōtēplationi veritatis nō eſt vita ꝑz hominē ſed eſt melior q̃ vita que eſt ꝑm hoīem: ⁊ hic oꝫ q̃ vita ſpeculatiua que eſt in cōtēplatiōe veritatis eſt ꝑm hoīez ⁊ maxīe ꝓpria hoī: ⁊ iſta videnꝫ repugnare. Dicēdū q̃ aliqd pōt dici ꝓpriū hoī dupliciter: vno mō dicīt illō ꝓpriū hoī qō cōpetit ei rōne totius cōiuncti. ſ. ꝑz q̃ eſt hō cōpoſitus ex corpore ⁊ aia: ⁊ ſic loquīt ꝓphs in parte precedēte. Alio mō dicīt illud ꝓpriū hoī qō ꝓuenit hoī ꝑz illud qō eſt principaliſſimū ⁊ perfectiſſimū in hoīe: ⁊ iſto mō vita ſpeculatiua eſt ꝓpria hoī.

Solutio. Hoī ꝓpriū aliqd oꝫ dupliꝯ.

Queſtio. Rñſio.

L ¶ Et ſi q̃raꝫ que eſt ꝓpria opatio hoīs ꝑz q̃ hō. Rñdēdū eſt diſtinguēdo iſtā ex eo q̃ pōt fieri reduplicatio rōne totius cōpoſiti vel rōne forme p̃ncipaliſſime que eſt in hoīe. ſi fiat reduplicatio p̃° mō: ſic opōnes vtutuꝫ moralīū ſunt operationes hoīs ꝑm q̃ hō. ſi vo fiat reduplicatio rōne forme principalis: ſic eſt dicendum q̃ operatio contemplatiua eſt ꝓpria operatio hominis ꝑm q̃ homo.

Capitulum tertium

tractatus ſecūdi de felicitate politica que cōſiſtit in opōnibus ꝓudētie ⁊ moralīū virtutū ⁊ de opōne felicitatis ſpeculatiue ⁊ felicitatis politice ad iuicē. p̃ q̃ opationes vtutū moralīū ⁊ ꝓudētie ſunt cōpoſiti. ſ. hoīs ꝑm q̃ hō: ⁊ q̃ felicitas ſpeculatiua que eſt p̃ncipaliter ipſius intellectus eſt potior q̃ felicitas actiua: ⁊ in quo ꝓcipalius opō virtutū exiſtit: vtruꝫ in electione interiori vel opōne exteriori: ⁊ q̃ ꝑfecta felicitas eſt opō ſpeculatiua optimorū: ⁊ q̃ opus eſt felici ī quātū ipſe eſt hō bonis exteriorib⁹ ſine q̃bus nō pōt ſpeculari. ſ. bonis exteriorib⁹ multis ⁊ magnis nō indiget ſ. moderatis cū q̃bus pōt q̃s ita vtuoſe agere vt cū ſuperabūdātibus: ⁊ q̃ dicētes cū diuitys moderatis hoīez poſſe bñ agere ⁊ feliciter viuere: tūc ſunt credibiles cū ſermones eoꝝ nō diſſonāt a factis: poſtea q̃ ꝑz ītellectū viuens ⁊ deū curās eſt deo amātiſſimus. pp hoc q̃ intellectus eſt cognatiſſim⁹ deo: ⁊ q̃ deus rebeneficiat ⁊ diligit curātes ⁊ diligētes ſibi cognatū: ⁊ oia p̃dicta inſūt feliciꝫ ⁊ maxime inſunt ſapienti: vnde ⁊ ſapiens eſt feliciſſimus ⁊ deo amantiſſimus.

¶ Secūdo āt eſt ea vita que a vtute alia manat. Opōnes. n. q̃ ab hac ꝓdeūt bñane ſūt. Ālā iuſta ⁊ fortia ⁊c. que a virtutibus ꝑficiſcuntur inter noſipſos agimus in cōmertijs ⁊ neceſſitatibus atq; actibus cōib⁹: ⁊ itē affectibus vnicuiq; ſeruantes decorum. Hec aūt oia cōſtat eē humana. Nonnulla autē ⁊ a corpe ꝓuenire videnꝫ: ⁊ multū virtus morū cū affectibus iuncta eſt. Cōiūcta eſt etiā ⁊ ꝓudētia moris virtuti: ⁊ hec ꝓudētie: ſi principia q̃dē ꝓudētie a virtutibus ipſis emergant. Rectū vo moris virtutū a ꝓudētia manat: cū āt be ſeſe ſic habeāt vt a ſe mutuo pendeant: ſintq; cōiūcte affectibus circa ipſum compoſitum fuerint.

M

Caput 3ª cōcłi tra. 2. li. ethi. p° pa. c.

Secundo autē que ꝑm aliā virtutē. ꝑm ipſam enim opationes humane: iuſta ⁊ fortia ⁊ alia que ꝑz virtutes ad inuicē agimus in cōmutatiōibus ⁊ neceſſitatibus ⁊ actionibus oīmodis ⁊ in paſſionibus: q̃ decet vnicuiq; cōſeruātes. hec aūt eē videnꝫ oia humana. Quedā horū autē ⁊ accidere a corpore videꝫ ⁊ multum coapproprīari paſſionibus moris virtus. ¶ Cōiugata eſt enī ꝓudētia moris vtuti: ⁊ h̄ ꝓudentie. ſi q̃dē ꝓudentie q̃dē principia ꝑm morales ſunt virtutes. Rectū āt moralīū ꝑz ꝓudētiā. ¶ Copulate āt ⁊ he paſſionibus circa compoſitū vtiq; erunt.

O

Tertius ca. 2. tractatus in tres partes diu.

Iſtud tertiū capl'm ſecūdi tractat⁹ eſt de felicitate politica que cōſiſtit in opōne ꝓudētie: ⁊ continet tres partes p̃ncipales. In prīa oñdit q̃ oīs virtus moralis eſt circa bona humana: ⁊ q̃ ꝓudētia eſt circa bona humana: ⁊ q̃ tam virtus moralis q̃ ꝓudētia ſunt circa cōpoſitū ſen ipſius cōpoſiti. In ſecūda pte ibi [Cōpoſiti aūt.] oſtēdit q̃ felicitas ſpeculatiua eſt ꝑfectior q̃ felicitas practica. In 3ª pte ibi [Opus aūt erit.] oñdit ꝓphs q̃liter perfecte felix ſe hꝫ ad exterioza: ⁊ q̃tū ad inferioza: ⁊ ēt quātū ad ſupioza. In p° pte p̃ narrat q̃ opōnes virtutū moralīū ſūt opōnes humane: ⁊ q̃ ꝓudētia ē circa bona humana: ⁊ q̃ taꝫ ꝓudētia q̃ virtus moralis ſunt circa cōpoſitū ſine cōpoſiti. Prīo narrat q̃ eſt q̃dā felicitas ſecūdaria ꝑz aliā virtutē intellectuā. ſ. ꝑz ꝓudētiā q̃ dirigit oēs virtutes moraleſ: ⁊ q̃ ſicut felicitas ſpeculatiua attribuīt ſapiētie: que cōprehendit ſub ſe oēs alios habitus ſpeculatiuos tanq̃ p̃ncipalior inter habitus ſpeculatiuos: ita eſt q̃dā felicitas actiua circa vtutes morales q̃ attribuīt ꝓudētie q̃ eſt ꝑfectior quacūq; virtute moraliū. opōnes. n. virtutū moraliū ſunt opōnes humane: qꝫ ſunt circa res hūanas: opōnes quarūdā virtutū ſunt circa res exteriores que in vſuꝫ hoīuꝫ veniūt: vt opōnes iuſtitie ⁊ fortitudinis ⁊ aliarū virtutū ꝑz quas ad inuicē agimus in cōmutationibus ⁊ neceſſitatibus: ꝑz. n. iuſtitiā hoīes ſua bona ad inuicē cōmutāt: ⁊ ita iuſtitia eſt opō humana circa cōmutatiōes ⁊ diſtributiōes rerꝫ exteriorū: que in vſum hoīuꝫ veniūt. Quedā ēt vtutes ſunt circa neceſſitates hoīuꝫ ꝑ q̃s vnus hō ſubuenit alteri ī ſua neceſſitate: cuiuſmodi ſūt liberalitas magnanimitas ⁊c. Circa ēt oēs actiōes ⁊ paſſiōes ſunt virtutes morales ꝑ q̃s ꝓphaꝫ illō qō ꝓuenit vnicuiq; : hec aūt oia vīr eē humana. Quedā ēt vtutes morales videnꝫ ꝑtinere ad corpus ⁊ ad paſſiones aīe: multe enī virtutū moralīū ſunt circa paſſiōes aīe vt fortitudo tēperātia māſuetudo: ſicut eſt manifeſtū ex p̃cedētib⁹. Et p illa q̃ hic dicunꝫ intendit ꝓphs ꝓprie q̃ oīs virtus moralis eſt circa bona humana: ⁊ hec eſt ꝓcluſio. 29. quē ꝓbaꝫ ſic. Oīs virtus moralis vel eſt circa bona exteriora q̃ in vſuꝫ hoīum veniunt: vel circa bona humani corporis: vel circa paſſiones aīe. ⁊ oia iſta ſunt bona humana. igitur oīs virtus moralis eſt circa bona humana. [Cōiugata autē.] Probato q̃ oīs vtus moralis eſt circa bona humana oſtēdit q̃ ꝓudentia eſt circa bona humana: ⁊ hec eſt ꝓclo. 30. que ꝓbaꝫ ſic. Circa eadē ſunt ꝓudentia ⁊ moralis virtus: ſed oīs virtus moralis eſt circa bona humana. igitꝫ ꝓudētia eſt circa bona humana.

P

29ª cōcłi huius decimi libri.

30ª cōcłi huius decimi libri.

A minor huius rōnis pz ex p̃cedētibus ⁊ maior declaraꝫ sic: p̃ncipia ꝓudentie accipiunꝫ ꝑz virtutes morales: fines. n. virtutū moralium ſunt p̃ncipia ꝓudentie: virtus enī moralis ſtatuit certū finē quē finem ꝓudētia ſupponit tanq̃ p̃ncipiū ordinans media ꝑ q̃ ad talē finē recte poterit peuenire. ꝓudētia enī facit rectā electionē eorū que ſunt ad finē: vnde rectitudo moralīū virtutū accipiꝫ ꝑm ꝓudētiā que facit electionē rectā: vt dicit ꝓphs. 6. huius. Sic igitur patet q̃ ꝓudētia ⁊ virt⁹ moralis ſūt circa eadē: qꝫ p̃ncipia ꝓudētie ſunt fines moralīū vtutū: ⁊ circa ea que ſunt ad fines virtutū negociaꝫ ꝓudētia. [Copulate aūt he.] Uſo q̃ ꝓudētia ⁊ virtus moralis ſunt circa humana bona: concludit ꝓphs q̃ tam virtus moralis q̃ ꝓudentia ſunt circa cōpoſitū: ⁊ hec eſt ꝓclo. 31. que ꝓbaꝫ ſic. Uirtus moralis ⁊ ꝓudētia ſunt copulate paſſionibus: qꝫ ꝑm vtrāq; iſtarum moderanꝫ paſſiones: ſed paſſiones ſunt totius cōpoſiti ex anima ⁊ corpore cū pertineant ad partem ſenſitiuā: igitur tam virtus moralis q̃ ꝓudentia ſunt circa compoſitum.

1ª cōcło

B

¶ At cōpoſiti virtutes humane ſunt. Quare ⁊ ea vita que ab ipſis ꝑficiſcit ⁊ felicitas humana eſt. Mentis autem eſt ſeparata. Atq; tm̄ de ipſa ſit dictū. Exacte nāq; dicere propoſito maius eſt.

2ª pa. c.

¶ Cōpoſiti aūt virtutes humane ⁊ vita vtiq; que ꝑm has felicitas. que autem intellectus ſeparata. tm̄ enim de ipſa dictuꝫ eſt certius: dicere enim maius propoſito eſt.

C

¶ Hec eſt ſcōa pars principalis huius capl'i in q̃ ꝓphs probat q̃ felicitas ſpeculatiua ē ꝑfectior q̃ felicitas, practica ⁊ cōtinet. 5. particulas. In prima cōcludit ex predictis q̃ felicitas que eſt ꝑm ꝓudentiā ⁊ virtutes morales ſunt compoſiti. deinde ꝓbat q̃ quatuor rōnes que in quatuor particulis ꝓtinent q̃ felicitas ſpeculatiua eſt potior q̃ felicitas practica. in prima igitꝫ ꝓticula ꝓbat q̃ felicitas que eſt ꝑz ꝓudentiā ⁊ ꝑz vtutes morales eſt cōpoſiti. ſ. hominis ꝑm q̃ eſt cōpoſitus ex corpore ⁊ aīa. ⁊ nō eſt alicuis ſeparati: ⁊ hec eſt ꝓcluſio. 32. que ꝓbaꝫ per hoc q̃ vtus ⁊ operatio ꝑm virtutē ſunt eiuſdē ⁊ circa idez: ſed vita bona ſeu felicitas ꝑm ꝓudētiā ⁊ virtutes morales eſt operatio earuꝫ. igitꝫ ſi ꝓudentia ⁊ virtus moralis ſint cōpoſiti oportet q̃ vita ⁊ felicitas ꝑm has ſint cōpoſiti: vnde vita que eſt ꝑm ꝓudētiā ⁊ virtutē moralē eſt ꝓprie vita humana: ⁊ felicitas ſpeculatiua que eſt ꝓpria intellectus / eſt ſeparata ⁊ diuina: nec ſpectat ad ꝓpoſiti pl's de ītellectu dicere. ¶ Deinde ꝓbat q̃ felicitas ſpeculatiua ē ꝑfectior ⁊ potior q̃ felicitas actiua que eſt ꝑm ꝓudētiā ⁊ morales virtutes: ⁊ hec eſt cōcluſio. 33. h° libri quā quadrupliciter ꝓbat. Secūda rō ibi [Uidebitur aūt vtiq;.] Tertia ibi [Perfecta aūt felicitas.] Quarta ibi [Signū aūt nō.] In prima igitꝫ particula ꝓbaꝫ ꝓcluſio ſic. Illud qō eſt ſepati ⁊ diuini eſt ꝑfectius ⁊ potius q̃ illud qō eſt cōpoſiti ꝑm q̃ eſt cōpoſituꝫ. Sed felicitas ſpeculatiua eſt ſeparati ⁊ diuini. ſ. ipſius intellectus ſpeculatiui qui ſolus inter humana eſt ſeparatus ꝑm operationē ⁊ ſeparabilis a corpore ꝑm eſſe: ⁊ ꝑ intellectū aſſimilamur deo ⁊ dīis: ⁊ felicitas actiua q̃ eſt ꝑz ꝓudētiā ⁊ vtutes morales ē ipſi⁹ cōpoſiti. ſ. hoīs ꝑz q̃ hō vt ꝓbatuꝫ eſt. igitꝫ felicitas ſpeculatiua eſt potior q̃ actiua.

32ª cōcło huius decimi libri.

33ª cōcło huius decimi libri.

D

¶ Uidebitꝫ aūt ⁊ externa affluentia per parū aut mīn⁹ indigere q̃ moralis. Opus eſt enī vtriſq; neceſſarijs rebus. Atq; ſit eque: q̃ q̃ circa corpus ⁊ res tales ciuilis hō magis elaborat: parua. n. dīia fuerit. In opōnibus aūt nō mediocriter different. Eteniz liberali q̃dem ad liberalitatis operationes exercendas: ⁊ iuſto ad retributiones peccunijs opus erit.

E

¶ Uidebitꝫ aūt vtiq; ⁊ exteriori largitiōe ī parū vl' min⁹ indigere q̃ moralis: neceſſarijs q̃dē. n. ambob⁹ opus ex eq̃li fit: ⁊ ſi magis laborat circa corp⁹ politicus ⁊ q̃cūq; talia. Parū vtiq; q̃dē differt: ad opōes aūt multū differt. liberali q̃dem enim opus erit pecunijs ad agere liberalia: ⁊ iuſto vtiq; ad redditiones.

¶ Hec eſt ſecunda particula prime partis continens duas partes. In prima ponitur rō. In ſecunda ibi [Uoluntates aūt.] remouet dubiū. Primo igitꝫ ponitur rō ſecūda que talis eſt. Illa opatio que minus idiget bonis exteriorib⁹ eſt ꝑfectior ⁊ potior q̃ illa que magis indiget eis: ſed felicitas ſpeculatiua eſt operatio que minus indiget bonis exteriorib⁹ q̃ felicitas actiua: igitꝫ felicitas ſpeculatiua eſt perfectior ⁊ melior q̃ felicitas actiua. Maior videtur eſſe manifeſta: qꝫ opatio que minus indiget bonis exteriorib⁹ eſt magis de ſe ſufficiēs: q̃ illa que magis īdiget ⁊ ꝑ ꝓſequēs eſt ꝑfectior ⁊ potior. Et minor declaraꝫ in littera declarādo q̃ felix ſpeculatiuus minus indiget bonis exteriorib⁹ q̃ felix felicitate ꝓactica: certū eſt enī q̃ vterq; taꝫ felix ſpeculatiuus q̃ felix ꝓacticus indiget bonis exterriorib⁹ requiſitis ad neceſſaria vite: vterq; enī indiget cibo ⁊ potu ⁊ ſic de ſimilibus: vterq; nāq; indiget exterioribus largitione. i. vterq; īdiget q̃ largianꝫ ei exterioza bona: nec eſt aliq̃ differentia aut parua quantū ad h̄: q̃uis circa corpus politicus magis laboret q̃ ſpeculatiu⁹: exteriores enīz actiones agunꝫ per corpus: nec q̃tū ad hoc eſt differētia q̃n vterq; indigeat eq̃liter neceſſarijs: ſz q̃tuz ad opōnes vtutū magna eſt dīia: vtuoſus enī ⁊ felix ꝓactic⁹ multis indiget ad ſuas opationes q̃bus nō indiget ſpeculatiu⁹ felix: nā liberalis indiget pecunijs ad agēdū liberaliter. ſ. ad dandū q̃bus opz ⁊ q̃ opz: ⁊ ſic de alijs circumſtantijs: ⁊ iuſtus ꝑm iuſtitiā diſtributiuā indiget pecunijs ad diſtribuēdum ꝑm dignitatez ⁊ ꝑm q̃ eſt iuſtum: ſed felix felicitare ſpeculatiua ꝑm q̃ talis nō īdiget huiꝫ bonis ad dandū aut alijs diſtribuēdū ſed ſolū indiget nēcijs vite.

F

¶ Uoluntates. n. non ſunt manifeſte. Simulant aūt ⁊ q̃ non ſunt iuſti agere iuſte velle. Forti autez opus eſt potentia: ſi agit aliq̃d eoꝝ que a virtute ꝑficiſcunꝫ: ⁊ ꝓtāte ēt temperāti. Quo nāq; mō aut hic aut ceterorum q̃ſq̃ manifeſtus erit. Queriꝫ aūt vtrū magis ꝓprium ſit virtutis electio: an ipſi actus: quippe cum in vtriſq; virtus conſiſtat. Atq; conſtat in vtriſq; perfectū ipm̄ cōſiſtere. Ad actus aūt multis indiget: ⁊ quo maiores pulchriores q̃z ſunt eo plurib⁹ indiget. At cōtemplanti nullis huiuſcemodi reb⁹ ad operationē eſt op⁹. Quin ⁊ ꝑedimēto fere ſunt ad cōtēplationē. Sz hoc ipſo quo hō eſt atq; cum pluribus viuit expetit ea agere que a virtute ꝑficiſcuntur. Indigebit igitur talibus ad ea agenda que ad hoīem ſpectant.

G

¶ Uolūtates enī i manifeſte. ſimulāt. n. ⁊ nō iuſti iuſte agere velle. Forti autē potentia ſiq̃dē ꝑficit aliq̃d eoꝝ que ꝑz vtutē ⁊ tēperato ꝓtāte: q̃liter. n. manifeſt⁹ erit vel iuſt⁹ vel alioꝝ aliq̃s.

¶ Queritur autē q̃d eſt principalius in virtute vtruz electio vel actiones: vtpote in ambabus exiſtente virtute. perfectum vtiq; manifeſtum qō in ambabus vtiq; erit: ad actiones

aūt multis op⁹ est: ⁊ quāto vtlq3 maiores sunt
⁊ meliores pluribus. speculanti aūt a nullo ta-
lium ad operationē necessitas. sed vt cōuenit di
cere ⁊ impedimenta sunt ad speculationē: �means
aūt ꝙ homo est ⁊ pluribus conuiuit eligit ꝑm
virtutem agere opus. indigebit igitur talibus
ad humaniter conuersari.

¶ Dec est z.ª ps scōe ptīcule scōe ptis in qua remouet du-
bium tale: ōpatio vtutis cōsistit in velle: operatio enim li-
beralis est velle dare quibus op3 ⁊ qñ ⁊c. ⁊ opatio iusti est
velle reddere vnicuiq3 ꝑm ꝙ est dignū. Sed iste opatio-
nes. s. velle dare velle reddere nō indigent bonis exterio-
ribus: vt pecunys. igitur non videtur ꝙ prudēs ⁊ virtuo-
sus indigeant pecunys ⁊ alys bonis exteriozib⁹ nisi quātū
ad necessaria vite. Istud remouet ꝓbs. o. ꝙ volūtates ho
minū nō sunt manifeste sine opationib⁹ exteriozib⁹: multi
enim non sunt iusti qui simulāt se velle iuste agē: ⁊ sim ilr
multi simulant se velle fortiter agere aggrediendo terribi
lia propter bonum cōmunitatis qui tñ nō sunt fortes: sed
ad hoc ꝙ sit manifestū de aliquo an sit fortis aut virtuo-
sus oportet ꝙ agat aliquod opus exterius. ad hoc enim ꝙ
sit manifestus de aliquo ꝙ est fortis op3 ꝙ exerceat exte-
rius aliqō opus fortitudinis. Sil'r ad hoc ꝙ sit manifestū
de aliquo ꝙ sit temperatus op3 ꝙ hēat potestatez vtendi
delectationibus circa quas est temperantia: ⁊ sic de alys.
¶ Querit aūt. ¶ Et qr ad hoc ꝙ sit manifestū ō aliquo ꝙ sit
vtuosus requirit operatio exterior circa materiaz vtutis.
potest esse dubium quid est ꝓncipalius in virtute mozali
vtrum electio interior vel opationes exteriores: cū vtraq3
requiratur ad virtutem: ⁊ q̄uis electio sit principalior vt
prius dictū est: tamen manifestuz est ꝙ ad oīmodaz per-
fectionem virtutis mozalis requirit nō solum electio inte
rior: sed etiam operatio exterior: ⁊ ad actiones exteriores
virtutuz opus est homini ꝙ hēat multa: ⁊ tāto plura quā-
to actiones eius sunt maiores ⁊ meliores: sed ille q vacat
speculationi veritatis nullo talium indiget ad suam opa-
tionem: imo bona exterioza impediunt hominem a specu
latione propter sollicitudinē circa ea ⁊ distractionē animi
hominis ne possit totaliter speculationi vacare. Si autem
hō speculatiuus indigeat reb⁹ exteriozibus: ꝑ erit vel quā-
tū ad necessaria vite vel inquātū cōuiuit cū multis hoīb⁹
quos interdū oportet iuuare: ⁊ inquantū homo cōtempla-
tiuus eligit viuere ꝑm virtutez mozalē: ⁊ sic indigebit ne-
cessarys ad hūaniter conuersari: nō aūt inquantū specula-
tiuus est. ¶ Hic dubitari pōt: vtrū virtus mozalis possit Dubium.
acquiri sine operationibus exteriozibus. Et videtur ꝙ sic:
quia electio interior est principalis ⁊ pcipua operatio vir-
tutis: sed ex opatiōibus ꝓncipalibus frequēter elicitis pōt
gñari habit⁹ inclinans ad ꝓssimiles opatiōes: vnde ex fre-
quēter velle dare qbus op3: ⁊ qñ op3: ⁊ sic de alys circun-
stantys: pōt generari hītus inclinās ad faciliter volenduz
dare quibus op3 ⁊c. ⁊ talis hītus est virtus: qr inclinat ad
opationes virtuosas. Item ad gñationē virtutis nō requi
runt ea ex qbus multiplicatis nō magis nec citius genera
tur virtus aut augeat. qō p3: qr multiplicata causa gñatiōis
vel augmētatiōis cit⁹ ⁊ magis sequet gnō ⁊ augmētatio.
s3 multiplicatis opōnibus exteriozib⁹ nō magis nec citius
gñat virtus aut augmentat. igit opationes exteriores nō
requiruntt ad gñationē aut augmētationē vtutis. Minor
probat per philosophuz 4.º huius. qui dicit ꝙ liberalitas
nō cōsistit in multitudine datoꝝ: dicit enī sic. ¶ Nō in mul
titudine datoꝝ illud qō liberale: sed in dantis habitu. ¶. i.
in voluntate dantis. igit propter multiplicitatē operatio-
num exteriozū nō citius generatur nec augeē liberalitas.
Confirmat: qr ita liberalis potest eē paup sicut diues: qō
nō cōtingeret si ad liberalitatē requireret operatio exte-
rior. Itē aliqua est virtutis mozalis que nō indiget opera-
tione exteriozi: vt apparet de mā suetudine que nō videt
indigere aliqua opatione exteriozi: ⁊ credo ꝙ ita sit de ali
quibus virtutibus mozalibus: que ad sui gñationē vel au-
gmētationē nō regrūt aliquā opōnem exteriozē: maxime
tñ inter vtutes mozales vz fortitudo indigē opōnibus ex-
teriozibus: nec intēdit ꝓbs ꝑ dicē ꝙ ad vtutē mozalē req-
ritur opō exterior: sed ꝙ ad manifestationē vtutis mozā-
lis regrit opō exterior. credo tñ ꝙ melius ⁊ pfectius pōt
virtus mozalis acqri p opōnes interiores ⁊ exteriores q̄ꝝ
p opōnes iteriores tñ. ista sunt dicta tñ mō dubitative.

¶ Atq3 felicitatē pfectā cōtēplatiuā quādā opationē
eē hic quoq3 fuerit māifestū. deos. n. maxie beatos eē
putamus atq3 felices. At quos nā actus tribuere illis
oportet: iustos ne. An ridiculi videbunt: si commutēt
⁊ deposita reddant: ⁊ hmōi cetera agāt. At fortes ne
ꝓpterea ꝙ formidolosas res sustinēt piculaq3 subeūt
honestatis ipsius cā. At liberalis. At cui cā dabunt.
Absurduz est insup si numos etiā habeāt aut aliquod
tale. At tēperantes. At qdnā fuerint. An laus est im-
portuna: si prauas dūs cupiditates non hze dicantur.
Ita p oīa discurrenti cuncta que sunt circa actus par-
ua quedam ⁊ nō digna dūs imoztalibus sane vident.
At vō viuere ipsos vniuersi putant. Quare ⁊ operari.
Nō enīz oportet illos vt Endymionē aiunt dormire.
Aiuenti igit ei cui actio: ⁊ moltomagis effectio nō tri
buit: qdnā aliud preter contēplationē restat. Quare
dei operatio precellēs beatitudine contēplatiua sine
controuersia fuerit. Et humanarum igit operationū
ea hō est summe felix que illi maxime est cognata.

¶ Perfecta autē felicitas qñ speculatiua q̄daz
est opō ⁊ hinc vtiq3 appebit. deos eni maxime
suspicati sum⁹ beatos ⁊ felices esse: actiōes aūt
q̄les attribuē debite ipsis. vtrum iustas: vl'ridi
culi appebūt: cōmutatiōes ⁊ depōnes dantes
⁊ quecūq3 alia talia. Sz fortes sustinentes ter-
ribilia ⁊ piclitātes quoniā bonū: vel liberales:
cui aūt dabunt incōueniens autez ⁊ si erit ipsis
numisma vel aliquid tale. Si aūt tēperati qui-
dem vtiq3 erunt vel onerosa laus quoniam nō
habent prauas cōcupiscētias: pertranseūtibus
aūt omnia apparebūt vtiq3 que circa actiones
praua ⁊ idigna deis. ¶ Sz tñ ⁊ viuē oēs suspi
cati sunt ipsos ⁊ opari ergo nō op3 eni dormire
quēadmodū endimiona viuēti vtiq3 ab agē ab-
lato. adhuc aūt magis a facere qd reliquit pter
speculationem. Quare dei opatio beatitudine
differens: speculatiua vtiq3 erit ⁊ humanaruz
vtiq3 que huic cognatissima felicissima.

¶ Dec est tertia pricula scōe partis in qua ponit tertia rō
pbans cōclusionē que talis est. Illa opatio quā deo ⁊ sub-
stantys separatis attribuim⁹ est pfectior ⁊ potior q̄ꝝ illa quā
a deo ⁊ substātys separatis remouemus: sed felicitatē specu
latiuā vt cōtemplari veritatē attribuimus deo ⁊ substan-
tys separatis

tys separatis: ⁊ felicitatez practicā que est ꝑm prudentiaz ⁊
virtutes mozales remouemus a deo. igit felicitas specula
tiua est pfectior ⁊ potior q̄ꝝ felicitas practica. Maior est
manifesta: qr pfectioribus pfectioza attribuim⁹ ⁊ ipfecta
ab eisdez remouemus: ⁊ minor huius rōnis declaratur in
littera: nam dys. i. substātys separatis attribuimus felici-
tatem speculatiuā ⁊ nō attribuimus eis felicitatē practicā
que est ꝑm opationem prudentie ⁊ virtutū mozalium: nō
enīz possumus substātys separatis attribuere opationes iu-
stitie que est virtus mozalis vt facientes cōmutatiōes: vel
sua bona apud aliquos deponētes: qui enim huiūmodi opatio-
nes speculamur veritatē: sed aliquo modo cōicant opera-
tionibus virtutū mozalium. igitur felicitas speculatiua est
pfectior ⁊ potior q̄ꝝ felicitas practica. vñ ga dy ꝑ est sub-
stantie separate hūt vitaz intellectualē tñ: tota vita eorum
est bona: ⁊ boies intantū sunt boni ⁊ felices inquātū in eis
existit q̄dā similitudo opationis speculatiue: ⁊ nullū alio-
rū aialiū est felix: qr in nullo cōicant speculatiōe. Et sic pz ꝙ
in speculatione veritatis cōsistit perfectissima felicitas: qr
quantū se extendit speculatio tantū se extendit felicitas: ⁊
qb⁹ magis cōpetit speculatio eis magis cōpetit eē felices:
nō ꝑm accidēs sed ꝑm speculationē. Unde sequit ꝙ pfe-
ctissima felicitas est speculatio: ⁊ per cōsequēs felicitas spe
culatiua est potior q̄ꝝ felicitas actiua.

¶ Est aūt opus huic ⁊ pſperitate externa: cū sit homo.
Natura nāq3 ipsa nō est ad cōtemplandū sufficiens: s3
⁊ corpus sanū esse op3: ⁊ alimenta reliquū q̄ꝝ famulatū
adesse. Nō tñ putanduz est multis ac magnis ei opus
fore q futurus est felix: si fieri nō pōt vt sit beatus sine
bonis externis. Neq3 eniz sufficiētia neq3 iudiciū neq3
actus in exuperatione cōsistit. Sed fieri pōt vt ⁊ non
principes terre ac maris agant honesta. Eteniz a me-
diocribus felicitatib⁹ pōt qspiaz agere per virtutem.
Atq3 id clare cernere licet. Priuati nāq3 nō min⁹ age-
re vident res bonas q̄ꝝ qui sunt in potestatibus cōsti-
tuti: imo etiā magis. Satis aūt est tot facultates hēre.
Erit eniz eius vita felix q per ipsam operat virtutem.
Solon ēt bene fortasse de felicibus sensit: qui qdē eos
esse felices dixit: qui mediocriter res habuerūt exter-
nas ⁊ pulcherrimas res vt putabat egere: modesteq3
vixere. Fieri eniz pōt vt mediocria possidētes agant
ea que agere op3. Videt aūt ⁊ Anaxagoras nō locu-
pletē neq3 potentē felicē ipsuz existimasse: cū dixisset
se nō mirari si absurdus qdā multitudini videat. Dec
eniz sentiens res soluz externas his iudicare tantūmō
solet. Cōsentanee igit nostris sententiis ⁊ sapientū opi
niones sunt. At eniz habēt qdē ⁊ talia quādaz fidem.
Veritas tñ in ijs que in actionē veniunt ex operibus
iudicat ⁊ vita. In his. n. precipue certitudo veritatis
cōsistit. Considerare. n. op3 ea que antea dicta sunt ad
opera referentes ⁊ vitā. Et si cōsona sunt operib⁹ ac-
cipiēda sūt. Sin vō discrepāt: verba sunt tñ putāda.

¶ Opus erit aūt ⁊ exteriori pſperitate hoī enti: 3.ª ps ca.
nō enīz per se sufficiens natura ad speculari: sed
op3 ⁊ corpus sanū esse ⁊ cibū ⁊ reliquū famu-
latū existere. ¶ Non tñ existimandū multis ⁊
magnis indigere futurū felicē si nō cōtingit sine
exterioribus bonis beatum esse: nō enim in sup-
abundantia in se sufficiētia neq3 iudiciuz neq3

actio: possibile aũt ⁊ nõ principes terre ⁊ maris agere bona eteniz a moderatis poterit vtiqz aliquis agere ꝑm virtutẽ. Hoc aũt est videre manifeste: idiote eniz potentibus nõ minus vũr studiosa agere: sed ⁊ magis: sufficiens autez tanta existere: erit eniz vita felix ꝑm virtutẽ operãtis.

¶ Et Solon ãt felices fore enũtiauit bñ dicẽs moderate his que extra ditatos: agentes autem optima existimabit: ⁊ viuentes tẽperate: cõtingit enim moderata possidentes agere que opz.

¶ Videt aũt ⁊ anaxagoras nõ diuitẽ neqz potentẽ existimare felicẽ dicẽs: qm̃ nõ vtiqz admirat̃ siqdẽ incõueniens appareat multis. Isti.n. iudicãt his que extra: hec sentiẽtes solũ.

¶ Cõsonare vtiqz rõnibus videnẽ sapientuz opiniones: eisdem qdẽ igit̃ ⁊ alia habent q̃daz: verum aũt in operabilibus ex operibus ⁊ vita iudicat: in his eniz dominãs: intẽdere aũt predicta opz ad opa ⁊ vitã inferentes: ⁊ cõsonãtibus qdem operibus acceptandum: dissonantibus autem sermones suspicandum.

¶ Hec est 3ª pars ꝓncipalis huius capl'i: in qua ꝓbs oñdit qual'r perfecte felix se hz ad exterioza. ⁊ cõtinet duas particulas. In ꝑma ostẽdit qũo felix felicitate speculatiua se hz ad iferioza vt ad diuitias ⁊ terrena. In 2ª particula ibi [Scõm intellectũ aũt operans.] Jostẽdit qũo felix se hz ad supioza. ſ. ad ipsuz deũ. In ꝑma igit̃ ꝓticula ꝑmo narrat q̃ felix cũ sit bõ opus hz exterioꝛi ꝓsperitate. Natura enim humana nõ est per se sufficiens ad speculãdũ ꝓpter cõditionẽ corꝓris qõ ad sui sustentationez indiget rebus. Ad hoc eniz q̃ bõ ꝓfecte speculet̃ opus est ꝑmo hãe corꝓus sanuz: qz per infirmitatẽ debilitant̃ vires sensitiue ꝓbus bõ vtit̃ in speculando: indiget etiã bõ cibo ad nutritionẽ corꝓoris ⁊ reliquo famulatu. ſ. vt ministrent̃ sibi oia alia que sunt necessaria ad vitã humanã. [Nõ tñ existimandum.] Sed q̃uis felix indigeat exterioꝛib⁹ bonis necessarys ad vitã humanã: nõ tñ existimãdũ est q̃ ad hoc q̃ aliqs fiat felix q̃ indigeat magnis ⁊ multis diuitys. nã p se sufficiẽtia que requirit̃ ad felicitatẽ nõ cõsistit in supabundantia diuitiaꝛ: neqz eniz rectũ iudiciũ neqz actio vtuosa cõsistit in supabundãtia diuitiaꝛ. Põt eniz esse rectitudo iudicij tam rõnis speculatiue q̃ rõnis practice: ⁊ etiã actio vtuosa absqz supabundãtia diuitiaꝛ: ⁊ illud ꝑbat ꝓbs. ſ. q̃ supabundãtia bonoꝛ exterioꝛ nõ regrit̃ ad felicitatẽ speculatiuã: ⁊ hec est ꝓclo 34ª que ꝑbat dupl'r. Primo per rõnẽ. 2º per testimoniũ antiquoꝛ. Prio sic. Plura regruntur ad opõnẽ vtutis moralis q̃ ad felicitatẽ speculatiuã vt visuz est supra: sz ad actionẽ vtutis moralis nõ requirit̃ supabũdantia bonoꝛ exterioꝛ. igit̃ ad felicitatẽ speculatiuã non requirit̃ supabundantia bonoꝛ exterioꝛ: ⁊ qz maior hui⁹ rõnis est ꝑus declarata: iõ ꝓbs solũ declarat minorẽ. d. q̃ possibile est q̃ illi qui nõ sunt ꝓncipes terre ⁊ maris agant opationes vtuosas. Si enim aliqs habeat bona exterioza mediocriter põt opari ꝑm vtutẽ: qõ ꝓz experimento: nam idiote. i. mediocres seu populares videnẽ agere vtuosa nõ minus q̃ potentes seu magni: potentes eniz ⁊ diuites ipediunt̃ a multis actibus virtuosis: tum ꝓp nimias occupationes ⁊ sollicitudines circa diuitias: tuz ꝓp superbiã quaz superabundantia diuitiaꝛ generat: sufficit aũt ad felicitatez q̃ hõ tantũ habeat de exterioꝛib⁹ bonis q̃ possit vtuosa opari. [Et Solon.] Scõo ꝑbat ꝓclo ꝓdicta ꝑ dicta sapiẽtũ. ſ. per dicta Solonis ⁊ Anaxagore: ⁊ ꝑmo ponit corꝓ dicta. 2º ostendit q̃ in ꝓposito est eis credendũ. Prio igit̃ ponit dictũ Solonis q̃ enũtiauit illos felices q̃ moderate sunt ditati quãtũ ad bona exterioza: tales eniz maxie inuenium̃t̃ agentes opa virtuosa ⁊ tẽperate viuẽtes: cõtingit.n. moderata possidẽtes agere q̃ opz. [Videt aũt ⁊ Anaxa.] Inducit ad idẽ dictũ Anaxa. qui dixit q̃ neqz diues neqz potens põt esse felix. Nec mirabat̃ si hoc videat̃ incõueniens multis: qz multitudo hoiuz iudicant bona sola exterioza: qz nõ cognoscunt alia: ⁊ iõ solos abundãtes in bonis exterioꝛibus iudicant esse felices. ¶ Intelligendũ q̃ moderate ditati melius possunt opari ea que opz ⁊ speculari veritatẽ q̃ valde diuites vel pauperes possunt. Diuites.n. ipediunt̃ ab operibus vtuosis ꝓpter nimiã sollicitudinez circa diuitias ⁊ ꝓpter elationẽ quã hñt ex multitudine diuitiaꝛ: pauperes etiã ipediunt̃ ab opibus virtuosis ꝓpter nimiã sollicitudinẽ quã hñt circa victũ querendũ: sed nullo istoꝛ modoꝛ impediunt̃ qui possident diuitias moderatas. [Cõsonare vtiqz.] Dictis istoꝛ sapientũ est credendus pro eo q̃ sermones eoꝛ nõ dissonant suis factis: tunc eniz sunt sermones credibiles qm̃ cõsonant operib⁹ dicentiuz. Nunc aũt isti sapiẽtes. ſ. Solon ⁊ Anaxag. sic vixerũt sicut docuerunt: qz moderatas diuitias querebant: ⁊ non querebant supabũdantiã diuitiaꝛ: ⁊ ꝓpter hoc est eis credendũ: qm̃ in mozalibus magis iudicat̃ vex ex operibus ⁊ a modo viuẽdi alicuius q̃ ex rõne: qz dominans. i. illud qõ est ꝓncipale circa opabilis cõsistit in his. ſ. operib⁹ ⁊ in mõ viuendi. Si vo opera dissonant sermonibus suspicandum est q̃ sint soli sermones veritatem nõ habentes. Si eniz aliquis dicat q̃ diuitie nõ sunt bone: ⁊ tamen querat eas: nõ est ei fides adhibenda.

¶ At vo q̃ mente operat̃ ⁊ eã colit disponit̃ optime: is ⁊ amicissimus dijs imortalibus est. Nã si dij curã humanaꝛ rez vt existimat̃ aliquã hñt: rõni sane cõsentaneũ fuerit ipsos eo gaudere qõ est optimũ maximeqz sibi cognatũ: hoc aũt fuerit ipsa mens: ⁊ in eos q̃ maxime hoc amant atqz bonozant beneficia vicissim ꝓferre tanq̃ curã ijs que sibi sunt cara: ac diligentiã adhibentes ⁊ recte beneqz agentes. At cõstat hec oia maxime sapienti inesse. Amicissimus igit̃ sapiens ipse dijs imortalibus est. Eundẽ aũt cõueniẽs est ⁊ felicissimũ esse. Quare sapiens hoc quoqz mõ maxie fuerit felix.

¶ Scõm intellectũ aũt operans ⁊ hũc curãs: ⁊ dispositus optime ⁊ dei amantissimus videtur esse. Si eni quedã cura humanoꝛ dijs fit: quẽadmodum videtur: erit vtiqz gaudere rõnabile ipsos optimo ⁊ cognatissimo: hoc ãt vtiqz erit intellectus: ⁊ diligentes maxie hoc ⁊ bonozantes beneficiare vt de amicis ipsis curantibus: ⁊ recte ⁊ bñ operantes. Qm̃ aũt hec oia sapienti maxie existunt nõ in manifestuz deo amantissimus est ergo: eundem autem verisimile ⁊ felicissimũ: quare ⁊ si sic erit sapiens maxie felix.

¶ Hec est 2ª ꝓticula tertie ꝓtis: in qua ostendit qũo felix se hz ad superioza. ſ. ad deũ: ⁊ intendit q̃ felix felicitate speculatiua operat̃ ꝑm intellectũ cõtemplando veritatẽ ⁊ suaz curaz opponens circa bona intellectus videt̃ esse optime dispositus: qz excellit in eo qõ est optimũ hominis. ſ. in intellectu qui est optimũ in hoie ⁊ deo amantissimus. Si enim sicut veritas se hz deus hz curã ⁊ ꝓuidentiã de rebus humanis rõnabile est q̃ habeat curã de eo qõ est optimũ in hoie. i. de intellectu. Intellectus eni est optimum in hoie ⁊ deo simillimũ ⁊ cognatissimũ: ⁊ ꝓ ꝓñs rõnabile est q̃ de⁹ maxime bñfaciat his qui amant itellectũ ⁊ bonozant iꝑm bonũ intellectus ꝓe oibus alys que sunt in hoie. Si eniz dy curant de his qui sunt eis amici ⁊ qui bñ opant̃: rõnabile est q̃ dy ament eos qui amant intellectuz ⁊ ꝓcurant bonũ intellectus: ⁊ q̃ dy talibus bñfaciant. Sed ista i sunt sapienti: ipse eniz maxie curat de intellectu ⁊ bono ipsius: ⁊ ẽt sapiens bñ opat̃: ideo sapiens est deo amantissimus. Vñ põt hic poni ꝓclusio 35ª hui⁹ libri que est ista q̃ inter hoies sapiẽs est deo amantissimus: ⁊ ꝑbat̃ sic. Ille qui diligit ⁊ maximã curã hz de eo qõ in hoie est deo cognatissimũ ⁊ amantissimũ: ille inter hoies est deo amantissimus: sed sapiens diligit ⁊ maximã curã hz de intellectu qui est cognatissimus deo: qz est deo simillimus iter oia que sunt in hoie ⁊ amantissim⁹ deo. ergo ⁊c. Maior pz: qz vnusq̃qz amat illũ qz amat suũ amicũ ⁊ curat de bono ipsius amici sui. ⁊ minor pz: qz inter oia humana intellectus maxie assimilat̃ deo ⁊ inter oia humana intellect⁹ maxime amat̃ a deo. Cũ igit̃ sapiens inter res humanas maxie diligit intellectũ ⁊ opet̃ maxie ꝓ intellectũ cõtẽplando veritatẽ. pz q̃ sapiens iter res humanas maxie diligit illud qõ maxime diligit̃ a deo: ⁊ sic sapiens erit maxie felix: ita q̃ idẽ est felicissimus ⁊ sapientissimus. Et ex isto loco apparet q̃ Aristoteles ponit vltimã felicitatẽ humanã in operatione sapientie de qua in 6º huius determinauit. ¶ Dubitat̃ circa istud capl'm vtrũ felicitas politica sit ꝓncipalioꝛ vel speculatiua. ꝑbat̃ q̃ politica: qz in illo actu in quo hõ magis assimilat̃ deo ꝓncipalius cõsistit beatitudo: sed talis est actus intellectus ꝓactici: qz per talẽ actũ hõ est cã rerũ sicut de⁹ per suũ intellectũ. ꝑducit res: vt ex 12º metaphysice patet. igit̃ ⁊c. ¶ Itẽ felicitas politica inuenit̃ in maioꝛib⁹ ⁊ perfectioꝛib⁹. igit̃ est ꝓfectioꝛ. Ãtis pz: qz felicitas politica inuenit̃ in regentib⁹ ⁊ ꝓsidentibus reipublice qui ꝑm ꝓbm debẽt esse meliozes. ¶ Ad opposituz felicitas speculatiua maius bonũ intendit: qz intendit bonũ cõe qõ est maius ⁊ diuinius q̃ bonũ vni⁹ qõ itẽdit felicitas ꝓactica. ¶ Dõz q̃ simpl'r ꝓncipalioꝛ est felicitas speculatiua q̃ politica: sicut ꝑbat ꝓbs in isto capl'o: qõ etiã põt ꝑbari: qz felicitas speculatiua ⁊ felicitas politica sunt in eadẽ potẽtia. ſ. in intellectu: sed felicitas speculatiua est a nobilioꝛi habitu respectu nobilioꝛis obiecti q̃ felicitas politica: quia felicitas speculatiua est ab habitu sapientie ⁊ felicitas politica est ab habitu prudẽtie: sed sapientia est nobilioꝛ habit⁹ q̃ prudentia vt pz ex 6º huius. ⁊ sil'r obm felicitatis speculatiue est causa ꝑma oiuz: sed obm felicitatis politice est bonũ ciuitatis: sed bonũ qõ est causa oiuz bonoꝛ est melius q̃ bonũ ciuitatis. Itẽ felicitas politica est ꝓpter felicitatẽ speculatiuã: vt pz per ꝓbm qui dicit q̃ nõ vacamus. i. virtuose operamur vt vacemus. i. vt postea sedatis passionib⁹ possimus vacare cõtẽplationi: sed illud ꝓpter qõ aliud est perfectius ⁊ ꝓncipalius illo. vñ Lincoñ. dicit q̃ politica felicitas est finis ꝓracticaꝛ virtutuz. Speculatiua aũt felicitas est finis ꝓracticaꝛ ⁊ speculatiuaꝛ. Itẽ in felicitate speculatiua est magna delectatio: qz est sine penitudie: sed in felicitate politica est qm̃q̃z penitudo: vt pz hic per Eustratiũ. nam felix politicus qm̃q̃z dolet q̃ aliquos perimit seu punit. igit̃ ⁊c. ¶ Ad ꝑm in ꝛiuz dõm q̃ in actu intellect⁹ speculatiui magis assimilamur deo q̃ in actu intellectus ꝓracticj: qz per actũ intellectus speculatiui speculamur deũ: ⁊ deus semp speculat̃ seipsuz ⁊ oia alia vt sunt in ipso: ⁊ magis assimilamur deo in speculãdo ipsuz q̃ in ꝑducẽdo aliquã rem seu in operando ꝓpter bonũ cõe ciuitatis. ¶ Ad aliud dõm q̃ in maioꝛibus ⁊ ꝓsidẽtibus oz esse nõ solũ felicitas ꝓractica: sed ẽt felicitas speculatiua: vnde in maioꝛibus ⁊ ꝓsidẽtibus oz esse taz ꝓfectio vite speculatiue q̃ ꝓfectio vite actiue. vnde si ꝓfectio vite speculatiue in eis deficiat nõ erunt simpl'r meliozes: sz ꝑm aliquaz administrationẽ poterũt dici maioꝛes vel meliozes. ¶ Ad aliud dõm q̃ bonũ cõmune est magis bonũ ⁊ melius q̃ bonuz vnius qõ est cõsimile bonũ seu bonũ eiusdem actionis: tñ bonũ vnius in vno genere boni põt esse melius q̃ bonum multitudinis in alio genere boni. vñ bonũ pluriũ qõ intendit̃ in felicitate politica nõ est amabilius nec melius q̃ bonũ vnius qõ intẽdit̃ in felicitate speculatiua: tñ bonũ pluriũ qõ intendit̃ in felicitate politica est melius q̃ bonum vnius qõ intẽdit̃ in eadẽ vita vel felicitate: vel posset dici q̃ felicitas politica est vtilioꝛ q̃ felicitas speculatiua: ⁊ ita est ꝓncipalioꝛ in rõne vtilis: sz felicitas speculatiua est magis honesta: ⁊ ita est maioꝛ ⁊ melioꝛ in rõne honesti.

Capitulum quartum

tractatus scõi declarans q̃ scire ꝓdeterminata de vtutibus ⁊ felicitate ⁊ de alys predeterminatis nõ sufficit ad hoc q̃ hõ attingat finẽ vltimũ: ⁊ q̃ sermões persuasiui nõ sufficiũt ad hoc sed requirit̃ bona ꝓsuetudo: ⁊ ad bonã cõsuetudinẽ requiritur legis positio: ⁊ q̃ lex est necessaria ad hoc q̃ homo fiat bonus ⁊ q̃ necesse est hominem esse legis positiuum.

¶ At enim si de his atqz vtutibus ⁊ insup de amicitia voluptateue satis figura diximus. Est ne putandũ nostrũ ꝓpositũ iam finẽ habere. An quẽadmodũ dicitur nõ est hoc in rebus agendis finis: perspexisse cognouisseqz singulas: sed potius agere. Nec de vtute scire sat est: sed enitendũ est ipsam habere ac vti: vel si quo alio modo boni efficiuntur.

Truz aũt igit̃ si ⁊ de his ⁊ vtutibus adhuc aũt de amicitia ⁊ delectatione sufficienter dictũ est in typis: finẽ habere existimandũ electionẽ: vel quẽadmodũ dz nõ est in opabilibus finis speculari singula ⁊ cognoscẽ: sz magis opari ipsa. Nihil igit̃ de virtute sufficiens scire sed hãe ⁊ vtitẽdũ: vel si aliqual'r al'r boni efficiamur.

Istud est 4ᵐ capl'm tractatus scõi: in quo ostendit que requiruntur ad hoc q̃ homo fiat bonus ⁊ cõtinet qnqz partes. In ꝑma ostendit q̃ scire ea que predicta sunt de vtutibus ⁊ felicitate amicitia ⁊ delectatione nõ sufficiunt ad hoc q̃ homo attingat finez vltimũ: sed vltra hoc requirit̃ q̃ hõ fiat bonus. In 2ª parte ibi [Amabile aũt.] Jostendit q̃ ad hoc q̃ homo fiat bonus requirit̃ cõsuetudo bona: ita q̃ homo fit assuetus ad bona opera. In 3ª parte ibi [Ex iuuene aũt.] Jostendit q̃ ad bonã ꝓsuetudinem requirit̃ positio legis. In 4ª parte ibi [Si igitur quẽadmodũ.] Jostẽdit q̃ lex est necessaria ad hoc q̃ homo fiat bonus. In 5ª parte ibi [In sola aũt lacedemonioꝛ.] Jostendit q̃ necessariũ est hoiem esse legis positiuũ. Prima pars cõtinet duas particulas. In ꝑma ꝓponit ⁊ soluit qõnẽ ꝓncipalẽ. In 2ª ibi [Sigdẽ igit̃.] Jostendit qual'r homo possit fieri bonus: qz per cõsuetudinẽ bonã: ⁊ assuefactionem in operationibus bonis. In ꝑma mouet ⁊ soluit qõnẽ ꝓncipalem huius libri que talis est. vtrũ predicta de vtutib⁹ ⁊ felicitate ⁊ amicitia ⁊ delectatione sufficiãt ad hoc q̃ homo cõsequat̃ finez vltimũ qui est felicitas. Hanc dubitationẽ soluit dicẽs: q̃ scire predicta de virtutibus ⁊ felicitate ⁊c. nõ sufficit homini ad attingendũ finẽ vltimũ: ⁊ hec est cõclusio 36ª que ꝑbat̃ sic. Finis scientie practice que est circa

J opabilia nõ est cognoscere ea sed magis est ipsa facere ⁊ operari. Sed ꝑ scire ꝑdicta de virtutibus ⁊ felicitate non scimus bñ facere qõ requiriť ad hoc vt attingamus finez vltimũ: igiť scire predicta nõ sufficit homini ad attingẽdũ finẽ vltimũ. Maior est manifesta ex scie huius, vbi dicit ꝙ finis huius non est vt sciamus sed vt boni efficiamur: ſz nõ efficimur boni nisi operãdo bona ⁊ bene. igiť ad attingendũ finẽ vltimũ nõ sufficit scire predeterminata: sed vltra hoc regriť ꝙ hõ fiat bonus: ita ꝙ opereť bene.

¶ Si igiť verba sufficerent ad faciẽdos hoies bonos: multas iure mercedes ꝓm Theognidẽ atqz magnas afferrent: ⁊ comparare ea oporteret. Nũc vo iuuenes qdẽ liberos hortari ac ꝓuocare: moribusqz ingenuis: vereqz honestatis amatoribus idoneis ad obtẽperãdũ educatione bona iam factis persuadere vba pſit. Vulgus aũt ad ꝓbitatẽ incitare nequeũt: nõ enim sunt tales vt ob pudorẽ obtemperent: sed ob metũ: nec vt a prauis ob turpitudinẽ abstineant rebus: sed ob penã: nã qz affectibus viuunt: persequunť qdez ꝓprias voluptates ⁊ ea que illas efficiunt. Fugiunt aũt dolores oppositos. Honestatis aũt voluptatisqz vere nullam prorsus hñt animaduersionẽ: qppe cum eas non degustarint. Tales igiť que nam verba traducere moderariqz possent. Fieri enim nõ põt: aut nõ facile fit vt ea verbis mutenť ac extrudanť que impressa sunt moribus temporeqz diuturno retenta.

¶ Siqdẽ igiť essent sermones per se sufficiẽtes ad facẽ studiosos: multe vtiqz mercedes ⁊ magne ⁊ iuste fierent ꝓm theognidez ⁊ oportebit vtiqz has tribuere. Nũc aũt videnť ꝓuocare qdẽ ⁊ mouere iuuenes liberales posse sermones ⁊ morẽ nobilẽ ⁊ vt vere amantẽ bonum facere vtiqz catorinum ex virtute. Adultos autẽ non posse ad bonitatem ꝓuocare: nõ enim nati sunt verecũdie obedire ſz timori: nec recedere a prauis ꝓpter turpe: sed ꝓpter penas: passione enim viuentes ipsas delectationes ꝑsequunť ⁊ ea ꝑ que ipse erũt. Fugiũt aũt oppositas tristitias. Boni aũt ⁊ vere delectabilis neqz intellectũ hñt nõ gustatiui exñtes: tales aũt quis vtiqz sermo transformaret: nõ enim possibile vel nõ facile q̃ ex antiquo cõsuetudinibus cõprehensa sermone transmutare.

¶ Hec est 2ª pticula prime partis: in qua ostendit qualiter homo potest fieri bonus. Et intendit ꝙ ad hoc ꝙ hõ fiat bonus requiriť consuetudo bona inclinans appetitum in bonum: ⁊ ꝙ sermo persuasiuus hoc est persuasio ad bonũ videť facere hoies bonos: qualis persuasio fit in predicationibus ⁊ alys doctrinis per sermones persuadentib⁹ ad bonum ⁊ illud nõ est oino sufficiens: ideo ·Phs ꝓmo ꝓbat ꝙ sermones persuasiui non sufficiunt ad faciendũ hoies vniuersaliter esse bonos: ⁊ hec est ꝓclusio 37ª que ꝓbatur sic. Illa nõ sufficiunt ad faciendũ vniuersal'r hoies bonos per que nõ sunt homines nati recedere a malo ⁊ prosequi bonũ: sermones persuasiui sunt huiõ. igitur ⁊c. Maior ꝑz: qz doctrina vniuersalis ⁊ sufficiens dz in omnibus sufficere ad ꝑsequendũ illud qõ docetur esse bonum ⁊ ad fugiẽdum illud qõ doceť esse malũ. ⁊ minor ꝑz. nam multi homines viuentes ꝓm passiones nõ possunt sufficiẽter ꝓuocari ad bonũ per sermones: ga. s. nõ obediunt verecundie sed magis timori pene: non enim recedunt a prauis operationibus ꝓpter eoꝝ turpitudinẽ: sed ꝓpter penas quas timent. Nõ igitur sermones persuasiui per se sufficiunt ad faciendũ homines studiosos: qz si sic multe ⁊ magne mercedes redderenť ꝓsuasoribus: verũtñ q̃uis nõ oes hoies possint per sermones persuasiuos ꝓuocari ad bonũ: tamẽ aliqui vt illi qui sunt bene dispositi ad virtutẽ possunt per sermones persuasiuos ꝓuocari ad perfectionẽ virtutis: vt iuuenes liberales qui nõ sunt vitys ⁊ passionibus subiecti ⁊ qui habẽt nobiles mores ⁊ qui vere amant bonũ possũt fieri catotini. i. repleti virtute ⁊ honore per sermones persuadentes ad bonũ. Sed non est sic de omnibus: qz secutores passionũ ⁊ assuefacti ad mala opera non possunt per sermonẽ transmutari. vnde dicit ·Phs ꝙ non est possibile vel nõ facile que ex antiquis cõsuetudinibus comprehẽsa sunt sermone transmutare. vnde nõ est facile ꝙ aliqs per sermonẽ transmutet aliqd ab his que ex antiqua cõsuetudine comprehendit: sicut in speculatiuis non est facile reducere illum ad cognitionem veritatis qui firmiter adheret oppositis ꝑncipiorum.

¶ Amabile aũt est fortasse si cum oia essent qbus boni fieri videmur participes virtutis efficiamur. Fieri vo bonos alij natura: alij consuetudine: alij doctrina putant: nã igiť vt constat non in nostra est potestate: sed inest ijs hoibus per cãm quandã diuinã: qui vere sũt fortunati. Verba aũt ꝓceptionesue nõ in oibus vires habent: sed opus est auditoris animũ antea moribus esse cultũ ad recte gaudendũ ac abhorrendũ perinde atqz terrã que semina sit nutritura. Qui nãqz viuit cũ perturbatione nõ audiet ea vba que deberant: neqz intelliget. Is vo qui ita dispositus est: qui fieri põt vt dissuadenti obtẽperet. Oino aũt nõ vbis ipsa perturbatio: sed vi cedit: mores igiť ꝑcedãt aliquo mõ vtuti familiares opz amãtes bonũ atqz abhorrẽtes a turpi.

¶ Amabile aũt forte est si oibus existẽtibus per quẽ epyiches videnť fieri: accipiamus virtutẽ. Fieri aũt bonos existimant. Hij qdẽ nã: hij aũt cõsuetudine: hij aũt doctrina: qõ qdem igiť nãe manifestũ qõ nõ in nobis existit sed ꝓm aliquaz diuinã cãm ⁊ vere bene fortunat⁹ existit. Sermo aũt ⁊ doctrina nõ in oibus põt: sed opus est ꝓparatã esse cõsuetudinib⁹ auditoris aiam ad bñ gaudere ⁊ odire: quẽadmodũ terrã nutrientez semen: nõ enim vtiqz audiet sermonẽ conuenientẽ neqz intelliget q̃ ꝓm passionez viuit. Sic aũt hñtẽ qual'r possibile ꝑsuaderi: total'r aũt nõ videť sermoni credere passio sed violẽtie. Op̃z vtiqz morẽ ꝓexistere aliqual'r ꝓprium virtutis diligentem bonũ ⁊ aspernantẽ turpe.

¶ Hec est 2ª pars huius capli: in qua ostendit ꝙ ad hoc ꝙ homo fiat bonus requiriť bona consuetudo. vnde dicit ꝙ amabile nobis est si habeamus virtutez vel aliud qõcũqz per qõ homines nati sũt fieri boni circa quod fuit triplex opinio. Quidã enim dicunt ꝙ homines fiunt boni per naturã. s. ex naturali cõplexiõe ⁊ ꝓpressione corporꝭ celestiũ. Quidam vo dicunt ꝙ homines fiunt boni ⁊ virtuosi per cõsuetudinem. Alij vo dicunt ꝙ homines fiunt boni per doctrinã

doctrinaz. Et ex hac diuisione ꝓbat ·Phs ꝙ ad hoc ꝙ hõ fiat bonus requiritur bona consuetudo: ⁊ hec est cõclusio 38ª que ꝓbatur sic. Homo non fit bonus nisi a natura vel doctrina: vel a consuetudine: sed ad hoc ꝙ homo fiat bonus non sufficit natura: qz in potestate hominis est ꝙ fiat bonus vt patet ex 9º huius. Sed illa que sunt a natura nõ sunt in potestate nostra. igitur natura non sufficit ad hoc ꝙ homo fiat bonus: nec sufficit doctrina ad hoc ꝙ aliquis fiat bonus: quia vt dictum est sermo ⁊ doctrina nõ habẽt efficaciam in omnibus. Multi enim nõ obediunt sermoni nec doctrine. igitur ad hoc ꝙ homo fiat bonus requiriť bona consuetudo: ita ꝙ ex bonis consuetudinibus sit anima preparata ad gaudendum de bonis ⁊ ad odiendũ mala: sicut oportet terram esse bene cultam ad hoc ꝙ nutriat semen: sermo auditus in anima se habet sicut semen in terra: ⁊ consuetudo se habet sicut cultura bona: ⁊ ideo ad hoc ꝙ homo obediat sermonibus persuasiuis oportet ꝙ sit assuetus ad gaudendum de bonis ⁊ ad odiendum mala. Unde passio firmata per consuetudinem non deletur solo sermone sed oportet adhĥeri violentiam vt homo cõpellatur ad bonuz. vnde ad hoc ꝙ sermo habeat efficaciã oportet preexistere consuetudinem per quã homo acquirat virtutem ⁊ abominetur turpe.

38ª cõclusio huius decimi libri.

¶ Difficile autem est vt ab adolescentia recte quis ad virtutem instituatur nõ sub talibus legibus educatus. Modeste nãqz viuere continenterqz plerisqz hoibus presertim ⁊ iuuenibus non est iucunduz. Quapropter educationem atqz officia a legibus instituta esse opz. Non enim dolorem afferent si fuerint consueta. Fortasse autem non sufficit dum sunt adolescentes recta educationem ⁊ curaz esse adeptos: ſz cuz oporteat viros quoqz factos ipsa agere ac assuescere ⁊ in is ⁊ oino omni in vita legibus est opus: multitudo enim necessitati potius q̃z rationi ⁊ penis q̃z honestati paret. Id circo sunt qui legumlatores oportere censent ad virtutem inuitare ac prouocare honestatis gratia: ꝓpterea ꝙ ii qui probi sunt ob consuetudinem precipue optẽperabunt. Aduersus autem inobediẽtes ⁊ hebetiores ingenio castigationes penasqz instituere. At eos qui curari ac emendari nequeunt extrudere atqz exterminare: ꝓbum enim hominem ⁊ ad honestatem viuẽtez rationi obtemperaturum inquiunt esse. Improbũ vo voluptatem affectantem dolore afficiendũ esse perinde atqz iumentum. Quapropter ⁊ eos dolores afferri oportere dicũt: qui maxime concupitis voluptatibus aduersantur.

¶ Ex iuuene autez ductione recta sortiri ad virtutem difficile non talibus nutritum legibus: temperate enim viuere ⁊ perseueranter nõ delectabile multis: aliterqz iuuenibus: propter qõ ligibus oportet ordinatam esse nutritionẽ ipsorum ⁊ adinuentiones: nõ erunt enim tristia cõsuetudinarie facta. ¶ Non sufficiens autez forte iuuenes existẽtes nutritione ⁊ cura sortiri recta: sed quia oportet ⁊ virum factum adinuenire ipsa ⁊ assuetus ⁊ circa hec indigemus legib⁹ ⁊ totaliter vtiqz circa omnez vitã. Adulti enim necessitati magis q̃z sermoni obediunt ⁊ iactu-

re q̃z bono. ¶ Propter quod existimant legis positores oportere quidem aduocare ad virtutem ⁊ prouocare boni gratia: vt obedientibus his qui epyiches consuetudinibus precedentibus: in obedientibus autem ⁊ degenerioribus existentibus ⁊ penas ⁊ punitiones apponere. Insanabiles autez totaliter exterminare. Epyichem quidem enim ad bonum viuentez sermonibus obedire: prauum autem delectationẽ appetentem: tristitia puniri quemadmodum subiugale propter quod ⁊ aiunt oportere tales fieri tristitias que maxime contrariantur amatis delectationibus.

¶ Hec est tertia pars huius capitulí: in qua ostendit ꝙ ad bonam consuetudinez requiritur legis positio: ⁊ hec est cõclusio 39ª que probatur dupliciter. Primo sic. Ad bonum difficile requiritur aliquid necessitans ad illud consequendum: sed consuetudo bona in operationibus bonis ⁊ virtuosis est bonum difficile. igitur ad hoc ꝙ homo habeat bonam consuetudinem requiritur aliquid necessitans hominem ad talem consuetudinem. Sed nihil in rebus humanis videtur esse ita bene ⁊ vniuersaliter necessitans sicut lex. igitur ad bonam consuetudinem requiritur lex necessitãs: sed lex non est a natura sed a positione hominuz. igitur ad bonam consuetudinem requiritur positio legis. Maior patet. ⁊ minor declaratur. ꝓmo quantum ad iuuenes. scdo quantum ad viros ⁊ ad senes. Dicit igitur ꝙ difficile est ꝙ aliquis ab ipsa iuuentute manuducatur ad virtutem ꝓm bonas consuetudines nisi nutriatur sub legibus bonis per quas necessitas inducit hominem ad bonum: ⁊ hoc ꝓbatur sic. Pronos ad delectationes est difficile abstinere a delectationibus: sed iuuenes sunt proni ad delectationes vt patet ex 6º huius. igitur difficile est eos abstinere ab huiusmodi delectationibus. Qz enim aliquis viuat temperate: abstinendo a delectationibus: ⁊ perseuerãter: scilicet vt non recedat a bono propter tristitias ⁊ labores non est delectabile multis hominibus ⁊ maxime iuuenibus: immo hoc est valde difficile: ideo oportet ꝙ nutritiones puerorum ⁊ adinuentiones eorum: scilicet vie operandi quas homines adinueniunt: sint ordinate per bonas leges ex quibus iuuenes compellanť assuesci in bonis ⁊ ad bona. Que q̃uis ꝓmo sit triste sic assuesci tamen cum iam in consuetudinez venerint non erunt tristia sed magis delectabilia. ⌊ Non sufficiens autem. ⌋ Et non solum requiritur ꝙ iuuenes bene nutriantur ꝓm leges: ⁊ bona cura de his habeatur: sed etiam postq̃z aliquis factus est vir oportet ꝙ adinueniat vias honestas ad operandum: ⁊ ꝙ in talibus se assuescat: ⁊ ad hoc indigemus legibus ⁊ non solus a ꝑncipio sed vniuersaliter per totam vitam hominis: vt per leges bonas necessitemur ad bonas consuetudines. Multi enim magis obediunt necessitati idest violentie q̃z sermoni persuasiuo: ⁊ magis obediunt iacture idest damnationi quam incurrunt per penas q̃z bono scilicet honesto. ⌊ Propter quod existimant. ⌋ Scdo probatur cõclusio per quoddam signum scilicet ꝙ ad bonam consuetudinẽ requiritur legis positio. Et dicit ꝙ ꝓpter hoc quidem legis positores existimant ꝙ oportet homines aduocare ad virtutem: ita. s. vt virtuosi qui propria sponte obediunt rebus honestis per precedentes consuetudines prouocentur ad bonum gratia boni ⁊ honestatis: ostendendo eis honestatem eius quod eis proponitur: ⁊ eis honores ⁊ premia

39ª cõclusio huius. x. libri.

tribuendo. Sed eis qui sunt inobedientes ⁊ mores degeneres habent apponant penas corporales: puta flagella ⁊ vituperia ⁊ in rebus ꝓprijs eos dānificando. Illos autem qui sunt totaliter insanabiles totaliter exterminent: sicut cum suspendunt homicidas aut latrones: ⁊ hoc quia virtuosus qui vitam suaz ordinat ad bonum obedit sermoni quo sibi bonum proponitur: sed homo praauus qui appetit delectationem debet puniri per tristitiam ⁊ dolorez quēadmodum subiugale: sicut asinus ducitur flagellis: ⁊ ideo oportet tales tristitias adhibere que maxime ꝓtrariantur amatis delectationibus vt si aliquis inebriauit se det sibi aqua ad bibendum.

¶ Ex si eum qui bonus futurus sit bene educatum vt dictum est ac moribus bonis assuefactum esse oportet: deinde bonis in exercitijs viuere: ⁊ neqz inuitum neqz sponte res agere praua: hec autez fuerint si mēte aliqua rectoqz ordine vires habēte viuatur. Opus est mente profecto: munere cuius ita hec euenire possint. Igitur patris quidem preceptio vires non habet neqz necessitatem: neqz vllius omnino vnius viri: nisi sit rex aut aliquis talis. Lex autem vim habet cogentem: que quidem est sermo ab aliqua prudentia atqz mente ꝓfectus. Et homines quidez eos odisse solent: qui appetitionibus aduersantur: ⁊ si recte idipsum faciunt. Lex aūt non est eis molesta ꝓbitatē iubens.

4ª ps. c. ¶ Si igitur quemadmodum dictuz est: futuruz bonum oportet nutriri bene: ⁊ assuefieri: deinde sic ⁊ adinuentionib⁹ studiosis viuere ⁊ neqz nolentem neqz volentem agere praua. Hec aūt vtiqz fient viuentibus ꝑm quēdam intellectum ⁊ ordinem rectum habētem fortitudinem. Paterna quidem igitur preceptio non habet forte neqz coactiuam: neqz totaliter que vnius viri nisi regis existentis vel alicuius talis. Lex autē coactiuam habet potentiam sermo ens ab aliqua prudentia ⁊ intellectu. ¶ Et hominū quidem odiunt contrariari moribus ⁊ si recte ipm operentur. Lex autem non est bonerosa precipiens honestatem.

40ª cōclo bur⁹. r. li. ¶ Hec est 4ª pars huius capl'i: in qua ostendit ꝓ lex est necessaria ad hoc ꝓ homo fiat bonus: ⁊ hec est ꝓclo 4ª que ꝓbat dupl'r. Primo sic. Ad hoc ꝓ homo fiat bonus opz ꝓ abstineat se a malis siue velit siue nō: cōtra voluntatez suam coactus: sed hoc nō contingit nisi vita hominis dirigatur per aliquem habentem intellectum ordinatum ad hoc ꝓ ducat hominem ad bonum: ⁊ fortitudinez: hoc est: vim coactiuam compellendi non volentes: sed istam vim coactiuam non habet preceptum paternū neqz cuiuscūqz alterius hominis ꝑsuadentis qui nō est rex nec cōstitutus in aliquo alio ꝑncipatu: sed lex hz potētiā coactiuā incōpētū est promulgata a rege vel a ꝑncipe. Lex igitur est necessaria ad faciendus homines bonos: qz sola lex vel ꝑnceps p legem hz vim coactiuam ad cōpellendū ⁊ ad ꝓsequendū bonum volentes ⁊ nolentes. [Et hominuz gdem.] Secdo ꝓbatur cōclusio sic. Illud qō non est onerosuz nec exosuz dirigens hoīem ad bonum est necessarium ad hoc ꝓ hō fiat bonus: lex est huiꝰ. igitur ⁊c. Maior pz ⁊ minor declaratur per hoc ꝓ homines qui volunt cōtrariari moribus alicuius habent odio ab eo cui cōtrariantur etiaz si recte faciant. Existimāt eniz ꝓ faciāt hoc ex aliquo malo ẕelo: sed lex ꝓcipit honesta ⁊ non est onerosa nec exosa: qz cōmuniter ꝓponitur: igitur relinquitur ꝓ lex est necessaria ad faciendum homines bonos.

¶ In sola autez Lacedemoniozum ciuitate cum alijs paucis curam adhibuisse in educatione atqz officijs legislator videtur. In pluribus autem ciuitatibus tales res sunt neglecte. Et ita vnusqsqz viuit vt sibi placet ritu Cyclopum filios regens atqz vxorem. Prestabilissimum igitur est diligentium rectamue curaz adhibere cōmunem: idqz ipsum facere posse. Qō si negligitur publice ad vnumquēqz pertinet filios suos atqz amicos ad virtutem dirigere vel saltem velle dirigere. Atqz maxime idipsum posse videbitur ex his que diximus: idoneus ad leges ferēdas factus. Publicas igitur diligentias atqz curas per leges fieri constat: bonas autem per studiosas. Nec interesse quicqm videtur: scripte sint an non scripte: vnus an plures per illas instituantur: vt ⁊ in musica exercitandiqz facultate ⁊ eruditionibus ceteris hoc nihil refert. Nam vt in ciuitatibus leges ac mores: sic ⁊ in domibus possunt paterni sermones ac mores: quinetiam magis ob cognationem beneficiaqz collata. Sunt enim ipsi filij iāpridem affectione deuincti ⁊ facile obtemperantes natura. Differunt insuper ⁊ instituta priuata a publicis perinde atqz in medicina. Vniuersaliter enim febricitanti confert inedia ⁊ quies: at alicui fortitan non conducit. Magister quoqz ludi non omnibus fortasse pugilibus eandem pugnam imponit. Singula autez magis exacte fieri videbuntur adhibita cura diligētiaqz priuata. Magis enim id adipiscitur vnusquisqz quod congruum est. Atqz optime quidem in singulis curaz ac diligentiam adhibuerit: ⁊ medicus ⁊ ludi magister ⁊ quiuis alius qui hoc vniuersale scit: omnibus inquā aut talibus hoc esse accōmodatum. Scientie enim cōmunis ipsius esse dicuntur ⁊ sunt. Nihil tamen fortitā obstat quin ⁊ is qui scientie quidem est expers: exacte autem ea perspexit experientia que in vnoquoqz accidunt rectam in vno aliquo diligentiaz adhibeat atqz curam: quemadmodum ⁊ quidam optimi sibiipsis eē medici videntur: qui tamen nulli alij possunt opez afferre. Verum non minus fortitan oportere videbitur eum qui vult artifex ⁊ contemplator euadere ad vniuersale pergere atqz illud vt fieri potest cognoscere. Dictum est enim scientias circa hoc ipsuz versari. Fortasse autem ⁊ is qui vult sua cura diligentiaue meliores facere siue multos siue paucos enitatur opz vt ad ferendas leges aptus euadat: si boni legibus fieri possumus: non est enim cuiusuis quēuis recte disponere. Sed si alicuius est: sciētis est: vt in medicina fit ⁊ in ceteris facultatib⁹: quaꝝ est aliqua cura atqz prudētia.

5ª ps. ¶ In sola autem lacedemoniozum ciuitate cum paucis alijs legis positorum curam videtur fuisse ⁊ nutritionis ⁊ adinuentionuz. In pluribus autem ciuitatum neglectum est de talibus ⁊ viuit vnusquisqz vt vult ritu cyclopice dispositionis ⁊ de pueris ⁊ vxoribus. Optimū quidem igitur

igit fieri cōmunem curam ⁊ rectam ⁊ operari ipsum posse: cōmuniter autem negligentibus vnicuiqz videbitur vtiqz conuenire suis filijs ⁊ amicis ad virtutem conferre: vel eligere quidē. Maxime autem vtiqz hic posse videbitur ex dictis legis positiuus factus. ¶ Cōmunes quidē enim cure manifestum: quoniaz per leges fiūt. Epyches autez que per studiosas scriptas aūt vel non scriptas nihil vtiqz videbitur differre: neqz per quas vnus vel plures erudiētur: quēadmoduz enim in musica ⁊ exercitatiua ⁊ alijs rudimentis: quemadmodum enim in ciuitatibus potestatem habent legalia ⁊ mores: sic ⁊ in domibus paterni sermones ⁊ mores: ⁊ adhuc magis propter cognationem ⁊ beneficia: preexistunt enim diligentes ⁊ facile obedientes nature. ¶ Adhuc autem ⁊ differunt ꝑm vnūquodqz discipline ⁊ cōmunium quemadmodum in medicinali: vniuersaliter quidem enim febricitanti confert abstinentia ⁊ quies: alicui autem forte non: ⁊ pugil forte nec omnibus eādem pugnaz imponit. Certius autem agere videbitur vtiqz vnūquodqz ꝓpria cura facta: magis enim conueniente potitur vnusquisqz: sz curabit quidem optime ꝑm ꝓ medicus ⁊ exercitatiuus: ⁊ omnis alius vniuersale sciens quid cōmuniter omnibus vel talibus cōmunis enim scientie ⁊ dicuntur ⁊ sunt: sed ⁊ vnum aliquez nihil forte prohibet bene curare ⁊ non scientez entem: considerantem autem diligenter accidētia in vnoquoqz propter experientiam: quemadmodum ⁊ medici quidam videntur suiipsorum optimi esse alteri nihil vtiqz potentes sufficere: nihil autem minus forte volenti artificez ⁊ speculatorem fieri ad vniuersale eunduz esse videbitur: vtiqz ⁊ illud cognoscendum vt contingit: dictum est enim quoniaz circa hoc scientie: forte autem vtiqz ⁊ volenti per curam meliores facere siue multos siue paucos legis positiuum tentandum fieri: si per leges boni fiamus vtiqz: quācūqz enim ⁊ appositam disponere bene non est cuiuscunqz sed siquidem alicuius scientis: quemadmodum in medicinali: ⁊ reliquis quoꝝ est cura aliqua ⁊ prudentia.

¶ Hec est 5ª ps huius capl'i: in qua ostendit ꝓ necessarium seu vtile est hoīem esse legis positiuū. ⁊ primo ꝓponit intentionem. 2º ꝓbat ꝓpositū. Dicit igit primo ꝓ cuius legis positio fit necessaria ad nutritiones ⁊ ad opationes hoiuz: in sola tū lacedemoniozū ciuitate cū paucis alijs hō existens legis positiuus hz ad ordinādū per leges nutritiones puerozū: sz in pluribus ciuitatibus talia sunt neglecta in qbus vnusqsqz viuit sicut vult disponēs de filijs ⁊ vxore ꝑ suā voluntatez ad modū cyclopū idest quarūdā gentiuz barbaroꝝ que legibus nō vtunt: verūtū optimū est cōmunē curam fieri de nutritionibus puerozū ⁊ virtuosis actibus ciuiuz ꝑm publicā auctoritatē: ⁊ ꝓ hō instruatur vt possit hec operari: neglecta tū cōmuni cura videt esse cōueniēs vnicuiqz priuate ꝑsone vt ꝓferat suis filijs ⁊ amicis aliqd per qō possint fieri vtuosi: vel si nō possit cōferre ꝓ saltez eligat per que hec possint fieri. ¶ Intelligendū tū est ꝓ si aliqs sit legis positiuus: ita ꝓ acqrat idoneitatē ad cōdendum rectas leges sibi ꝑncipaliter cōuenit curare cōmuniter de nutritionibus puerozū ⁊ bonis operationibus ciuiū: sed scōario competit cura de his priuate persone. [Cōmunes qdem.] Probat ꝓpositu. s. ꝓ necesse est hoīem esse legis positiuuz: ⁊ hec est ꝓclo 4ª que ꝓbatur dupl'r. Primo sic. Sicut est in domo ita est in ciuitate: sed necesse est ꝓ in domo sit aliqs habēs curā eorum qui sunt in domo: sicut paterfamilias hz curā de vxore ⁊ filijs ⁊ tota familia: ⁊ necesse est esse curā priuatā de his que sunt in domo: ergo eodē mō opz ꝓ in ciuitate sit cōis cura que est de oibus pueris ⁊ ciuibus: sz cōes cure nō fiunt nisi per leges. ergo necesse est leges esse: sed leges nō sunt nisi ex cōstitutione hoīum. igit necesse est hoīez esse legis positiuū per quez habeant cōmunes cure. s. ⁊ documēta cōia fiant per leges scriptas: vel nō scriptas: vel per leges qbus vnus instruat: vel plures: sicut pz in musica ⁊ in exercitatiua ⁊ in alijs eruditionibus: qō nō differt vtrū documentū ꝓferat cum scripto vel sine scripto: ⁊ hoc ꝗtū ad bonitatē documenti per se: ꝗuis differat ꝗtū ad hoc ꝓ scriptura documenti facit ad conseruationē memorie in futurū: nec differt quātū ad bonitatē documenti vtrū ꝓponat vni trī: vel etiā pluribus: ⁊ ita videt simile ⁊ eiusdē rōnis ꝓ aliquis paterfamilias instruat filiū vel paucos domesticos sermone admonitorio sine scriptura: ⁊ ꝓ aliqs ꝑnceps ferat legez scripta ad ordinandū totaz multitudinē ciuitatis. Sicut eniz se hūt leges politice ⁊ mores per eas introducti in ciuitatibus: sic se hūt in domibus patrū sermones ⁊ mores per eos introducti: tū vt dicit ꝓbs ꝗtum ad aliqd magis cōpetit priuate persone ꝗ publice curare de filijs ⁊ de familia. s. ꝓpter cognationē ⁊ ꝓpter bnficia ꝓp que filij magis diligūt parentes: ⁊ de facili obediunt nālt amicitie que est filioꝝ ad patrē. ¶ Intelligēdū tū ꝓ paternus sermo ⁊ cura non hz plenarie vim actiuā sicut sermo regius siue cura: sz igitur sermo regis magis possit per viaz timoris: tū sermo paternus magis pōt p viā amoris que ēfficacior est in bū dispositis. [Adhuc aūt.] 2º ꝓbat ꝓclo sic. Sicut eniz in artibus operatiuis vtputa in arte medicinali: ita est in regimine ciuitatis: sz in arte opatiua vt in medicinali ita est ꝓ ad hoc ꝓ aliqs bū operet cōmuniter ꝑm artez opz nō solū cognoscere singularia: sed ēt opz ꝓ habeat cognitionē vlem. igit eodē mō in regimine ciuitatis opz ꝓ aliqs sit sciens vlem vtilitatē ciuitatis ⁊ vles cōditiones inhabitantiū ciuitatē: sed talē sciam nō hz nisi ille qui est legis positiuus. igit necesse est aliquē hoīem esse legis positiuū. Maior pz per locuz a simili. ⁊ minor declarat exēplariter in lra. s. ꝓ ille q hz bū opari ꝑm artē hz hāe sciam vlem: ⁊ etiā notitiā particulariuz aliter nō pōt cōiter bū operari vel curare: ꝗuis habēs cognitionē actuū alicuⁿ singularis possit qnqz curare absqz sciētia vli: sed hoc nō est bene curare cōiter: sz solum particulr. Exempla enim patent in textu.

Capitulū quintū

tractat⁹ scdi libri. 10. ingrēs ⁊ determinās qs hz eē legis positiuⁿ. i. ad quē ptinet istitutio legis: ⁊ hec est qō ꝑncipalis.

¶ Hec cum ita sint: considerare post hoc oportet vsinam ⁊ quomodo quispiam legū lator euaserit. An ab his qui rempu. gerunt: quemadmodum ⁊ in ceteris facultatibus fieri solet. Nam pars ciuilis est ipsa ferendarum legum facultas.

4ª cōclo huius decimi libri.

Notandū

I Capit 5m tra. 2. x. li dni ethi. p^a ps. c.

SGitur post hec intendendũ vnde vel qualr legis positiuus fiet vtiqz quis. ¶ Vel quẽadmodũ in alijs a politicis: particula enim videbit politice eẽ.

Quinti. c. 2. trac. di^o in tres p^tes ꝑn.

Istud est quintum capitulum tractatus secundi libri 10. in quo inquiritur ⁊ determinatur qualiter legis positiuus possit fieri. ⁊ continet tres partes principales. In prima proponit intentionem. In secunda ibi [Vel non simile.] ponit diuersitatẽ inter politicas ⁊ alias artes operatiuas ꝑm quosdam intromittentes se de positione legis. In tertia parte ibi [Relinquentibus.] promittit se dicturum de legis positione qualiter fiet continuando se ad primum politicorum. Prima pars continet duas particulas. In prima ponit intentionem. In secunda ibi [Vel quemadmodum.] narrat quid intendit per legis po

K sitiuam. In prima particula proponit intentionem dicẽs: ꝙ cum ostensum sit ꝙ expedit ꝙ homo sit legis positiuus oportet scire qualiter hoc fieri possit vtrum ex consuetudine vel doctrina: vel qualiter aliter: vel quemadmodum in alijs. [Vel quemadmodum.] Hec est secunda particula in qua narrat ꝑmo qd itelligit ꝑ legis positiuã. ⁊ dicit ꝙ ꝑ legis positiuã intelligit quãdã partẽ prudentie politice.

¶ An non similiter in ciuili ⁊ ceteris facultatibus fit ⁊ scientijs. Nam in ceteris quidem iidem tradunt facul

M tates: ⁊ per ipsas operantur: vt medici atqz pictores. Res autem ciuiles docere quidem pollicentur ipsi sophiste: nemo autẽ ipsorum agit. Sed ii qui rempu. gerunt: qui quidem potentia quadam id agunt ⁊ experiẽ

L tia potius ꝗ mente: neqz enim scribunt de talib^9 neqz loquuntur: qõ tamen preclarius forsitan esset ꝗ iudiciales orationes vel deliberatiuas componere. Neqz filios suos aut amicorum vllos idoneos ad gubernãdum rempu. efficiunt. Erat autem consentaneus rõni si possent. Neqz enim melius quicq̃ ciuitatibus relinq̃sent: neqz sibiipsis aut carissimis aliõ magis optassent ꝗ talia posse. Non tamen parum experientia conferre videtur. Non enim fierent per ciuilem consuetudinem ad gubernandum rempu. aptiores. Quapropter iis qui de re ciuili cupiunt scire: experiẽtia insup opus esse constat. Sophiste autem q̃ qui facultatem hanc ꝑfitentur tradendi viam ignorant. Neqz enim quale qd est: neqz circa que versetur omnino sciunt. Non enim ipsam ⁊ oratoriam facultatem idem neqz inferiorẽ ponerent: congregatis iis legibus que sunt probate. Fieri enim posse dicunt vt optime eligant proinde quasi electio non esset sagacitatis: ⁊ iudicare recte non esset maximum: vt in musicis. Qui nãqz sunt in singulis experti recte opera iudicant ⁊ quibus aut quomodo perficiuntur: ⁊ que sunt his consona comprehendunt. In expertis autem satis est si non lateat ipsos bene an malefactum sit opus: vt in pictura. Leges autem operibus similes ciuilibus sunt. Quo nã igitur modo quispiam ex his legum fuerit lator: aut eas que sunt optime iudicauerit. Neqz enim medici ex libris fiunt: ⁊ tñ dicere conantur non solum curationes: sed etiam egrotantes curari posse: ⁊ vt curare oportet habitu vniuscuiusqz distinctio. Hec autem expertis quidem vtilia: ijs vo qui scientia carent inutilia sunt. Et legum igitur forsitan ⁊ rerum publicarum congregationes iis qui dem qui perspicere atqz discernere possunt quidnam recte sese habet vel contra: aut que quibus accõmodantur vtiles esse possunt. Sed ii qui sine habitu talia tractant recte quidẽ iudicare nõ possunt: nisi fortuito. Magis autẽ ad ea cõprehẽdẽda fortasse fuerint apti. n

¶ Vel nõ simile in politica ⁊ reliquis ⁊ scientijs ⁊ potentijs: in alijs quidem enim videntur idẽ ⁊ potentias tradentes ⁊ operationes ab ipsis: puta medici ⁊ scriptores. Politica autem repromittunt quidem docere sophiste: agit autem ipsorum nullus: sed ciuiliter ꝓuersantes. ¶ Qui videbuntur vtiqz potentia quadam hec agere ⁊ experientia magis ꝗ mente. Neqz enim scri- 2^a ps. ca.

O bentes neqz dicentes de talibus videntur ꝗ̃ quis melius erat forte ꝗ̃ sermones iudicatiuos ⁊ cõcionatiuos: neqz rursus politicos faciẽtes suos filios vel aliquos alios amicorum. Rationabile autẽ erat docere eos siquidẽ poterant. Neqz enim ciuitatibus melius qcq̃ relinquerẽt vtiqz neqz sibiipsis existere eligerent vtiqz magis tali potentia: neqz vtiqz amicissimis. ¶ Non tamen parum videtur experientia cõferre. ¶ Nõ enim vtiqz fierent per politicam consuetudinẽ magis politici: propter quod considerantibus de politica scire: opus esse videtur ⁊ experientia. ¶ Sophistarum autem repromittentes val

P de videntur longe esse a docere: totaliter autem neqz quale qd est neqz circa qualia sciũt. ¶ Nõ enim vtiqz eandem rhetorice neqz deteriorem ponent: neqz vtiqz existimarẽt facile esse leges ponere congreganti approbatas legum. Eligere enim esse optimas: quemadmodum neqz electionem existentem intellectus: ⁊ iudicare rectum maximum: quemadmodum ⁊ in his que ꝑm musica. Experti enim circa singula iudicant recte opera: ⁊ per que vel qualiter perficiuntur intelligunt que opa ⁊ qualia qualibus ꝓcordãt. Inexpertos autẽ rõnabile latere vel bñ vel male fiat opus quemadmodum in pictura: leges autẽ politicis opibus assimilantur. Qualr igitur ex his legis positiuus fiet vtiqz aliqs optimas iudicare. Neqz enim videnẽ medici ex libris fieri: ꝗ̃ tentent dicere nõ solũ curationes: sed vt sanent vtiqz ⁊ vt opa curare singulos diuidentes habitus: hec autẽ exptis qdem vtilia videnẽ esse: nescientibus autẽ inutilia. ¶ Forte igitꝛ ⁊ legum ⁊ politiarum cõgregationes potẽtibus qdẽ speculari ⁊ iudicare que bñ vel ꝓtrariũ vel qualia q̃libus cõgruunt vtilia vtiqz erũt: his autẽ qui sine habitu talia pertranseũt iudicare ꝗ̃ bñ nõ vtiqz existit: si nõ qm̃ ꝑm casum: intelligibiliores autem ad hec forte vtiqz fient.

B ¶ Hec est 2ª pars huius capl'i: in qua ponit diuersitatẽ inter politicã ⁊ alias artes operatiuas ꝑ quosdã intromittẽtes se de politica ⁊ de legis positiua: ⁊ ostẽdit eorum insufficiẽtiam. In artibus enim ⁊ scientijs opatiuis idẽ vr ille qui tradit bõ artes docendo eas ⁊ qui opat ꝑ eas: sicut ps de medicis qui medicinã docent ⁊ ꝑ medicinã opant: ⁊ eodem mõ est de scriptorib^9 ⁊ fabris ⁊ singulis alys opantib^9 ꝑm artẽ: sed circa politicã alr vr ꝑm quosdã intromittentes se de politica: qm̃ qdã sophiste ꝓfitent se docere politicas ⁊ legis positiuã: ⁊ tñ nõ agunt ꝑ eam: ⁊ qdas vtunt ea: ⁊ tñ nesciunt eã docere: vt illi qui ciuilr cõuersant. [Qui videbunt vtiqz.] Tñ nec ciuilr conuersantes: nec sophiste hñt legis positiuã seu sciam de instituẽdo leges: qõ ꝓmo ps de ciuilr ꝓuersantib^9: qm̃ ipsi agũt ex quadã potẽtia. i. ex quodã habitu per ꝓsuetudinẽ acqsito ⁊ ex quadã expiẽtia magis ꝗ̃ ex mente. i. ꝗ̃ ex intellectu vel scia. Qz aũt ciuilr conuersantes nõ agant ꝑ sciam ꝓbat ꝓbs: ⁊ hec est ꝗ̃ 4.2^a q̃ ꝓbat ꝓupl'r per duo signa. Prio sic. Illi q agunt ꝑm sciam ꝑñt tradere scripto vel verbo rõnes eorum que agũt: sed illi qui ciuilr cõuersant nõ ꝑñt neqz scripto neqz vbo aliquid tradere circa politicã: ꝗ̃ his hec esset multo melius scribere ꝗ̃ sermones iudicatiuos vel ꝓcionatiuos per quos aliq instruunt cõcionari ꝑm rhetoricã. 2° ꝓbat ꝗ̃ per aliud signũ: ⁊ est ꝙ illi q opant ꝑm scias ꝑñt facere alias opõnes: sicut medici ꝑñt facẽ alios medicos ⁊ scriptores alios scriptores eos docẽdo opari ꝑ artẽ: sed hoies q politice ꝓuersant nõ faciunt alios politicos neqz filios suos neqz aliqs amicorum suorum: ⁊ tñ ꝓbabile esset ꝙ facerẽt si possent. [Nõ tñ parum.] Sed ex hoc posset aliqs credere ꝙ experientia cõuersationis ciuilis esset inutilis ad hoc ꝙ hõ fit politic^9 vel legis positiuus. Istud remouet ꝓbs. ꝙ ꝗ̃ his expiẽtia ꝓuersationis ciuilis nõ sufficiat ad hoc ꝙ hõ fiat legis positiuus: nõ tñ parũ cõfert ad hoc ꝙ hõ fiat politicus vel legis positiuus: aliqn nõ magis fierent aliqui politici ꝑ cõsuetudinẽ vite politice ꝗ̃ ꝑ cõsuetudinẽ cuiuscũqz alteri^9 vite: ⁊ ẽt hoies qui desiderant scire aliqd de politia videẽt esse nẽcia experiẽtia vite politice. [Sophistarum aũt.] Ostẽdit defectũ ⁊ insufficiẽtiã sophistarum. Sophiste enim q ꝓmittũt se docere politicã vñr esse longe ab hoc ꝙ doceãt. Videnẽ enim totalr ignorare qualis sit politica: ⁊ circa qualia cõsistit. [Nõ enim vtiqz.] Ostẽdit ꝓpositũ. s. ꝙ sophiste intromittẽtes se de politica nesciũt q̃le qd est politica: nec qualr leges sunt ponende: ⁊ hec est ꝗ̃ 4.3^a: ⁊ ꝑmo ꝓbat ꝑ^a ps. s. ꝙ ipsi nesciũt quale qd est politica: ⁊ hoc ꝓbat ꝑ hoc signũ tale. Ipsi ponũt ꝙ politica est eadẽ cũ rhetorica qõ nõ dicerẽt si scirent quale qd est politica. 2° ꝓbat aliã ptẽ ꝓnis. s. ꝙ ipsi nesciũt qualr leges sunt ponẽde. Si enim hoc scirent nõ estimarẽt ꝙ facile est ponere leges ꝑm legis positiuã: que est ꝓncipalis ps politice: dicunt enim ꝙ ad ponẽdus leges sufficit ꝙ aliqs cõgreget diuersas leges approbatas ⁊ eligat optimas eas: ⁊ ꝙ hoc sufficit ad hoc ꝙ aliqs sit legis positiuus. Sed illud nõ est verũ: qõ ꝑ upl'r. Primo per hoc ꝙ per legis positiuã nõ ꝑ aliqs iudicare solũ. Medicus. n. nõ solũ ꝑ habere iudiciũ de reb^9 medicinalib^9 adinuentis ad sanandũ: ꝑ ẽt noua remedia adinuenire. 2° ꝑ idẽ per hoc ꝙ cõgregatis multis legibus nõ est facile eligere optima illas: sed regrit expiẽtia: sicut ꝑ in musica ⁊ in alys scientijs opatiuis: ꝙ illi q sunt experti circa singula hñt rectũ iudiciũ de opõnibus: ⁊ sciunt ꝑ q̃s vias ⁊ qualr bõ opa fieri ꝑñt: ⁊ qualia opa ꝗbuslibꝫ personis vel negocijs cõcordẽt: sed in experti nõ cognoscũt qõ est melius nec qõ est peius: ꝑ ꝑ hoc ꝙ aliqs videt multas leges ad inuicẽ cõgregatas nõ est expertus in legibus. igit ad hoc ꝙ aliqs sit legis positiu^9 nõ sufficit ꝙ habeat multas leges ad inuicẽ cõgregatas. vñ cognoscens vlia scripta in scientijs operatiuis nõ sufficit ad recte operandũ: iuuat tñ expertos. [Forte igitur.] Sed ex hoc posset aliquis credere ꝙ cõgregatio legum scriptarũ esset omnino inutilis. Istud excludit ꝓbs dicens: ꝙ cõgregatio legum scriptarum ⁊ ordinationes ciuitatum diuersarum est vtile scire illis q ꝓpter consuetudinem possunt cõsiderare ⁊ iudicare in illis: vtrum opera ⁊ leges bene vel male se habeant: ⁊ qualia qualibus conueniant: sed illi qui non habent experientiam aut consuetudinem in talibus non possunt de talibus bene iudicare nisi casualiter: sunt tamẽ magis dispositi ad intelligendum ⁊ iudicandum de talibus per hoc ꝙ viderunt huiusmodi leges scriptas. E

¶ Luz igit nostri maiores ea que ad facultatẽ ferẽdarũ legũ pertinent sine perscrutatiõe reliquerint: nos ipsos illa fortasse prestat cõsiderare ⁊ oino de republica pertractare opa: vt quo ad fieri põt ea philosophia perficiat que circa res humanas versat. Primũ itaqz siqd recte sit a maioribus dictũ id enitamur recensere. Deinde ex ꝓgregatis rebus publicis ꝓsiderare quenã ciuitas ⁊ rerũ publicarũ singulas euertunt atqz cõseruant. Et quas ob causas alie recte gubernant: alie cõtra. His enim perspectis magis fortasse perceperimus quenã sit Respublica optima: ⁊ qõ vnaquqz dispo- F sita: ꝗbusue legibus vtens ac moribus bene fuerit cõstituta. Dicamus igitur hinc initio sumpto.

¶ Relinquentibus igit prior imperscrutabile qõ 3^a ps ca. de legis positiõe ipsos intẽdere magis melius forte ⁊ totaliter vtiqz de politia: vt ad politicã que circa humana phia pficiat. Primũ quidẽ igit si qd ꝑm ptẽ dictũ est bñ a ꝓgenitorib^9 tentemus pertransire. Deinde ex cõgregatis poli- G tijs speculari qualia saluant ⁊ corrũpunt ciuitates: ⁊ qualia singulas politiarũ: ⁊ ꝓpter quas causas he qdẽ bñ: he aũt ꝓtrariũ ciuiliter agũt. Consideratis enim his forte vtiqz magis cõspiciemus ⁊ qualis politia optima: ⁊ qualr vnaquqz ordinata: ⁊ quibus legibus ⁊ consuetudinibus vtens. ¶ Dicam^9 igit incipientes.

¶ Hec est 3ª pars huius capl'i: in qua ꝓmittit se dicturum qualr aliqs fiat legis positiuus cõtinuãdo se ad libũ politicorum: ⁊ dicit ꝙ exquo priores ⁊ sapientes qui fuerũt ante ipsos reliquerũt nõ pscrutatũ illud qõ pertinet ad legis positionẽ: melius est ꝙ nos ipsi intẽdam^9 ad tractãdũ de legis positione: ⁊ vr de tota politia cuius ps est legis positiua: ⁊ sic pficiamus phicã doctrinam. Ad politicã. i. ad sciam operatiuã que est circa humana: ⁊ in perscrutãdo hoc est videẽdũ si qd bñ dictũ sit a ꝓgenitoribus: hoc est a poribus sapientibus: ⁊ hoc facit in 2° politicorum ꝓsiderãdo quales politie saluant ciuitatẽ: que sunt politie recte. s. regnũ: aristocrathia ⁊ tymocrathia. Cõsiderãdũ ẽt qualia cõseruant ⁊ corrumpũt singulas politias: ⁊ ꝓp quas causas quedã ciuitates bñ agunt ciuilr ⁊ q̃dam male. Et post ista cõsiderandũ est qualr est optima politia ⁊ qualr ꝑ esse ordinata: ⁊ quibus legibus ⁊ consuetudinibus vtatur. Deinde continuat se ad librum politicorum. v. [Dicamus igitur incipiẽtes.] Scilz a ꝑmo libro politicorum in quo ponuntur quedam ꝓncipia politice scientie. ¶ Circa istud capitulũ du- Dubium. rõ bitat ad quẽ pertinet institutio legis. vr enim ꝑm ꝓbm ꝙ legis institutio pertinet ad politicũ: qõ tñ nõ vr vera: qz ꝑ

J Eustratium B. politicus est qui scit quĩ ⁊ quot sunt sermones politiarũ: ⁊ nouit quid. ſ. Pm vnãquãq; sit rectũ vel nõ rectum sed ista sciunt̃ per sciam politicam. igitur si ad politicum spectaret institutio legis: oĩs qui sciret sciam in libro politicoꝝ ponitam posset instituere leges ⁊ soluz talis. sed hoc ꝓnis est falsum pro vtraq; sui parte. Nõ eniz qlibz sciens libzũ politicoꝝ potest instituere leges nec solum talis: qz multi p̃ncipes leges instituunt qui scientiaz politicã ignozant. ¶ Dicendum vt mihi videtur ꝙ aliquis potest dici politicus dupl'r. Uno modo quia habet scientiaz politicam artificial'r tm̃. hoc est scientiaz vniuersalẽ de rebus ciuilibus: vt qz scit quot sunt politie: ⁊ que sunt recte: ⁊ que non recte: ⁊ talis scientia soluz est vsium. Alio modo dicit̃ politicus qui habet scientiam politicam: ⁊ etiã vsum ⁊ experientiaz de rebus ciuilibus: ⁊ de conuersatione politica. vnde aliquis est politicus dupl'r. Uel quia habet politiam artificial'r vel experimentaliter: ⁊ ad hoc ꝙ aliquis sit legis positiuus requirit̃ ꝙ sit politicus artificialiter ⁊ experimentaliter vel ꝙ dirigatur ab aliquo vel ab aliquib⁹ talibus. ſ. habentibus politiã artificialiter: ⁊ etiam vsualiter per longam conuersationẽ in vita ciuili: nec sufficiunt ista duo ad legis positiuũ. ſ. ꝙ habeat scientiã politicã vtroq; istozum modozuz: sed cum hoc requirit̃ ꝙ legis positiuus

Solutio. Politic⁹ ge 2ˡ dr.

K

L

habeat auctozitatem condendi leges: ⁊ ad talem auctozitatem requirit̃ virtus coactiua: que arcter ad obseruantiam legis: qz vt dicitur 4° politice. Ad nihil est vtile leges ponere nisi obediat̃ legibus. ¶ Ad rõnẽ inductam dõm ꝙ ad politicum artificialem qui non est expertus non pertinet legem instituere sed requiritur ꝙ sit expertus: ⁊ ꝙ habeat virtutem coactiuam sicut habent reges ⁊ quidã alij p̃ncipes. ¶ Et in hoc finitur breuiter ⁊ modo facili id qõ de libzo Ethicozum intellexi.

Ad rõnẽ.

¶ Sualteri Burlei doctozis egregij super decẽ libzos Ethicozuz Aristotelis Expositiones expliciunt. Lozrecte p fratrem Ambzosiuz de Padua sacre theologie pzofessozem ozdinis eremitaꝝ Diui Augustini. Uenetys impzesse Deredum nobilis viri quondã Domini Octauiani scoti ciuis ac patritij Modoetiẽsis ⁊ sociozꝝ. Anno salutifere Incarnationis. 1521. Die. 18. July

Registrum

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T U X Y Z AA.
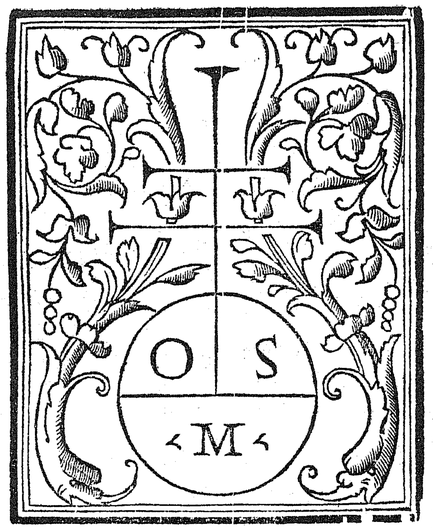
¶ Omnes sunt Quaterni exceptis. Z. ⁊. AA. qui sunt terni.